

לבוש התבלת הלכות ציצית

בבגד של פשתן או איפכא ולמאי הלכתא התירה רחמנא אלא שם שצריכין קשירה וקשר זה צריך להיות קשר של קיימא דהיינו שני קשרי זה על גב זה שא"ל לא היו ג' כלאים דק"ל התוכף תכיפה אחת אינה חיבור לענין כלאים לפיכך יקח כל הד' חוטין שבבגד זה והד' חוטין שבבגד זה ויקשור אותן בפעם זה על גב זה וכן עושים כל הקשרי שאם לא יקשור אלא פעם אחת לא היו קשר של קיימא מיהו מן התורה סגי בקשר א"ש קיים ובחד לבדו היו כלאים וקשר זה י"א שהוא התחתון הסמוך לענף המקיים את כל הגדיל עמו וי"א שהיא העליון הסמוך לבגד שבו תלוי עיקר הקיום שלא יפול אבל אנו נוהגין לקשר כל הקשר שבין כל בריכה תריכה בקשר של קיימא אע"פ שאין צריכין מן התורה לעשות אלא קשר אחד מ"ם עושים כן לחזק כל הכריכות למגנין ה' כנגד ה' חומשי תורה כמו שיתבאר

ואחר שקשר קשר העליון יכרךד חוט הארוך סביב השבעה ובזמן שהיה תבלת היו מדקדקין מדרבנן בכריכה לעשות שבעה חוליות וחשבוהו לנוי ציצית כאשר הם מפורשים במקרא כנגד ד' רקיעים כי תבלת דומה לרקיע מו' ועתה שאין לנו תבלת אין צריך לרקוק בחוליות כל כך מיהו שמעתי גם עכשיו נוהגין לקשר בתחלה שני קשרים זה על גב זה ואת כך לכרוך החוש הארוך ד' פעמי' סביב השבעה החוטין וחוזרין וקושרין ב' קשרי זה על גב זה ואת כ' בורכין אותו שמונה פעמים וקושרין ואת כ' בורכין י"א פעמים וקושרין ואת כ' י"ב פעמים וקושרין ויהיו בין הכל ל"ט כריכות והם כמגין אותיות שניות של סם בן ד' וכמגין ה"א אהרן וסימנך ש"ל אורות שליך והמשה קשרים כנגד חמשה חומשי תורה ומה שחולקין הכריכות על אילו החלקים יראה לי הכוונה השבעה כריכות כנגד שבעה אוירים שבין השמונה רקיעים דהיינו ד' רקיעי כוכבי לכת ורקיעי השמיני שבו כל הכוכבים והמזלות ו' והשמונה כריכות כנגד הרקיעים עצמן או כנגד השמונה אוירים בשבולתין הרקיע הש' עמהם ולפי שאין בו כוכב רומזים אותו בפני עצמו והי"א כריכות כנגד י"א כוכבי שברקיע שהזכרו בכתוב והם המזלות ואע"פ שהמזלות הם ל"ב מ"מ כיון שלא הזכירו בכתוב אלא י"א עושים י"א כריכות ועוד י"א דשלה ונדי כמעט צורה אחת יש להם והרי הם י"א והי"ג כריכות כנגד י"ג נבולי האלכסונים שבכל רקיע ורקיעים ה' המרכז שבניהם ודרי הם י"ג נקודות ראשי קצות האלכסונות והמרכז ומ"מ דור שיעשה כל הכריכות עם הקשר שלהן שוות דהיינו כל אחת עם הקשר ברוחב גודל ולא יעשה אחת רחבה מחברתה משום נוי ציצית ומה שמתחילין במעט ומסיימין במרובה מפני שמעלין בקדש ואין מורידין ובשולחן ערוך כתב הכריכות מ' וש' י"א וי"ג וס' זו היא כוונתן כי הן כנגד ז' כוכבי לכת והם לכלול כולן הן כוכבי לכת עם הגלגל הח' שבו כל הכוכבים והי"ב מזלות והגלגל התשיעי החלק שאין בו כוכב כלל והשעם שעושים אותה כנגד הרקיעים לפי שבזמן שהיה תבלת עשו כל החוליות על סדר הרקיעים כמו שהזכר בגמרא ועיקר טעמא הוא משום שתבלת דומה לים וים דומה לרקיע וכו' ולכך היו מרמזין סודרם לסידור הרקיעי כדי לזכות לטובה לפיכך גם בזמנינו זה אע"פ שאין לנו תבלת עושים זכר לסידור הרקיעים אבל כל זה הכריכות והקשרים אינם חובה רק כולם רשות ונוי פצוה הם ואפילו הקשרים אם לא עשה ה' כשרה בויעבוד א"א שאין לעבור על דברי חכמים ויעשה הקשרים כמו שכתבתי אבל הכריכות יכול אפי' לתחלה לעשות כמו שרצה כל אחד לפי כוונתו ויש מדקדקין עוד לעשות הכריכה עם הקשרים ד' אצבעות דהיינו שפח והענף ב' טפחים אבל גם זה אינו חובה ואם רוצה יכול לכוון אפי' רוב החוטין ואם רוצה די לו בחוליא אחת ובלבד שיקשור מתחת שא"ל לפי יתקיי הגדיל וגם יכין בהם איזה כוונה כדי שלא ירא במצוה כמתעסק : מיהו דיוק לכרך דוכה או לפחות חוליא אחת צריך אבל לכוון גדלם או שלא לכוון כלל פסולה דלעול גדיל וענף בעיני דהא

אצבעות בגודל הוא הנקרא כד' ולטון הפסקי' משמע שיחנו הציצית על הכנף עצמו לפיכך יעשה נקב תלות שם הציצית באותו החלק שיש ממלא קשר גודל ולמעלה עד כדי שלש אצבעות בגודל וזהו נקרא על כנפי בגדיהם בתחילתו או באמצעיותו או בסופו ובלבד שלא יתנס למש' מקשר גודל דה"ל תחת כנפי בגדיהם ולא למעלה מן אצבעות בגודל דהו להו על בגדיהם ממש ולא על כנפי בגדיהם (וע"ל סי' ט"ז סעיף י"ג) ומדה זו צריכ' שתהיה ביושר משולי הבגד לארכו ולא מן הקצה זורת באלכסון שאז הו באורך הבגד פחות מכשיעור קשר גודל לפיכך ימדדנו ביושר לאורך הטלית ויעשה שם נקב בתוך השיעור הנזכר ויתחב שם חוטי הציצית :

ואם בשעת עשיית הציצית עשאן שהיו רחוק מן הקרן כמלא קשר גודל ואח"כ נתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר בו כשיעור מן הקרן כשר שלא הקפידה התורה בהרחקה זו א"א אשעת עשייה דתייב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיה' משמע בשעת עשייה יעשה על הכנף ואח"כ אין קפידא לפיכך אם עבר ועשאן מתחלה תוך מלא קשר גודל אז הוא פסול שהרי עשאן תחת הכנף ולא על הכנף אבל אם מתחילה עשאן על הכנף כריגים ואחר כך ניתקו החוטין אמרינן שם כנף במקומו נשאר אלא שניתקו החוטין מתחת הכנף וכשר מ"מ לתחילה קודם שיהלה הציצית טוב לעשות אמר סביב הנקב שתותב בו הציצית כדי שלא ניתקו החוטין מבפנים סביב הנקב (וע"ל סימן ט"ו סעיף ו') וגם יעשה אימרא למשה בשפת הבגד שלא ינתקו למש' עד שיהא פחות מלא קשר גודל לציצית וברוחב הבגד י"א שאין לו שיעור ר"ל שיכול לעשותן אפי' תוך מלא קשר גודל סמוך לשפה ובלבד שלא יתנו על החוטין שעושים האורגין בשפת הבגד שקורין ליי' סס שזה אינו נהשב מן הבגד וכאלו אינו דמי שתחלת עשייתו אין עושים אותו אלא על דעת שיקרענו מן הבגד אבל במה שנחשב מן הבגד יכול לעשותו אפילו תוך מלא קשר גודל אבל חוץ לנ' אצבעות לתוך הרוחב לא יעשה דמג' אצבעות ואילך לא נקרא כנף אפי' תוך הרוחב וי"א שכמו שצריך להרחיק מלא קשר גודל באורך כן צריך להרחיק מלא קשר גודל ברוחב וכן הלכה :

ואם יש גדיל בבגד שקורין ליי' סס בין מן הצדדין בין למטה בשפת הבגד אם הגדיל הוא רחב יותר ממלא קשר גודל עד כדי נ' אצבעות לא ישיל הציצית תוך הגדיל ואם השילים שם פסול דעל כנפי בגדיהם כתיב וזה אינו נחשב מן הבגד כמו שאמרנו ומ"מ אם אינו רחב הרבה י"א שהוא עולה לשיעור מלא קשר גודל ולהרחקת נ' אצבעות כיון שהנקב תוך עיקר הבגד וי"א שהוא עולה לחומרא ולא לקולא היינו שהוא עולה להרחקת שלש אצבעות ואינו עולה לשיעור מלא קשר גודל לפי' ימדוד שיעור קשר גודל בלא הגדיל שאז בודאי לא יהיה תחת הכנף והרחקת נ' אצבעות בגודל ישמך עם הגדיל ויצא ידי כל הספיקות :

ב ויתחבם בכנף באופן שהיה ד' חוטין מצד א' וד' חוטין מצד א' וכן ככל כנף ואם הוסיף חוטין פסול :

ג ויחזר לתוך ראשי החוטין לעשותם ח' קודם שיכרך שאם כרך אפי' חוליא אחת וקשר אפי' קשר אחו ואח"כ חלילי' מה' תעשה ולא מן העשוי בפסול שהרי כיון דק"ל שצריכין להיות חוטין נפרדין כדמשמע לטון ציצית וצריכין להיות ח' כדלפינן מלשון נרילים ומי' שקשר אפילו חוליא אחת וקשר הרי הם עשויין מן התורה כמו שיתבאר בע"ה ואם כן הוה ליה עשויים בפסול :

ד (ועי' ו' ע"ל סימן ח' סעיף ו' ונסמין י"א סעיף ד')

ה מדיא צידי' הכתוב להתיר כלאים בציצית כדדרשינן מסמכיות הפסקי' שסמך גדילים תעשה לך וגו' לפסוק לא תלבש טעטנו וגו' מ' דציצית צריכין קשירה מדארייתא ובלא קשירה לא הי' כאן כלאים אפי' אם עשה חוטין של צמר

צריב גדולים והיינו נדיל וכתוב ציצית דהיינו חוטי נפרדין
 דכתוב ויקחני בציצית ראשי הא כיצד א"א ש"מ שצריך שניהם
 והנדיל צריך שיהיה למעלה סמוך לכנף הכנף והציצית תלוין
 למטה אבל אפ"כ לא שא"כ לא הו' מפורדין למש"אנן מפורדין
 למטה בעיני דומיא דשערות הראש: ועוד נ"ל דמהבא ילפינן
 לה מדכתוב גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסודך ש"מ
 שיהיה הנדיל על הכנף דהיינו סמוך לו ואם כן יהיו הציצית
 המפורדין ממילא למטה ואע"ג דהכי נמי כתיב ועשו לה ציצית
 על כנפי בגדיהם מ"מ יש לחלק דנבי גדיל כתיב מלת תעשו
 אחר מלת גדילים סמוך לעל ארבע כנפות וגו' ומשמעו הנדיל
 תעשו על ארבע כנפות ונומר ל' סמוך לכנף אבל הכא כתיב
 מלת ועשו קודם מלת ציצית משמעו ועשו להם ל' משלהם
 יעשו ציצית ולא קאי ועשו על מלות דעל כנפי בגדיהם דכתיב
 בתריה ויש דורשין אותו ממלת פתיל שפירושו חוט מפורד
 וממלת גדילים דמשמע גדיל ומתריצין בתחלה סמוך לכנף גדיל
 ואחר כך יצא פתיל מתוכו ויתלה למטה דהכי משמע ונתנו
 ציצית הכנף פתיל ונומר ונראה שדורשין גם כן גדילים כמו
 שפירשתי בליש"א קמא נבי ונתנו מפרשי הכי על הציצ' ר"ל
 סמוך לציצית שהוא הנדיל הסמוך לכנף יתנו פתיל כלומר יצא
 פתיל מתוכו למט' כבר אמרנו דלכתחילה ידא זהיר לחתוך
 ראשי החוטין לעשותן שמונה קודם שיתחבם בכנף נזירה
 טמא יקטור ויכרוך קודם פסיקה ואוהם הציצ' פסולין משום
 תעשה ולא מן העשוי כמו שכתבתי אבל אם טבח ותחבם
 בכנף קודם שעסקן כשרה מ"מ יורד שלא לקטור הקשר קודם
 שיפסקם אבל אם קשר ואח"כ עסק ראשי החוטין פסולה דה"ל
 תעשה כלומר גדילים תעשה בכשר ולא מן העשוי בפסול ר"ל
 שנעשה הנדיל או הקשר בעוד שעדיין לא היו כאן חוטין נ
 נפרדין שהם ציצית או פתיל מיהו י"א שאפילו אם קטר פעם
 אחד וקודם שקשר הפעם שנית כדי שיהא קשר של קיימא
 פסקו ואח"כ קטר שנית כשרה כיון שאין הקשר נקרא קטר א"א
 כשהוא של קיימא כדפירשית לעיל לא הוה תעשה ולא מן
 העשוי אבל אם קטר שני פעמים זה על גב זה ואח"כ פסקו אף
 על פי שעדיין לא כרד כלום נ"ל שהוא פסול דכיון דק"ל דקטר
 טל ציצית דאורייתא ואיכא למד' שהקשר הזה שהוא סמוך
 לכנף הוא דאורייתא אם כן אם יקטרנו כהלתו קודם שפסק
 החוטין ה"ל תעשה ולא מן העשוי כללא דמילתא כל מה
 שצריך לעשו מן התור ועשאו קודם שפסק החוטין ה"ל בכלל
 תעשה ולא מן העשוי הן מתחבתו בכנף שאף ע"פ שעשאו
 קודם פסיקת החוטין כשרה שאין התחיבה בכלל תעשה ולא
 מן העשוי כי זאת העשייה אינה אלא מן התחיבה ואילך
 כשמתחיל עשיית הנדיל דכתיב גדילים תעשה וגו' ומינה
 דרשינן תעשה ולא מן העשוי והתחיבה היא בכלל ועשו להם
 ציצית על כנפי בגדיהם וגו' כמו שיתבאר לקמן סימן י"ד סעיף
 א' בע"ה י"א שצריבין לעשות קשר למטה בכל חוט וחוט כדי
 שיקטור בשזירתו ולא יחלק ועוד כדי להפריד זה מזה שיראו
 חוטין נפרדין ואין נוהגין כן באילו הארצות ואיפשר משום
 שהשזיר טלנו שזירה יפה היא חזק ואין צריך לזה גם החוטין
 נשאין מפורדין מעצמן כשהשזירה היא חזקה:

(וע"ל סימן י"א סעיף ב' ונ')

י"א שצריך לתלות החוטין באורך השלית ולא ברוחבו
 דבעינן שיהא הציצית נושפת על הכנף כלומר תלוין על
 הקרן ואי הוה ברוחבו לא הו' נושף שהרי כלפי קרקע הוה הלוי
 אבל אין קפידא ל"כ לפסולו בכך מ"מ על כל פנים יזהר מאד
 שלא יהא הציצית תלוין באלכסון על קרן זווית מפני שנראה
 שהציצית אחד עולה לכאן ולכאן כלומר ישמש לשני הצדדין
 וכאילו צריבין לעשות ח' ציצית בכל צד ב' ציצית הוא רוצה
 לצאת בזה לב' הצדדין הה פסול כוהגין לתת שום דבר בנקב
 השלית כמכניסין בהם הציצית אפילו הוא דבר שאין בו חיוב

ציצית כגון עור לית בכך כלום שאינו עשוי אלא לחזקת ולא
 בתורת כנף:

זב דיני הפוסלים בציצית ובו ג' סעיפים:

א השיעו' שאמרנו באורך הציצית שהוא ג' טפחים כבר
 ידעת שאינו מן התורה רק שהכמים נתנהו לעשות כן
 לכתחלה דבהכי הו' נוי ציצית אבל מן התורה אפילו בכל
 שהו סגי דציצית כל שהוא משמע הילכך אם עשאו מהחילה
 כשיעורן ונפסקו החוטין ונתקצרו פחות משיעורן כשרה ולא
 אשרוהו רבנן לתקנו בכל פעם שיתקלקלו בד"א כשנפסקו
 ונשאר בהן כדי עניבה שיוכל לענבם כולם ביחד שזהו יותר
 מכדי עניבה של כל א' בלבד לא אמרוהו אבל אם לא נשאר
 כדי עניבה אפי' חוט אחד שנפסק ולא נשאר בו כדי עניבה
 פסול מדרבנן וצריך לתקנו דמן התורה בכל שהוא סגי כמו
 שאמרנו הלכך כיון שכל חוט אחד כפול לשני שתולה משני
 הצדדים אם נפסקו שני ראשיו ולא נשאר בשו' אחד מהם כדי
 עניבה פסול דהייטיבן שמא כל שנים הראשים הללו הם מחוסי
 אחד אבל אם לא נפסקו א"א ראש אחד ולא נשאר בו כדי עניב'
 או אפילו נפסקו שני ראשים ובאחד לא נשאר בו כדי עניבה
 וכשני נשאר כדי עניבה כשר ממה נפשך אם הם ב' חוטין הרי
 נשאר בשניהם כדי עניבה בצד השני ואם הוא חוט אחד אע"ג
 שבצד אחד אין בו כדי עניבה הא ילכו בו כדי עניבה מצד השני
 וכשר ואם נפסקו שני ראשים ולא נשאר בשום אחד מהם כדי
 עניב' אבל כשנצרך שני הגדומין יחד יש בהן כדי עניבה בזה
 יש להסתפק אם נצרך אותם לכדי עניב' להכשי' או לא ואולי
 לחומרא ופסלינן ליה דכיון שאין כדי עניבה במקום אחד לא
 מינכר ולא חשיב כלל וכמאן דלית' דמי ולפי מה שאנו נוהגין
 עכשיו לדקדק בשעת עשיית הציצית לתת סימן בד' ראשים
 שלעולם יהיו הד' ראשי' הללו בצד אחד מן הקשר והד' ראשים
 האחרים מצד האחר אם נפסקו שני ראשים אפילו כולם והם
 מצד אחד כשר אפילו לא נשאר בהן כדי עניבה מהו הצד דהא
 ודאי שני חוטין הם והרי נשתיר בכל אחד הראש השני שהוא
 יותר מכדי עניבה אבל אם הם מב' צדדים פסולה דהייטיבן
 שמא חוט אחד הם וי"א אם נפסקו כל הד' חוטין אפי' נשאר
 בהם כדי עניבה פסול וכמקום שנוהגים לתת סימן שד' ראשים
 לעולם בצד אחד אפילו לא נפסקו אלא הד' ראשי' שבצד אחד
 ואפילו נשאר בהן כדי עניבה פסול ודאי ואם הם משני צדדין
 או במקום שאין נוהגין לתת סימן והם מצד אחד פסול מספק
 שמא ד' חוטין הם ועמ' משום שהד' חוטין כפולין שאנו עושין
 היינו טעמא משום דכל' שאנו עושין שנים מהם במקו' תכרת
 ושנים מהם הם הלבן (וע"ל סי' י"א סעיף ד') וכל' שלעולם
 צריך שיהי' מין אחד שלם באורכו יב' גודל' ככפלן או התכלת
 או הלבן ובמין השני הנפסק צריך שיטאר כדי עניבה לפיכך
 אם נפסקו ד' ראשים או אפילו ג' ראשים אעפ"י שנשאר בהם
 כדי עניבה פסולה בין במקום שמדקדין לעשות סימן בין
 במקום שאין מדקדין לעשות סימן דהיישי' שמא אילו הד'
 ראשים או אפילו הד' ראשים הם כל אחד מהוסי' א' בפני עצמו
 הרי לא נשאר אלא חוט אחד שלם ואנן שנים חוטין צריבין
 בעינן או כנגד הלבן או כנגד התכלת אבל אם יודע שהג'
 ראשים או אפילו הד' ראשים הן אינם אלא משני חוטין אם
 נשאר בהן כדי עניבה כשרה שהרי עדיין שנים חוטין שלימין
 יש מד' ראשים שהוא מק' א' שלם ואם אין ידוע אם הם שני
 חוטין או ג' או ד' פסול מספק אם לא נפסקו אלא שני ראשים
 ונשאר בהן אפילו באחד מהם כדי עניב' כשר מ"מ שאם הם
 חוט אחד הרי נשא' כדי עניבה מצד אחד ואם הם שנים כ' ש'
 שבשרה שהרי עדיין נשארו שני' שלימי' כנגד מין אחד וכשני'
 אילו הרי יש בהן כדי עניבה באחד מצד השני ובשני משני'

הציצית כהיותו כדלא מצאו בן מופסק והוא מלובש בו בקהל ומתבייש ליישב בב'ה בלא מל' שיכול ללובשו ולישב בו משום כבוד הבריות רק לא יכרך עליו שרריו הוא פסול: (ע"ל סימן דע"ו סעיף ד' ונסמין זה סעיף ח' נתנאל דד' ניעת ממכנין זה א"ת זה וכו' לפיכך הוא פסול:) ודווקא בשבת שאני אפשר לתקנו לעט' ציצית בשבת אבל בחול בכ"ה אסור שרריו איפשר לתקנו ולמה יתירו לו לעבור בעשה ליטב בשלית בלא ציצית: כמו שנתנאל לעיל סימן י"א סעיף י"ד והוא אסור לעשות גזנות כמו שנתנאל לקמן סימן ס"ו ונס' משום דכיון מתקן עט' :

ד' דיני שלית שאולה וכו' ה' סעיפים :

ציצית שעשאן גוי פ' שתלה החושין או עשה החוליות והקשרי' פסולה וכתב דבר אל בני ישראל ועשו וגומר וגוי לאו מבני ישראל הוא ותלית הציצית גם כן בכלל ועשו להם הוא כדכתבנו לעיל סימן י"א סעיף י"ד ולכך פסול בגוי אף תלית החושין בכנף אבל אשה כשר' לעשותן ובכלל בני ישראל הן דהא הוקשה אשה לאיש לכל התורה: ואע"ג דפטורין להגיחן היינו משום דהל' מצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות מהן בכל התורה כדילפינן מקראי לקמן סי' י' בע"ה אבל עשייתן לאו בזמן תליא וכשרה לעשותן מהו יש מחמירין גם בנשים שלא לעשותן רק אנשי דררשי בנימי עושה הוא בני ולא בנות: וטוב לעשותן כן לכתלה וכן נהגין שאין מניחין נשים לקושרן בבגד שזהו עיקר עשייתן שעליו נאמר עשה להם ציצית על כנפי' בגדיהם אבל היקון השלית ושויה ושויה נהגין היתר אפילו לכתלה בנשים דדברים אילו לאו מעשו ילפינן להו רק מ"ך דכתיב נבי גדילים העשה לך וכו' והתם לא כתיב בני ישראל רק סתם גדילים העשה לך לשמה ונשים בכלל: (וע"ל סי' י"א סעיף ח') ומשום זה כרב הרמב"ם עוד דווקא שויה ושויה צריכין לשמה דילפינן לה מהעשה לך דכתיב נבי גדילים אבל תלית הציצית בבגד ועשיית החוליות והקשרים דילפינן להו מעשו להם ציצית וגו' כשרים אפילו לא עשאן לשמה כגון ישראל שהשיל ציצית בבגד בלא כוונה ואין לו ציצית אחרים מתוקנים לשמן להכשירו ויגא בזה דס' מלא ולפינן לשמה מעשו להם ציצית על כנפי' וגו' אין צריכין לשמה והא דממעטינן גוי מתליתין לאו משו' דלאו בני לשמה הם רק ממלת בני ישראל הוא דמעטינן להו כדכתבינן דגוי לאו מבני ישראל הוא מיהו לכתלה אין לסמוך על זה שרש"י וגם הראש ז"ל חולקין על זה לפיכך אם יש לו שלית כזה ואין לו אחר ינחמו בלא ברכ' אבל בכל מקו' שאמנו שהוא פסול אסור ללובשו אפילו בלא ברכה: (וע"ל סימן י"ג סוף סעיף ג')

כתיב גדילים העשה לך על ד' כנפות כסותך משמע שכל הד' ציציות שכבדן אחד מצוה אחת הן לפיכך מעכבין זו את זו שכל זמן שאין בה כל הד' אינה מצויצת כהלכתה והיוצא בה ל"ה בשבת כשני' או בג' ציצית חייב חטאת שכיון שאין יוצאין בהן ידי מצוה הוה להו אותם הציצית משוי' בשב' דהציצית הואיל וכוונתו לעשותן למצו' חשיבי ולא בש"י לגבי הבגד כל זמן שאינן כהלכתן ומשוי' הן והמצויצת או הנשאת ד' אמות כ"ה חייב חטאת:

ואם היא מצויצת כהלכתה מתיר לצאת בה ל"ה בין שלית קשן בין שלית גדול אפי' בזמן הזה שאין לנו תכל' הא ק"ל שאין מעכבין זה את זה ואפילו לבג' לבדו הוא דאוריית' כדאיתא לעיל סימן י"א סעיף ד' לפיכך מותר לצאת בה ל"ה אפילו אין בו תכלת אלא לבג' ודווקא כשהוא מלובש בה דרך מלבוש אבל לא כשהיא מנחת לו על כתפיו שלא כדרך מלבו' דאז הו' כולו משוי' ואם כשלבשה לבשה כחזקה שיהא בדוקה יוצא בה ואין צריך לחזור ולבדוקה קודם שיצא דמוקמינן לה אחזקתה ולא אמרתה רבנן לבדוקה בכל פעם שרוצה לצאת כש' בברכה שאינו אלא פעם א' ביום: (וע"ל סי' ח' סעיף ט') היוצא בשבת בשליתו והוא בכרמלית נודע לו שהשלית שעליו הוא פסול אין צריך להסירו מעליו עד שיגיע לביתו דמשוי' בכרמלית אינה אלא מדרבנן (וע"ל סימן ס"ו סעיף ג') והעובר עליו עובר בלאו דלא תסור ובמקום כבוד הבריות כגון הכא שאם נצריכנו והפילו נעלית דיון שאין לדגול כבוד הבריות שהוא דוחה לנוצאין אותה במקום גלימא לא תעשה שבתורה כדילפינן כמו נוימיהס ולית דה' מנו' בכמה דוכתי מולאחוזל לעניין כבוד הנביו' כפסיעתן א"פ' שוואת כהנה ע"ש: כיון דנעניתות דירכו לא מנו' כבוד הנביות לא כגון רבנן כין עלית לעלית' וע"ל סי' ס"ב סעיף א' וכו' ק"ן סעיף כ' וכו' מיה סוף סעיף ח' זכמן ט"ה סעיף כ' וזמן ס"ח סעיף י"ד וזמן ה"כ סעיף כ': עד כאן הנה"ל) ואפילו שלית קשן שתחת בגדיו אין צריך לפרוש טגס כויש לו נגאי בהפשטה וה' אם נפסק אחד מן

הצדדים אבל אם לא נשאר בהן כרי עניבה בשניהם פסולים דתייש' שמא חוש אחד הם והיינו במקום שאין נהגין לעט' בהן סימן . אבל במקום שנהגין לעשות בהן סימן אם הם כשני צדדין ולא נשאר בהן כרי עניב' חיישינן שמא חוש אחד הם ופסולה ואם הם מצד אחד אפילו לא נשאר בשום אחד כרי עניבה בשאר אפילו לא שהרי ודאי שני חושין הם ונשאר בהם כרי עניב' מצד השני והלכה כסברא ראשונה אבל טוב להחמיר וכן נהגין:

וכל היכא דשיעור כרי עניבה ומתוך שהחושים עבי' אינו יכול לענבם ואילו היו דקים היה יכול לענבן כשר: כבר אמרנו בתוך דברינו דמן התורה סני' בכל שהוא ר"ל דמן התור' אינו חייב בגדיל בתתלה רק כריכה אפי' חוליא אחת ואח"כ קשר אחד וקשר אחד הוא דאורייתא ואחר כך גם הענף הנפרד למשה בכל שהוא (וע"ל סימן י"א סעיף י"ד:) לפיכך נחלקו רש"י ור"י בשיעור עניב' שאחז"ל שצריך להשתוי' לרש"י בעינן מדרבנן כרי עניבה מן הענף חוץ מן הגדיל ולה' אפילו נחתך כל הענף ולא נשאר כרי עניבה אלא מן הגדיל כשר דס"ל כיון שנשאר כאן שעורא דאורייתא דכפחות מזה השיעור יכלין לעשות כריכה וקשר וענף לפיכך בכרי עניבה אפי' מן הגדיל סני' אפי' מדרבנן ומנהג העולם כרש"י והיכא דלא אפשר בגן שהוא במקום שאין ציצית מצויית לתקן יש לסמוך על ר"י:

ד' דיני ציצית בשבת וכו' ג' סעיפים :

כתיב גדילים העשה לך על ד' כנפות כסותך משמע שכל הד' ציציות שכבדן אחד מצוה אחת הן לפיכך מעכבין זו את זו שכל זמן שאין בה כל הד' אינה מצויצת כהלכתה והיוצא בה ל"ה בשבת כשני' או בג' ציצית חייב חטאת שכיון שאין יוצאין בהן ידי מצוה הוה להו אותם הציצית משוי' בשב' דהציצית הואיל וכוונתו לעשותן למצו' חשיבי ולא בש"י לגבי הבגד כל זמן שאינן כהלכתן ומשוי' הן והמצויצת או הנשאת ד' אמות כ"ה חייב חטאת:

ואם היא מצויצת כהלכתה מתיר לצאת בה ל"ה בין שלית קשן בין שלית גדול אפי' בזמן הזה שאין לנו תכל' הא ק"ל שאין מעכבין זה את זה ואפילו לבג' לבדו הוא דאוריית' כדאיתא לעיל סימן י"א סעיף ד' לפיכך מותר לצאת בה ל"ה אפילו אין בו תכלת אלא לבג' ודווקא כשהוא מלובש בה דרך מלבוש אבל לא כשהיא מנחת לו על כתפיו שלא כדרך מלבו' דאז הו' כולו משוי' ואם כשלבשה לבשה כחזקה שיהא בדוקה יוצא בה ואין צריך לחזור ולבדוקה קודם שיצא דמוקמינן לה אחזקתה ולא אמרתה רבנן לבדוקה בכל פעם שרוצה לצאת כש' בברכה שאינו אלא פעם א' ביום: (וע"ל סי' ח' סעיף ט') היוצא בשבת בשליתו והוא בכרמלית נודע לו שהשלית שעליו הוא פסול אין צריך להסירו מעליו עד שיגיע לביתו דמשוי' בכרמלית אינה אלא מדרבנן (וע"ל סימן ס"ו סעיף ג') והעובר עליו עובר בלאו דלא תסור ובמקום כבוד

הבריות כגון הכא שאם נצריכנו והפילו נעלית דיון שאין לדגול כבוד הבריות שהוא דוחה לנוצאין אותה במקום גלימא לא תעשה שבתורה כדילפינן כמו נוימיהס ולית דה' מנו' בכמה דוכתי מולאחוזל לעניין כבוד הנביו' כפסיעתן א"פ' שוואת כהנה ע"ש: כיון דנעניתות דירכו לא מנו' כבוד הנביות לא כגון רבנן כין עלית לעלית' וע"ל סי' ס"ב סעיף א' וכו' ק"ן סעיף כ' וכו' מיה סוף סעיף ח' זכמן ט"ה סעיף כ' וזמן ס"ח סעיף י"ד וזמן ה"כ סעיף כ': עד כאן הנה"ל) ואפילו שלית קשן שתחת בגדיו אין צריך לפרוש טגס כויש לו נגאי בהפשטה וה' אם נפסק אחד מן

דצופין ואם שאלה כשהיא מצויצת מברך עליה מיד דאמרינן זה שהשאלה לו ע"מ כן השאלה לו שתהא כשלו לברך עליה דניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממניה והויא כמתנה ע"פ להחזיר דשמה מתנה : (וע"ל סימן תרכ"ח סעיף ד' וה' ונס' תמ"ח סעיף ג' וע"ל פ"ה סעיף ח')

ד' מותר ליפול סלית של חברו שלא מדעתו ולברך עליה דאמרינן והאי ניחא ליה למרא

דניחא ליה לאיניש למיעבד כנ"ה כיון דליכא הכא חשש מצוה במטוניה :

מזעטף כה א"ל לפי שעה

ומחזיקה לו וע"ל סימן תל"ט סעיף ה' : (ובלבד אם פצאה מקופל שיחזור ויקפל אותה ואם לא קיפל אינו יוצא בה דשמא בעלה מקפיד על זה וה"ל שואל שלא מדעת שנקרא גולן ועל זה נאמר ובוצע ברך ניאז"ה בוצע לטון גולן : (וע"ל סימן י"א סעיף ו' :)

וכן הר"ן בחתפילין דלא חייש בעליהו שמא יקלקלה ואינו מקפיד אבל ספרים של חברו אסור ללמוד בהם שלא מדעתו דחבירו מקפיד

עליו שחושש שמא יקרע אות' הנ"ה אף שאין דעתו לקרות בלימודו או שיחזרה במשמושו

ולא ניחא ליה וה"ל גולן : כי שמא יתעך נגיריבתו לקרות וללמוד בהם הנכה ואם כן יש

כמה חשש כולו קרנא וע"ל סימן תל"ז סעיף ג' : עד כאן הנ"ה :

ח' סלית של שותפין חייבת בציצית דכתיב על כנפי בגדיה' לטון רבים משמע ג' רבים של שנים שלשניהם יש חלק בכל אחד מהם : ואל"ל דמפקינן ליה לעיל סימן ח' סעיף י"ב

לבגדים רבים או להתם לחזויה אתא על כנפי בגדים היה ליה למיסר מאי בגדיהם ואי לבגדי שותפים לחזויה אתא על כנפי בגדים היה ליה למסר או בגדיהם בלא יוד' בין ד' לה' מאי בגדיהם משמע בגדי רבים ובעלים רבי' אלא שמע מינה

ותרתי בגדים רבים ואפילו בעל אחד וכגד אחד ואפילו בעלים רבים דהיינו שותפים דוק נ"ל :

ט' דין להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית וכו' סעיפים :

א' מותר להתיר ציצית סלית זה וליתנם באחר ואין כזה משום כיווי מצוה לציצית

או לבגד שמתירים ממנו כיון כנ"ה ונ"ל ליכא משום תעמ' שעושים מיד בטלית אחר' ולא מן העשו דכא

נריך לחזק ולנרכה ולתקנה

פאן כנתלה עד כאן הנ"ה : (אבל להתיר מבגד זה ושלא לעשותם בבגד אחר אסור שיש כזה משום כיווי מצוה ורוקא

סלית שהוא בו חיובא ה"ל כיווי מצוה שמבזה איהם מלעשו' עוד מצוה בהן אבל סליתות של פתים ניהגן להתיר אע"פ שאין עושים אותן בטלית אחר דמתים לא בני חיובא מצוה

ניטו / ונראה לי דרוקא כשמתירם שלא ע"מ לעשותם בבגד אחר תם אינו רוצה לעשות ציצית אחרות בבגד זה דה"ל כיווי מצוה לציצית או לבגד אף על נב דק"ל ציצית חובת גברא היא כמו שחבא' בס"ס י"ש בע"ה מ"מ אסור להתירם ממנו שלא לצורך כלל אבל אם רוצה להתיר ציצית מן הבגד ולהשליכם לעשות בו ציצית אחרות יפות מן הראשונות ל"ל והאי שהוא

סותר דהרי נוי מצוה וכתוב זה אלי ואניו :

ב' ואינו יכול ליקח הכנף כמו שהוא עם הציצית לא מבעיא הכנף לברו שאסור לתפור בבגד אחר דה"ל תעשה ר"א

פן העשוי אלא אפילו הוא נוטל עמו אמה על אמה ורוצה לתפור בבגד אחר אסור משום דעל כנפי בגדיהם בעינן ר"ל שהוא הכנף מן הבגד עצמו שהוא בו כשעת עשי' הבגד וכנף זה לא היה מבג' זה כשעת עשייתו ואינו פותר בגד זה :

ג' טלית מצוצת סל"טה והיא גרולה מאד והלקחה לשתים

וככל חלק י"ב ב"ש ע"ה להענין כי ויש בו איננו כנפא ונשאר לכל אחת מהן ציצית אחת או שתים יכול להטיל' לבר אחת ציציותיה ואין בו משום תעשה ולא מן העשוי כפסוק שהרי מתחלה כשעשו אילו הציצית נעשו בכשרות תם עכשיו כשנתלקה נשאר כל אחת בטלית שהוא כשר לציצית שיש בה ד' כנפות ולא גרע מסלית' חדשה שעושים בה ציציות בהתלה אחת ושתים ואח"כ מוסיפין עליה לחשלים אע"פ שמפסיק ומ' רב ביניהם ה"ל ש' .

ד' סלית שנקרעה הוד' שלש אצבעות סמוך לשפת הכנף אינו רשאי לתופרה' י"א דשעמשהוא משום דהיישנין שמא ישתתיר מטום התפירה ויניחנו לשם ציצית ויוסיף עליו עוד ד' חוטין ויהיו עמו ח' חוטי ציצית וזה פסול הוא משום תעשה ולא מן העשוי' ולפי זה אפילו נקרע כל שהוא לא יהפוד דמ"ט דהא אפילו בכל שהוא איכא למיחש אם יהפוד שמא ישייר בו דווקא בתוך שלש לקרן אבל אם נקרעה חוץ לשלש אצבעות יכול לתופר' דליכא למיחש להכי דהא שם לאו מקום ציצית הוא והאידנא שתופרין כל בגדי צמר בחוסי קנבוס אם הטלית של צמר אפילו נקרעה תוך שלש אצבעות יכול לתופרו דהא ליכא למיחש להכי דקנבוס אינו ראוי לעשו' ממנו ציצית הוא ; וי"א דשעמא הוא מטום דחוץ לשלש אצבעו' שיש בו עוד שלש אצבעות על שלש אצבעו' עדיין שם בגד עליו וקציצית הרלו' בו עודנה בכשרותה לפיכך מותר לתפור אבל הוד' ג' אצבעות לית ביה תור' בגד וכמאן דלית' דמי ואע"ג דתפירה כמאן דפסו' חשיב ולא רמינן ביה ציצית דלא בגד הוא ואי עביד ביה ציצית אפ"י אחר שהפרו לא פסד את הטלית דלא בגד הוא' ויש או' דווקא שנקרע עם הציצית ותפור כן עם הציצית הוא שפסול דה"ל ולא מן העשוי אבל אם התיר הציצית אחר שהפרו והוד' וקשרו או נטילו בו ציצית חדשים כשר ולפירוש זה יש לחלק עוד ולומר דאם הקרע חוץ לשלש בין באורך בין ברוחב אפילו היה נקרע כל אורח הרצועה כולה בין לאיכה בין לרהבת עדיין שם בגד עליו וכשחזר ותפורו אפילו עם הציצית חזר לכשרותו דהא הכנף זה מבגד זה הוא אבל אם נקר' תוך שלש אצבעות אס' נקרע כולה לשת' תתיכות ולע' נשאר בו שלם כלו' אסור לחזור ולתפורו דתפירה לא הוי חיבור כיון שנקרע כולו ולא נשתתיר אפ"י כל שהוא ואם נשאר בו כל שהוא חיבור הוא דעבידן שם בגד עליו ומיה' לתפורו אפילו עם הציצית' וי"א שאין נקרא חיבור אא"כ נשאר בו שלש אצבעות שלמים ויש לחוש לכל הפיתושים האלה להתמיר :

ה' אם נקרע מנקב שהציצית תלויה בו ולמט' אם קדם הטלית ציצית לקרע שאותו ציצית היה שם בשעת הקרע כבר נתבאר למעלה סימן י"א שהוא כשר הואיל ונעשה בכשרות' ואם נקרע ונשתתיר ממנו כל שהוא ותפורו ואחר כך הטיל בו ציצית' אס' הוא של צמר כשר אפילו לרש"י דהא אין תופרין אותו אלא בקנבוס וליכא למיחש למדי ואם הוא של שאר מינים טרדך לתפור בחוסינן של אותו המין וגם דרך הציצית לעשות מאותו המין לדעת רש"י לא תפור נזירה שמא ישייר ח"ה כו' כולעיל ולשאר הפירושים כשר וכוון שנשתתיר כל שהוא גם דתפור' שעמו הוה חיבור חוץ מלדעת התוספו' שצריך להשתתיר' ונתב' ג' אצבעות שלם ואם נקרע כולו ותפורו ואח"כ הטיל בו ציצית יש להסתפק ושוב להתמיר :

ו' דתופר תתיכות בגד בכנפי הטלית כדי שלא יקרע וכן מ' שנהגין לתפור סביב הגקב שהציצית בו אם הטלית ש' צמר ותפור בקנבוס ליכא למיחש למדי ואם הוא של שאר מינים ותפור בחוסינן של שאר צבעו' גם כן ליכא למיחש למי' שאין אנו עושים ציצית אלא מלכות' . ואם תפורו בחוסינן חזר לדעת רש"י שלא תהא כוון תפירה למטה מסלש אצבע ולמעלה מסמך גדל שהוא מקום ציצית שיש לחוש לנו' שמא ישייר חוסי התפירה כו' כולעיל .

ז' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

ח' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

ט' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

י' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יא' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יב' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יג' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יד' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

טו' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

טז' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יז' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יח' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

יט' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כ' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כא' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כב' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כג' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כד' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כה' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כו' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כז' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כח' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

כט' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

ל' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

לא' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

לב' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

לג' ויש לחוש שיש להקפיד על ציצית חוסי התפירה כו' כולעיל .

דין שיעור שלית וברסעיקא :

הרשות בידו / ויא אפילו להתעסף לברך הרשות בידו דאף ע"פ שלא נצטוו עליהם מ"ס קצת שכתב יש בידם אפילו בקיום מצות עשה שהזמן גרמא וכיון שמקבלו קצת שבר היו כמצות ועושות לפיכך יכולות לברך וצונו / ויא שלא יברכו דכיון שלא נצטוו אינן יכולות לומר וצונו אלא שהרשות בידו להתעסף אבל מ"ס מיהו כשמות ויורהא אס עושות כן הואיל אינן אא חובות נכרא מה להם ולמצוה זו (ועל סימן י"ט כע"פ ש') אע"ג דבשאר מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה ולולב נהגו שעושים ומברכין מה שנהגו נהגו ומה שלא נהגו לא ינהגו ובציצית לא אשכחן דנהגו רק אחת מני אלף כגון מיכל בת שאול וכיוצא בה לכך לא יהעטפו / ועוד נל' שמעא דציצית שאני משאר מצות עשה שהזמן גרמא הואיל וק"ל דחובת גבירא הוא אס כן לא חייבת התורה בציצית אלא שאלת גבר דבש"מא אי הוה ק"ל דחובת שלית היא הוה אפשר לומר כל שלית שיש בה' ד' כנפות חייבת בציצית ואפי' שמלת אשה אבל כיון דלא חייבה התורה אא שמלת איש היאך תהחייב האשה עצמה דבבר שיש בו נדנוד עכירה דהיינו שמלת גבר ומיכל שאני שהיתה בת מלך ואשת מלך ועיקר מצוה דשאלת גבר לא אסרה תורה אלא כשמלבשה אותה כדי שלא יכיר אותה הכל כדי שתזנה מה שאין שייך כן בבת מלך ואש' מלך שהכל מכירין אותה נ"ל / לפיכך אשה שעושה כן ודאי הוא ויודא יתורה שפירא לכול כיומי' שהיא אינה נחשבת נ"ל / שמשום והנדרונינוס ספק זכרים ספק נקבות הן וספק דאורייתא הוא לכך אזלינן בהם לחומרא וחייבים בציצית מספק ונס באילו יא שאין מברכין ויא שמברכין ונ"ל דהכי הילכתא שיברכו דהוה להו כמו ספק ספקא חדא שמא זכרים הם ואת' ל נקבות שמא ק"ל כאותם דס"ל דנשים חייבות במצות עשה שהזמן גרמא ושמלת גבר לא צריך בהו לכך יברכו נ"ל :

(ועל סימן קכ"ה סע"ף ח' וצ"ל ס' תק"כ סע"ף ד' ונס' תר"פ סע"ף ג' ונכ"ל תר"ס סע"ף א' ונס' ל"ח סע"ף ג')

קצת היודע להתעסף כגון שיועד שישליך שתי ציצית לפניו ושתיים לאחריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ס כמו שנהגין אביו חייב ליקח לו ציצית לחנכו במצות ונ"ל דאפי' נס יברכו עליהם כדי להתלמד כמו בחינוך שאר מצות :

ח זמן ציצית וכו' ג' סעיפים :

א לילה לאו זמן ציצית הוא כמו שנתבאר למעלה בסיומן שקדם זה דילפינן ליה מראיתם אותו : ויא שהוא ממעט כל מה שלובש כלילה אפי' הוא מיוחד ליום דהא בשע' לבישה לאו בר ראייה הוא וכל מה שלובש ביום אפי' הוא מיוחד ללילה חייב שהרי בשעת לבישה בר ראייה הוא / ויא שאינו ממעט אלא כמות המיוחד ללילה שאותו פשד אפילו לובשו ביום כיון שמתחלה לא נעשה ללובשו בעת שראויה לראייה / וכנסת המיוחד ליום או ליום וללילה חייב בציצית אפי' לובשו כלילה ויברך עליו אפילו לובשו כלילה כיון שנעשה ללובשו בעת הראויה לראייה ואנו ק"ל ספק ברכות להקל לפיכך לא יברך אלא על כמות המיוחד ליום או ליום וללילה ולובשו ביום אבל כמות המיוחד ליום וכ"ש ליום וללילה ולובשו כלילה לא יברך עליו והמיוחד ללילה דווקא לא יברך עליו כלל בין לובשו ביום בין לובשו כלילה / מ"ס כמות המיוחד ליום מותר ללובשו כלילה ואין בו משום בל תוסיף וכן מותר לצאת בה לרה' אפי' כליל שבת שאין בהם משום משוי כי הם נ"ל לגבר כשהם עשויין בהלכתו :

ב סדינין אין עושין בהן ציצית בין של צמר בין של פשתן נזירה משום צמר דהוה כלאים לנבייה ואע"ג שאדם ישן בהם ביום עיקר תשמישן כלילה וכנסת לילה סיקרו ; מאמתי מברך עליהם משעולה עמוד הסתר שהרי לא כתיב

שיעור שלית שחייב בציצית שיעורו חז' ל שאם הוא גדול כ"כ טען המתהלך בטיק ואינו צדי' אחר לשומרו מתכבס' ושו וחכו באורך וכרוחב וגדל הלובשו אינו מתבני' לצאת לקרא בטיק חייב לעשות בו ציצית דמיקרי כסותו / אין הקטן המתהלך בשוק ואינו צריך אחר לשומרו : מה טו ראשו ורובו אע"פ שלובשו גדול ואינו מתבני' לצאת אקראא לשוק פשד מן הציצית שאין זה נקרא כסותו והכתי' גי על ארבע כנפות כסותך כלומר שדרכך להתכסות בו / ואם הוא קטן כל כך שאין דרך סתם בני אדם להתכסות בו יצא שיצא בו באקראא לשוק ואינו מתבנייש דעתו בשל אצל כל אדם ;

דין מי הם החייבים בציצית וכו' ג' סעיפים :

כתיב והיה לכם לציצית וראיתם אותו ודרשו חז' ל כסות שכול לראותו דהיינו כסות יום חייב בציצית וכסו' שאין יכולין לראותו דהיינו כסות לילה אינה חייבת בציצית ודווקא כסות ל לה שאין הלובשו רואהו כשלובשו כלילה ונס אחרים אין יכולין לראותו אבל כסות סומא אע"פ שאין הלובשו רואהו מברכין משאר תכסה בה שהיא חייבת בציצית כיון שאחרים רואין אותו וקרינן ביה וראיתם אותו ואף ע"ג דלעיל אצרכינן אשר תכסה בה לחייב שלית בעלת ה' כנפים כדכתבינן לעיל בר"ש סימן י' הא אמרינן בגמרא דמלות אשר תכסה שניהם מותרין ואתין חדא לרבות בעלת ה' כנפים וחדא לרבות כסות סומא ונס משש'א דלישנא אשר תכסה אסמינן לעיל סימן י' כדרך שבני אדם רגילין להתכסות פעמים בגילוי הראש פעמי' בכיסוי הראש אבל אינו לימד נמיר דהא לבסוף מברכין אפילו אינו מבסח הראש כלל חייב בציצית / אלא עיקרא להכי הוא דאתא לבסות בעלת ה' וכסות סימא לפיכך חייב בציצית ; וכיון דילפי' מקרא דכסות לילה פשד מציצית ה"ל מצות ציצית מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה יענין כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ממנה דילפי' מקרא דכתיב בתפילין והיו לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי' בפיך / דריהוקשה כל התורה כולה לתפילין ואמרינן מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמא שהרי פטורים בשבתות וי"ט כמו שיתבאר לקמן בע"ה בסימן לא' ונשים פטורות בהן אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכן תפילין נופייהו מכלן דנשים פטורות נמינן לה פדהוקשו תפילין לתלמוד תורה דכתיב וסנתם לבניך וכתיב בתורה וקשרתם לאות על ידך מה תלמוד תורה נשים פטורות דכתיב לבניך ולא לבנותיך אף תפילין נשים פטורות / ואל תקשה ונ' מה דווקא האב פשד ללמוד את בתו תורה מדכתיב לבניך ולא לבנותיך אבל היא עצמה חייבת ללמוד תורה כבר אהול כתי' ולמדתם קרי ביה ולימדתם והבתי' ולמדתם פירושו אתם תלמדו בעצמכם והקרי ולימדתם פירושו תלמדו את אחרים וכיון דבחד סלה משתמעו הקטשו להדרי ללמוד זה מזה והק' כל שאחרים מצווין ללמוד מצווה הוא גם כן ללמוד בעצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמוד דהיינו האשה היא עצמה גם כן אינו מצווה ללמוד בעצמה ש"ס דנשים פטורות פחת' ותפילין הוקשו לתלמוד תורה דרי מתפילין ג' כ פטורות ותפילין הם מצות עשה כהזמן גרמא והם בנין אב לכל מצות עשה שהזמן גרמא ואל' נילף מלמוד תורה ויהיו פטורות אפי' ממצות עשה שאין הזמן גרמא חוץ מהיכן דגלי רחמנא דא"כ הקי"ט ותפילין למה לי / וכיון דנשים פטורות גם עברים פטורים דעכרים אינם חייבין במצות רק במה שהנשי' חייבות בהן דילפינן ג' שלה לח מאשה / פירו אס רוצים להתעסף

בתיב בהם יום אלא וראיתם אותו משעת ראייה ואילך כחולך החיוב ויבדך עליהם מיהו יא שאין לברך עליה לכתחלה אלא משיכיר בין חבלת שבה ללבן שבה וזהו ראייה מעלייתה : (ועל סימן תקפ"ח סעיף א') ואם לובשו קודם עליות עמוד השחר כגון בסליחות או כשיצא לדרך ולובש סלית קפ"ח לא וברך עליה וכשיאור היום ימשמש בהן ויברך עליהן (ועל סי' ל' סעיף ג') ובערב אחר שהתפללו הקהל תפלת ערבית לא וברך עליהן אע"ג שעדיין יום הוא כיון שהתפללו ערבית חשי' כליה לענין זה להחמיר : (ועל סימן ל' סעיף ה') ובליל יום הביפורים אע"פ שעדיין לא התפללו ערבית לא יברך עליה' אלא בעוד יום יתעסק ויברך עליהם :

כל כך ביזוי למצוה זכ"ש למש' (ועל סימן ס' סעיף ט'
 ד אבל יש לזהר כשאדם לובש סלית ארץ שמתכוזן הן בזה ועליו הכתוב אה' במשפט השמר :

כב ובו סעיף אחד •

א הקונה סלית ועשה בו ציצית מברך שהחיינו מפני שהי' לו שמחה כקונה כלים חדשים שמברך עליהם שהחיינו מטעם זה ואם לא בירך בשעת עשייה מברך בשעת עישוף ראשון שעושפו' אבל העושה ציצית בסלית יסן שיש לו אע"ג שלא היו בו ציצית כבר מעולם אין צריך לברך שהחיינו דהא עשיית ציצית לא קביע ליה זמן וכל שאין תלוי בזמן שבא זמן לזמן אינו מברך עליו שהחיינו שאין שייך לו' שהחיי' ה"ג והיונו עעמא שאין לזמן הזה שאין תלוי בו וכטעם מנכרין על תפילין שמחה נמי ליכא שאין שמחה חדשים שהחיינו או שאר עניני בציצית לברך בלא סלית והרי ענוה שאין נקניית סמנות החלית הוא ישן • שמחה וליכא מוזן לזמן ועל פי' רפ"ג סעי' א' ונסימן ת"ג : עד כאן ה"ג •

כג דין ציצית בבית הקברות ובו ד' סעיפין :

א מותר ליכנס לבית הקברות והוא לבוש ציצית ואין כאן משום לועג לרש פי' שירא נראה כאלו מליעג למתים שהם רשים ופסודי' מן המצר ואינן יכולין לקיימן ואנו מקיימין אותן לזה לא חיישינן כיון שאי אפשר לו להסי' כל בגדיו ולילך לבית הקברות ובלבד שיגביהן שלא יהו הציצית נגדרים על הקברים אבל אם הם נגדרים על הקברים אסור משום לועג לרש בדאבימיהם שהיו משילין ציצית בכל מלבושיהם שהיו לובשין לצורך עצמם אפילו שלא לצורך מצוה אבל אינו שאין אנו עושין ציצית אלא בסלית של מצוה' סור לנו ליכנס לבית הקברות אפילו אינם נגדרי' ה"מ כשהצי' : תהם סמלים ונראי' אז יס בהן משום לועג לרש אבל אם הם מכוסים מותר :

ב יש נהגין לקשור שני ציציות שכשני כנפים זה עסות כשנכנסין לבית הקברות וסוברים שבזה לא היה לועג לרש שכיון שקשורים הם ואינם תלויין ככל ציצית הוו כאילו אינם אבל לא הועילו בתקנתם שאין הקטירה מבטלת מצות הציצית שלא נפסלו בכך שכיון שעומדין להתיר הוו כמו מתירין וליכא לדמיי' לתלאן ולא פסק ראשי חושי' שלהם וקשר ואח"כ פסקו דפסלי' להו דשאני התם שלא נפסקו מעולם ועוד תדע דהתם פסלינן להו אפילו אם פסקן אח"כ משום תעשה ולא מן העשוי בפסול והכא הא נעשו בכשרות והם עצמן נהגין להתיר ולברך עליהם אח"כ וא"כ מעשיהם סתרי' אהרדי' שאם חושבין הקטיר' לפסול הוו להו לפוסלן גם כן כשמתירין אותן משום תעשה ולא מן העשוי כן כתב רבינו יוסף ז' להג"ל שאינו מוכרח שהרי נבי סוכה שיש עליה ג' ק"ל נ"כ שאם נעשה הסכך בעוד הגג נעול הסוכ' פסולה משום תעשה ולא מן העשוי והמנהג נפיש' בעולם שאם עשאן מתחלה תחת אויר השמים ירדו גשמים שנועלין הגג ואח"כ כשהגשמים פוסקין פותחין הגג ורובין תחתיה לרש מצוה אע"פ שבעודה נעולה פשיטא שהסוכה פסולה לכ"ע ולא חשבינן הפתוחה שאח"כ לתעשה ולא מן העשוי וא"כ למה לא נאמר ג"כ גבי ציצית' ואפשר להלק דמ"מ לא דמי דהתם לא נעשה שום דבר בסכך והכא נעשה עיקר הקטירה בציצית עצמן אבל הוא דוחק וצ"ע :

כד כדתמה לעשות בציצית שנפסקו ובטליות ישנים ובו ד' סעיפין :

א ציצית תשמישי מצוה הם כלום שאין בעצמן שום קדוש' רק שמשמתי' אשין בהן לשם מצוה לפיכך אחר שנפסקו מן השלית יכול לזרקן אפילו לאשפה אבל כל זמן שהם קבועים בטלי' אסור להשתמש בהם שום תשמיש של חול כגון לקשו' בהם שום דבר וכיוצא בזה משום ביזוי מצוה וילפינן לה מדם דאמר קרא ושפך וכסה במה ששפך וכסה ר"ל ביד שטוחה בה יכסה ולא יכסה בגליו' שלא תהא המצוה בזויה עליו' וה"ה בכל המצות אם נרנה בהם בצורך דבר אחר שלא לשם מצוה הוא להם כיוזי :

ב וכן סלית של מצוה שכלה אדם בודל עצמו ממנו ולא יקטנו בו ולא ייחד אותו לתשמיש מגונה שיש בו ביזוי אלא זורקו והוא כולה טאלי' :

ג מותר ליכנס לבית הכסא בבגד שיש בו ציצית שאין זה

ט זמן ברכת ציצית ובו ב' סעיפין :

א מדכתיב גיילים העשה לך על ד' כנפות כסותך משמע דציצית חובת גברא הוא שכן משמע כסותך בזמן שאתה מתבסח בו כלומר שאין חייבים בציצית אלא כשרוצה ללובשו להתבסות בו אבל העושה לו סלית ואינו רוצה ללובשו עכשו אלא יניחנו בקופסא עד שיצטרך לו אינו חייב לעשותה ציצית עד שלובשו הילכך אין לברך בעשייתו אשר קב' לעטו' ציצית שאין בעשייתו מצוה אלא בלבישה :

ב חזקן שעושה לו התכריכין אף ע"פ שלפעמים לובשם בחייו פסורין מן הציצית וכסותך משמע שעשוין מתחיל לשם כסות להתכסו' בו בשעת חייבו בציצית והיינו בחייו ולא סעיקר עשייתן להתבסות בהם אחר מותו שאתרי' מותו הוא פסוד מן המצות :

י דיני לקיחת ומכירת סלית ובו ב' סעיפין :

א הלוקח סלית מצויצת מישראל כשרה ואם לקחה פתג' גוי ואמר שקנאה מישראל נאמן רכין דתנר הוא חזקה שאומר האמת דלא מרע נפשיה שירא שלא יאמינו לו בפעם אחרת ויהיה לזה הפסד בסחורתו אבל אם לוקחו מגוי שאינו תגר אע"פ שאומ' שלקחה מישראל אינו נאמן דשמא הוא בעצמו עשאן וציצית שעשאן גוי פסולים כדלעיל בסימן י"ד סעיף א' :

ב אין מוכרין סלית מצויצת לגוי דחיישינן שמא ילבושו ויתלוה ישראל עמי בדרך שלא יכירנו שהוא גוי וכסבור ישראל הוא שהרי יש לו ציצית כבגדו והרגינו ומהאי טעמא אפילו למסכנו לו או להפקידו בידו או לתת לו אסו' א"כ הוא לפי שעה דליכא למ' חש להכי :

כא כדתמה לעשות בציצית שנפסקו ובטליות ישנים ובו ד' סעיפין :

א ציצית תשמישי מצוה הם כלום שאין בעצמן שום קדוש' רק שמשמתי' אשין בהן לשם מצוה לפיכך אחר שנפסקו מן השלית יכול לזרקן אפילו לאשפה אבל כל זמן שהם קבועים בטלי' אסור להשתמש בהם שום תשמיש של חול כגון לקשו' בהם שום דבר וכיוצא בזה משום ביזוי מצוה וילפינן לה מדם דאמר קרא ושפך וכסה במה ששפך וכסה ר"ל ביד שטוחה בה יכסה ולא יכסה בגליו' שלא תהא המצוה בזויה עליו' וה"ה בכל המצות אם נרנה בהם בצורך דבר אחר שלא לשם מצוה הוא להם כיוזי :

ב וכן סלית של מצוה שכלה אדם בודל עצמו ממנו ולא יקטנו בו ולא ייחד אותו לתשמיש מגונה שיש בו ביזוי אלא זורקו והוא כולה טאלי' :

ג מותר ליכנס לבית הכסא בבגד שיש בו ציצית שאין זה

יג' הרי תרג' אעפ"י שהוא כתוב חסר יוד מפרש בתנחומא ג' פעמים כתיב ציצית בפרשה בלא יוד אחד מינייהו לציצית שדי ל' ללוליהו והיא משלמה המנין וכל הזהיר בציצית זוכה ורואה פני שכניה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב בהם את י' הירא ואותו תעבוד מה החס כינוי דאיתו שבאל י' הנזכר בתחלת הפסוק הג' כינוי דאיתו נבי וראיתם אותו קאי ג' על השם אעפ"י שלא הוזכר בפסוק מקיים. עוד אמרו כל הזהיר במצות ציצית זוכה שמשמשין לו שני אלפים וח' מאות עבר' שנאמר אשר יחזיקו י' אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו'. ופירושו בשכר מצות הכנף יחזיקו בכל כנף של איש יהודי י' אנשים מכל לשון שהם שרעים הרי י' פעמים שבעים לכנף שהם ז' מאות וח' כנפות הן הרי כ"ח מאות ושעמא כפני שירעו האומות ויכירו בזמן ההוא כמה גדולה מצוה זו וכי היא שהגינה עלינו בגולה וסביאה אותנו לחיי עה"ב לכך יחזיקו וגו' וכיון ששכרה כל כך גדול גם עונש המבטלה הוא גדול וכן אז ל' אדם הלובש בגד בת ד' כנפות ואינו עושה בה ציצית עליו נאמר לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה כלומר הש"י יתפוש באותם הפושעים שבארץ והואסיא במצו' דתלוי' בכנפות וינער אותם הרשעים ממנה. א"כ הפ' הש"י יחזיק ויאחז באותם שבארץ המקיימין מצות הכנפות שהם הציצית אבל הרשעים שאינם מקיימין אותם ינער מן הארץ. עוד אמרו ז"ל כל מי שיש לו הפליז בראשו ובזרועו ומוזהה בפתחו וציצית בבגדו מובטח לו שלא יחטא ש"י החוש המשולש לא במרה ינתק. ואומר חונד מלאך י"י סביב ליריאו ויחלצם ע"כ. ואם תקשה ותאמר מאי ואמר ל' דה"פ בתהלה אמת החוש המשולש שהם ג' מצות אילו יצילו את האדם שלא ינתק בעבירה ואח"כ אמרו כי תיטא מאן לן שהם אילו הג' מצות כמא ג' אחרותם לכך מביא פסוק חונה מלאך י"י תומ' כלו' אורם המצות המסבבין את האדם מכל רוחותיו כי הציצית הם מלפניו ומלאחוריו: (ועל סימן ח' סעיף ד':) והמזוזה בימינו כשנכנס לבית ותפילין דרזועו על שמאלו ושל ראש על ראשו והרי הוא מסובב מכל רוחותיו כאלו הג' מצות וכ"כ א"כ לא היה לו להביא רק פסוק דחונה מלאך י"י וגו' לבדו והוא ויחלצם ג' פירושו יחלצם ויציילם מן החטא. מר אני שאין זו קושיא דה"א כמא מצות ציצית לבדה היא המצילתו שחרי היא לבדה מסבבת את האדם מ' פנותיו לכך הוצרך להביא פסוק דחוש המשולש וגו' לומר שצריכין שלשה מצות ואין כאן ג' מצות המסבבין את האדם אלא אילו שמנה. נ"ל :

הלכות תפילין

כה דיני תפילין בפרטות וכו' יג' סעיפים :

א בארבע פרשיות בתורה כתיב לאות על ידך ולזכרון בין עיניך ובמקצתם כתיב לאות על ידך ולשופט' בין עיניך וגו' והם פרשת קרח ופרשת והיה כי יביאך ופרשת שמע ופרשת והיה אם שמע וקבלו רז"ל שפירושם הוא שהם הם הד' פרשיות שאנו מצוין לכתוב בתפילין ולהגיהם בכל יום על הזרוע ועל הראש בין העינים כמו שכתבאר לפנינו בע"ה מפני שיש בפרשיות אילו יחודו י"ת ומפתחו ונפלאותיו וחסדיו שעשת עמנו אשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וגם יש בהם זכרון כל מצותיו וקבלת עול מלכותו י"ת עלינו לפיכך צוה י"ת שנתיב אותה על זרוע השמאל כנגד הלב ועל הראש בין העינים שהוא כנגד המוח שהם כלי המחשבה שבהם יתבונן האדם וכיון לכל העניינים הנזכרים ועוד שכמות הוא משכן הנשמה ובלב תלויין התאוות הנפשיות וע"ה הנחת התפילין הוא משעבד נפשו להסמיך תאוותיו ונש יכניע לבבו ונפש לש"י לקבל עליו עול מצותיו ופ"מ תיבת' רחודו בגוף ובנפש לפיכך אזל הרצוה לקבל עליו עול מלכות שמים

או של קבר דינו כנכנס להצר בית הקברות משום לועג לרש : במק' שנהגין להסיר הציצית משלו של מת בבית שהוא ס"י שם קורם שמוציאין אותו אם הכתפים הנראין אותו לובשים ציצית איכא למיחש בהו משום לועג לרש :

כד הנהגת לבשתן ושכרן ועונשן וכו' סעי' :

א אעפ"י שכבר אמרנו הציצית חובת גברא הוא אין פירושו לומר שחייב כל איש איש לקנות לו סלית בת ד' כנפות ולעשות בו ציצית וללבושו שאין זה משמעות הכתיב אלא הכי פי' המקראות של ועשו להם ציצית על כנפי בגדיה' וכן גדילים העשה לך על ד' כנפ' כסותך שאם רוצה אדם ללבוש ולבסות בבגד שיש בו ד' כנפות חייב לעשות בו ציצית. ואם לובשו ואינו עושה בהם ציצית הרי עבר מצות עשה וגענש אבל אם יש לו בגד של ד' כנפות והוא מינה בתיבה אינו חייב לעשות בו ציצית רק שילבושו ועל זה אמרנו הציצית חובת גברא הוא : (ועל סימן י"ג סעיף ח') אבל אם ירצה האדם לעשות כל מלבושיו באופן שלא יהיה בהם ד' כנפות ולכסות בהן הרשות בידו ובאופן זה יפטר אפ"י כל ימיו ממצות ציצית אלא שמפסיד אותו השכר בע"ה שהיה מקבל אם היה לובש ציצית שיש בה ג' לשונות למצות עשה והם ועשו להם ציצית וגו' ונתנו על ציצית הכנף וגו' וראיתם אותו וגו' והיה לכם לציצית וגו' גדילי העשה לך וגו' לפיכך טוב ונכון ומוטל על כל אדם לקיים מצות ציצית ד"ל שיקנה לו סלית בת ד' כנפות ועשה בו ציצית ולבשו בכל יום לטעם מצוה וקבל שכר סק"ה מצות עשה שאמרנו ויהיה זהיר ורזין שיהיה לו בגד קטן מצעץ שילבש אותו כל היום כדי שיזכר בו המצות בכל שעה ובכל הגלבי על כן יש בהן המשח קשרים כנגד ה' חומשי תורה וד' כנפים שבכל צד שיפנ' אכבוד דונמא לרבר כאדם המזהיר לחבירו על ענין אחד שקושר קטר באזרו כדי שיזכרו ולפיכך נהג הוא שילבשו על המלבושים באופן שיראנו תמיד גדול עונש המבטל ערה כמה שהיה עונשו בזמן שחיה תבלת מצוי שאז לא היה מצויה כ"כ ולא היה יכול כל אדם לחזור עליה מש"כ ערה שהלבן מצויה הוא והרי אין צורך יותר ואפילו מי שאינו יכול להיות מעוסף בהם כל היום צריך לזכור בהם לפחות בשעת קריאה שמע ותפלה : ב טוב לאחז הציצית בשעת ק"ש כיר שמאל כנגד לבו רכז לרב והיו הדברים האלה על לבבם והלב שבאדם הוא בצד שמאל :

ג וטוב להסתכל בציצית הנה כמו שארז"ל וראיתם בשעת עטיפה כשמברך

עליהם שיכין עליהם יותר לזכור כל מצות יי' עשיים ולזון סקלאיב הוא תכלית דאשן למנוח זו כדי

פ"מ לזכור תכלית האחרון שהוא קיום המנוח טוב וראוי להסתכל צני' צני' העטיפה כשמברך עליה ועל ס' ח' סעיף ח' : ע"כ

ד וכן יש טהרין להסתכל בהן כשמעין וראיתם אותם וליהן אותם על העינים ומנהג יפה הוא שמתכבב המצות

שם טהרין קצת לנשק הציצית כשעה שרואה כס והכל הוא משום חיוב מצוה : (ועל סימן כ"ח סעיף ג') :

ה וכשמסתכל בהם יסתכל בשני ציצי' שלפניו שיש בהם י קשרים רמז להויות הקדש שהם קשרים ואחודים זה

כזה ועוד יש בהן י' חושין והם כ"י ע"ה י קשרים ורמז לטעם של ה"ה ועוד בכל ציצית בפני עצמו יש בו ה' קשרים וח' חושין הם י' פנין אחד וכשמחבר שניהם יעלה לך כמניין

שם הו"ה ששם אחד ושמו אחד ו"ה זכרו לעד ולנצח :

ו גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות דכתיב וראיתם אותו וכתבתם את כל מצות יי' כלו' מצוה ציצית

שהיה כנגד כלם ועוד ציצית עולה ת"ר וח' חושין וה' קשרים

שמים שלימה הכף שיעמיד ממשותו יפנה כרי שיהיה גופו נקי
 ויטול ידיו לסדר אותו ומחשבותיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש
 לייחדו ולקבל עליו עול מלכותו והברך בפיו ואח"כ תפלל אליו
 לבקש ממנו י"ת צרכיו ואז הקובל תפלה וכן הדין היה שיהיו
 התפילין על האדם כל היום כי בכל עת ובכל רגע מחויי האדם
 להעלות כל הדברים הנזכרים על לבו ומחשבתו אבל מפני
 שאין כל אדם יוכל לעשות זה כל היום מפני רוב סדרותיו
 ומחשבותיו והיסוף דעתו בעסקיו וצרכיו גם שלא יוכל לשמור
 גופו בשדה ובנקל"ל היום לא נהגו להניחן אלא בבקר וקרוין
 בהן ק"ש ותפלה וכו' ויצאין ידי חובת מצותן מן התקן שאמרה
 סתם וקשרת קשרה כל דהו ועל כל פנים יחדר שלא יקרא ק"ש
 ולא יתפלל בבקר וזלתי (וע"ל סי' נ"ז סעיף ג') שכן
 ארז"ל כל הקור ק"ש בלא תפילין כלא מעיד עדות שקר בעצמו
 כלומר שכיון שהוא קורא וקשרת לאית על ידך והיו למטופות
 בין עיניך ואינו מניחה בזמן שהוא חייב בהם נמצא שמעיד
 עדות שקר על עצמו שבה שאומ' אינו אמת שדרי אינו מקיימו
 אע"פ שעושה המצוה שיצא ידי ק"ש ותפלה א"ה עובר עבירה
 מצד אחר והוא שמעיד עדות שקר על עצמו וי"מ מעיד עדו' שקר
 על עצמו ר"ל על השי' וה"ק כיון שאומר בק"ש והיה אם שמוע
 וגו' ונתתי משך ארצך וגו' ומשמע אבל אם לא השמעו איני
 נותן והוא חזינן שהוא י"ת נותן ואפילו אין אנו שומעין שהרי
 הוא אינו מניח תפילין והק"כ נותן משך ויש מקשוין לשני
 הפירושים אם כן יצויה נמי נימא הכי מי שקורא פרשת יצויה
 ועשי להם וגו' והרי חזינן שאין יצויה בכגדו כו' ונ"ל שאין זו
 קושיא דשאני יצויה מתפילין ותפילין חובת הנהג' הם שצריך
 כל אדם לקנות תפילין ולהניחן אבל חובת מצות יצויה אינו
 כן שאין אדם חייב לקנות לו שלית בת דכנפות כוכמו שנתבאר
 לעיל סי' כ"ד סעיף א' ואין דרך בני אדם להקדק בכגדו חבירו
 במה כנפות יש להם נ"ל ולא עוד אלא שגם מצות ק"ש לא
 עשה בשלימו כיון שלא קבל עליו עול מלכות שמים מתפילין
 נה"ל כאילו הקריב עולה בלא מנחה חכת בלא נסכים שחייב
 הכתוב להקריב עמה והוא אינו עושה אותה המצוה בשלימות
 הכי נמי הקורא ואינו מקיים מה ששייך לה אינו עושה המצוה
 בשלימות אבל אם נפנה ונושל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש
 ומתפלל כאילו בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנות שנארחין
 בנקיון כפי ואסובב את מזבחך יי"מ מנהג העולם להתעסק
 ביצויה תחלה קודם הנחת תפילין וס"ל כיון שמצות יצויה
 שקולה כנגד כל המצות (כמו שכתבנו בסוף סקודים זה
 סעיף ו') ראוי להקרימם ועוד שהיא תדירה יותר שנהגת
 בין בחול בין בשבת ר"ש מט"כ בתפילין (כמו שכתבנו סי'
 נ"ח) וה' המצות יצויה תדיר וק"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר
 קודם דלפי' לה מקראי כמו שאכתוב לקמן בע"ה (וע"ל
 סימן קל"ח סעיף ה' וסימן רפ"ו סעיף ד') ועוד כתב בשלחן
 ערוך טעמא משום שמעלין בקדש ואינו יודע מה צריך לכל
 השעמים שהרי עשיפת יצויה היא חובה מופלת עליו מיד
 שילבש ויתבסח בבקר והרי היא ממילא קודמת לתפילין שהרי
 והאי אפשר להניח תפילין בעודו עומד קודם שיהבס' דילבש
 ומשעם זה לא הוצרכו ז"ל להזכיר העשיפה בכל המאמרים
 שהזכרתי ולפי מנהג זה אותם הנהגתי כים של תפילין והשלית
 לתוך כים אחד צריך לזהר שלא ישיבו כים התפילין למעלה
 כדי שלא יפגע בה בתחילה ויצטרך להניחם קוד' עשיפת יצויה
 כדי שלא יעבור על המצות דאע"ג דגבי תפילין אם פגע של
 ראש תחלה יסלקנה ויניח של יד תחלה כמו שיתבאר בס' זה
 סעיף ו' שאני ההם דהרריה אקרימה דכתיב והיו לאות על ידך
 והדר למטופות בין עיניך וגם דרשינן עוד מקרא שכל זמן שכל
 ראש בין עיניך יהיו שהים כמו שיתבאר בע"ה סימן כ"ח ומשום
 הכי מושב שיעבור על המצו' משיעבור על מה דכתיב באורייתא
 אבל הכא שאין לנו דבצות יצויה קודמת א"א משעמי' שהזכרתי

והם אינם כתובות בפירוש בתורה מטוב שידחו אותם הסביות
 ולא יעבור על המצוה דהא דאין מעבירין על המצות ילפינן
 מקרא דכתיב ושמרתם את המצות אם באת מצוה לידך כל
 תחמיצנה (וע"ל סי' קמ"ו סעיף ג') ולא עוד אלא שי"א
 שאפילו בכל השעמי' הללו מצות תפילין קודמת כיון שיש בהן
 קדושה יתירה וקובל עול מלכות שמים ומצות יצויה האיל
 ואידחי לה משעת הלבישה ממש מפני שלא היו ידיו נקיות ס"ל
 דאידחי לה עד אחר הנחת תפילין :

ב לפיכך הרוצה לצאתו ידיו כולם יכרך על השלית הקטן
 שלובש ואח"כ יניח תפילין ג"כ בביתו מיד לאחר היצויה
 ואז יבא לב"ה ויתעסק בפלית גדול שכן כתב בספר הוזהר בפ'
 ואתחנן שצריך שיהא לבוש יצויה ותפילין כצאתו מפתח ביתו
 לילך לב"ה וז' ומאן דעייל לבי כנסתא כד נפיק מתרעיה ולא
 תפילין ברישיה ויצויה בלבושיה ואמ' אשתחיה R היכל קדשך
 ביראתך קב"ה אמר אן הוא מראי' דהא אסחיד סהדות' דשיקרא
 על גרסי' עכ"ל פ' כיון שיש לו יצויה כבגדו ותפילין בראשו
 ובורעו רואין שיש עליו ידעת שמים ואומר באמת אשתחיה
 וגו' ביראתך אבל אם אין לו יצויה ותפילין איה מראי' והעולם
 נהגו להתעסק אף בשלית גדול קודם ולכרך עליו ואח"כ מניח
 תפילין והולך לב"ה מיהו לכ"ע אם ישנן תפילין מוטבנין בידו
 ואין לו יצויה אין צריך להמתין על היצויה אלא מניח תפילין
 מיד וכשמביאין לו שלית מעטפו ומכרך עליו :

ג דר"א ש היה מדקדק כשהיה מסדר הברכות בבקר היה
 מסדר אותן עד עומר ישראל בתפאר' ואז היה מניח תפילין
 ואח"כ היה מכרך עומר ישראל בתפאר' ונתן טעם לפי שהתפילין
 נקראים פאר טנא' פארך חבוש עליך ומה טקורין אותן תפילין
 היא לשון פלילה כלומר שהן אות ועודה לכל הראנן שהשכנת
 שורה עלינו דכתיב והוא כל עמי הארץ כי טס יי' נקרא עליך
 ודה"ל או תפילין שבראש וסימן לדבר דש"ס יי' נקרא ר"ה שי"ן
 חזמו לשי"ן שבתפילין שבראש : (וע"ל סי' כ"ז סעיף י"א)
ד וצריך שיהיו התפילין עליו בשעת קריאת שמע ותפלה
 כמו שנתבאר למעלה סעיף א' :

ה ויכוין בהנחתן שצוינו המקום להניח ד' פרטיות אלו שיש
 בהן יחוד שמו י"ת ויצויה מצויה על הזווע כנגד הלב ועל
 הראש כנגד המוח כדי שזכור יציאת מצרים על ידי ניסים
 ונפלאו' שעשה עמנו שהם מורים על יחודו שהוא יחיד בעולמו
 ואשר לו הכח והכמטלה בעליונים וכתחלתו לישות ברום
 כרצונו :

ו ויניח של יד תחלה ואח"כ של ראש דכתיב וקשרתם לאות
 על ידך והדר למטופות בין עיניך לפיכך אפי' אם פגע
 בשל ראש תחלה צריך לסלקה ולהעבר עליה ויניח של יד
 תחלה ואח"כ של ראש כמו שכתבתי לעיל סעיף א' וכשמניח
 של יד יכרך באי' אמה' אק"ב להניח תפילין ואח"כ בשמניח של
 ראש אנו נהגין לכרך עוד ברכה אחרת באי' אמה' אק"ב על
 מצות תפילין ונ"ל דשעמא דידן הוא מטוס דק"ל ב' מצות הן כמו
 שיתבאר בע"ה סימן כ"ו סעיף א' לפיכך צריכה כל אות ברכה
 בפני עצמה האיל והיא מצוה בפני עצמה והואיל והטופות
 וסמכות זו לזו נראים נמצוה אחת כמו שיתבאר בע"ה לפיכך
 על הראשונ' שהיא כמו התחלה המצו' וגם הוא עובר לעשייתה
 כדן שאר כל הברכות אמרינן להניח כל כמו שהוא נוסח כל
 הברכות שמשמעו' ה' הוא לשון עתיד והוא הוא עובר לעשייתה
 ועל השנייה שהוא כמו נכר המצוה ואמירת הברכ' היא בשעה
 שעוסקין בעשייתה אומרים על מצות שכן משמעות לשון על
 נטל לומ' בשעה המצוה ולפי זה ליסנא דלהניח שהוא לקה"ד
 קאי נמי על של ראש האיל ונראית כמו מצוה אחת לפיכך אם
 סח בנייהם והיסוף דעתו או שאין מניח אלא של ראש לבד
 נהג שאין לו של יד או שאינו יכול להני' של יד ומניח של ראש
 לבד מבדק על של ראש שתדום דהא מתחלה הניקן שתיקן
 ציחקו

ציתקנו על של ראש מן המעם שנתבאר שתחלת כוונת הכרחה בלהניח היתה כוונתו על שתהיה כשהוא יחד לפיכך גם כשהוא לברה לא זוהי הברכה שמקומה כן נבאה לי שיעם מנהגינו : (פ"ג סימן כ"ו)

וצריך לומר להניח בק"מ תחת הה"א ולא בפ"ת תחת הה"א וכתב הב"י אף כי אין חילוק במשמעות מ"ס רא"ל לברך בלשון הכתוב שכן מצינו פסוק להניח ברכה אל ביתך ע"כ ונ"ל דלא דק כי ודאי דינא הכי הוא שיש לומר הה"א בק"מ ולא בפ"ת אבל לא משעמיה כי מה שאמ' שאין חילוק במשמעות איתו נכון שאני אומר חילוק רבי יש ביניהן בין ק"מ לפ"ת במשמעות וכמעט ב' הפכים הם כי כשהוא בק"מ הוא שבניין נתי הע"ן ושרשו נוח שהוא לטון מנוח ונחת כמו ונחת דתיבה וגו' וינה ביום הז' וגו' וינה בכל גבול מצרים וגו' וכן להניח ברכה אל ביתך פירושו תנוח הברכה בכיתך אבל צ"הוא בפ"ת הוא מבני הפ"א יוד' ושרשו ינה שהוא לטון הנחה ועזיבה כמו וינחהו מחתן לעיר וגו' אחיכם א' הניחו אתי וגו' לא יניחו לפניו עד בק"מ ודושהם לפיכך אם היה אומר להניח בפ"ת היה משמעותו הפך הכוונה ד"ל שינה ויעזוב את המצו' וילך לו ולא יקיימנה לכך יאמ' להניח בק"מ משמעותו שצוה לנו שנעשה להם מקום שינוחו שם על זרועו או על ראשו :

כבר ידעת שכל המצו' מברך עליהן עובר לגשייתן וסמוך לעשייתן לפיכך לא יברך על התפילין אם מטע' שמחיל להניחם עד שעה שמהרסם וקושרם בזרועו וכן בשל ראש עד שמהרסם בראשו לא קודם התחלת ההנחה דלא הוי סמך לעשייתן ולא אחר ההירוק שזה היה אחר עשייתן שאין עיקר עשיית המצוה זאת אם בשעת ההירוק והקטירה וראו בקטירה תליה רחמנא דכתיב וקשרתם וגו' נ"ל :

ואף ע"פ ששתי מצוה הן כמו שיתבאר בע"ה מ"ס צריכינ להיות סמיכים והבונים זו לזו דכתיב והיו לאות על ידיך ולזכרון בין עיניך שיהיה היתה אחת לשתיהן מטבע כלום בלא הויח הדעת והפלת דברים ביניהן לפיכך לא יפסיק ביניהם לדבר אפי' לענות אמן יהא שמה רבא וכו' או קדושה ואם דבר עבירה היא בידו וצריך לחזור ולברך כמו שפירשתי ואפילו בשמיעה אותן בלא ברכה כגון אותם שנהגין שמניחין אותן בלא ברכה בח"ה דפסח וסוכות אף ע"פ כן אסור לדבר ולהסיח ביניהם דהא דאמרינן סח בין תפילין לתפילין עבירה היא בידו אין הטעם מיסוס שמביא עצמו לידו ברכה שאינה צריכה אלא משעם שבתתי דילפינן להו מקרא כדלעיל :

והא דאמרינן שאם דבר שצריך לחזור ולברך דווקא שדבר ברכים אחרים אבל אם דבר כצורך תפילין אינו חוזר דמברך גם הא דאמרינן אפי' לענות אמן יהא שמה רבא כו' וקדושה אסור וצריך לחזור ולברך דווקא לענות אסור שמכניס עצמו לחזור ולברך ברכה שאינה צריכה אבל יכול לישמע זלשתוק ולכוין למה שאומרים דשותק הוה כעונה לענין שיצא ידי ענייה אבל הפסק לא הוי לענין לחזור ולברך כי אינו צריך לחזור ולברך מחמת השתיקה :

ומפני שהברכות שתיהן החרות על שתי התפילין כמו שאמרנו הראשונה להניח שהיא לטון עתיד והוא בהתחלת המצוה וקאי גם על של ראש והשנייה בעל שהוא לטון גמר המצוה וקאי גם על גמר של יד לפיכך יש למעט ההפסק ביניהן בכל מה שיכול וצריך ליהדר שמיד אחר שקשר של יד על הזרוע לא יפסיק ביניהם אפילו בכריכת הרצועה שבידי הדעות אלא יניח סיד אהריה של ראש ואחר כך יטרוך הרצועה שצב הזרוע שהכריכה שבידי הזרוע אינה מן המצוה שאין המצוה אלא ההירוק והקטירה וקשרתם אותם אמר דחמנא ואם הוא כחך בינתי' הוי הפסק ביניהם מיהו אע"פ צאצא להפסיק ביניהם לא יוצא אדם תפילה של ראש מהריוק

קודם שיניח של יד כדי לקרב הנחתה מיד אחר של יד שזה יש בו איסור על פי סוד הקבלה שלא יגלה של ראש עד שתהיה של יד מונחת ומחוברת על זרוע השמאל והמשביל יבין בסוד החיבור גלוי ונעלם וכן אם שתייהם אינן בתיק אלא מנחות חוץ לתיק לא יתקן לפתוח הרצועות של הפלה של ראש עד אחר הנחת של יד על פי הסוד הנזכר בסוד לא תחסום שור פן בע"כ יתגבר בדינו והבין וגם ה"ל מעביר על המצוה אם עשה כן שפתח את של ראש תחילה וסילקה ובידך של יד קודם לה ויש לפתוח במי שעושה כן אלא יניח של יד ואח"כ יתקן ויפתח של ראש ויניח ואין זה הפסק כיון שהוא צורך ההנחה דיניח שתיהן מעומד והנהגין להניח של יד כיושב ושל ראש מעומד אינו מנהג :

כבר אמרנו שיעקר המצוה מן התור' אינה אלא הקטל' ואחר שקטר אותם והדקה פעם אחת ביום יצא ידי חובת מצוה מן התורה : (ועיין נכמון סעיף א') ולפיכך כשקטר אות' פעם אחת פ"ל זמן שאותה קשיר' קיימת ותפילין עדיין במקומן ולא זזו ממקומן עדיין אותה המצוה קיימת ואין צורך לברך עליה עוד אפי' כל היום אפילו אם ימשמש בהן ומצאן במקומן אבל אם הותקה הקטירה הראשונה מצוה הראשונה אזלה לה ואם רוצה לחזור ולקשור אותה צריך לחזור ולברך עליהם כמו בראשונה אפי' כמה פעמי' ביום צריך לברך עליהם בכל פעם שקשר אותה שכל אחת מצוה בפני עצמה היא ולא דוקא כשהותרה הקטירה אלא אפילו אם נשמשו במקומן וממשמש בהן להחזירן למקומן צריך לברך ולא עוד אלא אפי' היום ממקומן אדעתא להחזירם מיד לא יצריך לחזור ולברך ויא' דבהוזה אדעתא להחזיר אין צריך לברך והכי נהוג : על סימן ח' מי שהניח תפילין של יד ובידך ובעוד שהוא מהדק הרצועה על זרועו בתחילת ההירוק נפסק הקשר של יד והצריך לעשו' קשר אחר אמנם לא הסיח דעתו ועשה קשר אחר והחזר ומניחן אינו צריך לחזור ולברך שכיון שעדיין לא עשה שום הנחה בתפילין על ידו נמצא הברכה שבידך תחלה עדיין לא חלה על שום מצוה והוא לא הסיח דעתו ממנה שלא פסק בנתיים אלא לתקן הקשר שהוא צורך ההנחה חיילה הברכה הראשונה על ההנחה השנייה ואינו צריך לחזור ולברך והיא אם עשה כל ההירוק בשל יד והותר הקטירה קודם שהניח של ראש חזר ומהדקן ואין צורך לחזור ולברך אבל אם הניח של ראש ואחר כך הותר של יד מהדוק וחזר ומכרך להניח מזה לברך על תפילין שאולק דלא כתיב בהו לכם : (וע"ל סימן י"ח סעיף ז' ונסי' י"ד סעיף ג' וסימן תל"ט סעיף ג') אבל על גזולין אסור לברך דה"ל בכלל בוצע בך ניאין יי' עד שיהא בס' יאוש ושינוי רשעם :

אע"פ שאין אנו נוהגין בהנחת תפילין כל היום אלא ק"ל דבקטירה אחת יצא נהגו העולם שלא לחלוק תפילין עד אחר קדושת וכו' לציון וביום שישי בו ס"ת והוא במקום שאין מכניסין אותה עד אחר וכו' לציון נוהגין שלא לחלוק עד שיחזירו הס' למקומו עד שיכניסוה בהיכל' יש אים' על צד הקבלה שלא לחלוק אותם עד שאמר בהן קדושת קדושת' דהיינו לאחר קדושת יתום וכן נוהגין המרקדקים ונ"ל שכנהג נכון הוא על פי הקבלה ליהודי עם האבות הקדושים שהם ג' והענפי' שהם ל' ימדי ה' הם עמ' ד' והוא ג' סוד שתי הש"ג'ן שבתפילין של ראש האחד מן' ראשין והשני מן' ראשין והבין ובתוס' ר"ח או ח"ה שישי בהם קרבן כוסף חולצין אותן קודם הפילת כוסף אפילו במקום שאין אומרים בהו יתנו לך והשעם מפני שתפלת כוסף הוא במקו' הקרבה הקרבן כוסף שבו ביום ואנו עושין אותו כמו יש' לפתחה בעת הדקירה יש' אינו צריך אותו כמו שיתבאר בע"ה :

(וכל' נמקום שאומרים כתר שמיין שאומרים קדושת הכתר אין נזיכין לכתר תפילין אפי' נפת' שאומרים בהמילה נלמס')

כז דין מי שאינו לו אלא תפלה אחת וכו' כ' סעיפים

א אע"פ דדרשינן מלשונות בין עיניך שקורין בתולם כאלו כתיב בו"ו שכל זמן שהם בין עיניך יהיו שמים כמו שיתבאר : (ועל סימן כה ספקי א' ונכונן ל"ח ספקי נ') דינו כשיש לו שתיהם או יברך של יד תחלה שהקדימה הכתוב אבל אם אין לו אלא אחת בין של ראש בין של יד מניח אותה שיש כירו ומברך עליה שאין תלויות זו בזו שכל אחת מצות בפני עצמה היא דכתיב וקשרתם לאות על ידיך זו מצוה אחת והיו לשונות בין עיניך זו מצוה שנייה . וכן אם יש לו שתיהן ויש לו טום או נס שאין יכול להניח שתיהן כגון שיש לו מכה בזרועו או שצריך לצאת לדרך ואינו יכול להתעכב ולהניח שתיהן יכול להניח אחת מהן איזה מהן שיכול שאין מעכבות זו את זו והיא אם יש לו שתיהן ואין לו טום או נס אלא שנג או הזיד ולא הניח אלא אחת מהן שיצא ידו מצוה אותה שהניח דהא מצוה בפני עצמה היא והא קיים אותה אלא דלמצוה אמרו כל זמן שהם בין עיניך יהיו שמים דכתיב לשונות בין עיניך לשון רבים וכן לברך על של יד תחלה אמרו כן למצוה אבל לא לעכב אפילו יש לו שתיהן :

ב ומברך על של עד כשמתחיל לברך אחת והיא להניח ועל של ראש כשמתחיל לברך מברך שמים להניח ועל מצות ומעמא משום דכיון שמתחלה הקנו שתי אחת על של יד שהי' גמ' התחלת המצוה ואחת על של ראש שהיא כמו גמר המצוה גמ' שכתבנו למעלה מפני שתכופות זו לזו ונראה כמצוה אחת ארובה תקנו השחי ברכו' נס עליה לברך אחת על התחלה ואחת על הגמר ואין בזה משום ברכה לבטלה ועוד דכתי' הויה אחת על שתיהן נס כשיתחלקו נשארה הברכה שהיא לגמר מצוה על מקומה וברכה דלהניח על צורך לברך דהא האב"ל דמ"ש ששאר כל המצות שמברכין עליה' ברכה אחת כל עוקף לעשייתן כל :

כז מקום תנחתן ואופניה וכו' א סעיפים :

א מקום הנחתן של יד בזרוע שמאל דכתיב וקשרתם לאות על ידיך וסתם יד משמע שמאל דהריב אף יד ימין ארץ ימיני נפתח שמים הרי שקורא השמאל סתם יד ועוד מדכתיב פעם אחת ירכבה ודרש"י דכתי' הויו יד שמאל שהיא חשה וכה ולא יוכל אדם לעשו' בה מלאכתו ולא דווקא שיניח ביד משם אלא יניחנה בנובה הבשר שבפרק שבין הקנה לכתף דילפי' לה מדכתיב לה לאות ולא לאחרים לאות כלומר במקום שידוע לך ואין אחר' רואין אותו והיינו בנובה הבשר שעד סם דרך אדם לגלות זרועו וגם אחרים רואין אותו ואין זה לך לאות ולא לאחרים לאות ועוד דילפינן לה כמה מצינו בתפילין של ראש על זה הדרך אמרה תורה הנחת תפילין בראש והנחת תפילין ביד מה מקום הנחת תפילין בראש במקום הנמוך שבראשו עד מקום נובה הראש כמו שיתבאר בע"ה ה"נ בשל יד במקום הנמוך שבידו עד מקום הנובה והוא כזה המקום מתחלת הפרק ששם הוא נמוך ומשופע והולך תבה עד חציו כן הוא שיעור הנחתן נ"כ עד הנובה והוא מן הקובצו שקורין עלפולין בלא בפנים הפרק מתחלתו עד חציו אותו הפרק ולא יותר וישה התפילין מעם לצד הנקף בענין שכשיטוף את זרועו למשה יהיו כנגד לבו ותמצא מקיים הפסוק והיו הדברים האלה על לבך ונטר :

ב מנהג נכון ויפה שיהא היד של קשר של תפילין של יד נוסה לצד הלב והתפילין עליו לצד חזק ויש לחזק שלא יפוזר היד של הקשר מן התפילה שכל זה יש בו כוח מסודר הקבלה שלא לקצץ בנשיעות :

ג נס יס ליהדר שהמעכה' שבה הרצוע' עובר' תהא מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד שבה האופן מתקשר ומיהוק התפלה יותר בזרועו וכן המנהג וכל זה יש בו סוד לייחד יחוד שלם ליודעים הן הקבלה :

ד ויקשרת על זרועו ועל ראשו ממש ולא יהא דבר חוצץ ביניה לבשרו בין של יד בין של ראש דבשל יד כתיב וקשרת לאות על ידיך משמע על ידיך ממש בלא חציצה ובשל ראש כתיב והיו לשונות בין עיניך משמע נ"כ בין עיניך ממש ולא דבר חוצץ בין התפילין ובין העינים מיהו משמע דווקא בתפילין עצמן אבל ברצועות אין להקפיד מיהו מקפידין נ"כ כמה ששייך לקשריה בין בראש בין ביד :

ה אדם שהוא עלול לנזילו ולא יכול לגלות ראשו מפני הקריו' שמזיק לו ואם נחייב אותו להניחם על ראשו ממש בלא חציצה לא יוכל להניח כלל והבטל ע"ז מה מצות התפילין של ראש מושב שנתו לו להניחם על הכובע הוק הסמך לראש משהבטל לגמרי מסך' דהא דאמרין בין עיניך שיהיו על בין העינים ממש בלא חציצה אינו מוכרח כל כך שיהיה כן פירוש הפסוק שאיפשר לומר שלא בא הברוב אלא לסיים להם מקום ואפילו בהחציצה לפיכך טוב הוא שיניחם כן בלא ברכה של ראש רק יברך להניח על של יד כיון שאין כאן לימד גמור לעכב אלא משמעות בעלמא מ"ה העושה כן יבסה אותם מפני הרואים שלא יתירו להניחם כן בחציצה אפילו בלא טום או נס :

ו אשר יד ימינו אם עושה כל מלאכה בשמאלו כנתיב בשמאלו שהוא ימין של כל אדם שהיא יד כתי' שלו' אדם שולש בשתי ידיו מניח בשמאל כל אדם שהוא כנגד לבו דאף ע"ג דליכא נביה יד כתי' מושב עיניו בשמאל שיהא יד כתי' של כל אדם ועוד שהיא כנגד הלב ומן הטעם שאמרנו . ואם כותב בימין ושאר כל מעשיו עושה בשמאל או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין י"א שיניח ביד שהוא מניח שתש בה כחו יותר משו' דבעי' יד כתי' ד"א שהיה שהוא ביהוב בה היא חשוב' ימין לענין זה שבה יקשר את התפילין דכתיב וכתבתם וקשרתם ודרשינן קשריה דומי' דכתיבה מה כתיבה בימין אף קשריה בימין כלומר שהיה יתוב נב יקשרו אותם ופניו התפילין ביד שכנגד' שהיא חשובה לענין זה כתי' כיון שאין יכול לכתוב בחזקתו גמור :

ז אע"פ שיש לאדם מכה בזרועו במקום הנחת תפילין דהיינו בנובה הבשר יניח תפילין למשה ממנו סמוך לתפילין והוא שיעור לשתי תפילין :

ח שיעור אורך הרצוע' של יד כדי שתקוף את החזקת ויקשר ממנה הקשר ותמתת עד אצבע האמצעים ויכרך ממנה על אצבעו נ' כריכות ויקשרו כן קבלנו מתכמי והלמוד אבל עכשיו נוהגין העולם לברך נס על הזרוע או ז' כריכו' כתב טורי מרדכי א"ל ואין לברך הרצוע' על התיתורא כדי לחזקה על היד עכ"ל . ומעמא לא ידענא ואיפשר לומר משום דאין ברצועה קדושה כ"כ כמו בתיתורא לפיכך לא יניחה עליו בשעת מצוה דהכי כתב הר"ן גבי ראש דאמרין פ"ב דזבחים שיעור היה נראה בין צ"ץ למצנפ' ששם מניח תפילין וש"ס שאין יכול להניחם על המצנפת וכתב אע"ג דלפי הדין היה יכול להפסיק במצנפת בין התפילין לראש דהא כתיב לשונות בין עיניך אינו מן ההכרח לפרשו שלא יהא דבר חוצץ בין התפילין לבין עיניך כמו שכתבתי למעלה אפ"ה אמור להניח התפילין על המצנפת משום שאסור לתת כלי אחר אפילו של מצוה על המצנפת שיש בה קדושה יותר מן התפילין ה"נ אמרין כן גבי הרצועות עם התפילין . לפי דעת מור' ז"ל אף על פי שכנדינו מונחים על התפילין שאני בגמ' סכנו היה מצותן לך לאות ולק' לאחרים לאות וכו' כמו שיתבאר בסוף הסימן בע"ה א"כ מסילתא פסמטע שיהיו התפילין תחת הכנרס מה שאין פרוצות . א"ג

דבוש התגלות

משום זה"ל כשתי קשירות ה"ל בבל תוסף שהתורה אמרה וקשרתם וגו' קשירה אחת משמע ולא שתי קשירות נ"ל :
 ט מקום הנחת תפילין של ראש מתחלה עיקרי השעור כמצחו עד סוף המקום שמוהו של תינוק רופס והו' כל גבוה הראש ויולפינו לה בגזירה שיהי כמה דכתיב הכא נבי הפילין ולשפנו' בין עיניכם וכתוב נבי קרחה קרחה לא התנו בין עיניכם למתמה להלן בגובה הראש במקום שעושה קרחה שהוא במקום השער ולא בין העינים ממש ה"ל בגובה הראש על השערות ולא בין העינים ממש :

י וצריך שיהא הקשר מאחורי הראש למעלה בעורף ולא למטה בצואר שבאופן זה מתקשר ומהדק יפה סביב הראש ותשאר קצצית התפילין במקומה שהגזירה שם ולא תזוז לכאן ולכאן והיו קשירה מעליה מה שלא היה כן אם הקשר מגיע למטה עד הצואר וכן צריך נ"ל משעם זה שיהא הקשר מל עורף ממש מכון באמצעו הראש ולא שישה לצד הפנים לכאן ולכאן שבאופן זה יהיה הקציצ' מכוון ממש כנגדו שלפניו ויהיה מכוון במקומה המיוחד לו מן הורה והוא כנגד בין העינים ממש כדכתיב והיו לשוטפות בין עיניך :

יא וצריך שיהא נזיר שהוא המקום שנראה בעין ד' בקשר לצד חוץ ולא לצד הראש כי זה נזיר המצוה וכתוב זה אלי ואנוהו וכן הרצועות הסובבות סביב ראשו צריך לחדר שלא יתחפכו כדו שיהו נזיהו לכו והיונו אותו הצד שהוא צבוע שחור יהיה מבחוץ בין של ראש בין של יד בין הקשר בין הרצועות שלא יתחפכו והכל הוא משם נזיר מצוה וכבר כתבתי למעלה שרוב פרטי דקדוקי אלו הדינים בהפילין הם על פי הקבלה וכולם הם ה"ל למטה סמיני וישלשל הרצועות שיהו תריון לפניו ויגיעו של ימין עד השכור ושל שמאל עד ההזה וי"א של ימין עד המילה ושל שמאל עד השכור וקבלת כ"ע צריך שיהי' צד ימין ארוך משל שמאל : שיעור חובב הרצועו כאורך שיעורה ואם הוסיף אינו מעכב בין באורך שאמרנו בין ברוח אבל אם פתח ברוח או בעורך אם היא שעת הרוח שאין לו אחרת יבדק עליהן אבל יעש' אדם בכל כחו והדר אחרים עד שימצא בשיעור' בחובב ובאורך כדי לעשו' המצוה בתוקנו' הפילין של יד יהיו מטוסך בגודו דכתיב לך לאית ויא' לאחריים לאות אבל של רא' טוב להו' מגולס ונראין דכתי' וראו כל עמי הארץ כי שם י' נקרא עליך ואמר ר' איעזר אילול תפילין שברא' שיש בהן השני שנין של טו' : (ועל' סו' ל' כעוף ה"ב ומ"ג ונסיון כ"ה כעוף ג' :) וש"י נקרא וגו' ר"ה שני לכך יהי נראין ופול פחד י' והדר נאוונו על כל עמי הארץ ויראו וגו' ולפיכך אמרו ר"ל תלמיד בפני רבו אין דרך לנלות הפילין בפניו שלא ירא נראה כפפיל אימהו על רבו ואין אימת רבו עליו אבל עכשיו בזמן הזה אין מקפידין :

בח דיני הליצת התפילין וכו' סעיפים :

א מצוה למשמש כתפילין כל שעה כדי שלא להסיה דעתו מהם דילפי' קו מצין מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת פי' שלא היה כתוב בו א"א שם אחד והוא קדש ליי' אמרה דהוה היה על מצוה המיד' שלא יסיה דעתו ממנו תפילין שיש בהן כמה אזכרו' על אה' כמ' יכ"ב : ויבשמש בשל יד תחלה כדי שלא לעבור על המצוה שהיא סמכה לו למשמשו ואחר כך בשל ראש : וכן הם נזכרים בפסוק והיו לאות על ידך ולשוטפות בין עיניך ולפיכך כשיגיע לזה הפסוק בק"ש כשיאמר והיו לאות על ידך יבשמש בתפילין של יד וכשיאמר ולשוטפות בין עיניך יבשמש בתפילין של ראש :

ב אבל כשיסדס יסיר של ראש החלה דכתי' והיו לשוטפות בין עיניך ושי' דמהו שהוא לסוך רבי יליף י'ה ואינו פוטר דשכא והו' על הדברים דלעיל קאי ככו' וקשהם לכך

נראה דמן הקרי יליף לה דיש אם למקרא ומדקרינן לשוטפת שהוא חסר ו' בח"לם שהוא לשון רבים דרשינן כל זמן שהם בין עיניך יהיו שהים ואכ"ה מסיר של יד תחלה היתה של ראש נשארת יחידי לפיכך מסיר אותה תחלה וגם מניחה תחלה בתוקף ואח"כ יחלוץ של יד ויניחה עליה כדי ששכיבא אחר כך לחזור ולהניח שימצא של יד תחלה ויניחה ולא יצטרך לעבור על המצוה : תפילין של ראש כשיחלוץ אותה יתחלה מעומה על פי סוד המקובלים :

ג מנהג חכמים הוא לנטק התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן כדי לחבב המצוה : (ועל' סו' ל' דסעיף ד')

בט דיין שלא לברך על תפילין וכו' סעיף א' :

א אין צריך לברך שום ברכה כשמסיר אותם ואפילו אותם הנהגין להניחם כל היום ומסדיין אותן סמו' ללילה או בע"ש בין השמשות אין לברך על חליצתן לא בחול ולא בע"ש בחול לא יברך עליהן מפני שאותן שמברכין עליהן בחליצת הערב דווקא הוא דמברכין עליהם משום שדורשינן ושמרהם את החוקה הזאת למעדה מימים ימימה ימים ולא לילות ולפי דעתם כוה"ס מקיימים מצות עשה דסכיר' להו' המניח הפילין בלילה עובר בעשה דימים ולא לילות דלאו הבא מכלל עשה עשה לפיכך כשמסדיין אותן קודם הלילה שלא יהו עליה' בלילה מברכין על י'ן בעת החליצה באי' אפ"ה אק"ו לשמור חוקיו זמנו לא ק"ל הכי דאנו ס' ל לילה זמן תפילין הוא א"א שאין מירין כן כמי שיתבאר בע"ה בסימן שאחר זה ופסוק דושתיהם את החוקה הזאת וגו' אנו מפרשי' אותו דבחוקת הפסח דכתי' כאיזו פרטה דבר הכרוכ מימים ימימה פ'יחשה מטנה לטנה לפיכך אין מברכין כשמסלקין אותן בחול אפילו סמוך לטקיעת התמה דהא סילוקן לאו מצוה עשה הוא ואפי' כשמסדיין אותן בע"ש בין השמשות אין צריך לברך כלל אע"ג דק"ל דשבת וי"ט לא זמן תפילין הוא לא מפסוק ושמרתם את החוקה וגו' אנו למדין כמי שדורשינו מערבא מ'ים ולא כל ימים לאפוקי שבת וי"ט דהא כבר אמרנו שפסוק זה אנו דורשינן אותו על חוקת הפסח ומה שאין אנו מניחין איהן בשב' וי"ט אנו לומדין אותו מדכתי' בהו' לאות על ידך כלומר התפילין יהיו אות בניך וביני' ושבת וי"ט אינם צריכין אות שהם עצמן אות דכתיב נבי שבת אות היא בנינו וכיניך וגו' והה"ש והאך נברך לשמור חוקיו דהא ושמרתם את החוקה וגו' לא קאי על זה וכה"ל מ' נברך ברכה בחליצתה מעין ליטנא דקרא דהוהו לאות על ידך וגו' דמינה אנו למדין להסידן בשבת וי"ט ואם כן נ"ל נקיים מצוה העשה דסילוק האות בשבת וי"ט ולמה לא נברך עליו אין זו קושיא דבשלמא לאותם הלימדים מפסוק דושתיהם שפיר עבדי דמברכים דהבי משמע ליטנא דקרא שהוא ציווי בלשון סמירה השמר לך ויהיה לך לחוק שתניח אותן ביום ולא בלילה ואם כן הו' מצוה עשה שלא להניחן בלילה דלאו הבא מכלל עשה עשה לכן מברכין על סילוקן שנקיים את העשה אבל פסוק דהוהו לך לאות אין משמע ממנו אלא שרתפילין יהיו לנו לאות אם אין לנו אות אחר יתר על המילה כדי שיהיה לנו ב' עדים ומכילא נשמע מזה ששבת וי"ט שהם עצמם אות פטורים מפני שאינם צריכין אות אבל לא שמעינן ממנו שיש בו איסור' אם היונו מניחין אותם נ"ל בשבת וי"ט והוה לנו שלישה עדים על האות בנינו וכינו יתברך וכמו דק"ל כן באמת כמו שהבאר לקמן בהלכות שבת בע"ה ואם כן על מה נברך בהסרתן :

(ועל' סו' ל"א כעוף א')

ל זמן הנחתן וכו' ה' סעיפים :

א זמן הנחתן בבקר משיח' חביו דהג"ל עמו קצת ברוח ד' אמת

מצד אחד רוצ' לפרוט בים או כשיירא עכשו ורצה לקנות תפילין או הכית ואי אפשר לו להסתין עד שהסופר או התגר יקיים מצו אחת שכמה לידו כגון הנחת תפילין או ק"ש או שאר מצות ימכור לזה אע"פ שיעבור המצו האחרת אבל אם אפשר לקנות להסתין יעש' הסופר או התגר המצו הכא' לידו אם היא מצוה עוברת ואחר כך יחזור לכתוב ספרים תפילין ופוחות או למכור ואם יכול לעשות שתייהן כאחת בלא שורה יעש' שתייהן כאחת מיהו יזהר בכל אופן אם אפשר להיות עליו התפילין בטענת קריאת שמע ותפלה שיהיו עליו :

(כ"ו לקנל עליו כול מלכו' שמים)

ג וכן ת' מע"פ שקרא בתורה כל הדום (ע"ל סימן כ"ט סעיף א' וסימן רמ"ח סעיף א' וסימן תרל"ו סעיף ב') יפסיק מלימודו בטענת ק"ש ותפלה וניתח תפילין ויקרא קריאת שמע ותפלה ואחר כך יחזור ללימודו כיון שאיפשר לו לעשות שתייהן יעשה שתייהן וכל טען כוונת הוח שאין תורתו או מנותנו כל כך :

ד תלמיד לא יחליץ תפילין לפני רבו ועל כיתא כזה נאמר וידם יד במלך ואמר ר' יוחנן שחלץ תפילין בפניו ושעמא בפניו שנראה כמי שאין אימת רבו עליו שמיקל בכבודו ומגלה דאשו בפניו ועוד שנראה כאילו מורה הראה בפני רבו לומר פבר הגיע זמן הסרת תפילין והרי הן עדיין על ראש רבו : אלא ימתין עד שיחלוץ הרב החלה ואח"כ יחלוץ הוא ולשעם הראשון אפילו אין הרבו תפילין כראשון לא יחלוץ בפניו מפני שגרא שמקל בכבוד רבו ואין אימתו עליו אלא יפנה לצד אחר יחלוץ שלא בפניו :

ה זה צריך לתפילין ומוחה ואין יד משנת לקנות שתייהן תפילין קודמין טו מצוה טבטעו וזו מתוך לנפוש מצוה בטעו עדיפא :

ו מנודה ומצורע אסורין להניח תפילין וכעיה הוא כפרק אלו מלחץ ולא איפשישא ואוליגן לחימרא בשב ואל תעשה עין שם :

ל

מי כשר לכתוב תפילין ולקנות ממנו וכו' כע"פ :

א תפילין שכתב עכ"ו או אשה או קטן אפילו הגיע לחינוך פסולין וכן אם כתבן נוי פסולין ושעמא משום דהקש בתוכה לקסידה דתניב וכתבתם וקשרתם אחר' ל כל שיטתו בקסידה יטע בתוכה וכל שאינו מצוה מן התור' על הקסידה פנו אילו אינן ככתובה שנים קטן אפילו הגיע לחינוך אינו מצוה מן התורה אלא מדרבנן וכן אם כתבן ישראל משימר או מסור פסולין שאלו אינן באינין כמצוה מן התור' ואיך יכתובם לסמן שנים הסמוך נקרא מין שאינו מאיין בתורה שהרי פרק עול ואין יראת אלקים לנגר עיניו וכן שאינו מסמך הרי ממילא אינו בקסידה שהרי אינו תושב עול הקסיד' למצוה וכל שאינו בקסידה אינה כתיבה :

ב תל הפסול לכתבן פסול בכל תיקון עשיית שהרי ע"כ פסול הוא בעשיית הש"ן שבתים שנים וז נקראת כתיבה וכל כתיבה האצ"כין שהוא פסול במקצת עשייה פסול בכל העשייה :

ג מי שנתעבד וחזר לחתום פתחו ירצה נשאר כבשרתו והא פתחו יראה עכ"ו ודעתו לסיים וכשר לכתבן :

ד תפילין שכתבן אפיקודים ישרופו האסורין ודאי לטע ע"ז כתבן ר' ינאי רמא לשם שמים כתבן אין לו לירדן תגם רק לנמון ואף על נב דבס"ת ק"ל כ"ע תשרף שני ס"ת ודאי לעצמם כתבה ללמד בה ודאי הלשם ע"ז פתח אבל תפילין הראשונים פניחן למסור לישראל כתבן רמא ר' ינאי לשם ע"ז כתבן :

ה נמצאו ביד אפיקודים ואין ידוע מי כתבן כל"ע ינאי ישרופו מספק דשטא לא כתבן כלל אלא סד ישראל ב' לידו ולמה כשרים מכל מקום פסולין הן מספק וינאי רמא הוא כתבן :

ו נמצאו ביד נוי ואין ידוע מי כתבן תולין להקל וכשרים דכ"ו דסתם נוי אינו כותב תפילין לעצמו ולמ"הם לו תולין ספדי ישראל באו לידו ולא דמי לציצית דאסורין לעיל ס"ד סעי' א' שאם לקחן ממנו שאינו תגר טפסול' שאני ציצית שהרי אפשר שהגוי שואגן ועשאן לצרכו הכ"ה לתפ"כהן וכה"ג ואח"כ עשאן בשליית זה לכובדו לישראל מה שאין שייך בן נבי תפילין שאין דרכו לכתבן לצורכו כלל :

ז כתיבה אצל תפילין אין דרך כנוי למתנה לעצמו כלל לך תולין להקל וכן לא דמי נוי לאפיקודים לענין כוונתו כידו דשאי אפיקודים דרכו לכתוב איכא למיח' שטא כתיבה הול עממה אצל נוי לא פכית שיכתוב ואפילו אי מתכח מחץ דידע לכתוב לא חייסין לה כיון שאין לנוי טורך נהם אצל נוי ס"פ חייסין דלמא איכא מחץ דידע לכתוב וכתיבה לעצמו להתלמד בה :

(עד כאן הנ"כ)

ז אין לוקחין ספרים תפילין ומוחות מן הגוים ויפר מדי דסיהן הרבה כדי שלא להרגילו לנגבן ולגחלן אבל כטביל דבר טועש יותר אין להניחן בידו שלא יחלוץ בהן :

ח גם בישראל אין נקחין לכתבן אלא מן הדמוסיה שנקי בחסדו ויתרות ואם לקח ממי שאינו מימח צריך לבדוק :

ט ואם לקח ממנו הרבה אין צריך לבדוק סלן אלא אפילו אם לקח ממנו ק' קציצות אינו צריך לבדוק מתן אלא נ' קציצות ב' של ראש וא' של יד או ב' של יד וא' של ראש אם מצאן כשרים הוחזקה זה ראש ודרי כולם כשרים ואין השאר צריכין בדיקה ואם לקחן צבתים צבתים חזקהן מאנשים הרבה לקחם לפיכך צריך לבדוק מכל צבת שהם של ראש וא' של יד או שתיים של יד והתת של ראש : ולא אפילו שהם או שלש צבתים מדק מהן תפילין של יד או של ראש ככרך ראשון וכן כשני וכן בשלישי ואם מצאן כשרים כולם הוחזקו בכשרות : ואם אמר שהוא לקחן ממנו נדחל כמחזק בהן נאמן ואינם צריכין בדיקה דעד אחד נאמן באיסורין וכל ישראל בחוקת כשרין להעיד אע"פ שיש לו בו תועלת דהא דמצריכין לבדוק כשאנו אומר כן לא משום דחסרין ליה אלא חוססין שמא הוא יחזיק עצמו למסח' ואינו מימחה שזה יס לחוס בכל אדס שאין מיחזקין בו אפילו הוא אדם כשר :

י תפילין שהוחזקו בכשרות אינם צריכין בדיקה לעולם שכתן מסניחין אותם בכל יום האויר שולש בהן ואינו מתעפשות אבל אם אין מניחן אלא לפריקים צריכין בדיקה פעמים בשבוע דחייסין שמא מתוך שאינו מניחן אלא לפריקים נתעפשו ובלו ותקלקל הכתב שיהו אם אין לו מי שיכול לבדוק ולחזק ולתפרן גם אילו יניחן כך בלא בדיקה ויכרך עליהן ומקשיבן להו אחזקתן :

מ

אין לנהוג בקדושתן וכו' סעיפים :

א אסור לתלות תפילין בין ברצועות בין בבתיים שנגשרתן להם אבל מתוך לתלותן בביתן :

ב בית שיש בו תפילין אסור להסח' בו משחו עד שירצאו או יניחם בבלי בת' כלי הוא סאן השני סיח' להם אדם הוא סיחוד להם אפילו כשהו חסותן כאחד האם הם כבלי אחת אפילו אחת כלי איש סיחוד להם אסור האם הם כבלי נדך כלי אם שנייהם אצ"כ סיחודין להם מתוך סאפי' אם הוציאו להם :

ה א א ז

לבוש התנ"ך חלכות תפילין

א וְאֵם הַפְּנִימִי אֵינוּ מִיּוֹחַד לָהֶם מוֹת׃ (ועל מ"ל סעי' ו')
ואפי' אם מנחם בבלי תוך כלי אסור להניח תחת מרגלותיו
משום ב' ביוזן ואפי' תחת מראשותיו אם הם כנגד מראשותיו
אסור אפי' בכלי תוך כלי אפילו אין אשתו עמו אבל שלא
ד' ראשו אם אין אשתו עמו מותר ואם אשתו עמו צריך כלי
בתוך כלי אם דעתו לשמש׃

ואם אין דעתו לשמש מותרו היו כאן אשתו עמו הלכך
יורשכת לא חייטין׃

ולהניח כמטה כנגד צידו דינו כמתת מהגלותו דהו' לזה
ב' ביוזן׃

סכת ושמש מותרו בתפילין לא יאחז לא בבתיים ולא
ברצועה עד שיטול ידיו מפני שהידים עסקניות הן ושם
נגעו במקום הטמיונות׃

אין בהן וראי קרי לא יאחז בבתיים עד שקנה הקרי מעליו
נשל ידיו מיהו מושב לאחז ברצועה ויסיר אותם קוד' נשילת
משי שהם עליו עד שיטול ידיו והקרי עדין עליו׃

והנכנס למעודה קבע יש לחוש שם ישתבר בסעודה
ויתנה בתפילין לפיכך נכנס וחולצן ומניחן אצלו על
הן עד זמן ברכה כדי שיהו מוזמנים לו לחזור ולהניחן
לשעת הברכה אבל לאכילת ארעי אין צריך לחולצן שאין
סברות סכח סם׃

הנושא משויו ותפילין עליו איך יתנהג ובו סעיף א'

הנושא משאו על ראשו יחלוץ תפילין של ראש שונאי
הוא להם עד שיסיר הכסאוי ואפילו מספחת אסור להקטם
ראש שיט בו תפילין משום שקוין הוא להם אבל דבר
ודך ליהן כראש כגון קובע או מכנפת מותר דליכ' ביוזן
זיון שהדך כן לתת בראשו׃ אבל מקום אפילו בזה
לא משאו כבר ד' קבין ותפילין נדהקות מסנו צריך
להסירן׃

אם מותר לשנות של יד לשל ראש ובו ג' סעיפים׃

גדולה קדושת תפילין של ראש מקדושת של יד משום
דבוא של שם שד' הוא בשל רא' דהיינו השין והדלות׃
ד' אסור לשנות תפילין של רא' לעשותן לשל יד ואפי' ליקח
יעה מהם לתתו בשל יד אסור שאין מודיעין מקדושת המורה
שה קלה אבל משל יד לשל רא' מותר לשנות דמלין בקר'
הם חדשים שעדיין לא הגיחם מעולם מותר לשנות אפילו
ראש לעשותן לשל יד שהיו אין כאן אלא הזמנה והזמנה
ה' לשל מילתא היא׃ והכי דסי' כגון אם יש לו קני תפילין
ראש חדשים אין לו של יד שולה על אחת מהן כמטה של
מל ונראית כתפילין של יד בבית אחד ומניחה על הרוע׃
ואם התנה עליה מתחלה אפילו לבשה כבר בראשו יכול
לשנונה מראש ליד׃

והסידר סוכרין בו התפילין אם אומניה למיצר ב' תפילין
לחולם ועד ביה תפילין הוא ומטא אדענה דרבי אסר
ל' ביה זחי׃ אומניה ולא צר ביה או צר ביה ולא אומניה
ל' ליצר ביה זחי אכ' התנה עליו מתחלה אפילו אומניה ועד
אפי' וקלף המעובר לשם תפילין אסור לכתוב עליו דבר
אפי' על גב שאין כאן אלא המטה לברכה שאני הוספה
ל' לנף הקדושה ומעשה בגוף ה' הוספה מעליהתא
שלא להורידה כ' לרבר טל חל מדה אם התנה
ל' יפדת האם יצמרת לרבר טל חל צ' א' עם מוקד
ליקחנה לרבר טל חל׃

ב' דין איך להתנהג בתפילין בהכנסו לבגם הכסא ובו ט' סעיפים׃

א אסור לעשות צרכיו ותפילין בראשו ודוקא גדולים אבל
קטנים מותר שאין להם ביוזן כ' מ' אסור לכנס לבית
הכסא קבוע להשתין בתפילין שבראשו גזירה שמה יעשה בהן
צרכיו ואם אוהזן ביוזן מותר להשתין בהן בבית הכסא קבוע
ולא חייטין שמה ישפסף ניצוצו בידו דסת' עושה צרכיו בבית
הכסא קבוע עושה אותן מיושב ואז משהין גם כן כמיושב דאי
אפשר לגדולים בלא קטני וליכא למיחש לניצוצו שהמי גדולים
בליס מן הגוף כמיושב וליכא

ביציצות ואם משהין מעומל הג' מן הגוף לפי שהקלוס
אסור לאוחזן בידו מפני קרוב לפסק הוא חולץ
שהניצוצו מנתוין ועב' מפני שלא יפלו נינונות מל רגליו
שאין הם רגלי כלים ואיכא ומפסק׃ עד כאן הג'׃
ניצוצות ומצה לטפסף שלא יראה

בביתל שפכה גיש לחוש שמה ישפסף בהן ביציצות ולבית
דכסא ארעי מותר לבגס בהן להשתין כשהן בראשו ולא נזרינן
שמה יעשה בהן צרכיו כיון שאינו קבוע ומותר להשתין בהן
ב' בהן בראשו בין במעמד בין כמיושב שאין כאן משום שמה
ושפסף בידו דהא הם בראשו ואם משהין בהן כמעמד אסור
לאחז התפילין בידו אפילו אם תופש אותן בבגדו מפני שצריך
לשפסף בידו ניצוצות שברגליו כדלעיל׃ וכשמהין מיושב
יכול לאוחזן בידו דליכא למיחש לניצוצות שבבגדו בלין׃ ואפי'
משהין בתוך ע' תיהנה אפי' מעומד כמיושב דסי' לליכ' ניצוצות
והרמב"ם אסור להשתין בתפילין כשהן בראשו בין בבית
דכסא קבוע בין בבית הכס' ארעי ויש לחוש לרבריו לפיכך לא
יכנס אדם לשום בית הכסא בתפילין אלא חולצן כרתוק ארבע
צמות ונתגן לתבנת כמו שהבאר׃

ב איזהו בית הכסא קבוע ואיזה בית הכסא ארעי קבוע
היינו שיט בו צואה והוא על פני היסדה בלא תפירה׃

ג וארעי היינו שהוא מיוחד להשתין שם מים שאין אדם
הולך בשבילים לבית הכסא והפעם האצת הוא עושה
אחרת בית הכסא תחלה׃

ד וכשהן בחיקו וחגורו בהטרה או כנגדו בידו בימינו מותר
כיון להשתין בין לפנות בבית הכסא קבוע דליכא למיחש
משום ניצוצו וגם לשמא יקנה ליכא למיחש כשיפנה דהא
אמרינן אסור לקחת בימינו כדאימא לעיל סימן ג' סעיף א' אבל
שיקטוף מותר אפילו ביקטו לפיכך היכא דשיך משום ניצוצו
אסור אפילו אוהזן בימינו׃

ה ואם רוצה ליכנס לבית הכסא לעשו צרכיו חולצן כרתוק
ארבע צמות ונתגן לחבירו ואם אין אחר עמו ליהגם לו
חולצן כרתוק ד' צמות ונולדן ברצועות שלהן ואותו בימינו
מפעם שנתבאר ובגדו נגד לבו וזרד שלא הרא הצנע וצאה
מתחת ידו מפני וכשיצא כרתוק ד' צמות ומניחן׃

ו היה לבוש בתפילין והוצרך לבית הכסא בלילה או ניש
פסק לחשיכה שאין שהות להניחם ענה אחר שיצא
לא יכנס בהן לגלילין בבגדו ואפי' להשתין מים בבגד הכסא
קבוע דאמר' שם שמומר לאוחזן בידו או בבגדו בין דליכא
ניצוצות אפ' ה' כיון שאין לו שהות אחר כך לחזור ולהניחן לא
בעניס בידו אלא כפי' יעשה חולצן זמנית בכלי' המיוחד
לח' אם היה בו ספת דה' ל' כהרל בפני עצמו או בכלי שאין
בלין אף ע' שאין בו ספת שכיון שאינו בלין לאתרי בטי'
לנבידה וכאלו ברבחה אחר דסי' האוחזן הכלי' בינו ונגס׃
ז בלא בבית הכסא שכורה שאינו יכול לשמן בענף
אז מפני עובר דרכים אבל בבית הכסא שבבגד יכנס
כלל כיון שיוכל להניסם במקום המשתמר׃

ח אם סכת תפילין בראשו והתחיל לעש' בהן צרכיו אין
צריך

יוסף על כל דבר ברכה שנתקנו לו כמו שאמרו ברוך ה' יום יום בכל יום ויום תן לו מעין ברכתיו שביך אומך : ואמת עוד כל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל דרמז קרא אהדי כתיב לוי הארץ ומלוואה וכתוב והארץ נתן לבני אדם ותירצו לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה : ר"ל קודם ברכה היא לוי ואסורים לך כהקדש שהוא לוי ואחר הברכה הותר הבל לבני אדם ואם כן ביון שקודם הברכה היא לוי הרי הבל קודש לוי יש בה מעילה אם נהנה ממנו כמו בתרומה שהיא קודש לפיכך יודד כל אדם שלא יבא לידי מעילה וראינה משום דבר מהנהגת העולם עד שיברך עליו וכשתחשוב כל הברכות שתקנו ז"ל בכל יום מעת שיתעורר האדם מהשנתו בכרך עם ברבות ק"ש ותפלה וברכת המזון כ"פ בכל יום ושאר דברים הצריכי' עד שיתעורר וישבב כלילה ויברך המפיל תבלי שינה כו' תמצא לפתח מאה יותר . וביום התענית או שבת יום טוב שמחסרין מן הברכות הקבועות בכל יום תמצא בהם הרבה ברכות אחרות שתקנו להשלים הק' דוק ותשכח ומעת' אתחיל בברכות שתקנו על סדר העולם בע"ה :

ב ואעפ"י שכן הוציא ראו לומר כל ברכה וברכה בשעתה כגון מיד שיתעורר מטנו שחזרה אליו נשמתו שיצאה ממנו בשינה היה ראוי לומר מיד אלקי גשמה שנתתה בי כולו עד לפגרים מתים לתת שבת למקום י"ת על שהחזירה לו כן כולם כגון שמע קול התרגול אעפ"י שה' שוכב עדין במשנתו היה לו לומר באי' אט"ה הנותן לטכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה ופירושו הליכ נקר' שכוי בלסון המקרא דכתיב או כי נתן לטכוי בינה והליכ הוא המבין ועל ידי הבינה אדם מבהין בין יום ובין לילה ומפני שהתרגול נ"כ מבין זה שהרי הוא קורא בכל פעם באותו עת ובערבי קורין לתרגול שבוי וגם יש בשמיעתו לאדם הנאה שיודע שהוא קרוב ליום והגיע עת לעמוד ממשנתו לפיכך תקנו ברכה זו בשמיעת קול התרגול . ובי לובש כהנהגה בעודנו שוכב כמו שהיה מפאר ר' יוסי (ועל' סימן נ' ענין א' :) היה לו לומר מלביש ערומים . ובי מנח ידיו על עיניו לפותחם היטב היה לו לומר פוקה עורים . וכשיושב במשנתו היה לו לומר מגביה שפלים . ובשיבתה עצמותיה היה לו לומר מתיר אסורים מפני שבבר לא היו ידיו ורגליו בבחו כאילו היה אסור נזיקים ועכשיו אחר שצמח בעצמותיו הוא כאילו הותרו אסוריו . ובשזוקק עצמו היה לו לומר זוקק כפופים . וכשירד ממשנתו ויגיע ברגליו על הארץ היה לו לומר חקק הארץ על המים פי' לתת שבת לשי' שהוקק הארץ על המים הפך טבעו כפי שיכול הבריות ללכת עליה שהרי לפי טבען וסדר היסודות היו ראוי שהמים מקיפין את הארץ ואם היה כן לא היה מקום לבריו' לדור שם וי' ברחמי על בראיו שנה חסבע והרקיע הארץ על המים לתת מקום לדור עליה בראיו ועל זה נאמר לחקק הארץ על המים כל' ח' . לבך מברכין עליו נ"כ על החסד הזה . ובשינועול' מגעליו היה לו לברך שעשה לי כל צרכי שכיון שיט לו לאדם מגעלים ברגליו הרי הוא מוכן ללכת לבל אשר ירצה חתו כל צרכי . ובשילך היה ראוי לומר אשר הבין מצעדי גבר' וכשהו חתר תגרו או לובש אבנשו שיאזנו כדי שלא יא לבו רואה את הערחה והיה לו לומר אחר ישראל בגבורה : (ועל' סימן נ' ענין א' :) וכשמשים טובע או מצננת בראסודה לו לומר עושר ישראל בתפארה ומעם ב' ברכות אלו שפירש בהן לומר ישראל מה שאין בן בטיאר ברבנת נ"ל מפני שישראל דיוקא מצויין בהן ומתהרין בהן יותר כי בתגרה חתרה עיקר כוונתה כדי שלא ידא לבם רואה את הערחה מה שאין כן דעת שאר האומות שאף על פי שהן ג' כחמ' תגרה אין כוונת' לצניעות שלא ידא לבם רואה את הערחה אלא שיהו מזורזים בגבורתם יותר שכן הוא שבע הערחה מזרת את האדם יותר שכן כתיב אור ג' בגבר חלוצד וגו' וכתיב חמר חרבק על ירך וגומר אכל

צריך לפסוק מיד שיש בו סכנה אלא מניח ידו עליהן עד שיגמרו עמוד הראשון ויוצא וחוצצן וחוזר ונכנסם וגו' צרכיו . רופא הרגיל לראו' עכשיו של מי רגלים של חלוי שקורין שיתין סתרה ליקח העכוס כידו לראותו ותפילין בראשו שהרי אינו נוגע אלא בבלי ואין שייך בו משום בזיון תפילין ביון שמלאכ' רפואתו היא בכך מ"מ בעל נפש יחמיר על עצמו :

מד איסור שינה בתפילין ובו סעיף א' :

א אסור לישן בתפילין אפי' שינ' ארעי בד'א כשאחזק בידו בלא נרתק שמא יפלו מידו אבל כשהן בראשו או בזרועו ואין עמו אשה פורס עליהן סודר בניעור וישן בהם שינת ארעי ולא חשיב השינ' היסח הדעת שהרי הוא שוכח כל הבלי עולם בעת השינה ואין זה היסח הדעת אלא כשהוא עומד בטחוק וקלות ראש מ"מ שינה קבע אסור לישן בהם כשהם בראשו דהיישנין שמא יפ"ח בהם מה שאין כן בשינת ארעי דניים פורתא ולא אטא לידי הפחה . ואפ"ה בלא פריסת סודר או כשיש עמו אשה אפילו פירס סודר ואפ"י שינת ארעי אסור דהל' בזיון ואם הם כרוכי' ביזו דליכא למיחש לשמא יפלו או אם הם בנרתקם בכל עניין שרי וגם כשהם בזרועו ובראשו ומניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן מותר דליכא בזיון כל כך וגם ליכא למיחש שמא יחשפנו שינה וישן שינת קבע : (ועל' סימן נ"ג ענין ג' ו' סימן נ"ז ענין ב' :)

מה דין תפילין בבית הקברות ומרחץ ובו ב' סעיפים :

א אסור ליכנס בהן לבית הקברות או לתוך ד' אמות של מת כשהן בראשו משום דהוי לועג לרש' דיוקא בשל ראש שהיה מגולה ואי' לועג לרש אבל בשל זרוע מותר דהא מכוס' היא היות דחזוי לה ואין כאן לועג לרש ושל ראש נמי אם כסה אותה לית לן בה . על' סי' כ"ג ענין א' .

ב בבית המרחץ בבית החיצון דהיינו במקום שבני אדם עומדים שם לבושים יכול להניח' שם לכתחילה . בבית האמצעי שהוא מקום שמקצת בני אדם עומדים שם לבושי' ומקצת עומדים ערומים אינו ראוי להניח' לכתחיל' אבל אם חזו בראשו אין צריך לחוצצן . ובבית הפנימי שהוא מקו' שכול' עומדים שם ערומים אפי' היו בראשו צריך לחוצצן :

הלכות ברבות

מו הלכות ברכות השחר ושאר ברכות ובו ט' סעיפים :

א ואחר שהניח תפילין יסדר הברכות שתקנו חז"ל לברך אותם בכל יום והם מאה ברכות מפני שחזה קבלה בידם מפני דוד הע"ה שראה בן ברוח הקודש עי' מעשה שראה בימיו שחזו מתים מישראל מאה נפשות בכל יום ולא היו יודעים על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוח הקודש שעליו שהיה מפני שלא היו משבחין ומברכין כראוי לשם יתברך על כל מצותיו שהשפיע עליהם על כן היו מתים בעונש זה לפיכך עמד הוא ותקן להם לישראל מאה ברכות שיברכו בכל יום כנגד המאה שמתו ומאז פסקו למות וזהו שנאמר נאם הגבר' הוקם על ע"ל בנימ' מאה הרי ואסמכוה נ"כ על פסוק מן הערחה דכתיב ועתה ישראל מה יי' אלקיך שואל ממך וגו' אמרו אל תקרי מה אלא מאה ר"ל מאה ברכות והם מראת השי' וגו' ותקנו אילו המאה ברכות על סדר העולם והכנתו מה שנתקן ממנו הבריות בכל יום לפי' צריך כל אדם ליודד בהם והפזות אל יפזות והמסויף

ישראל עיקר טעמם בחנוכה הוא לצניעות שלא יאב לבם חז"ל את הערוץ הנגביר תבא ממילא לכך מברכין ואומר אחר ישראל בגבורה כלו' אע"פ שאין עיקר כוונתנו לזה מ"מ הוא ברחמי זכרנו נתן לנו הגבורה אנב נראה לו וכן במצנפת זכוכע אין כוונת האומות בכונת ישראל בשוה שהאומות אין כוונתם אלא להגין על הראש מפני הקור או החום וכשירצו הם הולכים בגילוי הראש ואין מקפידין בזה אבל כונת ישראל אינו אלא מפני שיהא מראש שמים עליהם דק"ל שאסור לילך בגילוי הראש אולפתות סדת חסידות הוא כמו שיתבאר בע"ה בסיון צ"א : (וע"ל סימן נ' סעיף ו' ונסיון ח') לפיכך מברכין עומר ישראל בתפארה כלומר שגם זה השלימות יש לנו ונקט לשון עישור כלו' דרך מעלה צונו בכך ומסוס דכתיב והיות עשרה תפארת בדי' סיים בתפארה , ואף ע"ג דנשילת ידים שבסמך ג"כ אין כוונתם וכוונתנו שוה שהם אינם מקפידים רק לנקות ואנו לטהרה ולקדושה כמו שנתבאר ויתבאר עוד בע"ה (וע"ל סימן נ' סעיף א') מ"מ התם אין צריך להכיר ישראל שהרי אומרים בפ"י אק"ו כו"מ שאין אומרים כן באלו הברכות לפי"כ א"ר השתים צריכין להכיר ישראל ג"ל ובשטול ידיו היה לו לומר על נשילת ידים וכשירצו פניו היה לו לומר המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי מפני שע"י הדחיצה הוא מתעורר ומעביר כל התנומות מעיניו וא"כ לפי הדין היה לנו לומר כל אילו הברכות הנזכרות ברכה זכרה בשעתה בנוצר וכן נהגו הקדמונים :

והיינו בשיהם שהם היו מתנהגים בטהרה ובקדושה אפי' בלילה זהו ידוהם נקיות בכל עת אפילו מיד שנתעוררו משנתם אבל עכשיו אנו אין דינו נקיות באילו הזמנים שחלות הברכות כל אחת בעתה : (וע"ל סימן נ' סעיף כ"ג :) ועוד מפני עמי הארץ שאינם יודעים אותן נהגו לסדרן בבית הבנס' כדי שיענו העמי הארצו' אמן אחריהן ויצאו ידי חובתן * ואע"ג דק"ל כל הברכות מברכין עובר לעשייתן היינו ברכת חמצות שאמר בהן וצונו לעשות כן צריך לברך להקב תחלה על מה שצונו וקרבנו לעבודתו אבל אלו הברכות הודאות ושבת הן יכולין לברך אח"כ . (וע"ל סימן ו' סעיף נ' :) ומסדרין אותן בפה כמו שסדרנו למעלה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון טאם ישנה את סדרן לפעמים היה מברך ברכה שאינה צריכה כגון אם היה מקדים זוקף כפופים קודם מתיד אסורים ומגביה שפלי' לא היה צריך לברך אילו רב' שבכלל זוקף כפופים נכללים אילו רב' ואין צריך אז לברכה : לפיכך לא ישנה אותן סדרן חוץ מברכה נשילת ידים מפני שיש בה קדושה ונוסח שלם והוא חובה יותר מכל הברכו' כמו שנתבאר למעלה סימן ו' , ואע"ג דק"ל דברכה הסמוך לחברת' אינה פותחת בברוך ברכו' הללו כולן פותחות בברוך מפני שמתחלה לא נתקנו לברכן סמוכות זו לזו רק כל אחת בשערה כמו שנתבאר * (וע"ל סימן מ"ו סעיף סעיף ו' וסימן רע"ג :) וכיון שמתחלה כך נהקנו אע"פ שעכשיו מסדרין אותן סמוכות זו לזו אין משיני אותן מתקונן הראשון ועוד מפני שהם ברכו' קצרות והיינו כמו ברכת פירחת וכשיגיע לברכה המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי יאמר מיד אהריה ויהי רצון מלפניך שתרנילני כו' וחות' באי' נמל חסדים טובים לעכו ישראל וצריך לומר ויהי ברו' מפני שברכה אהת היא עם המעביר שינה טאם הייתה ברכה בפני עצמה הייתה גם כן פותחת בברוך כמו השארות בולן ועל כן אין לענות אמן אחר המעביר שינה שהרי אינו עדיין סוף ברכה עד אחר נמל טובים לעמי ישראל ואין להקשות א"כ שברכה אחת היא והרי היא אחרת והא ק"ל כל הברכות צריכין להיות מעין הפתיחה סמוך לחתימה ובהך ברכה ליבא דספ"ד הי' מעין פתיחה סמוך לחתימה שהמעביר שינה דסמך לחתימה איבא ותגמליני

חסדים טובים והיינו נמילות חסדים טובים שע"י השינה יש לו אדם מנוח ומרננע מעמלו ויגיעו ויש בו תועלת ג"כ כשינה שמעכל מאכלו ואח"כ הק"ב מעביר ממנו השינה ומחדש מנו כבראשונה וכדאמרין במדרש חדשים לבקרום כו' והרי אין לך נמילות חסדים מהש"י יותר מהעברת השינה והיינו ממש מעין פתיח' סמוך לחתימ' : (וע"ל סימן נ"ט סעיף נ' :)

ה' ויש עוד ג' ברכות שצריך כל בן ישראל לברך והם אילו באי' אמה' שלא עשני נוי כדי לרה שבת והודאה למקום שעשאהו מבני ישראל אשר בחר בנו מכל האומות וקרבנו לעבודתו ולקיים מצותיו , ואח"כ באי' אמה' שלא עשני עבד ר"ל עבד כנעני טאף על פי' טהו טוב מן הגוי שחייב בכל המצות שאשה חייבת בהם כדילפי' לה לה מאשה מ"מ היא פוזלזל מאוד שאין לו יחס וזכות אבות ואסור בכת ישראל ושאר ענייני שפלות שיש בו ואח"כ מברך באי' אמה' שלא עשני אשה טאע"פ שהיא טובה ומעולה הרבה מן העבד מ"מ אינה חשובה כמו הזכרים בישראל שהרי אינה חייבת בכל המצות שפטורה ממצות עשה שהמין נרמה ונדול המצוה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה ואשה במקום שלא עשני אשה מברכת שעשאני כרצונו הוא כמו שמצויק עליה את הדין על הרעה , ויש נוכחאות שכתוב בהן בברכה ראשונה מאילו הנ' שעשאני יהודי או ישראל ונוסח זה יכול לברך אפילו הגר שהרי געשה גם הוא יהודי או יכוונה בשם ישראל אבל נוסח שלא עשני נוי לא יברך הגר שהרי היה נוי מהחל וברכו' אלו מעיקרן על החלת היצירה נתקנו וכל שמטעם זה אנו מסדרין אותן בתחלה מיד אחר לשכוי בינה מפני שברכת אשר יצר ואלהי נשמה ולשכוי בינה בולם נתקנו על היצירה לפיכך סמכו להם ג"כ אלוה' שתקנו על זה ומכאן ואילך מתחילין בברכות של הנאה :

ו' עוד יש ברכה אחת בסידורים שלנו והם סדורי אשכנז באי' אמה' הגותן ליעף כח זנתקנה על שאדם ספקיד נשמתו בערב ביד הק"ב עייפה מעבד קשה כל היום ומחזיר' לו בבקר שקשה ושלוח וע"פ המדרש חדשים לבקרים רבה אמנותיך בשר ודם ספקיד פקדון ביד חביו ומחזירו לו ברוי ומקולקל אבל אדם ספקיד ככל ערב נשמתו ביד הק"ב והיא מייפה ומחזיר' לו חדשה ורנועה , ומסדרין אותה קודם המעביר שינה שהיא מתקנת על הדחצת פניו והנאת הרניעה היא מורגשת מיד קודם רחיצת הפנים , ואחר ברכת נמל חסדים טובים יאמר יהי רצון מלפניך יי' או' א שתצילני היום וככל יום מעוז פני' עד בין בן ברית בין שאינו בן ברית ואם ירצה להוסיף עוד בקשות ככאן הרשות בידו ואין בו משום שינוי משבע שלא השביעו חז"ל סדר בזה :

ז' וכל המסיף על הברכות הנה פנון נכ' כומך נופלים פעות הוא בידם שלא תקנו חז"ל יותר : לשום ארכ למקן סוס נככה ז' וכל הברכות שהן על בלינה נזכרת נגמול : (סדר העולם והגהנו

והוא אינו עושה מעשה מה כגון אלוה נשמה ודגוןן לשכוי בינה ורוקע הארץ על דמים אין לחסר מרם אפילו לא שמע קול תרגל או לא הלך על הארץ יברך אותם אבל אותם שהם על הגאותיו שנהנה מרם כשעושה אותם לא יברך אם לא עשה אותם ולא נהנה כגון ששוכב על משתו ואינו לא לובט ולא אחר ולא עושף אין לו לברך , ויא' שמברך כולם אפי' לא נהנה מרם ולא נתייב שלא נתקנו הברכות הללו על הגאת עצמו אלא משבח להש' שברא כל צרכי העולם ליהנה מהם בריותיו הן הוא הן אחרים האם הוא לא נהנה עכשיו אחרים נהנו לפיכך לעולם מברך כולם וכן המנהג , ואחר יהי רצון אומרים לעולם יא אדם ירא שמים כו' רבון העולמים כו' עד

במדה שמאחר שאינו מברך עליה מורה שאין קורא בה לסמוך ואינו מטמח עמה ולא נהנה בה אלא היא בעיניו כאומנות בעלמא לפיכך אינו זוכה לטולת הנמשך לעוסק בה לשמת דחתיב לא ימרו ספק ונו' ואסמכוה אקרא דירמיה שאמר פי האיט התבס ויבן את זאת ואמר דבר פי' אליו ויגידה על מז אבדה הארץ וכתיב בתורה ויאמר יי' על עוזב את תורתו ונו' ולא טמעו בקולו ולא הלכו בה וארז' לה דקרא מי האיט ונו' וה'ק הגביא דבר זה נשאל לחכמים ולגבאים ולמלאכי השרת שהם כולם נכללים במלות חכם ונבון ואמר דבר פי' אליו ומלם לא יכלו לפ' על מה אבדה הארץ את חכמיה שלא יולדת בה עוד עד שפירשו הק' בה בעצמם שנ' ואמר יי' על עוזב את תורתו ונו' וסיים ולא טמעו בקולו ולא הלכו בה לום שלא היו מברכין על ההורה החלה ונראה שפירשו הלוו פלטון שזיל ושעשועו כמו והתהלכתי בתוכם כד' שלא חטבו לימדה לשלול והנאה דק לאומנות וסלא לס' ולא רצו לפרשו על עוזב את תורתו ממט' הא' ל'כ למה לא פירשו החכמים שבזר שהרי דובר גלוי וקל הוא להבין שעל עזיבת התורה באבדה ונחרכ' הארץ אלא ודאי לפי שראו שהיו עוסקין בהורה וראו שאפ'ת באבדה הארץ לפי' שטמו עליה הבל ולא ידעו לפרשו עד שפירשו הק' בה בעצמם שהוא יודע כל הנסתרות ודע שלא היו מברכין עליה תחלה מפני שלא היתה חשובה בעיניהם דק עסקו בה כאומנות בעלמא וסלא לשמה :

ב וחיוב לברך בין למקרא בין למשנה בין לתלמוד בין למדרש וכו' והנה תורה מיקור :

ג ואפי' סי שכתב'ת אעפ'י שאינו קורא חיוב לברך :
ד וחוקא כתיב שעושה מעשה בכתובה לפיכך מברך אפי' אינו קורא אבל המהדרת ביהודה אינו צריך לברך שאין מברכין על מחסבה' וכן דמדה הלכה או פוסק דין ואינו מברך המעם אינו צריך לברך שהמעם שהוא העיקר ד'ת אינו אלא מדרשו וסי' שאומר פסוקים דרך רצונו וחתמה ולא דרך קריאה י'א שאינו צריך לברך :

ה וזה נוסח הברכה באי' אס'ה אק'בו לעסוק בד'ת והערב נא יי' אליהנו את דברי תורתך בפנינו וזכפית עמך בית ישראל ונראה אנהנו ונאצאצו ונאצאצו עמך בית ישראל כולנו יודעי טעם ולמדו תורתך ברוך אתה יי' המלמד תורה לעמו ישראל :

ו וכן להעריב כ'י' כי מרבה א' הוא עס לעסוק בד'ת ולכן אין לענות אמן אחר לעס' בד'ת שאין ענין אמן באמצע הברכה ונ'ל שאינו הכרח ודילמא אינה פותרת בברך מפני שהיא ברכה סמיכה לחברתה' ואין לחרוס באי' למדני הקוד שהיא פסוק בתהלים מפני שאינו לשהך ברכה והודאה לשעבר אילא לשהך בקשה ונס' חוד דרך בקשה אפי' יי' סאתה ברוך למדני חקך ואני כל הברכה בלשון תורה אמר' לתת הודאה ישכח לש'י על מה שנתן לנו כבר' עוד יש ברכה אחר על ד'תורה והיא זאת באי' אפ'ה אשר בחד בנו מכל העמים וסתן לו את תורתו באי' ניהן ד'תורה' והקנהו בפני עצמה על הס'ת בשקורין אחת לתורה ב'ה בצמוד ואחר שהקנה בצמוד אומרים אותה נ'כ בכל בקר קודם שאומרים פסוקים והו' להו ב' ברכות על חתונה בכל בקר ואין לחמוה למה אין מברכין נ'כ ברכה לאחריה כמו שמברכין על הס'ת ברכה לאחריה :

ז ועל' סימן ק'ט' ספיק') ובסימא כשקורין אותו לתורה שייך שפיר ברכה לפניו כשמתחיל בספ'תורה וברכה לאחריה כשססי' והר'ך ממנה כמו בכל סיסת הנתיב שמברכין לפניו ולאחריה אבל הברכה שמברכין כל אחד על מה שחייב ללמד לעוסק בתורה זה החיוב הוא שישל עליז בכל עת דסת' הנית בה יוסס וזילה וכן שייך לומר לברך לאחריה שאין זמן בכל היסס ובכל הלילה לומר עליה שהיא לאחריה' ונ'ל שזה המעם נכון למנהיגו שאנו מברכין בכל בקר ב' ברכות על התור' כו' כהנא

ואומרים לעמים בכל יום שמע ישראל יי' אלהינו יי' א' ו'ל' מיד אחריו בשכ' מ'ו כדי לצאת בו ידי חובת ק'ש שבלא בשכמ' לו מסמע לשונו פאך' אינו אלא ספור דברים בעלמא שמספר אשרינו שאנו מלכמים כו' ואומרים כו' ומייחדים שמו כו' אבל בשמסיף בשכמ' לו הוא מראה שעכשיו הוא סיוור שמו ומקבל עול מלכותו בקריאתו זאת * (ועל' סימן ספיק' י' ו' :) ואעפ'י שדעתו לקחת ק'ש בברכהה' מיד אח'כ בברכת יוצר אור כו' מ'ט כיון שלפעמים כשעושה קרוב'ך מתעכבין בק'ש עד אחר זמנהוק'ט מצוה לקרונה בזמנה כמו שיתבאר עוד בע'ה : (ועל' סימן כ' ספיק' :) לפיכך יהי' אס' כאלו יהעבב שיצא ידי קריאה כוה' וס'מ סותר לחזור ולאומרה אח'כ עם הצבור בברכות' ואין בו משום סרבה לבטלה האיל וקורא עם הצבור ואח'כ יאמר אתה הוא עד שלא נברא העולם כו' עד באי' מקדש את שמך ברכים וברכ' זו נהקנה כנגד דוחות שגזרו בהן שמיות שלא לקרות ק'ש והצרכי לקרות בסתר לכך מתחלת לעולם היא אדם דא' שמים בסתר כו' כלומר אף אחר שנתבטל השם ורשאי' לרא' אותו בגלוי' מ'ס מזכירין שיהא כל אדם ירא שמים אף בסתר כלומר שיהא תוכו ככור' (ועל' סימן תכ' ספיק' :) ומסי' מ'ן מקדש שמך ברכים שנהנים תודה וסכה לשם יי' שנתבטל' גזירת השם ורשאי' אנו לקדש שמו יי' בגלוי' ברכי' ולכך אינה פיתחת בברוך שאינה אלא ברכת הודאה' . (ועל' סימן ספיק' :) ואח'כ באומר אתה היא יי' האלהים בשמים ממעל כו' עד כשוכי את שבותיכם לעיני כפ' אמר' יי' כי אלו הפסוקים כולם הן מעין ברכת קדושת הטי' שמרין על קדושתו ויכלוהו יי' וי'א אחר כך ברכת התורה מפני שרצין לקרות אח'כ פירשת החמיד שהיא וידבר שהיא פרשה מן התורה ואין לקרות פסוק מן התור' בלא ברכה כמו שיתבאר בסימן שאחר זה בע'ה לפיכך סקד' מ'ן לה ברכת התורה :

ח אבל אנו מנהיגו לומר ברכת התורה מיד אחר ברכ' אשר יצר כדי שלא לקרות שום פסוק קודם ברכת התורה והרי הרבה פסוקים יש שאנו אומרים קודם שנגיע לפירשת החמיד לכך מקדמין אנו ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר יצר ואומרים מיד אחריה נ'כ פסוקי' כן התורה מ'ן ברכת כהנים ומסתת' אלו דברים שאין להם שיעור מ' ובריית' דאלו דברים שאדם אק'בל מפי'תוהם כו' עד ותלמיד תורה כנגד מלם ואח'כ מתחילין אלהי' נשמה ואינה פיתחת בברך מן המעם שכתבתי למעלה סימן' ו' ספיק' נ' ואחר כך כל הברכות על הסדר שכתבתי נמצא על פי' דרכנו ומנהיגנו שסדרנו מברכה גמ'לת ידים שהיא הראשונה ועם ברכת ציצית ותפילין שאחר' וכל הסדר משם ועד כאן כו' ברכות מן דאך' ברכות שהקנו דברכת לעסוק בד'ת עם ברכת המלמד תורה ברכה אחת היא לפי' הנוסחא שלנו שאנו אומרים העריב נא ב'י' וכמו שיתבאר בסמוך בס'ד וכן ברכת המעבדי' שיה' עם ברכת נוסח חסדים טובים נ'כ ברכה אחת היא לפי' הנוסחא שלנו שאנו אומרים ידו רצון ב'ו' כמו שנתבאר אלא שבכל אחת מהתורה הברכה הראשונה היא הפתחה' והשנית היא התתימה' ואעפ'י שכל א' תורה ברכה הכמ'כ' לחברת' אפ'ה פיתחת בברך מפני ש'חתול' תקונן לא נתקנו על הסדר והו' רק בא' בפני עצמה נתקנה הלבך אנו אף ע'פ' שספדרין איתן זו אחר זו תיקונם ונוסח' הראשון לא זהה ממקוה' :

מז דיני ברכת התורה וסי' ספיקים :

א קודם שיתחיל ללמד או לומר דברי תורה יברך ברכת התורה וס'אד כמד צריך האדם לזהר בה להרא' שהתורה היא חשובה בעיניו נרנה ממנה כמו שכתבתי על כל הנאותו ואם אינו מברך עליה אינו זוכה לכן ת'ח שזה עונשו שיה' כהנא

שחרא אחת נחשבת לברכה אחרונה על הלימוד שלמד ארמול
שלא היה יכול לברך קודם לכן עד שיישן בינתו' דהוי השינה
הפסק והוי שפיר אחרי' ואין לומר שהיה יכול לברך כשהפסיק
לימודו אמתו' בשהלך לישן דהא חייב להגות בה אפי' במשנתו
עד שישתקע בשינה' (ועל ס' רנ"ט סעיף א') ואם כן
אין לו עת אחר לברכה עד הבקר כשיעור משנתו והברכה

השנייה היא נחשבת לברכה
ראשונה על מה שילמד היום
שבא ואע"פ שלפי זה היה לנו
להקדים ברכת אשר בחר בנו
כו' קודם לעסוק בדברי תורה
דלעסוק להבא מלמע וזה היה
ברכת אשר בחר בנו נחשבת
ללימוד של אמתו' ולעסוק
על מה שילמד היום מכל מקו'
הואיל ונבי ס'ת תקנוה לברכ'
ראשונה לקחוה גם כן כאן
לברכה ראשונה :

הנה סאלה ילמדו רבינו
מה שכת' מל'ת בלבוש
מלכות חלק התכלת כימן מ'ו
סעיף ו' כתב ס' רבינו מה
שמנרכין ב' נרכו' התור' בשאר'
הוא כי האמת הוא עולה לברכ'
אחרונ' על לימוד יום הקודם כו'
עכ"ל . וק' וכי ראו להפסיק
לכתילה בין המעשה לברכה
וכל עכן בהפסק מה שהוא אינת
קנע על מעטו וגם בליה שהו'
יותר קנע משל יום . ואפילו

דיעבד לנרד על שום מעשה ביום של אחריו לא מצינו באי'ן זה
גרוש מאכילה פאחר שנתעכל נמטו' אכילו' ביומו' אין לנרד עליו
וכרי הורנו רבינו ענמו' נסעיף י' מזה הכימן שיה' אינת קנע
ביום נרד לחזור ולנרד ברכת התורה על מה שלמד ומכתמ' לא
אחרונ' לנרד ברכה אחת והיא אק'נו לעסוק בל'ת מונקט מינרד
על מה שלמד דמשמע ודאי כן ולא אותה ברכה שהיא לדעת הרב
על מה שכבר למד והרי אפי' ביומו' אין לנרד אחר הפסק שיה' על מה
סכנ' למד וכ' בהפסק לילה וכל עכן להפסיק לכתילה עכ"ל .
תשובה מה שחמתו וכי ראו להכב' לכת' לה בלתי הני מלך עליך
וכי זה בקרא הפסק לכתילה לפי מה שכתבתי והאמת כן הוא הדין
שחייב אדם להגות בה אפילו נמטתו עד שיטקק בשינה ולא כן
הפסק השינה אינו לא אכונסו' כמו דיעבד לכך ל' שנרד לנרד
אחריו כשיפסק האונס כיון דאונס הוא בהפסק והוא לא חס הוא
ביומו' או ביום של אחריו כיון שנמשך האונס עד יום של אחריו .
ואשר רצית לדמותו לברכה אחרונה של אכילה אחר שנתעכל נמטו'
כו' ל' שאין כאן גמיון כלל דהתם אחר שנתעכל אין דבר בטולס
מאותה אכילה לא הוא ולא הרגש העצם שבהנה ממנו אכל הכא
מה נתעכל שייך אס תדמה שהכחה לפיכך וכי האדם נזכר בשינה
כה שלמד אמתו' הלילה שהיה זה זכר מה שלמד והוי כלא נתעכל
כל זמן שזכרו ועל זה נא' תהלי' מ' ותורתך בתוך מעי' ואשר כהנת
והרי הורנו רבינו ענמו' נסעיף י' כו' עד והרי אפי' ביומו' אין לנרד
אחר הפסק כו' לא ידעתי מאי קאמרת דאדורנה איפכא מסתברא
דהוי הנותנת דמשום דאינת קנע שניוס לא הוי הפסק גדול כל כך
כמו אינת קנע של הלילה לפיכך אינו נרד לנרד אחריו על מה
שלמד מקודם לכן רק על מה שלמד מכלן ואלך מינו' דהוי אכילה
ברעת דהכ' לן וכנרד דאס' דנקרא היסח הדעת לזה שנרד לנרד
על מה שזכר' לאכול או לעסוק אחר כך אינו נרד לנרד על מה שאכל
וגתה ככר ה' הכא' אכל אינת קנע של הלילה שכוח היסח הדעת
גשור והפסק גדול והוא היה אכונסו' בהפסק והוא נרד לנרד תחלה
ברכה אחרונה על מה שלמד אמתו' ואחר כך לפזור ולנרד ברכה
ראשונה על מה שלמד היום . וזה ברור ל' . עוד כתבת ונ' אכל
היה ל' שאין כאן קושיא כלל משתי הברכות כי האמת היא ברנת
התנה ולכך מנרכין אק'נו (תוס' כו' והאמת היא ברנת הנהנין .
כי הלמוד הוא הנאה כמו שכת' רבינו . וכמו שמנרכין שתי ברנות
על המעשה של מנה אכילו' אין לו רק כוית לפי שהאמת הנק' שיש בו
מעט עשה מנרכין ברנת המנוה . וברנת הנהנין . וכן נחללת
קפא ושאר קרבתו כו' וק' לדעת רבינו שברכת אשר נחר נבו היא

ברכה אחרונ' על מה שלמד אמתו' למה שינו נוסחה מנרכה אחרונס
דעל הס'ת בנינו' . עכ"ל . על זאת אטיב ואומר שאין ל' כלל
עצם זה שאס היה להס ונ' עצם זה היה להס לתקן לעשות שתי
ברכות ראשונות בכל פסוק קודם שיתחיל ללמוד . אלא ל' דס'ל
לחול' שאין הנאת מנהו זו דומה לשאר מנות שנהנין מהן כגון מנה
ופסח ושאר זכאים . דהתם ההנאה והמנו' מני עניינים הס' ההנאה
היא מה שנהנה נופו מואת האכילה אפילו לא היה בה מנה כמו
שנהנה משאר לחם וכשר והמנו' היא מה שאוכל מנה ולא חמץ ושארכלו
לשם מנה' וכן בקרבן . אכל הכא המנוה וההנאה חרף מילתא היא
שמנות הלימוד הוא שידע מה שלמד כדכתיב ולמדו ליראה את יי'
וגו' וההנאה היא ג' שידע מה שלמד והרי הכל עניין א' הוא לכך
לא תקנו עליה בשום פסוק רק ברכה אחת ברכת המנוה . והיא היא
כדכ' הנהנין מה שאין כן בהנאת שאר מנות ל' רוק . ואשר כהנת
ועוד קשה לדעת רבינו שברכת אשר נחר נבו היא ברכה אחרונה כו'
לא ידעתי מאי קאמרת ומאי קשיא לך דהא לדידי גם כן אשר נחר
נבו היא ברכה ראשונה למה שלמד היום כמו נס'ת אלא שכתבתי
שמן הראוי היה לנו להקדים ברכת אשר נחר נבו כו' קודם לעסוק
בר'ת ולא היתה אשר נחר נבו ברכה אחרונה על סס אמתו' וזה
כתבתי משום דלעבוק משמע יותר להנא מנרכת אשר נחר נבו כו'
לכך אמרתי שאף על כן הניחו ז' לעסוק להיות ברכה אחרונה
על של אמתו' כדי שלא לטות ברכת אשר נחר נבו מראשונה
לאחרונה דכה לומר כיון שהיא ראשונס בכל מקום על הפסך תורה
לא רנו לטותה גם כנאן וכמו שכתבת אחת : את הבראש
לפ'ד כתבתי : עכ"ל :

ועוד דלכוון והערב נא כו' נופל יותר לומר על מה שעבר בעל
מה שילמד שאנו מהפלוין שיערב בפנינו כל מה שירמדנו
אמתו' שעל כיוצ' בזה שייך לומר יותר לשי' ערבוב' כיו' שיערב
בפנינו ורא' תשכח ממנו נעמיית טעמ' אע"פ שילמד היום יותר
וטעמים אחרים נתפלל שלא ידחה טעם מפני טעם כבו שהוא
הענין בדברים הנהנין הנשמים רק שאר בפנינו ערבות הטעם
הראשון עם ערבות הטע' האחרון ל' ויכוין בברכתו על מעמד
הר סיני אשר נחר נבו מכל האומות וקרבתו לפני הר סיני
והנטיענו דבריו בתוך האש ונתן לנו את התורה הקדושה כלי
הסדרת שחה משתעשע בו בכל יום :

ז מי שלא בירך בו ברכת ב' ב' בשחר אלא עמד וקרא ק'ס
בברכותיה ורצה ללמוד ס'ד אחר שקרא ק'ס אין צריך
לברך ברנת התורה שכבר יצא בברנת ארבה רבה שיש בה
מעין ברנת התורה וזמן בלבנו ללמוד וללמד כו' דיוקא אמ' למד
מיד אחריה :

ח אבל אם הפסיק בינתיים אינה פוסחה שאין ברכת ארבה
רבה קאי עליה כיון שאינו לומד מיד שמתחיל לא נרקה
אלא על ק'ש לבדו . ונ' ד שאף אם התפלל וסי' התפילה א'ט
נקרא הפסק אם לומד מיד אחר התפילה מ'ס יש לחדד לברך
ברנת התורה קוד' ארבה רבה בשחר שיצא בה כל היום :

ט ואפילו אם יפסיק הרבה שעות בין הברכה והלימוד אין
קפידא הואיל ותחילת תקוה' לכך היתה . כיה נכון הוא
שלא לדפסיק וכן נהגו שלא להפסיק כלל בבקר אלא אומרים
מיד אחריה ברנת טהנים אף על פי דבשאר ברנות כגון ברכת
דקו' ציא וברנת הפריחת והמצות ק'ל שאם בירך והפסיק ולא
אכל מיד הפסיד ברכתו וצריך לחזור ולברך כשרוצה לאכול
שאני ברנת אכילה וכיוצא בה בשאר עשייה כצוה שאם יצא
שלא לעשותה עד אחר שעה הרשות בידו לפיכך כשמפסיק בין
הברכה והאכילה או עשיית הפעולה אותה ברכה אינה חוזרת
על אותה אכילה או עשיית . אבל ה' שחייב לעסוק בה
המיד כשמפסיק בין ברכה ללימוד לא הוי הפס' המצד שבאורו
זמן היה ג' כמחייב ללמד :

אותה בתור' ו'ט אין צריכי' לפרסם שכבר הוא מפורסם מאד
 ושבט אע"פ שהוא מפורסם אומרים אותו בשחר שהרי אין
 יכולין לקרותה בתורה מפני שאין בה אלא שני פסוקים כמו
 שיתבאר בס' ר"פ ג' בע"ה ואפי' אותם שאומרים סוד המעטות
 שכלולין בהן סוד הקרבנות צריכין לחזור ולקרות פ' המצד
 לבדה שנית בב"ה עם שאר הברכות והזמירות שאין בקריאת
 משום כל תוסף מיהו לרווחא דמילתא יכוין בקריאתו בפעם
 שנייה כקורא בתורה ולא יכוין במקום הקרבת תמיד שלא יא
 במקרי' שני תמידין ביום א' ומחוי' כעובר בכל תוסף :

מט

קריאת ק"ט בעל פה וכו' סעיף א' :

א' נהנו לקרות פרש' הקרבנות וכן שאר פסוקים כגון זמירות
 ויוטע וק"ט וכיבא בהן בעל פה אף על גב דק"ל רביים
 שכבת' אי ארה רשאי לאומרי' ע"פ והיינו טעם משו' פסוקים
 שכתורה ונביאים וכתובים נדרשים פהו' חסרות ויתרות וקרי
 ותתיב ודכוותיהו ואם יקרא אהו' ע"פ לא ירגישו אלו הענינים
 שיהו ה"ם בפסוקי' שאין שגורין כפי כל המ' אסור' לאומרין ע"פ
 שיש לחוש לזה אבל אלו הפסוקים שאומרי' בכל ז' הם שגורים
 כפי כל חסירותם ויתירותם ונקודתם אומרים בעל פה ואין
 חוששין לזה : וי"א דאסורים לאומר' על פה מן הפעם
 שכתבת' היינו להוציא אותים ידי חובתן טעור' הקורא לרקוק
 בהן מאד בכל נקודות וחסירות ויתרות כיו' שיצאו השומעים
 אבל כשכל א' קורא לעצמו כל א' מדקוק ביותר במה שקורא
 בפיו ויודע אותו ואין קפידה אס קורא ע"פ ומשמע זה נחפז
 המנהג כשמגיע ט"ן לפסוקים שכתפילה כגון ט' כבוד ונומר
 יי' ימלוך ונומר שהוא שותק והקלל אומרים אותו כל אחד ואחד
 בפני עצמו :

נ טעם לומר משנת איזהו מקומן וכו' סעיף א' :

א' ואחר פרשה התמיד אומרים משניות ופרק איזהו מקומן
 וברייתא דר' ישמעאל אומר ב"ג מדות בו ושעמא משום
 הא דאחול לעולם ישלש אדם שנותיו שלישי במקרא שלישי
 במשנ' שלי' בתלמוד ואסמכתא רבנן אקרא חשנתם אמרו אל
 תקרי ושנתם אלא ושלשתם' וז"ל דה' פ' מרביב קוד' זה הוא
 הדברים וגו' על לבבך מראמר שיהיו על לבבך על כבוד ר"ל
 אחר שלימתם אותם פעם א' יהיו על לבבך אבל אח"כ תשנן
 אותן עוד ב' פעמים מדלא בחיב ושנייתם בחו' נו' מאי ושנתם
 בב' נוני' אלא ש"ם שישנה אותו ב' פעמי' ודרי' ג' פעמים וע"כ
 הם מקרא וששנה ותלמוד שכל א' מבאר את הדברים יותר כי
 המשנה היא פי' על המקרא ותלמוד הוא פי' על המשנה וזהו
 אל תקרי וכו' כלומר אל תשעה לומר ושנתם ר"ל ב' פעמי' הכל
 עם הראשון אלא ב' פעמים חוץ מן הראשון ואם לא כן מאי
 בזנתם באמרם אל תקרי בו' האך קורין משנתם ושלש' א"א
 ע"כ כך פירשו' ג'ל דהקטו' בנ' מי יודע כמה חיי ותרו' לא
 נצרכא אלא לחי' כלו' שצריך מכל יום לתלמוד משלשתן ולכך
 אומרי' זה את זה ודבר זה מקרא איזהו מקומן זהו משנ' ופירש
 דר' ישמעאל' דהי במקום תלמוד כי המדרש בתלמוד ומה שכתבו
 בזה המשנה וזו הבריית' יותר מאחרת היינו מסו' שאחר שקראו
 פרש' התמיד שהוא במקו' הקרבת קרבן תמיד כמו שכבר אמרנו
 שאמר הקב"ה לאברהם שכל זמן שעוסקין בקרבנו מעלה אני
 עליה' כאלו הקרבנות כוסבין אחריה משנת איזהו מקומן שהיא
 שיכא יותר לפרש' דהמדר' שמרבת ג' בקרבנות האחד ל' בחיב
 בכל מקום מוקשר מונס' לשמי' דהקטו' וכי' בכל מקום מקשרין
 ומנישין אלא אלו ת"ח שעוסקים בהלכות עבודה בכל מקום
 מעלה אני עליהם כאלו מקשרין ומנישין לשמי' ומה שרמזו
 דהקטו' אלו המשניות מן הקרבנות ולא משנ' זו' אחרת מאתה
 פסברא

הנה' ובע"ג דגני סוכה אנו
 נריכין לנרד' על כל
 מעודה לישנ' נסוכה ולח' על פי
 דהתם ג' כחותה נרכה טווחת
 למנות סוכה שלטי' ת' שחיב
 לעסוק תמיד כמו שנתנאר אנו
 אכילה נסוכה יג' עשה קנוע :
 אין צריך לחזור ולברך :

ואפילו אם לא למד אה"כ בו ביום ולמד בלילה שאחריו
 הלילה הולך בזה אחר היו' שעבר ואין צריך לחזו' ולברך
 כל זמן שלא ישן שכל זמן שהו' ניעור מטל' עריו' ללמו' כשיש
 לו פנאי ואין ההפסק והיסח הדעת חשוב ההפסק לענין ברכת
 התורה חוץ מן השינה :

ב' שאם ישן שינת קבע על משנתו אפילו ביום היא הפסק
 וצריך לחזור ולברך ושעמא משום דשאר הפסקות אפי'
 בית הכסא ומרחץ אע"פ שאסור לו ללמוד שם מ' צריך להרהר
 ולזה ברינה' כגון עד היכן יגלה וביצי' יקנה וכה"ג בדיני מרחץ
 (כגון טל' טלוס והנחת חטילין וע"ל סימן מ"ה סע' ה' לוס' כ"ד)
 והרי כאלו לא הפסיק מללמוד שחרי' לא הסיח דעתו מן התורה
 שט"כ בשינה וי"א אפי' ט"ח קבע על משנתו ביום לא היה הפסק
 ואין צריך לחזור ולברך וכן נהנו כיון דאיכא פלוגתא דרבנן
 יש להקל' בברכה דברכה אינה מעכבת :

ג' המשכים בבקר ללמוד קודם עליית השחר אם יש לומים
 ישול' דיו ויברך עני' ואשר יצר וברכת התור' ויאמר ברכת
 כהנים ומשנת אלו דברי' טאך להם שיעו' וברייתא דאלו דברים
 שארם אוכל מפרוהיהם כו' אלהי נשמה וכל סדר הברכות עד
 פרשת התמיד רק שילג' ברכת הנותן לשכרי' בינה שאין זמנה
 אלא ביום וכן פרש' הרמ"ד וכל משניות הקרבנות שאחריה אין
 זמנן אלא ביום שהם במקום הקרבנות ואין הקרבנות אלא ביום
 ואם אין לו מים ינקה ידיו בכל מיד' דמנקי' ותחיל' אשר יצר בו'
 וכשילך אחר כך לכה' ויקרא פרשת התמיד אין צריך לחזור
 ולברך ברכת התורה אף על פי שהקורא בתורה חוזר ומברך
 אשר בחר בנו אף על פי שכבר בירך כל הברכות בשחר לא דמי
 שאותה ברכה נתקנה על קריאתה כציבור כמו שנתקנה ברכת
 לאחריה :

ד' נשים חייבות לברך ברכת התורה בשחר אף על פי שאינן
 חייבות בלימוד התורה מ' חייבות הן בתפילה ותפילה
 כנגד תמידין וקרבנות תקנים והגשים גם כן חייבות בקריאת
 פרשת התמיד ושא' משניות הקרבנות לפיכך צריכין לברך על
 קריאתן : (ועוד שחיוביות' לתלמוד פנינים הכי ימות להס' ע"ל סי'
 נ"ח סע' ד' וסימן ק"ו סעיף ג' ונסימן י"ז סעיף ג')

מח

פסוקי קרבן שבת וכו' סעיף אחר :

א' ואחר ברכת קידוש השם והפסיקים שאחריה התיכים
 לה עד לעינים אמר יי' אומרים פ' התמיד ודא במקום
 הקרבנות קרבן התמי' שכן קבלוה' ל' שבזמן שאין בה' קיים ואין
 יסולין להקריב קרבנות מי שעוסק בהן ובפרשייתיהן מעלה
 עליו והסתוב כאלו הקריבם כמו שכתבתי למעלה מואת תורת
 החסאת זאת תורה האשם ונומר וכשבת מוסיפי' לומר אחריה
 פ' שט' מוסף דשבת וזכוס השבת וגו' אע"פ שיעדיין לא התפלל
 תפלת שחרית שהוא כצדק קרבן תמיד : וק"ל שהמיד קרב
 ראשונה אין קפידה בכך כיון שאמר פ' התמיד שהוא במקום
 התמיד יכול לומר אחריה פרש' המספיקים שזמנן כל הזמן : וכן
 כל' אומרים אחריה מוסף דר' ובראשי' תורשיבם ונומר אע"פ
 שקראו אותם אחר כך כפ' קורין אותה בשחרית כדי לפרשה
 שהוא ל' כמו שהיה המנהג בקידוש החדש וע' לסימן תכ"א
 ע"ל כ"ש אין אומרים פ' המוסף של י"ט בשחר' מפני שקראו

ותמור המדות ומעט זה קבעו הפוסקים האלה את כל הנסמה תהלה ונו' שרוב פעמים כשמפסיקין ספסיקין שם : וסיד אחד ברוך שאמר יאמר הודו לוי קראו בשמו ונל אחת שאומרים תהלה פסוק מי ימלל גבורות יי' יטבע כל תהלתו מעט נמורים הם ואסור לאמר ופי שאמר הרי הוא כחחרף ומגוף לפי שכיון שהוא מתחיל עתה לומר זמירות והתשבחות ואומר תהלה מי ימלל ונו' משמע פירושו מי שהוא רוצה לסלל גבורות יי' כדי שישימע כל תהלתו יאמר הודו לוי קראו בשמו וכו' ודי זה הירף זנידוף כי מי הוא זה ואיזה הוא שיכול לספר כל תהלות יי' דיו אלו ימי וכו' בשלמא מי שיאמר פסוק זה אתרי שיסיים שירות והשבחו' שפיר קאמ' שאז הוא משמעו ופירושו כאלו אומר הנה אפסיק לספר בשירות והשבחות ולא משום דסיימתי כולהו שבחי דמרי כי מי הוא זה שימלל גבורות יי' וישמע כל תהלתו על כן אפס ק הפעם אבל בתחלת השירות והושבחו' דא' אסור לאומר כי מחרף ומגוף הוא כמו שכתבתי נל רק יתחיל לומר סוד אחר סוף כמאמר בהשבתות הודו לוי קראו בשמו כו' כאשר הוא כתוב ב'ה לפי שרוד קבעו לאומר בכל יום לפני הארון בבקד בקרבן המיד עד ובנביאי אל רשע ובתמיד של בין הערבים כן שיר לוי ועד והלל לוי ונמר וכל הפסוקים כמו שהם בסידורים עד אשירה לוי כי נמל עלי :

ו כשמגיע לוי כל אלה העמים אליהם יש להפסיק בין אליהם ובין יי' כמים עטה שלא ירא כחזור למעלה :

ו ואחר כך אומרים מומר יהודה ויש לאומר בנייה מפני שהוא שיר נאה ומשובח שהיו אומרי אותו על כל קרבני הוהדות שהיו מקריבין לתת שבת ויהיה לאלהי על כל המיבוי שנמלטו לפיכך ארז כל השירות עתידות ליבטל חרף מכומר להזהר כי חסדיו ושבתיו לא יפסקו לעולם כמו שנגזר כי יעולם חסדו ונבמדינות אלו אין נורנים לאומר בשבת יי' שאין

תודה קרבה בהן מפני שהוא קרבן יחד וכן בפסח אין אומרים אותו אפילו בזה הפסח ובע' מפני שאי' היו יבליז או נס כן להקדיבו משו' לחמי חמץ שהיו מביאין נפה ואע' שבע' היו יבליז לאכול חמץ עד חצות ה' ש' אין כמעטין בזמנו שהוא יום זלידה עד חצות : (וע' כימן תפס' ספי') וכשבת ול' מסיפין כאן עד לומר ש' מזמורים והם אלו א' מזמור י' ש' השמים מספר' כבוד אל כ' מזמור ל' ד' לוד בשנותו את פעמו וכו' ג' מזמור ז' הפלה למשה ונוס' ד' מזמור ז' א' יושב בכרר עליז תוס' ה' מזמור ק'ה הללויה הללו את כס' יי' ונמר . ומזמור ק'ל נקרא הלל הגדול הודו לוי כי טוב כללח : ז' מזמור ל' ד' רנו צדיקים בוי' ונו' ח' מזמור ז' ב' מזמור שיר לוי השבת שוב להודות ונמר . ש' מזמור ז' יי' מלך נאות לבש תמור ושמעם וסדרם אין כאן מקומו יבארו בע' בהלכות שבת :

ח ואח' כ' אומרים פסוקי יהי כבוד כמו שהם בסודרים עד הי' הושיעה המלך ועינינו ביום קראינו כי כולם פסוקי שבת הם וכלם זה הוא כמו הקדמה להליה לוד ולכך אומרים אלו פסוקי שיש בהן כ' א' אזכרות כשתחשוב ר'ה של יסמחו השמי' וחגל הארץ לאזכרה אתה ושם של' ה' בפסוק כי יעקב בחר לו יה לאזכרה אתה יהוה כ' א' כנגד כ' א' פסוקים שבתהלה לוד אתר כך אומרים מזמור תהלה לודו ארוסך אלהי ונו' עד כל הגשמה תהלה יה ונו' לפי שקבלו ר'ל שכל האוס' מזמור תהלה לודו נ' פ' בכל יום טבטחו לו שהוא בן עולם הבא אפי' יש בידו מתצה זכיות ומתצה עונות מצוה זו מטרעת משום שיש בו כל הא' ל' ב' ופסוק פותח את יריך שהוא העיקר אשר בעבות תקנו לומר כולו מפני שמזכיר בפסוק זה שכחו של הקדוש ב'ה שמשנית על כריותיו הסגתה פרשית ומפרנס ומשביע לכל חי רצונו לפיכך צריך לזנון מאד בכל המזמור ויותר בפסוק פרת את יריך שהוא העיקר ואם לא כיון בפסוק זה צריך לחזור ולאומר מתחילה כולו פעם אחרת ואם כיון בפסוק פותח ונמר אף על פי שלא כיון בטלו אין צריך לחזור אבל לתחלה צריך

לכין

ספספא שהיא זכאים הדיא כולה מרביה בקרבנות כחזו כפ' זח שהיא איהו מקומו יותר מבשאר משכו' לפני שבכל המשינות של זה הפיק אין בהם כהלקת לתנאי' כי כלם משניות בורות למשה מפיני' ותקנו אח' כ' כפסוק התלמוד מרש דר' יסמעא' משום שהיא תחלת תורת כהנים שחיא ראש לכל הקרבנות קבעוה אצל הקרבנות :

נח
דיני מן ברוך שאמר עד ישתבחו פ' סעיפים :

א ואחר כך מתחיל לומר ברוך שאמר וכו' ונתקנה ברכה זו משום שאח' ל שחייב אדם לומר הלל בכל יום לטבת הש' בהלות ותשבחות של רוד ולא ר'ל הלל המצרי אלא פסוקי דמרה וקראוהו חלל משום שמתחילים ממזמור תהלה לודו ארוסך וממר עד כל הגשמה תהלה יה ונמר ועוד אח' ל כל האשר תהלה לודו נ' פ' בלוי' מוכסח לו שהוא בן עה' ב' ? (ועיניו כפסוק ספי' ז') וכיון שמושל על האדם לאומר בכל יום תקנו לאומר קודם התפלה כי כן הוא דרך המיסר זתבסי' מ' לכו לסוד השבח תהלה ואח' כ' יבקש צרכיו ממנו : ומשע' זה נ' כ' מאחר שחייבו חל' לאומר תקנו ברכה לפניו עברה לאחריה' והם ברכת ברוך שאמר לפניו וברכת ישתבח לאחריהם כמו שתקנו ברכה על כל מה שחייבו חל' לעשות ברכה לפניו ולאחריו : וצריך לאומר בנינון ובעיניה כי הוא צריך נאה ונחמד ואח' ל שיש בו פ' היבט וסימן ראשו כס' פ' ז' בלוי' הברכה וראשונה תהיה פ' היבוח :

ב ואם טיים ברוך שאמר קודם שטיים החזן יש לו לענות אמן על ברכת החזן :

אבל אם טיים עם החזן לא יענ' אמן שאין ענין אמן אחד ברכת עצמו כאמ' ענין מפני שאינו דרך מפרד ולא עוד א' אפילו הוא מנונה וממר יהשב שמראה בכל פעם כאלו טיים ונמלך וחזר ומברך חוה מענה :

ג אבל אחר ישתב' א' טיים לו לענות אמן אפילו על

ברכת עצמו כיון שח' טיים ברכה לפי פסוקי דמרה וכל ברכ' שהיא לסיים אחר ברכה הספכה לה כגון זו ממוק המוסר הוא לומר אחריה בעצמו אמן שהוא כאילו נוטל רשות מן המלך שיעמר לפניו ומברכו והלך לו ואנו אין כולנו לומר אמן אחר פיוס ברכת עצמו בשום מק' חזן מברכת רמזון בבוג' ירושלים (וע' ל' סימן רטו' סעי' א')

ד ומפני שהשתי ברכות הללו ברוך שאמר וישתבח סמוכות זו לזו ראשונה דפסוקי דמרה חו אחרונה צריך לזוהר שלא להפסיק ביניהם בדיבור מיהו לא עדיף מקריאת שמע וברכותיה :

ה הלכך בין המזמורים שואל מפני הכבוד ומשי' שלום לכל אדם ובאמצע המזמורים שואל מפני היראה ומשיב מפני הדבדו . ואסור להפסיק אפילו לצורך מצוה : ואם חזפן לו שצריך להפסיק יאמר קודם שידבר אלו הפסוקי ברוך יי' אלהי ישראל כן העולם ועד העולם ויאמרו כל העם אמן והלל לוי' וברוך יי' לעולם אמן ואמן וברוך יי' מציון וברוך יי' אלהי אלהי ישראל עשה נפלאות לבנו וברוך שם כבודו לעולם ויפלא את כל הארץ כבודו אמן ואמן והו' ליה אלו הפסוקים כסוף ברכה למת שאמר אח' כ' כשיחזור והחיל ממקום ספסיק יחזור לומר תהלה נ' אלו הפסוקי לפי שהם כמו תהלה ברה' למה שיאמ'

לכון ככל המזמורים שכולם דברי שיר ושבח הם :
 ולא יאמר אותם במרוצה רק בנתת מלה במלה כדי לבוין בהם ואותם בני אדם שאומרים אותם במרוצה לאו יאות עבדן שמקצצין בשבתו של מקום בשביל שאלת צרכם היש מושל שיהרצה בכך ונהו לומר קודם תהלה לרוד פסוק אשרי יושבי ביהוד עוד יהללוך סלה משום דילפי' מניה שצריך אדם לישב טעה אחת קודם שהלל : (כדאיתא לקמן סימן נ"ג סעיף א') : כלומר בתהלה יושבי ביתך ואח"כ יהללוך ואומרים גם פסוק אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי' אלהו כלומר שנותנין לו שבח ותודה שזכינו לכך שנהללו תמיד ואחר כך מתחילין מיד תהלה לרוד ונ' ואחריו נרננו לומר פסוק ואנחנו נברך יה מערה ועד עולם הללויה וטעמא כרי לטלשולי הללויה בחר הללויה דכולה פרשיות עד כל הגשמה תהלה יה איתניהו סוף פרקא הללויה וריש פרקא הללויה והללויה דבחר תהלה יי' ודבר פירוש פרקא הוא משום הכי אנחנו מסיפין ואנחנו נברך יה ונ' לסיים בהללויה ולהתחיל מיד אחריו המזמור שאחריו המתחיל בהללויה הללו נפשי ונ' ועוד שא' שמיסיפין פסוק זה לפי שאר"ל כל האומר תהלה לרוד בכל יום מבשח לו שהוא בן עה"ב לפיכך אחר שאמרנו תהלה לרוד אנו אומרים ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם כל' שנוכה לאומרו גם לערב לפי אפי' בשאומרים תהלה לרוד לבדו בלא שאר מזמורים כגון במנחה ובסדר קדושה ל' ג"כ פסו"ה מ' שלא יאמרו בכל פעם שועה הוא ואפילו לשע' הראשון כיון שקבעוהו לסוף זה המזמור למה נחסרו ונחלוק בקריאת מזמור זה בין פעם לפעם ונפולין פסוק כל הגשמה תהלה יה הללויה שהוא סוף הפסוק וכן יי' ימליך לעולם ועד לקאן בשירה כדי להודיעה לכל שגמרנו במזמורים של תהלים וכן השעם בפסוק יי' ימליך לעולם ועד להודיע שגמרנו השיר וניהגין לומר אח"כ ויברך דוד את יי' לעיני כל הקהל עד ומהללים לשם תפארתך כאשר הוא בספר ד' ויברכו שם בבחך עד שירת הים כאשר הוא בספר עזרה ושירת הים השעם לפי שכל אותם ט'ו לשונות של שבת הסדורים בברכת ישתבח דורש במכילתין מתוך שירת הים ומתוך אותן הפסוקי' של ויברך דוד לפיכך אומרים אותם להקדמ' לישתבח ויודר לומר בשירת הים כי כהו"ך נאדר בקדש הב"ק של כמך דנושה וא"ל כ נמצא מחרף כאומר ה' מינה שרדי היא סמוך לשם שקודם זה מ' כמך באלים יי' מי כמך נאדר וגומר ומינה הוא האיש שנבג השם ועשה את העגל שנ' ועבר ביס צרה ואין להקשות מפסוקי כל עצמתי האמרנה יי' מי כמך שהיא רפוייה שזה לא נאמר על הים ואין שועים להחכיר עליו מינה וכן ידמו בעבן יקרא כף כאבן דנושה שלא ידא נשמע כאומר ידמך אבן כלומר ידמך לאבן ח' וכן עם זו גאלת הגימל דנושה שאם תהיה רפוייה נשמע כאים לישן פגוא ונמצא מתרפ' ח' וכטמג' לועתה אלהינו מידים אנהנו לך לא ירע ולא ישתחה דהרביע' אין כאן מקומה כמי שיתבאר בסימן ק"ג בע"ה וניהגין לעמד בשאומרים ברוך שאמר ויברך דוד וישתבח מפני שהם עיקר השבחים :

יעשה בן ואם אין לו שהות כ"כ יאמר ברוך שאמר ותהלה לדוד ומזמור הללו את יי' מן השמים והללו אל בקדשו שהם עיקר ההילול והשבחות שבפסוקי דזמרה עד כל הגשמה תהלה יה ונ' ואח"כ ישתבח ואח"כ יוצר כו' עם הצבור יעשה ואם אין לו שהות גם לזה יאמר ברוך שאמר ותהלה לרוד וישתבח ויוצר אור כו' שרדי העיקר לא נתקן אלא כשביל זה המזמור תהלה לרוד לברו' ואם אין לו שהות כלל ידלג הכל ויתחיל לומר ק"ש וברכותי' עם הצבור יתפלל עמהם ואח"כ יקרא כל הברכות הזמירות שידלג רק הזמירות יאמר בלא ברכה לא שלפניה ולא שלאחריה שבוין שעבר ומגם אין לברך עליהם : לעיל בסיומן שקודם זה סעיף א' ולקמן סימן נ"ד סעיף ג' ולא נתקן לאמרם אלא בברכה לפניו ובברכה לאחריה אבל בלא ברכה לית לן כה דהלוואי דלימדיניה כולה יומל : עד כאן הג"ה :) כ"ש אם אמר הברכות ברוך שאמר וישתבח עם תהלה לרוד בהמצע שאמר אח"כ הנתרות בלא ברכות שלפניהם ושלאחריהם אבל שאר הברכות שחייב הג"ה ואפילו ברכת התורה לאומרים בכל בקר על כל פני' ואמר אותם אחר התפלה אם לא היה לו שהות לומר אותם קודם לכן : טוערת כל היום מ"כ נאכה נכה וכדאיתא לעיל נמ' כנזכר סעיף ח' וע' : עד כאן הג"ה (

נג מי הוא הראוי לירד לפני התיבה וכו' כו' סעיפים :

- א** ועומד ש"ץ ומתחיל ישתבח שהיא סמוך לברוך שאמר והיא ברכה אחרונה דפסוקי דזמרה :
- ב** לפיכך לא יאמר אותם מי שלא אמר כבר ברוך שאמר וכל פסוקי דזמרה ומה שאומר אותה החזן לפני התיבה ואין אומר אותה אורו שאומר הזמירות או למה אין אומרים אותה גם כן כמקומו כמו שאר הזמירות היינו כר' שייסמן לה מיד אחריה קדיש וברכת יוצר אור כו' :
- ג** (ספקדים קאי על ישתבח ע"ל מ' כ"ד סעיף ג' ומ' נ"ה סעיף א') ואין להפסיק ביניהם וכל המפסיק אז מספר בין ישתבח ליוצר אור עבירה היא בידו וחוזרין עליה ממערכי מלחמה דכתיב איש הראוי' ישוב ונ' ופי' ירא מעבירה שבידו וגם זו עבירה היא וחוזרין עליה לפיכך אם אין מגין י' בבה' ימתין מלהתחיל ישתבח עד שיתקבצו מגין ויסמן ישתבח ליוצר אור :
- ד** ואם לא היה שליח לש"ץ קודם לכן ובא לו שליח יברך עליו קוד' ישתבח כדי שלא יפסיק בין ישתבח ליוצר אור ודוקא החזן כיון שהוא שליח צבור ואוס' הכל בקול רם להוציא הצבור אינו נכון שיפסיק באמצע וישתוק ויברך על השליח אבל אחר שלא היה לו שליח סקוד' לכן ונזמזם לו שליח שוב"הא שייברך עליו בין ישתבח ליוצר אור משפטיק בין הזמירות לישתבח דעלייה קאי וברכה אחרונה רידהו הוא :
- ה** תמיד שהיא ש"ץ הגון ואם אינו הגון ומניחין אחר לרתפלל

נד מי ששהא לבא לב"ה עד ישתבח וכו' סעיף ז :

א מי ששהא לבא לב"ה וכא' ומצא הצבו' בסוף פסוקי דזמרה' ואם יתחיל הוא לומר מתחלה כל הברכות והמזמורים לא היו יכול לקר' ק"ש ולהתפלל עם הצבו' וכבר אר"ל ששוכו לו לאו' שיקרא ק"ש ויתפלל עם הצבור שרתפלה עם הציבור רצויה ומקובלת כ"כ יעשה אם יראה שיש לו שהות שיכול לומר ברוך שאמר הודו ליי' קראו בשמי עד ורוא' חזום ראשון ואח"כ אשרי וחללויות ישתבח ואח"כ יגיע למקום שעומדים הקהל

לבוש התכלת הלכות ברכות

להתפלל משום נעימות קולו אין הקדוש ב"ה מקבל תפלתו שנאס' נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה כלומר אמר השי"ת אם אין סומכין בתפלתן אלא על נעימות קולם. שנאמרו ואיזהו ט"ץ הגון זה שהוא ריקן מעבירו ופרקו נאה פי' שלא יצא עליו סם רע אפי' בילדותו ושהוא מרוצה לעם פי' עניו ונוח לבריות שהכל מסכימין עליו ויש לו קול נעים וערב שמושך לבות השומעים והגיל לקרות תורה ונביאים וכתובים כדי שיהיו הפסוקים המעורבי' בתפלה סדורים בפיו י' אחז'ל ככד את יי' מהנך קרי ביה מחונך רצה לומר ממה שחנך השם יתברך שאם היה קולך ערב והיית עומד בכ"ה עמוד וכבר את יי' מקולך נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מהכנישין לטמיע קולו פעם אחת לא עלה והעידו עליו אותם העדים בני בלעל ואבד מן העולם מי גרם לו זאת שלא עלה לירושלים לכבר את יי' כמה שחננו ולמה שכבר אמרה תורה ולא יחמד איש ארצך וגו' ואלו עלה לא איבד נפשו כעד חמדת כרמו :

ה ואם אין מצאין מי שיש בו כל המדות הללו יבחרו הסוב שבציבור בחכמה ובמעשים טובים י' מי שעבר עבירה בשונג אפי' הדג הנפש בשנגה ועשה תשובה סתור להיות ט"ץ שאין זה בכלל יצא עליו סם רע כיון שעשה בשונג ועליו נאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב ר'ל שלום אמ' השי" ומקבל תפלת מי שהיה רחוק ע'י שנת מעטיו ונתקרב ע'י תשובה / אבל אם עשה כמזיד אפי' חזר בתשובה לא יהיה ט"ץ דהא ס"ס יצא עליו סם רע קודם התשובה :

ו אין ממנין להיות ט"ץ קבוע אלא מי שנתמלא זקנו מפני כבוד הציבור אבל אם לא נתמלא זקנו אע"פ שהביא שתי שערות אין ממנין אותו אפילו יש אהר כמנהג אלא שכמנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים כדי להקל מעליו התפלה הרי זה ג' כמקרי ממנה ואין ממנין אותו גם לזה מפני כבוד הציבור שנאמר הוא להם להיות שלוחם נער כ"כ מ הוא יוכל להתפלל לפרקים באקראי בעלמא :

ז אם אין סם מי שידע להיות ט"ץ קבוע כ"א בן י"ג ויום א' שהבי' ב' שערות שושב שיהא הוא ט"ץ ואפילו קבוע משיבטלו לשמיע קדיש וקדושה ואם היה כאן עם הארץ זקן וקולו נעים והעם חפצים בו וכן י"ג ויום א' המביז מה שאומר אפי' אין קולו נעים הוא קודם לעם הארץ :

ח ומי שהגיע לכלל שנים שהיה ראוי להתמלא זקנו אלא שאינו בעל זקן נתמלא זקנו קרינן ביה וממנין אהו חילכך בן ד' שנה אף על פי שאין לו זקן כלל ממנין אותו הגדול הוא :

ט וכלבד שלא יהיו בו סימני סרים אבל אם יש בו סימני סרים י'א שאין ממנין סרים להיות ט"ץ שהוא נגמיל להם אפי' הוא בן עשרים י' ויא אפי' נולדו בו סימני סרים ממנין אותו כיון שהוא בן עשרים : (ועיין בלבוש תכריך נון ס' קפ"כ פסיף ס') ואם יש לו זקן מעט והוא מבן י"ח ומעלה מקרי ג' גדול וממנין אותו :

י אבל פחות מבן י"ג שנה אין מעבירין כלל לפני התיבה להתפלל להוציא הצבור שהרי עדיין קשן הוא ואינו חייב במצוה והיאך יוציא אחרים שכל מי שאינו חייב בדבר אינו מוצי' אחר י"די חובתן ואפי' אם הגיע להיות בן י"ג ביום השבת אין מניחין אותו להתפלל כליל שבת ערבית שהרי עדיין אינו בן י"ג ולא נקרא איש ואין הק"ה חפץ ברכים אלא בתפלת מי שנקרא איש שנאמר מדוע באתי ואין איש ואין אדם נקרא איש אלא כשהוא בן י"ג ויום אחד והביא כ' שערות מיהו כשהגיעו ל"ג ויום אחד מניחין אותו להתפלל בלא בדיקה אחר השערות דסמנינן ארוב שיס' להן שערות אבל אם היינו יודעים בודאי שלא הביא שערות כשמע מדברי הפסיקים שאין מניחין אותו להתפלל בציבור אפי' הוא בן י"ג ויוכ אחד :

יא ט"ץ שמאריך בתפלתו כדי שישמיע קולו שהו' ערב אם הוא עושה כן מחמת ששמה בלבו על שנהגן הודאה לשי"ת בנעימ' הע"ב והוא שיהתפלל בכבוד ראש ועומד באימה וביראה לפניו אבל אם הוא מכויץ להשמיע קולו ושמת בקולו הרי זה מנונה ועליו נאמר נהנה עליו בקולה על כן שנאתיה וכל ט"ץ שמאריך בתפלתו לא טוב הוא' עושה מפני שורח צבור אין מקדקים בט"ץ אם הוא כבזוי משפחה או משפחה מיוחסת שאין זה הלוי ביחוס שאם הוא מיוחס ורשע מה איכפת לפני המקם ביחוס שלו כיון שהוא רשע השי' מיאס בו ואם הוא איש צדיק וטוב ופרקו נאה כולו אפילו הוא משפחה בזויה ושלמה הוא אהוב ומקובל לפני השי' ותפלתו רצויה ומקובל ומשפחתו אינה מזקת לו ועליו נאמר ג'כ שלום שלום לרחוק ולקרוב פי' שלום יאמר השי' למי שהוא מרוחק בין הבריות מצד משפחתו אם הוא קרוב אל השי' בצדקתו ויושרו' ואע"ג דמפקינן לעיל לטונג תרווייהו איכא למשמע מיניה ושקולים הם ויבאו שניהם ועיין בסמ"ך סעיף ה' :

יב אין ממנין לעני שפה שאינו יודעין להתק האמתיות כהוגן וקורין לאלפי' עייני' רעיי' ניז אלפי' :

יג וצריך שיהא לבוש ומעושף ולא יהיו בגדיו קרועין עד שזרועותיו וכתפיו מגולזין מפני כבוד הציבור :

יד סומא יורד לפני התיבה להוציא הצבור אפי' בכרכ' יוצר אור וכ' שבשאר הברכות שנס הוא חייב במצות לפיכך יכול להוציא אפי' סומא שלא ראה מאורות מימי שנס הסומא נהנה מזיו האודה האעפי' שאינו רואה ועוד שנהנה בו כמה שאחר' יכולים לראות באור ויוליכוה למען לא יכשל בהוצאת הדיוקא בברכה והפלה יכול להוציא אבל לא יקרא בתורה שאין לקרות בתורה על פה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה :

טו ט"ץ קבוע יורד לפני התיבה מעצמו ואין צריך לרמתן עד שיאמרו לו עלה שהרי כבר מ' נהו ואדרב' אם ימהין בכל פעם עד שיאמרו לו נראה שאינו סומך על דבור הציבור שמינהו ואין זה דרך כבוד לציבור :

טז אבל אחר שאינו ט"ץ קבוע לא יורד עד שיסרב מעט (וע"ל סימן קנ"ט סעיף ג') כי זה מדרך המוסר להראות שאינו רודף אחר הכבוד מיהוא לא יסרב יותר מדאי אלא בפעם ראשון מסרב וכשיאמרו לו פעם שנייה מסך עצבו כמו שרצה לעמוד ובפעם שלישית יעמד ואם האומ' לו שירד הוא אדם גדול לא יסרב בו כלל שאין מסרבין לגדול :

יז וכן אם טעה ט"ץ במקום שצריכין להעמיד את תורהו כמו שירבא' בע"ה אותו שמעמידן תחתיו לא יסרב שיא' להפסיק בתפילה :

יח האומר אינו יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים אף בלבנים לא יעבור באורה התפלה וכן האומר אינו עובר מפני שבגדיו סנדל אף יחף לא יעבור באורה הפילה אעפי' שנתן אמתלא לדבר ומראה פנים מפני רבובו כאילו עושה כך מדרך ענה אין משגיחין בו שהרי בינינו אין קפידא בדברים כאלו כי ח"ך אפיקורסין להקפיד בכך וחיישינן שמא מיטת נזדקה כולפי טעה אבל אין החשש הזה לעולם כי בתפלת אהרת מניחין אותו להתפלל אם ירצה ולא יקפיד על דברים אלו :

אחר ישתבח' אומ' חש' קדיש וזוא קאי על פסוקי דזמרה
 שכן תקנו קדיש לעולם לומר אחר פסוקים כמו שיתבאר
 עוד בע' ה' ואין אומרים אותו פחות מ' שכל דבר שבקדושה
 בגון קדיש וברכו וקדושה אין אומרים אותו בפחות מ' כמו
 שיתבאר טעמא לפנינו בע' ה' ואין פוחתין מז' קדישים בכל יום
 כנגד שבע ביום הללתיך והם או א' זה שהוא אחר פסוקי דזמרה
 ב' אחר תפלת ה' שהוא מצוה בפני עצמה ג' אחר סדר קדושה
 שהוא ג' דבר שבקדושה וכאן

אומרי קדי' שלם עם התקבל
 צלותהון מפני שהוא כולל
 כל התפילה עם תפלת ה'
 ותתקבל צלותהון קאי דיוקא
 אתפילת ה' דלעולם אין
 אומרים התקבל צלותהון
 אלא אחר שאמרו תפילת ה'
 בבו שיתבא' בע' ה' במקומותיו
 ד' ואחר כך אומרים עלינו
 לשבח וקדיש אחריו שיש בו
 פסוקי ה' אחר אשרי שבמנח'
 שהוא מצוה בפני עצמה
 מקבלת ז' ל שאמרו כל האומר
 תהלה לדוד ג' פעמי' בכל יום
 שובסח לו שהוא בן עה' ב'
 (ע' ל' סימן לא סעיף ז')

ו' אחר תפלת מנחה והוא שלם עם התקבל דקאי אתפלה ה'
 אחר ברכת ק' של ערבית וכל אלו הם חובה מדברי חז"ל אבל
 תפילת ערבית עם הקדיש שאחריה היא רשות כמו שיתבאר
 לפנינו בעה' (ע' ל' סימן ו' ז') ובכל מקום שאין צריך
 לומר הש"ץ התקבל מפני שלא אמרו תפלת ה' אינו משלים
 גם כן הקדיש ואינו אומר רק יתגדל ויתברך כאשר יבא וכל
 שבאר הישב לפנינו בע' ה' כל אחד במקומו :

אם דחתילו לומ' קדיש בעשרה או קדושה ויצאו מקצתם
 נומרי' אותו הקדיש או הקדושה שהתחילו והוא שנשתדלו
 יוב מהעשרה והיוצאים עבירה גדולה היא בידם ועליהם
 נאמר ועזיביו' יכלו אבלאם נשארו' מתרין לצאת לצרכם
 ואם התחיל לחזן בעשרה ברכת יוצר אור ויצא מקצתם נומר
 אפילו הקדושה דכולא חדא מצוה היא וקרוין ק' וסתפליין
 התפילה בלחש רבזה אין נפקותא כי' :

אכל לא יתחיל הש"ץ התפלה בקול רם שכבר נשלמה
 תפילת יוצר וכן אם התחיל החזן בקול רם כי באבוי' יצאו
 מקצתן נומר אפילו הקדושה וכל תפלת ה' וחצי קדיש וסדר
 הקדושה וקדיש שלם שאחריה שכל זה מגמר תפלת ה' היא
 דבתר ה' גרידא שהרי התקבל קאי אתפילת ה' כמו שכתבתי
 ואם כן הכל חד עניינא הוא
 אבל אם הוא יום הכניסה
 שקרוין בו בתור' אין שתחילין
 קרות בתורה בפחות מ'
 קדיאות התורה מצוה בפני
 עצמה היא וכן במנחה אם

אשרי וקדיש בעשרה אומרים התפלה בלחש גם כן
 צדיק עשה אבל אין הש"ץ מתחיל התפלה בקול
 נומרי' כל התפלה מנחה עם הקדיש שאחריה ואין
 חוס בפחות מ' ואם התחיל עהווא רחום וברכו
 צתן נומרי' עדידאו ענינו וקדיש ותפלת
 אין אומרים קדיש שאחריה אלא בעשרה
 שאם עלינו ב' ויצאו מקצתן אין אומרים
 אם אמרו עלינו בלא' אין אומרי' קדושו
 דלא המעלינו להפלת ערבית התפלה

ערבית תיקון חכמים הוא שתקנו לומר אחריה קדיש לפיכך
 אע"פ שהתפללו ערבית בלחש בלא' אומרים קדיש אחריה כי'
 אבל עלינו לאו תיקון חכמי' הוא לומר אחריו קדיש א' המגיד
 הוא לאומרו משום קדיש יהושע שאחריו לפיכך אין אמירתו בלא'
 א' אלים לגרור אחריו הקדיש אפילו כי' והה' איפכ' אם אמרו
 עלינו ב' ויצאו מקצתן אין אומרים הקדיש שאחריו בלא' כי'
 אין אמירת עלינו אלים לגרור אחריו הקדיש :

ואלו ה' צריכין להוי' זכרים גדולי' שהביא ב' שערות
 דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו' שפירשו כל דבר
 שבקדושה יקדשו אותו בתוך בני ישראל ואין נקרא בתוך בני
 ישראל אלא בי' דאחיה ג' שותף תוך כתיבה בתוך בני ישראל
 וכתיב התם הברלמתוך העדה ואח"כ אתא ג' ש' דעדה עדה
 כתיב הכא עדה וכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת דקאי
 על המרגלים שהיו יב' והושע וכלב אינם בכלל עדה רעה
 נשארו' וילפי' מה התם עדה הם' אף כאן הם' וסתם בני
 ישראל דכל ההורה בגדולים זכרים קמייורי ועבר ואשה וקטן
 אין מצטרפין שאינם חייבים במצות וי' מתרין בט' וצדוק
 קטן כיון שיכול להגיע לכלל חיוב מצוה וכלכד שיעד למי
 מתפללין שהגיע לעונות הפעושות שהוא כגו' או' ויש
 שניתנין חומש בידו ויאמרו עם קדושה החומש יחשב הוא לאח'
 וכל גדולי הפוסקים חולקים על זה ואוסרין ולא ראיתי נוהגין
 להקל אפי' בשעת הדחק :

וכל זמן שלא הביא ב' שערות דינו כקטן אפילו הוא גדול
 בשנים דשמא לאו סריס הוא אלא קטן כמש' עד שיצא
 רוב שנתו והיינו לו' שני' שאז נתבר' שהוא סריס ויהל' יחשב
 שגם סריס גדול הוא אם נולד לו סימני סריס אפילו קודם
 הזמן הזה • מיהו בזה מקליון שאין סדקדקין לכודקו אם יש לו
 שערות אם לא אלא כל שהגיע לכלל שנותיו מחזקין אותו
 לענין זה כגדול לתליון לומר מסתמא יש לו שערות דאולי
 בתר רובא שיש להם שער' כשיגיעו לשנים :

אם התחיל א' מ' להתפלל לבדו ואינו יכול לענות עמ' **ג**
 אמר' אז שהוא י' אפה מצטרף עמו דככל כי' שהם
 גדולי' שכי' שריא ביניהם דונקדשתי בתוך בני ישראל קרוין
 כז' ולא דמי לקטן דלא ידע למי מברכינן ולא בר קדושה הוא :
 מ' מ' בשאר' כך שא' שאריך בתפלתו ועושה מהפלה נכון
 הוא שהאחר' ימתינו מלומר קדיש עד שיגמור כד' שזכת
 גם הוא לומר עמהם : (ונ' ל' סימן קכ"ד סעיף ג') :

הרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הן **ד**
 כפקותין ומצטרפין אבל אם אינו שומע ואינו מדבר הרי הוא
 כשנושה וקטן ואינו מצטרף לו' :

אין הקטן עולה להצטרף ל' שיהא חשוב כגדול עד שיהיה **ה**
 ב' ג' שנה ויום א' וחדשי העיבור בכלל והב' גם ב' שערות
 לפיכך מ' שנולד בשנת פשוטה בחדש אדר ונעשה בן י'
 בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני שאדר
 הראשון הוא נקרא חדש העיבור שהרי אין קורין את המצולת
 אלא עד אדר השני ואם נער' א' נולד בב' באדר הראשון בשנת
 העיבור ונער' א' נולד אחריו באדר השני ושנת שלשה עשר
 אינה מעובר' אותו שנולד באדר הב' נעשה הוא בר מצוה קודם
 אותו שנולד לפניו באדר הראשון כגון אם נולד האחרון באדר'
 השני נעשה הוא בר מצוה בשנת י' ג' בצהי' באדר הגדול קודם
 לו באדר ראשון צריך להמתין אחריו עד כ' י' שיהיה בחדש
 אדר בשנת י' ג' כמו שהיו הימים באדר ראשון בשנת שנולד
 יא' עבריון שעבר על גזירת העיבור או שעבר עביר' כל זמן
 שלא נידוהו הוא נמנה למנין דכתיב נבי עכן חסא
 ישראל ואז' אע"פ שחמא ישראל הוא ונקדושתיה קאי :

אבל מנוהה אין מצטרפין אותו לכל דבר שבקדושה **ו**
 הוא פי' נידוי שרקודו מהם מכל הקדושות • אבל סוד
 להפלה בב' המנוהה עם זהו המנוהה בלעדו וכלבדו

ל אמתו אא כ פירושו שיחמירו עליו כך שלא יהיה כלל בב' בעת התפלה :

נ צריך שיהיו כלהי' במקום א' וש' ז עמהם והעומד תוך הפתח מן המשקוף ולפנים כלפנים ממנו ולחוץ כלהוץ :

ד ואם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ וש' ז תוך הפתח הוא מצרפן :

ס ואם ס' במקום א' וא' הוא בחדר או בבית הסמוך לאותו ב' ה' שהט' שם וביניהם חלון אפי' גבוה כמה קימת אפי' אינו רחב ד' ומראה להם פניו משם גריר בתרייה ומצטרף עמהם לו' אבל גנין ועלויות אינן בכלל בית והעומד עליהם אינו מצטרף עמהם לו' :

סז חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה כגון שנפרצה הקטנה במקום חיבורה לגדולה ונפל כל אותה הכותל שהיה מפסיק ביניהם ובגדולה נשארה משאר' כותל זה שנפל פסים סכאן ומכאן היא הגדולה כמפלגת מן הקטנה ואין הקטנה מפלגת מן הגדול' אלא היא כקרן זווית שלה לפיכך אם ש' בגדול' וא' בקטנה או אפי' ר' בגדולה ור' בקטנה מצטרפין שהקטנה נגד' אותה הגדולה והרי כאלו כולם בתוך הגדולה כיון שהרוב בגדולה היו ש' בקטנה וא' בגדולה או אפי' ה' ב' וה' ב' מצטרפין :

ק וכן לענין ש' ז היה ש' ז בקטנה וצבור בגדולה הוא נגד' אחריהן ויצאין ידי חובתן היה הוא בגדולה וצבור בקטנה' אין ויצאין שאין הצבור נגדין אחריו :

קח ואם קצת ה' בב' הוקצתה בעזרה אף על פי שגם העזרה טיוחדת לב' אינה כשלה עמה ואינם מצטרפין אפילו הרוב בב' שהרי יש מחיצה שמפסקת :

קט ובמקו' שעושין חיבה כב' ה' שעומד שם הש' ז וכן כב' כ' שלנו האלמ' מברא אם הש' ז כתיבה או תוך האלמ' מברא וש' בב' או איפכא מצטרפין אע"פ שהיא גבוה' ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות' אינה רשות בפני עצמה וכשילה לגב' ה' ויא' הם שאין המחיצות מגיעות לתקרת הנג' אבל אם המחיצות מגיעות לתקרת הנג' הן רשות בפני עצמה ואין מצטרפין :

קכ אבל הגי' מילי אינם נאמרים אלא להצטרף לעשרה אבל אם היו' במקום א' ואומרים קדיש וקדישה ואחד או יותר הם במקום אחר יכולין לענות עמהם שכוין שעשרה הם במקו' אחד שכינה שריה ביניהם ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמי' השוכן בתוך אלו העשרה' ויא' שצריך שלא ירא מפסיק ביניהם שינוף או גוי בין העשרה ובין זה שרוצה להצטרף עמהם וצטרף או גוי מפסיקין בין השכינה וגרם- שאינה שורה בכאן :

קכא עיר שאין בה אלמ' וא' מקום רוצה לצאת משם והוא סמוך לימים נוראים או אפילו עדיין זמן ארוך לימים נוראים אלא שיש עיר וידיה בגב' ה' כפי' אותו ליטא

פניעה מה או יצטרך לנקבו ויצטרכו האחרים להמתין עליה ולכך אינם רוצים להניח זה ללכת עד שלעמיד אחר במקומו האויל והוא עמהם אין יכולין לכופו דלהא לא חייש' דא"כ אין לדבר סוף ובי' נמי לאמרו שבופין אלא כדי שיהא מנין בימי' גוראין' אבל למנין שאר ימות השנה אין בופין להשכיר וכסמים נוראים נמי לא אמרו שבופין אלא שאין חסרים כי אם אחד או שנים אבל יותר משנים אין כופין אלא אם כן יש מנה קבוע ומפורסם בעירם לכופ' להשכיר אפילו בחסרון ג' או ד' ואם יש מנין בעיר בופין לשכור חזן ואם אינם באים כולם תדיר לכי' הבכסת באופן שמבטלין המנין בופין זה את זה בקנסות שיבאו חסיד כדי שלא יתבטל החמיד : (ע"ס' ק' סעיף א')

נ דין עניית הקדיש ע'י הקהל וכו' ה' סעיפים

א נוסח הקדיש יתגדל ויתקדש הוסד ע"פ המקו' והתגדלותו והתקדשותו האמור במלחמות נוס' שאז יתגדל שמו של הקב"ה דכתי' ביום ההוא יהיה יי' אחד ושמו אחד' שמה רכה כו' מ"ג תיבות הן שם יה רבה ופירושו שאנו מחפליין על שם יה שאינו שלם עכשיו שיתגדל ושתקדש ויחזור להיות שלם והיינו לעת הגאולה שניקום נקמתו מעשו ומזרעו שכבר נשבע שלא יהיה הכסא שלם ולא השם שלם עד שינקו' ממנו דכתיב כי יד על ב' ש' שאין הכסא שלם ואין השם שלם אלא לאחר שניקום ממנו ואז יהיה הכסא שלם וגם השם שלם דכתי' האויב תמו חרבות לנצח וכתיב בתריה וי' לעולם ישב כונן למשפט כסאו דרי' השם שלם וכסא שלם ומה שאנו אומרים אותו בלשון תרגום יא' מפני המלאכים שלא יתקנאו בנו שאנו משבחין שבת נאה כזה שע'י השבחה הזה הקב"ה נזכר לחורבן הבית וגלות ישראל בין האומות ומתעורר לגאלם : שכן אזל בשעת שישראל עוני' אמן יהא שמה רבה הקב"ה מנענע בראשו ואומר אוי לבנים שגלו מעל שולחן אבירים ומעלו לאב שבכ' מקלסין אותו בגיו ורחק' מעל שולחנו וכביכול שיש דאג' לפניו על זה ומתעור' לגואל' ואם היינו אומרי' אותו כל הקודש היו מביני' אותו המלאכי' והיו מביני' שע'י שבת זה מתעור' הב' לגאול' והיו מלאכי' הדין מתקנאין בנו והיו מקטרנין עלי' וכלכך אומרים אותו כל תרגום והם אינם נזקקין לשמע ממי שידבר בלשון תרגום : ואע"פ שמרנישין בראת הש' כביכול ובתעוררותו לגאולה כשמנענע בראשו ומתעורר לגאולה ואומ' אוי כו' מ"מ אינם יודעים מציוו' ס'ב' יתעורר הקב"ה לזה ואין להם מקום לקטר' כי יאמרו אז שמה כביכול מעצמו ומרצונו הטוב הוא מתעורר על זה בלא שום זכות שיש להם לישראל רק שרצונו לגאלם בלי שום זכות ואין להם בזה מקום לקטר' אבל אם היו מבינים שע'י זכות השבחה הנאה הזה הוא מתעורר לכך יש להם מקום לקטר' ולומר אין פיהם ולבם שיים ובלשונ' יבזבו ולבם כל עמם וכיוצא בזה כגון יש להם עונות הרבה כנגד זה הזכות וזה יש להם מקום קטר' גדול מזה העניין לכך אומרים ל' ארעם ומסיים הש' ז לומר אחר שמה רבה בעלמא ותיה בחיכה וביומיוכו ובחיי דכל

קריב ואמרו אמן וענין הקהל אמן יהא שמה רבה כבוד ליי' ולעלמי' עלמא יחברך :

ב ולא יפסיקו בין ולעלמי' עלמא ויחבר ויש בו ד' המושג הספעה עולמות והבן' וישתדל אדם לו' ד' לומר הקדיש כי מצוה גדולה וטובה גדול' יש בו ולפיכך כשאומר הקדיש וכשאמר החזן יה' כל יאג' והוא יב' בלתי ועתה יגדל נא כח יי' תוס' מפני שהוא נפיל על' לשד' ותו' תא' כאמרים וזכר חסד' יי' ותוס' בפני' שזו' על פי' של שמה רבה שכתבנו עונה עומת

האזינה ל' חזן כעין פשרה ונחמ' חצו' לפי נפשות ואזינה לפי מנו' ושכר החזן הוא על' חצו' מן על הנשאר' לפי מהגם שם בשאר חשנים :

כב כד' שבופין להשכיר החשלים המנין דוקא שאין שם אלא' הדעים אחריו שנים לצאת אבל אם יש שם יא' הוצה אחד לצאת אינם יכולין לומר שמה יקרה לאחר פרס

לבוש התבלת הלכות ברכות

ח תגדל כל' הוא מברך שמו ית' עם הציבור ואח"כ יחזור הש"ץ ותחיל ויאמ' אמן יהא שמי' רבה מבורך לעלם ולעלמי עלמיא בלחש ותכפ' ומיד יתחיל בקול רם לומר יתברך וישתבח ויהפאר ויהרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמי' דקודשא בריך הוא לעילא מכל ברכא ושירתא תושבתא ונחמא דאמיר' בעלמא ואמרו אמן / אימ' בתחלה ח' לשונות של שבת כנגד ח' רקיעים שיש בהם ככבים / ואומר ונחמא משום דאמרו למעלה שהקב"ה מתאונן על גלותינו / ואז עוני' הקהל אמן ובעוד שהחזן יאמר יתברך כו' יאמרו הקהל בלחש יתברך שמי ויתעלה וזכרו לעד ולנצח :

ך מנין הכריעות / כשהחזן אומר יהגדל כורע / וכן כיהא שמי' רבה / וכן ב'יתברך / וכן בברוך הוא וכן באמן והם ה' כריעות כנגד ה' שמות שבפסוק כי מסורח שמש עד מבואו מהלל שם יי' וגו' ועכשיו אין אומרים יותר מן הקדיש מן השע' שכתבתי למעלה / ועוד טעם אחר כדי לסמך ברכו ליתברך כו' ובשם שלים הקדיש כמו שיתבאר לפנינו בע"ה משולים / אותו בעושה שלום וכורע כו' ג' :

ה ופיסע קודם לכן ג' פסיעות לאחוריו כמי שנוטל רשות מרבו ואח"כ יאמ' עושה שלו במרומיו כו' על שם המלאכי' שהם אש ומים שני הפכים ואין אחד מככה את חברו :

נד דין ברכו וענייתו וכו' ב' סעיפים :

א ואחר כך אומר הש"ץ ברכו את יי' המבורך ועוני' הקהל אחריו ברוך יי' המבורך לעולם ועד ויחזור הש"ץ ויאמר בלחש ברוך יי' המבורך לעולם ועד כדי לכלול עצמו גם כן בכלל הברכה שכבר לא אמר אלא ברכו אע"פ שגם אם המבורך שבו כולל ג' את עצמו עמה :

באמרו ברכו למי שה' מבורך ה"ל וענין כמי שקודם זה מ"ס טוב הוא ש'חזור ויאמר ברוך יי' המבורך לעולם ועד כענין ג' שכתבנו כ"כ ברוך יי' המבורך לעולם ועד וכו' וענין ג' לקי' מ' ק"כ בלחש / ואחר כך יתחיל מיד בקול רם ברכת יוצר אור וכו' / סעיף ח' ונסימן ק"ע סעיף ז' :

ב ואין להפסיק בלל בין ברכו ליוצר אור אפילו לדבר מצוה כגון לקבל שיעשלו דין וכו' ג' / ומאריך החזן בניגון ברכו כו' ובעוד שמאריך בו יאמרו הקהל יתברך וישתבח כו' / שהוא ג' לנכון הוא שיאמר זה בעת שמאריך החזן הניגון באות אחד אבל בשעת חיתוך החזן את האותיות והמלות יכין לכל מה שיאמר הש"ץ ויביטנו ג' :

נח הלכות ק"ש וברכותיה וכו' ז' סעיפים

א וקורין ק"ש של שחרית ומברכין שתים לפני' ואחת לאחרי' ובערבית שתים לפני' ושתי' לאחרי' והמכוס על פסוק שאמר דעה שבע ביום הללתיך וחלקים לשנים דהיינו לערב ולבוקר ולפי שבסדר הזמן קדים הערב לבקר ולחבריה ערב נהי' בקר וגו' לכך לקחו הד' שהם דרכי לערבית שו' / ויתיים הניחו לבקר כי זריזין מקדימין למצות וכל מה מקדימין והוא שיגיע זמנה ומאימתי זמן ק"ש כיהו הרגיל עמו קצת מחוק ד' אמת / ויק' ש' והיו הדברי' וגו' בשכנך / וקיים להו' לחכמים ז' / ממשתם / ונמטר / ויו הזם /

מלכים נמצא שכל משך זה הזמן נקרא זמן קדימה / ומיד מצוה מן המובחר לקרות כוונתיו קין שהיו מכוונים לקרות מעט קודם הנץ החמה כדי שיוכלו לסיים ק"ש וברכותיה דהיינו עד זאל ישראל עם הנץ החמה ויסמך מיד התפלה לנאולה שזמן התפלה היא מיד בהנץ החמה כמו שיתבאר בע"ה מרמזיב ויראוך עם שמש ושיעור הנץ החמה הוא כמו שיעור שעה אח' קודם שיעלה כל גוף השמש על הארץ / וסמיכות נאונות לתפלה יש בו כוונה גדולה וסוד גדול על פי הקבלה ומי שיוכל לכוין לעשות כן שכרו מרובה מאד ליוודעים חזן ומובטח לו שהוא בן הע' הולא יזווק כל אותו היום :

ב ואם איפשר לו לכוין לזמן הזה יש לו להקדים לקרותם במהרה כל מה שיוכל שהיו זמן קמה של רוב בני אדם כבר עבר / ראיתו יש שועין כשאין להם ציצית או תפילין כבקר או כשהם בדרך ואינם יכולים להניחן מחמת קור וצינה אינם רוצין גם כן לקרות קריאת שמע בזמנה בהיותם בדרך בלא ציצית ותפילין עד בואם לכיתם או למלון ושם מניחין ציצית או תפילין ומברכין עליהם וקורין קריאת שמע בברכותיה ולפעמים אפילו לאחר שעבר זמנה אבל כל שהוא טעות נסור בידם דודאי לעולם יש להקדים קריאת שמע בברכותיה בזמנ' בכל מה שיוכל ואפילו אין לו ציצית בבגדו ולא תפילין בראשו וכוונתו וצו' דאמרינן לעיל סימן כ"ה סעיף א' כל הקריאת ק"ש בלא תפילין הרי הוא מעיד עדות סקר בעצמו אינו אלא אסמכת' בעלמא ולא אמרו כן אלא במיד אבל כשיש לו אונס שאין לו תפילין או ציצית מוטב הוא שיקרא קריאת שמע ברכותיה בפרכותיה אפי' בלא ציצית ותפילין משיעברו זמנה דהא מצות קריאת שמע מצות עשה בפני עצמה היא ולא תלאה אותה דהרורה בהנחת ציצית או תפילין ואחר כך כשידיו לו ציצית או תפילין או כשיבא לביתו או למלון יניחן ויברך עליהן כדי לקיים מצות עשה דתפילין ויחזור ויקרא קריאת שמע בלא ברכו בעוד התפילין עליו ולא לשם חובה רק בקורא בתורה מ"כ למכתב בסמוך בסעיף ו' בע"ה או אם יצא יקרא בהן פ"ק אחרת או מזמור אחד מרהלים וכו' ג' ויצא די חוברו ברוך שאין למצותן תלויה דווקא בקריאת שמע שהרי הם מצוה עשה בפני עצמן :

ג והא דאמרן דשיעורה משיראה חבירו הרגיל כו' / לכתחלה בלא שום אונס דהו' מיקרי זמן קימה מ"ה אדם אבל מי שרוא אנוס כגון שהיה צריך להשכי' לצאתו במקום נידוי ח"ה אלמסיים שלא יהיה יכול לעמוד על אחד כשיגיע זמן קריאת שמע לקרות וגם לא יהיה יכול אפילו פרשה ראשונה ואפילו פסוק ראשון או שבני חש"ה מהרה ולא ימתינו לו כלל יכול לקרות עם ברכות מיד מ"ה עמוד השחר דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרי ביה ת"ק שקצת בני אדם עומדים באותו זמן וגם מקרי שפיר יתח' לברך ברכת יוצר בשעת הדחק דהא מתחיל והוא לו שמברך עליו אבל אם אנו במקום נידוי ח"ה אלמסיים זמ' בני השירה נחפזים כל כו' אפילו יתא' לך / אחד שעלה /

ת"ל לעשות כן / ע"ה / מי שנאנס ולא קרא ק"ש של ערב כל הלילה עד שז עמוד הש"ץ מיון שיעדיק לא הנץ החמה ימל' לק' לילה וקורא ק"ש וצ"ה בה יי' ק"ש של ערבית מחוץ א"כ פ"ע ארעו גם כן אולם שהיה צריך להשכי' לצאת לדרך נדווי ח"ה כמו שאמרנו למעלה כיון שאנוס הוא ועלה / השחר יכול להקדים לקרות ק"ש של שחרית עמשוינו / ז"ק"ש של שחרית אע"פ שהוא אנוס שבוין שעשה לה / שעת /

שען לילה שהיו קרא עכשיו ק"ש של לילה אי איפטר לחזור ולעשותו יום ולא יאמר הואיל ועני ק"ש לפניו של ערבית ושל שהיה אקרא של שחרית שהוא הדיר והגיע זמנו לקצת בני אדם עמא לא אוכל לקרותו אח"כ ושל ערבית הואיל ואדחי אדחי אל יאמר כן דא"כ הוא דוחה של ערבית בידים דהא יעבור זמנו מיד כשהנץ ההמה אלא יקרא של ערבית ויניח של שחרית אולי יזדמן לו מקום ויוכל לקרותו אחר שתנץ החמה ואין ספק כוציא מידו ודאי .

נ) אע"פ שזמנה נמשך עד סוף השעה השלישית שהוא עד רביע היום אם עברה שעה שלישית ולא קראה קורא אות' בכרנותיה כל שעה רביעית שהוא שליש היום שגם עד שם הוא קצת זמן קימה ס"מ אין לו שבר כקוראה בזמנה ואם עברה שעה רביעית ולא קראה לא יקרא אותה או בכרכותיה ואם יברך הוי ברכה לבטלה / אבל בלא בכרמותיה יכול לקרותה כל היום כולה דלא גרע מקורא בתורה :

ז) לא אם לא קרא ק"ש של ערבית יש לה תשלומין שחרית שקורא שתי פעמים וכן אם לא קרא של שחרית יש לה תשלומין בשל ערבית שחיים ויש חולקין דלא אמרינן כן אלא בתפלות מסעם שיהבאר בע"ה אבל בק"ש הואיל והתורה חלהו בשכיבה וקימה עבר זמנה בשל קרבנו ומעוות לא יוכל לתקון הוא :

נט דין ברכה ראשונה מיוצר ובו הסעיפים

א ברכה ראשונה של קריאת שמע של שחרית תקנו בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חשך כו' ותקנו לומר ובורא חושך בברכת האור וכן תקנו לומר בערבית גולל אור מפני חשך כו' כדי להכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה להורות על האחדות השלם שאל אחד ברא שניהם חשך ואור באחדותו הפשוט והוציא מלב המינים האומרים שתי רשויות יש ח'ו מי שברא אור לא ברא חשך לכך תקנו לומר שניהם ביום ושניהם בלילה להורות על האחדות ית וחותם בא"י יוצר המאורות שעיקר הברכה עכשיו היא על האור המתחיל להאיר ביום זה :

ב ואם טעה והתחיל ואמר בא"י אמ"ה אשר בדברו מעריב ערבים ונוכר מ' ד וימיר יוצר אור וגם סיים כדן בא"י יוצר המאורות יצא דהא בלאו הכי צריך להזכיר מדת לילה ביום אבל אם לא אמר יוצר אור אהר שאמר אשר בדברו מעריב ערבים אף על פי שסיים ביוצר המאורות או אפילו שהקדים האור סמוך לתחלת הברכה ואמר בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חשך אשר בדברו מעריב ערבים וגם סיים במעריב ערבי וה"ה אם התחיל ביוצר אור ולא אמר מעריב ערבים כלל בהתלה אלא סיים במעריב ערבים לא יצא דהא לא כרך בהתימה על האור המתחיל להאיר ביום זה אבל אם סיים ביוצר המאורות וגם אמר בהתחלה יוצר אור ל"ש אמר מעריב ערבי קודם יוצר אור או אחריו לעולם יצא כיון שהזכיר האור בתחלת הברכה ובסוף אע"פ שהזכיר גם כן מעריב ערבים בהתלה לית לן בה דהא בלאו הכי צריך להזכיר מדת לילה ביום :

ג תקנו לומר כזו הברכה ג' אגב האור יצירת המלאכים שחם ג' נקראים אור ומשפיעי אורה לעולם ע"י הנועת הגלגלים שמגיעים אותם כדוע לכל מבין ועוד שהם נבראים בכל יום דוגמ האור המתחדש בכל יום המיד כענין שנ' חדשי לבקרים וגו' והו נוסחה יוצר משרתים ואשר משרתו כולם עומרים כו' ותקנו לשון זה מטום הא דאיתא פר' אין דורשין כל יומא אברו מלאכי השרה מנבר דיגור שנ' חדשים לבקרים והכי פירושו יוצר משרתים ר' להם אותם המתחדש בכל יום ואשר משרתו מעולם כגון מיכאל וגבריאל כולם עומדים לפניו כו' קדושה שביצור אור ושכבוד קדושה סנהנינו לומר אותן אפי'

ביחיד אע"פ דדבר של קדושה אינה נפחת מעשה כיון מונקדשתי בתוך בני ישראל כמו שתבאר לקמן בעו' ה"מ קדושה שבתוך התפלה שאומרים בלשון המדבר כעדינו נעריצך ונקדישך כו' שפירושה שאנו תצין לקדשו ית' אותה קדושה אינה בפתות מי אבל אלו הקדושה שבי צר אור ושכבוד קדושה שאינו אלא ספור דברים בעלמא שאנו אומרים כך וכך מקדשין ומברכין המלאכי את הש' מותר לאומרה אפילו ביחיד מ"מ טוב הוא לאומרה בניגונן ובטעמן כקורא פסוקים וכשהם בציון נוהגין לאמר הפסוקים בקול רם כדי שאזכרום הציבור ביחד ודווקא הפסוקים שהם בלשון הקדש אבל בסדר קדושת שאומרים גם התרגו' כמו שיהבאר לקמן סי' ק"ב בע"ה אומרים התרגו' בלחש והכי איתא ביוזר כפרשה תיזמה / נוהגין בכל אילו הארצות לומר בסוף ברכה זו קודם החתימה אחר שאמרו המחודש בכל יום תמיד מעשה בראשית אומרי' כאמור לעושה אורים גדולי' כל"ח אור חדש על ציון הארץ ונוכח כלנו מזהה לאורו בא"י יוצר המאור' אע"פ שעיקר הברכה לא נתקנה אלא על האור המתחדש בכל יום ולא על האור העתיד ואנו צריכין בכל ברכה מעין הפתיחה והחתימה סמוך לחתימה ואור החדש שאנו מתפללין להאיר בציון מיירי באור העתיד והו אינו מעין הפתיחה שהיא על האור המתחיל עכשיו להאיר מכל מקום סבירא לן כיון דברכת יוצר אור מיירי באור שכרא הקב"ה בששת ימי בראשית שהוא האור המתחדש בכל יום וגם האור שעתיד להאיר בציון שגם הוא נברא בטבת ימי בראשית אלא שלא היה העולם כדי להשתמש בו והבדילו הקב"ה וגנוז לצדיקים לעתיד לבא כדאיתא כמדרש ומביאו רש"י בפרשת בראשית בפסוק ויברך וגומר והוא האור שעתיד להדש ולהאיר בציון א"כ הוי שפיר מעין הפתיחה והחתימה סמוך לחתימה שדרי הכל מלל בכלל הפתיחה יוצר אור כו' ובכלל החתימה יוצר המאורות שקאי על מעשה בראשית שהוא ג' המתחדש בכל יום המיד :

ד ברכת יוצר אור וערבית אע"פ שאם לא ימרה בפיו אלא שמע מש"ן יצא וברכות אילו של ק"ש וכוציא ברו מיד דשכחא הש"ן בעשרה מוציא את היחידים ואפילו הם בקאים דווקא בכרכות דרחמים אין הש"ן מוציא את הבקי שצריך כל אחד לבקש רחמים על עצמו אם הוא בקי מ"מ יא אדם רגיל לומר אותה עם הש"ן בנהת שכוין שרם ברכות ארוכות אין אדם יכול לכוין הדיר עם ש"ן בשתיקה ועוד אם היה מכוין לדברי ש"ן בשתיקה ובאמצע הברכה היה פונה לבו לדברים אחרים הפסיד הביונה שהפסיק באמצעיתה שכל שדא סמך על הש"ן צריך לכוין לכל מה שהוא אומר ולא יפנה לבו לדברי אחרים כלל שאל"כ לא יצא אבל כשהו' קורא בפיו אף אם קורא מקצת בלא כוונה יצא דעקימת שפתו שאני דכוין שהוא עצמו קורא אפי' אם יקרה שיפנה לבו לדברים אחרים אע"פ דלא שפיר קעביד מ"מ יש לו כוונה קצת בקריאתו ויוצא וכשרוצה לענות אמן אחר הברכה כדאיתא לקמן סימן רט"ו סעיף ב' ואנן ק"ל שאין לענות אמן אחר ברכת עצמו שהעונה אמן אחר ברכת עצמו הוא בור שאין זה מדרך סוכר המבקשין דבר מלפני מלך בשר ודם קל וחומר לפני מלך מלכי המליכים הקדוש ברוך הוא כיצד יעשה כשיגיע סמוך לסוף הברכה ימרה הא לקרא לסיים הברכה קודם שסיים החזן מעט וכשסיים החזן יענה יאמן אחר ברכת החזן מ"ה אחר ברכת הבוחר בעמי ישראל אהבה וברכת אוהב עמי ישראל יא' שלא למרה כדי לענות זמן הדור הפסק בין הברכה וק"ש שכוין שברכה זו קאי על מצות ק"ש אי' לו להפסיק בין הברכה והדבר שמברכין עליו ק"ש אומרי' ודאי אם היינו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על קריאת שמע רוי אמן הפסק בין הברכה והדבר שמברכין עליו אבל כאילו הברכה שאינם אלא תוספות שבח לפני שבח של ק"ש לא רוי אמן הפסק וגם בדבור כו' ימרה קודם החזן ויענה אמן

על ברכת החזן ולא גרע משאלת שלום שמפסיקין בין שבע לפרכה שנייה וכן נוהגין :

ז אם טעה ש"ץ בברכת יוצר בעניין שצריך אחר לעמוד תחתיו אם טעה קודם קדושה העומד תחתיו צריך לחזור לראש הברכה כמו בכל שאר ברכות ואם טעה מקדושה ואילך אין השני צריך להתחיל אלא מקדושה ואילך דהיינו באופנים אם טעה באופנים ואם טעה משם ואילך מתחיל בלאל ברך כו' אף על פי שבשאר ברכות שמועיס בה צריך השני להתחיל מראש הברכה שטעה הראשון שאני הכא שהקדושה חשיבא כסוף הברכה וכן אם טעה או אשתהק באופנים וכן אם טעה אחר לאל ברך הוא פסוק ברך כבוד יי' ממקומו כסוף ברכה שהוא שייך לפסוק של קדושה ומתחיל לאל ברך ג' :

ס דין ברכה שנייה ואם הברכות צריכות כוונה וכו' ה' סעיפים :

א נוסח ברכה שנייה נוהגין במדינות אילו אהבה רבה וכו' ואינה פותחת בברך לפי שהיא סמוכה לברכת יוצר אור וחזתם ברך אתה יי' הכוחר בעמו ישראל באהבה : ואם היא פושטת ברכת התורה על סימן מ' :

ב אם קרא קריאת שמע בלא ברכות אילו יצא ידי חובת מצות עשה של קריאת שמע שאין הברכות מעכבות מלצאת שאינן דאורייתא אבל מכל מקום חייב מדרבנן לחזור ולקרות הברכות בלא קריאת שמע אפילו אחר שקרא קריאת שמע מיהו יותר טוב הוא כשיחזור ויקרא הברכה שיחזור ויקרא גם כן קריאת שמע על סדר הברכות ולא יהא אלא בקורא בתורה :

ג וסדר הברכות שאמרנו ראשונה ברכת יוצר השנייה אהבה רבה היינו דווקא להתחיל צריך לסדרם כך שבין הקנים חז'ל שנאה לסדרם כך לשבתו ית' אבל אם שינה הסדר שהקדי' שנייה לראשונה יצא ואינו צריך לחזור ולקרותו כסדרן :

ד ק"ל דמצות צריכות כוונה כדלפינן מקרא לקמן סימן תקפ"ט ע"ש כלומר כשיעשה המצוה צריך שיכוין לצאת בעשייתה אותה מצוה :

ה לפיכך הקורא את שמע ולא כיון לבו בפסוק ראשון שיש בו עיקר קבול עול מלכות שמים ואחרותיה לא יצא ידי חובתו והשאר אם לא כיון לבו אפי' היה קורא בתורה או מגיה הפרטו האלו בעונת ק"ש יצא ובלבד שיכוין לבו בפסוק ראשון ולפיכך נוהגין לקר' פסוק הראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה וגם נוהגין ליתן יריהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמנעו מלכוין :

סא כמה צריך להקדקוטכוין בק' שובו כו' סעיפים :

א ויקראנה ככוונ' הלב ולא יהיה בעיניו כדבר ששמע הרב פעמים שאינו חביב אצלו אלא יהיה בעיניו בכל יום כדברים חדשים כאילו לא שמעם מעולם אלא היום :

ב כמי שנתאמר אשר אנכי מצוה היום שאז הם חביבים עליו יותר והשיב כלבו אילו מלך בו שלח פרושנמ' הרשה ר"ל בתב צו"ל על בני מדינתו מה הם עושי' כל בני המדינה עומדי' על רגליהם ופוערי' את ראשיהם וקוראין אותה באימה ביראה ית' וכזויע ק"ו ק"ש שהוא פרושנמ' של מלך מלכי המלכים דקב"ה שחייב כל אדם לקרוא באימה ביראה ברתת ובזויע אבל לעמ' על רגליו ולפרוע ראשו אינו צריך שכבר מחל הש"י על זה דכתי' כלפתך בדרך כלומר תוכל לקר' בדרך כהלכות' בדרך ואינך צריך לעמ' על רגלך ולפרוע ראשך כד שיעוין לפחשנמ' של מלך כן אבל באימה ביראה ברתת ובזויע משמע שצריך :

א אמרו במדרש מ"ד רפאות תרו לשרך ושיקיו לעצמותיך התורה היא רפואה לנוף ולעצמות בע"ה ובע"ה ומאי היא בק"ש יש רמ"ח חיבות כמניין אבריו של אדם והקורא קריאת שמע כתיקונה כל אבר ואבר נוטל תיבה אחת ומתפא כוודא היא רפאות תרו לשרך ע"כ במדרש :

ד והנה לפי שלא מצאנו בנ' פרשיות של ק"ש עם הוספת בשכ"מלו רק רמ"ח חיבות נהגו קצת הראשונים להוסיף בתהלת ק"ש שלש חיבות והם אל מלך נאמן כדי להשלים הרמ"ח חיבות אבל אח"כ הסכימו כל החכמים לבטל מנהג זה וכן אית' בזוהר שלא יאמרו אל מלך נאמן מפני שזה היה הפסק בין ברכת הבוחר בעמו ישראל באהבה ובין עיקר קריאת שמע וכן בערבית בין ברכת אוהב את עמו ישראל לבין ק"ש וכבר אמרנו שלא להפסיק ביניהם וכדי להשלים הרמ"ח חיבות תקנו לשיקראו הציבור עם הש"ץ כסיימין בחשאי אני יי' אלהיכם אמת ואח"כ יתחיל הש"ץ בקול רם יי' אלהיכם אמת כו' וכל הציבור שומעי' ושומעי' כעונה והרי יתוספו אילו הן תיבות יי' אלהיכם אמת על פרשיות ק"ש וישלימו לרמ"ח תיבות ומיהא אם הוחר רוצה גם כן לחזור ולומר עם הש"ץ אילו הן תיבות הרשות בידו :

ה ודוקא בציבור אמרו שהש"ץ חוזר אילו הן תיבות בקול רם אחר שאמרם בחשאי אבל יחיד הקור' אסור לו לכפול אילו הן תיבות דמשמע כשתי רשויות ח'ו כדאמר' בב' פעמים שמע שמע לקמן סעיף ט' ולא דמי לש"ץ שקורא אותם ב' פעמים שכן דרך הש"ץ בכמה עניינים לקרות בחשאי להוציא את עצמו ולחזור להשמיע לעם אבל יחיד הקורא דבר כזה בנפשו משמע כשתי רשויות ח'ו ולפיכך אמרו כל האומר ק"ש שלא עם הציבור אינו משלי' אבריו מפני שהסרו הן תיבות שהשליח ציבור חוזר ומאי תקניהו יכוין בש"ו ויין דבאמת ויציב והכוונת בש"ו ויין היא שש"ו פעמי' ו' עולה צ' ושש' ההויה עולה כ' וועם ה' אותיות עולה ל' ונ' פעמים ל' עולה צ' הרי שמכוין בש"ו ויין לנ' שמות להשלים רמ"ח תיבות מ"מ אתול כיון שלא קרא ק"ש עם הציבור היו בכלל מעוות לא יוכל להקין והסרו לא יוכל להמנות כלומר אעפ"י שכיון בש"ו ויין לנ' שמות מ"מ אינו כ"ג מצוה מן המובחר כמו שקורא עם הציבור ושומע מפי הש"ץ אלו הן תיבות יי' אלהיכם אמת להשלים רמ"ח שהם ג"כ שמות דאמה ג"כ שם מן השמ"ה הו' והוה הכוונ' לא יוכל להכני' כל'ו הסרו הן תיבות לא יוכל להמנות להשלים רמ"ח כשאף ציבור מיהו יא שבשהוא קורא ביחוד טוב יותר הוא שיוסיף בתהילה הן תיבות שלא אל מלך נאמן להשלים הרמ"ח משיכוין בש"ו הווי' להשלים כיון שהכמים הראשונים אמרו כן לא היו כל כך הפסק והיו במקום אמן שהוורת אמן וכ"ש בערבית שאין לו במה להשלים רמ"ח שיאמר אל מלך נאמן אבל אמן על כל פנים לא יענה אחר ברכת עצמו דהוי' בור' ודווקא ביהודי אבל בציבור לא יאמר כלל אל מלך נאמן שהרי הרמ"ח ישלים עם הש"ץ שיתחיל ה' אלהיכם אמת ואם הו' יאמר בתהלת אל מלך נאמן הו' הפסקה נמורה וגם מפי' שם שמ' לבטלה ועובר בלא תשא וגומר דק יאמר אמן כשיסיים הש"ץ הבוחר בעמו ישראל באהבה והתחיל מיד שמע ישראל וגומר :

ו וצריך להפסיק בין כל תיבה ותיבה כדי שיושב כל תיבה ותיבה בפני עצמו וצריך להאריך מעט בחי' של אחד עד כדי שימליך כמחשבתו הקב"ה בשמים ובארץ שלזה רומן החטוטרות שבאמצע נג החי' כלום שהו' ח'ו ברומ של עולם ולא יאריך בה יותר מדי מפני דכל כמה דאמר אח בלאד' לא משהמע מדי ומה בעצ' בהארכתו ויארך בד שר אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומשל בד' רוחות העולם ולא יאריך יותר מכשיעור זה מפני שהו' מנוכה שדי כזה ויש נוהגין להשות הראש כפי המחשבת למעיה ולבשה ולארבע רוחות אע"פ שיש ספקפקת בדבר משום הא דהגיא הקורא את שמע לא

לא יקרוץ בעיניו ולא ירמוח בשפתיו אבל אין קפידא בכך שאין הנהגה נכונה לראיה דהרס הקריצה והרסיהוה היא לצורך ד'א ומבטלין הכוונה אבל הכא הרמיהוה היא צורך הכוונה וגורמת אותה :

ז יאריך בא' קצת ויכווין שהוא אחד מ'ס לא יאריך בה יותר מדי שלא יהא נשמע כאילו אחראי חד שפ'איה אחד ח'ו :

ח ולא יחסוף בה'ה ר'ל שלא יקרא אותה בחטף בלא קמץ שאין פ' משמעו' בחטף שום דבר וידגיש מעט בד' שלא תהא נשמע כר'ש ונמצא מחקף מ'ס לא ידגיש אותה יותר מדי שלא תהא נשמע כמ'ת והוי אחס' כמו אחשא' לכך יזהר מאד בלשונו לקרות האותיות כתיקונן :

ט אסור לומר שמע שמע שני פעמים שנראה כמשבח ומקבל עליו עול מלכות ב' רשויות וקורא לכל אחד אחד בעניינו ובהנהגתו ח'ו או כמאמר הנוצרים שאומרים שהם שלשה והם אחד ח'ו בין שכולל התיבות ואומר שמע שמע ישראל ישראל כ'ו בין שאומר וכופל כל הפסוק הראשון ב' פעמים הכל אסור ומשתקן אותו אבל לכפול כל הפרשה ב' או ג' פעמים חוץ מן הפסוק הראשון ודאי אין לחוש שאינו אלא כחזור הפרשה להיות מצויה י' שגורה בפיו :

י ו'א שעל מנתו יכול לומר כל הפרשה אפילו עם הפסוק הראשון אפי' כמה פעמים עד שמשתקע בשינה כיון שאין עיקר כוונתו אלא משום שמירה מן המזיקין ויש אומרים שגם בזה יש לזהר מלומר פסוק ראשון שתי פעמים :

יא לפיכך אותם האומרי' באשמרת בסליחת ובי' בתפלת נעילה שני פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמד שלא יעשו כן :

יב אבל פסוק י' הוא האלהים שכוללים אותו בתפלת נעיל' ז' פעמים אין לחוש ומנהג כשר הוא שמשבחים לבורא ית' שהוא דר' למעלה משבעה רקיעים וראייה שהרי מציינו בקרא ב' י' הוא האלהים גבי אליהו - ו'א שלא לענות על שום ברכה ב' פעמים אמן אע"ג דמציינו ג' בפסוק אחד ברוך י' לעולם אמן ואמן שאני התם דכתיבאמן שני בוי' ולפי זה יכולין גם כן לענות אחרי הברכה אמן ואמן בוי' :

יג ומספיק בק'ש בשכ'מלו מיד אחר פסוק שמע וגו' אע"פ שאינו מן הפרשה משום הא דאמינן פרק מקום שנהגו כשקרא יעקב אבינו ע"ה לבניו בקש לגלו' להם את הקץ דכתי' ואנידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים נסתלקה ממנו שכינה ולא הניחתו לגלותו אמר לבניו שפא' יש בכס מי שאינו הגון פתחו כולם ואמרו שמע ישראל י' אלהינו י' אחד פתח הזקן ואמר בשכ'מלו ואמרי' היכי נעביד ניסריה לא אמרו משה לא ניסריה הא אמרי' יעקב תקנו לומר אותו בחשאי כלו' אצ' במקו' שנוהגין לקרו' כולה בקול רם נוהגין לומר בשכ'מלו בחשאי לתת בו היכר שאינו מן הפרשה התיבה בתורה רק יעקב אמרו :

יד ויש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל ליי' ובין אלהינו ליי' השני כדי שהא נשמע שמע ישראל שיי' שהוא אלהינו הוא י' אחד - ויש להפסיק מעט בין אחד לברוך כי עיקר קיבול עול מלכות שמים הוא פסוק ראשון ה'כתוב כפרשה וכן גם כן צריך להפסיק מעט בין לעולם ועד לואהבת כדי להפסיק בין קבלת עול מלכות שמים לשאר מצות דבשכ'מלו גם כן מכלל קבלת מלכות שמים הוא אלא שאינו כל כך קבלת מלכות שמים כמו הפסוק ראשון שהוא כתוב בפירו' בפרשה :

יז וצריך להפסיק בין היום לעל לבכך שלא יהא נשמע היום על לבכך ולא למחר על לבכך וכן יפסיק בין אשר אנכי מצוה אתכם היום ובין לאהבה שלא יהא נשמע היום לאהבה ו'א למחר לאהבה :

יח וצריך להפסיק בין נשבע ליי' כדי להשעי' ופה העי' שלא תהא נראית כה'א והוי פירושו לשון שבייח כאילו אמר נשבע י' חו' :

יז וצריך להחיו זי' דלמען תזכרו דלא לשתמע תשקרו לשון שקר או תשכרו לשון שכירו' והוי משמע' כעבדי' המשמש' את הרב על מנת לקבל פרס וכן יחיו זי' דזכרת' את כל מצות יי' דלא לישתמע בש'ך לשון שכירות ושכרתם :

יח וידגיש יוד' דשמע ישראל שלא תבלע ולשתמע שראל או ישראל ואין משמעותו מידו וכן ידגיש יוד' דוהתי דלא לשתמע והוא ואין פירושו כלום :

יט וצריך ליתן ריוח בין וחרה לאף דלא לשתמע וחרף :
ך וצריך ליתן ריוח בין תיבה שתחלת' בסוף אות התיבה שלפניה כגון ככל . לבכך . על . לבככם ! בכל לבככם . עשב . בשדך . ואבדתם . מהרה : הכנף . פתלי ! אתכם . מארץ . דבכל אילו אם לא יתן ריוח ביניהם הרי היא מבליע ומדלג' אות אחת משתייהם ואין משמעות פירושה כלום :

כא וצריך לזהר בכל אלף שאחר מ'ס להפסיק ביניהם כגון ולמדת' אותם . וקשרת' אותם . ושמתם את . וראית' אותם . שלא יהא נשמע מתים או מתו או מת :

כב ולא בק'ש בלבד אמרו אלא אף בפסוקי דמירה או בשאר פסוקי תורה נביאים וכתובים ובתפלה יש לזהר בכל זה כגון ספרו בניו . את כבודי . שבחי ירושלים . את : ויאלו העם . את . ותקם . את . וממליכים . את . אלא שהזהירו חז'ל בק'ש ביותר מפני שיש בה יחוד הש'י וקבלת עול מלכות שמים ועוד שחייבים כל אדם לקרות בכל יום פעמים לפיכך היו צריכין להזהיר עליהם מפני עמי הארץ שאינם בקיין בקריאה :

כג צריך לדקדק שלא ידפה החזק ולא יחזק הרפה ולא יניח הגד ולא יניד הנח כדי שלא לשנות שום אות מתנועתם ומנקודת' הנתונה מסיני :

כד המדקדקים קורין ק'ש בטעמיה כמו שהם בתורה כי נס פיסוקי טעמיהם מסיני אלא שאין כל אדם יכולין ליה' ולהתרגל בכך מ'ס כלל דמילחא יזהר כל אדם לקרות ק'ש באופן שיובן כל מלה ומלה יפה בפירושו ושעמו ושלא ישנהג משמעות שום תיבה ע'י שיבוש קריאתו :

כה וכשיאמר והוי לאות על ירך ומשמש בתפילין של יד להראות שיש לו אותו האות וכן כשיאמר לשוטפ'בין עיניך ומשמש בתפילין של ראש וכשיאמר והוי לכם לעיצית וראיתם אותי ומשמש בציצית שלפניו .

כו יש נוהגין לקרו' ק'ש בקול רם ויש נוהגין לקרותו בלחש ונהר' ונהר' ופסטיה ופוק חזי מאי עמא דבר כי שניהם לשם שמים יכוונו האומרים בקול רם נוהגים טעם לדבריהם כדי לעורר הכוונה והאומרים בלחש יאמרו שכן יוכלו לזהר יותר שלא ידברו בנתיים מ'ס פסוק ראשון הכל יאברוהו בקול רם כדי לעורר הכוונה כמו שכתבתי לעיל בס'מן שקודם זה וכן נוהגין בכל המקומות . ו'א שצריך הש'ך להשמיע קולו בשמע ישראל כדי שישמעו הקהל וימליכוו סם שמים יחד :

סב מי שלא דקדק בק'ש או לא השמיע לאזניו ובוה' סעיפים :

א אע"פ שמצוה לדקדק באותיותיה כמו שכתבנו אם קראה ולא דקדק בהן יצא מ'ס יזהר מאד לדקדק בהן והמדקדק בהן שכרו הוא שמצננין לו ג'הנם שהוא מדה כנגד מדה שמאחר שהוא מעורר עצמו בזה ומנעי' חוס טבעי שלו לדקדק באותיו' ובשכר זה החוס הטבעי שהוא מעורר מצננין לו כנגד חוס אחר שהוא ב'הנם :

ב ויכול לקרות בכל לשון דשמע פירושו הוא בכל לשון שאהיה שומע ר'ל מבין . רק יזהר ג'כ מרכיבי שיבוש שכאותרו לשון וידקדק בו כמו בלשון הקדש שאמרנו :

ג וצריך להשמיע לאזניהם שמוציא בפיו מרכתי' שמע מיד

עול מלכות שמים וכן ברכה ראשונה של י"ח שהוא סידור שבתיה דמריה ית' אינו כדון שהוא לבבו פונה לדברים אחרים כלל רק שכוין בלבו למה שיאמר / לפיכך בפסוק ראשון או בברכה ראשונה של י"ח אם קרא בלא כוונה לא יצא וצריך לחזור ולקרות אבל מפסוק ראשון ואילך אפילו אם קרא בלא כוונה יצא :

ה לפיכך אם היה קורא פסוק ראשון ונאנס בדמדום שינה עד שאינו יוכל לקרות בכוונה צריכין לנערו ולעוררו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש ולא יהא מהנמנם כדי שיקרא בכוונה אבל מפסוק ראשון ואילך אין צריכין לנערו עד שיהא ער ממש וקורא אלא אפילו קורא והוא מהנמנם יצא / ונ"ל שפסוק ראשון שהוזכר בכל זה הענין כולל ג"כ עמו בשכ"מלו שהוא ג"כ בכלל קבילת עול מלכות שמים ויש לו כד דין פסוק ראשון לענין זה נ"ל :

ו הקורא את ק"ש לא ירמז בעינו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו ואם עשה כן עליו הכתו' אומר ולא אורה קראת יעקב ולא בכולה אלא בפרק ראשון בלבד אע"ג דלא בעינן כוונה אלא בפסוק ראשון הנך אסרינן להו ככל הפרק מפני שיש בו תחילתו קבלת עול מלכות שמים וכשהוא עושה כן נראה כקורא דרך צדו וכתוב ודברת בס עשה אוהם קבע ; וכן הא דאמר' האומנין עוסקין במלאכתן וקורין אפילו בראש שורת הבניין ובראש האילן ואין צריכין ליבטל ממלאכתן דווקא מפרק ראשון ואילך אבל בפרק ראשון צריכין ליבטל ממלאכתן ולקרות מהאי טעמא שלא יהא דרך ארע' ; אבל מ"מ לא השריחו חכמים לירד לא הס ולא בעל הבית אלא יכולין לקרות למעלה רק שיתבטלו בפרק ראשון ממלאכתן ;

ט הכהן אע"פ שמשאו על כתפיו קורא את שמע שיוכל להתכוין אבל לא יתחיל כשע' שמוען ולא בשעה שפורק מפני שאין לבו מיושב ;

סד דין הטועה בק"ש וכו' כעיפיים :

א קראה למפרע לא יצא דכתיב והיו הדברים האלה ונומר בהווייתן והו' ב'א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פר' לחברה אע"פ שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה אלא שלתחילה תקנום בסדר הכתובים בתורה והקנו פרשת שמע ראשונה שהיא עיקר המצוה של ק"ש ויש בה קבלת עול מלכות שמים וכתובה בתורה בפרש' ואתחנן קודם והיה אפ' שמיע שהיא בפר' עקב ואח"כ פר' והיה אם שמיע שהיא אחר' באורו חובש ואח"כ חזרו להתלטה לפרש' ואם שיש בה יציאת מצרים שחייבו להזכיר בכל יום דכתוב למען הזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ונו' ;

ב קרא פרשה וטעה בה אם אין יודע היכן טעה חזר לראש הפרשה ובפרשה ראשונה חזר לואהבת דפסוק ראשון אוקמינן ליה אחזקתיה ודאי קראו בכוונה כהלכתו ואם יודע היכן טעה כגון שקראה כולה אלא שדילג באמצ' פסוק אחד או חיבה אהת חזר לראש אותו פסוק או חיבה ונומר הפרשה ;

ג טעה בין פרק לפרק כגון שידע שסיים פרשה ואינו יודע אם ראשונה אם שנייה יתחיל לסוף פרשה ראשונה שוודאי סיים אותה שהרי איפשר שסיים גם השני' אלא שמכח ספק יתחיל פר' זה אם שמיע דשמא לא סיים אלא הראשונה ד טעה בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שכפרשת ראשונה או בשנייה חזר לוכתבתם שכראשונה וה"מ שלא התחיל למען ירבו ימיכם אבל אם התחיל למען ירבו ימיכם בידוע שסיים פרשה שנייה ואין צריך להזכיר שכן הוא הרגל לשנו' לומר למען ירבו אחר פר' שנייה ;

קראה

אם לא השמיע לאינו יצא דעיקר פירו' שמע לשון הבנה הוא שיוכין מה שיאמר ובלבד שיצא בשפתיו טאז הוא מבין יותר מה שהוא מהרהר בלבו ;

ד מיהו אם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבו יצא שהרי הכין מה שדררה ;

ה ואף לפתחילה יעשה כן שהרה' ולא יוציא בשפתיו אם הוא במקום שאינו נקי וטהור לנמרי ואינו יכול לנקותו מחמת איזה אונס יהרהר בלבו דהרהור כדבור דמי שנ' אמרו לבבכם ונו' ובלבד שלא יהא המקום משונף לנמרי טאז אפי' להרהר אסור שאסור להרהר בדת במקום השינופות מטום והיה מתניך קדוש ;

סז לישוב בשעת ק"ש ושלא לישן וכו' ט' סעיפים

א כתיב ודברת בס בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך ונו' ואחז' ל' בשכבך ובקומך פי' בזמן שכיבה ובזמן קימה דהיינו ערבי' ושהרי נ"כ בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ל' לומר דך שלא הקפיד תורה על איכות קריאת' רק בכל אופן שדרך בני אדם להתעסק יכול לקרו' בין מהלך בדרך בין עומד בין יושב בין רוכב על גבי בהמה בין שוכב אלא שהחכמ' אסרו לקרותו בקצת שוכב לא מבעיא שאם הוא שוכב פרקדן פי' ששוכב על גביו ופניו למעלה או על כרסיו ופניו למט' שזה הוא אסור לאדם לטכב כן אפילו בלא קריאת ק"ש שגנאי הוא לו כמו שיתבאר בהלכות דרך ארץ אלא אפי' אינו שוכב ממש על גביו או על פניו אלא מוטה מעט על צדו לא יקרא מפני שרא' למקבל עליו עול מלכות שמים דרך שדרה ונאזה מ' י"ח הוא שמן ובעל בשר והו' שוכב כבר על צדו מעט וקטנה עליו לעמוד או שהיה חולה שוכב פרקדן מחמת חוליו או אונס אחר ואינו יכול להתהפך על צדו נישא מעט לצדו וקור' אבל אם הו' שוכב ממש על צדו אינו נקרא דרך נאזה ומותר לקרות ואפילו אינו בעל בשר ואינו חולה שכוין שהוא שוכב כבר ואיכא טירחה לעמוד לא השריחוהו לעמוד שהרי אינו דרך נאזה כשהוא שוכב ממש על צדו ;

ב מי שהוא יושב והגיע לק"ש של שחרית ורוצה להחמיר לקום ולעמוד לקרותה מעומד לא יאות עכיד וצריך לנעור בו ונקרא עבריון מפני שהוא עובר על דברי בית הלל שהלכה כמיטת כנגד ב"ש שב"ש מפרשים לקרא דובקומך הכי שצריך לקים כשהיא יושב ולעמוד בזמן ק"ש של שחרית אבל ב"ה מפרשים אותה על זמן קימה כמו שכתבנו וא"כ כשהו' יושב ורוצה לקום ולעמיד הרי כוונתו לקיים פי' ב"ש ולעבור על דברי ב"ה שלדברי ב"ה קורין בין עומד בין יושב כו' כמו שכתבו דולפי' כן מבלכתך בדרך וכ' במקום ב"ה אינו משנה והוי עבריון (ואחז' מאן דענר אדרננן טוי לחיקר' עברינא) וכ"ש בק"ש של ערבית שאין לו לעמוד שאפילו ב"ש אינם מצריכין לעמוד בערבי' רק בשחרית מדכתיב ובקומך שפירושו שיקום ואין כן בערבית ;

ג מיהו אם הוא מהלך והגיע זמן ק"ש אע"פ שמתר לקרות מהלך הצריכוהו חכמים לעמוד לכל הפחות בפסוק ראשון מפני שיוכל לכונן יותר כשהוא עומד מכשהוא מהלך וכבר אמרנו שהפסוק הראשון צריך כוונה ביותר ומשם ואילך יכול לקרות והוא מהלך שיעקר הכוונה היא בפסוק ראשון ;

ד ואם קרא הפסוק הראשון ולא כיון לבו לא יצא די חוברו וחזר וקורא בכוונה ואפי' מ"ד ביאר מצות אינן צריכות כוונה מודה הבא דהא דבשאר מצות אינן צריכות כוונה היינו לומר טעמה המצוה אלא שלא נתכוין לצאת ידי אורה המצוה לפיכך אע"פ שלא נתכוין לצאת הרי מ"מ קיי' מצוה עשייה אלא שאין זה הס' המיבחר וכ"ש אם כיון לצאת אלא שהרהר בדברים אחר' באמצע המצו' שיצא אבל פסוק א' של ק"ש שהוא קבלת

סח קראה סירוגין או מצא ציבור קוראין וכו' ג

א קראה סירוגין והיינו שהתחיל לקרות והפסיק בין בשתיק בין בדיבור וחזר וגמרה אפילו טעה כדי לגמור את כולה יצא ידי קריא' הרי מכל מקום הא קראה כולה וקיים מצות קריא' שמע אלא שלא קראה במצומן המובהר אפילו היה ההפסק מחמת אונס ויש אומרים דווקא אם לא היה אונס שאם היה רוצה היה יכול לקרות לא הוי השתיקה ואפי' הדיבור הפסק אבל אם היה אונס כגון שלא היה ראוי המקום לקרות או אונס אחר והפסיק אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש דזה הוי הפסק גדול שלא היה יכול לקרות ואינה מצטרפת והכי הלכתא :

א לא כשהיה מחמת אונס ועיניו ג' נכ' תכ' סעיף ה' ונסי' ע' ח' ער כאן הנה' ומשערין שהיהיה של לגמור את כולה לפי הקרא לא לפי רוב בני אדם :

ב קרא ק'ש ונכנס לב' ומצא ציבור שקורין ק'ש מצוה מן המובח' הוא שיקרא עם הציבור כל הק'ש ויקבל שכר בקורא בתורה ואם אי אפשר לקרות כולו עמהם יקרא לכל הפחות עמהם פסוק ראשון שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם הבריו :

ג וה'ה אם היא בב'ה ואומר דברי תהנונים או פסוקים והוא במקום שרשאי לפסוק יקרא עמהם לפחות פסוק ראשון אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק כגון מברך שאמר ואילך לא יפסיק כלל אפי' לפסוק ראשון דהא גם הוא עסוק בשבחו של מקום אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון בניגון הציבור שמנגנין פסוק הראשון כדי שיהא נראה כאלו קורא ק'ש עמהם ומקבל עליו עול מלכות שמים עמהם :

טו באיזה מקום יכול להפסיק וכו' יסעיפים :

א וכיון שאפי' קראה סירוגין יצא כמו שאמרנו אחז' לפעמי' מותר להפסיק ור' בר' ק'ש אפי' לכתחלה אע"פ שבתפלה לעולם אסור בק'ש התינו ואסמכוה אקרא וברכת בס לפעמים יש לך רשות לדבר בהם בדברים אחרים לפיכך אחז' בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד מפני כבודו ומשיב שלום לכל אדם מ'ש' דרכי שלום ובאמצע ואפי' באמצע הפסוק שואל בשלום מי שירא ממנו כגון אביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה וכ'ס' מ'ך או אנס ומשיב שלום לאדם נכבד חוץ מפסו' שמע ישראל ובשכמ'לו שיש בהם קבול עול מלכות שמים לא יפסוק בהם כלל שלא יקבל עליו עול מאחר אפילו ממי שירא ממנו אם לא מפני מי שירא ממנו שמה ידגנו אם לא ישאל בשלום או אם לא ישיבנו וכתוב וחי בהם ולא שימת בהם :

ב לקדיש ולקדושה ולפרכו מפסיק אפי' באמצע הפסוק ולא נרעי ממה שפוס' לשאול מפני הורא' ולהשיב מפני הכבוד וכן למודים אלא שלא יאמר רק תיבת מודים ושוחה' וכל' שר' ל

שיאמר מודים אנחנו לך אבל לא יאמ' מודים דרבנן וכן בכרכו לא יאמר רק ברוך וי' המבורך וי' הם ועד ולא יאמר יתברך וישתבח כו' ו' שנים באמן של האל הקדוש ואמן של שומע תפלה יכול להפסיק מפני שהם אמנים של סוף העניין זה אמן של סוף ג' ראשונות זה אמן של סוף ברכות של חול וגם היא כללית אבל באמן של סוף ג' אחרונות לא יפסיק כיון שהוא עצמו יכול לאומרו אחר ברכת עצמי כשיגיע לשם כמו שנתבאר לעיל למה לו להפסיק בכאן משא"כ באלו אם לא יפסיק יענה אותם עכשיו יפסיד אותו שאינו רשאי לענות אות' אחר ברכת עצמו כשיגיע לשם ואע"ג שאין אנו נוהגין כן רק בכרכ' בינה ירושלם כמו שיתבאר לקמן סימן רש' בע"ה מ"מ הואיל ונאסרה שלא להפסיק לא נתיירס אנחנו וי' לדין בין שאין אומרים אותו בסוף כדי שלא להפסידו מפסיקין בק'ש גם לאמנ' זה :

ג אם שכח להניח הפילין י' שיכול להפסיק בין הפרקים ולהניח ולברך עליהם כדי שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו כמו שכתבתי למעלה סימן כ"ה סעיף א' אבל ציצית יכול להניח ולא יפסיק לברך עליהם שאינו בציצית כמעיד עדו' שקר כו' וי' דבין תפילין בין ציצית יניח ולא יפסיק לברך עליהן עד שיגמ' הפלתו ואז ימשמש בהן ויברך עליהן וכן נכון לנהיג דהא ק'ל דברכות אינן מעכבות וא"כ למה יפסיק באמצע :

ד הקורא את שמע וקראו החזן לעמוד בתורה י' שאין לו להפסיק אלא יקראו אחר שאין זה בזיון לתורה כשמודיע הוא שהוא עומד בק'ש וי' שצריך לעמוד ולקרות בתורה לכבוד התורה מקו' מכבוד הכריות ויראתם שמפסיק בשבילם וכן נוהגים :

ה ואלו הן בין הפרקי' בין ברכה ראשונה לשנייה בין שנייה לשמע בין שמע לזה"ה אם שמיע בין והיה אם שמיע לויאמ' אבל בין ויאמר לאמת ויצב לא יפסיק כלל שלא יפסיק בין וי' לאמת דכתב וי' אלהים אמת' אלא יאמר אני האלהים אמת ואז יפסיק בדין באמצע הפרק :

ו ואם אמר ה' אלהים אמת כדי שלא להפסיק ושהה אה"כ כגון שסיים ק'ש קודם שסיים החזן והמתין על החזן או שפסק מפני היראה או הכבוד דינים כשהחזן ואומר אין צריך לחזור ולומר אמת פעם אחרת דלמה לו לכופלו א"א יתחיל ממקו' שפסק וגומר כל הכרכה וחוקתם בא' נאל ישראל :

ז ומן הדין היה לו לענות אמן אפי' יחד אחר ברכת עצמו כיון שהוא סיוס של סדר ברכות של ק'ש אלא יש שאין נוהגין לענות אפי' אחר ברכת הש"ץ משעמה שכתבתי למעלה שמצו גדולה יש לסמוך נאולה לתפלה וסוד גדול יש בו לפיכך אינם רוצים להפסיק בין נאל ישראל ובין התפלה אפילו באמן אחר ברכת הש"ץ אלא מיד כשסיימו נאל ישראל פותחין בתפלת י"ח באי' כו' וי' דודאי יחיד אחר ברכותיו אע"פ שכסוים ברכות אחרות אומר אמן כאן לא יאמר כדי לסמך נאולה לתפלה אבל עם הציבור חייב לענות אמן אחר ברכת החזן אפילו אחר נאל ישראל ולא הוי הפסק בין נאולה לתפלה כיון שתייבנה עכ"פ לאומרו הוי כנאולה אריכותא :

ח מי שאירעו אונס שלא הניח תפילין קודם ק'ש ונזדמנו לו בין נאול לתפלה מניח מד כדי שלא יתפלל י"ח בלא תפילין שהם מצוה מוס'ת עליו יותר בזמן התפלה (וע"ס סי' כ"ה סעיף א') וגם לפי הסוד שהוא בסמיכות נאולה לתפלה צריכין להויעליו בשעת התפלה כי תפלה של תלו' בתפלת הפה בסוד סמיכות נאולה לתפלה כדאית' בשערי אורה בשער אלפי' מניהן בין נאולה לתפלה אבל אינו מפסיק לברך עליהן עד אחר שיתפלל ואז ימשמש בהן ויברך עליהן' (ועינין נסמוך סעיף ג') אבל שלית של ציצית לא יניח כלל בין נאול לתפלה שהרי אינו חובת נברא אלא חובת שלית ואם אין לו שלית בת ד' כנפות פטור מציצית לפיכך כל שמפסיק בו בין נאולה לתפלה

ט אין לענות קדיש וקדושה זכרכו בין גאולה לחפלה כיצד הוא עושה אם שומע שהחזן אומר סמוך לקדיש או לקדוש ומתין כשריה חדשה כדי לענות מי שהוא אנוס ורחוק ואין לו פנאי להתפלל מיד אחר ק"ש קרא ק"ש בעונתה עד אמת דמתין לומר שאר הברכה עד שתפלה שאז יתחיל ויאמר ויצא ונכון וקיים כו' ויתפלל כדי שיסמוך גאולה לחפלה :

י כל מי שלא אמר אמת ויצא שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובת המצוה כתיקונה אבל ידי ק"ש לעולם יצא דברכות אינם מעכבים ותקנו לומר אמת ויצא כו' על גאולה שעבר' שעשה עמנו חסד ואמת וקיים דבריו שהבטיח לאבותינו לגאלנו וררי גאלנו והפליא חסרו עמנו והעבירנו בים בחרבה ושקע צרינו בתוכו לפיכך מזכירים בו יציאת מצרים ופליחת וקריעת ים סוף ומכת בכורי' וצור ישראל ונאולו אמת ואמונה הקנו על הגאולה של עתיד שאנו מאמינים ומקוים שיקיים לנו ג"כ הבטחתו ויגאלנו בקרוב וגם אנו מפקדי' נשמתינו בידו בכל ערב ומאמינים בו שיחזרנה אילינו ש"ה ושקטה ורגועה :

יא כל מי שלא אמר אמת ויצא שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובת המצוה כתיקונה אבל ידי ק"ש לעולם יצא דברכות אינם מעכבים ותקנו לומר אמת ויצא כו' על גאולה שעבר' שעשה עמנו חסד ואמת וקיים דבריו שהבטיח לאבותינו לגאלנו וררי גאלנו והפליא חסרו עמנו והעבירנו בים בחרבה ושקע צרינו בתוכו לפיכך מזכירים בו יציאת מצרים ופליחת וקריעת ים סוף ומכת בכורי' וצור ישראל ונאולו אמת ואמונה הקנו על הגאולה של עתיד שאנו מאמינים ומקוים שיקיים לנו ג"כ הבטחתו ויגאלנו בקרוב וגם אנו מפקדי' נשמתנו בידו בכל ערב ומאמינים בו שיחזרנה אילינו ש"ה ושקטה ורגועה :

טז דין ספק אם קרא ק"ש וכו' סעיף אחד :

א ספק אם קרא ק"ש או לא חזר וקורא דק"ל ק"ש דאורייתא וספקא דאורייתא לחומרא וכיון שחזר וקורא אותה מטע' ספק דאוריית' חיי' לקרות עם כל ברכותיה שלפניה ושל אחריה וכל דבר שהוא דאורייתא חייב לברך עליו ואין כאן משום ספק לא תשא וגו' דאיתא ספק עשה ק"ש שמקיים מצות עשה דאורייתא מספק ומפיק ספק איסור לאודלא תשא וגומר אבל אם יודע שקרא ק"ש אלא שמשופק אם בירך לפניו ולא אחריה אינו חוזר ומברך דברכות הם דרבנן והפיקא דרבנן לקולא ועוד כ"א יחזור ויברך יעמוד בספק איסור דלא תשא והרי יקיים מצוה דרבנן ויעמוד בספק איסור דאורייתא ואין אפילו ודאי דרבנן מציא מדי ספקא דאורייתא לפיכך אינו חוזר ומברך דהא ידי ק"ש יצא אפילו אם לא בירך דברכות אינן מעכבות :

טז אם להפסיק בפיוטים וכו' סעיף אחד :

א יש מקומות שמפסיקין בברכות ק"ש לומר פיוטים ויש מקומות שאין נוהגין בפיוטים מפני שאינם רוצי' להפסיק בברכות שתקנו חז"ל או לשנות אותם ונהרא נהרא ופשיטיה במקום שנהגו נהגו ובמקום שלא נהגו לא נהגו כי יש לשתי הדעות על מה שיסמכו על ציון לאדם לפרוש עצמו מן הצבור ובמקו' שנהגין לאומרים יאמר אותם עמהם ולא יעסוק בשום דבר בשעה שאומרים אותה אפילו בדת הוי הפסקה וכ"ש שאסור לדרב שום שיח' בטלה אבל להרהר בדת שרואה בספר ומהרהר בשעה שהציבור אומרים פיוט לית לן בה הרהור לאו כדיבור דמי :

טז דין פורס על שמע וכו' סעיפים :

א אם יש בני אדם שהתפללו כל א' בפני עצמו ביחיד וכן בני אדם שאיחרו לבא לכה ולא שמעו קדיש וברכו ספי החזן עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה של יוצר אור ולא יחזר וזהו נקרא פורס על שמע שהוזכר במשנה לטח חתיכה כמו פרוסה שאין אימרים אלא קצת כמנה ודבר זה אסמכיה אקרא דתיבת בפרוע פרעות בישראל בההנרב עם ברכו יי' וה"פ דקרא בפרוע פרעות מלשון כי פרוע הוא וגומר כלומר כשהם פרועים ולא עשו מה שמוטל עליהם לעשות אז יתנדבו העם לברך את יי' ויש מוסיפין עוד לאהר שיסיימו ברכה ראשונה של יוצר אור מדלגין ואומרים אבות ונברות וקדושה ואתה קדוש וזהו נק' עובר לפני התיבה הנזכ' במשנ' ואין עושה דברים אלו בפחות מ' משום דהוה דברים שבקדוש' לכתחלה לצדיקין להיות לפחות מן ה' ששה שלא שמעו דהיינו רוב ה' מ"מ אם אינם נמצאים אומרים אותו אפילו כשביל א' שלא שמע ואפי' מי ששמע יכול לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה כשביל אותו שלא שמע מ"מ אם אותו שלא שמע בקי לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה מוטב שיפרוס ויעבור לפני התיבה הוא משיפרוס ויעבור לפני התיבה אחר שכבר שמע ויצא ואינו חייב לפרוס ולעבור אלא בשבילו ובמציאות אלו אין נוהג דפורס על שמע לומר כל ברכת יוצר אור אלא אומר קדיש וברכו והם עונים אחריו ברוך יי' המבורך לעולם ועד והולכים למקום וגם הפורס הולך למקומו וגומר כל אחד ממקום שהוא עומד שם ואיפשר לומר דמעמא הוא שבמקום שאומרים כל ברכת יוצר אור ס"ל שהקדושה שבברכת יוצר אין היחיד אומרה לפיכך אומר אותה הפורס על שמע כו' אבל אכן ק"ל שהיחיד יכול לומר אותה קדושה כמו שכתבתי למעלה לפיכך אין הפורס צריך לאומרה כו' שחרי כל יחיד יאמר אותה על מקומו וסני לנו שני' קדיש וברכו ב' ודין עובר לפני התיבה לומר אבות ונברות וקדושה ואתה קדוש אין מנחה בינינו כלל ואינו יודע העם שעם יפה לדב' י"א שפורסין על שמע גם בק"ש של ערבי ואין נוהגין כן ואיפשר לומר משום דליכא טעם קדיש קורס ברכו רק ברכו לבדו כי בשחרית אומרי' הקדיש על פסוקי הזמירות שאמרו מקורם ואיפשר לי לומר עוד כיון שנהגינו להתפלל מנחה ומעריב יחד מי שמתאחר לבא לכה אינו מתאחר כל כך עד שתפללו מנחה וגם שיאמר החזן ברכו ואין שם מי שצריך לפרוס משא"כ בשחרית ואיפשר לומר ג"כ שודר טעם שלנו שאין נוהגין בדין עובר לפני התיבה מפני שרוב המתאחר' לבא לכה אינם מתאחר' עד שיאמר החזן קדושה כי יבאו קודם לכן ויאמרו קדושה עם הצבור וע' כן נהבטלו דין עובר לפני התיבה ודין פרוס שמע של ק"ש של ערבית וגם מטעם זה נתפשט מנהגינו שפורסין על שמע מיד כשמתחילין הציבור התפלה בלחש דמי שיש לו לבא כסתמ' כבר בא ג"ל :

במקום שנהגין דין עובר לפני התיבה ב' האחר' שלא שמעו אלא כדי לצאת ידי קדיש וברכו וקדושה ב' מיד ששמעו קדוש' ילכו לדרסם ואין צריכין יותר וכל אחד גומר תפלתו ממקום שעומד שם אבל הפורס ועובר לפני התיבה ישלים כל התפילה ולא יפסיק כי אין שייך למי שמתחיל בתפלה שפסיק באמצע וילך לדרכו אע"פ שלא התחיל בה אלא משם להוציא אחרים וכ"ש אם לא התפלל תחלה הפורס והעובר לפני התיבה שישל' תפלתו אע"פ שצטרך לקרא אח"כ ק"ש שהרי דילג אותו מ"מ מוטב שישלים תפלתו במקום שמתחיל בה ויקרא ק"ש אח"כ אע"פ שלא יסמוך גאולה לתפלה אבל במקום שאין נוהגין אלא לפרס על שמע אין הפורס ולא האחרים צריכין לומר יותר רק קדיש וברכו ומפסיקין והולכין למקום וכל א' גומר תפלתו ממקום שפסק לפרוס שאין פורסין אלא להוציא אילו בקדיש וברכו שהם דברים שאין רשאים לומר ביחיד והם דברי טבח בעלמא ודי בשבחים אלו אפילו פורס בעצמו מה שאין כן ברכי תפלה שאינו דרך כבוד אפילו לפני מלך כו' שיבקשו צרכי מלפניו

מלפניו ויפסיקו באמצעם וילכו לדרכם קו לפני ממה הקבה
 והרע שהרי אפילו במקום שפורסין ועוברין אין אומרים רק
 ברכת יוצר אור ומדלגין ואומרים אבות ונבורות כו' ובדברים
 אלו ר"ל בפריסת שמע והעברה לפני התיבה אסור להפסיק בין
 גאולה לתפלה או בק"ש וברכותיה לפיכך אסור לש"ץ להפסיק
 בין ברכו וק"ש לתפלה או בק"ש וברכותיה כדי לפרוס על שמע
 לאותן הבאים לב"ה לאחר שהתפלל הקהל קריש וברכו והתחיל
 בברכת יוצר אור אבל אם באו' לאחר ברכו מיד קודם שפתח
 ביוצר אור והם לא פרסו על שמע יכול הש"ץ לחזור ולפרוס
 להם על שמע דה"ל סדר שבחים ואין קפידא בכופל זה אחר
 זה אבל כשהתחיל ברכת יוצר אור לא יפסיק בשבילם מ"מ איש
 אחר יכול לפרוס על שמע או להתפלל בי' כל התפלה אפילו
 באותה ב"ה שכבר התפללו להוציא אחרים ידי חובתן רק שלא
 יעמוד החזן השני במקום שעמד הראשון שזהו גנאי לראשני'
 שנראה כאילו לא יצאו בראשונה ידי חובתן ודווקא שעדיין
 הראשונים בב"ה אלא שהשלימו סדרן אבל אם יצאו הראשונים'
 יוכל לעמוד החזן השני במקום שעמד הראשון ולא עוד אלא
 אם אין חזן לאחרונים יכול אפי' החזן הראשון להתפלל שנית
 להוציא גם האחרונים ומנהיגו לפרוס על שמע חוץ לב"ה
 כשתחילו הציבור תפלת י"ח בלחש אבל המנהג היותר נכון
 הוא לפרוס חוץ לב"ה כשישימו הציבור תפלת י"ח וכל זה כדי
 שלא לערבב הציבור בתפלתם ושיוכלו אפילו מי שש"מ כבר
 קריש וברכו להשלים מניין' אם יחסרו :

ב סומא שלא ראה מאורו מ"מ יכול לפרוס על שמע ולברך
 יוצר המאורו שאע"פ שאינו רואה המאורו מ"מ הוא נהנה
 מהם שרואים אחרים שיורוהו הדרך אשר ילך בה :

ע מי הם הפטורים מק"ש ובו ה' סעיפים :

- א** נשים ועבדים פטורים מק"ש מפני שהיא מצות עשה
 שהזמן גרמא דהיינו זמן קימה וזמן שכיבה וכל מצות
 עשה שהזמן גרמא נשים פטורות כמו שיתבאר לעיל סימן י"ז
 ועבדים הוקשו לנשים בג"ש דלה לה גבי שפחה מ"מ נכון הוא
 ללמדם שיקראו פסוק ראשון עם בשכ"מלו כדי שיקבלו עליה
 עול מלכות שמים :
- ב** קטנים פטורים כמי שפטורים מכל המצות הכתובים
 בתורה דאיש כתיב בהו ולא קטן לר"ת דווק' כשלא הגיע
 לחינוך אבל אם הגיע לחינוך אביו הייב לחנכו מדרבנן כמו
 בשאר המצות ולרש"י אפי' הגיע לחינוך בשאר מצות לא הטילו
 חז"ל לחנכו בק"ש מפני שאינו מצוי אצלו בזמן ק"ש בערב וישן
 הוא בבקר מ"מ ראוי לנהוג כר"ת :
- ג** חתן הכונס את הבתולה פטור מק"ש ג' ימים הראשונים
 אם לא עשה מעשה מפני שהוא טרוד טרדת מצוה ואינו
 יכול לבוין בק"ש אבל הכונס את האלמנה חייב שאין כאן
 טרדה וכן מנ' ימים ואילך אפילו כונס הבתולה כבר נתקדשה
 דעתו ופטור ודווקא טרדת מצוה פוטרת דהוי ליה כעוסק
 במצוה שפטור ממצוה אחרת אבל שאר טרדה כגון טבעה
 ספינתו בים וכיוצא בו אינה פוטרת דאטו משום שהוא טרוד
 בעסקיו ובממנו יפטור עצמו וידח' את המצוה אדרבה יפנה
 הוא את לבו מממנו ומכל עסקיו וישם בטחונו בש"י ויעסק
 במצותיו וה"מ שכונס את הבתולה פטור בזמן הראשונים
 שהיו מכוונים במצות מאד ואם היה להם טרדת מצוה פוטרתן
 פלקרות כיון שלא היו יכולים לבוין כראוי גם החתן טרדהו
 פוטרתו אבל עכשיו שגם שאר בני אדם אינם יכולין לבוין
 כראוי גם הכונס את הבתולה חייב לקרות ואדרבה בזמן הזה
 אם החתן לא יקרא ה"ל כיוהרא כלומר אני מכוין בפעם אחרת
 חוץ מעכשיו שאני טרוד זה יוהרא ואסור העוסק בתורה
 ולומד חייב להפסיק ולקרות ולברך לפניו ולאחריו שאין עשה

דת' דוחה העשה דק"ש דאל"כ כל אדם יפטור עצמו ממצות
 ק"ש שילמוד בזמן ק"ש שהרי מצות עשה דת"ת הוא בכל עת
 ובכל רגע בין ביום ובין לילה ואימתי תתקיים מצות עשה
 דק"ש שהיא בזמן שכיבה וקימה אלא ודאי מצוה עשה דק"ש
 עדיפא ודוחה ת"ת שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינו עוברת
 דדווקא בשתי מצות ששתיהן עוברות אמר' העוסק במצו' זו
 פטור ממצוה אחרת ולא כשאחת עוברת ואחת אינה עוברת
 שיכול לקיים שתיהן מיהו אע"פ שהגיע זמן ק"ש לקרות כל
 זמן שיש לו שהות עוד לקרות יכול ללמוד ולקרות אח"כ ואין
 צריך להקדים ולקרות ואם הוא לומד לרבים והוא בעניין שאם
 יפסיק מלימודם יתבטלו אחר כך ולא יוכלו ללמוד אינו צריך
 להפסיק דעשה דרכים עדיף :

ד והעוסק בצרכי ציבור דרי הוא כלומר תורה לרבים ואין
 צריך להפסיק ולקרות אלא יגמור עסקיהם ויקרא אח"כ
 אם נשאר עת לקרות ואם לא נשאר מה יעשה הרי עסק במצוה
 ופטור ממצוה זו אבל על כל פנים יעשה מה שיכול ויקרא
 לפחות פסוק ראשון עד בשכ"מלו בומונה כי זה דבר קצר הוא
 ואיפשר לו לקרות אפי' בשעה שעוסק בצרכי ציבור :

ה היה עוש' באכיל' או שהיה במרחץ או שהיה עוס' בתספור'
 או שהיה מהפך בעורות או שהיו עוסקים ויושבים בדין
 והגיע זמן ק"ש אם יש עוד שהות לקרות גומר דברים אלו ואח'
 כך קורא ואם היה מתייר' שמא יעביד זמן ק"ש ופסק וקרא הרי
 זה משובח זהו דעת הרמ"בם אבל לדעת הרא"ב מ"מ פסק וקורא
 אע"פ שיש שהות לקרות :

ע אבל והעוסקי' במת פטורים מק"ש ובו ז'
 סעיפים :

- א** מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אפי' אינו מוטל
 עליו לקברו כגון אחותו נשואה שבעלה חייב לקבורה
 וכן אחיו שיש לו בנ' שבניו חייב לקבורו או יש לו מי שישתדל
 בשבילו בצרכי הקבורה אפי' פטור מק"ש ומתפלה מפני שהוא
 טרוד ונבהל בטרדת מצוה להיות מסייע ומתעסק בצרכי
 קבורתו ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי
 משום כבוד המת שלא יתלו הבריות טעמו בהומרא שמהמיר
 על עצמו אלא יאמרו מפני שזה המת אדם קל היה בעיניו לפיכ'
 אינו נטרוד ולא נבהל במיתתו וה"ל גנאי למת על כן לא יחמיר
 ולא יקר' : בעל שלחן ערוך פסק ככאן שאם יש לו מי שישתדל
 בצרכי הקבורה ורוצה להחמיר על עצמו ולקרות אין מוחז'
 בידו ודבריו תסוהים בעיני דאררבה כ"ש הוא שאם אפילו במי
 שאין מוטל עליו לקבורו כגון אחותו נשואה אז"ל שאינו רשאי
 להחמיר על עצמו ולקרות קו"מי שמישל עליו לקבורו אלא
 שיש לו אחר שמשתדל בשבילו שאינו רשאי להחמיר כ"ל :
- ב** בד"א בחול שיכול להתעסק בצרכי המת הג"ס והוא"ל ויכול להתעסק
 וקבורתו וטרוד בהן אז פטור זנכ"י המת וקבורתו
 מק"ש ומתפלה : אע"פ שאינו עוסק עליו רין
 לנינות מפני כבודו כל מת שיהא לנו פנוי לחשוב על נרכי המת
 ויחשוב נהס תמיד) אבל בשבת שאינו יכול להתעסק
 בהן חייב כל היום עד הערב אם מחשיך בערב על התחום
 להתעסק בצרכי קבורה אבל אם אינו מחשיך על התחום חייב
 גם לעת ערב שהרי אינו טרוד בצרכי קבורה וי"ש שני של
 גליו' דינו כחול שהרי יכול לקבור בהם ע"י ישראל וי"ש ראשון
 אם רוצה לקבורו בו ביום ע"י גוים דינו כחול שבינו שהוא צריך
 להמציא להם צרכי ארון והכריזו הרי הוא טרוד בצרכי קבורה
 קרינן ביה ואם אינו רוצה לקבורו בו ביום דינו כשבת :
- ג** המשמר את המת אפילו אינו מתו פטור מק"ש ומתפלה
 דהא עוסק במצוה הוא והעוסק במצוה פטור מן המצוה
 ואע"פ

ז ואלו הם שמות המצוות אשר נאמרו לך
 בלא הפסקת שלית משום דאשרו חשיב כגופו ויש מי
 שאוסר ונכון להוסיף לדבריו :

ח ואם היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בהזרת
 פנים בלא הפסקת שלית דבבניו קטנים ודאי לא יבא לידי
 הרהור ואם הם גדולים צריך להפסקת שלית :

ט ועוד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיו לו י"ב
 שנים והתינוקת עד שירא לה י"א שנים ואפילו הביאה ב'
 שערות מותר ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת אם הביאו שתי
 שערות אסור בלא הפסקה ואם לא הביאו ב' שערות מותר
 ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת הרי הם גדולים ממש
 ואפי' לא הביאו שתי שערות אסור בלא הפסקה :

עב דין נושאי הכסה והמנחמין והמלוין ובו ה'
 סעיפים :

א נושאי הכסה ותלפיהן וחילופי חילופיהן בין אותם שהם
 לפני המטה בין אותם שהם לאחריה מאחר שלמטה
 צורך בהם לשאת אות' פטורים ושאר המלוין את המת ואין
 למטה צורך בהם חייבין כד' הם דברי הרמב"ם וכל דה"פ אותם
 שהם לפני המטה כו' כלומר אותם שהם סמוך למטה בין שהם
 סמוך לפני המטה בין שהם סמוך לאחריה מאחר שהמטה
 צריכה להם ודאי שהרי הם סמוכים לה ודרך הנושאי' שיתחלפו
 עם הסמוכים להם לפיכך הם פטורים ושאר המלוין שהם
 דחוקים מן המטה ולא יגיע עליהם שיטתו חייבים :

ב לפיכך אין מוציאין את המת סמוך לק"ש אם הוא בעניין
 שאין שהות להוציאו ולקבורו קודם שיגיע זמן ק"ש כד'
 שיוכלו כול לקרו' ואם התחילו להוציאו אין מפקינן מלהוליכו
 כדי שיקראו כולם אלא עוסקין בהוצאה שהתחילו בה ונקריאה
 עושין כמו שכתבנו למעלה מאחד שלמטה צורך בהם כו' .

ג העם העוסקי' בהספד בזמן שהמת מיטל לפניו' נשמטי'
 אחד אחד וקורין ומתפללין אין המת מיטל לפניו' הם
 קורין ומתפללין והאונן יושב ודומם :

ד קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם
 הולכים אחריהם ממקום הקבר למקום שדרך לעמוד שט'
 האבלים לעשו' שורה לקבל תנחומין אם יכולין העם להתחיל
 ולגמור אפילו פסוק ראשון קודם שיגיעו לשורה יתחילו וכיון
 שהתחילו בפסוק ראשון יגמרו כל הק"ש קד' שיתחילו בתנחומי'
 ואם אין להם שהות קודם שיגיעו לשורה לומ' אפי' פסוק ראשון
 לא יתחילו בק"ש אלא בתנחומין אם יש להם שהות עוד לקרות
 בזמנו אחר כך :

ה היו עומדין בשורה לנחמו והגיע זמן ק"ש השיר הפנימי'
 שרואין פני האבל פטורין וההוצגונים שאינם רואין פני
 האבל חייבין :

עב שלא לברך כשאיבריו רואין את הערו' ובו
 ו' סעיפים :

א היה ישן ערום בסליתו לא יקרא ק"ש עד שישפספס בסלית
 על לבו או למטה מלבו שירא חוצין בין לבו לערותו דאם
 אינו מכסה את לבו או אינו חוצין הרי לבו רואה את ערותו
 ואסור לקרות דכתיב וזהו מחניך קדוש ולא יראה בך ערות
 דבר קרי ביה לא יראה' ודווקא בבגד צריך לכסות או להצנין
 וכיסוי ידים אינו מועיל כיון שהכל נוף א' אין שייך לומ' שהגוף
 יכסה עצמו וכן כיסוי ראשו אינו מועיל בידים אלא צריך בגד ;
 וזהו אם לבו רואה ערות חבירו אסור לקרות כנגדה וכן כנגד
 ערות גוי או ערות קטן הראוי לכיאה אסור ובכולהו הוי שעמא
 משום לא יראה בך וגו' :

ב היה הרויץ ערום כמים צלולין ורוצה לשתות וצריך לברך
 יכסה לבו בבגד כשיברך שמימי מים אינו כולם שהרי
 הם צלולין ולבו רואה את הערוה ואם המים ענורין שאין איבריו
 נראין בהן והוא ברויץ מותר לקרות שהרי המים מכסין אותו
 והוא שלא יראה ריחן רע שאם היה ריחן רע אסור לברך וי"א
 אם אין לבו בהוד המים רק למעלה מן המים אף בצלולין מותר
 לקרות בלא כיסוי הלב שכיון שאין הלב והערוה במקום אחד
 אינו נקרא לבו רואה את הערוה אע"פ שהמים צלולין אבל על
 כל פנים יזרח שלא יכתב בערוה בעינו כשקמ' צלולין דכיון
 שאינו מסתכל בה אע"פ שהיכול לראו' לית לן בהומת' דהא
 דלא ירא' נתי' והרי אינו רואה שהרי עוצם עינו מראו' ברע :

ג ואם האדם מהבך גופו בהרעותו דיינין ליה כחציצה
 כבגד ומותר לקרות אע"ג דכסוי ידים אינו מועיל שאני
 לב יוד דחד גופא אינו ואין הגוף יכול לכסות את עצמו אבל
 לענין חציצה הפסק ורעותיו אף על גב דחד גופא אינו הוי
 חציצה מעלייתא :

ד הנשים יכולין לברך ולהתפלל כשהן לבושות לחלוק אע"פ
 שאינם מפסיקות למטה מהלב לפי שערותן למטה מאד'
 ואין לבן רואה ערותן' ואם הן ערוכות צריכות שתהא ערוה
 שלהן טוחו' בקרקע או שיושבת על שאר דבר שאו' ערותן
 מכוסה ואין לבן רואה ערותן מה שאין כן באיש שאין ישיבה
 מועיל בו ואפילו מכסה ערותו בירכותיו אינו כלום שאין הגוף
 מכסה את עצמו ולעולם צריך כיסוי אחר או חציצה :

ה ושאר איבריו שרואין את הערוה מותר דכי קרינן לא ירא'
 בך וגו' לדבר שהוא עיקר באד' ועיקר חייתו תלוי בו כגון
 הלב אבל שאר איבריו לית לן בה אבל אם אחד מאיבריו נוגעין
 בה אסור לקרות ק"ש או להתפלל דגורנין נגיעת שאר איבריו'
 משום נגיעת ידיו ונגיעת ידיו שלא יבא לידי הרהור וכן הדין
 בערות חבירו שלא יהיו איבריו נוגעין בערות חבירו וירוכתו
 שהערוה שוכנת עליהן נגיעה ג"כ אסור בהן וצריך להפסיק
 בבגד או להרחיקם בענין שלא יגע הגיד בהן אבל הכיס לית
 לן בה שלא יבא לידי הרהור על ידי נגיעת הכיס בהן :

עב הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג ובו ד'
 סעיפים :

א שנים שהיו ישנים במטה אחת בסלית אחד ובשר שניהם
 טענים זה בזה לא יקרא ק"ש שטא יבא לידי הרהור כיון
 כבשרם נוגע ואם היה שלית מפסקת ביניה' ממתניהם ולמטה
 מותר לקחת אפילו בלא החזרת פנים דלא אתו לידי הרהור
 בית' שהשלית מפסקת ממתניהם ולמש' אבל ממתניה' ולמעלה
 אפי' כשרם נוגע זה בזה לא אתו לידי הרהור :

מתירין לקרות אע"פ שהיא בכשרו דהי היא מכוסה ואין השבח והתפלה יוצא אלא מפיו וחוטמי שהוא מנשם בה דכתיב כל הנשמה תחלל יה כלומר אין עיקור החילול תלוי אלא בנפשו שנגמטו יוצאה ממנו דהיינו הפה והחוטם ולא שאר האברים לפיכך אין נניעת צוואת מזקת בשאר אברים ויש אוסרי מרבתי כל עצמתי תאמרנה יי' מי כמך דהי כל האברי' משבחים אותי ית' ואם הצוא' בנפומה יועיל שהוא מכוסה הרי כל תנף ככלל שטבח וי"א שלא התיר המתיר בצוואה על בשרו אלא במקו' שהיא נכסית מאליה בלא מלוכשים כגון אצילי ידיו וזויתא בזה דהי כיסוי אבל במקום אחר שהוא מגולה כשהוא בלא מלוכשים אין כיסוי המלוכשי' מועיל בה ושכבת זרע על בשרו דינו כצוואה דהוי נמי בכלל צאתך שהוא דבר מיאוס וטומאה היוצא ממנו :

ה צוואה כפי שבעה אפילו היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל אפי' אינה נראית כשהוא עומד אלא נראית כשהוא יושב אסור אע"ג דעל בשרו איכא למ"ד מותר אפילו נראית רק שמכוסה בכגדים וה"ג הרי הוא מלוכש שאינו קורא ערום ואפילו לפי ה"א שאמרו שלא התיר המתיר אלא במקום שהיא נכסית מאליה כגון אצילי ידיו כו' והתם נמי כשאין מגביה דיו אינה נראית אבל כשהוא מגביה ידיו הרי נראית כמו הכא שאני הכא שהיא במקומה מקום שדרכה לצאת ונפיש זוהמה טפי מכשהיא שלא במקומה :

ו היה לפניו מעט צוואה יכול לבטלה ברוק שירוק בה ויקרא כנגדה שהרי היא מכוס' והוא שהוא הרוק עבה ואין ביטול הרוק מועיל בה אלא לפי שעה אבל אם לא יקרא מיד הרוק נימוח ונבלע בה ודרי הצוואה חזרה להיות מגולה ואסור לקרות : ז מי רגלים לא אסרה התורה לקרו' כנגדן אלא כנגד העמיד של קילוח כשיוצא מן האדם אבל לאחר שנפל לארץ אפי' אינה מכוס' ולא נבלעים לא אסר' התור' דרמינן קראי אהרדי כתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ ולא כתיב בה כאן כיסוי וכתיב אחריו ותד תהיה לך על אונדג' וגו' וכסית את צאתך ומשגינן לא קשיא כאן בגדולים כאן בקטני' כלומר בגדולים צריכין כיסוי ובקטנים אין צריכין כיסוי רק תצא לחוץ כי בשעת הקילוח אסור אבל מיד שנפלה לארץ מיהר מ"מ רבנן גזרו בזה שאף הם צריכי' תיקון וכמו שיתבאר בע"ה בסימן שאחר זה או שיהיו נבלעים בקרקע כמו שיתבאר סימן פ"ב בע"ה לפיכך ספק אם צוואה בבית מותר לקרות דחזקת בית שאין בו צוואה אבל אם ספק אם צוואה באשפה הוה ליה ספקא דאורייתא שדרך אשפה להיות שם צוואה ואסור לקרות אבל ספק מי רגלים אפי' באשפה מותר שאין כאן אלא ספקא דרבנן ובדאי גזרו בספיקא לא גזרו :

ח קרא ק"ש או דתפלל במקו' שראוי להסתפק בצוא' ומצא' אחר כך דרי פשע וחטא מתחלה שקרא והתפלל במקום שראוי להסתפק ולא בדק והוה בכלל זבח רשעים תועבה וצריך להזוור ולקרות ולהתפלל אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו הוי אונס ולא חטא ואין צריך לחזו ולקר' . (וע"ל סי' נ' סעי' כ"ז אבל מי רגלים אפי' מצאן במקום שראוי היה לו להסתפק אין צריך להזוור ולקרות כיון שהוא דרבנן :

עד שלא לקרות כנגד מי רגלים ובו ב' סעיפים :

- א מי רגלים אסור רבנן לקרות כנגדן אפי' הם בבלי' עד שיטיל לחוכן דביעית מים ל"ש זוס על גבי קרקע ל"ש הם בבלי' ובלבד שלא יהא עביט המיוחד להם שהוא מיאוס ביותר ודינו יתבאר לקמן סימן פ"ב בע"ה ל"ש היו הם בבלי' תחילה ונותן מים עליה לא שנא היו המים בבלי' תחלה והטיל בתוכן מי רגלים לעולם בשלין ברביעית מים :
- ב וביעית שאמרנ' למי רגלים של פעם אהת' ולשל שמי פעמים

היתה שליתו הגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמשה אף ע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערום מותר לקרות ק"ש שהרי אין לבו רואה ערותו אכל להתפלל אסור עד שיכסה לבו דק"ש אינו אלא דברי שבת ואינו כמדבר לפני המלך דשבת אומרים אפילו שלא בפניו ודיו בכסוי ערוה אבל תפלה שהוא מבקש צרכיו כעומד לפני המלך צריכ' להיות באימה ובריאה וכשהוא אינו מכוסה אלא במתנים אין זה אימה וירא' רק כשמכסה לבו : (וע"ל סימן נ"ח סעיף ה')

עה כמה צריך לזוהר בשעת ק"ש שלא לקרות כנגדו וכו' סעיפים :

א טפח מגולה באשה במקו' שדרכה לכסות הוי ערוה ואסור לקרות ק"ש כנגדה דלא ליתי לירי הרהור אפי' היא אשתו ואפי' שוקה שדרך להיות באיש מגולה באשה הוי ערוה ואסור לקרות כנגדה אבל פניה ידיה ורגליה שדרכן להיות מגולין מותר לקרות כנגדן דלא אתי לירי הרהור והואיל ורגלי בהן זדווקא לאיש אבל היא בעצמה כבר אמרנו למעלה אפי' כולה ערומה אם רק פניה שלמשה טוחות בקרקע מותרת לקרות ולברך :

ב שער של אגא' שדרכה לכסותה אסור לקרו' כנגדה אפי' באשתו אבל בתולות שדרכן לכת פרועות הראש מותר וה"ה שערו' של נשים שדרכן להיות מגולין כגון שערות הרגלי' לצאת חוץ לצמתן מותר וכ"ש פאה נכרית שאינו שלה אפילו דרכה לכסותו מותב :

ג יש לזוהר משמיעת קול של אשה בשעת ק"ש ואפי' מאשתו ודווקא קול של שיר חמרי מיתוי לירי הרהור אבל קול דיבור שרגיל בו לית'לן בה דלא מיתוי לירי הרהור :

ד ערותו של קטן אסור לקרו' כנגדה ויש מתירין כנג' ערות קטן שאינו ראוי לביאה דלא מיתוי לירי הרהור . (וע"ל בע"ז סי' רס"ה) אבל ערות גוי שהם בני נח אסור לקרות כנגדה אף על גב דכתיב בהן אשר בשר חמור בשרם וזהו לן למימר חמור בעלמ' הוה להו שמתיר לקרות כנגד ערותן מ"מ בין דכתיב וערות אביהם לא ראו ש"ם דעיותן מידא ערוה מתקריא ודעתה אמרה לא יראה בך ערות דבר אפילו ערות בני נח במשמע :

ה ערוה בעששית רואה אותה דרך דופנותיה אסור לקרות כנגדה דהא לא יראה כך ערות דבר כתיב והא מתחזיא :

ו ואם היתה ערוה כנגדו וחזוי' פניו מסגנו או שהעלים עיניו או שהוא בלילה או שהוא סומא מותר לקרות דבראייח תלה רחמנא והא לא חזי ליה :

עו להזוור מצוואה בשעת ק"ש וכו' ח' סעיפים :

א צוואה בעששית מותר לקרות כנגדה אע"פ שרואה אותה דרך דופנותיה מותר משום דצוואה בכיסוי תלה רחמנא דכתיב וכסית את צאתך והא מתכסיא :

ב צוואת כגומא מניח סנדלו עליה וקורא ואף ע"ג דהסנדל כרגלו אינו בשל לגבי גופו דגוף אחר הוא וחשיבוי כמכוס' אכיון שאין רוח רע מגיע לו מותר והוא שלא יהא סנדלו נוגע בה שאם נוגע בה לא חשיב מכוסה אלא חשיב הכל גוף אחד ואין כאן כיסוי :

העכירי צוואה לפניו אסור לקרו' כנגדה אפילו כמלא עיניו דבכיסוי תלה רחמנ' כמו שיתבאר לקמן סי' ע"ט בע"ה :

פי החזיר בצוואה עוברת דמי אפי' עולה מן הנהר אין הרחיצה מועיל לו שכיון שדרכו ללכלך בפיו כל היום מצוואתו לא רוחץ והוי כגוף של רעי :

ד היקפה צוואה על בשרו ומכוס' כנגדו או שהכני' דיו בבית דכסא שיש בה מחיצות דרך חזו ואינו מרחי' ריע' ריע' יש

לבוש התבלת חלבות קש וברכותיה

עמים שתי רביעות ולש ג' וכן לעולם :

היכי הפסקה מעלת לצואה עצמה הנ' מעולה לרחק שלח ויש להחמיר כסבורה הראשונה :

ג חצר קטנה שנפרצה במילואה לנחלה והגדולה עומדת עליה מכל צד לא חשיבא הקטנה כבית בפני עצמה כיון שנפרצ' לנדולה במילואה אבל הגדולה כיון שכותליה ערפיס על של קטנה מצד זה ומצד זה חשיבא כבית בפני עצמ' הילכך אם צואה בגדולה אסור לקרות בקטנה דהו' רשות אחד לה' עד שירחק כשיעור מלפניו מלא עיניו מלאחריו וצדדיו ארבע אמות ממקו' שכלה הריח ואם צואה בקטנה הו' הגדולה רשות בפני עצמה ומותר לקרות בגדולה בלא הרחקת אס' אין מגיע לו הריח :

ד צואת כלב וחזיר אס' נתן כתיובן עורו מרחיקין מהם כמו מצואת אדם ואם אין בהם עורות הו' כשאר צואת בהמה וחיה ועוף שמותר לקרות אצלם מיד בין היא לפניו או לאחוריו אס' אין בהן ריח רע ואם יש בהן ריח רע דינ' כדיון צואת אדם ; וה' וכן צואת חמור הרכה לאחר שבא מן הדרך וצואת חתול ונמיה ונבלה מסרח' דינ' כצוא' אדם מלפניו מלא עיניו ומן הצדדים ומלאחריו ד' אמות ממקום שכלה הריח :

ו ויש אוסרין ג' כנגד מי רגלי חמור הבא מן הדרך וכנגד צואת תרנגולים שהיא אדומה מפני שהיא מסרחת הרבה וצואת שאר בהמות וחיות אף ע'פ' שיש להן ריח רע מיד אחר היציאה דרכו לפסוק מיד ומותר לקרות ק'ש כנגד הצואה שלהן לפיכך ההולך בדרך אע'פ' שרואה צואת בהמה כנגדו אס' אין הריח בא לו אינו חושש למיעו'ם לתלות בשל חמור ומותר לקר' ואם הוא סמוך לעיר דשכיחי בה חמורים יש לחוש מפני שרוב הבהמות היוצאות שם חמורים :

ז צואת תרנגולי הרזובי בבית דינ' כדיון שאר צואת בהמה וחיה אבל הלול שלהן יש בו סרוחן גדול והוא מאוס דינ' כצואת אדם לפניו מלא עיניו ומן הצדדים ומלאחריו ד' אמות ממקום שכלה הריח :

ח וכן אשפה שיהו רע ודאי מצואה וממי רגלים בא ואסור לקרות כנגדה זה דכלל כל ריח רע הבא מדבר הספיר' כיצא באלו שנתפרשו שיש לו עיקר מרחיקין מסנה כדיון צואת אדם דכלל ונשמרתם מכל דבר רע ונומר וכלל והיה מחניך קדוש הם כלומר שאם מגיע אליו הריח רע זהו דבר רע ואין מחנהו קדושה ואסור לקרות :

ט אבל ריח רע שאין לו עיקר כגון הפחה אס' הוא יצ' ממנו אסור בד' עד שיכלה הריח וכ'ש לק'ש ואם הוא יוצא מחבירו התייר בד' מיד משום בתי מדרשת שאי אפשר שהתלמידים הנורס' יס' קצתם נורסים וקצתם ישג' ומפיתים בתוך השינה לכך הקילו בו חכמי' ולא אטריחו לשאל' היקיצתם להמתין עד שיכלה הריח אבל בק'ש שהוא שבת ביותר לו ית' אסור עד שיכלה הריח :

ב' מי שאינו יכול להשמר מהפיה ובו סעיף אחר

א מי שכריא לו שאינו יכול לעמוד על עצמו מלהפיה עד שיגמור ק'ש ותפלה מושב שיעבור זמן ק'ש ותפלה ולא יתפלל ממה שתפלל בלא גוף נקי ואם עבר זמן ק'ש ותפלה אנוס הוא ודינו בתפלה כשבח ולא התפלל שחיות שמתפלל מנחה שתיים : דיון ק'ש שעבר זמנה כבר נתבאר למעלה סי' נ"ח ואם ראה לו שיכול לעמוד על עצמו בשעת ק'ש יניח תפילין בין אהבה לק'ש ויברך עליהם דכיון דאנוס הוא יכול להפסיק ולהניח ויקרא ק'ש מיד :

ב' דין צואת קטן וכו' ב' סעיפים :

ע' מי שנצרך להטיל מים בשעה קריאה ובו סעיף אחד :

א היה קורא או מתפלל והתחילו מי רגליו שותת' לו על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לקרות אפי' אם נפלו על בגדיו ואפי' אם יש בהם טופח כדי להטפ' כיון שהם מכוס' בבגדו והוא בתוך ק'ש או תפלה לא גזרו רבנן שיפסיק ואם נפלו מי רגליו בארץ אס' הוא קורא בק'ש מרחיק מהם ד' אמות שהרי רשאי ללכת ולקרות ק'ש אבל אם הוא עומד בתפלה שאסור לו ללכת ממקומו לפיכך אם הוא במקום שנבלעין בקרקע ממתין עד שיבלעו ואם הוא ממקו' שאינם נבלעין אס' עריון לא התחיל בתפלה ודאי מרחיק ד' אמות מדבנגן וכתפלל אבל אם הוא עומד בתוך התפלה ואין לו רביעית מים פוסק עד שיכלו להו' שותתין וזוהר ומתפלל כיון דמראוריית' אינו אסור רק כנגד הקלות ורבנן הוא דגזור ברביעית או בהרחקת ד' אמות בעומד בתוך התפלה שאסור לו ללכת ממקומו לא גזרו ואם פסק בשעה ששותתין ושהה או המתין עד שיבלעו בקרקע ושהה אפי' כדי לגמור את כולה אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק ויא' דאם שהה כדי לגמ' את כולה חזר לראש וכן עיק' :

ע"ו מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה ובו ט' סעיפים :

א ריח רע שיש לו עיקר כגון צואת אדם מסרחת אס' היא מלאחריו צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח משום דכתיב והיה מחניך קדוש ושיעור ד' אמות טעמא הוא מפני שד' אמות של אדם קוננת לו בכל מקום מהלכה לעניין שבת ונטו' ומציאה ושאר עניינים ע'כ' ד' אמות של אדם הם כרשותו וביתו אשר הוא חונן שם וזהו מחניך לשון חנייה כלומר והיה כל מקום חנייתך קדוש והיינו כל הד' אמות ממקום שכלה הריח שאם היה ריח רע בתוך הד' אמות לא היתה כל חנייתו קדוש ואפילו אס' הוא תותרן שהוא חולה שאינו מריח צריך להרחיק ד' אמות ממקום שיכלה הריח למי שמריח ודווקא מלאחריו דליכא אלא משום והיה מחניך קדוש סגי בהרחקת ד' אמות אבל מלפניו בכיסוי תלה רחמנא וצריך לכסותה ואם אין יכול לכו'פם צריך להרחיק ממנה מלא עיניו עד שאינו רואה אותה וזה הוא כיסויה ואפי' בלילה או שהוא סומא שאינו רואה אותה צריך להרחיק עד מקום שלא היה יכול לראות ביום ואם הצואה מצדדיו דינו כמלאחריו וסגי בהרחקת ד' אמות ממקום שפסק הריח : ש"ץ המתפלל צואה בכ"ה או כבית שמתפלל שם אפי' היא לאחריו בכל הבית צריך לשתוק עד שיוציאה מאזר שמוציא רבים ידי חובתן אי אפשר שלא יהיו מן הקהל בתוך ד' אמות של הצואה וכיון שהם יוצאים בתפלה הוה כאילו הם מתפללים ודרי הצואה לפניהם ועיין לקמן סימן צ' :

ב היתה במקום גבוה עשרה טפחים או עמוק עשרה טפחי' או שהיתה בבית אחר ודאי בבית אחר אפי' הפתח פתוח וישב בצדה ורואה אותה אס' אין לה ריח יכול לקרות דכיון שהיא ברשות אחרת הו' כמו מכוסה אפי' הפתח פתוח כנעול דמי והו' כצואה בעששית וקרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש להרא' אס' אבל להר' שבא דווקא כשאינו רואה אותה אבל אס' רואה אותו אסור דהו' בכלל לא וראה כך ערות דבר ואינו דומה לצואה בעששית דהתם מ' מכוסה היא והתורה וכסית אמרה אבל הבא הפתח ורואה הוא ואין כאן כיסוי ורואן כנעול לא אמרינן ואם יש לה ריח לא מרגי'א הפסקה ושינוי רשות וצרכין להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח ויא' דכי

ואחריו ד' אמות ממקום שכלה הריח :
פד הרחקה מגרף של רעי בשעת ק"ש וכו' ג'
סעיפים :

א גרף של רעי ועביש של מי רגלים הרי הם בבית הכסא
לפניו מלא עיניו ואחריו ד' אמות ממקום שכלה
זאפי' אין בהם כלום ואין בהם ריח רע ואפילו השתלשלו
לא מרגיזי דכברא הוא גרע עביש ממי רגליו וזמן
צלולי' הם ומתערכים במים ומתבטלין . ויש שאין כן
זעביש שמה שבלוע בו אינו מתערב כמנע' בל' שיתבטל הילכ'
לא מרגיזי להו נתינ' מים ודווקא של חרס או של עין שדרכן
לבלוע הרבה ומזוהמין הן אבל אם הם של זמכות או של
חרס מצופי' כאבר או כלי מתכת אין דרכן לבלוע הרבה ומותר
לקרוב מגדן ובלבד שיהיו רחוצין יפה ולא יצא ריח רע מהם ;
ב ואם כפאן על פיהם הג"ה ולא גרע מנוחה נעטפו'
י' א' שמותר דהוי כמו דשרי כמו שנתנא' למיל'
מכוסה ;
ס' ע"ו סעיף א' :

ו' א' כיון שהזוהמ' נבלע בהן בתוך דופנותיו הרי הם כולם כמו
צואה תוכן ובהן ואין הכפיה
משני אותן מכוסין ואפילו הג"ה דהוי כמו נוטה הדנוקה
כפאן אסור לקחת כנגדן ; נסתלו ועיין נסיון
וכן מסתבר עד שיכפה עליהן (הנזכר סעיף ב')
כלי אחר שהם מכוסין בו או העמידן בתו' כלי אחר שמחיצותיו
גבוהין יותר מן הגרף ועביש עד שאין נראי' הו' נמי כמכוסין
ומותר אם אין באן ריח רע :

ג צוא' וימי רגלי' וגרף זעביש וכל דבר שאמרנו שדין הרחקה
מ' א' עיניו לפניו וד' אמות לאחריו לאו דווקא אם הם
בחצר או בשדה אלא אפי' אם הם בבית שהוא שם דינם שיה
שאינ צריך להרחיק מהם אפי' הם בתוך הבית רק לפניו מלא
עיניו . ולאחריו מן הצדדין ד' אמו' כל מי שקורא או מתפלל
במקום שאמרנו שאין קורין בו הוי קריאתו והפלתו כזבה תועב'
ולא יצא אם פשע וצריך לחזור ולקרות ולהתפלל ומה שדרשו
חז"ל פסוקי' אילו של מחניך קדוש או וחד תהי' לך וכל הפרש'
דוק' בשעת ק"ש ותפלה אע"ג דסתמא נאמר ומשמע לעולם
ג' ל' ב' תשובות יש בדבר חדא' שלא ניתנה תורה למלאכי השר'
ואי אפטר לאדם שיהא נזהר בכל זה לעולם ועוד דהא כל
הפרשה אבשעת מלחמה נאמרה שכן מתחלת הפרשה כי הצא'
מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע וגומר ואז הוא זמן
הבקשה והתפלה ותחנונים שישמעם מאיביהם והרי כולה
בשעת תפלה נאמרה והה' לק"ש וד"ה ג' :

פח דין בעל קרי בק"ש וכו' סעיף אחד :

א ד"ח אע"פ שאסורים בדברים המסונפים כמו שאמרנו
במקום שאין שניף אלא שומאה ואפי' שומא' היוצ' מסונפו
כגון זב אינם מקבלים שומאה ואסמכוה אקרא דכתיב הלא כה
דברי כאש וגומר ודרשו ד' מה אש אינו מקבל שומא' אף ד"ת
אינם מקבלים שומאה ואע"פ שאינו לימוד גמור אלא אסמכה'
בעלמ' סברא ג' כהוא שררי לא ניתנה תורה למלאכי השר' וכתו'
והנהי' בה יומם וליילה ואם נאסר כל השמאים כתורה כמה
ימים וליול' היה האד' פטור מתלמוד תורה שאין כל אדם יכול
להיות נזהר כשומא' ואין יכול להנהיג עצמו לעולם בשדה ואין
לומ' לפי הבניין אב דאש שאמרנו צואה ודברי' המסונפי' ויכחו
דמ"ש דלא דמי כלל חדא' שהאש ג' כ' לפעמי' הוא נמאס ויש לו'
ריח רע לפי הענייני' הנבערים בו נס הוא מריח והרי התורה
הרחיקתו בפירו' בוהיה מחניך קדוש ולפי הסבר' שכתבתו ג' כ'
אינו דומה שאע"פ שאי אפטר לאדם לזהר מצואה ומדברים
המסונפים ס' מה הוא בעצמו בטבעו מרהיק בהם כל מה שיכול
מצד המיאוס א"כ ראוי הוא ג' כ' וק"ו הוא שירחין מהם בעת
ק"ש ותפלה מה שאין כן בענייני' המסמאי' שאין האד' בשבעו'
ומעצמי' מחזיק מהם לולא מצות בוראינו ית' שהרחיקם לכך
סברא היא סלי' הרחיק' אלא לעניין עבודה בית המקד' וקדשו'

בלבד לא לד"ת וק"ש ותפילה לפיכך כל השמאים קורין בתורה
וקורין ק"ש ומתפללין חוץ מבעל קרי שהוציאו עזרא בתקנותיו
מכלל שאר השמאים וגזר שהיא אסור בד"ת ובין בק"ש ובין
בתפלה עד שיטבול ושעמו היה כדי שלא יהיו תלמידי חכמים
נוהגין קלות ראש בעצמן ויהיו מצויין אצל נשותיהן כתרנגול'
שמתוך נזירה זו יפרשו מנשותיהם כי ירע בעיניהם לפרוש כל
יום מד"ת וק"ש ותפילה זאח"כ כשראו שנס' בזה לא היו יכולין
לעמוד בסלו אותה תקנה וזה עמידו הדבר על הדיון שאף בעל
קרי מתיר בד"ת ובק"ש ובתפלה בלא טבילה וכלא רחיצה דמי'
קצין וכן פשט המטב' בכל העולם . יש שכתבו שאין לאשה
בימי ראיית' ליכנס לב' האו להתפלל או להזכיר השם או לנגע
בספ' שיש בו קדוש מפני שהיא טמאה וי' א' שמותר בכל שדרי'
ק"ל דכל השמאים קורין בתורה כמו שנתבאר וכן הדיון אבל
נהגו הנשים במדינות אילו להחמיר בעצמן ויפה הן עושים כה
כבר אז"ל על זה וכל המחמיר מאריכין ימיו ושנותיו . ובימי
ליבתם נהגו היהר אע"פ שלא טבלו דלא גרעה משאר שמאים
שכצבור שאין טבילה אלא לטהרה לבעלה . ואפי' במקום
שנהגו להחמ' בעת ראייתן מ"מ בימי' הנודאי' וכה"ג שרבים
מתאספי' ללכת לב' מותרין הם ג' ללכת לב' בשאר נשים
אפילו בימי ראייתן כי היו להם לעצבון גדול ביום שהכל
מתאספין לב' והם יעמדו חוץ וכבר מצינו הרבה דברים
שהתירו חכמים כיוצא בזה משום ענמת נפש כדי לעשו' להם
נחת רוח כ"ש כזה שהוא בלאו הכי חיתר נמור אלא משום נהג
בעלמא נהגו להחמיר לכך בימים האילו התירו להם :

פט הלכות תפלה וזמנה וכו' ח' סעיפים :

א חייב אדם להתפלל ג' תפלות בכל יום מהקנת חכמים והם
ערב ובקר וצהריים שהם ערבית ושחרית ומנחה כאשר
יהבארו זמניהם לפנינו בע"ה ותקנו אותם חז"ל כנגד התמיד'
שהקריבו בכל יום שבו היה זמן הקרבת עם הקטורת האברים
שהיה זמנם כל הלילה וקבלו חז"ל שעוד נתקנו מימות האבות
הקדושי' אברהם יצחק ויעקב אברהם הקן הפלת שחרית וכתו'
וישכ' אברה' בבוקר וגו' ופי' הפכו שהתפלל יצחק הקן הפל' מנחה
דכתו' ויצא יצחק לשוח בשדה לפניו ערב ואין שיחה אלא תפלה
שנאמ' לפניו יי' ישפוך שיהו יעקב הקן תפלה ערבית וכתב
ויפגע במקום וילך שם ואין פגיעה אלא תפלה כו' לפיכך נפרש'
אותו ג' כ' על הסדר שנתקנו זמן הפל' השחר עיקר מצותה הוא
שיתחיל עם הנץ החמה כדכתיב ייראוך עם שמש וכן ביקר'
דכתיב גבי אברהם פירוש בהנץ החמה שבו כתיב ויהי ערב
ויהי בקר וגו' וכשם שפי' ערב הוא שקיעת החמה כן פי' בקר'
הוא הנץ החמה וכן פירוש דבקר דגבי' עולת הכיז שהוא הפך
דכין הערכים מ"מ אם התפלל משעלה עמוד השחר והאיר פלג'
המזרח יצא בשעת הדחק שזהו נקרא ג' כ' בקר' לפעמי' בפסוקי'
וזמנה נמשך עד סוף ד' שעות שהוא שלישי חום שכל הזמ'
הזה קורין אותו בני אדם בקר ואם טעה או עבר והתפלל אחר
ד' שעות עד חצות אע"פ שאין לו שכר כתפלה בזמנה שכר
תפלה מיהא איכא אבל מתצות ואילך כבר עבר זמן הבקרי'
ואסור להתפלל שחרית והו' ברכותיו לכשלה שאז כתחיל'
להקרו' ערב שהחמ' מתחלת לנסות למערב ואינו בקר ועבר
זמנו ובטל קרבנו דמועדו כתיב גבי קרבן המיד וכבר אמרנו
תפלות כנגד תמידין תקנום :

ב וכדי שיהא אדם זהיר וזריז להקדים תפלתו אחז"ל מיה
כשצגיע זמן תפלה אסור לאדם להקדים לתת חבירו
ליתן לו שלום כי שלום הוא שם אחד משמותיו של הקב"ה שנז'
ויקרא לו יי' שלו' לפיכך לא ייטב' לפתחו של חבירו ויזכיה שמו
ית קודם שיקבל עליו עולות ית' ואם עשה כן כאילו עשהו במת'
ואסמכוה אקראי אבל מותר לומר לו צר' דמי' שב' מ"מ אפי'
זה

אלא סמוך למנהגו כמו שיתבאר בס' ר"ב בעה מפני שהם דבר מצוי שרוב העם נבנסים שם באורו זמן ומתעכבים שם שבתות שמה ע"י כך ישכח להחפלה עד שעבד זמן התפלה ודבר שאינו מצוי הוא לא נגזר ביהרבנן שמא יסודו יאמרו מצוי הוא בעצמו וזכר שגם לו יש שינוי בהצטרף שזו זוכר :

הנהגה הנזכרת החמה מי שהיא אנוס כנגד התורה עם שיריא והוא ידא שמא לא יתקן וק"ש יהיה יכול לקרו לפתו פסוק ויהי כבודי כבודי שיתפלל י"ח בביתו מעומד כבוננו קרי ש"כ לזכר עם ה' שיריא מיד שיעלה עמוד השחר שעיקר תפלה בעמידה וימתין מלקר' קרי ש"כ שניע זמנה ואע"פ שאינו סומך נאולה לתפלה ממה שיתפלל בזמנה ויסמך נאולה לתפלה והוא מהלך ולא יוכל לעמוד ולא יוכל להתכווין כיון שאינו עומד אבל ק"ש בקל יוכל לעמוד עד שיאמ' פסוק ראשון ובשב' מלו שז"ל זמן קצר רבין :

הנהגה הנזכרת החמה מי שהיא אנוס כנגד התורה עם שיריא והוא ידא שמא לא יתקן וק"ש יהיה יכול לקרו לפתו פסוק ויהי כבודי כבודי שיתפלל י"ח בביתו מעומד כבוננו קרי ש"כ לזכר עם ה' שיריא מיד שיעלה עמוד השחר שעיקר תפלה בעמידה וימתין מלקר' קרי ש"כ שניע זמנה ואע"פ שאינו סומך נאולה לתפלה ממה שיתפלל בזמנה ויסמך נאולה לתפלה והוא מהלך ולא יוכל לעמוד ולא יוכל להתכווין כיון שאינו עומד אבל ק"ש בקל יוכל לעמוד עד שיאמ' פסוק ראשון ובשב' מלו שז"ל זמן קצר רבין :

צ להתפלל עם חציבו וכמק' הראוי וכו' כ"ז סעי'

א הסתפלל צריך שיזן מקום לתפלתו ושיזן לה בניח ומחשבתו ונפו מקרי ציד לא יעמוד לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ואפי' אינו גבוה ג' טפחים מפני שכשהוא עומד על גבי כלי הוא מרוד וירא שמא יפול ולא יוכל לכוין בתפלתו ולא יעמוד גם כן על גב מקום גבוה אלא במקום נמוך ואסמכתא אקרא שאין גבוהות לפני המקום ברוך הוא שנאמר ממעמקים קראתיו יי' בלומר שנרא' כנאות אם הוא עומד במקום גבוה יותר משאר העם ואם הוא עומד במקום נמוך הרי הוא מפיל עצמו ומבניע ותפלתו מקובלת יותר ועוד אפי' אם הוא מתפלל יחידי אסור לעמוד על מקום גבוה ושעמ' הוא שאם הוא עומד במקום גבוה הרי הוא כמתרחק כלו' באילו הוא רוצה להתקרב יותר לשי' ש"כ על השמים ואינו יודע כי מלא כל הארץ כבודו ואפילו בעופק הארץ אין דבר נסתר ממנו וזהו ממעמקים ואם היה זקן או תולה שצריך לישב או לעמוד כך או שליח ציבור וכענינו להשמיע לציבור מותר :

ב ושיעור מקום גבוה שאמרו שאסור לעמוד עליו כשאנו כלי הוא דווקא ג' טפחים ואם אינו גבוה ג' טפחים לית לן בה דהיי בארעא סמיכתא ושרי' ואם היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ד' אמות הרי הוא כעלייה בפני עצמו וסות' להתפלל עליו וכן אם היה מוקף מצדו אע"פ שאין בו ד' על ד' מותר להתפלל בו שאין גבוה ניכר כיון שחלק רשות לעצמו :

ג האומנין שעושין מלאכ' לבעל הבי' יכול להתפלל בראש הדית ובראש התאנה ואין כזה משום לא יעמוד על גב מקום גבוה ומתפלל דכיון שעלו לעשו' מלאכתו הו' כמו שעול' לעלייה שהוא רשות בפני עצמו וכשאר אילנות צריכין ליתר' והטעם שנשנתנו זית ותאנה משאר אילנות מפני שיש להם ענפים הרבה יותר משאר אילנו' ויכולין לעמוד שם שלא בדוחק ואין שם פחד ליפול כל כך ויש מורה גדול בעלייתן ובירידתן ויתבטלו ממלאכתן ודדי הם נשתעבדו למלאכה ולפיכ' הקילו בהם ואמרו שיתפללו שם ולא ירדו שלא יבטלו מלאכתן אבל שאר אילנו' דליכ' ביטול ירדו ובעל הבי' אפי' מראש הו' והתאנ' צריך ליתר' להתפלל והוא אינו משועבד למלאכה שהו' ברשות עצמו ואם הקילו אצל פועלי' מפני כישול מלאכ' לא הקילו אצל

ה לא התירו אלא כשהוצרך בלאו הכי לעבוד דרך שם אבל אם שנו הולך שם אלא להקביל פניו גם זה אסור קודם תפלה כי איך יקביל פני אדם קודם שיקביל פני השכינה ית' וכן אסור לברוע לחבירו אם משכים לפתחו אפילו אם לא יאמר צור' דמרי טוב שלא יברע לחבירו קוד' שיברע לפני הטי' ומזה הו' י' שאפי' בלא משכים לפתחו אלא בלאו הכי עובר שם אסור לברוע לו' ואם התחיל לברך הברכות הרי קבלה עול מלכות שמים בברכות ואין לחוש אה"כ ללכת לפתח הפתח ולתת לו שלום אם הוא במקום שיכול להפסיק וכן אם פג' חבירו בדרך או בשוק אפי' קודם שרתחיל הברכות מותר לומר לו שלום וי' שאפילו במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי טוב ולא יאמר לו שלום כדי שיזן אל לבו שהוא אסור להתעבב בדברים אחר' כלל עד שיתפלל שע"י שישינה בלשנו יזכר :

ז וכן אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלה י"ח ולא באילו שמשכימים ואוסרים קצת שדות ותשכחות וקודם שיתפללו הולכי' לעשות חפציהם דודאי לא שפיר עבדי דעיקר מה שהקפידו חז"ל אתפלת' י"ח הקפידו שלא יעכבו אותה : ולא יאכל ולא ישתה קודם שיתפלל ואם אכל או שתה קודם לכן אסמכו עליו קרא ואמרו עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחר גויך ואמרו אל תקרי גויך אלא נאיך אחר שנתנאה זה מקבל עליו עול מלכו' שמים ומה שהוצרכו לפנות הכתוב באל תקרי שהרי' אפילו בקריאת פשט הכתוב ג' כ' היו יכולין לדרוש אותי השלכת אחר גויך נופך שפי' גויך הוא נופך כלו' השלכת אותי אחר צרכי' נופך לא רצו חכמים לעשות כן שהרי הפסוק הזה אינו אלא אסמכתא ולא על דבר זה נאמר שדבר זה אינו אלא מדרבנן והם לא רצו לאסור כל צרכי' הגוף אלא דברים שאדם מתנאה בהן ולפיכך אמרו כן אבל מים מותר לשותת קודם התפלה בין בחול בין בשבת וי"ס ולא שייך בהו' נאווה ואע"פ דבשבת וי"ס יש קידוש לפניו וק"ל אסור לשתות אפי' מים קודם קידוש כדבעינן למיכתב לקמן בעה' שאנו דבא בבקר שערין לא הגיע זמן הקידוש עד הסעודה : והרי התפלה שחייב להתפלל היא לפניו ובתפלה אין כאן איסור אלא משום נאיך וכמים אין בהם משו' נאווה שאין אדם מתנא' מפני שתייתן וכן אוכלין ומשקין שהם להפאה אין בהם משום נאווה ומותרין קודם התפלה :

ח הצמא והרעב הרבה הרי הם בכלל החולים אם יש יכול' לכוין דעתו יתפלל ולא יאכל וישתה ואם לא יכול לכוין דעתו יכול' לאכול ולשתות ואח"כ יתפלל :

ט ואם התחיל לאכול קודם עלות הסחר י' א צריך להפסיק אע"פ דבמנהג אין צריך להפסיק כמו שיתבאר בעה' כן צריך להפסיק משהם דאסמכתא אקרא דאותי השלכת וכו' ועוד יש בו אסמכתא לאיסור לאו דלא תאכלו על הדם / וי' שאף כבאן אינו צריך להפסיק שאין שייך כאן טעמא דאותי השלכת אחר גויך כיון שהתחיל קודם שהגיע זמן תפלה :

י אפילו ללמוד אסורו שניע זמן התפלה והיינו מי סרגיל להתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לב' דאיכא למיחש דלמא משריד בנירסיה ויעבור זמן ק"ש ותפלה אבל מי שרגיל לילך לב' הו' סות' דלכשיגיע זמן הליכה לב' חזקה שלא יעכב דחוקא ללמוד בעצמו לא ילמוד קודם שיתפלל אם אינו רגיל לילך לב' מפני שיכול להתפלל תחלה ולחזור ללימודו אבל אפי' הוא מלמד לאחרים שהוא מצוה גדולה אפי' אם אינו רגיל לבא לב' מותר כיון שהשעה עוברת וזכות הרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד אחר כך לפיכך ילמד עמהם קודם ואח"כ יתפלל ולא גזרינן בזה שמא יסוד יושב טאף אם ישכח ליכא איסורא כ"כ דהא עסיק במצוה גדולה : וע"ל סימן ק"ו :

יא מותר להסתפר וליכנס למרחץ סמוך לשחרית שלא גזרו

לבוש התבלת הרפות חפלה

לעולם ישתל אדם להתפלל ככה עם הציבור והחפלה
 ציבור מתקבלת יותר ודתיב הן אל כבוד לא ימאס :
 ואם נאנס ואינו יכול להתפלל עם הציבור ישתל שהפלה
 אפילו כשמתפלל יחידי מפני שהוא מקום קבוע לשכינה
 לתפלת ציבור ותפלתו מתקבלת שם יותר שהשכינה
 ואם הוא אנוס ואינו יכול לבא לכה בשעה
 מתפללין והוא מתפלל בביתו יכוין שמתפלל גם כן
 שהציבור מתפללין כי אותה שעה היא עת רצון כי הן אל
 לא ימאס וכתוב ואני תפילתי לך יי' עת רצון אימתי עת
 כשהציבור מתפללין כי הן אל כבוד לא ימאס ואפילו בני
 אדם הרדין בישובים ואין להם מגיין יכוננו שתפלו שותית
 וערבית בזמן שהציבור מתפללין :

ולפיכך גם כן כשעומד עם הציבור בבית דכנסת אסור
 לו להקדים תפלתו להפלת ציבור ואם יראה שזמן
 התפלה עוברת ואין הציבור מתפללין כגון שמארכין בפיושי'
 יכול להקדים כדי שיהפלה בזמנה אבל בלא שעה עוברת
 יאמר הפיושים והתהינות עם הציבור ולא יפרוש מן הציבור
 אפילו לעסוק בדברי תורה שתפלת הרבים היא רצויה יותר
 לפני המקום :

מי שיש לו ביה בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכנ
 דע שנאמ' הוי על שבני הרעים וגו' הנני נותשם מעל
 אדמת' ונרס נלות לבניו :

מצוה לרוץ כשהלך לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה
 ואפילו בשבת שאסור לפסוע פסיעה נסה ירחץ לדבר
 מצוה כדי להראות שזו חביבה עליו אבל כשיוצא מכה
 אסור לרוץ שנראה שדוהת ישיבתו בה כמשא ורץ כמנו מפלי
 שקץ בה :

מותר לרקן בכה דאל"כ לא יוכל להתפלל כהונן ולא
 הפריחותו לצאת בכל פעם שאין הרוק מאיס כל כך
 ומיהו מפני הקבד דורסו בגלו או מכסהו בגמי אם ישנו שם;
 לעולם ישיב' אדם לכה כדי שימנה עם עשה הראשני'
 דכתיב אשרי שיעמ' לי לשקוד על דלותי ונומר שאפילו
 מאה באים אחרי נוסל שכר כנגד כלם וגם מארכין לו ימז'
 וטנוהו דכתיב בהריה כי מוציא מצא חיים :

שנים שנשארו אהרונים בכה' וסיים אחד תפלתו קודם
 חברו ומיהר לצאת ולא המתין לחברו עד שסיים
 תפלתו אין תפלתו נשמעת ואסמכוה אקרא הלמטעך תעוב
 הארץ ועיקר טעמה היא שמפני שחבירו טעשאר יחידי מבעית
 שם ומרבבלת תפלתו והוא גרס לו זה שלא המתין עליו לפי
 חושף לו הקבה תפלתו גם כן מדה כנגד מדה ואם המתין לו
 שכרו הרבה מאד והווקא בבתי כנסיות שלהם שהיו בשות'
 שדרך אדם לפחד שם כשהוא יחידי ומתוך הפחד מתבלבלת
 תפלתו של חברו שנשא' שם יחידי וכן בשלנו אע"פ שהם בעי'
 הדין כן בתפלת ערבית שמתפללין בלילה וגם ייש' שם פחד
 אבל ביום אין לחוש ויש מהמדיין להמתין אף ביום ובשלנו
 בתוך העיב' מפני שדרך העולם כשאדם עומד יחיד בתפילה
 בכה' תפלתו מתבלבלת אפילו ביום ובעיר והווקא עד שסיים
 תפלתו שדרך הציבור להתפלל חייב להמתין אבל אם חברו
 מאריך בבקשות ובתחנוני' אין חייב להמתין לו ואם זה האחד
 בא לביה בסוף עד שדוע שלא יוכל לסיים תפלתו עמהם נכ
 אין חברו חייב להמתין לו שבין שחאה שלא יוכל לסיים
 עמהם ונכנס ומתחיל להתפלל שם אינלא מילתא דארעהא
 דהכי נכנס דלא איכפת ליה אם יטאר יחידי שאינו מפחד ואין
 תפלתו מתבלבלת :

ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה אם לפניו עוד ר'
 מילין גש מקום שמתפללין בעשרה המריחות הכספים
 שצריך לילך עד לשם כדי שתפלה בעשרה אבל אם יש מקום
 לאתרוי' שמתפללין בעשרה לא המריחות לחזור כדי להתפלל
 כי אלא עד מיל מפי לא :

בהמפני שאין דעתו מוקטפת עליו ככ מבישתו ולא יכול
 להתפלל במונה על האילן :

וצריך שיהו לכה חלונות פתוחי' כנגד יהושלים
 פתוחי' ליה נגדי יהושלים אשר שם השכינה
 כנגע לטמים ומתכוין יותר ותהיה תפלתו
 שיעשו בכה' יב חלונות לסוד פתוחים ותהי' חלונות
 הנכנסות לבית אל והבן : (ופינין כס')
 ולא יהפלה במקור' פרוץ כמתחילתו
 צנוע חלה עליו יותר אימתי

דכתיב ויצא יצחק לטוח בשדה ח' ויהי
 דתם שהיה הר המוריה אשר היה נקוק' כס' מר' ה' ה' נקוק'
 בשברון לבו ואימת מלכותי' כזוכרו עקידתו אשר הצילו ממנה;
 ולא יכנס לחורב' והתפלל מפני שיחשדוהו שיש לו שם
 זונה ועוד שמא תפול עליו ועוד שיש בה מויקין :

המתפלל חוץ לכה' סמוך לכותל ככה' אם הכה' הוא עומד
 כמגדל במקום שפניו כל סביביו ואין שם בתים בצד כה'
 והמתפלל עומד בהוץ אצל אחד סבותליו אם הוא עומ' ככותל
 המזרחי ועומד ומתפלל כן הופך פניו למזרח כן הופך פניו
 למערב אסור ונקרא רשע שאם פניו למזרח אע"פ שהוא עושה
 כמו שהקהל עושים שמחזירין פניהם למזרח כשמתפללין הרי
 אחוריו לכה' והוא מכלל אותם שנ' עליהם ואחוריהם אל הכה'
 יי' ואם מחזיר פניו כנגד כותל כה' הרי פניו למערב ונרא' ככ'
 רשויות אחד למזרח ואחד למערב ח' ואסור' וכ"ש אם הוא
 עומד ככותל המערבי והופך פניו למערב הרי הוא עושה שתי'
 רעות אחוריו אל ההיכל וגם מתפלל להפך הצד שהקהל
 מתפללין שנראה כשתי רשויות והרי רשע נמור : ואם הופך
 פניו לצד הכותל הרי פניו כלפי המזרח כמו שהקהל מתפללין
 ואע"פ שהוא בחוץ אינו נקרא רשע ומותר להתפלל שם בשע'
 הדחק שלעולם טוב יותר הוא שיכנס לכה' מקום שהקהל
 מתפללין שם אשר שם השכינה ואם הוא עומד בחוץ ככותל
 צפוני או ככותל דרום אם הופך פניו מכה' ואחוריו לכה' נק'
 רשע שהוא ככלל ואחוריהם אל ההיכל יי' ואם הופך פניו לכה'
 לא נקרא רשע אע"פ שעומד בחוץ כיון שפניו כלפי כה' ואע"פ
 שנמצא שאינו מתפלל לרוח מזרח כשאר הקהל אין לחוש כיון
 שאינו מתפלל למערב הפך ממה שמתפללין הקהל ג' לה'
 אם הופך פניו למזרח וצדו הוא לכותל כה' שנ' כ' אין לחוש אף
 ע"פ שעומד בחוץ כיון שהופך פניו לצד שהקהל מתפללין וגם
 אין אחוריו לכה' לית לן בה אבל כותל מזרח ומערב אע"פ
 שהופך פניו לצפון או לדרום יש להסתפק ואפשר שהוא אסור
 כיון שאינו מתפלל לצד שהקהל מתפללין וגם אינו הופך פניו
 לכה' הוא חוץ לכה' מ"פ אינו נקרא רשע כיון שאינו פונה
 אחוריו לצד כה' ואיפשר שבשעת הדחק נכמתר ויש להחמי'
 ברא' כשהוא עומד אצל כותלי הבית הכנסת ויש שם מקום
 פניו ואין שם בתים או חצרות והוא עומד בחוץ אז נראה ככ'
 רשויות אבל המתפלל בבית או בחצר הסמוך לכה' אפי' הבית
 או החצר הוא למזרח דכה' הוא מתפלל בבית או בחצר ופניו
 למזרח אע"פ שאחוריו לצד כותל מזרחי של בית הכנסת שיוק'
 ג' ככותל המערבי של החצר או הבית לית לן בה שאינו נראה

כשתי רשויות והוא רשות בפני עצמו :

ואפילו לעבור לפני כה' בצד שהפתח פתוח בו בשעה
 שהציבור מתפללין אסור שנראה כמפזר כיון שרואה
 הפתח ואינו נכנס להתפלל וה"מ כשהו' הולך פניו ואינו נושא
 משא אבל כשהוא נושא משא ניכר שספני משאו נמנע וכן אם
 רוכב על גבי בהמה מותר שניכר שמפני שחוא טרוד כשמרת
 בהמה אינו נכנס ואפילו אם הולך פניו ואינו נושא משא אם
 הוא לבוש תפילין אינו נראה כמפזר שהרי לבוש תפילין ואפי'
 אם הוא פניו ובלא תפילין אם יש ביה אורת בעיר או שינ'
 לצוהר כה' פתח אתר אין לחוש שאין לחושו כמפזר שאימרו
 שמא יכנס בפתח אתר או ילך לכה' האחרת :

ויש מי שאומר שמכל סכך שלא יטכס ארץ לילך מעיר
שמחפלין בה בעשרה אם יכול לכא למחוז תפצו בעוד
היום גדול אפילו אם ימתין עד אחר שיתפללו והוא שלא יהא
צריך לכתב יחידי אחר התפלה :

יח מי שיש לו בית המדרש קבוע שלומר בו יש בו קדוש יותר
מקדושת בית הכנסת ומצוה יותר להתפלל בו משתפלה
בבית הכנסת דכתיב אוהב יי' שערי ציון מכל משכנות יעקב
ודקדקו זל"ם אהב יי' שערי ציון אי משו שהשכינה שורש
ש"ס שערי ציון שזכר יותר משערי ירושלים ואמרו ולא בעיר
ציון הכתוב מדבר אלא הקרא אמר הק"כ אוהב אני שערי'
המצויני' בהלכה מכל בתי כנסו' שאני שוכן שם לפי התפלל
ג"כ שם מידו גם שם יתפלל בעשרה ולא ביחידי וכן א"כ מאי
דבוהיה דבית המדרש מבית הכנסת כיון דגם שם צריכין יי'יש
בו רבותא דבבית הכנסת ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת
כיש שם ריבוי עם נשום דכרוב עשה הדרת סלך אבל כשיש לו
בית המדרש יקבץ עשרה ותפלל שם אע"פ שיש בית הכנסת
בעיר שיש בה רוב עם וי"ם דאפי' ביחידי ובלא עשרה טוב יותר
להתפלל בבית המדרש' הקבוע לו מסבית הכנס' אלא שבזמנינו
אין לעשות כן כי אם ת"ח לא יתפללו עם הציבור ילמדו אחר'
ק"ו סמנו כי לא ירוננו אותו לכף זכות לתלות בתורתו ושבטביל
לימודו אינו בא רק יאמרו אינו חושש בתפל' וידוני ק"ו על עצמ'
ולא יחושו על התפלה כלל ונמצאו בתי כנסו' בטלים ומטעם
זה ג"כ לא יעסקו ת"ח ביהור' בכה' בזמן שהציבור אומר סליחו'
ותחנונו' כי האחרים יבטלוהו ג"כ ולא יאמרו אותן כלל מיהו מי
עזרתו אומנתו יכיל להתפלל לפרקי' ביחידי בבית מדרשו אם
לא ירצה לבטל ליכודו רק שלא ירגיל בכך מן השע' סכתבתי :
יט לעולם יקבע אדם מקום לתפלתו ולא ישנה' אם לא
לצורך גדול וכל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם
בעזרו כלו' שגם אברהם עשה כן קבע מקום א' לתפלתו דכתי'
אל המקום אשר עמד שם וגו' וכיון שהוא עושה מעשה אכינו
אשר עזרו יי' בכל מלחמותיו גם אותו יעזרו ואין די בסת
שיקבע לו ב'ה מיוחד להתפלל בה חדיר אלא גם בכ"ה שיקבע
בה צריך שוהיה מקומו קבוע וידוע ולא ישכ היום כאן ולסחר
במקו אחר וכן מצונו ג"כ בדרך המע'ה שעשה כן דעזרו יי' בכל
מלחמותיו דכתיב ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם
ואז' השתחו' לא נאמ' א' השתחוה כשם שהיה תדיר משתחו' :
שם פ' השתחוה הוא לשון עבר והיה משם שכא דוד עד הרא'
אשר השתחוה שם כבר פעם אחת או שתי' אבל ישתחוה ביה
הוא עתיד במקום ביטני כמו ככה יעשה איוב שפירושו ככה
היה רגיל איוב לעשות שכן משמעות הבינוני בכל עבר ועתיד
והיה כל' תמיד הוא כך כן הוא פירושו של ישתחיה ג"כ כלום'
שעכשיו היה משתחוה שם וגם כבר השתחוה שם וגם עתיד
ישתחוה שם כי כך הוא רגיל להשתחוה שם המיד :

יז אצל לעולם יכנס אדם שיעור ב'פתחים ותפלל שנאמר
לשמור מזו' פתחי י"ם דה כשיכנ' לב'ה יכנס לפניו
שיעור שני פתחים דהיינו ה'פתחים כי שיעור פתח א' ד'פתחים
ולא יטב סמוך לפתח עד רוחב ב'פתחים מפני שגרא' שיסיבה
ב'ה עליו כמשו' ויהא מזו'ם לצא' בפתח זו מיד כשסיימו ולפי
זה לא נאמרו דברים אלו אלא במקומו' שאין מקום מיוחד לכל
אחד ואחר שכן היה בימיהם אבל עכשיו שכל אחד מכיר את
מקומו אם יש לו מקו' מיוחד אצל הפתח אין בכך כלום שהכל
יודעים שאינו יושב שם אלא דרך קביעו' ועכשיו נמי מי שאין
מקומו המיוחד אצל הפתח אין לו לשב' סמוך לפתח מן הטעם
שכתבנו וי"ם שאין הטעם כמו שכתבנו אלא מטעם אחר לא
יטב סמוך לפתח מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכין בתפלתו
ולפי זה לא נאמרו דברים הללו אלא כשבתית הכנס' פתוח לר'ה
שעוברים ושבים שם הרבה בני אדם ואם יביט לחוץ יפטיק
ותבטל כוונתו אבל אם אינה פתוחה לר'ה לית לן בה ואפי' מי

שאין לו מקו' מיוחד לסב' סמוך להחדש שלע' יחא נר עליו כמשו'
לא חייש' י"ם ולא חייש' לשום אחד מסני הטעמי' הנאמרים
ומותר לכל אדם לשת' לב'ה בכל מקום שירצה שרדי כולה
מחוץ לתפלה ואפי' אצל הפתח ומה שאמרו לעולם יכנס אדם
לבית כשיכנס אדם לב'ה לא ימחר להתפלל מיד כשיכנס
לפניה' כדי הירוך שיעו' שני פתחי כדי שתתייש עליו דעתו
ותפלה בכונה' וכשיהתפלל הכף כניסו פהאום אין דעתו
ביתו' וכן יוכל להתפלל בכונה ויש לחוש לכל הפירושי'
כ"ה יחיד שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר דכתיב
ויסב חזקה פניו אל הקיר ושעמא שאם יש לפניו דבר
שחוצץ בינו ובין הקיר הוא מסתכל בו ומחשב בו ומבטל ע'
כוונתו ולא חשיב חצייה אלא דבר גדול שנכרו' ורחבו'
אבל דבר קטן לא חשיב הפסק וכן דבר קבוע כגון ארון ותיב'
אפי' גבוה' אינה חוצצים אבל שאר כל דבר כגון כלים או
בעלי חיים חוצצים :

כב ואנת אינו חוצץ וי"ם אפילו אדם חוצץ ויש להחמיר :
כג הכני' המצויני' אע"פ שאינן בולטת אין נכון להתפלל
כנגדם שבהסתכלות כציו'ם תבטל כוונתו ומטע' זה
ג"כ אסור לצו' ציו'ים בספרים' שמתפללים מהם שלא
תבטל הכוונה : ואם יקרה לו להזפלל כנגד בגד או כוחל
סצויר יעלים עינו אבל כנידים שמצויר עליהם דברי חפלות
אסור אפילו לישב עליהן בבית הכנסת :

כד לא יתפלל אדם בצד רבו שמראה שהו' שוה לרבו ואפי'
אהורי רבו בתוך ד'אמות אסור דפיהו נמי כיהרא וי"ם
שנראה כמשתחוה לרבו בתפלתו ועשאו' אלוה' ח'ו ולשני
הטעמי' אם הרחיק ממנו ד'אמות מותר דהוי כמו רשנ' אחרת :
כה ותלמיד חבר מותר להתפלל אחריו רבו אפי' תוך ד'אמות
שאין זה יהרא כיון שהוא תלמיד חבר וגם אין נראה
כמשתחוה לו כיון שהוא לו תלמיד חבר ואם מתפלל לפני רבו
ואחריו לרבו אפילו חוץ לד' אמות אסור וי"ם שגם כזה סני
בהרחקת ד'אמות וי"ם דכל זה לא מיירי אלא למתפלל ביחיד
אבל בציבור שכל א' יושב על מקומו המיוחד אין לחוש שהכל
יודעים שמקום זה מיוחד לרבו וזה לתלמיד ולית בי' משו' יהרא
או כמשתחוה לו וכן המנהג אפי' יודמן מקו' ההלמיד לפני רבו
אינו חושש ושוכ' להחמיר ואם יודמן מקומו אחריו רבו יזהר
שרחיק ממנו כדי שיוכל רבו לפסוע נ' פסיעו' לאחריו דשמא
יצטרך רבו לפסוע נ' פסיעות לאחריו בעוד שהוא מתפלל ולא
יכול להפסיע ויצער את רבו שיצטרך להקבצין עליו :

כו דין הפליה שוה לק' ש בכל נקיות המקום וכל מקום שאין
קורין בו ק"ש אין מתפללין וסוין ג"כ בדין הרחקה דהיינו
כמו שמרחיקין מצואה ומי רגלים וריה רע ומן הטת ומראיית
הערוה לק' ש כך מרחיקין לתפלה : (ומיהו לפענין הנוקת מע'
רגלים אינו טוה לגמרי לק"ש כמו שכתבנו לפנין סימן פ"ח)

כז היה עומד בתפלה והשתין תינוק בבית הכנסת אם יש
מים קרובים לו ישתוק עד שיביאו מים להטיל על המי רגליה'
רק יזהר שלא ישהה בשתיקה עד כדי שיגמ' את כולה דא"כ
יצטרך לחזור לראש כמו שכתבנו ס' פ"ה לפיכך אם לא יביאו
לו מים מהרה יהלך לפניו ארבע אמות או לצדדיו או יצא מב'ה
ויחזיל ממקום שפסק ויגמור תפלתו : הגה'
(שאלה) מפק מל'ת גבי תינוק המסתין כ' חסילו הוא עומד
בתוך התפלה ירחיק עמו ארבע אמות ולפנין סימן
פ"ח סעיף א' פסק מעלת כבוד תורתך ס' אבולו ללכת ממקומו כ' :
טענה הלא דניי אלה נכ' המקו'ם הם דניי רכינן יוכף קאר' ו'
ז' אל כל' כלמת כפניו כ' סלינ' כותרים זה את זה דפ'אלי מי רגלים
הסותמים מפנמו נפת התפלס ממי רגלי' סיונא'ם מאחר ד' כשהם
סותמים מפנמו אנטם הוא ויש לו הפתגלות לגמור תפלתו חסילו'
כנגדיו המ' וכלים מן המי רגלים מעטם כ' לא כתנע תורם
למלאכי פתרת כמו סאלו' כוונת כו' נפ' ד' רומ' חנדי'
ז' ג' ז' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט י"י

גולה במקומה ואינה נראית שעות לקרות ק"ס מעטם לא נתח'תור
 למלאכי הש"ל כפי' לשעותיהן מעמנו ועל כרחו הנדי' לנמ'תפלתו
 צדנדיו המלוכלכי אפי' ירחיק ד' אמות ולא יהיה לו הפסד עברה
 ונקיות יותר גדולה עם מכלאן במקום סוד'ומד שי'ל'מ'תפלתו
 על הארץ סמוך לו לפי' מותר שיטאר למדוד במקומו וי'תפלתו
 בכל מקו' שהתחיל משיפסיק וירחיק ד' אמות . חל'תפלתו
 יונאים מחזרים סמוך לו והז'קיו ועבור חס'ת'תפלתו
 מוטב שיפס' וירחיק ד' אמות וינמור תפלתו וס' כגוף ע'ת'תפלתו
 עהור וכפי' משיטא' ככלאן וינמ'תפלתו במקו' עומ' ומ'תפלתו
 וה'פנמו נקי ועהור כל' (על'ה) פי' שה' בדרך וה'סמוך למלון
 וירא שאם יבא למלון יבלבלוהו בני המלון ולא יוכל להתפלל
 בכוח'אם יוכל להסתלק מן הדרך באופן שקרוב הרבר לגמרי
 שלא יבואו עובדי דרכים ויפסיקוהו שפיר שפי' להתפלל בדרך
 מלהתפלל במלון אמנם אם אין ברור לו שלא יפסיקוהו עובדי
 דרכים בשדה וגם שאיפשר לו למצא חדר או קרן זמית במלון
 שיוכל להתפלל שם כלב פניו ולא יבלבלוהו בני המלון אז
 שפיר שפי' להתפלל במלון :

צא

שיאזור מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה וכו' ו' סעיפים :

א שכס'ס מלך בו כסמספין בשבתו אין עומדין לפניו
 באימה וכירא וכהכנעה כ' כמו כסעומדין לפניו לבקש
 פמנו צרכיו וכן הוא שכססיו של סמ'ה הכ'ה כי מלכות דרקייע
 בעין מלכות דארעא לפיכך צריך האדם לעמוד בתפלה שהוא
 בקשת צרכיו ממנו יתברך באימה וכיראה וכהכנעה יותר סמ'ה
 שהא עומד בשעת ק'ש שה'אינו אלא סיפור שבחו של הקדו'
 ב'ה וחפיה'ה היא בקשת צרכיו ולפיכך צריך האדם להכין בגי'ו
 בתפלה ללבוש בגדים יוהר מבק'ש וע'ז נאמר הבון לקראת
 אליהך ישראל כלומר הכן עצמך כבגדים נאים וכן היו עושי'ן
 קדימינו ז'ל היו מתקטטין עצמן כבגדי' נאים בשעת תפלה .
 ואפי'אם אין לבו רוא' את הערוב'ת'ן שחוצין בפליתו על מתניו
 ומכסהו ממתניו ולמטה שמת' לקרות ק'ש אסור להתפלל על
 שיכסה לבו . מידו כדיעבר או שיה' אכוס ואין לו במה יתכסה
 לבו והואיל וכסה ערותו להתפלל יצא :

ב וצריך אדם לאזור אזור בשעת התפלה אפי'יש לו אבנים
 שאין לבו רואה את הערוה' משום הכון שזה הוא הכון
 כשחגור אזור במתניו נראה הוא עומד יותר זריז מבשהוא בלא
 חגורה אבל שאר ברכות מותר לברך בלא סגירה מאחר שיש
 לו מכנסים ואין לבו רואה את הערוה' :

ג ויכסה את ראשו שזה דרך הכנעה ויש למחות שלא
 ליכנס לב'ה כנילוי הראש כ'ש שאסור להוציא אזכרת
 ספיו בראש סגולה :

ד כובעים הקלועים מקש חשיבי כיסוי והנחת ידו על הראש
 לא חשיבה כיסוי דהד נופא הוא ואין הנוף מכס' את עצמו
 אבל אם אחר מניח ידו על ראשו הוי כיסוי :

ה לא יעמוד אדם בתפלה כאפתדתו ולא כרגלים סגולים
 אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני הגדולים אלא
 בכתי תגלים :

ו דרך החכמים ותלמידיהם שלא תפללו אלא כשהם עסופי'
 ובעת שלום יש להתקטט כבגדים נאים ועמוד בהכנעה
 לתפלה אבל בעת זעם לאדיו בהכנעה לברך רק יחבק דינו
 כעמד העומד לפני אדוניו :

צב

הבנותיו לתפלה והנצרך לנקביו וכו' י'ס :

א צריך אדם ג' להכין נופו שיהא מוכן להתפלל בכוונה
 והוא שצריך לברוק נקביו קוד' התפלה שלא יסרד בשעת
 התפלה וזה ג' כלול בפסוק הכון לקראת אלהיך ונזעוהו כתי'
 שמו'תליך באשר תליך אל בית האלהים שיש להקרק סאי

קאכ'אם כל' שיסמורגלו'ו שלא ינוף באבן ס'כשילך לבית
 האלהים בכל מקו' שילך נמ'לכך פירשוהו שמו' נקבדך בשל
 שאתה עומד בתפלה לפניו ואם התפלל בגוף שאינו נקי כלו'
 בשעה שה' צריך לנקביו תפלתו תעכה וצריך לחזור ולהתפלל
 והם שאינו יכול לעמוד על עצמו שיעור הילוך פרסה אבל אם
 יוכל לעמוד על עצמו שיעור הילוך פרסה יצא כדיעבר אבל
 כהחלה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו החילה יפה כל נקביו ;
ב וצריך שיסיר גס כיתו וניעו וכל דבר הסורדו קודם
 שיתפלל כי כל הצורך לנקביו הרי נופו כשוקן ואסו'
 אפילו כדרכי תודה :

ג ואם ברוך עצמו תחלה לא היה צריך לנקביו כלל והתחיל
 להתפלל ובאמצע תפלתו נתעורר לו תאוה לצרכיו יעמד
 עצמו עד שינמור ולא יפסיק . אם איפשר לו ואם כשעה ק'ש
 וכרבותיה נתעורר לו תאוה לצרכיו בין לגדולים בין לקטנים
 אם ירצה להרחיק ולהשיל'מים עשה וס' דעה קורא כדרכו
 ובלבד שלא יתאוה כל כך עד דאית ביה משו'בל השקצו אבל
 אם ממאזה עד שיש בו משום כל השקצו טוב יותר שיפסיק ;
ד ואחר שברך עצמו יפה ירחיק ידיו במים אם יש לו דכתיב
 ארתץ כנקיון כפי' וגו' ואם אין לו צריך לחזור אחריה'עד

פרמ'תהם ד'מוליך וה'ס בשהוא הולך בדרך והמים נמצאים
 לפניו בדרך הליכתו אבל אם צריך לחזו'לאחריו למקום המים
 עדימיל תחור יתח'ממיל'אינו חורר וה'ס שיש לו עוד שהות
 להתפלל אבל אם אין לו שהות ומתירא שיעבור זמן התפילה
 יקנה ידיו כצהור . או בעפ'ת'א'ובל מדי'בלנקוטני דמלא
 סחיובאנקה . במ'ת'א'ונג' . אלא ארתץ . ש'ס תוצאה במים עדיף
 תהא ביצד כ'אן כש'ס לו שהות כ'אן . כאין לו שהות :

ה והצ'ת'ת'ו שחרי' והס'ת' ועני' צריכין נשילה לתפלה אם
 יש לו מים אף ע'פ שאינו יזבע להם טום לכוין אבל לא
 יברך עליהם לתפלה אפילו יש בהן לכוין . ואם אין לו מים
 מוצינים מנקה ככל מדי' דמנקה ככתבתו .

ו בשעה שאדם מתפלל וכן בשעה שעוסק בהורה לא יגע
 במקומות המכוסים שבאדם לפי שיש בהם מלמולי זיעה
 וכן לא יגע בצואת האוזן והאף כי אם ע'ז בגד וכן לא יחבך
 בראשו ואם נגע במקומות אלו והוא עומד בהוך התפלה די'לג
 בנקיון עפר או צרות או מחבך ידיו כבנותל .

ז אבל מקומות המגול'ת'ן כגון פניו חורועותיו וצוארו עד החנות
 לית לן בה כנגיעתה שאין שם מלמולי זיעה :

ח המשתק לא יתפלל עד שישהה כדי הילוך ד'אמות משו'
 ניצוצות המקלחות הח'ל כמתפלל כגנ'ה הקלוח והמחפ'לל
 לא ישתין עד שישהה כדי הילוך ד'אמת אבל שיעור הילוך
 ד'אמת תפלתו שגורה לו בפיו ורחושי מרחשן שפותיה ;

ט וסן הרוקק לא יתפלל עד שישהה ד'אמות וכן המתפלל
 לא ירוק עד שישהה ד'אמות ודוק לרצונו אבל אם נודמן
 לו רוק ירקקו מיד ולא ישמנו כחוך פיו שפעכב תפלתו ;
י טוב ליתן צדקה קוד'תפלה דכתי'ואני בצדק אחזה פניך :

צג שישקה מעט קודם שיתפלל וכו' ד' סעיפים

א ובבואו להתפלל ישחה שעה אחת קודם שיק' להתפלל
 כדי שיכוין לבו למקו'ונם ישחה שעה אחת אחר התפלה
 שלא תהא נראית עליו כששוי שמטרה לצאת ממנה .

ב ובעמדו להתפלל לא יעמוד אלא מתוך כובד ראש כל'
 באימה והכנע'ולא יעמוד מתוך שחוק וקלו' ראש ודברים
 בשלים ולא מתוך כעס שלא יוכל להחבוין אלא מתוך שמחה
 של דברי תור'והם דברי הנחומין של תורה כגון סמ'ל'נאולת
 מצרים או סמוך לתהלה לרוד שכתוב בה רצון יריאיו יעשה
 וגו' שומר י' אח'בל אוהביו וגו' וכן מקראות הסודרות בתפלה
 ערבות כי לא יפשו י' את עמו וכיוצא בהן .
 ג אין

3 אין עומדין להתפלל מתוך דין ולא מתוך הלכה שאינה פסוקה שלא יהא לבו שרע בה אלא מתוך הלכה פסוקה שאינ' צריכה כיון שזה נמי עמו מתוך סמתה שהתורה פסוקה ששמתו דכתיב פקודי יי' ישראלים משמחי לב ;

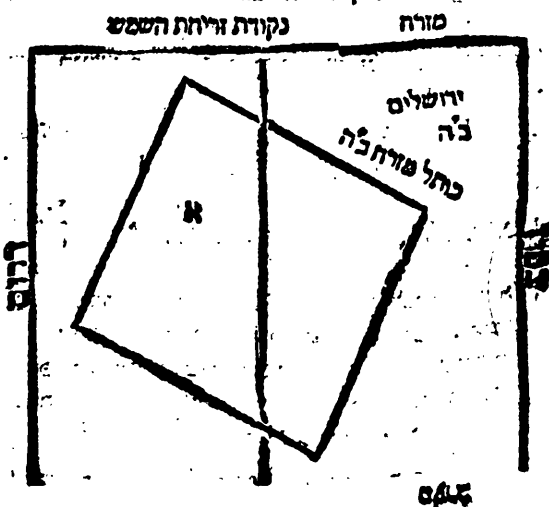
4 העוסק בצרכי צבור כעוסק בהורה דמי פירוש לענין לעמוד ממנו להתפלל כגם זו שמחה היא לו שעוסק בצרכי צבור וי"מ אותו דהיינו לענין שאין לו לפסוק להתפלל כמו שאין צריך לפסוקתלפון תור להתפלל למי שתורתא מנותן ;

צד לכוין כנגד אי' ודין הרוכב וכו' ס' עיפים :

8 ובקומו להתפלל אם הוא כהל' יחזיר פניו כנגד אי' שגא' והתפללו אל יי' דרך ארצ' וכויו' נכ' בללו' טעמו כנגד ירושלים המקדש ובית קדשי הקדשים ;

9 היה עומד באי' וכוין פניו לכוין כנגד ירושלים המקדש בו שנ' התפללו אל העיר הנאות תהו עומד בירושל' וכוין פניו ולבו כנגד כה' וקדשי הקדשים שכ' התפללו אל המקום הזה היה עומד אחורי הכפור' מחזיר פניו כנגד הכפורה נמצא עומד במזרח מחזיר פניו לקערב' במערב מחזיר פניו למזרח בצפון מחזיר פניו לדרום בדרום מחזיר פניו לצפון נמצאו כל ישראל מכוונים לבם לאביהם שבשמים וכן בוונת הפסוק כמגדל דוד צוארך בנו לתלפיות תל שהכל פונין בו ;

10 וסומאומי שאינו יכול לכוין הרוחות וכוין לבו לאביו שבשמים שנאמר והתפללו אל יי' ואנו שמחזירין פנינו למזרח אין בוונתנו לצד מקום זריחת השמש ממש כי אדרבה המבין לעשו' כן הוא שוע' נמור שזה הוא חוק המיני' שמתפללי' לצד זריחת השמש וכוונתם להשתחוות לשמש ועושין אותה לאלוה' תו' אלא לפי שאנו ויטכין במערכה של אי' וכשנחזיר פנינו למזרח נמצונו מתפללין כנגד אי' וירושל' ובית המקדש ובית קדשי הקדשי' ודע שכל הארצות האלו אשר אנו מפתוחין בהן כולם הם כנגד מערבית צפונית של אי' ואינם מכוונים במערב' של אי' ממש ואיכות הימים והלילות יוכיחו זה לפי שודע מעט בצורת הכדור לפיכ' ל' ששוב ונכון הוא בשעושי' ב' השיחה שיעשו הכתול המזרחי שעושי' שם הארון ומתפללין כנגדו שיהא נושא קצת לצד מזרחת דרש' ואז נעמוד מכוון כנגד אי' וירושל' ובית המקדש וקדשי הקדשים ונגם לא נחקה המינים שיאמרו אנו מתפללין כנגד השמש כמתם אלא שזה צריך עיון באיזה אופן נעמיד' כאלו הארצות ולקום ריהטא היה ל' ע'פ תמונת צורת הכדור שאם נעמידנה באופן שבוים תקופת ניסן או תקופת תשרי או סמוך להן בו' או בו' ימים כשהזרח השמש בבקר ותבנס' כחלון שבאמצע כותל המזרחי' מן הבית הכנס' ויכה הניצוץ כנגדה על הכותל המערבי נוטה הניצוץ מן אמצע הכותל המערבי לצד דרום חזק מן האמצע באופן שבכמו חצי שעה או שעה אחר הזריחה תגיע אל אמצע הכותל ממש מול חלון המזרחי כזו

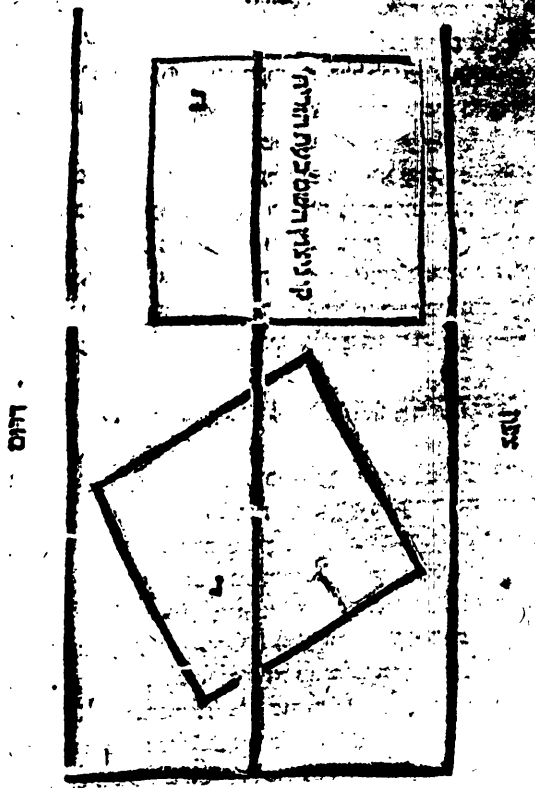

מזרח

ערב

כה כזו תאי' היה עומד ממש האלו' בארצות נגד ירושלים ובה לפ' חסות הברון' אהל אהל געטונת באופן שכשחזקה החטה בימים הנ'ל בשלח המזרחי ובב' ניצוץ השמש בבית המערבי ממש כנגד קולון באמצע בו

מזרח

ערב

פיר בעת הזריחה זהו ממש כנגד מזרח והוא חק המיני' לעשות בן ואם היינו עושין כן היינו מחקי' את המיני' כלומר מחזיקין דבריהם וחוקם ונגם אין משתחוין נגד ירושלים וכה רק בצדק לפיכך לא נעמד הכה' באופן זה / ואם נעמידנה באופן שכעת הזריחה בימים הנ'ל תכה השמש בכותל המערבי נוטה לצד צפון' אע"ג שגם בכה' כזו אינו מתקה המינים מ'מ אינ' כתיקונ' לפי פסוק והתפללו וגו' דרך ארצם וגו' שזו אינה נוטה לא לירושלים ולא לבית קדשי הקדשי' צדרכ' היא פונה פניה מהם לפי תמונת זורדא התמונה הנ' אשר ציירת' / ואע"ג שאחז'ל הרוצה להחכי' ידריס להעשיר יצפון יוהר לעולם שם' יצדד נ'כ פניו לצד אי' וירושלים וכה' ובית קדשי הקדשים / ודע והתפללו דרך ארצם כתי' ולפי התמונת הראשונה אשר ציירת' יבא הכל על נכון לפי המתנה הכדור' ביישוב העולם ל' / היה רוכב על הגבהה אין צריך לירד ולהתפלל אפי' יש לו מ' שתופס את כהמתו מפני שאם יאחר דרכו לא תהא דעתו מיושב עליו ולא יוכל לכוין כמתלתו אלא מתפלל דרך דלילוכו וכשיגיע לפסוק הנ' פסיע' לאתרו' בסוף התפלה יחזיר הכה' לאחוריה' נ' פסיעת ועולה לו כאלו אסע בעצמו דק'ל רוכב במהלך דמי ואם היה בספינ' או ע' קרנאם יכול לעמוד עומ' ואם לאו יושב במקומו ומתפלל וכג' אם היה הולך כרגליו ומתפלל דרך דלילוכו אפ' אסאז פניו כנגד ירושלים ואפי' שלא במקום הסכנה כי אם עומד מתפלל וקשה בעיניו איהור דרכו יומדד לבו ולא יוכל לכוין וקשה לפי' ודוד' ולפי' המקום לפי' יראתו וישוב דעתו ויש מחזירין לעמוד באבות ודאוי לחוש לדבריהם אם דע' שלא במקום סכנה ולפי' המחמירים נס' כשוכב על גבי' בזמנה עמוד באבות כיון דקיימא להן רוכב כמהלך דמי' ;

11 היה יושב בספינה או בעגלה אם יכול לקום ולעמוד במקום

לבוש התבלת חלכות תפלה

יפול ידוה נמאס ועי' כן יטרד ותבטל כוונתו :
ב לולב בזמנו מותר לאחוזכירו כיון שנשלתו שרוא צורך
 מצוה חביב עליו ואינו נשרר בשבילו (ועל' סימן
 תל' כ' סעיף א') אבל תפלין אין אחיותו בידו מצוה וכן
 כתבי קדש והו' להו' למשא ומטרידין אבל מותר לאחוז מחזור
 או תפלות בידו בשעה שמחפלו ומחפלו מחוכם שביון שאינו
 אוהזם אלא כדי להחפלו בדיוק אין לבו טרוד עליו והווקא
 שלקחם בידו קודם שהחזיל להתפלו אבל אם לא היו בידו
 קודם שהחזיל להתפלו לא יחזור אחריה' בתפלה ליטלם בידו
 מפני שמטריד אצ' הו' במקום סיחוד שהוא מוכן לכך / לא
 ינשק ארס בניו הקטנים בבית הכנסת כדי לקבוע בלבו שאין
 אהבה כאהבת המקום ב'ה ואהבת בניו אינו נחשבת כלום
 כנגד אהבתו כמו שעשה אברהם ע'ה בעקדת יצחק :

צד שלא ינהק ולא יפהק בשעת תפלה וכו' סעיפים

א ולא ינהק ולא יפהק בשעה שמחפלו שאין זה דרך כבוד
 בעומדו לפני שום אד' שינהק או יפהק ק' לפני ית' ואם
 צר' לעיסתו מתוך אונס יניח ידו על פיו שלא תרא' פתיחתו :
ב ואסור לו לרוק בשעה שמחפלו ואם אי אפשר לו שלא לרוק
 מוטב שירוק ויהיה נפו נקי משתפלו והוא טרוד בקוצר
 רוח מן הרקיקה . (כי כיון שאינו עושה דרך גאוס ועויל מותר
 לרוק כפי סיכון דברו כלאו ועל' סימן כ"ח ועי' כ' סעיף ע' וסימן
 כ' סעיף י"ג ועי' ק"ח סעיף ז' וסימן ט"ו סעיף י"א)
ג לא ישיבליענו בכסותו שלא יראה גאיה ואם הוא איסטיניס
 וצ'ו יוכל להבליעו בכסותו מפני אסטיניסו והוא יבליענו
 חטרידו גם כן יזרקנו לאחוריו ואם לא יוכל לזרוקו לאחוריו
 יזרקנו לצד שמאלו ולא לימינו לחלוק לה כבוד וכ' לפניו
 שאסור . (ואע"ג דגבי נ'פסיעות דלאחר התפלה אמרו שחלוק
 ונתר' כבוד לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה שכנגדו כמו שיתבאר
 לקמן סימן קכ"ג סעיף א' האני התם שמשמחו' צעת הפסיעות
 היא כנגד השכינה על כרחק כוונתו הוא למעלה מפערה שמעולם
 לא ירדה השכינה למטה מפערה לפיכך נידך לתת כבוד לשמאלו
 שהיא ימין השכינה אבל הכ' גבי הרקיקה הוא למטה לארץ ואין
 השכינה למטה מפערה לפיכך חלוק כבוד לסימן)

ד אם כנה עוקצתו יממשם בבגדיו להסירה שלא תחבטל
 כוונתו אבל לא יסירנה בידו אפילו היא במקום שאין
 מלמול' זיעה מפני שהיא מאיס ונאי הוא אפילו אם יראה
 אדם ק' בשעומד לפני כורא' ו' והווקא בשעת' התפלה אבל
 שלא בשעת התפלה יוכל ליטלה בידו ולזרוק בבית הכנסת :
ה אם נשמש תליתו ממקומו יוכל למשמש בו להחזירו אבל
 אם נפל כולו אינו יוכל לחזור ולהתעטף בו דלבישתו היא
 חפס גדול בחפלה ואסור אבל לתקן קצת שלא יפול לא הוי
 הפסקה :

צח שיהיה לו בוונה בתפלתו וכו' סעיפים :

א מחשבתו כיצד המתפלו צריך שיכוין לבו שנאמר תבין
 לבם תקשיב אוניך פירוש שיכוין פ' המלות שמוצא
 בשפתיו . ויחשוב כאילו שבינה כנגדו וסדרכת עמו שנאמר
 שרתי יי' לנגדי תמיד ויעיר המונה ויסיר כל המחשבות
 המורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו
 ויחשוב כי אילו היה מד' לפניו פלך כשר ודם שהיו כאן ופחד
 בקפד

במקום הכריעות והפסיעות יקום ויעמוד כדי שיהא כרע
 פעומד ופוסע נ'פסיעו ואם אי אפשר לעמוד מפני שפנתנעע'
 לכאן ולכאן ישב במקומו ותפלו אע"פ שלא יכרע ולא יפסע
 השלש פסיעות חוץ מרכב ע' בהמה שיפסיע הפסיעות עם
 הבהמה כמו שכתבתי :

ו חולה מתפלו אפי' שוכב על צדו והוא שיכול לכוין דעתו'
ז מי שהיו לו גוים מכאן ומכאן ומתייר' שמא יפסיק תפלתו
 או יפסיד מקומו ישב במקומו ותפלו לפי שלא תהא דעתו
 מיושבת עליו כשילך ממקומו ואע"פ שצריך לעשות ג'פסיעות
 בסוף התפלה וישב ומתפלו וכרע :

ח יש ליהדר שלא יסמוך על שום דבר לא על עצמו ולא על
 חבירו בשעה שמחפלו ותפלה צריכה עמידה : (כמו
 מיתבאר לקמן סי' כ"ח סעיף ד' ועל' סי' קמ"א סעיף א') ועמיד'
 שיש עמה סמכ' אינה עמידה . פי שהזכיר להתפלו מושב
 כשיוכל את' לחזור ולהתפלו מעומד צריך לחזור ולהתפלו
 מעומד אע"פ שאינו מוסיף ומחדש בה שום דבר :

צח כיון איכרו בשעת תפלה וכו' סעיפים :

א וכשעומד מחפלו צריך שיכוין רגליו זה אצל זה בכיון כאלו
 אינם אלא א' כדי להדמק' למלאכים ולתיבת כתר ורגליהם
 רגל ישראל כלומר רגליהם נראין שווין וישרים ומכוונין זה כנגד
 זה כאלו אינם אלא אחד והשם לפי שביון שעומד לדבר עם
 השכיב' צריך לסלק כל מחשבות הנוף מלבו ולדמות' כאלו הוא
 מלאך השרת ועוד אפשר לו לומר שעם אח' לפי שכשעומד כן
 אינו עומד בחזקה על רגליו זה מורה שעומד באימה ויראה
 ובהבנע לפני כורא' ית' : (עוד ע"א שהוא רמו שמתקן ממנו
 התנועה לנרוח ולא להשיג מוס חפץ מנלפניו יי') ומוטב לכוין
 רגליו גם בשעה שאומר קדושה עם חציצה שרר' הוא אומר
 נקדש כשם שמקדיש' אותו בשם' מרום כו' ובמרום הרי
 המלאכ' מקדיש' אותו כן ברגל ישראל : (יש לנו להתדמות
 להם ככל היכולת ואין צוה משו' יפגלו והדיועות לא כמדה וסרה)
ב וצרי' שיכופ ראשו מעט שיהיו עיניו למטה לארץ ויחשוב
 כאילו עומד בבית המקדש שנ' בו והיו עיניו ולבי שם כל
 דומ' ואנו מתפללין כנגד בית המקדש ולכך צריך שיהיו עיניו
 למטה כנגדו ונחשב כאילו אנו עומדין בו ומתפללין ואף ע"פ
 שאמרנו למעלה שצריכין לעשות חלונות כב'ה כדי שיסתכל
 לשמים והוא לבו נכנע אין רצוננו לומר שיסתכל לשמים כל
 זמן שיהפלו רגל בתחלה כשמחזיל להתפלו יסתכל למעלה
 לשמים ויכניע לבו ואח' כ' יתן עיניו למטה משו' והיו עיניו ולבי
 שם וגו' ופ' מכוין בלבו למעלה שנ' נשא לבביו אל כפים אל
 אל בשמים ובקב יתקיימו כל הפסוקי' : (ועל' סימן ד' סעיף ד')

ג ולא יניח ידיו על חציצו מפני שהוא דרך גאו' וכן לא יניחנו
 על סנטירו שזהו דרך נסת' הרוח :
ד אלא מניח ידיו על לבו כפתים הימנית על השמאלית
 שבאופן זה עומד כעבד בפני רבו באימה וכיראה וכפחד
 ושעם הימנית על השמאלית ולא איפכא כתב הר' שהוא רמז
 ליצר הרע שיהא נכנע ליצר טוב ופי' כי היצר הרע נרמז בשמאל
 דכתיב ואת הצפוני ארחיק מעליכם . (ועל' סימן ד' סעיף ו')
 מיהו במקומות שעושי' הרבנע' בעמידה לפני השרים באופן
 אחר יוכל הוא לעשות גם כן כמותו אופן שנהגין במקומו
 להכניע לפני מלך ושרים :

צח שיוכל מלבו כל המטרדות וכו' סעיפים :

א כשהוא מתפלו לא יאחוז בידו תפלין ולא ספר מכתבי
 הקדש מפני שאלו עליה שלא יפלו ויחזבו ויטרד ותחבטל
 בוונתו' ולא קערה שלא יפסוך ממנה ולא מעות שלא
 יתפזרו ולא סכין שממיר' שמא יפול ויתקע ברגליו וכבר שאח

פקמ' היה מסדר דבריו ומסין בהם ינה לבל יכשל קו' לפני
 שמה הקבה שצריך לכיין אף מחשבת כי לפני המחשבה
 כריבוד וכל המחשבות הוא חוקר וכן היו עשין חסידים ואנשי
 מעשה שהיו מהבודין ומכוננין בתפלתם עד שהיו מגיעין
 להפשטת הנשמות ולהתגברות רוח השכלית עד שהיו מגיעין
 קרוב למעלה הנבואה ואם הבא לו מחשבה אחרת בתוך
 ההפלה ישחוק עד שחשבטל המחשבה וצד' שיחשוב בדבר'
 המכניעים הלב ומכוננים אותו לאביו שבשמים ולא יחשוב
 בדבר' שיש בהם קלות ראש וקודם שיתחיל להתפלל יחשוב
 גרוסמת האל ית' ובשפלות האדם וידע כמה צריך הבקעה
 גדולה לפני ית' ויסיר מלבו כל תענוגי האדם :

ב ולא יתפלל במקום שיש דבר שמבטל כוונתו ולא בשעה
 המבטלת כוונתו ואף כיעכשו בעונותיו מפני רוב
 הרצונות אין אנו מכוננים כל כך בתפלה מ' יודר אדם ככל
 מה שאיפשר כדי לעודד כוונתו :

ג ויתפלל דרך התנונים כרש המבקש בפתח ובנתת ושלא
 תראה עליו כמסוי ומבקש ליפטר ממנה ואחר שיעש' כל
 זה מוכסח לו שנתקבל תפלתו :

ד שהתפלה היא במקו' הקרבן דכתי' ושלמה פרים שפתינו
 וכתוב ולעבדו בכל לבבם וכי יש עבודה בלב אלא
 איזו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה ולכך צריך ליהדר
 שרתא דונמת הקרבן בכונה ולא יערב ביה מחשבה אחרת
 כי כמו שפוסלת מחשבה בקדשים כן פוסלת בתפלה ועושה
 אותה פיגול לא ירצה לפני ית' וצריך שהיה התפלה מעומד
 דומיא דעבודה דכתיב לעמוד לשרת וכן צריך קביעות מקום

כמו הקרבנות שכי' אחד קבוע שקימו לשחיתו ומתן דמיו :
 (ועל' סימן נ' סעיף י"ט וכו') ושלא יחזן דבר בינו לקיר
 ובינו לקרקע דונמת הקרבן שחציה פוסלת בינו לבין הכלי
 נבינו לרצפה וזהו אסמכתא למה שאמרנו למעלה סי' צ' שלא
 יעמוד על גבי כלי אפילו הוא פחות מנ' טפחים דגבי קרבן אין
 חילוק בין ג' לפחות מנ' ודאוי הוא שיהיו לו מלבושים נאים
 שיוחידים לתפלה כגון בגדי כהונה אלא שאין כל אדם יכול
 לכזבו על זה ומ' טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה
 פשוט נקיות ואחר שיעשה כל זה לדונמת הקרבן עולה לריח
 נוחח למקו' שהקרבן עולה והמלאך עושה אותה כתר לקונו :
ה ואע"פ שעשה כל זה מ' אל יחשוב ראוי הוא שיעשה
 הק' בהתבטל כיון שכונתו בתפלה כי אדרבה בזה
 הוא מזכיר עונותיו שמדת הרין מקטרנת ומפשפשת במעשיו
 ואומר רבש' הוא רוצה שנתקבל תפלתו בשביל זכיותו והרי
 הוא עשה עבירות כך וכך ביום פלוני וביום פלוני וע' כך
 גדחי תפלתו אלא יחשוב שיעש' הק' בהתבטל כחסדו ויאמר
 גלבו מי אני דל ונכה באלבקש מאת מלך מלכי המלכים
 הק' בהתבטל אלא מרוב חסדו שמתנהג בהם עם בריותיו :

צט די' שתי ושכור לתפלה וכו' ג' סעיפים

א שתי' יין כדי רביעי' אל יתפלל עד שירגיש בעצמו שסיר
 יינו ואם התפלל קודם לכן תפלתו תפלה ואם שתי' יותר
 אם ה' יכול לדבר לפני המלך והתפלל תפלתו תפלה ואם אינו
 יכול לדבר לפני המלך אפי' אם התפלל תפלתו תועב' וכשיסיר
 יינו מעליו צריך לחזור ולהתפלל אפילו אם עבר זמן התפלה
 ששלם אחרת תפלה שאחר' כדין שונג ולא חשבינן ליה כמזיד
 שאין לו תשלומין כדבעי למימר לקמן סימן ק' כי טועה הוא
 בעצמו הוא היה סובר שיוכל לדבר אלא שיינו המשיכו ודוכה
 לאונס ושונג בתפלתו והוא שהתחיל בשתייה קוד' שהגיע לזמן
 תפלה אבל התחיל לאחר שהגיע זמן תפלה או אפי' סמוך לה
 מיד הוה ואין לה תשלומין : ודין ק' שיש להחמיר כדין
 תפלה ויש מקילין דשאני תפלה שתיא בקשת צרכיו מן המלך

וצריכה להיות יותר בישוב הדע' וכאמה מק'ש וכ' ש שאר
 ברכות שיכול לברך אע"פ שהוא שיכור והא התורה אמרה
 ואכלת ושבעת וברכת ופי' ושבעת ר'ל שביעות השתייה כמו
 שיתבאר במקומו בעה ואפי' אמרה תורה וברכת :

ב הלך דרך מיל או טיטן שניה כל שהוא מפיגין אה היין
 ומותר להתפלל מיד וה'ם כשלא שתי' אלא רביעית אבל אם
 שתי' יותר כ'ט שתינה משכרתו ודרך שורדתו וה'ם במהלך
 כרגליו אבל רכוב ודאי דרך מפיגה היין :

ג וכל מי שהו' שתי' ותינו שיכור סגי ליה לפי מה שמרגיש
 בעצמו שפיגין יינו , ומטעם זה אין אנו נאחרין ביניות
 שלנו שמתפללין אע"פ ששתו רביעי' יותר מפני שאנו יודעין
 ומרגיש' בהן שאינם חזקים וכ'ט אם מתפללין מתוך סדור
 ההפלה שאין חוששין לטכרות מעם , יין וש'כר אל תשת'
 ר'ת ואם שתי' כדי רביעית אסור להתפלל תפלה שכור תועבת'
 תפלה שתי' תפלה :

ק תפלת הפרקים צריך לסדר וכו' סעיף אחד

א תפלה של מעדות ושל ראשי חדשים אין אדם רגיל בהן
 כל כך מפני שאינו מתפלל אורם תדיר אלא מפרקים
 לפרקים לפיכך צריך להסדיר אותם קודם שיתפלל כדי שרתא
 שגורה בפיו יא' שזח דווקא כשמתפללין אותם על פה אבל
 כשמתפללין מתוך סידור ותפילונס אלו מותרין בלא הסדרה
 מקודם דהא רצה מה שמתפלל וכן נוהגין :

קא כוונת כל הברכות ובכל לשון וכו' ד'
 סעיפים

א כבר אמרנו פעמים המתפלל צריך שיכין בכל הברכות
 ואם אינו יכול לכיין בכלן לפחות יכין באבות ואם לא
 כיון באבות אע"פ שכין בכל השאר יחזור ויתפלל האדינא
 אין חוזרין בשביל חסרון כוונה שאף בחזרה קרוב הוא שלא
 יכין א' למה יחזור צריך האדם שירגל עצמו שיכין לפחות
 בהתימה של כל ברכה וברכה שיש בהן ק' ג' תיבה כמ' שיש
 בתפלת חנה וק' ג' פעמים לב בחומש לוס' לך שצד' בהן כוונת
 הלב . ארז'ל כמה הלכות אנו למדין בדיני תפלה מן הפסוקים
 שאנו מוצאין בתפלה של חנה מפני שכולן ברוח הקודש נאמרו
 ובזו אדינא דבי הוא כמו שעשת' חנה בתפלת' כן מוטל עלינו
 לעשו' כתי' וחסה היא מדברת על לכה רק שפתיה נעות :

ב מכאן למתפלל שלא יתפלל בלבו לבד , (ועל' סימן טז'
 סעיף ד' וס' ס' סעיף ג') אלא שצד' שיתחזק הדברי' בספתיו'
 וקולה לא ישמע מכאן שלא ישמע קולו בתפלתו וכל המשמיע
 קולו בתפלתו ה' מקטני אמנה שמראה כאלו הק' בה כביכול
 אין שומע תפלה בלהש אבל מ' צריך להשמיע לאזניו שאז
 יוכל לכיין יותר ואם אינו יכול לכיין עד שיגביה קולו יותר
 מהשמעת אזניו מותר להגביה קולו יותר והני מלי' כשמתפלל
 בינו לבין עצמו אבל בציבור אסור דאחי למסדר צבור וכן אם
 משמיע קולו בביתו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בני ביתו
 דתפלה מות' ואם הוא חולה ואינו יכול להרים קולו עד שאפי'
 להשמיע לאזניו אינו יכול מחמת חוליו או מחמת דבר אחר
 מהרהר בלבו ודיו שג' אמרו בלבבם על משכבם וגו' :

ג ברה' וי' כ' נוהגין להשמיע קולם בתפלה יותר משצד'
 ימות הסנה והטעם לפי שהם ישי' תשובה מנביהין
 קולם כדי לכיין יותר ולא חיישינן שיטעו זה את זה בתפלתו
 דאידיד דחביבא עליהו דתפלה יותר בעת החשובה כל אחד
 נותן לבו על תפלת עצמו ולא ישמע למה שיאמר חבירו ואין
 קולו של חבירו מטעהו ועוד כל אחי' שלו מחזור ותפלה לפניו
 נראה בו אינו טועה :

לבוש התבלת הלכות תבלת

מאילו הדידוים אומרים בקול רם כרי להתרחק בל לב אעפ שאול מתודין בלחש שלא לכויש עוברי עברה שאני ויהיון שלנו שהכל מתודין ויהיו אחד כסוב כחוטא ואין כאן בושח י ויכול אדם להתפלל בכל לשון שירצה והם בציבור אבל

ביוחד לא יתפלל אלא בלשון הקודש ומעם שתפילת ציבור אינו צריכין מליץ לפני הקב"ה כי הן אל כבוד לא ימאס והוא ית ידע מהשבות אדם והכל גלוי וידוע לפניו כל מה שתתפללו ומקבל תפלתם אבל תפלת יחיד צריכה מליץ שנ' אם יש מלאך מליץ וגו' ומלאכי השרת המליצים אינם נוקקין אלא ללשון הקודש מפני שאינם מכירין אלא ללשון הקודש ושאר לשונות אינם מבינים ואיך ימליצו בעדו וי"א הא דאמרינן יחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש דווקא כששואל צרכיו כגון שמתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו שעל אותה תפלה צריך למליץ ואין מלאכי השרת נוקקין לו כשאינו מתפלל בלשון הקודש מפני שאינם מקירי אותו אבל כשמתפלל תפלה הקבוע לציבור אינו צריך למליץ אפילו כשמתפלל אותה ביחיד ויכול לאומרה בכל לשון אפילו ביחיד כי האל ית' בעצמו מכין אותה ומקבל תפלתו וי"א דאפי' כששאל צרכיו ואפי' ביחיד יכול לשאול ככל לשון חוץ מלשון ארמי משו"ד ל' שמלאכי השרת מבינין ונוקקין לכל לשון ואפי' משבות אד' יודעי' אלא שאינם נוקקין לשון ארמי מפני שה' מנגנה בעיניה להוקק לו אעפ' שמבינים אותו ומפני שהלשון הזה מנגנה בעיניהם אינם מליצים בעדו כשמתפלל בו :

קכ מי שצדמנה לו רוח או עישוש בתפלה ובו ג' סעיפים

א היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה ממתן עד שיכלה הריח ונחזר ומתפלל (ועל' סי' ע"ט סעיף ט')
ב בקש לצאת ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו הולך לאחוריו ד' אמות כדי לרחיק מן השכינה שעומדת כנגדו במקו' שמתפלל ומציא הרוח וממתין עד שיכלה הריח ואמר רבון העולמים יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו חרפה וכלימה בחיינו רמה ותולשה במוחינו וחוזר למקומו וחוזר למקום שפסק ונש' תפלתו אבל לא יגמר תפלתו במקו' שהלך לאחוריו אעפ' שכלה הריח שכיון שהתחיל כבר להתפלל במקו' הראשון קבעה שם השכינה מקום לכך יחזור ויקרב עצמו למקו' השכינה ויגמור תפלתו ומה שלא תקנו זה הרבון עולמים בו ג' נ"ב גבי הוי"ו גלוי שותתין על ברכיו שבתבני בסיע' (ואעפ' דכסי' הכוזב מיינו נק"ש הא כל דין ק"ש מיד כמו גני תפלה כמו ככתבאל לעיל סי' כ"ו סעיף כ"ו) העשם הוא מפני דגבי מים שותתין על ברכיו אינלא מילתא דפושע היה מעיקרא שנצרך לנקבו מתחלה ולא ברך שאין דרך מי רגלים לבא כך פתאום אם היה בודק עצמו ואין זה הרבון דתגצלות לפשעתו אבל המבקש להצניח רוח הוא אנוס שדרכו לבא פתאו' אעפ' שבדק עצמו לכך תקנו ריבון העולמים שיתגצל לפני בוראו שהוא אנוס והיינו שאומר גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו להודיע שאנוס היה ואינו יכול ליהדר ממנו ותקן רבון העולמים הוזה ג"כ לא נתקן אלא כשמתפלל בביתו אבל כשמתפלל בציבור ההוא ליה ביוזי ובוש גדול אם ילך ממקומו שהציבור ירגישו שאין גופו נקי בעמדו לפני הקב"ה וכבר תול גדול כבוד הבריות שדחתה אפילו לא תעשה שבתורה ק"ו דבר זה שהוא דרבנן לפיכך אין צריך לרחיק ממקומו אלא מציא הרוח אם לא יוכל להעמיד עצמו ונס רבון העולמים בו אין צריך לומר שאין כאן כ"כ בושח וכלימה כיון שאין חסידות מרגישין בבושתו רק ממתין עד שיכלה הריח וחוזר ומתפלל וכן נהגין דווקא בשלא יוכל להעמיד עצמו אבל אם יוכל להעמיד עצמו יאנס ויעמיד עצמו כל מה שיכו' עד גמר התפלה ואין כאן משום בל השקצו אלא כשמעמיד עצמו לקטנים או לגדולים אבל להפתה בעלמא אין בו משום בל השקצו :

ג המתעטש בחפיתו למטה סימנרע לו שנרא' פאילו נדחת מהשכינה שמרמזים לו שירחיק ממנה לפעלה מ' יפה לו שבשם שעושיין לו נחת רוח למטה שהעישוש יא' פעלה הוא נוח לו לאדם כך עושיין לו נחת רוח לפעלה :

קכ שלא להפסיק בתפלה ובו ח' סעיפים

א לא יפסיק בתפלתו שנראה כמזלזל בכבודו ית' שמפסיק בשאלת צרכיו מפני לעסוק בכר אחר וכבר אמרנו שמתפלל

אפילו הדידוים אומרים בקול רם כרי להתרחק בל לב אעפ שאול מתודין בלחש שלא לכויש עוברי עברה שאני ויהיון שלנו שהכל מתודין ויהיו אחד כסוב כחוטא ואין כאן בושח י ויכול אדם להתפלל בכל לשון שירצה והם בציבור אבל ביוחד לא יתפלל אלא בלשון הקודש ומעם שתפילת ציבור אינו צריכין מליץ לפני הקב"ה כי הן אל כבוד לא ימאס והוא ית ידע מהשבות אדם והכל גלוי וידוע לפניו כל מה שתתפללו ומקבל תפלתם אבל תפלת יחיד צריכה מליץ שנ' אם יש מלאך מליץ וגו' ומלאכי השרת המליצים אינם נוקקין אלא ללשון הקודש מפני שאינם מכירין אלא ללשון הקודש ושאר לשונות אינם מבינים ואיך ימליצו בעדו וי"א הא דאמרינן יחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש דווקא כששואל צרכיו כגון שמתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו שעל אותה תפלה צריך למליץ ואין מלאכי השרת נוקקין לו כשאינו מתפלל בלשון הקודש מפני שאינם מקירי אותו אבל כשמתפלל תפלה הקבוע לציבור אינו צריך למליץ אפילו כשמתפלל אותה ביחיד ויכול לאומרה בכל לשון אפילו ביחיד כי האל ית' בעצמו מכין אותה ומקבל תפלתו וי"א דאפי' כששאל צרכיו ואפי' ביחיד יכול לשאול ככל לשון חוץ מלשון ארמי משו"ד ל' שמלאכי השרת מבינין ונוקקין לכל לשון ואפי' משבות אד' יודעי' אלא שאינם נוקקין לשון ארמי מפני שה' מנגנה בעיניה להוקק לו אעפ' שמבינים אותו ומפני שהלשון הזה מנגנה בעיניהם אינם מליצים בעדו כשמתפלל בו :

קכ שלא להפסיק כנגד המתפלל ובו ח' סעיפים

א אסור ליטב בתוך ד' אמות של המתפלל בין מלפניו בין מן הצדדין מפני שנרא' כאלו חבירו מקבל עליו עול מלכו' טמים והוא אינו מקבל דבר זה נלמד ג"כ מפסוקים של חנה שאמר לעלי הבהן אני האש' הנצבת עמכם כזה מראמר עמכם משמע שהוא ד' אמות שלה שחא ברשותה חזו נקרא עמכם לפי' הוצרך לעמוד ולהיות נצב על עמדו כל זמן שהתפללה אבל תוך ד' אמות דהי חוץ לרשותה ומותר ליטב ברא' כשהו' יושב במל' אבל כשהו' יושב ועוסק בין בענייני תפלתו או דברי שיר ושבח או אפי' עוסק בפ' איהו מקום שאמר' בכל יום או אפילו בשאר דברי תור' אעפ' שאינו פענייני התפלה שבכל יום אפ' מותר ליטב אפי' בתוך ד' אמות שאינו נרא' כאלו אינו מקבל עול מלכות שמים כיון שעוסק בתורת הש"י טעוה לעסוק ולהגות בה יומם ולילה :

יש מי שאומר דה"מ מן הצד אבל כנגדו לפניו אפי' כמלא עיניו אסור ואפי' עוסק בק"ש מפני שנראה כמשתחוה לו :

ב ואם היושב כנגד המתפלל חלוש ואינו יכל לעמוד כ"כ עד שיגמר חבירו תפלתו מותר לו ליטב דהא חלישתו מניח עליו שמפני כך יושב :

ג ואם היושב יטב כבר ועמד זה בצדו אינו צרי' לקום שהרי זה בא בנבולו ואעפ' רכתי' גבי חנה ועלי הבהן יושב על פאות היכל יי' ששמע שהוא יושב כבר ודרי' היא באה בנבולו ואפילו הכי הוצרך לקום אין זה קושיא שכבר אזל' יושב יטב בתיב מלמד שאותו היום מינו אותו כהן גדול וא"כ אין יושב ללשון ישיבה אלא לשון הושבה שהושבו אותו לכ' ג' ויתרי מילי ניתרו דה"פ דקרא ועלי הכהן יטב כלום ועלי נתמנה לכ' ג' ועל שוחזת היכל יי' מילתא באנפי נפשה היא כלום והוא עומד על

שלא הזמן נרמא שכל היום זמנה או היא נופה או תשלומיה
 וכן כל הלילה ועוד דשאני תפלה דרחמי נינו תיקנה רבנן
 אף לנשים ועבדים וכן לקטני שהגיעו לחינוך תיקנה שיחנכו
 אותם אע"פ שקטני הם ופטורים הם משאר מצות יחנכו אותם
 בתפלה כדי להרגילם ובעל קרי חייב בה בלא שום רחיצה כמו
 שנתבאר סימן פ"ח :

ג מי שתורתו אומנתו כגון רשבי וחביריו מפסילק' ש שהיא
 דאוריית' ואינו מפסיק לתפלה שהיא דרבנן ואע"פ שלא
 ידע לו שהות להתפלל אחר כך שיעבור זמן תפלה אפה אינו
 פוסק שהרי תלמוד תורתו היא דאורייתא ואין תפלה דרבנן
 דוחה אותה אבל אנו שאין תורתנו אומנתנו והרבה שעות
 ביום אנו מתבטלים מן התורה מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה
 אם אין שהו' אח"כ להתפלל מהו נס לדין אם לומר עם אחר'
 ואם היה פוסק היו רבים מתבטלים מן התורה אינו פוסק חוץ
 מלפסוק ראשון של ק"ש שהו' זמן מעט ואם אין השע' עוברת
 ויש לו שהות עדין לקרא ק"ש ולהתפלל אפילו לומר יחיד
 אינו פוסק :

קז המסופק אם התפלל ודין תפלת נדבה ובו ד' סעיפים

א כבר אמרנו דק"ל שתפלות כנגד תמידין תקנום ובתמיד'
 כבר למדו חז"ל שלא היו יכולין להקריב שני תמידין של
 שחרית או שני תמידין של ערבית ביום אחד דהוי להו עובר
 משום בל תוסף לפיכך בתפלות שתקנו כנגדם גם כן הוי דינא
 הכי מי שבריא לו שהתפלל כבר אסור לו לחזור ולהתפלל פעם
 שנית לשם חובה תפלה דהוי כמקריב שני תמידין לשם חובה
 שאסור משום בל תוסף :

ב ואם רוצה להתפלל התפלה השנייה בתורת נדב' הרשות
 בידו דכמו שהיחיד מתנדב קרבן נדבה כך יכול להתפלל
 תפלת נדבה ואין צרי' לחדש בה שום דבר ויא' שגם כשיתפלל
 התפלה השנייה בנדבה לא יתפלל אות' אם לא יחדש בה דבה
 כדי שתהא תפלתו תחנונים ויהא ניכר מתוכו שאינו מתפלל
 אותה לשם חובה דלהוכה אין דרך לתוסף בה כלום דבלאו הכי
 הוא כולה תחנונים :

ג וכשיתפלל בנדבה יכול להתפלל כמה פעמי' שירצה בכל
 יום בנדבה חוץ מתפלת המוספים שאין מתפללין אותה
 כנדבה כגון שיתפלל יחיד מוסף שחיים א' חובה היום וא' נדבה
 ג' או ב' או ב'ה' שלא מצינו קרבנות מוספין שהיה קריבין נדבה
 ובשבת וביום אין מתפללי' תפלת נדבה כלל אפי' שחרי' ומנחת
 שלא היו קריבין נדבות בשבת ויום שאנג' דחזין אותן ואם הוא
 מסופק אם התפלל אם לא חוזר ומתפלל ומתנה אם לא התפלל
 תהא זו לחובתו ואם התפלל תהא לנדבתו ואינו צריך לחדש
 בה שום דבר שאין לך חידוש גדול מזה שמתפלל על הספק
 ויכול להיות שכולה הוא מחוייב דשמא לא התפלל כבר ואע"ג
 דבשאר מילי בספיק' דרבנן אזלי לקולא בתפלה דרחמי אזלינן
 לחומרא ויכול לחזור ולהתפלל דהלואי שיתפלל אדם ויבקש
 דחמ' כל היום כולו ואם התחיל להתפלל על דעת שלא התפלל
 ומתפלל זו לשם חובתו ונזכר שכבר התפלל פוסק אפי' באמצע
 ברכה אפי' יכול לחדש בה דבר שאם יגמור אות' ארע' דהוכה
 הוי כמקריב כ' תמידין ואם יגמור אותה ארע' דנדבה ובחידוש
 ה"ל חציה בחובה וחציה בנדבה זה אין שייך לא בקרבן חובה
 ולא בקרבן נדבה אבל אם התנה תחלה אפי' אם נזכר בתוך
 התפלה שהתפלל נזכר לשם נדב' ומחדש בה דבר משם והלאה
 והוי כולה נדבה כרא' ביחוד המתפלל אבל הציבור אין מתפללי'
 שום תפלה בנדב' כלל שלא מצינו קרבן ציבור שבא בנדב' מ'
 ביחוד כשמתפלל הנדב' ומחדש בה דבר יכול להתפלל אותה
 בין ביחוד בין בציבור :

שהתפלה שהיא בקשת צרכי צרכיה להיות יותר כאימ' זכירא
 מק"ש שאינה אלא שבת זאפי' מלך ישראל שואל בשלום לא
 ישיבנו ודווקא מלך ישראל אבל מלך אומות העולם פוסק
 ומשיב לו שלום מפני הסכנה אם אי אפשר לו לקצר אבל אם
 אפשר לו לקצר ובענין זה יוכל לסיים קודם שיגיע אליו יקצר
 ואם איפשר לו ליגצל ממנו במה שישה מן הדרך ישה ולא יפסיק
 בדיבור להשיב שלום :

ד היה מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו ישה מן
 הדרך ולא יפסיק אבל בענין אחר אין לו לצאת ממקומו
 עד שיגמר תפלתו ובתחנונים שאחר תפלתו כגון באלקי נצור
 ושאר תחנונים יכול לצאת ממקומו אם צריך לכך :

ה ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק לדבר כגון לומר
 לאחר שיסירנה אבל ללכת ממקומו לנענע רגליו כדי
 שיפול הנחש מרגליו מותר שאין זה הפסק ודווקא נחש אבל
 עקרב כרוך על עקבו פוסק אפי' כדיבור לפי שהוא מועד יותר
 להזיק ונחש נמי אם ראה שהוא כעוס ומוכן להזיק פוסק :

ו ואם ראה שור בא כנגדו פוסק שהוא גם כן סכנה שדרכו
 לנגח בקרן ואח"ל מרחיק משרו חס חמשים אמה
 ומסועד מלא עיניו ואם השורים שבמקומו מוחזקים שאינם
 מזיקים אינו פוסק :

ז בכל מקו' שאמרנו שפוסק אם שהה כדי לגמור את כולה
 חוזר לראש ואם לאו חוזר לתחלת ברכה שפסק בה :

ח ואם פסק בג' ראשונות חוזר לראש וכן בג' אחרונות חוזר לרצה
 דג' ראשונות חשבות כאחת וכן ג' אחרונות :

ט והא דאמרין אם לגמור את כולה חוזר לראש כשמשערין
 משערין בקור' ואם עבר ושח בתפלתו דינו לענין חזרה
 כדן ההפסקות האמורות כאן בסיון זה :

י ואינו פוסק בתפלה לא לקדיש ולא לקדישה אלא ישתוק
 וכיון למה שאומר הש"צ והוי כעונה ואפילו אם קראוהו
 לעיות לס' ת' אינו פוסק :

יא ודווקא בתוך התפלה אבל אחר שסיים יח ברכות קודם
 שהתחיל אלהי נצור או בתוך אלהי נצור יכול לענו' אמן
 יהא ש"ר וקדוש וקד' וברכו ואם קראוהו לס' ת' פוסק וענ'ה :

קה המתפלל שת' תפלות ובו סעיף אחד

א המתפלל בתפלו' זו אחר זו כגון ביום שיש בו מסף ורוצה
 להתפלל שחרי' ומוסף זו אחר זו או ששכח ולא התפלל
 וצרי' להשלימה בזמן תפלה של אחריה ומתפלל שחרי' זו אחר זו
 כמו שיתבאר סי' ק"ח צרי' להתמין בין זו לזו כדי הילוך ד' אמות
 כדי שתהא דעתו מיוסבת עליו להתפלל בלשון תחנה :

קו מי הם הפטורים מתפלה ובו ג' סעיפים

א כל הפטורים מק"ש מחמת שעוסקין במצוה או בשדירות
 מצוה והוי ק"ש דאורייתא ועסק מצוה פוטרתן כ"ש
 שפטורין מן התפלה שהיא דרבנן אלא דאסמכוה אקראי שהיא
 במקום הקרבנות מדכתיב ונשלמה פרים ונו' : וכל שמחייב
 בק"ש חייב בתפלה חוץ מהמלוין את המת שאין למשה צורך
 בהן שאע"פ שהם חייבים בק"ש פטורים הם מתפלה שאע"פ
 דכל דתקן רבנן בעין דאוריית' תיקון שאני ק"ש שיכולין ל'
 לאומרה בעוד שמחלבי ווי להם שיעמדו בפסוק ראשון ואין
 צריכין להתעכב בעמידה אלא זמן מעט ואח"כ ילכו ויקראו
 ועסקו גם כלווייתן לפיכך חייבים אבל תפלה צריכין להתפלל
 כולה מעמידה (כמו שנתבאר לעיל סי' כ"ח עני' ד') ואינם
 יכולין לשהות כ"כ לפיכך פטורים משום שעוסקין במצוה :

ב נשים ועבדים אע"פ שפטורים מק"ש משום שהיא מצוה
 עשה שהזמן נרמא חייבים בתפלה שהתפלה היא אע"פ

ד והחידוש שאמינו שצריך שיחדש בהו' אם יוכל לחדש דבר ככל ברכה וברכה מן האמצעות מעין הכרכ' יחדש מ'ט אם לא חדש דבר אלא בברכה אחת דיו כדי להודיע שהיא נדבה ולא חובה ויא' ההחידוש שאמרו צריך להיות דב' שנתחדש לו אותו עניין אחר שרתפלל כבר ולא היה צריך אליו קוד' לכן זהו נקרא חידוש אבל אם מחדש בה דבר שהיה צריך אליו גם כן כבר אלא שלא הזכירו בתפלתו הראשונה אין זה נקרא חידוש ובג' ראשונות ובג' אחרונות לעולם אין מוסיפין בהן ואין פוחתין בהן ולא משנין בהם דבר שהם אינם אלא שבחא דהשם יתברך ועליו אין להוסיף כמו שיתבאר בע"ה כילו דומיה תהילה ואין לנו אלא תקנת חז"ל הרוצה להתפלל תפלת נדבה צריך שיהא מכיר את עצמו רזיו וזחיר ואמיד בדעתו שיוכל לכונן בתפלתו מראש ועד סוף ואז קרינן ביה נדיב לב עולות אבל אם אינו יכו' לכונן יפה קרינן ביה ל' רוב זבחיכס והלואי שיוכל לכונן יפה בשלש תפלות הקבועות ליום :

קה מי שלא התפלל לסבה מן הסבות וכו' י"ב סעיפים

א התפלה בקשת רחמים היא לפיכך יש לה תשלומין כיצד אם טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתי' הראשונה לשם מנחה והשנייה לתשלומין וטעמא ג'ל משום דק' ל תדיר ושאינו תדיר קוד' וילפינן, מקראי עינן לקמן ס' תרפ"ד סעיף ג' : ואם הפך לא עלתה לו אלא אהת והיא אותה דשל חובה ודשל תשלומין לא עלת' לוכיון דמקראי ילפינן לה צרי' לחזור ולהתפלל אותה אחר שהתפלל אותה דשל חובה וכן הרין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה של תשלומין *

ב שכח או נאנס ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים הראשונה לשם ערבית והשנייה לתשלומין וכן טעה או נאנס ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים הראשונה לשם שחרית והשנייה לתשלומין *

ואין שייך תשלומין אלא לתפלה שהיא בקשת רחמי' אבל לק' ש לא שייך תשלומין שאם לא קרא ק' ש של שחרי' או של ערבית בזמן אין לה תשלומין בתפלה הסמוכה לה שהתור' זמן קיסת חזון טכיבה אמרה וכיון שעבר זמנה בשל קריאתה ומעוות לא יוכל לתקן הוא לפיכך אם טעה ולא התפלל ערבית כלל לא ק' ש וברכותיה ולא תפלת י"ח מתפלל למחר יוצר וי"ח ברכות ואח"כ יתחיל אשרי להפסיק בין תפל' לתפל' אבל ק' ש וברכותיה לא יחזור ויקרא לתשלומי ערב' רק יתחיל באשרי כמו בתפלת מנחה שאין שם ק' ש שמתחילין באשרי ויחזור ויתפלל י"ח ברכות לתשלומין ערב' ואח"כ יאמר התחנון שאומרים וסדר הקדושה שכל מה שיוכל להקדים ולסמך תפלת התשלומין לתפלת החובה יעשה * וכן אם טעה ולא התפלל שחרית כלל לא ק' ש וברכותיה ולא י"ח תפלה במנחה אשרי ותפלת י"ח של חובה ואח"כ יתחיל אשרי להפסיק ויתפלל י"ח לשם תשלומין וברכת יוצר לא יאמר וכן אם טעה ולא התפלל מנחה יתפלל ערבית ק' ש וברכותיה ותפלת י"ח לחובה ואח"כ יתחיל אשרי להפסיק בין תפלה לתפלה ויחזור ויתפלל י"ח לשם תשלומי מנחה :

ג והא דיש תשלומין לתפלה דווקא בזמן תפלה אחרת לפי שכיון שהוא זמן תפלה והוא עוסק בתפלתו חזו' ומשלים מה שטעה בתפלה שעברה אבל שלא בזמן תפלה כגון שיטל' תפלת שחרית מיד אחר חצות קודם שהגיע זמן תפלת מנחה אין זה תשלומין שאין עכשיו זמן תפלה כלל לא של שחרי' ולא של מנחה וכן אם טעה ולא התפלל מנחה לא יתפלל ערבית : ואין תשלומין לתפלה אלא בזמן תפלה הסמוכה לה בלבד אבל אם עברה זמן התפלה הסמוכה לה שוב אין תשלומין לתפלה

לתפלה זו כגון אם טעה ולא התפלל ערבית וגם שחרית לא התפלל באונס או בטעות כשיגיע זמן מנחה לא יתפלל אלא שתיים אחת לשם מנחה והשנייה לשם תשלומי שחרית אבל ערבית אין לה תשלומין כיון שעברה זמן תפלה בנתיים וכ' ש אם לא התפלל שחרית ולא מנחה שלא יתפלל ערבית אלא שתיים אחת לערבית והשנייה לתשלומי מנחה ולשחרית אין תשלומין שכבר עבר זמנה וגם זמן תפלה בינתיים עבר והיא אם התפלל אותה התפלה שבינתיים אלא ששכח התשלומין שלא ישלים התשלומין בזמן התפלה השלישית כיון שכבר עבר זמן תפלה אחת בינתיים :

ה מיהו אע"פ שאין תשלומין לתפלה אלא בזמן תפלה הסמוכה לה ותפלות אחרות שהפסידו אין להם תשלומין אם רוצה להתפלל אותם נדבה ושחדש בהם שום דבר הרשות בידו ונקבן לעשות כן :

ו שכח או נאנס ולא התפלל מסוף אין לה תשלומין שאין תשלומין אלא לבקשת רחמי' דהיינו שאר תפלות אבל מסופים שהם כנגד הקרבה קרבן ממש שמזכירין אותה בה אחר שעבר זמנו שוב אין תשלומין למסופים שכבר עבר זמן ובטל קרבנו ואין מקריבין מסופים בלילה אבל המידין מצינו שהיו מקריבין אימורי המידין של בין הערבים כל הלילה אף ע"פ שעבר זמן מנחה ועוד דשאני תפלות ערבית שחרית ומנחה שהם כולם נתקנו להפלה דרחמי והלואי שיתפלל אדם תפלה דרחמי כל היום כולו ואין שייך לומר בהן עבר זמנן בטל קרבנן אבל תפלת מסוף לא נתקנה לשם רחמי אלא משום זגשלימה פרים שפתינו וזוהי וזאי שייך לומר עבר זמנה בטל קרבנו : מיהו מסוף זמנה כל היום עד שתחשך לפיכך כל זמן שלא השכח עדיין זמן תפלת מסוף הוא יוכל להתפלל אותה אפילו אחר שהתפלל מנחה שעדיין יום הוא ולא משום שק השלומין אלא משום היא נופה שרדי עדיין זמנה הוא דהא לפעמים אפילו לכתחלה יכול להקדים תפלת מנחה לתפלת מסוף כמו שיתבאר בס' רפ"ו בע"ה ומה שאמרו שאין להם תשלומין היינו בתפלה ערבית שעבר כל היום שהוא זמנה אבל בלילה עבר זמנה ובטל קרבנה :

ז והא דיש תשלומין לתפלה דווקא כשטעה או נאנס אבל אם הזיר מעוול לא יוכל לתקן הוא ואין לתשלומין אפילו בתפלה הסמוכה לה מיהו דווקא תשלומין חובה אין לה אבל אם ירצה יכול להתפלל אותה בתורת נדבה ואין צריכה שום חידוש כשמתפלל אותה נדבה בתפלה הסמוכה לה שכיון שאילו טעה והיה שנג' כמה שלא התפלל אותה היה עכשיו זמן חיובה לתשלומין אלא שמשום שפשע והזיר לא נתקנו לה תשלומין לפיכך נהי דאינו חייב לשלמה ואין לו שכר כמצות חובה מ"מ כיון שעכשיו זמנה היא אם רוצה להתפלל אותה רשם תפלה דרחמי שכר תפלה דרחמי אית ליה ואין כאן מקום לחידוש כלל :

ח ואין האדם נקרא מזיד אלא כשמבטל התפלה בלי שום שירדא אבל מי שלא התפלל בזמן שהיה לו להתפלל מפני שהיה שרוד בעסקיו והיה סבור בכל פעם שעדיין ישאר לו זמן לתפלה אחר שינמור אותו עסק שהוא מהעסק בו ואפילו היה מתעסק ושרוד בצורך ממונו שלא יבא לידי הפסד ובין כך ובין כך עברה לו השעה ועבר זמן התפלה וכן שהיה שיכור וחשב שיסיר יינו קודם שיעבור זמן התפלה ועל' כך לא התפלל בזמנה כל אילו חשובים אנוסים ויש להן תשלומי' מידה לכתחלה יש לזווד לכל אד' שלא יעבור זמן תפלה משו הפסד ממונו כמאמרם ז"ל הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שבתה כו' :

ט טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל ערב שתיים של שבת שכיון שצרי' להתפלל הראשונה לערבי' והשנייה לתשלומין כמו שנתבאר חייב להזכיר של שבת גם לתשלומין אע"ג שמתפלל אות' לתשלומין חול דרי כבר קבל עליה שבת

הוא לשחות עם הציבור יתפלל כיון שמשתחוה עם האחרים
 אע"פ שהוא אומר ברכה אחרת ששוחזין בה ושוחה עמהם הרי
 לא נראה כסופר, ואם צריך להתחיל בתפלה מפני שהשעה
 עוברת או כדי לסמוך גאולה לתפלה ונזדמן לו שנגיע ש"ץ
 למודים כשהוא באחת מן הברכות באמצעה ישחה עמו אבל
 אם הוא בתחלת ברכה או בסופה לא ישחה שאין שוחזין
 בתחלת ברכה או בסוף אלא באבות ובהודאה כמו שיחבאר
 טעמא בע"ה, ומכל מקום לכתחילה לא יעשה כן אלא ימתין
 מלהתפלל אם אין השעה עוברת אם לא שהו מכרח להתפלל
 כדי לסמוך גאולה לתפלה או שהשעה עובר ואל יוכל להמתין
 ואם הוא מכרח להתחיל התפלה עם הש"ץ ולא יוכל
 להמתין יאמר כל התפלה עם הש"ץ וכשיגיע עם הש"ץ
 לנקדש או לנעריצך יאמר עמו מלה במלה כל הקדושה אע"פ
 דק"ל אין היחיד אומרה כיון שאומר עם הש"ץ אינו נקרא יחיד
 ואח"כ יאמר עמו מלה במלה עד ברכ' האל הקדו שכשעושה
 כן שגשג הברכה עם הש"ץ אינו צריך להפסיק ולענו' אמר דהא
 הקהל עונין אמר אחר ברכתו עם הש"ץ והוא שומע ושומע
 כעונה, וכן יעשה בברכה שומע תפלה לפטור עצמו מן
 האמן ולא יצטרך להפסיק ואח"כ יכיון שכשיגיע ש"ץ למודים
 יגיע גם הוא למודים וכן להסוב שמך ולך נאה להרוות כד
 שיטחה עם הציבור מ"מ לתחלה לא יעשה כן אלא ימתין
 אם יוכל כמו שאמרנו :

יחיד העומד בתפלה וכשהגיע למקו' קדושה היו הציבור
 אומרים קדושה וסדרא אינו אומר קדושה עמהם שאין
 הקדושה שוות ואם היחיד עומד בקדושה בתפלה יוצר והציבור
 אומרים קדושה של תפלת מוסף י"א שנים זה נקרא אינן שוות
 ולא יאמר היחיד הקדושה עם הציבור אלא ישתוק ויכיון למת
 שהציבור אומרים דשומע כעונה וי"א כיון דשתי הקדושות
 קדושה ותפלה הן היו קדושתן שוה ויכול לומר הקדושה מלה
 במלה עם הש"ץ וכן עיקר :

ק"י היצוא לדרך ופועלים וסדר תפלת הדרך
ובו ד' סעיפים :

א חיוב אדם לברך י"ח שלשה פעמים בכל יום כמו שתקננו
 אותו חכמים ז"ל וכמו שנבאר לפנינו בעזרת השם ואם
 הוא לו שעה הדחק כגון שהוא בדרך או שהוא עומד במקום
 שהוא טרוד ורואה שיפסיקוהו העוברים או שלא יוכל להתפלל
 בכוונה ארוכה כל כך ואפילו הוא בעיר מתפלל תפלה קצרה
 והיא זו בתחלה אומר ג' ראשונות ואחר כך יאמר הבינו שיהא
 ללילות כל הברכות האמצעיות וזה נוסחה הבינו י' אלקינו
 לדע' את דרכיך ומל את לבבינו ליראתך לסלות היה לנו להי'
 גאולים ורחמינו ממכאוב ודשינו בנאות ארצך והנפוצים בך
 כנפות הארץ תקבץ והתועים בדעתך ישפטו ועל הרשעים
 חניף יידיך וישמחו צדיקי' בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת
 קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משחך וטרם נקרא אתה
 הענה טרם נדבר אתה חשמע כי אתה יי' העונה ומציל בכל
 עת צרה וצוקה פודה ומציל ברוך אתה יי' שומע תפלה ואח"כ
 אומר שלשה אחרונות וצריך לאומרה כולה מעומד כמו תפלת
 י"ח שהיא במקומה בשעת הדחק כיון שכוללת כולן וכשיגיע
 אח"כ לביתו או תתישב דעתו אין צריך לחזור ולהתפלל פעם
 אחרת מ"מ שלא בשעת הדחק אין לומר אותה רק יתפלל תפלת
 י"ח עצמו חה פירש' על הבינו כנגד אתה חונן : ומול את
 לבבינו כנגד השיבנו' לסלות היה לנו כנגד סלח לנו' להיות
 גאולים' כנגד גאולה' ורחמינו ממכאוב' כנגד רפאינו' .
 ודשינו בנאות ארצך כנגד ברכת השנים בנאות ארצך לשן
 נוח כמו בנאות דשא' והנפוצים בארבע כנפות הארץ תקבץ
 כנגד מקבץ נדחי עמי ישראל' והתועים בדעתך ישפטו
 העוברים על דבריך' א ת א ג ו 8 ישפטו

ואין יעשה שבת חול' וכן אם לא התפלל מנחה בערב ר"ח
 מתפלל ערבית שתים של ר"ח ואם לא הזכיר יעלה ויבא
 בראשונה והזכיר בשני' נראה כאילו התפלל הראשונה לשם
 תשלומין וכבר אמרנו למעלה שאם היפך לא יצא לפיכך גם
 בכאן לא עלתה לו אלא השנייה וצריך לחזור ולהתפלל אחת
 לשם תשלומין ולהזכיר בה יעלה ויבא וכן כתב מורי מהרמ"א
 ז"ל דמדמ' ר"ח לשבת ואנו אין נוהגין כן באם לא התפלל מנח'
 בע"ח אלא כמו שתבאר לקמן סי' תכ"ב סעיף א' דלא דמי
 ע"ח לע' ש"גבי ע"ש הוי טעמ' כיון שכבר קבל עליו שבת הוי
 זילזולא דשבת דהיאך יעשה שבת חול שיתפלל תפילה של
 חול בשבת אבל ב"ח לא שייך טעם זה דאין קדושתו חמורה
 כל כך ועוד שהרי בלאו הכי מתפילין כל נוסח של תפלת חול
 ב"ח ואין זה זילזול ל"ח כשלא יאמר יעלה ויבא בשנייה דרשב
 ואל תעשה הוא מה שאין כן בשבת ל' . אבל אם לא הזכיר
 יעלה ויבא בשתייהן או הזכיר בראשונה ולא בשנייה אין צריך
 לחזור :

טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת
 שתים של חול ומבריל בראשונה ואינו מבדיל בשנייה'
 דלא דמי ליעלה ויבא שאומרים בשתייהן דשאני יעלה ויבא
 שחובה לאומרה בכל התפלו' של אותו היום אבל חבדלה אינו
 שייך אלא בשל ערבית אבל בשאר הדינים הוי הדין כמו
 ביעלה ויבא שאם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשני' שנייה
 עלתה לו ראשונה לא עלתה לו ואם הבדיל בשתייהן או לא
 הבדיל בשום אחת מהן יצא :

יא ב"א בטעה במנחה של שבת ולא התפלל כלל אבל
 אם טעה והתפלל י"ח של חול במנחה של שבת ולא
 הזכיר של שבת יש להסתפק בו שיש פנים לכאן ולכאן שיש
 לומר אע"פ שלא יצא באותה תפלה ואילו היה נזכר מבעוד יום
 היה צריך לחזור ולהתפלל ז' ברכות של שבת אפ"ה לא יתפלל
 במוצאי שבת שתיים כיון שכבר התפלל י"ח ברכו' ולמה יחזור
 ויתפלל אותם י"ח ברכות עצמן שהתפלל כבר וי"ל ג' לא יודך
 גיסא כיון שלא יצא ידי חובתו באותה תפלה הוי כאלו לא
 התפלל כלל וצריך להתפלל ערבית שתים והדבך מוכרע לפי'
 הנכון שיעשה ויצא ידי ספקו יתפלל אותה לערב בתורת נדבה
 ולא בתור' תשלומין ולא יבדיל בה ואין צריך לחדש בה דבר
 שבוין שמתפלל אותה מספק אין לך חידוש גדול מזה וכן הדין
 אם לא הזכיר יעלה ויבא במנחה של ר"ח :

יב ומדאמר' שאם הבדיל בשתייהן יצא שמעי' דה"ה בשאר
 תפלות אם טעה והזכיר בתפלה של שאר ימים דבר
 שלא שייך להזכיר באותו יום כגון שהזכיר יעלה ויבא ביום
 שאינו ר"ח או שהזכיר של שבת וי"ט או איפכא וכה"ל לא הוי
 הפסקה ויצא מיהו אם נזכר בעודנו עומד בתוך אותו ענין
 שטעה פוסק אפילו באמצע הברכה :

קט"ו כוונת היחיד ואין יתנהג בחתפלו' עם
הציבור ובו ג' סעיפים :

א הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור מתפילין אם יכול
 להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח ציבור לקדושתתפלל
 ואם לאו אל יתפלל אם אין השעה עוברת לפי שצריך לומר
 קדושה עם הציבור דהא ק"ל שאין היחיד אומר קדושה שבחפלה
 פרכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל' וקדיש ואמן דהאל
 הקדוש ושומע תפלה דינן בקדושה' ואם נכנס אחר קדושה
 אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם
 לאו אל יתפלל שאע"פ שיחיד אומר מודים בתפלתו אעפ"כ
 צריך לחזור ולשחות עם הציבור במוד' שלא יהא נרא' ככופר
 במשהציבור משתתים לו : וה"ה נמי אם יכול להגיע למוד'
 או לאחת מן הברכות ששוחזין בה כשיגיע ש"ץ למודים ויכול

ושפשו כנגד צדקה ומשפט לא והתועים במשפט על דעתך
 ויפשו לא על פי מזלם אלא אתה בעצמך תשפוט אותם ואם
 מזלם לטובה תהפוך אותו לדעהו'ק לזה הפי' דמה שייכות יש
 לזה עם ברכת השיבה שופטניו על כן נראה יותר נכון שר"ל
 המטעים שהם ישראל המשיחים דברים כלפי מעלה חז' בזה
 הנלות האריך שעה הקדוש ברוך הוא אותם ואינו משגיח בהם
 זהו רצון שיפשו בדעתך כלומר בידיעתך אשר היא החמלה
 והרחיבה מלשון וידע אלקים וזה ממש מה שזכר בברכה
 השיבה סיפור מסגנו הינו והאנחה שיש לנו בנלות וימלך
 עלינו לבדו ברהמים בצדק ובמשפט והם דרכי הטובים שאנו
 תועים עתה מהם עכ"ל ורבי יוסי קצרו כתב ונ"ל לפרש
 והתועים שהם ישראל שהם תועים בין האומות כדכתי'תיעתי
 צבשה אובד הם נשפטים על ידי מלכי הגוים במשפטים אשר
 לא כבודתך יהי רצון שיפשו על דעתך שהם משפטי התורה
 זהו והאי' יהיה עי' שישב שופטנו כבראשונ' וייעצינו ככהלה
 עכ"ל ועל הרשעים תניף ירך כנגד טובה אויבים וישמחו
 צדיקים כנגד משען ומבטח לצדיקים בבניין עירך ובתיקון
 אדרכתך כנגד בונה ירושלים ובצמיחת קרן כו' כנגד מצות
 קרן ישועה פירס נקרא אתה תענה כו' דדי שומע הפלה
 ע"כ הפי' וכל השגה יכול להתפלל אותה חוץ מביטו הגשמי'
 וצריך לומר שאלה בברכת השנים וחזן ממוצאי שבת ויש
 צריך לומר הברלה בחזן הדעת אע"ג דהשאלה היה יכול נ"כ
 לכלול אצל ודשנונו כו' ויאם ודשנונו בנאי' ארצך וחזן מלזמטה
 פ"ט חשו חכמים שמא ישעה הוא דחיישינן לשמא ישעה
 תפלת הבינונו ויתמכתהפלת'ח מפני שאדם עשוי לשעות
 יותר בדברים קצרים שבקל אדם יכול לרדג שמים או שלש
 וחבואו להוסיף אורם שלא במקומם אפי' שלא בימות הגשמי'
 וכן במש"ש יש להקשות נ"כ שחיי' יכול לכלול אותה אצל
 הבינונו ויאמר הבינונו יי' אלהינו המבדיל בין קודש לחול והבא
 ליכא לשעווי שמא ישעה כמן בברכת השנים דהתם כאמצע
 התפלה אבל הבא בתחלת התפלה אדם יכול לכיון דעתו יותר
 מן האמצע ותרצו המשו' הבי לא תקנו מעין הבדלה בהבינונו
 מפני שההבדלה ב"ח אינה ברטה בפני עצמה אלא שאנו
 כוללים אותה בברכת אתה חונן ואם היה אומר מעין הבדלה
 בברכת הבינונו היה טראש שההבדלה ב"ח היא ברכה בפני
 עצמה כיון שתקנו מעין ההבדלה בהבינונו כמו שתקנו מעין
 שאר ברכות ואתו למשעי ולברך ב"ח אתה חונן ברכה בפני
 עצמה ואתה הננתנו ברכה בפני עצמה :

הפועלים שעושין מלאכה אצל בעל הבית אם אינו נותן
 להם שכר חזן מסעותן מתפללין'ח כשאד כל אדם
 שאינו מקפיד בעיבוזן כיון שאינו נותן להם שכר אבל מ"מ
 אין יורדין לפני התיב ואין גושאין כפהם שזהו עיכוב גדול
 ומקפיד ואם נותן להם שכר מתפללין הבינונו כי הבעל הבית
 מקפיד אם יתעכבו להתפלל כל תפלה'ח והוא לר"ל הפועלים
 כשעת הדחק והאידיא אין דרך להקפיד בכך ופסגמא האדעה'
 ודרכו שכר אותם שיהפלו כשאד כל אדם לפיכך אף הפועלי'
 שעושין בשכר מתפללין'ח :

ההולך במקו' גרודי תיזה ולסמים שהוא מקום סגנה הוא
 טרוה יותר ולא יוכל להאריך אפי' להתפלל הפינונו הקנו
 לתפלה שהיא קצרה יותר וזה נוסחה רבו העולמי' צרכי
 עמך ישראל מרובין דעתך קצרה יהי רצון מלפניך יי' אלקי'
 שמתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל נזיה ונזיה מחסורה
 והשוב בענין עשה באי' שומע תפלה ע"כ ופי' והעתך קצרה
 שאינם יודעין לפ' צרכיהם ואינו צריך לא לג' דאשנות ולא
 לג' אחרונות ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך אם אינו יכול
 לעמוד ואם יכול לעמד עומד וכשיגיע לשוב ותתקדד דעתו
 חוזר ומתפלל תפלת'ח ואם עבר זמן שתי תפלות קודם שגיע
 לטמא הוא דינו כשבת ואין לה תשלומין כמו שנתבאר לעיל

ד היוצא לדרך יתפלל תפלת הדרך חה נוסח יהי רצון
 מלפניך יי' אלהינו ואלוי אבותינו שתוליכנו לשלום
 ותצדיקנו לשלום והסמכינו לשלום ותניענו ותביאנו למחוז
 תפצינו לשלום ותצילנו מכף כל אויב ואויב בדרך ותננו לחן
 ולחסד ולרחמי' בעיניך ובעיני כל רואינו כי אתה שמע תפלת
 עמך ישראל ברחמים באי' שומע תפלה וצריך לאומר' בלשון
 רבים כדי לכלול עצמו עם תפלת רחמים שמתוך כך תפלתו
 נשמעת יותר ויכול לאומרה כשהוא מהלך אם עיכוב עמידתו
 טורדתו ואם איפשר לו לעמוד מליך ויאמרנו בלא טרדא
 כגון טפחבורה עומדת נ"כ יעמוד ויאמרנה ואם היה רוכב אין
 צריך לירד שירידתו ועלייתו טורדו ולא יוכל לאומרה בכוחה :

ה ואין צריך לומר אותה אלא פעם אחת ביום אפי' אם יצא
 בעיר כאמצע היום אבל אם דעתו ללון בעיר הוא כמו
 יצא דעתו ואם אח"כ נמלך ויצא ממנו לעבור חתה לה או
 לשוב לביתו צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחת :

ו ומן הדין כיון שחותרין בה ברכ' היה לנו להתחיל נ"כ בה
 בברוך שכן ודרך תיקון כל הברכות ומה שאינה פותחת
 בברוך מעמא הוא שכל ברכה שבמקומה היא סמוכה לחברתה
 כשאומרה לבדה אומרה כמו שהיא במקומה שחותרין בברוך
 זאינו פותרת בברוך ותפלה הדרך נמי כיון שבתפלת'ח ברטה
 שומע תפלה שהיא כוללת היא סמוכה לחברתה ואינה פותרת
 בברוך אם עבשו אינ' סמוכה לחברת' לא חיישינן להכי לאומרה
 נ"כ בלא פתיחה ברוך וזה"ל מרובין ברוך דקדק מה כשהיה
 יוצא לדרך בבקר היה אומרה אחר היה רצון כו' שתרנילנו
 בחורך כו' כדי להסמיכה לברכה נוסח חסרים טובים והתורה
 ברכה הסמוכה לחברתה שאין צריך להתחיל בה בברוך :

ז ויל' אותה אחר שהחזיק קצת בדרך ואין לאומר' אלא אפי'
 יש לו לילך פרסה שזהו נקרא יוצא לדרך שיש בו קצת
 סכנה אבל אם אין לו לילך פרסה יאמר אותה בלא ברכה ואם
 יש לו ללכה כמה פרסאות לתחלה יאמר אותה חוץ פרסות
 ראשונה ואם שבה מלאומרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך
 ובלבד שלא הגיע חוץ פרסה הסמוכה לעיר שרצה ללון בה
 אבל אם הגיע חוץ פרסה הסמוכה לעיר שרצה ללון בה יאמר
 אותה בלא ברכה שכבר עבר זמנה :

ח הנכנס לבית המדרש יתפלל שלא יצדק תקלה על ידו
 ויאמר יהי רצון מלפניך יי' אלקיני ואלקי אבותינו שלא
 אכשל בדבר הלכ' וישמחו בי חבירי ושלא אום' על שחור שמא
 ועל שמא שחור ולא על המותר אכור ולא על האסור מותר ולא
 יכשלו חבירי בדבר הלכה ואטמא אני בהם ע"כ פלוס שיהיה
 כל עסקי בתורה ועסק חבירי כולם על פי ההלכה ואע"פ דהיה
 לימוד התורה להם לטמא כי פיקודי יי' ישיש זנו' וביציאתך
 מבית המדרש יאמר מודה אני לפניך יי' אלקי ששמת חלקי עם
 יושבי בית המדרש ולא שמת חלקי עם יושבי קרנות שאני
 משכים והם משכימים אני משכים לדברי הורה והם משכימי'
 לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר
 והם עמלים זאינם מקבלים שכר אני רץ והם דאיים אני רץ
 לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת ע"כ ומה שכופלים אני
 עמל כו' ואני רץ כו' שהם עניין אחד כדי לפישי ששכח עולמי'
 הזה בפני עצמו ושכר עולם הבא בפני עצמו כו' :

ק"א דין כמיכות נאולה לתפלה וזבג' סעיפים

א ויסמך נאולה לתפלה ולא יפסיק ביניה כלל שמל הסומ'
 נאולה לתפלה אינו נזיון כל אותו היום ככל שישאנו
 כוסך נאולה לתפלה למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבג'
 ודפק על פתחו של מלך יצא המלך ליד מה הוא שבקטו ומצאו
 שהפליג אף הוא מפליג וכבר כתבנו למעלה סיפן ס' שיש
 סוד גדול לפיכך לא יפסיק בשום פסוק בין נאולה לתפלה כגון
 כי שם יי' אקרא או שומע תפלה עזיך וגומר חזן פסוק יי'
 ונמר שפתי תפוח

לצדיקים כשבנה שלמה ב'ה אמרו בונה ירושלים כשעבר ישראל בים סוף ואמרו שירה אמרו מצמיח קרן ישועה . כשנאנחו ישראל ויזעקו ושמע יי את נאקתם כדכתיב וישמע אלהים את נאקת אמרו שומע תפלה . כשיורה שכניה במשכן אמרו המחזי שכנינו פי שכבר נסתלק מרם עי מעש העגל ועכשיו חזרה ואית דאמרי כשחזר שכניה בבית שני אמרו המחזיר שכנתו לציון וזהו נוסח שלנו . כשהכניס שלמה את הארון לפני לפניו ונענה ונתן הודא ושבח אמרו השוב שמך ולך נאה להודו' . כשנכנסו ישראל לארץ ונתקיים להם ונתתי שלום בארץ אמרו המכרך את עמו ישראל בשלום עכל האנד' והבוונה כי מאורעות כאילו נעשים בכל יום והמה כוללים כל מה שנעשה תחת השמש כי מעשה אבות סמך לבנים ואנו צריכין להתפלל אליו ית' שיהיה עמנו כמו שהיה עמם על גן חקנים להתפלל עליהם בכל יום ואע"פ שרמאורעות האילו י"ט דברים הם ואנו קורין אותה תפלת י"ח זה יתבאר גם כן לפנינו בעזרת השם ומה ששינו סדר המאורעו סמכו הכל על סמך פסוקים כמו שיתבאר לפנינו בעזרת השם עוד אמרו ז"ל שלשה ראשונים למה הן דומין לעבד המסדר שבח לפני רבו אמצעיות למה הן דומין לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות למה הן דומין לעבד שקבל פרס מרבו שמשבחנו והולך לו וכיון שהראשונות והאחרונות כולם הם שבחו של הקדוש ברוך הוא לפיכך אמרו אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות שאין דרך האדם לשאול צרכיו מן המלך ב'ו בשעה שמספר בשבחיו אלא מקדים לכפר שבחו ואחר כך שואל ממנו מה שצריך וכשיעשה שאלתו משבחנו ומברכו והולך לו וכן שכסיו של מ"ה הקב"ה לפיכך אין שואלין צרכיו בשלש ראשונות ובשלש אחרונות והוקא צרכי יחיד אבל צרכי ציבור שואלים ואין קפידא כי אדרב' זהו גם כן שבחו של מלך שרבים צריכין לו :

ב ועל זה אנו סומכין שאומרים פיושים וקרובין אפילו בשלש ראשונות ובשלש אחרונות שכולם צרכי רבים הם :

קרב דיני הכריעות ב"ח ברכות ובו טעמים :

א ברכה ראשונה שנתייסדה על מעשה אברהם שניצל מאור כשרים שהוא המאורע הראשון הזכירו בה כל האבות ואסמכוהו אקרא ואמרו מעין שאומרים אבות שנ' הבו ליה בני אלים פירוט הזכירו לפניו את אילי הארץ והם האבות בכללן ופותחין באלקי אברהם ואסמכוהו ג"כ אקרא דכתיב ואעשך לגוי גדול זה שאומרי אלקי אברה ואברכך זה שאומרי אלקי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלקי יעקב יכול יהיו חיתמין בכלולת ה'ל והית ברכה כך חותמין ואין חיתמין בכלולת והיא פותחת וחורגות בברוך מפני שהוא ראשונה והאחרות היו כולו ברכה הסמך לחברת לפיכך אין פותחות בברוך שכל אחת קאי אשלמעלה הימנה ובאלו פותחו בברוך דמי' ואע"פ שאין מלכו בפתיח וז"ל דכל ברכ' צריכ' מלכו (וע"ל סו' י"ד) י"א דאלהי אברהם הוי כמו מלכות מפני שהוא פרסמו בעולם והמליכו על כל העול כל' שהודיע מלכותו ואלקותו לכל באי עולם וי"א דהאל הגדול תב' והנורא הוי כמו מלכו שהם מלס הם ענייני המלך המושל על עמי רבי' שהוא גדול ונביר ונורא מאד דלאו דווקא לשון מלכות בעינן אלא שצריכין להזכיר ענייני המלכות . ובשפתחיל ואמר ברוך אתה ה' אלקינו כו' אח"ל וישתה ויכניע לפני מלכו ית' וכן כשמי' הברכ' ראשונה ויאמר באי סגן אברה' יתזר וישחה וכן כשיגיע למודים ישחה בתחילת' וסופה' לא ישחה ונראת השעם מפני דהכי קים להו לחול' שבין הוא שכסיו של מלך בשר ודם כשצרכין ממנו צרכיו . שוחז' לפניו בתחלת שבתו פעם או שתיים וכן כשרוצין לסיים ולהפטר ממנו ומלכותו דקיעא בעין ב' לבן תקנו לעשות כן לפני השם ית' הממנה

ונזמר יכול לומר שבן תקנוהו חכמי' ז"ל לאמרו קודם התפלה לפי שאנו מתפללין בו שיפתח השם ית' שפתינו כדי שנוכל להגיד ההלואה בכוונת הרי שייך התפלה והוי כתפלה אריכהא גם לפי הסוד שיש בסמיכו נאולה להתפלה נ"ל טוב הו' לאומרה כיון שהשם הזה כתוב בא' דרב' בתחלת שערי אורה גם אמר של נאל ישראל יש אומרים שאין לענות אפי' אחר ברכת החזן כדי לסמך התפלה מיד לנאולה : דעל פי הנוסח אין להפסיק נאמן בין נאולה לחפלה : ויש אומרים שיש לו לענות ולפי סודו של אמרן שהוא סוד המשכת השפע כמכוא ברק נש' פרש' בשלח נ"ל שיש לענו' אמרן אה' החזן וכן נוהגין י"א הא דצריך לסמך נאול לתפלה היינו דווק' בחול או ב'ט אבל בשבת אין צריך ואומרי' השעם דסמיכות נאולה לתפלה יליף בירושלמי מפסוק שני' הו' לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי ונאולי היינו נאולה וסמך ליה יענך יי כיום צרה היינו תפלה וכיון דמזה הפסוק נפקא לן כמילא משמע להו' דשבת אין צריך דלאו יום צרה הוא . ואין להקשות א"כ י"ט נמי דהא נמי לאו יום צרה הו' ל' דעיקר נאולה זו מיוסד על נאולה מצרים כמו שיש בה כפי' מצרים נאלתנו ב'ובמצרי' היו כל הימים ימי צרה חוץ משבת שגם במצרי' לא היו עובדי עבודת פרך בשבת כמו שייסדו ז"ל בתפלת ישמח משה כו' ע"ל סו' רפ"א : ונ"ל שע"פ הסוד שיש בו ודאי נכון הוא שאין צריך ואדרבה אפילו ב'ט היה נ"ל שאין צריך ע"פ הסוד שיש בו כשעם הסוד שאין סניחין חפילין ב'ט כמו בשב' והכל חד טעם הוא דמכין מ"מ כשנעיין בו היטב הדין עמהם לאמרה ב'ט ולא בשב' שבשבת יש בו חיוב יותר מ'ט כמכוא הכל כשער ראשון דשערי אורה מ'ט יש להחמיר גם בשבת לסומכה דהחיבור והדיבור לעולם טוב הוא לישראל דהא גם לירושלמי איסור אין בו אלא שאין צריך ודווק' בהפלה שחרי' לא יאמר שום פסוק רק אדני שפתי תפתח ונ' אבל במנחה ובמוספין אם ירצה לומר כמה פסוקים יאמר שאין שם סמיכת נאולה לתפלה ובערבי' לא יאמר נ"כ רק פסוק אדני שפתי וגו' שישבה נ"כ סמיכת נאולה אף ע"פ שאומרי' כו' להעול אמרן ואמרן כו' כמו שיתבאר במקומו בע"ה :

ב החזן כשחזן ומתפלל יחבוקל רס יאמר נ"כ תחילה אדני שפתי תפתח וגו' שחרי' הוא שייך התפלה כמו שכתבנו :

ג אם עד שלא קרא ק"ש בא ומצא ציבו מתפללין לא יתפלל עמה' אלא קורא ק"ש ואח"כ מתפלל דמסמך נאולה לתפלה אפי' ביחוד עדיף מ'התפלל בציבור בלא סמיכ' נאולה לתפלה :

קרב שלא להפסיק לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות ובו ב' טעמים :

א צריך אדם ליהי' בתפלה יח שאר' זל שקך זקני' ומהם היו כמה נביא' ש שהקנוהו ובדיוק גדול וכוונה גדולה חקנוה לפי שתקנו על ענייני המאורעו שהיו בעולם שבן אמרו באנד' בשניצל אברהם מאור כשרים פתחו מלאכי השרת ואמרו מגן אברהם כשנעקד יצחק וניצל אמרו מהיה המתים כשבא יעקב ופנע בשערי רהמי' והקדיש שמו של הקב"ה אמרו האל הקדוש כשלימד גבריא' את יוסף על שונו' אמרו חונן הדעת . כשעש' ראובן מעש' בלרה ונקנס' עליו מיתה ושב בתשוב' והיה דכתיב יחי ראובן ואל ימות אמרו דרוצה בתשוב' כשעשה יהוד' מעשה תמר ואמר צדקה כמנו ונסלח לו אותו עון אמרו חנון המרבה לסלוח . כשאמ' הקב"ה במצרים לישראל ונאלתי אתכם אמרו נואל ישראל כשיפא רפאל את אברהם אמרו רופא חולים כשזרע יצחק ומצא ק' שערי' אמרו מברך השנים כשבא יעקב למצרים ונתקבצו השבטים עם יוסף אמרו מקבץ נדחי עמו ישראל' כשאמר הקב"ה למשה ואלה המשפטים אמרו מלך אורב צדקה ומשפט כשטבעו המצרים בים סוף אמרו טובר אויבים ומכניע זדים . כשאמ' הקב"ה ליעקב ויוסף ישתידו על עיניך ובטח על דבריו ואח"כ נתקיים אמרו משען ומבטח

לבוש התכלת הלכות תפלה

קיים לעולם ולעולמי עולמי כד נאולתינו לעולם קיימת יהוה
זוכר חסדי אבות לבניה לנאלם ואף אם תמה זכות אבו מביא
נואל לבני בניהם למען שמו שהוא קיים לעולם :

קיד דין הזכרת הרוח וגשם וטל ובו ט' סעיפים

א ברכה שנייה אינה פותחת בברוך מפני שהיא סמוכה
לחברת וכן כל הברכות עד סוף התפלה ויש בה נבורת
תחית המתים כמו שאמרנו שהיא כנגד עקיד יצחק ומתחלת
אתה נבור כי וסמכיה על פסוק שסמכו בה ברכה ראשונה
והיא אבות שסמכו על פסוק הכו לה בני אלים כמו שאמרנו
וכתיב בתדיה הכו לה כבוד ועוז שזהו נבורו והחית המתים
וזוכריו בה ג' נ' בבור גשמי' שאומר משיב הרוח ומוריד הגשם
וסעמא משום ששקולה כתחית המתים שבשם שתחיי' המת'
חיים לעולם כך גשמים חיים לעולם ומתחילין להזכיר
הגשמים בתפל' מוסף של יום ראשון מ' ט' האחרון של חג ואין
פוסקין עד תפלת שחרית של יום ראשון של פסח והפלת
שחרית בכלל שכל הזמן הזה עת הגשמי' שהעולם צריך להם
ומה שקבעו דווקא אלו שני ימים להתחלה ולהפסקה שאין
סברא לומר שזמנה דווקא באילו הימים ולא איזה ימים קודם
לכן או אחרי כן הוא מפני שכווננו ז' שיבקשו ישראל רחמים
שיצאו כל הג' מועדות בלא גשמים והזכרה נמי ריצוי ושאלה
היא לכך אין מזכירין לא קודם ליום אחרון של זה ולא אחר
יום ראשון של זה כי הגשמי' הם סימן קללה במועד שגראה
שאינ' הש' מקבל שמחת מועדים שהרי אינם יכולין לקי' כ"ב
שמחת המועד בעת ירידת המטר כי קשה יום הגשמי' (ועל'
סימן תרל"ט סעיף ה' ו') אלא שיש עדיין להקשות לפי זה
למה התחילו ופסקו דווקא באילוב' התפלות ולא מדהתחלת
התפלות של אותו היום דהיינו שיתחילו בערבית של יום טוב
האחרון של חג ויפסיקו בערבי' של יום ראשון של פסח שבזה
זכר כלה כל מועד החג וזוה עדיין לא התחיל מועד של פסח
והירצו שולא' מן הדין היה לעשות כן אלא שלא רצו לקבוע
אלו ה' תפלות דערבי' של אלו הימים להתחלה ולהפסק' מפני
שאינ' כל העם מצויין בב' בערב ונמצא זה מזכיר זה אינו
מזכיר ויהיה העם אנוד' אנודות (ועל' ס' תנ"ג סעיף ג') ויש
מקצן לפי זה א"כ יתחילו ויפסיקו בתפל' שחרית של אילו הימים
ותירצו שאם יהיו מצויין בשחרית אותן שיבואו לב' היום
ואתחיל לא היו יהיו סבורין שנסם מערב הזכירו ולשנה הבאת
יתחילו הם מערב ויהיה אנודות אבל עכשו שמתחילין
בתפלת המספים אותם שהיו בב' בתפלת מוסף ודאי היו
ג' בב' בתפלת שחרית וראו שבשחרית לא הזכירו מעשיו
מזכירין ידעו שלא התחילו אלא עכשו ולא ישעו לבא לכלל
אנודות וכן טעם בהפסקה :

ב ומטעם שראו יהיו העם אנודות אנודות אמרו ג' שאסור

להזכיר עד שיכריז ש' פ' שקוד' שיתחילו להתפלל מוסף
יכריז השמ' שיאמרו משיב הרוח ומוריד הגשם וכן ב' ט' של פסח
מכריז מוריד הטל כלו' שלא יאמרו עוד גשם כדי שיזכרו חכל
ויזכירו ולא יהיה הרבר מעורב ביניהם שזה יזכור ויזכיר וזה
ישכח ולא יזכיר ויהיו אנוד' אנודות ולפיכך אמרו ג' אף אם
הוא חולה או אנוס ואינו בב' אסור לו להקדי' תפלתו לתפלת
ציבור לפי שאכו' להזכיר עד שיאמ' הש' אבל אם יודע שחבריו
הש' אע"פ שהוא לא שמע ממנו מזכיר ומטעם זה הבא לב' א'
בש' והציבו התחילו להתפלל מוסף ותפלל ויזכיר אע"פ שלא
שמע מש' שהברית דחוק וראו כיון שדחתו הציבו להתפלל
כבר הכריז הש' ולא חיישינן דכל הקהל שכחו מלהזכיר לש'ן
שיכריז אף אם הוא שכח מלהכריז :

ג יש מקומות שאומרים בימות הגשמים משיב הרוח ומוריד
הגשם ובימות החמה אומרים מוריד הטל לבדו ואין
אימרי' משיב הרוח ואם אמר משיב הרוח בימות החמה או לא
אמרו בימות הגשמים אין מחזירין אותו מפני שאין דרושת
נעצין

סמנהו שכסיו של מלך כו הרי זה מנונה ויהרא הוא כלומר
שסודיק עצמו יותר כפוף וכנען יותר מכל אדם : לפיכך
אמרו ג' כ' כ' ואם בא לשחות בתחילת כל ברכה וברכ' או בסוף
כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה וקבעו מקום' שיש
לשחות בהן כדי שישחו כולם במקום אחד שזהו דרך ארץ
ומסור ההבנע ביהור' ודווק' בתחלת הברכות או בסופן אמרו
מלמדין אותו שלא ישחה אבל באמצעיתן יכול לשחות דהכי
קיים להו לח'ל' שידעו שכסיו המלכות שאין זה יודע כל כך
אלא שמרוב שיחו ותחנוניו שישפוך שחה לפני ה' מחוך
דמלהבות לבו שנהחמם בגודל כונתו הוא עושה כן מה שאין
דרך להיות כן התלהבות הלב בתחלת כל ענין ועניין שמבקש
או בסופו כשיצוה לסיימו אלא באמצעיו. דווקא ואין כזה
משום יודע אלא נמשך אחר גודל הכוונה של כל אחד ואחד
או אחר דבר המצטרך לו יותר כן ג' הטעם :

ב הילכך אותם שנהגין לשחות ב' ה' וב' כ' כשאמרי' זכרוננו
ומי כמך כדי להבניע יותר בעת החטובה צריכין לזקוף
כשמגיעים לסוף הברכה של מחיה המתים קודם שיאמר בא'
מחיה המתים : אבל בזכרוננו אין צריך לזקוף דהא בלא הכי
צריך לשחו' בסוף אות' ברכה ו' א' שנסם בזכרוננו יזקוף כשמגיע
למ'ך עוזר כו ויחזור וישחה כשיאמר בא' מן אברהם כדי
שיהא נרא' שהשחיי' הזאת היא משם חיוב שא'ל באבו' שחה
תחלה וסיף ולא משם שחיות זכרוננו : (ועל' ס' ק' תפ"ג כ' ע"ל'
הכירע בוכל קומה לפניך השתחוה או בולך לכרך אנחנו
מודים או בודואה דהלל וברכת המזון הרי זה מנונה כיון
ש'לא הקנו חכמים לכרוע באותן המקומות היו יודע :

ד כשכורע בתפלה צריך שיכרע עד שיהפסקו כל חוליות
שבשדר' פירו' שיהיו בולטין כל הקשרי' שבפרקי חוליותיו
שכן הוא דרך כריעה ולא יכרע באמצע מתניו וראשו נשאר
זקוף אלא גם ראשו יכוף כאגמז :

ה ולא ישחה כ' עד שיהי' פיו כנגד חנורו של מנצ'י' שזה
דרך יודע ואם הוא זקן או חולה ואינו יכול לשחות עד
שיתפסקו חוליותיו כשהרכי' ראשי דיו מאחר שניכר שהוא
חפץ לכרוע אלא שמצער עצמו :

ו וכשהוא כורע יכרע במהירות בפעם אחת שזהו דרך
הכנעה וכשהוא זקוף וזקף בנחת ראשו תחלה ואח' ג' גופו
שלא תהא נראה שהשחיה היתה עליו כמשוי' :

ז וכשכורע כורע מיד שאומר ברוך וכשזקוף זקוף כשיאמר
השם שנאמר ה' זקוף כפופים :

ח המתפלל ובא גוי כנגדו ויש לו שתי וערב והגיע למקום
ששחין בו לא ישחה אע"פ שלבו לשמי' שלא יהא נראה
כמשתחוה לצלם :

ט אין להוסיף על אילו הנ' תוארי' שהם האל הגדול הנבור
והנרא' שאלו התוארי' מצינו שמש' אדם ואנשי כנסת
הגדולה תקנים הם ידעו כוונתם ברוח הקודש שעליהם אבל
הבא להוסיף עליהם מראה דבריו שהוא רוצה לספר כל שבחיו
של הש' ולו דומיה תהילה כי מי ישמע כל תהלתו על כן לא
יוסיף על אילו שתקנו והווקא בתפלה כדי שלא לשנות מלבע
השבחי' שמבעו חכמי' לשבחו בכל עת שיצוה אבל בתחנוני'
ובקשות ושבחים שאופי' אדם מעצמו בעת צרכו ובקשתו לית
לן בה שדרך כל אדם יאמר שבודם לפי עניינו המיוחדים לו
שמבקש עליו באותו פעם ולא מנעוהו חכמי' מלומר כל אחד
לפי שכלו מ' נכון הו למי שירצה להאריך כשבחי' המקי' ב' ה'
שיאמר אותם בפסוקים הנאמרי' ברוח הקדש שאז אינו נראה
כמי שרצה להגיע לסוף שבחו של מקום ית' אלא מה שמצא
בפסוקים הוא אומר ולא יבדה הוא בינויים ושבתים מאליו :
זוכר חסדי אבות ומביא נואל לבני בניהם למען שמו תקנו
להזכיר חסדי אבו' אצל הנאולה לומר שאף אם תמה זכות אבות
נאולתינו לעולם קיים שהרי הבטיח בה בשמו הגדול וכאש' שמו

נעצרים וכן בשל אס הזכירו בימות הגשמים או לא הזכירו בימות החמה אין מחזירין אותו מפני שגם הם אינם נעצרים ככ כמו הגשמים ואנו בני אשכנז אין מזכירין של לא בימות החמה ולא בימות הגשמים כיון שאינו נעצר רק אומרי בימות החמה ורב להושיע מכלכל כו' ובימות הגשמים אנו אומרים משיב הרוח ומוריד הגשם ואף על גב שגם הרוחות אין נעצרים מזכירין אותן אנב גשמים

מפני שאינן באים בלא רוח הג' ומה שאנו משנין בעל דכתיב ישב רוחו וזלו מים ועוד שהעולם צריך להם קצת בימות הגשמים ליבש ריבוי הלהות ואע"פ שאינן נעצרים מ"מ טוב להזכירם הואיל וזמנם הוא :

עוזכרים אותו מפילו בימות הגשמים ועדים אין מזכירין ולא שואין לא בימות הגשמים ולא בימות החמה וגשמים מזכירין ושואין אותן בימות הגשמים היינו העשם שהעל מתקבץ בין בימות החמה בין בימות הגשמים כדאמרי' נגמ' שאמר הקב"ה לישראל אחי אהיה לך דבר המתקבץ לפולס סל' אהיה כעל לישראל ומיהו בימות החמה הואיל ואינו כענר לגמרי וגם אינו מתקבץ ככ כמו בימות הגשמי'

אנו כוהנין שאין להזכיר בימות החמה העל ואין שואין אותו : וכ"כ הרוח אכל בימות הגשמים אע"פ שאין העל כענר לגמרי מ"מ מתקבץ יותר מבימות החמה לכן שואין אותו אצל השאלה : אצל הרוח שאינו מתקבץ אלא בימות הגשמים כדי לנגב לחות הארץ כנתבאר בסמוך לכן לא נהגו לאומרו אלא אצל ההזכרה ודווקא בימות הגשמים וזהו הנ"ל כן כדי לעשות היכר ולידע ענין נודך הוא במער לא בעל רוח ואילו הוזכרו שניהם ר"ל על רוח בהזכרה ונשאלה לא היה נודע איזה מהם עיקר לפיכ על רוחות שאין הזכרתן נידך ככ לא הנהיגו להזכיר אלא בימות הגשמים או בהזכרה או בשאלה ולא נשתיהן אצל גשמים שנורך גדול בהם הנהיגו להזכירין בין בהזכרה בין בשאלה ובהו יס היכר ונודע איזה מהם הוא עיקר ולפי שהעל מתקבץ לפולס מ"מ כרוח יחדו מקומו בשאלה שהוא מקום יותר עיקר וחס' פ' שאינו כענר לגמרי מתפללין עליו וגם שיתנהו לזכר' וזהו שאומרים וכן על ומער לזכרה ורוח שאינו מתקבץ ככ הנהיגו לאומרו בהזכרה אצל עדים שאין תופלתן ניכר לזכרות אס יאמרו מעלה ענבים ומוריד הגשם יראה להם שהוא לשון יתר ושלא לנודך וגשמים אע"פ שנורך גדול בהם לא הנהיגו לאומרו בימות החמה לא בהזכרו ולא בשאלה מפני שהם לקלה בימות החמה כמו שיתבאר בסמוך סעיף ד' ובה מתיישב כל מה שאנו משנין כאילו דברים : ועכ"ה

ועוד יש שנוי במנהגינו בענין ההפסקה שבהתחלה מתחילין להזכיר הציבור וגם הש"ץ בתפל מוסף של י"ט האחרון של חג ובהפסקה ב"ט ראשון של פסח אין הציבור מפסיקין מלהזכיר גשמים עד תפילת מנחה ובתפלת מוסף עדיין הציבור מזכירין וחס'ץ פוסק בהחזרת התפלה במוסף וכל מטע' שזה תלוי ג"כ בשינוי מנהגינו כמה שאין אנו אומרים מוריד הטל בימות החמה וזה שרדי אמרו אסור להזכיר הגשמי' עד שיזכור הש"ץ וכבר פירשנו שהכוונ' ל' על השמש שיכריז שיזכירו כדי שלא ידא הדבר מעורב ביניהם והיו אגודו לפיכך במקומו שאומרי' מוריד הטל בימות החמה מכריז השמש בהתחלה משיב הרוח ומוריד הגשם קוד' שיתחילו בתפל' מוסף והכל שומעין שיתחילו ואין הדבר מעורב ביניהם ולכך מתחילין הציבור להזכיר כולם כאות' תפלה וכן בהפסקה ב"ט ראשון של פסח מכריז השמש מוריד הטל ואין כוונת הברוח הטל משום שהטל אסור להזכר' קודם שיזכיר הש"ץ כמו שאמרנו גבי גשם שלא יהא הדבר מעורב ביניהם אין הדבר כן שהטל יכול כל יחיד להזכיר אימתי שירצה אפי' קוד' שברכיו הש"ץ ומה שמכריזין אותו כדי שבוה ידעו הכל שמפסיקין לומר מוריד הגשם כלומר מתחילין לומר

מוריד הטל לבדו ואין אומרים עוד גשם לפיכך באותן מקומות מפסיקין גם הציבור בתפלת מוסף מלהזכיר גשם שאין הדבר מעורב ביניהם ע"י הברוח הטל אבל אנו שאין מזכירין הטל בימות החמה אין לו לשמש מה להכריז ב"ט ראשון של פסח ואם היינו נוהגין שהציבור יהיו מפסיקין בתפלת מוסף היה הדבר מעורב ביניהם שזה יפסיק זה לא יפסיק לפיכך ממתניין הכל עד שיפסיק החזן בחזרת התפלה והם שומעין ואחר כך בתפלת מנחה יפסיקו הכל ואין הדבר מעורב ביניהם וזה אין לומר' שיכריז השמש קודם תפלת מוסף אין אומרים מוריד הגשם ויפסיקו במוסף שזה היה משמע כאילו מבזין וממאנין בגשמי' שיבאו עוד וזה אין לעשות על דרך שבבר אצל אין מתפללין על רוב הטובה כן ג"ל טעם למנהגינו :

ד אס אמר מוריד הגשם בימות החמה מחזירין אותו שאין עכשיו זמנם ואדרב' קלה הם לעולם ואפי' מיום ראשון שפוסקין בו אע"פ שעדיין אינו סימן קלה עד מצאי ניסן אס הזכירו מחזירין אותו משום לא פלוג וחזור לראש הברכה אף ע"פ שכבר אמרו ואינו מתוקן כלום בחזרה והיו כמו מעוות שלא יוכל לתקן מ"מ מגלה הו' דעתו בחזרתו לרא' הברכ' שאינו מבקש הגשם ואם סיים כל הברכ' אע"פ שלא התחיל אתה קדו' חוזר לראש התפלה דג' ראשונות חשובות כאחת ואפי' מקום מצריכין גשם בימות החמה אס הזכיר גשם במקו' של או אפי' הזכיר גשם עם הטל מחזירין אותו שאם הם באותו מקו' מצריכין לגשמים הווי כיוודים נגד רוב העולם וישאלוה בשומע תפלה ולא ישנו ממטבע שטבעו חכמים לכל העולם :

ה וכן אס לא אמר מוריד הגשם בימות הגשמים מחזירין אותו שכיון שדרך הגשמי' להיות נעצרים צריכ' להזכיר ולהתפלל עליהם וה"מ שלא הזכיר לא של ולא גשם אבל אס הזכיר של שאמר משיב הרוח ומוריד הטל אפי' בימות הגשמים אין מחזירין אותו שכיון ששיב את הש"י בשל מצרכו לעולם מעין צורך הגש' אע"פ שאינו נעצר יצא בו ידי הוצרת הגשם ודווקא בברכת גבורות שאינו שאלה אלא שבח יצא בו ידי שבח הגשמים אבל בשאלה שהוא צריך להתפלל על הגשמי' שדרכן להיות נעצרים אס אמ' של ולא מטר לא יצא בו ידי שאלת מטר שהטל אינו נעצר ואין צרי' להתפלל עליו והיאך יצא בו ידי מטר שצריכין תפלה ובקש' כמו שחבאר בס' ק"ז בע"ה :

ו והא דאמרין בימות הגשמים אס לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו היינו שסיים כל הברכה וגם התחיל בברכת שאחריה שאז חוזר לראש התפלה שהג' ראשונות חשובות כאחת אבל אס נזכר קודם שסיים הברכה יאמר אותו במקום שנזכר אפי' אחר שאמר מכלכל חיים כו' שלא קבעו חכמים מקו' מהוך הברכה להזכירו שם דווקא אלא אמרו מזכירין גבורת גשמים בתחיית המתים וכל הברכה מקום' אלא שנהגו לאומרה לפני מכלכל חיים לפי שהגשמים כלכלה ופרנסה לעולם אבל אס לא אמרה לפני מכלכל חיים בכל הברכה היא מקומה ומזכירה במקום שנזכר ואפילו אס סיים הברכה ונזכר קודם שהתחיל אתה קדוש אין צריך לחזור אלא אומ' משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתים' ואין זה הפסק בין ברכה לברכ' אלא הכל כחתימה אריכת דמיו' והווי פירושו כאילו אומ' בא' כחיה המתים ומשיב הרוח ומוריד הגשם ואע"פ שלא הזכיר הגשם בתוך הברכה כלול הוא כמה שאמר מכלכל חיים בחסד דהא עיקר הכלכלת ע"י הגשמים הו' אלא טבעה הגשמים הצריכו חכמים לזכר בפיר' כדי לפרסם שבח ית' ואין זה חותמן בשמים וק'ל שאין חותמין בשת' דכולה חדא מילתא נינהו כמו שכתבנו בתחלת ס' זה וכן בשאלה אס לא אמר ותן של ומטר וסיים הברכה ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומר ותן של ומטר ואח"כ מתחיל תקע ג"ב טעמא דהי לפי ששאלת המטר כבר הוא כלול כמה שאמר ברך עלינו כו' את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה ואין התבואה מתברכת בלא מטר

לבוש התבלת הלכות תפלה

או חיסרו אם לא אם הוא הוה ל' יום שהתחילו להוסיף אהו דבר או להסרו חזק כה שהו' למוד לומ' קוד' הרה'הל' אמר כ' כן הוא הרגל לשונו ומכאן ואילך אמרי' ודאי הרגיל לשונו ראיתו ענין וחזק מה שהיה צ' ל' כן אם הילכך לפי מנהגינו שאין אנו אומרי' בימי' ההמ' כלום בברכ' ארה' גבור לא של ולא נשם אם אחר שרה'הילו לומ' משיב הרוח ומריד הגש' נסתפק אם אמרו אם לאו והוא תוך ל' יום הזק' הוא שלא הזכיר כלום לא של ולא נשם כמו שהוא רגיל לומ' כל ימות החמה וצריך לחזור וכן בשאלה בברכ' הגשמים אם נסתפק אם אמרו אם לאו והו' הוה ל' יום של התחל' אמריהו חזקה שלא אמרה וצריך לחזור וההג' אחר הפסח אם נסתפק אם אמר מריד הגשם אם לאו והוא תוך ל' יום אחר הפסח צריך לחזר' דחזקה הוא שאמר הגשם כמו שהוא רגיל לומר כל ימות הגשמים ואם הוא אחר ל' יום בכולן אין צריך לחזור :

ט וכיון שבתרגל לשני הדבר תלוי ואול' שבל' יום לכר הרגיל לשונו נוהגין קצת בני אדם לומר בש' ע' ברכת אתה גבור צ' פעמים עד משיב הרוח ומריד הגשם כנגד ל' אם שאומר אותה ג' פעמים ביום הרגיל לשונו ואם הוא מסופק אפ' למותרו אין צריך לחזור וכן ביום ראשון של פסח נוהגין לומר ברכת אתה גבור עד מכלכל היים בחסד צ' פעמים בלא משיב הרוח ומריד הגש' והרגיל לשונו שלא לאומרו ואז אם הוא מסופק משם ואילך ג' אין צריך לחזור דחזקה שלא אמרו : ברכה שלישית מהחלת אתה קדושכו' ואסמכתה ג' אקרא שסמכו בה שתיים הראשונות והוא פסוק הבו לוי בני אלים שהוא ברכת אבות הבו ליי' כבוד ועוה' היא ברכת גבורות הבו לוי' כבוד שמו שהתחילו ליי' בהדרת קדש כנגד קדושת שיהא אתה קדוש והיא כנגד יעקב שהקדיש שמי' כלו שאמרו בהגדה שכתבתיו והוהם בא' האל הקדוש הו' מי' ימי השנה שנתו המלך הקדוש כאשר יתבאר במקומו בע' האילן הג' ברכ' ג' חלום השוכות כארת מפני שכולן של שבת הן וחדא מילתא היא ואין בהן בקשה צרכים וכל מקו' שטעה בהן חוזר לראש הרפ' ל' ש' יחיד לא שנה ציבור :

קטו ברכת אתה הונן ובו סעיף אהד :

א ברכה רביעית אתה חונן ומה ראו לומר בינה אחר קדוש דכתי' כי בראותו ילדיו וגו' עד והקדיש את קדוש ישראל וסמך ליה וידעו הועיר רוח בינה ועוד לפני שצוהר האדם מן הבהמה היא הבינה והשכל קבועה ראש לאמצעיות שאם אין בינה אין תפלה ובי' ש' וי' רבדילין בה משם שהבדלה היא חכמה שמה שראדם מבדיל בין דבר לברר חכמה היא לו ולכן קבועה בברכת חכמה ודיני הבדלה יתבאר בע' בסדר מ' חמשיית השיבנו ומה ראו לומר הטובה אחר בינה דכתי' השמן לב העם ואזניו רבבד ועיניו השע' פן יראה בעיניו ובאונת ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו הרי שהבינה מביאה לידו הטובה ששית סלח לנו ומה ראו לומר סליחה אחר הטובה כי ע' הטובה הקב' סולח ודרכיב וישוב אל יי' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ומה שהקנו לומ' אבינו בברכה השיבנו ובברכה סלח לנו מש' בשאר הברכות היינו מעמא שאנו מזכירין לפניו שראב הייב ללמוד לבנו על כן אנו אומרים השיבנו אבינו לתוה'ך ובסלח לנו משם הא דכתיב וישוב אל יי' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ע' כ' אנו מזכירין רשמי דאב כדכתיב כרחם אב על בניס שירחם עלינו וסלח לנו שביעית ראה נא בענינובו' ונאלנובו' ומה ראו לומר נאולה בשביעית כי היה ראו לומר רפאינו אחר סלח לנו כסדר פסוק הסולח לכל עונייבי הדופא לכל התלואייכי אלא מהך שאנו עתידין לינאל בשביעית קבועה בשביעי' אע' שאז' ל' דבמצאי שביעית שהוא תחלת שמינית בן דוד כא' ס' מ' כיון שהתחלמה יהיה בשביעי' מלחמ' אתחלתה דנאולה הוא ועוד מסברא דרא' יותר טוב לומר נאולה תבך אחר סליחה מרפואה כי הנאולה אינה

אלא שהצריכו חכמים לפורשו בזמנו לכך כוללו עם החתימה והיו פירושו'ן כחתימה אריכת' כאילו אמר בא' מברך השנים ונותן של' ומש' לברכ' וכמו שכתבתי גבי משיב הרוח אבל אם דתחיל בברכה שאחריה אין שייך לצרפו לחתימה ותחזר בן ג' טעמא באילו השתים שהם הזכרת גשמים ושאלת גשמים וכטעם זה מירשב יותר מה שחמה באן הבי' מפני מה אמרו כאילו השתים שאחר סיום הברכה קודם שהתחיל בברכה שאחרי' אומר בלא חתימה וגבי טענה ולא הזכיר של שבת וי' בברכת המזון ונזכר אחר סיום הברכה קודם שהתחיל חשוב והמשיב אמרו שאומר ברוך שנתן שבתות וימים טובים כו' וחותם : (וע' סימן קפ"ח סעיף ה') ותירצו הבי' בשנינוי' דחיקא אבל לפי טעמ' דירי אינו קושיא כלל דשאנו אלו השת' דשייכו' לכוללם ולצורפם עם החתימה שלפניה ונס לבר הכוללו בכלל לשון הברכות והוה לתו' חד מילתא אבל שבתות וי' של' נמשו בברכת בונה ירושלים כלל וגם אין שייך לכוללם ולצורפם עם החתימ' שאין שייכו' להדדי לכך ציריכו' החתימה לפני עצמן דהא אין חותמין בשתיים אלא שלפי טעם זה היה נראה בעלה ויבא אם לא אמרו ונזכר אחר סיום הברכה אפ' קודם שהתחיל במודים חוזר לרצה שהרי ג' אין שייך לכוללו ולצרפו עם חתימה ברכת החזיר שכינתו לציון וגם לא הוכללו בשום רמז בתוך ברכ' רצה והפוסק' לא כתבו כן וצ' למה דהא טעמ' דמסתבר הוא ויש להמיר כדבריהם ז' דהא לדידהו' אם היה חוזר לרצה אחר סיום הברכה הוה ברכתו השנייה ברכ' לבשלה ואיפשר לו לומר שגם לפי טעמ' דירי אינו חוזר לרצה דהא שייך לכוללה ולצרפה קצת עם חתימת המחזיר שכינתו לציון ולומר ברוך המחזיר כו' וגם מעלה זכרונינו לטובה כו'

והוכלל ג' בהתחל' הברכה כג'ה' מאלה כתב מל' וז' במלות רצה יי' אלקינו בעמך ישראל כלומר רצה בהם והעלה זכרונם לטובה לפניך כו' וא"כ הו' נמי החתימ' הוא קצת עם החתימה כו' על' פילתא היא ולא הו' חותם וקשה לי לדכדי מל' א"כ יענה ויבא דברכת המזון יש לו גם כן בשתיים ג' :

פ ייכות לברכת בונה ירושלים דמה לי ברכת המחזיר שכינתו לניין ומה לי ברכת בונה ירושלים דכולהו חדא מילתא היא עכ' : תשובה אומר אני דלא דמי כלל דבשלא מחזיר שכינתו לניין והעלאת זכרונינו לפניו ית' לעונה הם עניינים קרובים וסמוכים זה לזה כיע' טעמא זכרונינו לפניו ית' לעונה גשם טוב נכימא עליה נוותא ריני ומחזיר שכינתו לשכון בתוכנו והוא בעיר ניין אשר אה' למושב לו אפילו בלא כניין ירושלים כי תשקה כפשו בנו מחמת הגשם טוב כי נהיה לו לשם ולתפארת' כמו שזכר ס' הפ' כמה פעמים נשיר השירים יאופכים של אהבה ומינור ודינוק פ'י הגשם טוב וחא"כ ע' חשך הדינוק והאלהנה שיש לו עמנו או יבא ויבנה לנו לבנות לו פיר ומקדש לקנוע דירתו כינינו פ'ר סל' ועשו לו מקדש ושכנתי בתוכו וגו' אבל החיבור היה מקודש לכן לסיכך שייך מחזיר שכינתו לניין לברכת יעלה וינאל וגו' אע' שלא נדכתי העיר ירושלים והו' כמו חותם נדכר א' שה' תלוי בזה אבל לנרכה פס כניין ירושלים אין יך חותם נשתיס גדול מזה דזכרון לעונה פס כניין ירושלים הם עניינים רחוקים זה מזה מהרי יש חזרת השכינה לניין כיניתיס לסיכך אין שייך לכלול יעלה זכרונינו עם ברכת בונה ירושלים : עכ'ה

ז כל מקום שאמר שחזירין אותו חזר לברכה שטענה בה ה"ס כשטעה בשונג אבל במזיד ובמתכוין חוזר לראש דהתפלה שכיון שבמזיד לא אמר בתקנת חכמים הרי גלה דעתו שביטל חזנת כל אותה התפלה :

ח התפלה והא עומד בעניין שצריך להסיף על התפלה התמידים או לחזר מפני ואיניוידע אם הוסיף אנהו ענין

לאומרה אחר קיבוץ גלויות שכיון שיתקבצו הגלויות יעשה דין ברשעים קידם שיבאו להתיישב בירושל' כדכתי' ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבוד סיניך ואסיר כל בדוליך ועי' כן ואשיבה שופטך כבראשונה יש חותמין האל אהב צדקה ומשפט ויש חותמים מלך אהב צדקה ומשפט וכן אנו נוהגין ומה שחזת' בברכה זו במלכות אע"נ דק"ל דברכה הסמוכה לחברת' אין צריך להכיר בה מלכות דבמשפט שייך שפי' לומר מלכות מבשאר ריכו' כדכתי' מלך במשפט יעמ' ארץ כלות שכשושב על המשפט לדין כל באי עולם הו' מראה שהו' מלך ומר' עד דה' חותם המלך המשפט שהו' נ"כ פירושו המלך שהו' יושב על המשפט ואין חילוק בין המלך המשפט ובין מלך אהב צדקה ומשפט אלא שהמלך המשפט פירושו המלך שהו' יושב על המשפט ומלך אהב צדקה ומשפט פירושו שהוא אהב בכל עת שיעשה משפט אפי' אינו בעת שהוא יושב על משפט כמו שיתבאר במקומו בע"ה לפיכך אנו לפי מנהגינו שאנו אומרי' כל השנה מלך אהב צדקה ומשפט גם כו' ימי' השוכה אם אמר מלך אהב צדקה ומשפט אינו צריך לחזור שמעט הפרט יש כינידם ולא אמרו ושהוא חוזר אלא במקום שאומרי' כל השנה האל אהב צדקה ומשפט שלא הזכיר בה מלכו' כלל ובעת המשפט נבין הוא להכיר מלכו' שהיו אז הוא מרא' שהו' מלך לפיכך צריך לחזור ואיפשר לפרש נ"כ מלך אהב צדקה ומשפט הוא מלך אהב שעשו בראוי צדקה ומשפט ולפי זה אינו דומ' כלל להמלך המשפט וא"כ אף לדין צרכינן לחזור בימי' תשובה אם אמר מלך אהב צדקה ומשפט וכן נוהגין :

יב קללת המינים וקבעה אחר המשפט שכיון שנעשה דין ברשעים כלו המינים וכולל הזדים עם המינים כדכתי' ושבר פושעים וחסאיס יחדיו ועזבי יי' יבלו : יג על הצדיקים וקבעה אחר קללת המינים שכיון שכלו המינים תרוממנה קרנות הצדיקים דכתי' וכל קרני רשעי' אנדע תרוממנה קרנות צדיק וכולל גרים עם הצדיקים כדכתיב מפני שיבה תקו והדרת פני זקן והיינו צדיק שאין זקן אלא זה שקנ' חכמה וספיק ליה וכי יגור אתך נר קרי גרים סמוכי' לצדיקים לכך כוללם בברכה אחת : יד בונה ירושלים וקבעה לומר אחר על הצדיקי' לפני שעיקר התרוממות קרנות הצדיקים הוא בירושלים שנא' שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך ובט' כאב מוספינן בה נחם ובמקומו יתבאר בע"ה : טו את צמח דוד כו' וקבעה אחר בונה ירושלים שכיון שבאין לירושלים בא דוד דכתיב אחר ישובו בני ישראל ובקשו את יי' אלהיהם ואת דוד מלכם ונהרו אל יי' ואל טובו באחרית הימים פי' אחר שישבו בני ישראל לבית המקדש ובקשו את הק' בה ואת דוד מלכם :

קייט דין הרוצה להוסיף בברכות וכו' סעיפים

א שש עשרה שמע קולינו וקבעה אחר צמיחת קרן שכיון שבא דוד באה הפלה דכתיב והביאותים אל דר קדשי ושמחתים בבית תפלתו ויחיד מתפלל בה ענינו ביום התענית כאשר יתבאר במקומו בע"ה : ע"כ סדר הברכות האמצעיות שתקנום חז"ל להתפלל אותם בכל יום לכל ישראל דרך כלל מיהו אז"ל שיכול כל אדם להוסיף ולשאול בכל ברכה וברכה דבר הצריך לו כיעז אותה הברכה כגון ברפאינו יכול להתפלל על החולה ובכרכ' השנים יכול להתפלל על הפרנס' וכן בשאר ברכות אבל בברכת שומע תפלה שהיא האחרונה וכוללת ומאספת כל הבקשות יכל אדם להוסיף בה ולשאול בה כל צרכיו וכשהוא מוסיף דבר באיזה ברכה יתחיל תהלה בנוסח אותה הברכה ואח"כ יוסיף באמצעה מה שהוא צריך אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל דהו' כמפסיק בדברים אחרים בין הברכה כיון שעדיין לא פתח בברכה זו שהקנו החכמי' שרוצה להוסיף מעניינה יעוד דנראה כאילו עושה עיקר הברכ' תפלה

וצרכיו עיקר וזה אינו נכון כי הברכה שתקנו חז"ל לכל ישראל היא עיקר וצרכיו שפילין לנבה ולפי' ר' יונה הדין מהחלק לנ' דינים הדין הראשון אם בא להוסיף בכל ברכה וברכ' מעין כל ברכה וברכה אם בא להוסיף בשביל רבים או בשביל כל ישראל יאמר אותן בלשון רבים ולא בלשון יחיד שכיון שאומ' אותם בשביל רבים ואומרה בלשון יחיד הוי הפסקה וגם ב' כשאומר בלשון רבי' לא יוסיף אלא בסוף הברכ' שכיון שהשלים כבר מה שתקנו חכמים לחיוב גמור אין לחוש במה שמוסיף אה"כ אבל באמצע הברכה לא דבין ששואל צרכי רבי' כאמצע הברכה נראה כמפסיק על המטבע שתקנו חכמים הדין השני שאם שואל צרכי עצמו ממש כגון שמהפיל על חולה שיש לו בתוך ביתו שיהרפא וכיוצא בו יכול לאומרו בלשון יחיד ואפי' באמצע הברכה והוא שיאמר אותו בלשון יחיד שלא ידמה במיסיף על המטבע ששבטו חכמים והדין השלישי בברכת גומע תפלה שהיא כללית וכן בסוף דהפ"ה שכבר גמר כל התפלה כמו שתקנוה חז"ל בין קודם יהיו לרצון בין אחר יהיו לרצון יכול להאריך ולשאול כרצונו בין בלשון יהוד בין בלשון רבאין צרכיו ממש בין צרכי ציבור : (זע"ל ס' ק"א סעיף ד')

ב כדא ביחיד שבא להוסיף אבל כשהציבור רוצה להוסיף יכולין להוסיף ולהאריך אפי' באמצע הברכ' ובלשון רבים כמו שהמנהג הוא הענית שמוסיפין ומאריכין ביום תפלות ותחנונים בברכת סלה לנו אבל יחיד שמוסיף דבר לצורך יחיד לא יאריך דרבה דנראה כמפסיק :

ג ברכות האמצעיות הללו שאינם אלא בקשת צרכיו אין להם סדר להיות כולם השוכות כאחת כמו הראשונות שהם של שבח / אבל יש להם סדר למניין זה שצרכי' לסדר אותם כל א' אחר הברכה כמו שסמכוה על המקראות לפיכך אם טעה או דילג בברכה אדת מאלו איך צריך לחזור לראש האמצעיות שהיא אהה חונן אבל צריך לחזור לראש אותה הברכה שטעה או דילג בה ומשם תפלה יאמר כולם על הסדר ואפי' אם נזכר ב' או ג' ברכותיו אחר אותה הברכה שטעה בה כגון אם טעה ולא אמר והן של ומטר בברכת השנים ונזכר קודם שעקר רגליו הוור לברכת השני' וכן אם טעה ואומ' האל אהב צדקה ומשפט ונזכר קודם שעקר רגליו הוור לברכת השיבה ואומר ממש ואילך על הסדר :

קד שראוי לומר רצה בכל תפלה וכו' סעיף א'

א ברכת י' רצה וקבעו' אחר שומע תפלה שכיון שבאה תפלה באה עבודה דכתי' ושמתתי בבית תפלותי עולותיה' וזבחייהם לרצון על מזבחי כו' ביתי בית תפלה יקרא לכל העמי' ובר' ובה' מוסיפין בה יעלה ויבא ודינו יתבא' כמקומו בע"ה ואשי ישראל כו' פי' הקרבנות הנקריים על האש תקבל ברצון ואע"פ שעכשו אין מקריבין קרבנות כהפללים על התפלה שהיא במקום קרבן שרתקבל ברצון לפני השי' וכמדת ישי' מ'כאל שר הגדול מקריב נשמותיהן של צדיקים בכל יום על גבי המזבח של מעלה ועל זה הקנו לומר ואשי ישראל שיתקבל נפשותיהן ותפלתם בלומר וגם תפלתם של ישראל הכל תקבל ברצון כו' :

קכא דיני מודים וכו' ג' סעיפים

א שמנה עשרה סודים וקבעוהו אחר רצה שכתי' שכאת עבודה

א ואחר שאמר יהיו לרצון אמרי פי וגומר כורע כעבד הבא ליפטר מרבו ופוסע שלש פסיעות לאחוריו בכריעה אחת ואחר שפסע ג' פסיעות בעודו כורע קודם שיזקוף ישת בראשו לצד שמאלו ועל סוף פסיעות שלו יתנו של הק"ב אשר בשעת התפלה עומד לפניו יתנו פניו יתנו כנגדו ; (כשתפלת רחמינו כולנו כסנינו למול כנו ועל סוף פסיעות) כענין שנא' שויתי יוללנדי תמיד וימינו עדיפא שנאמ' מימינו אש דת לבו וגומר ויאמר עושה שלום במרומיו ואחר כך ישת בראשו לצד ימינו שהוא כנגד שמאלו של הק"ב ויאמר דא יעשה שלום עלינו ואח"כ ישתחוה לפניו ויאמ' על כל ישראל כו' וכל זה הוא דרך כבוד והכנעה כעבד הנותן שלום לרבו ונפטר ממנו ואם לא עשה כן נוח היה לו שלא התפלל שהרי אם ילך עבד מרבו בלא רשות נרא' שאין לו אימה לפניו ובדאי לא יתן לו שאלתו ולא משגיח על כל דבריו ואדרבה הוא בועס עליו וכן הוא בטכסיסו ית' ונפשו עוקר רגל שמאל תחלה וכל פסעא משום ששקין פ' לתתה שלישייתו שצריך לעמוד שם כמו שיחבאר בספר' ויהיה לפניו אחוריו רגל ימינו וכן הדעת נוחן שכן יעשה ויהיה לפניו רגל ימין ויהיה עומד בהכנה בדרך העולם ויפ' ויהיה לפניו רגל שמאל עומד וכנע לפניו ית' ויהיה לפניו רגל שמאל מיוחד למנוה זו ועל סוף פסיעותיו ושעור פסיעותיו יהיו לכל הפחות כדי שיתן גודל בצד עקב כמו פסיעות הבהנים בשעת עבודה ושעמם שלא יגלו ערותן לפיכך לא יפסיע פסיעות גסות יותר מזה ולא יפסיע על ג' פסיעות וכל המסיף יש בו משום יוהרא שמרא' הכנע' ודריקה תירה וטעם ג' פסיעות לא פחות ולא יותר הרבה שעמים נאמרו בו כל אחד לפי סברתו ובאגדה אומר שמר' עה נכנס לפני הק"ב בחושך ענן וערפל וכשיצא יצא מאילו הג' לכך אנו עושין ג' פסיעות כנגד אילו שהרי המתפלל בשעת התפלה עומד ג' לפני הק"ב ואחר שאמר עושה שלום כו' יאמר יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש כו' כי התפלה במקום עבודה ולכן במקשין על בית המקדש שנוכה לעשות העבודה ממש ;

ב ובמקום שכלו השלש פסיעות יעמוד ולא יחזור למקומו עד שיגיע ש' לקדושה או לפחות עד שיתחיל הש"ץ בקול רם ואם אינו עומד וחוזר מיד למקומו דומה לכלב ששב על קיאו כי הבלב בשעה שהוא משליך הקיא נרא' שהוא משליך אותו מפני שאין לו חולעת בו ואח"כ בשחזור ואוכלו נרא' שאין הדבר כן א"כ מה שהשליך הקיא מתחלה הוא דב' מנוה ושלא לצורך כי לא היה לו להקיא אותה כן הוא הדבר הזה כשפסע תחלה הג' פסיעות נראה שסיים תפלהו ופסע לאחוריו כעבד שנפטר מרבו וכשחזור מיד נראה שמשחזר מתחילה לאחוריו לא היה מצד שסיים תפלתו ושנפטר מרבו אלא תנועה היתה תנועה משובשת בלי בוונה ככלב המקיא הקיא שלא לצורך ;

ג גם הש"ץ כשתפלת בלחש צריך לפסוע ג' פסיעות ויעמד שם כדי הילוך ד' אמות קודם שיחזור למקומו וכשחזר הש"ץ התפלה בקול רם אינו צריך לחזור לפסוע השלש פסיעות אחר התפלה מיד שרדי עדיין אינו נפטר אלא כמתין הוא עד סוף הקדיש שלם שהקנהו חכמים אחר סיום כל התפלה כי כל מה שמפסיקין בתחנה וקריא ס' וסדר קדושה והלל וא"מ וכו' ג' כולו לפרד הפלה הם באין והקדיש של אהריהם חוזר העיקר על התפלה ד' ומטעם זה נ' לתקנו בו התקבל צלוותהו כו' שחוזר על תפלת ית' ;

ד מיהו אם לא התפלל הש"ץ בלחש אלא התחיל מיד בקול רם יפסיע שלש פסיעות גם אחר תפלתו שבקול רם כדי לצאת ידי חובת עצמא על שערין הקדיש שלם לפניו ויפטר ממניית' על התחינות של עצמו כגון אלהי נצור כו' שיאמר בלחש ואחר שסיים התפלה והפסיעות ית' הקדיש שלם יפטר ממניית' על מה שהתפלל בעד הציבור ;

עבודה באה תודה דתרי' זוכה תודה יכבדני כלום אחר זביחת הקרבן תן תודה לשי' ;

ב האומר מדיים מדיים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות ושוחזן בה תחלה וסוף ר' ל' מיד כשמתחיל לומר מדיים שוחזן ובסוף הברכה וכל מימין קי' ג' פסיעות א' וכו' כשיחזור השוכב שמך ולך נאה להודות חוזר ושוחזן כרי ל להכניע לפניו ית' הודאה ; ובחנוכ' וכו' פורי' מסיפין בה על דגיס' מר' ה עד לה מסיפין בה וכתוב לחיים וכל אחד יתבאר במקומו בעה' ;

ג ואומר' אחריה ברכת טהנים דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשו' החטאת משמע אחר שירד מעשות החטאת דהיינו עבודה אח"כ ברכת מדכתיב מעשות ולא כתיב לעשות והיה ראוי לפי זה לאומרה מיד אחר העבוד' שהרי מיד אחר העבודה ברכת אלא דעבודה והודאה הודא מילתא היא ושייכי להרדי ראף הודאה עבודה של מקום היא לפיכך סמכום להרדי וקבעו ברכת טהנים אחריהם י'א שאין לומר אותה אלא ש"ץ שבין שהיא במקום נשיאת כפים ונשיאת כפים אינו אלא במקדש ובציבור אבל יחיד אין לאומרה ; וכן היה מן הרין אבל התנהגה היא לומר אותה אפי' יחיד בכל תפלה שהיא ראוייה לנשיאת כפים ;

קבב דינים השייכים בין ית' ליהוה לרצון וכו' ג' סעיפים

א ברכת ית' שיש שלום וקבעוה אחר ברכת טהנים דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכ' וברכה של קב' ה היא שלום דכתיב י' עזו לעמו יתן י' יברך את עמו בשלום ; מ' ה עד לה מסיפין בה ובספר חיים ובמקומו יתבאר בעה' ; ע"כ סדר תפלת ית' ואע"פ די' הם קורין אותה תפלת ית' מפני שמתחלה לא תקנו רק ית' ברכות כי ברכת המינים לא תקנו הק"ך זקנים ואח"כ ביט' ר' נ' נטרבו המינים והוסיף להקן ברכת המינים שיאברו מרהו וקבעו בין אלו ברכות התפלה אבל השם הראשון שלא היו אלו לא זה מפי הבריו' וקראוהו תפלת ית' ;

ב ולאחר שסיים תפלת ית' אומרים אלהי נצור כו' ויש מסיפין עוד לאמר תחינות אחרות כל אחד לפי מנהגו ; ובין התפלה ואלהי נצור יכול להפסיק ולענות קדושה קדיש וברכו ואפילו כשהוא עומד באמצע אלהי נצור יכול לקצר כדי לענות ואפ' י'א קיצר יכול להפסיק כדרך שמפסיק בין ברכות של ק"ש ואפ' באמצע יכול לענות שאין אלהי נצור אלא שמתחננים של אחר התפלה ולא חמירי תחנונים כתפלת ית' ; י'א שאין נכון לומר התחנוני' קודם יהיו לרצון אלא מיד אחר סיום ית' יאמר יהיו לרצון דכמו שתקנו לומר קודם התפלה פסוק אדני שפתי תפתח כן תקנו ג' מיד אחריה יהיו לרצון שכן אמרו דוד מיד אחר ית' מזמורים ואם בא לחזור ולאמרו פעם אחרת אחר התחנוני' הרש' בידו ואנו אין מנהגנו לאמרו אלא אחר התחנונים ; אחול כל חרזין לומר ד' דברי' אילו בתחנוני' זוכה ומקבל פני שכינה ; עשה למען שמך ; עטר' ; עשה למען ימינך ; חסד ; עשה למען תורתך ; תת ; עשה למען קדושתך ; גבור ; וכל שהשעם מפני שבאילו הד' לשונות פיוחד ד' רגלי המרכבה והם העשרת והחסד והדלת והגבורה שאקרא קדושה ולכך יש מתחילין לומר מליכנו ואלהינו יחד שמך בעולםך ואח"כ יאמרו על שמך כו' שמיחד העשרת עם עולם העליון והבין נל ;

ה כשחזר הש"ץ התפלה בקול רם ואמר נ"כ בתחלה אדני שפתי תפתח וגו' שהוא ש"ך להפלה כמו שכתבתי למעלה אבל בסוף אינו צריך לומר יהוה לרצון אמרי פי וגו' מפני שעריון לא נמר התפלל טמחלל בעד הרבי' עד הקדיש שלם שלבסוף: ו בני אדם המסיימים תפלתם קודם שמסיימים הציבור לא יחזור פניהם לציבור עד שיסיים הש"ץ חפלתו שנראה שרילג ויחשדוהו שלא התפלל כל חפלת הציבור כיון שסוף קוד' להם ועוד שהופך פניו מן השכינה שהציבו עומד לפניו יח':

קבר דין הנהגת ש"ץ ב"ה ועניית אמן וכו' י"ב סעיפים

א ואחד שסיימו הציבור תפלתם יחזור הש"ץ התפלה כדי לומר הקדושה בעשרה • ונס להוציא מי שאינו בקי ואף ע"פ שהוא יצא מוציא את מי שאינו בקי דהיינו שאם יש בכה מי שאינו יודע להתפלל והוא מבין בלשון הקדוש יכוין למה שאמר הש"ץ לוצא • וצוין להתפלל הש"ץ שיעמוד ויכוין לכל מה שיש לו לומר ולא יפסק ולא ישיח ופוסק • וצוין אדם שמתפלל עצמו ואפילו הבקיא • וצוין לשתוק ולכוין לברכות שכתב החזן כדי שיתעורר האמן אין הטעה ב"ה שמכוונין לברכותיו של הש"ץ קרוב להיות ברמתו לבטלה שהרי לא נתקנה חזרת הש"ץ התפלה אלא ב" עם הש"ץ לכך יעשה עצמו כל אדם כאילו אין הטעה חלתו ויכוין לברכה החזן ולא ישח שיהיה חולין והשח גוערין בו ויא שגם יעמדו הקהל על רגליהם בעת חזרת ש"ץ התפלה אע"פ שכבר התפללו מ"ם לא יחזירו התפלה לומר אותה עם החזן כיון שכבר התפללו זלמה להם להתפלל שנית בלא חידוש זכ"ש אם יזמרו עם החזן שאסור שנרא' כקלות ראש אלא ישתקו ויטמעו:

ב וכשיגיע החזן לברכה יאמרו על כל ברכה וברכה שישמעו מפי החזן וה"ה בכל מקום שישמע ברכה מפי אחר יאמר ברוך הוא וברוך שמו על שם הכתוב דהניב כי שם יי אקרא הבוגדל לאלקינו • (ועוד שאלו כשמוכרין נדון נטר זדס נניך • לננו סכ' וכ' נניך לנכ"ל ס' ק"כ) ואחר כל ברכה יענו אמן ב"ה אותה שיצאו ידי תפלה בין אותם שלא יצאו אע"פ שהם יוצאין עכשיו בתפלת החזן אינם כעונין אמן אח' לברכות עצמן שהרי מ"ם הם אינם אומרים כלום אלא שמעים וגם ילמד אדם לבניו הקטנים שיענו אמן כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא כדאסמכין בסמוך אקרא דשומר אמונים וכשעונה אמן יכוין בלבו פ' המלה הוא אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה כי אמן הוא לשון האמת דברים והרי הוא מחזיק ומסיים כל מה שאמר הש"ץ לכך גדול העונה אמן בו •

ג לפיכך לא יענה אמן חטופה דהיינו כאילו האלף נקידה בחטף שאין זה מלה של לשון הקדש ואין לה פיר' ונ"ל דה"ה שלא יאמר אמן באחד משאר הנקודות שאין משמעות פירוש' לשון האמת דבר' כגון בטורק או בחולם או במלאפוס זכה' וכן לא יענה אמן קטופה דהיינו שמחסר קריאת הגי' ואינו מוציאה בפה שותה ניכרת או שמפסיק באמצע המלה שגם זה אין לו פירוש של האמת דברים •

ד וגם לא יחסיף וימרר לענות אמן קודם שסיים המברך שא"כ על מה הוא עונ' אמן כיון שהמברך עדיין לא סיים הברכה וכן לא יענה אמן יתומה דהיינו שהוא חייב בברכה אחת וש"ץ מברך אוה' הוא רוצה לצאת בה ע"י ש"ץ ואינו שומעה אף ע"פ שידוע שהש"ץ מברך אותה ברכה והוא אינה שומעה כגון כב' גדולה שאינו שומע קול החזן אלא שידוע לפי מנהג הברכות באיזה החזן עומד לא יענה אחריו אמן דהיי אמן יהומה כיון שלא שמע על מה הוא עונה והרי הוא חייב באותה ברכה ורוצה לצאת כהואריך יצא בה אם לא שמעה ויא

אפי' אם הוא יצא כבר ידי אותה הברכה או שאינו מחויב בה כגון ברכת של כ"ת או שמע אחד מברך ברכת הנהנין לא יענה אמן אם אינו שומע מפי המברך וכ"ש אם אינו יודע כאיזה ברכה קאי הש"ץ אלא שומע שאחרים עונין והו' עונה נ"כ דהוה אמן יתומה וכן לא ימתין עם העניית אמן דדבה אחר שיצא ברכה מפי המברך שזה הוה נמי אמן יתומה שאין ניכר על מה הוא עונה אלא מיד שתכלה הברכה מפי המברך יענה אמן ולא יענה אמן קצרה מפני שנראה שזומה עליו כמשה אלא שחוק קבוע הוא לו אלא צרי' שיאריך בה קצת כדי שיכוין בה בכדי שיכול לומר אל מלך נאמן שהוא ר"ת שלו מ"ם לא יאריך בה הרב' לפי שאין קריאת חיתוך התיבה נשמעת כשמאריך בה יוח' מדצ"ה ה מי שמתפלל בלחש בעת שהש"ץ חוזר התפלה ובעת שהש"ץ פוסק ברכה שיש לענות אחריה אמן באותו פעם לא סיים היחיד תפלתו אך מרים שסיימו הקהל לומר אמן סיים הוא תפלתו אם עדיין לא בלחה עניית אמן מפי רוב הציבור יכול לענות אמן עמדם דעניית אמן נמי מן הברכה הוא ואפי' לא שמע הברכה כלל רק שומע ציבור עונין אמן וידע על איזה ברכה קאי יענה עמהם דרוקא אם שמע יחיד שאמר אמן והוא לא שמע הברכה יש חשש לאמן יתומה ואינו רשאי לענו עמו אמן אפי' אם כבר יצא לפי דעתו הוא שכתבנו למעלה אבל השומע מפי ציבור ועדיין לא בלחה אמן מפי רוב הציבור הו' עדיין מן הברכה ועונה עמהם וכן בקריש וקדושה וברכו :

ו העונה אמן לא יגיבה קולו יותר מן המברך שנ' גדלו לוי' אתי ונרוכמה שמו יהויו :

ז ואם יש קצת מן העונים שמארכין בה יותר מדי אין צריך המברך להמתין להם • ארז'ל כל העונה אמן בכל כחו פי' בכל כוונתו פיתחין לו שערין גן ערן שנ' פתחו שערי ריבא גוי צדיק טוב' אמני' אל תקרי אמני' אלא אמני' אילו שאמרי' אמן: ח ש"ץ שנכנס לב' הוציא ציבור שהתפללו בלחש והו' צריך לעבור לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה ומתפלל

בקול רם לציבור ויצא בו גם ידי עצמו ואינו צריך לחזור ולהתפלל בלחש שאם לאחר' מוציא לעצמו לא כ"ש ואין בזה משום המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה כיון שיע' הדחק הוא ערבה • וכן אם הוא שעה הדחק כגון שיראים שיעבור זמן התפלה יוכל להתפלל הש"ץ בתחלה בקול רם והציבור מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד האל הקדוש כדי שיענו קדושה אחריו מ"ם טוב הוא שיהיה אלכל הפחות שיענה אמן אחר ברכת הש"ץ :

ח קהל שהתפללו וכולם בקיאים בתפלה ואין בהם שאינו בקי אע"פ כיד הש"ץ לפני התיבה ויחזור התפלה כדי

לקיים תקנת חכמים וכן כל הנהג' דבר שהקנו חז"ל בשב"טעם משום נצרה שמה יהיה שם מה אם לפעמים יודמן שאין אותו דנדר שנתקנה כשנינו שם אותו הדבר שחקנודו שאלס לן כן לא היו חכמי' קותבי' בשבילו מ"ם תקנת חכמים - דכריהם לטיעוריס והיה נניך במקומה עומדת: לכל תפלה לחפש כל איש זלוש

סכ"כ אם הוא בקי חס' לאו כמו שזמנינו שתקנו הקידוש דב' משני האורחים וכתמינו לזמנו בכל כתי כנסיות ואע"פ שאין שם אלוה' ועל ס' רס"ט וכמו שתקנו נ"כ ברכה אחת משני שבע' כשני' ה סמאחרים לנא בנ"ה כמו שיתבאר לקמן סי' רס"ח סעיף ח' וכתמינו לזמנו לאמר' תמיד ואע"פ שהיו שם כל הקהל ועל ס' רפ"ו סעיף א' אלא ודאי תקבות חז"ל אין זיון ממקומן ומקיימין אותן כעל כל פנים ועל ס' רס"ט סעיף ב' וס' רס"ח סעיף ג' ונסי' נ"ב סעיף ד')

י וכ"ש בכאן שיש עוד ט"א והוא כדי שיענו אחריו קדושה ואע"פ שלא נתקנה אלא משום שאינן בקיאים מ"ם אם אין שם שאינן בקיאים יחזור משום קדושה שלא אמרוה ביתרדים בלחש :

יא אם יחידים בקהל מארכין בתפלתם אין לש"ץ לרשתן עליהם אפי' הם חשובי העיר משום שדוק ציבור :

א וכן אם יסמינין בכה אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא שכיון שיש עשרה ישנה שם השכינה על מי ימתינו עוד :

ב מי ששכח ולא אמר יעלה ויבא ב"ח או ב"ח'ה אז בכל דבר שצריך לחזור כשבילוי (ועל סירוסם סעיף ג' ולהתפלל אפי' שכח ברכה שלימה יכוין דעתו וישמע מש"ץ כל י"ח ברכו' הראש ועד סוף כאדם שמתפלל לעצמו ולא יפסיק ולא ישיח בה ויפסע נ' פסיעות לאחוריו ויוצא בה ידי חובתו אע"ג דק"ל שהש"ץ אינו מוציא אלא את שאינו בקי שאני הכא שהתפלל אלא ששכח ולא הזכיר אעפ"י שהוא בקי הש"ץ מוציא :

אחת שליון שהתחיל בה וראי' אינו מין ושעותו סגורה היא ודוקא בברכת המינין מסלקין אותו אבל אם דילג ברכת תחיית המתים או בונה ירושלי' אין אומר' שמא מין הוא ואינו מצמין בתחיית המתים או בבניין ירושלים ונסלק אוהו דבשלמא בברכת המינין חיישינן שמא לא רצה לקלל את עצמו לכך דילגה אבל בתחיית המתים ובבניין ירושלים אפי' את'ל שאינו מאמין בהם מאי איכפת ליה אם יאמ' אות'למה ימנע מ'אומר' הואיל ואינו מקלל את עצמו לפיכך הואיל ואיפשא אפי' כשיאמר אותו שמא מין הוא ולא איכפת ליה באמירתה ולא נוכל להכירו בזה גם כשלא יאמ' אות'לך חוששין שמא מין הוא ואין מסלקין אותו בשביל חששם זו אלא הליגן בשגגה כבשאר ברכות :

ב וכשנסלקין אותו אז אותו העומד במקומו יעמוד מ"ח ולא יסרב כלל אע"פ שהעובר לפני התיבה צריך לסרב לדפי' לשל סימן נ"ג סעיף י' רבא יהוא באמצע התפלה לא יסרב אפי' יפסיק בתוך התפלה והיבא ששקט ואינו יודע לחזור שאחר עומד במקומו תחיל השני פתחלתה ברכה ששעה זה אם היה השעות באמצעות ואם היה המעשה בשלשה ראשונות מתחיל בראש התפלה ובשלוש האחרונות מתחיל בריצה :

ג כל מקום שהיחיד והזוג מתפללים שעה גם הש"ץ ששעה נבטחו כשמתפלל בקול רם חוזר ותתפלל חוץ מבשחרית של ר"ח אם שפ"ץ ולא התחיל יעלה ויבא עד שהשלים תפילתו אין מחזירין אותו מפני שוד' ציבור שהרי עדיין הפילת המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ר"ח וידעו העם שהוא ר"ח אבל אם נזכר קוד' שהשלי' תפלתו חזר לרצה שאין בזה שורה ציבור כל כך / ודווקא ב"ח שהוא יום עשית מלאכה ויש בזה ביטול מלאכה לעם אם היה חוזר אחר שהשלים התפלה הקילו מפני שורה ציבור לסמוך על תפלה מוסף שלפניו כדי שלא יתכחלו ממלאכתו אבל בשבת וי"ט שאין בהם עשיית מלאכה אם שכח מלהזכיר של שבת ר"ט בשחר' לא רצו להקל ומחזירין אפילו אחר שהשלים התפלה מיהו אם חל ר"ה בשבת ושכח הש"ץ יעלה ויבא בשחרית דינו ככתול ואין מחזירין אותו ולא פלוג וי"א דאפילו בשבת וי"ט ושכח להזכיר כלל של שבת וי"ט הוי דינ' כמו ב"ח שמוכין על תפלה מוסף שלפניו אבל שעה הש"ץ בתפלה המוספים אפילו ב"ח חוזר לכו' ולא סמכינן על מה שהזכיר בשחרית דווקא על התפלה שעדיין לפניו סמכינן ולא על התפלה שהזכיר בה כבר והסתכה של עכשיו על מה תוכיח שאע"פ שהזכירו בשחרית שכחו עכשיו וב"ט שיטכחוהו מעכשיו כל הוי' ולא סמכינן על מה שיכול לאומר' במגהה כי דווקא בשחרית ומוסף שרגלין להתפלל באחד הוא דסמכינן מתפלה לתפלה שהם סמכים זו לזו אבל לא בתפלה מוסף לתפלה מנחה שהיא לאחר זמן / ודווקא בש"ץ אבל יחיד מחזירין אותו בין בשחרית בין במוסף בין במגהה בין שהיה מתפלל בביתו והדין בין שהיה מתפלל עם הציבור לעולם מחזירין אותו :

ד אבל הש"ץ ששעה כשהתפלל בלחש לעולם אינו חוזר להתפלל שנית בלחש מפני שורה ציבור אלא סומך על התפלה שהתפלל בקול רם : והוא שלא שעה בג' ראשונות אבל שעה בג' ראשונות חוזר לעולם כלו' שיחיד חוזר ונל' דהיינו דווקא כשנזכר קודם שהשלי' תפלתו שאין בחזרתו שורה ציבור כ"כ אבל אם לא נזכר עוד שהשלים תפלתו גם בג' ראשונות לא יחזור מפני שורה ציבור ויסמך על מה שתפלל בקול רם :

קבת דיני קדושה וכו' ב' סעיפים

א ולאחר שסיי' הש"ץ ברכה שני' יאמ' נקדש בו' ולא יאמר הציבור עם הש"ץ נקדש או געריצך שהרי הש"ץ אומ' אותו בשביל כל הציבור בלשון רבי' אלא הציבור שותק ומכונין למה שהש"ץ אומר עד שמגיע לקדוש ואז עונין הציבור קדוש בו' : טוב לכוין רגליו כשעה שאומר קדושה עם ש"ץ שהרי אומר' נקדש בו' כשם שמקדישין אותו בשמי מרובכמו' והוא מקדישין אותו ברנל ישראל דכתיב ורגליהם רגל ישראל : כשעה שאומר' קדושה ישאו עיניה למעלה להגדיל הכוונה וגם הוא דרך חבה עמו שעיניהם נשואות בעיני הש"ץ ועיניו נשואות בעיניהם כאלו רוצים להדבק בו יתצריך לנענע כל גופו ולהדדוע מאימתו יתלכתיב ויניעו אמות הספים מקול הקור' ונהגו לנענע ולהדדוע בקפיצ' דרך מעלה ונל' שענין כן ע"ד והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק שפירושו כמו בזק ופרט' רצוא ושוב כלהבת הכבשן שיוצאה המיד מפי הכבשן וממדת החזור וליכנס כך כשמוציאות ראשן מתחת הרקיע אנטו למעלה מהן נרתעו מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממדתו להשיב את ראשן עכ"ל / והכוונ' שרצוץ להשיג אותו יתבהנשא למעלה וכשיגיעו השעה מה מיד הם משיגו יודעי' שאי אפשר להשיג ית' כי לא יראוהו אדם וחי שפירושו אפילו פלאכי השרת לכזהם נרתעות ומיד הם חוזרת ע"ד ויסתר משה פניו שלא להשיג יותר מדי וכן אנו עושין כמותם קופצין דרך מעלה כאילו רוצין להשיג וחוזרין מיד ועושין כן נ' פעמים כנגד כל הג' קדושו' שמקדישין אותו בג' עולמותיו להורו' שבכל הג' עולמות קצר שכלינו מהשיג רק קדושתו ית' ואם לפעמים נשיג עניין מהנצוץ מיד יעלם ממנו מפני עומק המיט' וקוצר חמשי' חזרו כוונת קפיצתו למעלה וחזרתו מיד ונל' שזהו נ"כ פ"מה שאומרים בקדושת יוצר והחיות בו' מתנשאים בו' ופי' לעומת שרפים ר'ל עם השרפי' כלומר לנוכח השרפים וכמו לנוכח אשתו דיצחק / ולא ידברו באמצע הקדוש' : (משו' דליתא) צוררם דהרינה גמלי' עטופי' אף וחמה לתי שחמפר נין קדוש לכוין ופ"ל סי' כו' סעיף ג' / מי שאמר קדושה בב"ה אחת ובא לב"ה אחרת ומצא ציבור עונין קדושה יענה עמה שאין הקדוש' כמ' התפלה שנאמ' עליה כיון שאמרה פעם א' יצא ידי חובתו שהרי אנו אומר' נקדש כמו שמקדישין אותו למעלה ולמעל' מקדישי' אותו בכל עת כמות כמות מלאכי השר' לפיכך כל עת שישמע שסקדישים אותו למשה בת אחת שהם י' יחבר עצמו עמהן כיון והענין מוסף הש"ץ סליחות בברכת סלה לט' ואומר ענינו בין נאל לרופא כמו שיתבאר בע"ה במקומו בהלכות הענין :

קבו דיני שטעה וכו' ד' סעיפים

א ש"ץ ששעה ודלג אחת מכל הברכו' וכשזכיר' אותו יודע לחזור למקומו אין מסלקין אותו אבל אם דלג ברכת המיני' מסלקין אותו מיד דחיישינן שמא מין הו' ולכך דילג שלא רצה לקלל את עצמו אבל אם התחיל אהה ושעה בה אין מסלקין

קבו דיני מודים ודרבנן וכו' ב' סעיפים

א וכשיגיע הש"ץ למד' שוחח הציבור כדי להכניע לפניו יתבטע והוא אע"פ ששחו כבר במודים כשהתפלל בלח' החזירין ושוחחין עם הש"ץ כדי שלא יראו כגופרי' במ' שהש"ץ מודה לו ואומר' מוד' דרבנן שנתבאר בסמך בע"ה ובעוד

לבוש התבלה

הלכות תבלה

זכעוד שאומרי הצבוע מדי דרבנן שוח'גם הש'ן ומתפלל לפניו
 זכעוד שהצבוע שוחזין אומרי מדי דרבנן וקרא מדיס דרבנן
 מפני שהא היקון הרבה חכמים כל אחד הוסיף על שלפניו
 וזה נוסחו מדיס אנתנו לך שאתה דא ה' אלקינו זאלקי כל
 כשר וצרינו יוצר בראשית ברכות והודאות לטמך הגדול על
 שהחיינתו וקיימתנו וכן תחיינו ותקיימנו ותקבצנו מארבע
 פנות הארץ ותאסוף גליותנו לחצרות קדשך לשמור חוקך
 ולעשות רצונך בלבב שלם על שאנו מדיס לך כלומר נזכה
 שתקיימנו ותחיינו כו' בזכות שאנו מדיס לך תמיד ונשמעים
 לעבודתך ולא ישחו יותר מדי משוש דמחזי מוודא :

או ליטול ידיו דתי' אמור להם ומתו' ש'יכר יימרון להן כלומר
 כשיאמרו להם אז ושמו את שמי וגו' אבל אם אינו שכ או
 שלא אמרו לו לעלו' או ליטול ידיו אינו עובר לפי'ך אם הש'ן
 הוא כהן ואין דרכו לעלו' לדוכן מלמדי' את הנהנין. מים על ידי
 הבהני' שלא יזכירו את הש'ן שישול ידיו היכא דאיכא כהנים

אחרים והשתא לא יעבור אם לא ישא בפני :
 ג כהן שעלה לדוכן פעם אחת כיו' שוב אין צריך לעלו' עוד
 בו כיום אפי' אם אומרים לו עלה שחדי כבר קיים המצות
 עשה כיום זה מכאן ואילך הרשו בידו כיו' זה אם ירצה יעלה
 ואם ירצה לא יעלה וג'ל שדבר זה סברא הוא שאם היה חייב
 לעלות כל פעם שיאמרו לו אפי' אם יאמרו אלף פעמים כיום
 שיעלה אימתי יוכל לקיים שאר המצות או אימתי יעשה צרכיו
 אלא ודאי לא הטילה עליו התורה מצות עשה זו אלא פע' אחת
 כיום וכך הוא הטעם נבי לולב דקל כיון שצריך עליו פע' אחת
 ביו' סני כדאי טעמא ולא דמי לציצי' ותפילין דקל טאם הסירן
 והסית דעתו מהם שחייב לחזור וללבושן ולברך אפי'ק פעמים
 כשיסירן דשאני התם שאפי' לפרש כוונת התורה שיברך
 עליה בבקר והיו עליו כל היו' בלי הסתח הרע ויוכל לעשו' כל
 צרכיו בעודן עליו לפי' כשהסית דעתו מהן צריך לחזור וללבושן
 ולברך עליה מה שאין שייך לומר נבי נשיאות כפי' לולב וזה
 ג' כ' אין סברא כלל לומר שאין הבהן מחוייב לישא כפיו כל ימיו
 אא פעם א' שזה וודאי דעת חיצון הוועוד אמור להם כתוב כד
 יימרון להן אלא מתוודתא כדאמרן פעם א' כיום ג' לאם ירצה
 הבהן לעלות לדוכן פעם שנית כיום בציבו' אחד ז'ע אם צריך
 לברך בפעם שנייה אקב' לברך את עמו ישראל שיט פנים
 לכאן ולכאן וצ'ע ועל סעיף כ"ט :

ד כשאחד מן הבהנים אינו רוצה לעלות לדוכן מנהגם הוא
 שיצא חוץ לבה' כשמגיע הש'ן לברכת כהני' מיהו אינו
 צריך לשה' חוץ לבה' אלא בשעה שקורא החזן כהנים ואח' כ'
 יכול ליכנס דשוב אינו עובר כיון שלא היה שם בשע' קריא' מ'מ
 נהגו הבהני' לסטול בעצמן שלא יכנסו עד שיגמרו הבהני' כל
 ברכת כהני' כדי שלא יאמרו עליהם פגומי' הם אין בבה' אלא
 כהן אחד יעלה לדוכן אפי' בלא קריא ואם קראו ולא עלה עובר
 בעשה אע' ג' דתי' אמור להם לשון רבי' פירושו על אהרן וכניו'
 כלומר אמור להם דכל אחד מהם ואם הוא נמשא כפיו ואפי'
 מאליו בלא קריאה מתברך דכתיב ואברכה מברכך :

ה וכן ה' מצות נשיאות כפים בתפלה יחלצו מעליהם ולא
 יעלו לדוכן במגע' ודבר זה מתיקון חכמים הוא שתקנו
 לחלוץ המגע'ים ומעמא שמא יפסיק לו רצועה מסגדלו והוא
 ילך וישב לחזו' ולקושרו ותביריו יברכו והוא ישב כאן ויקשרו

ולא יברך ויאמרו עליו שהוא כן גרוש'או בן חלוצה ולכך אינו
 מברך לפיכך יחלוץ מעליו הג'
 ולא יצטרך לקשור ולפי זה
 לא גזרו אלא במגע'ים אבל
 בבתי שוקים מותר ליש' כפיו
 אפילו הם של עור מפני שאין
 בהם רצועות ולא גזרו עליה
 וכן נהגין ואפילו הם קצרים
 ואינ' מגיעו' אלא עד הארכוב
 מפני שאין מדקדקין כל כך
 עליהם לקושרו :
 כאו לח' חייטין לפ' :

אבל מגע'ים אסורים אפילו אין בהם רצועה דעל סהם מגע'לי'
 גזרו ולא פלוג רבנן ויש פתחמירין אפילו בבתי שוקים של
 עור אם הם קצרים טרומים למגע'ים :

ו ואת' כ' יטול ידיו שנ' שאו ידיכם קודש וברכו את' כלומר
 כשתשאו ידיכם קדשו אותם בתחלה והיינו נטילה ואח' כ'
 ברכו את' כרבת הוהיא ברכת כהנים :

ז ואע'פ' שנטל ידיו שחזרו' יחזור ויקדש אותם קודם הנשיאות
 כפים

ב ואחר שסיים הש'ן השוב שמך ולך באה להודו' והו' כיום
 שאין דרבני' נושאין ידיהם כמו שיהבאר בעה' יאמר
 אלקינו ואלקי אבותינו ברכנו בברכה כו' עד וישם לך שלום
 ואין ענין אמן שאינו סוף ברכה ואין עניית אמן אלא בסוף
 ברכה ואע'פ' שענין אמן על כל פסוק כשהכהנים נושאין
 ידיהם שאנו רתם שהכהנים בנשיאת כפים אומרים אותו
 בלשון ברה' שמברכין את ישראל לך נופל לענות אתריהם
 אמן שהוא לשון קיום ומחזיק טמאמין את הדבר שאומרים
 הברנים אבל השליח ציבור אינו אומר אותה אלא בתורת
 בקשה שמתחיל אלקינו כו' ברכינו כו' אין נופל אחריו לשון
 אמן אלא בן יהי רצון כלומר גם אנו מברכין ממנו ית' שכן
 יעש' ויהי כן רצונו יהי זכון נותנין : ומשעם ה' ג' כיון שהש'ן
 אינו אמרה אלא בלשון בקשה אין אומרים פסוק ושמו את
 שמי וגו' שאין זה הפסוק נאמר בתורה בלשון ברכה אלא
 בלשון צווי לכהנים לךך אינו נופל לאמרו בלשון הבקשה
 שאומר הש'ן שאליה מצווה על זה ללקש כן בתפלה ואח' כ'
 יאמר שים שלום שהוא נופל על וישם וגו' מיהו אין מנהגינו
 לומר אלקינו ואלקי אבותינו כו' שלום כו' אלא בזמן
 שראוי לישא כפים כגון כשתרית אפילו בחול כמו שיתבאר
 לפנינו בעה' אבל כשאין ראוי לישא כפים כגון במגת' ערבית
 אין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו כו' ולא שים שלום רק
 אומרים שלום רב על ישראל עמך כו' וכיום רחענית אומרים
 אלקינו ואלקי אבותינו גם במגת' וי' שים שלום כמגת'
 בשבת האיל ויש בה כו' באור פניך נתת לנו תורת חיים כו'
 ש'קרא התור' שקראו בה במגת' בשבת כאלו הארצות
 מנהגינו לומר אלהינו ואלהי אבותינו כו' וכרכת הבהנים אפי'
 יחיר המתפלל בזמן שראוי לנשיאת כפים אע'פ' שאין נשיאות
 כפים אלא בעשרה זה שהוא בלשון תהנה ובקשה אומרים
 אפילו ביחוד באילו המדינות :

הלכות נשיאות כפים

קבח דיני נשיאות כפים ואיזו דברים פוסלי
 בהן ובו מה סעיפים

א ואם הוא יום שנהגין בו לישא כפיה' כמו שיתבאר במימין
 זה בעה' נושאין כפיהם ואין נושאין כפיהם בפחות
 מי' שהרי הוא דבר שבקדוש' וכל דבר שבקדושה אינו בפחות
 מעשר' כדלפינן מ'עקדשתי בתוך בני ישראל וגו' והכהנים
 מן המנין טעם הם ככלל ברכה דכתיב ואני אברכם אמר
 הקב'ה מי מברך את הבהני' אני מברך אותם כשהם מברכין
 את ישראל לפיכך הם ממנין עשרה ואין לזר לישא כפיו אפי'
 עם כהני' אחרי' שאין הצווי אלא לכהנים ושמו את שמי וגו' :
 ב כל כהן שאין בו אחד מן הדברים המעכבים צריך לישא
 כפיו ואם אינו עולה לדוכן אע'פ' שלא ביטל אלא מצות
 עשה אחת והיא כהתברכו שהיא עיקר העשה אבל מ'מ הרי
 הוא כאלו עבר בעשה והס' כהתברכו אמור להם ושמו את
 שמי וגו' וזאת מ'היה בב'ה כשתקראו ב'ג'ים או אמרו לו לעלות

לבוש התבלת הלכות נשיאות כפים מוז

כפי דקרא תבן לקדוש ברכ' משמע ונשילה זו צריכה להיות עד הפרק שה' מקום חיבור היר והזרוע כמו שהיו מקדשין בשעת עבודה רדוקי נמי עבודה מקרי והלויים יוצקין מים ע'י כהנים דכתיב וקדשתה את הלוי וגו' ופתיב גם את אחיך משה לוי וגו' שבט אביה הקרב אותך וילוח עליך וישרתוך וגו' ואמרו בוותר מאי וגם אלא ה' ק' כיון שהם קדש יוסיפו קדושה על קדושתם לקדש הבהני על ידם לפיכך גם הלוי יקדש ויהי' קוד' שיוצקין ע'י הבהנים דאל' כ' איד' יוסיפו קדושה הם אינם קדושי' מיהו אם נשלו ידיהם שהרית אין צריכין לחזור ולישול ידיה עכשיו בשיוצקין ע'י הבהני' דכבר קדושים הם וכיון שצריכין הבהני' נשילה לגשיא' כפים מאסמכת דקרא י'א צריכין ג'כ לברך על הגמיל' ענ' ו'א שאין צריכין לבראם נמל ידיו שחרי' וכן נגמין וכתמחיל הש'ץ רצם כל כהן שהוא בב' ה' יעקור ממקומו לעלות לדוכן ואף אם לא יגיע לשם עד שיסיים הש'ץ רצה שפיר דמי אבל אם לא עקר רגליו לרצה שוב לא יעלה שני' וישא אהרן את ידיו ויברכם ויורד מעשות החטאת מה להלן היתה ירדתו לבק' לעבודה דה' דקרא מיד אתר שעשה את החטאת ירד וברכם אף כאן צריך לעקור רגליו וללכת מיד בעבודה שהוא תחלת ברכת רצה :

ו כעסוקר הבהן את רגליו לעלו לדוכן אומר י'ר מ'א ו'א שחא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלימה ולא יהי' בה ממשול ועון מעתה ועד עולם ויארץ בתפלה זו עד שיכלה אמן של הודאה מפ' הציבור בדי שיוכל לסמוך לה הברכה של ברכת כהני' :

ועולין לדוכן ועומדין בדוכן שם פניה כלפי התיכל וצ'וריה' כלפי העם ואצבעותיה' כפופי' להוך כפיה' כלומר שעדיין לא יצ'רו כפיה' עד שש'ץ מסי' ברכ' הודא' ואח'כ יאמר הש'ץ וכן כל הציבור עמו בלחש אלקינו ואלקי אבותינו כו' עד האמור מפ' אהרן ובניו ואז אס' יש שם לפחו' שני כהנים אומר הש'ץ בקול רם מלת כהני' כדי לקרוא אותם כדכתיב אמור להם כד יסרן להן ואח'כ חוזר ואומר הש'ץ וכן הציבור עם הש'ץ עם קדושך כאמו בלחש ואם אין שם אלא כתן א' אין קור' לו אלא יאמר הכל בלחש עד כאמו והכהן עצמו מחזיר פניו בלא קרא' מרכתי' אמור להם לשני' משמע ואע"פ שאמרנו למעלה דאמו' להם לאהרן ולבניו נאמר כלו' לכל אחד מהם משמע נדאי' זה הו' משמעו פשוטו ואין מקרא יוצא מיד פשוטו ועיקרו אפ'לג לכהן אחד אם קרא לו ואינו עולה עוב' בעשה הו' דאמא אכל לענין שיעלה מעצמו שלא יקראוהו כשהוא יחידי הוא דרש ואסמכת בעלפ' ה'אענה נ'ל לפי מהנהניו שעם נכון הוא שאין קורין לאחד לפי שגם כשקוראין אותם כשהם שני' או רבי' על הדרך שכתבתי שאומר בלחש עד ובניו ואח'כ בקול רם אומר בהני' לכוננת הקרא' אין זה קרא' ממש שעיקר המלה לא לזו נתקד'ק' לתיקון נוסח הברכה (כדלית' לעיל סימן קכ'ו ע"פ נ' ועיקר קריאתנו היא בתחלה כשאומר' להם הלוי' שיטלו ידיה' שהוא קודם רצה ואיכ' מ' דל' הכי שצריך לקרוא אותם קודם שיעקרו רגליהם וא'כ כשהו' יחידי היאך יקראוהו אם יאמר כהן בקול רם לא היה נופל אחריו עם קדושך כו' ואם לא יאמרנו זוה' משנה ממשבע נוסח התיקון שטבעו חכמים ואם יאמר ולו ואח'כ יקרא כהן הו' הפסקה בתפלה לפיכך כוסיבין על מורש דאמור להם לשנים ולא לאחד ואין קורין לאחד נ'ל :

א וכשמחזירין הבהני' פניהם כלפי הע' מברכין על המצוה כמו שמברכין על כל מצות ואמרים בא' אמה' ואע"פ שכשמחזירין פניה' כלפ' אשר קלטנו בקדושתו של העם או לחזקיהם נגד ההיכל אהרן וצו לברך את עמו כלפי שכינה' ליון נכך כלום כו' ישאל באהבה :

ב ומחזירין ידיה' כנגד כתפיהן כדכתיב וישא אהרן את ידיו שני' אמת למעלה ואמרו חכמי' שאין צריך יותר למעלה

מכנגד כתפיהם שזו נקרא נשיאו למעלה ה'ל למעלה ממקו' יציאתו מן הגוף והינו הכתף שע'כ אין פירושו למעלה מראשו דא'כ הו' מנביה למעלה מן הציץ וזה דאי' אי אפ'ט שר'י טם המפור' היה חקוק בציץ והואך ינביה ידיו למעלה משם המפור' וינביה ידו הימני' קצת למעלה מן הטמאלי' דידו כתי' נבי אהרן משמע ידו אחת ינבי' יותר מהאחרת ואין לומר שר'ל שלא ישא אלא אחת דהא ידיו קרינ' ל' רבי' הא כיצד אלא מנביה שתייהן ומלבי אחת יות מחברת' וזה הימין וכן ראוי להיו' ע'פ הקבלה ופושטין ידיה' וחולקי' אצבעותי' וסכוני' לעשו' האוירים דהיינ' בין ב' אצבעו' לשת' אצבעו' אור אחד כנ"ה

ובין אצבע לגודל אור אחד ועוד רמז הכתוב נמלו דכתיב ובין גודל לגודל אור אחד אמור מלא בניו קח אותה וי'ז ויהיו בין הכל ה' ע'פ המדרש מצין מן החרכי' פ'י שהשכיב' למעל' מראשיהן ומציץ מבין חרכי' אצבעותיהם שהם ה' חזו שגמ' החרכים ה' חרכים ופורש' כפיהם כרי' שזיה הוך כפיהם כנגד הארץ ואחור ידיהם כנגד השמים :

ו והש'ץ מקר' אותם מלה במלה כדי שלא ישעו ואסמכות אקרא שכן אמרו במדרש אמור להם מלם שהש'ץ מקרא אותם ואין זה הפסקה לש'ץ בתוך התפלה שהרי נוסח התפלה הוא מקרא ומחיל לקרוא יברכך והם עינין אחריו מלה במלה עד שיסיימו פסוק ראשון ואז עונ' והקהל אמן וכן אחר פסוק שני וכן אחר פסוק שלישי :

ק ואין מברכין אלא בלשון הקדש ובעמיד' ובנשיאו' כפים ובקול רם וכולהו אסמכו' אקרא דכה הברכו וגומר כה הברכו כלומר כמו שאני אומר והיינו בלשון הקדש ובעמידה שאין למעלה לצ' ישיבה כו' אלא עמידה ובקול רם שכן קול ה' בכח וגו' ונשיאות כפים כבר למדנו מ'ישא אהרן את ידיו וגו' :

מ ואחר שיסיימו הבהנים ברכתם עונ' הציבור אמן ואז מתחילין הציבור ונס' הש'ץ לומר בלחש שים שלום עד וחי' ושלו' ואז מתחיל הש'ץ בקול רם ושוב בעינין כו' והכהני' מחזירין פניהם להיכל ואומר' רבון העולמי' עשינו מה שנזרת עלינו עשה אתה מה שהבשחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל ויארצו בתפלה זו עד שיסיים הש'ץ שים שלום כדי שיענו הציבור אמן על שליהם יחד ואם אינם יכולין להארץ כ'כ יאמרו אריר במיום שוכן בגבורה ארתה שלום ושםך שלום י'ר מלפניך שהשי' עלינו ועל כל עמך ישראל ברכה וחיים ושלום ומברכין לגמור עם החזן :

מ ואין הבהנים רשאין להחזיר פניהם להיכל עד שיתחיל ש'ץ שים שלום כו' ואינ' רשאין לכוף אצבעותיהם עד שיחזרו פניהם שכל זמן שפניה' כנגד העם יהיו ידיה' פרושות לחול עליהם הברכה ועומדי' שם ואינם רשאין לעקור מ'טם עד שיסיים ש'ץ שים שלום שהכל עניין אחד הוא עם ברכת כהנים וי'א שצריכין להמתין עד שיסיימו הציבור לענות אמן אחר שים שלום וכן המנהג דק'ל שגם עניית אמן היא מן הברכ' ולא נקרא סיום הברכה עד שיפסוק האמן מפ' הציבור :

נ וכשמחזירין פניהם בין בתפלה בין בסוף לא חזו הקטנים דכשמחזירין כ'י יחזירו אלא דרך ימין שבין מהיכל לחלונ' אותה אז'ל כל פינות שארה פונה דרך נפון וכשמחזירין אותה לא היה אלא דרך ימין וי'פ'ין מהיכל לחלונ' אותה דרום כדי לקיי' כל פיני' וכו' כי להמהקיף השוכן :

ס מהיכל כו' כמורה והמתיבה כמ'ר'ב' דכשמחזירין אותה חלונ' אותה חזו' כפי'ו לתיבה וחזרו' לכיכל' למנח' מיד ומינו' לזר נפון וכשמחזירין אותה מהיכל לחלונ' אותה חזו' כפי'ו לתיבה וחזרו' לכיכל' למנח' מיד ומינו' לזר דרו' וכו' ד' מקיפין כתיב' כימו' ה'ה' השופר' כמז' מנפון למערב דרום מק'ס

לבוש התכלת הלכות נשיאת כפים

ומה שכתב כאן הרי איה צד נקד פנייה דרך ימין כל שיש לפקפק עליו ואין שועין העושה איפכא ועוין במה שכתבתי בהלכות סוכה בהקפת המגדל עם לולב וערבה גם במה שכתבתי בהלכות חנוכה גבי הדלקת הנדית כשיוודין שילכו על מקומם לא יעשו

לפי שהמקפידין לחזוריהם להילך מהוא כמורה נמנא שיד ימינס לנדר נפון והעומדים במערב מקיפין מדרום למזרח וכו' לפי שאלתויהם למערב נמנא שיד ימינס לנדר דרום ועל פי קמח סעיף ז' וס' מ' סעיף א' וס' קמ"ו תנכ"א סעיף י' וס' קמ"ו סעיף ה' :

כב כהנים המנגנים ברשת כהנים הרי אלו משתחים שכן כל הכריות והשחזות נאמרו בהלל וזמרה וכל מה שמנעישים בזמירות הו' יותר טעם מ' ויזרח שלא ינגנו הכל ברכת כהנים אלא נגנו אחד מתחלה ועד סוף אבל לא ינגנו כ' או ג' נגונים כגון בכל פסוק נגנו אתר וכל טעם בכל תיבת דאיכא לשיהש לשידוף הדעת :

כג ובשעה שהכהנים סבירי את העם לא יבישו ולשי ישיחו דעתם ולא יסתכלו בבידיה על כן נתנו לשלשל השלית על פניה ויריהם חוץ לסלי כדי שלא יסתכלו בהם ויבאו לרדי דרסח דעת אלא הדי עיניהם כלפי פשה כפי שיעמד בתפלה בכונן שריר הם מתפללין שיברך השי' את כל ישראל וגם העם המקבלים הברכות יכתנו לה

ויהי פניה כנגד פני הכהני' ופני הכהני' כנגד פני ישראל וכן נמקד המבירי' אותם לקבל הברכה מכה' קיים פנימם מסוס הא ולא יסתכלו בהם ג' כ' וכל' פלאין דרסין מהמסתכל יבאו לרדי היכה דעת : זכתיים שיכו כפות ומפ' פתס דהיינו דווקא נולן מכה' קיים והח צומדים על דוכסס ומנכרי' את העם נסס כמסוס ועל פי ק' :

כד עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה אבל שלפניהם זמיריהם אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסק ולא אחריהם נמי אם הם אנטר' כגון עם שכשרות שהם שרוד' כמלאכתם ואינם יכולין לבא הם בכלל ברכה :

כה בית הברכה שכלום כהני' אם יש שם יותר מעשר' היתר מעשר' יעלו ויברכו והעשרה עונין אודיה' אמר' ואם אינם אלא עשרה כולן עליון לדיכן שאם יעלו קצתן הרי לא נשתיירו כהן עשר' ולא חסידי לברכה לענן עליה אמר' להודיהו ואע"פ דקל ברכת כהני' בי' זכרי' מן המנין שאני התם דישראלים הם השלימין המניין הם העונין אמר' אבל דבא דכולם הם כהני' ואין ביניהם ישראל' לא חסידי לברכה להודיהו לענן אמר' אא"כ העונין הם עשרה הלכך כולם עולין לדיכן ולמי' סבירי' לאחיהם שבשרות ומי עונה אחיהם אמר' הנשים והסף :

כו ובשעה שמברכין את העם לומ' שום פסוקי' ששוב להם יותר שישתקו ותכונין לברכה שמברכין אותם הכהנים ואם אפשר לפסוקים אינם יכולין לכונן לברכה ויא' עכשת שצנגנין דכהני' ומאריכין דרבה' אין קפידא לומר פסוקים אך יותר טוב שלא לאמרם מיהו רבון העולמים אומרים בשעת שהכהני' מנגנין ד' דיוסמך' ודיונידך ול דסלות דהתם כבר פיימו כל אות' הברכי' וצינים צדיבי' העם לכיז עוד למח שיאמר הכהני' וגם דכהני' כוונתם באותו נגנון שמאריכין כדי שיוכלו העם לומר רבון העולמים אני שלך וחלמתי שלך כ' :

כז כבר כתבנו שתיקון ברכת כהנים בהפלה אינו מעיקר התפלה לפיכך כהן שלא התפלל עדיין ומצא ציבור מתפללין נושא כפיו ואין התפלה מעכבתו :

כח וכן כהן שנשא כפיו והלך לכה' אחרת ומצא ציבור אחר שלא הגיעו עדיין לברכי' כהני' יוכל ליש' את כפי' פעם אחרת : כט' ואין בהמשולב' תוסף' אלא שיעוש' דמצוה פעמי' אבל אם מוסיף ברכה כגון שמוסיף על ברכת כהני' ברכת יוסון העליכם ככס' נג' זהו אסור ועובר בכל תוסף' ועל סעיף ב' ל' אלו הן שפסולין לישא כפיהם מי שישי לו מים בפניו א' בידו כגון שהם בהקניזות או שהם עקומות שנתקמו אהורני' או לצדדין או שהם כפופי' או עקומות והוא שאני יכול לחלק מצבעותיו לא יבא את כפי' ולא משום מים שאין מוסף פוסלין לדיכן אלא מפני שהעם מסתבלין בו ומסתחמס' עליו ושיחו דעתן ולא יוכלו לכיזן וה' כהן שישיבו מוסין ברגליהם במקו' שעולין לדיכן' כלא בני סוקיי' שיוכלו להסתכל בה' וישיחו דעתן וכך זבלג' דהו' מי שירח יוד' על זקנו דיא' סעיבי' אלפת דמעה וכך סוסא אפי' אינו שם אא' בא' מעיניו לא יבא את כפיו ויתחברגנו ומיחתי' ד' דיות ואם ה' רש' כעירו כל'

במגעלי' השפונפי' ואם נגעו יסלו וידיה' לתפלה שיחפלו אח' כ' : אה' אין הקורא תקורא כהני' רטאי לקרות כהני' עד שיכלה אמר' פפי הציבור עי' אמר' סעונין אחר ברכת הודיא' ואין הכהני' רטאי'ן להתחיל בברכ' אשר קדשנו בקדושתו של אהרן' עד שיכלה דיבור התורה של כהני' מפי הקורא ואין הציבור יעונין אמר' של ברכת בקדושתו כו' עד שתכלה ברכה בקדושתו של אהרן מפי הכהני' ואין הש"ץ מתחיל להקרו' לכהני' יברכך יעד שיכלה אמר' של ברכת קדושתו של אהרן מפי הציבור ואין לכהני' רטאי'ן להתחיל יברכך עד שתכלה מלת יברכך מפי הש"ץ המקרי' וכן בכל מלה ומלה של ברכת הכהני' ואין הציבור יעונין אמר' אחר כל פסוק ופסוק עד שתכלה בברכ' מפי הכהני' ואין הש"ץ מתחיל בשי' שלו עד שיכלה אמר' מפי הציבור וכן כן יתחילין הכהני' לומר רבון העולמי' כו' ואם עונין הציבור אמר' על ברכת שים שלו של הש"ץ ועל רבון העולמי' של הכהני' כו' אה' אין הש"ץ רטאי' עלנו אמר' אחר ברכה של כהנים שפא תהבלבל דעתו ולא ידע איזו ברכ' לו להקרו' פסוק כ' או ג' : ב' ומשעם זה ג' כ' אם הש"ץ הוא כהן ויש שם כהני' אחרים לא ישא את כפיו ששא תשרף דעתו מחמת אימת ציבור ולא יוכל לחזור לתפלתו אלא הוא עומד ושתיק ואחר שאינו כהן מקרא אבל הוא או כהן אחר לא יקרא ששא יאמר' עליו שהוא פגום כן ג' ששא או כהן חלוצה כהן שהוא קורא לאחריים כהנים שמשע' ששא אינו כהן ויש ציבור שאינו כהן אלא פגום לכך שותק הש"ץ ואחר ששא לו לא יאמר' מקרא וכן משמע לי ששא דאמר' להם ר' לכהנים שמשע' ששא אומר' שרת' המקרא אינו כהן מיהו אין עיבות כדברי' :

כא ואם אין כהן ישראל שיוכל להקרו' יכול להקרות אפילו כהן שאין זה לימוד גמור שעיקר חפסוק לא למקראתי דק ללמוד שעובר בעשה אם אינו עולה כשקורין לו כראמר' לעיל סעיף י' ולפיכך יהיהו את הנותן מים שלא יאמר' לש"ץ שול חידך לעלו' שלא לעבור בעשה כשלא יעלה ואפי' אם אין טעם כהן אלא הו' לא יעלה אלא אם כן מובשח הו' שיוכל לחזור לתפלתו בלא שירוף דעת ואם הוא מובשח בכך ואין שם כהן אלא הו' ישא את כפיו כדי שלא תתבטל הנשיאות כפיים' ואם הו' רוצה לעלות כיצד יעשה יעקיד רגליו משם בעבודה משום דאמרינן כל כהן שאינו עוקף רגליו בעבודה כדי לעלות טוב אינו עולה לפי' יעקור רגליו משע' בשעת עבודה לעלות ועמד' ויאמר' עד ולך נאה להודו' ואז יעלה לדיכן ויאמר' ברכ' בקדושתו של אהרן בלא קריאות ויקרא לו אחר כל ברכת כהנים ואח"כ חוזר הש"ץ ומסיים שים שלום כו' אם הוא בשוח שלא ישרף ואם אינו בשוח יעלה מחמת שלא היה שם כהן אחר ושלא לבטל ג' יכול המקרי' לסיים גם שים שלום כו' והוא שיכנין המקרא בלבד אל כל התפלה משע' שרת' ודל' הש"ץ יח' וזה הו' שוב יותר שיסיים הו' מסיים הש"ץ ששחרף דהואיל שתיקן זהו ליה כאילו התפלל כל חזרת התפלה דשומע כעונה וזה לא טח בכל התפלה ומציא הקהל בברכת שים של' אבל אם לא כיון בכל התפלה לא יסיים דהוא יוכל להוציא הקהל בברכת שים שלום והוא כאילו לא התפלל בהחלה עד כאן הואיל שלא כיון אבל להקרות לבדו יכול אפילו לא כיון שאין ברכת כהנים מעיקר התפלה מיהו גם להקרות שוב הו' שיפנין

שהכל מכירין בו שיש בו אותה המזומן ומורגליו עמו יכול ליש'את
כפיו ואפי' הסומא משתי עיניו וכ' ש'אר המי'ין שזכרונו וכל
ששה בעירו ל' יום מיקרו דל' בעירו שרצה לדור שם ולא
דווקא לדור להשתקע להיות מבני העיר אלא אפילו בא לעיר
להיות שם מלמד או כופר או מ'דת שנה או חצי שנה תשיב
רש'בעירו כל יום אבל אם לאהלך שם אלא באקראי ושהת
שם שלשים יום לא מיקרו דש' בעירו :

לא י'א שאם מנהג המקום שישל'טלו הכהנים שליח על
פניהם אפילו ש' בפניו וכידו כמה מומין יש'א את כפיו
ואין נוהגין כן :

לב ה'ודיו צבעו' מסמים ופיאה והם מ'ני צבעונו לא
יש'א את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו ואם רוב העיר
מלאכתן בכך אין ה'כרח ה'רוש בעיניהם ואין מסתכלין בו
לפיכך יכול ליש'א כפיו ואם הוא רש' בעירו אפי' אין רובם
בעיר מלאכתן בכך יש'א את כפיו :

לג ט' שאינו יודע לחתך האותיו כגון שאומ' לאלפין עיינין
ולעיינין אלפין וכיוצא בזה לא יש'א את כפיו שהרי משנה
הוא בשמיעו לטון ה'כרחה ועוד אפי' את'ל הרי כוונתן
הגונה מ'ם העם מ'מיהוין בשמעם ומס'יחין דעתם :

לד כהן קטן שלא הביא שתי שערות אינו נושא כפיו לבדו
מל' שהרי אינו מצוה אבל עם כרגי' אחרי' שהם גדולי'
אבל ל'שא כרו' ללמד ולהתחנך ומשהכיא שתי שער' נושא
את כפיו אפילו לבדו שהרי ה' גדול ומיהו דווקא באקראי בעלמא
כדי לאחזוקין נפשיה ככהנים אבל לא בקביעו כמו בש'ץ מפני
בבדו ציבו' עד שהמלא' זקנו אבל אם נתמלא' זקנו יכול ליש'א
את כפיו אפי' יחידו ובקבעו וכל שהגיע לשנ' טראוי שיהמלא'
זקנו אע"פ שלא נתמלא קרינן ביה נתמלא זקנו שאין הכל
יודעין שעדיין לא נתמלא ואין בו נגאי לציבור :

לה כהן שהעם מ'רגנין אחריו שהוא שופך דמי' כיון שלא
נהבדו רברו יש'א את כפיו אבל אם בידוע שהגן את
הנפש אפי' כשנג' לא יש'א את כפיו אפילו עשה תשובה ודתיב
ובפ'י'שכם את כפי'ם אעלים עיני' מכ'ם גם כי תרבו תפלה
אינו ש'מע דיקם דמי' מלאו'י'א דאם עשה תשובה נושא
את כפיו ויש' להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם
והבי' נוהגין בין ליש'א כפיו בין לקרותו ראשון לתורה :

לו וכהן שסמל את התינוק ומת התינוק מן המילה נושא את
כפיו ולא דמי לכהן שהרג את הנפש בשוגג דשאני' הבא
דאיכותן לט'ם סציה :

לז מומר לא יש'א את כפיו שכבר חלל קדושתו אבל על שאר
עמרו' אין מנעי'ן אותו מלישא כפיו וי'א שגם המימר אם
עשה תשובה נושא כפיו שחזר לקדושתו ואם נ'אתמר באונס
לדברי הכל נושא כפיו שאין זה נקרא מומר אלא אנוס :

לח ש'פור לא יש'א את כפיו ד'אתקט ברכת כהני' לעבודה
דתיב לשרתו ולכרך בשמו וכת'ר העובד נאמר בו יין
ושטר אל תסתנוג' א"כ ה'ה לכהן המ'רך ברכת כהנים וכהן
העובד אם לא שתה רק רביעי' יין נקרא ש'יטרוחייב כדילפינן
פקדו' ה'ה לכהן המ'כרך אם שתה רביעיית יין כבת' אחת לא
יש'א כפיו מיהו אם שתה רביעית ונט'א ידיו אינו לוקה שאין
ש'היקשה היקט נמור המקובל אלא אסמכתא בעלמא דל'פיכך
אם שתאו בשני פעמים או שנהן להתוכו מע'ם מ'ם מ'תר ואם
שתה יותר מרביעיית אע"פ שהוא מזוג ואע"פ ששתאו בכמה
פעמים לא יש'א כפיו עד שישיר יימ' מעליו :

הדיוט זה שאין קבלת הברכה מלפיה בוכ' הכרי' אלא ברהק'ח
שעש'אם שלוחי' כזה והברכה כמנו ית' הוא שנואני אברכ'ם :
ב' ודוקא שאר מצו' שהכתיב ישראל' שיוין בהם אין מנעי'
אותו מנשיאות כפי'ם אבל כהן העובר על מצוה המיוחדת
לקדושת כהונה מנעי'ם אותו ג' מנשיאות כפי'ם מפני שהוא
מחלל קדושתו לפיכ' כהן שגש' גרוש' לא יש'א כפ' ואין נוהגין
בו קדושה אפי' לקרותו ראשון לתורה ואפי' גרשה או מרה פטול
עד שיריד הגא' על דעת רבים מהנשים שהו' אסור בהם :

מא וכן אם מטמא למת שאינו מטבע' מה מצוה פסור מן
הדובן ומכל מעלו הבהונה ע'ד שיש'וב וקבל עליו ש'יא
יש'א עוד למת' וי'א דה'ה כהן שיש' לו בת' שהרמי' או שזינת'
פטול ג'כ פכל מעלו הבהונה בדכתיב את אביה היא מחללת' :
מב החלל אין שם כהן כלל עליו מום שגולד ואינו נושא
את כפיו :

מג כהן אבל אם הוא בתוך ז'מי אבילו אינו נ'תשא את כפיו
ויצא מבה' בשעה שקורא הש'ן כהני' או כשגורג'י'ם
לישול ודיה' בדי' שלא יש'א עובר כנ' עשה דשעמ' שאינו נושא
אינו מפני שהוא פטור ממנו אפילו כשקוראין אותו אלא מנהג
בעלמא הוא מפני שאינו שרוי בשמחה וראוי למכ'ר' שיהיה
שרוי בשמחה' כמו שמצינו ביצחק אחר שאבל אמר ואברכך
וכן מצינו כתוב שמח' ומשובי לב וכתוב כהרעה ויברכו את
המלך ומטעם זה י'א ג'כ שאם הוא אבל על אביו ואמו אינו
נושא כפיו כל י'כ חדש וכן נוהגין במדינות אלו וה'ה' בשאר
קרובי' אינו נושא כפיו אפי' אחר ז'כל זמן שגורג' בו דין שלטי' :
מד ומטעם זה י'א שגם פנוי הסורה בלא אשה אינו נושא כפיו
שהרי גם הו' שרוי בלא שמחה לפי מדרש רז"ל אבל אין
נוהגין כן שאין זה דומ' לאבל שאבל שרוי באבילו אבל שאינו
גשוי אף אם הו' שרוי בלא שמחה מ'ם אינו שרוי באבילו ומ'ם
אם הו' אינו רוצא ליש'א כפיו מטעם זה אין מחזין בו דק' שלש
יהא בב'ה כשקוראין כהנים או נשלותנים מים לישול הכהנים
ידיהם ומן השע' שכתבנו שבזמן שאין האדם שורה בשמחה אינו
נושא את כפיו נתפשט המנהג בכל אלו המדינו' שאין כהנים
נושאים כפיהם בכל יום אע"פ שגן הדין היה ראוי ליש'א כפי'ם
בכל יום כמו שיתכאר בע"ה כפי'ם שאתר זה אין נוהגין
לישא אלא בימים טובים

הנהגה
שהם יפי שמחה ושובי לב וכמונ'א נוהגין ליש'א אף ני'ע
ושוב לב הוא יברך מט'כ' שחל להיות נשנת' לחזקי' סאל
בשאר ימים אפילו בשבתות

השנה שצורדי' הם בהרהורי' מחל נחול ולא נשנת' :
על מחיית' ועל בישול מלאכתם ואפילו בי'ש אין נושאין כפיה'
אלא בתפלת מוסף שהוא סמוך ליציא' בית הבנסת' וישבו
לבס' וישמחו בשמחה י'ט ובי'כ נושאין בו כפיהם אע"פ שאין
בו שמחת אבילה ושתייה מ'ם הוא יום שמחה מפני שהיא יום
סליחה וכפרה וקדושה מכובד במלבושים נאים ומן השע' הזה
יש מקומו' שנושאין בו כפיהם אפילו בשחרית ויש מקומות
שנושאין בו גם בנעילה שהוא ג'כ סמוך ליציא' בה' כמו שהו'
השעם בשאר י'ם ויום שיש בו שחרית ומוסף ואין נושאין בו
כפיהם אומר הש'ץ אלקינו ואלקו אבותינו בו וברכת כהנים
בשחרית ובמוסף כמו שכתבנו לעיל סימן קכ"ז :

מה וכשמגיעין הכהנים לאילו ז' תיבותם יברך וישמך
אליך ויתגד אליך לך שלום והפ'ים פניהם גם לדרום
ולצפון כלומר כדי שתתפשט הברכה לכל ה'דרדין גם לאח'ם
שאין עוסדין נחמ' מש' אלא מצדיהם ונוהגין שמארכי'ן
בניגון אלו התיבות מפני שכל אחת מהן הוא סוף ברכה בפני
עצמה שהם ש'ס ברכו' כמו שפ'ירש' ומילת לך ע'כ שלום ברכה
אותה היא ובש'לש' מהם שהם סופי' פסוקי' ור'ם ישמך ויהונך
שלו' אומרי' האיבו' רבו' העולם כ' כמו שכתבתי למעלה והמק'ר'
לא יאמר רבו' העולמים בשם שאינו עונ' אמ'ן כדי שלא תשרף

דבֿושׁ התבלת הלכות נשיאות בפנים

א ולאחר שסיים הש"ך חזרת התפלה נופלין על פניהם ומתחנני ומנהיגו לומר בתחנה מזמור ה' אל באפך תוכיחני וגו' ומתחילין רחום וחנון חסאתי לפניך מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני ה' אל באפך תוכיחני וגו' ואין לרבוץ בין תפלה לנפילת אפי' שכן קב"ה ר"ל שאין התחנה מתקבלת כל כך אלא סד' אחר התפלה וכולה תפלה אריכה היא וכשנפול על פניו לא ישהה לפניו ממש שנרא' כמשתחוה כנגד היצפה שהו' אבן מצבית שאסרה הדו"ה אלא שסוף התורה אינו אסור אלא השתחויה בפייטוס יד' ורגלים ובדיבור פניו לקרקע אבל חכמי אסרו כל השתחויה שנגד הקרקע ממש אפי' בלא פייטוס יד' ורגלים משום אבן מצבית ואפי' אין שם היצפה לפיכך נס' לאחת מן הצדד' אולימין או לשמאל יש' ונתנו להסות על צד ימין ונתנו טעם למנהגם משום דכתיב' שויתי ה' לנגד עיני תמיד וכשמוש' על ימינו והשכיב' כנגד' אולימין תחת לראש וימינו החבקי ויש נוהגין להפנות לצד שמאל וטעם משום דהפיכת שמאל שמה חסיבה שחיא חסיבת בני חורין ומלפ"ס הלכך באותו צד שהו' נראח כבן סלף ואיש חורין צריך ליכנע לפני המקום ית' . ויש עושין פטרה ואומרים בשחרית כשיש לו תפילין בראשו ובשמאלו ישה על צד ימין מש' כבוב תפילין ובמנה או כשאין תפילין בשמאלו ישה על שמאלו ואינו שמאלו הפטר' שגם בשחרית כשיש תפילין בשמאלו יפול על יד' שמאלו אלא שישה ראשו מעט לצד ימין ובמנה ישה ראשו לצד שמאל וכן ראיתי נוהגין וכן ראוי לנהג' שגם לפי הקבלה יש מו' סוד' ולאח' שנפל על פניו יגביה ראשו ויתחנן מעט מושפ' כל מקו' ומקום לפי מנהגו ומנהגינו לומר ואנחנו לא נדע' כו' והטעם שאומרי' ואנחנו לא נדע' מה נעש' כולפי שער' עבשית והתפללנו בכל ענין שיובל אדם להתפלל' באיבה ובקטילה ובנפילת אפי' כאשר עשה משה רבינו ע"ה דכתיב' ואשכ' כהר' וכתוב' עבדי עמרתו בהם וגו' וכתיב' והתפלל לפני ה' ומאחר שאין בנפילת אפי' אלא כמיושב ולא מעומד שכן הו' הדבנעת יותר וגם יש בו סוד' . ויא' שאין נפילת אפי' אלא במקו' שיש ארון וס' ה' כרוכו אבל אם אין שם ארון וס' ה' אומרים דהתחנן בלא בייסו פניו וכן נוהגין וקמכוה אקרא דיהושע דכתיב' ופול על פניו לפני ארון ה' וצד' כה' הפתוח לבה' או בשע' שהצבו מתפללין או אפילו יחיד בביתו אומר התנה בנפילת אפיים בן כתב טורי מרדכי' ז' ולא ראיתי נוהגין כן ואיפשר שכונתו לומר יחיד בביתו דומיא דחצר כה' ר"ל שבית היחיד הו' סמוך לבה' ושומע שם כשהציבור מתפללין :

ב אין נופלין על פניהם כלילה והטעם כי הנפילת אפי' הוא להביע למדת הלילה שראו מדת הדין ואם היו נופלין כלילה היו מנבירין כההויה כמקצן בנשעות הו' כידוע ליודעים חן ובלילי האשמורת נוהגין ליפול על פניהם וכל טעם מפני שהו' קרוב ליום ומדת היום שהוא סוד' הרהמים ממשמש' לכא' ולהתחבר ואין כאן קיצוץ והמשכיל יבין וידוע ; ד ונהגו שלא ליפול על פניהם שלא לומר סופו התחנן לא בבית האבל ולא בבי' החתן אפי' בשיש שם ס' ולא בכ"ה ביום שיש בו מילה ולא כשיש שם חתן בפ"ה וכל שאין בכולם טעם אחד כיהשע' בבי' האבל כשע' שאין נפילת אפיים כלילה שלא להגביר כח הדין הו' כי האבל כבי' מ' הדין מתע' כנגדו והו' כמו קיצוץ הו' והשע' בחתן וכמילה מפני ששמים בשמחה ועת התעוררו ומדת הרהמים כמו בשבת י"ש' לכן אין נופלין שלא לעורר מדת הדין בעת הרהמ' ודווקא באותו כ"ה שהחתן או המיל' שם אבל בבתי כנסיו' אחריו שיש בעד' אומרי' שם תחנון באותן בתי כנסיו' שאין דהתן או המיל' שם ובמילה נ"כ דווק' בשחרית תפלה שימלו בה התינוק אין נופלין אבל במנהג בבה' או אפי' אותם המתפללים מנחה בסעודה בבית המילה אצל התינוק אומרים התחנון מפני שאין שרוין כל כ"ה בשמחה

אסור להשמש בכהן אפי' בזמן הזה וכל המשמש בו דרי בוא כמזל בהקדש ודתיב וקדשתו ודווקא אם לא מחל על כך שיש לו רשות לפחול שהקדש הוא בידם מדכתי' וקדשו ששטע' לך אני מצוה לקדשו ולא לו שיתוק עצמו בקדושה כי הוא יכול למחול כל :

קב"ט באיזה תפלות נושאין כפיהם ובו כ' סעיפי' .

א מן הדין היה ראוי לישא כפיהם בכל פעם שמתפללין . ח בציבו מן העם שכתבנו למעלה בסעם לכה תיקון נ"כ בתפלה אבל אמרו חז"ל אין נשיאות כפיים אלא בשחרית ומוסף ובנעילה ביום שיש בו נעילה כמו ב"ה ובמעמדות אבל לא במנהג משום דכתיב' שכרוך באותה שעה וחששו שמה יהא הכהן שכור ונזרו מנחה של הענית אפסו מנחה של שאר הימי' וה"מ בתעני' שיש בו נעילה כמו ב"כ ותענית ציבור שהמנחה היא בעוד היו' גדול ואח' לאיחולפי' במנחה דשאר יומי אבל הענית שאין בו נעילה כגון ס' באב וי' אבתמו הואיל והפלת דמנח' שלהם היא סמוך לסקיעת החמה דרי היא דומה לשאר תפלות נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר ימי' הלכך יש כהן נשיאות כפיים ואינו אין נוהגין בן דק' ללא פיוג' :

ב כהן שעביר ועלה לדוכן ב"ה במנחה כיון שהדבר ידוע שאין שם שברות דרי זה נושא כפיו ואין מורידן אותו מפני החט' שלא יאמרו פסול הוא ולכך הורידו ולכן אנו אומרים במנחה ב"כ אלקינו ואלקי אבותינו וה"ה בכל התעני' במנחה אף על ג' שאין ראוי לנשיאות כפיים הואיל ואם עלה לא ירד מקרי קצת ראוי :

קל רבנו של עולם שאומרים בשעת ג' ובו סעיף אחד :

א שאן דחוי חלמא ולא ידע מאי חזא ניקו קמי' כרגי בשעה שעולין לדוכן ונימא דבי רבש"ע אני שולך וחלומתי שולך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא ע"ה' או א' שיהו לי ג' חלומתי עלי ועל כל ישראל לטוב בין חלומי שחלמתי לעצמי בין חלומות שחלמתי אחרים עלי אם טובים הם חזקם ואמנם כחלומותי של יוסף הצדיק ואם צריכין רפואה רפאם כמי מדה על ידי משה רבינו וכמי ייחוד ע' אלישע וכמרי מצרערה וכנעם מצרערה וכחזקיהו מחלין וכשם שהפכת קללת בלעם דרשע מרעה לטוב כן תהפוך הנה :

כל חלומותי לטובה ולברכה והתשרני ותחנני ותצני . חלומי דווקא נעש' שמאריכין ולפי המנהג שכתבתי בשע' שמאריכין כהנ"ך דוישמרד . וך' דיוחנך / ול' שלום כל' האומרי' זה הרבון העולמי' נהגו לס' לוישמרד בתשרני . ודיוחנך בותחנני' . ולשלום בותצני' שכן הלשון נפל על לשון הברכ' של בהנים :

ומה שנהגין לומר זה הכיזון העולמי' דווקא נעש' שמאריכין נכ"ף דוישמרד וכ"ף דיוחנך ונ' דשלום הוא משום דאמרינן כפ' ואלו נאמרינן יס' ענד' טרנו מנרכו ואינו מכני' לו פנים הילכך אין לאומרו לא נסוף כל פסוק נעש' שמאריכין נאלו הארנות הכוכבי' וכמו שנתבאר נעיל' כו' קכ"ה סעיף כ"ז :

ויכיון דלסיים בהדי' בהני דעני ציבור אמין . וא לא לימא הכי אדיר במרו' טוכן כגבור אתה שול' וצמך שול' דהו' רצון שהש' עלינו ברכה ושול' . וביום שאין עולין לדוכן יאמר כל זה בשע' שהש"ך אומר אלקינו ואלקי אבותינו ושם שלום ויסיים בהדי' ש"ך כדי שיענו הקהל אחריו אמן' דוכן הנזכר בכל מקום הוא איצטבא בלשון יסמעאל ורצו לומר האצטבא שעומרים עליה הכהנים בשעה שמרכיזין ולכך אומרים עולין לדוכן כלופי' עולין על האצטבא לברך את העם :

קלא דין נפילת אפיים ובו ח' סעיפים

שעם זה נ"ל נכון לפי הפשט נחזור לסדר היום וחקנו להקדים
 נ"כ סמוך יענך יי' ביום צרה לסדר קדושה מפני שנתקנה ע"י
 הצרה ובזמן צרתם כמו שיתבאר במספר בע"ה וכל שמעם זה
 נ"כ אומר למנצח אפי' בימים שאין אומרים בהם תחנון מפני
 ששייך לסדר קדושה חוץ מ"ח חנוכה ופורים וערב פסח
 וערב י"ב שכל אילו ימים טובים הם יותר משאר ימים כמנ
 שיתבאר שעם כל אחד במקומו בע"ה ואע"פ שאומרים בהם
 הסדר קדושה מ"מ אין אומרי' בהם למנצח להראו' בהן קדושתן
 ושאינה יום צרה כמו שאר הימים נ"ל ואח"כ אומרים וכו'
 לציון כו' והנה הגרא סדר קדושה מפני שיש בה כל הקדושות
 ואע"ג שכבר אמרנו הקדושה ב' פעמים ביוצר וכתפלה תקנו
 סדר קדושה משום שבתחילה גזרו מלכות הרשעה על ישראל
 שלא יענו קדושתן בתוך התפלה והיו אורכי' להם אם יענו קדושת'
 בתוך התפלה ולאחר התפלה כשהיו האורכי' הולכים להם היות
 קורין וקרא זה אל זה וגו' דהיינו שילוש קדושת ומתרגמן אותה
 מפני החכמה דרי' הו' פעמי' קדושת כנגד יוצר ותפלה ונ"ל ששמע'
 זה חקנו נ"כ להקדים אילו השני פסוקים וכו' לציון וגו' ופסוק
 ואני זאת בריתי וגו' שכיון שהיו כפופי' תחת יד אומה הרשעה
 שגזרו עליהם גזירות שמוות לבשל התורה לכן אמרו אילו
 השני פסוקי' בלשון תחנון ובקשה שיבא הגואל וינאלם מתחת
 ידם ויזכו לקיים בהם לא ימושו מפני זרעך וגו' ויוכלו
 לומר הקדושת כדרינה אלכך הקדושת פסוק דואתה קדושתו' נ"כ
 בלשון בקשה ממנתי' שישיב ויצפה לשמוע מפרהם הקדושות
 שהיא תהלהם אע"פ שאחרהו יבקשו מלפניו ית' הרי ולא
 איהרטה אלא עד אחר שילכו האורכי' ויאמרו תהלת הקדושה
 בשני חטיבות ר'ל בשני לשונות לשון הקדש והרגום ומפני
 שבלשון מתנה ובקשה אמרום לכן לא נתייגין לומר סדר
 קדושה בטבת וי"ט שחרית אלא משום שלא לבטל התקנת
 נתייגין לאומרה במנחה בשב"ז וי"ט ולא בלשון תחנון ובקשה
 אלא לקיים התקנה בעלמא נ"ל ואע"ג דבזמן הזה כולו
 הנזירה ואנו קורין הקדושה בחשיבה אחת בתוך התפלה מ"מ
 סדר קדושה לא בשלו' שברי' שמה יגרום החטא וע"כ אנר
 מסיימן כיון אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים
 בו' : אומרים הקדושה ומתרגמי' אותה ואומרים והטאני רוח
 ומתרגמי' אותה ואומרים ה' מלוך לעולם ועד והרגומו כדו
 שבינו כל העם וכמו שכתבנו למעלה שבכל היה עיקר לשון
 העם תרגום וזה נתקן בבבל וצריך לזהר בו מאד לאומרו
 בכונה אמרו ח"ל מיום שחדש ב"ה אין לך יום שאין בו קללה
 ולא ירד הטל לברכה וכל יום מרובה קללתו מיום שלפניו ואז
 אין ל"ה א"כ שהקללה חלוטת ורבה ועלמא אמאי קאי
 אקדושה דסדרא והיא הקדושה הו' שסדר וכו' לציון ואמרו
 יהא שמיה רבא דאנתא ור'ל שררי לא נתקנה אלא שהיו כל
 ישראל עוסקים בתורה ככל יום דבר מעט שאומרים תרגומו
 וקרייתו והן כעוסקין בתור' וכיון שנהגו בכל ישראל בהלכות
 ובעמי הארץ ויש כאן שנים קדושות השם ות"ח חביב הו' הלפני
 ית' ומפני על העולם בזכותו וכן אמר יהא שמיה רבא פברך
 שעוני' אחר הגדה שהדרשן דורס' ברכים בכל שבת היו נוהגין
 כך ושם חיו נקבצין כל העם לשמע' לפי שאינו י' מלאכה ויש
 כאן תורה וקדושת השם לכן חביב הוא להגין ואח"כ אומרים
 קדיש ומסיימן בו התקבל צלותהו' כו' דקאי אתפלת' ה' במג
 שכתבתי למעלה שעד כאן לא נשאלה התפלה יהא שלמא
 רבא וכו' לענין אם היחד אומר סדר הקדושה הנה דינה כיון
 קדושה שביצד שכתבנו לעיל מי' נ"ל והקדושה שבתרגום
 אומרי' אותה הציבו' כלתש שהיו תקנה עמדם שיבינו אות' :
 ב' אסור לאדם לצאת מב' הקדש קדושה דסידרא דדברי
 שהעולם סתקיים עליו אי אפטר לזלזלו ביה לפיכך
 יאמרו עם הציבור :

בשמחה אחר שנימול התינוק משים צערא דינוקא אבל בחתן
 אין אומרים התחנון אצל החתן כל אותו היום של החופה
 רכוליה יום שמחה וזא מיהו חוקא ביום החופה ולא יותר :
 ה אם חלת מילה כמענית ציבור מתפללין סליחו' ואומרים
 ידו ויאין נופלין על פניהם זאם הוא יום ב' או ה' אין
 אומרים וזא רחום ;
 ז נהגו שלא ליפול על פניה לא כולו' באב ולא בש"ו בשבט
 ולא ברח' ולא בחנוכה ולא בפורי' ולא בלג' בעומר שכל
 אילו ימי שמחה הם כמו שיתבאר בכל אחד במקומו בע"ה
 (וגם לח' סיקרי מופד וע"ג סימן ת"ך סעיף ג' וכן חנוכה משום
 דקריבין נ"ס ונ"ל וע"ג ס' תרפ"ג) ובכל אלו אין נופלין נ"כ במנח'
 שלפניה' ישמכו' להם גם אין נופלין בע"כ ולא ע"ה אפי'
 בשחרית אבל במנח' שלפניה' נופלין ושעם יתבאר במקומו בע"ה
 ז גם אין נופלין בכל חדש ניסין ולא מתהלת ר"ח סיון עד
 אחר שבעות ולא בט"ב ולא ביו"ה לסוכו' שבהם נשלם
 בניין ב"ה וכל אחד יתבאר במקומו בע"ה אין אדם חשב
 רשאי ליפול על פניו אלא כהו' בשוודיענה כירושע בן נון
 ודוקא כשמתפלל על הציבור ובפני הציבור דכסיפא ליה
 פילתא אם לא יענה שמהרהצון אחרי' שאינו ראוי ליענו אבל
 בגז לבין עצמו או כשנופל עם הציבור בשעה שכולם נופלין
 לית לך בה וכל אר' אסור ליפול על פניו בפישוש ידו ורגליו אפי'
 אם אין שם אבן משבית נזירה משו' אבן משבית אבל אם נטתה
 קצת על צידו מותר אם אין שם אבן משבית וכן עושין ב"ה
 בשנופלין על פניהם בשעה שאומרי' והנהי' והעם כו' ונהגין
 על להציע עשבי' ב"ה כ"ה כדי להפסיק בין פניה ובין הקרק' ;

קלב דיזקדושת וכו' ציון וכו' סעיפים

א ואח"כ אומר הש"ץ חצי קדיש על פסוקי התחנת כדו
 להפסיק בינם ובין הפסוקי' שאמרו אח"כ אומרים אשרי
 ולמנצח וסדר קדושה ואח"כ קדיש אחד על כולם ונ"ל שעמא
 דכין שצריכי' לומר אשרי' נ"פ בכל יו' כמו שקבלו ר"ל ואמרו
 כל האומר תהלה לדוד נ"פ בכל יום מוכסח לו שהוא בן ע"ה
 והנה הפע' הראשון סדרוהו בזמרו' קוד' התפלה כמו שנתבאר
 לעיל סי' נ"א חקנו הפעם השנית מיד אחר התפלה והתחנות
 הסמוכי' לה וכדי להפסיק בו בין תפלה וסדר קדושה צרפיהו
 להתחלת סדר קדושת' כמו שעש' באשרי' של פעם ג' שצרפיהו
 להתחלת סדר מנח' כדו' שיהא נאמר אשרי' נ"פ ביו' ולא בלילה
 שאין זמן תהלה בלילה כידוע ליוודעין חן ולכן לא צרפיהו
 לתפלת ערבי' מן השעם שאמרנו שצרפיהו לרתתל' סדר קדושת'
 כדי להפסיק בו בין התפלה וסדר קדושת' נ"ל נ"כ שהו' שע' נכון
 למה שנתפשט הנהגה שבשבת וי"ט אומרי' אשרי' על הבימה
 תהום החזרת הס' למקומו מפני שבני' יו' יש בו קריא' התורה
 וזא מפסקת בין תפלת מסוף לתפלת שחרית ואין צריכי' אשרי'
 להפסיק גם אין אומרי' סדר קדושה לפני העמוד עד למנחה
 לפיכך אומרים אותו על הבימה במקום שקראו בתורה ואע"ג
 דבזמא' דחול אפי' ביו' שיש בו קריא' התור' להפסיק בין התפלה
 לסדר קדושה כגון בב' הו' ור"ח וז' וחנוכה ופורי' אומרים אשרי'
 לפני העמוד אחר החזרה הספר למקומו היינו משו' כיון דמ"מ
 יומי דחול מיקרו לא חלקו בנייהם לטאר יומי' דחול לצרפו
 לסדר קדושה מש"כ בשבת וי"ט שאין בהם סדר קדושת' בשחרית
 לפי הנהגתו לאוסרו' על הבימה מ"מ הקדי' הש"יך אחר אשרי'
 רשבת וי"ט שאחרין עד שהחזירו הס' למקומה ויעמוד חתון
 לפני העמוד להתחיל בתפלת מוסף כדי להודיע לעם שכבר
 חבניסו הס' והגיע זמן להתחיל בתפלת מוסף וכמו שכתבנו
 א"ה שעם' לקמן בס' קצ"כ בקדישי' של קריאות התור' כמנחה
 בשבת וכיוסי' דמענית ולקמן בס' רפ"ו נכתוב בע"ה עוד שעם
 אחר בשם ר"ת למה שאומרי' אשרי' על הבימה בשבת וי"ט אבל

קלב דיז עלינו וקדיש וברכו וכו' סעיף אחר
 ט ז ג 3 6 אחר

לבוש התבלת הלכות גשיאות בפנים

ואחר סיום התפלה אומרים עלינו לשבח מעומד מפני שהוא שבת גדול לפיכך יודר לאומרו בכתבה וכשיגיע אל ללא ישיע יפסיק מעט קודם שיאמר ואנחנו כורעים וכו' שלא יהא מלת ואנחנו נראה כאילו חחר לפעלה ואח"כ אומרי קדיש יתום ואפי' אין הלום של תוך י"ב חדש בכה יאמר אותו אחר מ שאין לו אב ואם המעט שהרי לעולם צריכין לוטר קדיש אחר שאמר פסוקים ובעלינו יט' נ' פסוקים וצריכין קדיש אחריו אלא שנהנו בקדיש זה להצניח ליתום שמת אביו ואמו תוך שנה זו מפני שיש יתומים קטנים או אפי' גדולים שאינם יכולין להוות שלוחו ציבור ולומר קדיש וברכו אחר אביו ואמו וכבר ידענו ממעשה דר' עקיבא תועלת הגדול שיש בצאתו כשיש לו בן האם קדיש וברכו יותר בתוך שנה ראשונה לכך תקנו והצניח קדיש זה שאין צריך שום דבר יותר ליתום הן קטנים הן גדולים ומפני שתקנוהו ליתומים אין נותנין לאומרו כלל מ' שיש לו אב או אם שמת אביו או אמו יקפידו משום אל יפתח אדם פיו לטען ויאמרו אתם מקוח למיתתנו לפיכך אם אין אביו או אמו מקפידין בכך יכול לאומרו אפי' מי שיש לו אב ואם ומי שספק לו אם מת אביו או אמו אם אין ותו' בעיר יכול לומר קדיש אבל אם יש יתום של תוך י"ב חדש בעיר שהקדיש' שלו יכול למחות בל' זה ספק לו שאין ספק מציא' שירי ודאי ואין נהנין לוטר קדיש יתום אלא יא' חדשים מיום הקבורה כדי שלא להתניח אביו לפי שיעי' ישראל שנידונין כל י"ב חדש לכך פוסקין לומר קדיש בסוף י"ב חדש לומר מבין זאילך אינו צריך לתועלת הקדיש של הבן כי כבר קבל דינו ונקמה דלאו מפורשי ישראל היה אבל מ"מ שאר אבילות נהנה עד כלות כל י"ב חדש דעניין אבילות להודי' קדיש להודי' הוא לך מנציגו בין היתומים והאבלים בשנה ראשונה תוך י"ב חדש בקדיש זה והוא מעתק מתשובות מר"ם סי' סג' ל' ומתקנותיו אשר תיקן חז"ל וכו' ויש קהיל' דנהיני' תושב דוחה את האורח ויש במקומות דנהיני' דשוין הן זכרה' נדר ופשיטה ובמקומ' דנהיני' דתושב דוחה את האורח מ"מ פעם ראשונה יסרשות לאורח להתפלל ולומר קדיש יתום וכן כל אחת ל' יום יש להתפלל ולומר קדיש פעם אחת' והיא דתושב דוחה את אורח דווקא בתפלה ובקדיש בבי' הכנס' אבל בפנים שמע דבבקר קדיש שעל הפתח שניהם שוין והמעט משום דאין מנע קבוע באותן שעל הפתח אם דוחה האורח את התושב או לא וכיון דלא מבורר מנעו אמרי' שפי' דליהונו תושב ולאורח שוין כדכתיב משפט אחד ויהי' וגמר וכן בעיר חדשה שבאו עם נקומי מעלם' ורוצין לקבוע עם מנהגם נכון הוא שיבקעו לחם משפט א' בין בכה' בין בחוצה לה' ועתה אמר' מנהג מקום שהתושב דוחה האורח הויא' דיש שני אבילים על אב או על אם רחמנא ליציל אם שניהם תושבין או שניהם אורחים ושניהם תוך ז' או תוך ל' או תוך י"ב חדש יחלקו כגורל כל התפילות והקדישות הן לפני העמוד הן על הפתח כה' ואם א' תוך ז' וא' תוך ל' דוחה בן ז' את בן ל' מכל' שדוחה לבן י"ב אדיש ויאמר בן ז' קדיש כל אותו יום השבת ואם אירע לאדם באותו השבת יום מיתת אב או אם סקורין יאר צייט גם הוא נראה מפני הבן שבעה מלוטר קדיש כל השבת וכל עילוי דבן ז' או בן ל' אינו אלא מיום הקבורה ולא מיום שנודע לו שעיקר האבילות הוא מיום הקבורה אך כמ"ס שאו האבל צריך לצאת שבת הכנסת יכול אותו יאר צייט להתפלל ולומר קדיש ולא אמרי' על זה עבר זמנו בשל קרבנו ואפילו יש אבילים בבכה' שרם תוך ל' או י"ב חדש אינם יכולין למחות בידו להתפלל ולומר קדיש אך אם הבן שבועה קמן שאינו בר מצוה והולך לבכה' לז' לומר קדיש או מי שאירע לו יום מיתת אב והוא תוך אותן שבועה יאמר קדיש יתום פעם אחת ואפי' אם הבן שבועה הוא אורח דוחה את התושב בן ל' או יאר צייט מכל' בן י"ב תרש וכן אם תושב האורח שניהם בני שבועה גם כנה יחלקו

כגורל' אותן קדישות של אותו שבת כי לענין שבעה אין שום עילוי לתושב על האורח ואם אחד תוך ל' ואחד תוך י"ב ושניה' תושבים דוחה בן ל' את בן י"ב חדש בתפלה ובקדיש לפני העמוד אך בקדיש ובפריסת שמע שעל פתח כה' שניהם שוין בו ויחלקו כגורל' ויום שמת בו אב ואם לתושב דוחה את בן ל' מכל' בן י"ב חדש לתושב כל אותו יום התענית דהיינו תפיל' ערבית שהרית ופנתה וכן הקדישים של אותו יום שאומרים לפני העמוד ולי נראה שאין היאר צייט דוחה את הבן ל' מכל' וכל אלא די לו בקדיש א' ועל בעז סוף סי' תכ"ס ע"פ י"ב שאין מתענין אלא משום סכנה דידה ולא משום אבילות אביו וא"כ קדיש זה למת הא כבר קבל אביו דינו ואין כאן משום מעשה דר' עקיבא ל' אך הקדיש ופריסת שמע שעל הפתח יחלקו כגורל' ואם התושב' בן ל' או י"ב חדש ולאורח אירע יאר צייט אז האורח יש לו כח להתפלל תפל' א' וקדיש א' לפני העמוד ושעל הפתח יחלקו כגורל' ואם לאורח תוך ל' ולתושב תוך י"ב חדש אז יחלקו התפל' והקדישים בין לפני עמוד בין שעל הפתח כל אותן ל' יום אך בזה יש עילוי לתושב על נכרי אם שניהם בני ל' או בני י"ב חדש או שניהם יאר צייט בזה דוחה דתושב את האורח לגמרי מלהתפלל' ולומר קדיש על העמוד אך בפנים שמע וקדיש שעל הפתח שניהם שוין ויחלקו כגורל' לפעמים יש ג' ארד' בני אדם שאירע להם יאר צייט ביום אחד ואין באותו יום כי אם כ' קדישים יתום לפני העמוד בחול ונ' אם הוא שבת או בי' שאומרים חמשה פגילות או אחר דרשה וא"כ אין לכלום לומר קדיש יתום כי אינו מעיל' להם שיחלקו בעניין זה שראחד יתפלל ערבית והשני יאמר קדיש יתום וכן בשחרית זה אינו דהא מנלא בפנים דאינו בקדיש יתום עיק' א"כ כשיודעין כך שיהיו ג' ד' יתפללו גם תפילת ערבית של סיום יום התענית ויאמרו קדיש יתום שאחריו וכן מי שלא היה להפני' לבא לבכה' ביום יאר צייט שלו כגון שהיה בדרך יכול גם הוא להתפלל בערבית שאחר התענית ולומר קדיש שאחרת אבל אם בא קודם תפילת הגמטה והתפלל אורה או אמר קדיש על הפתח טוב אין לו סום זכות בתפלה ערבית ובקדיש יתום שאחריו וכיום שיהיו ג' קדישות היאר צייט זכה בכולן' והכא' שיש הרב' בני אדם מאיט אחד ויש ג' כ אחד שהוא יחיד לאביו ואבל עליו אז יחלקו כולם כגורל' יחד ולא חשבונן אותן הרב' בני אדם שמאיט אחד כאיט אחד כי כולם חייבין לומר קדיש בשביל כבוד אב ואם' יש מי שירגיל להתפלל והשני אין רגיל להתפלל או יש קטנים שאין יכולין להתפלל מ"מ הקדישות יתומי' יחלקו בשוה כי בשביל שזה יודע להתפלל אינו ניטע' אלא זרין ונטבר ואם אותו שמת יש לו בנים בעיר אחרת ובאו לשם אינה נקראים תושב' בשביל אביהן שנקבר שם רק אותן הדדים תוך הקהילה וכל דרי קהילה נקראו תושבים הן אותן שנותנים מס או משה' הקהילה ואפילו עניי העיר שיש להם דירת קבוע כולם חשבונן פתחבים ואם אדם קבוע דירתו תוך הקהילה אז משעה שהוא חייב לישא בעול עם דרי הקהילה חשיב תושב אבל לא משעה שגמר פיוסוק המס עם ההגמון אע"ג שצריך ליתן המס להגמון וכן איפכא מי שעקר דירתו מן הקהילה או משעה שאינו חייב לישא בעול עם דרי הקהילה חשב כאורח אע"ג שעדיין חייב ליתן המס להגמון ואם יש לבעל הבית מלמד או שמש המושכר לזמן הוא פנוי שאין לו אשה ובנים אז גם הוא נקרא תושב אבל אם יש לו אשה ובני' במקום אחר אז דינו כנכרי ואם כה' מגדל בביתו יתום אפילו בשכר ואין לו אב או אם במקום אחר אז נקרא תושב אבל אם יש לו אב או אם במקום אחר אינו נקרא תושב אפי' אם מגדלו בתורת צדקה מכל' אם הוא אצלו בשכר הטי' ינחם אבלי ישראל בנייתומי ציון ירושלים אכיר' ע"כ העתק מתשובות מהר"ם מינץ סג' ומתקנותיו שתיקן הוא ז'ל' מנהג הדין נחפשת באילו הארצות בימי שנתנו לום' מיד אחר קדיש יתום

מפני שהארבע יום של קבלת לחות אחרונות שהיו ימי רצון
עלה משח ורכינו ביום ה' יורד ביום ב' ולכן נהגו מי שחצה
להתענות בכל שבוע או כשנחתן תענית פתענין דווקא באילו
הב' ימים ולכן נהגין ג' שבמים בתחוננים באילו הב' ימים
אפי' כשאין מתעניין כיון שהם ימי רצון ואומרי' והוא רחום כמו
שהוא בקדור' ונהגו לאומרו מעומד ובלחש כמו שאמרים
תפילת י"ח מפני' שג' זקנים תקנו והוא רחום זה כל אחד חלק
ובכל אחד יש י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות ולכ' אמרים אותה
בעמידה ובלחש ומי שאינו אומר הרי הוא פורץ גדר וישכנו
בז' ש' ואמרים אותו מיד אחר שמסי' הס' תורת התפלה קוד'
תפילת אפי' של רחום וחנן להסמי' לתפלת י"ח ואח' נופלין
כמו בשאר הימים ואמרים הבס' וכו' זרים כו' חוסה
כו' קולינו כו' עזרנו חצי קדיש אל ארץ אפים בים מקומות
נוהגין לומר ב' אל ארץ אפים באחד הרשיענו מכל רע ובשני'
הצילנו מכל רע ונ'ל שמנתג נכון הו' כי פ' הרשיענו שיושיענו
סן הצרחה שאנחנו בה עתה והצילנו פ' שיצילנו שלא יפגע
בנו עוד פגע רע אותה נ'ל :

ב ומצויאין ס'ת כמו שיתבאר טעמו כפי' שאתה זה והחזן
אומר גדלו וכו' והקהל אמרים רוממו ואב דרחמים הוא
ירחם עם עמוסים כו' ואין אמרים על זבל רק בשבת וי"ט
מטום ביטול מלאכה דעם והחזן אומר תגלה כו' הכל הבו וקורא
בהן והקהל אמרי' ברוך שאתן תורה כו' וקורא כהן לוי ישראל
עשרה פסוקי' לכל הפחות כמו שיתבאר בס' שאתה זה בע"ה
חצי קדיש על קריאת פסוקי' התורה ומגביהן הס'ת ומראה פני
כתובת הס'ת לעם לכל הצדדי' כדי שיראו ויכרעו ראשו חזאת
התורה ויגמר ויושב המגביה תגלין הס'ת ואח'כ נוטל החזן
הס'ת בימינו ואומר יהללו אשרי' כו' כמל' בטאר ימים :

קלה הלכות קריאת ס'ת וסדרה וביד סעיפ'

א ומפני שמריבין בתחוני' בב' וה' כמו שכתבנו לכך קורין
ג' כ' בהודו בב' הימים הללו שתנין עלינו זכות קריאתה
בכל צדתינו ואין קורין אלא נ' כהן לוי וישראל אין פוחזין
מהם ואין מסיפין עליהם מטום בשול מלאכ' לעם וגם אין
מפשידין כנבי' מטעם זה ואם היו שני חתנים בב'ה הם
ישראלים מתרי' להוסיף ולקרות ד' דלדידהו דו' כ"ט מ"מ אם
אין שם אלא חתן אחד אין קורין ד' בשבילו דלא הוי כמועד
אלא לתתני' נפייהו אבל לא לבני אחרי' וי' אדה"ה לשני בעלי
הברית שקורין ד' משום דו'ט שלהם הוא כדלקמן סי' תקנ"ט
אבל אין נוהגין בן :

ב מקום שמפסיקין שבת בשחרית שם מתחילין וקורין
כמנהג ובשני ובתמישי בשבת הבאה ואם בשול שבת
אחד לקרות הפרשה בציבור קורין אותה פרשה בציבור בשבת
הבאה עם פרשה השייכה לאותה שבת :

ג ובכל פעם שקורין בתורה קוראין ראשון כהן ואחריו לוי
ואחריו ישראל שכך תקנו חז"ל משו' דרכי שלום ולא ליתו
לנצוי' ולמימר כל אחד אנה קרי' א' ברישא ואסמכה נמי אקרא
דכתי' ויכתו' מכה את התורה הזאת ויתנה אל הבהנים בני לוי
ופרכינן אשו אנא לאידענ' דכתי' בני לוי ניטרו ומשינין אלא
כהן בריש' וכרתיב נמי גבי כהן וקדשתו לכל דבר שבקדושה
לקרותו ראשון כו' ואח' כ' הלוי ואח' כ' כל העם כו' ומה שהוצרכו
לומר מפני דרכי שלו' כיון דאסמכה אקרא היינו לומר שאפי'
אם הכהן הצ' למחול על כבודו ולחלו כבוד לרכו או למי שנדול
ממנו אינו רשאי לעסוק בו כו' ש' שאם אין הכהן רוצ' למחול ובא
אחד שהוא גדול אפי' מכל חכמי דורו שאסור לנדול זה לעלות
לפני הכהן דלא לייד' לנצוי' הפעמי' טעם שאר גדולי' שאינם
גדולים כמותו ירצו לעשות כן אע"פ שאינא דגמר' הדמוסקים
היה איפשר לחלק אבל חמטג הוא כמו שכתבתי :

דוכן

ש' רחוק חלקות ל' חלקים כמספר ימי השבוע ואינו יודע
מעקבון להתפשטות המנהג הזה שאם כדי לספר בשבת ית'
היה להם לאומרו קודם הרפלה כמו שכתבתי טעמא לעיל קו'
א' באמיר' תהילים ושמעתי כימי חורפי שאין לו טעם אלא
שהנהיגו בן מטום האבילים כשישנם הרבה ב' ש' שגועו להם
לומר קרישות לכל אחד ועכשיו שנקבע נקבע / ואני אומר
שהמעם הוא כטעם נ' ברכות אחרונות שבתפילה שה' כעבר
סקבל פרס מרבו שמשכחו והולך לו שזה נ'ל טעמא כמה
שאמרי' עלינו לשבח אחר כל התפלות כדי לשבחתי' ולכריע
לפניו ית' כשאמרי' ואנחנו כורעי' וכו' ואח' כ' לצאת מבי' שהוא
כמו עבר שנופל רש' מרבו שמשתחוה והולך לו כן הוא טעם'
דשירי היחוד אך כבר עמר מרינו רבינו ונאוניט הגדול מה רד'
שלטה לוריא ז'ל ובטל אותה בכל מקום שהיה שם אב"ה שלא
יאמרוהו מטע' לא ניתן ליכתא אבל לא השתחוה בו בכל הקהילו'
כי נרא' להם טעם היצון הא' אך מה שנוהגין לומר גם בכל יום
שיר הכבוד שהוא אנעים וזמירות וגם הנאות הנזכר' לא כישל'
אותן על זה חמטתי מאד כי היה נ'ל שלא לאומרו בכל יום ולא
מפני גריעותי' הו' אלא שמעליתי' והיינו משו' שבין שחושבין
אותו לשבח גדול לא היה להם לאומרו בכל יום אלא לפרקים
כהן בשבת וי' ועד שאם כו' כל האומ' הלל בכל יום הרי
זה מתקף ומגדף כי אין זה דרך המסר אפילו במלך כו' לספר
בשבתו הגדולים בכל יום כדי שלא להרגילם כ' כפי הבריות
והיה אז בפייהם כמוזר ומתלוצץ ולא יהיה הגדלה כ' בעיני
הבריות כמו שהוא דבר טקורין לפרקים ולעתי' רחוקים וכמו
שכת' ג' החכ' ר' משה מייסון ז'ל בשע' ביאת הכ'ג לפני ולפני'
דווק' ביום א' בשנה ולא יותר כדי להגדילו כן היה להם לעש'
ג' כ' בשיר הכבוד ואם על כל פנים היו רוצי' לאומרו לא היה
להם לפתוח הארון בכל יום שהוא לנו במקום ביאת מקום
לפני ולפנים וכמו שעושי' בעלינו לטבח שאמרים אותו בכל
יום ואין פוחזין הארון לאמירתו אלא בר'ה ובי' כדי להגדילו
ולהודיע לעם שהיה שבח גדול ביותר ואמרוהו על ידי כן גם
בטאר ימות השנה בכוונה יותר גדולה ולתת זה על לבם בר'ה
וי' כ' שהם יש' הדין גם היה להם לעשות כן באנעים וזמירות
ולולי להפסיד הצדקות חשתי שמוכרין אותן בכל יום ונתנין
המעוה לצדקה בצערוף שהיה דבר תפיה מאד בעיני הבריות
היהו מבטלו במקום דאיישר חילי מלפתוח הארון רק בשבת'
י' ש' ור'ה הייתי פותחו על סמך הכתוב ב'חזקאל שאמר שער
החצר הפנימי וגו' יודעה סגור ששת ימי המעשה וביום השב'
יפתח וביום שיט בו מילה מקריטי' לומ' השר היחוד מיד אחר
סדר הקדושה לומר עליו קדיש יתום ולהניח עלינו לשבח אחר
שמלו התינוק כדי לכלול גם התינוק כמה שאמרי' שלא עשנו
ננויי הארצו' כו' אין מנהג לומ' אין כאלהינו ופיסום הקשור'
בחול' מפני שהאסירה היא במקום ההקטרה וחיישינן שמא
ידלג אחד מסממניה וכבר אמר אם חסר א' מסממניה חייב
מית' ולכן לא נהגו לאומרו בחול שממדין למלאכתו וחיישינ'
טמא ידלג' ובשיתא מבי' יאמר יי' נחני בצדקותיך ונומר
ומשתחוה ויוצא' כבר כתבנו למעלה בס' ס' דין פריסת
שמע שנהגו מטום אותם יהודים שלא היו בב'ה ולא שמעו
קדיש וברכו ובשבת ששהיו הרבה מלבא לבי'ה וכולם הם
גבי'ה בטע' ברכו לפיכך אין פורסין על שמע בשבת וי'ט אלא
אחר קדיש יתום מפני שחשבו שדוכיב הוא לאומרו בכל יום
שתקנת חכמי' כך הוא אבל טעות הוא ואין פורסין על שמע
בשבת וי'ט כלל אפי' אחר קדיש יתום מפני שכבר כולם שמעו
קדיש וברכו שהרי כולם היו בב'ה :

קלף סדר והוא רחום בב' וז' והוצאה הס'ת וכו' כ' סעיפים :

א ק'ל דיום סני וחששי הם ישי רצון יותר משאר הימים

לבוש התבלת חלבות נשיא ארץ פנים

וכן נהגין בכל המקומות שאפי' טהן עם דארץ קורין אותו ראשון אפילו לפני חכם הגדול שבארץ לא שנה בשנותיו ו' ולא שנה בשני חמיש ואין אומר דהוק בשבת ו' שדרכיה רבים ויש בו כבוד גדול לשי שקורין ראשון לכן חוששין ולא לית לנצוי אבל כב' וה' ולא שכיחי רבים ליכא למיחש לא אמרינן הכי דבמנינו זה אין דעת מרדין כל כך במלאכתו ושכיחי רבים בבה בשני זכמטי כמו בשבתות ו' כי ביהם יש לחוש ולית לנצוי ובלבד שיעד הבה לקר' בתורה שאם אינו יודע לקרות היאך יבדק על התור ואינו קורא בה ס' והוא יוכל לקרות עסדהון מלה במלה סג' בכך :

אם כבר פתאומא הס'ת וקראתהון והבהן מתפלל במקו' שאינו ראוי להפסיק ס' כ' זכרותיה וכו' ועל' מימן סג' מעיף ד' וסימן בתפלת' ג' אין ממתנין לו נג' מעיף יא' ופי' קט' מעיף ג' עד שיסי' משו' מורה הציבור ו' וסימן קמ' מעיף א' וסימן וגם משום כבוד ס'ת

אלא אם יש שם טהן אחר יעלה בלא קריאה כמו שהבאר לקמן בע' והוא אין שם טהן אחר יקראו ישראל במקום טהן ואין כאן משום מקלין בקדושת כבודו כיון שהכל רואין שאינו יכול לעלות מפני שהוא מתפלל וגם מראי' מעם השש פנימה אין כאן לשבא אמרו חלל הוא כיון שהכל רואין שהוא מתפלל ולפי' זה בל' לומר שאפילו ובהן הצטר' אם ישנו שם יכולין לקרותו בשמן כיון שאין כאן חשש שאמרי' שיהיה הוא פגום וכן הוא בתענית בה' ב שמתענין אחר הפסח וסוכות שקורין ויחל אם אין הבהן מתענה בותר לקרות ישראל אפילו אם הבהן בבית הכנסת ס'ת

המעלה בשביל קדושתו ופ'תתו נותנין גם ללוי מעלת שיהיה אבל כשאין שם טהן לאות' קנו' לו מעלה ואז כשקורין הראשון בין הוא לוי בין הוא ישראל יאמר החזן יעמד פלוג'ו במקום כהן כדי שידעו דבל שאינו כהן דשמא יסבחו שהוא כהן ואכלוהו תרומה או חלות ומטעם זה נ'כ' אם קראו ישראל ראשון לא יקראו אחריו לוי שאם יקראו אחריו לוי השומעים יחשבו שזה שקראו לפניו היה טהן ויאכלוהו תרומ' דשמא לא נהגו לבם למה שקראוהו ראשונה במקום כהן או אפי' קראוהו בסתמ' רק יאמרו כיון שזה שקורין טהן רוא לוי ודאי הראשון היה כהן ואכלוהו תרומה ו לפי זה היו יכולין לקרות לוי שלישי או רביעי דאין כאן חשש זה אבל ס'ס' נהגו שלא לקרות הלוי כלל אחר ישראל אפילו לנ' ולך' מטעם פנמו שיתבאר בסמוך בעיה' כלוי אחר לוי ואפי' פ' שנס' בקריאת לוי לפני אחר הישראל הראשון דיינו נ'כ' יכולין לומר אותו המעם שבסמוך אבל חברתי המעם דחשט' תרומה מפני שהוא חשש חסד יותר שישבו מ'תה' כיד' יצאים ויש ליותר בו יותר . כללא דמלתא אין קורין לוי לתורה אלא אחר כהן כשיש שם כהן או בראשון אם אין שם כהן וככך שקורין בשבת יותר מ' יכולין לקרותו גם לאחריו טהרי' גם הבהן קורין אחריו אחר שעלו שבעה כמו שכתבנו לפנינו ב' ואם אין שם לוי בכ' השש כ'ג' ישראלים קורין כהן ראשון ואח' חזרין וקורין זה הבהן כהן ואפי' לו הל' במקום לוי ודוקן זה הראשון עומד במקום לוי אמר'ך פעם אחת וקרא אבל כהן אחר כהן לא יעלה שלא יאמרו לפי שנתע' שראשון פגום זהו ואינו טהן ולכן קראו כהן אחר אחריו שאינו פגום וכל שכן שלא יקראו ישראל אחריו שאין הכל יודעים שאין לוי כבה' ואמרו ש מפני שידוע שזה הבהן חלל הוא לכן קראו אחריו ישראל ולא לוי ש' שידעו הכל שזה שעלה ראשון בשם כהן אינו כהן אלא חלל וכדי שלא יאכלוהו תרומה לא קראו אחריו לוי ואין לומר יקראו ישראל אחריו ויאמר הש' במקום לוי ואז לא יהיה כאן חשש דפ'תת' כהן שאין לומר דהיי' משו' שמא יאמרו לוי הו' ויחגלו מעשר ראשון דהא מעשר א' מורה לורים אלא דהיי' שמא לא ישמעו הכל שקראו במקום לוי ורם יודעים ש'שראל הוא ואיכא האי חששא דפגם כהן שכתבתי אבל במקום לוי שקורין לכהן ראשון אין כאן ט'וס' חשש בלל :

ואמרו משום דפגום הוא אלא יאמרו משום שאינה מתענה קורין ישראל לפניו ס'ס' טוב ודאי ש'צא רבהן מבית הכנסת בשקורין בתורה בתעניתם הנזכרים שאין הכל יודעים דאינו מתענה ויאמרו פגום הוא

ועיין בסמוך ס' י' א' וסימו' ח'נו מחוייב לנאלת ק'וס' פ'גמו דלוי' לומר ש'כיון שידוע ק'ין הכל מתענין בחילו' התעניות א'תו למימר מעט' מלא התע' לא פלה ולא ק'לה ולא מפני פ'תה' חלל' ועל' מימן תק'ו פ'תה' י' :

ואם לא היה טהן כבה' וקראו ישראל ואחר שהחלל הישראל לבדך ברב' התורה בא טהן לבית הכנסת אינו פוסק שאם כן הו' ברכתו של ישראל לבטלה ואין דוחין מצות לא תשא את שם יי' וגו' משום פגמו של כהן או אפילו משום אסמכת' ודקדשתו לקרותו ראשון בתורה וכו' :

וכן אם אחר שקראו הבהן קראו הפרש' ובירך ולא היה שם לוי או היה ולא ידע והו' סמחין שאין שם לוי והחלל הבהן לברך הכרזה השנייה במקום לוי כמו שכתבנו בסמוך וק'תו' כך בא ט'ס' או גורע' שיש לוי אין מפסיקין את הבהן לקרות לוי שלא לדחות מצות לא תשא את שם יי' משום פגמו של לוי אבל אם לא אמרו אלא ברכו את יי' זנום אין כאן ג'שיאות ס'ס' לבטלה שאין זה ברכה שמברכין על התורה אלא אפ'ט'ט'עיים והקהל שיברכו את הטי' ודרי' הם עמו וברכו את יי' ואמרו ברוך יי' המבורך לעולם ועד . לפיכך מפסיקין וקורין לכהן שבא לבה' לו ללוי שבא או נודע שח' שם ס'ס' הישראל שקראוהו ראשון אם היה חולך מן הבטלה בלא קריאה בתורה ה' ל' בושת כיון שקראוהו כבר דהרי עדיין לא קרא בתורה לפי' יעמוד שם אצל הס'ת עד שקראו כהן ולוי ואחר כך יקרא הוא לשלישי ואין זה בושת שהכל יודעים שמחוייבי' להקריט כהן ולוי מתק'ת ק'זנונים חול' אבל בכהן ולוי ילך הבהן לדרכו אפי' אחר שאמר ברכו טהרי' הוא כבר קרא בתורה :

ג'ה' שאין שם כהן ויש שם לויים וישראלים נתפרדה המחילה ויכולין לקר' ראשון אותו שרצו או לוי או ישראל בלא נתק' מעלה ללויים אלא כשיש שם כהן שחלקו לו

בנייהם כגון שקוראין תהלה כהן לוי ישראל ואח' כחזרין וקוראין כהן לוי ישראל וכן כמה פעמים זה אחר זה ואמרים שאין צו' חשש פנימה לכהן וללוי כיון שקוראין בכל פעם כסדר תקנת חכמים אין כאן חשש פנימה לראשון וגם לצ'צ'עיים אין חוששין שכיון שקורין לויים אחריהם היינו צ'רכין לפגם גם הלויים וכו' ופי' לא חוששין לרא' שב'ע' א'ראשונים

ואם לא יעלו שני לויים זה אחר זה כשום פגם ש'נודע ש'ג' לחוש שיאמרו לפי ש'נודע שראשון פגום ואינו לוי לכן חזרו וקראו אחריו לוי אחר שאינו פגום א' יאמרו הראשון הוא לוי כבר והשני שאחריו אינו לוי אלא ישראל טהרי' וידך לקר'ת ישראל אחר לוי מה שאין כן גבי שני כ'ג'ים זה אחר זה שאין להח'ט' לא לפגמו של ראשון אבל לפגמו של שני אין לחוש שיאמרו ראשון כהן כבר הוא והשני פגום שאם היה השני פגום הרי הוא חלל ולמה קראו אותו אחר הבהן במקום לוי טהרי' החלל אינו לוי דק'מו ישראל הוא ואין כל הח'ט'ט'ות הללו דגבי כהן וגבי לוי ראשון דשני לויים אלא משום אחרים היוצאים קודם גמר הקריאה אבל לגשאר' הח'ט'בים שם כבה' עד שינמ'ו כל הקריאה אין כאן חשש לכהן ראשון אלא ללוי ראשון טהרי' ידאו שעליו למנין וא'כ' אינם פגומי' אבל חשש דלוי טהרי' אחר הלוי הראשון ש'שאר במקומו אפי' לנסארים שם כבה' עד גמר הקריאה שיאמרו ש'פני שהוא פגום קראוהו אחר הלוי במקו' ישראל ולכך עולה לפנין טהרי' מ' ישראל הוא :

יש מקומות שמהגין לקרות תרבה כ'ג' בהפסק ישראל ביניהם כגון שקוראין תהלה כהן לוי ישראל ואח' כחזרין וקוראין כהן לוי ישראל וכן כמה פעמים זה אחר זה ואמרים שאין צו' חשש פנימה לכהן וללוי כיון שקוראין בכל פעם כסדר תקנת חכמים אין כאן חשש פנימה לראשון וגם לצ'צ'עיים אין חוששין שכיון שקורין לויים אחריהם היינו צ'רכין לפגם גם הלויים וכו' ופי' לא חוששין לרא' שב'ע' א'ראשונים

או כולם כהנים או כולם לויים או כולם ישראלים ואם רוצים לקרות יותר משבעה הרשות בידם ויכולין להשקש המחלוקת יותר בענין אחר אבל אין צריך להאריך שזהו סלחא דלא טקתא בני אדם שבושם בבית האסורים אין מביאים אצלם סת' בר הוי"כ והיינו דווקא בשעת הקריאה לבד אבל אם מביאים לו סת' היום או יומים קודם מותר ואם הוא אדם חשוב בכל ענין טרי תקפ"ד סעיף ג' :

קלד מיהם הנקראים לסת' בשבת וכו' סעיף א'

א בשבת י"ט ו"ה שקורין הרבה קורין אחר הלוי ת"ח הממוני על הציבור ואחריהו ת"ח הראויין למנותו פרנסו על הציבור ואחר כך בני ת"ח שאבותיהם ממנים על הציבור שמחוייב לכבדם בשביל כבוד אבותם שיש בזה כבוד לאבות ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם וכל זה מיודי המקומות שאין מוכיזים המלות אלא שעומד המטנה וקורא לבד אבל במדינת אילו שמוכיזים המלות ונפול המעות הקונה אותם יש לו רשות לקרות למי שירצה ובלבד שגם הוא יקרא כל אחד לפי כבודו שלא יבא לידי מחלוקת :

קלד כמה פסוקים קורין לכל אחד וכו' סעיף ב'

א ביום שקורין ג' פסוקים חז"ל שלא יקראו פחות מ' פסוקים והרבה פעמים ומונות נאמרו בו ונ"ל שכולם נאמרו באסמכתא על פי הדרש אבל העיקר הוא שאין נקרא קריאה חשובה בתורה פחות משיעור זה :

ב ואין קורין עם כל אחד פחות מ' פסוקים שכן שיעורו חז"ל ג' שזהו סני לקרו קריאה חשובה לאיש אחד שנים קורין ג' פסוקים ואחד קורא ד' ואיזה מהם שקורא ד' הרי זה משובח שרדי קורא בתורה יותר מחביריו ואי סליק עניינא בפחות מ' פסוקים כגון פרשת עמ"ק שאין בה אלא מ' פסוקי' שפיר דמי ואז קורין לכל אחד ג' פסוקי' ולא רצו חז"ל להוסיף עליהם איזה פסוקים מלמטה או מלמעלה מפני שעמלק גרם להיות השם והבסא חסר כדכתיב כי יד על כס יה כן יהיו פרישורו חסרים :

ג ואם לא קרא אחד אלא שני פסוקים צריך לחזור ולקרות ולכרך לפנידם ולאחרים אבל אם לא קראו כל הג' אלא מ' פסוקים ג' לכל אחד אין צריך לחזור ולקרות שכיון שמצינו שפרשת עמ"ק אין קורין אפילו לכתחלה אלא מ' בשאר ימים יוצאים כדעבד בט' אבל אם לא קראו כל הג' אלא ח' פסוקים וכ"ש פחות אפי' קרא כל אחד ג' פסוקים כגון שאחד דתחיל בפסוק א' שכבר קראו חביריו צריכין לחזור :

ד לא יקרא השני מה שקרא הראשון שכיון שהראשון קרא ובירך למה יחזור השני ויכרך עלידם שנית ואם חזר השני וקרא מה שקרא ראשון יוסיף על מה שקרא הראשון פסוקי' ועולה מן המניין ואם אי אפשר לו להוסיף רק פסוק או שנים דסליק ענין דיומא יוצא אפי' בפחות מ' שהוסיף ועולה מן המניין וכן אנו נוהגין בר"ת שהלוי מתחיל פסוק שקרא הכהן ואינו מוסיף רק שני פסוקים מפני שאי אפשר בענין אחר כמו שיתבאר בע"כ בהלכות ר"ח ולפי מהנהיגו גם אם הוא בענין שאינו מוסיף בלול על הראשון כגון הד' דין בתחיל המועד דסוכות בפרי התח' עולה למניין ומידו הי"כ דתרגו דתרגו ולא נילף מיניה למקום אחר חוץ משמחת תורה :

ה אם דילג הקורא פסוק אחד ולא קרא עם הוא במנחה בשבת או בשני או בחמישי אם לא קרא פסוקים אלא עם הפסוק המדולג יהיו עשרה חזר וקרא ואם קראו פסוקים בלא פסוק המדולג אינו חוזר וקורא דלא קרא פסוקי' תתקנת חז"ל

הראשונים שרם חובה ליום השבת אין לקרות אלא בהן אחד לוי אחד אה"כ ואח"כ כולם ישראלים עד שבעה ואם יקראו בהן או לוי ביניהם יאמרו שהם פנמים אבל אחר שנשלמה כל השבעה יכולין לקר' כהנים או לויים כמו שירצו כיון שאינ' מן המניין שתקנו חכמים אין כאן חשש פגימה ואנו אין נוהגין לקרות בשם בהן אולוי אפילו במקום שקוראין יותר משבעה אלא באחרון שבהם (וכוננו המנהג של לקר' שום כהן ולוי נלחיון רק למקטרי) ולא הייטיבן באחרון לפנים כי אדרב' בדורות הללו מחשבין האחרון חשוב מכלם מפני שמסיים הפרט' ולגדול שבציבור קוראין לאחרון ואע"פ שקוראין אחרון המפסיד הרי מפסידין בינו ובין המפסיד בקדוש וגם במפסיד אין מקפידין אם הוא כהן ואפי' אם היה האחרון ג"כ בהן אין חוששין משי' בהן אחר בהן ופגמו של בהן ראשון כיון שהקרי' מפסיד ביניהם וכן משמחת תורה אין מקפידין לקרות אפילו שלשה כהנים זה אחר זה כגון אחד לתת תורה והשני לתת בראשית והשלישי למפסיד כיון שיש שני בכל אחד מהם הראשון שהוא התן התורה הוא אחרון של סוף פר' וזאת הברכה והשני שהוא התן בראשית הרי קורא בסת' אחרת והוי היכר בהפסקה ועוד אפי' אין להם אלא סת' אחת ראוי הוא להיות בהן שרדי הוא ראשון להרחלת התורה והל' ממש וקדשתו לקרות ראשון לתורה אלא שלא נהגו לדקדק להיות התחיל התורה דווקא בהן כרי לזכות הג' :

כל המהגדב יותר לצדקה ואפילו הוא ישראל והשלישי שהוא המפסיד יש בו תרתי דהיינו סת' אחרת והפסקת הקדוש לכך אין מקפידין :

אם קרא החזן בהן או לוי ואינו בב"ה ולא יקרא לאחר בשמו משום פגמו של ראשון שאין רבל יודעי' שאינו בכ"ה ויאמרו פגום הוא לעלות לסת' בשם בהן או בשם לוי לכך קוראין אחר אלא יעמוד האחר מעצמו בלא קריאה וכל הקודם זכה ואם הש"ן הוא כהן יכול לקר' בהן אחר פלו הבהן ואין חוששין לפגמו של עצמו שהכל יודעים שכיון שהוא ש"ן אין סברא לומר שידחה הוא כל הכהנים מלעלות בכל פעם שקוראין בתורה ולא מפני שהוא פגום :

ב עיר שכולה כהנים ואין שם ישראל אחד ביניהם וכן אם כולן לויים הרי הם כאילו הם כולם ישראלים וקורא בהן אחר בהן או לוי אחר לוי ואין שם משום פגמו שהכל יודעים שאין שם אלא כהני' או לויים ואם יש שם ישראל אחד ביניהם או לוי אחד קורא הישראל או הווי ראשון משום דרכי שלום ואח"כ עולו הכהנים שאם יעלו הכהנים ראשונים מפני מעלת' עליו יבא לידי מחלוקת ביניהם שכל אחד יאמר אני עולה ראשון כיון שהקדימתי ואם מפני המעל' אבל אם יעלה הישראל ראשון אז ודאי לא יהיה מחלוקת גם בין הכהנים כי כל אחד שעולה עולה במקום ישראל :

ג ולפי זה נ"ל שאם יש שם ישראל אחד ולוי אחד והשאר כולם כהנים יהפכו ממש הסדר יקראו ישראל ראשון ואח"כ הלוי ואח"כ הכהנים בהן אחר בהן ואם שם יש שנים ישראלים ושנים לויים יקראו בהן לוי ישראל ואחר כך חזרין וקוראין בהן לוי ישראל אחרים והשביעי בהן אם קמן קורא בתורה בציבור עיין בסיומן רפ"ב אם אין בהן אלא סומא או שאינו בקי בסיומן קל"ט :

ד אבל אם יש כהנים לויים ואין ישראל ביניהם או כהנים ישראלים ואין לוי ביניהם או לויים ישראלים ואין כהן ביניהם ואין במקן אחד לבדו שיעור מניין הנקראים לא מצאתי להם תיקון דלא ליהי' לנצחו ואם יש שם במזן אחד מהן שבע' נ"ל שעולין כל אותן השבעה שהם ממין אחד לבדו ואם יש בכל אחד שבעה יעשו על פי גורל לקרות שבעה של סין אחד

אבל כשקורין לו בשם אבי אביו אין זה כושח שהעולם חושב
שהוא אביו לפיכך אמר הוא היה גדול קודם שהמיד אביו
ועלה לתורה כמה פעמים בשם אביו קודם שהמיר נס אהרן
שהמיר קורין אותו בשם אביו לביישו ברכים וכ"ש אם
איכא למחש לאיבת המומי שקורין בנו בשם אביו : ואסופי
ולתוקי קורין אותו בשם אביו ואם אינו יודע מי הוא אביו
אמר קורין אותו בשם אברהם אבינו כמו לגר שמיסין אותו
לאברהם אבינו אע"פ שאינו מרועו שרדי הק"ה קרא לו אב
המון גרים זנו שהוא אב של כל העולם :

ד פל הקורין מברכין לפניו ולא תורה אע"ג דמרנ' היו סג' **ד**
אמ'ו מברכין הראשון לפניו והאחרון לאחריה הקנו
ברכה לכל א' מטום הגכנסים היוצא' שלא יאמרו אם יראו
עולין ויודין האמצעים בלא ברכה קורין בתורה בלא ברכה :
ה ופירח הס' קוד' שיברך ורוא' פסוק צריך להתחיל

ואח"כ יברך כדי שיער **ה**
על מה שהוא מברך ובטעה **ה**
שמברך ברכה ראסונ' יהפוך **ה**
פניו אל אחד מן הצדדין ויא' **ה**
ישה פניו אל השמאל כנגד **ה**
ימינו של הקב"ה ולא יראה **ה**
בתורה כדי שלא יאמר **ה**
שהברכה בתורה לפניו בתור' **ה**
והיו הס' פסילה מ"מ לא **ה**
הצריחהו לגלול אות' בשעת **ה**
הכרב ולהחזיר ולפתח תראח"כ **ה**

אבל לאחד שקראו הפ' יגלול הס'ת תחילה ואח"כ יברך ברכת **ה**
אחרונה ומניח הס'ת פטוללת כיון גברא לנפרא שאין כבוד **ה**
לתורה שנתא פרוזה והמתק' עד שיבא אחר : **ה**
ז חה נוסח הברכו' בתחילה יאמ' העולה ברכו את יי' המבורך **ז**
בקול רם כיון שישמעו הציבו ועינו אחריו ברוך יי' המבורך **ז**
לעולם ועד וכשלא ישמעו הציבור את המבורך עצמו אע"פ **ז**
שישמעו הדון' שעולה אהריו לא יענו עמו שררי הם לא שמעו **ז**
שאמר להם ברכו אלא יענו אמין על דברי הש"ן ואע"פ שאמר **ז**
ברכו אינו כפצצא עצמו מן הכלל כיון שאמר רסבורך מ"מ **ז**
טוב הוא שיחזור עצמו לכלל לגמרי ויאמר הוא גם כן בלהש **ז**
ברוך יי' המבורך לעולם ועד עם הציבור :

ואח"כ תתור ואומ' בקול רם באי אמה אשר בחר בנו מכל **ח**
העמים צמתן לנו את התורה : באי גוה' התורה : ואע"פ **ח**
שכבר בירך על התורה בבקוד כשקרא פסוקים ופ' דהקבנות **ח**
אמר ומברך ברכה זו כשקראין אותו לתורה ולא דבר ברכת **ח**
לבטלה דמטום כבוד תורה נהקנה כשקרא בצ"ה :

ט ושטעם זה נ"כ אפי' אם איהר אדם מלכא לבח"ה קריא' **ט**
התורה והתחיל בברכות וכשתיי' ברכת התורה קודם **ט**
שהחיל הפסוקים שדרכו לומר אחרי' אותו לתורה עולה **ט**
וחזור ומברך אשר בחר בנו על התורה בקול רם כיון דמטום **ט**
כבוד תורה נתקנה כשקוראים בצ"ה : מ"הו כלי שלא תלא **ט**
ברכתו הראשונה לבטלה או שלא יהא הפסק בינה לבין **ט**
הפסוקים שיאמר אחר שירד יקרא פסוק אחד בעליהו כגון **ט**
יברכך יגו' או שאר פסוק מן הפסוקים נ"ל :

י ואם קראוהו לתורה קודם שיברך ברכת התורה לעצמו **י**
ובירך על התורה כשהחזיר אח"כ לומר הפסוקים והברכות **י**
אינו צריך לחזור ולומר ברכת התורה שכבר נפטר בברכה זו **י**
שאמר על התורה ולא גרע ממי שנפטר באתה לאמר יא' **י**
לעיל סימן ס"ז :

יא ושבע ברכה אחרונה כך היא באי אס"ה אשר נתקלנו **יא**
תורה אמת וחי' קולם נטע בתוכינו באי נתון התורה : **יא**
ופי תורת אמת היא תורה שככתב וחי' עולם נטע בתוכינו היא **יא**
התורה שבעל פה דברך תקנובה לשון נפיעה ע"ש אס"ה דבר **יא**

חז"ל ואין הפסוק המדולג חובת היום והרי יקראנו בשבת המא **א**
אחריו וכן במועדי אם יגלג פסוק אחד אינו צריך לחזור שרר **א**
קוראין אותו הפרשיות בשבתות שכל' אבל בשבת אפי' יגלג **א**
פסוק אחד חוזר וקרא שרר הקפת הכתבים וה' שיקראו כל **א**
הפרשה בשבת זו ובאופן זה להשלים כל התורה קטנה אהם **א**
גדרי יגלג פסוק ולא יקראו כל הפרשה ובהשלימת השנה לא **א**
ישלמו התורה שנה' פסוק זה לפיכך אפי' אחד שתחזיק **א**
את התורה ואמר קריא' יקור פסוק המדולג ושנים פסוקי' **א**
עמו ונפילו כבר הפמיר והתפלל מוסף חזר וקרא להקלים **א**
הפרשה ואע"פ שכאופן זה התורה הקריאה שלא לסדר ליתלן **א**
בה שאין סדר לכל פרשיות התורה שהתורה מגילה לגילה **א**
נתנה ואין מוקדם ומאוחר בתורה :

ב מעשה שקרא החזן בפרשת פרה ופסק בלג' הגר בתובס **ב**
לתוקת עולם וגללו הס'ת והחזירוהו חכם אחד ואמר מעמו **ב**
אע"פ שגם יקראו הפרשה בשבת שלה מ"מ בשבת זה לא יאצו **ב**
יד חובת פרה וחזרו ופתחו והתחילו בראש הפרשת **ב**
וברכו פ' עד תשקא עד הערב וברכו לאחריהם ונ"ל **ב**
דה' ב' ש' המועדות כנגדן זה שדלנו עניין מה שהוא **ב**
עיקר חובתו של אותו יום צריכין נ"כ לחזור ולקר' ולברך לפניו **ב**
לאחריו אע"פ שיש לחלק דשאני פרשת פרה שהיא דאורייתא **ב**
למד אין נל לתלק בזה :

קלד - שלא לשייר פרשה פחות מג' פסוקים **ב** ובו סעיף אחד :

א הקורא בתורה לא ישייר בפרשה שקרא בה פחות מג' **א**
פסוקים מטום היוצאים אז מכה שיאמרו העולה אחריו **א**
שלא יקרא אלא שנים פסוקים הנשארים וכן לא יתחיל בה **א**
פחות מג' פסוקים מטום הגכנסים שאם יתחיל בה כשני **א**
פסוקים הנכנסים וישמע אומ' שלא קרא עם הראשון אלא היג' **א**
פסוקים שבראש הפרשה ואין תולק בין פ' פחותה לסתופה **א**
ופ' שאין בה רק שני פסוקים בעת' לשייר בתחלתה ולהפסיק **א**
בסופה : וכוון החזן שיחיל תמיד לקרא בדבר טוב ויסיים **א**
בדבר טוב ולא לית' לגעני' עצו ויאמרו שהוא יקלל אותם :

קלט - סדר קריאת התורה וברכותיה וכו' יא **ב** סעיפים :

א יש מקומ' שנתנו שהעולה לתורה הוא עצמו קורא בקול **א**
רם ובאותן מקומות אם קורין אותו לקרות לתורה עולה אם **א**
לא סדר הפרשה קודם לכן פעמי' ושלש ואסמכתא אקרא דבר' **א**
או ראה וקפרה הכינה וגם תקרה לפיכך גם כשילו דמקומות **א**
שהחזן קורא צריך העולה לסדר לו הפרש שיוכל לקרות עם **א**
החזן המקרא אותו :

ב ומי שאינו יודע לקרות יש למחות בידו שלא לעלות לס'ת **ב**
כלל ואם הקהל צריכין לזה שאינו יודע לקרות כגון שה' **ב**
כהן או לוי ואין אחר זולתו ואם כשיקרא לו שליח ציבור מלה **ב**
במלה יודע לאמרה ולקרות עם הכתב יכול לעלות ואם לא **ב**
לא יעלה :

ג לא יעלה אדם לתורה לקרות עד שקורין לו שאין זה דרך **ג**
בבב' תורה ולא לו ועוד דאחי לגצויי על ידי שכל אחד **ג**
יקדים לעילוי השליח ציבור לא יעלה עד שיאמר לו הפסג **ג**
שעילה מיהו אין צריך לקרותו בשמו כיון שהוא עומד אצלו **ג**
הדבל וידעים שהסג' דרשהו ומנהיגו הוא שקורין כל אחד **ג**
יעמוד פלוגי בר' פלוגי כרי שישמע וידע כל אחד שקורין אותו **ג**
ומי שאינו מברך קורין אותו בשם אבי אביו שלא להזכיר אביו **ג**
שהמיר אצל התורה ואת קורין לו בשמו לבדו כדי שלא לביישו **ג**
ברכים שיניישו שאביו וזה רשע ואינו ראוי להזכירו בתורה **ג**

קמ"א דיני הקדמת המקרא וכו' פסוקים :

הקדמת בתורה צריך לקחת טעמו וכן דוחק הפסוק
 אותו עומד עמו מדאמר ליה הק' בה לפי מה ואותו פה
 עמוד עמדי משמע אפי' הש' הפקר' למשה היה עומד כביכול
 וא"כ כ"ס שכל ישראל היו עומדין לפני אמת הקב"ה הנהגו
 אותם ואמרינן כ"ס טעמו באיזה צד אנו צריכין לנהוג בה
 באיזה אפילו לסמוך עצמו כמנהגו וליעמוד אסור דעמידה על
 אייטסייה לא הוי עמידה / היה אם בעל צדו הוא ולא יוכל
 לעמוד פהו וזקוק בשעת מתן תורה שיהיו מלים המקבילים
 היו עומדים כולם אבל עכשו טעמו הוא עומד במקום כל
 המקבילים כמו שיתבאר בע"ה אין צריך לעמוד אלא הוא ולא
 שאר הציבור ואע"פ דבר' המורה על העם הנמשך כשנקה שיניו
 ב לא יקראו שנים בתורה בקול רם יותר דהרי קלי לא
 משתמעו לפיכך לא יקרא אלא אחד / אם דוק במקום
 שהעולה קורא ישחוק הש"ך והארינא נוהגין שהש"ך מקרא
 לכל העולין ושעמא הוא לפי שאין רב' בקאיין בשעמי קריאת
 ואין הציבור יצאין בקריאתו וכל אחד הוא בעינו כיוצא
 לא יקראו לתורה את' לכוני עם הש"ך לקרותו ג' לכו' הקנו
 שיקרא ש"ך עם טולן שלא לבייש אותו שאינו בקי ומ"מ נס
 העולה קורא בלחש עם הש"ך כדו שלא תראה כבודו לבטלה
 אבל לא יקרא בקול רם דהרי הנה
 קלי לא משהמעי מ"ס יכול דלחשודי מתמלה זכ"ל סי' ק"א
 להשמיע לאזניו : פסיף ג' ופי' כ"ס פסיף ד' :
 ואם יכול לקרות אפילו בלחש פשטע לאזניו עדיף שפי' ולא יד
 תרי קלי :

ומי שאינו יודע לקחת עם הש"ך פסוקי הכתב אף על פי
 שיכול לומר הפלה בעל פה לא יקראו לתור' שמי רב'
 שכתב' אי אתה רשאי לומר' בע"פ והוי כרעתו לבטלה
 (ונ"ל סימן מ"ט) מיהו אם יודע לקר' בתורה כשמקריין אותה
 מלה במלה שיאמר הש"ך המלה תחלה והוא יאמ' אחריי מתוך
 דבתב כנון שמעבוד האותיות שפיר דמי' יא' שאין קורין
 סומא לס' לפי שלא יכול לקר' מתוך הכת' ואני ראיתי נוהגין
 ברובה מקומות ובמעמ' גדולי הדור שקורין סומא לחודה כיון
 שיכול לקרות מלה במלה עם הש"ך ואע"פ שקורין שלא מן
 הכת' בשעת הדחק ולהפסיד דעתו של סומא דלא ילתי לאנצוי
 כופכי' בזה על הזורר דס"ל דאדרבה דאסור לקחת עם הש"ך
 בתורה כמו שזיה העניין בנתינת' שמה ידבר וגו' וכל ישראל
 שמתקין ואע"פ שאומרי הסומא הברכ' אין ד' הברכ' לבטלה כיון
 דק"ל טומע בעונ' הרי הוא שומע הקריאה מן החוץ הקורא
 מתוך הכתב ומכוין ליה מלה במלה - ס"מ באחד שאינו יכול
 לקרות אפי' מלה במלה מתוך הכתב אין לקרות כלל לס'ת
 כמו שכתבתי שאין אנו אוראיין לעשות הקנה לעצי הארץ
 ולהפסיד דעהם אדרבה עלינו להרחיקם אם לא מפני חשש
 המחילוק' אלא שבסומא הקילו ולא באחד נ"ל :

ואם הש"ך רוצה לעלו' ולקרו' צריך שיעמוד אחר במקום
 שנשם שנוחנת התורה עי' סרסוד והוא משת' שהיה
 דסרסוד בין הש"י וכין משת' כך אנו צריכין לנהוג אע"פ על ידי
 סרסוד וכל טוהו טעם פ"פ שקותין הסעות והוא הסנן
 שהוא עומד כביכול במקום הש"י ואפי' הוא יצא לקרות לטי
 שיטר בעינו הש"ך הוא הקורא והוא הסרסוד במקום שסוף
 והעולה הוא המקביל במקום כל ישראל ובשליחותם :
 ה' אין הציבור רשאיין לענות אמן עד שתכלה הברכה
 העולה ואין הקור' רשאי לקרוע שיכלה אמן מפי' ה'
 ז' ראב והבן וכן שני אחים מורדין לעלות זה אחר זה
 שייד' כאן מש' פסוליות ערות שאין מעדין בלום אלא
 נהגין לקרותן זה אחר זה משום עין הרע לפיכך אפי' אם
 הוא דשביעי והטני הוא המפסיד לא יקרא רב' פשי' אחד
 משום עין הרע : והעולה כשמו

אנשים כדרכנו וכמסמרות נמועים ומטעם זה לא יאמ' ולמי
 עולם נשעה ברובנו והוי משמע דקאמר כל תברך על התמ'
 שכתב ולא אמרה שבעל פה ומלשון נטיעה משמע שכלל
 שתיהם ופה שפוחתת כבעד אע"פ שהיא סמכה לחברה
 שר' אין קריאת ס'ת הפסק כראשון בבריכות' ש' דבריו
 שאמר וישתנה - כפי הירצו שהטעם לפי שיהו גדולין שלא
 יהיו מברכין רק הראשון ברכה ראשונה תאחרת' כיכ' אותה
 וזה הפסק גדול בין הראשון והאחרון לפיכך אח"כ שתקנו
 שיהיו לכל אחד אחד משום הנכנסים וחיוצאים לא זה
 במקומה :

הקרא פסוק צריך שיאחז בסי' כשעת ברכה וקריאת
 כילו קבלו עכשו מר' סי' זילפונן לה פקר' דהוי שפ'
 דכתיב לא ימנע' הנה מפד' נגו' מלמד שהיה הס'ת בידו
 של יהושע שאין אומרים חזקתו אלא לפי שתפס התפץ בידו
 ובשמים אל' חזקתו אלא יצא המכה' לומר לשמים לקר'
 התורה בכל' חזק :

קמ"ב דיני הפסקה בברכת התורה וכו' כע"פ

מי שקראו לתורה ובידו ולא הספיק להתחיל לקרות
 ער שגשחתך או אפילו החיל לקרות הפרשה בתורה
 אגשחתך ואפילו בזמן הזה שהש"ך מקרא אם נשתתק אותו
 שקראו זה טעמו החתי' יתחיל במקום שרתחיל הראשון
 ויברך בתחילה ולא יסמוך על הברכה ראשונה שבידו אותו
 שגשחתך שרמברך בתורה אינו מסדך להוציא אחרים אלא
 לעצמו נתקנה שהקורא בתורה צריך לכדך כמו ככל ברמ'
 הסעות או ברכת הנהגין ואם כן כשכירך הראשון לא בירך
 להוציא את זה טעמו במקומו אלא את עצמו לפיכך צריך
 משני לחזור ולברך תחלה בעבר עצמו אבל לא יתחיל במקום
 שפסק הראשון ויברך לפניו ולאחריו שם כן יהיו אותם
 הפסקים שקרא הראשון נתברכו לפניו ולא לאחרים
 וכל' אם יתחיל במקו' שפסק הנה
 הראשון ויברך אחרים לבדו ושא' דלפניו בזמן הזה מה'ך
 דה"ל הראשון' ברכה לפני' מקל' דינא הכי פיקו משום
 לא לאחרים והאחרונים פדוך הוא מהוא קול' עם החוץ
 לאחרים ולא לפניו לכך כמו שתכח' סימן קמ"א פסיף
 פתחיל במקום שרתחיל כ' ועוד דלפניו לא יקבל הוא
 הראשון ומכר' לפניו כיון פדוך הוא מהחון קונא
 באתריהם וברכה ראשונה במקומו כאלו קור' הוא רייכין
 סלית' דמי' : ליה וע' סימן דפ' פסיף ה' :

העולה לקחת בתורה וברך ברכה שלפניה וקרא מקצת
 פסוקי' ופסק ויברכין רברי תורה ובין דבבי חול לא הוי
 הפסקה ואינו צריך לחזור ולברך דהא ק"ל שעל ברכה זו יכול
 לשמוך כל היום :

העולה לקחת בתורה והוא לעסקים שיתחיל בו לקרות
 ויברך על התורה התחיל לקר' או אפי' לא התחיל ובתוך
 פ' הזכיריהו ששעה וכו' פשי' הנה
 אחרת צריך לקרות יא' טעמי' כיון דלא' כחטון נכרכתו על
 לחזקתו כשיתחיל בפרש' זאת פשי' טעמ' :
 אותה :

ד"א שאינו צריך כיון שהס'ת סומא לפניו דענין עליה לקר'
 בתוכה הברכה במלות כל הפרשיות שבתורה זאת פשי' טעמ'
 שקרא קאי עליה ברמ' זו שבידו ולא עיר' אלא אפי' כשהוציא
 שני ס'ת ונתעלפו הדעות הצדוקות תודלה ופתחו באחרונה
 החילה ובר' עליה ונכח' שצריכין להקדים הסבייה כנון שש'
 מ' במספין וצריכין לנהוג אע"פ הלשון השנייה אין צריך
 לחזק' ולברך כי אחר שהוציא שני ס'ת יתחיל כשנוחן לפניו רפי'
 וישתנה ויתחיה כשכירך ראשונה !

לבוש התבלת דלקות קריאת סת

על אותם שקרא בס' המושעים ואפילו אם נמצא השעלה באמצע קריאה של פרשת חגג נגמרה נוס' קריאת הפרשה בס' רבש' ומסדר לאחריה ואינו מברך לפניו ולא שאם קראו כבר עמו' פסוק ואיפטר להפסיק שם פוסקין שם ומברך לאחריה על הפסולה וסלימות המניין בס' האחר' שמוציאין אבל אין לומר בצדק שהס' פסולה דיי כל הברכות הראשונות היו למפרע לבטלה ונחזור ונקרא כל מנין הקראים מחדש ס' הס' השנייה שמחזיקין אותו בכשרה חזא דא' כי אין לדבר סוף שלפעמי' ימצאו טעות כשבת אחר ויתגלה שהס' הוא הוא פסול למפר' וכל שקראו בה בשבתו 'שעברו היו ברכותיהן לבטלה ועוד שאפילו הס' השנייה שמוציאין עכשיו אין הסופרים שלנו מחזיקין כ' כ' שכתבו בלא טעות שנלמ' שהוא יודע שהוא בורא כשרה אלא שמחזיקין אותם בכשרה כל זמן שלא מצאו בה טעות ושלא היוס אולמטר ימצאו בה נ' טעות לפיכך בידעם לא ידעו חכמי' ל' לאחריה ולפסול אותה למפרע אלא מבא' ואילך' וישעם זה נ' נאמר הא דמוציאין ס' אחרת הינו דווקא בשכממצא טעות נמור שנשתנה משמע' וזעביין ע' הטעות אבל טעות אחד כגון חסרות ולתרות בידע' וי' וזכה נ' שאין העניין והלשון משתנה אין להוציא אחרת כיון שאין ס' שלט' מחזיקין בדיקוק כ' כי ויא' עד שאם חומש אחר מחזק שהוא שלם בלא טעות כי לא נמצא בו עדיין טעות יש להקל ולקרות בה באותה חומש אע"פ שבטאר ההומשין יודע' שיש בהן טעות שלא אול' אין קורק בחומש' אלא משום כבוד הציבור והכא' שיש כל' הה' חומש' יחד אלא שיש באחר' טעות אין כאן שייך לפסולה כולה משום כבוד ציבור :

ב' ישוב שיש שס' מניין ואין שם מי שיוודע לקרות בתורה כהלכה בדיקוק ובטעמים אפ' יקראו מתוך התורה ויברכו עליה ויפשיחו בבניא דבטעות. הדחק כזה התירו להם שלא לבטל הקריאה * ונהגו שאחד עומד אצל החזן וקרא לו הטעמי' מתוך החומש' ובלבד שאותו המקרא לא יקרא בקול רם רק כרי' ששם החזן שלא לבטל הציבור דחרי קלי לא משתמע' :

קמ"ד

שלא לרדג בתורה טענין לענין וכו' די סעיפים :

א' אין מדליג בתורה מפרשה זו לפרשה אחרת כרי' טענין תתבלבל דעת השמעים אבל במפסיד שהוא נביאים מדליגים שאין הדאות יוצא' כל כך מדברי הנביאי' שיתבלבל דעת השומעי' תם מורה דאין מדליג' ה' מ' בשני' ענינים אבל כחד ענינא כגון אחרי מות האך בעשור שקורין ס' מדליגים והוא שלא יקרא בעל פה שהרי אסור לקנות שלא מן הכתב אפי' חיבה אחת : אלא יגלו' כגון שאין להם אלא ס' אתת כמו שיתבאר בסמוך ובנביא מדליגים אפילו בשני' עניני' והוא שלא ישהה כדלג' בענין שיעמדו הציבור בשתקפה ומשום כבוד ציבור וה' מ' נביאי' אחר אכל פנביאי' לנבא' אין מדליג' דהיי' נ' משום בלבול דעת השומעין בידע' כזה שהיה מרובה ובתרי' עשר מדליג' אפילו מבניא' למבא' דחשיב' הכל לספר אחד ובלבד שלא ידל' כסוף הספר לתלמי' שהוא דבר דתבלבל :

ב' וכשבת שיש בו חזן לפעמי' מהלג' סבבא לנבא' אפי' בשאר נביאים שאומרים ראשונה הפסרה של אותה השבוע ואח' אומרי' כמה פסוקי' צמעה שיש איש וכו' עד שיש עליך אלקיך והמעם טאין בזה שייך משם אף מדליג' וכו' דלאו משום הפסוק קאמרי' לה כיון שאין שום איש רודה הפסרה של אותו היום אלא משום זמר בעלמ' אמרי' לה :

ג' אין גוללין ס' בציבור לפני כבוד הציבור שנבא' הוא להם שיצפו לקרא' ויעמדו בשתקפה כל זמן שגוללין ואם אין להם אלא ס' אחת והם צריכין לקרות בשני' עניינים כגון פוסקין גוללין ודחה כבוד ציבור דמשכ' סידחה כבוד ציבור :

ד' העולה למגדל עולה כפתח שהיא לו בדרך קצרה מטוס כבוד הציבור שלא ימתינו עליו עד שיבא ממקומו וברך ויחד לו מן המגדל כפתח אחרת שהיא לו בדרך ארוכה עד מקומו שלא תגא' נר' כמטוי עליו ונ' לאסמכו אקרא דיוחקאל שלא ירד כפתח שעלה וכתוב הכא' דרך שער צפון להשתתח יצא דרך שער נגב ונסר לא ישיב דרך שער הכא' כי נכחו יצאו ועולה דרך קצרה מטוס מורה הציבור שלא ימתינו עליו עד שיבא דרך הארוכה ואם שני הדרכים שוין לו עולה כפתח שהוא לו בדרך ימין משום כל פונות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין : ויודע כפתח שכנגדו ולא ירד עד שעולה אותו שקראו אחר' מטוס כבוד ס' לא יצתנה לבדה :

קמ"ה

א' הקורא או החזן שקרא ומעה אפילו בדיקוק אות אחת מחזירי' אותו שיקראנה בדיקוק ודווק' כשינוי שמשנהה משטעות הענין ע' כי אך אם טעה בבניית הטעמים או בנקודות ואין משטעות הענין משתנה ככך אין מחזירין אותו אבל נעריין בו' כל היתה כהוא קרי' וכתו' הלכה למשה מסיני הוא שיהא נכתב כמו שהוא בתורה ונקראת בענין אחד נעמטה כאחד שקרא כמו שהיא כראבה והיא שם כמה גדולים ונערו בו לחזור ולקרו' כפי המסורת ולא יצא ונדוהו ודורידוהו מן התיבה טעבר על דבר שהוא הל' :

ב' ישוב שיש שס' מניין ואין שם מי שיוודע לקרות בתורה כהלכה בדיקוק ובטעמים אפ' יקראו מתוך התורה ויברכו עליה ויפשיחו בבניא דבטעות. הדחק כזה התירו להם שלא לבטל הקריאה * ונהגו שאחד עומד אצל החזן וקרא לו הטעמי' מתוך החומש' ובלבד שאותו המקרא לא יקרא בקול רם רק כרי' ששם החזן שלא לבטל הציבור דחרי קלי לא משתמע' :

קמ"ו

דיני סת ואם נמצא סת מוטעה וכו' די סעיפים :

א' קריאת התורה היא דבר שבקדושה ואין דבר שבקדושה פחות מ' כדלפי' מנדרשתי ונע' לפיכך אין קורין בתורה כפתח מ' גדולים וכני חורין ואם התחילו כי' ויצאו פקצתו גומרין כמו שכתבנו בהפלה ס' כ' :

ב' אין קורין בס' בציבור לכוך עליה אפילו בשעת הדחק כגון שאין להם ס' אחרת אלא בס' הנקראת תורת יי' תמים ואין בה חסרון ולא מוס' ולא פגם ואפי' חומש אחד וכתו' בגלילה כס' בכל הלכותיו אין קורין בו משום כבוד הציבור שלא יאמרו שאין להם ס' שלימה וזה נכאי להם עד שיהיו כל ג' חומשין תפורין ביחד וכתובים בגלילה בכל הלכות ס' שיתבארו בתלף עמרה זהב בע' :

ג' ואפי' ס' שהוא כתובה ככל הלכותיה אלא שאין עשויה בתיקון חכמי' כגון שאינה תפורה בגידין ואין בין גישה לשיטה כמלא שיטה וכה' נ' אפי' בה בציבור לפרך עליה שצריכה להיות תורת יי' ת' נזרו בה טעמי' ברג' שיהיה להם ענמת נפש שלא יוכלו לקרות בס' ויהיו צריכין לקנות ס' בשירה או לתקנה כהלכתה וכן בחומשים שלגו אפי' כתובי' כקלף וככל דקדוק חסרון ויהיו ואפי' כל החומשי' ביחד אין קורין בציבור מיהו נהגו במקום שיש ס' כשירת ואין הש' בקי כניגון הטעמים בעל פה שהש' קורא מן החומשים שהוא נקוד בטעמים אפי' אינו כתוב אלא שנרפס בדפוס והעולה קורא אחריו מן הס' הבשירה שברך עליה : א' אם נמצא טעות בס' בשעת קריאה מוציאין ס' אחרת נמחזילין ממקום שנמצא הטעות ומשלימין מניין גבר :

ב ות! סימן תנ"ג. סעיף י

קנב

שלא לסתור שום כ"ה וכו' סעיף אחר
אין סותרין כ"ה לבנות כ"ה אחרת וימא יארע להם אינם
שלא יבנו האחרת אלא בנין האחרת תחלה ומה
סותרין היטנה יש סותרין לסתור ע"מ לבנו' אם יש כ"ה אחרת
קבוע בעיר טיובלו כולם להתפלל כמנהג ויש אופרין אפי"ש
כ"ה אחרת קבוע בעיר ואפי"רוצה ליקח האבנים מן היטנה
לבנות בהן האחרת אסור לסתור היטנה מפני זה אפי"ש לא יצא
לסתור מלה אלא מחציה אחת כדי להרחיבה אסור לסתור זה
המחציה עד שיבנה אצלה מקודם האחרת ואח"כ יסתור את זה
ואם שהיתה היאטונה חזקה אבל אם חרבו יסודותיה או נטע
בנתליו לפול סותרין אותו מיד ומתחילין לבנות במהרה כיו"ש
זבילולה ששא תחיק השעה ותשאר הרוב ;

קנב דיני בניין כ"ה וכו' כ"א סעיפים

א קדושת בית המדרש יתירה על קדושת כ"ה שזה סותר
לתורה מיוחדת תפלה וכבר ידוע שת"ח עדיפא לפיכך
סותר לעשות מכה בית המדרש אבל לא מבית המדרש ב"ה
שמעלין בקדש ואין סותרין בקדש נכחו' ויק' משה את המטבך
הרי בצלאל עשאו ומשה נחמה גדול ממנו הקיש ולא מרדיף
דכתי' את מזבחת זחשאי האלה בנפשותם נעשו אותם וקיער
פחים ציפיו למוכח כי הקריבם לפני ה' ויקדשו ונ' מאי ויקדשו
אז לומר כיון שהוקדשו הוקדשו ואין מרדיין אותן מקדושת
ב ומשעם זה נ' בני העיר שמכרו כ"ה יכולין ליקח בדמי
תיבה דהיינו היכל שהאדארוק שמניחין בו ס"ת או להג
שמעמידין עליו ס"ת מכרו תיבה יכולין ליקח בדמי מפתח
טל ס"ת מכרו מפתח לוקחין בדמי ספרים דהיינו שכתוב
כל חומש לבדו וכן נביאים וכתובים ;
ג וס"ת שנמצא בו שעות דינו כחומש מכרו ספרים לוקחין
בדמיהם ס"ת שכל אילו כל אחד קדושה יתירה על של
חכירו אבל איכא להורידן מקדושתן אסור דוקא שמכרו
סחם רהלה הקדושה על המעות אבל כהנאו וכו' טובי העיר
במעמד אנשי העיר מותר כמי שיהאכר בע"ה ובסחם א"ל
אם קנו בקצת המעות דבר שקדושתו חמור' אין יכולין לשנות
הסותר לקדושה קלה ;

ד ולקנות בדמי קדושה אחת קדושה אחרת כיוצא בה יש
אופרין ויש מתירין ;

ה וכן אם יש שנבו מעות לבנות לה או בית המדרש אין
לקנות תיבה או מפתח או ס"ת חלה הקדושה מיד על
המעות ואם רצו לשנותן מלצורך מה שנבו אותן אין משנין
אותה אלא מקלה לחמיה מהוא אם עשו כהם הרבה
עצבו אותם בשבילו וניתרו קצת מעות משנין הסותר לכל מה
שירצו כיון שיד נדרהם כבר יצאו והסותר עדיין לא בא
לשמש קדושה חמורה מותר לשנותו ואם מתחלה כסגב
המעות התנו לעשות מה שירצו ממותר המעות אז אפי"ש
מתחלה קנו בעד כל המעות מה שהיה להם לקנות הא"כ
מכרו אוהו וחזרו וקנו קדושה אחרת כדנה במקצת הדמים
פיתר להוריד גם אותו הסותר למה שירצו אבל אם לא התנו
מתחלה כעצבו אלא כשכרו התנו אסור להורידה ואם קנו
בדמים אילו שנבו עצים ואבני' חלה קדושת הדמי' על העצים
ועל האבני' ואסור לסנותן רק לקדושת חמורה • וכן מי שקנה
עצים בסחם מעות שלא הוקדשו כבר לצורך בניין כ"ה אע"ג
שלא היה שם קדושה על הדמי' כבר חלה בקניינה הקדושה
על העצי' האסור לשנותן רק לקדושת חמורה מהו דוקא כשבאו
ליד נבאי אבל קודם שבאו ליד נבאי מותר לשנותן לדבר אחר
אפי"ש להורידו דוקא דרך הלא א"ל לא יוכל לחזור בו מנדרת
והייב ליקח עצי' אחרים לכה"כ כמי שקנאן מתחלה אם הורידן
ב ו 2 10 ובין

ה היו לכ"ה שני פתחי' לא יכנס לתוכה בפתח זה לעשותו
דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו ואם היה הדרך
עובר שם קודם שנבנה כ"ה סותר וכן אם לא נכנס מתחלה
בו כדי לקצר דרכו אלא לצורך אחר באופן שנתבאר במורה
סותר אחר' לעשותו דרך לקצר דרכו ולצאת בפתח אחרת אם
צריך לשם אבל כשנכנס בו להתפלל לא שמעוה לסי' שנכנס
בפתח זה לצאת בפתח אחר שבין כתוב ביוזקאל הבא דרך
שער צפון להשתחוה יצא דרך שער הנגב ונודיעש הוא כמו
שאמר יוזקאל לעשות כן במעדים כרתיים כבא עם הארץ
לפני ה' במעדים ונ' כ"י שיקימו יפה מצות הראיית שניראה
פל זבורד ונ' כלו' כשיבואו בפתח זה ויצאו בפתח אחרת
יתראו בולם יפה ופה ככל העזרה כן הוא בבא' בבניית כ"ה
להתפלל בשכנסו בפתח זה ויצאו בפתח אחרת יתראו הכל
בכל צדדי עזרת כ"ה שהתקבצו סולם להשתחוה בבית ה'
ולתפלל לפניו יתחזר לתפארתו ולכבודו ית' ;

ו סותר ליפנס כ"ה במקלו ובמטילו ובאפונדתו כיון שכן
דרכו ללכת כך ובנכנסים כן אפי"ש הפנים לא אסרוהו
לסלקן אבל בראש מגולה לא יכנס אפי"ש במקום שנוהגים
ללכת כן בפני השרים שזהו דרך קלות ראש מאד כאילו אין
לו מורא השבינה שעליו וזכרתי לו כובע בראשו יש לו אימה
וכובע ראש לפניו ית' ולא יכנס בסכין אחר שבעידו לפי
שהתפלה מארכת ימיו של אדם והסכין מקצרה ;

ז ויכול לחקק בכה שאל"כ לא יוכל להתפלל בכוונה ובלבד
שישפוט ברגליו או יתנו שם נמי שאם ירוק לתוכו
לא יראה ;

ח ושיש שעל רגליו ראויו לקנחו קשים שיכנס להתפלל
וראויו שלא יראה עליו ולא על בגדו שום לבלוך ;

ט ונחנין בהן כבוד לכבוד ולרצון ולהדליק בהן נרו לכבודן
ואפי"ש לאחר שחרבו עדיין בקדושתן הם עימדים דכתיב
ותשימותי את מקדשכם אפי"ש בעשה שהם שממין קרויין
מקדש לפי' כשם שנוהגין בהן כבוד ביישובן כך נוהגין בהן
כבוד כחורבנן הוין מביצו ויריבו' ואדרבה אם עלו בהם
עשבים תולשי' אותן ומניחין אותן במקומן משום עונת נפש
כדי שראו העם ויהיה להם עונת נפש בזה ותעיד רוחם
וישתללו לחזור ולבנות ;

י ואם בשעת בניין כ"ה התנו עליו להשתמש בה מותר
להשתמש בה בחורבנה אבל ביישובה לא מהני הנאי ואפי"ש
בחורבנה דוקא השמש שאינו מנוהג אבל להשתמש בה
השמש מנוהג כגון זריעה וחטבנות של רבי לא מהני הנאי
ולשפכ עליה עניים מותר דלאו השמש מנוהג הוא כד' א בבתי
בנסיות טב"ל אבל בבתי כנסיות שבארץ לא מהני שום
תנאי אפי"ש בשעת חורבנן וטעמא משום דאותן שכת' לעת
יבא הגואל' ב' על כל פנים חפקע קדושתן לעולם לפי' גם
תנאי מר'י אשעת חורבנן ואף ע"פ כן בשעת יי' כן אסור כי
קדושתן עלייה אבל אותן שבא' קדושתן קיימת לעולם
ואורכה לעת יבא הגואל' ב"ב חזירי קדושתן השלימה לפיכך
לא מהני בהן תנאי אפי"ש אשעת חורבנן ;

יב יש ליהדר מלהשתמש בעלייה שעל גבי בית הכנסת
השמש קבוע של ננאי כגון לשכב שם ושאר השמי' ש'
יש להשתמש אס' פותר להשתמש שם וכל זה דוקא כ"ה
קבוע שנבנה מתחלה לכה' וזה עליו שם קדושה על כל מה
שבה אבל בית שנבנה ואח"כ יחדוהו לכה' מותר אפי"ש לשכב
עליו דסתמי לא קדושהו אלא טובו להתפלל בו ולא על גבו
ומשעם שנקר' כ"ה מקדש אסור לטתן ולהרס אנתה כדתניא
פנין לטתן אבן א'מן ההכל ומן המזבח ומן העזר' שה' ב"א
מעשה שזנזתצ' את מזבחותם ונ' לא תעשו כן לה' אלהיכם
שזה אם נתן ע"מ לבנות שרי דהדא נתיצה בניין סיקרי ;

וכן יכולין להחליטן באחרתם וכל הקדושה על אוחה דבר והם יוצאין לחולין אבל להשאלין אפי' למשכנן או להשכירם אסור אפי' על ז' סוכי העיר שבעה עשר בקדושתן שאין כאן דבר אחר שתחול קדושתן עליו אף על פי שקבל מעות כשמשכנן או השכירין אפי' שישין לומר דחלה הקדושה על המעות ביון שלא הקטר לו שהרי אין נופו קנה לו בלא שיעשה בהם העוול או השוכר בדב שטוב' אותו שקדושתם אבל להשאיל או להשכיר לעשות בו דבר קדושו. זה פירוש עומד לו מותר אפי' ס'ת לקרות בה ואפי' מסל דכיסא לאחיהי' יב' מ' שיש לו הנאי עם הקהל שלא יוכלו לבנות בה דק רוא ותרעו זכה' במצוה אחרת אינו יכול לבנות זכותו לאחרי שלא מהלך הקהל המצוה אלא לו ולרועו ולא לאחר

אפי' כדחתנו בפירוש שיכול למבור זכותו : זכין שמוכרים דברים המקודשים ליקח קדושה חסירה מסנה כ'ש שמוכרים אוחה ואפי' ס'ת למצוה רפה כגון לפדיון שבויים וללמוד תורה ולהספיק תלמודי' כי מה תועלת יש בקניית ספרים ותורה אם אין מי שלומד בהם וצפח אזל יתירה מעלת הלומד ממעלה הס'ת וכן לישא אשה ולהשיא דתומה נ'כ מצוה רבה הוא ומוכרין עבורן לפיכך אנשי העיר ושנו מעות לבניין ב'ה או שאר צרכי הקדושה ונא להם דבר מצוה פ'ו מצויות בה המעות ועל הדרך שנוכר ואם קנו אבנים וקורות לא ימכרום לדבר מצוה אחרת אלא לאחת סכל אילו ואע"פ שהביאו האבנים ונדדו ואת דקרו ופסלום זמתינו הכל לבנין טובין אותן מיד לאחת מן הפצות הנכרות אבל אם בנו ונמרו לא ימכרו אותם מיד אלא יתחדו כלי אחר לבנות מעות לצורך אילו מצות ואם אי אפשר לבנות מיד ויש לחוש לביטול המצוה מן המצות דזמתינו יפסות אותם אפילו בניה ואפי' ס'ת לצורך אלו מצות :

דאובן שאמר קרקע זו אני נתון לבנות עליה ב'ה ולא רצו הנוסס להניחם לבנות ב'ה והקהל רוצים לשנותה לבנות עליה בית תלמוד וראובן אומר אדעהא דהכי לא נדרי איני יכול לחזור בו דהא כבר נדד וגם לבית המדרש איני יכול למחותה דהא קדושת בית המדרש יתירה על קדושת ב'ה ואם ראובן זה אינו דר בעיר הזאת יכולין לשנותה בלא דעתו ואפי' עומד וצווח ואם הוא מכני אותה העיר דדי נס לו עדיין יש רשות בה ואינם יכולין לשנותה בלא דעתו אפי' לבית המדרש אבל אם יש עם חבר עיר דכל מה דאתא אדעהא דידיה אפי' מותר לשנותה לבית המדרש :

מנ' הסכימו רבותינו ז'ל שאין אדם יכול לאסור חלקו מכלל ולא מהספרים שבציבור ואם אסר אינו כלום דאדעתא דרבי לא נשתתפו מתחילה שא' כ כל אחד שיהיה לו מה עם חברו ויאסור חלקו עליו וק'ל אין ברירה ויהא כל ב'ה אסורה עליו :

מז' ומתקנת רבינו גרסום מי שהשאיל ביתו לב'ה ויש לו מריבה עם אחד מהקהל שאינו יכול לאסרו עליו אלא אפי' כ'יאסור אותה לכל הקהל כאחד ודווקא שהשאיל מתחלה בסתם אבל אם התנה מתחלה שכל זמן שירצה לכחות יהא בידו למחות או שלא השאיל להם בפירוש אלא הניחם ליכנס לביתו ושותק יכול למחות ביד מי שרצה :

עז' מי שהיתה ב'ה בביתו ימים רבים ואין הציבור יכולין לשנותה לבית אחר שכבר זכה הוא במצוה משום דרכי שלום ונראה דווקא לשנותו מבית זה לבית של יחיד אחר אבל אם רוצים לבנות ב'ה קבוע לכולן במקום שהוא של כולם רשאין שאין כזה משום דרכי שלום :

קח' יש מי שאומר שכלי הקדש של כסף שכתנו להביא חמיי' לב'ה בחנ' חלה עליה קדושה ואין הבעלי יכולין להוציא' לחולין ולמכרם ואם מת המקדי' יכולין הקהל לתופס' שישארו בחוקה הקדש אחר פירת המקדיש ואין לורשים פתן כלום ?

וכן שמוכרין אילן הרב' המקדש וס'ת קודש' אפי' מסנה כ'ש שמוכרים אותו ללמוד תורה ולהספיק תלמודי' ואפי' ס'ת כי מה תועלת יש בקניית ספרים ותורה אם אין מי שלומד בהם ויתיר מעלת הלומד מעלת הס'ת וימכרו אילו להשיא יתירה בדמיהו שהיה שיעשה הכה' דהא : והא דב'ת נמכרת ה'ה של כפר' שיש' דא' נמסר' במקומו אחרים ואע"פ שכנו אפסח מסל ארץ' שיעברנו ונתנו להם צורמה לא נעשה' אלא לבני הכפר' לברך ולברך וכולין למוכרו גם ס'ת המעו' שארי בקדושתן ואינן רשאין להחליטן מקדושתן דווקא כשמכרו אותה כני העויר שלא ס'ת פירט' ס'תם מוכי בעיר או שמכרו אותה ז'טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר : אבל אם השכיר באותו סכר' :

מנ' ז'טובי העיר הות' גם במעמד' מנ' דלן ז'טובי העיר רנו'מן אנשי העיר יש בהן כח הסתם שתכנס מנותס לנמרו להפקיע הקדושה וכבר פתח' אפי' פתחולקו ס'ת על דמתי' הקדושה גם מן המעו' ורשאין להוציאם לכל מה שירצו ואם קבלו עליהם בעי העיר פתחו' למכור' זה שכל מה שיעשה אפי' יחיד מהם יהא עשוי' עששה עם' ויתוח נקר' מעמי' אנשי העיר כל מה שיעשו שפעה טובי העיר ופ'תוס' בפני' כל מקרי קעמד אנשי העיר ואינן צריכין לזמין או לאו' אבל בתי כנסת' של רב' שדרך לבא שם אפי' במקומו אחר' ודאי רב' ה'טלה' קבנה על דעת כל העולם ופ'תוח רב'ים הקדושה ויני' נמכרת לעולם אפי' בנו אות' משלהם אפי' ידוע שתחלו אותה בסתלה קדעת היחיד שאז יעשה בהם אותו יחיד מה שירצה וכלכד כהסכמת הציבור דברכי' אמרי' טודאי כן היתה הסכמת דעתן קמה שיעש' אותו היחיד ואפי' הוא גדול הדור יעשה בהסכמתם יחיד שבנתה הונת' לקהל דינא כב'ה של קהל אבל אם שיע' לעצמו בה שום כח אין לה סכר כי אם ע'פ' הקהל ועל פיו או ע'פ' ירוש' ויכול זה לא מ'י'י' אלא כשיש להם ב'ה אחרת אבל אין להם דק זו אחר למכרה דהא אפי' לסותה אסור על שייכ' אחר וכמו שכתבנו דיני' ב'ה מעני' המכירה (וע' ל' ס'ת קנ"ז) וכן ה'ת ככל דרכי' המקדש' שנוסדו ודל'מן כר' ב'ה גריי' : והא בני בית סתם והקדושה' ה'תלכה דינו כב'ה וסירו אינן קדושים עד שתפללו בו ואפי' אם בנו אותה מתחלה לב'ה ולא גבו המעות לשכ' ב'ה אלא כנאווה סתם : לשם ב'ה אינו קדוש עד שתפללו בו דהזמנה לברו לאו' מילתא היא ואחר שתפללו בו אפי' אחרים לפי שעה כיון שהיה מיוחד לתפלה דדי זה קדש ואם לא כיון אלא לפי שעה הכל לפי תנאו :

מז' וכשמוכרין אנשי כפר' ב'ה יכולין למכרה מסכר עולם והלוקח יעשה בו מה שירצה חוץ מפרתן ובורסקי ובית השבילה ובית הכסא שכל אלו הם תשמי' צ'מנני' מאר לעשו' במקו' ב'ה בד'א כשלא מכרו' ז'טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל אם מכרוהו טובי העיר במעמד אנשי העיר פקעה קדושת' לנסרי' בין מן המעות ובין מן הדכ' של קדושה שנמכר ורמוכ' יכול לעשו' במעו' מה שירצה אפי' במוכר' ס'ת וגם הלוקח יעשה בו מה שירצה כשאר וכב'ה אפי' אלו הד' דבר' הנזכרים חוץ מס'ת וספרים שבקדושתן הן עומדין אפי' גבי לוקח :

קח' ויחיד בשלוי' א' שרה בשלוי' כמו ז'טובי העיר במעמד אנשי העיר ויכול למכור אפי' ס'ת ולעשות בה' מה שירצה כל שלא הקדישו לקר' בו ברבים הנה' ר'א שאין כח ליחיד להפקיע משו' דאדעתא דיהיה עבדינה' הקדושה אפי' בשלוי' ואסור' אבל אם הקדישו לקרות בו למכרה רק ללמוד תורה ברבים דינו כשל רבים : לישא אשה ולא דווקא לדידה אלא אפי' לאחרים נ'ב מותר כנו' להספיק בהן תלמידים ולהשיא בדמים יתומים : והא כ'ה או לכנים או עניים או אבנים סכ'ה יסן שסחרו כמי שיכולין למכר' כן יכולין ליתן במתנה דאי לא נתיי' לאו הנאה שניה לא ירבי ליה א'כ' דרך ה' להו' גמכר

א ישימי שאומר שאם נמצא אחר מיתת אדם כתב שבחוב בו שהקדי' בלים ואין עליו עדים ולא מסרו עדיין לקהל אמ"ה היו הקדש דודאי הקדישו כיון שכתב לו על המשלה ולא אמרינן שמא כתב להקדיש ונמלך דחזקה הוא שלא להנחם בתבו על המגלה :

ב ס"ת שהוחזק שהיתה של אבותיו אין הצבוי יכולין להחזיק בה שכן הדרך שמשאילין ס"ת לבה ושתהא מונחת שם עד יום פקוד הבעלים אותה וכיון שכך אין שייך בה טענת חזקה כמו שהבאר בריני חזקה בחלק עיר שושן כע"ה :

ג אדם שהיה רגיל במסו מצוה לקנותה כגון גלילה ואירעו אונס או עוני ונתנן הקהל אותה המצוה לאחר ואחר כך העשיר ורצה שיחזרו לו דמצוה אם בשעה שנתנו הקהל המצוה לאת' היה ספק ביד' עולת מה שהיה נתן האתר בכל שנה ולא חפץ בה הרי מחל ונתרצה הוא עם שאר הקהל לתתה לאת' ואיבד זכותו אבל אם כשנתנו' לשני לא היה ספק ביד' הראשון לתת מה שהיה נתן השני ועתה שיש בידו הוא רוצה לחזו' ולזכות בה וליתן מק' שהיה נתן תחלה הרי זה חת' למצוה שלא מחל עליה אלא מתוך אונסו :

ד רחובה של עיר אע"פ שמתפללין בה בתענית אין בה מסוס קדושה מפני שהוא עראי ולא נקבעה לתפלה וכן בתים והצירוח שמתקבצין בהם להתפלל שם באקראי אין בהם שום קדושה :

ה חת' בתים ששוכרין אותן להתפלל בהם אע"פ שקבעו אותם לתפלה כל זמן שכירתה לא הוי אלא כמו עראי ואין בהם כן מסוס קדושה שהרי הנוף אינו קנוי להם והוי' אז למחר וקחנה המשכיר אם לא כשבונה אותה מתחלה לשם כך או שקונה אותה לשם כך לחלוטין :

ו תשמישי מצוה כגון סוכ' ולולב ושפ' וציצי' אין בהם משוס קדוש ויכולין להשתמ' בהן אחר מצוה'ן כמו שנתבאר לעיל סי' כ"א : (וע"ל סי' קנ"ג סעי' ז') תשמישי קדוש' ע"מ' כגון תיק של ספרים ומזוזות ורצועו' של הפליז וארגו שנתהנין בו ס"ת או חומש וכסא שנתהנין עליו ס"ת לפעמ' בלא מפהאילון שתולין לפני הכול יש בהם משוס קדוש וצריך לגנוז אחר מצוה'ן ודוקא תשמישי קדושה כגון שהספר ממש מונח עליו או שנעשה לכבוד כגון מכסה שעושין על הקרשי' של ספרים אבל מכסה שעשוי לשמור אותו המכסה הוי תשמי' שהשמי' וכל כיוצא בזה מותר להשתמ' בו' דאין נקרא ארגו של ס"ת אלא אותו העשוי כמין ארגו שאינו עשוי רק לכבו' התור' אבל ארגו הכנוי בחומ' נעש' ג'כ למחיצ' ולשמיר' ואין זה נקרא תשמי' קדוש' וב' שאם הספרי' מתקלקלו' דלא חלה עליו שם קדוש' פלל אלא מוין לקדושה הוא ומותר ליטול לשאר תשמישי'ן ויילון שתולין אותה לפני הריכל יא דוקא שלה' שהיו לפעמים בפול' אות' ומניח' עליה ס"ת אבל פרוכ' שלנו שלעולם אין פניחין אות' תחת הס"ת לא הוי אלא תשמי' דתשמישי' ואין בו אלא קדוש' בית הבנסת וכ' שבלונסי' שתולין בהן הפירות שאינן אלא תשמי' דהשמי' מ"מ אין לעשו' מהם העצ' שמשמנין בו הקריא' של חוב' הוי' שאין בהם משוס נוי ס"ת ואינן קדושי' כשהם אלא עשויים לצורך אדם לראות שלא ישעו והוי מוריד בקדושתן :

ז משפחת של ס"ת שבלה יכולין לעשות מהם תבריכים למת מצוה שזו היא גניזתן :

ח וס"ת שבלה מניחין אותה בכלי חרס ונונין אות' בקבר כג"ה ומה פניחין נכלו של ת"ח אפילו לא שנה אלא חרס היינו ממש אלבות של משניות וכרייתא דעושין לו תקנה נמס' ט"מ

ולא שימש ת"ח בתלמוד נקיימו אע"פ שנונין אותו :
 ובנמרא :
 אסור לכם משפחת של ס"ת כפי רגלים מפני הכבוד :
 אין עושין מתיבה כסא לס"ת דמיריו מקדושתו אבל מותר לעשות מתיבה גדולה קטנה וכן מותר לעשות פילון גדול וילון קטן או לעשות ממנו כים לס"ת דהוי מעילין בקרש אבל לעשות ממנו כים לחומש אסור :
 הבימה כגון בימה שהיה עושין לפלך לקרות בו בס"ת בפ' המלך אין בו קדושת ארון אלא קדושת כ"ה ונראה דה"ה הבימה שאנו עושין בב"ה שקורין להם אלמירא שאין להן אלא קדושה כ"ה :
 וכל מה שאמרנו בקדושת התשמישי' דוקא בקדושתו אותה סתם אבל אם התנו עליה להשתמ' בו שאר תשמישי' התנאי פועל בהם ומותר להשתמ' בו אפי' תשמישי' של חול לפיכך אין נוהגין עכשו מלהנמי' כמה הנאות דכרכרי קדושה כגון משפחת של ספרים ושלחן שכב' ה ומעילין של ס"ת ואמרי' הטע' דכיון שנהגו כן וא"א ליהדר הוי כלב כ"ד סתנה עליהם מעיקרא כדי שלא יבאו בה' בני אר' ליהי תקלואע' דלא התנו כרהנו דמי' :
 המנדכים ס"ת לב"ה ומניחים הקמפחת ג'כ בב"ה מותר להשתמש בהן לכל ספר וכפר דאמרינן מסתמא לרעת כן הוקדשו אבל אותם המניחין בביתם ואח"כ מקדישי' אותם לב"ה יא' מותר שמתחלה נעשה עד אותו ספר ונשתמש בו לאותו ספר אסור להנמי' בס"ת אחרת שאין משנין אלא לעילויא והכא אין כאן עילוי אע"פ שהוא כיוצא בו ויש מתיחין וכן נוהגין מסוס דאמרינן לב' ד' סתנה עליהם לנהוג כך :
 הנהוגים להניח עשרות ס"ת בראש הקורא כמיום התורה אין מוחין בידם שזה אינו עושה אלא לכבוד הורה אבל המניחים אותה בראש חתנים דעלמא מוחין בידם שזה אינו עושה אלא לכבוד חתן ולא לכבוד ס"ת והעשרה לא נעשה אלא לכבוד ס"ת ובכנון זה אין אומרים לב' ד' סתנה :
 נר של שעיה שנתן הגוי לע' וכיבן הבומר ונתנן או מברן לישראל אע"פ שמתורין להדיוט כבר אמאיסו לגבוה ואסור להדליק בב"ה ומותר שנתן שעוה או נר לב"ה אסור להדליק בב"ה דשמא דעתו לע' ועיין בחלק עשרת זהב סימן קל"ט :

יב עכבר שנמצא בשמן ב"ה אם הוא מאוס אסור להרליק בב"ה משום הקריבה נא לפתחך :

יג נר של ב"ה מותר לקרות לאורו כין בתלמוד וכן בכל צרכיו דהא לנהורא קאמטין לדרבות מאור בב"ה וכמה דנהיר דברי שפי איכא מצוה :

יד אין מדליקין נר של הדיוט מנר של ב"ה והעולם שלא נוהרים בבך אפשר שסומכין ג'כ אלב כ"ד מתנ' עליהם וכן כל כיוצא בזה :

טו בני ברך שקנו ס"ת ונתנן כל אחד חלקו וההנו ביניהן שאם יצא א' מן הברך שהנשארי' יחזירו לו חלקו והוקרר הספרי' ורצה א' מהם לצאת והנבע שיחזירו לו חלקו בס"ת כסת שהיא עכשו שזה אין צריכין ליתן לו אלא מה שנתן מתחלה דמסתמא אמרי' לא היה דעתם כנתני אלא על חלק מבורר באותה שעה ולא שיצטרכו בכל עת לעשות שומא אחרת :
 ולפי טעם זה ל' דאם החלו הספרי' יכולין הציבור הנשארים לומר לו ג'כ איפכא אייתי ראיה לחלק מבורר התנינו ושקול דשמא דעתן היה לשום אותה בכל עת כפי שיהי דהא הס"ת על כל פני' נשארת להם אלא שהוא רוצה להציא חלקו מידם ברמים צריך הוא להביא ראיה דהא דהה תנאם דהמע"ה וכל זמן שאין לו ראיה וזו על התתונה' אסור לעשות משפחת של ס"ת משעמנו מפני שלפעמים בעה הקור אדם כורכס סביב דיו ומחמם בהם אבל הפירות שלפני הארון מותר לעשטנו מבליאם שאין דרך להתחמם בו :

קנה

לילך מבית הכנסת לבה וכו' סעיפים

הם נותנין אותם לנלוים שרי שאין הנלוים קונין מהם לא נ"ל ע"ז ולא תקרוב אלא אוכלין ושותין בהם :

קנז

זמן קביעת סעודה וכו' סעיף אחד :

א וכשיגיע שעה רביעית יקבע סעודתו שהיא זמן סעודה לכל היא ואם הוא תלמיד חכם ועוסק בלימודו ימתין עד שעה שישיה ומשם ואילך לא יאחר עוד דהו כזרק אבן לחמת והני סילי דלא פועים ס"די בצפרא אבל פועים ס"די בצפרא לית לן כה :

קנה הלכות נ"ו לסעודה

• וכו' סעיפים :

א וכשבא לאכול פת כנ"ה ואע"ג דלא נזרו חז"ל שסברין עליו הסוצי' יכול ידיו ואפילו הוא תולין ואפילו אינו יודע להם שום פומאה חכמים נזרו שומאה על ידיו אפי' להולין משום סרד הרומ' כמו שיתבאר בע"ה שהרדים עסקניות הן ונוגעות בכל דבר ושם נגעו בפומאה ולא אדעת' :

אוסמכוה אקרא דבנשילת ידים לבדה יסדרו דכתיב נבי זכ כל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים וגו' ישמא הייקנין דא שטף ידיו במים שהור בתמיה סכילה בעי כלומר סבילה כל נופו בעי הזב לשהירו ומרצינן הכי קאמר קרא כל אשר יגע בו הזב וכן אחר טאינו זב שלא שטף ידיו במים שמא כלומר שניהם פסאים ועל אותו האחר קאי הדיוק דא שטף אותו האחר ידיו במים ור"ל לחולין מהור ואף על גב שזה אוסמכתא בעלמא היא כי הפסוק אתי למילי אהרינא דנבי זב נופא מ"מ כיון שחייבנו חז"ל ואסמכוה אהאי קרא חייבין אנומן דהור' לשמוע להם והעובר עליהם עובר על לאו דלא הסור מכל הדבר אשר ירוך וגומר ונשילה זו נזרו על חולין משום סרד הרומה פירוש שלא יבא לאכול תרומה בידים טמאות על ידי שהם עסקניות ולא ידעו ויבאו לידי חיוב מיתה בידי שמים שהאוכל תרומה טמאה חייב מיתה בידי שמים ואע"ג שאין עכשיו לנו תרומה לא במלה הגזירה משום שיבנה בית המקד' במדרה בימינו ונחזור לארצינו ויהיה לנו תרומה ידע ליהדר כה ולפי שאין רוב התרומה אלא ממיני פת דכתי' ראשית דגנך וגו' ואין דרך לאכול מיני דגן אלא אחר שעושין ממנו פת לא נזרו גם כן נשיל' אלא כשיאכל פת והוא כ"ד שמתחייבין לברך עליו ברכת המוציא שיתבאר לקמן בע"ה בס' קס"ח אבל הפת שאין מברכין עליו המוציא כגון לחמניות דקות או פת רבאית בכסנין ואינו קובע סעודתו עליהם אין צריך נ"ו ואם קבע סעודתו עליהם נראה שישל ידיו מספק שיש מצריכין נשילה להן כשקובע סעודתו עליהם ו"א שאינו צריך לפיכך ישול ידיו ולא יברך עליהם מספק דברכות אינם מעכבות ושם יברך ברכה לבסלה אבל טוב הוא שלא יקבע סעודתו עליהם אלא יאכל כביצה פת נמור מתחלה כדי שישול ידיו ויברך ענ"י ויברך עליו גם ברכת המוציא ואחר כך יאכל את אילו ויצא ידי ספקו :

ב והואיל ומשום פומאה נזרו נ"ו"א שאין צריך נשילה אלא כשרוצה לאכול בכביצה פת מפני שאין פחות מכביצה סקבל מוצאת אוכלין כמו שמבואר במקומו בניני פומאה ו"א דאכל מה שנקרא אכילה נזרו ולא חולקו באכילה והאוכל כות חייב בכל איסורים כגון חלב משום לא תאכל חלב

א ואחר שיצא מ"ה ילך לבית המדרש קודם שיתחיל בעסקיו ואז תפלתו מתקבלת וכתוב ילכו מחיל אל היל יראה אל אלקים כציון וכתוב בתורה ה' אלקים צבאות שמעה הפלתי וגו' וצריך אדם לקבוע עת ללמוד שכשעה שסכניסין אדם לדין שואלין אותו קבעת עתים לתורה ואסמכוה אקרא דהויה אמנות עתך וגו' וקביעות העת הזה צריך שיהא קבוע ותקוע בענין שלא יעכירוהו אפי' אם הוא סבור להרויח הרבה ואפי' אילאו בר הכי הוא שאינו יודע ללמוד בעצמו ילך לבית המדרש וישמע פסוק אחד מן התלמודים או הלכה אחת ואפי' לא ישמע כלום יהיה שטר הליכתו בידו או יקבע לו מקום בבית וילמוד מעט מה שיודע ויכניס בלבו יראה שמים :

ב ומ"מ קודם שילך לבית המדרש יוכל לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו וטוב הוא שירגיל אדם עצמו בו לשמור בריאותו שכן אחז"ל פ"ג מיני חלאים חלוין במרה וכולם פת כמ"ה וקיתון של מים שחרית סבסלתן לפיכך ירגיל אדם עצמו כן כדי שיהיה בריא וזוק לעבודת הברא ית' :

קנו סוד משא ומתן וכו' סעיף אחד :

א ואחר שילמד וילך לעסקיו שאין תורתו מתקיימת אם לא יתפרנס מעסקיו כי יכלה ממנו ויבא לידי עוני ולא יוכל לעסוק בתורה ועוד שיגרום לו עון שהעוני מעביר את האדם על דעת קונו ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי ותולתו קבע שכן מציוו בחסידים הראשונים שעשאו מלאכתן עראי ותורתן קבע וזה הוה נחיקימה בידם כי אין מעצור לה' להושע צרב או במעט וישא ויהן באמונה סוף גם כן הוא מהדברים ששואלין את האדם בתחלת דינו נשאת ונתת באמונ' כדכתיב והיה אמנות עתך וגומר ויודר מלחזכר שם שמים לבסלה שככל מקו' שהזכרת השם מצויה לבסלה עניות מצויה דכתי' כל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברחיקך ומדחזכר' זהם לפצוה נורמת ברכה ש"מ הזכרה לבסלה נורמת אפכא שהיא עניות ועניות כמיתה דכתיב כי פתו כל האנשים ור"ל דתן ואבירים שעדיין היו חיים וקורא אותן מתיס אלא שעשו עניים ויודר מלישבע לבסלה אפי' כאמת שאז"ל אלף עירות היו לו לינאי המלך וכולם נתרבו בטביל שהיו נשבעי' שבועת אמת כלום' שהיו נשבעים לעשוג זה וקיימיהו מפני שהיו יכולין לעשות בלא שבועה אבל לעורר עצמו להזירות לעשות מצוה מותר לישבע ולקיים דכתיב נשבעתי ואקיימה וגו' ויחרר מלהשתתף עם הגוי דשם יתחייב לו הגוי שבוע' וישבע בשם אלקי וחרוי הוא עובר משום לא ישמע על פיך ויש מקילין בזה בזמן הזה משום שאין הגוים בזמן הזה וכפרט בחוצה לארץ עוברי ע"ז וגם אין נשבעין בע"ז ואע"ג שסוכריין לפעמי' השם ע"ז אין כוונת' אלא לעושה שמים וארץ אלא שמהתפין ש"ט ודבר אחר ואין בזה שישום ולפני עור לא תתן מכשל שאין הגוים מזוררי' על השיתוף ולטאת ולחם עמהם בלא שותפות לכ"ע שרי אם אינו יום חגיהם ואשרי מי שאיפשר לו ליהדר מלישא וליתן עמה' ביום אידם שלא למכור להם דבר המתקיי' ושלא לקנות מהם דבר שאינו מתקיים ושלא לקפל מהם דורון ושלא להלותן בלא ריבית ושלא לפורע' ושלא ליפרע מהם מלוה בשטר שבבל אלו אזיל ומודה לע"ז ואפי' כשמקבל ממנו דורון שמתשיבו' ותנן שלשה ימי' לפני אידיהן אסור לטאת ולחם עמהן ואסיקנא ובגולה אין אסור אלא יום אידם לבר פ"א עכשו נהרגין גם בזה היתר וסמכין שהגוים עכשו אינן עובדי ע"ז חזן ועוד שאין אנו יכולין לעמ' בזה טעיק' פרנסתנו מהם ואנו נושאין ונותנין עמה' כל השנה ואי פרשינן מיניהו ביום אידם איכא איבה לכך שרי ואע"ג שאנו מלדין להם מעו'

חבטיל שעש' מחטין או משעורין דהם נגובי דינן כפירות : נטל ידיו לדבר ששיבולו במשקה ואח' פרוצה לאכול לחם אין נטילה זו עולה לו וצריך לחזור ולשפול ידיו ברוך שוו הנטילה לא היתה לנטילה נמורה וכ' ש שאם נטל ידיו סתם ולא היה דעתו לאכול ואח' נמלך לאכול אפילו מיד שצריך לחזור ולשפול ואם גנע באכילתו במקומות המטונפות בגופו יחזור ושפול :

ה' מי שהתא במדבר או במקום סכנה ואין לו מים פטור מנטילת ידים ולא חיובו במקום שאינו יכול :

ז' צריך האדם ליזהר מאד מנטילת ידים שכל המזלזל בגי' חייב נידוי שעובר על דברי חכמי' ויטבנו נחשובא לידי עניות וסימנך על נטילת ידים ר'ת עני' כלומר ע'י הברכה ניצול מן העניות אלא מתברך אבל כשאינו נוטל ואינו מברך נשאר עני ואינו מתברך ועוד שהוא נעקר מן העולם :

ח' שיערו חכמים דמים כרביעית כני לנטילת ידים - מ'ם כל אדם וסיף וישול בשפע והגוסל ידיו במים מלא חפניו נוחנין לו שיבות' מלא חפניו :

ט' ויברך בא' אפ' אקבו עני' ואע' פ שאינו אלא מדרבנן שצורו על זה משום סרך תרומה כדפרישי' מ'ם שייך לו' ע'י הש' קדשנו וצונו כו' שכיון שאנו מקיימים דבריהם מטעם הפסוק שאמ' לא תסור מכל אשר ויהוה ג'ו' הרי כשאנו מקיימין דברי חכמים אנו מקיימים מצותות ית' ותו' אישר קדשנו וצונו כו' וזהו הטעם בכל הברכו' שהם במצות דרבנן שאנו מברכין עליהם' ואע' פ שבכל המצות דינם הוא לברך קודם עשייתן שכן הסבירא נותנת לברך כשיבא לעשות איזה מצוה קודם שהחיל אותה וכן הוא משמעות הברכה שצונו לעשו' כך וכך שהוא לשון עתיד' במצוה זו של נטילת ידים נהגו שלא לברך עד אחר הנטילה משום שלפעמים אין ידים נקיות ואינו יכול לברך קודם לכן נהגו שלעולם אין מברכין עד אח'כ ועוד כיון שמברכין קודם הניגוב היו ג'כ קודם לעשייתן שגם הניגוב הוא מן המצו' טע'י הניגוב הוא מטהר את הידים יפה' (ועיין בסמוך סעיף י'ג) ומהאי טעמא ג'כ תקנו בברכה זו בעל נ' ולא אקבו' ליטול ידים דהכי משמע בלשון על בשעת עשיית מצוה וליטול לעתיד משמע וכיון שאין מברכין קודם הנטילה אין שייך לומר לשון עתיד :

י' וינגבם הישב קודם שיבצע טיש בו מיאוס אם יאכל בימים מטפיהים והאוכל בלא נגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא שכל דבר שיש בו מיאוס נקרא טמא דהתיב ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים טמא' הש' ליהוקאל כשצוה לו לעשו' לו פת במיאוס לאפותו בצפיעי הבקר ובגלילי הארס ברכתיב שם אלמא דבר מיאוס קרי טמא וסי'ס' לדבר לחמ'ם טמא בגמטריא בלא ניגוב ידים :

יג' ולפי טעם זה אפ' המטביל ידיו או הגוסל ידיו בבת אח' וסופך עליהם רביעית מים בבת אחת או ספך רביעית ידים על ידו האחת וכן על חברתה אפ' אסור לאכול בלא נגוב ידים שג'ם מאוסים הם בעודם מטפיהים ויש מתירין לאכול בלא ניגוב כשהמטביל ידיו או נוטלן בבת אחת ונ'ל שהם מפרשים מה שאמרו האוכל בלא ניגוב כאילו אוכל לחם טמא היינו משום המים הראשונים שנגמאו בשפיכתם על הידים כמו שהבארנו בע'ה כריני נטילה אבל לא משו' דמאיסן בעודן מטפיהים הלכך המטביל ידיו או שופך עליהם רביעית בפת אחת שגמרו הידים מיד והמים לא נגמאו מיד' לאכול בלא ניגוב' ומה שרביאו לראייה פסוק דיהוקאל דצפיעי בקר דמשמע דמשום מיאוס אמרו כן אינו אלא אסמכרא בעלמא אנ' משום הנימטריא הביאו פסוק זה ולא משו' מיאוס ואיפשר דס'ל האוכל בידיים מטפיהים אין בו משום מיאוס כלל אבל לפירוש הראשון שפירש שיש בו משום מיאוס והאי אפ' המטביל ידיו או מטהר בבת אחת אסור לאכול בלא ניגוב ידים

חלב וכן בשאר אסורים דכתוב בהו אכילה וכיון דהפזית נקרא אכילה חייב ליטול ידיו אפי' אם אינו רוצה לאכול אלא כזית והדאיל ולא אימתר חלכתא לא כבר ולא כמר לפיכך כשרוצה לאכול בפחות מבביצה ויותר מכזית או כזית כמזון ישול ידיו מספק ולא יברך כרלעיל :

ג' אבל אם אינו רוצה לאכול אלא בפחות מכזית לכ'ע אינו צריך נטילה :

ד' ואע' נ שחייבין לתת תרומה גם מן המשקין כגון יין ושמן דכתב' ראשית דגנך פירותיך ויצהירך מ'ם לא גזרו נטילה על השתייה מפני שאין דרך אסילנו ליינן ושמן אע' פ' משייך ליגע בידין במשקין ששותה אלא שותה אותם ב'כוס ואין נוגע במשקה לפיכך לשתייה אין צריך נטילה אפילו קובע משקין שאין נריכה נטילה :

ה' עצמו לשתייה : ואפילו ידמחת שרצה לשתות בה ולקבל בה הרבוס אינו צריך ליטול אבל הרוצה לאכול דבר ששיבולו במשקה כיון שדרך ליגע במשקה ע'י הטיבול לא שגזרו עליו וצריך ליטול ידיו כשרוצה לאכול דבר ששיבולו במשקה וגזרו על שיבולו כל המשקים המקבילים פוסמאה כגון יין דבש טמן חלב מ'ל דם מים וסי'פנס י'ד טח'ס ד'ם מ'טו' שיבול דיצהר חירוש ואפילו אין נוגע ידיו במקום המשקה אפ'ה גזרו עליו נטילה ששא יגע ולפי זה כיון דמשום נזירת חכמים צריך ליטול ידיו משום סרך תרומה היה צריך לברך עני' כשאוכל דבר ששיבולו במשקה וי'א שלא גזרו זה משום סרך תרומה ומת' שאמרו בגמרא שדבר ששיבולו במשק' צרי' נטילה לא משו' נזירה נטילה דסרך חרומה אמרו כן אלא משום נקיות בידו בעלמא הואיל ורוצה ליגע בידו במשקין ששובל בהם לפי זה לא היה צריך לברך עליה דליכ' הכאפצוה בנטיל' לפיכך הרוצה לאכול דבר ששיבולו במשקה ס'ן השבעה משקין הנזכרין אפ' אינו רוצה לשבול אלא ראש הירק או הפירי ולא יגע במשקה עצמו ישול ידיו בלא ברכה ודוק' באחד מ'ם משקין אלו אבל שאר משקין אינם מקבלי' פוסמאה ואינם צריכין נטילה וגם כו' משקין אילו דווקא בעודו שופח עליו אבל אם שכל בהם הירק או הפירי וחזר ונתנגב ורוצה לאכול אינו צריך נטילה :

ו' וי' הטעם משום שהמשקים פולונים ביותר שמקנלי'טומאה מהיודים שהן סנויות וכפטים ראשונים לעמא דנרים אחרים כדאמרינן בעלמא כל הפוסל את התרומה מעמא מסקין להיות תמלה ופרט' סוף פ'ק דפמחים אפ' משקין של חולין ומה היא פליחתן ממקנלות טומאה שלא נהכ'ר לפיכך החמירו בהם והנריכו לכל דבר שעינולו במשקין כ'י וי'א דאינו מברך על נטילה זו משום דס'ל דאינו נרי' לנטילה זו נזמן הזה דכל עיקר דנטילה זו אינה אלא כדי שלא יחזרו המשקין ויפסלו גופו אחר שנטמאו מהירי' ואכן אין נזהרין מלעמלות ענמינו ומלאכול אוכלי' ומשקים עמאים הילכ' איך אינו נריכין נזמן הזה לאותה נטילה והמנך הרי זה מנך נכה לנטלה לפיכך כדי לנאת ידי שתי' הסכרו' יט' ליעול נלא נרכה דמסק נרכות להקל וע'ל פ' ת'ג סעיף ו' :

ז' על פירות לא גזרו נטילה שאין נוחנין תרומה מן התורה מפירות אפילו מענבים וחתים אלא אחר שעשו מן הענבי' יין ומי חתים שמן התיירש ויצרד כתיב ולא ענבים וחתים לפיכך אמרו ח'ל הגוסל ידיו לפירות הרי זה מגטי הרוח כלום' שטראה שהוא מרקיק במצות במקום שאין צריך מיהו דוקא כשנשפן בתורת חיוב נ'י אבל אם נטלן משום נקיות שהיו ידיו מטונפות או שרוצה שיהיו ידיו נקיות משום הברכה של פירות לית לן בה : כשר צלי אע' פ' שמהל שופח עליו אין צריך נטילה שאין גמולה שעליו נקרא משקה ודינו כפירות :

ח' על פירות לא גזרו נטילה שאין נוחנין תרומה מן התורה מפירות אפילו מענבים וחתים אלא אחר שעשו מן הענבי' יין ומי חתים שמן התיירש ויצרד כתיב ולא ענבים וחתים לפיכך אמרו ח'ל הגוסל ידיו לפירות הרי זה מגטי הרוח כלום' שטראה שהוא מרקיק במצות במקום שאין צריך מיהו דוקא כשנשפן בתורת חיוב נ'י אבל אם נטלן משום נקיות שהיו ידיו מטונפות או שרוצה שיהיו ידיו נקיות משום הברכה של פירות לית לן בה : כשר צלי אע' פ' שמהל שופח עליו אין צריך נטילה שאין גמולה שעליו נקרא משקה ודינו כפירות :

בית מושב נעשו כלי עי' כך ונטולין מרם לידים סנס מתחלה לקבלת מים נעשו אבל שק וקופה אע"פ שתקנו לטבח כלא סמיכה וזפתו בזפת עד שהם מקבלי' משקים אין נטולין מרם לידים לפי שאינן עשיין מתחלה לקבל משקין וה' לטובעו' של לברין אפי' כשתן קטין כ"כ עד שמקבלים מים ואינם זכים מרם מ' אפי' עשיים לקבל מים ואין נטולין מרם ס' עי' הרחק מותרין מפני טעוברי דרכים רגילים לשתות ברם ס'ס והוי נמי עשיין קצת לקבל מים ויש להם תור' כלי בשע' הרהק; ן לא יקבל אדם מים מחפני' בידו וישל ידיו ברם שאין נטולין אלא מן הכלי וה' נטל ידו אחת מן הכלי ושפך ממנה לידו האחרת דאינו כלום דדיוקא' מבלי בעינן ש"כאצ המי' על ידו מן הכלי וד' כתיב בוא בשופך מידו אחת שקבלם מן הכלי על חבירתה שכיון שתחלת נטילה לידו האחרת וה' מן הכלי על דעת לרת על גבי ידו או אכל לקבל מחפני' חבית אפי' בכה' ג' אסור שכבר נתבטל כח הכלי מיד שכאן בחפני הכיור ובידו אחת ג' לא התיר ר"ת אלא שהיה ידו הראשונה שתורה כבר קודם שנטל המים בה מן הכלי כגון ששופך עליה רביעית מים ונגנו כדברי ר"ת בשעת הדהק אבל לכתחלה ודאי יש להחמיר :

ז והואיל והנטילה צריכה כלי צריכין המים לבא על הידים מחוץ הכלי מכת נכרא טבין היו אוהן הטהרה שבאו מן הכלים כגון קידוש ידים ורגלים או הזאת מי חטאת לא היו אלא מכת גבר' הביור לא היה סקלת חמיד אלא היו בו כרזאות וכל כהן שרצה לקדש ידיו וטליו היה פותח לו הברזא ומקדש ועוד דכתיב ביה בהדיא כמנו משמע ולא מהוכו דלא היו כח נכרא ופי' חטאת כתיב בהדיא והוא הטהור על הטמא : (וע' ס'מין ד' סעיף ח') לפיכך תקנו ג' ג' על ידי כח נכרא היילך צינור גדולין מים מן היאור ושופכין בו ונמשכים ממנו המים להשקו' את ההרה אם נתן ידיו תוך הצינור כדי שיקלחן המים עליהן אין זו נטילה דהא לא אתו המים מכח גבר' שכב' פסק כח השופך אבל אם כשים ידיו קרוב למקום השפיכה אף על פי שאינו משים אותה תחת השפיכה ממש עלתה לו הנטילה' טבל זמן שהם קרובים למקום השפיכה עדיין מכת השופך הם באים והוי כח נכרא ואין לומר שאם הטביל ידיו בתוך הצינור הוה שיהיו שהורו' מכת טבילה דאע"פ שנטילת כח נכרא אין באן מ"מ הורה טבילה יש כאן וק"ל שטבילה מטרת בידים' שרדי הם שאובים ושאובים פסולין לטבילה וה' כדולה' ששופך ונוהג המים לתוך הצינור עצמו אכל אם נותן אות' הוץ לצינור וממשיך אוהם לצינור והטביל בו ידיו שהורות דשאובה שרמשיכוה כשההגם כדולה ונותן לתוך הצינור עצמו אם הדלי נקוב מאחוריו בכונס משקה וכעוד ששופך הדולה דרך פיו לצינור מקלת הדלי מאחוריו ליאור מטביל בואה הידים והם שהורות דחשב ליה כאלו הטבילה באור עצמו דנצוק זה מחבר הכלי ליאור וחשיבי מים שבצינור' מחוברים למימי היאור אע"פ דנצו' כזה לא חשיב חיבור לענין טבילה כל גופו גבי נטי' עי' טבילה כזו הקילו ויש חולקין והומרי' אף ידו ג' לא היו ניצוק כזה חיבור כמו בטבילה גופו : ח' י'א שלא הקפידו גבי נ"ר ק אכלי דומיא דמקדש מן הכיור או מי חטאת אבל כח נכרא לא כעינן גבי נ"ר ולפי דבריהם אם הכניס ידו תוך הכלי של מים ושפסף בתן ידיו הי' נטילה כיון שמכת כלי באו ובשעת הרחק יכול לסמך עליה' וכן בדיעבד כגון מי שנטל ידיו תוך הכלי ובירך על ג' טוב הוא שיחמיר ויטול פעם אחרת בתוך הכלי אבל לא יברך מי כבר יצא ידי נטילה לדעת ה"א והוי ברכתו לבטלה . ודיוקא' בכלי שהא בתלוש נקרא כלי אבל כלי המחובר לקרקע אינו כלי ואם שפסף ידיו בולכ' ע' לא עלתה לו נטילה וטבילה ג' לא הוה דהא שאובים הם לפיכך אין ליטול ידיו מאותן אבנים הקבועים בכותל ועשת להם בית קיבור ופראו' לאחז' שנקב' בכותל

ידיים ומשן' מיאוס ואע"פ שזה שאמר המטביל ידיו אינו צריך לנגב הוא ברייתא יש לומר דס"ל הליה הלכתא סהך ברייתא א"א כרבי אבהו שאמר לאכול בלא נ"גוב משו' מיאוס א' נ"ל שהוא מפרש הך ברייתא דתניא שהמטביל ידיו אינו צריך לנגב במשפחת אבל מ"ס אסור לאכול עד שיתנגבו היטב מאליהם וכשיתנגבו מאליהן מירא מזהר לאכול כיון שלא היו כאן מים טמאים לאפיקי הנוטל ידיו כדניס' שהיו כאן מים טמאים אפילו המתן עד שנתנגבו ידיו מאליהן אסור לאכול כיון שהמים הטמא' עודן עליהם אלא שנתנגבו דס"ל דלעולם צריך לקחם במשפחת כדי שיתקנחו המים טמאים וזה שאמרנו בגמרא טעמא דהאכל בלא נ"גוב משום מיאוס ר"ל אפי' הטביל הידים או שפך עליהם רביעית מים בבת אח' אסור בלא נ"גוב משום מיאוס כן ג' ל' לקדש הברייתא לפי דברי אלו המפרשים אפירטו משום מיאוס ועל ס' ד' סעיף א' ה' :

קנט באיזה כלי נטולין ומצד איבוא המים וכו' ד' סעיפים :

א אין נטולין לידים אלא מבלי דרבי אשמו רבנן דטהרה צריכה לחיות מן הכלי דכתיב גבי פרת חטאת מים חיים אל כליזכנ קידוש ידים ורגלים במקדש היו מן הביור . אבל דבשידו כל הכלים לנטילה הזכרי אבנים הן כלי נללים וכלי ארמה אע"פ דאילו אינן נקראים כלים לגבי קבלת שומאה הכשירוהו לנטילה דמ"ס כלים מתקריין וכ"ט שא"כ כלים ששברים וצריך שיהא כחזיק רביעית דהכי קבלו חז"ל בכמה דינים שהם דאורייתא במשקים שאינם פחות מרביעית לכך שיערו חכמים דכפחות מרביעית אי אפשר לטהר הידים' זאם ניקב הכלי בכונס משק' והוא שאם ישימו אותו על המטקין יבטלו בחיוב דרך הנקב והוא גדול מנקב שהמטקין שבתוך הכלי יוצאין בו או פקע ממנו הנה הורה כלי מפני שעכשו אינו וזהו אדול' דנקב כזה מפנה דאוי לתשמי' כלי ואין נטולין את הכלי מידו טומאתו משום ממנו לידים ואפי' הוא מחזיק דכענין לזו מתוקת כלי : רביעית מן הנקב וימטה :

ב וה"ס שנוטל מן הכלי דרך פיו ולמעלה דמה שמהנקב ולמעלה אינו חשוב כלי ונמצא שאין המים באים עי' ידו שרבי אכל אם נוטל דרך הנקב שרי כיון שמחזיק רביעית ממנו ולמטה :

ג כלי אף על פי שהוא מחזיק רביעית אם אינו מחזיק איתו הרביעית אלא עי' סמיכ' כשסומכין איתו וכשאין סומכין אותו יטפנו המים מן הכלי ואין נשאין בו כדי רביעית אינו כלי הלכך מנופת חביות שהיא חדה ואינה מקבלת רביעית בלא מסומכת אין נטולין ממנו לידים ואם היא רחבה מלמטה עד שמקבלת רביעית בשדה' יושבת בלא מסומכת נטולין ממנה : ד ודוק' מנופת חביות שמתחלה לא נעשית לקבלת משקין אלא לכסות בתן פי החבית לפיכך אף על פי שמחזיק רביעית אינה נקראת כלי לנטילה עד שתקנום שוכלו לשתת בלא סמיכ' ולקבל רביעית אבל כלי שתחלת הקונה כך שאינו יכול לעמוד בלא סמיכה ואין משתמשין בו אלא עי' סמיכה חשיב לפיר כלי ליטול ממנו את הידים אם הוא מחזיק רביעית כשסומכין אותו אע"פ שאינו מחזיק רביעית כשאין סומכין אותו ולפיכך כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו צר למעלה ובשמיני' אדם מצבעו עליו מחזיק את המים שבהוכו ואינם יוצאין וסיד כשמשירו המים יוצאין מותרין ליטול ממנו אע"פ שאינו מחזיק כלום כיון שעשוי לקבלה כענין זה וזה עיקר שמיש נקרא כלי וכ"ט כלי שיש בו ברזא למטה שמתחילה נעשה לכך שמוחר :

ה' חמת ובפיסה והם שני נוחות של עור שתקנו ועשה להם

בכחל אבל אם היה כלי בתלוש ואח"כ חכרם לכחל ועשה בו כרוא כשר לנשילה :

ח הבית שיש בה מים מניחה על כרכיו ומטה ונוטל ממנה לידים והשיתו היו שפיר כח נברא היה מופה על צדה והמים מקלחי ממנה או ששומדת ודמים ויצאין דרך נקב שבת ונתן ידיו שם ונטל לא היו נשילה אבל אם היה כרוא כנקב והסירו וקבל חמים על ידיו הרי כח נברא דמכחו מקלחין אבל צריך להחזירו ולהסירו ככל שפרכה ושפרכה :

אם השתה חבית מלאה מים והלך ליה והחבית מקלחה מים סכת השייתו זו גרוטל ידיו ממנה אפי' כל היום עלתה לו הנשילה דהא מכח נברא הם מקלחין כל היום / ואע"ל דלעיל בסעיף ט' נבי כרוא אמרינן שצריך החזרה הברוא לחזור ולהסירו ככל שצרכה ושפרכה וא"כ הכא נ"ל למה אינו צריך לזקוף החבית ולהסירו ככל שפרכה ושפרכה אינת קושיא דשאני גבי כרוא שהמים נחין במקומן ובהסרת הברוא אינו מנענע המים ממקומן אלא שעי' הסרת הברוא הן מקלחין מאליהן לפיכך לא חשיב כח נברא אלא מה שמקלחי בכח הראשון שהסרת הברוא ולכך צריך להחזירו ולהסירו ככל שפרכה ושפרכה אבל הכא גבי השיית החבית כל המים שבחבית מתנענעין לצאת מבתו ע"י השייתו לפיכך כל זמן שהמים מקלחין מכח הנשייה הראשונה חשיב הכל כחו והיו כח נברא אפילו כל היום ולא דמי לנותן ידיו הוך הצינור שטופך בהן הדולה דאמרי לעיל דלא עלתה לו נשילה דהתם כבר פסק כה הדולה כיון שיצאו מן הדלי והמים מקלחי' בצינור מאליהן אבל הכא עדיין הם מקלחין סתוך אותו הכלי שהשה הראשון והוא מניח ידיו תחת אותו הקלוח קרי שפיר כח רגושה החבית הראשון :

א הכל כשרים ליתן מים על הידים אפי' חש' דמולין כח נברא הם :

יב וקוף יא כיון שדרכו בכך לשרת לבני אדם בעניינים כאלה הרי כחו כח נברא ומותר ליטול מפניו ויש פוסלן מים לדחמיר ולא עוד אלא אפי' הקטן שהוא פחות מ' שנים יא שדינו כקוף שאין בו דעת כלל ואין נוטלין ממנו לידים ; דלכתחלה בעינין שכיחון הנוטל לנשיל המכשר וכוונתו חד מנייהו מיהא בעינין לאכילה ואם כיון רגושה ולא הואיל ונעלה זו משום ספק כיון הנוטל מעיל נ"כ ; תרומה היא כמו שכתבנו לפנינו ס' קנ"ח סעיף א' הנריכוכה כוונה קנת כתרומה ; זחרש ושוטה יש להם כוונה מה והוא הדין קטן שהוא יותר מכח שש אבל פחות משש וכ"ש קוף אינן יודעין מאומה ויש להחמיר / נוי ונדה אע"פ ששם עצמם שמאים וכריב והזהר השתור על השמא משמע שהמוה הוא שהור מ"מ בני הקילו ומותר ליטול מהם לידים וכ"ש עכשו שכל המים שלנו אע"פ שנשמאו נוטלין מהם שאי אפשר לנו בע"א :

יד וכיון שנשילה מועיל לידים כ"ש שבילה דהא שבילה מהני אפי' לכל גופו לפיכך המטביל ידיו במי מעיין אפי' אין בו מ' סאה עלתה לו שבילה במקום נשילה וכלבד שיהו ידיו מתכסין בהם כבת אתה ודווקא במעיין אין צריך מ' סאה דאפי' כנשילה כל גופו ושבילה דאורייתא אימא מ' ד שאין צריכין במעיין מ' סאה ויליף לה מקרא ואע"פ שיש חולקין ה"מ במטביל דאורייתא אבל במקום נ"י שהיא דרבנן כ"ע מדוד שאין צריך מ' סאה במעיין דברבנן אול' לקולא אבל במקוה והם מים נקווים לבור מן הגשמים או נמשכו לשם צורך מ' סאה לידים כמו לכל גופו וי"א שגם במקוה סני כשמטבין ידיו בבת ארץ ואין צריך מ' סאה שלא נאמר שיעור דמ' סאה אלא כדי שכתו כל הגוף בבת אחת וכידי' אין צריכין כל כך ומ"מ יש להחמיר ; נז וכמי נשמים בזמן שהם זוחלין ואינן עומדים מקווים אף ע"פ שיש בהן מ' סאה יש להסתפק אם עלתה בהן שבילה ידיו דכיון דלשבילה אין מעלתן זוחלין דלא התירה

החורה בזוחלין אלא מעיין נ"ל דה"ה לידים אינם מועילין צו נימא נס הקילו בזה לענין ידים שדם דרבנן ולכתחילה יש להחמיר ובדיעבד עלתה סבילה וחזור ונוטל בלא ברכה ; מן ובמ' סאה מים שאובין שבקרקע לדרם בס' אין מטבילין בהן את הידי' כיון שפסולין לטבילה כל גופו ולהראב"ד מטבילין בהם הידים דמ"ל כיון שהקילו בהן לבעלי קרוין לטבול בהן הותרו נ"כ לידיו / ובשאוובין מ' סאה שהמשיכה בולה אפי' הרמב"ם מודה שמטבילין בהן הידים משם דאימא מ' דאפילו לכל גופו מועילין הארבעים סאה שהמשיכו אלא שאין נותנין כן ככל גופו אבל פודים אוליגין לקולא ;

יז ההולך על הנדה ואין ביזו כלי ליטול לא יטול מים ביזו אחת לחן בה על ידו השנית שאין כאן לא טבילה ולא נשילה אלא יטבול שתי ידיו ;

יח ידו אחת כנשילה וידו אחת בטבילה ידיו שהרות ; יט המטביל ידיו אין צריך לטבול שתי פעמים כמו שהוא הדין כנשילה כמו שכתבנו בס' מ"ק ס"ב בעה כי דיו בפעם אחת ולא להגביה ידיו ואין צריך נינוב במטפח' כי מיד שהטבילה פעם אחת גמרה ולא נשמאו המים הנשארים על הידים וכבר כתבתי לעיל דאע"ג שאין צריך נינוב במטפחת מ"מ לא יאכל בהם לרש"י עד שנתגבנו מאליהן משו' מיאוס ; ד ולענין ברכה יא שאין מברכין על נשיל ידים שאין לטון נשילה אלא כשנוטל מן הכלי דמקרי נשילה כדכתבתי למעלה אלא יברך על טבילת ידים או על שטיפת ידים ; וי"א דאפילו ועיקר הנזירה לא היתה אלא ליטול וטבילה ולפינו מקרי דשעיל דאם לכל גופו מועיל לידיו לא כ"ש לכך אפי' כשטבול ידיו יברך עכ"ל דמנייהו קאתי ת"ל דבידו אחת כנשילה וידו אח' בטבילה לבע' מברכין עכ"ל כיון דמ"מ אחת היתה כנשילה נ"ל ;

קס אינן מים כשרים או פסולין וכו' מן סעיפים

א וצרי' שיהא במים מראה מים דומיא דקידוש ידים והנליים דכתב' בזה מים ירירה ונתת שם כים להחזיר הצו אהרן ובניו ממנו ונ"ל בבאם אל אהל מועד ורחצו מים והאי מים ב' יתרו' הוא דרשוהו שיהיו מים בצורתן שלא נשתנו כלל לפיכך אם נשקנה פראיות בין הנה מחמת עצמן בין מחמת דבר וע"ל ס' ק"ט סעיף א' שנתבאר אחר שנפל לתוכן בין מחמת פס דדומיא דקידוש ידים ונ"ל מקומן פסולין ; מן כניור נעיגין ;

ב ואם נעשה בהן מלאכה הוי נמי כמנשינו צורתן שאי אפשר שלא ישתנו ע"י המלאכה ופסולין / לפיכך אם עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו אפילו נתכווין לשרות בכלי זה ונפל לשני פסולין דשרייה הוי מלאכה וכן אם ציגן בהן יין (חטיב כנעמת נהן מלאכה) או הדיח בהן כלים פסולים ואם היו הכלים מדחיים כבר או חדשים כשרים דהא לא נעשה בהם כלום כיון שהכלים חדשים או מדחיים ואין צריכין הדחה ואם השכיל בהם קנתתו הגלוסקא פסולין דהוי כמי שרה בהן פתו אבל אם שכל ידיו במי' ופתו פני הגלוסקא או שחפץ מהם בחפניו המים הנשארים לא נעשה בהן מלאכה וגם אינן נמאסין במה שנגע בהן בידיו וכשרים לנ"י והה"א אם הנתרנס הדיח מהן ידיו מן הנה דבצק הדבבך בידיו שכשרים ונס אינם נמאסים מפתיח ע"י דהטבולת ידיו בהן אינו נקרא מן הנה כי כן נשנו מלאכה וכלבד שלא נשתנו מראיתן ; כשוכנין על ידיו להקח וו ;

ג ומים שלפני הנפת אע"פ שלא נשתנה מראיתן פסולין מפני שידוע שנעשית בהן מלאכה דהיינו שכיבה בהן הגבול ושלפני הספר אם נשתנה מראיתן פסולין ואם לאו כשרי' דמספיק' לא פסלינן להו כמו נבי נפת שחוקה ודאי עשת בהן

לפני התכלית הלכות גמי לסעודה

פושליו מהם לידים ובשעת הדחק ו'א' שכל מי פירז קלויים
 פים ונשולץ מהם לידים בשעת הדחק וכ'ש שבר או רבש
 הפושליו במים כמו שעושים במדינות הללד שיעקרו פים
 שנושלו מהם לידים , ו'א' שנס חזין נקרא מי פירזה ונושולין
 פמנו לידים כיון נחז' לוחז מיס כיון לא טען להובו מיס אלא
 שאסור לעשו' כן לתחלה כדי שלא יהא צמולול ברובד הטוב
 שנשתנה לעלו' עד שקובע ברכה לעצמו . אבל כדעבר או
 בשעת הדחק שפיר דמי ו'א' דחוקא כיון לבן שטמאז כמראה
 מיס אבל ארום לא דלא עדיף סמי' שנשתנו מראיתן שפושליו ;
 יב מי שלא נטל ידיו ונעז כמים לא נפסלו אותן ; המים
 לנטילה ולא מקו' מיס טמאים אבל מיס שנשפכו על
 הידים כהור' נטילה אותן המים נטמאו מן הידים שדרי הידים
 בכר נטהרו ונכנסה טומאתן לתוך המים ואסור לחזור ולרחוץ
 ידיו מאותן המים :

ג' וזה תיקון חכמים הוא
 טבל מים שהם פחות' על' טימן ד' סעוף ו' זכמי קס'
 מרפיע' אין משהרין את היד' כענין' ;
 רק צריך רביעית לאחד' ואפילו אינו רוצה ליטול אלא יד אחת כנוח שנשל כבר ידו
 האחת ונגב אחרו ורוצה עכשו ליטול האחרת אינה משהרת
 בפוזת מרביעית מהו אם יש בהן רביעית יכולין ליטול מהם
 אפי' שנים שכאלו ליטול בא' אפי' אינם נמשלך בבת אחת אלא
 זה אחר זה ולא יגיע לאחתין רביעית אפי' ידיו שהורוה ובלבד
 שלא יפסיק הקלוח בין זה לזה דחוי כל הניצוק מתחלה ועד
 סוף' מחובר בקלוח אחד והיו כאלו היה רביעית לכל אחד והוא
 קל שהקילו חכמים בנטילה . כיצד היה דביעית מיס בכלי
 דפושט אחד ידו ואחר יצק על ידו ובא שני ופושט ידיו למטה
 פמנו סמוך ליד הראשון והקלוח יורד על ידו של ראשון ולידו
 של שני שלמטה פמנו בבת אחת ידו שניהם שהורוה אע"פ
 שפיהן שיעור רביעית כשהם מניעים לידיו של שני כשיעור
 אותן המים הנשארים על ידו של ראשון אפי' ידו שניהם
 שהורוה מפני' שהם כאים משירי שהרה ועל דרך זה נושולין
 מחצי לוג שהורו' רביעית לנ' ולד' ולא ליותר אבל מילוג שלם
 כיון שהמים הם מרובים מתחלה נושולין מהם אפילו כמה בני
 אדם כל זמן שמספיקים המים לשפוך כל אחד על ידו נ' פעמי'
 ידו כתידין אפי' משנוטל זה אחר זה האויל ומשעה שהתחיל
 הראשון ליטול מהם היה בהן שיעור עולין נס לשני מפני
 שבאים משירי שהרה / והיה שכולין השנים או הג' והד' וה'
 להניח ידיהם זה באד זה או ועל נב זה וליטול' כאחד ולא
 נאמר כי המים היוורדים מיהם העליונים הם משקין פמאין
 לפי שהם מיס ראשונים והיודים אשר תחתיהן לא יטהרו במים
 ההם כיון שהיא שטא לפי שהם כולם במדנת יד אחת אע"פ
 חושבים אותם ובלבד שהיו ידיהם כענין שיעור המים לכל
 אחד ואחד ולא תהיה אחת חוצצת על חברתה :

ד' וצריך שידיה רביעית מכונס ככלי א' שאם נטל מתחלה
 הכלי שלא היה בו אלא שמינית וחזר ונטל אה"כ עוד
 משמינית אע"פ שהם יחד דביעית אין מצטרפין ויודיו שטמאו
 כמו שהיו בתחלה :

ה' דביעית שאמרו אין חילוק בין ידו של נחל לידיו של
 קטן נטלו שני בני אדם זה ידו אחת וזה ידו אחת ואה"כ
 חזר א' מהם או שניהם ונטל ידו השנית הרי אלו בג' א"כ
 בני אדם כיון שלא נטלו מתחלה שתי ידיהם כאחד ולפיכך
 היה בכלי תהלה חצי לוג ידיהם שהורו' שחרי אמרו מתני'
 לוג לנ' או לד' ואם לא היו מתחלה חצי לוג בכלי אין ידהם
 השניות שהורוה שאין נושולין בפחות מחצי לוג אחר משני
 בני אדם וכאן השתי ידים שנשלו בתהלה מכל א' יד אחת ודי
 הם כ' בני אדם מיהן אפילו אם לא היה מתחלה חצי לוג רק
 שידיה יחד רביעית וכנטל הראשון יד אחת שטמאו בכלי
 חזר

שהן מלאכה אף על פי שלא ראינו מה שאין חזקה ככ בסעור
 שעתה בהן מלאכה והיו ספק דרבנן ולקולא :

ד' מיס ששתו מהם דתרנגול' השאר עופותיו סוף חזון סוף חזון
 או שלקק מהם חלב זכנ שאר בהמה וחיה הדומים לו
 בשתייתן יש מי שפוסל שדרכן של אויל לקלוט המים בפיהם
 לשותות ואינן שותות הכל וחרזין ונושולין מיס מפיהם לאילו
 המים הנשארים ופושלין אותן שהמים שהיו בפיהם והו' כמו
 נעשה בהן מלאכה כדאשכחן גברי' הטאת שנפסלוין בשתי'
 יסברי דה' לנטילה חזון מן חזונה מפני' שהיא מתצנצ' ויש
 מבטיון אפי' באוילי' שפוסל למים מפיהם היו דבר מועט
 קצבר נתבלשזכרשים לנטילה יודים דלא מחמירין כלי האי
 לנטילה עמו נבי מי הטאת כ'ש טאם שחו מהם שאר בהמה
 וחיה שאין המים שקולטין וחדוין ונושולין שהנשארי' כשרים ;
 ה' אין המים נפסלוין במלאכה כענין מחיברים בקרק' כנוח
 מקוה או במעין אלא דחוק' אם נעשה בהן מלאכה אחד
 שנשטמו פעם אחת שהיו בתלדש בין שהם עכשו בכלי בין
 שהם בקרקע בשעה שנעשה בהן מלאכה כיון שכבר היו
 מלושין . מיס פגולק האידנא לא חיישינן לה אפילו לשתיה
 קו' שבשרים לנטילה :

ז' המי האור נושולין מהם לידים שלא נשתנו צורתן כזה
 אפי' הן חמין שהיו פולות בהן :

ז' אבל המי שבריא במקומו יכול להשכיל מהן את הידים
 דמיס טפ טבילה עליהו ככל מעינות ומקואות אבל
 ליטול מהם הכלים פסולים מפני שהם מרים ואינן ראויין אפי'
 לשתית כלב ואין טפ מיס עליה הואיל ואינם ראויין לשתיה
 דמהם מיס לשתיהן קאי ואם המשך אותן בארץ דרך חרין
 חזון למקומו והפסיקו מן המעיין הנוכח חס' אם יש בהן שיעור
 מקוה מסבילין בהן הידי' כמו בשאר מקוה ואם אין בהן שיעור
 מקוה אין נושולין בהן והאויל ופופסקין הם מן המעיין גוה'
 בהן אטו כלי וואם חרין זה שאין בו שיעור מקו' מיסו מחוברין
 למי המעיין הנוכח חס' יש פושליו דל' נס' באלו גוה' שטמאו
 כלי ויש משירין שאע"פ שאין במים שבתחילת שיעור מקוה
 מסבילין מהו והאויל והחז'ים למעיין חס' דה' כענין ע' צמ' ;

ח' ברא בחמל טביר' שהם מרים ואינן ראויין לשתיה כלב
 כמו שכתבנו אבל אם יצאו מים חמין הנובעים שהם
 ראויין לשתיה חלב דינא בשאר מיס :

ט' לא תיקון רבנן אלא במים הראויין לשתיה בהמה לפיכך
 מיס מלוחים או סרוחים או מרים שאין חלב יכול
 לשתות מהן אע"פ שהיו צלולין פסולין לנ' אע"פ של טבילה
 עוקה הם כשרים ואפילו לטבול בהן את היודים דהתם נמי
 במעיין ומקוה תלה דחמנא ואילו נס' הם מי מעיין ומקוה
 מתקריין אבל לנ' לא הכשרו' דמיא דמי כיור ואם הן עכוזין
 מחס' השיט שנחערב בהן אם הם ערוזין דקים שהכלב יכול
 לשתות מהם כשרים בין לנ' בין למקוה כשאר מיס שעריין
 שם מיס עליהם ואם אין חלב יכול לשתות מהן פסולין לטניה'
 שאין אלו נקראו מיס אלא שיט דק :

י' כל ספק בשהר' ידים שהור' לבספיקא דרבנן אזלינן לקולא
 לפיכך מי שיט לו ספק אם נעשה בהן מלאכה אם לאו או
 שיט לו ספק אם יש בהן שיעור אם לאו או אם הם שהורים או
 טמאים או שספק לו אם נטל ידיו אם לאו שהור' ויש מי שאמר'
 שאע"פ שמריב' אין צריך לחזור וליטול מ' אם יש לו מיס
 אימיה' לו קום וטול יודך מספק בלא ברכה כדי שלא תבא
 לדי עניות :

יא' עוללות המים הרי הוא כמים לפיכך השל' והבדד
 והכפור והגליה והמלח אם ריסקן עד שנעש מיס נושולין
 מהם לידים ושבולין בהם טבילה הנוף אם יש בהן כשיעור ;
 (ועל' ס' סעוף ו' י' ו' י') וכן דברים שתהלה כריית'
 המים כנוח יכחשין אדומים שריסקן או צמ' דג הנ' מיה'

א העושה צרכיו ורצה לאכול מיד יטול כ"פ על הראשונה
מברך אשר יצר ועל השגיה מברך עני אבל אין לומר
נטילה אחת תעלה לכאן ולכאן והיאך יעשה עם הברכה
אם יברך תחלה אשר יצר ואח"כ עני' הוי אשר יצר הפסק בין
הנטילה ובין ברכת עני' שצריך לברך בשירצה לאכול ואם
יברך תחלה עני' ואח"כ אשר יצר הוי ברכ' אשר יצר הפסק בין
ברכת נ"י ובין ברכת המצוי' שצריך שלא להפסיק בנתיים כלל
שכתבנו לפעלה לפיכך צריך שתי נטילות לכל ברכה נטילה
אחת והיא אי אפשר לו לברך ברכת אשר יצר בלא נטילה שאין
ידיו נקיות ויש עושה כמו פשרה דלעולם סני בנטילה אחת
זהו כי קעביר מיד ששפך מים על ידו פעם אחת ומשפספס זה
כזו דרי דרי ידיו נקיות ויכול

לברך מיד אשר יצר והענין
נ"י של אבילה עדיין אין הידי'
שהחיות עד שיטפוך עליהם
מים שניים למחר את המים
הראשונים וינגב אותם ואז
בשעת נגיבו יברך עני' והרי
נטילה זו עולה לו לשניהם
ואין באן טום הפסק לאחת
מן הברכות שכל אחת במקום
נאמרה

ב כשהמטיבים הם רבים מדרך המוסר הוא שהגדול יטול
ידיו תחלה אלא יקצת גדולים נגבו בעצמם ליטול
באחרונה מפני שאין הרגים להפסיק או לדבר בין ברכת נ"י
לברכת המצוי' כמו שכתבאר בסמך שאחר זה :

קסו דין הפסקה בין בציעה לנטילה וכו' ס' א'

א וינגב ידיו והטב ויברך ברכ' המצוי' וא' שיברך מיד ולא
יפסיק ולא ידבר בנתיים ועל כ"פ קט"ו סעיף א' וס' ה' ע"ה
סעיף א' ויא' כיון שהטולחן לפניו ודעתו לאכול אין צריך
ליזרזר בהפסקה שאין זה היסח הדעת כיון שהשלחן לפניו
היה' דתקף לנטילה ברכה מוקמינן במים אחרונים אבל טוב
ליזרזר גם בראשונים שכן קבלו חז"ל רתוכף ברכה לנטילות
ידים אינו נזוק בכל אותה סעודה ושיערו הכמים דכדי הולך
כ"ב אמת הוי הפסק והיכח הדעת :

קסז מקום ומזמן הבעיעה ומי בוצע וכו' ב' סעי'

א ואחר שנשל ידיו יברך ברכת המצוי' על דבר הנק' לחם
כמו שכתבאר בע"ה שקובע ברכה לעצמו ואסמכוה אק"ו
מקרא הכשהוא טבע מברך שנ' ואכלת ושבעת וסרכת כשהוא
רעב וצריך לאכול והקב"ה מזמנהו לידו שיש לו לאכול לפקח
נפשו לא כ"ש ואם יש לו פת שלם מצה הוא שיבצע על פת
שלם כדי שיברך את השי' על פת שלם שנתן לו שהוא דרך
כבוד ושבת לו ית' ויבצע
הג"ה
מקום שנאפה יפה ונתקשה
היטב באפייה שהוא טובחר
שבפת וחורבין חתך המצוי'
חתך אתה המקיף שני צדדי
הפת והחתון והעליות כדי
שתרא פירות הברכה מסמך'
מבחר שבפת :

וקודם שיברך יתרוץ מעט תוך הפת ולא יברל הפרוסה רק
ויחנה מתובר באופן שאם יאמה בפרוסת להגביה הפת יעלה
שאר הכבר עמו ראל"כ חשיב בפרוס והתוך ואינונישלם ואח"כ
יברך והאד סיום הברכה יפירונה כדי שתעלה רברכת בעוד
שהפת שלם ובל זה משום מעלת הברכה שתהיה על השלימת
יא א 8 11 שוא

ראשונים שעל הד' ולא המים שעל הצרור והקיסם ואתם
המים חוזרין ומטמאין הד' וגם בזה אם שופך רביעית מים
כאחת על ידיו אין צריך ליזרזר בכך :

מי שיש לו מטה בידו ורטייה עליה די לו כמה שיטול
שאר הד' שלא במקום הרטייה ואע"ג דאמרינן אין נ"י
לחצאינן המ' כשנוטל חצי היד ואח"כ חצי יד האחר אבל
הכא שאינו יכול ליטול חצי השני לא הוי נטילה לחצאינן אלא
נטילה שליש' ודומה למי שנקטעו אצבעותיו נוטל שאר היד
אמנם צריך ליזרזר שלא יגיעו המים ב"שייה שלא יחזרו המים
שעל הרטייה ויטמאו היד או ישפוך רביעית מים כאחד על
היד שאין לא נטמאו המים ; מים של נ"י שקודם האביל נטלתי
בין על גבי כלי בין על גבי קרקע ואין בהם משום סכנה כמו
במים אחרונים שלא נזרו עליהם אלא משום שומאה :

קסח דין מי שאין לו מים וכו' סעיפים :

א אסור לאכול בלא נטילה אפי' אם רצה לברך ידיו בספה
או רוצה לאכול בכף שאינו נוגע בפת אפי' אסור כד"א
בשש מים לפניו ברחוק ד' מילין או לאחריו מיל שאם יש לפניו
מים בתוך ד' מילין לא יאכל עד שיגיע למים ויטול ידיו וכן
אם יש מים לאחריו בתוך
הג"ה
דכיון דמילין לא נעו נ"י אלא
משום מרד שומאכ כמו שכתבנו
לעיל מימן קלא סעיף א' לא
נזרו נכ עפי מנתקומה מהכי
התירו מפה לזכול תרומה
דקבנה' זרונים הסולא נגשי ;
או שאוכל ע"י כף :

ב לא נזרו נטילה אלא על האוכל עצמו אבל המאכיל את
חבירו לא נזרו עליו נטילה דלא שייך לגזור משום סרד
תרומה דטילתא דלא שכיחא הוא וטילתא דלא שכיחא לא נזרו
בה רבנן לפיכך המאכיל את חבירו אינו צריך ליטול והאוכל
צריך ליטול אע"פ שאחר נותן לתוך פיו או אוכל ע"י כף והוא
אינו נוגע במאכל לא פלוג רבנן באוכל המאכיל אסור להאכיל
למי שלא נטל ידיו משום לפני עור לא התן מכשול :

קסח שגול להתנות על הנטילה וכו' ב' סעי'

א הנוטל ידיו בשחתי' ורצה להתנות שע' נטילה זו יהיה
ידיו לכל היום גם לכשירצה לאכול לא יחזור ויטול הרש'
בידו אפי' שלא בשע' הדחק ובלבד שלא יסיח רעתו מהם ולא
ישנפם מיהו אם יהיו מים מצויין לו בעת האכילה שיהחזור
ויטול ידיו בלא ברכה רק לחתום בעלמא ודוק' כשנוטל בשע'
צאינו רוצה לאכול מיד רומיא דנטילה שחית מהני ליה תנאי
לכשיכא זמן אכילה אבל אם נוטל לצורך האכילה בשעה ק
שרוצה לאכול ורצה להתנות שתועיל לו נטילה זו לכל היום
אפי' לאביל אחר אין מועיל לו התנאי דמה שייך להתנות כיון
שהוא נוטל עליו ליטול עבשיו לאכילה זו ואפי' אם אינו רוצה
להתנות על אכילה אחרת אלא על אכילה זו עצמ' כגון שנוטל
ידיו לאכול ופתגה שיעשה דבר אחר קודם שיאכל לא יעשה
כן דמאחר צנוטל ידיו לאכול יש לו לאכול מיד ולא יסיח
דעתו בנתיים :

ב ואח' שנוטל ידיו לא יגע בשוק וירד ושאר מקומי' המכוס'
שכאדם ולא יחבך בראשו וכיוצא בו בכל מקום המשונוף
בנופו שיש בו מלמולי דעה ואם נגע באלו המקומי' צרי' לחזור
וליטול ידיו ולברך עליה ואפי' עומד בתוך הסעוד ונזכר שנגע
במקומות הללו יפסקו באכילה ויטול ידיו ויברך עליהם :

קסח העושה צרכיו ורצה לאכול וכו' ב' סעי'

לבוש התבלת

הלכות נטי

שהוא דרך כבוד משום הקריבהו נא לפתחך ונומר וט"ם לא יברך בעוד הפת שלם ואחר נמי המכה יחתוך כל הפת שאם בן היו והחזיקה הפסק בין הברכה ובין האכילה וסו"ה בטבת שצריכה לחם מטנה שלמים

ואע"ג דאם חותך עטעט צענן טענה שאר כלל עמו חשיב ככבר טלס כמו מנתחל כמחוק חכה נעמט דנעטנן לחם מטנה טלמים קייט'י לטלח תעטע ינו וע"ג רע"ד סעיף א'

ומ"מ אם שכח בשבת לחתוך כמו בחול עדיין הפת מקרי שלם ויכול לברך עליו ושיעור הפרוסה לא יבצע פרוס קטנה מאוד פחות מכזבת מפני שנראה כצד עין ולא גדולה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתון ודוקא בחול ודוקא כשאוכל לבדו אבל בשבת יכול לפתח פרוסה גדולה ואפי' כדי (על סימן חכ"ד סעי' ב') מה שצריך לכל הסעודה כדי לחבב סעודת שבת ואין זה נראה כרעבתנות בין שכל ימות החול לא יעשה בן ובשבת הוא עושה בן נרא' שמשום כבוד שבת הוא עושה וכן בחול אם אינו אוכל לבדו יכול לבצוע פרוסה גדולה בכדי שיכול ליתן לכל אחד ואחד לפחות מביית (ועיין נסמך סעיף ו')

ב' ויברך באי' אמה המוציא לחם מן הארץ שמפני חשיבותו קבעו לו ברכה בפני עצמו ואם המוציא בה' אולם מוציא בלא הא' אע"ג שיעקר הברכה ראוי להיות על שער שהוציא הלחם הזה שבה ליהנות ממנו מארץ וממוציא כ"ע לא פליגי דלשעבר משמע ובהמוציא פליגי ואיכא מ"ד דלהבא משמע מ"מ פסק הספר לומר המוציא בה'א כדי שלא לערב מ"מ המוציא עם מ"מ העולם ויבלע האחת ולא יהיה משמעו לשוננו כלום ואע"ג דבלחם מן איכא גם כן עליו כשאינה הם דקרא כתיב והוציא לחם מן הארץ ומ"מ סתור לתת ריח בן לחם ובין מן שלא לערב המ"מ

ו' ולא יברך עד שיתפוס הלחם בידו לראו הכל שעליו דהא מברך :

ד' ובשעת הברכה יתן שתי ידיו על הפת שיש בהן עשר אצבעו כנגד מצות התלויות בפת והם אילו לא תחרוש בשור וחמור כלאים לקט שכחה פאה ביכורים תרומה מעשר ראשון מעשר שני חלה ולכך ישי' תיבות בברכת המוציא וי' תיבות בפסוק מצמיח חציר לבהמה וי' תיבות בפסוק ארץ חסה ושעורה וי' תיבות בפסוק ויתן לך :

ז' ולא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או לפתן להטע' הלחם והטעם משום שהשולחן נקרא מוכח ותייב ביה כמוכח על כל קרבנך תקריב מלח והתם הוי טעמא כדי להטעים הכשר שלא יהא חפל בלי טעם לכך אנו משמיעין ג' כ פרוסת הכציעה לברכה ואע"ג דכמוכח היה דוקא מ"ח אנו נוטלין שאר מיני לפתן ג' משום דגבי מוכח הוי הקרבנו בשור ואין דבר שמטעים הכשר יותר מן המלח אבל פרוסת הכציעה היא לחם וכל שאר מיני לפתן משמיעים אותו כמו המלח לבשר ולפיכך אם הפת נקיה ומוטעם או מתוכל בתבלין או מלוח בעין שלנו ואין צריכה להטעמו יותר או שנתכוין לאכול פת חריבה ואינו רוצה עתה להטעמו יותר בזה הסעודה אינו צריך להמתין למלח ואיפשר לומר דאע"ג שנתכוונו לאכול פת חריבה שאינו נקיה צריכה מלח או לפתן לפרוסת ברכת הכציעה שבשלה דעתן אצל כל אדם משום היאכל הפל מבלי מלח וגו' ומשום הקריבהו נא לפתחך ונומ' ועוד הא סביב גבי מוכח על כל קרבנך תקריב מלח ואמרו במדרש אם יש מלח על השולחן ללפת בו הפת של כרבה נעשה השולחן מוכח כפרה ומגין על הפורענות ואין יקבע אדם עצמו לברך ולאכול אפל מבלי מלח או לפתן לפחות ישעיה הפת לברכה : (עוד אחת קט' א"ל עשנים על כולתן וממתנין זה את זה עד שיעלו

ויהיה וזהו נלא מנות השטן מקטרנו עליה ונרית מלח מנין עליהם ויאכל מיד ויזהר שלא ישוח בן ברכה לאכילה שאם שח בדברי כטלים הוי הפסק בין ברכה לאכילה וצריך לחזור ולברך (וע"ג ס' מ"ז סעיף ז' ו' וסימן דפ"א סעיף ט"ו) מיהו אם הפס' ושח בברכה שהם מצרכי הסעודה אע"פ שאינם מצרכי פרוסת המוציא כגון סבידך על הפת וקודם שיאכל אמר הביאו מלח או לפתן או תנו לפלוגי לאכול וכיוצא בברכה אלו הם צורך סעודה ואינו צריך לחזור ולברך ואפילו אמר הביאו מאכל לבהמה לא חשיב הפסק דזה נמי חשיב צרכי סעודה דאמר קרא ונתתי עשב בשדך לבהמהך והדר ואכלת ושבעת ש' ש' שאסור לאכול קודם שיהיו מאכל לבהמה ואם כן הביאו מאכל לבהמה צריך סעודה היא מיהו גם באילו וזהו לכתחלה שלא לדבר קודם שיאכל פרוסת הכציעה שלא להפסיק ולא לבד המברך צריך לומר בשיחה אלא גם כל השומעים הרוצים לצאת בכדיהו צריכה לומר מלשיח בין עניית אמן ובין טעמה שהרי כל אחד ואחד חייב לברך ברכת המוציא אלא שהמברך מוציא לכך אם שח בין עניית אמן לטעמת הפת הוי הפסק וצריך לחזור ולברך לעצמו י"א דהיינו דוקא אם שח השומע קודם שאכל הבצוע אבל אם כבר אכל הבצוע פרוסת המוציא אע"פ שהוא לא אכלו וזהו אינו צריך לחזור ולברך טכיון שהבצוע אכל כבר יצאו כולם לאכילת הבצוע שאין כולן חייבי לאכול הפרוסת הכציעה אלא שעושה כן כדי לחבב המצוה וכדיעבר יט להקל :

א' ראובן יהיה נוטל דיו לאכילה וקודם שנינוב דיו בירך יעקב המוציא ונתכוון להוציא השוטע' ואח"כ נינוב ראובן דיו ויברך על נטילת ידים לא הוי הפסק ויוצא בברכת יעקב ואין צריך לחזור ולברך המוציא ועל נטילת ידים סבידך הוי צורך סעודה ואינו הפסק :

ב' סבא ואבא ולא בירך המוציא לפניו אם נזכר בתוך הסעודה מברך על מה שיאכל עוד ומה שאכל בלא ברכ' אבל ולא יוכל להקין הוא ואינו נפטר משא"כ בלהבא אבל אם לא נזכר עד שנמר סעודתו והוא שבע אינו צריך לברך ולאכול עוד כיות אחריו על השוכע שאין הברכה חובה אלא כשרוצה לאכול : ואם הוא מפוסק אם ברך ברכת המוציא אם לאו אינו חוזר ומברך שאין הברכה זו אלא מדרבנן וספק דרבנן לקולא ואע"ג דילפינן לה מקי' דכשרוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ס לאו ק"ז מעליה הוא דק"ו פירכא הוא דשמא לא הקפידה התורה לברך אלא אחר שכבר נהנה וראוי הוא לברך על מה שנתן לו ונהנה ממנו אבל קודם שנהנה על מה יברך הילכך פריכא הוא ואינו אלא אסמכתא בעלמא :

ג' ואם טעה בברכת המוציא ואמר באי' אמה שהכל נהיה בכירו או שאמ' בריך רח' מלא מריה דהאי פתא יצא דמלת רחמנא קאי במקום השם ומלת פלכא הוא מלכות : וא' היו רבים או אפילו שנים אף על גב דברכת המון אין אחר מוציא חבירו בשנים כמו שיתבאר בע"ה :

ד' וע"ג סימן קנ"ג סעיף א' בברכת המוציא אחד מברך והשני יוצא והשעם דכיון שהם יושבים לאכול יחד דעתם מצטמ' להצטרף לפיכך יוצא הא' בברכת חבירו מה שאין כן בברכת המון כיון שכבר אכלו ודעתם להתפרד אין אחד מוציא חבירו כשהם שנים ודוקא שהסיבו על המשות או סביב השולחן שהוא דרך קבע אבל היו יושבים בלא הסיבה כיון שאינם קבועי' יחד כל אחד מברך לעצמו ואם קבעו להם מקום ואמרו זה ליה נאכל כאן או במקום פלוגי שהכינו לחם מקום לאכילה הוי קבע אפילו בלא הסיבה אבל אם ישבו מאליהן במקום אחד בלא אמירה לא הוי קביעות ובעל הבית עם בני ביתו הוי קביעות אפילו לדידהו בלא אמירה דכולהו בטר בעל הבית נרין והאידינא שאין אנו רגילין בהסיבה ישיבה דידן הוי קביעות בין לבעל הבית עם בני ביתו

קסח על איזה פת מברכין ובנין מעיפים :

א מצות מן המובח' לבצוע כבר שלם משנ' כבוד הברכה

וש' לו שלם ואם אין לו בוצע על הפרוס' הו' לפניו חתיבו' גדולו' ושלמים קטנות והכל ממין אחד מברך על השלם אפי' הוא פת קיבר וקטן והחתיכה היא פת נקיה ונדולה וכ'ש אם השלימה חטין והפרנסה שעורין דאיכ' תרתי למעלותא בשלם שמבר' על השלם : אבל אם השלם שעורין והחתיכה חטין אפי' תנא קטנה שקולין הן לפיכך ירא שמים יצא ידי שניהם ויניח הפרוסה תחת השלימה ויברך ובוצע משתיהן יחד אם רוצה לאכול משתיהן אבל אם אינו רוצ' לאכול אלא מא' קציע על אותו שרוצ' לאכול יחוס' לשני אע"פ שהו' חשוב או תקיב עליו :

ב ואם היו לפניו שתי שלימות ממין אחד אף גדולה ואחת קטנה מברך על הגדולה יש לו ב' חצי ברכות ואין לולחם שלם יחברם יחד בעץ או בקום דבר שלא ירא נרא' ורינו בדין שלם אפילו בשבת יוכל להברס ויכול ליקח אותו לתם המשנה :

ג שני גלוסקאות שנברקו יחד ונאמרו כן ונחתך מן האחת והשני' נשארה שלימה יותר מזה הוא להפריד החתיכה מהשלימה כדי שתהא נראית שלימה פמה שיניחנה דבוק בה אע"פ שנרא' גדולה בעודה דבוק בה והא' קל' שלישית קטנה עדיפה לעניין ברכה כפתוחין גדולין מכל מקום לא יבצע ממנה במקום שהיתה דתוקה כחבירה ששם נראית בפרוסה רק יבצע ממקום השלם שבה :

ד היו לפניו פת שעורים ופת בוסמין ורצונו לאכול בשתייהן אע"פ שהבוסמין יפין מברך על השעורים כיון שהו' ממין שבעה וכן פת נקיה ופת קיבר ורצונו לאכול משתיהן מברך על הנקיה ואפי' שתיהן נקיות אלא שצח' לבנה יותר מחברת' מברך על הלבנה יותר ואם יאמר הביצע אותו שיצינוקי או שאינו לבן חביב עליו לאו כל כמיניה ובטלה דעתו אצל כל אדם אבל אם אין רצונו לאכול אלא מאחד מברך על אותו שרוצה לאכול ממנו אפילו אינו נקי ולבן :

ה פת נויים נקיה ופת קיבר של ישראל אם אינו נזהר מפת של נויים שקורים הם זה הא' לשניהם יש להם עליו אחד זה נקי וזה של ישראל ורצונו לאכול משתיהן מברך על איזה מהן שירצ' ואם היה בה נזה' מפת של נוי וישראל שאינו מזה' מיסב עמו על השלחן וכב' אמרנו שב' ה' בוצע מותר לו לבע' ח' לבצוע על היפה של נויים ואע"פ שהו' נזהר מפת של נויים לא קשו' שאינו חביב לו נזהר בו אלא משו' פרישות ולכך בל מקום שימצ' עילה שיאכל בהית' ולא יצטרך לפרו' לנגזר רבא משו' היובב מצוה שרו' ליה רבנן שיבצע על איזה מהן שירצה ואז ביון שהותר לו לבצוע עליו וזוהרה לו בל אורה סעודה הפת של נויים אע"פ שבדמנא אהרית נזהר בו מיהו אם אינו חביב עליו נס בלא איסור פת של נוי' איתו צריך להקדימן ואם הוא נזהר בפת של נויים ואז אחר שאינו נזהר מיסב עמו וטתו בכרות לפניו אהת של נויים ואח' של ישראל מסלק פת הנקי של נויים מעל השולחן עד לאהר' ברכת המוציא הואיל וסג' הדיון תיה' לך לחקדימו וקו' ליה ביון' אם אינו מקדימו' ואם כ'ה אינו נזהר' מפת של נוי' ואינו רצונו לאכול בכל הסעוד' רק פת של נויים כן היא נקיה אכל כני' ביהו' אובלי' מפת שאינו נקי וזה של ישראל ושת' חלה דהאילו מונתים לפניו על השלחן צריך לברך על פת נקיה של נויים הנאי' והוא הבוצע אינו רצונו לאכול מאותו פת כך הוא במקנה רבי' יוסף קארו בשולחן ערוך שלו אבל צ"ע למה פסק שאם ב' נזה' ואין אחר שאינו נזהר מיסב עמו שצריך לסלק פת של נוי' מן השלחן ולמה לא ידא' ב' הרשות בידו על איזה מהם שירצה מן השע' הוזהר ענינו שיהיה נבי' אם אחר שאינו נזהר מיסב עמו' וכמו שהוא במקום אחר בן תרומת הדשן' ואפשר שרצונו הוא משו' שכ'ש אחר שאינו נזהר עמו אינו יכול למלקו משום אותו האחר שרוצה לאכול

ביתו בין לבני חבורה וסיהו אפילו לדין לא מהני אפי' קביעות במקום אלא א' כ' וישכו בשולחן אחד או בלא שולחן כמפה אחת ואם לא קבעו מקו' כל א' מברך לעצמו אפי' כולם אוכלין מברך אחד ודווקא לכתחלה אבל אם בדעבד היה מביין המברך להוציא והם כיוונו לצא יצאו אפילו בלא קביעות מקום :

ז (ועתה לעיל כיוון כי' סעיף ג')

ח היו רוכבים ואמרו נאכל במקום זה אע"פ שלא ירדו מן הבהמות וכל אחד אוכל מברכו מצטרפין כיון שעמדו במקום א' אבל אם היו אוכלים והולכין לא היו קביעות וכן אם היו אוכלים בשדה מפורזין ומפורזין זה כאן זה באן אף על פי שבמקומו כל אחד עומד או יושב ואפי' שאוכלי' כולם בשעה אחת ומכבר אח' כיון שלא קבעו מקום ואוכלים מפורזים אינם מצטרפין לא לברכת המוציא ולא לברכת הסוד :

ט (ועתה לעיל כיון כי' סעיף ג')

יג מיהו בדעבד אם ברכו וכיון המברך להוציא' הם נתכוונו לצאת יצאו :

יד אילו דבריהם משום דרך ארץ בקעודה אם היו המסובין רבים ואין ביניהם הבעל סעודה או שכולם בעלי סעודה שאוכלים יחד גדול שבכולם בוצע : ואם הם שנים ואח' מהם ברוך מצו' להקדימו ואם הבה' ע' ה' ת' ח' קודם לו ואם הכהן ג' ב' ה' אלא שאשני' גדול ממנו טוב להקדים הבה' אבל אין חיוב בדבריעין לקמן סי' ר' א' ואם יש עמהם בעל הסעוד' הוא בוצע אפי' האורח גדול ממנו כדי שיבצ' בעין יפ' : ס' מ' הבוצע יכול רשות אפי' הוא גדול ואמר ברשו' מריו ורבותי כו' משום כבודו' והבוצע נוהג פרוס' לפני כל אחד וא' והאחר נוטל הפרוס' בידו ואין הבוצע צריך להט' לידו ס' מ' לא יצווק הפרוס' משום ביוז' אוכלים' ונס' אינו לכבוד למקבל הפרוס' שית' לו דרך זריקה' ומשו' חבוב המצוה כדי שיאכל פרוסת הביציעה התיאבונ' צריך לאכול פרוסת הביציעה קוד' שיאכל פת אחר ויכול הבוצע לתת לכל אחד חלקו קודם שיאכל הוא ואין בו משום הפסקה רק מצורך סעודה הוא אם כולם אוכלים מברך אחד :

טז אבל מ' מ' אף ע"פ שצו' הבוצע הפרוסה מברכו לפני כל אחד וא' אין המסובין רשאין למקום עד שיסעין הבוצע ואם כל אחד וא' אוכל מברכו רשאין לשעום קודם' ואם הוא טבה אע"פ שכל אחד כסו' שיאכל ממנו הוא לפניו אין רשאין לשעום קודם הבוצע אפי' יהיה לכל אחד לחם משנה שאם אין לפניו כל אחד לחם משנה כולם צריכין למסוך על הבוצע טיש לפניו לחם משנה ואינם רשאין לשעום קודם לו :

טז אין הבוצע רשאי לבצו' ע' שיכולה אמן מפי רוב העוין' שהעונה הוא מברך סבל מקום כשיכלה אמן מהרוב סני' שאחרים שמאריכין יותר מראי' לאו שפי' קעבדו דהא כבר אמרנו למעלה סי' קכ' סעף ח' שהמאריך באמן יותר מראי' אינו אלא טועה :

יז הבוצע פושט ידו הקלה לצבאל כיון שנתנו לו כבוד לבצוע וכדוהו נס בזה ועם כ' לתלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו :

יח מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת המוציא להוציא האוכלים כיון שאין חובה עליהם לאכול לא ואכלו ולא יברכו :

יט אפי' בשבת שחובה עליהם לאכול מ' אונת חובה מקרי ביון שאינו מצוה בפירוש על פת אינו מברך להם פי' שאינו אוכל עמהם :

כ אבל ברכת המוציא דמעה כליל האשקח של פסח שהוא מצות עשה על האוכלים וכן ברכת הין וקדושת ביו' של יום ובין של לילה שהוא מצוה מנה' לברך להם אע"פ שאינו אוכל עמהם משעם שהבא' דכל ישראל ערבים זה בזה' וכן לקטים אפילו כשאר ימות השנה יוכל לברך אפילו אינו אוכל עמהם ואפילו אינם בני ביתו כדי לתנכם במצות :

לבוש התבלת הלכות סעודה

מחמת הסעודה שמברכין לפניו כמו שיתבאר לקמן בעת אבל לאחריו אין צריכין ברכה דב"ה ישיבך אחר הסעודה יפסוד אותך • ואותן דקיקין דקים שנותנין עליהם מיקחת המיקחת עיקר והם ספלים לגבי המיקחת וברכת המיקחת פומרתן עיין לקמן סי' ר"ב :

חביצא דהיינו פרוירי לחם שנובקיין יחד על יד המרק אם נתבשלו במרק והיה קוד שנתבשלו בכל פירור מהם כז' אע"פ שעכשיו אין בהן תואר לחם מ"פ הואיל והפירורין עוף היו נחלות בכשיעור שהיו קובעין ברכה לעצמו לא פקע מהן הברכה ראשונה ע"י הבישול ומכריכין עליהם המוציא וכה ואם נתפררו דק דק עד שלא היה בכל פירור כזית קודם שנתבשלו אלא שנתחברו ע"י הבישול אז פקע מהן הברכה ראשונה ואינו סמך עליהם אלא כמ"ם וברכה אחת מעין ג' אף על פ"י עדיין ניכר בהם שהם לחם שיש להם תואר לחם כיון שנתפררו כ"כ ונתבשלו הפסד השיבותו ע"י בישול ואינו קרוי עוד לחם שאין לחם אלא אפוי או מבוטל ויש בו שיעור זית • ואם אינו מבוטל אלא שהוא מחובר ע"י דבש או ע"י שלשה אות' במרק אז אם ה' בפרוסות הפרורים כזית מברכין עליהם המוציא • ו' ברכת אפ"י אין להם תואר לחם עכשיו שאין השנינו דגש ע"י הדבש או המרק מפקיע שמש וברכתן ועדיין לחם מקרו ואם לא היו בכל פירורין מהם כזית אם עכשיו עדיין יש בהם תואר לחם דהיינו שה' ניכר וידוע שהו' לחם עדיין לחם הם ומבר' עליהם המוציא וכה ואם אין בהם עכשיו תואר לחם אין מברך עליהם אלא במ"ם וברכה אחת מעין ג' הואיל ואינא הרהר לריעותא שחפסי צורתו וגם לא היה בכל פירור כז' ואם אינו לא מבוטל ולא מחובר אלא שהוא מפורד דק דק אע"פ שאין כזית כשם פירור מהם וגם הפסיד צורתו ע"י הפירור שאין מברכין אותה שהוא לחם לא הפסיד צורתו ע"י הפירור ומכריכין עליו המוציא ונ' כרכו עדיין לחם אפוי הוא ולא נשתג' ע"י שם דבר אחר : וא"כ כשפורין פירורי' במים עד שהמים מתלבנים מהם וכן פ"ת השניו כיון אדום ואין בפרוסות כזית כזה אויל ליה חביצא דנהמא • (הואיל וממוק) ואין מברכין עליה המוציא וכה אלא במ"ם וברכה אחת מעין ג' : (דלא מ"ע מיון זין) דבר שכלילתו עכה ופ"תה במים או סגנה בשמן אע"ג דלמקצת דברכתא נחתיב בחלה אין מברכין עליהם המוציא ונ' ברכות רק במ"ם וברכה אחת מעין ג' ואפ"ל יש לו תואר לחם ושע"פ דלענין חלה אין הדבר תלוי אלא כשנקרא עיסה דכתי' ראשית עריסותיכם ונ' וכשעריכין איתה בתהלתו עב הרי מיד נקרא עיסה ונתחייב בחלה בשעת נילגול אבל לענין פרכת המוציא ונ' ברכות כשק"ל לחם הדבש תלוי ואינו נקרא לחם אלא כשנאפה בתנו' ולא כשכשלה במים או סגנה בשמן וכן נוהגין וי"א שאם יש בהם תואר לחם הואיל ותחלת כלילתם עבה אע"פ שכלם אח"כ במים או סגנה בשמן מברך עליהם המוציא ונ' ברכות ואם אין בהם תואר לחם אין מברכין עליהם המוציא ושלשה ברכות :

ז' ולפי זה אותן עיסה שעושים מהן לאקשין או וריסול'ס חייב בחלה ואין מברכין עליהם המוציא ונ' ברכות לכ"ע שאין זה תואר לחם אבל פשרי'א וקרעפ'ליך מיקרי תואר לחם ולפי ה"א היו מברכין עליה המוציא ונ' ברכות מהו ירא טמים יצא ידי שגיה ואין אוכל דברים אילו אלא בירך החלה ברכת המוציא על שאר פת נשוד ואח"כ אוכל את זה וכל זה לא מיידי אלא בעיסה שלא עירבו בו מתחלה לא שמן ולא דבש וחלב אלא עירבוהו במים וקמח וכח ואח"כ שגנו אות' כשמן דבש וחלב אבל אם לשהו בתחלה באלו הדברים ככה נתבאר דנו למעלה בדין פת הבאה בכיסנין :

יד וחלש שחלשו ברותחין אתר לישתו ואח"כ אפ"יה בתנוד לא שנא היתה כלילתו עבה ולא שנא היתה כלילתו רכה פת נשוד

דחאי הנקיה חביב ליה וצריך שהעלה גם הברכה עליו וכיון שאינו יכול לסלק משו הכירו דתירו לו לכה לבצוע על אחת שירצ' אבל אם אין אחר עמו ואין רצונו לאכול מסגנו טובהא שיטלן ולעמוד בפרישתו נ"ל : (וע"ל מיון ק"ו סעיף ד') אין מברכין המוציא ושלש ברכות דאורייתא שיתבאר בע"ה אלא על פ"ת שהחלתו עיסה והוא חנק"ל לחם בפי רוב בני אדם והיינו אלו'ם שלשן אות' העיסה במים וקמח ואין מערבין בה דברים אחרים שהוא המשכיע ביותר וכתיב עליו ואכלת הטבעה וברכת רובך בני אדם קובעים עליו סעודתן אבל שאינו נקרא לחם אין מברכין עליו המוציא לפיכך פת הבאה בכיסנין אין מברכין על' המוציא ושלשה ברכות ופירש הבאה בכיסנין פת שעשוי במין כיסין ששלאין אותה דבש או סוקר ואגוזים ושקדים ותבלין וכיוצא בהן • וי"ס שהוא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ואפ"ה הו' שיהי' מעם תערוב' דמי פירות או תבלין ניכר בעיסה ולא שהופת נשוד כיון שאינו אלא מעט דבש או שמן או חלב או תבלין והקמ' והמי' הם עיקר מברכים עליהם המוציא וכן נוהגין ואיזה נקרא פת הבאה בכיסנין שיש בהן הרב תבלין או דבש כאותן שאנו קורין לעק"ך שכמעט הדבש ותבלין חס עיקר'ים שה'פת שעשוי' אותו בעבים יבשים שנקרא' בלשון המקרא נקודי' ביהושע בין שתוקלת ובין שאינו מתובלת ונקר' כיסנין ע"ט שבוסנין אותה לתיאבון בעל'ם ואנן נקטינן כרכרי כולם שכל אלו נקראו פת הבאה בכיסנין ואין מברכין עליהם המוציא ולא קולש ברכות לאחריו אלא כורא מיני מזונות לפניו ומעין ג' לאחריו ואע"פ שנקר' לחם דכתי' וכל לחם עדים יבש היה נקודי' לחד פירוש' הוא פת כיסנין אפ"ה אינו מברך המוציא ונ' ברכות דלא קבעו חכמים המוציא ונ' ברכות אפ"ל בבזית אלא כלחם שדרך רוב בני אד' לקבוע ע"יו סעודתו דהיינו עיסה שנילוש' במים לבד והקמח ומים עיקר ונאפת כדרכה בלי שינוי ופ"תה שהוא החשוב כפי כל וקבע ברכה לעצמו מחמת חשיבותו אבל כל שנעש' בה שינוי שאין דרך רוב בני אד' לעשות כמות ולקבוע עליו לא חייבה לברך המוציא ונ' ברכות אלא א"כ אבל מהן שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו :

ז' ואם אכל ממנו שיעור שאחר'ו רגילין לקבוע עליו סעודתן אע"פ שהוא לא שבע עדיין פמנו מבר' עליו המוציא וברכת המזון ואם תחלה היה דעתו לאכול מסגנו מעט ובירך כורא מיני מזונות ואח"כ אכל כשיעור שאחרים קובעים עליו יברך עליו ברכת המזון אע"פ שלא בירך המוציא תחלה ואם לא אכל אלא שיעור שאין אחרים קובעים עליו אע"פ שהוא קבע עליו אינו מברך אלא כורא מיני מזונות דהא מ"ם משביע וזן את האדם ואינו מברך אחריו אלא ברשה אח' מעין ג' דבשלח דעתו אצל כל אדם ואפ"ל נ"י אין צריך במה שאין דרך בני אדם לקבוע עליו כדלעיל סי' ק"ח :

ח' אבל פת נשוד אפ"ל פחות מבזית מברך עליו המוציא דברכה ראשונה שהיא כרכ' הגרגון אין לה שיעור לפניו דהא מ"ם מתנהיג אבל לאחריו אינו מפרך כלום אם אין בו כזית ולא אסרה תורה וברכת אלא אחר ושבעת כלומר אחר שאכל כרי שביע' ושיעור חכמים דבכזית יש כו כרי שביעה בפת נשוד ומברך לאחריו ג' ברכות ולא בפחות •

ט' לחמניו שכלילתו עבה הרי החלתן וסופן עיס' ולח' נשוד הוא ומכריכין עליה המוציא וברכ' המזון • ואותן שכלילתן רכה הקים כגוד אינו נקראים מתחלתן עיסה ואינם לחם של חכא דלמא לפיכך אין מברכין עליהם הלכ'ה אלא במ"ם ולאחריהן ברכה אחת מעין ג' וי"א שאם קבע סעודתו עליהם קבעו לסעודה עליה עושה אותם לחם ומבר' עליהם המוציא וכה • ואי אכל לה בתוך הסעוד' שלא מהם הסעודה פעונון ברכה לפניו דהיינו במ"ם שאין ברכת המוציא דמקמי סעודה שישן דהיינו כמו פדות שבאין בתוך הסעודה שלא

בנמלך ישרה ככל פעם שיתנו לו כוס אחד הוא אינו יודע אם יתנו לו עוד אחד והוא כמסיד דעתו מן היין ואחר כך בשחזור ותתנין לוהא בנמלך לפיכך צריך לברך ברכה ראשונה אבל כוס וכוס אבל בברכה אחרונה יכול להמתין עד לבסוף ובאחרונה מברך ברכה אחרונה אחת על בולן ובפרוסה אינו צריך לברך אפילו ברכה ראשונה על כל פרוסה ופרוסה אם יש אדם חשוב בסעודה שיועד שבהשגחת האדם חשוב יתנו לו כל צרכיו מפת ואינו מסיח דעתו ולא היו כנמלך ואם אין אדם חשוב בסעודה צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה כמו ביין דנמלך הוא :

קד דברי מוסר שיטת האדם בסעודה ובו כ"ב סעיפים :

א אין משיחן בסעודה מפני הסכנה שמא יקדים קנה לוחש ויסתכן ואפילו מי שנתעשר בסעודה אסור לומר לו אסות מפני הסכנה היך רבים בסעודה יוציא אחר מהם להטיל מים אם לא שפסף ניצוצות זנום ידע כוונתו שלא יגע במקום שינופ חזר לסעודה זאינו צריך לימחל ואם שפסף נוטל יד אחת אותה שפסף בה ואפי' אינו רוצה לאכול עור אלא לשתות צריך לימחל יד האחת שפסף ולא מאו' שתיה דשתיה אינה צריך נשילה אלא משום שמא יתן פרוסה לתוך פיו ע' השתיה וחוק' אם הוא עדיין בתוך הסעודה אבל לאחר הסעודה ליבא למחש' זאינו נוטל אלא בפני כולם שלא יחשדו שלא נוטל והני שילי לשתות אבל לאכול נוטל אפילו בחין ומדע ידע דאיניא דעתיה ולא אבל עד דנשל ולי ברא' כיון דשעמא ולשתיה בתוך הסעודה צריך ליטול משום שמא יתן פרוסה לתוך פיו כו' ובפני כולם שלא יחשדו לפי מעם זה אפילו לא שפסף ולא נגע במקום המינופת צריך ליטול ידו האחת בפני כולם לשתיה כדי שלא יחשדוהו שמא נגע או שפסף ולא נוטל אבל לאכול כיון דליכא מקום חשף ואפילו כששפסף יכול ליטול אפילו בחין שלא בפניהם דודאי הוא שלא יחשדוהו משום דאיניא דעתיה ואז כשלא שפסף נרצה לאכול אינו צריך ליטול כלל דליכא חשד אבל לנדול' ודאי לעולם צריך נשילה נ'ל' ואם יצא ודבר עם חבירו מהפליג נוטל שתי ידיו דודאי הסיח דעתו כיון שהפליג ונס' כזה אמרו כשנוטל נוטל בפני כולם כדי שלא יחשדוהו שלא נטל :

קט דין שמש הסעודה ובו ג' סעיפים :

א ואחר כך מביאין לפניו לאכול וכל דבר שמביאין לפני האדם שיש לו ריח ואדם תואב לו כגון בשר שמן כל הסנה ייזן יטן בתקופת חמו וכל דבר שיש בו ריח או קיוהא צריך ליתן ממנו מיד לשמש מפני הסכנה שכל דבר שיש בו ריח ואוכלין אותו לפני אדם אחר ואין נותנין לו יש לו צער מזה ומזיקו ומשאר מיני מאכל' סיניא אין צריך ליתן לו מיד אלא יכול להשהותו עד אחר הסעוד' שאינו מיוק' מ' מידת חסדו' הוא שיתן לו מכל מין ומין מיד שלא לצער וללא יתן אדם פרוס' לשמש כל זמן שהכוס ביד השמש שבזמן שהכוס בידו יש לחוש מתוך שהוא טרוד בפרוסה ישפוך הכוס ואם הוא אורח לא יתן פרוסה לשמש גם כל זמן שהכוס ביד ב'ה שמא יקפיד הב'ה שחושש שלא יכלה הלחם לאורח' שישמן ויצין במה שיתן זה פרוסה לשמש וישפוך הכוס א'נ מתוך דהקפדה יעלה רוגזו של ב'ה ויחנק בשתייתו מתוך רוגזו ורחנוול' וכן אם הכוס ביד הגותן לא יתן גם כן פרוסה לשמש דשמא יצין עליו הב'ה שמקפיד על זה שחושש שמא יחסר פת לאורחים ופול הכוס מידו של זה מתוך ביעותות' ודוקא לשמש אבל בני הסעודה יכולין ליתן זה לזה אפילו כשהכוס בידו או ביד ב'ה שאחר שהוא זמן אותם אינו מקפיד כמה שהם נוהגין אלו לאילו ולא חיישינן לקלקלה :

ב אסור ליתן פרוסה לשמש או לכל אדם אלא אם כן ידע שהוא נוטל ידו ואם נותן עובר משום לפני עור לא תתן פכשול וכן לא יתן לאכול אלא למי שיועד בו שיברך מה'ש שלא להבשיל' ויש מקילין אם נתן לעני בתורת צדקה שכיון שמתכוין לצדקה לא יאונה לצדיק כל און :

ג השמש מברך ב'ה על כל כוס וכוס שיתנו לו לפי שהוא

אין מסתכלין בפני האוכל ולא במנתו שלא לביישו :
 ה דכנס לבית חבירו דרך המס' הוא שכל מה שיאמר לו חבירו בעל הבית יעשה כי כל איש שורר בביתו :
 ו לא יאמר אדם קפח בסעודתו מפני שמנוע בני ביתו מלית כלום לעניים מיראת קפרנותו :
 ז לא יאחז אדם פרוסה שהוא כביצה בידו ויבא ממנה אף ע' פ שאינו אוכלו בבת אחת כולו אלא קצת ממנו מפני שנרא' כיעבתן וכן לא יאכל דרך רעבתנות כגון שיאחז המאכל בידו ויאחז ויחלוש ממנו בידו השנית :
 ח לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה דיו זה נהרג' :

הוא ומברכין עליהם המוציא ונ' ברכות וה'ה אם אפוא באילפס בלא משק' ואפי' נתן בו מעט משק' כגון שמשח האילפס בשמן כדי שלא ישרוף העיפה לא מיקרי משקה ומברך עליו המוציא ונ' ברכות אבל דבר שבלילתו רכה וטנונו במשקה לכ'ע לאו לחם הוא ואין מברכין עליו אלא במ' וברכה אחת מעין נ' :
 טו שחוקנין והיינו שעושין גומא בכירה ונותנין בה מים וקמח ומערבין בה ואופין אותה שם מסתמא אינו נקרא לחם שאין זה דרך לישא ולא דרך אפיית לחם ואין מברכין עליו אלא במ' מ' ז' מ' מ' אם קבע עליו סעודתו קביעתו עושהו לחם ומברך עליו המוציא ונ' ברכות . אבל שריתה דהיינו שלוקחין קמח ומים ומערבין אותה בכלי בבלילה רכה מאד ושופכין אותה על הכירה והוא מתפשט ונאפה אין עליו תורת לחם כלל ואין מברכין עליו אלא ברכת במ' מ' וברכה אחת מעין שלוש ואפילו קבע עליו סעודתו :
 פ נהמא דהינקא והוא לחם שאופין אותה בקפוד עב ומשוחק אותה בשמן או במי בצים וכן לחם העשוי דכותה שאין אופין אותה בתנור אלא בחמה אינו לחם ואין מברכין עליו אלא במ' מ' :

יז פטטירא הנאפת בתנור הנה
 בבשר או בדגים או ואל' דנכר ורגים וננינה הם
 בחלב או בנבין דדי זה לחם עיקר ולעולם מברכין על
 ומברכין עליה המצי' וברכת העיקר וכופר את הטמלה
 המזון דכל אפי' נקרא לחם כמו שיתבאר לקמן סימן ר"ב
 סעיף א' א"פ' מברכין עליהם המוניא דמין רגן חסינו ליה איכסי
 נאז' כתיבה ופ' סימן ר"א סעיף ו' ודוקא שאפוא בתנור
 ובלא משקה אבל אם אפוא במחבת ובמשקה אין לברך עליו
 המוציא ואין לירא אלקים לאוכלו אלא בתוך הסעודה שבירך
 ברכת המוצי' על פת אחר כמו שנתבאר לעיל בשאר פשוטין
 וקרא עפליך :

קסט דין שמש הסעודה ובו ג' סעיפים :

א ואחר כך מביאין לפניו לאכול וכל דבר שמביאין לפני האדם שיש לו ריח ואדם תואב לו כגון בשר שמן כל הסנה ייזן יטן בתקופת חמו וכל דבר שיש בו ריח או קיוהא צריך ליתן ממנו מיד לשמש מפני הסכנה שכל דבר שיש בו ריח ואוכלין אותו לפני אדם אחר ואין נותנין לו יש לו צער מזה ומזיקו ומשאר מיני מאכל' סיניא אין צריך ליתן לו מיד אלא יכול להשהותו עד אחר הסעוד' שאינו מיוק' מ' מידת חסדו' הוא שיתן לו מכל מין ומין מיד שלא לצער וללא יתן אדם פרוס' לשמש כל זמן שהכוס ביד השמש שבזמן שהכוס בידו יש לחוש מתוך שהוא טרוד בפרוסה ישפוך הכוס ואם הוא אורח לא יתן פרוסה לשמש גם כל זמן שהכוס ביד ב'ה שמא יקפיד הב'ה שחושש שלא יכלה הלחם לאורח' שישמן ויצין במה שיתן זה פרוסה לשמש וישפוך הכוס א'נ מתוך דהקפדה יעלה רוגזו של ב'ה ויחנק בשתייתו מתוך רוגזו ורחנוול' וכן אם הכוס ביד הגותן לא יתן גם כן פרוסה לשמש דשמא יצין עליו הב'ה שמקפיד על זה שחושש שמא יחסר פת לאורחים ופול הכוס מידו של זה מתוך ביעותות' ודוקא לשמש אבל בני הסעודה יכולין ליתן זה לזה אפילו כשהכוס בידו או ביד ב'ה שאחר שהוא זמן אותם אינו מקפיד כמה שהם נוהגין אלו לאילו ולא חיישינן לקלקלה :

ב אסור ליתן פרוסה לשמש או לכל אדם אלא אם כן ידע שהוא נוטל ידו ואם נותן עובר משום לפני עור לא תתן פכשול וכן לא יתן לאכול אלא למי שיועד בו שיברך מה'ש שלא להבשיל' ויש מקילין אם נתן לעני בתורת צדקה שכיון שמתכוין לצדקה לא יאונה לצדיק כל און :

ג השמש מברך ב'ה על כל כוס וכוס שיתנו לו לפי שהוא

לבושהתבלת הלכות סעודה

עמים דרך ארץ נ' פעמים הרי זה מנסי הרוח כלומר טרופה להראות שהוא אינו נרגנן כלל ושנתה מעט בפעם אחת מיהו דוקא כוס בינוני אבל כוס קטן יכול לשתותו בפעם אחת ואינו נרגנן וכן אם הוא גדול יכול לשתותו אפילו בד' אוה' פעמים ואין זה נסות הרוח :

ט לא יאכל אדם שום או בצל מראשו אלא מעליו ואם אכל הרי זה רעבתן :

י לא ישוך אדם פרוסה ויניחנה על גבי הטולחן מפני שממאס לבריות וממחה דעת אניני הדעת שמקפידין על זה כדלקמן סעיף יד :

יא לא ישחה אדם ב' כוסות בבת אחת בתוך סעודתו ויכרך ברכת המזון מפני שנראה כנרגנן מן הוא הלשון במסכת דרך ארץ וז"ל אבל יש לתמה מה ענין ברכ' המזון בזה הענין כלא ברכת המזון נ"כ נרגנית הוא ועוד מ"ס בתוך הסעודה דנקט בלאו חוץ הסעודה נמי נראה דנרגנות הוא וזה אין סברא לומר דאתה לא שמעו' דמשום דמסמכיה לכוס של ברכ' המזון ויהיה כוס של ברכת המזון כוס שלישי נרא' נרגנן מפני שנראה שכוונתו הוא שישתה שלשה כוסות זה אחר זה ובשני כוסות אינו נראה כנרגנן אין זה במשמעות הלשון וגם אינו סברא דשני כוסות לא יהיו נראים נרגנות דאם כן הוה ליה להקדים ולומר נ' כוסות הרי זה נרגנן ושני כוסות כשמסמכין לכוס של ברכת המזון נראה כנרגנן כלו' אבל אינו נרגנן משם והנה שמעינן נמי דהשני כוסות בלא סמיכת כרכ' המזון אפילו אינו נראה כנרגנן וה"ל חידוש ורבותא ועוד האיכא מ"ד ברכת המזון ביחיד אינה מעונה כוס (ופ"ל כיון קפ"נ סעיף ט') וכאן משמע דמירי ביחיד והוזכר ברכת המזון סתם וכופ' לא הזכיר ומשמע דמירי בכרכת המזון אפי' אין סם כוס לכך ג"ל לומר דדוקא בתוך הסעודה קאמר דבלאו סעודה שאדם שוהה לצאמו אינו כ"כ נרגנות כיון שהוא צמא אבל בתוך הסעודה שאינו שותה אלא לרכך הקמח לפיכך כששותה אותם ביחד נרא' יותר נרגנות דכך היה מרכב המאכל בשתייתו בזה אחר זה בהפסק מעט כמו בבת אח' ומ"האי' פ"עמא נ"כ תלאו בברכת המזון לומר שכששותה אותם יחד סמוך לברכ' המזון ששותה אותם ומכרך מיד ברכת המזון נראה יותר נרגנות שנראה שמפני שהוא שבע הוא שותה אותם בבת אחת כדי לרכך המאכל הרבה שיתעבל מהרה כדי שיוכל לחזור ולאכל מהר אחר ברכת המזון שזוהו דאי דבר מנונה ביותר ע"ד אמרם ז"ל ויתאו תאוה שהתאוה להו' להם האוה לאכול והוא מדה מנונה מאד שגינה אותם הכתוב ואע"פ דלפי זה היה לו לומר שנראה כרעבתן שזה רעבתנות היא שחושק לאכול הרבה מ"מ אמר שהוא נר' כנרגנן כלום' מה שהוא עושה בנגילה דהיינו שהוא שותה הרבה בזה נר' נרגנותו אבל כוונתו שזו' לרכך המאכל אין הבל רואין אותו שאין הבל יודעין אותו ולכך אמר נראה נרגנן ולא אמר הרי זה נרגנן כמו שאמ' למעלה בסמוך לומר אע"פ שלפי האמת אינו נרגנן שאינו שותה יותר מצרכו כגון שבתחלת הסעוד' לא שתה מה שהיה צר' לשתות כדי שישתה כל מה שצריך לרכך בבת אחת שבכך אינו נרגנן באמת מ"מ נרא' כנרגנן ועוד הוא אשכחן דנרגנן נמי ארעבתן נאמר דהכי תניא בהדיא גבי מתנות כהונה הצנועים משכין ידוהם והנרגנים נושלי' והתם אמרי' דאכילה קאי וקרי להו נרגנים ט"מ מביאו השו"ר י"ד סימן ס"א ע"ש דוק ג"ל :

יב שנים שיושבין על השלחן הגדול פושט ידיו תחלה והשלחן יריו בפני מי שגדול ממנו הרי זה נרגנן :

יג הנכנס לבית הבירו לא יאמר תנו לי לאכול עד שיאמרו לו הם אכול ושתה' לישן השו"ר לא יאמ' אדם לחבירו בא ואכו' עמי מה שהאכלתי שזוהו דרך ריבי' ובירושלם היו הופכי' עכ"ל וכתב עליו הב"י ז"ל ואין לו משמעות ושם בכרייתא כהוב בירושלם היו הופכין אכסנאי לנישואים וה"פ לא יאמר אדם

לחבירו בא ואכו' עמי מה שהאכלתי שזוהו דאיכא למיחש שמא הראשון האכילו מועט וזה מאכילו מאכל מרובה אי נמי שמא הראשון האכילו בזמן הזול וזה מאכילו בזמן הרוק ואע"פ שאינן מתבוננין לכך שלא האכילו ע"מ שיפרע לו יוה' ממה שהאכילו ואין כאן ריבית מ"מ הא מידא מיתוח כריבי' והיינו דקתני שהוא דרך ריבית כלומר דרך ריבית הוא אבל לא ריבית ממש וכתר הכי קתני ובירושלים היו הופכין אכסנאי לנישואים כלומר בירושל' לא היו חוששין לכך ואדם שהאכיל את חבירו באכסנאי היה הלה פורע לו שהיה מאכילו בנישואים ואף ע"פ שסעודת נישואין מרובה ביותר מסעודת אכסנאי לא הוה חייש לדרך ריבית כלומר שאין זה דרך ריבית לפי שאין דרך להקפיד בכך אי נמי ה"ק דבני ירושלים נמי הוה חייש לדרך ריבית ולא הוה אומרים בא ואכול מה שהאכלתי מ"מ כדי שלא יאמר על זה חוב באכיל' שהאכילו באכסנאי היה פורע לו כשהאכילו בנישואי' דסעוד' נישואין כיון שלא נעשית בשביל זה לא מחוי דרך ריבי' כלל עכ"ל ולפי דבריו משמע שפיר' של הופכין שהיו בהפכין הסעוד' כלום מחליפין סעודתן ומשלמין זה לזה אלא שלא היו אומרים כלום בשעת תשלומין וזה אינו מחוי כריבית אבל פ"י זה הוא דחוק מאד שאין זה משמעות לשון של הופכין לכך ג"ל ליישב לשון השו"ר דדייק בלשון הופכין וה"ק ובירושלים היו הופכין כלומר שהיו מהפכין הלשון והמעשה לפי שבשאומו השני הרוצה לשלם תנמולו לראשון שהאכילו ואומ' לו בשעת התשלומין אכול עמי עכשיו מה שהאכלתי כבר וודאי כיון שהתשלומין באין ע"י לשון הנרא' כריבית אם זה יאכל עכשיו עמו יותר ממה שהאכילו כבר או אם נתיקר המזון עכשיו הוה בזה משום ריבית' אבל אם המאמר והמעשה הוא בהפך כגון הראשון אומר אכול עמי מה שתאכילני ופירושו שהראשון מתחיל' ואומר לשני אכול עמי עכשיו וכונתו למת' תחם ואח"כ אומר ואם לא תרצה ליהנות ממני תנם אל תדאג על זה כי נס יבא עת שאני אאכול עיך ואז אם יודמן לו אח"כ שיאכל עמי אפי' סעוד' מרובה מזו שהאכילו יכול לאכול עמו ואינו חושש כיון שאינו מזכיר בשעת התשלומין שמשלם לו מה שהאכילו כבר לא מחוי בזה שום ריבית ואבק ריבית בעולם והוה שסיים בברייתא הופכין אכסנאי לנישואין כלו' שדרך הוא שיוזמן כך ורבינו בעל השו"ר השמיטה מפני שהוא מפרש לאו דוקא אלא ר"ל כל סעודות שזדמנו כך ואף ע"פ שיש להם קצת מהשבה על זה ליה לן בה כיון שאינו הזכיר בו שבשכיל זה הוא מאכילו וי"ל שמה שהאכילו כבר נתן לו דרך מתנה ויכול להיות שאפי' אם מעולם לא היה נתן לזה לאכול היה עכשיו אוכל עמי ודאי ונזדמן לו אם כן הוא לא היה תובעו מעולם על אכילתו הראשונה אם לא היה נזדמן לו עכשיו במקרה וגם זה אינו נותנה לו דרך השלומין אלא דרך כבוד ונתנה בעלמ' ואין כאן חשש ריבי' כלל כיון שאין זוכרין עכשיו בשעת התשלומין לא ההלוואה ולא התשלומין דאטו מי שנותן מתנה לחבירו פעם אחת שוב יהיה אסור לזה לקבל ממנו מתנה בל ימיו אם יתן לו יותר ממה שנתן לו כן ג"ל פירושו האמתי :

יד לא יפרוס אדם פרוסה על גבי הקערה ושהפירודין יפלו לתוך הקערה מפני שהוא ממחה דעת חבירו שיש אניני הדעת שמקפידין על זה אבל מקנת הקערה בפרוסה שאין דרך להקפיד על זה :

טו וכן לא ילקט פירודין ויניחם על גבי השלחן שיש גם כן אניני הדעת שמקפידין על זה ונפשו קצה בהן וכן לא ישוך מפרוסה ויתננה לפני חבירו או להוך הקערה או אפילו להניחם על השלחן שאין דעת כל הבריות שזה ויש הרב' בני אדם שנפשו קצה בדברים אילו :

טז וכן לא ישתה מן הכוס ויתן הנותר לחבירו מפני שכנת נפשות דהיינו שמא חבירו הוא מאניני הדעת ולא יוכל לשתו' ממה ששת' חבירו או אפי' מן הכו' ששתה חבירו שחושש

כל האוכלין הנמאסין ע"י זריקה אבל מידי דלא ממאס כגון אגוזים וריסונים וחבושין שרי לזורקין דוק' חייזן אבל מבוסלין מתמעקין ע"י זריקה ונמאסין ואסור :

ב והוא דאמרינן דאסור לסמוך קערה שהיא מלא מרק או דייס' בפת היינו כשנופלין מן הקערה על הפת ממאסין אותו אפי' לו אכל לאכול דייס' עם פת במקום כף מותר דאע"ג שגמאס לאחריו לעצמו אינו נמאס והוא שיאכל את הפת אח"כ שאז ליכא מטום הפסד אוכלין אבל אם הוא לא יאכלנו אח"כ מי יאכלנו כיון שהיה בתוך פיו וא"כ הוי הפסד אוכלין בידים ואסור נהמקדקין נוהגין שבכל פעם שמכניסין לתוך פיהם אוכלים מעט מן הפת עם הדייס' שאז אינו נרא' שהפת משמש לדייסא אלא אדרבה נרא' שהדייס' בא לפת בה את הפת ואף ע"פ שאין אוכלין בכל פע' אלא מעט מן הפת סני בהכי להראו' חשיכותו של פת שאין הפת משמש לדייס' אבל מ"מ מה שנסא' צריך לאוכלו כולו לבסוף כל אותו פרוסה דאל"כ מי יאכלנו אחריו שכ"כ נמאס לכל כיון שהי' בתוך פיו ואי"כ הפסד אוכלי' : לא ישב אדם על קופה מלאה האנים ונרונרות מפני שמתמעקין ע"י כן ונמאסין ויש בה ביזוי אוכלין אבל יושב הוא על עיגול של דבילה או על קופה מלאה קטנית שאינם מתמעקין ואינם נמאסין :

ד מותר להמשיך יין בצניגורו לפני חתן וכלה שעושים משום טימא' טוב כלומר שימשיך שוליהם וסובתם ואין בו מטום ביזוי אוכלין כיון שהוא משר' שמחת חתן וכלה והוא שלא ילך לאיבוד אלא שיקבלנו בכלי בראש פי הצניגור וזורקין לפניהם קלייות ואגוזים בימות החמה שאינם נמאסין אבל לא בימות הגשמים ואפי' האגוזים בקליפותיהם נמאסין כשנופלין בשיש הג"ה ונלכנא ראשונה שנכבד' בימות הגשמים וכ"ש שיש ששוברין אותן בשיניהם אבל גלוסקאות אין זורקין לעולם לפניהם מפני חשיבותן אפי' בימות החמה שיש שנמאסין בזריקה ויש להן זילול בזה :

ה והנהגין לזרוק חסין לפני חתן וכלה יזהרשלא זרקום אלא במקום נקי וגם טוב שיכבדו אותם אח"כ כדי שלא ידרסו עליהם בגרלים :

העב

אם הכניס אוכלין או משקין בלא ברכה לתוך פיו ובו ב' סעיפים :

א שכח והכניס משקין לתוך פיו בלא ברכ' ראשונה י"א ביזן שהם נמאסין אם היה פולטין והיו הולכין לאיבוד ובמשקין אין שייך לפלוק לצדדיו ולברך עליהם שאי אפשר לפיכך יכול לבולען ואין מברך עליהם אח"כ אלא ברכ' אחרונה ולא ברכה ראשונה שכבר עברה ומעוות לא יוכל לתקן הוא וי"א בולען ומברך עליהן מיד בבליעתן והוי כמו עובר להנאתן וכן עיקר :

ב האוכלין אם שכח והכניס לתוך פיו בלא ברכה ראשונה אם הוא רכב שנמאס אם יפלטנו מסלקו לצ' אחד ומברך אפי' הם בתוך פיו דעדיין עובר להנאתו הוא שהרי לא אכלה עדיין ואם הוא דבר שאינו נמאס אם יפלטנו יפלטו ולא יברך עליו כעודו בתוך פיו כיון שאיפשר לפלוטו כדי שיהא פיו מלא מן הברכה ולא מברך אחר משום שנאמ' ימלא פיו תהלתך : קע"ג דין טים

שמא נתערב בו רוק של חבריו או עדיין הוא דבק בו ומתוך הבושה שאינו רוצ' לסרב בו הוא שותה ויבא לירי סכנה ואפי' אם יודע בחבירו שאינו איסטנים כ"כ מכל מקום יקנח מקום נשיקת פיו בכוס משם מיאוס שמא חבריו יתבייש לקנחו אבל מ"מ לא ישפוך ממנו אם הוא יין או משק' חשוב ואם הוא מים ישפוך מהם מעט דרך שם ואח"כ יתננו לו :

ז לא ישהה אדם כוסו ויניחנו על השולחן שאין זה דרך כבוד להעמיד כלי רק על השולחן אלא יאחזנו בידו עד שיבא השמש ויתננה לו :

ח הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתננו לשמש שמא יארע דבר קלקול בסעודה ויצטרכו לו המסובין אלא יתננו ויניחנו לפניו עד אחר הסעודה ואחר כך יתננו לו :

ט אורחין הנכנסין אצל בעל הבית אינם רשאים ליטול מלפניה' זולתן לבנו או לעבדו של ב"ה אא"כ נטלו רשו' מבעל הבית מפני שהבעל בית מקפיד על זה שחושש שלא יספיק לאורחים שוימן מה שהכין הוא לסעודתו ובבני ביתו אינו חושש ליתן להם לחם צד ומים לחץ בשביל כבוד האורחין ומתוך ההקפד' זו יבא לידי ריב וקטש עם בני ביתו ויבא אותם וכן היה מעט' שבסב' זו הכה אחד את בנו יחידו עד שמת' חתת ירו וכשראת' אמו עלת' בתוך צערה על הגג ונפלה ומתה ואח"כ כשראה הבעל בית כך עלה גם הוא על הגג ונפל ומת :

ך מנהג גדול היה בירושלים בבית שהיה שם סעודה היתה מפה פרוסה על הפתח כל זמן שהמפה פרוס' היו לאורחין רשות ליכנס שרעו ששם יאכלו נסתלקה המפה אין אורחים נכנסין שהוא סימן שכבר אכלו או שצר להם המק' ולא יוכלו עוד אורחים ליכנס' נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מיסב עמיהם מפני שנגאי הוא לת' לישב אצל ע"ה בסעודה :

כא השמש שהיה משמש על שנים הריו זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות כדי שיוכל להצטרף עמהם לזימון אבל המשמש על ג' אינו אוכל עמהם אלא א"כ נתנו לו רשות שהרי יש להם זימון זולתו :

כב אח"ל אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתיתך שתה מים כמו שיתבאר לקמן סימן קע"ט וכתב מורי הרמ"א ח' ל' ז'ל דווקא שלא היה מלח בפת או במאכלי' שאכל וכן שלא שתה משקה שהי' בו מים אבל בלאו הכי ליכ' למיחש ולכך אנו נוהגין שלא ליהדר באכילת מלח ושתיית מים אחר הסעוד' שכל מאכלינו יש בו מלח וכל משקינו יש בהם מים :

קע"א

שלא לנהוג ביזיון באוכלין ובו ה' סעיפים

א חכמינו ז"ל אסרו להשתמ' במיני אוכלין בדבר שיש להם ביזיון בו מפני שנראה כבועש בברכותיו של הקב"ה אבל שאר צרכיו שאין בהם ביזיון לאוכלין מותר לעשות בהן אפילו בפת אע"פ שהוא עיקר המזון ובלבד שלא יהא דבר הממאסו אבל דבר הממאסו אסור מפני שהוא ביזיון לפת ה"ל כן אין מניחין עליו בשר חי מפני שה' ממאסו ואין מעבירי' עליו כוס מלא שמא יצ' ממנו על הפת וימאסנו וכן לא יסמוך בו קערה' שהי' מלאה מרק או דייס' או דבר הממאסו שמא יפול על הפת וימאסנו אבל אין בה דבר הממאסו מותר לסמוך בו שאין זה ביזיון ואין נוטלין ידיים ביזן ביזן חי בין מונג אפילו ידיו שהורוה ואינו צורך אכילה לשהר' משומאה אלא לנקיות בעלמא אסור מפני שה' ביזיון לייזן שממאסו לשתותו (וע"ל סי' קס"ט) י"א שאין זורקין הפת מפני שהוא ביזיון לו אע"פ שאינו נמאס בזריקה זו כגון הזורק לתוך הקערה או על גב המפה מ"מ מפני חשיבותו אסור לזרוקו שכולו בו ואע"פ שמתר לעשו בו צרכיו שאינן ממאסין אותו זריקה הוי כזיון טובא ואסור ויש מתירין אם אינו נמאס בזריק' וכשם שאין זורקין הפת כך אין זורקין

קצת דין טים אמצעים זבוג סעיפים :

א מים אמצעיים רשות ה'ה פאכל תבטיל אפי' היה של
 כשר ורצה לאכול אחריו תבטיל של נבינה נכ"ש
 איפכא אז אין חובדעליו ליטול דיו בנתיים כיון שאין
 בטניה ממשות לא ממשות נף הבש'לא ממשו' נף הגבינה
 אלא שעמידה לפיכך לא החמירו בו ליטול הידים אבל אם
 אכל נבנתהממש ורצה לאכול אחריו תבטיל של כשר וכן אם
 אכל תבטיל של נבינה ורצה לאכול אחריו בשך ממש חובה
 ליטול ידיו כיון שאיסור אחרהוא בעין ואם אכל נבינה ממש
 ערצה לאכול אחריו בשך ממש לא שני בנשילה לבדה אלא
 צריך קינוח והדחת פיו ונשילת ידים וצז מותר לאכול אפי' מיד
 באותה סעודה מפני שהגבינה דרכה להורפה ואינה מתעכב'
 כיון הטינים אלא שנדבק ממנו קצת בפיו ולכך צריך קינוח
 והרחקוהנשילת ידים והקפחחזא שילעום פת ויקנח בו פיו יפה
 וה'ה באכילת מאכל אחד חוץ מקמחא דשערי מפני שהוא רך
 ונדבק בשיניו ואימ' מקנח וכן לא בתמרי וירקי טנים הם אין
 מקנחין ואחר הקינוח ירדה פיו במים או ביין ואח"כ נוטל ידיו
 ואוכל בשך וה'ה שיכול לעשות איפכא להקדים הרהרה בפה
 ואח"כ הקינוח ואח"כ הנשילק' יש נהגין לשרות פת במים או
 ביין ולאכול ואומרים שזה עולה לקינוח והרה' הפה אבל יותר
 טוב להיות כל אחד בפני עצמו אבל אם אכל תבטיל של
 כשר תחלה וכ"כ בשך ממש ורצה לאכול נבינה אחריו כבר
 נהגו איסור בדבר שאין לאיכלם בסעודה אחת אפילו אחר
 בשך עוף ואפילו ע' נשילה וקנוח והדחת מפני שטעם הבשר
 ממשך בפה יותר מנבינה ומיה' יש נהגין היתר לאכול נבינה
 אחר שאכלו בצים משוננים בשוכן אוחא ושאר עופות מפני
 שאין שומן העוף ממשך בפה אבל מסתנים כסוזן בהמה
 זחיה אסור מפני שהוא ממשך בפה ואם אין כשר בהבטיל
 אע"פ שנתבטל בקדרה ממבטל בה כשר לא נהגו להחמיר
 זמחר לאכול אחריו נבינ' ושעורו הסהוי' שבין כשר לנבינה
 שאחריו יא' שהוא שיעור שיש לסעודה כקר עד סעודה הערב
 דהיינו שש שעות שאז נתעבל הכשר שאכל אם יש כשר
 בין השיני' צריך להסירו וי'א שאין צריך שדייה כ"כ אלא
 מסעודה לסעודה שני ואפי' לאלתר אם סילוק וכיך מותר
 אבל נ"ל שראי ר' ל ג' כ שצריך קינוח והדחת פיו יפה ואח"כ
 חוזר ונוטל ידיו והמחמיר תע"ב וכל זה לדין הפוסקים
 המפורסמים אבל יש אמרי' עוד שעל פי קבל' הזוהר וסודותיו
 אשר לא היה מפורסם בזמן הפוסקים אלא שנהגלה פ' **ב**
 יש להחמיר לפיכך אנו שוכנינו ב"ט לנו להחמיר כמנהו ושלא
 לאכול אפילו בשך אחר נבינה ואפי' בשך עוף אלא מסעודה
 לסעודה של הזוהר כפול' משפטי' אשכחן דכל מאן דאכיל
 דאי מכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודה' חדא ארבעין
 יומין אנתחיו גריא מקל' כקלפיו לני אינון דלעילא וסייעתא
 מסאבין מתקרבין בהדיה ונרום לאערעא דינין בעלמא דינין
 דלא קדישין ואי אוליד בר באינון יומין אחפן ליה נשמהא
 מסיסר' אחרא דלא איהו קדיש עכ"ל שני אכסנאין שאין
 מבירין זה את זה אוכלין על שלחן אחד זה בשך זה גבינה
 ואין חוששין שמה יאכל זה עם זה ואם היו מבירין זה את זה
 או שני אחים אפילו מקפידין זה על זה אסורין שמה ישעו
 ויאכלו אחד עם חבריו אלא צריכין שיעשו שום היכר ביניהם
 בגוף להפס' בקנקן או שיאכל כל אחד על מפה שלו או יפסיקו
 בלחם שלים ביניהם ולא בפרוסה' שלא יאכלו מסנו וע' זה
 יבואו לשעות' ותשלום ויר' דינים אילוי תבארו בחלק עשרת
 אב בע"ה ע"ש דינין בשך כחלב סימן פ"ט :

ב בין כשר לדגים חובה ליטול ידיו משום דקשה לדבר
 אחר והמידא סכנתא מאיסורא :

ג הדברים הנדונים במים אחרונים שיתבטלו בע"ה נוהגים

כמים אמצעיים שבין נבינה לתבטיל או בין כשר לדגים בין
 להקל בין להחמיר חוץ מהיסח הדעת שפוסל באמצעיים מפני
 שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכין שימור חוץ מגינוב ידים
 שצדיכין האמצעיים נינוב כמו המים הראשונים נ"כ מהאי
 שעמא שהרי עדיין רוצה לאכול אחריהם ואסור לאכול בלא
 נינוב ידים כדאיתא לעיל סי' קנ"ה וחוץ משאר משקי' שאינם
 כשרים לאמצעיים מפני שהם שמנים וזחים ואינם מנקין את
 הטומא ואת המאכל כמו מים מש"כ באחרוני' כדלקמן סי' קפ"א
 ואפי' במקום שהן חוצה כגון בין נבינה לתבטיל של כשר או
 לתבטיל של נבינ' וכשר ממש או בין כשר לדג' אין נהגין לבר'
 עליהן משו' שאינ' אלא כהבשר אכילה כמו ניקוד חלב ופליח'
 כשר ואינם מסודרין מסומאנה כראשונים ועוד שאין להם מדה
 קבועה שהרי כיום אם אכל נבינה ורעה' שאין ידיו מלוכלכות
 בגבינה די בזה ולא הצריכהו ליטול ידיו לפיכך גם כשיטול
 אין צריך לברך מה שאין כן במים ראשונים שלעולם אסור
 לאכול בלא נשילה :

קצת דין ברכת היין בסעודה וזו ה' סעיפים :

א הלכה רווחת דין מפני חשיבותו אמרו חז"ל שקובע לו
 ברכת בפני עצמו בכל מקום לפיכך יין הבא בתוך
 הסעודה אין ברכת המוציא שעשה על הפת פוטרנו אף על פי
 שברכת המוציא פוטר כל שאר אוכלין ומשקין הבאים בתוך
 אותה הסעודה שכלן ספלים אצל ברכת המוציא מפני חשיב'
 הלהם מ"ס יין אינו פוטר וצריך לברך עליו בפני עצמו אפילו
 בתוך הסעודה כפ"ג מפני חשיבותו :

ב וה' שצריך לברך בתוך הסעודה על היין כשלא קבע
 עצמו לשתות יין לפני המזון אבל אם קבע עצמו לשתות
 יין לפני המזון וכיך עליו שוב אין צריך לברך על היין שבתוך
 המזון שקברכה שבוירך על אותו יין שלפני המזון פוטרו שהיין
 שלפני המזון גם הוא לצורך סעודה זו בא לפתוח הבני מעיים
 להמשיכם לתאוה האכילה והוא חשוב יותר מן היין שבא בתוך
 הסעודה שאינו בא אלא לשרו המאכל לפיכך יין שבא לשתות
 פוטר את היין שבא לשרו' וכן יין של כצוה כגון של קידוש
 פוטר את היין שבתוך המזון שהוא חשוב יותר וכן המבדיל על
 כוס יין על השלחן פוטר את היין שבתוך המזון וכן יין ששותין
 אחר גמר הסעודה קודם שמברכין ברכת המזון דין שלפני
 המזון פוטרו שבכל סעודה אחת היא שאין אנו מושכין ידיו
 מן הפת עד שמברכין ברכת המזון ומן הטעם הזה צפילו אם
 לא בירך על היין לפני המזון שלא קבע עליו וכיך על יין
 שהוב' בתוך המזון פוטר לירידו כל מה שישת' בתוך אוח' הסעודה
 וגם לאחריה עד שמברכין ברכת המזון אע"פ שזה בא לשתות
 זה לשתות מ"ס חדא סעודה היא ואין אנו מושכין ידיו כו' :

ג י'א דהא דין שלפני המזון פוטר כל יין שישתה בתוך
 המזון היינו שקבע לאכול ושתה קודם אכילה וכיך עליו
 דשייך לסעודה זו וכן יין של קידוש שפוטרו משום דהקידוש
 שייך לסעודה שאין קידוש אלא במקום סעודה כמו שיתבאר
 לקמן סימן רע"ג סעיף א' אבל יין של הבדלה אין ההבדלה
 שייך לסעודה לפיכך אין יין של הבדלה פוטר היין שבתוך
 הסעודה אא"כ נטל ידיו לסעודה ואח"כ מבדיל דזה נראה שגם
 ההבדלה היא בתוך הסעודה אבל אם מבדיל קודם שנטל
 ידיו אין יין של הבדלה פוטר היין שבתוך הסעודה ומספקא לן
 הילכתא כמאן הילכך המבדיל קודם נשילה יכון בדעתו שלא
 להוציא את היין שיביאו לו תוך הסעודה ואז כשיביאו לו יין
 בתוך הסעודה יכול לחזור ולברך עליו אבל אם הבדיל מ"ס
 קודם נשילה ולא כיון כך אם יביאו לו יין בתוך הסעודה לא
 יברך עליו מספק דספק ברכות דרבנן להקל :

ד ואם כירך על היין שקבע עליו ורצה אחר כך לשתות
 שאר

בפני עצמו ואין אחד מוציא אכירו והשעם הוא מפני שנתקן הסעודה אין בית הבליעה פנוי ואם יכרך אחד להוציא כולם הישיבין שמא יענו אמן בעוד המאכל בבית הבליעה ויקדים קנה לוושט ויבאו לידי סכנה לפיכך אחול סבכל עניין כל אחד יכרך לעצמו ואפי"אם רצה לפנות בית בליעתו ולשצוע למה שיאמ' חבירו כשיכרך לא יצא דלא פלוג רבנן וי"א שאין השעם משום סכנה אלא משום שאין בית הבליעה פנוי אין לב המסוכין אל המכרך אלא לבלוע ואין מבנין למה שיאמר המכרך גם לא יוכלו לומר אמן ואנן דעת טובע ומשמיע בעיניו ולפי זה אם יאמר המכרך למסוכין סכרו רבותי כלומר פנו בית בליעתכם ושמעו למה שאומר אני והצא ברכתי והם עושין כן ושומעין ואופרים אמן הרשות כירס ויוצאין פול בברכתו של זה וכן נמצאין ומה שכתב בנאן מורי מהרמ"א ז"ל שאין צריך לומר בישות רבויה ולא עוד אלא שאמר וכן בכל מקום שמבדכין על היין אין אופרים כרשת כו' אינו יודע לפי דמי יכריחו לומר כך דלפני לא נאמר אחר שיאמר להם סכרו רבותי של ל פנו בית בליעתכם ושמעו למה שאומר אני והם עושין כן מפנין בית בליעתם ונוטין אונס לטבע הרבית קמנו למל לא ישול רשות על הברכה ויאמר ברשות רבנותי בא"כ כו' כמו לעושיין בסבת המזון שאמרים גם כן פרחלה שמעוני רבותי ואפך וכשהם נוטין אונס לסמוע הוא פתחיל ואומר ברשות רבותי נכרך כו' וכן בכל מקום שגולף רשות מהגדולים ורכים כגון בברכת המוציא אומר ברשו' רבתי בא"י אמ"ה הלימה ופה שאמרו מרשין על הפת ומסוכין על היין גם כן הכי פירושו מרשין על הפת כלומר לברכת המוציא סבכל נתאספו לאכילה וכולין רוצין לאכול ועיני ואוני כולם אל המכרך המוציא ואין צריך לומר שמעו לו ואמכרך פתחיל מיד ואומר ברשות רבותי בא"כ אכל על היין ברוב פעמים צריך לכרך סכרו כגון ביין שכתבן הסעודה כסו שאמרנו וכן ביין של כוס של ברכת המזון פיו שכתב כיים כל סבת המזון ושהקו לומר פסוק וראו את יי' גומר בלחש חושש המכרך שמא יכרו שכתב נפר הכל לכך מהחיל ואומר סכרו לי עוד ברכה זו והיא ברכה היין ונס אין צריך לומר ברשות שכבר נשל רשות כשהחיל לכרך ברכת המזון אלא שאמר סכרו לי ושמעוני כעני עוד ברכה זו אבל ביין שבתוך הסעודה שיאמר בפני רבותי כדי שיפנו בית בליעתם והוא עדיין לא נשל רשות למה לא ישול אח"כ רשות ויאמר ברשות רבותי כו' ולפי זה יהיה פירושו מרשין על הפת ואין צריך לומר פפרי שכבר כולם סוכרים ונוטין אונס לטבע כיון שכלם הוצים לאכול עיני ואוני כולם עליו ואף פכרין על היין כלומר מרשין גם סכרין וכמו שכתבתי וכן בכל מקום שיכרך על כוס יין להוציא אתרים פתח בקידוש או בהגדרה שאז נ"כ אין צריך לומר סכרו שכבר נתנו בו עיניהם ואזניהם לטבע ולמה לא ישול רשות ויאמר ברשות רבותי בא"י אפה בפה ע"כ אני אומ' שאין חילוק בין פת ליון אלא שכלל מקום שהיא התחלת פבר כגון ברכת המוציא וקידוש הגדולה שכולם כבר הלויין עיניהם ואזניהם לטבע ממנו הברכה שאין צריך לומר סכרו הוא נמשל רשות ואומר ברשות רבותי בא"כ וכל מקום שהיה באמצע העניין כגון יין הבא בתוך הסעודה שאין בית בליעתם פנוי צריך שיאמר בתחילה סכרו רבותי כדי שיפנו בית בליעתם ואחר כך יתחיל ויאמר ברשות רבותי בא"כ שצריך לישול רשות מהם דאם לא כן למה יקפון המא בראש לברך ראשונה ובברכה ועל כוס של ברכת המזון לא יאמר אלא סכרו רבותי כרך אתה וי' אלהינו ס"ד העולם סכרו צריך לומר כדי שיעוררם שיחזרו וישבעו ממנו הברכה על הכוס הואיל וכבר נתקו לומר בלחש פסוק וראו את יי' קדושתו ונפר אבל רשות אין צריך לישול שכבר נשל רשות כשהחיל לכרך ברכת המזון נ"ל ;

שער משקין אף על פי שלא כירך עדיין ברכת המוציא אין צריך לברך על שאר משקין דברכת היין פוטר אותן והואיל ומחוד השיבונו קובע לו ברכה בפני עצמה כל שאר מיני משקין מפלי"הם אצלו ויוצאין בברכתו ואם אין לו לשנות אלא כוס אחד של יין דינא הוא שלא ישתה אותו תוך הסעודה אלא ינהגו עד אחר הסעודה לפרך עליו ברכת המזון וסעודה כוס כמו שיתבאר בע"ה ;

ד) נאם יש לו יין הרבה לשהות די לו בברכת אחת לכל מה שישתה בתוך אותה הסעודה כמו שאמרנו ובלבד שיהא בדעתו לשהות יותר מכוס זה כשיכרך עליו או אפילו סהם אבל אם כשיכרך לא היה דעתו לשתו אלא כוס זה צריך לברך על כל כוס וכוס שימ"ך עליו וכן הדין כמי שכא לסעודה ומו שישיין לו הרכה כוסית זה אחר זה לשתות צריך לברך על כל כוס וכוס דכל א' נמלך הא"כ כשמברכין על הכוס בסעוד' גדולה כגון נישאין ואינו יודע להיכן יגיע הכוס כל אחד וא' צריך לברך ומקרי' נמלך דשמה וישחווה כולו קודם שיגיענו ;

ו) אין היין שלפני המזון או שבתוך המזון פוטר אלא כל מה שישתה עה"כ המזון אבל על הכוס שמברכין עליו ברכת המזון ופי"ה שישתה אח"כ צריך לחזור לברך שכבר הסיח דעתו והפסיק בברכת המזון ; יין שבתוך הסעוד' אע"פ שצריך ברכ' מפני עצמה לפניו אין צריך לברך ברכה אחרונה שלאחריו דברכת המזון שהיא דאורייתא כרפה הטובה היא ופוסלת גם היין שבהוד הסעודה דהא כ"מ מחמת הסעודה הוא בא שהרי הוא בא לסוד' אכל וא' לאכילה בלא סתייה ואפ"ל היין ששתה לפני הסעוד' ולא החז לו יין בתוך הסעוד' ברכת המזון פוטרנו משעם זה שנס הוא מחמת הסעודה הוא בא לפתוח הבני מעיים ולהמשיך את האדם לתאות האכילה וע"ל ס"מ רע"ב סעוף י'סימן תע"א סעוף א' ;

ז) ואם אין לו יין בתוך הסעודה ושותה מים או שאר משקין אין צריך לברך עליהם דברכת המוציא פוטרן דצורך הסעודה הם דמי איפשר לאכילה בלא סתיית לרשות ומאכל וחשבי כדברים חבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שאף יין לא היה צריך ברכה מהאי טעמא אלא שפדמת השיבתו קבעו לו ברכה בפני עצמו כמו שכתבנו אבל מים ושאר משקין לא חשיבו ומפ"לן חזן גבי לחם ובירכתו ואפי"ה הא צמא קודם הסעודה ונמצא שתה שלא מחמת הסעודה אלא לצמא פכל מקום כיון שלא רצה לשתות קודם הסעודה מפני שהיה ירא שמא יוקו לו המים או המסקין נמצא שסתיית המים מחמת הפת הו' ופת פוטרנו וי"א דאף מים ושאר משקין צריכין ברכת לפנייהם בתוך הסעודה דכ"ל הואיל והסתייה והאכילה אז איפשר להענין יחד הו' להו שני עניינים וכל אחת צריך ברכת לעצמו ואופרים שזה השעם הוא נ"כ גבי יין וס"ל דיון וכל המשקין שיון בזה יש מהמדין עוד גבי מים ואופרים שמים צריכין ברכה לפנייהם ככל כוס וכוס שישתה משום שאין אדם שותה מים אלא לצמא ואינו קובע עליהם לפיכך תוי כל כוס שישתה לצמא כנשלך וצריך לברך עליו וה"ה כל משקין שאין דרך של אדם לשתותן אלא לצמא ולפיכך אמרו היוצא להתחלק מן הספק יסב עצמו קודם נשילת ידיים במקל סעודתו יקבע מקום לסתייהו סס ויכרך על המים או המסקין על דע' לשתותן בתוך סעודתו ואחר כך ישול ויכרך המוציא ואז יוכל לשתות אחר כך בלא ברכת לכל הדעות והו' לא הוי נמלך כיון שהיה דעתו לשתות עוד כשיכרך ראשונה אבל המנהג הוא כסברא ראשונה שעל היין סברכין תוך הסעודה משום חשיבותו ועל מים ושאר משקין אין מברכין ססומכין על ברכת המוציא שפוסחתן דשפ"לן הם לבני פת וכלם צורך סעודה הם לרשות המאכל ;

ח) ואם המסוכין הם רבים ומביאין להם יין בתוך הסעודה יכבר אסיקנא שמברכין עליו צריך לברך עליו כל אחד ואחד

הערה

דיני ברכת המצות והמטיב וכו' סעיפים

א. וכשכורך על היין שהובא לו בתוך הכעודה כפי הנראה כ
הביאו לו ועדיין מחכות אחר אין צריך לברך בפניה על
השני שכבר נפתח כברת יין הראשון לכל הסעודה אע"פ שאין
לו ענה כלום מן היין הראשון מ"ס כיון שיש קובע ברכ' לעצמו
בכל מקום ועכשיו אינו יכול לברך אחרת ברב קבעו לברך על
זה השני ברכת אחרת היא זו כ"א אמר הרמב"ם והמטיב כלום
שהמטיב לי הראשונה ועוד השפיע לי מריבו מוכתו ומטיב לי
כיון זה האחרון אזימנו ליד ברוב הסוד ולא דווקא הביאו לו
ענה שנישאל אלא ה"ה ע"ה ליד הולחלה שני מיני יינות מברך
על השני הטוב והמטיב וקצת שלא היו לפניו יחד על השלחן
בשע' שברך בפניה על הראשון אבל אם היו לפניו שניה יחד
על השלחן השעה שברך בפניה י"א י"א י"א שניהם ואין צורך
לברך עוד כשישתה השני שהרי כבר ברך גם עליו בפניה :

ב. מברכה הטוב והמטיב על כל שינוי יין מן הסתם אפילו
אינו יודע שהשני טוב מן הראשון ואין חילוק אם לטובה
השני או בגניהם ישנו או א"ה חדש וא"תן ואפילו שתה מהם
הדך ל"ה ל"ה טאן עיקר הברכה אלא על רכיביה אצל אם יודע
שהשני ירוע מהראשון אין מברך עליו הטוב והמטיב דק"א
מ"ג ג"ה ט"ה י"א י"א המטיב והמטיב כד"א כשיהיה ארום
או שניות לגבי אבל אם היה הראשון צרום והביאו לו יין
לכן אע"פ שדא יודע שהוא יותר ירוע מן הארום מברך עליו
הטוב והמטיב מפני שהלבוש בריא לגוף יותר מהארום :

ג. ואם הביאו לפניו יין רע ויין טוב קמין א' כ"א יברך בפניה
על הטוב ופוסט את הרע אבל לא יברך בפניה על הרע
תחלה כדי לברך אחריו הטוב והמטיב על הטוב כדי להרבות
בברכה חנף כי לעולם יש לו לאדם לברך על העיניו על החנף
תחלה ולפסע בברכת :

ד. לא תקנו חכמים לברך הטוב והמטיב אלא כ"ה אחר עמו
דהט' משמע לישא הטוב והמטיב שהו' פועל יוצא טוב
לי ומטיב גם לאחר וליפך ה"ה אם אצאו וכינו עמו של מברך
הטוב והמטיב שח"ה כ"ה קרא מטיב לאחר אבל אם הוא
יחיד אינו מברך הטוב והמטיב :

ה. ואם רבים מסובים בשלחן אם הם מסובים לשתות לכו
בלא אפילה א' מברך לכלול שיהו עיקר לשון הטוב ליומטיב
לאחרים אבל אם הם מסובין בסעודה היו דינא כמו שכתבתי
לעיל בסיומן שקורם זה ולפי הסבר' שכתבנו שכל א' מברך
לעצמו ואין א' מוציא כולם מפני שאין ביתבליעה פניו וכפי
השע' שכתבתי למעלה אין להקשות אם יברך כל א' לעצמו
היו כל אחד כמו יחיד וביחיד הא אמר' שאין לן לברך הטוב
והמטיב דמטיב לאחר עמו משמע קמ"ה ליכא דאין זו קושצא
קביון שאחרים שותין מאות המין שהוא נהנה ממנו קרינ'
בהו שפיר הטוב לירידה ומטיב לאחריו :

ו. יין הבא מב' חביות והוא הכל סמין א' ומכרס א' ובצורהו
יחד אם בתוך מ' יום לבצירתם שמהו בשני פלים חטיבו
כשני מינים מפני שכל אחד
תוסס בחבית שלו ואין טעמו
על זה כשעמו של זה ומברכין
עליהם הטוב והמטיב ואם
לאחר מ' יום לבצירת חלקוהו
הרי כבר תסבין יחד ושעם א'
זהם ומין אחד הוא ואין
מברכין עליהם הטוב והמטיב :

ז. יין הבא מב' חביות והוא הכל סמין א' ומכרס א' ובצורהו
יחד אם בתוך מ' יום לבצירתם שמהו בשני פלים חטיבו
כשני מינים מפני שכל אחד
תוסס בחבית שלו ואין טעמו
על זה כשעמו של זה ומברכין
עליהם הטוב והמטיב ואם
לאחר מ' יום לבצירת חלקוהו
הרי כבר תסבין יחד ושעם א'
זהם ומין אחד הוא ואין
מברכין עליהם הטוב והמטיב :

על יין וכו' יין תג' סמין א' ובד' כיון דיון סמון סקובע נרכה
לעמו כמותו סתבחר ברות ס' קמ"ד ראו לנכד עליו העונ והקטוב
ל"ה ממוס לטעון והמטיב ביכנה תקנה על הרגו ביתר הטוב
שלא הבדילו והמטיב שניטו לקצוה וחס נגרו לברכהם שנס
טנים מרעם והקטו כמיהם שהיוניסם לטיבך תקטו למד הטוב
והמטיב על היין שהוא כמו דס'ל סיון קמ"ה סקופ ס' ובסיון
קמ"ה סקופ :

קעו שהפת פוסט הפרפת וכו' סעיף א'

א. בירך על הפת פטר את הפרפת והם פתרוהי לחם שפתו
דק דק ובקום עם מרק או דבש ואוכלים אותם קודם
הסעודה למטאך המאכל או אחר הסעודה קוד"ה למתק המאכל
וברתם כשאוכלי אותם בפני עצמן הוא כל"ה ועכשיו שברך
ברכת המוציא על הפת ועדיין לא בירך בה גם הפרפת
מעיקר הסעודה הם שעדיין לא סשכנו ידיו מן הפת והם
מפליק לגבי הפת ואינם צריכין ברכה אבל בירך על הפרפת
לא פטר את הפת דפת הטוב הוא ואינו מפל לגבי שום ד' א'
ופרפת ומעשה קדידה בגון דייסא וכיוצא בו ברתם שק'
לפניך אם בירך על א' מרס פוסט את האחר :

קעו דיני דברים הבאים בתוך הסעודה או אחריה וכו' סעיפים

א. פטר אמרנו הואיל והפת כבר חשבו הוא והוא עיקר מונ'
של אדם ובל שאר מאנו' סקפין הן לגבוה לפיכך ברכת
שהוא המוציא פטר כל שאר מיני המאכלין השייכין לסעודה
לפיכך דברים הבאים בתוך הסעודה אם הם דברים הבאים
מהמת הסעודה בלא דברים שדרך לקבוע עליהם סעודה
דהיינו ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגים ובצים וירקות
וגבינה ודייסא ומיני מלוחים לא מבני עם מלפ' בהן את הפת
שאין צורך לברך עליהם דמפליון הם עם הפת אלא אפי' אם
אוכל אותם בלא פת אין טענין ברכה לא לפניהם דברכת
המוציא פושרתם ולא לאחריהם דברכת המזון פושרתן טרם
עיקר סעודה ועליהם היה עיקר דעתו כשקבע הסעודה ואם הם
דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מהמת הסעודה ר"ל
שאין דרך לקבוע עליהם הסעודה דהיינו ללפת בהן את הפת
כגון האנים ופנינים וכל מיני פירו' אם הוא אוכלם עכשיו עם
הפת אע"פ שלא קבע עליהם עיקר סעודה הואיל ואוכל אותם
עכשיו עם הפת הרי גם הם מפלי' לגבי הפת ואין צורך לברך
עליהם לא לפניהם ולא לאחריהם דברכ' המוציא וברכ' המזון
פושרתן כיון שסלפת בהן הפת הרי גם הם מעיקר הסעודה
וברכת הפת שהיא המוציא וברכת המזון קמ' עלייהו אבל אם
אוכל אותם בתוך הסעודה ובלא פת טענין ברכה לפניהם
ואין ברכת המוציא פושרתן כיון דלאו מעיקר הסעודה הם אינ'
שורכין לבא בתוך הסעודה אלא שאוכלם לידם ואינו מלפת
בהן את הפת ברכת המזון שהיא כוללת כל מיני מזונות פושרת
גם אותם ואע"פ דפירות לא זייני שהרי לכך אין מברכין עליהם
כמ"ס מ' בטרך הסעודה הם מעוררים האות המאכל ובאולג
זייני דמו ואם בתחלת אבילתו מהם אוכל אורם עם פתונם
דערו שבסוף אבילתו הוא רוצה ללפת בהן את הפת אע"פ
שבאמצע אוכל אותם בלא פת אינם טעונים ברכה אפילו
לפניה כיון דבתחלה אוכלתם אוכל אינכם עם פתונם בסופה
בוצה ללפת בהן את הפת הפת עיקר וברכת הפת פושרת ואם
בתחלת אבילתו מהם אוכל אותם בלא פת אע"פ שיעטו
לאוכל בסופם עם פת או שדחילו לאכול אורם עם פת ואחר
כך אוכל אותם בלא פת ואין דערו לחזור ולאכל אותם עם פת
בסופה

לשרות אלא לחם האצטומכא שיכל לעכל ואין זה נקרא מחמת הסעודה כי מלתא אדריחא הוא ג' אס אחר שבירך על הפת שלחו לו דרוזן מבית אחרי אפי' הוא מן הדברים שדרכן לכא בתוך הסעודה ללפת בו את הפת י' א שצריך לברך עליו לפניו דיון נמלך דהא לא היה דעתו עליו בשעת ברכת המוציא ואין נוהגין כן מפני שבינינו הוא דבר מצוי ששולח אחד דרוזן לחבירו ואמרו דודאי היה דעתו בשעת ברכה על כל מה שיביאולו בתוך הסעודה שהנא שיד לסעודה :

ד כשם שפת פוסר כל מיני מאכל כמו שאקרנו בן הוא פוס' כל מיני משקין ששותין בתוך הסעוד' וכולם מעיקר הסעוד' הם באין שא"ל לאכילה בלא שתייה לרוב המאכל : ה חוץ מן היין שאע"פ שגם הוא בא לרוב המאכל ולא עוד אלא אפי' שהוא ג' סועד מ"מ קובע ברכה לעצמו מפני חשיבותו במו שאמרנו למעלה סימן קע"ד סעיף א' :

קעה איזה דברים קרויין הפסק בסעודה וכו' ז' סעיפים :

א כשאדם קובע עצמו לאכול במקום אחד וכורך שם ברכת המוציא סבא הוא דמן הסת' היה דעתו על כל מה שיאכל באותה סעודה יאכל באותו קביע' ובאותו מקום שקבע שם סעודתו אבל אם משנה מקומו והלך מן המקום הזה לאכול במקום אחר דרי פסק סעודתו ועדיף מהיסח הדעת וצריך לברך למפרע על מה שאכל ברכת המזון ולחזור ולברך על מה שיאכל שם במקום האחר שהרי מתחלה לא היה דעתו לאכול אלא במקום שקבע שם מתחלה לפיכך לשתחילה יזכר כל אדם שלא יעקור למרחוק ממקום קביעתו עד שיברך על המזון שאכל דשנא ישכח מלהזור ולברך ואם בדיעבד עבר שהיה אוכל בחדר זה ופסק סעודתו והלך לחד' אחר לאכול שם צריך לברך שם ברכה אחרונה למפרע על מה שאכל כבר וחוזר ומברך בתחלה על מה שיאכל כאן וכן אם היה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו ויצא לו חוץ מפתח ביתו או שהלך לכה או לבית המדרש היו כמו פסק סעודתו הואלי ויצא לחוץ ואח"כ כשיחזור למקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל כבר וחוזר ומברך בתחלה על מה שיאכל עוד וימנו סעודתו אבל אם דבר עם חבירו בתוך הבי' או שישינה מקומו בחדר אחד מפנה לפנה אינו נקר' אפי' היסח הדעת ואין צריך לברך וכן אם מתחלה כשקבע מקום במקום הראשון היה דעתו לאכול ג' במקום האחר אפי' הוא בבית האחר אין צריך לברך :

ב בני חבורה שהיו יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן או לקרא' כלה או לכה או לכה' חמראס הניחו שם מקצתן במקו' קביעתן חוזרין למקומן וגומרין סעודתן ואין צריך לברך שניי' שלא נתבטל קביעותן כיון ששאר שם מקצתן ואפילו לא נשאר שם אלא אחד או שניים ויצאו רבים ואם לא הניחו שם אדם כשהם יוצאים צריכין ברכה למפרע וכשהם חוזרין צריכין ברכה לכתחלה ואם לא ברכו למפרע בשיצאו צריכין לחזור למקומן ולברך למפרע : וההאם היו קובע' עצמן לשתיה או לאכילת פירות דהיו קביעות והיו דינא הכי ככל מה שכתבנו שכל המטנ' מקומו הרי פסק אכילתו לפיכך מברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך שניה על מה שהוא צריך לאכול ודוקא מחדר לחדר אבל מפנה לפנה בחדר אחד אין זה שינוי מקום ואין צריך לברך ואם אבל במפתח של האניה ושינוי מקומו לאכול במערכת זה היו שינוי יותר כמפנה לפנה כיון שהתאנה מפסיק בין שתי המקומות שאוכל וצריך לברך וי' דשינוי מקום לא הוי כפסק סעודתו דלא עדיף מהיסח הדעת ובהיסח הדעת ק' לאין צריך לברך למפרע על מה שאכל רק ברכה ראשונה על מה שרוצה לאכול ואחר כך מברך באחרונה

בסופה צריך לברך לפניו כד'א שלא קבע עיקר ליפתן סעודתו עליהם אבל קבע עיקר ליפתן עליהם ד' לאין דעתו לאכול בזו הסעודה עם הפת רק פירות הוו ליה הפירות עבשו לדריה כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה כיון שעיקר סעודתו קבע עליהן ולא אמרי' בסל דעתו אצל כל אדם שדרך בני האדם לפעמי' לעשו' כן לפיכך אפי' אם מתחלה אוכל מהם מעט אינו מברך לא לפניהם ולא לאחריהם כיון שהם עיקר הסעודה וברכת הפת המזון פושרתן י' א אפי' כשקובע עיקר סעודתו עליהם ומתחיל לאכול מהם בלא פת אף ע"פ שדעתו לאכול אותם כסוף עם פת צריך לברך לפניהם ולכן טוב הוא שיאכל בתחלת פירות עם הפת ואז אפי' אם אח"כ יאכל מעט פירות בלא פת לא יצטרך לברך עליהם כלל לכ'ע ואע"פ שאינו חוזר לבסוף לאכול עמהם פת כיון שעיקר קביעתו היה עליהם ואע"פ שבתחלה כשבירך על הפת לא היה פירות לפניו כיון דללפת עם הפת הם באים והיה דעתו עליהם בשעת ברכה דריהם ככל מיני המאכל שאנו נוהגין אע"פ שאינו על השולחן בשעה שמתברך ברכת המוציא שאינם טעונין ברכה כלל כיון דדעתו עליהם ברכת הפת והמזון פושרתן :

ב וכל הדברים שהזכרנו בין דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה אין דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה אם כבר נמרו מלאכול ומשבו ידיהם מן הפת ואח"כ קודם שברכו ברכת המזון היו מביאין לפניהם אחד מן הדברים הללו הנזכרים למעלה טעונין הם ברכה בפני עצמן בין לפניהם בין לאחריהם ואין ברכת המוציא ולא ברכ' המזון פושר אות' דהמוציא וברכת המזון אין פושרין אלא מה שאוכלין בעיקר הסעוד' וזה הדין האחרון לא היה נוהג אלא בימי חכמי התלמוד שהם היו מנהגם כן שבסוף הסעודה היו מושכין ידיה' מן הפת ומסירי' אותה מן השולחן וגם השולחן עמו והיו קובעי' עצמן אח"כ לאכול הדברי' הנזכרים בלא פת ועי' הסרת השולחן היה להם היכר טובא שכבר נמרה הסעודה ומשכו ידיהם מן הפת לפיכך היו טעונין ברכה בפני עצמן לפניהם ולאחריהם ואע"פ שעדיין לא ברכו ברכת המזון ולא היה זה נראה בהפסק ובהיסח הדעת בין עיקר האכילה וברכת המזון כיון שהיו יושבין ושותין לשרות האכילה ואכלו דברים אלו למתק גם האכילה אבל עכשו בינינו אין הדין הזה נוהג שאין אנו מסירין השולחן מלפנינו ואין אנו תלזין למשיך ידינו מן הפת ולהסירו מעל השולחן עד ברכת המזון מיהו גם בינינו דוקא בסתם סעוד' אינו נוהג אבל בסעודות גדולות שהגלזין שלאחר נמר האכיל מושכין ידיהם מן הפת ומסירין אותו מעל השולחן ומנקין המפות ועוזרין השולחן בפירות ובמיני מגדים מקובעין עצמן לשתות או גם הדין הזה נוהג בינינו וצריכין לברך על כל מה שמביאין מן הדברים הנזכרים בין לפניהם בין לאחריהם ואין לסמוך בהן לא על ברכת המוציא ולא על ברכת המזון מפני שאין העולם נזהרין כזה ג'ל שמפני זה נתפשט המנהג שבסעוד' גדולות אחר שערכו השולחן בפירו' וכמיני מגדי' נוהגין לחזו ולהני' על השולחן קצת מן הפרוסות הנשאר' בתוך הסעוד' כדי שדא נרא' שעדיין לא משכו ידיה' מן הפת ולא יהיו נראין כמיעלין בברכו ואע"ג דאינהו לא חוו מזליהו חזי ומנהג אבותיה' בדיהם שהנהגו' כך חזון לפיכך ידאה לי כל איש הידא והמדקדק יזכר בזה בסעודות גדולות לברך על הפירות כי ודאי משכו ידיהם מן הפת ואין דעת' לאכול עוד מן הפרוסות שהניחו כלום ג'ל מכל מה שכתבנו בסימן זה ג'ל שאותן השותין יין שרוף אח' ברכת המוציא קודם שאכלו צריך לברך לפניו ואין ברכת המוציא פושרו שאין יין שרוף ככלל משקין שאין שותין אותו לשרות המאכל ואף אם שותהו כדי לעורר תאות המאכל לא עדיף מפירו' שכבר נתבא' לצריך למרד לפנייהם וכ"ס השותין אותה כאמצע הסעודה או אחר הסעודה קודם ברכת המזון שצריכין לברך לפניו שאינו בא

אמרונה על רבל ביהודי וכן הדין בשינוי מקום לפיכך אמרו
 אם שינה מקומו למקום אחר אין צריך לברך אלא ברכה
 ראשונה על מה שרוצה לאכול ולא למפרע על מה שכבר אכל
 דווקא שלא הניח מקצת חבירים במקום שאכל וגם דווקא כגון
 שאכל מרובים שאינם צריכין ברכה במקומו כמו שיתבאר
 בסמוך בע"ה שאם האויל דובר שאכל אינו צריך ברכה אחרונה
 במקומו וגם לא נשארו שם מקצת חבירים היו עשירתו נמר
 סעודתו והיסת דעתו ומה שאכל אחד כך הי סעוד' אחריתו
 לכך צריך לברך עליה בתחלה ואחר כך כשיגמור הסעודה
 היסתייה מברך ברכה אחרונה על שתיהן יחד אבל אם הניח
 מקצת חבירים במקום שאכל או אפילו לא הניח והדבר שאכל
 הוא גם הדברים שצריכין ברכה במקום אז אין עשירתו נדאח
 כגמר סעודה והיסת הדעת דאמינו ודאי הוא יודע שעדיין
 צריך ברכה במקומו ומה שעומר דעתו הוא לאכול במקום
 אחר ואחזור ולאכול כאן עוד ודעונו ודעתו הוא לברך על
 דבלי יחד לפיכך אין צריך לברך כלל עד גמר סעודתו ובמקום
 שיגמור אותה יברך ברכה אחרונה על רבל לפי מי שאכל
 סעודתו ופסק והלך לבית אחר או שקרא חבירו לדבר עמו
 ויצא לו ואפילו חוץ מפתח ביתו או למקום אחר כשחזר אחר
 כך לסעודתו הן במקום ראשון או במקום אחר אין צריך לברך
 כלל דהא פת לבע' צריך ברכה במקומו מיהו כל זה דווקא
 ששינה מקומו ולא הסיח דעתו מן האכילה אבל אם הסיח
 דעתו והזו להו תרתי שינוי מקום והיסת הדעת או כשהחזר
 לסעודתו הן במקום ראשון הן במקום אחר ודאי צריך לברך
 ברכה ראשונה על מה שרוצ'
 לאכול וכן נוהגין בארצות
 אילוני ומ"ס לכתחלה לא יעקור
 ממקומו בלא ברכה על מה
 שאכל דחיישינן שמא ישבח
 פלחזור ולאכול ולברך אחר
 כך על מה שאכל :
 ברכת המזון על מה שאכל כבר אפי' מהפסיק הכנה בין האכילה
 לברכת המזון דהא לא מליכו מיפ' חטט הפסק בין מעשה לברכה
 אחרונה אפי' חיישינן שמא יפסקה כ"כ מיהו דעין מחמת סעודה
 אולא יפלה לו ברכת המזון על מה שאכל כמו שיתבאר לקמן סימן
 קפ"ד סעי' ה' וע"כ סעי' א' וסימן ק' סעי' ז' :
 מיהו לצורך מצוה עוברת כגון ללכת לבה ולהתפלל מותר
 אפי' לכתחילה ועיין לקמן סימן קפ"ד :
 ודברים הצריכין ברכה במקומו יא' שהם כל שבעת
 המינים ותאיל וחשיבי שמברכין אחריהן ברכה אחת
 מעין ג' כמו שיתבאר לקמן בע"ה היו קביעות קביעה ויא'
 דווקא פת ושאר מיני דגן והאויל ומשביעין ויא' דווקא פת לבד
 שהוא החשוב שבכלן וצריך קביעות מקום יותר :
 מיהו מי שאכל פת בשני מקומות אינו מברך ברכת המזון
 אלא במקום השני שכן עושין הולכי דרכים שאוכלים
 דרך חילוכן ויושבים ומברכין במקום סיום אכילת ומה שאמרו
 צריך ברכה במקומו היינו כשאכל במקום אחד ושבת והלך
 למקום אחר ולא אכל שם צריך לחזור למקום הראשון ולברך
 שם כמו שיתבאר בע"ה סימן קפ"ד :
 יש מי שאומר מי שחיה בפרדס או בגן ורוצ' לאכול מפירות
 כל אילן ואילן כיון שכורך על אילן אחד אינו צריך לברך
 על האחרים דה"ל כמו מפנה לפנה והוא שבשעה שבורך היה
 דעתו לאכול מכל האחרים שאם לא היה דעתו לאכול מכל
 האחרים בשעה שכורך הו' להו האחרים כגמלך וצריך לברך
 אבל מנן לנן צריך לברך אפי' היה דעתו בשעה שכורך לאכול
 מכולם ואפי' הם סמוכים זה לזה דהו' להו כמו מחוד אחר :
 ויש שצריך ברוך הסעוד' שלא להתפלל ועמד והתפלל אפי'

קצת

איהו דברים קרויים היסח הדעת וכו' כעינים

אם אין שהות לגמור סעודתו ולהתפלל דייגא הא שחייב
 להפסיק ולהתפלל ואי אפשר לו לאכול עד שתתפלל עם כל זה
 לא הו' הפסק ויכול להתפלל אע"ג דצלויו ומיכל בהדי הדדי
 לא אפשר ואפריקן נבי ברכת המזון מטע זה והאויל ומשתייה
 וברוכי בהדדי ודדי לא אפשר דהו' הפסק שאני ברכת המזון
 שהוא סילוק והיסח הדעת על מה שאכל ושתה ולכך מסייעא
 לן האי טעמא האויל ומשתייה וברוכי בהדי הדדי לא אפשר
 דהו' הפסק מה שאין כן בתפלה :
 היסח הדעת וכן אם הפסיק בשאר דברירשות כגון
 שהוצרך לנקביו וכיוצא בזה לא הו' הפסק ואין צריך לחזור
 ולברך לא למפרע על מה שאכל היא לכתחלה על מה שרוצה
 לאכול כללא דמילתא כל דבר שצריך האדם לעשות לפעמים
 באמצע עסקיו דרך אקראי בעלמא טיקרי ולא הו' היסח
 הדעת :
 נמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים הריזה היסח
 הדעת ואסור לו לשתות ולאכול עוד עד שכרך ואם
 יצוה לחזור לאכול או לשתות יא' הרשות בידו אבל צריך
 שיחזור ויברך תחלה על מה שרוצה לאכול ולשתות עוד ואין
 הברכה שבידך תחלה פוסלת מה שרוצה לאכול ולשתות
 עוד אבל ברכה למפרע על מה שאכל אינו צריך עד שיגמור
 סעודתו השנייה לנמי ויברך על הכל יחד ויא' נטל ידיו
 למים אחרונים הרי יותר מדיהם הרעת ואסור לו לאכול ולשתות
 שום דבר אחר שנטל ידיו אפילו אם רוצה לברך ברכת
 ראשונה על מה שרוצה לאכול או לשתות אסור עד שיברך
 ברכת המזון ומעמא דהוא משום דל' דנ' למים אחרונים הו'ן
 כאילו התחיל לברך ברכת המזון כיון שהוסיף ושידד ידיו
 לכהיטת ואסור להפסיק ביניהם כי זה הוא פירט מה שאמרו
 חז"ל חכך לנשילה ברכה רצה לומר חכך לנשילת מים אחרונים
 ברכת המזון בלי הפסק ביניהם ואינו נקרא היסח הדעת כגון
 שלא נטל ידיו ואמר הב לן ונברך והו' נקרא היסח הדעת
 ואינו מוקי לו ברכה אחרונה על מה שאכל אלא ברכת
 ראשונה על מה שרוצה לאכול או לשתות ויש אומרים דהב
 לן ונברך אפילו היסח הדעת לא הו' לענין אכילה דאך על
 פי שאמר הב לן ונברך מותר לו אחר כך לחזור ולאכול אפילו
 בלא ברכה לא אחרונה על מה שאכל ולא ראשונה על מה
 שיאכל דדווקא לענין שתייה הו' הב לן ונברך היסח הדעת
 ומזיקו ברכה ראשונה על מה שישתה ולא ברכה אחרונה על
 מה ששתה דכיון שאין צריך לברך על מה שיאכל ויאך
 יברך ברכה אחרונה על השתייה ושתיה בתך אכילה נדרא
 ומעמ' דמילתא דקביעות דאכילה הו' קביעות גמור וכאמריה
 קלה דהב לן וניברך אין אדם מסיח דעתו מן האכילה שחושב
 אם יביאו עוד לאכול הוא יאכל עוד זאף על פי שהוא אומר
 דב לן ונברך מפני שהיה סבור שאין לתם לאכול יותר לפיכך
 אמריה בעלמא דהב לן ונברך אין מוקיקתו ברכה כלל ואפילו
 סילקו השולחן מלפניו אין לו היסח הדעת כזה מלאכול
 עוד לפיכך מותר לו לחזור ולאכול בלא ברכה כלל אבל
 מן השתייה בקל אדם מסיח דעתו ממנה ומיד שאמר הב לן
 ונברך מסקנת דעתו כן הוא שלא לשתות עוד וכשרוצה אחר
 כך לחזור ולשתות הו' מלך וצריך לברך עליה ברכ' ראשון' :
 ודווקא שיאמר בעל הבית הב לן ונברך אז כל
 המסוכין מסיחין דעתן אבל מי שסועד על שולחן
 אחרים אפילו אם אמר הב לן ונברך לא הו' היסח הדעת
 ואפילו הוא עצמו יכול לחזור לאכול ולשתות עד שיאמר בעל
 הבית

אפילו אין בהם מית קשה לעניות (ועל סימן רמ"א וכו')
תמ"ד כתיב ד')

ח נהגין לכסות הסכין או לסלקו מעל השולחן בשעת ברכת המזון וחביא הב"י שני טעמים האחד על שם לא חניף עליו ברזל וג' בלוי והשולחן נקרא מזבח בפרט בשעת ברכה שעוברין לט"ו ולברכו ואינו דין שיניף המקצר על המארץ והביא עוד טעם אחר מפני שפעם א' היה א' מכוך ברכת המזון וכשהגיע לברכה בונה ירושלים וזכור הורגן הבית לקח הסכין והקעו בכסנו וע"כ נהגו לסלק בשעת ברכה עכ"ל (ועל סימן ק"ע כתיב י"ט) וכתב עליו הב"י ולפי טעם זה אין לחלק בין שבת לחול ומשמע דלפי טעם הראשון יש לחלק וכן כתב בשולחן ערוך שלו שכן הוא המנהג בארצו ח"ל נהגו שלא לכסותו בשבת וי"ט ע"כ וצ"ע מ"ש שבת וי"ט מבחול גם לפי טעם הראשון וכי בשבת וי"ט אין השולחן נקרא מזבח כמו בחול ואיפשר לוי לומר שבארצותיו ס'ל כשעם הראשון והם נהגין כן כפני שהם מפרשים שהטעם דלא הניף עליו ברזל הכוונה הוא הא רמז לקין הסכין הוא ס' כדי שיהא לנו לזכרון שלא היו מניפין בחול על המזבח בשעת עשייתו בהבנותו ולא נטעה בזה כשנזכר לבניינו ב"כ אבל בשבת וי"ט שכבר ידוע שאין בניין ב"ה דוחה שבת וי"ט לפיכך אין צריכין לעשות זכרון דלא דלא תניף וזכמו טמן הטעם הזה מנהיגו בארצות אילו לומר מומור לחודה בחול ואין אומיים אותו בשבת כדאית' לעיל ס' נ"א אבל בסכין לא ראיתי נהגין כן בארצות אילו שאין מחלקין בין חול ושבת וי"ט ואיפשר דס' לן כשעם השני א"נ אפילו לשעם הראשון ככירא לך דין פי' טעם דלא הניף כמו שפירש"ס הם אלא לסימנא בעימא הוא כמו שצוה הש"י במזבח לא הניף עליו ברזל ונהגו ח"ל הטעם אינו בדין שיניף המקצר על המארץ הג' כוונתו בשוקתנינו שאנו עושין ס' דסימנ' מילת היא ומבקשין מפינו ית' אחר שזכינו להיות שולחנינו מזבח לפנינו' שמברכין עליו לוי' כן חבינו לרארץ ימינו ולא לקצרים על ידי הברזל המקצר ולפי זה נ"א אין טעם לחלק בין שבת וי"ט נ"ל :

קפ"א דין מים אחרונים וכו' סעיפים :

א ואח"כ ישול ידיו ואסמכו חז"ל מים ראשונים ומים אחרונים אקרא דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני יי' אלהיכם ואז"ל והתקדשתם אילו מים ראשונים שיקדשו יריהם קודם אכילה לשהרם מסוכאה כמו שנתבאר והייתם קדושים אילו מים אחרונים והטעם יתבאר בסמוך בע"ה כי קדוש אני זה טמן הטוב פי' שהו' מ' שחן יריהם בשמן כדי להסיר הזוהמ' כלומר לנקות ידים לברכה אפי' אלקיכם זו ברכה ודין מים ראשונים כבר נתבאר בע"ה שהם מצוה לשהרם משומאתם ונבי' מים אחרונים אע"פ שאינם מצוה ל"כ מ"מ הם חובה והטעם נשום מ"ח סודי' שמשמא את העינים ואז"ל אחר כל אכילהך אכול מלח ויש לחוש שבא מ"ח סודי' מעורב בו וכשיגע אה"כ בעיניו יסמא את עיניו לכך הצריכו ליטול הידים שלא ישאר בהם טום דבר ממנו יאע"פ שעכשו אין לנו מלח סודימית יש לחוש מפני כ"ח אחר שטבעו כמ"ח סודימית ואם יעבור ידיו על גבי עיניו קודם נטילה יסמא עיניו ואע"פ שאין אנו אוכלין גם כן מלח אחר אכילתנו מ"מ כרוב פעמים אוכלין מ"ח בסעודה ויש לחוש (ועוד דמיס' אחרוני' הנוטל הכסע וכו') מן ק"ע כתיב כ"ג ובי ק"ט סעיף א') ועוד אנו שאין השמן ערב מצר בינינו והיה בטיס' אחרונים להסיר הזוהמה מן הידים לנקות לברכה במקום השמן ערב : ב ומים אחרונים אילו אין צריכין כלי ליטול מהם כמו נבי' ראשונים אבל אין נוטלין על גבי קרקע אלא בכלי מפני שרוח רעה שורה עליה רש' סכנה לאורם העובר עליהם ואם

הבית דלאו כדיריה תליא אלא ככה :
יש מי שאומר שאפי' לא נטל ידיו ולא אמר הב לך ונברך אלא שנטל בעל הבית הטוב בידו לברך חי' הסח הרעת כמו הב לך ונברך :

ד אדם שנכנס לבית חבירו ויש שם חכורות הרבה שאוכלין זמאתים שם וכל אחד משיט לו כוסו אם בירך על הכוס הראשון ואחר כך משיטין לו יותר צריך לברך בפ"ה על כל אחד ואחד שלא היה בידו או לפלו' בשעת ברכה כי בכל פעם נמלך הוא שדרי לא ידע בשעה שבירך ששיטו לו גם האחרים :

ה אבל הקרואים בבית בעל הבית אחד לאכול מיני פירות וכיצא בזה ומביאין להם בזה אחר זה אינם צריכין לברך אלא על הראשון ואפי' כלה ס' זה קודם שיבא לפניהם ס' אחר דכיון דתלייה בבעל בית אינם מסיחין רעתם כל זמן ששיטבים סם :

ו אמרו חז"ל אכל כל מאכל ולא אכל קלח שרתה כל משקה ולא שרתה מ' ס ביום ידאנ מפני ריח הפה וכלילה מפני ריח הפה ומפני אסכרתה וכתבו רבנן ז"ל בית דאי לא אכל ולא שתי דתי סכנה אינו צריך לברך מיד דהוי אשותה מ"ס לרפואה שאינו צריך לברך ועוד קבלו ז"ל האוכל מלח אחר אכילתו לא' אבל כגודל דקשה לקבור בניס ולא בורה דקשה לעניות ולא באצבע דקשה לטס רע אלא באמה או בקמיצה . לעיל בסיוס ק"ע כתבתי למה אין אנו נהגין באכילת מלח ושתיתת סם :

קפ"ב דיני פירורי הפת וכו' סעיפים :

א ולאחר שגמר הסעודה יברך ברכת המזון כמו שיתבאר בע"ה ואין נאה להסיר המפה והלחם מעל השולחן עד אחר ברכ' המזון כדי שיהא ניכר לכל שמברכין לט"ו על חסדו ושובו הגדול שהכין מזון לכל ביותיו וכו' :

ב וצריך כל אדם לשייר פתיתין על שולחנו כדי שיהו מזומנין לעוני שיבא ועוד כדי שיהיה להם יתברך חסדו שהשפיע לנו משובו עד ששבענו והותרנו ברכת' אכול והותר הכל שאינו משייר פתיתין על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכול על בן לא יחיל טובו ודווקא פירוסות אבל פת שלימה עם הפירוסות וכ"ש שלימה לברה אסור שנראה כתחלת סעודה והדרי הוא כבר אכל ומיהוי כמכין שולחן לע' ועל זה נאמר העושים לנג' שולחן ונומר שהוא פין ע' והוכיחם הנביא על זה וצריך שיטול למים אחרונים קודם שברך כמו שיתבאר בע"ה :

ג וקודם שיטול ידיו יכבד הבית שלא יסארו שם פירורין ומאסו במים של נטילה ויהיה מטום בזיון אוכלין אע"פ שמתור לאבר פירורין שאין בהן כזית מפני שאינם נקראים אוכל מפני שיעושן ואין כאן בזיון אוכלין מכל מקום חיישינן שמא יהא השמש עם הארץ דקיימא לן שמתור להשתמש בשמש עם הארץ ולא חיישינן למכשול איסור אבל חיישינן שמא יניח השמש גם פירורין שיש בהן כזית שאסור לאבדן לכן יכבד הבית תחלה וזה היה דווקא בימיהם שהיו נהגין לסלק השלחן קודם ברכה והיו נוטלין יריהם במקום שורה השולחן עומד לכן היה להם למיחש שמא יפלו המים על הפירורין אבל אנו שאין אנו מסלקין השולחן וכשנוטלין נוטלין הידים חוץ לשלחן במקום שאין שם פירורין וליכא לפיחש להכי אין צריכין לכבר מ"מ טוב ונאה הוא לנקו' המפה ולהסיר הפירורין קודם שיברך כדי שיהיה השולחן טהור ונקי בשעת ברכה :

ד ועוד טוב לקבץ הפירורין ולהזהר להצניען במקום שלא ידרסו עליהם אפי' אין בהם מית שכל המאכר פירורין

ו' א שצו' לתת כבוד של המברך לתוך שאר כבוד הפנומי
 וכן נוהגין : (ועל סימן ק"כ סעיף א' וס' ר"כ סעיף י')
 ז' כוס שהוא פגום יכולין לתקנו על ידי שיוסיפו עליו יין
 מכוס שאינו פגום או אפילו על ידי שיוסיפו עליו מים
 שאינם פגומים שמתקן בכך . ובשעת הדחק מברכין אפילו על
 כוס פגום וישענהו כן מעט פירורין של פת ואומרי טמיהקן
 בכך ואינו אלא מנהג של שטות והיאך יצדק פת עם מטקה
 לתקנו אין לו לא סמך ולא ראיה ולא סברא :

**קפ"ב איך יתנהגו בכוס של ברכת המזון וכו'
 י"ב סעיפים :**

א' עשרה דברי נאמרו בכוס של ברכה וכולן לכבוד ולגשאו
 לברך בו לשי' ואין כולן נודתין בינינו מפני שאינם רגילין
 בינינו ואילו הם הנהגין בינינו צריך הדחה שידחנו מכלנים
 ושטיפה מבחוץ כדי שיהא נקי לברכ' ואם רואין בו כפר שהוא
 נקי ואין בו שיעור כוסות אין צריך :

ב' וצריך שיהא חי ובלשון חי יש כוונ' פירושם י"ם שיתן
 היות חי ולא מזוג לתוך הכוס לברך בו ואע"פ שיש של א"י
 או איפ"ש לשנתנו בלא מניית מים מפני חזוקו כשיגיע לברכת
 הארץ ימזגנו עד שיה' ראוי לשנתנו להודיע שבח א"י שיינות'
 חזקים וצריך לערב בהם מים רבים . ולכך באילו הארצות
 שאין היינות חזקים אין צריך לזונו ומברכין עליו כל ברכת
 המזון בלא מנייה ושותין אותו וזהו חי כמ"ס י"ם שפירוש של
 חי ר"ל שיוציאו מן החבית לט"ם ברכה זהו נקרא חי ולפי זה
 אנו שאין לנו יין הרבה בהכיות דיו שישכנו מן הקנקן
 שטומרי' בו היין לט"ם ברכה וכן נוהגין באילו הארצות . י"ם
 חי קאי על הכוס שיהא שלם ולא שבור שזהו חי וזהו דברי בל"ם
 אמרינן שבריתן זו היא מיתתן ממילא שמעינן שכתה' שלם
 הוא נקרא חי וטוב לצאת ידי כל הפירושים :

ג' וצריך שיהא הכוס טל על כל נדותיו ואזל כל המברך
 על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים על מלא ברכת
 י"ם ודרוס ירשה :

ד' ומקבלו בשתי ידיו ואסמגוה אקרא רכתי שאו יריכם קדש
 וברט את י"י יריכם לשון רבים משמע מלא קתיב' רכס
 בלא יד' בין ד' לכפדרי שתי ידיו :

ה' וכשמתחיל לברך נוטלו בימינו ואם הוא אישך נוטלו
 בימינו שהו' שמאל של כל אדם ולא חסייע שמאל ליטין
 כדי לחת המעלה ליטין לברכה שהוא חסובה ודווקא שלא יגע
 שמאל בכוס שיפיע להתזיקו בשעה שמברך אבל אם מניח
 יד שמאל תחת יד ימינו לסייעה מותר שיה' נ"כ חסוב ומעלה
 ליטין שהשמאל תומכה ומשרת לה ומגבירה מן הקרקע שפת
 אם הוא יושב על גבי קרקע רכתיב כוס יקועות אשא וכסם
 י"י אקרא ואם הוא מטיב על השולחן מגבדו מעל השולחן
 מפה כדי שיראוהו המסובין ויסתכלו בו וגם הוא נותן בו עיניו
 שלא יסית דעתו ממנו ומסתור גם לאשתו שתשתה ממנו :
 (ועל פי' רע"א סעיף י')

ו' המברך משנתנו לו הכוס לידו לברך לא ישיח וגם המסובין'
 אין להם להשיח משהתחיל המברך אלא יתנו דעתם
 וישמעו ויזכרו למה שיאמר המברך ולא יביעו בשעה שהוא
 מברך שצריכין הם לשמוע ולהקין ולזכור למה שיאמ' המברך
 אלא אפילו בין ברכה לברכה אין להם להשיח שלא להפסיק
 שביעיתן בשעת חילוק ואם עבר ושוח בין ברכת לברך בשעת
 שהמברך שחק מעט אפילו אם שח המברך עצמו יצאו אבל
 אם שחו בשעה שהמברך מברך לא יצאו וצריכין לחזור ולברך ;
 ז' נכון הדבר שכל אחד מן המסובין יאמ' בלחש עם המברך
 כל ברכה וברכה ואפילו התחית אע"פ שהמברך היה
 נשוח כמו שהדק בברכת יוצר וערכת כדאיתא לעיל סי' נ"ט

סעיף ד' ע"ש דאנשו מעט סייד נמי הכא וליפוך אם יאמר
 בלחש הברכה עם המברך יקדים לסיים קצת קודם שיהיה
 המברך כדי שיענה אמן על ברכת המברך ולא על ברכת עצמו
 כדאיתא לעיל בסימן הנזכר :

ח' ולענין לטאול בברכת המזון מפני דריאה או מפני
 הכבוד דינא כמו בתפלה עיין לעיל סי' ק"ד :

ט' צריך לישב בשעה שהוא מברך והוא כול המסובין מפני
 שמכנת המזון ארוכה היא ויכולו לכון בה יותר כשהו'
 יושבין מכשהו עומדין בין אם היה הולך בביתו כשאכל או
 אכל עומד או מיסב לסמנף לברך ברכת המזון צריך לישב
 כדי שיוכל לכון יותר אע"פ שבתפילה עומדים היינו משום
 הנליהם הנל יטה כדאיתא לעיל סימן נ"ה . וגם לא ידא'
 מיסב שהוא דרך ניונה אלא ישב בא"מ והוא כול המסובין מותר
 בדעבר שבדרך מתוך או אפילו ישב דרך נאוה וקלות ראש
 אע"פ שלא טוב עשו יצאו :

י' א' שגם כשמברכין ברכה אחת מעין שלש אע"פ שאינה
 אחתה כ"כ אפ"ה צריך לאומרה במזכב כדי שיהיה בה
 יותר ואסור לברך והוא עוסק במלאכתו מפני שלבו פרוך
 במלאכה ולא יוכל לכוין :

יא' והא דאמרינן אבל בשעת שהלך צריך ליסב ולברך דוק'
 כשנבוא הולך בביתו ואוכל אבל מהלך בדרך ואוכל אין
 צריך ליסב ולברך לפי שאין דעתו שישבת עליו אם יאח' ורבו
 ולא יברך בכונה אלא ילך לרובו וברך כשהוא מהלך :
 (ועל סי' קס"ו סעיף י"ג ובסימן נ"ד סעיף י' סעיף נ')
 יב' אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין שמתאמר
 טוב עין יבורך אל תקרי יבורך אלא יברך :

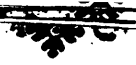
קפ"ג לקבוע ברכה במקום סעודה וכו' סעי'

א' אמרו חכמים זכרינם לברכה כיון שהדך האדם לקבוע
 סעודתו במקום אחד על הדברים החשובים כגון פת
 ומיני דגן ולמקצת רבוחתא בל' שבעה מיניו כמו שנחבאר
 למעלה סימן קע"ח צריך לברך גם כן באותו מקום שקבע שם
 לאכול סעודתו כדי שיהא ניכר שיברך לשם יהברך על מה
 שאכל שם ואם אבל יוצא ממקומו ולא בירך אם יצא במחל'
 לבול' עלמא צריך לחזור למקומו למקום שאכל ויברך שם ואם
 בירך במקום שנוכד יש אומרים שיצא ויש אומרים לא יצא
 ואם יצא ממקומו בשתג' כגון ששכח ויצא י"א והואיל ובשתג'
 יצא יכול לברך במקום שזכר וי"א שגם בשתג' לשתלה יחזור
 למקומו ויברך אבל בדעבר אם בירך במקו' שזכר ל"כ יצא ?

ב' והא דאמרי' דברים חשובים שיעניד ברכת במקום כגון
 למ"ד כל שבעת המינין ולמ"ד דווקא פת . ומיני דגן היינו
 אם אינו חזה לאכול כמקו' השני אז צריך לחזו למקומו ולברך
 לפיכך אם יצא ממקומו בין בשתג' בין במחל' אם יש לו
 עוד פת לאכול במקום השני יאכל שם ועם לברך שם ?

ג' אבל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו צריך
 לחזור ולברך מספק וזהו ליה ספקי דאורייתא דהא ברכת
 המזון היא מן התורה דכתיב ואכלת ושבעת וסדת תגם וכמו
 שיתבאר בע"ה וק"ל כל ברכה שהיא דאורייתא דש"ל ברה ספק
 אם אמרה אם לאו צריך לחזור ולברך דספקא דאורייתא
 לחומרא :

ד' ועוד אימתי דר' מברך אם שבת עד שיתעבל המזון שבמעיו
 וכמה הוא שיעורו כל זמן שלא יאירעב מעיניה ואשול'
 כלום סעדיין הוא סבע ממה שאכל ראשון ואו תקוור הבחכ'
 הזאת על האכילה הראשון סעדיין היא במעיו אבל אם כבר
 נהעבלה האכילה ראשונה בחוץ מעיו מעות לא יוכל לתקון
 היא ואין מעיל לא תסיר העל השוכע היא מברך וכת' ואכלת
 ושבעת וברכת ולע' כשתעבלה האכילה שכבר חזו ונתעבב
 י"ב ב' 8 18 וסד' ז'

שאינו צריך לחזור ולכבד ולא הקפידה התורה אלא על הקלוה כדאית' לעיל סימן ע"ו אבל אם היה צואה כנגדו יש להסתפק אם ברכת המזון דומה לחפלה ובתפלה צריך לחזור ולהתפלל וה' בברכת המזון או נאמר כיון ברכת המזון אינו דומה לחפלה ובתפלה שיכור אל יתפלל ובברכת המזון אמר' אפילו שיכור יכול לכבד כדאמרו ה' נמי שאין צריך לחזור ולכבד לענין צואה כנגדו וצ"ע :

קכ"ו אם נשים וקטנים חייבין בברכת המזון וכו' כ' סעיפים :

א נשים חייבות בברכת המזון אבל מספקא לן אם חייבת היא מדאורייתא או מדרבנן דאביעאי לן כיון בברכת המזון היא מצות עשה שלא הזמן נרמא וק"ל מ"ע שלא הזמן נרמא נשים חייבות ה' הגמי' שחייבות בברכת המזון שאין הזמן נרמא רק האכילה או שמה כיון שאמרה התורה ואכלת ושבעת וברכת את' אליקד על הארץ הטוב אשר נתן לך הרי שתלתה התורה מצות ברכת המזון משום נתינת הארץ הטובה ונשים חייבות ולא נכללו חלק בארץ נם כן לא יתחייבו בברכת המזון

ולא אפי' שיש' לפיכך מספק' צריך' היא לברך דספיק' דאוריית' להנמי' אבל אינה מצויה את האנשי' שחייבי' לברך מן התור' כגון כ' שאכלו כדי שביען שהוא שיעור שחייבין עליו מן התור' שכל שאינו מצויה בברך לא יוכל להציא אחרים יודי חובתן וסברא הוא' אבל אנשי' שלא אכלו אלא שיעור חייבא דרבנן כגון שלא אכלו אלא כזית אלא אכלה האשה כדי שביעה שאין היא חייבת מדרבנן תוכל היא להוציא את האנשים שחייבים ל' כ' מדרבנן דאורייתא ומפיק דרבנן ואין להקשות דהא אמרינן שיעור כזית הוא דרבנן ואפ"ה אמרינן מי שאכל כזית יכול להוציא אפילו את מי שאכל כדי שביעה שהוא דאורייתא ש"מ דאורייתא ומפיק דאורייתא א"כ ה"נ תוציא אשה את האנשים אפי' אכלו כדי שביעה דלית' דרבנן ולפיק דאורייתא די' ל' דאיש אע"פ שלא אכל כלום דין בוא שיפסור את האחרים יודי חובתן דכל ישראל ערבים זה בזה' (וע"ל סימן רמ"ב כסוף ו'ו') וכיון שזה חייב לברך היה חייב זה לפשוטו מכת הערבות שעליו. אפי' בלא אכילה כלל אלא שמרבנן אמרו שלא יברך אדם שום ברכת הגהנין בלא הנאה. אפי' לפשוטו אחרים אע"פ שערב בעדו אמרו רבנן לזה לא ליכול ולא להתני ולא תבא עליו חוב הברכו' מ"ס כשאכל איש כזית וחייב לברך מדרבנן יכול להוציא בברכה זו אפילו אחרים שאכלו כדי שביעה וחייבים מן התורה הואיל ובלאו הכי חל עליו חובת דברכה מדרבנן ונסי' עליו הערבות שערב הוא בעדים ועליו הוא להצילם מן העון ולפשוט אותם מן המצוה המוטלת עליה' ולא מנעוהו רבנן מזה מסעמא דלימא ליה לא ליכול ולא ליהי ליהי חוב ברכה אבל אשה אינה בכלל הערבות לפיכך בדבר שהיא אינה חייבת כדאי' מן התורה אף שהיא חייב' עכשו מדרבנן לא תוכל לפשוט את מי שה' חייב בודאי מן התורה דשמה היא אינה חייבת מן התורה :

הנה' וע"ל סי' קנ"ו סוף רמ"ב רמ"ב כסוף כ' וסימן נ"ג סוף ו' וסי' תרפ"ט סוף כ' ומכא' עומא סתתלאר כסמוך אמרינן נמי דנכרכת הנהנין אס' נישא לינו מוניא אחרים ונכרכת האנות אף כל פי טינא מוניא אחרים י"ח והיינו עפני סנרכת הנהנין לית נהו עוס ערבות לפי טינא מונא

וסד כשהתחיל להיות רעב אע"פ שלא נתעכל עדיין לנמר כרעב דיינינן ליה ולענין אכלת פירו' ושתית וכן שאכל ושתה ולא בירך טבחן קשלאדם לשער אימתי נתעכלו במעיו דהם לאו ברעובת תליא מילתא שאפשר לדוות שהיא רעב לאכול הפירות עדיין לא נתעכלו א"כ איכא הפירות נתעכלו והוא עדיין אינו רעב לאכול או אמרו כל זמן שאינו רעב ולא צמא נם אינו תאב לאותן הפירות ויין ששתה או שאכל יברך עליהן דמקמינן ליה אחזקה ביון שעדיין אינו רעב וגם אינו צמא ושינו תאב להם עדיין לא נתעכלו כמי שלא נתעכל המאכל שבמעיו וכול לברך עליהן אבל אם הוא תאב לאותן פירות וקמא עדיין אינו רעב או שהוא רעב ואינו תאב לאותן פירות כזה יש להסתפק שאם הוא תאב לאותן פירות ואינו רעב נוכל לומר ביון שהוא תאב להם כבר נתעכלו הפירות ומה שאינו רעב לאכילה מפני שהאכילה עדיין לא נתעכלו ולפי זה לא היה לו לברך ונכל לומר נמי איכא ביון שאינו רעב והאכילה לא נתעכלה גם הפירות לא נתעכלו ומה שהוא תאב להם מפני שלא אכל מהם כל שבעו ורצה לאכול כהם עוד ולפי זה היה לו לברך וכן אם הוא רעב לאכול ואינו תאב לאותן פירות נוכל לומר הואיל והוא רעב וקבר נתעכלה אכילתו במעיו גם הפירות נתעכלו ואין לו לברך עליהם (מה שאינו תאב להם מפני שאין דרך האדם להיות תאב לכל מיני פירות לפעמים אע"פ שלא אכל מהם זמן רב ונכל נמי לומר איכ' כיון שאינו תאב להם ודאי עדיין לא נתעכלו במעיו דאל' היה תאב להם ואע"פ שהוא רעב ל' האכילה נתעכלה והפירות לא נתעכלו וכיון שיש פנים לכאן ולכאן הוי ליה ספק בברכה דרבנן דברכה אחרונה דפירות ואפילו דשבעת המינין ואפילו ברכה אחרונה דין הוי דרבנן שאין ברכה אחרת שהוא דאורייתא אלא ברכת המזון ולהר' אש גם ברכה אחרונה דחמשת המינין דיינין ופלי' ואכלת ושבעת וספיק' ברכת דרבנן לקולא ואין סברין ואין צריך לומר אם הוא רעב לאכילה וגם הוי תאב לאותן הפירות שאין צריך לברך שכבר נתעכל הדל' ל' :

ושיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון הוא כביית דהיינו שאם אכל כזית פת חייב לברך עליו ברכת המזון והיינו צוקא מדרבנן דמן התורה אינו חייב אלא בשאכל כדי שביע' והוא כבביצה ברכתיב ואכלם ושבעת ונ' אלא שחל' לאסמכוה מדכתיב כלשון אכילה וסתם אכילה ה"ל' הוא שהוא ככזית לפיכך אה"ל מצויה אפי' מי שאכל שיעור שביעה שהוא חייב מן התורה כיון דאסמכוה אקרא אבל הכא דפתיב נ"כ ושבעת ש"מ דאורייתא אין חייבין אלא כשאכל כדי שביעה דכתיב ואכלת ושבעת וברכתו' :

קכ"ז לברך ברכת המזון בקול רם וגו' סע'

א ברכת המזון נאמרת בכל לשון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת בכל לשון שאתה מברך מקמ' :

ב וצריך שיספיע לאזניו מה שמצויה בשפתיו שישמע גם הוא ויבין מה שאמר ודוקא לתפלה אבל כדעכר אם בירך ולא השמיע לאזניו יצא ובלבד שיוצא בשפתיו דהיה רור לאו בדיבור דמי דהתורה וברכת אמרה משם שיברך הש' כפיו י"א דבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שישמעו גם הם הברכה ויצאו בברכתו דלא נרע מסופר מברך וכו' ונצא והמברך בלחש אם יש עם אשה ובנים אינו אלא פועה :

ד ואפילו אם הוא שיכור עד שאינו יכול לדבר כראוי חייב לברך ברכת המזון טכון משמע לשון ושבעת וברכת שאפי' הוא שבע שביעה נמור וודך שביעה נמור לנחם טכרות אפ"ה וברכת מ"ס אפילו נדחם ואינו מיושב בדעתו :

ה אם בירך ואח"כ ראה שריו מי רגלים כנגדו פשיטא

מזכה ורחב בריית תורת חיים ומזון וכו' אין לאמר שהרי אמר
אותם לבסוף בריית ותורה על ברייתך שחמת בבשרינו ועל
תורתך ב' ולמה לו להזכיר ב' פנים :

והוא לא הזכיר בריית ותורה אלא חסיד אלא אחת שהם
לא יצא ומחזירין אותו כיון שהיא דאורייתא נשים אין
אומרות על בריית שחמת בבשרינו ועל תורתך שלימתנג
ועל חוקך שהדעתנו אלא יאמרופרדתנו מכות עבדים ועל
חיים הן וחמד שהונתנו כו' דהא לאו בני כר' מילה נינהו וגם
אין מצוות בלימד התורה והחוקים ולפי זה גם העבדים לא
יאמרו תורתך שלימתנו ועל חוקך שהדעתנו דנם הם אינם
מצויים על לימד תורה אבל ברייתך שחמת בבשרנו יאמר
שהרי בני בריית מילה הם כן כלה הכלבו בשם הרא"ב ואי
לאו דמסתפינא אמינא שהנש' אין צרים' לדלג רק על ברייתך
שחמת בבשרינו מפני שאינם בני קיום בריית מילה אבל על
תורתך שלימתנו ועל חוקך שהדעתנו למה ידלגו שאף על פי
שאינן כמות לימד התורה מ' מ הן כמות קיום התורה והמצוות
והחוקים שנים מצוות על דרכה מהם ולמה לא יאמר והב
יהיה להם פירוש שלימתנו לקיים כשישמעו אותם מפי
האנשים שלמדם ולפי זה העבדים אינם צריכין לדלג כלום
דא גם מצויים לקיים כל המצוות שהגש' מצוות עליהם ל' א
ד' וחקנו להזכיר בת תורה תחלה וסוף והם נודה לך כולל
ועל הכל אנו מבינים לך כו' ולכן אותם שאומרים סמך
לחתימה ונודה לשמך הגדול סלה באלה שועים הם ומסיפך
על מסבע ברמת הם שמעולם לא הקנוה לומר כך ואח"כ כל
המטנה ממסבע ברכות ששבעו חכמים לא יצא ידי חובתו
וחותם ברוך אתה"י על הארץ ועל המזון ואין זה ואתם בשני'
דה"פ אין דעברה מזון כלומר שארץ טובה היא ועושה פירות
(ועל סימן ר' סעף י"ג) ובחניכה ופורים אומרים בה
על הניסים קודם על הכל דשייכא הכא דקאי על ההדאה
כלומר נודה לך כולו וגם נודה לך על הניסים ועל הנפלאות
כולו מיהו לא חייבהו חכמים ואם לא אמרו אין מחזירין
אותו מכל מקום יכול לומר אותו אחר כך בין דרחמן הוא כולל
יאמר דרחמן הוא יעשה נסים ונפלאות עמנו כמו שעשה
ולאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי פתחיהו כו' זמן בפורים
בימי מרדכי כו' והבי נהוג :

קפ"ה דיני ברכה שלישית וכו' סעיפים :

א שלישית בונה ירושלים ודוד ושלמה תקנה דוד תקן
ועל מלכות בית דוד משחך ושלמה תקן על הבית
הגדול כולו אחר שבנה בית המקדש ולא תמעה לומר שלא
ברכו אותה עד שבא דוד ושלמה דהא דרשין מקראי שלעולם
צריכין' ברכות לברכת המזון כמו שבחבתי לעיל ס"ט
קפ"ד אלא קודם טבא דוד היה להם מסבע אחר גכשכא דוד
והבטיחו הש"י שיהיה מלכות ישראל לעולם לו ולורעו תקן
עניין המלכות על שמו וכשכנה שלמה את הבית תקנו גם
כן בתוך הברכה הזאת כמו שיתבאר וטוח שבידינו עכשיו
כלי ספק גם כן אינו אותו הלשון ממש שתקנו דוד ושלמה
שהרי אנו אומרים דהם כולו ובנה יהושע עיר הקודש כולל
וביניהם לא היו צריכין לבקש לבנותה שבכרייתה בנייה
וגם לא להם על מלכותם ועל הבית בולו שרדי היה
המלכות בידם אלא הם היו צריכין לבקש רחמים שימשוך
שלות הארץ והמלכות והבית העיר ואנו בעונותינו שגלינו
מארצנו ונחרבה עירנו ובית מקדשנו אנו צריכין לבקש
רחמים להחיו המלכות ולבנות העיר והבית וע"כ יש לנו נוסח
אחר ממה שה' בימי דוד ושלמה ס"פ צריכין אנו להזכיר בת
מלכות בית דוד ואם לא הזכיר מחזירין אותו מפני שאין לנו
נחמה נמורה עד שתחזור מלכות בית דוד למקומה :

חפה על האדם ללא ליכול ולא לתלמי מ"כ כנכרת המנוה טחס
שוכה על הארץ וליית כהו משום ערבות הילכך מוניף את חנינו
כנכרת המנוה אפ"פ טיבא כנרופ' ל סימן תקפ"ט סעף ג' ונסימן
תקפ"ט סעף ג' ונסימן תרנב סעף ג' ונסימן תפ"ד
אבל מי שחייב מדרכנו וכו' להוציא לפשרו שנים היא חייבת
לפחות מדרכנו ואולי אף מן התורה :

ב קמן שאכל כרי שביעה חייב לברך ברכת המזון מדרכנו
והיה דבן מברך לאביו וד' בן קמן דאי גדול פשיטא
פירי בשלא אכל האב כרי שביעה שאינו חייב אלא מדרכנו
ואתי דרבנן ומפיק דרבנן :

קפ"ו דיוקים בנוסח ברכת המזון וכו' סעיפים

א סוד ברכת המזון לאחר שאכל ושתה כרי שבעו חייב
לברך שלש ברכות מן התורה והם ברכת הזן וברכת
הארץ וברכ' בונה ירושלי' והכי כתיב קרא זאמ"ל ושבע וברכ'
את יי' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך ודקדקו חכמינו ז"ל
כיון דהאי קרא לא אתא לאשמעינן אלא שברך הש"י את
שנאכל ונשבע מה צריך הכתוב לפרש עכשיו בשבתה של א'
ולמ' הארץ הטוב' וגו' תירצו דאי אתא קרא לאשמעינן אלא
שנוכ' כל זה בכרחה וכיון שחייב הכת' לברך על כל זה ודאי
כוונת הכתוב לחלקם כל א' לברכה בפני עצמו שאין השכחות
של כולן שוות ואין שייך לכולן בכרב אח' ולכן אמרו ואכלת
ושבעת ברכת את שם יי' אלקיך זה שאומרים ברכת הזן על
השביע' על הארץ זו ברכת הארץ שנותנין לו תורה לנתן לנו
ארץ טובה ורחבה וקדוש באי' הטובה שצריכין לברך לו על
כל הטובה שהש"י עמנו ותר על נתינת הארץ והיא שנתן לנו
העיר הקדושה אשר בה משכן השכינה היא ירושלים וד' ציון
ובנה לנו בית המקדש בתוכה כעניין שנאמר דהר הטוב הזה
והלבנתו והיא ברכת בונה ירושלים לפיכך סודו ז"ל לברך
אילו השלש ברכות על הסוד הזה וכזה הלשון שנוכר בע"ה
ואע"פ שהיא נאמר בכל לשון (ועל סימן קפ"ח סעף ח')
מ"מ חכמינו ז"ל דקדקו ותקנו לסוד אותו בלישן זה ונקי לשבח
לש"י ותקנו ראשונ' ברכ' הזן ומשה רבינו הקטן לישראל בזה
הלשון כשירד להם המן נכוון שהיא ראשונה ואינה סמוכה
לחבתה פותחת בברוך ומסיים בברוך ויש שמוסיפין להקדים
לברכו' ברוך משביע לרעבי ברוך משקה לצמאי ואין לאמרו
שאין זה ממסבע הברכה שתקן משה וכל המוסף נורע ואין
לומר כל ח עמנו דעמנו משמע שחסדו הוא עמנו לבדו ואינו
כן כי ודאי חסדו הוא עם כל ח' ואם לא אמר ברכת הזן ואמר
במקומה בריך דהמג' מלכ' דעלמא מריה דהאי פיתא יצא ידי
ברכת הזן שהרי כבר אמרנו שנאמר בכל לשון ויא' שצריך נ"כ
שיחתו בה בריך דהמג' דון כולל דה"ל כמו פתחה בברוך
וחתמה בברוך :

ב שנייה ברכת הארץ ויהושע תקנה בזה הלשון כשנכנסו
ישראל לארץ ואינה פותחת בברוך מתחלת נודה לך כו'
ע"ש הפסו' ונדה לך לעולם וגו' על שהנחלת לאבותינו ארץ
חמדה טובה ורחבה כו' ותקן יהושע לשון חמדה לפי שרא' את
מ"ר עה חמדה אותה והתפלל עליה לראותה וגם אבות העולם
חסדו ליכנס שם וליקבר שם וכיון שזכה הוא ליכנס תקן לומר
ארץ חמדה כו' ועל שהוצאתנו יי' אלקינו מארץ מצרים כו' ועל
ברייתך שחמת בבשרנו ועל תורתך שלימתנו כו' תקן לומר
בה בריית לפי שעי' הברית כשנימול בברכה כתי' אתה בריית
לתת לו את הארץ וצריך להזכיר בה תורה שבוכו התורה ירשו
את הארץ שנ' ויתן להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חוקי
ותורותיו יצארו והקדי' בריית לתורה מפני שהברי' מילה קדמה
לתורה בזמן ועוד ששל הברית נכרתו ג' בריית ועל התורה
לא נברתו אלא ג' ויא' על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה

לבוש התפלת הלכות ברכת המזון

והוא דפקנו להזכיר עלכות בית דוד בברכת בונה ירושלים
העצם הוא לפי שאלו ביום שנחלק בית דוד כפרו קנ'
דנדים נפקיה וזית המקדש ומלכות בית דוד ואין נחלין עד
פיתורו ויתכנו שלשתן ומעט זה היה ראוי להזכיר גם מלכות
קמים אלא שאין ראוי להזכיר מלכות קמים אלא מלכות כבוד וזה
לכן תקנה בהעוב ומשיבו כמו שיתבאר :

ומתחלת החם ייאלקינו עלינו על ישראל עמך בו ותהם
באיבונה ברהמי ירושלים ואומר אמן אפילו על ברכת
עצמו כשהוא מברך לבדו מפני שהוא סיום ברכות שהם
דאורייתא והמטיב אינה דאורייתא כמו שיתבאר בענין :
וכשיאמר אמן זה על ברכת עצמו יאמרנו בלחש כרי שלא
יגנישו שמינו כאן ברכ המזון שכן הוא הדין בכל סוף ברכות
שאנונין אמן על ברכת עצמו ויבנו דברכת הטוב והמטיב אינה
דאורייתא ויבאו לזיל בה אבל כשמזמנין בנהמנינו לומר
אמן בקול הם אפי' המברך שבינו כולם עונין ביהוד אין העם
יגנישו' כב שהיו האחרים חייבים לענות אמן על כל ברכה
וכרכת ואין ככ הרגש אם עונה המברך עמהן :

וכיון שמתברר בה מלכות בית דוד ואומרים ועל מלכות
בית דוד משתדד אין להזכיר בה שום מלכות אחר לכך
אין לומר על מלכותך ועל מלכות בית דוד בו וכן אין לומר
אבינו מלכנו בו אלא יאמר אבינו ונענו בו כרי שלא להשוות
מלכותא דארעא עם מלכותא דשמייא :

לא דקתם לשון רחנה ובקשה הוא ועל כן משנין הנוסח
בשבת יום טוב ואומרים בפתיחה חתם ייאלקינו במקום
חתם ותחתין מנחם ציון עירך בבנין ירושלים ומעטת הוא
ביום דברל אהר הוא ואם רחם הוא לשון חתנה גם חתם הוא
לשון חתונה ויכול לומר איזה פתיחה כיון דהכל ביו בשבת
גדלבר שלא יאנה בין פתיחה לחתונה כגון שהחיל ברחם
נסיים במנחם או אפיכא טוה ודאי מעינות נשיות הוא דפתיחה
ותחתין צריכות להיות שונין או שאינם רחם או שניהם חתם
בשבת ויש ותכל ענין לענין הנה

עדי דהוה אנון וענין ומל'
סיומן קוד' סעוף וזכרין כפתיחה
סעוף וזכרין וזכרין וזכרין וזכרין
וסיומן מ' סעוף וזכרין :

ואם מעה ולא הזכיר בה של רח אומר באי אפי' שנתן
ראשית חרשי לעמי ישראל לצביון ואינו מזכיר בה שנתן
דלא שייכא שמחה ברח ונס שאינו חותם בברוך דכיון דכבר
סני דלא אבל ולא היו הך ברכה חובה ביום זה דהא מקום
רח אי בעי אכיל אי בעי לא אבל פת לפיכך אין צריך להחזיק
ולא דמי לשבת ויש דחתם לא סגי דלא אכיל פה דהא בטבת
הייב לאכול שלש סעודות וכן ביט חייב לשמח ולא סגי דלא
אכיל פת והיוא הך ברכה חובה לפיכך צריך לחתום ומראי
טעמ' נמי אמרינן ב' ר' דרווקא אם נזכר קודם שהתחיל הטוב
והמטיב אומר ברכה זו שאין נקרא חזונה אלא כהדא ברכתא
עם ברכת המזון דמיא אבל אם לא נזכר עד אחר שהתחיל
הטוב והמטיב אינו תחר כלל ואף ע'ג בהפלה עם שבת ולא
הזכיר יעלה ויבא ביום חזור שאני הפלה דחובת היום הוא
ולא מצי למיפט' נפשיה מינה בלא הפלה וכיון שחובה עליו
להפלה חובה עלינו להזכיר רח ואם לא הזכיר צריך לחזו'
אבל בברכת המזון כיון דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ולא
הוה אתי לידי ברכת המזון בראש חודש דאם לא היה רוצה
לאכול פת הרשות ביח אף על פי שהיה אסור להתענות
קבל מקום היה יכול לאכול שאר דברים כגון פירות או ירקו'
וכיוצא בהם שאנון מביאין לידי ברכת המזון אינו צריך לתזון
כה שאין כן בשבת ויום טוב שצריך לאכול פת שאין חובה
קרא פת : נתחיל מעתה דינו בראש חודש דלא עדיף
פינה :

ועל כן משנין הנוסח
בשבת יום טוב ואומרים בפתיחה חתם ייאלקינו במקום
חתם ותחתין מנחם ציון עירך בבנין ירושלים ומעטת הוא
ביום דברל אהר הוא ואם רחם הוא לשון חתנה גם חתם הוא
לשון חתונה ויכול לומר איזה פתיחה כיון דהכל ביו בשבת
גדלבר שלא יאנה בין פתיחה לחתונה כגון שהחיל ברחם
נסיים במנחם או אפיכא טוה ודאי מעינות נשיות הוא דפתיחה
ותחתין צריכות להיות שונין או שאינם רחם או שניהם חתם
בשבת ויש ותכל ענין לענין הנה

ועל כן משנין הנוסח
בשבת יום טוב ואומרים בפתיחה חתם ייאלקינו במקום
חתם ותחתין מנחם ציון עירך בבנין ירושלים ומעטת הוא
ביום דברל אהר הוא ואם רחם הוא לשון חתנה גם חתם הוא
לשון חתונה ויכול לומר איזה פתיחה כיון דהכל ביו בשבת
גדלבר שלא יאנה בין פתיחה לחתונה כגון שהחיל ברחם
נסיים במנחם או אפיכא טוה ודאי מעינות נשיות הוא דפתיחה
ותחתין צריכות להיות שונין או שאינם רחם או שניהם חתם
בשבת ויש ותכל ענין לענין הנה

ועל כן משנין הנוסח
בשבת יום טוב ואומרים בפתיחה חתם ייאלקינו במקום
חתם ותחתין מנחם ציון עירך בבנין ירושלים ומעטת הוא
ביום דברל אהר הוא ואם רחם הוא לשון חתנה גם חתם הוא
לשון חתונה ויכול לומר איזה פתיחה כיון דהכל ביו בשבת
גדלבר שלא יאנה בין פתיחה לחתונה כגון שהחיל ברחם
נסיים במנחם או אפיכא טוה ודאי מעינות נשיות הוא דפתיחה
ותחתין צריכות להיות שונין או שאינם רחם או שניהם חתם
בשבת ויש ותכל ענין לענין הנה

ועל כן משנין הנוסח
בשבת יום טוב ואומרים בפתיחה חתם ייאלקינו במקום
חתם ותחתין מנחם ציון עירך בבנין ירושלים ומעטת הוא
ביום דברל אהר הוא ואם רחם הוא לשון חתנה גם חתם הוא
לשון חתונה ויכול לומר איזה פתיחה כיון דהכל ביו בשבת
גדלבר שלא יאנה בין פתיחה לחתונה כגון שהחיל ברחם
נסיים במנחם או אפיכא טוה ודאי מעינות נשיות הוא דפתיחה
ותחתין צריכות להיות שונין או שאינם רחם או שניהם חתם
בשבת ויש ותכל ענין לענין הנה

ועל כן משנין הנוסח
בשבת יום טוב ואומרים בפתיחה חתם ייאלקינו במקום
חתם ותחתין מנחם ציון עירך בבנין ירושלים ומעטת הוא
ביום דברל אהר הוא ואם רחם הוא לשון חתנה גם חתם הוא
לשון חתונה ויכול לומר איזה פתיחה כיון דהכל ביו בשבת
גדלבר שלא יאנה בין פתיחה לחתונה כגון שהחיל ברחם
נסיים במנחם או אפיכא טוה ודאי מעינות נשיות הוא דפתיחה
ותחתין צריכות להיות שונין או שאינם רחם או שניהם חתם
בשבת ויש ותכל ענין לענין הנה

ועוד נ"ל בקדושת שבת שאינו הלא כפולת גבו קדושת י"ב לפיכך איפשר לומר אפי' שבת של שבת כנעילה צריך לחזור משום קדושת שבת שצריך להזכיר סמיו מה שאין קדושת ר"ח לגבי שבת כפולת נ"ל (ועל ס' תכ"ג פת"ג) ואם שבת נמשל שבת אם נזכר קודם שהתחיל המצב והמשיב כולל ר"ח עם שבת ואומר בא"מ שבת שבתות לכנניה לעמו ישראל באהבה לאות ברית וראשי חרשים לזכרון בא"מ מקדש השבת וישראל וראשי חרשים ו"ל שאינו חוסם אלא בשל שבת ולא על ר"ח כיון דבחול אינו חוסם ונ"ל דלא גמי שהרי אינו אומרה משום ר"ח דבלאו הכי צריך לאומרה משום שבת ומה שמזכיר של ר"ח אינו אלא הוספה על הברכה ואינו זוכר שום שם ומלכו' למה לא יזכירנו שאין זה הפסקה בברכה כיון דש"מ הוא מעין המאורע ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל ברכת השוב והמשי' חוזר לראש ברכת המזון ומזכיר של שבת ושל ראש חודש כדרכו :

ש' שלשה שאכלו בשבתות וי"ט ויזמנו ושכחו להזכיר מעין המאורע במקו' שצריכין לחזור לראש ברכ' המזון צריכין לברך כל אחד ואחד בעצמו ולא יהיו לזימון זה יד יזמון כבר יצאו :

ז' דהא אוכל בשבת ומשכה סעודתו עד שהשכה מזכיר של שבת בכרכת המזון דבתר ההחלת סעודה אזלינן ואז חייל עליו מיד ולברך ולהזכיר שבת ובין ברה' ובעל הניסים דחנוכה ופורים ואין להקשות מ"ש שהפלת מנחה של שבת שאם לא התפלל הפלת מנחה בשב' שאינו מתפלל במ"ש אלא שתיים של חול דלא דמי דהה"מ זמן תפלת מנחה עבר ואינו מתפלל במנחה שבת אלא להשרומין והיאך יתפלל של שבת ודינו להבדיל בתפלה ראשונה שמתפלל קודם לה בזמנה : אבל ברכת המזון דאית על סעודה שפעד בשבת ונמשכה עד הנה והוא צריך לברך קודם שיתפלל ערבית של חול לכה לא יזכיר מעין המאורע בכרכת המזון ואפילו דברים שאינו צריך לחזור בשבילם כגון יעלה ויב' דראש חודש ועל הניסים דחנוכה ופורים ובן המנהג :

קפט' נוסח ברכה רביעית ודנייה וכו' ב'סעיף'

א ברכה רביעית היא 'השוב והמשי' ואינו מן התורה אלא שחכמי' הקנוה על הדוני בירג ואמרו השו' שלא הסריחו והמשי' שנתנו לקבוצה וקבעוה לברכת המזון מפני שכולה דודאה ושבת על השוכה שהשיב עמו וגם זו מן השוכות וסמכוה לברכת בונה ירושלי' מפני שבשנה חרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתיד להזור עד שיבא בן דוד ומפני שכבר קיימו ברכות שהן מן התורה וזו היא מדכבדן לא מקריא ברב' זו סמכה להכחלה ופותרה ככרוך ואינה הוהמית ככרוך כדי שלא תהא נראית שרוא מעולה מן הברכות של סעלה ממנה שהם מן התורה והיא מרובגן והם אין בהם הרימה וזו אם תפתח ותהתם בכרוך היתה נראה כמעולה שהן וזו היא נוסחה בא"מ אמה' האל אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואלינו כו' המלך השוב כו' ורבי כאן ג' מלכויות ושעם שהקנו בה ג' מלכויות הוא מפני שכבר תקנו להזכיר מלכות בית דוד בכרכת בונה ירושלים וכיון שמוכירין מלכות בית דוד שהחזיר היה מן הראוי להזכיר גם כן מלכות דשמיא אלא שלא יצו להזכיר מלכות דשמיא אצל מלכות בית דוד כדו' שלא להשוותם כמו שנתבאר : ורצו להשלימה להזכיר בברכה השו' והמשי' מלכות כנגדה ואגב שהקנו להזכיר מלכות כנגדה הקנו גמי' להזכיר מלכות אהר כנגד ברכת הארץ שלא הזכיר בה מלכות מפני שאינו צריך שהיא ברכה המסוכה להברחה לכך הקנו בהם ג' מלכויות אחת דידה ואחת כנגד בונה ירושלים ואחת כנגד ברכת הארץ :

הנה אבל

ח וכן סעודה שלישית דשבת אפילו אכילת פת דינא כרה' מהאי טעמ' דהתם גמי' הוי דינא אי בעי אכיל פת אי בעי לא אכיל פת דהא אי בעי היה יוצא במיני תרומא כמו שיתבאר במקומו בע"ה וקודם שהתחיל הסעוד והמשיב צריך לומר ברכה זו אפילו כבילה אע"ג דגבי תפלת אין מחזירין אותו על שכתת החדש כבילה משום דאין מקדשין החדש כבילה ה"מ להחזיר אכל להוסיף ברכה מיד אחר ברכת בונה ירושלים לא מקרי חזרה אלא הוספה כאלו אמרה בתוך הברכה לפיכך אפי' כבילה מוסיפין אותה ואם חל ר"ח בשב' והזכיר של שבת ולא הזכיר של ר"ח ונזכר קודם שהתחיל השוב והמשיב אומר ברכה זו כמו בחול ואם לא נזכר עד אחר שהתחיל השו' והמשיב אינו חוזר ואע"ג דביום זה לא סגי דלא אכיל מ"מ חיוב האכילה משו' שבת הוא ולא משום ר"ח וירידי שבת כבר יצא שהרי הזכיר שבת לפיכך משום ר"ח אינו חוזר ולא דמי ליום שנתחייב בד' תפלות והיינו כגון ביום הכיפור שחייבים להתפלל תפלת

נעילה ואמרו שצריך להזכיר בה של שבת אף ע"פ שאינה באה תפלה זו משו' שבת חדא דהת' מי יימר טעם שבת של שבת כנעילה שחייב לחזור ועוד דהתם האי יוסא בכל פעם שבת חייבים בד' תפלות אבל שחל ר"ח בשבת הוא בא לפרקים ומשום האי מיעוטא לא הקנו לחזור :

הוא גורס ומחייב הברכה לכך לחזור ולאומרה כתיקונה ביום זה משום חונת היום אבל הכא אף ע"פ ר"ח גורס הברכה של כבילה בכל פעם שיבא אלא כשיבא ר"ח בשבת הברכה הוא הגורס האכילה והברכה ואתם הראשי חדשים הנאמרים בשבת הם נאמרים לפרקים מועטות לפרך שאר ראשי חדשים הנאמרים בימי חול ומשום חונת ראשי חדשים המיעוטי הנאמרים בשבת לא נכו' חו"ל למקן לחזור כך הם כוננת הנעת דברי ואתה כמחילה מקבורך לא ירדת לבוף דעתי ולא הכנת דברי בזה הסגנון ומתוך זה שעינית בדברי חזרת והקשית על מה שכתבתי ומשום האי מיעוטא לא תקנו לחזור אמרת וז"ל יש להקשות ליותר לא שכיח הוא שחל י"ב בשבת שלא יבא אלא כו' או ג' פעמים כמחזור קטן ונמחזור זה ה"כ כל לא יבא כי אס' ר' פעמים כולו והרבה פעמים שלא יבא לכלל ר"ח שחל להיות בשבת ויהיה כמחזור הכ' על שנת א"ג פעמים בשבת כ' כך וכך פעמים כו' וכן בכל פכה ושנה עכ"ל : באמת כפולתו על דברך דהעלות על דעתך להכין את דברי כנגדן זה שאפילו תיכון בן יומיו לא יאמר כן וכי מי לא ידע בכל אלה דשכיח כולו יותר עשירה פעמים שחל ר"ח בשבת משחל י"ב בשבת הקטן שנקבעו בו ידע ושאפילו הנשים יודעות זה דל"ח בשבת על כרוך ובא בכל חמשה או ששה חדשים פעם אחת ולא איפשר להיות כלל קה' שהרי ימי הראשי חדשי' יבאו לעולם ככרד ימות השבוע זה אחר זה כגון אס' חל ר"ח ניסן ביום א' חל ר"ח אייר ביום ג' וכו' ויוס' ד' עתמו כו' ולא ז' ואלול א' ונתשרי ג' וכן לעולם ויוס' כיכור לא יבא בשב' כי אם בשלש וחרנב שנים ויותר פעם א' ולמה לא דקדקת כלשוכי שאמרת דהת' האי יומא בכל פעם שיבא חייבים בד' תפלות כנזכרונתנו לומר דיוס' כיכור זה כנגד יוס' כיכור אחר הוא לעולם שיה עתפלותיו הן יבא בחול הן יבא בשב' אכל ר"ח זה כנגד זה אינו שיה קבוצותיו של המזון שהיינו כשנל יוס' ר"ח בשבת על כרחו חייב ככר' המזון דהא לא סגי דלא אכל וכשנל בחול אינו חייב ככר' דהא סגי דלא אכל וצ"ל כבא בשבת הוא כל לפרקים ומיעוט הוא כנגד שאר ראשי חדשים הנאמרים ימות החול ועל זה אמרתו משום האי מיעוטא לא תקנו לחזור כיון שאין צריך לחזור כדוכי הראשי חדשים שכתב מהם שכיחם נרמזים יותר ובעל כפי מיעוטא כנגד אותם קבוצי' ע"כ יבאין דברי : (ע"כ הנה)

לבוש התבלת הלכות ברכת המזון

בלא שתייה וכיון דילפינן לה מושבעת אמרנן כיון דכתיב זשבע נביואכלהרי הוקטו להדרי האכילה והשתיה ובאכילה קל כמד בכזית א"כ ש"ם דשיעור שתייה נמי בכזית אלא דבהך כזית עדיין מספק לן אם ר"ל דשיעור שהיה תדא בלח כשיעור שהיה יכול להיות ממנו כזית קרוש ודיינו רביעית כדאית' בהדיא כפ' המוציא וין דרביעית לח כשנקרש עומד על כזית או כזית דשיעור שתייה אפי' בלח לא תדא אלא בכזית להתחייב בברכת אחרונה דומיא דאכילה ממש וכיון דמסקא לן שיעור שתייה לענין ברכה אחרונה משלחה שלעולם לא ישהה אדם וין אלא או פחות מכזית שאז לא יתחייב ברכה אחרונה לכ"ע אבל פחו מרביעית ויותר סבזית לא ישהה שיכניס עצמו לספק ברכה אחרונה הילכך דברד שצריך בוס כגון קידוש והבדלה וכיס של ברכת המזון שצריך האד' לשתות ממנו כמל' לוגמיו שהו' רוב רביעית זיותר סבזית ישת' רביעית שלם כדי שיוכל לברך אחריו ברכה אחרונה :

ד מצוה מן המובחר הוא שיטעמו בו המסובין כולם כל אחד כמלא לוגמיו כדי שיהנו כולם מבוש של ברכ' סיהו אם לא טעם אלא אח"כ כמלא לוגמיו סני ויוצאין ואפי' אינו המבדך אלא א' מן המסובין ואין שתיית שני מצטרפין למלא לוגמיו דבעינן שיהנ' לפחות א' מהם מן הכו' של ברכ' ופחות ממלא לוגמיו לא מקרי שתי' של הנאה :

(ועל סימן רע"א סעיף י"ד :)

ה אם המסובין הסדכים ואין יודעין עד היכן יגיע בוס של ברכה כל אחד מהמסופקין לבש"ג יגיע לו הכוס צרי לברך כפ"ה דהל' נמלך שכבך נתיאש מספק סמא לא יגיע לו :

קצא אם הפועלים מחוייבים לברך וכו' ג' סע'

א פועלים העושין מלאכה אצל בעל הבית התירו להם חכמי' לקצר בברכת המזון כדי שלא לבטל מלאכת בעל הבית דחשו חכמים שמא ידויה בעל הבית דוחק למלאכתו אם יארינו בכרך ויברכו בלא כוונה לפיכך אמרו טוב להם שיקצרו ויברכו בכונה כנגד ברכ' ראשונ' אומרי כתיקון' ושני' פותחת בברכ' הארץ וכולל בה בונה ירושלי' וחותר בברכ' הארץ ונ"ל טעמ' שיש להם לחכמי' כח לעשו' זה לעקו' ברכת בוני ירושלי' אע"פ דילפינן לה מקדא מפני דברכ' בונה ירושלי' אינה כתובה כל כך בפ"י כמו ברכת הארץ אלא דילפינן לה מנ"ש דהטובה והדר הזה השוב וגו' אבל פשטי' דקרא דחדא סילת' היא הארץ הסוב' וגומר לכך בשעת הדחק התירו לכוללה עם ברכ' הארץ ולא התירו לכולל ברכת הארץ עכה נ"ל וברכ' המו' והמשי' אין אומרי' כלל כיון שהיא דרבנן לא אטרחוהו בדא' כשנשולין שכר על מלאכתן מלבד הסעוד' אבל אם אין נשולין שכר אלא הסעוד' שאוכלין מברכין כל ד' ברכות כתיקון וכן אם בעל הבית מיסב עמהם אע"פ שנשולין שכר מלבד הסעוד' מברכין כל ד' ברכות כמדהו' :

ב והאידנא מברכין לעולם כל ד' ברכות שאין דרך בני אדם עכשיו להקפיד בכך ומסתמא ארעא דרבי' שוכרין פועלין שברכו על ד' ברכות כתיקונם :

ג אבל אסור לברך ותיא עסוק במלאכה מפני שמשרידו ולא יוכל לברך בכוונה :

קצב ברכת זימן נג' או ב' וכו' סעיפים :

א אם המסובין הם ג' שאכלו יחד חייבת להצטרף ולברך יחד שאחד מברך והשנים יוצאין שזהו נקרא זימן שפירושו חייבת להזמין ולצרף ברכת כלשון רבי' כגון שיאמרו נביד שאכלנו בו' ולמנו מקרא דכתי' גרלו ליי' אתי ונחמס' טמו יחריו דמטמע שאחד יאמר לשנים גרלו וגו' א"נ מהכא רבתי

(אכל' כמד נרכת הון לא סונכרי' לתקן עוד מלכות ד נשית לפי שנרכה הון גופה יש מלכות דתחלת הנרכה :)
 וכיון שאומרים בה' מלכות אומרים בה' נ"כ ג' הסבות מפני שעיקר הכרחה היא ע"ש הסבה והיינו הסוב והמטיב וכיון שאומרים ג' הסבות והיא ברכת הדאה כמו שכתבנו אומרים ג' הנמלו' ודרי' ג' מלכות וג' הסבות וג' הנמלות ונהגין לתר' ה' הסבות חזן מן הסוב והמטי' שהם עיקר הברכה ואומרים בזה הלשון הוא המטיב הוא יטי' לנו שהם עבר והוה יעתיד וכן אומרים הוא גמלנו בעבר הוא גמלנו בהוה הוא יגמלנו בעתיד :

ב זכבית האבל משנין ופוספין בברכה זו עיין בע"ז סימן רע"ט נהנו להאריך בברכה זו הרחמן הוא בכמה גזונים ואין בזה הפסק בין ברכת המזון לברכה ושתית הכוס כיון שכן נהנו ושייכי לברכות ההדאות שאמרנו ונ"ל שהטעם הוא ולא חשבינן להו' להפסק כטעם שאומרים כמה תחנונים בסוף ז' קודם שפוסע לאתוריו ע"ש לעיל סימן קכ"ב :

קצ"ד שתיית יין אחרי הברכה ודמינו וכו' הסעיפים

א ואחד שפיים הכל יברך בפ' הדין של כוס של ברכת המזון קובע ברכה לעצמו אף על פי שכבר בירך על היין שבתוך הסעודה מפני שבכר

הסיוו דעתן מן האכילה דהשתיה מיד כשאמרו הב לן דניברך זאסור להו' למשת' בלא ברכה : כל שכן שמפסיק ג' בברכת המזון ואין לברך עליו בברכת המזון בתחלה :

נכרת המזון מנדרכת כפ"ה ולא עוד אלא אפי' אם בירך על היין שנתיך הסעוד' מ' מאחר שאומר קודם לכן הן וניכרך הוי היסח קדשת להנריך כפ"ה על היין של כוס נכרתי המזון כמו שכתבנו בסמוך ונ"ל בין שניך על היין נתון הסעודה בין שלא בירך יכול לברך על כוס נרכת המזון קודם נרכת המזון אפי' אין לברך עליו קודם לכן :) בדרך שמברכין בפ' הג' החלה בקידו' והבדלה ושאר דברים הצריכין כוס דהתם דין הוא שיברך על הכוס החלה כדי שידעו הכל שכוס זה הוא מתוקן לקידוש או להבדלה ואין הקידוש או ההבדלה שאח"כ הפסק בין ברכה לשתיה שעיקרו בשבילם הוא בא אבל הכא אף על גב דברכת המזון טעונה כוס מ"ם הברכה הם כולם סילוק והיסח הדעת למא שאכל ושתה לפניו ואם היה מברך כפ"ה קודם לברכות הוי הברכה הפסק בין האכילה וברכת המזון וגם ברכת המזון הוי הפסק בין ברכת היין לשתיה דהא משתיא וברכי בהדי הדרי לא איפשר לפיכך טוב הוא שיברך סמוך לשתיה וישת' מיד תבף לברבה' וישעם המבדך ואח"כ ישעמו האחרים ואף על פי שנתן המברך מבוטו לתוך כוס דיקן או פגוס שכידם לא ישעמו עד שיטעמו הוא ואין צריך לומר אם כולם זקוקים לכוס אחד שכיון שהוא בירך על כוס זה נכון הוא שישת' הוא החלה אבל אם אינם זקוקים לכוסו כגון שיש להם כוס שאינו פגוס לפניו יכולין לטעום קודם שיטעמו הוא ואין צריך המברך לטפוף מבוטו לכוס המסובין אלא א"כ כוס המסובין פגוס וע"ל סי' קכ"ב סעיף ה' וסימן רע"א סעיף י"ז :

ב ויברך אחריו ברכה אחת מעין ג' רעתו לשתות עוד לא יברך ברכה אחרונה עד לבסוף :

ג שיעור שתיית יין לענין להתחייב עליו ברכה אחרונה נסתפקו בו הפוסקים אם היא בכזית או רביעית והפסק ג' ל' שהוא בזה האופן משום דמהיבא נפקא לן אסמכת' דחייב לברך על השתייה הוא מרתיב ושכע' ואסורו חז' ל' אין שביעה

דקאי לבעל הבית או שמברך את המזון עצמו דהא כבר אמר שהוא מברך את השם

ב ואם טעה המברך כשהם ואמר נברך שאכלנו משלו ולא אמר השם ונס הם ענו אחרינו ולא הזכירו את השם אין יכולין לחזור דאין זימון לספרע כלו' שהרי כבר אמרנו דלשון נברך שאכלנו כו' אינו אלא שמוזמן אותם שיטעו אזנס לשטעו והרי הוא זימן אותם ואין שייך לזמן אותם פעם אחרת כבר הם מוכנים ושמעו וענו לפיכך אם המברך שכת השם הם עדיין לא ענו אחרינו יפול לחזור ולזמן אותם בשם :

קצב דין הצטרפות הזימון ובו ו'סעיפים :

א וכל זמן שאינן ג' מצוה להם לחלק לברכת המזון שכל אחד יברך לעצמו ולא יוציא אח' את חבריו אע"פ דלענין ברכת המוציא אחד פוטר את חבריו אפי' בשנים שאני ברכת המוציא שהוא בתחילת הסעודה שהם קבעו והסיבו על דעת להצטרף ולאכול יחד הילכך כל אחד יוצא בברכת חבריו אבל ברכת המזון שהיא בסוף הסעודה כבר כשל הקבע ונחלקין זה מזה הילכך כל אחד מברך לעצמו וי"ל המעם משום דברכת המזון דאורייתא החמירו שיברך כל אחד לעצמו כשהם שנים ואין כאן זימן אבל ברכת המוציא היא דרבנן ולא אחמיר כולי האי ויוצא האחד בברכת חבריו אבל כל דלא נהנינן כהאי טעם דלשעם זה היה אחד יכול להוציא את חבריו בכל ברכת הפירות הן בברכת ראשונה הן בברכה אחרונה שכולן הן דרבנן והרי אין נהנינן כן אלא מחוורתא דס"ל כשעם הראשון דדוק בברכה הפת שיש לו קבע וזימן שקבעו יחד האחד מוציא חבריו אבל שאר מינין שאין קובעין עליהם אין אחד מוציא את חבריו לא בברכה ראשונה ולא בברכה אחרונה וברכת המזון אף על פי שהיא על הפת שיש לו קבע אין אחד מוציא חבריו שכבר נתבטל הקבע כמו שכתבתי ברא' כשהיו שניהם יודעין לברך ברכת המזון אבל אם אחד יודע והשני אינו יודע מברך היודע והשני יוצ' ובלבד שהא' שם דעת שומע ומשמע ויכונו לזה ולפיכך צריך שהא' שומע מכין לשון הקדש אלא שאינו יודע לברך וצריך שיכוין מלה במלה לכל מה שאמר המברך ונס המברך צריך שיכוין להוציא אבל אם אינו מכין הלשון אינו יוצא כשביעה ומה השעם נס כן הנשים אינן יוצאות כשביעה אם אינן מבינות וזהו ההפך שבין המברך ובין השומע שהמברך יוצא בברכת עצמו אפילו אינו מכין כיון דתופס הברכה כך הוא והשומע אינו יוצא אלא אם כן מכין מה שיאמר המברך ומכין לכל מלה ומלה : (ועיין לעיל סימן ר"ג סעיף ג')

אבל כשהם שלשה אינן רשאין לחלק צריכין לזמן משום גדלו לוי אחי וגומר או משום כי שם יי' אקרא וגומר ולא עוד אלא אפילו שנים שאכלו כאחד מצות שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימן משום דברוב עם דדרת מלך כלום כיון ששנינו דלסלסה נקראו לאה רוב עם כרי שיהדרונו ויגדלוהו ויחכמהו לכך יחזירו לפחות כשהם שנים אחר השלישי אבל כשאינו אלא א' לא אמרחהו לחזר אחר זימן וכן ארבע או חמשה אפשר להם ליחלק שכבר משעת אכילה כולם נתחייבו בזימן ששה אם ייצו יכולין ליחלק לשתי חבורות כיון שיצטרף זימן לכל חבורה וחבורה עד עשרה וכשהם עשרה נתחייבו לברך בשם ואז אין רשאין ליחלק עד עשרים וכשהם עשרים רשאין ליחלק אם ירצו כיון שיצטרף ברכת החברת השם לכל חבורה וחבורה וכטעם שמוצא לחזור אחר שלשה כשהם שנים מצום ברוך עם הדת מלך כן כשהם חשעה מצוה להם לחזר אחר עשרה כדי שיברכו בשם משום ברוך עם הדת מלך אבל בפחות איפשר לומר דלא אמרחהו רבנן לחזור אחר עשרה מיהו נרא' לי להסתפק ולומר דאפילו כשבעה ואילך הייבם לחזור אחר עשרה

כי שם יי' אקראו נודל לאלהינו וכ"ש אם הם יותר עד עשרה כמו שיתבאר לפנינו בע"ח וזה נוסח שלנו בכל אלו הארצות יחד מהם אימר נברך שאכלנו משלו ובטובו חיינו והם עונים ואומרים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ברוך הוא וברוך שמו באי אמה' כו' והשעם שהוא צריך לחזור ולומר ברוך שאכלנו משלו כו' מפני שבפעם הראשון כשהתחיל לומר נברך כו' אינו אלא כמו הזמן שמוזמן אתו כמו שאומר הבו לבבכם והשם אזניכם לשמוע למה שאומר נברך כו' שהוא לשון עתיד ולכך צרי' לישול השו' מקודם שיתחיל מפני שלשנו הוא לשון צוויר שמצוה להם שיברכו שכבר נתנו לו רשו' על זה והם מתחילין ומברכין כמו שאמר אבל הוא עדיין לא בירך והוא כבר אמר נברך לפיכך מתחיל הוא אח' כ ומברך ואומר ברוך שאכלנו כו' כלימ'ר שנס הוא כולל עצמו עמהם ושכר ומרוחם אותו ית' על שאכלנו כו' ומסיים ואומר ברוך הוא וברוך שמו על מה שאמרנו כבר ואח"כ מתחיל בנוסח תיקון ברכת המזון ואומר באי אמה' הזן את העולם כו' והם צריכין להטו' אזנס לשמוע להבין מה שיאמר זו ולכוין דעתם לו בריו וכבר כתבתי בס' קע"ג ששיב יותר היא שיאמרו הכל עמי בלחש כמו שכתבתי למעלה סימן ג' וזוהי שאין מזכירין השם כגון שיאמרו נברך יי' כו' או אלקים כו' מפני שאין זה כל כך קביעות להזכיר הש' כיון ששנים אינם חייבים לזמן וכו' משמ' בפ' מפסוק במקלות ברכו אלקים דמשמ' דווקא בקהל ועדה שהם עשרה ירכו לום אלקים ולא בפחות ואם הם ארבע או יותר יוכל לומר ברכו שאכלנו משלו ובטובו חיינו מפני שיהם בלא הוא מניין שיוכלו לברך את הש' שהם ג' אבל יותר טוב לומר נברך כו' שלא להוציא עצמו מן הכלל ואם אמ' ברכו יצא שהרי כולל עצמו ג' כמ' שאומר שאכלנו כו' וכן הדין עד יואם הם י' צריך להזכיר השם שנא' במקלות ברכו אלקים כלומר כשהם קהל ועדה שהם עשרה יברכו השם שנקרא אלקים לפיכך אומרים שם של אלקינו ואומר נברך אלקינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו והם עונים ואומרים ברוך אלקינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו וה' חוזר ואומר ברוך אלקינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו כו' וברוך שמו באי אמה' הזן את העולם כו' ובין שהיה י' או מאה או אלף או היבוא כולם דינס שוה כזה לומר אלקינו כו' וכן הוא הטעם האמת' לומר אלקינו בלא למ' ד' ולא יאמר לאלקינו כלמ' ד' כמו שכתוב ברכו אלקים ולא כתיב לאלקים שאין נפית הלמ' ד' אלא כשיר וחודה כמו שנ' שירו ליה' והו' ליי' אבל נבי ברכ' לא פצינו למ' ד' לכן לא ישנה כשים עניין מן הנוסח הזה שהכל מיוסד מפי חכמינו ז"ל ע"פ חכמתם ורוב בקיאותם בל' הקדש ועומק שכלם כבונת כל העניינים על נכון וכל המשנה מזה הנוסח כגון שאומר על המזון שאכלנו משלו או למי שאכלנו משלו או שאומר במקום ובטובו מטובו או במקום חיינו אומה חיים הרי זה בורק כשתם עשרה כיון שמזכירין את השם יכול לומר נברך אלקינו על המזון שאכלנו משלו ושעם שלא לשנות בלשונות הללו מפני שמשמעותם ופירושם משנה הבונה והשע' שאין לומר על המזון שאכלנו משלו מסו' דמשמ' דמברך לבעל הבית המאכילו דאי לרחמנא למה הוא מזכיר מזון בלא מזון יש הרבה לברכו וי' משום דמשתמע כמו שמברך המזון עצמו ושעם שאין אומרים למי שאכלנו משלו דמשמ' משום דמזכירם הם זה הזן את זה וזה הזן את זה וי' וא"כ לפי דבריו הוא מבר' את הבעל בית ולא הש' ושע' שאין אומרים ומטובו חיינו דמשמע שמפעש בתגמוליו של מקום כלומר דבר מעט קבלנו ממנו רק כרי חיינו ושעם שאין אומרים ובטובו חיים מפני שמוציא את עצמו מן הכלל משמ' בטובו חיים שאלו העולם ולא אני ושעם שכשה' עשרה יוכל לומר על המזון שאכלנו משלו משו' שבין שאמ' את השם נברך אלקינו טוב לא נוכל לשנות ולומר דעל המזון שאכלנו כשלו דקאמר

עשרת ימינו וישלש את ימינו ויקרא מצטרפין פראותא לקמן סימן קצ"ו ואם המסובין תפריקין ולא יוכלו בולם לשמוע ברכת חובת מפי המברך וצ"ע ויטולין לחלק לתבואתו על עשרה עשרה שיתבטחשם מפני שיצטרפו לברך בקול רם וישמע בעל הבית ויקפיד עליהם אותן שמשערין שלא יוכלו לצמצע ברכה הצמון יכולין לחלק לחבורות של שלשה שלשה ולתבך בגנות בניו שלא ישמע בעל הבית ויקפיד דאף על פי שמצטרפין צמצון מצטרף חובת הברכה של הזכות השם ונס כשיעמנו אחר כך האחרים בחזרת השם הם לא יצאו בו דאין זימן לפירע מכל מקום זה טוב להם יותר מכך שלא יצאו ידי חובת ברכת הזימן כלל שהרי אינם יכולים לשמוע מפי המברך ;

ב אפי' לא הוקבעו מתחלה בולם לאכול יחד אלא שהשנים קבעו ואח"כ בא השלישי וקבע עמהם איש א קבע תחלה ואם קבעו השנים עמו אפילו זה האחר זה אינן השאין לחלק כן שהם קבועים יחד כגמר האבילה וסמל מקום אם יאכל עמהם בלא קבע רשאין לחלק אלא אם הוא השמש שדרכו ללבם הנה דומה ולאכול בלא קבע ושימו ככל מקום דאמרינן רשאין לחלק עדיף מפי לזמן שטום דרוב עס הדרת מלך ; ג היז חכמים בדרך ואמרו נאכל ועמדו במקום אחד ואכלו אע"פ שלא ירלו מהסוסים ואפי' אוכל בל אחד מכרו לראייהו ויהו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו חלבין רכובים ואוכלים אינם מצטרפין ואם היו עומדים ואוכלים ולא במקום אחד אלא מפורדים נצטרפדים בשעה אף ע"פ שאוכלו' טולם בשעה אחת ומכבר אחד כיון שלא קבעו מקום לאכול אינם מצטרפים ;

ד ואם השלשה ישבו מתחלה לאכול יחד וברכו המוציא והתחיל לאכול חל עליהם הזימן אפילו אוכל כל אחד סבבו ואפילו לא אכלו עדיין בזית פת אינם רשאין ליתלק ולהפרד זה מזה בלא זימן אלא יגמרו סעודתן וזימנו יחד ; ה שלשה שבאו משלש חבורות על שלש שליט בני אדם ונתחברו אילו השלשה במקום אחד אם זימנו עליהם במקום כנון שהפסיקו כל אחד לשנים כמו שיתבאר דין הפסקה לקמן בע"ה שוב אינן יכולין לזמן אפי' אכלו אח"כ יחד וגמרו סעודתן שבין שכבר יצאו ידי זימן שהיה חל עליהם כשהתחילו לאכול עם השנים הראשנים פרח מהם הזימן ומה שאובלין עכשיו אינו אלא גמר סעודתן ואינן מצטרפין לזימן שני ; ואם לא זימנו עליהם במקומן הרי כבר חל עליהם חובת זימן כשתלת אכלתם עם הראשונים ותיביין לזמן כאן ואינן רשאין לחלק ואפילו לא אכלו בל' ביחד ; ו משנתחבלי אילו השלשה ע"כ לשון הסוד וכתב הבית יוסף דמיירי שאכלו הנ' חבורות כבית אחד שחמרה וז' אפלה בזוית או זוו בזוית זו דהשתא אף ע"פ שאח"כ הם מזוית אחת לית לן בה דמפנל לפנח לא הוי שיגוי דאי לאו הכי הוה אמרינן פת שיעון ברכה לאתרוי במקומו והיה בל' אתר צריך לחזור למקומו א"ג בשני בתים וה' ק' כיון שכבר חל עליהם ברכת הזימן ונתפירו סן הראשונים וחזרו ונתוועדו יתרוי אינם רשאין לחלק עוד אע"פ שעדיין לא אכלו בולם במקום הזה אלא צריפין לאכול כאן מעט וזימנו ויברכו כאן ולא יצטרפו לחזור למקומן ; ונ"ל דמיירי אפילו אכלו בשני בתים וה' ק' אינן רשאין לחלק ואפילו לא אכלו ביחד משנתחברו וגם אין צריכין לאכול כאן כלום ומיירי ששנים הראשנים שאכלו עמהם עם כל אחד מהם גם הם נתפדו ואם היו תוזרים למקומו לא היו יכולין לקיים ברכת הזימן עם לפיכך טוב יותר שיברכו כאן ויקיימו מצות זימן משיחזרו לברך במקומן ולא יוכלו לקיים מצות זימן במקומן ואיפשר לומר דכולהו אבתיות ואליבא דהלכתא ;

ז שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבע ופירוש אחד מכל

חבור' ונצטרפו ונעשה חבורה אחרת הימנו השלשה הנשארים פרח זימן שאילו השלשה כיון שהפריהם זימנו זה ה' אם לא חיו בכל חבורה אלא ג' והלך אחד מכל חבורה קודם שזמן ונתחברו אילו השלשה ובא אחד מן השק לכל חבורה של השנים הנשארים ואכל עמהם כזית ונצטרף עמהם הימנו יחד פרח הזימן מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אף ע"פ שהם לא זימנו עמהם ; ג חבורות שאכלו ובכל חבורה ג' בני אדם אסור לכל אחד ליפרד מחבורתו ולזמן ביחד מפני שמבטל השנים הנשארים בחזרתו מברך הזימן שאין להם שלישי לזמן אבל אם היו בכל חבורה ד' מותר ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד שהרי נשאר בכל חבורה שיעור זימן שיוכלו לזמן יחד במקומן ובלכך שיזמנו אלו הנפרדים קודם שיזמנו הנשארים במקומן שאם יזמנו הנשארים קודם להם יפרח מהם הזימן מאלו השלשה כמו שכתבתי בסמוך ; רכיס נוהגין שלא לזמן בבית הגוי ואין להם על מי שיסמכו שיא נמצא למנהג זה לא סמך ולא ראיה וכתב מורי מהר"ם א"ל ח"ל ונ"ל הפעם מסו' ולא יכלו לקבוע עצמן בבית הגוי משום יראת הגוי והיו כאילו אכלו בלא קבע ועוד דיש לחוש לסכנה אם ישנו בנוסח הברכה ולא יאמרו הרחמן יברך את בעל הבית הזה ולכך מתחלה לא קבעו עצמן רק לברך כל אחד לבדו ולכן אין לשנות המנהג אף אם לא היו טעמים אילו מספיקים מ"מ מאחר דכבר גתנו כך הוי כאילו לא קבעו עצמן ביחד ע"כ ואי לאו דמפתפינא אטינא דמנהג זה לאו מנהג ותיקים הוא והמשנה לא הפסיד ויען כי כמה פעמים יסעתי מפי הטועים בשאכלים בבית הגוי שאומר זה לזה כשרוצין לברך אין מוסגין בבית הגוי כאילו היה זה מאמר מפורסם בפיהם ועיינהו כמה פעמים מאין יצא להם זה ואמרתיו אולי שחללת התפשטות מנהג השטו' הזה יצא לה' מהרגל טעותם במאמר אחד שהיה מורגל בפיהם והוא מאמר ריב"ל דפיק ב' דביצ' שאמר אין מומנים את הגוי ב' שטא ירבה בשבילו ; ונפל טעות בפיהם לומר אין מוסגין בבית הגוי ולא סיימו המאמר בטעמו ונפלו בטעות זה ע"כ אין לפחות ביד הגוהגים לזמן בבית הגוי ג' ;

קצ"ד

דין ג' שאכלו ביחד ונתפרדו ובג' סעיפים :

א שלשה שאכלו ביחד ושכחו וברך בל אחד ואחד לעצמו ככל מהם הזימן ואין יטולין לחזור ולזמן למפרע דלמאי זימנו זה את זה והרי כבר ברכו ואין לשון זימן אלא שהאחד זימן השנים שיהיו מוכנים ומזמינים לצרף יחד לברכה ואע"פ שאין עיקר ברכת הזימן אלא עד נכרך שאכלנו כולו וברוך שאכלנו כ' זו היא הברכה שניתוספת מחמת הזדמנותה יחה אבל העיקר היא מחמת שיברכו יחד גם הנ' ברכות ואותם ככה ברכו ויצאו וכ"פ לפי מאי דק' ל' שברכת הזימן מניע עד ברכת הז' וע"ל סימן ד' שאין זימן לפחצה שכבר ברכו ברכת הז' וכן הדין אם ברכו שנים מהם אע"פ שאחד מהם לא בירך לא שישך זימן מחמת האחד אבל אם שכה אחד מהם וכירך מפני עצמו הנקיים האחרים יכולין לזמן עליו אף על פי שכבר בירך יכול לזמן מרוב שאכלנו משלו והם יוצאין ידי חובת זימן והוא אינו יוצא שאין זימן למפרע ודוקא שכח וכירך בפני עצמו אבל אם צירף עצמו עם אחרים וזימן עמהם הרי יצא זה ידי זימן ואם אף שני הנשארים לא יוכלו לזמן עליו א"כ יצטרף אחד עמהם ;

ב שלשה שאכלו ויצא א' מהם לשק קוראים אותו ומודיעין לו שרוצים לזמן כדו שיכוין ויצטרף עמהם והוא שהוא פסוק להם ושומע קולם ועונה עמהם ברכת הזימן ואז יוצאין בני ידי חובתן אע"פ שאינו בא ויושב עמהם וה' מ' בשלשה אבל בעשרה ;

עיון בסימן ר"ד סעיף ט':

ג חבורה שאכלו יחד בעת אחד ובקביעות אחת אם אכלו דבר שיכולין לצרף אכילתו ויכולו לצרף ג' לברכה אבל אם אכלו דברים שאינם יכולין לצרף אכילתם זה עם זה כגון שיתבאר כיון שאינם יכולין לצרף אכילת ג' אינם מצטרפין לברכת הזימון כיצד ג' שאכלו כאחד אחד מהם נזהר מפת של ג' נשים ואחד אינו נזהר או אחד מהם טהור ואוכל חלות אף על פי שאותו שנזהר אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל חלות עם הבהמ"ט כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן יכול לאכול עם הישראל מצטרפין לזמן אבל אם היו כהנים וזר אוכלין כאחד והכהנים אוכלי חלה ונס נזהרים מפת של ג' נשים והזר אוכל פת של ג' נשים הרי אלו אינם יכולי לאכול זה עם זה וכיון שאינם מצטרפין לאכילה גם כן אינם מצטרפין לברכת הזימון וה"ה שלשה שמודרים הנאה זה מזה שאין יכולין לצרף לזימון אע"פ שיכולין לישאל על נדרם ולהתירו מ"מ עדיין לא נשאלו הדוקא בשכל אחד אוכל מכרו שזה הבכר אסור להבירו ושל הבירו אסור לו אבל אם אוכלין כולם מכרו של ב"ה הוא מותר לכולן וכולן יכולו לאכול ממנו הרי אלו מצטרפין לזימון :

ד מי שלא אכל כזית פת כיון שאינו חייב לברך ברכת המזון כגון שכתבתי למעלה סי' קפ"ד ג' אין מזמנין עליו דוקא שהם שנים שלא אכלו כזית פת ואחד אכל כל שבעו אז אין מזמנין אבל אם שנים אכלו כשיעור ברכה והשלישי לא אכל כזית פת ובא להצטרף עמהם לזימון יתבאר בסימן שאחר זה בע"ה :

קצו דיני צירוף לג' או ל' ובוד' סעיפים :

א ענים שאכלו יחד ונמרו סעודתן וכא-שלישיא אם הם עדיין אינם שבעי' כ"כ אלא טאם היו מביאין להם דברים הממשיכין את הלב היו אוכלין ממנו לתיאבון אף על פי שהיה בדעתם שלא לאכול עוד יכולין לתת דבר מועט לזה השלישי שבא כדי שיאכל ויצטרף עמה לזימון ואדרבה מצו' הו' עליהם שיתנו לו כדי שיצטרף שהרי חייבין לחזור אחר זימון כדאיא לעיל סימן קצ"ב אף ע"פ שאין יצונם לאכול עוד עדיין לא הוי גמר סעודתן כיון שהיו יכולין לאכול ב"ה שלא אמרו הב לן ונכרך אבל אם אמרו הב לן ונכרך או אפילו לא אמרו אלא שנשלו מים אחרונים כהב לן ונכרך דמי והרי הסיחור דעתם ושוב אינו מצטרף עמהם :

ב תשעה שאכלו פת ואח' אבל כזית ירק מצטרפין לעשרה להזכיר את השם ואפ"ל לא טיבל עמהם אלא בציר ואכל כזית עם הציר או לא שתה עמהם אלא כוס א' שיש בו רביעי' מכל משקה שיהיה חוץ מן המים מצטרף עמה להזכרת השם ואף ע"ג שזה לא אכל אלא שתה יכול לומר שאכלנו דשתית משקין בכלל אכילה הם דזייני חוץ משתיית מים דלא זייני והוא שיהיה המברך א' מאוכלי הפת שהוא חייב לברך בברכת המזון וכיון שחיי' לברך יכול להוציא אבל המצטרף שלא אכל דבר חיוב ברכת המזון אינו יכול לברך ג' להוציא ואפ"ל שבעת שאכלו פת ושלשה אכלו ירק מצטרפין להזכרת השם אבל ששה לא דרובה דמינכר בעיני' בד"ה דסני להצטרף בכל מאכל ה"מ לעשרה דכל כי עטרה שכינה שיא' אבל לזימון שלשה כיון דמועטין הן אין נקרא קבע עד שאכל השלישין המצטרף עמהם כזית פת וי"א דאפ"ל בכזית דג' ואפ"ל לא עשאו פת אלא דייסא נמי מהני כיון שהיא אכילה שמחייבו בברכה אתה מעין שלש' וי"א דאפילו בעלה ירק כזית וכל מיני מאכל מהני כמו בעשרה הילכך שנים שאכלו ובא שלישי ורוצים לצרפו אם יכולין להזקיקו לישול דיו ושיאכל כזית פת מוטב שלא שאניצאו ידי מלם ואם אינו רוצה לאכול כזית פת מוטב שלא יתנו לו לא לשתות ולא מאכל אחר שלא לחייבם לצירוף לפי דעת

בעשרה כיון שצריכין להזכיר את השם אינם מצטרפין עד שיבא וישב עמהם דלאו אורח ארעא להזכיר את השם בבציר מעשרה וקרא נמי הכי משמע דכתיב במקלות כרכו אלקים משמע שצריכין להיות מקוהלין יחד נ"ל :

ג שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכ' המזון אלא אחד יודע ברכה ראשונה ואחד השנייה וא' השלישית חייבין בברכת הזימון וכל אחד יברך הברכה שיוודע ונמצא ברכ' המזון עולה משלשתן ואע"פ שאין בהם מי שיוודע ברכה רביעית אין בכך כלום שברכה רביעית אינה מן התורה אבל לתצאין אין לברך כגון שאחד אינו יודע כי אם החצי ברכה הלשני החצי ברכה השנית אינם יכולין לזמן שאין ברכה אחת מתחלקת לשנים :

קצה דין חבורות שאכלו בהרבה מקומות ובו ג' סעיפים :

א שתי חבורות שאכלו בבית א' או בשני בתים אם מקצתן תימא אלו את אלו מצטרפו לזימון ואם לאו אין מצטרפות דאם יש שמש אחד לשתיהן אפ"ל אין רואין אילו את אילו הו' כהסיבה אחת ומצטרפין והא דע"י שמש מצטרפין אפילו אין כמזון או ברואין ואפ"ל בשני בתים דוקא כגון שנכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד' וישמי שאומר טאם ה' הספקת בין ב' הבתים בשום עניין אין מצטרפין :

ב אכלו מקצתן בבית ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על המפתח הבית הוא מצרף :

ג ובכל מקו' שאמרנו ששתי חבורות מצטרפות צרי' שישמעו כולם דברי המברך כשיאמ' ברכת הזימון אבל טאר ברכו' הזמן יכולין לברך כל אחד בעצמו אבל אם ירצו שהמזון יוציא את כולם צריכין שישמעו כל ברכת המזון טאם לא ישמעו לא יצאו כלל ואף ע"פ שכשיאנין רואות אילו את אילו או שאין השמש מצרפו נחשבות כשתי חבורו' ואינם מצטרפין דיינו דוקא לענין ברכת הזימון אבל בני החופה שלא היו פספיקין כולן לאכול בבית אחד עם החתן ונתחלקו להבורות אפילו אם אכלו כבתים שאינן פתוחים למקום שהחתן אוכל שם כולן נחשבת לחבורה אחת לענין ברכת חתנים דהיינו שכולן חייבין לברך ברכת חתנים אע"פ שאין החתן עמהם לא שבעיא אם השמש מצרפן אלא אפ"ל אם אין שמש מצרפן כיון שאותם שבטאר בתי' התחילו לאכול כשהתחילו אותם שבבית החתן כולן חשובין כאחת לענין זה שיברכו ברכת חתנים כיון שאוכלין מסעודה שתיקנו לחופה :

קצו מי שאכל דבר אסור אם מצטרף לזימון ובו ד' סעיפים :

א אכל דבר אסור אע"פ שאינו אסור אלא מדרבנן אין מזמנין עליו ואין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף בתחלה לא ששום בוצע ברך ניאץ יי' כלומר הגזול דבר ורוצה לברך עליו בשרצה להננו ממנו אין זה מברך אלא מנאץ יי' לפיכ' לא יברך זה' לשא' איסורין שרוצה להנות מהם ולברך עליהם ולבסוף לא סברא הוא דאין עבירה מצוה כלו' מצוה הבאה ע"י עבירה אינה מצוה וברכת המזון וה"ה כל ברכות אחרונות מצוה הנת' ואם היו מברכין אותם על האיסור' ה'ל מצות הבאות ע"י אכילת איסור שהיא עבירה ואסמכוה ג' אקרא דכתיב אלה המצות דקדקו אלה המצות ל"ל כבר אנו רואין שהם המצות ה"ק קרא אם עשייתן כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינם מצות :

ב ואם אוכל דבר אסור במקום סכנה הרי זה פיקוח נפש ואין זה עבירה דוחי בהם אמר רחמנא ולא שימות בהן ומברכין עליו ומזמנין עליו כעל הותר גמור

דעת ה"א כ"י שלא יבנינו עצמם למחלוקת לכתחלה מיהו ברעבר אם נתנו לו לשתות או מאכל אחד וימנו עמו אף ע"פ שאינו הוצא לאכול פת :

המצטרף אין צירפו כועיל אלא לאותה חבור' שבצטרף עמהם שיוכלו הם לזמן עליו אבל הוא עצמו אינו יוצא עמהם ברכת ראשונה פשיטא מצריך לברך אלא אפילו ברכה אחריונה אם אכל שיהיה צריך לברך בפני עצמו אינו ברכת המזון שהם פוטרנו אפי' בדבר שצריך ברכה אחת מעין שלש ואינו יוצא בברכה המזון שהיא של שלש מפני שאין אכילתו מעיקר הסעוד' שהיא אלא כדי לצרף עמהם כרי שהיו הם נחשבים לזמן שליטה או עשרה אבל לענין ברכת עצמו בל אדם צריך לברך לעולם הברכה המתוקנ' לאותו דבר שאכל וצ"ל ברכת המזון פוטר מעין שלש אלא אותו שאכל דברים הצריכין מעין שלש ברוך עיקר סעודתו אבל לאחר שלא אכל עיקר הסעודה אין ברכ' המזון אע"פ שהיא של ג' פוטרת מעין שלש (וע"ל ס"ל סעי' וס' קט"ו סעי' י"ז) כד' כשלא אכל כוית פת אלא דברים שאמרו כדי להצטרף כגון ע"ה של דק וביצ' כהם או דייסא אבל אם אכל כז' פת אע"פ שלא בא לעיקר הסעוד' מ"ס הא נתחיי' הוא בברכת המזון דרבנן ויוצא עמהם :

ד חבורה שאכלה יחד קצתם אכלו כרי שביעה וקצתם לא אכלו אלא כוית אם כולם יודעי לברך מצוה הוא שיברך אותו שאכל כרי שביעה כוית חי' מן התורה ויוצ' את האחר' בין שאכלו כרי שביעם בין שלא אכלו כרי שביעם אבל אם אין יודעי' כולם לברך וא"מ שלא אכלו כרי שביעה יכול לברך אפי' אם לא אכל אלא כוית פת אע"ג דהוא איתו חייב לברך מן התורה אלא מדרבנן יכול להוציאף אותם שאכלו כרי שב' עם אע"פ שהם חייבים מן התורה ושעמ' דהא מדין תורה היה יכול אחד להוציא חבירו אפילו לא אכל בלום מדין הערבות שכל ישראל ערבים זה לזה אלא שחכמי' אמרו כיון דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכל הנהנה בלא ברכה מעל' לא יהנה אדם מן העולם הזה אלא אם כן יברך בעצמו ולא יצא בברכת אחר' שלא נהנה שאם ירצה זה לאכול יטריח עצמו וילטו לברך ואם לא ירצה לברך לא יהנה ואסמכתו ג' כאקרא ואכלת ושבעת וברכת משמ' מי שאכל הוא מברך בעצמו ולא אחר מוציא ומ"מ אם גם האחד נהנה עמו ליה לן כה' לפיכך אמרו שאף ע"פ שלא אכל אלא כוית פת שיוכל לומר שאכלנו דשע' אכילה ככ"מ הוא בכזית ואע"ג דלענין ברכ' המזון אינו חייב מן התורה אלא כשאכל כרי שביעה דכת' ואכלת ושבעת וברכ' והיינו בבכיצ' מ"מ כיון דכשאכל כרי שפיר קאמ' בלישנא דש'אכלנו יכול להוציא אפי' מי שחייב מן התורה • י"א שאין חייב אדם לברך מן התורה על אכילתו אלא כשתה ג' עד שאינו צמא אבל מי שהוא צמא ותאב לשתות אינו חיי' לברך שאין אכילה בלא שתיה כלומר לא נקרא שביע' אלא כשהיה ולא יצמא וזה אינו דנם האומר זה אינו אלא אסמכת דפשיט' רקרא לא מטמ' אלא שביעה דאכילה מ"מ לכתחלה יש לחוש לדבריהם שאם מקצתם שבעים גם משתייה ומקצתם צמאים לשת' יברך א"מ השבעים גם בשתייה אבל כדעבר או בשעת יחד שכולם צמאים לשת' יכול לברך אפי' מי שצמא לשתות :

קצח אחד נכנס אצל שלשה שאכלו וכו' סעיף אחד :

א שלשה שאכלו חס מברכין ונכנס אחד שלא אכל גם נכנס כשאמר המברך נבר' שאכלנו משלו בו' עונה אחריו ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ואין לומר אמן שאין זה ברכ' אלא הזמנה שצמחן אותם לבר' ואם נכנס כשהאחרים עונים ואומרים ברוך הוא שאכלנו משלו ובטובו חיינו עונה

אחרים אמן שחזו עיקר ברכ' הזימון והיה בכל הכרכות שאדם שומע מחבירו חייב לענות אמן אחריה • ואם הם עשרת זכנס בשעה שהמברך אומר נברך אלקינו כו' אומר גם הוא ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד וה"ה מי שהיה בבי' שאכלו חס חבורה והוא לא אכל עמהם כשהם מברכים הוא עונה אחר המברך ועונה כמו שכתבתי בנכנסים ואם הנכנס נכנס כשהמברך חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ברוך הוא וברוך שמו יש להסתפק ולומר שאע"פ שהוא סיוס ברכה של ברכת הזימון כמו שכתבתי לעיל סי' קצ"ב סעיף א' אין צריך לענות כלום אפילו אמן כיון שהמברכין עצמן אין עושין שם כלום או דילמ' כיון שאמרו שאם נכנס כשראחרים עונים כו' יאמר הו' אמן אע"פ שהמברך שומע ג' ואין המברך צריך לענות אמן אפי' הבי' יאמר הוא אמן שמא ה"ג אף על פי שהמברכין הוצאים בזימון אין צריכין לענו' אמן מ"מ הנכנס יאמר אמן על סיוס ברכתו של המברך וכל שיש לו לענו' אמן אף ע"פ דאינהו אין צריכין לענות אמן לא תקנו להו' לומר אמן כרי שיכינו לבם שלא יפסיקו ויצרפו עם ברכ' הזימון גם ברכת הו' אבל הוא היה יכול לצאת קודם ברכת הו' ועכשיו ששומע סיוס ברכת הזימון למה לא יאמר אמן ג' :

קצט על מי מזמנין או אין מזמנין וכו' י"א סעיפים :

- א** שמש שאכל כוית מזמנין עליו אע"פ שאינו קובע מקום לסעודה שהרי צריך לכת' הנה הנהה מ"מ כיון שדרכו בכך זו היא קביעהו :
- ב** הבוחים בזמן הזה הם כגוים גמורים ואין מזמני' עליהם :
- ג** עם הארץ אפי' ע"ה גמור בזמן הזה אע"פ שמצוה להרחיק ממנו מאד מ"מ אחזל שזמנים עליהם כדי שלא יהא כל אחד בונה במה לעצמו כלומר כיון שאי אפשר לכל אדם לקבוע סעודה בלא הם דמצויין הם עכשיו ואם יפרשו מהם אפילו בזימון יהיו גם הם פורטין עצמם מן הציבור לגמרי :
- ד** גר אין מזמנין עליו ואפילו גר שמל ולא שבל עדיין גר הוא ואין מזמנין עליו שאינו גר עד שימול ויטבל :
- ה** אבל גר גמור מזמנין עליו ויכול לברך ברכת המזון כתיקונה בכל נוסח שלו ואפילו שהנחלת לאבותינו יכול לומר שגם אברהם אבינו אשר לו ניהנה הארץ נקרא אביו דכתיב אב המזון גוים נרתוך ודרשינן מהחלה אב לארם סכאן ואילך לכל העולם :
- ו** אונן בחול שהוא צריך להתעסק בצרכי הסת' ומפני כך פטורו מברכת הזימון כמו שיתבאר במקומו בע"ה אין מזמנין עליו גם כן שהרי הוא פטור לגמרי מברכת המזון ואיך יזמנהו לברך :
- ז** כבר אמרנו בס' קפ"ו שגשים חייבות לברך ברכת המזון וכיון שחייבות בברכת המזון אם רוצות לזמן הרשות בידן ויכולות ג' לזמן לעצמן להוציא אחת את חבירתה אבל לא חייבו אותם חכמים בזימון ודווקא ברכת הזימון כג' אם רוצות יכולות לזמן אבל בעשר להזכיר את השם אינן יכולות להזכיר השם הוא דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה לא נמסר אלא לאנשים גדולים ובני הורין :
- ח** וכשאוכלות עם האנשים חייבות בזימון כגו' דהל חובת הזימון על האנשים כסעודה זו חל גם כן עליהם מיהו אף על פי שחייבות בברכת הזימון אין מזמנין עליהם לצרף אותם להיותם מן השלשה כגון אם הם שנים אנשים ואשה אחת שאסוריה חכמים לזמן יחד שמים שנראה כפריצות לזין אשה לצרף אותה עם אנשים ואפילו עם בעלה אינו נאמ' לזמן אבל כשיט' שלשה אנשים בלא הן חייבות גם הם בזימון ורצאות בזימון האנשים ואף על פי שאינם מכניסין ברכת

ברכת הזימון וכבר כתבתי למעלה סימן קצ"ג סעיף א' שברכת המזון צריכות שיבינו או יברכו לעצמן בלחש :

ה אנדרוניגוס חייב לזמן

נמומן לסינו דהא ס"פ מבני ישראל הוא וחייב בכל המצות שנצטוו בני ישראל אבל אינו מוזהר לא לנשים ולא לאנשי מפני שהוא כריה בפני עצמו ואינו מצטרף לא לאיש ולא לאשה שאינו לא איש ולא אשה :

דשמא נקיבה הו"ל לנשים דשמא זכר הוא כמו שיתבאר בסמוך סעיף ע' ומהיארף א"ס הוא ספק זכר או כנקה מחוייב לזמן כמינו דשמא כולם זכרים הם וחייבים כיומון מכה ספק דהא ברכת זימון כיון מן התורה וכפא לן מקרא כמו שיתבאר לעיל סי' קכ"ג סעיף א' וכל מנהג דאורוותא הם חייבים מהספק כמו שנתבאר לעיל סי' י"ו סעיף ג' וע"ל סימן תקפ"ט סעיף ד' וה' וסימן תרפ"ט סעיף ג' :

ט ותומטום אפילו לסינו אינו מוזהר דשמא זה יקרע וימצא זכר וזה יקרע וימצא נקיבה :

קטן אין מנהגינו לצרף לא לזימון של שלשה ולא לעשר' בין התפלה בין לברכת המזון להזכיר את השם אפי' הוא מבין וידוע למי מומנין ומברכין עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד ואז מחזקין אותו לגדול שהביא שתי שערות ומצטרפין אותו לכל דבר שבקדושה ואין בודקין אחר שתי שערות אם יש לו או אין לו דאזלי בתר רובא ומסתמ' סמכין דיש לו כן המנהג ואין לשנותו : חרש ושוטה אם מכונים ומבינים מומנין עליה אע"פ שאין החרש שומע הברכה לית לן בה כיון שידוע שמומנין גם עליו הוא נוהג לב ומכוין בלבו מה שיאמ' המברך יא מי שנדרוהו מהמ' עבירה אין מצטרפין אותו לזימון שכבר ריחקהו :

ך דין המפסיק כדי לברך וכו' ב' סעיפים :

א שלשה שאכלו כאחד ושנים מהם גמרו סעודתם ורוצים לברך והשליש רוצה לאכול יותר צריך האחד להפסיק לשנים שיזמנו ועונה עמהם ברכת הזימון ואפילו לא רצה להפסיק מומנין עליו בעל כרחו בין עונה בין אינו עונה כיון שהוא עומד שם מפני שמד' דרך ארץ הוא ראוי לו להפסיק והוא אינו רוצה לקיים הדרך ארץ כופין אותו בעל כרחו ואם ישמע הזימון ולא יענה חסאו בראשו ורשע בעונו ימות והם יוצאין ידי זימון אבל שנים אין חייבין מדרך ארץ להפסיק לאחד והילכך אין חובב זימון חל עד שיתרצו להפסיק ולברך ואם לא רצו להפסיק וזימן הוא עליהם בלא רצונם לא עשה כלום ואין צריכין לענות וכל זמן שלא תרצו השנים לזמן גם הוא אסור לו לברך לעצמו ולצאת לטוק מפני שמבטל גם את השנים מברכת הזימון שחל עליהם והרי הוא חוטא ומחטיא אלא ימתין עד שיגמרו השנים וזמן עמהם שררי כבר נהחייב דהא בזימון ואין יברך בלא זימון :

ב ובשפסקין אין צריך להפסיק אלא עד שיאמר המברך ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ב' ברוך שמו דעו כאן דהא ברכת הזימון ולא יותר וי' שצריך להפסיק עד שאמר ברכת הזון ואע"פ דברכת הזון אינה שייכה לזימון דהא אפילו יחד צריך לאומרה : מ"מ כיון דמברך אינה ברכה (דהא לית בה לא עס ולא מלכות וע"ל סימן ר"ד וכן כתבנו לעיל סימן קכ"ג סעיף א') כשפסיק יפסיק לכל הפחות אכילתו ברכה אהת כדי שירא ניכר לכל שמומנים עליו ולא משום דחשיב ברכת הזון ברכת הזימון וכן נוהגין . וההפסק אינו נקרא לו הסח הדעת ממה שיאכל שלא הפסיק אלא כדי שיוכלו השנים

לזמן וגם הוא יוצא ידי חובת זימן שחל עליו אבל הוא יכול לאכול אח"כ יותר בלא נטילה ובלא ברכת מתחלה שררי לא הסיח דעתו מלאכול : וכשגומר אכילתו חזר ומברך מתחלה כדינו כשאוכל לבדו ואם הפסיק והיה דעתו לאכול אח"כ אע"פ שנמלך ולא אכל כשרוצה לברך מתחיל מתחלה ברכת הזון ואע"פ שכבר שמע ברכה זו בשתפס' הא לא הית דעתו לצאת בה שררי היתה דעתו לחזור ולאכול אחר כך לכך חזר ומברך מתחלה ברכת הזון וגומ' כולה . וכשם שהאחד מפסיק לשני לענין ברכת הזימון כמו שבאבנו כן ג' מפסיקין לשבעה לצרף עמהם כדי לברך בהזכרת השם ואין צריכין להפסיק אלא עד שאמר המברך את השם נברך אלקינו ולא יותר שהרי אין עיק' הפסקתם אלא משום הזכרת השם ואחר שהזכיר המברך את השם יצאו י' ויכולין הם לחזור לאכילתו וכשגמרוין סעודתן יזמנו כדין שלשה שאכלו ויכול אדם להפסיק שנים ושלשה פעמ' בעבודה אחת וחוזר לאכילתו בלא ברכה ומברך כדין :

ר מי הוא המברך וכו' ד' סעיפים :

א גדול מברך כי מדיני דרך ארץ הוא לכבודו כזה ואפילו בא לבסוף ואם רצה ליתן רשות לקטן שיברך רשאי . (וע"ל סי' קס"ו סעיף י"ד) יהא כשאין שם אורח שנהלכסן אצל כ"ה זה אבל אם יש שם אורח הוא מברך אפילו אם כ"ה גדול ממנו כדי שיברך לכה בעבור שאכל עמו ומה ברכה מברכו יר"מ אבינו שבשמים שלא יבטו ולא יכלם כ"ה הזה לא בע הזו ולא בע"הב ויצליח בכל נכסיו ויהיו נכסיו מצליחים וקרובים לעיר ולא ישלוט שטן במעשה ידיו ואל יודקק לפניו שום דבר חטא ורהר עון מעתה ועד עולם ואם הבעל הבית רוצה לוותר על ברכתו זאת או שאין האורח הגון בעצמו ורוצה לברך כ"ה בעצמו רשאי וכל זה מד' דרך ארץ והאידין אין מקפידין בכל זה דלא לייטי לאינציו עם כ"ה ולומר לו זה הוא גדול או הגון והבעל הבית נוהג לברך לפי שרצה כמקרה בעלמא בלי שום הקפדת גדול או קטן או הגון או אינו הגון :

ב ישראל ת"ח אין צריך שיקדים כהן ע"ה לברך לפניו משו' חק ומשפט הנהנה דאדרב' זהו בכלל משנאי אהבו מית ודר' אל תקרי משנאי אלא משנאי כלומר שהוא משנאי ככיכול הש"י שיתן ויצוה הדבד. לע"ה מפני כהונה חלילה שלא צוה אפי' לכבד את הבהן אלא אם הוא כהן ת"ח אז הוא מצוה להקדימו על כל הת"ח דתי' וקדשתו לכל דבר שבקדוש' לפרוה ראשון ולברך ראשון ולא כהן ע"ה מ"מ אם רוצה הת"ח אפי' הוא כהן ליתן רשות אפילו לעם הארץ אין בכך כלום :

ג כי שנותנין לו כוס של ברכה לברך ואינו מברך מקצרים ימיו דכתיב ואברכה מברכך והמברך ברכת המזון מברך לבעל הבית וא"כ אם אינו מברך אינו מתברך :

ד וצריך אדם לחזור כשינתנו לברך שהגו לו הכוס לברך כדי שיחברך ואף למצוה יתירה היא בידו :

ר דיני ברכות פירות האילן וכו' י"ח סעיפים :

א ודיני ברכות הואיל ותמו ליהן נימא כהו מילה לפרש שאר ברכות שאינן נהוגין בתוך הסעודה כבר אמרנו פעמים שאסור לאדם ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה וכל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל בהקדש וילפינן לה מקראי דרסינן קראי אהרדי כתיב ליי הארץ ומלוואה כליומר כל הארץ ומלוואה היא כקדשי' שנ' בהן קדש לה' וכתוב והארץ נתן לבני אדם ואמר' לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכת לפי' לא יהנה עד שיברך וכשיברך הותרה וכתוב ברוך יי' ויום יום חייקנין וכי ביום מברכין ובלילה אין מברכין אלא לוס' ככל יום ויום חן לו מעין ברכתיו פ' בשבת מעין שבת ב' מ' מעין י' ע א ז ו ה ה

ה' הן לו מעין ברכותיו שמשפיע לך כל' תהיה הברכה מעין השפע שנתן לך לפיכך תקנו חז' לבר' על מה שיהנה ושתהא ברכה מעין טבע אותו הענין שיהנה ממנו כמו שנבא בעה' על כל מין ומין ברכתו לפי טבעו ועניינו . על כל פירות האילן ואפילו על ענבים בעודן ענבים מברכין בתחילה כפ' הע אבל על המשקין היוצא מהן מברכין שהכל כמו שיתבאר לקמן בסיון זה בעה' חוץ מן השמן שמברכין עליו בפ' הע וחזון מן היין שיצא מן הפרי ואפילו בעודנו תוסס מברכין עליו בורא פרי הנפץ בין חי בין מכושל ואפילו הוא עשוי קינדיטון דהיינו שנותניו בו דבש ופלפולין מכל מקום היין עיקר וברכין עליו כפ' הנפץ ואם נתערב ביין משק' אחר כגון עבר וכיוצא בו הליכין אחר הרוב אם הרוב יין מברכין בורא פרי הנפץ ואם הרוב משק' אחר מברכין עליו שהכל :

ב ועבים כעודם בוסר כל זמן שלא הניעו לכפול הלכן אף על פי שראויין לאכילה כיון שאינם עיקר הפרי שאין עיקר פרי הנפץ אלא כשראו לעשותו יין אינם נחשבים עדיין לפרי העץ אלא בשאר פרי האדמה מברכין על ה' בורא פרי האדם וכשהם כפול הלבן ואילך אז הם נחשבי פרי העץ ומברכין עליהם כפ' העץ ושעור פול הלבן אין אנו בקיאיין בו לפיכך מברכין לעולם כפ' האדמה עד שהיו גדולים קרוב לבישולן שאף אם הם גדולי כפול הלבן והיה ראוי לברך כפ' העץ אם היה מברך כפ' הא' היה יוצא בו לפי שהיא ברכה כוללת פ' הא' ופרי העץ שגם הם צומחו מן הארץ אלא שחז' מזה מן המוכרח לברך על כל מין ברכה פרטית השייכות לה מפני שהשבח בכך גדול יותר שהו מורה על ההשגחה הפרטית שמשנית על בריותיו ושת לכל איש הצריך לו והזה הנקר מעין ברכותיו לפיכך כל זמן שהוא מסופק אם הוא כפול הלבן יברך הברכה כללית שהיא בפ' הא' ושאר כל אילנות מיד שיוציאו הפרי ורצו לאוכלו נחשב כפ' הע' דלהכי קאי גם אחר שיתכשל מברכין בורא פרי העץ חוץ מעל החרובין שאינו מברך כפ' הע' עד שיראה בהן כעין שרשראות של חרובין חוץ מן הזוחים שאינו מברך עליהם כפ' הע' עד שיגדל הגן סביבם וקורבם לכן מברך עליהם כפ' הא' ושאר פירות גמי לא אמרן דמברכין עליהם כפ' הע' מיד שיוציאו אלא בשאינו מר או עפון ביות' עד שאינו ראוי לאכיל אפי' על ידי הדחק ואין מברכין עליו כלל שאינו ראוי לאכילה ובעין בעלמ' הוא :

ג נרעיני שאר פירות דדהם הפירי שעליהם הוא עיקר פרי אותו העץ ואין הנרעיני עיקר פרי לפיכך אם אין הנרעיני ראו לאכילה ברא אור אינם נחשבים פרי אפילו הכא עיקר הפרי הוא הנרעיני והחלת נטיעתך לרבי נטעי להו שאחר שיתבשלו באילן ויתישש ימתיק אותן באור דבלאו הכי אינה ראויין לאכילה ואדרבה אזוקי מזיק ליה לאדם ואינם נקראים פירי עד שימתיק אותם באור לפיכך כשימתיק אותם באור מברך עליהם בורא פרי העץ :

ד שמן זית עיקר ברכתו הוא כפ' העץ אלא שכשרם שותה אותו לבדו כמות שהוא הוא מזיק לאדם לפיכך אין לברך עליו כששותהו לבדו דהיאך יבר' והוא מזיקו שוב היה לו שלא לשהותו ואם אכלו עם פת גם כן אין צריך לברך עליו ברכה השייכת לו אלא מברך על הפת והפת פושרו דה' עיקר ופושר את הטפל . ואם שתאו מעירב עם מי סלקא והוא שקורין לו אנינרון שאז אינו מזיק אז הוי דינא דבי אס הוא חושש בנרעו שזו היא רפואתו והוא שותה אותו לרפואה אז הוי שמן עיקר רפואתו מברך עליו ברכת השמן שהיא כפ' הע' ואם אינו פתכוין לרפואה אלא לאכילה ה' אנינרון עיקר שהוא עומד לאכילה ולא השמן מברך עליו ברכת האנינרון והיא שהכל :

ה שקדים המרים כשהם קטנים הקליפה שעליהם אינם מ'יה והאיכלים אוכלם כשכל הקליפ' לפי מברכין עליהם כפ' הע' וכשהם גדולים הקליפה כבר נתקשת והאוכלים אוכלים כשכיל הנרעיני שבתנים והנרעיני היא אזוקי מזוקת לאדם ואין מברכין עליה כלל ואם מתקן ע' האור או ע' דבר אחר מברך בורא פרי העץ . ואף על גב דנבי נרעיני פירות אמרינן לעיל כשמתקן על ידי האור או דבר אחר מברך עליהם שהכל שאני

נרעיני שאר פירות דדהם הפירי שעליהם הוא עיקר פרי אותו העץ ואין הנרעיני עיקר פרי לפיכך אם אין הנרעיני ראו לאכילה ברא אור אינם נחשבים פרי אפילו אהרעמתקן אבל הכא עיקר הפרי הוא הנרעיני והחלת נטיעתך לרבי נטעי להו שאחר שיתבשלו באילן ויתישש ימתיק אותן באור דבלאו הכי אינה ראויין לאכילה ואדרבה אזוקי מזיק ליה לאדם ואינם נקראים פירי עד שימתיק אותם באור לפיכך כשימתיק אותם באור מברך עליהם בורא פרי העץ :

ו צלף והוא מין אילן שיש בו ד' מיני פירות הראויין לאכילה עליו שלו ראויין לאכילה ובתוך העליון גדולין כמין המטר' זהם גם כן ראויין לאכילה ועיקר הפרי שגדל עליו הוא נקרא אביונות וסביב אותו הפרי גדל קליפה גדולה כמו קליפת ה' האגוזים הדקים ונקראות קפרים ג' ראוייה לאכילה לפיכך על העליון והחמרות והקפר סין מברך כפ' האדמה לפי שהם אינם עיקר הפרי של אותו האילן ועל האביונות מברך כפ' הע' שהוא עיקר הפרי של זה האילן :

ז רמרים שהוציא נרעיניהם ומיעכן ביד ועשאן כמו ע'סה אפ' לא נשתנית ברכתן ומברכין עליהן בתחילה כפ' הא' ולכוף ברכה א' מעין שלש שהיא משבעת המינין כמו שיתבא' בעה' בכל שבעת המינים . ולפי זה הפוביד ל' שלונו שעושים שנודגננות ושאר מינים שממעבים אותן ומציאיין נרעיניהן מברכין עליהן ג' כפ' הע' שלא נשתני ברכתן ע' המעובה (דכיון דהם נעין חסונין בעיקרן הפרי) ויש חולקין ואומרים שהכל לפי שאינן דומה להמרים שמיעכן דהת' אינם מהרסקין כ' עד שאינן מכירין אותן כמו הפוביד' ל' שמתרסקת עד שאין מכירין מאיזה פרי היא ויש לחוש לדבריהם לפיכך לכתחילה יברך שהכל שהיא כללית ויוצא בה לכ' . ובדיעבד אם בירך בורא פרי העץ יצא :

ח דבש היוצא מן הכרים בין ע' כתישה וסחיטה בין הזב מהם מעצמו מברכין עליו שהכל שאין זה נקרא פרי שאין הפרי עומד אלא לאכיל' ולא לסחיט' והמשקין שסוחטין מהן אינו נקרא אלא זיעה בעלמ' ומה הטעם הוא הדיון לכלל משקין היוצאין מכל שא' נ' פירות זיעה בעלמ' הוא ומברכין עליה שהכל שאינם עומדין לסחיטה אלא לאכילה חוץ מהמשקין היוצאים מהענבים והזהרים שהם עיקר והחלת נטיעתן להכי נטעי להו ולהכי קיימי לפיכך מברכין עליהם בלשון פירי על השמן בור' פרי העץ שהוא כמו כל שא' הפירות דקיימא להכי ועל הגזן מפני השגבתו קבעולו ברכה בפני עצמו והיא בורא פרי הנפץ :

ט סופי ענבים והם ענבים שאינן מתבשלין לעולם מברך עליהם ועל המשקין היוצא מהן שהכל שאינן בכלל פירות וכן על הנובלות והם המרים שבשלים ושרפם החום עד שנתייבשו מברך שהכל :

י פירות ששראן או בשלן במים אף ע'פ שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותן המים אלא שהכל דלא עדיפא ממשקין היוצאין מן הפירות דאמר' שאינו אלא זיעה בעלמא וי'א' שמברך על אותן המי' כפ' הע' ולא דמי למשקין היוצאין מהם דהת' נשתני טעם הפרי במשקין ואין להם טעמ' הראשון אבל כששורין או מבשלין פירות במים המים יש להם ממש טעם של אותן הפירו' לכן מברך עליהם כמו על הפירי עצמ' ובדיעבד יצא אבל לכתחלה טוב יותר לברך שהכל שהיא כללית ויוצא בה לכ' ג' :

יא וכיון דמספקא לן במים ששראן בה פירות או בישלופ בהם אם נחשבין כפרי עצמו או לא לפיכך מים ששור או בשלו בהם צימוקים או תאנים שהם משבעת המינים וצריכים אחריהם ברכה אהת מעין שלשה קשה לתקן ברכתן דבשלמא ברכה ראשונה מברכין שהכל ויצאין בה לכלה' עלמא דעל הכל שאמר שהכל יצא שהוא כוללת הכל . אבל

פ ועל הצורך שעושין אותו מקנים סוחטין אותן ומכיל
 סמיהם עד שיקפו וידמו כמו פלח יש להסתפק בו ויהאך
 מברכין עליו שיש פנים לבא ולכאן יש לומר לא יהא דבש של
 אלו הקני' שנשתנה ע"י האור עדיף מדבש הזב מן התפרי שלא
 נשתנ' ע"י האור ואמרינן לעיל סעיף ח' דמברכין עליו שהכל
 ה"ה ה"ג מברכין שהכל ויל' נ"כ אדרכה שאינו דומה לדבש
 המרים שהתמיימה ע"י עיקר הפרי ונשעי' להו אדעתא לאוכלם
 בעודן פרי הילכך כשנשתנה נשתנית ברכתה מדי' דהני אבל
 הפירו' שמכניין על המסקין היוצאין מהן שהכל חוץ מן היין
 והשמן אבל אלו הקנים שאינן ראויין לאכילה ועיקר נפיעתן
 על דעת הדבש היוצא מהם ודאי זה פריין ומברכין עליהם
 בפ"ה והואיל ומספקא לן מברכין עליהם שהכל דעל הכל
 שאמר שהכל יצא וכן המוצץ אותן הקנים מברכין עליהם
 שהכל דלאו עיקר הפרי דלא נשעי' אותן אדעתא למוצץ :

מ פילפול וזנגביל וזירופיל שקורין נעגליך כשהן יבשין
 וכל יוצא בהן שאין דרך לאוכלן בפני עצמן אלא
 לבשם בהם המאכל כשאוכלן לברך אין מברכין עליהם כלום
 שאין דרך אכילת' ככך ואין הגאה באכילתן :

ז אבל אכל אגוז מוטקט וקניאל שקורין צימרי' נר דרך
 לפעמים לאוכלן כך ביובשן על האגוז מברך בפ"ה
 שגודלה על האילן ועל הקניאל מברך בפ"ה דפרי האדמה
 הוא דלא גדל על אילן וכן פילפול וזנגביל כשהם עורם
 רטובים בפ"ה :

ח כללא דמילת' כל הפירות שיועד בהם שהם עיקר הפרי
 באותו אילן מברך עליהם כ"פ העין ושאינן עיקר הפרי
 שבאילן מברך עליהם בפ"ה ואם הוא מסופק אם הוא עיקר
 הפרי או לא מברך בפ"ה שהאדמה כולל גם כן פרי העין ואם
 אינו יוד' מה הוא מברך דעל הכל שאם שהכל יצא וכוון
 שמסופק הוא מברך כן אפי' לכתחיל מפני שה' כולל הכל :

ך דיני ברכת פירות הארץ וכו' סעיפים :
 א על פירות הארץ מברך בפ"ה וס' לידע איהו פרי העין
 ואיהו פרי אדמה כל אילן שנושרין הפירות ונשאר הגזע
 ושרשיו קיימין בקרקע וחוז' משנה לשנה ועושה ענפים ועלין
 ופריו או עלין ופרי ולא ענפים זה הנקרא פרי העין אבל כל
 דבר שאין שרשיו נשארין בקרקע וצריכין לוורעו בכל שנה
 ושנה נקרא פה"א :

ב ויש מינין שכשנושרין הפרי נשאר הגזע והשרשין
 בקרקע ובחורף יבש וכלה גם הגזע ונשארין השרשין
 בקרקע ולשנה האחרת חוזר השרש ומצויא נזע חדש וגם חוזר
 וצופח בו הפרי כגון החותין הגדלים בסנה לא שמברכין כ"פ
 העין כיון שגזעו נשאר ימים רבים אחרי נשירת הפירות וגם
 שרשיו מתקיימין ואין צריכין לוורעו בכל שנה ושנה :

ג וי"א כיון דהגזע בלה בכל שנה ולא נשארין אלא השרשין
 אע"ג שחוזר וגדל פאליו ואין צריכין לוורעו בכל שנה
 היו פרי האדמה ומברכין עליו בפ"ה וכן נוהגין :

ד האוכל ממס שמצויאין אילני סדק מברכין עליהם שהכל
 דלא חשיבי למקרי פרי אלא כמו עץ בעלמא נינהו :

ה לפיכך התמרות הגדלין בעצי ההרס אע"ג שבשלין והיו
 ראויין לאכילה כפירות אין מברכין עליהן אלא שהכל :

ו צנון אע"ג שאם לא היו תולשין אותו בעתו הו' מתקשכעין
 מ"מ כל זמן שלא נתקשה פרי הוא ומברכין עליו בפ"ה :

ז זנגביל שמרקחין אותו עד שהאוראוי לאכול בין רטוב בין
 יבש כיון שע"י הריקוח נעשה ראוי לאכילה וזנגביל הוא
 עיקר ומברכין עליו בפ"ה : (וע"ג סימן ר"כ סעיף י"ד)

ח בשמים שחוקים ומעורבין עם צוקר הבשמים עיקר
 ומברך עליו כיון ברכת אותם הבשמים :

אבל לעניין ברכה אחרת היכי נעביר שאם יש להן דין הפרי
 עצמו יש לו לברך ברכה אחת מעין ג' ואם אין להם דין הפרי
 עצמו יש לו לברך ברכה אחת מעין ג' ואם אין להם דין הפרי
 פוטרת האחרת לכן כל ירא שמים לא ישתה אותם אלא
 בתוך הסעודה וברכת המזון פוטרת ברכה של אחריות בין
 שתהיה מעין ג' בין שתהיה בורא נפשות ואם ירצה לשתות
 שלא בתוך הסעודה יאכל ג' פרי אחד משבעת המינים וגם
 ישתה מים ויצטרך לברך ברכה אחת מעין ג' על הפירי של ז'
 המינים וקורא נפשות על המים ויצא ממ' ידי חובה מי
 הצומקין או התאנים אבל אין הקנ' על ידי שיסתה יין ויברך
 אחריו ברכה א' מעין ג' ויוסיף בה על העין ועל פרי העין שאף
 ע"פ שבתוספות זה אינו מזכיר שם ומלכו' אין לו לעשות כן
 שאין לכלול בברכת מעין שלש שום ברכה של ספק דה"ל כמו
 משנה מסבב ברכות והוא דאמרינן דדין מי הצומקין טיה
 לדין מי התאנים ה"מ כשהצומקין מעורבין עם המי' אבל אם
 נמשכו המים מהצומקין הו' להו יין ומברך עליהן כ"פ הנפץ
 וברכה אחת מעין ג' כמו כיון והוא שיהיו הצומקין שיהיה
 בהן לחלוטית שאם ידרוס אותן יצא מהם רבשן אבל אם
 כשיעצרו אותם לא יצא מהם שום לחלוט' דבש לא הו' כיון
 אלא כמים ומברכין שהכל אע"פ שנמתקו קצת המים אינו
 אלא זועה בעלמא לכ' והוא דמספקינן במי שריית הפירות
 דווקא בפירות שאין דרכם לכשלים ולא לסוחטם אלא דרך
 לאוכלם בעין אבל פירות אוירקות שרוב אכילתם הוא על ידי
 ביטול דברי הכל שדין המים שבשילוש' בהן כמו דין הפרי או
 הירקות עצמן :

יב כל הפירות שטובים חיים ומבושלי' כגון תפוחים ואגסי'
 וכיוצא בהן ברכתן ג' כ שיהיו חיים וכן מבושלים
 מברכין עליהם כ"פ העין ואפי' אותן שהם טובים יותר כשהן
 מבושלין אלא שכשהן חיים הם גם כן טובים כגון חבושים
 וערכונים שלנו מברכין עליהם כ"פ העין אפי' חיים כיון שהרבה
 בני אדם אוכלין אותן חיים ואין מקפידין להעלותן בכיטול
 ואם אין דרך הרבה בני אדם לאוכלם חיים אלא מבושלין א"כ
 אין ביטולין נגמר עד טיב שלו אותן דלהכי נטעו אותן מתחלה
 שיאכלום ע"י ביטול וכשמבשלין אותן הוא מביאן לדרך
 אכילתו והיא עיקר הפרי לפיכך אין מברכין עליהם כשם פרי
 אלא לאחר ביטולם ומברכין עליה' כ"פ העין אבל האוכלין חיים
 מברכין שהכל שעדיין לא נגמר פריים ולא פרי הם ולא דמי
 לבוסר שמברכין בפ"ה דשאנו בוסר שהרבה בני אדם
 אוכלים אותם בעודם בוסר וחשיבי להו לפרי ולא נרע משאר
 פרי האדמה אבל הכא אין דרך לאוכלם חיון ובטלה דעתו
 אצל כל אדם :

יג אגוז המסונן בדבש שקורין נוי' אטמברך עליהם כ"פ העין
 ואע"ג דביני וביני קודם שנטענו בדבש בעוד ביטולם
 במים היתה משהנה לגרעו ואח"כ כשתחזין ומתקנין אותו
 ע"י שינון הדבש חוזר' להשתנות למעלות' ע"י הדבש וה"ל
 הדבש עיקר ולברך עליה שהכל מ"מ הוא עכשו האגוז הוא
 עיקר ולא הדבש ומברכין ס"פ העין :

יד ודווקא אגוז נמור שמסנגין אותו בדבש אבל אגוז רכה
 שמסנגין אותו בדבש אינה ראוייה לאכילה כלל דמר'
 היא ואזקין מו"ק וה"ל דבש עיקר אבל אין לומר אדרכה שהאגוז
 עיקר אלא שקודם השינון אינה ראוייה לאכילה וע"י השינון
 כדבש היה מתקן' ע"י הדבש וה"ל הדבש ס"פ שאינו בא אלא
 להבשיר האגוז שתהא ראוייה לאכילה וכו' לה כפירות שאין
 דרך לאוכלם חיים אלא מבושלי' שמברכין עליה' כ"פ העין אחר
 ביטולם שאני התם המעיקרא אדעת' דהכי נשעי' להו לאכלם
 מבושלי' אבל הכא לא נשעי' להן להכי מעיקרא לאוכלן כשהם
 רבי' אלא אחר שיתבשלו ויתקשו לפיכך לא היו עלייתו מעול'
 שם פרי ואין מברכין עליהם אלא שהכל :

ר דיני הברכות ליתר המאכלים וכו' סעיף

דווקא לצמא דמהני מיניהו אבל אי התקלה אמצא ושמה
 אותם לרפואה אינו פברך לא לפנייהם ולא לאחריהם :
ה דווקא מים שאין בהן שום הנאה החיך אבל שאר אוכלים
 או משקין שאדם אוכל או שותה אותם אפי' לרפוא' צריך
 לברך עליהם דהא מ' פתהני מיניהו מטעמם ושתייהם :
ו תאוכל או שותה דבר של איסור מפני הסכנה כגון שהוא
 חולה או שהוא חמוש בבית האסורין ומאכילין אותו דבר
 איסור פברך עליו תחלה וסוף דלגבי דדיה לאו איסור הוא
 שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש דוחי בהם אמר רחמנא ולא
 שימות בהן אבל מי שאסורו לאכול או לשתות אע"ג דסוף
 סוף החיך נהנה ממנו אינו צריך לברך עליו דאין זה ספק
 הנאה הואיל ונאנס :

ז דבש דבורים מברך עליהם שהכל דהא לאו פרי הוא :
ח מרקחה של חבושים או אתרוגים או וורדים או עשבים
 או שאר מיני פירות שמקחין אותן בדבש כיון שאוכלים
 אותן ג' כ' חיים בלא מרקחה הפירות והעטב' הם עיקר והדבש
 הוא ספל שאינו בא אלא לקיים דבר המוקח בו ואפילו הם
 כתושי' ביותר לא כסלו על נבי הדבש הילכך על של האתרוג'
 ועל החבושים מברך בפ'הע ועל של העשבים והוורדים מברך
 בפ'רא ואע"ג דוורדים לא חזו לאכילה לא חיים ולא מבוסלים
 אלא א"כ הם מבוסלים עם רבש וא"כ ה"ל דבש עיקר והוא לן
 למברך שהכל ועו' כיון שאין דרך לאכלן לא חיים ולא מבוסלי'
 לא הו' פרי ולמה מברכין עליה' בפ'רא לא הו' לן לברך אלא
 שהכל אפילו אהל' סהם עיקר ד"ל אדרבה כיון שעיקר תיקון
 הוורד' שיהיו ראויין לאכילה אינה אלא עם הדבש ה"ל הוורד'
 בפירות שאינם נאכלין חיים אלא מבוסלים כמים שמברך
 עליהם אחר בישולם כמים כשם פרי ה"נ הו' הוורדים סאתר
 בישולם בדבש הו' פרי ומ' הטעם הזה ג' אין הדבש עיקר
 והדבש אינו בא אלא להכשיר הוורד לאכילה והוורד עיק' כגו'
 הפירות דה' שאין מברכין עליה' שהכל מפני המים המובלע'
 כש שהכשירו' לאכילה שאין המים עיקר אלא הפרי ה"נ הבא
 אין הדבש עיקר אלא הוורד ואע"ג דנבי אגוז הרכה אמר' לעיל
 דמטעם שכיון שאין אוכלין אותה' אלא עם הדבש שמברכין
 עליה' שהכל כשהוא מסוגנת בדבש הא כתבינן לעיל דטעם'
 הוא מטעם דלא נסעי להו אינשי להכי למיכילנה ר'אבל
 הוורדין ודאי אדעת' דהכי נסעי להו לתקונינה בדבש ויכתי
 יש לדקדק למה מברכין על הוורדין בפ'רא דהא דדאי הסנה
 שנדלה עליו אלן שנועו ותרשינו קיימין משנה לשנה ה"ל
 דהוורד לאו עיקר פרי עץ דא מפני שהזרע שלו הוא עיקר
 הפרי והעלון של הוורד הם הפרחים שלו והואיל ואינה עיקר
 הפרי הוא י"ה כמו עלון של צלף דאמר' שמברך עליה' בפ'רא
 מפני שאינם עיקר הפרי' כל מרקחת שאינו מאכל בריאים
 אלא לרפואה מברך עליהם שהכל ואפילו הוא מפירות האילן
 ושמן שע' אנגורון שמברכין עליו כ' כשכא לרפואה שאני
 התם שהרבה בריאים אוכלים אותם נס כן באנירון : וכן
 זננוויל בהומלתא מאכל בריאין הוא ומברכין עליו כשם פרי
 כדאיחא לעיל סוף סימן ר"ב :

יב כל דבר שהוא עיקר ועמו ספיליה מברך על העיקר ופוסר
 את הספיליה' וכל דבר שמערבין אותו לדבק או כדי
 ליתן ריח או כדי לצבוע את התבשיל הרי זה ספיליה אבל אם
 עירבו כדי ליתן טעם בתערובו הרי הוא עיקר לפיכך מי דבש
 שמבסלי' אותו ונותנין בהן חלב חסה כדי לדבק ועושיין בהן
 מיני מתיק' אינו מברך עליו כמ' שהדבש הוא העיקר' והא
 דאמר' דאם עירבו כדי לתת טעם בתערובת שהוא עיקר היינו
 דווקא שיש משהיה מן הדבר הנותן טעם ושהוא דבר חשוב
 כגון הזננוויל שממנונין בהדמי' גחלו בדבש ובה' אבל שאר
 בשמים שמכתשין אותן רק ונותנין אותן לתוך המרקחת
 אע"ג שנוגנין אותם שם לתת טעם במרקח' אין מברכין עליהן
 דרמלין

א כל דבר שאין נידולו מן הארץ כגון בשר בהם חיה ועוף
 דגים בצידים חלב נביל' מברכין עליהן שהכל שהרי אינם
 פירות ופת שעופשה והבשיל שנשתנית צורתו ונתקלקל והוא
 שלא נתקלקל לנכרי שהכל ועל נהקלקל לנמרי עד שאין ראוי
 לאכילה אין מברכין כלל דאין בו הנאה ועל הנבלות והם
 גמרים יבישים שנתבטלו ושרפם החום עד שנתייבשו ועל
 הנבאי ועל המלח ועל מי מלח ועל המרק שהכל ועל כמהן
 ופטריות שהכל שאינם נקראים פרי' : קורא שהוא הרך
 הנתיוסף באילן בכל שנה וכל זמן כשהח' הוא ראוי לאכילה
 וכן לולבי נפנים מברכין עליהם שהכל דכיון דלא נסעי להו
 צניסי לאילן חמורה אדעתא לקיבליה כשהוא רך לאו פרי הוא
 וכן כל כיוצא בזה כגון שקדים המתוקי' בעודם רכים שאוכלי'
 שותה בקליפתן החיצונה כיון דלא נסעי להו אינשי אדעתא
 דהכי למיכל להו כשהו רכין כי אם לאכול הגרעין כשהם
 פתכשלים הילכך מברך עלייהו שהכל דווקא שקדים המתוקים
 אבל שקדים המרים הוי דינא אויפכא קשנים בפ'הע וגדולים
 חמתקן באו' ג' בפ'הע וכל זמן שלא מתקן אין מברכין עליהם
 כלום' חזו והוא שותק וקרא חיה מברכין עליה' שהכל ולא
 להכי זרעי להו למיכל' שחת

ב נביל' ר"ח סניף ד' יתנא' לאס'
 על פתורי' שלמים ענמן מנרכין
 שהכל נדעת' י' ונ' סימן ר"ב
 סניף ו'
ג חיה' שבר המרים ושבר
 סעור'ומי שעורין שמבשילין
 לחולה לא עדיפי מכל
 המשקין היוצאין מכל מיני
 פירות ומברכין עליה' שהכל

עושבא דברא שאינן נזרעים מברכין עליהם שהכל דכיון
 דלא זרעי להו אינשי לא חשיכי פירי' שכרא והוא שאנו
 קודין אותן אינ'ם ועל כמון ועל כוסברתא שקרין אלי' נדר
 מברכין עליהן שהכל שאינם פירי דלטעמא עבדי להו ולא
 לאכילה :

ב על החומץ שערכו כמים עד שראוי לשתותו מברך
 שהכל אפי' הוא חומץ טל יין אבל על החומץ לבדו אינו
 מברך כלל מפני שהוא מזיקו :

ג יין שהחמץ בין ריחה ושעמיה חלא בין ריחה חמרא
 ושעמיה חלא דינא כמו שכתבתי בחומץ' אבל אם
 ריחה חלא ושעמיה חמרא חמרא הוא ומברכין עליהן בפ'הג
 דבחר טעמא אזלינן :

ד פיהו אע"פ שאינן חומץ נמור אלא שבני אדם נמנעין
 ממנו לשתותו מפני חמיצותו אין מברכין עליו בפ'הג אלא
 שהכל :

ה שמי יין כל זמן שלא נתן בהם מים הרי הם כלין דעיקרם
 יין ומברכין עליהם בפ'הג ואם נתן בהם מים אם נתן בהן
 ג' מדות מים ומצא ד' הוי ליה כיון מוגן ומברך בפ'הג' ואם
 מצא פחות מע"פ שיט' בו טעם יין אינו אלא קוהא בעלמא
 ומברך עליה שהכל חזו דווקא ביינות שלהם שהיו חזקים אבל
 יינ' שלנו שאינם חזקים כ' אפי' רמא תלתא ומצא ארבע אינו
 מברך עליו כפ'הג אלא שהכל' מיהו משקרים בכל מקום
 בשיעור שמוננין היין באהו המקום של מקום ומקום לפי חזק
 היין שגדל שם ובכל מקום שיט' ספיקא מברכין :

ו המר שעושים מן התרצני' טאחר שדרבו הענבי משליכין
 עליהן מים להיות משקה דינו כשמרים וה'ם כשנעצרו
 בקורה שאז יצא כל היין ונשאר בו מעט מעט אבל אם לא
 נדרכו אלא ברג' אז דאי נשאר בהן הרכה יין אפי' נתן שלש
 מדות מים ולא מצא אלא שלש או אפילו פחות מברכין עליו
 בפ'הג שזה דדאי רוב יין הוא ומי' שנתן כחוכן נבלעין בזנין'
 זנין שנתנו עליהם תאנים לחזק כח היין שנשאר בזנין' אע"פ
 שהזנין הרוב כמ' כל כח הראינים נכנס במשקה ונשתנה כח
 היין ואין מברכין עליהם בפ'הג אלא שהכל :

ה' יורה ר"ר

על כל הדברים שברא ואינם הכרחיים להם ולא היו חסרים מהם אם לא ברא שאינו אלא להתענג בהם להחיות נפש כל חי כלומר שאינו מוכרח ליצורך קיום החיות אלא להברות על צד היותר טוב והם הפירות וכיוצא בהן ועל זה הוחם באי חן העולמים ויש שאין צוחמין בשם אלא אוטרים ברוך חי העולמים וכיון שהברכה שיהי בכל המינים חוץ מן הה' מינין שבשבעת המינים אם אכל כולם יחד פרי עץ ופרי אדמה ושאר דברים שאינם מגדולי הארץ חוץ מה' מינין מברך ברכה אחרינה א' על כולם :

ה' דין ברכה אחת מעין ג' ובו י' חסעפים :

א כבר ידעת שהתורה שיבחה את אי' בשבעה מינים שהם חש' ושעורה גפן ותאנה ורמון וית שמן ודבש ודבש זה האומר בפסוק קבלו חז' להוא תמרים והרי יש בבאז ה' מיני פירות בתוך השבעה שנשתבחה בהן אי' והם גפן ותאנה ורמון וזית ותמרים ועל אלו חמשה הואיל וחשיבי שנשתבחה בהן אי' קבעו להם חז' אחריהם ברכה אחרונה בפני עצמה מפני חשיבותן והיא ברכה אחת מעין שלש כמו שיתבאר לפנינו בטעמא בע' ושני המינים הראשונים שהם חטה ושעור' יש בהן ג' חמשה מיני דגן והם חטין ושעורין וכוסמין ושיבולת שועל ושיפון אלא שכולן כולול בחיטה ושעורה הנאמר בפסוק כי כוסמין מין חטה הוא ושיבולת שועל ושיפון מיני שעורה הן ואילו הה' מיני דגן יש בהם מעלה יתירה על ה' מיני פירות חדא שגם נשתבחה בהן אי' ועוד יש להם מעלה כי עליהם יחיה האדם לפיכך קבעו לאילו הה' מינין ג' ברכה בפני עצמן כמו שיתבאר לפנינו בע' וכבר ידעת כי גם באלו הה' מינים אם עשה מהם פת הוא החשוב שבכולן שעליו יחיה האדם ביותר לפיכך אם עשה פת מכל אחד מה' מינין הללו קבעו לו ברכה ראשונה בפני עצמן מפני חשיבותו והוא המוציא לחם מן הארץ ועל שם הכתוב לאחרי ג' ברכה והם פת התורה כמו שנתבאר למעלה בע' ואם לא עשה מהם פת קבעו להם ברכ' אחרת ראשונ' בפני עצמ' והיא בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה ה' א' מעין שלש ר"ל הכלולה מכל השלש ברמות שהם מן התורה על הפת שבין שתייב התורה לברך על הפת שלש ברכות תקנו רבנן לברך אחרי כל ז' מינין מעין אותם השלש ברכות כל מה דתיקון רבנן מעין דאורייתא תיקון

אלו הג' מינין כוסמין ושיבולת שועל ושיפון קודם וחמשה מיני פירו' שהם גפן ותאנה ורמון כו' והרי הם כקוני' בטמותם כפירות ואילו הג' אינם אלא ככלל ולא כפירות והיה לנו להחשיבה' מיני פירות יותר מהם התם טעמא אפרינא הוא דלית לן והוא זה דמשום דעליהם יחיה האדם כמו נחמה ושעורה וגם הם כלולים בהם מה שאין כן אפי' באור דלע' דזיין גס כן אינו כלול נאחד מחילול השון אותו להם לכל דבר ועדיף מה' מיני פירות כלל וכן נכור ומטעם ולא כסתפק ארס בו לכך לא כתבתי פירוט זה בספרי (עד כאן הג' ה')

ב הילכך אם לא עשה פת מאילו ה' מיני דגן אלא כמשן ועשה מהן חבשיל כגון מעשה קדירה הרפיות גרס וכרמל ודיוסא אפי' עירב עמהם דבש הרבה יותר מהם שהם הרוב אפי' הוא הרוב או מינים אחרים הרבה יותר מהם שהם הרוב אפי' זה' מיני דגן עיקר ולא נתבטלו ברוב ומברך עליהם בתחלה במ' מ' ולבסוף על המח' וכו' ודוק שנתן הרגן בתוך המאכל להמעימ' ולהכשירו אבל אם לא נתן מה' מינין בתבשיל אלא להקפתו ולדבקו אז בשל הוא בתבשיל והתבשיל הוא עיקר ומברכין על העיקר ופוסר אותן שהן מפלים :

ג ולפיכך מיני דבש שמבשילין אותן ונותנים בהם חלב חטה כד' לרבע ועושין מהם מיני מתקה אינו מבר' עליו כמ' שהדבש הוא עיקר וכן כשנותנין קמח לתוך שקדים שעושין לחולה אם עושין אותו כדו שיסעיד הלבאז צריך לברך במ' ומאם לדבק בעלמא אינו צריך לברך כמ' וטוב להחמיר ולגומעו בהוך הסעודה לאחר ברכת המוציא ואז פסור ממה נפשך :

ד כד' א' שקבעו לה' מינין ברכה בפני עצמם לפני ולא אחרי היינו דווקא כשכותשין או חולקין אותן או מכעכן ועושין מהם הבשיל שאו הוא השיבותן שזיין ומשביעין את האדם אבל אם אכל אותן בעין כגון חיין או קליות או אפילו שלוקות והגרעין שלימין אז אינו אלא כשאר פרי האדמה ומברכין לפנייהם כפ' הא ולאחרייהם כג' והתוספות נסתפקו אם יברך לאחרייהם כג' או ברכה א' מעין ג' ואם היה ברכתן כג' אין מעין ג' פוסרה ואם מעין שלש אין כג' פוסרה לפיכך כתבו שנתן שלא לאוכלו אלא בתוך הסעודה ויפטרנו בברכת המזון כמ' ג' י' א' הוא ומברך לפנייהם כפ' הא דווקא באוכל חטין וכיוצא בהן שראויין לאכילה אבל האוכל שעורין שלימים אפי' קלויין באש הם מאכל קשה ורוב בני אדם אין אוכלים אותם אלא ע' חדק לפיכך לא יברך עליהם בשם פרי שאין זה עיקר הפרי אלא מברך שהכל ויש לחוש לדבריהם :

ה קמח של חטין או של שעורים ג' אינו חשוב שאינו זן ומשביע יותר מרעין דגן וגם הואיל ונשתח' אינו דומה לפרי שאין דרך לאוכלו כך לפיכך בתחלה מברך שהכל ולאחריו כג' לא מבע' אם נשתח' דק דק שאין ראוי לאכילה כלל אלא אפי' לא נשתח' דק דק ויש בו עדיין טעם חטה או קמח של קליות שראוי קצת לאכילה אפי' אין מברכ' עליו בשם פרי אלא שהכל וכג' :

ו אורז שהוא מה שאנו קורין בל' ריזו אינו מחמשת מיני דגן אבל הוא זיין ומשביע וסודע הלב כמו החמשה מינין לפיכך הכוסם את הארזי וואכלו בעין ביז חי ביז קלוי ביז שלוק והגרעין שלם מברך בפ' הא דפריי הוא ואחריו כג' דלאו מה' המינים הוא לקבוע לו ברכה לעצמו ואם בשלו עד שנחמט' או טחנו ואפאו אפי' עשה ממנו פת אינו מברך עליו אלא במ' דפת שלו לא חשוב להקרא לחם אבל כמ' זיין ואחריו כג' מן השעם שכתבתי שאינו מה' המינין ולא קבעו מעין ג' אלא

פסק מל' ההכך דכוסמין לא הוה מו' מינין שהרי כתב מר סס וז' היו לפני פת שעורים ופת כוסמין וכו' מברך על השעורים כיון שהוא ממיין ו' א' משמע כהדיא דכוסמין לא הוה ממיין שפעה עכ' : תשובה מה תנעק עלי הלא כל הדרכי' הללו נשפתי המקומות הם מועתקים מדברי העור כעצמם והוא לטובו משום והם לקוחים משני התלמודים הערוכים תלמוד כלי וירושלמי כפרק כינר מברכין נכופו אלא שכל סך הוא הפסעגס בתלמודי' שמה שכתב בסמ' קס' דשעורין קודמין מכחי שהוא ממיין שפעה לא משום דכוסמין לאו ממיין ו' הוא אלא ה' ק' משום שכתבה התורה שעורה כפירו' בתוך שבע המינים וכוסמין כללה נחמה ולא כתבה בפ' מ' לאחנה התורה שעורה ויהיו המדרגות בה' מיני דגן על זה הדרך חטה ושעורה וכוסמין ושיבולת שועל ושיפון חטה ושעורה שפעה בהן התורה את אי' כפי' הן חסונין יותר וכפעה הכותרים כיון דכוסמין כלול נחמה ושיבולת שועל ושיפון כלולין בשעורה הוה הכוסמין חשוב יותר משניהם וכ' א' למה נקדמו

הכלכלה שהיא במקום ברכת הזן תקנו לומר בפירות על העץ ועל פרי העץ והוא מעין ברכת הזן דפרי ועל היין שקובע ברבה לעצמו מפני חשיבתו תקנו לומר במקום זה על הנפץ ועל פרי הנפץ והוא מעין ברכת הזן דנפץ ואחר כך נוסח כל הברכה כמו שהיא עד החתימה ויא דעל פירות ויין אין לומר ועל תנובת השרה שאין לשון זה נופל אלא במיני דגן דתיב ויאכל תנובת שדי דמשמע מיני דגן ואין לחוש ובנוסח דידן ישנו ויא אחר ומחננו בה ונאכל מפריה ונשבע משובה ואין לאומרו שאין לחמוד הארץ כשכיל פריה וטובה אלא לקיים מצות התלויות בה ויא אחר שאמר כי אתה יי טוב ופטיב לכל בה מיני דגן יאמ' נודה לך על הארץ ועל המחיה כדי שיהא מעין החתימה סמוך לחתימה וכן בה מיני פירות יאמר נודה לך על הארץ ועל הפירות ובשל ויין יאמר נודה לך על הארץ ועל היין והוא נכון בעיני לפי נוסח שלנו שאין אנו אומרים ונברך עליה בקדושת ובטהרה סמוך לחתימה דלאותן שאומרי' ונברך כו' ה' מעין חתימה סמוך לחתימה שאומרים אחריו מיד באי' כו' אבל לדין שאין בנוסח דידן ונברך כו' למה לא נאמ' נודה לך כו' כדי שיהא מעין החתימה סמוך לחתימה לומר מיד אחריו באי' על הארץ ועל המחיה כו' נ' ובתמימה דפירות אם הוא באי' יאמר באי' על הארץ ועל פירותיה שמשבח את הש' על קנינתו לנו הארץ והיא אי' ופירותיה שמוציאה ואם הוא בח'ל ואוכל מפירות של חוץ לארץ יחתם באי' על הארץ ועל הפירות ויצה לומר סתם פירות בעלמא אבל לא יאמר ועל פירותיה דפירותיה משמע פירות של הארץ הנזכרת והם פירות אי' ויאמר נברך אנו על פירות אי' ואין אנו אוכלין מהם אטו אינהו בני אי' אכלו ואנן מברכין בתמימה לפיכך מי שאוכל פירות של הארץ בח'ל חותם נ' על הארץ ועל פירותיה וכו' כיון דפי' הארץ ר' ל' אי' ופירו' סתם שאנו אומרים כוונתנו על פירות ח'ל א' א' אנו חותמין בשתים דבשלמא באי' שחותמין פירותיה הוי חדא מלתה על הארץ המוציאה פירותיה אבל לדין משמע דשתים נינהו אי' ופירות של ח'ל ואין שייך לומר הארץ המוציאה הפירות אין זה קושיא דאע"פ דמלת הארץ פרטי' היא על אי' ועל שם הפסוק דתיב וברכת את יי אלקיך על הארץ השובה וגו' מ' מלת הפירות היא כללית וכוללת פירות אי' וכל פירות ח'ל עמהן והוי נמי חדא מלתא הארץ המוציאה פירותיה ואגבה מברך אכל פירות שבועלם א' מלת הארץ אע"פ דנתקנה על אי' מ' היא כוללת גם כל העולם וכשאומר על הארץ ועל הפירות כוונתו על אי' ואגבה ארץ דח'ל ועל ארץ דח'ל יהיה פירושו הארץ המוציאה הפירות הללו שאכלתי ג' :

וא ובתמים דידן לא יאמר באי' על הנפץ ועל פרי הנפץ דהא על כל פנים צריך להזכיר הארץ לכך יאמר באי' על הארץ ועל פרי הנפץ ואם אמר על הארץ ועל הפירות יצא דנפץ נמי בכלל פירות הוא :

וב צריך להזכיר בה טעון המאורע כגון בשבת קודם כו' אתה טוב ומטיב לכל אמר והעלינו להוכיח ושמתינו בבניינה ורצה והחליצנו ביום השבת הזה כי אתה טוב ומטיב לכל כו' ובי' יאמר ושמתינו בה וזכרנו לטוב ביום חג פלוני הזה כי אתה טוב וכו' ובר' יאמר וזכרנו לטובה ביום ר' חזה כי אתה טוב כו' ובתנובה ובפורים אין מזכירין בה מעין המאורע דעל הניסים הודאה היא וברכה זו אין להם מקום להזכירם שהרי אין אומרים בה לשון תודאה כמו בברך המזון שאומר נודה לך כו' ואפי' לפי מה שכתבתי שיש לומר בסוף אחר כי אתה טוב ומטיב לכל ונוד' לך כו' שם אין שייך להזכיר בלוב שהרי הוא אחר סיום הטוב והמטיב ואין אומרים אורו שם אלא כדי שיהא מעין החתימה סמוך לחתימה :

אם אכל מז' המינין ואכל גם מיני מזונות כגון מעשה קדיר' מחמשת מיני דגן ושתה יין שכל אילו הם דברים שצריכין

אלא לה' המינין מפני חשיבותן והוא שלא יהא מעורב עם ד' אלא אורו לבדו או רובה אורו אבל אם עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר הוא הרוב מברך עליו בברכת אותו התבשיל שאינו חשוב לגרר התבשיל אחריו כיון שאינו מחמשת המינין :

דוחן והוא מה שקורין בל' הירד' שוכן שאר מיני קטני' האוכלין בעין מברך בפה' וי' אדעל דוחן חי אין מברכין פלום שאינו ראוי לאכילה ה' ושאר מיני קטניות יש מהן נאכלין חיון ויש שאינן נאכלין חיון אין מברכין עליהם דבטלה דעתו והנאכלין חיון מברכין בפה' בין חיבין מבושלים אם נשאו שלימים והם טובים מבושלין כמו חיון מברך עליהן בפה' אבל אם נהמעכו לגמרי או שאינן טובים מבושלים כמו חיון מברך עליהן שהכל ואפי' עשה מהם פת אינו חשוב כמו פת אורו לברך עליו במ' אלא מברך שהכל ואחריו גבר' :

עירב קמח דוחן ושאר מיני קטניות עם קמח של ה' מיני דגן ובשלו בקדירה ה' מיני' עיקר אפי' קמח הקטנות היה התב' ומברך עליו במ' תחלה ואחריו אחת מעין ג' כעל תבשיל מיני דגן גמור וכן אם עשה ממנו פת דינו כפת גמור ומברך עליו המוציא וברכת המזון דוקא שיש באותן קמח של ה' המינין בכדי שאכל ממנו כוית דגן בכדי אכילת פרס אבל אם אין בו זה השיעור מה המינין אפי' אין בו דגן אלא מעט מברך בתחלה המוציא דברכה ראשונה היא ברכת הנהנין וברכת הנהנין אין בו שיעור דאפי' בכל שהוא מברך דהא מתנהו וכיון שיש בהן מיני דגן והוא פת יש לו חשיבו וברכתו היא המוציא כיון שיש בו טעם דגן אבל לבסוף אינו מברך ברכת המזון כיון שאין בו כוית דגן בכדי אכילת פרס אלא מברכין ברכה אחת מעין ג' ואם בשלו בקדירה אע"פ שאין בו כוית בכדי אכילת פרס מברך תחלה במ' ואחריו כנר' חביצה והוא פירו' לחם הנדבקין יחד עי' מרק' סרוקנין וטרית ולחם העשוי למותח ופת הכא במסנין דיניהם מבוארי בהלכו' סעודה למעלה סימן קס"ה :

והוא לך נוסח הברכ' אחת מעין שלש על ה' מיני דגן באי' אמ' על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השרה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחת לאבותינו לראובל מפריה ולשבוע משובה רחם יי אלקינו עלינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחתך ועל היבלך ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלינו לתוכה ושמתנו בה כי אתה ה' טוב ומטיב באי' על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה ע' הרי שהיא כנולה מכל ברכת המזון מן השעם שכתבתי למעלה דכל מאי דתיקון רבנן בעין דאורייתא תיקון על המחיה עד תנובת השרה היא מעין ברכת הזן ועל ארץ חמדה ע' ולשבוע משובה הוא מעין ברכת הארץ רחם יי אלקינו עד ושמתנו בה היא מעין בונה ירושלים כי אתה יי טוב ומטיב היא מעין ברכת הטוב והמטיב ויא שאין אומרי' כי אתה יי טוב ומטיב כי לא תקנו ברכ' זו אלא מעין ג' שהם דאורייתא והטוב והמטיב היא דרבנן אבל בכל הנוסחא' שלנו ישנו וכך נהגין לאומרו והא דקורין אותה מעין שלש אע"פ שנתקנה מעין ד' היינו משום שאין קורין אותה אלא על שם השלשה שהם דאורייתא והא דחותמין בה על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה כדי להזכיר גם בברכת החתימה ברכת הארץ וברכת הזן ואין זה חותמין בשתי' דה' על הארץ המוציאה פירותיה וכלכלה וכולה חדא מלתא היא ולכך היו צריכין להקדים הארץ בברכת החתימה קודם המחיה ומשעם זה לא היו יכולין לזכור בה נ' כוונה ירושלים בחתימה דה' ל' חותמין בשתים וק'ל דאין חותמין בשתים וכבר כתבתי שעל הה' מיני פירות של השבעת המינין תקנו ג' לומר אחריהן ברכה זו דמעין שלש מפני חשיבותם ובמקום על המחיה ועל

בברכה ראשונה מפני חשיבותו ה' שפוט אתם בברכה
 אחרונה אע"פ שאינה כוללת כלשונה :

זן צריך אדם לברך על כל דבר ברכה המיוחדת לו לאותו
 דבר ואין האחרת פושטת אותה אע"פ שהיא חשובה
 ממנה כגון במקום שאמרו לברך בל"ר אין ברכת מעין שלש
 פוטר אותה אם אינה כוללת בלשונ' כמו שאמרנו וכ"ש דב"ר
 אינו פוטר ברכה דמעין שלש שהרי אינה חשובה כמה וכן
 במקום שאמרו מעין שלש אפי' ברכת המזון עצמה שהיא
 חשובה ממנה שהיא ג' ברכות ממש אפ"ה אינה פוטר אותה
 וא"ל דב"ר אינו פוטר אותה והיא גרוע ממנה ושעמא דמילת'
 ג' ל' כבר ידעת דחמט מדרגות ברכות ישנן החשובה שבכולן
 היא ברכת המזון שהיא מגן התורה והתורה לא חייב אותה אלא
 על הלחם דתיב אין אשר לא כמוסכנות דאכל בה לחם וגו'
 ותיב בתריה ואכלת ושבעת וברכת וגו' דסינייה ליפינן ה'ג'
 ברכות מן התורה ודקדקו חז"ל דדווקא לחם שיש בו כח
 מעלות משיביע וסועד הלב ועליו יחיה האדם מסוס הכי חייב
 עליו התורה ה'ג' ברכות אבל כל שאר דברים אין חייבין עליו
 לברך מן התורה אבל מ"מ אסמכו רבנן אקראי שאסור ליהנות
 מן העולם הזה בלא ברכה כמו שכתבנו פעמים ותקנו לברך
 על כל מין ומין ברכתו ואסמכו אקרא דבבבך ה' יום יום שצריך
 לברך על כל דבר ודבר מעין ברכתה ואסמכוה ג' ברכות
 ארץ חשה ושעורה סמוך קודם פסוק ארץ אשר לא בלוסכנות
 חאכל בה לחם דאותן ג' ברכות שייכי ג' גביז' מינין וס"מ
 אינם דאורייתא דארץ אשר לא בלוסכנות הפסיק העניין לפיכך
 תקנו חז"ל על הז' מינין שהן חשבוין שנשתבחה בהן א"י ברכה
 מעין ג' דנמיא דג' דהס דאורייתא דכל דתיקון רבנן כעין
 דאורייתא תיקון אלא שבתוך הז' מינין עצמן ראו ג' מדרגות
 במשה ושעורה כל זמן שלא נעשו פת אלא מעשה קדירה אף
 ע"פ שאינם חשבוין כמו הפת שאינם מסועדים הלב כמותו
 מ"מ כיון דזייני ה'ס חשבים כזה יותר משאר המיני פירות של
 ז' דמינין ותקנו לברך אחריהם ברכה בפנני עצמה והיא על
 המחיה ועל הכלכלה כו' ואח"כ בה' מיני פירות כיון שנשתבחה
 בהן א"י תקנו להן ברכתן מיוחדת על העץ ועל פרי העץ שהיא
 כוללת כולן אלא טעם היין אע"פ שהיא מן הגפן טבה מינין
 מחוד חשיבוהו קבועו לז' ברכה בפני עצמו. והיא על הגפן ועל
 פרי הגפן ואע"ג דיון וחמרים שהם בז' הה' מיני פירות אצל
 דהם זייני יותר מה' מיני דגן מ"מ הואיל והרוב אין אוכלי אות'
 לשם יזיתי אלא כמו שאר פירות לא רצו לתקן עליהם על המחיה
 כו' מש"כ בה' מיני דגן שהכל אוכלין אותם לזיוני ולהשביע
 לפקח הרעב ואח"כ על כל שאר מינין שבעולם שאינן חשובין
 כמותן מ"מ אסור ליהנות מהם בלא ברכה דה"ל מעילה והקנו
 לברך אחריהם בל"ר אע"פ שזוהיא קצת דיון נכללים כענין ג'
 מ"מ לא חשיבו כותיהו כמו שנתבאר בפמה מיני מכל מה
 שכתבנו עד הנה נבין טעם ג' שיצאלט מזה טעם דמילתא
 שאמרנו שבין שכל אחת מן הברכות היא חשובה וכוללת
 יותר מן האחרת לפיכך אמרו שלא יברך החשובה על דבר
 הגרוע ממנה דכשם שאסור לקצר בשבחו של מקום לומר
 ברכה הגרוע על דבר החשוב ממנו כן אסור להאבות בשבחו
 ית' דמקום שאינו צריך לו כי אין זה מדרך המוסר והיינו הוא
 דאסמכו אקרא דברוך היום יום הן לו מעין ברכותיו רצה לו'
 מעין ברכותיו ממש לא פחות ולא יותר וכגון זה אצל ג' כן
 במקום אחר כל האומר הלל גדול ככל יום הרי זה מחרף כולו
 ע"ש שהוא ג' משיעוזה לל לפיכך מי שאכל דייסא אף ע"פ
 שכרכתו היא על המחיה ועל הכלכלה והיא מעין ברכת המזון
 אין בל"ר המזון פוטר אותה דדייסא אע"ג דיון אינו סועד הלב
 כמו פת והווי ברכת המזון שבח יתירה דברכת המזון שחייבה
 דתורה על הפתו' משו' דפת משיביע וסועד וכן אם אכל פירות
 אפי' מז' המיני אין ברכת על המחיה פוטר אות' דפירות לא זייני

שצריכין אחריהם מעין שלש יכול הכל בברכה אחת ויאמר
 בא"י על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל
 העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה כו' וחותם בא"י על הארץ
 ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות מקדים המחיה שהוא
 על המיני מונות מפני שהם חשובים דייני ועוד דקודמין
 בפסוק ואח"כ הגפן אע"ג שהוא שלישי לארץ קמא וזית ותמרי'
 הם דאשון זב' לארץ ברתא מ"מ ה' חשוב מהם ואח"כ הפירות
 אפי' יש בהן זהים ותמרים וכן בחתימ' ואין זה חתימה בשתיים
 דה"ל על הארץ המוציאה המחיה והגפן והפירות וכולן חדא
 הוא אבל פירות מז' המיני' ונס שאר פירות כגון תפוחים
 ואנזים וכיוצא בהם מברך מעין שלש ויצא נס יודי ברכת
 התפוחי' ואנזים שגם הם ככלל פרי העץ הם ואין צריך לברך
 בל"ר על התפוחים ואנזים אבל אם אכל תפוחים ושההיין
 שזה בל"ר זהה מעין שלש ואומר על הגפן אין האחד פוטר
 חבירו דב"ר אינו פוטר היין והתפוח אינו ככלל בעל הגפן וגם
 אין מקו ברכת כעין שלש לכלול עמה בל"ר לפיכך צריך לברך
 שניהם בל"ר ועל הגפן וכ"ש אם אכל בשר או פרי האדמה
 ושניה יין או אכל פירות משיביע המיני' שצריך לברך על כל
 אחת ואח' ברכתו ואין אחד פוטר חבירו שאין אחד מהם כולל
 בשל חבירו וה'ה אם אכל בשר ודגים ואוכל מחמשת המיני'
 אע"ג דבשר ודגים זייני אין פוטר על המחיה פוטר את הבשר
 ואת הדגים דאע"ג דזייני אינם סועדים הלב כמו החמשה
 מיני' לפיכך לא שייכי אהדדי וצריך לברך ברכת שניהם ;
 ד' כבר ידעת דענבי' ברכתן הראשונה היא בפה'ע והאחרונ'
 מעין ג' על העץ ועל פרי העץ והיין ברכתה הראשונה
 בפה'ג' והאחרונה מעין ג' על הגפן ועל פרי הגפן לפיכך אפילו
 אם שתה יין ובירך בפה'ג' והווי ג' הענבים בפניו בשע' שכירך
 בפה'ג' ולא כיון בפירושי' לפשור ג' הענבים ורוצה לאכול ענבי'
 צריך לברך עליהם בפה'ע ואין ברכת הגפן שבירך על היין
 פוטרין שצריך לברך ברכתן המיוחדת להם וכן ברכ' אחרונה
 מעין ג' צריך לכוללו על הגפן ועל פרי הגפן על העץ ועל פרי
 העץ ולא סגי לומר על הגפן לבדה לפשור ג' הענבים ואף על
 נב דכשאל תפוחים ופירות ז' המיני' ברכה מעין ג' דעל העץ
 אמרינן לעיל דפוטר ג' התפוחים אפי' לכתחלה ואין צריך
 לברך ברכה המיוחדת להם שהיא בל"ר התם היינו טעם מפני
 שתיקון ברכתן הראשונה כשהבתרווייהו דזייני בפה'ע לפיכך
 גם בברכת אחרונה דמעין ג' דעל העץ יאמר על שניהם יחד
 אפי' לכתחלה אבל הכא דתיקון ברכתן הראשונה אינו שוה
 לכן באחרונה צריך ג' לומר שניהם :

טו והיינו דוקא לכתחלה אבל כדעבר אם לא היו לפניו
 אלא ענבים לבדו ובירך עליהם בפה'ג' או אפי' שהיה
 לפניו שניהם יין וענבים ובירך בפ' הוכיז לפשור שניהם יצא
 דהגפן כולל ג' ענבי' שהרי הם ג' פרי הגפן הם וה'ה בברכה
 אחרונה אם אמר על הגפן כו' ולא אמר על העץ ל' שהו לפניו
 ענבים לבדו ל' שהו שניהם

לפניו יצא אע"ג דברכת פרי מוידו דהוה אפי' העץ אפי' ע
 העץ שעל הענבים לא יצא סלכתחלה אינו מונך עליו אל
 על הגפן בברכת הגפן יצא עפ"ה אם נדפדף לברך נפ"ה
 על הענבים שהיא כוללת ינא ה"כ ג"ס ועל' סימן לו
 סעוף * :

טז שתה יין ומים וה'ה שאר משקין אין צריך לברך על
 המים והמשקין בל"ר כי ברכת היין דמעין ג' פוטרין
 אע"פ שאינה מעין ברכתן מידי דהוה אברכה ראשונה דק'ל
 יין פוטר כל מיני משקה ממש חשיבותו אע"פ שאינו ככלל
 פרי הגפן ה'ה נמי בברכה אחרונה ואע"ג דגבי תפוחים וענבי'
 אין ברכת הגפן פוטרין לא כמעין ג' ולא מבנ"ר היינו משום
 שהם אוכלין ואין יין פוטרין אוכלין מברכה הראשונה ה'ה נמי
 שאינו פוטר מברכה אחרונה אבל משקין הואיל ופושט אותם

ה ויהי כיון דנביין אזל שהוא סועד וכן נבי המרים אזל שהם זני לפיכך אם אמר על היון או על התמרים על המחיה כולו יצא ולא עוד אלא אפי' אמר ברכת המזון על אילן השנים יצא דיון כיון שהוא סועד ומטבח הוא חשוב כמו פת ואפילו לכתחלה היה מן הדיון לברך עליו ברכת המזון אלא לפי שאין דרך בני אדם לקבוע עליו לא רצו לתקן עליו כל הנ' ברכות וכן המרים קיינו יותר מדייסא דממשת המינין לפיכך אם אמר עליהם ברכת המזון יצא שאין זה טבח ויתרה נבי תמרים עוד אמרו דאפי' לא אמר אלא ברכת הון בין על היון בין על התמרים יצא ואע"פ שאין בה אלא מעין הון בלבד ובכרכה המיוחדת להן צריכין מעין ג' מ' כיון שעיקר הברכה היא משום דיינין אפי' לא אמר ברכת המזון מספיק ודוקא בשסיים וחרם בא' הון את הכל שאין צריך לברך אחריו יותר מכרכה אהת אבל אם אמר כל נוסח הברכה בא' הון את הכל ולא חתם יחיל ועל שהנחת לאנותינו ארץ חסדה טובה ורחבה כו' ויסיים ברכה דמעין שלש שמה שאמרנוסח ברכת הון אינה אלא בטקום על הגפן ועל פרי הגפן דיון או במקום על העץ ועל פרי העץ דתמרים :

ק לא יוכלול אדם על הספק שום תוספות בברכה דמעין שלש אע"פ שאינו מוסיף עם ומלכות נגזר שאכל דבר שהוא ספק לו אם מכריזין אחריו מעין שלש והוא פרי ואינו יודע אם הוא משבעה המינים ורוצה לשתות אחריו יין או לאכור מיני דייסי כרי להוסיף בכרכה אחרונה על העץ ועל פרי העץ אע"פ שאינו מוסיף לא שם ולא מלכות לא יעשה וטוב יותר לברך בג' רוצע :

ר דין טעות וספק בכרכה היין וכו' סעיפים

א היה בידו כוס של מים או שבר וסבור שהוא של יין והתחיל ואמר בא' אמה על דעה לומר בפ' הג' ונזכר שהוא של שבר או של מים וסיים שהכל יצא וכ"ש אם היה בידו כוס של יין וסבור שהיא של מים והתחיל על דעת לומר שהכל ונזכר שהוא של יין וסיים בפ' הג' שיצא אף אס'יים שהכל יצא דשהכל פוטר הכל וה' שסיים בשתיים כגון שהיה בידו כוס של מים וסבור שהוא של יין ואמר בא' אמה בפ' הג' ובהך כדי דיבור נזכר שאין של מים ואמר גם שהכל נ'ב וכ"ש איפכא כגון שהיה בידו כוס של יין וסבור שהוא של מים ואמר בא' אמה שהכל נ'ב ונזכר מיד ואמר בפ' הג' שיצא דהא אף אם לא סיים בפ' הג' יצא וכ"ש כשלא טעה במחשבתו אלא בדיבורו שידע מה שהוא בידו והתחיל לברך על דעת לומר על מה שהוא בידו וטעה בדיבורו ואמר מה שאינו בידו ונזכר בתוך כדי דיבור וסיים על מה שהוא בידו שיצ' שרתי תחלה מחשבתו היתה על זה שבידו :

ב וי'א עוד שאפי' לא נזכר הך כדי דיבור טמעה בדיבורו כגון שהיה בידו כוס של שבר או מים וידע שהוא שבר או מים ופתח ואמר בא' אמה על דעת לומר שהכל וטעה בדיבורו ואמר בפ' הג' ולא הרגיש טמעה ואח"כ נזכר ביותר מכדי דיבור אין צריך לחזור ולברך מפני שבטעה שהזכיר את השם והמלכות שהם עיקר הברכה לא נתכוין בכרכו אלא לברכה הראויה לאותו המין שכידו ולא הוה בעיקר הברכה טעות יצא ואין מחזירין אותו וק' לדע' כולם להקל ואין נקרא טעות אלא כשטע' במחשבתו ודיבורו נמשכת אחר מחשבתו ולא נזכר בתוך כדי דיבור או מחזירין אותו וגם בזה לפעמים היו ברכתו כרכה כגון שהיה כוס של שבר או של מים בידו וישנן שם אחרים שרוצין לשתות נ'ב ויש לפניהם כוסות של יין וסומכין כולן על ברכתו של זהוגם הוא עצמיו של לויין לפניו ודעתו לשתות מכת אחר כוס זה והוא סבור שגם כוס זה שבידו הוא יין ובידך בפ' הג' ושותתו ונודע לו שהוא של

מים או שבר האחרים ששמעו ברכתו יין וצאין ושותין אחר ברכתו של זה והו' גם הוא אין צריך לחזור ולברך פשוט אחר כך יין שהי' לפניו כיון שכרכתו היתה ברכה להצ' האחרים : כל הברכות כולן אם נסתפק אם בירך אם לאו בין הברכה הראשונה בין האחרונות אין צריך לברך וכולהו רבנן וספיקא דרבנן לקולא אבל ברכת המזון היא מן התורה ואם נסתפק אם בירך אם לא צריך לברך דכפיקא דאורייתא לחומר :

ר אכל פחות מכזית מה דינו וכו' סעיפים :

א ברכה ראשונה אין לה שיעור שעל כל הדברים מברך לפניו אפי' ככל שהוא דהא מ' מתהני ואסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וימיהו הטועס את התבשיל אינו צריך לברך עד רביעית ואפילו אם הוא בולעו שאין כוונתו ליהנות אלא לידע התבשיל שלא יקדיחנו וי'א ש'אם בולעו טעון ברכה אפי' ככל שהוא דהא מ' מתהני ולא פטראת הטועס אלא כשהחזר ופולטו דכיון דזולטו לא מקרי הנאה ואז אפי' על הרכה אינו צריך כרכ' ויש להקל בשתי הדעות דספק ברכות להקל לפיכך בפחות מרביעי' אפי' אם בולעו אינו צריך לברך ואם הוא פולטו אפי' ביותר מרביעית אינו מברך :

ב אבל ברכה אחרונה צריכה שיעור ושיעורה כו' המינין כו' שאם אכל כזית מהם חייב לברך כרכ' אחרונה דמעין ג' אבל פחות מכזית אינו חייב לברך כלום אחריו דהא מעין ג' דו' מינין דומיא דש'לש דלחם תקנו ובש'לש שהם דאורייתא על הלחם אינו בפניה מבעת דאכילה כתיב ביה ו'אכלת וטבעת וגו' ואין אכילה דכל ההורה פתיה מכזית לפיכך בין אכל פת בין שאר מיני' אינו חייב לברך בפחות מכזית ישל'ספקין בדבר שהוא כבדיותו כגון נרגיר של ענב או של רימון אם מכריזין אחריו אע"פ שאין בו כזית כיון שהוא כריה כמו נרגיר זיה או לא לכך טוב ליהוי' שלא לאכול בריה פחות מכז' לברך כדי להסתלק מן הספק ואין נקרא בריה אלא אכלו עם הגרעין כמית שהוא אכלו עם נשל הגרעין מהוכ' לא מקרי בריה ופטור מברכה אחרונה אם אין בו כזית וגם ככריה שלם בדיעבד אם אכלו עם הגרעין אינו צריך לברך מספק דספיק' דרבנן היא וכן ברכה כנ'ר מסתפקין בהאם תקנוה דומיא דכעין שלש ז'א מברך בה בפחות מכזית או לא לפיכך גם אותה לא יברך אם לא אכל אלא פחות מכזית וכשהיית יין מסתפקין גם כן הואיל ואכריזין וטבעתו שהיה אי הוי דומיא דאכילה ששיעורו כזית הנ'נימא דשיעורו כזית כד אפי' בעורו לח או דלמא נימא דשיעורו כזית אחר שיהא נקדש ושיעורו חכמי' שהוא דביעית דרביעית יין אם יקדש יעמוד על כזית (ועל ס'מין ק'ן סעיף ג') לפיכך אמרו טוב ליהדר שלא לשתות שום משקה לא יין ולא שאר משקין אלא א' פחות מכזית או רביעית שלם שלא להבניס עצמו לספק ברכה ז

ר דין קדימה בברכת דפירות וכו' סעיפים

א מצוה לעולם להקדים התשוב מפני חשיבותו או התיב מפני חביבותו לפיכך אם היו לפניו מיני פירות הרכה שברכותיהן שוות והאחד נפטר בברכה חבירו אם יש ביניהם מין שבעה מקדים לברך על מין שבעה והוא יפסו את האחריו מפני שהוא חשוב הואיל ונשתבחה בה א' אע"פ שאינו חביב עליו כמו מין האחד שאינו ממיני' ואם אין ביניה ממיני' שבעה פקדים אותו שהוא חביב עליו יותר ואם אין ברכותיהן שוות הואיל ועל כל פנים הוא צריך לברך על שניהם אפי' יש בהן מ' המינין כגון צנח ויהי שוה ברכוהו פרי האדמה וזה פרי עץ והוא מ' המינין יכול להקדים ולברך על איזה מהן שיצא תחלה ואפי' אינו חביב עליו יותר מהאחר דלא שיכי' להדי

תקדם כפי הע שהיה פרוטית לזככת נפ'הא שהיא כללית עכ"ל
 תשובה יענין מל' כמיון ר' סעף נ' שמיניו סס נרכת פה' א'
 ג' כ' כותיס כגון קודם שיגדל הנן בנינס ואס כן משכתת רכוסס
 שצורה שזככתו נפ'הא ורונה לאכול גס זתים שאינם מנוטלים
 עד שיפן הנן בנינס אז נריך להקדים לנרד על הזמים קודם
 וכן תמרים לנפן נפ'הא פ'כ' תצנתי : חור המקשה והקשה ולאמר
 וז' ק'ל' על זה הא מל' ת' ענמו כתב בסעף ה' מסי' זה דכל סעף
 ר' מיירי כשעשה מן השעורין תבטיל ולא מיירי ככוסס דכ' מר
 כסעף ה' וז' והא דחמה ושצורה קודמין דווקא כשעשה סעף
 תבטיל כו' אבל הכוסס חמה שזככתו נפ'הא איכה קודמת לזככת
 כ' סעף עכ"ל מל' : אס כן הוא נשמע כהרוא מדברי מל' ת
 דאיירי כל סעף ר' דזה קודם לזה וזה לזה הכל מיירי בתבטיל של
 שעורים והיאך השיב לי מל' עתה דמיירי ככוסס השעורים
 וע' קל קושיא גדולה א' מיירי ככוסס אס כן למה שעורה קודם
 לתמרים הא בתמרים מעולם אי אספר למנוא כורא פרי הארמה
 רק תמיר כורא פרי העץ כדאיחא בספרו דמר בפד' כמיון ר' כ'
 כסעף י' ע' כ' השאלה : חור הסואל וכתב וז' ולי כראס תירון
 הגון על השאלה הוית שאלתי מן מל' ככ' והתחיל ולאמר וז'
 כל דיונים של דין הקדמות דסעף ר' מיירי כשעשה מן השעורים
 תבטיל כמו שכתב מל' ענמו כסעף ה' ומה שאלתי אס כן
 למה יהיה זית קודם לשעורה היינו משום דזית קודם לארץ כעשה
 בפסוק כי אף שיש לתבטיל דשעורה נרכת במ' והוא א'
 חשונה אפילו הפא איכה רוחה את הקדומה ככמוס כי המעלה של
 קדימה כפסוק היא יותר חשוב' ועדיכא יותר ממעלה של נרכת
 מיני מוונות והא דכתב מל' כסעף ר' דנרכת מיני מוונות
 היא חשונה ומבוררת יותר היינו לדחות את כ' הג' אף שפ' הג'
 היא חשונה מנר נרכתה יותר מתמ' אפ' תבטיל דחעין
 ושקורין רוחה את כורא פרי הנפן כי יש לתבטיל דשעורה פמים
 לעינותא חרא כורא מ' היא ברכה חשונה ומבוררת מנר ענמה
 יותר משאר נרכות דעלמא וגם יש לה קדימה כפסוק לכן רוחה
 תבטיל דשעורה את כורא פרי הנפן אף שיש כורא פרי הנפן גס
 כן מעלה אחת גדולה וגדולה אפ' כ' הוא ג' מעלות קענות
 ודחין את המעלה האחת אף שהיא גדולה כלל דמילתא ג'
 מעלות הן אחת כ' מעלה השנייה קדימת הפס' מעלה השלישית
 כ' הג' מעלה שנייה יותר חשונה ממעלה הראשונה ומעלה
 שלישית יותר חשונה ממעלה השנייה : לכן רוחה כורא פרי
 הנפן את נרכת הזתים אף שיש לזככת הזתים קדימת הפסוק
 ואפ' אינה וצולה לדח' את נמ' דשעורה כיון שיש לה פמים
 לעינותא מעלה הראשונה ומעלה השנייה והא דכתב מר כסעף
 ד' לפי שזככתו כ' והוא חשונה ומבוררת יותר האי יותר איך
 פירושו יותר מתפ'ה' כי ודאי נרכת כ' הג' חשונה יותר אלא הכי
 פירושו יותר משאר נרכות דעלמא (עכ"ל הסואל)

תשובתי אליו ואמרתי כפ' לחיוב על דברי מל' שפיסת דבריו
 דברים אשר לא עלו על לבי מעולם וגם חילוקי המעלות שתלקת
 אין זה דעת סוס אחד מן הכוסקים כאשר אנאר בתחלה אמרת
 מה שכתבתי בפכרי שכל סעף ר' כמיון ד' א' מיירי כפת או
 בתבטיל וזה לא אמרתי מעולם כי לא אמרתי בתחילת סעף ה'
 אלא והא דחפה ושעורה קודמין כולו הכי כפי' שמה שאמרתי
 דקדמוס הכתובי כסעף ר' מיירי כפת או בתבטיל לא אמרתי אלא
 בקדימת חמה ושעורה לכל' מוני פירות שנסתבח בהן א'
 אבל מה שאמרתי בקדימת זתים לשעורה לא מיירי אלא ככוסס
 שעורה שזככתו כורא פרי הארמה שאו הזית קודם בין גדל הכן
 שזככת כ' הע' משום חשיבת דברתו בין לא גדל הכן שזככתו
 כ' ה' וקודמת משום מעלת קדימתו כפסוק לארץ בתרא : ואס
 כן מה שכתבת באגדה שכתבת לי שהננת מתוך לשוני ככתבי
 שמה שכתבתי כסעף ר' דזית קודם לשעורה ושעורה קודם לתמרים
 מיירי ככוסס השעורים כולו הג' כלל והשוית דברי בקדימת
 זית קודם לשעורה לקדימת שעורה קודם לתמרים ובניתי על זה

ציון שכל אחד יש לו ברכה בפני עצמו ויא שגם בזה צריך
 להקדים החביב ונקרא חביב המין שהוא רגיל להיות חביב
 עליו ברוב פעמים אפי' אם עתה הוא חפץ יותר במין האחר'
 אס ברכותיהן שוות ואין ביניהן מין ז' כגון הפוחים ואתרוג
 יבקר על אותו שחביב עליו יותר ברוב הפעמים :
 ב' ויא דלעולם הולכין אחר החביב לו עכשו בין יש בהן
 מין ז' בין אין בהן מין ז' בין ברכותיהן שוות בין אין
 ברכותיהן שוות ואין דין קדימה מחמת חשיבות הז' מינין אלא
 כשרוצה בזה כמו בזה ובכל מקום שמברך על האחד מפני
 חשיבותו או מפני חביבותו יאכל ממנו קצת ואס רצה אחר כך
 לאכול מן השני הרשות בידו בין אס נפטר בברכה ראשונה
 בין אינו נפטר בברכה ראשונה וצריך לברך שנית על זה
 ואכול ואח' חור ואוכל מן הראשון בלא ברכה שאין הברכה
 השנייה הפסק :

ג' ברכה שהיא מיוחדת על דבר א' היא חשובה יותר מפרכה
 שהיא כוללת הרבה דברים מפני שהמיוחדת היא מרבה
 בשבחו יותר מהכוללת מפני שהיא סודה על ההשגחה הפרטית
 לוי' שמשנית על בריותיו בדבר זה המיוחד בשבח ועליו
 יותר להחיות בו כל חי מן הדבר הכללי לפיכך אס היו לפניו
 דבר שזככתו כ' הע' ודבר שזככתו שהכל אף על פי שהמין
 שזככתו שהכל חביב עליו כ' הע' קודמה שהיא חשוב' ומיוחד'
 שאינה פוסרת אלא דבר אחד ושהכל כוללת כל הדברים וכן
 כ' ה' א' ושהכל כ' ה' קודמת אכל כ' הע' ובפ' ה' אף על פי
 שכל' ה' כוללת יותר מבפ' הע' ש' מפני שאינה כוללת יותר
 אלא מדרגה אחת מש' כ' בברכת שהכל שהיא כוללת הרבה
 דברים יותר אפי' מפנה' כ' כדאיחא לעיל סימן ר' ד' לפיכך לא
 נתנו לברכה כ' הע' דין קדים לבפ' ה' א' אלא איזה מהם שירצה
 יכול להקדי' ויא שגם כיון נתנו דין קדימה לבפ' הע' :

ד' אמר הבחוב כסיפור שכתב של א' שהיא ארץ חמה
 ושעורה נפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש והוא
 דתמרים העושי' דבש ואמרו חז"ל פל דקודם כפסוק זה הוא
 חשוב יותר לפיכך הוא קודם לברכה אפי' אס הסואל חביב
 עליו יותר ודווקא עד רימון אבל סכאן ואילך לא דארץ פתרה
 דחביב כקרא הפסיק העניין וכל הסמך לו חשוב המאוח' ממנו
 לארץ קמא דקרא הילכך זית קודם לשעורים שהוא ראשון
 לארץ בתרא ושעורה הגא שני לארץ קמא ותמרים קודמים
 לענבים שהם שני לארץ בתרא ונפן הוא שלישי לארץ קמא
 ודוקא כשאוכל ענב' כמות שהן שזככתו כ' הע' אכל אס עשה
 מהז' שזקובע ברכה לעצמו והיא כ' הג' היא חשובה יותר
 וקודמת לתמרים ואפי' לזתים שהוא ראשון לארץ בת' והנפן
 הוא שלישי לארץ קמא אפי' הכי ברכת כ' הג' קודמת מפני
 חשיבותו בין בברכה ראשונה בין בברכה אחרונה כשקולל
 ברכת הדין עם ברכת הפירות כ' ריש' לעיל סימן ר' צריך
 להזכיר התלה על הגפן ועל פרי תפן ואח' על העץ ועל פרי
 העץ אפילו כשאכל זתים או תמרים ושחה יין צריך להקדים
 הנפן : ומיהו ברכת מעשה קדימה דחשין ושעור' רהם כל ה'
 מיני דגן קודמת אפי' לזככת היין לפי שזככתו כ' ה' והיא

חשובה ומבוררת יותר וגם
 קודמין לו בפס' חמה קודמת
 לזתים דשניהם ראשונים הן
 לארץ זה לקמא חה לפתרא
 ויש להחמה יתרון שהי' קודמת
 בפסוק וכן שעורה קודם
 לתמרים דוח שני וזה שני
 אלא ששעור' קודם כפסוק :
 חשונה ומבוררת יותר וגם
 הקטן על מה שכתבתי הולכך
 זית קודם לשעור' שהוא ראשון
 לארץ בתרא כו' חז"ל המקשה
 קשה לי אי מיירי בתבטיל של
 שעורים למה יקדים זתים ואי
 מיירי ככוסס שעורים עה נורד
 לומר עעמי דזתים קודמין
 לשעורים משום שהם סמוכים
 לארץ בתרא ושעורה הוא שני לארץ קמא תיפוק ליה לזככת הזתים
 היא כ' הע' ונרכת ככוסס שעורה היא כ' ה' ואס כן ממעלה

יבוד גדול להקשות עליו קושיית וקראת אותם קושיית גדולות אבל
 במחילה ממכת כי כנית בנייך זה על בוד רעוב וכנסילת היבוד
 יכול הכניכי לא דקדקת ופה לא באגרתו ולא נככרי כי מה
 שאמרת באגרתו דסעורה דסעף ר' מיינו בכוסם לא אמרתי אלא
 צמקו סכתנתי דזית קודם לשעורה דברכ' טניהם טוב והוא נפ' הא
 אכל במקום סכתנתי דסעורה קודם לתמרים לא אמרתי אלא נפת
 או נחטשיל . ולאוני דסעף ר' דיקא נמי הכי דהא לא כתנתי
 זית קודם לשעורה וסעורה קודם לתמרים נכנא אחת גני הדדי
 אלא בתחלה כתנתי הילכך זית קודם לשעורה זכוונתי לשם היתה
 טובה מייירי נכוסם סעורה ואחר כך נסוף הסעף כתנתי וכז' סעורה
 קודם לתמרים כו' ועליה קאי תחלת סעף ה' והא דהטע וסעורה
 קודמין כולל קאי למעלה אמה סכתנתי זית קוד' לשעורה דהתס
 וודאי מייירי בכוסם סעורה דוק * ואשר רנה מכת לתרן דברי
 וכתנת. עליו נעניכך הוא תירוז הנון נפלאתי ממכת הכי תל'
 עורנו מיוק' עד ועלה רנונו י' ו' תחלה בני דוקי סריקי כי נעני
 באמת אינו הנון כלל הלוקות המדרגות שחלקת בין הנרכות ולא
 עלה זה על דעתו מצולס וגם עתה לא שמיפ' לי כ' לומר לא הכירא
 לי כי מה שחלקת המדרגות ל' מעלות ו' חפונה מ' מ' לך אלו
 המדרגות אינם אלא דברי נבואה כי לפי דבריך תהיה נרכת בורא
 פרו הבנן חפונה מאר ודוחה אפילו דין מעלת הקדימה שכתבוק
 ומעלות קדימת הסבוק רוחה כמ' ותהיה נרכת במ' הפחותה
 סנ' המדרגות שאמרת חלילה חרא מ' לך חסנית בורא כרי הנפן
 שתיא חפונה כל כך שדחה אכיל מעלת הקדימה שנפכוק ומעלת
 הקדימה תדחה במ' מיהגיד לך המדרגות האלה נכוחת היה לך
 להשוות במ' לכ' ה' ומכת הודת אותה מ' מדרגות נרכת בורא
 פרו הבנן חלילה דאררנה ואררנה במ' הוא עדיפא ועדיפא
 הרנה מבורא פ' ה' שהיא פרעית מאד נעניין גדול והוא שהניין
 שמברכין אותה עליו מורה על ההטחה הגדולה שמענין השם י' ת'
 על נריותו ו' ומפרנס ויטביע אותם וקרו' היא לנרכת הפת כמו
 שאבאר בפ' ג' גם מה שפירשת כוונת דברי נמה סכתנתי נרכות
 בורא מ' חפונה ומבורת יותר כו' אמרת שכוונתי לומר נמלת
 יותר אין פירושו יותר מברכת בפ' ר' רק יותר משאר ברכו' דעלמא
 חלילה לי לומר כן כי ודאי במ' היא הנרכ' החפונה שכל הנרכות
 חזן מברכת הפת ועדיפא היא מברכת בפ' ה' כמה מעלות מנר'
 ענמ' ומיכה ואש' במיכה שאינם מחמשת מיני דגן כשנע' המיכה
 כגון באורז כיון דזיין שמברכין עליו במ' כמו סכתנתי למעלה
 פוימן ר' הסעף ז' ועדיפא היא מברכת בפ' ה' משום דמיכה זיין
 ומסניע ועליו יחיה האדם והוא ערוף ומטיב לאדם מיין דלא זיין
 לולא מסניע ואין נה כל כך הוראה אל ההטחה הגדולה י' ת'
 נרואו' ומדרגות הנרכות כך הם נרכת הפת והוא מוכיח לחס כו'
 היא החפונה שכלן עליו לנדרו יחיה האדם על פיו י' ות' ואחר כך
 במ' מהיא קרובה אליה מכת' שהיא מורה גם כן על הנגחת הס'
 הפרעית על נריותו הנזכה ונשבע ואח' נרכת בפ' ה' מן הטעם
 המפורס' בכל המקומות שהוא משמח אלקים ואח' כו' ואח' בורא
 פרו העץ היא פרעית נפיות ואחר כך נפ' הא וזין כוס נר בעולם
 זשום טעם מפסיק להקדים אחת מן המאחרות האלה המוקדמת
 אליה דוק ותשכח כי אחת יהנה חכי והכל' ער כתנתי :

(עד כאן הנה')

ו' וחס דחטה ושעורה קודמין דוקא כשעשה מהם תבשיל
 או פת שאו הם בחשבונם ומעלהם אבל הכיסם הטה
 שברכתו בפ' הא אינה קודמת לברכת בפ' הע דלא חשבי אז
 השאר ברכות בפ' הא ודינה כשאר בפ' הא שכתנתי למעלה
 ודוקא בחטה ושעורה ונפן כל מעלתם הוא אחר שנשנהו
 אבל בחמרים היו דינא איפכ' שכל דין קדימה שיש להם אינו
 אלא באוכל בעודן חמרי' כמות שהן אבל אם עשה מהן דבש
 שאינו אלא זיעה בעלמא וברכתו שהכל פקע ממנו דין קדימתו
 ודינו כשאר דברים שברכתו שהכל וכן הדין בתאני' ורימנים
 אבל ביות דינו כמשקה שוה לפרי דברכותיהן שוות :

ו היו לפניו תבשיל מקמח של אורז או מקמח של דוחן
 ושאר מיני קטניו מעורבי' עם קמח כוסמין וכל המינים
 וגם היו לפניו נפן ותאנה ורימון כיון שמברך על התבשיל
 במ' ל' שקודמה גם כן מכתו אע"ג דהנך מיני' שבעה ואיהו
 לאו פמיין שבעה מ' כיון דחשיבי דעברי מינייהו פת ומברך
 עלייהו המוציא וברכת המזון כדאיתא לעיל סימ' ר' ברכתו
 ג' כקודמת אע"ג דלאו עבדינהו פת' ל' וברכת המוציא
 קודמת לכל אפילו לברכת במ' וכ' לשאר ברכות אף על גב
 שדבר האחר חביב עליו יותר' שהיא הברכה הפרטי' וההשונה
 שבכולן . וכ' שאמרנו שאחד קודם לחבירו חיינו כששניהם
 בפניו ודעתו לאכול משניה' אבל אם אינו רוצה לאכול משניהם
 או אפילו רוצה לאכול משניהם ואין שניהם לפניו מברך על
 אותו שרוצה לאכול ממנו אף על גב שגם השני לפניו או על
 אותו שהוא לפניו עכשיו ואין צריך להמתין עד שיביאו לפניו
 השני אפילו רוצה לאכול ממנו וכל דין קדימה שאמרנו אינה
 אלא לכתחלה אבל אם עבר וברך על השני יצא שאין
 סברא לומר שיחזור ויברך בשום קדימה בעלמא ואם הברכות
 שוות אין צריך לחזור ולברך על זה שהיה לו להקדים ובלבד
 שהיתה דעתו גם עליו בשעת ברכתו : (דאין נדון פטור
 מי שאינו טבוב את החפ' וכך נראה אלא כך כוונה :

ריב שהעיקר פוטר הטפל וכו' כעופים :

א כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את
 • הטפלה בין מברכה שלפניה בין מברכה שלאחריה לא
 פבעיא אם העיקר מעורב עם הטפל אלא אפילו כל אחד לברו
 ואפילו פת שהוא חשוב מכל אם הוא טפל כגון שאוכל דג
 מ' ו' ואוכל פת עמו כדי שלא יזיקנו בגרונו מברך על הדג
 ופוטר את הפת כיון שהוא טפל וי' אם השלל חביב עליו
 מברך עליו תחילה ואחר כך מברך על העיקר שאין העיקר
 נפטר בברכתו כיון שאין ברכותיהן שוות דאפוש' ברכות כי
 הא' עדיף מלהפקיע ברכות אבל לא יברך על העיקר תחילה
 ואחר כך על הטפל מפני שהוא חביב עליו שזה היה ב' ה'
 לבטלה שכבר נפטר הטפל בברכת העיקר . והא דמברכין
 על העיקר ופוטר את הטפילה היינו כשאוכלן ביהו וכן
 כשאוכל העיקר תחילה . אבל אם אוכל הטפל תחילה כגון
 שרוצה לשתות ורוצה לאכול תחילה כדי שרא' ישתה אריבא
 ריקנא או שאוכל גרעיני גורגדניות למתק השתייה מברך על
 האוכל החרה אע"פ שהוא טפל לשתיה כי אין להבן שיפטרנו
 העיקר אה"כ בברכתו למפרע והוא כבר היה נהנה בלא ברכה
 כשהוא מברך על האוכל תחילה אע"פ שהוא טפל מכל מקום
 גורם לו טפחותו שאין מברכין עליו ברכתו הקבועה לאותו
 מאכל אלא שהכל וכתב על זה הב"י ו' ו' דלפי מה שאמר
 רבינו בסוף סימן ר' בשם הרא"ש דבשביל חסרון השיעור לא
 שייך בו ברכה אחרת הכי נמי בשביל שבא למתק השתייה לא
 השתנה ברכתו עד כאן לשונו . ולי נרא' דלא דמי זה להסרון
 השיעור דהתם אין כאן שום חיוב ברכה אלא שמפני חסרון
 השיעור אנו באין לקבוע לו ברכה אחרת על זה קאמר הרא"ש
 דבשביל חסרון השיעור לא שייך ברכה אחרת אלא לא יברך
 כלל אבל הנא דעל כל פנים הוא צריך ל' אלא שמן הדין
 היה יכול לפוטרו עם ברכת העיקר ורק מטעמא דאין יהנה
 מן העולם בלא ברכה והוא כבר היה נהנה קודם אכילת העיקר
 הדעת נותן שיברך עליו תחלה ולא משום עצמו אלא משום
 העיקר שרוצה לאכול אחר כך דהא אינו חפץ בו אלא בעיקר
 בהא אפילו הרא"ש מורה דמחמת טפלותו השתנה ברכתו
 נראה לי :

ב מרקחת שמציעין על ריקין דקין אותה ריקין היו
 טפלה למרקחת שהדבר ידוע שאין באין שם לאכול
 לחם

לחם רק שהריקין מדבקין המרקת עליהן כדי שלא ישנפו הדוים בדבש וכדומה לזה הילכך הל' הרקיק טפלה וברכת המרקת פטרה :

דרב מ' שיצא אם מוציא אחרים ובו ג' סעיפים :

א כבר כתבנו שמן הדין יכול כל אחד מישראל לפטור את חבריו מכל הברכו' שבעולם משעם שכל ישראל ערבים זה לזה וכל אחד משלם חובתו של חבריו מפני הערכו המוטל עליו אלא שברכת הנהנין אחול שמי שלא נהנה לא יוכל לפטור את הנהנה שאין זה כשאר אבות של מצוה המוטלת עליו דאין סברא שזה יברך חב' יהנה שאם רוצה הוא ליהנות יברך וישתכח בעצמו לט' הנותנו לו ואם לא יברך לא יהנה גם כן מה שאין כן בשאר מצות המוטלות עליו כחוב בעל כרחו :

ב אבל אם גם המברך רוצה ליהנות יכול לפטור את חבריו עמו הואיל ובלאו הכי הוא חייב לברך על הנאתו לפי אמרו על כל הפירות ושאר דברים חוץ ספת ויין אם האוכלין הם שנים או רבים אחד פוטר את חבריו אפי' בלא הסיכה אבל ושיבה מיהא בעו שיתו וישיבים יחד כמקום אחד כדי שיהא הכיר והיכחה ע' וישיבתם יחד שכולם סומכין ומכוונים לצאת בברכתו של זה אבל בפת ויין אול' הואיל ואין דרך בני אדם לעשות קביע' על פת ויין אלא עד שיסובו וחד בהסיבות כמו שהירסנה' בימיה אין אחד מברך לכולם להוציא' עד שיסובו שאין ניכר ומטבח שרוצים לצאת בברכתו של זה עד שיעשו קביעות' על ידי הסיכה כמנהגם ולירידן שאין אנו נוהגין מ בהסיכה אלא ושיבה כל הדברים שווין לירידן דבבולן הן פת ויין או פירות ושאר דברים אין אחד מוצי' חבריו אלא כשיסובו וכשיסובו אחד מברך לכולן אפילו בפת ויין וכל זמן שלא ישבו אין אחד יוצא בברכת חבריו שאין כאן הכירא וצריך כל אחד לברך לעצמו והא דאמרין דאחד מברך לכולן וכל הדברים שווין בזה ה' בברכה ראשונ' שכיון שכל אחד מרויח בברכה זו שעל ידי כן מית' לו לאכול ולהנות דעת' ומחשבות' מסכמת יות' להצטרף אבל בברכה אחרונה שכבר אכלו ודעת' להפריד איש מעל אחיו יש חילוק בין פת לכל שאר הדברים דהפת שהוא חשוב צריכין זמון כמו שנתבאר למעלה :

ובשאר דברים אפי' כיון צריכין לחלק כיון שדעת' הוא להפריד אין מחשבתן מצרפתן וכל אחד מברך לעצמו ברכה אחיונה דאין זמון אלא בפת משני חשיבתו ו' דלירידן נמי יש חילוק בין פת ויין לשאר דברים כולן כיון שכל אחד מברך לכולן בישבה כשיסובו כולן ויש כאן הכיר שרוצים לצאת בברכתו של זה שכן הוא מנהגנו לקבוע' על פת ויין בישבה אבל בשאר דברים אפילו בישבה אין אחד מברך לכולם כיון שאין מנהגנו לקבוע' על שאר דבר' לא בישבה ולא בהסיכה לכן אפילו ושיבה אינה מועילת שיוציא' אח' את כולן וכן נוהגין לברך כל אחד בעצמו על פירות אפילו בישבה :

שאמר מלך צריך לחזור ולברך דמלך לבד אינו מלכות שצריך שילמיקוהו על כל העולם וברכה ראשונה של י' שאין בה מלכות רבשלמא שאף כל הברכות סמוכים להודחחלת ברכה שלה קאי אכולהו אלא היא למה לא תקנו בה מלכות הואיל ויש בה האל הגדול חשיב כמו מלכות ויא' לפי שאומר אלקי אברה' הוי כמו מלכות לפי שעדיין לא המליכוהו עליה העולם עד שבא אברהם ע' ופרסם מלכותו בעולם וברכה אח' מעין ז' שאין בה מלכות האל הקדוש שאין כמוהו הוי כמו מלכות וברכת אלהי נשכה לדעת האומרי' שאינה סמוכה לברכת אשר יצר ואין בה מלכות כיון שמוזכר בה שהקב"ה בורא הנשמות ונופהם בגופם ואח' כנוטלם מהם ואח' מחזירה בהם אין לך הזכרה מלכו' גדולה מזו שעושה בעולמו כרצונו כמלך במדינה ויא' דה"ק כל ברכות הודאה שמוד' להקב"ה על הנאה והטובות שנמלקוהו י' שייך בהם להיות הזכרת' שם ומלכות שמודה לו אבל שאר ברכות כגון בהפלת י' שאינ' אלא על תביעת צרכיו של אדם ואינה אלא משום דק"ל לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח' יתפלל לא תקנו בה מלכות :

דרב עניית אמן אחרי הברכות ובו ד' סעיפים :

א כבר אמרנו שהענין אמן אחר ברכותיו הרי זה בור וסעפ' יתבאר בסמך ברא' בעונה אמן אחר ברכה אחת אבל האומר שתי ברכות זו אחר זו ופוסק או יותר משנים כשפוסק יאמר אמן אפילו אחר ברכת עצמו כיון שהוא סיום ב' כותיו ויש חולקין ואנו אין נוהגין לומר אחר ברכת עצמו בשום מקום רק בברכת המזון אחר בונה ירושלים מפני שהיא סוף ברכות שהם מן התור' ומשם ואילך הטוב והמטי' היא מדרבנן וכדי להראות שחילוק יש ביניהם עונים אחריה אמן ולא במקנ' אחר ואין לשנות המנהג' :

ב ודוקא אחר ברכת עצמו לא יענה אדם אמן ודרי זה ביד העונה אחר ברכת עצמו שאין זה מדרך המיכר ויאמר אדם דברים ואחר כך יתווקם ויקיים ויאמר בעצמו זה מה שאמרתי הוא אמת דפשיט' הוא מי אמר לו שהוא אינו אמת אבל השומע ברכה מפ' אחר צריך לענות אחריה אמן על כל ברכה וברכה שישמע כי גדול העונה אמן יותר מן הכורך שהוא מחזיק ומקיים ואמר כל מה שזה אומר הוא אמת וצ"ב כדאי'א לעיל סימן קכ"ד לפיכך השומע אחד מישראל מברך אותם מכל הברכות אף על פי שלא שמע כולה מהחילה ועד סופה רק ששמע מברך ושמע שהכיר את השם יענה אמן ואף על פי שהוא אינו חייב באוהה ברכה חייב לענות אחריה אמן אבל אם היה המברך אפיקורס או כותי אין עונין אחריהם אמן שאילו אין כוונתם לשם שמים אלא לעז' וכן אפילו ישראל גדול ושינה מסבב הברכות אין עונין אחריו אמן וגוי אם שמע מפיו כל הברכות יענה אחריו אמן שאין דרך סתם גוים לכוין לעז' כשמוזכרין את השם ותינוק אין עונין אחרית אמן שאין כוונתו לשמים :

ג והא דאין עונין אמן אחר התינוק דווקא בשעה שלומד הברכה מפני רבו שמותר ללמוד הברכות לתנוקות כתיקונן ואף על פי שהן מברכין לבטלה כשעת לימוד ליה לן בבה שהרי על כרח' צריכין אנו ללמוד עמהם שהתורה אמרה ולמדתם אותם את בניכם וגומר לפיכך כשהן אומרים הברכה להתלמד אין צריכין לענות אחריהם אמן אפילו אם האחר השמע אותם הוא חייב באוהה ברכה ומכווין לצאת בה ועונה אחריהם אמן כדי לצאת בה אינו יצא אכל כשעה שהם מברכין לפטור את עצמן כיון דבני חובד' הם עונין אחריהם אמן אבל מכל מקום אין יוצאין בו ידי חובת אותה ברכה כיון שהתינוק אינו חייב באוהה ברכה אלא כדי להתחנך וכן בשעה שאמר'ם הפטרה בבית הכנסת עונין אחריהם אמן :

דרב שצריך בברכה שם ומלכות ובו סעיף אחד :

א כל ברכה שאין בה הזכירה שם ומלכות אינה ברכה כדי שידעו הכל למי הוא מברך ואם דילג שם או מלכות תאמר ויברך ואפילו לא דילג אלא חיתת העולם לבד אף על פי

ד"ב כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה טשא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא שעובר משם לא תשא את ייאלקף לשוא ואסור לענות אחריו אמר :

דיני ברכת הריח וכו' יד סעיפים :

א כשם שאסור ליהנות מן העולם באכילה ובשתיה עף שיברך כך אסור להנות מריח טוב עד שיברך ואקמנה אקרא דתיוב כל הגשמה תהללה איהו דבר שנהנה ממנו הנשמה ואין הנוף נהנה ממנו זה הריח צריך קודם שמריח ממי שמברך באכילה קודם שאוכל אבל לאחריו אין צריך לברך כלום ופעמא שלא תקנו ברכת לאחריו כל משום דאי אפשר שאם כלה כל הריח על מה יברך דבשלמא נבי אכילה בברך על האוכל שבמעיו אבל בריח על מה יברך מה שהריח מעי שקלט מן הריח הבלא בעלמא הוא ואין בו קממות ועיקר הדבר שוא מ"נו הריח כבר כלה והרי נס באכילה הוא כן אם לא בירך אחריו עד שנתעו בחד מעו אינו מברך עוד ואם עדיין לא כלה עיקר הריח אלא שהוא קלט סבבו וילך לדרכו על מה יברך אחריו אם על העיקר שוצא ממנו הריח שהוא עדיין קיים אין זה נקרא אחריו שדרי עודנו קיים במקומו ואם ירצה להריח בו עוד הרשות בידו והוא נקרא לפניו ולפניו כבר בירך וגם באכילה הוא אמן מברכין ברכה אהונה על שהתלוק על מה שאכל ואם יברך על מה שקלט ויקח הריח עליו בקליט בזה כו' מש' לפיכך אי אפשר לתקן ברכה אחריו ; וכיצד מברך לפניו כבר ידעת שעל כל דבר צריך לברך מעין טבעו שזהו מעין ברכתו כמו שכתבנו למעלה סי' ר"ב לפיכך אם זה שהריח יוצא ממנו הוא עץ או יוצא מן העץ מברך ברוך אתה יי אלהי בורא עצי בשמים ואם הוא עשב כמו המור שקומ' ס' ובל' א' פ' ז' והוא בא ממין חיה א' שהוא זיעה מן החיה ויא' שהוא הדג הנוצר מן החיה בין עורה לבשרה מברך בורא מיני בשמים ואם הוא פרי ראוי לאכילה כגון אתרוג או הפוח מברך עליו באי אמה הנותן ריח טוב בפירות ברא' כשנוטלו להריח בו או לאוכלו ולהריח בו אבל אם נוטלו ללאוכלו ולא נתכוין להריח בו אע"פ שהוא מעלה ריח טוב ואי אפשר שאינו מריח בו אינו מברך על הריח אלא על האכילה שהוא עיקר ופוסק השפ' ואע"פ שהריח בו קודם שיאכל ממנו וכבר אמרנו בס' ר"ב שאם אוכל השפ' קודם מברך על השפ' תחלה לא דמיא דהתם הוא עיקר עסקו עכשיו שהוא מתעסק על השפ' למתק השתי' שתבא אחריו ואין כבר לומר שיהיה עכשיו מן האכילה המתמתקת את השתייה ויצא אח"כ למפרע בברכת השתייה אבל הכא הוא עיקר עסקו שמתעסק עם האחרון הוא כדי לאוכלו וכיון שמתעסק לאוכלו אין כבר שיברך על הריח שהרי' נס עכשיו שפ' פעסקו ואינו מכיין עליו אף על גב דפסיק רישיה הוא מ' מהאיל וסוף בוף יברך מיד על האכילה ובאורו פעם נס הריח עדיין והיה קיים אין זה נקרא מברך למפרע ועל כול' אם אפר בורא מיני בשמים יצא דבורא מ' כללית היא ברכה וכוללת הכל לגבי מיני ריח כמו ברכת שורב גבי מיני אכילה ; לפיכך על כל דבר שה' מסופק בו מברך בורא מיני בשמים ויצא ס' ז' :

ואנו כן דהא עיקרן לאכיל' דם עיקרין לכך מברכין בורא מיני ריח טוב בפירות שזה משמעו שעיקרן דם פירות וסרס פירות לאכילה עומד ועכשיו כשנוטלו להריח בו הוא מברך לשם יח' שנתן בו בפרי זה העומד לאכילה גם הריח הטוב ועל הוודה שקורין רוזין ועל מי הוודה הוציאין ממנה מברכין בורא מיני ריח טוב בפירות עצי בשמים שהרי יוצא מן האילן נאינס פירי שעיקרו לא עומד לאכילה ; עומד וכן מה שקלי' לו כל' כיון שנתן לו לשמותו כמדינות אילנו לא קיבלו לברך על אכילתן אלא שהכל הוביל ואלו פירות הן שאין עיקרן לאכילה ה' הדגם עיקרן ולמיין להם מנחל למי' פיר' כ' סעי' ו' ג' האנו הרך ממנ' ב' ב' לחפוקי' כל סאר דברי' פ' טענין איתו דבגם שמברכין עליהן נלכת' אתו הדבר ממנו ב' דבגם מביע טהור ראוי לאכילה קודם הפי' ופיקרן לאכילה הלא' עיקר דבגם על' אכיל' און נכוד מלין כ' אכיל' כל' מן העולם ; מנתבאר לעיל כ' ל' כ' :

ושניהם שיון שנס המים היוצאים ממנה שבהן ממש זריח טוב כמו כווד עצמה ; וכן על הלבונה שהוא קטר היוצא מן דאילן ועל המצטי וקיצא בהן שיוצאין סעין בורא עצי בשמים :

ח' שם אנרסמן שעיקרו לריח קאי מברך עליו בורא שמן ערב עמפני שהיה חשוב בעיניהם בקעלו ברכה בפני עצמו כשהיו מרחין בו שאינו ראוי לאכיל' לבר' עליו בשם פרי' ה' אבל שמן זית שבהו או שתנו ע' שחוד רהו' נורה מעצמו ולא נתן בתוכו שום מין בושם אף ע"פ שהוא חשוב שיה' משכר' מינין ואין בו מין ד' כמו בשמן אפרסמן אפ"ה לא קבעו לו ברכ' בפני עצמו כשפיריחו או שאין עיקר לריח עומד ואינו מברך עליו אלא בורא עצי בשמים דהא יוצא מן העץ הוא אבל אין לברך הנותן ריח טוב בפירות שהרי כשאוכלין אותו מברך בפ' והל' נמו אחריו דלא דמי דהתם הוא גדל עם הריח אבל הכא אין הריח גדל עמו אלא בא לו ע' בתיש' והשתנה שהוא נעשה ביק' אדם ואין לברך לפניו עליו הנותן ריח טוב בפירות שלא ניתן בו דרך מתהלותו ;

י' קמן כבשמו כמו שפ' דמשרה הבושם עיקר אם בעצמו בשמים מברך בוד' עצי בשמים ואם בעשב בשמים מברך בורא עשבי בשמים ואם היו בו עצים ועשבים מברך בור' מיני בשמים שהוא כולל בולס' ואם סיניו והוציא' כמע' הבע' שלא נשא בשמן זה אלא דריח שקלט מן רבשמים י' שפ' בורא שמן ערב כמי באפרסמן ויא' שאינו מברך על ריח נבל' דהוי ריח שאין בו עיקר וכל שאין לו עיקר אין מברכין עליו לפיכך גכון לית' שלא להריח ב' לבוד' שלא יכניס עצמו בספק ברכ' אלא ריח במין בושם אחר עמו ויברך עליו ופסוק נס זה :

י' סמליק וחילפי דימא מברך בורא עצי בשמים דכיון שמוציאין עליו מעצים מיני עץ הוא סמליק י' שהוא רוסמ' ויא' שהוא יאסמ' ויא' שהוא עשב שיש לו שורות של עליון ז' למעלה מזו ולכל טודה' עליון וחילפי דימ' ויא' שכוללת נרד שקורין איספ' ;

י' סיגלו והם ויא' ל' בורא עצי בשמים ;

י' ג' גרניס והוא דבצלת השרון ויא' שהוא לירד' אם גדל בגינה שגדל ע' שטובד' הקרקע ומשקי' אותם אז עצי מרקיים אע"פ שהוא מתייבש מברכין עליו בורא עצי בשמים ואם הוא גדל בעדה או מתייבש הנין כעשב והולך לו מברך עליו בורא עשבי בשמים ;

י' ה' הולפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כל א' ברכה דראויה לו ועשבי בשמים ועצי בשמים אין דאמת פוסרת את האחרית ושני מיני' הם מיהו צריך לברך

ברכה המיוחדת ראשונה והכוללת באחרונה. ועצי בשמים ועשבי בשמים. הוי דינא כמו ברכת כפר העם כפר האומות מהם שרצה יקדים לדעת קצת ולדעת הלא יקדים עצי בשמים שהיא סזחדת יותר מעשבי בשמים כדאיא לעיל סימן ר"א לענין פרי עץ ואדם ומיני בשמים שהיא כוללת כולם יברך באחרונה שהיא אם בירך מיני בשמים והיה דעתו לפטור כולם יצא שהרי היא כוללת כולם :

א. הביאנו לפנינו הרמב"ם שסמן להריח בהן ההרים הוא הישוב לב' עונות מן השמן לפיכך אם ברכותיהן שוות שא' פוטר את הכיור מבר' על הדרס ופוט' את השמן ואם אינן שוות שאין א' פוט' את השמן מברך על הדרס תחילה ואח"כ על השני :

ב. כבר כתבנו פה שכל הברכות הן עוכר לשחייתו לפי מברכין על בל הרחוק קודם שיריח וכן כשעושה מונמר יברך משענה קיסור עטני קודם שיגיע לו הריח אבל לא יברך על שיעלקיסור העשן שהריח עריין אינו בעול ועל מה יברך המונמר לא נשתנה לברכתו על ידי שמגמרין אותו אע"פ שנישף על הגמל או שריפתו בקרא סבלה אותו אדרבה הוא נוקם בממדתו עולה ודחתו גודף לפי מברכין על המונם כפי שמברכי על המתגמ אם היה בעין שאם הוא של עץ כבר ירא עצי בשמים ואם הוא של עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם הוא משאר מינים מברך בורא מיני בשמים :

ד. המריח בפתו של מצוה לא שהוא מברך על דיחוי א שאינו מברך דהא דוקא למצותו ולוא לדריח קיים לכך נכון דהא שלא להריח בו בעודו מוקצה י"ש אמרים המריח בפת בעוד שהוא חם שמעלה ריח י"ש לו לברך ברכ' א"י אם היתה הנותן ריח טוב בפת אבל מיני בשמים אין שייך לברך שאין גקרא בושם ר"א שאין לברך עליו דלא לריח קאילכך נכון נ"ב שאין להריח בו שלא להביא עצמו לריח ספק ברכה :

הריח ברכ' הבשמים והמוגמר ובו ה' סעיפים :

א. הגכנס לביטו של בשם טיש בו מיני בשמים הרבה מברך בורא מיני בשמים י"ב שם כל היום כולו יוצא מברכה אחת נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם כמו מהנא אכילה שמברך על כל פעם שאוכל אם הפסיק בינתיים ודוקא שלא היה דעתו לחזור שהסיח דעתו מן הריח אבל אם היה דעתו לחזור לא יברך דהא לא אסח דעתיה :

ב. אין מברכין על הריח אא"כ נעשה לטעם זה שיהנו מריחו שאין מברכין אלא על ההנא שהשפיע לנו ית' יחד על ההבריח והוא טיש כאן דבר שיש בו ממשות ועיקר שעליו חוזרת הברכה הילכך אין מברכין על בשמי' של מתיס הנחתי' למעלה מהמטה שאינם אלא להעביר סרחונו של מת אבל הנחתיים למטה מן המטה מברכין עליהן שאני אומר לכבוד החיים הם עשויים שיריחו בו וכן אין מברכין על בשמים של בית הבקא שאינם עשויין אלא להעביר ריח רע וכן אין מברכין על שמן העשוי להעביר את הזוהמא :

ג. מונמר שמגמרין בו את הכלים אין מברכין עליו לפי שלא נעש' להריח בעצמו של הנה

מוגמר אלא כדי ליתן ריח טוב בכלים וכן המריח בכלים המונמרים אינו מברך לפי שאין שם עיקר אלא ריח בלא עיקר :

ד. בשמיים של ערוה כגון קופה של בשמים תלויה בצווארה או אוחזה בידיה או בכיפה אין מברכין עליה לפי שאסור להריח בהן שם יבא לירי הרגל נשיקה או קירוב בשר :

ה. וכן בשמים של עץ אין מברכין עליהם לפי שאסור להריח בהם שאסור ליהנות מעץ ומתקרבותיה :

ו. לפיכך כסכה של נויים אין מברכין על כשמים שלהם דכחם כמכתב לעז :

ז. היה הולך חרין לעיר והניח ריח טוב שנתנה ממנו אם רוב העיר נויים אינו מברך דממסיבה של נויים הוא ואם רובה ישראל מברך דהולכין אחר הרוב :

ח. וכן אם נהעיר ריח שמברכין עליו בריח שאין ממנו עליו דהולכין אחר הרוב :

הריח ברכות הנעשים על הנשים ובו ט' סעיפים

א. הריאה מקום שנעשו בו נויים לאבותינו כל בית ישראל צריך לברך בא"י אמ"ה שעשה נויים לאבותינו במקום הזה וצריך להזכיר בה שם ומלכות כמו בשאר ברכות שאין לתת שם לפקו על השבט שהטיב לאבותינו וגם אנו מתנהגין בהם עויר היום וכאלו נישן לנו הנויים ואם ספקה אקרא דכתיב ויאמר יתרו ברוך יי' אשר הציל וגו' ואלו הם המקומות שאין לברך שם. מטעם שלעטובתם נויים לכל ישראל מעברו הים ומעברות הים ומעברות נחלי ארנון ובני נביס של בית חזון זאמן שבקש ענג לזרוק עלי ישראל ואבן שיטב עליה מ' עה בעת שלחמט עמלק וחזו' ויתחו על כל אגולה המקומות וכיוצא בהן כשיגיע לשם ורואה אותן צריך לברך על הנם שנעשו בו לאבותינו וכשרא אותם פעם אחת ובידה עליהן אין צריך לחזור ולברך בכל פעם שהיואה אותם ואפי' היה הנלך וחזר וברא כמה יס' זה אחר זה אין צריך לחזור ולברך אלא א"ב הפסיק בין ראיה להאיה ל' יום שאם עברו ל' שם שלא ראה אותם צריך לחזור ולברך כמו בפעם הראשונה :

ב. חדוקא מקומות אלו וכיוצא בהן שנעשה בהן הנם לכל ישראל והיה לרובן הריבון כגולן אבל מקומות שנעשה בהן נסלקת ישראל אפי' לקצת מן השבטים שלמקם אין כל אים צריך לברך ונס אינו מברך בלשון רבים אלא בהתגבס של יחיד דהיינו מי שידע שחוא מאותן שנעשה להם הנם כמג שיחבא' כסמוך בעיה בגם דיחיד דכיון דאיכ' ל' ד' שאין נקראי קהל אלא כל ישראל יחד הוו להו אפי' שבט שלם כמו יחידים והרואה מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך כי מה ל' ולניסים דאחרניא :

ד. אבל הוא עצמו כשגיע שם צריך לברך ברוך א"י אמ"ה שעשה לי נס במקום הזה וכל יוצא ויחינו ג"כ מברכין נשיגיעו לשם בא"י אמ"ה שעשה נס לאבותינו במקום הזה שגם להם נעשה הנס והם שותפים בו ואם הוא לבדו יאמר לאבי במקום הזה וזהו נס כן משלשים יוס לל' יום :

ה. מי שנעשו לו נויים הרבה ובהרבה מקום מהגמל א"ל אחר מכל המקומות שנעשה לו שם נס צריך להזכיר כל שאר המקומות עמו ויכלול כולם בברכה אחת :

ו. על נס של רבו צריך אדם לברך כשם שהוא מברך על נס אביו ואפי' אינו אדם מסויים :

ז. ועל נס של אדם מסוי' אפי' אינו רבו כיוצא בן צרויה וחבריו וכן על נס של אד' שנתקד בו שם קטרי כגון דניאל וחבריו מברך לפיכך הריא נכ' אריו של דניאל וככשן האש של חנניה שישראל ועזריה מברך בא"י אמ"ה שעשה נס לצדיקים במקום הזה לא דה"ה אם רואה את האד' שנעשה לו הנס צריך לבר' עליו כדין שפבר' על המקו' שנעש' בו הנס כגון אם הוא אד' מסויים או רבו או אבי' וכיוצא בהן ודק' ג' מל' יוס לל' יום ולפי מאי דאסמך אקרא דהריח היה נ"ל דהכלל לא דהא לא בירך אלא בשרא' ששח ושישראל שנעש' להם הגמל דרי לא בא' באותו פעם המקומות שנעשה בהם נס כגון היינו צריכים :

ח. הריא' אשתו של לוח' מברך שהיא בתחילת ב' צרואה אקרא מברך מיד עליה בא"י אמ"ה דין האמת ויאב שרוא' אותה ויזכר נס בעלה שהיה צדיק וכיון שזכרו יברך עליו ג"כ ויאמר בא"י אמ"ה וזכר הצדיקים :

בסכנה בעתה אפילו בפחות מפרסה צריך לפרך :

ח לכל הולי צריך לברך אפי' אינו חולי של סכנה ולא מצב של חלל אלא כל שעולה למטה ויורד מפני שדמה כמו שהעלוהו לגררו לידון ואין הפר' בין שיש לו מיוחס אחת קבוע ובא מזמן לזמן בין אינו קבוע אפי' שאינו מברך רק על הוול שיש בו סכנה כגון ככה של חלל וכן נהרגין במדיניות אלו :

ט והני ארבע פאטרין שצריכין להודות היינו טעמא שהם כמו שנעש' לו נס וניצול כסכנה ואפי' הגי' לאו דוקא אלא מפני שאילו ד' מצויים המור' ברוכ' האנשים פרוך מנהגו של עולם אפרין דוד באותו מומתו אבל זה כי שנעשה לו נס שהוא כמו נס נגלה כגון שנפל עליו כותל וניצל או נצל פריס' שור ונגיהוהו או שעמד עליו אריה בעיר לטורפו או אם נגבים באולו ושודדי לילה וניצול מהם וכן כל כיוצא בזה כולם צריכין לברך הגומל עכשו מיד שנעשה לו הנס אף ע"פ שבשישבו למקום הזה בפעם אחרת חייב לברך ברכה אחרת ברוך שעשה לי נס במקום הזה לא יפטר מפני זה. וכבר כתב הדעה שהיא מיד אחר שנעשה לו הנס וברכת הנס איפשהו שלא יברך אות' לעולם דשם לא ישוב לעבור פה עוד :

ך הטבת חלום ותעניתו ובוב' סעיפים :

א הרואה חלום ונפשו ענומה לית' נ'כני אדם דרחמין ליה ולימא באנפיהו חלמא טבא חזקי ויטרו הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב שבע זמנין לינזרו עליה סן שמיא דלהי טבא ויהי טבא טבא הוא וטבא דלהי ונהגין לומר כן ז' פעמים ויאמרו שלש הפכות ונ' פרויות ונ' שלימות ונ' הפכות הפכתי מפפדי למחול ליוגו' והפכתי אבלם לטעון ונ' להפוך וי' אלהיך לך את הקללה לברכה ונ' נ' פרויות פדת בשלום נפשי ונ' ופרדו העם את יונתו ונ' ופרויי וי' שזכנו ונ' ונ' שליכות שלום שלום לדחוק ולקרוב ונ' שלום לך ושלום לעוזריך ונ' וטבא אתה שלום וביהך שלום ונ' :

ב אמרו חז"ל לזכה תענית לחלום באש לצעורה כל' לבטלנו כמו ששורף הנעורה ודוקא בו כיום לפיכך יכול להתענו' תענית חלום אפי' כשבה שזרה תענונו שלו לבטל תלום שחלם ואחר כך צריך להתענות יום אחר על שהתענה ובטל עוננו שבת בשלש סעודותיו ואם הש' כחו להתענות נ' ימים זה אחר זה אינו חובה שתענה יום ראשון שלאחריו אלא איזה יום מן השבועה שרצה' והמחנה תענית חלום בשבת יבולל ענינו באלקי נצור בהפלת מנתה בלא חתימה :

ר ברכת הודאת הגשמים ובוב' סעי' :

א כשתגשמים נעצרים והעולם בצער סחפת זה ובתוך כך ירדו גשמים מברכין עליהן על השפע הטוב אע"פ שלא ירדו עדיין כרי רביעה משירדו כ"כ שרבו על הארץ עד שיעלו אבעביעות מן המזל וילכו זה לקראת זה הרי אלו נשמע ברכת ומברכין עליהן אבל בלא עזירה כגון במדינות אלו שגשמים הדרין אין צריכין לברך עליהן בכל פעם בעת הגשם :

ב ומה מברך שהם העולם שאין להם שדות אומרים מורי' אנתנולך על כל שיפתושיפ' שהודדת לנו ואלו פירמלא' שיהי כים ולשנינו רינה כהמון גליו וכי' עד הך יודו ויברכו את שמך מלכינו וזוהת' באי' אל ההודואוכי מפני שבסב' הרעב בני אר' יוצאים ללסמים ולספון דם נקי וכן בסב' הרעה חלא' באים לעולם לכן הקנו לומר מואכב הצלחנו ומדבר' מלחננו ומחלאים רעים ונאמנים ניליתנו כו' ומי שיש להשדה ואין לה שותף בו מברך שהחיינו שכל דבר שהוא משמח בו יש לברך שהחיינו ואפי' ש' לו שדה בשותפות עם א' מברך השו' והמטיב כל' ששוב' לי ומטיב נס לאחרים עמדי דהיינו לשותף לא' שהשומע

ט י' שאין מברכין על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנה העולם שזה נקרא נס נגלה אבל נס נסתר שהוא נעשה פני מנהג העולם ותולדותיו כגון שבאו עליו נבבי' בלילה ובא לירי סכנה וניצל וכיוצא בזה אינו חיי' לברך שאין זה נס נגלה ושם דרך מקר' היה ויש חולקין כי ודאי הפל הוא דרך השגחה ונס נסוד הוא וכיון שיש מחלוקת ברכ' טוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות :

ריט ברכת הודאת היחיד ובוב' סעיפים :

א ד' צריכין להודות ליי' על חסדיו שעשה עמהם והם יורדי הים כשיעלו ממנו והולכי מהברות כשיגיעו ליישוב' ופי' שהיה חולה ונתרפ' ומי שהיה חבוש בבי' האסורין ויצא וס' מנס' וכל החי' י' יודוך סלה ר'ת' חולה י'סורין י'ס' מדבר' והודאה זו דוד המלך ע"ה צוה עליה כמזמר ק' והסתחיל הודו ליי' כי טוב לך והזכיר שם באותו מומ' בפ' אלו הד' תעו במדבר' כי שישין דרך וגומר עד יודו ליי' חסדו ונ' לוכי השביע נפשונו הרי חלכני מדברות יושבי חושך וצלמות אסירי עני וכדול' כו' עד יודו ליי' חסדו ונ' כי שבר' דלתות נחשת ונ' הרי חבוש בבית האסורין אילים מדרך פשעם וגומר עד יודו ליי' חסדו ונ' ויזכחו זכתי תודה וגומר הרי חולה ונתרפא יורדי הים כאניות וגומר עד יודו ליי' חסדו וגומר הרי יורדי הים :

ב פאי מברך באי' אפי' הגומל חסדים טובים לחיבים ונשמלני כל טוב ופי' הברכה כך היא אפילו לאתם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים ותרנום רשע מייבא עכו' נוסל להם טובות ונס' אני כאחד מהם אע"פ שאיני הנון נמלינו כל טוב' והשומעים אומרי' אשר נמלך מו' הוא ונמלך כל סו' סלה :

ג וצריך לברך ברכה זו בפני עשרה דבתי' ויחזמרו בקהל עם ואין קהל בפחות נעשרה ונס' יהיו תרי רבנן בתוך אלו העשרה דבתי' נקמיטוב קני' יהללוהו ואין זקן אלא הקמח ומיעוש זקנים שנים ואם לא שכיחי רבנן לא ינית בשביל זה מלברך ויברך בלא הם ונהגו לברך אחר קריא התורה שאז ודאי ישנם שם עשרה ואדם אחר שיאמר כן לחולה אינו צרי' עשרה ואם בירך בפחות מעשרה י' אשכח וי' שלא יצא כיון שרוד אמרו נשוב' לחזו ולברך בפני עשרה בלא הזכרת שם ומלכות :

ד ואם אדם אחר שארואו התחיל ואמר ברוך אי' אמה' אשר נמלך כל טוב וענה אמן וראו והוא שאמר כן בפני עשרה וכן אם אמ' אחר ברוך רחמנא דעיס' דיהבך לן ולא יהבך לעפ' וענה אמן יצא' דרחמנ' ומלכ' דעלמ' הוי במקום שם ומלכות ואע"פ דקל' דשומע כעונה ויוצא בלא עניית אמן היינו דוקא כשהמברך חייב נ' באותה ברכ' ואז יוצא השומע בלא עניית אמן : אבל הכא שהם אינן חייבי' בכרכה זו אינו יוצא אלא בעניית אמן ולא חשיב למברך ברכה לבטלה כיון שאינו חייב בכרכה שהו' אינו מברך בתורת ברכה אלא נתן שכח והודאה למקו' כדרך בני אדם שמתכחזין למקום על השובה שמשפיע להם :

ה ולפי זה שמעינו אם אחר החייב בכרכ' הגומל בירך לעצמו ושמע אחר שהוא נ' חייב וכיון המברך להוציא את חבירו ושמע חבירו וכיון לצאת בו יצא אפילו בלא עניית אמן :

ו אם אחר מלברך יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה אבל לתחילה כגון שלא להשתות ית' משלשה ימים שכל תוך שלשה ימים קרוי כאילו בירך מיד שנעשה לו הנס : כאשכנז וצרפת אין מברכין כשהולכין מעיר לעיר שלא חייבו אלא כהולכי מדבר' דשכיחי במ' חיות רעו' ולכטים והא דאמרינן כל הרכים בחוק' סכנה לא אמרו כן אלא לענין תפלת הדרך שבכל הרכים צריך אדם לבקש רחמים על עצמו אבל לענין ברכת הגומל במקום תודה איהקו' ואין הודאה אלא במקום סכנה ומיהו בפחות מפרס' כ'ע' אינו מברך שכן שיערו קדמונינו ז"ל דבהכי אין בו סכנה ואם הוא מחזק

שרה נשפטים בשמותיו אחר העמידה אף על פי שלא ראה
אחיה אברך המצוי והמטיב סבן מאטעווא שהטיב עמדי ואין
צריך ראייה :

רנב ברכת הודאה המאוב ודרינו בד' סעיפים

- א על שמעול שהם מצבו לו לבדו ושמה בהם מבר שהחיינו
ואם הם טובות לו ולאחרים מברך הטיב והמטיב :
- ב ועל שמעול רעות מברך באי אמה דיון אמת שהיוב
אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנתמר
וארבת את יי אלהך וגו' בכל פארויך בכל מדה ומדה שמווד
לך הוי מודה לו כלומר לברך לו :
- ג ודרינו אדם לברך על הרעה ברעה שלימה ובנפש הפיאה
פרך שמברך בשמח על הטוב דכה' הס' למשפט אשר'
אם חסד אשריה ואם משפט אשריה כי הרעה לעובדי השם
דוא מברכה ומשחתם כיון שמקבל מארב פה גנור עליו השי'
נמצא שבקבלת רעה זו גם הוא עובד השם שהיא שמחה לו :
ד ומברך על החובה הטוב והטעם אע"פ שרא שמה יבא רעה
לו ממנה כגון שפס מציאיה אע"פ שרא שמה יטמע למרך
ויקח כל אשר לו מ"ס עתה היא טובה לו ויבקש רחמי' מפני ית'
שיצילנו מן הרעה וכן מברך על הרעה ברוך דיון האם אע"פ
שכל לו טוב מפנה כגון שבא שטף על שדה אע"פ שכשיעמו'
השטף היא טובה לו שהשק' שרדה מ"ס עתה הוא רעה לו :

רנב ברכת כלים חדשים וכו' סעיפים :

- א אמרו לו שילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב רטוב
לו ויהא ליה בכו' זכר וגם טוב לה שגם לה ניה' ליה בבן
זכר לפיכך גם היא צריכה לברך הטוב והמטיב רטוב לה וטוב
לבעלה ואם מתא' אשתו בלדתה מברך דיון האמת על מיתהו'
ושהחיינו על חפן דלא שייך הטוב והמטיב כיון שאין הטובה
אלא לו לבדו ואשמו ררי מתה וכן אם מת הבעל קוד' שילדהו'
מברכה היא שהחיינו על חפן ולא הטוב והמטיב :
- ב אמרו לו מת אביו מברך דיון האמת הניה לו ממנו שירשו
מברך גם שהחיינו על הממון בד' שאין לו אחים אבל
אם יש לו אחים שירשום עמו ויגיע המוכנה לו ולאחיו בבת א'
מברך במקום שהחיינו הטוב והמטיב :
- ג בנה בית חדש או קנה פלים הרשי אפיה ליה לו כיוצ' באלך
החלה או קנה וחז' וקנה מברך על כל פע' שהחיינו שררי
הוא שמח בהם ולא דוק חדשים אלא ה' לישנים והם חדשים
לו שלא חיו שלו מעולם ושמח הוא בהם כאילו הם חדשים
שמברך עליהם ולא אמרו חדשים אלא לאפוקי אם קנאו פעם
אחת ובידך עליהם ואל' מברך וחזר וקנאו אינו צריך לברך
עליהם פעם שנית שאין זה דבר חדש וחשוב בעיניו בשחזור
וקנאו :

ד ואימתי הוא מברך בשעת הקנין אף על פי שעדיין לא
נשתמש בהן שאין הברכה אלא על ידי שמחת הלבואין
עיקר השמח' אלא בשעת קנייתן ואת' כשילבש אותם מברך
באי אמה מלביש ערוסים :

ה קנה כלי' שמשמשו בו הוא וכני' ביהו מברך המו והמטיב
מחזו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שיש בו טובה לו
למדתן שאם המקבל עני' הרי יש טוב' לו ולנותן שזיכהו השם
וחננו שמחן לעש' צדקה ואם הוא עשיר הוא שמח וגם הנותן
שמח במה שמקבל זה פה נטעו ומחזיק לו טובה עליו :
ו פיר' א' שמברך על כלי' חדשים בכלים שהם השכיבי בעיניו
לשמח בהן אבל דבר שאינו חשוב כגון חלוק או כנעלי'
למפלי' א' לדיק' עליהן שאין דרך האד' לשמח בהן כ' בואם
הוא עני' ושמח בהן וזהו שכתב בעיניו מתחת עניו וכו' וי' א'

דאפילו עני אינו מברך על חלוק וכנעלים שאפ' עני גדול ציט
משמ' כאלה מפני שמצויין זרעיון הם לה' וכן נהנין הבטח'
לומר למי שלובש בגד חדש תבלה ותחדש וישמי' סת' שאין
לומר כן על מנעלים או בגדי' הנעשים מעורו' של ברמה דא"כ
היו צריפין להם' בהכה אחת החלה שיעשו מעוזה הבגד
החדש הזה וכתו' ורחמיו על כל מעשיו והנה הטע' הלש' מאד
ואינו נראה מ"ס רבים מקפידים על זה שלא לאומר :

רנד דיני ברכות פרטיות וכו' סעיפים :

- א הרואה מקולים או שאר ע'ז אומר באי' אמה שנתן צדק
אפים לעובדי רצונו ואם חוזר ורואה אותה תוך שלש ימים
אינו חוזר ומברך והאידי' אנו אין מברכין ברכה זו מעולם מפני
שאנו מגדלים ביניה' ורואים אותה הריד ואין לנו זמן לברכה
זו הראייה ראשונה ראינו בקטנותנו ובשם ואיך כיון דרשנו
דשנו ואין צריכין לברך על שום דבר אלא בשראהו אדם דבר
מחדש ומרטיה עליו או טבח או מתאונן עליו :
- ב הרואה מקו' שנעקרה כמגו ע'ז אם הוא באי' אומר באי'
אמה שעקר ע'ז בארצו ואם הוא בח'ל אומר שיקר ע'ז
ממקו' הזה וכשתיה מפיים ואומר וכשם שעקרת אותה פסקים
הזה כן העקור אותך מכל המקומ' והטב לב עובדיה לעיבדך
ע"ב מפני שעתידי' להגידר כנא' אז אדפון אל עיני' שפה
בחולה' ואם נעקרה ע'ז ממקום אחר ונהנה במקו' צד מברך
על מקום שנעקרה כרוך שעקר ע'ז ממקום הזה כו' ועל מקום
שנהניו לשם מברך ברוך שנתן ארך אפים לעובדי רצונו :
ג הרואה בכל הרשעה אומ' באי' אמה שנתה' בכל הרשע'
ראה ביתו של נכבוד נצור אומר ברוך שההריב ביתו של
נכבוד נצור אע"ג דבשאר מקומות ושאר הרשעים אין אומרים
כדדדדדדד דווקא באלו שהיו מצויין לנו ביותר ומברכים לו
ית' טנקס נקטרינו בהם / ראה טוב אריות של דניאל צ' כבשן
האש של חנניה מישראל ועזריה אומר באי' אמה שעשה ניסים
לאבותינו במקום הזה :

ד הרואה מקום שיש כבבל שכל בהמה שיעשו' עליו אינה
יכולה לזוז משם אם לא יתנו עליה מעבר המקום ההוא
והוא סי' קללה לה דכתיב ושאשתיה כמטאשי השמר אפ' לברך
אומר ועושה ברוך נזור ומקיים בלומר שגור לה שמיד ומקיים
דבריו ונ' לה פ' אומר באי' אמה אופר ועושה ונזור ומקיים
דכלו דא' כרבתא היא דלכה יברך שהי ברכות אי גמי אנ קצטר
באי' אומר ועושה או באי' נזור ומקיים איהו מהם :
ה הרואה פ' ריבוא מישראל ביתר אומר באי' אמה חכם הרז'
כלו' שאע"פ שחכמי' הם ואין פיהם ומחשבתן שיה אע"פ ה' הם
חכם הרז' ויודע מה בלב כל אלו ואם הם עזבי' ע'ז אומ' בשפה
אמכם הפירה יולדתכם הגנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה :
ו הרואה חכמי' ישראל אומר באי' אמה שחלק מהכתבו'
ליריאיו :

ז והרואה חבשי' אה' ע' החכמים בחכמת העולם כגון בשבע
חכמות אומ' באי' אמה שנתן מחכמתו לכו' אבל אם אינם
חכמים אלא כדחם אינו מברך עליהם והטע' שכתבמי' ישראל
אומ' שחלק ובחכמי' אה' ע' אומר שנתן י'א שהוא מפני שבפשי'
ישראל חציבות מהות כסא הכבוד והרי הם כחלק מהשם אבל
נפשות אה' ע' רחוקים ממנו ית' והם כמי' שנותן מרגה כנכסיו
שאינה חלק ממנו וי'א הטעם מפני שחלק הוא כמו הצנו'ך
הנמשך מן הדבר שאיפשר להחייבו ולהגדילו ואיפשר לקצח
ולחפרו מש'כ' במתנה ב' היא הלוישה ופסקוקה ממנו וכישראל
כתיב ב' חלקי' עמו ולפי' זכותם מתרבה ומתמעט חכמתם
ע"כ' וגם אני אחזה דעתי את אשר עמדי לפי עניית דעתי
ואומר שכל' הטעם כי מפני שחכמי' ישראל יש בהם חכמת
התורה והגבוהה אשר ארובה מארץ מדה ורתבה מיני ים ואין
מי יוכל לכא ער

הבנות להבין סודות ולירד לעומקה כי על כל קוץ וקוץ יש לדרוש כמה תילי תילין של הלכות וכתיב לא ידע אנשי ערכה לכך נופל עליה לשון חלק כלו אפי' הם חכמי גדולי עדיין לא הגיעו לידע כל סודותיה רק בחלק ממנה ודי להם בזה ואפי' היו קיים חיים בלתי בעל תכלית היו מחכימים יותר בכל יום ולא יגיעו לסוף סודותיה כי היא בלתי בעל תכלית יותר שהדי קדמת להם אבל חכמת האמונת שאין יודעים רק הז' חכמות שכלל חכמתם היא חכמת אנשים מלוטרה בדויה מלבו חכמי היוונים וחכמיהם ויכולים לכא עדין סוף כל החכמות ההם לכך נופל עליהם לשון מתנה כלו' המתנה שלהם היא כולה בידם ולא יוכלו לידע יותר אפי' היו חיים עוד אלף שנים פעמי' ויותר לא השיגו יותר כי זו היא מתנתם בידם ולא יותר נל :

ה על מלכי ישראל הוא אומר באי אמה שחלק מכבודו ליריאי ועל מלכי אומות העולם אומר באי אמה הנותן מכבודו לבו' גם בזה יל הטעם כמו הטע' שכתבת וגם חלקי אשר אמרתי שייך כאן? כל כבוד מלך ישראל היא התורה ההולכת עמו כדכתיב וכתב לו משנה התורה הזאת והיא כבוד בלתי בעל תכלית וכל מה שמכבדו אותו הוא חלק וכל כבוד מלך אה הוא שיתנה בתכסי' מלכי הארץ ע'פ' נימוסי האנושי' והוא כבוד שנופל עליו לשון מתנה שיש לתת תכלית וסוף :

ט מצוה להשתדל לראו' מלכי אפי' מלכי אה והטע' שאם יזכה לע' הירא' בכבוד מלך המשיח יבחין כמה יתר כבוד נוטלי שבר מצות יותר ממה שהיה כבוד עובדי ע'ז בע' הז' :

י הרואה בתי ישראל ביישובו כלו' שכבר היו חריבין וחזרו ונתיישבו כנון בבית שני אומר באי אמה מצ' ג' גבול אלמנה בחורבנם אומר כרוך כו' דיון אמת :

יא והרואה בתי עובדי ע'ז ביישובו אומר בית נאים יסח' ה' בחורבנן אומר אל נקמות ה' :

יב הרואה קברי ישראל אומר באי אמה אשר יצר אתכם כדיון וזן וכלכל אתכם כדיון והמית אתכם כדיון ועתי' להחיותכ' כדיון באי מחיה המתים ועל קברי גוים אומ' כושה אמכם וגו' :

יג כל ברכות הראייה אשר אמרנו אם חזר וראה אותה דבר בתוך ל' יום אינו חוזר ומברך שאינו חידוש לו :

דב' דין ברכת שהחיינו וכו' סעיפים :

א כבר אמרנו פעמי' שכל דבר שאדם רואה לפרקים מלי'ם לל' יום והוא שמח באות' ראייה חייב לברך לפיכך הוצא' חבירו ואוהבו שחביב עליו מאוד אשר ישמח בראותו מברך שהחיינו ולאחר יב' חדש מברך מחיה המת' ואע'פ' שהוא אדם מסויים מאד או אדם חשוב מאד שגם אחרי' נהגו מראייתו אינו מברך השוב והמטי' שאין נופל כאן לשון הטכ' שאין זה נקרא טוב' אלא שמחה ואין חילוק בברכה זו בין אנשים לגשים ככולן דינם שוה לברך :

ב ואדם שהוא נעשה אוהבו וחבירו ע'י כתבי' אבל לא ראהו מי'ם אינו מברך על ראייתו אע'פ' שנהנה בו כיון דלא דש ביה אין דרך לשמוח עמו ככ' יא' מי שנעש' בנו כר מצוה יברך באי אמה' שפטרני מעונשו של זה אבל אין זה כרו' דהא אם אוחזין מעש' אבותיהם בידיה' לא נפטר עד כמה דורות כדכתיב פוקד עון אבות וגו' וטוב לברך אותה כלא שם ומלכות הרואה פירי חדש המתחדש משנ' לשנה מבל' שהחיינו שיש בו שמח' מיד כשרואה ואפי' רואה ביד חבירו או על האילן אבל נהגו שלא לברך עד שעת אכילתו שאז הוא הזמן היחיד קבוע דבראיה לבה' לפעמים אדם רואה ולא ארעתי' מש'כ' בשעת אכילה ומיה' אם כיפך בשע' הראייה לא הפסיד וטוב אין צריך לברך שני' בשעת האכילה ואם לא בירך בראייה או באכילה ראשונ' יכול לברך בשנייה או אימתי שחבנו דהא עדיין לא יצא ידי חובתו שחלה עליו ולא דמי' לברכת ע'ז

דלעיל שאין אנו מברכין כשנגדיל כיון שראינוה בקטנותנו אע'פ' שבקטנותנו לא בירכנו שאני דת' דלא היינו חייבים בברכה בקטנו ומשם ואילך כיון דדשנו דשנו אבל הבא היינו מחייבי' בראייה ראשונה אלא שלא ברכנו וחייבין לברך בכל עת שזכור ואין מברכין על הפירי' שהחיינו עד שנגמ' תשלום נידולו ובישולו אע'פ' שאוכלין אותו בוסר אין מברכין שהחיינו ואפי' על בוסר ענבי' וכ' שפירי' אחר שאין עיקר שמחתו אלא כשנתבשל לגמרי :

ד מינין הדומעין זה לזה אלא שמחולקין בשמם כנון וויינקסל וקיר' שן מברך שהחיינו על כל א' וא' דשני מינין הן נל' דה' אם אינן מחולקין בשמם אלא במראהן ובטעמן הוי כמג' תאני' לבנים ותאנים שחורות דמסיק בגמרא דשני מינין הן ומברך שהחיינו על כל מי' ומין מהם וכן כל כיוצא בהן :

ה ואם בירך שהחיינו על הענבי' אין צריך לברך שהחיינו על דיון חדש אע'פ' דקובע ברכה לעצמו מפני חשיבותו אינו מין בפני עצמו ויא' הואיל ויש לו שם בפני עצמו למקדי' תירושו ויין ויש בו חרי' שמחת ענבי' בפני עצמו ויין בפני עצמו יש לברך עליו שהחיינו בפני עצמו מה' הואיל ומסתפקין בידו דאי ספק ברכות וספק ברכות להקל :

ו פירי שאינו מתחדש משנה לשנ' אפי' אם יש ימים רבים שלא אבל ממנו אינו מברך שהחיינו ופירי שמתחדש ב' פעמים בשנה מברכין עליו שהחיינו דהא נמי מזמן לזמן מקרי אבל דבר שאין זמן לגידולו כנון ירק' שרצן לעמוד כל ימו' השנה בקרקע ואימתי שירצה הוא תולשן אין מברכין עליהם שהחיינו שאינן באין מזמן לזמן שהם מצויין תדיר :

ז אין מברכין שהחיינו על הפירי עד שנגמר בישולו שזנה זמנו הקצוב והידוע אבל על הכוסר אין שייך לברך עליו שהחיינו שאין לו זמן קבוע :

ח הרואה את הכושי דהיינו שהוא שחור הרבה ואת הניחוי' דהיינו שהוא אדום הרב והלוקין דהיינו שהוא לבן הרבת והקפח דהיינו שבטנו גדול ומחודך עכו' נרא' קומתו מקופחת והננס שהוא קטן הרבה והדקונס דהיינו מי שהוא מלא יבלת ופתווי הראש דהיינו שכל שערותיו דבוקות זו בזו ואת הפיל ואת הקוף מברך באי אמה' משנה הבריות :

ט הרואה צאת החיגר ואת הסומא ומוכה שחין והבהקנין והוא מי שמנס' בנקודות דקות אם הוא ממעי אמו מבר' משנה הבריות שהרי כך נכרא ואם נשתנה אח' מברך דיון האמת שע'י עונשו כלו זה יא' שאין מברך על אילו אלא על מי שמצטער עליו אבל על גוי אין מצטער עליו ואין מברכין ונל' די' אילו לא קאי אלא על ברכת דיון האמת דאל' למה מברך על הפול והקוף א'נ' אפי' אברכ' משנה הבריות נמי קאי אבל לא קאי אלא על המנוי' מחיגר ואילך ולא על המנוי' עם על הבושי כו' עד פיל וקוף ומסע' הזה חלקן הפסור לשתי בכות ומסע' שכל המנוי' מחיגר ואילך אין שינוי' שינוי' כי ברייתם כשא' הבריו' אלא שהוממו והם עצמם מצטערי' על עצמן בכך כי מכאיבין אות' לפיכ' כל המצטער' נ' עליהם מברך משנה הבריו' על דרך מברכין על הרעה כו' שצריך לברך דיון האכת אלא הואיל וכן הם מבטן אמם אין צערם כ'כ' כמו אם נשתנו אח' ולכן חלוקיהם בברכ' לומ' משנה הבריות והיולכך אינן מברך אלא על מי שמצטער עליו ולא על גוי אבל אות' המנוי' מבושי ואיל' עד פיל וקוף הם נכראו כן למין בפני עצמו והם עצמ' אינ' מצטערי' על כך ואין זה מוס' בעיני' עצמן כרכבי' ונ' נכראו ואינו מכאי' להם והרא' אות' אינו מברך עליה' מחמת שהוא מצטער עליהם הואיל והם עצמם אינן מצטערי'ן אלא הוא מתמיה על בריה משונ' בזה אע'פ' שאינו מצטער לכך יש לו לברך על שינוי' ברייתו כמ' שהוא העניין בבריות טובות שיש לו בזה בין גוי לישראל כמ' שהוא העניין בבריות טובות שיש לו הנא' לתא' מבר' על הנאתו כד' הוא מבר' כאילו על חמירתו נל' יד' ג' 3 14 יא'

לא שאין מברכין על כל אילן אלא בפע' ראשונה שרואה אותם
שהשינוי עליו גדול מאוד וי"א שגם באילו מברך מלי' לל' וי'
הרואה אילנו טובות ובריות נאות אפי' נזי או בהמה מברך
ברוך אי אמה שכתפלו בעולמו גם באלו י"א שאין מברך
עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על
אחרים כיוצ' בהם א"כ יהיו נאים מהם וי"א מל' יום לל' יום ;

רבו ברכת הרואה פרחי אילנו ובו סעיף א' :

א היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח בפעם
ראשונ' שרואה אותם אומר בא"י אמה שלא חיס' בעולמו
בל' זכרא בו בריות טובות ואילנו טובות ליהנות בהם בני אדם
; ואם איתר מלברך עד שגדלו הפירות טוב לא יברך עוד
ברכ' זו שכבר הוקבע לכל פירי ופירי ברכתה ברכה בפני עצמו
בגזן שהחיינו על הראייה וברכת בורא פרי העין על האכילה ;

רבו ברכת הזיקים ובו ג' סעיפים :

א על התיקן קרוא כמין כוכב הורה כתן באור השמי' כמקו'
למקו' ונמשך אורו כשכט ועל רעדה הארץ ועל הברקים
ועל הרעמים והוא קול הברד שנשמע בארץ ועל רוחו' שנשבז
כזעף על כל את' מאילו אומר בא"י אמה עושה מעט בראשית
ואם ירצה יאמר ברוך אי אמה שבתו ונבורתו מלא עולם ;
ב וכל זמן שלא נתפרו העבים אחר אותה הברכ' דיו בברכ'
אחת ואפי' על כמה ברקים ורעמים אבל אם נתפרזו בין
ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לברך על כל אחד ואחד ;
ג היה יושב בבית הבכא ושמע קול רעם או ראה ברק אם
יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור יצא ואם לאו יצא ;

רבה ברכת ימים ונהרות הרים ונבעו ובו ג' סעיפים :

א על ימים ונהרות הרים ונבעות ומדברות אומר בא"י אמה
עושה מעשה בראשית וכאן אין שייך לברך שכתו ונבורתו
מלא עולם שאינם כמו זיקין ורוחות כו' דהתם נראים ונשמעו'
בכל העולם אבל ימים והרים כו' אינם אלא במקום אחד כל
אחד במקומו ועל הים הגדול הוא הים אוקיאנוס והוא שעובר'
כו לאי' ולמצרים אומר בא"י אמה עושה הים הגדול שמפני
גדלו שהוא הים שאמר עליו שלמה המלך ע"ה כל הנחלים
הולכים אל הים והים איננו מלא קובע לו ברכה לעצמו ;
ב ולא על כל הנהרות צריך לברך אלא על ארבע נהרות
המסוימות דמתיב בקרא כגון חדקל ופרת וכיוצא בהם
והוא שרואה אותם במקום שלא נשתנה מהלכם ע"י חפירות
בני אדם שהסביבו דרך סם ;
ג ולא על כל הרים ונבעות אדם מברך אלא דוקא על הרים
ונבעו שהם מסוימו' ומשני' וכיכר בהם גבורת הבור' ית' ;

רבט ברכת הקשת וחמה בתקופתה ובו ב' סעיפים :

א הרואה הקשת אומר בא"י אמה זוכר הכרי' נאמן בכריתו
וקיי' במאסרו ר"ל הברית שכרת ית' עם נח שלא להביא
עוד מבגל מים על הארץ' ואסור להסתכל בו ביותר מפני
שהוא דמות כבוד יי' דמתיב מראה הקשת דמות כבוד יי' וגומר
זה מסתכל בו הרבה הרי הוא כאילו לא חס על כבוד קונו בלום'
באלו היקל בכבודו ודווקא דרך הסתכלות והתבוננות בהכשתה
הרבה אסור שזה נראה כמחציף וכמיקל בכבוד מלכו ית' אבל
דרך ראייה בעלם שרואין בו מותר לכך מותר לראות בו בשעת
ברכה בראייה בעלמא ;
ב הרואה חמה בתקופת' והוא מל' ח שנה לל' ח שנה והתקופה

בתחלת ליל ד' כשרואה אותה ביום ד' כבקר מברך בא"י אמה
עושה מעשה בראשית שאז היא עומדת בנקודה שהיתה עומדת
בתחלה התלוותה ברקיע במעשה בראשית והוא בכמו ג' שעות
על היום שהוא וכן מברך ג' כשרואה לכנה בשחרתה וככבים
במשמרותם ומזלות בעתם דהיינו כשתחזור הלכנה בתחלת
מזל טלה בתחלת החדש ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרו'
וכן כשיחזור כל כוכב מה הנשאר' לתחלת מזל טלה ולא יהא
נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת שירא מזל טלה עולה
מקצת המזרח על כל אחת מאילו מברך עושה מעשה בראשית'
מפני שכן היו בתחלת יצירתם ותלייתן ברקיע כל את' במקומו
המיוחד לו וי"א בימות הנשמי' כשיהיו ג' ימים רצופים מעונני'
ולא נראים חמה ולכנה וככבים ובעת שיתראו אחר כך זהו
הנקרא חמה בתקופתה ולכנה כשהרתה וככבים במשמרותם
כו' ואז צריבין לברך ברכה זו גם כן ולא ראיתי נוהגין כן ;

רל דין קצת ברכות פרטיות ובו ג' סעיפים :

א המתפלל על מה שעב' כגון שנכנס לעיר ושמע קול צווחה
בעיר ואוס' יהי רצון מ'י או' א שלא יהא קול זה בתוך ביתי
או שהיתה אשה רמעות ואומר יהי רצון מלפניך יי' אלקינו
ואלקי אבותינו שתלך אשתו וזכר הרי זו תפל' שא' יתפלל
על מה שעבר וכבר עשוהו ודווקא אחר ארבעים חס לעבורה
אבל אך ארבעים יום יכולה הפלתו להועיל שעדיין לא נגמר
יצירת הולד עד מ' יום אלא לעולם יתפלל האדם על העתיד
לכא אולי יקבל האלקים תפלתו ויתן הודאה על מה שעב' כגון
הנכנס לכתב קודם שיכנס יאמר יר' מ'י אלקינו ואלקי אבותינו
שהכנסנו לכתב הזה בשלום נכנס בשלום יאמר מודה אני
לפניך יי' אלקינו וא' שהכנסתני לכתב הזה לשל' בקש לצאת
יאמר יר' מ'י או' שהוציאנו מכתב הזה לשל' יצא בשלום אומר
מוד' אני לפניך יי' או' שהוצאתני מן הכתב הזה לשלום וכש'
שהוצאתני לשלום כן תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני
מכף כל אויב ואורב בדרך כו' וכל תפלת הדרך כאשר כתבתי
לעיל סי' קי' בכל הלכותיו ודיניו ;

ב הנכנס למוד את גורנו אומר יר' מ'י או' שתשר' ברכה
בכרי הזה התחיל למוד אומר ברוך השלח ברכ' בכרי הזה
ויאמר אותה בלא הזכר' שם ומלכות שאין כאן ברכה מבוררת ;
אבל אם מדד ובירך אחר כך הרי זו תפלת שוא שאין הברכה
מצויה בדבר המדוד כו' אלא בדבר הסמוי מעין שנא' שלח יי'
הברכה באסמך דבר הסמוי משמע ;

ג הנכנס למרחץ יאמר יהי רצון כ'י או' שתבנסני לשלום
ותוציאני לשלום ותצילני מן האור הזה וכיוצ' בו לעתיד
לכא' יצא לשלום יאמר מודה אני לפניך יי' או' שהצלתני מן
האור הזה ; הנכנס להקזי' דם אומר יר' מ'י או' שיהא עסק זה
לי לרפואה כי רופא חנם אתה' ולאחר שהקזי' יאמר בא"י
אמה רופא חולים' לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מצ'
דעביד רחמנא לטובה עביד ;

רלא שכל בוונותיו יהיו לש' ש' ובו סעיף א' :

א נתזור לסדר היום' אחר שגמר סעודתו יחזיר ללמוד
ואם אי אפשר לו בלמוד בלא שינת הצהרים יישן
ובלבד שלא יאריך בה דביבה שאסור לישן ביום יותר משנית
הסוס שהוא שיתין נשמי כדי שלא יתבטל מעבודת הש' ואף
כזה המעט לא תהא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו
לעבודת הש' ואין נוהגין לומר כשניעור משנתו אלקי נשמת
כו' כיון שאינו ישן הרבה אין נשמה יוצאת מגופו' וגם ויהי
נועם אין נוהגין לומר קודם שישן ביום משע' זה שאין צריך
שמירה הרבה' ולא בשניה לבד אמרו שתהא כוונתו להחזיק
גופו לעבודת השם ית' ולא להנאת גופו' אלא בכל מה שיהנה
אדם מן הע' לא יביון להנאתו אלא לעבוד בוראו ית' כתי'
בכל

בכל דרכיך רעהו ואחזל וכל מעשיך יהיו לשם שמים ר'ל אפי' דברים שהם של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיב והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם לעבודתו / אכילה ושתיה כיצד אין צ'ל שלא יאכל ולא ישתה דברים האסורים אלא אף כי אבל ושתה דברים המתירים והיה רעב וצמא אם להנאת גופו אוכל ושתה אין זה משוכב אלא כנהניין להשלי' צרכי גופו ויאכל כדי היותו כדי לעבוד אחר כך את בוראו / הישיבה והקימה וההליכה כיצד אין צ'ל שלא ישב במושב לצים ושלא לעמוד בדרך חטאים ושלא לילך בעצת רשעים אלא אפי' לישב בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת המיטים אם עשה להנאת עצמו להשלים חפצו ותאותו אינו משוכב אלא עשה לשם שמים שכיבה כיצד אין צריך לומר בזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות אם מתגרה בשינה לענג עצמו שאין ראוי לעשות כן אלא אפי' בזמן שהוא יגיע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להנאת גופו אין זה משוכב אלא כנהניין להשלים צרכי גופו שיכול אחר כך לעבוד בוראו ויתן שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות ושלא חסרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה / תשמיש כיצד אצל שלא יעבור עבירה אלא אפי' בעונה האמורה בתורה אם עשה להנאת גופו ולהשלים תאוותו הרי זה מגונה ואפילו אם מכויז כדי שיהיו לו בנים שישימשו אותו וימלאו מקומו אין זה משוכב אלא יהכויז שיהיו לו בנים לעבוד בוראו או שיהכויז לקיים מצות עונה האמורה בתורה כאדם הפרע חובו / שיחה כיצד אין צ'ל לספר לשון הרע ונבלות פה אלא אפי' לספר בדברי חכמה צריך שתהיה כוונתו לעבודת הבורא או לרברר המביא לעבודתו כללו של דבר חייב אדם לשום עיניו ולבנו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו וכשרואה דבר שיביא לעבודת הכורא ית' יעשנו ואם לאו לא יעשנו ומי שמדו' הללו מצויות בו נמצא עובר את בוראו כל ימיו אפילו בשעת שבתו וקיסו והליכתו ובשעת משאו ומתנו ואפי' באכילתו ושתיתו ואפי' בתקשיתו ובכל צרכיו ועל הדרך הזה זקף רבינו הקדוש עטר אצבעותיו למעלה בשעת מיתתו ואמר גלוי וידוע לפניך שלא נהנתי מהם אלא לש' / ואם ישן שינת ארעי מיוש' על אצילוי' אינו צריך לברך ברכת התור' כשיחזור ללמוד אבל אם ישן עלמסתו הוא קבע וצריך לברך ויא' שאינו צריך לברך (ועל' סימן מ' סעיף י' ו'ט') ואם השכיב עצמו על מנתו לישן ולא יכול לישן לא היה הפסק ואין צריך לברך :

הלכות תפלת מנחה

רל"ב דברים האסורים לעשות בשעת מנחה ובג' סעיפים :

א' וכשיגיע זמן תפלת מנחה יתפלל ומאוד מאוד צריך לזיזה' בה שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ע'כ וזהו אדם מאד לכוי' זמנה ותפלת השחר זמנה ידוע שהיא בכקר בקומו ממסתיו מיד קודם שהוא טרוד בעסקיו / וכן של ערב בלילה זמנה ידוע כבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו אבל מנחה שהיא באמצע היום צעוד שהוא טרוד בעסקיו צריך לשום אותה אלא לבו ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה ואם עשה כן שכרו הרבה מאוד ועל כן מגעו חכמים לכל אדם לעשות מלאכות קבועות סמוך למנחה כדי שלא יטרד במלאכתו ויעבור זמן מנחה ולא יתפלל / זמן מנחה אע"פ שהי' מתחלת מן התורה משש שעות ומחצה כמו שיתבא' בע' בס' שאחר זה מ' לא אמרינן בזה דרזין 'מקדימין למצוה ואין נוהגין להקרי' להתפלל מתחלת זה הזמן ואדרבה אפילו להתחלה ממתנינן ומאחרין עד סמוך לערב

משום רק'ל מאן דמצלי מזמן מנחה קטנה ולמש' עדיף טפי ואסמכוה אקר' דסתי' על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא סמוך לעת מצאו של יום והוא זמן מנחה קטנה וטעמ' משום דכבר ידעת ותפלות כנגד תמיד' הקטנס ותפלת מנחה כנגד תמיד' של בין הערבים חסן התחלת תמיד' של בין הערבים מן התורה היה משש שעות ומחצה והוא נקרא מנחה גדולה שאז אם הי' רוצין היו מתחילין להתעסק בו בשחיתתו והפשטתו וכל צרכו ונמשך עד הערב ואח' בכמו תשע שעות ומחצה היתה הולכת האיברי' למזבח והוא עיקר הקרבתו וזמן קבילו לפניו י' והוא הנקרא זמן מנחה קטנה כמו שיתבאר בע' לפיכ' אנו ממשכינן תפלתנו אפי' להתחלה עד סמוך לאחור זמן כדי שתתקבל תפלתנו יותר כמו בשעה הקרבת הקרבן ולא נאמר בזה דרזין מקדימין בו להתפלל מתחלת שש שעות ומחצה לפיכך ק'ל כל מה שאסרו ח'ל לעשות סמוך למנחה לא אמרו אלא סמוך למנחה קטנה אבל סמוך למנחה גדולה אין צורך בכלום ואפילו בסעודה גדולה כגון סעוד' נשואין או מילה מתחילין סמוך למנחה גדולה ואין חוששין :

ב' ועל כן סמוך למנחה קטנה שהוא כחל' שעה עשירית שהוא בכמו חצי שעה קודם זמן מנחה קטנה אז ל לא ישוב אדם לפני הספר לחספר עד שיתפלל ולא יכנס לברחין ולא לבורסקי ולא לריץ ולא לאבוי' אפי' סעוד' קטנה ואם החיל אין מפסיקין אם יש לו שהות להתפלל אחר שיגמ' סעודתו ומלאכתו : (ועל' סימן פ'ט סעיף ס') מאימתי היו התחלת הספרות' משיניח סודר של ספרי' על ברכיו והתחלת מרחין משיסיר לבוש' העליון והתחלת בורסקי משוקטור בנד בין כתפיו בדרך עושה מלאכה והתחלת די' אם לא היו עוסקין בו כבר משיתעטפו הדיינין פי' שהיה דרך הדיינין להתעסק משום ששכינה קורה עמהן ולדין משישבו הדיינין אדעהא לרין ואם היו עוסקין בו כבר ואחר שדנו די' הראשון בא לפניהם די' אחר משיתחילו הבעלי דינין למען בכל די' ודין זהו התחלת הדין / והתחלת אכילה משרחץ ידיו / ויש מקדין עו' במקו' שיש קהל קבוע ויש להם שמש שקור' לב' המתחילין בסעודה קטנה אפי' סמוך למנחה קטנה כי סומכין על שיקרא השמש לב' הוא יפסיק וילך מהו יש להחמיר שלא להרהיל בסעודה גדולה אפי' סמוך למנחה גדולה עד שיתפלל מקודם שמא ימשך עד שיעבור אפילו מנחה קטנה דטרך ולא יתפלל ואפילו אם החיל קודם לכן והגיע זמן מנחה קטנה יקום ויתפלל שלא תרחקנו חטעה ולא יתפלל :

ג' והא דאסור לאכול סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה היינו בשקובע לסעוד' אבל לשעום הוינו אכילה פרוה מותר' וה' לאכול פת בכביצ' בדרך שאדם אוכל בלא קבע ג' מות'

רל"ג זמן תפלת מנחה וכו' ב' סעיפים :

א' ככריעת ותפלה מנחה כנגד תמיד' של בין הערבים הקניה וזמן תמיד' של בין הערבים הוא התחלתו משש שעות ומחצה ואליך הדיינין חצי שעה אחר חצי היום דשש שעות שאמרו בכל מקום ל' שעות ומגית' הדיינין לפי הח' לפעמים ארוכות ולפעמים קצרות שלעולם חלקו היום ל'ב שעות בין יום ארוך בין יום קצר / וכיום ארוך הוי' ל'ב שעות ארוכות וכיום קצר י'ב שעות קצרות וכל' שר' ל'ב שעות מעת זריחת השמש עד עת השקיעה שכן דא' משמעות כל ספרי התכונה ולפי זה יתורצו הרבה קושיות וספקו' שנפלו בפוסקים בזמן תפלה זו ותפלת ערבית לפי מנהגינו / לפיכך בכל יום בסוף ו' שעות אחר זריחת השמש שלו החמ' היא בחצי השמש והוא חצי יום וחצי שעה אח' יגשו צללי ערב ונוטה החמה למערב ואותו העת הוא מתחלת בין הערבים שנתג'בו התורה זמן להקרב' תמיד' של בין הערבים כדכתיב ביה בין הערבים :

שפסף אין צריך לברך עני' ואם אין לו מים מוזמנין יכול להתפלל בלא גי' ולא יעבור זמן תפלה מ'ם ינקת ידיו בצחור או בעפר או במידי דמנקי :

דלד' הרוצה להתפלל שתיהם גדולה וקטנה וכו' ב' סעיפים :

א דין שכח ולא התפלל מנח' בזמנה כתבתי לעיל סימן ק"ח הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה אחת בתורת חובה והאח' בתור' נדבה אין ראוי להתפלל נדבה אלא הגדולה מפני שהגדולה אינה אלא כנגד קרבן בין הערבים שהקריבו בע"פ שחל להיות בע"ש וזה לא היה תדיר בכל יו' לפיכך אותה תפלה שהיא כנגדו יתפלל בתורת רשות ונדבה אבל מנחת קטנה שהי' תדיר' כנגד קרבן בין הערבים של כל יום יתפלל בתורת חובה מיהו אם והתפלל בגדולה בתור' חובה לא יתפלל הקטנה כשאם רשות ונדבה שאם יתפלל גם אות' לחובה ה"ל ככל תוסף שמקריב שני תמיד הערבים ביום אחד אבל מוגב ונכון הוא שלא יתפלל שום אדם שום תפלה בתורת תפלת נדבה אלא אם כן מכיר בעצמו שהוא זהיר וחריז ואמיד ברעונו לכיין בתפלתו מראש ועד סוף בלא היסח דעת אבל אם אינו מכוון בהיפה קרינן ביה לל רוב זבחיכם יאמר יי' והלואי שיוכל לכיין בשלטה תפלות שתקנו חכמים :

ב סדר תפלת המנחה בציבור אימרי אשרי והוא אחד מן הג' אשרי שאמר ר"א כל האומ' תהלה לרוח בכל יום ג' פעמי' מובטח לו שהוא כן הע"ה ביש לומר ג' בסופו פסוק ואנחנו נברך יהונו' כמו שכתבתי טעמא לעיל כסימן ג' ואחר כך אומרים חצי קריש על פסוקי אשרי ולפיכך לא יתחילו לומר אשרי בכ"ה במנחה עד שיהיו עשרה כדי שיאמרו עליו הקדיש ויש שכתבו שנוהגין לומר גם פר' התמיד קודם אשרי של מנחה משום תמיד' של בין הערבים ומנהג יפה הוא ואח"כ מתפללין תפלת י"ח ומחזירי ש"ץ התפלה כמו שעושיין בשחרית ונפליין על פניהם ואח"כ אומרים ענחנו לא נדע כן מן השעשע שכתבתי למעלה ואומרים קדיש שלם וגם היחיד אומר ככוד הזה אלא שאין אומר הקדישים שאין דבר שבקדושה פחות מ' . אם שכח ולא התפלל מנחה דהוי דינא שמתפלל ערבית שתים יאמר ג' אשרי קודם התפלה שהוא לתשלומין על תפלת המנח' כדי שיהא בזה היכר שהתפלה זו היא לתשלול' תפלת המנחה אבל אין שייך לומר גם אשרי תשלומין שאין שייך תשלומין לאשרי שכבר כלה היום ובטל אחת מאשרי של ג' פעמים שאז' לומר בכל יום ומעוות לא יוכל לתקן הוא שאינו חזמה לתפלה שהיא במקום הקרבן ולקרבן יש תשלומין מן התורה אלא שאין אומר תחנון ואנחנו כולו שאין נופלין כלילה כמו שנתבאר סימן קלא :

דלה הלכות קשות ותפלה של ערבית וכו' סעיפים :

א ובשינוע הלילה הוא עיקר החלת זמן תפלת ערבית אלא שאין נוהגין כן בדכתיב לעיל תפלת ערבית רשות ואינ' חובה שלא נחקקה אלא כנגד אוברים ופדרים של תמיד של בין הערבי' שלא נתעכלו ביזם שהקרבין והולכין כל הלילה מיהו אע"ג שאינה חובה מ'ם מצוה איכא ואין לבטלה אם לא מפני צורך שעה כגון מפני שצוה עוברת וי"א דראידנא קבעוה ג' חובה ואין לבטלה כלל צריך להקדיק'ש של ערבית קוד' תפלת ערבית כדי להסמיך נאולה לתפלה שהוא מצו' גדולה ומוד' גדו' יש בה כמו שכתבתי למעלה סימן ס' ומאימתי זמן ק"ש של ערבית מאע' יציא' הבוכבי' שהוא זמן שכיבה דבתי' ובשבב' ונ' וזקא

וכן נהגו הכהנים בערב פסח שחל להיות בע"ש שהקרימו לשחוט בתמיד מיד בתחלת זמנו שמתנה לו התורה כדי שיהיו יכולין אחר כך להתעסק גם בן בקרבן הפסח קודם שיבנו השבת רצויות הפסח אינו דוחה שבת :

אבל בשאר כל ימנת השנה לא התחילו להקריבו עד חשעה שעות ומחצה אחר זריחת השמש לפיכך ק"ל ג' בתפלת מנחה שעיקר מצותה היא מתחלת תשע שעות ומחצה כהקרבת התמיד שבכל יום והיא הנקרא' מנחה קטנה מ'ם מי שהתפלל אותה משש שעות ומחצה ולמעלה יצא והיא הנקראת מנחה גדולה שהיא התחלת הזמן שנתנה לו התורה ובהקדיב' תמיד שבקרב פסח שחל להיות בע"ש ומומ' נמשך עד הלילה לריבון זל' יהודה עד פלג המנח' דהיינו כשתחלו' התחלת זמן של מנחה קטנה עד שקיעת השמש שחוא ב' שעות ומחצה לחצי שהוצא שעה ורביעי והוא עד סוף שעה י' אחר רביעי מעת הזריחה דהיינו שעה ורביעי קודם השקיעה וכל אחד אדל לשעמי' דאית ליה שכז' הוא סוף זמן הקרבת התמיד ושעמא עיין בפר' תמיד נשחט ולא איפסק פנ' הילכתא כהד מנייהו ואסיקנא דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד והוא שיעשה לעולם כהד מנייהו שאם עשה פעם אח' כרבנן ומתפלל מנח' עד הלילה שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנח' ולמעלה דלדידיה עדיין יום הוא ואם עושה כר' יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנח' ולמעלה צריך לזוהר שלא להתפלל מנח' באותה שעה דלדידי' לילה היא לפיכך עבשיה שנהגו כמה פעמים להתפלל תפלה המנח' עד הלילה לא היה לנו להתפלל תפלת ערבית קודם שקיעת החמה וכן איפכא כינן שמתפללין כמה פעמי' ערבית ביום מפלג המנח' ולמעלה לא היה לנו להתפלל מנחה בשם פעם אחר פלג המנחה אלא כיון דקל דכריעבד יצא בשניהם בין מנחה בין בערבית אחר פלג המנחה אע"ג דהוה תרי קוליי דסאתן אהדי ה"ה נמי בטעת הדחק יוצאין לבתחילה ולדידין כשע' הדחק חשבינן לן מפני שאי איפשר לנו לכיין הזמן בשוה לקרות ככל פעם לבה באופן שיחפלו מנחה ומעריב ביהר באסיפה אחת ותהיה כל תפילה בזמנה אלא או יקדימו לפעמים או יאחרו ולצאת בין תפלה לתפלה ולחזור ולהתאס' הקהל ג' א' אפ"ש שיבואו לדי' כישול התפל' ואין לך שעת הדחק גדול מזה לכך מתפללין לעולם שתי התפלות יחד באסיפה אחת אע"ג דלפעמים מקרימין ולפ' מי' מאחרין וסותרן אהדי אבל מה שלפעמים מקרימין להתפלל אפי' תפלת ערבית בעוד היום גדול יותר משעת ורביעי קודם השקיע' רובה אין יוצאין לכ"ע אין שום טעם נכון לאותו מנהג ואם לפעמים השעה דחוק' שהוא סמוך לערב מאד ועדיין לא התפללו מנחה נוהגין שמתחיל החזן התפלה בקול רם והקהל אוברים עמו בלחש התפלה מלה במלה וענית קדישה אחריו ואח"כ גומרין הקהל התפלה בלחש והחזן בקול רם והתנוקות עונין אחריו אמרן אבל הקהל אין יוצאין כמה שישמעו מן החזן התפלה מלה במלה והם יענו אחריו אמרן דלא ניהקנו התפיל' אלא שיתפלל כל אחד בפיו בעצמו בלחש ואין החזן מוציא אלא עמי' תארומי שאינו בקי או כרי שאמרו הקדוש בעשר' :

ב לכתחילה טוב לזוהר ליסול ידיו קוד' שיחפלו אע"פ שאינו יודע להם שום ליכלוך ואפילו עומד עכשיו פלימוודו שודאי נזה' בליכלוך ידיו אפ"ה יסול ידיו לתפלה משום נקיית :

אבל לא יברך עני' שאינו חובה ואפילו עשה צרכיו וקנה או

בבוקר שיצאו ג' ככבים קטנים דככב אחד יום שנים ספק
עליו ודאי לילה ואם הוא יום המעונן ימהין עד שיצ' הספק
פ'רג ואם קראה קודם לכן חוזר וקורא אותה בלא ברכה ואם
הציבור מקרימין לקרות ק'ש ולהתפלל מבע' מהוך הדחק
שכתבתי למעלה משום טורח ציבור כסימך ר'ג יקרא הוא ג'כ
עמם ק'ש וברכותיה היתפלל עמהם ואח' כ' כשיגיע זמן ק'ש
יקרא אותה בלא ברכות כדי לצאת ידי חובת ק'ש בזמנה זכרנו
אינן מעכבות ודווקא ק'ש אבל תפלה לא יחזור להתפלל פעם
שנית אף על פי שהציבור מקרימין הרבה לפני הלילה דמחוי
כיוצא אב' הוא רגיל גם בשאר פרישות וחסידות וכמו
שכתבתי למעלה דמאד מאד צריך להיות זהיר ואמיד בדעתו
לכוין בתפלתו הרוצה להתפלל יותר משלשה תפלות שתקנו
חכמים בכל יום אבל ק'ש אע"פ שקורא אותה לחובה פעם
שנית כיון שקורא אותה בלא ברכות לא מחוי כיוצא דמחוי

קקורא בתורה :

ב כשם שאסרו חז"ל לעשות דברים המביאים לידי פשיע'
סמוך למנחה בכמה חצי שעה קוד' שיחפול תפלה מנחה
כמו שכתבתי למעלה כן אסרו ג' להתחיל כל אותן הדברים
הנאמרים למעלה גבי תפלה מנחה מפני שמביאין לידי פשיע'
נמניעת התפלה ואסרו להתחיל בסעודה בכמו חצי שעה סמוך
לזמן ק'ש של ערבית כדי שלא ימשך בסעודתו ויבא לידי
שברות או יתיגע במלאכתו וישן ולא יקרא ק'ש ואל' שנטל
דיו אם אין שרות להתפלל מפסיק וכ'ש שלא יאכר אישן
מעט ואחד כך אקרא ק'ש שמא ישתקע כשינה ולא יקרא
והחמירו עוד בק'ש מכתפלה דכתפלה אמרו אם התחיל אין
צריך להפסיק אם יש לו שרות להתפלל אחר שנמור סעודתו
ובק'ש אפילו התחיל צריך להפסיק אפילו יש לו עוד שרות
להתפלל אחר שיגמ' סעודתו כי מפני שהיא ראויית לחמירו
בה יותר מכתפלה שהיא דרבנן לפיכך אם התחיל לאכול אחר
שהגיע זמן ק'ש מפסיק בשביל ק'ש וקורא אותה בלא ברכות
וגו' סעודתו ואח' חוזר וקורא אותה בברכותיה ומתפלל ואע"ג
שכבר קרא ק'ש ויצא ית' בק'ש מ'פ' יכול אח' לחזור ולומר
אותה בברכותיה דברכות ק'ש אינן ברכה על ק'ש נמשך כשאר
ברכות כגון ברכת התורה וברכות המצות דא"כ היה לנו לברך
לקרות את שמע כמו שאמרו לעס' בדברי תורה או להעשף
בציצית ולהניח חפילין וכה"ג אלא אלו הברכות הן שניתקנו
בפני עצמן לאומרים בכל יום שהם כמו שאר ברכות שמברכין
מטעם ברוך וי' יום יום בכל יום תן לו מעין ברכותיו אלא
שתקנו לאומרים לפני ק'ש ולאחריו דשייכי לה קצת לפ' כך
הואיל ומחמת הברכות לא היה צריך להפסיק שהם דרבנן כמו
התפלה הר' עדיין חייב לומר אותה כמו התפלה והואיל ועודנו
חייב לומר אותה יכול גם כן לחזור לקרות ק'ש בתוכן כמנהגו
בכל פעם אע"פ שכבר קרא אותה לא נרע מקורא בתור' לפיכך
יכול לומר הכל כסדרן ותיקונן ויסמוך נאולה לתפלה כדרכו :
ג ומשך זמן ק'ש של ערבית מן התורה הוא מזמן שכיבה עד
זמן קימה שכולו גקרא בשבך והיינו התחלת הלילה שרא
צאת הככבים עד שתגין החמה בבקר אבל חשו חכמים הואיל
חמנה ארוך כ'כ לא מרתח ואח' לידי פשיעה לפיכך אזל זמנה
עד הצות לילה כדי להרחיק האדם מן העבירה מיהו להתחלה
מצוה מן המבחר צריך האדם לקרותה מיד בצאת הככבים
דריוון מקרימין לפניה :

ד משמחת מצותה עד הצות לילה מ'ס' אם עבר ואח'ר
וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא אבל אם איתר
עד אחר שעלה עמוד השחר בלא אונס אלא על ידי טכתה לא
דאמרו תול' דטכתה כמו פשיעה הוא מעווה לא יוכל לתקן
הוא אפי' קרא אז לא יצא ית' ואם נאנס בנזן שהיה טבור או
חולה וכיוצא בהם פחמת אונס ולא קרא עד שעלה עמוד
השחר יכול לקרות עוד עד הג' החמה ויוצא ידי חובתו מיהו

הקורא אחר עלות השחר לא יאמר כל ברכת השקיבנו דכיון
שעלה עמוד השחר לא שייך לומר השקיבנו שאין דרך בני
אדם להשקיב עצמן באותו פעם מ'ס' הואיל ועדיין קב' אדם
שוכבין וישנים על מטתם זמן שכיבה מקרי לעניין לקרית
דובשכבך כתיב והרי הם טוכבים אלא יאמר השתי ברכת
שלפניה מעריב ערבי ואוהב עמו ישראל וברכה אחת לאתרה
אמת ואמנה בו עד השקיבנו והשקיבנו לא יאמר כלל :

רל ברכות ק'ש של ערבית וכו' סעיפים :

א בק'ש של ערבית מברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה
ע"ש שבג' ביום הלחיד ד' בערב ונ' בבקר כי מפני
שערבית קודמת לשחרית דהא הלילה הולכת אחר היום שיבא
לקחו הרוכ בתחלה ואזל כל המקיים שבע ביום הלחיד כאלו
קיים והגיה בו יומם ולילה וראשונה אשר דברו מעריב
ערבים כו' תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד בא' המעריב ערבים
ואע"ג דתמיד ימלוך עלינו לעולם ועד אינו מעין חתימה קמ"ש
ה"פ אנו מתפללין יי' ימלוך עלינו לעולם ועד ויקיים בנו פסוק
והיה לעת ערב יהיה אור ויאיר לנו ויהאך לשנאנו בא' כו'
והוי קצת מעין חתימה סמוך לחתימה שנייה אהבת עולם
ואינה פותח בברוך דהוי סמוכה לחברתה שלישי והיא אחר
ק'ש היא אמת ואמנה והיא גם כן אינה פותחת בברוך דנזן
סמוכה לחברתה דק'ש לא דהי הפסק וחזות' בא' נאל ישראל
בלשון עבר ולא נאול שנתקנת על הנאולה שעברה :

ב רביעית השקיבנו וחזות' בא' שצמר עמו ישראל לעד
מפני שלילה צריכה שימיר מן המדקין ואע"ג דק'ש רב
בלילה צריכין לסמוך נאולה לתפלה השקיבנו לא חוי הפסק
דכל ברכת השקיבנו הוי מעין הנאולה שבשעבר הש' לנגוף
את מצרים הוי מפתחים ומפליים לשי' שיקיים דבמי שלא
יתן המשיחית לבא אל כתיחה לנגוף וכנגד אותה תפי התקנו
לומר השקיבנו הייכך הוי מעין הנאולה ולא חוי הפסקה ומה
מנוהגין להפסיק ב' חפסוקים זיראו עינינו וקדיש לפי שבמי'
הראשונים היו בתי כנסיות שהם בשרות והוי יראי להתאחר
שם עד זמן תפלת ערבית ומשם דק'ל תפלת ערבית רשות
הקילו ותקנו לומר פסוקים אילו שיש בהם ית' אזכרות כנגד
ית' ברכות שיש בתפלת ערבית ומברכין אחריהם כהפ' יראו
עינינו ונפטרין בקריש : זערה שחזרו להתפלל ערבית בבתי
כנסיות וקבעוה לחובה לא

הנה
ג נחבטל מנהג הראשון והעבר'
מכני סהכל כחפלה אריכות'
זה נהגין לעבור כשאומרים
הפסוקים של ברוך יי' לעולם
או' כו' עד סוף התפלה מפני
שהם גמ' התפלה וגם אין
להפסיק ולדבר בהם כמו
בתפלה :

ד ומה שמברין הש"ך בין קדיש לתפל ערבי ואומר רח' או יעלה
ויבא אין מוחין בידו שאין זה הפסק כיון שהוא צריך תפלה :
ה מצא ציבור שקראו ק'ש וחצוים לעמוד לתפלה מושב
שיחפול עמם ויקרא ק'ש עם ברכותיה אח' אף על
שאינו מסמך בזה הנאולה לתפלה חפילה עם הציבור עדיפ'
משממך נאולה לתפלה ולתפלל לבדו והתפלה עם הציבור
רצויה נמקובלת : ואע"ג דבתפלה שחרית לא אמרינן דכי
בתפלת ערבית דמדינא רשות הוא אע"ג שעכשו קבעוה חובה
לא חיישנן לסבבן נאולה כולו היא בשידוק' כד' סעה ולא
התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים הראשונה של שחרית
והשנייה של תשלומין ערבית :

ז אין אנו נוהגין לומר אמן על ברכת עצמו אחר שומר עמו
ישראל

ישראל לעד אע"פ שזא סוף ברכות ועל סיפן רט"ו :

רל"ז סדר תפלת ערבית ובו סעיף אחד :

א סדר תפלת ערבית אומר והוא רחום חתקנו לאומרו לפי שבשחר' ומנחה יש חמידין שמכפרין אבל ערבית שאין חמיד לכפר תקנו לומר והוא רחום וכפר עון וגו' ויא' לפי שנהגו ללקות ערבית לאחר שחטא כל היום ובמלקות מהכפר להם לכך נהגו לומר אחר המלקות והוא רחום וכפר עון וגו' כלומר אחרי שלקינו וכפר לנו וגם בשעת מלקותן עצמו היו נוהגין לאומרו ג' פעמים מפני שיש בו יג' תיבות וג' פעמים יג' הם ט' כלמניין המלקות . מכל אילו הטעמים נוהגין לאומרו ואע"פ שעכשיו אין נוהגין ללקות מ' אומרים אוהו ואחר כך אומר הש"ץ ברכו ועונין הקהל ברוך יי' המבורך לעולם ועד וקורין ק"ש וברכותיה ויראן עינינו וקדיש ומתפללין הציבור כלחש ואין הש"ץ מחזיר התפלה מפני דמדינא אינה חובה אלא רשות אין צריכין להוציא שאינן בקיאים שפשוטים הם הם לא קבלוה לחובה . שררי לא אמרו מעולם ואומרים קדיש ואין אומרים תלנה בערבית ויש בו סוד ואומרים עלינו לשבח וקדיש יתום ונפטרים לבהיהם :

רל"ח לקבוע עתים לתורה בלילה ובו סעי' וענין לימוד הלילה יותר ויותר מבש"ל יום בני הזוהר כמ"ש שאלו אין רינה של תורה אלא בלילה / שנאמר קושי רוני בלילה ואחול לא איברי ליליא אלא לנירסא ואמר עור כל בית שנשמעין בו דת בלילה אינו חרב שג' ולא אמר איה אלקי עושי נותן זמירות בלילה פי' לא הוצרך לומר איה אלקים עושי והרני חרב מי שנותן זמירות של תורה בלילה ולהכי נקט לילה שהקול נשמע מרחוק :

ב הילכתך בית ששעו הלילה נוחין ורצויין ללמוד המבטלין עזשו מרובכ כ"ט שאם יארע לאדם מקרה שלא השלי' חוקו בלימוד היום שישלמנו מיד ב' בלילה ולא ידחתו כלל ;

רל"ט דין ק"ש עלממתו ובו סעיפים :

א וכשרצה לישן יקרא פרשה ראשונה של ק"ש מפני שי"ש בה בשבך ובקומיך כלום בעת שישב יקראנה ומטעם זה נוהגין קצת לקרות פרש' שמע ופרש' והיה אם שמעו שי"ש בה ג' ובשכבך ובקומיך ואומ' תחלה באי' אמ' הספיל חבלי שינה על עיני וכו' ואומר וישב בסתר עליון ואח"כ יי' מה רבו צרי עד ליי' הישועה ואומר ברוך יי' ביום ברוך יי' בלילה ברוך יי' בשבכנו ברוך יי' בקומנו ואמר יי' אל הששן ינער יי' כך השמן ינער יי' כך הכוחר בירושלים הלא זה אור מוצל מאש יי' שומרך יי' צילך עליך ימינך יי' יסמך מכל רע ישמור את נפשך יי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם בידך אפקיד רוחי פדית אותי יי' אל אמת יברכך יי' וישמרך יאר יי' פניו אליך ויחונך יאר יי' פניו אליך וישם לך שלום ואומר השכיבנו עד סמוך לחתים אבל לא יחתום שאין זו ברכה שנתקנה לעכשו והיו לה ברכה לבטלה ומטעם זה ג' לא יברך מקודם שיקרא ק"ש והמברך היו כרבה לבטלה שאין אומרי' כל זה אלא להגן עליו בלילה אע"פ שאין מתרפא' מ' ד' להגן שאני ויקרא כל זה סמוך כשרוצה לשכב ולא יאכל ולא ישתה ולא ידבר אחריהם אלא ישכב מיד וישן שנאמר אמרו כלבככם על ששכבכם ודומו סלה כלום מיד לאמירתך שישכב וירמה ואם קרא ולא יוכל לישן מיד יחזור ויקרא אפי' כמה פעמים זה אחר זה ואפי' כשהוא טובב במשה עד שישתקע בשינה כרי ששהא קראתו סמוך לשינתו :

ב וכשיפשוט חלוקו לא יתפכנו המטה למעלה שא"כ נמצ' נופו ערום אלא יפשמנו דרך ראשו וכמה עצמו בסדינו מחות ויכנס במשתו כמו שהיה סתפאר ובי יבני מעולם לא ראו קווחת ביתו שפת חלוקי :

רמ"א איך יתנהג אדם בתשמיש מטתו ובו י"ז סעיפים :

א אף על פי שי"ש עם אשתו והא אדם צנוע במסתו דכתיב הצנע לכת עם אליך כלום אפי' במסתרים ואפי' בחדרי חדרים במקום שאין אצריך שום אדם שרואה אותך רק אלקיך אשר לפניו ית' חשכה כאורה היו צנוע בהצנע לכת לפיכך לא יקרא אדם רגיל ביותר עם אשתו לפי שי"ש בו קלות ראש מאד אלא בעונה האמרה בתורה דהיינו כל אדם לפי מה שהוא כפרנסתו וחיותו יתנהג ג' עם אשתו שלא צותו התורה בפר' ורביה אלא כפי יכולת האדם וכן בכל המצות כתיב וחי בהן לפי חיותו ולא שימית עצמו בהן לפיכך שיערו חז"ל הנהגת העונה לכל אדם לפי יכולתו וכחו והוא שאמר ז"ל השילין שפרנסתן מצוייה להם ואין פורעין מס עונתן בכל יום הפועלי' העושים מלאכה בעיר אחרת וכאין ולנין בכל לילה בבתיהם פעם אחת בשבוע שהליכתן מעיר לעיר מחלשתן וחשכתן לישטם בכל יום ודי לו לפי כחו פעם אחת בשבוע . ואם עושים מלאכה בעיר פעמים בשבוע . וההמרים שנים הם הולכין מעיר לעיר פעם אחת בשבוע . והגמלים שהולכין למרחוק יותר אחת לל' יום . הספנים שהולכין למרחוק הרבה אחת לט"ה חדשים . ועונת ח"ח אחול למילי שבת לליל שבת מפני שבכל ימות השבוע חייבים להנות בדת יומם ולילה כדכתיב והנית בה יום ולילה וכליל שבת היא ליל התענוג והתשמיש הוא מתענוגי שבת ואסמכוה אקרא דכתי' כה אמר יי' לסריסים אשר ישמרו שבתותי וגומר הם ח"ח המסרסים עצמם מע"ש לע"ש וכו' וגם יש בו סוד . וחייב כל אדם לפקוד את אשתו בליל שבילתה מפני שאו היא סתאוו אליו יותר מה' כשחוי' מניקה והוא מכיר בה שהיא מתאו' אליו ומסדלתו ומראה אותו ומקטט' עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה חייב לפקדה וכן בשיצא לדרך היא משתוקקת אליו וחייב לפקדה קודם שיצא ודווקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה לא ואף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להגאטו אלא כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו בפריה רובי' שהיו לו בנים עוסקים בהרה ומקיימין מצות בישראל וכן אם מתכוין לתקון הולד ג' הוא מצוה כגון מ' חדשים הראשנים ואליך שבג' חדשים הראשונים התשמיש קשה לאשה ולולד ואמצעי' קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ולולד . שמתוך כך יצא מלובן ומזוהר וגם זו הכוונה נמשכ' לכוננת פריה ורביה ואם הוא מכוין לדורו עצמו בה כדי שלא יהאוו לעבירה כדי רואה יצאו נכר ומתאו' אל הדבר שהוא גם בזה יש קיבול שכר אך יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולכבוש אותו כי אבר קטן יש באדם פרעיו טבע משביעו רעב ומ"ס מי שמונתו לכך שהיה שבע מן ההיתר שלא ירעב ויהאוו אל האיסור כונתו לשיבה ויש לו שכר כאדם שיכול להתענות יום אחד בלא מורח גדול שלא יחלה ולא יצטער הרבה ואע"פ כן הוא אוכל מעט שאינו נתפש באותה אכילה ומקבל עליה שכר שמראה לנפשו מעט הנאה ואינו רוצה לצער אותה כענין שנאמר נוסל נפשו איש חסיד ועובר שארזי אכריז ונאכל צדיק אוכל לטבע נפשו אבל מי שאינו צרי' לדבר ואין יצרו מתגבר עליו והוא מעורר תאוותו ומביא עצמו ליד תאוה וק"ש כדי להשביע יצרו ולמלאות תאוות העה"ז או הצ"ח וצ"ח ומן ההיתר יסתנו אל התאוה האיסור ועל זה ארז' הכקש עצמו לדעת ירא בנידו זה דומה לאדם שהיה שבע ואוכל ושותה יאהר

יתר מדאי עד שמשכר ומקיא ודומה לכהמה שאוכלת עד שאחזנה דם והמות :

ועוד יש מחשבות המפסידות את שכרו והם בני היסעה מרות ועליהם נא וברוחי כמס את המורדי ואת הפושעי כלומר שהם מורדים ופושעי להפקיר עצמם לבעילו כופרות כאלו והם בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני המורה בני מורדת בני שכורה בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חציפה ופי בני אנוסה אין צריך לומר שאם אנס אשה והוליד ממנה בן אלא אפי' אנס אשתו להשמיש ועל זה שנינו במסכת כלה מפני מה הוי"ו לאדם בנים בעלי מומין מפני שהובעה ואינה נתבעת לו כלום אינה מתרצית לו ואמרו עוד כל הכופה אשתו לדבר מצוה דל' להשמיש נקרא רע שנאמ' גם בלא דעת נפש לא טוב נמצא כי האונס אסור אף באשתו אלא אם הוא צריך לאורו מעשה יפיים ואח"כ ימעה • בני שנוא כמשמעה והיא ששנואה בשעת השמיש כלומר שהיא שנואה אותה בלבד ואף ע"כ הוא משמש עמה אבל אם רצויה בשעת השמיש אע"פ שהיא שנואה בלא השמיש שרי דא"כ היאך שמש יעקב עם לאה וכתוב כי שנואה אנכי אלא בלא השמיש היתה אהובה לו קעיניו אבל בשעת השמיש היתה אהובה באהב יתירה השמיש היתה אהובה לו רק שלא רצויה אליו א"נ אפילו בלא קרחל קראה הכתוב שנואה בעדך אל רחל א"נ מפני שלא הראה לה פנים יפות כרחל היתה היא חוששת שמה שנואה אנכי אבל האמת גם היא היתה אהובה לו : בני נידוי פי' בני גרה שמשמש עמה בגדלה שאינו ממזר מן התורה מ' מרעה גדולה היא לו משאם הם בנידוי או הוא או היא שאסורי בהשמי' המטה וה' נמי אם אחד מהם אבל : בני חמירה שהיה מקורן לערוה ונזרמנה לו אשתו ו' אפילו שמו נשוי שנתכוין לו ונזרמן לו האהרת בני מורדת דאמרה לא בעינא רך ואע"כ היא שמשמש עמה והרי היא אצלו כזוג אפי' אם היא מדעת ויע גורסין בני מייב שהם מחקושיין יחד בכל פעם והוא משמש עמה דהויא כבינה זו כמוזות כיון שאינו מתוך אהבה בני שכרות שהיא או היא שכורים ואין בהם כוונת אהבה בני גרושת הלב שכלבו לנרשה אפי' אין בלבם שנואה כנון מאותן שכופין להוציא וגמר בלבם לנרשה כדכונא וז"כ בא עליה :

בני ערבוביא שמשמש עם אשתו ונתן דעתו על אהרת אפי' שהיה נשוי וכן אחז' לא ישתה אדם בכוס זה ויתן עינו בכוס אחר ואסמכו זה אמאי דכתיב לא תתורו אחרי לבבכם בני הצופה שהיא תובעתו בפה והרי היא כזונה ואסור לקיימה אבל מה שאשתו מצה אוחו בדברי רצוי ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה על זה אמרו רז"ל שיוצאין רבנה בנים חכמים ונבונים ללאה שעשתה כן דכתי' ותצא לאה לקראתו וגו' ויצא ממנה יששכר וכת' ובני יששכר יודעי בינה לעתים וגומר כן הובה גם זו אם הכוונה לשמים אבל בכל השע מידות שכתבנו בכל אחת מהן הוא נקרא מורד ופושע ואפי' לא קיים פריה ורביה והוא צריך שתעבר ותלך הוא פוגם עצמו בביאות מפקרות כאלה להקרות מורד ופושע וגם את הולך הוא פוגם כשכעו שיהיה בעל מידות רעות ונפש רשע אותה רע כי זוהו רשעים מרחם :

יש עוד דברי שנומין את המעשה ומקלקלין אותו והוא שאמרו אסור להסתכל באותו מקום אפי' בשעה שנוצה לשמש אע"פ שבשעת מעשה הוא מצניע את עצמו כגון אם הוא כיום צאפיל בטליוחו ואם בלילה הוא מכבה את הנר מ' מהנה עזוז והפקר וכ"ש אם מסתכל שלא בשעת השמיש טקירה ומססה את היצר הרע בעצמו וכל המסתכל באותו מקום אין לו בושת פנים ועובר על והצנע לכה ומעביר הכוונה מעל פניו שכל המתבייש איננו חושא דכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וכ"ש הנושק שם שעוב' על כל אלה וגם עובר על כל תשקצו את נפשתיכם ועוד קבלו

חז'ל מפי מלאכי השרת ואמרו המסתכל באותו מקום והיו לו בנים סומין והסניעק באותו מקום והיו לו בנים אלמין ולא היא אדם רגיל לשמש עמה שלא כדרכה מצו' השחתת זרע שאינו מהעבר בשיא כדרכ' והרי הוא מסתות זרעו כמו כדש' מכפני וזורה מבחזן לשאמר משום' השחתת זרע דאסור גדול הוא ומביא מכול לעולם שזה היה חטאם של דור המבול שהשחתו דרכם : (וע' סו"מ ג' ספ"ג י"ד)

הוא למטה והיא למעלה זו דרך עזות שמישו שניהם כאחד זה דרך עקש : העונה שקבעו חכמים על דרך פתם קבעו אותה כי אפרו פתם דעת האשה שהיא מתפייסת בכך אבל אם היא טהור מבקשת יותר ע' המקשטות והשתדלות לפניו תיב לש' זה כדבר מצוה אפי' שלא בשעת עונתה ואפי' היא מעוכרת אם היא צריכה ורואה שמתארת לו וכל היודע באשתו שהיה יראת חטא ואינו פוקדת נקרא ח' חטא שג' פקדת נגד ולא חטא ש' אם לא יפקוד הרי הוא חוטא וע"כ שלא בשעת עונתה קמיידי ד' בשעת עונתה דאורי' היא דכתי' שורה כסיתה וגונתה לא ירע אלא אפי' שלא בשעת ענתה קאמר ומיהו על כונ' בזה אחז' להזהירו שאע"כ תהא שמאל דוחה ויסיו מקרב' כלומר היא דוחה אותה קצת כדי שלא תסיתנו לעבור על מידה הוצת ותכשירו אתך הבלי עולם : ויהיה צנוע בשעת השמיש ובסתר שלא ישמש משהו בפני כל אדם בעד שהם גורסים ואפי' ע הפסק מחיצת עשרה משום צניעות אבל כשהם ישנים או בפני חינוק שאינו יודע לדבר אפי' הוא גיעור יתיר' בית שיש בו ס' תאו' חומשים העשויים בגלגל יש בהן קדושה והאסור לשמש באותו בית עד שיהיה מחיצה בפני הק"ת או תחומש' ואם יש לו בית אחר אסור עד שיוציאו ואם יש בו תפילין שאין בהן קדושה כמו בה' תאו' ספירוס אפילו של תלמוד האויל ועכשו' ניתנה תורה שב' פ' ליתב' משום עת לעשות ל' וגומ' יש בהן ג' קדושה כמו בתפילין ואסור לשמש משהו באותו בית עד שיתנם בכלי בתוך בליתווא שלא יהא השני מיוחד להם אבל אם הוא מיוחד להם אפי' ק' כחל חשיבו ואם פירש טלית על גבי ארזו חשב ככלי בתוך כלי :

לא ישמש לא בתחלה הלילה ולא בסופה שאז בני האדם געורין וישמע קול בני אדם ויבא להשוב באשה אחרת אלא יעשה הדבר באמצע הלילה בזמן שכני אדם ישנים ולא נשמע הברת קול משום בר איניש ולא יבא לידי מחשבת באחרת :

וישמש באימה וביראת כמו נאמרו על ר' א' שהיה מגלה טפה ומכסהה פתת קמי' טכפאו שר' י' היה מכמש באימה ויבדא' כאיילו כפא שה' י' מגלה טפת ומכסהה טפה שלא היה מקרה האכה בשעת השמיש כדי למקט' הנאתו ודומה כמו טכפאו שר' בבלומ' עשה עושה הדבר באונס' וי' מגלה טפה שבאשה כלומר עכשו' מרה אותה לצורך השמיש ועכשו' כמסה אותה כלומר שלא היה מאריך באותו מעשה ודומה לו כמי' שביעתו שר' ונבעת והגית המעשה כ' היה מקצה בהשמיש ש' משנ' צניעות לבדו אלא כדי שלא תכנס בו משע' אהבה ויש מקשין על זה אם כן לא היה משהו על הבטן וידי אסתכל ל' מ' שבר פרי הבטן וגו' בשכר ש' משהו על הבטן והיו לו בנים נכרים כלומר כדי שיהיה האשה תחלה וק' אשה מזרעת תחלה וילדת זכר דכתיב אשה כי תזרע וילדה זכר ומתחזין כי כל לבנות דורש' וכל המעש' שהם לש' הם טובים ומי שיודע בעצמו שיוכל לעשות זה המעשה ולא תכנס בו מחשבה אחרת והוא משהו עצמו כדי שתהנה האשה מן האיס' ותזרע תחלה והרי הוא מכוי' לעש' מצות הקב"ה משלם לו שכרו לקיים מחשבתו להת' לו בנים זכרים אבל מי שאינו בוסח בעצמו וכמהר במעש' כדי ליציל מן החט' גם הוא עושה מצוה והקב"ה משלם לו גם כן שכר בכנים

בבנים זכרים ויום סגולה שפה על הסינור שזוהה חונתה בו שאף בשעת תשמיש היה מצריכה לחוננו ומגלה רק שפה סמנה ומסכה מיד לאחר תשמיש כדי למעט הנאתו וכולהו פירושי אליבא דהלכתא איתנהו ובעל נפש צריך ליותר בהם :

זאל יספר עמה לא בשעת תשמיש ולא קודם לכן בשעה שתבעה בדברים שאינם מענייני תשמיש כרי שלא יתן דעתו באשה אחרת וכבר אמרנו שאסור לאדם לשתות בנכוס זה ויתן עיניו בנכוס אחר כו' ואם סיפר עמה ושימש עליו נאמר מגיד לאדם מה שחוו אפילו שזוהה קלה שכט אדם לאשתו מגידין לו בשעת הדין על זה קבלו חז"ל מפי מלאכי השמים המספרים אשה בשעת תשמיש הויין לו כן פתחשים וזוין שלא מענייני תשמיש וכרי שלא יתן דעתו באחרת אבל מענייני תשמיש יכול לספר עמה כדי להרבות תאוה ותזרוע תחילה ותלד זכר :

ואם היה לו כעס עמה שצריך לרצותה שאסור לשמש עמה עד שפייסנה יכול לספר עמה כל דברי רציו עו שיפתנה כדי לרצותה :

יאסור לשמש מטהו ביום משום צניעות אלא בבית אפל וזהו שהוא צנוע בדרכיו מאפיל בטליתו ושתי וכן אסור לשמש לאור הנר משום צניעות אע"פ שהוא מאפיל בטליתו דזוהר הנר מאיר להדיא בצדוין אבל אם עוטה מחיצה גבוה עשרה בפני הנר אינו כ"כ להדיא ושתי אע"פ שהאור נראה קצת דרך המחיצה כגון שהפטיק בסדין שרוי והה כקופתה כלי על הנר דשתי :

יבואסור לשמש משהו כשני רעבון כדילפינן גבי יוסף דכתב וילוסף יולד שני בנים טרם תכואנה שנת הרעב ונזמר הא בשנת הרעב לא היו נולדים משום שהיה אסור לשמש ומעמא משום כדי שלא יהא כל העולם שרוי בצער והוא בטליתו ומתענג ולפיכך ה"ה שאר צרות שהם צרות רבי כרעבן אסור אבל השוכי בניס מותרין משו' קיום פריה ורביה :

יגאכסנאי אסור לשמש שאינו דרך צניעות שירגישו בו ואם ייהדו לו ולאשתו בית מיוחד מות ובלבד שלא יישן בטליתו של ב"ה שמא יצטרך לו ויבאו לקחת א"נ שמא ירגיש בליכולך שכבת זרע :

ידהשכבת זרע הוא כח הנוף ומאור העינים תלוי בו וכל זמן שתצא ביותר הנוף ולה וחיינו אבודים והוא שאמר ש"ה' הבחמתו אל תתן לנשים חילך וכל השטוף בעוילה זקנה קופצת עליו וכחו תשם ועיניו כחות וריח רע נודף מפיו ושער ראשו ונבות עיניו וריסי עיניו נזשרות ושער זקנו ושחייו ושער רגליו רבה ושנינו פלות והרבה כאבים חוץ מאילו באין עליו ואמר חכמי דרזפאים אחד מאלף מת משאר חלאים והאלף מרוב תשמיש לפיכך צריך אדם לזהר בדבר זה אם ירצה להיות בשוכה ולא יבעול אלא כשימצא נופו בריא וחזק ביותר והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו ומסיח עצמו לדבר אחר והקושי כשהו וימצא כובד ממתניו ולמטה וכאילו חושי דבצים נמשכו וכשחזק חם כגון זה צריך לבעול והבעילה היא רצוהה לו :

טזלא יבעול אדם והוא שכע או רעב מפני שהתשמיש קשה לו אוונג הזרע אינו מהבשל אלא כשהעכל הסוון שכמיעיו ויבדוק נקביו קודם בעילה ואחר בעילה ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא בבית המרחץ ולא ביום הקזה ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן-הדרך סמוך להם לא לפנייהם ולא לאחריהם שקשה לן אבל בלילה קודם שצא לדרך מצוה הוא לנכמו שכתבתי למעלה ואפילו סמוך לוקחה כמו שיתכאן כחלק ע"ז-סי' קפ"ד בס"ד :

טזהמשמש משהו על מטה שחינוק ישן עליה קבלו חז"ל שאותו חינוק יראה נכפה ולא אמרו אלא דלא הוי בר שתא אבל הוי בר שתא לית לן בה ולא אמרו אלא דנגי להוי כרעיה אבל נגי להוי רישיה לית לן בה ולא אמרו אלא דלא מנח ידיה עליוה אבל מנח ידיה עליוה לית לן בה :

יזמסתו שישן בה עם אשתו צריך שיהא בין צפון לדרום כלומר שיהיה ראשו ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום והעושה כן יתנו לו שכרו שהיו לו כנים זכרים שנאמר וצפונך חמלא בטנם יטבעו בנימ' וכו' ושעם' משום שהשכינה במזרח או במערב והוי נגאי לשמש עם אשתו לצד השכינה לפיכך נכון להסך דרך תשמישו לרוחות אהרות ו"א הטעם מפני שהמנוחה היתה בדרום והשלחן בצפון והשלחן הוא כנגד העושר והמנוחה כנגד התורה כלומר שקודם שימשמש משהו יתפלל על בניו שיהיו מצליחין בתורה ושיהיה להם עושר כדי שלצ יצטרכו לבריות :

דמא שלא להשתן ערום בפני מטהו וכו' סעיף אחד :

אלא ישתין אדם ערום לפני מטהו וכל המשתן ערום לפני מטהו הקב"ה שונאו מפני שמתנהג עצמו דרך מיאוס ושינופת ואיך תשה השכינה על מטהו לא עוד אלא שכל המשתין לפני מטהו ערום יבא לירי עניות משום שיש שד ששמו נבל והוא ממינה על העניות ונבל קרו ליה מפני שהוא חפץ לנכלל את עצמו ואוהב מקומות המיאוס והרי הוא דר במקום הזה שהוא מיאוס והאי ערום לאו דווקא אלא ה"ה הוא לבוש אסור והוא דנקט ערום אורחא דמילתא נקט טמטון שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין דמרח הוא לו ללבוש ולצאת ולא אמרו אלא דמהדר אפיה לפוריא אבל לא מהדר אפיה לפוריא ומשתין למרחוק מן המטה בקילוח לית לן בה דמהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרו אלא בארעא אבל במגא לית לן בה : ואמר כך ישן וקודם שיאור אור הבקר יסדר לקום בזריזות לעבודת הבורא ית' כי זה תבלית האדם אשר לכך נברא כאשר כתבתי בס"א : והדרן עיך כו' וברוך אל רם ונשא אשר לו העוז והיכולת : אשר היה

בעזרי להחל ולגמור לבוש התכלת : מנוקה כל סיג ופסולת . מגופה ב"נ נפתח יפה בסולת :

הלכות שבת

רמב"ם להודר בכבוד שבת וכו' סעיף אהר :

א גודל שגור המקיף המקדש זמם השבת כבר ידוע ומפורסם על כן נקצר בהם ; אר' זל' כל המענה את הטכ' נותנין לו נחלה בלא מצריש' אז תתענה עליי וגו' והאכלתיך נחלה יעקב וגו'. לא כמכרהם דכתיב ביה קום ההלך בארץ וגו' לא כיצחק דכתי' ביה כי לך ולורעך אתן את כל הארצות וגו' אלא כיעקב דכתיב ביה ופרצת ימה וקדמיה וצפונה ונגבה זהו בלא מצרי עוד אמרו אף ניצול משעבוד מלכו' כתיב הבא והדרכתך על כמתי ארץ וכו' ית' החס ואתה על כמותו תרוך עוד אמרו נותנין לו משאלות לבו שנאמ' והתענה עלי יי' ויתן לך משאלות לבך עונג זה אינו ידוע מהו כשהוא אומ' וקראת לשבת עינינו הוא אומר זה תענוג שבת וטלשתם לא פליגי דהא כולוהו הד קרא דרשו אלא מר אמר דאמר חדא ולא פליגי וחר כוונה איח לכולהו אלא שהאחד משלים על חבירו לגלות שבר' השומר שבת כהלכתו בכלליו ובפרטיו כי הלכתא רבנא ה לשבתא ורובן תלוין בשער' ע"כ צריך כל אדם לרקדק בה מאד ולעשות לו סייג ומשמרת למשמרת פן יבא לידי איסור מקילה ומעמא דשליט אלו מפני שהם מדה כנגד מדה כי לפי שהוא מפורענותו לצורך שבת כלי שיעור נותנין לו נחלה בלי שיעור ולפי שהוא מקבל עליו עול שבת הלכת' כרבנא לשבת ומשא כבד הס על האדם גם ליטב בשל הוא קשה על האדם לפעמים כי בשלה מביאה לידי טיעמוס גם לפעמים שאדם בורך וקדש עליו היום וכו' הרבה דברים שכבדים על האד' מאד ואע"פכ הוא מקבל עליו מלכותו ית' ושומרו לכך זוכה וניצול משעבוד מלכותו ולפי שהוא ממלא חפצו לענה את השבת לט' שולא להנאתו כי צדיק ילכו בה וגו' וזוכין שנותנין לו כל משאלות לבו מצד אחד עוד אמרו בה פעלה רביעית ור' אמרם כל המסמי את השבת כהלכתו אפילו עבד ע"ז כאנש' מוחלין לו שנא' אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומל שבת מחללו וגו' מחל' לו וגם הענין הזה הוא שייך לשמירת שבת ותלוי בו כי העובד ע"ז יש להם כמה דעות נפסדו מתפשטות ביניהם ואחר אדוק בה יותר מחבירו זה אומר יש בע"ז ממש וזה לוקח' לאמצעי בינו ובין הש"י חה יאמר יש קצת כח מסור בידה מן הסיבה הראש' וזה יעבוד להנאתו וכה' עצמו מספר דעותם המשוכס' לפיכך אמרו כשתראה אחד אפילו עובד ע"ז ואח"כ תראהו שומר את השב' כהלכתו איש כזה דאי תשובתו נקלה ויבא בקל לידי סליחה וכפרה כי מתוך שאנו רואין בו שזא כומר שבת ותגלה דעתו שה' שורה בכל עיקר התור' במציאת הש"י שצוה עליו ובחדוש העולם שר' מודה עליו מצות השב' ובכחות הש"י ביציאת מצרים ותורה מן השמים שנתנו בסניי' להכרות וברית כה זכור את יום השבת לקדשו והם דברים

הכוללים כל החוה' וא"כ מה שראית אורח פנים אחר עובד ע"ז ע"ב צד' אתה דגין א"הו שאין דעתו להצמיח פתש' שג' בה מס' אלא משום הנא עבד אתה דיצירה הקפ"ה וקלה לזה רצונתו חרו אומרם אפי' עובד ע"ז מוחלין לו לא שבשמיית שבת מתחיל לו עונש ובלא תשובה אלא שזוהו סימן שבקל יבא לידי סליחה שודאי אחר מלאכת תאוהו יתירש ויב' מדר לידי הטוב כמדה' ותלו אותו באנו שלפי שהוא היה דראשון אשר מתוך הקדוה שעה ונתרבק לע"ז שלא היתה לו קבלה במחלש' אמצעית הש"י והז' כוונתם ז' להנגלה באלו העניינים קולת הסודות הגדולים התלויים בדברים הללו שייכים לעניני שבת כידוע לפיכך ולירועים חן דעת' לגלות קצת מהם אם יתה' אלוקי עמרי כהלכות ג' סעודות לשבת * על בן צריך כל אדם ליותר אל רקק מאוד בשמירת השבת בכל עניניו ודקדוקה ומצותיה והלכותיה כי רבים הם לענין עונש שבת אע"פ הגבי' מועדות פליגי רזל אי בעינן ביולו לוי' או כולו לכס' אי חצינו לוי' וחצינו לכס' היינו משום הפליגי בקראי הכתובי' בה כמו שיתבאר במקומו בע"ה (וע"פ סימן קכ"ט סעיף ב') אבל בני שבת כ"ע מודה דבעינן לכס' דהיינו לענוג דכתיב וקראת לשבת עונג לפיכך כל אדם אפי' מי שצריך לאויר' רק שי' לו מעט משלו צריך לזה את עצמו לכבד את השבת ולענוג בו כפי מהג' עינוני אנשי' מקומו ולא אח' ול עשה שבתך חול חגי' תצטרך לברית אלא למי שהשעה דחוקה לו מאוד טזה אינו צריך להצר לעצמו ולשאול מאהרים כדי להרבות במאכל שבת כי זהו דאי טוב יותר לעשו' שבתו חול משתבייט ויחדל בפני הבריות כ"כ מ"מ גם הוא יצמצם בשאר הימ' כדי לכבד את השבת ואל יאמר היאך אחר פרגסתי כי יאדרבה גם הוסיף מוסיפין לו דהכי אח' זל שכל פרנסתו של אדם קצובה לו מ"ה ל"ה חוץ כהוצאות שבת וי' ש' הוצאות בניו ל"ה שאם הוסיף מוסיפין לו מן הטמים ואמרו נכי גבי הוצאות שבת וי' ש' אמר הק"ה בני לוו עלי ואני פורע וכו' שכן הוא אל יאנ' אדם כי גאסן הוא בעל חובו לפתח לו חובו כהקנת עורא הוא שיהיה בל אדם מכבס' בנדיה כהמיש' בשבת כדי להלביש' לבנים בשבת לכבוד השבת ; ועשה נסוד כל הוברים שרם קודם השבת הצריכין לשבת ; בהכ' מורי מרד' מאי זל נהנין ללוש כדי שיעור חלה לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם כשבת וי' ש' וזא מכבוד שבת י"ט ואין לשנות ע"ב ;

רמב"ם דין המשכיר שדה וברחץ וכו' בסעיפים

א אח"ל שאסור לישראל להניח אפילו לגוי לעשות מלאכתו בין בי"ט ובין בשבת ואספספה אקרא דבתיב כל מלאכה לא יעשה בהם בצירי משמע כל מלאכ' לא תהיה נעשית לך לא ע"י עצמך ולא ע"י אחרים בין ע"י ישראל בין ע"י גוים וי"א שהוא לימוד גמור ולא אבסכתא אלא איסור דאוריית' הוא וכן הוא משמע פשטיה דקרא לפיכך יש להתמיר בו מאוד משום חומרא דשבת סדרי אפילו לפי ה"א אינו אסור אלא במקור לו הישראל המלאכת לגוי בשבת אבל אם מסרה לו הישראל דמלאכה כע"ש מתיר ובלבד שיעשה אותה הגוי בביתו אבל כביה ישראל אסור מפני פראית העין שיאמרו היום מסרה לו ובמעט זה אסרו הרבה דברים ע"י גוים מפני מראית עין כמו שיתבאר לפנינו בע"ה אחת לאחת דהלכת' ברבנות לשבת .
ב אח"ל לא ישכור אדם מרחצו לגוי מפני שנקרף על שמו וזנוי זה עושה בו מלאכה כשב' וסה' מרחץ לאו לאריסת עיני ויאמרו הבריות שכל הריחו לישראל ויכיר אה' הגוי בקך וכן לוי' זנסצא הגוי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל וזנ' אסור כמו שיתבאר לפנינו בע"ה אבל שדה מתיר להשכיר לגוי ואע"פ שנקראת על שמו לא משוי' ליה דלהו' הגוי שלוחו אלא אמרי דגוי אריס הוא וקבלה עליו לטליש ולרביעי דסתם שדה

לעצמות קאי לפיכך יאמרו הגוי נעשה ארס ועליו מוטלת
 על שמו ועל שם ישראל נהנה ממנו ומלאכתו שרד לוקח
 חלק ספיר ועצמן אפה מותר הכיזן דכלה מלאכה רמיא עליה
 דגוי ונני ליה קאי עבד אדעתא דנפשיה קא עבד והנאת ישראל
 ממלא אתיה הלכך שרד וכ"ש שמוהו להשביח שדיהו לגוי
 כסך ודע דבכה"ג נוי סמך עבד דנפשיה לנמריקא עבד
 ישראל לאימתיא כלל ממלאכה: והנה לאפות בו דינו
 כמרחץ דסתם תגור נמי לא לארסותא עבד: והחיים דינו
 כשרה דעבד לארסותא ואפילו הנוח או מרחץ אם השכירם
 הישראל שנה אחד שנה פעמים ושלוש לגוי והתנה עמו כ
 בתולה שלא יעשה בו מלאכה בשבת ויש ותוך כך נתפרס'
 הדבר שאין דרכו לטבור פועלים למרחץ זה או לתגור זה אלא
 להשכירם וכך אם מנה רוב אנשי המקור להשכירם או ליתנם
 כארסות מותר אף כלהשכיר לגוי סתם או ליתנם לובארסו'
 ואפי' יעשה בו הגוי בשבת שהרי כבר נתפרסם שהגוי שכתב
 ובדיקא קא עבד ואפי' במקום שנהגו אסור אם אין המרחץ
 או התגור של ישראל רק שישראל שכתב מנוי וחזר והשכירם
 לגוי טרי שאין שם הישראל נקרא עליו שרד הוא של גוי וכן
 משיש' לד' מרחץ בביתו ואין דרך לרחוץ בו אלא בני הבית
 הדריס' שם מותר להשכיר לגוי דמסתמא הם יודעים שהגוי
 שכרו וזמקום שאסור אם עבר והשכיר לא ששכרו קודם
 ויא' שקולסין אותו לאסור אפי' שפרו וכן עיקר:

דבר

איזה מלאכה יכול הגוי לעשות בשביל

הישראל ובו לעיפין:
 אסור לעשות מלאכתו ע' נוי בשכר יום אפי' בביתו של
 נוי דנראה כמו שמצוה לעשות לו מלאכתו בשבת שזה
 אסור מלכת' לא יעשה ונ' אבל בקבלנות הגוי בדידיה קא
 עבד ומותר לפיכך פוסק אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ
 עמו בדמי הגוי עושה לעצמו בביתו ואל' שהוא עושה אות'
 בשב' מותר לגוי בדידיה קא עבד וקסרח ביד' שפסק עמו בר' א
 בצנעה שאין הכל מכירין שזו המלאכה הגעשית בשבת של
 ישראל היא: אבל אם היה ידוע ומפורסם שהיא של ישראל
 אפילו אם עשה הגוי בביתו אסור שרדוהא אה הגוי עוסק
 במלאכה אינו יודע שקצץ ואמר שפלוני שכר את הגוי לעשו'
 לו מלאכה בשבת' לפיכך הפוסק עם הגוי בקבלנות לו
 בית או כותל או לקצור לו שדרו אם היתה המלאכה בתוך
 העיר שישראל דרס שם או בתוך החצום שיוכלו ישראלים
 לילך שם בשבת ולראות שעושה הגוי המלאכות בשב' לישראל
 אסור להבי' לעשות לו המלאכה בשבת מפני הרואים שאינם
 יודע' שפסק עמו בקבלנות ויחשדו בו ואפי' אין דרשם באורו
 עיר רק הוא לבד בין תוים אסור מפני האודות הכאים שם או
 אפי' מפני בני ביתו שיחשדו אותו שלא פסק ואם היתה המלאכה
 חוץ לתחום במקום שאין שם יהודי וגם אין עוד עיר אחר בתוך
 תחומו של אותו המקום שררים שם יהודים מותר שאין כאן
 משום מראית העין והגוי בדידיה קא עבד:

והוא עיקר הבניין הוא בתוך החצום יא' שאפי' אם כתת
 האבנים או שיפה העצים והקורות ככתו אס' להשקיע'
 תוך הבניין ויש מתיירין אם אינו מפורסם לישראלים שסתת
 הגוי האבנים בשבת בביתו:

והוא כנה הגוי לישראל הבית באיסור בשב' כנח להחמיר
 שלא יכנסו באותו בית כרי שלא יהנה ממלאכת שבת
 וכיון דמלאכה נמורה הגעשית בשעת אסורה בהנאה מן ה
 התורה כמו שיתבאר בע"ה יש להחמיר גם בזה מדרבנן

שהוא אם התנה הישראל עם הגוי שלא לעשות המלאכה בשב'
 והגוי עשאה בעל כרחו כדי למדד ולהשלי' מלאכתו אין לחוש
 ועל סימן תק"מ:

מלאכה הגעשית כפרהיא או במשלתלין אסור כגון בניין
 הספינת הידוע שרד של ישראל דינה כש' מלאכת מחובר:

אם שכר את הגוי לזמן קצוב כגון לשנה או לשנתיים
 שכתוב לו או שיארונו לו דרי זה כותב ואולי כביתו בשב'
 באל' קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארונו לו בנד דהגוי בדידי'
 קא עבד וזוהו שלא יחשוב עמו יום יום שלא יהא נרא' כשכיר
 אם ובלבד שלא יעשה המלאכה בביתו של ישראל ויש מי
 שאוסר בזה דלא דמי לקוצץ עמו לכתוב לו ספר או לארונו לו
 בנד דתתם הרשות ביד הגוי שלא לעשות מלאכה בשבת ויש
 שלא ביום אחר כשיצוה אבל כששכרו לזמן קצוב הוא מחויב
 הגוי לעשות מלאכה לישראל בכל יום ואפי' בשבת ויש ודרי
 על כאלו צוה לעשות מלאכה בשבת ויש ואמרו וכן מסתבה:
 ברא' ששכרו למלאכה מיוחדת כגון בנד לארונו או ספר לכתוב
 כמו שאמרנו אבל אם שכרו סתם לעשות לו מלאכה לכל ה
 המלאכות שיצטרך תוך זמן שכירתו לכולי עלמא אסור לגוי
 זה לעשות מלאכתו לישראל שחרי כל מה שהיה עושה הוא
 עושה בשליחתו של ישראל וכאלו צוהו עבדו לעשו' מלאכה
 זו ועל סוף כיוס רמ"ז:

יהודי תקנה מכס ושוכני לו נוי לקבל המכס בשבת אם
 שכרו כשכיר יום אסור ואם הוא בקבלנות מותר כגון
 שאמר לכהתנבי' סאה דיניין אהן לך כך וכך וכן יכול להשכיר
 המכס של כל השבתות לגוי והגוי יקח הדינות של השבתות
 לעצמו ולא תוישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה אע"פ
 שהדבר מפורסם שהוא של ישראל ובמלאכה מפורקמת היא
 אסרינן לעיל ואל' שאינו משכירו אלא לימדי שבתות לבדן
 הנה

שלא בהבלעה וזה נראה אית'
 בשכר שבת אפי' במקו פסיד' ואכ"ג דאיכא למימר אפילו אי
 מפורסמת כה"ג חששו שמא לא פריית ליה לקבל ע' גוי אתי
 יעבוד ואר' לקבלהיא בעצמו לקבל קוח כגמרו את המכס לא
 את המכס אם לא יתירו לו אתי למיפנד דקאיסור דרבנן
 הקילו בו! דקבלת מכס אינו אלא איסור
 דרבנן ואם פנ' למה התיר ליה אמירה לגוי שלא במקום מנוח אע"פ
 שהוא מדרבנן והא כל אמירה לגוי שלא במקום מנוח לא אסרי
 פין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן ועל סימן ג' סעיף ה' וקומץ
 תקלו' סעיף ל"א וסימן רפ"א סעיף א' וסימן ס"א סעיף ג' הוינו
 העעס מטוס דה"ל איכא למימר לאיסור דאוריית דהיינו פסל ויקרב
 סכן דרך מקנלו מכס ועל ס"א סעיף ב' וסי"א סעיף ג' (ג)

ישראל המכונה על המטבע של כלך דינו בדין המטבע על
 המכס ואל' שמשמיעים קול בשבת בהכאת המטבע לא
 חששו בזה מטעמ' דלעיל מהיו יזהה שלא ישב הישראל אצל
 נוי בשבת כשעוסק במלאכתו במטבע או בקבלת המכס שלא
 יהא נראה כמצוה הוא לעשות בשבת ועל ק"ר נב':

דבר

ישראל וגוי שותפים איך יתנהו בשב'

ובו יסעיפים:
 א ישראל וגוי שיש להם שדה או תגור או מרחץ או דחיים
 של מים בשוחפות או שהם שותפין בחנות כסתורה לא
 יאמר הישראל לגוי שתעסק ותעמוד אתה בו בשבת שני כ
 אחעסק בו ביום אחר כגננו בחול דכותן שהם שותפין בגוף
 הדבר לא דמי למשכיר דלעיל דהתם כל העבודה לגוי השוכר
 אבל הכא הרי מוטל על שניהם להתעסק בו בצרכי מלאכתם
 בשוה בכל יום זה חציו וזה חציו וזה חציו וזה חציו מעמיד פועל
 במקומו שיעשה מלאכתו בשבת בחצי היום והוא יעשה כגננו
 במקומו בחצי יום אחר בחול זה ודאי אסור:

(ועל סימן רמ"ג סעיף ב' ואף ע"ג דיש לקלקל בין שדך לנין קבור
 ומרחץ דנשדה דין הוא שיהא חכור כשלא התנו לפי שחלק השקל
 מתעלה ומתרכה נאותה מלאכה ששטת הגוי פשתת אכל בתכור
 ומרחץ שאין חלק ישראל מתעלה בכך והא מותר להלנות ולומר ינא
 עלי נחול ושלך נשנתת אפילו בלא התנו אפי' חכור וגם בקפד דהא
 מ"ע הוי כאלו מעמיד פועל ביום השבת:

דמיון

דינו השאלה והשגרה לגוי בשבת
ובו ה' קעיפים :

לא מצינו בתורה שצותה על שבתה הקלים בשבת
לפיכך מותר להשאיל ולהשכיר כלי וכלי ואפילו בערב
שבת ואעפ"י שהוא עושה בהם מלאכה בשבת ויא' דמס אס"ו
חז"ל להשכיר כליו לגוי בע"ש ואפילו פה בלעה כשם דמרת
בלוטל שכר שבת כיון שהוא כ"כ סמוך לשבת עצמה סיווגם
להשכיר לא אסרו אלא בכלי הנה

שעושין בהן מלאכה כגון ולסור מזוס מראית קצין
מחריש וכו' וצא בהם שיש ועינין לקיחין סימן ט"א סעיף מ"ה
בהם עוד ט"א לאיסור לפי וסימן נ"ד סעיף ט' :

שנראה בשעושה בה הגוי
כלאכה בשבת כאלו הוא טלוחו של ישראל : אבל להשכיר
כלים שאין בהן מלאכה כגון הלקוטל וכו' וצ"ל בהן או
להשאיל אפילו כלים שעושים בהם מלאכה מותר אפי' בע"ש
ובד"ב אפילו כלים שעושין בהן מלאכה מותר אפילו להשכיר
כיון שהוא רחוק מן השבת ובלבד בהבלעה כגון שמשכירין לו
לחדשאו לשבוע אבל בשכירות יום אפילו ביום ד"ה אסור
שהרי נוטל שכר שבת ממש והמשאיל כליו לגוי בע"ש ממקור
אפי' אומר לו ע"מ שהגוי משאיל לו כלי אחר ולא אמרין דהוי
כאלו משכירו לו שהרי אינו משאיל לו הנס כ"מ כיון שאינו
דרך שכירות ממש לא אסרו :

וכל זה דווקא קודם השבת אבל בשבת עצמו או אפילו
בע"ש סמוך להשיכה שאין שרות לגוי להוציא מפחת
בתו של המשאיל קודם שיחשיך אסור להשאיל שום כלי לגוי
מטו' דהרואה סבור שהישראל צוהר לגוי להוציא לרה לצורך
הישראל ולא ידעו שהגוי עשאו לצורך עצמו :

שבת בהמתו מצינו בפי בהודה שנצטוונו עליה שנה
לא תעשה כל מלאכה וגו' ובהמתך ונומר א"ל למען ינוד
שורך וחמורך ועו' לפיכך אסור להשכיר או להשאיל בהמה
לגוי אפילו ביום ראשון כדי שיעשה בה מלאכה בשבת ואפי'
אם יפקירנה בינו לבין עצמו שאז הבתם אינה שלו ואינו מצווה
על שבתה או שאמר לגוי בהמתו קנוי לך אפה אסור שהכל
יודעין שהיא בהמתו של ישראל ואין הכל יודעין שהפקירה או
הקנה אוקה לגוי ואומרים בהמתו של ישראל עושה מלאכה
בשבת ואפי' אם יפקירה לפני ג' אפה אסור כמו שיתבאר אבל
מותר להשכירה ולהשאילה לו ע"מ שיחזירה לו קודם השבת
אבל להאמנה לו בשבת בביתו ולהתנות עמו ע"מ שהתנהג
לגוי בשב אינו מעיל שהגוי אין נאמן בכך ואם השאילה או
השכירה לגוי והתנה עמו על מנת להחזירה לו קודם השבת
ועיכבה הגוי בשבת ולא להחזירה לו יאמר בהמתו קנויה לגוי או
יפקירה בינו לבין עצמו קודם השבת כדי שינצל מאיסור
דאורייתא לעבור אלמען יטחוגו ואם יפקירה בפני ג' בכל אדם
כדן כל הפקר דזו טוב יותר להקיל האיסור מעליו ואין לחש
שם יתפרסם הדבר שהיא הפקר שמה יזכו בה שאר בני אדם
ויקחוהו רכין שידוע שאין כוונתו אלא כדי להפקיע מעליו
איסור שבת אינה הפקר נמוך ואין רש"י כיד שם אדם ליקנותה
צמנו מזהו בס' ג' דוקא הגוי לו זה שיפקירה להפקיע
איסור שבת כיון שהתנה עם הגוי בתחלה להחזירה לו והגוי
עובר על הנאו אבל להשכירה לכתחלה בלא תנאי ולהפקירה
בפני ג' על סמך זה שאין רשות לשום אדם ליקנותה לא התיר
ואפי' בהבלעה דנראה יותר כשכר שבת אף על פי שמפקירה
ואע"פ שבהבלעה :

דין ישראל שהשכיר שוהים לגוי לחרוש בהם בחשב
יש מתירין אם קבל עליו הגוי אחריות מיתה גזילה ונזיפה
ויקרא וזו לא דעכשויו הוי הכהמה כמו של גוי אע"פ שמתחייב
טו ב ב ז

אלא יתנו בתחלה בשעה שבאין להשתתף קוד' שזכו בשתפות
שהיה שכר השבת ועמלו לגוי אם פעט ואם הרבה ושכרו יום
אחד ועמלו בחול כנגד יום השב' והיה של ישראל לבדו שכיון
שהתנה כן מתחלה ה' כלאו אין לישראל חלק כלל בדבר זה
בין השב' אלא כולו של גוי בין השב' ובין החול שבגדו ה' כולו
של ישראל ונמצא שלא הושלה מלאכה שבת על ישראל כלל
מאחר שאין להדבר שלו ביום ההוא והגוי בדירה לבדו קטרת :
ואם לא התנה עמו בתחלה והתעסק בו קתם ובאו להשכין
אסור לישראל לקבל השכר והריוח בחלקו המגיע לשבתות
אלא אם השכר או הריוח המגיע לשבתות הוא ידוע יקח הגוי
כולו והשאר חולקים בשנה ואם אין שכר נריות השבתות ידוע
ישול הגוי החלה שביעית השכר או ריוח וחולקין השאר :

מיהו גם אם נשתתפו מתחלה קתם ולא התנו כלום שיתקנה
לדבר ע' שיחזיר הסוכ' להם דמי הקרקע או מכרוהו לאיש
אחר ויחזרו ויקנהו בשותפות ויתנו עכשו בשעת הקנייה ואם
השתתפו בחנותם ולא התנו חזור כל אח' וישול חלקו ויבטלו
השותפות ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה ואם קבלו
הקרקע לעשות בה מלאכה בשותפות יבטלו השותפות מלאכה
וימתלו זה לזה ואח"כ יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה ואם ירצה
לחלק ע' שישיכיר חלקו לגוי בשב' ויה' ע' ד שנתבאר סימן רמ"ג
או בקיבולת ע' ד שנתבאר סוף סימן רמ"ד כמכס דרשות בידו
ואם לא עשה א' מן הדברים הללו והתעסקו בו ובאו להשכין
וא' שישיכר השבתות אסור ויא' דבד"עבד מותר השכר והמיקל
בהפסד מרובה לא הפסיד מהוא אפילו בחגורו של ישראל
בשבת בכל כרחו ונתנו לו פת בשכר החנוור אסור ליהנו ממנו
דהא הפת קנוי לומשעת אפיה ונאפה בשכילו בשבת ואסור
בהנאה מדרבנן יא' עוד שכל זה לא מיידי אלא בטופסים
שכל אחד מהעסק ביומו ו' כנגד י' שבאופן זה מקפידין כל א'
במלאכה חכירו ונמצ' שהגוי נעשה שליחו כשב' אבל בשיטתה'
עוסקי' בכל יום יחד בכל ימי החול ואין מקפידין זה ע' במלאכה
הבירו שיעשה יותר ממנו וכו' וי' דשבתות יעסוק הגוי
לבדו בלי הקפדה מותר לחלוק עמו כל השכר בלא תנאי דגוי
ארעא דמחצא דנפשיה קעביד וברנפשיה קטרת ולא שיחזרו
של ישראל קעקיד ואין הישראל נהנה ממלאכתו בשבת כיון
שאין המלאכה מישראל עליו לעשות שאין הגוי מקפיד ב'
בדבר ומ' לא יחשוב שכר שבת לבדו אלא בהבלעה עם שאר
הימים שלא יהא נרא' מנהגה ממלאכת שבת והוא שצריך
להתנות והתנו מתחלה שהיה שבת לגוי לבדו אם מעט או
הרבה ואח"כ קשבאו להשכין נתרצה הגוי בחלק בשוה מותר
ואם הישראל קיבל אחד מכל אלו בתוך משכנו סגור אין צריך
להתנות עמו כלום ויכול לישול השכר שעולה בשבת שהרי
אין הגוף של ישראל אלא של גוי והגוי ב' שרת בנפשיה קטרת
והמעות הוא נתון לישראל לקיים תנאו :

ד מותר לישראל ליתן לגוי מעות להרעסק בהם ואף על פי
שהגוי נושא ונותן עמהם בשבת חולק עמו כל השכר
בשעה לפני שאין מלאכה זו מושלת על ישראל לעשויה שנה'
שהגוי עושה שליחותו וגם אין העסק ניכר לכך מותר ועוד
דהישראל שכר מעותיו והאנוטל ואין אדם מצוה על שבת
מעותיו דק' לאין מצווין על שבת כלים כמו שיתבאר בע"ת
בסימן שאחר זה ומעות נס כן כלים הם ודוקא כבי האי נונא
שהגוי נוחן ונושא לבדו עם המעו' ואין על הישראל מוטל כל'
ליתן ולישא עמהם אבל אם כל אח' עוסק ביום ישראל צריך
לעסוק נגד הגוי מה שעסק הגוי בשבת תרי זה אסור דהוי גוי
שלוהו בשב' מהתעסק במעות :

ה וליתן מלוכשים או שאר סחורה לגוי למוכרין אפי'
קצין לו שכרו מותר דגוי ברנפשיה קטרת ובלבד
שלא ראמר לו אכור בשבת אלא יאמר סתמא אכור וקנה
לבשתחפון :

ו ויתן מלוכשים או שאר סחורה לגוי למוכרין אפי'
קצין לו שכרו מותר דגוי ברנפשיה קטרת ובלבד
שלא ראמר לו אכור בשבת אלא יאמר סתמא אכור וקנה
לבשתחפון :

ז ויתן מלוכשים או שאר סחורה לגוי למוכרין אפי'
קצין לו שכרו מותר דגוי ברנפשיה קטרת ובלבד
שלא ראמר לו אכור בשבת אלא יאמר סתמא אכור וקנה
לבשתחפון :

ח ויתן מלוכשים או שאר סחורה לגוי למוכרין אפי'
קצין לו שכרו מותר דגוי ברנפשיה קטרת ובלבד
שלא ראמר לו אכור בשבת אלא יאמר סתמא אכור וקנה
לבשתחפון :

ט ויתן מלוכשים או שאר סחורה לגוי למוכרין אפי'
קצין לו שכרו מותר דגוי ברנפשיה קטרת ובלבד
שלא ראמר לו אכור בשבת אלא יאמר סתמא אכור וקנה
לבשתחפון :

י ויתן מלוכשים או שאר סחורה לגוי למוכרין אפי'
קצין לו שכרו מותר דגוי ברנפשיה קטרת ובלבד
שלא ראמר לו אכור בשבת אלא יאמר סתמא אכור וקנה
לבשתחפון :

לו בעין אם לא יקרה לה כלום מ'מ קאליה כרשו'הני כנכסי
צאן ברזל ויש אוסרין שכיון שאין הגוי יכול למכרה אם ירצח
עדיין נקראת בהמה של ישראל :

ה ישראל ונני שהם שותפים בבהם' סותר לעשו' בה מלאכה
הנו בשבת על עיתנה הישראל עם הגוי בתחלה כשקונין
אותה שיפול הגוי בשבת והישראל בעול קאזו היא הבהמה
בשב'טלה לגוי כדלעיל ס'רמ'ה סע'א ואם לא החנו מרחלה
אין לה תקנה על שיתנו אח'כ דהא חצי הבהמה היא של ישראל
ומצווה על שביית חלקו : מיהו אם ירצה להרוותה לגוי
בהלואה גמורה לא דרך שאלה אלא שיהא רשות ביד הגוי
להוציא'אפי' בלא רשות הישראל אם ירצה ויהיו זקופים
עליו בהלואה לישראל וגם אחריו הבהמה יהיה על הגוי הרי
זה מותר ויש מתירין אפילו לא נהא הרשו' ביד הגוי להוציאה חק
על' הקפ'ה דמיס עליו במלוה ויהזור הגוי ויעשה בהמה זו
אפ'תקי לישראל זה שבוה עדיין לא יצאה מרשות הגוי ומותר
לעשות בה דשלו היא או יהרבה אצלו וכלבד שלא יאמר לו
מעשיו שאם אמ' לו מעש' וכשמתורה לו הוי לספרע בהמת
ישראל ויש מתירין על שיהיה את הגוי שלא יעשה מלאכה
בשבת ואם יעבור ויעשה בה מלאכה בשבת היתה סוד כל
דאחריות על הגוי אפי' אונסים שאז מיד כשיתחיל לעשה בה
קלאה לאונסים והיא שלו להתחייב עליה כאונסים ובלבד
שיכתוב לו כן בערכאותיהם כדי שיהא הדבר מפורסם ו
ידועו הבל שמי'ל שמתחיל לעשות בה מלאכה היא של גוי ולא
יאמרו בהמתו של ישראל עוש'מלאכה בשב'טל צדדי התיר'ם
אלו הלטרא ניניה ויכול לסמוך עליהם לעשות כן אפילו אם
הבהמה כולה של ישראל : וק'תפתת שאמרנו לאו דוקא ובלבד
שיהא צד הדעת שעושה מפורסם מפני מראית העין שלא
יאמר ס' ג'ט אין אדם מצווה על שביית בהמתו ולא
נאמר למען ינוח וגומר ובהמתך וגומר אלא בשבת וא'כ דיני
בהמה ב'ט כדני כל'שעושה' בהם מלאכה שכתבנו פתחלת
שיק'ן זה לצנין שבת :

ד ואם הגוי אומר לישראל שיצוה להחליק לו סב'כרנס'
למקו' שהוא רוצה מותר ליתנו לו אפי' בע'ס סב'ר הגוי
מצ'ליו הוא עושה זה ואינו עושה אלא להחזיק סב'ה לישראל
על מה שעשה לו כבר וה'ל כאלו קצין' ודווקא שג'ר התחיל
לומר לישראל כן לילך לו בדגס' אזווי דעתו על מה שקבל
מימנו כבר ושירי אבל אם היה הישראל מתחיל ועמר לו לך לי
באגס' הגוי פת'רצה לו אפור דדאי הגוי ע'מ'לקבל פרס הוא
עושה וה'ל לא הזכירו האסור ומישראל קמרת :

ה ואם הגוי בלאו הכי הולך למקום אחר וישראל מתחיל
ואומר הולך לזה האגרה עכ' אפי' בהגס' סאין מקוה
לשכר פ'ללו אלא שעושה לו שוכת הנאה סותר :

ו מי שיש לו גוי שכיר לחרש או לטנה שיעשה מלאכתו מה
שיצווה אסור לשלחו כערב שבת עם אג'ת שכ'ה ודאי
הגוי אינו משה'כר בכך אלא הישראל נהנה משלחו זה שהגוי
ילך כשב'כשילוחו ובימי' האחר'י ימ'ר' ויבא והעסק במלאכה
אחרת ויא' סב'טעס' זה אפי' שלחו בר' וה'אסור לה'כשילוחו
בשבת ודווקא ששכרו סהם לעשות ולכל מלאכות שיצטרך
בת'זמן שכירתו אבל אם לא שכרו לזמן קצוב אלא לשליחת
לאג'רת בתוך ימי שכירתו י'א' שמת'לשלחו אפי' בע'ט שהגוי
בדירה קטרת דהרי כמו שכרו לכתו ספר בזמן קצוב ולפי ה'א'
דאסור לעיל בס'רמ'ד סעיף ה' זה נ'כ'אסור :

דמיה דיני המפליג בספינה או בשירת בשבת
ובוד'סעיפים

א אין מפליגין לים בספינה בפחות מנ' ימים קודם השבת
והמעס' משנ'עונג שבת שכל ג'ימים הראשונים יש להס'
צער למפליגים על ידי ניעוטה הספינה כרכתיב ויחגו וינעו
בשיכור שגופו משתכרה ופוליד הקיא ואין רוחו חוזרת אלא
עד אחר ג'ימים וא'כ המפליג תוך ג'ימים הרי הוא כאילו דוחה
עונג שב'ידיים לפיכך אסרו חז'ל להפליג בספינה תוך שלש'ת
ימים לתוך הים וקודם שלשה ימים מותר ואם הוא דרך טועם
במה מצור לצידון שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד מותר
להפליג בע'ש מפני שאיפשר ש'גיע שם קודם השבת ודווקא
שהספינה מפלגת בכוקר אבל אם שרה שעה או שתי' על ה'י'
אסור לו להפליג שהרי אי אפשר להגיע שם קודם הלילה
ויתעכב שעה או שתי' על הספינה תוך הלילה בצער ויתכשל
באותה שעה או שתיים מעונג שבת ולא משום איסור תחומין
שאין תחומין במים ולמעלה מעשרה כמו שהב'כע'ה ובמקום
שהגוי החמיר שלא להפליג בע'ט כלל אפי' דרך מעט אין
מפליגין ולדבר מצוה מותר להפליג בספינה אפי' פע'ט שכיון
טעוסק בדבר מצוה פטור ממצות עונג שבת דהא ק'ל העוסק
במצוה פטור מ'המצות : (הנה'ה) וע'ל סימן ל'ח סעיף ה' וסי'
תר'ס סעיף ז' וסימן ק'ח סעיף א'ונכמך כע'ד' כתנ'לר אינו דבר
חשוב דבר מנוה ונכמין ס'ח סעיף ח' יתנ'לר איך הקפידו חז'ל על
עונג שבת וע'ל כנוו'ו וכן נסמין ל'ז ונכמין דמ'ג' מכל מקום
פוסק עם הספן על מנת שישכות ואם אחר כך יעבור הגוי
ולא ישכות אין בל'ך בלוס :

(ועיין לעיל סימן ח'סעיף ה')

ב דווקא בימים האלוהים שיך טעמא דאין מפליגין
משום עונג שבת דבימים דווקא יש להס' צער
למפליגים בשלשה ימים הראשונים אבל בנ'רות הטובעים
ומש'בין אין להם טוס צער למפליגים כפ'ניות על הנ'רות
לפיכך מותר להפליג בהן בספינה אפילו בערב שבת מכל
מקום שיך בהו איסור תחומין שאסור לילך בהם בשבת
חוץ לתחום מרכ'בנ' דמן התורה אין להם תחומין כלל
שאין תחום מן האג'רה אלא ב'ב' מילין דומיא דמחנה ישראל
שהיתה על' .

דמיה דיני גוי המביא בתכ' בשבת וכו' סעי'

א שלח אדם איגרת ביד גוי ואפי' בערב שבת עם חשבת
הנא שקצין לו דמים כמה יתן לו שאז הגוי בדנפשיה
קטרך ובלבד שלא יאמר לו שיוך כשב' דהרי הולך בשליחותיה
ממ'ט בשבת ואם הגוי מעצמו אומר שילך בשבת אין צריך
למחות לו בדבריה קטרת ואם לא קצין לו דמים א'לא קביע
בי דואר במתא פירוש איש ידוע שכל כהב אליו ויכל והוא
משכיר ומשלח כל איגרת למי שנשתלחה אליו אסור לשלוח
אפילו ביום ראשון שאין דעת הגוי אלא אישראל קסמין ג'
ובדישראל קא עסיק ואי קביע בי דואר במתא משלחין אפילו
בע'ט שאין השליחות נקרא אלא על שמו ואפ'ה לא רתיח
אלא כשירא שחות ביום שיוכל השליח להגיע לבית הסמוך
לחומה : (משום דלמרי'ן טמא כיון כו'ס'ס :

ב ויש מתירין אפילו כלא קביע בי דואר במתא ואפילו לא
קצין אלא שכרו לימים בכל יום דבר קצוב בהליכתו
אכחזרו אלא שאינו מקפיד עמו באיזה זמן ילך ודווקא בר' וה'
פון שהוא רחוק מן השבת אבל בערב שבת בטראי לונ'אסור
אף ע'פ' שלא הקפיד על היום שילך ביון ששכרו כל כך סמוך
לשבת ושמא הגוי יצא בשבת נראה כאלו צוהו לילך בשבת :
ג ואם חתנה עמו שיהיו לו שכרו סהם אף ע'פ' שלא פירש
במה יתן לו דינו קצ'ב דכיון שג'ר לתתלו שכר סמכא
דעתא דגוי עליה וכאלו קצין חשיב ליה ובד'דיה קטרך אבל
אם שלחו בסהם ולא הזכירו לו שום שכר אף ע'פ' שישבדעת
סניהם שתן לו שכר אסור ולא סמכא דעתיה דגוי כמה יתן
לו ובדישראל קא עסק :

דיבשה כמו שיתבאר בע"ה בהלכות תחומין ונס כיבשה אין תחומין מן התור' אלא בפחות מעשר' סמוך לקרקע ששם הוא עיקר השימוש של אדם אבל למעלה מעשרה אין תחומין אלא סדרבגן אפילו ביבשה לפיכ' במים אין תחומין דאורייתא כלל מיהו רבגן גזרו במים למטה מעשרה אטו למטה מ' דיבשה אבל במים למעלה מעשרה לא גזרו כלל כיון דאפילו ביבשה למעלה מעשרה אינה אלא דרבגן לפיכך בנהרות הידועים לנו שאין בעומקן עשרה מקרקע הספיג' עד קרקע המים אסור לצאת בהן חוץ לתחום השבת ואסור להפליג לתוכן ג'ב תוך שלשה ימים קודם השבת משום אסור תחומין אבל אם אין ידוע לנו שאין עומקה עשרה ספח' מקרקע הספיגה עד קרקע הגנה באותן אטרנו שמפליגין בהן אפי' בערב שבתאף על גב דלא ידענן בודאי שעומקה עשרה בו אמרינן סתם נהרות הם עשרה ואולי לקולא דספק דרבגן לקולא מיהו גם אותן הספיגות ההולכות בנהר' ונהרות ומשבין אות' על ידי בהמות במקום שיש לחוש שיבא לידו מלאכה בשבת של צורך לסייע לא התירו ליכנס בהן תוך ג' ימים קודם השבת אפי' בנהרות הגובעין ואפי' ידוע שעומקו' כו' דכל ג' ימים קודם השבת קמי שבת מיקרי וכאלו מתנה לרחות את השבת דמיא באם יצטרך שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש כמו שיתבאר בסימן שכ"ט אבל קודם שלשה ימים אפילו בספיגה שמשבין אותה על ידי בהמות ואפי' אין לנכונה המים עשרה ואפי' שיש לחוש שיצטרך הישראל לעשו בה מלאכה בשבת כגון לסייע להוליך הספיגה מוח' להפליג דבתר שבת שעבר מיקרי ואינו נראה כמתנה לרחו' את השב' כיון שהוא רחוק מן השבת הבא בשבוע ואו אף אם יבא לידו מלאכה בשבת סכנת נפשות הוא ומותר שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש דוחי בהם כתיב :

והיבא דמותר להפליג מע'ש אם נכנס מע'ש לספיגה מבע"י עד שהחשיך וקנה בה שבותה ונשאר בה בתוכה אף על פי שמפליגת הספיגה מותר דאף ע"ג דהספיגה מפליגת הוא כשאר באיר מחיצתו כנ"ס

ושקנה בה שבתה ומותר לו לשלשל בכולה שהיא כביתו והוא שלא יצא מהספיג' מעת שקנה בה שבתה שאם יצא ממנו נתבטלה שבתו ואסור לחזור ליכנס בה בשבת ע"ס להפליג בשבת :

יש שחיהין אפי' יצא מן הספיגה אחר שהחשיך שמאח שקנה בה שבתה בשעה שהחשיך הרי הספיגה היא כביתו לפיכך כשיצא ממנה אחר שהחשיך ונכנס בה אחר כך הרי נכנס לביתו ואם אח' תפליג הספיגה חוץ לתחום לית לן בה כיון שאינו עושה מעשה ביציאתו חוץ לתחום ויש טעושיך קידוש בספיגה וחוזרים ולנים בביתם ולמחר חוזרין לספיגה דחשבי עשיית קידוש לשבתה אפי' לא החשי' וכן נהגו בקצת מקומי להיתר גמור ואין למחות בידם ולענין התי' עוד בכנים' ויריד' ממנה כשמגיע ליבשה עיין לקמן סימן של"ט :

ד' היוצאים לשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל השבת בי מפני הסכנה לא יוכלו לעבב במדבר בשבת לבדם שלשה ימים קודם השבת דהיינו ד' אסורים לצאת דקמי שבת מיקרי ונראה כאילו יוצא ע' למרחות שבת בידים וביוס א' ב' נ' מותר להם לצאת דבתר שבתא שעבר מיקרי ואין להם לימנע מלידך מחמת שבת הבא ואם אחר כך יאירע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פקוח נפש מותר דאין באן לחלל דוחי בהם כתיב והעולה לארץ ישראל אם נודמנ' לו שיירא אפי' בערב שבת מותר להפליג דכיון דדבר מצוה הוא ופוסק עמם לשבות ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו ויכול ללכת עמם אפי' חוץ לתחום דאורייתא

שהוא שנים עשר מליך מפני פקוח נפש שהרי סכנת נפש הוא לישראל לבבו במדבר' ואם נכנס בשבת לעיר אחת מהלך את כולה אפי' התיחור בחוק לעיהורוצה ליכנס לעיר מותר דכיון דלדבר מצוה נפיק הרי ברשות נפיק ויש לו אלפים אמה לכל רוח ממקו' שהניחוחו ולענין איזה דבר נקרא דבר מצוה יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסתורה או לראות פני חבריו חשיב הכל דבר מצוה ואינו נקרא לדבי הרשות רק כשהולך לטייל ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספיגות ואפילו לספיגות שבימים המלווים זכך להליכת השיירות למדבר שלשה ימים קודם השבת כי חושבים הכל לדבר מצוה ואין למחות בידם הואיל ויש להם מה שיסמכו' אין צריך במלחמות הרשות על עיירות של נייס תוך שלשה ימים קודם השבת אף על פי שלא יתחילו להלחם עד אחר השבת ויעמם כמו בספיגות משום עונג שבת דכל תוך ג' ימים הראשונים אין טועם להם אבילתם ושתייתן קטום מירדות ופתוחות דליבא ולא יוכלו לקיים עונג שבת אבל אחר שלשה ימים פרח מניהו פתחיהו ויוכלו לקיים עונג שבת לפיכך שלשה ימים קודם השבת צריך להתחיל ואחר שהתחילו ישוב אין פוסקין דכתיב עד רדתה משמע אפילו בשבת אבל מלחמות מצוה מתחילק אפילו בשבת שכך מצוה שלא נכבשה ירחו אלא בשבת והיה תהלת המצור בשבת :

רמ"ט דיני השייכים לערב שבת ובוד' מע"י :

א' אין הולכין בערב שבת יותר משלש פרסאות בדי שיגיע לבית או למלון בעוד היום גדול ויכול להכין צרכי פעודתו לשבת לא שנא אם הוא הולך לביתו או לבית האושפז ואם הם כשאותו המלון או הבית שיבא לשם בעוד היום גדול הוא בישוב שהוא מקום שיוכל להכין לו צרכי שבת אבל אם אותו המקום שבא לשם אי אפשר להכין לו צרכי שבת או שיש עמו צידה אלא שאין המקום שהוא עומד שם בשוח ויש סכנה לישראל שם מיטב שלך אפילו כמה פרסאות אולי יבאלמקו' שיוכל להכין לו צרכי שבת או למקום שהוא בשוח לו מן הסכנה משישאר שם במקו' דאגח הסכנת ויצטרך כל השבת ולא יהיה לו עונג שבת כלל ודווקא שאין יודעין במקום שרוצה לבא שם שיבא אבל אם יודעין או שלח להודיעם שהוא יבא לשם בשבת מותר לילך אפילו כמה פרסאות ככל נוגא :

ב' לקמן יתבאר לפנינו בע"ה דסעודת שבת כלילה מצוה היא מן התורה וילפינן לה מקרא דשלשה היום כתיבי כמו שיתבאר בע"ה לפיכך ארז'ל שאסור לקבוע סעודה ומשתה בע"ש כל היום אפילו בשחירות מפני כבוד שבה כד' שיאכל כלילה סעודת שבת לחיאבון ודוקא סעוד' של משותה שאינו דגיל בה בימות החול ואפילו סעודת אירוסין לא יקבע בע"ש שהרי יוכל לרחות עד פחר או עד יום אחר אבל לאכול ולשתות בלא קביעות סעודה אפילו סעודה שרגיל בה כחול מותר כל היום להתחיל מן הדין שכל מקום מצוה להמנע שלא לקבוע אפילו סעודה שנתה בה כחול מ' שעות ולמעלה כדי שיאכל לחיאבון כלילה' וסעודת מצוה הקבועה ותלויה דווקא ביום זה כגון ברית מילה ופדיון הבן שאי אפשר לעכבם ליום אחר אובל האותה כדרכו שהוא מצוה כמו סעודת שבת ולמה תרחח מפני סעודת שבת ואם אפשר לו לקיים שתיים מה טובימה נעים ואם אי אפשר יזכה בראשונה דבל הקודם זוכה :

ג' דרך אנשי מעשה להתענות בע"ש כדי שיאכלו לחיאבון :

ד מי שקבל עליו סתם להתענות בע"ש צריך להתענות עד צאת הכוכב כמו בכל תענית **ה** צדקה בשעת קבלת תענית עד שישלמו הצבור תורתו ואם הוא תענית חלום צריך להשלים עד צאת הכוכבים שהרי אפי' בשבת עצמו יכול להתחיל ולהתענות כ"ש שישלים עד הלילה וכיון שה' מפני הסכנה לבטל ולבער חלום רע תמיד שמא לא יועיל לבטלו אם לא יתענה עד הלילה ויא' התענית חלום הואיל ולא קבלו מאתמול דרשות הוא דאם ירצה לא ישלים אלא עד יציאה מבית הבנסת ומשאר תענית יחיד טוב הוא שיתנה בתחלה בשעת קבלה ולא ישלים כלל מפני שכבוד השבת שלא יכנס לשבת והוא מעונה וכתענית צבור ישלים והכי נהגו ומי שמתענה בערב שבת יום שמת בו אביו או אמו יא' שצריך להשלים ויא' שתלוי פדעתו שאם בפעם הראשון נהג להשלים ינהוג כן כל ימיו והוי כמו נדר ואם בפעם הראשון לא השלים שנק' אין צריך להשלים וכן נוהגין :

דז **הכנת הסעודה לשבת ובו ב' סעיפים**

א וישנים בבקר ביום ששי ויבין צרכי שבת דכתי' והיה בין הששי והכינו את אשר יביאו הכנה דומיא דהבאה והבא' היתה לאלתר בבוקר אף הכנה תהיה מיד בבקר ואפי' מי שיש לו כמה עבדים לשמש ישתדל להכין בעצמו טוב דבר לצרכי שבת כדי לבכרו כיומר שאם היה שום אדם חשוב בא לכתו ודאי היה בעצמו מתקן הבית ומסדר הכלים הצריכים לו קו לשבת ולכבודו כירב חסדא היה סתתך הירק דק דק ורבה ורב יוסף הוו מבקעי' עצים ורבי דרא היה מדליק את האש ורב נחמן היה מתקן את הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול ומהם ילמד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זהו כבודו שמכבד השבת לכבוד שמים ואפילו צריך למעט ליטורו ע"י שיכין שבת ימעט למדוד זכין לשבת דמצוה גדולה היא ויש להשתחוץ הסכין לכבוד השבת שזה גם כן לכבוד שבת הוא שמכין עצמו לאכילה ואסמכוה אקלא דכתי' והכינו את מלשן לאיתים ולמזמירות :

ב וידבה לקנות בשר ויין ומגדנות כפי יכלתו להכניס לשב' :

דח **שלא לעשות מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה ובו ב' סעיפים**

א העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם י' מנחה גדולה וי"מ מנחה קטנה ויש להחמיר מפני כבוד השבת ודווקא שעושה מלאכת קבע אבל אם עושה אותה דרך ארעי ואינו קובע עליה מותר ולכן מותר לפתוח איגרת שלומים וכל כיוצא בזה :

ב ודווקא מלאכה להשכר בה אסורה אבל לתקן בגדיו או כליו לצורך שבת מותר כל היום וה' להתקן בגדי חבריו לצורך שבת ואינו נוטל עליה שכר מותר אבל בשכר אפילו לצורך שבת אסור ולכתוב ספרים לעצמו דרך לימודו מותר אף על פישאנו לצורך שבת כיון דלדבר מצוה הוא :

אבל אסור לכתוב לחבריו בשכר ומסתפרין כל היום כולו ואפי' המספר ישראל הוא החירו לו לספר ישראל חבירו לצורך שבת ואפילו בשכר כדי שלא יכנסו ישראלים כשהם מגוולי לשבת לפי שאין בני ארם שרודין כל היום בצרכי שב' ואין להם פנאי להסתפר עד עת הערב ותיורו לישראל ספר לספר :

דח **מלאכות המותרים ערב שבת ובו ז' סעיפים**

א מותר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשיכה אף ע"פ שאינו יכול לגמרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת

כגון לשרות דיו וסמנין במים סמוך לחשיכה והם נשרים כל השבת ולתת אויזן של פשתן להנור כדי שיתלכנו ולתת צמר תוך היורה סמוך לחשיכה והיא קולטת הצבע כל השבת וה' שאין היור על גבי האש וגם סוחה בש"ש אבל אם היתה על האש אסור שמא יחתה בנחלי' או אפי' אינה על האש והיא פתוחה אסור שמא יניס בה בכף והמניס בשבת בקדירה אפילו אינו על האש חייב משום 'מבשל שעי' שמניס בה היא מתבטלת יותר אפי' אינה על האש ומותר לפרוס מצות חיה ועוף ודגים והן נצודי' מאליהם בשבת ומותר למכור לנכרי ולהטעינו סמוך לחשיכה רק שיצא מפתח ביתו מבע"י כדי שלא יהא נראה כאלו צווה להוציאו בשבת ויש מתירין אפי' כשהגוי מוציאו בשבת אם יחד לו הגוי מקום מבעוד יום בבית ישראל ויש להחמיר :

ב מותר לתת בגדיו לכוסם נכרי ועורו לעבדן סמוך לחשיכה והוא שקצץ לו דמים או שעושי' לו הגוי בחנם רק בטובת הנאה רגוי כי טרח בדיריה קשרת אבל אם לא קצץ לו דמים מבע"י אסור דנראה כאלו הוא שלוחו ונותן שכר שבת ויש אוסרין אפילו אם עושה הגוי בחנם דנרא' כשלוחו וגם בקצין לא התירו אלא כשיעשה בביתו ובצנעה וגם יעשהו מעצמו אבל לא יאמר לגוי שיעשה בשבת ואם עושה הגוי בשבת אפי' מעצמו והישראל רואהו אם הגוי עושה בטובת הנאה של ישראל צריך שיאמר לו שלא יעשה בשבת :

ג ואם היתה המלאכה מפורסמת וידוע שהיא של ישראל ועושה אותה במקום מפורסם טוב להחמיר ולאסור ואפי' נתנו לו כמה ימים לפני השבת כדי שלא יאמרו ששלחנוהו הוא וצווה לעשותה בשבת :

ד ואם קצץ ועשה הגוי המלאכה בשבת ונמרה יא' שמתיר לישראל ללבוש אותו הכלי אפי' באותו שבת עצמו דכל שקצץ גוי אדעת' דנפשיה קעביד ויש אוסרין ללבושו ביום כל שדוע שהגוי נמרו בשבת ולא עוד אלא אפילו שצריך להמתין במ"ש בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת (וע"ל סימן ט"ח סעיף א' וז') ויש להחמיר לכתחלה אם לא שצריך אליו בשבת שאז יש להקל ואם אין ידוע שהגוי נמרו בשבת ויש לתלות שנמרו בע"ש מותר בכל ענין ודווקא ששינוי לו הגוי הכלי לביתו אבל ליקח כלי מבית האומן בשבת ד"ש אסור משו' מראית העין ואפי' אם ילבשו בבית האומן וילך בו כך לבוש לביתו אסור משום הרואה שיאמר בשליחותו עשה היום ונמרו וכל זה בכלים שעושה האומן לישראל אבל אומן שעושה כלים לעצמו לכבוד ונמרו אפי' בשבת כגון מנעלים גוי בדיריה קשרת ומורה לישראל המכירו ללכת לביתו וליקח ממנו המנעלים בשבת ולנועלם שם ואין לאוסר' משו' מקצת הואיל ונמרו כירי אדם ויכול לגמרה בגוי בשבת ויש והם של הגוי לא אקצי' דעת' מיניה לעולם ובלבד שלא יקצין עצמו דמי המקח בשבת משום מקח וממכר :

ה ומותר לפתוח מים לגינה והם נמשכים והולכין בכל השבת ולהניח קילור עבה על העין אע"פ שאסור להניח בשבת חם משום ממרח שהוא אב מלאכה אבל קילור רך וצליל אפילו בשבת מותר להניחו על גב העין כמו שיחבאר בסי' ט"ב וה' מותר לתת מונמרתחת כליו והם מתגרמין והולכין מאליהן כל השבת ואפילו הבוגמר מונח בכלי דאין אדם מצווה על שביחת כלים וכן מותר לתת נחלים בכלים והן דולקין והולכין כל השבת אע"פ שאשתמש בכלי אין אדם מצווה על שביחת כלי אפי' מדרבנן ואפילו דבלי עושה מעשה ומותר לתת שעורים בניגית לשרותן ושוענין בקורות בית הבד וכית הנת מבעוד יו' על זהים וענבי' שנתרסקו מבע"י ושוענין עליהם להוציא מהם משקין והשמן והיין היוצא מהן בשבת מותר ואפי' בשבת והוא שנתרסקו מבע"י היטב והואיל ונתרסקו היטב מבע"י מוכנין הם לזוב בקל מאליהן וכאילו יצאו דמי וליכא

להמתיר ואפי' שתי כירות מתאימות זו אצל זו ורופן של חרס
 ביניהן אחת גרופה וקטומה והשנייה אינה גרופה ולא קטומה
 מותר להשה' על הגרופה וקטומה אע"פ שמוסיף הכל משאינה
 גרופה וקטומה דלא חיישינן לשמא יחתה מן השנית והאם
 הוסקה בקש או בגבבא מותר להשהות עליה אפי' אינה גרופה
 ולא קטומה דדברים אילו אפילו יחתה אינן מוסיפין הכל וא"כ
 ליקא למיחש לשמא יחתה דלמה יחתה ללא יועיל . והנור
 שחזמו רב אפילו אם הוסק בקש ובגבבא אסור אפילו לסמוך
 לו וכ"ש לשהות בתוכו או על גבו שאסור כל זמן שהיה סולדת
 בו ואפי' הוא גרופ וקטום דהואיל וחזמו רב ביותר אע"פ שהיא
 גרופ וקטום חיישינן שמא יחתה אפילו בזה האש המעושה
 ואפילו הוא מקש וגבבא כדי להבינו לצורך הלילה ואפילו אם
 הוא גרופ מ' מפני שהגרופ אין דרכו ל'גרו' אלא ל'וב האש ואי
 אפשר לגרופ כל האש עד שלא נשאר ניצוץ אחד ומפני שהכלו
 חס חיישינן שמא יחתה כדי להכביר הניצוצות הנשארות
 בתנור . לפיכך דין התנור אפילו גרופ וקטום כדן הכירה
 שאינו גרופה וקטומה דהיינו בתבשיל שלא ביטל כל צרכו
 או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אסור אבל מצטמק ורע לו
 מותר אפילו בתנור / וכופח שהוא מקום שפיתת קדירה אחת
 חומה רב מכיר' ופתחה מתנור לפיכך אם הוסק בקש או בגבבא
 דינו ככירה ומותר עי' גריפה וקטימה וי' דקש וגבבא בכופח
 אפי' בלא גריפה וקטימה הרי הוא כנפת ועצים ככירה כשהוא
 גרופ וקטום לפיכך כופח בקש או בגבבא מותר אפילו
 בלא גריפה וקטימה / ואם הוסק בעצים ובנפת דינו כהנזה
 ולא מהני ליה גריפה וקטימה ואסור אפילו לסמוך לה ותנורים
 שלנו שפיהם מן הצד דינם ככירה שאין חומם רב כ"כ כמו
 שהתנורים שלהם שהיו עשויין בענין אחר : כל דבר
 שאסור להשהותו אם שכח ושיה' אחרו עי' אחר חשיבה אם
 הוא הבשיל שביטל כל צרכו מות' אפי' מצטמק ויפה לו והואיל
 ונעשה בשונג ולא נעשה שום איסור ביטול בשבת אף על פי
 שמצטמק ויפה לו ואם הוא תבשיל שהתחיל לבשל ולא ביטל
 כל צרכו אסור אע"פ שבשונג שכחו מ' הא ישנו איסור
 ביטול שבת שנתבשל אחר חשיבה אבל אם עבר במזיד ושיה'
 קנסוהו לאסור הכל אפי' נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו
 ולכ' שבכדי שיעשו ואם החזירם נוי בשב' בלא ידיעת הישראל
 דינו בשבת ושיה' אע"פ שהגוי עושה במזיד ואם החזירו
 ישראל דינו כעבר ושיה' ואם מצטמק ורע לו מותר שהרי לא
 נהנה מן העבירה ועל ס' רנ"ג . וי' שכל שנתבשל
 במאכל בן דרוסאי שהנא חצי ביטולו וכ"ש אם נתבשל כל
 צרכו ומצטמק ויפה לו מותר לשהותו על גבי כירה או אפי' על
 גבי הנור אפילו הוסק בנפת ובעצים ואפילו אינה גריפה וקטומה
 שכיון שראוי לאכילה קוד' שהשהו לא חיישינן לשמא יחתה
 בגחליו שהרי ראוי לאוכלו בלילה וכן קדרה חייאת או אפי' לא
 הניח בה אלא חתיכה אחת חיה לא חיישינן שמא יחתה דהא
 הסיח דעתו על למחר ולא התכרה גריפה וקטימה והסיק דקש
 וגבבא אלא כשהתחיל לבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי
 שאז חיישינן לשמא יחתה למחר לצורך הלילה וכן לענין
 להתחזיר' כגון שהניח תבשיל שבוחר להשהותו עליה מבעוד
 יום ונטלו ממנו בשבת ובה התחזיר' עליה אינו מחזירה עליה
 אא"כ היא גרופה וקטומה או שהוסקה בקש ובגבבא ותנור
 אפי' הוא גרופ וקטום אין מחזירין עליו וכופח אם הוסק בקש
 ובגבבא דינו ככירה ומחזירין עליו / ואם הוסק בעצים דינו
 כהנור ואין מחזירין עליו אפי' גרופ וקטום ואם שכח ושיה'
 תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי אסור
 ואין צריך לומר אם עבר ושיה' . ונהגין להקל ב' א' וכל זה
 מיידי בענין שהייה דהיינו שהקדרה יושבת על כסא של ברזל
 או על גבי אבנים ואינה נוגעת בגחלים אבל הסמנה על גבי
 גחלים ל' האסור וי' דאפי' אם הקדרה עומדת על גבי האש

למנוח בראש שטא יסחוט בשבת בידים דאף אם היה סוחט
 בשבת אין כאן איסור דאורייתא והואיל ונתרסקו מערב שבת
 שלא היה נקרא סחיטה .
 ובן כוסר
 ומלילות שריסקן מבעוד יום מותרין המשקין היוצאים מהן
 בשבת / ומותר לתת חטיף לתוך רחיים של מים סמוך לחשיבה
 ויש אסורין משום דאושא מלתא שפי שהרחיים משמעת קול
 ויאמרו רחיים של פלוגי טוחנת בשבת ואיכא זילולא דשבת
 שפי וכן בכל מקום שיש השמעת הקול אסור וכן נוהגין ל'
 לתחילה מיהו במקו' פסיד' יש להקל ובשל בהמה לכ' אסור
 שהרי אדם מצווה על שבתת בהמתו ומותר להעמיד כלי
 המשקולו' שהקורין זי' ג' מע"ט אע"פ שמשמיע קול להודיע
 בשבת השעות כי הכל יורעין שמעמידן אותו מאתמול ועל
 סימן של"ח סעיף ג' :

1 לא יצא אדם בע"ש סמוך לחשיבה במחש' שכבגדו או
 בידו ולא בקולמוסו שמא יסכה ויוציא אותה בשבת
 אבל כתפילין מותר לצאת סמוך לחשיבה דלא חיישינן שמא
 ישכח ויצא בהן בשב' שהרי אסור להסיח דעתו מהם ואין אדם
 שוכחן . וי' דווקא בידו אסור לצאת בהן סמוך לחשיב' מפני
 שאם היה יוצא בהן ל'ה כן בידו בשבת חייב חטאת אבל
 מחש' בכגדו ותפילין בראשו אינו אסור אפי' בלא טעם והיסח
 הדעת אלא משום דאפילו בשבת עצמו אינו חייב חטאת ואינו
 אסור אלא מרבבנן גזירה משום ידו ואי הוה אסור ליה בערב
 שבת סמוך לחשיבה הוה גזירה לגזירה וגזירה לגזירה לא
 נעיינן :

2 מצוה על כל אדם למשמש בגדין בערב שבת סמוך
 לחשיבה שלא יהא בהם שום דבר שאסור לצאת בהן
 בשבת ויבא לידי משול לצאת בהן :

רנב דין כירה ותנור לתת בהן הקדירה בערב
 שבת ובו ה' סעיפים :

א כירה שהיא עשויה כקדירה ושופתין הקדירה למעלה על
 פיה ויש בה שפיתת מקום שתי קדרות אם הוסקה בנפת
 שהיא פסולת של זמים או בעצים שדברים אילו עושיין גחלים
 אסור לתת עליה תבשיל מבע' יום להשהותו עליה לצורך
 הלילה דחיישינן שמא יחתה בגחלים אחר חשיבה כדי שימחר
 להתבשל כל צרכו לצורך הלילה ודווקא תבשיל שנתבשל ולא
 נתבשל כל צרכו אלא שהוא מצטמק ויפה לו שאז איכ' למיחש
 לשמא יחתה בגחלים אבל אם נתבשל כבר כל צרכו והוא
 מצטמק ורע לו שאינו נוהגו עליה אלא שישמור חזמו עד
 הלילה שרי ואם היתה מצטמק יותר היה רע לו ואז ליקא
 למיחש שמא יחתה בגחלים ומותר וכן אם היה חי שלא נתבשל
 כלל מותר שתא ג' ליקא למיחש שמא יחתה שכיון שהיא חי
 או איפשר להתבשל כל צרכו שיהא ראוי לאוכלה בלילה ולא
 יחתה בגחליו ומסיח דעתו ממנו עד למחר שהרי עמוד על
 הכירה כל הלילה עד סעודת המחרת ויכול להתבשל כלי
 חיתוי ולמה יחתה שלא לצורך לפיכך לא חששו לשמא יחתה
 ומותר / אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו או אפילו
 נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו חיישינן שמא יחתה
 ואסור להשהותה עליה אלא אם כן גרף דהיינו שהוציא ממנו
 כל הגחלים דליכא למיחש שמא יחתה או קטום דהיינו שכסה
 הגחלים בעפר למעט חומם שכיון שמיעט חומם גלי דעתיה
 דלא ניחא ליה שיצמק יותר וכודאי לא יחזור ויחתה ועוד דאית
 ליה הכירא ויזכור / ואם נתן בה חתיכה אחת חיה מותר כאלו
 היתה כולה חיה שעל ידי כך הוא מסיח דעתו ממנה בשביל
 החתיכה החיה שלא תוכל להתבשל עד למחר ואז בוודאי לא
 יחתה בשביל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי וכל זה דווקא
 לתת הקדירה על פיה אבל לסמוך לה קדרה בסמוך בחוצה

שמש כל זמן שהיא מגולה למעלה לא מקרי השמנה ולשרי זכך
המגנה רק שנוהרים לנתקו קצת קודם השבת מן האש כדי
שיוכל ישראל לקחתו שמש בלילה ולא ינע כאש ואם לא
נתקו מן האש ומצאו בשבת על נבי האש יש להסירו ע"י גוי
שלא ינענע האש ואם אין שם גוי מותר אפי' הישראל להסירו
שמש ובלבד שיזהר שיקח' משם בנח' שלא יזוז וינענע הנחל'
זילחישו שקרוב הדב' לבא לידי חיוב חסאת ואז אף אם ינענע
קצת דבר שאין מתכוין הוא ולאו פסיק רישיה הוא ושרי :

ב כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפילו
בשבת מותר להחזיר כל זמן שהיא רותחת ועוד בידו
שלא הניחה על גבי קרקע והוא שהיה דעתו להחזירה כל זמן
שהיא רותחת אבל אם טרה בידו עד שנצטנן התבשיל אסור
להחזיר דהוה כמבשל ודוקא שהתבשיל מבושל כל צרכו ואז
מותר להחזיר אפי' לכירה אחרת שהוא גרופ' וקטו' אבל אם לא
נתבשל כל צרכו אסור אפילו לאותה כירה דהוה מבשל בשבת
אם עדיין החום בכירה שהקדירה נעשה רותחת מחומה ודווקא
על גבה מותר להחזיר' כגון על שפתה או על כיסוי טעל חללה
ובעודה בידו ודעתו להחזיר' אבל לתוך חלל הכירה או שהניח
הקדירה על גבי הקרקע דהוי ליה כאילו היסח דעתו מלהחזירה
או אפילו עודנה בידו והסיח דעתו מלהחזיר אסור ודוקא על
גבה כראמנו אבל לסמוך אפי' סמוך לאש במקו' שהי' סולדת
בו שרי אפילו סמוך לחטיכה ואם אין הי' סולדת בו מותר אפי'
בשבת ותנור' שלנויש להם דין כירה ונוהגין להקל בהן אפילו
להחזירם בשבת וכשהוא גרופ' וקטום אפי' לתוכן כל זמן שלא
נצטנן התבשיל אבל נצטנן הרבשיל לכ"ע אסור דהוי כמו
מבשל עצמו ו'א' שכל זה לא מיידי רק כשנשלו מן הכיר' מבע"י
ולא החזיר' ער שהשכה טנא כאילו התחיל עכשיו לבשל אבל
אם לקחו שמש משחשכה אפילו הניחו על גבי קרקע מותר
להחזירו שאינו נראה כמבשל עכשיו ודוקא גרופה וקטומה
אבל כירה אם אינה גרופה וקטומה וכן תנור שאינו גרופ' ו
וקטום וכופס שהוסק גפת ועצים אפילו הוא גרופ' וקטום אסור
להחזירה לא מבעיא בשבת אלא אפי' מבע"י אחר שנמרה כל
בישול הקדירה ומניה עלמוד על הכירה עד הערב לשמור
חומה אם נטלה מן הכירה אפילו בעודה רותחת אם הוא ערב
כ"כ שאין שהות ביום הרתיחה אם היתה קרה אסור להחזירה
אבל אם יש שהות ביום הרתיחה אם היתה קרה אסור להחזירה
דגרינן אמהיכא דנטל בשבת דאי טרינן להחזירה מבעוד
יום בערב כ"כ אתי נמי להחזירה כשנטלה בשבת משחשיכה
דווקא שאין שהות ביום הרתיחה אלו נתקדדה מותר להחזירה
ודוקא כשנמנה כל בישול הקדירה שייך לגזור אפי' מבע"י וזר'
אמו שנטל בשבת כו' מפני שהעולם סוכרין טיש בו היתר אפי'
בשבת כיון שנמנה בישולו אבל כל זמן שלא נתבשלה מותר
להחזירה אפילו אין שהות ביום הרתיחה דליכא למגור משום
שמה יחזיר גם בשבת שהכל יודעין שזה בשבת אסור דהא
מבשל גמור דהא ויש מתירין מבע"י להחזיר' בכל נוונא אפילו
גמרי בישולו דליכא למיגור משום שבת עצמו דהא בשב' עצמו
אינו אלא גזירה וקל ע"ש גזירה לגזירה וגזירה לגזירה לא
גזרינן ו'א' שכל שהוא סמוך לברכו' שהוא קבלת סבת לדין
אם היא סמוך כ"כ שאם נצטנן הקדירה אי אפשר הרתיחה
מבע"י דינו כמו בשבת ויש מקילין ונוהגין להקל אך טוב ל
להמיר במקום שאין צורך כ"כ יש למחות ביד הנוהגין
להחזיר להטמין קומקום של מים חמים ונותנין אותם תוך ה
הקדר' בשבת כשהתבשיל מצטמק אע"פ שפסקה כח רתיחה
כיון שהם רותחין יש בהם משום בשול בשבת :

ג דפעמים שקאחר אין היר פולדת זו והלאחר היר פולדת זו ומנמל
זה עם זה ונמנלו מנמלן בשבת

ד המטבחים בשבת בבקר וראה שהקדירה תבשילו וירא פז
ישקיה יחזיר יבול להסירה ולהניח קדירה ריקנית על פי
הכירה

הכירה והל' כירה כגרופה וקטומה שהרי הקדירה סוחמת פי
הכירה ואז ישים הקדירה שהחמין בתוכה על גבה קדירה
הריקני' אבל יזהר שלא ישים קדירה חדשה עליה דנמצא
מלבנה בשבת .

ד י'א שאם הוציא מאכל בשבת מן התנור אסור להניחו
בין כרים לכסות מפני שמוסיפין הכל' והל' כמבשל
הבשיל שנתבשל מע"ש כל צרכו' והוסר בע"ש מן האש אסור
להניחו בשבת משחשיכה על גבי כירה אפי' גרופה וקטומה
שלא הסירו אלא חזרה' שהוסר בשבת וברוך שנתבאר ויש
שמתיירין ליתן לתוך תנור שאפו בו מבעוד יום שנמארו שלא
הטמינו בו רק אפו בו מבע"י לא נשאר בו רק הבל מע"ש ואין
לחוש לבישול ובלבד שלא נצטנן התבשיל לגמרי ויש
מחמירין גם כזה ואם החום בתנור שריד סולדת בו אסור' :

ה וכל הדברים האילו שאסור לעשות מברכים אילו אסור
לומר ג' לבי לעשותו דאמירה לגבי שבות לכן אסור
לומר לגבי להחם הקדירה אם נצטנן ואם עשה כן אסור לאוכל
אפי' אחר שחזרו ונצטנן דהוה כאילו נתבשל בשבת' אמנם
אם לא נצטנן כחלה כל כך שעדיין היו ראויין לאכול אף אם
לא חממו אותו הגוי מותר לאוכלו ונוהגין שהגוי' או השפחות
מוציאין הקדירה מן התנור' שטמינין בהם ומושיבין אותן
אצל תנור בית החורף או עליו ומבערת אה"כ התנור ההוא כדי
להחם בית החורף אף ע"פ שעי' זה הקדירות חוזרין ונלחזין
איך לחוש אפי' נתקדדה הקדירות לגמרי דמאחר שעיקר כוונת
השפחה להתיירא דהיינו לחמם בית החורף דשוויה רבנן
אמירה לגוי משום שהכל חולין אצל הצינח' ונהי' שהחמין
גרחיזין ע"י כך מאליהם ועל דעת כן משיבת שם מ"מ מאחר
שבשעה שהיא מושבת שם על התנור אין שום אש בתנור
וההבערה שהיא כבערת אה"כ עיקר כוונתה היא לבית החורף
לחממו ושרי ואע"ג דפסיק רישיה הוא לענין המצ"מ בברכי
שאינה אלא כדרכנן יש חילוק בין מתכוין גמור ללא מתכוין
אע"ג דפסיק רישיה אמנם אין להחזיר שהישראל יושב החמין
על התנור והשפחה מבערת אה"כ התנור דהוי כאחד נתן
הקדירה ואחד הצינח את האור שהראשון פטור אבל אסור'
(ועי' שפחה מותר אפי' לומר לה לעשותו דכנאן זה לא גזרו אמריה
לגוי) ברא' שנצטננו הקדירות לגמרי אבל אם הקדירות
עדיין הם חמין מותר להעמידן אפילו ישראל אצל תנור בית
החורף מאחר שנתבאר דהנורים שלנו יש להם דין כיר' וסמיכ'
בכירה שאינה גרופה וקטומה

כדין גרופה וקטומה לענין נתינה עליה זכבר נתבאר שנתנו להקל בחזרה בשבת אפילו הניחה על גבי קרקע והיא לסמוך לתנור שאינו גרופ' וקטום והאיל והקדירה עדיין הם ומבוטל כל צרכו וכן המנהג פשוט להחזיר' אע"ג דהיינו דווקא להחזיר לכירה גרופה וקטומה אבל לכיר' שאינה לא גרופה ולא קטומה או לתנור וכופס שהביקוה גנפת או בענין אפי' גרופ' וקטום ליכא מאן דפליג לאסור כמו שהתבאר בסעיף ב' הא' כבר נתבאר בסעיף א' דתנור דידן לכירה דמי וכיון דבשעה שמחזירין בהם חממו נחלו הל' כגרוף וקטום ואע"ג דאפילו גבי כירה לא שרו אלא על גבי כירה אבל לא נתבשלה אפילו בכיר' גרופה וקטומה כמו שנתבאר בסעיף ב' היינו דווקא כשעדיין כפינו הנליה קנת' אצל תנורים דידן כשמחזירין לתוכה לאחר סעודת מחנית כבר נצטנן סר' התנור ולא נשאר בו חמיו' דק' כדי שיוכל לטמור בו חמו' של תבשיל שלא ינענע לגמרי שפיר דמי ודווקא בעוד ש' שהקדירה חם אבל כשהתבשיל כבר נצטנן והוא החזיר' לתנור כדי לקבל חמיו' אסור כי לא שרו לומר תומן ולא לקבל חמיו' כ"כ

כך כל לייסד המנהג לפי מה שמצאנו בדברי רבינו סי' זה וחס"פ
מניח יוכף שקיל וערי הרנה כדבר זה כדי לייסד מנהג קיטר זה
והעלה לנסוף שאין היתר פרוק למנהג זה היינו לפי מנהג בני ארץ
שטובים להחזיר אפילו בלתי נכונים הכל התורה עליהם אפי' לחתן
סעודה שמרת מה שאין כן לפי מנהג דברי מדינות אלו :

דבר דיני תבשילין הכופנים מע' שובוט מעי

א. אע"פ שקבש חיי מות לשהותו המ' מקדוהא מפני שאינה
מותרת להתכשל שמפני כך הוא מסיח דעהו מסנו עד
למחר וליכא למחש' לשמא יחתה אבל כצ"ל שאצל האש
אפי' כחי אסור להניח סמוך לחשיכה מפני שממחר לצלות
ואפשר לו לצלות שהוא ראוי בעוד לילה ולא מסית דעתה
מינה ואחי לחתויל להבינו לצורך הלילה וה'ם בבשר שר או
עו אפי' מנותחים או בגדי ועוף שלימים ולא מיתקך סתווי
אבל בשר גדי ועוף שהם מנותחי' לא יבשרים מותר דלא חיישי'
לחיתוי שאם יחתה בנחלי יתחרך הכשר שאינו צריך חמימ' ^ל
הרכת אלא על ידי חמימות האש בלבד הוא כצ"ל וכדאי לא
יחתה ברא בטצולה בשפוד אצל האש או בתנור והוא פתוח
אבל אם הוא בתנור ושה פיו בשים בין גדי ועוף אפי' שלימים
פיו צר שור ועו אפי' מנותחים מותר דלא חיישינן לחתווי
כיון שהוא טוח בשים ואין חילוק בזה בין אם הוא חי לבשר
או שנתכשל קצת דלהרתי לא חיישינן שמא יפתח ושמא יחת'
כולי האי לא חיישינן כיון שטוח בשים ויא דכתנור טוח
בשים הגל שרי לטו שאמרנו ועל נבי האש שהוא כגולה וכן
פרגור שהוא מגולה ואינו מכוסה גלל הכל אסור אפי' בגדי
ועוף מנותחי' דחיישינן לחיתווי דלא לחוכי אבל כתנור שפיו
מכוסה אלא שאינו טוח בשים אזיט לחלק בין גדי ועוף
מנותחים לשיאר בשר גדי ועוף כשהם מנותחים הרוח קשה
להם אז ליכא למחש' שמא יגלה התנור ויחתה בנחלים אע"פ
שאינו טוח מפני שיראה שיכנים בו הרוח ויפסיד הבשר לפיכ'
אם התנור מקוסה אע"פ שאינו טוח בשים מותר אבל כשאר
בשר אפי' בגדי ועוף כשהם שלימים אין הרוח מיוק להם
ואסור בתנור שאינו טוח בשים אע"פ שהוא מכוסה דחיישינן
שמא יגלה ויחתה בנחלים והכי נהגו :

ב. אין צולין בכל וביצה ובשר על נבי נחלים אלא כדי
שיצלו מב' משני צדדי כמאכל בן דרוסאי שהוא חצי
בישול ואע"פ דבצ"ל ראוי לאכול חי איננה טוב לאוכלה תה
ובבשר חיה דמיא ובשר אפילו הוא בשר גדי אסור דכיון
שהניחו על נבי נחלים אינה חושש לא לזיקא ולא לחוכי
אלא רוצה טיצלה מרה אע"פ שותחך ואע"פ שררוח קשה
לו הלכך חיישי' שמא יחתה אבל כשנצלה כמאכל בן דרוסאי
לא חיישינן דחיישי' דילמא אתי לחוכי אפילו הוא בשר שור
למאחר שהוא ראוי לאכילה למה יחתה שמא יבא להפסידו :

ג. ואם עבר ושכח ונצלה בשבת באסור אסור לאוכלו :
ד. פירוח שנאכלין כמות שהן חייץ ורוצה לצלותו הרי כיון
שלא יאין לאוכלו חייץ הוה בעודן חייץ כאילו נצלו לפחות
למאכל בן דרוסאי לפיכך מותר ליהנם סביב הקדוה סמוך
לחשיכה אע"פ שאי אפשר שיצלו קודם שחשיכה ולא חיישי'
שמא יחתה דלא ראוין לאכילה כבר ומיהו אם הם בקדוה
צריך ליהרר שלא יחזיר הכיסוי שחשיכה ושא לא הוסיף עליו
עד שיצלו מפני שממחר למחר בישולם כשבת :

ה. אין נוהגין פתלחנור אלא כדי שיקרמו פניה המדובקן
בלחור דכיון שנקרמו פניה המדובקן בתנור כ"ש כבר
נקרמו פניה שבלי האור והוי אפי' כמאכל בן דרוסאי ולא
חיישינן שמא יחתה דמתוך חירך ובתרה ע"נ נחלי אין צריך
שיעור כ"כ אלא דיו בכדי שיקרמו פניה שכנגד האש שאודאי
לא יחתה שלא יתוך :

ו. ואם עבר ונתן אוחס סמוך לחשיכ' כל כך שאין בו שיעור
קרינה אם במזיד אסור לאוכלו עד כיוצא שבת בכדי
שיקשרו דהא נעשה צ"ל איסור שנאפה בשבת ואינו אסור
עוליבית דהא לא עבר אלא מדובקן שהרי נהנו לשם קודם
הכנת שבת ולא עשה איסור דאורייתא ואם בשונג אם ע"פ
לוחה יאכל התירו לו לרדות בשבת מוזן נ' סעודות לשבת
דרדייה אינה מלאכה היא ואם יש אחרים נ"כ שאין להם מה
יאכל יוכל לומר להם באו ורדו לכם נ' כמזון נ' סעודות וכשהוא
רודה לא ירדה במרדה שהוא כדרך שעושה בתול אלא ישנה
משברא דחול לרדה בסכין וכיוצא בו ואם אי אפשר לו לרדות
ע"י שינוי התירו לו לרדות אפי' ברות בין שאין לו מה יאכל
ואם נתנו בכדי שיקרמו פניה והוא לצורך שבת בין ולא עבר
איסורא וצורך שבת הוא התירו לו לרדות כדרכו ואם יש לומר
יאכל ואפוא צ"ל לצורך היום אסרו לו לרדותו בכל ענין אפי'
ע"י שינוי ושיעור הקרינה הוא כשפורסה ואין החושן
נמשכין ופשטי' דא ופלאד ין צרי' שיעור שיקרום פניו למעלה
גלמשה ויתבשל גם מה שבתוכה כמאכל בן דרוסאי דא לכ
אתי לחתווי וכל זה בתנור שאינו טוח בשים אבל אם הוא טוח
בשים או שאינו אופה לצורך שבת רק למצוא שבת תואיל ויש
לו זמן ארוך לאפתו מותר ליתנו סמוך לחשיכה דלא שייך
למינור ביה שמא יחתה דלמה יחתה שהרי יש לו שהוה הרבה
לאפות אלא שאסור לרדותו בשבת ואם עבר ונתנו בשבת
עצמו לתוך התנור או ע"נ נחלים בין בטננו בין במזיד התירו
לו לרדותו מרה אפי' בלא שינוי כדי שלא יחתה ויבא ליה
איסור סקילה דמושב שיעבור ארדיו שהא אינו אסור אלא
מדובקן ולא יבא ליה איסור דאורייתא :

ז. ורדייה הנזכרת פ' רישו כמו שהיו עושין בימיהם שהיו
מדביקים רפת בתנור ואז כשהוזין ומפרידים אותו מן
התנור היה בו טורח ותכמת יתירה מי שהיה יכול לעשותו
שלא יפרך השתחוה היא שיאמרי חז"ל מפני שהיה בו שיחא
יתירה אבל בתנורים שלנו שאין מדביקין בהן את הפת ואין
צריכין רדייה לא במרדה ולא בסכין שבוציאין אותו בקל אם
נתן פת לתנור מב' ע' זקדיש עליו וקיים מותר להוציא אפילו
יחר מטלשה סעודות כסכין או בשום דבר שההוב בו ומ"מ
לא יוציא ברותה כשום דמחי בעובדין דחול :

ח. לא ימלא אדם קדרה עסמות ותולמוסין ויתן לתוך התנור
ע"ש סמוך לחשיכה יא דרעמא מפני שדברים אלו אינ'
צריכין בישול רב ודעתו עליהם לאוכלם לאחור ומפני כך אף
ע"פ שלא נתבשלו כל עיקר יש לחוש לשמא יחתה שהרי הם
כשא' תבשיל שרתחיל להתבשל ולא נתבשל כל צרכו שאסור
להשהותו ויא עממא לאידך גיסא מפני שדברים אלו צריכין
בישול רב ולא יספיק להם כל הלילה להתבשל וחיישינן שמא
יחתה בהם למחר בישולם אפי' רוצה אותם לצורך כחר ואע"פ
דלא נ' מדידי בין אילו שלל השעמי' דנס למעם הראשון אפי'
רוצה אותם לצורך דמה' אסור ליהנם סמוך לחשיכה שמא
ימלך ויחתה כדי להאכילם לצורך הלילה מכל מקום כרבותי
ללמוד מהם לשיאר הדברים שיש לחוש לשני הדיעות ולא
הוקא לתנור אלא אפילו ה' לכירה וכופה שאינם גרופים
וקטומים שאסור ואם עשה כן אפי' בשונג אסורים למ' ש' עד
כדי שיעשו :

ט. כיוצא כולא ימלא אדם חבית של פים ויתן לתוך התנור
ע"ש חשיכה אפי' לצורך מצ' שדמא יתקרב במצ' ש'
סמוך לחשיכה ויחתה בנחלים בשבת כדי שיחכםם לאלתר
לכשתחשך ואם עשה כן אסורים למ' ש' עד בכדי שיעשו ואף
ע"פ דברדיית הפת התיח אם נעשה בשונג שאני התם שיש
בו צורך מצוה של נ' סעודות הקילו בו משום כבוד שבת אבל
בדברים אלו דליכא בהו מצוה לכבוד שבת לנ' סעודות נהו
אף על השונג מפני שראו שהקילו בו :
דנה הכנת

דנה

חכמת האשקודם הכנסת שבת וכו' ג' ס'

א אין עושים מדורה מעצים סמוך להשיכה עד שיצית בהן את האור בעניין שתהא השלהבת עולה מאליה כלי שיעו עצים אחרים שאל"כ יש לחוש שפא יאמר משחשיכה הביאו עצים ונניה תחיתהם ואם עין יחידה הוא צריך שיאחז האור בתוכו ברוב עיניו ונס מבחזן ברוב הקיפו ואם לא הודלקה כ"כ אסור ליהנות בה בשבת גזירה שמה וחתך בה ויניח העצים בדישתעלה השלהבת ובשהודלקה כשיעור זה יכול להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה בין אם היא על גבי קרקע או על גבי הסערה ואפילו היא מדברים שאין עושים מהן פתילה לנר שבת דשאני כדורה מנר דמדורה דולקת ופה וליכא למיגזר בה שפאימה :

ב ובפתמין י"א אפי' לא אחז בהן האור אלא כל שהוא קרי מפני שהם דולקים והולכים :

ג מדורה של גפת ושל נפירות ושל קש ושל גפכא אפי' לא אחז בהן האש אלא כל שהו קרי שהם דולקים והולכים וכן מדורה של קנים ושל גרעיני המרים כשהם מפוזרים אבל אם הקנים אנודות והגרעיני' בסל אינם דולקים יפה עד שיצית בהן האור ער שתהא השלהבת עולה מאליה ו"א בהיפך :

דנו

דין תקיעות בע"ש וכו' סעיף אחד :

א כשהיה ישראל בישכון היו תקועין בע"ש שש תקיעות פרי להבטיל את העם כמלאכה כאשר הם מבוארים בפרק במה מדליקין לפיכך נהגו גם עכשיו בקדילות הקדושו' שכל שהוא סמוך ללשבת נחצי שעה או בשעה שמברזו הש"ץ איכינו עצמו ללשבת והו' במקום התקיעות שביניהם וכן האור לנהוג בכל מקום :

רנז

דיני הטמנת המין וכו' סעיפים :

א מאכל שרוצה להטמין לצורך מחר אסור להטמין אחר שחשבה אפי' בדבר שאינו מוסף הבל אבל בספק חשיכה ספק אינו חשיכה שומנין בדבר שאינו מוסף הבל ולא רצו לנזור בה משום שמה ירהיחן דסמוך לחשיכה שהם קדירות ורתחות הן מפני שדרך להעבירן מן האש סמוך לחשיכה וליכא למיחש בהן שמה נאצטננה זיריהיחנה אבל בדבר המוסף הבל אסור להטמין בו אפי' מבע' יגזר' שמה יטמין ברמץ שיש בה נחלת' וכל' ויטמין ברמץ טהור מבע' הוא הלם איכא למיחש שמה יתחה בנחלים משחשכה שביכא להטמין מאכל שלא נחבשל כבר כל צרכו לפיכך גזרו אף בבישיה' כל צרכה עד שיגרוף או עד שיקטחו ואם הטמין בדבר המוסף הבל אסור התבטיל אפי' בדיעבר דווק' כשהטמין בצונן ונתחממ' שם או שנצטמק ויפה לו אבל אם עמד בחמימותו בשעה ראשונה מחר ו"א שהמאכל מותר אם הטמין בשונג מבע' אפי' בדבר המוסף הבל ובדיעבד יש לסמוך על זה ובלבד שלא יהא הגיל בכך :

ב ובשבת אסור להטמין אפי' בתבטיל שנתבטל כל צרכו ואפי' בדבר שאינו מוסף הבל ומ"מ לטוס כלי על התבטיל כדי לשמרו מן העכבר' או כדי שלא יתסנף בעפרוריה שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשישר שנותן כיסוי על הקדרה ויאילוהו הדברים המוסף' הבל פסול של זתים או של שומשמי' הבל ומלה וסיד וחול בין לחץ בין ביטין ומכין פ' כל דבר רך כגון צמר נפז ותליש' צמר רך של בהמה וגריות כנדים בלוי' כל אלו קרויין מוכין וזנין ועשבים אלו שלשתן ג' מוכיפין הבל כשהן לחץ ולא כשהן יבישין לפיכ'

כשהן יבשין שומנין בלח' וכן שומנין בכסות ופירות וכפני יוצה או קאר נוצות ובנעורת של פשתן ובנסורה של חרשין שכל אילו אינן מוספי' הבל אלא שומרי' חומץ י"א שמוחר להטמין כסלעים אע"פ שמוסיפין הבל דמילתא דלא שכיחא לא גזרז ביה רבנן :

ד אע"פ שאין שומנין בשבת אפי' בדבר שאין מוסף הבל היינו משום גזירה כמו שנתבאר אבל אם טמן בו מבע'י ונתגלה משחשיכה מותר לחזור ולכסוהו בשבת וכן אם רצה להוסיף עליו בשבת מוסף ואפילו אם רצה לישלו כולו גלתה אחר במקומו לא אמר' דהוי כמו תחלת הטמנה ומותר דבולי האי לא גזרו בין שהראשון הם יותר מהשני בין שהשני הם יותר מהראשון ואפי' לא היתה מכוסה אלא ככדין וכול לישל' ולכסותו בגלופקרין שאינו מחמם את התבטיל יות' אלא שומר חיסו יותר ארץ משהיה שומן תחת הקרין וכל זה דווקא שנתבטלה הקדרה כל צרכה אבל אם אינה תבטיל כל צרכ' אפילו להוסיף על הכיסוי נמי אסור שיאוספתה נה גורים לה התבטיל והווקא שנתגלה משחשיכה דכרא כתחלת הטמנה ה' והא דאסור להטמין בשבת בדבר שאין מוסף הבל היינו דווקא באורה קדרה שנתבטל וגם דשייך בה לנזור כמ' שכתבנו שמה ירהיחנה אבל אם פנה התבטיל בשב' מקדירה שנתבטל בה לקדירה אחרת מותר להטמין בדבר שאינו מוסף הבל שכיון שפגנה לקדירה אחרת נלה דעתו דלא איכפ' ליה בחסימותו דהא מתקרי ע'י שמפנהו ושוב ליכא למיגזר ביה שמה ירהיחנה :

ו דבר שהוא צונן מותר להטמין בשבת בדבר שאינו מוסף הבל בין כדי שלא יאצטנן יותר בין כדי שהפני' צנתו ולא גזרינן שמה יחממו מש' כיון שזוהא בדבר שאינו מוסף הבל והווקא שלא על גבי כיחם אבל בדבר המוסף הבל אפי' הוא צונן ואפי' שלא על גבי כיחם ואפי' אין כוונתו אלא כדי להפני' צנתו אסור להטמין אפי' מבעוד יום משום גזירה דלעיל :

ז י"א דכל שה'חי לנמריא נחבשל כל צרכו מות' בהטמנת כמו בשחי' דליכא למיגזר בה שמה יתחה דאסוחי מסת דעתיה מינה או מצטמק ורע לו כמו בשחי' דסיסן רג' ו"א שיותר יש להחמיר בהטמנ' מבשהייה שכיון שטמנין לצורך מחר חיישינן שמה יתקרו וחיתוי מעט שהני לשמור חומי כיון שהוא טמן ויש לחוש יותר שמה יטמין ברמץ ויתחה ואסור אפי' ח"א אפי' קדרה מכושלת כל צרכה ואפי' מצטמק ורע לו ובמקו' שאין קנה' ישעריש להחמיר ולא קורע האחרונה :

ח פתח הטמנה הן כדרך שטמנינן קדירה ברמץ שיש בהם נחלים כוערות ורמין נועע בקדירה סביב ומשעם זה לא אסרו חכמים הטמנה בדבר המוסף הבל אלא הטמנה שהיא רומיא דרמין דהיינו שחבר הטמנינן בתוכו נועע בקדירה והבל משום גזירה שמה יטמין ברמץ ויתחה בנחלים והוי מבטל גמור בשבת לפי' אות' המגניחין הקדרה על הכירה ומכפין אותה וסביבותיה בגדים והבגדים נועעים בקדירה זה ודאי אסור שהיא הטמנה שאסרו חכמים ואף ע"פ שאמרנן שנסות אינו מוסף הבל ומותר להטמין בהם היינו כשאין שם אש אבל הכא שיש אש תחת הקדירה והאש מוסף' הבל מתחממ' גם הבגדים מן האש ומוסיפין הבל ואסור ומיהו כל שהוא בעניין שאין הבגדים נועעין בקדירה אף ע"פ שיש אש תחתיה כיון שאינו דרך הטמנה שרי וכן היכא שמעמיד קדירה על גבי כירה או כופת שיש בה נחלים ואין שולי הקדירה נועעין בנחלים שהיו מקרי ולא הטמנה ומותר על פי הדרכים שנתבאר בס' רנ"ג וכן אם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נועע בצדו הקדירה אין כאן הטמנה וכן מותר להניח הקדירה בתנורים שלנו על ידי גיתן בתוכה תחובה חיה והוא שלא תהא הקדירה נועעת בנחלים ואף על פי שכבשה פי התנור בבגדים כיון שאין הבגדים נועעין בקדירה לאו הטמנה היא ושרי

במקום בקופה קלפה צמר שאסור למלטלה בגוף שעומתה
 לכתובת ולא יחכה לה. והוא לא הקדחה כל זמן שלא
 נתקלקלה הנגמא וכל החצוצה ואם נתקלקלה לא יחזורנה
 לפי שמיני הניזון לבא ולבא ואפילו לכתחילה יכול להוציאה
 על דעת החזירה אם לא נתקלקלה ולא יחזורנה אלא אם
 יחזורנה אף אם נתקלקלה דהא אף אם יחזורנה אם נתקלקלה
 לאו איסור דאורייתא קעביד שאינה אלא טלסול דרבנן
 משום מוקצה והוה גזירה לנזירה אבל אם טמן בדבר הניטל
 שנתן סביב הקדחה דבר שניטל בשבת וכיסה גם עליה דבר
 הניטל יכול ליטול הקדחה ולהחזירה אפי' נתקלקלה הנזיאה
 ויש אסורין מפני שכשחזירה צריך לעשות נזיאה אחר ונראה
 כתחלת הטמנה בשבת :

ד טמן בדבר שאינו ניטל וכיסה פיה בדבר הניטל מלה
 מבכסו ואוחז בקדירה ומוציאה :

ה טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל ואין הכיפוי
 מנולת קצת יא שמפנת סביבות הקדיר ומספה על צרה
 נהכסו נפול ויש אסורין שבין שהניח כיפוי שאינו נוטל
 עליו הוה הקדירה בכיס דבר האיסור ואסור למלטלו בליל :
ו יש שחל להיות בע"ש יש שאסור להטמין באבני משו
 דהוי במנין ויש מתירין שאינו אלא בנין ארעי משום
 כבוד צורך שבת לא גזרו בכניין ארעי כזה ומותר :

ז תנור שמניחין בו החמין וסוקהמין פני בדף ושורקין אותו
 בשיש כוהר לסתור אותה סתימה כדי להוציא החמין
 ולחזו ולסתמו שאינו חשוב בנין ובתירה כיון שאינו עשי שם
 לקיום יאם יש בוגהלים לחשות יעשו ע"י גוי ויש מחמירין
 אפילו באין בוגהלים לחשות שלא לסתור סתימת התנור
 קצוח בשיש ע"י ישראל אם אפשר לעשות ע"י גוי וכן אם
 אפשר לעשות ע"י ישראל קמן שאינו בר מצוה יעשו על יד
 ולא יעשו ישראל גדול ואם לא לו בעניין אחר עשו ישראל
 גדול ע"י שינוי קצת והכי נהוג וכתב מורי מהרר מא"ז ח"ל
 ונ"ל והא דמותר לחזור ולסתום התנור היינו ביום השבת
 שבבר כל הקדרות מבושלות כל צרכן אבל בלילה סמוך
 להטמנתו שיש להסתפק שמה עדיין אין הקדרות מבושלות
 כל צרכן אסור לסתו התנור שגורם בישולו כמו שנתבאר סי'
 רנ"ו ואפי' ע"י גוי אסור כמו שנתבאר לעיל בסוף סי' רנ"ו :

רס דיני הבנסת שבת וכו' בסעיפים :

א מצוה על כל אדם שירחץ בע"ש לכבוד שבת ואם אין
 אפשר לו לרחוץ כל גופו ירחץ לפחות פניו וידיו ורגליו
 בחמין וגם יחוף ראשו ויגלה צפורניו לכבוד שבת וכשנוטל
 צפורניו לא יטול אותן כסדרן שכן קבלו חז"ל שכשנוטלן
 כסדרן יש בו חששות לסכנות אלא יטלן שלא כסדרן ואמר
 בשמאל יחזיל בקמיצה וכימין באצבע וכו' להם בשמאל
 דבה גא ובימין ברא גה ואם טעורת ראשו ארוכות מצוה גם
 כן לנגלת לכבוד שבת :

ב וכשהיה סמוך להשב' ישראל לאנשי ביתו וזכרים בלשון
 רבה כדי שיקבלו ממנו ויאמר עשרהם הפרשהם חלה
 ויאמר להם בלשון ציווי הדליקו את הנר ומסכה אקרא דתני'
 וידעת כי שלום אהליך ופקדתונך ולא תחשא ולא יאמר כל
 זה אלא קרוב לחשיכה שאם יסתר להוכרס מבע"י יפשו עיניו
 יאמר עדיין יש שהות ואם צריך לעירובי חצרות טוב שיערב
 בעצמו ולא יסמך על בני ביתו שמא יפשו והאידיא אין
 צריך לומר עשרהם שאין עכשו מעשר בארצותינו :

רסא זמן הדלקת נירות לשבת וכו' בסעיפים :

ושירי וההטמנה שעושין אילו שמשמינן בתנו' ושחין
 פי התנור בשיש היא הטמנה המבחרת המתרת לכ'ע וליכא
 למחש למידי כיון שהתנור מוח בשיש מצוה להטמין לצורך
 שבת כדי שיאכל בשבת מאכל חם וזהו מכבוד ועונג שבת
 וכל המפקפק על הטמנ' חמין לשבת שאינו רוצה לאכול חמין
 בשבת משום טעמא שנתבשל בשבת ואינו מאמין בדברי
 חכמים הרי זה נקרא מין וסלעין על דברי חכמים וחייב מתה

רנח שמותר להשים דבר קר על קרבתה חמה ובוסעין א' :

א מותר לתת בשבת ע"פ קדרת חמין הבשל שנתבשל
 מע"ש כל צרכו כגון פנאדיש וכיוצא בהן לחממו ואע"פ
 שיוכל להחמם מן התחתון עד שרד סולד' בו לפי שאין
 דרך בישול בכך ואע"פ שהקדיר נחזנה על האש אבל להטמין
 נחת הכנרים הנקונים על גבי מיחם ודאי אסור שזהו הטמנ'
 ממש שאסור משחשיכה אבל תבשיל שלא נתבשל כל צרכו
 אסור ליהנו עליו כדי לחממו שמה יתבשל כל צרכו ואף על פי
 שאין דרך בישול בכך מ"מ אסורה כיון שעדיין לא נתבשל
 כל צרכו והוא שיש בתחתון חום שיכול העליון להתבשל מחו'
 התחתון דהיינו שיכול להתחמם מתחתון עד שרד סולדת
 בו ואם לאו מותר ובלבד שלא יהא בו דבר הקרוש שלא יתמחה
 כמו שיתבאר בסיון ש"ח בע"ה ובע"ש מבע"י מותר לתת כלי
 אפי' הוא קר לגמרי על גבי קדירה חמה להטמין לשבת שאין
 זה כטומן בדב' המוסף הכל הנה
 שאין הקדירה מוספת הכל וע"ל סימן פ"ח וכל ליני כלי
 אדרבה חומה מתמעט והולך סנותנין על גבי קדירה עמונה
 הכתובי' נסיון הנזכר מפורס' נסיון זה כספר ג' :

רנז כמה דיני הטמנה וכו' בסעיפים :

א סתם מוכין הם חשובים ואדם מקצה דעתו מהן בשבת
 מפני שהם עומדים לעשות מהם לבדין לפיכך הן עומדים
 למלאכה שמקצין מהמת חסרון כים הן לטאר דברים כמו
 שיתבאר בדיני מוקצה בל"ה אסור לשלולן בשבת ואם
 נטמן בהם קדירה במקרה לא הוכנו בכך ואסור למלטלן
 שנשארו בהקצאתן ולא בשל להטמנה אלא מנער הכיסוי והן
 נופלות וכגון שמקצתן מגולה שאוחז בכיסוי במקום המגולה
 ונוטלו והן נופלות מאלהין שאין זה אלא שלטול מן הצד
 שהתירו אפילו במקצה כמו שיתבאר בע"ה ואם אין קצתן
 מגולה אסור לשלטלן אבל אם ייחדן לכך מותר למלטלן
 בהדיא וניי' צמר סתמן לאו לסחורה עומדת ואנן חשובין
 כ"כ כמו מוכין לפיכך אם טמן בהן אפי' לא יחדן לכך מותר
 לשלטלן בהדי' וה"מ סתם ניזין שאין עומד לסחורה אבל אם
 נתנו לאוצר לסחורה מקצה הן וצריכין יחוד ואם טמן בהן
 בלא יחדור אם מקצתן מגולה מנער את הכיסוי והם נופלות
 דהיינו שנוטל הכיסוי מן הקדירה שהוא תורת כלי עליו ומותר
 לשלטלו ואע"פ שהמבוקה ניזין עליה לא איכפת לן שלא
 נעשית הכיסוי בסיס להן שאינו בא אלא לכסית בה הקדירה
 ואינו בשל אנבן והוה נקרא שלטול מן הצד :

ב אבנים ולבנים יש בהן ג' משום הקצא' שמפני גריעותן
 אין אדם מקפיד עליה' כשאנו צריך להם אלא משליכין
 לחוץ ומקצה דעתו מהם שלא ליגע בהן חוה נקרא ג' הקצאה
 כמו שיתבאר בע"ה והוא הקצא' יותר מהקצאה במוכין דלע'י
 לפיכך המוסין את הקדירה בהם צריך שיהיה להם כד' ויצניע
 שיהיו לעולם מוכיין לצורך להטמין בהם ולא סגי ביחוד
 פ"מיחדן לשבת זה כגון שיתבאר בסיון ש"ח בע"ה ואם לא
 יחדו והצניעם לשם בן והטמין בהן אסור לשלטלן בשבת :

רסב לקדש השבת בשלחן ערוך ובכסות נקיה וכו' ג' סעיפים

א ויסדר שולחנו ויציע המטות ויהקן כל ענייני הבית כדי שמיצאנו ערוך ומסודר כגואו מבית הכנסת שכן אה"ל ב' מלאכי השת' מלין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע כשכבא לביתו ומצא נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצע מלאך טוב ואמר יהא רצון שיהא כן לשבת הבאה ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר יהא רצון שיהא כן לשבת הבאה ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו (וכ"ל סימן רע"א סעיף א') ונתרין להניח שולחנו ערוך כל השבת ואין לשנות

ב וישתקל שיהיו לו בגדי צאים לשבת דכתיב וכברתו הדשי שלא הא מלבושך של שבת כמלושך של חול ואם אי אפשר לו להל' בגדיו לפחות ישלש אותם למסדר כבוד וילבש בגדיו הנאים שיש לו וישטח בבוא שבת כיוצא לקדאת המלך וכיוצא לקדאת חתן וכלה שכן היו עושה ר' הנינא מעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא ואם בא ונצא לקדאת שבת מלכתא ר' ינאי אומר באי ביה באי ביה וילבש עצמו בבגדי שבת מיד אחר שרחץ עצמו כי זה כבוד השב' ועל כן לא יהוין לשבת אלא סמיך לערב כרי שילבש עצמו מיד וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו וכל המרבה לכבוד הן בגדיו הן בבגדיו הן באכילה ושתיה הרי והטובות :

רסג מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן וכו' ז' סעיפים

א והא זהיד לעטח נר יפה לשבת שזהו נס כן מעונן שבת כשהבית מלא אורה והיו נקרא שלום בית וכל זהויר בני ביותר הוויין לו בניס ת' הוסיפך נר מצות והורה אור' ויש שמכונין לעשות ב' פתילו' א' כנגד זכור וא' כנגד שכור והיינו לפחות אבל אם ירצ' להוסי' ג' אוד לכבוד שבת הרי זה משוכח אחר האנשים ואחר הנשים תייכסו בו משום שלום ב' בתה' ואפי' אין לו מה יאכל טואל על הפתחים ולקח' שמן ומדליק את הנר לכבוד עונן שבת :

ג אלא שהנשים מזהרות בו ביותר מפני שמצרות בבית ועוסקו בצרכי הבית ומציאות את בעליהן ועוד יש ט"א שהגשים מצות עליו ביותר מפני שבברה לזר של עולם פירו' גרמה מיהא לאדם הראשון ונהנו הנשי' כששכחה פעם אחת להדליק מדלקת כל ימים ג' נרות להק' עוונה : ד וכמדליק חייב לבר' עליו כמו שמכריזין על כל המצו' אפי' הם דרבנא מכרך בא"א מה אקבו להדליק נר של שבת אחד האיש ואחד האש' נס כ"ט צריכין להדליק ולברך משום שלום בית וכו' בלא שבת יא' שאין צריך לברך שאין שייך שלום בית ביום שאין אוכלין ושותין סיהו כשהל בשב' מפרכין שלא לשנותו משאר שבכו' השנה וכשמברך יא' שמברך עליו קודם ההדלקה כמו שהוא הדין בכל הברכות שצריכין לברך עובר לעשייתן ויא' שלא יברך קודם ההדלקה משום דס"ל דמיד כשבורך קבל עליו את השבת כדבעינן למימר לקמן ואסור לו להדליק אח"כ אלא כדליק ואח"כ מברך סיהו כדי שיהיה עובר לעשייתן אין נהנין מאורן עד אחר שבורך ולפיכ' נהנו הנשים שאחר שהדליקו מבסין כידיהן לפני הנר שלא יראו אורן ומברכין ואחר כך מסלקות ידיהן שנתפסט אורן והמקרי עובר לעשייתן וכן נוהגין : מי שאין ידו משנת לקניה נר לשבת ויין לקדוש היום נר שבת קודם דשלום בית עדיף וכן אם אין ידו משינת לקניה נר לשבת וכן להנכות נר שבת קודם משום שלום בית דאין שלום בית בלא נר וכו' תנופה אסור להינות ממנו :

א ספק חשיכה ספק אינו חשיכה והוא בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה אין מעשרין את הודאי אם אינו צריך לו למצות שבת או שלא היה שרוד משום נתקן מעליא הוא זכר שהוא תיק' אסור לעשות בשבת שהוא דומה למלאכה ולפיכך בספק חשיכה אסור משום ספק ואף על גב דשבות בעלים הוא וק"ל כל שישנו משו' שבות לא נזרו בו בין השמשות ה"מ בשבות שהוא לצורך מצוה אודבר שהוא שרוד ונהפו עליו אבל במילתא בי האי שאינו לצורך מצות שבת נזרו אף בין השמשות וכן אין משבילין את הכלים שלא לצורך שבת או שידאו דהוי נמי שבות דמתקן הכלי בשבת וכן אין מערכין עי' וב תחומין לדבר הרשות שהוא נקרא תיקון מעליא בין דאסמכה אקרא' וכ"ש שאין מרליקין את הנירו' שהוא ספק דאורייתא אבל לדבר שהוא לצורך מצוה לא נזרו בו כיון השמשות ומותר לפיכך מותר לומר לגוי בין השמשות להדליק נר לצורך שבת וכן לומר לו לעשות כל מלאכה שהוא לצורך מצוה או שהוא שרוד ונחפו עליה ואפי' מי שקבל עליו שבת טעה אחת או שתיים קודם חשיכה מותר לומר לגוי להדליק הנר ושאר דברים שהוא צריך שלא נזרו משום שבות אלא כשבת עצמו ובדבר שהוא תיקון ודאי אבל דמאי שהוא ספק מעושה ואין בו ודאי תיקון מעשרין דרוב עמי הארץ מעשרין הן ושומנין את החמין כמו שנהבאר ומערכין עירובי הצירות ואע"ג דאיכא לפי דעירובי תחומין ועירובי הצירות שניה' דרבנן מ"ס עירובי תחומין חשיב תיקון מעלי' דאסמכודו רבנן אקראי אפילו ל"ס דתחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין ילפינן מקום מקום ומקום מניסהו כל' אבל עירובי הצירות חסרא בעלמא הוא ולא מיקרי שבותה ותיקון מעליא לפיכך ספקא דבין השמשות לא נזרו בו דבין השמשות קונה עירוב שהוא החלח קדושת היום :

ב ומי שאינו בקי בשיעור זה יסגר וידלוק בעיד השמש ברא האילנו' ואם הוא חס המעונן ידליק כשהתנגולין יושבין על הקור' מבעי' ואם הוא בשדה שאין עם הרנגולים ידליק כשירשבים העורבים מבעי' :

ג ואחר עניינה ברכו אע"פ שעדיין יום הוא אין מערכין ואין שומנין משום דהא קבליה לשבת עליה וכמק' שאומרים מזמור שיר ליום השבת הוי אמיר המזמור קבלה שבת לדירה :

ד יא' שצריך להוסיף מחולעל הקדש חומן תוספות זה סברה הוא שאינו ר"ל בעוד החמה זורחת שכל זמן שהחם של יום ששי זורחת אין שייך להוסיף עליהם השביעי אלא ודאי ר"ל מתחלת השקעה שאין השמש נראית על הארץ שעדיין יום הוא אע"פ ששקע החמה עד זמן בין השמשות ומ"מ להוסיף על יום השביעי הואיל ושקעה החם של יום ששי וחומן זהו הוא מהלך ג' מילין ורביע' ובתוך הזמן הזה אין בו שיעור אלא אם הצה לעשותו בולו תוספות עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יומתחל על הקדש שאע"פ ששקע' החמה עדיין ודאי חס הוא עד תחלת זמן בין השמשות אבל בזמן בין השמשות אין שייך לומר הוספה על יום הז' שהרי הוא ספקאם הוא עצמו יום השביעי ואין זה נקרא תוספות' ותוספות זה הוא דרבנן ו"מ שהוא דאורייתא וילפינן לה מקראי גבי ה' ביח' לאסור מלאכה בין לעינוי כמו שכתבאר בסיומן תר"ח בע"ה ואח"כ תוספות זה במלאכת שבת הוא מצוה עשה מזאתורה לדבריהם ק"ו ביה ובין השמשות הוא ספק כרת דספק ממש שבת הוא :

(טמין ודאו ללה אלא מנאת הככנים וליןך) זשיעור זמן בין השמשות הוא כרי מהלך שלש רביעי מיל שהם מהלך אלף ות"ק אמה קודם הלילה וי"מ הנהג' להקדים ולקבל עליו השבת מפני המנחה ואילך שהוא זמן הפלת ערבית לר' ינאי הריטור בידו :

הקהל ברכו וענה עמהם דרי קבל עליו שבת ושוב לא יעשנו חול להתפלל תפלת מנחה של חול אלא יתפלל ערבית שתיים אבל אם לא היה כב"ה כשאמרו הקהל ברכו יכול הוא עדיין להתפלל תפלת של חול מיהו לא יתפלל בבית הכנסת אצל הציבור שכבר קבלו שבת לא יעשהו חול אצלם אלא יתפלל חוץ לבית הכנסת :

טז ואם בא לבית הכנסת סמוך לברכו קודם שהתחילו ברכו יכול הוא להתחיל להתפלל מנחה תפלה של חול ואע"פ שבעודו מתפלל של חול יקבלו הציבור שבת אין בכך כלום הואיל והתחיל בהיות :

יז יש מי שאומר שמי שקבל עליו שבת קודם שחשב מתיר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה ומותר הוא ליהנות מאותו מלאכה בשבת וכל שכן במ"ט שאע"פ שקבל עליו הוא את השבת להוסיף הרבה מחול על הקרש ואסר על עצמו המלאכה מ"ט לא אסר אלא מלאכת עצמו אבל מלאכת חבירו לא אסר עליו ומשעם זה כתב מורי מהרמ"א ז"ל דה"ה נמי במ"ט אם אחד המשיך סעודתו עד הלילה מותר לו לומר לחבירו ישראל שכבר התפלל והבדיל שיעשה לו מלאכתו להדליק לו נירות ויבשל לו ומותר לו ליהנות ולאכול מבישרו שבשל לו זה עכ"ל אבל לי נראה שאין הנדון דומה לראייה ולא דמי עיולי שבת לאפוקי שבת דבעיולי שבת הדבר הלוי בנדרו וקיבולו עליו קדושת שבת ונוכל לומר שזה קבל עליו וזה לא קבל עליו אבל באפוקי שבת שכבר נאסר עליו הכל כיוסי השבת והוא קמשיך בקדושתו בלילה כל האיסורים נמשכים עמו ולא שייך לומר הותרו מקצתן ובקצתן לא הותרו שאם מקצתן הותרו כולם הותרו כמו נבי נדר וכיון שכולם לא הותרו שהרי הוא אסור בעשי' מלאכה גם מקצתן לא הותרו וכיון שבשבת אסור מה שאחרים מבשלים בין גוים בין יהודים גם במ"ט נשאר באיסור עד שיכרך ברכת המזון ויסוה דעתו גם הוא מן השבת וכל זמן שלא בירך ברכ' המזון הרי קדוש שבת עווננו עליו ודעתו לברך עוד רצה וא"כ עדיין לא הסוה דעהו מן השבת ואיך נתיר לו לאכול דברים שנתבשלו בשבת שלו אע"פ שנתבשלו בהיתר וראייה ברורה גרולה נ"ל במ"ט רבי בעל השו"ר לקמן בהלכו"כ סימן תר"כ גבי חסידים שבאשכנז שנוהגין לעשות שני ימים י"ה אם היו נרמ"י היו מהפליין בעשרה ככל סדר י"ה וא"א הרא"ש ז"ל היה מנחה בידם ר"ל התפלה אבל לשאר כל דבר ואיסור מלאכה נוהגין כמו בראשון הילכך אפילו אחרים לא ביטלו לו עכ"ל . וכן הביא שם הקארו הנהגות מיימון והשוות מ"ט שאסרו מה שבשלין לו אחרים ואפי' להקנות קמהם לאחרים כדי שאותם אחרים יעשו להם אסור ע"ש הרי בהדיא שכיון שקבל הוא עליו להמשיך עוד י"כ כל אותו היום השני אסור לו לאכול גם מה שאחרים מבשלין לו וא"כ ה"ה הכא דמ"ט מירד מסיקשם שמה שבשלו אחרים לצורך עצמן מותר לו לאכול ממנו ובלבד שלא ירבו אותם האחרים לבשל בשבילו אבל אם הרבו בשבילו אסור לא לאכול וגם אותם האחרים אם הרבו בשבילו והאכילוהו ולא הודיעוהו דרי אילו עוברים על לפני עור לא התן מבשול מיהו אם כבר בירך ברכ' המזון אלא שעדיין לא הבדיל ואפילו לא התפלל מותר לו לומר לאחרים שיעשו לו

מלאכה כיון שגם הוא הסוה דעתו מן השבת אע"פ שלא הבדיל ואפשר לומר שגם דברי רבינו רמ"א ז"ל מיירי בשכבר בירך והסוה דעתו מן השבת אלא שאין לשונו משמע כן ועיין לקמן סימן תרכ"ד :

טז א זכ

על מה שכתבתי שם נמי שקבל עליו שבת קודם חטכה כו' דלא דמי עיולי שבת לאפוקי שבת כו' הקארו ל"ו ז"ל הא ממקום טלוק דין זה מן פניו משמ' טלוק חילוק בין עיולו לאפוקי דדין זה לקוח ממה שאמר בגמרא פ' הכו"א שמתיר ללד' לומר לחבירו שמור לי פירות שנתחומק כו'

יח ולא יקדים למחר להדליקו בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת וגם לא יאחר ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד רשאי כי כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה ובלבד שירא מפני המנחה ולמעלה שה' שעה ורביע קודם שקיעת החמה ואם היה הגר דולק מבע"י גדול יכבנו ויחזור וידליקנו לכבוד שבת :

יט בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר של שבת מחדרם ולברך עליו אבל מי שהוא אצל אשתו אין צריך להדליק בחדרו ולברך עליו לפי שאשתו ממכ"ב בשבילו ואורח שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו צריך להשתתף בפריטי :

כ יא דקבלת שבת תלויה בהדלק' הגר שביון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה ועל פי זה נוהגין קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנירות משליכות הפתילה שמדלקת בו לארץ ואין מכבות אותו ויא' שאם מתנה קודם שתדליק שאינה מקבלת שבת עד אחר שאמ' החזן ברכו מועיל ויש חולקי' ואומרים שאינו מועיל ויא' שאין קבלת שבת תלוי כלל בהדלקת הגר אלא בתפלת ערבית שביון שאמר החזן ברכו הכל פורשין ממלאכה' ובמקום שנוהגין לומר מזכו' שיר ליום השבת הוי לדידהו בכרכו והמנהג הוא שהאש המדלקת היא מקבלת שבת בהדלקת' אם לא התנית מתחלה ואפי' הנאי בלב סג' אבל שאר בני הכ"י אין מקבלין שבת עד שיאמר החזן ברכו :

כא טעים או שלשה בעלי בתים שאוכלים במקום אחד יא' שאין מברך אלא אחד מהן והשאר יוצאים בו ויא' שכל אחד מברך על מנורה שלו כדי להוסיף אורה בבית ויש בו שלום בית יותר וכן נוהגין באילו הארצות :

כב המדליקין בבית ואוכלין בחצר אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה הוי ברכה לבטלה שאין עיקר הגר אלא עד שאורו לאורו דהיינו משתחשך ושראנא בטיהרא מאי אהני ואין עיקר ההדלקה לברך עליה תלויה אלא בנירות שמדליקין על השולחן שאוכלין בו שזהו עיקר שלום בית אבל לא בשאר הנרות שבבית . וצריך שיעמיד המנורה והגר במקום שירצה להניחנו שם ולא שדלקנו במקום זה ויניחנו במקום אחר כדי שיהא ניכר ונראה שמדליקין לכבוד שבת ולא לצורך אחר :

כג יחיד שקדם והתפלל של שבת מבע"י חל עליו קבלת שבת ואסור בעשיית מלאכה ואפילו התנה שאינו רוצה לקבל שבת שכיון שהזכיר קדושת היום בתפלה אי אפשר לעשותו חול ואע"פ שלא התפללו עדיין הקהל .

כד אם היה יום המעונן ופעו הצבון וחשבו שחשכה והדליקו נירות והתפללו הפלת ערבית של שבת ואח"כ נחפרו העבים וזרחה החמה אינם צריכין לחזור ולהתפלל ערבי' והוא שהתפללו מפני המנחה ולמעלה אבל אם התפלל קודם פלג המנחה חוזרין ומתפללין ברא' בציב' שכיון שהתפללו אחר פלג המנחה שהוא זמן הפלת ערבית למ"ד לא אטריחוס להתפלל פעם שנית אבל אם יחיד הוא שטעה בכך צריך לחזור ולהתפלל אפילו התפלל אחר פלג המנחה שהתפלה היתה שלא בזמנה אליבא דהלכתא ולענין עשיית מלאכה בין צבור בין יחיד מותר דקבלת שבת היתה בטעות ויא' דמ' אותם שהדליקו אסורים בעשיית מלאכה שהדלקה שהיא קבלת שבת על ידי מעשה אע"פ שהיתה בטעות הויא קבלה יותר מקבלה שעל ידי תפלה :

כה מי שלא התפלל מנחה והיה בבית הכנסת ואמר

רט"ד דיני הפתילה והשמן ובו' סעיפים :

א והואיל ומצוה להדליק הנירו' לכבוד שבת משום שמות הנא' שלום בית שיהא הבית מלא אורה אין מדליקין אלא בשמנים ופתילות הממטיכין אורן ודולקין יפה אבל אם אין אורן מבהיק אין מדליקין בהם דחיישי' סמא יסה וגם אפי' בשמנים שאורן מבהיק אלא שצריך לתקנם בכל עת שידליקין יפה נזרו בהם חכמים שאין להדליק בהם נזירה שמה ישכח דתקנם בשבת לפיכך אמרו חכמים אין עושין פתילה לנר של שבת בין נר שעל השולחן בין כל נר שמדליק בבית מדבר שהואור אינו נאחו בו אלא נסוך סביבו והשלהבת קופצת כגון צמר ושער וכיוצא בהן אלא מדבר שהואור נאחו ונתלה בו כגון פשי' נפוצה ובגד שש וצמר גפן וקנכו וכיוצא בהן ואם הדלי' בדברי' האסורין להדלי' בהן אסור להשתמש לאורן שמה יתקן :

ב ואם כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אם נתכווין להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה אסור נזירה שמה ידליק בו לבדו אבל אם אינו כורכו סביבו אלא להקשות הפתילה כדי שיהא עומדת ולא תשלשל למטה שאין כוונתו לפתילה להדליקו לא גזרו בו ומהו ומטעם זה מותר לכתוב דבר שמדליקין בו על גבי נמי אוקש לתת הפתילה בעשש' ועל ידי הגמי וקש הוא צף למעלה ואינו נטבע בשמן וכן מהו נר לכת גרניר של מלח גרנים של פול כפי הנר בע"ש להניח הפתילה עליו שיהא דולק יפה בשבת :

ג ומן הטעם שאמרו שגזרו חכמים בדברי' שצריכין תיקון שמה ישכח ויתקן אמרו נ"כ שאין מדליקין נר של שבת אלא בשמני' הנמשכים אחר הפתילה ואין צריכין תיקון לפיכך אין מדליקין לא בזפת ולא בשעור ולא בשמן העשוי מנרעני צמר ויא באליה ולא בחלב הנקשר וכן אין מדליקין בעפר אע"פ שנמשך אחר הפתילה מפני שקויו רעויש לחוש שמה יצאנו ויוצא ולא יהיה לו של' בית ולא בצרו שריו טוב ונדוף ויש לחוש שמה יסתפק ממנו ונמצ' מרחיב משום מכבה :

ד ואפילו אם נתן מעט שמן ואפילו שמן זית בשמנים אילו שאינם נמשכין ואע"פ שאז נמשכין אין מדליקין בהן נזירה שמה לא יתן בהן שמן :

ה ושאר כל השמנים חוץ מאילו הנזכרים מדליקין בהן אפילו בעניניהו :

ו מ"מ שמן זית הוא מצוה מן המבחר וחלב מהותך בעודו מחוי שלא נקשר וקרבי דגים שנימוחו אין מדליקין בהן כשהן לבדן נזירה מש' קרושין אבל אם נתן בהן מעט שמן מאחד משאר השמנים הבשירים מותר להדליק בהן ולא שייך כאן למיגור שמה לא יתן שמן דהא הם עצמן אינם אסורין אלא משום נזירה שאינן נימוחי' אלא קרושין וה"ל זית נזירה לנזירה ונזירה לנזירה לא גזרי' :

ז אע"פ שחלב ושעור חזפת אסורין להדליק בהן כשהן קרושין ה"מ כשמניח הפתילה החתירה או עליהן שאז אינם נמשכין אחר הפתיל ואם לא יתקן תמיד יכבה הפתילה ויש לחוש שמה יתקן בשבת אבל אם כרך זפתאו שעוראו חלב סביב הפתילה ועשה מהם נרו החלב והשעור והזפת נקרשין כמו שאנו עושין אפי' אם גם הפתילה היא מן הפתיל' הפוסולין מותר להדליק בהן שאע"פ שאינם נמשכין אחר האשראש נמשך אחריהו ואינו ככה ולא שייך למיגור בה :

ח המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר כדי שידליק ויהא הלהב עולה יפה מיד שיפלק ידו כמד שהיה העניין בהרלקת המנורה ואין צריך להחזק הפתילה :

ט מ"מ למצוה מן המבחר נהגו להדליק הפתילה ולכתובתה כדי שיהא מוכרכת ותאחז בה אח"כ האור יפה :

י ואין מדליקין בסמ"ש ושמן אפילו מחורבין :

רט"ה דין בליים הנתנין רחתי הנר ובו' סעיפים :

ויתכן שם הרש"א נ"כ שם התו' וגם הני' כתיאו טס דמהא שמעינן דישאל' שקבל עליו שבת קודם חשיכה מותר לומר לישראל חנינו לשבות לו מלאכה פלוני' עכ"ל . הרי דמה שאמרו בגמ' דאשילו בשבת בענין מה שאסור לו לעשו' כגון שהוא אסור ללכת חוץ לתחומו חנינו מותר לעשותו מפני שהם בתחומן יכול זה לומר לחנינו לעשותו ומיכה ליה הרש"א דה"ה במי' עליו שבת קודם חשיכה שהוא אסור לעשו' כגון מלאכה יכול לומר לחנינו שיטעם לו מלאכה פלונית וא"כ לפי זה שפיר קאמר רבינו מהרמ"א ז"ל דה"ה נמי שפ"י שבת כו' דמ"א מפירו' שבתחומ' לפי סכרת הרש"א ז"ל עכ"ל . והשני' להם אדרג' משם ראיה רכיון שלא כתב הרש"א דינו אלא מי שקבל עליו שבת קודם חשיכה כו' ולא קאמר נמי ה"ה כמ"ש שם שלא התיר הרש"א דינו אלא למו שקבל עליו שבת קודם חשיכה כו' כלומר דאיכור מלאכה למו שהוא רומה לטירות שבתחומך כו' כלומר דאיכור מלאכה למו שקבל עליו שבת קודם חשיכה רומה לאיסור תחומין דאיסור תחומין איסור ק"ל הוא דנקל היה הוא ענינו ויכול לעשו' אותה מלאכה כגון ע"י כורבנין או שירוכי תחומין ה"כ מי שקבל עליו שבת קודם חשיכה איסור ק"ל הוא שקבל היה הוא יכול לעשותו בענינו אפי' אחר שקבלו עליו כגון ע"י התרת כדרו שהרי איסור זה אינו פלוני אלא משום כדר בעלמ' לכך דמה אותו הרש"א כהלכתי ומה כיון דגמ' התירו שמיירות פירות שחלו לתסום ה"ה נמי זה שקבל עליו שבת כו' אכל כמ"ס אר"ג דגם איסורו אינו דאורייתא מ"מ הוא חמור יותר מפני שקרושת שבת כמסתבר עליו מענינו ואינו תלוי בכדור רק הוא מוסך כל זמן מסך שעודתו של שבת שלא בירך עריין רנה כו' וכלל הדלי' כו' כמו שכתבתי וכו' אומר אבי' שגם הרש"א כהלכתי בו שאסור חוד והקשה עליו על מה שהנתי ראיה ממה שכתב הרש"א גבי אותם טבוחין לזכות שני ימים יום כפורים כו' ואמר דה"ל דמי להכח דהתם גבי הפועה שני ימים י"ה הוא נוסף כן משום שפיקא דיומא והוא חושב שגם חנינו עוש' איכור כניסולו והיאך יאכל הוא ממנו אכל הכא הנודר גם הוא יודע כחנינו מותר לעשו' מלאכה זו ולכך מותר לו ליהבו ממה וז"ל ה"ה כמ"ס עכ"ל . והשני' לו איכרא למו שכי הוא דהתם נ"כ מיירי שהו' יודע דכתיבין בקיבוע דירחא זמה שקרא עושה אינו עושה אלא משום חומ' בעלמ' ומשום כדר מל חסידות להרכות בתשובה ובלוחה ודלע' דהא מביח טס הרש"א שחותר לישאל עליו ולי' משום שפיקא דיומא היה עושה היאך פי' ד לישאל עליו ואם טעק לו שהוא י"כ מה שייך התרה ולי' מיירי שנודע לו עכשו דכתיבין בקיבוע דירחא ומה טעם כ"ר בטעות פשה ה"ל כדרי טעות ואפי' זה אינו נריך כמו שכתבתי בהלכות כדרי' סי' רנ"ב סעיף' אלא על כרחך משום כדר מל חסידות נכנסו בה להוסיף על תשובתו ובלוחה וז"ל אסור לחנינו לכתוב לו אע"פ דה"כ גבי שבת התירו לו נכ"ש ה"כ דאינו אלא משום כדר מ"מ אלא ע"כ משום דלא רמי פיולו שבת לחצאי' שבת וז"ל כמ"ס דהוא חמיר טפי שהרי מענינו כמסך לו איסורו כלי כו' כדר וגם אפי' טס התרה אינה מופלת לו עד שירכל כ"ס שאסור זה כ"ל כדר ואל חשיבני ממה שכתבתי לקיין סי' ט"ה סעיף' ג' גבי הלש"ל לחולה בשבת שאסור לצרי' או לשאר חולה שאין בו סכנה לאכול ממנו דחיישי' שמה ירבה כשיכילו כו' משמע דעמא דווקא משום נזירה דשמה ירבה כשיכילו הא לאו הכי מותר לאכול ממנו ועל כן טעמא הוא משום שבעשה בהיתר ותאמר א"כ ה"כ דלא שייכא הך נזירה כיחא טז מותר לאכול ממה שנתבטל בהיתר ולא כעש' כשיכילו קלא דמי כגל דהתם אינו דבר טוב מותר לעשותו וזה אסור לעשותו דכל ישראל היו מותרין לעשותו וכל הקירס וזכה וזה המכסל הקי' יו"ק שכל ולכך אסור לישראל אחר לאכול ממנו משום נזירה דשמה ירבה כשיכילו ואפי' גם המכסל בענינו אסור לאכול ממנו משום הך נזירה ענינה שמה ירבה כשיכילו ענינו ואם לא הקדים הוא היו כל ישראל מותרים לעשותו ולכך אי' לאו נזירה זו היה מותר לכולם לאכול ממנו ואם כן אין לו עניין כלל לכאן ומאיה טעמא כמי חביק דה"ה דהשומם לחולה בשבת כו' מותר לצרי' לאכול ממנו ולו היינו משו' דמותר לכל ישראל לעשותו וכל הקודם וזכה ואינו דומה לדרון דידן כלל

ה'נ"ע ד'תתתי :

עקירה ולא הנחה וזאת כן בשחוח החמור והולך ועקר דגלו
 יחאר ויניחנו עליו עד שירצ' לעמוד וכן יעשה עד שיגיע לביתו
 ויא' עכל זמן שהביס עליו יחור שלא יתנגנו בקול רם דגל
 משום מחמר בשבת וק' ש שהוא עצמו לא ישב עליו אלא ילך
 בגליו ואם הוא צריך לצ' חוץ לתחום מחס' יראה או אפי' חרך
 התחום ומפחד מלסטים או משאר סכנ' מותר לו אפי' לרכיב על
 החמור ולהגיה עליו האוכף שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש :
 ה' היה עמו חמור וחרש ושוסה וקצן שאינן בני מצו' יניחנו
 על החמור על האפצן שאמרנו ולא יתנגנו לאחד מאילו אף
 על פי שאינן בני מצוה בני אדם כמותו הם ויש בנימין מהוויב
 במצות ואתי לאיחלופי לגדול אחר שהנא בר מצוה :

ד' היה עמו חרש ושוסה יתנגנו לשוסה שאין לו דעת כלל
 וחרש דעתו קלישת אית ליה :

ה' וכן שוסה וקצן יתנגנו לשוסה שהקצן יבא לכלל דעת
 חרש וקצן שקולים הם רכל אחד יש לו צד הקדמת זה
 בדעתא קלישתא ועוד דאתי לאחלופי בגדול פקח וזה יבא
 לכלל דעת לפיכך יתנגנו למי שירצה :

ו' א' שבשנתנו לאחד מאילו נתנו עליהם גם כן כשהם
 מהלכ' ונוטלו מהם כשהם עומדים הא' לאו הכי אסור דלא
 גרע' מבהמה שאע"פ שאינו מצוה על שבייתם כמו בבהמת
 מ"ג אסור להאכילם איסור בידים (סע' ט' ט' ט' ט' ט' ט' ט' ט' ט' ט'
 דתש' ושוסה טוון ככל מקום לקטון) ס"מ זהו דוקא בשנתנו
 להם משחשיכ' אז היו כמאביל איסור ביד' אבל אם נותן להם
 מבע' מותר בכל ענין שאין נפקא מאכילם איסור בידים כיון
 שנתנו להם מבע' יום אלא שאין צריך לסחות בידם כשרואה
 שעושי' איסור מש"כ בבהמה שאפי' הגיה עליה מבע' אסור לו
 להגיה לעשו' עקירה והנחה ככלי בשבת שהרי הוא מצויה על
 שביית בהמתו וחייב ליטלו הימנה כשרוצה לעמוד ולהזור
 ולהניחו עליה כשחוזרת ללכת אחר שעקרה רגליה :

ז' אין עמו שום אח' מכל אילו או התירו לו לשלטילו בעצמו
 והוא שילטלנו פחות מ' אמות דהיינו שילך פחות מ'
 אמות ויניחנו על הקרקע ויחזור ויגביהנו וילך פחות מ' אמות
 ויניחנו ויגביהנו כולו או ישב בעצמו ויחזור ויעמיד ואם לא
 הניחו על הקרקע או לא ישב אלא עמד וחזוהך י' שמלקין
 אותו מדרבנן ולא מן התורה שאין זה נקרא הנחה גמורה אלא

כשיניחנו על גבי קרקע או
 ישב עצמי וכן יעשו' שניע
 לביתו אבל כשיש עמו אחר
 מן הנזכר' לא יעשה כן אלא
 יתנגנו לחס' כדלעיל כי דבר
 זה קולא גדולא הוא שיש
 לחוש שמא לא יצמצם
 ויוליכנו יות' מ' אמות בר' דר'
 ונס' המעות מוקצ' ואמורים
 לשלטל ואפ' התירו ובקושי
 התירוק הוצרכו להת' משו'
 ה' (עד כאן ה' ה')

א' מי שהחשיך לו בדרך בע' שועמו כיוס של מעות ויש עמו
 חמור וגם יש עמו נכרי לא יניח כיסו על חמורו מפני
 שאדם מצוה על שביית בהמתו אלא נוהג כיסו לנכרי
 להוליכו ולמ' ש' לוקחו ממנו ואפ' לא נתן לו שכר לנכרי על זה
 ונמצא הגוי בדישראל קטרה ואפ' נתנו לו משחשכ' מות דמ'ס'
 דגוי בן דעת הוא ומעצמו קטרה ובשע' הדחק לא גזרו בו משום
 עלוהו והיתירוהו דלא ליתי לירי איסור חמור שיליכיהו בעצמו
 משו' דק' להו לרבנן שאין אר' מעמיד עצמו על ממנו מלהצילו
 ואי לא שרית ליה לתתו לגוי אתי לאתויי בעצמו ד' אמות בר' ה'
 ודוקא בכיוס שטרח בו קודם שהירוחו וחס' עליו יש לחוש לזה
 אבל אם מצא מצויאה לא התירו לו לזה דלא חשו דילמא אתי
 לאתויי דלא בהיל' עליו כל כך כיון דלא טרח בה וגם במצויאה
 אינו אסור אלא כשלא הגביה עד שחששך אבל אם באה לירו
 מבעוד יום הוי ככיוס ממש ומותר :

ב' ואם אין עמו נכרי ויש עמו חמור ויניחנו על החמור מ'ס'
 יחור שלא יעכו' על לאו דשביית בהמתו והו' שלא יעשה
 החמור בכיוס זה עקירה והנחה בהעבילו ד' אמות שאין נקרא
 מלאכ' אלא כשעושה עקיר' והנחה לפיכך יניחנו עליו בשעה
 שהוא הולך שכבר עקר רגליו ויחור שיחזור ויטלנו בכל טעה
 שיראה שרוצה לעמוד קודם שיעמוד כגון שרואה שיעמד ל
 להשתין או להטיל גללים שבאופן זה לא עשה החמור לא

א' אין נותק כלי ממקב מלא שמן על פי הנר כדי שיהא
 נוטף בחוכו גזירה שמא יסתפק ממנו דכיון שהוא ככלי
 אחר שאין הנר בתוכו לא בהיל' מיניה זכיון שהקצהו לנר אם
 יסתפק ממנו חייב משו' מנכה ואם חברו לו בסיד או בחרסית
 מותר שכיון שהוא כלי אחר על ידי החיבור בריל מיניה משום
 איסור שבת שאסור לשלטל הנר שהודלק בו בשבת :

ב' וכן לא ימלא אדם קערה שמן ויתנגנה בצד הנר ויתן ראש
 הפתילה בתוכה כשביל שתרא שאכת משום הר' גזירה
 גופא שמא יסתפק מן השמן שבקערה דלא בריל מינה והוא
 שוקצה לגר ואסור והמסתפק ממנה חייב משום מכבה :

ג' אסור ליתן בשבת כלי אפילו ריקן תחת הנר לקבל' שמן
 שהוא נוטף ממנו מפני שהוא מבטל הכלי מהיכנו שאין
 סתם כלי עומד לזה והוא ע' זה מקצה דעתו ממנו לכל השבת
 מחמת השמן שיהיה בתוכו שהוא איתקצאי לבין השמשות
 ואסור לשלטל כל השבת וכאילו מטברו בשבת דמי' אבל
 מבע' ליתנו תחתיו מבע' שיעמוד עם' כל זמן שהנר דולק
 מתוך מ' השמן שנוטף ממנו בשבת אפילו נתן הכלי מבע'
 אסור להסתפק ממנו בשכ' ששוקצה הוא השמן בבין השמשות
 שבבר' תוקצה לנר ומנו דאיתקצאי לבין השמשות תוקצה
 לכל השבת :

ד' ומותר לתת כלי ריקן תחת הנר אפי' בשבת לקבל' הניצוצו'
 ואין זה מבטל כלי מהיכנו שאין ממש בניצוצות ומותר
 לשלטל הכלי אחר שכבאכל אסור לתת לתוכו מים אפי' ניתנו
 מבע' מפני שמקרב זמן ביבוי הניצוצו' וזה אסור גזירה משום
 גשמי יעשה כן משחשיכ' ובשבת עצמו הוא כמו מכבה ממש
 זמן מותר ליתן מים בעשש' שמרליק בה בע' ש' שנותנין מים
 למטה בעשש' ונותנין השמן עליו שכיון שאינו מכון לכיבוי
 אלא להגביה השמן לא שייך למיגזר ביה מידי לשמא יעשה ג'
 בשבת ויא' אפילו מתכוין לכיבוי כל' שנותן בו הרבה מים שרי
 משום שהשמן כולו נשרף קודם שיגיע למים וכשיגיע למים
 כבה ואז אין המים גורמין כיבוי הנר אלא כילו השמן ואין זה
 אפי' גרם כיבוי / עששית ההלוייה והיא דולקת אסור ליגע בה
 אע"פ שאינו מסלטלה אלא גונע ואין בנגיע' משו' מוקצה מ'ס'
 חיישינן שמא יגדנ' אותה קצת ע' נגיעה זו ויטה השמן או
 ירחיקו ויהיה מכבה או מבעיר :

רסו' מי שהחשיך בדרך ובו' ג' סעיפים :

א' מי שהחשיך לו בדרך בע' שועמו כיוס של מעות ויש עמו
 חמור וגם יש עמו נכרי לא יניח כיסו על חמורו מפני
 שאדם מצוה על שביית בהמתו אלא נוהג כיסו לנכרי
 להוליכו ולמ' ש' לוקחו ממנו ואפ' לא נתן לו שכר לנכרי על זה
 ונמצא הגוי בדישראל קטרה ואפ' נתנו לו משחשכ' מות דמ'ס'
 דגוי בן דעת הוא ומעצמו קטרה ובשע' הדחק לא גזרו בו משום
 עלוהו והיתירוהו דלא ליתי לירי איסור חמור שיליכיהו בעצמו
 משו' דק' להו לרבנן שאין אר' מעמיד עצמו על ממנו מלהצילו
 ואי לא שרית ליה לתתו לגוי אתי לאתויי בעצמו ד' אמות בר' ה'
 ודוקא בכיוס שטרח בו קודם שהירוחו וחס' עליו יש לחוש לזה
 אבל אם מצא מצויאה לא התירו לו לזה דלא חשו דילמא אתי
 לאתויי דלא בהיל' עליו כל כך כיון דלא טרח בה וגם במצויאה
 אינו אסור אלא כשלא הגביה עד שחששך אבל אם באה לירו
 מבעוד יום הוי ככיוס ממש ומותר :

ב' ואם אין עמו נכרי ויש עמו חמור ויניחנו על החמור מ'ס'
 יחור שלא יעכו' על לאו דשביית בהמתו והו' שלא יעשה
 החמור בכיוס זה עקירה והנחה בהעבילו ד' אמות שאין נקרא
 מלאכ' אלא כשעושה עקיר' והנחה לפיכך יניחנו עליו בשעה
 שהוא הולך שכבר עקר רגליו ויחור שיחזור ויטלנו בכל טעה
 שיראה שרוצה לעמוד קודם שיעמוד כגון שרואה שיעמד ל
 להשתין או להטיל גללים שבאופן זה לא עשה החמור לא

אבל אם הם גדולו שאינו יכול אח"כ להשמי' הכרי' מתחתיהן
 אסור להניח' תחתיהן מפני שמבטל אותם מהיכ' שאין הכרי'
 עומדים לזה אלא פורקן על הארץ כגת שלא ישכרו אבל לא
 יניחם על גבי הכמהעד למח' עד למ' ש' משום צער בעלי חיי'
 ט' וא' שכל זה לא איירי ולא התיר' אלא למי שהחשיך לו
 בדרך שהיה סבור שעדיין יש שהות כיום שקצת אונס
 חשיב אבל מ' שיצא מביתו סמוך להשיב' ושכח והוצי' לרשות
 הרבי' לא התירו לו שום אחד מכל הדרכים הללו דפושע הוא ;
 ח' השכח לו בדרך ותפילין בראשו או שישב בבית המדרש
 בשד' והשכה לו אין צריך להוצי' ולהניחן שם או להביאם
 לעיר כדור משום בזיון התפילין אלא מביאן בראש שהוא דרך
 צבור ומניח' ודו' עליהן שלא יראום בני אדם ויאמרו שה' מניח
 תפילין בשבת למצוה שהרי שבת פסור מתפילין * ואם יש
 בית סמוך לחומה שגשמיים בתוכו מניחן שם ;
 י' היתה חבילתו מונחת לו על כתפו וקדש עליו היום רץ
 תחתיה דכל צמח' דלא עמד לפגש' אין כאן עקרה בשפת
 ריץ עק' שיבא לכינתו אבל לילך לאט ולא יפוש עד שיבא לביתו
 לא' התירו לו לכינ' דלית ליה היכרא אתי - למיעמד עקרה
 והנחה דמנין קאי ולא אדעתו אבל בריצה אית ליה היכרא
 שעושה שני' בהליכתו וע' כן יזכור שבת לא יעמוד וכי מסי'
 לביתו יזרקנו ממנו כלא חיד' שלא בדרך זריקה כגון מבתיפו
 ולאחריו אבל לא יעמו' אפי' מעט קודם שיזרקנו דהא הכניסו
 מ' להרה' ועמידתו תהיה הנחה ממש ועבד' איסור אבל
 בשורקו כלאחר יד' אין זה הנחה מעליה אלא הנחה כלאחר
 יד' שלא כדרכה ולית ביה איסורא דאורייתא ;

יב' וא' דווקא בחבילה החירו לעשו' כן לפי שאין ריבון של
 בני אדם לריוץ עם החבילה ומאן דעבד הכי אית ליה היכרא
 טוב' אבל בכיס לא התירו בריצה שאין הריצה היכרא בכיס
 שלפעמים אדם רץ וכיסו עליו וא' דה' בכיסו מותר ע'
 ריצה מ' ששכה כיסו עליו בשבת והוא בביתו או אפי' ברחוב
 ועירובי יוכל לילך לחדו' להפילו שם ולהצניעו ואם הוא בשוק
 או במקום שלא' עירובי אסור להביאו לביתו רק כמיר' תנורו
 בשוק והוא נופל ואי' לגוי לשומרו ואם הני' סביא לבית אין
 לחוש ואם הכיס הוא תפור בבגדו עיין לקמן מ' ש' מה דינו ;
 יג' מצא ארנקי בשבת אסור ליטלו אף על פי שראו פן
 יקדמו אחר' ;

רסו דיעי תפילה בע' שוכנו פעיפם :

א' ונכנסין לבה' ומתפללין תפיל' מנח' כמ' בשא' ומת החל
 אלא שאין נופלין על פניה' כיון שה' סמול להכנס' שבת ;
 ב' ומקדימין להתפלל תפלת ערבית ומבטלי' ומת החל
 כדי להוסיף מחול על הקדש מ' לא יקדם יותר מדאי
 דהיינו קודם פלג השנחה שעדיין זמן תפלת ערבית לא הגיע
 אפי' לה' יהודה אבל מיד פשהגע פלג המנחה יכול להליק
 ולקבל שב' בתפלת ערבית ולאכול מיד ושיעור פלג המנחה כבר
 כתבתי לעיל סימן רל"ג שהוא שעה ורביע קצת הלילה ונראה
 שר' שעה ורביעי קודם שתשקע החמה ומן נהנין במדינות
 אלו בימות החמה להקדים ברכו' וק' ותפלת ערבית קודם
 השקיע' ואוכלין ביום * ועיין בפה שכתבתי בס' רל"ג סי' א'
 כזה כי בו ינוחו ויתורצו הלכה ספיקו' שספקו בזמן תפלה זו
 והספק היותר גדול הוא זה שכלם מפרשי' פלג המנחה וקאמר
 ר' יודא הוא שעה ורביעי קודם הלילה דהיינו קוד' איה הכנס'
 וכבר אמרנו דלכ' ע' מעת השקיעה עד צאת הכוכבים מהלך ד'
 מילין שהוא שעה וד' חלקים מד' מן השע' והיינו שעה ורביעי
 פחות חומש כרביעי וכאורתו זמן שבין השקיע' עד הלילה אין
 ספק שמת' להתפלל תפלת ערבית בשבת לכ' כיון שוכחו
 להוסיף על הקדש כמו שאמרנו לעיל סי' רס"א סעיף ד' וא"כ

לא יהיה הפרש בין רבנן לר' יודא בקבלת שבת תפלת ערבית
 בע' ש' אינמי בתפלה יום המעונן כדאית' לעיל סי' רס"ג סעיף
 יד' רק חומש מרביעי שעה וזה דחוק מאד לחלוק בזמן קצר
 כזה אבל לפי מה שפירשתי שחששו' שעה ורביעי דהיינו פלג
 המנחה מקודם השקיע' עד השקיע' וננס בזה תקח שעות זמני'
 כאשר כתב בעל תרומת הרשן סימן א' ואח"כ מצרף עמה
 מהלך שלשה מילין ורביעי מעת השקיעה עד התחלת ציון
 השמשות ומתחלת בין השמשות ג' רביעי' מיל' עד הלילה
 ויהיה הכל שתי שעות ומתצה' פחות חלק עשרים מן השעות
 לא יקשה כלום לפנהיינו שאנו נוהגים להתפלל למעשים
 ערבית זמן רב קודם הלילה רקל כרבי יהודה בדעבד וצאנו פמו
 דיעבד דמי ודעבד כמר עבד כמו שכתבתי בס' סימן רל"ג עיין
 שם ובס' רס"א וס' רס"ג סעיף יד' וזה לל' דעת ברוב ונכון אין
 ספק אצלי שמוה נתפשט מנהיינו בתפלה ערבית בע' ש' וכן
 הוא משמעות הנפרא בכל מקום שהוזכר שעות כגון ד' שעות
 דחמץ וד' שעות דרבי יהודה בפלת השחר כולוהו משמע דר'
 שעות מעת הזריחה קאמר ואם כן ממילא שהוא בין בתפלת
 המנחה וערבית דקודם השקיעה אלא שהחמיטה היותר נהגל
 טעמו הוא מדברי בעל תרומת הרשן בסימן א' שדקדק בזה
 הענין ולא עלה על דעתו לחלק בזה אשר באמת הוא המנה
 בעצמ' שאמר אבל אומר אני אולי היה זה לבלתי עוסקים בזמנו
 בספרי ההכונ' וחשבו מאי דחלקו רבנן היום לעולם דו' בשעות
 ומתחיל לעולם מעלות השחר עד צאת הכוכבים ולדידי' כדאית'
 וליתחוד דברי התננים האלקיים בפשיטות ששעות גמור הוא
 ולא היה דעת רז"ל מעולם דק' מעת זריחת השמש ואילך עד
 דהשקיעה וזה לל' הלכה למעשה בכל הימים הנאמרים
 בסנהדרין זה שבלו אותם בשעות היום לל' אין נוהגין לומר
 במדינות אלו והוא רחום קודם ברכו' כמו בשאר ימות החול
 שבימות החול אומרים אומר בשביל המלקות כמו שכתבאר
 לעיל סימן רל"ג וזה אין לעשות סמוך לשבת ישאין לוקין
 בשבת * וקורין קריאת שמע בברכותיה כבשאר ימות החול
 בלא גירוע ובלא תוספות עד סוף ברכת השיכונ' רק שמשנה
 בהחמיטה שחתם ופרוס עלינו סוכת שלומיך כרוך אהיה יי'
 פרוס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירמיה' וכל
 מתחילין ופרוס כדי לסמוך מעין החתימה סמוך לחתימת
 ואין תוחסין שומר עמו ישראל לעד דבשבת אף אגבון
 שימור כי יום השבת בעצמו היא השומר * ויש אמרים
 שבשביל זה גם כן אין לומר כי אל שומרינו כלא אלא מיד
 כשמגיעין לובצל כנפיך הסתורנו מתחילין ופסגה עלינו
 כולו אבל אנו נוהגין לאומנה דלא יסי' כלל תוך מברכה
 לחתימה דחתימה ודאי אין חותמין בה שאינה עיקר הברכה
 אבל תוך הברכה אף על גב דשבת הוא השומר מכל מקום
 שכיחן מזיקי בשבת יותר מכחול לפיכך אין לדלגו כמקד
 הברכה וכן המנהג בכל אילוי הארצות ואין לשנות ונודבין
 לומר פסוק ושמרו בני ישראל את השבת וגומר לומר שאם
 ישמרו ישראל שבת אין צריכין שמירה ואף על פי *
 שחייבין לסמוך נאולה לתפלה אין זה הפסק הפסק דבמי
 מעין נאולה הוא כדכתבינא לעיל שאם שמרו בני ישראל
 השתי שבתות כהלכתן מיד היו נאלין וא' ככנאולה אהיכתא
 דמא וכן לל' לפרש שאם בפסוק ודבר משה אמר בנעני' מ'
 וגומר במעודים ופסוק בקעו כתרש שופר וגמר כה' והפסוק
 כי ביום הזה יכפר וגומר ביה' טולם נאולה אריכתא הם כמו
 שהוא מבואר הכל לקמן בסימן תקפ"ב ואמר ש"ך חצי
 קדיש ואין אומרים כרוך לל' לעולם אמן ואמן כולו ויהא
 עניינו כיון שאין אומרים כל תפלת י"ח שנתקנו אילו הפסוק'
 כנגדם כמו שכתבאר לעיל סימן רל"ג ונל' שתקנו כנגדם
 הברכה אחת מעין שבע דהא חד טעמא הוא כפי שכתבאר
 בע' בסימן שאחר זה ;

רסח דין המעשה בתפלת שבת וכו' ג' מעצמ

א ועיניו להתפלל ערבית ואמרים ג ראשונות וג' אחרונות
 כמו בחול ומזכיר של שבת באמצע והוא אתה קדשה
 לו ככ בתורתך ויכולו וגו' ומה שאמרים וכן כתוב ויכולו אינו
 קאי רק על וברכתו של פניו אלא על אף שלפני פניו הכלית
 מעש' שמים וארץ וכן כתוב ויכולו וגו' וברכתו מכל הימ' כדכתיב'
 ויבדך אלהים וגו' וקדשו מכל הזמני' כדכתיב ויקדשו וגו'
 ב ואם שיה' והתחיל תפלת החול נומר אות' ברכה שלכך
 בה שטעה ומתחיל של שבת ל"ש נזכר בברכ' אתה חונן
 ל"ש נזכר בברכה אחת משאר הברכות בין בערב' בין בשחרית
 בין במוסף בין בשנחה ושטעה משו' דברין הוא איבעי לאצלו
 יח ברכות גם בשבת אפילו במוספים היה ראוי אלא שמשום
 כבוד שבת לא רצו חז"ל לאשרוחו להתפלל כל ה"ח לפיכך
 מה שאמר אמר נומר אותה הברכה שהיא גם מעין חובות
 היום מדינה אלא שלא רצו לאשרוחו ואין צריך לחזור לראש
 וגם לא אשיריהו לגמור אע"פ שהתחיל ואפי' בתפלת מוסף
 י"א דרי' ה"ב הוא משני דמדינא בכל תפלת מוסף היו יכולין
 להתפלל כל י"ח רק להוסיף בה נעשה לפיכך קרבנו חובותינו
 בזמ' דים ובמוספים כרביעין' למימר לקמן אלא דלא אשרוחו
 רכנן לומר כל י"ח במוספין וי"ל דבתפלת מוסף פוסק אפילו
 באמצע ברכה דלא שייך האי שטעמא דאי בעי לצלו כולו
 שאין מוסף בחול

ג אם התחיל לומר ברכת חול וכוונתו לומר אתה חונן וסיד
 בשא"כ תיבת אתה נזכר קודם שא"כ חונן אם סבר שהוא
 חול ותהיה ארעתי דחול אפי' אי קאי באותה קדשת או באותה
 אחד מקרי התחיל של חול וג' א"תה ב"כ אכל אם לא בכונ'
 התחיל תיבת אתה דידע שהוא שבת ולשני' דתקול ליה לפי
 הרגלו כה"ג לא מקרי כוונה דלכר טעות לפיכך אפילו קאי
 בישמח משה שאינה פתחת באותה אינו נמר אתה חונן דהל'
 כטעה בתפלת שבת בין זו לזו דתיב אתה התחלת תפלת שבת
 נמי היא אתה קדשת אתה אחד ואע"ג דהתל' של חול גורם
 השעות מ' לא מקרי בשביל כך החלת תפלת חול כיון דידע
 דשבת הוא

ד טעה והתפלל תפלה של חול בשבת ולא הזכיר שבת
 כלל לא יצא אם הזכיר שבת בתוך התפלה אע"פ שלא
 קבע ברכה לשבת בפני עצמו יצא ואפי' בתפלת מוסף אם אמ'
 רק ונעש' לפניך את קרבנו חובותינו בהפ' דיום ובקרבן מוסף
 יצא ולי"א הלעיל דבתפלת מוסף פוסק אפילו באמצע נראה
 דג' לא יצא

ה ואם טעה ונמר תפלת חול ולא הזכיר של שבת אם
 עקר רגליו חזר לראש ומתפלל תפלת של שבת ואם לא
 עקר רגליו וסיים אע"ג דהורדינא שחז' אינו חותף לראש אלא
 לתפלה של שבת כגון לאתה קדשת או לישמ' משה או לתכנת
 או לאתה אחד ואומר אחרים שלש אחרונות וגו' התפלה
 ו ואם טעה בין תפלות של שבת עצמו שהחליף של זו בזו
 אינו חוזר לפי שיעקר ברכה רביעית הוא רצה בכונתו
 והוא אמר וי"א שאין ענין למוסף עם האחרות שאם החליף
 של מוסף באחרת או אחרת כיש' נוסף חזר

ו ואחר שהתפללו הציבור בערבית הודים ואמרים ויכולו
 בציבור משום י"ט שחל להיות בשבת שאין אמרים אומ'
 ב' תפלה שמתפללין אתה בחורנו ואז צריכין לאומר לפני
 שלא אמרוהו בתפלה ואנג' זה תקנו לאימרו בכל השבתות וגם
 להוציא מי שאינו יודע אותו ונהנה לומר אותו בקול הם ומעומד
 ושעמ' משום שהוא ערוך להק' בה על מעשה בראשית וכתוב'
 ועמדו שני האנשי' ודרסינן אילו העלים שצריכין להעיד ביחד
 ומעומד ולכך צריך ג' שיעמדו ויאמרו אותי ביחד בתור' עדות
 ז ואמר שליח ציבור כרב' אחת אע"פ שבע והוא מגן אבות

רסח (ועל' סימן ר"ע ליום לא נתקן בה מלכות)

והואם באי' מקדש השבת והקנה משום סכנת מזיקין וכשעם
 שהתקנו לח פסוקים וברכת יראו עינינו כדאיתא לעיל סי' הל'
 והוא מפני שפתו כנסיות
 ואלע"ג דלפי' מ' מחזיר תפלת
 ערכי' נקולרס כדאיתא לעיל
 סימן ר"ג ונכרה אחת משני'
 היא נמוס תפלת ערבית של
 שנת דהא מעין' טעם היא לסי' כ'
 תקנו לאמרה הל' נקולרס מן
 הטעם שנתפטר כמקור' ע"ל פני'
 דל'ו סעיף ג' ונסימן ג' סעיף

ע"ו וכי' תפ' סעיף ח' ומה שלא תקנו ג' כ' אפי' קנרס בתפלת
 ערבית של חול לנ' מעטמת דהאי סכנה של מזיקין היינו ממוס'
 דנליל' שנת שלילי' מוזיקין טפי ועוד דחול תקנו כשכיל' כ' לומר
 ר' פסוקים וכרכת' זללו עינינו כמו שנתפטר לעיל סימן ר"ג

וכיון שלא תקנוה אלא משום זה אין הוצרך צריך לאמרה
 ויחיד האמרה היו ברכה לבטלה מיהו אם ידעה לאמרה
 בלא ברכה החלי' וסוף הרשוה בידו וכן נהגין קצת לאמרה
 עם הש' בלא פתיחה ובלא חתימה
 ז ובשבת שאחרי' י"ט וכן ב"ט שחל להיות בשבת אומרים
 אותה ג' אבל אין צריך הש' להזכיר בה אותה י"ט שלא
 תקנה אלא בשבת וכיון שאין הטעם אלא משום סכנה מאז
 דתיקון התיקון ואין להוסיף עליה וכו' כובזן הזה שפתי
 כנסיותינו בעיר ואין שם סכנה ואין אחרים אחרו אלא משום
 מנהג אבותינו בידינו שאין להוסיף בה של י"ט

ח כ"מ חזרו בה לשמע אותה מפיה ש' אפילו בזמן הזה
 דהואיל ואתקנה איתקנה ותקנת חכמים קביעות הן ולא
 ינתקו ושלא לרבר בשיתה בטלה בשעה שהש' אומר אותה
 ט' שכן מצינו בספר הסידים מעשה בהסיד אחר שראה לחסיה
 אחד במיתו ופניו מוריקות אטרלו למה פניך מוריקות אמר לו
 מפני שהייתי מדבר בו יכולו בשעה שהציבור היו אומרים אותו
 וכברכת מגן אבות ובית גדל

י אם טעה והתפלל תפלה של חול בערבית ולא הזכיר של
 שבת אע"ג דרדי' מחזירין אותו בדכתיבנא לעיל סעיף
 ד' אם שומע מעין שבע מפי הש' אין מחזירין אותו

יא ולא עוד אלא אפי' אם לא התפלל כלל ושטע מפני ש'ן
 הבונה אחת מעין שבע מראש ועד סוף עם הפתיחה
 והחתמ' ומתכוין לצאת בה ידי תפלת ערבי' יצא שכיון שיעקר
 תפלת ערבית רשות אקילו ה"ג ולא כן אפי' אם שמע
 בה לענין זה אע"פ שבשאר תפלות צריך להתפלל בעצמו
 לא היה יונס' וסוף יצא כשמיפט
 י"א אין הש' מוציא אלא את פי התפלל כלל אפי' סכנת ערבי'
 כאני סה"ס רשות

יב בכית האבלי' כן בכית התני' אין צריך לומר ברכה אחת
 מעין שבע שאין שייך שם טעם משום סכנת דמאחרין לבא

רסח דין הקידוש בב' הובו סעיף א'

א ב' בדינו' אילו ניהנין לקדש בב' ועיקר המנהג בתחלה
 לא התפשט לקדש בב' אלא משום אורחין שהיה דרכן
 לאכול בכ"ה והיו לדידותו מקום סעוד לכך היו מקדשין להם
 שם במקום סעודת' שלא היה לכל אחד יין עמו לקד' עליו לפיכך
 עבשו אע"ג שאין זה המנהג של האורחים לאכול בכ"ה מ' מ'
 תקנת הקידוש לא בשלה והמקדש בב' צריך לעמוד משום
 כבוד הציבור ואין המקדש טעם מן הקידו' בכ"ה כיון שאינו יוצא
 בו שאין לו זה במקום סעודתו ואין מקדשין אלא במקום סעודה
 כזו ג' ג' 16 ואפילו

ואפילו נתאי אין מועיל לו לפיכך אסור לו לשעום עד במקום סעודתו כמו שיתבאר בע"ה בסמוך בסימן רע"ג אלא משעים כוס הקידוש לקטנים כדי שלא יהא ברבת הקידוש לבטלה דכל כוס שמכריז עליו צריכין לשעו' ממנו ואע"פ דק"ל שאין לברך על הכוס בלא פעים' ממנו אי לא פעים הוא ושעים אחר שפיר דמי' אכל במקום שאין סנהג יותר טוב להנהיג שלא לקרש בב"ה שאינו מציא אום אדם ביון שאין אורחים :

זהו סדר הקידוש כך היה לעולם שמברך על היין ומקדש ואין הקידוש הפסק בין ברכה לשתיה ה"ל לש אכל לאכילת הפת הוה הקידוש הפסק דמיכל ומקדש בהרי הדרי לא איפשר ואף על גב שלא בירך ברכת המזון על מה שאכל ברכת המזון האחרון ופטור שניהם מירידהו אנמלך ואם אין לו יין ומקדש על הפת אין צריך לחזור ולברך המוציא שהרי כבר בירך המוציא בתחלת הסעודה והקידוש לא היה הפסק בין שנים הקידו' על הפת כמו כבל בעם כשמקדש על הפת שמברך המוציא ואח"כ מקדש ואין הקידוש הפסק לאכילה ה"ל ש"א שאף כשמקדש על היין אינו צריך לברך המוציא כיון שכבר ברכו המוציא בתחלת הסעודה ואין הקידוש חשיב הפסק :

דע לומר משניות במה מדליקין ובג"ב סעיפים

א. נהנין לומר משניות דפרק כמה מדליקין ושעמא משום שיש בהן דין הדלקה וכו' דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם השבת ומסע זה יש נוהגין לאומרה קודם תפילת ערבית שיש עוד תועלת באמירתו שמזכיר באילו הדברים ואם לא געשו ויכל עדיין לתקנם ומהגה נכון הוא וביאור הארצות נוהגין לאומרה אחר תפילת ערבית :

ו. ואם נמר סעודתו וקדש עליו היום קודם שבירך ברכת המזון לא יברך שתיהן ברכת המזון וקידוש היום על כוס אחד שאין צוין הכחות חבילות חבילות דנרא' כאלו היו עליו למשא ורוצה לפקודה ממנו בקל אלא מברך ברכת המזון על כוס ראשון כדי שלא יפסיק בין האכילה לברכת המזון ואח"כ אומר קידוש היום על כוס שני מיד :

ב. ואין אומרים אותה ב"ש שחל להיות בע"ש מפני שאין יכולין לומר עשרתם' ואנו מנהיגו שאין לאומרה לא בשבת שבתה ולא ב"ש שחל להיות בשבת ובכנלן שעמא משום לא פלוג דב"ש שחל להיות בע"ש :

ז. ואע"ג שאינו אובל אחריו כלום יצא שזהו קידוש במקו' סעודה כיון שעכשיו אכל כאן וקדש מיר וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אע"פ שמברך קודם קידוש דהא מ"מ קדש היום ואין קדושת שבת תלוי בקידושו דשבת מתקדש בעצמו מיד שנכנס היום ו"א שאין מזכיר של שבת דאוליג' בברכת המזון בתחלת הסעודה דעדיין חול היה' וגם יש מחלוקת בין רבנן' אם מותר לו לשעום מכוס של ברכת המזון קודם שיקדש והא אמרנן שאסור לשעום בלום עד שיקדש וגם אין רבל מסכימין שזהו קידוש במקום סעוד' כיון שנש' כל סעודתו אלא ס"ל לקצת פוסקים שחייב לאכול מעט אחר הקידוש ולחזור ולברך ברכת המזון כדי שיהא מקרי קידוש במקום סעודה לפיכך הרוצה לאפוקי נפשיה מפלוגתא טוב ונכח הוא שאף כשנמר סעודתו וקדש עליו תיום קודם שבירך ברכת המזון לא יברך ברכת המזון אלא פורס מפה ומקדש

דעא דיני קידוש על היין ובג"ב סעיפים

א. וכשכא לביתו מכה ימרר לאכול מיד וקדש את היום קודם שיאכל והיינו שעושה קידוש על היין על הכוס וזה הקידוש הוא המזון התורה שברך ורשו' חז"ל זכור את יום השב' וגו' מה דהא הזכירה שזכורנו לקדשו על היין בכניסתו או אפי' מבע"ה ירצה להוסיף מחול על הקדש :

ח. כני לכפסיק מאכלה ושתייה כי מיד שקדש עליו סיוס אסור לו לאכול ולשתות עד שיקדש וחזרו ומברך המוציא ואוכל מעט ואח"כ מברך ברכת המזון ומזכיר של שבת כדינו והכי נהוג :

ב. ואחד אנשים ואחד גשים חייבין בו ואע"פ שהוא מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וילפינן לה מקראי לעיל סימן י"ז שאני קידוש היום דהואיל ואיחש זכירה לשמירה דכתיב זכור ושמו ושמו פירושו לשמור כל הלאוין הנאמרין בשבת כגון לאו דמלאכה דשומר בכל מקום לאו הוא ונאך גשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה והואיל וחיובות הגשים מן התורה מציאות אפי' את האנשים ידי חובתן דהא חיובן שוה בזו והרי הן בזה כאנשים :

ט. היום גאמר עליהם לשתות עד שיקדשו דבאמירה זו הסיחו דעתם מלשתות ואם נמלכו ורצו לחזור ולשתות קודם שיקדשו אף על פי שאינם רשאים צריכין לחזור ולברך תחלת כפ"ה ואח"כ ישתו' אדם ששכח לקדש עד לאחר שבירך ברכת המוציא וזכר קודם ששכח יקדש על הפת ואח"כ יאכל המוציא מש"כ בהגדה שאם ברך ברכת המוציא קוד' שהכריז יאכל פרוסת המוציא ואח"כ יכריז שאין מדיילין על הפת כמו שיתבאר לפנינו בע"ה אע"פ שאסור לו לשעום קוד' שיקדש אם שכח ושיעם דבר קודם שקדש יוכל לקדש אח"כ אפי' אם לא קדש כל הלילה בין בשונג בין במיד יש לו השלומין לקדש למחר ל"ל היום ואם' כל הקידוש על הכוס דמחר הוין מיוכלו שאין ויכולו שהו' לעדות לשי' על תכלית מעשה שמי' וארץ אלא בתחלת הלילה שאז היתה גמר מלאכת השי' :

ג. ואם אין ידו משנת לקנות יין לקדוש הלילה ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקדוש היום מטב שיקנה יין לקידוש הלילה ממה שביין צרכי הסעודה או ממה שיקנה יין לצורך היום ואפי' לקדוש האום דהא הבתנא קרמיה קידוש זה לכל מדכתיב זכור וזכרוהו על היין בכניסתו והא דמרבינן קידוש רבא נס לקידוש הו' במגו שיתבאר לקמן בע"ה סי' רפ"ט מזכור את יום השבת הוא דמרבינן ליה את יום לר"כ קדוש היום והרי קידוש הלילה קורמט ונס הריבוי הזה אינו אלא אסמכתא ואין קידוש רבא אלא מדרבנן כמו שיתבאר לקמן בע"ה סי' הנזכר' והא דהניא כבוד יום קודם לכבוד הלילה היינו דווקא בשאר צרכי סעודה אבל אם אין לו אלא כוס אח' לקדוש כבוד הלילה שהיא דאורייתא קודם לכבוד יום אפי' לקדוש היום שהוא דרבנן :

י. וצריך שתהיה קפה פרוסה על השולחן אחת תחת הפת שהוא להעיר' השולחן ותשאר שם אחר הקידוש והמפת האחרת פרוסה על גביו דהא כדי שלא יראה הפת את בושתו שהוא מוקדש בפסוק ארץ חסה ושעורה וגו' ואנו מברכין על היין קודם לו לפיכך מכסין אותו שלא יראה כושתו' ועוד שעם אחר זכר למן שהיה מונח כמו בקופסא של למעלה ושל למטה וזכר לזה נוהגין מפה אחת תחתיו ואחרת על גביו ונ"מ בין שני השעמים דהש"ה השני אפילו אין לו יין ומקדש על הפת צריך לכסות מפה עליו זכר למן ולשעם ראשון

ד. וכיון שחייב הקידוש חל מיד בכניסתו אסור לשעו' כל' קודם שיקדש ואפילו מים' ואפילו אם התחיל מבע"ה לאכול צריך להפסיק משיכנס היום כיצד הוא עושה פורס מפה על כל מה שעל השולחן ומקדש :

יא. ואם היו שותים יין תחלה אינו אומר אלא קידוש בלבד כלא ברכת היין שהרי כבר ברכו על היין כשהתחילו לשתות ואח"כ חזר ומברך ברכת המוציא כיון שהפסיק בקידוש אבל ליון לא היו קדוש הפסק לברך על היין שישתה אחריו כן

ה. ואם היו שותים יין תחלה אינו אומר אלא קידוש בלבד כלא ברכת היין שהרי כבר ברכו על היין כשהתחילו לשתות ואח"כ חזר ומברך ברכת המוציא כיון שהפסיק בקידוש אבל ליון לא היו קדוש הפסק לברך על היין שישתה אחריו כן

הנביא ליהוא לא יקדש על היות אלא על הפת דהנביא
יהיה דלעולם ממכרזן על ההביב החלה ומה
שאמרו חכמים ל דבריה על היות אינם רוצו לומר שדוקא על
היות היות הזכירה דמן התורה דהיינו הקידוש אלא הזכירה
דהיינו הקידוש לבדו הוא קץ ההורה ואפילו בולא כלום דק
הקידוש לבדו אבל היות וזוהו מדרבנן ואסמכוה אקרא
דכתיב וזכו ביות לבנון שם דזכירה נבי יין כתיב וכן רוב כרכו
שעל הכוס אבל אם יש אדם דפת חביב ליה ל קדש עליו כמו
הכא כדו שהא הקידוש במקום סעודה שהוא עיקר מצותו
מדרבנן הרשעה בידו לקדש על הפת ולא יקדש אז על 4
דיון אעפ שיעמד ויהפוך ביות יותר כיון שנשל ידיו לסעוד דוי
הקידוש שעל היות אז הפסק בין הנשילה שנט' לשם סעודה
וי"א דלכתחלה יש לו לישול ידיו לסעודה קודם הקידוש וכן
המנהג פשוט במדינות אילו וטעמא דיות הוא משום דק"ל
שאין קידוש אלא במקור סעודה כמו שכתבנו וא"כ הוי הקידוש
לצורך הסעודה לפי נמשליו הידיקובעין עצמו סביב השולחן
לאכול ואז חל עליו חובת הקידוש ולא חשיב לן הקידוש הפסק
בין הנשילה לסעודה כיון שאסור לנו לאכול בלא קידוש רוי
קידוש צורך הסעודה וכן המנהג בכל קידושי טבתות השנה
ו"ט ואין לשנות חוץ מליל פסח שיש שם טעם אחר לשנות
כמו שכתבנו בע"ש סימן הע"ג

וצריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לונמיו דהיינו כול
שיסלקנו לצד א' בפיו ויראה מלא לונמיו והוא רובו של
רביעיות כדו שהנה מכוס של ברכה דא' לכו וברכה לבטלה
ושערת חז' רלא מיקרי של הנאה בפחות ממלא לונמיו ;
וד מצוה מן דמוכחז הוא שיטעום המקדש תחלה שהוא
המברך ואח"כ יטעמו כל טמסוכין כל אחד מלא לונמיו
ואם אין יין מלא לונמיו לכולם יטעום לפחות המקדש מלא
לונמיו ו"א שים לא טעם המקדש מלא לונמיו לא יצא ויש
אומרים אף על גב שלא טעם המקדש אלא טעם אחר מן
המסוכין מלא לונמיו יצא אבל אין שתייה שנים מצטרפות
למלא לונמיו : (הנה"ה) דלא מוקרי שתייה ושל הנאה
בפחות ממלא לונמיו ואין נע"ן סינה אחד מהם משתיית כוס של
של נרכה וע"ל סימן ק"ץ סעיף ד' וסימן תר"כ סעיף ע' : (עכ"ה)
יא דאפי' שתיית כולם מצטרפו למלא לונמיו וכל זה דוק בכוס
של קדוש שהוא דאורייתא ואסמכוהו אקרא לדיו יין אבל בשא'
כרי השעוני כוס כולי עלמא מודים דסני בטעימ' אחר מהם ;
ואם יש כוס לפני כל אחד וא' אם אינן פנומים שוהה כל
א' כביסו שלפניו ואם הם פנומים ישפוד המקד' מכוסו
לפוס של כל אחד מהם כדו שישו'ו כולם מכוס שאינו פנום ;
וכיון שכולם צריכין לכוס כשהם פנומים לא יטעמו הם
מכוסם עד שיטעום המקדש ואם אינם פנומים רשאים
לשתות קודם שיטתח המקדש :

ואם קדוש וקוד' טעום הפסיק בדיבור חוזר ומברך כדרא
פרי הנפץ דדיבור דוי הפסק בין ברכ' הנהגין לשעמה'
אבל אין צריך לחזור ולקדש ידיו קידוש כבר יצא ואפילו לא
היה לו כוס כמו שכתבתי למעלה והכא הא כבר הזכירו אפילו
על הכוס והוא הדין אם נשפך הכוס קודם שיטעמו ממנו
יביא כוס אחר ויברך עליו כדרא פרי הנפץ ואינו צריך לחזור
ולקדש כן כתב רבינו יוסף הקארו ז"ל ואינו יורע טעם כיון
ענשפך הכוס שקדש עליו ויברך כבר למה הצריך להביא כוס
אחר שרדי ידיו קידוש כבר יצא והבלכה ראשונה כבר נפסדה
והיתה ברכה לבטלה כיון שנשפך רובו וכבר אחז' כבר בכל
מערכין דשתיה לא מעכבא וא"כ הכוס השני למאי צריך ואולי
כוונתו להודיענו שאם ירצו להביא כוס אחר שצריכין לברך
עליו אינו יוצא בכרתו הראשונה שבידך על דבוס דראשון
טכבר נשפך והכבר הראשון נעשית לבטלה אבל אין ה"כ אם
אינו רוצה להביא כוס אחר הרשות בידו מיהו היכא שהפסיק
בדיבור

ומקדש על כוס יין מלשלא יא פנו וכל דיני פנימו המבואר
לעיל בכוס ברכ המזון וה"ה כל שאר דיני הכוס שטעונין
בכוס ברכ' המזון צריכין ליתר בו ג' בכוס של קידו והבדלה
ושאר כוסות שתקנו לברך עליהם ברכה ויאהזנו בימינו ויאמר
יכולו וגומר אע"פ שכתבנו אצור בהפלה חוזר ואומר אורה כדו
להוציא בניו ובני ביתו ומברך בורא פרי הנפץ וקידוש ברוך
אתה יי אלקינו ש"ך העולם אק' בורצה בנו כו' :

(הנה"ה) וכא דנרכת הקידוש פותחת ננוד ואלע"פ שהיא ממוכה
לנרכת נפ"ה וכל נרכה שהיא ממוכה לנרכת א"כ
פותחת ננוד כמו שכתבנו לעיל כ"מ וכי"ד פעי' אומי ס' כפי'
א' היינו העטם מטום דכל נרכה שלפעמים אינה ממוכה נהנו נה
טכנה אותן פליקן סמוכות לעולם והאין נרכת הקידוש נמי אף ע"פ
שהיא ממוכה לנרכת נפ"ה עטמה אינה ממוכה לעולם מטום
דלפעמים אינה ממוכה אפי' לנרכת נפ"ה רק נרכת קידוש כלנד
כגון אם היה שותה מנפ"ה וקידוש עליו כיון כמו שכתבנו העטם
כמיו'ה סעיף ה' ע"ל ס' ק"י סעיף ד' : (עכ"ה) זכרון למעשה
בראשית פ"א שאנו שובתין ביום ששבת בו הקב"ה אחר הכלית
מעשה בראשית / תחלה למקראי קידוש פיר' שהשבת מוזכר
תחלה בפרשת המועד' קודם לכולם : זכר ליציאת מצרים י"א
דה"פ שהשבת תחלה למקראי קידוש שרמקראי קדש הם כולם
זכר ליציאת מצרים י"א שהשבת עצמו זכר ליציאת מצרים כי
בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ
ויכול ע"כ כתב בדבריו שניות וזכרת כי עבדה יית' בארץ מצרים
ונגמ' ע"כ צ"ד ו"אלהיד' לאשנות את יום השבת שאם יעלה על
לפקד ספק על השבת שמור על החידו ועל החפץ ועל היכולת
תקבור מה ראו עיניך ביציאת מצרים שהיו לך לראייה ולזכות
והנה השבת הוא זכר ליציאת מצרים ויציאת מצרים זכר לשבת
כי נזכרו בו ויאמרו כי ה"ט' מחד ככל זמן אותו ומופת' ועושה
הכל כרצונו כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית י"א
הדיון הנה לנו לעמוד בעת שמקדשין לכבוד המלך שאנו יוצאין
לקראתו אך לפי דק"ל אין קידוש אלא במקור סעודה אנו נוהגין
ליישב כדו שיהא ניכר שנתיישבנו לאכול הסעודה ולכן אנו
מקדשין במקור' הזה וכשמחליל שטעתי שיהחיל בלחש לומר
ויהי ערב ויהי בקר ואחר כך יתחיל בקול רם יום הששי ויבולו
השמים ונו' שהוא ר"ת השם שלא רבע ובעת שאמר איהם ה'
תיכור' שיש בראשם השם יעמוד לכבודו יהא ח' יטב ויגמור
הקידוש ובעת שעמוד לכבוד הש' יתן עיניו בנרות' כי נר
אלק' נשמת האדם ואח"כ יתן עיניו בכוס של ברכה ויקדש'
ומה שאין אומרי בשבת אשר בחר בנו כמו ברנלי ושא' קידוש'
משום רשבת כמרה ניהנה שהוא היה קודם מתן תורה ובאותו
פעם עדיין לא בחר בנו כ"כ עד נתינת התורה על הר סיני ששם
ניתנו לנו כל שאר המצות אלא שחזר וכלל שבת בכללם ואז
בחר בנו בחירה נגמרה לכך אין לומר בשבת אשר בחר בנו ;
וא' מי שאין לו יין אלא לכוס אחד מקדש בו בלילה ואינו
טועם ממנו שלא יפגמו אלא שופך ממנו מעט לכוס
אחר וטועים יין קידוש מהכוס השני ולכת מקדש כמה שנשא
בכוס ראשון ואם לא היה כו' בתחלה אלא רביעית בעצמו
ונחמר ממנו מה ששתה בלילה מוזגו למחר במים כדי לחזור
להשלימו לרביעית שהוא שיעור כוס של ברכה וכל זה דווקא
בשאלו כוס אחר להבדלה שאם אין לו כוס אחר להבדלה
מוטב שגנתו להבדלה עקדש עליה הפת להבדלה אי אפשר על
הפת כמ' שכתבנו בע"ה ואם יש לו שני כוסו' מצומצמים אחד
סוגה יקדש בלילה כאחד ויניח השני להבדלה ולא יקדש ביו'
על יין הקידוש דלילה והבדלה' על היות עדיפא שקידוש היום
איפשר באופן אחר כמו שכתבנו בע"ה :

יב י"א שלא יטול ידיו קודם שיקדש שאין נמשליו הדדים
לפירות רק אחר שקדש על הכוס נוטל ידיו לאכילה
מברך על ג' ואם נוטל ידיו קודם קידוש גלי רעתיה דריפתא

בדיבור והכוס הראשון שקדש עליו והוא עוֹדוּנו לפני צריך לברך ולטעו' ממנו והברכה הראשונה הפסיד בדיבורו ונעשת לבטלה נ"ל :

דעב על איזה יין מקדשין וכו' סעיפים :

א וכיון דאסמכו אקר' שצריכין לקדש על היין כמו שכתבנו וקידוש זה הוא מצוה ועבודה להשי' אחול' שאין מקדשין אלא על יין טוב הראוי לנסך על גבי המזבח לפיכך אין מקדשין על יין שריחו רע דהיינו שסמריהו קצת אע"ג דטעמיה וריחיה המרא ואע"ג דרינא מברכין עליו בפה הן לענין ברכת הנהנין הואיל וטעמיה וריחיה המרא מ"מ בסול הוא לקידוש משום הקריבהו נא לפתחך וגו' וכ"ש אם טעמיה חלא אע"ג דריחיה המרא שאין מקדשין עליו . ויין מגולה ואפילו האידנא שאין מקפידין אגילו ומברכין עליו בירא פרי הנפץ ושתין אותו מ"מ פסול הוא לקידוש :

ב יין מנהו יין הוא ומקדשין עליו וסוחס אדם אשכול ענבים ואמר עליו קידוש היום :

ג יין שבפי התבית אע"פ שיש בו קמחין מקדשין עליו ויש אסריין לקדש עליו עד שיסגנו תחלה להעביר הקמחין : זאם אי אפשר לסגנו עד שלא יטארו בו קמחין פסול לקדש עליו ומע' כולם משום הקריבהו נא לפתחך וגו' ; יין שבשולי התבית אע"פ שיש בו סמרים ויין שחור ויין פתוק מאד כולם יין הם ומקדשין עליהם ויין דריחיה חלא וטעמיה המרא אזלי' בתר טעמא ומקדשין עליו מ"מ מצוה מן המי' כחך לעולם לברר הטוב שביינות למצות קדוש החס :

ד באילו המדינות היין לבן והאדום הן שין כשבטעם לפעמים זה טוב מזה ולפעמים זה טוב מזה ולפיכך אין מרקדקין במראה אלא מקדשין על הטוב שבשניהם ואפילו הוא לבן מאד וסימנך אל תרא יין כי יתאדס כמו אל הראה אל גובה קומתו כולם אל יראה בענין שהוא טוב יותר מן האחרים ה"ג אל תרא וגו' כי האדממית אינו מעלה ואינו מוריר :

ה יין חי אפי' אם הוא חזק דדרי על חד תלת מיא מקדשין עליו ומ"מ ייתר טוב למזנו שהוא טוב יותר בכך לשתיו ובלבד שיהא מזוג כראוי ויינות שלנו אינם חזקי ויותר טובים הם בלא מדינה :

ו יין ציטוקין מקדשין עליו ל"ש כממש בגופנ' ל"ש נצטמקו ע"י חמה או ע"י תולדות האור כגון שהכניסין לחמ"ץ למת' ציטוקין או שתלאן בעשן . והוא שיצא שיהן קצת לחלוחית בשמעצרין אותו אבל אם אין בהם לחלוחית ואין יוצא מהן דבר אלא ע"י שרייה ששורין אותן במים לא :

ז שמרי יין או חרצנים שנתן עליהם מים אע"פ שיש בהם טעם יין אין מקדשין עליהם ואין מברכין עליהם כפ"ה הן רק שהכל אפי' אם נתן עליהם שלש מידות מים ויצאו שלש מידות וחצי או יותר אבל אם גלא עליה שלש מידות מים ויצאו ארבע ויש בו טעם יין הוה ליה פנין מזוג ומברכין עליו בפ"ה ומקדשין עליו :

ח יין מבושל מברכין עליו פ"ה הן ומקדשין עליו והוא אישתני לעילוייא . ויין שנתערב בו דבש או שאור יש אוסרין לקדש עליו . אפי' אין בו אלא מעט דבש או שאור אפי' כשפת חרדל כחבוית פלא' כיון שפסול לנסך על גבי המזבח ויש פתירין לקדש עליו אע"ג שפסול לניסוך היינו משום שלא מיעט הבתוב אלא לניסוך משעם סוד כפוס וסתום בקבלה אבל לקידוש לא פסלו אלא יין הפסול מחמת עצמו אבל יין שנתערב בו דבש ושאור אין פיסולו מחמת עצמו אלא מחמת דברים אחרים אילו שנתערבו בו לא פסלוהו וכן גוהנין :

ט מבר כתבתי למעלה דקידוש על היין אינו מן התורה אלא רבנן דאסמכוהו אקרא דזכרון כיון לבנו לפיכך במקור' שאין יין מצוי לא שמקדשין על השכר ושאר משקין הן פ"מם ככיון שאין יין מצוי שם היו להו' שאר משקין המ' מדינא

שלהם ומקדשין עליהם במקום יין ולא שאין מקדשין עליהם כלל אלא על הפת והראש כתב כיון שאין הקידוש אלא במקור' סעודה כמו שכתבנו בס"מ הסמוך ועיקר הסעודה היא הפת לפיכך בלילה אין מקדשין אלא על הפת ובבקר שאין תיקון נוסח קידוש אחר אלא בפ"ה יותר טוב לקדש על שכר ועל שאר המשקין שהם בעיר וברבורהן שהכל קודם שיברך ברכ' המוציא שאם לא יקדש על שאר משקין רק יברך המוציא על הפת לא יורה כאן שום שינוי מבחול ולא יהיה היבר לקידושא רבא וכן פ"ש המנהג בכל אילו הארצות וכשמקדש על הפת יאמר תחלה יהיה ערב והו' בקריום השישי ויכולן וגו' ואח"כ מברך ברכת המוציא ואינו פורס וגו' הקידוש ופורס ויהיה לגם כן כפ"ה תחת הפת ומפה על הפת לכסתו שיהא מניח בקופס' זכר למן כדלעיל אבל אם יש יין בעיר לא יקדש על הפת אלא על היין אפי' בלילה דכיון דמצוה מדברי סופרי' לקדש על היין הוא קודם לפת : מי שאינו שותה יין משום גדר יכול לקדש עליו אע"פ שלא יטעום הוא יטעמו אחרים המסובין עמו ואם אין אחרים עמו יקדש על הפת ולא על היין כיון שלא יוכל לטעום ממנו או ישמע קידוש מאחריו :

ג ברכ' היין של קידוש כיון שהוא במקור' כעוד צרכי הסעוד' הוא ומחמתה הוא ג'א ופיסור היין שבתוך הסעודה ואינו מעון ברכה לאתרוו' שברכת המזון שלאחר הסעודה יפסור אותו ואת כל מה שישרה בתוך הסעודה מברכה אחרונה :

דעב עתה הקידוש במקום סעודה וכו' סעי'

א אחול' אין קידוש אלא במקום סעודה ואסמכוהו אקרא דבתיב וקראת' לשבת עונג במקור' קריאה דהיינו הקריאה שם ההא עונג דהיינו הסעודה :

ב ואם קדש בבית אחר ע"מ לאכול שם ואח"כ נמלך לאכול במקום אחר צריך לחזור ולקדש במקום שרצה לאכול שם אבל בבית אחד מפנה לפני חצוב מקום אחר שאם קדש לאכול בפנהו וז' נמלך לאכול בפנה אחרת אפי' הוא שרקלין גדול אינו צריך לחזור ולקדש ובבית לסוכה או מסוכה לבית בשששים יורדין בפנה לפנה דפי' שכן דרך לפנות בבית הנשמים ועדיף מהנאי :

ג ואם קדש ולא סעד כלום אף ידו קידוש לא יצא שצריך לאכול במקום קידוש לא לתר מעט משום וקראת' לשבת עונג במקום קריא' שם תהא עונג או שיהא בדעתו לאכול מ"ד ואע"פ שנמלך אח"כ טעם לית לן בה . אבל אם היה בדעתו שלא לאכול כלל לא במקום קידוש ולא במקום אחר אף ע"פ שנמלך אח"כ ואכל שם לא יצא קידוש ואם ר"ב בדעתו לתחלה שלא לאכול שם אלא במקור' אחר נמלך אח"כ לאכול שם אינו צריך לחזור לקדש דהא מ"מ היה בשעת קידוש דעתו לאכול גביון שאוכל במקור' קידוש שפיר הו' קידו' במקור' סעוד' ויכול אדם לקדש לאחר אע"פ שאינו אוכל עמהו דלדידהו הו' מקום סעודה ואע"ג דברכת היין שהוא ברכת הנהנין אין אדם מוציא אחריו אא"כ נהנה הוא עמהו . מ"מ כיון דהאי בפ"ה הוא חובה לקידוש היום ובקידוש שהו' חובה עליה יכול להוציאם מדין עובת שכל ישראל יטעמו ערכי'ה לזה ומוציא זה את זה דבר שהוא חובה עליו כמו שכתבנו למעלה גם ברכ' בפ"ה שהי' חובה עם הקידו' בקידוש דמי ויכול להוציאם אע"פ שאינו נהנה עמהם ולפיכך אפילו בבקר בקידוש היום שאין אומר אלא ברכת הנהנין לבדה יכול ל"כ להוציאן אע"פ שאין נהנה עמהם כיון שהיא חובה עליהם וג"ל שאפי' ברכת המוציא של פת שאחר הקידוש יכול ל"כ לברך להם אע"פ שאינו רוצה להנות עמהם דכיון דק"ל אין קידוש אלא במקור' סעודה א"כ לאותם שקידש להם הו' הסעודה חובה עליהם לאכול שם במקום שיצאו קידוש וכו'ן שהוא חובה להם הו' הוא יכול לברך להם אע"פ שלא נהנה הם מלין ערבתי' נ"ל :

הנה

(וב' כש מקדש על הפת לאחרים בלילה דהא נקידוש הלילס וכול
לקדש על הפת כשאין לו יין כמו שנתבאר לעיל סי' רע"ב סעיף ע'
דיכול לבר' להס ברכת המוניא אע"פ שאינו פהכה ממנו דאז ברכת
המוניא על הפת היא חונה לקידוש ולם קטנים מוכתם כסעודה
או כשעוה דיכול לברך להם ברכת המוניא אע"פ שאינו אוכל עמהם
ואע"פ שכבר נידך להם ברכת הקידוש על היין כרי לחכס במנות
כמו שנתבאר לעיל סי' קס"ו סעיף י"ע ואפשר גם ברכת הקידוש
יכול לברך להקטנים כשהם לבדם כרי לחכס במנות דמ"ט הא
מהא וחיפטר גם מדינא חייבים קטנים נקידוש לפי הטעם ס
שנתבאר לעיל סי' רע"א סעיף ב' אהא דבטעם חייב לקידוש משום
דאיתקיש וכוז לשער וכו' וא"כ הקטנים חייבין לחינוך אפ"ס שהם
חייבים ג"כ נקידוש דהא הם כמו איתכסו בשמירה קנת כמו שיתבאר
לקמן סימן סמ"ג והואיל וחייבים קנת בשמירה אפשר שיכול לברך
בעבורם ברכת הקידוש כרי להוניאס כ"ג)

והוא שהם אינם יודעים לברך ולקדש שהו פטרסחוכתן אבל
אם הם יודעים לקדש או לברך לא יברך הוא להם אא"כ יהנה
עמהם וכשרו מקדש לאחריו והוא עדיין לא קידש לעצמו ב
בכירתו והורו שלא ישעום ממנו שאסור לו לשעום עד שיקדש
במקום סעודתו ?

זו כתבו הגאונים הא דאמרינן אין קידוש אלא במקום סעודה
אין צריך שיגמור שם כל סעודתו אלא אפי' אבל דבר
מועט או שתה כוס יין שחייב עליו ברבה יצא ידי קידוש פיר'
ששתה כוס יין אחר שחייב עליו ברכה חוץ מן הבוס של קידוש
יצא ידי קידוש במקום סעודה והולך וגמ' סעודתו במקו' אחר
ודוקא שאכל להם או שתה יין שנקרא סעודה לענין זה אבל
אכל פירות לא שאין אכילת פירות נקרא סעודה כלל ולפי זה
המקדש לאחרים והוא עדיין לא קידש בביתו אם ירצ' לשתות
שם עוד כוס אחר או לאכול דבר מועט יכול לשעום עמהם
גם מכוס של ברכת קידוש וישתה שם עוד כוס אחר או יאכל
שם קיסמא וכשיבא לביתו יכול הוא לחזור ולקדש להם ואם
ירצה שלא לשעום בביתו מכוס של קידוש הרשות בידו שהרי
הוא כבר יצא ידי קידוש והיה דעתו לאכול בביתו וכבר אמרנו
בסעיף ב' דבכה"ג מותר לאכול בבית אחר בלא קידוש וכ"ש אם
רוצה לשעום מכוס של קידוש גם בביתו שיכול לקדש להוציא
בני בתו : מדברי רבינו יוסף קא"ר ז"ל ודברי מורי רבינו
משה אי' סרלו ז"ל נראה שהם מפרשים דברי הגאונים שאמרו
או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש דהיינו לומר
אפי' לא שתה אלא מכוס של קידוש עצמו שיעור שחייב עליו
ברכה והו' בכרי שיהנה ממנו דהיינו מלא לונמיו ולפיכך כתבו
שהיה גמור למהל ולסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת
בשחרית אם שתוק כשעור אלא שאין נוהגין כן ונותנין לתינוק
עכ"ל וכל דוחק מאד שירא זה דעת הגאונים דאם כן
איכפול כל הנו מיטראת בגמרא וכל מחלוקי בגמרא ובפוסקי'
המגבחים ברין אין קידוש אלא במקום סעודה במקדש שאין
שועם מן הכוס של קידוש שיעור מלא לונמיו כרינו אלא ס
שועם מעט שלא כרינו שהרי אם שועם מלא לונמיו מכוס של
קידוש הו' לפי דברי הגאונים שפיר קידוש במקום סעודה לפי
דעתם וזה דחוק מאד ואין נראה בלל בעיני לך בתבתי על
דברי הגאונים פי' ששתה כוס יין אחר שחייב עליו ברכה חוץ
מן הכוס של קידוש שזהו נחשב לו לסעודה במקום קידוש
דגמא שאמרו אפילו אבל דבר מועט שהוא חוץ מכוס של
קידוש בן הכוס ג"כ חוץ מכוס של קידוש ולפי זה אסור למהל
לסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת בשחרית אפי' אם יצו
לשתות כשעור דהא אין להם שם מקום סעודה וגם אין להם
קום כוס אחר לשתות ומה שנהגין שלא לשתות הוא מדינא
שאסור להם ולא משום מנהג' ל' : ואשר אמרתי כוס שחייב
עליו ברכה אין מונתי לומר שחייב עליו ברכה ממש שהרי

כבר פסקנו שכוס של קידוש פוגר בל ביין שבתוך הסעודה
והרי זה הכוס הוא למקדש ולשועם ממנו במקום הסעודה
ופטור בברכה ראשונה ע"י ברכת כוס של קידוש אלא כונתו
לומר שיעור כוס שחייבין עליו הנה
ברכה במקום שתקנו כוס
דהיינו בכרי רביעי' או שתיית
מלא לונמיו והוצרכתי לכתוב
כן לגרר אחר לשון הגאונים
לפרש לשון דבריה' כלשונם
ואת הגלע'ד לדין פשוט
כתבתי :

ולכוס הגמא נריך עיין דהא ברכה ראשונה אין לה שיעור אלא
ברכה אחת עכ"ל : משונה תמה אני על מ"ת למה לא דקדקת
בלשוני שבתתי שם וז"ל אלא כונתו לומר שיעור כוס שחייבין עליו
ברכה כן' לא אמרתי שיעור יין שחייבים עליו ברכה כן' אלא כוס
ורטוני לומר שניריך שיעור כוס במקום שטעון כוס דהיינו ככל מקום
שתקנו ק"ל בוס דהיינו שניריך רביעית דכיון ששתה שיעור כוס
לשני ליה הגאונים כסעודה וז"ל קידוש במקום סעודה אלא שם
שתה כל שהוא אף על גב שניריך לברך עליו ברכה ראשונה שהיא
ברכה כנהנין לא משני ליה הגאונים כסעודה דתימשך קידוש במקום
סעודה וזה פכוע כ"ג :

זו מי שקדש בביתו ושמע שכנו ושולחן ערוך לפניו יוצא בו
לדרידה הו' שפיר מקום סעודה וכגון שנתכוין השומע
לצאת והמשיע להוציא :

הנה מיהו השומע קידוש נתינו כמקדש הש"ן בכה אע"פ
שטולחנו ערך לכפיו והוא מקכוין לנחת לא ינא אף ע"ג
דאמרינן בעלמא דהש"ן אכ"ע מקכוין שאני הכא שאין הש"ן מקדש
בכה אלא משום מנהג ולא להוניא אחרים כדאיתא לעיל סי' קכ"ט
וע"ל סימן תקס"ט סעיף ע' ולפי' סימן רי"ג סעיף כ"א :

זו יא ביון שאין קידוש אלא במקום סעודה וכבר אמרנו
שהדלקת הנר שצריכין להדליק משים שלום בית
עיקר אינו אלא בנר שעל השולחן : לפיכך אין מקדשין אלא
במקום שיש נר ויא' שאין הקידוש תלוי בנר שאם היא נהנה
לאכול בחצר יותר מפני האויר או מפני היבובים נקדש בחצר
ואוכל שם ואפי' הוא לילה ואע"פ שאינו רואה את הנר שהנר
לעונג נצטוה ולא לצער וכן נוהגין :

דע

דיני בציעת הפת בשבת וכו' דסעיפים ז
א ובוצע על שתי ככרות שלימות זכר לסן דתרי לקטו להם
כשנה (וע"ל סי' תקכ"ט) שאוהו שתייהן בידו בעת
הברכה ובוצע מאחת מהן יש בוצעין מן העליונה אבל
העיקר בלילה הוא לבצוע מן ההחתונה שיש בו סוד ע"פ הקבל'
שהחתונה היא הכנהנת ומפני'ת בליל שבת והבן : ודוקא
בליל שבת יש בו זה הסוד אבל ביום השבת או ביום ואפילו
בלילה אין בו זה הסוד ואין בוצעין'א אלא על העליונה :
ב ומצוה לבצוע פרוסה גדולה שהספיק לו לכל הסעודה
אע"פ שכתול לא יעשה כן משום דמחזי כרעבתנות
בשבת מצוה לעשות כן כרי להראות חיוב לבצות סעודת
שבת שחפץ לאכול הרבה ואין זה נראה כרעבתנות כיון שאין
עושה כן בחול :

(וע"ל סי' קס"ו סעיף א' ולפי' סימן הנזכר נתבאר הטעם למה אין
חומקין נעטת ככרי קורס ברכה כמו בחול)

ג ואם המסובין שנים או רבים שועם הבוצע תחלה ואח"כ
ישעמו הם ואם יש לפני כל אחד ואחד ככר והוא לחם
משנה יכולין לשעום אע"פ שלא שעם הבוצע וגומ' סעודתו
ומברך ברכת המזון : ודין הזכרת שבת בברכת המזון ודין
חזרתו אם שכח כתבתי למעלה בברכת המזון של חול סי' קפ"א
ע"ש :

לברוק כוסו וקערו לאור הנר בין של שמן בין של נפש דהואיל
זוהו קבוע אינו צריך עיון רב שמכירם בקל אלא שבכר שול
שמן זית ואם בא לשאול אין מורין לו לברוק אע"פ שר"י מותר
גזירה שמא יסתפק ממנו : ואע"ג דלענין הדלקה לא אסרו
משום חך גזירה שאני הכא דע"י שהוא מתקרב לנר ביותר
חיישינן שפי מיהו אם בהקבנר של שמן זית אין מוחין בידו ;
ובשל נפש מורין לו דליכא למיחש לשמא יסתפק במטע משום
שהוא מסריח ומאיים : נוהגין לכסות הקשנים שלא יהיו
ערומי בפני נירות של שבת משום ביזוי מצוה וכן בפני כל נר
של מצוה :

רעו דיני נר שהדליק גוי בשבת ובו ה' סעיפים

א נכרי שהדליק נר בשביל ישראל אסור לכל להשתמש
לאורו אפילו למי שלא הדליק : ^{מנה}
ב שביליו משום שנרא' שנעש' ומה שהקילו נדבר הכא מחוץ
הגוי שלווחו של ישראל כ' לתחום ולא חסרו חלל לחותו
במלאכה דאודיותא בשבת : ישראל סבובו ולא ישראעל
אחר כמו מיתבאר לקמן סי' ק
ג תקעו סעיף ה' היינו משום דליכא תחומין דנכנן הקילו בו מ"כ
ככל דמלאכה דאודיות' ופ"ל ס"כ סעיף ה' ופ"ל כע"פ ה'

ואין חילוק בין קצין לו שברעל זה או לא קצין לו או עשא
בקיסל או בכביתא דהואיל והישראל נהנה ממלאכה נמורה
עצמה הנעשית בשבת אסור בכל ענין מדאסמכיה אקרא
דכתיב לא יעשה לכם בצ"ר אפילו ע"י אחר' משמע ולא דמי
לשילוח אגרי דשרי בקצין דהרם אין הניף הישראל נהנ' מנוף
השליחות אבל הכא נהנה גוף הישראל מנוף המלאכה הנעשית
בשבת בשביל ישראל : אבל אם הדליק הגוי לצרכו או לצורך
מולה בין יש בו סכנה בין אין בו סכנ' או לצורך קמטי דבחלה
שאין בו סכנה דמי מותר לכל ישראל להשתמש לאחדו כיון
שהמלאכה נעשית בהיתר : (ופ"ל ס"כ סעיף ה' ופ"ל ע)
יא דהה' נמי שהדן הוא כן
בגוי שעושה מדורה של עץ
לצורכו או לצורך הולה ל
להתחמם כנגדם שמוחר לכל
ישראל להתחמם כנגדה :

דכמו דאמרי' גר ה' נר למאה
אע"פ שאינו מאור כ"כ למאה
כמו ללחך ה"כ מדורה לאחד
מדור' למאה אע"פ שאינו מתחמם
כ"כ למח' כמו לאחד ולא מייטיבין
טמא ירבה נשנילו ופ"ל כיון מ"כ כע"פ ז' ופ"ל ע' סעיף ה' ופ"ל ע'
תקעו וסעיף ז' וסמן ס"כ סעיף ה' ופ"ל ע'
ו"א דחוקא בנר ההירו משום דנר לאחד נר למאה
במדורה אפילו עשאה הגוי לצרכו אסור לישראל להתחמם
כנגדה שמא ירבה הגוי בשבילו :

(דיש חס' מספקת לחמם כמה בני אדם ויש שאינם מספקת חלל
לאחד או לנסים) ודחוקא שעושה הגוי כן בביתו או בבית
ישראל לדעת הישראל אבל אם הדליק הגוי הנר או עשה
המדורה בבית ישראל מדעת עצמו אין הישראל צריך לצאת
אע"פ שנהנה מן הנר או מן המדורה שאין מכריחין את האדם
לצאת מביתו :

ב ישראלים וגוים שהשיבו יחד והדליק גוי נר אם רוב גוים
מות להשתמש לאורו שלצורך הרוב הדליגוים רוב ישראל
או אפילו מחצה על מחצה אסור דנימא לצורך ישראל הדליק
ומשום הומרא דשבת אזלינן בספיא לחומרא ואסיי' הזכות
שלצורך גוים הדלקה כגון שאנו רואים שמיך שמדליקה
משתמ' לאורו אע"פ שרובו הם ישראלים מות דנר לא נר למאה ;
ג ואם הישראל רוצה לצאת לחוץ ואומר לעבדו או לשפחה
שילכו עמו והדליקו אה הנר אע"פ שגם הם צריכין לו אין
זה נקרא לצורך הגוי כיון שעיקר ההליכה היא לצורך ישראל
ובשבילי מיהו כות' לומר לגוי שילך עמו דשול נר דלוק בב' התנאי
ואים

ד וסעודה זו ושל שחרית או איפשר לעשותם בלא
פת אפי' למ"ד סעודה שלישית יכול לעשות בלא פת
אלו השנים שהם עיקר סעודות שבת אינו יוצא בלא פת
דבאותו פסוק דילפינן מיניה לאכול ג' סעודות כתיב לחם
דכתיב הוא הלחם אשר נתת ויילאכלה ושעם הסעודה השלישית
שיוצאין בלא פת יתבאר במקום בע"ה בס"ר צ"א :

רעה דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת ובו י"ב סעיפים

א אין פולין לאור הנר ואין קורין בספר לאור הנר ואפ"י אינו
מוציא בפני גזירה שמא ישה את הנר שדליק יפה ונמצא
סמעי' בשבת : ואפי' הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול ליגע
אליו שלא חלקו חכמים בדרב ומטעם זה יש לאסור ג"כ אפילו
הוא בעיטת או קבוע בחזר שבבית זכן יש לאסור בנר של
שעוה אע"פ שאין סייך בו נשייה יש לחוש בו שמא ימחוס
ויהתוך ראש הפתילה :

ב ודחוקא אחד אין קורא אבל שנים קורין ביחד שאם כא
האחד להטות יוכלו תכירו והוא ששניהם קורין בענין
א' שאו יטוה האחד במה שיעשה חבירו אבל בשני עניינים
לא ו"א בשני ספרים אפ"י קורין בענין אחד אסור שכל אחד
מעין בספרו ואינו משיג במה שיעש' חבירו ומטעם זה אסור
לומר פיוסין בליל י"ט שחל להיות בשבת בבית הכנסת שאף
ע"פ שכולן קורין בענין אחד כל אחד יש לו ספרו לפניו ואין
אחד משיג במה שיעש' חבירו ומפני שאין הכל בקיצין בפיוס
הכא לפרקי' יש לחוש שמא יתקן את הנר לראות בו לפיכך אין
אומרים אותם פיוס' וכן נהגו :

ג ואם קורא בספר לכרו ויש אחר עמו שאינו קורא ואומר לו
תן העדך עלי שלא אשה מותר וזה אם אומר כן לאשתו
שבין שהאח א"ט שרוך בקריאה והיא ישיגה עליו והוא יאמר
לו תן דעהך עלי :

ד ואדם חשוב שאין דרכו להטות אפי' בחול מותר :
ה כד"א בנר אבל במדורה אפי' עשר כאתה אין קורין שבקל
יוכל להתנת ולתקן המדורה והעצים קודם שיתריש בו
שונבות האודים סמוכים להם לכל אחד :

ו תינות של בית רבן קורין בפני רבן לאור הנר מפני
שאימת רבן עליהן ולא יטו :

ז ומטעם זה גוהגין לקרות בליל י"ה בסידורים ובמחזורים
לפי שאימת י"ה עליהם ולא יטו :

ח ומותר לקרות במה מדליקין לאור הנר שררי הוא מוכיר
איסור שבת ואיך ישבח :

ט הרב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינות וכן
לקרר ראשי הפרטיות בפני בספר וקור' כל שאר הפרשה
על פה וראשי הפרטיות לאו דחוקא אלא כל שירדע הפרשה על
פה ובקצת צריך לראו בספר שרי שמאחר שאינו מעיין בספר
תמיד אית ליה היכרא ולא ארי לאשוי :

י ומטעם זה ג"כ כשתל פסח להיות בשבת מותר לקרות
ההנהגה בספר משום דהוי בעין ראשי פרקים שאין עם
הארץ בישראל שלא תרא ההנהגה קצת שגורה בפני ועוד הא
אשתו ובני ביתו עמו וישגוהו עליו :

יא בליס הדומין זה לזה וצריכין עיון להבחין ביניהם אסור
לבודק לאור הנר שמא ישה ואפילו להבחין בין בנריו
לבנריו אשתו אסור לברוק אם הם דומין :

יב הילכך שמש שאין קבוע אסור לו לברוק לנסות וקעחת
לאור הנר מפני שאינו מכיר וצריך עיון רב כיון שאינו
קבוע יבא לידי הטיית הנר ואין חילוק בין נר של שמן זית ובין
נר של נפש אע"פ שאורו רב יש לחוש שמא ישה כיון שאינו
קבוע ויש מתירין בנר של נפש אפי' בשמש שאינו קבוע
דהואיל ואחד רב לא אתי לאשוי אבל שמש קבוע מותר לו

לסלקו ע'ניו מושב ואם לאו מנער את הסבלא ונופל ואפיל
 אם הוא דולק ובלבד שלא יכין לכבותו ואם ככה כבה שהרי
 אין כוונתו שיכבה ודבר שאין מתכוין מותר אבל אם מהבין
 לכבות אסור דמלאכת מחשבת אסרה תורה ובלבד שהיא הנר
 של שעה וכיצא בו או שלא יהא בו שמן אבל אם יש בו שמן
 ה'ל פסיק רשיה דאי אפשר שלא יקרבו אל הפתילה או
 ירחיקנה ויהיה חייב משום מכבה או מבעיר ודוקא ששבתו
 אבל אם הכיתו עליה מדעת אסור לנערה שבין שהנחתו
 מדעתו נעשה הסבלא בסיס לרבר האסור ואסור לשלטו מ'ס
 מותר ליגע בסבלא הואיל ואינו משלטל הנר / וה'ה שמתר
 ליגע בסנודה העומדת אע'פ שהנרות דולקות עליה ובלבד
 שלא ינענע :

ד מותר להניח נר של שבת כבע' על גבי אילן וידלוק שם
 לשבת דליב' למיחש דלכשיכבה לישקליה מיניה ונמצא
 משתמש במחומר שהו' אסור כמו שיתבאר לקמן בע'ה דהא בלאו
 חכי איקציה לבין השמשו לדבר האסור ואיתקצאי לכולי יום' :
 אבל נר' של י'ס אסור להניח על גבי אילן דשקיל ומנח ליה
 ב'י'ס' (דהא לא חקנייה לדבני האסור בין השמטות כול'ל
 ומות'לטלטל הנר דלוק ב'י'ס) ונמצא משתמש באילן זה אסור'
 זה מותר לכפות קערה על גבי נר בשבת כדי שלא יאהז
 האזר בקורה ואע'פ שנוטל הכלי לצורך הקורה שאינו ניטל
 לית לן בה כיון שאינו סומכו לקורה, ממש והוא שלא יכבה :

רעה

שיכול לכבות הנר בשביל חולה ובו
סעיף אהד :

א המכבה את הנר מפני שהוא רוא מפני גויס או לסטים או
 רוח רעה או בשביל החולה שאין בו סכנה שיישן פטור
 אבל אסור' אבל בשביל חולה שיש בו סכנה כשביל שיישן מותר
 אפ' לכתחלה לכבותו וכן בשאר אם יש בה סכנת נפשו מותר
 לכתחלה ואם כבדו מפני שחש על השמן או על הנר או על
 הפתילה פטור אבל אסור וכל אילו הפטורים משום דה'ל
 מלאכו שאינו צריכו לנפוש אבל אם כבדו כדי להבהב הפתירה
 שלא הוכבה כבר ומכבה עכשו כדי להבהבה שיהא הלהב
 נוח לאחוז בה כשיבא להדליקה אחר' הוי כביו זה צורך לגופו
 של כביו וחייב חטאת :

רעט

דיני טלטול הנר בשבת ובו' סעיפים :

א במוקפה מחמת איסור הכ'ה
 כ'ע אפילו ר'ש מדה שאסור טאלה ילמדנו רבינו מכת' כתנ
 לשלטל במי שיהבאר לקמן במוקפה מחמת איסור כ'ע אפי'
 בע'ה : ר'ש מודה טאלכור לעלטל כו' ;
 ועתה אנא כתלמיד לפני דבנה הל' כנולא תלמודא ממע דלית ליה
 לר'ש מוקפה חפי' מחמת איסור : ור'איה מהא דאיתא בט'ליה שבת
 דף קנ'ו פ'ליגי בה רב אחא ור'נחא חד אמר ככל' השנת כולה הלכה
 כר'ש בר ממוקפה מומת מיאום ומ'אוי כיהו כר'שן : וחד אמר ר'ף
 במוקפה מחמת מיאום הלכה כר'ש לנד במוקפה מחמת איסור כו'
 ע'כ הנמרא ח'כ מרפסקה הנמרא הילכתא במוקפה מחמת איסור
 דלא כר'ש מכלל דכ'ליג ר'ש חף במוקפה מחמת איסור : ועו' הקטית
 לטול והכחת כמה ראית ממעטנות בניא התלמו' נקנת מקומו'
 ומדברי הר'ן זומן התוכפות ממכלום משמע דפליג ר'ש חף במוקפה
 מחמת איסור : אלל כפלתו ממכת' לך לנלו' במים ארזים
 יותר ממה שכניא רבינו יוסף קארו ז'ל כס'י ט'ח וט'י ט'ה כניא
 כל הכני' יאות והכרס'ני והפוסקי' שדברו בזה והס' רבו כמו רבו מאד
 בחילוי דעות דפולגתא רבי יודא ור'ש רבינו מוקנה ולכסף מכיק
 טר'ס פליג במוקפה מחמת איפו' נקנתס ונקנתס מודה טאלכור כמו
 טאלכור וכבר ידעת סאני כל יבד ספרי כתיתי על דברי המכביר
 הגדול הזה רבינו יוסף קארו ז'ל כפרט דמקוס טנס מורי רמ'י ז'ל
 ל'ס טניג עליו והוא מסיק טיט טילניק במוקפה מחמת איסור נאחד

זאינו עושה הרלקה שהו' איסור דאורי' רק טילטול הנר בעלמ' ;
ד ואם יש נר בבית ישראל וכא נוי והדליק נר אחר מותר
 להשתמש אפ' לאור אותו הנר כל זמן שהנ' הראשון דולק
 שהרי בלאו הכי יש לו נר ואין זה נקרא משתמש לנר שהדלק
 בשבילו אבל לאחר שיכבה הנר הראשון אסור להשתמש לאור
 השני וכן אם נתן הגוי שמן בנר הדולק מות' לישראל להשתמש
 בו עד בכדי שיכלה השמן שהיה בו כבר ואח'כ אסור : ומותר
 למחות ביד נוי שבא לכבות או להדליק נר או להוסיף שמן
 בנר שאין בוה משום שבות שהרי אינו מצוה לו לעשות שום
 דבר אלא לישב ולא לעשו' כלו'י : ו'א שמת' לומ' לגוילה הדליק
 לו נר לסעודת שבת שהיא מצוה דס'ל שבמק' מצוה לא אסור
 אסירה לגוי אפ' במלאכה נמורה וע'י זה נהגו רבים להקל
 בדבר לצוות לגוי להדליק ניות לצורך הסעוד' בפרט בסעודת
 חתונה או מילה ואין מוחה בידם ויש להחמי' במק' שאין צורך
 גדול דרוב הפוסקי' חולקי' על סברא זו וע'ל סימ' ט'ז

ה בארצות הקרות כמו במדינות אילו מותר לגוי לעשות
 מדורה ולהחם בית החורף בשביל הקטנים שהם חולים
 אצל הקור ומות' אז גם לגדולי' להתחמם בו ואפ' בשביל הגדולי'
 עוצם מותר אם הקור גדול שהכל חילין אצל הקור ונהגין
 עכשו' להחם בתי החורף אפ' בטאין הקור גדול כ'כ כיו' השבת
 ונהגין להקל אפילו באמירה לגוי שמצוים להם ואמרי' להם
 שיחממו את בית החורף ולא ראיתי מעולם מרבנן קשישי
 שמוחי' בידן ואיפשר משום שהכל מוגדלי' בו ולא נכו' לשב'ז
 בקרה ואפילו כמעט קרירות מצער להו מאד והם חולים אצלה
 מפני הרגל ולכן מקילין וסומכין על דברי רבינו ישראל
 שכתב ולולי יתמחו עלי הייתי מתיר אפילו האמירה בפירוש
 עב'ל ומכיו' המרדכי פ'ק דשבת ולא חשו על המתהידין כיון
 דמדינא טרי :

רעז

שלא לגרום כביו הנר ובו' סעיפים :

א נר שמנח אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת כנגדו שמא
 יכבנו הרוח אבל אם היא פתוחה כבר מותר לנעול כנגדו
 כרי שלא יכבנו הרוח שבוה אינו עושה כלום לא מכבה ולא
 סבעיר וכן הדין בנר שעל השולחן והוא כנגד החלון שאסור
 לפתוח החלון כנגדו שמא יכבנו הרוח ואם הוא קבוע בכותל
 שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול הדלת כדרכו שמא תהא'
 הדלת נוקשת עליו ותכבנו אלא פותח ונועל בנחת ואם הוא
 קבוע בדלת עצמו שפתיחתו או נעילתו מקרב השמן לנר או
 פרחיקו ודרי הוא מכבה או מבעיר אסור לפיתחו ולנוערו :
 זאע'נ שאינו מתכוין וק'ל כר'ש דדבר שאין מתכוין מותר הא
 אמרינן דמדה ר'ש בפסיק רישיה והא פסיק רישיה הוא :
 ובנר של שעות שאין שייך בו מקרב או מרחיק השמן ולית בה
 ששו' מכבת ומבעיר אע'פ שהוא קבוע בדלת עצמו מותר לפתוח
 ולנעול הדלת : וליכא לאוסרו משום שלטול הנר דנעילת
 הדלת ופתיחתו לא חשיב שלטול כיון שהוא מחובר לבית :
 וגם לא נעשית בסיס לנר שהוא רבר האסור דחשיבא היא
 לנבי הנר ולא בשלה גביה רק גבי הבית היא חשובה ובטיל
 לגבי הבית :

ב אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל
 הדלת מפני שנורס להבעיר המדורה שהרוח יבעיר את
 המדורה ואפילו ברוח מצויה שאין דרכה להבעיר אסור נזירה
 אטו שאינו מצויה ואע'פ שאינו מכוי' להבעיר פסיק רישיה
 הוא ופסיק רישיה אסור לכ'ע אבל אם היה הפתח פתוח כנגד
 המדורה מותר' לסונרה ואע'פ שהרוח היה מבעירה אין בו משו'
 שכבה שאינו עושה כלום אלא ועוצר הרוח ואם תכבה הכבה
 דבר שאינו מתכוין הוא ואינו פסיק רישיה דאיפשר לת'
 להבעיר מעצמו :
ג נר ששכתו על הסבלא והוא צריך לשכלא אם איפשר

להקצות ממנו ע' השבת ובין השמשות דווקא או כל השבת כמו שיהבאר ס' ש' בן ג'ל טעם דק'ל כוותיה בזה :

וסגורה שהיא של פרקי' שיוכלו לפרקה אברים אברים בין היא גדולה בין היא קטנה אסול' לטלמלה דח'טינין שמא תפול ותתפרק ויחלחלה ונמצא עושה כלי בשבת ואפי' אם אינה של פרקי' ויש בה הריצי' סביב שדומה לשל פרקי' אסול' לטלמלה גזירה משום של פרקים :

הת תשמיש המטה בשבת ובו ב'סעיפים

א א'כשריצה לישן קורא ק"ש על מטתו כמו בשאר הלילות ויהא זהיר לקיים עונתו כיתשמיש המטה מתענוגי שבת הול'פכך עונת הל' הבריאים מליל שבת לליל שבת הוא ;

ב ומותר לבעול לכתחלה בתולה בשבת ואין בו משו'חובל ולא משום צער לה :

דפ"א סוד תפלת השחר ובו סעיף אחד

א בשחר משכימין לבה ז"א שאין צריך להשכים כ"כ כמו בחול שזה ג'כ מתענוגי שבת הוא וכן גוהגין שאין משכימים כ"כ ואסמכוה אקרא מדלא בת' בקרבנות שבת בקד כמו בתמיד של חול אלא בת' ובזמ' השבת שני בכשים וגומר משמע בעצם היום מקריבין ולא בבקר דוקא ומסדרין הברכות ופרש' הקרבנות ומשנת איזהו מקומן בסדר שאר הימים רק שמוסיפין בקרבנות וביום השבת ואומרים בתוך שאמר ופסקוי דזמרה וגוהגין להוסיף מזמורי' לפי שאין בו ביטול מלאכל לעם וגוהגין' להוסיף המזמורים אחר ברוך שאמר כדי שיהא לכולם ברכה לפנייהם וברכה לאחריהם שהיא ישתבח ואלו המזמורי' שמוסיפין הם כולם שמדברים או ממעשה בראשי' שכלו בשב' או מתן תורה לפי שנתנה בשבת ומשעם זה אין אומרים בל"ם בסדר שהם כתובים בתהילים רק שמכו דמעשה בראשית יחד ודמתן תורה יחד והקרימו השמ' מפכרי' כבוד אל שהו' כס' י' בתהיל' והיא הראשון המספר ממעשה בראשית ומסכו אחריו לידוד בשנותיו וגו' שהוא כס' ל' ד' ספני שאותו מעש' היה בשבת ובזכות השבת ניצל והוא ראשון בתהילים המדבר מעין שבת אחר השמים ואחריו מסכו תפלה למשה שהוא כס' צ' והו' ג' מדבר ממעשה בראשית בטרם הרים וילרו וגו' ומזמור יושב בסתר עליון שהוא סמוך לו אחריו מיד בתהילים ס' צ"א והוא שיר של פגעים קבעו אחריו ואומרים אותו בשבת להנצל מן המזיקין המצויין בליל שב' כדאית' בערבי פסחיו ואחריו אומרים הללויה הללו את שם יי' שהו' בס' ק"ה והוא מדבר במתן תורה דכת' כי יעקב בחר לו יה וגו' שהוא ע"י מת' תם כתיב בו כל אשר חפץ יי' עשה בשמים ובארץ וגו' שהוא ממעשה בראשית ואומרי' אחריו המזמור הסמוך לו מיד בס' קל' והו' הלל הגדול שיש בו' כ' כל' כנגד כו' דורות שהיו מבריאות עולם עד דור מתן תורה וכולם לא נתקיימו בעולם אלא בחסדו של הש"ת בלא התורה כי אין קיום לעולם אלא בזכות התורה דכתיב אם לא בריתי יומם וילילה חוקת שמי' וארץ לא שמי' ואומרי' אחריו מזמור רננו צדיקי' ביי' וגו' אע"פ שהוא כס' ל' ג' מפני שהו' נופל אחר הלל הגדול שירננו הצדיקים ביי' על רוב חסדיו ויודו ליי' בכינור וגו' על כל החסדים שעשה עמנו והזכיר אחריו בדבר השמים נעשו וגו' שהוא מעין מעשה בראשית וסומכין אחריו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי' וגו' שהוא ג'כ הוראה לשי' על החסדי' דכתי' להגיד בבקר חסדך וגו' והרי כול' שייכי' למזמור הלל הגדול שהו' עיקר ההודאות לו ית' על כל זה ואחריו מזמור יי' מלך נאות לבש וגו' שהו' סמוך למזמור שיר ליו' השב' וגו' ותי' נדרש על כניסת השבת סיים הק' בה מלאכתו נתעטף בתפארת לבושו ויטב על כסא קדשו וגו' אשר על זה נתייבד לאל אשר שבת כו' ויש להאריך ולהנעים בזמירות כיום השבת יש אך לא יאריך יותר מדאי כדי שיאכלו קודם

שעה ששית כדלקמן סימן רפ"ה ובכל אלו אם לא אומרים אין מחזירין אותו חוץ מלא אשר שבת שהוא נחלק בברכות ויצר מחזירין אותו ואין אומרי' באלו הארצות בשבת מזמור לתורה לפי שאין תורה קרבה בשב' ואחר שירת וישע מוסיפין נשמת מפני הגשמה היתירה שיש לאדם בשבת וגם שיש בו מעניין יציאת מצרי' שהוא מעין שירה לכך סמכות אתירה ואין צריך לשחות בשניע לולך לבדך אנחנו מודים שאין זה אלא סיפור דברי' מעין השבת ואין באן מקום לשחייה וחזותין מישתבח ואמר ש' צ' חצי קריש אחר פסקוי דזמרה ומתחיל ואומר ברכו וקורין טעם בברכותיה ומוסיפין בברכ' ראשון שבת ותלה להק' בדי' על יצירת האור ומעשה בראשית שהוא מעין הברכה קרא לשמש ויזרח אור פ"כ שקר לשמש להאיר וראה שיבאו העולם לטעו' אחריו לעבדו אז התקין צורת הלבנה כדי שימנעו מלשעות אחריו כאשר יראו כי הם שנים ואומרי' לאל אשר שבת כו' עומדין להתפלל ומתפללין ג' ראשונים וגו' אחרוני' וקרושת היום באמצע ישמח משה וכו' ופי' ישמח משה כשהיו אבותינו במצרי' וראה משה כבוד השיעבוד שהכבידו עליהם בקש מפרעה שיתן להם יו' א' בשבוע שינוחו בו ונהנו לו ובחר ביום השביעי וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבתו בו וזהו ישמח משה במתנת חלקו יו' משום הא דכתי' לרעת בראני יי' מקדישכם אמר לו הק' בה למשה מתנה טובה יש לי בב' גנוזי' שבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם זע ב תקנו ישמח משה באדעה מתנ' חמדת ימים אותו קראת דכתיב ויכל אלהי' מלשוך כלה נפשי ואם לא הזכיר של שבת מחזירין אותו ואם עקר רגלו חזו' לראש ואם לא עקר רגלו אינו חוזר אלא לשל שב' מחזירי' ש'ן התפלה ואומ' בקדושי' אז בקול רעש בו' ממקום וכו' מפני שבשבת הריבוק הוא ביותר והכסא מתרומם וכל צאצא השמי' אין יודעין מקומות אומרי' בו בלשו' גסת' כד' בו' בכל מקו' שהיו לולך גם אני מתפלל ליי' שיפיע עלינו אז ממקומו אשר הו' שם שהו' מקו' דרמה' והכ' ג'ל' ואומרי' קדיש שלם על התפל' ואומ' פסקוי אין בסוד כו' ואין בעמשיך פ' לעשו' מעשה בראשי' ולך סומכין לו מיר מלכותך

הג"ה וגו' להמליכו על כל העולם

שבראו ואחר כך מתפללין על מה שכתבת וי"א שאין נרין להחזי' שבינתו לציון ולבנות להשכים כל כך כמו בחול כו' חומות ירושלם להחזי' המלכו' ואסמכוה אקרא מולא כתיב והעשרה כבראשונה * צדקנו שבת דקר כו' כתנת וז' מתי אסמכתא היא זו דמתי הא דכתי' ביום וגו' לא קאי אלא על המוספין אכל עולת התמיד יקרינו דנקר כמו בשאר עמי החול' עכ' : תשובה אומר אני דאסמכתא מפליתא היא זו וארכנה דקרוק גדול וגמור הוא וכמעט לשמעות פטע' הכתוב כן הו' מדלא כתיב עולת שבת דשבתו על עולת ה'נקר ונסכה שכבר ידעת דמל' דהכא פירושו מלכד הוא כמו על כל לבנותה דפרס' ויקרא דפרס' דהרי' גס כן : וכן הדנה על סלאלוהו סס כפרשת הקרבנות וס' קרא וניסו העגת דהיינו אחר הכן החקה שנקרא יום ממש תקריב סני כנסים וגו' על עולת התמיד שתקריב ג'כ ביום זה אחר הכן החמ' כשתקריב את אלה : שאם הי' סוכת הפסוק לומר מלכד עולת התמיד שתקריב דנקר קודם הכן החמה תקריב את אלה אחר הכן החמה היה לו לכתוב על עולת דנקר וכסכה : והיה אם משמעו ממש ככסועו מלכד עולת הנקר שתקריב דנקר הפסוק קודם הכן החמה תקריב את אלה ביום וגו' דהיינו אחר הכן החמה ומדלא כתב כן משמע דפירוש ס' ג' טגס עולת התמיד יקרינו ביום זה ביום הכתב' למעלה דהיינו אחר הכן החמה : וזה כל' ברור :

דפ"ב קריאת התורה המפטי' בשבת ובו ו' סעי'

א ומציאין ס'ת וקורין בו ז' נבי' בפר' השבוע שכן הו' סדר המעלות שמעלין בקדש בחול קורין ג' כגון ביום כו' והוא ין א א 17 אפכא

קדים שאומרים כשאין מוסיפין על השנעם וכן קדים שאומרים כשמוסיפין על השנעם אומרו לנעום הקדים אחר נמר הפרטה של אותו שנת ולא אחר השני כי כשמוסיפין על השנעם אע"פ שהיה לומר אחריו קדים כיון שהוא האחרון ממנין הקדושי לחנות היום) **כר כחן הנה**

ראיתי נוהגין בקצת קהילו שדרכן להוסיף על שבעה בשבתות השנה וכשחל י"ט בשבת או שבת שבה ה' אין קורין רק שבעה ואין רוצין להוסיף עליהם והמיהני מאד עליהם וכי משום שניתוסף קדושה על שבת זו מכל שבתות השנה הם מורידין מקדושתו לפחות מן הקרואי מטאר שבתו השנה וכשחלקקן בכל הטעמים הנאמרין בקריאתה בשבת אין בטום אח' מהם לפחות ביום טוב מבטאר שבתות השנה באמת בזה קורא אני עליהם כי אילו לא מצאו ידיהם ורגליה בבית המדרש כי מנהגם סותר זה את זה; ובהשבת יתהלכו נם ראיתי קצת מן החזנים בשטחי פרשיות דבוקות והם במקום שמוסיפין על שבעה הם מוקדקין שלא לקרות בפרשה הראשונה רק ג' וברביעי קורין סוף הראשון וקצת מן השנייה כדי לחלוק אותם שתי הפרשיות עם זה הראשון שדרך לקרות בטאר קהל'ול שנים זה דקדוק עניות הדעת היא שבזמן שכנהגם בזה המקום להוסיף על ז' דמה לא יקראו חצי הקרואי בפרש' ראשונה וחצי השני בפרש' שנייה כמו שעושים כן מטעם זה במקו' שקורין ז' כדי להשוותן זהבא נראה אדרבא כשאין קורין רק ד' בראשונה הרי עושים השנייה עיקר שקורין בה רוב הקרואי בכמהניגם לכך נ"ל דמנהג של שטות הוא לעשו'כן אלא יקראו מניין חצי הקרואי בפרשה ראשונה ומניין חצי השני בפרשה שנייה;

ה אם לא נמצא מי שיוודע להפסיד אלא אחד מאות' שעלך לקרות בתורה וכבר אמר הש"ך קדיש אחר קריאת הפרש' זה שרצה להפסיד צרי' לחזור ולקרות בתור' ולברך תחלה וכופ' שהרי היא קריאת חדשה שהפסיק בקדיש אבל אם לא אמ' קדיש ופסור מי טעלה לטביעי' או לאחרון אם יודע ואין צריך להזכיר ולקרות בתור' ואם יש אחר' בבה' שיוודעין להפסיד לא יפסיד מי שעלה כבר דלמה יברך ברכת התורה פעמים שלא להברך ומפני מה המפסיד בנביא צריך שיקרא בתור' תחלה שהרי לא נהקנה ההפסדה אלא בשלא קראו בתורה כמו שיחבאר היג' מפני כבוד החוה' פירוש אחר שחזרה העשרה ליושנה והותר לקרות בתור' לא ידא כבוד הרור' וכבוד הנביא שזה כל' שאם יקרא המפסיד בנביא לבדו כמו הז' הקרואים פתורה לפדה הוה כבוד הרור' וכבוד הנביא שזה ולכך ביום שיש בו מוסף הניחג' לו פרשת המוסף שיקרא אותה והקהל יצאו עמו; וביום שאין בו מוסף הקנו לקרות להפרש של חובת היום עם מניין העולים לחובת היום ולא דצו לחלקה ולומר הקדיש על מקצחה מש"כ במוספין דבלאו הכי קורין אותה בספר הורה אחרת ואין להקפיד אם יחלקוה בקדיש שהרי בלאו הכי יאמרו קדיש את' פסוקי ההפסדה כמו שחבאר בע"ה ל' ;

ו אם טעה הש"ך וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש אין צריך לקרות עוד אחד אלא יקרא עם המפסיד מה שקרא הששי דק'ל מפסיד עולה למניין ז' ואין צריך לומר קדיש פעם שנית ;

ז אם קרא הפרשה בצ"בור ודלג פסוק אחד שלא קראו אם הוא בשבת במנהג או בכ"וה' וקרא עשרה פסוקים בלא פסוק המדולג יצא ואינו חוזר ואם לאו חוזר אבל בשבת בשחרית שצריך לקרות כל הפרשה אפילו דילג פסוק אחד חוזר וקורא אותו ושנים פסוקים עמו שלא נקרא קריאה פחות מנ' פסוקי' ואפילו הפסיד ואפילו התפלל **פוסק חוזר וקורא ; לקרותם לספר תורה ;**

אפשר לפחות מהו כהן לוי וישראל ברה' ובחולו של מעד שאין ביטול מלאכ' לעם כל כך מוסיפין אחד הרי ד' זבי"ט שהוקדש יותר מהו קורין ה' זבי"ה שהוא קדוש יותר קורין ו' וכשבת שהוא קדוש מכלם קורין ז' ואין פוחתין מהן שאין מורדין בקדש אבל מוסיפין עליהם כמו שרצו להעלות בקדש ;

ב ואפי' אם ירצו להוסיף עד שיצטרכו לקר' זה מה שקר' זה הרשות בידם ולפי טעם זה ב"ש ובי"ה אין יכולין להוסיף עליה' שלא להעלותו לקדושת שבת וגם לא לפחו'מה שהקנו שלא להורידו מקדושתו וכן נוהגין חוץ מבש"ת שמוסיפין כמה שירצו משהם שמחת סיום המורה ; ועל ס' תרס"ט ;

ג מן הדין הכל עולין למניין ז' אפי' אשה אקמן שיוודע למי מברכין אבל אחז'ל אשה לא תקרא בצבו' מפני כבוד צבור והוקא להצטרף עם אנשים להשלים מניין הקרואים אבל לא שיהיו כולם נשי' או קטני' שאין כבוד לחורה להוציא' בשבילם דין עבר כנעני קדין אשה' והוקשה לאשה בכל התורה ואם אמו מישראל הרי הו' כבאר ישראל כמו שיתבאר בלבוש הכרן וארנמן בע"ה ואסור לקר' בראש מגולה רק בכיסוי הרא' באימה וברא' ובצניעות מסו' כבוד תורה ; (ועי' לעי' פ"ג סעי' ור')

ד וממז' מותר לער' לתורה שהרי נם לו ניתנה שחי' בכל המצות' בשבת וי"ט נוהגין להפסיד בנביא בעניין המדבר מעין אהו העניין שקראו בתורה ושעמא עיין לקמן ריש ס' למן דפ"ד (ועל' סימן קל"ג סעיף א') ונוהגין לנסור הפרש' עם הקטבעה במקום שאין קורין אלא שבעה ובמקום שקורין יותר נוסד' הפרש' עם אותם שרגילין לקרות ואח' קורין המפסיד וקורין עמו מה שקרא השביעי' או האחרון וכן נוהגין ביו' טוב שאין המפסיד מניין הקרואים אבל בחול כשמפסידין כגון יבועני' ציבור המפסיד הוא ממנין הקרואי' כי לא רצו להוסיף בחול מפני שיש בו ביטול מלאכה לעם נם כי בהכרח לא דצו להאריך בקריאת פרשה ארוכה מטעם זה משום החפלות שדרך הוא לחתפל מנתה בערב כשפנה היום ויבואו לאחד חפלת נעילה ; וביום שמצויצין ב' אונ' ס' המפסיד קורא לעולם באחרונה ומפסיד אפי' קטן ואפי' בד' פרשיות טבארד שקצת מהן דאורייתא אין מקפידין במפסיד אם הוא קטן וכן נוהגין זכ"ט עכשיו שמוט' שהרי החזן הוא הקורא הפרשה ומצויא הצימר ואע"פ שהקטן המפסיד מברך הברכה אינה מעכבת קהרי אסיקנא לעיל שעולה אפילו למניין הקרואים ואומרו לעולם הקדיש על קריאת הס'ת אחר שעלו מניין ה' הקרואי' לחובת היום ואחר שנמרו הפרש' של חובת הו' וקודם שעולה המפסיד שכב' עלו מניין הקרואים כדי להראות שיש דפרש' בנייהם אלן לחובה הוה להפסיד ואין חילוק בין אם הוסיפו על מניין הקרואי' ביו' ;

הנה לא הוסיפו בין קורין מניין אופרים לעולם הקדיש אחר העול' בס'ת אחת בין שקורין אותם בשתי ס'ת כגון בכה' וקור' ; ומפסיד לכן נם בכה' של דפסה וביום שיש בו הפסיד ; כוונת אומרו קדיש אחר קריאת כרטישי שקורא ספיקא דימאל

חזו' שהו' ממנין הקרואי' לשם חובה כמו בכה' דפסה וכמו שיתבאר בסו'וד שעי' וכן נ"ח אח' קריאת הכרטישי שהו' כ' ממנין הקרואי' לחובת הו' ועל' ס'ת כ' ומזה הטעם כשמוציאין ג' ס'ת אין אומרו קדיש אחר ס'ת ראשון לפי שאין קריצין בו אלא טעה וכיון שלא נמרו עדיין לקרות מנין חובת היום טעם ז' אין לומר קדיש עד אח' קריאת ס'ת שני וכן כשמוציאין ספר אחד ומוסיפין לקרות יותר מצדעה טעם מנין הקרואי' לחובת היום אין אומרו קדיש אחר שצביעי' שהו' האחרון ממניין הקרואי' לחובת היום כדי להפסיק בקדיש בין מנין הקרואי' לחובת הו' לניין אותם שאמסיפין לקרות על הכו' להכרות בקרואי' לחובת הו' לשם מנין חובת הו' כיון שלא נמרו עדי' הפרטה לקרותה עד נמירה אלא אומרו הקדיש אחר האחרון טגומר קריאת פסוקה של אותו שנת קודם המפסיד ; וטוד כדי שלא לחלק בין

ההפטרות מעניינא וי"א עוד ש"א משום דאיתא במס' תענית אמר הקב"ה לאברהם ע"ה תקנתי להם סדר הקרבנות בזמן שקורין אותם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונות' ובמס' שבת אין קרבן לבגד שכולם עולות חהו שאומרים דצית קרבנותיה למה רצית קרבנותיה לפי ששאר י"ט ככולן באה חטאת ובשבת סולן עולות :

רפ"ד דיני ההפטרות וברכותיה וכו' ז' סעיפים

א ופפטרין בנביא מעניינ' של הפרשה והטעם שפפטרין בנביא הוא מפני שפעם אחת נזרז שמר על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו בנביאי' שבעה כנגד השבעה שהיו צריכי' לעלות ולקרו' בתורה ולא היו קורין עם כל אחד פחות משלושה פסוקים והרי בין כולם ג' פסוקים לכך אע"פ שהשמר בשל מנהג' לא בשל ותקנו שלא לקחו כ"א פסוקי' כנבי' מעין עניין הפ' אם לא שישלים העניין בפתו' מ"א פסוקי' כגון הפטרה שובה שהיא פ' קטנה או כגון עולותיהם ספו על זבחיכם וגו' ואי איכא תורגמן סגי בי' פסוקי' מקרא י' חרנים עליהם הרי ד' והאחרון כופל' הרי כ"א . וכי"ט שאין קורין אלא הגברי סגי בטו' פסוקי' בהפטרה' ומשמע זה נקרא הפטרה לפי שנפטרין בה מקריאת התורה בשעת השמך . ו"א טנקר' הפטרה משום דאמרינן בשוטה' פ"ק אילול' נאמרין כיון שצפתה ס'ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה שנ' וכפתחו עמדו כל העם וגו' ולאחר קריאת התורה היותר להם לפחות ולדבר זה הוא מלשון יפטיח בשפה (וע"ל כ' קמ"ו סעיף ג') ואין דבוננה שמתוך לפתוח לדבר בדברים בעלמא חלילה עררי' ודאי כולם צריכי' לשמע הפטרה' (כמו שנתנאל נסיון סוכנד בעיף ג') אלא כונתו לומר שמתוך לדבר בדבר הלכה אם נפל לאחד קושיא בתוך הפרש' על איזה פסוק שיוכל לישא זולתו עם חבריו שזה בשעת קריאת הפרשה היה ג' אסור כדי לשמוע הקריאה מפי הש"ץ וכה שקורין והפטרה דוק' בנביא ולא בכתובי' י"ל מפני שגם הנזירה היתה עליהם ולא על הנביאי' נ' משו' שבנביאי' נמצא מעין עניין כל הפרשיות שבהורה מש"כ בכתובים ולא ניתנה ההפטרה אלא בציו"ר אחר שקראו בס'ת כיון שהיתה ההפטרה במקומה בעת השמך אבל במקום שאין ס'ת אין לקראת ההפטרה עם הברכות שלפניה ולאחריה דהוי ברכה לבטלה רק ויקראנ' בלא ברכה וכיון שכן שאין קריא' ההפטרה אלא בציו"ר תמתי' כל ימי שלא ראיתי באחד מן המקומות שנוהגין לכתוב ההפטרות כדין ספר' צמו שכותבין המגידה שקוראין בציו"ר כי היה נ"ל שאין וצאין בציו"ר כלל בקריאת ההפטרות שקורין בחומשין הנדפסין כיון שאין נכתבין ככל הלכות ה"ס או במגילה וצ"ע (וע"ל ס'תקנ"ט סעיף א') ותקנו למפטרין ז' ברכות כנגד ז' שקראו בתורה נ' לפני ההפטרה וד' לארריה ג' לפני' שלמים

אזי הילך בשבת שקודם המילה והמוהל והסנדק / ואם המילה בשבת אפי' הם מנ"ה אחרת או שאין להם דין עירכות הם חייבונים לעלות ואזי הילך כן או בת בשבת שהולכת אשתו לנ"ה חייב' לעלות מהוא במקום קרבן וכן כל מי שיש לו יאר נייט חייב לעלות . כהתן בשבת שקודם החתונה ודוק' למי שמזמרין אותו חייב לעלות אבל אלמן שאינו מזמרין אותו אינו חייב או למי שמזמרין אותו ואף אם לא יהיה החתונה באותו ששוע כגון מי שהולך לפטות חופתו בעצ' אחרת חייב לעלות וכשר שה"ה כר מנהג באותו שנת ואף שלא יהיה לו דין עירכות פה עולה לנ"ה ולכלד שאותו הנעבר שאין לו דין עירכות אינו דוחף' שום אדם שיש לו דין עירכות אבל אם הכר מנהג הוא כן עיר דוחה לכל החייב' כיון שהוא יום חייבון חוץ מן החתן ביום החתונה אבל החתן שמזמרין אותו וכר מנהג סוין וישלנו גורל והחתן שהיה לו חתונה מיום רביעי ואילך דהיינו או הוא בחור או היא בתולה חייב הוא לעלות לנ"ה בשבת שאחר הסנדק דוחה לאזי הכן ולמוהל' .

ומהל ואזי הכן הם סוין וישלנו גורל ודוק' שאין המוהל לילך זה של אבי' הכן אבל המוהל של רב' זה של אבי הילך זה שהם שניהם שייכים לילך זה אבי הכן קודם למוהל שלו כיון שנתעשה מוהל על פי אבי הכן זה ואיש של יולדת בת שהלכה לנ"ה ואזי הילך מביהם הכהנים או איש אבי הילך נדחה מפני' אים יולדת בת מי שיש לו יאר נייט בשבת ואזי הילך עושה ברית מילה בשבת וטעמה כהנים או לוי' יאר נייט קוד' משום שאזי הילך יעלה לנ"ה בשבת שאשתו הולכת לנ"ה שהוא קודם וכל החייבונים חוץ מן החתן שמזמרין אותו' ומי שהלכה אשתו לנ"ה ואף אם ילדה כן שכבר עלה בשבת שקודם המילה אע"פ' הוא קודם ליאר נייט וקוד' לאזי הכן בשעת שקודם המילה זה הכל' הילך נייט הוא האחרון לכל החייבונים חוץ מאזי הילך להמול כדלעיל' בשבת נראשית שיש נדר ויכולו אף על פי שיש באותו שנת איזה לוי שהייב לעלות לנ"ה מכל החייב' הכל' יכול לוי אחר לקבות הכדר ויכולו ולעלות ודוחף' הלוי החייב אבל אם יש חייב לוי כגון חתן בשבת שקוד' החתונ' שמזמרין אותו או נעבר כר מנהג שהוא לוי לא יכול לוי אחר לקבות הכדר ולנסות אחר משני הפייבונים הללו וכך שאר נדרים ששייכ' ללוי אחר לקבות אותו ולדחות אין הלוי שיש חייב לעלות ככל' חוץ משני החייב' הנ"ל דהיינו חתן וכר מנהג כגון נדר המלאך הגואל' שראו ג' לקבות ללוי' . אבל נדר וישע אין שייך ללוי לקבות אותו משום פרשת ה' ולחם לכס וגו' שהיא מרובה ללוי ואין לרנ' אותו ולעשות במקום אחר ואם יהיה חייב שהן בשבת שקודם החתונה ודוק' למי שמזמרין אותו הוא קודם לכל החייבונים חוץ מן כר מנהג ששייכה שיש וישלנו גורל ואם חייב חתן לעלות בשבת שאחר החתונה ויש לאחר ג' חייב שאשתו הולכת לנ"ה אפי' אם היתה יולדת כן שכבר עלה בשבת שקודם המילה אע"פ' הוא קודם לחתן : על"ה

רפ"ה למה אין מוציאין ב' ס'ת בשבת ובוסא

א מה שאין מוציאין בשבת שני ספדים לקרות המוספין וכיום השבת כו' כמו שקורין ביום טוב פרשיות הקרבנות המוספין לפי שאין בעיקר פרשת קרבנות מוסף שבת דק שני פסוקים ואין לקרות אלא מעניינו של יום ואין קורין בתורה בפחות מ' פסוקים' ולהוסיף עלי' מפרשה שקודם לה או אחריה כמו שעושים ב"ח אי אפשי' כיון שאין בעיקרה ג' פסוקי' ואינה ראויה להוציא ס'ת בשביל עצמה לא שייך לצרף אחר כהדה צ"ע שאם היו מצרפת אחר' עמה היו צריכי' לקרו' בתחלה ג' פסוקים מן האחרת שקודמי' לזו שהיא פרש' פלגותיה וזהו הטעם יותר מן העיקר אבל ב"ח אע"פ שמוספין יותר מ' ר"ח מ"ג כיון שיש בעיקרה ג' פסוקים וראויה להוציא ס'ת בשביל עצמה מצרפת אחרת עמה וי"א הטעם מפני שצריך להפשי' בכל שבת מעניינה של יום ואי' זהו קרינן בשל שבת היא צריך להפשי' בהשליק מיניה ודחינו בשבת וא"כ יהיו כל

זאת על קריאת התורה והאחת שלפני ההפטרה אשר בחר בנביאים טובים וכו' ופוחתת וחוחם' כבדוך כי מכירך אתה יי' הבוחר זכו' הכל הוא פיוס הברכה הראשונה וע"כ אין לענות אמן אחר הנאמרים צאמת כי הוא באמצ' הברכה זד' לאהר"ה הראשונה פוחתת כבדוך וחוחתת כבדוך ;

זאת על קריאת התורה והאחת שלפני ההפטרה אשר בחר בנביאים טובים וכו' ופוחתת וחוחתם' כבדוך כי מכירך אתה יי' הבוחר זכו' הכל הוא פיוס הברכה הראשונה וע"כ אין לענות אמן אחר הנאמרים צאמת כי הוא באמצ' הברכה זד' לאהר"ה הראשונה פוחתת כבדוך וחוחתת כבדוך ;

מחכם אחר שתקנו ברכות ההפטרות כען נכתבה קריאת הקודם מאחר שתקנו ההפטרות במקום קריאת התורה בשעת שמד כמו שנתנאל נדעס סימן זה ונראה שטעם נכון הוא :

זה שפסקין כשמגיעין לכל דבריו אמת ואדק לא מפני שדו' שיום ברכה שלא תיקנו אלא ז' ברכות ואם היה זה סוף ברכה הוא ליה ח' אלא מפני שהיו נוהגין סמלומר דברי שבת וריצו אף ע"פ שאנו אין נוהגין בן בהפסקה מרג' אבותינו בדינו / ושיינה רחם ומיא חותמת כבוד ואינה פותחת כבוד כיון ברכת המסוכה לחברתה וכן השלישי שהיא שמחית וחוחס כאי מנן דוד שהיא מעין כל הברכה הרביעית . על התורה כל וחוחס כאי סקדש הקב"ה :

ב ואם הל' ר"ח בשבת אין מזכירין של ר"ח כלל בברכו' אילו שהרי ההפסדה אינה באה אלא בשביל שבת ובר"ח אין הפסדה ולמה יזכרוה בברכת ההפסדה :

ג ויטון כל אדם לברכות הקוראי בחודה ולברכות הספסיר שהרי אין מתפללין כל י"ח ברכות וחסידים הרבה מק' ברכה שחייב אדם לברך בכל יום ופי' שיכוין לאילו הברכות ויענה אחריהם אמר יתק' לו בהם תשלומין :

ד וקצין יכול להפסיד ואם קרו' למפסיר מ' טאינו יכול לופ' ההפסדה יכול אחר לאומרה אבל לכתחלה לא יעשו כן / שנים לא יאמרו ההפסדה יחד דמרי קלי לא משתמעו אין מקפידין במפסיר לקרות בהן אולוי או ישראל כיון שכבר כלה מניין הקוראים אין טייך כאן פנמו של ראשון או שני .

ה אם נשרתק המפסיר **הכ"ה** באמצע ההפסדה הבא ולא דמי לטף טעפה בתפ"ס לסיימת לא יתחיל מקום והכי יודע למווד למקומו דכני' שפסק הראשון אלא צריך האחר שמועד תחתיו לכתחיל לחזן מקו שהתחיל דראשון התחיל בברכ' טעמה זה דשאלו במו בסי' ופטעם שנתבאר התם דכני' ונאל' כניבור ו"ח לעול בהלכו' קריאת ס'ת' . מלותן ברכות מקרא לאטען מע"כ בהפסדה שנידן לנדך לפניה ולאחריה ועל פי' ק"ס שש"ף ח' ופי' ק"ו שפי' ב' :

ו אין המפסיר מתחיל ההפסדה שניגמו הגולל לגולל הסי' כדי שנים הגולל יוכל לתת לבולמה שיאמר ויצא בו :

ז בשבת שחפרטיות בחוכיות מפסירין בהפסדה פ' שנייה לסליק מינה : גם כפ' אחר וקדושים מפסירין התשפוט ומעוה נפל כפי' העולם להפטי' הלא' ככני' בושי' כמו שכתבתי בהוכח' לקמן סי' הצ"ג . אחר קריאת התורה נהגו לומר יקום פורקן ומברך כל העוסקים בצרכי ציבור באכסנה ואין זה הנהגה אלא ברכה ונוהגין להוכיר נשמות ולומר אב הרחמים ואמרו טעמא לפי ששבת הוא יום המנוחה דומא לעתיך לבא ימים שנים המתים נודחם בו ואינם נידוני ראוי להוכרם למנוח' ולברכה ולהתפלל עליהם מיהו ביום שאין אפסידים בו צו' וכן בשבת שיש בו חנוג' או מילה או ביום שמכריכין בו אה התורה אין מזכירין נשמות ואין אומרים אב הרחמים מסום בהיות שוב אל תקרא רעיון. מבימי הכפירה שאופרים אהו אפילו בימים הללו מפני שבלאו הכי הם קצת ישי' אבל כמו שיתבאר בעזרת השם ומה שנהגו לפסוק צדקה בעד המתים שכב' מהו מזמן רב כשמזכירין נשמות אע"פ שאפסיר שכבר קבלו דינם מצאו להם סמך מן המדרש שדרש בפסוק דעגלה ערופה כפר לעמך ישראל אילו התיים אשר פדית וגו' אילו המתים מגיד שהמתים צריכין כפרת ופיים המדרש שמצינו למדים ששופך דמים אושא עדי יוצא מצרים וה"פ שההורג הזה מגלגל בעונו חטא ועון למפרע אפילו על אותם שמתו מאותו דאום שרנג עדי שיצאו ישראל מצרים דה"פ מה דרריש בחר הכי אשר פדית וי' כלומ' על כן פדיתנו שלא יתיה בינינו שופכי דמים ונדאמר יין דכל ישראל נעשו ערבים זה לזה ועל-מנת כן נפדו שלא ירא בם וכורעם שופכי דמים וזה עבר על כן נעשו גם הרפתים ערבים עליו וצריכים כפרה' ומכאן יצא המנהג שגורדן צדקה בעד המתים לכפר בעדם / ונוהגין לומר אשרי והוא א' מן הג' פעמי' אשרי שחייב אדם לומר בכל יום ומהחזירין

הסי' למקומה ויש נוהגין לומר מזמור לדוד רבו לוי בני אלפים כשמחזירין הספר מפני שג' על מהן תורה וגם ז' ברכות של שבת ניוחקנו כנגדן קולות שנאמרו בו :

רפח לקרוא הפ' שנים וא' תרגום ובו ז' סעיפים

א חייבו חכמים ז"ל על כל אדם מישראל שיטלים הפרטה בכל שבוע עם הציבור כ' מקרא וא' תרגום כדי שיהא בקד' לתורה וסימנך ואלה שמות בני ישראל ר"ת וחייב אדם לקרות הפ' שנים 'קרא וא' תרגום וזה חייבים כל בני ישראל וכל העושה כן פאריכין לו ימים ושנותיו ואפי' פסקו' שאין עליהם התרגום כגון עשרות ודיכון והה' ראיכין ושמעון וכיוצא בו חייב לקרות ג' ב' במקום מקרא ועם א' במקום התרגום :

ב יא' שאם למד הפרטה בפ' רש' השב כמו תרגום שגאן כיונת התרגו' אלא שיבין העניין ועי' פרש' יבין העניין יותר מן התרגום עכשו בזמן הזה וי' התרגום דיוקא כ' ז' שזכה התרגום שניתן בסני' יג' שהזות וכיוצא בו לפיכך ירא שמים יצא ידי צניהם ויקרא **הנה** התרגום וגם פירש רש' אבל פהרי התרגום וגם פירוש רש' בלשון לען לכ' ע' לא יצא : מפרש' כמה דברים שאין לכנין מקו' המקרא :

ג וכל השבוע מיום ראשון ואילך הוי כשליש עם הציבור שהרי מתחילין הציבור הפ' ביום שבת כמנהג :

ד זמנו מן המוקדו' שישלים אותם קוד' שיאכל בשבת וז"ס לא השלים אורם קודם אכילת ישלים אחר אכילה קודם הקנתה אבל בשם ואילך כיון שמתחילין אותה עבר זמנה אל זאת . ויא' דמ"פ יכול להשלימה עד יום רביעי כדין הברלה . ויא' עוד שיאלו תשלומין אם עבר עד יום שמרת תורה שאז משלימין כל הציבור את התורה ס"כ כל הקוד' זכה :

ה ויכול לקרות השמ"ות בשעה קריאת התורה שעשיקין הציבור באותו עניין . והיה כל שאם אדם קורא אהד מקרא ואחד תרגום לכדו ואחר כך כשקוראין הפרשה בכל' יקרא עם החזן הפרשה מלה כלה והרי זה קיים שמ"ות אד' מדברי ר' קאלו' פשמ' שאע"פ ששומע מן הש"ן חייב להשלי' אותם שם ות' יתר על שמיעתו מהש"ן והם דברי הרם בם ואיני יודע מהיבא נפקא :

ו מלמדי תינוק' אין צריכין לחזור ולקרות הפ' בשבת שהרי השלימו אותם בשעה הראויה להשלים דהיינו כל השבוע / אין הטעם של שמ"ות אלא שיהא רגיל בחורה לפיכך לא חייבו חכמים אלא הפרשה של כל שבת ושבת אבל מה שקורין בי"ט או בשאר הקוראין כגון במנהג או ההפסדה אין צריך לחזור שש"ת :

רפ"ו דיני תפלת מוכף בשבת ובו ה' סעיפים

א ולאחר שחזרו הספר למקומו יאמר ש"ן קדיש וקא על אשרי שיאמרו על הבינה כמו שכתבתי לעיל סימן קל"ב ומה שאין אומרים הקדיש מיד אחר אשרי על הבינה כחכמי לעיל סימן קל"ב ולקמן סימן תנ"ב טעמא גבי קריאת התורה ביום תענית וז"ל שאותו הטעם טייך ג' ב' מאן עוד מצאתי שא' בשם ר"ת שהוקשה לו זה למה אנו אומרים אשרי בקול רם על הסי' בשבת יותר מבשאר ימים וענתה לו בת קול ואמרה לו משו' ר"ת שבו והם אלו אשרי' אחר' כשת ראשונים ימים יס' בי' יום 'שביעי' בחר' י' ב' יתק' ברכת י'ה המלא' יין ט"ב' עוד יאופות וקבר' דנים' . יהללך וישלש הסעודות לכוש' לבנים וחלף' כמותך' . פלה' סליקא לעשות דבבולה וכל זה לשבת והיה ללא' שנקרא . ג' ב' שבתון עכ' ג' היה ר"ת ישבע יום

של מוסף דמנחה היא תדירה בזה הזמן ותדיר קודם מיהו אם הקדים של מוסף יצא דהא מוסף זמנה כל היום ויא' דהיינו שצריך עתה להתפלל שתיהם כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד שיחפול מנחה ומוסף תחלה הילכך כיון שצריך להתפלל שתיה של מנחה קודמת כיון שהיא תדירה וגם עתה עיקר זמנה אבל אם אינו רוצה לאכול אינו צריך עתה להתפלל תפלה מנחה שהרי יכול לאחר תפלת מנחה עד מנחה קטנת ויכול להקדים תפלת מוסף ומיהו אם הגיע זמן מנחה קטנת יחפול מנחה תחלה שהיא תדירה וזה הוא עיקר זמנה ולא יאחר עד ויש מי שהורה שאין עושין כן בציבור להקדי' תפלת מנחה להפלה מוסף כרי שלא יטעו בפעם אחרת :

רפד ניחום אבלים וביקור חולים בשבת וכו' סעיף אחר :

א ואם יש אבל בעיר יכול לילך לנחמו ולחולה לבקרו ולא אמרינן שמא יצטער בשבת דנדולה נ"ח מיהו לא יאמר לו כדרך שיאמר בחול דהיינו לבקשה מיס' עליו לפי שעי' כן יעורר בני ויצטער אלא אומר לו דברי תנחומין שלא יצערו כן יאמר לו שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבאי ורחמי' מרובין שבתו בשלום ואנו אין נוהגין לומר ורחמי' מרובין שגם הוא לשון תחנת ומעורר רבבי :

רפח דין תענית חלום בשבת וכו' סעיפים :

א אסור להתענות בשבת ואפילו עד ו' שעות אסור מפני שהוא יום תענות והאוכל אחר שש אין לו תענות בו אלא כזרק אבן לתמת ואפי' לומר או מתפלל אסור לאחר שש :

ב יש מי שאומר שאדם שזמיק לו האכילה שאז עונג הוא לו כשלא יאכל מותר לו להתענות אחר שש וכל זמן שירצה וכן יא' ה' מי שיש לו עונג אם יבכה בשבת כרי להקל הצער מלבו מותר לו לבכות בשבת :

ג ואדם שדרכו להתענות בכל יום ואכילה בשבת היא צער לו מפני שינוי וכת' יא' שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת למשע זה וכן אמרו שבך היה עושה ר' יודא החסיד ז'ל :

ד ופטעם זה מותר ג' להתענות בו תענית חלום בשבת מפני שנעשו ענומה על חלומי טראה ומחשב שיתבטל בשכר שיושב בתענית שבן אחז'ל ופה תענית לחלום כאש לנעורת ואפי' בשבת ואמריו עוד היושב בהעני' חלום קורעין לו גזר דינו של ע' שנה / א"כ גם התענית הוא עונג לו וכותר לו להתענות בשבת מ' צריך להתענות יום אחר שיתבפר על שכיטל עונג שבת דלא דמי למי שהאוכל מקות לו או למי שדרכו להתענות בכל יום דהתם זהו עונג שלו שלא לאכול אכל המא יותר היה רוצה להתענג באכילה אלא שהצד בתשובה לקרוע גזר דינו לפיכך חייב להתענות יום אחר על ביטול עונג שבת וטוב להתענות מיד למחר ביום ראשון שלא יעפכ כפרתו . מיהו אם תשש כמו ואינו יכול להתענות צדי ימים רצופים לא יתענה מיד למחר אלא ביום אחר וכ' ש אם היה למחר ביום א' הנוכה אר"ה או פורים או י' שני של גלויות אין לו להתענות מיד אה"כ יא' מי שישן שנת הצדדים וחלם לו חלום רע יתענה מחציו יום עד חצי לילה ואז יבדיל ולמחר ביום א' יתענה כאלו התענה כל יום השבת :

ה יא' שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום שראוהו תלת דמני ר"א שבזמן הזה אין להתענות שום תענית חלום בשבת שאין אנו בקיאין בפתרון חלומות לידע איזה טובה איזה רע והעולם אומרים שנמצא בספר קדמונים שעל ג' חלומות מתענין בשבת ואלו הן דרואה ס'ת שנשרף ין ג' ע' א' ויום

יום שצלתן בתי הג'ל ועל ההפסדה לא תקנו קדיש כיון שתקנו כ"כ ברכות אחריה ג'ל ויהפלה הציבור תפלה מוסף ג' ראשונות ונ' אחרונות וקדושת היום באמצע והוא תכנה שבת והוא מוסר על סדר אלפ"א בית"א של תשרי על שם הנאולה דכתיב אשרקה להם ואקבצם ופי' תכנת חקנת לשון סדר כלל סדרת שבת רצית קרבנותי פי' אע"פ שיש בהקרבנות קרבנותיה חילול שבת אע"פ כ' רצית בהן פי' כתבתיו למעלה סוף סי' דפ"ג וי"מ עוד רצית קרבנותי ר"ל לא רצית שום קרבן אה"כ עבר עליו שבת ומיום הח' והלאה ירצה ואין ז' בלא שבת : צויתה פירושה עם סורוי נסכיה י"מ ע"ש צו את בני ישראל ששם מפורש קרבן שבת צוית קרבנו המפורש בה עם סורי שערכות של לחם הפנים שש המערכת מתרגמינן שית סורין נסכיה מלשון קשות הנסך אשר יוסף מענניה לעולם כבוד ינחלו ע"ש האגדה דבאתי לגני בזכות ג' דברי ישראל מתענג' לפני הקב"ה ואחד מהם בזכות שבת דכתיב א"ה התענג עליי טועמיה חיים וכו' ר"ל המכבדים אותה במני מאכל ומטעמים חיים וכו' ויש סומכין על זה לשעום חבשילן מי"ט שיכתין שלא תהיה נגם האוהבי דבריה כו' ומוסר על סדר אלפ"א בית"א זו לפי שהוא נשמעה על הנאולה והנאולה עתידה להיט בזכות שבת שנ' לסריסים אשר ישמרו שבתותיה וגו' וכת' והביאותים אל הר קדש וגו' וכת' בשבוע ונחת פיושעו וכיצר נשמעת על הנאולה תשרי' על שם אשרקה להם ואקבצם כי פדיתו צפע'ם ויטפו דרים עסיס צף וסף אחד דהא נמי"ך והיה יו' למלך יסת' וישו שכס לעבדו כי עין בעין יראו וגו' זהו חז' והד' ג' ב"א יבא לויתן ויכרו עליו חביר' אז מסיני נצטוו עליה פירוש קודם שבאו ישראל לסיני דהיינו במר' נצטוו עליה ומצינו אז שראו לשון הקדמה קדם מפעליו מאז . ומחזור ש"ך התפלה ואום קדושה רבא וכוללין בה ק"ש וטעמא כתבתי כסימן חכ"ג סעיף ג' ואומר קדיש שלם על התפלה ואומר אין כאלהינו ופי' שום הקטנות והטעם בתתי ג' כמקום אחר ע"ש סי' קל"ב סעיף ב' ואמר קדיש ונפטרין לבתיהם לשלום תפלת מוסף היא במקום קרבן מוסף וקרבן מוסף היה זמנו מיד בבקר לפיכך זמן התפלה ג' מתחלת מיד בבקר אלא שלכתחלה אין להתפלל אע"ה קודם תפלת השחר לפי' לא יאחר אותה ויתפלל אותה מיד אחר תפלת שחר' ואם התפלל אותה קודם תפלת שחרית יצא שומנה מיד בבקר ועיק' זמנה נמשך עד ז' שעות ביום ואם התפלל אותה אחר ז' שעות גקרא פושע ועליו הכתוב אומר נוני ממועד אספתיו וגו' מ"מ יצא שומנה כל היום ואם שכח ועבר אותה כל זמנה אין לה תשלומין שכן קרבן מוסף לא היה לו תשלומין וכן התפלה כיון שאומרים בה את מוסף יום חג פלוני הזה אין ראוייה להתפלל אותה אלא בזמנה אע"פ ששאר התפלות ג' כנגד קרבנות הקנים מ"מ אינו מזכיר פהן הקרבנות אלא בלשון רחמים ניתקנו לפיכך יש להן תשלומין שאין זמן של בקשת רחמים עובר ואפילו בשבת שאינה אלא שבת מ' כיון שהיא כנגד תפלה של כל יום שהיא רחמים ויש לה תשלומין כמותה מ"ה שאין כן במוסף ויש מקומות שנושאין כפיהם במוסף של כל שבת ושבת ואין אנו נוהגין כן ומטעמ' ע"ל סי' קכ"ח סעי' מ' ד אפילו יחיד חייב להתפלל תפלת המוספין בין יש ציבור בעד בין אין ציבור בעד כמו שאר תפלות שאע"פ שהם במקום הקרבנות קרבן יחיד חייב בהן הג' חבי :

ז וכיון שדרך ברכ פטעם להמשך תפלת מוסף לא אסור חכמים לטעום מטעם קודם תפלת המוספין כגון אכילת פירות או אפילו פת מעט אפילו טעימה שיש בתוכו לסעוד הלב אבל אכילת סעודה נמורה אסורה :

ח הו' לפני שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין כגון שאיחר להתפלל תפלת מוסף עד שט טעו ומחצה שהיא זמן תפלת מנחה צריך להתפלל של מנחה ואחלה ואח"כ

אויס הכפרי'בשעת נעילה או קורות ביתו או שינוי סנופלות וי'א הרואה י'א אפי' שלא בשעת נעילה וי'א אף הרואה שקורא בתורה וי'א אף הרואה שנושא אשה והא דמתעני' הרואה שניו גופלות דוקא שניו אבל הרואה לחיותו שנספרו זהו חלוס טוב שמתו היועצים עליו רעה :

והמתענה בשבת אומ' ענינו אחר סיום הפלה בלא חתימ' וכוללו באלקי נצור ויאמר רבון העולמים גלוי וידוע לפניך כו' כמו בחול :

הריב וקראת לשבת עונג וכברתו ואחז'ל מי שהקדימה לאכול הוא עונג לו כגון שנתעכלה לו סעודת הלילה יקדים לאכול וזהו כבודו של שבת ואם האיתור באכילה הוא עונג לו כגון שעדיין לא נתעכלה יאחר שזוהו כבודו של שבת וכן מי שיש לו סעוד' בכל יום ישנה בשבת להקדים או לאתר כדי להראות שינוי לכבוד שבת ואם אירע יום שמת בו אביו או אביו בשבת או כ"ס י'א שצריך להתענות אחר השבת או י'א או ראש חדש ולא ראיתי נוהגין כן ושעמא דמסתבר הוא שלא להתענות ביום של אחריו דהא טעמא דעיקר אותו התענית הוא משום דרע מזליה בו ביום שמת אביו או אמו וכיון שעבר עבר ג'ל :

אין מתענין בשבת על שום צרה מהצרות כלל וגם כפה אין צועקין ולא מתריעין בו על שום צלה :

חזן מצרת המזנו' שצועקים עליה בפה אפי' בשבת אבל לא בשופר וכן עיר שהקיפו' גוים או נהרוספי' המסורפ' בים ואפילו על יחיד הנרדף מפני גוים או לסמים או רוח רעה צועקים ומתחננין בתפלה כשבת אבל אין הוקעין בשופר אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם שזה מותר דהא אפי' חילול גמור מותר לפקח נפש :

ונרדף מפני רוח רעה שאמרו שזועק' עליו בתפלה היינו שנכנסה בו רוח שד ורין והולך שמא ישבע כנהר או יפול וישת ולא דוקא רוח רעה אלא ה' כל חולי' שיש בו סכנת היום צועקין ומתחננין וכן נוהגין לומר מצלאין בשב' על חולי' הפסוכנים סכנת היום וכן לברך על החולה המסוכן בו ביום מותר :

דפס כדר סעודת שחרית של שבת וכו' ב' ס'

א ויהיה שולחנו ערוך ומטה מיצעת יפה ומפה פרוסה על הפת כמו בסעוד' לילה ומשעמיהו ויטול ידיו ויברך על היין בפ' ה' וזהו הנקרא קידושא רבא שהוא מדרבנן לקדש ביום : ואסמכוהו אקרא דכתיב זכור את יום השבת את רבבות כו' ואחר כך יבצע על ה'חם משנה כמו בלילה ויסעוד וגם זה הקידוש לא יהא אלא במקום סעודה ולא ישעום כלום קודם שיקדים ומיהו לשתו' מים בבקר קוד' תפלה מותר מפני שעדיין לא חל עליו חובת הקידוש עד שיתפלל . ומשום ואותי השלכת נמי ליבא קודם ההפלה דבמים ליבא נאוה :

ב ובמקום שאין יין מצוי היו שבר ושאר משקין חוץ מן המים חמר מדינה ומקדשין עליו אבל לא יקדש על הפת דלא הו' שינוי מבחול כמו שכתבתי לעיל סי' רפ"ב סעיף ט' ואם אין לו אפי' שבר פורס המוציא על הפתוא' צ' קידוש אחר שאין לו לבטל עונג שבת בשביל שאין לו על מה לקדש קידוש' רבא ויגבו' סעודתו ויברך וינהיג להניח השלחן ערוך כל השבת לכבוד השבת :

ר"ז בשבת ישלים הק' ברכו' בפירות וכו' ב' ט'

א יכוין להרבות פירות ומגדים בשבת ומיני ריח טובות שזוהו עונג שבת וגם כדי שיוכל לברך עליהם וישלים צניין מאח ברכות שמחסרים בתפלה שמנה עשרה ואם רגיל

בשינת צהרים אל יבטלנו שזה נ'כ עונג שבת הוא :
ב ואחר השינה קובעין מדרש לקרות בתורה ובנביאים ולדרוש באגדה שכן אמרו במדרש אמרה הורה לפני הקב"ה רב'שע כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרם וזה רץ לשדוד ואני מה תהא עלי אמר לה יי לי זון טאני מזונ לך ושבת שמו שהם בשלים ממלאכתם ויכולין לעסוק כך ע"כ צריך שיקבעו מדרש להודיע לעם את חוקי האלקים ואת תורתיו עוד אמרו במדרש בפרשת ויקהל בעלי אגדה אמרו מתהלת התורה ועד סופה אין פרישה שנאמרה בה קהלה בראשה אלא פרישה זו כלבד שהיא מתהלת לדבר בעניין השבת ולמה כך אמר לו הקב"ה למשה רד ועשית לי קהלות גדולות בשבת כיו שילמדו כל הדורות הבאים אחרך לעשות בך להתקויל קהלות בכל שבת בבתי כנסיות וכבתי מדרשות ללמד בהם תורה לרבים ואסור לקבוע סעודה באותה שעה ובעלי בתים הקובעי' סעודה באותה שעה נהתי מניכסיהו ודוקא פועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע הם מחוייבי' יותר לעסוק בתורה בשבת מה'ה העוסקי' בתור'כל ימי השבוע וד'ה ח' ימשינו יותר בעונג אכילה ושתי' קצת שהרי הם מתענגים בתורה בלימודם בכל ימי השבוע :

רצא דין שלש סעודות וכו' סעיפים :

א ויהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית והיא מן התורה ג'כ שכן דרשו מכתוב הלתא וימני היום בפסוק אחד דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום ליי' היום לא חמצאוהו בשדה ודרשו דאכלוהו קאי אכל תלתא היו' שבקרא וכל המקיימו שכרו גדול שכן אחז'ל כל המקיים ג' סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הכא יום וכתיב התם הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא' יום וגו' מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכרו' ההם יום עברה היום והוא' במלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם ביום בא' גוג ואפילו אם הוא שבת יכול לקיים אותה בכביצה שהוא שיעור אכילה שביעה ואם אי אפשר לו לאכול כלל אינו חייב לצער את עצמו דלעונג נית' ולא לצער מ'מ החכם יהיה עיניו בראשו שלא ישלא בטנו כ'כ בסעודת הבקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית :

ב וזמנה משיגי'ע זמן הסנחה דהיינו משש שעות ומחצה ולקעלה ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית דעדיין זמן סעודת שחרית הוא :

ג ואם נמשכה סעודת הבקר עד שהגיע המנחה יפסיק הסעודה ויברך ברכת המזון ויטול ידיו מיד ויחזור ויברך ברכת המוצי' ויסעוד וטוב הדבר לעשות כן שאם אינו עושה כן מאחר שנמשכה סעודת הבקר עד אותה שעה כשיפסיק לאכול ויסיח דעתו מן האכילה לא יהיה יכול לאכול אחר כך וי' יסתם האי צ'טומבא ולא יתאוה לאכול ויהיה אכילתו אז אכילה נסה ולא יצא ידי מצות סעודה שלישית אבל כשיאכל מיד אחריה עדיין לא נסתם האי צ'טומבא ואין נקרא אכילתו אכילה נסה אף על גב שאכל ושבע אי אפשר שלא נשאר לו רווח מעט שיוכל לאכול עוד מעט א'נ' יפס' סעודתו ויהלך לשיג' אף על פי שעדיין לא שבע מסעודה ראשונה ואין כאן מרכה בכרכות שלא לצורך בין שהוא עושה כן לכבוד שבת מ'מ אם יורע שיהא יכול לאכול מעט אחר שיחלל תפלת מנחה עם הציבור כיון שאינו נוהגין לאכול הסעודה שלישית אחר תפלת מנחה כמ'שיחבאר בסמוך טוב לו שיחלל תפלת מנחה עם הציבור ויקיים סעודה שלישית א'ה אמ' עשאה קודם תפלת מנחה יצא ומי שלא אבל בליל שבת יאכל כל השלש סעוד' ביום השבת דהא כל התלתא היו' עיקרם על יום השבת

השב נאמרו אחר שהניחו את המזן עד הבקר ורימה לא היה
 בו אמ להם משה אכלוהו היום וגו' אלא של כהתחילה פירשוהו
 חכמינו ז"ל על סעודת שדרך בני אדם לאכול דהיינו אהת
 ערבית ושתיים ביום יש נוהגין שלא לאכול בשב"ב בין מנחה
 למער"ש שום דאית' כמדרש כל השות' מים בשבת בין השמשו'
 באלו נוהל את המתי' ר"ל המתים הנידונין בימי השבוע ב' ידעו'
 מהקריין במים וע"כ אין אוכלין ג' כהסעוד' שלישיה כדי שלא
 לשנות ויא' דיותר טוב שיחפלו קוד' שכיון שהניע זמן המנה'
 אסור לאכול עד שיהפלו (וע"ל ק"ל ב' קט"ו) ומה שאמרו
 במדרש אסור לשנות מים על מים הנהרות נאמר אבל מים
 שבבית מתקנים וכ"ש שאר משקין דרשו ויא' שאין אסור של
 שתי' מים זה אלא הו' י"ב חדש של אכיו ואמרו י"א עור שאותו
 איסור לא נאמר אלא בע"ש בין השמשות בשעה שיוצאין מן
 הגיהנם מהקריין במים וכן המנהג בכל אילוי הארצות שלא
 לאכול הסעודה השלישית אלא אחר תפלת מנחה :

ד' אין צריך לקדש בסעוד' שלישי' דאיתקש קידוש היו לקידוש
 הליל מה לילה סני בחד זימנ' אף ביום סני בחד זימנ' והיו
 כבר קידש בסעודת שחרית' א' שצריך לבצוע על שתי פכוד' גם
 בסעודה שלישי' ששו' לחם משנה ויא' שאין צריך אלא כנה
 אחר שלם ונותנין טעם דלבר משום דביו' ששי ירד לכל אחד
 כ' עומרים ומבל עומר עשו שתי ככרות הרי' ל' לשני עומרים
 אבל א' בע"ש בבקר וא' ליל שבת וא' בבוקר הרי לא נשאר לו
 אלא א' שלם לסעודה שלישי' לכך יקה ג' ככרא' שים ואין
 צויה להרה' אחר בככרות וכתב מורי מהר"א ז"ל קיש' להחמי'
 וליקה שנים ולי נר' שכבר פשט המנהג ככל אלו הארצות שלא
 ליקח אלא א' וראייה גדולה ג' ממה שנתפשט המנהג באורו
 שיעור חלה שנוהגו הגשים ללוש בכל ע"ש כמו שכת' מורי ז"ל
 לעיל סי' רמ"ב ונהגו כולן שלא לעשות ממנו רק ג' לחמים כדי
 לבצוע עליהם בשבת ובצועין עליהם' בכל סעודה על אחת
 ולא ישאר לסעודה שלישי' רק ככרא' ואי הוה פ"ל להחמיר
 לבצוע גם בסעודה שלישי' על שתי ככרות למה לא נתפשט
 המנהג לעשות ד' ככרות מאותה חלה כדי שישארו שתיים גם
 לסעודה שלישי' אלא מתורתא עולה היה מנהג קדמונינו
 באילוי הארצות לבצוע אלא על אחד בסעודה שלישי' וכן
 אננו נוהגין אחריהם ומעולם לא ראיתי א' מרבנן קשיש' שהו'
 מפפקין ברבר אפי' לחומרא בעלמא :

ה' י"א כיון דילפינן הג' סעודות מנפ"עמים היום דבתיבי גבי
 מן והמן איקרי לחם דבתיב הוא הלחם אשר נתן לכם יי'
 לפי צרכינן לעשות כל השלישה סעוד' מפת ויש אומרים כיון
 שאין דרך האדם לאכול הסעודה שלישי' כל כך בתיאבון יכול
 לעשותה במיני תרניפה שהוא פאכל העשוי פאחד מה' מיני
 דגן ויא' אפילו בבשר הדגים ויא' אפילו בפירות סני ונראה לי
 ספק לאילו הדעות מרכיב בהיום השלישי דממנו ילפינן
 סעודה שלישי' היום לא המצאנו משם אף אם לא המצאנו
 דצה לומר את המזן שהוא לחם פ"מ אכלו דברים אחרים לצאת
 י"ח דהא אכלוהו ג' עליו קאי מ"מ טוב לעשותה בפת דהוקש'
 הסעודות להרדי אלא אם כן הוא שבע ביותר או במקום שאי
 איפשר לו לאכול פת כגון בערב פסח שחל להיות בשבת
 שאסור לו לאכול שום פת לאחר מנחה פדאית' לקמן בהלכות
 פסח סיפ"ג סעיף א' :

ו' גשים חייבות בסעודה שלישי' דהא לכולם נעטה נס של
 המזן שכולם אכלו ממנו ועוד לנר"ם אמר משה אכלוהו
 היום וגמר בין לאנשים בין לנשים :

הצב דין תפלת מנחה בשבת וכו' כ' סעיפים

א' במנחה נכנסין לבית הכנסת ואומר ט"צ אשרי וכו' לציון
 שהוא במקום קדר קדושה שאומרים בכל יום בבקר אלא

שב שבת וי"ש שמאריכין בתפלת שחרית ויצוה נוסף הניחוח
 עד מנחה ואומר פסוק ואני תפלתי לך יי' עת רצון וגומר ע"פ
 המדרש ישירו בני יושבי שעד ונגינות שותי שכר וכתיב בהריה
 ואני תפלתי לך יי' עת רצון וגומר אמר דוד לפני הקדוש ב"ה
 רב' קשע אין אומה זו כשאר אומה העול' שכששותין ומשהכריז
 הולכין ופוחזין ואנו לא כן אלא אף על פי ששתלנו ואני תפלתי
 לך יי' עת רצון וגו' פכל מקים ביום טוב אין אומרים איתו ויא'
 הטעם הואיל ולא תיקן עזרא לקרות בתורה במנחה ביום טוב
 לפיכך אין אומרים גם ואני תפלתי וגומר אבל תימא לי מה
 ענין זה לזה דהא תפלתי קביב בפסוק והוא תפלת' ו' ולא
 קריאת התורה ואיפשר לי לומר כיון דקל דבעינן בי"ט חצין
 ליי' אין שכיח שכרות כל כך בזמן מנחה כמו בשב' שהו' כול'
 לבס' ומטעם זה גם כן תקן עזרא לקרות מעט בתורה בשבת
 הנוציל וכולה לבס' ומוציאין ספר תורה והיא מתקנת עזרא
 שיהו קורין בתורה במנחה בשבת וקורין ג' קהן לוי וישראל
 וקורין עמהן לפחות י' פסוקים בפרשת הבאה : ואפילו כשהל
 י"ט להיות בשבת קורין בפרשה הבאה ולא בשל' י"ט דהא לא
 ניתקנה קריאה זו אלא בשביל שבת ואלמלא שבת אין קריאה
 במנחה בי"ט שאין צורך דבלאו הכי חציו לוי' : ואין מפטירין
 בנביא שלא לבשל את העם מעונג שבת ואין אומרים קדיש
 על הס' דהווקא בשמפסיקין באשרי אחר הקריאה אומרים
 קדיש בפני עצמו על הספר תורה אבל בשבת במנחה שאין
 מפסיקין באשרי בין הקריאה

הג"ה
 בס' וקדיש שלפני העמוד ועה שאומרים קדיש אח' קריאת
 אין צריך לומר קדיש על הס' טבי וחמשי סתחול ואף על גב
 כי הקדיש שלפני העמוד עלה דאיכא למימר דלא הוי הכפך
 קאי ולא רצו לאמרו על הבי' מה שאומרים אשכנזי וכו' לניון
 מיד אחר הקריאה מן הטעם בין הקרי' להקדיש באומרים
 שכתבתי בס' הצ"ב גבי קדיש אחר סדר קדושה דהא אותן
 דוחיל בהענית ע"ש גרא' לי : קדיש קאי קמי' אחפילה סברי
 אומר נאותו קדיש תתקבל נלותהון
 וכו' כמו שכתבאר לעיל סי' כ' סעיף ג' וא"ס כן מכתמא קאי גם כן
 אקריאה שהיא אחר התפלה דבשלמא בר"ס וחול טל מוסד דקדיש
 שאחר סדר קדושה לא קאי אסתכלת שחרית דהא אומרים קדיש שלם
 אחר תפלת שחרית וקודם תפלת מוסף און אומרים קדיש קדיש
 כמו שכתבאר לעיל סי' הנוכר א"כ לאו ספיר הוי הכפך מה שאומרים
 אשכנזי וכו' לניון בין הקריאה וקדיש שאחר סדר קדושה אהל דבסג'
 וחמשי לא היה דנין שיהיו הכפך בין הקריאה והקדיש שאחר סדר
 קדושה מאחר שאותו קדיש קאי ג' כהתכלת שחרית וא"כ מכניח
 איכא למימר דקאי ג' אקריאה שאחריו וא"כ למה לי מו קדיש בפני
 ענמו על קריאת סני וחמשי והיכו הטעם דאף על גב דאותו קדיש
 שאחר סדר הקדושה קאי ג' אסתכלת שחרית כמו על סדר קדושה
 אפ"ל קאי אקריאה אף ע"פ שהקריאה היא אחר התפלה משום
 דקריאת התורה נתייבד חסידא מילתא נפשי ענמה כמו שכתבאר
 לעיל קומן הכזכר ועיין לעיל סיפ"ג סעיף ד' :

(עד כאן הג"ה)
 ומתפללין ג' ראשונות וג' אחרונות וקרושת היום באמצע ארה
 אחד וכולו והקנו ארה אחד על פי המדרש דאיתא במדרש ג'
 מעידין זה על זה הקדוש ברוך הוא ישראל ושבת הקדוש ב"ה
 וישראל מעידין על השבת שהוא יום המנוחה ישראל ושבת
 מעידין על הקב"ה שגדו אהה הקב"ה ושבת מעידין על ישראל
 שהם יחידים באימות ועל פי זה ניתקן ארה אחד ולפי הנוסח
 שלנו שאין אומרים יום כגוהה וכו' אומרים הפאת ג' דנלך
 ועשרת ישועה וקדושה לעמך נתת שהוא כולו לשון לקב"ה
 יש לומר גם כן בסוף יעקב ובניו ינוחנה ג' ג' נקבה דהא
 אלעיל קאי ולפי שהאבות סברי משברה בשבת שפ"י עירוב'
 תכשילין שמר אברהם דבתיב ושמר את מצותי חוקתי
 ותוקותי וכתוב יצוה את בניו ואת בנות אהרן בניו וכו'
 וצחק

שיצאו שלשה בכלים קטנים ולא יהיו מפורדים אלא רצופים שאז הוא ווראי לילה • ואם הוא יום המעונן ימתן עד שיצא הספק מלבו :

ג שישהוא אנוס כגון שהוא צריך להחטיף על החתום לדבר מצוה יכול להתפלל של מ"ש בשבת מפני המנוחה ולמעלה ולהבדיל מיד ובלבד שלא יברך על הגר וכן בעשיית מלאכה אסור עד צאת הכוכבים :

דצי דיני הברלה וכו' ה' סעיפים :

א קנין ק"ש ומתפללין י"ח כמו בחול ואמר חבדלה בחותך הודעת אתה חננתנו כו' • שמתוך שהוא חכמה שכל היודע להבדיל בין דבר לדבר חכמה היא לו וכל שכן היודע להבדיל בין קודש לחול ובין טבא למהר לפיכך קעוה בכרכת חכמה שהוא אתה חנין לאדם דעת ואמר אתה חנון לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה וחננו מאתך דעה ביד והשכל ואה"כ מתחיל אתה חננתנו כו' איך לשנות מכשבע שטבעו חכמים : (כתבתי) ואמר אתה חנון כו' הנה ר' עמרם לאדם דעת ומלמד לאנוש רנים מן התלמידים תמהו כו' בינה וחננו מאתך דיעה וכתנו אלני תמיהתם נאריכות בינה והשכל ואה"כ מתחיל על דין זה ויאמרו למה לנו לומר אתה חננתנו כו' ואין לשנות ממטבע שטבעו חכמים עד כאן לשנו ; מודבניהם שאין לומר רק אתה חוכן לכדו ולחוסף בה ההבדלה שבנוכח אתה חננתנו או אתה חננתנו לבדו וכמו שכתוב בהגהות שכל מהניס ראייון עירכא ז' בשם מהר"ר מפחס שכתוב ז' שפעות לומר אתה חכמתנו ואתה חוכן רק אתה חננתנו זה הכוונת תמיהתם אף על פי שאינו לשונם • השכתי אליהם לדרכה דבריהם תמוהים הם שהרי מדברי ר' אייזיק עירכא ז' אצל המהניס אשר אבו נהניס כמותו בכל יקו' משמע בפירוש ט"ל שניהם שכתב וזה לשונו במ"ס כולו אומרים אתה חננתנו בחוקן הדעת עד כאן לשונו ; מרדקאמר אתה חננתנו בחוקן הדעת ולא קאמר אתה חכמתנו במקום אתה חוכן דעת כולו משמע שאומרים כל נוסח ברכת אתה חוכן כו' כמו שהיו אלא שעשיפין בה לומר אתה חננתנו ל' וכן מנאיתי בפירוש בכפר הכל בו שיש לומר שניהם ע"ס והנה דאמת מיום שמדי של דעתי גס אכפי הייתי מן המתמיהים מאל על נוסח זה שיש בו דברים כפולים ודברי מוסר שהרי אתה חננתנו ואתה חוכן לפוס ריהטא עניין ח' הס' ולולי שקנלתי כן מכפורי חל"מ ז' ומהרבה רבנן קטישי ז' הייתי חוזר גם אני המנהגי ושלא לומר שניהם אך מוסר אל תעוש ונומר לא חזרתי כי בני אמרתי הלא נישטי' חכמה ולא לחכם • הכחילנו אני ז' נוסח זה כי יודע שלמך גדול היה ואיש הפיר ומקד' מאל כמפשו וכתפלונתיו היה וגם ידוע לי שמהר"ר אברהם ז' מפראג גדול הדור ובעל הגהות העור היה רבו מונחק והנהיג ענמו כל ימיו כמה שקבל ממנו וכתתי את לבי לדרוש ולחקור בעומק הדברים ויגעתי ועייכתי בעומק דקדוק סתי הלשונות מן סתי הכופחאות ולמד לי לבי כי יגעתי ומנאיתי טעם מתוך כדבש לומר שניהם כאשר כתבתי בפערו : וזה הוא רודאלי נראה לי שאתה חוכן ואתה חננתנו כו' אינם עניין אחר לדרכה כנדרכב יע' כייהם דברכת אתה חוכן לא ניתקתה אלא על אכיתק הסס ותברך אותנו בחכמת הוויית העולם • רנה לומר שחננו הסס יתברך בחכיכה וו נשעת ינירה שנתן לכל אדם כעכעו בניירתו מוטבל לאשון שיהא בו דעת חכמה ומנין בכל הדברים המוטבלים בהוויית העולם והכחנותיו וכן הוא משמע בנפכא וכן פירשו גם כן בעל העיקרים כסכרו דלא מיירי כוסח זה בחכמת התורה אלא במה שאין חסס יתברך את האדם המוטבל

יצחק ב"ש אחריו זה יעקב לכן אנו מזכירין אותה בתפלה ואומרי אברהם יגל דכתי' ג' יגיה באברהם אמרו במדרש גיל יגיל אבי צדיק זה אברהם בשעה שנתבשר לא ירדך זה בא שאתה וגיל בלבו שנ' ויפול אברהם על פניו ויצחק וכיון שנדרש גיל יגיל אבי צדיק על אברהם נמצא שיצחק הוא הצדיק ומצינו רנה בצדיקים דכתיב רננו צדיקים לכך אומרי' יצחק ירנן ועוד כשאמר אברהם הנה לעולה בני מיד רינן יצחק ואמר שירה ומה שירה אמר שיר של קרבן יעקב ובניו ינחו בה דכתי' ויחן יעקב את פני העיר ואמרו ככ' שקבע חתומין מבעו' ויס הדא אמרה ששימר יעקב את השבת יעקב ובניו ולא אברהם ובניו ולא יצחק ובניו שהרי כגו ישמעאל ועשו אינם נוחים בו •

סגוהת אהבה ונרבה מוסב על האמר' למעלה מנוחה וקדושה לעסך נתת בו ומה שתקנו בשבת ג' ענייני תפלו' אתה קדשת ישמח משה אתה אחד וכי' לא תיקנו אלא אתה אתה כהרתנו מפני שאילו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכ' ע בשבת נתנה תורה לישראל אתה אחד כנגד שבת של עהיר :

ב ונהנין בכל המקומות לומר ג' פוסקים של צדקתך והטעם י' שתיקנו לומר צדוק הדין על שמח סר' עה בשכ' באותה שעה • ומשמע זה נהנו ג'כ שלא לקבוע מדרש באותה שעה משום חכם שמת כל בתי מדרשות בשלום וי' א' ש'א מת כאות' שעה ומה שאומרים צדקתך בשכל הרשעים שיחזרו לגיהנם כמ"ס (וע"נ קו' תק"כ סעיף תל"כ) ונהנין לומר צדקתך צדק לעולם תחלה ואחריו צדקתך אלהים וכו' ואחריו צדקתך כהררי אל וגו' אע"פ שהם בתהלים מהפכ' ג'ל משום דמעלין בצידוקי הדין שכל אח' י"ב שו דין יותר מן הראשון ולפי שהוא כמו תחנה לכך כל יום שבת אילו היה אותו היום בחול אזלא היו אומרי' במנוחה גפלות אפי' אין אומרי' באותו שבת צדקתך ואומרים בקיין פרקי אבות ובתורף שר הסעלות כמו שכתבתי טעמם כל מקום ומקום לפי מנהגו • שעה ולא התפלל ג' מנהג בשבת מתפלל במ"ש שתיים של חול ומבדיל בראשונה שיש לו להקדים אותם שזמנה עחה ואינו מבדיל בשנייה שהיא לתשלומין ש' שבת ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה שנייה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו דכיון דלא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה גלי דעתו שכיון בראשונה' לשם תשלומין ובשנייה משום חובתו ואין לו להקדים אותם של תשלומין לחובת הומון וצריך להחפל' פעם שלישי' בשביל אותה על תשלומין ואם הבדיל בשניהם או לא הבדיל בשום אחת מהן יצא וה"ס בשעה ולא התפלל מנחה כלל אבל אם טעה והתפלל שמונה עשרה צרכנות ולא הזכיר של שבת יש פנים לכאן ולכאן י' אע"פ שלא יצא באותה תפלה ואילו היה נוסר סבעי' היה צריך לחזו' ולהתפלל שבעה ברכות אפ"ה לא יתפלל במצואי שבת שתיים כיון שכבר התפלל י"ח ברכות וגם עכשו לא יתפלל י"ח ברכות לא שייך זה לתשלומין דהא כבר התפלל י"ח ברכות ומה יאלם וי'ל גם כן לאידך גיסא כיון שלא יצא ידי חובתו באותה תפלה הוא כאלו לא התפלל כלל וא"כ צריך להתפלל לערב שתיים והואיל והדבר מוכרע אצל סהנבון הוא לצא' ידי ספק ויתפלל לערב אחת לחובה והשנית בתורת נדבה ואין צריך לחדש בה דבר שכיון שמתפלל אותה מספק אין לך חידוש גדול מזה :

דצי ערבית כמ' שובו ג' סעיפים :

א ערבית מאחרין אותה כדי להוסיף מחול על הקדש ונהנין להארץ בודא רחום וברכב בנעימות כדי להוסיף מחול על הקדש ; ב ונהנין מלאכה צריך לחזר שלא לעשות מלאכה עד

בלאטנות

בראשונות ונכונות נשכנות ושמנין בדבר מתוך דבר וכל השגחה חכמות שיערל ואומות העולם שיון בכם / אבל נוסח אתה חזנתנו וראה לי שנתקן על שנתן לנו הסי' שכל ומדע להבין בדברי תורתו הקדושה להכריז בין כל דבר שנקדוש וכוין החול כמו שגוה להכריז בין קדושת שבת שהיא קדושת תהור וכוין ימי החול * וכן הוא נפיק משמעות לשון נוסח אתה חזנתנו למדע תורתך כו' ולא כהנדל רב יש בין נוסח אתה חזנו לנוסח אתה חזנתנו וזכנו מאתך דעה נכונה וכו' וכו' לחזור ולומר נוסח אתה חזנתנו הללו שהם וולמעלה מונס בתחמת התורה * ותקבוהו לומר נברכת אתה חזון מפני שהיא דומה לה בענין החכמה וכן משמע ממה שכתב הטור דפי' בם מן קטן וכתב שפניו שההנדלה היא חכמה קטנה בנרד חכמה הרי משמע דפי' שפניו כפניו חכמות הן לא שהוכיחו חכמה חכמה רל' הנדלת קדושת התורה בחכמה קטנה עתה שכל חכם ולא המתחיל אתה חזנתנו ואינו אומר אתה חזון עד וזכנו מאתך דעה נכונה והשכל הרי הוא חכמה ממש ממנו שפניו חכמו מפני שטבעוהו תקבוהו על שפי' כפניו חכמה כמו שכתבתי לפי מכהניקודיקא לי גמי דשפי' עניינים הם דל' לא הכל ענין אחר כדעת ריבנו יוכף קאר' ו' ואלו פוסקים וקפס' שינו הלשון לדעת חזון שהוא לשון ביטוי ואתה חזנתנו הוא לשון עבר אבל לירידו יתייבש הכל על מכוון דכיון שאת' חזון קאי על השכל הטבעי כשעת יצירת האדם וזה הוא בכל יום שהסי' מחדש מעשה נרא' לכל יום לכך ניתקן הוא בלשון ביטוי שהוא הוה כן תמור בכל יום * אבל אתה חזנתנו דקאי על שחכמו והשפיע עליהם השכל הגדול הזה כנר כשעת מתן תורה כמעמד הקדוש והנבחר לפי' הר סיני שאז פסק וזהמת האומות מעלינו לכך תקבוהו בלשון עבר * לזה כל הוכחה רבה למה שכתבתי דשפי' עניינים הסי' ומעו' זה מיושב ג' מה שנסאלתי לפי' הנוסח שכתבתי למה כופלין הכא וחזנו מאתך דעה נכונה ופסל וכתבתי כי כפי' חכמה ענין בכתבתי שאמר ענינו קודם שיתחיל לומר כי אתה שומע תפלת עמך כו' ולא כ' כלל כי אתה שומע כו' פל בקצת של שומע תפלה ונקטת עניינת התענית יחד ולא יכסול עכמים כי אתה שומע תפלת עמך כו' דלא דמו דהתם הכל' כלל כלל כי אתה שומע תפלת עמך כו' דכל שמיפה ועניינת הסי' התפלה והתענית ענינו אחר הוא * אבל הכא לא שייך כלל תפלת שני החכמות נשאלת וחזנו מאתך דעה נכונה והשכל כלל אחר להנדל רב יש ביניהם כיתרון האור מן החשך ולא שייכו להנדה זה קדש וזה חול וחלילה לכולם כפי' א' בתפלה ונקטת אחת ודי למנין הכל' כחבתי : (על'ה)

ואם טעה ולא הבדיל בהפלה אין צריך לחזור מפני שצריך להבדיל על הכוס והמבדיל על הכוס צריך להבדיל בתפלה הילכך אם התפלל ולא הבדיל אין צריך לחזור כיון שחכום עדיין לפניו ואם טעה גם בכוס כגון שטעם קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה אע"פ דקל טעם פבריל פי' שיכול להבדיל על הכוס אפילו אחר שאכל מים כיון שאכל באיסור וגם בתפלה לא הבדיל קרינן ביה טעה וצריך לחזור ולהתפלל :

וכיון שטעם שאין צריך לחזור ולהתפלל מפני שצריך להבדיל על הכוס אינו לו כוס בלילה ויודע שיהיה לו כוס למחר אין צריך לחזור ולהתפלל אלא אם כן שסבור שאף למחר לא יהיה לו כוס לפיכך ט' כאב שחל להיות באחד בשבת אם טעה ולא הבדיל בתפלה אין צריך לחזור ולהתפלל כיון שיכול להבדיל על הכוס במוצאי מטעה באב :

והיכא שיש לו כוס דאמרינן שאין צריך לחזור ולהתפלל אפילו מיד כשישים ברכת אתה חזון אין צריך לחזור אע"פ שעדיין לא פתח בברכה של אחריה :

ובכל מקום שאמרו חכמים שאין צריך לחזור כגון הבא וכגון על הגיסים בחנוכה ופוחים ויעלה ויבא בליל ר"ח

וענינו בתענית אם רצה להחמיר על עצמו ולחזור אם סיים כל הפלתו יכול לחזור לראש אותה והפלה ולומר מה שטעה דלא נרע טפלה נרבה ומחדש בה מה שאבר דילג * אבל באמצע התפלה כיון דמרינא אין צריך לחזור * (ונס אינו חוזר לראש) אם היה חזר היה הפסק לפיכך לא יחזור באמצע התפלה :

רצה הבדלה שעושה שי' ובו סעיף אחד :

א ונוהגין לומר ויהי נועם לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה לישראל בשעה שסיימו בלילת המשכן ונוהגין לכוון פסוק ארך ימי אישביערו שכן קברו חז"ל שעי' כן נשלים הקטן היוצא ממנו ואומ' ג' סדר קדושה כדי להאריך בענייני הפלות לפי שעכשוו הוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששקחו בשבת ומתחילין להם עד שיסיימו כנסו אהרונה של ישראל את תפלתם ע"פ מאריכו בענייני פלות וע"כ נהגין ג' במקצת מקומות להאריך הדבה בויהי נועם וסדר קדושה לפסוקים של ברכת דויתן לך שכן קבלו זל שבמ' צועק הממונה על החיות חזרו לגיהנם שכבר סיימו ישראל את סודיהם ומתחילין באתה קדוש ולא ובה לציון נוהל לפני שאין נאולה בלילה * ואם חל' י' באמצע אותו השבוע אין אומרים ויהי נועם וכן במוצאי י' אלא דאין שייך לומר ומעשה דינו כוננה עלינו כיון שאין לפנינו ששת ימי החול לעשו מעשה * וכיון שאין אומרים ויהי נועם אין אומרים גם כן ואתה קדוש אבל פסוקים של ברכה דויתן לך אומרים לעולם במ"ש כדי שיתברכו במעשה ידיהם ומבדיל שי' ככה להוציא מיישאין לויין שיוצא בזה ידי חובה ויבכר אסרנו דקל אע"פ שמבדיל בהפלה צריך להבדיל על הכוס ואומרים עלינו וקדוש יתום * ויוצאין מכה וכשבאין לבית אומר פיוטין שהחכר בהן אליהם הנביא לפי שמקובלין אנו שאין אליה בא לא בערבו וסבתות ולא בערבו י' שלא לחללין וכו' בשבת וי' עצמו כדאיתא בעירובין וע"כ אנו מתפללין כיון שעבר השב' ויכול לבא שיבא ויבשרינו בשורות טובות ישועות ונהמים ; (ועיין לקמן פסוקי רנ"ע עקף י')

דיני הבדלה על היין ובה' סעיפים :

א כשם שחייב אדם לקדש את השבת בכניסתו על הכוס שרמתיב זכור יום השבת זכריהו על היין כן חייב ש ללוות אותו ביציאתו ע"י כוס דרך זכירה אמרו חכמים שהיא בין בכניסה בין ביציאה שצריכין להזכיר שבת ולהבדילו בקדושה משא' ימים בכניסה בקדושה וביציאה בהבדלה לומר שהוא מובדל בקדושה בראש ובסוף וכל שכן באמצעו משא' ימים * והבדלה זו תקנו גם כן בכוס של יין כמו בקדושה ותקנו בו ארבע ברכות יין כשמים נר הבדלה וסיפוך יבנה וטעמא יתבאר לפנינו בע"ה ראשונה בורא פרי הנפץ על כוס של יין שהוא שלם ולא היה פנום בכל דיני פנימה המבוארם לעיל סימן קפ"ב ונוהגין לומר קודם ברכת היין הבדלה שבבית הנה אלי ישועתי וגו' כוס ישועות אשא ונוסר ליחודים היתה אורה ונומר ולולי רבנהנא מפורסם כל כך הייתי אומר שפוזב יותר לומר ראשונה כוס ישועות אשא ואחר כך הנפץ אל ישועתי ואחר כך ליהודים היתה אורה כו' היה נראה לי דמנהג כאלו הפסוקים שהם כולם לסימן ברכה והם כנגד השליטה ברכות הראשונות של הבדלה דהיינו כוס ישועות אשא כנגד ברכת הכוס שחייב בור' פרי הנפץ והנה אל ישועתך ונומר כנגד ברכת הכוס שבאים להשיב הנפש תיורת שהיתה בשבת כמו שיתבאר בסימן שאמר זה בעליו שייך לומר דזה אל ישועתי ונומר שיבטח בו

ע יתבר' שיושיעוהו בהשכנת הנפש בצירוף סאר ישועות אשר יבטח בו ית' ופסוק ליהודים היתה אורה כנגד ברכת חנוך אלא שהעולם נוהגין לומר כוס ישועות לאחר הנה אל ישועות יש סומכין אותו לברכת בפה וכל לנהוג ולמבלחש כשלוקחים הכוס כדיו כוס ישועות אשא וגו' ואחר כך יתחיל בקול רם הנה אל ישועתי וגו' ואח"כ ליהודים היתה אורה ג' כבלחש ומרג' כוס ישועות שכבר אמרו או יאמרנו אחר ליהודים לסומכו לברכת הכוס ג' כפעם שנית ובשעת הברכה יהו עיניו בכוס וכבר וכן כל השומעים יתנו בהן עיניהם כיון שעליה הברכה ונוהגין לשפוד מן היין על הארץ ושעם השפיכה היא לסימן ברכה כראמרינו כל בית שאין נשפך בו יין במים אין בו סימן ברכה לכך עושין כן כרתחלת השבוע לסי' ברכה לכל השבוע ושופכין אחר שהתחיל כורא פרי הנפץ כדי שלא יהא הכוס פגום כשמתחיל הברכה וכשיסיים ישרה המכרך ממנו כמלא לונמא ואחר כך יחזור וישפוד ממנו מעט על השלחן לכתוב בו את הנה כדי שיהא נרא לכל שלא תדולק בו זה אלא למצוה לנה של הברכה לברך עליו ונוהגין לרוחץ באותה השפיכה עיניהם לחיוב מצוה ואם אין לו יין מבריל על השכ' אם הוא חסר מדינה והוא הדין על שאר משקין חוץ מן המים שיהו טוב יותר להבריל על היין אפי' הכוס הוא פגום מלהבריל על שבר חוץ מכל צאי פסה שיש נוהגין להבריל על השכר אע"פ שיש להסיין משום דבאותו פעם שבר חביב עליהם שלא שתאחו כל הפסח:

ב אין מברילין על הפת כלא אף ע"ג דקידוש מקדשין על הפת שאני קידוש דק"ל שאין קידוש אלא במקום סעודה והיו הפת מענייני הצרכין לקידוש לכך אם אין לו יין מקדשין עליו פה שאין כן בהברלה שאינה במקו סעודה ואורב' הרוב הוא כשפסקין הסעודה לכן אין מברילין אלא על כוס / מיהו כשחל י"ט לרחו' כ"ט שיש בו קידוש שנאמ' על הפת י"א שהקידוש עיקר ואנב הקידוש מברילין ג' על הפת וי"א שאז הברלה עיקר ויותר טוב לומר הקידוש עם הברלה על השכר וכתב מורי מהר"מ א"ל והסבר' אחרוני' עיקר ואני ראיתי בכל המקומות שעברתי משלמים וכן רבים נוהגין כסברא ראשונה וליכא מאן דמהנדז ביה / ומיהו בש"ע שנדפס שנית בשנת ש"מ לפ"ק כתוב בהג"ת מורי מהר"מ א"ל והסברא הראשונה עיקר ובידאג' שנפל מעו' בהג"ה זו באותו ש"ע שנדפס ראשון ונדפס מלג האחרונה במקום הראשונה:

ג מי שאין לו יין או שכר או שאר משקין לקביל עליהן מותר לו לאכול בלא הברלה י"א מצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר ורצה לאכול מוסב שיאכל קודם שיבדיל ויברך עליו ברכת המזון ואחר כך יבדיל עליו כסדר ההברלה ממה שיבדיל תחלה ויברך בברכת המזון בלא כוס חה לדברי האומרים ברכת המזון סעונה כוס ולדברי האומרים דאינה סעונה כוס לא יאכל עד שיבדיל וע"כ מירי שטוס זה לא יהיה בו אלא רביעית בצמצום וכבר הוח' מוזג כדיונו שאם היה משים בו מים יותר לא היה ראוי לשתיה שאל' לדברי הכל מבריל תחלה ושורתה ממנו פעם ומסוף עליו פעם מים להשלימו לרביעית ומברך עליו ב' :

ד י"א הברלה צריכה להיות במיושב כדי שיקעו בשיבה לצאת בברכת המבריל הנה
 ויש אמרי' כיון שהיא הלוויית דשתוך מקונעיש כתי' לנחת המלכ' אין מלין א"א במעומד קכ"ו נמי איין וע"ל סימן קס"ו וכן נוהגין ולעניין הקביעות כעוף י"א ונכסין רי"ג סוף סני כשמומנין הכל ועומדין א' ונכסין קע"ד סוף ח' ;)
 וכנותין כדי לצאת ;

ה ואוחז היין בימין וההרס כשכאל ומברך על היין שבימינו ואח"כ נוטל ההרס בימין והיין בשמאל ומברך על ההרס

שבימינו שכל דבר שמברכין עליו מצוה לאחזו בימין שדא חשובה ; (הנה) וכל סימן תרכ"א כעוף כ' וסימן קכ"ג כעוף ד' וסימן רכ"א כעוף י') ומחזור היין לימין ונהדרלה שעיקר ההברלה צריכה להיות על רכוס ; ת ה
א אפילו שמעו כל בני ומסתמא מתכוין כל אחר מנני הבית הברלה בבית הגנית מלא לנחת נהנלה הכנסת אם נחכונו שלא שמכדילים כנ"ה שכוונתן על לצאת בו מכדילין בביתו ; הברלה שנני' וה"ל כלא הברילו כלל ולה נפקי נה ; וע"ל סימן רי"ג סוף ג' ; ונס כנר נתמא לטול סימן רנ"ה סוף ט' מן מנדיל נבית ככנסת אלא כדי להנתיב מן סימן לו ויין וע"ל סימן ו' סוף ד' : (פכה) י"א דנשים כשם שחייבות בקידוש כך חייבות בהברלה וי"א כיון ראין הברלה הלוייה בשמיר' שבת דהא מברילין בחול אלא דרבנן אסמכוה אקרא שצרכין להבריל פשוטין מן הברלה על כן לא יברילו לעצמן שלא יברכו ספק ברכת לבטלה אלא ישמעו וזהבדלת מן האנשים ;

ז מי שאין ידו מטוגת לקנות יין לקידוש ולהברלה יקנה להברלה דקידוש אפ"ש בפת ויקיים שניהם וכן אם אין ידו מטוגת לקנות ששן לנה הנוטה ויין להברלה יקנה נר הנוטה להברלה אפ"ש לאכול בהפלה ואף על גב שצריך גם להבריל על הכוס סבל מקום כיון דבנר הנוטה איכא פ' פרסומי ניסא ופרסומי ניסא עדיף ויציא ידי שניהם על הברלה שבתפילה ; אחז' כל מי שאינו מבריל על הכוס בס"ש או שאינו שומע מאהרים שמברילין אינו רואה ס' ברפה לעולם אבל המבריל על הכוס או שומע מאהרים שמברילין הקב"ה קוראו קדוש ועושהו סגולה שנאמר הויהם לי סגולה ככל העמים וכתוב ואבדיל אחכם מן העמים כלים כזכות הברלה תוכו לסגולה ולהיות מברילין לקדושה ככל העמים מדה כנגד מדה ;

רצו דיני בשמים להברלה וכו' ה' סעיפים :

א ופכרך על הבשמים יש לו ואם אין לו אין צריך להזוהר אחרים שלא חייבו חז"ל כל כך לברך עליהם שאינם אלא להשיב הנפש שהיא כואבת עליו מציאת שבת' סחמת נפש היתירה שהיתה בו בשבת ;

ב אין מברכין על הבשמים של בית הכסא ושל מתים והני לצו לריחא עבדי אלא לאעבורי ריחא דראדעבדי פירו' להעביר הסרחון של בית הכסא והמת עשוין ואין מברכין אלא על הנאת הריח ודוקא אותם הכשמים רתונים למעלה ממסתו של מת שהם עשוין להעביר סרחון המת אבל הגרונ' למטה לכבוד החיים עבדי שיהיו בהן ריח טוב ומברכין עליהם ואין מברכין על בשמים של מסיבת אומות העולם דסתם כסיבתן לע' וזאסוד ליהנות מריחן ; וכל אילו שאין מברכין עליהם אפי' בידך עליהם כדעכר לא יצא וצריך לחזור ולברך על בשמים אחרים ;

ג טקים מלאים בשמים שמשמין הגויס תוך קנקני היין אף על פי שבוחר להריח בהן אין מברילין עליהם דלאגו לאחוזי עבדי אלא לבסם היין שבקנקן ;

ד י"א שמצוה לברך על הדס של מצוה כיון דאית עבדי ביה מצוה מצוה פעם אחת והיינו מצוה ש' לולב ניעבדי ביה מצוה אחריתו אף ע"פ שהוא יבש ואין ריחו נודף כל כך סבל מקום הוא מריח קצת / וי"א שאין מברך עליו כיון שהוא יבש ואינו מריח יפה אלא על שאר בשמים וכן נוהגין בכל אלו המדינות והרצוה לצאת ידי כל הדיועות ניחא עלי הדס עם הבשמים ויברך עליהם ;

ה מי שאינו מריח אין לו לברך על הבשמים כיון שלא נהנה מריחם מ' מאם נתכוין להציא בני ביתו או להוציא מ' שאינו

שאינו יודע לברך שותר לברך עליהם להוציא מרין ערבות כו'

רצח זיני נר להכדלה ובוטו סעיפים :

א ומברך על הנר בורא מאורי האש אם יש לו ואם אין לו אינו צריך לחזור עליו נכ שאין עיקר תיקון ברכ' זו אלא ליכר שנברא האור במ"ש הדינו ביום ראשון דכתיב ויאמר אלהים יהי אור : (ולוי משום הנאות האור הוא סנדך היה נריך לנרך נכל פעם כשהנהגה האור) ויא' ה"מ כמ"ש אבל במצו' י"ב שעיקר מה שנהקן שמברכין עליו בשביל שכל היום היה אסור להשתמש באש שהודלק בו ביום ועכשיו חזר להחיותו הוי כברכת הבדלה :

ב צריך אפי' לחזור אחריו כמו שמצדד לנודח ית' שהנדיל לנו אחר כוס של הבדלה אפילו נין היום לשאר הימים ועל מי שאין לו כוס להבדיל עליו סימן תכל' ספק' וסימן מברך על הנר במ"ש :

ג מצוה לברך על האבוקה שאורו מזוהר ונר שיש לו שתי פתילות באבוקה דמי ואם אין לו אבוק' עכ"פ צריך להדלי' נר אחד לברך עליו להבדלה חוץ מן הנר המיוחד להאיר בבית אין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו והיינו שיהי' סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינ' זו למטבע מדינה אחרת ועל כן נהגו להסתכל בצפרנים להראות בהן שיוכל ליהנות מהם שיכיר בין ציפורן לבשר והיינו כמו בין מטבע למטבע ויש לאחוז הכוס ביד שמאל ולהסתכל בציפריני ימין יכפוף אצבעותיו לתוך הוד טאז יסתכל בציפרינים עם הכפות יחד בבת אחת ויראה הברל בנייהם :

ד ויא' שעושיין כן מפני שהאור הנה סימן לברכה שאומרים שיש ועוד עעס אחר והיינו בשישי פסת היד סימן דכנסוף אצבעותיו לתוך כף להתברך בו גם הצפרני' הם יד הוא מחזקת תחתיהן וכשאל' פרות ורבות ונדלים לעולם כך פושטין והנה האור נמקיס והוא נכ' סימן ברכה :

ה אין מברכין על האור של ע"ז שרדי אסור ליהנות ממנו ;
ו ואין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה שכוין שנעשית בו איסור אין ראוי לברך על בריאתו לפיכך גוי שהדליק נר בשבת אין מברכין עליו שאף על פי שהוא לא עשה איסור שאינו מצווה על השבת מ' כיון שאם הדליקו ישראל הוי איסור לא שבת ממלאכת איסור מיקרי אבל נר שהודלק לחיה ולחולה מברכין עליו שלא הודלק בעבירה שאפילו ישראל היה יכול לעשותו :

ז גוי שהדליק נר מישראל במ"ש או ישראל מני מברכין עליו אע"פ שהנר של גוי שהדליק ממנו הישראל הודלק כשכ' באיסור מ"ס הא על כרחי' יש בזה הנר שהדליק הישראל פן תגוי תוספות אור ושלחבת כמה שהדליק מן הגוי ותהיה הברכה על אותו התוספות אבל גוי שהדליק נר במ"ש מן הגוי אחר אין מברכין עליו אע"פ שיש כאן תוספות שלחבת נר דיותר נזורה משום גוי ראשון ועמוד ראשון פי' ראי טרית בגוי שהדליק מניו משחשכ' אתי לברוכי בגוי שהדליקו מבע"י ובאותו אור עצמו שלא ניהותף משחשיכה כגון שמברך עליו סמוך לחשיכה מיד ואין בזה נזירה לנזיקה דכולה חדא נזירה היא נזרו חכמים סתם על כל אש שביד גוי ואי לא הא לא קיימא הא מ"ס כשהדליק הגוי מן הישראל שהישראל הדליק בהתיירא לא שייך למינור ואפילו אם עבר הישראל והדליקו באיסור נל כשהזר הגוי והדליק ממנו משחשיכה מברכין עליו דהא ניתוסף הית' וליכא למינור ביה כגורוינן נבי גוי דמילתא דלא שכיח הוא שהדליק הישראל באיסור ומילתא דלא שכיחא לא נזרו בה לבגון ועוד איפשר בדישראל עצמו מותר לברך

עליו משני תוסף עליו מעט אור אחר שחשכה דליכא למינור משום שמא יברך עליו מיד סמוך לחשיכה קודם שניהו כף אורו דלא נזרו כן אלא יבשל גוי דשכיח להדליק באיסור ו א בשל ישראל דלא שכיח הוא דשרינן כשהדליק גוי מישראל דוקא שלא הדליקו הגוי למסבתו שאינו יושב במסכה אבל אם יושב במסכה אין מברכין עליו דהא אמרינן סתם מסבתך דע"ז וסתמא לע"ז הדליק ואין מברכין על נר של ע"ז ובמצו' י"ב אין מברכין על הנר שהדליק ישראל מניו שאע"פ שכל מברכין עליו היינו משום שעל התוספות היתר הוא מברך והל' דהתוספות כאור היוצא מן העצים או מן האבנים שעיקר הברכה הוא על בריאת האור אבל במצו' י"ב שאין מברכין על אור היוצא מן העצים או מן האבנים אלא על נר ששבת כמו שנתבאר סימן תרכ"ד הלכך גם על זה אין מברכין דאי על התוספות הל' אור האצא מן העצים או מן האבנים ואי על העיקר הא אין מברכין על הנר שלא שבת כל' כ' איסור לכך נזרין ב"כ להדליק מן הצירות שדלקו בבית הכנסת ולהבדיל עליהם דאותו ודאי שבת מאיסורו :

ח היה הולך חוץ לברך וראה אור אם תבן גוים אין מברכין עליו ואם רובן ישראל או אפי' מחצה על מחצה מברכים עליו דספיקא דרבנן לקולא :

ט מברכין על אור היוצא מן העצים או מן האבני' שעכשיו הוא זמן ברייתו אע"פ שאין מברכין עליהם במצו' י"ב כמו שכתבתי טעמא לעיל :

י נחלים שבערות כ' שאינו היה מכנים קיסם ביניהם היה הולק מברכין עליהם והוא שעשויין להאיר אבל אם אינן בעורות כ"כ או שאינן עשיות להאיר אלא להמם כנגזן אין מברכין עליהם :

יא אור של כבשן בתחלת שריפת האבנים אין מברכין עליו טאז אינו עשוי להאיר ולבסוף אחר שעשופו אז נעשה להאיר ומברכין עליו :

יב נר של בית הכנסת אם יש שם אדם חשוב אין מברכין עליו שנעשה לכבודו ואם אין שם אדם חשוב מברכין עליו שנעשה להאיר ויא' איפכ' דבשיש שם אדם חשוב מברכין עליו שנעשה להאיר לו וכשאיין שם אדם חשוב אין מברכין עליו שלא נעשה אלא לכבו' שפינה ואם יש טמ' שאוכל שם בכל ענין מברכין עליו שנעשה להאיר לו והוא שלא תהיה לבנה זורח' שיש לכתוב אז אין צריך לאורה ולא נעש' אלא לכבוד שכינ' או לכבוד האדם חשוב למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה יב נר של מתים אין מברכין עליו שאינו עשוי להאיר הילכך מת שהיו מוליכין לפניו נר אילו הוציאוהו ביום גם כשמצויאין אותו בלילה בנר אין מברכין עליו כיון שגם ביום היו מוליכין לפניו נר א"כ הוא לכבודו אע"פ שגם צריכין לו עתה בלילה וכל שלא היו מוליכין לפניו נר ביום אם הוציאוהו בלילה בנר מברכין עליו שאותו הוא להאיר ;
יג סומא אינו מברך על הנר במ"ש אף על פי שמברך על הבריאת האור מ"ס הא אמרו אין לברך עליו עד שיאותרו לאורו והיינו עד שישתמש בו להכיר בין מטבע למטבע או בין ציפורן לבשר זהה אין שייך בסומא אע"פ שמברך יוצר אור כו' כדאי' לעיל סי' ס"ט סעיף ב' היינו באור הוי' דהא מ"ס נהנה ממנו ע"י אחר' שרואין ומוליכין אותו בדרך ואין צריך שיראה הוא עצמו כו' מש"כ כאן טעריך שהוא עצמו יתנה ממנו וישתמש בו :

יד היו יושבי בבית המדרש והביאו לפניהו אור לא לברכו כל א' בפני עצמו אלא א' מכל המלם משו' וברו' עם הדרה מלך ;
טו נר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך ספקלריא אפי' רואה את השלחבת ואינו משתמש לאורה או משתמש לאורה ואינו רואה השלחבת לא יברך עליו עד שירא רואה את השלחבת וישתמש לאורה :

רצו שלא לאכול ושלא לעשות מלאכה קודם שיבדיל וכו' סעיפים :

להפסיק והילכך כי אמרו הב לן ונבדיל לא היו הפסק כל כך שיצריכום ברכה ויש חולקין בדבר ; וכשפסיק להבדיל אינו צריך לברך בפה על כוס של הבדלה דהא בשתי' עומדין וכבר ברכו על היין ויש חולקין בדבר ;

ה טעה ואכל קודם שהבדיל יכול להבדיל אחר שכח ולא הבדיל במש' מבדיל עד סוף יום נ' דכל' ימים בתר שבת מקרי ומכלל השבת שעבר נחשבו ויא' דאינו מבדיל אלא כל יום א' ולא יחזור ונהנין כסברא ראשונה לפיכך מי שמתענה נ' ימים ונ' לילות רצופים יכול להבדיל בסוף יום נ' בצאת הכבכים מיהו יותר טוב הוא שישמע במש' ההבדלה מאחרים אע"פ שאינו שותה הא שותה המבדיל ואם אין אחרי' שישמע מהם יכול להבדיל בשבת מב' מפלג המנחה ולמעלה ולשתות ואח"כ מקבל עליו להתענות נ' ימים ולא דמי לש' ב' שחל ביום א' שאסור לעשות כן ט' באב שאני דמי' כש' מבדיל חל עליו חובת ט' באב בעל כרחו בלא נדר ואסור ליה למשתא בעל כרחיה אבל הכא בנדביה תליא מילתא והא עדיון לא קבל להתענות ואי משום חובת הנדר שקבל עליו להתענות כל יום ראשון וכיון שהבדיל הרי משם ואילך ליל יום ראשון מקרי דהא קל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם עדיון לאו לילה מקרי ;

ו ידווקא ברכת בורא פרי הנפץ והמבדיל בין קודש לחול ממשיך עד סוף יום נ' אבל על הכשמים והאשאינו מברך אלא במש' על האש דהא אין זמן בריאתו אלא במש' ובשמים דאינם אלא להשיב נפש היחיה הוצאת ממנו וגם זה אינו אלא במש' ;

ז המבדיל על היין על שולחנו כשצוצה לאכול אפי' הבדיל קודם שנגמל ידיו פוטר היין שבתוך הסעודה שאין צריך לברך עליו וגם אין צריך לברך אחריו ברכה אחרונה על כוס של הבדלה שברכת המזון שעל הכוס יפטור אותו לרב עמים אגב כוס של ב' האו ברכה אחרונה שאחרי כוס של ב' הפטור אותו לשאר פוסקים ;

ח ויא' שלא פטר היין בתוך הסעודה אלא אם כן נגמל ידיו קודם שהבדיל דהוי הבדלה בתוך הסעודה אבל אם הבדיל ואח"כ נגמל ידיו אין לו עניין עם הסעודה ואינו פוטר היין שבתוך הסעודה וגם צריך לברך אחריו דווקא ברכה א' סעי' נ' ואין ברכת נ' פושלת ; ועל ס' קע"ד סעי' נ') ואם אין לו אלא כוס אחד וסבור שיביא לו יין יותר והבדיל על אותו כוס ואח"כ לא הביאו לו יותר ובידך ב' כלא כוס צריך לברך ברכה אחרונה על הכוס של הבדלה אפי' הבדיל אחר שנגמל ידיו ואפי' למד שבה פוטר היין שלפני הסעודה ה"מ כוס של קידוש שהוא דווקא במקום סעודה והוי כמו צורך סעודה אבל כוס של הבדלה שאין לו עניין לסעודה שאפי' ואין ב' פוטר אפי' הבדיל אחר שנגמל ידיו אפי' כ"ש לו כוס לב' דאגב ב' את הכוס של ב' הפוטר נ"כ את הכוס של הבדלה אבל אם אין כאן כוס של ב' שאין כאן אגב אין כוס של הבדלה נפטר בב' שאין לו עניין עמו שהרי אינו צריך סעודה כלל על סימ' רע"ב המבדיל על שולחנו על היין או על שכר שעורים ורוצה לסעוד חנף להבדלה צריך לזהיר שלא יביאו לחם לשולחן עד אחר ההבדלה ואם הביאו צריך לפרוס עליו מפה ולכנסו לפי שהוא מקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו ואם אין רוצה לסעוד מיד אין שייך בו דין קדימה אע"פ שהוא על שלחן ולא יכסנו ;

ט אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל ואם הבדיל בתפלה מותר אע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס האם היה צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר ברוך המבדיל בין קודש לחול בלא שסומלכות' ועושה מה שצריך ואח"כ מתפלל ומבדיל בתפלה ועל הכוס לפיכך נשים שאינן מבדילות

א נוסח ההבדלה מביאין לו כוס ובשמים ואבוקה של אור ומתחיל בלחש כוס ישועות אשא ובקול רם הנה אל ישועתי וגו' ליהודים היתה אורה וגו' ואומר כן יהיה לנו כוס ישועות אשא וגו' הכל בלחש' ואח"כ אומ' בקול רם בפה ואח"כ בשמי' ואח"כ נר ואח"כ באי' אמה המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל ילעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה באי' המבדיל בין קודש לחול דאגב הבדלת קדושת שבת משאר הימים תקנו להזכיר כל הבדלות המזכרות בחזר' לעילויא והותם בעיקר שהוא זמנה עכשיו יש נוהגין לומר אחר ההכרלה שהוא תחלת ימי המעשה תחינות וריצויים והשבעות ופסוקי' של ברכה כל אהר לפי מנהגו וכוונתו לבקש על הצלחת עניניו ומעשיו אינני צריך להאריך בהם יוא' שצריך לומר מיד אחר ההכרלה רכש' החל עלינו את הימים הבאים לקראתנו לשלום והשמיענו בהם ששון ושמחה והביננו ולמדנו ויש מסיימין בה השבעה ואומר' אנה משבעני' עליך פותח טר של שכחה שתסיר לב טפש ממני וספיל יתיה על מזריא רמתא בשם שמה קרישתא ארימם ארימם אגסר' אל ופתח' אל נח מצא חן בעיני יי' ויהי דוד בכל דרכי' ששכיל ויי' עמו ואומר שיר למעלות אשא עיני אל ההרים עד מעתה ועד עולם בראשית ברא אלהים וגו' יי' צבאות עמנו וגו' אלקינו ואלקי אבותינו החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חסא ופשע ומנוקים מכל אשמה ועון ורשע ומדובקים בתלמוד תורתך וחננו דעה בינה והשכל מאתך והשמיענו בהם ששון ושמחה ולא תעלה קנאתינו על לב אדם ולא קנאת אדם תעלה על לבנו וכל היוסף עלינו ועל עמך ישראל עצה רעה בשלה ובשל עצתו כדכתיב יי' הפיר עצה נעים עוצו עצה ותופר וגומר רבות מחשבות בלב איש ועצת יי' היא תקום כיוי' צבאות יעץ ומי יפר וכל היועץ עלינו עצה טובה קיימו וקיים עצתו כאמור ותנתי את אשר אהון ורחמתי את אשר ארחם וברוך המפר עצומ רעות מעלינו ומעל כל עמו ישראל ומקיים עלינו עצתו ועצתם של צדיקים לטובה ברוך שלא עזבנו וכן יי' אלקינו אל יעזבנו ואל יששנו ואל יכלימנו ואל יחסרנו לא בעה"ז ולא בע"ב ועם הצדיקים נפטר בשלום הנה אלי ישועתי אבסח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה ושותה מלא לונמיו ומסעי' בני ביתו אסור לאכול שום דבר או אפי' לשתות יין או שאר מטקין משתחשך עד שיבדיל ומים פותר לשתות אבל אם היה יושב ואוכל מב' וחשכה לו אין צריך להפסיק אפי' שתייה דכיון דקבע לבדו שבת נמשך השבת עם קביעתו אבל אם היה יושב ושותה לבד בלא אכילה וחשכה לו צריך להפסיק מן השתייה דקביעות שתייה לאו קבע הוא יא' דה"מ בספק חשכה אבל בודאי חשכה אפי' היה יושב ואוכל פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו אבל המנהג פשוט כסברא הראשונה ;

ב וכיון שכשאוכל וחשכה אין צריך להפסיק גומר סעודתו כמו שירצה ואם אין לו אלא כוס א' מברך עליו ב' אחר כך המבדיל עליו נ"כ ואם יש לו ב' כוסות מברך ב' על האחד ומבדיל על האחר ;

ג שנים או יותר שהיו יושבים ושותי' ואמרו באו ונקדש קידוש' היום אם רצו לחזור ולשתות קודם שיקדישו אף על פי שאינם רשאים צריכין לחזור ולברך חזלה בפה ואח"כ ישתו אבל אם אמרו באו ונבדיל אם רצו לחזור ולשתות קודם ההבדלה אינם צריכים לחזור ולברך והטעם דבהבדלה כיון שאם היו אוכלין לא היו צריכין להפסיק כששתים מ"מ לא חסר' כ"כ כמו קידוש שאפילו אם היו אוכלין היו צריכים

מבדילות בתפלה יש ללמדן שאמרו ברוך המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה וי"א דכל זה במלאכה גמול כגון כותב או אורג אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות אינן צריך לזה ומה נתפשט המנהג להקל שמרליקין גזירות מיד שאמרו הקהל ברכו אבל מנהג של שמות הוא ואין להם על מה שיוסמכו כי מניין לנו להקל בין אבולמלאכו להקל דהא הדלקת הנר והוצאה מרשות לרשות הם אבות מלאכות כמו כותב או אורג ואין חילוק ביניהם מן התורה :

מי שמוסיף מחול על הקדש אי מותר לומר לאחר למי שהבדיל שיעשו מלאכה על ס' רס' ג' אחז' ל העושה מלאכה במ' ש' ויש קודם הכדלה אינו רואה ס' ברכה לעולם יש נוהגין לומר בכל מ' פסוקי' שמוזכר בהם אליו ואומרי' שיש קבלה בידים שהוא טוב לשכחה ויהיו דרכיו מצליחין בכל השבועה ומטעם זה נתפשט המנהג לומר החרוזות והפיוטים שנוכר בהן אליהו מצינו באגדה שבארה של מרים שהיא כיסה של טבריה בכל מ' מחזרת על כל הבארות ועל כל מעינות וכל ס' שהוא חולה ויודמן לו מים ממנו וישנה אפי' כל גופו מוכה שחין מיד נרפא ומעשה באבם אחד שהיה מוכה שחין והלכה אשתו במ' לשאוב מים ונתעכבה יותר פראי ונזדמנה לא בארה של מרים ומלאה כדה מאותן המים כיון שבאה אצל בעלה כעס עליה ומרוב פעמו נפלה כדה מטכמה ונטבר הכר ונפלו משיפי המים על בשרו ובכל מקום שנתנו סם המים מיד נרפא ועל זה אמרו חכמי רנן לא עלתה לו אלא הגזנות ומבאן נהוג קצת נשים לשאוב מים מן הבאר או מן המעיין בכל מ' ש' אולי יודמן להם בארה של מרים :

שיסדר שולחנו במ' ש' ובו סעיף אחד :

לעולם יסדר אדם שולחנו במ' ש' אפי' אינו צריך אלא לכזית כדי ללות את השבת משל למלך שמלוין אותו ביציאתו כמו בכניסתו ומטעם זה אומרים ג' פיוטים וזמירות ללות השב' ביציאתו כשם שמלוין אותו בכניסתו ואמרו חכמים אבר אחד נברא באדם ונסבוי שמו ואינו נהנה בשום אכילה שיאכל האדם אלא כשיאכל במ' ש' ללותה :

באיזה כלים מותר לצאת בשבת אן אסור ובו ג' סעיפים :

לשון השור אם נבאלכתוב כל הלכות שבת תרבה המלאכה כי הלכתא רבתא לשכתא גם הארבעי' מלאכות חסר אחת ותולדהיהן ידועות ואין אנו צריכין להאריך בהן ולא בשיעוריהן שלא נאמרו שיעורים אלא לחיובא אבל איסורא מיהא איכא אפי' בכל שה' על כן לא נכתוב אלא דברי' הצריכין ונסדר יחד הרברים הזומים ונתחיל בהילוך על סדר הפסוק אם תשיב משבת רגליך היאך יהא הילוכו בשב' ובמה האיש יוצא ותיקון בגדיו ובמה האשה יוצאה והעבר והבהמה ואיסור חפציו והדיבור בהם והיתר חפצי שמי' ואיסור שילטול כי מזה למדו חכמי' איסור שלטול שכיון שהזהיר הנביא שלא יהא הילוך ושיחה של שבת כהילוך ושיחה של חול כ' ש' שלא יהא שילטול של שבת כשילטול של חול כרי שלא יהא יום השבת כיום החול ויבא לפנות כל חפציו מפנה לפנה שכיון שהוא בשל ממלאכה יבקש דבר להתעסק בו ונמצא בשל משבת שבת ואח' סדרנו בניין וסתירת אהל וצידה וקשירה ובישול וברירה ופחיטה ותיקון מאכל אדם ומאכל בהמה ודבר הניצוד בשבת לצורך נוי או לצורך ישראל או הכיאו מחוץ לתחום ושאר דברי' שעשויין לצרכו ולחיצה וסיכה וכל הפואה ופיקוח נפש וילדת וצרכי מילה והולדת בהמה ורפואתה ופינוי מקום לאורחים והצלה מפני הדליקה ומעט מהלכות שבת

הצריכין בלא סדר וחילוק ארבע רשויות ומעט מדיני הוצאה ודין קרפף סאתים או יותר ועניני מחיצות וכל דיניהן הבשר מבוי וכל דיניו ועירוב צירות וכל דיניו ושיתופי מכאות וכל דיניו ועירובי תחומין וכל דיניו ע"כ כתוב אם תשיב משבת רגלך ודרשו חכמים ז' מאי היא ה' השבת הרגלים שלא יהא הילוך של שבת כהילוך של חול על כן אין לו לאדם לרוץ בשבת כדרך שהוא עוש' בחול אבל אם רץ למצוה כגון לכה' וכיוצא בו דכתוב ביה אחרי י' ילכו מותר ואסור לפסוע פסיע נסה יות' מאמה אם איפילו בפחות :

ובחורים המתענגים בקפיצתם ובמרוצתם מות' שזהו עונג שלהם וכן לראות כל דבר שמתענגו' בו מותר לראותו וכן מותר ללכת ברחובות ושוקים לטייל בדרכו אבל לא להתעמל' : היה הולך והגיע לאמת המים ויכול לדלג ולקפוץ עליה אפי' אם היה רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונ' קוד' שיעקו' השנייה ומטוב שידלג ממה שיקיפנה מפני שמרבה בהלוך ואסור לעבור בה שלא יבא לידי חסיסה :

היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או פני מי שגדול ממנו בחכמה ויכול לעבור בה ובלבד שיעש' שינוי כגון שלא יוציא ידו משפת חלוקי כרי שיזכור שבת ולא יבא לידי חסיסה ואסור לעבור בסנדלו דכיון דאינו יכול להקפוץ ולקושרו יפה חיישינן דילמא נפיל מיניה ואתי לאתניי אבל כמנעלו מותר דלא נפיל :

וכן ההולך לשמור פירותיו התיירו לו לעבור במי' בהליכה דחשב לו עונג ואין בה מלאכה (ועוד דמטיית ממונו לן סוי דנר הקטות למנרו ועל' כ' רמ' ח סעיף ד') ולא התירו בחזרה אבל בהולך לדבר מצוה ותיית לו גם בחזרה כרי שלא תהא מבישלו לעתיד לבא מה שאין שייך לומר כן בהולך לשמור פירותיו :

והוצאות כלים ע' הליכות מרשות לרשות וה' לכל הוצאות אפי' שלא כדרך הליכה ואע"פ שאינה מלאכ' ממש למדו רז' למקראי דאסור מרבתי' אל יצא איש ממקומו דהא ודאי יציאה מן הבית בעלמא אינה אסורה שהוא דבר שאי איפשר ואין לך צער גדול מזה ואיך נאמר שצוהו עליו התורה בשבת ועוד אמרו מותר ללכת תחום שבת לכ' ולרע' י' ב' מיל כמו שיתבאר בע' לפי' אמרו על כרחך האני אל יצא אל יוציא הוא שלא יוציא כלים לר' הנם למדו כל מלאכו' שבת ממלאכת המשכן מהקדמי' התורה שבת למלאכת המשכן כפרש' ויקהל שאותו והקהל היתה לצוות עיקרו על מלאכת המשכן כך משמע מפשטיה דקרא אלא ש"מ דלהבי הקדימי' ללמוד כל מלאכות שבת כמלאכות שהיו במשכן ומצינו במשכן שהעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וכת' אחרי ויכלא העם מהביא דהיינו שלא הוציאו מבתיהם לפתנה לוייה שהיה שם משה שהיא ר' הר' ש"מ דהוצאה לר' האסורה מן התורה וכמו שיתבאר עוד לקמן בע' סימן שם ה' וש"מ גם שלא להוליד הכלי כר' ד' אמות הוא הליכה למשה מסיני כמו שיתבאר עוד בע' וזה אין ספק שלא אסרה תורה להוציא המלבושם שעליו שלא צותה ללכת ערום גם מה שהוא תבשיל לאדם אע"פ שאינו דרך מלבוש לא אסרה התורה שלא אסרה התורה אלא מה שהוא דרך משא וכן כתיב כעזרא' לא יבא משא ביום השבת משא ולא תבשיל לפיכך אסור להוציא מן התור' כל מה שהוא דרך מש' ומה שה' דרך מלבוש או דרך תבשיל מותר מן התורה וזהו חז' חכמי האמת פירשו לנו במשנותיהם איזה דרך מלבוש ואיזה דרך תבשיל ואיזה דרך משא וגם נזרו על קצת עניינים שהם מותר' מן התורה ואסור להוציאם כרי' שלא יבואו בהן לכלל איסור הוציא מן התור' כאשר יתבאר לפנינו בע' אחת לאח' והכלל כל היצ' כדבר שאינו דרך מלבוש ואינו מתבשילין והוציאו לרשו' הרבי' כדרך שרגיל להוציא אותו דבר תרי' זה משוי' שאסור מן התורה וחייב על

(דכל דבר שאינו נורד הכלי ואינו תשמש הכלי אינו נעל לנדיהכלי והכי הוא כאלו מוניחו לנרו נלא הכלי וה"נ מפתח זה סתמורה עלא הוקנע סס לתשמש החגורה אלף להשתמש בו כנשי ענמו הוקנע סס אינו נעל לנדי החגורה ואסור לנאת בו נכנת)

ויש מתירין גם לזה שכיון שהוא קבוע בחגורה בטל אגבה : ותיק של בתי עינים שקורין ברי לין אע"פ שהתיק הו' של כסף אסור לצאת בו שהבתי עינים הם עיקר והם משוי ואין לומר שהבתי עינים יהיו בטלים אגב התיק שהוא חשוב שהוא של כסף דאדרבה הבתי עינים הם עיקר שאין אומרים נעשה בתל עינים לתיק אלא אומרים נעשה תיק לבתי עינים :

יב לא יצא החייט במחש החובה לו בפגוד ולא הננר בקיסם שבאזנו ולא ארוק במשיחה שבצוארו ואם יצא פטור שאע"פ שהם יוצאין באילו כדי להודיע לבריות שהם מאוכנות זה והיה לן לטימר דהוי להם דרך הוצאה בכך מ"ס כיון דרוב פעמים כשאין צריכין להוציאן להודיע אומנתם הם מוציאין אות בידם כשמוציאין אותה בבגד או באזן או בצואר לא מקרי דרך הוצאה ופטורין :

יג דבר שהוא דרך מלבוש אפילו אם אינו לובשו עכשיו אלא משום אצולו שינוף מותר לצאת בו בשבת ולכך מותר ללבוש בגד מפני הנשמים או כובע על ראשו שזה הדין האיש בכך ודרך מלבוש הוא אבל לאשה אסור ליתן בגד על צעיפה מפני הנשמים שאין זה לנבה דרך מלבוש :

יד אבל דבר שאינו מלבוש אע"פ שהוא צרי' לו כגון לאצולי משינוף אסרו להוציא מפני שהוא משוי לפיכך לא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מזהביו שלא ימנף בה אע"פ שאין זה דרך הוצאת' ואם יצא פטור דמלאכה שאינה צריכה לנפוח היא שאין צרי' להוצאת הכלי אלא כדי שלא ישנף ונזרו שאינ' צריכה לנפוח אטו צריכה לנפוח וכן אשה נדה שקושרת בגד לפניה שלא תתלכלך בדם נידותה אסורה לצאה בה אם לא יהא סינור עשוי בעין מלבוש (וע"ל סימן ט"ג סעיף ט"ו) אבל אם קושרתו כדי שלא ייכאב לה הרם ולא שתצטער מותר לצאת בה דלאצולי מצער מות לצאת בה שאינו משוי :

טז אין הקיטע יוצא בקב שלופי מי שנקטעה רגלו עושה לו כמין דפוס רגל וחיקק בו מעט לתת בו ראש שוקו ואינו עוש' זה להלך בו שעל כל פנים צרי' הוא למקלות שילך בהן ובמקלות מות לצאת כמו שיחבא כיון שלצור' הילופו הם (ועי' נכמוד סעיף ל"ו ו"ח) אבל כוננת עשיית הקב הוא כדי שלא ירא חסר רגל אלא נכה רגל הילב' כיון שאינו צרי' הילוכו משוי הוא ואסור לצאת בו מיהו אם הקב הזה מחופה עור כעין שעושה לאוהם שקורין בשי"ג מות לצאת בו דנרא' לו כמנעל שקורין בלא שטי"ב ואינו לו משוי אלא לדידו דהוי תכשי' וגם עשוי באופן שאין דרכו ליפול וליכ' למיחש ביה למידי ומת' :

טז וקישע שיבשו וכבוצו נדי שקיו ואינו יכול לילך כלל על שוקו ואפילו על ארכובותיו אלא יושב על כסא קשור' מאחוריו וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו בספסלים קטנים וגם נדחף לפניו וחוזר ונח על הכס הקשור לו מאחוריו ועושה סמוכות של עור או עץ לראשי שוקיו או רגליו התלוין וכשה' נשען על ידיו בספסלים ועוקר עצמו נשען דם על רגליו קצת אין יוצאין בהן בשבת דאידי דתלוין ולא מנהי אארעא זימנין דמשתלפי ואתי לאתויי אבל בכס' הקשור' לו מאחוריו וספסלי' הקטני' שכידיו מות לצאת שאינו יכול ללכת בלא הם וזהו דרך הילוכו כמו מעלי' שברגליו כל אדם וקישע בשתי רגליו שגורד שוקיו וארכובותיו ומהלך בהם ועושה לו סמוכו' של עור לאורך שוקיו מות' לו לצאת בהן דתכשי' דידי' וכן מות' לצאת במנעול של עץ שהרגל נכנס בו וליכ' למיח' שיפול וכן בפנטי' ניש אע"פ דמשתלפי במהרה וממילא שכל זה דרך הילוך חומות' :

יז וחיגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו אפי' אינו קשור בו דליכא למיחש דילמ' אתי לאתויי דהא אינו יכול לילך

הוצאתו חטאת וכל תכשיט שהוא רפוי שאיפ' לו בקל ליפול אסרו חכמים לצאת בו גזירה שמא יפול ואתי לאתויי ד' אמת ברשות הרבי' ואם יצא בו פטור וכן אשה לא תצא בתכשיטין שורכה לטולפא ולהראותם גזירה שמא שלפא ומחוי ואתי לאתויי ד' אמת ברה' ואם יצאת בו פטורה הליכך לא יצא האיש בכיף ולא בקשת ולא בתריס ולא ברוסח וכן בכל כלי' שאינם תכשיט שכל אלו אינם מלבוש ולא תכשיט ואם יצא בהן חייב חטאת ולא יצא בשריון ולא בקסד' פי' כובע של כהן ולא במניפיון והם אנפלא' של כרוזל שיוצאין בהן למלחמה ואם יצא פטור מפני שהן דרך מלבוש מ"מ לכתחלה לא יצא בהן מפני שאינן מלבוש נמור דכלי מלחמה אין דרך לצאת בהן ולא יצא האיש בחפלין אפי' למ' ד שבת זמן הפילין הוא אם כן אינו מניחן שלא לשם מצוה כדי להביאם למקום אחר אלא לשם מצוה אפ"ה אסור מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא וחיישינן שמא יסירם ואתי לאתויי ד' אמת ברה' ולא יצא קטן במנעל גדול דילמא נפיל ואתי לאתויי ארבע אמות אבל יוצא הוא כחלוק גדול שאינו נופל ממנו' ולא יצא אדם במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו דלמ' מתייכי עליה ויחלצנו ואתי לאתויי אבל אם יש לו מכה ברגלו יוצא באותו שאין בו דמכה דהשתא ליכא למיחש דילמא סתככי עליה שרואין בו שאינו יכול לנעול המנעל השני מפני מכתו' :

ח אין הוצאה אסורה אלא הסוצא כדרך הוצאה שלא אמרה תורה אל יצא שהוא כמו אל יוציא אלא כדרך הוצאה אבל שלא כדרך הוצאה הוי הוצאה ללאחר יד ואינו חייב עליה אבל רבנן אסרוה לפיכך לא יצא האיש במחש החובה לו כבגדו בין נקובה בין שאינ' נקיבה ואם יצא בנקוב' חייב חטאת שזו היא דרך הוצאתה וכשאינה נקובה פטור' שאין דרך אלא להוציאה ביד וי"א בהפך :

ט ולא יצא האיש מבטע' שאין עליה חותם ואם יצא חייב חטאת דכשאין עליה חות' אינו תלשיט ומשוי היא לו וזו היא דרך הוצאתו ואם יש עליה חותם הכשיט הוא לרשי' פטור אבל אסור דנזרינן ביה מש' אין עליה חותם א"נ דילמ' משלפא ומחוי ולת' והרמ"בם מות' לכתחלה דס'ל שאינו תכשיט אלא לאיש וכל דבר שאינו תכשיט אלא לאיש לא נזרינן ביה דלמ' משלפי ומחוי שאין דרך הנה' :

האיש בכך אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה ובאשה שייך למינור דילמא משלפי ומחוי ואתי לאתויי ד' אמת דנשים שחצניות הן ואז אסור גם לאיש לצאת בו :

י ושבעת שקבוע בה אבן וכן אם בחובי' בה אותיות שאינם חקוקות שאין עליה חותם מקריא ואסור לצאת בו אלא צ"ב חקוקות בה אותיות או צורות שיפולין לחתוב בו :

יא דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו כגון מפתחות נאות של כסף שהן כמין תכשיט אסור לצאת בו שהרואה אומר שלצורך השמיט הוא מוציא ויש מתירין אם הו' של כסף רביון דעיקרו כסף ואין דרך לעשות מפתחות מכסף הרי עיקרו נעש' לתכשיט ואע"פ שגם משתמשין בו לפתוח עיקרו לתכשי' עשוי ומותר לצאת בו ומיירי שהו' קבוע בחגורה או בשלשלת שבצואר במקום שאין האשה יכולה לשלפו ולמחוי דאל"כ הא היה ליה תכשיט לאיש ולאשה ואסור לצאת בו אף לאיש אבל אם המפתח עשוי מברזל או נחשת אע"פ דעשוי לנוי כעין תכשיט אסור לצאת בו דעיקרו לתשמיט עשוי שכן דרך כל המפתחות לעשותם מברזל ונחשת ואפילו הוא מחובר וקבוע בחגורה במקום שדרך לעשות תכשיט כגון כקצרו שקורין זינקל אסור דכיון דעשוי לתשמיט אינו בטל לגביה :

לילך זולתו אבל אם איפשר לו לילך זולתו ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו אסור דלמא אתי לאתויי שהרי יכול לילך זולתו וחולה שעמר מחזירו דינו כחניני :

יה סומא אסור לצאת במקל שהרי איפשר לו כלא מקל :
יט מי שהוא אסור וכבלים ברגליו מותר לו לצאת בהם ודלא למשוי עבדיו ולמסוף גמי ליכא למיח' דהא הקועי' פה
כ אין יוצאין באנקטמין והוא כמין חמור שעושין הליצינים שגרא כרוכב עליו והוא נושאו והולך ברגליו ולא בקשרי והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף רגל והולכים בהם בטיט ולא בפרטי והם כמין צורת פרצוף שנותנין על הפנים להפתידו התינוקות שכל אילן משוי הם ואינם תכשיטין :
כא אין יוצאין בחיבה וקופה ומחצלת ודלא מלבוש הן אלא משוי אבל יוצאין בשק ויריעה וחמילה פי' גנדי נסים ודמ'בושים הם מפני הנשמים ולפעמים דרך לצאת בה בלא נשמים :

כב יוצאין כמוד וספוג שעל המכת לפי שהן ספאין וליכא למיגזר בהו משום שחיק' סמנים כמו שיחב' לקמן בדיני רפוא' בשב' הילכך הוי כמו תכשיט וכן יוצאין בקליפת שום ובצל ואיס'פלגי' ומלונג' ורטייה שעליה ואם נפלו מעליה לא יחזירם וכ'ש שלא יתנם מתחל שבכל אלו יש בחז' לגזור משו שחיקת סמנים כמו שיחבאר בע' ה' (וע' סמן טכ ספין כ' נ' ו' כ' ד') אבל אסור לכוך חוט או משיחה על המכה לצאת בו דבין שאינם מרפאין הו' משוי אבל כאגוד שכורך על הרטי' שלא תפול מעליו יכול לילך בו שאינם משוי וקושרו ומתירו כשאני קשר של קיימא כמו שיחבאר לקמן בע' ה' ולא חישינן דילמא אתי לאתויי כידו ד' אמות שאינו יכול לילך בלא הוא :

כג הבנים יוצאים בזוגין הארוגים להם בכסותם אבל אם אינם ארוג' לא שגם הבנים יש להם שחין ומשפ' ומחוי' וה' הם הפ' רים שם שמוחר ודוקא זנין וכיוצא בהם שהם לתכשיט ודרך להברס כלסות אבל אם חבש לבסו' דבר שאין דרכו לחבר עמו אינו בטל לגבי הכסו' ומיקרי משוי שאין בטל לגבי הכסות אלא דבר שדרכו לחבר עמו לפיכך אותם עגולים ודוקין שגזרו המלכו' שכל יהודי מהוייב להו' לו אח' כנגדו כדי ש' בו שהוא יהודי ומותר לצאת בהן אפי' אינו תנור בו אלא מחובר קצת דודאי לא ישלפנו משהו המלכות וכן מותר לצאת במשפחת שמקנתין בו האף שקורין פצול'ש אם הוא מחובר בג'סות והוא דמותר לצאת בזוגין התפורין בו דדוקא שאין בהן עגבל ואינם משמיעים קול אבל אם משמיעים קול אסור אפי' ארוגין בו כמו שיחבאר בע' ה' בדין השמעת קול :

כד יוצאים בנימי עשבי שקושרין אותם בקשרין והולין אותן לרפואה שאינם משוי לאדם הואיל והם לרפואה אלא כתכשיט לו דמי :

כה ומשעם זה יוצאין גם כן בקמיע מומחה דתכשיט הוא לחולה כאחד ממ'בושיו אבל לא בקמיע שאינה מומח' ובקמיע מומחה יוצאין לא שגא אהמחי' גברא ולא קמיע כגון שכתב לחש' אחד בשלש איגרות ורפאו שלשתן כל א' לאדם א' פעם אחת דאיתמחי' גברא לאותו להש' בכל פע' שיכתבנו ולכל אדם שיכתבנו אבל לשאר לחש' לא איתמחי' האי גבר' לשום אדם וגם הקמיע הזאת כלחש' הזה' אינה מומחה משיש אדם אחר אם יכתבנו דלא אהמחית אלא מזה וגם כל הג' איגרות הללו לא איתמחו אע"ג דגבר' איתמחי' ואילין למי' דגם האיגרות אהמחו בקו' דהא אפילו יכתוב האי גברא קמיע חדשה כזה הלחש' שלא הועילה מעולם מיקרית קמיע מומח' מהאי גברא קו' איגרות אילו שכתבם הוא והועילו בכר כל א' פעם א' מ' ג' ש' שאם יאבד האי גברא המחאתו כגון שיכתו' זה הלחש' ג' ולא יועיל גם אלו הקמיעו' ויאבדו המחאתן למפרע דלא עדיפי מגבר' דאתו מיניה כיון שלא הועילו רק פעם אחת ל'ש איתמחי' קמיע ולא גבר' כגון שכתב לחש' א' באגרת אחת ורפאו

בו ג'פ' לשלש בני אר' לכל אחד פעם אחת א' ריפא בו לאדם אחד ג'פ' שאותו איגרת מומחה לכל אדם ולא הנכר' שהרי לא כתב אלא קמיע אחת ואפי' ללחש' זה לכתבו פעם אחת לא הוי מומחה דאולי זאת הפעם הראשון מקרה היה לו שכתבו כהגון ולא בכל יום יתרחיש לי' ניסא וכ'ש אי איתמחי' גברא וקמיע כגון שכתב לחש' אחד בג' איגרות וכל אחת הועילה לשלש בני אדם או כל אחד הועילה שלש פעמים לאדם א' דאית' חי גברא ללחש' זה ככל איגרת שיכתבנו וארמחו האיגרות הללו לכל אדם ואף אם יאבד הנכר' המחאתו כגון שיכתוב זה הלחש' אחר זאת ההמחאה ולא יועיל מ' האיגרות הללו לא אכדו המחאתן דא' לכ פשיטא דאיתמחו האיגרות הללו שכבר הועילו ג'פ' דהא אפילו אם יכתוב האי גברא קמיע חדשה מזה הלחש' שלא הואיל כבר לשום אדם הוא מומחה כ'ש אלו שדועילו כבר וביירי גם כן כגון שב' קמיעים מאלו הג' ריפאו ג'פ' לשני אנשים או כל אחת רפאה ג' פעמ' לאדם אחד ואח' קמיע הג' הועילה פעם אחת או שתיים לאמיליו חשני אנשים או לאוהו האחד והרי כבר נמחו שני הקמיעים הראשונים אבל האישי והקמיע מג' עריין לא נמחו ואח' חזר ורפא בקמיע שלישי אדם אחר שעבשו באו בבת אח' המחאת האישי והמחאת הקמיע אבל לא מיירי שהועילו אילו הג' קמיעים ג'פ' לבני אדם זה או לאדם א' אבל אחת ג'פ' זה אחר זה דא' כ' מיד כשריפא' הקמיע הג' בפעם הראשון מיד איתמחי' האי גבר' וכיון שכתבה האישי ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילך ואין שייך לומר דאיתמחי' קמיע ואכולו אם לא ריפאו השתיים הראשונות כל אחת רק פעם אחת ואחר כך ריפא בשלישית ג' אנשים או ג' איש אחד לא שייך לומר כאן איתמחי' גברא ואיתמחי' קמיע דמיד שריפא הקמיע השלישית בפעם הראשון איתמחי' גברא ואין שייך לומר אח' על הקמיע דאיתמחי' שכבר היא מומחה מכח חזקת בעלה הכותב אוהה אלא ע' כ' מיירי כמו שכתבתי כגון שב' הקמיעות מאלו השלשה ריפאו כו' שכנאו ב' המחאות בבת אחת ואם כתב לחש' אחד בג' איגרות לאדם אחד ורפאוהו כל אחת פעם אחת לא איתמחי' גברא אפילו לאוהו הלחש' וכל שכן הקמיעות לא איתמחו דנימא מזל' דמקבל כתבא גרים ואל יקשה עליך אם כן בהמחאה הקמיע דאמרינן שאם ריפא באיגרת אחד ג' פעמים לאדם אחד דאיתמחי' קמיע ולמה לא נימא גם כן חזלא דמקבל כתבא גרים דבהמחאת הקמיע שריפא הג' זאתה ג' פעמים ודאי תלינן בקמיע ולא בגברא המקבל והמעם כי אחר שהמחאת הקמיע חלויה בעישייהו כתיקונו יות' ש' לתלות עניין הרפואה בהיקון הקמיע מבמולו של זה האישי אבל היכ' דאי אפשר ליתרו' אלא בגברי בגין הכא שכל איגרת לא ריפא ארא פעם אחת ואין כאן לתלות אלא בגברי נימא מאי הויה דהלית' ב' רפואה להמחות אותו שמה נהלה כמזל החולה המקבל דכתבים ואין כאן דמחאה וכ'ש אם כתב ג' מיני לחשים והועילו לאדם אחד ג' פעם אחת דלא איתמחי' לא גברא ולא קמיע וה' ג' מיני לחשים לג' גברי והועילו לכל אחד פעם אחת ואם כתב ג' מיני לחשים לג' מיני חלאים בין לאדם אחד והועילו לו כל לחש' לאחד מהם ג' פעמים בין לג' בני אדם והועילו כל אחד לאחד מהם ג' פעמים או אפילו ל' בני אדם דהיינו כל לחש' מהם הואיל לג' בני אדם אף על גב דאיתמחי' גברא ללחשים הללו לכל בני אדם וגם הקמיעות הללו אהמחו לכל אדם מכל מקום האי גבר' לא איתמחי' ללחשים אחרים דאשבו בשביל שהוא בקי בג' מיני קמיעים יחשב בשביל זה מומחה לקמיעים אחרים שאינו בקי בהם ואפילו ג' לחשים הללו לא איתמחו מאדם אחר שיכתבם דשמה מול ריפוא גורם ונ' רופאים שכרבו לחש' אחד לג' בני אדם והועילו לחש' זה ארכהו ככל אדם שיכתבנו ולכל אדם אבל אם הג' רופאים כתבו לחש' אחד לאדם אחד והועילו לו לא איתמחי' לחש' זה מכל

לבוש החדר חלכות שבת

אבל אסור ויב מתירין במקום לסדא כנן שירא שיגלו ככנו
 אם יניחם בבית וילך מהם שאין זה דרך הוצאה כשהן הפרין
 אלא הוצאה כלאחר יד היא ומותר בשעת הדחק מטום כפינה
 וכן נוהגין להקל אם הוא הנה
 צריך לצאת וכל שכן בזמן כי תנינו כפינה דנייה שהתירו
 הוא דלית לן ר"ה דאורייתא מטום כפינה ועל סימן ומ"ד
 וליכא למיגזר מידי : כפינה וסימן וכל שכן כפינה ה'
 וסימן מ"ד כפינה וסימן מ"ד כפינה וסימן מ"ד כפינה וסימן
 מ"ד כפינה וסימן מ"ד כפינה וסימן מ"ד כפינה וסימן מ"ד :

מיהו אם אפשר לו ליטב בבית הנה
 ולא לצאת לא יצא וכן אם ועיין לעיל סימן מ"ד כפינה ו'
 איפשר לו להניחם בבית וסימן מ"ד כפינה ו' וכו' ס"ב
 שאינו חושש מניב או גדולה כפינה ו' וסימן מ"ד כפינה ו' :
 יש להחמיר ומשבע נקובה שאינו יוצאת בשופי במש"א ובמתן
 לא היו מוקצה ומותר לסלסלה בבית :

לד וסודר שאין לו נקבי שבו צאיין מהם הידים מותר לצאת
 בו כשהוא מקופל על כתיפו שזוהו דרך לכישהו אע"פ שאין
 ניכא כניכה לו על אצבעו ואם אין הסודר חופה ראשו ורובו
 אסור לצאת בו מא"כ קטר שני ראשיו למטה סתפיו זה עס זה
 שכיון שהוא קטן בכ"כ רכבו ליפול אם אינו קשור זה האם הוא
 גדול עד שמהק גדולו דרכו ליפול אפי"ן קשור אפול לצאבו
 אם לא יקשרנו ונרא' דבסודרין רידן אין צריך להיות בו לככות
 ראשו ורובו אלא כדי לככות רובו לכרות שאין סודרין רידן
 עשויין לככותו הראש כנדלים שלנו העשויין במסכרי מותר
 לצאת בהן שלא אסור פנמר סנדל המסוכר אלא משו"מ עשה
 שה' שגהרף על ידו כמה משראל ולא מש' אסור הוצאה שבת
 נגעו בה לפיכך אסור אלא דוגמ' אותו הסנדל כמש' בצורתו
 וה' אינו מצוי בנינו לפיכך שלנו מותרין ונהגו כהן אסור :
לה לבדיו הקטין אסור להביאם בר"ה או בכרמלית אפי'
 כשהוא מעומף בהם דרך מלבוש שאין דרך לעשות
 מלבוש מלבדיו הקטן אבל אם אינו קטין ברובה מותר :
לו מותר לצאת בשבת בשני מלבושין זה על גב
 לצרכו כיון לצורך חבירו בין שהם עני' הלוקי' ב'
 שני סריבלים בין שני קובעין זה על זה בין שני אנפליאות זה
 על זה שכל זה הוא דרך מלבוש לפעמים לנוי לפעמים מפני
 הקור ושני הנרות יש מתירין זה על זה אפי' אין מלבוש מפסיק
 ביניהם ויש אסורין שאין דרך לחגור שני חגוריו על זה ומשוי
 הם מא"כ מלבוש מפסיק ביניהם שצריך לחגור בין כל אחד
 שלא יפול או לא יגרו אהריו :

לז מותר לצאת בשבת בבתי ידים הנקרא' גונמ"א ש' שהם
 גם כן דרך מלבוש ויש כי סכהמ"ד להצריך שיהיה
 מע"ש כבתקנים של מלבוש או שיקשו בהם קשר של קיימא
 וראוי לחוש לדבריו חזא מפני שאם אינם קשורים בקל הוא
 מוציאם ונפלין ואתי לאהוי ד' אמות ועוד מפני שאין יכול
 למשמש יפה בכגדיו כשרו צריך להם או לפעמי' כ' עוקצתו
 או פירעושו וצריך להוציא ולמשמש כבשרו ואתי לאהוי ד' אמת
לח הוצאה בשבת כמלית שיש בה ציצית אלא שאינה
 מצויצת כהלכתה חייב חסאת לא כבעיא בזמן
 שהיה תכלת שכיון שלא היה מצוי והיה ביוקר היה
 חשיב לו ולא בשל אנב הבגד לפי' היה נחשב כמכניו אם לא
 היה מצויין בהלכתו אלא אפילו בזמן הזה שאין לנו תכלת
 אלא לבן וזוא מצוי ואינו נחשב כל כך אפילו רביאם אינו
 מצויין כהלכתו הוצא בהם חיי' המאה מפני שאותן החושין
 מקרו חשוכין אצלי למצה הואיל ודעהו עליה להשלים אותם
 לעשותן ציצית בהלכתן ואם היא מצויצת בהלכתה אפי"ן בזמן
 הזה שאין לנו תכלת מותר לצא' בה שזוהו דרך מצותו להלביש
 דק' לאין התבלת מעכבת הלכן וכן אם אין בה ציצית כלל
 מותר

אדם לכל אדם אלא לאדם זה שכתבוהו לו מפני שהוא עלול
 לגבי להש' זה לקבל רפואה ממנו מכל אדם שכתבוהו לו ולא
 לאדם אחר אפי' מאילו ר' רופאים ולא דוקא רופאים אלא אם
 הוא מומחה לקמ"ע אפי' אינו יודע כלום ברפוא' יש לו כל דין
 מומחה ומותר לצא' בקמ"ע מומחה ל' שהוא כתב או של
 עיקרין בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה אלא
 שחלה כבר והולדו לרפוא' אלא אפי"ן אחר החולי אלא שהו'
 משפתת בעלי אותו החולה והולדו שלא יאחזנו שרי וקושרו
 ומתירו ברה' ולא חיישי' דילמ' אתי לאיתויי בידו ד' אפי"ן שיעקרו
 הוא בתלמי' צוארו ומקפידין ע"ז ואף אם היה מייתי לי כידו לא
 היה חייב דתועלת בידו ג' היא ודאי לו תכש"ש אלא שנהגים
 לתלות בצואר ובלבד שלא יקשרנו בשיר או כמכעת ויצא בו
 לל'רר שאין יאסרו שיוצ' בו לשם תכשי' והוא אסור ולא תכשי'ש
 הוא אלא שיש לו דין הכשי'ש לזה החול' כמו שכתבנו למעלה :
כז נאמן הרפוא' לומר על עצמו שהוא מומחה על הקמ"ע ויוצאין
 בקמיעתו דלא מחוק' ליה לרשע לעבור על לפני עור' :
כח יוצאין בכיצת החרגול ובשן של שועל וכסמ' הצלוב בין
 בחול בין בשבת ואין בו מטום דרכי האכורי כיון שהם
 לרפוא' וכן כל דבר שהוא מטום רפוא' אין בו מ'א' דרכי האמורי
 אבל אם עושה מעשה שאין ניכר בו שהוא מטום רפוא' אסור
 משו' דרכי האמורי אבל כל לחש מותר ולא אסור אלא באותם
 שברקו ונתברר להם שאינם מעולים שאינם אלא דברי הבאי
 בעלמא ויש מי שחשש בכל קמיע שאינו מומחה מטום דרכי
 האמורי :

כט מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה משבע
 להגין שלא ינגף רגלו ונס הוא מרפא מותר לצאת
 בו דהוי לו כתכשי'ש :
ל הוצאה כמלית מקפלה לו על כתיפו דהיינו שלאחר
 שנהג על ראשו צנבחה שוליה על כתיפו ומניח מקופל
 צד ימין על ימין ושל שמאל על שמאל חייב חסאת שאין זה דרך
 מלבוש ומשג' הוא כ' ר' אלא אם אינה מ'ת' על כתיפו
 אלא כמלית כמלית למטה מקפלה כ' כ' ממאחר שהוא
 מעומף כמלית ומתקשרת כתיפו והוא אף על פי שמתקצר
 קצת מלמטה מותר שנים זה דרך מלבוש :
לא וכן מותר להתעטף בשליתו ורובו יפול תחת תלימה
 ולהביאו ב'ה אף ע"פ שאינו כנ"ג אשור כדרכו אלא
 על כתיפו ולמטה תחת הנלימה כדי למשמש או מפני הנסמים
 מכל מקו' לובשו כדרכו מיקרי אלא שעכשו הוא מתאך קצת
 מלמטה ובשלימות של מצוה שלנו אפילו אינו מניחו אלא על
 כתיפו כפי הוצאה שסגיה צד הימין על כתיפו של שמאל
 מותר שכן דרך ללובשו ושוי :

לב והוצאה מעומף בשליתו וקפלה סכאן ומכאן בידו או
 על כתיפו אם נתכוין לקבץ כנפיו כדי שלא יעכבוהו
 מליך או מלעשית מלאכתו או שלא יקרעו או כדי שלא י
 יתלכלכו אסור שאינו דרך מלבוש גם קבצה להתנאות בו
 כמנהג אנשי המקום כמלבושן מותר וה' בשליתות שלהם
 שלא היו אלא יריעה אחת מרובעת כעין שליתות של מצוה
 שלנו אבל מלבוש דידן שהם עשוי' שיש בהם נקבי' מצדיהן
 ויכולין ללובשן ולהוציא הידים מתוכן כשהוא מלבוש בהן ומצוי'
 ידיו מתוכן מותר להפוש קצתם בידו ולהגביהן כדי שלא
 יתלכלכו שוליו בשיש או כדי שלא יעכבוהו ללכת דהא הוא
 לבוש בהן מאח' שלא יוכלו ליפול והוי דרך מלבוש נסוד מיהו
 גם במלבושים דידן אם אינו לובשן כדרכן להוציא ידיו
 מתוכן ומתעטף ומקפלו ונתיחן על כתיפו הוי משוי ולא דרך
 מלבוש ואסור :

לג הוצאה במעטות הצעורים לא בסדינו חייב חסאת שרי
 דרך הוצאתם בכך לעוברי דרכים :
 ואם הם תפורים בבגדו הן מעות או שאר כסף וזהו פטור

מותר לצאת בה אע"פ דלא שפיר עביר ללכת בה בלא ציצית
ט"ט לבושו הוא ואין בו משום איסור שבת :

לט כילה שיש בה רצועות שמוחתין אותם בהם מותר
להעשף בה לצאת בה לרח"ה שאין הרצועות חשבו'
להיות נחשבות כמשי שמבטלות אנבה הילכך מותר לצאת
ברצועות התלויות באכנט אע"פ שאין המנעלים קשורים בהם
דלא חשיבו ובטלים אנבה האכנט אבל אם הם של משי חשבו
ולא כשילו ואסור אם אין המנעלים קשורים בהם וה"ה לכל
דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחד עדיין מחובר כגון לולאות
ואינו חשוב מותר לצאת בו דכטל אנבה ואם הוא חשוב אסור
לצאת בו דלא כטל ומשוי הוא :

מ כובע שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור להניחו
בראשו בשבת אפילו בבית מפני שהוא עושה אהל :

מא ולענין לצאת בשבת בכובע שבראשו העשוי להגין
מפני החמה ואין בו טפח חוץ לראשו יש מי שאוסר
משום דחיישינן שמא יגביהו הרוח מראשו ואתי לאתווי ד'
אמות בל"ה אא"כ הוא מהודק בראשו או שהוא עמוק בראשו
גכנס לחיכו ואין הרוח יכול להפריכו מראשו או שהוא קשור
ברצועה תחת גרונו דהכי ליכא למיחש למירי ברא' שעשוי
להגין ודרך לבסותו על מצנפיהו אבל סהם מצנפה וכובעים
שלנו שאנו כסכים בו ראשינו פשיטא שמותר לתחלה דליכ'
למיחש דילמא אתי לאתווי ד' אמת שאין דרך לצאת בגילו
הראש דאדרכה ק"ל איסור הוא :

מב המוצא תפילין בשבת בכזיון במקום שאין משתמדין
שם אם יש סכנה שגזרו המלכות שלא להניח תפילין
מכסן והולך לו שאינו חייב לסכן עצמו בשבילם דוחי בהם
בתיב ואם אין סכנה אם יש בהן רצועות שבכך ניכר שתפילין
הם ולא קמיעין דבלא רצועות לוחש דקמיעין הן ואינו נזקק
להן אבל אם יש להן רצועות אם הם קשורות שיכול ללבושן
לא יניחן בכזיון אלא יכניסן זוג זוג דרך לבישה עד שיכניסה
כולה ואם הם רבים שלא יספיקו להיום ללבושן אחת אחת
ולהכניסן זוג זוג יחשיך עליהם עד הלילה ויביאם ואם ירא
להחשיך מפני הלסטים או התירו לו להוליכם פחות פחות מד'
אמות או יתנם לחבירו וחבירו לחבירו פחות פחות מד' אמות
עד שמגיע לחצר החיצונה שמשתמדין שם אבל בלאו הכי לא
התירו לו זה יא' דכשמוצא בלא רצועות ג"כ הדין כן שיחשיך
עליהם כו' ואם ירא מלסטים יוליכם פחות פחות מד' אמות כו'
דליכא למיחש לקמיעין שאין דרך לפרוח לעשות קמיעין כמו
תפילין וכל דבזמן הזה ודאי יש לעשות כן שאין דרך כלל
לעשות קמיעין כמו תפילין בזמן הזה ותפילין שביחי ושמא
נפלו מאחד המוכר תפילין :

מג והמוצא ס"ת בשרה אם אינו שעה סכנה יושב ומשמרו
וסחשיך עליו ואם היו נשמים יורדים שתתקלקל הס"ת
התירו לו משום כבוד ס"ת להתעטף בעור וחוזר ומכסה אותה
בכנדי ונכנס בו שזוהו כבודה שלא תתקלקל בגשמים :

מד * הבא להציל כליו מפני הרליקה לובש כל מה שיכול
ללבוש אעו"ש כל מה שיכול לעטוף ומציל ופושטין
וחוזר ולבוש ומציל דאי לא שרית ליה אתי לכבוי :

מה מי שנשרו לו כליו במים הולך בהם ואינו חושש שמא
יבא לידי סחיטה שאין אדם סוחט כ"כ כשהן עליו ולא
ישטחם לנגבם מפני מראית העין שלא יחשדוהו שכבסן
בשבת כשרואין אותו ששוטחן בשבת וכיון שאסור לשוטחן
כנגד העם משום הרואה אסור אפילו בחדרי חדרים שכן הוא
פדותיהן של חכמים שלא להפליג בגזירותיהן ולא אסרו אלא
לשוטחן בכ"ב שמא יראוהו לשטוח ויאמרו שכבסן היום אבל
אם שטח מע"ש כלים המכובסים אין צריך לסלקן שאין אדם
נחמד לעשות עבייה שכל ישראל בחזקת כשרות הם רק
בשרואין אותו לשטוח בשבת יש תולים ומקום לחושדו ואם

לא כן למה לא שטחן מאהמול ואסרוהו כילא יאמרו שנשרו
לו במים שאין הכל יודעים בו :

מו כנדיו השרויין במים אפילו מע"ש אסור לנגבם סמוך
לאש בשבת דיכשל את המים בשבת וגם יש בו משום
מלבן ולא עוד אלא שאסור אפילו למלטלם בשבת שמא יבא
לידי סחיטה והוא שמקפיד על מימיו וכן לאישטח אדם כליו
בשבת אפילו מן הזיעה :

מז ואסור לילך בשבת במקום שמתחילין ונפליין במים
שמא ישירו כליו ויבא לידי סחיטה :

מח מסתפן אדם פניו ודיו ורגליו באילנותית ומביאה כירו
לביהו ולא גזרו בזה שמא יבא לידי סחיטה דגזירה זו
לא היתה יכולה להתקיים שא"כ לא היו יכולין לרחוץ ידיהם
בשבת שכל הרוחצי' מסתפנין ודבר זה אי אפשר שלא לעשו'
מיהו לא יסמך לבלג' שהם חשודים על הסחיטה :

מט בעלי חטטין יוצאין בפשתן סרוק וצמר מנופץ שבראשו
אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה דגלי דעתיה
דלמכ' קיימי להניחו עליה בשבת דלאו לרפואה נינהו אלא
שלא יסרשו מלבושיהו את מכתו וה"ל כמלבו' דעלמא אבל אם
לא צבען בשמן לאו מלבוש נינהו ולא להכי קיימי והוה להו
משיי ואם יצא בהם שעה אחת מבע"י אע"פ שלא צבען בשמן
ולא כרכן במשיח' מותר לצאת בהן דהא נראה דלמכה קיימי :
ג וכן מותר לצאת במצנפת שתולין בצוואר למי שיש לו
מכה בידו או בזרוע וכן כסמרטוטין הכרוכין על היר או
על האצבע שיש בה מכה אם יצא בהן שעה אחת מבע"י
דידעי' דלהכי הכינו ואז יוצאין בהן בשבת שכל אילו אינן
נחשבים משוי להם אלא הם כתכשיט להם :

נא מות' לרחוץ ידיו בנהר בשבת ובלבד שלא יוציאם בעוד
אמים עליהם ד' אמות חוץ לנהר :

שב דיני ניקוי וקיפול הבגדים וכו' יג סעיפים :

א הסנער שליתו בשבת מפני הטל שעליו חייב משו' כיבוס
ודווקא בחדתי ואוכמי דבהנך הוי הניעור יפה כמו כיבוס
והוא שמקפיד עליו שלא ללבוש בלא ניעור שאז ניכר דמשים
ללבנו הוא מנערו וחייב אבל אם חסר חד מהני מותר שאין זה
כיבוס גמור לאוסרו בכל עניין אלא דומה לכיבוס וכ"ש
כשנשרו במים או ירדו עליה' נשמים שאסור לנער' שיש בהן
ג' משום סחיטה ודווקא בכלים חדשים שמקפיד עליהן יא'
שאסור לנער ג' כנגד שחור מן האבק שעליו אם מקפיד עליו
דהוי נמי כמו ליבון ויש לחוש לרבריהם אבל להסיר הגוצו' מן
הבגד בשבת מותר שאין זה דומה לליבון שאין הנוצות התובין
בתוכו כמו המים והעפר מיהו על ידי מכבדות של קסמין אסור
לכבדן שלא ישברו קסמיהן של מכבדות :

ב אבל הנוטל מן הבגד קסמין וקטין התחובין בו על ידי
האריגה וקשרים הנשאים מן האריגה הרי זה חייב
משום מכה בפשיט' שזוהו גמר מלאכה והוא שקפיד עליהם
דאז הוי גמר מלאכ' אבל אם הסירם דרך המתעסק בלא הקפדה
עליהם פטור :

ג מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללבושם בו ביום ודוק'
באדם אחד שאינו נראה תיקון כ"כ אבל בכ' בני אדם לא
דהוי תיקון טפי ומתקן מנא בשבת אסור ואפילו באדם אחד
דווקא בחדשים מותר דהיינו כל זמן שלא נתכבסו וגם שהם
לבנים שאין הקיפול מתקנם כ"כ וגם שאין לו להחליף אבל
ישנים וצבועים או בלבנים חדשים ויש לו להחליף לא התירו
לו ולפיכך אסור לקפל שליתיה של ב"ה לפי שהם לצורך מחר
ויש מי שאומר דלקפלו שלא כסדר הראשון מותר בכל עניין
שאין לקיפול זה שום קיום ואין כאן בתקן כלים :

ד מכבש שהוא כלי שכוונתו בו בגדים אחר הכביסה והם
יה ג ג 18 שתי

צאו אינה קבועה אבל מראה שאינה של מתבת סתמא אינה חריפה וליכא למגזר בה אפילו באינה קבועה סותר :

עב דיני תכשיט אשה ובו כ"ז סעיפים :

- א לא תצא אשה בחושי צמר ולא בחושי פשתן ולא ברצועות שבראשה מפני שצריכה להסירם בשעת סבילה וחיישי' שמא תתמי לה סבילה מצו' ותסירם וחוליקים ד' אמות ברה' ואם הם קלועות כשערה מותר דודאי לא חסירם דהא בלאו הכי אסור לסתור הקלוע' כשכת' ומתוך כך הזכור ולא חסירם ויש מי שאסור גם בזה ואם הם מעטה אריגה מותר לצאת שבודאי לא תסירם מפני שאינם חוצצים בסבילה מפני שהם רפים והמים נכנסו ואינה צריכה להסירם בשעת סבילה ובלבד שלא יהו בטונפים שאז צריכה להסירם מפני הטיט והשינוף שחוצץ אם יפול, על בשרה ולא יחיו מזהב' שאז חושש' שיהקלקלו במים וחסירם :
- ב ודווקא בחושי' שבראשה אבל בחושי' שבצווארה מותר מפני שהם רפויים ואינה צריכה להסירם בשעת סבילה אבל בקפלא שבצוואר' אסור שהיא מהדקת אותה כדי שתראת בעלת בשר וחוצצת בסבילה וצריכה להסירם לפיכך חיישינן דילמא אתיא לאתווי ד' אמות ברה' ולא הצא בטוטפות והוא כמין ציץ מגיע מאזן לאזן ולא בשרביטין והוא גם כן כמין ציץ ואינו מגיע אלא עד הלחיים והולה לה על הלחיים שכרכו מכאן ומכאן וה'ם כשאינן קשורים בשבכה דאז איכא למיחש דלמא משלפא לאחויי ואתיא לאתווי ד' אמות ברה' אבל אם הם קשורין לשבכה ליכא למיחש להכי ומותרת לצאת בה י"א דווקא נטווא שאין דרכה להלך בגילוי הראש אבל בתולת שאינה חוששת לגלוי' ראשה אפילו תפורה בשבכה אסור דחיישינן שמא תסירם עם השבכה ואתי לאתווי ד' אמות :
- ג ולא תצא אשה בכפה של צמר דהיינו חושי דעמר דגדילין ועבירין כי הוצא והחבים כשתי אצבעות בשיעור ציץ ולא באיצטעיי' דהיינו מטלית שתולין בה חושי' של צבעונן וחולין אותו לכלה להפריח ממנה הזבובים שאם יעמוד זבוב על פניה הוא מתביישת לטורדו לכך תולין לה זה :
- ד ולא תצא בעיר של זהב פירוש רש"י שהוא הכשיש ענין ומצירין בו כמין עיר ויש באמצע' לשון שמחברין אותו למלבוש ור"ת פי' שהוא כעין עטרה לראש :
- ה כלילא והוא תכשיט שמניחתו על פדחתה מאחז לאוזן וקושרתו ברצועות התלויות מותר לצאת בו כיון שהוא עשוי מחתיכות של זהב חרוזות בחושי' בין שאוהם פתיכות קבועות במטלית מותרת ולא דמי לטוטפות דטוטפות אינו קשור ומנוח על פדחתה ובקל תוכל למשפוי ולמחוי ואם באה לקושרו אינה קושרו אלא בשבכה אבל כלילא אינה מניחתו על פדחתו בלא קשירה ואינו קושרתו בשבכה אלא רצועות תלויות בה וקושרתן בהם ולא תוכל בקל להסירם לפיכך לא חיישינן דילמא משלפא ומחוי :
- ו דסוקיא פירוש חתיכה מעיל רחבה אם יש בה רצועות קצרות תלויות בה לקושרו בהם ולהדק סביבותי' דמיהדק יפה שרי ולא חיישינן דילמא משרא קטרי ואתי לאתווינהו דפורח הוא ומתוך כך הזכור ואם אין לו רצועות אסור דילמא אתי לאתווינהו :
- ז ולא תצא בקפלא דהיינו בגד שיש לו שני צנן כעין מכנסים ומכניסין בו רצועה רחבה וקושרת סביב לצווארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב ואמי למשלפא ומחוי :
- ח וכך לא תצא כנזמי האף דמשלפי ומחוי אבל יוצאה כנזמי האזן מפני שאינה מכוסות בקישוריה שריחא לה פילתא למשלף הגומים ממנה ולאחויי :

- ט שתי לוחות זה על זה והבגד' ביניהם ומתקנים בכך של בעל בית אינו עשוי כל כך בחזקה ואין שייך בהרתו קתירת כליס מתירין אותו ליטול הבגדים מתוכו לצורך שבת אבל מ"מ לא יכבשם בחוכו לשבת שזהו צורך חול אבל של אומן אפילו להתירו אסור מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותחוב בחזקה והרתו דומה לסתירה אבל אם היה מותר והוא מכיר כליו שבו שומטן מתוכו :
- י חלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפין אותו בידים לרכבו מותר לעשותו בשבת שאינו מכויץ אלא לרכבו אבל סודר אסור מפני שמכויץ לצחצחו והוי כמלבן וכובעין ושאר כלי פשתן דינן כסודר ואסורה :
- יא שיש שעל גבי תלו או על מעלעין מקנחו בכותל ואינו נראה כמסויף על הבניין שאין זה דרך בניין אבל אינו מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשוויי' נומות ויש מי שאסור אף בכותל משום בניין ויש מי שמתיר בשניהם ואין לאסור משו' בניין או אשוויי' נומות דדבר שאין מתכוין הוא ואין כאן פסיק רישיה דקיימא לן שמותר' וה'ה שמותר להסירה בחרס קטן הראוי לשלשלו כגון שיש בו כדי לסתום פי שום כלי דהוי נמי כלי :
- יב ושיש שעל בגדו מככסו בפנים כיצד לקח הבגד בפנים ומשפשפו זה בזה הוא נופל אבל לא בחוץ דדמי לליבון שמתלבן בכך ומגרח בציפורן וי"מ דה"מ לח אבל יבש אסור דהוי שוחץ אע"ג דהוי דבר שאין מתכוין פסיק רישיה הוא ואע"ג דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה מדרבנן :
- יג אין סגרוין מנעל בין חדש בין ישן לא בסכין ולא בציפורן מפני שקולף העור והוי ממחך :
- יד מית ליתן מים על גב מנעל לשבשכו אבל לכבסו דהיינו שמשפשף צדו זה על צדו זה אסור דגבי כלי עור זה כיבוסו אבל כגד שיש עליו ליכלוך אסור אפי' לשבשכו שזהו כיבוסו אלא מקנחו בסמרטוט לח בקל ולא ברוחק פן יסחוס ובגד שאין עליו ליכלוך מותר לתת עליו מים מעשים שכיון שהוא נקי אין זה כיבוס אדרבה מלכלכו בכך דווקא מעשים ולא מרובים שמא יסחוס ויש אומרים בכל ענין דחשיבו להו דרך ליבון קצת : (דסריית סגנד זהו כיבוסו)
- יז לא הרוחץ ידיו ינבסם היטב ככא זו ביו להסיר המים מהם קפ"י שיקנחם במפה שאם יקנח במפה במים מלוחח' הרבה יש בהן משום כיבוס ויש שכתבו שאין לחוש לזה דלא אמרי' שריית בגד' זהו כיבוסו בבה"ג שאין זה רק דרך ליכלוך וכן נהגין שלא להקפיד בהסרת המים מקודם הניגוב ולכן מותר לרוחץ הידים ולנבס אותם בקנוד שהשיל בו תינוק מעט מי רגלים כדי לבטלם כדי שיוכל לברך ולהתפלל באותו בגד דמעט מי רגלים מתינוק מתבטלין על ידי נגוב אע"פ שאין בו הרבה מים ואין זה כיבוס אלא דרך ליכלוך בעלמ' רק שבטל את מי רגליו' אבל לתת מים ממש על המי רגלים כדי לבטלם ודאי אסור דהוי כביבוס דשרייתו במים צלולי' זהו כיבוסו :
- יח (וע"ל סי' תר"ג סעיף ה' וס' סעיף ל"ג וס' סעיף ל"ג וס' כוס שהיה בו יין או מים אסור לנגבו במפה או בחלוק משום דאתי לירי' סחיטה ולא דמי למה שמנגב ידיו במפה או בחלוק דשאני ידיו שהם מלובלבו ומלכלך המפה מש"כ בכוס : (וע"ל סימן ס"ה סעיף י"ח)
- יט מי שנתלכלכ' ידיו בשיש מקנחה בונב הסוס וכונב הפרה ובמפה הקשה העשוי' לאחוז בה קוצים אבל לא במפה שמקנחי' בה הידים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לכבס המפה :
- כ אין מסתכלין בשבת במראה של מתבת שהיא חריפה ועשויה כאומל לסס כך שיוכל הרואה בה להשיר בה פי"ד הנ"מין המדולדלין וחיישי' שמא ישיר בה נ"מין המדולדלין ואצ"א"ם היא קבוע בכותל שלא יוכל להסירה בה אסור גזירה

ק כל מה שאסרו חכמים לצאת בו לכהר אסור לצאת בו אפילו לחצר שאינה מעורבת חוץ מכבול ופיאה נכרית והיא קליעת שער שקולעת מהוך שערה במהרה לצאת בהם לחצר שאינה מעורבת כדי שלא תהגנה על בעלה שנגא הוא לה אם חלף בלא כבול ופאה נכרית ו"א דכל שאסרו לצאת בו לרה אפילו להקטש בו בבית אסור שאם התקטש בהן בכיר וראי תצא בהן ג"כ שאין דרך לפשוט תבשיטין כשיצא אדם חוץ לבית וא"כ בבית נמי איב' למיחש כל הני חששות וכ"ש לצאת בו לחצר אפילו המעורבת חוץ מכבול ופאה נכרית מטעמ' דלעיל ו"א שהכל מותר לצאת בו לחצר אפילו שאינה מעורבת ולא בכרמלי והאי דנ' נשי דידן נהגו לצא בכל תבשיטין ו"א דמדינ' אסורות אלא שמוחזקים אנו בהן שלא ישמעו לנו מושב שהיו שונגות ואל יהיו מזירות לפיכך אין אנו מוחזין בידן ויש שלימונו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן על פי סבר' אחרונ' שאמרנו שלא אסרו לצאת בהתבשיטין לחצר שאינה מעורבת והשתא דלית לן רה"ר נמור ה"ל כל ר"ה שלנו כרמלית שהרי אין המובאות רחבים י"ו אמה ולא ס"ריבא בוקעין בה כדון ר"ה הינו כחצר שאינה מעורבת ומותר לצאת בו (וע"ל סימן ט"ז ס"ה ס"ק י') ואע"ג דבגמרא אמרינן דכרמלית חמיר מחצר שאינו מעורבת ה"מ לדידהו דהוה להו ר"ה נמורה וחששו כ בכרמלית יותר דלא ליתיה למיחלף ברה"ר ונזרו הכל בכרמלית משום ר"ה אבל אנו שאין לנו ר"ה כלל לא מחמירין בולי האי בכרמלי דליכא למיחש דליתיה לדידי אסור דר"ה דאוריית' מיהו דווקא ה"מ בדברים שאמרו בהן כר"ה פטור אבל אסור משום משלפא ומחוי ואסרו בכרמלית משום ר"ה יש להקל בכרמלית דידן אבל בכל מה דאיתמר בהם חיוב חטאת שהוא כר"ה אסור מן התורה משו' משווי יש לאסור גם לדידן בכרמלי שלנו חוץ מטבעת שיש עליה חותם לאשה ושאיין עליה חותם לאיש שיש מי שאומר אף על גב דבימייהם איתמר בהו חיוב חטאת בזמן הזה שנהגו האנשים לצאת גם מטבעת שאין עליה חותם והנשים יוצאות גם מטבעת שיש ערוה הורם הרי זה להם כתבשיט לשניה' בין שיש עליה חותם ובין שאין עליה חותם בין לאיש בין לאשה ומותר לצאת בהן בשבת ו"א עוד טעם להיתר בכל התבשיטין דעכשו שכיחי התבשיטין ויוצאין בהן אף בחול ואין דרכן להראות התבשיטין זו לזו לפיכך ליכא למיחש בהן דלמא משלפא ומחוי שאין התבשיטין חידוש בעיניהם כמו בימייהם שלא היו שביחי ולא היו יוצאין בהן רק בשבת והיו מתפארות ומראות זו לזו מ"י ש להזויר לנשים שלא תצאנה בקישוריהן במחטות יתירות שאינן צריכות להם כי בזה שאין להן הועלת בני יממעו לנו

י וכן יש להזויר אותן שלא ישלטו מתש שנושל עוקצה או חודה לשומם בצעפיהם שאז אין שם כלי עליהם ואסורי לשלטל אא"כ ניטלו מע' ויחודה לשם כך :

ך הכנות הקטנות שנוקבין אזניהם כדי לתת בהן נזיץ כשיגדלו וכדי שלא יסתמו הנקבין נותנין בהן קסמ' מות' לצאת בהן שאינן משוין כיון שצריכין להם וה"ה אם נהנין חושי' באותן נקב' שיותר לצאת בהן אם אינן צבועין אבל אם הם צבועין אסור לצאת בהן דילמא משלפא ומחוי

כא ויוצאה אשה רעולה והו' שמעטפ' כל ראש חוץ מהפני' :

כב ויוצאה פרופה והו' שמעטפ' כסלית שיש בראשו הא' רצועה וקושרת אנו או אבן שיחדה לכך בראשה השני וכורכת הרצועה באנו או באבן אפי' בשבת כדי שלא יפול הסלית אבל על המטבע אסור לפרוף בשבת דלאו בר טילטול הוא ולא מהני ביה יחוד ואם פרפה עליו מאהמול מותר לצאת בו בשבת :

כג ואם כוונתה להוציא האגוז לתת ליכנה ופרפה עליו כדי להוציאו אם לרה"ר אסור ואם לכרמלית מותר :

כד ויוצאה כאבן הקומה והוא אבן אחד שנושאין אותו הנשים

ט ולא תצא במחט נקובה ואם יצאה חייבת חטאת דמחט נקובה אינה תכשיט לאשה בשום ענין אלא משוי אבל כשאינה נקובה אם מעמדת בה קשורה מותר לצאת בה לכתחלה דכיון דלצניעות עבידא להעמיד הקישור' שלא יצאן שערתיה חוץ לקשוריה דשער באשה ערוה ודאי לא משלפא ומחוי ואם אינה מעמדת בה קישוריה אסורה לצאת .

בה תכשיט הוא דילמא משלפא ומחוי :

י ולא תצא מטבעת שיש עליו חותם ואם יצאה חייבת חטאת שאין זה תכשיט לאשה אלא לאיש והוי לה לפשוטו מחייבת חטאת אבל כשאין עליה חותם אע"פ שהוא תכשיט לה לא תצא דילמא משלפא ומחוי ואתי לאיתויי ד'אמות ואם יצאה בו פטורה כיון שהוא תכשיט לה :

יא ולא תצא כפוליר והוא תכשיט שקושרת מפתחי חלוקה ולא ככובלת והוא קשר שקשור בו ברשם שריחו טוב והוא תכשיט לה משלפא ומחוי :

יב שן תותבת והוא שש' אשה שחסר אחד משיניה משימה א' במקומה אם הו' ט"ל זהב לא תצא בו דכיון שהו' משונה במראה משאר שינים דלמא מכזו לה ושקלא ליה וממשי ליה ד'אמות ברה' אבל אם הוא של כסף הוא דומה לשאר שינים ואינו ניכר לבני אדם מות' לצאת בו וכ"ש של אד' שמתרת : **יג** לא תצא במגעל הקרועה למעלה דמחכו עליה ואתיא למשלפא לאתויי ד'אמות ולא בגנעל חדש שמא לא יבא למדתה ומשלפא ליה ואתיא לי' א"א כנסתה ללכת בו מאהמול שהו' למדתה אבל איש מות' שאינו מקפיד כ"כ ובגמרא מלבושי' אפי' אשה מתרת' שאינה מקפדת כל כך בשאר מלבושים אף אם אינם כמדתה :

יד ויוצאה אשה בחושי שער שקולעת בה שערה בין אם החושיין עשויין משערה או משער חברתה ואפי' משער באמה ובלכד שלא תצא זקנה בשל ילדה ולא ילדה בשל זקנה דמחכו עליה כשיוצאת בשערות שאינן ראויות לה ואתיא למשלפא ולא תויי ד' אמות ברה' ויוצא בחומרת דקטיפתא והוא קשר שעושין לרפואתה קיטוף עין הרע שלא ישלוט בה שדא לה כתבשיט הואיל וצריכה לי' אבל ליכא למיחש שמא משלפא ומחוי דמאי מחוי ביה דהא אינו תכשיט נמור ובמוך שבאזנה שנותנה שם לבלוע לחה של ציאת האוזן והו' שקשור ומחודק באזנה שלא יפול ובסנדל ובמנעל הסתומין סכל צד אפי' אינו קשור מותר דלא נפיל מיניה ומות' ליתנו אפילו לכתחלה בשבת ובמוך שהתקינה לנדתה שלא יפול דם עליה ויתייבש ויצערה אפי' אינו קשור דכיון שהוא מאוס לא חיישינן דילמא שקלא ליה אפילו יש לו בית יד ודווקא לאצולה מצער כדאמרן אבל אם מכוונת כדי שיבלע בו הדם ולא ישנף אות' הו' אצולי משינוף ואסור . ובפפל שנותנ' לתוך פיה משום שריחה רע וגו' ניר מלח שנותנת לפיה לרפואת חולה השינים וכן בכל בושם שתתן לתוך פיה לריח טוב והו' שנתנה שם כבע' אבל לא תתנם לכתחלה בשבת כמו שאר רפיאה דאסור' בשב' מש' טחיקת סמנים (וע"ל סימן ט"ח ס"ק ה') ו"א משום שמא תעדים ולא תתנם לרפואה רק כוונתה לא תהא אלא להוציאו שצריכה לו במקום אחר ולפיכך אפילו אם נפל לא תחזיר שלא תהא כמערכת ולפי זה גם במקד באזנה ובסנדלה ולנדת אסורה לתת לכתחלה שלא תהא כמערכת ויוצאה בבתי שוקי' שקושרין במשיחה סביב שוקיה אע"פ שאין המשיחה קשורה בהם ולא חיישינן שמא ישלטו למטה . ויוצאה באצעדה שמניחין בזרוע או בשוק והיא שתהא רבוקה לבשר ולא תשמש יוש מי שאוסר בשל זרוע דמשלפא ומחוי :

טו ובכל מה שיכולה לצאת יכולה להתירו ברה"ל ולא חיישינן דלמא מתיא ליה שאין דרך לילך בלא ה' :

טז ו"א שאסור להביא מפת אפי' בחצר הבית כי אם כידו אבל לא בחנותו שמא ישכח ויוציאו ברה' :

דגשי המעוכרות שלא יפילו וכן כל דבר ששקלו כנגדו ויש לו משקלו ויש לו הסגולה שלא תפול האטה ודושתא אותו יצאת בוואפילו לא נתעברה עדיין :

בה אסור לאשה שהעבור סרק שהוא צבע אחד על פניה בשבת משום צבע וכן מטעם זה נ"כ אסורה לכוהל עיניה בשבת וכן אסורה לטוח על פניה בצק מטעם זה שכתבנו שאלו מאדים הבשר :

בו ואסורה להיות קולעת שיערה דחמה לבניין ולא להתייר קליעתה אבל לחלוק שיערה מותרת :

בז ואסור לסרוק במסרק בטבח ואפילו אותו שעושהו משער חזיר ששיניה רכות אסורה שני אפשר שלא יתלוש שערות המדולדלות בו . ואע"ג שאין מהמיון לחלוש פסיק דיטיה דניח ליה הוא ופסיק רישיה דניחא ליה לבע אסור .

אבל לסרוק ולפספס ביד מותר . (ללא פסיק וישיב הוא ודנר שאין מתכוין חזק) ולא אפילו לחלוק שיערה שקורין שטי"ל אסורה לעשות בכלי שנים היא הולטת שיערה וכן נהגת הנשים לעשותם ביד באצבעו לא בכלי :

טד על אינה עבד מצווה על שביחתו ובוג'סקי

א אדם מצווה על שביחת עכו ושפתחו שנאמ' למען ינחם עבדך ואמתך וגו' וסתם עבד ואמה הנאמרי בתורה מיירי בעבד ואמה ששלו ושכלו לשם עבודתו וקבלו עליהם מצות הנהיגות בעבד ואף ע"פ שבעד ששל ושכל חייב בכל המצות שהאשה מוזהרת עליהם ותרתי הוא בעצמו חייב לטמור את השבת כאשר וכן כהב בהדיא לא העשה בו מלאכה וגו' ועבדך וגו' מ' מההורה התורה עליו גם רבו שלא יכופנו לעשו' מלאכה . (וע"ל סימן רכ"ז) אבל אם לא מל ולא טבל אלא קבל עליו מצות בני נח הרי הוא כנר תושב ומותר לו לעשות מלאכה בשבת לעצמו שאין השבת מן מצות בני נח אבל אסור לעשות מלאכה לרבו ואסור לכל ישראל לומר לו לעשו' מלאכה בשבת לצורך ישראל אפילו מי שאינו רבו דתלוינפש בן אמתך הנר ואר זל והנר זה תושב אמה אומר נר תושב או אינו אלא נר צדק כשהוא אומ' ב' הדבר ונרך אשר בשערך הרי נר צדק אמו' הוא מה אני מקיים והנר זה נר תושב פירו' שקבל עליו ז' מצות בני נח וע"כ וינפש הנר ר"ל שתהיה התורה לכל ישראל שלא יעשה מלאכה של ישראל בשבת לבטל לו או להדליק לו את הנר דאם לצורך עצמו הרי אין שבת בכלל מצות בני נח ועל כרח' מיירי בנר תושב שאינו עבד קנוי לישראל דאי בעבד הקנוי לו לישראל אפילו קבל עליו שום מצוה אלא עדיין הוא נר נמור הו' דינו מן התור' שאסור לעשות מלאכה של ישראל בשבת ואסור לכל ישראל לומר לו לעשו' מלאכה בשבת לצורך ישראל אפילו מי שאינו רבו שכן אחז' לו וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתיב מהנר פ' עבד ערל שהוא נר נמור ולא קבל עליו שום מצוה רקבל עליו מצות חרי כתיב אחריו והנר זה נר תושב כמו שאמרנו וא"כ בן אמתך בעבד ערל הכתו מדבר אמה אומ' בעבד ערל או אינו אלא בעבד מותר כשהוא אומ' בעשרת הדברות למען ינחם עבדך ואמתך כבוד הרי עבד מהול אומ' הוא מה אני מקיים ינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר ואם כן על כרח' מה שרבה התורה נר תושב לשבת מיירי שאינו עבד קנוי לישר' ונ"כ לא מיירי בכל נר תושב סתם דעלמ' אלא שנתגדל בבית ישראל כשכיר ולקישו ועושה מלאכה לצורך ישראל דומי' בן אמתך וסדר הקוש' נר תושב עבד ערל להרדי ילפינ' להו' זה מזה נר מעבד ערל ועבד ערל מנר נר מעבד ערל כמו שאמרנו דמיירי בשכירו ולקישו ועבד ערל מנר מה נר תושב אסור לך לומר לו אע"פ שאין רשותך עליו דבשכירו ולקישו הוא ושאר כל ישראל שיון בו שאין לך רשות בו יותר ששאר כל אדם שהרי אינו קנוי לך אף עבד ערל רבו ושאר כל

ישראל שיון בו ואסור לכל ישראל אפילו מי שאינו רבו לומר לו לעשות מלאכה בשבת לצורך ישראל ולפי זה צרכי הולה שיון בו סכנה דק' לומר לנו ועושה וכן מת ב' שראשון דק' לתעסקו בו עממין אסור לכל ישראל לומר לעבד של ישראל לעשותו אפילו הוא עובד אלילים דלא דמי לשאר ניוס דעלמא דלא מתסרא אמירה דידהו מן ההור' אלא משו' שבות דרבנן והם התיירוהו בדברים אלו אבל מלאכת עבד ישראל שהוא מוזהר עליה מן התורה מיונפש בן אמתך כמו שאמרנו ודאי לא הותרה בדבר שאין בו פיקוח נפש . (וע"ל סי' סל"ח ע"פ יו' דסי' קנ"ח ע"פ ח') דיש חולקין ומתירין אפילו בעבד נר שלא קבל עליו שום מצוה שאינו אלא כשאר נר דעלמא ושאר נר דעלמא אפילו הוא שכיר אין אדם מצווה על שביחתו דמהו יהיה ומה שאמרה התורה וינפש בן אמתך נ"ל שהם מפרשים דמיירי בעבד תושב כלומר שקנוי לישראל לעבד ולא מ' ולא טבל אלא קבל עליו שבע מצות בני נח והנר בנר תושב שאינו עבד אלא שכיר ולקישו כמו שאמרנו התיירוהו צרכי עבד תושב לאשמועינן דאע"פ שהוא תושב וקבל עליו קצת מצות והוא גם קנוי לישראל אינו אסור אלא נמלאכת ישראל אבל מלאכת עצמו מותרת לו ונר תושב לאשמועינן אע"ג דאינו קנוי לישראל אסור לעשות מלאכת ישראל נ"ל ומ"מ בין בעבד נר נמור בין בעבד תושב בין בנר תושב אם היה עושה מלאכה רבו שלא מדעתו ויכיר לכל שאינו עושה אותה מדעת רבו אינו צריך להפרישו דלא ההורה תורה אלא שלא יכונו לעשות מלאכתו אבל אם עושה מעצמו לא עריך מקטן שאין מצווין להפרישו . (וע"ל סימן ס"ג) ואם עושה בדעת רבו דהו' כאלו ציווהו שכיון שהוא עבדו נ"ל מה שיעשה סתם עושה מכת עבודתו וכאלו ציווהו אבל לישראל אחר שאינו רבו אפילו עושה לדעת הישראל כל שאין שם אמירת ישראל מותר וכן הדין בנר תושב אפילו בישראל שהוא צאלו שכירו ולקישו מ"מ אמרו הכמים שלא יהנה ישראל בשבת פאותה מלאכה ולפי זה בעבד נר שלא קבל עליו שום מצוה הרי הוא כשאר נר ומותר לומר לו לעשות צרכי הולה שאין בו סכנה וכן צרכי הכת כיום טוב ראשון כמו דשאר נר וגו' נמור שאינו עבד קנוי אלא שכיר אין רבו מצווה כלל על שביחתו :

ב בעבד קנוי היכא דמותר לעשות מלאכה לעצמו אם אסור לו האדון שיעשה בשבת לעצמו ויוון עצמו בו ביום השבת אם אמר לו ככע' מית' שאם ידעה שלא לזנוג ושיחזר העבד על הפתחים הרשות בידו ואם בן עושה העבד לעצמו ובלבד שיעשה זה בצנעא שלא ידא כדבר השד מן הראים :

ג וכל עבד שמצווה על שביחתו אין העבד יוצא בחי' של מהבת ל' שאם הוא בכסותו או בצואתו שכיון שהו' השב ורבו מקפיד עליו שלא להפסידו חיישין דילמא מיפסיק ואתי לאתווי לא מבעיא בעבד ששל וטבל שמזוהר בעצמו על השב' אלא אפילו בתושב אסור מדרבנן דהא הו' סלאב' זו שנוש' אותו ב' הר' מלאכת הבעל שהחוחם שלו . ואם הו' של מיט' שאין רבו מקפיד עליו אם יפסיד אם הניחו לו רבו בצואתו מית' טבל זמן שהו' עליו הואיל ומוכרח ללכת בו דהו' הכשיתו של עבד ומותר לצאת בו ואי מיפסיק שביק ליה דליכא למיחש דלמא אתי לאתווי משום דאצת רבו עליו ומרתת סרביה כשלא יראה דחוחס' עליו שיאמר עליו שהוא הנהג' להראות שהוא בן חורין ולכך תסיר ומשום הכי מייתי ל' בדיה להראות שאינו מחזיק עצמו כבן חורין שאינו מתקן מה כלום כנגד רבו שאינו סיסן עבדות אלא כשהוא בכסותו אסור שכיון שאלו לו רבו בכסותו ודאי מקפיד עליו והיישין דילמא . מפסיק ומרתת מרבו שיאמר שרשיתו כד' להראות שהוא בן חורין וכדילתקן זה מראה רבו הוא מקפיד עליו

צורות והוא שקורין ראשי דדיהן בשביל החלב כמו
 שיהבאר כל אילואע"נ שאין נעשין להם לטמיר' שלא לברוח
 מ'מכיון שעשית לשמירה נפון לשומרן מפני הצער או צמרן
 ובריאותם ושוכתם הוולתו כמלבוש לאדם ולא למשא הוא
 להם ומותרין לצאת בהן' והוא דאמרינן בעינים שקורין
 דדיהן היינו דווקא בשקורין אותן כדי שיצטמקו דדיהן ולא
 יחלבו עד שחתעבר דאז מיהדק שפיר אבל אם קשר כדי
 לטמנו חלבן שלא יפול לארץ אסור' דלא מיהדק שפיר וחיישינן
 דילמא נפל ואתי בעל לאתויי ד' אמות ברה :

ז המור יוצא במרדעת הקשור' עליו והוא בשביל דהך
 להניחו עליו כל היום כדי לחממו דאמרי' אינשי חמרא אפי'
 לתקופת המזן קריא ליה וא"כ תענוג הוא לו והוא שקשור
 עליו מערב שבת אבל בשבת אסור לקושו עליו מפני
 שכשקושו צריך ליקרב אליו ונמצא משתמש' בבעלי חיים
 אבל שאר בהמות אסורות אפ"קשור להם מלש' שאין הצינה
 קשה להם והמרדעת מסויה הוא להם ואוכף אפילו לחמור
 מסויה הוא ואסור לצאת בו ואף על פ"קשור לו מע"ש :

ח קותר להניח המרדע על גבי החמור בחצר להחלו
 מפני הצינה ובלבד שלא יקשרנו בו אבל על הסוס
 דלית ליה צער צנה אסור אפילו לתן עליו מרדעת כול
 דה"ל משוי לגבי דידיה ולהסיר המרדעת בין מן הסוס בין מן
 החמור אסור כיון דלית ליה צער אם לא יכרינה למה ישדית
 חנם ואוכף אסור בין ליטול בין להניח בין לחמור בין רוסס
 ליטול אסור דלמה ישדית חנם שאין להם צער אם לא יסירנ'
 ולהניח כ'שדאסור הנראה כאלו צריך להטענה משוי :

ט וחמור או סוס הבאי מן הדרך ונתחממו ונתענוגו ואוכף
 עליהם והוא צריך להסירו מהם כדי לצננם לא יסלנו
 כידו אלא כחיד החבק מתחתיו ומוליכו וביאו בחצרה נת
 והנה והוא נופל מאליו ואע"נ דהסרה זו היא הענוג לברמת
 אפ"ה לא התירו לשלול האוכף ליטלו מעליהם והיו שלטול
 חנם שאף אם לא יקחנו ממנו לא איכפת לה כ"כ שדרי היא
 הצטנן מאליה :

י אין תולין לחמור שרסקל והוא סל לצוארו ליתן מאכלו
 בהוכו יאיכל משם דשרחת חנם הוא בשבת אבל עגלים
 וסייחים צוארין קטן מצטערין לאכול מעל' גבי קרקע מותר
 לתלות להן בחצר אבל אסור לצאת בו דמסויה הוא להן :

יא לא יצא הסוס כונב שועל שתולין לו בין עינוש שלא
 תשלוט בו עין הרע וראי כזהר"ר שעושין לני ולא עינים
 בכיס שבדדיהם שקורין אותם שלא יסמנו דדיהן בקוים
 ולא יצא חסום שבפיה שחוסמן פיה שלא הרעה בשדות
 אחרת' לא כל בהמה בסנדל שנועלין בהנהגה כדי שלא
 תיננף רכל הני לאו שמירה נפון היא שאין צריכה להס' כ"כ
 ומשוי הם להוסנדל משום דילמא מישתלף ואתי לאתויי אבל
 יוצאה באנך שעל גבי המכה ובקשקשים שעל גבי השכר והם
 לוחות שקושרים להם סביב העצם הנשכר בה ובשליא שיצת'
 מקצהה והלוייה בה כיכל אילו צורך שמירה נפשה הם סמא
 להצילה מצער ופוקק זוג שצוארה כמאן או בר' או מטייל בת
 בחצר אבל אם אינה פקוקה אפילו בחצר אסור מפני שהעבול
 שבתוכה מקשקש ומליד קול בשבת' ולהוציאו לרה אפילו
 פקוקה אסור כ"כ אם הוא צוארה או בכסיתה משום דמיתוי
 כמאן דאזיל לחיננא פיהו כמוליכה למכרה שתולין בו
 זוג להנאותה :

יב ולא תצא הנדמה בחותם בין שהוא בציננה בין שהוא
 בכסוהה דלמא הוא לה אגרה אלא משוי :

יג אין הנמלא יוצא במשולח והוא כמין כר קטן שנותנין
 תחת זנבו שלא תשחית הרצועה את כשרו אפילו היא
 קטורה לו כונבו שמתאפלי ואתי לאתויי א"כ תהיה קטורה
 כונבו

שליחו כדי שלא יראה רבו מקום החותם שהוסר וירי יוצא
 בשביל רבו בשלית מקופלת שחייב חמאת : (ועל סימן שא
 אבל אם תלאו לו רבו בצוארו ליכא למהיש' סעף ל"ט)
 לקיפול שליחו אם יפסק דמרתת מרביה שאינו מהקן כלום
 דרבי הואו שאינו בצוארו אפי' אם מקפל שליחו ואם העבד
 עשה החות' לעצמו בכל ענין אסור לצאת בו אז אפי' בשל טיט
 דכיון שרבו לא עשאו לו ואינו מקפיד על חותמו והו' עשאו לו
 מעצמו שלא לצורך הוה ליה משי' ולא חבשי' ואסור לצא' בו :

שה במה בהמה יוצאה ובו כ"ג סעיפים :

א כבר ידעת שאדם מצווה על שבתת בהמתו דכתיב לא
 תעשה כל מלאכה וגובר ושוך וחמורד וגו' :

(ועל סימן רמ' סעף ג') ואזהרה זו על בעל הבהמה
 נאמרה שאין ציווי שייך בבהמה לפיכך כשם שמוזהר האדם
 על עצמו שלא להוציא משא בר' הן הוא מצווה על בהמתו
 שלא יניח אותה לשאת משאות בר' בשבת וכשם שהוא
 בעצמו מותר לצאת במלבושין כן מותרת הבהמה לצאת כמה
 שצריכין לתה עליה לשמור אותה שלא תכרח ותאבד שזה
 הוא לה ככששים וכמלבוש באדם וכן כל מה שהוא לה להנן
 אותה מן הצנה או מצער' אחר או שהוא תענוג' לה להטמין
 ולהבריא נופה או לנקות צמרה וכל כיוצא בזה הכל הוא להם
 מליבוש ומותר לצאת בו וגם לפעמים נזרו בקצת דברים שלא
 לצאת בהם דילמא נפיל ואתי בעריה לאתויי ד' אמות כמו
 שיתבאר בע"ה לפנינו לפיכך כל בהמה יוצאה

מן הרורה כמה שהיא משהמרת בו אבל כמה
 שאינו משהמרת בו או הוי נשירותא יתירא ביותר הוי משוי
 וכן כל דבר שעושין לה לנוי ולא לשמירה מסוי הוא לה ולא
 תצא בו ובדבר שהוא לה שמירה כינונית יוצאה כו הילכך
 יוצאה נאקה בננקה דפרזלא שחייא טבעת של כרזל ונקוב
 חוטמו ופכניסו בו שזהו שמירתו וחמרא לובא בפנא דפרזלא
 שמשמין בין ראשה ולחי וקורין בלע"ז ברינא וגמל באפסר
 שקורין בלעזקביסט ופרד וחמור וסוס יוצאין ברסן או באפסר
 באחד מהן ולא בשתייהן דדי להם באחד מהן והו' להו שתייהן
 נשירותא יתירא שהוא מסוי לה ומותר לברוך חבל האפסר
 סביב לצוארה ותצא בו שאע"פ שאינו אוחז בה ואינו מוליכה
 בידים דרך נשירותה הוא כך שאם באת לברוח ימהר
 ויאחזנה כו ומותר לשלול האפסר וליתן עליה וצין כו משום
 אסור שילטול שמוכן הוא לבהמה ובלבר שלא ישען עליה
 דה"ל משהמר בכ"ה וזה אסור כמו שיתבאר לפנינו בע"ה
 סעף י"ח :

ב ואם קשר חבל כפי הסוס הרי זה משוי לו ולפי שאינו
 משתמש לו בו דנטמט הוי ספיו וברוח ולא דמי לאפסר'
 שקשר בראשו ואינו נשמש :

ג ודוקא חבדא לובא שעסקין רעים יוצא בפנא דפרזלא
 שקורין ברינא אבל שאר חמורים אין יוצאין בו דנשירותא
 יתירא היא לגבייהו :

ד וכן כל בהמה שעסקיה רעים אע"פ שאין בנות מינ' צריכין
 לאוהה שמירה והיא צריכה לה מותר לצאת בה והכל
 לפי עניינה :

ה ובעלי השדר כגון בלבים של ציידים וחיות קטנות שיש
 לה כמין אצורה סביב צואריהן וטבעת קבועה בה
 ומכניסין בה רצועה ומושבין אותם בה יכולין לצאת כשיר
 הכרוך על צוארה ויכולין למשכם בהם :

ו אלוס יוצאין לבוכין והוא עיר שקשורה להם תחת זכרות'
 עלאי עלול על הנקיבות והרהלות יוצאו שחיות והוא שקושרים
 אליהן כלפי מעלה כדי שיעלו עליהם הזכרים ויוצאות ככונ'
 וזוא שקורין בבנר סביבה לשמור הצמר שיהיה נקי והעיונים

לבוש החורר הלכות שבת

בזנבו ובהושרהו של נביו רכיון שקשורה בשניהם מיהדק שפיר ולא נפלה וכן אם קשור לה כשליה יוצאות בו רכיון דכאיב לה לא מלתה ליה :

יד לא תצא שום בהמה לא עקוד ולא רגול פי' עקוד שקושר ידה אחת עם רגלה ורגול דהיינו שקושר אחת מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על ג' רגלים וכל זה לא ניתא לה ומצער אותה וכ"ש דמשוי הוא לה :

טז לא יקטור אדם הרבה נמלים או שאר בהמות זק אחר זה והוא תופש באפסר הראשון וכולם נמשכים על ידו מפני שנראה כאילו מוליכין למוכרין אבל אם תיפס כמת אפסרים של נמלים או שאר בהמות בידו מותר לצדדן זה דרך הלכה למכירה ויש מי שאוסר גם כזה ולא התי' אלא להוציא בהמה אחת לבדה והוא משקב בהבל :

טז המוציא בהמה יהא מושכת באפסר צריך לזהר שלא יצא ראש החבל מתחת ידו שפח רמטה דדמיכמי טנושא בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר הברכה והרי הוא נושא משוי ונס לא יניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכבד עד שלא יגיע בטפח הסוף לארץ כדי שתראה נראה שהבהמה נמשכת בו דאי לא לא מתחזיא נטירותא דבהמה אלא כמשוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשו בידו ואם הוא ארוך יכרך אותו סביב צוארה :

יז אין חמור יוצא במרדעה בזמן שאינה קשורה לו מע"ש שהרי בשבת אסור לקישיה כמו שנתכאר לעיל ובלתי קשורה ודאי אסור לצאת בו שמא תפול ואתי' לצתווי' דאמרי' הולא תצא בזמן שבצוארה אף על פי שפקוק ולא בסולם שבצוארו והן לחור' שקושרין סביב צוארו שלא יחכך כסתר ולא ברצועה שברגליו והוא כמין טבעה עבה שעושים בקש וקושרין ברגלי בהמה שפשיעוניה קצרות ומכה רגליה זו בזו ועושים לה זה להגן שלא תכ"ז בו ואין התרגולין יוצאין בחושין שקושרין ברגליהן לסמן ולא ברצועות שקושרין ברגליהם כדי שלא ישכרו הכלים ואין האילים יוצאין בעגלה שתחת אליותיהן שעושים להם כדי שלא תתא האליה נגרת ואין העזים יוצאין בעץ שנותנין בחושיהן כדי שיתעטשו ויפלו החולעים שבראשיהן ולא העגל בעול קטן שניתנין על צוארו כדי שיהא למד לבחור ראשו לכשיגדל ולא בזמן שמתחין בחושימו כדי שלא יינק ולא פרה בעור שקושרין ברגליה כדי שלא יינקו השרצים ולא ברצוע' שבין קרניה בין אם היא לשמור או לנוי וכל אילו אסורין מש' דחיים עלייה ואי נפלי אתי' לאתווינהו ורצועה דפרה אם לנוי כבר אמרנו דלנוי לגבי בהמה משוי הוא ואם לשמור פרה אנה צריקה שיסור וממעם זה לא יצאו שור ופרה ג' כחבל שבצוארה לפי שאינם צריכין אבל עגלים מותרים לפי שהן קטנים ומרדים בקל' המת יוצאה בקמיע שאינה מוטחה לבהמה אע"פ שהיא מוטח' לאר' אבל יוצאה בקמיע המוטחה לבהמה :

יח אין רוכבין על בהמה גזיר שמא יתחך זמורה להגהינת ועוד אפילו אם עלה עליה יירד משום צער בעלי מיים שהוא דאורייתא מרכיב עזוב תעזוב עמא דאע"ג דבחול מותר שלכך נוצרה ועוד אפי' בשבת דאין זה ב"כ משא דהחי נושא את עצמו מ"מ הבהמה מצטערת ברכיבתו עליה ואין זה שבייתה לה והרי אדם מצווה על שבייתה בהמתו מרכתי' למען ינוח וגנ' שורך וגו' לפיכך אסרו לו חכמים לרכוב עליה ולא ניתין עליה ואפי' כצדה אסור להשתמש בה גזיר שמא יתחך זמורה להוליכה אבל בצדי צדדין כגון שדכר אחר מינת על צדה והוא משתמ' בו מותר שלא גזרו כל כך והיושב על הקרן בשבת אפי' יושב עליו מע"ש נקרא משתמש בבהמה ואסור אף על פי שהנוי מנהיגו שהרי הבהמה מושכת הקרן ולא הגי' פורקין פשוט מעל גבי בהמה הג"ה

בשבת ואפילו יש בהן המשוי ועוד ע"א דחיישינן שמא יפגעו

דבר המוקצה פורקין משום צער בעלי חיים ואין לה שבתה בעודנו עליו וכיצד הוא עוש' מכנים ראשו תחת המשויו ומסלקו לצד אחד והוא נופל כאליו :

יט בהמה שנפלה לאמת המים אם אינו יכול לעשית לת תקנ' במקומה מותר להביא כרים וכסתות וליתן התחת משום צער בעלי חיים ואע"ג שמכסל כלי מוכיכנו וכאילו שברו דמי דומ' לסתור בניין צער ב"ה עדיף שהוא דאורייתא : וכן מותר לומר לנוי לחלוב בהמתו בשבת משום צער בעלי חיים שהחלב מצערת אבל החלב אסור בו כיום משום משקין שזכו ולמ' ש מותר' ולא שצריך לקנותה מן הגוף שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל ודווקא כשאומר לו בשבת לחלוב אבל אם עושה מעצמו אינו צריך :

כא ולפיכך מותרין נבינות שלפעמי' השפחו' עושה מעצמן מחלב של ישראל כיון שאינו אומר להן שיעשו :

כב מי שיש לו נער גוי ורוכב על בהמתו בשבת כשמוליכו להשקויה אין צריך למנועו שהרי החי נושא את עצמו ואין לאסור משום שבתה כהמתו דהא אפילו הישראל עצמו אינו אסור לרכוב עליה מן התורה משעמא דהחי נושא את עצמו אלא שחכמים אסרו משום גזירה ובנוי לא גזרו אבל מ"מ צריך למנועו שלא יתן עליה בגריו ולא שום דבר שהוא משוי שאסור משום שבייתה ברמהו :

כג פותר למסור אפי' בהמה נסה לרועה גוי כגון סוס ופחד וחמור ואע"פ שהנוי משתמש בהן בשב"אין ככך כלום כיון דשלא מדעת ישראל הוא עוש' ואינו מכתין לקבל שכיר' מן הגוי בעד זה / ואם הישראל רואהו משתמש בה בשבת מוחה בידו ואם רואה הישראל שמוליכה חוץ לתחום של ארץ אמה אין צריך למחות בידו כיון דתחומין דארץ אמה אפי' באדם הוא דרבנן אבל כשיודע שהנוי יוליכה הוין לג' פרסאות שהוא תחום דאורייתא אילוב דר' כמו שיתבאר בע"ה לקמן גל' שצריך למחות בידו : (וע"ל ביומן ת"ד) וצ"ע כמה שנוהגין עכשו מוכרי השוורים למסור השור ללגוים להוליכין בדרך למכור אותם ולפעמים מוליכין אותם יותר משלישה פרסאות על מה יסמכו ואיפשר דס' ל כרש"י ורמ"ב ורש"י בא דס' ל אפי' ל"ב מיל דרבנן וכי"ט ודאי מותר שאין אדם מצווה על שבייתה בהמתו אלא בשבת דכתוב ביה למען ינוח וגומר ולא כ"ט :

טו באיזו חפצים מותר לדבר בשבת ובניג סעיפים :

א ממצא חפצין ודרשו חז"ל חפצין אסורין אפי' בדבר שאינו עושה שום מלאכה כגון שמעיין נכשיו לראות מה הם צריכין למחר או לילך על פתח המדינה כדי שיתר מיד לצאת כלילה לדבר הרשות כגון למרחץ וכן אין מחשיבין על התחום לטכור פועלים וכן לא ישייל למצו' סוס או ספינת אוקרון לצאת בהם למחר אבל מחשיך הוא על התחו' להביא בהמתו ודווקא בהמה שיכולה ללכת בעצמה כיון שהיא יכולה להביאה דרך בורגנין אם היו שם שהיתה רצה לפניו אבל בהמה שאינה יכולה לילך ברגליה כגון סלה קטן אינו רשאי להחשיך כשיכלו כיון שאינו רשאי להביאו אפי' אם היו מחשיצו שאסור לשלשל בהם שהם מקצים וכל שאסור לשלשל אסור לשרוח כשבילו :

ב ואם היתה בהמתו עושרת חוץ לתחום יכול לקרות לה כדי שתבא :

ג ומחשיבין על התחום לעשות צרכי כלה וצרכי המת להביאו ארון ותכריכין שאילו לאו בכלל חפצין הם דחפצי

דחפצי מצוה הם וכן יכול לומר לחבירו שיחשיך כדושיבאי לו אילו ויכול לומר לו לך למקום פלוני למחר לא מצאהם במקום פלוני לך במקום פלו' לא מצאהם במנה קח במאתים ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח כלומר שלא יאמר קח בסך ידוע ושלא להוסיף עליו וכן אם לקח ממנו ככר בשמנ' לא יאמ' לו יתן לי עוד בשנים ויהיה חייב לו י' ואם אי אפשר לו א"כ יזכור לו סכום מקח מותר בכל ענין דהא גרבי מצוה הוא ויש אוסרין בכל ענין הזכרת סכום מקח וכן עיקר ההזכרת סכום מקח לאו מצוה הוא אלא הצלת ממונו ולמה יתירו לומר לו אסור לומר לגוי בשבת שילך חוץ לתחום מיד בשבת אחר קרובי המת שיבואו למחר להספידו שאין זה צרכי המת אבל חולה התקף ליה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו ודאי מותר שלא הסריף דעתו והוי בכלל פיקוח נפש :

ד השוכר את הפועל לשמור לו זרעים או דבר אחר לשלם לו שכירות של כל יום ויום אסור לו ליקח שכר בשבת לפיכך אין אחריות שבת עליו ואם שכרו לחרש או לשנה או לשבוע נותן לו שכר שבת כיון שכלל שבת בשכירות אילו הימים לפיכך אחריות שבת עליו אך לא יאמר לו הן לי שכר של שבת אלא אומר לו הן לי שכר השבוע או החדש או יאמר לו הן לי שכר עשרה ימים והשכ' מובלע' בהוכו אבל אם שכרו לחרש או לשנה כולה והתנה עמו לשלם לו כך וכך בכל יום ויום זה ג' מקרי שכיר יום ואסור לו ליקח ממנו שכר שבת :

ה וגם כששוכרים חזנים להתפלל ישכירו אותם לשנה או לחדש להבליע שכר שבת וי' אבל לשכור אותם לשבת וי' אסור דהא גושל שכר שבת וי' וי' כיון דלמצות שוכרים אותם מותר דלא העמידו דבריהם במקום מצוה והוי בכלל חפצי שמים (דהא מכירת שנת אינו אסור אלא מדרבנן) והפצי שמים מותרים דכתיב ממצא חפציך חפציך אסורים וחפצי שמים מותרים לפיכך מותר ג' להשוכר חשבונות של מצוה ולפסוק צדקה :

הג' ולפקח על עסקי רבי' ולשרד התניוק לייאם וללמדו ספר ואומנו שכל אילו חפצי שמים הן מיהו גם באילו דווקא דלבר בהם אם רוצ' להשתכר וכיוצא בו אבל להזכיר לו סכום מעות אסור י' לא דבמקו' שנוהגין ליתן לקורא בתורה מי שצריך ונוד' לצדקה או לחזן דאסור בשב' לפסוק כמה יתן והמנהג להקל דהא מותר לפסוק צדקה :

ז או שמן למאור וכיוצא בהם מותר לפי שעדיין אין מייחדין עס דבר שיונא מרשותן ואינו דומה למקח וממכר וזהו לפסוק נדקה מותר לפי עעס זה :

ח ולמרוז מדירה של מצוה ג' מותר בשבת בנוז למרוז אם יש במקוה מ' סאה ולמרוז אסור ממי שהוא חולה וללחוש עליו כמו שנוהגות הנשי' מותר דהוי בכלל מדירה של מצוה :

ט והרהור מותר :

י מ' משום עונג שבת מצוה שלא יחשב בהם כלי כדו שלא ישריד לבו ויבא לבטל עונג שבת חזו שבה' ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וכי אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע א' אלא ה' ק' וראה אדם בכל שבת באילו כל מלאכתו עשויה ולא יהרהר כלל במה שיש לו לעשות ואין לך עונג שבת גדול מזה וזהו שאנו אומרי' בתפלה מנוחה שלימה שאתה יוציא בה :

להחליף משבון לגוי בשבת מותר אם הוא מלבוש שיוציאו

הנה דרך מלבוש שאין זה נראה כמשא ומתן וגם לישראל מותר אם צריך ללבושו ועל ס' שכ"ה :

יא מותר לקנות בית מנוי בארץ ישראל בשבת וחזוה הגוי ומעלהו בערכאות שלהם ובכתב שיהם דאינו אסור אלא מדרבנן וכישום ישוב ארץ ישראל לא נזדו :

יב מי שאבדה לו אבידה מותר שיכריזו בשבת שמי שיודע בה יבא ויגיד ואפי' אם האבידה דבר שאסור לשלטתו בשבת משו' דהשבת אבידה היא מצוה ופי' שיודע מכנה מצוה לו לומר מה שיודע כדי שישכינה מי שהיא אצלו לפיכך מותר הכל בשבת דחפצי שמים הוא ומותר להתיר חרמי צינ' בשבת אע"פ שאינן לצורך שב' דואילו והו' יום כנפויא לרבי' הוי כנסקי רבי' דשרי לדבר כס' אבל אין מחרימין בשבת דבהיות טוב אל הקרא רע א"כ הוא לצורך שבת מותר :

יג להכריז בשבת על קרקע הנמכרת שכל מי שיש לו זכות עליו יבא ויגיד ואם לא יבא תוך זמן קצוב יאבד זכותו אסור שאין זה חפצי שמים אלא ענייני משא ומתן כתב מורי מהר"ם ז"ל וז"ל וכן אסור להכריז יין בשבת דהוי כמקח וממכר עכ"ל אבל לא ראיתי נוהגין כן שהרי בכל המקומות מברזין יין בשבת אפי' בסכום מקח ואיפשר לומר דחשבי ליה חפצי שמים שכבריוזין להודיע הוכן ימצאו יין לקנות לצורך קידוש שבת שהוא מצוה ל' :

יד מי שנודע לו בשבת שהוציאו בתו או קרובו מבתו בעל כרחו להמיר דהו' להוציאו מכלל ישראל הרי זו כהצרת נפשו ומצוה לו להשים לדרך פעמיו להשהדל בהצלתו ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות שהוא תחום דאורייתא ואי לא בעי ללכת כיופינן ליה אע"פ שהו' ספק אם יציל אם לא ספק פשו' להקל ברא' בהמרת הדת וכיוצא בה' מן העבירות דהוי דינא בהו' יהרג ואל יעבור והרי יצטרך זה הנאנס למכור עצמו למיתה והוי המצילו מצילו ממות להיים אבל שאר עבירות שאין הדין בהן יהרג ואל יעבור אין מחללין עליו את השבת כמי שהבאר טעמא לקמן ס' שכ"ה סעיף י"ב :

טז דיני שבת התלוים בדיבור וכו' כ"ב סעיפים

א ודבר דבר ודרשו חז"ל שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול הולכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחור' פלוני אקנה למחר ואפי' להרבות בשיחת דברים בשרים אסיר ובני אדם שסיכיר שמעויה ודברי חדושי' הוא עונג להם מותר לספרם בשבת כמו בחול אבל מי שאינו מתענג לספר אותם אסור לספרם כדי שיהענגו בהם חביריו שאין אדם חייב לצער עצמו כדי שיתענג חבירו :

ב אסור לשכור פועלים ולא לומר לגוי לשכור לו פועלים בשבת אע"פ שאין הישראל צריך לאוהה מלאכה אלא לאחר השבת שכל מה שהו' אסור לעשותו אסור לומר לגוי לעשותו דהא בשליחותיה קעביד ואפי' לומר לו קורם השבת לעשו דבר זה בשבת אסור אבל מותר לומר לו אחר השבת למה לא עשית' דבר פלוני בשבת שעבר אף על פי שמבין מתוך דבריו שרצונו שעששו בשבת הבאה אין זה נקרא אמת'ה שיעששו בשבת :

ג אסור ליתן מעות לגוי מע'ש או בשאר ימות בהול' דקנות לו דבר בשבת אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר השבת :

ד אבל מה' לתת לגוי מעות אפי' בע'ש סתם לקנות לו דבר וקונה הגוי אפי' בשבת ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת וכן מותר לתת לו בגדים למכור סתם והגוי מוכרן אימתי שירצה ואפי' בשבת ובלבד שיא' יאמר לו למוכרן בשבת מי ששבר גוי חכר מע'ש או בחול להוליך לו סחורה למקום פלוני והסחורה כבית יהודי ובא הגוי ולקח הסחורה בשבת מבית יהודי והולוכה זה ודאי אסור' עביד ודאי להענישו כממון כפי עששו או במלקות אם אין לו ממון :

ה דבר שאינו אסור מן התורה לישראל אלא שבות דרבנן
 אם הוא במקום שיש בו צורך מצוה מותר לומר לגוי
 לעשותו בשבת כגון שאומר ל'י לילך לעלות באילן להביא שיפר
 לתקוע בו תקיעה של מצוה או שיש בו קצת צורך הולי כגון
 שאומרים לו להביא מים דרך חצר שלא עירבו לרחוץ בו
 התינוק או המצטע וכיוצא בו מותר דהא אפי' ישראל בעצמו
 היה לו מותר מן התורה לעלות באילן או להביא המים דרך
 חצר שלא עירבו ואינה אסורים אלא מדרבנן וכך הג' לא אסרו
 אמירה לגוי במקו' מצוה או צורך הרבה או צורך חולה מקצתם
 ויש אסורין :

ו אסור לחשוב חשבונותיו אפי' אם עברו כגון כך וכך הוצאתי
 על דבר פלוני ודווקא שיעדין לכר הפועלי אצלו שנמצא
 שצריך הוא לאותו חשבון ליתע' כמה הוא צריך ליתן להם והל'
 ממצא חפציו דאסור אבל אם כבר פרעם מותר :

ז מותר לומר להבכיר הנראה בעיניו שתוכל לעמו' עמי בערפ
 אע"פ שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו לעשות
 לו מלאכתו מותר שאין זה אלא הרהור כיון דלא מפרש כהדיא
 ואמר הנביא ודבר דבר אסור הרהור מותר אבל לא יאמר
 לו בפירוש היה נכון עמי לערב שזהו דיבר ממש :

ח מותר לומר לחבירו לברך פלוני אני הולך למחר אף ע"פ
 שכוננותו להכניו שילך עמו שאפי' בפ' מותר לומר לו לך
 עמי לברך פלוני למחר כיון שהיו' הזה יכול לילך לשם על ידי
 בורגני' אם היו שם פי' סוכת שימרי' שכל אחד מובלעה בתוך
 ע' אמה וד' ספחים של הבית שיעל ידי כן יכולין לילך כמה
 פרסאו' כאשר יתבאר בע"ה / וכן כל דבר כיוצא בזה שיש בו
 צד הקנה והיתר שהיה יכול לעשותו היום יכול לומר לחבירו
 שיעשנו לו למחר אפילו שאין שם אותו היתר ובלבד שלא
 יזכיר לו שבוית אבל ב'דבר שאין בו צד היתר לעשותו היום
 אפי' אין בו אסור אלא מדרבנן כגון שיש לו פירות מוקצין חוץ
 לתחום כיון שאי אפשר לו להביאם היום אפי' היו שם בורגני'
 שהיו הפירות מוקצין הן אסור לומר לחבירו שביאם לו למחר
 זכנ' נמי אסור לו להחשיך בסוף התחום כדי שימחר הלילה
 לילך שם להביאם כיון שהפירות מוקצין הן ואסור לו לשלסלם
 אפי' היו שם בורגני' אסור לו ג' להחשיך בשבילים :

ט אבל יכול להחשיך בסוף התחום כדי למחר לילך שם
 לשמר' שהרי אפי' היום היה יכול לשפרם אם היו בתוך
 התחום ואם הלך לשם להחשיך כדי לשפרם ונמלך יכול אה"כ
 אף להביאם ובלבד שלא יערים :

י מותר לומר לחבירו שאמר לי פירות שבתחומך ואני אשמר
 לך פירותך שבתחומי :

יא השואל דבר מחבירו לא יאמר לו הלויני דמשמע לזמן
 מרוב' ואיכא למיחש שמא יתוב לזכרון הלויני לפלוני
 כך וכך אלא יאמר לו השאלני שאין משמעו לזמן מרובה ואין
 דרך לכתוב ובלשון לע"ז שאין חילוק בין להלויני להשאלני
 צריך שיטנה ולומר לו תן לי וכשלוה בשבת ואינו רוצה
 להאמינו וצריך להניח משבון אצלו לא יאמר לו הילך משכנ'
 והאמין לי הדהו ליה כעובד' דחול' אלא יניח אצלו המשכנ'
 סתם' וכשם שאין לזון בשבת כך אין פורעין שמא ימחוק
 מה שכתב :

יב זימן אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב כמה
 אורח' זימן וכמה מגדים הכין להם אסור לקרותו בשבת
 גזירה שמא ימחוק כשיראה שלא הכין כל צרכו ימחוק את
 אורח' שלא יקרא אותם השמש ועוד גזירה שמא יקרא בשמרי
 הדיוט' לפיכך אפי' אם הוא כותב על גבי טתל' גבוה הרבה
 אע"פ שאין לאסור משהו שמא ימחוק אסור משהו הן גזירה
 דשמא יקרא בשמרי הדיוט' דהיינו שמרי חובות וחשבונות
 שאסור לעיין בהם אפי' בלא קריאה משהו ממצא חפציו וגו'
 אבל אם הקן כמותל חקיקה שוקעת מותר אפילו אינו גבוה
 גליכא למיחש לחקיקה בין שהוא חקוק קשה למחוק ומותר

כך יזכור שבת ולשמרי הדיוטות נמי ליכא למיחש דחקיקה
 דכותל בשטרא לא מיחלף אבל אם הת' בולט אסור דאיכא
 למיח' לשמא ימחוק דבקל יכול למהקו ובטבל' ובפנקס אפי'
 בחקיקה בין שוקעת בין בולטת אסור משו' גזירה דשכא יקרא
 בשמרי הדיוטות דשכאל ובפנקס מחלפי בשמרי :

יג וכל שמרי הדיוט' כגון הנה
 שמרי חובות וחשבונ' ואלע"ג דדווקא דנוו' אסור אכל
 וכל אנרות של שאלת שלום הרהור מותר כמו פכתבאר
 אסור לקרות בהם ואפי' לעיין כסמוך סעיף ז' אפי' אמרינן לא
 בהם בלא קריאה אסור' משום אפי'סר כשהיהר ומעיין דהן
 ממצא חפציו : ולא יסא ויתקן דענייני הספרו'
 ולאסור משהו ממנה חכניך :

יד בד' באנרות שלום שהיו בידו ימים רבים וכבר קרא
 אותם ורוצה לקרות אותם עוד פעם שנית או ג' אבל
 אינרת השלוח לו עכשו ואינו יודע מה שכתוב בה מוח' דשמא
 יש בהן צורך הנוף ופיקוח נפש' וי"א טמ"מ לא יקרא אותם
 בפניו אלא יעיין בה במחשבה משום דדבור אסור והרהור מותר
 ואין נהנין כן דחיישינן שמא דבר נהוץ הוא / ואם רוצה
 בשבילו מחוץ לתחום י"א ששוכן לזוהר שלא יגע בו דמוקצה
 הוא לו שהובא בשבילו אלא יניחנו ביד הגוי ויקרא אותו או
 יעיין בה ואע"ג דדבר הבא מחוץ להחו' ואם אין בפינו במחוב'
 מותר לשלסלו אפי' למי שהובא בשבילו כדאיתא לקמן סימן
 תקס"ו סעיף ה' שאני התם דמיירי בדבר אכילה שהוא מותר
 לישראל אחר שלא הובא בשבילו אפילו באכילה אינו סברא
 שיאסר לזה שהובא בשבילו אפילו לשלסל' הילכך אין לו דין
 מוקצ' ליאסר בשלסול אבל באנרת שאחר שלא הובא בשבילו
 אין לו בורק היתר לשלסול לפיכך מי שהובא בשבילו אסרינן
 ליה אפי' בשלסול מיהו גם כזה לא ראינו נהנין כן אלא גס
 מי שגשלה לו משלסלו וקורא אותו ואפשר שסוכיני על ר"ת
 שכתב אפילו מי שגשלה לו יכול לקרותו דלא אסרינן שהובא
 בשבילו אלא כשהשהה הנה
 שלחו בשביל עצמו ולא
 בשביל אותו שהו' שלוח אליו
 וכיון שלא הוב' בשבילו מותר
 לו לשלסלו דהא ראוי לו לצור
 ע"פ צלוחיהו הוא :

טו וכן מעטעטע זה מותר לו לטלטלו
 אפילו כשהובא בשבילו אם הוב'
 לו מתוך התחום ועל' סימן ט"ח
 ככ"ף ו' :

טז כוחל או וילון שיש בו צורת חיות מסוגות או דיוקנאות
 של בני אדם של מעשי' כגון מלהמת דוד וגליו' וכזה ב'
 תחתיהן או עליהן זו צורת פלוגי' וזה דיוקן פלוגי' אסור לקרות
 בהן בשבת דהוו כמו שמרי הדיוטות :

טז ואותן מליצות ומשלים של שיהת חולין ודברי חשק כגון
 ספר עמ'אל וכן ספרי מלחמו' אסור לקרות בהן בשבת
 ואף בהול לא ידענו מי התיר להם דאסורים משום מושב לצים
 ועובר משום אל הפנו אל האלילים שפירושם לא הפנו אל
 מדעהם וכדברי חשק איכא משו' סגרה יצר הרע ומי שחיביר
 ומי שעתיקן ואין צריך לומר המדפיסן מחשיאים את הרבים
 וי"א דכל זה דווקא אם הם כתובים בלשון לע"ז אבל בלשון
 הקדש מותר וכן נהגו להקל בזה :

יז י"א שאסור ללמוד בשבת וי"ט רק בדברי תורה אבל בשאר
 ספרי' אפי' בספרי חכמות אסור דהוי כמו שמרי הדיוטות
 ויש מי שמתיר בכל ספרי החכמות וכן נוהגין ולפי זה מותר
 להביט אפילו באצטרולב ולהפכה ולשלסלה כמו ספר דמה
 הפרש בין כהוב ורשם בלוחות נחישת בעש כרזל לכתו' בספר
 ועל' סימן ט"ח :

יח לשאול דבר רפואה מן השד בשבת מותר כל מה שמת'
 בחול דלא שייך למינור ביה משום שחיקת סמנין :

יט סחורה הנפסדת בשבת ל' נשמים או דבר אחר או אי
 אתי בידקא דמא ומפסיד ממנו או שנהרדע חכית של יין
 והולך לאיבוד מוח' לקרות גוי ולא יאמ' לו שיציל אלא שקראנו
 ויראה

וראה לו אע"פ שודאי יודע שהגוי יצול הממין לית לן בה דהא איהו לא אמ' לו זכן מותר לומר כל המצול אינו מפסיד כמו בדליקה שהתירו לו לומר כל המבנה אינו מפסיד ויש מי שאומר שלא התירו אלא בדליקה דוקא דחששו שאם לא התירו לו זה מתוך שהוא בחול ויבא לידי חילול שבת ויכבה בעצמו מה שאין שייך כ"כ בשאר דבריו לבא לידי חילול שבת והמיקל לא הפסיד :

ך ישראל שאמ' לנו לעשות לו מלאכה בשבת אע"פ שודאי ראוי להפרישו אם עבר במיד מ"מ לא נקסינן ליה לאסור עליו ליהנות מאות' מלאכ' אלא מתרת לו לערב בכרו שיעשו' תינוק קטן אם אין לו להאכילו כוס דבר מות' לומ' לנו שיעש' לו מאכל מקמה ומים דהוי דומה לחולה שאין בו סכנה :

כא אסור לומ' לנו בשבת הולך בשר זהובשל אותו לצרכך ואפי' אין מזונותיו עליו שכיון שהוא נותן לו את הבשר ע"מ לבשרו אע"פ שמקנהו לנו נרא' הגוי בשלוחו לבשל אבל מותר לומר לו עשה מלאכתך :

כב כל שבות דרבנן מותר בין השמשות לצורך מצוה כגון לומר לנו להדליק לו נר בין השמש' או אם היה שרוד והוצרך לעשר בין השמשות' כל דבר שאסור לומר לנו רעויותו בשבת אסור לו ג"כ לרמו' לו לעשותה בשבת דהוי כאמירה והגוי עושה אותה בשבת דנראה כשלוחו אבל מותר לרמו' לו על מלאכה שיעשהנה לו אחר השבת וניס המכויזן תבואה בשבת לישראל שהיביזן לו והישראל נותן לו מפתח לאוצרו והגוי נותן לשם התבואה ומודיו ומונים בפני הישראל יש מי שמתיר משום דהגוי במלאכת עצמו הוא עוסק ואינו של ישראל עד אחר המדידה והמניין ושיתשוב עמו אח"כ אחר השבת וכן גוים העושי' גבינות בשבת והישראל רואה שיקנה אותם ממנו אחר השבת שהגוי אדעתא דנפשיה קעביד ואע"פ שהישראל עומד בעדר חודש או חדשים ואדעתא למיכרה לישראל קעביד הגוי כי קעביד מלאכה בשבת מלאכה דידיה קעביד ושירי :

שח דברים המותרים והאסורים לטלטל וכו' ג"ב סעיפים :

א לטון הכי' זל כתב הרמב"ם ז"ל אסור חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת בדרך שהוא משללה בחול ומפני מה נגעו באיסור זה אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצו' שלא יהא הילוכך כשב' כהילוכך של חול ולא שיחת שבת כשיחת חול שנ' ודבר דבר ק"ו שלא יהא שילשול בשבת כשילשול של חול כדו' שלא יהא כיום חול בעיניו ויבא להגביה ולהקן כלים מפנה לפנה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהם שהרי הוא כשל ויושב בביתו ויבקש דבר שיהעסק בו ונמצא שלא שבת ובשל השעם שבא בתורה למען ינוח וגו' ועוד כשיבקר וישלשל כלים שמלאכתו לאיסור אפ"ש שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה ו עוד מפני שקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלים כל ימיהם כגון השיליזן ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתים ממלאכה ואם יהיה מותר לילך ולדבר ולטלטל כשאר הימ' נמצא שלא שבת שבתה הניכר' לפיכך שבתה בדברים אילו היא שבתה השהו בכל אדם ומפני דברים אילו נגעו באיסור שילשול ואמרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם כמו שיתבאר ע"ל :

והנה כלל הדברים המוקצים **הנה** שאסורי' לטלטל מהחלקים ועו' עש' אחר טעונו הדכרי' לו חלקים הא' כלי שהוא המוקנים כלסר מפני גדר שוקצה מחמת חסרון כים ההונאה כמו שאמרו פרק כל' דהיינו כלי שאר' מקפיד עליו הכלים אעו' עילטול' לאו נורך שלא יפגם כגון סכין של הונאה הוא וע"ל סי' ס"ט סעיף א' וכו' וכו' תנ"ח סעיף ג' :

הכ' כלי שמלאכתו לאיסור הג' כל דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון אבנים ומעלות וקנים ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובעלי חיים וזרונות וצימקים שהם מנהיגים במקום שמיבישין אותם וכל כיוצא בדבריו אילו דרא' חזו והו' מוקצה מחמת גופו / הד' כלי שמלאכתו יהיה זמנית עליו אחר מהדברים המוקצים מחמת גופם כגון הבית שיש עליה אבן וכר שיש עליו מעות ואפי' הוסרו בשבת כיון שהיו עליה בין השמש' אמרו מנו דאחזקצאי לבין השמש' אתקצאי לכולי יומא / רה' דבר שהיה בין השמשות מחובר או מחוסר צידה הוי' מוקצה מחמת מצוה כגון עצי סוכה ונוייה ע"ל :

עוד כרב הפולין מותרין לטלטלן שהרי אם בא להניח בשבת אין איסור בדבר דמאי דאמרינן והיו לאות וגו' יצאו שבתות וי"ט שהם עצמם אות' אין הבונה שמפני זה אסור להניח בשבת וי"ט אלא שאין צריכין להניחם מפני שהם עצמם אות' אבל איסור אין בדבר ולפיכך מותר לטלטל / ודע דארבעה חלקי' הראשונים מהחלקי המוקצה יתבאר בע"ה בהלכות שבת וחלק ה' יתבאר בע"ה בהלכות י"ט וחלק ה"ו בהלכות סוכה ומתוך דברינו נתבאר לך שמקצה מחמת חסרון כים אין לו דבר היתר לטלטלו אך ג' חלקים הנשארי' יש בהן צדדי היתר' ב' בטלסולם על דרכים שונים כי כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו ולא נאסר אלא מהמהלצל שהוא צורך הכלי עצמו וזה לא' חתירו ודבר שאסור לטלטלו מחמת גופו ויש בו י"ג צדדי היתר' האחד יש דברים שמתיר לטלטלם ע"י מהשבה שחישב עליהם כגון הריות של הקל ונסר' של אומן וחבילי קש ועצי שרתקינו רמאכר כד"ס ולבנים שנשארו מהבניין / הב' יש דבריו שצריכין הכנסה ויהיה מקום כמו שאסרו מבנים אד' מלא קופהו ע"י ועושה בה צרכיו והוא שיהיה לו קרן זווית' הב' יש דברים שצריכין שפשוף או למרד כמו שאמרו בגמרא על נדבך של אבנים / הד' כיסוי כור ודות נטלים אם יש להן בית אח"ז / ה' התירו לטלטל אבנים מקורולות לצורך בית הכסא / הו' התירו לטלטל גרף של רעי כלומר המיוחד לרעי ואין בו רעי מותר לטלטלו ע"י מים שבו / הו' התירו לטלטל מת מפני הדליקה / הח' התירו לטלטל המת מפני החמה ע"י ככר או תינוק / הט' התירו לטלטל קין המונח במקום שרכים דורסים בו כדי שלא יזוקו בו / הי' התירו לטלטל גרף של רעי כל' הרעי עצמו מותר לטלטלו בין ע"י כלי בין שלא ע"י כלי / הי"א התירו לטלטל קליפי' אגוזים ע"י שמסלק השבלא ונעירה וענין ת הסילוק יתבאר בע"ה / הי"ב התירו לטלטל שכרי כלים אף על גב דדמו לצרורות ובלבד שיהיו עושי' מעין מלאכתך .

הי"ג התירו לטלטל האיסור בגופו שלא בניענוע ידיו אבל אם משלל האיסור ע"י נייענוע ידיו ואפילו אינו נוגע בה זה נקרא שילשול מן הצד ואסור כל שהוא צריך לדבר האיסור וכלי שמלאכתו להיות שמונח עליו אחד מהדברים המוקצים מחמת גופם כגון הבית שיש עליה אבן וכר שיש עליו מעות יש בו ג"כ דרכי היתר ומספרם ה' / האחד אם לא הונחו שם מדעת אלא ששכחם שם מות' להשחת החביה כדי שתפול האבן ולנער הכר והמנו' נופלות דלשול מן הצד לצורך דב' דשורה שריו ומשעם זה צנון' ששמנו בקרקע אם מקצת עליו מגולות נוטלו אע"פ שבגבולותו מזו' עפר ממקומו וכן פנה ששמנו בתבן מות' לתחוב בה מחס' ולישלה / הב' אם הית' הבית זו בין החבית שאינו יכול להטותה או שהיה צריך למקו החבית והכר מגביה כמו שהן עם האבן והמעו' עליהם ומניחם במקו' אחר כיון שלא הונחו שם מדעת / הג' אם ביד בנו שיש לו נענועין עליו אבן מותר ליטלו והאבן בידו והדוקא אבן אבל דינר לא / הד' אבן שבקרורה שממלאין בה מים אם היא מהורקת מות' לטלטל עם האבן מזה הטע' / ה' כלי שמלאכתו להיות שיש בו דב' איסור

טלסול אלא כלאחר יד ולא מקרי טלסול :

ו כל הכלים שנשברו אפי' בשבת כוהר לטלסול שבריהם אפי' אינן ראויין לעין מלאכה הראשונה וכלכר שיהו ראויין לשום מלאכה שיהיה עריץ שם כלי עליהן כגון שברי עריבה לכסות בה החכית ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך אבל אם אינן ראויין לשום מלאכה אין שם כלי עליה ואסור לטלסול ואם נשברו במקום שיכולים להזיק כגון כלי זכוכית שנשפדו על השולחן או במקום שהולכין שם בני אדם מותר לטלסול השברים משם כדי לפגורו שלא יזיקו בו וכדכתבין לקמן גבי קוץ בדבר זה לא נזר ועיד דהיינו טלסול לצורך מקצת :

ז והנחת חרס שנשברה בחוץ מכלי וראויי' לכסות בה כלי כוהר לטלסול אפי' במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם כה דהיא עצמ' תורה כלי עליה :

והוא זרקה לאשפה מבעוד מקום שיש כס כלו מניס א"כ יום אסור לטלסול בין אף במקו' הליק' שם כלים מצויים שבש"ה מבעוד יום מהיות לחקק שם כלו מניס וינ' כל עוד כלי ואפי' הוא ראוי לעני מקו' עסקי' ה' :

שרצה ליקחנו הואיל והקצוהו הבעלים שלו שהם עשירים דמיקצה לעשיר הוי מיקצה לעני כמו שיתבאר בס"ה כ"ה ולפום מאי דכתובנא בכבוד כל הכלים שנשברו אפי' בשבת מותר לטלסול שבריהם כו' היה נראה ה"ה אפי' נשברה בשבת מותר לטלסול והא דקתני נשברה בחוץ משו"ס"א דאם זרקה לאשפה מבע"ד אפי' נשברה בחוץ אסור א"כ דוק זרקה לאשפ' מבע"ד אסור לטלסול דהא הקצה דעתו ממנה קודם שבת אבל אם זרקה לאשפה בשבת לא נאסר דכיון שהיה מוכן בין השמשות שוב לא נאסר על ידי הקצאת מהשבתו בשבת (וע"ל ב"י כ"ע"ג) אלא שמדברי ה"ב משמע דדוק נשברה בחוץ מותר אבל נשברה בשבת אסור אפי' שיאוויה לכסות בה כלי והא דאמרינן כל הכלים שנשברו אפי' בשבת מותר לטלסול שבריהם היינו בכלי שנשברו כולו לחתיכות :

אבל הכי מירר' בכלי גדול ונ"ל חזי לתשמישו כהאשון וכל שנשברה ממנו חתיכה ועיקר הכלי עדין קו' שביון שהכלי עדין משתמש תשמישו הראשון וחתיכה זו שנשברה ממנו לא היתה ראוי לשמש בה בפני עצמה קוד' שנשבר' :

ועכשיו שנשברה היא ראויה לשמש בה בפני עצמה הוי נולד אסור ויש להחמיר בדבריו ודוקא חתיכת חרס כוהר לטלסול משום דאמרי' מכלי והיה תורת כלי נגם עליו אבל דבר שאין בו שייכות כלי כלל כגון צורות או אבנים אף ע"פ שראויים לכסות בהם כלי אסור לטלסול אפילו לצורך נופן ולצורך מקומן דכל שאינו כלי כלל כבר הקצה דעתו מהם לנפיו מכל וכל ואסורים בטלסול אפילו לצורך נופן ומקומן :

ח כל הכלים הניסלן בשבת דלתותיהן נסלן כמותם אף ע"פ שנתפרקו מהם בין נתפרקו בחוץ בין נתפרקו בשבת לפי שהן תורת כלי עליהן אגב אכיהן :

ט דלת של שידה תיבה ומגדל שכולין ליטלה הימנה ולהחזירה שאינה מחוברת להם בשלנו מותר ליטלה מהם דאין בניין וסתירה בכלים אבל מכל מקום אסור להחזירה מירכנן נזירה שמא יתקע בחזקה בספק ויהדות והוי ליה נמר מלאכה והייב משום מכה בפשיש אבל של לול של תרנגולים אסורה בין ליטול בין להחזיר דביון דמחובר לקרקע היא שייך בה בניין וסתירה :

י כיסוי של בור ודוה אלא אם כן יש להם בית אחיזה דאז מוכח שהוא כלי ודוקא של בור ודוה שהם עצמן שמונים בקרקע ואינם נראים כלים לפיכך צריך לכיסויו שלהם דבר שמוכח על הם שהם כלי דכלאו הכי

ששבו בבימי לקרקע

דב' היתר וא' לנערם כגון כלכלה ששבה אבן ופירו' רטובי' שאם ינערם יפסדו מותר לטלסלה וכן כנוי' אגב קסמיה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים משיום דא' דמינקט קיטמא לחודיה אפי' אי שדי ליה מכונו' והוא מדבר הכות' השוכן מדבר האיסור והוא שצריך לנוף דבר המותר או למקום הכלכלה והכנוג' כל אלה דברי רבינו יוסף המשביר ז"ל והצעתים לפניך להיות שנוהרים בפיך שתצטרך אליהם למה שיתבאר לפנינו בע"ה ומעתה נבא לבאר כל פרטי אילו הדיונים אחד לאחר לפנינו בעזרת השם כמה שיערו חכמינו ז"ל חכמי האמת איזה הם הדברים שדרך בני אדם להקצות אותם מפני הדברים שנאמרו ואסור לטלסול ואיזה הם שאין דרך להקצות דעתו ממנו ונותנין לטלסול ואז הבין יראה י' ודעת קדושים המצא מכל המעסי' שכתבנו באיסור מיקצה נתבאר שכל הכלים שצריך להשהמש בהו אין אדם מקצ' דעתו מהם ומותרין לטלסול בשב' חוץ מכלי שאדם חס עליהם ומקצה דעתו מהם לטלסול בשבת פחמת חסרון ביום שחושש לטלסול' טמא ופחמו מרמיהן כגון סכין של שחיטה או של מילה ואח"כ של ספרים וסבין של סופרים שמתקני' בהן הקולמוס' שבין שמקפידין שלא לעשות בהם השמי' אחר הרי הוא מקפיד עליהן שלא לפגמן והתקילו לחסמי' זה ומקצ' דעתו מהן שלא לטלסולן בלל בשב' ואסורים לטלסול אפי' הם תחובין כגון עם שאר סכנים וכן כל כיוצא באילו כגון קורנס שר' בשמים שמקפידין עליו שלא יהלכלך והכלים המיוחדים לכהונה שמקפיד עליהן שלא לטלסולו שמי' פסדו וכל אלו אסורין לטלסולו אפי' לצורך נופן או לצורך מקום ולגמרי הקצה דעתו מהן לטלסולן בפני שמקפיד עליהן חרבה / מיהו בכלי שאינו מקפיד עליהם שמא יפסדו בטלסול אפי' מיוחדים לשהורה מותר לטלסולן :

ב וכל דבר שהוא כלי אפי' הוא גדול וכבר רכבה לא נתבטל שם כלי כמינו לא מפני גדלו ולא מפני כיבוד אפי' צריכין לו עשרה בני אדם לטלסולו מותר להם לטלסולו :

ג וכל שמלאכה לו לאיסור נגם הו' אסור לטלסולו כד"א שאינו מטלסולו אלא לצורך עצמו של כלי כגון שרוצה להוציא כסס או לנגז' ולפטרנו מחמה לצל מפני שירא שישבר שם או שיגנב משם לצורך גופו או לצורך מקומו מותר לטלסולו לצורך גופו כיוצא כגון קורנס של נפח' או של זהבים שצריך לו לפצוע בו אגוזים או קורנס לחתוך בו דבילה וכיוצא בזה לצורך מקומו כיוצא כגון שצריך להשתמש במקו' שהכלי מניח שם וכיון שמועד לו לישיר משם מותר לו להניחו אה"כ באיזה מקום שירצה שהוא משתגר שם ביהר' :

ד אבל כלי שמלאכתו לחתך מותר לטלסולו אפי' אינו צריך לו ועכשיו אלא לצור' הכלי כגון מהמה לצל שלא ישבר או שלא יגנב מותר מיהו שלא לצורך כלל אסור לטלסולו בהגם היין מכתבי הקדש ואוכלין שמותר לטלסולן אפי' שלא לצורך כלל והפילין אע"פ שמועד לטלסולן אין לטלסולן כי אם לצורך כיון שקצת היקצו למצוה'ן יטבה אין צריך אות' ושיפר אסור לטלסולו כי אם לצורך נופן וצורך מקומו דכלי שמלאכתו לאיסור הוא שאסור לנו להקוע בשבת :

ה ויש מתירין לטלסול אפי' כלי שמלאכתו לאיסור' כבר או הינוק אפי' שלא לצורך נופן ולא לצור' מקומו אלא מחמה לצל שלא יאברו דוק' מה שמלסולן ע"י כבר או תנוק אלא למעוטי דברים המוקעים מחמת נופם כמה כגון אבנים וכיוצא בהם : וכל דבר שאסור לטלסולו אינו א"כ ארנקי מלאכה מעות דנטל אסור אלא בטלסולו אבל בנגיע' לנני מכות והוי כמו לנגס אכל בעלמ' שאינו מגדנדו מותר ולכן מותר ליגע במגד' שבב"ה והנירו' דולקות בו או בתנור שהיה קבו אש וכן מותר ליקח וע"ל כימן רע"ט כתיב ג' וכימן דבר היתר המונח על דבר מ' אונפמוך ספיק' ל' מיקצה וכן מותר לטלסול דבר מיקצה ע"י גיפות ולא הוי

שהוא עושה בחול ויבא לצד :

כ חרות של דקל שקצצו לשריפה מוקצין הן שרי הקצץ לשריף ואסור לשלולין יושב עליהם מעט מעט אע"פ שלא חיטב עליהם לישב עליהם למחר הוכנו לשיבה ומותר לשלולין לישב עליהם בשבת וכ"ש אם קשרן לישב עליהן או אפי' אם חיטב עליהם מעט לישב עליהן אפי' בחול :

כא ובן פשתן סרוק וצמר מנופץ שנתנין על הסכה אם חיטב עליה מעט לתתם על מכה או שיטב בהם שענה אחת מעט או שצבען בשמן דגלי דעהיה דלמבה קיימי או שרכזן במסיחה שיחנם על הצמח בשבת דתו לית בהם משו' מוקצה ומטום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא יסרטו בגדיו במכה (וע"ל סימן ט"א סעיף כ"ב וסימן ט"ב סעיף כ"ג וכו') ויא' רבאילולא סני במחשבה לכר שאין עומדין כל כך לזה כמו שעומדין חרות של דקל לשיבה דלפעמים קוצצין אותם גב לשיבה :

כב אבל נדבך של אבנים אע"פ שהיטב עליו מעט אסור לישב עליו שאין דרך לישב עליו כלל אא"כ למדום מעט ר' לרדורם זה על זה לישב עליה ויא' שדינס חזריות :

כג לכסות פי החבית באבן או בכקעה או לסגור בהן את הדלת או להכות בהן בכרזא אע"פ שחיטב עליה מעט אסור שאין אלו עומדים לאלו הדברים לפיכך אין מחשבת בלבו מועלת כחם אא"כ יחזים לכך לעולם אבל ייחוד לשבת זו בלבד לא מהני וה"ל בכל אילו כיון שאין דרכן לכך לפיכך צריכין יחוד לעולולא מהני לשב אחת אבל למידי דאורחיהו כרבינונן לפצוע בה אנוז' מהני אפי' בייחוד לשבת אחת ויא' דל"ש ויא' שצריך אפי' שיעט' שום כעט' של תיקון מעט' :

כד מותר לחתוך ענף שיש בו עליו מן הדקל מעט ומותר להניף בו על השלחן בשבת להכריח הטובים כיון דלצורך תבנו עשאו כלי גמור :

כה עורות בין של בה' שאינו מקפיד עליהם כשיושבים או סומכין עליהם בין של אימץ דקפיד עליהן אפ"ה מותר לשלולין שאין הקפדתו מכלול מהיות כלי שסתמן עומדין להכי דווקא כיבישין דחוז למיזג עליהו אבל בלחץ לא דלא חוז למיזג עליהו ויא' דווקא בעורות של בהמה נסת שראויין לישב עליהם אבל של בהמה דקה אסור אא"כ חיטב עליהם מעט :

כו גמר' של בה' מותר לשלולין דסתמן להשתמש בהן הן עומדים והותר כלי עליהם אבל של אומן אסור שהקצץ למלאכתו אלא אם כן חיטב עליהם מעט יום ליתן עליהם פת לאורחים או השמיט אחר :

כז עצמות הראיין לבלבים וקליפ' הראיין למאכל בהמה ופירורי' אף על פי שאין בהן כזית אינם מוקצין ומותר להעבירם אפי' בידים מעל השלחן אבל אם אין הקליפין ראיין למאכל בהמה (וע"ל כיון קליפי' אנוסים וכל כיוצא בהם) נעשו מוקצה ואסור לשלולין בידים (ראשילנו לר"ט דרמי נמוקנה מודה מיהא דרמי' לכל הפאות דלוייה למאכל בהמה וע"ל סימן ט"א סעיף א' וכו') אלא כנער את השבלא שהיא יש תרי' כלי עליה והם נופלין ואם יש פת על קולחן מותר להגביה השבלא ולשלוליה עם הקליפ' אע"פ שאינה ראויה למאכל בהמה שהם כשלי' אנב הפת ואם היה צריך למקום השלחן אפי' אין עליה אלא דברים שאינם ראיין אפי' למאכל בהמה בלבד מותר להגביה ולשלוליה לצורך מקומו :

כח חבילי עצים וקט' ראיין למאכל בהמה הם ואפילו הם גחלים הרבה מותר לשלולין שעומדים למאכל בהמת ג"כ מידו סתמן לא קיימי להכי אלא להסקה לפיכך צריך שיחנקם מעט שיהו מאכל בהמה :

כט כל מה שהוא ראוי למאכל היה ועיף המצויין שש' שליון אנוטו ואם אינו ראוי אלא למאכל היה ועיף שאינו מצויין יט' ב ג ד ה ו ז ח ט י

לקרקע עצמה ואסור לשלול אבל כיוסי של כלים גלויים אפי' הם מחוברים בקרקע בטיש כגון תנור שחברו בטיש הוי כיוסי שלהם כלים נמורים ויכולין לישול אותם אפילו אין להם בית אחוזה והוא שהקנס ועשה בהם מעשה והבינם לכך שיהיו געש' כלים או שנתמ' בהן מעט אז מועיל להם הכנה לשם בלי ואי לא הבינם אסור וכיוסי של חביות הקבורות לגמרי בקרקע ואינם יוצאין לחוץ ככיוסי קרקע דמי' ודינם ככיוסי כור וצריכי' בית אחוזה להוכיח עליהם שהם כלי :

יא מחט שליטה תורת כלי עליה ומותר לשלוליה ניטל חודה או חורה אסור והוא כשבר כלי שדרך אדם לזהיק אותה בין שברו מתכו' ובטל שם כלי מעליה אבל חרשה אע"פ שלא נקבה עדיין מותר לשלוליה שעומדת להיות כלי ועוד לפעמי' אדם נפלך עליה ולא נקיב לה וחזיא לקוץ והוי לה כלי מט"כ כניטל חודה או חורה שאדם זורק ובטל מינה שם כלי :

יב שירי מחצלאות מותר לשלול שעריון כלי הם דתוי לכסות בהו שינופא ואם זרקן לאשפה מעט אסור לשלוליה שבטל תורת כלי מעליהם :

יג ושירי מסלניות שכלו אם יש בהן ג' אצבעות על ג' אצבעו' עדיין כגד סיקרו וראויין לעצים ומותר לשלולין (וע"ל סימן י"א סעיף ט') ואם לאו אסור לשלולין שאינם ראיין לא לעשירי' ולא לעניים ויש מזהירין אפי' אין בהן שלש על שלש משום דחזו לקינות ולא נרעי' מחרס קצן / ובלבד שלא יהו משליות של מצוה שאם הן משליות של מצוה אדם בודל בהם מיהא שחמט בהם השמיש מנונה כגון קינות ומבטלן בדעתו שלא להשתמש בהן כלל והרי בטל תורת כלי מעליהן ואסור לשלוליהם :

יד פנעל חדש מותר לשוממו מעל הדפוס ואע"פ שהדפוס מלאכתו לאיסור כיון דשם כלי עליו מותר לשלולין לצורך מקומו דהיינו חללו של הפנעל שהדפוס בתוכו :

טו סנדל יש לו שתי רצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים בין הרגלים וכשנפסק הפנימי ראוי הוא להקטו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מבפנים לא סתמו כ"כ וכשנפסק החיצונה אינו הגון שיה' להקטו לפי נפסקה לרצועה הפנימי' עדיין תורת כלי עליו הואיל והראוי להקטו ומותר לשלוליה נפסק' החיצונה כשל מתורת כלי שאינו ראוי להקטו עוד ואסור לשלוליה ואם הוא בכרסולית מותר לכרוך עליו גמילת שהוא פאכל בהמה להקטו שלא יפול מרגלו עד שיבא לביתו ובחצר שהוא נשמי' שם אסור :

טז חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה תלחלו בו לבישו יוכל לשוממו מעל הקנה אבל אסור ליקח הקנה מתוכו לפי שאינו כלי ואם תחבו בו כלי יכול לישולו מתוכו אפילו היא פלאכתו לאיסור דהא הוה כמו צורך מקומו / כיה שששמה אפי' אחת מירכותיה אסור לשלוליה גזירה שמא יתקע וכן ספסל ארוך שנששם אחד מרגליה כ"ש שתיים שאם לשלוליה ולהניחה על גבי ספסל אחרת לישב עליה אפי' נשבה מעט אסור אא"כ יושב עליה כך פעם אחת קוד' השבת שהכינה לכך גם אסור להכניס שם הרגל משום שמא יתקע בחזקה :

יז לכניס שששאר מן הבניין מותר לשלולין דסעיתה לא קיימי לבנין אלא לשגא עלייהו ותורת כלי עליהם סדוק זה על זה גלי דעהיה שהקצם לבנין ואסור לשלולין :

יח קוץ המונח בל' הרויט לחוץ שמא יזקק בו רבים מותר לשלולין פחות מארבע אמות עד שיפנהו מן הדרך כדי שלא יחכו בו ובכרסולית אפילו שובא נמי טרי לשלול בהריא שלא יחכו בו דמקו' הויקא דרבים לא מרי רבגן משו' שבות : יט' סולם של עלייה שגור' גדול ועשו להשיח בו גג אסור לשלולין כדי שיאמר להשיח גגו הוא צריך אבל של שובך מותר לנשותו ספקום למקום כגון פתחן תלחין בשבך אחד אבל לא יוליכו משובך לשובך כדי שלא יעשה כדרך

באותו מקום אם יש לו מאותו מין החיה ועיף מותר לשלשל אותו המאכל הראוי לאותו המין ואם לאו אסור לפיכך מותר לשלשל עצמות שנתפרקו מן הכשר אפילו מעט אם ראויין לכלבין והא כלבים מצויין :

ל נרקיעי הכרא במקום שמאכליו אותם לבהמה מותר לשלשל; מ"ם אדם השוכן יחמיר על עצמו שלא לשלשל אלא דרך שינוי מפני שאינן נאכלין גם לבהמה אלא ע"י הרחק בשר חי אפילו הפל שאינו מלוח בלל מוח לשלשלו משום דחוי לאומצא וכן אם הוא הפות מוח לשלשלו משום דראוי לכלבים :

לב וכן דג מלוח מותר לשלשלו מפני שהוא ראוי לאוכלו חי על ידי הדהק והג הפל אינו ראוי לבלום ולכלבים לאו ארעתייה למישריה והוי מוקצה גמור ואסור לשלשלו :

לג קמע שאינו מופחה א"פ שאין יוצאין בו פות לשלשלו : **לד** כל דבר המטונף כגון רעי וקיא וצואה בין של אדם בין של הרנגולים וכיוצא בהן אם היו בחצר שיושבין בה מותר להוציאם לאשפה או לבית הכפא ואפי' בלא בלי הואיל וצריכין למקומן דהיינו כל הצר שהם בה ואם היו בחצר שאינו דר שם אסור להוציאם ואע"ג דק"ל במוקצה מחמת מיאוס כ"ש דמתייר איפשר לומר דבדבר מטונף מאד כ"י הנך מודה ר"ש דהוי כאילו דחיה בידים והקצה דעתו ממנו בפירוש וכמוקצה דגרוגאית וצ"ע וק"ל המיץ ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה מותר לכפות עליה כלי הנישול :

לה אע"פ שמוח להוציא גרף של רעי היינו ספני כבוד של הבריות ומשעם זה התירו לו ג"כ להחזירו שאם לא יתירו להחזירו לא יוציאנו שיחוס על הכלי שלא יפסד ומשום כבוד הבריות התירו לו גם להחזיר הכלי לפיכך כשהחזירו לא ישלשלו לבדו ריקם (דמוקנה מחמת מיאוס הוא) :

אלא יתן להוכו מים ואגבן הג"ה הוא משלשל אותו שבטל וע"ל ס' ת"ח סעיף א' וס' פ"ז והא אגב המי' סראויין ערוין סעיף א' ומשעם זה התירו לבהמות להחזירו מן האשפה אפי' שלא לנודק דהיינו אפילו כשאינו מחזירו כד' להוציא בו ענית נושא ואף ע"ג דלא אמרו ככר או תינוק אלא גבי מת בלכר כמו שכתבנו בס' י"א סעיף ה' וע"ל כיון דע"פ סעי' ג' וס' פ"ז סעיף י"ז ח"ה שרי הכא ע"י מים דלא אמרו ככר או תינוק אלא כד' לטע"ל דו דבר שלא התירו בו הנושא או הכנסה כגון מת שהרי הוא אסור לטע"ל אס לא ע"י ככר או תינוק אבל גרף של דעו ועניו של מי רגלים ככר פתירו להוציאם לאשפה משום כבוד הנלוות התירו חזקה משום הנושא ע"י מים :

(ע"ל סימן ט"א סעיף ו')

לו אין עושין גרף של רעי לכתחלה דהיינו להביא לפניו דבר שימאס לו כדי להוציא כשימאס בעיניו ואם עבר ועשהו אין קונסין אותו ומותר להוציא :

לז וכן במקום דאיכא פסידא מותר לקבוע לכתחלה ישיבתו אצל דבר מיאוס או להכניס משתו אצל גרף של רעי כדי להוציא ודווקא ישיבה של קבע או הכנסת משה אבל על ידי ישיבת עראי לא התירו לו להוציא הגרף של רעי :

לח מכניס אדם גב"ע מלא קופתו עפר ומייחד לו קרקע זוית ומכניסה בה לעשות בו מה שיצטרך בשב"ע וישיבה בו כל צרכיו בשבת כגון ליטול משנו לכסות בו צואה או רוק וכיוצא בזה אבל אם לא ייחד לו קרקע זוית בשל אגב עפר הבית ומקצה הוא ואסור לשלשלו לפיכך פירות השמנין בחול מותר ליקחם משם שאין אותו העפר מוקצה שהרי הכעו לכך פתחלה :

לט אסור לשלשל שום בהמה וחיה ועוף וכל ב"ח מפני שאינם ראויין בשבת לשום דבר מכל מקום לא אמתו לכפית אה הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו :

(הג"ה) משום דכלי כיעול לנודק דבר שאינו טיפל וע"ל סימן תפ"ח סעיף ו' וסימן ט"ז סעיף ו' (פ"כ"ה) ובעודם עליו אסור לשלשלו ואם היו עליו בין השמשות אסור לשלשלו כל השבת אף ע"ג שירדו ממנו דמנו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכלי יומא ועיין לעיל סימן שי"א :

מ וגם התירו לדרת כל בהמ' וחיה ועוף בחצר דהיינו שאוחז אותו בצוארו ובצדדיו ובולוכין אם צריכין הבעלי חיים לכך משום צער בעלי חיים :

הג"ה וע"ל ס' ט"ה סעי' ו' חו"ע וס' רפ"ו סעי' ע' אכל אס אין צריכין לכך אסור אפילו למדוך משו' דק"ל דכל מידי דלא חוי לטע"ל כגון בעלי חיי' וכיון דהם כעס סאין מטלפלין כולה כך אין מטלפלין מקמתו ודוק נחל' התירו למדוך אכל לא כ"ה וכרמלית דחייס' סמא ינביהם מן הארץ וכמנא כדו שחכנס ואונו' ושא' עופו' כשאוחזין אותם יאנפיהם נחנך סאין כלן חטש איכו' דלונר ית' הם מהלכים ברגליהם ואינן מגביהין ומותר לדרות :

מא האשה מרדה את בנה אפילו בר"ה ובב"ה שלא תגרוהו שיהא גורר שתי רגליו על הארץ אלא יהא מגביה רגליו ויניח השנייה על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו' שהגביה שנמצא הוא לעולם הוא נשען על רגלו האחת והיא אינה נושאת אותו ב"ה :

מב מ"ם לא נזר בזה שמא הגביה אותו מן הארץ וחשא אותו ד' אמות בר' דאכילו אם היתה מגביהו ונושאת אותו ד' אמות לא עבדא איסורא דאוריית' דנבי אדם חי כ' עשרו דחי נושא את עצמו ואין נקרא משו' מן התורה אלא דמדרכנן אסור לכתחלה לזבמרדה לא נזר דה"ל נזרה לנזירה מ"ם נזיר אסור ג"כ דלויבא למיכר ביה אפי' חי נושא עצמו ונרע מהגביה :

מג וכשא' אע"פ שאינה מגביה אותו כלל אלא נוררת אותו בשתי רגליו אסור :

מד כלי שנתרועע לצ' יהלש ממנו חרס לכס' בו או לכסוך בו משום דמתקנו להיות כלי בשבת והוי פכה בפשיש :

מה אסור לשתוק בשבת וי"ט בכדור מפני שאין ט"ס כלי עליו ואינו ראוי לבלום אפי' לצור ע"פ צלוחי' דמשנף וכמאס ואסור לשלשלו ויש מתירין דהואיל הוא לשתוק מעונג שבת וי"ט הוא והתירוהו ונהגין להקל :

מו אסור לטאת התחת אצילי ידיו זרע התולעי' שעושיין המשי חדא שהרי אסור לכתלשול שאינו כלי יעוד שהו' מוליד בחומו התולעים ומלאכת מחשבת הוא ואסור :

מז יש אופר' לשלשל כגד שעשנו מפני שאינו ראוי ללכת והוי מוקצה ויש מתירין דהא מ"ם מ'בוש הוא :

מח ומותר לשלשל מניפה בשבת להבריא הזכובי' דכלי דהא מכבדות שמכבדים בהם הקרקע מותר לשלשלם דה"ל כלי שמלאכתו להיתר שמות לכבד בהם קרקע המרוצף שאין שייך בה אשוי' נומיה' ואע"ג שאין נהגין לכבד אפילו מרוצף היינו חוכמא בעלמ' אבל לענין שלשול יש להקל :

מט יש מתירין לשלשל האצטרולוב ולהניש בו ויש מסתפקין בדבר ונהגו להקל :

נא וכלי אטמורה השעו' ע"י שבראה הצל הוי כשומד דח שמודה הצל והוי מלאכתו לאיסור וכן אותו כלי שיש בו חול שקורין אותו סהם טעה יש להספק אם מותר לשלשלו שהרי הוא כלי או שמא יש לאוסרו משו' דמלאכתו לאיסור דהיינו כסו מדידה שבווד שיעור הזמן ופ"ש המנהג לאסור :

(ואע"ג

ה'נ"ה ואלו דלמנו שני מדורה כמו שנתאר לפני כיון ש' סוף ו' מ' מ' לוח ל'ן דהא חסין מדורה ט' מנוס דלי משום טלוחר על ידו אס כן יתלה לזימרו כזס איסור ויהא טרי ונזילה ואלו ג' נלאו מדורה ג' מ' ה' ה' מ' ד' כ' מ' י' (דמותה למדורה וזוה כתפסה המנהג לאיסור :

נב כל מה שמקצה לעשירים שמקצין עצמן ממנו אע"פ שילפעטים הייהקצאה שלהם על ידי עשירותם כ"מ הוואלוהוקצה הוקצה גם לעניים לשלשל אותו :

ט"ז דיני שלטול עי' ד' אובו ה' סעיפים :

א נוטל אדם את בנו שהאבן בידו ולא חשש משלשל לאבן והאבן אסור לשלשל כמו שנתבאר סי' כ' סעי' ח' אפ"ה התירו לו לשלשלו עם התינוק והוא שיש לו גענועין עליו שאם לא ישלשלו יתלה אז מות שלא העמידו חכמי שלשל שלל אבן בידים במקום סכנת חולי אבל אם אין לו גענועין עליו לא התירו לו שאינו סכנת נפש ואפ' לו כשיש לו גענועין עליו גם כן לא התירו אלא באבן שאם יפול האבן מיד התינוק לא חיישינן שינבנה האב ארזי לאחיו ד' אמר' שאינו מקפיד עליו כ' אבל אם היה בידו של התינוק דינר אסור אפ"ל לאחוזו התינוק בידו והוא מחלך כנלנו דחיישינן דואל ומקפיד עליו דילמא נפל ואתי אבות לאחיו וי'א שלא אסרו אלא בשנוש' את התינו' עם הדינר בידו דהוי כמשלש' הדינ' בעצמו אבל לאחוז התינו' בידו אע"פ שדינר ביד התינוק אין בכך כלום כיון שגם התינוק הנוך בארץ אם יפול הדינר מידו הוא עצמו ינביהנו :

ב כלכלה שהיתה נקובה וס'מה באבן מות לשלשל ולא אמרינן שנעשית בסיס דלרבר האסור דהיינו לאבן שהדי נעשה האבן בחופנה' וכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכביד' למלאות בה מים אם הוא קטור ויפה שאינו נופל מות למלאות בה דהוי האבן כלי עם הדלעת עצמה שהוא כשל אגבה ואם אינו קטור ויפה אינו כשל אגבה ואסור :

ג כלכלה שהיא מלאה פירות ואבן בחובה אם הם פירות רשיבים כגון תאנים וענבים ישול אותה כמות שהיא ש' ז' י' ע' הפירות מהוב' יפסדו ובמקו' פסידא לא נזרו איסור בשלשל האבן עם הפירות אבל אם הם פירות שאינם נפסדים ינערו וינערו גם האבן עמהם ולא ישלנו עמהם וה' מ' בטאינו צריך ארא לפירות או לכלכלה שאו כשינערה במקומה ויכל לישול הפירות או הכלכלה למקום שהוא צריך אבל אם היה צריך למקום הכלכלה ישלשנו כמות שהי' עם האבן והפירות כדי שיוכל להשתמש במקומה ואין צריך לנערה ולנער האבן ממנה דהוי שירחא יתירה שאינה צריכה וס'ירו נמי אפ"ה הנה האבן במיד על הכלכלה אע"פ שעשאו בסיס לדבר האסור דהיינו לאבן מ' כיון שהוא גם כן בסיס לדבר המתיר דהיינו הפירות בשל האבן לנבייתו אבל אם הניח אבן במיד על כלי ריקן כגון שהניחו על פי החלית או הניח מעות על הכר במז'ה הרי אילו נעש בסיס לדבר האיסור ואסור לשלשלם ולנערה מהם :

ד ואם שכחו אבן על פי החבית או מעות על הכר אין עלא הניהם שם במיד זה אינו נקא בסיס לדבר האיסור הוואיל ולא הניחו לשם זה לפיכך משה החבית על צדה והאבן נופל ממנו או מנער הכר והמעו' נפלות ואם היתה החבית בין החביות כענין שאינו יכול להשותה שם יכול להגביה אותה עם האבן למקום אחר להשתיה שם כדי שיפול מעליה :

ה והא דלא שרי אלא להשותה ולנער דוק בצריך לגוף החבית והכר אבל אם צריך למקום החבית והכר ולא הספיק לו בהשתיה והניעור שהרי יצטרך נ'כ אה'כ לסלק החבית והכר מאותו המקום למקום אחר כיון שצריך הוא למקום הוה ליה גניעו' שירחא שאינו צריכה לפיכך יכול לשלשלם עם האבן

וחמעות שעליהם לפנותם ממקומם / והא דאמר' שאם הניח במיד שאסור לשלשלם ולנערם היינו שהניהם שם על דעת שישארו שם בכניסת השבת והיו שם בכניסת השבת אף ע"פ שנתלקו אחר כך אסור לשלשלם כל השבת דכמו דאיתקצא לבין השמשו' אתקצאי לכולו יוכא' וכל' שבועות שם שאסור לנערן שיפלו אע"פ שהיה דעתו לסלקם בשבת : י' ו' אב' ל'א הניחם שם אלא על דעה שישארו שם בכניסת השבת והיה כוונתו שיפלו מ'הם בשבת לא אתקצאי לכולו יוכא' ופ'ת' להשות' ולנערם בשב' ולא אסרו אלא במנה' כתהלה על דעת שישארו שם כל השבת שהקצה הנלים הללו להיו' בסיס לאיסור כל השבת ואז אפ"ל נוטל האיסור מ'הם בשבת אפ"י לשלשל הנלי כל השבת דמאחר שהיה בסיס לאיסור מקצת השבת והוא הקצהו לכל השבת אסור לכל השב' כולה וכן הדין בכל מקצה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליכמי שיחב' בע"ה בסי' שאחר זה / ואם אדם מניח דבר מקצה על טל חבירו לא אמר' דנעשה בסיס לדבר האיסור שאינו אדם אסור דבר שהוא של חבירו שלא מדעתו / מי ששכח כיסו עליו בע"ט והוא בביתו אנן שיכול לשלשלו להסירו ממנו יכול לילך לחדרו במקום שה' מונע שם והיננו שם עם חגורו ויניהנו קס' אבל אם הוא בשוק או ברהוב שאין שם עיוב לא יביאנו לביהו אך יחזיר חגורו במקום שנזכר שם ויניהנו ליפול ויכול לומר לנכרי לשמורו ואם יביאם לביתו לא יחוש :

ט"ח דין מוקצה בשבת וכו' סעיפים :

א עין שתולין בו בשר פ'ת' לשלשל כ'ע' דהא הבשר עצמו לא הוקצה דהוי לאוכלו באומצא ועין שתולין בו דג' ס' לרבי יודא אסור לשלשלו מפני ש' ואמסריה ונעשה מוקצה מחמת מיאוס אבל לר' ש' מותר לשלשל אף על גב דמיאוס הוא שמסריה ואינו ראוי לבלוס לית ליה לר' ש' מוקצה מה' מיאוס כי האי והבי' ק"ל כר' ש' במוקצה מהבת מיאוס וכבר כתבתי טעמה לעיל סי' ק' רע"ט :

ב וק"ל נ'כ' כר' ש' צעון בהא שאין בשום אוכל שהו' תלוש והא' לאביל דין מוקצ' שאין אדם מקצה דעתו מהם שאפ"י המרים ושקדים ושאר פירות העומדים להחזרה מית' לאכול מהם בשב' שאע"פ שהם להחזרה דעתו נ'כ' לאביל מהם ואפ"י חטים שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו וכצ"ס שהיה התרנגולה מותר לט' מ' וכן המרים הלקטים קודם כישורן וכונסין אותם בשל'ם והן מר בשלוח מותר לאכול מהם קודם כישורן וכן בפירות שהקצה להם מקו' שיתייבשו כגון אפרסקין וחבושין וכל שאר מיני פירות אין בהם משום מוקצה הוין מניירות וצמיקין שהניחו ליבשן והקצה להם מקום עדי' שיתייבשו בהא אפילו ר' ש' מודה דאסורין משום מוקצה מפני שדרכן שהם כסריחין בינתיים קודם שיתייבשו וכיון שזרע שסריחו ודאי הם ח' דעתו מהם שלא לקחת עד שיתייבשו היט' ויתקנו וכיון דאפ"י הררי דחניהו בידים ונס לא חזו הו' מוקצה לכ'ע' ואסורין ופירות מהוב' לקרקע ומחוסר צידה כיום טוב במוקצה דגונרות וצמיקין דמיין רביון שלא לקטן מאהמ' הוה ליה כאלו דחניהו בידים ופירש שאינו רוצה ליהנות מהם דבעודן מחוברין פשיטא שאסורין והילכך אפ"ל לקטן נני אסורין דהו' ליה מוקצה / ומשעס זה נזרו בכל מחובר שירא אסור אפילו היכא דלא היה בידו ללקטן וליכא ימימר שפירש מהם דעתו שארו לא היה יכול ללקטן אפ"י דבא דשבינ' ה' למוקצ' דלא פליג רבנן בכל מחובר ומחוסר צדה שאסור אפ"י לקטן ועדן נזרו והם של נז' :

לא דאין הכנה והקצא בשל נוי שאין הנוי מקצה דעתו כמנה
סבירי ור' ביה משום הכי ואפי' גורגורות וצימוקין מותרין אבל
במחברין ורזאי אסור מפילי בשל נוי לב' עמוד יתבאר טעמא
מזה לקמן סימן שכה :

ג כבר אמרנו פעמים רכל דבר שהיה מוקצה בין השמשות
אמרינן מינו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לבולי
יומא דווקא בין השמשות אמרינן הכי אבל בענין אחר לא
אמרינן מוקצה לחצי שבת כגון דבר שהיה ראוי בין השמשות
ואירע בו דבר שנתקלקל וניתקצה מקצה היום וחזר ונתקן
לא אמרינן הואיל ונדחה שעה אחת בשבת זו טוב לא יחזור
להתיר בשבת זו אלא מיד שחזר ונתקן חזר להתיר בין
באיסור אבילה בין באיסור שלטול :

ד גתרות וצימוקין שהיו מוקצין ובשהגיע זמן בין השמשות
בכר גתייבשו והיו ראויין לאבילה ולא ידעו הבעלי באותה
שעה שנתייבשו לא אמרינן שהיה סבור בין השמשות שלא
יבש עדיין הרי הוקצו לו באותה שעה ואיתקצו לבולי יומא
אלא מיד שידעו לו בשבת שהיו יבשים בין השמשות מותרין
לו במוקצה בשעות אינו מוקצה :

ה ומוקצה דחוי ולא תני דאיכ' איגשי דאכלי ליה ואיכא
איגשי ולא אכלי ליה צריך הזמנה ואי אזכניה גפיק ליה
מהורת מוקצאי לא לא אכל דבר שאינו ראוי כלל אין הזמנה
מועלת כי הדומה לאו מילתא דבר שאינו ראוי :

ו כל דבר שאסור לשלולו אסור ליתן תהנוי כלי כדי שיפול
לתוכו מפני שאסור הכלי משלולו ורומה לסותר שסותר
זה הכלי ממה שהיה ראוי ומוכן לו בתהלה אע"ג דאמר' לעיל
כי ש"ת מע"ל ש' שבוין את הסל לפני האפרוחים בשבת כרי
שיעלו וידח בו ובעודן עליו אסור לשלולו ולא אמרי' שמבטל
את הסל מהיכנו דשאני הת' בבעלי היום שהם מעצמן עשויין
וידר ממנו וחזו הסל מעצמו להרדו הראשון אבל שאר מוקצ'
שאינו עשוי לירד ממנו בשיפול עליו הרי יהיה עליו כל השכ'

ויהיה כלי בשל מהיכנו כל השבת לפיכך אסור ליהנו תחתיו
(וע"ל ס"ל ס"פ בש"ג וסימן רכ"ו סעיף ט"ו וסימן לה סעיף י"ט)
אבל מותר לבסותו עליו שכזה אינו מבטלו מהיכנו שהרי אם
יחפון יסלנו ובלבד שלא יגע בו כדי שיוכל לישלו בשיפי
כשחפון לישלו ולא יגענו אותו דב' המוקצה ועוד איפשר לומר'
אע"ג דשאר דבר מוקצה מותר ליגע בו היינו כשנוגע בו לצורך
עצמו אבל הכא הוי הגניעה לצורך הדבר המוקצה וזה אסור :

ז דבר שנתיר לשלולו והניח עליו מבעוד יום דבר האסור
לשלול גם התחתון אסור לשלולו בין לצורך גזו ובין
לצורך מקומו מפני דבר האסור המונח עליו שנעשה בסים לו
הילכך משה שיש עליה מעו' או אפי' אין עליה עהה והיו עליה
בין השמשות אסור לשללה דמנו דאיתקצאי לבין השמשות
כו' ואם אין עליה עהה וגם לא היו עליה בין השמשות אפי'
ייחדה לשעות והניח עליה מבע' מותר לשללה אם סלקן
מעליה מבע' ולא אמרי' הואיל ויחדה לכך וגם הניח עליה הרי
הקצה לאיסור ויהא אסור לשלולו והיו כמו כלי שמלאכתו
לאיסור שאין זה רומה לכלי שמלאכתו לאיסור שהמשה אינו
עושה שום מלאכה אלא שגניחין עליו המעות ואינו אלא
בסים וכשאינו בסים מותר לשלול ויש אומרי' כיון שייחדה
לפך וגם הניח מעות עליה סביעי' אף ע"פ שסלקן מבע' הרי
כמו כלי שמלאכתו לאיסור ולכן אסור לשלול בים של מעות
אף ע"פ שהוציא המעות מסנו סעי' אא"כ עשה בו מעשה כגון
שפתחו שלמשה וסלקו מן הייחוד וכן נהני' מיהו לצורך גופו
או צורך מקומו כותר לשלולו :

ח ולכן בכים התקור בבנו האו' (כדין כלי שמלאכתו לאיסור
ועיקר הבגד עומד ללבוש אם שמתיר לעלנו לנודך נוכח
הוציא המעות משם מותר ולנודך מקומו כמו שנת' לע"ל
ללבוש הגדר הרי כמו צורך סימן ס"ח סעיף ג' וע"ל ס"ח ס"א
סעיף ג' וכו' רמ"ו סעיף ג' :

ט וזכור נריך לזכות לאו דלא תסור לא רבוח' לזכורו כפינין
אחר דלמה לי למדוח אותו כנסת הואיל ואינו נריך לכך אלא כמת
שננית שקרוב להכריח או כמת שכתבינה דאי אפשר לעשות אהבו
התקנה שנתאחד כסעף ו' התירו בכל הדרכים הנזכרים ולזכות
לאו דלא תסור משום כבוד הנדיות וכן כראה גני הנלה המת
מן הדליקה שהתירו כל הדרכים הנזכרים אלנו משום דאי איכסכ
לעשות שם איתו התקנה הנזכרת כסעף ו' :

מקומו כי הביים בשלאצל הבגד אבל אם שכח בו המעו' אסור
ללבוש בגד דחיישינן שמא יצא בו או ישלשל המעו' בעינים
מ"ם מותר לשלול הבגד ולא אמרינן שכל הבגד נעשה בכים
למעות הואיל ואין המעות מונחים על עיקר הבגד :

ח וכלי שיש עליה דבר האסור ודבר המותר יש בו צד היתר
לשלולו כיצד כגון כחמה שיש עליה אפר פבע' יטבורה
לשלול האפר לכסות בו חק או ציאה שכיון שהיתה האפר
מבע' היה דעתו עליה כמחול ויש עליו גם כן שברוי עצים
שהם אסורים לשלול מותר לשלול המתה שהיא בלי כמית
שהיא עם כל מה שכתובה ולא אמרי' נעש' בסים ללבר איסור
הואיל ויש עליה גם כן דבר מותר והא שדבר ההיתר הוא חשוב
מדבר האיסור כגון הכא אבל אם דבר האיסור חשוב ית מדבר
ההיתר בשל ההיתר אצלו ואסור לשלולו ומיירי נמי כגון הכא
במתה שאי אפשר לישול האפר שהו' דבר ההיתר לבדו בלא
האיסור שהאיסור מעורב ביניהם בכל מקום ואפילו אם היה
מנער הכל מן הבלי לא היה יכול אה"כ ליקח האפר לבדה אבל
אם יכול ליקח ההיתר לבדו והיה צריך לו היה צריך לנער הכלי
וליקח ההיתר לבדו וכן אם היה יכול לנער האיסור לבדו היה
צריך לנער ולא ישלולנו עם ההיתר ואינו כות' לטל'יה
במית שהיא אלא כצריך לאפר או למקנ' המחמה אבל אם אלו
צריך אלא לנוף המחמה לא ישלולנו כמות שהיא אלא ינער
האפר ושכרי העצים במקומם וישול המחמה ומיירי ג' כשהיה
ההיתר עם האיסור עליו מבע' אבל אם היה האיסור לבדו עדין
מבע' הרי נעשית לו בסים ואסור לשלולו ואינו יכול להניח
עליו ההיתר כשבת כדי לשלולו :

ט תיבה שיש בה אוכלים ושאר דברים המותרים לשלול
וגם יש בה מעות אס המעות אינם עיקר מותר לשלול
כמות שהיא עם המעות אבל על פי התנאים שנתבאר
במתה :

י דיני מת בשבת ושלטול מן הצד וכו'
ט סעיפים :

שיא

א מת שמושל במקום שירא עליו בפני הדליקה כל מה
שאיפשר לעשות בשלשלו על ידי היתר יש לו לעשו'
חה כבודו שלא לחלל עליו את כבוד השבת לפי' אם יש בכר
או הניקו שהם מותרים לשלול אנבם ישלולוהו עמהם ואם
אין לו בכר או תינוק אם יש לו שתי משות' משלולנו על ידי
שהפכנו ממשח למטה הריו שלטול מן הצד ואם אין לו לא
זה ולא זה משלולו שלטול גבו כדי להצילו מן הדליקה ואם
הוא מושל בחמה משלולו באותו רשות מחמה לצל על ידי
כבר או תינוק כדי שלא יסריח אבל אם אין לו בכר או תינוק
לא היתיר לשלולו מחמה הנה

לצל אלא יניחנו במקומו כיון (וכן לא יסרו ככאן אריזה
שעדיין אינו מסריח ואפילו לגוי שאינו אלא כנות דרכן
ממטה למטה לא יפכנו וכו' וכוד דל'אין
דשלול מן הצד קרוי שלטול ואם אין לו בכר או תינוק יכול
ואסור בזה כיון שאין צריך לעשו' תקנה אחרת כמו שכתב'
המת אלא מחמה לצל משום וכיון שסעף ו' וכיון שסעף ו'
שלא יסריח : לו להניחו מן החמה כפני דרכי'

ב לו ואינו נריך לזכות לאו דלא תסור לא רבוח' לזכורו כפינין
אחר דלמה לי למדוח אותו כנסת הואיל ואינו נריך לכך אלא כמת
שננית שקרוב להכריח או כמת שכתבינה דאי אפשר לעשות אהבו
התקנה שנתאחד כסעף ו' התירו בכל הדרכים הנזכרים ולזכות
לאו דלא תסור משום כבוד הנדיות וכן כראה גני הנלה המת
מן הדליקה שהתירו כל הדרכים הנזכרים אלנו משום דאי איכסכ
לעשות שם איתו התקנה הנזכרת כסעף ו' :

ג אכל (עד כסין הג'ה)

ב אבל אם הסריח בבית לא אפי' עדיין לא הסריח אלא שקרוב להסריח ונמצא מתכוזה בין החיים והם מתמים כמנו מותר להוציא אפי' מרה' לברמית משום כבודו גדול כבוד הבריות שדוחה אפילו לא תעשה שבתורה שהוא לאו רלא הסוד מיהו אם היה להם מקום לצאת בו אין מוציאין אותו אלא מנח'ים אותו במקומו והם יוצאים משם ו'א שלא התירו להוציא לברמית אלא ע' כבר או הניוק ואע"ג דאיסור הוצאה היא המורה מאיסור שילטול ואם הוצאה התירו כ"ש שילטול . ככל קקום מה דאפשר להקנין הנה

כתקנינן לפיכך הוצאה דאי אף על נכ דאיסור עלטול המת אפטר בעניין אחר התירו משום כבוד הבריות ואיסור שילטול שאיפשר להקני' ע' כבר או הניוק מתקנינן ו'א אדרבה הכל שמוציאו מרשות לרשות מושב למעט בהוצאה בכלמה שיוכל לפיכך יוציאנו לבדו בלי שום כבר והניוק שכר מה שאהה משריח בחיקון השילטול אתה פנים בהוצ' הכבר שלא לצורך והוצאת המת בלבד היא שמיותר מפני כבוד הבריות ויש מי שכתיר להוציא אפי' לרה' משום כבוד הבריות אם צריך לכך שאין הוצאת המת איסור דאורייתא והיו מלאכה שאינה צריכה לגופ' שאין צריך להוצאה זו אלא לסלק מעליו ואם היה לו מקום אחר לא היה צריך להוציא הילכך לאו מלאכה מחשבה היא שאין איסורו אלא מדרבנן וקאי עליה בלאו דלא תסור ובמת התירו ע' חינוך דהתקין אינו משינוי ג' הנה

מדאורייתא דהחי נושא את עצמו אבל לא על ידי כבר תעשה שנתורה ודוקא ע' תינו' שהוא אסור להוציא מן התור' כדי לתקן איסור עלטול . ואין כבוד הבריות מתיר אלא איסור דרבנן ואינו שגל למת להיות בשל לגבי הוצאת המת עצמו שהוא מותר משום כבוד הבריו' הדיאל ואין הוצאתו אלא מדרבנן וכל מה שמת' לעשר' למת ע' כבר והניוק מותר לומר ג' לנוי לעשותו בלא כבר והניוק וכ"ש הוא ולא דוקא משום בזיון דסרתון התירו הוצ' מרשות לרשות אלא ה"ה כל מקום שהוא מונח בבזיון התירו זה כגון שהיה בספינה והיו הנשים מתאספים שם להצותו מתיר להוציא על הדרכים שכתבתי וה"ה כל כיוצא בזה ונ"ל דה"ה מפני הדליקה שמיותר להוציא שאין לך בזיון גדול מזה שניחנו לישרף ולפי' מה שצריך בש"ע דבית יוסף בתחלת הסימן נבידא מפני הדליקה כו' וסיים דבריו ואמר וכל זה באורו רשות דמשמע הוא מרשות לרשות אסור אפילו ישרף ג'ל שפעות סיפר הוא והדע דהא משמע בדרבי המדרכי בשם רבינו ברוך שרצה לפרש מה שנצטר כנס בהוצ' המת דדנוק' משום הדליקה התירו ולא משום בזיון והדאך נאמר למאן דפטר דקאי על בזיון שיואסר בדליקה הו' להו סברות הפוכו זה אין מסתבר כלל אלא אף בבזיון קאמר וכ"ש מפני הדליקה וזה נ"ל פשוט ובחור ולא הייתי צריך לכתבו אלא מפני שראיתי בש"ע

שאמר בדליקה וכל זה באותו רשות דאיכא למישעי למישמע מנות אבל מרשות לרשות אסור אפילו ישרף במקומו והוכרתי לכתוב בן דג'ל שהוא טעות סופר ולא אמרו מניולם רבינו המטביל' ול' א"ג הפ' וכל זה באותו רשות ר' מה שאש' בתחלה שיהו ז' אחר התנאים להקל האיסור בתחלה ע' כבר והניוק ואם אין לע' ע' שתי משות' כו' על זה אמר וכל זה באותו רשות כלומר שאין יראת הדליקה כל כך מסיכנת שאין מתיראין הימנה צ"ל להרחיקו מן האש מחששה דחיקה שמא ישרף באותו רשות עצמו ודיו שאינם בהולים עליו כל כך דומיא דמוטל בתמם שאינ' ג'כ אא מ'רא' שמא יסריח אבל אם הדליק' מסיכנת עד שצריכין להוציא אפילו מרשות לרשות לא יחזרו להקל האיכו' בתחלה שמא הנבר הדליק' וישרף אלא יוצאוהו הריא על הדרכים שנאמרו כאן בבזיון וזו ואין צריך לומר זו

דוא ואע"פ שהר' דוחק מ'ס' כל רדי' הבי הוא בלי שום פקוקי ודוקא לצורך דמת התירו שילטולו ולא לרב' אחר לפיכ' אין משלשלין את המת אפילו ע' כבר או חינוך לצורך כהנים שישארו בבהיהם או לצורך דבר אחר ויש מתירין ע' גוים ולדבר מצוה כגון לצורך חתונה העיד מורי מהרמ"א ז"ל טראה נוהגין להתיר ע' גוים :

ג יש מי שאומ' שאם נתן על המת לבוש השיב לשלטלו על ידו או כלי אחר שהוא חשוב כנתן כבר או חינוך דמי :

ד ו'א עוד שאפילו ע' לבושו שהוא רבוש בהן מותר לשלטלו ולא אמרו כבר או חינוך אלא למת ערום :

ה והא דאסרו לעיל במשך בחמה שילטול מן הצד היינו דוק כשצריך לשלשל הכת כחמה לצל שהוא צורך המת עצמו אבל אם אינו צריך לכך אלא צורך הוא למקום שהמת מונה שם או לדבר שהמת מונה עליו מותר לשלשלו מן הצד דהיינו שהופכו כמטה למטה דכיון דלצורך דבר המותר הוא אע"פ שמשלשל ע' ידו דבר האיסור שרי בשלשל מן הצד והיתר שילטול ע' כבר או חינוך לא התירו אלא בכת מש' כבודו אבל בשאר דברים האסורים לשלשל אין משלשלין אהם אפי' ע' כבר או חינוך :

ו היה הכת מושל בחפה וירא' שמא יסריח ואין להם מקום לשלשלו או שלא רצו להזיזו במקומו ואזהל להציל מן החמה אינם רשאי' לעשות בשבת התירו לו לעשות עריו הערימה כיצד יעשו באין שני בני אדם יושבין משני צדדין על גבי קרקע שהחזמה מן החמה ואח' כשישבו מעשי יחס להם מלמטה מקום הקרקע ויצטרכו להביא משות' לעצמם לישב עליהם ולהפסיק ביניהם ובין הקרקע כי לא יוכלו עוד לשבת על גבי קרקע מפני שחם להם המקום למטה מן החמה שהוריתה עליה וזו זה מביא משהו ויושב

עליה וזה מביא משות' ויושב עליה והיו שילטול המשות' לצורך החיים שמו"ל להם כדו שפסיקו בינם ובין חום הקרקע וכשישבו עוד מעט על המשות' ויהם להם מן הרבה שעל ראשיהם אז מביא כל א' מחצלת ופורסו על גביו לצל ואח"כ זה זוקף משתו ונשמש והולך לו וזה זוקף משתו ונשמש והולך לו כדו שהיה המצלת מונח' על המשות' הזוקף' ומצאתה מחיצה עשויה מאליה המניג' על המת מן החמ' שהרי שני המחצלות סמיכות זו לזו ושני קצותיהן בקרקע משני צדי המת ואין החמ' יכולה לכא כותונ' והצריכו לעשותה על זה האופן להבי' החלה המשות' והדר המחצלות אע"פ שאם היה ממתינים מחצלת עד שיה' להם מלמש' ולמעלה וילב' ויביאו המשות' והמחצלות' גם יחד היה ג'כ מותר לוצ' היה כאן שום חבט איסור' א"ג אם היו מביאין מחצלה המשות' לישב עליהם בלא צער חום הקרקע היה גם כן מותר מ' אמר רבנן לשנות בכל מאי דאיז' שר כדו שיהא ניכר לכל שלצורך החי הם עושים ולא לצורך המת כי אין מחללין את הכבת לצורך המם אפי' באיסור דרבנן כגון לעשות לו אהל ערא ונה"ל מפני שאין כבוד לפת להלל את הכבת בשבילו שאנו מטעין שם אם חיתו' היא לא היא רוצה בזה :

ז אבל מ' התירו לוסך המת ולהריתו ולשמש הכר מתחתיו כדו שלא יסריח וכלבר שלא יזח בו שום אבר ואם היה פני הולך ונפחה קישר את תלמי' בעניין שלא יוסף להפפת אכל

אבל לא כדי שיסגור מה שנפתח או אפילו קצתו דהל' כמו מוין אבר ומסמסם זה נכ' אין מעצמין עיניו של פת בשבת :

ה' שלטול מן הצד לצורך דבר הסותר מותר דתרי' גזונו שלטול מן הצד ניגרו שלטול מן הצד דגבי מת דלעיל שעיקר שלטולו בשביל המת וגם שלטולו הוא בגופו של מת לא רצו להיתר אבל כשעיקר שלטולו משום דבר המת וגם דבר המת הוא שמשלטל לא עמ' א' שלטול אותו דבר חמות' אא"כ שלטול עמו דבר האסור בכ"ה מותר הלכך מעו' ששכח על הכר נוער את הכר והק' נפולו וכמו שצטבאר לעיל סי' ט"ט והראי' טעמא נמי צנון ששמן בארץ ולא השריש וגם לא נהכוין לזריעה אם מקצה עליו מגולין שיוכל לאחוז בהן ואחז בהן ונטלו אע"פ שבנתינתו מוין עפר ממקומו ה"ל שלטול מן הצד לצורך דבר המותר ואע"פ שהנחתו מבע"י שיהיה שם כל השבת לא אמרינן שהצנון נעשה בסיס' לעפר שעליה והל' בסיס' לדבר האסור שאין באוכלין משום בסיס' לדבר האסור ודוק' שלא השריש שאם השריש אינו נמשך דהוי עוקר דבר מנהולו וגם דוקא שלא נהכוין לזריעה אע"פ דלעיל בסי' ט"ו אמרינן הסיס' שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו מתירין שאני חשין שההכרש' ניכר בהם מיד שסיס' הלקח' אבל בצנון היישינן שמא השריש ולא ידע עד שיטלנו א"כ טאם נהכוין לזריעה והוסיף פעט מחמת ליתת הקרקע הוי כמו השרשה אבל אם לא נהכוין לזריעה אע"פ שהוסיף מחמ' ליחוח הקרקע לית לן בה שכן דרכו שדרי' אנו רואים שומין ובצלים מרוסצין אפי' בחלון ודוק' בשלטול מן הצד טע' ניעונו הוד שהקצת שלטול בכך לא התירו אלא לדבר המותר אבל שלטול טע' הגוף אפי' לצורך דבר האסור מותר הלכך קש' שעל גבי המס' והוא מוקצ' דסתמו להסקה הוא עומד מנענעו בנופו ואם הניח עליו מע"י כראי' כסת' מנענעו אפילו בידו שדרי' הנינו מבע"י לשכב עליו וה"ה אפילו חשב עליו לשכב עליו י"א דהוי סני ומיתר לנענעו בידו !

פ' פירות השמונץ בתבן או בקש המוקצים אפילו כולן מבוטין ואין בהם כלים מגולייט יכול להתוב כהן מחט או כוש ונוטלים והקש או החבן ננערו מאליהן ואע"ג דלעיל גבי צנון השמן בקרקע אסור ליטלו א"כ הוי מקצת עליו מגולה שיוכל לאחוז בהן אבל אם הוא כורו פכוסה אינו רשאי לישלו ע"י מחט או כוש היינו משום שהנומא מכוסה ואם יתחבו בו כוש או מחט סיחיו בעושה נומא אבל בתבן וקש אין בהם משום נומא :

שיב' במת בקנה הנצריך לנקביו וכו' לעיני'

א' כבר ידעת שגדול כבוד הבריות קדוה לא תעש' שבתור' שהוא לא דלא תוכל להתעלם דכתיב וההעלמת מהם ודרשו בו פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו והכא נמי שלטול דרבנן דאלאו דלא תסור אסמכוה רבנן' ובמקום כבוד הבריות נדחה לפיכך התירו חז"ל לשלטל אבני' בשבת לקנה בהם שהוא כבוד הבריות בכך ואפי' להעלותם עמו לג' למקום שהוא צריך להם מותר וי"א אמרינן שירחא יתירא היא א"כ היה לו להעלותם מאחמול שאין אדם מסיק זה אדעתיה וגדול כבוד הבריו' ומי שיש לו למקום קבוע ומיוחד לבית הכסא יכול להכניס עמו אבנים לקנה מלא הוד שאם יסתיורו לו בהם עבשיו יקנה בהם אח' כ' אם יצטרך שדרי' יהיו פניח' במקום קביעתו אבל אם אין לו מקום קבוע אינו מכניס עמו אלא כשיעור בוכנא קטנה שראוי לקנה בו פעם אחת אבל יותר מזה הם מוקצים שאינו עומד לכך ואם ניכר באבן שקנחו בו כבר נעשה מוכן בכך ומותר להכניסו אפי' הוא גדול הרבה או אפילו חס' הרבה ממלא הוד מותר ליטול כולן שכיון

שקנחו בהן הוכנו כולם לכך י"א דוקא בחצר מותר לשלטל אבנים וי"א שאפי' מכרמלית לרה"י מותר לשלטל דהא לא הוי נמי אלא איסור דרבנן ומשום כבוד הבריות התירוהו :

ב' ואם ירדו נשמים על האבנים וישבעו בקרקע אם רישומן ניכר מותר ליטול כדי לקנה ולא גזרו בזה משום כותר שעושה נומא או משום שוחן או נפיך ונשחן בידו :

ג' צרור שעלו בו עשבים מותר לקנה בו ולא היישינן שמא יתלשו שאף אם יתלשו ה"ל דבר שאין פתבוין שאינו אסור מן החור' לפיכך לא גזרו בזה ואין זה פסיק רישיה שדרי' אי אופשר לקנה בו ע"א יהלשו עשבים :

ד' לא ישלטל אדם ריב אדמה לקנה בו כפני שאינה ראוי' לקינחו לפי שהיא נפרכת ולא חיס' שאסור לקנה בו אפי' בחול משום סכנת כשפים כדאימא לעיל סימן ג' :

ה' היו לפניו בשבת צרור ואינו חיס' חלקים שכיון שהם חלקים הם בליים וליכא משום סכנה פקנח באוזן ההרס שהוא ראוי לשלטל בלאו רבי' לכסות בו הכלי ולא יקנה בצרור שאינו ראוי לשלטל לבלים צרור ועשבי' לחיס' יקנה בעשבים כיון שהם לחין אבל אם הם יבשים אפילו בהול אין מקנחין בהם משום סכנה שהם חדין ומחחכין את הבשר :

ו' מקנחים בשבת בעשבים לחיס' אפי' הם מחוברי' לקרקע ובלכך שלא יזיזו ממקומ' ומשום שחמשת' במחוכר ליכא דלא אמרו אלא כאילו אבל לא בעשבים וירקות ועוד גל' מש' כבוד הבריות לא גזרו ואיפשר אפילו באילן מותר ובעלין שלג אפילו מחוכרין ולא גזרינן שמא יתלשו דהא אף אם יתלוש הוי מלאכה שאינה צריכ' וגם אינו מכיון ולא פסיק רישיה גל' היה צריך לנקבו ואינו יכול לפנו' שרפואתו הוא לקשמש בפ' השבעת שממשמש שם בצרור והנקב נפתח לא ימשמש בשבת כדרך שממשמש בחול דהיינו שאוחז' הגזר בכל הוד וממשמש בו משום השר' נמי אלא ממשמש כלאחר יד דהיינו שיאחז הצרור בשתי' אצבעותיו ומשמש :

ז' להשתמש בכראו בשיהשבעת דינא כערור טיעשה ערו' ידי שינוי דהיינו שלא יאחזנו אלא בשתי' אצבעותי' ואסור לצאת בו שמים כשוני' אפי' תחובה כולה בגוף והואיל ואיפשר במשמש נרדא וע"י שינוי וכהכי' סני דלא ליסהבן לא שינן ליה להכניס כולה אפי' ע"י שינוי ולצאת בו :

ח' אסור לפנות בשדה ניר בשבת שמא יכא' לאשווי' גומות ואם היה שדה חכירו אפני' בחול אסור מפני שדש את נידו ומקלקל את הזריעה :

ט' אבנים גדולות שמצדין אותן כמין מושב חלול ויושבים עליהם בשדות במקום המיוחד' לבית הכסא מותר לצדדן אע"ג דבניין עראי הוא לא גזרו ביה רבנן משום כבוד הבריות

שיד' שלטול דלת וחלון ומנעול שבת וכו' לעי

א' כבר ידעת שבניין אב מלאכה היא מן התורה והכסיים ז'ל אסח' כל מה שדומה לבניין אע"פ שאינו בניין ממש ואפילו והוסיף עליו מעט אסור מיהו פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסוחמין בו החלון יכולין לסורבו בו אפי' אם אינו קשור ולא אמרינן דהוה כמסויף על הגניין כיון שדרכו בכך לפנהוה ולסורתו ובלב' שיחשו עליו מע' ש לסתוכו בו ובמחשב' מיהו סני וקנה שרהקיני להיות נועל בו אין צריך שיקשרנו בדלת ומ"מ דמי לבניין יותר מפקק החלון ולא סני במחשבה שיחשב עליו מאחכול וצריך שיתקנו לכך לחשי' היינו שיתקנו לשם כלי' שיה' ראוי לסיס' תשמיש כגון שיהא ראוי להפך בו זהים או לפצוע בו אנוזים ולר'ת אין צריך שיה' ראוי לדבר אחר אלא כיון שתקנו ועושה בו מעשה שהבינו לכך פני' מיתקרי' ע"י כך כלי' שמלאכתו להיות שמותר לשלטלו כדאימא לעיל סימן ש' ונגר שהוא יחד שנעלין

בו וחובלין אותי באסקופ' למטה דומה שפי לבניין אם יתחבנו לפיכך לא סגי לא במהשבה ולא בתקון ואין נועלין בו אלא א"כ יהא קשור שיהא ניכר שהוא מוכן לכך תמיד וכיצד יהא קשור אם יש כראשו גלוסקמא שהוא עב באחד מן הראשי' וראוי לכתוש בו שדומה לכלי סני אפילו אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו שהיה החבל נפסק אם היו נוטלין אותו בו ואפילו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בכריח הדלת ואפי' אם החבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונח בארץ סני בכריזא מיתוי ככני' כיון שהוא בעצמו דומה לכלי ונס קישורו מביח עליו שהוא עמיד לזה ואם אין כראשו גלוסקמא שאינו דומה לכלי צריך הכנה שפי שיחא ניכר שהכניו זה לזה והיינו שהיא קשור בדלת עצמו מיהו אם קשור בדלת עצמו סני בהבי' ואפילו הוא קשור בחבל דק שאינו ראוי לינטל בו ואפילו כולו מונח בארץ סני ואם אינו קשור בדלת אלא בכריח צריך שה' הקשר למין שיהא ראוי לינטל בו מ"מ אינו צריך שיהיה תלוי אלא אפי' כולו מונח בארץ לנעול בו ואין איסור אלא כשטימשו ומצחו בקרן זווית ואינו קשור כלל שזה נראה כבונה הואיל ואינו נראה שמוכן לזה :

ב וכל נגר שאמרנו מירי שהאסקופה גבוה וכשנועץ אותו במפתח אינו ניקב בארץ אבל אם נפתחה האסקופה בעניין ששכסכנסים חאגר בחור נוקב תחתיו בארץ היו בניין ואסור לנעול בו :

ג מחצלת של קנים או דלת שבפרח שנכנסין בה לרחבה שאחורי הכתם וכן פיצה שגדרה בקוצים בעין דלת שאין נכנסין ויוצאין בה הדיר וכיון שאין משתמשין בה תדיר אין בה חושש לעשות לה דלת הלוויה וקבועה. כראוי אלא זקיפה ועומדת כנגד הפתח וכשהוא פיתה מציילה לארץ ויש שחלויות אבל נגרות לארץ ואילו הפתחים בשנועלים או פורחים אותן דומה לבניין שאין ניכר בהן שהם עשויים לשים דלת ומחזי כבונה וכמוסף אהל קבע היא כיון שאינה עשויה לפתח אלא לזמנים רחוקים ה"ל כאהל קבוע ואסורין לנעול ולפתוח בשבת אבל אם יש להן ציר או אפי' אין להם עתה ציר אלא שהיה להן ציר נועלין בהן אפילו הן נגררין בארץ דק שקשרן והלאן לנעול בהם ולא חשיב כבונה שניכרם שהוא דלת כיון שהיה להם ציר וכ"ש אם יש להם ציר עדיין שמתר' ובלבד שלא יחזור הציר למקום דמיהו יות' כבונה כמו שיתבא' כנה לקמן סימן תקנ"ט אבל אם אין להן ולא ה"ל להן ציר אין נועלין בהן אלא כהיו נכונים מן הארץ שניכר בזה שהם עשויין לדלת ופתח העשוי לכניסה ויוציאה תדיר נועלין בו אפילו לא היה לו ציר מעולם והוא נגרר שכיזן שמשתמשין בהרד הכל יודעין שלדלת היא עשויה ולא מחזי כבונה ונס אינו מוסף אהל קבע הוא כיון שנכנסין ויוצאין בה תדיר ה"ל מוסף אהל עראי שמתר' כמו שיתבאר בע"ה סימן שצ"ו :

ד דלת העשויה מלוח אחת אינה ניכרת שהיא דלת אלא בק"ש שהוא מן הבניין לפיכך אפי' יש לה ציר ואסקופה תחתיו אין נועלין בו דמיהו כבונה שנותן קרש אחד לתוך זכותל וכן דלת אע"פ שעשויה במטה לוחות אלא שאין לה אסקופה ותחתונה אלא עומדים על גבי הארץ וכשפוחין בה שימש' אותה ועיקרים אותה אין נועלים בה אפי' יש לה ציר דמיהו כבונה ודלת העשויה מקרשי הרבה ויש להם איסקופ' אע"פ ששומשים אותה אחת אחת כשפוחין אותה נועלין בה וזה מקום שנועלין בקרשים הרבה ואין להם אסקופה אלא שיש חקיקה למעשה ולמטה שמכניסין בה הקרשים כגון בשל תניו' דני' כדלת הואיל והם יותר מלוח אחת ככל הדלת :

ה שידה תיבה ומגדל שפתוחה מן הצד ויש להם ב' צדדים א' לפעלה ואחר למטה אם יצא דהחתון כולו ממקומו אסור להחזירה גזירה שמא יתקע בחזק בסבין ותדוה והוי תקן בשבת ונסר מלאכה אבל אסור לקצתו מותר לדחוקו

עד שמהירו למקומו שכיזן שהעלין נשאר במקומו בקל ינוול להחזיר התהתון ואין צריך לתקוע בחזק אבל כשיצא העלין אפילו מקצתו אסור אפילו לדחוקו להחזירו למקומו שהעלין צריכין יותר לתקועו שיתקיים אע"פ שרתהתון נשאר במקומו וחיישינן שמא יתקע בחזקו ה"ל נגר מלאכה ותקייב משו' מכת בפטיש :

ו מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה שזהו מלאכה גמורה היא ואם תקע חייב חטאת ואם דרכה להיות רפוייה מותר לכתחילה ובלבד שלא יתקע ולא גזרינן בזה שמא יתקע דכיון דדרכה כך להיות רפוייה המיד ואינו מקפיד עליה לרדקה לא גזרינן שמא יתקע עכשו יותר מבחול אבל אם דרכה להיות מהודק אע"פ שעכשו רוצה להחזירה ולהשאירה רפוי' אסור שמא יתקע וכו' של פרקים יש מי שאומר שדינו כמטה של פרקים * ספסל' שגשמש אחד מרגליו אסור להחזירו למקומו גזירה שמא יתקע אפילו להניחו רפוי' אסור כיון שדרך הספסל' להיות רגליהן הקועין אסור אפי' רפוי' גזירה שמא יתקע ואפי' לשלשל ולהניח אותו צד השמש ע"ג ספסל אחר יש אסורין משום הך גזירה :

ז התוקע עץ בעץ בין שהקע במסמר בין שהקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדות בונה והייב חטאת :

ח קורה שנשברה מיתר לסומכה באיכות המטה שהן כלי ומיתר לשלשל להעמיד' שם כדי שלא תרד יותר אבל הא' כרי שחעלה דא"כ ה"ל בינה והוא ש' הו' רפויים שייכל לזיזם כשירצה אקל אם הדקם שם אסור דה"ל כבשל כלי מהכינו :

ט הצר שנתקלרה במישי גשמי' יכול לזרחה בה הבן בשבת ולא חשיב כמסיף על הבניין שאין זה דומה רבנין :

י ובלבד שישנה ולא יעשה כעוברין דחול והיינו שלא יזרה התבן לא בס' ולא בקופה אלא בשוליו הקופה שהפכת ויכא התבן על שוליה והיינו שינוי אבל בידיים אסור לזרחה :

ש"ך איסורי בניין וסתירה בשבת ובו י"ב סעי'

א בכלי' אין נופל בהן לומר בניין או סתירה אלא היקן כלי או עשייהם או שבירתם ונ"מ דבניין או סתירה שניהם הם אבות מלאכות ואי אפטר להיות בהן שום צד היתר בשבת אבל בעשייה או בשבירה אע"ג דעשיית כלי נמר ושבירת כלי נמור ודאי יש בהן ג"כ משום בניין וסתירה שהם אב מלאכה והעשייה והשבירה דכלים הם גולדות דבניין וסתירה מן התורה וחייבים עליהם כמו על האב אבל עשייה ושבירה שאינן עשייה ויש בהן נמורה אין בה משום אב מלאכה ולפעמי' יש בה צד היתר לעשותם בשבת כמו שיתבאר בע"ה כיצד כנין חכית שאינה מחזקת ארבעים סאה שאם היא מחזקת מ' סאה הוי אהל ויש בה בניין וסתירה אבל כפחות שם כ"י עליה אם נשברה וריבך שכירה כזפת אין הדיבוק בזה דיבוק נמוך ואינו בניין משום ואם יחזור וישכור אותו הדיבוק ג"כ אינו שבירה נמור : לפיכך אם יש דבר בחכית שהוא צריך לו לשבת התיח לשכרה וליקח מתוכה מה שהוא צריך לשבת ובלבד שלא יכין לניקב נקב יפה שיהיה לה לפתח והוא ליה מתקן מנא בשבת אבל אם היא שלימה אסור לשבירה אפילו בעניין שאינו עוש' כלי אפילו נקב בעלמא אסור לנקוב בה כחדש שזרז שכ' רתו ואפי' יש בה נקב כבר ובא להרחיבו אסור אם כתבין לכך אבל אם אין מהכיון לכך כגון סכין שהיה תקוע בחכית מע'ש' ובשמי' ציאין אותו בשבת אי אפטר שמרחיב את הנקב מע'ש' אפ"ה מותר להוציאו בשבת ולהחזירו ולהכניסו שרדיו אינו מתכוין להסיף וי"א דדווקא שהוציאו ג"כ פעם אחת מע'ש' שנעשת פחה מע'ש' ולא פסיק רישיה הוא שיזיף אבל אם לא הוציאו פעם אחת כבעי' אסור דהוי פסיק רישיה שיזיף בנקב ועושה נקב וגם פתח לחכית :

ב היה בה נקב בחבית ונסתם אם הוא למטה מן השמרים אסור לפותחו דכיון שהוא כ"כ למטה וכל כובד היון עליו דרי ודאי סתימתו זו היא סתימה מעליא ואם פותחו חשיב כפוחה ועושה נקב מן החדש אבל למעלה מן השמרים אין הסתימה צריכה להיות סתימה מעלייתה וגם הפתיחה אינו חסובה כנוקב ומותר לפותחו :

ג ובמקו' שמותר לפתוח נקב ישן מותר לנקבו אפי' במקדח כגון שנשברה הכרזא יא' דלא שרי לנקוב נקב ישן אלא בחביות של חרס שאין הסתימה מהודקת יפה אבל בחבית של עץ שמהדק' העץ שסותמין בו הנקב מאד וחוהיכין את ראשו על דעת שלא להוציאו ודאי זה הוא כמו נקב חדש ואסור :

ד ברזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאה מות' ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא התחובה בו אם הוא לצורך לשתות יין בשבת ובלבד שלא יהיה הכרזא החלוב תח' השמרי' ששם הוא סתימה חשובה ומעליית' ואין פותחין אותה בשב' :

ה מותר ליתן קנה הלול בחבית או שאר ברזא להוציא בהם יין אעפ"י שלא היה בו מעולם שהרי הו' עומד ומזכין לכך ואינו מתקן כלי אבל אסור ליתן עלה של הדס או עלה אחר בג' שבחבית לעשותו כמו מרוב והיון זב דרך שם דגורנין משום שמא יתקן מרוב ממש ליינו שיפול היון מתוכו למרחיק טכיון שלוקח העלה ומקפלו בעין טרוב נראה בעיני' מרוב ולא דמי לברזא או קנה שאינו עושה בו עכשו' כלום שכבר הוא עשוי לכך אלא שתחובו בכוונת' שאין איסור בעלה אלא במקום שיש לחוש שמא יקטום עלה מן המחובר ועשנו מרוב בגון שאין לו אלא אחד שאם יתקלקל זה יקטום אחר אבל אם יש לו הרבה עליון קטומים ואפילו אינם אלא שנים מותר ולא חיישינן שמא יקטום שאם יתקלקל אחד הרייש לו אחר ואפי' בשנים כני ולא חיישינן שמא יתקלקלו יותר אבל לשמא יתקן המרוב ממש כולו האלו לא גורנין דלא חיישינן להכי שהכל יודעין האיסור :

ו מותר להתיר ראש בחב' בספיף אם צריך ליינן שבתוכו דלאו לפתח מכיון כיון שבס' ראשה אבל בצדה או בשוליה אסור לנקובה כיון בחבית עצמה בין במנופה דודאי לפתח אקמכיון כיון שאינו מסיר ראשה ל"ש עושה נקב קטן ל"ש עושה נקב גדול שאינו דומה כ"כ לפתח אסור דכל שבצדה או בשוליה פתח מקרי ואסור וה"כ בשוליה או בצדה אבל במנופה למעלה מותר לנוקב' דלאו לפתח קמכיון שאין דרך לעשו' פתח למעלה במנופה מפני עפר וצורות שיפלו בה ואם לפתח הוא צריך נוטל כל המנופה' כבר כתבתי דכל חבית שהוזכר כאן מיירי בחבית שאינה מחזקת ארבעים סאה שהיא חסובה כלי אבל אם היא גדולה כ"כ אסור ללאו כלי מקרי אלא כאהל דכיושיך בה בניינן וסתירה ואסור :

ז הותמות פ' דלתות שכבלי כגון שידה תיבה ופג'ל אם הם קשור' בהם בחבל יכול להתירו או לחתכו בסכין או להמ' קליעתו שאין הקשרים והקליעות הללו קרוין קשר של קיימא שאסור להתירו כמו שיתבאר בע"ה שהרי להתירא תמיד הם עשוי' ולא של קיימא הם ואי משום בניין וסתירה כבר אמרנו שאין בניין וסתירה בכלים והווקא בעין קשירת חבל וכיוצא בו שאינה סתירה נמורה אפי' פותחה של עץ או של מחפ' אסור להפקיע או לשבר שזה סתירה נמורה היא ובניין גמור וסתירה שייך אפי' בכלים ומשעם זה ג"כ אסור להסיר הצירים שאחורי התיבה אם נאבד הפתח מפני שהם תקועים בחוזק וחשיב סתירה ויש מתירין שאין חושבין אותו לסתירה גמור ושכירת' פותחת של תיבות יש מתי' ויש אוסר ויש להתיר ע"גו :

ח חותלות של תמרים וגורורות אם הכיסוי קטור בחבל מתיר ומותר שרשרות החבל וחותר אפי' בסכין ואפילו נפץ אל חותלות שכל זה הוא כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האבאל שבהן :

ט ומותר להפקיע ולחבור קשרי השפ' שקושרין כמו שנתבאר ואפי' חת'ל דיש במלה או בעוף הצלויים : כנין בכלים מ"מ אינו כלי שהרי אינו קשור לחצר שגרים זה נזה ועוד דכפיקת תלוש אינו אסור אלא א"כ מתקנו למירו או לעשות כלי או שיש בו כלי נחתיכות וע"ל סימן ט"ס סעיף י"ג וסימן תק"ח סעיף א' אהל כשמקליקין בכפיקת תלוש כגון שחודק קשרי השפ' מותר לגמרי אפי' בשבת דלאמרינן גבי חותמות שכלים מתיר ומפקיע חותך וע"ל סימן תק"ס סעיף ד' :

י חותמות שבקרק' כגון דלת של בור שקשור' בו חבל לסגורו ולהתירו בו יכול להתירו דלאו קשר של קיימא שהרי עובר להתיר תמיד אבל לא מפקיע וחותר משו' סתירה ודווקא שעשוי לקייום על מנת שלא להסירו בשבת שאז נק' סתירה אע"ג שהתיכור חיבו' גרוע הוא והסתירה א"כ ג"כ סתירה גרוע' היא מ"כ גבי מחובר לקרקע החמירו אבל אם אינו לקיום כלל מותר שאינו נקרא כח'דה כלל אפי' בקרקע :

ומשעם זה מותר להסיר דף ששיימין אותו לפני התנור' שהמאכל בחובו ושורקים אותו בע"ט בשיש לשמור חוסו שאינו עשוי לקיים כלל אלא על פנת להכירו ביטבת ואינו נקרא סתירה כלל אע"ג שהתנור קבוע בקרקע איכא רתוי להרירא דויכור הדף ע"י השריק' חיבור גרוע הוא וגם אינו עשוי לקוי' ולכך מותר :

יא כשם שאסור לפתוח כל נקב משום פתח שהוא דומה לבניין כך אסור לסתור כל נקב משום בונה ואפי' בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי סחיטה כגון שבא לסתור בקיסס או בערוד ברא' כסותם בתוך הנקב שזה הוי סתימה הדומה לבניין אבל כשבא לסתור ע"ג הנקב דבר הדבק בו אע"פ שאין בו מטוס בונה אם יש בו משום מרחח כגון בשעוה או בשמץ עב אסור מפני שהוא עב מלאכה משום מרחק' אבל בשאר דברים דלית ביה משום מרחח מותר והוא שאינו עושה כדי לסתמו מהמה היון שהו' יוצא כשנו עכשו' שאינו מתקנו אבל אם היון יוצא ממנו עכשו' דרך הנקב אסור לפותחו ואפי' ליתנו דרך הערמה לומר שאינו נוהגו לשם אלא להצניע' שם אסור דמרחיז כמתקן כלי ואם הוא ה"ה לא אסור לו להצניע דכיון דצורבא מרכנן הוא לא אחמור ע"ה דהוא לא אתי למעבד לכתחלה לפני הכל והווקא בכגון דא דתירו לה"ח להקרים דאפילו עבד לכתחלה לא הוי ביה אלא איסורא דרבנן אבל בשאר דברים שנה לכל אדם :

יב סכין שהוא תחוב ככותל של עץ מבע"י וככותל' יש בה מיטום בונה אסור להוציאו בשבת כיון שהוא דבר פחובר ואי אפשר' שלא להוסיף מעש על הנקב הרי זה פסיק רישיה והוי כפוחח פתח ברא' כשלא הוציאו סבע"י אבל אם הוציאו וחזר ותחבו מותר להוציאו בשבת שיכול לעשותו בלא הוספת נקב בלא הוי פסיק רישיה ואם יוסיף ה"ל דבר שאין מתכוין ואין כאן פסיק רישיה ומותר ואם הוא :

תחוב בספסל או בשאר כל דבר הלויט אפי' לא הוציאו פעם א' מבע"י מותר להוציא בשב' ובכלי אין בהם מטום בניין וסתירה עראי כדאמרינן פעמים : כחלק דשאני גבי חתימת דכטלס פניאלו מבע"י הוי כפסיק וישיה דעושה נקב ופסק לסבית כמו שנתבאר

המטה דלא הוי אלא תוספות אהל ארעי ושירי וכל שכן מטה שמעמידים אותה ואתכ פירסין עליה עור דרבו לאהל ואסור להעמידה ולפרוס עליה אבל מטה בחוברות כעין שלנו אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר להשיבה על רגליה דלאו מידי עבד אלא יתובא בעלמא :

ח וכן כבא העשוי פרקי וכשרוצין לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירין אותו סוגרין אותו והעור נכפל מותר לפותחו לכתלה :

י חביות שמסדרין אותן זו ע"ג זו אחת ע"ג שתיים לא יסדר אותם הרהתונות החלה ואח"כ העליונה שזהו דרך בנין ואסור אלא יאחו בידו הער ונ"א א"כ יסדר הרהתונות החתיה :

יז ודווקא בנין עראי בכגון אילו שאמרנו אסרו שצרי לאויר של מטה דהוי דמית בנין אהל אבל היכא שאין צריך לאויר של מטה שרי לפיכך מותר להניח ספר אחר מבין ואחד ככאן ואחד על גביהן כשאנו צריך אלא יקרות מתוך העליון ואבנים של ביה הכסא אע"פ שצריך לאויר של מטה לא אסרו לסדרן כדרכו בחול מפני כבוד הכריות על ס' ש"ב :

יח משמר שהול אותה לתת בה שמיר לסנן ומרחין פיה לכל צד חשיב עשוי אהל ואסור לחתיה שנעש' כאהל על החל הכרי' כל אהל שיש בנג טפה זהו אהל קבוע ואסור מן ההור אבל אהל שהו' משופע ואין בנגו טפה ולא בפחו' משליש סמוך לנגו רוחב טפח זה הוא אהל עראי ואסור לעשותו לכתלה בשבת ואם עשאו פטור :

יט לפיכך שלית כפולה שקושרו בין שני כתר' והיא משלשלת ומצעת לארץ ונכנס בין שני קצותיה לישן החתיה בצל ואין בנג' טפה ולא בפחות מג' סמוך לנג טפח אינו אהל קבוע אלא עראי ואסור לעשות לכתלה אבל אם הו' לה חוטי' או משיחו' מע' ש מותר לנשורה ומותר לפורקה וכן הפוכה ודוקא באילו שאינה מתקנים ליכך :

כא אבל כילה חתנים שהיא נתונה על גבי שני עצים זקופי' ובולטין מהמטה אחד לראש המטה ואחד לרגלה וקנה נתון עליהן והכילה פרוסה עליו ויורד לכאן ולכאן והוא מ' וקנה לכך אין בה עשיית אהל ומותר לנשיתה ולפורק אפי' לכתלה בשבת אם אין בנגה רוחב טפח ולא בפחו' מג' טפחי' סמוך לנג רוחב טפח והוא שאין יורדת טפח בוקי' בלא שיפיע למטה לאחר שכלה השיפוע דהיינו מן המט' ולמט' דההיא טפח נעשית קיר לאהל והמטה נעשית לו נג אבל מטות דרך אע"ג דנחתו סדינים מפרייא טפח כיון דבפריסת סדינים על המטה ליכא כילל בשום אהל ואין כאן אלא מחיצה לברא לית לן בה ולא דמי לכיל' שאע"ג שאין למעלה טפח מ' דמי לאהל ואסור . יב . הנוטה פרוכה וכיוצא בה צריך לומר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה אותה לפיכך אם היא פרוכה גדולה ואין אדם אחד יכול לקישרה כבת אחת אסור לנשיתה אדם אחד לפי שקושר וחוזר וקושר כדרך בנין שבנין מעט מעט אבל בשני בני אדם מותר לנשית' לפי שפורסין החלה ואח"כ קושרו אותה בבת אחת שאין זה כבנין שאין דרך הבנין לעשותו כולו בבת אחת ואם היתה כילה שיש לה נג אפי' עשיה אסורין למוחח' שאי אפי' שרגב' מעט מעל הארץ ותעש' אהל עראי :

יג בגד ששטחין ע"פ הגינה לכסות לא יישחגו על פני כולו משום אהל אלא יניח קצת ממנו כגולה וה' כשהיריקנית או אפי' יש בה דבר ואין מלאה אלא חסרה טפח שאותו גובה טפח חש' אהל אבל אם אינה חסר טפח מיה דאין כאן אהל :

ענין צידה האסורה ומותרת בשבת ובו י"ב כעין

א צידה הוא אב מלאכ' שהיה כמשכנ' לפיכך הצד צפור דרוך למגדל שהוא ניצוד בו ושאר צפרים אפי' לביה וכן צבי לבית או לכיבר שהם ניצודין בו חייב ואם אינו ניצוד בו פטור אבל אסור וצפור דרוך אפי' בבית אינו חייב מפני שדרכו דרוך

שנתחבר לטול כענין הנזכר כהדיו וזה חשוב לכנין גמור עשי מכשול מניח הסכין מדבר תלום אחר וכבר כתבנו כפי זה דכנין גמור אפי' גבי כל' אסור ואין מותר אפי' גבי כלים אלא בנין עראי :

שטר דברים האסורים משום אהל בשבת ובו י"ג כעיינים :

א אהל כגון לפרוס מחצלה על ארבעה קונדיסין להיות צל לאהל מן החמה אע"פ שזה הוא אהל עראי אסור לעשותו בתלה בשבת משום בנין וכן מחיצה העשוי' להיתר שלטול או לשאר היתר כגון מחיצה שלישית לסוכה שהיא מבשרה את הסיכה אסור משום בנין וכן לעשו' מחיצה בפני אור הנר כדי ש שמש מטתו או מחיצה לפני ספרים כדי לשמש משהוא לעשות צרכיו אסור שהרי עושה אותה להחיות שמי' או צרכיו אם יא שהיה מבק' טפח שאז מותר להוסיף עליה בשבת כמו שרצה דברוספות אהל עראי להחיות שאין זה דיכה לבנין וזה מיקרי תוספת אהל ע"פ טעם חגיגה אהל :

אבל מחיצה שאינה נעשית אלא לניעות בעלמא ואין למעלה גג רוחב טפח מותר לעשות שאין זה בנין אלא כדלוג' בעלמא הואיל ודרכו להסתלק ואינו קבוע להיות שם המיד ולכן מותר לתלות וילוף לפני הפתח אף

ע"פ שקבוע שם הוא נע ונד אכל אי סו חסיני קבוע אסירי המיד ואין זה נקרא קבוע א"כ טרן עשויין לסס נניעות ובלבד שלא יעשה אהל בגג בעלמא דהואיל וחסיני קבוע רוחב טפח דרוחב טפח מקרי אסור משום בנין וע"פ סומן אהל וכן פריכת לפני ארון תר"ג כסופין :

הקדש מותר להסי' ולפרוס אחר : וכן מחיצה לפני החמה או הצניעה או בפני הנירות ישראל יבכה אותה הרוח מותר לעשותה : (ומכאן ענין חצי' קבוע וגם אין עשויין להקרי :

ב עצים שתוקעין ראשן אחד ברופן הספינה וכופפין ראשן השני ברופן השני של הספינה ופירסין עליהן מחצלת לצל אדם יס ברוחבן טפח דמקרי אהל או אפי' אין ברוחבן טפח ואין בין זה לזה ג' טפחי' דאיכא לומר לבד הרי אילו חשיבי כאהל מבק' ומותר לפרוס עליהן בשבת מחצלת דלא הוי אלא תוספות אהל עראי ושירי ואם לאו הוי ליה תחלת עשיית אהל ואסור ומשעם זה נ"כ מחצלה שהיא כרוכה ופרוסה כדי טפח מותר לפרוס שאר המחצלת בשבת וטפח שאמרו היינו חוין מן הבריכה דאז הוה השאר תוספות אהל עראי אבל פחת מ' כאן אסור דהל' עשיית עראי ב' חלה :

ג משה כשעמיד' אותה אסור להניח רגלי' החלה ולהניח עליהם הקרשים שזהו דומה לבנין משום שאע"פ שאינו פטור לבנין ואנן ק' ל' כר שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר בהא אפי' ר' שמעון מודה דמי אמר ר' שדבר שאין מתכוין מותר היינו כגון שעושה דבר ואין מתכוין לעשותו אבל הכא הרי רוא עושה מה שמתכוין לעשות ואע"פ שאין מתכוין לבנין מ' מתכוין הוא לדבר הדומה לבנין ואסורוהו חכמים נזירה משום בנין אלא יעשהו ע' שינוי כ' צד' ישים הקרשים תחלה באויר ואח"כ יתן הרגלים החתיהם שאין זה דומה לבנין כלל כד' א' כשהרגלים הם דפי' מחוברים כמו דופני התיבה שהם דומין לאהל אבל רגלים של מטות שלנו וכן רגלי השולחן מותר בכל גזונא שאינו דומ' כלל לבנין ואינו דומה לר' קונדיסין שפורסין עליהן מחצלת כול' שאסור משום אהל עראי דהם צריך הולאויר שתחתיו שזהו דרך אהל אבל הכא אינו צריך לאויר שתחתיו : משה שהיא מסודרת בחבליים אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים אסור לפרוס עליה סדין משום דקעבד אהלא וכן אסור לסיק מעליה הבגד התחתון משום דקא סהר אהלא אבל אם אין בין חבל לחבל ג' טפחים הו' כליבוד ומותר לפרוס עליה וליטלה מעליה דמי ליכא משום עשיית אהל או שהיתה אהל שהרי כ' הוא אהל ובין כך ובין כך אם היה עליה כר או פסוח או בגד פרוס מע' ש כשעור טפח מותר לפרוס אז על כל

לבוש החור הלכות שבת

בבית ואינו ניצוד שם לפי שנשמט מזיוות לזיוות ואין דרך שאר עופות להיות נשמטים בבית ;

ב עד צבי יסן או סומא חיי שאילו דרכן לישמש בשמרישין יד אדם ובשצדו הרי הוי צידה שמש אצל חגר או חלה או זקן פטור דניצודין ועיפדין הן שאינן יכולין להשמט והמשסה כרב אחר חיה בשבת הוי צידה ויא' הצידה חיות על ידי שיסוי כלבים אפי' בחול אסור משום מושב לצים ;

ג כל דבר שבמינו ניצוד אסור מן התורה וחייבים עליו אין במינו ניצוד פטור אבל אסור מדרבנן הולכך זבובי אע"פ שאין במינו ניצוד אסור לצודן לפיכך יש לזהר שלא לסגור תיבה או לסתום כלים שיש זבובי בו בשבת אלא יתן סכין או שום דבר אחר בין הכיסוי לתיבה בענין שיוכלו לצאת משם אע"פ שאינו מכוין לצודן פסיק רישיה הוא ויש מחידין מפני שאין הזכוכים ניצודין בתיבה שהרי אם בא לפתוח התיבה הויטלם יברוהו ואין זה נקרא צידה ;

ד ודוקא בזכוכים שאין במינו ניצודין אבל דבורים שמינן ניצוד אסור אע"פ שאינה צידה גמורה לפיכך טורת אסור' לפרוס עליה כחצלת מפני שהוצד הדבורים שבתוכו אף ע"פ שאין כוונתו לצודן בו אלא פרוס בהמה מפני החמה ובנשמים מפני הנשמים אסור אם ניצודין שם בהכרח באופן שאין להם מקום להשמט משם דה"ל פסיק רישיה אבל אם יש להם מקו' להשמט מותר לפרוס עליה מחצלת שהרי אינן ניצודין שם ;

ה צבי שנכנס מאלו לחוך הבית אם נתגפפה הפתח אחריו מותר לנועלה במנעול שאין עושה צידה אלא שמירה שלא יגנב והצבי כבר ניצוד ועומד הוא ע"י הניפוץ אבל אם נשאר הפתח פתוח ובא אחד ונעל בפניו חייב שזו היא צידתו נעלו שנים פטורי' כיון דהמלאכה הוה יכולה למהעביד כחד מיניהו ועשאוהו שנים פטורים דכתיב בעשותה העושה את כורה ולא העושה מקצתה ואם לא היה האחד יכול לנועלה לבדו ונעלו שנים חייבין שהרי לכל אחד יש מלאכה דבלאו איהו לא מתעבדא ;

ו יסב הראשון על הפתח ומלאו הרי כפפ"ע שהצידה ומות' לאחר לישב בצדו שהרי אינו עוש' כלו' בצידו אע"פ שעומד הראשון והולך לו הראשון חייב שעושה הצידה והשני פטור ומת' לישאר יושב שם ואפי' אם עושה לשמרו מכאן ואילך אין בכך כלום שהצידה כבר נעשית והוא אינו עושה אלא שמירה ;

ז הצד נחש או שאר רמשיים הלשכים או מזיקי' בשבת אם צדן לרפואה חיי' בכל הצידות שצידה לצרכו ואם בשביל שלא ישכנו ואפי' אינה שמירה מותר להנצל מצערא דגופא כמו שהבאר טעמא בסמוך בע"ה ;

ח שמנה שרצים האמורים בתורה והם החולדה והעכבר וכו' הצדן חייב אפי' סתם לפני שבמינן ניצודן הם שצדין אותן לצורך ערוך והחובל בהם אע"פ שלא יצא מהם דם אלא נצרר החת העור חייב דכיון שיש להם עור העור מעכב הדם מליצאת ואמלא העור מעכבו היה יוצא ולפי' הוא חייב משום נטילה נטשה שבאורו מקום כי הדם הוא הנפש והוא ליה תולדה דשוחט ושאר שרצים אין להם עור לפיכך החובל בהן אינו חיי' אם אין דם יוצא ממנו שכדודא אין כאן חבורה שאין סקן לדם להתקבץ שהרי אין להם עור שיעכב הדם ואילו היה נעקר ממקומו היה יוצא לחוץ ומה' כל שלא יצא לחוץ פטור אבל אם יצא מהם דם חייב משום נטילת נשמה והצדן לצורך חייב והוא לה צידה כיון שצדן לצורך אבל שלא לצורך חייב והוא לה צידה כיון שצדן לצורך הוא שאין ראויין לכלום הוא לה או סתם וסתמן שלא לצורך הוא שצדן לצורך בזה כדודא ;

ט פרעוש מלאכה שאינה צריכה לנפשה ופטור . והר' מבס מחייב במלאכה שאינה צריכה לנפשה שפוסק בזה כדודא ;

י פרעוש והוא הכנה השחורה אסור לצודו שדרכא ליצוד והוי צידה בשבת ודוקא מעל הארץ או מעל בגדיו אבל אם הוא על בשרו ועוקצו מותר לצודו ולהשליכו

מעליו משום צערו •

הנה

ואין זה משום איבוד טיטול מודי דהוה לקון נר"ה דמותר לנטולו כחות פחות מד' חמות כמו שנתבאר לעיל כיומן ס"ח כע"פ ח')

אבל אסור' להורגו שהיא בריה והאסור להורגו וחסוי' אם הוא כל נבראת מן העפר כשא' שרצי' ונשרו ופוקנו ולא דמי לטאר ויש בה משום נטילת נשמה / מוזיקין כגון נחש ופוקנך טמותר להורגן אם רצין אחריו דשאני התם טענתן הוא שיוכלו להזיק כמו שיתבאר בעמון כע"פ י' הולכך אכור להורגן אע"פ שאינן ממתין מט"כ נבי פלעוש .

לפיכך כשנטולו לא ימלאנו בידו גזירה שמא יהרגנו אלא ישלנו ויזרקנו אבל כנה לכנה מותר להורגה שאין בה משום נטילת נשמה דהא כל מלאכות יולפינן ממשכך ונטילת נשמה ילפינן מאלים שהרגנו לע"פ י"ג אלוס מאדמים ואמרינן דוכיא דאלים מה אלוס פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכנה אינה פרה ורבה אלא מכשר האדם היא שורצת ואף על גב דפרעוש השחורה ג"כ אינה פרה ורבה ס"פ כיון שנתהווית מן העפר בזה היא דומה קצת לאלים שהחלת בריות כל הבהמיות והחיו' היו מן העפר דכתיב כהו הוצא הארץ וכו' לפיכך אסור להורגה מדרבנן גזירה משום אלוס ולרא' אפילו מן התורה והיי' השאת אבל כנה דאית בה הרתי אינה פרה ורבה ונס אינה שורצת מן העפר אלא מזיעת האדם לא גזרו בה כלל והר"ם בלוקחה מעל בשרו אבל הספלא בגדיו אסור' להרוג גם כינה שמא יבא להרוג פרעוש אלא מיללה בידו כדי להתיש כחה שלא החזור אליו וזורקה והכא לא גזרינן מיללה אסור' הריגה דהריגה גופה אינ' אלא גזירה משום פרעוש וגזירה לגזירה לא גזרינן ודוקא במפלא בגדיו גזרינן הריגת כנה אסור' הריגת פרעוש אבל במפלא ראש מותר להרוג כינה ולא גזרינן בראש אסור' הריגת פרעוש שאין פרעושי' מצויין בראש •

הנה

כל חיה ורמש שהם נושכי' וממתים ודאי נהרגין בשבת אע"פ דנטילת נשמה מלאכה דהא אין דבר עומד בפני פיקוח נפש •

דוחי בהם כתיב ואפי' אין רצין אחריו מותר להורגן ולא גזרו בהן רבנן דסתמן כמתינן ושאר מוזיקין כגון נחש ועוקרב במקו' שחוקתן שאינן ממתין אם רצין אחריו מותר להורגן שמא יזיק דהא מסמען הוא שיוכלו להזיק /

וכ"ל כיומן ס"ט כע"פ ר"א אבינן לרבו יהודה דאית ליה מלאכה שאינה צריכה לנפשה חייב עליה טודה הכא דשרי להורגן ללכת' בשבת עומד פיקוח נפש •

הנה

ועוד אפילו אם היה פקח כהם אפי' כפס פיקוח נפש א"כ אם רניס אחריו מותר להורגם מסו' דכנידאלין כ"ס דאמר מלאכה שאינה צריכה לנפשה פטור' עליה ומשום נעורא קרי אפי' לכתחלה מודי דהוה אמכיס מורכס וע"כ ס"פ כ"ח כע"פ כ"ח וכינוי גחלת מלא וזיקין וכ"ל סו' ס"ד כע"פ כ"ז ומיהו אסור' לרניס אחריו אכור להרגן מסו' דאין כאן סוס נעורא און כאן אפי' סכס פיקוח נפש לכן אכור אפילו לר"ס מלאכה שאינה צריכה לנפשה פטור' אכל אסור' פנידא ליה)

ואם לאו אסור' כיון שאין דרכן להזיק אבל כוהר לדוכסן בהליכתו לפי תומו ואפי' במתכוין דמלאכה שאינה צריכה לנפשה היא ומן התורה מותר והכא לא גזרו במזיקין אלא שמרא' עצמן בפני הרואה כאלו אינו מתכוין שילא יאמינו זה נוסל נשמה בשבת כמתכוין ולא ידעו לחלק ;

וא וכן דוק שבפניו מותר לדורסו לפי תומי אפילו מתכוין לדחוס אלא שאינו מתכוין למרה ול' השוות נומות ואף ע"נ דממילא ממרה לא גזרו בו משום טיאסותא כיון שאינן מתכוין ;

ולא

חילוק בשל קיים לשאינו בשל קיימא וש מתירין אפי' בתפירה שאינה של קיימא ואין להקל בו בפני עמי הארץ :
 ד קושרין דלי לכוור במשיחה או באבנט וכיוצא בו דב' שאין דרכו לקושרו בכך שכיון שאין דרכו לקושרו בכך לא הוי קשר של קיים שהרי יחזור ויטול את המשיחה או האבנט ולא חיישינן שמא יבטלנו להניחו שם ויהיה קשר של קיימא אבל בחבל לא יקשרנו שדרכו לקושרו בכך וחיישינן שמא יבטלנו להניחו שם ויהיה קשר של קיימא והם בדלילים הקבועי' בכור אבל דלילים שאינם קבועים בכור ודאי יחזור ויטלנו ולא הוי קשר של קיימא ומותר :

ה עניבה לאו קשר הוא ואפי' אם עוש' קשר אחד למס' מותר לעשות עניבה עליו מלמעלה שיתקיים וכן טהנין *

ו קושרין חבל בפני הפרה בטביל שלא תצא אפילו בשני ראשי הפתח ברוחב ולא חיישינן שמא יתיר ראש הצדד ויוציאנה דרך שם ויניה ראש השני קשור כיון שאין דרך להניחו שם :

ז מטלטלין חבל גרדי לקשרו ראשו אחד באיבוס וראש הב' בפרה ולא חיישי' שמא יתיר ראש האחד ויניח השני קיים אבל חבל דעלם לא וטעמא י"א דטעמא הוא דחבל גרדי כיון שמתמשין בו לדברים אחר' וצריכי' לו לא חיישינן שמא יבטלנו שם ויהי' קשר של קיים אבל חבל דעלם הו' עומד לכך וחיישינן שמא יבטלנו ויניחנו שם וי' טעמ' דחבל גרדי ראוי להשתמש בו ואינו מוקצה ויכולין לטלטלו יכולין לקושרו באיבוס ובפרה כיון שיכולין לטלטלו אבל חבל דעלם מוקצה הו' ואסור לטלטלו כ'ש לקושרו באיבוס ובפרה משים מוקצה וה' לקשרו באבוס ובפרה אבל אם היה קשור באיבוס מבע' ורוצ' לקושרו באיבוס מות' אפי' בחבל דעלם דהוי' כמיוחד לכך ואין בו איסור טלטול ולא חיישינן שמא כשיתיר יתיר הקשר הראשון ויניח השני קיים דכולי' האי לא חיישי' ומורה לשני הטעמי' דלטעמא שחבל דעלם הוא מוקצה הכא אינו מוקצה דהא הבינו לכך מאתמול כשקשרו באחד מרם ולטעמ' דשמא יניחנו קשור שם ויהיה של קיים הכא לא חיישי' כיון שכבר היה קשור באחד מהם והניחו ולכת כך גלי דעתיה שאין רצונו להניחה שם ובודאי יחזור ויתירנה וזה לא חיישינן שמא כשיתירנה יתיר הקשר דכאטון שהיה קשור מאחמול ויניה את הקשר שקשר בשבת ויהיה קשר של קיים כולי' האי לא חיישי' כי למה ישנה :

שיח דין המבטל בשבת וכו' סעיפים :

א מבטל ידוע הא שאלו מלאכה הוא וזאתה במשכן שבי' שלן סמנין לפיכך המבטל בשבת חייב חטאת והמתבטל במיד וזה כל דבר משאר מלאכות הנעשה בשב' על ידי ישראל על ידי מלאכת איסור במזיד אסור לו עולמית מן התורה דתכין גבי שבת קדש היא לכם קדש ומה קדש אסור אף מעשה שבת אסור כו' ולאחרים אסור בו ביום מדרבנן ולמ' מותר לאהרים מיד ואין צריכין להמתין בכרי שיעשו ולא אמרו בכרי שיעשו אלא כדבר שהוא נעשה באיסור דרבנן תזרו ככדי שיעשו לעשות חזוק לדבריהם שמא יבאו לעבול על דבריהם ויחזרו ולאכלו מיד כמציאי שבה אף אם יאסרו להם ביום השבת אבל על ידי גזירת המהנת בכרי שיעשו לא יבאו לעבול על דבריהם בשבת שלא ירויחו בכך כל' וימיהנו נס לעשותו עד מוצאי שב' אבל באיסור שהוא דאורייתא לא שייך למיגזר במוצאי שבת בכרי שיעשו דאחזקי' אינשי ברשיעי לא מתקנין וליכא למהי' שרי' ליה מיד אתי לכשוליה להדיא לפיכך במזיד מותר לאהרים כמ' מיד וכשגג אסור בו ביום בין לו בין לאהרים ולמ' מיד מותר גם לאהרים גם לו דליכא למיגזר מיד :

ולא דמי לנתן ועקרן שהתירו אפי' במקוון להורגן כמו שנתחבר בסמוך דלאני התם דמזיקין נכונה אבל לשפשו ברנליו ע'ג קרקע אסור' משי' נמות אע'ג שאינו מתכוון פסיק רשיה הוא דאי אפשר שלא ישוה נומה :
 ב היה ועוף שהם כבר ברשותו מותר לצודן והו' שלא יסרו אכל אם מודים אסור' לתופסם אפי' בחצר אם בחצ' גדול כ'כ שאם לא נדלו בין בני אד' הוי צריכין לצודה וי' אפילו לא פדרו אסור'ם צדן פסור אבל אם מדרו אפי' פרה וסוס שצדן חייב חטאת וחטיל דינה כחיה ואסור לתופשה בשבת :

שיח דין קשיחה ועניבה בשבת וכו' סעיפים :

א כבר ידעה דאבות מלאכות כולם ילפינן ממלאכת המשכן וקשירה ג' היתה כמשכן בקושי' יריעות הנפסקו' ולפעמי' הוי צריכין להתירו על מנת להצ' לקושרו כגון צידי חלון לפיכך הקושר או המתיר את הקשר ע'ס לחזור לקושרו בשבת חייב חטאת ואין חייבין בין בקשירה בין בהתרה אלא על קשר העומד להתקיים לעולם בין אם הוא של אומן או של הדיוט שכן הוי קשר היריעות עשוין להתקיי' לעולם וי' שאין חייבין אלא על קשר שהוא מעשה אומן שכל עושי המסכן אומני' הוי ואיזה נקרא מעשה אומן וקשר של קיימא כגון קשר הגמלים וקשר הספנים וקטרי רצועות מנעל וסנדל שקושרי' הרצועני' בטעת עשיתן וכן כל כיוצא בזה אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פסור אבל אסור וי' שכל קשר שאינו עשוי להתקיים אלא טבעה ימ' מיקרי קשר של קיימא שאסור וי' שאומרים אפילו אינו עשוי להתקיים אלא יום אחד דהיינו שאינו עשוי להתיר בו ביום מקרי קשר של קיימא וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לכתחלה בין לקושרו בין להתירו כיצד נפסק לו רצועה וקושרת נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהמה הרי זה פסור וכן כל כיוצא באילו הקשרים שהם מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא פסור אבל אסור וכן קשר שאינו של קיימא אם קשרו קשר של מעשה אומן הרי זה פסור אבל אסור והמתיר לחוד שלא ע'ס לקטור אינראסור מן התור' שלא דחה במשכן אבל חכמי' אסרו ג' להתיר אפי' לחוד שלא ע'ס לקטור לפיכך י'א שיש לזהר שלא להתיר או לקשור שם קשר שהם שני קשרי' זה ע'ג זה מפני שאין אנו בקיאין איזה מקרי קשר של אומן שאפי' כשאנו של קיימא אסור לקושרו או להתירו וכן נחננין ומ' במקום צערא אין לחוש ומותר להתירו שאינו אסור אלא מדרבנן ובמק' צערא לא גזרו והא שאין גזרינן אלא בשני קשרים זה על זה היינו כשקושר שני דברים יחד אבל כשקושר ראש אחד של חוט או משיחה אפי' אינו קושר אלא פעם אחד דינו כשני קשרים ולצורך מצוה כגון שקושר קשר למדוד בו אחד משיעורי התורה מותר לקשור קשר שאינו של קיימא ואפי' הוא מעשה אומן דבמקום מצוה לא גזרו :

ב נשמטה לו רצועות מנעל או סנדל או שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר הרצועות למקומה ובלבד שלא יקשור ולא גזרי' שמא יקטור טגס אם קטר אינה קטר של קיימא ופסור דחוקא שיוכל להחזירם בלא טורח אבל אם צריך טורח לזה אסור דחיישינן שמא יקשור וקרוב לודאי הוא שקשור בין שצריך טורח לחזרה :

ג מתירין בית הצואר מקטר שקשרו כוכס שאינו קטר של קיימא שלא קשרו הכוכס שיתקיים זמן רב רק עד שזה יקחנו ממנו אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הו' חיי' פשוט מכה בפטיש ואפי' אם כ' נפתח רק שחזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך שהאומנים עושין אסור לפתחו ולכז' אסור לנתק או לחתך זוג של מנעלי' התפורין יחד בדרך שה אומנים עושין אף על גב' שהתפירה אינה של קיימא בתפירה ל'ה אין

לבוש חחוד חלכות שבת

ב המבשל לחולה בשבת בין חלה היום בין חלה מאתמול
 או עשה שאר מלאכה לחולה בשבת אע"פ שהמלאכה
 נעשית בהיתר שלא עבר המבשל כלום באיסור שבת שמותר
 לחלל השבת בשביל החולה שיש בו סכנה דפיקות נפש דוחה
 שבת כמו שיתבאר בע"ה סימן שכ"ט אפ"ה אסור לברוא או
 לשאר חולה שאין בו סכנה לאכול ממנו דחיישינן שמא ירבה
 בשבילו והוי איסור דאורייתא ואפילו אם ביטל ע"י גוי בשבת
 בשביל החולה אסורה לישראל אחר מהאי טעמא שמא ירבה
 בשבילו אבל השוחש לחולה בשבת לא מיבעי' חלה מאתמול
 שאיפ"ש לום שהיה דעתיה עליוה למשחטה היום **ג** חולה החולה
 ולא דחייב בידים כמה שלא שחטה מאתמול חדא שמא היה
 מצפה שיבריא ועוד שהיה חושב שהוא יותר טוב כשישחטנה
 היום ולא היה כאן הקצאה ואי' משום שהיתה בין השמשות

מוקצה מחמת איסור אבר מן
 החי ואיתקצאי לכולי יומ' הא
 אמרינן דק"ל כר"ש דלית ליה
 מוקצה מחמת איסור אם לא
 דחייב בידו כגורגורו וציימוק'
 וא"כ פשיטא שמותר לבריא
 אלא אפי"אם חלה היום הוה
 לן למימר דהוי כאילו דחייב
 בידים שלא היה דעתו כלל
 לשחטה הוי' שאין זה דחייב
 בידו דהא לא אסיק אדעתיה
 שיצטרך לה היום ואין זה
 הקצאה ?

לפיכך מותר הבריא לאכול ממנו אפ"ל בשבת חי וכלא מריהה'
 ואי משום איסור שבת הוי לא עבר הכוחש שום איסור שהיה
 בשביל תחולה שחש שמותר ואי משום שמא ירבה בשבילו
 הבא לא שייך שא"א אפילו
 לחולה שנשחט בשבילו
 לאכול ממנו אפ"הו כזית עד
 שישחט בלוי ואין כאן סרבה
 בשביל הבריא דכולא דעתיה
 דחולה קשחתי !
ד הלכות י"ט סימן תק"טו סעיף א' ואע"ג דהתם נמי לא דחייב בידו
 ואפ"ה אסור ולא מ"ט נהמה דשרי התם היינו העטעם משום דגנב
 מחובר אפילו ד"ט מורה דאכור משום מוקצה מדהוה ליה ללקטעם
 מצדו ולא לקטעם אכח דעתיה מייכהו כמו שיתבאר לקמן בכימון
 תק"טו סעיף א' צ"ע' וע"ל סימן ס"ט סעיף ב' וכל מוקצה לכו
 סכל אד"כול ללקטעו דידיו מ"כ נהמה שניכה לשתע ע"י מומחה
 ונכסין דזוקו כמו שיתבאר בע"ה הלכות שחטעם וע"ל סימן תנ"ח
 סעיף א' וגם יש עולה נשחטתה ואיפשר שהיה נדעתו לשחטה
 אלא שלא נודמן לו שחטע מומחה או סכין דזוק או שלא היה יכול
 לזכות ממסקיו כדי לשחטה וכיון שאין עטפתו מלשחטע מוכח
 שהקנה אותה לא אמרינן נה מרגל שחטה אקנה

ואם קצין פירות מן המחובר לחולה בשבת לא מבעי' אם חלה
 היום שאסור לבריא דהא מוקצה היה לכל כשנכנס שבת בין
 השמשות שעדיין היה במחבר אלא אפ"ה חלה מבעי' שאיפשר
 לומ' שהיה דעתיה עליוה מאתמול לקוצעה היום לצורך החולה
 אפ"ה אסור לבריא לאכול מהם בשב' משום שהפירו גדל והולך
 בכל עת והוי ניהוסף גידול בפירי בשב' עד שנקצץ והל כולה
 מוקצה בשביל התוספו ולא שייך לומר כיון שהלה מאתמול
 היה דעתו עליהם לקוצען מיהו כל מה שנעשה לחולה מדי
 דאסור לבריא משום מוקצה או משום שמא ירבה בשבילו כות'
 לבריא כמ"ש מיר ולא בעי' בכדי שיעשו דהא בעי' בכדי שיעשו
 אלא כשנתחלל שבת או בשונג או במזיד (וע"ל סי' תק"טו
 סעיף א' וז"ל) וכימון סכ"ט סעיף ג' וכימון שמה סעיף ח'
 אבל כאן שעשה בהיתר ואינו אסור לבריא אלא משום מוקצה

או משום גזירה שמא ירבה בשבילו לא בעינן בכדי שיעשו
 דלכא למינור י"ד :

ג כשם שאסור לכשל כאור בק אסור לכשל בתולדות האור
 כגון קיריה שהוחמה אצל האש אסור ליתן ביצה בצדו
 שתצלה בחמו או סודר שנתחמם כאש ויתן ביצה בתוכו כדי
 שתצלה שכל זה הדרך בישול מן התוראסרו חכמי ג"כ אפי'
 בתולדות חמה כגון סודר שנתחמם בחמה ליתן בו ביצה כדי
 שהציה גזיר' אסור תולדות האור וכן להטמינו בחול או באבק
 דרכים שהוחמו בכח חמה אסור משום הך גזירה דמאן דחוי
 סביר חודרות האור נינהו ואית למיחלף לצלות ג"כ בתולדות
 האור אבל בקמה עצמ' לא גזרו כגון לית' ביצה בחמה או ליתן
 מים בחמה כדי שיוחמו מורר דחמה באש לא מיחלף לגזור
 הא אסור הא :

ד אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אם חזר ונצטנן יש בו
 אח"כ משום בישול אבל בעודו רוהה לא וצם לא לתבשל
 כל צרכו אפי' נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו בישול אפילו
 בעודו רוהה והני מילי שיש בישול אחר בישול תבשיל שיש
 בו מרק אבל דבר שנתבשל כבר והוא יבש אע"פ שהוא עכשיו
 צונן מותר לחזור ולשרותו בהמין בשבת שאין זה נקרא בישול
 אם הוא מתחמם בתוכו אע"ג דהולדות האור כצור לא גזרו כוח
 סידו לחממו על גב האש טמא אסור מדרבנן ודבר שלא בא
 בחמין מלפני השבת והוא דבר יבש כל' שלא נתבשל כלל
 כגון בשר יבש שאוכלין אותו ע"י הדחק אין שרין אותו בחמין
 בשבת דחשוב כמבשל אבל מדיחין אותו בחמין בשב' חוץ מן
 המיחיה הישן ומין דג שקורין קוליים האספנין שאינם צריכין
 בישול אלא מעט והדחין הוא גמר בשולן ואסור אפי' להדיחן
 מעט וכן כל דב' שה' קשה ואינו ראוי לאכילה כלל בלא שהיה
 אסור לשרותו בשבת שהה הוא גמר מלאכתו אע"פ שאינו מבשל
 חייב משום מכה בפטיש :

ה י"א אע"ג שאין בישול אחר בישול ברבר יבש ביד' שנתאפת
 כבר או נצלה יש בו משום בישול אם בשלו אח"כ במשקין
 שהבישול מבטל את האפייה הג"ה
 או הצלייה לפיכך אסור ליתן
 פת להוך המרק אפי' כפלי שני
 שהיד סולדת בו ויש בתירין
 בכלי שני' שאינו מבשל ויש
 מקילין אפי' בכלי ראשון דס"ל
 אין בישול אחר אפייה וצלייה
 אפילו בכלי ראשון וע"ל סימן קכ"ה סעיף י"א
 אבל נהגו ליזהר שלא ליתן פת לכתחלה אפילו כפלי שני כל
 זמן שהיד סולדת בו ולא מדינא דס"ל דכלי שני מבשל אלא
 משום שיש דברים שהם רכים ומתבשלין מיד אפילו בכלי שני
 יש דברי' שהם קשים ואינם מתבשלין כ"כ ואין אנו בקיאי'
 בהם איזו מיקרי רכין ואיזו קשיין לכך נהגו לחמטרי' בכל' :

ו כלי שיש בו תבשיל קר אפי' אינו קר לגמרי אלא שתחמם
 ואין היד סולדת בו אסור ליתנו על גבי קדרה הצטננה
 כדי להתחמם אם הקדרה חמה הג"ה
 בעינין שהעליון יכול להתבשל דהא כבר נתבאר נסמוך סעיף
 ד' דיש נישול אחר נישול נתבטל טעם בו מרק אפילו נתבטל כל
 נרכו אם אינו רותח ונצטנן קנת ופ"י נכ"ג נ שאינו נתבטל בלא
 ענמה דהא נתבטל בתולדות האור קיינו כמנשל באור ענמה כמו
 שנתבאר נסמוך סעיף ג' וע"ל סימן נ"ח
 ואם אינו יכול להתבשל מותר ואם יש בו דבר חם שהיה
 סולדת בו יכול ליתנו עליה כדי שיטמור חמו : וכול' לזמן ג"כ
 פ"ו בבבא אפי' יש לו בצק שגילוש מאתמול :
 ז יש מפרטי' דהא דשרי להניח כלי שיש בו דבר חם על' קדיה'
 הטמונה אפי' הכלי התחתון הו' על האש שרי וי"א שאם חמלי'
 ההתחתון הו' על האש לעולם אסור דחוי כמעמידו על האש שמש'
 ח ולהניח

ולזוניה דבר קר שנתבשל כל צרכו על גבי מים ששל האש י"א שרינו כמניחו כנגד המדורה וכל דבר שמוטר להניחו כנגד המדורה במקו' שהיד סולדת בו כגון שיבש מותר להניחו על גבי מים ששל גבי האש ויש אומרים הדיו כמניח על גבי בירה ממש לכהחלה ואסור אפילו נתבשל כל צרכו ואפילו אם מצטמק ורע לו ואפילו אם אין נותנו שם אלא לשמור חומו ומסתברא כסברא ראשונה מיהו אם הוא תבשיל שיש בה רושק ומצטמק ויפה לו הוי ביטול ואסור לדבריו הכל :

ט כלי ראשון אפילו אחר שהעבירוהו מעל האש מבשל כל זמן שהיד סולדת בו וכלי שני אינו מבשל אע"פ שהיד סולדת בו מפני שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר לפיכך אסור ליתן בכלי ראשון תבלין שנתבשלו בו אבל מלח מותר ליתן בו ביון שהעבירוהו מעל האש אך המלח מתבשל בהוכו ר דצריכה מלחא ביטולא כביטולא דהורא ויש אסרין לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו דס"ל מלח רך הוא וטוח להתבשל יותר משאר הנה

דברי' ונתבשל אפי' בכלי שני ואע"ג דהוי דבר טיט לו מחזיקין והמחזיר הע"ב . ואם עבר ונתן מלח אפילו בכלי ראשון אפילו הוא על האש אף ע"ג דאיסורא עבר לא אסרינן קמאבל דהמלח בטל על גבי המאכל :

ו"א דכלי ראשון אפילו שהעבירוהו מנימוח נתבטל) מן האש אסור ליתן לתוכו אפילו בטר טור אע"פ שצריך ביטול רב ואינו מתבשל מ"ם להלוחית שבו מתבשל :

אסור ליתן תבלין בקער' ולער' עליהם מבלי ראשון שמתבשל הן ע"י העירוי . (דכלל מקום פירו' דכלי ראשון חשיב כללי ראשון ופ"ל סימן תל"א סעיף ה')

יא אמבטי של מרחץ שהיה מלאה מים חמין אע"פ שהוא כלי שני אין נותנים לה מים צוננים מפני שפתח מים שבאמבטי של מרחץ מתחממין הרבה הואיל ולרחיצ' חממהו ותתאה גבר ומבשלין אבל נוהג הוא מ"ם חמין שבו האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן דרתתאה גבר ואינם מתחממין ועוד שמתוך שבאמבטי האחר הרבה מים צוננים אינם מתחממין כל' :

יב ומיחם שפנה ממנו מים חמין אסור ליתן לתוכו מים מעשי' צונני' מפני שמתחממין הרבה מן המיחם וקרובים להתבשל אבל מותר להן לתוכו מים מרובים צוננים כיו להפשירין ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צוננין אפילו מבלי ראשון דרתתאה גבר וצוננין לתוך חמין שבכלי שני דווק' ואינו של מרחץ דאינו מבשל . (דאין עיך' לומר דה תתאה גבר הואיל ואין דרך לחממן כל' כשאינו של מרחץ וגם הוא נכלי שני) אבל לא בכלי ראשון מפני שמתחממין הרבה : (ושיך' לומר דה תתאה גבר אפילו אם אינו של מרחץ) בד"א במים מועטין אבל אם המים מרובין כ"כ שאי אפשר שיתבטלו ורק שיצינן אפילו בכלי ראשון ואפילו צוננים לתוך חמין מותר רק שלא ירו על האש :

יג ומותר להעמיד קיתון של מים או של שאר משקין בתוך כלי שני שיש בו מים חמין להפי' צנתו אבל בכלי ראשון אסור :

יד מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקין כנגד האש להפי' צנתו ובלבד שיתנם רחוק מן האש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו דהיינו מקום שכריסו של תינוק נכווית בו אבל אסור לקרבו אצל האש למקום שיכול להתחמם עד שתהא היד סולדת ואפי' להליתו שם שעה קטנה שחפ"ו צנתו אסור כיון שיכול להתבשל שם נדאי' שמא ישכחנו שם עד שיתבשל . וזה כפירות או שאג

דברי' הנאכלין כמות שהן חמין וע"ל סימן רנ"ד :

טו דבר שנתבשל כל צרכו והוא יבש שאין בו מרק מותר להניחו כנגד המדורה אפי' במקום שהיד סולדת בו כיון שאין ביבש ביטול אחר ביטול ואפי' נצטנן כבר אבל אם הוא עודנו רוהה אפי' בדבר שיש בו מרק מותר ש מקולין ואומרים דכל שאינו נוחנו על גבי האש או הכירה כמש"ק סמך לו אפי' נצטנן מותר ונהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי וע"ל סימן רנ"ג :

טז מותר ליתן אנפנאד כנגד האש במקום שהיד סולדת בו ואף על פי שהשומן שבה שנקרש וחוזר ונימוח אינו נקרא ביטול וגם משום נולדתו כאן איסור באבילותו שאין זה נולד דמתחלה אוכלא והשתא אוכלא . (ודמו לסיכות דלא נני כחשה ניכהו דאין כחשתין מן' אלוסור נולד וע"ל מ"ס' פני') וכ"ש הדירה שיש בה רושק שנקרש שמוטר ליתנו כנגד האש שכשהשומן נימוח אינו ניכר שמתערב הוא עם המרק ויש מחמירין . (ומס' נולד וע"ל סימן ט"ז סעיף ט' וי"כ)

ונהגו להחמיר מיהו במקו' צורך אורחין וכדאי גוונא יש לסמוך אסברא ראשונה ומה שכתבתי במקום שהיד סולדת בו כן כתוב בשולחן הערוך אבל נראה לי ששעות הוא דקולא גדולה היא זו ורא מצאתי כן לאחר מן הפוסקים וראוי להיות במקום שאין היד סולדת בו וכן משמע מדברי השלחן ערוך בעצמו דראוי להיות שאין היד סולדת בו דאם לא כן אפי' במקו' שהיד סולדת בו מבעי ליה ועוד אי במקום שהיד סולדת בו הא איהו גופו הקשה על המדרכי שאמ' דרכינו התיר בשמן קרוש במקו' שהיד סולדת בו וסתר דבריו משמעמ' ואסיקנא בפרק בירה דשמן יש בו משים בשל והכשירו זהו ביטולו ולכאורה כל' דה"ה שומן ואי במקום שהיד סולדת בו הוה ליה ביטול ממש ואסור אלא מחווראה דטעוה נפל בשלחן ערוך כל' :

יז אסור ליתן דבר צונן על המיחם אפי' אינו נהנה שם אלא להפי' צנתו כל שמיחם חם כל' שאם היה מניחו שם הרב' היה בא לידי ביטול דהיינו שיהיה היד סולד בו שדיו מניה על גבי מיחם כדיו מניה כנגד המדורה ואם אינו הם כל כך מותר :

יח האילפס והקדיר' שהעבירין מרהחין מעל גבי האור אם לא נתבשל כל צרכו אין מוציאין בבק' שנמצא מניס ויש בו משו' מבשל ואם נתבשל כל צרכו מותר' שאין בטול אה' ביטול בעודו רוהח אבל צמר' יורה אע"פ שקלט הצבע אסור להגיס בו טעין הצבע פתוסף לעולם ע"י הגסה וכן עושה הצבעין מגיסין חסיד בה ו"א דלכתחילי' לזוהר אף בקדירה בכל ענין :

יט אסור לטוח שמן ושום על הצלי בשב' בעודו כנגד המדורה אפי' נצלה הצלי מבעי' שאע"פ שהצלי צלוי כל צרכו ואינו נצלה יותר מ"ם השמן והשום יתבשל אצל האש :

שיט' דיני בורר בשבת וכו' סעיפים :

א בורר אב מלאכה היא שהיתה במשכנ' בפתח עניינים וחייבין עליהם השאת ואין עיקר דרך ברירה אלא הבורר אוכל מתוך הפסולת בצלי העשוי לה דהיינו נפה וכבירה לפיכך הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין וכירר מין זה ממין אחר בנפה או בכברה אפילו לאוכלו מיד חייב בקנן ובהמחוי' שאין דרך ברירה בכך ל לאוכלו מיד פטור אבל אסור ואין עיקר דרך הבוררים אלא הבורר לאוצר שכן דרך כל הבוררין וזרקין את הפסולת ואוצרין את הפירות כמו זוהר את התבואה אבל ברירה לאכול לאלתר אין זה כדרך בורר לפיכך הכורה בידו לאכול לאלתר אין זה דרך ברירה כלל אלא לאכולה קמטין וימרה לכתחלה ודווקא בורר ביד אוכל מתוך הפסולת לאכול דאלתר

לבוש החודר הלכות שבת

א אין צוללין מלילות אלא על ידי שינוי מעט כגון כראשי מצבעותיו ואע"פ שהוא מפרק האוכל מתוך השביל והוא תולדה דדש"מ הואיל ואינו מפרק אלא כלאחר יד מותר ויש מחמירין ולפי דעת המחמירין אסור לפרק הלזים או האנזים הגדולים מתוך קליפתן העליונה חיוקה ושוב להחמיר הואיל ויכולין לאוכלן בלא פירוק :

ז דוולו מלילות מע"ש ועדיין הם מעורבות עם הקליפות מנפח אותן בשבת מיד ליד ואוכל לא ינפח אותם בקנן ותמחויו נזירה משם נפה וכברה ו"א שגם לא ינפח אותן בשתי ידיו אלא ינפח ע"י שינוי דהיינו כידו אחת וככל כחו :

ח אין שרין את הכרשינין דהיינו שמציף עליהם מים בכלי כדי להסיר חפסות דה"ל כבור אבל נוהגין בכברה אף ע"פ שזעמים נופל הפסולת דרך נקבי הכברה אין חוששין כיון דממילא נתברר והוא לא עכיד כלום ואין לנזור שמה יברר שאין דרך לברר כרשינין בכברה ואפילו אי עכיד ה"ל שינוי * ולא אסור מן החורה :

ט משמרת שפסננין בה שמרים אפילו חלודה מע"ש אסור ליתן בה שמרים לסננו משום בורר אבל אם נתן בהם שמרים מע"ש יכול ליתן עליה מים בשבת כדי שיחזרו צלולין מן הקמחים רחוב היין שבהם שאין בנתינת מים כשום בורר שהמים צלולין הם ואין בהם דבר שצריכין לבור בהם ואפילו אם יש בהם קסמין או קטיף אין זה בורר הואיל ויכולין לשתות בלאו הכי שאין בבורר משום מלאכה אלא בדבר שרוצ' לתקן אותו לאבילה או לשתיה ע"י ברירה זוכאין אין בו תיקון לשתיה דבלאו הכי יכולין לשתות :

י וכך יין שהוא צלול משמרים יכול לסנן במשמרת ואין כאן משום בורר אע"פ שיש בו קסמין או קטיף לא מותר בורר כפרשינין וישים לסנן בסודר אסור כשום ליבון :

(אבל במשמרת אינו אסור משה"ל ויבון דמשמרת עשויה לכך ואינו מושג לניכונ מ"כ כבורר פחות לניכונ הי"כך אלא משום ליבון ויין ושאר משקין צלולין מותרין לסנן גם בסודרין שאינן מלכני' ואם הם עכורים בין יין בין מים אסור לסננם משום בורר ולהר' מבס' במשמרת אסור אפי' במים ויין צלולים הואיל והוא עשוי לשמר בו מיהו כמשטר ובורר בשבת ולא התירו צלולין אלא בסודרין וגם בסודרין לא התירו אלא צלולין דחוקא ולא עכו"מ אמנם בשעת הגות שדרך לשנות היין עבור כל זמן שהוא תוסס יכול לערב יחד פ"ה

כל החבית בשמירה ונוהגו בתוך הסודר לסננו מפני שכל זמן שהוא תוסס עריין לא נפרשו השמרים מן היין יפה וכל היין כגוף אחד הוא ואינו נקרא בורר :
 נרענו ז"ל מטעמא דמתנאך דסמך דחזילי והוא עשוי לשמר בו מיהו כמשטר ובורר כשבת דכ"ל אצל לנכר דאסונה דכ"ל דין או מים מהם נלולין מותר לנכנן אפילו במשמרת משום דאין צריך משום בורר כיון כן נלולין יין מנתו מה"ל חוסם כמו שרי אפילו בעשמרת דפוין יין מנתו ויין עה נלול דמניהם אינן בהם משום מרר ככ"ל :

יא כשמסננין היין בסודר צריך ליתר שלא יעשה נזמא בסודר לקבל היין כדי שישנה מעובדין דהול :

יב כל מקו' שמות' לסנן יין בסודר מותר לסננו ג"כ בכפיפה מצרית וזהר שלא ינכיה הכפיפ משולי הכלי ספח כדי שישנה יג כלי שמעריין בו יין מהחבית לא יתן בפז קשין וקסמין בחזקה לסנן בהן שאין לך מסנן גדולה מזו ודפי' למשמרת :
 יד מותר לערות בנחת מבלי לחבירו ולא חשיב כבורר בלבד שיכין שמיד שיפסוק הקילוח ומתחילין ניצוצות קטנים הגישופות באחרונ' לטפסף מתוך הפסולת יפסוק ויתחם שאם לא

מותר אכל הבורר לאוצרו לאחר זמן חייב אפי' בורר ביד לפיכך הבורר ביד לאוכלו לאלתר יכול לברור כל מה שצריך לאורה פעודה ואפילו אחרים אוכלים עמו מותר לברור אחד בעד כולם שזהו נקרא לאתר :

ב אכל הבורר בידו אוכל מתוך הפסולת שלא לאוכלו באותה מעודה אפי' רעתו לאוכלו בו כיום הרי זה כבורר לאוצר והחייב הלכך אותם הבוררים הריק שקריין שלאטין מן העלין המעופסין שבהן לא יברור כהך הסעודה או סמוך לה קודם שיסעוד ולא יברור אלא מה שצריכין לאותה סעוד' שלא ישיריה ואם ישירו הרי עושה אב מלאכה פ' נפה וכברה ידוע וקנין ה"ל כלי עץ שעושיין בעין צינור' חב מאחריו וקצר מלפניו כמו שהבעלי מטבע עושיין והבורר בוקטנית נותן קטנית במקום הרחב ומגענו והקטנית מפני שהוא סגולל מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי זה פשוט אבל אסור מותר לפתחלה לא הוי דמי' לברירה וחייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה וכברה :

(וע"ז סימן ס"א ס"ב פ"ח וסימן ס"ג ס"ד פ"ג) חטאתו ידוע אבל ביד לא דמי לבורר כלל :

ג הוי לפניו שני מינין אוכלין מעורבין אותו שהוא רגזה לאכול עתה חשוב באוכל והשני חשוב פסולת הלכך בורר אותו שרוצ' לאכול מן האתר ואוכלו מיד או בוררו ומניחו כדי לאוכלו מיד ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביוכונן שביד שתיריה לאכול בין הערבים חייב ושני מיני דגים שני מיני אוכלים הם ואסור לברר אחד מחבירו אלא כידו וכדי לאוכלן מיד אע"פ שהתריכות גדולות וכל אחד ניכרת בפני עצמה אסור לבררן לאחר זמן אבל כל שהוא בין אחד אע"פ שבורר חתיכות גדולות מתוך קטנות להצניעם לסעוד' אחרת לא מקרי ברירה ואפי' הם כ' מיני' ובורר שניהם ביחד הגדולות מתוך הקטנות או אפי' שרי הואיל ואינו בורר בין אח' מהן חבירו דומיא דאוכל מתוך פסולת דשני מינים הם ב"א בשני מיני אוכלין וה"ה בפירות אם שורה ברירת האוכל והפסולת יונה שבורר את האוכל אבל בפירות שאין השורה שיה' אם יש שורה כברירת אוכל יותר מכריחת הפסולת כגון שהאוכל שיה' עם הפסולת אלא שהוא דק דק והפסולת היא גם או אפי' אינם שרים בכמותן שהאוכל הוא תרבה והפסולת הוא מעט אלא שהם שיים בגודל ובקופון והרי ג"כ שורה ככריחת האוכל יותר מבריר' הפסולת בורר הפסולת וזוהי ק' מעוטי' כשירחא עדיף ואם יש יותר שורה ככריחת הפסולת כגון שהירק והאוכל הוא גם נוטל את האוכל ומניח את הפסולה וכל זה שאין הפסולת יחר הרבה מן האוכל וכמו שכתבתי אבל אם כמות הפסולת מרובה מן האוכל אסור אפי' לשלשלו שהאוכל בטל ברוב הפסולת וז"מ לזים ובטנים שצטרברו ועדיין מעורבין הן בקליפתן אע"פ שהקליפות מרובות על האוכל לא מקרי פסולת מרובה על האוכל כיון דאורחיהו בהכי והוי כמו שומר לפני ולא דמי לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לנמרי מן האוכל וכל זה הוא לדעת הר' אש והמור אבל לדעת הרמ"בם ורא"בן וס"ג וס"מ לעולם אסור לברור בשבת פסולת מתוך אוכל ואפילו ע"י שינוי כגון בידו אחת אסור :

ד וס"ל הבורר פסולת מתוך אוכל אפי' בידו אחת חיי' חטאת שזהו עיקר הכרחה לדעתן ואפי' האוכל מרובה ויש שורה יותר ככריחת האוכל אפי' לא יברור הפסולת מתוך האוכל אפילו כזו לאוכלו לאלתר אלא בורר את האוכל ומניח את הפסולות וכשהפסולת יות' על האוכל לא ס"ל שהאוכל בטל ברוב ואסור לשלשלו אלא ס"ל ג"כ בורר את האוכל לאוכל ביד ומניח את הפסולת :

ה תורמוס אסור לברור אפי' האוכל מהוך הפסולת שלהם מפני שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישליקו אותה ע"הם ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב לדבריהם מבס' ולדברי המור והר' אש מותר :

(משורס'ל דמונ'ן צפה מיקרי סוחט) הלימוניש ומאר' צין וכיוצא בהן מותר לסוחטן בין לתוך האוכל בין לסבול במטיה' סוחטן אורחיהו כלל לסחוט אותן לשם משקין זליכא למתגזר בהן מידי ולא עוד אלא יש מתירין לסחוט אותן אפילו לתוך מים טונותין בהן צוקר לשחותן לתענוג ואומרים טעמא דילא מיתסר כחישת הפרי בלא למשקה אלא כשטותין סחטת הפרי בלא תערוב' משקה אחר א"נ דלא מתפר' אלא כשכוחשין מימיו לבד ואח"כ מערבין אותן אבל לסחוט מימיו למשק' אחד שרי וכ'לסוחטן לתוך התבטיל דשרי :

ב וזתים וענבי' שנתרסקו מע'ש משקין היוצאין מהן בשבת מותרין שהם כאילו כבר נסחטו הואיל ונתרסקו ואפילו אם לא נתרסקו מע'ש שאם יש יין בגינית שהענבי' בתוכה אע"פ שהענבים מתבקעין בשבת בניית מותר לשחותו בשבת יטבל יין היוצא מהענבי' מתבטל ביין שבגנית ולא דמי לדבר שיש לו מתירין שאפילו באלף לא בשיל דה"נ יש לו מתירין אחר השבת ה"מ דאמרינן הכי כשהיה האיסור בעיק' מתחילה ואח"כ נתרבב היתר אבל הכא לא ניכר היין האיסור מעולם אלא המעט מעט שיוצא מתערב מיד ביין של אהמול :

ג גבן חרצנים וזגין שנתן עליהם מים לעשות המד מותר למשוך מהם ולשתות ואפי' לא נתן המים והיין מהמצה וזב מאילו מותר לשחותו כיון שנתרסקו מבע' :

ד מות' לסחוט אשכול של ענבי' הו"ק קדיר' שיש בה התבטיל כרי לתקן האוכל דמכחא מילת' דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל ואין זה דרך פריקתו אלא כמפריד אוכל מאוכל דמשקה הבא לאוכל דמי אבל אם אין בהתבטיל וה"ה בקערה שאין בהתבטיל אע"נ דקצת נראה דלאו למשקה בעי להו דבקדיר' או בקערה לא שתי איניש לא מכחא מילת' כולי האי דלאוכל בעי לה ואיכא איסורא :

ה יש מי שאומר דה"ה לבוסר שמוחר לסוחטו לתוך האוכל ור"ת אוסר בבוסר דדווקא אשכול שראוי לאכילה ה"ל כמפריד אוכל מאוכל אבל בוסר שאינו ראוי לאכילה לא :

ו ואפי' האוכלו בשלה דעתו אצל כל אדם וה'ל המשק' היוצא ממנו כבורר אוכל מתוך פסולת דאסור :

ז לסחוט כבשים ושלקות אם סוחטן לגופן כלומד שסוחט המשקה שצף עליהם והנבלע בהן כדי לאכול הכבשים שמחנקן בכך לאכילה אפילו לסחוט לתוך קערה שאין בה אוכל מת' דלאו מפרק הוא ולא למשק' הוא צריך ואם צריך למיטיהן מותר לסוחטם לתוך קערה שיש בה אוכל דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי' וה"ל מעיקרו אוכל והשת' אוכל דמותר שאפילו משום נולד אין כאן אבל אם אין בה אוכל אסור : (אטו ומיס וענבים וכעור מתעלת שאין זה מפרק שאין המשקה כזה ונולד מהן טלא גלג' נתון) ולר"ה כל שהוא צריך למיטיהן חיי חטאת אפי' חטס לקדירה שיש בה אוכל ולדבריו כ"ש לסוחט אשכול ענבים לקדירה שחייב חטאת :

ח והסוחט דג לצירו דינו כסוחט כבשים ושלקות למימהין **ט** אין מרסקין את השלג ואת הברד בשבת דהיינו לשבר אותו לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיו אסור משום דקמוליד המים בשבת ודומה למלאכה שבזרא המים ועוד טעם אחר שמא יסחוט פירות העומדין למשקין :

י על כן צריך אדם ליהרהר בחורף שלא ישול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד ואם ישול חזר שלא ידהקס בין ידיו שלא יהא מרסק' בידי' אבל נותן השלג או ברד לתוך כוס של מים או יין והר' נימוח מאליו ואינו חושש כיון שאינו עוש' כיד' וכן אם הניח' בחמה או כנגד המדור' ונפשרו מותר' ולא אסרי' משום נולד דגם בעודן קרושים תורת' משקין עליהם לכל דבר והרי מעיקרי' משקין והשתא משקין ואין כאן נולד :

יא ודורס אדם ברנליו על השלג והברד ואינו חושש שאם נימוח תחת רגליו ה"ל דב' שאין מתכוין ואינו פסיק רישת' :

לא יפסק חשיב כבורר מה שכורר הניצטצו מתוך השמרי' מות' להגביה החבית על שום דבר כדי שיקלח ממנו היין היטב ואין זה ברור לתוך השמרים שררי היין צף למעלה :

ב מקננת שנתן בה חרדל לסננו מותר ליתן בה ביצה אף ע"פ שהחלמון יורד למטה ע"פ החרדל והחלבון נשאר למעל' עם הפסולת לא חשיב כבורר ואע"פ שהחלבון והחלמון שני מיני' אוכלין הן וכבר אמרנו למעלה דבשני מיני' אוכלין יש בהן ג' משו' בורר שאותו שרוצה לאכול נקר' אוכל והשני נקרא פסולת שאני הכא שאין נוהגין החלמון ולתוך החרדל לאוכל אלא לתקן מראה החרדל הלכך לא חשיב כבורר אוכל מתוך פסולת ולא פסולת מתוך אוכל :

ג אע"פ שאמרנו למעלה שמשקין שיש בהן קשין וקסמין מותר לסננו ואין זה בורר היינו משום שאיפשר למשתי' אותן המשקין ע"י הרחק בעוד הקשין והקסמין בתוכן והיה יכול לסנן המשקה בדרך שתייה בין שיניו לפיכך מותר לסננו במסנת' אבל מים שיש בהן תולעים שאינו יכול לשחותן בלא סינק' שאסור לשחותן ולסננו דרך שיניו שמא יבלע אחד מהם שאסור משום שרין אסור לסננו במסנת' אבל מותר לשחותן ע"י מפה בשב' ולא הוי כבורר ומשמר דלא שייך בורר דמשמר אלא במתקן הענין קוד' אכילה או שתייה שהיה ראוי לאכילה או לשתייה שהוא דרך מלאכה של בורר אבל אם בשעת שתייה מעכב את הפסולת' שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר וכ"ש בקשין וקסמין שמוחר' לשחותו ע"י מפה שאין זה בורר כלל ונס' אין כזה משו' ליבון שגלבן המפה שאין זה ליבון אלא לכוך' (ולא אמרינן נגד סרייתו וזה כינוסו אלא דווק' כמיס' נו טינוף וע"ל סימן פ"ב סעיף י' ונס' ט"ל ד ענין כ"ג וכ"ד) גם ליכא למיחש שמא יבא לירי' סחיטה שהרי מיד הוא מוצצו שהוא דבר מעט ואין צריך לסוחטו אח"כ :

ד המחבץ תולדת בורר הוא לפיכך אע"פ שנותנין שומטמין ואנטיס' בדבש לא יחביצם בידו דרוקק כרוח בשבת הרווח מפור' הרוק חייב משום זורה :

ט דיני' סחיטה בשבת ובו כ' סעיפים :

א סחיטת פירות מפרק הוא שהוא תולדה דדש לפיכך זתים וענבי' אסור' לסוחטן מן התורה ואם יצאו מעצמן אסורין מדרבנן גזירה שמא יסחוט לכתחלה אפי' לא היו עומדין אלא לאכילה דליכא למיחש שמא יסחוט דלא ניחא ליה שיזובו המשקין מהן שזוכים הם יותר עם משקהן לאכול אפ"ה כיון שרובן' לשתייה עומדין חיישינן שמא ימלך עליהם לשתייה בר'א בזתים וענבים שרובן' ועיקרן לשתייה עומדי' אבל תותים ורמוני' שעומדין לזה ולזה כשוה יש אוכלין אותן כך ויש עושינן מהן משקין לפיכך לכתחלה לעולם אסור לסוחטן גזירה א' אכילה אטו שתייה ואם יצאו מעצמן אם לאכילה עומדין מותר' ולא חיישינן שמא ימלך עליהם לשתייה דגזירה לגזירה לא גזרינן ואם למשקין הם עומדים אסור היוצא מהם גזירה שמא יסחוט ושאר כל הפירות אין עומדין אלא לאכילה ולא כ' אורחיהו כלל בסחיטה לפיכך מותר לסוחטן לכתחלה שאין כאן דש מיהו במקום שדרך הג' :

לסחוט שאר פירות לשחות מימינן לצמא בדרך משקין אפילו לתענוג ליהנו מערופתן דינם כזתים ורמונים אבל אם לא נהנו לסוחטן אלא לרפואה לבר' אין לחוש וכל זה דווקא לסחוט אבל למצוץ בפיו המשקה שבהם אפי' מן הענבי' מותר' וכ"ש בשא' פירות' ויש אוסרין בענבים וכיוצא בהם :

יב אבל להשיל מירגלים בשלג או בברד הראש אום דהל פסיק רישיה שנימוח והרס סרוטנ' בורג היה מתירו כיון שאין זה מסתה בידו אלא מכחו הוא נימוח ורמיא לנותן שלג לתוך כוס של מים דמותר :

ג מותר לשבר הקרח כדי לישול המים מתחתיו ואף על פי שבשמהבר יתזו ממנו חתיכות דקות שנימוחים ויזובו פטירהם הוי דבר שאין מתכוין לכך ואינו פסיק רישיה וגם אין בו משום פתח ההקדמת הקרח אינו חיבור מעליא ואין כאן בניין כראייתא לעיל סימן ש"ד :

ד אסור לשפוף הידים במלח בשב מפני שראו נימוח מידו ונעשה למים והרי כליוד מים : ועל ס' מ"ח סבי ע"ו הסוחש כגד להוציא מים שבו אע"פ שאינו נתייב משום דש שאינו דומה לדש שאין שייך דשה אלא היכא שהו צריך למשקה הנסחש שספרק ממנו מ"מ חייב הוא מש מכבס הלכך אסור לפרוס סורר על פי החכמה ליתן על גבו הכלי גדולין

כו שמא יבא לירי סחיטה אבל הבגד העשוי לפרוס עליו מותר דלא אתי לירי סחיטה שאינו חושש לפוחשו הוא יועשי לכי ו אסור להריק טובין כפי הכלי שיש בו משקין שמא יבא לירי סחיטה :

ז ספוג אין מקנהין בו אלא אכ"ש בו בית אחיזה גזיר שמא יסחיט בין אצבעותיו ואע"ג שגם בשיש בו בית אחיזה אי אפשר שלא יסחוט מ"מ כשבאה החמישה ע"י בית האחיזה לא נקר סחיטה אלא כמדיק מים יכלי מלא סכין הוא דרכו להריק ממנה ואינו דומה למכבס :

יח חכית שפקקו בפקק של פשתן יש מי שמריר לסתו הנקב שכדופנה שמציין בו את היין אף ע"פ שאי אפשר שלא יסחוט והוא שלא יהא תחתיו כלי והיין הנסחש הולך לאיבוד דכיון שאינו נהנה בסחיט' זו הל' פסיק רישיה דלא ניחא ליה וסות ויש חולקין ואמרו דאע"ג דלא ניחא ליה כיון דפסיק רישיה תא אסור לכתחילה אע"ג דהולך לאיבוד והעולם נוהגין היתר בדבר היכ דהולך לאיבוד ויש ללמד עליהם וכו' הכין שהברוא ארוכה ויוצא היין לנעורת של פשתן שבו ואין היד מנעת לנעורת מותר מידי דהוה אספוג שיש לו בית אחיזה מ"מ צריך לזרז שלא יהא כלי תחת החכית בשעה שפוקקו הנקב כדי שילך היין הנסחש לאיבוד שאר דיני סחיטה עיין לעיל סימן ט"א :

יט יש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פירות הצובעין צריך לזרז שלא יגע בידיו צבועה בכנריו או במפה משום צובע אבל אם צובע פתח במשקה הפירות הצובעים לית לזכא דאין צביעה באוכלין :

ך וכן מותר ליהן ברכוס בתבשיל ואין לחוש לו משום צובע שאין צביעה באוכלין :

שכא

דין תולש וטוהן ותיקוני מאכל ומעבד ולש ובו י"ט סעיפים :

א חבילי פואה חבילי אזוב וקורנית אם הכניסן לעצים הרי הזן מוקצין ואין מסחפקין מהם אבל הכניסן למאכל בהמה מסחפק מהם וקוסם ואוכל ביד אבל לא בכלי דהוי עובדא דחול וכשמולץ לרכך אותם לא ימלול אלא בראשי אצבעותיו כדי שישינה מעובדא דחול :

ב אין עושין מי מלח הרבה כיהר לתת לתוך הכבש' שכיון שעושהו כדי להקיים דמי לעיבוד שהמלח מקייטו אבל יכול לעשותה ממנו מעט לתת לתוך התבשיל ואם נותן בו שני שלישי מלח אסור לעשות ממנו אפי' מעט מפני שגרא' כעשה מוריים לכבוש בו דגים שכך דרך לעשות מוריים :

ג אסור למלוח חתיכות צנן ד' או ה' ביחד מפני שגראה נכובש כבשים והבגש אסור מפני שגרא' כפבשל ועוד שהוא

דומת לעיבוד שמתקנן . אלא משביל כל אחת לכזה ואוכלת ויא' שמותר לשכול כמה חתיכות צנן במלח אחת אותה לברת ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו :

ד אבל בצים כות' למלוח ד' או האו יותר מה שצריך כיהר שאין דרך לטובשן :

ה דווקא לאוכלן מיד אבל למלוח כיצה מבושלת להניחם וכן כשר מבושלת למלוח ולהניחו אסור דמליחת דומת לכבישה ועיבוד :

ו ואסור למלוח כיהר רבכ' פולין ועד שיש שנתבשל ובקליפתו . מותר לדוך פלפלין בשבת ואין בו משום טוהן ובלבד שאעשה ע"י שינוי מעוברין דחול והוא שיעשה שינוי גמור כגון שידוכוס בקתא של סכין וכקשר ולא במכתשת ואז מותר לדוך אפילו הרבה יחד :

ז אין כותשין מלח במדוך ואפילו של עץ אבל פוסק הגה"ק בקתא של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש :

ח דווקא מלח הגס אבל מלח שהיה דק מההלה ונתבשל ונעשה פתיתין מותר לתהבו . במסין בדרך שחוחכין הפת :

ט קתא דסכינ' שינוי גמור הוא ככתנאך כמסוך סעיף א' דנין מדוך של עץ למדוך של חנן הוי שינוי קטן וקתא דסכינא הוי שינוי גמור . סילכך מותר לכתחלה כראמרינן גבי נזיר כנפה ונכנסה חייב . בקטן ובתמחו דהוי שינוי פטור אבל אסור ביד דהוי שינוי גמור . מותר לכתחלה ועל סימן ט"ע סעיף ב' וסימן תק"ד סעיף א' :

י מותר לחתוך כשר מבושלת או צלי דק דק כסכין שאין שייך בו טוהן בדבר שאינו נידולי קרקע וגם יכולין לאובלו בלא חתיכת דק דק ואין בו משום תיקון אוכלין אפילו למי שאינו יכול ללעסו בלא חתיכה דאולינן בטר רובע דעלמא אבל לחתוך כשר חי דק דק לפני העופות אסור דהואיל ואין יכולין לאוכלו בלא חתיך דק קמטווי ליה אוכלא אף על גב שיכולין לכוס אותו בלא הרכיב אין זה נקרא אורחיה :

יא אבל דבר שהוא נידולי קרקע כגון ירקות אסור לזהבם דק דק שיש בהן משים טוהן וכן אסור להתוך גרונרות וחרובי' דק דק לפני זקנים וכל כיוצא בזה בפירות דבל שחא נדולי קרקע יש בו משום שחינה אבל לחם מותר לפרץ לפני התרנגולים דהואיל וכבר נשתן אין לחוש שאין טוהן אחר טוהן וכל זה דווקא בחתוך להניח כמו בבורר דלעיל אבל ל' לאוכלו מיד מותר ואפילו אחד מחתך לצורך כל בני הסעודה כמו בבורר דלעיל סימן ט"ט סעיף ג' ה' :

יב מותר להשקות את התלוש בשנת כדי שלא יכמוש דכיון דירקות הללו ראויים לאכילה ביומן כוונת להשקותן בדרך שמותר לשלשן :

יג אסור לרדות דבש מהכוורת לפני שדומה לתולש דווקא אם דבוק' בכוורת אבל אם נתלשן מבע' או שנתרסק מבע' והרבש צף בכוורת מותר לרדותו בשבת :

יד קמח קלי והוא קמח של חבואה שנתייבשה פשהן קליות בתנור מותר ללוש שאין זה נקרא לישא דלאו כר ניבול הוא כיון שהוא קלוי ככל מקום אחול אין מבילין הרבה מסגו נזירה שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי אלא בגבל מעט מעט לאוכלו וחבואה שלא הביאה שלישי שקלו אחתה ואחר כך טחנה אותה שחיטה גסה שהיא כחול והיא נקרא' שחית מותר לגבל ממנה בחומין וכיוצא בו אפילו הרבה בבית אחת שאינו נקרא לישא כלל והוא שהיה דך אבל קשה אסור מפני שגרא' כלש ואפילו ברך צריך לשנות כוצד נותן

נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ מפני שבחול דרך ליתן את החומץ תחלה :

מן חרדל יש בומשום לשדבר גיבול הוא ואסור ללוש אותו בשבת ואם לשומע'ט למחר יכול לערבו בין ביד בין בכליו ונותן להוכו דבש רק שלא יטרוף לערבו בכח דהו דומה לליטה אלא מערבו מעט מעט :

מן ושחלים שרכן מע'ט אין בו משום לישה ויכול לתת להוכו יין וחומץ (דכתיבת טסקה לא חשיב גיבול)

בשב' ובלבד שלא יטרוף גב' אלא מערבו וכן שאם שרכו מע'ט למחר יכול ליתן לתוכו פול וגריסין ולא יטרוף אלא מערב לא שכל מקום שדוכר מערב לא יערב בקף דהו גיבולו אלא ביד : ולא דהא דשרי הנה

לערב החרדל דווקא שנתן המטקה כבעי אבל בשבת אסור לתת מטקה בחרדל או בשום התמישים משום לש דתני' מים בתוכו ג' גיבולו ואם נותן האוכל תחלה ואחר

כך החומץ או היין ומערבו באצבעו שרי דהו שינוי גדול כמו בשתית דלעיל וכן נותנין להתי' ע'י שינוי ובמק' שדרך לעשות כן בחוליתן בשבת החומץ תחלה ואח' האוכל כדי לשנות מעוברין דחול :

מן מתיר לעשות יינוסלון שהנא יין ישן דבש ופלפלין מפני שהוא לשתיה ואין עושהו אילנותית שהוא יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון מפני שהוא לרפואה :

יח אין שורין את החלתית לא בפטרין ולא בצונגין שדרך לש'ותו ולשתותו לרפואה וכל רפואה אסור כדאיתא לקמן אבל נותני לתו' החומץ ומטבל בו פתו היה שרי מאתמול מתיר לשתיהו בשבת אם שמה מפני קודם השבת יום חמישי יום ששי וצריך לשתות גם בשבת שכך הוא דרך רפואתו לשתותו שבע ימים זה אחר זה ואם לא יעשה כן הוה ביה סכנה בד' לטרותו בחמץ אבל בצונן מתיר לשתותו וליתנו בחמה מפני שהוא סכנה אם לא ישתה ממנו כיון שהתחיל כבר לשתות יום ה' יום ג' :

עט שום ובושר ומלילו שריסקן מע'ט אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת דהו' דתקון גמור ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמור בשבת שאין זה תיקון לפיכך מתיר לגמור שחיקת הרפיות שהוא דייסא בעץ פרוז בקרוי טמשהין אותו על גב כירה בשבת למח' אחר שמורידין אותו מעל האש דבעודן על האש יש בו משום מבשל בשמים כדכתיבנא לעיל סימן ט"ח אבל לאחר שתרירו מעל האש מותר סיד כיון שכבר נתבשל כל צרכו ומותר החליק האוכל בשבת ולא הו' בזה משום ממחך הואיל ואיפש' לאוכלו בלא זה אם הממס'ר במאכל של תפוחין וכדומה שדרכו בכך מע'ט אסור לקלוף שימן וכצלים משום בורר דווקא כשקולף להניח אכל לאכול לא לתר שרי :

שבת דין גולד בשבת ובו סעיפים :

א ביצה שנולד' בשבת אסור לאוכלה בו ביום ואפי' לשלטה אסורה משום מוקצה ואפי' נתערב בארץ כולן אסורות דבשר שיש לו מתירין אפי' בארץ לא בשיל ויכול לכוף עליהן כלי שלא תשבר ובלבד שלא יגע בה שמה יוזנה :

ב שבת של אחר י'ט או לפניו נולדה בזה אסור בזה שאין שבת מכין לי'ט ואין י'ט מכין לשבת וכן שירי פתילה שבבו כשבת אסור להרליק בהם בי'ט של אחריו משום הבנה אם לא שבתה אותם בתול קודם שהרליק בהם בשבת דהשת' אונן בחול'תן לפידי' שנתרו בשבת וכבו אסור להרליק בי'ט

של אחריו כי הכיבוי הוא זהבנה שבשכיל שנכבו פעם אחת הן נוחין לירלק בפעם א חרת :

ג פירות שנשרו מן האילן בשבת אסורין בו ביום אף ע'פ שאינן מוקצין כגון שהיה דעתיה עליהו שיפלו אפ'ת אסורין נזירה שמה יעלה ויתלוש' ולערב מותרין מיד דליכא למינור בהו מידי שהרי לא נעשה בהן שום מלאכה של איסור בשבת :

ד אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי דדבר העומד לאכילה מוכן לכל צורך הוא לפיכך מותר לקטום אפילו בסכין קש או תבן לחצות בו הנה שיכיו אבל קיס' שאינו אוכלי וע'ל' סימן תק"א סעיף ג' וסימן בהמה אפי' לשילו כדי לחצות תק"ב סעיף ג' וסימן תקיע בו שיניו אסור : סעיף ד' :

ה מוח' לשלשל עצי בשמים להריח בהם שאין אדם מקצה דעתו מזה ולהניף בהם לחולה ומללי להריח בו וקוסטמו להריח בו אחר קשין ואחר רכין :

ו המחלק לבני ביתו מנות בשבת יכול להשיל גורל לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני והוא שיהו החלקי' שים ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להשיל קנאה ביניהם אבל עם אחרים אסור כיון שמקפדין זה על זה יבאו לידי מדה ומשקל הנה

אבל ליתן מנה גדולת כנגד זפירי' שמקפידים זה על זה מנה קטנה ולהשיל גורל עליהם למי יזכה בגדול ולמי יהחייב בקטנה אפילו בכני ביתו ובחול אסור משום קוביא דגול הוא דאסמכת' לא קניא

ובכני ביתו איכא למיחש דילמ' אתי לררבי' בקוביא וי'א דעס בניו ובני ביתו מותר להשיל גורל אפילו על מנה גדולה כנגד קטנה אפי' בשבת דהא הכל שלו ואין שייך כאן מקפדין זה על זה וליכא ג' משום מדה גם משום קוביא אין כאן כיון שהכל משלו אינו עושה אלא כדי להטעימן שעבא דקוביא שידעו כמה קטנה הם פ'ש' שלו ע'י קוביא שיצרישו מנה ולא ירגילו בה ואין כאן שום גזל דהא הכל שלו הנה

אסור להשיל גורלות בשבת ואכלו למ'ר גבי רינית שאכור אפי' ע'י גוי ואפי' בדבר שאין בו משום מדה ומשקל נזירה סולחני דרינית א'ט פ סכוכתו שמה יכתוב :

כמה קשה דרינית ויפרישו ממנו דחיי'ו דלמא אתי למיכרך כדאית' דלגוש ע'ן סימן קס"ח סלי' רינית שהו' דאורייתא וחיטטין עפי' אכל קוביא שאינו אלא מרדכין כשפוסה בכניו וכניו ביתו כדי להטעימן קוביא כמה קשה ולא ירגילו בה לא אכוריו משום גזירה דילמא אתו למיכרך כיון שאיכו אלא מדנביהם :

שבת דין השאלה וקניין צרכי שבת והרתת כלים ותיקונן וטבילתן בשבת וכו' סעי'

א כל מקח וממכר אסור בשב'וכן הוא פסוק מלא בספ' עזרא שקרא המוכרים מהללים את יום השבת מ'מ כותר לומר לחבירו שלא ליבלי זה ואפי' הוא מיוחד לכדה וה'מ בשנושל הליקח מדה של מוכר כמו שה' מלאה ומוליכ' עמו לביתו ואין צריך לומר אם מביא הליקח כליו מרהו' ביתו ואסור לו מלא לי בלי זה שיש בוה שינוי מעובד דמק' וממכ' של חול אבל למדוד בכלי המיוח' למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור שזה כמש' דרך מקח וממכר של חול ריש מקילין לומר שכל שאינו מכין למדה לגמרי כגון שמשמש מעט או מוסף מעט שרי ואין בה משום גזל כשמשמש שידוע לבעלים שהכל רגילין בכך בי'ט וכן המנהג פשוט למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך בכליו של

של לוקח אך לא ראיתי נזהרין שלא לבזבז המד' ואיפש' משום
דכל משקה או איפשר שלא ירתח מעט ועי' כך א"א שיכרין
המדה שזה בשוה אע"פ שיש בה סימן לסדה מכוננת
מתר לומר לחבירו מלא לי כלי זה ולמחר נפרוד אותו
אבל לא יזכיר שם מדה כגון שיאמר תן לי מדה פלונית
או חציה או רביעית :

מתר לומר לחבירו תן לי כך וכך בצים או אגוזי במניין :
ואפילו לחנוני ויכול לומר תן לי ד' או ה' בצים או רימונים
ואבלבד שלא יזכיר לו סכום דמיס ולא סכום מדה ולא
סכום מניין לומר לו הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים תן לי
עוד חמשים והיה לך בידי מאה שווה דרך מקה ומכבר :

וכן בסכום דמים אינו אסור
אלא ככה'ג שאומר לו כך וכך
דמיון מלא לדקק נמנוס
דמים אני חייב לך כבר תן לי
המטנון אינן זה כדרך נעלה הכסף
עוד בכך וכך והיה לך בידי
כיון הכ'ה'ג לנדק' נמנוס
כך וכך אבל בלאו הכי שרי
המטנונות כטון זה)
וכן בסכום מדה דווקא ככה'ג אסור כגון שיאמ' לו קב או קביים
יש לך אצלי כבר תן לי עוד כך וכך קבין והיה לך אצלי כך וכך
קבין או שאין שווה דרך מקה וממכ' שלהן אבל בלאו הכי שרי
ואע"ג שאין פוסקין דמים בשבת וי"ט ואין מזכירין שם מדה
היינו במדה הלח כגון יין ומשקין שאין שיעור מדהן ומקחן
וממכרן ידוע וצריך כיון מדירה אבל באגוזים ורימונים וכיוצא
בהם שמידתן וממכרן ידוע אלא שאומר לו כך וכך אני צריך
אפי' אומר לו תן לי כפשוטו או בשנים ובה'ג שרי דאין זה דרך
מקח וממכר אם לא מזכיר לו הסכום כמו שכתבנו וכן נוהגין
ואף על פי שיש מחמירין נוהגין להקל כיון שאינו אלא חומרא
דרבנן :

ה המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם ד' או ה' בסל
ובקופה בדרך חול אלא יביאם לפניו או על כתפו וכיוצא
בזה שישה מדרך חול ואפי' אין בשניו קלות במשא ישנה
לעשות היכרא ואם אי אפשר לו לשנות כגון שזימן אורחים
הרבה וצריך למחר להביא לפניהם מותר וי'א דלמעט כהילוך
עדיף ויותר טוב להביאם בסל ובקופה בפעם אחת מלהביאם
אחת אחת כל אחד בפני עצמו :

ז מדיחין כלים לצורך היום כגון שנשאר לו עדיין סעודה
לאכול אבל לאחר הסעודה שלישיית אין מדיחין וכלי
שתייה מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתייה :

ז ומותר להטביל כלי חרס הנקח מן הגוי השעון טבילה
זיט אוסרין מפני שהו' כמתקן
הג'ה ואל'ג דמטנה פלימס
כלי וירא שמים יצא את כולם
דהיינו שיתן את הכלי לגוי
במתנה ויחזור וישאלנו ממנו
שאז יכול להשתמש בו בלא
טבילה כדאית' בחלק עשרת
זרב ואם הוא כלי שראוי
למלאות בו מים ימלאנו מן
המקוה ויעלה לו טבילה
אנבה :

אוסרין העטם שלהם הוא דמ'ג דכלל הכלים גזרו ולא משום תרומה
אלא משום שחל ועלנו ויעבירונו ד' חמות כר' א'ג משום מתקן כלו
ולגבי העעמים אין חילוק בין שנת לי'ט דלעצם כדאמרו גזרו וע'
משום שנת ומעטם מפני הגויה היא ג'כ משו' י'ט שמונונס לעטם
הפני אין חילוק בין כלים חרשים לשישים וע'ג ליתן תק'ע סעוף ז'
זמין תקפ'ח סעוף הו'ס' תרנ'ח סעוף ב' וס'ג'ה סעוף כ' וס'ו'רסל
סעוף אוסמין סכ' סעוף אוסמין תקי'א סעוף ג')

ז וכיום ששעה ממנו גויין ורצה להדיחו לשהרו מאיסור
יין נסך מותר להדיחו לדברי הכל שאין זה תיקון בגוף הכלי
(דגוף הכלי היתר והיין אוסרו וכשמדדו אינו מתקנו מש' גבי
נעלת כלי דתס' האומר בגוף הכלי ומיחו כמתקן)

אלא כמסדר מצנה גרף של רעי :

ז מתר לטפסף הכלים בכל דבר כדי לצחצחן שאין
הצחצוח תיקון בלי ומותר : (ואל'ג דזימנין דגריר
נהן ואיכא משום ממחן אכ'ה עדי דכיון שאינו מכון אלא לנחמין
היו דבר שאין מתכוין דמותר ל'ג דק'ל כוותיה) חוץ מבלי כסף
בגרתקן שאסור לטפספו בהן והוא מין עפר קשה מתקשר
בחביות של עץ כמשמרי היין מפני שהוא עיקר תיקונו שאז
נורר אותו וחיוב מש' ממחק ואע"פ שאינו מכון לגוררה פסיק
רישה הוא דר' ש מודה ביה כיון שהכסף רך הוא אצל העפר
הואת ופמחקו :

ז ואין חופפין כלי במלח מפני שהמלח נמחה כשהוא חותף
בחזקה :

שכר * דיני הכנת מאכל לבהמה וכו' טו סעי'

א אין בוברין התבן בכברה שיפול המין לארץ ולא יניחו
במקום גבוה כדי שירד המין שכל זה דרך עובדא דחול
אלא נוטל הכברה ונותן להוד האגוס' אע"פ שהפוז נופל
מאליו שרי כיון שאינו מכון לכך :

ב ולא ישודר שעורים ויתן לפני בהמתו במדה אלא נוקב ה'ג
בכרי בקב עצמו ומלא את הכלי שלא כדרך הסודיה
ומשער כפי צומד דעהו אבל לא יכודר כלל :

ג מורסן אע"ג דלאו בר' גיבול הוא ואין בו משום לוישה מ'ס
אין גיבולין מורסן להם או לתרנגולין כדרך שגובלין בהול'
אלא ישנה כיצד נוהגין מים ומעבירים בו הרוד או מקל שהרי
וערב כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב הרוד או המקל מית'
וכנערו מבלי אל כלי כדי שיתערב היטב ומותר לערב המורסן
כדרכו בכלי אחד ואפי' הרבה כור או כוריים ומחלק אותו בכלי'
הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה חלקה ויש אוסרין ליהן
מים ע'ג מורסן בשבת ולא אמרו שכוליכין בו המקל או הרוד
שהרי וערב אלא כשהיו המים נתונים עליו מבעי' וע'ל ס' שב'א
גבי שום והרדל דהנך טעמי שייכי ג'כ הכא :

ד קשים של שבלים שקושרין בשנים או בג' מקומות אם
הם קשרי' של קיימא יש אוסרין להתירן אפילו קשרים של קיימא כד'
מהן הבהמה ויש מתירין להתירן אפילו קשרים של קיימא כד'
שהאכל מהם הברמה אבל אסור לטפסף בהם בידים כדרך
שעושי' באוכלי בהמה כדי שיהו נוחין לאוכלן דשוויי אוכלה
בדבר שאינו אלא מותר לעשותו לאוכל משום צערה של
בהמה אבל משרה באוכלא בדבר שהוא ראוי לאכילה לא
שרחינן ביה להכשירן ולהתקן יוחר השיחא יתירה הוא כיון
שיכולה לאוכלו כך :

ה עצים שקצצן מן האילין ויש באילין אותו לברמ' בעודן
לחין מתירין ומשפספין בהן להאכלין לברמה שאינן ראויין
לה בלא שפסף ונמצא שהשפסף הוא לה שווי אוכל ומותר
מחבתין את הדלועין לפני הבהמה הנה
והוא שנתלשו מאתמול שאם ואל'ג דסתין לאו למאכל ג'ה
נתלשו בו ביום לכ' אסורין קיימו אל'ג לח'ג ונמנוסל אכ'ה
לשלמל דכיון דלא לקטן ס טרי משום דק'ל כר'ס דלית ליה
מאתמול אקצירו מדעתיה (מוקפה)

זכמו לגזירות וצומקין דדחינהו בידים ואפילו ר'ש מודה
דמוקצין הן ואסורין :

ז ומתחבין את הנבילה לפני הכלבי אפי' נתבילה היום בין
שהיתה מסוכנת והיה דעתיה כג'ה והא דגבי י'ט אינו מותר'
עלה מאתמול בין שהיתה למותה אלא היתה
בריאה אע"ג דלא הוה דעתיה מוכנת מעי'ט כדאיתא לקמ'ג
עליה מאתמול שהרי בריאה ס' תקי'ח סעוף והיינו העטם
היתה האק'ל כר'ס דלית ליה משו' ולגבי שנת ק'ל כר'ס דלית
מוקצה ליה מוקפה אל'ג גבי י'ט ק'ל כר'ס
יוד' ל'י ל'י ס'וק'נ'כ'ל ס' תנ'ה ס'ע'ר ד'צ' תקי'ח ס'ס'ו ו' ופי' ס'כ'
ואין

ואין זה דומה למקצה דגרוגרות וצ'מקין דנימא הואיל ולא שחטה מאתמול אקצה מדעתה כמו גבי דילועין דטאני דילועין שרדך הוא אפי' אם סובר שלא צריך להם כשבת הוא לוקט אותם מע' ט'מפק שמא יצטרך להם בשבת וכיון שלא לקט מאתמול דחינהו בידים מה שאין שייך לומ' כן גבי נבלה ברא' בנבלה הקשה שאי אפשר להם לאוכלה בלא חתיכה דהל' החיתוך שוויו אוכלה בדבר שאינו אוכל שמות' אבל אם היתה דאוויה להם בלא חתיכה אין מתחבין אותה לפני הכלבים • דלמטרה באוכלא בדבר שראוי לאכילה לא שרחינן :

ה וכן אין חותבין שחה וחרובין לפני בהמ' בין דקה בין גסה מפני דבלא חיתוך נמי חזו לאפיל' ומטרה באוכל לא מרחי' : **ט** אין אוכסין את הנמל דהיינו שמאכילו בידו ככ' עד שמרחיבין בני מעיה כאבוס ולא דורסין דהיינו שרוד' לו המאכל בנחשו למקום שאינו יכול להחזירו שכל זה שירחא יתירא הוא בשבת אבל מלעיטין אותו דהיינו שאינו תוחב לו ככ' בעומק כנרון אלא עד מקום שיכול להחזירו מטם כיצד הוא עושה מאכילת מעומד ומשקה מעומד ונחנין כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן ופי' מאכילה מעומד מפני שכל זמן שאינו מרכיזה אינו יכול לחשוב ככ' ויכולה להחזיר ונתן כרשינין בפני עצמן ומי' בפני עצמן שכש'מאכילין בכת אחת המים מבליעין את הברשי' להך בית בליעתה בעל כרחא :

ומהלקטין לתרנגולי דהיינו ליתן המאכל בפיהם ונותנין מזונות לפני אווזין ותרנגולין ויוני ביהות וכן לכלב מפני שכל אילו הואיל ומגדלין אותם בכית סוננת' עליך :

א אבל אין נוחנין מים ולא מזונות לפני דבורים ולא לפני יוני שובך ויוני עלייה שאין מזונת' עליך שהם פורחין לחוץ ומביאין לעצמם וכן לפני חזיר אין נוחנין שאין מזונותיו עליך והוי שרחא יתירה :

ב ונותנין מזונות לתולעת המשי שנם מזונותיו עליך שהרי אינם יכולין לצאת מן הבית חוצה אחר מזונותיהם :

ג מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים מחוברי' לא חיישי' שמא יתלוש מהם בידי דאימת שב' עליו אכל לא על גבי שקצה מפני שאיסורו קל וחיישינן שמא יתן לה ממנו בידים ודוק' להעמידה על גבי ממש אסור להעמידה אבל מיה' לעמ' בפניה בעניין שלא תוכל לפנות אנה ואנה אלא דרך שם :

ד נוטלין מאכל מלפני חמור ונותנין לפני שור שאינו נמאס לשור ואוכלו אבל אין נוטלין אותו מלפני שור ליתן לפני חמור מפני שנמאס ברירי השור ואינו ראוי עוד לחמור שאינו אוכל אותו וה' שירחת חנם • וי"א ה"ה לפני שאר מיט' בהמות ליקח מלפני אחת וליתן לפני אחרת שאינה מינה אסור שאין דרכם לאוכל' :

ה אסור לגרוף האבוס לפני שור של פטם אפי' אבוס של כלי נזירה אשוי של קרקע ובקרקע אסור דאתי לאשווי נומת ואפי' לסלק התבן מלפניו לצדדין אסור :

שבה גוי שעשה מלאכ' בעד ישראל וכו' ו' ס'

א מותר לזמן גוי בשבת אע"ג דבי' אסור היינו מעמא משום שמא ירבה בשבילו וזה אסור ב"ש האיל ואופין ומכשלין ב"ש עצמו ואסור לבשל בשביל גוי ב"ש דהתיב לכם אבל בשבת אין מעס' לאסור דבשבת פשיטא שלא יבשל בשבילו ובע"ש אסור ירבה בשבילו לצורך סחר מה בכך • ומת' לתת לו מזוני' כחצר אפי' בגוי שאין מזונותיו עליך מ"מ הואיל וק"ל שמפניסין אותן מפני דרכי שלום חשיבי כמזונותיו עליך ונותנים לו לאוכלו בהצד ולא כדי להוציאם לר' דא"כ הוי דא' מתחיל ההוצאה ועושה חצי המלאכה וזה אסור כמו שיבא' לקמן סימן ש"ב בע' האם נטלין הגוי ויצא לחוץ אין נוקטין לו דרוק' שחשני' עומד כחצר אבל אם עומד כהוק' ופשיט

ידו לפניו שידוע הוא שיוציאו או ליתן לו שאר חפצי' שרדכן להוציא אסור אפי' עומד בפנים שהרי נותנו לו ע"מ להוציא ועבד חצי ההוצאה ואפי' אם החפצים של הגוי אסור שהרואה שנותן לו אינו יודע שהחפצים הם של גוי ואסור להושיט' לו אפילו לחצר ואפילו ייחד לו מקום מבעוד זמן יש להחמיר בזה וכמו שיבא' בע' בדיני הוצאה מרה' לר' הו' ולדין דלית לך ר'ה לא החמירו ככ' :

ב היכא דאיכא משום דרכי שלום או בגוי אלם או לצורך מצוה כגון להוציא חמץ מביתו בשבת שחל להיות בע"ש מת' לתת לו או לשלוחו עי' גוי • ופי' מקי"ח טעוף ג' •

ג ומותר להחליף משכון לגוי בשבת אם הוא מלבוש ויוציאו הגוי מבית היהודי דרך מלבוש כי אין זה דרך משא ומתן וגם בישראל מותר בעניין זה אם הישראל צריך ללובשו מיהו בגוי טוב הוא שיקח הגוי המשכון בעצמו ויניח אחר במקומו ולא ינע בו הישראל דשפי נראה כמשא ומתן בגוי דבישראל נרא' כמסאילו ועל סוף סיפן ס"ז מדיקוני המביא בשבת איות דבר אם שורה לקבלו :

ד פת שאפאז גוי לעצמו בשבת יש אוכרין מטור' טוקצה דמטו ליה למקצה דגרוגרות וצ'מקין שאסור לכ'ע' הואיל ונאפה בשבת ולא אפאז בע"ש הוי כדחאו בידים • א"ל נזירה שמא יאמר לגוי לאפות לו או לבשל לו ויש מתירין הואיל ואפאז הגוי בשביל גוים ולא בשביל ישראל •

ה א"ל נזירה שמא יאמר לגוי לאפות לו או לבשל לו ויש מתירין הואיל ואפאז הגוי בשביל גוים ולא בשביל ישראל •

אלא היכא דמיתקן ממילא אכל לא היכא דחיתקן בידי אדם כי הכא והעתיכ' והאפיייה אינה אוסרת אפ' נטחן היום רבידי גוים היא וכשכ"ס ואפ"ג גוי שתיכא דרוון לישראל מדנר שיש במינו נמחוי' דהוי נמי גמרו נידו אר' סהרי ע"ג אדם כלקטי' ומנחול' ואפ"ה אסור' כמו שיתבאר בע"ה' לקמן סימן תקט"ו סעיף א' היינו הטעם דהתם איפשר ליגמר שלא פ"ג אדם כגון סיפנו מאליהם הילכך כי לקטס אדם כמי' אכורין מה סאין כן נעתיכה סאי איפשר ליעשות אלא על ידי אדם • עד כאן הג'ה' ובשעת הדחק או לצורך מצוה כגון סעודה ברית מילה או לצורך ברכת המיצא יש לסבך על הכתירין • אבל אסור ליתן מעות לגוי מע"ש שיהיו לו הפת שיאפה בשבת דאז אדעתא דישיראל קעביד :

ה והא דמתירין בשעת הדחק או לצורך מצוה במלאכה שעשה הגוי לעצמו ויש מתירין אפילו בלא דחק ה"ס בפת דליכא למ' נזר' ביה שמא יבא הישראל לאפות בעצמו דהכל יודעי' דבישול ואפיייה מלאכות חמורות הן והכל נזהרין בהן ולא ברשיעי' עסקי' וה"ה בשאר מלאכות שעושה הגוי לצרכו כגון סמלא' מים לבהמתו או עושה ככש' או מדליק נר לעצמו שמות' לישראל להשתמ' בו אבל אם עשה הגוי לעצמו מלאכה אע"פ שהיא אב מלאכה אלא שאינה חמור' בעיני בני אדם דלא חשיבי להו למלאכה ככ' כגון שצד דגים או ליקט פירות לעצמו מן המחבור אסורין לישראל נזירה שפא יבא קישראל לעשותו בידיו כיון דלא חפירא ליה •

ו ואפי' אם ספק אם לקטן או צדן הגוי היום אסורין בו ביום אבל לערב לא גזרו בו כלום דליכא למיחש למידי ומותרין מיד אפי' אם ודאי ליקטן וצדן הגוי היום •

ז ואם לקט וצד בשביל ישראל אסורין לכל בו ביום ולערב ככוי

פוכיח' שלצורך ישראל הוא עושה כגון שהדליק נר בכיתו של ישראל והלך לו הגוי דודאי בשביל ישראל הדליקו אסור : יג ואם ליקט הגוי עשבו' והאכילם לבהמת ישראל אין צריך למחות בירו לפי שעה אבל אם רגיל בכך צרי' למח' בידו : יד גוי שעשה בשבת ארון או קבר לעצמו מותר לישראל לו ליקבר בו לערב מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו ואם עשאו בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית דגבי מת החמירו משום כבודו דגנאי הוא למח שיקבר בקבר שנתחלל בו שבת בשבילו שיאמרו עליו המיד פלוני זה נקבר בקבר זה שנתחלל עליו שבת בשבילו ודווקא שהקבר בפרהסיא והארון על גבי שהכל יודעין שנעש' לפלוני ישראל וגנאי הוא לישראל שיקב' בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת אבל אם הוא בצניעות כותר ליקבר בו אפילו בערב והוא שימתין בכדי שיעשו טאם האמר יהא מותר מיד שמא יאמר לגוי לעשות לו שימצא הקבר מוכן מיד ואפי' בפרהסיא אינו אסור אלא לאנתו ישראל שלעשה בשבילו אבל לישראל אחר מותר ואע"ג דגבי דבר שנעשה בו איסורא דאורייתא אמרינן דאסור לכל אפילו למי שלא נעשה בשבילו כדאמר' לעיל סעיף י' שאני הכא דבקבר עצמו שהיא הקרקע לא נעשה בה איסור' אלא ממה שנלקח ממנה והקרקע אינה נאסרה ועוד דלא אמרינן דאסור לכל אלא בדבר שרוצה ליהנות ממנו בשבת עצמו כמו גבי פת ומים דלעיל אבל דבא בקבר הא אין קובינן בו הישראל אחר אלא אחר השבת ולעיל גבי מים מותרין המים לאחר השבת אפי' לאותו ישראל עצמן שנמלאו בשבילו אלא שבמת החמירו לגבי אותן שנעשה בשבילו כמו שנתבאר טעמא והתירו לאחרים והוא שימתין בכדי שיעשו ואע"ג דכיון דאסור לאותו ישראל עולמית לא שייך באתר למיגור שימתין בכדי שיעשו משו' שמא יאמ' לו לעשותו מ"ס לא חילקו חכמי' בדבר שנעשה בו מילאכה גמורה בשביל ישראל לאוסרו בכדי שיעשו ומהאי טעמא נמי אפי' כשנעשה בצניעה בשביל ישראל זה ורוצין לקבור בו ישראל אחר צריכין להמתין בכדי שיעשו דלא חילקו חכמים .

טו גוי שהבי' חלילין בשבת לספור בהם ישראל לא יספור בהם לא הוא ולא אחר' עד שימתין לערב בכדי שיבאו ממקום קרוב שאיפשר לומר שהובא משם . הנה' שכיזן דלא ידעין מריבן דשמא אמתניד נהו איכוד הובאו אנו חולין במקו' קרוב דאוריית' כגון שהנולו דרך ר"ס לקולא שאם נבא להלות במקום רחוק לא היה כאן שיעו' עד כמה אבל אם ידוע בודאי שטמקום פלוני הובאו בשבת ימתין לערב בכדי שיבואו מאותו מקום שזהו בכדי שיעשו שלהן ואח"כ מותרין כיון לאחר' בין לו שאין נגמא' בהלילים כ"כ כמו בארון וקבר ועוד דסהם חלילים אין מביאין אותם לשם אדם אחד אלא לספור בהם לכמה בני אדם ולא חשיב כ"כ הובאו בשבילו ברא' כשהביאם דרך ר"ה שנעשה בהם איסור דאורייתא אבל אם לא הביאם אלא דרך פרמלית כיון שלא נעשה בהם איסור דאורייתא אין צריך להמתין כדי שיבאו אלא לערב מתחיים מיד :

טז ואם ספק אם הובאו מהין לתחום או כתיך התחום חוששי' שמא מחוץ להים הובאו ואסורין בכדי שיעשו וממקם קרוב מחוץ לתחום : שבו דיני רחיצה בשבת וכו' יג סעיפים : א אסרו חכמים לרחוץ כל גופו בשבת בחמין ואפי' הוחמו בע"ש שהרוא' אומר היום הוחמו ומכח' מילת ר' תולדת האור נינהו ואתי להם בשבת ואסורים בין אם הם בקרקע בין אם הם בבלי' ואפי' לרחוץ כל אבר נאבד לבן עד שירחוץ כל גופו אסור ואפי' לרפוך המים על גופו ולהשתטף אסור אבל לרחוץ

בכדי שיעשה גזירה שמא יאמ' לו להביא וכן נמי אם צדולקט בשביל גוי וישראל שצריך להמתין בכדי שיעשה גזירה שמא יאמר לו לעשותו ומטעם זה גם בפת שאפה בשביל ישראל או בשביל גוי וישראל אסור' בכדי שיעשו ואפי' אם ספק אם לקטן בשביל ישראל או שידוע שלקטן בשביל ישראל אלא שאין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורים ג"כ בו כיום לכל מטעם ספק איסור דאוריית' שנעשה בהן ולערב לא בכדי שיעשו ויש שמתירין לערב מיד :

ה דובר שאין בו חשש משום צידה ומחובר אלא שהובא מחוץ לתחול' שאין עיקר איסורו אלא מרובנן ואין בו הישט איסור דאורייתא הקילו בו דהיינו טאם הביאו הגוי לעצמו מותר אפילו בו כיום אם הביאו בשביל ישראל כותר למשללו אפי' מי שהובא בשבילו אבל לאכול בו ביום אסור למי שהובא בשבילו שלא יאמרו הוא צוה לו להביא' ולערב אסור בכדי שיעשו גזירה שמא יאמר לו להביאו ולאחרים מותר בו ביום ויא' דלמי שהובא בשבילו מותר לערב מיד כיון שלא נעשה בו איסור דאורייתא יא' דבכל מקום שהוזכר בכדי שיעשו אין הלילה עולה מן החשבון אלא צריך להמתין בכדי שיעשו בבקר ביום א' מעלו' השחר עד כדי שיעשו והא דטרי לישראל למשלל אפילו כשהביאו הגוי לעצמו דווקא כתיך ד' אמיה או כתיך העיר המוקפת תומה דכולה מהא כארבע אמות דמיא והוא שיהא מוקפת לדירה דהיינו שנתייסבה ולבסוף הוקפה וסתם עיריות המוקפות בחזקת מוקפות לדירה הן דהיינו שנתייסבה ולבסוף הוקפה וסתם מוצרי' אינם מוקפים לדירה אלא להגן מן האויבים בשעת חירום :

טז ואם היה ספק אם בא מחוץ לתחום אסור' כמו בודאי שלא יבאו לזלזל בו ודווקא בגוי שאינו טרוי עמו בעיר אבל בגוי שהרוי עמו בעיר ופירות המצויין בעיר אין לחוש מספק ואפי' אם יש לגוי שנתביתם אחד חוץ לתחום ואח' כתיך התחום תולין להקל לומר מתיך התחום באו ומותרין לאכול אפי' למי שהובא בשבילו :

י גוי שמילא מים לבהמתו מבור' שהוא רשות היחיד לר"ה מותר לישראל להשקות מהם בהמתו והוא שאין הגוי מכירו דליכ' למיחש שמא ירבה בשבילו אבל אם מילא לצורך בהמת ישראל אסורים המים הללו לכל ישראל בכל מיני תשמיש אפי' לישראל אחר הואיל ואתעביד בהו איסורא דאורייתא ואם מילא מבור ר"ה לכרמלית דלא אתעביד בהו איסור דאורייתא מותר לאחר שלא מילא בשבילו ויש מקילין ואמרים שאף אם הובאו לצורך ישראל אינן אסורים אלא לבהמת ישראל כיון שאינה יכולה לירד לבור ולשתות אבל הוא עצמו מותר לשתות מהם הואיל ואם היה רוצה היה יכול לירד בעצמו ולשתות ויש מתירין זה אפי' לכהחלה זכן נוהג' היתר לומר' אף לכתחל' לגוי להביא שטר או שאר דברי' דרך פרמלית או ברא' עירוב מטעם זה הואיל ורזו יכולין בעצמן ללכת עם ולשתות ואין למחות ביזן הואיל ועושין לצורך שבת ובשעה הרחוק :

יא ליקט גוי עשבים לצורך כהמתו אם אינו מכירו מאכיל ישראל אחריו והוא שלא יגע בהם ולא ישלטם שהרי מוקצים הם הואיל ולא לקטם מאהמול כדחאם בידיים דמי וכמקצה דגרונרות וצמיק' הם אלא כיצד יעשה עומד בפניה בעניין שלא תוכל' לנשות הנה והנה אלא דרך שם אבל להעמידה עליהם בהדיא אסור דהיישנין שמא יטלם כיון ויאכילנה' אבל אם מכירו אסור שמא ירבה בשבילו וכן הדין בכל דבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו אבל בדבר דליכ' למיחש שמא ירבה בשבילו כגון שהדליק נר לעצמו או עשה ככש לירד בו שטר לאחד נר למאה וכן ככבש אחד יספיק הכל אפילו מבין מותר :

יב ואם הגוי אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה אפי' אינו מכירו אסור או אפי' אם אינו אומ' כן אלא שמעשו

וצאה שמונו ואפי' במים רעים וסרוחים לפעמים הוא רוחץ בהם השיש והצואה שעליו והרית רע עובר מפניו מסתפף :

ט דברים המשרים את השער המעורבים עם דברים שאין משריין אם הרוב הוא מדברים המשריין את השער אסור לרחוץ פניו ידיו ורגליו בהם דודאי הם משריין את השער כיון שהם רובא מאותן הדברים ואפי' אינו מכנין אלא לרחוץ וה'ל דבר שאין מתכוין ה'ל פסיק רישיה ואם אין החוב פן הדברים המשריין מותר לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו אף על פי שאיפשר שישירו ה'ל דבר שאין מתכוין ואינו פסיק רישיה בין שאין הרוב מן הדברים המשריין :

י מית' לרחוץ ידיו במים כבשת ל'מ' אם הם מגבלי' מע'ש שמותר שאין זה גיבול מה שמרסק אותן בשבת אלא אפי' ליקח מורסן יבש בידו בשבת וישפוך עליהם מים בידו ורוחץ כך מותר דגיבול בלאחר יד הוא ושרי אבל לרחוץ ידיו במלח וב'ש' בבורית שקורין זי'ף בל'א' או בשאר חלב שנימח על ידו אסור מפני שמליד מהם המיחו :

יא אסור ליכנס למרחץ אפי' להזיע בפני עצמו וי'א דאפילו לעבור במרחץ במקום שיכול להזיע אסור :

יב מרחץ סתמו נקביו מע'ש שיטמור חובו למ'ש רוחץ בו מיד אבל אם לא סתמו נקביו מע'פ' טמאליו הוחם בשבת צריך להמתין לערב בכדי שיעשו שאם לא יצטרך להמתין בכדי שיעשו יבא לחתות בגחלים בשבת לחממו כדי שירחץ מיד אבל אם נצריכנו להמתין בכדי שיעשו לא יחתה שר' לא ירויח כלום :

יג עיר שישאל נגוים דרים בה ויש בה מרחץ הוחצת בשב' אם הרוב נגוים מות' לרחוץ בה מיד במ'ש שבשבל הנגוים הוחם ואם הרוב ישראל או אפי' מצצה על מחצה אסור למ'ש לרחוץ בה עד כדי שיוחם דגם מתחלה בשביל ישראל' הוחם אף על פי שידע שאין הישראלים רוחצים בשפת על דעתה זהוחמה מתחלה שירחצו בו ישראל במ'ש לפיכך צריך להמתין בכדי שיחכו במ'ש :

שבז' דיני סיכה בשבת וכו' ד' סעיפים :

א גזרו חכמי' ז'ל על כל רפואה שלא לעשות בשבת נזירה משום שחיקת סמנין לפיכך החוישו במתניו לא יסוך שמן וחומץ שכיון שמערבן הרי זה ניכר שנעשה לשם רפואה ואסור משום הך נזירה אבל סך הוא כשמן לברו שאין סתמו נוסד לרפואה ולא שייך למיגור ביה מידי הוי' מכשמן ורד ומכחא מילתא דלרפואה קעביד דכלאו רבי אין דרך לסוך בו מפני שדמיו יקרים ואם הוא במקום ששמן ורד מצוי בו ודרך בני אדם שם לסוך בו אפילו בלא רפואה מותר ובמקום שאין נזהרין לסוך בשום שמן כי אם לרפואה בכל שמן אסור דהא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד :

ב סכין שמן ומשמטשין ביד ככל הגוף להנאתו ועי' שינוי דהיינו ססך וממשמ' ביהר ולא ימשמש ואח' כ' יסוך או יסוך ואחר כך משמטש סזוה עובדא דחול ולא ימשמש אלא ברפיון ידים אבל לא בבח' :

ג ולא מגרירין בכלי העשוי לכך אע' פ'אלפעמי' איה' מגריר בו אפי' אינו צריך לו לרפואה אלא לגירור בעלמ' וזה לא היה אסור' בשבת משום עובדא דחול דזה אינו דומה למלאכה ולא לטירואת יתירה ס'מ' כיון דלפעמים הוא מגריר בוגם כן כשצריך לו לרפואה לפיכך אס' ד לגריר בו בשבת אפי' אין כוונתו לרפואה מפני שהוא כעובדא רפואה דחול כשיעשהו משום רפואה ויאמרו הכל דגם עכשו לרפואה קעביד אבל אם היו ידיו ורגליו משונפות כשיש וצואה יכול לגרור בו כדרכו כשאין כוונתו לרפואה מפני שתיא ניכר שאינו עושה לרפואה אלא להסיר השיש והצואה הוא עושה :

בהן פניו ידיו ורגליו או שאר אברים כל שאינו רוחץ כל גופו מותר דלא גזרו בו שאין שכיח כ' כי סתם רוחץ כל גופו בד'א בחמי האור דשייך לגזור בהו אבל בחמי שכריא מותר לרחוץ אפילו כל גופו יחד דליכא למיגור בהו מידי ואין צריך לומר בצוננין וזהו דטרו בחמי שמריא דווקא בקרקע אבל בכלי לא שיאמרו בכלי נתחממו ואתי לאיחולופי לרחוץ בחמי האור :

ב י'א דהא דטרו בחמי שכרי' דוק' כשאין המקום מקורה אבל אם המקום מקורה אסור משו דנפיש הבל'א דידה ואתי לידי זיעה וכבר נזרו ג'כ' על הזיעה במרחץ בפני עצמה אפילו בלא רחיצה מסעמא דלעיל דאתו להחם בשבת

וגזרו על זיעת חמי שכריא משום זיעת שאר מרחצאות וי'א שגם בזיע' לא גזרו אלא בחמי האור ובחמי שכריא לא גזרו ואפילו המקום מקורה מותר לרחוץ ולהזיע בחמי שכריא דכולי האי לא גזרו דה'ל כמו נזירה לגזירה :

ג אמת המים שריא חמה אסור להמשיך להוכה אפי' מע'ש סילוק של צונן פ' לא שמתערבין המים צוננין שבסילוק עם החמי שכריא אלא שהניח הסילוק מקף מחיצות מכל צד וממשיכו כך בין המחיצות הו'ך האמה של חמי שכריא כדי שיתחממו המים צוננין שבסילוק מחמת חמי שכרי' וזה דומה למסמין בדבר המוסף הבל' בשבת שאסור להסמין כדלעיל סימן רנ"ז ואם פי הסילוק יוצא מחוץ לאמה ומימיו נשפכין לעוקא' שבקרקע והמשיך לתוכו אפי' המים שנכנסו לה מע'ש אסורין ברחיצה בשתייה כאלו הוחמו בשבת כדן המסמין בדבר המוסף הבל' שאסור באכילה :

ד לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד המדורה מפני שהמים שעליו מתחממין בשבת אצל תאש שהוא אסור דלא גרעי מבלי ראשון שאסרו לעיל סימן שי'ח סעיף ב' ועוד שנמצא כרוחץ כל גופו בקמין וכב' אמרטו בסעי' א' שחכמי' אסרו לרחוץ כל גופו בחמין אבל מות' לחמם גופו תחלה אצל האש להשתטף אח'כ' בצונן דבכה' ג' לא גזרו שאין דרך רחיצה בכך ועוד שאין המים מתחממים כ'כ' כמו בכלי ראשון :

ה ודווקא כל גופו לא ישתטף אבל משתטף אדם בצונן פניו ידיו ורגליו ומתחממין כנגד המדורה בעוד המים עליה' כיון שהם מועטים אינם מתחממים הרבה ועוד דהא אפילו לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין מות' ולא גזרו ביה כמו שנתבאר בסמוך סעיף א' ויש אופרין אפילו בפניו ידיו ורגליו דכיון שמתחממן כנגד האש חיישי' שמא יבא להחם חמין אצל האש לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו לפיכך יזהר אדם שלא יחמם ידיו אחר הנשילה אצל האש אם לא ינבם יפה תחלה :

ו מותר לחמם כגד בשבת וליתנו על כשנו לחממו אבל אסור' ליתן על גב כשנו כלים שיש בהם חמין ודבר זה אפי' בחול

אסור מפני הסכנ' שפעמי' שהם רוחחין וישפכם עליו ויסתכן : ה' הרוחץ בנהר בשב' צריך שינגב גופו יפה כשעולה מן הנה' כדי שלא ישאר עליו המי' הרבתי ויטלטלם ד'אמו' בברמלי' לפי שהעול' מן הרחיצי' ש' ריבוי מים על גופו ויש בהם טלמול רב אבל התולך אפילו בר'ה ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו לא הקפידו לגזור עליהם אפי' בר'ה מפני שהם מועטים :

ז מותר אדם לטבול בשבת משום אמתו ואינו דומה לטבילת כלי דאסור משום מתקן מנא . וה'ל הרי מתקן גופו שאני הכא שנתאחז כמיקר ואפי' אם טובל במים סרוחים לפעמים אדם באכשרכ ומיקר עצמו במים סרוחים ואפי' בימות הגשמי' דליכא למימר דמיחו כמיקר נראה כיווד' לרחוץ עצמו מסיס

מסנו דמעות מחמת הכאב או שהיה שותת דם או שהיה נו
ירא ותחלת אוכלה מחללין עליו את השבת :

כל חולה שרופאי אומרים שהוא סכנה אע"פ שהוא על
הבשר מבחזין מחללין עליו את השבת ואם רופא אחד
אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך מחללין דספק נפשות
להקל ישימי שאומר שמחללין ע"פ רופא אע"פ שאינו מומחה
דכל בני אדם חשוכין קומחין קצת וספק נפשות להקל וי"א
דה"מ דוקא ישראלים שכיון שהוא מצווה על השבת ואומר
לחללו ודאי סומך על המתאמתו אבל סתם גוים שאינם רופאים
אין מחזיקים אותם כבקיאים :

וא לא ספק שבת זו בלבד הוא דוחה אלא אפי' ספק טמא
אחרת הוא דוחה כגון שאמר והוה שצריך לעשולו רפואה
זו טמנה ימים והיום שבת לא יאמרו נמתין עד הלילה כדי
שלא נצטרך לחלל עליו שתי שבתות היום ושבת הבא אלא
יעשרמיד אע"פ שיצטרכו לחלל עליו שתי שבתות :

וכשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה משחללין
שלא לעשות הדבר ע"י גוים וכותיים וקטנים ונשים ע"י
גוים לא שלא יבאו לומ' בפעם אחרת כי לא יהיו שם גוים לא
ניהן שבת לחלל על החולה שיש בו סכנה שיאמרו שחרי כבר
לא הותר אלא ע"י גוים וזה הטעם שייך נ"כ בקטנים שיאמרו
בפעם אחרת שלא יהיו שם קטנים הרי כבר לא הותר לנו אלא
ע"י קטנים שאינם בני עונשין ובגדולים אסור לעשות וע"י
כותיים לא שלא יאמרו הכותי הם מבשלין אותי ובעצמם אינם
רוצים לעשות איסור ויבא להתעצל בדבר או ישמט שלא
לעשותו כלל ועל ידי קטנים ונשים לא שדרכן להיות עצלים
בדבריהם ויהעצלו בדבר א"נ האשה גם כן תאמר כמו הכותי
האנשים רוצים להכשיל אותי והם לא יעשו מפני שידעים
שיש איסור בדבר ותתעצל או תישמט ולא תעשה

הנה

ועוד טעם אחר לכותיים ונשים
והיינו כדי שלא תהא טמא קלה
בעיניהם והם הטעם לא שייך בני
קטנים דקטנו' כשיגדלו ולמדו
ועדו חומר טמא וליסורו

על ידי גוים בלא איסור כלל עושים ע"י גוים וכן נוהגין אבל
במקום שיש לחוש שיתעצל הגוי אין לעשות ע"י גוי :

וכל הזריו לחלל שבת בדב' שיש בו סכנה הרי זה משוכת
ואפי' אם מתקן עמו דבאחר כגון שצריך לפרוס מצודה
להעלות תינק שנפל לנהר ויודע שיצוד עמו דגים וכיוצא' בזוח
וכן מפקחין כל פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות
מכ"ד וכל המקדים להציל נפש בשבת הרי זה נשוכת והדוקא
פיקוח נפש ממות לחיים דוחי ברם כתיב אבל להציל אחד מן
העבירה שרוצים לאנכוסו שיעבור עבירה אפי' היא גדולה חזק
מע"ז ונ"ע ושר' אין מחללין עליו את השב' כדי להצילו שאינו
מצילו כלום שאם הוא נאנס באונס נמו' אינו נחשב לו לעבד'
מה שעוש' שאינו מצווה עליהם ואם נאנס ואם יכול הוא להציל
את עצמו אלא שראו הוא טמא יתפתה ולא יציל את עצמו
ויעבור אינו צריך לחטוא כדי שזכה חביו' ועל סימן שר'
טעמא דשליש עבירות ע"ז ושר' ששמחלין עובר :

יד חולה שיש בו סכנה שהיה צריך לבשר שוחטין לו ואין
אומרים נאכילנו ונבילה שהיא לו איסור לאו ולא נחלל

שבת כשחיש' שהיא לנו איסור שקילה כי השבת דחוויה היא
אצל חולה שיש בו סכנה מכל האיסור' השייכי לשבת דוחי
בהם כתי' והיא אצלו כחול לכל מה שצרי' על כן אין להאכילו
בשר נבלה דהא לא הותרה נבלה לחולה כחול במקום שיש
לו בשר ובשר וכיון שלא הותרה לו נבלה כחול כשיש לו בשר
כשר א"כ השחיטה קדמה לו בחול ובשבת הווי' לת השמיטת
לגביה פיקוח נפש ואין דבר עומד בפני פיקוח נפש
ועוד

ד לא יסוך אדם רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או הסנדל
כשהם עורין חרשים מפני שהאמר מחרכך מן השמן ודמי
לעיבוד אבל סך הוא רגלו ומניחו במנעל וסנדל אפילו עורין
חרשי' אבל במנעל וסנדל יש הכל מותר דלא שייך בו עיבוד
בין שהוא כבר ישן וסך אדם כל גופו ומתעגל בו על גבי עור
ובלבו' שלא יהא בשמן הניסוף מגופו שיעור כדי לעבדו ואפי'
יש בו כדי לצחצחו מותר כיון שאינו מכויז לכך ואם מכויז
לצחצחו אסור אבל אם יש בו כדי לעבדו אף ע"פ שאינו מכויז
לעבדו ולפ' לצחצחו אסור דה"ל פסיק רישיה לגבי צחצוח
אין הצחצוח אסור מן התורה אלא מרבנן גזירה משו' עיבוד
לפיכך לא נזרו ביה אם אינו מכויז לכך :

שבת דני חולה בשבת וכו' מט' מעיפים :

א כבר אמרנו בסימן שקדם זה שגזרו חז"ל על כל רפואה
גזירה משום שחיקת סממנין כדא' כשאין לו חולי אלא
מיחוש בעלמא והוא הולך ומתחזק בכריא ואז אסור לעשות לו
רפואה אפי' ע"י גוי גזירה כו' :

ב אבל מי שיש לו חולי של סכנה מצוה לחלל עליו את
השבת והזריו הרי זה משוכת והטואל הרי זה שופך דמים
שבעוד שילך זה וישראל יש לחוש טמא ימות החולה או יהלש
ויסתכן ויהר ויהי הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם
שפירושו שיחיה בהם ולא שמת בהם וע"כ משמע פי' שאפי'
אחרים יסייעו לזה שלא ימות בהם וינינו אפילו שיחללו את
השבת או שאר עביר' בעבור דאל"כ אלא הרצה לפרשו בלא
חילול תסייע לו שיחיה בהם פשיטא דהא כבר כתי' לא תעמוד
על דם רעיד' וגם אין פירושו שולו לעצמו אומ' כן שיחיה עצמו
בהן ולא ימות כלומר הוא עצמו יכול לחלל את השבת במקום
סכנה ולא אחרי' בעבורו דא"כ תחיה בהם הלל וחי לטון נסתר
הוא בלו' לאחרים יאמר כן שיסייעוהו שיחיה בהן אפי' בחילול
שבת או שאר עבירות והוא עצמו אתי בקו' נל' :

ג ואיזה היא מכה של סכנה שמחללין עליה את השבת כל
מכה של חלל דהיינו מן השיניים ולפנים ושיניים עצמן
בכלל מחללין עליה את השבת והדוק שנתקלקל אחד מהאברי'
הפנימיים מחמת מכה או בועה וכיוצא' בזה אבל מיחושים
בעלמא אין נקראים מכה מיהו מי שחושש בשיניו ומצטער
הרבה עד שרוצה להציאו אומר לנו ופיציאו דכל דבר שאין
בו סכנה אומר לנו ועושהו :

ד מכה של חלל אינה צריכ' אומר אלא אפי' מן הסתם שאין
שם בקיאים ונס החולה אינו אומר כלום עושה לו כל מה
שרגילי לעשות כחול ממאכלים ורפואות שהם יפים לחולה
ומחללין שבת ואין נשאלין כלל אכל כשיודעין ומכירין
באותו חולי שהוא ממתין ואינו צריך חילול ודאי אסור לעשות
לו וכ"ט אם חולה או רופא אומר שאינו צריך שאין מחללין
אע"פ שהיא מכה של חלל :

ה אבל מכה שאינה של חלל נשאלין בבקי או בחולה ואין
מחללין עליו שבת עד שיאמ' אחד מהם שהוא צרי' לחלול
או שיעש' אצל אחד מהם סכנת נפשות על סימן תריח :

ו פסיק שעל גב היד ונב' רגל וכן מי שבלע עלוקה וכן מי
שנשכו כלב שושה או אחר מוזחלי עפר המסמית' ואפי' ספק
אם ממת' אם לא הרי הם כמכה של חלל ומחללין עליו :

ז מחללין שבת על כל מכה שנעש' מחמת ברזל ועל שחין
הבא בפ' הטבעת ועל סימטא והוא הנקרא פלוגקרי
כלע' זועל מי שיש בו קדחת חם ביותר או עם סימור פי' קדחת
עם קרידות מלשון תסמר שעת ראשי' וגו' :

ח מי שאחזו דם יש בו סכנה ומקיזין אותו אפילו הולך על
רגליו ואפי' הוא יום ראשון שחלה :

ט החוטש בעיניו או בעין אחת ויש בו ציר או שהיו שרתו

ועוד ע"ל סמל יהיה כחולק קן צאכלת איסור ויכרוש ויכתק וע"ל ס"ט סעף יד ונכ"מ סעף א' אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלה והנבלה מכנת מיד והשחיש מתאחרת לו מאכילין אותו הנבלה ואין ממתינין לשחיש והפשט וביטול וזה אפי' בחול מותר :

טו אמרוהו הרופאים שצריך לגונגרת אחת ורצוי וכרתו כל אגונגרת והביאו לו כולם פטורי ואדרבה נחשבי לזריו מקדימין למצויים להם שבר טוב מאת י"א אפי' הבריא בראשון טז אמרוהו לשתי גונגרות ולא מצאו אלא שתי גונגרות בשתי עוקצין ושלישה בעוקץ א' כורתין העוקץ שיש בו שלישה אפי' ע"פ שאין צריכין אלא לשנים כדי שלא הרבות בכצירה לכרות שתי עוקצין אבל אם היו עצים בעוקץ אחד יג' בעוקץ אחר לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו שנים דלרבויו בשיעורא שלא לצורך לא מרכינן ואם הדבר בהול אין מוקדקין בכך שלא יבא לירי דיחוי ועיכוב :

יז חולה שאין בו סכנה שנפל למשכב מחמ' חליו או שיש לו כיחוש שמצער וחלה ממנו כל גופו שאז אף ע"פ שהולך כנפל למשכב דמי אין מחללין עליו את השב באיסור דאוריית' אפי' יש בו סכנת אבר אבל אוסרים לגוי לעשות לו רפוא' אפי' לעשות לו מלאכה גמול' כגון לבשל ולאפות דבזה לא נזרו איסור שבות דאמיר' לגוי דליביה מעשה * (וע"ל סימ' ט"ד סעף י"ה) ולענין לחלל עליו ישראל איסור דרבנן בעצמו יש מחלוקת יש מתירין אפי' אין בו סכנת אבר וי"א שאם יש בו סכנת אבר עושים ואם אין בו סכנ' אבר עושים וי"א שאם אין בו סכנת אפי' יש בו סכנת אבר אין עושים לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא ר"ל כגון דבר שהוא דומה למלאכה דאורייתא כגון לכחול העין שהוא דומה לכותב זהו אסור ע"י ישראל אלא ע"י גוי א"כ כגון לעשר רפואה לחולה שאין בו סכנה בסם שיש בו עיקר הגזירה משו' שחיקת סמנין שהוא דאוריית' והו"כ אסור ע"י ישראל אלא ע"י גוי אבל דברים שאין בהם סמך מלאכה דאורייתא כגון להעלות האוזן ואונקלי ולהזיז השבר שאינו אינה דומים למלאכה דאורייתא וגם ליכא למיגזר בהו' משום שחיקת סמנין שאין דברים הללו נעשים ע"י סמנין כגון אילו וכיצא בהן אע"ג שיש בהן משום עוברין בחול או טירח' חתירה וכה"ג אפ"ה מותר לעשותהו ישראל בעצמו אפי' אין בו סכנת אבר וסברא זו עיקר ומותר לומר לגוי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם צריב קטן כחולי שאין בו סכנ' דמי וכל שאסור לעשו' ע"י ישראל גם החולה עצמו אסור לעשותו אבל כשעושה לו הגוי מותר לחולה לסייעו קצה כגון כשכחול חגוי עיניו מותר לפתוח ולקמץ העין שהכנס הבחול בתוכו דמסייע וכונן זה אין בו ממש דבלאו הכי נמי מתעבדא ז

יח הקיז דס' ונצטנן סכנה היא ועושים לו מדורה אפילו בתקופת פמז :

יט חולה שאין בו סכנה מותר לאכול מה שבשל הגוי בשבת ואין בו משום בישולי גוים ולא אמרינן צע"ג דדחוי שבת אצל החולה שאין בו סכנה בענין אמירה לגוי לא נתיר לו המאכל שיש בו בעצמו איסור משום בישולי גוים דהא בחול אין מתיירין לו בישולי גוים לחולה שאין בו סכנה בשב' מתירין לו שלא יהא בישול גוים חמור ממעש' שבת שנעשה ע"י גוי :

ך אין נוהגין יין לתוך העין שנראה לכל דמשום רפוא' עבד [וליתנו על גבוי אם פותח וסוגר העין כדי שירד להוכ' אסו' דמוכחא מילת' דלרפואה עבד אבל אם אינו פותח וסוגר מותר דאמרינן לרחיצה העין בעלמ' עכיד ורוק תפ' אפי' על גבוי אסור דמוכחא מילתא דלרפואה עבד דאילו לרחיצה מצאים :

כא שורה אדם קילורין מע"ש ונותן לו על גב העין שאינו נרא' אלא כרוחץ ולא חיישי' משום שחיקת סמנין דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מע"ש איכא היכרא והוא דלא

עמיץ ופתח עיניו שנראה דמשום רפואה עבד וכן שורה אדם פתו ביין אפי' בשבת ונותנו על גב העין והו' דלא עמיץ ופתח דמוכח' מילתא דלרפואה עבד :

כב מעבירין גילדי המכה וסכין אותה בשמן אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח דה' למוליד ואפי' בגמר מכת דליכא צער' שרי דאינ' אלא להענוג אבל אין נוהגין עליה שמן וחמין מעורבין יחד דמוכחא מילת' דלרפואה עבד ולא על גבי מוך שעליה אבל נותן הוא חוץ למכה ושיתת ויורד לתוכה :

כג ונותנין ע"ג מכה ספוג וחתוכות בנדים יבשים וחדשים שאין להם לרפואה אלא כדי שלא יסרסו בגדיו את המב' אבל לא ישנים מפני שהם מרפאים וה' משלם שלא ניהנו מעולם על המכה אבל אם היו כבר על המכה אפי' ישנים שרי דטוב אינם מרפאים כיון שהיו פעם אהת על המכה :

כד ואין נוהגין גמי על גב המכה מפני שהוא מרפא אבל נוהגין עלה ע"ג המכה שאינו מרפא אלא משמרה חוץ מעלי גפנים שהם מרפאים :

כה רשייה שנפלה מעל גבי המכה אסור להחזירה אף ע"ג דמשום שחיקת סמנין ליכא למיגזר כיון דאמול הוה עלויה מ"ס נזרו בה משו' שמא ימרח אותה שהוא אב מלאכה מיהו לא נזרו אלא בשפירש' ונפלה על גבי קרקע דהוי כנותן לכתחלה אבל אם נפלה על גבי כלי הרי הוא כאלו לא נפלה ויחזירנה וע"י גוי מותר להניחה אפי' בתחלה ומותר אפי' לומר לגוי לעשות לו רשייה על ככתו או תכורתו דהא חולי שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה : (ועיין נסמך סעף י' ז' ולעיל סי' ט"א סעף כ"ג) ואסור ליתן אפר מקלה ע"ג מכתו מפני שהוא מרפא וע"י גוי מותר :

כו מגלה אדם קצה הרשייה ומקנת פי המכה וחזר ומגלה קצתה השני ומקנת המב אבל הרשייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח שהיא אב מלאכה :

כז ומכה שנחרפאה נוהגין עליה רשייה בתחלה שאינו אלא כמשמרה וליכא למיחש שמא ימרח שאין דרך למרח אלא כדי שתחפשט הרפואה בכל המכה וכשנתרפאה תו ליכ' למיחש למירוח שאינו מניח' אלא כדי לשמרה שלא יכרסו בגדיו את המכה :

כח המפיס מורסה בשב' דהיינו שפותח השחיץ או המורסה אם עושה כדי להרחיב פיה כדרך שהרופאי' עושים שמתקן לה פתח ומכונים לרפואה הרי זה חייב משו' מכה בפשיט שזו היא גמר מלאכת הרופ' ואם מתכוין להוציא כמנה ליהה של עכשיו שבה ואינו חושש אם החזור ותסתום מיד הרי זה מותר לכתחל' שאין כאן תיקון ורבנן נמי לא נזרו בה שבות משו' צער' מי שנפ' דו או רגלו צומת' ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור :

ל מי שנשטמשה פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפנה הרבה בצונן שזהו רפואתו ורפואה אסורה אלא רותץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא :

לא ציפורן שפירשה רוכה וכן ציצין שהן כמין רצועות דקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן אם פרשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו מותר להסירן ביד שהו' דרך שינוי אבל בכלי פטור אבל אסור' אם לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת מפני שהוא חובל ומוצי' דם שהו' חייב משום נשילה נשמה א"כ מפני שהוא חולש כמו תולש כנף וחיי' משו' גוזז ובפרשו רובן הוי כאלו נתלשו כולן ובפרש' כלפי מעלה שהתחילו לפרוש כלפי ראשי אצבעותיו ור"ת פי' שהתחילו לפרוש כלפי הגוף זהו נקר' כלפי מעלה וצריך לחוש לשני הפירושים :

לב החושש בשיניו לא יגמע בהם חומץ ויפלוש דמוכחא מילת' דלרפואה עבד אבל סממע ובוילע בו משכל בו כדרכו :

לבוש החורף הלכות שבת

וכן החושש בגזרנו לא יערענו בשמן דהיינו דמשהי ליה תוך גרונו ואינו כולעו זה אסור משום דכיון דלא בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה עביד אבל כולע הוא סמך ואם נטרפא נטרפא :

לג הננוח מכאב לב שרפואתו לינוק חלב מן הבהמה מותר לינוק בשבת ממנה דמפרק בלאחר יד הוא ובמקו צערה לא נזרו בה רבנן וי' דווקא בצער של חולי אבל אם אינו ננוח אלא רוצה לינוק מתוך רעבון מחסת צער רעבון לא התירו לו לינוק ואסור בשבת וכו' **סוחר** :

לד לא תיקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה ותניק את בנה דהוי מפרק ומלאכ' שצריכה לנזפה היא כיון שמבנסת לתוך הכוס או הקדירה : **לה** אבל מותר לקלח חלב מדדיה כדי שיאחז דתינוק את הדר וינוק דהוי ליה מלאכה שאי' צריכה לנזפה אבל אסור להתין מהלכה לרפואה על מי שנשפך בו רוח רעה שאי' בו סכנה דעל כל רפואה נזר :

לו איז לועסין מסטכי ולא שפי'ן בו השינינים משום רפואה ואם מכיון לריח הפה מותר :

לז כל אוכלין ומשקין שהם מאכל בריאים לא נזרו בהו משום רפואה ומותר לאוכלן ולשתותן אפי' איז כוונתו אלא לרפואה אף ע"פ שהם קשים לקצת דברים ומוכח מילהא דלרפוא' עביד אפ' הו' שרי כיון שדרך בריאים לאוכלן ולשתותן וכל שאינו מאכל ומסק' של בריאים מי שיש לו מיחש בעלמא והוא מתחוק והולך כברי' אסור לאוכלו ולשתותו לרפואה אבל אם אוכלו ושותה לרעו ולצמאו או אפילו להתאוה ואיז לו טום חולי שרי דליכא למינזר ביה משום שחיקת סמנין שאינו עושה לרפואה וה' האם יש לו חולי שנפל למשכב אע"פ שאיז בו סכנה שמותר דלא גרע מביטולה גוים שהתירו לו כ"ש זה שאינו אסור אלא משו' שחיקת סמנין וכיון שנפל למשכב לא נזרו ביה אע"פ שאיז בו סכנה :

לח מותר לאכול שרפים מתוקנים ולנמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול שאיז זה נקרא רפוא' ולא נזרו על כיוצא בזה

לט איז עושין אפיקסוויזין דהיינו גרמת קיא אפילו בחול משו' הפסד אוכלין שבמעו' שבתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל מדר ואם מצטער מרוב מאכל בחול מותר אפילו בסם ובשבת אסור בסם משום רפואה וכיד מותר שהוא שינוי : **ל** החושש במעו' מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין אע"פ שעדיין יש בו הבל דליכא למינזר מדי :

מא מי שנשטכר שרפואתו לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן ומלח מותר לסוכו בשבת :

מב איז מתעמלין בשב' ואיזה עימול שדורסין על גופו בכח כדי שיגיע ויזיע שאסור לחולה לייגע עצמו בשבת כדי שיזיע מפני שהוא רפואה ואסור לרחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו שמת' יבא להשקותו סמנים המשלשין : **מג** מותר לכפות כוס חם על השכור כדי להעלותו ולהעלות' אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אונקלי דהיינו תנוך שכנגד הלב שנכפף לצד פני' שכל א' מאילו איז עושין כסמנין שנחוש לשחיקה ויש לו צער מהם אע"פ דא' בהו רפוא' ודומה לעובדא דחול אפ' התירו דבסקוס צערא לא נזרו בזה : **מד** רוחצין כימי גרר ובמי המיזן ובמי טבריא וכמים היפים שבים הגדול אע"פ שהם מלחי' קצת ואינם ראויים כל כך לרחיצה אס' לא לרפואה כ' מ' כיון שדרך לרחוץ בהם לפעמים אפי' בחול לרחיצה בעלמא ולא לרפואה מותר לרחוץ בהם בשבת ולא מוכח' מילהא דלרפואה עביד אבל לא כפים הרעים שבים הגדול ובמי משרה שהם מאוסי' ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה ודווקא שישוה בהם אבל אם אינו שויה בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר :

מה לוחשים לחיטות על נחשים ועקרבים שלא

יזיקו ואיז בכך משום צידה שאיז זה דרך צידה : **מו** נותנין כלי ע"ג העין בשבת לקריו והוא שיהא כלי הניטל בשבת :

מז עצם שיצא ממקומו מחזירין אותו :

מח אסור להניח בנד על מכה שיצא ממנו דם מפני שהדם יצבע אותו וצובע אב' מלאכה היא ואסור להוציא דם מרמכה או להניח עליה דבר המושך ליהה ודם דה' מפרק הילכך אם יש לו מכה יש לרחוץ המכה תחלה במים או ביין להעבי' הדם שבמכה ולא יצבע הדם שעל פי המכה את הבגד ו'א' שכורך תחלה עכבי' על המכה ומכסה בהם כל הדם וכל החבורה ואח"כ כורך עליו סמרטוט :

מט אסור לטום פהילה בפי הטבע' כדרך שנוהגין לעשות למי שהוא עצור אלא א' כי ישנה מעובדא דחול לעשות כלאחר יד דהיינו שיאהזנו כשתי אצבעותיו ויניחנו בנחת :

שבת על מי מחללין שבת וכו' ט' סעיפים :

א כל פיקוח נפש דוחה שבת כמו שאמרנו פעמים מדכתיב וחי בהם ולא שימות בהם והזרזו הריו זה משוכח אפילו נפלה דליקה לחצר אחרת וירא שתעבור לחצר זו ויבא לירי סכנת נפשות כגון חולים וקטנים שלא יוכלו לברוח או כותא בזה דבר של סכנה שיוכל לבא ע' הדליקה יכול לכבות בשב' כדי שלא תעבור :

ב איז הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב שאפי' היו תשע גוים וישראל אחד כהצר לא מבעיא באת' חצר דפטי' שאם נפל שם מפולח עליהם שמפקחין דה' קבוע וכל קבוע כמחצ' על מחצה דמי אלא אפילו פירש אחד בהם לחצר אחרת ולא ידע' אם ישראל אם נר' ונפל עליו שם מפולח מפקחין כיון שצטאר קביעו דראשון במקומו חשבינן ליה כמחצ' על מחצה אבל אם נעקרו כולם ובשעת עקרתם פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו שם מפולח איז מפקחין כיון שנעקר קביעות הראשון ממקומו אמר' כל דפירש כחובא קמרי' :

ג מי שנפלה עליו מפולח ספק חי ספק מת ספק הוא שם ספק אינו שם ואפילו את' שהוא שם ספק נוי ספק ישראל מפקחין אע"פ שיש בו כמה ספקות :

ד ואפילו מצאוהו מרוצין שאיז יכול לחיות אלא לפי שעה מפקחין להחיותו אהיה שעה ובחדיק ער חוטמו ואם לא הרגישו בחוטמו חיות אז וודאי מת דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו ל' ש פגעו בראשו תחלה או בדגליו תהלה :

ה ואפי' היו שנים או יותר ומצא העלוינים מתים לא יאמר וודאי כבר מתו התחתונים אלא בודק עליהם שמת עדיין חיים הם :

ו גוים שצרו על עיירות של ישראל אם באו על עסקי ממון איז מחללין עליהם את השבת באו על עסקי נפשות אז אפי' סהם ספק נפשות להקל ויוצאין עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת : ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקט מחללין עליהם את השבת ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשין לבא שכיון שהעיר סמוכה לספר בקל יוכלו להמלש ואם לא יעשו רצונם יתחילו מיד להרוג :

ז וי'א' שבזמן הזה אפי' בכל מקום אפי' לא באו אלא על עסקי ממון מחללין שחוקה אם לא ינחום ישראל לשלול שלל ולבזו ממנו י'הרנו והיו עסקי נפשות ומבל מקום הכל לפי העניין :

ח הרואה ספינה שהיא כסוּרפת בים ויש בה ישראל זכך נהר שושף או יחיד נרדף מפני גוים מצוה על כל האדם לחלל עליהם את השבת כדי להצילם :

ט וכל היוצאין להציל חוזרים למקומם אפילו בכלי זינים שלא להבשילם לעתיד לבא :

דיני יולדת בשבת וכו' יא סעיפים :

יבא חולד לידו סכנה וכיון שהותרה המילה בשבת הותרה כמצותה ויכול לעשותה כמצוורה מן המובחר ולחזור אפילו עור שאם לא חתך אותה לא היה מעכב את המילה :

ב הילכך כל זמן שלא סילק ידו מן המילה חוזר אפילו על ציצין שאינם מעכבין את המילה דכולה חזא מצויה היא ואם סילק ידו אינו חוזר אלא על ציצין המעכבים את המילה ואילו הם המעכבין את המילה בשר החזפה אפ"רוב נובה של עטרה בשקום אחד :

ג כל שנמר שערו וציפרניו מלין אותו בשבת ואפי' הוא ודאי בן ח' כגון שפירש ממנה אחר שבעל שכיון שנמרו שערו וציפרניו כחזקתן לית כרוב הגולדים שהם בני קיימא ומהלין ליה אף ע"פ שסתם בן ח' לאו בן קיימא הוא מ"מ כיון דחיהודי המילה הכא אינו איסור דאורייתא שאם יהיה בן קיימא שפ"ח קמהיל ואם אינו בן קיימא הוי כמת ומחתך כשר בעלמא הוא לפיכך לא אסרו למהלו ואם לא גמרו לו שערו וציפרניו אפי' הוא ספק בן ז' או בן ח' ואין צ"ל בן ח' ודאי אין מלין אותו ז' בשבת אע"ג שאין בו איסור דאורייתא במילתו דמחתך בשר בעלמא הוא אם אינו בן קיימא לא רצו חכמים להתיר מלמלו בפקום שקרב לוודאי הוא שאינו בן קיימא שהרי לא נגמרו שערו וציפרניו ונס הוא בספק בן ח' ססתמו אינו בן קיימא אבל אם הוא בן ז' ודאי אפילו לא נכח שערו וציפרניו מלין אותו דסתמו הוא בן קיימא •

ד והא דמילה דוחה שבת בזמנה שהיא יום השמיני אבל שלא בזמנה כגון שהיה חולה והמתינו לו עד שהבריא חיינו דוחה שבת דביום השמיני כתיב ביהורא דשבת :

ה ומדכתוב ערלתו דמשמע מעוטא ערלתו של זה ולא ערלתו של אחר אהז"ל שבת למעוטי ספק ערל

אמרו אנדרונינוס שהוא ספק זכר ספק נקיבה אונולד בין השמינית דה"ל שבת ספק זמנה ספק אינו זמנה דשמא ביום ז' גורד אין מלין אותו בשב' אלא דוחין אותו עד יום אדה"ק קרא ערלה שהגיע זמנה ווראי בשבת דוחה שבת ולא ספק זמנה בשבת דוחה שב' ודרשו עוד דוקא בשיש לו ערלה לימול מלין אותו בשבת אבל נולד כשהוא מהול שאין לו ערלה אלא דינו גמשיפין ממנו דם ברית אין משיפין ממנו דם ברית בשבת כשנולד כחול • מי שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ואת' כ' נהנידה אין מלין אותו בשב' דכתי' אשה כי תזרע וילדה זכר וטמאה וגו' וכתוב בהריה מיד וכיון השמיני ימול בשר ערלתו דרשינן מניה דמילה דוחה שבת ומשמע הכי כי הזרע וילדה וטמאה וגו' אותו ימול ביום השמיני אפי' בשבת אבל אם אינה טמאה לידה אינו נימול ביום הח' שהוא שבת ומי ש' לו שתי ערלות נ"ב אינו דוחה שב' ערלתו חזא ערלה משמע ולא שתי ערלות :

ז ודווקא מילה עצמה דוחה שבת וצרכיה משו' שאי אפשר לעשותן מע"ט אבל מכשירה שאפשר לעשותם מע"ט אין דוחין שבת הילכך אם לא הביא אימול למילה מע"ט לא יביאנו בשבת אפי' במקו' שאין בו אלא איסור דרבנן שהעמידו חכמים דבניהם אפי' במקום פרה בטב ואל תעשה ולומר לגוי לעשותו אם הוא דבר שאם עשאו ישראל אין בו איסור אלא מדרבנן אומר לגוי ועושהו ואם הוא דבר שאסור לישראל לעשותו מן התורה אסור לומר לגוי לעשותו וע"ל סימן שו' :

ח לא יהיה לו כמין שחוק מערב שבת לא ישחקנו בשבת אלא לועסו בשנינו • וכן אם לא עירב טאהמול ויין ושמן ליתן עליה לא יערבם היום אלא יהן כל אחד לבדו :

ט אין עושין לה חלוק והוא כעין כים דחוק שעושין לכסות בו את ראש הנר עד העשרה וקושרו שם כדי שלא יהו העור לכסות הנר והוא סת שקרין לו שרפלו' ש שהרי יבול לעשותן כא כ ב 21 מע"ט

א יולדת היא כחולה שיש בו סכנ' ומחליין עליה את השבת לכל מה שהי' צריכה קורין לה חכמה ממקו' למקו' ומילדין אותה ומדליקין לה את הנר אפי' היא סומא ואפילו אין הנשים המתעסקות עמה צריכות לנר שהיו יכולות להתעסק עמה כל צרכ' בלא נר אפי' מדליקין נר בשבילה שאף ע"פ שהי' א"תה רואה מתיישב לכה יותר כשיודעת שיש כאן נר שאומרת אם יש דבר הצריך לי חברתי רואה ועושה ופ"מ בכל מה שיכולין לשנות משנין כגון אם צריכין להביא לה כלי דרך ר"ה מביאת לה חברתה תלוי בשערה וכן כל כיוצ' בזה :

ב אבל נזיה עע"ז אין מילדין אותה בשבת אפי' בדבר שאין בו חילול שבת אף ע"ג דבחול מילדין אחם היינו משום איבה אבל בשבת ליכא איבה דיכולין לומר לה הדין דנשתי שבתא מחללינן עליהו שב' אהז"ל דלא נשתינן שבת אסור לן לחלל שבת עבדווינו :

ג ונקרא יולדת לחלל עליה שבת משהשב על המשבר או משע' שהרם שותת ויורד או משעה שהכרותיה נשאות אותה כזרועותיה שאין בה כחלה"לך כיון שנראה אחד מאילו מסוכנת היא ומחליין עליה את השבת :

ד ואחר שילדה כל נ'מים הראשנים אפי' אמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת אם נראה לחברותיה שצריכה שעדיין מסוכנת היא מנ'עד ז' אם אמרה היא איני צריכה אין מחללין סתמא מחללין מכאן ואילך אפילו אמרה היא צריפה אני אין מחללין עליה אלא הרי היא עד שלשים יום פחולת שאין בו סכנה שאומר לגוי ועושה :

ה היושבת על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת אפי' דרך ר"ה וקורעין בשנת ומוציאין הולד שמה יצ"ח שאפי' ספק פיקוח נפש כזה שלא היה עדיין בחזקת חי מעולם דוחה שבת ואנו אין נוהגין עכשיו לקרוע בשנה אפי' בחול מפני שאין אנו בקיאים במית' האם בקרב כ"כ שאפ"ס לולד לחיות וחיישי' טמא אדרבה בקריעה זו נקרב מית' האם דשמה עדיין היא חיה ז' עושין סדורה ליולדת כל שלשים יום מפני שהצנה קשה לחיה ואפי' בתקופת המזו' :

ז הולד שנולד עושין לו כל צרכיו מרחיצין אותו ופולחין אותו וטופנין השליא כדי שיחם הולד וחותכין השבור :

ח וה"מ כנולד לש"א לו' שהוא בן קיימא אבל נולד לח' אינו בן קיימא אפי' ספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו אלא א"כ גמרו שערו וציפרניו שאז איפשר להיות בן קיימא אבל נולד לח' או ספק בן ז' ספק בן ח' ולא גמרו שערו וציפרניו אסור א לשלול דודאי לא יתקיים וכמת דפי אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב שמצערה ואפי' היא בעצמת יכולה להוציא בידה החלב המצער אותה אע"פ שהוא מפרק וגם הוא לה רפוא' למלאכה שאינה צריך לנופה היא ומקו' צערה לא נזרו אברי הולד שנתפרקו חמ"צ עזר הלידה מיישרים אותה ודווקא ביום הלידה שהוא לו פיקוח נפש אבל בפעם אחרת אסור דמחו' כבונה :

י ומותר לכרוכו כגנדין כדי שלא יתעקט אבריו • יא אם נפלה ערלת גרון הולד מותר לשום אצבעו לתוך פיו ולסלק הערלה למקומה אע"פ שפעמי' שמקיא הולד וכב' אמרנו בס"מ שכת' דגרסת קיא אסור הכא הוי דבר שאין מתכוין :

דין מילה בשבת וכו' י סעיפים :

א מילה וצרכיה דוחין שבת שכן דר"ל מדכתוב וביום חח' ימול בשר ערלתו ולא כתיב וכה' ימול וגו' וביום ל' לא לכתוב יום השבת לפיכך עושין כל צרכי מילה בשבת מהלין וקורעין ופוצצין ונותנין עליה כמון ואספליה שאם לא יתגם

מעריב שבת אלא כורך עליה סמרטוט ואם אין לו כורך על אצבעותיו דרך מלבוש לשנות פדרך ההוצאה ומביא דרך חצר אחרת אפי' לא עירבו יחד :

ט בזמן חכמי התלמוד אם לא היו רוחצין את הולד לפני המילה ולאח המילה וכוונם: שלישי למילה במים חמים היה הולד מסוכן לפיכך נזקקו לומר משפטו בשחלה המיל' להי' כשבת כמו שהם מבוארים בגמ' ובפוסקים והאידינא אין הולד מסתכן בכך ונשתנו הדינים לפיכך באותן מקומות שלא נהגו כהתיצה כלל אם רצו לרוחצו בשבת דייט כרין התיצה כל אדם ובמדינו אלו נוהגין לרוחצו לפני המילה בחמין ואם חל בשב' נוהגין לרוחצו בחמין שהוחמו מאחמול ולאחר המילה אין רוחצין אותו אלא עד הלילה וכן אם היה יום ג' למילתו בשבת ורואין שיש צורך לרוחצו מבינין חמין סבע' ורוחצין אותו בשבת וכל זה לסתם תינוק אבל אם רואין שיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה וודאי מותר לרוחצו ולחלל עליו את השבת מידי דהוה אשאר חולה שיש בו סכנה :

י אדם שלא מל מעולם לא יטול בשב' דחייש' שמא יקלקל ונמצ' מחלל שב' שלא במצות מילה אבל אם מל כבר פעם א' והחזק ומותר למול בשבת ואין חילוק בין אבי הבן לאח' :
אם מותר בשבת למול שני הנה
מהלך כגון שהאחר יחתוך ואע"ג דגני אבי הנני' יס לאסור הערלה והשני יפרע עיניו משום דמילה הוא פסוקי רישיה לקמן בע"ז סימן רסו בסופו גני דוניה דהוא מכוין לתקן שיש אסרין ויש מתירין וכן הוא דעת שו"י מדרמ"א ז"ל תוקן אפ"ה המנהג ליהית' שם אלא שבת שיש להחמיר ונתנו' הרש"ן נתן טעם למנהג אבל לא ראיתי נוהגין להחמיר הפולס סנוהגין היתר עיין סס' (אין ל' למחות ביד הנוהגין היתר כי בנמצא משמע בהדיא שהוא מותר כמו שכתבתי שם :

שלב שלא לילד הבהמה בשבת וכו' ד"ס :

א אין מילרין הבהמה בשבת שאין בה סכנה :
ב אין ספרכין בהמה גלדי מכה ולא סכין אותה בשמן וה"ל כגמר מכה דליכא אלא משום טענו' ואין צריכין לעננה אבל בתחלת מכה דאיכא צער לה מותר משום צערה :
ג ואם אכלה כרשינין הרב' ומצערת יטול להריצה בחצר כדי שתתייגע ותהרפא :
ד ואם אחזה דם יכול להעמידה במי' כרי שתצטנן דלא נזרי' גבי בהמה משום שחיקת סמינין שאין אדם כהול' כ"כ על כהמתו דלית ליה שחיק' סמינין עכור' לרפאות ואם מסופק לו אם צריכה הקזה ואם לא יקויו לה דם המת מותר לומר לגוי להקזה :

שלה שלא לפנות אוצר בשבת וכו' ג' סעיפים :

א אוצ' של תבואה או של כרי יין אף ע"פ שמוחר להסחפק ממנו דהא ק"ל כר' דלי' ליה מוקצה מ' אסור להתחיל לפנותו בשבת לדברי הרשות משום שירחא יחירה וכ"ש שלא יגמור ההפנאה שמא יראה נומות למשה וישוה אותם בשבת אבל לפנותו לדב' מצוה מותר כגון שגודמנו לו אורחין בשב' ואין לו מקום להכניסה או שאין לו מקום לבית המדרש ויש לו אוצר תבואה יכול לפנותו בשבת כדי להכניס האורחין שם או לפנות שם מקו' לבית המדרש וכיצד מפניהו היה האוצר גדול מפנה סמני' קופות שכל קופה ג' סאין לאורח אחד ולא יות' דהוה שירח' יחירה לא היו שם אלא הקופות מפנה מהם ארבע אבל כולה לא יפנה שמא יבא להשוות נומות :
ב וכשיפנה אילו ה' או ה' קופות לא יחלק בקופות קטנות להוליכם בחדה פעמים כדי להקל המשו' :

מפני שמרבה כהילוך ואוושא מילתא מפי :

ג מצלו הד'או הה קופות שמפנה היינו לאורח' ואם באו לו הרבה מפנה כשעור הזה לכל אורח ואור' ובלבד שלא יפנה אח' לכולם דאיכא שירחא יחירה אלא כל א' יפנה לעצמו או אחר יפנה בעדו ולא יפנה אחד יותר מכשעור זה חביות של יין שהובאו על עגלה אסור להולידין בשבת אם לא לכבוד אורחין או לצורך מצו' דהוה כמפנ' אוצר וכן כל שבות שהתירו כש' צורך מצו' מותר ג' לצורך אורח' ולא מיקרו אורח' אלא שנתארחו אצלו בביתו או שזימן אורח' שנתארחו אצלו אחרים אב' כשזימן חביריו לסעוד' אצלו לא מיקרו אורח' שאינו סעוד' מצוה אלא סעודת הרש' ובסעודת מצוה אפי' לחביריו מותר :

שדך דיני דליקה בשבת וכו' סעיפים :

א נפלה דליקה בשבת אם הוא בלילה קודם סעודה יכול להציל כדי מזון שלש סעודות לאכול אותה בשבת זו הראוי לארס לארס והראוי לבהמה לבהמה ובשחר' שיש עוד שתי סעוד' לפניו מציל מזון שתי סעודות ובמנהג' מזון סעודה אחת ודוק לבני הבית שהדליקה בהומו' לא דהתירו להציל יותר מזה השיעור שמתוך שהם בהולים איכא למיחש מהוך שהם מרודים בהצלה יטבחו השבת ויבאו לכבות אבל שאר בתים הקרובי' יורשים שהגיע להם הדליקה אינם בהולים כ"ב ויכולין להציל כל מה שירצו דליב' למינזר ברו מידי :

ב יש מתירין לשלשל אפי' סעודת דוכרי' המוקצ' כדי להצילם מפני הדליק' או מפני האנסי' הבא' לביתו לגואלם להצניע' במקום שמו' ובמקו' פסידא לא נזרי לאיסור מוקצה דכ"ש הוא שאם בדליק' התירו מש' הפמד ממנו אע"ג דאפש' שיבאו לדיד' איסור דאורייתא שמא יכבה כ"ש להציל מפני האנסי' דליכא למיח' שיבא לידי איסור דאוריית' ההוצאה כגון בזמן הזה לית לנו ר'ה ובזמנ' יש הית' לאירך גיטא או לא :

שיר' לי' שמא יבאו לידי איסור' ועוד איב' למימר דס"ל דכתיב דאוריית' והיינו הוצאה לר'ה' מתירין לעלעל מכה האבנים כיון שמנינו שלא חשו חז"ל לאיסור מוקצה אפילו במקום שיש לחוש שיבא עור לאיסור דאורייתא כגון למי שהחשיך לו בדרך שהתירו לו להולך כיסו של מעות פחות פחות מדי' אמות נר'ה אפי' בזמנ' ואף ע"פ שיש כאן איסור מוקצה וגם איכא למחשב' יעצורכו ד' אמות נר'ה בלא הנחה בנתיים אפ"ה שרו ליה משום פסידא דמומו' וע"ל סו"ר ס' ע' וס' ט"ז ס' ז' וזכיר כי ס"ט ה"כ הכא אפ"ג דליכא למיחש שמא יבא לידי איסור דאורייתא שרו ליה משום הכמד ממונו וכן איכא למימ' דגם התם התירו מעטמא דכחל דאי לא סדית ליה בפחו' פחות מדי' אמות אפי' לידי איסור דאוריית' להוליכו להריח אפי' יותר מד' אמות נר'ה וע"ל סימן הנזכר וזומן הוה דלית לנו ר'ה אחר' ג' כ' ממכ"ש ממי שהחשיך לו בדרך שהתירו אפי' בזמנ' אע"ג דיש לחוש שיבא לאיסור דאורייתא כ"ש הכא בזמן הזה דליב' למיחש לאיסור דאוריית' דשרי משום פסידא דמומו' אבל איב' יודע לכבדת ג' אבנים מ'ש התם ג' מי שהחשיך מהכא בזמן הזה שאין לנו ר'ה דהתם שרי והכא אסור דהא כבדת האיסור דהכא איכא למימר ג' התם ג' נר'ה ל' דוחק לומר דהתם ג' מי שהחשיך לא הסירו אלא בזמנ' ומהטע' שלא יבא לידי איסור דאוריית' אבל הכא אכרו בזמן הזה דליכא האי טעמ' או שיש חילוק בין עיר לדרך דגבי דרך אפי' צורך הוה הוי ר'ה ובסד' זו דנדי' בזמנ' דיש היתר לאירך גיטא או לא סרי' ליה כו' איכא למימר ג' נר'ה דליקה ומה שלא חילקו החז"ל הכא כמעט ובדברים המוקצים לעניין דליקה בין בית שהדליקה נמוכו לשאר בתים כמו בני מונות שנתכא כסעף א' היינו הטעם לדעת המתור'ים כנראה להמיר כולסו וכן לדעת הכאור'ים כנר' לאסור כולסו והיינו מטעם דעת המתור'ים בשאר בתים אית ליה דאיתא ממכ"ש ממי שהחשיך לו בדרך דמה ה' סיכול' לנא ג' ליד' איסור

ליה אחי לכבוני אבל הכא כיון שאי אתה מחירו אלא דרך
 לבישותי בניפשיה ומכרי (ועל סימן ט"ז סעיף מ"ז ומ"ח)
 ויש מי שאומר שגם בכאן כה
 לא ההירו אלא ללבוש מיהו נין נכולין ונכין כמלגנוסין
 ולהוציא פעם אחת בלבד ונכין כלי תשמשו התינו להניל
 מטעמא דאי שרית ליה אתי מה שהוסיף נריך לאותו שנת ולא
 לכבוני : יותר משום שלא כמלא מתיישב

וואמ' לאחרי' בואו והצילו מן הכל ואינו כל לדי פכויי :
 לכם כל אחד מזון ג' סעודות וכן יכלוין ללבוש כל אחד מה
 שיוכלו ללבוש ואם רוצים וזכין בו מן ההפקר כיון שאמ' הצילו
 לכם הרי הפקירו ועוד שהרי בתייא' מהם ואין לך הפקר גדול
 מזה ואם אינן רוצים לזכות בהם אלא רוצים להחזירין לו ולקבל
 שכר על הצלתם הרשות בידם ולא היו שכר שבת דמעיקרא
 לאו אדעתא דשכר פעולה נהות :

והצלה שאמרנו שהתירו י"א שלא התירו אלא לחצר
 המעורבת אבל לא לשאינה מעורבת ויש מקילין
 ומתירין אפ' לשאינה מעורבת :
 י"א שכל הצלה שאמרנו היא לחצר ומבני הסמוכ' לר"ה
 וגם אינן מקורין דרמו לר"ה ומה' אין מתירין להצי' אלא
 מזון ג' סעודות וכלים הצריכין אבל לבית אחר שעירב עמו ויכול
 להוציא כל מה שירצה ואף לחצר לא אמרו אלא לחצר הכירו
 אבל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב יכול להוציא כל מה
 שירצה וי"א דכיון דטעמא הוא משום שמא יהא טרוד ויכפה
 אם כן מה לי בחצר ומה לי בבית ומה לי לחצר חבירו ומה לי
 לחצר שלו בכלו י"א לחוש שמא ישרד ויכבה :

יב בזמן הזה שהותרו לכתוב כל הספרים משום עה לעשות
 לוי הפריו הותרין וסותר לקרות מתוכן לפיכך מצילין
 אותן מן הדליקה אפילו כתובים בכל לשון ואפילו כתובים
 בפס ובסיקרא ובכל דבר שכולן הותרו לקרות בהן מצילין
 אותן וכן כל משבע ברכות ששבעו חכמים דכולן יש בהם
 משום קדושה הואיל ובהיתר נכתבו מצילין אותן מן הדליקה
 ומכל מקום שהם מונח'ם שהוא מקום הורפה להם ויש לחוש
 שיתקלקלו מצילין אותן וכן חרנום של תורה
 שכתבו עברי כגון יער שהדוהא ושל נביאים כגון כדנא
 היס'יון להוסי' ועברי שכתבו חרנו' או בלשון אחר שאוהו העם
 בקיאיין בו וכן ספר תורה ש' ללקוט פ"ה אוריות מתוך
 תיבות שלימות כלומר שהת' תיבות שלימות וכן כולן הכל
 פ"ה אוריות שזהו נקרא ספר שכן מצינו פרשת ויחי בנסוע
 שאין בה אלא פ"ה אוריות נקרא ספר כפינו עצמן לאפקי א'
 אוריות מפורות שלא כתיבות שלימות שאינם נקראים ספר
 כהאי גוונא או שיש בו אזכרה אפ' אין בה פ"ה אוריות
 כולם מצילין אותם משום קדושת השם
 שיש בו :

יג י"א שכל זה דווקא בטאר ספרים הואיל שיש בהם אזכרות
 יש בהן פסוק קדושה אבל מנילת אסתר הואיל ואין בה
 אזכרות אם אינה כהובה כמשפטה דהיינו אסורית על העור
 ובדיו אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה :

יד קמיעין שיש בהן שמות ופסקו תורה י"א שאפ' בזמן
 הזה לא ניתנו ליכתב ולא שפיר עבדי לכותבן :
 (מאוס דלית כהו משום עת למשות לה' וגומר) : לפיכך אין
 מצילין אותם מפני הדליקה וי"א שמצילין : (דפנינא' להו'
 כיון דלתיסיב רשותא למכתב נרכות ה"ה לקמיעין : ועיין לעיל
 סימן ט"ז סעיף פ"ה)

טו מצילין תיק הספר עם הספר ותיק ההפילין עם החפילין
 אף על פי שיש בתוכן מעות דכולהו בשליון גבי הספרי
 החפילין משום קדושתן והה' לשאר ספרי הקדש :
 טז ואם הניח הפילין בארנקי מלא מעות יכול להציל כל
 הארנקי עם החפילין מפני הדליקה או מפני הגביס
 בא ג' זג והגזלנים

איסור דאורייתא נומנס להעבירנו ד' אמות נר"ה אפ"ה שרו ליה
 איסור מוקנה משו' הפסד ממוכא כ"ט הכא בעאר בתים דליכ' למימש
 פמא יבא לכנות הדליקה ולמעבד איכורא דאורייתא דשרי ודעת
 האוסרים ס"ל איכפא דרוקא התם חשו ל' או לא שרית ל' כפחות
 פחות מארבע אמות אתי לטעולו (להדיא אפ' יותר מד' אמות נר"ה
 ויבא לירי איסור דאורייתא לכל הכא בעאר בתים לזכא למימש או לא
 שרית להו להנילס אתי לכבוני דבעאר בתים לזכ' למימש להכי וכנית
 שהדליקה נכוח' נרעת האוסרים איכא למימר דס"ל דמהדנדיס
 המתירי' כגון מוזכות אכרו ח' להניל נאותו בית מן הע' הכוכר
 בעפ' א' כ"ט דברי האוסרים כגון מעו' שאר מוקנה שאסו' להנילס
 משו' הא' השא' ודעת המתירי' אית להו כפנא אחרת והיינו דדנדי'
 המותרים כגון מוזכות איכס חסוכים ואי לא שרית ליה לא אתי
 לכבוני להנילס שהרי איכס חסוכים ואי שרית ליה יש לחוש מתוך
 שהוא ערוד כהנלה וטכח שה' שנת ואתי לכבוני' אבל מעות וכיונא
 בו אי שרית ליה להניל אפסר טעמא ויכנס ואפסר שלא יכנה ואי
 לא שרית ליה מתוך שאין אדם מעמיד עמו על ממונו אתי לכבוני
 צמוד הילכך שרי ל' להניל כי אפ' לא טעמא ולא יכנה דהודאי מוניא
 הפסק ועל סימן ט"ז סעיף ג' : (פ"כ הנה')

ויש אוסרין בדליקה מטעם ששא מתוך שחיה בהול להציל
 יבא לכבות ואנסים הבאים לגול' אסרו גם כן מטעמא דאידיך
 ניסא ואמרו מתוך דליכא למיח' שיבאו לירי איסר דאורייתא
 כגון לירי טילטובר' או אפ' לירי הוצאה בזמן הזה שאין לנו
 ד"ה למה נתיר לו איסור טילטול זה בחנם דלעולם אין מתירין
 אפ' איסור קל משום הפסד ממין אלא היב' שיש לחוש דאי לא
 שרית ליה יבא לירי איסור חמור מזה אבל משום הפסד כגון
 לא התירו כלום : (ועל סימן ר"ד סעיף ו' סימן ט"ז סעיף ע'
 וסימן ט"ז סעיף י"ח) (מז טכ"ה סעיף כ')

ומשע' זה אסרו ג' אפ' לומר ואע"ג דאס' וינואו לירי הונאס
 לגוי לשלש' סחורה הנפסדת לכרמלית יש כאן הרבה איסורי
 מחמת גשמים כיון דליכא דרננן כגון איכ' טעולו ואיסור
 למיח' שיבא לירי איסור הולכת לאמות ככרמל' ואיסור
 דאורייתא : הונאס מר'י לכרמלית מט"כ
 הכא כשמכניע בנייתו מפני
 האנסים דליכא אלא איסור עיטול' לכדו והיה לנו להתייר כדי שלא
 יבאו לירי הרב' אסורים אפ"ה אסור להניי' איסורין דלא שרו דנכין
 איסור דדנדיהס אלא כי היכי דלא ליעבד איסור תורה אבל לא כדו
 שלא יבא לירי כמה איסורי דרננן : ועל סימן ט"ז סעיף י"ט :

ה הציל פת נקיייה לא יציל פת הדראה שזה הוא ערמת
 הניכרת שאינו עושה אלא לשם הצלה שלא לצור' שבת
 שוודאי לא יאכל הפת הדראה בעוד שיש לו פת נקיייה אבל
 איכפא שרי שיכול לומר מתוך הבהלה הצלתי פת הדראה אבל
 איניי חפין בו אלא פת נקיייה אני רוצה :

ד מצילין מ'ח' לשבת כגון אם י"ה ביום ו' ונפלה דליקה
 ב"ה אבל אין מצילין משב' לזכ' כגון אם חל' י"ה כאחר
 בשבת דהא לא אכיל לאורת' ולאורת' השנייה לישרה ולייחי'
 זכ"ש משבת ל"ש שאין מצילין ולא לשבת הבאה אבל מיום
 הכפורים למוצאי י"ה מצילין מזון סעודה אתה :

ה מצילין לחולה ולזקן ולרעבתן כבינוני :
 ו הא דאין מצילין אלא מזון ג' סעודות היינו דווקא בשני
 כלים אבל בכלי א' מצילין אפ' יש בו מאה סעודות ואפ'
 הביא שלייתו וקיפלו והביא לחוכו וחזר וקיפל והביא להוכו
 מותר כיון שמוציא הכל בפעם אתה :
 ז ובזין שמתיר להציל מזון הסעודות התירו לו להציל ג' כ'
 כלי חשמישו הצריכין לו לאותו יום כגון כוסי' וקיתונות
 ה ולובש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט וחדר ולובש
 ומוציא ופושט והא' דלא שרינן תב' גבי אוכלין שלא
 התירו להציל אלא מזון ג' סעודות פעם אחת ולא יותר היינו
 אחס' דבידיים הוא מוציא ומתך שה' ברזל על קמונו אי שרית

בא ג' זג והגזלנים

והגזלים למקו שיכול להציל התפילין לבדן דהיינו...
שאינה מעורבת שהארנקי בטל אצל התפילין משרה שיתבטל
ומצילין אותו עם התפילין לחצר אבל אם הניח בו שבעת או
כלי אחר שמוחר למשל או הארנקי משלטל אנביו שהכלי
אינו חשוב לבטל הארנקי אנבו וי' דגס גבי תפילין לא
בטל הארנקי אלא כשהניחה שם מע"ש דהוי כמו יחדו לכך
ובטלו אבל אם לא הניחם שם אלא בשבת לא יוכל לבטלו
בשב' עצמו כדי להצילו מפני הדליק' או גנבים או מפני המשל
ין יש מתירין להציל דסקיאה הג"ה

מלאה מעות ע"כבר או ואף על גב דלא התיירו ככר או
תינוק מן הדליקה ומן הגזל' תינוק אלא למת נלכד כמו ש
והנגבים ודוקא לר"ה אבל סתמא נל על סומן ט"ל סעף
לא לחצר שאינה מעורבת ה"א"ש שרידנני לניקה הקילו
ולמבוי שלא נשתתפו ובלבד עפ"י או גבי סאר אונכסי וע"ל
שהיו בו שלשה מחיצות לחי סומן ט"ל סעף ה' ול"ר וסומן
ואם אין לו לחי לא שיהא רע ט סעף ג' וסומן ר"ס סעף
ניכר שהוא רה"י ז' וסומן ט"ל סעף ג' :

יח וכתבו משום גאון שמוהר לומר לגוי להציל ספרים מן
הדליקה אפילו דרך ר"ה דאין איסור אמירה לגוי עומד
כפני כתבי קדש : הואיל ולא עבדו ישראל מפניה נידים וע"ל
סומן ט"ל סעף ו' :

יט וכל מה שמותר להציל מן הדליקה מותר להציל מן
המים ומשאר דברים המאבדים :

ך הגליונים שלמעלה ושלמטה ושבת פרשה לפרש' ושבת
דף לך ושבת חלת הספר וטבסוף הספר אין מצילין אותם
כא אפיקורסים דהיינו האדוקים בע"ז ובן כומרים לע"ז
שכתבו להם כתבי קדש אפי' כתב אשורי ולשון הקדש
אין מצילין אותם ואף בחול שורפים אותם עם האזכור שבהם
הודאי לשם ע"ז כתבן :

כב תיבה שאחז בה האור יכול לפרוש עור של גדי שהוא
מחרק ואינו נשרף ומנין על התיבה והה"א המנין יכול
לפרוש מצדה האחר שלא תשרף הלכך עושין מחיצה
בכל הכלים להפסי' בין הדליקה אפי' כלי חרס חדשים מלאים
מים שודאי יתבקעו כשהגיע להם הדליקה ואז יכבו המים את
הדליק' דגס כיבוי כזה ש"ה לעמדת כלי במקור פסיד' מות' :
כג שלית שאחזו בה האור ששה ומתכס' בה ואינו חושש
אם תכבה ע"י נייענות נפשות והלבשה ואף ע"פ
שיכוין לכך כדי שיכבה דלא הוי אלא גרם כיבוי וכלאח"י דגם
לא הוי פסיק רישיה שיכב' בודאי ע"י הניענות הילכך לא גזרו
ביה רבנן במקום פסידא ס"ס צריך להתכסות בה ולא סגי ש
בפושטה לחודה משום הרואה שיהא נראה שהוא צריך לו
להתכסות בו וכאלו שלא במתכוין הוא עושה אע"פ שהאמת
הוא שהוא מכוין לכך שיכבה ואינו צריך לו לכסות בו התיירו
לו וי' אודאי בכיוון אסור ולא התיירו אלא כשהוא צריך לכסות
בו ואינו מכוין לכבוי דהל' דבר שאין מתכוין ואינו פסיק רישי'
דמותר :

כד ולהת' משקין על המלית כדי שיכבה כשיגיע לשם יש
אוסר' ולא דמי' להחיצת כלים במים דלעיל סעף כ"ב
דהתם יש גס כן מחיצה לפני המים דהיינו הכלים מש"כ הכא
שיגיע האש למשקין עצמן והוי מקרב הכבוי דערוף מערם
ביבוי וי' א שמוחר אע"פ שמכוין לכך שהרי אינו עוש' מעשה
בגוף הדליקה אלא כשיגיע האש למקום המשקין לא יוכל
לשלוש שם ויכבה מאליו וערוף מפורשטו ומכסה בה דה"ה הוא
מנענע נוף האש וע"י כך הוא גבבה : (הלכך אם היה מתכוין
לכך היה אסור לדעת י"א שכתב' ג' וע"ל ס' תקיד' כע"כ ג' ו' ו' ו'
דס"ה סעף ד') ולא דמי' ג' לנותן כלי תחת הגר דלעיל סומן
דס"ה סעף ר' שאסור ליתן בו מים דהתם הוא מקרב כיבוי
הניצוצות ממ"ש מה שאין כן כאן :

(הג"ה) דהתם אין דבר מפקי' בין הניצוצות והמים אלא האור
והמים תחת הניצונו' ממש אלל' נטילת אין במשקין תחת
האש כדי לכוותו כפיטול אלא מן הגר ואין האש נופל לתוך המים
לכדי' ואין המי' מכנין את הדולק' לא מונעים שלא יתפסע האור :
ודוקא במשקין שאינו דרך כיבוס אבל לא במים משום כיבוס
המלית דה"ל שריותו זהו כיבוסו ויש מתירין אפי' במים דלא
אמר' שריותה זהו כיבוסו אלא כשהו' משונף ואין להקל כ"כ
וע"ל סומן ט"ל סעף ו' וסומן ט"ל סעף ו' וסומן ט"ל סעף ו' :
מותר לכפות קערה על הגר שלא יאחה בקורה :

כה כה נכרי שבא לכבות אין צריך למחות בידו שאין שכיחתו
עלינו (וע"ל סומן ד"ס) ואע"פ שיודע הגוי שעושה נחת
רוח לישראל ככבייתו אינו נקרא בזה שלוחו בכך דאע"פ כגוי
להנאת עצמו קמכוין שיודע שלא יפסיד בזה כלום שודאי
הישראל ישלם לו שברואו יהנהו ואפילו הגוי הוא עבדו או
שפחתו מושכרים לו לזמן אדעתא דנפשיהו מיקרי ואין צריך
למחות בהם אבל קטן שבא לכבות צריך למחות בידו אף ע"פ
דקטן אוכל נבילות אין מצוין להפרישו שאינו הכא דסתם
קטן יודע שאביו נוח לו בכיבוי זה וה"ל עושה על דעת אביו
שאסור וחיוב להפרישו בזה שהוא בשלוחו :

ועל סומן ט"ל סעף ו' וסומן ר"ס :

כו יוכל אדם לומר בפני הגוי כל המכבה אינו מפסיד או אם
אין הגוי מוזמן כאן יוכל לקרותו שיבא אע"פ שבודאי יכב'
כשיבא וכן כל כיוצ' בזה בהיזק הבא כגון אם נתרועעה חנית
של יין יוכל לקרות גוי אע"פ שהיא יתקננו כשב' / כל הדינים
הנזכרים בס"י זה בדיני הדליקה מיירי כולם בימיהם שלא היו
שריים בין הגוים ואפי' בנלוהם היו להם מקומו לעצמם אבל
בזמן הזה שאנו שריים בין הגוים יש בדליקה חשש סכנות
נפשות שיבאו לשלול שלל ולהרוג נפשות אפילו אם הדליקה
בבית הגוי יגלגלו הדבר כדי להרוג ישראל לפיכך הסכימו
הראשונים והאחרונים ז' שמותר לכבות דליקה בשבת אפי'
בבית הגוי קודם שיבואו לסכנת נפשות והודיו בזה הרי זה
משובח ומ"מ הבל לפי הענין ושם היו בטוחים בודאי שלא
יהיה להם סכנה בדבר אסור לכבות אבל אם יש חשש סכנה
אפי' ספק סכנה מותר לכבות דספק נפשות להקל אפי' הדליקה
בבית גוי וכן נהגין ודווקא לכבות הדליקה דהוי מלאכ' שאינה
צריכה לגופה שלא לפחמין הוא צריך אלא להצלת ביתו ולא
מיתסר אלא מדרבנן ונס יש סכנת נפשות אם לא יכבה אבל
כדי להציל ממונו ודאי אסור לחלל שבת אפי' במלאכה שאינה
צריכה לגופה ואם עבר וחלל צריך כפרה והכפרה הסכימו
האחרונים שיתענה ארבעים יום אף ע"פ שאינם רצופים אלא
שני והמיש' ולא ישתה יין ולא יאכל בשר בזמן התענית ויתן
בפקום חסאת י"ח פשישים לצדיקה ואם ירצה לפדות התענית
יתן מעד כל יום י"ב פשישים ועיין בלבוש ע"ז בהלכות
נידה סומן קפ"ה :

כז גחלת המונחת במקום שריים ניזוקים בה יכול לכבותה
בין אם היא של מתבת בין אם היא של עץ דהא הל'
מלאכ' שאין צריכה לכבוי לעשות גחלים אלא כדי שלא יזוקו
ואין חייבין עליה מן התורה אלא מדרבנן ובמקום היזק רבים
לא גזרו והרמב"ם אוסר בשל עץ ושעמא משום דסבירא ליה
כרבי יודא דמחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה / לפיכך
אם הנהלת של מתבת דלא שייך בה כיבוי דאוריית' דאין כיבוי
אלא בדבר הנשרף אלא מדרבנן אסור לכבותה ובמקו' היזקא
דריבים לא גזרו אבל בשל עץ שיש ככיבוי' אסור דאוריית' א
אסור לכבות אפי' במקום היזקא דריבים :

שלה

דין חבית שנשברה ובו ה' סעיפים :
א חבית שנשברה מצילין ממנה מוץ שלש סעודות אפילו
בכלים

בבלים הרבה דאילו בכלי אחד אפי' מחזיק מאה סעודות מציל ואומר לאחרים באו והצילו לכם ובלבד שלא יספוגו דהיינו שלא ישים הספוג במקום היין וישאב כדי להחזיר ולהשיפו בכלי גזיר' שמא יסחוט ואפי' יש לו בית אחוז' דליכא כ"כ חשש סחיטה אסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ומתוך כך יבא לידי סחיט' ולא יטפח בשמן דהיינו להבנים ידו ולקנח בשפת הכלי ו'א דווקא חבי' שנשבר לפניו שהו' בהול ואם לא יתירו לו להציל חיישינן שמא יתקננו אבל אם לא נשברה אלא נסדק ועבד סוף סוף שאינו בהול כ"כ מותר להציל בכלים וללקוט ולצרף כמו שיתבאר' באם נשברה בראש גנו דבסמוך' וי'א דכל זה לא מיירי אלא להציל מתצר לחצר אבל לבית אחר שעירב עמו מצילין ככל ענין כמו שנתבאר לעיל גבי דליקה :

ב ואם נשברה בראש גנו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקלוט באוי לאחר שירד מן הגג גזירה שמא יביא כלים דרך הר' וכן לא יביא בלי אחר ויצרף אותו לראש הגג מה'ט ואם מציל בכלי אחד יציל אפי' קולט או מצרף דביון דלא שרי ליה להציל אלא בכלי אחד הו' ליכא למיחש למידי :

ג נדרמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחד ומצרף אבל לא יקלוט ויצרף ואח' כ' זימין האורחים ולא יערים לזמן אורחים שאינם צריכין לאכול ולשתות ואם עבר ועשה שקלט וצרף ואח' כ' זימן אורחים מותר הראב"ו לשתות ממנו ; ג' נגיה שיש בה ענבי' טעדיין לא נדרכו והתירו שזב מסמ' בשב' והרוי אותו הדלף אינו ראוי שהרוי המשקין שזבו אסורים ואינו רשאי להניח כלי תחתיו מפני שמכשלו מהיכנו כיצד יעשה יניח שם משתו או שולחנו ואז יהיה אותו הדלף לפניו כגוף של רעיו ואז יוכל להניח שם כלי לקבל הדלף כדי שלא יעטה שם טיט לפניו וכשיחמלא הכלי לא יזרקנו בכלי אחר שלא יבטלנו מהיכנו אלא מריקו בתוך הגניית שזבו המשקין ממנה שהיא כבר מכושלת מהיכנה על ידי משקין שבה משום משקין שזבו :

ה נתפזרו לו פירות בחצר אחת הנה ואחת הנה מלקט מעט מעט ואוכל ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעטה כעובד' דחול ואם נפלו למקום אחד נתן אפי' לתוך הסל או לתוך הקופה דלית בה סירחא כל כך אבל אם נפלו לתוך צהרות ועפרורית שבחצר אפילו למקום אחד מלקט א' אחד ואוכל כדין כבוד ואוכל מיד ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה דהוה כבוד ועל סימן ש' ש' :

שלו
ג' סעיפים

א אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין נתלים בו ואין משתמטין במחובר לקרקע כלל והכל גזירה שמא יעלה ויתלוש ממנו פירות או עלין או ענפים וגזרו בכל האילנות אפי' אין שם לא פירות ולא עלין ולא ענפים' עלה באילן בשבת בשונג מותר לירד במזיד קנסתו להיות שם כל ה'בת ואסור לו לירד ואם עלה מבעי' הרי לא עשה איסור בעלייתו וככל גונא מותר לו לירד משחשכה אפילו עלה ע"מ לירד אחר שחשכה ויש אסורין דה"מ היינו דכשעלה מבעי' היה דעתו לירד ג'כ מבעי' אלא שנשתתרה אבל אם לא היה דעתו לירד מבעי' אסור לו לירד משחשכה כיון שהיה דעתו לישב שם צאיסור קנסתו וה"מ שהתירו לירד באר' שעלה לשם על הדרך שנתבאר מפני שעושה איסור בעמידתו שם בשבת אבל אם הגיח שם חפץ מבעי' שאין עושה איסור אם יניחם שם בשבת אבל גונא אסור ליטלו בשבת שלא ישתמש באילן וכל זה באילן וכיצא בו כדבר שהוא קשה באילן ומחובר לקרקע אבל קנים הרבים כדרך מותר להשתמש בהם אע"פ שהם מחוברים

לקרקע שהם גידונים' כעשבי' שמוצי' לילך עליה כמו שיתבאר בסמוך בע"ה אבל בוד שיה ומערה מספס ויורד מספס ועולה אפי' עמית' מאה אמה ולא חיישינן שמא יעקול'טן הקרק' במתכוין שאין שכית כ"כ לעקור כמו באילן' והאדם נזהר בזה יותר . ב שרשי אילן הנבזים מן הארץ ג' טפחים נחשבים כאילן ואסור להשתמש בהן פחות מכאן כקרקע חשיבי ומותר להשתמש בהן ואם באין מלמעלה ויורדין למטה כלומר לאחד שהגביהו חזרו וכפפו במקום שנבזים ג' אסורין להשתמש בהן ובמקו' שאין נבזים ג' מותרין היו נבזים ג' וחלל תחתיהן אע"פ שמצד א' הם שוה לארץ ואין חלל תחתיהן כגון שהקרקע נבזה אצלם מצד אחד אסורין אפילו בצד השוה לארץ כיון שג' ציריהן נראים :

ג עשבים בין לחים בין יבשים מותר ללכת עליהם אע"ג דה"ט אנב הילוכו תולש מהם הוה ליה דבר שאין מתכוין ומותר דלאו פסיק רישיה הוא אבל האוכלים בנגות אסור להם ליטול ויהיה על העשבי' שמסקין אותם שיגדלו אע"פ שאינם מכוונים פסיק רישיה הוא והלכך טוב להחמיר ולזהר שלא לאכול ולשתות כלל בנגות בשבת וי"ט אם ישתמש שם במים דבקושי יזהר שלא יפלו מים עליהם בשעת שתייה או בשעת נטילת ידים אבל מי רגלים או שאר משקים אין לחוש בהם ומותרין להטילן עליהם לכתחלה שאינם מצמיחים כי אדרבה מונעים אותם מלצמוח :

ד יש לזהר כלהשלך זרעים במקום ירדת גשמים שסופן להצמיח והל' זורע ואע"פ שאין מתכוין פסיק רישיה הוא ואם ישלך לתרנגולים לא ישלך אלא כשעור שיאכלו בו ביום או ליומים ואם הוא במקום דריסת רגלי בני אדם מותר שאין סופן לצמוח ואין בו משום :

ה עשבים שעלו על ארון הכלי מלחות הכלי חטובין כמחוברין לקרקע וההולשן בשבת חייב :

ו עשבים שתחבן בעפר מבעי' כדי שהיה חיים מותר לאחוז בעלין המגולין ולהוציאן אע"פ שלא הוציאן פעם אחת דאי משום גומה כבר היא עשויים בחול ומשום מזוז העפר ומשללה נמי ליכא דהויא טילטול כלאחר יד שמעצמה היא מזוזה והוא שלא השרישו שאם השרישו הוה ליה תולש' ממש מגדולו וגם צריך שלא נתכוין מתחלה שישרשו אבל אם נתכוין לזרוע דהיינו שישרשו אסור לתולשן אף על פי שעדיין לא נשרשו :

ז ואסור לתלו' דבר אפי' מעציץ שאינו נקוב ששם הוא גידולו ח ואפי' העציץ עצמה אע"פ שאינו נקובה יש לזהר מליטלה מעל גבי הקרקע ולהניחו על גבי יתדות או איפכא בין שהיא של עץ בין שהיא של חרס מפני שבעוד שהיא ע"ג קרקע היא יונקת ליחות יותר מן הארץ וכשהוא מגביהה ל' כתולש שממעט יניקתה וכן איפכא שנוטלה מעל גבי היתירו ומניחה על גבי הקרקע הל' כזורע שמרבה יניקת' אסור יחור של אילן שצפ"טח מע' ש מן האילן וכו' פירחת מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת שאין זה תולש ממקום גידולו כיון שמעכשיו לא יוכל לגדול עוד שנפסד ליחתו :

ט צינור המקלה מים מן הגג שעלו בו קשי' עשבי' שסותמי' ומעכבים קילוחו ומיטו יוצאין ומתפשטין בגג הולפיין לבית ממעכן כרגליו בצנע' דכיון דמתקן עי' שינוי הוא שאינו עושה אלא כרגליו במקום פסידא לא גזרו רבנן ואע"פ שכל מה שאסור מפני מראית העין אפילו בחדרי הדרים אסור היינו באיסור מלאכה דאוריית' כמו גבי שוטחן בחמה אבל לא כגד העם שאם יראו יסכרו שכנסן בשבת' אבל הכא אפילו אם יראה דורס כרגליו הוא מלאכה כלאחר יד דאינה אלא דרבנן ובמקו' פסידא לא גזרו רבנן לעשות בחדרי הדרים :

י הדם מחובר מותר להריחו בו ולא שייך למיגזר ביה שמא יקוץ שבינן שאין הנאתו אלא להריחו בו וזה יכול לעשותו גם כמחבר' :

במחבר לא חיישין שמא יקון אוחו אבל אתרת ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו במחבר שמא יקון אותו לאוכלו :

יא השורה הטיס ושעוריו וכיוצא בהם במים הרי זה תולדות זורע וחייב בכל שהו וענפי אילנות מותר להעמיד במים בשבת שאין זה דרך נטיעתן ובלבד שלא יהיו בה פרחים ושושנים שהם נפתחין מלחלוחית המים :

יב האנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיו בעורן בו התולש מהן בשבת חייב :

יג אסור להשתמש בצדדי האילן אבל בצדו צדדין מותר לפיכך אסור לסמך הסולם לצדי האילן דמי סליק ביה משתמש בצדדין אבל אם יש יחד תקוע בצדו האילן מותר לסמך סולעליו דה"ל יחד צדדין וסולם צדי צדדין וכן אם נעץ בו יחד והלה בו כלכלה היתר נקר צדדין והכלכלה צדי צדדין ומותר להשתמש בכלכלה ומותר ליגע באילן ובלבד שלא ינידנו :

שלז כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין וכו' ד' סעיפים :

א כבר אמרנו פעמים דק"ל כר"ס וכל דבר שאין מתכוין מותר ובלב"ש לא יהא פסיק רישיה וגם ר"ט לא אמר דדבר שאין מתכוין מותר לכתחלה אלא ברבר שאף אם היה מכוין לא היה בו איסור דאורייתא אבל אם היה בו איסור דאורייתא אם היה מתכוין גם כאלו מתכוין אסור מדרבנן הילכך גורר אדם מטה ככא וספסל בין גדולים בין קטנים ואע"פ שעושית חרין בקרק' ה"ל דבר שאין מתכוין וגם אינה פסיק רישיה אבל אם מתכוין לחרין נטיטא דאסור וכוה גם אם היה מתכוין לא היו בו איסור דאורייתא דאע"ג דהופר תולדה דרש הוא בשדה ובבית משום כוונה ה"מ במרא וחצינא שאומנתו בכך אבל בכסא מטה וספסל לא וכן מותר לרברך הבית כיון שאינו מכוין להשנות אלא שלא יעלה האבק וגם אינו פסיק רישיה וגם בכאן אם היה מכוין לא היה איסור דאורייתא שאין דרך להשנות נופות בכך :

ב אבל לכבד הבית אסור אא"כ הקרקע מרוצף מפני שהוא משהו נמוך אע"פ שאינו מכוין ה"ל פסיק רישי' ויש מהירי' אפי' באינו מרוצף דל"ל שאין דרך להשנות נופות ע"כ ואינו איסור דאורייתא ויש מהמירין אפי' במרוצף גזירה אסור שאינו מרוצף ועוד שאי אפשר בלא נופות וכן נוהגין ואין לשנות סיהו ע"ג נוי מותר וכן ע"ג בגד

או מטלית או כנף אוזא הקלים ועוד אכ"נ שלפעמים מוזן שאינם מוזנים העפר במקומן העפר ממקומו אפילו נדבדים ואינו משהו נופות והוי שינוי הקלים מ"מ נעלול ע"ו דנר גדול מותר :

וע"ל כ"י ט"ה סעיף א' וז' וסעיף ט"ה סעיף ג' וסעיף חקך :

ג אין סכין אתה הקרקע והואיל ואין כהס נורד לכ"כ כמו ולא מרחיץ אותה משום אשוויי נופות ואפי' מרוצף כמרוצף אע"פ שאינו מרוצף כמרוצף :

ד אסור לצדד חבית על הארץ דכיון שהיא כבדה יבא להשנות נופות והוי פסיק רישיה :

בשבת דלא שייך למיגזר ביה מירוי אבל אסור להקיש בשבת על הדלת כשבעת הקבוע בדלת אע"פ שאינו מכוין לשיר מ"מ הואיל ובכלי מיוחד לכך אסור גזירה שמא יהקננו וכן השמש אסור להקיש על הדלת לקרא לב"ה ע"הכלי מיוחד לכך שמא יתקננו אלא להקיש על הדלת :

ב י"א שמותר לומר לגוי לנגן בכלי שיר בהנפות דאמירה לגוי במקום מצוה מותר שאין שמהת חזן וכלה בלא כלי שיר ואפילו לומר לגוי לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד התן וכלה וכן נהגו להקל וע"ל בסימן שאחר זה :

ג זונ המקשקש לשעות עשוי ע"י מטקולות מותר לעורכו ולהכינו מבע"י כדי שילך ויקשקש כל השבת ולא דמי לרה"ט דשאני הבא שהכל יודעים שרגילין להתקנו בכל יום על יום שלאחריו ולא יחשדוהו שתיקנהו היום שאין דרך להתקנו כלל ביום שמקשקש בו :

ד המשמר פירותיו וזיתיו מפני חיה ועוף לא יפסיק כף אל כף ולא יפסח כפיו על ידיבו ולא ירקד להבריחה גזירה שמא יסול צרור וזדוק להם :

ה אין שוחקין באנשים ולא בחפוחים וכיוצא בהם שמא יבא להשנות נופות ככונה ודוקא ע"ג קרקע אבל ע"ג שולחן שרי דליכא למיגזר שם משום אשוויי נופות ושמא ישחוק על גבי קרקע לא גזרינן דה"ל גזירה לגזירה ומותר לשחוק בעצמו שקרין ששי"ך אע"פ שמשמיעים קול הואיל ואינם מכוילי שיר וכל זה בשוחק דרך שחוק בעלמ' אבל שוחק כדי להרויח אסור אפילו שוחק בתם וכחצר דהוי כמקח וממכר ומ"מ אין למחות בנשים וקטנים דמושב שיהיו שונגין ואל יהו מזדיין ולשחוק בכדור ע"ל סימן ט"ח סעיף מ"ה :

ו אסור לשאוב מים בגלגל גזיר שמא ימלא לגתו ולחורבתו או לביטרה של פשתן לפיכך אם לא היה שם לא יניח ולא חורבה ולא בריכה לשרות בהם פשתן מותר דליכא למיגזר מירי וי"א שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח והם גלגלים הקבועים בהם דלויס הרבה סביב אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מים בפעם אחד מותר דליכא לסיחש למירי שאין דרך למלאות לגינה וחורבת ושרייה בדלי קטן אפילו צחול :

ז מי שישלו פירות בראש הגג ורובה מטר שבא אסור לשלשלם בשבת דרך ארוכה שבגג דשירחא שלא לצורך הוא ועובדא דחול הוא אבל מותר לכסותו :

ח ואפילו לבנים הסדורין לו על הגג לבנין אע"פ שהם מוקצים מותר לכסותן מפני הדלף כיון שאינו משלשל ומזין הלבנים וגם אין טורח בכיסוי זה ומותר ליתן כלי תחת הדלף בשבת ואם נהמלא שופכו ומחזירו למקומו והוי שיהא הדלף דארר לרחיצה שמת' לשלשל ולזרחון בו ידיו בשבת אבל אם אינו ראוי אסור משום שאין עושין גרף של רעיו לכתחלת מיהו בדיעבד אם נהגן כלי תחת הדלף שאינו ראוי למחיצת מותר לשלשלו במים המאוס' שבואם הוא במקום שיטנס שם בני אדם שנתמאסים מפניהם :

שלט כמה דינים פרטיים הנוהגים בשבת וכו' ז' סעיפים :

א אין רוכבין ע"ג בהמה שמא יחהוך וזמרה כדאיתא לעיל כיפון ע"ה סעיף ז' וסימן תקכ"ד :

ב ואין שטיין על פני המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין ואפילו בכריכה קטנה שבחצר אסור מפני שכשרמס נעקרין ויוצאין חוץ לכריכה דמי לנדר תיקור גזירת חבית של שייטין לא שייכא אלא כנדר לפיכך אם יש לה שפה לבריכת סביב מותר דכיון דאפילו נעקרו המים השפה מחמת אונס למקומם הוי ליה ככלי ובכלי ליכא למיגזר ביה משום שמא יעשה

שלח דברים האסורים בשבת משום השמע' קול וכו' ח' סעיפים :

א כל המעות קול בכלי שיר אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר אבל להקיש על הדלת וכיוצא בו שאינו דרך שיר מותר וכן היכא דלא קעביד מעשה שרי דלא גזרו ביה הילכך מותר שקרין לחבריהן ומצפצפין בפניה כמ"ו ציפור מותר לעשותו

יעשה חבית של שיושין שאין שיושין בו חבית

ג ואין משפחין דהיינו להכות כף אל כף ולא מכפקין דהיינו להכות כף על ירך ולא מרקדין וכולהו נזירה שמא יתקן כלי שיר ואפי' להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשרירים או לקשקש באגוז להניק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור נזירה שמא יתקן כלי שיר ולספק בלאחר יד מותר והוא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהו משום דמושב שיהו שונגין כו דודאי לא ישגחו בן יוא דבזמן הזה הוא מות אפי' לבתחלה משום שאין אנו בקיאנן בעשיית ותיקון כלי שיר וליכא למיגו' שמא יתקן כלי שיר דמילתא דלא שכיחא הוא ועל זה נהג להקל בכל שיפוח וריקוד :

ד אין דנין בשבת נזירה שמא יכתוב וכן מה' שאין חולצין ואין מיבימין ואין כונסין ואין מקדשין (ועל כסמך סי' ש"ס ולא מקדשין ולא מעריבין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומות ומעשרות ואין פורין את הבן נזירה משום מקח וממכר ואין מגרשין אפי' בנש שנכתב קודם שבת כגון שבא הנה ע"י שליח דאי במגרש באן אין כותבין אותו אלא בו כיום וגם שכיב מרע מותר לתת לה כרי שלא תסרף דעתו (ועוד שהקילו בו משום וכולם אם נעשו שונגין או (שירא שמא תוקק אשתו ליניס מזידין או מושעין מה שנעשה נעשה קיים וכיון שאין דנין ה"ה שאין תופשין ומכניסין לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח דהוי גמי בכלל דין וכ"ש שאין מלקין אותו ואם יברח יברח י"ש מתירין לקדש היכא שאין לו אשה ובני ואיפשי' דה"ה לחופ' שרי לדידהו ועל דלא קל הכי שאין עושין חופה בשבת משום קניין שאין קונין קניין בשבת משום מקח וממכר ובחופה הא קונה אותה לזירשה ולמצאיותה ולמעשה יריה : (ועל סימן תקמ"ס עיף א' ונלנוס הארנמן סימן ס"ג סעיף ה') ס"מ סומכין על זה בשעת הדחק כגון לפעמים שאינן יכולין להשוות ביום ו' מחמ"איה קטט וממשיכין עד הלילה שעושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הבינו לפעורה ולנישואים והוי הפסד אוכלין ובוש לחתן וכלה אם לא יכנסו או זנדול כבוד הבריות לפיכך מתירין ומ"מ לבתחלה ישלוחהר שלא יבא ליריב כך :

ה הכנסת את האלמנה או גרושה לא יבא עליה ביאה ראשונה לא בשבת ולא ב"ש מפני שאין הבעול נקנית בחופה אלא בביאה ואין קונין קניין בשבת לפיכך מייחדין אותם מקודם השבת : ראשונה משום חונל כדאיתא לט"ל סימן ר"פ סעיף ב' אסור לאד להשיש במים דבר להוליכו מאצלו או להביאו אצלו ונ"ל שעמא בזה נזירה שמא יתקן כלי לזה להשישו בו ולפיכך קסמים שעל פני המים אסור להפצילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים :

ז ספינה אם היא יושבת בקרקע היום ואינה ששה כלל מותר ליכנס בה ואם היא קשורה כסנהג הספינה העומרת בנחל אע"פ שהיא ששה על פני המים מותר ליכנס בה (ועל סי' רמ"ח

שם כמה דינים מדברים האסורים בשבת וכו' י"ד סעיפים

א אסור ליטול שערו בין ביד בין בכלי בין לעצמו בין לאחרים ועל שתי שערו חייב חטאת דה"ל גזוז שאין חילוק כנזירה בין צמר בהמה לשערות האדם ואפי' לאחרים ולא אמרי' שאינו יכול לאמן ידיו באחרים והוי שינוי ומלקט לבנות שתוך שחורות חייב אפי' בא' דה"ל מעשה ותיקון גמור ודבר זה

אפי' בחול אסור משום לא ילכש גבר שמלת אשה שהנשים מקפידות בכך :

ב וכן אסור ליטול הצפרניים דה"ל תולש ממקום גידולו וכן אסור לחתוב לבת מגופו בין ביד בין בכלי בין לו בין לאחרים :

ג המוחק דיו שעל הקלף או שעוה שעל הפנקס אמיש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות דהיינו חייב משו' מוחק דכבר ידעת שכל מלאכות ילפינן ממשכן ובמלאכת משכן לא היו מוחקין אלא ע"ס לכתוב במקומו ועל הכתיבה כבר קבלו ד"ל שאין חייבין פחות מב' אותיות במלאכת יד עינין ה"ה שהרין כן במחיקה :

ד אסור לשבו' העונות שכתבו עליהם כמין אותיות אף על פי שאינו מכיין רק לאכילה אסור מדרבנן משום מוחק :

ה אסור לשבו' העונות שכתבו עליהם כמין אותיות אף על פי שאינו מכיין רק לאכילה אסור מדרבנן משום מוחק :

ו ונ"ל דה"ה אותן ספרים שכותבין עליהם בראשי חודי הרפ"ל למעלה או מצדדין אותיות או היבות כמו שנהגו קצת שאותן הספרים אסור לפותחן בשבת משום מוחק שהרי שובר ומוחק האותיות וכן לחזור ולסגורן אסור משום כותב זלפיכך נראה דחמיר טפי פתיחת הספר משכירת העונות דבשכירת העונות אין בו אלא מוחק לבדו אבל לא שייך ביה מוחק ע"מ לכתוב שהו' עיקר האב מלאכה מן ההורה ובפתיחת הספר יש בו מוחק על מנת לכתוב שהרי דעתו לחזור ולסגור אחר שילמוד משובו וקרו בו אמר שחייב עליו חטא' ל' אבל הרושם בידו באיור כמין אותיות מותר שאין בו ממש :

ז ומותר לרשום בציפורן על הספ"כ כמו שרושמן לסי' בעלמ' שאין זה דבר המתקיים וגם אינו אות אבן לרשו' בציפורניו כמין אותיות נ"ל ודאי דאסור משום כותב אע"פ שאינו מתקיים חוש התפירה שנפתח אסור למותחו משום תופר :

ח ואותם שהמדיקם הבגדים סביב זרועותיה על ידי החוש שמותחין אותו ומתהדק אסור למותחו בשבת דדומה לתפירה אלא אם כן יהיו הנקבים שהחוש עובר בהם רחבים קצת ומהרקינן בתפירה בעיגול :

ט מוכין שנפלו מן הכסת בשבת מותר להחזירן אבל ליתכן בתחלה אסור מפני שהוא מתקן מנא דהא השתא קעביד ליה מנא אבל כשמחזירין כבר הוא מנא ולא עביד כלום : אסור לקבץ מלח מששפרות המלח שרומה למעמר כיון ששם מקום גידולו וכן אסור לקבץ כל דבר במקו' גידולו משום מעמר :

י המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול או שנקב תאני' ורבנים החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד דהיינו זה תולדות מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה :

יא אע"פ שנותנין שומשמן ואגוזים לדבש לא יחביצם בית דהוי מולדה דמתקן והחלב :

יב הגותן זרע פשתן או שומשמן וכיוצא בזה במים חיים משום לש' מפני שמחריבין ונתלים זה בזה :

יג אץ שוברין התרס ואין קורעין הנייר מפני שהוא כמתקן כלי :

יד המדבק ניירות או עורות בקולץ של סופרים וכיוצא בו דהיינו תולדות תופר דחייב וכן המפיק ניירות דבוקים

או עורות דבוקים ולא נתכוין לקלקל אלא לתיקונו הוי תולדות קורע וחייב :

שמיא היתר נדרים בשבת וכו' סעיפים :

- א מתירין נדרים בשבת ודוקא שהם לצורך שבת כגון שנדר שלא לאכול ושלא לשנות אע"פ שהיה לו פנאי להחזיר קודם השבת אבל שלא לצורך שבת אין מתירין אותם דלמה נעשה דבר שלא לצורך היום והוא יכול לעשותו למחר אבל יכול להפר נדרי אשתו אפי' שאינ' לצורך שבת מפני שאינו יכול להפר נדר אלא עד שתחש'ט'אם לא יפר לה לא יוכל להפיר עוד וכן מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית עד זמן פלוני ולא נזדמן לו לעשותו עד יום האחרון של אותו הזמן ואותו היום בא בשבת ויש לו פתח'ס להתיר נדרו מתירין אותו אפילו משבת שאם לא יהיה היום הרי יעבור עליו :
- ג ומטעם זה נ'כ מתירין חרמי הקהל בשבת אע"פ שאינם לצורך שבת מפני שצ"ע דרך להיות כנופיא אלא בשבת ואם לא יתירוהו בשבת לא יתאספו ביום אחר ונמצא שאין לו היתר לעולם ועל' סימן ש'סעף י"ב :

שמ"ב נכריה הכותרים לעשות בין השמשות' וכו' סעיף אחד :

א אע"פ שאמרנו לעיל ס"ס'א שמוסיפין מחול על הקודש מן התור' מ'אין חומרת איסור' (ועל' ס"ס'א סעיף א') ההוספה ובין השמשות' כחומרת איסור שבת עצמו דהא בין השמשות' ספק הוא לפיכך כל הדברים שהם אסורים בשבת סבירי' שופרים לא נזרו עליהם בין השמשות' והוא שהוא שם דבר מצוה או דוחק כיצד מת'לו בין השמשות' לעלות באילן או לשוט על פני הים להביא לולב או שופר וכן כוריד מהאילן או מוציא מהברמלית עירוב שעשה וכן אם היה טרוד ונחפז לזכר שהוא משום שבת מותר בין השמשות' ומטעם זה מותר לומר בין השמשות' לגוי להדליק לזכר לשב' דהדלק' נר לשב' מצוה הוא

שמ"ג דיני קטן בשבת וכו' סעיף אחד :

א קטן העובר עבירה דאוריית' כגון מחלל שבת ואוכל נבילי' אין ב'ד מצווין להפרישו (ועל' סימן ט"ד סעיף כ"ה וסימן רפ"ט) שלא מצינו בכל התורה שהזהירה גדולי' על הקטנים אלא ב'טומאה ודם ושרצים ולא בשאר איסורים וליכא למימר נילף מינייהו דהוו להו כשני כרובין הבאין כאח' שאין מלמדין ונס באילו השלש'ם שלא הזהירה התור' אלא שלא להאכילם האיסור או לשמאם בידים אבל להפרישם בשעושים מעצמם אין מצווים אבל אביו שמצווה לחנכו כמצות מנעיריו כל שכן שמצווה לגעור בו ולהפרישו מאיסור דאורייתא כ"מ להאכילו איסור בידים אפילו אחרים אסורים ואפילו באיסור שאינו דאורייתא אלא דרבנן וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומעך ואפי' בדברים שהם משום שבות' וי'א טבל זה בקטן שלא הגיע לחינוך אבל הגיע להינוך אפי' ב'ד מצווין להפרישו וי'א שאין שייך חינו' בב'ד אלא לאכ' כלבר וקטן שהכה אביו או עבר עבירה ב'טוהו אף על פי שאין משילין עליו ב'ד השובה כשהגדיל מ'מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אע"פ שעבר קודם שעשה בר' עונשין :

שמ"ד דין ההולך במדבר בשבת וכו' סעיף

א ההולך במדבר ושבת היום שיש בו שבת באיזה יום הוא ודי הוא מעכשיו בכל יום בספק שבת ואסור לו לעשות

מלאכה ואם יש לו שם ממה להתפרנס אסור לו לעשו' מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו וכשבלה הפת מסלו אז כיון שהוא שם בסכנה גדולה מותר לו בכל יום לעשות מלאכה הצריכה לו כדי פרנסתו ולא פרנסה מרווחה אלא מצומצמת דשמא שבת הוא בו ביום ולא התורה לו אלא משום פיקוח נפש בלבד אבל אחז'ל כדי שלא תסתכח שבת ממנו יעשה לו היבר והוא זה שימנה ז'מים מיום שנתה אל לבו שכתרו ומקדש יום ה' דהיינו שעושה קידוש והבדלה לזכרון בעלמא שיהא לו שם חלוק ביום א' משא הימים בקידוש והבדלה לומר שהוא שבת כדי שלא ישכח ממנו שב' מיהו גם איתו הו'אינו צריך לעשו' שבת נמוך כי גם בו ביו' יכול לעשו' מלאכה כדי פרנסתו לפיקוח נפשו וללכת לדרכו אפי' חוץ התח' כדי ל'א מחר מסכנ' המדבר כמו בשאר הימים אבל אין לומר שיעשה לו מלאכתו מאהמול לצורך היום כמו שעושים כשהו' בביתו ובע'ס דילמא אהמול שבת הוא ונמצא מחלל שבת שלא לפיקוח נפש וא' כל הימי' שוין אצלו אלא שעושה ביום זה קידוש והבדלה לזכרון בעלמא ואם היה יודע מניין הימי' מיום שיצא בו כגון שידע שהיו' יום ר' או יום ה' ליציאתו אלא שאינו יודע באיזה יום מימי השבועה יצא מותר לעשות מלאכתו כל מה שרצה ביום שמיני ליציאתו שהרי ביום כזה יצא מביתו וכו' וא' לא יצא בשבת וכן ביום ט' וכן ביום כ' כוכן לעולם :

שמה דין ארבעה רשויות לשבת וכו' סעיף

- א ארבעה רשויות נאמרין לענין שבת שהם חלוקין כל אחד מחבירו כמו שנהבאר בע'ה ואילו הן רשות היחיד ורשות הרבים כרמילה ומקום פטור :
- ב איזה היא רה' מקום המוקף בחיצות גבוהות' ספחים וישבו רוחב ד' ספחים על ד' ספחים אורך או ויור דהכי אנמינן הילכתא למשה מסיני דבפחות לא הוי רשות בפני עצמו וכד' ויותר הוי רשות היחיד ואפילו אם יש בו כמה מילין אם מוקף לדירה ודלתותיו נקולים בלילה הוי רה' וכן הריץ עמוק ורוחב ארבע על ד' ויותר וכן תל גבוה י' ורוחב ד' על ד' ויותר כולהו רשות היחיד דבתל גבוה י' אמרינן מכל ארבע צדדיו גוד א'סיק פני המחיצה על ראשו ונמצא ראשו מוקף מד' צדדיו וחללו ד' וזה הוא דבר שהוא הלכה למשה מסיני :
- ג כתלים המקיפי' רשות היחיד על גביהם הוי רשות היחיד אפי' אינם רחבים ארבעה כיון שהם מקיפים רה' גם האויר שעל גביהם מצטרף לאויר שבחלל שהו' רה' עד לרקיע כמו שיתבאר בע'ה ואמר' גוד א'סיק פטור המחיצו' בחוץ ולמעל' ד וכן הורים שבבתל' רה' שכלפי רה' נידונין כרה' שמצטרפין עם האויר שבפני ואם הם כלפי חוץ ואינ' כלפי פנים נידונין לפי גבהו כמו שנתבאר סימן זה סעיף י' :
- ה ואויר רה' הוא רה' עד לרקיע ואפילו כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת אם יש לרבע בו ארבעה על ד' והוא גבוה י' הו' רה' עד לרקיע :

ו וכל מה שברה' נידון כרה' בין גבו' בין נמוך בין רחב בין קצר שכן דרך לבנו ברה' עליו'ז למעל' מזוקטני' וגדולי' ז איזוה רשות הרבים רחובות' ושוקים הרחבים ט'ז אמה על ט'ז אמה ואינם מקורין ואין לחם חומת' או אפילו יש להם חומה אם הם מפולטין משער לשער ואין דלתותיו געולות בלילה הוי רה' ואם חסר אחת מהן אינו נקרא רה' וטעמא מטעם שכבר ידעת דכל הלכות שבת ילפינן להו ממשכן וקים להו לחכמים זל'ע'י חשבון רוחב העגלות שהיו להם לשאת בהן המשכן כמו דכתיב בקרא' שכן היו רוחב רחובות שלהן בגדלי' מרכב וא'כ לא חייבא התורה אלא ר'ה שלהם ואם חסר א' מכל אלו אינו דימה לר'ה שלהם ויש אומרים עוד שאינה רשות

ורשות הרבים שיש עליו תקרה ותל שיש בו ד' על ד' ואינו נבנה וכן חרין שהוא ד' על ד' ואינו עמוק י' כל אלו יש להם דין כרמלית :

טז בית שאין תוכו יוקירו משימו לי' יש בו ד' על ד' תוכו כרמלית שהרי אינו נבנה י' ועל נבו שהוא נבנה י' הוא רה"ו ואם חקק בו ד' על ד' באמצעו אפי' רחוק מן הכתלי' והשלימו לי' מתוכו נעשה כולו רשות היחיד אפי' מה שבצד החקק דהוי כמו חורי רה"ו ואפי' אם יש משפת החקק ולכותל ג' ספחים ולא רמי להא דאמרינן לקמן גבי סוכה בהלכות סוכה סימן תרל"ג סעיף י' שאם אינה נבנה רה"ו וחקק בה להשלימה לי' שאם ביניהם שלשה פסולה דשאני סוכה דבעינן המתיצות סמוכות לסכך דבלאו הרי לא מקרי סוכה אבל גבי שבת אין צריך רק שהרשות יהא משהמר ע"י מחיצות אפילו הם רחוקים ממנו הרבה קרוי רשות היחיד הילכך ע"י המחיצות החיצוניות דגבוהות י' נקרא רה"ו אבל לא ע"י הפנימי' שאין שפת החקק מצטרף עמהם כיון שרחוקים ממנו ג' ספחים :

טז בימי חכמי התלמוד היו כל גנות שלהם חלקים ולא היו משופעים ואמרו חז"ל על גנים שלהם ג' הבולט על מחיצות הבית בעניין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג אפי' הוא נבנה הרב ורחב הרבה אינו אלא כרמלית רכיון שאין המחיצות ניכרות לעומד על הגג לא שייך לגבה למימר גוד אסיק לעשותו רשות היחיד הילכך גנים שלנו שבולטים כולם ראשיהם לר"ה ולא מיכרו המחיצות על גביהן הויין ככרמלית ואסור לשלול על גבן ד' אמות ואין לומר כיון דלא שלטי ביה רבים שהרי נבנה הוא ואין נעשה כרמלית אלא מקום פטור הוי דלא אשכחן בשם דוכתא דבמקום שהוא רחב ד' שהוא נקרא מקום פטור והא דאמרינן לעיל אין כרמלית למעלה מ' ה"פ כרמלית שעל גבי קרקע אין האויר שלו שהוא למעלה מ' כרמלית אלא מקום פטור ואם יש חלון פתוח לגג מן הבית בין לגנים שלהם בין לגנים שלנו הוי רה"ו אף על גב דלית ליה מחיצו' הוי כחורי רה"ו שהם כרה"ו וכן יזיזן הבולטין מן הכותל ויש בהן ד' על ד' הוו כרמלית ואם חלון פתוח להם הוו רה"ו :

יז חורי כרמלית אינם ככרמלית שאינם בשלים לגבה כיון שהיא עצמה אינה רשות נמור לא ר"ה ולא רה"ו אלא הם רשות בפני עצמן ונידונין כפי מדותיהם נבנה ורחבן כמו שכתבתי לעיל גבי חורין שבכתלים סעיף י' בסיומן זה :

יח גדר הכרמלית הוא שלא יהא פחות מד' על ד' ואינה תופשת אלא עד עשרה נלמעלה מ' הוי מקום פטור וימים ונחלים ג' כרמליתם אבל מודדין העשרה מפני המים ולמעלה דמים עצמן כארעא סמיכתא דמיין. הילכך הנוטל מהם מעל פניהם עד י' באויר הוי כרמלית למעלה מ' הוי מקום פטור בור העומד בכרמלית אפי' עמוק מאה אמה ואינה תחבה ד' על ד' הוי כרמלית אע"ג דבכל מקום פחות מד' הוי מקום פטור בכרמלית לא אמרינן מקום פטור כמו שיחבאר בסמוך בע"ה ואם הוא רחב ד' על ד' מ' ואילך הוי רה"ו : **יט** מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד' ונבו מג' ולמעלה עד לרקיע או חרין כר"ה שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר מג' אפי' עד דתהום וכן מחיצות הגבוהות מג' ולמעלה ואין ביניהם ד' על ד' וכל זה דווקא בעומד כר"ה אבל בכרמלית אמרינן מצא מיין את מינו וניעור ורוו ככרמלית ויש חולקין ואומרים דאין חילוק בין ר"ה לכרמלית אבל אם עומד ברשות היחיד לכ' דינו כרה"ו שאויר רה"ו עולה עד לרקיע ויורד עד לתהום וכל מה שבהו הרי הוא כמורה שכן הוא דרך רה"ו לבנות בו תחתיות ועליות ושלישיות :

שאינה רשות הרבים אלא א"כ היא ממש כר"ה דגלי מדבר גם כמספר ס' רבוא דהיינו שהיו עוברים בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מחנה ישראל לפיכך גם עכשו אם אין ששי' ריבוא עוברין בו בכל יום אף על פי שישה רוחב השיעור הגזר אינו ר"ה :

יח מכואת הרחבות ט"ז אמה ומתקצרין בקצתן ואין בהם ט"ז אמה י"א שאם ערכן לאורך ר"ה חשבי כר"ה עצמה דניחא תשמיש דר"ה להם :

יט ומכואת הרחבות י"ג אמות ושליש ובראשיהם מפולטין לר"ה שהוא רוחב ט"ז י"א שהוא ר"ה דאע"ג שאינה ר"ה בפני עצמה מ"מ כיון דר"ה נמורה יש בשני ראשיה ובוקעין בה רבי' ומחליכין מר"ה לר"ה דרך זו המבוי הוי כמו תשמיש הרבים גם כזו המבוי וחשיבא כר"ה עצמו וטעמא דרוחב י"ג אמות ושליש משום דרוחב כי האי שיערו חכמים דיבולין לעבור בה שתי רבקות של ארבע' בקר בשפונעו' זו כזו אחת נכנסת ואחת יוצאות דהוי ניחא תשמישתה בה כמו כר"ה אבל פתוח מכאן לא ואפילו עומדת בין שני רה"ו לא חשיבא חמבוי לרה"ר בפחות מכאן :

י כל רבך שהוא כר"ה אם אינו נבנה ג' ספחי' אפי' הם קוצי' או צואה שאין רבים דורסין עליה הרי הם כלבד וחשובי' כקרקע וכשליק אצלה והוי ר"ה ואם הוא נבנה ג' ומשלשה עד השעה ולא השעה בכלל אם הוא רחב ארבעה ספחים על ארבעה ספחים הוי כרמלית שאין רבים מכתפין עליו וגם אין הורסין עליו ואם אינו רחב על ארבעה הוי מקום פטור ואם היה נבנה השעה ספחים מצומצמים ורבים מכתפין עליו הוי ר"ה אפי' אינו רחב ארבעה ויש מי שאומר דר"ה לנבנה מהשע' עד עשרה ספחים ורבים מכתפין עליו הוי ר"ה אפי' אינו רחב ארבעה ומעשרה ולמעלה אם הוא רחב ארבעה הוי רה"ו דאמרינן גוד אסיק למעלה עד לרקיע ואם לאו הוי מקום פטור אפילו יש בו מקום כדי לחוק להשלימי' לארבעה דחוקקין להשלים לא אמרינן :

יא וכן גומה כר"ה אם אינה עמוקה שלשה ספחים הוי ר"ה מג' ועד י' אע"ג דרבים משתמשים בה תשמיש ע"י הדחק הוא ותשמיש ע"י הדחק לאו שמייה תשמיש לפיכך אם היא רחבה ד' היא כרמלית ואם לאו היא מקום פטור ואם היא עמוקה עשרה היא רה"ו והוא שהיא רחבה ארבעה דהעומק והגובה חדא מלתא היא וחד דינא אית להו חוץ מעומק ט"ז שאין שייך שם מכתפין :

יב ר"ה אינה תופשת אלא עד עשרה אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור ואין לומר שהוא כרמלית דגם כרמלית אינה תופשת אלא עד י' כמו שנתבאר בע"ה וכולהו שיעורו דאורייתא הילכתא למשה מסיני אנמרינן :

יג חורים שבכתלים כלפי ר"ה אם הם נבוחים למעל משלש אינם כר"ה אלא נידונים כרשות בפני עצמן כפי מדותיהן כיצד אם יש בהן ד' על ד' ונבוחים י' רה"ו ואם יש בהן ד' על ד' ואין נבנהן עשרה הוו כרמלית ואם אין בהן ד' על ד' הוי מקום פטור אפי' הם נבוחים י' ומלבד שיהו נבוחים מן הארץ ג' שאם אין נבוחים ג' הוו כלבד וכר"ה חשיבי :

יד איתה היא כרמלית מקום שאין הילוך לרכים כגון ים ובקעה ואצטונות ואצטונות שלפני העמודים כר"ה והיא רחבה ארבעה ונבנה מג' ועד י' שאם אינה רחב ד' מקום פטור היא ואם אינה נבנה ג' ר"ה היא הג"ה

ואם היא נבנה י' כיון דרחבה ד' רה"ו היא וקרוי' זיוית הסמוכ' לר"ה כגון מכואת שיש לה ג' מחיצות ואין להם לחי ולא קורה ברות רביעית שאם היה להם לחי הל' רה"ו נמורה וקשה נמי כרה"ו דמיא * לרשות היחיד ועל ס' ס' כנזכר סעיף י"ד

הלכות עירובין

שמו דיני עירובין מן התורה וכו' ג' סעיפים

א מן התורה אין חיוב אלא במציא ומכנים וזרק ומשיט מרה' לרה' או כרה' לרה' אבל מרה' או מרה' לכרמלי' כות' וכן מן הכרמלית להם אלא שחכמים אסרו להוציא ולהכניס גם מרה' או מרה' לכרמלית ומן הכרמלית להם גזירה משום מרה' לרה' או איפכא אבל דבר שהוא מקום פטור מותר אפילו לכתחלה להוציא ולהכניס ממנו לרה' ולרה' מהם לתוכו ובלב' שלא יוציא מרה' למקום פטור ויעבירונו דרך מקום פטור לרה' או איפכא כגון שעומד על המקל פטור ונטל כלי מרה' ומניחו ברה' או איפכא זהו אסור מדרבנן משום דמזלזל באיסור שבת לבתחלה לגרום הוצא מרה' לרה' או איפכא וגזרינן דלמא אתי לאפקי להדיא מרה' לרה' או איפכ' ואם נטל והניח פטור כד' כשעומד על המקום פטור ונטל בפנים ומניחו בחוץ או איפכ' אבל אם עומד ברה' ומציא או מכנים או משיט וזרק לרה' דרך מקום פטור או איפכא חייב שהרי לא נח על המקום פטור דמהלך לאו כעומדמי והרי הוציא להדי' מרה' לרה' או איפכא ואם מקו' הפטור בין רשות דרבנן כגון שתי חצירו' שלא ערבו יש אוסרין גכ לעמוד עליו ולהחליף מזה לזה דלא פלוג רבנן ויש מהירין :

ב מן התורה והל' מ' אין חיוב אלא כמעביר ד' אמות ברה' וחכמים אסרו להעביר גם ד' אמות בכרמלית ותרי גוויי כרמלית כגון ים ובקעה סמוכין זה לזה מותר לשלטל מזולו חוץ ד' אמות רכולי האי לא גזרו משום שתי רשות :

ג קרקף שה' יותר מבית סאת' ש' שלא היקף לדירה אע"ג דמן התורה הויר' גמור שהרי יש לו מה' ציות וכל שיט' לו כחיצות הוא רה' מ' אפרו חכמים לשלטל בו אלא תוך ד' אמות גזירה אשו ר' שביזן שה' גדול כ' עשאוהו ככרמלי' וכיון שעשאוהו ככרמלי' התייר להוצי' ממנו לכרמלי' אחר הסמוך לו כגון בקעה העוברת לפניו אע"פ שמן התורה הוא רה' גמור וכבר אמרנו שאסרו להוצי' מרה' לכרמלי' הכא לא גזרו שאם נאסר להוצי' ממנו לכרמלית יאמרו עליו שהוא רה' ויחלט' לו בכלו מתוך גדולו יבאו לפעמים לשעות לומר שהוא רה' ויראו שמלטלין בכלו ויבאו לשלטל גם ברה' בכלו לפיכך אזל' דמושב' להתיר להוציא ממנו לכרמלית שהוא מידל' שביה וליבא למיחש כ' שיבאו מתוך זה ללטיל מרה' לרה' וכשיראו שמלטלין ממנו לכרמלי' אמרו שאינו רה' ולא יבאו לשלטל בתוכו בכלו ואז יותר נכון להתיר ממה שנאסר להוציא ממנו לכרמלית ובינו שהוא רה' ויבאו לשלטל בכלו והוא מדי' דשכ' ואם ילטלל בו בכלו והוא גדול יבאו לשלטל ברה' יותר מד' אמות ומן השעם הזה אם יש גניה יתירה מסאהים ולא הוקפה לדיר' אע"פ שהיא רה' ובקעה לפני' והוא כרמלית מותר' לעמ' לפני' וליקה המפתח מן הבקעה שהיא כרמלית ולנעול ולסג' אותה עם המפתח והיא רה' ויכול אח' להחזיר המפתח אליו ובלבד שלא יהא ביניהם אסקופ' שהיא רה' כגון שהיא גבוה מעשרה ורחבה ד' או שיט' לה במחיצות מן הצדדין שהם רחבי' ארבעה וששקף עליהם רחבה ד' שאז הויר' רה' אף ע"פ שאינו נבחה' ואסור להכניס מראסקופ' לרה' או איפכא גזירה שמא לא יהיה התקרה ד' ואז אם אין האסקופ' נבחה' שלט' יש לה הדין כמו אותו שלפני' דבטלה נביה ואפי' אם היא גבוה שלשה מאחר שכל הרשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מצא מין את מינו וניער כמו שנתבאר לעיל סימן שם' וכן אם התקרה רחבה ריבה ואין לה מחיצות מן הצדדין דינה כרשות שלפניה וכן כגון שלנו הכולטין לפני הכתי' הרי אין להם מחיצות תחתיהם ודינם כרשות שלפניהם :

א מן התורה אינו חייב אלא כשעוק' חפץ מרה' ומניחו ברה' או איפכא שזו נקרא מלאכה שלימה שכן היו כל עקירות והגזרות החפצים שבמשכן דמינה' וליפנן כל מלאכה שבת היו נוטלין מן הקרקע שהיחה ד' ר' והגניחים הך העגלו' שהיו רה' או איפכ' אבל אם אינו עושה אלא חצי מלאכה אינו חייב שכן דרו' למקראי' פ'ק' דשבת מדכתיב גבי חיוב חטאת מעס הארץ בעשותה העושה את כולה חייב חטאת ולא העושה מקצהה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אות' פטורין לפיכך אם עמד בחוץ ברה' ועקר חפץ אחד ופשט ידו לפנים והחפץ בידו ולא הניחו על גבי קרקע אלא בא חבירו העומד בפנים ונטלו מידו או עומד בפנים ופשט יד' חוץ והפץ בידו ובא חבירו העומד בהוץ ונטלו מידו הרי לא עשה כל' א' אלא מקצת מלאכה זה עקר וזה הניח ושניהם פטורים אבל אסורים לעשו' מדרבנן שלא יבאו לכלל מלאכה שלימה ואם פשט ידו לפנים וחפץ בידו והניחו לתוך ידו של חבירו העומד בפנים או שפשט ידו לפנים רקני' ונטל חפץ מהוך ידו של חבירו העומד בפני' והוציאו לחוץ שנמצא שהעומד בחוץ הוא לבדו עשה כל' המלאכה עקר מיד חבירו והניחו בחוץ או איפכ' דיד חבירו חשוב כד' על ד' ועקירתו ממנה והגחהו עליה הויר' עקירה והגחה גמורה הוא חייב וחבירו העומד בפנים מותר לעשותה אפי' לכתחילה מבח דיני דשבת שהרי לא עשה כלום באיסור שבת אלא שאסור לעשותו משום לפני עור וגו' שמכשיל את חבירו וגורם לו להוציא החפץ ולבא חצי חילול שבת' וי' אפי' העומד בחוץ הו' גוי אסור לישראל העומד בפנים לעשות כן מדיני דאיסור שבת מפני שנרא' שהוא כנותנו לו על מנת להוציא והרי מחשבתו למלאכה ומלאכה מחשבת אסרה תורה וכן הדין בעומד בפנים והוציא ידו לחוץ וחפץ בידו והניחו ביד חבירו העומד בחוץ או שפשט ידו רקנית לחוץ ונטל הפין מיד חבירו העומד בחוץ והכניס בפני' שהעומד בפנים חייב שהו' עקר והניח והעומד בחוץ פטור אבל אסור :

שבת דיני המושיט מרשות לרשות וכו' ס'א

א היה עומד ברה' והוציא ידו מלא פירות לחוץ לרה' הוא בתוך י' לארץ דאלו למעלה מ' בכל גוונא יכול להחזירה שהוא מקום פטור שאין ר' אלא למטה מ' לפיכך אם הוא בשוגג מותר להחזירה לאותו חצר שהוא עומד בתוכו אבל להושיטה לחצר אחרת לזורקה שם אסור שנזרו חכמים דילמא זימנא אחריהי שדי להו' לרה' ודוקא בחצר אחרת שייך ליגזור הכי ולאסור מפני שגם אם לא יזריקה לרה' אלא לחצר האחרת יש בה קצת איסור שבת דהא נתקיימא מחשבתו שהו' דהו' דעתו לפנות חצירו והרי נתקיים מחשבתו אם יזרקם לחצר אחר ושייך בה לגזור משום ר' אבל לאותו חצר הא לא נתקיים מחשבתו לפיכך לא גזרו בה להחזירה לו אבל אם הוציאה במזיד אסור לו להחזירה אפי' לאותו חצר :

(דהואל' ונמוזד הוניהס קמסוכו מלהחזיר אף לאותו חצר)
ויש אמרים דה' מ' כשהוציאה מבעוד יום והניחה שם עד הלילה שאי איפשר לו לבא לידי איסור סקילה אפילו אם ישליך הפירות לארץ לרה' בשבת דהא היא לה העקירה ביום ולא נעשה בשבת אלא ההנחה לפיכך קנסהו שלא להחזירה אליו ולהיות ידו תלויה כל השבת ואם לא יוכל להחזיר וישליך ישליך שלא היה לו להניחה בחוץ עד הלילה שאיפשר לו לבא לידי קצת חילול שבת אבל אם הוציאה משחשיכה אף על גב דאיכורא עביד לא קנסהו מלהחזיר אליו שאם יקנסהו להיות ידו תלויה כל השבת חששו שמא ישליך הפירות לארץ ויבא לידי איסור סקילה דהא עביד עקיר' כרשות היחיד והגחה כרשות הרבים והכל בשבת' ב' לא כשהוציאה לרשות הרבים אבל אם הוציאה לכרמלית בכל גוונא מותר להחזירה דכ' לא גזרו דהל' גזירה לגזירה :

שמו על איזה הוצאה חייב מן התורה וכו' סעיף אחד :

שבת

דין ארבע אמות ברה וכו' ה' סעיפים :

א כחוב שבו איש החתו ופירש ישיבת כל איש ביום השבת יהיה כשיעור החתו כלומר בשיעור אורך כל גופו ושיערו חז"ל דאורך האדם שהוא שיעור החז"ל היו ג' אמות וזה אין סבר' לומר שאמרה הורה שיטב האדם כל השבת במקום אחד כאבן דומם ולא ינענע את עצמו או ישלטל כלי שצריך לו שהוא אצלו פתחת מרגלותיו ועד מראשותיו ושיערו החכמים שכאורך אמה שיש לו חוץ לגופו יכול לישל חפץ בתח' מרגלותיו ולהניחו תחת מראשותיו לפיכך אזל כל אדם יש לו ר' אמו' ברה שכול לשלטל בהם ומודדים לו באמה של דסתם כל אדם יכול לשלטל בארבע אמותיו שכן הוא ערך ראכמים בסתם כל אדם ואם יש אדם שאבריו גדולים ואמתו קטנה שלא יספיקו לוד' אמתיו והתורה נתנו אמה בגופו תלה רחמנא לפיכך נותנים לו ארבע אמות בינויות שכל אחת היא ו' טפחים שכן היא כל אמה של אדם בינוי (ועל ס' שצו' :

ב וה' אמות שנתנה התורה קים להו לחכמים זל המיוכעים אמרה וכבר ידעת דכל אמתא כריכוע היא אמתא ותרי חומשין בעלכסונה ואם כן ארבע אמות מריכעים הן ה' אמות וג' חומשין כאלכסון לפיכך הוסיפו והתירו לכל אדם לשלטל בה' אמות וג' חומשין ולא דער דאמת מותר לכתחלה שהתורה לא אמרה בפירוש אלא ארבע אמות ומד' עד ה' וג' חומשין פשור אבל אסור :

ג מותר לו לאדם לעקור חפץ מרה ולהטנו לחבירו העומד אצלו בהוך ארבע אמותיו וחבירו לחבירו שאצלו אע"פ שהחפץ הולך כמה מילין ברה לית לן בה שהתורה לא הקפידה אלא על האדם שלא ישלטל ברה חוץ לר' אמתיו דשבו איש החתו כתי' אבל על הכלי לא הקפידה התורה וכיבר שרא יוציאנו חוץ מתחום שלו שלא יולך הכלי יותר מרגלי בעליו שיט לו רשות להלך אלפ' אמה כמו שיתבאר בע"ה וישפ' שאיסר מדרבנן אפילו חוץ לארבע אמות הראשונים משום דאושא מילתא וקולא גדולה האו באו להעבירו להדיא :

(ובג' סימן ע"א ס"פ מ"ב וסימן ס"ב סי"ף ה')

ד היו שני מקצ' אמתיו של זה בתוך אמתיו של זה כגון שיש ביניהם ו' אמות מביאים ואוכלים חד באמצע וכיבר שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חבירו הו' נהאמצעי מביאע ביניהם כגון שכין שנים החיצונים יש שזנה אמות האמצעי מותר עם כל אחד מהחיצונים מה שארבע אמה היו מובלעים בתוך שלהם ושנים החיצונים אסורים זה עם זה :

ה כרה' לשני בני אדם אבל לאדם אחד לכ' אסרו חכמים להריד חפץ פ' ר' פרות מד' אמה אע"פ דמן התורה שרי דקולא גדולה היא ל' ש' כן ולא התירו אפילו בין השאטות ואצלו בכרמית :

שז

דין המוציא ראשו ורובו מרשות לרשות וכו' ג' סעיפים :

א עובד אדם ברה' ומוציא ידו לרה' ומשלטל שם חפצים שאינם צריכין לו במקום שהוא עומד שם אלא שנוטלים ברה' מכאן ומניחם לכאן וכלבר שלא יעבירם ארבע אמות ולא חייש נז' שמא יביאם אל וכו'ן שאינם צריכין לו במקום שהוא עומד שם וכן הדין לעומד ברה' ומכניס ידו לרה' הילכך מותר לעומד ברה' יושל מפתח ברה' יולפתח שם המנעול וכן מרה' לרה' אבל לא יעמוד אדם ברה' ויוציא ראשו לרה' וישתה שם או איפכא אלא א' כיניס ראשו ורובו לבקום שהוא שורה שכיון שהוא צריך לאילו המים חייש' שמא יביאם אליו למקום שהוא עומד וישתה שם אבל מותר לעמוד ברה' או ברה' ולשתות בכרמית או איפכא דבכרמית לא נזרו ויש מפרשים דהך גזרה

כולה לא נזרו אלא כשתיה מפינו שהוא עכ"פ צריך לקרנם אליו וחפצים הצריכין לו היינו אם כלים נאים הם ששוהין בהן והוא צריך להש' לשתות מהם אבל אם הם כלים שאינם נאים אע"פ שהוא צריך לשתות מהם לא חיישינן שמא יביאם אליו ומותר לו לשתות בהם אע"פ שלא הוציא ראשו ורובו אלא שהושיט צוארו לבד אבל שאר שילולים הוין משתיהו אפילו כלים נאים יהם צריכין לו מותר לשלטל שלא נזרו אלא בכלי נאים ובשות' בהם שהוא מקרבן לפו' :

ב לא יעמוד אדם ברה' וישתין או ירוק ברה' או בכרמית או איפכא אפ' אם הוציא פיו ואמתו לחוץ דהא כי עקרי מחלל גופו קקרו והיו עקירה ברה' והנחה ברה' או איפכא :

ג ורוק שנתלש מפינו ומוכן לזרוקו לחוץ יש מ' שאוסר שלא יהלך ארבע אמות ברה' עד שירוק דכיון דלמשדית קאי משוי הוא :

שנא

דין המושיט ידו לצינור ברה' לשתות וכו' סעיף אחר :

א מחזילה שהו' צינור ארוך מינה לאורך הנג' אם אינה כולשת הרבה רק פיה הוא בתוך שלשה טפחים סמוך לנג' אמרינן לבד והרי היא חשובה רה' כנג' עצמו לפיכך לא יעמוד אדם ברה' ויחבר ידו למחזילה לקבר ממנה המים הכאים שהתירם באים מרשות היחיד והמחבר ידו אריזו כאילו שואב מרה' לפיכך אסור למי' שיעמד ברה' לקבלם ממנו בין אם הוא למעלה מ' או למטה מ' שאם הוא למטה מ' הרי הוא שואב להדיא מרה' לרה' ואם הוא למעלה מ' הרי הוא שואב המים טרה' ומעבירם דרך האויר שהוא למעלה מ' שהוא מקום פשור לרשות הרבים וכבר אמרנו לעיל ס' טמ' שהוא חייב בכויצא בהונס א' חירוק כאן בין אם רחב ארבע או אינו רחב ארבע דלעורם חשוב רה' כיון שהו' בתוך שלשה לנג' והיו כשואב מרה' לרה' כיון שמחבר ידו לצינור אבל לקלוש מן האויר לעורם מותר דאם הוא למעלה מ' הא הוי האויר מקום פשור ומותר לקבלם טם להביאם לרשות הרבים ואם הוא למטה מ' הרי האויר הוא רה' והוון המים ברה' והוא נס כן עומד ברה' ומותר לשאוב משם להביאם אריזו שהרי הם תוך ארבע אמותיו אפילו אם לצרף ידו הוך ג' למחזילה דלא אמרינן לבד לנבידו ואם היתה המחזילה כולשת ג' טפחים דלא שייך בלבד ואינו חשוב כנג' להיותו ברה' וכן סתם ג' נזר שדרכה להיות כולשת שלשה טפחים אם אינה רחב ארבע הרי היא מקום פשור שהרי אין רבים ככהפין עליה ומותר לחבר ידו אליה ולקבל המים לרביאם אליו לרשות הרבים והוקא שהם למטה מ' שאז הוא מקום פשור וגם ליכא לימנור בה אסור חב ארבע על ארבע דהא אפ' אי הוה רחב ארבע על ארבע לא הוה אלא כ' סלית כיון שאינו נכזה ו' ואין רבים מכרפין עליו :

(הנ"ל) ועי' לעיל כיון טמ' סעיף ו' וסימן כ"ו סי"ף ט'
וכרמית גופה נזירה ואנן ניקום ונגזר נזירה לגזרה אבל אם הם למעלה מ' אע"פ שאינה רחבה ארבעה אסור להכר ידו אליה לקבל המים להביאם אליו לרה' אף ע"ג שהוא מקום פשור וגם האויר שהוא עומד כחוכו הוא מקום פשור וזרינן ביה משום רחב ארבע דהא אי הוה רחב ארכ' הו' רה' והוה אסור מן התורה לשאוב ממנו מים להביא אליו לרה' אפילו דרך האויר שהוא מקום פשור וזרינן באין רחב ארבע משום רחב ו' ואסור וכן אם הוא רחב ארבעה והוא למטה מעשרה הוי כרמית ואסור נס כן לחבר ידו אליהם לקבל המ' דהוי כשואב מכרמית לרה' שהוא אסור מדרבנן :

שנב

הקורא בכפר ונתגלגל מרשות לרשות וכו' ב' סעיפים :

היה קורא בספר על האסקופא והספר הוא עשוי בגליון בעץ ס"ת שלנו ונתגלגל ראש האחד מהספר מידו וראש השני נשאר בידו וגלגלו אצלו אפי' נתגלגל חוץ לד' אמות ואפי' ברה והאסקופה כרה' מותר והואיל והאסקופה נדרסה כל' שרדך הרבים עוברת דרך לה ויש כאן בזיון כתבי קדש התירו לגלגלו שהרי אין כאן הכנסה גמורה מ"ה לרה' דהא ראשו האחד עודנו בידו ולא גזרו בזה אטו כשנפל לגמרי מידו והוי איסור דאוריית' והואיל ואית כאן בזיון כתבי קד' לא רצו לגזור ביה אבל כשאר דברים אפי' לא נפל אלא לכרסלית ואפי' ראשו א' בידו לא התירו מכרסלית לרה' כיון דנחו שם בצד האחד :

ב היה קורא בו על הגג ונתקלקל ראשו האחד מידו לחץ לצד ר"ה עד שלא הגיע לי' טפחים התחתונים הקרוכים לארץ וגלגלו אצלו ואפי' הכותל משפע ונת עליה דהוא עדיין למעלה מ' מן הארץ שהוא מקום פטור ומותר למושב אצלו ואם הגיע לי' טפחים התחתונים שהם ר"ה אז אם הכותל משופע בענין טנח עליו אף ע"ג שעדיין ראש האחד בידו לא התירו לגלגלו אצלו נדר' אטו נפל כולו וכדי שלא יעמוד הספ' בכזיון הופכו על הכתב ומניחו שם עד הלילה ונת על הכותל וליכא בזיון כל כך ואם אין הכותל משופע אלא שראשו שנפל תלוי באויר אע"פ שהוא למטה מ' ואפי' בפחות מ' לארץ ואינו מסולק ממנה אלא מ'א חוט והוא כר"ה וגלגלו אצלו כיון דלא נת על שום דבר אין כאן עקירה מ"ה בגלגולו אצלו ואפילו היה נופל כולו וחישבו מן האויר שם לא הוי חייב לפיכך לא גזרו ביה אטו נח דהל גזירה לגזירה :

שג

דין זיוין ברשות הרבים ובו ג' סעיפים :

א שני בתים בשני צדי ר"ה והם של אדם א' או של שנים ועירבו מותר לזרוק מזה לזה שלא מצינו במשבן שהיו צריכין לזרוק טום דבר או כלי מ"ה לר"ה ורוחב ר"ה באמצע מפסיק ביניהם לפיכך אינה נקרא' מלאכה אלא שכשהם של שנים שלא עירבו אסור מרובנן כמו שיתבאר בדיני עירובין כע"ה אבל כשעירבו או שהם של אדם אחד מותר לכתחילה בד"א כשהם שוים זה כנגד זה דליכא למיחש שמא יפול הכלי לר"ה ואתי לאתויי לתזור ולהביאו אליו לר"ה אבל אם א' גבוה פתחבירו אסור לזרוק מזה לזה דחייש' מתוך שהא' גבוה והשני נמוך וצריך לאמץ ידו מנבנה לנמוך או איפכ' טרוד בה ודילמא מיגדר הכלי ונפיל לר"ה והוא ילך לתזור ולהביאו אליו ואתי לאתויי מ"ה לר"ה אבל משו' נפילת הכלי לר"ה ליכ' למיחש כי חטאת דמתעסק הוא אצל רוצא' שלא נתכוון לזרוק לר"ה לפי' אם הוא כלי חרס וכיוצא בהן שאם יפילו ישכרו וליכא למיחש דילמ' אתי לאתויי החרסים מות לזורקם מזה לזה כר"ה בפוקס שר"ה עוברת ביניהם אבל אם היה כרמלי' עוברת ביניהם ככל נווני מותר אפי' א' גבוה מחבירו דהא אפי' כר"ה עוברת ביניהם אינו אסור אלא משום גזירה דילמא מיגדר בו' ואנן ניקום ונגזר כרמלית אטו ר"ה ל' גזירה לגזירה ולא גזרינן :

ב זיו דהיינו דף הכולט מן הכותל לר"ה אם הוא למעלה מ' טפחים ויש בו ד' וחלון הבית פתוח לו משהמשין עליו ככולו אפי' שלא כנגד החלון וככל מיני כלים אפי' בכלים שאין נשברים אם יפלו ולא חיישינן דילמא יפלו ואתי לאתוי דהא הוין הוזה הוא רה' בפני עצמו ולא נרע מחרר בפני עצמו משמשמשין בו מן הכית לחדר ככל מיני השמשין ואם אין בו ד' על ד' אף על פי שהוא מקום פטור אין משמשמשין עליו אלא בכלים שודאי ישכרו אם יפלו אבל לא בחרים שאנו חוששינן כיון שאין בו רחבת ידים להשתמש שם שמא יפלו לר"ה ויביאם החלון משלימו לארבעה מה שבמנו לפני החלון ל' מיני כלים שכוין שהוא שם רחב ארבעה מיני כלים לא חיישינן שמא יפלו ושל

כנגד החלון אין בו רחבת ידים להשתמש שם וחיישינן שמא יפלו לפיכך אין משמשמשין שם אלא בכלל' הנשברים אם יפלו ואם היו שני זיוים זה למטה מזה ורם של שני אנשים אע"פ ששניה' למעלה מעשרה מן הארץ אפי' יש בזיו העליון שלפני החלון רוחב ארבעה על ארבעה אסור להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפני עצמו והוין שתחתיו גם כן הוא רחב ארבעה והוא רשות אחרת וכבר אכרנו דרשות היחיד עולה עד לרקיע ואוסר תחתיו על העליון דהא לא עירבו אבל העליון אינו אוסר על התחתון שאין רשות הוין העליון יורד למטה ואם אין בעליון ארבעה ונס תחתון אין ד' אין א' מהם רשות בפני עצמו ואין זה אוסר על זה ומשתמשים שניה' בכלים הנשברים וככל הכותל דכולה מקו' פטור הוא עד עשרה טפחי' התחתונים שהם ר"ה ובעשרה הרההונים אסור להשתמש בהן מן הבית כיון שבו ד' על ד' כן אין בו ד' על ד' אע"ג דכשיש בו ארבעה הוא רה' ובאין בו ד' הוא מקו' פטור ובתרווייהו ה' ל' לכה' מות' להשתמש מ' מ' כיון שהוא בתוך ר' שהם ר"ה כבר זכרנו ברבים להשתמש עליו ועשאוהו ר"ה ואסרו על בעל הבית להשתמש עליו היה בתחתון ד' ובעליון אין בו ד' אינו משמש עליון אפי' בכלים הנשברים אלא כנגד חלונו כלבד אבל בשאר הוין שבשתי צידי החלון אסור להשתמש מפני זה שהתוין שחלק רשות לעצמו :

ג ויא' שכל זיו שאמרו שנקר' להשתמש עליו על אויר ר"ה אפילו אם הוא רחב ד' על ד' ויהוה ואפילו הוא למעלה מ' לא התירו להשתמש עליו אלא בכלי חרס וזוכי' וכיוצא בהם שאם יפלו לר"ה ישכרו אבל שאר כלים אסורים דחיישי' שמא יפלו לר"ה ויביאם אליו וכשאינו רחב ד' אסור להשתמש בו אפילו כלי חרס וזוכי' וכיוצא בהן כלים שרובן להשבר אם יפלו אע"ג שהוא למעלה מ' והוא מקום פטור מ' כיון שהוא קצר כ"כ לא חזי להשמי' של חרוד דשכיחי רוב כלי' משמשמשין עליו למיפול מינה ומיחיזו כמאן דמשדו להו להדיא לר"ה מיהו לא נאמרו דברים הללו אלא בזיון הבולטים באויר ששם פ' אפילו הנחת רוחב ארבע אינה הנחה השונה לדרך העומד באויר ולפיכך לא התירו בשום זיו אפילו רחב ארבע להשתמש בכלים שאינם נשברים ובאינו רחב ארבע אפילו בכלים הנשברים אסור להשתמש בו אבל דבר העומד לעצמו שהמשמש שם עומד שם עם הכלי כגוקוס אחד או הנחתו עומדת טפיל לפי כך נג' אפילו אינו רחב אלא ארבע טפחי' מותר להשתמש עליו בכל הכלים אפילו בכלים שאינם נשברים ולא חיישינן שמא יפלו ובאינו רחב ד' מותר בכלים הנשברים ובזיו אחד לבדו היוצא על אויר כרמלית כל שהיא גבוה עשר' לעולם מותר להשתמש' בו בכל הכלים אפילו אינם משתברים ובזיו הוא רחב ד' בין אינו רחב ד' דכרמלית לא גזרינן כלום דהל גזירה לגזירה :

שג

דין בור ואשפה כר' הובו ב' סעיפים :

א בור ברשות הרבים וחוליא סביבו אפילו אין החוליא גבוה עשרה והבור היא עמוקה עשרה עם החוליא שהיא רשות היחיד מפני עצמו אם הבור עומד בתוך ארבע טפחים לרשות היחיד מותר לכלאות מסנו מחלון של רשות היחיד מפני שראש החוליא שסביבו היא מקום פטור והרי הוא שואב מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקו' פטור והוא הדין אפי' אם אין החוליא גבוה שלשה או אפילו אין שם חוליא כלל והבור בפני עצמה היא עמוקה ימותי שכיון שאין ביניה לבין הכותל ד' טפחים לא דרסי ליה רבים כלל והויליה מקום פטור ומלאין ממנה לרשו' היחיד ואף על גב דאמרינן לעיל סימך שמה' סעיף י' דמקום שאין בו ד' לא הוי מקום פטור אלא כשהוא גבוה ג'

שאני הכא דכל הפסק שהוא כיון בור וכו' וכו' פחות מד' לא דרס'לה רבים כלל וכיון שכן אע"פ שהוא סמוך לרה' מקום פטור הוא בכל מקום שאין בו ד' והוא נבונה' אבל אם הכור הוא רחוק מרה' ד' שפחים אין ממלאין ממנה לרה' דה' ל' מוציא מרה' לרה' דרך ר'ה או דרך כרמלית שאסור ואף ע"פ דאמרינן לעיל ריש סימן שנ' שמתר לכהתלה לזרוק מרה' לרה' דרך ר'ה דווקא לזרוק מותר שלא מצינו שיהיה במשכן כמו שנתבאר שם לעיל אבל להושי' אסור שכן מצינו במשכן שהיו מושיטין הקרש' מעגל' זו לעגלה זו דרך ר'ה והעגלה היו רה' אבל לא היו זורקין אותן שאין הקרש' זורקין מפני כובדן לפיכך זריקה פותרת והושטה אסורה מן התירה ומילוי מים מן הכור העומד כר'ה לבית דמיא להושטה מרה' לרה' דרך ד'ה ואסורה אא"כ ההא החוליא שסביבו הכור נבונה' שאז יהיה הכל רה' מעומק הכור עד שפת החנוליא ושפת החוליא היא למעלה מ' של ר'ה שהוא מקום פטור ואז בשמוצי' המים מן הכור דרך ראש החוליא לבית הוי מוציא מרה' לרה' דרך מקום פטור שמתר לבתחלה (וע"ל סימן ע"ה פני' י"ד וי"ב) אשפה ברה' שהוא נבונה עשרה רוחב ארבע' אם הוא של רבים מותר לזרוק לה מרה' הקרוב לה שבין שהוא נבונה' ורוחב ר' אע"פ שהוא של רבים מ' רה' הוא וכבר אמרנו למעלה שמתר לזרוק לבתחלה מרה' לרה' דרך ר'ה ואע"פ דרה' דהכא הוא נבונה טמנו או נמך ממנו מותר ולא חייטין הכא שאם יתגלג' לרה' מה שישליך בתוכה וילך ויטלנו כדחייטין לעיל נבי' שני בתים שכבידו ר'ה לפי שאין פסולין לאשפה כלי אשר חפץ בו אלא כלים ודברים מאוסים או שברו כלים (או כמו י"ל דמיירי ערה' סמוך לה פחות מארבע' והוא לה' מקום פטור כמו שנתבאר בסמוך נבי' וי"ב) מטלנו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור וכו' וע"ל סי' ס"ה פני' י' ואם האשפה של יחיד אסור לזרוק לה משום יחיד עשוי לפנות אשפתו ויבאו לשפוך שם כדרך' גם אחר שפינתו ונמצאו שופכין לרה' ממש :

שנה דיני גזוזטר' ובית הכסא ובוה' סעיפים :

א גזוזטרה שהוא למעלה מן המים והוא דף היוצא מן הכותל על המים והוא נקיב באמצעיתו למעלה מן המים וחלון פתוח לה מן הבית אין ממלאין ממנה מים דרך החלון אא"כ עשה לה מחיצה עשרה כל סביבה ר"ל סביב כל הגזוזטרה מכחין או יעשה המחיצה סביב הנקב שדולין דרך שם ויהונא שהיא ארבעה על ד' דהשתא הוי מחיצותיה מחיצות נמורות כיון שיש בחלל ד' על ד' וכל שכנגדה עד למטה במים רה' דאמרינן גוד אחת כלומר חשבין כאלו המחיצה יורת עד למטה (וע"ל סימן ע"ב פני' א') ואין חילוק בין אם יעשה המחיצה למטה מן הגזוזטר' מחוכרת לה בין אם יעשה על גבה וכיון שעשו לה מחיצה מותרין גם לשפוך ממנה וכן ההולך בכפינה אינו יכול למלאות אלא א"כ יעשה דף ארבעה על ארבעה ומקיפו מחיצות ועושה כו' נקב וטמלא דרך שם וי"א שאין צריך לעשות לו מחיצות אלא אמרינן כוף הצדדין נגוד אחת מחיצת' עד היסוד והוי הכל רה' שבספינה הקילו מפני שאינו יכול לעשות מה שיעשו בביתו והם שהוא בתוך עשרה שפחים למים אבל אם דופני הספינה נבונים עשרה מעל המים מוציא זין כל שהוא ועושה כו' נקב ופמלא דרך שם שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא ואין צריך זין להביא בעלמא ואף על גב דאמרינן לעיל סימן שס"ו סעיף א' שיש אוסרין אפי' ברשויות דרבנן להוציא להדיא לרה' דרך מקום פטור והכי נטי כשרופני הספינה נבונים עשרה ואינו מוציא אלא זין כל שהוא נמצא שמוציא להדיא פכרמלית לרה' דרך מקום פטור מ' כיון רבלא זין כל שהוא הוי גמי פכרמלית

לרה' דרך אויר מקום פטור דהא האויר שלמעלה מעטוק מקום פטור הוא ואנן לא שרינן ליה אלא ע"י הכיר זין כל שהוא סגי הכירא בהכי ומימינו יכול לשפוך על דופני הספינה והם יורדין לים דכיון דלא זריק להו להדיא לים אלא מבתו הם באי' כחו בכרמלי לא נזרו ול' אס' ורצה לשפוך דרך היזן שמתר שתי ספינות זו אצל זו אס' לסתכל מזו לזו אא"כ הם קטורות זו בזו דאל"כ ה"ל מושיט מרה' לרשות היחיד דרך כרמלית שאסור ואם הם נבונים עשרה מן המים מותרים לסתכל מן לזו דה"ל מרשות היחיד לרה' דרך מקום פטור ואם הם של שני בני אדם צריכין עירוב כמו בכתיב שיהבא' לקמן בע"ה :

ב וכן בית הכסא שעל פני המים מותר כהאי גזוזטר' ונוגה על ידי מחיצה חלויה כמו בגזוזטר' ובלבד שהיא המחיצה עשויה להתיר כגון שהיא למטה סביב אבל מחיצה העשויה לצניעות

בית הכסא בלבד כגון כרמלית לא מהני ואם עשה דף או קנה פחות מ' שתפול הצואה עליו קודם שתפול למים אין צריך מחיצות דה"ל כחו בכרמלית ושרי ויהא אם בית הכסא עשוי כך שהצוא' נופלת תחלה על צידו הכותל ואחר כך מתגלגלת ונופלת בכרמלית שמתר ואם נשכר הדף בשבת וזהו משום דנדול בכור הבריות :

ג כה הכסא הבולט חוץ להומת העיר וצואה נופלת בחפיר' שסביב העיר שיש בה יותר מבית סאהים שהוא כרמלית שהרי לא הוקף לדירה אינו מותר ע"י מחיצה חלויה שלא התירו אותה אלא במים אבל ע"י דף שרי דכחו שרי בכל כרמלית וי"א שאם הבית הכסא למעלה מ' שרי בכל ענין דהא מוציא מרה' לכרמלית דרך מקום פטור ולעיל בס' ס"מ' בתבתי דיש חולקין וי"א שאם היה צואה טס מבע"י שרי בכל ענין דהא הצואה היא מקום פטור דלא דרסי בה רבים ויש חולקין וס' ל' שאין שייך לומר מקום פטור בכרמלי' דמצא מין את מינו וניעור ולפי מה שנתבאר לעיל ס' ט"ה שאין מקום פטור כרה' ל' כ' בית הכסא העומד בין שני בתים אסור לפנות שם אם לא ערבו יחד או עשו שם תיקון מבע"י כמו שנתבאר ע"כ' דאז שרי דלא הוי אלא כחו בתצר שאינו מקורב גדלקמן סימן שנ' ובל זה דווקא לבתחלה אבל דיעבד ששכח וי"א עירבו לא דנדול בכור הבריות הולכי ספינות נהנו לעשות צרכיהן מן השוטה לים דהואיל והמשוט אינה נכיה' אע"פ שרחבה ד' אינה אלא כרמלית ומוציא מכרמלית לכרמלית :

ד מים שאינם עמוקים ו' שפחים אין להם דין מים להתיר לשפוך בהם במחיצה חלויה אלא צריך לעשות המחיצה עד למטה וכו' שם יכשו המים אע"פ שהיו שם עמוקין עשרה שאין מחיצה חלויה מותרת :

ה שני גזוזטראות שממלאין מהן מים אם הם זו למעלה מזו אפי' י' אמות ויותר אם הם מכוונות ממש זו כנגד זו שאין בני עליון יכולין למלאות אא"כ יכנס הדלי דרך ההתקב' אם עשו שתיהן מחיצות' הרי הם רה' ועולין עד לרקיע ושניהם אסורות למלאות אא"כ ערבו שבל אחת אסורות על חברתה התחתונה אוסרת על העליונה דהא רה' עולה עד לרקיע והעליונה אוסרת על הרחתונה דהא יש לה תשמיש דרך עליה ואם הם משוכין זו מזו ברוחב הכותל יותר מארבע שפחים אין להם עסק זו עם זו ואין אחת אוסרת על חברתה דב' רשויות הם כיון שאינן יכולות להשתמש זו עם זו אלא בזריקה הדלי באויר משך ארבע' שפחים שהוא תשמיש ע"י הדחק ובאויר ואין אדם אוסר על הכיור דרך אויר ד' ואם הם משוכות זו מכנגד זו מעט ואינה רחוקה מכנגדה ד' בין אם עוסדת חדק' זו לזו בין יש ביניהם יותר מכותף עשרה אמות בין זו לזו בל זמן שלא עשו מחיצות בשותפות אלא כל אחת עשרה מחיצה משלה מן הדין אין רשות לשום אחת להשתמש בשל חברתה אפילו בחול לפיכך אפילו אם משהמשות זו בזו אינה חשוכה משל

נפרצה בסלואאפי אינה רחבה י' או שיט בפרצ' יורה ט' אע"פ
שיט שיוור מכאן ומכאן נכחה ררי זה הפרצה ולא פתח לפיכך
צריך תיקון אחר והוא זה אם נשאר במקום שנפרץ גידודין
נבהיין ו' והמים מכסין אותן מותר למלאות ממנה כחצר אבל
אסור להכניסן לבית אא"כ עשו מחיצה על המים נכחה ל' נדר
הפרצה להעמידה על עטר והטעם משום שהגידודין שנשארו
השוכין מחיצה לחצר שאע"פ שהמים מכסין אותן לפעמים
המי טוקעין ומחיצה הגידודין נראית כחצר ולכן מזה למלאות
ממנה כחצר אבל להכניסן לבית אסור דלנבי ביה לא נחשבו
הגידודים מחיצה כיון שאין המחיצה הזאת ניכרת בבית וה"ל
משלשל מברמלי שהיא לשון ים לרה"י נכו' אכ"כ אם לא נשארו
גידודין אפי' למלאות לחצר אסור שהרי נפרץ המקום האסור ל' ו'
ואין כאן מחיצה ואסור לשלשל כתוכו כלל •

שנד דיני חצר פחות מר' אמות וכיב וכו' ג"ס :

א שיערו חז"ל שכל אדם צריך לשימוש בכל יום לפחות
סאתים מים שירחוק בהם ידיו ופניו ושאר עניינים
הצריכים לו שיטמטט בהם צרכו ואה' כישפכם וכבר ידעת
שאסור בשבת לשפוך מרה' לרה' או אפי' לקרמלית ודרך כל
אדם לשפוך שופכיו לחצרו הסמוך לכיהו שהוא רשותו והוא
ג' ב' רה"י ומציאה מרה"י לרה"י וזה יודוע דסהם הצירות יש
בהם בימות רחמה עפר ואבק ורוצה כל אדם לזלף חצירו
ולרצו שלא יחאבק ויתעפר בחצירו לפיכך שופך שם אותן
שופכין שטמטמטט בהם בכל יום ויעירו חז"ל דכסאתים מים
שטמטמטט בהם סהם אדם יכול לזלף ולרצו חצר טיש בוד'
אמות על ד' אמות שמשכיבין אח העפר והאבק וטוב בולעין
שם בקרקע ואינם משפין החצר ואף אם אוח' יצאו לחוץ
דא לא נתקיימא מהשבתו טרעוה ריה שיצארו כחצר אבל
אם הוא פחות קד' אמות המים הללו מוכיב רס לו ואם בולס
יווהרו בו אינם יכולין לבלוע שם מיד ומשפך בהם אה חצירו
שנעשה רפש וטיט ואם שופך שם וראי מושבתו וכונהו
שיצאו לחוץ שלא יסנף אה חצירו ובשבת מלאכת מחשבת
אסרה תורה לפיכך אמרו חז"ל שפחות מר' אמות על ד' אמת
והיא כמוכח לרה' אין שופכין לתוכה מים בשבת כימחת
החסה שכיון שאין בה ד' אמות ואינו ראוי לבלוע כארזים מים
שארם עשוי להשהמש בכל יום וירא עמא ישנפו את חצירו
וסונתו שיצאו לחוץ ודרך המים לקלח לחוץ והוי כאילו שופך
לרה' דנתקיימא מחשבתו שאסור ומאי תקנתו עשה נוסף
שהוא הללה מחשבת קאתים מים ושיעורה הוא שהא' י'
אמה על חצי אמה ברום ג' חוקש אמה שוכנסו שם המים
עמטמטט בהם בשבת ואז מותר לשפוך מימיו לחצר אפ"ר
בשבת שיווכו תוך אוהה הנוסא ואתה הנוסא אין חילוק אם
יש בה מים מע' ט' או אין בה מים מע' ט' או אם יש בהם בשבת
במים אפ"ר ליכמה סאה במלם התירו דלא חלקו חכמים שצין
זה אלא להבירא בעלמא שלא ישפוך להדיא לרה' וכיון שהיה
להם הכחה בנוסא זו סת בכך אם יצאו אה כמילא לרה'
כבר פסק כהו ואם עושק אוהם בחוץ החצר פשיטא שכותר
שנס הנוסא בכלל רה"י וישפך מרה"י לרה"י אפי' היא
פתוחה למעלה ואם רוצה לעשו אותה כחוק כיה סמיד לחצר
ג' יכול לעשותה אלא שאם עושה אות' בחוץ כהת' מנ' שפתי'
אפי' היא רחב' הרבה שמהזק' יותר מסאה' ודאי אסור שיעדין
הוא גידול' לרה' כיון שאין עומק ג' שפתיים ואם היא עמוקה
ג' ש' הרי היא כרמלי' ואסור' ל' לשפוך לתוכ' כרה' אלא יכנסה
בנסר' ותהיה אז נחשבת למקום פטור אפי' היא פחות כעומק
ג' ואז מותר לשפוך לתוכה מרה' ואף אם היא עמוק' דהוא
הוא עצמ' רה"י אסור לשפוך לתוכה כלא כיסוי נסר' דתיטינג'
שפא התמלא קרקעית הנוסא טיש ועפר ולא יהיו בה' ולא
אדשתיה

שניהם ואינם אוסרים זו על זו בשבת להשהמש כל אחת
בדירה או בחברתה כמו שמהמטות בחול • אבל אם עשו
לעליונה מחיצה בשותפות משל שניהם ולא להתחנות כלל
שניהם אסורים למלא' בנקב שבה עד שיערבו טאחר אום'
על הכירו אע"פ שהתחתינים אין להם רשות מן הדין לשמש
דרך עליונ' אפי' בחול וגם כשהיא משתמשת בה אינ' משתמשת
אלא ברוחק בנגן בזריקת הרלי לה אפ"ה אסור עלה הואיל
ועשו המחיצה בשותפות משל שניהם וגם היא בתוך ד' חשיבה
היא של שניהם ואחד אסור על חכירו והתחנותה בנקב טלה
אצ"ל שהיא אסורה שהרי היא רה"י שרחבה ד' וכשהוא קמלא
מברמלית לרה"י קא ממלא ואין לח מחיצה לומר גוד אחית
וכ' ש' אם עשו שניהם בשותפו' לתחנותה שאמר אום' על חכירו
עד שיערבו שהעליונ' יכולין לשמש בנחת כחתחנותה והרי
הוא לשניהם ואוסרין זה על זה כיון שעשו מחיצה בשותפו'
ואם בני התחנותה עשו מחיצה גם לתחתיו' כיון עשו אותה
משלהן לברך בין עשו אותה מן השותפות אין אהה איקרת על
חברתה שכיון שעשו מחיצה בפני עצמת לתחתיו' גלוי' גליא'
דעתה דתחנותה לעליונה דמלקא נפשה בשבת מינה דהא
מחיצה זו לא נעשית אלא להיות' שבת אפי' עשו בשותפות ומה
שעשו אותם בשותפות לא עשו כן אלא כדי להקל בהוצאה
ג' יותר בזול עושים חאופני' שתינסמה שעושין אחד או משעם
אחר סתאי' נוונא ולא מסום לשחף הרשויות עשו אותה כ'
בשותפות • וכל שבך כשכל אחת עשתה בשלה לכהה או
שאחת עשתה בשלה והשניה לא עשתה כלום שריץ אהת
אוסרת על' חברתה דהא מן הדין אין האחת יכולה להשתמש
בשל חברתה אפילו בחול לפיכך אותה שעשה' משלה מתרת
והשנית אסורה שהרי אין לה מחיצה :

שנד דין אמת המים העוברת כחצר וכו' ג"ס

א אמת המים העוברת כרה' או כרה"י אם אינה עמוקה י'
או אין בה רוחב ד' טפחים נידונת כאותו הרשות שהיא
עוברת בה אם רה' רה' ואם רה"י רה"י ואינה צריכה שום תיקון
דבטלה אנב קרקעה ואם היא עמוקה י' ורחבה ד' אינה בטלה
תעשית רשות בפני עצמה והיא כרמלית לכי' אם עוברת כחצר
אין ממלאין ממנה בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גסה עשרה
בכניסתה ויצאתה כדי להבדיל בין המי' שברוך החצר להיות'
נחשבים כולם רה"י בין המים שחין לחצר שבשני הצדדים
שהן כרמלית ואע"ג דלעיל כסימן שמה' עיף ה' וי' ש' אמרין
שכל מה שכרה' נידון כרה"י כלי שום מחיצות הבירא אום' אני
שאני אמת המים שהמים שהיו בחוץ כרמלית בשבת נכנסו'
בשבת לתוך החצר ואינם מתעכבין שם כי יחזור ויצאו לחוץ
לפיכך צריך לעשות הבירא באמת המים לעשותה רה"י כרה"י
יותר משאר דברים שהם כרה"י שנידונין לעולם כרה"י כלא
שום היבירא' וצריך שהיה המחיצה טפח ממנה משוקע' כמי'
כדי שתחלק בין המים שכרה' למים שכרה"י ואם היה המחיצה'
כולה יורדת בתוך המים צריך שהיה טפח ממנה יוצא למעלה
מן המים שיראו הדיכר טיש ש' מחיצה הכפסקת' ואם
ההחול לעשות המחיצה אצל הטפה ככל צד ולא חיבר אותם
כאמצע כרי שהיה המים נכנסו' ורצאי' דרך שם אם אין ביניהם
ג' טפחים שרי דאכרינן לכוור יש ביניהם ג' טפחים אסור ואם
הנקיים שהאמת נכנסת ויוצאת בהם אינן רחבים ג' טפחים
אפ"ר מחיצה אינה צריכה דהנה כסותם •

ב חצר שנפרצה ולטון ים עובר על הפרצה אם אין הפרצה
כמילואו וגם אין בה יותר מ' אמות אע"פ שלטון הים הו'
כרמלית הואיל ונשארו שיוורים נכחה להצר מכאן ומכאן וגם
אין בפרצה יותר מ' הו' כמו פתח ונחשב מחיצה שלומה ו'
ומותר למלאות ממנה ולשלשל כחצר ולהכניס לבית • ואם

אדעתיה וישפוך להובא והיא כרמלית ביותר מג' עד יונפחות מג' היא ר"ה לפיכך צריך לעולם לכסנה כנסרים אם ישנה בחוץ ובלבד שישנה לעולם שיהא מחזקת סאתים דהיינו כרי כל המים שצריך הצד לשימושיו ואם עשאה פחול מסאתים לא התירו לשפוך לחצר כלל נזירה משום שפא ישפוך סאתים כדי השימוש ויבא מתוך כך לשפוך להריא לר"ה כשיראה שהתירו לו לשפוך שם כל תשמישו שהוא סאתים והוא ווראי יקלה לחוץ אתי למימר אפי' כר"ה דשרי לשפוך אבל אם הגוס' מהזקת סאתים בכדי תשמישו דה"ל לו לשפוך לחצר כל מה שירצ' אפי' כמה סאין ולא נזרו בה כיון שיש בה בכדי תשמישו ויש לו היכר בזה וסגי / ואם יש בחצר שיעור ד' על ד' אפילו אינו מרובע אלא אריך וקטין כגון שארוך ח'אמות ורחב שנים אמות מותר לשפוך בה כל מה שירצ' כיון שיש בה כדי לבלוע סאתים כדי תשמישו של אדם כיוס בר"א בימ' החמה מטעמ' דאמרן אבל בימות הנשמים אפי' בחצר כל שהוא סהיר לשפוך כל מה שירצו דלמאי ניוחש אי משום דניחא ליה דליפקו מיא לחוץ כי הוכי דלא ליטנף חצרו ונתקיים מחשבתו ליבא למיח' להכי דהא בלאו הכי חצירו מקלקל וקיימא ואין כוונתו שיצאו לחוץ ואף אז אם יצאו לא מקיימא מחשבתו וליבא איסור' בדבר ואי משום נזירה דלא ליסרו הרואים בחוץ שרי לזרוק בהריא לר"ה דמה לי בצינור מה לי בר"ה ממש ואתו לפיעבד הכי בימות החמה לשפוך להריא לר"ה ליבא למיחש להכי דכהם צינורות בימות הנשמים מקלחים הם ואמרו מי גשמים נניהו ולא יבאו לעשו' כן בימות החמה : חצר ואכסדרה שאין באחד מהם לבד ד' אמות וכן ב' דיוטאות שלפני ב' עליות ועליהם מעויבה טראוין המים לבלוע בהם והם סמוכו' לזו מצטרפי' לד' אבות להתירו לשפוך בחם בר"א בחצר הסמוכה לר"ה אבל אם היא סמוכה לכרמלית אפילו היא קטנה תרכה אינה צריכה נומא אפילו בימות החמה דכחו בכרמלית לא נזרו דהוא ליה נזירה לנזירה :

ב. כיב והוא חריץ העשוי לקלח שופכין שבחצר לר"ה והוא מכוסה למעלה במשך ד' אמות על ד' כר"ה וכבר אמרנו דק"ל דבר' אמות יש שיעור לבלוע בהם סאתים מים שאדם עשוי להסתפק בכל יום וכששופכין לתוכו תימי כיוא וא' נ לא תימי דיש בו מים מעב' כיון דרוב ימות השנה עשויה ליבלע ה' נ כי נפקא לבראי לאו להכי איכוון דליפקו אלא דליכלעו וכיון דלא נתקיימה מחשבתו שרי לפיכך סהיר לשפוך אפי' ע' פ' רביב עצמה ואפי' בימות החמה אע"פ שהמים יוצאין מיד מידו לחוץ לא נזר' ביה דהא אפי' איכוון שיצאו לאו איסור' דאוריית' איבא הבא דהא לאו בר"ה זרק להו איהו נופיה אלא מאליהן יוצאין הלכך כי לא סכין שרי לכתחלה וכלכד שיהא בניין של עפר או אפי' של אבנים שהמ' ראויין ליבלע אבל אם הוא של עץ אף דכחו לבלוע שם אלא מקלח עד ר"ה להריא ואסור / ולהרמ' כם אפילו בוב ארוך ק' אמה וצינור ארוך ק' אמה לא ישפיד ע"פ הצינור או ע"פ הביב להריא ואפילו היא של רצפת אבנים ויכולין ליבלע דהוי כשופך לר"ה להריא ונזרו שפא יאצרו צינורו של פלוני מקלח בשבת כיון שהם מקלחין בכח כששופך ע"פ הביב עצמה ויאמרו שהוא שופך להריא על דעת שיצאו המים לר"ה אלא שופך חוץ לכיב והם יורדי' לכיב שהם יורדין בנחת ולא יאמרו ששופך סמוך לר"ה : הג"ה (ויוקף בימות החמה אכל ניעות הנשמים לא חיישי' להכי דתס' ניעות ניעות הנשמים מקלחים הם ולאמי מי נשמים ניכנה כמו שכתבנו בסעיף א') :

ג. בר"א כשהמים יוצא' לר"ה אבל אם הם יוצאין לכרמלית מותר לשפוך אפי' על הביב עצמה אפי' בימות החמ' דכחו בכרמלית לא נזרו דה"ל נזירה לנזירה כמו שכתבתי בסמוך / ויא' שאין חילוק בין כרמלית לר"ה בכלוהו נזרו וחדא נזירה היא ודק' ככרמלית שהוא בתוך העיר דהו' לר"ה ואתו למיחלף

בר"ה עצמ' ואפי' כוונן הזה דלית לן ר"ה נזרו אבל כרמלית שהיא חוץ לעיר בשד' או ברוך העיר ולחצ' אחר אלא שאינה מעורב' שרי / ועיר המוקפת חומה ולא ערכו בה כל העיר כחצ' שאינה מעורבת דמיא אפי' כרמלית ואינה כד' אלא כהצד ולא נזרו בה ואם הצינור למעלה מעשרה שהוא מקום פשוט ועובדים המי' דרך שם לכרמלית לא נזרו ויש להקל וכן עיקר :

שנה איזה מקומות נקראים טוקפים לדירה וכו' ד' כע"פ :

א. כבר ידעת פעמים שכל מלאכת שבת והלכותיו אנו למדין ממלאכת המשכן ונס' הוא דבר ידוע שהמשכן נהחצר אשר תוך היקף הקלעים היה ארוך מאה אמה ברוחב חמשים אמה וכשהרבע מאה אמות ברוחב חמשים יהיה המרובע שבעים אמה וד' ספחים על ע' אמה וד' ספחים ועוד דבר מועט והוא רוחב אצבע ול' השולו חמשים להזכיר מפני שהוא סועט אבל לעולם צריכין ליה בשיעורא שכן אסמכתא אקרא דגבי משכן דכתי' אריך החצר ק' באמה ורוחב נ' כחמשי' וד' קרקו' ול' מאי בחמשים הארוחבו חמשים וארכו ק' הת' אלא אמרה הורה' שול חמשים שארכו יתר על רחבו וסכך בס' חמשים הנותנים דהו' לה ע' אמות וד' ספחים מרובעים כיצד עשה מהן ה' רצועות של עשר אמה רוחב וארכן חמשים ה' השכב האחת למזרח והאחת למערב הרי רחבה חמשים וארכה ע' עוד שים אחת לצפון ואחת לדרום הרי ע' על ע' אלא שהקרנות פנומין בכל קדן וקדן עשר על עשר שול מן החמשים ארבע התוכות של עשרה על עשרה ושיסב' קרנות ונתמלאו הרי לך מרובע כשוה ע' על ע' ונשארה עוד רצועה אחת של עשר על עשר אמות שהוא ששים ספחים על ששים ספחים עשה אותן ט' רצועות כל אחת רוחב ארבע ספחים ואורך עשר אמות צרפס יחד תהיה לך רצועה אחת רוחבה ארבע ספחים ואורכה ק' אמה קח ע' אמה ושים אותם למזרח ועוד שבעים אמה ושים אותה לדרום יהיה המרובע ע' ור' ספחים ע' ע' ארבע ספחים רק קדן מזרחית דרום' הוא פנוס ברוחב ד' על ארבע יש לך עוד רצועה הנשארת רוחב ד' באורך עשר אמות קח ממנה ארבע על ארבע למלאות הקדן ישיאר עוד בידך רצוע' רוחב ארבע ספחים באורך חשמה אמת ושני ספחים והיינו דבר מועט אצבע ועוד משרו שהרי מן החשמה אבות ושני ספחים אורך כרוחב ארבע ספחים הכול לעשות רצועות קטנות כל אחת ברוחב אצבע ויהיה' רצועות צרפס יחד יהיו קמ"ט אמות ושני ספחים קח מהם ע' אמה וארבע ספחים ושים אותה למזרח ועוד ע' אמה וארבע ספחים שים אותם לדרום יהיו קמ"א אמה ושני ספחים קח עוד מעט ט' להשלים קדן דרומית מזרחית הפנוס ברוחב אצבע על רוחב אצבע ישיאר לך שמנה אמ' רוחב אצבע פחות רוחב אצבע ולא חשו חכמים להזכיר אותו האצבע ומשהו לפיכך לא הזכירו לעולם משיעור רק ע' אמה וארבע ספחים על ע' אמה וארבע ספחים וזה הו' שיעור' של בית סאתים רצה לומר שראוי לזרוע בו סאתים של תבואה והמטבן הזה היה מוקף כן בקלעים בשיעורו והיה להם רשות היחוד לפיכך אמרו' ל' שכל דבר שהוא מקום מחיצות והוא גדול כל כך בשיעור הזה שאסרנו וודאי הוא נקרא רשות היחוד נמור ומותר לטלטל בכלו דכולו רשות אחת היא ואפילו לא הוקף לדירה שהרי המטבן לא הוקף לדירה אלא שחילקו חכמים בין היקף לדירה לשאינו הוקף לדירה באם הוא גדול יותר מבית סאתים מפני שששה' גדול מבית סאתים הוא דומה קצת לכרמלית או לרש' הרבים לפיכך אמרו כל היקף שלא הוקף לדירה כגון גנות ופרדסי' ובורגנין שאינן עשוין אלא לשמור בתוכן

ד קרפף שהיה יותר ססאתים ובא למעטו באילנות שנטע בתוכו למעט אורו אינו מהמעט בכך שכן דרך קרפף להיות בו אילנות ואפ"הם גבוהות יורחבים ד' שחולקים רשות לעצמן ואינם עכשיו בכלל קרפף אין ממעטין מפני שכך דרכו של קרפף וכן אם חפר בו בורות אע"פ שהם עמוקים יורחבים ארב אינם ממעטים מפני שכן דרכן של קרפף או נינה וכן אם עשה בו בית כינוס המים להשקות את הגן אינו מיעוט ממעט זה שדרך הנינה בכך :

ה בנה בו עמוד ונתעט בכך אורו ססאתים היו מיעוט אם הוא רחב נ' טפחים אבל אם פחות מטלשה בסל אורו נבי הקרפף וכמאן דליתיה דמי ואינו מיעוט :

ו קרפף שלא הוקף לדירה ורוצה להקנו שהיא נקרא מוקף לדירה כבר אפרנו בו למעלה חיקוניה ואמרו בו עוד חיקונים אחרי' והוא זה שאם בנה בו מחיצה כאורך עשר אמות ונובה י' טפחים לפני מחיצה הראשונה לבטלה שתהיה כמי שאין דירה מוקף לדירה ע"י השנייה אם הרחיקה מהראשונה נ' טפחים מותר דהל' מחיצה כפני עצמה ומבטלת הראשונה ואם לא הרחיקה נ' טפחים הרי היא כלבודה עמה ולא עשה ולא בלום אבל לענין מיעוט אורו לפחות ססאתים אפי' לא הרחיקה נ' טפחים אם לא נתמעט האויר מפחות ססאתי' אלא ע"י דאמרינן לבוד לא אמרינן כזה לבוד להקל לומר כאלו הם דבוקות וכחוסה עבה דמיא ונתמעט האויר לא אמרינן הכי דהיי קולא יתירה לעשות הלבוד כסתום למעט האויר והרי הוא אור' לפנינו :

ז אלא אם רוצה למעט האויר ע"י תיקון דומה לזה צריך להוסיף על עובי הכותל כגון שטוח שיט על מחיצות הראשונות שיהיו עבות עד שיתמעט האויר לפחות ססאתים וזה לא מועיל אלא יעשה השיט עב כל כך שאם תיבטל מחיצה הראשונה דאוי השיט לעמוד בפני עצמו ואם לאו לא חיי מיעוט :

ח עוד אמרו לענין תיקון הוקף לדירה אם בנה מחיצות על מחיצו הראשונה להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל שהרי עיקר דירתו עדיין כאויר מחיצות הראשונות והם לא הוקפו לדירה ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליוני' סאליהם ביתר על ידם דהא באוירם הוא דר' אבל תל יותר ססאתים ועשה מחיצות על התל סביב להשתמש על גובה התל לא מביא אס. הרחיק המחיצות על גבו משפת התל שניכר בו שעושה אילו המחיצות להשתמש על גבו וזה ודאי מועיל לעליונים להשתמש עליו אלא אפי' עשה המחיצות על שפת התל ויש שם למטת סמנו נ"כ קרפף יתר ססאתי' שאינו מוקף לדירה ונרא' כאלו עושה אלו המחיצות להשתמש למטה וה' ל' כעושה מחיצה ע"ג מחיצה לתחתונים דהא צירי התל נחשכו' למחיצה לתחתונים אפ"ה מותר להשתמש ולדור על גבי התל שהרי מ' העליונים כאויר מחיצות חס דרים :

ט קרפף יותר ססאתים שהוקף לדירה ונטע רובו באילנות אפילו אינו נטועין שורות שורות אין מבטלין הדירה שכן דרך קרפף לנטוע בו אילנות להסתופף בצלן ואם זרע בו זרעוהו נזרע רובו מזרעים מבטלין הדירה ואסור להשתמש בכלו אפילו אין בתם אלא ססאתים ואם נזרע מיעוטו אם אין בו אלא ססאתים מותר להשתמש בכלו דהוה כמלה לבני השאר ואינן מבטלות הדירה אבל אם יש בו יותר ססאתים אסור לשלשל אף במה שלא נזרע לפני שנפרץ במילואו למקו האסור ולומבטל את הדירה :

י אבל חצר ורחבה שאחורי הבתים שדירתן חשוב יותר דירת פדירת קרפף נסתפק לפוסקים אם הזרעים מבטלים דירתן לענין זה שאם רובן זרעים שיבטלו כל ח הדירה אם לא ואפילו אם תימצא לומר כיון שחשובין דירתם דירת יותר מקרפף אין זרעים מבטלים דירתן

בחוכן אע"פ שמן התורה הוא רה"י גמור והזורק מר"ה לתוכן חייב מ"ס כיון שלא הוקף לדירה אם הם גזולות יותר מבית פארים הרי הם דומים לברסלי' אולר'ה ואסרו לשלשל בתוכם יותר מד' אמות כמו בר"ה נזירה משום ר"ה אבל אם אינם אלא כדי שיעור סאתים הרי הם רה"י גמור ומותר לשלשל בכלה כמו שירצה ואפי' אין בהם שומירה ולא בית דירה כלל כמו חצר המשכן שהיה בו סאתים ולא היה בו בית דירה וכ"כ אם היא פחותה מזה השיעור שהיא רה"י אפי' אינה בית דירה ואם היא הוקפה לדירה אפילו יש בוק' מילין הרי היא רה"י גמור ומותר לשלשל בכלה כיון שהוקף לדירה ושיעור בית סאתי' שאמרנו ל"ט אם הוא מרובע או עגול או ארוך וקצין ובלבד שלא יהא ארכו יותר מטנים ברחבו בחצר המשכן שהיה אורך מאה אמה ורחב חמשים אמה אבל אם ארכו יתר משנים ברחבו אין משלשלין בו אלא ברחב ד' אמות על ד' אמות כיון שאינו דומה לחצר המשכן :

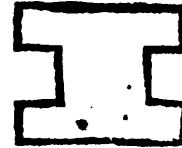
יא ומה נקרא מוקף לדירה מקום שלא היה מוקף בתחלה ובנה בו בית דירה ואח"כ הקיפו או רחב' שאחורי הבתים שפתה לו פתח מכותו ואח"כ הקיפו אבל אם הקיפו ואח"כ בנה בו בית או פתח לו פתח לא מיקרי הוקף לדירה שהרי התיקף היה קודם הדירה ונ"ל שעמא דה"נ ילפינן שמשכן שכן היתה הקמתו במדבר הקימו המשכן והיינו הקרשים של אהל מועד החלה והוא הבית דירה אשר שם מעון לשכיני' ואח"כ הקיפוהו בקלעים ואף ע"ג שאינו בית דירה ממש מ"ס דמיא לבית דירה ואם היתה מוקף שלא לשם דירה ואח"כ בנה אצלו דירה ורוצה לתקנו שמהא נקרא מיקפת לשם דירה אין צריך לפרוץ כולה אלא יפרוץ בה פרצה ביותר מע' אמות כנובה י' טפחים שבוה נתבטל ההוקף שהרי הוא פזוח כאילו לא הוקף דהא אף אם היתה מיקפת לדירה היה אסור לשלשל בה בעוד הפרצה פתוח' י"כמו שיתבאר בע"ה ונמצא הבית פתוח כלא הוקף ואח"כ יתחזק ויגדור הפרצה וה' ל' פתוח ולבסוף הוקף דירת' שנפתח' לו ואין חילוק אם חזר וגדר כל הפרצה כולה או שנדר הויתר על י' והעמידה על י' ככולן נקרא פתוח ולבסוף הוקף לדירה דהל' העשר אמות מכוונת נחשבות לפתח כמו שיתבאר בע"ה דהל' כמו הוקף ואם פרץ אמה וגדרה וחז' ופרץ אמה אצל מה שנדר וגדרה וחזר ועשה כן עד שהשליטו לעש' מותר ואם קשה עליו לפרוץ הכותל יא' שיש עיר באן תיקן נקל מזה והוא שיניח עפר אצל הכותל מסני צדדיה עד שיתמעט הכות' פנוכה עשרה ופוחב העפר יהיה רחב מל' כאורך עשר אמות באורך הכותל דהל' כל אותו רוחב העפר רשות בפני עצמו והחומה משם ואילך אינה גבוה י' וכאלו נפרצה החומה באותו מקום דמי והוא שלא תהא העפר נ"כ גבוה י' כגון טבל גבוה הכותל אינו אלא י' טפחים ומניח גובה העפר י' טפחים פחו' משהו ונשאר עוד מן הכותל ט' טפחים ומסתוו וחולו כפרצה שאם הוא גבוה י' ה' ל' רה"י עד להקיע וגדר אסיק הוא וזה אינה פרוצה אבל אם אינה גבוה י' הוי בקרקעות הקרפף ואז יבנה בו בית דירה ואף אם חזר ולקוח משם אח"כ העפר מותר הגאיל ובטלו שם שבת אחת ויש חולקין ונאמרים דאין מיעיל ביטול לעפר אח"כ אין עתיד לפנותו לעולם י'א דכתס' קרפף' שלינו מהזקין להו מוקפית לדירה דרגילי' לפתוח פתח בהלה והוא א"כ להקיף וסתם עיירות אין מהזקי' מוקפית לדירה (ג"ל ס' ת"ח) י'א דכל קרפף ונינה שהו' סמו' לביהו מיקרי הוקף לדירה ואילו נקרובה לביתו דעתיה עלויה להשתמש בו חזיר וכהוקף לדירה דמי אפילו הם גדולים הרבה ויש חולקין בזה :

יב הל' גבוה י' אע"פ שהוא רה"י מן התורה דהא אמרינן ג' אסקי מ"ס הואיל והו' פתוח עשאוהו כקרפף וכמו שיתבאר עוד בס"ה בע"ה שאם הו' פתוח ססאתי' או סאתי' מכוונת הו' רה"י ומשלשלין בכלו ואם הוא יותר ססאתים הוא דומ' קצת לר"ה ואסרו לשלשל בו אלא בר' אמות כמו בר"ה :

מסאתים ואפי' יחד שעשאה לעצמו אבל מחיצה העשויה שתי או ערב לאו מחיצה מעולה היא ואיזה היא מחיצה של ערב כגון שהקיפה בנ' חבלי' זו למעלה מזו זו למעלה מזו ענ' ה' יהדות סביב מן התחתון לקרקע פחות מנ' שפחים במשהו דהיי כולו עומד כלבדו דמי וממנו לאמצעי ג' כ פחות מנ' שפחי' משהו הרי טשה עומד פחות כ' משהוין בשנים האוירים ומאמצעי לעליון ג' כ פחות מנ' הרי כנ' איריז ט' עומד פחות שלש משהוין ועובי' דחבלים יתר על שפת ג' משהוין כדי שיהא הכל י' שפחים שהוא שיעור מהיצו' כגובה זו היא כחצי' של ערב בלא שתי ואיזה היא מחיצה של שתי כגון שהקיפה בקנים גבוהים י' נעוצים ועומדים סמוכות זה לזה פחות מנ' שפחים דהווי כלבהים סביב זו היא מחיצה של שתי בלא ערב אבל היא מחיצה גרועה מ' הקילו בה חכמי' והתירוה בסאתי' אבל ביתר מסאתים לא לפיכך יחיד ששבת כבקעה התירו לו לעשות לו מחיצות לצורך אותו' שבת לשלשל טם אפי' במהיצו' גרועות כאילו מיהו כיון שהם מחיצות גרועות אע"פ שנעשו לשם כך לא התירו לשלשל ככולו אלא כשלא הקיף אלא סאתים אבל אם הקיף יותר לא התירו לולשלשל בו אלא כד' אמות ואין חילוק בין אם הוא א' ששבת בבקעה או הם שנים ששבתו שם דין אחד להם שאין נתנין לשניהם אלא בית סאתים אחד וקבו' שאמרנו אבל אם הם ג' ישראלים צורך השביתהן רב הוא והשובין כשיירא והקילו להם יותר ואמרו שמהריזן לשלשל בכל מה שהקיפו אפי' באילו הכחיצות הגרועות ואפי' היא גדול הרבה מאד מותר להם לשלשל ככולו ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכם שלא ישיאר בית סאתים פנוי שאין צריכין להשמיטם אבל אם נשאר בית סאתים פנוי הו' אוסר עליהם את הכל ואין משלשלין בכל המקף אלא כד' אמות כד' א' בשהקיפו יותר על שש שאין שיגיע לאחד יותר מבית סאתים אבל אם לא הקיפו יותר על שש שאין בית שהם ג' שחושבין כשיירא נתנו לכל אחד ב' שאין ואע"פ שיש סאתים פנוי מותר לשלשל ככולו ודווקא לנ' ישראלים הקילו לחשבין כשיירא אבל אם אחד מן הנ' הוא נוי לא הקילו להם ואינו מצטרף להיותם חשובין כשיירא להקל להשנים בשבילו וי' דה' לקטן לא הקילו ואינו מצטרף להיותם שלשה לחשב כשיירא :

ב' הו' ג' והקיפו כל צרכם ומת' א' מהם בשפת השנים הנשארים מותרים בכל שביון שנכנס השבת בהיתר הותר להם לכל השבת וכן לאיסור כגון שהיו שנים והקיפו יותר מסאתי' וניהוספו עליהם בשבת נשארו באיסורים כיון שנכנס השבת באיסור ;

ג' הו' ג' והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה ועירבו יהא אם קחיצוני' רחבים והאמצעי קצר כזו שנמצ' האמצעי פרוץ במילואו לחיצוני' והחיצונים יש להם י' נפחים עורפים עליו מכל צד נותנים להם כל צרכם באמצעי אפי' הוא גדול הרבה טאנו רואים כאילו כולם דרים בתוכו שהו' בשל אצל כולם והרי יש ג' ביחד ונעשו שיירא באמצע והווי להו' האיןך בחצר לנבי אמצעי לכך נותנין להם כל צרכם אפי' לחיצונים וי' א שהחיצונים אינם מותרים אלא עד סאתים ואין נותנין להם אלא באמצעי ואם הקיף א' מהם יותר מסאתי' גם האמצעי אסור' שהרי הוא פרוץ במילואו למקום האסור לו ואם החיצונים פרוצים במילואם לאמצעי והאמצעי מנופ' דלדירי' לא הוי פרוץ במילואו כזו ויחיד בכל אחד אין נותנין לכל א' אלא בית סאתים שהרי אין ג' דוורים כאחד דדוורי האמצעי בחיצונה חיל להכא תרי הוא דאיכא חיל להכא תרי הוא דאיכא ובאמצעי ליכא בלא חד' ואם א' מדחיצונים יותר מבית סאתים הוא לכת

דירתן הזרוע פיהא אין שם דירה עליו ואם הוא יותר מסאתים אוסר כל החצר ואין משלשלין בו אלא כד' אמות וכן אפי' אם אינו אלא סאתים או פתוח והוא רובו הזרוע מיהא שם קרפף עליו דלא נחא תשמישתיה כמו חצר וכי הימא מאינ' אפילו אם שם קרפף עליו והלאה קרפף וחצר רשות א' הן איכא למי' דנ' ש' אסור' להוציא ממנו לבית וגם אם הוא יותר מסאתים שאין משלשלין בו אלא כד' אמות או ששא אין הזרעי' מבשלך אלא דירת קרפף וליא דירת חצר ורחבה שדירתן חשובה יותר וטוב להחסי' לפיכך מי שיטלו גינה בחצירו אם הוא רוב החצר אפי' אין בה אלא בית סאתים לא יטלשל ממנו ומן החצר לבית דשמה הוא מבשל דירת החצר ואם הוא יותר מסאתים לא יטלשל בה ובחצר אלא כד' אמות והוריעה מיהא אין שם דירה עליו ואוסר כל החצר ואם הוא טיעוש החצר אם יש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר ואם ישבה סאתים או פחות אסור להוציא ממנו לבית ;

יא קרפף יותר מבית סאתי' שהוקף לדירה ונכנסו בו מים אם הם ראויים לשתייה אין מבשלין הדירה דהא חזו לחשמישתיה ואין לך דירה מעולה מוואפי' נהמלא כולו מים ואפי' הם עמוקים הרבה מידי דהוה אכריא דפירי ואם אין ראויין לשתי' אז דינן כזרעים דהיינו אם נתפששו ברכו כולו אסור אפי' אין בו סאתים דנתכשל דירתו במיעושו ואם יש בהם יותר מסאתי' כולו אסור והוא שיש בעומקן י' אשאו מבשלין מקומן מדון קרקע אבל אם אין בעומקן י' אינו נחשב אלא כמיט ורקן שבתצר ונחשב קרקע ואין חולק רשות לעצמו ;

יב קרפף בית ג' שאין וקירה ממנו בית סאה התירו אפי' אם הקירו משפע ואין כאן פי תקרה דנימא יורד וסוהם מותר דחטבינן כאילו הוי מחיצה בסוף הקירו גלא נשאר אלא קרפף דבית סאתים ;

יג קרפף בעת סאתים סצומצם וחצר אצלו ונפרצו במילואם זה לזה הקרפף הוא אסור שהרי נעשה עתה יותר מבית סאתים ולא שאיר החצר גורם לו ליחשב יותר מבית סאתים שהרי החצר הוקף לדירה וכל מקום שהוקף לדירה אין שיעור לאוירו אלא מקום המחיצ' שנפרצה מיתר אותו וגור' לו ליחשב יותר מבית סאתי' אבל החצר מותר כדאמרין שאין שיעור לאוירו אך קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ועטה לו תיקון כדפרישי' לעיל שפתח בו פתח ועש' מחיצ' לפניו יותר מי' והותר ע' מחיצה זו כדאמרין לעיל שעל ידיה בשלה הראשונ' שלא היתה לשם דירה ואח' כ' נפלה מחיצ' זו האחרונה לא אמרינן היאיל והותרה הותרה ונשארה בהתירה אפי' ע' מחיצה הראשונ' שלא הוקף לדירה אלא חזר לאיסורו הראשון

שבת דין רחבה שאחורי הבתי' וכו' סעיף אחר

א רחבה שאחורי הבתים והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה הרי זה כקרפף ואין משלשלין בה אלא כד' אמות ואם פתח לה פתח מביתו ואח' כ' הקיפה הויליה דוקף לדירה ומותר לשלשל אפי' מן הבית לתוכה ואפי' אם יש גורן בינה לבין הב' לא אמרינן דרך פתח היא פתוח לשם הגורן ולא בשביל הרחבה ואין כאן פתח לרחבה אלא השבינן דך פתח לרחבת דלקולא אזלינן בעירובין שהיא דרבנן ולפיכך משלשלין ג' עכשיו מן הבתים להצירות שאחורי הבתים מש' דסמכין דבזמן הזה סתמן מוקפין לדירה כמו שנתבאר לעיל בס' שקורם זה גבי קרפף בסוף סעיף ב' ;

שם דין הוקף מחיצות לשבת אחד וכו' ג' סעי' :

א כל הוקף מחיצות שאמרנו טוב היותן מחיצות מעולות העשויות משתי וערב שאזמותר לשלשל בגולה אפי' בית'

ואפילו נפרצו ב' מחיצות שלישות אמרינן פי הקרה יורד וסותם אבל נפרצו' לא אמרינן בהו פי הקרה יורד וסותם ואפילו בשנים דאמרינן פי הקרה יורד וסותם היינו דזקא כשנפרצו שנים זו בצד זו אבל כשנפרצו ב' זו כנגד זו נראים יותר מפולש ולא אמרינן פי הקרה כולו :

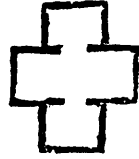
ש"ב איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל וכו' י"ב סעיפים :

א כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה אלא לצניעות בעלמא או לשמור מה שיחנו בתוכה או לישב בה כדי לטמור השד' היא מחיצה להחיר לטלטל בתוכה אבל לא הויא מחיצה לעשות מל' שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מסאתי' הלכך אילן שענפיו ירדין לכסה אם אינן גבוהין שליטה מן הארץ דהו טס בלבדו לקרקע ועיקרן במקום שמתחברין לאילן הוא נבוי עשרה חשוב מחיצ' וסותר לטלטל ככולו והוא שמיא האויר שכין הענפי' בעצים או בקש שיהיה ניכר שהוא למחיצה וגם יקשור הענפים שלא ינדס הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ודווקא עד בית סאתים הוא מועיל למחיצה לטלטל בתוכה אבל יותר מסאתים אינו מועיל למחיצה לטלטל ככולו אלא כד' אמת אפילו אם נשעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסחופף בצילו לטמור השדות :

ב חל שהוא גבוהה והשלימו לעשר' שעשה עליו מחיצה גבוהה מצטרפין לעשר' והשיב מחיצ' לטלטל ולכל דבר מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לטמ מחיצה כשרה ואפי' נעשית בשבת שלא סמכו עליה מאהמול כשר' וה' כל מחיצה הנעשית בשבת כשרה וה' שנעשית בשפת בסוגג אבל במזיד היא מחיצה להחמיר דהיינו לחייב הזורק מרה לתוכה דהא מ' מן החודה מחיצה מעליא היא אבל לא להקל להחיר לטלטל בתוכה דאסרוה רבנן כדו שלא יהא חוטא נשכר שיהנה מפלאכת שבת במזיד וה' שלא היה שם מחיצה החילה אבל אם היה שם החילה והוסרה וחזרה ונעשית אפי' במזיד חזרה להתירה חראשון כיצד כגון ב' או ג' שהקיפו במחצלאות סביבותירן כרה' והבדילו גס בנייהן במחצלאות וערכו יחד כדי להזיז לטלטל מזה לזה ונגללו הפחצלאות בשבת נאסרו ואם חזרו אח' ונפרסו אפי' במזיד חזרו להתיירן הראשון :

ד ספינה מותר לטלטל ככולה אפי' יותר מסאתים דחשיבא מוקפת לדירה דהא עשאה לדור בה כל הימים שהולכין בה בים כפאה לדור תחתיה תחתיה ודאי הוא רה' דכיון שבפא' לדור תחתיה כפייתה זו היא עשית מחיצתן לדירת טמן לפיכך נס עליה או דין רה' דהו כמוןג של רה' כיון דמחיצות לדירה נעשו אע"פ שלא לדירת מעלה נעשו מ' אמרינן ביה גוד אסיק והו כהיקף לדירה הנ' כי אמרת ביה גוד אסיק הו היקף לדירה (וע' סימן סמ"ה סעיף ע"ו וסימן י"ו) אבל אם כפאה לזופתה לא הו דין רה' עליה דכיון שבפאה לזופתה מלל מחיצותיה מתורת דירה דאינן עומדות כל זמן כפייתה לא לדירה מעלן ולא לדירת טמן והו כעמוד כעלמא וכי אמרת בהו גוד אסיק הו היקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה וכרמלית הוא ואין מטלטלין בה אלא בד' אמות אם היא יותר מבית סאתי' כמו שצתבא לעיל סי' ט"ח סעי' א' ד' לכל עוטיין מחיצות ככלים ובאוכפים ובכל דבר בין של ערב לבד כג' של חבלים או של שתי לבד כגון של קנים נעוצים בארץ אבל זו אינה מתרתה אלא עד סאתים כדאמרינן לעיל ריש סי' ש"ס ובסאתים מתרתה אפי' ליחד בישוב' ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו ג' שפחים ועוטיין מחיצה אפי' בבעלי חיים ובלבד שיהו כפותים שלא ינודו דבע' מחיצה עומדת ש כולה לעמוד יבני אדם שעומדים אה אצל

אסור ואינו אסור על האחרים שהרי האמצעי מגופף והוא מותר ומחיר את האחרים עמואם האמצעי יוחר מסאתים גס החיצונים כולם אסורים שהרי הם פרוצים במילואם לשקום האסור להם : אבל אם אחד בכל אחד מהחיצונים ושנים באמצעי או שנים בכל אחד מן החיצוני' ואחד באמצעי נותנין לחיצונם כל צרכם דחשבינן כל מה שבאמצעי כאלו הוא בחיצונים הואיל והוא מגופף הוא שליט כגולן ואוליגן לקולא ונשדי האמצעים לכולהו להכא ולהא והו להו' בכל החיצונים וחשיבי שייא בכל אחד מהם ונתכלל לכל החיצוני' כל צרכן כד' אכסאי' פתוחים זה לזה ביותר מ' אבל אם הם פתוחים ביותר מ' הו לה פרצה וגם המנפפים אסורים ובאני' פתוחי' כיון מעשר נמי אלא אמרן אל כשכותלי

קטנה נכנסים לגדולה כא אבל אם אינם נכנסים אלא שהם כתמונה הראשונה שצירתי לך ההה ליה נראה מבחין וסיה מכפנים ונידון משום לחי וכלם חשובי' מגופפים וכאילו אין אחד מהם ניפרץ לחבירו כיון שיש לו היקף לחי ואין נותנין לכל אחד מהם אלא בית סאתים דהא באידך לא שייך וכל א' קרפף בפני עצמו הוא וכל היכא דאמרי' נותנין להם כל צרכן נמי לא אמרן אלא שלא יהא מקום בית סאתיים בפני מבליס דאל"כ הו יותר מכני צרכן :

ש"א דין גג הסמוך לרה"בוב' סעיפים :

א גג שהוא סמוך לרה"ב צדד' וכשאר צדדן הוא עומד בחצר רה' ובצדדים שהוא סמוך לרה' הוא גבוה יובצד שהוא סמוך לרה' אינו נכפ' ובאורו צד רבים משהמשים בו כגון שמכפ' עליו שם הרי הוא שם כרה' ואסור לבעל הגג להשתמש בו מחצירו עד שעשה לו סולם קבוע מחצירות שע' קביעות הסולם הוא סגולה דעתו דסלקי' לגג מבחרה' ואיהו נחא ליה לאשתמושי ביה (וע' סימן סמ"ה סעיף ב' וסי' סמ"ה סעיף ג') ודווקא בסולם קבוע גלי דעתיה כן אבל בסולם ארעי כיון דמסלק ליה כמאן דליתיה הוא ואיזה סולם קבועה כל שקבוע סם בין לחול בין לשבת קבועו לשבת ולא לחול וכל שכן איכא אין זה קבוע ודווקא שהוא על זה האופן פחות מ' בצד רה' וי' בצד רה' הוא גבוה' גס סמוך לרה' חרי הוא רה' יגמור ומותר לטלטל עליו מן החצר וסולם אינו צריך ואם הוא נמוך מ' בכל צדדיו אפי' סולם קבוע לא מהני לסלקו מכה רה' כיון שרבים מבחפין עליו :

ב חצר שנפרצה לרה' במילואה או שנפרצ' ביותר מ' לרה' הרי חלל החצר היא נידון ככרמלית ואינו רה' גמור כיון שנפרצה ומקום המחיצה הו נידון כצדדי רה' ולא כרה' דפי אלא נכ' יש לו דין כרמלית כמו החצר עצמו :

והג' ואם נפרץ בקרן זווית אפילו בפחות מ' אסור דלא חשיב כפתח דפתחא בקרן זווית לא עכרי אינשי וכן בית שנפרץ בקרן זווית אפי' בפחות מ' ונפרץ גס הקירוי עד שנשאר באלכסון אסור דכי הדין דלא השיב פתח בקרן זווית הנ' לא אמרינן פי תקר' יורד וסותם בקרן זווית דשעמ' :

כל היכא דאמרינן פי הקרה יורד וסותם הוא משום דדמי לפתח וכיון דתח בקרן זווית לא עכדי אינשי הה' דפי הקרה יורד וסותם נמי לא אמרינן אבל פרצה שאינה בקרן זווית אמרינן בה פי הקרה יורד וסותם וחשבינן לה כסתום אפילו ציותר מ' ובגון שפי התקרה חלק ורחב' שפחים אג לא אם היא משופע או אין בו ד' שפחים לא אמרינן ביה יורד וסותם

א קבלו חזל שמן התורה כל מקום שיש לו נ' מחיצות
 אינו ר"ה ומותר לשלשל בכולו מן התורה אלא
 שחכמים אסרו לשלשל בו יותר כד' אמת נזירה משום ר"ה
 דמלא לה עד שיעשה שום תיקון ברוח רביעית וכיון שאין
 צריך תיקון אלא מדרבנן התירונו בתיקון כל דהו כמו שיתבאר
 לפינוי בעיה :

ב חצר שהיה מקף בכל צדדיו ונפרץ במילואו למקום
 האסור לו אע"פ שאין בפרצה יותר מ' כיון שנפרץ במילואו
 נאסר החצר לשלשל בכולו אלא בד' אמות כיצד יתקנו אם היה
 הפרצה עד' אמות נותר כפס רחב ד' טפחים שיעמידנו מצד
 אחד במקום הפרוץ ונחשב כמחיצה ואם ירצה להקנו כשני
 צדי הפרצה די לו בשני פסין של שני משהיון שיעמיד
 אחד לצד זה ואחד לצד האחר להיכני מחיצה רביעית
 והוא הדין אם נשתתיר מהם כותל גנוי בשיעור ד' טפחים
 במקום א' או אם נשתתיר מהם מהשני צדדים משהו מכאן
 וכשהו מכאן וכל זה בנובה י' טפחים אין צריך תיקון
 יותר ואפילו אין בפרצה ד' טפחים כיון שהוא במילואו צריך
 תיקון עד שיהא בה פחות מ' טפחים ואם יש בפרצה יותר
 מ' אמות אפילו אינה במילואו צריך לתקנו בצורת הקתח :

ג מבוי שיש לו נ' מחיצות ופרוץ בצד הרביעי והיו
 בלתי שעוביו ורחבו כל שהוא שעמידנו בפתח
 המבוי והיה נוכח עשרה טפחים ומכל דבר שיעשונו
 כשר אפילו מבועי חיים וכלבד שיקטרנו שם בחבלים
 לכותלי המבוי בתורות שיוצאות מן הכהלים בענין שאינו
 יכול לרבוץ כדי שלא יתמעט נוכחו מ' טפחים וה' האם קשר
 שם אדם חשיב נמי כלחי :

ד ואם יש קצת חתיכת כותל ברוח רביעי של המבוי
 עולה משום לחי וכלבד שיהא בו רוחב טפח ואם
 על גב דכלחי סני בכשמו השויר בכותל עצמו צריך להיות
 רוחב טפח משום דאין היכר כל כך במשהו מן הכותל
 עצמו כמו בפס נמוך ודוקא בתיקון מבוי צריך השויר מן
 הכותל עצמו להיות רוחב טפח אבל בתיקון חצר שנפרץ
 במילואו דסמוך בסעף ב' כשרוצה להקנו ששני צדדי
 הפרצה אפילו השויר בכותל עצמו סני במשהו אף על גב
 דשניהם החצר והמבוי בעתים אינם מחוקנים דין בגמלי' להם
 מ'ט בכותל המבוי אין המטהו ניכר כ"כ כמו בכותל שכחוק
 החצר לפיכך צריך תיקון הניכר יותר מן החצר ג' ל' :

ה לחי דאי נשבי ביה זקא לא מצי קאי לא חשי' לחי זילא עדיף
 ממחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שאינה מחיצה'
ו וצריך שלא יראה הלחי רחוק מן הכותל ג' טפחים דכפחות
 מ'ט אסרינן כלבדו הוא לכותל אבל ברחוק ג' טפחי אתי איריא
 דהאי זקא ודהאי ניסא ומבטל ליה :

ז לחי אפילו שברים ושברי שברים מריבקים שברים
 בו וכלבד שיוכל לעמוד ברוח מצויה לפיכך נוהגין
 שעושין לחי ססדי מחוי בכותל טעל ידי הכותל הוא ראוי
 לעמוד וכלבד שיהיה שלא יתחמק ססדי לארץ יותר מ'ט
 טפחים דתו לא חוו ללחי ולא לצורת הפתח שצריכין לעמוד
 עד הארץ או בפחות מ'ט לארץ והוי כלבד :

ח ולחי שעשאו אפי' מעצו אשירח כשר ללחי דאע"ג דכתותי
 מכתת שיעורא מ'ט לא נעץ מסשהו ואע"ג שצויה שיעור' י'
 בגובהו מכתתהו ליה לא יהיה י' גבה הא אמרי' דלחי כשר
 אפילו בשברי שברים ובי נמי מחשבת ליה למכותה לא נרע
 מנקודת קטנות המריבקים זה לזה א"ל דשעמא דמכותתי
 מכתת שיעוריה הוא לפי שעמיד לקריפה וכיון שאפי' שיעורף
 זיעשה אפר אם נבלו ועשה ממנו עמוד מהני משו' לחי לפיכך
 גם בעודנו לא נשרף לא מפסיל משום דמכתת שיעוריה :

ט ואין חילוק בלחי בין שנרצה בליסת הלחי לעומדי' בתוך
 המבוי ואינה נראת לעומדים סמוך כוח

זה בפחות מ' קביעי יותר והוא מחיצה נמירה וביניהם רה"י
 ואפי' כשהם מהלכים והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה
 דאז הוו כמו מחיצה הנעשה בטבת בשונג' דהויא מחיצה אפי'
 להקל לשלשל שם אבל אם ידעו שהועמדו לשם מחיצה
 הוי כמו מחיצה הנעשה במזיד ולא הויא מחיצה אלא להחמי'
 כגון מי שזרק לחוב' מ'ה חייב אבל לא להקל לשלשל בהוכח
 ואפי' אחד מהם יודע אסור כדי שלא יבאו לזלזל לעשות
 מחיצה בשבת ואפי' אם לא הודיעם שעושה מרם מחיצה
 עתה אם קרוב הדבר שידעו כגון שעשה מהם מחיצה פעם
 אחרת ונודע להם כבר לא יעשה מהם מחיצה עוד דשם
 ירגישו בדבר קודם שיפסיקו לנמור המחיצה ואח"כ ינמרוה
 והויא מחיצה נעשית במזיד :

י מיהו אם נעשו מחיצה מתחילת סלא לדעת ודריג' שאחר
 כך אין לחוש :

יא יש מי שאומר שגם אותו אדם שרוצה להשתמש במחיצה
 בני אדם לא יעמיד אותם לדעתו דזה נמי הוי מחיצה
 לדעת והויא כנעשית במזיד אלא יעמיד אותם אחר שלא
 מדעתו ואין לעשו' מחיצה מבני אדם רק בשעת הצורך ושעת
 הדחק ואם שכח דבר אחר בר' ה' יותר טוב הוא להוליך שם
 התיקוה שיביאו חדרב כלב מחיצה סלעשית מחיצה של בני
 אדם וכש'ביאנו גדול ובלבד שגם הקטן לא יעשנו על דעת
 אביו שאם יודע שגוף לאביו בכך אסור להוליכו שם דמסתמא
 על דעת אביו הוא סומך ועושה ובלאו הכי לא היה עושה וה"ל
 כאילו אביו צוהו לעשות ומאכילו איסור בידים וע"ל סי' שמ"ג :

יב פרוץ מרובה על העמוד אסור כד' בפרצות שהם מ'ט
 ומעלה אבל אם היתה כל פרצה מהם פחות מ' הרי זה
 פותר ואף על פי שהפרוץ מיובח על העמוד דכל פחות מ'ג'
 כלבד דמי :

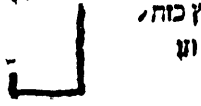
יג ופרוץ כעומד מותר אפי' כל פרצה יתר על ג' בין בשתי
 בין בערב וכלבד שלא ידא במקום אחר פרוץ יותר מ' י'
 אמות אבל בפחות מ' עדי' מותר מפני שהוא כפתח שבן היה
 פתח רבלי אמות :

יד ואם עשה צורת הפתח אפילו לפרצה יתירה מעשר מותר
 ואפי' לא נעץ אלא קונדיסין בד' רוחות ועש' צורת הפתח
 על גביהן דרי זה פתח נמור ומותר וה"ל בחצר ומבוי שיש 55
 דיורין ודרך להיות שם פתחים הרבה אבל בבקע' שכא לעשות
 היקף לשלשל בתוכו לא מהני בשכל הדוחות ע' צורת הפתח
 ודוקא בשכל הד' רוחות ע' צורת הפתח כהא אסרינן דלא מהני
 בבקעה אבל אם היה ההיקף כחקונו אלא שיש בה פרצו' יותר
 מעשר מהני ביה צורת הפתח אפי' בבקעה אפילו אם הפרוץ
 שחבה על העומד ולהרמ"ם אין צורת הפתח מועיל לפרצת
 יותר מעשר א"כ עומד מרובה על הפרוץ :

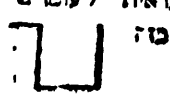
טו לא זמחו צור' הפתח קנה מכאן זקנה מכאן וקנה על גביהן
 אפי' אינו נגע בהן כגון שהגביהו למעלה מהן הרבה
 ויש ביניהן כפה אמות וכלבד שיהא גובה הקני' ט"מ כאן וסבאן
 י' טפחים והיו מכונין משם כנגד קנה העליון שכן הוא דומה
 לשתחי מזוחות ומשקוף על גביהן אבל אם חיבר הקנה העליון
 לשני הקנים או לאחד מהם מן הצד לא מהני שאין זה דומה
 לפתח שיש לה שתי מזוחות ומשקוף עליהם דפתחא כי הא לא
 עכרי אינשו וצריך שיהו הקנים שבצדדים חזקים כדרך מזוחות
 לקבל תליית דלת בהן מיהו אפי' לקבל ככל שהוא פני כגון
 של קש או של קנים אבל קנה שעל גבן כני ככל שהוא ואפי'
 נמי מה' שאין המשקוף צריך לקבל כלם :

טז צורת הפתח העשויה ככיתוף אם יש בה גליח דהיינו קודם
 שתחזיל להתעגל י' טפחים מתורה משום צורת הפתח
 שזה גם כן צורת פתח מקרי :

שסג דין מבוי ולחי ובו ל' סעיפים :

או כוח
אינס
כזה

כבולן כשר

או שנראית לעומדים בחוץ
נראית לעומדים בפנים
או

הרחיקו מן הכותל ג' או שהנביתו מן הארץ ג' פסול ואם
הנביתו פחות סג' משהו אע"פ שאין בו אלא ז' ומשהו כשר
דג' תחתונת אמרי' לכוד והרי הוא נבוי' :

אפילו לא עשאו לשם לחי אלא שנזרמן לו שם מאליו
שהועמר שם במקרה שלא לשם לחי או אילן שנשטעו
לשם כשר (דלמי משום מחינה הוא ולכן ק' דמחינה העומדת
מחליט סוף מחינה כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ג סעיף ג' ועיין
בסמוך סעי' ע"ו) ובלבד שיסמכו עליו מע"ש אבל אם לא סמכו
עליו מע"ש כגון שהיה שם לחי אחר שסמכו עליו ונפל בשבת
ובאין לסמוך על זה מכאן ואילך פסול אבל אם לא היה שם
לחי אחר מע"ש אע"פ דלא אסיקו דעתייהו מע"ש לסמוך על זה
כאלו סמכו עליו מע"ש דמי כיון שלא היה שם אחר

ב. מיהואפ' סמכו עליו מע"ש ג' לא מהני אלא א"כ יהא
כולש לתוך הסבוי בפחות מד' אמות אבל אם הוא בולש
לתוך הסבוי ד' אמות אין שם לחי עליו דאורך ד' אמות נקרא
סבוי והו"ל לזו הבליטה שם מחי' לסבוי ולא שם לחי כיון שלא
הועמד לכך (ואע"ג דק"ל דלמי משום מחינה הוא מ"מ היכר
קנת נתינן דלשם לחי נעשה) ואע"פ דאי עבדיה משום לחי
הוי כשר אפ' בר' אמות דמשום דריבה בסתימתו לא נרע מלחי
משהו ואי משום נידון כמבוי כ"ס כיון דלשם לחי העמוד שם
קלא אית לי' דלשם לחי הועמד שם אבל הכא כיון דלאו להכי
אקבע שהרי עומד מאליו ולא נעשה לשם לחי לית ליה קלא
ואנן במחשבה לא מצינן לאפקייה מתורת כותל ולשווייה לחי
וכיון דנפקי ליה מרורת לחי נמצ' שאין תיקון לכבוי זה דרכנן
לחי תקנו לתקן הסבוי וזה אינו לחי וצריך לחי אחר להתירו
ומעמידו ברוח שכנגדו שיכירו הכל שנעשה לחי למבוי זה ואם
דוצה להעמידו אצל זה הבליטה ועשנו מעט עב או דק יותר
שהבליטה כדי שיהא ניכר לכל שהוא לשם לחי ודווקא כמבוי
שרחבו מח' אמות ולמעלה דהוי הפרוץ מרובה על העמוד אבל
אם אין הסבוי אלא ח' אמות מצומצמות אפ' אם הלחי העומד
מאליו בולש ד' אמות לתוכו שרי דהא לא הוי פרוץ מרובה על
העמוד אלא פרוץ בעומד דשרי (ועל ס' ס"ג סעיף ח' וע' :
ג. לחי המושך עם דופן של מבוי כגון שהעמיד חורו של
לחי כנגד עובי הכותל ונראה כמאריך את דופן המבוי
דמכסי חודו של לחי בעובי הכותל וסויה מכפניו ונראה מבחוץ
וכתמונו' הראשונות שצירתי לך לעיל סעיף ט' בנראה בחוץ
ואינ' נראית בפנים שאין חודו של לחי מבטה כל עובי הרופן
שרחב ממנו אם הלחי פחו' מד' אמות נידון משום לחי ומשתמש
מחודו הפנימי ולפנים שכן ה"ה בכל להי שמשמשין מן חוד
הלחי ולפנים ולא כנגד רוחב הלחי ואם הוא רחב ד' אמות גם
הלחי נידון משום מבוי ואסו' להשתמש בכל הכבוי שהרי אין
כאן לחי ואפילו הוקבע שם לשם לחי כיון שהוא רחב ד' יצא
מתורת לחי ונעשה כותל ואע"פ דאמרינן בסמוך סעיף י' כדאי
עבדיה משום לחי כשר אפ' בר' אמות היינו כשמעמידו ברוחב
הכותל וכדכתבין שטעמא דמשום דריבה בסתימתו לא נרע
מלחי משהו אבל הכא העמידו לאורך במשך הדופן ואין כאן
סתימה ואינו לחי רק דופן שמאריך המבוי

יד. עוד יש הבשר למבוי הפרוץ ברוח רביעי והוא זה שיניח
קורה על ראש המבוי והוא להיכר בעלמא כמבוי זה
שאסרו חכמים לשלשל בתוכו בלא זה ההיכר שלא יבאו
לשלשל ברה' לפיכך צריך שיניחנה על כותלי המבוי בעצמם
שידא ניכר לכל שהונח שם לשם קורה אבל אם נעץ שתי

יחידות אצל המבוי בחוץ, לצד ר"ה אפ' בסמוך לו והניחה
עליהם פסול דכיון שצריך הקוד' הוא מונח חוץ לכותלי המבוי
לצד רשות הרבים לא חשב הכירא למבוי :
טו. וצריך שיהא הקורה זה מונח על כותלי המבוי לשם
קורה להתיר המבוי אבל אם לא הונח לשם כך כגון
קורה שנוחנים ככותל לכותל כדי לחזק הכותלים אינו קורה
המתיר ואפילו סמכו עליה מע"ש פסולה ולא דמי ללחי העומד
מאליו דק"ל שהוא כשר אם סמכו עליו מע"ש דשאני לחי שהו'
משום מחיצה ומחיצה העומדת מאליה וזדאי היא מחיצה .
אבל קורה אינו אלא משו' היכר וכשרוא עומד מאליו ולא הינח
לשם זה אין כאן היכר :

יז. וקורה זה שאמרנו כיון דלהכירא הוא לא התירוהו במשהו
כמו נבי לחי אלא נתנו בו שיעור כמו שיתבאר בע"ה .
וטעמא הוא שאם לא היה בו אלא משהו לא היה בו הכירא
דכבורי בני ר"ה דלפי שעה ניהנה שם אבל כשהיה עבה וכריאה
ראויה לקבל עליו דבר מסא כמו שנתבא' בע"ה ניכר ומפירסם
לכל שלקביעות הושיה שם לפיכך אם עשאה מעצי אשדה
פסולה דכיון דלשריפ' קיימא כהותי' סתתה שיעורה :

יח. וכמה שיעור הקורה אמרו חכמים צריך להזהר לפדות
דחכה שפח ועביה סג' בכל שהוא דכיון שאין דין קורה
אלא להיכר לא שייך היכר אלא ברוחב אבל בעובי אין היכר
לרואים כ"כ מ"מ כדי שלא יסברו שלפ' שעה' הושיבה שם אלא
בכוונה להתיר צריך שתהא חזקה כדי לקבל אריח שהוא חצי
לכנה של ג' טפחים ואם היא רחבה ד' טפחים סג' כהכי ואינה
צריכה להיות חזקה לקבל אריח שברחבה לברה נר' שלקביעות'
ובכוונה להתיר המבוי תושמה שם :

יט. ומעמידים דהיינו אם סמך הקורה על יחידות היוצאות
מן הכותל שאין ברחבן שפח ולא באורכן ג' טפחים יש
אומרים שצריך שיהיו חוקים לקבלה ולקבל חצי לכנה וי"א
שאין צריך שיהיו חוקים אלא לקבלה בלבד :

יג. היתה הקורה עגולה צריך שיהא בהקיפה ג', טפחים
שאין יש ברהבה שפח :

יד. כבר אמרנו שהקורה הוה הכא להתיר המבוי צריך להי'
על כותלי המבוי ולא יהא חוץ למבוי וכן צריך שיהיה
בתוך ד' אמה לארץ ולא למעלה מהם וגם לא יהא נמוך חד' י'
טפחים לארץ שאין בו היכר כשהוא נמוך כל כך ובכל הג'
דברים הללו ששינה בהם היתה פסולה ואם היתה
עקומה ועקמומית' נוסה חוץ למבוי או למעלה מכ' אמה צו'
למטה מי' טפחי' רואין כל שאילו ינסל העקמומית ואין בין זה
לזה ג' טפחי' כשר דאמר ל' לבוד ואם יש ביניה ג' טפחי' פסולה :

כא. היתה יוצאת מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה כגון
שסמכו על עמודי' וכן שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת
יוצאה מכותל זה ופגעו זו בזו באמצע המבוי אם אין ביניהם
ג' כשרה דאמרינן לבוד יש ביניהם שלשה פסולה :
כב. הגיח שתי קורות זו בצד זו לא בזו לקבל אריח ולא בזו
לקבל אריח אם יש בשתיהן ביחד כדי לקבל אריח
לרוחבו דהיינו שפח ואין בין זו לזו שלשה טפחים אמרינן
לבוד והוי' כמו קורה אחת בשיעורה ואינו צריך להביא קורה
אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת וי"א שצריך שיהיו
קרובות זו לזו בתוך שפח דאף על גב דבעלמא אמרינן
לבוד בפחות משלשה טפחים הכא לא אמרינן לבוד בהוך
ג' טפחים וטעמא משום דהואיל וקורא משום היכר הוא כיון
שהם מרוחקים זה מזה יותר מספח אין יכולין להניח עליהם
אריח אע"פ שהם חוקים דרוחב אריח אינו אלא שפח ומחצת
ולא ניכר שלקביעות הושמו שם שניהם אלא א"כ הם סמוכים
בתוך שפח או ניכר דלקביעות הושמו שם שאם יתנן עליהם
האריח שרחבו שפח ומחצת בין שתי הקורות לא יפול לארץ
שיסמך באצבע סכאן ובאצבע סכאן לפיכך מצטרפין
ואם

ואם לאו אין מצטרפין וכיוצא בזה הוא נ"כ הטעם בעיקר דין של קורה שאמרו שצריך להיות חזק לקבל אריח לרחבו שהוא רוחב טפח ומחצה וכשנחנו שיעור ברוחב הקורה לא נתנו שיעורו אלא רוחב טפח והיינו הטעם משום דכיון דרחבו של קורה לקבל טפח מן האריח שאר חצי הטפח שהוא שתי אצבעות מלבין ליה כשינה אצבע מהאי גיסא ואצבע מהאי גיסא ולא יפול לארץ :

כג היתה אחת למעלה ואחת למטה רואין את העלוונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה ופוגעות זו בזו באמצ' נוכחן והיו זו אצל זו ואין המטך שביניהן בדוחק למ' ד' בסעיף הבסמוך דבפחו' מנ' אמרינן לבוד ה"ג אם רואי' שהיו סמוכות זו לזו בחזק' ג' כשרין ואם לא פסולין ולי"א דלא מכשרי לעיל אא"כ הם סמוכים בתוך טפח הכא נמי ברוואין המטך שביניהן צריכין להיות סמוכות בתוך טפח אבל כגובה ל"כ אם יש ביניהם פחות מנ' אמרינן רואין כאילו זו למעלה וזו למטה ואם הם גבוהים זו מזו יותר מנ' לא אמרינן רואין וגם בתוך ג' צריך שלא תהא העלוונה למעלה מכ' או התחתונה למטה מ' ויש פוסלין ככל דס' דלא אמרינן רואין כלל אלא לעולם צריכי להיות' זו בצד זו ממש וכדכתבינן בסעיף שקודם למר כדאי' ליה ולמר כדאית ליה :

כד פירס על הקורה מחצלת ואינה מגעת עד הקרקע אם היא גבוה מן הקרקע ג' טפחים פסולה שהרי כיפה הקור' שאינה נראית וסבורין העם דבמחיצת המחצלת הסבוי נותר ובטלה מהיות קורה ומחיצה גם כן אינה כיון שנכונה מן הארץ ג' וליכא לסי' כליבוד אבל אם הנית קורה רחבה כגובה למעלה מ' אפי' נמשכת עד למטה מ' כשרה דאף ע"פ שהיא רחבה שם קורה עליה והרי יש שיעור קורה למעלה מ' והא דאמרינן לעיל סעיף ב' שאם עקמימותה נוטה למטה מ' ואם ינטל העקמימות' בין זה לזה ג' פסולה היינו בעקמי' כזה

שאין בעיקר הקור' למעלה מ' מן העקמי' כולם אבל בקורה רחבה שמגיע למטה מ' ועול' ממנו גם למעלה מ' שיש ממנו שיעור קורה גם למעלה מעשרה כשרה : כזה

כה נעץ שתי יתדות עקומות על שני כותלי הסבוי ועקמי' הם נוטה לתוך המבוי ונתן הקורה עליהם כזה ואין ביתדות טפח שהו' שיעור קורה להיות נחשבים כקורה אם אינם גבוהים מכותלי המבוי ג' ואין בנטייתם ג' לתוך המבוי כשרה שאנו רואין כאילו הן מונחים על כותלי המבוי וכאלו הקור' נוגעת עד כותלי המבוי אבל אם יש בגובהן או בנטייתן ג' פסולה :

כז מבוי שאמרנו שניתר בלחי או קורה התירים אילו נחננו חכמים דווקא מכבוי שהיא גבוה בחללה יותר מ' טפחי' מרווחות עד עשרים אמות מצומצמות ולא יותר ושאינה רחבה יותר מ' אמות מצומצמות ושיתהא ארכה לפחות ארבעה אמות פרווחות וביותר מאורך זה אין לה שיעור וההפרש שבין אמה פרווחת ולאמה מצומצמת חצי אצבע שזה דרך להיות סתם מבוי שהיא מן ההורה רה' וחכמים הצריכות תיקון לחי או קורה כמו שנתבאר אבל אם חסר אחד מכל אלו אין לו תקנה אלא בצורת הפתח היין מנכונה בחללו יות' מן' שאם הוא גבוה בחללו יותר מן' אע"פ שאינו ניתרת בקורה מטעמא שיהבאר ניתרת היא בלחי ושעמא משום דקורה להכירא הוא וכל שהו' גבוה מנ' אמה אינו היכר דלא שלטא בה עינא , אבל לחי הוא משום מחיצה והוא סמוך לקרקע וא' להיות גבוה רק' טפחים' (כמו שנתבאר כעמוד סעיף ג') ומה לנו אם המבוי גבוה כמה אבל אם היא נמוכה פחות מ' טפחי' או רחבה יותר מ' אמות אינו דומה כ' לרה' והיא דומה קצת לרה' שהיא

פרוצ' מאד לפי' אין מועילין לה' אלו התיקוני' לחי וקורה שהם תיקוני' כל דהו והצריכה תיקון יותר שהוא צורת הפתח וכן אם היא אינה ארכה ד' אמות אינו דומה לרה' וצריכה תיקון מעליה וצורת הפתח מחנ' בכל מקום ואם הוא בחללו גבוה ית' מנ' אמה ורוצה לתקנו בקור' שיניחנו למעלה מהלל ד' אמה צריך שיעשה בה ציור וכיור שהכל מסתכלו בהן ועל ידי כך מסתכל' גם בקורה אע"פ שהוא למעלה מן' והרי הכירא וכשר או יבנה בנין תחת הקורה בארץ שימעטנו משם עד הקורה לפחות מנ' ודיו ובנין זה צריך שיהיה לפחו' רחבו טפח ברוחב הקור' אבל אם אינה גבוה' וחוקקו להשלישו ל' צריך לחוק לפחות ד' אמות הוד' הכבוי על פני כל רחבו וכת' מ' ש' דלמעט מנכחו סני בטפח רחב ולהטיל' לו' צריך ד' אמה ככר תירצו דהתם בגבוה מן' דלופן כיומר שכבר נקרא דופן אלא שצדו' למעט קצת כהיכר בעלמא סני ובטפח היו היכר אבל הכא בנמוך מ' דהשת' הוא דמשוי ליה דופן דכל פחות מ' לא מקרי דופן בעינן דליתחיו האי דופן לשיעור' כשר אורך מבוי שלם ושיעור הכשר אורך מבוי שלם הוא ד' אמו' כמו שאמרנו כריש סעיף זה לפיכך צריך לחקוק ד' אמות תוך אורך המבוי על פני כל רחבו ולפי' מה שכתבנו בסמין זה עלת' בירדנו אע"פ שהין חצר ודין מגוי בעוד שאינם מתקיני' דין א' להם דשניהם כרמליות הם מדרכנן מ' תיקונם אינו שוה כמו שנתבא' ואחר שקבעו ז' לתיקון בפני עצמו לחצר ותיקון בפני עצמו למבוי אמרו שאין מבוי נותר בלחי או בקורה עד שיהיו פתוח' לחובו ב' חצרות ולכל חצר ב' בתים ולכל בית בעל בית אחד ושלא יהא בכל פתח מעילו פחות מ' טפחים ושהו' הדיורים אוכלים בכל בית שפקוס הפת גורם שכל מבוי שיש לו כל התוארים הללו הוא מבוי הדומה לרה' ושחקנו לו דין לחי וקורה מן הטעמי' שאמרנו אבל אם חסר אחד מכל אילו אינו מבוי אלא חצר וצריכה רתיקונים הנאמרי' בחצר הפרוץ במילואו וצריך פס ד' טפחים בצד א' או ב' צדדין שני פסין מנ' משהויין או צ"ה כמו שנתבאר לעיל כריש הסימן סעיף ב' בחצר ועיקר הטע' הוא מפני שכל שהו' עשוי יותר לדירה ולתשמיש הצנע צריך יותר מחיצות גמורות ולפיכך החצרות שדרכן של בעלי בתים להשתמש בהן יותר כהתשמיש הצנע ולאכול בהם צריכות מחיצות יותר גמורות וכן הדין במבואות שאין בתים וחצרו' פתוח' לתוכן דוירה' מועטין והן משהמשין בהם יותר שאינם בושים כ' לאכול ולהשתמש בהם ולפיכך הריהם כחצר כי לפירבוי הדיורין סתמעט תשמיש המבוי ובמחיצה כל דהו סני מיהו אפילו היה הבית הא' לאכ והשני לבן ואע"פ שהבן מקבל פרס משלחן אביו אלא שאיכל בכחו הריהם נידונין בשנים כמו שאמרנו שמקום הפת גורם , ואפי' צדו א' גוי וצדו א' ישראל נחשב כשני' וניתר בלחי וקורה' (דמאניא דירת גוי דירה לקולא למאניא למנו' נלחי' מ' חננו סל גוי ועל' ס' טפח' סעיף א') ואפי' כל החצרות פרווחות זו לזו שפיר דמי ונחשב כרבי' ויש חולקין בזה ואומרים כיון שפתוחות זו לזו נעשו כולם כחצר א' וכבר אמרנו שאין מבוי נותר בלחי וקורת עד שיהו ב' חצרות פתוחות לחוכו כו' . עוד צריך במבוי שהי' ארכו יתר על רחבו שכן הוא דרך מבוי להיות ואם חסר אחד מאילו אינו נותר אלא כפס ד' או שני פסין משני משהויין או צורת הפתח :

כח כל שארכו יתר על רחבו דינן במבוי אפי' הוא חצר וניתר בלחי או קורה ואע"פ שאין בתים וחצרות פתוחין לתוכו דיו בלחי וקורה דווקא מבוי שהוא קרוב לרה' ואם אין בתים וחצירות דיורין הרבה פתוחות לחוכו הוא יותר דומה לחצר כהתשמיש הצנע לערד רה' לפיכך צריך תיקון יותר ולא סני בלחי או קורה אבל סתם חצר הוא פתוח למבוי ואצל המבוי הוא נראה גם כן כמבוי שתשמישתן כמעט דומים לפיכך נידון כמבוי ולתתיו בלחי וקורה :

בז מביי שאין ברחבו ג' טפחי הרי הוא כלבוד וסורגס וא"צ שים תיקון ואע"פ שהוכו היא רחב אלא שאין בפתחו ג' הרי הוא כסתום ואין צריך תיקון וי"א אפי' הוא רחב ג' כל זמן שאין בו ד' הוא כסתום ואין צריך תיקון :

כט מביי סתום שאחר מצדדיו י"א שאין צריך תיקון דסתומת הים מחיצה מעליהת היא וי"א שצריך תיקון באותו צד דחיישינן שמא יעלה הים שרפון של חול ואבנים ותהבטל המחיצה וישללו מן המביי שהוא ר"ה מן התורה לשרפון שהוא כרמית וכן אם היה אחד מצדדיו אשפה חשוב כסתום ואין צריך תיקון כד' באשפ' של רבים ולא חיישינן שמא יפנהו שאין דרך אשפה של רבים לפנו' אבל אם האשפ' של יחיד אינו חשוב כסתום דחיישינן שמא ימלגו משם והתבטל המחיצה :

ל כבר אמרנו שטעם קורה הוא משום היכר ולא משום מחיצה לפיכך מביי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר ורוצי' לתקנו בקורה לא יניח הקורה באלכסון מראש הקצר עד ראש הארוך שאין הבירו נראה כב' והרואה בני המביי נמשבין ומשמטין כר"ה חוץ מכנגד כותל הקצר אפי' לפני' מן הקורה אומר מיהר להשתמש בר"ה לפי שאין אותו עודף דומה שיהא מן המביי שבתוכו אותו לר"ה אלא יניח הקורה מראש הקצר לכותל שבנגדו כשיהא כדי שלא ישרמשו חוץ לקורה אפילו אין צד הארוך עודף על הקצר ד' אמת לא יניחנו באלכסון משום שאמרנו אכל אם יצאה יעשה צורת הפתח באלכסון אפילו צד הארוך הוא יותר מד' אמות עודף על הקצר דצורת הפתח הבל יודעין שנחשב כמחיצה בר"ה אלא יניחנו באלכסון כשיצאה רגליה הקורה מראש הכותל הקצר לראש הכותל הארוך אבל אם מניח הקורה באמצ' המביי יכול להניחו באלכסון ומשתמש בקצר עד הקצר ובארוך עד הארוך שכזה לא יבאולמציית :

לא דרך המכונאות לאחר שהקנוס לערב כל הדירים כמביי יחד וכל זמן שלא עירבו זה אומר על זה כמו שיתבאר עוד בע"ה ובין שהרגל מן הוא אסורי' בני מביי ליחלק זה סוה כיו שידעו ויזכרו הכל שזו המביי נתקן ונעשי' ברשות א' לפי' אם העמיד לחי באמצע המביי אם יש חצר מהלחי ולהוץ ועשו גם החיצונים לחי לראש המביי הרי כאילו הקנו כל המביי כתיקון א' ואוסרים אילו על אילו עד שיערבו יחד ואם אין שם חצר או שיש חצר ולא עשו החיצונים לחי לראש המביי אותם שמי הלחי י' לפני' מורדן לשלשל ואותם שממני והוץ אסורין דכיון שאין החיצונים יכולין לשלשל במביי לא אסרי על הפס מ"י אבל אם עשו באמצע צורת הפתח אפילו היא רחבה יותר מ' או אינו רחב יותר מ' ועשו באמצע שני פסין משני משהוין או פס רחב ד' אפי' אם יש חצר מהתיקון ולהוץ ועשו גם החיצונים היקון לראש המביי כל אחד יכול לערב לבדו ויהיה מותר בחלקו ואין זה אומר על זה הולא זה על זה דכשתי מנאות דמיין שאין זה אומר על זה :

לב והא דהבשרנו במעמד לחי באמצע המביי ה' להעמיד קורה באמצע המביי דמכשיר על האופנים שאמרנו וכל זה בתנאי ג' שיש באותו חצי המביי המכשיר והיה מביי דהיינו שלא יהא ארכו פחות ס"ה אמות ושאהא ארכו יתר על רחבו ושיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכו הא לאו הכי צריך פס משהו מכאן ופס משהו מכאן או פס ד' בצד אחד :

לג מביי שרחבך אמה עושה פס ארוך ד' אמו' גבוה עשרה טפחי' ומעמידו באמצע וחשוב כל צד מצדי הפס כמביי בפני עצמו כיון שאורך הפס ד' אמות ויהן קורה בראשי יעיל

ב' הכותלים והוכשרה המביי כזה וצריך ליהרר שתהא הקורה מונחת על הפס או חוד ג' טפחים וצריך שיהא ככל מביי מב' אלו המבואות שהפס מפסיק ביניהם כנגד הפס בתים וחצרות

פתוחים לתוכו וכל הנאי מביי ומה שמן הפס עד הכותל האמצעי של מביי יש לו דין מביי עקום כמין זה שיתבאר דינו בע"ה בס' שאחר זה שהרי אילו שני המבואות מתקמין באמצע ופתוחים כב' ראשיהן לר"ה וי"א שאין לו דין מביי עקום אלא כיש מן הפס עד כותל האמצעי עשר אמות דה' מן הפס עד הכותל שיעור מביי בפני עצמו :

לד עוד איפשר לעשו תיקון אחר למביי שהוא רחב ד' אמו' שירחיק ב' אמות מן הכותל ויעש' פס רחב ג' אמות ויעשה בן גס בצד הב' וישאר באמצע פתח רחבי' אמות או אם ירצה ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכן יעשה בצד השני או ירחיק שני אמות ושני טפחים ויעשה פס שני אמות וארבעה טפחים וכן יעשה בצד השני וכל כיוצא בזה שיתקן באופן שיהא הפס או הפסים יותר על האויר שבין החמשה אמות שבצד זה וכן בצד השני דה' העומד מרובה על הפרוץ וא"כ אתי איירא דהאי גיסא דהאי גיסא ומבטל ליה וצריך ליהדר ולא לשבוק פתח רחב ר"ל אמת י' אמות שהנחת לפתח ועייל בזוטא ר"ל דעייל בין האוירי' שבין אילו הפסים דמן הצד שאם עשה כן בטל כל תיקון הכבוי שהרי בטל הו' אמות מהיות פתח ומצא מביי זה שהיא רחב י' אמו' בלא תיקון אלא עשה צורת הפתח לזוטא שכיון שעש' צורת הפתח לזוטא חשביןן שהיהו' לפתח' הגדולה והקטנה דשקולין הן דמביי אינו נפסל בפתחים הרבה והויא לה מביי מהתיקן' שבעשייה צורת הפתח לקטנה מוכח וחשיב תרווי' דפתח ובי הדר עייל ונפק לא מיחוי דמבטל פתח ה' דלה דשתיהן חשיב ליה זו משום גדולתה וזו משום צורתה אבל כשלא עשה צורת הפתח לזוטא ועייל ונפק בה ושבק פתח הגדולה מיחוי חשיב ליה לזו הפתח ובטל הגדולה שהיו' פתח והויא לה מביי שאינה מהוקנת :

לה ופס זה שאמרנו שעושה לכעס רוחב המביי אין צריך שיהא פס אחד שלם אלא אפילו בקנה קנה פחות משלשה סני' דפחות משלשה כשלם דמי :

לו מביי שטוה מתיכו ומודדו לר"ה או שטוה לר"ה ומודדו לתיכו אם הולך ומתלקט פעם מעש' ער שמנביה י' כחוד ד' אמות הרי הוא כאלו זקוף כולו ואין צריך שום תיקון דכיון שהוא מתלקט בפחות מד' אמות לא ניחא תשמישתיה על גביו והרי הוא כמחיצה' האידנא נורגין לתקן כל המבואות בצורת פתח טבל המבוא' שלנו יש להם דין חצרות מפני שאין בהם כל התנאים הנאמרים במבואות בסעיף כו' לפיכך המנהג הפשוט במדינות אלו להתקן ע' חבל הקשור לרחבו של מביי ודין הבל זו אינה קורה שהרי אין רחבו טפח ולא מהני אלא מטעם צורת הפתח דמהני לפעלה אפי' בגבי כדאיחא לעיל סוף סימן שס"ב ועל כן יש ליהדר להעמיד תחת החבל ב' קנים נמוכים י' מבוניס תחת החבל ואז מהני אפי' המביי מפולש בתורת צורת הפתח או אפי' בחצר ובכל מקום שצורת הפתח מרבי וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן שס"ב :

שסד דין מביי המפולש ועשוי בגדלו ובו הים

א מביי המפולש כשני ראשו וצניהם פתוחין לכרמלית צריך צורת הפתח מצד אחר דמשיה לה בה כסתומה מאותו צד והוי לה מביי סהוכה משלש רוחוהיה ואח"כ מתקנה בלחי או בקורה בצד הרביעי מיהו אפי' צד אחד מפולש לר"ה וצד השני לכרמלית או אפי' ראשין מפולטין לר"ה סני ג' כהכי בצורת הפתח מכאן ולהו' או קורה מכאן אבל אם צדו האחד פתוח לר"ה וצדו השני לחצר שאינה מעורבת אין צריך אלא לחי או קורה בשני ראשו וכל זה מירוי כשיש לה בל התנאים המבוארים לעיל סימן שס"ג בדין מביי אבל אם אין לה כל התנאים המבוארים במביי אינה רק כחצר וצריך תיקון חצר פשוט צדדיו :

ונפקי ועיילי בהויא פרצה כיון שמקצר דרכה ובטיל ל' פיתחא קמא ובטלה קורה דירה ואין קורה למבוי זה וא"ל והא בהיה פתוח מ' וחקק בו להטילמו ליה פסקינן לעיל סי' שס"ג שחוקק בו בסך ד'אמות כמו שנהבאר בסימן שס"ג סעיף כ"ו אלמא שיעור אורך מבוי ד' אמו והכי פסקי' הכא דאם יש שם פס ד' מתיר וא"כ משמע דשיעור אורך מבוי ד' טפחים כבר תירצו בגמ' דלא דמי דגבי ההיא דחוקק דהוי תחלת מבוי דהשתא בחקק זה משוי ליה מבוי משיום הכי בעינן משך ד'אמות אבל הכא דסוף מבוי הוא שזכר היה מבוי אלא שאירע בו פסול זמירר לטוייה מבוי לכך בד' טפחים סגי ליה :

והפרצה ב' שאמרנו שניתרת בפס ד' נותר אפילו לית בה ג' ודודי כלומר אפילו לא נשתתיר מן הכותל ביסוד כלום והוא דלא בקעי בה בני רשות הרבים אבל אי בקעי בה רבים אפילו לא נפרץ רק ד' טפחים לגבי מבוי אינו נקר פתח רק דרך הרבים וצריך שם תיקון •

ג מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרץ החצר מצד השני לר"ה כזה
אם לא ערבו בני חצ' עם בני המבוי החצר מותרת וכלכד שלא יהא כפרצה יותר מ'

אמות דביון החצר לא נפרץ במילואו ונשתתירו בה ג' פופין סכאן ומכאן לגבי ידידה פתחים נינהו כשהם פתוחים מ' ואין בני מבוי אסרי עליה שאין מבוי אוסר על הצירות הפתוחים לו אפילו אם נפרץ החצר לר"ה כנגד פרצת המבוי דמחזי כאילו הוי המבוי מפולש עד לר"ה אפ"ה אינו אוסר על החצר ואפילו בקעי בה רבי' מר"ה דרך החצר למבוי אין החצר נאסר דלגבי החצר לעולם הפרצות פחות מ' נחשבים לפתח אפ"י בקעי בה רבי' ומבוי אסור אפ"ל בקעי בה רבי' והמבוי אסור אפילו אין פרצת החצר לר"ה כנגד המבוי כזה

ולא מחזי כל כך כמפולש אפ"ה אסור כיון שלא עירבו עם החצר אסרת עליו שהרי דריסת רגלי בני החצר עליו ואסרי עליה בד' שזכרנו כותלי המבוי בעניין שאין הנפופין שנשארו בחצר נראין למי שעומד במבוי כזה שכיון שהכותל נכנסת תוך החצר הרי נמשך המבוי עד סוף אותו משך הכניסה ושם אין שום תיקון למבוי דבשלמא בשאין הכותל נכנסת לתוך החצר אלא שהיא כאחת מן הממונות הראשונות שצוירת לך הוי אוהו כותל של החצר העודף על פרצת המבוי מכאן ומכאן כמו נראה מבחוץ ושוה מכפנים דלעיל סימן שס"ג סעיף ט' שהרי העומד בתוכה רואה כל כותלי ארכה שוין שאין שם מכותל רחכה לפיאותיהם כלום והוי מילואה ומבחוץ בתוך החצר נראה לה שזירין וכותל מכאן ומכאן אותו עודף שהחצר עודפת על התבוי דהא חצר משתריא בהו דלדידיה נראין בפנים והוה פתח לחצר לפיכך הוי נחשב לחלי למבוי כיון שהוא מיד סמוך בסוף חל המבוי אבל הכא שכותל המבוי נכנסת לחצר תוך גיפופי דפשו להו מן המבוי שעומדין מאחורי פרצת המבוי נראין שלא מאוהו כותל היה • ואין זה דומה לנראה בפנים ושוה מבחוץ או איפכא דתמונה הראשונה שצוירת לעיל סימן שס"ג סעיף ט' וכמו שביארתי בפ' סעיף י"ג דשאני התם שהלחי ניכר בחוץ לבני ר"ה בעוכי הכותל עצה שאין הלחי מבסה כל עוכי הדופן אבל הכא הוי תרי קולי לצרף שני דבותלים ולחוטבו כלחי וכולי האי לא מקלינן הילכך אין עולין לחתירו אבל אם נראין הנפופים למי שעומד במבוי עולין לשם לחי ומותר ואם עירבו בני החצר עם בני המבוי והפרצה שזכרנו להצר אינה מצד החצר אלא באמצע החצר ופרצת החצר מצד

א מסי שנפרץ בו פרצה מצד א' מהכותל י' שבצר ארכו כלפי ראשו סמוך לקורה הימנה ולפני' אם נשאר עומד בראשו פס רחב ד' עדיין הויא מחיצה מעליא וה"ה אם לא נשאר פס ד' אלא תיקנה ועש' פס ד' במקו' הפרצה סמוך לקורה לפנים הימנה ומותר לשלטל בה והוא שלא תהא הפרצה יותר על י' דהויא על הפרצה תורת פתח עד י' אמות דכיון דיש הכש' אורך מבוי מהקור' עד הפרצה לא בטיל ליה תורת פתח מפתחא קמא ובטיליה קאי וקורתו מתירטו ופרצה הנות' כיון דלאו ית' מ' היא ג' תורת פתח עליה • ומבוי אינו נפסל בפחחים הרבה ואפ"י שבקי בני מבוי פתחא קמא ונפקי ועיילי בה היא פלצה ששום דרך קצרה היא להם אפ"ה לא כטלה תורת פתח וקורה פדראשון משום דהוה פתח לר' הסמוכים לו הואיל ואורך ד' ראויים לקורה דיש בהם הכשר מבוי • ואם לא נשאר שם פס ד' אז אם הפרצה פחות מ' טפחי' הרי הוא כלבוד ותיקון המבוי דהיינו קורה שיש בה נשאר בהתירו אבל אם הפרצה ג' טפחי' אוסר כל המבוי דכיון דממעטין בני המבוי בהילוכן ומקצרין את דרכם דרך אותה פרצה חיישינן דילמא שבקי פתחא רכה

ב ור"ה עצה דהיינו שרשימות ופליטיאית הרחבי' י' אמה מפולשין משער לשער וששים רבוא עוברין בה אינו נותר' אלא בדתלות והוא שננעלות כלילה וי' א' ע'פ' שאינן ננעלות אלא שיהיו ראוי לנעל סני לפ"כ אם היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן עד שיהיו ראיות לנעל ואחר שעשה לה תיקון דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבואותיה המפולשין לה צריכין תיקון וי' א' מבוי שרחב ג' אמו ושליש ו' ראשון מפולש לר"ה הרחב י' אמה דינו ג' כר"ה וצרי' דלתות משני ראשון •

ג מבוי עקום כמין דלית דינו כאילו היה מפולש בעקמיות דפלוש שהו' מפולש לחכירו הוי כמפולש לר"ה וצרי' צורת הפתח בעקמיותו ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה • או צורת הפתח בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמיותו • כזה

ואם עשוי כמין ח' צריך צורת הפתח בשני עקמיותיו ובשני ראשיו לחי או קורה • כזה או צורת הפתח בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בכל א' מעקמיותיו • ד מבואות הפתוחים אילו לאילו ואין העיקום של אחד מהם נוס'

לר"ה כיון שפתחת המבוי החיצון הוא לר"ה הרי אותו מבוי שפתוח אליו בעקמיותו חשוב כפתוח לר"ה וכן מבוי הפתוח לאותי מבוי וכן כולם •

ה מבוי העשוי כגדל דהיינו מבוי גדול שהרב' מבוא' קטני' פתוחים לו וראשיה השנים פתוחים לר"ה כזה

ל' ט' אם פתחי מבואות הקטנים מכוונים זה כנגד זה והוה להו המבואות הקטני' הששים שהם זה כנגד זה כמבוי אחד אורך והוה כולהו כמבוי מפולש מ' צדדיו לר"ה שאז וראי צריכין תיקון • במקום פילוש למבוי גדול צורת הפתח ולחי או קורה מצד ר"ה או איפכא ל' שם אין פתחי הקטני' שמכאן ושכאן סבובי זה כנגד זה דהוה כמבוי עקום ונחשב עקמיותו לפילוש ועושה לכל אחד במקום פתיחתו למבוי גדול שהוא מקום עקמיותו צורת הפתח ובראשו השני הפתוח לר"ה לחי או קורה או איפכ' ובמבוי הגדול אם הו' מפולש משני צדדיו עושה צורת הפתח מצד אחד ומצדו השני לחי או קורה ואם הו' סתום מצד א' עושה לחי או קורה בראשו השני •

שסה דין מבוי שנפרץ ובוה' סעיפים :

א מסי שנפרץ בו פרצה מצד א' מהכותל י' שבצר ארכו כלפי ראשו סמוך לקורה הימנה ולפני' אם נשאר עומד בראשו פס רחב ד' עדיין הויא מחיצה מעליא וה"ה אם לא נשאר פס ד' אלא תיקנה ועש' פס ד' במקו' הפרצה סמוך לקורה לפנים הימנה ומותר לשלטל בה והוא שלא תהא הפרצה יותר על י' דהויא על הפרצה תורת פתח עד י' אמות דכיון דיש הכש' אורך מבוי מהקור' עד הפרצה לא בטיל ליה תורת פתח מפתחא קמא ובטיליה קאי וקורתו מתירטו ופרצה הנות' כיון דלאו ית' מ' היא ג' תורת פתח עליה • ומבוי אינו נפסל בפחחים הרבה ואפ"י שבקי בני מבוי פתחא קמא ונפקי ועיילי בה היא פלצה ששום דרך קצרה היא להם אפ"ה לא כטלה תורת פתח וקורה פדראשון משום דהוה פתח לר' הסמוכים לו הואיל ואורך ד' ראויים לקורה דיש בהם הכשר מבוי • ואם לא נשאר שם פס ד' אז אם הפרצה פחות מ' טפחי' הרי הוא כלבוד ותיקון המבוי דהיינו קורה שיש בה נשאר בהתירו אבל אם הפרצה ג' טפחי' אוסר כל המבוי דכיון דממעטין בני המבוי בהילוכן ומקצרין את דרכם דרך אותה פרצה חיישינן דילמא שבקי פתחא רכה

הפתוחות לו מותר' דק'ל דסוכין אשיתוף במקום עירוב אבל הצירות שאין פתוחו'ל אסור' דליתיה עירובייה נבייהו שהרי לא מצו לאתויי העירוב דרך המבוי כיון שנשברה הקורה :

שטו
דין עירוב בחצר שהרב בני אדם דרים בו ובו טו סעיפים :

א כבר ידעת שחצר רה' ינמורה היא ואפי' הרבה בני אדם חרין בו והרבה בתים פתוחים לתוכה מותרין מן התרות לשלטל ככולה ומן הבתים לחצר ומחצר לבתים מ' מ' כיון שיש הרבה דירוי'ן בחצר זו דומה קצת לר' הר שהרי כל בית מיוחד לבעליו והחצר משה'ף לכולם כמו בר' הר וחסו חכמים שמא מתוך כך יבאו לשלטל גם סרה' לה'ר ואסרו לשלטל מן הבתים לחצר או אפכא עד שיערבו' והעירוב שגובין פת מכל בית ובית ונוהגין אותו בא' מבתי החצירות שע' כך אנו רואים כאלו כולם דרים באותו בית וכאלו כל החצר מיוחד לאותו בית והרי חזר הכל להיות רה' נמור כאילו הו' של אחד אבל ר'ה אי אפכא להקנו שהתורה אסרתו :

ב יושבי אנהלים או סוכות או מחנה הקבועים במקום אחד לעמוד שם ימים שהקיפיהו מחיצה חייב' בעירוב שנס אילו כיון שכל אחד אהלו קבוע לו אסורין לשלטל מאהל ל לאהל עד שיערבו כולם וכן בהים שבספינה צריכים עירוב אע'פ' שיש לספינה סחיצות שנס כל אחד חדרו מיוחד לו בספינ' ואם אין לספינה מחיצות אסו' לשלטל בספינה רק בר' אמות' אבל שיירא ההולכת לדרכה ונחו שם מפני השבת והקיפיהו במחיצה אין צריכין לערב לפי שכולם מעורבים יחד ואין אות' אנהלים במקום שנחו בשבת קבועים להם' ומחנה ויוצאי' להלחם אע'פ' שקבועים וחונים במקום אחד חכמים הקילו להם ופטרם מלעירב מפני ששחוד' בעסקי מלחמהים :

ג וכיון ששעם העירוב כפת הוא כאלו כולם דרים באוהו בית לפיכך אותו בית שמניחין בו העירוב אין צריך ליתן פת שהרי הוא דר שם כבר ומן השעם הזה נ'כ אין צריך שיהא בעירוב שזה פרוטה שאע'פ' שאין כפת שזה פרוטה דרך האר' להכניסו לדירה ואין מניחין אותו בחצר שאין דרך לדור בחצר אלא בבית ולפי' צריך להיות בית שיש בו ד'אמות על ד' אמות שראוי לדירה ואפי' הוא של קטן שאע'פ' שאינו יכול להקנו' להם הדירה דקטן לאו בר אקנוי הוא לאו בקניין תליא מילת' אלא בדירה ועל ידי הפת שמכניסין שם הם דרין שם ואע'פ' שאין הבית קנו' להם מ' דירה הוא : וכן הקטן יכול לגבות העירוב ולקבצו דקטן לא סיד' עביר אלא הפת משוי' להו חרא דירה' ואם רגילין ליהנות ממיד בבית ידוע אין להם לשנתו וליתנו בבית אחר משום דרכי' שלום שכיון שזה זכה בכצוה למה יטלוהו מפניו ואתו לאינצוי' . והא' דינא נוהגין להניח העירוב בכ'ה וכן נהגו קדמונינו ואף ע'נ' שאין דרין שם בני אדם כתב מורי מהר' מאי ז'ל השע' מפני שנוהגין בו דין שיתופי מבאות שאין צריך להניחו בבית דירה ועינין לקמן סימן שפ' וטפ' ז שכתבתי שם את הנלעזר :

ד וצריך ליהנו בכלי אחד ואם חלקו ונתנו בטיני כלים אינו עירוב דזיל בהר שמא מה שמו עירוב שמו כלומר שיהא כולם מעורבים ומרצים בו שלא ימחה זה בחבירו אלא שותפות נוחה ועריב' ואם חלקוהו מדעת שלא לצורך כגון שהיה הכלי מחזיק הכל והם חלקוהו נראה כאלו אינם רוצים פהשתהפוח נמור לפיכך אם נהמלא כלי אחד ונתנו המותר בכלי אחד לית לן בה ובלבר שיהו שני הכלים בבית א' דהוי נמי עירוב נמור :

ה וצריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד אינו עירוב שאין זה שותפות נוחה ועריב' ולכך צריך ליהדר שלא לערב בדבר שתקן לצורך שבת שכיון

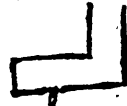
מצד השני אינה מכוונת כנגד פרצת המבוי וכתמונה השנייה אשר ציירתיו לך בזה הפע'ף אם החצר של רבים גם המבוי מותר שכיון שרחבה של חצר עורף על המבוי מכל צד וגם הפרצה השנייה אינה מכוונת כנגדו נראה שהמבוי כלה לחצר ואינו מושך עד ר'ה שכנגדו ולא אתו למישרי מפולש אבל אם לא עירבו או אפי' ערבו ופרצת המבוי לחצר מצדו שכותל אורך

המבוי שות לאחד מכותלי אורך החצר כזה שאז נראה כמבוי אורך ומישיך עד ר'ה שכנגדו ומ'היו כמפולש' (אע'פ' טלין פנתת חננר מנד השני כנגדו כיון דכותל הפגז מלריך העבוי מקו' קנת גמנוי סבונג) או אפילו באמצע שחשב החצר עורף על המבוי לבל צד אלא שפרצת החצר מצד השני כנגדה ומ'היו כמפולש ואתו למישרי מפולש' או אפי' אינה כנגדה והחצר הוא של יחיד אסור שכיון שהיא של יחיד נוד' משום זמנין דמיסליך עלה היחיד וכנה בתים בחצר ברוחב העורף על המבוי ומשות' בותל ארכה לאורך כותל המבוי ואז הוי כמבוי אורך שכלה לצידי החצר כתמונה זו הסמוכה אשר ציירתיו שאסור ואם גפרץ המבוי לרחבה פחות מסאת'ו יותר על סאתים והוקפה לדירה דינו כאילו גפרץ לחצר אבל אם היא יתירה על סאתים' ולא הוקפה לדירה הוי כאילו גפרץ לברפולית וצריך תיקון : מבוי שתקנו בקורה או בלחי מותר להשתמש אפילו חתת הקור' וכנגד הלחי וה'ם בפתח לר' האכל בפתוח לברמלי' אסור בין חתת הקורה בין כנגד הלחי מפני שמצטרף לברמלית שאצלו דמצא מין את מינו וניער' להיו כמורה בל' שזה שזתת הקורה או כנגד הלחי אינו דומה לרה' משם שהרי אין לנ' ס סחיצות נמירות וכמעט דומה לברמלית אלא שאין בו שיעור ברמלי' לפיכך כשהוא פתוח לברמלית הסמוך לו מציא את מינו שאצלו ונתחזק הוא על ידי מינו וניער' משנתו שהיה בתחלה בשל אצל שאינו מינו אבל כשהוא פתוח לרה'ר שלא זה מינו לא זה מינו וכסל לכאן וכאן לפיכך מותר להשתמ' התחיו וכנגדו : דן ואע'פ' שמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלחי מ'ם לא ישב אד' כראש המבוי וחפץ בידו שמא יתגלגל החפץ מידו לרה'ר ויביאנו אליו ל'ון שאין היכר בית ובין רשו הרבים אבל על פתח החצר מותר בין פתוח לר' הר בין פתוח לברמלית דפתח דחצר יש בו הכירא טפי :

ז וחגי נשי המושבות על פתח המבוי וכדיהן בדיהן ואנו אין מוחין בידן היינו משום ידיעינן שאם נמחה בדיהן ודאי לא ישגיחו בן וכיון דמדי' דרבנן הוא מושב שיהו שונת' ולא יהו מוידות :

ח מבוי שנישלו קורותיו או לחיו בשב' אע'פ' שהותר למקצת שבת לא אמרי' הואיל והותרה הותרה אלא מיה' שנישלו אפי' בו כיום אסור משם ואילך בין פתוח לרשות הרבים בין פתוח לברמלית דהא במחיצה או בהיכר' ש תליא מילתא וכיון שעב'שו' אין בו לא זה ולא זה מאי מהני לן שהיה לו בכר' ויש מ' מר דה' בעיר שאינה מקפת חומה אבל בעיר שהיא מקפת חומה אפי' אין בו קורות ולחי חשיבא כרה' נמור על ידי היקף חומה סביב אפילו נישלו בשב' מותר דהא עדיין רה' נמור הוא' ולא עוד אלא אפי' אם אין ידוע אם נשבר בשבת או מבעוד יום מוקמינן ליה אחזקתיה ואמרי' השתא הוא דנשכר ומתירין ליה מיהו גם בעיר המקפת אין להקל אלא כשהיה ראוי לעמוד כל השבת אבל אם היה עומד לסתור כגון אותן מבואות שכיון תנוים שדרך להכשירן לצורך טעה כגון לחופה ותולות הוא וקרוב להדאי כמה פעמי' שהגים שוברי' אותו ההכשר באותו הלילה מפני שלא הורגלו בו בכי הא לא אמרי' הואיל והותרה הותרה אפילו במקום חומ' הואיל והיה עומד מע'ט לסתור :

ט מבוי שנשתתפו בו כשיתוף מבואות כמו שיתבאר בע'ה ונשברה הקורה אותו החצר שהעירוב מונה בתוכו וחצרו'

שכינו שהבינו לעצמנו לצורך שבת בודאי מקפיד עליו ?
 אין מערבין אלא בפת שליסה אבל לא בפרוסה ומעמא
 משום איבה דחיישי' שמא יבאו לירי מחלוקת שזה יאמר
 אני נתתי שליסה ואהנה נתת פרוסה ואפילו כולם בפרוסה נמי
 לא דחיישי' שמא יחזור הדבר לקלולו שיבאו ליתן זה פרוסה
 זה שליסה לפיכך אין מערבין בפרוסה אפילו היא גדולה
 הרבה ובשלמית מערבין אפילו קטנה מאד ובלבד שיהא מהן
 כ"כ שיהא בהן כשיעור שיהבאר לקמן סימן שס"ח בע"ה פירו
 אם גיטל מסנו האלת נההום כדי לתקנ' פותר וכיון שהוצרכו
 להתיר כשיניטל ממנה חלה כדי לתקנה התירו נ"כ אפילו לא
 גיטל ממנה חלה ממש כגון שלא היתה טבולה לחלה וניטל
 ממנה שיעור חלת נהמוס שהוא אחד ממ"ח מערבין בהושעמ'
 משום שכיון שעיקר טעמא שאין מערבין בפרוסה הוא משום
 איבה כמו שנתבאר וכשתיא שכולה לחלה וניטל ממנה החלה
 לתקנה לא שייך בה איבה גם כשלא היתה טבולה לחלה
 וניטל ממנה שיעור חלה לא היו צריכין לאסור משום איבה
 משום בה אין שייך איבה שמה יודעים השכנים שמערבין עמו
 אם גיטל לשם חלה אולא לעולם הם תולין דלשם חלה ניטל
 וליכא איבה . ואם נפרסה והברה בקסם שהכנים בה הקצה
 הא' והקצה הב' בתוך הפרוס' אם אין ניכר שנפרסה מערבין
 בה ואם ניכר אין מערבין בה י"א הא דאין מערבין רק בפת
 שלם היינו שכל העירוב ביחד יהא פת שלם וכן אנו נוהגין
 לקבץ מכל בית ובית מעט קמח ועושים חלה אחת שליסה
 ומערבין בה וכן המנהג פשוט בכל אילוני המדינות וצרי' ליהדר
 שיהא באות' חלה שיעור המפורש לקמן סי' שס"ח ואף על פי
 שנשתתיר מן הקמח ולא נעשה מכלול חלה אפי' הכי היו עירוב
 דלא נרע סאילו א' מוכה לכולם . הכי נמי אף אם לא נכנס
 מקמח של כל הנזכרים לעירוב בתוך זו והחלה חשבינן אותה
 הקמח הנכנס בו שאותו הנותן מוכה אותו לכולם על ידי הנזכ'
 וכמו שיתבאר בסמוך וראדעתא דהכי נתנו קמחם מהחלה כיון
 שכן נהגו הכל נותנין על דעת שיאפנו הנוכה ושמותר יקה
 הנוכה לעצמו או יתנו לעניים או לפי שירצה ;
 ואם אחד מוכה לכולם כמו שיתבאר בסמוך יכול לערב
 אפי' בפרוסה דלא שייך בו משום איבה ;
 ומערבין בפת אורז ועדשים אבל לא בפת דוחן שאינן
 מאכל רוב בני אדם לשבעה בו וכבר אמרנו שאין קביעת
 דירה ושיתוף אלא ע"י אבילה שדרך לקבוע דירתו ;
 ואם אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם שפיר
 דמי ובלבד שיזכרו להם ע"י אחר שיאמר לו זכה בזה
 בשביל כל בני החצר וכשוכה בו צריך להגביהו מן הקרקע
 מפח שלא יהא כאילו עורנה מונח כרשו' הגות' דלא זכה בו ;
 וצריך לכיון לזכות לכל בני העיר או המבוי ולכל מי שיתוסף
 פיוס זה ואילך שאל"כ פעמים שיתוספו דיוויזין ויאסרו עליהם
 ז"א אע"פ שלא יזכה בפירוש לפתוספים עליהם לכ"ד ממנה
 עליהם ואם ניתוספו דיוויזין לאחר שנחמטע העירו' מן השיעור'
 וצריכ' להוסיף עליו צריך להוסיף מהמתן בפ' דגבי דירתו
 חלת עירוב הוא זה ואין לב' ב"ד מתנ' על אותן שהם עכשו
 בכאן אלא על אותן שיתוספו אחר הנחת העירוב ;
 וכשמזכה ע"י אחר לא יזכה להם ע"י בנו ובתו הקטנים
 אפי' אינה סמוכ' על שולחנו שאילוכל מה שעושים על
 דעת אביהם הם עשים והרי לא יצא העירוב מרשותו ואיך
 יזכו בו אחרים וכן לא יזכה להם ע"י עבדו ושפתחו הכנעניים
 שאילו נ"כ ידם כיד רבם דמה שקנה עבד קנה רבו כיון שגופו
 קניו לו אבל מזכה הוא ע"י בנו ובתו הגדולים אפי' סמוכים על
 שולחנו דאע"ג דסמוכ' על שולחנו על דעתא דנפשיהו עבדו
 ולא דמי למציאה דק"ל כשהן סמוכים על שולחן אביהם
 מציאותן לאביהם דשאנייהו שהאב זוכה בה כדי שלא יהא
 לרוב איבה כיון ששומך על שולחנו אבל לעניין לזכות לאחרי'

יש לו ירי לזכות באיניש דעלמא / וכן מזכה ע"י עבדו ושפתחו
 העבריים אפילו הם קטנים ואפילו סמוכים על שולחנו שאילו
 אינן דומין לכינוי דבשכרן קא אבלי ואין דם כדו' / ואפילו
 לענין מניחה כמו שיתבאר בלבוש פיר טעון סוף סוף הנזכר דבא חוץ
 נזכר קניו לו וגם ליכא נהו משום איבה האילו ונשכרן קא אבלי /
 וכן ע"י אשתו אע"פ שהוא מעלה לה מזונות ואפי' אין לה בית
 בחצר שאין כאן סינו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני דכל
 אילו אדעתא דנפשיהו קעבדי ויכולין לזכות להם וק"ל יש
 קניין לאשה בלא בעלה ואף ע"פ דקמן אין לו ובייה מ"מ כיון
 דעירוב אינו אלא מדרבנן ואינו אלא משו' דירה הקילו בו וסגי
 להו כהכי דלאו מידי קעבדי אלא שניחו שם העירוב ומקופ
 הפת שלו גורם הדירה וי"א שאינו מזכה ע"י בנו ובתו הסמוכ'
 על שולחנו אפי' הם גדול' דידו כיד אביו דמי כיון ססמוך על
 שולחנו ולא ע"י בתו אפילו אינה סמוכה על שולחנו אפי' נערת
 כל זמן שלא בגרה כיון שהיא ברשות אביה לענין מציאת
 וקדושיה ידה כידו ולא ע"י אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר
 צאי מעשה יריך בשביל מזונותיך דכיון שנוחן לה מעשי' דידה
 בשביל מזונותיה הוי כמעלה לה מזונות דהא מעשה ידיה שלו
 הן ואפילו יש לה בית בחצר דהוה לן למימר מגו דהיא צריכה
 עירוב סחמת ביתה וזכתה לנפשה תזכה גם לאחריים אפ' לא
 מוכה על ידה דידה כדו' . אבל מזכה הוא ע"י בנו שאינו סמוך
 על שולחנו אפילו הוא קטן וע"י בתו שבגרה ואינה סמוכה על
 שולחנו וע"י אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפילו אין לה בית
 בחצר ולכתחלה טוב לחוש להיבוי שניהם היכא דאיפשר
 וצריע עבד סימכין על דברי המיקל בעירוב כיון שהוא מידי
 דרבנן וכן גדול טיש לו אשה אף ע"פ שסמוך על שולחן אביו
 מזכין על ידו אפילו לכתחלה דכיון שישראל אשה עושה הכל
 אדעתא דנפשיה ולא אדעתא אביו . וכשמזכה לאחריים אינו
 צריך להודיע לאות' שזוכה להם קודם השבת שהרי זכין לאדם
 שלא מדעתו אלא אם מודיע בשבת עצמו סגי ומותרים
 לסלול :

וא בני חבורה שהיו מסובין לאכול וקידש עליה היום הפת
 שעל השולחן סומבין עליו משום עירוב אפי' הוא משל
 בעל הבית דכיון שהוא מונח על השולחן שיאכלו כולם ממנו
 הרי הוא ששוחף לכולם וכאילו הבעל הבית יזכה אותו לכולם
 בפירוש כיון שזימנם לאכול עמו והוא שיהו מסובין בבית
 שהוא מקום הראוי להניח שם עירוב אבל אם הם מסובין
 בחצר לא דחצר לאו בר דירה הוא ופכרי ידעת דעירוב משום
 קביעות דירה הוא ואם רוצים לשחף בו שיתופי מבואות אפילו
 אם מסובין בחצר סגי לסמוך עליו כמו שיתבאר עוד בע"ה
 דשיתופי מבואות לאו משום דירה הוא ויכול להנחתו אפילו
 בחצר .

- י' אפי' שרופא של קטן יכול לערב בעדו דלא נרע משיבו
 ולקטנו דגדול ;
- י"ג מצוה דרבנן לחזור אחך עירובי הצרות ולהרגיל בו שלא
 יבאו לירי איםאך לשלול ולהוציא מרה"ל לרה"ר ;
- י"ד ומכרכין בא"י אמה' אק"בו על מצות עירוב כמו שסברנ'
 על כל מצות אפילו דרבנן ;
- ט"ו ואימתי מברך עליה בשעה שמקבץ אות' מבני החצר
 שאז הוא התחלת הפצוה ולא שייך לברך עליה קודם
 שיתחיל לקבץ למימר דהל עובר לעשייתה וכמו שמכרכין
 בשאר מצות עובר לעשייתה וכיון שעדיין אין כלים לפניו על
 מה יברך שמא לא יתנו לו ולא רמי לברכ' בדיקת חסין שמכרכין
 קודם שיבדוק והתם גם כן אין כלים לפניו דשאני התם דהתם
 כישותיה הוא לברוך מש"כ כאן דתולה ברעת אחרי' מישתתפו
 עמו שמא לא יתנו לו כראה לי . ואם הוא מערב משל
 על אחרים סברך בשעה שמוכה להם

שטח אס אחר שעירבו נתקלקל העירוב ובוט סעיפים :

א ערבו ואחר כך נתקלקל העירוב ובא אחר מבני החצר לחזור ולהקנואם בא לערב משין הראשון אפילו כלה אינו צריך להודיע ואפילו מערב עליהם משלהם באוקמי' להו אחזקתיהו דודאי יתרוצו כולם ממין זה כמו שנתרצו כבר ואם בא לערב ממין אחר אס כלה הראשון צריך להודיע להם אס מערב משלהם דשמא לא יתרוצו לערב ממין אחר ויקפידו ויהבטל העירוב ואם מערב משלו אין צריך להודיע כלל דודאי יתרוצו שיזכה להם זה דמאי איפכת להו אס ממין זה אס ממין אחר וזכה להם ואם לא כלה הראשון אלא נתעטש משיעורו אף על פי שמערב משלהם אינו צריך להודיע דכיון דהראשון עדיין קצתו קיים הא אמרינן בסמוך אס נשתיר אפילו כל שהוא כשר :

ב ניהוספו דוורין בחצר אס הבית פתוח לשתי חצרו' צריך להודיע מפני שאולי לא ירצו לערעם אלו רק עפ החצר האחרת אבל אס אינו פתוח אלא לזה החצ' אין צריך להודיעם דמסתמא יתרוצו לערב :

ג וכמה שיעור העירוב בתחלתו בזמן שהן עד שמנה עשר ושמנה עשר בכלל שיערו זל שיהא לפחות עד שיגיע גרונות לכל אחד ואם הם יותר משמנה עשר ואפילו הם אלה ויותר לא השריחהו חכמים יותר להיות גרונות לכל אחד רק נתנו שיעורו כשתי סעודות של אדם אחד שהיא יח גרונות והוא כמו ששה בצים ושעמא דשיעור שתי סעודות כל כדי שיקנה אחד מהם שם דירתו קבוע לשתי סעודות שבת ערבית ושחרית ויהיה הוא ככה ואחרים יהיו כאילו דרים אצלו כי לא רצו להשריח יותר ושעמא עד יח גרונות כדי שיהא חצי זג גרונות לאחד לסעודה אחת שיש בה כדי להשיב נפשו סגי שלא להשריחם יותר :

ד היה בו כשיעור ונתמעט אס נתמעט קוד' שנכנס שבת הראשון היו כאילו לא עירבו וצריכין לערב מחדש ואם נתמעט אחר שנכנס שבת הראשון ונשתיר בו אפי' כל שהוא כשר אף לשאר שבתות :

ה אס נתעפש פת העירוב ונפסל מלאכול הרי הוא כמו שכלה לגמרי וצריך לערב מחדש ולכן נהגו לעשות העירוב חלה מצה מפני שאינה מהרהר להחפוש ועוד דיכולין לשמרו בימי הפסח וכל השנה שזה שוב יותר משיערכו בשאר פה שיהעפש מהרהר ויצטרכו לערב ככל שבת ושבת או בשתי שבתות ויבאו לשכח מלערב מיהו אס רוצים לערב כל ערב שבת ולאכול העירוב כל שבת הרשות בידם :

שטח באיזה אופן מקנין העירוב ובו ס"א

א הנותן מעה לנחתו ואומר לו אס יבאו בני החצר לקנות ממך כבר לעירוב זכה לי בעירוב שיהיה לי חלק עמהם בשביל מעה זו אינו עירוב ואפילו עירב התנוני לכולם וזכה גם לזה עמהם אינו עירוב לזה שלא כיון לזכו' לו בכרו במתנת תנם אלא בשביל המעה שנתן לו ומעות אינן קניית נמצא שאין לו חלק בעירוב אבל אס אמר לו עירב לי קנה עירוב שהרי עשאו שליח לערב לו בעניין שיעיל וכיון שאי איפשר להיות לו עירוב אלא אס כן זוכה לו כמו לאחרים הוי כאילו אמר בפני שיזכה לו כמו לאחרים ואפילו אס אמר זכה לי אס נתן לו כלי כחורת קניין שיקנלו בו קנה עירוב שאז נקנית לו הפת בכלי בתורת קניין סודר וכן אס זוכה לו הנחתום על ידי אחר אותו האחר זוכה בפת מן הנחתום לזה או שקנה כמעה שנתן לו לחם מן השוק הרי הנחתום זוכה בשבילו באוהו כבר בשעה שמישכו מן המכור וקנה זה עירוב

ואחר הברכה יאמר כהדיון ערובא יהא שרי לן לאפוקי ולעולי מן הכמים לחצר ומן החצר לכמים ומבית לבית לכל הכמים שבחצר ואם גבו העירוב ולא בירכו עליו הוי עירוב ומותרין לסלטל שאין הברכה מעכבת :

שטח אס אשה יכולה לערב ובו סעי' אחר :

א כבר ידעת אזל מה שמו עירוב שמו שהא שותפות נוחה ועריבה ולא יקפידו זה על זה ולפי זה פשט שאין נוסלין סאחד עירובו בעל כרחו לערב עמהם אס לא ירצה שזה ודאי יקפיד על עירובו ויהיה עירובם כשל וכל שכן שאין אחר יכול לערב בשבילו בלתי ידיעתו אפי' הוא אביו ואחיו ובגו ואוהבו ולפי שראו חז"ל שלפי זה יבא לפעמים דתפוק חורבא מתקנת עירובין שלפעמים ירצה א' להקניט חבירו הדורים עמו בחצרו ולא ירצה לערב עמהם ויאסר עליהם לסלטל באותו שבת כדי לצערם ואתו לאינצוי והברוב ציוח ואומר דרכה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וא"כ איה הנעסמיה והשלום שיבא ממנה על כן הקילו ואמרו שאשתו שהיא כגופו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ואפי' אס מיחה בה שלא לער' ואפי' אין רגיל לערב עמהם כדי שאם לפעמים ירצה הבעל להקניט חבריו תערב אשתו בשבילו ולא חשו שמא שניה' ירצו להקניט ולצער דזה מילהא דלא שכיחא היא מיהו היבא שגם היא לא תרצה או שאין לו אשה לא רצו חכמים להתיר ליטול ממנו בעל כרחו דהוה קולא יתירה ולא חשו לשלום דכולי האי ודאי מילה דלא שכיח' היא והא דהתירו לאשה אפילו מיחה בה בעלה היינו כשאוסר עליה אס לא יערב עמהם ומן הטעם שכתבתי והכי דמי כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו חצר ואין לו דרך אלא עליהם אז אס עליהם אבל אס הוא פתוח לשתי חצירו' באחת רגיל לצאת ולבא תדיר שאוסר עליהם וכאח' אינו רגיל לצאת ולבא כרגיל שאסור מערבה אפילו שלא מדעתו ואפילו שאינו רגיל לערב עמהם ובשאינו רגיל לצאת ולבא נמי אע"פ שאינו אוסר עליהם אס רגיל לערב עמהם בפעם אחרת התירו לה לער' עמהם אפי' שלא מדעתו דבכגון זה נ"כ יש בה משו שלום כיון שרגיל לערב עמהם אע"פ שאינו אוסר אס אס אינו אוסר וגם אינו רגיל לערב עמהם אינה מערבת שלא לדעתו וכל זמן שלא מיחה בה בפירוש אפי' אס אינו רגיל לער' עמהם ואינו אוסר עליהם מערבת היא שלא בידעתו דמסתמא ניהא ליה מה שהיא עושה אבל אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא בידעתו ואם אין הבעל והאשה בעיר יכולים בני הבית לערב שלא בידעתו דאמרינן נמי מסתמא ניהא ליה בדא' שאין הבית פתוח אלא לחצר אחר או אפי' אס היה פתוח לשתי חצירות והוא רגיל לערב באחד מהן מערבין עמו דמסתמא ניה' ליה כמה שרגיל אבל אס אינו רגיל לא דשכא לא יתירצה לזה וכני החצר אינם יכולין ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת א סבני הבית אפילו רגיל עמהם ואוסר עליהם דשמא יקפיד על כך לקחת דבר מביתו בלא דעת בני ביתו והוא אינו בכיהו כי כירם הפקיד הכל וי' שגם אשתו אינו מערבת שלא בידעתו דלא אמרינן מסתמא ניהא ליה בין אוסר עליה בין אינו אוסר עליהן אבל אס אמר שאינו רוצה לערב עמהם אע"פ שלא מיחה בה אינה יכולה לערב בלי רשותו ואפילו אס הוא רגיל לערב עמהם ועכשיו אינו רוצה אין האשה רשאית לעבור על דעתו אלא בני חצר בעצמם נכנסין להודו ביתו ונוטלים משנו בעל כרחו ומערבים ואם אינו רגיל לערב עמהם אינם יכולין ליטול משנו בעל כרחו אבל כופין אותו בבית דין עד שיאמר רוצה אני לערב עמהם או כ"ד וירדין לנכסיו ומי שאינו רגיל לער' ועירב עם בני חצר וחז' מעירובו בשל השיהוף וצריך לחזור ולזכות אבל אס רגיל לערב הוי עירוב בעל כרחו ואינו יכול לחזור בו והא יכולין אפילו לכופו מהלה :

עירוב ואם נתן מעה לבעל בית ואמר לו זכה לי בעירוב קנה עירוב לפי שאין דרך בעל הכי לשכור פשלו ולדעת שיקנה לו במעותיו מן השוק אמר לו והוי כאילו אמר לו ערב לי שעשאו שליח לערב וחזקת שליח עושה שליחותו ;

שע

דיני שיתוף בעירובו ה' סעיפים :

א הדר בכית שער אע"פ שיש לו ד' מחיצות מ'סבין דברים עוברים לבתיה' דרך ס'ס'אין עליה תורת בית אלא תורת חצר וכן הדר במכסדה ומרפסת שבחצר אינו אוסר על בני חצצר שאינן חשובים דירה אבל הדר בכית התבן כב' העצים בכית הבקר בבית האצרות אוסר וחשובין דירה :

ב בעל בית שיש לו הרבה בתים בחצ'השאלין או השכירין לאחרים ויש לו בכל א' מהם בלים שאינם נישלים בשב' מחמת איסור או מחמת כובדן שהם דברים שאסור לשלפם אפי' לצורך מקום אין הדירים בהם אוסרים עליו לפי שנעשו כולם כאורחים אצלו וכולם רשות אחד השכי' אלפי' כך נס הם פותרים להוציא מבתיהם אע"פ שלא נהנו עירוב ואם נישלן בשבת אוסרין כיון שיכול להוציאם משם : (ועל סימן ט"ו) ואם אין הפת' שלו לא קנויות ולא שכורות או מושאלות אלא שיש לו בחן דברים שאסור לשלפן אוסרים זה על זה שאינו כב' והם אינן אורחין / י"א שכל זה הוא בשאין דיוורין בחצר אלא הם אבל כשיש דיוורין אחרים מוליכין עירובן אצלן צריכין כל א' לערב דמנו דאסרי הני הני נמי אסרי / אח' ששכר כ' מ' הנוי והשכי' הדר א' מן הבירה לחבירו אם מתחלה לא שכרה אדעתא דחבי ה'ל כאלו כל הבירות יש לו לקבד והשכיר אחד מן הבתים לחבירו ויש לו בו תפיסת יד אינו אוסר אבל אם שכרה מתחלה אדעתא דחבי ששכרה לחבירו ה'ל כב' בתים ואפילו שבר כל אחד בפני עצמו מן הנוי ואוסר זה על זה אע"פ שיש לאחד תפיסת בית בבית חבירו :

ג ה'חבורות ששכרו בשרקלין וחלקיהו במחיצו'אם עוברין כולן זה על זה שאין פתח פתוח להם כחצר אלא התיצון וכולן עוברין דרך עליו אין צריכין ליתן כ'עירוב אלא שנים הפנימיים וכל תאחד' חשובין בכית שער להם שאין להם אלא תורת חצר הואיל ובכל אחד אפי' השלישי מהם שכי' האתרוגים שהם רבים אצלו עוברין דרך עליו אבל הד' אף ע"ג דהפנימי האחרון שהו' החמישי עובר דרך עליו ג' אין לו דין בית שער דכית שער דחיד לא שמה' בית שער ואם היה לכל אחד פתח פתוח לחצר או שאין עוברין זה על זה רק כל אחד יש לו פתח לכית שער שלפניהם והפית שער פתוח לחצר אם המחיצות פניעו לתקרה או אפי' תוך נ' לתקרה דהוי כמו פניעו דכלבור' דמי והוי כל א' חדר בפני עצמו אפי' הן של יריעות שבהן חילוק דשויות בפני עצמן לענין זה שאם יש דיוורין אחרים בחצר ונותנין העירוב שלהן באחד משאר בתי החצר שלא מזה

ד השרקלין צריך כל אחת ואח' מתבור' ששכרלין ליתן בעירוב אבל אם נתנו שאר בני החצר העירו' בזה השרקלין אין צריכין אלו ליתן כלל בעירוב שכולם דרים בכית זה ובית שמניחין בו העירוב אין צריך ליתן עירוב / וכן אם אין דיוורין אחרים עמהם בחצר שאין מי שאוסר עליהם אין צריכין עירוב ואם חלקוהו במחיצו' שאין נוגעות לתקרה כולוהו בחדר אחד דמיין ואפי' אם נותנין בני החצר עירובן באחד משאר בתי החצר די בעירוב אחד לכל החמש חבורות ואם היו דרין בעליות ממש אפי' נותנין בני החצרה עירוב בשרקלין צריכין כל חבורה ויכור' לתת בעירוב ואם פקצתן עשו מחיצות ופקצתן הלא עשו אותן שעשוהם מחולקים ושלא עשוהם כמשוה'פים אבל מי שישלו מלמד או סופר בביתו וכן תלמידים הלומדים בפני הרב ודרין בביתו כל אחד בחדרו אפי' יש לכל אחד פתח פתוח לחצר ואוכל וישן כחדרו אע"פ אוסרין שבין שכולם משתש'ין

בתוך הבית בכל עסקי תשמישה' כאפייה ובישל ובכל דקף חשיבו כולוהו כאילו אובלים וישנים במקום אחד ואע"פ שיש להם פתח לצד ר'ה הכל נקראים על שם בעל הבית ועוד דאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא זה על זה ומצי' ל' לסולקניהו והוון כשכירים ולקשים דלא אמרינן בהו להחמיר ודבר פשוט הוא דלא איצטרכינן להני מעמי אלא כדי להתיר בשאין לבעל הבית תפיסת יד במקום שהשאיל להם שאם היה לו תפיסת יד דהיינו שיש לו בכל אחד מהם כלים שאינם נוטלין בו כמו שנתבאר לעיל בריש סעיף ג' בלאו הני טעמי הוי שרי ;

ד אנשי חצר שהיו כולם אובלים על שולחן א' אף ע"פ שכל אחד אוכל מ'עיסתו וכל אחד יש לו בית בפני עצמו לישן שם ולשאר צרכיו אינם צריכים עירוב מפני שהם כאנשי בית אחד דמקום פיתא גורם (וכן אם תוצרכו לעשות עירוב עם אנשי חצר אחד עירוב אחד לכולן ופת אחד בלבד מוליכין לאותו מקום ששעריבין עמו ואם היה עירוב בא אצלם אינם צריכין לתת עירוב כדון בית שמניחין בו עירוב שכל אלו / הקהים בכית א' הם חשובים וכן אם הרבה בעלי בתים אובלים בחדר אחד כל אחד עד שולחנו אף על פי שכל אחד ישן בחדר בפני עצמו עירוב אחד לכולם הואיל ואין מחיצה מפקדת בין מקום אבילתם הוון כחמשה ששכרו בשרקלין בו ואף על פי שלפעמים פורסין וילון לפניהם לצניעות לא מיקרי מחיצה הואיל ואינה שם בקביעות שבשעה שחצצים לעשות דבר של צניעות מותנין אותו ואחר כך מסלקין אותו לצד אחד ועוד שאין הוילון קבוע מלמשה ונתנו מוליכו ומביאו וקיימא לן כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה לא שמה מחיצה ;

ה מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אבילהו הוא עיקר דירתו רשם הוא אוס' הילכך האחרים שאובלים בבית אביהם וישנים בבתיהם אינם אוסרים ואם האב נותן להם פרס ר'ל הוצאיהם ואינם אובלים על שולחנו כמס' אלא אובלים בבתיהם אוסרים וה'מ כשנותנים שאר בני החצר עירובן במקו'אחד מבתי החצר דהואיל והזקקו לעירוב אכרי' מנו דשאר דיוורין אסרי הני נמי אסרי אבל אם היו שאר בני החצר נותנין עירובן באחד מבתים אלו שאינן נזקקין לעירוב רבית שמניחין בו העירוב אינו צריך ליתן פת או שאין עמהם דיוורין אחרים בחצר שמזקינן אותה לעירוב אין צריכין לערב דכתידיים הם ;

ו וכן מי שיש לו ה'נשים וה'עבדים מקבלים מכנו פרס וכל אחד אוכל בכיתו אע"פ אוסרין זה על זה אם אין עמהם דיוורין בחצר או אם העירוב בא אצלם ;

ז עשרה בתים זה לפני'מזה וכולם עוברים מזה לזה וייצאין דרך החיצון לחצר שנים הפנימיים לבר הם הנקראים בתים וצריכין ליתן בעירוב והשאר כולם אין צריכין ליתן לעירוב שחשובין כולן בכית שער רבים זה למקצתן וזח לכולם עד ששנים האחרונים שנקראים בתים ואפי' רתשיעי כדאמרינן לעיל דבית שער דחיד לא שמה' בית שער ;

ח המתארח בחצר אפילו נתארח בכית בפני עצמו אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלש'ים יום אפחות אינו אוסר על בני החצר והוא והם שותרים בין בביתו בין בביתם ואפי' אם האורחים רבים ובעל בית אחד והווקא בדאיכא בעל בית אחד קבוע ששז האורחים בטלים לנביה אכל אורחים ביהר אופרים זה על זה מיד / ועל סוף סימן טצ"א / ונוי המתארח על סימן שפ"ד ;

שע

כשאחד מבני החצר נפרד משם אן מת וכו' סעיפים :

בכית אינו אוסר עליהם אע"ג דמוריש לא עירב והיה אוסר בהכנסת השבת מ"כיון שהיורש עירב והוא היה דר בכית אצל המוריש זכה לו עירובו דמינו דזכה לו בכירו זכה לו גם כזה אע"פ שלא היה שלו כיון שהיה דר בו ואם לא היה דר עם המוריש בבית אלא בבית אחר שבחצר זו אוסר אע"פ שעירב היורש על רשותו כיון שלא עירב המוריש ודר היורש בחצר זו בכית אחר אוסר אע"ג שלא נכנס בבית לדור בו טכיון שהוא דר בחצר זו וראוי לו להשתמש בו כשכינו כאלו נכנס לדור בכית ואוסר עליהם כיון שלא עירב ואף על גב שהיורש עירב עמהם על רשותו שדר בו אותו עירוב אינו פועיל לבית שיש בשבת כמי שלא עירב כמו שכתבתי בטמוך בסעיף שקוד"ה : ה' ישראל נר שהיו דרים בחצר ומת הגר מב"ע ותהויוק ישראל אחר בנכסיו אפילו לא החזיק בה עד שחשכה אוסר אף ע"ג דבשחשכה עדיין הנכסים הפקר היו ולא אסרו דה"ל כמו דירה שאין לה בעלים ועדיפי סינייהו שא"ל לא היו להם בעלים כלל ואיכא הותר למקצ' שבת אפ"ה אוסר דהואיל והיה לוכח להחזיק מב"ע דהא מת הגר מב"ע נמצא רשותו הלוייה ועומדת ולא הוה הותר למקצת שבת עד שיבטל רשותו כשאר יורש מת משחטיבה אין המחזיק אוסר דהא הותר למקצת שבת דהא בשכנסת שבת עדיין של גר היה שהיה תי והוא עירב עם הישראל וכיון שהותר בחיור הראשון עומד ולא נאסר ע"י חזקתו של זה ואם החזיק בו הישראל שדר עמו לעולם מותר שנעשה רשות אחר :

ו' אחד מבני חצר שהיה נוסם אע"פ שאינו יכול לחיות דרוכ נוססין למיתה בו ביום אוסר עד שזוכו לו פת ויערבו עליו וכן קטן אוסר אע"פ שאינו יכול לאכול כית ותיקוני נס כן ע"י שזוכו לו כפת ויערבו עליו אבל האורח אינו אוסר כמו שכתבא לעיל סימן ש"ע :

שעב דיני שותפי חדרות לעירוב ובני' ט"ט :

א' גגין וחצרות וקרפופים כיון שהלמישין אינן חדרות ומיוחדות אינן נקראים חלקי רשויות אלא כולן רשות אחת חשיבי לעניין כלים משבתו בתוכן שמוותר לשלשלם מזה לזה אפ"ה הם של בעל' הרב ולא עירבו יחד מותר לשלשל מחצר זו לחצר אחרת או לגג או לראש הכותל שביניהם ומג' לגג אחר הסמוך לו אפ"י נכזה מפני הרבה ומג' לקרפף שאינו יותר מסאתים ואם הוקף לדירה אפילו הוא יותר מסאתים או למכוני שמתוקן בלחיו אקורה אע"פ שלא עירבו בו ואע"פ שעירבו בני החצר לעצמן דשכיתו מאני דבתים בחצר אפ"ה מותר לשלשל כלים ששבתו בחצר לחצר אחרת ולא גזרינן משום שמא ישלשל גם כלים ששבתו בבית לחצר אחרת או לגג וקרפף אף על גב דכלים ששבתו בבית אסור לשלשלם מחצר לחצר או לאחד סאילו לא גזרינן כולי האי דאינו אלא מדרבנן וה"ל גזירה לגזירה :

ב' והא דחצר וקרפף רשות אחת הן דווקא כשאין בקרפף יותר מסאתים או הוקף לדירה אפילו הוא יותר מסאתים אבל אם לא הוקף לדירה יש לו דין כרמלית (וע"ל סימן עמ"ו סעיף ג') ואסור לשלשל ממנו לחצר ומחצר לחיכו ומקרפף לקרפף עד סאתים יכול לשלשל בכלהו מזה לזה ויהר מכאן ולא הוקף לדירה אין משלשלין בחוכו אלא ד' אמות ומה לזה ג' שתי אמות כזה ושתי אמות כזה להוציא ולהכניס מזה לזה : ג' אף על גב שעירבו בני חצר זו יחד וכלים ששבתו בכתיים מתירין להם לשלשל לחצר זו מ"כ אין פועיל העירוב אלא להוציאם מן הבית לחצר זו אבל להוציא כלים ששבתו בכתיים לחצר אחרת אסור מיהו אם רוצים לערב גם שתי החצירות יחד להחיר אף כלים ששבתו בכתיים אין צריכין עירוב אחר אלא העירוב שעשו כבר

א' דירה בלא בעלים לאו שמה דירה ואינה אוסרת לפיכך אחד מבני החצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת אפילו היתה פסטה לחצירו אם הסית מלכו ואין דעתו לחזור לכיהו בשבת זו הרי זה אינו אוסר עליהם ברא' בישראל שדרכו בן כשמסית דעתו מדירה זו לשבות בדירה אחרת הוא טובת שם כל היום ואין דרכו לחזור בשבת אבל גוי אפ"י הלך לשבות בעיר אחרת אוסר עליהם עד שיטכרו ממנו את מקומו אם הוא קרוב מהלך יום אחד שהרי אפ"ש לו שיבא בשבת ויש לתוס טמא יבא דגבי דידיה שבת ויום החול שזינן ה' ויוצ' וכא בכל יום אבל אם הוא רחוק יותר ממהלך יום אינו אוסר דלא חיישינן שיבא בשבת ויא' שגם גוי אם הלך לשבות אפ"י בעיר בחצר אחרת לא חיישינן שיבא ואינו אוסר וכן עיקר / ואם בא הגוי בשבת על סימן שפ"ג :

ב' ישראל בן חצר זו שהלך לשבות בחצר אחרת ואין דעתו לחזור בשבת ה"ל היסח הדעת גמור ואם אחר כך נפלך בשב' וחזר אינו אוסר דכיון שהותר אותו שבת ע"י היסוף הדעת שוב לא תיאסר דווקא בישראל אבל בגוי שחזר לכ"ע אסור כיון שיכול לבא אין היסח דעתו פועיל כל כך לטלא יאסור אפילו לכשיבא דאתגלי למפרע דלאו היסח דעת הוא ליה : ג' מי שהיה לו בית בחצר ולא עירב עמהם ומת והניח רשותו לאחד מבני אותו החצר שיש לו גם כן בית באותו חצר ועירב עמהם אם מת המוריש מב"ע אין היורש אוסר על בני החצר שהעירוב שעירב עמה' על ביתו שיש לו כבר חל העירוב גם על מה שירש קודם שנכנס שבת דהא אין העירוב קונה אלא משחטיב' כשנכנס שבת וכאותרו העת גם זה הבית היה שלו וזכה לו העירוב על שניהם וכ"ש שאם גם המוריש עירב שאין היורש שעירב אוסר ואם מת המוריש משחטיב' והוא לא עירב עמהם הרי גם היורש אוסר אף ע"פ שעירב עמהם על רשותו שלו אינו פועיל למה שירש אחר' בשב' ממי שלא עירב עמהם שכבר נכנס שבת וזכה לו עירובו על בית שלו ועכשיו לא יוכל לערב על זה שכבר נכנס שבת והואיל ונאסר בשכנס' שבת שוב לא יוכלו להתירו לשבת זו בעירוב :

ד' ואם אותו שהיה לו בית בחצר עירב עמהם ומת והניח רשותו לאחר שלא עירב עמהם מת המוריש משחטיב' אין היורש אוסר שהרי כבר עירב המוריש ואע"ג שהיורש לא עירב עמהם מ"כיון שהותר רשות הזה למקצ' השבת בתחלת הבגנסת שבת הותר לכל השבת וטוב לא נאסר באותו שבת / ואם לא עירב המוריש ומת משחטיבה יורשו אחד שג"כ לא עירב כל זמן שלא בא היורש לדור עמהם בחצר זו ה"ל רשותו הזה בדירה בלא בעלים ואין היורש אוסר עליהם ואף על גב דכשנכנס שבת היה אסור שהרי לא עירב המוריש עמהם בשבת ה"ל היורש נכטל רשותו ומוהר ואם בא היורש לדור בשבת בבית פורישו אוסרו שהרי לא עירבו עמהם לא הוא ולא פורישו והוא אינו מכשלו שהרי בא לדור שם וה"ל אם מת המוריש מב"ע יורשו אחר שלא עירב ג"כ שכל זמן שלא בא היורש לדור עמהם בחצר זו דה' לרשות הזה בדירת שאין לה בעלים דלא נרע המוריש ממי שהניח ביתו והלך לחצר אחרת והסית מלכו שלא לחזור כדאיחא לעיל בריש סימן זה והיורש עדיין לא זכה בו וה"ל בביטול רשותו ואינו אוס' וכשיבא לדור כו בשבת אוסר וכן אם עירב המוריש ומת מב"ע והיורש לא עירב אוסר דכיון שמת קודם שהחטך לא קנה לו העירוב וכלא עירב המוריש דמי דהא פסק עירובו קודם שבת והרי גם היורש לא עירב ואוסר עד שעירב עמהם אפ"י אינו דר בו עדיין שמא יבא לדור בו בשבת דלא שייך כאן נבי יורש הסית דעתו דמה שלא דר בו היה מסוים שעדיין היה מורישו דר בו ושמא מיד כשמת המוריש הסכים כדעתו לבא לדור בו בשבת ויא' שאינו אוסר גם כן כל זמן שלא דר בו דלא נרע מהסית דעתו ואם ירשו אחד שעירב עמהם אם היה היורש דר עם המוריש

כבר וליכנו אחד מבני החצר בשביל כולם ויתננו באחד מבתי החצר השנייה והיו כולם נמשכין אחר עירובן כאלו דרים שם ואז יהיה להם מותר לשלטל גם כלים ששבתו בבתי לחצר האחרת והוא שאותו המוליך העירוב יהיה אחד מאותן שעירב עמהם או אחר מאותן שאינן צריכין לערב המבוארים כסימן ש"ע כגון אב וכדו ורב ותלמידיו ואין שם דירין אחרים ואם ירצה וילך שם אפי' פת משלו בשבילן והיו כולם מותרים והוא שעירבו בני החצר השנייה ג"כ לעצמם שמותר להם לשלטל מבתיהם לחצרים אבל אם לא עירבו לעצמ' לא עדיפי בני חצר זו מאינהו נפיהו ואסורי' לשלטל שם אפי' אם יוליכו עירובם לתוכו ואם עירבו גם בני החצר האחרת והוליכו אילו עירובם לתוכו אז בני החצר השנייה אין צריכין פת אחר אלא העירוב שעשו כבר מתירין לשלטל בליהם ששבתו בבתיהם לחצר זו טעמם שעירב עמהם בהולכת פתם לשם :

ד ואין שתי חצרות יכולות לערב יחד אם כ"י פתח ביניהם או חלון שיהא בו ד' על ד' שפתי' והוא שיהיה קצתו כתוך ו' שפחים הסמוכין לארץ הדומה לפתח כיון שהוא כל כך סמוך לארץ מיהוא בכל שהוא בתוך עשר' סגי ואז אם רצו מערבים כל אחד לעצמי' ואסורין זו עם זו ואם רצו מערבים כולן יחד : **ה** וחלון שבין שני בתים אפילו הוא למעלה מ' אם רצו מערבים יחד דביחא שמכוסה למעלה כמאן דמי והוי כמאן דלא גבוה ר' מהו רחב ד' על ד' בעינן שיהא ראוי לפתח להכני' ולהוצי' דרך שם דבכציר מכהי' לא חזי להכניס ולהוציא כיון שהוצ' וצ' וכמאן דליתיה דמי ואין מערבים בו וכ"ש אם עשה בו סריגה לפני החלון שנסתם מ' להכניס ולהוצי' וכשל מתורת חלון כלל וה' ארוכה שבין בית לעלייה אפי' הוא למעלה מ' אם רצו מערבים יחד ואפי' אין שם סוף לעלות בו דמ' ראוי להכני' ולהוצי' והוא ובלבד שיה רחב ד' על ד' ושלא יהא בו סריג' **ו** בית שבין ב' חצרות והוא פתוח לשתייהם ועירב עם שתיה' אבל החצירות לא ערבו זו עם זו אסור לשלטל כלים ששבתו בבתיים מחצר לחצר ע' בית זה שביניה' היה בין שתי החצירות כותל גבוה ר' שפתי' או שהיה קרקעיתו של אחת מן החצירות גבוה מחכירוה' שפתי' ועשה עליה מחיצה' להשלימ' לו' הו' להו' רשויות מחולקים ואין יכולין לערב יחד ואם היה המחל' לשניה' גבוה ובראשו פירות בני שתי החצירות יכולין להורידם לחצרות' וכן לחילות ולהניחם עליו מפירות ששבתו בחצירותם ולהוריר' אצ"כ ממנו לחצר האחרת בין שהכותל אינו רחב ד' שהוא מקום פטור ובשל לכאן ולכאן בין שהוא רחב ד' שהוא הר"מ שבין הוא שיעור רוחב מקום הנחה כר' בעניין עקרה והנחה דשבת דהא ק"ל דנגות חצירות וקרפיות רשות אחת' כמו שנתבאר בס' זה סעיף א' אבל פירות ששבתו בכרתי' עם הכותל רחב ד' שהוא רשות בפני עצמו אסור להעלות' לו ולא להורידם ממנו ואם אינו רחב ד' מותר דמקום פטור הוא ובשל לכאן ולכאן עיין לעיל ס' סמו' (וע"ל ס' ש"מ פ"ה פ"ה י' ואם היה הכותל גבוה לאחד מן החצירות' ולשני אינו גבוה' כגון שקרקעו של אח' גבוה משל חבירו שאינו יכולין לערב יחד כדאייתא בסמוך אותו שאינו גבוה לו' אינו נקרא לו מחיצה ומותר להסתמש בו אף בכלים ששבתו בבתי' מפני שהשמישו בנח' לכך נהנין לו כל השמישו והשני אסור להשתמש בו אף בכלי' ששבתו בחצר והוא שיהא הכותל רחב ד' אבל אם אינו רחב ד' מותר לשתייהם להשתמש בו אף מן הבתים אפי' עירבה כל אחת לעצמה דבטלה לגבי שתיהן :

ז נפרץ הכותל עדי' אמרי' הוא כפת' והוא שלא יהא נפרץ בפילואו שנפרץ במילואו אינו פתח ואם נפרץ ביוחר מ' אמית' חשיב כחצ' אחד וצריכין לערב יחד וכ"ש אם אין ביניה' מחיצ' גבוה' דצריכין לערב יחד ואם עירב כל' אחת לעצמ' והו' כחולקין את עירובן ואסור' אלו על אלו ושניה' אסורין להשתמ' **ח** כותל שבין שתי חצרות גבוה' לשניהם והעמיד אצל

הכותל סולם רהב ארבעה וכן כנגדו בחצר השני אפילו אין הסולמו' זה כנגד זה אם אין ביניהם ג' שפחים הו' כלבדות וחשיבי כפתח היו מפלגים זה מכנגד זה ג' שפחים עם הכותל רחב ד' עדיין חשובים כפתח מפני שיכול לעלות בסולם זה וילך על הכותל עד הסולם ולירד בו אין בו רחב ד' לא חשיבי כפתח כיון שהם מופלגין וגם הכותל אינו רחב ד' אין לעלות בצד זה ולירד בו בצד השני באיזה סולם אמרו בשי"ב ארבע שליבות שהיא סולם קבוע המיד היא שם ודומה לפתח כיון שקבוע שם תדיר כפתח אבל בפחות מכאן היא נוחה לישלטל משם לפיכך אינה ממעטת אצ"כ בסולם הזק שזרועותיו ושליבותיו בכרות שלא כדברו קבועו אפי' שאין בו ד' שליבות ואם אין הכותל גבוה אלא ר' מצומצמות יזקף סולם גבוה ר' ומשהו במשך ד' אצל הכותל מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שלא הנה

גשאר ג' עד ראש הכותל ואל' דאין נולעת ר' מן הכותל הוי כמניע עד ראש הכותל להלאה כיון שמניע לפחות מנ' סמוך לראש הכותל דהוי כאלו

מניע לראש הכותל ממש משום דהוי כלכוד דמי מט' גני א' נענה סנתכר נסמוך ספי' ע' נאינה מניעה פד סמוך לראש הכותל מ' ענינן סתה' ד' על ד' כמו סנתכר נסמוך ספי' כנוכד : עקר חוליא מראש הכותל למעט מנוב' ו' אם יש בו ככותל משך ד' מהני בין לענין לעשותו כפתח לערב יחד בין לענין שיכול להשתמש בכל הכותל שתשמישו משם בנחת שעולה לו דרך פתחו ואם אין בו משך ד' אינו חשוב כפתח לערב יחד וכן אינו מועיל להשתמש בכל הכותל אלא כנגד המקור' שנתמע' שם מותר להשתמש דכין דלא גבוה שם ר' לא רשואה היא : **ט** בנה איצטבא למטה אצל הכותל למעט מנובה ר' אם יש באצטבא ד' אורך כמשך הכותל וכולשת' ד' דניחא לעמוד על גבה ולהשתמש בכותל מועיל להשתמש בכל הכותל אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכותל שאין דומה לפתח שאין דרך להשתמש ע' האצטבא בצד השני שבכותל כמו כפתח ואם אין בו ד' על ד' אינו מועיל להריר אפי' להסרמש כנגדה שבין שאין בו ד' על ד' אין ראוי לעמוד על האצטבא להשכמש ולא דמי למקור עקירת חוליא שאם אין בו ארבעה משתמש מיהא במקום שנתמעט דהתם עומד על הקרקע ומשתמש שם במקום שנתמעט אבל הבא אפי' כנגד האצטבה אינו יכול להשתמש שאינו יכול לעמוד עליה כיון שאינו בולט ד' :

י כפה אצלו ספסל שי"ב בו ד' על ד' וגבוה כל שהוא ומיעט בוגבוהו מ' נזהר להשתמש כנגד המיעוט ובלבד שיחכרנו כשיש שיהא דבר קבוע ולא יהא דבר הניטל : **יא** בנה איצטבא על אצטבא סמוך לכותל אם יש בנהחונה ד' על ד' או אין בנהחונה ד' על ד' ויש בעליונה ד' על ד' ויש אור' מפסיק בין זו לזו כגון שהו' לעליונה רגלים ואין בין זו לזו ג' שפחים הו' כחד ומנהי להריר להשתמש עליו על גבי הכותל אבל לא מהני למתו' פתח לערב יחד עד שהגיע האצטבא סמוך לראש הכותל בנ' שפחים ואם יש ביניהם ג' תרי ניגרו ומיעוט באין לא שמי' מיעוט ולא מהני אפי' להשתמ' **יב** זו הוצא מן הכותל ויש בו ד' על ד' והניח עליו סולם כל שהוא אפי' אין בו ד' ומעמידו בקרקע וכמד' ראשו בזו הוי כחד מיעוט ומהני להריר לותרשמיש על הכותל והוא שלא תהא שליבה התחונה גבוה מן הארץ שלשה ולא יהא בין שליבה לשליבה ג' דהו' כולהו כלבוד וחשיב כחד מיעוט והוא שיניח הסולם על גב היזן אבל אם סומכו אצלו לא דלא הוי האי סולם מתחתיו דרנא לזיוואין כאן מיעוט שהיזן הוא מוכל' מן הקרקע הרבה וכל זמן שאין גבוה הכותל ר' שפחים די בזו א' שמניחו באמצע ואין גבוה ר' ממנו ולמטה ולא ממנו ולמעלה ויכול לעמוד עליו ולהשתמש על הכותל

ע' שניו יזכור ולא יתן לה בידים אלא סעצמה תאכל פה שהרצה ואו לא חיישינן דילמ' כמעשים והבמה קלי קלי אכלת ויא' הטעם דלא יתן מן התבן לתוך קופתו בשבת משום דהאי תבן נוקצה הוא מאחמול למחיצה זו ואסור לשלול ולפיכך אסור נכ' להעמידה שם בידים כדי שתאכל שמה יטלסל ההבן בידים אבל לעמוד בפניה כו' כרו שלא יהא לה דרך לנשות כו' מותר בכך כאשר מוקצה . (ועל' סימן פ"ה סעיף י"א וסימן ק"ח סעיף ז') והר"א ש אפילו בחול אסור ליתן ממנו לתוך קופתו ודאי אי בעי לסלוקי כוליה מצי מסלק ליה אבל לא יתן לתוך קופה ויאכל מעט מעט דילמא סמעי ליה בע"ש סמוך לחשיכה ולא אדעת' וקא סלטל בשבת בחצר האסורה וכן להעמיד הברמה בידים אפי' בחול אסור מהאי טעמא דחיישנן דילמא יתן לתוך קופתו סמוך להשיבה ויאכליה ולא אדעתיה כו' בד"א בגדיש שבין ב' הצירות אבל גדיש שבין שני בת' מותר לחאכיל ממנו למהכתו בידים לכל הפירושים וכיון דאיכא תקרה ניכר שנגה הגדיש כתיקן מן התקרה ואי מפתח ס' ראי אנפשיה דאיל וזכינכר .

טעג דין שהי גזוטראות בב' עליות ובו ס"א

א שתי גזוטראות הן שני נסרים הבולטות מעליו עליות משפ' תקרה העליונה לר' זו כנגד זו ונתן ביניהן נסר רחב ד' הרי היא כפתח וס' רבין יחד ואם רצו כל אחת מערכת לעצמה ואם אין הסרחק ביניהם ד' אפי' בלא נסר נמי דינא הכי שיכולים לפסוע מזו לזו והו' גפתח אבל אם היו זו שלא כנגד זו שאחת משובה למרחק והשנייה למערב .

אינם יכולין לערב יחד שכיבתו הנסר מזו לזו יבא מקרן זוית של זו לקרן זוית של זו ולא חשיב פתח דפתחה בקרן זוית לא עכרי אינשי (ועל' סימן פ"א סעיף ג') וכן אם היתה גובה מהב' תה' לא חשיב פתח והי' כשפרוחקות זו מזו ג' ספחים אבל אם הם תוך ג' בין בייחוק זו שלא כנגד זו בין בגובה חשיב ספיר פתח :

טער נכתב בשבת פתח או הלך במקום שעירב ובו ד' סעיפים :

א עירבו דרך הלך או פתח שביניהם ונסתם בשבת מותרין להשתמש דרך גובה הבותל ותורו דקני' העירוב הוא פיר בהכנסת שבת ונסתם כיון דהוה רה הוה רה ואפי' אם עירב לשנה ונסתם הפתח בחול או אפי' סתמה במזיד דהשתא לא נכנס השבת בהיתר ונפתח בשבת תור העירוב להתירו הראשון ולהרפ' כס' אין פתחו לשלשל אלא כל אהת לעצמה אבל מזו לזו לא סאיני חשיב כפתח בין שלא היה פתח בהכנסת שבת :

ב וכן אם היה כותל ביניהם ועירבו כל אחד לעצמו ונפרץ בשבת מותרין לשלשל כל השבת כל אחד בחצירו אפי' כלים ששבתו בבית דשבת חזייל והותרה דחורה וכלים ששבתו בחצר אפי' מחצר לחצר נפרו וקא שתי הצירות שנתפרצו זו לזו שזה רה' כזה ואין ביניהם אלא שזה של יחיד אחד וזה של יחיד אחד אבל חצר שנפרץ כשבת לר' או לברמליה אסור ולא אפרין ב' והואיל דהתרה חותלת דהתם לאו בעירוב תליא טילתא דאי אפשר לערב הצירות שהם מן התורה רה' נפרע עם כרמלית אור' ר' אלא בפחיצה תליא טילתא וכיון שנתבטלה דהחיצא אסור לשלשל ל' ש נתבטלה כע"ש או בשבת עצמה דהא ס' מ' אין פאן פחיצה ונעשה תחזר כרמלית ואסור לשלשל אפי' בתוך יתד מ' אפי' כ"ש

הכותל כנחת ואם הכותל גבוה ד' צריך שני ויוזן אחד בתוך י' התחתונים ואחד למעלה ממנו בתוך עשרה העליונים שאם היה היוזן גבוה' מן הקרקע לא סני ליה בסולם כל שהיה מידו דהיו אבותל דבעי סולם רחב ארבעה כדלעיל סעיף ה' והוא שלא יהו היוזן זה כנגד זה שראוי להט' סולם מזה לזה : וג' העמיד שני סולמות זה בצד זה ולא היה בשניהם פסך ד' והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ד' וסילא האויר שביניהם בקס אינו מועיל לא להתירו להשתמש עליו ולא לערב יחד שמקום מעמד הרגלים הוא באמצע הסולם ואין דאוי לעלות בקס ואם העמיד הסולם באמצע והקס מן הצד מהני בין להתירו להשתמש עליו בין לערב יחד :

ד אין הס' ל' רחב ארבעה וחקק אצלו ככותל להשליפו ל' ד' ילו שיתוק בגובה י' ואם לא העמיד סולם כלל אלא חקק ככותל כסין שליבות של סולם לעלות בו צריך שיחוק בכל גבוה הכותל ולא דמי לחוקק אצל הסול להשליפו ל' ד' דוי שיחוק בגובה י' דשאני התם כיון שיש סולם שמניע לראש הכותל ונותן לעלות בו אלא דלא חשיב רמהו פתח בציר שרוחב ד' הילכך אע"ג רגובה הכותל הרבה כי מסוי ליה רוחב ד' בגובה עשרה פתחא הוי אבל כשתקק ככותל עצמו ואין שם סולם אין נוח לעלות כ"כ לפיכך לא מיחשב לפתח עד שיחוק בכל גובה הכותל ואז מועיל בין להתיר השמיש בין לערב יחד :

ה היה אילן בצד הכותל ועשהו סולם לכותל אע"ג שאסו' לעלות עליו משום שבות אם רצו מערבין יחד דהוי כפתח הואיל ואין איסורו אלא מדרבנן אבל אם עשו אסרה סולם לכותל אין מערבין יחד דלא מיהשב לפתח מפני שאסו' לעלות עליה מן התורה שהרי היא אסורה בהנאה והר"א שכתב בהרפ"ק דאילן אינו מועיל כיון שאסור לעלות בו בשבת והאיסור הוא בא כח שבת ואיך יתיר ויכין דבר לשבת הו' ליה בשני סותרין וכאשר אם היא יבשה סביבא ליה להר"א ש הואיל ולית בה משום איסור שבת דאילן יבש ליבא לפיחם סמא יתלוש ומותר לעלות עליו מהני מהיות סולם לענין שבת אע"ג שיש בה איסור אחר שיהא איסור ע' :

ו הריץ סבין שתי הצדד עמוק עשרה ורחב ארבעה הרי זה ספסיק ואין יכולין לערב יחד אפילו הוא פלא תבן וקש כל זמן שלא כשלו שם ואם היה פלא עפר וצמרות אפילו סתמה שלא כשלו חשוב כמלא וכחצר א' דמי וצריכין לערב יחד ויא' דאפי' אם מלאם בפירות סתמה כשלן ליה דורך לעשות שם אחד :

ז נתן עליו נסר כמין נשר ששפת החרין אל שפתו אם היא רחב ד' חשוב כפת' אם רצו מערבין יחד ואם רצו מערבין כל א' בפני עצמו ואסורין זה בזה והיה דאם מלאו כרוחב ד' ברבר המבטלו שם דהוי כפתח פחות מכאן לא חשיב פתח ו אם נתן הנסר לאורך החרין כשש ד' אפי' אין בו אלא כל שהוא חשוב כפתח שחרי אין בחרין כשש ד' אילו קטא שיעיר פתח רחב ד' שפחים רהא מעשו כנסר זה :

ח ואם החרין לאחד עמוק' ולשני אינו עומק' דינו ככותל שנותנין אותו למי שאינו עומק' ואם הוא לסניהם סוף דין שניהם שוין בו :

ט ואם יש ביניהם גדיש של תבן בעוד שהוא גבוה עשרה הי מחיצה וכל אחד מערב עצמו ואם נתמעט כותל בפחות מ' הוי באין לו מחיצה וצריכין לערב יחד דכחצר אחד דמי שאין זה ככותל ממש רגוח ליטלו משם ובעוד שלא נתמע' אסור לטום א' טרה ליתן מן התבן לתוך קופתו כשב' לראכיל לבהפתו דחיישינן דילמא שקיל פובא ופמעיש ליה ס' יוקא את' לשלשל בחצר האסורה ואפילו להעמידה שם בידים כדי שהאכל אסור דשמא יקח הרבה ויהיה לפניה אבל יכול לעמוד בפניה כדי שלא יהא לה דרך לנשות אלא לשם דכיון שעושה

וכ' חוצה לה מיהו איכא חומרא בנפרצה לר'ה מבנפרצה לכרמלית ובנפרצה לר'ה אסור לשלטל בהחצר לר'ה אפילו בתוך ד' אמות שזו כרמלית וזה ר'ה ובנפרצה לכרמלית מותר לשלטל מהחצר לכרמלית תוך ד' אמות :

2 חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה ואין בפרצה יותר מ' אמות דהוא שיעור פתח גדולה מותרת להוציא כלים ששבתו בבית לחצר' אם עירבה לעצמה ולא אסרו' עליה בני קטנה שאינם אלא כפתח לגדולה וקטנה אסורה להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה אלא א"כ יערבו יחד אבל כלים ששבתו בחצר מותרים בכל גוונא כדאמרינן לעיל ריש סי' שע"כ דנגין חצרות וקרפיות כולן רשות א' הן ברא' כשנגנסין כותלי קטנה וכולטין לתוך הגדולה הנגן גיפופי דפשו להו שעוטי' מאחרי פרצת הקטנה נראים שלא אמתו כותל היא דאם לא כן קטנה נמי שריא דהא אית לה פסיס דאע"ג שהם שוים מבפנים דרי הם נראים מבחוץ ומיירי נמי כשכותלי קטנה מופלגין ג' ספחים מכותלי אורך הגדולה דאל"כ הוה מטהריא הקטנה ע"י לבוד כלומר דהוה אמרינן חזינן כאלו ראשי כפי' של כותלי קטנה סנופית לצד כותלי אורך הגדולה דהדר הוויא לה הכניסה להך גיפופי נראים מבחוץ ושוה סבפנים ומיירי נמי דווקא בשנפרצו קודם זה השכת דאי בנפרצו בשבת זה מותרין באומה שבת דהא ק"ל שכת כיון דהותרה הותרה :

ד וכן נג קטן שנפרץ קודם שבת במילואו לג' גדול אסור להעלות עליו כלים ששבתו בבית וגדול מותר והוא שיהו מחיצות הבית ניכרות למי' שיעומר על הגג אבל אם אינן ניכרות כגון שהגג בולט עליהן לא אמרינן נוד אטיק וגדול נמי אסור דהא אין לו שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רה"ו והוי כרמלית ומיהו אם חלוץ ר' על ד' פתוח לו מהבית הוי בחזירי רה"ו ומותר דק"ל חזירי רה"ו כרה"ו :

שעה מה הם הדברים השרויים בחצר שאיני אוסרים וכו' ד' סעיפים .

א מרפסת שהיא נכוחה וארוכה והרב' פתחיה עליות פתוחין לה והוא עומדת בחצר ועולין לה בסולם ובני העליות יורדין ממנה לחצר ועוברין דרך עליה לר'ה ועירבו בני העליו' אינם אוסרים על בני החצר דסולם תורת פתח עליו והווי כשתי חצרו' ופתח ביניהם שאם רצו מערבין יחד ואם רצו כל אחד מערב לעצמו ואינה אוסרת על חכמה ובלבד שיערבו כל בני פרפס' לעצמן כדי שתרוא רגל המתרת במקומה ורגל המתר' במקומה אינה אוסרת שלא במקומה שאם לא עירבו בני מרפסת לעצמן אסרי' על בני החצר ורגל האסור' במקומה אוסרת שלא במקומה (ועל סימן טע"ח סעיף נ' וה') וכלים ששבתו בבתיים אסורות לשלטל מזה לזה אבל כלים ששבתו בחצר מותרין ומרפסת וחצר רשות אחת הן כמו גנות וחצירו' וקרפיות :

ב אם לא עירבו יחד ועירבו לעצמן ויש בחצר תל או עמור אם הוא של אחד מהם הרי הוא רעואת דחד ואין אחרים אוסרים ואם הוא משותף בין שניהם אם אינו נבוחה ספחים מקרקעית החצר אע"פ שיש מראשול למרפסת ספחים ונס רחוקה ממנו ד' ספחים הרי אלו נחשבים בין לחצר בין למרפסת דתשמיש שניהם שוין בו דאע"ג שיש' מראשם עד המרפסת וגם רחוקה ד' מ"מ הואיל ותשמישם עליהם דרך ירידה נוח להם להשתמש עליהם כמו לבני החצר וזה אוסר על זה ושניהם אסורים להוציא שם כלים שבבתיים ואם הם נבוחים מקרקעית החצר ספחים והם כפוף' למרפסת וגם שמוכים למרפסת תוך ד' ספחים בני מרפסת מותרין בהן ואין בני החצר אוסרין עליהם לפי שתשמישן בהן בנחת לנפרי כיון שהו' סמוך להן וגם שמשמשין בהן ע"י ירידה או בשהו וכני החצר הואיל והיא נבוחה להן דרבה שמשמשין בו בקשה

דהיינו ע"י זריקה שהוא תשמיש קשה משמשיש שע"י ירידה וכל שלוח בנחת לנפרי וזהו בקשה נותנין למי שתשמישו בנחת ואם הם רחוקים מהרפסת ד' ספחים או יותר אע"פ שגם הם נבוחים מקרקעית החצר ו' והם נבוחה בתוך ד' למרפסת הרי היא לשניהם בתשמיש קשה ששניה' אי אפשר להשתמש בהן אלא ע"י זריקה שכל שרחוק ד' ספחים אין תשמישו אלא ע"י זריקה והדירות שניהם שיהו בהן ואוסרין זה על זה לפיכך שניהם אסורים להוציא שם כלים ששבתו בבתיים עד שיערכו יחד :

ג היתה מצבה רחבה ד' ספחים אין המרפסת אוסרת על בני החצר שהרי נחלקה מהם והוי כרשות אחרת :

ד וזוים היוצאים מהבתיים כל שהוא למטה מ' ספחים הרי זה נחשב מהחצ' וכני החצר משמשין בו וכל שהוא בתוך ה' ספחים העליוני' הסמוכים לעלייה נחשב מן העלייה ואנשי העלייה משמשין בו והנשאר מן ה' התחתונים עד תחת' העליונים מן הזוים היוצאין שניהם אסורין בו דרשות שניהם שיהו בהן וזה אוסר על זה ואין משמשין בהן בכלים ששבתו בבתיים אלא אם כן עירכו יחד :

שער בור ובאר שבין שתי חצרות וכו' ד' סעיפי'

א בור או באר שבין שתי חצרות שזה אוסר על זה כמה שבבור ואין ביניהם פתח או חלון שיוכלו לערב יחד או שיש ביניהם ולא עירבו אין ממלאין ממנו בשבת אא"כ עשו ביניהם מחיצה ל' למעלה מן המים כדי שיהא ניכר שהמים הללו חלוקין הן חציון לאיליו וחציון לאילו לפיכך לא סני הבא במחיצ' תלויה על המים אלא צריך שיהא שפח ממנה משוקע במים שתהא מחיצת הרפסק ניכרת במים מ"מ אינה צריכה ליגע כקרקע' הבור ובהבדלת שפח במים הכריא מעליה הוא דהא לא מערבי טיא להדיא ואם היתה המחיצה כולה בתוך המים צריך שיהא שפח יוצא ממנה ולמעלה מן המים כדי שתהא ניכרת רשות זה פרשות זה וכן אם עשו למעלה על פי שפת הבור קורה רחבה ד' ספחים זה ממלא מצד זה סגן הקירה וזה ממלא מצד האחר דבוקר' הג"ה

רחבה ד' אמרינן נוד אחית' אלס קטנה ל' מ"ט הכא בני קורה ויורד ופותרם כאילו קורה הווי דלא בעינן מחי' הכפס ניכרת מחיצה וכמשה וירדה עד המים וחלק כל רשת לעצמו להדיא ובני מחינה גמורה בעינן מחינת ככסס ניכרת נמים כמו שנתבאר בסמוך וכי עדיף קורה רחבה ד' ספחים ממחינה גמורה דהא לא אמרינן נוד אחית' כו' אלא עד המים אם לא קי"ל דלא דווקא עד המים אלא ה"ה עפ"י לתוך המים אלס דחוק הוא בעיני דלת' דאמרינן נוד אחית' עד טפח לתוך המים הא כל מקום בעינן מלא יחא בנינו מים להדיא) ברא' כשבאו למלאות בכלים ששבתו בבית אבל בכלי' ששבתו בחצר לא בעינן סום תיקון דכבר אמרנו פעמים דחצירות רשות אחת הן ע"ל סימן טע"ב :

ב ואם אין הבור קרוב לב' החצירות אלא רחוק ככל אחר ד' ספחים כגון שיש שביל קטן בין שתי החצירות והבור

בתוכו ואין דיוורין פתוחין לו כזה **I** אלא ממלאין דרך חלונות הפתוחין לו משתי חצירות' מותרין שאין אדם אוסר דרך אור' ודווקא שמופלגים ד' ספחים אבל אם אינן מופלגין ארבע ספחים הוי תשמישן אפי' דרך חלונות בנחת והוי כפי שהבור חציה בחצר זו וחציה בחצר זו שרשות שניהם שולטת שם ואוסרים זה על זה וכ"ש אם דיוורין פתוחין לשביל אפילו הם פתוחין ד' שאוסרים זה על זה :

ג שני בתיים וכניהם שלש חורבות פי' מחיצות פרוצות זו לזו ואין בהם דיוורין ויש חלונות בבתיים פתוחים לחורבת

אפילו הם עומדות בשורה זה אצל זה כגון שהבתים הם

בקצוות והחורבות בניהם
זה משתמש בחורב' הסמוכה לו והשתמש
בחורבה הסמוכה לו דרך חלונות ע"י זריקה
דהואיל ואין לו בה תשמיש נמור בחול שאין
לו בה פתח פתוח לה אלא תליון אין פרת
המחיצה אוסרתו ומותר להשתמש בכולה וכל

אחד אינו יכול להשתמש דרך תליון מרחיק אלא ע"י זריקה לפיכך
אין אחד יכול לאסור על חברו חורבה הסמוכה לו ואף על פי
שבחול משתמש בה ע"י זריקה שזורך דרך אויר שלו בפרצה
עד הג' חורבה זו אינה אוסר על חברו דרך אויר כיון שאין לו
עליו תשמיש אלא על ידי אויר אבל בסמוכה לחברו לא
ישתמש בשבת אפי' בזריקה הואיל ויש לחבירו בה תשמיש
נה בשילטול סמך לחלונו והוא יש לו בה תשמיש בקשה
אבל באמצע' שניהם מותרין אע"פ דשניהם משתמסין בה
בחול מ"מ הואיל ושניהם אינם יכולין להשתמש בה אלא ע"י
זריקה דרך האויר אינ' אוסרין זה על זה ואע"פ שיש להם בעלי'
אחרים לחורבות אלו נ"כ אינם אוסרים דה"ד דירה שאין לה
בעלי' וק"ל דירה שאין לה בעלי' לא שמה דירה בד"א כשעומרין
כשורה כמו שכתבתי אבל אם עומרין כחצובה שלשתן סמוכין

לכתי' שהאמצעי עומד כנגד שתי הבתים כזה
כג' ראשי הקנקן אז השתי חורבות החיצונות
כל אחד מותר בחורב' שאצלו ואין חברו אוסרה
עליו אע"פ שמשתמש בה בחול דרך זריקה שאין
אדם אוסר על חברו בתשמיש דרך אויר אבל האמצעית
אסורה לשניהם אע"פ שמשתמסין בה דרך אויר מ"מ הואיל
ושניהם תשמישין שם בנח' דרך שילטול אוסרין זה על זה
דרשות שניהם סוה בה ואע"פ שחיא פרוצה בשתי צדדיה
למקום האסור לה דהיינו לשתי' הסמוכות לה שאסורות לזה
לזה לא אחמור רבנן במקום שאין לו תשמיש נמור שהיא
אסור משום פרוץ ;

בית חכמא שבין שני בתים ולא עירבו יחד הרי הוא כבור
דברי ש"ס זה ורש"ש שניהם שולטת בו ואסורים שאוסר
זה על זה ויש מותרין משום דצואה מקום פסור הוא שאין דרך
שום אדם להשתמש עליו והוא להוא שניהם פתוחים למקום
פסור ואין צריכין עירוב ;

שעו דין ב' עליות זו כנגד זו ופתוחות לחצר ובו סעיף אחד ;

א שתי עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו ואחת עשת' גומא
בחצר לשפוך מי' שהיה לתוכה מפני החצר אין בה' ד' אמות
טראויין לבלוע בה סאתים מי' שאדם עשוי להשתמש בכל
יום שצריכין לעשות נטות כדאיתא לעיל ס' שג' והשנייה
לא עשת' גומא אם עירבו יחד שתייהם פותרת לשפוך מי' שהיה
ואם לא עירבו שתייהן אסורות ואם אחת עירבה לעצמה
והשנייה לא עירבה כלל זו שלא עירבה אסורה ושעירבה
מותרת מיהוא כיון שכתבתה לא עירבה והוא ליה כחצר אחד
שעירבו בני תציה שאסורים אמרו שגם זו שעירב' לא תשפוך
להדיא לחצר תוך הגומא אלא תשפוך בעלייה והם יורדין
לגומא דלא הו' אלא כחובו בחצר באינה מעורב' לא אסרו
כלל דלא אסרו בה אלא בכרפוליות וכ"א כ' באפילו אותה שלא
עירבה נמילי' שתי' כה"ג וכן אפילו כי תרזויה לא עירבו
לישתי' כה"ג כיון דכחו בחצר שאינה מעורבת לא אסרו כלל
דשאני כולא עירבו דגזרו דילמא אתו לאפוקי מאני דשבתו
בבתים לשפת הגומא לשפוך לתוכה דכיון שהחצר הוא פחות
מ' אמות לא ירצו לשפוך המים למעלה אפילו בעלייה דחייש
שפא יתקלקל החצר ויורדם בכלים מלאים מי' לשפ' הגומא
וכבר אמרו דכלים ששבתו בבתים אסורים להציא החצר
מאינה מעורבת אבל לאותה שעירבה אע"פ שגם היא אסור'
לא גזרו בה גם כן כיון שעירבה ומן השעם שאמרנו לא אסרו

אלא בחצר שהיא פחותה מ' אמות אבל אם היא יתירה מ'
אמות אע"פ דכי לא עירבו ודאי אסור לשפוך לתוכה משום ש'
כל א' שופכת כרשות' והמים הג' הנה
הולכים סבחו להצר אפילו אינה מעורבת ולא חיישינן
שפא יוציאו המים בכלים שישבתו בבית להצר דכיון
שיש בחצר שיעור לא חיישינן לכך דלא מקלקלא
החצר דהא פה"ש נמי לא הצריכוה לעשות גומא ;
לענמה והשנייה לא עירבה כלל זו סלא עירבה אסורה ושעירבה
מותרת ככ"ל וק"ל קושיא גדולה וחוקה מאי היא דקאמרינו והאחת
עירבה לענמה מאי מהני ומאי מוטייל העירוב אם עירב אחד
לענמו ולא עירב חברו עמו וכי' כ' בעלי בתים הדריש בחדר
יוכל אחד לערב עירוב בחדר בלי בעל בית הכ' הי' איפשר לפה
לדבר כן הא ודאי כבוד ופגמו עזה הבעל בית שיכח עירוב לענמו
אינו אלא כסיל ואינו יודע מה לכוון עירוב שהרי אין כאן עירוב
רשויות בעולם וכאלו לא עירב רמי ואם כן קשה הכא למה זכ"א
עירבה אסורה ושעירבה מותרת ועוד קשה דכל מה שנאמר דמיזן
זה כל דרכיכם הוא כנגד מסכה שלמה דרופו פרק ליג' משתפין
דמתן התם וכך שתי דיועות זו כנגד זו מקנתן עשו עוקה ומקנין
לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרין ואת שלא עשו עוקה אוסרין
ולפי דרכיכם הו' ליה לתכל' למתני את שעירבה מותרין ואת שלא
עירבה אסורין וע"ק דאיתא פ"ס אמר רבא לא שנו אלא סלא
עירבו אלא עירבו מותרין ע"כ הנה זה סותר לנמרי את כל דרכיכם
עכ"ל השלמה ומתוך קושיית הללו אתה רונה להגיה הספיקים
בזה הלשון שתי מליות הפתוחות לחצר אחת עשתה' גומא
והשנייה לא עשתה גומא את כעשתה גומא מותרת ואת שלא עשתה
גומא אסורה ומיירי דלא עירבו עירובי חדרות לא זו ומעלו
הכי את שעשתה גומא מותרת לשפוך בעלייה וס' ירדו לגומא דלא
הו' אלא כחו וכחו בחדר באינה מעורבת לא גזרי ואת סלא עשתה
גומא אפילו בכה"ג אסרו דילמא אתי לאכסויי מי' במני דבתי
לשכת הגומא לשפוך בתוכה כי הגומא אינה המוכה לביתו אך היא
עומדת בג' בית חברו ורחוקה ממנו ואם ישפוך בעלייה שירדו
המים מענמם למטה בחדר לא יפלו תכף לגומא דהא הגומא רהוק'
ממנו אלא יפלו בחדר ויענפו את החדר ולכן כדי לחוש כל החדר הסי'
להניח מים בכלים ששנתו בבית להדיא למטה בחדר ועלעל אותם
עד הגומא ויפסקם לשם ולכן אסור ככל שביין אבל בעל העליות
השני שעשה לו הגומא סמוך לביתו ואם ישפוך אותם בעלייה ירדו
מענמן למעלה למטה לתוך הגומא ולא יענפו החצר כלל ולכן
זכ"א למיגזר דלמא אתי לאכסויי כו' עכ"ל ; תשובה דאמת גודל
דקרוקד ועומק עיוןך כדון זה הכי אורך ליסול על קנת האמת כפוף
דכריך כאשר אכזר בע"ה אבל בתחלת דכריך עדיון אתה בחון
ונכל אתי מאר אתוך עומק עיוןך וקושיא הגדולה שעמדה לפניך
מה שייך לומר לשון עירוב כבעל בית אחד שיצרכ לענמו שהרי
הוא ככסיל כו' איך מתוך קושיא הגדולה הזאת לא נכלת על פשע
אמתת הדבר והוא דלא מייכי המשנה בדיועות שאין דר' שם אלא
בעל בית אחד בכל עלייה אלא מיירי שהרבה בעלי בתים דריס בכל
עליות עקן היה דרכם וכן משמע מ' ר"ש בברייתא שפי' במשנה זו
דדיועות וז"ל מקנתן בני העליות האחת עשו עוקה בחדר ובני
האחת לא עשו עכ"ל הרי משמע דפי' דמיירי שיש הכנה דיוויס
בכל עלייה והחצר שלמטה היא של פניהם וא"כ הדין תלוי בדכיהם
בעשיות גומא ובעירוב והכי קאמרינן אם אחת עשתה גומא אם
עירבו שתי העליות כולן יחד כולן מותרות למשך מימיה לחצר אפי'
אית' גלא עשתה גומא ואפי' פשהחדר פחותה מ' אמות כיון שיש פס
גומא כו' מותרין ואם לא עירבו כלל לא שתייהן יחד ולא זו לענמ' ולא
זו לענמה שתייהן אסורות אפי' אותה שעשתה גומא והו' קצוה

דכני לא עטו דרכא וכיון דמיירי
בחדר

תפגור מטילא אסורה דהא עירובה היא במקום האסור אפילו לרגליה ומה תקנתם יבטל השוכח רשותו כמו שיתבאר בע"ה הסמוך בדיני ביטול הרשות :

ד כבר ידעת שלא הצריכו חכמים לערב אלא בדבר הדומה לר"ה דהיינו מקום שיש בו הרבה דיוורין כדכחבנו לעיל ויש ס' ט"ו אבל אם אין דרים אלא יחידים לא הצריכו לערב לפיכך אם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה אינם צריכי לערב ואפי' אם שנים בחיצונה ועירבו שהם צריכים עירוב אין היחי' שבפנימית אסור עליהם אף ע"ג שיש לו דריסת רגל עליהם דה"ל רגל המותרת במקומה שהרי אינו צריך עירוב והג"ל המותרת במקומה אינה אסרת וזה רבים שהם כיחיד בגן האב ובגנו הרב ותלמידו וכל המבוארים לעיל סימן ש"ע שאין צריכי לערב ג' באינם אוסרים :

ה וה"ה שלש הצירות זו לפנים מזו ויחיד בכל אחת ואחת אע"פ ששנים עוברים ודורסין על החיצונה ושנים שיש להם דריסה על אחד מיקרו רבים אפ"ה אין אוסרין עליה ואינ' צריכי עירוב שכל אחת מותרת במקומה ואם היו ב' בפנימית ולא עירבו הרי הם אוסרים על היחידים שבאמצעי' ושבחיצוני' כיון שהם צריכי עירוב במקומן זה הכלל כל רגל האסורה במקומה אסרת שלא במקומה ורגל המותרת במקומה אינה אסרת שלא במקומה :

שעט דין הצירות ובתים ביניהם וכו' ב"ס

א שתי הצירות ונ' בתים ביניהם פתוחים זה לזה ורוצין לערב יחד בן חצר זה בא דרך בית שאצלו ונותן עירובו בבית שבאמצע וכן עושה השנייה ומותרים בשלשתן שכל בית שאצל החצר חשוב לו ככית שער ואין צריך ליהנות לעירוב והאמצעי הוא הבית שמניחין בו ג' אין צריך ליהנות פת לעירוב :

ב שתי הצירות וב' בתים ביניהם ולא עירבו יחד אלא כל א' לעצמה ובא בן חצר זה דרך בית שאצלו והניח עירובו כבי' שאצל החצר השני וכן עשה השני שהניח גם הוא עירובו בכית הסמו' לחצר האחרת לא קנו עירבו ממ' שעם נהשו' שני הכתים ככית שער לחצר שאצלו ר"י נתנו עירובן בכית שער ואינו עירוב ואם נחשוכ אותם כבית ג' אמר ר"י כל חצר מפסי' בית בינו ובין הבית שנהן בו עירובו ואין שייך לומר שתואדר במקום העירוב כיון דרשות אחרת מפסיקו :

שח דיני ביטול רשות וכו' ד' סעיפים :

א אחד מבני החצר ששכח ולא עירב עם האחרים אסור עליהם מה תקנתם יבטל להם רשותו שיאמר רשותי מבטול' לכם או קנייה לכם והם זוכין בו מיד על ידי שדורסין והולכין בו ואין צריך להקנות בקניין סודר ויכול לבטל אף משתחשך אע"פ שאין קניין קניין בשב' אין זה קניין גמור אלא תקנת חכמי' היא שישלך ממנו להת' שלטול בע"מ והוי סילוק ואם רר עם ד' או ה' צריך לבטל לכל אחד ואחד שיאמר רשותי מבטולת לך ולך כו' וי"א שדי הוא כשיאמר רשותי מבטולת לכולכם בכלל אם ביטל רשותו סתם ולא פ' שמבטל רשות ביתו אין במשמעותו שביטל אלא רשות שיש לו בחצר שהיא רשות כולם כיחד הלכך הם מותר' להוציא מבתיהם לחצר ונס הוא ולא אמר' שחזר ממתנתו אלא השבי' ליה כאורח בעלמא אבל כולם אסורי' להוציא מביתם לחצר אפי' הוא שאין דרך לומר' דהוי כאורח בכיתו ועוד שאם היה מוציא מביתו היה נרא' שחזר בו מביטולו אפי' בחצר ומיחזי כחוכא ואיטלולא והיה נראה לכל שבאסור משתמסין בני חצר אפי' בחצר :

ב הלכך י"א שצריך לנעול ביתו כדי שלא יבא להוצי' ג' אסיר ולא

צהרנה דורות בעלייה אחת מסימון הפוסקים ואומרים ולא בני העלייה האחת עורכה לעצמה ל"ג שהרי כיון שיש בה דיוורין הרבה ע"כ נריכוס הם עירוב ביניהם שהרי כל א' אוקר על חצירו ומיירי צלותם בני העלייה שעטו הנומא שהם עירבו עצמם והשקנייה לא עירבה עמה כלל אז אותם שעירבה לעצמה מותרת לספוך המים צלופין שירדו לחצר לתוך הגומא שלהן והווקא שעטת גומא אבל אם לא עשתה גומא אפי' עירבה לעצמה אסורה כיון שהחצר כחות מד' אמות כמו שכתבאר לעיל סימן ט"ז וגומא בלא עירוב ג' אינו מושג' להם כיון שיש הרב' דיוורין בעלייה ולא אופר על חצירו : וזה"ש אם נס בני השקנייה עשו גומא ועירבו גם הם לעצמם שהיו מותרין לספוך בלופין שירדו המים לתוך גומא שלהם ויתר דבריך שכתבת ונתת עטם לדבר מחמ' שהגומא קרובה לזה ורחוקה מזה הכל דברי מות' הם ואינם אמתיים כי אין הדבר תלוי ברחוק וקרוב רק בגומא ונעירוב דנעירוב לא נגזר משום מני דנתי ובלא עירוב נגזר הן רחוק הן קרוב ומעמק כל דברי הכי' הזה מנוארים לפניך (ל"ג)

שעה דין הצירות הפתוחות זו לזו וכו' ה"ס :

א שלש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לר"ה דהוי כל אחת רשות לעצמה ואין להם דריסת רגל זו על זו ועירבה כל א' מהחיצונות עם האמצעי' והחיצונות לא עירבו יחד החיצוני' אסורות זו עם זו והאמצעית מותרת עם כל אחת מהם והם מותרות עמה בד"א כשנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו דמי' אמצעי' כאלו דרה היא בהם ואין דיורי חיצוני' באמצעי' דנימא דכולהו דהא רשות היא או שנתנו החיצונות עירובן באמצעית בשני בתים דהשת' לא מיחברן חיצונות בהדדי אבל אם נתנו שתי החיצונות עירובן באמצעי' בבית אחד הווי כולהו כחדא רשות ושלשתן מותרות זו עם זו :

ב שתי חצרות זו לפנים מזו ופנימית פתוחה לחיצונה ולא לכבוי וחיצונה פתוחה לכבוי ויש להי' דריסת הרגל על החיצונה אם עירבה הפנימית לעצמה ולא החיצונה או שעירבה כל אחת לעצמה ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב עמהם פנימית מותרת ואין החיצונה אסרת עליה וחיצונה אסורה דשכח א' מהם הוא אסור עליה כאלו לא עירבה כלל : עירבה חיצונה ולא פנימית או שעירבו שתיהן כל אחת לעצמה ושכח א' מן הפנימית ולא עירב עמה שהוא אסר' עליה שהיהן אסורו' רכיון דפנימית אסורה בחצרה אסרת גם על החיצונות דואילו ויש לה דריסת הרגל עליה וק' לרגל האסורה במקומה אסרת שלא במקומה ואם ערבה כל אחת לעצמה כל אחת מותרת בחצרה ולא בחברתה אבל אין הפנימית אסרת על החיצונה ורגל המותרת במקומה אינה אסרת שלא במקומה אע"ג שיש לה דריסת רגל עליה :

ג עירבו כיחד ונתנו עירובן בפנימית ושכח א' מן החיצונה לערב עמה פנימית מותרת רכיון שעירובה אצלה ואין לחיצונה דריסת רגל עליה אלא שבשביל עירובה מרגילה ל' לתוכה ואם תרצה הפנימית יכולה לסלק החיצוני' מעליה דהיינו שתסגור דלתה ותשתמש בחצרה ותהיה עירובה אצלה ואף ע"פ שעירוב החיצונה נתון ג' בתוכה יכולה לומר לה לתקוני' שתפתח ולא לעוותי' ואם שכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות דהואילו השוכח הוא מן הפנימית הרי הוא אסור עליה והוי לה הפנימית רגל האסורה במקומה ואסרת שלא במקומה שיש לה דריסת רגל עליהם / ואם נתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצוני' ולא עירב עמהן שתיהן אסור' שאם השוכח מן הפנימית הרי היא אסרת על החיצונה שיש לה דריסת רגל עליה ואם הוא מן החיצונות הרי החיצונה פשיטא אסורה והפנימית מה תעשה חסגור דלתה לא הוי עירובה אצלה וכבר ידעתה שעיקר העירוב הוא לומר שהוא דר' סם כלו' שצריך להיות במקום דירתו ואם לא

לא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא וינעלנו מיד אחר צאתו ונבוא עד שיבטל כפי חצירו תם ביתו דהיי אורח נסור לגביהו ואז הוא והם מותרין להוציא לחצר בין מביתו בין מביתם והוא שלא יוציא הוא עד שיתזקקו הם כמו שכתבאר בסמ"ן שאחר זה בע"ה :

ג ואם אינו רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו וא' שמעיל כמו ביטול ו'א שאינו מועיל כיון שאינו עושה מרצון נסור אלא משום שכירות ודוחק אותם בשבת לא היו ביטול :

ד בני החצר שעירבו ואח' שכח ולא עירב עמהם ועמדו כל בני החצר וכסלו רשותם לגבי אותו הא' שהיה כל החצר נחשב לטל אחד שאין צריך עירוב הוא מותר להוציא מביתו לחצר ולא מביתם שלא סילקו נפשם מבניה אלא מן החצר לבדו ונעשה כל החצר רשותו אם לא שביטלו כפי אף רשות ביתם והם אסורים להוציא אף מביתו לחצר ולא אמרינן לגבי דידהו שהיו כאוחדים אצלו דחיד נעשה אורת גבי רבים ולא רבים נעשה אורחים לגבי יחיד * וה"ה אם היו שנים לבד ולא עירבו וכיטל אחד מהם רשותו לחבירו מבטל פשיט' שאסור מביתו לחצר והא' ביטול חצירו לגבי חבריו ואין לו רשו' בחצר אלא אסור אף מביתו של חבירו לחצר שאין יחיד נעשה אורת אצל יחיד וחבירו מותר בשל עצמו אפי' מביתו לחצר אבל לא מכיה המבטל לחצ' שרדי חבירו לא סילק עצמו מביתו וכן רבי' שלא עירבו שנתנו רשותם לרבים שעירבו שאין רבים נעשים אורחים אצל רבי' * שנים מן החצר ששכחו ולא עירבו יכולים לבטל רשותם שיבטל כל אחד מהם רשותו לכל בני החצר בין אם מבטלים לרבים שעירבו וכלבד שיבטל כל אחד מהם לכל אחד בין אם מבטלים לאחד שלא עירב שנעשה הכל רשות א' לגבי המותר לטלטל אבל אין מבטלין לשנים שלא עירבו בין אם המבטלין רבים ועירבו בין אם הוא יחיד שלא עירב שהרי אף לאחר שיבטלו להם הם שנים ואחד אסור על חבירו ואפי' אמר לאחד מהם אני מבטל לך על מנת שתחזור והבטל לחבך אינו מועיל כיון שהוא עצמו לא זכה בחלק שבטל לו בעניין שיוכל לטלטל בחצר שהרי עדיין חבירו אסור עליו אינו יכול לחזור ולהקנותו לחבירו :

לכדה לא מצו מבטל רשותיהו לבני החיצונה שלא עירבו דאין מבטלין רשות לשנים שלא עירבו אלא כשעירבה * החיצונה לכדה מיירי דהוה לה הפנימי רגל האסורה במקום ואוסרת על החיצונה שיכולה הפנימית לבטל לה לחיצונה רשותה שיש לה להשתמש ולדרוס בחיצונה שלא חשמש ולא תעבול עליה אלא בשעה שצריך לצאת והיה החיצונ' מותרת להשתמש בחצרה ואע"ג שהפנימיים עוברי עליה כשצריכים לצאת העברה לכדה אינ' אוסרת אלא כשמהמשין גם לעשו' צרכם והא' דאמרי בכל מקום דריסת הרגל אוסרת אין הכוונה שדריסת העכרת הרגל לכדה האסור אלא דריסת הרגל עם עשיית השמש צריכה באותו חצר אוסרת וכלא השמש בהעברה לכדה אינה אוסרת וכשרוצה לבטל רשותה נועלת דלתה להרא' שבטלה רשותה ואינה מבקשת לעשו' השמישה כחצר החיצונה בשבת זו רק כשצריכה לצאת מפתח דלתה זה עובר בחיצונה וכן אם עירבו יחד ונתנו עירובן בחיצונ' ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב יכול לבטל רשותו דהיינו שיבטל רשותו לכל אחד מבני הפנימית וגם לכל אחד מבני החיצונה ויהיה הוא לבדו אסור וכולם מותרים שאם לא ביטל אלא לפנימי' ולא לחיצונ' הרי הוא אסור על החיצונ' שיש לו דריסת רגל עליה וגם לא ביטל אלא לבני החיצונ' ולא לבני הפנימית עדין פנימית באיסורה עומדת לפי שאין עירובה בחצרה ואי אמרת הסהלק מן החיצונ' הרי הם בלא עירוב וכולן אוסרין זה על זה * וה"ה שאם שכח א' מן החיצונה ולא עירב שה' מבטל רשותו לכל א' מבני החיצונה ומבני הפנימית כיון שהעירוב הוא בחיצונה והוא אסור וכולם מותרים וכן אם נהגו עירובן בפנימי' ושכח אחד מן הפנימית ורצ' עירב יכול לבטל רשותו לכל אחד ואחד מבני הפנימי' וגם לבני החיצונ' הואיל ועירובו בפנימית ויהיה הוא אסור וכולם מותרים אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב והעירוב בפנימית מותרת ואף ביטול אין צריכה משום דאחדא לרשא ומשהמשא שהרי עירובה בחצרה ואמרה לחיצונה לתקוני שתפתך ולא לעוותי כדאיתא לעיל ס' ט"ע ס' ט"ז מיהו כי שכח אחד מן הפנימי' ורוצה לבטל רשו' לבני הפנימית ולא לבני החיצונ' לא טרינן לפנימית ע' דנימא תיחוד לרשא והשתמש משום דלא מצו למיטר לחיצונה לתקוני שתפתך ולא לעוותי שהרי העוות לא ע' החיצונה בא אלא ע' הפנימית :

ז ויש ביטול רשות בחורבה שאם היו בבתים וחורב' ביניה' שהיא של שניהם ושכחו ולא עירבו יכול א' לבטל רשותו לחבירו להיותו מותר בה ולא הוא :

ח ויש ביטול רשות מבית לבית שאם היו שני בתים ופתח ביניהם ולא עירבו אוזד מבטל רשותו לחבירו והכא אפי' המבטל מותר להוצי' מביתו לבית חבירו אע"ג גבי המבטל רשות חצירו אסור לו להוציא מביתו לחצר כדאיתא לעיל ס' ט"ז ס' ט"ז ס' ט"ז * שאני הרהם שיש לו חלק בחצר ואם היה מוציא מביתו לחצר היה נראה כחוזר מביטולו אבל הכא אין כאן * חוזר מביטולו ומחזיק ברשותו שאין נקרא מחזיק אלא כשהחז' ומכניס לרשות שביטל אבל מה שמוציא ממנה לרשו' אחרת אינה חזרה ולפיכך אינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו שאז היה חוזר ומחזיק ברשות שבטל * וכן אם יש לו חדר פתוח לביתו וכיטל רשות ביהו ולא החדר אסור להוציא מהחדר לביתו שחוזר ומחזיק בביתו וי' שאין לבטל רשות מבית לבי' אלא אם כן ישאיר לו חדר אחד שלא יבטל דס' * שאם יועיל כיטול מבית לבית מכל וכל אפילו החדרים יהיו בטלים ויהיה רשות גם למבטל להוצי' מביתו לבית חבירו שהרי נעשה הבל רשות של אותו שביטלו לו * אם כן בטלת הורה עירוב שלא יחזשו לעשות עוד עירוב כיון דמשתרו כלתו בביטול אף על גב דמשתכר בעירוב מבביטול שעל ידי העירוב יהיה מותר לו להכניס גם סכית חבירו לביתו ועל ידי ביטול אינו יכול להכניס

שפ"ט דיני המבטל רשותו ועבר והוציא וכו' סעיפים :

א המבטל רשות והוציא אח"כ מביתו לחצר בישוג אינו אסור שהרי אין כוונתו לחזור מביטולו במזיד אסור שהרי הדר מביטולו שביטל בר'א שלא החזיקו האחרים עדיין בחצר אבל אם החזיקו כבר שהוציאו מבניה לחצר או שהכניסו מן החצ' לבתיהם ל'ש מבע' * ל'ש משחשיכה אינו יכול לחזור מביטולו שכבר נעשה הכל רשו' שלחם ולרש' אין חזקה מועלת אא"כ החזיקו משחשיכה דחזקה דמבע' לא פוכחא * שהחזיקו כיון שעדיין לא נאסר עליהם :

ב יש ביטול רשות אפי' מחצר לחצר ל'ש שתי חצרות ופתח ביניהן ועירבה כל אחת לעצמה ולא עירבו יחד שאם לא עירבו כלל אפי' כל אחת לעצמה הריאך מבטלין הא ק"ל דלשנים שלא עירבו אין מבטלין כדאית' בסמ"ן שגודם זה סעיף ד' לפי שכל א' אסור על חבירו וסתם חצ' שבו בבתים אלא כשעירבו כל אחת לעצמה ולא עירבו יחד מיירי שיכולה כל אחת לבטל רשותה לחבירתה להיותה מותרת להשתמש בה ולא היא ל'ש סתי חצרות זו לפני' מזו ולא עירבו אלא החיצונה לכדה שאם לא עירבו כלל אין מבטלין לשנים שלא עירבו ואם עירבו זו לעצמה וזו לעצמה אין צריכין ביטול הוא כל אחת מותרת במקושה וק"ל תל המותרת במקום אינה אוסרת שלא במקום כדאיתא לעיל סמ"ן ט"ח סעיף א' וב' ואם עירבה הפנימית

דבוש החור הלבות עירובין קלז

אלא צריכין שכירות אחרת לחתיר :

ב ושני או נ' ישראלים ונת' הדמים עם הגוי אין להם תקנה אחרת אלא שיטכרו רשו' הגוי שאפילו אם רוצים לבטל רשותם אצל א' מהם שיהיה הוא מותר להוצי' מביתו ומבתיהם לחצר ולא הם כדי שיהיו כולם נחשבים כחדר הדר עם הגוי שאינו אוסר עליו אינם רשאים דא"כ ביטלת תורת שכירות מן הגוי שהקנו חז' לן מן הטעם שנתבאר וכן ישראל שהשאל או השכי' בית לחבית אע"פ שהשעיר לעצמו הפיסת יד בכית לא מהני ליחשב בישראל אחד ועריבין לשכור רשותו הגוי :
ג אם אין לגוי דריסת רגל על הישראלים אינו אוסר כגון שתי חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה ובחצר אחד דר נוי ובהאחר דרים שני ישראלים או יותר ועירבו לעצמם מכניסין ומוציאין מחצר זו לחצר זו בשב' דרך חלון שבניהם ואין צריכין לשכור מן הגוי דהכא לא החמירו משום שמא ילמדו ממעשיו כיון שאינו דר עמהם בחצר ואין לו אפילו דריסת הרגל עליהם :

ד והשוכר מן הגוי קתם מועיל ואינו צריך לפרש לו שהוא שוכר להתיר השלטון ואינו צריך לכתוב שום חתימת על השכירות ומותר לשכור אפי' בטבת שאינו שפירות ודאית אלא בבטול רשות והיבר בעלמא :

ה ולפיכך גם כן שיקרין ממנו אפילו בפחות משוה פרושה דפחות משוה פרושה לגבי נוי נחשב כמון דהא בן נח נהרג אפי' על פחות משוה פרושה ונבי ישראל אינו נחשב ואינו מנוגה אפי' להישבון :

ו ושוכר ממנו אפילו לזמן מרובה ואין צריך לשכור ממנו ככל ערב שבת וכל זמן שאינו חוזר מועיל השכירות ואם חוזר בו אינו חזרה לאסור עד שיחזור הדמים :

ז ואם שברה ממנו לזמן ידוע לכשיבלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית וצריך לחזור ולערב מחדש דאין עירוב הראשון חוזר וניעור שכבר נתבטל בכלות הזמן :

ח ואם שכרו לזמן ידוע ומתוך הזמן השכיר הגוי דירתו לגוי אחר די' בשכירו וראשון שזה לא השכיר לו אלא בהנאי שכל זמן שלא החזיר הדמים לא יוכל לחזור ולאסור ואפי' לא התנה בפיר' בהנהגה דמי כיון דדינא הכי הוא ואם כן לא קנה השוכר שיעבוד השכירות שבכרו הישראלים :

ט חמש' יותר הדמים עם הגוי בחצר אין צריכין כל אחד לשכור בפני עצמו אלא אחד שוכר בשביל כולם כמו המערב שאחד מערב בשביל כולם ה' הכא א' מזכה לכולם :
י ואם אינו רוצה להשכיר אין יכולין לשכור ממנו בעל כרחו ואם שכרו ממנו בע' כרחו אינו מועיל שהדי' לא זכו ברשותו אע"פ שהיה רגיל להשכיר מקודם לכן עכשיו הוא חוזר בו :
יא ומה תקנתו אם אשה רוצה להשכיר שוכרין ממנה אע"פ שה' מוחה בידה וכן שוכרין משכירו ולקיסו אע"פ שהוא מוחה ושכירו ולקיסו של שכירו ולקיסו של ב' הנחשבים בזה כשכירו ולקיסו של בעל הבית עצמו :

יב ואם גם אילו אינם רוצים מה תקנהו יתקרב אליו א' מן הישראלים מבני החצר עד שיטאיל לו רשותו שיח' לו רשות להגיה בו שום דבר וה' זה הישראל כשכירו ולקיסו ומשכיר שלא מדעת הגוי אבל בלא שכירות לא סגי דתחתיו דגוי הוא קם ולא עדיף ממנו :

יג (הילכך לא אמרו' ששאל בשביל כולם ולא ינטרד מן לשכור מאותו ישראל דלא התירו חז' לננו נוי אלא בשכירות דווקא משום דמי ש הגוי לכאפיס כמו שנתבאר בסוף ס' אהל לא נפילה ולא דמי לה' הדמים עם הגוי וכשלאחר שוכר בשביל כולם כמו שנתבאר בסוף ס' אע"פ ע' דהתם סאני סה' אוסר בשביל כולם מן הגוי חז' לא נפילה בשביל כולם) וי' שישראל זה אינו צריך להשכיר אלא שאלתו הוא כאלו שכרו הוא מהגוי בעד כולם והוא ניהן עירובו בעד רשותו שיש לו בבית הגוי ודין ודפי זה אפי' אח' שאינ

להכניס מבית חבירו לביתו לא יחוש לו לבך שאינם מקפידין כ' על הכנסתם מבית חבירו לביתו כיון שחבירו יוכל להכניס לו לביתו שהרי בשלו אצלו אבל כששואר לו חדר בביתו יהיה אסור להוצי' מהדרו לביתו וישתכר טוב בעירוב מבכישו ולא יבטל תורת העירוב שהרי ע' העירוב יהיה מותר להוציא גם מהדרו לביתו לפיכך אמרו שאין לבטל רשות מבית לבית אלא א' ב' ישאר לו חדר אחד וזו מותר לו להכניס אפילו מבית חבירו לביתו ולא אמרין שחוזר וכתיוק ברשותו שבטל כיון שעדיין אסור לו להוציא מהדרו לביתו וגם לא חייסין שמא יבטל תורת עירוב כיון דמתירי ע' ביטול דני ח' ליה וית' לערב בבטולו כדי שיהא לרשותו להוציא גם מהדרו לביתו :

יח ושוב להחמי' לבתחלה שלא לבטל רשו' מבית לבית אלא ולכנסה לאשכ' יס ניטול רשות א' כ' ישאר לו חדר לעצמו : ונתית לבית וחפי' כאלה האסור לעצמו חדר א' טל ניטול ולא חייסין שמא תקנעל תור' עירוב כהכי כיונו משו' דכיון דכסמכני' כליו לתקן בית חבירו והואו והאסור לביתו כאל' כחור נז' מניטולו וכיון שמשפיר נדנך לא ניטול תורת עירוב שהרי משתכר ע' לוי עירוב סיכול לחזור ולהכניס את כליו אף מניתי חבירו לביתו ט"כ נבי ניטול שנתבאר כחור נז' מניטולו : (ע"כ הנה')

ה שני בתים בשני צדי ר' ה' זכאונים בשבת והקופים מתיצה בשבת בענין שיש ביניהם כסו חצר ששני בתים מהותם לו והרי אוסרין זה על זה אינם יכולין לבטל אחד לחבירו שכיון שנאסר לסקצת שבת שהרי כשנכנס שבת לא הני יכולין לערב דעריין לא נעשית הכתיב' לאסר לכל השב' :
ו אבל יורש טירש רשותו זה בשבת כגון שלא עירב מורישו ומת בטבת והיורש בא לרור בהצר ואוסר אע"ג דאי היה בעי לערוב מאתמו לא הו' הדיכול דעדיין לא היה שלו אפת' יכול לבטל רשותו דשאני יורש דברעה דאבוקה הוא :

(ועיין ג' עיל בסימן ס"א)
יז מבטלין וחוזרין ומבטלין פי' שבטלין רשותם בני חצר זו לבני חצר אחרת או לא מבני חצר אחרת עד שיוציאו מת שירצו ואחר כך חוזרין אילו ומבטלין לאורהם שבטלו להם עד שיוציאו גם הם מה שירצו :

שם אם דירת גוי מעבכת וכו' סעיפים :
א דירת גוי בדירת בהמה ולא שמה דירה : (ועיין ג' עיל ס' ס"ג ס"ג) הילכך הדר עם הגוי בחצר אינו אוסר עליו עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה והגוי דר עמהם אז גם הגוי אוסר עליהם אף ע"פ שהם עירבו ולא סגי שיבטל להם הגוי רשותו אלא צריכין לשכור רשותו של גוי שהיא מושכר להם ולא יבטל אצלם בחנם וכל זה טעמא הוא משום שבקשו חז' עילא למנוע דירת ישראל עם הגוי שחששו שמא ישראל הדר עם הגוי ילמדו ממעשיו הילכך אמרו שיאסור עליו אף ע"ג דדירתו אינו נחשבת כדירה וגם לא יהא סגי לו בבטול רשותו אלא דווקא על ידי שכירת ממנו במעות אע"ג שיצטרך הישראל לשכור בדמי' קר' שאין דרך הגוי לחשכיר רשותו כרצון דחיישי' לבשפים : (וע"ל סימן ת"ל סעיף ז') אפ' ה' הצריכהו להשכור ושעמם כדי שיק' דירת גוי בעיני ישראל ויצא ממנו לרור במקו' אחר שמתוך כך קרוב לודאי שיצא דווקא בנוי אחד בין שני יחדל גזרו כך אבל כגוי אחד הדר עם ישראל אחד לא גזרו בו כלום מפני שאינו מצוי שידור ישראל אחד עם גוי א' שמעצמו הוא נמנע שרא' שמא הגוי יירגעו : (וע"ל סימן ק' סעיף ב')

ב לפיכך לא גזרו אלא בשני ישראלים או יותר דרים עם וישראל שהשאל או השכיר ביתו לגוי אפילו שנים ישראלים דרים עמו אינו אוסר ולא השאל או השכיר לו ביתו כדי שיאסור עליו אבל אם רבית של גוי שוכרו ישראלים ממנו וגוי דר בבית עמהם שכירות הבית שנותן לו בשכירת חיר' אינו מועיל להם להית' שלטול

לבוש החוד

הלכות עירובין

מבני החצר וכול לעשות זה וגם לדעת הראשון אם אותו המתקרב לגוי אינו מבני החצר ורוצה להשכירו לתת עירוב הרשות בידו וגם הקילו חכמים בדברים אילו אף על גב שכל כוונתם שאמרו שישכור רשות הגוי הוא כדי שיקשה בעיני הישראל דירת הגוי ויצא היינו משו' דבכה' ג' מקיימת תקנתם דחננין שקשה גם בעיני השכיר ולקוש להשכיר או יקשה בעיני ב"ה להשאיל מקום לישראל אף ע"פ שמתקרב לו ולא יירר ישראל בהדיה :

יג ודוקא כה' ג' שהשאיל לו סתם מקום כרשותו ולא אמרו לו בפיר' זה המקום אני משאיל לך דה"ל כאלו השאילו כל הבית באיזה מקום שירצה והווי זה כשלוחו להשכיר אבל אם ייחד לו הגוי מקום כבית להשתמש בו ולא כשאר הבית אינו יכול ליחזק עירוב בשבילו או למשכירו כיון שאינו בשלוחו בכל הבית שאין לו מקום המיוחד לו :

יד שכרו משכירו ולקישו לזמן א"ע פ' שסלקו הגוי חוץ הזמן מהיות שכירו ולקישו מותרין עד תום הזמן דשכירו ולקישו כמורה והשוכר ממנו כשוכר מהאדון בעצמו והוי כאלו האדון בעצמו השכירו עד אחר זמן והרי האדון עדיין קיים וכבר אמרנו שתוך הזמן אינו יכול לחזור בו : (ועיין נסמוך סעיף ו') אבל אם שכרו סתם משכירו ולקישו מיד שסילקו האדון חזר הרשות לאדונו וגם כלה זמן שכירתו דסתמא לא נתן לו האדון רשות להשכיר אלא כל זמן היותו שכירו ולקישו וגם זה לא שכרו ממנו אלא על דעת כן וכך אם שכרו מגזבר המלך ונסתלק הגזבר לגמרי מן המלך שכלה זמן שכירתו אבל אם לא סילקו המלך רק מן הגזברות ועדיין אוכל פרס המלך עדיין מקרי שכירו ולקישו ויכול לשכור ממנו ולכן גם שכירות הראשון עדיין קיים :

טו אם ישראל וגוי דרים בבית אחד זה משתמש בשלו וזה משתמש בשלו כלומר דינא הוא כל אחד משתמש בחדרו ואין לזה רשות להשתמש בשל חברו וכן האחר א לפיכך אין הישראל יכול לערב בשביל הגוי שאין לו רשות בחלק הגוי כלום לפיכך כשבני החצר רוצי לערב צריכין לערב עם הישראל ולשכור מן הגוי וה"ה שתי גוים הדרים בכה' ג' בבית אחד צריכין לשכור משניהם דשתי רשויות הן ואין לזה רשות להשתמש בשל חברו :

טז ואם יש לגוי השכירים או לקטישי אפי' ישראלים דרים בביתו אין דירתם חשובה דירה שאסרו זה על זה ואין צריכין לתת לעירוב דשכירות של גוי אינו אוסר אם שכרו מבעל הבית דהב"ל טל :

יז שתי חצרות זו לפניו מווי ישראל בפנימית וגוי וישראל בחיצונה החיצונה אסורה והפנימית מותרת שאין הגוי אוסר עליו שהרי אין לו דרים רגל עליה ואחרא דשא ומשתמשא וליכא למימר אם כן הוי ליה בחיצונה גוי אחד וישראל אחד דק"ל דאינו אוסר דמ"ס כיון שהישראל הפנימי גם כן עוב' עליו תמיד על החיצון ה"ל כשני ישראל הדדים עם הגוי בחיצונה ויש כאן מקום לתקנת חכמים שכונתו למנוע דירת ישראל עם הגוי לפיכך אסרו אפי' בדומה לישראל אחד אבל ישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה או אפילו גוי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אוסר על שניהם הואיל ויש לו דריסת רגל על החיצונה אף ע"פ שבישראל כי האי גוונא אחד בפנימית ושנים בחיצונה אינו אוסר בניו אוסר וצריך לשכור ממנו ושעמא משום דגבי ישראל ליכ' למיחש למידי דמאן דידע שהוא דר שם יחידו ידע שאין רגל המתרת במקומה דידע שאם לא במקומה ומאן דלא ידע שהו' דר יחידו סבר עירובי עירוב ולא נפק מיניה חורבא אבל גבי גוים לחוש לחורבא דשמא איכ' דלא ידע שחגוי דר שם יחידו ולא יאמר ששכר רשותו ממנו דא הוה שכרו ממנו קלא ה"ל דסתם גוי מפעא פעא ומודיע

ששכרו ממנו וכישראל עשתמשין בחיצונה יאמר בית שמשמשין בלא שכירות ממנו ודאי הדין כן שאין דרים רגל אוסר' אפילו בישראל אינמי סבר עירוב' של פנימים וחיצונים מעיל במקום גוי בלא שכירות ודוקא בגוי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אוסר' אבל גוי בפנימית וישראל אחד בחיצונה אינו אוסר דהשתא אפי' דר עמו בחצר עצמו אמרינן כריש סי' זה דלא אוסר כ"ש דדריסת רגלו לא אוסר ויש מי שאומר שאפי' גוי בפנימית וישראל אחד בחיצונה אוסר אף ע"ג דאפי' דר עמו בחצר אינו אוסר הכא אוסר דכרתא נמי איכ' למיחש למאן דרגל ידע שהוא דר שם יחידו יאמר הרי דרים סם רבים וכיון דגוי לא פעי ודאי לא שכרו ממנו ואם כן הרי הם אוסרים זה על זה ואפילו הכי אין דריסת רגלם אוסרת על בני החיצונה ויש לומר או דריסת רגל אינה אוסרת אפילו בישראל או עירוב של פנימים וחיצונים מעיל במקום גוי בלא שכירות ואף ע"פ שישראל הדר יחידו עם הגוי אינו אוסר עליו ולא חיישינן לזה שאני התם דלא נפיק מיניה חורבא דהא חזו ליה שהוא דר יחידו עמו אבל הכא שדרים בפנימים ולא חזו אינשי במה דרים בה הילכן חיישינן דילמא נפיק מיניה חורבא :

יח גוי שהשכיר ביתו להבידו גוי אם נשאר לו שום הפישה בבית כגון שיש לו רשות להני' שם שום כלים וכלים לשכור ממנו דלא נרע הוא משכירו ולקישו של השוכר שיכולין לשכור ממנו הכי נמי יכולין לשכור מן השוכר שיש לו עדיין הפישה יד בבית ואם לא נשאר לו שום הפישה אם יכול המשכיר לסלק השוכר חוץ זמנו חשוב הוא לשותו ויכולין לשכור ממנו ואם לאו אין יכולין לשכור ממנו אלא מן השוכר והוא הדין איש אחד שיש לו הפישה בבית אפי' אינו המשכיר יכולין לשכור ממנו דלא נרע משכירו ולקישו של השוכר :

יט חצר שישראל וגוי דרים בו ובית א' של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר אלא לר"ה אינו יכול לערב עמו דרך החלוק שביניהם כדי להוציא כליו דרך בית שכינו הפתוח לחצר ושעמ' משום דלעולם בקש חכמים עילה למנוע דירת ישראל עם הגוי שלא ילמד ממעשיו אלא דכשרד ישראל א' עם הגוי לא רצו לחקן כלום כיון שאינרמזיו וכוונת הישראל מעצמו הוא מנוע דכתיבנא כריש סימן זה לפיכך במקום שישראל אחד וגוי דרין שם אף על פי שלא אסרו עליו מכל מקום מצאו עילה שלא לסייע לו שידור עם הגוי ואמרו ששכיניו לא יערבו עמו כדי שיסארי יחידו עם הגוי וירא ממנו שלא ירגנו ויצא דלפי' אמרו כשאין ביניהם אלא חלונות שלא יעלבו דרך החלוק וכי לא מערבי בהדי הדדי מיררת הישראל ולא דייר בהדי דגוי וכי מערבי בהדי הדדי לא מיררת וישאר דייר עם חגוי אבל אם היה פתח פתוח ביניהן מותר לערב בהדי' דהא אף כי לא מערבי בהדיה לא מיררת מן הגוי דכיון שיש פתח ביניהם נראה לו כאלו דר עמו בביתו לפיכך לא אסר לערב בהדיה ויש מי שאומר דאף אם פתח פתוח ביניהם אסרו משעמא דפרישי' גבי חלק :

ך חצר שישראל וגוים שונים בה והיו חלונות פתוחים בבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות אף על פי שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הם אסורים להוציא מבית לבית דרך פתחים מפני הגוי עד שישכיר ממנו שאין רשאים רבים שיעשו עצמם בעירוב כיון במקום גוי כדאמרינן לעיל סעיף ב' אבל דרך חלון אינו נקרא עירוב נסור ליחשב כיווד כיון שאין תשמישו להרא' ספינת שיש בה ישראל' רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכי' לערב ולשכור רשות הגוי בעל הספינה או להבליעו בשטר הספינה : וע"ל סי' סכ"ו סעיף ב' :

שכ"ג כשאין הגוי בביתו אינו מעכב וכו' א :

הנאמרים בנוים :

א וישראל משומד לע"ז או לחלל שבתות כפרהסיא אפי' אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כגוי וצ"ע דהצדוקי' והקראים שכינונו ג' כ' אינם נזהרים במילו דרבנן ואמרי דלענין ביטול הם כישראל שאני צדוקים והקראים שכינונו דע"ג דמזוירין הם נחשבים כאנוסים דמעשה אבותיהם כידיהם והל' כתינוק הנשבה בין הגוים שהוא כישראל אבל ישראל משומד אפי' אינו מחללו אלא במילי דרבנן מזיד הוא והרי הוא כגוי ואם אינו מחללו אלא בצנעה אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל ומבטל רשות הואיל ומקיים שבת כפרהסיא :

ד ישראל שהמיר והווי לו בתים בשכונת ישראלים שעירבו לכל השנה והוא המיר אחר הנחת העירוב באמצ' השנה אם אין לו פתח אחר כלל הרי הוא אוסר ככל שנת שחל לאהר שהמיר שהרי שבת זה לא הותר כלל ולא שייך לסיגר הואיל והותרה הותרה ואע"פ שעירב עם כל בני השכונה לשנה והוא המיר באמצע השנה אין אומרים הותר למקצת השנה הותרה לכילה אבל אם יש לו פתח אחד לשכונת הגוים אפילו הוא פתח קטן שלא היה רגיל בו מחללה דוחין אותו אצל הפתח הפתוח לשכונת הגוים ואינו אוסר על השכונה :

שפ"ד דיני שיתוף בעירוב וכו' סעיפים :

א מן התורה מותר לשלשל מן החצירו למבוי שאינו מפולש דכולן רשות היחיד הן מן התור' (ועל' סימן ככ"ג כתי"ק) אלא שהחכמים אסרו לשלשל מן החצרות למבוי שאינו מפולש מפני שהמבוי השיב רשות משהפנת רובים יותר מן החצרות ודומה כנגדן לר"ה כנגד רה"י ונזרו בהן אסור מרה"י לר"ה או איפכא שהן אסירין דאורייתא אבל התירום ע"י שיתוף כמו שחבאר בע"ה עכ"ס שעירובי החצרות מערכ כל בתי החצר כך שיתופי מבואות משה"ף כל חצרו המבוי ומיהו השיתוף שנובין פת או דבר אחר ממני מאכל מכל החצר וחצר ונתהגין אותו בא' מן החצרות ואזאנו רואין כאילו פתוח כל המבוי לאותו החצר ומעם שיש חלוק בין עירובי החצרות לשיתופי מבואות שזה דווקא בפת' ובכל מיני פתוח בפת ואפי' בשאר מיני מאכל ומשקין הוא משום דעירוב החצרות הוא משום דירה לערב דירתן לעשותם אחד ודירחיו של אדם אינו נמשך אחריו ושאר משקין אלא אחר פת אבל שיתוף דמבוי אינו אלא לשחף רשות החצירות ששכמו ולא רשות הבתים וחצר לאו בית דירה הוא לפיכך מערבין בכל להכירא ומפני שאין השיתוף אלא לשחף החצרות שאין בהן דירה יכולין ליתנו באויר החצר או בבית שאין בו ד' על ד' ואין צריך ליתנו בבית רק שיהיה במקום השתרמר הילכך אין נוהגין אותו באויר המבוי שאינו משהמר שם :

ב ישראלים שדרים בשנים או בשלישה מקומות חלוקים ודלהות כל אחד מן המקומות נועלים בלילה והשמש נובה קמח מכירם אינו מועיל להם להשתחף ששיתוף המבוי צריך שיהיה מונח בחצר ששכמו ואילו שנבדלין זה מזה והחוקים אין שיתופם אחד ואין מבואיהם כאחד ואם עירבו במקום אחד אין האחרים שלא עירבו אסירין עליהם הועיל ואין להם דריסת הרגל זה על זה כי אין כל העיר חשבה כמבוי אחד אע"פ שיתבין בהיקף חכה אה"נ :

ג בכל משפטי עירובי חצירות ושיעורו ושאתו מערכת כשכילו ושמעובין שלא לדעתן אם אין הבית פתוח אלא לחצר אחד ושקטן יכול לגבותו ושיכול אחר לזכות לכולם ושם היו שותפין כסחורה אין צריבין לערב כך דיני שיתוף מבואות :

ד בכל מיני מאכל משתתפין חוץ מבגוד דני' שנעשו קשים כד ב' 4 24 סמני

א גוי הרעס ב' ישראליו ואין הגוי בביתו אינו אוס' עליהם ויערבו הם והיו מותרים כל זמן שלא יבא הגוי לביתו בא הגוי בשבת בשל העירוב ואוסר ומידו יכולין לשכור ממנו אפי' בשבת ואחר ששכרו יבטל האחד רשותו להכירו ויהיה היחיד מותר ולא המכסל אבל לא אמרו' שחזור העירוב לקדמותו אחר ששכרו מן הגוי והיו שניהם מותרים והואיל ונהבטל אינו חוזר ונעור ואע"ג רבני אחד מכני החצר ששכח ולא עירב דהוא נמי אוסר עליהם לא אמרין דעירובין בשל אלא היחיד מכסל רשותו לאותן שלא עירבו ונסאר העירוב בקדמותו ומותרין להבנים ולהוציא כדאיתא לעיל סי' ש"פ סעי' א' שאני ההם דחוו כולהו לאיערובי מאהמול אלא ששכח לפיכך אין העירוב כשל החס וסגי לזה בביטול רשותו אבל הכא אם היח' דגוי בביתו מאהמול לא הוי סגי בעירוב עד שישכיר ולפיכך אין שייך ג' לומר הכא שבת הואיל והותרה הותרה דרשות הגוי לא הותרה מעולם אלא שלא היה אוסר כשאינו בביתו וכשכא הרי אוסר וצריך תיקון על ידי שכירת רשותו כדינו ואין להקשות סוף למה הצריכו לשכור תימני בביטול לחודיה דהא כיון שביטל האחד רשותו לנכרי א"כ ה"ל יחיד במקום גוי שאינו אסור כדאיתא לעיל סימן ש"ב סעיף א' ואין לומר דלא מהני ביטול לעשותו יחיד במקום גוי משום דא"כ ביטלה תורה שכירות מן הגוי שיש בו טעמא רבה כמו שנתבאר בריש סימן ש"ב סעיף א' וכ' דה"מ כשאנס רוצים לשכור כלל אלא להתיר מהחלה ע"י ביטול אבל הכא שהגוי רוצה להשכיר בשבת אחרת וגם הם רוצים לשכור ויערב בשבת אחרת לא שייך למיטר ביטול תורת שכירות לגוי בתקנת חכמים בטעמיהם שנתבא' כיון שלא כווננו לכך מתחלה אלא ע"י ספק' שקרה שבא הגוי בשבת וא"כ הסגי בביטול ולא בעי שכירות דיל' כיון שאם לא היה הגוי מתרצה להשכיר לא היה מועיל הביטול אין לחלק בין מתרצ' לשאינו מתרצה דאשמו אמר' דגוי הגדום לביטול שיעיל כשיאמר אהרצה להשכיר ולא יועיל כשיאמר לא אהרצה לא רצו חכמים להלות דבר כזה באמירת הגוי בעלמא והצריכו לעולם תרתי שכירות מן הגוי וביטול וכל שכן אם מתהגוי בשבת שלא היו יכולין לערב מבע"י שהגוי היה בביתו ואסר ופת בשבת שיבטל אחד להכירו ויהיה היחיד מותר שהרי אין כאן מי שישכור ממנו ועל' בס"ש ע"א :

שפ"ה גוי אכנהאי אם מעכבו בו ב' סעיפים :

א גוי הנכנס לחצר לשם אכנהאות אם נכנס שלא ברשות אינו אוס' לעולם שהרי אין לו כלום רשות בבית ואם נכנס ברשות אם הוא רגיל לבא אוסר מיד כיון שכרשות נכנס הרי יש לו רשות בבית להגזיח שם כליו ואוסר ואם אינו רגיל אינו אוס' עד ל' יום שכב' ההויק במקומו להנח כליו כל אימת שיב' :

ב אנשי חיל המלך שנכנסו בבתי היהודים בין בחזקה בין ברצון אם יש תפיסת יד לבעלי בתים באותם מקומות שנכנסו כנגן שיש להם שם בליים שאסור לשלשל בשבת אינם אוסרים עליהם דמסתמא לא נתרצה להם כדי שיאסרו עליו והנכנסים בחזקה אינם אוסרים אפילו לא נשאר לבעל הבית כלום בבית שהרי אין להם רשות כלל בבית וכל מאי דעבדי עבדי בחזקה ולאן רשות ידדתו הוא :

שפ"ו דין צדוקי ומומר בעירוב וכו' סעיפים :

א צדוקי וה"ה הקראים הרי הם כישראל ומבטלין רשותם ואין צדיקים שכירות דלא תקנו חז"ל שכירות גבייהו כדי לחקם כמו גבי נוי הואיל ומקיימי שבת הם אבל עירוב עמו אינו מועיל כיון שאין מודים בעירו ואין יועיל להם וכותים גוים גמורי' הם וצריך להשכיר מהם ככל הדינים

שאינו רגיל הותר הרגיל לעצמו אם שיתפו ביניה ואין זה אסור עליהם דכיון דשיהף עם השני סייק עצמו מזה שהיה רגיל בו וכן נמי אם היה רגיל עם שניהם ושיהף עם אחד מהם מותר השני שהרי סילק עצמו ממנו ואם המכוי רגיל בו שוהפו ביניהם ואותו שאינו רגיל לא שיהפו והוא לא שיהף לא עם זה ולא עם זה דהוה אהו אצל זה שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל כדי שיהא מותר כיון שהוא אינו מפיסד בדבר שהרי לא שיהף עמהם ויש ריח לאחרים שע"ז יהיו מותרין כפיין אותו על מדת סדום :

שפד שותפין בכבוי צריכין לערב החצירות ובו כעוף אחד :

א הצורה הפהודת למכוי ושיתפו בכבוי צריכין נ"כ לערב בחצירות ואין סומכין על השיתוף כדי שלא ישכחו ההניקות הורת עירוב שהרי אין החינוק' מכירין מה נעשה בכבוי בד"א כששיהפו ברבר אחר שלא בפת אבל אם שיתפו בפת סומכין עליו ואין צריכין לערב בהצרות שמחוך שהפת חיי האדם ועיניהם תלויות בו ומחוך כך מכירי'ם כשמשחרתפין בו בכבוי וי"א שאם לא עירבה כל חצר לעצמה אין סומכין על השיתוף אפי' שיתפו בפת והיכן אמרו שסומכין על השיתוף במקום עירוב ועל העירוב במק' שיהוף

כגון ד' או ה' חצירות פרוחו' זו לזו כזו ופתוחו נ"כ למכוי וכל חצר עירב לעצמ' כדינה ואח"כ נשתרפו בכבוי בפת אין צריכין עירוב דרך פתח' שביניה ומותרין להשתמש החצרות שבמכוי גם דרך הפתחים שביניהם שסומכין על השיתוף במקום עירוב ואם עירבו דרך פתחים

שב נהם אין צריכין שיהוף בכבוי ומותרין להשתמש החצירות גם בכבוי שסומכין על העירוב שיעירבו דרך הפתחים במקום שיתוף וי"א שסומכין על השיתוף במקום עירוב אפילו לא נשתרפו אלא ביין וכן סומכין על העירוב במקום שיהוף וכבר כתבנו לעיל סי' שס"ו שאנו נוהגין לכתחילה שלא לעשו' רק שיתוף אחד בקמח וכבר מורי שהרכאי' ז"ל טעם לזה ואמר ז"ל ונ"ל הטע' כי עירוב שלנו שכל אחד מבני החצר נוהגן לשיתוף הוה כעירוב ושיתוף ביחד ולסר חלה אין לעשות יותר והא דהצריכו שיהוף ועירוב היינו בזמן התלמוד שבני דהצר לא נתנו לשיתוף רק בני החצר עירבו ביחד ואחד מבני החצר נרץ לשיתוף אבל בני ה' נ' רכ' ע"ז אין עושין רק שיתוף אחד וא"ע עבד יותר הוי ברכה שמכריזין עליו לבטלה ע"כ ואני אומר כבוד אדוני במקומו מוכח אבל כמדומה לי שדבריו אינם אלא דברי נביאות כי מי הגיד לבר שבזמן התלמוד לא נהנו כל בני החצר לשיתוף רק א' מבני החצר אין זה מונכר בתלמוד ואף אם כדבריו כן הוא שאחד מבני החצר נתן לשיתוף מה בכך הרי הוא מוכהו לכולם והנה כאילו כוונתו נתנו לכך נ"ל שהטעם שלנו הוא שאנו נוהגין כדברי רבינו משה בן מיימון ז"ל והוא הלשון הראשון שכתבנו דמשמ' מתוך דבריו שאפילו לא עירב כל חצר לעצמה אם נשתתפו בפת סומכין עליו ואין צריך לערב הצרות כלל הואיל ואין בו חשש לשמא ישכח הורת העירוב מן התניקות ועל זה אנו סומכים הנביית הקמח שלנו הוא כמו שיהף בפת שהרי עושין ממנו חלת מצה אמת ומקיימין אותה כל השנה בכתי כנסיות ואין לך הכיר לחינוק' גדולה מזו נ"ל ומכאן יצא לנו ג' טעם נכון וברור לדעתנו מה שהוקשה לרבי' למה פניתי'ן אותו בכ' הואיל ואינו בית דירה כדכתבו לעיל סי' שס"ו אבל נ"ל שאינו קושיא כלל כי הטעם הוא לפירסם הדבר לכל שעשינו בו שיתוף מבואר וישמעו גם התניקות ולא ישכח מהם הורת עירוב כן נ"ל ע"ד לשעם יפת ברור ונכון :

פזני שאינם ראיים עוד אלא לזרע ולא למאכל ולא בתבלין ולא כפולין ויבשין ולא בעלי בצלים שלא נדלו אורך זרת ולא בכמהין ופטריות ולא בפנני' והם המרים רעות שלא בשלו כל צרכן ורא בערש'ם ולא בחטים ושעורים ולא בירק שהוא בשיל ולא בשיל שכל אלו אינם בני מאכל הסוכן אין מערבין במי' לברן ובמלח לבדו אבל אם עירבן יחד משתתפין בהן שראוין לאכול ע"י שיבול שמשבלין בהן את הפת וי"א דדווקא כשתתן לתוכן שמן ואין בשמן לבדו שיעור הדיינו מוזן שתי סעודו מצטרפין אילו עמהן פפני שמלפתין בהן את הפת ויש מתירין גם כן בתבלין מהאי טעמא :

כל דבר שרגילין ללפת בו את הפת שיעורו שיהא כרי ללפות כופת הנאכל לב' סעודות וכל שאין מלפתין בו את הפת שיעורו כדי לאכול ממנו עצמו ב' סעודות וכשר חי אין דרך ללפת בו את הפת לפיכך לא נהשב ככלל ליפתן וצריך כדי שיאכל ממנו עצמו ב' סעודות אבל צלוי הוי לפתן ושיעורו כדי ללפת בו פת הנאכל בב' סעודות וכן יין מבושל הוי ליפתן שדרך לשכל בו את הפת לקינוח סעודה שיעירי כדי שמכויין ממנו לקינוח ב' סעודו אבל יין חי לא הוה ליפתן שהרי השתיה עומד ושיעורו שהי רביעיות ששהין רביעיה לפעם אחת וכן הוא שיעור שאר משקין וחומין י"א ששיעורו כדי לשכל בו ירק בשתי סעודות וי"א ששיעורו רביעיה :

ששתתפין בכ' בצים אפי' חיים ובשני רמוני' בה' אפרסקין בלישראל ורק ביין חי בין מבושל בפולין לחין מלא הוד כתפוחי יער מלא הקבכל אילו שיערו חמס' שהם לב' סעודות כשיעור שנתנו לעירוב וטעם ב' סעודות הוא כדי להראות שקובע טעם דירתו או שב תתו ושיתופו ע"ה' כל השכ' שהעיק' הוא זמן סעודת הלילה וסעודה היום דסעודה שלישיית אינה קבוע כ' כדיוצאין במינו תרניסא נ"ל :

ו משתתפין באוכל אע"פ שאינו ראוי לו אם הוא ראוי לשים אים כגון לנזיר כיון ולישראל בתרוכה וכן הנודר מאיכל או נשבע שלא יאכלנו משתתפין לו בו שלא אסר לו אלא אכילתו ולא שאר הנאותיו אבל אם נדר או נשבע שלא יהנה ממנו י"א שזין משתתפין לו בה אע"פ שמערבין לו בה עירובי תחומין היינו טעמ' משום דעירובי תחומין אין מערבין אלא לרבר מצוה ומצוה לאו ליהנו' ניהו מה שאין כן בשיתופי כבואות ואם אמר קונם הנאותיו או אכילתו עליו לפ"ע אין משתתפין לו בה נזירה אשואם אמר ככר זו הקדש דסתם קונם דומה להקדש דשניהם אכילתו נאסר על כל אדם לכך אין מערבין בו כאלו אינו מאכל הואיל ונאסר על כל אדם :

אמר בע"ש על ככר אחד היום חול ולמחר קדש או קונם נסתפק בנמיא אם משתתפין בו או לא משום דתרווייהו ר"ל העירוב וההקדש אינם חלין אלא בין השמשות ובין השמשות ספק הוא איש לחוש שמא ההקדש חל עליה קודם קניית העירוב וכבר אמרנו שאין מערבין בהקדש ומסי' בנמיא דמשתתפין בו וטעמא הואיל ובין השמשות ספיקא הוא איזה חל קודם ומספק לא מפיקינן הגבר כמילתיה קמיהא שהיה חול ואוקמינן ליה אחזקתיה למישר דקניית העירוב חל קודם ולפיכך נמי אם אמר היום יהא קדש ולמחר תהא חול שתהא פדוי על מצוה שיש לי בבית אין משתתפין לו בה דכיון שהיא חיוס קדש לא מפיקינן ליה מילתיה עד שתתחך והאי דקניית העירוב צריך שיתחיל בין השמשות ובין השמשות עדיין היתה קדושתו עליו ואין מערבין בהקדש חצר הפתוח לשני מבוא' ושיתוף עם כל אחד מהם מותר עם כל אחד לשלשל ממנו לחצר ומחצר לתוכו ואסיר לשלשל כלים ששבתו בכבוי זה למכר האחד דרך החצר ואם לו שיהף עם שום אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא בהול דרך עליהם אסור על שניהם ואם הוא רגיל עם האחד ועם השני אינו רגיל אותו שרגיל בו אסור ושאינו רגיל בו אינו אסור ואם שיהף עם אותו

א מביי שצידו אחד נזדו אחד ישראל ובית של ישראל
 אחר אצלה פתוח לר הר ווא למבוי וחלון בינו לכין
 ישראל הדר במבוי אינו יכול לערב דרך החלון שבניהם
 להוציא בלוי למבוי דרך בית ישראל שבנו הפתוח למבוי אבל
 אם פתח ביניהם מותר ויש מי שאוסר אף בפתח פתוח ביניהם
 וטעמא דכל זה כדלגבי חצר כעניין זה כן השע"ג כ"כ כ"א
 ומבוי כזה נותר בלחי או קורה אע"ג שאין בו אלא חצר אחד
 של ישראל ובשני דר בו נזדו הגוי חשיבא דירה לקנא ;
ב מבוי שצדו אחד נזדו אחד ישראל ועירוב כולם דרך הלונג'
 פתוחו מחצר לחצר של ישראל ועירוב כולם דרך הלונג'
 אע"פ שנעשו על ידי העירוב כאנשי בית אחד ומהרי"ל להוציא
 ולהכניס דרך חלונות הרי אילו אפורים להשתמש במבוי דרך
 פתחים עד שיטכרו מן הגוים וכל זה על טעמא סימן שס"ג :

שבת דין אם לא עירבו החצרות וגם לא
 נשתתפו במבוי ובו סעיף אחד :

א כבר כתבנו בסימן שס"ג שמן התורה כל מבוי שיש לה ג'
 מחציות היא רה"י אלא שחכמים הצריכו לתקנה בקורה
 ולחי כמו שכתבנו ע"שגם כתבנו בס"י שפ"ו שמן התורה מותר
 לשלשל מן החצרות למבוי דהרנווייהו ר"ה הם אלא שחכמים
 הצריכו לשהף כמו שכתבנו שם טעמא לפיכ' כל זמן שהמבוי
 נחשבת בפני עצמה שלא נשתתפה עם החצרות הפתוחות
 לתוכו וגם החצרות לא מעערבו יחד נשאר כל אחד במדרגתו
 ליתשב רשות היחיד ומותר לשלשל מן החצרות למבוי דסבירא
 ליה נגות וחצרות וקרפפות ומבוי רשות אחת הן לפיכך מותר
 ג"כ לשלשל בכל המבוי שניתקנה בלחי וקורה בלי ששבתו
 בתוכו ל"ש עירב כל חצר עם הכתים שבתוכו ל"ש לא עירב
 דזה לא מעלה ולא מוריד למבוי דלאו בתים גורמין השיתוף
 אלא עירוב החצרות לפיכך אם עירבו החצרות יחד שנעשו
 כולם כמו רשות אחד ולא שיתפו המבוי עמהם הויה המבוי
 לנבייהו כמו ר"ה ואין משלשלין במבוי אלא בר"ה ומהר"ם
 דא דמשלשלין בכל המבוי כשלא שיתפו היינו דווקא שלא
 עירבו החצרות כלל לא זה עם זה וגם לא עם הכתים שבהכנס
 אבל אם עירבו החצרות עם הכתים אין משלשלין במבוי אלא
 בר"ה ומעמ' משום דל' דאמרי' פי גרם לחצרות שיאסרו
 על המבוי להצריכו שיתוף להוציא מן החצרות לתוכו בתים
 הוא דגרימי לו דא"ל לאו משום בתים ה"ל חצרות ומבוי רשות
 א' דהא ק"ל דנגות וחצרות ומבוי רשות אחת הן ומשלשלין מזה
 לזה כדאיחא לעיל סי' טע"ב ומיהו ס"ל דהיינו דווקא כשלא
 עירבו בתים עם החצרות דלא שכיחי מאני דבתים בחצר
 הילכך לעניין שלשול בכל המבוי נמי כי לא עירבו החצרות עם
 הכתים שרי דה"ל כמי שנשתתפו בו דמי גרם למבוי ליאסר
 ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נסתלקו ממנו
 כל זמן שלא עירבו עם החצר ומיהו להוציא מן החצרות למבוי
 כאילו נשתתפו הילכך כל המבוי נמי מותר ;

שצא דין ביטול רשות לאותו ששכח לערב
 ובו ב' סעיפים :

א ככל משפטי ביטול למי ששכח ולא עירב בהצדו כן הוא
 במבוי שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה מבטלת
 רשותה לשאר בני המבוי או הם לא אע"פ שהם הרבים וכבר
 אמרנו בסימן ש"פ שאין מבטלין רשות לשנים שלא עירבו
 גבי חצר מבטלין לפי שבני חצר גבי מבוי חשובי כיהודי בחצר
 ומה שצריכין ביטול דווקא בשלא עירבו החצרות כולם יחד
 דרך פתחים שבין חצר לחצר אבל אם כולם פתוחים זה לזה
 ועירבו יחד אין צריכין ביטול דסומכין על העירוב כדפי' לעיל
 סימן שפ"ז וככל משפטי ישראל בחצר עם הגוי כן הוא במבוי
 או בעיר המוקפת חובה עד שיהיו שתי חצרות של בתי ישראל
 בעיר פתוחים לתוכה שזה אוסר על זה אבל חצר אחת לא
 אפילו אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו והוא שהיא
 העיר מקפת חובה לדירה וסתם עירות מוקפות לדירה וסתם
 מבצרים אינם מוקפים לדירה ומשיש שתי חצרות של בתי
 ישראל צריכי' לשכור מכל חצר וחצר של גוי ואין מהחזק כמה
 שיטכור משר העיר וי"א דווקא לענין להוציא ולהכניס להיכו
 הגוים שאין בתי הגוים ורשותם קנינם להשר אף ע"י שהם
 כפופי' תחתיו לעבדהו אין לו רשות כדניא דמלכותא לנזול
 אותם מהם לקחתם לעצמו אבל לשלשל במבוי יכול לשכור
 מן השר שהרי דרך המבוי הוא של השר שיכול לשנותה ולהת'
 להם דרך אח' ויכול לסלק כל הגוי' משם כדניא דמלכותא כד"א
 בשר שאין הכתים שלו וגם אין לו רשות להשתמש בבתי בני
 העיר כלל אפילו בשעת מלחמה אבל במקום שכל צריכי העיר
 אינם נעשים אלא על פי השר או הממונה שלו ודאי ששכירות
 מהשר הוא או משכירו ולקנין מהני הואיל ויש לו הפיכת יד
 בבתים שהדייש לו רשות להשיב אנשיו וכלי מלחמהו בבתי
 בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם ;

שבת גוי שיש לו חלון פתוח למבוי ובו ס' א'

א גוי הדר במבוי ויש לו פתח או חלון אחורי ביתו פתוח
 לבקעה או לקרפף אפי' אין בו אלא ד' טפחי' על ארבעה
 טפחים אע"פ שפתח ביתו פתוח גם למבוי אינו אוסר על בני
 מבוי אפילו מבני' ומוציא נמלים וקיונות דרך הפתח במבוי
 כל היום מפני שחפץ יותר באותו פתח או חלון שפתוח לו
 מאחוריו לברו שיש לו שם אויר והווי פתחו שבמבוי כמי שאינו
 דגיל שאינו אוסר והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מסאתים
 דנפיש אויריה וניחא ליה כה ספי אבל אם אין בו אלא סאתים
 קטן הוא ולא ניחא ליה ביה • וישראל שיש לו פתח למבוי
 ופתח מאחוריו לקרפף ושכח ולא עירב עם בני המבוי אם
 הקרפף יותר מסאתי' ולא הוקף לדירה שיש לו דין כרמלית
 דאסוף לישראל זה לאישתמושי בה הרי זה אינו מסלק עצמו
 מהמבוי ואוסר על בני המבוי ואם הוא פתוח מסאתים אינו
 אוסר על בני המבוי מפני שראוי לו לשלשל שם ואע"ג דלגבי
 גבוי חשיב זוסר לגבי ישראל נפיש הוא דהא בשבת ליכא
 דמצאו' כשואות יתירין ונפיש אורא ממבוי וסני ליה בהכי ואם
 דווקא לדיר' אפי' יותר מסאתי' אינו אוסר כיון שראוי לו להוציא
 שם מה שצריך ומסתלק עצמו מן המבוי ויש מי שאומר דאדרב'
 דווקא לדירה אפי' בית סאתים אוסר שכיון שהוקף לדירה הוי
 כבית שאין בו אויר ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי ;

ב ישראלים הדרים בחצר יחידו בעיר של גוים שהיא
 מוקפת חומה ועברו יהודים אחרים דרך שם בשבת
 ונתאכסנו בחצר אחת אינם אוסרי' עליהם דאורח אינו אוסר
 וגם התושבים אינם אוסרים על האורחים ומותרים לשלשל
 בכל העיר ;

שצב דיני עירובין לעיר ובו ח' סעיפים :

א עיר שהיתה קניין של יחיד הרי היא חשיבה כולה כחצר
 א' ואפילו נעשית אחר כך של רבים יש לה דין חצר אחת
 שאוסרים זה על זה עד שיערבו והואיל וכולה כחצר אחת אין
 יכולין לערב כל מבוי ומבוי בפני עצמו אלא משתתפים כולם
 בשיתוף אחד

שצד דין מבוי שצדו אחד גוים וצדו אחר
 ישראלים ובו ב' סעיפים :

ב כסמך אבל בפס' לאו בשני פסין שני משהוין הוונמי ס' חלוקה ונחלקין אילו מאלו ומערכין לחצאין ואם הוא רחב מ'אמות עושה צורת הפתח ומחלקה בה או עושה מת'צ' ג'ג'ה י' לפתח מ'בואו י' א' הא דעיר של יחיד אסור לחלקה היינו לארבע שאין בני ע'נר הלז רשאין לערב לבדן ובני הלז לבדן מאחר דשניה צריכין לילך לר'ה שברובה ומהברז' ואוסר זה על זה אבל לרחבה בני ג' העברים לראש האחד ובני שני העברים לראש אחד שיכולין להסתלק אילו מאינו שאילך יוצאים בשער זה ואילו יוצא' בשער זה ואין להם ודיסת רגל זה על זה מערבין לחצאין ועושה תקון ביניהם כמו ע'ג'באר לעיל סי'נ' שס'ג דער י' מהני להי אוקרה וביתר מע'ק' צורה הפתח :

ז מה שאמרנו עיר שהיתה של רבים אע"פ שנעשית של יחיד צריכה שיער בר'א שלא נהמשה עד פתחו מהמשי' דיורים אבל אם נהמשה עד שלא נשארו בה הפיסיס דיורים נעשית לנמרי כשל יחיד ואינה צריכה שיער :

ח המזכה בשיוהף לכל בני העיר אם עירוב קולם עירוב אחד אינו צריך להודיעם במקום שזכות הוא להם דין מי ששכח ולא נשההף עם בני העיר או מי שהלך לשבות בע"ף אחרה או נוי שהיה עמה בעיר דין כולם כדנים בהער ומקני :

שיבג דיני עירוב ב"ט שהל בע"ש ודיני בין השכשכות לערב וכו' ג' סעיפים :

א אין מערבין עירובי חצרות ושהופי כ'אאות ב"ט שהל להיות בע"ש כדי לשלול כשבת משום דנראה ככרקן ב"ט אלא יעירב מע"ש ואם שכח ולא עירב מע"ש והלז שני ימים יסוים ה' יום וד'ה מנייהו חול הוא ועבדין להו ככ"ס יערב ב"ט ראשון על הגא' ויאמר אם היום חול יהא זה עירוב לצורך שבת ואם היום קוש אין בדברי כלם ולמחר יאמר על אורה העירוב או אם ירצה יכול ליקח ע רוב אחר ויאמר אם היום קוש הרי ערבתו מאהביל ואם היום חול יהא זה עירוב ואע"פ דאנו בקיאין בקיבוע דירח מ"מ מנהג אבותינו בדיני ה"ס בשני י"ט של גלויות אבל בשני י"ט של ר"ה לא דכוי' ארכהא דטו ועל סימן תקכ"ח :

ב אחד עירובי הצירו' ואח' שהופי מבואות כיון דאינו אלא ביטול רשות הקילו הכמי' והתירו לערב אפי' בין השמשות' שהוא ספק שבת ואפי' אם כבר קבל עליו תוספות ע'בת ויש אוסרין אם קבל עירו תוספות שבת :

ג עירב לשני לאחד עירב מבכ' י' ונאכל עירובו בין השמשות' ולאחד עירב בין השמשות' אוליג' כתריוויהו לקולא ושגיה' קנו עירוב דלאוהו שנאכל עירובו בין השמשות' אנו חושבין אוהו לירה והרי כבר קנה עירוב ולאותו שהניח עירובו בין השמשות' חושבין אוהו יום ויקנה עירוב כשהשך ודאי בר'א שלא נאכל עירובו קודם שהשך אבל אם עירב עליו בין השמשות' ונאכל העירוב נ'כ בין השמשות' לא הוי עירוב ולא צברינן בהר בין השמשות' מקצתו יום ומקצתו לילה דנ'מא כשעת שהניח העירוב יכא הוי ובשעה שנאכל לירה הוי דכולי האי לא אקילו רבנן לשווי' בין השמשות' גבי האי עירוב מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה :

שצד ספק עירוב מה דינו וכו' ג' סעיפים :

א ספק עירוב כנון ספק אם היה קיים בין השמשות' אם לאו מות והוא שיהיה לו חזקה ככרות כנון שהניחו בודאי שם ואירע בו ספ' דמקמינן ליה אהזקתו אבל אם לא היה לו חזקה כשריה כנון ספק אם הונח שם אם לאו לא בין עירובי חצרות בין שהופי מבואות בין עירובי חומות דין הכל שוה בזה :

ב וצריך שיהא העירוב בין השמשות' במקום שראוי לישל

ויש'ל'ו בכל העיר וכן אם היתה של רבים ויש לה פתח אחד הוא כמו חצר ומשתתפים כולם שיהוף אחד אבל אם היתה של רבים ויש לה שני פתחים שהע"כ נכנסין בזה ויוצאין בזה אם אין דלתותיה נעולות בלילה הויא ר'ה ולא שייך בה עירוב ואם דלתותיה נעולות בלילה שאז אינה ר'ה אלא דנה ככרמלי' אין מערבין את כולה ביחד בשיוהף אחד אלא מניחין סמנה שיער מקום אחד להכירא שאזו מסלסלין בה משום עירוב שהרי בזה השיער אין מסלסלין כמו שיתבאר בסמך ואפילו נעשית עכשויו של יחיד צריכה שיער דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואהו לערובי כולה וכבר אמרו שאין לערב עיר של רבי'לא שיער ואע"ג שאין בה ר'ה נמור' תקנו כן שלא חשתבת הורת ר'ה וכמה משירין אפילו חצר אחת ובית לתוכה סני ומשתתפין השאר ויהו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל העיר חוץ מבאותי מקום ששיירו ויהו אותם הנשארי' מותרים במקום ע"י שיתוף שעושים לעצמם ואם היו הנשארי' רבים אסור' לשלול כשאר כל העיר וכל זה משום הכר כדי שידעו הכל שהעירוב התיר להם לשלול בעיר וזאע"ג שרבי' בוקע' בה שהרי המקום שנשאר לא נשתתף עמהם ואין מסלסלין בו אלא אילו לעצמן ואילו לעצמן ואם רצו לערב מבוי מבוי בפני עצמו כ"ש דמהני דאין שוה גדול מזה ואם המבואות רחבים י' צריך לעשות פס ד' או כ' פסין של ב' משהוין או צורה הפתח אם הן רחבים יתר מ' אמות :

ב ועיר של רבים שיש לה פתח אחד דאמרינן דהויא כחצר ומשתתפין כולם שיתוף אהר ואינה צריכה שיער אפילו העמידו לה כולם במקום אחד שהולכין בה מעיל לחומה חוץ לעיר לא חשיבא פתח ומעירבין את כורה ואינה צריכה שיער ואפי' העמוד הרבה סולמית זה בצד זה עד רוחב עשר לא חשיב כפתח ואם יש לה שני פתחים ויש אשפה לפני אחד מהם הרי הוא כאילו אין שם אלא פתח אחד כיון שאין הולכין דרך האשפה :

ג והבתי' שמניחים אותם לשויר אף ע"פ שאינם פתוחים לעיר אלא אחוריהם לעיר ופניהם לחוץ סני כיון שאינו אלא להכירא כעלמא ואפילו הוא רק בית אחד אפי' בית הבקר ובית החבן שאינה צריכים לערב עושה אותם שיער ומערבין את השאר :

ד מבוי בעיר הרי היא כבית בהער או כמו חצר במבוי וכמו שבת שבהער שלא עירב עמהם אוסר על כולם הכי נמי מבוי בעיר שנשתתפו כל יושביה חוץ ממנו הרי הוא אוסר על כולם אלא שבמבוי הואיל ואין דריסת רגליה על שאר המבואו' כמו בני בית בחצר אמרו שיכולין לסלק אות' משאר המבואות לחלקה רשות בפני עצמה ואח"כ ידו כל שאר המבואו' מותרו כיצד שיבנו מצבה על פתח אותה המבוי ואו לא יאסור עליה' דהויא רשות חלוק מהם בפני עצמו ואינו אוסר עליהם לפיכך עיר שהיה קניין יחיד אפי' נעשית של רבים אין מערבין אותה לחצאין כולה כחד חצר חשיבא ואין מערבין חצר לחצאין הכא נמי אין מערבין העיר לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי ובונה בכל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רוצה לחלוק רשותה סני כדי שלא יאסור ע"י שאר המבואות :

ה בר'א שאין מערבין אותה לחצאין בעיר המוקפת חומה גבוהה שפתיים ויש לה דלתות שהיא כולה כחצר אחד ועכשוו באין לחלקה אינה מחלקה על ידי העירוב לבדו דאין מכרא לומר כשמוסף סימן התיחדות בתקן זה שבשכיל זה תיחלקה חלק זה מחלק האחר אלא כשעושה סימן חלוקה כנון בניין מצבה וכו' אבל אם לא היתה העיר כולה מיבשית במחצות שבה היא חלוקה ובאו עכשו להבשיר הציה לערבה הריסתו בידם :

ו זה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין היינו לומר שאין להי אוקרה מעיל לסלקם זה מזה כמו שכתבנו טעמא

שצו דין ד' אמות ושיש לבל אדם משבת וכו' ב' פעמים :

א כפר בתבנו בכו' ש' מדכתי' טבו איש תתמו שיטין לכל אדם ד' אמות לשלול בכל מקום שהוא עומד אפילו עבר ויצא חוץ לתחום יש לו שם ד' אמות לשלול שם שהרי משה אמר צבו איש תתמו לאותם שיצאן חוץ לתחום דלקח ומדדין לכל אדם כאמה שלו ואם הוא נגס באיבריו גזינן לו ד' אמות. בינונית של כל אדם שכל אחת מהן משה טפחים ומדדין לו מרווחות וי' א' שמתר לו להלך ד' אקול לכל צד והיינו שמנה על ח' אמות ותנא באמצעון בד' א' להלך אבל לשלול אין לורק ד' אמות עם א' לבפונן כמו שנתבאר לעיל כי ש' ט' בכל מקום שקדש עליו חיוס אם הוא מוקף לדירה אפילו אין בו עתה דיוורין חשיב כולו כד' אמות אפי' הוא יותר מסאתים ואם אינו מוקף לדירה עד סאתים מטב' כד' אמות ואפילו א"ט שבת בתול נבזה ובקמה קצורה וישבילום מקיפות אותו חשיבי כד' אמות עד סאתים :

שצו דין שביבת תחיד ובליו ומהלך אלפים אמה וכו' י' פעמים :

א לכ' ע' יש לו רשות לכל אדם מן התורה להלך ג' פרסאות שהם י"ב מיל כרוחב שהיה מתנה ישראל במדבר וחזן לי"ב מיל י"א שהוא אסור מן התורה וחייבין עליו חסותה וי"א שאינו אלא דרבנן מיהו חז"ל החמירו עוד ואסרו להלך יותר מאלפים אמה חוץ מד' אמותיו או מהמקום ששבת בו ואסמכת אקרא דכתיב אל יצא איש ממקומו ודרשו דהאי מקומו פירושו אלפים אמה והכי ילפינן לה בתחלה ילפינן מקום ממקו' כתיב הכא מקום וכתיב התם ושמי לך מקום אשר ינוס שמה וכיון דכתיב שם ניסה נבי מקום דרשינן כאלו כתיב הכא ג' לישן ניסה בפסוק אל יצא איש ממקומו והדר דנין ניסה מניסה כתי' הכא ניסה וכתי' התם מגבול עיר מקלטו אשר ינוס וכיון דכתי' שם גבול אצל ניסה דרשינן כאילו כתיב הכא בפסוק אל יצא איש ממקומו ג' נ' ניסה עם גבול והדר דנין גבול מגבול כתיב הכא גבול וכתיב התם ומצא אותו גואל הדם חוץ לגבול וכיון דכתי' התם חוץ גבי גבול דרשינן כאילו כתי' רבא בפסוק אל יצא איש ממקומו ג' חוץ גבי גבול והדר דנין חוץ מהחן כתי' הכא חוץ וכתיב התם ומרהם חוץ לעיר אלפים אמה ודרשינן כאלו כתיב הכא ג' אל יצא איש ממקומו חוץ לארפים אמה וכל זה אינו אלא אסמכתא בעלמא לפיכך כל אדם אסור לילך חוץ לאלפים אמה חוץ מד' אמותיו שהם לו בבית או מהמקום ששבת בו מיהו כיון שאינו אלא אסמכתא התיירו לפעמים ללכת יותר מאלפים אמה ע' עירוב כמו שיתבאר בע"ה ואפילו הולכי מדברות שפטרו מלערב בחצירות חייבין בעירובי תחומין אם רוצים ללכת יותר מאלפים אמה :

ב אם קדש עליו היום בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות שהם תחום שבת :

ג במקום שאדם קונה שם שבתו שם קוני' גס נס כליו ובהמתיו עמו ובשם שאין אדם רשאי להלך בשבת ובלי' אלא אלפי' אמת לכל רוח כך בליו ובהמתיו אין יכול שום אדם להוליכם חוץ לאלפים אמה של בעליהם ואם עירב הוא לרוח אותה אין אחר יכול להוליכם לרוח אחרת אפי' פסיעה אח' במקו' שאין הבעלי ילילי' לילך שם ואם מותר למוסרה לגוי במקו' שיש לחוש שיוציאה חוץ לתחום על ס' ט' :

ד כל ברמות העיר הם ברנלי הרועה אם אין בעיר אלא רועה אחד אפי' הם ברשות הבעלים בין השמשות ואינה מוסרי' אותם לו עד למת' ב' ט' הם קונים שבתם עם הרועה שוראי דעת כולם בין השמשות למסרם לו למת' אבל אם יש בעיר

ששם כיון שהיא קונה שם דירתה או שבתתו הילכך אם נפל עליו גל אם יכול לישלו בלא מרא והצינא כשר ואם לאו פסול הוא לא יכול לישלו כשום מלאכה ומיד לאחר שתחשך אין צריך העירוב להיות קיים יותר דשבת כיון שהותרה הותרה ויכול לאוכלו ויש לבצוע עליו בשבת בשחרית דכיון שנגעשית בו חרא מצוה יעשה בו גם מצוה זו אבל עדיף שפי לערב בפעם אחת על כל השנה כדלעיל סימן שס"ח כדי שלא ישבחו באח' מן השבתות מלערב ויבאו לשלול באיסור ולא חיישינן שמא יתעפש ולא אדעתיה דכיון שעושינן אותה מצה ותולין אותה באויר אינה עשויה להתעפש :

ג נהנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח קודם בין השמשות אם אי אפשר לו להוציא בעירוב אפי' יעשה מלאכה גמור' בין השמשות הרי זה כמי שאבד ואינו עירוב שהרי אי אפשר לאוכלו אבל אם אפשר לו להוציא בלא מלאכה גמורה אפי' שצריך לעשות מלאכה שיעבור בה על טבות דרבנן הרי זה עירוב דחשיב ראוי לישלו דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות (וע' סימן שס"ח) ואע"ג שהא אמרו כן אלא כשיש בו צורך מצוה ונבי עירובי חצרות מאי מצוה איכא י"ל דכיון שאם לא עירב אפשר לבא לשלול באיסור וכשעירב פורט מאיסור זה מצוה חשיבא א"נ דחשיב טעת הדחק ובשעת הדחק נמי לא גזרו ואם מצא המפתח אם הוא ביום טוב בין בעיר בין בשדה הוי עירוב שיכול לשלול ולהביאו ולפתוח אפי' שלא היה בידו בשעת קניית העירוב בין השמשות ולא היה אפשר לו להוציא אלא ע' מלאכה גמורה כיון טמ הוא שימצאנו חשבינן ליה כאילו היה בידו ומתירין לו משם ואילך ובשב' אם מצאו בעיר הוי עירוב שיכול להבי' ע' נגין וחצרות כשר' אינו עירוב שאינו יכול להביאו :

שצו דין ברכת עירוב וכו' סעיף אחד :

א מצוה לחזור אחר שיתופי מביאות דלא ליתי לידו איסור לעזילי ולאפוקי באיסור כדכתובנא מעמא לעיל סי' שס"ו סעיף י"ג גבי עירובי חצרות ומכרד בא' אמה אקב' על מצות שרוב ואומר בדין עירובא יתא שרי לבא ולכל בני המבוי לשלוליו להוציא ולהכניס מחצרות למבוי ומסמכו לחצרות ומתם לבתים ומן הבתים להם בשבת לנו ולכל הדירים בעיר הזאת ומאמתי מברך עליו ואם אחד מזהם השיתוף לכולם מברך בשעת שמוכחה להם ואם מקבצתו מוכרים מברך עליו בשעה שמקבץ אותו מכני המבוי שהיה עובר לעשייתו כמו בכל המצות שמכרכין עליהן עובר לעשייתן אבל לאחר שנתקבץ הרי נעשית המצוה שכבר עירבו ואין שוב צרי' לברך דאע"ג שלא ברכו מותרין לשלול דברכות אינן מעכבי' הילכך צרי' לברך כשבא לקבצו (וע' סי' סעיף ד' וסי' שס"ו פעי' טו) ומה שאנו נוהגין לברך עליו בבית הכנסת אחר שכבר נתקבץ ונאפה ג' טעמא דידן הוא משו' שדרך לקבץ קמח מכל הבתי' שעביר ואחר כך כשאופין ממנו המצה אין לוקחין כל הקמח שקבצו מהם אלא קצת ממנו והנותר מניחין לטמשה הנוכה וכו' שאין לוקחין כל הקמח הרי לא נשתתפו כולם דשמא קמח של כמה בתי' לא נילוש בתומו ולכך נישלין המצ' הנאפית בידם ונוכין אותה ופוכין אות' לכל בני העיר אף לימי שאין קמחו בתוכה וא"כ הוי הברכה בשעה שמוכזין להם דמסתמא גם הנותנים על דעת כן נתנו שזכו חלק של כל אחד לכולם ג' ואם נבזה ושכחו מלברך עליו הוי עירוב שאין הברכה ס' פעכבת וכל לפי טעמא דידן שבתבתי לפי מהרגינו לא הוי עיר' אם שכחו דהא לא זיכורו להם ואין קמח של כולם נילוש בתומו ואינו עירוב עד שזכורו להם ג' :

לבוש החרד הלכות תחומין

שלו לקנות שביטה עמו שהרי באין ממקום אחד או נכעין תמיד מן הקרקע ואינן כרגליו אלא כרגליו המלא ראשון כמע בהפקר היו באין כהוץ לחסום לתוך החסום ממלאין מהם בשבת ואין צריך לומר בי"ט :

י מלא מים מבור של הפקר לצורך חבירו הרי הן כרגליו המלא שאותו שנהמלא לו עדיין לא קנאם דק"ל המגביה מציא לחבירו לא קנה חבירו לענין שותרא נחשבה כאילו הוא ברשותו לגמרי וליחשב כרגליו דאע"ג שאין המגביה יכול לחזור מ"מ עדיין הו' ברשותו שיכול למעון עליה משטה הייתי כך כדאיהא בלבוש ע"ש סימן רס"ט סעיף ו' לפיכך גם בכאן היא כרגליו המלא שהוא המגביה :

יז מי שהוא בעיר זו ופירותיו מופקדין בעיר אחרת רחוקה ממנו ארכעת אלפים אמה ועירבו בני אותה העיר לקבא לכאן לא יביאו לו מפירותיו עמה לפי שהן כרגליו בעליהן שלא עירבו ואם עיר ה' פירותיו כמותו ויכול לילך לשם להביא עמו בד"א שיחד להם קרן זויות דהו' ברשותו אבל אם לא ייחד להן קרן זויות הרי הם כרגליו זה שהם מופקדים אצלו :

יח מי שזימן אורח' אצלו בי"ט לא יוליכו כידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך שם שבבר קנו שביטה עמו אא"כ יזכה להם המטת מע"ש ע"י אחרים :

טצה דין היאך מודיין אלפים אמה וכו' א' סעיפים :

א הבא למרוד האלפים אמה של החסום העיר אם היה העיר ארוכה וקצרה או שהיתה מרובעת ולא לרובע העולם שיהא צפונה לצפון העולם ודרומה לדרום העולם אלא עומדת באלכסון אפ"ה הואיל ויש לה ד' זויות שוות מניחין אותה כמות שהיא ומודיין לה אלפי אמה לכל רוח מ' רוחותיה כמות שהן :

ב היתה העיר עגולה עושין לה זויות ורואין אותה כאילו היא בתוך המרובע ומודיין חוץ מצלעות אהו מרובע אלפי אמה לכל רוח עצמא משהבר הזויות כמו שבבא טעמא בסעיף הסמוך וכן אם היתה העיר משולש או שיט' לה צלעות רבות מרבעין אותה ואח"כ מוציאין חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח :

ג וכשמספיין עליה לרבעה מרבעין אותה בריבוע העולם כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחה העולם ומכוונת כנגדה ועיקר הטעם בכל הדברים הללו הוא מפני דאסמכו רבנן אלפעס דהחומין על אלפיס דעריה לויס כדכתיבנא לעית' ציטו בערי הלוי' דכתי' ומורהם מחוץ לעיר את פאת קרמה אלפיס באמה ואת פאת נגב אלפיס באמה תו' דדי שהקפידה דווקא על רוחות העולם ועל זויות לכך הקנו גם פן לעשות כן בהחומין דשבת במקום שאין רוחות חיות :

ד היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאילו כולה רחבה היתה עשויה כמין גם או כקשת אם יש בין שני ראשיה פתו' מ' אלפי אמה שתחומי הקצוות מובלעין זה בתוך זה מצטרפין להרדי וכודיין לה מן היתר ורואין את כל הרוחב ש"כין היתר והקשת כאילו היא מלא בתים ואם היה בין שני ראשיה יותר מאלפים אמה אין מצטרפין ואין מודיין אלא מן הקשת וי"א מן המקושתתקצר שם הקשת עד שאין בו עוד ד' אלפי אמה וכל זה מיירי שיס' בין הקשת והיתר יותר מאלפים דכיון דמבי נפיק מכירו הולך לו החסום שלם מקמי דליבטי ליתר לא משחינין ליה מן היתר אבל אם אין ביניהם אלפי מודיין בכל עניין מן היתר אפ"ה הוא יותר כד' אלפי אמה ושעמא דלעולם כשיכול להלך שכל חלל הקשת בעניין אחד מן היתר כגון כשיש ביתר פחות מ' אלפי אמה אע"פ שיט' מן הקשת עד היתר יותר מאלפי אמה מ"מ כיון שיכול להלך דרך הבתים סביב הקשת עד שמגיע לאחד מן הראשי' ומשם יכול להלך לראשו האתר שהרי תחומיהם נבלעים זה בתוך זה תו' לא

צ"ע שני רועים ולא מסרה לאחד מהם מערב י"ט הרי היא כרגליו הבעלי דכיון דלא בריר דעה' מע"ש למי יספור שמי' לא גמר בדעה' לאפוקי מרשותיה :

יז והמוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגליו האב ולא אפקא מרשותיה :

יח שור של פסם כרגליו מי שלקחו לשוחסו ב"ש ואפילו הוא מעיר אחרת חוץ לתחום של עיר זו ונא לכאן ע"י עירוב מפני שרואי דעת בעלים למוכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפושט והכל שומעים שמעו ובאים לקנותו וכן אם שחטו בעליו עצמו בי"ט ומכר בשור כל אחד ואחד מן הלוקחי' מוליך מנתו למקו' שהוא הולך שדעת בעליו כך שיקחו ממנו אנשי עיריות אחרות וחכמי' עשאוהו כן מפני תקנת הפסם לשכתת י"ט :

יט אבל שור של רועה אינו אלא כרגליו אותה העיר ואפי' עירב הרועה עם עיריות אחרות אינו מצי' אותו חוץ לתחום מפני שאין דרך לקנות מן הרועה אלא אנשי עירו :

כ כלים המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הס' כרגליו ושאנים מיוחדים הם כרגליו כולם ואין יכולין להוליכם אלא למקום שכולם יכולין לילך :

כא שני ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחיות זה לילך בו ערב' לא יוליכוהו אלא למקו' טעיהם יכולין לילך שאם הניח כל אחד עירובו לסוף אלף יכולין להוליכו כל א' אלף אמו' מכיתו עד מקום שנס חבירו וכול לילך שם ואם עירב זה לסוף אלפי' למרחק זה לסוף אלפי' למערב לא יזיזוהו ממקומו :

כב שנים שלקחו חבית יין בשותפות מע"ש וחלקוהו ג' י"ט חלקן של כל אחד הוא כרגליו דק"ל כדרכנן ית ברירה ר"ל שעכשו כשחולקין היין נחברר שחלק זה היה מאתמול של זה וחלק של זה היה של זה וחלקו של זה קנה שכיתו עמו ו חלקו של זה קנה שכיתו עמו אבל שנים שלקחו נחמה בשותפות ושחשבו בי"ט אע"פ שלקחו כל אחד מנה אינם מוליכי' כל הבשר אלא למקום ששניהם יכולין לילך שכיין שותפה היתה בין השמשות בתים יונקו האברים זה מזה עד שנשחטה אין שייך כאן לומר ברירה :

כג השואל כלי מחבירו מע"ש אפ"ה לקחו עד הלילה הרי הוא כרגליו השואל דהא דהו' דעתו עליו מפע' ואם שאלו פמט בי"ט אע"פ שדרכו לשואלו עמו בכל י"ט הוא כרגליו המשאל דמה ידע שזה יבא בי"ט לשואלו טמא לא יצטרך לו' האטה ששאלה מחכרת' הים ומלח לעיסתה ותכלין לקדרתה בי"ט הרי העיס' וההבשול כרגליו שתיהן ואין מוליכין אותם אלא למקום ששתיהן יכולות ללכת דבעיסה המים והמלח של זו וקנה שביטה עמה והקפח קנה שביטה עם זו וכן גבי תכלין לקדרה :

כד לקח מחבירו בי"ט גחלת לא יוליכנה אלא כרגליו הניתן אבל אם הדליק נר או עץ משלהבת חבירו הרי ה' כרגליו זה שהדליק לפי שאין בשלהבת ממש שהקנה שביטה עם בעליה כור של יחיד המים שבה הם כרגליו אותו היחיד שהם שלו ושל אותה העיר כרגליו אנשי אותה העיר והיינו אלפים לכל רוח ונכרי סמלא מהם אינו מוליכין אלא כרגליו אנשי אותה העיר ואם עירב אחד מן העיר לצפון וא' לדרום זה מליך לרגליו לצפון וזה מליך לרגליו לדרום דהא הבור' היא של שותפתם וק"ל ריש ברירח כדלעיל גבי חבית אבל אם נכרי בא ומלא לעצמו לא יחם ממקומו לפי שהמים שבידו הם של אנשי העיר והן מערבי' דתחומין זה כזה והוא לא יכול להוליכן חוץ לתחום של זה ושל זה אבל אם אחד מן העיר מלא המים ונתנן לו מוליכין כרגליו המלא שהרי מחלקו מלא ונתן לו * וכור של הפקר העומד באם הדרך הרי הם כרגליו המלא מפנה כראשונה בי"ט זה :

כה נדרות המשיכן ומעיינות הנבעין אפי' נשארין כגומות גריעתן וי"ט משיכין א"ר חל יחד אין הסי' נקראין

האמצעות קמ"א ושליש אמרינן רואין כאילו עומדת ביניהן לענין דמלאות האויר שביניהן ואפי' הוא גדול הרבה יותר בד' אלפים אמה וע"י ראיית מילוי העיר האויר שם לא ישאר אלא קקפ"ג הרי חשובין שלשתן כעיר אחת ומודדין להן האלפים של כל רוח מחוץ לשלשתן ואפי' לאמצעות מודדין לה אלפים ממקום שמודדין לחיצונות ולחוץ ואע"ג דנבי עיר העשויה כקט' אמנינן שאם יש בין שתי הראשים יותר מד' אלפים אמה מודדין לבתי הקשת פפהח כיהם ואין אומרים כאילו בירם נתונה במקום היחר / שאני התם דליכא למימ' מלי ר"ל שלא נוכל לופ' רואין הבתים שכקשת כאילו הם עומדים ביתר שאין האויר של היחר מחזיק כל הבתים שכקשת ולא שייך למימר רואין על מקצת בתים מהם דלא מחלקינן להו אבל דבא הא יש אויר בין שתי העיירות החיצונות שיכול כל רוחב העיר האמצעית יותר לכך אמרינן רואין וה' נמי אם היתה העיר האמצעית גדולה יותר על האויר שבין ב' החיצונים לא אמרי' סלי / וי"א דה"ג אין נותנין האלפים לעיר האמצעית אלא מקיר העיר וחוצ' דא' לכ' אתה מפסיד' לאורך ניסא כמו בעיר העשויה כקשת ואין מועיל מה שאומרי' באמצעות רואין כאילו היא עומדת כו' אלא לשהים החיצונ' דחשבנין להו כאחת ע"י שרואין האמצעית כו' ויאישאר אלא קקפ"ג אמה פחות שלישי כו' :

ט עיר שיושבה על שפת הנחל שרוב העתים הוא יבש ומשתמשי' בו שאינו מלא אלא בשעת הגשם אם יש לפניה מצבה רוחב ד' אמות על שפת הנחל כדי שיעמרו עליה וישתמשו בנחל נם בעת הגשם נמצא הנחל בכלל העיר ומודדין לה אלפי' אמה משפת הנחל השני ויעשה הנחל כולה בכלל העיר מפני המצב' העשויה בצדה שעל ידה משרמשי' בנחל נם כשה' מלא' ואם לא היה שם מצבה אין מודדין להם אלא מפתח בתי' ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם :

י יושבי צרפים דהיינו שיושבים באהלים העשויין כהוציא וערכה ונם אין להם היקף בחיצו' / או היקף' סביב האהלים אין להם דין עיר ליחשב כולה כד' אמ' שאין ישיבתן שם נחשב' ישיבה קבוע' שקלה היא ליעקר כשם ודפיכך אין מודדין להם אלפים אמה אלא מצדה בתי' ואם יש ביניהם ג' חצרות שכל אחד יש בו שני בתים קבועים של אבן או של נסרים הוקבעו כולם ע"י אלו להזוהם נחשבים כעיר ויש להם כל דין עיר ומרבע' אותה ונותנין לה אלפים אמה לכל רוח כשאר העיירות ואם יש להם מחיצה' סביבות' או חריץ' / חשובה כעיר אפי' בלא חצרות קבועים :

יא עיר שהוקפה ולבסוף יושבה ואינה מיושבת כולה עד החומ' כשכא למדוד החומ' אין מודדין לה מן החומה אלא ממקום ישיבתה דהואיל וקדמה חומתה לישיבתה אין חומתה חשובה חומה לשויה כולה כד' אמות והואיל ישיבת' חדשה ומודדין מן הבתים / אבל אם יושבה ולבסוף היקפה מודדין לה מחומתה דהא היקפה לישיבה ולדעת היש מקילין שכתבתי בסעיף ה' בסי' זה מרחיקין מן הבתים או מן החומה עוד ע' אמה ושיריים ומשם מודדין האלפים וכן הדין בכל המדינות :

שצט כמה מודדין התחומין ומקום המדידה ומי הוא המודד וכו' לא סעיפים ז

א אחז' לאין מודדין תחום העיר אלא בחבל של פשתן שהו ארוך חמשים אמה לא פחות ולא יותר לא פחות מפני שהוא נמתח ביותר ומאריך המד' ולא ארוך יותר מפני שמהמ' ארכו הוא מכבד באמצע ואינו יכול לימתח כראוי ונמצא שמתמעטת המדה של אלפים הרבה ודבר זה אסמכוה אקרא דכתב אורך החצר מאה אמה ודיחכ חמשים כחמשי' ב' יתרת' לומר לך בחבל של חמשים אמה מודד :

לא אסר ליה אורח החלק לשויה כשתי עיירות ורואין אותה כאילו היא מלאה בתים ותצירות וה' נמי אם אין בין יתר לקשת אלא אלפים אע"פ שיש בין שני ראשי הקשת יותר מד' אלפי' אמה מודדין מן היחר דהא מצו אתו דרך היחר מהראש האחד לראש האחר' כיון דהית' מובלע תוך אלפים של קשת :

ז כל בית דירה שהוא יוצא מן העיר אם היה בינו ובין העיר ע' אמה וב' שלישים שהוא צלע של בית סאהים המרובעת כמו שיתבאר לעיל סי' שנ' סעיף א' או פחות מזה הרי זה מצטרף עם העיר ונחשב ממנה ובשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח מודדין לה חוץ מבית דירה זה ויש מקילין עוד זאומרים שאין מתחילין למדוד מיר מן הבית אלא מוחזין חוש על פני רוח' העיר נגד הבית ומרחיקים משום עוד ע' אמה ושירי' ומתחילי' משם למדוד וכן עושין בכל מקום שמודדין ע' אמה ושיריים מן העיר וחוצה וילפות מקרא דכתיב גבי עיר הלויים מקיר העיר וחוצה משמ' שחתחיל המדידה מחוץ לעיר לא סמוך לקיר העיר משם וקבלו חכמי' שזה החוץ הוא קרפף של בית סאהים מרובה אף ע"פ רגבי ערי הלויים יש מחלוקת נבי עירובין שהוא דרבנן יש להקל :

ח היה בית קרוב לעיר תוך ע' אמה ושיריים ובית שני קרוב לבית ראשון ג' כ' תוך ע' אמה ושירי' וכן בית שלישי קרוב לשני תוך ע' אמה ושיריים וכן עד מהלך כמה ימים הרי נחשב הכל כעיר אחת וכשמודדין מודדין חוץ לבית האחרון אלפים וליש מקילין שהזכרתי בסמוך מודדין חוץ לבית האחרון עוד ע' אמה ושיריים ואח"כ אלפים והוא שיהיו בתי דירה ויהיה ד' אמות על אבוע אמות או יותר דבפחות לא מקרי בית דירה / וכן בית הכנס' שיש בו בית דירה לחונים או בית ע"ז שישבה בית דירה לכומרים והאצרות שיש בהן בית דירה לטומרים והגשר והקבר שיש בו בית דירה לשימר הקבר וכל אילו אפי' נהרסין ואין עליהם תקרה ואפי' אין דרך עכשיו שם אלא שיש בהן שלש מחיצות חשובים לבית דירה כשיש בהן ד' אמות על ד' אמות ואם יש עליהן תקרה ומעובה סני אפילו בשתי מחיצות וכן בית הכנוי בים ומערה שישבנין על פיה ויש בהם בית דירה כל אלו מצטרפין עם העיר אם הם בתוך ע' אמה ושיריים ומאותו הבית היוצא האחרון רואים כאילו חוש מתוח על פני כל העיר בשוה ומודדין מאותו החוש ואילך כגון אם בלישות הללו אצל קרן מזרחית צפונית רואין כאלו יש בליטה אחרת כנגד מזרחית דרומית וחוש מתוח מזו לזו ומודד מן החוש ולחוץ כדי שיהא התחום שוה לב' הקרנות ולא יהא כאן קצר וכאן ארוך / אבל שתי מחיצות שאין עליהם תקרה אף על פי שדרין ביניהם והגשר והקבר ובית הכנסת ובית ע"ז והאצרו' שאין בהם בית דירה והבור והשיח ומער' ושוכך ובית שבספינה עומדת כל אלו וכיוצא בהן אינם חשובים ואין מצטרפין עמהם להיות נוספי' עליה ואם היו שני בתים כאילו נגד העיר דינה כעיר העשויה כקשת כמו שיתבאר :

ז היו שתי עיירו' זו סמוכה לזו קמ"א אמה ושליש כדי שיהא ע' אמה ושיריים לזו וע' אמה ושירי' לזו הרי אלו מצטרפין וחשובין שתיהן לעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השנייה וחוצה לה אלפים אמה ולי"מ עוד ע' אמה ושיריים וכן חומת העיר שצטרפה משתי רוחותיה זו כנגד זו וחרבו הבתים שכניהם ע"י קמ"א אמה ושליש דינה כסהים לענין המדידה אבל בית אחד אפי' הוא גדול הרבה אין לא דין עיר לתת לו ע' אמה ושיריים :

ח היו ג' עיירות משלישית כגון ששתים עומדות זו כנגד זו ושלישית כנגד אויר שבין שתיהן אז אם יש בין האמצעי' ובין כל אחת מהחיצונות אלפים אמה או פחות שיבילין לילך לה כשבת בלא עירוב וכשחראה האמצעית כאילו היא עומדת באויר שבין השתי' עיינין ישאר אויר קקפ"ג אמות פחות שלישי מלבד רוחב העיר האמצעית כדי שיהיה בין כל אחת מהן ובין

ב ואם יש נהר לפניו לסוף ע"ה אמה והנהר היא רחבה יותר מכה אמה ולא יוכל למרוד בחבל של חמשים ב' פעמים נ' שהרי יכלה באמצע הנהר יעשה כן לאחר שמדד נ' אמה חוזר לאחוריו ב' אמה כדי שיהא החבל של נ' אמה שלם עד הנהר ואלו ימרוד בחבל זה משפת הנהר הזה עד אחורי עבר השני מן הנהר :

ג ויש דאש החבל כנגד לבו שכן קבעו לו חכמים מקום זה כדי שלא יתן זה החבל כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והחבל שהתקד והתחומין מהמעטין ויסתחו בכל כחו :

ד ולא יסודד אלא כנגד העיר דרך ישרה ובכוונת אפי' אם יש דרים ונאיות כנגדת לא ילך כנגדה בצדה למקום שהוא ישר ויסודדו סם מפני שנוח שם למרוד ואחר כך יחזור כנגד העיר לפי מדה שמדד להיות צופה משם כנגד מדרו לא יעשה כן מפני דלפעמי' יש שם כנגד העיר דרים ונבעות שיט לו להבליע כמו שהבאר לפיכך יסודד כנגד העיר ובשהגיע לדר אם הוא כ'ב וקוף עד שאם יורידו חוש השקולות מראשו עד לארץ לא ירחק החוש כפגמו למטה בשיפולו ד' אמות אז אין צריך לסודד כ'ב הרי יורה והעלייה שכיון שהיא זקוף כ'ב עד דלא חזי לילך על שפיעו שהוא פחות מ' אמות הקילו בו חכמי' שאין צריך ליטול גוב' שפועו למטה התחום מפני שיט שורח במידתו בד' א כשנס בראש ההר אין בו מישור ולא ניתא להשתמש עליו אז מן מודדו כל ההר ככלל דתחו' כלל אבל אם יש מישור בראש ההר דניחא להשתמש עליו נוטל ראש ההר במדידת התחו' וזוין שפועו ממעט דתחו' משו' דניח' תשמישתיה עליו ואם אין בראשו מישור ואין השיפוע נכוח כ'ב בוקיפה אלא חוש השקולות מתרחק מכנגדו ד' אמות ומתלקט ההר' בתוך ה' רל שבהלוך חמ' אמות של שיפיע ההר עולה' שפחים דשיפוע כזה נוח להלך עליו כזה הניחו מד דתי כמו בכל המדינות דהיינו בחבל של חמשים אמה ורואים אם אין שפתו אל שפתו אלא חמשים אמה מבליעו בחבל של חמשי' אמה כיצד יעשה זקוף עין נכוח בשפתו מוח ועין אחד כנגדו בשפתו מזה ומתח חבל מזה לזה וסדת אותו החבל חוסב במדיד' אלפים של התחום ואם הוא רחב יותר מ' אמה עד שאינו יכול להבליעו בחבל של נ' אמה מידדו בחבל של ר' אמות וכיצד יעשה אחר עומד ברגלי ההר למטה גאחד למעלה מסנו ארבע אמות ונותן דתחתון החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו שמתרחין בזה שיחמט מדרונו של כל ד' אמות חצי קיפת אדם ואח' עולה התחתון למקום שעומ' העליון והעליון עולה עוד ארבע אמו' ומודדו כבתחלה וכן יעשה עד שימרוד כולו ו ואם הוא משופע יותר עד שבהלוך ד' אמות עולה י' שפחים היו זקפתו ביותר שאין הילוכו נוחה אז הקילו בו ולא השריחו להבליעו בחבל של נ' אמה ע' זקיפת עצים אלא אם יש בו נ' אמה ישער אוחו כמה יש בו לפי אומ' הדעת ואם יש בו יות' מ' אמה מודדו לחבל של ד' אמות על האופן שנתבאר שאין כ'ב שורח במדידה כזו :

ה הגיע לניא אם שיפועו הוא באופן ער שחוש המסקולות מתרחק מכנגדו למטה ד' אמות שיכולין להלך בשיפועו קצת אז רואים אם יכול להבליעו משפתו אל שפתו מלמעלה בתבל של נ' אמה ע' זקיפת שני עצים כמו שנתבאר מבליעו כיון שאין רחבה יותר מ' אמת הניחו מדידתו ככל המדידות ואם הוא רחב יותר מ' אמה מודדה בחבל של ד' אמות על האופן שנתבאר בהר והוא שלא יהא עמוק יותר מאלפים אמה אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים מודד היריד' והעלייה של כל השיפוע כמו בקרקע חלקה שכיון שהי' עמוק אלפי' שהוא שייעור של התים בכני' עצמו חסבה בפני עצמו ואע"פ שכרר מידדו בחבל של ד' אמה כדי למעט מדרונו ומשמע אפי' הוא גבוה יותר מאלפים שאני דר דעלייתו קטה ואין דרך לעלות עליו הרבה אבל ניא ירדתו קלה לפיכ' חסבהו למישור בפני עצמו נל' ומהאי טעמא נמי לא חלקו בניא אם שהלקט'

מתוך ה' אמות או מתוך ד' או לא כיון דירדתו קלה נל' ואם אין החוש מתרחק מכנגדו למטה ד' אמו' היו זקיפתו ביותר ואין נוח לירד שם לניא אז אם יכול להבליעו בחבל של נ' אמה מבליעו ולא התירו לו כאן לפי אומ' הדעת כמו בהר דשאני דר דכיון שהוא עשוי בירי שמים הקילו להיות אומרו אבל ניא שעשוי בירי אדם בדרך שעושין ניאאות ועמקי' סביבות העיר לחזק לא הקילו להיות אומרו אלא אפילו אין החוש מתרחק מכנגדו ד' אמות למטה ודלא חזו להלוך מבליעו כן כתבנו

ה החו בשם ר"ת ומשמע שזה ג'כ הוא טעמא ל"ה שאמרו בתר המתלקט י' מהוך ה' דמורדו בחבל של ד' אמות למעט מדרונו אפילו הוא גבוה יותר מאלפי' ובניא חילקו בין אלפים ליותר מאלפי' אבל השעם שבהרתי הוא נל' ג'כ טעם נכון שפפני שאין מצוין כ'ב לעלות להרים כמו לירד לגיאיות הקילו במדידת הדרים למעלה יותר

במדידת הנאיות למטה אע"פ דודאי בשוירדו לניא דעת' הוא לחזור ולעלות אין מקפידין בכך כיון שאינו רחב אלא נ' אמה ואם הוא רחב יותר מהמשים אמה ואינו יכול להבליעו בחבל של נ' אמה לא השריחוהו יותר ואינו מודד כל השיפוע של היריד' והעלי' אפילו הוא עמוק יותר מאלפים כיון שאין נוח להלך שם בירידה כלל אלא מודד רוחב הנישור של מטה בתוך האלפים אמה של מדידת ההרומ :

ו הגיע לר או לניא וכל מה שהוא מכני כנגד העיר הוא רחב מחמשים אמה שאינו יכול להבליעו כגון שהוא במזרח העיר וכל אורח מזרח אינו יכול להבליעו וההר או הגיא יוצאין חוץ לתחומי העיר אם יכול להבליעו בתוך אלפי' של צד צפון או דרום ילך ויבליעו שם כיון שהוא עדיין בתוך התחום של צד צפון העיר או דרום העיר אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים של צד צפון העיר או דרום העיר אף ע"פ שיכול להבליעו חוץ לתחומי העיר ולא כנגד התחומין לא ירחק מצד העיר חוץ לתחומיה להבליעו שם נזירה שמא יאמרו סדת תחומין של צדי העיר באה לכאן •

ז אין סוככין במדיד' אלא על מדידת אדם מומחה שהוא יודע ובקי במדידה קרקעות :

ח היה לנו ההומי שבת מוחזקין ובא מופת' אחד וכדד רויב' בתחום מהם או מעש בו שומעין לואף ברחים שריכת שאנו תולין לומר הראשונים לא מתחו החבל כל צרכו וכבר אמרינן שמתחין החבל בכל כחו וכ' ש' ששומעין לו בתחום שמעש' להחמיר ואמרינן הראשונים טעו להארץ המדהוכן אם מדר ומצא מדתו במזרחית צפנית יתירה על שכנגדה בקרן מזרחית דרומית כותח החוש שלסימן התחום כשה כפי המקום שריבה בו ויא' שמנתחו מזה לזה באלכסון דחיישינן שמא היאשון שמדד לא טעה אלא התחיל מידתו מן העיר לצד זה ומצא דרך מדידתו דר או ניא שהיה צריך לקרר דהיינו בחבל של ד' אמו' או למודדו מדיד' יפה דהיינו שאין המדרון ממעט מדה דתחום רק הושכ' המישור או קרקעיה הגיא לא השפיעות כמו שנתבאר לפיכך מניח הציון באלכסון או יסודד גם הוא מן העיר עד לכאן ואם לא ימצא הר או ניא שומעין לו לרבו' כמי שאמרו בריש סעי' זה :

ט אם באו שנים מימחים ומדדו את התחום אחד ריבה והא' מעש תולכין אחר המרבה לקולא ואמרינן השני טעה ואפי' ריבה הרבה יור' משיעור מתחת החבל ובלבד שלא ירב' יותר ממדה אלכסונם של אלפים אמה דבהכי טעו אינשי כמו שנתבאר כיצד בעת שירבה זה על זה נאמ' שמא הראשון מדר האלפים

א מי שיטן בדרך וחשכה לו אע"פ שיטן קנה שבי"ת במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח ודווקא באדם וסעמא פשוט דאמרין הואיל כלומר הואיל ואילו היה ניעור היה קונה דאל יצא איש ממקומו כתיב כל איש בכל מקום שהוא וכבר אמרנו לעיל סימן שס"ז דהאי מקום אלפים אמה הוא לפיכך ישן נמי קונה ובכל מקום שהוא קונה שבי"ת חפציו וכליו נמי קונין שבי"תה במקום להוליכין אלפים ממקום שבי"תה אבל חפצי הפקר שדומין לאדם היסין אינם קונים שבי"תה אלא הם כרגלי הזיכה בהן תחלה שיכול להוליכין למקום שילך הוא אבל חפצי הגוי קונין שבי"תה במקום אע"פ שבעליהם לאו בני שבי"תה נטרו והם משלמין אותם חוץ לאלפים גזרו חפצי גוים אטו חפצי ישראל ואם הוציאן הגוי חוץ לתחומין והביאן לעי' יכולין ישראל לשלשלן בכולה שכולה כד' אמות ובלבד שח' מוקפת לדירה וסת' עיירות המוקפות מוקפת לדירה הן שכונים בתים תחלה ואח"כ מקיפין אותם וסתם מבצרים אינן מוקפין לדירה לפיכך במבצר או בעיר שאינה מוקפת ישליחיה לישראל שהטאיל כליו לגוי והחזירן בשבת שלא לשלשלן חוץ לד' אמו' שהרי הכלים קנו שבי"תה אצל הגוי :

תב

דין חריץ מים בין ב' תחומין וכו' סעיף א' :

א חריץ מלא מים מכונסים שהוא בין שני תחומי שבת מקצתו בתחום עיר זו ומקצתו בתחום עיר אחרת שתי העיירות אסורות למלאות ממנו אפי' בתוך תחומן שהמים שבתוך זה התחום קונין שבי"תה העיר ומתערבין אילו עם אילו וצריכין לעשות מחיצה בסוף התחומין להפסיק מידו אפי' מחיצת לוויה שאינה נוגעת לקרקעית החריץ ואפילו היא של קנים בעלמא סני דקל הוא שהקילו חכמים במים שצמח שריבין להם בני אדם חרבה ואע"ג דאמרין לעיל סימן ת"א דנכסי הפקר אינן קונין שבי"תה במקומן והרי המים ג' ככהפקד הם וא"כ מחיצה זו למה שאני הכא שמים אילו כיון דסמכים לעיר הם דעת בני העיר עליה ומשום הכי הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר וכיון שחריץ זה בין שתי עיירות דעת אילו ואילו עליהם נמצא שחציו החריץ הוא לאנשי עיר אחת והחציה השני הוא לאנשי העיר האחרת ומתערבין יחד לפיכך בעי מחיצה וצריך שיהיה כל אחד ואחד מכני העיירות שלא יקח מהמים של העיר האחרת ואם המים הם מי נדרות המושבין ומעיינות הנובעים אין צורך מחיצה שאינן קונין שבי"תה אלא הם כרגלי המלא (כדליתא לפיל סימן ע"ג סעיף ע"ו) וכו' של חבן העומדת בין שני תחומין חציו בתוך תחום של עיר זו וחציע בתוך התחום של עיר זו אילו מאכילין מכאן ואילו מאכילין מכאן שהרי התבן מונח ועומד הוא ואין מתערב וכל אחד קונה שבי"תה במקומו ואין תושבין שטא יקח אחד מחלק חברו :

תב

דין בקעה שהקיפוהו גוים וכו' ס"א

א שבת בבקעה והקיפוהו גוים מחיצות בשבת לדירה אינו הולך בה בכל השבת אלא אלפים שכיון שבין השמשות בהכנס' שבת לא היתה מוקפת ולא קנה שבי"תה אלא לאלפים אמה לא נעשית לו כולה כד' אמות על ידי הקפת המחיצות שהקיפוהו בשבת וכן לענין שלשלול ג' כ' אינו משלשל בה בכל השבת אלא כד' אמות ששבת בהם כאילו עדיין לא הוקפה כיון דבין השמשות לא קנה יותר לשלשל רק ד' אמות במקום ששבת הויה לה כנפוצה למקום האסור אבל ע"י זריקה מותר לו לזרוק אפילו חוץ לאלפים אחר שהוקפה שהרי הרי' גמור הוא כיון שהוקף לדירה אלא שאסרו לו להלך בכולה כיון שלא היו המחיצות מבעי' :

האלפים מקרן אלכסון של עיר ומדד משם באלכסון ולפיכך טיע מרתו ונמצא צלע ריבוע שלו פינו ובין צלע העיר פחות מאלפים וזה האחרון מדד האלפי' מצלע העיר כדינו לכך רבה אבל אם רבה יותר משיעור זה אין שומעין לו שאין לנו במה לתלות שאין מחזיקין על הראשון ששטעה ביותר על זה :

ומדדין את התחום כריבוע שלם עד שיהיו הזוויות עשויין כשבלא מרובעת דהיינו שמדד אלפים בשוה על פני כל אורך העיר למזרח מן קיר העיר וחוצה וכן אלפים על פני כל רוחב העיר לצפון או לדרום ואח"כ רואין בויות כאילו היתה שבלא מרובעת למלא כל הקרן דהיינו שהיא התחום בקרן זווית אלפים על אלפים למלאות האלפים שבמזר' ושבצפון או בדרום כריבוע שוה וכן במערב ויהיה התחום בקרן זווית של כל זווית העיר באלכסון אלפים ות"ת אמה דהא ק"ל כל אמתא בריבוע הויה אמתא ותרי חומשי באלכסון אבל

לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים לאלכסון כזה וכן בקרן שכנגדו ויתן אחר כך החוט מזה לזה שא"כ מפסיד הרת' שבקרן וגם לא יהיה התחום כנגד העיר בשוה אלא אלף ותכ"ח אמת ומשהו דהא

כשתמדוד אלף ותכ"ח כנגד העיר בשוה ואח"כ תמדוד בקרן זווית על אלכסונן של אלף ותכ"ח יתוספו תרי חומשין של אלף ותכ"ח ויהיו תקע"ב פחות ד' חומשין צרפס יחד היו אלפי' פחות ד' חומשין דהא תרי חומשין מאלף הם ד' אמות ותרי חומשין מת' הם ק"ס ותרי חומשין מכ"ח הם י"א אמה וחומש צרפס יחד יהיו אלפים פחות ד' חומשין וכשתוסיף ה' חומשין למלאות אלפים בקרן זווית יתוסף משהו על אלף ותכ"ח לכך מדדין בתחלה אלפים בשוה כנגד צלע מזרח וכן כנגד צלע צפון דרום וכן במערב ואחר כך ממלאין הזוויות מרובעות ויהיו מטלא אלפים על אלפים ויהינן אלכסונן של הזוויות אלפים ות"ת :

א ובין תחומין דרבנן הקילו בהן להאמיץ אפילו עבד ושפחה דהיינו אפי' עבד ושפחה נאמנין לוטר עד כאן מדדו תחום שבת אבל קטן לא בעור שהוקטן ולא מש' פסלתו אלא משום דשטא טועה הוא ואינינו מבחזין אבל כשיגדל נאמן לוטר זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן וסומכין על עדות דודאי מבחזין עכשיו האמת למפרע :

ת דין מי שישב לו בדרך לנוח ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו וחשכה לו וכו' סעיף אחד :

א מי שהיה בדרך ליכנס לעיר וישב בדרך לנוח וחשכה לו והוא לא ידע שהוא בתחום העיר ואח"כ מצא עצמו שהוא בתחום הרי זה קנה שבי"ת בעיר שאע"פ שלא היה יודע שהעיר בתוך תחומי כיון שאילו היה יודע שהעיר תוך תחומי לא היה קונה שבי"תה אלא עם בני העיר הרי הוא כמי שקנה שבי"תה עמה ונכנס לתוכה בשבת ומתלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח בד' א' שהיה בדעתו ללכת לעיר הוא לפיכך קנה שבי"תה עמהם כיון שהיה עמהם בתחו' אבל אם לא היה דעתו ליכנס לעיר הואת קנה שבי"תה במקומו ומשם יש לו אלפים לכל רוח ואם כלים האלפים אמה ממקום שבי"תה אפי' בחצי העיר אינו מהלך בעיר יותר מחצי ובהיה דעתו ללכת לעיר הואת נמי לא אמרן שקנה שבי"תה עמהם אלא בסתם שישב לו בדרך וחשכה לו ולא אמר כלום אבל אם אמר בפיר' שבי"תתי במקומי ורי עקר שבי"תתי מאנשי העיר ואין לו אלא אלפים ממקום שבי"תתי אפילו כלים באמצע העיר :

ת דין מי שישן בדרך וחשכה לו וכו' סעיף א'

תד

דין אם יש תחומין למעלה מ' טפחים וכו' סעיף אחד :

א כבר כתבנו פעמים דהל"מ שאין נקרא"ה אלא למטה מ' טפחים ולמעלה מ' הו' רשות אחד ונקרא מקום פטור ולענין תחומין נסתפקו בו ח"ל אם יש תחומין באור למעלה מ' אם לא לפיכך אמרו דכיבשה שהוא במקום ר"ה ממש ודומה לדגלי מדבר יש להחמיר ואמרינן יש תחומין למעלה מ' כגון הרוצה להלך חוץ לתחום באור למעלה מ' בקפיצת הדרך ע"ש או שרוצה לילך על גבי עמודים שנבנהים ו' ואין בכל א' רוחב ד' טפחים דחשוב כאור משו' דלא נראה תשמישתייהו דבגמ' ה"י ורחבים ד' פשיטא דאסור דכיון דניחא להלך עליהם אסרינן כארעא סמיכתא דמיין אלא אפי' באינן רחבים ד' וכאור חשיבו אמרו שאסור לעלות עליהם בתוך התחום וליד מהם מצד השני שחוץ לתחום מדרבנן ולמ' דיב' מיל היו דאורייתא אם עשה כן ב' כמיל על ידי שם או ע' עמידים היו אסור דאורייתא כד' כיבשה דדומה לדגלי כדבר וכבר ידעת דכל איסורי שבת ממלאכת המשכן שבמדרב' ילפינן אבל ימים ונרחת שאין שם איסור תחומין דאורייתא כלל אפי' ב' ג' טפח לדיב' הכל לפי שאינם דומין לדגלי מדבר הקילו בו ואמרו סי' שבא בספינה בשבת והגיע לנמל אם משנכנס שבת עד שהגיע לנמל לעולם הלכה הספינה למעלה מ' מקרקע ה' או הנהר יורד ממנו ואינו נמנע דלא קנה שכיתה למעלה מ' יורד אפי' הלך יותר מ' כמיל בשבת ואם הנמל הוא תוך התחום העיר דינו כבני העיר הואיל ובתחת' ירד ואם לאו יש לו ביבשה אלפים אמה לכל רוח ואם פגע למטה מ' לקרקע קנה שם שביתתו ויש לו אלפים מקום שפגע למטה מ' ואם ספק לו אם היה למעלה מ' או לא הואיל וברבנן הוא אזלינן לקולא ואם כבר יצא אלפים ממקום שפגע למטה מ' דהו' דינא שאין לו רק ד' אמות כמו שהבאר בע' בס' שאחר זה מ' אם צריך לצאת מ' הקפינה מחמת נשאים שיורדים עליו או מחמת שהחמה זורחת עליו דמצטער ובמקום צערא לא נזרוזין שצריך לירד מן הספינה מחמת שצריך לנכסו וירד ומתוך אחת מן הסבות הללו הוצרך ליכנס לעיר כיון דעל על והו'א ליה כל העיר כד' אמתיו (ע"ל סי' ת"ו וע"ל סי' ר"ק) מ' שרוכב בדרך בע' שוחשכה לו כיצד יעשה :

דעתו הוי כאילו לא יצא וכל העי' היא לו כד' אמו כבתחלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח וכן אם היה בספינה ויצא הספינה חוץ לתחום וחזרה לפתחיה שלא לדעתו ובא' לנמל הראשון יצא ממנו הרי הוא כאילו לא יצא משם אבל אם חזר לדעת אין לו אלא ד' אמות :

ו הוציאוהו ניום חוץ לתחום ותנהו בדיר או בסתר ומצירה או בעיר אחת המוקפת חומה לדיר או שנאנס בשאר אונס או ששנג בשאר אונס ויצא חוץ לתחום ונכנס לאחד מאל' ונזכר והוא בתוכו הואיל והיתה היציאה מן התחום שלא לדעת התירו לו להלך ככולו אבל אם יצא חוץ לתחום לדעת אף פי' שנכנס לתוך אחד מאילו שלא לדעת אין לו בהם אלא אמות אע"פ שהוא בתוך מחיצותיה הרי לא שבת בתוך המחיצות הללו ובמחיצות ששבת כבר יצא מהם לדעת : ו ואם קנה שביתה בספינה כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ו והפליגה ספינתו בים בשבת מהלך את כולה הואיל ושבת באור מחיצות כולה נחשבה לו כד' אמות ואם נפתחו דופני הספינה בשבת כשהיא מהלכת מהלך את כולה דליכא למי' דלא קנה אלא ד' אמותיו שהיה עומד שם בעת שנפתחו הדפנות דהא הספינה כשהיא כהלכת כהלכת בקפיצה בכל קפיצה יותר מד' אמות ומיד כשעוקר את רגליו להוך ד' אמות אחרות הוא יוצא שהספינה נוטלתו ומוציאתו מד' אמות שלו ומכניסתו על כרחו בתוך ד' אמות אחרות והוה ליה כמי שהוציאוהו ניום מארבע אמתיו ותנהו לתוך ד' אמות אחרות שנתנתן לו ד' אמות שם וכן לעולם ולכך מהלך את כל הספינה דלא שייכא לקנות ארבע אמות מיוחדות אבל כשהספינה עומדת אינה מהלך בה אלא ד' אמות שהיה שם בעת שעמדה הספינה דשם קנה שביתה הואיל ואין לו מחיצות שהרי נפתחו הדפנות בשבת ואם נשאר קצת מחיצות' באמצע הדפנות נפתחו אלא בראשו אזלינן בתר אמצעו ואפי' לא נשאר כלל רק נשאר פסוק בו לחקוקי' אמרינן חוקקין להטלים :

ח יצא מן התחום לדעת והחזירוהו ניום אע"פ שהחזירוהו שלא לדעתו אין לו אלא ד' אמות וכ' אם חזר לדעת ואפי' היתה היציאה שלא לדעת כגון שהוציאוהו ניו' כיון שחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות ומיהו אם החזר לעיר המוקפת לדירה נעשית לו כל העיר כד' אמות ומהלך בכולה אפילו יצא לדעת וחזר לדעת הל' כאילו לא יצא :

ט פירות שהוציאם חוץ למקום תחומן שקנו שם שכיתת הל' אנוסים שררי' לא לדעתם הוצאו לפיכך אם החזרו אפילו במזיד הרי הן כבתחלה כאלו לא הוצאו וכל העיר להם כד' אמות וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח אם הוא י"ט שאין ההוצאה אסורה ואם הוא שבת מותרין באכילה במקום ואפי' התקיים במזיד לצורך ישראל מותרים אפילו לאותו ישראל שהחזרו לצרכו כיון שקנו שביתה בזאת העיר ומה שיצאו היתה עי' אונס ולא דמי לדבר רבא מחוץ לתחום דאסור שלא היתה שביתה בזאת העיר וכל זמן שלא החזרו והם חוץ למקום אם הוציאו בשוגג מותרים לאוכלם שם ואסור לטלטלם חוץ לד' אמות ואם הוציאם במזיד אסור אפי' לאוכלם ואפילו למי שלא הוציאם ולא דמי לכא' מהוץ לתחום כשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר שלא הוכא בשבילו השאני הכא דאתעכיז ברו' איסורא דישאל הוציאו והתם מיירי בניי שהביאם לישראל זה וישמתינן נם בכאן למי שלא הוציאם כמו התם למי שלא הוכא בשבילו דלא נזרינן כאתר משום ידירה ועל כפיני הנזכרים :

תה דין היוצא חוץ לתחום וכו' ט' סעיפים :

א מי שיצא חוץ לתחום לדעת אפילו אמה אחת לא יחזור ליכנס לתחום להיות בבני העיר ואין לו אלא ד' אמות ממקום עמידת רגליו ולחץ :

ב היתה רגלו אחת תוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום יכנס מ' שקדש עליו היום והוא חוץ לתחום העיר אפילו אמה אחת לא יכנס להיות בבני העיר ואינו מהלך אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שקדש עליו היום :

ג מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת התירו לעשות לו מחיצה של בני אדם שעריכו לאותו רוח ויכליזן לילך שם ויעשו סביביו כמו מחיצה ויכנס ביניהם שבין שהקיפוהו בני אדם כמחיצה הל' כמו קרפף מוקף דחשיב כולו כד' אמות והילך בתוך ההיקף לצד העיר ונמצא שנכנס לתוך חומתו בהיתר וכיון שנכנס בהיתר הל' כאילו לא יצא והוא שלא ידעו אותם שעשים בהם המחיצה שלשם כך נקראו שאסורים לעשות מחיצה בשבת אבל אם יצא לדעת לא התירו לחזור אפי' עי' מחיצה כזו ואין לו רק ד' אמות כמו שנתבאר :

ה וגם ביצא שלא לדעת אפילו הוציאוהו ניום או רוח רעה שצד כל אונס או ששנג ויצא ואין לו מחיצה של בני אדם אין לו אלא ד' אמות ואם החזירוהו לתוך התחום נ' כלא

תו דין מי שיצא חוץ לתחום והוצרך לגקכו וכו' סעיף אחד :

א מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת שאין לו אלא ד' אמות לכל רוח והוצרך לנקבו התירו לו חכמים לצאת חוץ לד' אמותיו עד שימצא מקום צנוע לפנות שם גדול כבוד הבריות שדוחה לא העשה שבתורה כדאמרינן פעמים . ומי שארע לו כן נהנו לו חכמים עצה טובה שיהקרב בצד תחומי ושאם לא ימצא לו מקו' צנוע עד שיצטרך ליכנס לחוץ התחום יכנס ולאחר שנכנס הואיל ובהיתר נכנס הוי כאלו לא יצא אבל אם מצא מקום צנוע לפנות קודם שהגיע לתוך התחום יפנה שם ולא יכנס ואח' כ' יתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח ושם יש לו ד' אמות ואם מתוך התרחקו מן הריח נכנס לתוך התחום דרי זה נמי הוי נכנס בהיתר וכאילו לא יצא וכל זה דווקא שיצא שלא לדעת אבל יצא לדעת לא התירו לו זה אלא אפי' נזדמן לו שנכנס תוך תחומי אין לו אלא ד' אמות וזה שאמרנו בהיתר כשהוצרך לנקבו י' ד' דהתירו לו כל זה אפילו לקטנים וי' דוקא לגדולים דבקטנים אין בו כ' כבוד הבריו להתרחק מהם ולבקש מקום צנוע כ' כ' :

ת מי הם שהתירו להם לילך חוץ לתחום ובג' סעיפים :

א מי שיצא חוץ לתחום כרשות כגון חכמה הבאה ליילד להציל המילדת או ההולך להציל מן הגני' וכיוצא בזה שהתירו להם חכמים לילכת חוץ לתחום ובא לו לאורו מקום שיעשה שם המצוה יש לו א' אפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע שם ואם הגיע לעיר דרי הוא כאנשי אותה העיר ויש לו א' אפים חוץ לעיר לכל יוח כמותם :

ב ואם בעודו בדרך אמרו לו כבר נעשית המצוה שאתה הולך לעשות והוי כבר יצא חוץ לתחומי יש לו ממקום שהונד לו א' אפים אמה לכל רוח ואם האפי' הללו הם כ' נבלעי' ונכנסים לתוך תחום עירו שיצא ממנה הרי זה חוזר לעירו וכאילו לא יצא דמי :

ג היוצאים להציל נפשות כגון להציל מן הגנים או מן הדגה או מן המפלות יש להם א' אפים לכל רוח ממקום שהצילו בו ואם הצילו מיד גנים ויד גנים תקיפה והם מפחדים לשבות במקו' שהצילו הרי אלו חוזרים בשבת למקומם והתירו להם לחזור אפילו עם כל כלי זינים כדי שלא להכשילם בפעם אחרת :

הלכות עירובי תחומין

ת דין הנחת עירוב וקניין השביתה וכו' ד' סעיפים :

א ומפני שתחומין דרבנן כמו שכתבנו כמה פעמים הקילו בהם חכמים והתירו למי שצריך בשבת ללכת ד' אפים אמה לרוח אחת שיניח עירוב של פת בע' ש' לוסף א' אפים וילך ש' אפים והלאה א' אפים כי אמרו שהמקום שיניח שם עירובו יהיה לו כאלו היה שם שביתתו ודירתו בהכנסת שבת אף ע' ג' שהוא אינו לן שם לב האדם נמשך אחר פתו ובמקום פתו הוא דירתו כמו שנתבאר לעיל גבי עירובי הצרות והרי ממילא יש לו משם א' אפים אמה לכל רוח . ושעור העירוב הזה הוא ג' פ' יהיה פת מוזן שתי סעודת שנאמר שיוכל לאכול שם שתי סעודו' של שבת של ערבית ושל שחרית כי הסעודה השליש' יוצא במיני הרגימא וזו אף ע' פ' שלן בביתו נחשב כאילו שבת במקום שהניח הב' סעודות וזהו הנק' עירובי תחומין שיש לו להלך למחר ממקום עירובו א' אפים אמה לכל רוח ומיהו מה שנשכר בצד זה הוא ספסיד כנגדו בצד האחר הא' אפים שהיו לו מעבר השני שלעולם אמרו אין לו לאדם להלך בשבת אלא

צרבע אפי' אמה וכיון דחשבין מקום הנחת העירוב למקום דירתו ואין לו משם אלא א' אפים לכל רוח דרי הוא מפסיד האפי' שבצד האחר שכנגדו אם כלו לו הא' אפים מן העירוב שכנגדו בעיר שהו' לן ושובת בה באמצע העיר לא ילך ממקו' שכלו לו הא' אפים אפי' בתוך העיר אפי' אמה אחת כד' א' שכלו לו הא' אפים באמצע העיר אבל אם כל העיר היא מובילת לו בתוך הא' אפים שמן העירוב אז לא חשבין ליה כל העיר אלא כד' אמות וישלים מ' אמות חוכה לה כיצד הרי שהניח את עירובו ברחוק א' אפי' מ' אמות שבעיר לרוח מזרח נמצא מהלך למחר ממקו' עירובו א' אפים אמה למזרח ומהלך ממקו' עירובו למערב ג' א' אפים אמה דהיינו א' אפי' אמה שמן העיר' עד ביתו ומביתו לצד מערב ביתו גם כן א' אפי' אמה ואם העיר היא גדולה וכלין אותן הא' אפי' אמה בתוך העיר מהלך עד שם ואינו מהלך אפילו בעיר עוד יותר אפילו אמה אחת לצד מערב ביתו אבל אם היה אחת שנמצאת מרחו כלת' חוץ לעיר אז חיחשבו לו כל העיר כולה כד' אמו' מהלך חוצה לה תתקצ' אמה לתשלום הא' אפי' לפיכך אם הניח עירובו ברחוק א' אפים מביתו שנעיר הפסיד את כל העיר שמביתו והלאה לצד מערב שאינו מהלך אלא למזרח העירוב א' אפים ומן העירוב עד ביתו לצד מערב א' אפי' אמה ואינו מהלך מביתו בעיר לצד מערב ביתו אפי' אמה אחת . וי' דזה הוי חומרא יהיה שא' כ' מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה ולפעמים יהיה אפילו יותר מא' אפים עד ביתו לא יוכל לחזור לביתו וא' כ' לא משכח' מ' שידור בעי' גדולה שיוכל להניח עירובי תחומין ואין זה מדת חכמים שיתקנו דבר דה' ריעווא לזה שיפסיד כל עירו לפיכך אמרו אפילו כלתה מדת הא' אפים בתוך העיר מהלך כל העיר כולה הואיל ולן בה אבל לא חוצה לה ויש להקל . (אנל כנרא כרא' אנה אית לה הו' איל והוא נידך לילך לחזרתו נד שמערת אפי' שופסיד כל הכיר אינו חושש הילכך לא קילע' נה) ואם בתוך הא' אפים שממקום שהניח שם העירוב פגע בעיר אחרת אם כלתה מרחו בסוף אותה העיר אין מחשבין כל העיר רק כד' אמות ומשלימין לו עליה כמו שכתבנו בעיר שלן בה אבל אם כלתה מרחו באמצ' אותה העיר אין לו שם אלא א' אפי' עד סוף תחומי אפי' באמצ' העיר הראיל ולא לן בה והיב' דכלו הא' אפי' בסוף העיר דאמר' דכל העיר חיחשב לו כד' אמות ונתתין לו עוד התקצ' אמה חוץ לעיר דהיינו למר שכלו הא' אפים בסוף חומת העיר אף ע' פ' שיש עוד עירוב העיר חוץ לעיר לא אמרינן שזה נקרא אמצע העיר ויהיה לו דין שכלתה מרחו בתוך העיר למר כדאי' ליה עד סוף הא' אפים ולא יותר ולי' כל העיר ולא יותר חוצה לה לא אמרינן הכי אלא חשבין חיסת העיר סוף העיר ונתתין לו משם תתקצ' אמה ולא חשבין עירוב העיר כעיר לענין זה להחמיר :

ב המניח עירובו ברה' דהיינו במקום שהוקף לדירה דינו כאלו שבת בה שהרי העירוב קונה לו שם שביתהו אפי' היא עיר גדולה כנגוה ואפי' היא חריבה או מערה הראויה לדירון כולה נחשבת לו כד' אמות ויש לו חוצה לה א' אפים אמה לכל רוח ואם לא הניח עירובו במקום שהוא רשות היחוד אז אינו קונה במקום עירובו אלא ד' אמות על ד' אמות ואז אין לו הא' אפים שקונה לכל רוח אלא אורך א' אפים כרוהב ד' אמות בכל רוח וגם מילוי כל הקרנות של אותן הא' אפים א' אפים על א' אפים למלאות הקרנות כדאמר' לעיל סיכ' שצ' ה' סעיף ב' . לפיכך אם הניח עירובו למזרח העיר בשדה במקום שאינו רשות היחוד אין לו אלא אורך א' אפים למזרח והלאה כרוהב א' אמות ועוד א' אפים משני צדדי הארבע אמות ואם כלו סוף הא' אפים שמן העירוב לצד העיר בסוף העיר דאמרינן לעיל שכל העיר נחשבת לו כארבע אמות אז מותר לו לילך בכל העיר ארכה ורחבה וגם חוצה לה א' אפים אפילו

לצפון ולדרום וכן במערב ככל האורך שישלו נותנים לו אלפים משתי רוחותיו אף על פי שאין לו כ"ב רוחב נגד המקום שקנה בו העירוב :

המניח עירובו בתוך העיר ששבת בה או בתוך עיבורה המצטרפים עמה שמודדין התחום חוץ מהם לא עשה בלום שהרי אין הנחת העירוב אלא טיקפה שם שכחתו וזירתו וזה בלאו הכי ישלו העיר כלה ועבודה וחוצה לו אלפים לכל רוח ומה יקנה לו העירוב שם לפיכך אין מודדין במקום עירובו אלא הדרי הוא כבני העיר כולם שיש להם אלפים אמה חוץ לעיר לכל רוח :

נתן עירובו חוץ לתחומו לא עשה כלום והיאך יקנה שם שבתה בין השמשות והוא אינו יכול לילך שם בין השמשות והל' כאלו לא הניחו ויש לו התחום מביתו וכבני עירו : (וע"ל סימן ת"ח)

תט

דין מקום נתינת העירוב וכו' יג סעיפים :

צריך שהיה העירוב במקום שיוכל להגיע אליו בין השמשות שהרי קונה שם דירתו אבל אם אינו יכול להגיע אליו בין השמשות כגון בהן ועירובו בכית הקברות אינו עירוב ולא שבכית הקברות אפילו לישראל אינו עירוב לפי שבכית הקברות אסור בהנאה ואע"פ דמצות לאן ליהנות בתנו והנחת עירוב מצוה היא כמו שיתבאר סי' תש"ו מ"ט כיון שהוא רוצה בקיום העירוב שם אחר נתינת השביתות הרי נהנה בו אחר עשיית המצוה ודווקא שאיסור דאורייתא מונעו אבל אם אין בו אלא איסור דרבנן כגון שנתנו באילן א"ע פ' שאסור להשתמש באילן בשבת הרי עירוב שזמן קניית העירוב הוא בין השמשות וכיון שאין בו אלא איסור דרבנן לא נזרו עליו בין השמשות במקום קניית העירוב שהוא לדבר מצוה וכיון שיכול לישלם בין השמשות שרי' וכן אם נהנה בכית הפרס שהוא ספק בית הקברות הרי זה עירוב ואפילו לכתן ספקו שיכול ליכנס שם במגדל הפורת או שיגנב והולך פ' הכולא ספיקא של בית הפרס מש' עצמנו שנשאר בהם בשר הוא דעצמות בלא בשר אינו מסמא באהל וכשמנפה לפניו גילוי א"ש שם עצם גדול שיש בו בשר נראה מאליו ועצם קלף נראה בנפיתו ואינו מסיס ברגליו :

וצריך שהיה הוא ועירובו במקום אחד כדי שיהיה אפשר לאוכלו בין השמשות לפיכך אם נחננין לשבות ברה' והניח עירובו ברה' או ברה' והניח עירובו ברה' אינו עירוב שהרי אי אפשר לו להוציאו מרה' לרה' או אישכ' בין השמשות אלא בעבודה אבל אם נחננין לשבות ברה' או ברה' והניח עירובו בכרמלית או שנתכונן לשבות בכרמלית והניח עירובו ברה' או ברה' הרי זה עירוב לפי שבשעת קטיף העירוב שהוא בין השמשות מותר להוציא ולהכניס מכל אתה משהי' הרשות לכרמלית לדבר מצוה שכל דבר שהוא מדברי מופרים לא נזרו עליו בן השמשות במקום המצוה או בשעת הדחק והנחת העירוב נ' כדבר מצוה הוא שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כמו שיתבאר לקמן סי' תש"ו :

נהגו בראש הקנה או הקונדס הצומחים מן הארץ אינו עירוב מפני שמאחר שהם רכים נתיים הם לקשים ואם יקמום בשבת יתחייב חסאת נזרו בהם אפי' בין השמשות ואפ"ר במקום מצוה ולא דמי לאילן שהוא קשה וליכא למיחש ביה שמא יקמום ולית ביה אלא איסור חכמים שאסרו להשתמש במחובר לפיכך לא נזרו בו בין השמשות וה' נבי קנה או קונדס אם הם תלושים ונעוטים כקרקע הרי זה עירוב שאין כאן חשש אלא איסורא דרבנן ולא נזרו בה השמשות :

נתנו במגדל ונעל בפניו ואבר המפתח מבע"ל או שנפל

עליו נל אם יכול להוציאו בלי עשיית מלאכה דאורייתא הרי זה עירוב דברבנן לא נזרו כרלעול :

כל המניח עירובו במקום אחד יש לו שם ארבע אמות במקום העירוב כאלו הוא עצמו היה שם בין השמשות כשעת קניית העירוב לפיכך המניח עירוב תחומין שלו בסוף תחומו ונתגלגל משם מבע"ל ונשאר בתוך ארבע אמות הרי זה עירוב והואיל והנהו ד' אמו מובלעין בתחומא הווי להו מתחומא ואף ע"פ שמי שקנה עירובו בעיר אסרו שאסור לו להלך תוך לתחום אפילו אמה אחת ולפי זה אפילו לצאת ד' אמות פנות משהו הווי להו למשרי לא דמי דהתם כיון דנתכונן לשבנות בעיר היא חשובה לו כד' אמות ואין לו ד' אמות אחרות אבל הכא יהיה רוצה לעקר דירתו מן העיר ראוי לתת לו ד' אמות במקום שמניח עירובו שם ביה ונותנין לו הד' אמות בסוף הרחוק ומשם אין ד' אמות לעירובו שהעירוב בתוך ד' אמות שלו והל' הוא ועירובו במקום אחד בתוך ארבע אמות במקום אחד מקרי לפיכך קנה לו עירובו ואם נחננין הוין לארבע אמו' אינו עירוב אם נחננין שם קודם בין השמשות שהוא זמן קניית העירוב אבל אם נחננין משהשימה קרי עירוב אפילו חוץ לארבע אמות דכיון שהיה בין השמשות במקומו אין אנו חוששין מה שנעשה בו אחר כך שזה כבר קנה שבתו שם :

וכן אם אבד העירוב או נשרף מבע"ל יום או שהיה תרומה ונסמא מבע"ל אינו עירוב משחשיכה הרי זה עיר' שקניית העירוב בין השמשות הוא ואם ספק לו אם נחננין מבע"ל יום חוץ לארבע אמות או אם נאבד אם נשרף או נסמא מבע"ל יום הרי זה עירוב דספק עירוב אוליגן לקולא כיון שהוא דרבנן וקרא שהיה לו חזקה כשרות כגון אלו שודאי הונחו שם ואיכא הספק אחד כך אבל אם לא היה חזקה כשרות מעולם כגון שספק לו אם הונח שם אם לא הרי זה פסול דאדרבה אוקמנן ליה אמתקה של' הונח : (ועיין לעיל סימן שנ"ד) : נתנו בבור אם היא עומדת ברה' וזו היא עירוב דהא הוי הוא ועירובו במקום אחד דהוא ברה' והעירוב שבבור גם כן ברה' דרה' כשם שעולה עד לרקיע כך הוא יורד עד לתהום ואם הוא ברשות הרבים והבור עמוק עשרה ורחב ארבע עשרה הרי' אם נתכונן לשבות למטה פשיטא דהוי עירוב דהויא המל' ועירובו במקום אחד ואם נתכונן לשבות למעלה אם נתכונן לשבות חוץ לארבע אמות משפת הבור אינו עירוב דהוי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא ברשות הרבים והבור היא רשות היחיד ואסור לו לישלם אפילו בין השמשות כיון דבשבת חייב עליו חטא' ואם נתכונן לשבות תוך ארבע אמות של שפת הבור הוי עירוב אף על גב שהעירוב הוא בבור שהיא רשות היחיד והוא ברשות הרבים מכל מקום כיון שהיה דעתו לעקר דירתו מן העיר ויש לו במקום שדעהו לשבות שם א' ארבע אמות כמו שאמרנו לעיל נבי נתגלגל סוף ה' אמות ארבע אמות מניעין עד הבור אף על פי שהוא ברשות הרבים ואינו יכול לישלם מן הבור שרוא רשות היחיד מכל מקום כיון שהיה תוך ארבע אמותיו השגב הוא ועירובו במקום אחד דכיון שאמרנו חכמים ז"ל הנותן עירובו יש לו ארבע אמות הווי להו אומן ארבע אמות רשות היחיד ברשות היחיד עולה עד לרקיע ויגד עד לתהום והווי ליה כאילו הבור עומד ברשות היחיד והנה ליה הוא ועירובו במקום אחד ונהי דלאו רשות היחיד מש' הוא אלא ה' אמות לפני איסורא דאורייתא לעניין למישלם מן הבור דאסור לשלם משם מן התורה דהא על כל פנים הוציא הבור רשות היחיד והמקו' שהוא קונה שם שבתה הוא רשות הרבים ככל מקום לעניין מיהו הוא ועירובו במקום אחד הרי זה רשותא דרבנן כיון שקנה הארבע אמות להיות שלו הרי רשות היחיד דרבנן ונבי עירוב שקרא דרבנן הקילו לעשות חד רשותא :

הרי זה עירוב :

א מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף אלפי אמה ורצה
 שמה יחשיך קודם שיגיע שם ואומר שביתתי תחתיו
 בעיקרו קנה שביתה בעיקרו ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח
 אע"פ שאינו יכול להגיע שם מבע"י במהלך בנינוי אלא אם כן
 ירוץ מותר לילך שם בנחת אע"פ שאינו מגיע שם אלא אחר
 שתחשיך קנה שם שביתה כיון שהיה יכול להגיע שם מבע"י
 ע"י ריצה אבל אם לא היה יכול להגיע שם כלל אע"י ריצה
 כבע"י מיד שתחשיך לא יזוז ממקומו שהרי עקר דעתו מכאן
 שם לא קנה וחרי א"ל לו מקו מיוחד שנ' עליו ששוקת שם ודוק
 שייחד ד' אמות מיוחדו והם בתוך אלפים כגון שאיפר שביתה
 בעיקרו שהוא מקום מיוחד תחת האילן ומכאן עד עיקרו אין
 יותר מאלפי אבל אם אין כל האילן בתוך אלפים והוא לא ייהר
 מקום תחתיו לא קנה שביתה באומרו שביתתי תחתיו דשם
 היה בדעתו עד ד' אמות שהם חוץ לאלפים ונס' פאן לא קנה
 שהרי עקר דעתו מכאן ולא יזוז ממקומו ואם כולו עומד תוך
 אלפים לרגליו ולא ייחד מקום לשביתתו כגון שאמר שביתתי
 תחתיו סתם יש לו ארבע אלפים ממקומו לצד ביתו והיינו
 אלפים עד האילן ואלפי חוץ ממנו דכיון דכל האילן הוא תוך
 אלפים הרי מקו נשך יכול לילך עד תחת האילן הכל ארבע
 אמות שאתה נותן לו לשביתה יש לו משם אלפי אמה עד סוף
 האילן אלא שמן האילן ולהלך אין לו לצד ביתו אלא אלפיים
 חוץ משיעור משך תחתיו של אילן דנעשה לו תחתיו של כל
 נטיית נפו של האילן חמר גמל כלומר זה פושכו וכאן זה
 מושכו וכאן כיצד כגון שהוא בא בדרך לבא לביתו דרך האילן
 מדרום לצפון ורוחב נטיית נוף האילן מדרום לצפון הו' עשרי
 אמה יש לו לצד ביתו אלפים פחות עשרים אמה כי בשבא
 למדוד בסוף נטיית הנוף לצד ביתו מצד צפון האילן כרי שיגיע
 לביתו שהוא הצד הסמוך לביתו אומרים שמה כיונת שביתתו
 היתה בסוף נטיית הנוף שבצד דרום שהו' הצד הסמוך לרגליו
 שהרי הוא סתם אמר ולא פירש איזה מקום בחי תחת האילן
 ויש לך לקדוד חצר דרום וכשמדדין לו משם אלפים לצד ביתו
 יחסרו לו עשרים אמה של רוח צפון כגוף האילן ונמצא חוק
 מביחו'ך אמה ולא יוכל לילך לביתו ואם יבא למדוד מצד
 דרום יסארבע אמות הראשונות שתחת האילן לצד רגליו בהי
 שיוכל לחזור לאחוריו בשבת ממקום רגליו אתם העשרי אמה
 מודדין לו מן הצפון ואומרים לו שמא ד' אמות של סוף האילן
 לצד ביתו בחר לו ומשם עד מקום רגליו יש לו אלפיים מכונות
 ואין יכול לחזור לאחוריו אפילו פסיעה אחת אבל ד' אלפים יש
 לו ממקום רגליו לצד ביתו פחות עשרים אמה מפני שמקום
 רוחב האילן הוא הפסיד וידו על התחתונה במה שלא פירש
 דבריו באיזה צד של האילן הוא בוחר כיון שכל האילן הוא
 מובלע בתוך אלפיים מרגליו ולה' מבס' תלה הכל בסיים מקו'
 לשביתתו שכתב כל הקונה שביתה ברחוק מקום ולא סיים
 מקום שביתתו לא קנה שביתה שם אפילו בתוך אלפים כיון
 שלא סיים לו מקום אבל במקום שהיה עופר כשהטכה קנה
 שביתה ויש לו שם אלפים לכל רוח וכן אם סיים מקו' שביתתו
 שאמר שביתתי במקום פלוני והוא רחוק מסוים יותר מאלפיים
 חוץ אליו ולא קנה שביתה שם קנה שביתה במקומו שתחשיך לו
 שם והאומר שביתתי תחת אילן פלוני אם יש תחתיו שנת
 אמות או יותר לא קנה שביתה אע"פ שהוא בתוך אלפיים כיון
 שלא סיים מקום שביתתו לפיכך צריך לכיון לשבות בעיקרו או
 בד' אמות שבצפונו או בדרומו ואם היה תחתיו פחות משנת
 אמות ואמר לשבות תחתיו סתם אע"פ שלא סיים בפירוש קנה
 שביתה תחתיו דהא מ"ס מקצה מקומו מסוים באמה האמצעית
 מ"ג דא איפטר שלא בירר אורה דאם באמצע האילן בחי
 לו ד' אמות הרי היא מהם ואי מן הצדדין מאיזה צד שיהיה הרי
 היא מהם וכן דעת הר"ף כזה :

1 כיצד עשיית העירוב אם רוצ' לילך בסוף התחום או בתוכו
 להחשיך שם זהו עיקר מצותו שקונה שביתתו כרגליו שהו'
 עומד שם בעת שנכנס שבת ואפילו לא אמר שביתתי במקומי
 אלא החשיך שם ושתק קנו לו רגליו ל' שמי שיוצא מביתו לשם
 זה להחשיך על התחום לא שנא מי שבא בדרך וחשכה לו קונה
 אלפים לכל רוח בלא אמירה אלא בעמידת רגליו מיד יש
 צילוק בין יוצא מביתו להחשיך לפי שבא בדרך וחשכה לו
 דמי שיוצא מביתו ומחשיך על התחום צריך לפחות שיתכוין
 לקנות שם שביתה טאם אינו מתכוין ודאי אינו קונה שביתה
 שם כיון שהוא סמוך לביתו קנה שביתה בביתו אבל הבא
 בדרך וחשכה לו אפי' לא נתכוין לקנות שם שביתה על כרחו
 קנה שביתה שאינו יכול לילך יותר וקנה אלפים לכל רוחותיו
 ואפילו הוא ישן כמו שנתבאר לעיל סימן ת"א ואם היוצא
 מביתו אינו רוצה לטרוח לעכב שם עד שתחשיך ילך מבע"י
 ויניח שם מזון סתי סעודת מן הטעם שאמרנו לעיל סעודת
 ערבית וסעודת שחרית כל אחד כפי מזונו כסעודתו של חול אף
 ע"ג דלסעודת שבת היה צריך יותר דבשבת אכיל איניש שפי
 דבסיס הכשילה אחז' דבכדי סעודתו של חול סגו להקל וגם
 אם הוא תולה או זקן שיעורן מה דחוי ליה אבל רעבתן שיעורו
 שתי סעודו' בניגוית אע"פ שאוכל הרבה בשלה דעתו אצל כל
 אדם וי"א דחולה וזקן ורעבתן שיעורן עשה ההשוו חכמים
 מרותיהם והשוו שיעורן ב' סעודות בניגויתן ששה בעים
 ובע"ג דבעלמא אמרינן דשימור סעודה אחת סתם הוי ארבע
 פצים גבי עירוב הקילו שנס' יש הרבה בני אדם דסני להו בנ'
 בצו' לפיכך ניחא ששה בעים ספ' אמת או מכל דבר שאמרנו למעלה
 טמשתתפין בו שיתופי מבואות ואם הוא ליפתן בכדי לפת בו
 פת כב' סעודות סגני ויאמר בזה העירוב אהיה מותר לילך
 למחר אלפים אמה לכל רוח וחזר ולן בביתו ואפ"ה מודדין לו
 החומי ממקום עירובו שאנו רואין כאלו דר' שם דהתלמידים
 האוכלים אצל הבעלי בתים ובהיהם בשדה וחזירים ולני בכית
 דבס' מודדין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתן שהוא
 להם עיקר שגם בבית רבם היו חפצים יותר לאכול אילו הית
 להם שם סוגנס :

2 אם ירצה ישלח העירוב ע"י שליח ויאמ' השליח פשמינתו
 במקומו בזה העירוב יהיה פלוני מותר לילך למחר אלפי'
 אמה לכל רוח דשלוחו של אדם כמותו לקנות שביתת במקומו
 ובלבד שיהא בו דעת לקנות ולא יהא חרש שוטה וקטן או
 שאינו מודה בעירוב כגון גוי ואם שלחו ע"י חרש שוטה וקטן
 או ע"י גוי או אחר שאינו מודה בעירוב אינו עירוב דאם אינו
 יודע לקנות או אינו מאמין בקנין זה היאך יקנה לו ואם שלחו
 ע"י אילו ואמר לאחר לקבלו ממנו להניחו לו שם במקו' שרוצה
 לקנות ואפי' אם שלחו ע"י הפיל או ע"י הקוף וראה מרחוק ק'
 שהגיע שם ונתנו לו הוי עירוב שאין העיקר אלא ההנחה ואין
 שליחותם מזיק ואפי' לא ראה שאותו האחר הניחו סומך עליו
 דמסתמ' הניחו דחוק שליח עשה שליחותו וכן רבי' שג' שתתנו
 בעירובי תחומין ורצו לשלוח עירובן ביד א' הרי אילו משלחין :
 3 אחד או רבי' שאמרו לשליח צא וערב עלינו ולא יחדו לו
 מקום באיזה מקום שיערב עליהם ובאיזה רוח בכל מקום
 צניחנו ובאיזה רוח שירצה הרי זה עירוב ויוצאים בו שררי
 לא יחדו לו מקום ורוח :

4 אבל אם יחדו לו מקום או עירוב לא ישנת השליח מדעת
 המשלח כגון האומר לחפצו ערב עלי בתמיל ועירב עליו
 בגונרות בגונרות ועירב עליו בתמרים או שאמר לו הנח
 עירובי במגדל והניחו בשוכך בשוכך והניחו במגדל בבית
 הניחו בעלייה בעלייה והניחו בבית אינו עירוב דכל שליח
 המסנה שליחותו הרי נילה דעתו שבטל שליחותו ולא שליח
 דהוא משלח הוא והיאך יקנה לו אבל אם אמ' לו ערב עלי סתם
 ועירב עליו בין בגונרות בין בתמרים בין בעלייה

והרי הוא כאילו לא עיברו הנה אמר דעל הנה וכו' עליו כלל וקנה שביה במקומו קנית לפי זה רעעס האחרון מה שכתבאר לעיל כי ת"ח סעיף ד' ראש בתן עירובו חוץ לתחום לא עעס כלום ויש לו תחו' מנייתו וחט"פ שמיידי שנתן הוא כגמו עירובו חוץ לתחום ולא פ"י שליח אפי' לא אמרינן דכשע ואיכסר לומר שכסמק כס לפי הטעם הו"א דהכא רמב"מ דכנייתו ניהא ליה דליקטי כשאין עירובו עירוב עכ"ל ולומר אפי' שוראי כן הוא דלעעס הראשון אמרינן כן אבל גס ה"א לא כליני נזה על הטעם הראשון רכל כנייתו ניהא ליה דליקטי שניתנו אלא שה"א איתו לאשתמש בן חפלו במקו' בהמשלה אין לו שנייה אחת כנסו מקום סמוך למקומו כגון בלא בדרך ואלו לשלוח לך והקדס וערב לי נזר כלוני ולא ייחד לך מקום והלך ועירוב לו וכשחשבה נמשא שהוא יותר אשליכים מפניו עירובו דאמרינן לעיל גבי אילן שלא יזוז ממקומו ה"מ נהוה כגממו שפעע סביה לו לפרש אבל פ"י עניה לא כשע אכילו דמיא ללא לן וקניה שנייה במקום כמשכח ויש לו אפי' לכל דוח שיכול לומר לשלוח לתקוני שדרתיך כו"ל ואם השליח נתן העירוב בענין שה"א לו למשלח בהוד האלפים קנה שביה במקום עירובו ויש לו משע אלפים לכל דוח היא מבינה דעקר דשהו מבינה וכו' דלקנות במקום העירוב :

ה"ב דין החולק עירובו וכו' סעיף אחד :

א כבר אמרנו פעמי' סעיף קניית העירוב הוא בין השמשל לכל השבת אבל אין עירוב לחצי שבת כיצד כגון שערב שני עירובין אחד לחצי היום הראשון לרוח צפון והשני לחצי היום השני לרוח דרום ששעה הוא הדין עבור כמותר לעשות כן ולילך שחרית כאן וערבית כאן והרי נתמין לשהיהן וזאת קנתה לו ואינו יודע איזוהו שאמר לשנים עירובו עליו וא' עירוב עליו לצפון ואחד לדרום והרי גם כן יש לנו ספק איזו קינה לו ומג' א' קנה לו שהרי שנים שלוחיו לפי' נזהרין עליו חוסר עירוב זה וחומר עירוב זה כיצ' אם הניה כל אחד עירובו בסוף אלפי' הרי זה חסר גמל ולא יזוז ממקומו ואפי' כבני עירו אינו שאין יודע איזו עירוב קנה לו וישל דרום מפסידו דאלפים שהיו לו כבני עירו מבינה לצפון ושל צפון מפסידו דאלפים שהיו לו מבינה כ'ני עירו לדרום דהא לא נתמין לקניה שביה אלא במקום העירובין ואינו יודע באיזה מהם ע"כ לא יזוז ממקומו ואם לא נתנו העירובים בסוף האלפי' הולך מה שאיפ' שקנה מבט שנידים כיצד נתן כל אחד עירובו לסוף אלף מבינה ויש לו אולם האלף אמה מבינה לכל אחד מהעירובים כג' מ' מאחה עירוב שקנה יש לו אלפי' וכאן אין מעירוב זה לעירוב זה אלא אלפי' וחץ להעירובים אינו יכול ללכת אפי' פסיעה אחת דככל אה נאמר ששא העירוב שכנגדו קנה לו ובלו כאן האלפי' ואם נתן האחד למזרח וכוף איה והשני למערב לסוף ת"ק הולך למערב אלף מה ששיר לו העירוב שבמזרח ולמזרחו הולך אלף ות"ק מכת מה ששיר לו העירוב שבמערב :

ה"ג דין המערב לרבים וכו' סעיף אחד :

א המערב לרבים משלו אומרי עירוב זה בשביל כל בני העיר וכעירוב זה יהיו כל בני העיר כותרין לילך למהר אלפי' אמה במקומו וכו' וכו' ויהא בו מזון שתי סעודו לכל אחד כיון שקולם קונין שביהתן ודריה' כמקו' זה לכל השבת ואז כל מי שיצאה יסמוך עליו ומה שהצריכו הכא נבי עירובי ההשקן ב' סעודו לכל אחד ואפילו הם הרבה גבי עירובי הצירות הקילו ואמרו דבפחות מ"ח סני כהנורות לכל אח' וכו' ורמעי' סני בשתי סעודות לכולן כראיהא לעיל סי' ש"ז סעיף י"ג נצ"ל לו דהיינו שעבא דעירובי הצירות תקנו לאפרושי מאיסורא לכך הקילו להם דלא ליתו ליהו אסו' ש"כ כאן שלא ההיחורא אלא לדבר

ב היו שנים אחד מכיר וא' אינו מכיר זה שאינו מכיר מוסר שביהתו למכיר והוא אומר שביהתינו במקום פלוני וקנו שם שביהתו שניהם ;
ג והיות לבא בדרך התירה לו קהאי נונא אבל לא למי שה' כביתו ואם אס' כן לא עלת לו ואין לו אלא שביהתו ביהו :

ה"ד דין המחויב בדרך כדי לקנות שביהתו וכו' סעיפים :

א מי שנהגון לקבוע שביהתו במקום ידוע אצלו והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום ויקנה בו שביהתו אפי' שלא הגיע ולא עמד שם אלא החזירו חבירו ללוח אצלו או שחזר סעצמו ללוח או שנתעכב יש לו להלך למחר עד מקום שנהגון לו ומאותו המקום אלפים אמה לכל רוח שכיון שנמר בלבו לקבוע שם שביהתו והחזיק בדרך נעשה כמי שעמד שם או שהניה עירובו שם כד' בענין שאין מטריחין אותו להניח עירוב או ברחוק כגון שהיה בא בדרך אבל אם לא היה עני ולא החזיק לא :

ב וזה שאמרנו שבקונה שביהתו בריהוק מקו' שיהזיק בדרך לא שצרי' שיהא יוצא וילך בשדה אלא אפי' ירד סן העליה לילך לאותו מקו' וקו'ם שיצא מפהח החצר החזירו חבירו הררי זה החזיק וקנה שביהתו וכל הקינה שביהתו ברחוק מקום אינו צריך לומר שביהתו במקום פלוני אלא כיון שנמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא קנה שם שביהתו וצ"ל מי שיצא ברגליו ועמר במקום שקונה בו שביהתו שאינו צ"ל כלום אלא כיון שנמר בלבו קנה :

ג אנשי העיר ששלחו א' מהם להוליך לרם עירובם למקום ידוע והחזיק בדרך כדי ללכת שם והחזירו חבירו ולא הולי' עירובם הם לא קנו שביהתו באותו מקום שהרי לא הונח שם עירובם ואין להם להלך מערים אלא אלפי' אמה לכל רוח והוא קנה שם עירוב שהרי הוא כד' ברחוק כיון לשכות שם והחזיק בדרך לפיכך יש לו לילך לאותו מקום לכתר לילך ממנו אלפי' אמה לכל רוח :

ה"ה מי שהיה ביתו במזרח ונתן העירוב במערב וכו' סעיף אחד :

א מי שהיה בשדה במזרח ביתו ואמר לסלוחו לערב לו במערב ביתו אם נתן העירוב מהלאה לביהו בענין שהוא רחוק ממנו כשחשבה יותר מאלפי' וכיתו קרוב לו בתוך אלפים העירו' אינו כלום ונשאר לו שביהתו ביתו דכיון דקירט עליו היום רח' ק' עירובו יותר מאלפים נמצא שאינו יכול להלך ולישלו שהרי עירובו אינו קינה לו אלא אלפים לכל רוח וכיון דאינו עירוב ה'ל שביהתו בביתו ואע"ג דאמרינן לעיל סי' ה"ט סעיף י"א אם אין כל האילן בתוך אלפים והוא לא ייחד מקום כולו יזוז ממקומו ה"מ בכא בדרך דכיון דבמקו' פלוני לא יכול לקנות דרחוק מאלפים הוה ובמקום רגליו גלי דעתיה דלא ניהא ליה דליקני אין לו שביהתו כלל לפיכך לא יזוז ממקומו אבל בעומד בכיתו או בכמין לו בתוך תחומו ועירב במקום שאין עירובו קונה לו כגון הכא ודאי יש לו שביהתו בביתו דמסתמא בכיתו ניהא ליה דליקני כשאין עירובו עירוב ויא' הפעם דלא דמי דהא דלעיל משום דהרם מיירי בכא בדרך וכיון דבמקום פלוני שכתר לא היה יכול לקנות שביהתו שהרי דחוק מאלפים הוה ובמקום רגליו לא הוה נתחא ליה דליקני לפיכך אין לו שביהתו כלל שהרי הוא פשע בעצמו שהיה לו לפרש דכריו ולומר אם אני דחוק מאותו מקום יותר מאלפים דהא שביהתו במקומו וכיון שלא אמר כן פושע בעצמו הוא אבל הכא ששלח ע"י שליח היה לו לשליח לדקדק בשליחתו שיכיון שבשיקדש היום לא יהא משלחו חוץ לתחו' וכיון שלא דקדק יטול המשלח לומר לשליח למקוני שדרתיך ולא לעוותי

המשת לשמחת של נשואין או להקביל פני רבו או חבירו שבא מן הדרך וכיוצא באילו כגון שרוצה לילך ביום טוב או בשבת לטייל בפרדס שזה גם כן יש בנ מצוה משום שמחת שבת וי"ט או מפני היראה כגון שרוצה לברוח מן הגוים או מן הלסטים וכיוצא בזה החיוב לו לערב. לבתחלה ואז כיון שעירב לדבר מצוה מותר לו לילך גם כן אפי' לדבר הרשות ד' אלפים אמה ואם עירב שלא לאחד מכל אילו אלא לדבר הרשות דדי זה עירוב בדיעבד :

ב עירובי תחומין הואיל ואסמכתא אקרא יש להחמיר בהן ואין מערבין אותו בין השמשות שהוא ספק שכבר נכנס שבת ואין העירוב קונה אלא בהכנסת שבת כמו שנתבאר פעמים ושעמא ע"ל סימן רס"א סעיף אחד מיהו בדיעבד אם עירב בין השמשות אזלינן לקולא לומר עדיין יום הוא ועירובו עירוב :

ג אמרו לו שנים צא וערב עלינו וערב עליהם לאחד עירב עליו מבע"י ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעור זים נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחטיכה שניהם קנו עירוב דאזלי' בשניהם לקולא ואמרינן מרבין השמשות ספק שבת הוא אמרינן לזה שעירב עליו מבעור זים ונתקיים עד בין השמשות חשבינן ליה צין השמשות לשבת וודאו וכבר קנה לו עירובו בתחלת הכנסת בין השמשות וסאי נפקא לן מיניה שנאכל אחר כך כבר קנה זה עירובו ולזה שהניח לו בין השמשות חשבינן ליה בין השמשות לחול והואיל ונתקיים העירוב עד שחשב' וודאי קנה לו עירובו בעת שחשך ואין צריך קיום יותר ויש חולקין דהוי ליה תרי קולי דסהרן אהרדי ולא עבדינן :

ד וכשמניח העירוב יכרך בידך אתה ויאלקיני מלך העולם אשר קרשנו ב' על מצות עירוב כמו שמבכרין על נר חנוכה ישאר מצות דרבנן והיכן ציונו בלאו דלא תסור ויאמר בזה העירוב יהא מותר לו לילך למחר אלפים אמה לכל רוח ואם מערב לרכים אומר יהא מותר לפלוני ולפלוני או לבני מקום פלוני :

ת"ר דין עירובי תחומין ב"ט שחל להיות סמוך לשבת ובו ה' סעיפים :

א שבת וי"ט ב' קדושת הן ואין זה תלוי בזה לומר אם שבת וי"ט סמוכין זה לזה וקנה שבתה בהכנסת יום הראשון מהם שראו קניו שבתתו זו לשני הימים מדאמרינן לעיל סימן ת"ב שאין קניית עירוב לחצי שבת זה לא אמרינן כיון דב' קדושות הם הלכך י"ט הסמוך לשבת בין לפניו בין לאחריו או ב' י"ט של גליו' יכל לערב ב' עירובין לברוחות וסומך על אזהרה שירצה ליום הראשון מדק"ל בדברבנן יש בריר' כדלעיל ועל העירוב שברוח השנייה ליום השני או מערב עירוב אחד לרוח אחת וסומך עליו באחד מב' הימים באיזה מהם שירצה וכיום הב' מהם יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה עירוב ויש לו אלפים אמה לכל רוח כדא' בב' י"ט של גליות אבל ב' י"ט של ר"ה הן כיום א' וקדושה אחת הן ואינו מערב לב' הימים אלא לרוח אחת (ופ"ל סימן קס"ג כפי"ה) וכן מתנה אדם על עירובו ואומר עירוב זה לשבת זו אבל לא לשבת אחרת או לשבת אחרת ולא לשבת זו וכן לשבתות ולא ליום או ליום טובים ולא לשבתות :

ב המערב לשני ימים טובים של גליות או לשב' ויום טוב הסמוכים זה לזה כיון דשתי קדושות הן ואין זה תלוי בזה שרדי בשני ימים טובים של גליות אם היום קדש מחר חול או איפכא לפיכך אף על פי שעירב לרוח אחת לשני הימים אין העירוב הזה קונה לו כבין השמשות הראשון לכל ב' הימים אלא צריך שיהא העירוב מצוי במקומו כ"ה

לדבר מצוה לא רצו להקל וכמו שיתבא' לקמן סימן תס"ו ס"א ג' ל' וצריך לזכותו להם ע' אחר הראוי כמו בעירובי חצירות וצריך להודיע שאין מערבין לאד' עירובי תחומין אלא מדעתו דלאו זכות הוא לו שהרי מפסידו הרוח שכנגדו ושמה זה לא יתיר' לערב באותו רוח שרוצה זה ואין חבין לאד' שלא מדעתו וכל מי שהודיעו מבע"י אפי' לא גמר בלבו לסמוך עליו מבע"י אלא אחר שחשכה הוי עירוב דאמר' הובר הרב למפרע שקור' זמן קניית העירוב היה דעתו לכך דברבנן ק"ל דיש בריר' לכ' ע' אבל אם לא הודיעו מבע"י אינו יכול לסמוך עליו לאח' שתחשך דהכא לא שייך למימר ברירה דהא לא היה ידע דאיכ' עירוב דנימ' דעתיה עלויה הוה וכן מי שהניח עירו' לכל שבתו השנה ואמר איזה שבת מהן שארצה אלך ואסמוך עליו אף ע"פ שלא גמר בלבו באותו ע"ש שרוצה לילך עד למח' יכול לסמוך עליו נמי משעמא דברבנן יש ברירה למפרע וכן מי ששמע שיש לחכם לבא בשבת לא' מן העירות הסמוכות לו בד' אלפים אמה ואינו יודע לאיז' רוח והניח שני עירובין ואמר לאותו צד שיבא החכם יקנה לו עירו' לרוח שבא לו החכם קנה לו דאמר' יש ברירה דברבנן והובר הרב שאתמ' היה דעתו לכך וה"ה אם אמר אם לא יבא כלל אהיה כבני עירי ולא בא החכם הרי הוא כבני עירו ויש לו אלפי' לכל רוח מן העיר ולא הפסיד כלום ע"י העירוב משום דיש ברירה' או אם יבאו ב' חכמים לב' מקומות לאיזה מקום שארצה אלך הכל לפי חנאו' וכן אם אומר לשנים אוליג' הריני מערב על איזה מהם שארצה אף על פי שלא בריר את מי רצה עד שהחשיך הוי עירוב מטעם ברירה דמבעוד י"ט היה דעתו לזה :

ת"ר שלא לערב אלא לדעתו ובו ב' סעיפים :

א אין מערבין לאדם עירובי תחומין אלא מדעתו דשמא אינו רוצה להרויח האלפים שבצד זה כיון שלא להפסיד האלפים שכנגדו וכמו שנתבאר לעיל' אבל מערב אדם לבנו ולבתו הקטנים אפי' שלא לדעתם ואפילו מיחו בו שלא לערב אינו מיחו ואפי' ע"בו הם בעצמם אינו כלום ויוצאין בשל אביהם ושעמא משיח דהא דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצו' כמו שיתבאר בס' הסמוך בע"ה וכיון דאין מערבין ע"ת אלא לדבר מצו' והוא רוצה לחנך בנו ובתו הקטני' למצוה יכול לערב עליהם בעל כרחם וכן על עבדו ושפחתו הכנעני' מערב בעל כרחם אפי' מיחו דהא נופס קניו לו וגרירי בהר רבם אבל בנו ובתו הגדולים אפי' סמוכים על שולחנו ועבדו ושפחתו העברי' ואשתו אינם ברשותו ואינו מערב עליהם אלא מדעתם ואם עירב עליהם והם שמעו ושתקו ולא מיחו יוצא' בעירובו דמסתמא נחרצו וקנו אבל אם מיחו בו או שעירבו הם עירוב אחר לעצמם אין עירובו עירוב להם :

ב קטן שהוא בן ו' שנים או פחות נריר אחר אמו ויוצא בעירוב אמו ואין צריכה אפי' להניח בשבילו מוזן ב' סעודות לעצמו משום שהוא כרוך אחריה ואוכל עמה תמיד :

תסו שלא לערב עירובי תחומין אלא לדבר מצוה ובו ד' סעיפים :

א לא התירו חכמים לערב עירובי תחומין אלא לדבר מצוה וכל שעמא דבשלמא עירובי חצירות ושהופי מביאות שגזרו בהם משום ר"ה ובקל יבאו לעבור עליהם שאין כל אדם יכולין לזהר בהם הצריכו לערב בכל מקום אפי' שלא לצורך כדי שלא יבאו לעבור עליהם להר' אבל עירובי תחומין שאין צריכין לו אלא לפרקים ומיעוטה' דמיעוטה' הן דצריכין ליה וליכא למיחש' כל כך שיעברו עליו במזיד לא התירו אלא לעת צורך של מצוה כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל או לבית

לבוש החוד

הלכות רח

כליל הראשון לקנות כל יום ראשון וגם כליל ב' בין השמשות כיצד הוא עושה מוליכו בע"ט או בע"ש ומחשיך עליו ונטולו בידו ובאלו לביתו אם ליל הראשון הוא י"ט ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך ואוכלו שם אם היה ליל שבת או מביאו לביתו אם היה ליל י"ט דמותר בהוצאה ואם נאכל העירוב בראשון קנה העירוב לראשון ואינו עירוב לשני שהרי ב' קדושות הן ולא בפת בלבד אמרו כן שאין עירובו קנה לשני הימים אלא אפילו עירוב בגליו בראשון צריך לערב גם בשני בפת או בגליו והוא שילך ויעמוד כ"ט ראשון באותו מקום ויחשוב בלבו שיקנה שם שבתה ולא יאמר כלום כפיו מפני שאסור לעשות שום הכנה מ"ט לשבת או משבת ל"ט אפי' בריבור וכ"ט שאינו יכול לערב בפת שלא עירוב בו כבר ביום ראשון מפני שהיה צריך לקרות עליו שם עירוב ונמצא מכין אותו הפת לעירוב והכנה אסורה עירוב בראשון במאכל אם רצה לערב בשני בגליו הרי זה עירוב ואם רוצ' לערב בפת צריך לערב באותה פת עצמה שעירב בה בראשון שאין צריך לומר כלום שכבר קרא לפת זה שם עירוב שאם אינו כן אסור שהרי צריך לקרות לו שם עירוב ומכין הוא משבת ל"ט או מ"ט לחול והכנה אסורה :

אליהם אהרן פקדו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם וקבצו אלי ואח"כ במעשה כתיב ויחפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם משמע באזניהם של העם שהם האנשים ולא באזני נשותיהן שלא נתרצו הנשיות ולפי שבתחילה קבע השי"ב ראשי חדשי השנה כנגד י"ב שבטי ישראל הזכרי והיא המצוה הראשונה ביציאת מצרים שנ' החדש הזה לכם וגו' ראשון הוא לכם וגו' ר"ל ראשון הוא ל"ב חדשי השנה אשר אנכי קובע לכם נגד י"ב שבטים והוא לכם כנגד י"ב שבטים וכשחטאו ישראל בעגל והנשי' לא רצו לסייע לאותה מעשה בנתינת נזמיהם נטל הק"ב קדושת ר"ח מן הזכרים ונתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו החטא (וע"ל סימן תפ"ג סעיף ה') ונאפשר שלכך לא אסרה אותו התורה בשום מלאכה מפני שהנשים הם כפופים תחת יד בעליהן ואין ספק בידם ליבטל ממלאכתם בלא רשות בעליהם : וי"א דמ"ס מלאכה כבידה כגון לחרוש ולזרוע אסורין לאנשי' וילפינן לה מדרכת' כבידת' שאמר לו והונחך אשר נסחרת שם ביה המעשה והרגום ינתן בימא דהולא וההם ביום ר"ח היה וקרא לערב ר"ח יום המעשה אלמא ר"ח לאני יום המעשה הוא ומעשה מלאכה כבידה משמע וגם הנשים לא נהגו איסור אלא במלאכות שעושות להשתכר בהן אבל מלאכות שאין עושות להשתכר בהן כגון לתפור ולתקן כלי הבית אין נהגות בו איסור דכעיקרא לא קבילו עליהו אלא כן לשנתו כהול ממש אבל לא לאסור בכל מלאכות שאינן עושות להשתכר כמו נ"ט ולזה לא קבילו : והוא :

היה דין תענית ברחובו ה' סעיפין :

א ר"ח אסור בהעני' ואסמכתא אקרא מדא תקט' ר"ח למעודי' לשמחה דכתי' וכיום שפחהם וכמעדי' ובראשי חדשיכם אבל אינו היקש גמור לאסורו בהענות מן ההורה כיון שלא אסרה בו ההורה מלאכה אינו כ"ט כמש :

ב הילכך אין גוזרין העני' בהחלה על בציבור בראשי' חדשי' וכן בהנזכה וכן גפורי' ואם התחילו טגורו להתענות כך וכך ימים והתחילו בהם קודם ר"ח או חנוכה ופורים אפילו יום א' אין מפסיקים אלא נומיין ומתענין ומשלימין בהן :

ג והיה שקבל עליו העניות כך וכך ימים ופגע בו ר"ח או שקבל עליו להתענות ברחובו עם קבלו בלשון קבלת העני' בעלמא כגון שאמר הריני בהענית ולא בלשון דדי' עליו שהו בלשון נדר אינו צריך התרה ואינו צריך להתענו' שאין כח בדבריו יהיה לבטל האסמכתא שסמכו עליה רבנן וגזרו שלא להתענות אבל אם קבלו עליו בלשון הרי עלי שהו לשון נדר ונדר הל' על דבר מצוה כמו על דברי הרשות אע"פ שגם נדרו בטל מפני גוי רתנו מ"מ צריך התרה ת"ח ויפתח לו בהרשה שיאמר לו אילו נתת אל לכך ר"ח כלום היית נודר והותר כל הנדר דנדר שהותר מקצתו הותר כולו :

ד ואם נשבע להתענו' כך וכך ימי' ואירע בהם ר"ח השבועה חלה עליו אע"פ שאין שבועה חלה על דבר מצוה היינו כשנשבע בפ' לעבור על מצוה זו בפרש בגון שאומר בשבועה שאהענה ב"ח אבל כשכוללו עם שאר ימי' שאמר אתענה כך וכך ימים רצופים ור"ח כלול בהם השבועה חלה משמע איסור כולל דמיני החייל על שאר הימים חייל נמי אר"ח ואפי' אשבת וי"ט כה"ג חיילא נמי מה"ט צרי' התרה ופחת חרטה ואם נשבע בפירוש להתענות ב"ח לוקין אותו משו' שבועת שוא ואין צריך להתענו' אע"פ דמין ההורה כות' להתענות חכמים עשו חיזוק לדבריה' שלא החול שבועתו זהו ילקה עליה דהואיל ואסמכתא אקרא הוי כמו דאורייתא ואע"פ דנבי' כולל אמרנן דלא עשו חיזוק היינו משו' דגם בשב' ימים מו' צריך להתענו' בכלול ולא אהו לזולתי ב"ח יותר משבת וי"ט אבל במפרש כיון דבשבת

ז זה שאמרנו שיש לו לערב ב' עירובין בשמי' רוחות' לשני הימים היינו שהיה איפשר להניע לכל אחד משני ה' העירובין ביום הראשון שאם אי אפשר להניע לעירוב של יום השני גם ביום הראשון אין העירוב השני עירוב שעיקר מצוה העירוב הוא עשהו בסעודה הראויה מבע"י שתהא מוכנת להניחו קודם הגמט השבת וזה הואיל ואינו יכול להניע לזה העירוב ביום הראשון הרי זו כאינו מוכנת לו שאינו ראוי מבע"י כיצד הרי שהניח עירובו בסוף אלפים אמה מביתו לרוח מזרח וסמך עליו ליום ראשון ורצה עירוב השני ברהוק מביתו לצד האחר אמה אחת או יותר וסמך עליו ליום השני אין זה השני עירוב שהרי ביום הראשון לא היה לו זה העירוב השני ראוי להניחו מבע"י לפי שלא היה ראוי להניע אליו שהרי לא נשאר לו כרוח מערב כלום שלא היה יכול ללכת מביתו אליו ביום הראשון אפילו פסיעה אחת מחמת עירובו שהיה לו ביום ה' הראשון למזרח בסוף אלפי' מביתו אבל אם תניח עירובו ברחוק אלף וה"ק מביתו ברוח מזרח וסמך עליו ליו' ראשון והניח עירוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך ת"ק אמה וסמך עליו ליום השני הרי זה עירוב שהרי איפשר שניע לו ביום הראשון והיה ראוי להניחו שם בו ביום :

ד יה דינו כשב' בין לעניין עירובי חצרות בין לעניין עירובי החומין דיה נמי שש' מקרי ואסור בכל מלאכות והכנסה והוצאה כמו בשבת אלא שזה עונשו שקילה וזה עונשו ברת' : וה' עירובי החומין נוהג בהם שאסור להלך בהם חוץ לתחו' מדרבנן כמו בשב' אם לא ע"י עירוב כמו שמערבין לשבת אבל עירובי חצרות אין שייך לנהוג בהם שהרי הוצאה התירה ב"ט מר"ה לרה"א ואי אפשר ללמוד ללמוד כמו שתבא' בהלכות י"ט בע"ה מתוך שהותרה כו' וליכא למיגור ביה מדי' (וע"ל כה"ל יום טוב סימן תק"ק)

היו הלכות ראשי' חודש וכו' ס"א :

א ר"ח לא אסרה התורה בו מלאכה (וע"ל סי' תכ"ט) מ"ט יום שיש בו קדושה הוא יותר משאר ימי החול כיון שמביאין בו קרבנות מוספין כמו ב"ט לכך נוהגות הנשי' שלא לעשות בו מלאכה ומנחת טוב הוא כמו שיתבאר לפנינו ואפי' אם יהיה ב' ימים ר"ח נוהגין שלא לעשו' מלאכה בב' הימים כי מצות ר"ח אח' זל שהיא מטלת על הנשים יותר מעל האנשים מפני ש"ט שלהם הוא שנתן להם הבה' שכרם לפי שלא רצו ליתן נזמיהם לבעליהן במעשה העגל שכן כתיב בתחיל' ויאמר

וי"ט אין צריך להתענות שאין השביעה חלה על דבר מצוה אלא לוקה ואינו מתענה החזיקו דבריהם גם כן ב"ח להיות כמו י"ט ושבת דלא לית לזולתו כך נ"ל טעמא וי"א שצריך להתענות והואיל ואינו איסור דאוריית' השבועה חלה עליו : ה המטענה ב"ח הנזכה ופורים הענית חלום צריך לסייב הענית לתענית' כמו בשב וי"ט מפני שחילל קדושתם :

תי"ט מצות סעודת ר"ח ובו סעיף אחר :

א ומצוה להרבות בסעודת ר"ח כמו פמער שסמכוה גם כן על ההיקש שאמרנו למעלה סימן ת"ז דאיתקש ר"ח למערים לשמחה בפסוק דביום שמחתכם ובמעריכם וגו' :

ת"ך דין נשים המקוננות ב"ח יבאו ב' סעיפים :

א כשם שאסור בתענית מהיקשא דלעיל כך אסור בהספד מזה הטעם בעצמו מיהו הנשים מענות שכולן אומרות כאחת ומשפחות שמכות כף אל כף אבל לא מקוננות שהיא אחת אומרת ואחרות עונות אחריה שזו עיקר ההספד ואין לעשותו ב"ח שהוא כמו י"ט . ואחר שנקבר המת גם לא פענעם ולא משפחות אין נוהגין לומר צדוק הרין וקדיש שלא להרגיל ההספד אבל מברין את האבל ות"ח מותר להספידו ב"ח בפניו :

תכ"א קריאת ובראשי חדשיכם ובו סעיף אחר

א נוהגין לברך ר"ח בכל שב' שלפני ר"ח כרי לפרס ולהודיע לכל העם שידעו באיזה יום יהיה ר"ח ואמרו מי שעשה ניסים בנ"ר רק בשבת שלפני ר"ח אין מברכין החודש משום דכתוב בכסף ליום חגנו דמירי ב"ח כלומר שיהא אותו החג מבוסה ולא יפרסמיהו כמו שכתבתי טעמא בהלכות ר"ח להעלימו מן הטעם שלא יקשרו עלינו אבל אין לומר שהטעם הוא משום זכר לקידוש החדש שאין מקדשין החדש קודם יום ר"ח שמיר שקדושהו הרי הוא ר"ח ותקנו לומר זה הלשון מי שעשה ניסים וכ"ל לפי שמצות ר"ח היא המצוה הראשונה מיד שנאלו ממזר לכן מהפלגין על הנאולה בכל פעם שקובעין ר"ח . וי"א הטעם לפי שבזמן המקדש היו מקדשין על פי הראייה והתפלגין שקבץ נדחגו ונחזור לקדשו ע"פ הראייה ונ"ל שזה אינו שהרי מצינו שגם בזמן התנאים שאחר החורבן היו מקדשין על פי הראייה ע"כ הטעם דראשון נ"ל עיקר ע"ה אין נפלגין במנחה מפני שהוא סמוך לקדושת היום ואומרים קדיש שלם מיד על תפלת מנחה ונוהגין לומר פרשת ובר"ח ב"ח בשחרית בין הקרבנו של שחרית מיד אחר פרשת התמיד ב"ח :

תכ"ב סדר התפלה ב"ח והלל ובו סעיפים

א ערבית שחרית ומנחה מתפלגין ברכות ק"ש וכן תפלת י"ח כמו בשאר הימים אלא שאמר יעלה ויבא בראש קדם והתחנה ואם לא אמר בערבית אין מחזירין אותו (וע"ל מ"ד סעיף ד' וה') בין שר"ח יום אחד בין שהוא ב' ימי מפני שאין מקדשין את החודש בלילה ואע"פ שבתחלת אומרים אותו בערבית היינו בשעה שאומר הברכו שהם חוכת היום לא הוי יעלה ויבא הפסק תוך הברכות כיון שהוא מענין המאורע אבל אם היה מחזיר בשבילו הוי חזרת הברכה משום ר"ח וכיון שאין מקדשין החודש בלילה הוי ברכתו לבטלה אבל שחרית ומנחה אם לא אמר מחזירין אותו . ואם נזכר קודם שהתחיל מודים אע"פ שאמר הברכה של רצה אומר

במקום שנזכר כיון שלא התחיל ברכה אחרת הוי כמו תוך הברכה . ואם לא הזכיר עד אחר שהתחיל מודים קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה . דש"ל אחרונה חשובות כאחת ואפי' השלים כל ה"ח ברכות אלא שצריך לא עקר רגליו כגון שהוא באלקי נצור אינו חוזר אלא לרצה שצריך בתפילה עומד אבל אם לא נזכר עד שקער רגליו חוזר לראש התפילה . ואם הוא מסופק אם אמר לאו צריך לחזור דחזקה מה שהוא למד הוא מזכיר וכודאי לא אמרו כיון שאינו רגיל לאמר כל החדש . וי"א שאין צריך לחזור מספק דכיון שרגליו בו בכל ר"ח ועדיין לא כלו ל' יום שאמרו אמרינן כיון שידע שהוא ר"ח אלא שטסופק אם אמרו אם לאו תלינן לומר שאמרו כהרגלו בכל ר"ח . ולמאן דאמר שחוזר כשם שיחיד חוזר כך הש"ץ גמי חוזר חוץ משחר' שאין הש"ץ צריך לחזור בשהרית שמפני שזרע ציבור הקילו עליו לסמוך על תפלת מלפ"י כיון שהוא מיד אחר זאת התפלה . שכת ולא התפלל מנחה ביום שלפני ר"ח מתפלל ערבית שתיים ומזכיר יעלה ויבא בראשונה ולא בשנייה שהשנייה לשם תשלומים לעולם והראשונה להזכה שהוא הדיר והדיר קודם ואם הזכיר בשנייה ולא בראשונה שנייה עלתה לו וראשונה לו עלתה לו וצריך לחזור ולהתפלל לתשלומין בלא הזכרת יעלה ויבא . ואם הזכיר בשנייה או לא הזכיר בשום אחד מהם יצא . שאם הזכיר בשנייה שפיר עבד דהא עכשיו ר"ח הוא ואם לא הזכיר בשום אחד נמי יצא דהא אותו הוא לשם תשלומין לאו ר"ח הוא ואין צדו להזכיר והשני הוא משו' ערבית וכבר אמרנו דתפילת ערבית אין צריך לחזור . שכת ולא התפלל מנחה ב"ח יתפלל ערבית סתים בלא הזכר' דהא עכשיו לאו ר"ח הוא ואם התפלל מנחה שכת ולא אמר יעלה ויבא ולא נזכר עד שעבר זמן מנחה י"א שצריך להתפלל ערבית שתיים בלא הזכר' כיון שלא יצא הוי כאילו לא התפלל כלל . וי"א שאין צריך לחזור להתפלל ערבית שתיים שהרי לא יחדש עכשיו שום דבר ממה שלא התפלל כבר שהרי כבר יצא ר"ח ואין צריך להזכיר של ר"ח בערבית הילכך כיון שהדבר מוכרע טוב ונכון שיתפלל ערבית שתיים אבל לא יתפלל את השנייה בתורת תשלומין אלא בתורת נדבה אולי לא יצא ואין צריך לחדש בה דבר דכיון שמתפלל אותם מספק אין לך חידוש גדול מזה :

ב אין חייבין לקרות הלל אלא ביום דאיקרי מועד הדינו חג ואיקרי קדש ר"ל דכתוב ביה מקרא קדש לענין עשוי' מלאכה שנאמר השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ואז"ל לילה המקודש לחג טעון שירה ושאינן מקודש לחג אין טעון שירה לפיכך אין קורין הלל בשבת של כל השנה דאף על גב שהוא מקודש לא איקרי מועד . וגם ב"ח אע"פ דאיקרי מועד לא איקרי קדש לענין עשוי' מלאכה . ואין חייבין לקרות בו הלל שהוא השיר מ"מ מכח מנהג קדמונים נוהגין לקרות הלל בין ציבור בין יחיד ולברך עליו החלה וסוף בתהלה מברכין לקרות הלל . ולכסוף יהלודג ומצאו להם סמך לקרות הלל בר"ח מפני שרמיהו דוד בתהלים במזמור הללויה הללו אל בקדשו שאמר י"ב פעמים הללו כנגד י"ב חדשים ולפיכך אנו כופלים כל הנשמה תהלל יה משום שנה מעוברת שיש בה י"ב חדשים . אבל אין נומרין אותו אלא קורין אותו בדילוג שמתחילין הללויה וקורין עד הלמיש למעינינו מים . ומדלגין לא לנו ומתחילין יי זכרנו וקורין עד ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה . ומדלגין אהבהו עד כל האדם כתב ומתחילין מה אשיב עד הדוועד כאן קורין כל הצבות ביהוה ואח"כ מתחיל הש"ץ לבדו הודו מפני שהוא פסוק של שבת ביותר ואמרו רחוק לקהל שיודו לוי' על כל הסדו שעושה עמנו ועונין הקהל אחריו ואח"כ אומר החזן יאמר נא ועונין הקהל אחריו הודו . וכן יאמרו נא בית אהרן ועונין הקהל הודו . וכן יאמרו נא יראו יי ועונין הקהל אחריו הודו מפני שכולם שבת

שבת והודיע על חכדי השי' ואח"כ מתחיל הקהל יחד מן המצוה:
 ובפלין פסוקי אודך וואבן מאסו ומאת יי' וזה היום ו
 וטעם כפלותם צריך פירוש אריך עינין בפר' ע"פ ומתחיל
 ההצו' אנה יי' הושיעה נא ועונין הקהל אחריו וכן באנה יי'
 הצליח נא ווע"פ שהוא פסוק א' חולקין אותו מפני שאמרוהו
 שני בני אדם הציו אמרו דוד וחציו אמרו אחיו כדאיתא בפרק
 עירבי פסחים ע"ש וצ"ח מתחילין הציבור ביחד ברוב הבא
 וכפלין אותו וכן אל יי' ויאר לנו וכן אלי אתה וכן הדוד
 כולם כפלים עד שיהו הפסוקים כשפלים פסוקים וכל זה
 אינו אלא מנהג בעלמא ועיקר טעמא הוא ליפות הקריאה
 ולהגדיל טבח השי' ולהודו בשיר על רוב חסדיו אשר עשה
 ועושה עמו לכן לא אאריך בטעמי ועוד טעם אחר שמדליגין
 בהלל בר"ח משום דר"ח הוא יום סליחה וכפרה לכפר על
 התינוקות משום אסכר' שהיה רגיל ליפול עליהם וקרוב ר"ח
 מכפר עליהם וכיון שהגוי' וסליחה היו כמו ר"ח ויה' שהם
 ימי הדין ואין אומרים שיהי' גמורה :

ד וכיון שאין קורין אותה אלא בדילוג אין חמור לעניין
 הפסק בק"ש כמו שהו' הדין כשגומרין אותו שדינו כק"ש
 זע"ל סי' תפ"ח סעיף א' אבל בר"ח שקורין אותו בדילוג אינו
 כן אלא אף באמצע שואל בשלום אדם נכבד שצריך להגיד בו
 כבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בעניין אחר לא יפסקי :

ה ואם הפסיק ושהה אפילו שהיה בו כדי לגמור אה כולה
 ואפילו שהיה מחמת אונס שעכבוהו מלקרות אין צריך
 לחזור לראש ביון שקורין אותו בדילוג קרא ושעה ואינו
 יודע היכן שעה יחזור לראש הפרק ודווקא שאינו יודע היכן
 שעה אבל אם נזכר שאמר כל הפרק ודילג פסוק אחד יחזור
 לאותו פסוק ויקרא משם זאילך :

ו ולא יקרא הלל למפרע והקורא למפרע לא יצא וסמכות
 אקרא ממזרח שמש עד מבואו מהל' שם יי' כלומר כמו
 שהשמש הולך כסדרה ממזרח למערב ואינה הולכת למפרע
 כן תורה הלול השי' בסדר ולא למפרע :

(וע"ל טעמן ס"ד סעיף א' ונסימן ת"כ סעיף ו')

ז ומצות קריאת ההלל מעומד שאין כותב בו הללו עבדי יי'
 וכתוב כל עבדי יי' העומדים בבית יי' חוץ מליל פסח
 שקורין אותו בישיבה מפני שאין קורין אותו כתיקונו שחולקין
 אותו לשינים ועוד שהוא בהסיבה ודרך חירות לא הצריכוהו
 לעמוד :

ובראשי חדשים ומה שקורין פר' קרבן של שבת בר"ח
 מפני שע"כ צריכין לקרות יותר מפרש' ר"ח כרי לקרות ד' גברי
 ואין בפרש' ר"ח אלא ה' פסוקים ואנו צריכין ג' פסוקים לכל
 גברא וכיון שצריכין להוסיף מוסיפין פרשת התמיד שהיא
 כתוב' לפנינו סמוך לה ושייכא בכל יום ולא פר' ובחדש הראשון
 הכתוב' אחריה שאינה שייכא אלא לפסח וכיון שקורין פרשת
 התמיד לפרשת ר"ח צריכין גם כן לקרות פרשת שבת שהיא
 בינתיים שאין מדליגין בתורה בחד גברא בדלעיל סי' קמ"ד
 ובקריאת הפרשה דולג פירוש כהן קורא ג' פסוקי שהם וידבר
 צו ואמרת ולוי חדר וקורא ואמרת זה פירוש דילג שדולג
 לאחריו וקורא עוד שתי פסוקים את הכבש ועשירית האיפה
 וישראל קורא עולת התמיד עד ובראשי חדשים ורביעי
 קורא ובראשי חדשים כלו עד סוף והוצרכו לעשות כן מפני
 שצריכין לקר' ד' גברי ופרשו אלו אין בפ"ו אלא ח' פסוקי ובפ'
 וביום השבת ב' פסוקים ובפ' ובראשי חדשים ה' פסוקי וא"כ
 היאך יעשו יקראו בשנים הראשונים כל אחד ג' פסוקי שהרי
 אין פוחתין לאחד מנ' פסוקים כדלעיל סימן קל"ז אם כן לא
 ישאר בפרש' אלא ב' פסוקים ואין משיירין בפרשה פחות מנ'
 פסוקים משום היוצאים כדלעיל סימן קל"ח ואם יקראו פרשת
 צו כולה בשנים ושאר ענייני פסוקים לקרות בהן ג' אנשים
 אי אפשר לחלק שאם יקרא אחד פרש' וביום השבת שהיא ב'
 פסוקים ופסוק אחד או שנים מפרש' ובראשי חדשים אין
 מהחליץ בפ' פחות מנ' פסוקי משו' הנכנס' כדלעיל סי' קל"ח
 ואם יקרא פר' וביום השבת ונ' פסוקי מפרשת ובראשי חדשים
 לא ישאר אלא שני פסוקים רביעי שהרי אין בפרשה זו אלא
 ה' פסוקים ואין קורין לגברא פחות מנ' פסוקים וצ"ח לומר
 גדלג רביעי פסוק לאחריו דהא מ"מ יש כאן חשש משום
 היוצאין כדלעיל סי' קל"ח ומפני כך צריכין לקרות ג' בפר' צו
 זע"פ שאין בה אלא ח' פסוקים כשדולג האמצעי פסוק אחד
 הו' להרש' וקורא השלישי הנ' פסוקים האחרונים של פרשת
 צו ופרשת וביום השבת כולה כדי שיקרא הרביעי שחזא בא
 להוספות קדושת היום פרשת ובראשי חדשים כולה לבדו
 אהיה גם כן עניינא דיומא ומה שדולג וחזור וקורא הלוי
 בקריאתו של כהן ואינו דולג הישראל בקריאת הלוי שהו'
 אחריו בפרש' מפני שזר' יותר טוב שהרי הטעם שאין משיירין
 בפרשה בפחות מנ' פסוקים הוא מפני היוצאים שיסברו שלא
 יקראו לזה שקורין אחר יציאתם אלא ב' פסוקים הילכך אם
 יקראו עם הלוי עד שיסארו פחות מנ' פסוקים בפרש' יש כאן
 חשש היוצאין ואין להם שם בחזן מי שיאמרו שידלגו לשלישי
 לקרוא עוד פסוק לאחריו

א ואומר שי' קדיש שלם ותתקבל על חפלת יי' ומציאין
 ס"ת וקורין ד' גברי אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם
 ואין משיירין כנביא ושעמא שאין פוחתין מהן הוא לומר שהוא
 עדיף מב' וה' של חול שקורין בהן ג' כנגד בהגיס לויס
 וישראל' ואין מוסיפין עליהם לומר שאין קדושתו כקדושת
 י"ט שאין קורין אלא ה' ומה שקורין ב' שה' לומר שהוא קדוש
 יותר מר"ח וכן בר"ה קורין ששה לומר שהוא קדוש יותר
 משאר י"ט ובשבת קורין ז' לומר שקדושתו יותר מכלם
 שהוא ראש לכל המועד ודוגנו סקילה מש"כ בשאר מועדות
 ומהאי טעמא ג"ל באותן המקומות שנהגין לקרות בשבת
 יותר מן כשחל י"ט בשבת יש להם ג"כ לקרות יותר כמו מנהגם
 בשאר שבת' השנה ולא יפה עושה שאין קורין יותר מן דאשו
 כשכיל שיש בו שתי קדושות קדושת שבת וקדושת י"ט נורידהו
 מקדושתו של שאר שבתות השנה שנהגין לקרות יותר כפי
 מנהגם ועוד טעם אחר שאין קורין בר"ח אלא ד' משום
 שזר' ציבור מפני שאין בשלים בולם ממלאכת' אלא הנשים
 לפיכך לא השרתו עליה יותר והוא הטעם ג"כ שאין משיירין
 כנביא מ"מ כיון שהגשים כשלים ממלאכת' הוסיפו חד גברא:
 וקורין בפ' פנחס פרשת תמיד ופרשת כיום השבת ופר'

הבג סדר קריאת התורה בר"ח ובו ד' סעיפים

אבל כשדילגו בלוי ויחזור לקרות פסוק משה שקר' הכהן
 אין כאן אלא חשש הנכנסים שיסברו שלא קראו עם הכהן
 רק ב' פסוקים ואותם יש להם תקנה שיסאלו לאותם שהיו
 שם ויאמרו להם שדולגין דמאן דעיל שיוילי שיויל :

ב פסוקים הא' כנר נתבאר לעיל סימן קל"ח פחות לשייר
 פרשה שאינה רק שני פסוקים ולפסוק סס' ומשום הנכנסים כמי
 ליכא דמאן דעיל שיויל שיויל ומאן ז' פחות טוב הוא התיקון
 ע"י דילוג משייתקדושה שהיא חודת היום לנכנסים והואיל ואפ'
 לתקן מניין הנקראים ע"י דילוג אחר לא רצו לחלק הפרשה לנ'
 וכי הימא א"כ בכל שבתות נמי נעביד הכי לקרות פרשת וביום
 השבת לפי טעם הראשון שנהבאר ס"רפ"ג דמשו' שיש בו שני
 פסוקים אין קורין אותו ניקרי פרשת וביום השבת אע"פ שאין
 לה אלא ב' פסוקים ונוסף עמה פרשת התמיד דשייכות בכל
 יום

א ואומר שי' קדיש שלם ותתקבל על חפלת יי' ומציאין
 ס"ת וקורין ד' גברי אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם
 ואין משיירין כנביא ושעמא שאין פוחתין מהן הוא לומר שהוא
 עדיף מב' וה' של חול שקורין בהן ג' כנגד בהגיס לויס
 וישראל' ואין מוסיפין עליהם לומר שאין קדושתו כקדושת
 י"ט שאין קורין אלא ה' ומה שקורין ב' שה' לומר שהוא קדוש
 יותר מר"ח וכן בר"ה קורין ששה לומר שהוא קדוש יותר
 משאר י"ט ובשבת קורין ז' לומר שקדושתו יותר מכלם
 שהוא ראש לכל המועד ודוגנו סקילה מש"כ בשאר מועדות
 ומהאי טעמא ג"ל באותן המקומות שנהגין לקרות בשבת
 יותר מן כשחל י"ט בשבת יש להם ג"כ לקרות יותר כמו מנהגם
 בשאר שבת' השנה ולא יפה עושה שאין קורין יותר מן דאשו
 כשכיל שיש בו שתי קדושות קדושת שבת וקדושת י"ט נורידהו
 מקדושתו של שאר שבתות השנה שנהגין לקרות יותר כפי
 מנהגם ועוד טעם אחר שאין קורין בר"ח אלא ד' משום
 שזר' ציבור מפני שאין בשלים בולם ממלאכת' אלא הנשים
 לפיכך לא השרתו עליה יותר והוא הטעם ג"כ שאין משיירין
 כנביא מ"מ כיון שהגשים כשלים ממלאכת' הוסיפו חד גברא:
 וקורין בפ' פנחס פרשת תמיד ופרשת כיום השבת ופר'

של שבת בעילה ויבא שכבר הזכירו ברביעי' ז' בברכת המזון
אומר יעלה ויבא מיד אחר רצה ואין מזכיר בו של שבת שכבר
הזכירו ברצה ואם לא אמר יעלה ויבא בין כהפלה בין כהרכת
המזון הוי דין חזרתו כמו ב"ח בחול שנתבאר ס' ח"כ בשחרית
אומרים יוצר אילת השחר אופן אביר הגביר זולת אמתוך
שמדברים מעניין ר"ח ואומרים הלל כמו ב"ח שבתול ;

ב זמציאין ב' ספרים וקורין בראשונה ל' בסדר היום ואחרי
גמרה הסדרה מניחין הס' השנייה אצלה ואומ' חצי קדיש
על שתיהן ובשנייה קורא מפטיר וביום השב' ובראשי השב' כס'
אע"פ שבשאר שבתות הטנה אין קורין פרשת ובוים השבת
היינו משום שאין בה אלא כ' פסוקים ואין קורא בהורה פתוח
מג' פסוק' כמו שנתבאר למעלה אבל ב"ח ושבת האויל וקורין
ובראשי חדשים קורין זאת עמה שהיא ס' מכותה לה ומפטיר
בנביא בישעיה השמים כסאי שיש בה עניין ר"ח שנאמר בה
סידו חדש בהדרו ואפ"ר' ח' אלול שחל להיות בשבת מפטירין
השמים כסאי ולא ענייה כוערה אף על גב שהיא מו' הפסוקות
דנחמה מפני שהשמים כסאי יש בה תרתי שיש בה עניין ר"ח
ויש בה עניין נחמה ירושלים שמחוא את ירושלים ונילו בה
וג' וגם ענייה כוערה יש לה תשלומין בפרש' כי הצא שאוקרי'
אותה עם הפסוק רני עקרה שהיא סמכה לה כנביא כמו
שיהבאר בע"ה בס' תקפ"א אבל ר"ח אב שחל בשבת מפטירין
שמענו דעדיין פורענות ונהמית לא הגיעו ויא' שגם ב"ח אביט
להפטיר השמים כסאי ופוק חזי מאי עמא דבר ואם אירע ר"ח
בד' פרשיות מפטירין בשל פ' ס' הד' פרשיות כמו שיתבאר לקמן
סימן תרפ"ה ואין מזכירין של ר"ח בברכת התפילה ב"ח
משום שאמלא שבת לא מפטירין ב"ח כלל ; (ועל)

סימן קנ"ג סוף ח') וכיון שעיקר התפילה בא בשביל שבת
ולא בשביל ר"ח בשלה קדושת ר"ח נבי קדושת ש"ל יתקבצו
כלל בדבר שבא בשביל שבת כיון דלא הוי הוספו קדושה ולא
דמי למנחה של י"כ שחל להיות בשבת שאע"ג שאמלא יום
בפורים אין נביא במנחה בשבת אפ"ה מזכירין של שבת
בהפסרה היינו משום דבשבת יש הוספו קדושה על קדושת יום
כיפורי ולא בשל שבת לבני יום כיפורי ; (ועל בס' תרכ"ב)

ג ור"ח שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת שלבנו
ויאמר לו ידענת; מחר חדש ואין מחר חדש דוחה ענייה
סוערה וכש' הד' פרשיות וכש"ח שני ימים שבת ויום ראשון
אין מפטירין מחר חדש אלא השמים כסאי אע"ג שמונין חדש
הבא מ"ס שני שהוא יום ראשון של מחר מ"ס אינן מפטירין
מחר חדש אלא השמים כסאי שלא יחללו בו ביום ראשון של
ר"ח מיהו"א ג"כ פסוק ראשון ופסוק אחרון דמחר חדש בעל
פה לזר שמחר ג"כ הוא ר"ח ואין אומרים אותם פסוקים בפנים
משום שאין מרלנין מנביא לנביא ;

ד מוסף של שבת ור"ח אומר אבות ונבורות וקדושת השם
ואומר אתה יצרת וכולל בה של שבת ושל ר"ח ואומר את
מוספי' בו זה קרבן שבת וקרבן ר"ח כאמר זכראשי חדשים
ישמחו אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתינו וחדש עלינו
וכו' והוא כבא' מקדש השבת וישראל וראשי חדשים ; ואין
לחמה היאך הוחם בג' והוי כבר אמרנו שאין לחתום אפילו
בשמים שאין לעשות המצות חבילות מפני שנראה שהם עליו
למשא ולכך כוללם יחד ואדרב' ראוי ונקבן לכרך ולשבת על כל
אחת בפני עצמה שאין כאן חבילות כי הכל קדושה אחת היא
והוי פ' בא' מקדש השבת כלומר השבת מקודש ועומד בפני
יה ואין ישראל צריכין לקדשו כי כל יום ז' מקודש מעצמו וע'
שהוא ית' בקדש השבת קדש את ישראל דתביב אות היא כיני'
בניינים לדעת כי אין יי' מקדישם הרי שע' אות השב' ישראל
הם מקודשים ואחר כך אומר וראשי חדשים כלומר וע' ישראל
הוא מקדש את הראשי חדשים שהרי בית דין צריכין לקדש
החדש ואינו מקודשים עצמן אלא הב' מקדשין אותם
לקובעם

יום יל דמ"ס כיון שאין עיקר הפרשה אלא שני פסוקים ואנו
צריכין ג' פסוקים להד' גמרא אין כאן תקנה שאם נקרא להד'
גמרא ג' פסוקים בפרשת התמיד וב' פסוקים פרשת היום הל'
השפל יותר ער העיקר מש"כ ב"ח דהא לפחות להד' גמרא יש
ג' פסוקים ויהי בפרשת היום ;

ג ואומר חצי קדיש על הקריאה וסחידו ס'ת למקומו ואומר
אשרי וביא לציון וסדר קדושה ואין אומרים למנצח יענך
וי' ביום צרה ולא יום צרה הוא אלא יום שמחה ועומדים
להתפלל תפלת מוסף אבות ונבורות וקדושת השם ראשי חדשים
חזותם בא' מקדש ישראל חרשים ואין זה הוהם בשמים דה"פ
מקדש ישראל וישראל מקדשין ראשי חדש וכן פירוש מקדש
ישראל והזמנים דכל המועדי' וכן בברכת המזון על הארץ ועל
ועל המזון פירוש על הארץ שמציאה המזון ואומר ג' אחרונות
וסחידו ש"ן התפלה ואין אומרים כעריצך אלא נקדש כיון שאינו
י"ט גמור וכל' לפי שדרך להתפלל בראש' חדש תפלת מוסף
בבוקר קודם ג' שעות על היום ואין לוטר עדיין כבודו מלא
עולם כי בשלשה ראשונות הוא יושב ומתבודד ועוסק בהורה
ובשנייה הוא יושב ודן את כל העולם כראיתא פ' ק' דע' ושייך
לומר כבודו מלא עולם זהו דווקא בשבתות וי"ט שמתפללין
המוספים אחר שלשה שעות על היו' אומרים אותו אבל בראש'
חדש שמתפללין מוסף בבוקר קודם ג' שעות אין שייך לוטר
אותו' וגם כל שאין אומרים שמע ישראל ולא אני וי' אלקיכם
במוספיר' ח' כמו בשבת וי"ט שלא תקנוהו בשבת אלא לזכר
הנס המפורס' שפעם אח' נזר יונגד מלך פרס שמר על ישראל
שלא לקרות ק"ש והקנו שיהיה הש"ן אומרו בהבלע' בעמידה
בכל הפלת שחית בין בחול בין בשבת והעם יענו אחריו כדי
לצאת ידי חובת ק"ש ובקשו רחמים ונא חנין ובלע' יונגד כבית
משכבו ובטלה הנזירה וכשנתבטל השמר בטלו לוטר כן בכל
התפלות וקבעו לאמרו בתפלת מוסף מפני שני דברים האחד
מפני שאין בתפלת מוסף ק"ש והשני כדי שיתפרס' הנס לדור'
והדור השלי' על כישול השמר ולפיכך לא תקנוהו ב"ח שאין
שם כ"כ רוב עם בב"ה ב"ח כמו בשבת וי"ט וליכא פרסומי
ניסא כ"כ ;

ד נוהגין לחלוף תפילין כשרוצים להתפלל מוסף שתפילת
מוסף היא במקום קרבן מוסף ובעת הקרבת המוסף הוא
כמו י"ט ממש ואין צריך אות' ולי נראה לחלוף התפילין בעת
קריאת הס'ת קודם שקוראין ובראשי חדשים דלא גרע מוסף
קריאת הס'ת ממוסף התפלה ג'ל ;

תכר דין הזכרת יעלה ויבא בברכת המזון ובו
סעיף אחד ;

א מזכירין יעלה ויבא בברכת המזון ואמרו בכונה ירושלים
דיעלה ויבא הוא חפלה ותחנוני' וכן ברכת בונה ירושלי'
הוא נמי חפלה ושייכים להדדי' ואם לא אמרה אם ננכך קודם
שהחיל הטוב והמשיב אע"פ שאמר ברכת בונה ירושלים
אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמ' ישראל לזכרון ואם
החיל ברכת הטוב והמשיב וכ' שאם גמר כל הברכה שאין
סחידוין אותו כיון שאין האכילה מצוה מן התורה א"כ אין
ברכת המזון חובת היום כמו בשבת דלא סגי דלא אכיל לנך
כיון שבייך ברכת המזון על אכילתו אין לו להזר מחמת ר"ח
ואע"ג ראפור להתענות כדלעיל ס' ת"ח מ"ס אי בעי לא אכיל
פת שיהייבו בברכת המזון ;

תכח דיני ר"ח שהל להיות בשבת ובו ד"ס ;

א ר"ח שחל להיות בשבת ערביית שחרית ומנחה מתפלל
שבע כמו בשאר שבתות ואומ' יעלה ויבא בעבודה ואינו מזכיר

שם עוד שום פנימה והוא עד יום י' מים הולדו ולא עד בכלל שעד שם היא הולכת ומוספת אורה בכל יום ומשם ואילך אורה נורע ופוחת דהיינו עד עבור חצי כ"ט ב' השע' ג' סיום הולדה הולך אין מברכין עליה אלא בזמן טובתה ותוספת אורה ולא בזמן הסתנה ונרעונה ואם דיה לקוי לבב' באותה חדש מזמן הלקוי ואילך אין מברכין עליה כי עת הלקוי היא ממש אמצע החדש וניגוד האמיתו ללבנת ומשם ואילך היא מתחלת לנרוע ולפחות אורה הרואה הלבנה בחידושה בימי החול ורוצה להמתין מלברך עליה עד ליל מ' ש' כד לברך עליה לכשיהיה מבוטם ובגדיו נאים אז יראה אם לא יהיה מ' ש' שרוצה להמתין עליו לילות הרבה בחדש כגון ט' או י' ופה הוא להמתין עליו שאף אם באולי יהיה ליל מעונן ולא תראה הלבנה באותה לילה עדיין יש ד' או ה' לילות אחריו שיכול לברך עליה ואין דרך שתהיה מעונן בכל אלו הלילות אבל ליל מ' ש' הבא תהיה לילות הרבה בחדש כגון י"א ויותר טוב הוא שיברך בחול ולא ימתין עד מ' ש' דשם ירא מעונן ג' ד' לילות אחריו כן ועבור זמן דברכה וכשמקדשים אותה בחול יש ללוש בגדים נאים וכל שאם חל מ' ש' הראשון ו' ימים בחדש או אפילו ה' ימים ורואין בו הלבנה באורה רב ומתוק שיש לסמוך על תלמידו ר' יונה לברך עליה אפי' קודם ז' בעוד שהוא מבוט' בשמחת שבת ובגדיו נאים והוא יותר טוב משימתין עד אחר ז' והיו ימי החול ולא יוכל להמתין עד שבת הבא שם יהיה ליל מעונן והוא יהיה יותר כ"א ימים בחדש ואין להמתין עליו כמו שכתוב למעלה וכו' אם הוא בציבור והקהל יוצאין מבה' שהוא יותר טוב משו' ברוב עם הדרת מלך שאין להתקבץ הציבור כן בחול כמו שהם עכשיו מקובצין' כשחולכין מבית הבנסת לל' בחדש אבל אין מקדשין את הלבנה קודם ט' באב וגם במוצאי ט' בוכן בשאר מוצאי חגיגות אין מקדשין מפני שהעם שרוין בצער ואבילות וכן אין מקדשין אותה קודם י"ב שהם שרוים בתענית אבל במוצאי י"ב מקדשין אותה אף על פי שהוא מוצאי תענית העם שרוין בשמחה מפני שבשוחין צמחלו ועונותיהם ואני שמעתי שיבולין לקדש אותה קודם י"ב והטעם שהרי הוא מצוה ויש לנו לעשות אותה קודם י"ב שאם באולי יהיו עונותינו שקולים עם הזכות הכריע זאת המצוה ופוק חזי מאי עמא דברי - אין מקדשין אותה כמ' ש' שחל בו י"ט כגון שבעת שחל ביום א' ואיפשר הטעם הוא מפני שהקידוש הוא שמחה שהיא כהקבלת פני שכינה כמו שכתבנו למעלה ואין מערבין שמחה בשמחה שמחת קבלת שכינה בשמחת י"ט :

לקובעם ביום הנראה להם ואפי' מוטעין ואפי' מזידים כו' וכן הפי' במועדים שאומרים מקדש השבת וישראל והזמנים כי קידוש הזמנים תלוי בקידוש ראשי החדשים באחד לחודש ב' החדש כמ' ולחודש :

תבן ברכת הלבנה וזמנה וכו' סעיפים :

א הרואה לבנה בחידושה יברך עליה וברכה זו היא בלבנה יתר על מה שחייבין לברך על כל הכוכבים כשיגיעו לתחלת מזל שלה כדאיחא לעיל סימן רכ"ט וניתקנה מפני שרואים בה כהנועת הלבנה מעשה הש' ונבחרתו יותר מבכל הכוכבים שאין הנועתם נראית כ' לעין כל כמו הנועת הלבנ' שהכל רואים שהיא מהנועעת ומקפת כל הרקיע בכל החדש והיא לנו כקבלת השכינה בכל חודש שרואין בה נודל מעשיו וגם יש בה כוד שרומזת לשכינה הולך יברך עליה מעומד ויתלה עיניו כנגדה ויאמר באי' אמה אשר בראמרו ברא שחקים וברוהתפיו כל צבאם חוק ומזן נתן בהם שלא ישנו את הפקידים ר"ל מצוה שצויתם להתנהג בהילוך הקופותיהם ואינם משנים ששים ושמחים לעשות רצונן קונם פועל אמת ופעולתו אמת ר"ל הבורא הוא הפועל אמת ופעולתו אמת שברין מעט את הלבנה וללבנה אמר שיהתהדר עשרת תפארת לעמו במן העתידים להתחדש כמאתם ולפאר ליוצרי ר"ל מה שתתחדש הלבנה בכל חודש הוא סימן עשרת תפארת לישראל שנקראו עמוסים מני במן שהם מניין לחדש הלבנה שאף הם עתידים להתחדש כמותה מגלגולם ולפאר ליוצרי ע"כ על שם כבוד מלכותו לעולם ועד באי' מחדש חרשים וה' חכ יאמר ברוך יוצרי ברוך עושרי ברוך קונן ברוך בוראך ופי' יעקב מפני שהלבנה סימן לו שנקראת מאור הקצץ והוא נקרא ג' קצץ ועוד שהוא סימן לבניו שיתחדשו כמותה ויאתר כך ויקד' ג' פעמים כנגדה שהוא סימן שמחה כיון שהוא בקבלת השכינה משמחין כנגדה ואומר כשם שאני יוקד כנגד ואיני יכול ליגע בך כך אם יקדו אחרים כנגדי להזיקני לא יוכלו ליגע בי וכיון שהוא מהפלה על אויביו שלא יוכלו ליגע בו כתפלה שיפול הש' עליהם אימתה ופחד ואומר תפול עליהם אימתה ופחד בגדיל ורועך ידמו כאבן ואחר כך אומר למפרע כאבן ידמו ורועך בגדיל ופחד אימתה עליהם תפול ואומר כן פעמים ואחר כך יאמר גם כן סימן טוב לנו ולכל ישראל שלום עליך ונתהניש שלום זה לזה ג' פעמים אם הם שנים או הרבה משום שמחה שקבלו פני השכינה ונתהניש לומר דוד מלך ישראל חיוקים מפני שמלכותו נמשל ללבנה ועתיד גם כן להתחדש כמותה וכנסת ישראל תחזור להתרנן בבעלה שהוא הקבה רונמת הלבנה המרחדשה ומתדבקת עם החמה שנאמר שמש וספן ו' וילך לביתו בלב טוב כאילו קבל כני השכינה :

תבן כשר'ח שני ימים היאך כותבין בשמרות וכו' סעיף אחד :

א הנה אשכילך מעט לידע ענין מולד הלבנה והידושה ומתהדרע שהלבנה אין לה אור מעצמה כי היא עבה ועבורה כמראה מלוששת והיא מקבלת אורה מן החמה והחמת דרא בגלגל רביעי שלמ' למעלה והלבנ' היא בגלגל התחתון ודאי אור החמה מתנוצץ על הלבנה מלמעלה למטה כי כל היקיעים הם ספיריים חכים וכמעט עיון תוכל להתבונן שכל עוד שהלבנה מתקרבת אל החמה מתמעטת אורה מצדה התחתון כי האור מכה עליה מלמעלה ואנו מלמטה ואין אנו יכולין לראותו כלו וכל עוד שהלבנה עומדת במרחק רחוק מן החמה הרי אור החמה מכה עליה מצידה התחתון כמקום שהיא נראית לנו ונוסף לנו אור' והוא כשתהיה החמה תחת הארץ והלבנה למעלה כמו שהוא

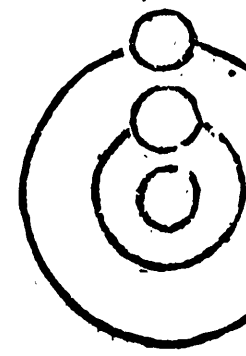
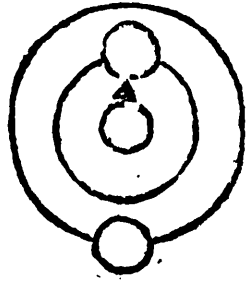
ב וכיון שהוא כמו הקבלת שכינה אם הוא איפשר לו כיון שלא לברך עליה אלא במ' ש' כשהוא מבוטם ובגדיו נאים כדי להקביל פני שכינה דרך כבוד ובשמחת לב יש ליהרהר שלא לעמוד בבית או תחת הגג כשיקדש הלבנה כי המקבל פני חבירו או רבו הגדול ממנו אינו עומד בתוך ביתו ומקבלו שלא יוצא כנגדו ותין לביתו לכבודו ומקבלו וקידוש הלבנה הוא גם כן כהקבלת פני שכינה לכך יצא לחוץ תחת אויר השמים ויקדשנה :

ג ואין מברכין עליה עד שיתבישם אורה ויוכלו ליהנו מאורה שאין הברכה אלא על אורה והוא עד שעברו עליה ז' ימים מיום הולדו ומה' ש' נמי אין מברכין עליה אלא בלילה שאורה מזהיר אבל לא ביום דשרגא בשחרא מאי אהני :

ד ועו סתי מברך עליה עד שתתמלא פנימה ואורה שאין

כל הטעמים אגם. אלא להעלים ולהפליג ענין סוד העיבור והם סעיפים למעט הזה. שוליתו לך לשקך אגני השומעים שלא יבאו לחלוק עליהם ואל תטעה לומר באמרי שלא נתנו הטעמים הנזכרים בנס יא. וקמו שיהקבירו לפנינו אלא בדי להעלים ולהפליג ענין סוד העיבור כו' ותאמר שאין צהם הטעמים אמתיים הלילה חלילה אלא רצוני לומר. שחכינו ז'ל כשראנו בחכמתם שיוכלו לרקן המהלך האבות ע' הדיות ה'ח מיום הוולדו כמכו על אגנם הטעמים. לקבור באגני ה' דדיות שיתבארו בפני אותם הטעמים ולא כהני בדהיות ימים אחרים אבל לעולם עיקר טעם תדהנת אינו אלא מפני הקנת המהלך השנה והאמרי כרישיבאנו ע' בך לקבוע המועדים בזמנם האמתיים ע'פ ההודיה כי הלילה לנו להשוד החמיני ז'ל שיסבימו לדחות ימי המועדים. ומקיעת ר'ה ואיסור אבילה ב'ה ונטילת לולב וסוכה שהם מן ההודיה באותן הימים ממש ונדחה אותם ליום אחר מן הטעמי החלושי הקללו פתים ויקרא כו' אם לא שסמכו על החשבון. הצמחו וראו בחכמתם שבארו השנים ראוי לדחותם צמם הוולד ע'פ החשבון שלנו לגמ' קבאל ואידו אידו וקבעו בו כמים שזיה נראה להם שהיא ראוי ונכו לקבוע כן מן הטעמים הנזכר ב'מראבי כן ניהן הרשות בידם ז'ל אהם אפלו מטעמים אגם אפי' טענין אתם אפילו מזידים ג'ל שזה הוא הטעם כו' שקראנו סוד העיבור כי הוא סוד שאינו מסור לכל אלא ליראוי ולחשבי שמו לבן אהוב החשבון על דרך השווי בעיון ג'ל ציור לך ציור מה בסוד העיבור הזה ואף אם לא יסוד לעומק התכונה הבין ותשכל הכנה ציונית מה עד יערה רותממרום ומלאה הארץ דעה את יו' ונו' דע כי מרגע שתחבר הלבנה פעם א' עם ההמה עד שתחזור ותחבר ע'ה פעם שנית היא ב' שמים י'ב שעות הש' צ' חלקי' שתה' רפ' מהם טעה ואילו לא היה אלא ב' תימים היו כל המולדות בנקודה אחת שהם כלן ב' וחיזוין לעולם לתחלת הנקודה כנון אם היה המולד הא' דרך המטל ביום א' ג' שעות היו כן כל המולדו בנקוד' זו ומפני שהוא כ' י'ב תש' צ' נמשך כל מולד אחד חביו יום א' י'ב שעות וחש' צ' חלקי' כנון שאם הראשון ביום א' ג' שעות השני ביום ב' ט' שעות הת' צ' חלקים וכן לעולם כי הכ' ו' תימים הולכים ב' שבעות של בית הילכך כל היודע מולד חדש א' ונוצה לידע סוד של הדש הבא אחריו יהן עליו אי'כ תש' צ' ויחברו ע'ס הו' אשין ובמק' שיכלה חשבינו שם הוא המולד וכו'ן. שיהרון חודש אהרן על השבעיות הוא אי'ב תש' צ' אם כן יתרון לשנה פשוטה שהוא י'ב חדשים יתרוגס י'ב פעמים י'ב תש' צ' וכשתהרס יחד והסיר מהם השבעיות שהם שבעו' שלומית וסאר ד'ח הת' עו' ולמעובר' שהוא י'ג חדשי' וסאר ה' כ'א הקפ'ס הילכך מי שידע מולד של ר'ה אחד ונוצה לידע מולד של ר'ה שלאחריו אם השנה הזאת היא שנה פשוטה יהן על המולד של ר'ה זה ד'ח הת' עו' ויצא לך מולד של ר'ה שלאחריו ואם היא מעוברת יהן עליו ה' כ'א הקפ'ס ודע שח'ז' קראו ל'ש' שנים מחזור קס"ן ללבנה כמו שתדע טעמים אחר זה ובי'ש' שנים יש י'ב פשיטות וי'ז מעוברות והם אילו ג' ר'ה י'א י'ד י'ז י'ט וכשתחבר י'ב פעמים ד'ח הת' עו' פעמים ה' כ'א תקפ'ס ותסיר השבעיות ישאר ב' יו' תקצה לפיכך היודע מולד של ר'ה זה ש' ראש המחזור ונוצה לידע מולד של ר'ה של ראש המחזור רבא אחריו יתן על מולד זה ב'ו' תקצה שהוא י'ב פעמים ד'ח הת' עו' יהיה כולד של פעמים ה' כ'א תקפ'ס ובמק' שיכלה חשבינו יהיה כולד של ראש המחזור השני ואם אינו יודע לא מולד של מחזור ולא של השנה ולא של החדש י'לדע מולד אחר יצרף כל חשבים שעברו מבריאת עולם. והו' החדש שהוא חצה ל דע מולדו ויעשה מהם מחזורים של י'ש' שנים ויחשוב לכל אחד מהם ב'ו' הקצה ומה שיעלה לו מן החלקי' שיקבץ כשיעלה לת' ח' יעשה מהם טעה ויצרפני ע'ס השעו' שיש לו כבר ומה שתקבץ

כאמצע החדש כזה :
שבהחם היא גם כן על הארץ עם הלבנה אין הלבנה מאירה כלל שאור התמ' שר' על הארץ הוא מבהה אור הלבנה מש'כ בשחמה למטה תחת הארץ והלבנה למעל' כמו שה' כאמצע החדש כזה ואף על פי שהארץ מפסקת בין החמה והלבנ' אין צל הארץ מנוע עד הלבנה ואינו מונע אור החמה מן הלבנה כי

החמה היא גדולה מן הארץ ומתנוצץ אורה סביב כל הארץ מכל צדדיה אלא שיש מעט צל מן הארץ מה שהוא כנגד התמה ואותו הצל הוא מתסך לנו ויהיה לנו לילה ככל מושבותינו במקום שיהיה הצל כמו שידוע למי שידוע מעט בחכמת התכונה וכאשר ציורתיו לפניך ותחלת החדש בעת המולד הלבנה עומדת ממש תחת החמה. והאנו מכה

עליה מ'מעלה כזה :
במק' שאינו נראית לנו ומהלך שניה בלגליה' הוא ממערב למזרח. אלא שהלבנה הולכת במהירות יותר מאד כי מסכת גלגלה בדרך השווי ובהעברה עד שתחזור ותגיע תחת החמה ממש בכ' ש' ימים י'ב שעות תש' צ'

חלקים והחמה אינה מסבכת גלגלה אלא בשש' היום ו' שעות הרי בקל תכין מן מציא דבר כי בעדך ו' שעות בקירוב כבר הלבנה הלבנה ותתפרדה מתחת החמה ונתקרבה לצד מזרח מרחוק מעט הילכך בתחלת החדש קרוב למולד בשע' שקיעת החמה בלי ספק הלבנ' היא קרובה לשם אלא שהיא מתקרב' יותר לצד מזרח וא'ב איפשר הוא שהחמה שוקע' תחת הארץ והלבנה עורנה על הארץ ונראית פעם יבועים הקדמונים שהיו בקיאי' בזאת החכמה לא קדשוה ולא עשו ר'ח עד שבאו עדים שראוהו וגם הווקא בירושלם שהיא כאמצע ישוב העולם וגם הוא מקום הב'ד הקבוע מן התורה והיו מצוין לקרשה ע'פ דראייה שנאמר החדש הזה לכם וגו' וארז' ל כזה ראה וקדש . ועתה בעונותינו שנתמעט' חכמת חכמינו וגלינו מארצנו לא נסמך עוד על ראיית עדי' אלא על החשבון שהעמיקו בחכמת' וגם אותו החשבון לא מסרו לנו בדיוק ובעיון דק רק על דרך השיטה שהניחו דבריהם כאילו היו מרכז החמה ומרכז הלבנה הולכים כמעט א' והעמידו כל החשבון על מהלך הזה אע"פ שנקמיות מהלכותם הוא ע'ד אחר מ'ס' הם בעומק חכמתם וברוח בינתם הניחו ומסרו לנו החשבון השוה הזה כי אין כל אד' יכול לעמו' על החשבון הדק האמתי ותקנהו בדעות שלפעמי' נדחה ר'ה מיום הוולדו אע"פ שסן הדין היה לעשותו ביום הוולדו עצמו שילך נקרא ר'ח כלומר ביום התחדש מ'ס' בין שה' דבר שאין יכולין למסרו לכל אדם בדקדוק האמיתי שאין כל אדם יכול להבינו על בוריו הניהוהו על השוה ואם לפעמים ירע או יוסיף מהלכו האמתי אפש' לנו לתקן כקביעו' ודדיות שמסרו לנו ויש כח ביד חכמים לעשות זה כי זה מסרו אק'בה כיד חכמינו ז'ל לקבוע ר'ה ומעידים לפי חכמתם ורוח בינתם שכן כתוב בתורה אלה מעריי' אשר תקראו אותם וכתב' אותם בלא וי'ז דרשי' אשר תקראו אתם כלומר אמר אק'בה כל מה שתקראו לפי חכמתכם הריני מסכים על ידיכם ואע"פ שנתנו טעמים אחרים על ר' דדיות שיתבארו למטה

לזמן השעות כשיכלה לכ"ד יעשה מהם יום ויצרפו עם הימים
 זיכור השביעיות ומה שיוותר לו יתן על בהר"ד פירוש ליל ב' ה'
 שעות ר"ד חלקים שכך הוא בקבלה בירמי שהמולד של תשרי
 של השנה שבו נכרא העולם היה ראוי להיות כן אם היו
 המאורות בראוי אלא שהמאורות ערין לא נבראו עד יום א'
 לסנ' הבאה שהוא כ"ה באלול אח"כ לס' בתשרי נכרא העולם
 למאן דאמר בניסן נכרא העולם עד יום א' שהוא ק' אדר אחריו
 (ר"ל שלאחר בהר"ד ועל בחשבון התקנות נבי חשבון של ר'
 יהושע דאמר בניסן נכרא העולם) אבל מ"מ חכמינו זכונם
 לברכה העמידו כל חשבון העיבור על זה המולד בהר"ד משום
 דמקצת השנה כמולה וחשיבין לם' דבניסן נכרא העולם חצי
 שנה לשנה שלימה ולמ' דבתשרי נכרא חשיבין ה' ימים מכ"ה
 באלול עד ר"ה לשנה שלימה הילכך יתן כל החשבון הנ"ל על
 מולד בהר"ד ובמקום שיכלה חשבוננו שם הוא מולד של ראש
 המחזור אשר הוא עומד בו ומה שנשאר מן השנים שלא הגיע
 לכלל י"ט יחשוב לכל פשוטה ממנו ד"ח תת עולה מעוברת ה'
 כ"א תקפץ ויצרפם זיתנם על המולד של ראש המחזור ובמקום
 שיכלה חשבוננו הוא מולד של ר"ה ומה שנשאר מן חדש' שלא
 עלו לכלל שנה יחשוב לכל אחד אי"ב תשצ"ג ויצרפ' זיתנם על
 מולד של ר"ה ובמקום שיכלה חשבוננו הוא המולד אשר הוא
 מבקש או אם ירצה יצרף החשבון המתורת מבי' תקצ"ה עם
 מתרי השנים שלא הגיעו לכלל מחזור ועם מתרי החדשים
 שלא הגיעו לכלל הסתים ואחר שיצרף הכל יתנהו על בהר"ד
 וידע המולד אשר הוא מבקש וכיוצא שחרט של לבנה כ"ט י"ב
 תשצ"ג אי אפשר לקבוע ר"ח ברנע המולד שאי אפשר לקבועו
 בהצ"י היום שהיה מקצתו של יום מחדש שעבר וקצתו מחדש
 שבא דבימים תלייה רחמנא דהתיב חדש ימים ימים אתה מונה
 לחדש ולא שעות לפיכך עושים החדש אחד מלא מל' יום אע"פ
 שחדש של לבנה פחות מזה בשעו' וא' ככ"ט יום ואע"פ שחדש
 של לבנה יותר מזה בשעו' ואלו לא ראה חדש של לבנה אלא
 כ"ט יום וחצי היו כל החדשים אחד מלא וא' חסר ו' מלאים ו'
 חסרים לשנה אלא שמפני החלקים שיש בכל חדש יותר על
 החצי היום יתקבצו מהם שעות וימים עד שיש במקצת השנים
 חדשים מלאים יתרים על החסרים ובמקצתם חקרים יתרים
 על המלא' ויום שלשים עושים אותו לעולם ר"ח מפני שהוא
 לרוב פעמים יום המולד ואם יהיה החדש שעבר מן החדשים
 החסרים שיתבארו בניסן שאחר זה יהיה יום שלשים מחדש
 הבא וממנו מונין ימי החדש הבא ואם היה החדש שעבר מן
 החדשים המלא' יהיה יום שלשים זה ר"ח הואיל ומקצתו ר"ח
 שבו נולדה הלבנה אבל מ"מ הוא כולו השלום החדש המלא
 שעב' ויהיה יום לא מחדש הבא וממנו יה' מנן שלימי החדש'
 הבא הוא יום הקביעה ולפיכך עושין ר"ח אחד יום א' והשני כ'
 ימים וכשר"ח כ' ימים כוהבין כשטר' כיום הראשון כיום ר"ח
 פלוני שהוא יום שלישי לחדש פלוני שעבר וכיום השני כותבין
 באחד לחדש פלוני כו' ומאותו יום והלא מונין ימי החדש הבא
 וכשמעברים השנ' כותבין באדר הראשון אדר סתם ובב' אדר
 הב' (וזה דווקא בשא' שטרות אבל בגט מדקדקין יותר ועל
 בלבוש הארנמן סי' קצ"ז עיף ט')

תבא סדר קביעות המועדים וקריאת הפרשין
 וכו' ה' בעינים :

א' ולפי שאנו צריכין לעשות חשבון אחד מלא ואחד חסר
 חסכינו קדמונינו לעש' לעש' חשבון אחד שהוא חשבון יותר
 מלא וקראו המלאים מליכים והחסר' שטרתיים להם ואלו הן
 החדשים החשובים הנקראים מליכים ושעושים אותו מלא ניסן
 מלד שבו חג המצות הוא מלא ואייר הוא סמוך לו הוא משרתו
 והוא חסר סיון מלך שבו חג השבועות מלא תמוז טאחריו

משרתו חסר אב מלך שבו היו קוצצין עצים למזבח מלא אלול
 טאחריו משרתו חסר תשרי מלך שבו המועדות מלא מרחשון
 שאחרא משרתו חסר כסליו מלך שבו נעשה נס חנוכה מלא
 טבת שאחריו משרתו חסר שבט מלך שבו ר"ה לאלנות מלא
 אדר שאחריו משרתו חסר וכל זה כשהשנה הוא כסדרן שהם
 ומלאים ו' חסרים ואינה אלא שנ' ד' ימים שהם י"ב פעמי' כ"ט
 י"ב אבל מפני שהשצ"ג חלקים שיתבארו לפעולה כשהקבצו
 הרבה מהם ע"כ נעש' מהם יום וצריכין אנו לעשות את השנה
 ארוכה יום אחד יותר משאר השנים ויהיה אותה השנה שנ' ה'
 ימים וצריכין אנו למלאות עוד חדש א' או ממלאים גם חדש
 צירחון ולפעמים יקרה ע' הדחיות שיתבארו למטה שאנו
 צריכין לקצר השנה יום אחד ולעשותו שנ' ימים וא"כ נצטרך
 לחסר עוד חדש א' אנו מחסרין אותו היום מכסליו והטעם
 שאנו כחסרין או ממלאים אלו השני החדש' מרחשון וכסליו
 ולא שנים אחרים כפני שכונתנו לחסר או למלאות החדש'
 הראשון שנוכל בשנה כדי שלא ישנה הכרח נניחנו עד
 סוף השנה ונצטרך למלאות אדר או לחסרו ולא יהיה רק כ"ח
 יום דבלאו הכי אינו אלא כ"ט כמו שנתבאר וכניסן עד אלול
 החדשים שהם אחר תשרי לא נוכל לא לחסרו ולא למלאות
 החדש אחר שררי מפכח עד העצרת שהוא צריך להיות ששה
 כסיון שהוא יום מתן תורה אנו צריכין לספור נ' יום א"כ אין
 אנו יכולי' למלאו אייר או לחסר ניסן שא' ביהיה עצרת ז' כסיון
 או ה' כסיון ומעצרת עד י"ב לא נוכל למלאות או לחסר החדש
 אחד כדי שהיה נ' פעמי' ארכעים יום מעצרת עד י"ב כנגד נ' פ'
 מ' יום שעמד משה בהר וירד ביה כ' עם הלוחות שנתכפר להם
 מעשה העגל וקבע אותו הש' ליום סליחה ומחילה לדורות
 והשרי אי אפשר לחסר מפני שהוא מלך יוש בו המועד ונקרא
 החדש האתני' לפיכך אי אפשר למלאות או לחסר החדש אחד אלא
 א' מאלו השנים שהם הראשני' וא"כ לפי זה יהיה סדר החדש'
 השרי לעולם מלא וטבת לעולם חסר ומשם ואילך אהר מלא
 וא' חסר על הסדר כיצד טבת חסר שבט מלא אדר חסר ניסן
 מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר תשרי
 מלא מרחשון וכסליו ולפעמים אחד חסר והוא מרחשון ואהר
 מלא והוא כסליו ולפעמים שניהם מלאים ולפעמים שניהם
 חסרים וכישהיו שניהם מלאים נקראת השנה שלימה וכשהיו
 שניהם חסרים נקרא' השנה חסירה וכשהיו אחד מלא וא' חסר
 נקראת השנה כסדרה וכשהשנה מעובר' עושין שני אדרין ולא
 חדש אחר שני פעמים משום דכתיב בשנ' עטר הוא החדש אדר
 ואם יעשה החדש אחר כפול לא יהיה אדר השנים עשר כי ניסן
 הוא הראשון לעולם דכתיב החדשה הזה לכם ראשי חדשים ונ'
 ראשון הוא לכם ונ' ועוד טעם אחר והוא עיקר שאין כוסיפין
 חדש אחר על השנה אלא אדר משום דכתיב שמור את החדש
 האביב כלומר שמור החדש האביב כדי שיבא אביב בזמנו ואביב
 ברוב השנ' הוא בניסן לכך צריכין לשומרו בסמוך לו כשיגיע
 ורואין שעדיין אינו אביב מעברין אותו החדש שהיה ראוי להיות
 אביב בו כרוב השנים אבל מ"מ אנו חושבין אדר הראשון
 כשכיל העיבור מטעם שיתבאר בסמוך לפיכך אין עושין בו
 פורים לומר שאינו מסדר חדשי השנה שאם היה מסדר חדשי
 השנה היה לנו לעשות בו ימי הפורים וההחדש המעובר על
 כהך צריך להיות ל' יום שהרי אין מעברין אלא מטעם נ' פ'
 יבא ר"ד שהחמה יהיה על הלבנה כמו שיתבאר למטה
 וזאת יותר משלשים יו' ע"כ עושין אדר הראשון מלא שלש ימים
 ואדר השני חסר כמו אדר של שאר שנ' שהרי הו' מסדר חדשי
 השנה ומ' כוהבין כשטרות באדר הראשון אדר סתם והשני
 כותבין אדר השני אף על פי שמן הטעם שכתבתי היה לנו
 לעשות איפכא בראשון היה לנו לכתוב באדר הראשון ובשני
 היה לנו לכתוב אדר סתם שהוא מחדש השנה אלא שלש
 שבועות

שכונן הקדמונים שהיו מקדשין על פי הראייה לפעמים לא היו יודעים שהשנה מעוברת עד שיצא רובי של חדש אדר הראשון ועל כרחק היו כותבין כתחלת החדש קודם שידעו שהשנה מעוברת אדר סתם וגם לכשכנה ב' כ' במלך בימינו החזו העמוד ליושנה לקדש ע' הראיילך אנן כותבין לעולם אדר הראשון סתם והשני אדר שני וקביע' השנה לידע אם היא שלימה או חסרה או כסדרה תלוי בקביע' יום ר'ה ע"כ נפרש תחלה הימ' שראוין לקבוע בה' ר'ה ואח"כ נפרש הקביע' איך קובע' ר'ה ביום אד' וסימ' לא אד' ראשו והטעם ביום א' איך קובעין ר'ה כדי שלא יבא יו' הושענ' דבה' ב' השב' שאין חובטין הרושענו' בשבת שהוא אסור דאורייתא והחביטה אינה אלא מצהג ואינה דוחה שבת ואם יבא הושענה רבה בשבת והדחה ההושענא יבא הדבר לידי שכתה הילכך עשו חכמים חיזוק לדבריה ודחו יום ר'ה בדי שיבא יום הושענא רבה בחול ביום א' וביום ד' איך קובעים שא"כ יבא י"כ ביום ו' או ביום א' והיו שתי שבתות סמוכין לזו ואם ברמינין ימות בהם מת יהא אסור לקוברו אפי' עי' גוים וסריגה ועוד כדי שלא שלא יתעפשו היוקות שגלקטו לצורך האכילה שלא יוכלו לכשלים שיזיה אסור לכשלים שני ימים זה אחר זה ואל תתמ' על הטעמי' הללו שהם חלושין מאד לדהות עבדים ימי ר'ה ויום צ'כ וסוכות שהם דאורייתא כי כבר הודעתין שאין אלו עיקר הטעם אלא שחכמינו ז' בעוצ' כינת' וחכמתם בתכמת התכונה ראו לתקן מהלך השנה עם מהלך האמתי כמו שאמרנו ומפני הטעמי' הללו תקנו אותו בימי' הללו ולא בימים אחרים אבל לא שהיו הטעמים הללו עיקר טעמי הדחיה תלילה לקדוש עליוני לעשות זאת הילכך כשיב' המלך ביום אחד מאלו הימים דוחין ר'ה עד למחר ועוד יש דחיה אחת והיא זאת שאפילו אם חל המולד בימי' בנה' שראוי לקבוע בהם ר'ה אם ימשך המולד עד חצי היום או מחצי היום ולמעלה נקרא מולד זקן ואין קובעין בו ר'ה ביום המולד ונדחה ליום שלאחריו והטעם כשיבא המולד בחצי היום והוא כסוף שעה ו' והוא רגע החיבור שנתחבר' הלבנה עם החמה ועומד ממש תחתיה והוא אפשר לנו לראות אור הלבנה עד שחתפרד מעם מן החם לצד מזרח ושיערו חז"ל שאי אפשר לראו הלבנ' בפחות משש שעות אחר המולד וא"כ בזמן שהיו מקדשין ע"פ דראייה והיה המולד מחצי היום ואילך לא היה אפשר להם לראות הלבנה באותו היום ולקדשה וע"כ חזו דוחין יום ר'ה עד יום שלאחריו ואע"פ שאנו בקיאים בחשבון יודעים בודאי שנולדה בו הלבנ' ונתחברה עם החמה מ"מ אין מקדשין החדש קודם שאפשר שתראה הלבנה מרכתיב החדש הזה כזו שא"ה וקדש אבל אם היה המולד פחות מחצי היום אפילו רגע אחד שאז אפשר הוא שתראה הלבנה באותו היום בסופו ברגע האחרון אז קובעין אותו בו ביום אם הוא ביום שראוי לקבוע בו שאינו פסטי אד' אבל אם היה מולד זקן ביום שלפני אד' שאין ראוי לקבוע ר'ה לא בו ביום משום מולד זקן ולא ביו' של אחריו משום אד' נדחה עד יום שלישי למולדו כגון אם היה מולד זקן בשבת נדחה ר'ה עד יום כ' וכך כיוצא בזה ויש עוד מולד אחר שדוחין ר'ה מיום הולדו והוא כשנולד בליל ג' ט' שעות ר"ד חלקים כשעה העשירית וממנו ולמעלה והשנה היא שנה פשוטה או הוא נדחה מיום הולדה וגם מיום שלאחריו פפ"א אד' נקבע בימים והטעם מפני שחכמינו ז' עיניהם היו בראשם להביט מתחלת דבר לסוף דבר וראו בחכמתם את המולד שאם נתן ד'ח תתעו על ג'ש ר'ד יהיה מולד של ר'ה אבא ז' י' שהוא מולד זקן ותצטרך לדחותו עד יום ג' למולדו שראוי יום ב' שהרי ביום א' לא חוכל לקבועו מפני אד' ואם חיינו קובעין ר'ה זה ביום ג' שהוא יום הולדו היה בין ר'ה זה לר'ה הבא ו' ימים זהיינו מצטרפין למלא' שמונה חדשים פשטה זו או לעשות חדש אחד ל' ימים וזה לא רצו חז"ל לעשותו לעשות ח' חדשים מלאים לא רצו לפי שהוא ארך

הרבה מאד מ"ב פעמי' כ"ש' ב' תשצ' צ' דחיה חר"ב חמה בעיני הבריות להאריך הסנה כ"כ יותר מ"ב פעמים כ"ש' יב' השצג עד שיהיה כחוכא ואשלולא בעיני הבריות שיאמרו כ"ד שעות הם לכך דחו ר'ה זה מיום הולדו על יום ה' ור'ה הבא יהיה ביום ב' ויהיה ביניהם ד' ימים ויהיה כסדרה אבל אם היה מולד זקן חלק אחד פחות מר"ד או שהשנה הזו הוא מעוברת קובעין אותו ביום הולדו שאז לא יקיה מולד תשרי הבא בו' י' ועוד יש מולד אחד שדוחה יום ר'ה מיום הולדו והוא שנולד ביום ב' בש' שעות הקפ"ט חלק' כשע' ט' וממנו למעלה והוא שהרי' השנה שלאחר העיבור מיד ששנה שלפניה היתה מעוברת אז אינו נקבע ביום המולד ונדחה עד יום של אחריו והטעם שזה המולד בש'ו הקפ"ט ולמעלה ע"כ נולד ממולד שהי' כר"ה שעב' מנ' י'ח ולמעלה וא"כ ר'ה שעבר ע"כ היה ביו' ה' שררי' נ"ח היתה מולד זקן וצריכה להיות חסר שררי' אפי' כשיש ה' ימים ביניה' צריכין לחסר השצ' שעברה כיון שהשנ' שעברה היחה מעובר' וכבר אמרנו שבשנה מעובר' צריך להיות אדר אחד מלא ואם הייתה קובע ר'ה זה ביום הולדו היינו צריכין לעשות ח' חדשי' חסרים בשנה שעברה או לעשות חדש אחד כ"ח ימים והוא ג'כ דבר נפלא בעיני הבריות כמו שאמרנו למעלה ולא רצו חכמים ז' לעשותו אלא דחו ר'ה זה ליום אחד ויבא יום המולד הזה למניין ימי השנה שעברה ונמצינו שהיה השנה שעברה חסרה ואדר הראשון שלה מלא אבל אם היה מולד זה פחות מבש'ו תקפ"ט אפילו רגע אחד או שאינו טנה שמיד לאחר העיבור אז נקבע בו ביום שהרי לא היה מולד תשרי שלפניו ג' י' הרי לך הד' דחיות עם פירושם וטעמם הגולה וסמנם לא אד' ראש מולד זקן כל תדרוש ג'ט ר'ד בשנת פשוט' גרוש בש'ו תקפ"ט לאחר גיבור עקר מלשרוש' ע"כ הרוצה לידע קביע' יום ר'ה יחשון מולד תשרי באיזה יום וכאיזה שעת וכאיזה חלק יבא ויום שיהיה בו המולד הוא יום הקביעות אם לא שימנענו אחד מהד' דחיות שזכרנו למעלה ואחר שידע קביעות יום ר'ה ורוצה לידע קביעות חדשי' אם מרחשון וכסליו שלימים או חסרים או כסדרן יחשוב באיזה יום יהיה קביעות יום ר'ה של אחר זה ואח"כ יחשוב מניין הימים שבניהם ויום ר'ה זה תקח בתוך חשבונך שהוא שייך לשנה זו ויום ר'ה הבא אל תקח בחשבונך שהוא שייך לשנה הבאה ואם יהיה ביניהם ג' ימים כגון שהיה יום ר'ה זה יום ז' ויום ר'ה הבא יום ג' אז זה ביום ב' והבא ביום ה' אז יהיה השנה חסרה ר"ל מרחשון וכסליו שניהם חסרים לפי ששנה זו אינה אלא שנג' ימים כ' ש' הולכין בשביעות שהם נ' שבועות שלימות ועוד ג' ימים זה אינו י"ב פעמי' כ"ש' יב' כי יחסר יום אחד ולכך צריכין לחסר חדש א' יתר על השלימים ואם יש ביניהם ד' ימים כגון שהיה יום ר'ה זה ביום ג' ויום ר'ה הבא ביום ז' או זה ביום ה' והבא ביום ב' הרי השנה הוא שנג' ימים ויהיה השנה כסדרה ר"ל מרחשון חסר וכסליו מלא שהרי שנה זו היא בשו' יב פעמים כ"ש' יב' ונמצא וחסרים ושושה מלא' ואם יהיה ביניה' ח' ימים כגון שהיה יום ר'ה זה ביום ז' ור'ה הבא אחריו ביום ה' אז זה ביום ב' ור'ה הבא ביום ז' או זה ביום ה' וזה ביום ג' הרפ' השנה היא שנה' יום ויהיה השנה שלימה ר"ל מרחשון וכסליו שניהם מלאים שהרי זו השנ' היא יותר מ"ב פעמים כ"ש' יב' ולכך צריכין למלאות חדש אחד יתר על החסרים וסימנך ג'ה חכ"ש כד' כשהיתה השנה שרוצע לידע סידור חדשי' פשוטה אבל אם היא מעוברת הרי ניתוסף חדש העיבור שהוא ל' יום כ"ח מהם הולכים בשביעות ושארו ב' ימים וצריך אתח' להספיק הב' ימים על הסי' של פשוטה ואז אם יהיה ביניהם ה' ימים יהיו שניהם חסרים ו' ימים יהיה כסדרן מרחשון חסר וכסליו מלא ז' ימים יהיו שניהם מלאים וסמנך הו' ז' חכ"ש ועל פי דב' ליים והדחיות שנמסרה בידך למעלה יצאלך שאלו הם הימים שאין ראויין לקבוע בהם המועדים מולא אד' ר'ה לא יהיה

לא אגז' צ'כ ולא צום אפטר ולא בז' כ'בטת ולא זכר פורים
 ולא בר' פסח ולא יז' במח ולא ט' באב : ולא נה' עזר'
 וז'טענה רבה ולא נ' הנוכה : לעולם ביום שיהיה פורים יהיה
 לג' כעומר וסימן פלג' ה' פירוש פורים לג' וח' באייר :
 ואלו ח' ימים שהקבעו בחז' ראשי חרש' ונמשך ג' כ' מלא אר'ו
 הראש רמולא אר'ו הרא' אלא כנה'ז' לא יהיה מרשון אלא
 כנה'ז' וכסליו אב'גדהו' : שבת כנה'ז' קו' שבת כנה'ז' אדר
 דאשון זכר'ת' נשני זכר'נ' ניסון אנה'ז' אייר ג'נה'ז' סיון אגרו
 חסון אנה'ז' אב' כדון' : אלול אכר'ו :

עוד יש סימן לקביעות המועדים א"ת ב"ש ג' ד' ק' ה' ו' פ'
 פירוש ביום שחל א"ש של פסח כן יהיה לעולם תשעה באב
 וסימן על מצות מירודים ואכלוהו וביזם שני שבועות ביום ג'
 ה"ה ביום ד' קריאת מתורה וזוהי שמחה הגדולה שקורין בתורה
 סוף וראש' בימים ג'כ' : ביום ג' היה פורים שעבר ואם תדקוק
 כחשבון הימים המצא שכל הימים והכללים הללו נמשכים
 מלא אדר' ראש' ושאר החיות :

ונמשך מזו ג' כ' סימן לקריאת הפרשיות לפשוטה פקרו
 ופסחו ולמעובת סגור ופסחו : סגור ועצרו / צום וצולו .
 קיום ותקעו : פירוש בשנה פסח' קורין לעולם צו קודם הפסח
 והוא פקרו ופסחו : וגשנת מעוברת קורין מצורע קודם הפסח
 והוא סגור ופסחו חוץ מכה' ה' וה' ש מעוברת שקורין : אחרי מות
 קודם הפסח : ולעולם קורין פרקת במדב' שיש בה פנינין של
 ישראל קודם שבועות וזוהו סגור ועצרו : והטעם שעשו סי' הזה
 כדי שיעולם תפסיק הפרשה הזאת בין פרש' בחקותי שיש בה
 קללות התוכחה ובין חג השבועות שהוא יום הרין על הפירות
 שלא יקראו הקללות סמוך ליום הרין והיו לו פתחון פה לשון
 לקטרת חו' וט' באב לעולם קודם ואתחנן חו' צום וצולו
 והטעם הוא כדי שיקראו פרשת דברי' תחלה בתוכחותיו של
 משה קודם ט' באב כדי להפסיד בה בחזון שהיא הוכחת' ישעו'
 על חורבן : ואתם נצב' לעולם קורין קודם ר'ה מפני שיש בה
 ענייני השבחה וזוהו קיום ותקעו ולמן כשר'ה ביום ב' או ביום ג'
 שיש ב' שבתות בין ר'ה לסיכו' מחלקי נצבים וילך וקריין וילך
 בין ר'ה ל"כ והוא אינו פו'ל'כ לסוכות וסימן ג' המלך פת וילך
 ואל תתמה כשהיה כן למה חלקו נצבים וילך שהם קצרו מאד
 ולא חלקו מסות ומסעי שהם ארוכו' דעי' כוונ' חז' שלעולם
 יקראו אלה הדברים שיש בה תוכחות משה קודם ט' ל' לרוכה
 תעם שיוכרו על מה חרב בית אל קינו וישנו מדרכיה דרעים
 כמו שנתבא' : ועוד שא' כ'תבא בפרש' כי תבא בשבת קודם ר'ה
 ויצו חז' להפסיק בפרשת נצבים בין קללות דפר' כ'הבא ובין
 ר'ה שלא יזכרו הקללות בשבת שקודם ר'ה שהיו יום הרין כמו
 שעשו כפ' במדב' שקורין לעולם קודם עפרת כדי להפסיק בין
 קללות דואם בחקותי ובין עפרת שהוא נש'ץ יום הרין על
 הפירות : אבל בנצב' אע"נ שגם בה יש תוכחות אין בה קללות
 לכך אין חושש' לקרות קודם ר'ה : ובז' האינו בין ר'ה ליום
 כיפורים שאין בה קללות ורק תוכחו' אבל כשר'ה ביום הא' ביום
 ו' שאז אין בין ר'ה לסוכות אלא שבת אחת שקורין בו האינו
 פאו קורין וילך עם נצב' קודם ר'ה והו נמשך גם כן מקביעות
 המועדי' שחז' תקנו לקרות בכל שבת פרשה אחת מפרשיות
 התורה ולפעמים כשחלים המועדי' בימי השבת נדחין הפרשיו'
 ועל כן ישנתה הסדר כמו שיתבאר לקמן ביר' לוחית :

האינו מחלקין פרשיות' כדרך שהיו מחלקין אות' במקור'
 שהיו קורין אותה פעם א' לטשת ימי השבוע והיו מחלקין
 אותה ששח' חלקים לטשת ימי המעשה כן אני קורין אותה
 כפ'ה בששה גברי עם השירה וסי' ראשי הפרשיות היו לך א'
 האינו כ' זכור ג' ירכיבוהו ד' ורא' ה' לו הכמה ו' כי יאסא אל
 שמים ידי ער סוף השירה והטביעי משלים הכר ווע'ג' דבטאר
 שבתות חסנה אין מסיימן בדברי תוכחה ולא ליתי לנצווי
 בשבת זו מסיימן כאלו פרשיות אע"פ שהם דברי תוכחה מפני

שלא יוכר פעמים קורין פרשה זו בשבת שבין ר'ה ל"ה שהם יש
 תשובה כדי לעורר את העם שיחזרו בתשובה ומעם חלוקת
 לפסוקים אלו תלוי במדרשו ופשוטי הכתובי' ואין צריך להאריך
 בהם מיהו אין מדקדקין בפרשיות אלו אלא בשבת שתי' שהיא
 עיקר קריאת' אבל כמנחה בשבת או בב' וה' לא קפדי :

קללות שבת' כ' אין מפיסקין בהם אלא אחד קורא את כולם
 שאין מסיימן בדברי תוכחה ולא ליתי לאנצווי ופסכות
 אקרא דמטלי כוס ר' בני אל-תמאס ואל תקח ברכותי ואתם
 היה זה הקורא מפיסק בהן והיו צריכין לקרות אחד היה נראה
 כאילו קץ זהבת כחו' הש' ס'הו נהנין שלא לקרו את הקורא
 בשמו שיעל' אלא ס' שירצ' דמלא לא ירצה לעלו אותו שיקראו
 ויבא לקח ברכותו מ' מהנין ג'כ' שלא להתחיל תחל' הפרש'
 כפרתוכחו' אא מתחילין בפסוק' שלפניה ומסיימן שלאחריה'
 וכן נהגו בקלרות שבמשנה תורה שלא להפסיק בהן מה' ש' :

ח' פסוקים אחרונים שבתור' שמתחילין מיימת משה עבד
 יי' עד סופו אין מפיסקין בהם אלא קורין אותם כחד גבר'
 אע"ג דמשה נתכם הואיל וכתבם בדמע אין מחלקין אותם :

ח' מבראשית עד י' בהמו מפטירין ההפטרות המדברות
 מעניין הפרשיות דומה בדומה כמו שיתבאר בע"ה כל
 אחת בבקומה משם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע דהיינו
 קלהא דפורענות ושב דנחכת' והרתי דתיובת' תלהא דפורענות'
 פלג' ג' שבועות של פורעניות מ' בהמו עד ט' ב' וסימן דש'ח
 דברי ירמיה שסעו דבר יי' הזון ישעיה לפני ט'ב' ומפטיירין
 באילו מפני שיעקר הנביאי' שנבאו על החורבן הם ישעיה
 וירמיה מפטיירין בנבואת' ומקדימין ירמיה לישעיה אף על גב
 דישעיה קדמו כדי לסמוך נבואת' ישעיה ותוכחותיו לפרשת
 דברים שיש בה תוכחות משה ושייכי יותר להדרי' ועוד
 דשניהם הוכחו לישראל בלשון אחד משה אמר בפרשה זו
 איכה אשא לבדי וגומר וישעיה אמר איכה היתק לזונה וגומר
 ושב דנחמתה כדי לנחם את העם מן החורבן עד כלות השטת
 וסימן ג' נ'ע' ארק'ש' נהמו' והאמר ציון : ענייה סוערה *
 אנכי אנכי רני עקרה . קימי אורי . שיש אש'ש ועוד כנה'ג
 ז' מיני נחמה הנזכרים במדרש שהמשיל גלות ישראל לבין
 דאמות למלך שנשבה עם בניו ותתנו ועמו כולו ונשארת
 המלכה שכולה ונלמדה יפ'ים ושנים ואחר כך מבשרים אותה
 על חזרה ומהנהמת כך המלכה היא ירושלים וכו' שתתבשר
 כ' על חזרת השכינה וכנסת ישראל והו' נחמות רם חזרת
 הבנים והבנות והכלות והחנהים ואהיה ואחיותיה והורה
 המלך באחרונה עם כל העם הוא דק' בה י' : אלא שעידי
 צריך טעמא למה אומרים אותן בזה הסדר זו אחר זו ואיך
 אומרים אותן כסדר שהם כהוב' בנביא שהרי רני עקרה וענייה
 סוערה מהופכים ועוד שהם כתובים אחר אנכי וצ'ע' אחר כך
 מצאתי בספר אבורהם טעם במדרש לכרז זה ע'ד הצאות
 ואמרו כי הקנו לומר בהחלת ההפטרות מן הנחמות נחמו נחמו
 עמי כלו' שהק' בה אומר לנביאים נחמו נחמו את עמי וגומר *
 ובשבה שנייה משיבה כנסת ישראל ותאמר ציון עזבני ה'
 כלומר אינו פה פייסה בנחמת הנביאים כי הפצתי לנחמות
 הש' בעצמו : ובשבת שלישית אומרים ענייה סוערה כלומר
 חזרים הנביאים לפני הק' בה ואומרים לפניו י' הנה נכנסת
 ישראל לא נחפייסה כנתחמין שלנו והוה ענייה סוערה : ונ'ה'ה
 כנס' ישראל העני' סוערת על הגלות ואומרת לא נחמה זונג'
 ואחר כך בשבת רביעי חזר הק' בה ומשיב ואומר אנכי אנכי
 הוא מנחמך וגו' כלו' פעמתי אני מנחם את' ולפי' את כנסתי
 רני עקרה ונ' בשבת חמישי' וקומי אורי כי בא ארץ בשבת
 ששי' וזכ'כ בשבת שביעית משיבה כנס' ישראל שיש אש'ש
 כיו' וגו' כלומר עתה יש לי לישו ולססוח והג' נפשי באלקי
 וגומר תרתי דהויכתא מפני שהם בין ר'ה ליום הכיפורי' שהם
 ימי תשובה וסימן ד' ש' דרש שובה / דרש מנהיגו לסנטה
 בצום

אנו לחקן בהלך שני המאורות לחשבון שנותינו ומועדינו כמו שכתוב ויאמר אלהים יהי מאורות וגו' והיו לאורות ולמועדים ולימי' ושני' והנה כבר אמרתי שחכלי' כיונתי הנה להודיעך בקיצור חשבון המולדו' מכריאת העולם מהעולם ועד העולם אשר מתוך המולדו' תוכל להעמיד ולהקן קביעי' החדש והשנה כמו שהודעתך הן שלמים הן חסרים הן כסדרן' ע"כ אציב לפניך ציון יתרון כל החדש וחדש עד י"ב חדשי' שהו"ב פעמים א"ב תשצ"ג הוא שנה פשוט' וגם יתרון השבון י"ג חדשי' שהוא י"ג פעמי' א"ב תשצ"ג והוא שנה מעוברת ואח"כ משנה לשנה עד י"ט שנים שהוא מחזור אחד אשר בו ז' שנים מעוברת' וי"ב פשוטות מן הטעם שיתבאר לפנינו בחשבון התקופות בע"ה ואח"כ מחזור למחזור עד י' מחזורי' ואח"כ מ"ל עד ק' מחזורי' ומק' עד ד' מאות מחזורי' ואז בקל תוכל להשב מולד בכריאת עולם אפילו אין בידך שום מולד רק שתדע שהמולד הראשון אשר עליו העמידו רז"ל חשבונו' מן הטעם שיתבאר בע"ה הוא היה ביום ב' ה' שעות ר' ד' חלקי' סימני' כהר"ד ועליו הצטרף כל חשבוניתך ותדע יום ושעה ועת ורגע איזה מולד שהרצת עד סוף כלימי' עולם :

וחא לך יתרונית מחדש שנה פשוטה ומעוברת :

א	א	יב	השצג	ב	ג	א	הקו
ג	ד	יד	רי"ט	ד	ו	ב	התל"ב
ה	ז	ט"ו	תשכה	ו	כ	ד	ה"ח
ז	ח	יז	קנא	ח	ה	ה	תהקמז
ט	י	יח	הרנז	י	א	ז	שע
יא	כ	כ	פג	יב	ד	ח	התעו
יג	ה	כא	הקפפ				

עד כאן מחדש לחדש מכאן ואילך יתרונית משנה לשנה עד תום מחזור קטן שהוא י"ט שנים :

א	ד	ח	התעו	ב	א	יז	תרעב
ג	ז	ט"ו	קפא	ד	ד	כג	ההרנז
ה	ב	ח	תרגג	ו	א	ו	שסב
ז	ה	ט"ו	קנח	ח	ד	יב	ההכמז
ט	א	כ"א	הקמג	י	ו	ו	שי"ט
יא	ה	ג	התקכח	יב	ב	יב	השכד
יג	ו	כא	תקך	יד	ה	יט	כש
טו	ג	ג	תתקה	יז	ז	יב	השא
יז	ו	י	ר"ז	יח	ג	יט	ו
יט	ב	יז	תקצה				

עד כאן יתרונית משנה לשנ' עד תום מחזור אחד מכאן ואילך במחזור למחזור עד י' מחזורי' :

א	ב	יז	הקצה	ב	ה	ט	קי
ג	א	א	השה	ד	ג	יח	רד
ה	ו	י	התשו	ו	ב	ג	של
ז	ד	יט	התקכה	ח	ז	יב	הס
ט	ג	ד	התרלה	י	ה	כא	רקז

עד כאן מחזור למחזור עד י' מחזורי' מכאן ואילך שיעשרת מחזורי' לעשרה מחזורי' עד מאה :

י	ה	כא	הקז	ב	ד	יט	כ
ל	ג	יז	תקע	מ	ב	יד	מ
נ	א	יא	תקז	ס	ז	ט	ס
ע	ו	ו	הרי	פ	ה	ד	פ
צ	ד	א	הרל	ק	כ	כג	ק

עד כאן מ"ל מחזורי' ל"י מחזורי' עד ק' מחזורי' מכאן ואילך מק' מחזורי' לק' מחזורי' עד ד' מאות מחזורי' :

ק	ב	כג	ק
ר	ח	כב	ר
ט	א	כא	ט
ת	ד	כ	ת

בצום גדליה' משו' דפסוק בהמצאו ובהיותו קרוב דרשו שהוא בימי תשובה וצום גדליה הוא יום ראשון מהם ושובה בשבת שבין ראש השנה ל"ב' וכשקורין האזינו בין יום כיפ' לסוכו' כפסורין האזינו וידבר דוד שהיא שירת דוד ושיכא לשירת משה' וכשאר שבתות יונה מפסורין מעין הפרשה וכשקורין שתי פשוטות בחד מפסורין ההפסרה השייכה לאחרונ' מלבד באחרי מות וקדושי' דמפסורין הלא כבני בושיים שהי' הפסרת אחרי מות מפני שהי' שייכא ג"כ לקדושים ודומה יותר לאזהרות ומצות הכתובים בה כמו שיהבאר במקומה סימן תצ"ג בע"ה / כן הוא במנהגי' והביאה רבינו משה איסרלו' ז"ל ג' בהנהותיו והמיינה מאד דמ"ט הפסור' מכל ההפסור' שמפסורין בשנייה לכך נל' דשעו' הו' כמו שאכתוב לקמן א"ה במקומה' ובחלונה גו' ל' דשעו' שגש' אש"ש שמברכת בשמחת חתן וכלה אבל אין דעה' בפניה שום הפסור' מן ההפסור' הנזכרות כאן ולא של ד' פריש' ולא של ר"ח או מחר חדש או חנוכה או שירה שכולם ה' הדיוטה אצלה' והדיר קודם אבל שאר ההפסרות ש הפשוטות הדומות מעין הפרש' דוחין בפניה משום שמחת חתן וכלה' (וע"ל סימן קמ"ד סעיף כ' ונכ"ל תל"ה סעיף ג') ומעתה אכתוב לך בקיצור חשבון המולדות כדי שבקל תוכל לחשוב איזה מולד שתרצ' בין שהיה מעת בריא' העולם עד עכשיו בין שיהיה מכאן עד סוף ימי העולם עד תשוב העטרה ליושנה ונחזור לקדש על פי הראייה במהר' כבר הזכרנו דקים להו לחול שאין בין הרגע מעת שיתחבר הירח עם השמש בפעם הראשון עד שיחזור ויהחבר עמה פעם בפחות מכ"ט ימי' וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים והחלקים האלה הם אשר תת' רף מהם בשעה כי חלקו חול' השעה לתת' רף חלקים מפני שהמספר הזה יתחלק לכמה חלקים מה שלא ימצא כן בשאר מספרי' כי תוכל לחלקו לשני חצאין ויהיה החצי שעה ממנו תק"ס ושליש השעה שש"ג ורביעית ע"ר חמישית ר"ו ששית ק"ף שמינית ק"ה תשיעית ק"ד עשירית ק"ח י"ב צ' ט"ו ע"ב הכ' נ"ד / ע"כ חלקו לחלקי' הללו שאם לפעמי' יצטרך החשבון להלק חשעה לאחד מן החלקים הללו תוכל בקל לעשות כן בחלקים שלמים מה שלא היו יכולין לעשות בחשבון סך אחר כי אם בחלקים שבזרים' והחלק מן תהרף חלקים הללו שיעורו ז"ל שהוא ע"ז רע"ו וכ"ד שעות מן השעות הללו הם יום שלם לילה ויום וז' ימים הם שבוע אחד' לפיכך כשהשליך מכ"ט י"ב תשצ"ג כל השביעיו' שבז' יהיו כ"ח ד' שבועו' והמורה שישא' יהיה א"ב תשצ"ג שכן יהיה כל מולד אחר חבירו ד' שבועות שלימים ויום א' ושתים עשרה שעות בשבועי' החמישית ותשצ"ג חלקים תוך שעה י"ג' לפיכך אם יש בידך מולד אחד ותרצה לידע מולד הבא אחריו תצרף עם המולד שיש בידך א' י"ב תשצ"ג ותעשה מכל תת' רף חלקי' שעה ומכל כ"ד שעות תעשה יום ומכל ז' ימים תעשה שבוע ותשליך אותם ומה שישא' בידך הימים הוא יום המולד בשבוע והשעור החלקי' הם עת המולד באותו היום וזהו נקוד' חדש לפי שברגע המולד התחדש הלב' להיות משם ואילך אורה הולך וחזק עד חצי החדש וכי' ואילך נתחזר ותתמעט אורה וכן חזור חליל' ולא הו' ראשי' החדשי' שנצטוונו עליהם בתורה צא' ובראשי' חרשכם הקריבו וגו' וחדשים הללו' אנו מונין מהם י"ב לשנה והטעם הוא מפני שהשנה הוא מה שבהלכת החמה מנקודה אחת בקרקע עד שתחזור ותשוב לאותה נקודה ואנו מונין השנה מעת שתהיה החמה בנקוד' ראש שלה שהוא ר"ח ניסן כמו שכתוב בתורה החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי' השנה' ומעתה שהחמה הולכ' מתחלת טלה עד שתשול' אותה נקודה יקף הירח בגלגולו' י"ב פעמי' לכך אנו מונין י"ב חדשי' הלבנה שנה המימה אע"פ שיש קצת ימים יותר במהלך החמה מ"ב פעמי' כ"ט י"ב תשצ"ג אנו משלימין אותם הימים בחדש העיבור כמו שיתבאר לפנינו בחשבון התקופות בע"ה כי צריכין

לבוש החודר הלכות רח

ביום א' שר' יום הצולד לא יקבע משו' אד' וא' יחיה בין ר' ר' זה לר' הבא וימים ובכר ידעת שס' המעבור הוא ה' חב' ש ואם כן יהיו חדשי שנה זו כסדרן מרחשון חסר וכסליו מלא וסימן הקביעות הוא ג' ז' ר' ר' ביום ג' והחדשים כסדרן ופסח יהיה ביום השבת ויעיז לקמן ב' ד' לוחות בסיון ג' כ' מעוברת והמצא שם כל סדר שבתי ומעורו וחדשי של זאת השנה כי כבר הקנו לנו קדמונינו ז' ל' לוחות הללו פשוטו' וז' מעוברות כי על פי החשבונות והקביעות והדחיות אשר יסדו לפנינו כאשר כתבתי למעלה אי אפשר להיות קביעות השנה באופן אחר כי אם באחד מן ה' ד' קביעות אשר הקנו בין בפשוטות בין במעוברת דוק והמצא כי על פי שאמרנו שאי אפשר להיות יום ר' כי אם ב' ש' או ב' פשוטה או מעוברת אבל כסדרן אי אפשר בין בפשוטה בין במעוברת שאם היה כסדרן בפשוטה הייתה צריך לקבוע ר' ש' אחריו ביום וז' מעוברת ביום א' וזה לא יתכן כאשר כתבתי הרי ד' לוחות לפניך ב' ש' פשוטה ומעוברת וב' פשוטה ומעוברת ואם יהיה ר' ביום ג' אי אפשר להיות בין בפשוטה בין במעוברת כי אם ג' כי ג' ש' פשוטה וג' מעוברת אי אפשר שא' היה ר' הבא ביום א' וג' פשוטה אי אפשר שא' היה ר' בשנה זו ביום ג' והיות רוצה לקבוע ג' ש' שעל כרחק יהיה ר' הבא ג' ביום ג' שהרי סימן המעוברות הו' חב' ש' ח' לא יוכל להיות לפי השבוע המולדות שהרי ר' זה לא חל ביום ג' אלא במולד ג' י' שהוא מולד זקן ולא נקבע ביומו ונדהה ליום ג' עד מולד ג' י' ש' שלפני כ"ח ה' ר' ביום ג' עצמו ולאחר ג' י' ה' ר' נדהה עד יום ה' משום מולד זקן ואם השליך ה' כ' הקפ'ט על אלו שני הקצין יבא מולד ר' הבא ביום א' והיה ר' ביום ג' ולא יהיה א' ג' ש' אלא ג' וא' כ' כשיהיה ר' ביום ג' אי אפשר להיות אלא ג' או פשוטה או מעוברת ד' לוחות לפניך ואם יהיה ר' ביום ה' אם היא פשוטה אי אפשר להיות ח' שא' יהיה ר' הבא ביום ראשון ואם היא מעוברת אי אפשר להיות ה' שא' יהיה ר' הבא ר' הבא ביום ז' ונשארו א' ב' ליום ה' ד' קביעות השנה בפשוטה וח' ה' ש' מעוברת הרי ד' לוחות לפניך ואם יהיה ר' ביום ז' אי אפשר להיות השנה כסדרן שא' יהיה ר' הבא ביום ד' בבשיתה או ביום ו' במעוברת וא' נשארו ליום ז' ג' ד' לוחות ז' ש' או ז' בין בפשוטה בין במעוברת הרי ד' לוחות לפניך ז' פשוטות ושבעה מעוברות ב' ש' וב' ג' וה' ש' ח' ח' פשוטות' וב' ש' וב' ח' וב' ח' וה' ח' ח' ח' ח' מעוברת' ע' הכללים יסדו לפנינו ה' לוחות וסדרן בהם כל הפרטיות והחדשים המועדים למען היות סדורים לפניך ואם תרצה לידע בקל כמה שנים אתה עומד במחזור הן בספירה קצת שהוא י' שנים הן במחזור גדול שהוא כ' שנים כמעטים שיתבארו לפנינו בחשבון החקופות בע' ד' ע' ה' אלפים שנה ונ' מאות וכ' שנים הם ר' מחזורים קטנים וק' מחזורים גדולים' ע'כ' אם תרצה לידע כמה אתה עומד במחזור הן גדול הן קטן השלך סך הפרט קצת אשר אתה עומד בו ש' לתלום החמשת אלפים שעברו להשלים המחזורים הנל ומשם ואילך חשוב כמה שנים יש עוד בידך וכשיהיו בידך י' השלך כלי י' ש' כשתרצה לידע כמה אתה עומד קטן המולד כך אתה עומד בסך המחזור גדול השלך כל כ' ח' המסל עתה שנת של' לפק השלך סך יסארי' כך אתה עומד הן במחזור גדול קצ' לחמה הן במחזור קטן ר' אללכ' ובשנת ש' הע' יהיה דאשנות למחזור קטן ר' אללכ' ולכנה ושנת עכר' במחזור קצ' אללכה וכן תעשה לעולם דוק :

אשרי המחכה ויגיע לימי' האילן אלה הם היתרונ' כשתרצה להטוב לפניך כגון שיט בירך מולד אחר ותרצה לידע איזה מולד יבא אחר זה שישלך בידך ואם תרצה לחשוב לאחורך כגון שיט בירך מולד אחר ותרצה לידע איזה מולד שעבר שהיה קודם זה המולד שיש בידך אז תשליך האחור על אותו המולד שיש בידך ותדע איזה מולד העבר שתצדק וסימן לידע האחור תקח הפנים מאותו סך שנים או חדשים שתצדק לידע מה שתמצא ביתרון הפנים תקח מה שחסר הפנים מן ימים שלים וככה תתקנו בקל לעולם תעשה שיהי' ה' ימים בין הפנים והאחור יחד ששה והשעות כ' והחלקים תת' והמשל כגון כחודש אחד שיתרון הפנים א' י' ב' ש' צ' יהיה האחור ה' י' א' ר' פ' ה' ו' א' ו' י' ו' י' א' כ' ג' ו' ה' ש' צ' ור' פ' תת' וכן תעשה לעולם ואם הימים בפנים הם ו' העשה הימים באחור ז' ואם הם בפנים ז' העשה באחור ו' והשעם בקל תוכל להכין שהרי אם תרצה לחשוב לאחורך הצריך לחסר מן אותו המולד שתצדק לידע מה שהוספת עליו עד הנה בחשבונך :

ועתה אם תוסף האחור על זה שיש בידך אהה יסלא האחור ז' ימים שהם שלימה עם מה שכבר הוספת וכבר ידעת כשיש בידך ימים הצריך להשליכ' א' כ' ממילא יושלך מה שכבר הוספת וישאר בידך המולד הראשון שתצדק לידע ואם אין בידך שום מולד ותצדק לידע המולה שיהיה עכשו לאיזה הדש שתצדק החשוב כל השנים והחדשים שעברו כבריאת עולם ותשליך כל היתרונות על ב' ה' ר' שכן ידענו על פי החשבון שהציעו לפנינו ר' ז' שקבלו העת והרגע שבו נתלו המאורות כרקיע ותתלכלל על קצרות הלכנה שביום ב' ה' שעות ר' חלקים היה ראוי להיות מולד תשרי שהיה בהחלת אותו השנה שבו נברא העולם בין ל' יהושע שאומר בניסן נברא העולם בין ל' א' שאומר ב' ב' באלול ה' היום ראשון של בר את העולם דבריו שניהם אם היה העולם עומד ונברא בתשרי שלפניו בהחלת אותו השנה היה מולד תשרי ביום ב' ה' שעות ר' חלקים כמו שיתבאר לקמן בהחלת חשבון החקופות ואנו מניח מנין השנים מבריאת עולם כאלו היה נברא באותו תשרי כיון שנברא בתוך אותו השנה דמקצ' השנה ככולה ואע"פ של' לא היו אלא ה' ימים בסוף אותו השנה חסבי' להו' לשנה שלים ובהחלת פנין ימות הבריאה מתשרי לפיכך מצרפין כל החשבוניות על כ' ר' לפיכך אם אין בידך שום מולד ותצדק לידע המולד מחדש או משנה שאתה עומד בו קח היתרון מכמה מחזורים שעברו כגון עתה שנת שר' לאלף הששי עברו ר' מחזורים וי' שנים בני י' שנים הם מהחזור קצ' ללכנה ודוק והמצ' ותצדק לידע מולד תשרי של שנת של' לפק ואין בידך שום מולד קח ה' כ' ש' ה' היתרון פ' מחזורים וה' ד' פ' שהוא היתרון ס' מחזורים ונ' ש' שהוא היתרון מ' שנים שעברו ותחבר הכל ומכל ההר' חלקים תעשה שעה ותצרפהו עם השעות הראשונות ומכל כ' שעות תעשה יום ותצרפהו עם הימים הראשונים ומכל ז' ימים תעשה שבוע ותשליך וישאר בידך ז' כ' פ' ותשליך אותו על כרח' ותצרפהו יחד ועלה לך ג' ב' ח' והוא מולד תשרי של שנת של' לפק ואח' אם תרצה לידע מולדות של כל השנה השלך עליו א' י' ב' ש' צ' והדע מולד מרחשון וכן על כל מולד ומולד ועתה על פי מה שהודעתך הדע שקביעות יום ראש השנה זה של שנת של' לפק יהיה ביום ג' ש' ד' אין כאן אחד מכל הארבע הדחיות שאמרנו לפיכך אם תרצה לידע מרחשון וכסליו אם יהיו מלאים או חסרים או כסדרן השליך על זה המולד שהוא ג' ב' ה' ח' כ' א' הקפ'ט ששנה זו היא שנה מעוברת שהרי היא שנת י' במחזור וכבר ידעת ששנת י' היא לעולם פעיבית והמצא שיהיה מולד תשרי שיהיה שנת ש' העל' כ' תת' ע' ונצטרך לקבוע ר' של שנת ש' ביום ב' ש' ה' ר' :

הא לך עיגול דרב נחשון גאון האות הראשון הוא יום קביעות ר"ח והשני הוא סימן סדר החדשים אם הם שלמים או כסדרן או חסרים והשלישי הוא יום ראשון של פסח מו השנה :

פחזורי	רפא	רפב	רפג	רפד	רפה	רפו	רפז	רפח	רפט	רפן	רפא	רפב	רפג
	טכז	טס	טכט	טעח	טנז	טעז	טלג	טכז	טעג	טנג	טקז	טקל	טקמט
א	זשא	בשה	הכז	זשג	נכה	זחא	כשה	חכז	זשג	כשה	הכז	בחג	הכז
ב	הכז	זחא	בשה	הכז	זשג	נכה	זחא	בשה	הכז	זשג	החז	בחג	פשוטה
ג	בח"ה	נכו	זחג	כשז	השג	זשה	גבז	זחג	בח"ה	החא	זשה	כשז	השג
ד	זשג	בשה	הכז	בחג	השז	זשג	בשה	הכז	זשג	נכה	זרה	בשה	הכז
ה	הכז	זשג	כשה	הכז	בחג	הכז	זשג	כשה	הכז	זשג	נכה	זחה	בשה
ו	בחה	הח"א	זשה	בש"ז	השג	כחה	החא	זחג	כשז	השג	זשה	נכו	זחג
ז	זשג	נכה	זחא	כשה	הכז	זשג	נכה	השא	בחג	הכז	זשג	כשה	הכז
ח	השג	זשה	נכו	זחג	בחה	החא	זשא	נכו	השג	בחה	הכא	זחג	כשז
ט	הכז	זשג	בשה	חכ"ז	זשג	נכ"ה	זחא	בשה	הכז	זשג	נכה	השא	בחג
י	בחג	הכז	זשג	כשה	הכז	זשג	נכה	זחא	כשה	הכז	זשג	נכה	השא
יא	הש"ג	כחה	הח"א	זחג	בש"ז	הש"ג	זשה	נכו	זחג	כחה	החא	זשה	נכו
יב	הכז	זשג	נכה	השא	בחג	הכז	זשג	כשה	הכז	זשג	נכה	זשג	בשה
יג	בשה	הכז	זשג	נכה	הש"א	בחג	הכז	זשג	כשה	הכז	זשג	הכז	זחא
יד	זחג	בש"ז	הש"ג	זשה	גכ"ז	השג	בחה	החא	זחג	כשז	השג	כחה	נכו
טו	הכז	בחג	ככז	זשג	בשה	הכז	זשג	נכ"ה	הש"א	בחג	הכז	זשג	כשה
טז	בשה	הכז	בחג	הכז	זחא	כשה	זכ"ז	זשג	נכה	זשג	זשג	הכז	זשג
יז	זחג	כשז	השג	כחה	נכו	זחג	כשז	השג	זשה	נכו	כחה	החא	עיבור
יח	הש"א	בשה	הכז	זשג	בשה	הכז	בחג	הכז	זחא	בשה	הכז	זשג	נכה
יט	נכו	זחג	בשה	החא	זשה	כשז	השג	בחה	נכ"ז	זחג	כשז	השג	זשה

ההמון מן המעברים קראוהו עיגול ואמרו שבן חזור הקביעות של השנים לעולם אבל כשתדקק היטב תמצא שאינו כן מכל מקום כתבתי כדי שיהיו מוכנים לפניך לפתות קביעות מר"ז שנים :

והא לך הארבע עשרה לוחות מכודרים לפניך חדשים ושבתם ומועדם :

י"ח בו חיי שיה כ"ה בו :
 יום ה' תולדות נ' בו ויצא י' בו וישלח י' בו וישב
 כ"ד בו חנוכה יום א' :
 יום ו' סקן כ' בו ויגש ט' בו' בשבת למחר יום א'
 ויחיי בו שמת כ"ג בו :
 יום ז' וארא בו כיום בא ח' בו בשלח ט' בו
 יתרו כ"ב בו משפטים וישלח כ"ט בו :
 בו נ 3 26 אדר

סדר
 א' בחג פשוטה ימיה בארץ גושן
 ושבתותיה ביום סוף :
 זש"ו ור"ה יום ב' צ"ג יום ד' וילך ו' בו צ"כ יום ד' האזינו י"ג
 בו סוכה יום ב' ושבחו כ"ב ערבה יום א' שמיני עצרת
 יום כ' חברה ור"ה יום ג' בראשי כ"ז בו ומברכין החדש ואין
 מברכין בה' משום בהיות טוב אל תקרעו :
 ג' ד' נה ד' בו ומברכין בה' לך י"א בו וירא
 ערשון

לבוש החוד

הלכות דח

אדר
ניסן
אייר
סיון
תמוז
אב
אלול
תשרי

א' ב' סימן ב' תרומה והפסקה ו' בו הצוה חסור י'ג
בו צום אסתר מקדם ליום ה' פורים יום א' וביום
ב' תשא ופרה ד' בו ויקהל ופקודי והחדש כ'ז בו :
יום ג' ויקרא ה' בו צו י' ב' בפסח יום ג' ושבתו י'ט
בו השמיני ומשה קבל כ'ז בו :
ד' ה' תזריע ומצורע ג' בו אחרי וקדושים י' בו אמור
י'ז בו ל'ג בעומר יום א' י'ח בו בהר סיני ובחקותי
כ'ד בו :
יום ו' במדבר כ' בו שבועות יום ד' נשא ש' בו
בהעלותך י'ז בו שלח לך כ'ג בו :
ז'א קרח בו ביום זאת חקת ז' בו בלק י'ד בו י'ז
בתמה יום ג' פנחס כ'א בו משות ומסעי כ'ח בו :
יום ב' הדברים ו' בו ש' באב יום ג' ואתחנן י'ג בו
עקב כ' בו ראה כ'ז בו :
ג'ד שופטים ד' בו תצא י'א בו תבא י'ח בו נצבים
וילך כ'ה בו :
לשנה הבאה יום ה' צום גדליה נדחה ליום א' :

כסליו
שבת
שבט
אדר
ניסן
אייר
סיון
תמוז
אב
אלול
תשרי

ה' תולדות כ' בו ויצא ש' בו וישלח י'ז בו וישב כ'ג
בו חנוכה יום ב' :
ז'א מקץ בו ביום ויגש ז' בו י' בטבת יום ג' ויחי י'ד
בו שמות כ'א בו וארא כ'ח בו :
יום ב' בא ו' בו בשלח י'ג בו ויתרו כ' בו משפטים
ושקלים כ'ז בו :
ג'ד סימן ד' ד' תרומה והפסקה ד' בו תצוה וזכור י'א
בו צום אסתר יום ב' פורים יום ג' תשא ופרה י'ח
בו ויקהל ופקודי והחדש כ'ה בו :
יום ה' ויקרא ג' בו צו י' בו פסח יום ה' ושבתו י'ז
בו השמיני ומשה קבל כ'ד בו :
ו' תזריע ומצורע בו ביום אחרי וקדושים ח' בו
הכהני'ט' בו ל'ג בעומר יום ג' י'ח בו בהר ובחקותי
כ'כ בו במדבר כ'ט בו :
יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
כ'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו נצבים
וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

שער

ב' כחה מעוברת ימיה גשמים בעתם
ושבתותיה כמנו ג'ד :

אב
אלול
תשרי

ור' היום ב' צ'ג יום ד' וילך ו' בו י'ב יום ד' האזינו
י'ג בו סוכה יום ב' ושבתו כ' בו ערבה יום א' ש'ע
יום ב' הברכה ושל' יום ג' בראשית כ'ז בו :
ג'ד נח ד' בו לך י'א בו וירא י'ח בו חיי כ'ה בו :
יום ה' תולדות ג' בו ויצא י' בו וישלח י'ז בו וישב
כ'ד בו חנוכה למחר יום א' :

תשרי

שער

ד' בשז מעוברת ימיה יעשה השלום
ל'י ושבתותיה בארץ ג'ג :

תשרי

ור' היום ב' צ'ג יום ד' וילך ו' בו צ'כ יום ד' האזינו
י'ג בו סוכה יום ב' ושבתו כ' בו ערבה יום א' ש'ע
יום ב' הברכה ושל' יום ג' בראשית כ'ז בו :
ג'ד נח ד' בו לך י'א בו וירא י'ח בו חיי כ'ה בו :
ה'ז תולדות ב' בו ויצא ש' בו וישלח י'ז בו וישב כ'ג
בו חנוכה יום ב' :

מרחשון
כסליו

מרחשון
כסליו

ז'א מקץ בו ביום ויגש ז' בו עשרה בטבת יום ג'
ויחי י'ד בו שמות כ'א בו וארא כ'ח בו :
י'ב בא ו' בו בשלח י'ג בו ויתרו כ' בו משפטים כ'ז בו
ג'ד תרומה ד' בו תצוה י'א בו תשא י'ח בו ויקהל
ושקלים כ'ה בו :
ה'ז וסימן ו' פקודי והפסקה ב' בו ויקרא וזכור
ש' בו צום אסתר יום ד' פורים יום ה' צו והפסקה י'ז
בו השמיני ופרה כ'ג בו :

טבת
שבט

טבת

יום ז' תזריע והחדש בו ביום מצורע ח' בו פסח יום
ז' ושבתו כ'כ בו אחרי ומשה קבל כ'ט בו :
א'ב קדושים ו' בו הכהנים י'ג בו ל'ג בעומר יום ה'
י'ח בו בהר כ' בו בחקותי כ'ז בו :
יום ג' במדבר ה' בו שבועות יום א' נשא י'ב בו
בהעלותך י'ט בו שלח כ'ו בו :
ד'ה קרח ג' בו חקת י' בו בלק י'ז בו י'ז בתמוז נדחה
ליום א' פנחס כ'ד בו :
יום ו' משות ומסעי ב' בו דברים ש' בו ט' באב נדחה
ליום א' ואתחנן ט'ז בו עקב כ'ג בו :
ז'א ראה בו ביום שופטים ז' בו תצא י'ג בו תבא
כ'א בו נצבים כ'ח בו :
לשנה הבאה יום כ' צ'ג יום ד' וילך ו' בו צ'כ יום ד'

טבת
שבט
אדר

שבט
אדר

יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

זאדר

זאדר

יום ז' תזריע והחדש כ'ה בו :
יום ה' תזריע ג' בו מצורע י' בו פסח יום ה' ושבתו
י'ז בו אחרי שות ומשה קבל כ'ד בו :
ו'ז קדושים בו ביום הכהנים ח' בו בהר סיני ט' בו
ל'ג בעומר יום ג' י'ח בו בחקתי כ'כ בו במדבר
כ'ט בו :

ניסן
אייר

ניסן
אייר

יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

אייר

אייר

יום ג' במדבר ה' בו שבועות יום א' נשא י'ב בו
בהעלותך י'ט בו שלח כ'ו בו :
ד'ה קרח ג' בו חקת י' בו בלק י'ז בו י'ז בתמוז נדחה
ליום א' פנחס כ'ד בו :
יום ו' משות ומסעי ב' בו דברים ש' בו ט' באב נדחה
ליום א' ואתחנן ט'ז בו עקב כ'ג בו :
ז'א ראה בו ביום שופטים ז' בו תצא י'ג בו תבא
כ'א בו נצבים כ'ח בו :
לשנה הבאה יום כ' צ'ג יום ד' וילך ו' בו צ'כ יום ד'

סיון
תמוז

סיון
תמוז

יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

אב
אלול

אב
אלול

יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

תשרי

תשרי

יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

תשרי

שער

ג' כשה פשוטה ימיה בגשמי שבע רצון
ושבתותיה יום ודרום ירשה :

אלול
תשרי

ור' היום ב' צ'ג יום ד' וילך ו' בו צום כיפור יום ד'
האזינו י'ג בו סוכה יום ב' ושבתו כ' בו ערבה יום א'
ש'ע יום ב' הברכה ושל' יום ג' בראשית כ'ז בו :
ג'ד נח ד' בו לך י'א בו וירא י'ח בו חיי כ'ה בו :
יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

תשרי

שער

ה'ג ביה פשוטה ימיה שריים נבונה
ושבתותיה מ'עלה למרום :

תשרי

ור' היום ב' צ'ג יום ד' וילך ו' בו צום כיפור יום ד'
האזינו י'ג בו סוכה יום ב' ושבתו כ' בו ערבה יום א'
ש'ע יום ב' הברכה ושל' יום ג' בראשית כ'ז בו :
ג'ד נח ד' בו לך י'א בו וירא י'ח בו חיי כ'ה בו :
יום א' שבועות יום ו' ושבתו ז' בו נשא י'ד בו
בהעלותך כ'א בו שלח כ'ח בו :
ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
פנחס י'ט בו משות ומסעי כ'ז בו :
יום ד' הדברים ד' בו ש' באב יום ה' ואתחנן י'א בו
עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
ה'ז שופטים כ' בו תצא ש' בו תבא י'ז בו
נצבים וילך כ'ג בו :
לשנה הבאה יום ז' צ'ג יום ב' האזינו ח' בו :

תשרי

מרחשון

דְּבוּשׁ הַחֹדֶר הַלְבוּת רַח

קִנְב

תשרי ור'ה יום ג' צ' ג יום ה' וילך ה'בו צ'כ יום ה' האזינו
 יב בו סוכה יום ג' ושבתו י'ט בו ערבה יום ב' ש'ע
 יום ג' הברכה וש'ת יום ד' בראשית כ'ו בו :
 מרחשון ד'ה נח ג' בו לך י' בו וירא י'ז בו חיי שרה כ'ד בו
 כסליו יום ו' תולדות כ' בו ויצא ט' בו וישלח י' בו וישב
 כ'ג בו חנוכה יום ב' :
 שבט ז'א מקץ בו ביום ויגש ז' בו' בטבת יום ג' ויחי י'ד
 בו שמות כ'א בו וארא כ'ה בו *
 שבט יום ב' בא' בו בשלח י'ג בו ויתרו כ' בו משפטים
 ושקלים כ'ז בו :
 אדר ג'ד סימן ד'ד תרומה והפסקה ד' בו תצוה וזכור י'א
 בו צום אסתר יום ב' פורים יום ג' תשא ופרה י'ח
 בו ויקהל ופקודי והחדש כ'ה בו :
 ניסן יום ה' ויקרא ג' בו צו' י' בו פסח יום ה' שבתו י'ח בו
 שמיני ומשה קבל כ'ד בו :
 אייר ו' תזריע ומצורע בו ביום אחרי מות וקדושים ח'
 בו אמור ט' בו לג בעומר יום ג' י'ח בו כתר ובחקותי
 כ'כ בו במדבר כ'ט בו :
 סיון יום א' שבועות יום ו' שבתו ז' בו נשא י'ד בו ט
 בהעלותך כ'א בו שלח לך כ'ח בו :
 תמוז ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
 פנחס י'ט בו שמות ומסעי כ'ו בו :
 אב יום ד' הדברים ד'בוט' נאב יום ה' ואתחנן י'א בו
 עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
 אלול ה'ו שופטים כ' בו תצא ט' בו תבא י' בו נצבים
 וילך כ'ג בו :
 תשרי לשנה הבאה יום ז' צ' ג יום ב' האזינו ח' בו צ'כ
 יום ב' :

שַׁעַר

תשרי ור'ה יום ה' האזינו ג' בו ג' נדחה ליום א' צ'כ
 יום ז' סוכה יום ה' ושבתו י'ז בו ערבה יום ד' ט'ע
 יום ה' הברכה וש'ת יום ו' בראשית כ'ד בו :
 מרחשון ו'ז נח בו ביום לך לך ח' בו וירא ט' בו חיי שרה
 כ'כ בו תולדות כ'ט בו :
 כסליו א'ב ויצא' בו וישלח י'ג בו וישב כ' בו חנוכה יום
 ה' מקץ כ'ז בו :
 שבט ג'ד ויגש ד' בו' בטבת יום ו' ויחי י'א בו שמות י'ח
 בו וארא כ'ה בו :
 שבט יום ה' בא' בו בשלח י'ג בו ויתרו י'ז בו משפטים
 כ'ד בו :
 אדר ו'ז תרומה ושקלים בו ביום תצוה וזכור ח' בו צום
 אסתר יום ה' פורים יום ו' תשא והפסקה ט' בו
 וסימן ז'טו ויקהל ופרה כ'כ בו פקודי והחדש
 כ'ט בו :
 ניסן יום א' ויקרא ז' בו צו' י' בו פסח יום א' ושבתו כ'א
 בו השמיני ומשה קבל כ'ח בו :
 אייר ב'ג הזריע ומצורע ח' בו אחרי וקדושים י'ב בו
 לג בעומר יום ו' י'ח בו אמור י'ט בו כתר ובחקותי
 כ'ז בו :
 סיון יום ד' במדבר כ' בו שבועות יום ב' נשא י'א בו ב
 בהעלותך י'ח בו שלח כ'ה בו :
 תמוז ה'ו קרח ב' בו חקת ט' בו בלק י'ו בו י'ז בתמוז יום
 א' פנחס כ'ג בו :
 אב יום ז' משה ומסעי בו ביום הדברים ח' בו ט'אב
 יום א' ואתחנן ט' בו עקב כ'כ בו ראה כ'ט בו ז'
 אלול א'ב שופטים ז' בו תצא י' בו תבא כ' בו נצבים
 כ'ז בו :
 תשרי לשנה הבאה יום ג' צ' ג יום ה' וילדה' בו צ'כ יום ה' :

שַׁעַר

תשרי ור'ה יום ה' האזינו ג' בו צ' ג נדחה ליום א' צ'כ יום
 ז' סוכה יום ה' ושבתו י'ז בו ערבה יום ד' ט'ע יום
 ה' הברכה וש'ת יום ו' בראשית כ'ד בו :
 מרחשון ו'ז נח בו ביום לך לך ח' בו וירא ט' בו חיי שרה
 כ'כ בו תולדות כ'ט בו :
 כסליו א'ב ויצא' בו וישלח י'ג בו וישב כ' בו חנוכה יום
 ה' מקץ כ'ז בו :
 שבט ג'ד ויגש ד' בו' בטבת יום ו' ויחי י'א בו שמות י'ח
 בו וארא כ'ה בו :
 שבט יום ה' בא' בו בשלח י'ג בו ויתרו י'ז בו משפטים
 כ'ה בו :
 אדר ו'ז תרומה בן ביום תצוה ח' בו תשא ט' בו ויקהל
 כ'כ בו פקודי ושקלים כ'ט בו :
 ואדר א'ב וסימן ב'ו ויקרא והפסקה ו' בו צו וזכור י'ג בו
 צום אסתר מוקדם ליום ה' פורים יום א' שמיני
 ופרה כ' בו תזריע והחדש כ'ז בו :

ניסן

תשרי ור'ה יום ג' צ' ג יום ה' וילך ה'בו צ'כ יום ה' האזינו
 יב בו סוכה יום ג' ושבתו י'ט בו ערבה יום ב' ש'ע
 יום ג' הברכה וש'ת יום ד' בראשית כ'ו בו :
 מרחשון ד'ה נח ג' בו לך י' בו וירא י'ז בו חיי שרה כ'ד בו
 כסליו יום ו' תולדות כ' בו ויצא ט' בו וישלח י' בו וישב
 כ'ג בו חנוכה יום ב' :
 שבט ז'א מקץ בו ביום ויגש ז' בו' בטבת יום ג' ויחי י'ד
 בו שמות כ'א בו וארא כ'ה בו *
 שבט יום ב' בא' בו בשלח י'ג בו ויתרו כ' בו משפטים
 ושקלים כ'ז בו :
 אדר ג'ד סימן ד'ד תרומה והפסקה ד' בו תצוה וזכור י'א
 בו צום אסתר יום ב' פורים יום ג' תשא ופרה י'ח
 בו ויקהל ופקודי והחדש כ'ה בו :
 ניסן יום ה' ויקרא ג' בו צו' י' בו פסח יום ה' שבתו י'ח בו
 שמיני ומשה קבל כ'ד בו :
 אייר ו' תזריע ומצורע בו ביום אחרי מות וקדושים ח'
 בו אמור ט' בו לג בעומר יום ג' י'ח בו כתר ובחקותי
 כ'כ בו במדבר כ'ט בו :
 סיון יום א' שבועות יום ו' שבתו ז' בו נשא י'ד בו ט
 בהעלותך כ'א בו שלח לך כ'ח בו :
 תמוז ב'ג קרח ה' בו חקת ובלק י'ב בו י'ז בתמוז יום ה'
 פנחס י'ט בו שמות ומסעי כ'ו בו :
 אב יום ד' הדברים ד'בוט' נאב יום ה' ואתחנן י'א בו
 עקב י'ח בו ראה כ'ה בו :
 אלול ה'ו שופטים כ' בו תצא ט' בו תבא י' בו נצבים
 וילך כ'ג בו :
 תשרי לשנה הבאה יום ז' צ' ג יום ב' האזינו ח' בו צ'כ
 יום ב' :

שַׁעַר

ו' גב'ז מעובר' ימיה לדשן ושבתותיה הכל' :
 תשרי ור'ה יום ג' צ' ג יום ה' וילך ה'בו צ'כ יום ה' האזינו
 יב בו סוכה יום ג' ושבתו י'ט בו ערבה יום ב' ש'ע
 יום ג' הברכה וש'ת יום ד' בראשית כ'ו בו :
 מרחשון ד'ה נח ג' בו לך י' בו וירא י'ז בו חיי שרה כ'ד
 בו
 כסליו יום ו' תולדות כ' בו ויצא ט' בו וישלח י' בו וישב
 כ'ג בו חנוכה יום ב' :
 שבט ז'א מקץ בו ביום ויגש ז' בו' בטבת יום ג' ויחי י'ד
 בו שמות כ'א בו וארא כ'ה בו :
 שבט יום ב' בא' בו בשלח י'ג בו ויתרו כ' בו משפטים
 כ'ז בו :
 אדר ג'ד תרומה ד' בו תצוה י'א בו ותשא י'ח בו ויקהל
 ושקלים כ'ה בו :
 ואדר ה'ו סימן ו'כ'ו פקודי והפסקה ב' בו ויקרא וזכור ט'
 בו צום אסתר יום ד' פורים יום ה' צו והפסקה י'ו בו
 שמיני ופרה כ'ג בו :
 ניסן יום ז' תזריע והחדש בו ביום מצורע ח' בו פסח יום
 ז' שבת ראשונה של פסח ט' בו שבת שנייה של
 פסח כ'כ בו אחרי ומשה קבל כ'ט בו :
 אייר א'ב קדושים בו אמור י'ג בו לג בעומר יום ה' י'ח
 בו כתר כ' בו בחקותי כ'ז בו :
 סיון יום ג' במדבר ה' בו שבועות יום א' נשא י'ב בו
 בהעלותך י'ט בו שלח כ'ו בו :
 תמוז ד'ה קרח ג' בו חקת' בו בלק י'ז בו י'ז בתמוז
 נדחה ליום א' פנחס כ'ד בו :
 אב יום ו' שמות ומסעי כ' בו הדברים ט' בו ט'אב

הלכות רח

לבוש החור

כ' בו ארא כ' בו :
 יוס' ג' בא' ה' בו בשלח י' בו יתרו י' בו משפטים
 כ' בו :
 ד' הרומה נ' בו תצו י' בו תשא י' בו ויקהל כ' בו
 ו' פקודי ושקלים בו כיום ויקרא וזכור ח' בו צום
 אסתר יוס' ה' פורים יוס' ו' צו והפסקה ט' בו סימן
 ק' טו שמיני ופרה כ' בו הזרע והחדש כ' בו :
 יוס' א' מצורע ז' בו אחרי י' בו פסח יוס' א' ושבתו
 כ' בו כדושים ומשה קבל כ' בו :
 ב' ג' אמור ה' בו בהר י' בו לנג בעומר יוס' ו' י' בו
 בחקותי י' בו במדבר כ' בו :
 יוס' ד' נשא ד' בו שכועות יוס' כ' בהעלותך ז' בו
 שלח י' בו קרח כ' בו :
 ה' ה' חקת כ' בו כלקט' בו פנחס י' בו י' בהמת
 ו' יוס' א' מטות כ' בו :
 יוס' ז' מסעי בו כיום הדברים ח' בו ט' באכיוס א'
 ואתחנן ט' בו עקב כ' בו ראה כ' בו :
 א' ב' שופטים' בו הצא י' בו תבא לבו נצבים כ' בו
 לשנה הבאה יוס' ג' צ' יוס' ה' וילך ה' בו צ' י' ה' :

יוס' ג' מצורע ה' בו אחרי י' בו פסח יוס' ג' שבתו
 י' בו כדושים ומשה קבל כ' בו :
 ד' ה' אמור ג' בו בהר י' בו בחקותי י' בו לנג בעומר
 יוס' א' י' בו במדבר כ' בו :
 יוס' ו' נשא ב' בו שכועות יוס' ד' בהעלותך ט' בו
 שלח י' בו קרח כ' בו :
 ז' א' חקת בו כיום כלקט' בו פנחס י' בו י' בהמת
 ו' יוס' ג' מטות כ' בו מסעי כ' בו :
 יוס' ב' הדברים ז' בו ט' באכיוס ג' ואתחנן י' בו
 עקב כ' בו ראה כ' בו :
 ג' ד' שופטים ד' בו תצא י' בו תבא י' בו נצבים
 וילך כ' בו :
 לשנה הבאה יוס' ה' האזינו ג' בו צ' נדחה צ' י' ו' :

שער ה' הב' ז' פשוטה ימיה משדי לא נצפנו ושבתותיה אדם אכל :

ו' ה' יוס' ה' צ' נדחה ליוס' א' האזינו ג' בו צ' יוס'
 ז' סוכות יוס' ה' ושבתו י' בו ערבה יוס' ד' ט' יוס'
 ה' הברכה ושת' יוס' ו' בראשית כ' בו :
 ו' נח בו כיום לך ח' בו וירא ט' בו חיי שרה כ' בו
 בו תולדות כ' בו :
 יוס' א' ויצא ז' בו וישלח י' בו וישב כ' בו חנוכה
 יוס' ד' מקץ כ' בו :
 כ' ג' ויגשה כ' בו בשבת יוס' ה' ויחייב בו שמות
 י' בו ווארא כ' בו :
 יוס' ד' בא' ד' בו בשלח י' בו יתרו י' בו משפטים
 ו' שקלים כ' בו :
 ה' ו' סימן וכו' תרומה והפסקה כ' בו תצו וזכור ט'
 בו צום אסתר יוס' ד' פורים יוס' ה' תשא והפסקה
 שנייה י' בו ויקהל ופקודי ופרה כ' בו :
 יוס' ז' ויקרא והחדש בו כיום צו ח' בו פסח יוס' ז'
 שבתו ראשון בו כיום שבתו שנייה כ' בו השמיני
 ומשה קבל כ' בו :
 א' ב' תזרע ומצורע' בו אחרי וקדושים י' בו לנג
 בעומ' יוס' ה' י' בו אמור כ' בו בהר ובחקותי כ' בו
 יוס' ג' במדבר ה' בו שכועות יוס' א' נשא י' בו
 בהעלותך י' בו שלח כ' בו :
 ד' ה' קרח ג' בו חקת' בו בלק י' בו י' בהמת נדחה
 ליוס' א' פנחס כ' בו :
 יוס' ו' מטות ומסעי ב' בו הדברים ט' בו ט' באכ
 נדחה ליוס' א' ואתחנן י' בו עקב כ' בו :
 ז' א' ראה בו כיום שופטים ז' בו תצא י' בו תבא
 כ' בו נצבים כ' בו :
 לשנה הבאה יוס' ב' צ' יוס' ה' וילך ז' בו צ' יוס'
 יוס' ד' :

שער י' ז' פשוטה ימיה היא הקח ושבתותיה א' לי הארץ :

ו' ראש השנה י' ז' צ' יוס' כ' האזינו ח' בו צ' יוס'
 ב' סוכה יוס' ז' שבתו הראשון ט' בו ערבה יוס' ו'
 שבתו שנייה וקדושי עזרה כ' בו הברכה ושמות
 תורה יוס' א' בראשית כ' בו :
 א' ב' נח' בו לך י' בו וירא כ' בו חיי שרה
 כ' בו :
 ג' ד' תולדות ד' בו ויצא י' בו וישלח י' בו חנוכה
 יוס' ז' וישב בו כיום כ' בו :
 ה' ו' מקץ כ' בו ויגש ט' בו בשבת יוס' א' ויחיי ט'
 בו שמות כ' בו :
 יוס' ז' ווארא בו כיום בא' ח' בו בשלח ט' בו יתרו כ' בו
 בו משפטים ושקלים כ' בו :
 א' ב' תרומה והפסקה' בו סימן ב' הצוה וזכור י' בו
 בו צום אסתר וקדושי ליוס' ה' פורים יוס' א' השא
 ופרה כ' בו ויקהל ופקודי והחדש ז' בו :
 יוס' ג' ויקרא ה' בו צו י' בו פסח יוס' ג' ושבתו י' ט'
 בו שמיני ומשה קבל כ' בו :
 ד' ה' תזרע ומצורע ג' בו אחרי וקדושים י' בו אמר
 י' בו לנג בעומר למחר י' בו בהר ובחקותי כ' בו :
 יוס' ו' במדבר כ' בו שכועות יוס' ד' נשא ט' בו
 בהעלותך י' בו שלח כ' בו :
 ז' א' קרח בו כיום חקת ז' בו בלק י' בו י' בהמת
 יוס' ג' פנחס כ' בו מטות ומסעי כ' בו :
 יוס' ב' הדברים ו' בו ט' באכיוס ג' ואתחנן י' בו
 עקב כ' בו ראה כ' בו :
 ג' ד' שופטים ד' בו הצא י' בו תבא י' בו נצבים
 וילך כ' בו :
 לשנה הבאה יוס' ה' האזינו ג' בו צ' נדחה צ' יוס' ז' :

שער י' הח' מעוברת ימיה כ' א' ישע ושבתותיה אל הים :

ו' ה' יוס' ה' האזינו ג' בו צ' נדחה ליוס' א' צ' כיום
 ז' סוכות יוס' ה' ושבתו י' בו ערבה יוס' ד' ט' יוס'
 ה' הברכה ושת' יוס' ו' בראשית כ' בו :
 ו' נח בו כיום לך ח' בו וירא ט' בו חיי שרה
 כ' בו תולדות כ' בו :
 יוס' א' ויצא ז' בו וישלח י' בו וישב כ' בו חנוכה
 יוס' ד' מקץ כ' בו :
 יוס' ב' ויגש ט' בו בשבת יוס' ה' ויחיי י' בו שמות

שער י' ז' פשוטה מעוברת ימיה שג' א' את ושבתותיה כ' א' אמר :

אלול א"כ שופטים'ו בו תצא'ו בו תבא'ו בו נצבים כ"ז בו ;
 תשרי לשנה הבאה יום ג' צ"ג יום ה' וילך ה' בו צ"ב יום ה' האזינו י"ב בו ;

שער יד זחג מעוברת ימיה כאל שמי' ושבתותיה הלך לו :

תשרי ור"ה יום ז' צ"ג יום ב' האזינו ח' בו צ"כ יום ב' סוכה ושבת ט"ו בו ערבה יום ו' ושבתו השנייה וש' כ"ב בו הברכה וש"ת יום א' בראשית כ"ט בו ;
 מרחשון א"כ נה' בו לך ר' י"ג בו וירא כ' בו חיי"ל בו ;
 כסליו יום ג' תולדות ה' בו ויצא י"ב בו וישלח י"ט בו חנוכה יום ו' וישב כ"ז בו ;
 שבט יום ד' סקד' בו' בטבת יום ו' ויגש'א בו ויחיי'ח בו שמות כ"ה בו ;
 שבט יום ה' וארא ג' בו בא' בו בשלח י"ז בו ויתרו ב' בו ;
 אדר וז' משפטים בו כיום תרומה ח' בו תצוה ט"ו בו תשא כ"ב בו ויקהל ושקלים כ"ט בו ;
 ואדר א"ב סימן ז' כ"ז פקודי והפסקה ו' בו ויקרא וזכור י"ג בו צום אסתר יום ה' פורים יום א' צופרה כ' בו שמיני והחדש כ"ה בו ;
 ניסן יום ג' תזריע ג' בו מצורע י"ב בו פסח יום ג' ושבת י"ט בו אהרי ומשה קבל כ"ו בו ;
 אייר ד'ה קדושים ד' בו אמר'א בו בהר י"ח בו ל"ג בעומר יום א' י"ח בו בחקותי כ"ב בו מדבר כ"ט בו ;
 סיון יום א' שבועות יום ו' ושבת ז' בו נשא י"ד בו ובעלותך כ"א בו שלח כ"ח בו ;
 תמוז ב"ג קרח ה' בו חקת ובלק י"ב בו י"ז בתמוז יום ה' פנחס י"ט בו מטות ומסעי כ"ו בו ;
 אב יום ד' הדברים ד' בו ט' באב יום ה' ואתחנן י"א בו עקב י"ח בו ראה כ"ה בו ;
 אלול ה' שופטים כ' בו תצא ט' בו תבא ט"ו בו נצבים וילך כ"ג בו ;

תשרי לשנה הבאה יום ה' צ"ג נדחה האזינו ג' בו צ"ב יום ז' חשבון התקופות והוא כשתגיע החמה לתחלת שלה או לתחלת סרשן או תחלת מאזנים או תחלת נרי מפני שבר' זמני הללו משתנה מהלך החמה וזמנה השנה מקור לחום ומחום לקור לכך חלקו השנה לר' תקופות הללו דע שכמו שהניחו חז"ל לחשבון המולדות מהלך שיהי ולא מהלך אמיתי מסעם שנתבאר בע"ה כן עשו ג"כ במהלך החמה הניחו בה חשבון כאלו היא היתה מהלכה אל מרכו הארץ מהלך אחר ומצא מהלך השנה שהיא מהלכת מעג' נלגלה בשם הי"ם ו' שעות וא"כ שנת החמה היא יתירה על שנת הלבנה י"מים כ"א שעות ר"ד חלקים במהלכה השוה ואם היינו עושין לעולם השנה י"ב חדשי הלבנה ולא יתיר היה בא לפעמי' חג הפסח באמצע הקיץ או בסופו או אפילו באמצע החורף ; וכן חג הסוכות גם כן מפני אילו ה"י ימים שיצרפרו ברוכ שנים לחדשים וק"ל וכבר אמרה תורה שמור את ימי האביב וגו' דמשמע שלעולם יהיה פסח בזמן האביב וכן חג הסוכות קרא התורח חג האסיף משמע שלעולם לא יהיה סוכות אלא בזמן האסיף ; לכך נמסר לנו סוד העיבור כדי להשוות שנת הלבנ' עם שנת החכ' ולקרב אותה בקירוב היותר שאפשר הילכך כשמצאנו שהיה ראוי להיות מולד ניסן והיתה החמה עדיין רחוק ממזל שלה שהיא זמן האביב והיתה רחוקה לערך ל' יום שהיא קרוב לנ"ט יב"א ר"ד צונו שלא לקרואו ניסן אלא אדר שני וידחה פסח עד החדש הב' ויקרא שמו ניסן כלומר חדש הראשון שיהיה בזמן האביב וישחב זה החדש שהוא חדש אדר שני י"ג מחדשי השנה

תשרי וראש השנה יום ז' צ"ג יום ב' האזינו ח' בו צ"כ יום ב' סוכה ושבתו ט"ו בו ערבה יום ו' ושבתו השנייה וש' כ"ב בו הברכה וש"ת יום א' בראשית כ"ט בו ;
 מרחשון א"כ נה' בו לך ר' י"ג בו וירא כ' בו חיי"ל בו ;
 כסליו יום ג' תולדות ה' בו ויצא י"ב בו וישלח י"ט בו חנוכה יום ו' וישב כ"ז בו ;

תשרי ור"ה יום ז' צ"ג יום ב' האזינו ח' בו צ"כ יום ב' סוכה ושבת ט"ו בו ערבה יום ו' ושבתו השנייה וש' כ"ב בו הברכה וש"ת יום א' בראשית כ"ט בו ;
 מרחשון א"כ נה' בו לך ר' י"ג בו וירא כ' בו חיי"ל בו ;
 כסליו יום ג' תולדות ה' בו ויצא י"ב בו וישלח י"ט בו חנוכה יום ו' וישב כ"ז בו ;
 שבט יום ד' סקד' בו' בטבת יום ו' ויגש'א בו ויחיי'ח בו שמות כ"ה בו ;
 שבט יום ה' וארא ג' בו בא' בו בשלח י"ז בו ויתרו ב' בו ;
 אדר וז' משפטים כ"ט בו ;
 אדר א"ב סימן ז' כ"ז פקודי והפסקה ד' בו ויקרא וזכור י"ג בו צום אסתר יום ה' פורים יום א' צופרה י"ח בו שמיני והחדש כ"ה בו ;
 ניסן יום ג' תזריע ג' בו מצורע י"ב בו פסח יום ג' ושבת י"ט בו אהרי ומשה קבל כ"ו בו ;
 אייר וז' קדושים בו כיום אמר ח' בו בהר ט"ו בו ל"ג בעומר יום ג' י"ח בו בחקותי כ"ב בו מדבר כ"ט בו ;
 סיון יום א' שבועות יום ו' ושבת ז' בו נשא י"ד בו ובעלותך כ"א בו שלח כ"ח בו ;
 תמוז ב"ג קרח ה' בו חקת ובלק י"ב בו י"ז בתמוז יום ה' פנחס י"ט בו מטות ומסעי כ"ו בו ;
 אב יום ד' הדברים ד' בו ט' באב יום ה' ואתחנן י"א בו עקב י"ח בו ראה כ"ה בו ;
 אלול ה' שופטים כ' בו תצא ט' בו תבא ט"ו בו נצבים וילך כ"ג בו ;

שער יג זחא פשוטה ימיה ומשה נגש' ושבתותיה לך לשלום :

תשרי וראש השנה יום ז' צ"ג יום ב' האזינו ח' בו צ"כ יום ב' סוכה ושבתו ט"ו בו ערבה יום ו' ושבתו השנייה וש' כ"ב בו הברכה וש"ת יום א' בראשית כ"ט בו ;
 מרחשון א"כ נה' בו לך ר' י"ג בו וירא כ' בו חיי"ל בו ;
 כסליו יום ג' תולדות ה' בו ויצא י"ב בו וישלח י"ט בו חנוכה יום ו' וישב כ"ז בו ;
 שבט יום ד' סקד' בו' בטבת יום ו' ויגש'א בו ויחיי'ח בו שמות כ"ה בו ;
 שבט יום ה' וארא ג' בו בא' בו בשלח י"ז בו ויתרו ב' בו ;
 אדר וז' משפטים כ"ט בו ;
 אדר ח' בו צום אסתר יום ה' פורים יום א' תצוה והפסקה ט"ו בו השא ופרה כ"ב בו ויקהל ופקודי והחדש כ"ט בו ;
 ניסן יום א' ויקרא ז' בו צו י"ד בו פסח יום א' ושבתו כ"א בו שמיני ומשה קבל כ"ה בו ;
 אייר ב"ג תזריע ומצורע ה' בו אהרי וקדושים י"ב בו ל"ג בעומר יום א' י"ח בו אמר י"ט בו בהר ובחקותי כ"ו בו ;
 סיון יום ד' במדבר כ"ט בו שבועות יום א' ואתחנן י"א בו עקב י"ח בו ראה כ"ה בו ;
 תמוז ב"ג קרח ה' בו חקת ט' בו בלק י"ז בו י"ז בתמוז יום ה' פנחס כ"ג בו ;
 אב יום ז' מטות ומסעי בו כיום הדברים ח' בו ט' באב יום א' ואתחנן ט"ו בו עקב כ"ב בו ראה כ"ט בו ;

לבוש החוד הלכות רח

השנה שעבר כי ניסן לעולם ראשון להדשי השנה הבא ולא רצו לעשות כן לעבר בכל שנה ימים לקרבם ככל שנה ושנה משום שנאמר חדש בחדשו לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנה ואי אתה מונה ימים לשנה וא"כ בשנת העיבור נקראו י"ג חדשים שנה ולפי שעלפ החשבון הזה אחר שנעשה חדש העיבור כשנצטרך לו התקרב לבנה עם החמה ככל הקירוב יותר שאפשר בי"ט שנים קראו י"ט שנים מחזור אחד שאז לא היה החמה תירה על הלבנה רק שעה א' וחפ"ה חלקים כשהחשוב י"ט פעמים כ"א ר"ד והקח ממנו כל הכ"ט י"ב הש"צ יעלו ז' פעמים כ"ט ר"ב הש"צ וישאר א' הפ"ה כלומר שבעת ורנע שיהיה בו מולד ניסן בסוף י"ט שנים לא תהיה חמה רחוקה ממולד שלה במהלך השנה רק שעה אח' והפ"ה חלקים ודע כי הנוע שחניע החמה לתחלת שלה קראו תקופה כלומר שהקיפה החמה מהלכתה כגלגלה וכן כשהגיע לתחלת סרטן ולהחלת מאזנים ולתחלת גדי ושעמה ידוע לשידע מעט בחכמת החכונה שבארבע פרקים אלו יש לחמה שינוי מהלך מה משה שהיתה מהלכת קודם זה ולכך קראו כל אחת סדר פרקים אלו תקופה. חילכך הוציא לידע חשבון התקופות מבריאת עולם יעשה מהשנים שעברו מבריאת עולם מחזורים של י"ט י"ט שנים ויחשוב לכל מחזור שעה וחפ"ה חלקים ויצרף מה שיעלה בידו מכלום ואם ירצה לידע תקופת ניסן על ראש המחזור ויעשה תחלת חשבון מניסן של הבריאה יסיר מחשבון ז' תרמ"ב פ"ז ימים ש' שעות תרמ"ב חלקים ושעמא יהבאר בסמוך בע' הומה שיותר בידו הוא הזמן שהיה התקופה ר"ל שתגיע החמה לתחלת מזל שלה אחר שהיה מולד של אותו ניסן הי"כך יתן אותו היתרון על מולד אותו ניסן שהוא עומד בו ובמקום שיכלה חשבון שם הוא התקופה ואם ירצה לדעת תקופת השני של ראש המחזור ויעשה חשבון כאלו בתשרי של בהר"ד נברא העולם יסיר מחשבון י"ב כר"ד פ"ז י"ב ימים כ' שעות ר"ד חלקים ומה שיותר בידו יתן על מולד תשרי שהוא עומד בו ובמקום שיכלה חשבון שם היא התקופה ושעם הסרת י"ב ר"ד לתשרי או ז' תרמ"ב לניסן דע כי נהלקו ר"ל במסכת סנהדרין אם נברא העולם בתשרי או בניסן ר' אליעזר אומר בתשרי נברא העול' ופירושו באחד בתשרי נברא אדם הראשון שנברא ביום ו' אבל התחלת הבריאה היתה מיום א' שלפניו שהוא כ"ה באלול וכבר אמרנו דמקצת השנה ככולה ואילו ה' ימים חושבים אנו לשנה שלימה וכאלו נברא העולם בתחלת אותה השנה שהיה ראוי להיות מולדו בהר"ד אשר עליו אנו מעמידין את כל החשבונות וכמה אנו יודעים שהיה ראוי להיות אותו המולד בהר"ד דע שאר"ל י"ב שעות ויטן ביום ואדם הראשון נברא ביום שני בשעה ראשונה הוצבר עפרו בשנייה נעשה גולם בשלישי נמחתו איבריו רביעית נזרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו ששית קרא שמות שביעית נזדווגה לו חיה שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבע השיעות נצטווה שלא לאכול מעץ הדעת וה' על כל שאר מצות והיה בכללם שנצטווה לקדש החדש ובלי ספק שקיים ציווי וקדשה מיד שהרי בו ביום היה ראש צהוריו ודנו וקבלו חכמים ז"ל שקדשה באותו השעה וכיון שקדשה בתחלת תשעית על"כ צ"ל שראה אותה שקדשה על פי הראייה וכיון שנראתה הלבנה בתחלת תשעית צריך אתה לומר שניולדה ששה שעות קודם לכן דהיינו תחלת שעה שלישית כדאמרינן פ"ק דר"ה כ"ד שעות מבסי סדר' למניא סרי מעתיקא ושית מחזתא א"כ כשתחשוב לאחורך ו' שעות תמצא שהיה המולד בסוף שעה שציה דהיינו י"ד ר"ל יום ו' אחר עבור י"ב שעות מן הלילה וב' שעות מן היום וכשתסליך האחור מ' ח' תתעו שהוא היתרון משנה פשוטה על י"ד תמצא בהר"ד שהמולד הותוו שהיה ראוי להיות אם היה נברא העולם ועתה יש לשאול למה היתה כולד הראשון של הבריאה

ויד שהרי הכתוב אומר שביום ד' נתלו המאורות ואר"ל ודאי כן הוא שביום ד' ג' שעות על היום נהלו המאורות מפני שלעולם ג' שעות על היום החמה היא בעיצובה של זריחה וכבר ידענו שכל מעשה בראשית כמלאים וכצבונם נבראו וא"כ החמה והלבנה נבראו כ' שעות מלואהם שהוא ג' שעות על היום ואז עמרו שנים בחלון אחד ושניהם סוין נבראו שנאמר המאורות הגדולים ומצינו שקטורה הלבנה ואמרה אי אפשר לשני ימים שישמשו בבהר אחד ואכר לה הק"ב לבי ומעשי את עצמך ועי' אותה נזיפה לא שמש ולא נראה אורה עד שבא אדם הראשון וקדשה וחזרה ואכן נולדה ששה שעות קודם לכן כמו שאמרנו דהיינו י"ד חסו' מיו' ד' ג' שעות על היום דהיינו ד' שו' עד ו' י"ד היה יום א' וכ"כ שעות נמצא שבוה הזמן הלכה החמה ונתרחקה מתחלת מאזנים שנבראה בו מהלך שהוא מעת בריאתה עד עכשיו ואתה חשבת חשבונך מ' בהרד ולקחת כנגד כל השנה שעבר משנות הכריאה יב"א ר"ד שהוא מהלך החמה ויותר על מהלך הלבנה כאשר כן הוא האמת מיום הבריאה ואילך וא"כ כשחשבנו כל הי"כארד עד עכשיו חשבנו' ב"א ר"ד אחד יותר ממה שהלכה כלו' שלפי חשבוננו מבהר"ד אנו אומרים כאלו עמדה החמה עם הלבנה באותו הפעם בתחלת מאזנים ולא חזרה החמה לתחלת מאזני' עד י' ימים כ"א שעות ר"ד חלקים אחר מולד ויד' שכך היה מהלכה אם היה נברא בעת בהר"ד ולפי האמת הרי היא נבראת ועמדה בתחלת מאזנים יום א' וכ"כ שעות קודם מולד ויד' נמצא שחשבנו כהלכה יותר ממה שהלכה באמת יב"א ר"ד וא' כ"ג צרפ' יחד יהיה הכל יב"ד ר"ד על כן צריך אתה להסיר מהשבונך יב"ד ר"ד כשחשבת חשבונך בתשרי הראשון דהוהו אשר היה ראוי להיות מולדו בהר"ד אם היה נברא העולם יור' יהושע אומר בניסן נברא העולם וכבר שנתלו המאורות לתחלת ליל רביעי ואותו יום ד' היה כ"ג אדר ושמש יחד ש' שעות והרמ"ב חלקים ואח"כ קטורה הלבנה והיתה נזופה שבעה ימים שלמים כדון ואביה ירוק ירק בפניה חכלם שבעת ימים ואח"כ חזרה ונולדה והוא היה מולד ניסן הראשון של בריאת עולם וא"כ בעה מולדה כבר הלכה ונתרחק החמה בתחלת שלה עד שניולדה הלבנה ז' ימים וש' שעות תרמ"ב חלקים ואנו רוצים להעמיד חשבוננו לידע ההקופה מהי תחלת החמה בתחלת שלה ולקחנו כל היכאר' מבריאת עולם מעת המולד הראשון וכאלו לא חזרה החמה לתחלת שלה עד יב"א ר"ד אחר המולד של ניסן ולפי האמת הרי היתה בתחלת שלה ז' ימים ש' שעות תרמ"ב חלקים קודם לכן על"כ צריך אפי' להסיר ז' ש' תרמ"ב מהשבוננו ומה שישראל היא יהיה עת עמידה החמה בתחלת שלה אחר המולד במהלך השנה ויהיה עת ההקופה וכן לתשרי וישאר ההקופות והרוצה לידע תקופת ניסן של שנה שעומד בה שאינה ראש המחזור אלא נכנסו איזה שנים הוך המחזור יקח לכל מחזור שעבר שעה וחפ"ה ולכל שנים הנמורות שעברו ונכנסו הוך המחזור יקח יב"א ר"ד לכל שנה ושנה ויקבץ הכל ויסיר ז' ש' תרמ"ב ומה שיותר בידו יעשה ממנו חשבון של מולד לבנה שהוא כ"ט י"ב הש"צ וכל הכ"ט י"ב הש"צ שימצא יסליך שהם החדשים המעוברים שהיו ועברו כאלו השנים שנכנסו הוך המחזור והנשאר מה שאי עלה לכ"ט י"ב הש"צ יתן על מולד ניסן של אותה שנה ובמקום שיכלה החשבון שם היא ההקופה ואם ירצה לידע תקופת תמוז יקח כ"ז יב"א שה' חלק רביעי מ' כ"א ר"ד ויצרף אותו עם המורה שלא עלה לחשבון כ"ט י"ב הש"צ ויתן אותו על המולד של ר' המזו ובמקום שיכלה החשבון שם היא התקופה של המזו ובן להקופת תשרי יקח ה' תרמ"ב שש"א חצי יב"א ר"ד ויצרפו עם מה שלא עלה לכ"ט י"ב הש"צ ויתן הכל על מולד תשרי ולתקופת סבת יקח ה' תרמ"ב שש"א שלש רביעיות מ' כ"א ר"ד ויצרף אותו עם המזו מה שלא עלה

דבוש החוד הלכות דה

קנה

נ	ד	ט
ה	ה	ה
ו	ז	ז
ז	ח	ח
ח	י	י
ט	יא	יא
י	יב	יב
י	יד	יד

עד כאן יתרונת מסחור למחזור עדי מחזורים מבאן ואילך יתרונת מי מחזורים לי מחזורים עד ק מחזורים :

י	יד	תקל
כ	ד	תתרס
ל	ט	תקי
מ	י	תתרס
נ	יא	תק
ס	יב	תתק
ע	יד	תע
פ	י	תת
צ	י	ת
ק	י	תקף

עכ פי מחזורים לי מחזורים עד ק מחזורים מבאן ואילך פי מחזורים לק מחזורים עד ד מאות :

ק	ו	תתקף
ד	יב	תתף
ט	יח	תשף
ה	כד	תתף

המחכה ויגיע לימים אלה : אלה הם

היתרונות כשתרצה לחשוב לפניך כגון שיש בידך יתרון תקופה אחת ותרצה לידע יתרון תקופה אחרת שהבא אחר זו שיש בידך ואם תרצה לחשוב לאחור כגון שיש בידך יתרון תקופה אחת ותרצה לידע יתרון איזה תקופה שעברה או תשליך האחור על יתרון שבידך וסימנך לידע האחור תקח הפנים מאותו סך תקופות שתרצה לידע ומה שהמצא בפנים תחסר הפני' מ'כ' י'ב תשצ'ג' אותו השליך על יתרון שבידך והמצא ותקופה אחורנית והמשל כגון ערה שנה שלש שיש בידך יתרון תקופת ניסן והוא כ'ח ה'ק'נ'ב ותרצ' לידע לאחור יתרון תקופה תשרי שעבר השליך על כ'ח ה'ק'נ'ב כ'ד ב'ק'נ'א שהוא מה שח' ת'ר'מ'ב מ'כ' י'ב השצ'ג' וצ'רף יחד כ'ח ה'ק'נ'ב עם כ'ד ב'ק'נ'א והשליך כ'ט י'ב השצ'ג' ישר לך כ'כ י'ח תק'ף והוא יתרון תשרי שעבר והטעם בקל יובן כי בהוסיף כ'ד ב'ק'נ'א על כ'ח ה'ק'נ'ב ועלה ליותר מ'כ' י'ב תשצ'ג' והשליכתו הרי ה' כ'אלו הסרתו מ'כ' ח'ה'ק'נ'ב ה'ת'ר'מ'ב שהרי ה' י' ת'ר'מ'ב וכ'ד ב'ק'נ'א הוא יחד כ'ט י'ב השצ'ג' וכן תעשה בכל היתרונות שתרצה לידע האחור שלהם ואם אין בידך שום יתרון החשוב כל היתרונות מבריאות עולם ותשליך מהן י'ב ר'ד מן הטעם שנתבאר וכבה תעט' חשב כל המחזורי' שעברו מבריאות עולם וכל השנים שעברו ונכנסו הוד המחזורי' שאתה עומד בו וכל החדשי' שנכנסו תוך השנה שאתה עומד בו וקח כנגד כל מחזורי' שעבר א' תפ'ה וכנגד כל שנה שעבר י' כ'א ר'ד וכנגד כל ג' חדשים שעברו ב' י'ז שכ'א וצ'רף הכל יחד כמו שעשית במולד' אלא שבחשבון זה לא השליך השביעיות רק כשהגיע לכ'ט י'ב תשצ'ג' השליך אותו שהוא חדש שלם והוא החדש שעשאוהו עיבור באלו השנים שעברו ובה שיעלה לך השלך ממנו י'ב כ'ד כמו שנתבאר והמהרי צ'רף הכל עם מולד של אותו החדש שתרצה לידע תקיפתו ותדע כמה נכנסה התקופה לך אותו החדש ודע שבשנת העיבור כשתרצה לחשוב תקיפ' שבת'א עם עלה בידך ביהרון התקופה

עלה לחשבון כ'ט י'ב תשצ'ג' ויחזאונו על מולד של ד'ח שבת ובמקו' שכלה החשבון שם הוא עת ורנע תקופה שבת ודע כי שם ה' ימים ושעו' שהו' כהלך החמה השווה הו' ד' פעמים צ'א ימים ח' שעות ומחצה א'כ' כל תקופה היא צ'א ימים וז' שעות ומחצה וצ'א ימים הם הולכים בשביעיות הלכך אין תקופה נמשכת אחר חברת' רק ז' שעות ומחצ' כגון אם היתה הראשונה בתחילת יום ד' היתה השניה שאחרי' ז' שעות ומחצ' על היום ביום ד' לכן היודע תקופה אחת יתן עליה ז' שעות ומחצה ושם תראה התקופה שאחריה כיום הצ'ב גם כלל זה נקוט בידך ע'פ' חשבון זה תקופת ניסן לעולם אינה נופלת אלא או בתחילת חיוס או בתחלת הלילה או בחצי חיוס או בחצי הלילה ושל חמיו אינה נופלת אלא כ'ז שעו' ומחצה או כיו' בלילה או בשע' ומחצה ביום או בלילה ושל תשרי אינה נופלת אלא כ'ט שעות או כ'נ' שעות ביום או בלילה ותקופת שבת אינה נופלת אלא כ' ומחצה או כ'ד ומחצה ביום או בלילה ומעתה אכתוב לך היתרונות מנ' חדשים לג' חדשים שהם תקופה א' עד ד' תקופות שהם שנה אחת של חמה ואחר כך משנה לשנה עד י'ט שנים שהם מחזור קטן ואח'כ' ממחזור למחזור עד י' מחזורים ואח'כ' פי' מחזורים לי' מחזורים עד מאה מחזורים אחר כך ממאה לשאה עד ד' מאת מחזורים ואז בקל תוכל לחשוב התקופות מבריאות עולם :

והא לך היתרונות מנ' חדשי' שהם ימי תקופה שלימה לג' חדשים

עד ד' תקופות שהם שנה המימה :

תקופה	א	ב	ג	ד
	ב	ה	ח	י
	ב	ה	ח	י
	ב	ה	ח	י
	ב	ה	ח	י

עכ יתרונת מתקופה לתקופה עד שנה מבאן ואילך יתרונת פשנה לשנה עד י'ט שנים שהם מחזור קטן :

א	י	כא	לך
ב	כא	יח	תח
ג	ג	כ	תתצ'ט
ד	יד	כ	כ
ה	כד	כא	רכז
ו	ו	ה	תשי' אחר שהוסר כ'ט
ז	ז	ב	תתקכ'ב : י'ב תשצ'ג
ח	כח	פז	פז
ט	ט	ח	תקל'ז אחר שהוסר

פשוט כ'ט י'ב תשצ'ג' להסלים חדש העיבור של שנת ח :

י	כ	ה	תשמ'א
יא	א	יד	קל'ב אחר שהוס' כ'ט י'ב
יב	יב	יא	שנז' תשצ'ג
יג	כג	ח	הקס
יד	ד	יז	תת'ר'א אחר שהוס' כ'ט
טו	טו	יד	קע'ה י'ב תשצ'ג
טז	כו	יא	שעס
יז	ז	יט	תת'ע אחר שהוסר כ'ט
יח	יח	יז	תת'ר'ע י'ב תשצ'ג
יט	יט	א	תפ'ה

אחר שהוסר כ'ט י'ב תשצ'ג

יערי מבאן תראה שלא יתקברו המאורות חמה ולבנה יחד בכל העיבורים כי אם כשנת י'פ' לכך קראו מחזור ולקמן יתבאר בע'ה למה קראו לכ'ח שנים מחזור גדול :

עד כאן יתרונת משנה לשנה עד מחזור אחד מבאן ואילך יתרונת מסחור למחזור עדי מחזורים :

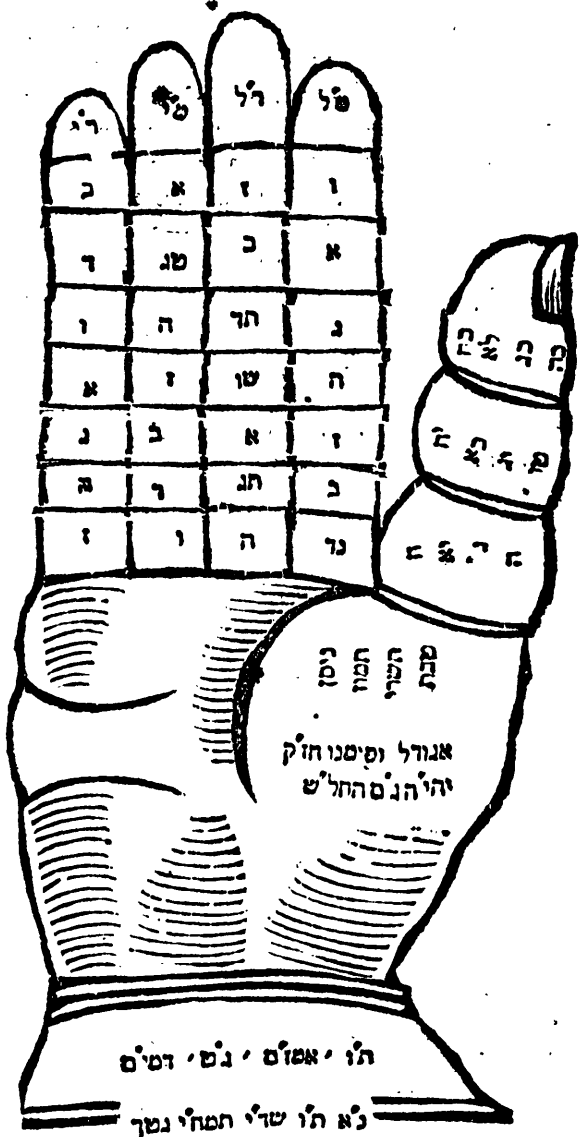
א	א	תפ'ה
ב	ב	תתקע

יחזר מב' יב תשצ'ג השלך ב' יב תשצ'ג והמות' חצוף עם מולד שבטש וכך ימים תמשך התקופה בחדש שבטש ואם לא יעלה לך כ' יב תשצ'ג תפול התקופה כשבת ואח' כשתשליך על יתרון שבת ב' יב שב' לידע תקופות ניסן ולא יעלה לך יתרון ניסן ג' כ' יב תשצ'ג דע שהפול תקופת ניסן באיתו העיבור בחדש ואדר כמספר ימי משך היתרון שביהך אבל אם עלה בידך כ' יב תשצ'ג בשבת והשלכתו או שלא עלה כ' יב תשצ'ג בשבת ועלה ביתרון תקופת ניסן כ' יב תשצ'ג תפול התקופה בניסן המשל בזה כגון עתה שנת שלש לפ' ק' שהוא שנת העיבור שנת י' ממחזור רפ"א שעברו ר' מחזוריק' שנת י"ח שנים חוד מחזור רפ"א קח מה שכתב כנגד ה' והוא יב א' תחף ומה שכתב כנגד ה' והוא ד' י' תח' ומה שכתב כנגד י' שני' והוא י"ח י' תת' עד והשלך ממנו יב כ' ד' ישאר לך כ' יב י' ח' ק' וכן תמשך התקופה אחר המולד ואחר כך קח מולד השני של שנה זו והוא ג' כ' י' צ' חלקיק עם החלקים ויהיו שעה שלימה כי בכד ידעת שלעולם צריך להיות לתשרי שעות שלימות מכוונת וצ' עם השעות הראשונ' יהיו הגל כ'א שעות ואחר כך חשוב מיום ג' טב' היה המולד כ'ב ימים כמנין ימות היתרון ועוד כ'א שעות ביום כ'ג וכן תהיה תקופת תשרי אחר מולד תשרי נמצא ש' היתה תקופת תשרי ביום ד' בסוף שעה כ'א דהיינו ש' שעות על יום ד' כי הלילה ה' יחשב לעולם יב שעות בחשבון התקופות וכבר ידעת כי ס' תשרי הוא ג' ש' ג' שעות תוך הלילה או על היום א' ש' שעות הוד הלילה או על היום י' ואח' כשתרצה לידע תקופת שבת השלך ב' יב שב' על כ' יב י' ח' וצ' וצ' וצ' ויהיה הכל כ'ה י'א התק' וכן תמשך התקופה אחר המולד וכיון שאינו עולה לכ' יב תשצ'ג תפול התקופה בשבת וקח המולד של שבת והוא ז' י' תש' צ' חלקיק עם החלקים ויהיו שעות וחצי וצ' עם השעות הראשונות יהיו הכל כ'ח שעות ומצ' קח כ' ד' שעות שהם יום שלם וצ' עם ימי היתרון שהם כ'ה יהיו כ'ו ימים וד' שעות ומחצה נמצא יום תקופת שבת נמשכת מיום המולד כ'ו ימים וד' שעות ומחצה ביום כ'ז ויום המולד היה יום ז' נמצא תפול תקופת שבת ד' שעות ומחצה בלילה כ'ו ימים בחדש שהיו מנין ימי החדש מיום שני דר'ח שהוא יום א' שהרי ר'ח יהיה ז'א' ואחר כך כשתרצה לידע תקופת נסן השלך על יתרון שבת שהוא כ'ה י'א תקי'א ב' י' ט'א צ'רפס יחד ויהיה הכל כ'ה הק'ב וכך תמשך התקופה אחר המולד וכיון שהשנה מעוברת ולא הגיע היתרון לכ' יב תשצ'ג תפול התקופה בחדש ואדר ותק' לך של ואדר שהוא ה' ו' תת' לת והשלך על היתרון שאם היה היתרון עולה כ' יב תשצ'ג או יותר היה כ' יב תשצ'ג חד' העיבור והיתה נופלת התקופה בניסן והיית צריך ליקח מולד ניסן וכיון שלא הגיע לכ' יב תשצ'ג צריך אח' ליקח מולד ואדר וצ' חלקיק עם החלקיק יהיו שעה שלימה וצ' עם השעות הראשונות יהיו הכל יב שעות ויום המולד היה ביום ה' אם כן תמשך התקופה מיום המולד כ'ח ימים ויב שעות ביום כ'ט ז'ח ואדר היה ביום ה' נמצא תפול תקופת ניסן ביום ה' כ'ח ואדר סוף שעה יב מתחלת הלילה דהיינו מתחלת יום ה' ואח' כשתרצה לידע תקופת תמוז השלך ב' יב שב' על יתרון ניסן והוא כ'ח הק'כ צ'רפס יחד יהיה ל' כ'ב תע'ג והוא יותר מכ'ט יב תשצ'ג שאם לא היה יותר היית צריך ליקח מולד ניסן והיתה התקופה נופלת כסיון ועכשיו שהוא יותר השלך כ'ט יב תשצ'ג ישאר לך א' ש' ש' וכן תמשך התקופה אחר המולד השלך עליו מולד תמוז והוא ד' ש' ח' צ' חלקיק יהיו שעה ומחצה צ'רפס אורה עם השעות הראשונות יהיו הכל י' שעות ומחצה נמצא תמשך תקופת תמוז שנים המולד יום א' וי' שעות ומחצה דהיינו ביום ה' י' שעות ומחצה והוא ז' שעות ומחצה על היום כשתחיל תחילת היום מתחלת שעה י' ויום ה' זה

הוא א' בתמוז שהוא יום ב' מר'ח תמוז שממנו אנו מנינים ימי החדש ומחשבונו זה העל לתקן לעולם והנה בל החשבונו הנזכרים מיוסדים על פי המ' יועתה אודיעך למה אמר חז'ל מחזור גרו' הוא כ'ח שנים / דע שלפי כל הרע' וחשבונ' הנזכר' לא יהיה בין תקופה לתקופ' רק ז' שעות ומחצה באותו היום וכשתחשב תקופה אחר תקופה כ'ח שנים שלמים תמצא שבאותו יום ובאותו שעה שהיתה תקופה אחת בתחלת הכ'ח שנים תמצא שתחזו אורה תקופה למקומה שתהי' ג' בתחילת הכ'ח שנים האחרות באותו יום ובאותו שעה וכן כל תקופה ותקופה מהקופ' השנה חוזרים חלילה לעולם מ'כ' שנה ל'כ' ח' ט'נה ליום א' ולר'ע א' ר'ק י' שהנו במספר ימי החדש ולכך קראו כ'ח שנים מחזור גדול להמ' כי הוא חזר חלילה במהלך החמה שהרי בתקופ' נחשבים מהלך החמ' ומפני' שבין הוא התחכמו רז'ל לת' סימן לחשבון התקופות לחשוב אות' בקל בלי שום חשבון ויתרונות רק בדיעות מנין השנים שאנו עומדים במחזור גדול להמה כאשר אבאר בע'ה דע שבין ל' אליעזר בין ל' יהושע היתה תקופת ניסן שקודם וי' ולאחר ב'ר'ד בהחלת ליל ד' לרבי אליעזר היתה ראוי להיות כן אם היה העולם נברא ולרבי יהושע היתה כן באמת והו' היה החל'ע'ת בריאת החמה והלילה בגלגלה ומשם ואילך היתה כל תקופ' ז' שעות ומחצה זו אח' זו עד סוף כ'ח שנים ואח' חזרו לכמו' שהיו בכ'ח שנים הראשונים וכן חזרו חלילה לעולם והנה ממצאו חז'ל בפרקי יו' כל אדם חז'ן מן האגודל כ'ח ר'ש'י פ'קים כשתחשוב קשרי האצבע' מבי'ת ומחז'ן עם ראש' האצבעות יהיו כ'ח וקבעו לכל קשר וקשר מבי'ת ובחז'ן תקופה אחת ונס' בראש' האצבעות וכבר ידעת שלעולם לא יפלו התקופות כ'א בשני זמנים ביום או בלילה כמו שנבאר למעלה וסימנ' ח'ז' אמו'ס ג'ט רמי'ס ר'ל תחלה או ו' שעות ביום או בלילה לניסן' וא' שעה ומחצה או ז' ומחצה ביום או בלילה לחמו'ג' או ש' ביום או בלילה לתשרי וד' ומחצה או ו' ומחצה ביום או בלילה למבת לפיכך שמו אותיות ימי התקופה בקשרי האצבעות שהם כ'תועל כל אצבע ואצבע שמו ס' השעות והם ס' ל' ר'ל מ'ר'י ר'ל מעוש לילה רוב לילה מעוש יום רוב יום כ' אי אפשר להיות התקופה בעניין אחר כאשר ציינת' לפניך על כן אצייר היד לפניך ובקשר אצבע הראשון אציין לך ניסן ואות ד' ועליו ס'ל והוא סימן שבטנה הראשונה למחזור גדול תהיה לעולם תקופת ניסן בתחלת ליל ד' כי הוד' מורה על היום מ'ימי' השבוע וס'ל מורה על מעוש לילו של תקופת ניסן שהוא תחלת לילה וכן תעשה לכל תקופה ותקופה תציב החדש בכל בית אצל האות והכ'ע שהיתה בשנה הראשונה של הבריאה והמצא ס' צ' ה' שד'י תמח'י נט'ך פירו' ניסן בבית ראשון והוא ר'ח נ'א : תשרי בבית שני מלמטה למעלה והוא ר'ח ת'ו והמוז בבית י'ח וזוהו ר'ח תמח'י ושבת בכח כ'ג והוא ר'ח ג'ט'ך הש' היא שבת ושד'י ר'ל חשבון השאלה תהיה מבי'ת י'ד כי גם השאלה ר'ל שאלת של ופטר בתפילת י'ח בתקופות תלוי כי לעולם מתחילין אותה ס'ימים אחר תקופת תשרי לפיכך לעולם נ'מה ימים שהיתה התקופה פתש'ריך תהיה השאלה בכסליו ומספר הימים אראך בציור האגודל בע'ה ויום השאלה תדע מפרקי קשרי האצבעו' על פי חשבון שנות המחזור גדול כמו בתקופות :

עברנות של תקופת

הטעם שיתבאר אהפ בעהרק שתדע שפחות מאותו המספר לא תפול התקופה ויבא לפעמים שלא יכוון בכ' או שלשת ימים ולא תחוש לו כשתדע היום מימי השבוע והשעות באותו היום שיבואו ממספר בתי האצבעות ואח"כ תדע ממספר בתי האגודל כמה תמסך התקופה תוך החדש בקל תוכל לידע אם אותו היום יהיה כך בחד' ואם לא יהיה כך בחדש תראה אותו היום המסוף לאותו מנין כערך יום או ב' ימים או ג' ימים וכך תוכל להוסיף על מספר המנין שתכתוב בתוך פרקי האגודל והטעם שנתנו באגודל מספרים הללו שלא יכלו לבזבז אותם ליום מכוון דע כי מספר הימים שבאגודל אינם מיוסדים כ' א על פי השבועות היתרונות המתלדים מתוך חשבון י' כ' א ר' ד וא' ח' פ' וסצאו חז' ל באחר זמן ואף בזמן זה שמתוך חיבור הא' ח' פ' ה ברוך השנים שעברו לא תוכל ליפול התקופה בשנת ראשונה מן המחזור קסן פחות מ' ימים לחדש השני שממנו אנו מתחילים שנת המחזור לכך כתבו בפ' ראשון והוא התחתון ג' ולצדק עמו מספר השנה כנגד יום אחד והוא א' והרי הוא ד' ימים ומפני שכתבון היתרונות יוסיפו לפעמים השעות עד כ' או כ' א ויתר לא יוכלו לבזבז החשבון לימים שלמים וסמכו על מח שלא נקל למעות כשנרעה היום מימי השבוע והשעה שכו ביום כאשר כתבתי ומה שלא כתבו ד' בבית זה ונחשוב בלא צירוף השנה הוא כי כמאן ואילך לא יכלן להעמיד החשבון באופן אחר זה כי כשתפול התקופה בשנה ראשונה של מחזור ד' או ה' ימים בחדש על כרחך תפול בשנה השניה לפחות ימים יותר בחדש מפני היתרון שנת החמה על שנת הלכת שהו' י' כ' א ר' ד לכך כתבו בבית השני וד' האמצעי ג' חוסיפו עשרה על המספר שבשנה ראשונה ומפני הכ' א שעות ור' ד חלקי' נתנו לך לכי' שתצדף חשנה לזה המספר שהו' י' ג ויהיה ו' ד אבל צירוף השנה אינו אלא מפני הכ' א שעות ור' ד תלקים כמו שכתבתי וכן הוצרכו לעשו בכל שנה ושנולפיכ' שמו בב' השלישי והוא העליון כ' וציוו עוד לצדף עמו מספר השני מן הטעם שנתבאר ולשנה הרביעי הוסיף על השלישי עוד י' טל י' כ' א ר' ד ויהיה ל' ג וכבר יודעת שהשנה השלישי היא מעובר' ואם כן תצטרך להשליך ל' כנגד ימי החדש העיבור שעבר וישאר לך ג' לפי החזור לבית התחתון שיש בו ג' אלא שמשו' הכ' א שעות ור' ד חלקי' שבכל שנה תחבר עם הג' מספר השנים שעברו תוך המחזור וכן העשה לעולם כשתחבר מספר הנמצ' בבית אחד מפרקי האגודל עם מספר השני שעברו תוך המחזור ותמצ' בהם יותר מ' ל השלך הל' והמתר קח לך לידע כמה ימי בחדש תהיה התקופה חזן משנות העיבור ברוך הפעמים אם לא יהיה לך ל' לתקופ' ניסן הפול תקופ' ניסן בוארר כנון עתה שנת של' טל לפ' חמצא בכלהו י' ט בכית התחתון ח' ותוסיף עליו י' ט יהיה כ' ותפול התקופה בוארר ואם היה יומ' טל היית משליך הל' ותפול בניסן נם בזה לא תוכל לשעות ובקל תוכל לידע כשתמנה צ' א ימים מתקופת טבת הדע אם מספר הימי' שבאגודל יהיו בוארר או בניסן וכן לכל התקופ' ואחר שידע' טעם מספר הכתוב באגודל נגד תשרי בקל תדע טעם מספר התקופות האחרות כי כשתהיה תקופת תשרי ג' ימים בחדש אי אפשר לתקופ' טבת ליפול פחות מה' ימים בחדש כשתמנה צ' א ימים וכשתקופת טבת היא כה' ימים בחדש אי אפשר לתקופת ניסן פחות מה' ימים בחדש לפי מספר צ' א ימי' שרירי' שכתבנו ב' חדשים חסדים בינתיים טבת ואדר ודוק ותמצא וכשתהיה תקופ' ניסן ח' ימים בחדש לא תוכל להיות תקופ' תמוז פחות מי' או י' א ימים לחדש לפי מספר צ' א ימים וצירוף ג' פעמי' הו' טעו' ומחצה לפי' שמו הסימני' הללו כנגד כל חדש שיש בו תקופה בכית התחתון ונתנו בהם סיגופיקון ג' טל ח' ה' ק' ה' ו' ואח"כ כשתוסיף על כל שנה ושנה לאותו התקופה ימים די' כ' א ר' ד תדע טעם מספר האותיות שבשאר בתי הפרקי' ולא תצטרך לחוש אם לא יהיה מספר הימים שבאגודל מכיון עם

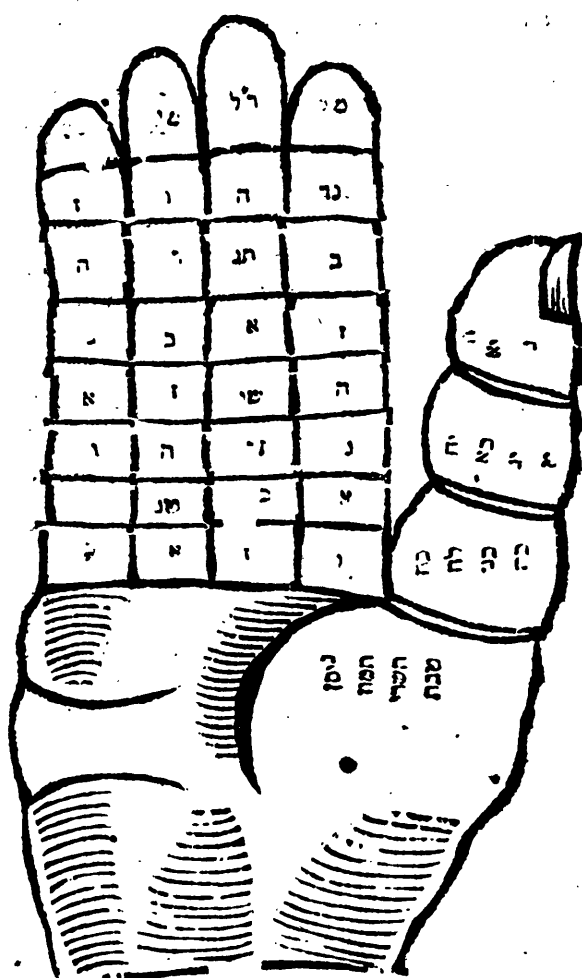
קחה אם תרצה לידע יום התקופ' ובאיוזה שעה חמנה שני אמחזור גדול באצבעו' כנון עתה שנת של' טל לפ' ק שהיה שנת י' ט במחזור קצ' א לחמה ותרצה לידע תקופת תשרי תהמיל לשנות בכית הששי שיש בו ג' וכתוב עליו ר' ל' כי כן היתה תקופת תשרי בתחילת המחזור וחמנה ממנו למעלה י' ט בחים ובכית שיכלה יהיה יום התקופ' ותגיע לכית שיש בו ד' והוא יום תקופת תשרי ואח"כ תראה למעלה וכתוב עליו ר' ל' רוב יום וכבר ידעת שתקופת תשרי אי אפשר להיות אלא בג' שעות על היום או בט' שעות וא"כ תהיה תקופת תשרי ט' שעות על יום ד' דהיינו בשעה כ' א מתחלת הלילה וכן תעשה לכל התקופ' וא' טל בכמה בחדש חמנה בקשרי פרקי האגודל שדגם ג' עם עוקץ ראשו ותצטרך לידע כמה אנו עושדי' במ' ק ואותו מספר השני' חמנה בפרקי האגודל ממטה למעלה כנון עתה שנת של' ט שהוא ג' שנת ג' טל לפ' חמצא בכלהו י' ט בכית התחתון ח' ותוסיף עליו י' ט יהיה כ' ותפול התקופה בוארר ואם היה יומ' טל היית משליך הל' ותפול בניסן נם בזה לא תוכל לשעות ובקל תוכל לידע כשתמנה צ' א ימים מתקופת טבת הדע אם מספר הימי' שבאגודל יהיו בוארר או בניסן וכן לכל התקופ' ואחר שידע' טעם מספר הכתוב באגודל נגד תשרי בקל תדע טעם מספר התקופות האחרות כי כשתהיה תקופת תשרי ג' ימים בחדש אי אפשר לתקופ' טבת ליפול פחות מה' ימים בחדש כשתמנה צ' א ימים וכשתקופת טבת היא כה' ימים בחדש אי אפשר לתקופת ניסן פחות מה' ימים בחדש לפי מספר צ' א ימי' שרירי' שכתבנו ב' חדשים חסדים בינתיים טבת ואדר ודוק ותמצא וכשתהיה תקופ' ניסן ח' ימים בחדש לא תוכל להיות תקופ' תמוז פחות מי' או י' א ימים לחדש לפי מספר צ' א ימים וצירוף ג' פעמי' הו' טעו' ומחצה לפי' שמו הסימני' הללו כנגד כל חדש שיש בו תקופה בכית התחתון ונתנו בהם סיגופיקון ג' טל ח' ה' ק' ה' ו' ואח"כ כשתוסיף על כל שנה ושנה לאותו התקופה ימים די' כ' א ר' ד תדע טעם מספר האותיות שבשאר בתי הפרקי' ולא תצטרך לחוש אם לא יהיה מספר הימים שבאגודל מכיון עם

מטובן התקופות כחון בלא שום סוד נזיר על המספר רק ע' פקדי האנצט' מליון ש' אלולו תמיד על דרך זה ויהיה הכל מתוקן לפיכך שלא היינו יכולין לעשות הניזור זה נענין אחר דכשהענינים המתעניין התקופות ביד מבחון בלא ספר ונלא ניזור חלקי א בכל אנצט שבע' ראשי פקדים כרי סכד' לנצעות ומלא כח ראשי פקדים למניין שני מחזור גדול וראשי הפקדי' הונדכו להתחיל בנצ היה נקטר החתון סנאנצט ולת' נקטר הפקד' טעליו בנצ האנצט' ולת' נקטר הזליש' שבנצ האנצט' ולת' נק' כר' ראשי פקדים וברי' להטלים ו' ראשי פקדים בנצנצ זה והס' ג' לירד בפנים לקמטים מבראשי הפקדים בפנים בנצנצ זה והס' ג' יהיו כך הכל ו' ראשי פקדים בנצנצ זה וכן בכל אנצט ולאנצט ויהיו בין הכל כח ראשי פקדים ובניזור טעל הטטח קראוס נהי' ולפיכך כשהונדך לתת האותיות של ימי התקופה סבכל גי' וגי' של האנצטות על כרחו הונדך לכתוב נצית החתון ד' שהול יום תקופת' ניכ' לפולס נצעה ראשונה שבמחזור גדול וטעליו למעלה ד' אחר כך ג' כן הם התקופות במחזור וכתן הפסוק לזה האנצט דב' ז' ה' א' וטעליו למעלה לרבות מ' פכשירע האדם כיוון שבאנצט זה לנצד נק' יוכל לרע מנהי' האותיות הראויין להיות בכל האנצטות דוק ותמלא וכטעל' ענין בעומק נניזור זה ועשו אשר כתבת' לך כלן ענין ומדע ממואל דבר סכל הניזור שנידתי הוא מ כוח לניזור כן ולכתוב בו האותיות על הדרך שכתבתי כדי לכותנס ולמנהי'ם של פי דת תורתינו הקדוש דק' אכל' פ נות טלחה פונה טהיה דרך ומין כמו שהנך הכתב טלכו א' ג' ב' מנר הימין לנצ שמא' ולשני הניזור טלך שכתבת ונתת דה' לנצעה היה בכל היכך ומהסוד הקטר' על פיה חמש כנצד דת תורתינו טהרי כטהיית רונה לחשוב נפיקי ביד היית נריך להתחיל בפנים היה למטה נקמטת החתון שנאנצט בפנים והיה הכל הפך דת כתיבת תורתינו עין דוק ותכתב טלשי ניזודך היו כל הקומטות טקטי' עלי נופלים להקומט עליך . ולירדי אינס קומטות כלל ומטחה כיוון דנאנצטות היה על כרחינו הניזור נריכס להתחיל למטה מפרק החתון ולטעלות דרך למעלה לפ כך גם חסנן כמה נחודש טמחטנין גאגולל כחלתטי ג' מפרק החתון למעלה כך היתה דעתני בניזור אשר ניירתי דרכוכ' ודוק' כללא דמילתא הנח ירך טמחלית עש האגולל על טעה נ' יד היה מנירתי לך עש האגולל והמנה נכרקי' ניך הימנית ותמנא הכל מנזור היענ' ;) עכ"ל

התקופה שמימי השבוע רק שתוסף על מספר האגולל עד ימתי לחשבון יום התקופה שכא לך מבתי האצבעו ודי לך בוח בב' תקופת היר :

פא! האל! ואחריו! עוד טלחה חרטה אלל אמסת' והיא צטוף עינן פכח' לנצנין לחשוב התקופה מיד קטה לילמה מל' מהנך הרברי' סד' כמרות אחרונות דהייט כמרות' התחטוכו' כתב של' האותיות ניסן דה' ז' דהיינו דה' מרמח היאך התקופה טמנת נצטב אחת במחזור' ה' מרמח על פנה שנייה והו' על טעה מלעית וכל על טעה רביעית . א"כ הו' ל' למכת' לקנוע למעלה כטורה

ראשונה כו

עוד יש לי למסוד בידך סוד אחד מסודי העיבור אבל ראוי הוא לפרסמו לרבי' כמו שאכתוב בע"ה והוא טוב לידוע ש טעם בהכמת הרבונה ואפי' לא יום יודעם רק צורת הכדור . והוא זה דע טמה שכתבין בלוחות הטעוה של המלרות וכן של התקופה אינס ממחני' עם אורם הטעוה ש'נו סונין טחחילת ליל כל יום ויום דאכ' לא ידעו ולא יבינו טום מולד שוה ותקופ' של מה ד' השה דרע טהרי ערך אירך הקטת שהולכה החם ביום תקופת ניסן בעיגול העמש שרוא בשוה היום בו ביום אינו יום לקשה הכמש של כל יום שהולכ' החמה מאותו יום עד יום תקופת השרי וכן טתקופת השרי עד תקופת ניסן וכך חוזר הלילה כי מחסת שכתקופ' ניסן ואילך מתארך היום בכל יום על הלילה לא ידמה קשה . הטקיעה של בו ביום לטאר קשהוה של אחריי עד סוף הקופ' ניסן דהיינו עד שתיגע החם לראש סרמץ ובשגריע לתחל נקוד' סרמץ ויהיה שם המולד של המה לא יורה בהחל' הלילה כראייתינו רק בכמו חצי שעה קוד' הלילה ולכן תקופת ניסן שהיתה בהחלת הלילה אם תחשוב אה"כ תקופת המז' ז' שעות ומחצה אחר תקופת ניסן אפטר לחשוב אותן הז' שעות ומחצה מהחלת ליל תקופת המה כי אינו מבחון שהרי החמה והלבנ' כנלגלס' הולכין בכל יום קשת שוה לכל יום ואותן הקשרו' לא ישו' כמסורה היום עכ' אי אפטר לך לכי' אפי' מרלך השעה אלא על זה הדרך שכשהחשוב כך תקופת ניסן שהיתה בהחלת הלילה וצריך אתה לומר שרואת בבטו שש שעות אחר חצות של היום שלפנית

ד' וז' וכן טורה שנייה דמטה היה כנ' דה' ראוי להיות כטורה שנייה ד' למעלה וכן על כל המורות יש להקשות הכו וכן יש להקשות על האגולל גם עס הפך מל' את הסדר סוף ירד מל' מהפך הדבר התחטוכו' למעלה והעלוי' למטה אך כך כל' לעשות את היר ואת האגולל כוה כמו שניירתי כלן לפני מל' ואז יהיה הכל על הסדר . ונס כנכאלו למנות הן מתוך היר הן מחוד' האגולל והיה המניין מלמעלה למטה כדרך כל כתיבתינו אכתבו עס יי' טלכו כתיבים מלמעלה למטה אלן לפי ניזור היר והאגולל טמכת' מנייר אז נריכין ליינות החשבון דרך אחר ומטעה למעלה לא ככתיבתינו שאכתבו כותבים דרך פנים מלמעלה למטה ולא דרך אחר מיטעה למעלה דק כמו שהאומות העולם כתיבין דרך אחר ומטעה למעלה עכ' כטאה : תצוה ואשר אל מל' נניזור היר שניירתי לדעתך ספק כתיבת' בו אכתבו עס יי' כו' מתוך כתיבתך אכי רוחא דמאן דקריא עתך ניזור היר לחשוב בה התקופה לא הנאל ואם תנאל לא טלש חלם אל' לא ירע ולא הבין כוונת הניזור טל תוסכו' היר דאטו כוונ' הניזור לא היתה רק לחשוב התקופה כך מן הניזור המנייר על טעח הניזור לא וו העיר ולת' הדרך דא"כ למח כחן לניזור זה תמוכת יד היה יכול לעשות ל' כתיים מרובעים או טנו ים לא תמוכה אחרת ולמה כוננת טכנית הניזור כוה לא היה אל' כרי טכדע לחשוב

שלפניה שהיתה המה על ראשך ואם כן אח"כ תהיה תקופת
 חמו"ג שעות ומחצה אחר חצות היום של היום שלפני התקופ'
 וזה לא יגיע לו' שעות ומחצה מתחלת אותה הלילה כי מהר"ך
 מקשה חצי היום הו' לעולם שיה' זה לזה כידוע בחכמת החכונה
 וכן על זה הדרך בתקופת טבת עם תקופת השני כי בתקופת
 השני תחזור החמה לערך הקשת שהיתה בניסן שתייה באותו
 ערך אחר חצות היום שלפניה ועיני' נס במולדות יש הילוק על
 זה הדרך בכל חרש וחדש אלא שאינו מורגש כ' כ' ואין להקפ'
 עליו כציוף שאינם המירדות האמתיים ואע"פ שגם התקופה
 אינה האמתית אלא השוה מ"מ לפי מה שקבלו מן הסנה"בין
 דנע תקופה לתקופה לכאורה נרא' שבמסר לנו על תקופה השוות
 ויש להקפיד עליו אף ע"פ שהעולם אינם נזהרים אלא במספר
 שעות מתחלת הלילה אבל עיקר ההקפדה ראויה להיות על
 השעות שכתבתי ושומר פתאים יי' והנה נתנו קדמונינו ז"ל נ'
 סימני' בתקופת היר וכל' כי בודאי לא נפלו אלו הסימנים במקרה
 רק בכוננה גדולה ויכונו להתלית מה ממנה חז' לכל מקום
 שמרבים כלשון חכמה ומשלים וחידות כמאמר הכתוב להבין
 משל ופליצה דברי חכמי וחידותם ע"כ אני אומ' שכווננו בסימני'
 אלו בצורת היר לפי סימני' פשוטה לקבל טבים וכזה הוא ית'
 מנהיג את עולמו אשר עיקר הנהגתו על ידי מערכת הכוכבים
 שרחמה היא העקרת והגדולה שבהם וזה כוונתם הו' הוא
 לשון עוד בלשון הגמ' אמרו' הוא מלשון זמס' דמ' הוא
 מלשון חתן דמ' הוא לי וה"פ עוד אני זומס ומחשב וידוע אני
 שהגש אשר נתן לנו השו' אשר בו ש"חנו מעל ארצנו נט דמ'
 הוא לנו ונתחייבנו בו ברוב עונינו ע"כ נא' אין נא אלא לשון
 בקשה תו' מלשון עוד ובענין ויבך על צוארו עוד בלו' כבקשה
 ממך בקשת הפצר ועוד אתה שד' המח' את הנ' ש' ולא יזכר
 ולא יפקד ע"ד איזה ספר כריתות אמכם וכת' ואשיבה אל אישי
 הראשון וגומר ותפשוט ימינך לקבל אותה כהשוכה ואז חז'ק
 יה' ה' נס הח' לשר' לישראל החלשים בגלות הזה יהיו הוקים
 להתנב' על כל האומות לחזקם ולהקפם הראשון לשוב לארצם
 ולחיות בנועם יי' תו' אכ"ר בר' ב"לך ולא עי'.

יום י'ג שלא עשו בו י'ט ואח"כ ז' ימי פסח והרי יצא להם רובו
 של חרש בקדושה ומאחר שיצאו רובו בקדושה נותרין קדושה
 וי'ט בכל החדש שאין מהענין בו חוץ מן הככרות שמתענין
 בע"פ זכר לנס שנתו בכורי מצרי ובכורי ישראל ניצולו כירקמץ
 סי' ת"ל מנהג לקנות חטיף לחלקו לעניים לצורך פסח וכל
 מי שרד יב' חרש בעיר צריך ליתן לזה:

הל

דין שבת הגדול ובו סעיף אחר:

א ר"ח ניסן שחל להיות בשבת אז הוא פ' החדש ואומרים
 פיוש השי"ך לאותה פרשתו מן האופן שאומרים אביר
 הנביר שהוא אופן דר"ח כדי להזכיר ר"ח ג' ומצויצין ג' ספרי
 תורו' באחת קורין לפתו' ששה נבירי בענין היום ולשביעי קורין
 בס"ת שנייה וביום השבת ובראשי חרשים שהוא הדיר ויורר
 מפרשת החדש והדיר קודם (ועיני' למל' ממך כ"ה סעיף א')

ואז כיון דסליק כל שבעה נבירי שקורין בכל השבתות מנתיין
 השלישית אצלה ואומר חצי קדיש על שתיהן וכולל הראשונה
 עמה' ובשלישית קורין פרשת החדש הזה לכם ולפי שקראו
 פרשת החדש באחרונה מפטירין גם כן הפטרת פרשה החדש
 שהיא באל' חרש וגו' ולא בהשמים כסאי השי"ך לר"ח דלעולם
 מפטירין מצאי דסליק מניה בקריאה (ועל' סי' רכ"ד סעיף
 ז' ונסמין חרש סעיף ג') ר"ח ניסן אינו בא לעולם אלא בימי
 אנה"ז ואם יבא ביום ז' הרי כבר אמרנו מנהגו ויהיה ח' בחדש
 שבת הגדול מטעמא שיתבאר בסמוך ואומר בו יוצר אצטר
 אופן כלולי אש זולת אז כארסת קדושה אלהים בערך סדר
 אלהי הרוחות (הנה"ג) ונפונת' אומרים אתי מלנכך כלה
 ליוני ולוכן עיון אדיון וס' נדפסס' נקונתים: (פכ"ה)
 ויש מפטירין וערבה אע"פ שלא חל בע"פ וי"א שאין מפטירין
 וערבה אלא כשחל שבת הגדול בע"פ (ובל' טעמא דמפטירין
 וערבה בכל שבת הגדול מטום דנתיב בה הנה אנכי שולח
 לכם את אליהו וגו' שהוא דומה לכשורה משה הנאו' למצרים
 והיו מעין המצורע בכל שבת הגדול ואותם שאין מפטירין
 וערבה אלא כשחל שבת הגדול בע"פ מעמ' ארריהא הוא נשום
 דנתיב בה הביאו את המעש' אל בית האוצר וגו' דהיינו בעיר
 המעשר בשנה רביעית דשמיטה זמן הביעור לא היה אלא
 בע"פ כמו שפירש' בפירוש החומש בפר' הביעור כי תכלה
 לעשר וגו' בפרש"י הבא ע"ש והיא משנה) ופוק חזי מאי עמא
 דבר ואם חל ר"ח ניסן ביום אנה"ז יהיה פ' החדש בשבת
 שלפני ראש חרש כמו שהב' טעמא לקמן בחדש אדר ושבת
 שאחר ר"ח יהיה שבת פנוי שאין אומרים בו לא יוצר ולא אופן
 ולא שום דבר ושבת שאח"כ יהיה שב' הגדול כי לעולם השבת
 הסמוך שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני שנעשה בו
 גם גדול ומרו הנס שפסח מצרים מקחו בעשור לחדש היה
 כדכתיב בעשור לחדש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה
 לבית ופסח שיצאו ישראל ממצרי' היה ביו' ה' אצמצע ש' בחדש
 היה שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו ונרדוהו על הקרק'
 לבזות לעיני המצריים שכתו' קין אורו לצלוה וקשרו אורו
 בכרעי המטה ושאלום המצרי' למה זה לכם והשיבו' לשהטו
 לשם פסח כמצות השם עלינו והיו שניהם קרות על שהיו
 שוחטין דמת אלוהיהן כי המצרי' עובדין לצור' שלה שבמול'
 וע' כחועבת הוא להם כל חעה צאן וכ' השוחטו ולא היו
 רשאי' לומר להם דבר ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת
 הגדול ואע"פ שהגם היה כל הד' ימים עד הפסח ויותר ביום ד'
 ששחטוהו מ"מ עיקר הנס וקיהו' השניים הוא יותר ברה"ל
 ואחר כך כיון דרשו רשו ועוד גם נעשה בו ששלקתו ישראל
 פסחיהם וכא' המצרי' ושאלום היה בכלל השוכה להם שידרו'
 הקב"ה בכורי מצרי' ובכורי ישראל וציל כי יראה הדם ופסח על
 הפקת אשר שם בכורי ישראל ואז נתקבצו בכורי מצרים אצל

הלכות פסח

תכט שאין נופלין על פניהם כל ניסן ובו ב' סעיפים:

א דיני פסח הואיל והלכת' רב רב בתא ניהו יוחר מבבל שאר
 י'ט שואלין ודורשין בהם קודם לפסח שלש' יום להודיע
 לעם איך יהנהגו בדברים שאין להם הקנה הוך הפסח כנון
 שחינה חטיף והנעלה כלים וביעור חמץ שאילו אם אין עושין
 אותן כהלכת' קודם הפסח לית להו תקנת בפסח והלכך דורשין
 אותן קוד' הפסח ושעמא דל' יום סמכו שהרי משה עומר בפסח
 ראשון ומהו' על פסח שני וכיון שדורשין באלו דורשין בכלן
 וכיון שדורשין בכלן תלמיד הוישב לפני רבו אפילו עוסק ב'
 במסכת' אחרת יכול לשאול לו בדיני פסח ולא הוי שואל שלא
 כעניין זהו ר"ל כמה שאמר שואלין ודורשין:

ב ונהגו שלא להתענו' כל הרש ניסן ושלא לפל' על פניה'
 ואין מוכרין בו נשמת ואין אומרים צדקה בנמחה
 בשבת' וכן אין אומרים י"ר שאחר קריאת התורה שהוא כמו
 תחנה וכן אין אומרים צדוק הדין וקדיש על בית הקברות אם
 רש בר מינ' ואין מתענין ואין מספדין כל החדש ואפילו יום
 שמת בו אביו או אמו אין מתענין אבל הענית הלום מתענין
 דהא מתענין אפילו בשבת' (ועל' מילן רכ"ה סעיף ד') ולא
 הענית אחר משו' שכאחד בו הוקם המשכן והשוא' הקריבו
 קרבנם י' ב' יום זה אחר זה וכל אחד עשה בימי' י' וערב פסח
 שבו הקריבו הפסח גם תוא' י'ט ואין כאן ג' יום א' מפני והוא

מקומות האפלים ואסמכות אקרא דכתיב אהפס את יהושלם
כנרות ש"ס דסת' ח'פוש הוא ע"י נרות וכתיב באחיי יוסף ויחמם
ונחם וימצא שם דסתם מצאה היא ע"י ח'פוש וכתיב גבי חמץ
לא ימצא בבתים כלו' יצוה שיחפשו אחריו ויבערוהו עד שאם
אח"כ יחפשו עוד אחריו לא יבצא הגה

והוי כאילו נכתב ח'פוש גבו ואף סה"כ די פגלנ"ק מברכ"ט
חמץ וכב' אמרנו דסת' ח'פוש אפילו זניוים משקדימין למנות
יהיה ע"י נרות לכך צרי' לברו' וע"י סימן תר"נ כספיק' ס' וקב"ט
לאו הגר ולכך קבענה בתחר' ס' וס' ספיק' ס' הויל"ל וקב"ט
הלילה שא"ח הוא שעה ידועה זמן איסורו כול' אפ"כ נבסקין
שכל ארס מצוי או בכית' : כליל' ל' סן העטס פנתגטר :

הת"ב דין ברכת בריקת חמץ וכו' סעיפים :

וקדם שיחזיל לבדוק יברך בא"מ א"ה אקב"ו על ביעור
חמץ ומעמא סמברכין בעל ולא בלמ"ד לבער הוא מפרג
שהיא מצוה שאפשר להתקיים ע"י אחר שמבערו אפילו שלא
קדעו לכך מברכין בעל שכן מסמע לשון על ביעור כלו' לא
הקפידה התורה אלא שהיא דהחמץ מבער מן הבית אפ"כ שלא
ע"י הכ"ה אלא ה"ה אחר שהוא מבער אפ"כ אין החמץ שלו ולכך
צפילו כשהבעל בית מבער בעצמו מברך בעל שלא לשנות
הברכה שאין מברכין בלמ"ד אלא במצוה שמשל על האדם
ואי אפשר לקיימה ע"י שליח ובתפילין של ראש שמברכין בעל
א"פ שאי אפשר לקיימה ע"י שליח מעמא אחריו ישיבה כמין
שכתב למעלה במקומו ע"י שמה שמברך על ביעור והוא עדין
אינו מבער אלא בודק והיה לו לברך על בריקת חמץ ס"ס כיון
שמדיקה זו היא תהלת הביעור וחכמית שהרי אין הבדיק מצוה
אלא הביעור מן הכי"ל מה שכוצא ונדוד לו שהרי מי שבדק
ולא ביער לא עשה ולא כלום הילכך מברכין על ביעור ועוד
וה' עיקר הביעור של התור' שהיא ההשבת כמו שנתבאר למעלה
לכך אינו מברך על בריקת חמץ ואע"ג דמשהו מבטל לברו'
כלא בדיקה אינו צריך לברך כדבקינ' למכתב לקמן סי' ת"ל
סעיף ב' שאנו הבא ששעמ"ג כן מעשה הבדיקה שהיא מצוה

מדרבנן כולין א"ת"ה מצוה הביטול בברכה זו שעושין בה
מעשה שבדוקין החמץ כדי לבעור ומטעם זה ג"כ אין צריך
להניח פתחין בתורי הביעור כדי שימצאם הבדק כמו שעושין
קצת בני אדם וכונתם כדי שלא יהא רבה לבטלה אם לא
ימצא חמץ אבל אינו מן הצורך שהרי גם כונתו לכתב על המזג
שלא ימצא כמו שאמרנו אחר הכריק כל חמירא כו' ולא התקיים
כו' וא"כ קאי הברכה על הביטול שעושה אח"כ וכ' והבדיקה היא
היי הפסק ומה שאינו מברך על ביטול חמץ משום דבכלל ביעור'
הוא הביטול שכוין שמכבטלו שאינו שלו היו כביעורו מרשותו
ואין בכלל הביטול הבוע' מן הבית שהצרינו חז"ל לכך מברך
ברכה בלשון הכולל את שניהם ואם התחיל לברוק ולא בירך
מברך כל זמן שלא סיים בדיקתו דכל מצוה שיש להסמיך זמנה

כל היבא דברך לקמי סיום המצוה עובר לעשייתה היו
(וע"י ס' פ"ט וס' פ"ט ס' ט"ו) ואין צורך לברך שהמיונה
אלו דמזמן לזמן קאתי מארו' ד לאור י"ד דסמכין אומן דת"ל
כיון שהבדיקה הוא לצורך דת"ל וע"י ס' כ"כ ספיק' א' ונסמך
כ"כ ספיק' א' כ' וס' פ"ט ס' ו' ומינין תרע"ג ספיק' א' וס' פ"ט
פנכ"א ספיק' ו' וס' פ"ט ו' וצריך לחדד שלא לדבר
בין הברכה לתו' נקדו : אבל אם שח אחר כך לא יצא
שיחא

אבותיהם ואצל פדעה לבקש ממנו שישלחו את ישראל ולא
יהרגו ולא רצה פדעה ושירו ועשו הכבוד מלחמה כעיר והרגו
מהם הרבה הה' למכה מצרים בכבדויה למכה בכור מצרים
לא נאמר אלא למכה מצרים בכבדויה לומר כי הבכורים הם
המכים ולא המוכים ומה שתולין הנס בשבת ולא ביום י'
לחדש איזה יום שהיה מפני שלא בא הנס אלא ע"י שמירת
השבת שספני שידעו המצרים שהיו ישראל שומרים השבת
במצרי' בדאיתא במדר' דהו' מתמוד' שהיו מספלין בב' בשבת
וע"י כך שאלום לכך קורין דוק שבת הגדול' בסנתה שלו א"א
בריבגפשו אלא אמר' עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו
מפני שהיה כו' התחלת הגאולה והניסים :

הת"א חמץ ב"ד בניסן מ' שעות ולמעלה שהו' מחצו היו ולמעלה

אסומן ההור' בין לאוכלו בין להשהותו בבית אע"ג דאסו'
לאו דבל וראה ליכא בשקליה ב"ד ס"ס איסור עשה דתשבתו
איכא ב"ד ומגיל דתשבתו ב"ד סיירי דכתיב ז'מים שאמר לא
ימצא בבתיכם רשע' ימים שלימים ואפילו שעה או רגע א'
בתוך השבע' לא ימצאו כתיב אך כיום הראשון השבתו שאמר
מבתיכם משם ביום הראשון מן השבע' השבתו וא' כבשהו
משבתו ביום הראשון מן השבעה ימים הרי ע"כ שיהיו ביום
שעה מועטת הא' כיצ' אלא ע"כ הא' ראשון קודם קאמר כמו
ודאשון אדם תוולד ה' א' ק' ביום שהוא קודם ה' ימים שהוא
י' בניסן השבתו שאמר מבתיכם וס"ס אין לאוסרו מבוקרו של
יום י' מדכתיב אך וכמה ש' אך ס' שעות הוא ורבי מיעט חציו
להתר' ורבי חצו' לאיסור ועוד אך הוא אומות ח"ץ כאלפ"א
בי"א דא"ת ס' בש"ע נ"פ דכ"ז וכ"י הוא ל"ף היא במק' תהרב'
במקום צ' והוא לשון חצי כלומר חצי היום ומשעה שנאמר
החמץ באכילה מן התורה קאמר ג"כ בהגא' מן התורה שלא
יאכל חמץ בצדו' התת' היו ד' ולא כתיב לא יאכל בהגלם משם
לא יהא בו היתר המכירה לידו אכילה והיינו הנה' דסמס הגאו'
ל' אכילה באמת שזקת קדמ' דבר מאכל וכדי להתרוק את
האדם מן העבירה פן התת' להם החמישית בשביעת ל"ל
שהיה שעה שבע' וישעו לומר שהיא חמישית על היו' דכתיב
דת' בני אדם לשעות ע"י התמה ויצבלו חמץ בשעה שביעת
ויאמר חמישית היא לכך אמרתו חמץ עוד ב' שעות קודם
חצו דעד כאן דרך בני אדם לשעות שפי לא מעו' דשעה רביע'
זמן מעודה לכל היא ולא אתו למסעי' והשענת שארז' ל"ל
שעות זמניות שאינו מס' אלא י' ביום בין שהיום הוא ארבע
ובין שהוא קצר טביום הארבע נ"פ השענת ארבעה כיום הקצר
גם השעות קצרות ואם כן עד שלוש היום מותר לאכל חמץ
בע"פ ולא יותר בין היום הוא קצר בין הוא ארוך כגון בשנת
העבור וי"א דאפי' בשנה העיבור לא אסרנו אלא עד ב' שעות
סתמיות קודם חצוה וס' דאורייתא אפי' בבית של בעל שמו' פ' רש'
שיח' אינו מרשותו כמשתבתו ס' דכתיב תשבתו ולא כתיב
תבערו י' שהיה שבתת הלכ' כפי שביטלנו בלבנו ויתשבתו כאלו
הוא עפר בעלמא ואפי' לא יוציאנו מבתו אח"כ לא יעבור עליו
בכל וראה אם ישאר בבית ולא יוראהלך בתי' שלך משם ואתר
שכמלו אינו שלו אלא שהחכמה הצריכו להוציאנו מן הב' אפ"כ
פתי שבטלו לפי שאדם תני' לו כל השנה השן שמא יבא
לאוכלו אם ישאר בבית (וע"י ס' פ"ט וס' פ"ט) והצריכו עוד
לבדוק אחריו בתורין וכסדוק וככ"מ שדרך להשתמש שם חמץ
ולבערו מן הבית משו' חשש שמא ימצאנו תוך הפסח ויאבלנו
ולכך ק"ו לא מצאו שעה רבושר אלא בתחלה ליל י' בו מפני
שצריך לבדוק ולחפש בתורין וכסדוקין צריך שתהיה לאור הגר'
דאור היו' לא מכה בתורין וכסדוקין וכיון שצריך שתהיה לאור
הגר' קבענה כלילה מפני שאנו אנוני מבהיק יותר מכיום אפילו

שיחה אפסוק יהיה טוב שלא לעסוק בשיח כטילה עד שיגמור כל הבדיקה כדי שישים לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסין בו חמץ :

ב ובכרכה א' יכול לבדוק כמה בתים ואם בעל הבית אינו רוצה לטרוח ולבדוק בכל המקומות שבבית יעמיד א' או ב' מבני ביתו ואצלו בשעה שהוא מברך והם עונין אמן ויוציאן בברכתו ויהפזרו איש איש במקומו לבדוק על סמך הכרכה שברך בעל הבית שעטרה שעושין מצוה אחת א' מברך למולן והם עונין אמן :

הלג דיני בדיקת חמץ וכו' לא סעיפים :

א והבדיקה צריך שתהיה לאור הנר דאסמנה אקר' כדלעיל סי' לא סעיף א' ולא לאור הלבנה ולא לאור החמה אם כודק כיום כגון שלא ברך בליל י' וכודק ביום י' דאפ' צריך לבדוק לאור הנר משום חורין וסדקין ומיהו אכסדרה כיון שאורה רב נבדקת לאורה ואפ' בחדר אין צריך נר כנגד החלון אבל מצדדין צריך נר :

ב אין בודקין לאור האבוקה מפני שאינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין ונס ירא שמא ישירף בו את הבית והא לבו סודר ולא יבדוק יפה ולא בנר של חלב שירא שמא יסיף על הכלים הכשירים ולא בנר של שומן שירא שמא יסיף על כלי חלב ולא בנר של שמן שירא שמא יסיף על הבגד' ונס אינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין מפני שמחכבה בהטייה יותר מדאי ולא יבדוק יפה הילכ' אין בודקין אלא בנר של שעה וצריך שיהא נר יחידי ולא בפול ואפילו קלוע נחשב כאבוקה ומשורדת לבו מדליקת הבית ואין בודקין בו :

ג וכודק בכל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהן חמץ וכל חדרי הבית והעליות בהזק' שמכניסין בהן חמץ הם וצריכין בדיקה שפעמים אדם נכנס בהם ופתו בידו אוצרות וין שאין מסתפק מהן וכן מחבן וכיוצא בהן אין צריכין בדיקה שאין דרך ליכנס שם ופתו בידו :

ד חורי הבית וחזיון הגולטין מן הכותלין שאינן גבוהין הרבה ולא נמוכין הרבה צריכין בדיקה אבל הגבוהין שאין יד האדם מגעת שם והנמוכים פחות מן' טפחים אין צריכין בדיקה שאין דרך להמצא שם חמץ שאין מסתמין שם זה מפני נבוכה וזה מפני שפלותו :

ה נג' המשופע אין צריך בדיקה אפ' הוא בתוך הבית מפני שאינו ראוי לתשיש :

ו רפת בקר אינו צריך בדיקה שאם היה שם חמץ הכרפות יאכלוהו וכן לול של תרנגולים אינו צריך בדיקה שאם היה שם חמץ התרנגולים יאכלוהו וכן אמצעה של הצד אינו צריך בדיקה מפני שאם היה שם חמץ העורבים ושאר עופות המצויין שם יאכלוהו וה' מספק חמץ אבל ודאי חמץ צריך לבערן אפילו מן החצר כשיגיע זמן איסורו ולא יניחנו שם לאחר זמן איסורו אדעתא שהעורבים יאכלוהו שהרי כל זמן שלא יאכלוהו הוא עובר עליו ככל יראה חורי החצר צריגין בדיקה שאין העורבים מצויין בתוין :

ז חור שבין יהודי לחבירו כל אחד בודק עד שיודו מנעת והשאר מבטלו בלבן ודיו שלא השריחוהו חז' ליתר ושבין יהודי לגוי אין צריך בדיקה כלל שמא יאמר הגוי כשפים הוא עושה לו ויבא לידי סכנה ואע"ג דשלוהו מצוה אין ניזקין היבא דטכיה הזיקא שאני :

ח פוחל שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל הכותל ונעשה גל אפילו הגל אינו נבוכה ג' טפחים שהוא עורנו בכדי הפיטת הכלב והיה לנו לחוש שמא הכלב יחפש אחריו תוך הפסח ויגלהו אפ' לא הצריכוהו חז' לבדוק אחריו כיון שיש בו סכנת עקרב שמצוי בגלים ואע"ג דשלוהו מצוה אין ניזקין גם אין כאן ברי הזיקא כ' חיישינן שמא אחר שישלים כל

פדיקתו ששוב לא יהיה עסוק במצוה יחפש אחר מחט שנאב' לו ויבא לידי סכנה וה' בסתם אבל ביודע ששם חמץ אם אינו נבוכה ג' טפחים שיכול הכלב לחפש אחריו ולגלותו תוך הפסח צריך לבדוק אחריו ולהוציאנו משם במרא וחצינא בעניין שאין בו סכנה דשמא יבא הכלב תוך הפס' ויחפש אחריו ויגלהו ולא יקחנו ויכשלו בו ואם יש עליו ג' טפחי' מבטלו בלבן ודיו שאין הכלב יכול לחפש אחריו ולגלותו : מטה החולקת כל הבית שכותל לכותל שאינו יכול לעבור אל צד האחר אלא על ג' הסט' או ישוהו ויעבור תחתיה אם יש תחתיה עצים ואבנים בין היא גבוה בין שאינ' גבוה אין צריך לבדוק אלא צדה המצוץ שכלפי החוץ שאין דרך לעבור על גבה ובודאי לא נשתמש שם חמץ ואם אין תחתיה עצים ואבני' אז אם היא גבוה שיכול ל' לעבור תחתיה בלא שחיה בודק אף צדה הפנימית כיון שיכול לעבור תחתיה בלא שחיה חייש' שמא עבר תחתיה ופתו בידו ואם היא נמוכה אין צריך לבדוק צדה הפנימית כיון שאינו יכול לעבור בלא שחיה והיא לא נשתמש שם שאין דרך להשתמ' בשחיה ולא חיישינן שמא שחה ועבר :

ט מרתף שמסדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנחמלא כולו וחוזין ומסדרין שורות אחר' על דתהונו' עד הקורה ומסתפקין ממנו יין לשלחנו' אין צריך לבדוק אלא שורה העירונ' ואחרת למטה מפנה דהיינו שורה אחת על פני רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה היואה את הקורה ואת הפתח ואחזת' למטה מכנה :

י בתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו צריכין בדיקה מפני שהתינוקות מכניסין בהן חמץ :

יא המכבד חדרו בין בניסן ומכיון לבדוק ההמץ ולבערו אע"פ שגזר שלא להכניס שם עוד חמץ אע"פ צריך לבדוק בליל י' דהכי הוא תיקון חכמים ז' לבדוק לאור הנר ובליילה ושלא לתקדים הבדיקה קודם ליל י' שקודם לכן אין נזהרין כ' מלחזור ולהכניא שם חמץ אחר שאין האיסור מוטל עליהם כ' וצריך כל אדם לזהר את בני ביתו לכבד המשות והתיבות והביצים ובתי ידים של הבגדים שפעמים נוהגים בהן חמץ ובכל מקו' שיש לחוש שנגרר שם חמץ בפי התרנגול' או ע' דבר אחר :

הלד דינים הנהוגי' תקף אחר הבדיק' וכו' דם

א ואחר הבדיקה יבא נזהר בחמץ שמשירין להצניעו כדי שלא יצטרך בדיקה אחרת כגון אם ישלנו עכבר בפניו או אם יחסר' לחמו כגון שהניח עשר ככרות ויצא ס' שאז צריך לבדוק כל הבית פעם אחרת אבל בסתם שאינו יודע אם חסר ממנו אם יבא אין חוששין שמא גררה חולדה לכמו להצריכו בדיקה כיצד הוא עושה טפה עליו כלי או יתלנו באויר או יניחנו בתיב' מקום שאין עכבר יכול לבא לשם ואם עשה כן ולא מצאו אינו צריך לבדוק אחריו שדאי אדם נסלו שאי אפשר לחולדה ולעכבר ליטלו וכיון שאדם נסלו ודאי הוציא מן הבית ואם לא עשה א' מאלו ולא מצאו צריך בדיקה אחרת דשמא חולדה או עכבר נסלוהו ונדרוהו לאחת מחורי הבית ובתוך הפסח יתגלה ויבאו לידי מכשול :

ב ואחר הבדיקה מיד בעוד שהוא עסוק בו יבטלנו ויאפ' כל חמירא דאיתיה ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטל וליהוי בעפרא ויאמר הביטול בלשון שמבין ואם אמרו בליצון שתקנו חכמים זכח' לכרסה שהוא לשון תלמוד והוא כל חמירא כולל חמץ ושאר בלשון התלמוד אף על פי שבפ' מקום תרנום של שאור חמירא והתרנום של חמץ חמיע' לשון ארסי' לחוד ולשון בעלי התלמוד לחוד לפיכך דוקא בלשון זה יוצא ורי שניה דהיינו בחמירא אבל בשאר לשונו' אפ' כשיצא' פלשון הקדש צריך להזכיר כל אחד בפני עצמו חמץ ושאר דהא על שניהם הזהירה התורה בלאו דלא יראה שאור והמץ

לבוש החוד

הלכות פסח

והשתא אפילו אם ישאר בבית חמץ או שאור שלא מצא אינו עובר עליו דהוי הפקר ולא דילי' הוא ולא יפרש לומר כל המירא דאית' בהדין ביתא כדו לכלול אף חמץ. שיש לו במקומות אחרים ואף על גב דעיקר הביטול ראוי הוא להיות סמוך לזמן איסורו דאלכ מה יועיל ביטול זה ועדיין דעתו לאכול עוד חמץ ולזכות בו במא שיאכל בלילה ולמחר ס' מ' כיון שהו' עסקו בו בכדיק' קבעוהו מיד אחר הכריקה דכיום סמוך לזמן איסורו אינו עסקו בו ויבא לידי שבחה ואע"ג דבשע' ששית הוא עסקו בו לשורפו באורה שעה אינו יכול לבטלו שכבר נאסר כהנאה מדרבנן ואינו עוד ברשותו לבטלו מיהו טב לחזור ולבטלו ביום י' דבסוף שעה חמישית פעם שנית מסוס חמץ ששייר בלילה למאכלו ושקנ' כיום י' דשאותו חמץ לא נתבטל בביטול הלילה ואם ישאר ממנו בבית יעבור עליו ככל יראה וכו' אם לא יבטלו . וס' לא יסמוך על ביטול היום שלא לבטלו בלילה כי ביטול הלילה הוא עיקר בשעה ידועה מיד אחר הכריקה וליכא לתיחש שמא יישכחנו ס' ט' בביטול האם דאיכ' למיה' שפא יישכחנו ולא יבטל וכשיבטלנו ביום יבטלנו קודם החלה שעה ששית שאחר החלת שעה ששית הוא נאסר עליו כהנאה ואינו עוד בידו לבטלו שאינו שלו ולא יבטלנו קודם שישרפנו כדי שיעשה מצות שריפה בחמץ שלו אלא אחר השריפה יבטל אם אולי נשאר לו עוד חמץ שלא דארו ובביטול היום לכולו עלמא אין מברכין עליו דברכת הלילה נגרת עד היום והוא עסקים בכיעור כל הלילה וכל היום ואין מסיחין דעתם ממנו :

ג בביטול היום יאסר כל המירא דחזיתיה ודלא חזיתיה דבערתיה ודלא בערתיה שהרי מבטל הכל ואינו מסייר לעצמו כלום ש"כ בלילה שאין דעתו לבטל אלא מה שלא ראה אבל מה שראה הוא רוצה לאוכלו ואם יאסר בלילה כן מחזי כשיקרא הילכך בלילה לא יאמר אלא דלא חזיתיה ודלא בערתיה :

ד שלוחו של אדם יכול לבטל כמותו אע"ג דגבי הפקר אם אמר אדם לחבירו הפקר אתה נכסי אין בכך כלום שאני חמץ כשיגיע זמן איסורו שוב אינו ברשותו של אדם שהרי אסור בהנאה אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו ככל יראה הילכך בליל ד' דעתי' דלא נחא ליה דלהוי ליה זכותא כגויה סג' ושפיר דמי וכשהשליח מבטלו יאמ' חמצו של פלוני ידא בגל' ואם אין האיש בביתו יבטל במקו' שהוא שם . וס' מושב שתבטל גם האשה בבית כדי לצאת ידי ספק שמא לא ביטל הבעל במקום שהוא ודאוי להזכירה בזה :

תלה דין מי שלא בדק בליל י' דובו סעיף את'

א לא בדק בליל י' יבדוק ביום י' באיזה שעה שיזכור מהיום לא בדק כליום י' יבדוק בתוך הפסח לא בדק בתוך הפסח יבדוק אחר הפסח כדי שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה ועל הכריקה שלאחר הפסח לא יבדק כלל וסאתה שהו' אוכל חמץ ואינו בודק אלא להכדיל בין חמץ זה שעבר עליו הפסח שלא יאכלנו לחמץ אחר היאך יבדק על ביעור חמץ שאין הביעור מצוה אז אבל בתוך הרגל שהוא מצו' דהשכיתו ושלל יראה שום חמץ ברשותו ודאיי' ש' לברך על המצוה :

תלו דין המפרש בים והיוצא בשייר' ובג' ס'

א המפרש מיבשה לים או יוצא בשיירה ואין מניח בביתו שי' שיבדוק ויבער ואין דעתו לחזור עד אחר הפסח אם הוא קודם שלשים יום לפני הפסח אין צריך לבער אפי' יש לו ודאי חמץ בביתו וכשיגיע הפסח יבטלנו בלבד במקום שהוא

טס ודיו ואם הוא בתוך ליום צריך לבער שכבר הל' עליו חובת ביעור כיון שדורשין בהלכות פסח . אבל אין צריך לברך שעדיין עיקר זמנו לא הגיע :

ב ואם דעתו לחזור בהך ימי הפסח צריך לבער אפילו אם הוא יוצא . קודם ל' יום הרכה ואפי' מ' רה וכשיחזור אחר זמנ' איסורו לא יהיה אז בידו לבטלו . וכיון שדעתו לחזור בפסח חיישינן שמא ישכח ולא יבטלנו כשיגיע הפסח במקום שהוא יסמוך לומר כשאחזור אבטלנו בתוך ביתו אפילו אם דעתו לחזור קוד' הפסח נמי חיישי' שמא יאחר ביאתו עד ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער . ודווקא כשיוצא בשיר' או מפרש בים דהוי דרך רחוק מאד חיישי' לכל זה אבל יוצא לשאר דרכי' לא חיישינן לזה ובמפרש יוצא בשיריה כמי' לא אמרן אלא דווקא בשלל אביל ביטלו לא המריחורז יותר דהוי חששא גדולה שמא יבא בזמן שלא יוכל לבטלו ושמא יבא לאכול ממנו כשיב' והו' להו' תרי' ספיקו וכולי' האי לא חיישי' מיהו כשיבא קודם ליל י' ד' עכ"פ צריך לקיים מצות כדניק' בזמנה אע"פ שבטלו כבר ואם יוצא ושכח ולא יבער כשיגיע זמן איסורו יבטל במקום שהוא אבל לא יבדק על הביטול אפי' יודע כדאי שיטלו חמץ בביתו כיון שעיקר הביטול בלבו ואם מחשב בלבו לבטל סגי שלא מצונו ברכה על מחשב' שכלבוי' ואף ע"ג שנהנין לומר כל המירא וכו' לא מצונו שתקנו חז"ל לשון זה אלא שנהנין כד' ופסוק עמי הארץ שלא ישכחו ביטול הלב נהנו לאומרו שכיון שנהנינן להוציא כן מפייהם לא יבאו כ"כ לידי שכח' שדבר שיש בו מעשה זוכרין יתרה ואע"ג דבגמרא' דידן אמר רב יהודה אמר רב הבורק צריך שיבטל בלבו סמוך לכריקה מיד ויאמר כל המירא דאיכא בבית הדין ליבטל וכו' משמע שתקנו חכמי' דתלמוד לטי' בן זבבר ידוע שמברכין על תקנת חכמי' דתלמוד האי ויאמ' לכו כפיו הוא אלא בלבדקאמר דקאי אחתלת דבריו דקאמ' צריך שיבטל בלבו וכו' ויאמ' בלבם כל המירא כו' וכן הדין בעושה ביתו אוצר והכניס שם תבואה ואין דעתו לפנותו והתתי' הפץ הי' חמץ שנפלה עליו ספולת והרי הוא כמבוער הילכך קודם ל' יום לא חלה עליו חובת ביעו' וכי משי' הדוא שעתא לא מחייב לבערו דהא הוי כנפלה עליו ספולת ומני' בביטול הוך ל' יום תל' עליו חובת ביעור וצרי' לבערו קודם שיעשנ' אוצר דהוי לבהחלה . ואם דעתו לפנותו אפילו קודם פסח צריך לבערו דחשטי' טפא יאמר לפנותו עד ע' פ' ויכלה בע"פ בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער א"כ שמא לא יכיר לפנותו כולו וישאר שם חמץ סבוכה בפחות מנ' טפחתי' וכל פחות מנ' טפחים במקום שאין בו סכנה כגון הכא צריך לבער וכיון דלא ידע בבירור שיש שם חמץ חיישינן שמא לא יהא אלו להוציא ואלו ימדוק אחריו סמוך לפסח לכך יבערנו קודם לכן . אוצר חטים שיש שם חטים מחומצי' בקרקע' הבויר אם עושה האוצר ל' יום קוד' פסח אינו זקוק לבערו אלא מבטלו בלבו ודיו מיהו לאחר הפסח כשמפנה האוצר אסור ליהנות סאותן שהיו ידועים שהיו מחומצים קודם הפסח אבל אם אין שם מחומצים ידועי' אלא ספק מות' לסבור כל האוצר ביחד אחר הפסח איצין צרי' לברוק מספק אם ישנן שם מחומצי' כדי להטליכם שלא ליהנות מהם :

ג ישראל הדר בבית גוי ויוצא ממנו הוך ל' יום סמוך לכפח וכנס בבית אחר בעיר זו או הולך לעיר אחרת אינו צריך לבער בית הגוי שיוצא ממנו שהרי יקיים מצות ביעור בזמנו באותו בית אחר שידור שם אבל אם הוא מפרש בים יוצא כשיירה ולא יכנס בפסח בבית אחר יש מי שאומר שחל' עליה חובת ביעו' אפי' יוצא מבית גוי כיון שהוא הוך שלש' יום אע"ג דודאי הוא מתייאש ממנו ואין לך הפקר גדול מזה שהרי יכנס בו הגוי מיד וידור בו בפסח ס' מ' כיון שהוא הוך ל' יום חל' עליה חוב' ביעור כדי לקיים מצות ביעור ו'א' שאם יכנס בו הגוי אפי' צריך כיו' ד' שהרי הגוי ישלנו ואין לך הפקר וכיפול גדול מצות

המשכיר בית להכירו על מי הל חובת בעיר
נבו ד' סעיפים :

א המשכיר בית להכירו קודם יד לצורך יד וממנו ואילך
וקנאו השוכר באחד מן הדרכים ששכירת קרקע נקנה
בהם (ועיין ג' סעיף סימן ק"ט סעיף א') וחל יד ועדיין
המפתח ביד המשכיר על המשכיר לברוק כיון שהמזן שלו
והבית עדיין מעוכב אצלו שררי המפתח בידו ואין השוכר נכנס
שם עליו לברוק ואם מסר המפתח לשוכר קודם יד כיון שקנאו
כרינו ובידו להיות יוצא ונכנס על השוכר לברוק ואע"פ שאין
החמץ שלו מ' ש' לו לחוש שמא יכשל בו ויבא לאכול בפס'
כיון שהוא יוצא ונכנס מהוכו • ומיהו אע"פ שאין החמץ שלו
יכול לבפלו דהוי כפס' שלוחו של משכיר כיון שהמפתח בידו
ו'א אפי' לא קנאו השוכר בדרכי הקניינים והמפתח בידו חייב
לברוק דהמשכיר אך יכנס ויברוק שאין לו מפתח ומיהואם
הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אין הנפקד חיי לברוק
שאין דרך הנפקד לצאת ולכנס בתוכו ולמה נחייבנו לברוק
אבל השוכר אף על פי שלא קנאו בדרכי הקניינים מ"ס יוצא
ונכנס בתוכו ויבא לידו מכשול לכך מוסר עליו לברוק ולבטל
בתורת שליחות :

ב השוכר מחכירו בית ביד ואינו יודע אם הוא ברוק אם
לא ואין המשכיר בעיר לשואלו חזקתו ברוק ומבטלו
בלבו ודיו דחזקתו המשכיר ברוק בלילה שלפניו שכן דרך כל
ישראל הכשירים לברוק בתיהם בליל יד וכל אחר מיראל
בחזקת כשר הוא הג'ה

ואם הוא בעיר צריך לשואלו (ולא סמכין לחזקה שהי
אם בירו דבין דכל השנה חזקתו ברוק ואילו בהמה אף
הבית בחזקת שיש שם חמץ על גב דליתא קמן אפי' לא
ויכולין לברר הדבר בשאלה דזקין לה ככולהו ערפות אלף
מברדין :

כ' ע' סימן ק"ט סעיף א' היינו
פעם משום דלאני בהמה שהיא בחזקת כסירה משכיר אלף נית
כל הפסד בחזקת טאינו ברוק הוא :

ג השוכר בית מחכירו בחזקת ברוק ומצאו שאינו ברוק אינו
יכול לחזור ולומר הפעיתני ל"ם במקום שאין נותנין שכר
על הבריקה אלא כל אחד ברוק בעצמו דניחא ליה לאניש
למעבד מצות בנופיה אלא אפילו במקום שנוהגין ליתן שכר
על הבריקה נמי אינו יכול לחזור בו דניחא ליה לאניש
למעבד מצו' בממניה • ו'א דמכל מקום צריך להחזיר שכר
הבריקה הואיל והתנה בפירוש שהיא ברוק ואפטר אפילו אם
לא התנה בפירו' אלא ששכרו סתם ספק לחזקת כל ישראל
שדרכם לברוק בליל יד צריך להחזיר לו שכר הבריקה ?
ד בית שהחזיק שלא ברוק המשכיר ואמרו אשה או עבר או
קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנים • תיזון דבריקה מדי
דרבנן הוא מקילינן ביה להאמינם וחזו שיהיה קטן שיש בו
דעת לברוק :

עכבר שנכנס לבית ברוק וכבר כפוי ונכנס אחריו ומצא
פירות אפילו כדי כל הבכר צריך לחזור ולברוק כל הבית
שאין דרכו של עכבר לפרר והני פירותיו מעלמא אתו וצריך
לברוק אחר כל הבכר שהכניס העכבר • והיניק שנכנס
לבית ברוק וכבר בידו ונכנס אחריו ומצא פירותיו אפילו אינם
פרי כל הבכר אין צריך לברוק שדרכו של תינוק לפרר בעת
אכילתו ואנו תולין הפירותיו בכבר שהכניס התינוק. המתיר
שכל התינוק ואם לא מצא פירותיו כלל צריך לברוק טמא

התינוק הניחו בחזרו ובעדקין ולא אכלו • ו'א שאם אין
צפירותיו עדיין דכסרנימי צריך לברוק אחר הטמא שסמך
שמו התינוק :

ב בית חמץ למעלה על הקורה חייב להביא פולס ולבערו
אף על גב שנבטלו דשמא פול מהקורה תוך הפסח ויבא
לאוכלו אבל אם היה חמץ בכור אין מחייבין אותו להעלותו
ולבערו אלא מבטלו בלברוהו ואין חוששין שמיעלנו ואכלנו
ודתרי חששות הבאות ע"י מעשיו לא חיישנן העלאה ואכילה
שכיון שאין באות אלא ע"י מעשיו מתוך כך יזכור איסורו מה
שאין בו כנפילת חזקתו ולשמא יירד במקרה ויאכלנו שם ג'כ
ליבא למיחש שאין דרך לאכול בכור :

דין מי שברק ומצא כמרות ויהגיד ולא מצא
מספרם וכו' ד' סעיפים :

א ס' ציבורין של מצה ואחר של חמץ ובה עכבר ונשלה מא'
מהם ולא ידענו אי מצה נשלה או חמץ נשלה ונכנס לבית
ברוק אין אומרים ודאי מצה נשלה דניחא בתר רובא דדומיל
אקבועהיא ונשלו העכבר ממקו קביעתו הוי כמחצה על מחצה
כמו שיתבאר שעמא בע"ה בלבוש ע"ז סימן ק"י סעיף א' הילכך
אם הכבר הוא גדול שאי אפשר שאכלנו העכבר צריך לחזור
ולברוק שאין כאן אלא ספק אחד וספיקת בריקת חמץ לחומרא
אע"פ שאינו דאורייתא ואפי' אם הוא קודם זמנו איסורו לא סגי
בביטול אלא צריך לברוק אחריו שהרי כל עיקר של בריקה
אספיקא לתקוה שמא ימצאו ויאכלנו תוך הפסח אבל אם
הכבר אינו גדול שאפשר שאכלו העכבר הוי ספק ספיקא ספק
חמץ ספק מצה ואתל חמץ שמא אכלו ואין צריך לברוק אפי'
לא ביטל ואפי' הוא אחר זמן איסורו שלא יוכל לבפלו עזי ואם
פירט הכבר ממקום קביעתו ונשלו העכבר משם בכל ענין
אין צריך לברוק וכל דפירט מזבא קאפיריש וחזקת לית ברדאי
מצה נשלה :

ב שני ציבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתיים
אחד ברוק ואחד אינו ברוק ובאו שני עכבישים אחד
נשלה חמץ ואחד נשלה מצה ונכנסו לאלו בתים ואין יודע לאיזה
בית נכנס אהו שנשלה החמץ אם ביטל דלא הוי אלא ספיקא
דרבנן אפילו אם הכבר גדול שודאי העכבר לא אכלו ואין כאן
אלא ספק אחד אין צריך לחזור ולברוק הבית הברוק תלינן
לומר כל חד למינו אזיל חמץ לחמץ שהוא הבית שאינו ברוק
ומצ' לברוק וכן אם לא ביטל ואין הכבר גדול דאיכתי ספיקא
שמא אכלו ואתל לא אכלו שמא לבית שאינו ברוק נכנס
החמץ אין צריך לברוק הברוק • צבוא אחד של חמץ ושני
בתים ברוקים וכא עכבר ונשלה ואין ידע' לאיזה בית נכנס אם
שני הבתים של אדם אחד או של שני' ובאו לשאול בבית אחת
או שבת אחת לשאול עליו ועל הבית שזה כמו של אדם אחד
שההוראה ה' ל' אדם אחד שניהם צריכין לברוק אע"פ שכל
שאין זה ספק נמור אלא דומה לודאי דהא על ל' אדם יש חמץ
ברשותו של אותו ששואל עליו ואפי' אין הכבר גדול שיש כאן
ספק שמא אכלו העכבר כו' הואיל שאין כאן אלא ספק א' צריך
לברוק שנית ואם באו לשאול זה אחד זה אפי' הכבר גדול דלא
הוי לכל חד אלא ספק אחד אין סוס אחד מהם צריך בריקה
אף ע"ג דלעיל נבי' ס' ציבורין פסקינן לחומרא בספק א' שצריך
לברוק הכא נבי' שני בתים שאני הואיל ויש לנו לתלות בבית
אחד עדיף שפירכאחד ברוק ואינינו ברוק תלינן לומר כל אחד
למינו אזיל דחינו חמץ לחמץ שהוא הבית שאינו ברוק ומצא
לברוק ובשני בתים ברוקים וצבור אחד תולה כל אחד בחכירו
ומסיל החיוב על הביתו חמץ זה שהוא מסופק בו מש"כ בפ'
צבואים שאין לו כמי לתלות דדוב הבריקה אלא שרוא ספק אם
מוסל עליו לבז' אחד חמץ זה אם לא לכך אולינן לחימר בדין
כל

לבוש החור הלכות פסח

אלא של נוי ומה לנו שהגוי כבוש החתיו חמץ אינו שלו אבל צריך לעשות לפניו מחיצה גבוהה ופחים כדי שלא ישבת ויאכלנו וכן אפילו קבל עליו הנפקד אחריות אלא שיחד לו לנו קרן זווית מיוחד בתוך ביתו ורניח שם אינו זקן לבערו דכיון דהטאילו לו המקום אינו ברשותו והוי כשומר המצו של גוי בכיתו של גוי דלא אסרוהו ומחיצתו פירוהו בעי שלא יבא לאכול ממנו והני מילי בהגם אבל בשכר אסור דהא משתכר באיסורי הנאה ומיהו בריעבר שקבל שכרו מתר בהנאה :

ג נוי הגננס בפסח כביתו של ישראל והני שם המצו כופה עליו כלי ואם לא הניחו אלא נשאר בעצמו שם וחמץ כידו אפילו רוצה לאכול שם אינו צריך להוציאו וגם כחיצתו אינו צריך דכיון שהוא ביד גוי וחגיו משמרו לא חיישין שמא יבא לאכול ממנו אבל לאכול עמו על שולחן אחד זה המצו זה מצוה אסור אפילו בהפסק מפה אף על דגבי בשר והלכ מתר בהפסק מפה הבא אסור דכיון דהמץ בפסח במשד חיישין שמא יתערב פירור אחד של חמץ תוך של ישראל ולאו אדעתיה :

ד ישראל שהפקיד המצו אצל ישראל חברו או אצל גוי אף על פי שקבל עליו הנפקד אחריות המפקד עובר עליו בכל יראה ובבל ימצא אם אינו כבערו דהא שלו הוא ובכלל לך הוא שלך אי אתה רואה ואע"ג שהיה ברשות אחרים לא רוי אלא כמו שהטאילו לו הנפקד רשותו לשמו חמץ וכתב קרינן ביה שבטביל שקבל עליו הנפקד אחריות מפני זה לא יצא מרשות המפקד לשלא יעבור עליו ועליו מוטל לבערו וכיון שעל המפקד מוטל לבערו נרא' שאין הנפקד עובר עליו אם הוא ישראל דלא רמיא עליה לאסרוהו לבעורי חמץ של ישראל חברו אף על גו שהיה ברשותו אין זה נקרא רשותו דהא הטאילו לאחרים כיון שהמפקד ישראל הוא והני מילי פדאורייתא אבל מדרבנן חייב לבערו כשהגיע שעה ששית כדי שלא יכשל בו כדלקמן סימן חמ"ט סעיף ב' אבל ישראל שהלוה לישראל חברו על חמצו והמטכנו ביד המלוה ק"ל ישראל מישראל קונה משכנו דכתיב ולך היתה צדקה האם אינו קונה צדקה סניין והוי של המלוה ועליה רמיא לבעורי אפילו מן התורה :

תמא דיני מי שהלוה על חמץ וכו' כ' סעיפים :

א נכרי שהלוה לישראל על חמצו ומשכנו בידו ואמר לית דרשאל מעכשיו יהא שלך אם לא אפרע לך לזמן פלוני והגיע אותו זמן ולא פרעו נקנה לו לנוי למפרע והוי ליה חמץ של גוי ומתר ואפילו לא הגיע הזמן שקבע עו אחר הפסח ובתוך הפסח עווננו הוה ברשות הישראל לפרוהו אפילו הכי מותר אורו החמץ אחר הפסח דקנאי הגוי למפרע אבל אם חסר אחד מכל אילוי שאין המשכונן ביד הגוי אלא ביד הישראל או שלא אמר לו מעכשיו או שפרעו בזמנו ואפילו אחר הפסח ה"ל חמצו של ישראל שעבר עליה הפסח ואסור אבל אם קבע לך זמן הפירעון קודם הפסח והמשכונן ביד הגוי ולא פרעו בזמנו אפילו לא אמר לו מעכשיו קנאו הגוי כשהגיע הזמן ומתר דחמץ לאחר הפסח שאין דין אכמתא לנוי דגוי קוסף דעתו כלא מעכשיו :

ב וישראל שהלוה לנכרי על חמצו אם משכנו בידו וא"ל מעכשיו והגיע הזמן אפי' לאחר הפסח ולא פרעו אסור אפי' אין האחריות עליו דקני ליה למפרע והוי ליה חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח אבל אם לא אמר ליה מעכשיו אף שאמר לו מעכשיו ופרענו בזמנו אף על פי שמשכנו בידו מותר דישאל סניי לא קני משכנו דגבי נוי לית ליה צדקה כדלעיל וכיון

בל בדיקת חמץ שצריך לבדוק מספק הילכך צבור אחד של חמץ ואהא עכבר ושקל ונכנס להצר שלפני הבית ואין ידוע אם נכנס לבית אם לא בהא נמי ליכא למתלי באדם אחר והוא ספק אם הובת הבדיקה מוסל עליו אם לאו לכך צריך לבדוק צם הבכר גדול ואפילו ביטל אבל אם קשן הוי ס"ס ואין צריך לבדוק אפילו לא בשל כלל דמילתא דבבדיקת חמץ אולינן לחומרא בספק אחד כמו בספק דאורייתא וכל עיקר דבדיקה אספיקא תקנה אבל בתר' ספיקי לא אהמור דהא אפי' בדאוריית' אזלינן לקולא בתרי ספיקי כל זה ל"ל לפי דעת הרמב"ם ורש"י והגאונים שפסקו נבי ס' ציבורין שצריכין לבדוק אפילו ביטל משום דכל ספק בדיקה לחומרא טא"ל אין טעם נכון לחלק ביניהם נ"ל דוק ראה שהכניס העכבר חמץ לבית ונכנס אחריו ובדק כל הבית ולא מצא אפי' לא בשל אין צריך לבדוק יותר דהא ברק ולא מצא אפי' הבכר גדול הלינן לומר חור' יוצא ולאו אדעתיה כיון שבדק ולא מצא ואם בודק קצת מהבית ומצא אם בשל תלינן להקל שזהו שהכניס ואין צריך לבדוק עוד ואם לא ביטל צריך לנסור בדיקת כל הבית דהוי כמו ס' ספיקא דאוריית' דאזלינן בה לחומרא והכא נמי מספקינן אם זהו שמצא הוא זה שהכניס העכבר או שמא חמץ אחר הוא זה שהכניס העכבר עיניו שם לכך צריך לבדוק אחריו :

ג הניח תשעה ככרות ומצא צריך לבדוק אחר כל התשעה וכן הניח יומצא ש' צריך לבדוק אחר כל הי' שאנו אומרי' פח שהניח נטל ואילו אחרים בהניח ש' ומצא צריך לבדוק אחר כולם שאין דרך נני אד' הפניחין את שלה' להניחו במקו' שמונח שם ככר של חברו אלא מ' אחרים להם מקום לעצמו לפיכך אמרינן שבא אחד שהני' ככרות בידו והניח כאן שלא היה מונח כאן כלום כי הש' שהניח הם כבר נלקחו וטמא עכבר או חורד' נרדוס' וברגית' יומצא ש' דאמרינן צריך לבדוק אחר כל' הם כשקטרוין יתד דודאי מי שיקחם לקחם כולם יחד ושמא עכבר או חורדא נרדוס' ואילו אדם אחר הניחם שם אבל אם אין קשורי יחד אין צריך לבדוק אלא אחר האחד דלמ' ש' שניטלו כולם ואילו אחרים הם כיון שלא היו קשורים :

ד הניח חמץ בזווית זו ומצאו בזווית אחרת אם בשל אין צריך לבדוק דתלינן לומר זה הוא שהניח ואדם אחר פיתו לכאן ואם לא ביטל צריך לבדוק שמא אילו אחרים הם :

חמץ די' חמצו של גוי שהופקד אצל ישראל וכו' סעיפים :

א אסור להשהות חמץ בתוך ביתו בפסח וכן בכל מקום שהוא ברשותו דכתיב לא יראה לך שאור בכל נבוליד ולא מעביא חמץ שלו אלא אפי' של אחרים והוא חי' באחריותו כגון נוי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקבל עליו הישראל או אחריות חייב לבערו מרשותו ואפי' חזר הוא והפקידו לגוי אחר חייב לבערו דכיון שקבל עליו אחריות נעשה כשלו דכתיב לא ימצא שאור בכתיבם ס"ס ואפילו לא נעשה עליו אלא ש"ח שהתנ' עמו שאינו חייב באחריות דנכיח ואביד' אלא באחריות דפשיעה אפי' חייב לבערו ואפילו לא קבל עליו אחריות כפי' אלא שהגוי אנס ואלם יודע בו הנפקד שאם יאבד או יגנב ינפתו לטלם נעשה בשלו וחייב לבערו :

ב ואם אין הגוי אלם ולא קבל עליו הנפקד אחריות אינו חייב לבערו דכתיב לא יראה לך וגומר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואפילו לא יחד לו מקום מיוחד בבית אלא אמר ליה הניחו בכל מקום שתמצא ואפילו הגוי פכוש תחת ידו ושריו עמו כחצר מותר דהא ס"ס אינו שלו

ואגודתהיקף הפולחן לחמץ נסוד מפני שלחמץ החמץ במים קודם שתיבה אמנם לא נהגו עלמא לאסור כולי האי וראוי להורות להם שיתנם לגוי חוץ לבית במחנה נמור ויחזור ויזכה בהן לאחד הפסח :

ג מי שרוצה לדבק שום דבר בכצק כמו שפוגנין בחלומות ופתחים שיש בהן חורין וסדקין שמדבקין עליהם נייזים וקלפים בכצק אם הוא תוך ל' יום לפני הפסח ידבק בכצק שבלילת רכה מאד כדי שיכניס כל הכצק בין הדבקים ולא יבצבץ לחוץ מזהו אפילו הכי בשיבא הפסח טוב לשוחו כמיש מכחוץ כרי שלא יצאו אפי' רוחם מן הכצק תוך הפסח . דיו שהוא מבושל בשכר שעורים מותר לכתוב בו דהא נפסל אפי' משתיית הכלב קודם הפסח והל' כפא שע"פשה קודם הפסח דלעיל שמותר להשהותו בפסח :

ד צק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד בכל מקום שחא חייב לבער שכל מה שאסרה לנו התורה ככל תאכל ק' להלכה לפי דשיעורו בכזית ואם אין כזית במקום אחד אם עשי לחזק בו שבמי עריבה או לפת' כו' פי הנקב בטל בטיעושו אצל העריבה ואם לאו הייב לבער :

ה ואם וזה בו שני תצאי זית בשני מקומות וחוש של בצק בנייהם ומחברין רואין כל שאילו ינטל החוש נטלין עמו חייב לבער ההו להו כמחבורי במקום אחד ואם לאו אינו צריך לבער :

ו ברא בעריבה אבל בכית אע"פ שרואין שאם ינטל החוש אינם נטלין עמו חייב לבער מפני שלפעמים כשמכבדין את הבר' מבין אותן יחד ומתחברין ויש לח' שצא יתקבצו תוך הפסח ויהיה כזית במקום אחד ויעבור עליהם ככל יראה :

ז היה חצי זית בכית וחצי זית בעלייה או חצי זית בכי' וחצי זית באכסדרה או חצי זית בכית זה וחצי זית בכית שלפני' כמנו הואיל ואילו החצאי תמים דבקים ככתלים או בקורות או בקרקעות אינו חייב לגרר ולבער אלא מבטל בלבו ודיו ודווקא שהם דבוקים בהם אין צריכין אותו לגרר ולבער דכיון שהם דבוקים לא תיישינן שצא יפלו בתוך הפסח ויתערבו במאכל אבל אם אינן דבוקים חייב לבער . ובעריבה ~~מבין~~ דפחות מכזיה במקום העשי לחזק או לפת' שאינו חייב לבער לא אמרן אלא בעריבה שאין לשין בה בפסח :

ח אבל עריבה שלשין בה הפסח צריך לגוררו היטב ולהעילה ובאין לשין בה בפסח נמי לא אמרן שפחות מכזיה אינו חייב לבער אלא בעריבה שאין לשין בה חמץ כל השנה אבל עריבה שלשין בה חמץ כל השנה לא מביעיא שאין לשין בה מצה בפסח אפילו בהנעלה אלא אפילו אם רוצה להשהותו אין לסמך על מה שרוחצין אותו בחמץ ומנקרין אותו מן החמץ כי אי אפשר לנקר אותו שלא ישאר בין הכל כזית חמץ ותוסי דק שהולך מזה לזה מצרפו . הילכך צריך לנקרו ולתנו לגוי עד לאחר הפסח במתנה נמורה או לשוחו בטיש . וה' להצק שבסלי' נצרים שאינו יכול להוציא משם . וכל הכלים שמשתמשים בהם פת או קמח כל השנה ומפה שמנחין על השק שנטחמשו בהם קמח לא סגי בניעור שמנערין אלא יכבס אותם היטב להשתמש בהם בפסח אבל השקין עצמן לא סגי בניעור וכיבוס שנשאל הקמח בין התפירות אלא צריך להחיר קודם התפירות לכבסם אחר כך היטב . ונוחצין עכשיו לגרר היטב כל הכתלים ותכסאות שננע בהם חמץ ומנהג יפה הוא דשמא יש בהן חמץ ויהגדר מהם תוך הפסח והערב למאכלים וחמץ בפסח במשהו כמו שיחבאר בע"ה ואם יש חמץ בסדקים שאינו יכול לחמש אחיו היטב יסיה עליו מעט טיש :

וכיון שאין לו צדק פהלואתו אין לו קניין בגבו ולא חוי חמצו של ישראל אלא של גר ומותר והוא שאין האחריו על הישראל שאם האחריות על הישראל לא נרע מפקדון בעלמא שחייב לבערו .

המב דין תערובת חמץ וכו' לא סעיפים :

א על חמץ הנו נמור ענוש כרת רכתב כל אוכל חמץ ונכרתה אבל תערובת חמץ כגון כוחה הבבלי ושכר המדי וחמוריו וכו' צא בדברים אלו מרבירם הנאכלין אף ע"ג דכרת אין בהם מ' לאויש בהם שרבתה התור' לום כל מחמצת לא תאכלו לרבות דברים הללו שהם נקראים מחמצת כלומר שנתחמצו מדבר אחר ואינה בעיקר חמץ הילכך אין בהם אלא לאו באכילתן ופירושו כוחה הבבלי שמפרידן בו פירווי לחס להחמיצו . ושכר המדי שנותנין בו שעורים ומים להחמיצו וכן חומץ הארומי נותנין בו שעורי' ומים שיחמיץ והמוריים יש בה' נ"כ תערובת חמץ וכל אילו עושי' לאכילה וכיון שעומדים לאכילה ולא בדילי אינשי מיניה כולי שחא חייב נ"כ לבערן כמו חמץ נמור כדי שלא יבא לאכול מהם בפסח ואם לא ביערם והשהם אחר הפסח אסור' להתנאה כמו חמץ נמור . ויא' שחייב לבערם אפי' מן התור' דכיון שיש לאו באכילתן נ"כ קאי עלייהו לאו דכל יראה ובל ימצא שאם לא בשלן עובר עליהם כפי' ובכ' כמו בחמץ נמור דכל שיש בו לאו באכילה יש בו לאו משחיה דאיסור אכילה ואיסור שהייה בי הדדי ניקחו . כד' בדברים הראויין לאכילה כגון אילו שאמרנו אבל דבר שישבו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה אינו בלאו אפי' באכילה שלא נאמ' לא תאכלו אלא בדבר הראוי לאכילה לפיכ' מות' גם לקיימן בפסח שאין לגזור בו שמא יבא בו לירי מבטל שיאכל איסור שגם איסור אכילתן אינו אלא דרבנן . עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח ועורות אפי' נתנן שעה אחת קודם הביעור מותר לקיימן בפסח מפני שהעורו גרמי'ן שמסריהו מיר ואינו ראוי לאכילה מיר ואם לא נתן העורות ונתן הקמח אם נתנו קודם נ"כ ימ' לשעת הביעור מותר לקיימו שבכר נפסד והבאיש נתנו תוך ג' ימים חייב לבער דעריין ראוי לאכילה הוא . וכן הקילור והרטיה ותאספלי' והמרי' אק שנתן לתוכו חמץ מותר לקיימו בפסח שדרי נפסדה צורת החמץ ואינן ראוין לאכילה :

ב וכן אפילו הפת עצמו שע"פשה עד שנפסל אפי' מאכילת הכלב קודם זמן איסורו או שנשרף או שנחרד עי' שאינו ראוי לאכילה ומי' נגמ' שנשרח' קוד' זמן איסורו אינו חייב לבערו (דכי אחא פסח לא חל עליה איסור חמץ)

ג וכן בגדים שכבסו אותם בחלב חשה וכן גיירות שדבקו אותם בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח שאין צורת החמץ עומדת ואינן ראוין לאכילה אפי' לכלב והוי כעפרא בעלמא ואין איסור חמץ חל עליהם :

ד מיהו אע"ג שאין צורת החמץ עומדת וכן כ' שנהערב בו חמץ אע"פ שאינו מאכל אדם או שאינו מאכל כל אדם כגון המרי' אק וכיוצ' בו שאינו מאכל אלא להולים אע"פ שמת' לקיימו אסור לאכלו עד אחר הפסח ואע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא אסור לאוכלו ויש סתורין בנתערב כיון שנתבטל בשמים קודם הפסח והבי' קל' :

ה שבר שעושי' במדינות הללו מחשיין ושעורי' חייבי' לבערו שהרי נסחש בו עיקר טעם החמץ מן החשים ומן ה' השעור' לתוך השכר ויש בו כזית בכדי אכילת פרס ויותר והרי הוא חמץ נמור . אם העמיד נבינות בחלא דשכר שעורין או חמץ חייב לבער דכיון שהוא מעמיד את הנבינות הוי כאלו החומץ הוא בעין ואסור להשהותן : מיני מרקחת שעושיין בקלילת צוקר והבש ומחפץ בכלילה וו' מיני קשני' ורעיעי' ויש שמא נחדיפו בקמח שעורבו בהוך הצוקר וא"כ הוא כו' בו קמח ודאי סולת נקייה נתערב בה דדשי שפי לצוקר

המב דין חמץ בע"פ לאחר ששבו ג' סעיפים

א ככל אמרנו למעלה סימן ת"ל דכיום י"ד משש שעות ולמעלה חמץ אסור בהנאה מן התורה וחול אסורו עוד שני שעות קודם לכן דהיינו מתחלת שעה חסית כדי שלא יבא לשער' ביום המעונן כמו שנתבאר למעלה ימיהו כל שעה חמשי' לא אסורו אלא באכילה אבל מות' בהנאה ויכול למכרו לגוים אפי' הרבה ביחד שודאי לא יאכלנו הגוי כולו קוד' הפסח מותר למכרו לו ויכול להאכילו לבהמה היה ועוף אפילו הם שילן ובלבד שיעזר עליהם לראות שלא יצניע ממנו וישאר בביתו במקו' שהצניעו לשם ויבער מה שישירו ממנו ומתחלת שעה ששית ולמעלה אסורו גם בהנאה :

ב ואפי' חמצו של גוי אסור להנות ממנו הילכך ישראל שיהיה בידו חמץ של חברו בפקדון והגיע הפס' עכבנו עד שעה חסית כיום י"ד שמא יבא ויקחנו ואם לא באו בעליו ימכרונו לגוי קודם שיאסר בהנאה ומצוה קעביד דהל' כמשיבאכיה דהא אה"כ יאסר בהנאה לחבירו ואם לא מכרו צריך לבערו בזמן איסורו אפי' אינו חייב באחריותו ולא דמי לחמץ של גוי שיש בידו בפקדון רשאני הכא שרדי גם לחבירו המפקיד היא אסור בהנאה :

ג חמץ אע"פ שהוא אסור בהנאה אינו תופס דמיו דנימא שיתחיל באיסור על החליפין זה לא אמרי אפי' תוך הפסח הילכ' אם תחליפו בדבר אחר אפי' אחר זמן איסורו מהשתחליף בו הוא מותר בהנאה :

תמך דין ע"פ שחל להיות בשב' וכו' הסעיף'

א י"ד שחל להיות בשבת שאז אי אפשר לברוק בליל שבת שרדי אסור לטלטל את הגר לברוק לאורו וגם ביל' לאחד החמ' אין בודקין כמו שנהבא למעלה כיצד יעשה יברוק בליל ד' שהוא ליל ג' ויבער כל החמץ שיש לו מלפני השבת בערב שבת וישיר מוזן שתי סעודות לצורך השבת דאילו סעודה שלישית אי אפשר לעשות דהא זמנה בזמן המנחה היא ואז לא יוכל לעשות לא בחס' דהא אחר חצות ה' גם לא יעשנה כמ"ל שאסור לאכול מצה בע"פ כדי שיאכל אותם לתאיבין כמ"ל כמו שיתבאר בע"ה סימן תע"א סעיף כ' וטוב לעשותה בפירות או בבשר ודנין : (וע"ל סימן נ"ה סעיף ה') ויש עושין אותה במצה עשירה שנילושה במי פירות בלי הערובת מ"ס כיל ואין נוהגין בן כמדינות אילו שאין אוכלין מצה פ עשירה כלל כמו שיתבאר לקמן סימן תס"ב ופי' שנהג לעשו' צריך לעשות קודם שעה עשירית דמשם ואילך אסור לאכול שום פה כמו שיתבאר לקמן סימן תע"א :

ב וכשיבער החמץ בערב השבת אף ע"פ שהשאר מוזן שתי סעודות מ"ס יבערו וישרפו קודם חצות כמו בשאר השנים כדי שלא יבא לשעות כשאר השנים לבערו אחר חצות וביום השבת יבטלנו כמו שיתבאר :

ג אין לעשו' לשבת זה מיני דייסא וקמחים וכל דבר שדרכו לידבק בכלי כדי שלא יצטרך להדיחו בשבת מן החמץ ואם עבר וכישר והוא דבק בקדירה וא"א לקנחו טוב להדיחו מעט אפילו בשבת כדי להעביר חמץ :

ד ואחר שאכל ושתה בשבת סעודת שחרית קודם שעה ה' ינער המפה שאכלו בה היטב מן הפירורין הרקין שגשאו בה דשוב לא יעבור עליהם שהרי הם נדרסים ומתבערין ס פליהם ואינו צריך להוציא גמפה מביתו וגם יקנח הקערות באצבעו היטב שלא ישאר בהם כלום וישליך הקינות לאיבוד כדי שיתבערו וידרס בגנלים וישמין הקערות מן העין עם שאר כלי חמץ ואין צריך להוציאן מרשותו ג' ואם נשאר לו פירורין גדולים מן הפת יכול ליתנם לגוי על מנת שלא יוציאם לר' ה' הערמה ודבר מעט אבל ע"פ להוציאה אסור ליתנם לו נבא שנתבאר לעיל סי' שכה סעיף ב' :

ה ואם נשאר לו חמץ הרבה שאסור ליהנו לגוי להוציאנו אר שאין כאן גוי ליהנו לו דרך הערמה מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי י"ט ראשון ומבערו :

ו סיהו אע"פ שלא נשאר לו חמץ כלל בבית אחר סעודת שחרית צריך לבטל החמץ בזמנו כדרך שהוא מבטלו בשאר השנים באמרו כל הנה

חמירא כו' כמו שנהבא לעיל אבל לא ענבלו נפ"ס כמ"ל סריפת החמץ כמלאך הטנים סימן ת"ד : כמו שנתבאר לעיל סימן תל"ד

סעיף ז' דשאני הכל דחזור וזוכה נפת שמשיר לז' סעודות ספס לנזוך השבת ויש לחוש מלא יסאר ממנו נכית יעבור פלוני כהו' ע' שנתבאר לעיל סימן וסעיף הכוזב העעס דלא בני דנעטול הלנה' :

ז ההולך ביום י"ד לדבר מצוה כגון למול את בנו או לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בביתו אם יכול לחזור לביתו ולבער ולחזו' למצותו יחזו' ויבערו ועל כמ"ל הוא חוזר על כביצה שהוא שיעור לאכילה וכפחות מכיו' אע"פ שהיה יכול לחזור לפצותו לא הטריהו רבנן לחזו' כיון שהולך לדבר מצוה אלא יבטלנו בלבו דויו ואם לא היה יכול לחזור למצותו אם היה חוזר לביהו אין צריך לחזור לביהו ולבער אפילו הוא יותר מכביצה בדמקום ביטול מצוה אוקמיה רבנן אדאורייתא ומדאורייתא בביטול בעלמא סני' (אלא שהו' כנרניו ניפור כמו שנתבאר לעיל סימן ת"ל סעיף ה') וכן אם היה הולך להציל עצמו או אחרים מן הנהר ומן הדליקה ס ומהמפולת ומיד הגוים יבטלנו בלבו ולא יחזור אפי' יש שהות לחזור למצותו בדמקו' פיקוח נפש העמידו דכריהם על דין תור' דסני ליה בביטול ואם יצא לצורך עצמו לדבר הרשות יחזור מיד ואפשר אפי' על פחות מכביצה יחזור כיון שצ"ל לצור' עצמו ואע"ג דמשמעות המשנה משמע דעל פחות מכביצה אינו חוזר אפי' יצא לדבר הרשות י"ל דהיינו דוקא שיש בה קצת צורך מצוה כגון ההולך לערב כדי לילך למחר אצל רבו או אצל מי שגדול ממנו בהכמה שיש בה צורך מצוה קצת אלא דלגבי למול את בנו וסעודת אירוסין שהם מצוה ממש ההולך לערב ללכת אצל רבו שאינו אלא נכשירי מצוה רשות ק"ל ליה וצריך לחזור על כביצה ולא על פחות מכביצה כיון שיש בה קצת צורך מצוה אבל ההולך לצורך עצמו לנמרי אפילו על פחות מכביצה חוזר כ"ל :

ח היה לו עיסה בביתו והוא טרוד במקום אחר וירא שמא ההמין אם הוא קודם שעה שישית יוכל לבטלו אפי' אחר שהחמץ ואם הגיעה שעה ששית שהוא התחלת זמן איסורו פכחלה קידם שהמין דאילו אחר שהחמץ שוב אין הביטול מועיל שכיון שהגיע זמן איסורו אינו עוד ברשותו למטלה שכיון שהוא אסור כרגא אינו שלו לכן יבטלנו קודם שתחמץ :

תמ"ה דין ביעור חמץ וכו' ג' סעיפים :

א חמץ אחר שהגיע זמן איסורו דהיינו מתחלת שעה שביעי' ואילך שהוא אסור מן התורה י"א דק"ל כרבי יהודה שאומר שאין ביעורו אלא כשריפה דילפינן לה מנות שאחר שנעשה נותר ונאסף הוא בשריפה שנתבאר והנותר סמנו עד בקר באש תשרפו ה"ז חמץ אחר שנאסר צריך לשורפו וי"א דק"ל שחכמים שאוסרים אף מפרד חזרה לרוח או משיל לים כלומר יעשה מה שירצה וישרפנו או יפרדנו כו' דאינו דומ' לנותר כ"א לאחר שהגיע זמן איסורו מן התורה אבל אנו שמתבערין אותה בשעה ששית שאינו אסור אלא מדרבנן לכ"ע אם רוצה ישראל או יפרדנו ויתרנו לרוח או ארקי לים או לנהר ואם היה החמץ קשה שאין המים מתחכין אותו במהרה חרי זה מפרדו ואח"כ אורקי לים מיהו נוהגין הכל לאורפו גם בשעה ששית

כיון שהוא אסור בהנאה מדרבנן

ב וקדם שעה ששי' אינו צריך לשורפו ואם שרפו קוד' שעה ששית מות ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח שהרי עדיין לא נאסד החמץ בהנאה אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה הואיל והוא אסור בהנאה גם הפחמין שלו אסורין בהנאה ולא יסיק בואת התורה והביריים ולא יבשל בו ואם בישראל או אפה אותו הפת ואותו התבשיל אסורין בהנאה הואיל ושורפו אחר שנאסר בהנאה (ואין חילוק בין אם נלכפה הפת ונתכבד לתבשיל בעוד נוף החמץ קיים או הנחלים לתבשיל לכן אם כנו אחר כ' נלכפה או נתכבד דכל ענין אסורי' משום דאף הנחלים חפלו לאסר מכנו אסורים כהנאה לרנכן כמו שיתבאר כמורך) וכל שחליף הנאת הבישול לים המלח או לאביבד ויהנה מן המות' (ע"כ סימן תמ"ז) לפיכך צריך לעשות לו סודרה ולשורפו בפני עצמו ולענין ליהנות באפרו אחר ששרפו ונעשה אפר זה תלוי ג"כ בפלוגתא דר"י וחכמים דלר"י שרינו בשריפה אפרו מותר דקל בסוף תמורה כל שרינו ליטורף אפרו מותר ולחכמי' שאין צריך לשורפו אין לו דין הגשורפין אלא דין הנקברים וק"ל דכל הנקברים שנשרפו אפרן אסור כמו מת שנקבר שה' אסור בהנאה דילפינן שם שם מעגלה ערופה הילכך אף ע"פ שאנו נוהגין לשורפו יש להחמ' שלא ליהנות ג"כ מן האפר דשמה הלכה כחכמים שאין דינו בשריפה ואפרו אסור אע"פ שגשורף :

ג וקודם זמן אסורו יכול ליהנות לגוי או להשליכו במקום שהעורב' מצוין שם שיאכלוהו ואם נתנו לגוי אין צריך לבער עוד שהרי אינו שלו והוא ברשות אחרים דשל נכרי הוא אבל אם השליכו למקום שהעורבים מצויין שם אע"פ שהוא מקום הפקר אם ימצא שם חמץ אחר זמן אסורו שלא אכלוהו העורבים לא ינחנו שם אלא יבערנו שכיון שאינו ברש' אחר' אע"פ שהפקירו כשלו חשוב וצריך לשרפו שהוא עיקר ביעורו לפי מנהגינו ואם לא מצא חמץ בלילה כשברך נוהגין לשרוף הכלי שלקחו לבדיקה כדי שלא תסתכן תורה ביעור לטנה הבאה שהוא שריפה :

כידו דילמא אתי ואכיל מיניה בד"א בחמצו של גוי שאינו מתעסק לבערו אלא להוציאו מרשותו בלבד אבל מוצא חמץ שלו שצריך לשרפו יכול לשלשלו בידים ולבערו ולא חיישינן דילמ' אתי למיכל מיני' שהרי כל עצמו הוא מתעסק וצחזור לשרפו מיכל מיניה בתמיה :

ד פצא פת בפסח בביתו ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה מותר אפילו באכילה דאולינן בחר בתרא והרי נשתמש פצה בבית באחרונה ואם הוא מעופש הרבה שאי אפשר לו להתעפש כ"כ משנכנס הפסח או ודאי הוא חמץ ואסור לאוכל ולשהותו ואם עברו מימי הפס' שזכר לתלו שנתעפש משנכנס פסח עד עתה תולין ואמרינן מצה הוא ואם נוהגין באותו בית לאפות כפפת פת חמה ככל יום תולין להקל אפילו הו' מעופש הרבה שאנו תולין לומר כל יום אפה פת חמה ונתנהו עליו לפי' הרבה להתעפש :

הב"ד

דין תערובת חמץ בתוך הפסח ובג"ב סעיפים :

א הלכה רווחת ותורה יצא לכל ישראל אף על פי שבשאר איסורים ק"ל שאין אסורין תערובתן אלא בס' בחמץ בפסח כיון דלא בדילי אינשי מיניה כולי שתא וגם יש בו איסור ברת' (ועוד דהוי דבר טעם לו מתירין וע"כ ס' תקי"ג סעיף ח' וג' וכסימן תנ"ז סעיף י"ג וכסימן תק"ז סעיף ז' ונפ"ז ס' ק"ב סעיף ח' וז' וכסימן סימן תמ"ו סעיף ג' ונפ"ז ס' סעיף ח' ועוד נפ"ז סימן כ"ח ולקמן סימן ת"ס סעיף ע') החמירו בו יותר והוא שאסור תערובתו בין במינו בין שלא במינו במשהו ואסורוהו בין באכילה בין בהנאה מיהו להנאת יא' שיש לו תקנה בפדיון שישליך דמי החמץ לאביבד הסותר ימכר לגנים אלא שאין נוהגין כן כי נוהגין לשרוף הכל והבילים משהין עד אחר הפסח ואין צריכין שביירה אבל באכילה לכ"ע אין לו תקנה דהא בכל מקום טעם משהו יש בו כמה דברים אפורים במידי תערובת נגון דבר שמתירין בשאר איסורין את תערובתו בס' משום שנתבטל טעמו בחמץ אין מתירין אותו משום שנתבטל טעמו שאין טעמו בטל הלכך כל מה שאוסר בשאר איסורין בפחות מששים אוסר בחמץ במשהו אבל אם בשאר איסורין לא היה צריך ס' אלא קליפה או נשילת מקום אף בחמץ כז' כגון חם בחם בלא רוטב שבשאר איסורין די בקליפה ה"ג גבי חמץ וכן אם נגע כבר חמץ בכבר מצה וטניהם חמין ואין שם דבר המפעפע לא אסר אלא מקום מנעו בלבד לפי שאין מבליע יותר ואין שייך כאן משהו שהרי אין כאן בליעת חמץ כלל יותר . ובדון אם ריחא מילתא היא אם לאו לענין תבשיל שיש בו חמץ עם שאר הבשילין בפסח יש מקילין במקום שהיה מותר בשאר איסורין ויש מחמירים דכשהו מיהו איכא ודוקא במקום ששייך בו ריחא אלא שבשאר איסורים מתירין אותו טעם דלאו מילתא היא גבי חמץ לא גרע משהו וחשבינן ליה למילתא ואוסר ואינו דבר שייך בה ריחא מילהא עיין בע"ז סימן ק"ח :

ב והא דאוסר במשהו דווקא שנתערב בתוך הפסח אבל אם נתערב בערב הפסח ששש שעות ולמעלה עד הלילה אף על פי שלוקין עליו מן התורה מכל מקום כיון שאין בו ברת הרי הוא כשאר איסורין דק"ל דבין במינו ובין שלא במינו בס' כשאר איסורין ונותן טעם לפנים נמי מותר אם נתערב בע"פ אפילו אין בו ששים ודווקא שנתערב בשוגג אבל אם עדינו במזיד כגון שעשה אלמורי' וכד' :

הב"ד מי שמוצא חמץ בתוך המועד ובג"ד סעיפים :

א המוצא חמץ בביתו בפסח אם הוא בחול המועד יבערנו מיד ואם הוא ב"ט יכפת עליו כלי עד הלילה שבערנו אבל ב"ט אינו יכול לשלשלו כדי לבערו דמוקצה הוא כיון שאינו יכול לאוכלו ומיהו בכל יראה אינו עובר דהא כשליה בלביה מאתמול אלא משום שלא ישכח ויאכלנו צריך כפיית בלי אבל ב"ט אינו יכול לשורפו אע"ג דק"ל מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי ילא לצורך ה"ס היכא דאיכא צורך והיום קצת אבל הכא ליכא צורך כלל דהא יצא ידי חובתו בכישול של אתמול . וכן הדין בחמץ שנשאר בביתו ב"ד שחל להיות כשבת אחר ה' שעות שאסור לשלשלו בשבת ולא ב"ט שאהריו אלא כופה עליו כלי עד מוצאי י"ט . בד"א שבטלו קודם זמן אסורו אבל לא בישראל וכל לשורפו ב"ט דכיון שיש קצת מצוה בשריפתו שהרי אינו יכול לבטלו עכשיו שהוא אסור בהנאה ואינו ברשותו לבטלו ואם לא ישרפנו עבר בכ"י ובכ"ז והל' שריפתו מצוה אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך י"ט הותרה נמי שלא לצורך י"ט דהא אית בה צורך קצת טעם עתה לא עבר עליו אלא בשוגג מכאן ואילך יעבור עליו במזיד אם לא ישרפנו שהרי ידוע שיש חמץ ברשותו :

ב יש מי שאומ' ד"ש שגוי שאינו דאוריית' חשובה לענין זה :

ג נגו של גוי שהיה סמוך לנגו של ישראל ונתגלגל חמץ מנגו של גוי לנגו של ישראל אם הוא ב"ט כופה עלו פלי ואם הוא ב"ט הרי זה דוחפו כקנה ואינו משלשלו בידו אפילו ב"ט רכיון דלא בדילי אינשי מיניה אסורוהו לשלשלו

והר"ג אסור ואפילו להשהות אחר הפסח קנסוהו ואסרוהו כמו
 שכתבאר למעלה סימן תמ"ב ואם נתערב בשוגג קודם הפסח
 ואפי' בע"פ אחר שנתבטל בשמים או במעמא דנ"ש לפנים
 מותר לאוכלו אפי' בתוך הפסח והואיל ונתבטל כבר אינו חוז'
 וניעור וה"מ ברבר שנתערב יפה יפה ולא ניכר החמץ כלל כגון
 לה כלה או אפי' קמח בקמח שמתערב יפה יפה אבל אם החמץ
 בעין וניגבר כגון פת שנפל ליון אע"פ שנשלו משם יש לחוש
 שמא פירוריו נשארו ונתנין טעם בפסח ואסור :

וכן חסה שנמצאת במצה אפוייה בע"פ שהמזה מותרת
 שהרי נתבטל בשמים וכן חסה שנמצאת בתרנגולת
 צילייה או מבושלת בע"פ אזאם הסירו החמה קודם הפסח
 המזה והתרנגולת מותרות אפי' בתוך הפסח :

שאין הטעם חוזר וניעור וכן אפילו לא הסיר החמה
 ונתקרה המצה או התרנגולת קודם הפסח נ"כ מותרת
 לאכול צינן אבל אם כבדקת הפסח עודן רוחחו' עד שהיד
 סולדת בו וכ"ש אם תולקת המצה או התרנגול' בתוך הפסח
 בכלי ראשון והחמה בתוכה דאז חוזר ונתן טעם והוי כמשהו
 כיון שהחמה עודנה בתוכה חוזר וניער הטעם ומהיה בכלי
 שני אין לחוש ויש מחמירין גם בכלי שני וטוב להחמיר אם
 נתחמם עד שהיד סולדת בו שזהו שיעור בלי שני :

וכן כשר יבש ונבינה ודגים שנמלחו קודם הפסח ולא
 נזרו כמליחתן מחמירין כגון לבדוק המלח מחמירין
 פותרו בתוך הפסח דבטל כס' קודם הפסח בלא שאינו שרירין
 במים בתוך הפסח בכלי אבל אם שרירין במים בכלי בתוך
 הפסח יש להחמיר ליותר מרם דשמא יש עליהם חמץ משהו
 שהיה בתוך המלח וכולע ממנו וחמץ בפסח במשהו אבל בלא
 שריית מים בכלי מותרין ואע"פ שנמלחו בבלי של חמץ ואפילו
 בן יוסנ"ל שמוחר דק"ל שאין מליחה לעץ כלומר שאין כח
 במלח להפליש מה שבלוע בדבר שאינו אוכל מ"מ אם בתוך
 הפסח פלחו וכ"ש שראו במים חמץ בכלי של חמץ יש לאסור
 משום חומרא דחמץ אע"ג שהכלי מנוקה יפה יפה ואפילו אינו
 בן יומן דלא נרע ממע' משהו אבל שומן מהותך שהותך לפני
 הפסח במחבת של חמץ וה"ה כל דבר שדרך לבשל בכלי חמץ
 כגון יין מבוטל או פירקת אפור ואפילו יודע בודאי שלא היו
 בו פירורי חמץ אסור דאם הכלי בן יומן הרי לא נתבטל טעמו
 שאין לך כלי שיש בתוכו ס' כנגד גיעול היוצא מדופנו ויש
 לחוש שטא היה הכלי בן יומן ואע"ג דק"ל סהם כלי אינו בן
 יומן חומרא דחמץ שאני ואוסרין בסתם ועוד הרי היה בו
 מהתלה דעה לשאול ובדבר שהיה בו דעת לשאול אין מתירי'
 סהם כלי אא"כ יודע בודאי שלא היה המחבת בן יומן והתוך
 השומן לשם פסח שנוהר מפירורין חמץ ואפילו למאן דאסר
 נ"ל לפנים בפסח שאני רבא שזה הפנים היה קור' הפסח ומיהו
 דוקא שבעת התבת השומן או ביטול היון או המיקחת היה
 נזהר שהיה מהתכו לשם פסח ונזרו מפירורי חמץ אבל התוך
 בסתם אע"פ שאומ' עתה בריר לי שלא היתה המחבת בת יומא
 פ"מ אסור בפסח דכל מילתא דלא רמי עליה דאיניש לא
 אדעתיה דשמא היה בו חמץ ולא אדעתיה לכן כל דבר
 שנתבטל בכלי של חמץ קודם הפסח יש לאסור משום שמא
 היה הכלי בן יומן ובודאי לא היה ס' בטה שנתבטל בכלי
 כנגד גיעול שיצא מן הכלי דבכוליה משערי' מיהו אין

להחמיר כ"כ לאסור תערוכתן במשהו אפילו בתוך הפסח
 ובי"ט אחרון של פסח ליריין יש להקל בהם אפילו להרי'
 במקומות שמצוי חוסין יין יש מחמירין להסתפק מחוסין
 שמסתפקין מפניו כל השנה דחיישי' שמא התווירו בו מן החמץ
 חנשאיר מסעודה ויש לחוש שמא היה בו פירורי לחם ונהגו
 העולם שלא לאכול בפסח לא נבינה ישנה ולא דגים מלוחים
 ולא יבשין משום דגנילו לאוכלם בלא הדחה ויש לחוש שמא
 דבק עליהם פחיתת חמץ קשנה ואין חאין אותו לכן החמיר

בהן שלא לאוכלם כלל אפילו אחר הדחה גזירה משום קודם
 הדחה אבל בשר מלוח קודם הפסח אוכלין לפי שאין דרך'
 לאוכלו כלל בלא הדחה שמדיחין אותו קוד' ביטולו או צילייתו
 מיהו לצלותו ולאוכלו בלא הדחה ודאי אינו נכון שאם יש בו
 חמץ יהיב בו טעמא ע"י צילייה ונהנין להדיחו שלשה פעמים
 קודם הפסח והכרכשות היבשים אין מעיל הדחה כי אך
 תועיל הדחה למוליית' שבפני מיהו בדיעבד אין להחמיר :

מלח שטמו במדוכה של חמץ מותר למלוח בו בשר לפסח
 שאין המלח מפליש מה שבלוע בדבר שאינו אוכל :

כוסר שדוכין אותו במדוכה של חמץ קודם הפסח מותר
 לאוכלו בפסח ואע"פ שהמדוכה מחופצת מחמץ משום
 דצונן הוא ואינו מפלישו ואם נעשה בפסח אינו אוסר אם היה
 הכלי נקי מחומץ אבל אם התכן בסכין של חמץ תוך הפסח יש
 להחמיר דסתם סכין אינו נקי ויש לחוש לחמץ הרבוק עליו
 אבל אם נתערב אותו דבר בחבשיל אין לחוש להחמיר כולי
 האי לאסור מספק' עיסה שנתנין בשולי תכיות של יין כדי
 לרבק הנסרים אמן נהנוהו שם ל' יום לפני הפסח מותר לשתות
 היין בפסח שטעם חמץ שביין כבר נתבטל קוד' הפסח ובתוך
 הפסח אינו נוטן טעם ביין שכבר היקשה החמץ אבל אם
 נתנוהו לשם סמך לפסח תוך ל' יום אסור לשתו בפסח מאותו
 החבית לפי שהעדיין העיסה רכה וגם בימי הפסח נוהג טעם
 משהו תוך היין ואוסרו ואע"פ שהוא צונן הא כבוש הוא וכבוש
 הרי הוא כמבושל . ויש אוסרין אפי' נתנוהו שם קודם ל' יום
 עד שני חדשים קודם הפסח . משקיין שעושים לפסח יש
 מחמירין שלא למלאות לחוכו או ליטול פתו בכלי של חמץ
 תוך ל' יום לפסח והמיקל לא הפסיד :

זתים שחתכו אותן בסכין של חמץ אפי' היה הסכין נקי
 ואפי' אינו בן יומן יש אוסרים לאכול אותם בפסח מפני
 שהזתים חריפים הם כמו קורט של חלתית דאמרינן חורפיה
 מחליא ליה לטמנוניתא שעל גבי הסכין וה"ל כנוחן טעם
 לשבח ה"ג חורפיה דזתים עושה אותו בן יומן . ולא שייך בית
 ביטול דבכולי סכין משערינן וא"כ חזרו הזתים כולן חמץ
 ואסורין ויש מהירין כשאין הסכין בג' עומד ס"ל שאין הזתים
 חריפים כמו קורט של חלתית ואם נזדבדגו בחתיכת סכין
 ותחבטם בסכין חדשה וכבשו אותם בכלי חמץ אם הכלי הוא
 בן יומן כשיטא דאסורין וכבוש הרי הוא כמבושל ונ"ש ואין
 טעם היוצא מן הכלי בטל שאין שם ס' כנגדו ואם אין הכלי
 בן יומן מותרין לבע' כיון דבשע' כביש' נותנין בהן מים נתבטל
 ונחלש חורפיהו ולא שייך הו למיטר פחליו להו :

יבש ביבש כגון פרוסת חמץ שנתערב בשתי פרוסות של
 מצה ואין סבירין את החמץ אע"ג דבשאר איסורים ק"ל
 דחד בתרי בטל כמו שנתבאר בע"ז סימן ק"ט חמץ במצה
 החמיר בו יותר משום דלא בדילי איניש מיניה דכמו דגבי לא
 בלח דבשאר אסורין בנ"ש ובחמץ הוא כמשהו בן יבש ביבש
 אע"ג דבשאר איסורין חד בתרי בטל חמץ במצה אפילו באלף
 לא בטל . ומיהו אפשר לומר דה"ג דוקא שנתערב בתוך
 הפסח כמו בדיו משהו אבל אם נתערבו קודם הפסח הרי
 נתבטלו קודם הפסח ומותרין ואפשר לחלק דשאני הכא שנתן
 החמץ עדיין בעין וגרוע יותר מדין משהו ואפי' נתערב קודם
 הפסח אפשר שאסור וצ"ע :

וכן בנ"ש לפנים אע"ג דבשאר איסורים אפילו ס' לא צריך
 דחשיב כעפרא בחמץ בפסח אוסר אפילו במשהו :
 דהא אין לך כיעול עשם יותר ממסכו בלחף אפי' אסרו וה"ה נמי
 לכנס וחמץ נכסה כנר כתבאר סמוכר כמסכו ועוד דהא דחמץ
 איכר כמסכו וכן כל מה שמסורן כמסכו אינו מקמת עשמי
 י' חומר איסורו וכיון שכן מה לנו אם הוא נוטן עשם למסכ
 או לכנס הא איכא איסורא)

דחמץ אפ"ה הוא של נכרי אסור ליהנות ממנו לכתחלה אבל ברעבך אם קיבל כבר המעות מותר ליהנות דחמץ אע"פ שהוא אסור בהנאה אינו חופס דמיו: (וע"ל סימן תמ"ג סעיף כ"ג) ה' ישראל שיש לו חמור יכול להשכירו לגוי בפסח ויחנה עמו ע"מ שיאפה בו מצה ואם יאפה בו הגוי חמץ אין זקוק לו ויש אוסרין כיון שידוע שהגוי יאפה בו חמץ ולא מצה דרי הוא מקבל כל שכרו בעבור החמץ ומשתכר באיסורי הנאה אבל אם הגוי יאפה בו חמץ ומצה ומות לכולי עלמא שהישראל החשוב פרעון שכרו בעבור המצה שאפה בו ולא בעבור החמץ וכן מותר להשכיר לו בית לדור בו אף על פי שמכנים בו הגוי גם חמץ אינו חושב השכירות אלא בשכיל דירתו ולא הוי משתכר באיסורי הנאה:

מותר לומר לעבדו שהוא גוי בפסח הילך דינר זה וקנה מה שתרצה ואכול אע"פ שידוע שיקנה בו חמץ ואף ע"פ שמוזנותיו עליו אין זה כקונה חמץ שהרי העבד בר דעת הוא וקונה לדעתו מה שירצה ואין לו על רבו אלא שיתן לו מעות ליקנות לו מזונות אבל לא יאמר לו צא ואכול ואני פורע שכיון שניתן לו התננו לעבד על דעת שיפרענו הוא הוי החנוני שלוחו ודרי כאלו מאכילו הוא חמץ בידים וכיון שמוזנותיו עליו נמצא שנהנה הוא מן החמץ שמאכילו ופורע חובו המוטל עליו לזוננו מזה החמץ ויש מתירין גם בזה שכיון שעדיין לא נתן המעות להגוי לא חשיב בהצמו מה שניתן החנוני לעבדו אלא א"כ הקרי' הוא לו דינר לחנוני וצוהו לתת החמץ לעבדו כשיבא אז ה"ל כמאכילו בידו' שהחנוני הוא שלוחו או שגש' ביד החמץ מן החנוני ונתנו לעבדו אז הוא אסור נ"כ שהוא קונה את החמץ כשנטלו מן החנוני ופדע בו חובו לעבדו שהייב לזוננו והרי נהנה מן החמץ אסור לקנותה חמץ לצורך גוי אפילו במעיתו של הגוי בה' שררי לכל הפחות איכא למיחש הילמ' אתא למיכל מיניה: (וע"ל סימן תמ"ג סעיף ג') ולא עוד אלא שעובר עליו בכ"י ובכ"י לפי שכשהוא קונה אותו בשביל הגוי אין הגוי בעל המעות קונה אותו דק"ל פרק איהו נשך אין ישראל נעשה שליח לגוי וא"כ הרי הוא כאילו קנאו לעצמו ותורו ומכרו לגוי וה"ל חמצו של ישראל ועובר עליו:

אסור להשכיר כלי חמץ לגוי בע"פ אחר חצות וכו' שבתוך הפסח א"כ אפ"י קודם הפסח ומתנה בפירוש כדי שיבשל בו חמץ בפסח שכיון שהכלי עצמו אסור בהנאה שהרי בלוע חמץ אסור להשכירו לכתחלה מפני שרצה בקיומו של איסור ע"י דא' שלא יבקע בקב"ל ונהנה בשכירות דאיכ' תרתי לאיסור' אבל להשכיר לו כלי קוד' הפס' בהבלעת ימי הפס' כגון שמשכירו לו לנ' או לך' שבועות לעשות בו מה שירצה אע"פ שידוע שהגוי יבשל בו חמץ בתוך הפסח יראה לו דמותר שהוא יחשב לו כל שכרו בעד הימ' שקודם הפסח ושאר הפסח ואין זה משתכר באיסורי הנאה וכדאמרין גבי שכר שבת דבהבלעה מות' מהאי טעמא ה"ג הבא דמ' ש' ואי משכר דרצה בקיומו של איסור ע"י דא' שלא יבקע הכלי נ"ל הויאל ולא אישהמיש בשום מק' שאמרו שאסור להשאיל כלי חמץ לגוי משום שרצה בקיומו של איסור ע"י דא' כו' אלא אסור להשכיר כלי חמץ לגוי בפסח מפני שרצה בקיומו כו' משמע דלהשאיל מותר דלא אמרינן רצה בקיומו וכו' אלא במשכיר דאיכא תרתי וא"כ בהבלעה נ"כ מותר שיחשב ימי הפסח לשאלה והשכירות בעד שאר הימים כנ"ל להלכה' ולמעשה המחמיר תע"כ דמ"מ קצת רוצ' בקיומו כ"י בו נ"ל. אבל חמור להביא עליו חמץ אפילו בתוך הפסח מותר לו להשכיר שהחמור עצמו אינו אסור בהנאה ושכר חמורו הוא נוטל ולא דמי לחמור של ישראל דאמרין לעיל סעיף ד' שאסור לקבל אפילו מעות בשכרו אע"פ שגם החמור הוא מותר בהנאה כמו התמור לאחר שהסיקוהו מבליעת חמץ שנאפה בו קוד' הפסח ומשמע דבתמור אפ"י הוסק מירי ואפ"ה אסרינן ליה ואמרין לעיל שאסור לקבל אפ"י מעות בשכרו ולא

אמר' שכר הנגורו הוא נוטל נ"ל דלא דמי דהתם נבי הנור שאני שדרך הוא נבי הנור רוב פעמים להת לבעל התמור בשכרו מן הפת שאופין בו ואפילו אם יתנו לו מעות אין נוהגין לו אלא בדמי הפת שהיה ראוי ליתן לו והווי להו המעור דמי החמ' ואסור' ואע"פ שאין חמץ רופס דמיו ס"מ לכתחילה אסור כמו שאמרנו למעלה אבל גבי חמור לעולם אין דרך ליתן לבעל החמ' אלא מעות הילכך כשמשכירו להביא עליו חמץ אין ההנאה באה לו מן החמץ או מלמיו אלא שהחמץ גורם ליה הנאה ואין זה משתכר באיסורי הנאה אלא גרם בעלמא הוא ומורג א"כ י"ל דלא דמי חמור לחמור שכתמור מיד שאופה בו הגוי חמץ בלוע ההנור ונאסר בהנאה וא"כ שכרו כשם ואילך מיד אסור מש"כ לחמור' שהוא עצמו אינו נאסר ולפי זה היה מותר להשכיר ליתן לגוי אפ"י כהוך הפסח לשום בו הגוי חמץ שרדי גם הבית אינו נאסר אבל האנור בשם הירושלמי אסורו ואפשר לחלק דשאני בית מחמור דגבי בית החמור יותר משום שנראה כשהו' חמץ בביתו ועובר משום כ"י שאין הכל יודעים שהוא משכיר לגוי ועוד שכמה הנאים ס"ל דאין שכירות בית קנאי וה"ל החמץ כמפקד נבי ישראל ברשותו מה שאין שייך לומר כן גבי חמור דוק נ"ל. ומיהו יש מתירין להחם חמץ בכלי חמץ ולהוין בהן וכן שאר צרכי הנאה מתירין לעשות בכלי חמץ וכן דא' המצוה' ותמיהי א"כ למה יהא אסור להשכירו לגוי שאין טעם נכון לחלק בין החמץ חמץ ושכירו גוי ואפ"ש גם לחלק שבשמשכיר' לגוי יבשל הגוי בו חמץ בפסח ויחדש בו איסורו בפס' מטעם' כן יוסו וזה אסור ליהנות ממנו כמו נבי הנור דלעיל אבל כשמחמץ בו חמץ השעם שבו כבר פגום הוא וגם עכשיו הוא נקלש ע"י החמץ חמץ יותר ואין בו איסור כל כך לכך נוהגין בו היתר' הילכך נראה לי ליישב הכתב:

הנא דיני הגעלת כלים וכו' כז' סעיף פ"ז:

קצירות של חרס שנשהמש בהן חמץ כל השנ' אפ"י אותם שעושין בהן דייסא ומיני קמחים משפטן היטב בעניין שלא יהא חמץ ניכר בהן וכותר להשהותן לאחר הפסח ל' ולהשהמש בהן בין בביתו ובין שלא בביתו אף על פי שהחמץ הבלוע בחוכו נאסר בהנא כהוך הפסח וה"ל חמץ שעבר עליו הפסח הא אמרינן לעיל דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור מן התורה אלא משום קנס ולא קנסו חז"ל אלא בחמץ בעין אבל חמץ הבלוע אינו בעין ולא קנסו בו חכמים' ומצנינן בפסח במקום צנוע שאין רגיל לילך לשם כדי שלא יבא להשהמש בהן בפסח וטוב לסגורם בחור ולהצניע המפתח אבל היסק שיסיקום באש אינו מועיל להם ולא לשום' כלי חרס שנשהמש בהן חמץ אפילו שלא על ידי האור אלא בכלי שני דכלי חרס עלול הוא לבלוע יותר משאר כלים ואינו פולט מהר ואפילו אם ימלאום גחלים אינו מועיל דחיישינן דילמא חיים עלייהו דילמא פקעי ולא יעביד להו הסקה מעלייתא מיהו אם החזירם לכבשן ס' שמצרפין בו כלי חרס חדשים מותר דכיון שמכניסין להם גדול כזה ודאי לא חיים עלייהו דילמא פקעי אבל לתנורים שלנו לא דאיכא למיחש דילמא חיים עלייהו רוציאם מן התמור קודם שיתלכנו וכל כלי שצריך הגעלה או ליבון אסור להשהמש בו בפסח בלא דבשר אפ"י כצונן:

ב' כוביא והוא כלי שעושין מלכנים ועפר ואופין ומטננין בו וכן הנור קטן שקורין פרי' לא הסיקו מבחיון ואסור לאפות בו בפסח שאין חמץ שבו נפלה על ידי הסקת חוץ ואם מלאו גחלים מבפנים שרי דלא חיישי' שמא חיים עלייהו דילמ' פקעי שהם חזקי' ולא פקעי וכן קירי' של מחכת אם רוצה להטיק' ולמלאותם גחלים שרי:

העשויים מקרן אין מתירין בהנעלה דביון שמתקלקלין במים חמין חיישינן דילכא חיים עלייהו :

ח כלי כסף שאין דרך להשתמש בהן בחמין אלא שחושש שמא נשתמש בהן בחמין ורוצה להגעילן בכלי ראשון וזהו שלא יגעילן עם שאר כלים שנשתמש בהן בכלי ראשון שמתוך שאינם בולעין הרכה פולטין מיד וחוזר ובלועין ממי הגעילה האסורין . וכן כל כלי שנשתמש בו בכלי שני לא יגעילו עם כלי שנשתמש בו בכלי ראשון מהאי טעמא וכן יש אסורים כלי שהכניסו שני פעמים מהאי טעמא מפני שבפעם הראשון פלט כל מה שריה בחוכו ובפעם השני שאינן טרוד לפלוט עוד הוא בולע ממי הגעילה האסורין :

ט ברא במגעיל אחד שהגיע זמן איסורו דהיינו משהו חמשת' ואילך דכיון דאיסור בלע יש לנו לדרקק בכל זה אבל קודם שעה חמשי' יכול להגעיל ביחד כלי ראשון וכלי שני וכלי שבלע דבר מועט וכן להכניסו בפעמי' ואינו חושש שכיון שעדיילא הגיע זמן איסורו ויתירא בלע אין מדרקק בכל זה כלים שמלחין בהן בשר כל השנה יש מצריכין להן הגעילה מפני שפעמים נופל חטים או שאר חמץ על ס הנצרים ובלע ויש מתירין בלא הגעילה וטוב להחמיר :

יא מחבת שמטנגין בו סגי לה בהגעלה ולא דמי לתנור שאופין בו רבעי היסק דניכא ה' ליבעו ליבון דשאני תנור שאופין בו ביכש ובלע התנור מן החמץ מיד עי' האור אבל מחבת שמטנגין בו נותנין בה שומן ודמי לקדירה ש שמבשלין בה דסגי בהגעלה אף על גב דלפעמים נשרף השומן ונדבק העיסה שמטנגין בה ברופנה והל' כמאפת תנור מכל מקום ליחות קצת יש בו יותר מבאפיה שהוא יבש למסרי' ואם היא ארוכה שאינו יכול להכניסה ביחד בפעם אחת מכניס חציה והופך עוד ומכניס חציה השני ואף על גב דכלי מתכת אמרינן חם מקצת חם כולה ואם כן היה לן למסיר כיון שהגעיל חציה נעשית כולה חם ופלטתה כולה לא אמרינן הכי אלא לאיסור לחומרא אבל לא לעניין הכשר . ואם היא ארוכה ביותר מלבנה באמצע מיהו בליבון כל דהו עד שהקש נשרף עליו סגי וכן כל כלי שאינו יכול להכניסו בפעם אחת לתוך המים מכניס חציו וחוזר ומכניס חציו השני לא חיישי' שצדו הנגעל בולע מצדו השני שלא נגעל :

יב וכל הכלים צריך להגעיל ירותיהם כמותם דשמא בלעו ג' ויפלטו בתוך הפסח מיהו בדיעבד אם לא הגעיל הירות אין לאסור ואפילו לכתחלה יכול להגעילן על ידי ערוי שמערה עליהן שאין בליעתם כ' חזק כמו בכלי עצמו :

יג כלי שיש בו שלאים אם היו השלאים בו מחדש שקדם לבליעת האיסור מגעילוך עם השלאים ואין צריך להסירו דכבולעו עם השלאי כך פולטו עם השלאי ואם קדמה בליעת האיסור לשלאי צריך להסיר השלאי קודם ההגעלה לפי שהבליעה שתחת השלאי אינו נפלט על ידי הגעלה שהשלאי מפקיק ועוד דחיישינן שמא היה שם נוף האיסור תחת השלאי והדביקו את השלאי עליו וממשו של נוף האיסור אינו נבשר בהגעלה לכך יסיר השלאי ואחר כך יגעילו או יסים נחלים על מקום השלאי עד שישרף נוף האיסור אם ישנו שם ואחר כך מגעיל כל הכלי ואם הוא של עץ אין לו תקנה אלא אם כן ירחיק הסדק כל כך שיוכל להוציא משם מה שבתוכו . רושם שעושי' האומנין בתוך הכלי להכיר מעש' ידיהם מותר להגעילן מאחר שנעשו מחדש ככולו כן . פולטו וכליכד שינקר היטב :

יד כיסוי של ברזל שמכסין בו הקדירה צריך הגעלה כיון שמויע בכל שעה מחום הקדירה ואם נתנוהו בכפת על הקדירה בלא הגעלה כל התבשיל אסור שזיעת הכיסוי מתערבת עם התבשיל . ואם אפן עליו בצק הרי הוא כמו תנור שאופין בו שכולע שלא עי' משקה וצריך ליבון :

כה ב ב 28 טו וכו

ג סכנים מגעילין בכלי ראשון ומותרין וכלי ראשון נקרא כל שדרתיחו בו מים על האש אפילו אינו עתה על האש רק שעודנו רותח :

(דכלי ראשון כל זמן שהיה רותח מנעל כינ' יכול הוא להפלוט את החמץ מהכלי ופ'ל סימן ט"ח סעיף ט' ונע' סימן קנ"א סעיף ז' וסימן כ"ח סעיף י' וי"א) וקודם ההגעלה צריך לשופם יפה במשחות או בריחים להעביר כל חלודה שבהם קודם הכשרו שא"ל לא יפליש שהחלודה יפסיק ואסמ' את אקרא אך את הוהב ואת הכסף וגומר אך למעוטי ומיעט את החלודה כיומר שצריך להעביר את החלודה מן הכסף והוהב קודם שיגעילו דילכך אם יש בו נומות ואינו יכול לנקותו יפה אין מעיל לו הגעלה לבד וצריך ליבון במקום הנומות . יש אסורין להכניס הסכין לנרנה שהוא מכניסו בה כל השנה שאין לה תקנה בהגעלה וכל שחומר' יתירה דמה יבלע הסכין הגרן אם מנקר' יפה שלא ישאר בה כלום :

ד כלים שנשתמש בהן עי' האור כגון שפודי' ואסכלא' וכיוצא בהן צריכין ליבון והליבון יהא עד שיהו ניצוצו' ניתזין מהן ויש מקילין אם נתלבן כל כך עד שקש נשרף עליו מבחוץ . ונהגין כסברא ראשונה בכל דבר שרינו בליבון דווקא אבל דבר שרינו בהגעלה רק שמחמירין ללבנו או שיש בו סדקים או נומות או חלודה והוא בתוך הכלי ולא יוכל לנקרו ולנקותו יפה שאע"פ שרינו בהגעלה מלבנין אותה במקום הסדקים והחלוד' אז סגי להם בליבון קל כזה דעדיף בהגעלה ושנשתמ' בהן בצונן כגון כיסות וקיתוני' די להם בשטיפה . (ועיין גמ' סעיף ו' וכו')

ה ושנשתמ' בהן בחמין כפי תשמישן כך הכשירן דכבולעו כך פולטו אם תשמישן בכלי ראשון כגון קדרה של מתכת או כף שמניסין בו בקדירה צריך להכשירו בכלי א' ואם תשמישן בכלי שני הכשירן בכלי שני וכלי שמשתמשין בו בערוי ש מערה מכלי ראשון עליו לא חשוב ככלי שני ולא סגי ליה בהכשר דכלי שני אלא צריך לערות עליו נ'פ' מכלי ראשון . (דפילו ח' כלי ראשון ופ'ל סימן ט"ח סעיף י' ונע' סי' ט"ח סעיף ו' דליון כניין מיקרי פירו) מיהו הערוי לא חשוב ככלי ראשון . דלא דמי בולע עי' ערוי לבלוע עי' כלי ראשון דבולע עי' ערוי אינו בולע אלא כדי קליפה היכל' החזר ופולטו עי' ערוי אבל בולע עי' כלי ראשון הולכת הבליעה תוך הכלי מעבר אל עבר ואינו יכול להפלוט עי' ערוי בלבד אלא דווקא עי' כלי ראשון ממש .

ו וכל הכלים הולכים בהן אחר רוב תשמישן דילכך קערו' אע"פ שלפעמים משהמשין בהן בכלי ראשון שפעמים נופין אותה על המהבט כשהיא על האש / מ"מ כיון שרוב תשמישן הוא בערוי שמערה עליהם מכלי ראשון כך הוא הכשירה עי' ערוי . ויש מחמירין להצריכין להכשירן עי' כלי ראשון דחיישינן למיעוש שמשמשין בהן בכלי ראשון וכן הוא המנהג וכן בכל דבר שיש לחוש שפא נשתמש בו בכלי ראשון כגון כפות וכדומה לזה ויש מחמירין להגעיל אפילו כל כלי שתייה אע"פ שתשמישן בצונן משום שלפעמי' משתמשין בהם בחמין וכן הוא המנהג להגעיל ובדיעבד סגי להו' בשטיפה . וקערו' גדולות שלא יוכל להכניס תוך כלי ראשון יתן עליהם אבן רותח מלובן ויערה עליה' ויתחין מכלי ראשון והיו בכלי ראשון שהאבן מרתח אותה ביותר שמפלישין ויתח' מברי קליפ' יעבור האבן על כל הכלי שאו מגעילו כולו וכן כל כיוצא בזה שאי אפשר להכניסו לתוך הורה אבל מה שיוכל להכניסו תוך הורה עדיף מפי' להגעילו בתוך הורה ולא ש יגעילו עי' אבן רותח :

ז אין חילוק בין כלי עץ או אבן או מתכת או כלי עצם כולן דינן שיהו להתירן בהגעלה : (הנס כלי ענסי איכא נלושה חל' יש מי שכתב דאין נלושה כלי ענסי) אבל כפות

כה ב ב 28 טו וכו

טו וכן ביטול של בתול שמימיזן אותו על חררה שנאפת על הכירה צריך ליבון כן ברוב פעמי נונעת בו וכולע ממנו כיבש;
טז מדוכה כין של עץ בין של אבן בין של ברזל מותרת בהגעלה אע"ג דמימיזו קשה שרכין בו שמיזין ופלפלין ודברים חוץ והיפים עם פירוור להם כ"מ אינו קולע בצונן ס"ג מדבר אחר ע"י האור מיהו של עץ שאפשר לקלפו בכלי אומנות טוב לקלפו משום נומות שבו ולהעילו אה"כ ואם הוא גדול שאינו יכול להכניס בויה משים בה מים רותחין ומכניס בתוכה אבן רותחת ועולה הרתוח בכל שפתה דכל כה"ג הוי הגעלה דכלי ראשון ויש מחמירין להצריכן ליבון הואיל וחימיצו קשה ומקלאין אותם נחלים לוחשות ומדבקין בו הוט של פשתן מבחון סביב המדוכה ומפחין בנחלים עד שישרוף החלש שעל גופו מבחון וחושבין דרך זה כמו לבון מהבת סג' לה בהגעלה א"מ אין בה נומות מיהו מחמירין ללבנה אך בליבון כל דהו שישרוף עליו מצד זה קש סג' וכן נוהגין;
יז הרף שעוצרין עליו כל השנה וכן עריבה שלשין בה אף על ש"שין בה כ"מ מניחין העיסה עליהם עד שיחמין ודמ"א לבית שאור שצריך הגעלה דחימיצו קשה ואם גדולים הם ט"א להכניסם בכלי ליבון אבנים וישמין על הרף וישפיד עליהם מים רותחין והוי כמו הגעלה מיהו נהגו העולם שלא ללוש בהן אפילו אחר הגעלה לפי שא"ל לגרין ולנקותן יפה יפה שלא ישאר משהו חסין באחת הפתחים או בנקב שאינו נראה לעין ואפילו קליפה על ידי כלי אומנות לא מהני בהם טהא טעמא;

יח הגפה צריך להקדק מאד לנקותו מפחיתו החמץ הנדבק בה ונסרך ונדבק בנקבי אריגת הגפלה וכעץ שבה וישפשופו אותם במים יפה יפה וה"ה לכל שאר כלי הלישה שהשיפשוף היטב בהן עיקר גדול ולא ההגעלה שאין איסורן משום בליעת שבתוכן שהרי לא נשתמשו בהן בחסין אלא קשים שצחמין נדבק בהן מבחון מיהו אין נוהגין לא להגעיל ויא לשפשוף גפה להשתמש בו בפסח מפני שאי אפשר לנקותו קפה בנקביו וכן כל כיוצא בזה כגון כים של ריחים וכן כלים שמשמשים בהן חמץ וכן כלי שקורין ר"ב אידין בלא כולן אין משתמשים בהן לפסח אפילו בשיפשוף והגעלה אבל שקין ישנים נוהגין בהן היתר ע"י כיבוס אבל צריך להתיר כל ה תמציות שבהן קורם הכיבוס;

יט הרתח שקורין שוי"ב בלא אין לה תקנה בהגעלה ולא בקל פה בכלי אומנות שקורין הוב"ב בלא מפני ש שתשמישו ע"י האור ברדייה ואין לה תקנה אלא בליבון אם היא של ברזל וכשל עץ אין לה תקנה וצריך לקנות חדשה;
ך הטיחנות והתיבות שמצניעים בהן אוכלין כל השנה רגילין לערות עליהם רותחין לפני שלפעמים נשפך מן הקדירה לתוכן;

כא חכיות שנתנו בהן שבר שעורין אפי' נתנהו עם לקיים מותרין בהגעלה או בעירו ג' ימים ואפי' הם של חרס אע"ג דאמרי' כלי חרס אינו יוצא מדי דופיו לעולם היינו דוקא כשבלע ע"י האור אבל בצונן סג' להו בהגעלה או בעירו ל"ש אם הוא מוזהב או אינו מוזהב וכשמגעילין ולבן אבנים ושינים בהם ויערה לתוכן מים רותחין ויגדל בהם את הכלי שיגיעו המים בעודם רותחין בכלי הכלי ואין צריך לסמאותו עד שעלו המים על כל נדוחיו אחרי שלא נשתמש בהן אלא בצונן ו וכדיעבד אם נתן בהם יין או דבש בלא הגעלה רק שהדוחין היו שבתחילה מותר לשהות ממנו בפסח מיהו בחכיות של שבר שלטו שאינו רואין שהשמיים מדובקין בהן מאד ל"ש שאין מצעיל להן לא עירוי ולא הגעלה עד שיגור וינקר היטב כסבין או בכלי בויות בין השוליים והקפרים מכפנים מכל צד דהיינו שפתח אחד מן השוליים ויגור וינקר בשוליו השני בווייתו ואח"כ יגעילנו או יערונו היטב כדכתיב ואח"כ יסתמנו אבל

להכניס דיו דרך מנפתה לא סגי שאינו יכול לגרד היטב סק כל' גם החכיות והנדודות שבהן המיד יין שרף שלטו שעושים משעורין ומחזיקין אותו בהן לקיום חושטעמינו מרגיש וגם הריח יעיד דרועי מגרעי מבית חרוסת ומבית שאור ואין מציגין טעמן ורצון אפילו במים רותחין כמה פעמי דאין מועיל להם לא עירוי ולא הגעלה כל' ;

כב כל הכלים אפילו של חרס שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפילו בחסין (דכין דל"ס נשתמש נכה חמץ כ"ל בגנון לא נלש) חוץ מבית שאור ובית חרוסת שחימיצו קשה שאע"פ שלא נשתמש בהן חמץ אלא בצונן אסור להשתמש בהן מצה בחסין אבל בצונן להניח בהן מצה אפורה מותר ואפילו חמץ אם הגיהוהו שם ביבש בדיעבד מותר; ויא אפי' נגע מצה חמה בחמץ חס מותר ועל סימן חס"ג דלא ברע מיניה כלל ביבש מיהו ללוש בהן אפילו בצונן אסור ואפ"ש אפי' בדיעבד אסור מפני שממדר החמץ ע"י לישיה וכל זה בלא הגעלה אבל ע"י הגעלה אפי' בית שאור ודרוסת מותרין אם אינם של חרס דאע"פ שחימיצו קשה אינו כולע בצונן ויחר משאר בליים ע"י האור שדי להו בהגעלה אבל לשל חרס לא מהני להו הגעלה ואפילו לא נשתמש בהן חס"ג אלא בצונן לא ישתמש בהן מצה אלא בצונן; (דכין שחימוץ קשה כאלו נשתמשו בהן חמץ נחמין דמי דק"ל דכלי חרס אינו יונק מיהו דופיו לפסח לכן לא מהני להו הגעלה ושוי' נכמו סע"ל כ"ל) והאיירנה נהוג ע"מ דלא לאישהמושי כלל בפסח במנא דפחר' אלא אחרת אבל בעתיקי כלל לא וחנור של ביה התורף יא שדינו ככלי חרס ואסור לשים שום דבר על התנור בפסח וכ"ש לבשל בתוכו שאסור' ויא נראה דחומר' יתירה היהו ובשעת הדתקיש להקל בהסקה ופ"ה מעטת וכשרוצה לאפות בו מצה דינו כדיו הגור שנתבאר בס"ה ס"א ע"ש ג"ל;

כג כלי חרס המצופים ברהוד זכוכית דינם ככלי חרס לפי שעושים הזכוכית מן החול ככלי חרס ויש מקומ' שנהגו שלא להשתמש בכלי חרס לרוב ארס מכפנס אפילו חדשים מפני שאמרים שמערבין בהחוק חמץ אבל חומר' יתירה הוא דלוי' הו כדבריהם הא כבר נשרף בכבשן לפיכך אין להתמיר רק בקיום שיש מנהג אבל מחופין בעופר' יש מתורין בהגעלה ככלי כהכת;

כד כלי עין המצופים בכמני' אינם פולטים בהגעלה ודינם ככלי חרס ויש במקומות שמחמירין שלא להשתמש בכלי' צבועים מכפנים אפילו הן חדשים מפני שהצבע נעשית בגדים המוצים וכן המחופים בבדיל כחמרים שאמרים ש שהאומנים עושים אותו על ידי סובין וכולן חומר' יתירה הוא דמה בכך אפילו על ידי סובין הא אינו מהדבק בהן אלא על ידי ליבון הכלים באש וכבר נשרפו הסובין מתוכן ואין להתמיר רק במקום שנהגו איסור;

כה וכל כלי השתייה בין צלוחין בין כוסות מותרין בשטיפה בין שהן של זכוכית בין שהם של עץ בין שהם של כהכת בין שהם של חרס מפני שאין השמישן בכל השנה וגם בפסח אלא בצונן ואע"פ שלפעם' נתנו בהם לחסותם כית שרוב השמישן אינו אלא בצונן סגי בשטיפה שלא הלבו בכל כלי אלא אחרוב השמישן מיהו אנו נוהגין להכשיר כל הכלי' בכלי ראשון ואפי' כלי שתייה ונהגין שלא להגעילן עם שאר הכלי' שלא יבלעו ממי הגעלה ואפי' כשמגעילין קורם שט"ג

כו ואין נוהגין להשתמש בכלי זכוכית' שג' כלל אפי' על ידי הגעלה דחשבי' להו ככלי חרס הואיל ותחלת עשייתן הוא הן החול; ויין וכו' כנוס וכו' כנוס כמנוס' ומעין צמחן זה סג' ג' ג' ול"ס ונכ' ו סימן ק"ס סעיף ה' ו' ע"ל סימן עכ"א סעיף ג' אפילו

לבוש החור

הלכות פסח

קסג

הונעל הכלי ופה דקמא לא יעלו המים רותחין על שפתו כעשוי ולא יפלוע האכור ששפתו והוי האכור נחצנל בו הרבה פעמים וחי אפטר עלא עלנה על שפתו פסח אחת ובלע) שאם לא יגעיל היורה תלה ויאסרו מיד המים מפליש עצמו ממה שבתוכו ס שאין במים ששים כנגד פלישתו דבשיעור עוכי כל דופנהויו בעינן. דהא לא ידעינן כמה בלע ואין לך כלי שיהא ששים בכללו כנגד כל דופנותיו נמצא שהמים כולם נאסרים וחזורי ונבלעים בכלים הנגעלים. וכן אם רוצה להשתמש בפסח ביורה זה צריך לחזור ולהגעיל היורה אחר שהגעיל בו הכלים במשפט הראשון שנאסר ממי הנעלה ברא כשמגעילין כשע' חמישית ואילך שכב' הגיע זמן איסורו של חמץ וה' הכל ימות השנה הבא להגעיל כלי הבלוע מן האיסור אין להגעילו אלא א"כ לא יהא הכלי בן יומא או שיהא במים ששים כדי לבטלו אבל הרוצה להגעיל כלים של חמץ לצורך הפסח ית' טוב הוא שיזרז לה' קודם שעה חמישית שעדיין לא הגיע זמן איסורו של חמץ ואז לא יצטרך ליהרר ולדקק את הכלים כני יומן אם לא דאפילו אם הוא בן יומא הוי נ' ש' בר נ' החמץ נוח' שעם בכלי והכלי במים וחוזר ונבלע בכלי וכולו היתרה לפיכך אין צריך לדקק. וכן נמי אין צריך לדקק אם יש' במים נגד כלי שמגעיל אם לאו שאין השעם הנפלא צריך להתבטל אלא שיצא ממנו והוא יצא וכן אין צריך לדקק אם מגעיל כלים שבליעתן מועטת עם כלים שבליעתן מרובה וכן אם משהא הכלים בתוך היורה יותר מדאי ואינו משהא אותם כ"כ וכן שלא יצטרך להגעיל היורה הגדולה שמגעילין בו ה תחלה וסוף ובכולהו אף אם יבלעו הכלים הנגעלים הוי נ' ש' בר נ' להיתרא כיון שקודם זמן איסורא הוא ודין יורה גדולה כדיון שאר כלים כמו שנתבאר. אבל שלא יניחו המים מרתחתן ושלא יכניס רבלים עד שירתיחו המים כל' שצריך ליהרר אפילו כשמגעיל קודם שעה חמישית דהא שעמא הוא כשאין המים מרתחתן אינן מפלישין וא"כ ישאר החמץ בתוך הכלי ומה לי אם מגעיל לאחר זמן איסורו או קודם זמן איסורו אם ישאר בכלי שעם חמץ ושתמש בהם בתוך הפסח ולא דמי לשאר החילוקים שאמרנו שרדי ככולן פולשין הכלים אלא שחחרין ובלעים ממי הנעלה וא"כ אין שעם חמץ בכלי שכיין שהשעם כבר פלש ממנו אע"פ שחוזר ובלע בו עם המ' כבר נקלש שעם החמץ שבו ואינו נתן שעם בתוך הפסח ועוד שהוא נ' ש' בר נ' להיתרא קוד' שיבא לאיסור אבל כשמגעילין במים שגחו מרתחתן נ' השעם הראשון נשאר בכלי ואוסר בפסח. והב' היתה גם את זה ואפשר דכל אע"פ שהמים שגחו מרתחתן אינן מפלישין מ"ם הם מקלישין את השעם שבכלי והוי כאילו יצאו חוזר ובלע וכל' להחמיר:

ד אחר שהגעיל הכלי מיד נהנין לטוטפו בסימנים קרים ולא משעם שיש בו הועלת לצורך ההגעלה דמה תועלת יש בו דאי משום להדיח מי הפליטה מן הכלי שלא יחזור ויבלע בו בזה אין הקנה כי מיד כשהוציאוה מן המים הרותחין עם עלייתו הוא בולע כי אי אפשר לצמצם כל כך למרר ולשפוך עליו ועוד כי אפילו בהוד המים אם משהין בו יותר ממה שצריך הוא חוזר ובלע את פלישתו ולהכי אמרנו למעלה דבעינן שהיו במים ששים כנגד הכלי אם הוא בן יומא ומגעיל לאחר זמן איסורו וזו אין לחוש אם חוזר ובלע דכבר נתבטל השעם בששים כמו שאמרנו אלא ששיפה זו מנהג בעלמא הוא ואסמכתא אקרא דנבי קרשים דכתיב וכורק ושופף במים וארז"ל מריקה בחמץ וששיפה בצונן וס' דבעינן ששיפה יתירה' בצונן אחר ההגעלה גבי קרשים וילפינן מינה לכל' ד ההגעלות מ"ם צריך לטוטפו מיד אחר ההגעלה. סיהו אם לא שפפו מיד לא נאסר. ואם לא הגעיל קוד' זמן איסורו יכול להגעיל בע"פ עד שחמשך אפילו לאחר זמן איסורו אבל בתוך

ואפי' כלי כסף המצויין שקורין גישמע' לצט אם הציור הוא סכפנים נהנין שלא להגעילין לצורך פסח כי הציור הזה אין דרך לעשותו כי אם ע' היתוך וזכות אמנם אם הציור אינרק על הבית יד או למעלה על הכיסוי או בכלי מבחוץ כולו האי לא סתמירינן משום דכרוז לנו דכלי כסף השוים כאילו שהם משוקדים ומצויירי לא שכיחי כלל שמסתמין בהן אצל האש ואח"ל איבא למיח' שאירע כך או שמת' היתחו בכלי אחר ועירוי מאותו כלי רוחח לתוך כלי כסף זה וק"ל עירוי ככלי ראשון מ"ם אין להחמיר כ"כ ואע"ג דאמרי' כלי מהכח חס מקצת חס כולו לא אמרינן הבא דהו"ך בליעשו ככולו:

כז שפוד ישן שצלו בו בשר מלח במלח שלא נברק מחמץ ואח"כ צלו בו עופות בתוך הפסח העיפות סותרים.

מכני טעם החמץ שהיה למלח נתבעל קוד' הפסח חנל לנתחילה אין להחמיר לפי טעם חולקים וסוכנים דחוזר ונישור כמו שנתבאר לעיל סימן תמ' סעיף ד' מיהו אין להתיר רק בריעבד. ברזות של חביות יין נהנין להדיחין וכן עצי' שכתול שחוחבין בהן כלי שתייה נהנין להדיח לשום בהם כלים בפסח:

הגב זמן הנעלת הכלים וכו' סעיפים.

א סדר הנעלה לוקח יורה גדולה מלאה מים ומרתחה כלי שיעור עד שיעלו הרותחין על פני כל הכלים מכל' אכרוי בפני' ובתוך ומכניס בה כל הכלים שרוצה להגעיל ורנניס אחד אחד זה אחר זה:

ב ולא יכניס שני כלי או יותר בבת א' כסל אחד או בשבכה אחת כדי שלא יחצוץ אחד על חבירו שלא יעלו בה המי' הרותחים אע"ג דנבי שבילה כה' ג' שרי גבי הנעלה שצריכין דתחת המים ככל הכלי שיהיו בכחן להפליש לא סגי בכה' ג' וזרז' שלא ינחו המים מן הרתיחה כשעה שמכניס שם הכלי שאם ינחו אסור להגעיל בהן כל זמן שהם נחים עד שיחזור ודחתו שאין המי' מפלישין מה שבלוע בתוך הכלי אלא כשהן מרתחתן ולא כשהם נחים מן הרתיחה אע"פ שהיד סולחת בהן וזרז' שלא ישעם הרבה בתוך היורה שאם ישעם הרבה יפלוש הכלי מה שבתוכו ויחזור ויבלע ממי הנעלה שהם אמורי' מחס' החמץ הנפלא מן הכלים לחנוך ומהנין להכניסם ולהוציאם מיר שבשהמים רותחים הם מפלישין מיד ומשעם זה הרוצה להגעיל כלים הרבה ביחד ישהה מעת לעת לתשמישן שלא יהיו בני יומן בשעה ההגעלה ויהיה שעמם פגום וכיון ש משעמם פגום אין אוסרין את המים שיחזור ויאסרו את הכלי' דהו ליה תרי שעמם להיתרא נ' ל' ש' בר נ' להיתרא ושרי אפילו לכתחילה ואם ירצה להגעיל בני יומן יזהר שיהא כמי' ששים נגד כל כלי כלי שיגעיל בתוכה. (דהיינו נגד כל עוני דוכני הכלי שכלל כלי וכלי דככולל כלי משערי' כמו שיתבאר בסמוך סעיף ו') שאם אין במים ס' נאסרו המים וחוזרין ונבלעין בכלי ואוסרין אותן דהא שעמ' דבן יומא הוא נ' לשבת ואוסרו ואם היורה שרוצה להגעיל בו הוא של חמץ והוא בן יומא:

ג וכן כלי גדול שאינו יכול להכניסו לתוך היורה מהם גדול עושה שפה לפי' פשיט כדי שיתמלא הישב על כל גדותיו ויגעו המים רותחים בשפתו וממלא מים ומרתחו או יקח אבן רותח או לפיר אש וישליכו הנה לתוכו בעודו רוחח ומתוך כך יתחילו המים יותר ויעלו על שפתו ויפלישו שם איסור דכבלעו כך פולשו:

ל תוך כלי אחר בשעת בליעת האיסור כך בשעת בליעה אע"פ שלא הכניס לתוך כלי אחר הואיל ונתמלאות יפה ופה ומעלה כינונית על שפתה פולט ומיכה ספה מעיע או אבן רותח צני' שאם לא יעשה ספה או אבן רותח לא

כולעו עי' הולדו האור אף פולשו כן ואם נאסרו עי' חפי טבריה
אפשר להכשירן על ידן וכ"ש עי' חמי האור :
אם הנעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוכ פלישת הכלים
נעשו המים כציר אין להנעיל עוד כאוהן המים דהא
עינינו ראוות שהמים הללו נתהמצו מרוב בליעתן :

הנהגת המצות ומחיתן וכו' ט' סעי' :

א אין יוצאין ידי חובת מצה אלא בדברי' שיוכלו לבא לידג
חימוץ שנאמר לא תאכל עליו המץ ז' ימים תאכל עליו
מצות ואח' ז' מכתב רחמנא איסור אכילת המץ והחוב
אכילת מצה נבי הדרי ש' מה' דברים הבאים לידי חימוץ
אדם יוצא בהם ידי חובתו במצה שאין באין לידי חימוץ
אין יוצאין בהן ידי חובת מצה ואלו דברי' הם שיוצאין בהן ידי
חובת מצה כחטין ובשעורין ובכוססין ובשבלות שעל ושיפת
שהם כולם באין לידי חימוץ אבל נוהגין ליקח דווקא חטין
שהוא המוכתר ומקודם למצה וכשארין לו חטין יוצאין בשאר
מיני דגן אבל לא באורז ודוחן ושאר מיני קטניות שאינן באין
לידי חימוץ אלא לידי סרחון כלו' שאם מחמיצין אותן מסריחין
ואין חימוצן נקרא חמץ מהו נוהגין באלו הארצות שלא לאכול
תבשיל של אורז ודוחן ופולין ועדשין ושאר מיני קטניות וכן
חרדל אין אוכלין בפסח אע"פ שאינן מחמיצין אפילו עי' ביטול
אין נוהגין לאוכלן כלל . וטעמא
משום דגזרו באילו אטו החמשת מיני דגן דנגן מעשה
חקדידה הוא וקטנית גסה מעשה הקדידה הוא וגזרו הא
אטו רא' שמא יבאו לבשל בקדיר' גם מיני דגן ועוד יש מקומות
שעושין פת מקטני' ואתי לא' הלוף בשאר מיני פת לאכול כל
פח אפי' דגן שנתחמץ וגם פעמי' הכואה מעורבת בהן ואי
לכררי יפה ונאפה עמהן אחר שנתחמצו ונתפחו והמץ גפסת
במשוה לכך נוהגין באילוי הארצו' להחמיר בהן ולאוסרין סידה
אמ' גפלת מרם חוד התבשיל אין אוסרין אותו וכן מותר להדליק
בטמנים הנעשים מרם וגם הם אינם אוסרין אם נפלגו וכו'
והבשיל וכן כותר להשתות כל מיני קטניות בבית' וזרע
אקלייא ועני' ש' ואלוי' נדר אינם מיני קטניות אלא מיני בשמ'
ומותר לאוכלן הפסח :

ב ואם עירב אורז' עם אחר מאלו המינין ועשה מהן עיסה
אם יש בה טעם דגן יוצאין בה ידי חובת מצה והחובת
בהלה ואפי' רובה אורז ודווק' אורז ולא שאר מיני קטניות משום
דהאורז נודר הוא אחר הדגן וקרוי' הוא למיני דגן ונאכא מר'
בגמ' שהרמין דגן כפשוטיהו יבין על חימצו כרח' אע"פ ג' דלא ק'ל
הכי מ' לעניין עירוב עמהם חטבינן ל' כדגן שלא יבטל דוג'
את טעם הדגן שכתבו ואדרבה הוא בטל לגבי מיעוט דגן
שעמו לחיטבו גם אורז כדגן יוצאין בו י' מצה והחייב בהלה .
ג אין צריך לברר החטין מאכילת העכברים שאין החמשת
הקשה מהמץ מטיעו' רוק שבפי העכבר / ואפילו אמ'ל
שיתמיץ אינו אחר מאלף ומתבטלן הן כשימחזן אה התמיץ :
(וכבר נמצא ל' של' סימן חמ' ומסיף צ' ד' דחמץ שנתערב קודם
כפח בטל כסמים) ואין כאן מבטלין איסור לכתחלה שאינו
שיתן כדי לבטלן : (ומיני' צ' פ' סימן נ"ט סעיף ה' ו' נלקטן מ'
תק' סעיף כ' ונמקן מ' כ' סעיף ח') אבל דמיץ שצמח
מליחותיה הארץ שקורין ב' לא אוי' ניו' אקשין היא המץ גביר'
וצריך לבררו יפה יפה עד שלא יהא בו א' ס' כנגד כל החמץ
שלא צמח ואע"פ דהוי יבש ביבש מ' יהי' בטעמא בשע' אפיה
וגם צריך שתרמא האפיה קוד'
הנה

הפסח אם יש בחטין צומחין ימן כי שמפתי רדים טופים
דאי בפסח אפי' כל שהו' אוסר נדברי' אלה ומפשי' דכאן וגם
לכך יש למיר החמץ ופת נרד כו' קאי למשלה על' וכו'
יפה מהם' נדרר יפה יפה כו' וסמא' עגופ'
זה

הפסח אפילו בה' לא מפני שאז החמץ הוא במשהו והמעט
שחורז וכולע לתוך הכלי אפי' הוא טעם פגום אוסר את הכלי
במשהו אבל מותר ללבן כלים תוך הפסח והטעם קל להכין'
והא דמתיירין להגעיל כלים בני יומן קודם שעה חמשת זור
דווקא כשמכשירין כל' של חלב לבדם או של בשר לבדם אבל
אם בא להגעיל כלים של בשר ושל חלב ביורה א' אז צריך
להיות שלא יהיו בני יומן לכל הפחות אחר מהם או של בשר
או של חלב דאז שרי שאורו שאינו בן יומן אינו אוסר לאורו
שהוא בן יומן לפי שהוא פגום וכן אותו שבין יומן אינו אוסר
לשאינו ב' לשווייה כדרידה לפי שיש ג' נ' להיתר הטעם
הראשון לכל' הראשון והכלי ראשון למים והמים לכלי שני
שאינו בן יומן ועדיין היתר הוא : (דהא חד כלי אינו נ' וטעם
לפגם הוא זה ואיסור בג' נחלב אינו אסור אלא עי' פניהם ועיין
צ' פ' סימן כ"ה סעיף ג') אבל אם היו הכלי' של בשר ושל
חלב שניהם בן יומן והגעילו הכל ביורה אחת אפילו קודם ה'
שעות אסור אפילו בדיעבד דנדר דמשום חמץ ליבא משו' בשר
בחלב איכא ששניהם נ' לטבח ומיר שנפליטין הטעמים מן
הכלים לחי' המים ומתערבין יחד נעשו המים חתיכה דגבולה
ואוסרין על הכלים שאין כאן

הנהגת המצות ומחיתן וכו' ט' סעי' :
נ"ט כר' נ' להיתר כלל' וכן דנהו דעמוס איסור חמץ ליבא
הדין בכלי חמץ עם כלי גוים האול' וקודם זמן איסורא הוא
שאם שניהם בני יומן אין מעשילין והוי כע' נ' דהית'
להגעילן ביתר אפי' קודם ה' ככתבאר בסמוך מ' איסורא
שעות : דכלי גוים איכא האול' והס' נ' וכותן עותס לשכח'
ואפי' אם הכלי חמץ על ישראל' אינו ב' והכלי גוים נ' נ' אסור מעטס זה שהרי נעמו המים מוד חתיכ' ראסורא
הואל' והכלי גוים נ' וכותן טעם לשכח' ואוסרים הכל' גם הכלי של
איסור לא הותר' ולא דמי לבשר נחלב שנתבאר בסמוך שאפי'
שלאחר מהם נ' אם השני אינו ב' אינו אוסר משו' כג' האול'
והכלי שאינו ב' נ' הוא דפאטו פתס דאינו אסור אלא עי' פניהם
הילכך כשלאחר מהם אינו ב' וכותן טעם לבגס' אינו אסור משום
צער נחלב שאחר טעמס כג' או חלב הוא בגוים' אבל הכא אפי'
שהכלי של היתר אינו ב' וכותן טעם לבגס' מה כדך טוף כוף הכלי
של איסור שהוא ב' וכותן טעם לבגס' ושמה כשס' חתיכה דאיסורא
ואוסרין הכל' וגם הכלי של אוסר לא הותר' ע"כ הנה

הנהגת המצות ומחיתן וכו' ט' סעי' :
האם הכלי גוי' אינם ב' מותר קטנס דלו אין כאן טוב איסור
אע"פ שהכלי חמץ של ישראל' דאפי' חמץ ליבא האול' וקודם
הם ב' לית לן בה : זמן איסורא הוא מעשילין והוי
כע' כר' נ' דהיתר' ואיסור כל' גוים כתי' ליבא ביון שהוא אינו ב'
והוי נ' לבגס' ורווקא כש' מעשילין קודם זמן איסורא אבל אם
מעשילין לאחר זמן איסורא אפילו כ' כ' אסור משום איסור חמץ
דהואל' וכלי של היתר ב' וכותן טעם חמץ במי' לפתחו' וכו' המים
ואוסרין גם הכלי של היתר עמו ולפי' זה כל' דפי' כג' כלים
של בשר וחלב אם מעשילין אחר זמן איסורא כיוצא ח' אפי' שאחר
מהם אינו ב' אסור דנהו רמזו' איסור צער נחלב ליבא האול' ומד
מהם וכותן טעם לבגס' ככתבאר בסמוך מ' איסור חמץ איכא דהא
אותו שהוא ב' וכותן טעם איסור חמץ לבגס' במים הואל' וקאי ב'
ומעשילין אחר זמן איסורא ואז חוזרין המים ואוסרים הכל' משו' חמץ .
אבל אין נוהגין להגעיל שום בלי' שהוא בן יומן :

ההוצאה להגעיל בצבחה יגלגל הכלי וצתתה הצבחה פתוך
היוודה ויאחזנו במקום אחר דבמקום הצבחה לא סליק
דיקולא רמזא :

אין מעשילין אלא במים ולא בשאר משקין וכדיעבד אף
כשאר משקין עליהם להם הרגעילה / והמי' שברא אע"פ
שרינים כרותחת לעניין בליעתה' לעניין ההגעילה לא תשיכי
כרותחת ואין מעשילין בתוכן אפילו דברים שרינים בכל' שני'
לפי שאינן תולדות האור וכבר ארז'ל כבולש כן פולטמן מח

דלפי הסברא דמי לזיעת אדם שאינו מחסן כמו שיחבאר לקמן ביאור תס"י סעיף ה'מ"ט אין להקל במילתא דלא פשיטא לן וכן אם אפשר לוי' לזוור שלא להניח הרבה שקין מלאים קמח זה על גב זה שמה יתחממו :

ה נוהגין לנקר הריחים משום דיימנין שוחנין בהן תבואה לתותה לפולח וכ"ש במדינות הללו שסוחנין בהם חטים ושעורים השרויין במים הרב' ששוישין בהן שכר והוא שקורין לו מ"ץ ב"לא שמוא חמץ גמור ושוחנין אותו בעודו לח קצת ונדבק הרבה בריחים לכך אמור לסוחנין בה עד שינקרו אותה היטב ונוהגין שהקמח הראשון שנשחף אה' הניקור אין אובל' אותו בפס' שסא נתערב בו מעט ממה שנדבק בריחי' ושומרים הרמזים לנאות עמינת קמחיהם שיהא נפשה כהונן :

ט צריך לסחון החטין יום או יומים לפני הלישה ואם שחנהו בערב פסח אסור ללוש ממנו מצה בו כיום לפי שהקמח בשעת שחינה נעשה רוחח מהנועה הריחים ומחמם את המים שלטין בו ונות העיסה להחמין וקרוה הדבר לבא לדי איסור :

תנ"ד

באינו מצה יוצא ידי חובתו וכו' ד' סעיפים :

א אין יוצאין ידי מצה כפת סוכין ולא כפת מורסן שרבתוב קרא לחם שצ"ז מים תאכל עליו מצו' לחם וארו איעס נקראים לחם לפי שאינו נקראה לחם אלא דבר הראוי למאכל אדם דכתיב כי לא על הלחם לכו י'חיה האדם ועוד נבי חלה כתיב באכלכם מלחם הארץ משמע שאין נקרא לחם אלא מה שהם עצמם אוכלים ומשמע זה גם כן אין אדם יוצא ידי חובת מצה אלא בדבר שחייב בחלה אבל לש הוא את העיסה בסוכין שכה ובמורסן שבה ויוצא בה ויוצאין במצה העשויה מסולת נקייה ואפי' היא יפה כמצת שלמה אע"פ שקראה הכתוב לחם עוני כבר רובתה התורה מצו' כמות הרבה פעמים לרבות אפי' כמצתו של תלמה והואך מקיים אני לחם עוני פירשוהו פרש לחלוט שהוא דבר של חשיבו' או פרש למצה עשירה העשויה בשסן ובמי פירוח כמו שיחבאר סימן ה"ה סעיף אחד : או למעושי מעשר שני לדברי קצת חכמי' ויליף לה הכי לחם עוני קרי ביה אוני בא' לחם שנאכל באנינות לאפוקי מעשר שני דאינו נאכל באנינות דכתיב לא אכלתי באיני ממני טוב לזוהר לבתחילה שלא לעשותה רחב' יוהרמדיא טאו שמה אישיטה ולא מצה בלשון הקדש :

ב עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה יוצאים בה אם שמרוה מחמין ואם אין הרועים אוכלים ממנה אף ע"פ שהיא ראוייה למאכל אדם ע"י הדהק ושמירה מחיבתן אין יוצאים בה שאין זו משומרת לטם מצה אלא לטם כלבים ועוד שאינה נקראת לחם כל זמן שאין הרועים אוכלים ממנו שאין נקראת לחם אלא מאכל אדם כרלעיל :

ג כל מין חלושה אסורה ואין יוצאין בה דליכא בזמן הזה מאן דידע למחלש שלא תחמין :

ד מצה נזולה אין יוצאין בה ידי חובת מצה משום דהוי כמצה הבאה בעבירה ובהיב ובצוע כרד ניאין י"י וק"ל אין עכירה מצה' כלום דבר שהוא עכירה אין יוצא בו ידי מצו' כד'א כשנזול מצה אפויה אבל הנה אם נזול חטים או קמח (ועיין לעיל סימן י"א סעיף ג') ועשאה מצה יוצא בה וכן מין כ"ה סעיף י"ב ונכחמן שקנאם בשינוי ורמים לבד תק"פ סעיף נ' ונסמין תרמיע הוא חייב לו : סעיף א' (פכה)

בצק של גוי שיש בו רגלי פני ישראל אע"פ שראה הישראל מתחלה ועד סוף שלטו קהו ושלא נתחמן ושלטו הגוי במים שלטו

זה אומרים שדנבי בפעוף זה הם פותרין אלו את אלו וגם את מה פכתנתי למעלה במימן תמו' בעופי כ' ו' ר' הם פותרים על כן גריך אכי לנכר ולכן את דברי להראותם טעושים הם ולא רקדקו יפה כמה שסיימתי דברי ולמרתיו לכך יש לנכר את החטים ויהיה פטונו של דברי מוכיחים דהכי קאמינא ואין כאן פתירה כלל וכ"פ של דברי ופאטוס' אבל עיין שכתבתי בתורה הנומחות מחמת לתלותיה הלקח דרבה הוא שינמחו הרבה מהם בנת א' מרוב הליחו' שנאלץ' ואם היו עוחכים אותם כ' צ"ל דבריהם מסתמא לא היה ס' כנגד הנומחים כמו גבי פתם אכילת עכברים דלעיל' ועוד שהנמיתו הוא חימוץ גמור לכך נריך לנכרו יפה ואף ע"ג דהוי יבש ציבט דרינו הוא דנטל ברוב ומסתמא איכא רוב שאינם נומחים כנגד הנומחים אפילו בלא דבריה ואם כן הרי כבר נתבענו קודם הפסח ע"מ אע"ג דכתבענו ברוב יהיב עשמיא ע"י אפייה ולא פדיק ציעול ברובא כניעול בס'סזה חוזר וכיעור ויהיב עשמיא ע"י אפייה וזה אינו חוזר וכיעור ע"י אפייה לפיכך גם את'ל סיכולין לסמוך לכא על ציעול הרוב בלא דבריה אם היה סומך על ציעול הרוב בלא דבריה היה נריך שתהיה האפייה קודם הפסח דלוי כפסח צא לאשותו אפילו לא היה מתערב בפעת האפייה כפסח מקמח של הנומחים בתוך הקמח של סוכין נומחין אלא כל שהיה היה אוסר אותו כיון שלא כתבענו כס' קודם הפסח' ועל זה סיימתי דברי ולמרתיו לכך יש לנכר החטים יפה וכה מהם קודם הפסח עד שלא יהא מן נומחים א' מס' כנגד שאינם נומחים ואין יהא מותר לאפותו אפילו כפסח דנביעול ככ' אינו חוזר וכיעור כך אם הנעתי דברי צלי עוכ גמגוס ואין נכה פתירה כלל דוק :

(עד כאן הנה')

ד החטין שעושיין מהן מצוה של מצות טוב לשומרם שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה' (דקודם קנייה בעודם מחוככים או אפסז להם לנח לירי חימוץ וע"ל סימן תס"י סעיף ה') ואם סבורה אקרא דכתי' ושמרת את המצות ואם א' לו לשמרן משעת קצירה לפחו' ישמרה משעת שחינה לפי שאין מקרבין אותו סמוך למים ששוחנין בריחים של מי' ולא יתנם לגוי או חרש שוטה וקטן לשמור ולטחון אלא לישראל בן דעת כד'א במצה שרוצה לאכול בלילה ראשונה לשם אכילת מצה של מצוה שהוא חייב לאכול מן התורה דכתיב בערב תאכלו מצות אבל שאר מצה שאוכל בתוך הסעודה אפי' בלילה ראשונה וכן שאר כל ימי הפסח לא בעינן שימולטם מצה כלל שהרי אם רצה שלא לאכול מצה כלל כל ימי הפסח חזין מליל ראשון הרשות בידו ובלבד שלא יאכל חמץ כמו שיחבאר בע"ה ובשעת הדחק שאין מצא ליקח חטין מותר ליקח אפילו קמח מן השוק : (דיכול לפנות סימור נעשת לניסה) ואפ' מן גוים יוצא בו ידי חובת מצה אפילו בלילה הראשונה דאחזוקי איסורא לא מחזקינן :

(ועיין לעיל סימן תכ"ו סעיף ג')

ה לחיתה והוא שבולל החטין במים קודם שחינה כדי שיסורו קליפתן ועושים אותן באופן שלא יהמצו אף ע"ג דבגמרא שרי ליה כחטין שהם קטין אגן אכרינן ליה שאין אנו בקיאיין בה ואסור ללהות חטין וכ"ש שעורין שהן רכין : ו השקין שנהגנים בהם קמח כל השנה אם רוצה ליחן בהם קמח לפסח מכבסין אותם יפה וצריכים להתיר קודם הביבוס כל החפירות שבהם בקצוות או אם הם מסולאים לפני שמה שבתוך הקמחים והחפירות אינו מתכבס ועוד זה דבר ידוע דכשהקמח במים נתרבך ונלוש ונדבק בבגד וקשה להעביר כולו :

ו כשמוליכין השקים שיש בהם קמח של פסח מן דריחיים או לשאר מקום אסור להניחם על גבי בהמה שאין עליה אובץ או עוד עב תחת השק מפני שהקמח מהחמ' בנוף הבהמה פשטניח על גבה ועוד שרגילה הבהמה להזיע תחת כובד המשא ולא בירא לן אם זיעת הבהמה סחממת אי לא ואף ע"ג

שלנו אין יוצאין בו ידי חובת מצה שדרי לא עשה בו הגוי שימור לטם מצה ואפי' אמר הגוי כפי' שלשה לטם מצה אינו שימור דכתיב ושמרתם את המצות אתם ולא גוים משמע אבל מותר לאוכלו תוך הסעודה וממלא כריסו ממנו אפילו בלילה ראשון ובלבד שיאכל כזיה ממצה שמורה לטם מצה באחרונה אבל אם לא ראה ישראל הליטה מתחלה ועד סוף אסור אפי' לאוכלו שמא נתחמץ ביד גוי :

הנה דין מים שלנו וכו' סעיפים :

א אין לשיין אלא במים צוננים כדי שלא יתחמם העיסה ויבא לידי חימוץ ונחלקו ר"ל בזמן שאיבתן יש מהם שאומרים שהמעינות ביומי ניסן הם רוהתים בין ביום בין בלילה מפני שהתמה הולכת באותו הזמן בשפולי הרקיע ספוד לארץ ומרתחה המעינות בין ביו' ובין בלילה ולכך סוברים שיותר לטואבן אימתי שירצה בין ביו' ובין בלילה אלא שצרי' לשהות אותו בכלי עד שיצטננו ושיערו חז' לשיב' שעו' הם מצטנני' ולכך צריך להשהות בכלי מששאבן יב' שעות ואחר כך יכול ללוש צמחה ויש מהם שאומרי' שאין המעיני' רוהתים ביומי ניסן אלא בלילה כשהתמה הולכת תחת הארץ ומרתחה המעינות כל הלילה ואח"כ ביום הם חוזרים ומצטננים ולפי דעתו על כל פנים אסור לטואבן בלילה בין בתחלתה בין בסופה שמיד שחבא השמש תחת הארץ הם מתחממי' ונגם כיו' יא' שצריכים להיות מחוברים בקרקע כל היום כדי שיצטננו ואם שאבן באמצע היו' אסור ללוש בהן לעולם שאין מהקריין אלא בקרקע כל היום לכך לא ישאבן אלא עם שקיעת החמה וזו מתירין ללוש בהם מיד שכבר נתקרר בקרקע כל היום וכן יא' שבששאבן בלילה שכבר הם נרחו מן השמש תחת האר' אסורין לעול' שאינם מתקררין לעולם כשהם בהלוש ויש מהם שאמרי' כששאבן ביום מתקררין הם כשהיית אותו היום וכל הלילה שלאחריו וכן כששאבן בלילה צריך להשהות כל אותה הלילה וכל היסודי' הלילה שלאחריה שלעולם צריכין להיות בתלוש ליגת לילה שלימה אם לא שאבן בין השמשות אבל אם שאבן בין השמשות גם בעל הסברא זו מודה שמתירין מיד שכבר נתקררו בקרקע כל אותו היום שלפני השאיבה ויא' שגם כששאבן בין השמשות צריכין להליגן כל הלילה שימיר שמתחלת החם לשקוע הכים מתחממין ואפי' קורם עמו השחר אפ' לאפ' בהם ואוסרים אפי' כדועבד המצו' האפ' אם שאבן הים קודם עמוד השחר דשמא סוף הלילה גור' הצינן להלך לצאידי' כל הדיעות נוהגים לטואבן אותן בין השמשות ומליגין אותן בל הלילה עד הבקר ואחר כך לשיין בה ואין חילוק בין מי נהרות ובורות ומעינינו כולם דינם שוה לטואבן בין השמשות ולא קודם לכן ולא אחרי כן ומליגין אותן כל הלילה שהוא יב' שעות שבוה יצאו כל הדיעות ובאותה לילה שהו' מליג אותם אם העת הוא חם ישימם במרחק שהוא קר ואם העת היא קר יניחם כל הלילה באויר כי המרחק הוא חם ולמחר ישימם ויכניסם להוך הבית קודם שיוצא השמש ואפי' ביום המעונך דיומא דעיבא כולא שמשא הוא לפיכך טוב הוא שלא יניחם בלילה בהתאויר הרקיע כדי שלא ישכח אותם לפחד ויזרח עליהם החמה אלא יניחם תחת ההקרה ואם יולכים תחת האויר יש לכסותן ויכול לטואבן בפעם א' לימים הרבה ולא היישיגין שמא יחזרו ויהתמם תוך הכלי כשישאה אותם ימים רבים מחמת זריחת החמה שהיא על הארץ כל היו' שכשהם בכלי תוך הבית אינם מתחממים מן השמש אא"כ תזרח השמש והכה עליהם ולכך יזהר כשמוליגין המי' מן הבית או מן המיתף לבי' שרוצה ללוש בו שלא יולכים מגולי' תחת הרקיע ואפי' ביום מעינן כמו שאמרנו דיומא דעיבא כולא שמשא הוא אכל בין השמשות בששואבן אין לחוש כשמוליגין סגלין שאין כאן שמש על

הארץ וגם ביום אין לאוסרן אא"כ שהם והגליגין זמן מרובה מגולה תחת הרקיע וכזמן מועט אין לחוש כ' י' לטואבן מן הנהרות המושכים ולא מן הבארות כי הנהר' קרים יותר אבל כשהנהר' גדולות מהפשרת שלגים ונשמים טוב יותר לטואבן מן הבאר' כי מי התפשר' מי' נשמים הים יותר מן הבארות :
ב מים המכונסים בטיסרנא והוא בנין העשוי בקרקע תחת המים וסביבתם כאילו הם מכונסים בכלי יא' שמתור ללוש בהם קמוך ללאיבתן מיד שהרי אינם מרהיחים מחמת החמה המהלכת תחת הקרקע שהרי הבניין פפסיק בנייהם לקרקע ואין החמה מכה עליהם מ' אין להקל בדב' אם לא בשעת הדחק שענינו רואות שהם חמין יותר בחורף משאר מים וימי ניסן עדיין ימי החורף חשבי' :
ג אין לשיין במים חמין אפילו לנו כל הלילה ולא נתחממו אלא בחמה- ולא במים הנרופים מדוד גדול שנמשתו עבה ותלוי על מקום האש וימים שבתוכו פושרין חמיד אפילו כשאין האש תחתיו ואם עבר ולש בין באלו בין במים שלא לנו אסור ויש חולקין ומתירין בעבר ולש במים שלא לנו ויא' דבמידת הם אפ' בדיעבד ולש דקנסין ליה דעבר אדברי חכמים ובשוגג מוהרים ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק ויש מתירין אפילו בלא דחק בשוגג :

ד מים שלא לנו שנחערבו ונתבטלו במים שלנו חד כהרי מתיר ללוש בהן לכתחלה דקים להו לרז'ל דבשיעור זה אינם מחממין המים :

ה אין לשיין את העיסה של פסח אלא במים וקמח ואין נוחתים בו שום דבר אחר לא יין או שמן או דבש וכיוצ' בהם מפני שהדברים אלו למעשרים אותו שנקראה מצה עשירה והכתוב אמר לחם עוני ולא מצה עשירה ואין יוצאין בה בלילה הראשונה ומלח וקצח ושאר הכליל וכ' ש פלפלין אין נותנין בו כל ימות הפסח מטום שדברים אלו הם חדים ומחממין את העיס' ומחממין אותה מרה ואפי' בדעבר יש לאסור העיסה שנילושה במלח או פלפלין (דמליח הני הוא כרותח והוי כמו ל' כפופי' ועיין בספרי' ג' שפוסקים אסור ללוש וס' ס' ל' כפופי' ה' וח' י' ל' חפוף החמין ואינו ניכר :)
ו מי שיט' לו מים שאובים בביתו ששאבן לטם מצה ונפלה התקופה בלילה או שמת אחד שדרך לשפוך המים אין צריך לשפוך המים האלה דשומר מצוה לא ידע דבר רע מ' טוב הוא שישים לתוכו ברזל כשפול התקופה :

ז אסור לטואבן המים על ידי גוי למצות של מצוה שאינן בני שימור ואפילו לטאר מצוה ישאב ישראל אם איפשר לו ונוהגין ליקח מים מיוחדים משומרי' יותר למצה של מצוה ונוהגין ליקח כלי חרס חדשים מפני שהם משמרים קריתן אבל מ' אין להקפיד בשל עץ :

הנה שיעור נכחות לישת עיסת המצות וכו' סעיפים :

א אין לשיין עיסה של פסח אלא בכדי שיוכלו לשימור מן החימוץ שאם ילחשו אותו בשיעור גדול לא יוכלו להחמסק בו כראוי ויבא לידי חימוץ לכך ארז'ל שלא ילושו את העיסה של פסח יותר משיעור חלה שהוא סג' בצים בינוני' וחומש ביצה והיא עשרין כמו שנתבאר בע'ז' סימן שכ' סעיף א' דקים לתור לבנן שאם שום אשה תקטף בידיה עיסה יותר עבה מזה השיעור קשה לה לשוכרה מן החימוץ וכן ישער אותה ימלא כלי מים ויערה המים ממנו לכלי אחר ואח' כיתן בל' מ' בצים ויחזור בו המים שער' ממנו והמים שיתרו יתנם בכלי אחר והכלי המחויק אותם הוא המדה למלאותו מקמת לעשות ממנו העיסת והמדה תהיה מחוקה ולא נדושה וגם לא ידחק הקמח במדה ר' א"כ לא ילושיפה :

לצונן ואו לא תחמץ כי מים צוננים מונעים אוההמלהחמץ ומכל מקום לכתחילה לא יעשה כן שיקרא לה סם וישילנה לצונן דעמא לא יזהר יפה בהשלת צונן / בד"א בחלה א"י שהיא דאורייתא ואפילו יש סם בהן בעיר אסור לאוכלה בימי טומאתו שהרי בזמן הזה כורס טמאי מתים ואין לנו שהרה או בחלת תוצה לארץ ובמקום שאין שם בהן שיכול לאוכלה אבל בחוצה לארץ ובמקום שיש שם בהן שיכול לאוכלה כגון בהן קטן שלא ראה קרי מימיו או גדול שטבל לקרוי ולפי דעת קצת אפילו לא טבל יכל לאוכלה בימי טומאתו על ידי עירוב שיכשילנה כרוב כמו שיתבאר בע"ז סימן שכ"ב סעיף ה' ובסימן שכ"ג יכול להפרישה מן העיסה ולקרוי' דה סם ולאפותה ביום טוב שהרי ראויה היא לכהן שבעיר וי"א שאין מאכילין חלה בזמן הזה לשום בהן ומתירין ללוש ב"ט פחות מבישעור ברי לפטור עצמו מן החלה :

ב ואם לשיטת משיעור זה מותר בדיעבד דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואמרינן ודאי שמרתהו ככל כלתה' ובלבד שזיה' שלא להניח את העיסה אפי' רגע א' בלא עסק ברי שלא יחמץ שכל זמן שישקקים בו אינו בא ליד חמץ' ולבד נוהג' קצת שאם יש להם עזרים הרבה לשין עיסה גדולה בבית אחת בפני מה שיש להם עזרים אבל לכתחילה אין לסמוך על זה * אף על פי שאין מודדין קמח ב"ט ג' כגון כמו שנתבאר בהלכות יום טוב כי"ט של פסח ז' לשין עיסה גדולה מעשרון מותר למדוד ויש אוסרין והכי נהוג אלא יקח באומר הדעת ולא ירבה על עשרתו :

תנן הנהגת החלה בעיבת מצה ובוג' כעפ"ם :

מצות לישת המצה בערב פסח וכו' סעיף אחר :

תנח

א והג"ז שלא ללוש מצה של מצוה בע"פ עד אחר הצו' שהוא זמן הקרבנות קרבן פסח ואסמכוה אקר דאתקט מצה לפסח דכתיב צלי אש ומצות על פירות יאכלה וכיון דקרבן פסח אינו אלא אחר חצות אף מצה כן ; אבל אין זה לימוד גמור אלא אסמכתא בעלמ' שיעקר הדקיקט לא בא אלא לאכילה דמירי כיה קרא מה אכילה פסח קודם חצות לילה אף אכילה מצה בליל ראשונה קודם חצות הילכך יד שחל להיות בשבת שאין יכול ללוש בשבת והאפות שאין אפיית מצה דוחה שבת גם ב"ט אין ראיות * (הג"ה) וזף על נד דחנינא מנהו נטמיה והיינו חמסן ; כדי שיקדים לאכול מצה בליל פסח בהחלה זמנה דזרזים מקריבין למצות ולפיכך רשין מע"ט סתיו גם בזה נהגנים שלא ללוש בע"ט אלא אחר חצות כדי שלא יבא רשעות בשאר השנים ;

א ומפני שצריך לדקדק בשיעור עיסה שלא להרבות בה משום חשש חמץ ומטב שימעט בה לכך טוב לקרב העיסות בשעת הפרשת חלה שישקו זו בזו דעמא יש בהן א' שלא היה בה שיעור חלה ונתהיה ברכתו עליו לבטלה / מיהו אם אינו עושה רק עיסה אחת טוב יותר שילוש במות השיעור כרוח כדי ליטול חלה בבירור בלי ספק וגם שיוכל לכרך עליה שאין חשש חמץ ככ משום פורתא דהוי טפי ;

ב ואם שכח להפרי' חלה מן העיסה או שלא היה אפשר לו להפריש בעודה ע"ס מפני המהירות יפרישנה אחר אפי' פ"ד שיתן כל המצות בסל והסל בצרפן לחלה וצריך שלא יצא מן הסל שום דבר למעלה מרופני הסל או יכסה הפת במפה ואז חשיב כמו כליל לצרפן כמו שיתבאר בע"ז סימן שכ"ה ואם ידוע שהיה העיסה שיעור חלה ושכח להפריש חלה עד לאחר אפייה אפי' צירוף סל אינו צריך שכבר נתחיי' זה העיסה בחלה אלא יקריב כל הככרות יחד שהיו כולם לפניו בעת ההפרישה ופריש מאחת על כולם ואפילו אם שכח ואכל קצת יפירוש מן המתיר דחלת תוצה לארץ אינה שוכלת את העיסה שאינה דאורייתא' לכך מדינא אוכל הולך ואת"כ מפר"א ל"א שלכתחלה לא תעשתבן מיהו אש שכח להפרי' חלה מן העיסה של מצות המצוה יכול להמתין עד הלילה כדי שיניחם כך שלימות על הקערה וכשיבצע מצוה השנייה לטנים לשמור חצויה לאפיקמן אז יניח הב' מצות השלימות ושתי השכורות בכליל לצרפ' וכסם ויקח פרוס ק"שנה מן הכצועה ומבר' להפריש חלה וישמור אותה לח' ושורפ' בח"ה ונ"ל שטוב יותר שיבצע ממנה החלה פרוסה קטנה מיד שמא יחזור וישכח בלילה דהא בלאו הכי יבצענה בלא ברכה בלילה ואם הפריש סמקצת * העיסות ומסקצת לא הפריש ונתעורבו צריך ליקח חלה מכל אחד וא' שאם לא יקח אלא מא' על כולם שמא יקח מן הפטור ואין מפרשין מן הפטור על החיוב / או ילוש עיסה אחרת וקח ממנו ג' בעל אותו אשר נתעורבו ואם מכיר מצה א' שהיא מן העיסה שלא ניטל ממנה חלה יפריש חמנה על כולם ;

ג מצוה להפריש חלה מן העיסה ולקרותה לה שם בעורו עיסה שנא' ראשית ערסותיכם חלה תריטו ונ' והלש עיסה כ"ט של פסח אינו יכול לעשות כן שאם יפרישה ויקרא לה שם הרי אסור לאוכלה ואינה רשאי לאפותה לפי שאסור לאפות כ"ט דבר שאינו אוכל נפש * ואם יניחנה כך בלא אפייה תחמץ ולא יהא רשאי לשורפ' שאין שורפים קדשי' כ"ט אע"ג דשריפת קדשים עשה דכאם תשרופו' לצ אמרינן ליתו עשה וידתה לא תעשה פלאכה ד"ט וכבר מיעשה רחמנא דכתיב הוא לבתי עשה לכם מיעט כל דבר אפילו דמצוה / אלא כיצד יעשה יפרישה מן העיסה ולא יקרא לה שם עד אחר האפייה שביקש לצאת בתקדשה על כל רפתא ורפתא * דאפייה אמרינן היא היא דחזו' לאכילה ואחר האפייה יצרך וכל בסל ויפרש הא' על הכל ואם שכח וקרא לה שם וישילנה

הנ"ט מקום וסדר לישת המצות וכו' סעיפים :

א אין לשין במקום השמש טחום השמש מהכס העיסה וכחמץ וכיום המעונן אפילו תחת כל אור הדקיע אסור דיומא דעיבא כולי' שמשא הוא ואם עברה ולשה תחת השמש הפת מותר בדיעבד ויש אוסרין על כן נהגנו לזהר שלא ללוש כנגד החילון הפתוח ואפי' אין שם שמש שם יהיה מעונן ולאן אדעתיה וכן יש ליקח' שלא להוליך המצה תחת הדקיע מנהיגה לתנו וכן המים או הדקב' ולא יתקרב ללוש אצל התנור מפני הום התנור ;

ב לכתחילה יש לזהר בעסק לישת המצה שלא יניח את העיסה בלא עסק אפי' רגע אחד וכל זמן שמתעסקין בו אפילו כל היום כילו אינו מהמין ; ואם הניחיהו בלא עסק שיעור מיל היו חמץ ושיעור מיל הוא רביעית שעה וחלק א' מעשרים מן השעה' ואם נהעסקו בכצק ונתחמס כדו' א' יניחיהו בלא עסק מיד יחמץ ושהיי' מצטרפות כיצד אם שהה מעט וההעסק מעט ושהה מעט אס' יש בין שתי הסודות כשיעור מיל מצטרפים ואסור בד"א

כדי שישפול הוא עצמו במצוה וכן היו עושים חסידים ואנשי מעשה ואסמכיה אקרא שהכתוב קראה לחם עוני כלחם של עני מה דרכו של עני הוא ססיק ואשתו אופה אף במצה כן : הלש עיפה אחר שהגיע זמן איסור המין יאמר בשעה לישנה כל פדודין שפלו בשעת לישנה ועריכה וכן בצק הנדבק בבליים אני מבטל אותם כדי שנמצא שמבטלים קודם חמין טאם יתחמץ קודם שיבטלים יהיו אסורים בהנא' ושוב לא יהא ברשותו לבלולם ויעבור עליהם בכל יראה וכל ימצא עד שירפס :

ד אין עושין סריקין המצוידין דהיינו לצייזר בפת כסין חיה ועוף : (מכוס טסוהה עליוהס לנייזן ולזין נוקטין מהר לתכור ומחמין) אבל כל מה שעושין אותו במסרק כדי שלא יתפח וכן מה שמנקיין המצות מותר מטעם שיתבאר בסעיף הספוד' ומ' טוב למהר לעשותן שרא לשהות בהם : ה נוהגין לעשות המצות ריקין ולא כפת עבה שפח מפני שאין הרקיקין כמהרין להחמין כמו פת עבה שכשהי עבה לכ' אין חוס התנו' שולש בו מהרה ומתחמץ טרם שיאפה ונוהגין לנקוב המצות כדי שלא יתפחו וצריך לזרז שלא לנקוב שתי רקיקין בכלי אחד לפי שהעיסה שורה בו ובהצטת לפיכך בעל נפש צריך לשנותו מעונה לעונה או יגורנו היטב בין כל עיסה ועיסה' וכן העץ שבגלגליו בו המצוה יגורנו היטב בין כל עיסה ועיסה' וכן צריך לדקדק כשיסדר הפת בהגור שלא יגעו זה בזה לפי שהם לחים עדיין ואין האור שולש בין צידי הפת ואחמיע מחמע :

- ו אין להקל כמה שהחמירו הקדמונים שלא לעשו' פנא' דש או פלא' נש :
- ז אין ליתן בצים שלמים במצה שתאפה עמהם כפני שהליחו דיוצא מן הצצים מעכבים את המצה כלאפות יש לחוש שמא תבא לידי חימוץ :

תסח

א תנו' שאפה בו חמץ צריך להסיקו היטב מן החמץ שבלע וכשיסיקוהו צריך לזרז' שילכו הנחלים על פני כולו ואין דילו בלהבה דכמו שכולע על ידי נחלים כך פולט ע' נחלים ושהיו ניצוצות ניתזין ממנו הלכך אם הסיקוהו כמה פעמים קודם הפסח אינו מספיק אלא א' כ' כיון להתירו לצורך הפסח כי שמא לא הלכו הנחלים על פני כולו כל זמן שלא כיון לכך ולא אדעתיה ויש נוהגין להטיל בו קרקע חרשה כדי שלא יצטרך היסק ומנהגי' יפה הוא ובלב' שישלבו בו קרקע עבה בכדי אצבע או יותר על פני כולו אבל הטהה מועטה בעלמא כדרך שהגשים עושות' כל' שאינה מועלת שאינה מפסקת מפני הפליטה ממה שבלוע בהנו' וצריך גם הסקה וכשמכתיבו ע' היסק טוב וישר הוא לגורפו ולנקותו היטב אחר היסק ולחזור ולהסיקוהו לצורך האפייה ולא לעשוה הכל ע' היסק אחד :

ב וטפקא של חרס שהסיקה מלמטה ועל גבה אין נחלים ולא שלהבת ואופין בה כל השנה יש אסורים שאסור לאפות בה בפסח אפילו הסיקוהו ומלאוהו נחלים לא מהני ליה הסקה דחיישינן דלמא חיים עליה כמו בשאר כלי חרס : אבל חרשה אופין בה ולא אמרינן דכיון שהסיקה מבחוץ אין החום שולש בה כראוי וניחוש שקודם שתאפה דמצה החמין לזה לא חיישינן דכיון שהאור שולש תחתיו אפי' אין השלהבת עולה על גבה מיתחת רתת והפת נאפת מיד ואינו בא לידי חימוץ ובלבד שסיקנו תחלה קודם שידביק בו את הפת ואחר כך ידביק בו את הפת בין חמור בין טפק' אבל להדביקו תחלה ואחר כך להסיקו אסור שקודם שיתחמם יתחמץ הפת יש שי שאמר שיש' למחות שלא יעשו חרות ברמץ מפני שמתחמץ קודם שיאפה :

כ'א שלא התעסק בינתיים אלא עסק מועש בעלמא אבל אם היה העסק שבינתיים עסק נמור כגון בעיטת הידים בבצק זכנון וזיודו שמרדדין המצות בעץ ענול זכה'ג' אין השהיות שצטרפו דעסק כזה מבטל מה שכבר התחיל להתחמם העיס' בשניה ראשונה אבל הניקר שמנקיין המצות לעסק מועש יחשב כול' שיחשב לעסק לענין שכל זמן שעוסקים בו אינו בא לידי חימוץ מכל מקול לא חשיב עסק כל כך לבטל השהיות זאם המצה עשויה ואינו יכול להכניסה להגור מיד וירא שמא תבא לידי חימוץ מותר לשברה ולחזו' לעשותה בעסק רב כדי שיבטל העסק את החימוץ מיהו טוב לזרז' לתחלה שלא לעשות כל כך מצות שיצטרך להניחם חוץ לחנו' זמן רב ואם התחילו ב' עיסות כבת אחת והחמיצה הא' בירוע שהחמיצה גם השניה אפילו אין רואין בו סימני חימוץ ואם החמיצה עד שישה בה סדקים אפילו לא נחערבו הסדקים זה בזה אלא אחד הולך רגה ואחד הולך רגה היו חימוץ נמור והאוכלו חיו' כרת ואם אין בו סדק אלא שהכסיפו פניו כאדם שיעמדו שערוהו מתוך פחד ורתת ופניו מכסיפים אינו חמץ נמור לחיוב האוכלו כרת אבל מ' מאסור לאכילה :

ג אם האשה שהיא לשה מקטפת בהם פיר' ששחה בהם פני החדרה לא תקטף באותה מים שמצננת בהם ידיה מפני שחם מתחממים ומחמצים את העיסה אלא יהא ליה כלי אחר מלא מים שמקטף' בו מיהו אם עברה ולא צננה ידיה העיסה מותר :

ד יאלו המים בין מים שמקטפת בהם בין מ' שמצננת בהן עם שאר המים שרוחצים בהם העריבה ושאר בליים אם לשה אחר שהגיע זמן איסור חמץ לא תשפכם אלא במקום מודרך שלא יתקבצו למק' או יתחמזו ל'ט' אם הם רב או מעט והכלים שמתקנין בהם המצות והסבין שחיתכים בהם העיסה יגדרם חמיד בשע' עשויה שלא ידבק בהם הבצק ולאחר העשויה ירחים וינגב' היטיב לחזור ולהקן בהם פעם ב' זה עדיף שפי ממה שנוהגין לגדרם כי אי אפשר לנקותן היטב ע' גררה והמחמיר יגרוך ואח' כ' ירחין ובל' מותר לעטורח ע' גוי ואם אין גוי ישילם לצונן או יתנם ג' להגור שהבצק שעליהם יאפה והעריבות שאפשר לתת מים לתוכן ירח ויש לזרז' בעריב' שלשין בה שלא יהיה בה שום גומא או סדק שלא יבא בהם בצק בתוך הלישה שמא יסכח ולא יגורנו ויחמין ואח' כ' כשחוזר ולש בה מתערב בבצק' לא יעמיד העריבה שלשין בה על כראו כסת של צמר בשע' הלישה מפני שמתחמם העריבה אבל על של עור טרי שעור אינה מתחמם :

ו עיסה שהיא רכה מאד מהמת שהרבו בה מים בשעת לישנה לא יוסף בה קמח בתוך הלישה לפי שהקמ' שמוסיפין אינו נילוש ונגבל יפה ויש לחוש שמא ישאר מעט קמח בעין בתוך העיסה ואפי' לאחר אפייה עודנו בעין דשמא לא נאפה אותו קמח יפה ויש לחוש שמא יפול במרק בקערה ויתחמץ' אלא יעשה עיס' קטנה מניבול קשה מאד וי' ערכנה היטב עם העיס' הרכה רקבלו זומזו לחלוותיה ויבשות עד שיבאו שניהם למרה בינונית ובלבד שזיהרו כל זמן שילושו עיסה הקש' שיתעסקו המיד בעיסה זו הרכה שלא יתחמץ :

תסח דין מצת המצות ובו ז' סעיפים :

א כבר אמרנו למעלה דמצות של מצוה צריכין שימור לפחו משעת לישנה ואילך דכתיב ושמתם את המצות / הילכך אין מניחין לא ללוש ולא לאפות מצה של מציה לא ע' גוי ולא ע' חט' אפילו אחרי' עומדים על גבם דלאו בני שימור נינהו :

ב ומצה על כל אדם שישתדל בעצמן במצות של מצוה ייעמד על עשייתם וזרזו העוסקים' דם ויסייע בעריכתן

לבוש החור

הלכות פסח

קסו

ג חפת אינו נקרא לחם עד שיאפה הלכך מצה כיון שקראה החור לחם דכתי' לחם עוני צריך שתהיה אפירה קהלכתה כיצד אם נאפתה עד שאם פורסין אותה אין חוטינן נמטכין ממנו לחם הוא ויוצאין בו ידי חובת מצה פחות מכאן עדיין עיסה היא ולא לחם ואין יוצאין בה ויש לזוהר שלא להוציא אותה מן החנוור ולהחזירה קודם שתאפה בשיעור זה כי תוכל לבא לידי חימוץ :

ד מצה הטרוריה במים אחר אפיי' כל זמן שלא נימחה עדיין שם מצ' עליה ויוצאין בה ואם נמחת אין יוצאין בה שאין בה טעם מצה כיון שנמחת אבל אם נתבשלה אחר אפיה אפ' לא נמחת אין יוצאין בה שכיון שנתבשלה אין בה טעם מצה קמח אף ע"פ ששמהו כהנור להתייבש אסור לעשות ממנו תבשיל לתינוק דשמא לא נתייבש יפה :

ה מצה שנאפת בתנוע' עם חמץ אפ' בתוך הפסח מותרת דידן יבש כי האי שהולך מן החמץ על המצ' לא מצינו שיאסר (ועיין נב' סימן ק"א וסימן ס"ב כפי' ה'טלופין ח"ה ע"פ פת ולין מקידין) ואם ננעו זה בזה נוטל במקום שננע כדי נשילת מקום והשאר מותר שאין הטעם נתפשט באפיה כמו בכישול ולפי מנהיגו שאנו אוסרין כל המצה כשנתכפלה בתו' הפסח כמו שיחבאר בסמוך אפשר דה'ג אסרין כל אותה המצ' שננע בה החמץ בתנור ואפ' לחלק דלא דמי נגיעה למחזיב כחתי' אחת ולפי זה נראה אם רדה מצה כמרדת של חמץ כש' שהי' מותרת דהוי ג'ט בר'ט' מהו י'ש להחמיר בכרי קליפה נ"ל צריך לזוהר לאחר שאופין המצות שלא יהגם במפה או בכלי שיש בו קמח שמא ידבק הקמח במצ' ואח' ישראל המצה במיק עם הקמח שעליה ויבא לידי חימוץ מצה שנתכפלה בתנור באפיה ורביקה עד שאין האש שולש שם אם הוא בתו' הפסח אסרין לכל אותה המצה אפ' אינה דבוק' אלא כל שהו' דחמץ בפסח כמשהו וחיישינן שמא לא היה חום האש יכול לשלוש בין הדביקות בכח לאפות מיד וזהו הניחחמה בהנור ויטאר המצות שבתנור מותרים דריחא כי האי לאו מילתא הוא כ' כרעיל אך כ'פ' אם הרבקות כל כך מעט שיש במצה כולה ששים כנגד מקום הדבוק מקום הדבוק אסור והשאר מותר דחמץ כ'פ' בששים וכן נהגין בחטה הנמצאת במצה אפיה (ועיין לקמן סימן תס"ז) מצה נפחה כאמצעיתה אסורה אבל עליה עליה קרום כדרך שעולה על הפת בשעת אפיה מותרת וכן כ'מצות שוככו'ז על זו בתנור קודם אפיה אסור' דהו' כמצות כפלה שאין האש שול' כיניהם ומתחמצות וכן יש לזוהר שלא יגע זו בזו בתנור בעדן לחות כי אין האור שולש במקום נגיעתן ובאות לידי חימוץ :

תסב דין מי פירות אם מחמיצין וכו' סעיפ'

א קים להו לחול שאין נקר' חמץ בלשון הקדש אלא עיסה שגילוש במים והניחיה בלא עסק עד שנתחמץ אבל עיסה הגילוש' במי פירות לברן בלא מים אפ' שהתה כל היום כו' נתפת אין זה חמץ ומית' לאוכלו בפסח אבל אין יוצאין בה ידי חובת מצ' כלילה ראשונ' שהיא חובה לאכול מצה כרתיב בערב תאכלו מצות ולא משעמא דכל שאינו יכול לכא לידי חימוץ אין יוצאין בו ידי חובת מצה כראית' לעיל סי' תנ"ג דהא פ"ט הקמח היה יכול לכא לידי חימוץ אם היה גילוש' במי' אלא בפני שהיא מצה עשירה והכתוב אמר לחם עוני ולא לחם עשיר ונס כלילה ראשונה אדם ממלא בריסו ממנה ואוכל צאת מצה לחם עוני באחרונה ולדין כלילה שניה יש לה נס כן דין ראשונה :

ב מ"א כש פירות לברן אבל מי פירות עם מים מותרים להחמין ויתר מסאר עיסה שגילוש' במי' לברו הלכך אין ללוש בהם שמא לא יוכל' לשמרה מחמין ואם ל' בהם יאפה

אותו מיד בלי עיכוב ואיחור כלל כי מתחמץ מיד **ג** ומיהו ניהגין עכשו באלו הארצות שלא ללוש בהן עיס' של מצה ואפילו לקטפו בהן אין ניהגין כל ימי הפסח כי אם במים לברן ולא בשאר משקין ואפ' במי פירות לברן אין לשת' כלל אם לא בשעת הדחק כגון לחולה או לזקן הצריך לעס' :

ד וכל המשקין כגון יין רבש ושמן וחלב וכל משק' הנכחש משאר הפירות ומי בצים כלום הם שוין ובכלל מי פירות הם הלכך אין לשוח אה העיס' בביצה בפסח ואתן החמ' פני הסצות בביצה בפסח וזהו שניחנה לאפות יפה בתנור קודם שישיחנה ואחר כך ישיח פניה :

ה ודוקא ללוש בהן עיסה של מצה נהגו בהם אסור ואפשר שנהגו כן דלא לית' לאחלופי ליכול מיניה נס' כלילה ראשונה במצה של מצוה א' דחיישינן שמא נתערב מעט מים ולא יוכלו לזוהר :

ו אבל חטה הנמצאת ברכס (וכלש' פוסק נמי פירות לברן או ביין וחומץ אפ' בתוך הפסח שחמץ במשהו אפילו הכי מתירין אותו וכלב' שלא נתערב בהם מים :

ז אכל חטה הנמצאת ברכס (וכלש' פוסק נמי פירות לברן או ביין וחומץ אפ' בתוך הפסח שחמץ במשהו אפילו הכי מתירין אותו וכלב' שלא נתערב בהם מים :

ח מי מלח'א שהוא כמו מי פירות ואינו מחמין ולא הואיל ותולדתו מן המים הרי הוא כמים הלכך יש לברר המלח קודם הגס' מן החטים שלא יהיו בתוכו כי כשהמלח מתלחלח הוא נכנס מעט מעט בחטים ומתחמין :

תסג אם מותר לחרוך ב' שבליים יחד ודיני כרמל וכו' סעיפים :

א מותר לחרוך עניי שבליים ביחד ולא חיישינן שמא יצאו מים מן אחת לחבירתה ונתחמין דהוה ליה מי פירות ואין מחמיצין :

ב ותיקא והוא תבשיל העשוי משמן ומילח עם קמח אינו דומה למים משעם מי פירות ומותר והוא שלא יהא בו מים ולדין שנוהגים להחמיר אפילו במי פירות לברן נס זה אסור :

ג מצה אפיה ושחונה מותר לבשל אותה בקמח הנשחן במים שאחר שנאפה אינו מחמין ולא חיישינן דלמא אתי לאחלופי בשאר קמח אבל קימחא דאבישונא והוא קמח העשוי מקליות שנתייבשו בתנור אסור לבשלן במים דחיישינן שמא לא נתייבשו כל צרכן ומתחמין :

תסד הרדל שנתערב בתוכו קמח וכו' סעיף אחד :

א חרדל צו שאר מיני שיבולין שיש בהם מים אין נורנין בהן קמח שכיון שיש בהם מים מחמיצין ואם נהג' להוד' חרדל יאכל מיד שכיון שהחרדל חד וחזק אינו מניח' להחמין מהרה הילכך יאכלנו מיד ולא ידענו שמא יהמין אבל שאר מיני שיבולים כיון שאינן חריץ כמו חרדל ודאי' ההכין מיד שנתנו' לטעם וצריך לטורפו אם הוא אחד

זמן איסור חמין ומנהיגו שלא לאכול חרדל בלל בפסח אפי' נתערב קודם הפסח ואפי' לא נתערב בו קמח כלל אין אוכלין חרדל משום דהוי במיני קטנית שנתהוה בו איסור :

תסח דיני מורסן בפסח וכו' סעיפים :

א. אין שורין מורסן לתרגולים ואפילו אם ירצה לעמוד עליהם שלא ישרה שיצור מיל או לראות שינקרו בהם התרגולים תמיד שלא יבא לידי חימוץ אפי' נהנהגים להחמיר שלא לשרות להם כלל שמא יבא לידי חימוץ ולא אדעתא ולא תגלטינן אותה שמא לא יחלטהו כל צרכה ויחמיצו וכן צריך ליתער גם כן בשיתן לפניהם שעורים או חמנים שלא ישליכם במקום לח שלא יבאו לידי חימוץ :

ב. יש למנוע הנשים מלקח מורסן על כשרם בפסח כשהוציאן לרחוק ואפי' בשני (ואע"ג דלפניו יש זיעה על נפכה כיון הזיעה איכס ממעטת כמו שיתנאלר כמין קימן תם ומע"ד אכ"ה יש למנוע) מפני שצריכה להסיר בולו קודם שנתשחמף במים ואין הנשים בקיאות בזה דטמא ינתנו עליהם מעט מורסן וכשתשחמף במים אח"כ חמין :

ג. אוזו ששפשו במורסן אסור לאכול בפסח מפני שיש בה בעורה בקעי' בקעי' שישראל שם המורסן וכשידיהו אותם במים מחמיצין המורסן וכבר אמרנו שחמץ בפסח במשרו :

תסו אם רגל ומי רגלים ודומיהן מחמיצין וכו' סעיפים :

א. לא ילעו אדם חמין ורגל ע"ג מכתו מפני שהן מחמיצין שהרוק מחמין :

ב. ע"כ הגותן שעורים לבהמתו ומצא בהן ריר צריך לבערם שהרי החמיצו מגדריה שהוה הקוק של הבהמה אבל מסתם אין לחוש הואיל ובכר בשל החמין ויש מחמרים אפילו בסתם לבעי כל הגותן לפני הבהמה ואפי' לא ראה בהם ריר : שק מלא קמח שנתלחלח מיעת החומה יש מהירין מפני שאין זיעת החומה מחמין :

(שדומה לזיעת אדם שאינו מחמין כמו שיתנאלר כמין קימן קעוף ד') ויש אוסרין דלא נרע מרוק שבתחמין :

ד. שק מלא קמח שישבו עליו תרגולים ונתלחלח מצוואת' אינו מחמין מיהו ירקד הבצק לחוץ שדומה לחמץ ואסור מדרבנן והשאר מותר דם זיעת אדם אינו מחמין וכן חלב שנתשפך על גבי חמין אינו מחמין דחשיב מי פירות אבל שאר הולדו המים הבאים מבעלי חיים כגון מי הפה והחוטם והעין והאוזן ומי רגלים מחמיצין :

ה. השל מחמין בשר וכש שמזע בשעת הנשמים מחמין מכת המים שהודח בו :

ו. קמח שנפל עליו מים או שק שנתלחלח יאחז בויו כל מקום המלוחלח בשק עד שיריק כל הקמח שבשק וישליך כל מה שאחז בידו והשאר מותר וזה עדיף טפי מריקוד דשמא יעבור מעט דרך נקבי הנפה. ואם אי אפשר לעשות כן ירקד הקמח והשאר מותר ובלבד שירדנו בעוד שהוא לח אבל אם נתייבש החלחולית לא מהגי הריקוד אם נתלחלח הרבה ודמפרך החמין ויעבור דרך נקבי הנפה ומתערב עם השאר ואסור לאוכלו בפסח אם היה הרבה מלוחלח שלא נתבטל כפי' אלא ירקדנו ויטמנו עד אנת' הפסח דהא אינו ראוי לאוכלו כן ומותר להשתותו כדלעיל סימן תמ"ב כד' שנתערב ונתייבש קודם הפסח אבל אם נתערב ונתייבש בתוך הפסח הרי אסור מערכתו במשרו בתוך הפסח ואסור להשתותו דקמח בקמח הוא כמו לח שנתערב כלל שרינו במשרו : ואם נפל מעט מים או שלג על התבואה קודם שתינה יגרוף

החמנים העליונים ויקח מהתחונים כמה דברים אמורים במעט מים או שנפלו שלג שנודע מקומו אבל דגן רבונת בעלייה וירדו גשמים הרבה דרך הגג בקצת מקומות ונתלחלו אותן שנתלחלו ודאי אסורות אף ע"פ שלא נתבקעו אותן שבשאר מקומות מותר להשתותן מכת ספק ספיקא שמא לא ירדו עליהם גשמים ואפי' אנת' ירדו שמא לא נתחמצו אבל לאוכלן בפסח אסור ולא מהני כהו ספק ספיקא שיהיו גשמים הרבה וקרוב לוודאי הוא שהגיעו מים רבים על כולם קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום אינו בא לידי חימוץ שטררת הדלף אינו מניחו להחמין ודאי שיהא הדלף שורד בלא הפסק ויאפנו מיד לבשופסק ואם הוא מסופק אם שרד הדלף כלי הפסק אם לא אסור דספיקא דאורייתא הוא ולחמרא :

תסז דיני חמין שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו חיטה וכו' סעיפים

א. חמין שבאו בספינה ונטבעו בנהר או שנפל עליהם מים הרבה ויש בהן חשש חימוץ ואינו ניכר בהם בשם שאסור לאוכלם בפסח כן אסור לקיימן אלא ימכרם קודם הפסח ולא ימכרם לגוי אחד הרבה ביהוד שמא יהזור הגוי וימכרם לישראל כיון שאין החימוץ ניכר בהם אבל יכו' למוכרם לישראל ואפילו הרבה ובלבד שידוענו כדי שיאכלים קודם הפסח או ימכרם לגוים הרבה מעט לכל א' וא' שיש כאן ב ספיקות להחמיר חמא שבין שאינו מוכר לו הרבה לגוי אכתי' שהוא קונה אותה לעצמו ולא חיישינן שמא יהזור הגוי וימכרנו לישראל ועוד אף אם ימכרנו לישראל כיון שלא קנה אלא מעט תלינן לומר שיאכלו הישראל קודם הפסח מיהו אם הוא עצמו מוכרם לישראלים אפי' אינו מוכר להם לכל א' ואחד אלא מעט אפי' יודיעם שיש בהם חשש חימוץ ושיאכלם קודם הפסח ובלא הודעה אסור שאין כאן אלא ספק א' שמא יאכלם הישראל קודם הפסח שמא לא יאכלם ויש לחוש אע"פ שהם מעט שמא ישרנו הישראל ויאכלנו בתוך הפסח כיון שלא הודיעו :

ב. וחמין אלו שננטעו במים או שנפל עליהם מים אף ע"ג שלא נתבקעו אסורים אף ע"ג דגבי לחיחה אינן אסורים אלא א"ב נתבקעו שאני בהם דעסיק בהן ולא יוכל לבא לידי חימוץ כל זמן שעוסקין בהם אם לא שאנו רואין שנתבקעו שאנו וודאי נתחמצו אבל הבא דמינח נייחו אהו לידי חימוץ אפילו לא נתבקעו :

ג. חמין שבאו בספינה אם הם יבשו וקשות ולא נשתנה מראיתן אהזוקי איסור לומר שמא נטבעו וחזרו ונתייבשו לא מחזקנן ומותרין לאכול בפסח אבל אם נשתנו מראיתן אף על פי שהם יבשות חיישינן ואסורים לאכול ובידוע שהגיע עליהם מים ואפילו להשתותן אסורין והוי דינא כמו שכתבנו למעלה בתחלת הסימן בחמין שננטעו בנהר כו' :

ד. צצה שרבו גשמים וירדו הגשמים על ערימות שבשדות עד שהיו קצת שבילים שעל הערימות מעלות צמחים אין תושבים לסתם חמין של אותה שנה דאזלינן בהר רובא ואין הרוב מחמיצין ואפילו מאותה ערימה עצמה שנפלו עליה גשמים יבול ליקח מבשן הערימה דהו כספק ספיקא דשמא לא הגיעו שם הגשמים ואת' הגיעו שמא לא הגיעו עד שיש בהן כדי להחמין : (ושינן כמין קימן קעוף ו' ולא דמי לספינתא טענפה נכהר שנתנאלר כמין קימן קעוף א' דלאני קמס טענף עקנא נמיס וכל טענפ נמיס מן הסתם טענפ כו ויש כו להחמין :) אבל מן השבילים העליונים לא יקח ואפילו לא העלו צמחים שאין בהן אלא אחד ספק אבל אותן שהעלו צמחים הם וודאי חמין :

הארצו' שלא לאכול הקרכו' שהוא זפר' או נענל'ך שפציצו
 מעל לים מפני שאומרי' שמרטיבין אהן כמי סוכין כשכוליכין
 אנתן כל כך למרחוק שלא יתייבש הרבה ויפסידו במשקלו
 ונהנין שלא לאכול אפי' אותו הכרכוס הגדול באלו הארצות
 שקורין לנ' זפר' וירו' שלא נהנו עליו מי סוכין מ'ם כחמירין
 בו דלא ליתי לאחלופי / עוד נהנין שלא לאכול הפירות
 שמייבשין הנייס ואמרים משום שדרכן לייבשן בהנור אחר
 שאפו בו לחם ויש בהם ריח חמץ ובשזפים שקורין פפלו' מן
 יש בהן עוד השש אחר שדך הוא לזרוק עליהם שכר או מי
 שעורי' בשעה שמייבשין אותן ואם ייבשום ע' ישראל אוכלים
 אות' ואין חוששין דלמ' אתי לאחלופי אבל איני יודע טעם נכון
 לחלק בינם וכן הל'ד זפר' דאין אוכלין אותו דמ'ש ואפטר
 דמעטא הוא משום שאין הל'ד זפר' מצוי כ' כינינו אפילו
 באלו הארצות ויש לחוש דרואה לאכול אותו יאמר שהוא מן
 הכרכוס הבא טעבר לים שהוא מצוי יותר ויבא לאכול ג' אבל
 הפירות מצויין הם שמייבשין הישראל' וידוע הכל עמישראל
 קנאו האוכלו ולא יבאו לקנות מגוים וזהו הטעם ג' בדבש מן
 הקורות שאוכלין אותו ולא חיישין לרואה שיאמר סחם דבש
 הוא ויפא להתיר כל דבר לאוכלו בפסח דבש מן הכנור' מצוי
 הוא באלו המדינות כן נ'ל טעם מנהגינו באלו הארצות / גם
 צו'קר נהנין שלא לאוכלו מפני שאומרי' שמערבין אותו בקמח
 ויש מקילין בצוקר קנדי'ל שאין בו כ' חשש ח'מוץ וככל
 הדברים הללו פיק חזי סאי עמא דבר ובי'ל האחרון של פסח
 אין להחמיר בהן כ' גם בתוך הפסח אין לאסור תערובתן /
 ט' תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או השין אפילו
 נתבקעו כמש' אינן חמץ גמור מן התורה אלא הם קרוב
 להחמץ והם חמץ גמור מדרבנן ואוסרין את כל התבשיל
 כמשהו ואם לא נתבקעו ממש אינם חמץ גמור אפילו מדרבנן
 וכיון שאיסור משהו גם הוא אינו אלא מדרבנן אינם אוסרים
 את התבשיל כמשהו אלא אותן חטים או שעורים הנמצאים
 שרפי'ן והתבשיל מותר אבל אנו נהנין להחמיר ולאסור גם
 כזה והיינו מפני שיש לו מתירין /

ד' דגן כל זמן שהוא צריך לקרקע ועודנו מחובר אפילו באו
 עליו מים הרבה אין שייך בו ח'מוץ אבל אחר שנתייבש
 לנמרי בעודנו מחובר לקרקע עד שאינו צרי' עוד ליניקה כמאן
 דמנח כבדא דמי ומקבל ח'מוץ אם ירדו עליו ג'שמים /
 ז' חטין שנמצאו בהן פבוקעות המבוקעות ודאי אסורים
 ולא אמרינן מהליחה היורד מן השבלים עצמם זה על זה
 נתבקעו דלא שכיח הוא אבל טאינם מבוקעים מתרים מפני
 שדובר מצוי שבשעת הנשמים עלינו הנדיש ותחתיתו
 שתחמץ ומתבקע ואין המים נוגעים באמצעיתו כלל /
 ח' ישראל שיש לו בורות מלאים חטים וחושש שמא יש
 בקרקעית הכור ובקירותיו חטים מבוקעים מלחות הבויר
 והארץ אין צריך לפנותן ה'ג'
 אלא מבשילן בלבו ורזי שהרי ועוד טעם אחר משום שהעיס
 יש כאן ספק ספקא שמאלא סנקרקטי' הנור עיטוס והספק
 נתבקעו ואפי' נתבקעו שמא הם ולא ח'מוץ וע'ל סימן תס'ו
 נפסלו מאכילת בלב * סעיף ג' וכס' תנ' סעיף ג'
 ח' דבש של גוים אע"פ שקונין אותו מהם בחביות ושאינו
 מבושל רק כמו שמוציאין אותו מן הכורות אפי' יש
 אוסרין לאכול אותו בפסח משום דרגילות הוא שמעריבין בו
 קמח אבל חששא רחוקה היא זו והא אפילו את' שנתערב בו
 קמח הא דבש כמי פירות הוא דמי ואין מחמירין כדאית' לעיל
 סימן תס"ב סעיף ה' אם לא שחאמר שנחוש ג' לשמא ערכו
 בוגם מים והוי תרי ספקי ולקולא ולשמא ערכו בו סולת
 דמחזיקין אותו לחמץ נמוה כדאיתא לעיל סי' תנ' סעיף ה'
 ליכא למיחש במדינות אלו שאין סולת מצוא כלל בכל אלו
 המדינו' שאין נהנין בלתי' כלל מיהו יראה דמ'יש להחמיר
 במשקה שעושים ממנו שקורין מע'ד שלא לבשלו בתוך הפסח
 כיון שחוששין שמא יש בו קמח והוי עבשו בתוך הפסח
 לכשיבאו עליו מים יתחמץ וחמץ בפסח במשהו אבל לבשלו
 קודם הפסח בכר פשט בו בכל אלו הארצות היור גמור מפני
 שאף אם היה בו קמח כבר נתבשל ואין בזה משו' אין מבשילין
 איסור לתחלה שלא בשלו אותו כרי לבשלו * (וע'ל סימן
 תנ' סעיף ג') וראיתו יש נהנין שאין מתירין אלא דוקא
 המשקה שנתבשלו ממנו לבדו שקורין מע'ד אבל הדבש בפני
 עצמו שבשלתו הישראל קודם הפסח אע"פ שנהיר בו מחמץ
 וס' נגרו מן הדבורים שבהם אוסרים אותו לתת לתוך המאכל
 בפסח וחוסרא יתירה היא זו שכיון שנתבשל קודם הפסח כבר
 נתבשל הקמח שבו כמו במשקה שעושים ממנו שאף על פי
 שאפשר לחלק ולומר' דשאני החם במשקה כיון שנותנין לתוכו
 הרבה מים מתבשל הקמח ביותר משש' שמצטרפין המים עם
 הדבש לבשלו מש' כ' רבא בדבש בפני עצמו שאינו כ' הרבה
 לבשל הקמח שבו בס' מ'ם כיון דתערובת הקמח מילהא דלא
 שכיח הוא נ'ל כי המקיל לא הפסיד והמחמ' יחמיר והע"ב מיהו
 דבש שפציצו מן הכורות נהני'ם בו היתר לכ' שאין דרך
 לערב בו בלום כשודין אותו מן הכורות / ונהנין שלא לאכול
 תאנים יבשים בפסח מפני שרגילין לערב בהם סולת
 כשמחמירין אותם במקום שמציאין אותם משם וכן הצמקין
 בין האדומים בין השחורים נהנין שלא לאכול בפסח מפני
 שאומרים שהלובן שעליהם הוא קמח ואף ע"פ שחקרו עליהם
 ונדע שלא לחוש לזה מ'ם כבר פשט האיסור מיהו לא נתפש'
 האיסור בפשיטו' כ' אלא באדומות שקורין ראזי נקא אבל
 בדקות השחורות יש מתירין דהא עינינו רואות שאין בהן שום
 לובן ומת' שאומרין האדומות אע"פ שגם בהן אין רואין לפעמי'
 לובן אומרי' מפני שר' שמשילין אותן במ'רותחין כשמייבשין
 אות' וחששו בהם פשום ניגולי חמץ גוים שהרי הרחיתו
 המים בכליהם אע"פ שגם בזה יש ח'מירא יתירה שהרי סתם
 בלי גוים אינן בני יומן וה' ל' נ'ל לפנ' קוד' הפסח * מ'ם כבר
 נהנו לאוסרו מטעם צורך תרי חששות הללו / עוד נהנו באלו

ה' תרגולת מבושלת שנמצא בה חטה בקועה בפסח אין
 להטהות' עד אחר הפסח אבל מת' למוכרה לגוי שאינו נמכרת
 יותר ביוקר בשביל החטה הנמצאת בתוכה וא' אין לו הנאח
 כלל מן החטה אכל כמדינות אלו אין נהנין כן אלא שורפי'
 אותה טלה התרגול עם החטה (וע'ל סי' ה' מ') כ' דלא בשא'
 ומי הפסח אבל אם נמצא ביום ח' של פסח מות' אפי' להטהותה
 עד למחר ולאכול' משום דיום אחרון עיקר איסורו אינו אלא
 מדרבנן וגם איסור השהייה עצמה בהערובת זה אינו אלא
 מדרבנן והווי תרי דרבנן לכך לא החמירו בה כ' כיום אחרון /
 י' אם נמצאת חטה בעיסה אפילו היא בקועה יסיר ממנה
 כרי נטילת מקום והשאר מותר שהרי החטה וגם העיס'
 צונן הוא ואינו מפעפע ואינו בולע ואע"פ דמשמע קדברי כ'י
 בפירושו' דס'ל דלדברי הכל ק'ל דצונן בולע ופולט משהו ויש
 בו משום טעם חמץ משהו שכתב על מה שאמר הר' אש ולא
 חיישינן שמא היתה ההטה במים לפי שישראל רגילין הם
 לשמור יפה המים שמורים עכ' / וכת' עליו הגי' וז'ל משמע
 שאם היתה נמצאת במים היו נאסרות המצות הנלוש' באותן
 המים ויש להמה על זה שכינינו כתב כאן דברי הר' אש סתם
 ואח"כ גבי מעטה ונמצאת הטה בקועה בכלי של מים ובשלו
 באותן מים תבשיל וכן חמץ או חמץ גמור שנפלו לגבי כהב
 שהמים מתרין ואפשר דהר' אש מיירי בתוך הפסח דאיסורין
 במשהו וההוא מע'ד לקקן סיירי בע"פ דאינו אוסר אלא בס'
 כמו שנתכאר בס' תפ' ויש הוכחה לזה מדוהיב רבינו מעמא
 כההוא מעשה דלקקן מפני שאין החט' נותנת טעם במ' צוננין
 ואם אית' דבתוך הפסח מיירי כי לא נתן טעם מאי הוי הא חמץ
 בפס' אוס' במשהו עכ'ל הרי משמ' דס'ל טעם משהו שייך בצונן
 כמ' א' ז' 89 אכל

למיטרי גם המנה הזאת בין בחיה בין בחי' יטאס נאמ' כחן היתה על כרחק ר"ל ולא היתה נמים אלא עכשו ככלה לכחן א"כ אפי' גם החטה מותרת דלמה נאמר שהחטה חמונה היא הא ה"ל ספק ספק' דשמא לא נאלו עליה מים מכולם שכלן כלה נמנה זו נעת הליטה ועדינה ואפילו אהל' נאלו עליה מים שמהל לא החמינה ונעפיה א ודאי לא נתחמנה יותר מן העיסה עצמה כמו שאמרנו למעלה . ואז חיוט שמה נמים היתה וזאת ליה שנותנת טעם משהו אפילו נכונן א"כ כל העיסה הוה לו לאכור ע"כ אהרתי דחיה אין לאסור כלום והאכור אותה מנה לכה כשהיא חיה לא מאל ריו ורגלו אלא או יאסור כל העיסה או יתיר הכל . אבל נמנה אפיו יש לאסור אותה מנה ולא מטעם דכאן היתה כו' דלדבר' חייסוכן שמה נמים היתה ובתחמנת ועבודה נעפיה נכונן לא ינאל געמ' אפי' משהו נק' כשנת' נתכור והיא כנר חמונה כשכפה ונתנה טעם משהו נכל אותה המנה ולא יותר שאין הטעם הולך אפילו משהו ממנה למנות האחרות דק"ל ריבס ריבס אינו כותן טעם כלל מחתיכה לחתיכה בלא רוענ' כדאיתא לכול סימן תמ' ז ספיק' א' אפילו נכנר חמן טנגע נמנה ע"ג ל' . ופיין נע' ז ספיק' ספיק' ד' וה' ושיעור נעילת טקוס נתנאר נסימן וכעף הנזכרים) ע"כ

יב תרנגולת שכלנו כמים ואח"כ מצאו כמים גרעין חטת בקוע הרנגולת אסורה שביון שהיו המים רותהין ודאי נתחמצ' החטה ואסרה במשהו המים והתרנגולת . ויא' בד"א שהחטה היא שלימה שאין כאן אלא חדא ספיק' ששא נתחמצ' אבל אם ההט' היא שבורה שיש לתלות שהיה כהוך התרנגול' בחייה בקורקבן ונתעכלה והרי יש כאן ספק ספיקא שמה נתעכלה ואין כאן שום חשש חיטין ואת' עכשו נפלה והיא נתעכלה שמה לא נתחמצה מותרת כדא' בתרנגולת שחטין מצוין בתוך מעיה אבל בשאר בשר לעולם אין כאן אלא הד ספיקא ובין שלימה בין שבורה אסורה מיהו אם יש הפנך מרובה ומניעת שבהת' יש' יש להקל בכל זה שהוא ספיקא אסורא דרבנן ומשהו ואם נפלו אלו הערובי' לשאר הבטירין יש להחזיק אם נמצאת חטה בקועה או אפי' חמין גמור בכרי של מים צוננים או בכור ובטלו באותן מים או לשו בהן עיסה מותר' בדיעב' כמו שכתבתי למעלה דצונן לא בלע ולא פ' ש' מיהו יש להחמ' שלא לבשל או ללוש בהן לכתחלה ולאותן שמתחמין לעיל בחטה שנמצאת בעים' שאפי' צונני' חושש למשהו הנ' יש לחמיר אפי' בדיעבד אבל אין נוהגין כן :

יג יורה בת יומא שהגעילו אות' בתוך הפס' וירדו המים לתוך הבור אסור לשתות מים של אות' הבור בפס' שהרי נחערבו מימי הבור עם מים המחמיצ' ואוסרים במשהו אבל אם ירדו שם קודם הפסח מותר לשתות מהם שדדי נתבטלו בס' קודם הפסח ושוב אינן חוזרים ונעורים בפסח . חטת בקועה שנמצאת בקדירה נאסר הכף שהניסו בה הקדירה . שמת בקדרות אחרות כולן אסורות .

יד חטה מבוקעת שנמצא' בתרנגולת קוד מליח' בתוך הפסח או אחר שצמחה והודח' ואין עליה מלח די בשטיפה אע"ג דלהא היא אמרי' צונן לא בלע ולא פלש אפי' טעם משהו ואמרנן עכשו ר'י נפל אחר שהודחה ואם נמצאת עליה אחר מליחה ולא הודח' מן המלח די בקליפה שאי' מפעפע כ"כ ע"י מליחה אע"ג דבשאר איסור' חמין ק' לאסור במשהו כמליח' כמ' בבישול בחטה שהיא קשה לא מחמיצין כ"כ ויש מחמין לומ' שמעמיק כל סביב' החטה וחודך ומשליך והשאר מותר' והעיקר לאסור אותה החתיכה כולה שהחטה מונה עליה ולהתיר כל האחרות ע"י קליפה מעושת ואם רוצה יכול למכור הכל לנוי כמו שנבא בתחלת דמ' אע"ג דאין נוהגין כן בשאר תערוב' חמין של משהו בחטה קשה וע"י מליחה יש להקל בה בדפ' ; ותרנגולת צלוי' שנמצ' בה חטה מבוקעת בתוך הפסח חורף מקום פעופעו לפי אומר הדעת ויש אוסרין את כלת לפי שבשמהפכ' השפור מתפשט' הטע' בכל התרנגול' וכן יש מי שאוס' כל התרנגול' הצלוי' עמה באותו השפור הנוגעו' בו מעט

אבל ל' שזה דוחק הוא לאוקומי דברי הר' אש בתוך הפסח והוא מעשה דלקמן בע' פדהא שניהם כתבם רבינו סהמא ונ"ל שאין המהיתו המירה ואין כאן הוכח' כלל לסברתו מדברי הר' אש ורבינו שא' עפ' שחמץ בפסח במשהו כשתדקדק בדברי רבינו ובדברי אביו הר' אש ז'ל שרביא בפנ' יראה דס'ל דבמים צוננים אין כאן טעם כלל ואפי' טעם משהו אין כאן דצונן לא בלע ולא פלש כלל ומה שכבר הר' אש בסתמ' ולא חייש' טמא היתה כמ' כד' משמע שאם היתה נמצאת במים היו נאסרות המצות שנלושו באותן המים ל' דאף ע"ג דכיוורי בתוך הפסח אפ' אין כאן קושיא כלל שאין כוונת הר' אש ולא דעת רבינו לומ' שאם היתה החטה במים שקבלו כמנה המים טעם חמץ מן החטה שיאסרו את העים אפי' היתה נמצאת החטה בעודנ' עיסה קודם שנאפה זה ודאי לא היה דעת הר' אש מעולם אלא כך הוא הפשט שכוונת הר' אש היא ליישב כשנמצאת החטה במצה אפיוה למה לא אמר' טמא היתה החטה שרויה במים שנלושה המצה מהם ונתחמצה טם עד שנתבקעה ואחר כך בשלש בהם את העיסה ואפ' המצה שמה פעפע טעם החמץ בכל המצה בטע' אפיוה כדעת קצת הגדולי' שמביא בסמוך או בכל המצות שבתגור כדעת האחרים שמביא בסמוך שסוכרים דאפיוה הוי כבישול וכפעפע כבולה על זה אמר' שלזה לא דייש' כלל לפי שישאל קדושים הם ורגלין' לשמור את המים בו' אלא תלינן לומר שלא נפלה החטה להוך המים אלא לתוך הקמח או לתוך העיסה בטע' הליטה או אח"כ וכיון שהעיסה לא נתחמצ' גם החטה לא נתחמצה שהיא קשה יותר מן העים' ולכן אפילו במצה אפיוה מותר כשמסירים אותה ואח"כ חוזר ואומר וראיתי קצת גדולים שאסרו כולה ר' ליהם פליגי בזה וחששו שמה היתה החטה בתוך המים ונתחמצ' טם וגם סברו דאפיוה הוי כבישול ומפעפע מר כדאית ליה בכל המצות ומר כדאית ליה באותה מצה לבדה וגם על זה פליגי הר' אש ואומר אפי' את' ל כדבריהם ונחוש לזה שמה היתה החטה במים מ"מ האפיוה לא הוי כבישול כו' וא"כ כל משהו ומתנו של הר' אש אינו אלא בחטה הנמצאת במצה אחר האפיוה אבל חטה הנמצאת בעיסה בעודנו עיסה קודם אפיוה אין צריך ראייה להתירו דפשיט' לו שהוא מותר אפי' את' ל שהיתה במים שביון שהוא בצונן אע"פ שהיא בקועה לא בלע ולא פלש כלל וכמו שכתב רבינו לקמן גבי מעש' ומצאת חטה בקועה בכלי כו' דהוא מיירי נכי בתוך הפסח דהא סתמא כתבה כך ל' הלכה למעשה דק' ל' להנהיג פשוט דצונן לא בלע ולא פלש כלל ואפי' בתוך הפסח ואפילו טעם משהו אין בו וכן ראיתי נוהגין אע"ג דמדברי הרש"כא משמע דס'ל דצונן בלע מ"מ סמכו על דר"ש דלית ליה הלכך בעיסה או במצה שאינה אפיוה דיה שסמירין החטה בכרי נשילה אבל אם נמצאת כמצה אפיוה אוסרין כל אותה המצה אף ע"ג דק"ל דאפיוה לא הוי כבישול ואינו מוליק הטע' כבולה סם נוהגין להחמיר ולאסור כל אותה המצה והאחרות אע"פ שנגעו בה בתגור מותרו שאינו מפעפע כ"כ ואפי' טעם חמץ משהו אין כאן' (וע"ל כו' תל' ספיק' ה' וראיתי למורי' גאון רס"א ז'ל שבת' שנהגו שאם נמצא' בתוך הפסח בזמן שהחמץ במשהו בעיסה אוסרין כל העיסה ואם נמצאה במצה אחר אוסרין כל אותה המצ' בין חיה בין אפיוה דאמרי' כאן נמצאת כאן היתה ובע"פ דחמץ בס' אין אוסרים רק כרי נשילה וכתב עליו

הכי נהג אפטר שבמקומו היו נוהגין כן אבל בכל המקומות שעברתי ראיתי נוהגין מהחכמי' גדולי' וזקנים כדורינו כמו שכתבתי וכן נהגו אני אחריהם :
משו' דה"ט שאלו ז'ל דאמרין כאן נענאת כאן היתה אין לו עניין כלל לכאן דלדרכא' אי נער' הע' אונ' הכל דכאן היתה כו' כוה ל' נ

סמע' זה כי ע"י היפוך הספור מתפשט משהו מזו לזו דכי היכי דבשאר איסורים אם היה כדי ליתן טעם בבולם היו בולם אסורי' ה' בחמץ בפסח שהוא כמשהו •

טז חשה או שעורח שנמצאת בזפק של עוף אע"פ שהבהב את העוף עם הזפק העוף מותר שאין הטעם יוצא דרך הזפק לבשר על ידי הבהוב מעט שעושים שהזפק מפסיק והחטה והשעורה עצמה צריך לט' דלא חשיבי כמעובלי' וכחמץ חשיבי שנתחמצו מליח' הזפק ואם מלגואת התרנגולת עם הזפק כל התרנגולת אסור' שהרי ע"י המים מתערב הטעם בכליה • חשה שנמצאה אצל התרנגולת בקערה ולא בהרנגולת עצמה מותר שהרי ספק ספיקא הוא ספק שמא נהעכל בתוך התרנגולת ואין כאן חמץ אם היא מעוכלה דהוי כפרסא בעלמא ואת' דלא נהעכל בתרנגולת שמא השתא נפל בקערה ובתרנגולת מעולם לא היה ואת' ל' היה בתרנגולת •

שמא לא נתחמצה •

מפני האיסור מפני המחלוקת אלא יראה עצמו כאלו אין לו מה לעשות ולעולם אל יסנה אדם כמנהג המק' שהלך לשם ואפי' לקולא מפני המחלוקת ואפילו אין דעתו להשתקע שם • וההולך ממקום שעושיין למקום שאין עושיין אפילו אם דעתו לחזור לא יעשה מלאכה בפניהם מפני המחלוקת אבל עושה הוא בצנעה כיון שדעתו לחזור ואם דעתו להשתקע נוהג כמותם ואסור אפי' בצנעה •

ח ואפי' במקום שנהגו לעשות עד חצות לא יתחיל בהחלת מלאכה ב' דאף ע"פ שיכול לגמרה קודם חצות אבל אם התחיל בה מאחמול יכול לגמרה בערב המועד עד חצות ואפי' במק' שנהגו שלא לעשות כל היום כיון שהתחיל בה מאחמול מותר לו לגמרה ב' דא כשהיא לצורך המיעד אבל אם אינה לצורך המועד אפי' התחיל בה מאחמול לא יגמרה אם י' • במקום שנהגו שלא לעשות אבל במקום שנהגו לעשות מותר לו לגמרה מה שהתחיל באחמול אפילו אינה לצורך המועד • וחיישן והספרין והכובסין סתם מלאכה היא לצורך המועד והתיורם חכמים אפילו להתחיל מלאכה ביום י' אם יכולין לקמרה קודם חצות במקום שנהגו לעשות וי' דמותיים אפי' במקום שנהגו שלא לעשות כיון שהם מיוחדים וצריכין הרבה לרוכ העם לצורך המועד ואין כל אדם יכולים ליוהר לעשות מקודם לכן •

תסח שלא לעשות מלאכה בע"פ אחר חצות וכו' סעיפים •

א אה"ל בזמן שהיה בית המקדש קיים היו ניהגים אבותינו בכל יום שיחיד מביא קרבן הרי הוא לו ל' כיון שנתכפר בו ואסור לו לעשות מלאכה (וע"ל סימן הכ"ט סעיף ב') כמו כ"ט ובע"פ כיון שכל אחד מישראל חייב להקריב קרבן פסח הרי הוא כ"ט לכל ישראל מ"מ כיון שאין זמן שחיטת הפסח אלא מחצות היום ואילך כמו שנ' ב"ה לחדש הזה בין הערבים תעשו אותו וגו' ובין הערבים פירושו מחצות היום ואילך מעת שמהחלת החמה לנשות לצד המערב • לפיכך לא נהגו איסור מלאכה גם כן אלא מחצות היום ואילך הלכך בזמן הזה אע"פ שבב"ל קריב' הנה' הפסח שחבר ב"ה מ"מ איסור והוא העטע נ"כ דמסתמין לית עשיית מלאכה אצל אסור הכל ואלו העושיין מלאכה לעשו מלאכה בערבי פסחים כערבי סנתות וי"ט מן המנחה ולמנחה אין עושנו רק שאינו מחצות היום ואילך וכל העושה מלאכה מחצות ולמנחה משמתיכן ליה ואפי' לעשות בחנם אסור •

דאלו התם מן המנחה ולמנחה הוא דאסור ממך למנחה לא כמו סנתכאל סימן הכוזב והכא אסור אפי' מחצות וכל זה מו' דקריבין הפסח מחנות ואילך והוי כ'טע' ומירו ע' גוי מותר •

ואפ"ג דיש אסורים ע' גוי משום דמדמי' מלאכת ע"פ מחנות ואילך למלאכה דח"ה וכמו שאסור ב"ה אפילו ע' גוי כמו שיתבאר לקמן ס' תק"מ סעיף א' ה"ל הוא כע"פ מחנות ואילך אכ"ה מותר על ידו גוי כע"פ משום דלא טיך אמירה לגוי סנות כ"א נבי ענת וי"ע וי"ה אכל לא כערבי סנתות וי"ע •

ו מושיבין שובכין לתרנגולת ב' דהיינו לתקן להם מקום שיעמדו שם התרנגולים והתרנגולת וכן מושיבין אותם על בצים לגדל אפרוחים ב' דכל היום •

ז וכ"ט אם כרהה מעל הכזים שיטבה עליה' ג' מים שיכול להחזירה עליהם • וכן אם מתה מותר להושיב עליהם אחרת כדי שלא יפסדו הבצים •

ח גורפיין הזבל מהחז רגלי הבהמה שלא יצעה •

ט אבל הזבל שבחצר לא יוציאנו אלא יסלקנו לצדדים ואם נתרבה בחצר יוציאנו לאשפה •

י מוליבין ומביאין כלים מבית האומן כל היום אפי' לאחר חצות ואף על פי שאינם לצורך המועד שאין זה מלאכה מרובה כל כך שיאסורו • נהגו שלא להקח דם בשום ע"ט גזירה משום ערב שבועות שיש בו סכנה שהיה יום טובו כמו שיתבאר לקמן בע"ה סימן חצ"ג • בע"פ אין אומרים אל ארץ אפים ולכנעז מפני שהוא י"ט ואין אומרי' מזמור תהודה בע"פ ולא בח' דהפסח לפי שאין מביאין קדשים לבית הפסול למעט זמן אכילתו וקרבן תודה נאכל ליום ולילה עד חצות והיה צרי' לאכול לחמי תודה של חמץ עמו לכך לא היו מקריבין קרבן תודה בע"פ וכ"ט בח' השאין אוכלין חמץ בלל וכיון שלא היו מקריבין הקרבן גם המזמר אין אומרים אבל צ"ע למה אומרי' בין הקרבנות דאזוהו מקומן משנת התודה כו' ואפשר משום שאינם רוצים לדרג המטנה בין המטניות וחשבינן ליה כקורא בתורה • ומצוה לרחץ ולגלה טערו בעי' וללבוש בגדים נאים כמו בע"ש עיין לעיל סימן ר"ס ור"ס •

תס"ט שלא לייחד בשר לפסח וכו' סעיף א' •

א אסור לומר בשר זה לפסח לא מבעי' על גדי או על שלח חיים שאסור לומר כן שהשומע סבור שהקדיש לשם פסח והוי אוכל קדשים בהוץ אלא אפי' על שחויים וכן על כל מין בשר בין בהמה בין חיה בין עוף בין חי בין שחוט אסור לומר כן שהשומע סבור שהקדישו לדמי פסח וכן נודתים כשמלחין בשר לצורך פסח לא יזכיר שם פסח עליו אלא יאמר בשר זה ל' • וגדי מקולם פ' שלם על ראשו על כרעיו ועל קרבו אע"פ שלא פירש ואם בשר זה לפסח אסור לאוכלו בפסח שהרואה סבור שלשם פסח הוא אוכלו שבין היה דינו • אבל מותר לומר חמין אלו לפסח דכיון דלא דמי כלל לקדשים לא

ב בדא כשעושה מלאכה להשהכר כ' אז אסור לעשות בעצמו או אפי' בחנם • והוא מלאכה נמורה כנון להפוך בגדים חרשים משש אבל מהקן הוא כליו ל'ט וכן מי שכותב ספרים לעצמו דרך לימוד מותר דכיון דדרך לימודו ולעצמו הוא לא מחוי' כמלאכה אבל לאחיים אפי' בחנם אסור •

ג וקודם חצות תלוי במנהג מקום שנהגו לעשות עושיין ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושיין וכתב מורי הנאון דמ' ז' ולדיון מקום שנהגו שלא לעשות הו' ודוקא מלאכה גמורה אבל שאר מלאכות אפי' מנהג ליכא אפשר שבמקומו נהגו שלא לעשות קודם חצות ובשאר מקומות ראיתי הרבה נהגו לעשות אפי' מלאכה נמורה •

ד ההולך ממקום שאין עושיין למקום שעושיין אם דעתו להשתקע שם מותר לו לעשות להדיא במנהגם • ואם דעתו לחזור טתנין עליו חומרי מקום שיצא משם ואסור לו לעשות מלאכה שיצא אע"פ • יתראה בפניהם שהוא במל'

אמרינן שמקדישין למוכרין ולקנות בדמיהן פסח אלא כוונתו לומר אצניעם ואשמרם מידי חיסרון כדי לאוכלן בפסח *

תע שהבכורות מתענין בע'פ ובו ג' סעיפים :

א הבכורות מתענין בע'פ זכר לנס שניצולו סמכת בכורות ומתענין בין בכור מאב בין בכור מאם שבכלם היתה המכה ויא' שאפי' נקבות הבכורות מתענין שגם בנקבות היתה המכה ואין נוהגין כן וכן גדולי הבית אין מתענין אע'פ שגם בהן היתה המכה לא נהנו להחמיר כולי האי מפני שעיקר המכה וההרואה הכתובה בפירוש בתורה לא היתה אלא על הבכורים זכרים :

ב ואם חל ע'פ כשבת נוהגין הבכורות להתענות ביום ה' שלפניו ויא' הואיל ואדחי ואין מתענין כלל שהרי אינו אלא מנהג זבוע'פ דווקא ואינו נוהגין להתענות ביום ה' ונוהגין עוד שמי שיש לו בן שהוא בכור הוא מתענה בעד בנו הבכור עד שיגדיל ולכשיגדיל ויוכל להתענות הוא מחנך אותו שיתחיל להתענות בע'פ ואם האב בכור ויש לו ג' בן בכור אז האם מתענה בעד הבן :

ג מי שהוא אסמנים כל כך שאם יאכל ביום אינו יכול לאכול כלילה יתענ' בע'פ כדי שיאכל מצה לתאבון כליל הראשון שתיא דאורייתא לקיים מצות בערב האכלו מצות כתיאבון :

תעא איסור אכילת פת אחר שעה עשירית בע'פ ובו ג' סעיפים :

א כל אדם אע'פ שאינו בכור או אסמנים אסור לאכול פת בע'פ שתחלת שעה עשירית ולמעלה ונתנו לו חז'ל שיעור זה כדי שיאכל מצה לתאבון כלילה אבל אוכל הוא בשר מעט ופירות וירקות וכלבד שלא ופלא כריסו מהם שלא יוכל לאכול אה'כ כלילה מצה לחיאבון ויין מותר לשתות הן רב הן מעט כי הוא נגד חמות המאכל ויא' דווקא הרבה מותר לשתות שכשתוא שותה הרבה נגד תאות המאכל אבל יין מעט לא ישתה משום דמסעד סעיד :

ב וקודם שעה עשירית מותר לאכול פת ומהו הפת שיאכל חמץ אסור שתחלת שעה חמשת ולמעלה כמו שאמרנו למעלה מצה נפי לא שהיא אסורה אפילו כל היום של ע'פ שכבר אחז'ל האוכל מצה בע'פ כבועל ארוסתו בבית חמו כלום רכשו שהבועל ארוסתו בעודה בבית חמו לוקח עליה פת מרדות מדרבנן על שמראה נדל תאותו ושהוא להחם וישמץ בזימה ולא יוכל להתאפק עד שמכניס לחופ' שמכרכין עליה ז' ברכות כן הוא האוכל מצה בערב פסח מראה תאותו ורעבתותו שאינו יכול להתאפק להשתין עד הלילה שיכרך ז' ברכות קודם שיאכל המצה כגון ברכות יק'ני בפה'א דירקות וברכת המוציא וברכת על אכילת מצה לכן לוקח אותו עליו ג'כ מכת מרדות מדרבנן אם אוכל ביו' קודם כרכו כל הכרכו הללו הלכך לא משכחת פת שיוכל לאכול אלא מצה עשירה שנילושה במי פירות שלא אסרו ח'ל לאכול מצה בע'פ אלא אותה מצה הראויה לצאת בה ידי חובתו כלילה וסן השעס שאמרנו ולא משום שיאכל סתם אכילתו לתאבון דא'כ אפילו מצה עשירה הוה לך לאסור אלא כמו שאמרנו משו' שלא ירא' רעבתנותו שלא יוכל להמתין עד זמן ברכתה ויבא להשותו אחרי תאותו שרוא פידה מגנה מאד * וקסן שאינו יודע מה מספרים כלילה בהגדה מותר להאכילו אבל אם יודע אין להאכילו * ויש נוהגין שלא לאכול חזר' בע'פ כדי לאכול מרוד לתאבון כלילה ויש מחמירין עוד שלא לאכול פירות בע'פ כדי לאכול והריוסת לתאבון ואין זה מנהג שהחרוסת אינו מצוה לאוכלו אלא כדי לבטל הארס שפמרו כמו שיתבאר ואירבא

כלילה אסור לאכול הרכה ממנו וצריכין לנפצו מעל הסודר שלא יבטל מעס המרוד וא'כ למה לא יאכל פירות ביום * יש מהמורים שלא לפרד או לשבר המצה בע'פ שלא יבא לאכול מהם ואין זה מנהג כי חומרא יתירא היא מצה שנאפית בתקונ' ואה'כ נתפרר ונילושה ביין ושמן אינה נקראת מצה עשירה לאסור לאוכלה בע'פ שאין נקראת מצה עשירה אלא כשנלוש' מתחילה נפי פירות ואין * שום מים * וכל מה שנוהגין שלא לאכול בע'פ משום שיאכל לתאבון כלילה היא נהר ממנו ג'כ ביום ראשון של פסח כדי שיאכל לתאבון כליל שני ואפילו מצה לא יאכל אכילה נסה ביום ראשון כדי לאוכלה כליל שני בהאבון שהוא לנו כליל ראשון בכל הלכותיה :

ג ואם ההחיל לאכול קודם שעה עשירית ומשכה סעודה עד הלילה דינו כמו בשאר שבתות ויש שנתבאר בסימן קע"א סעיף ד' ח' שפורס מפה ומקדש על הכוס ואינו מברך עליו כפה כיון שהוא תוך סעודתו ומברך ברכת המוציא ואע"ג שהוא בתוך סעודתו צריך לברך ברכת המוציא משו' שהקידוש' הוא הפסק בין האכילה ראשונה והשנייה ולכך צריך לחזור ולברך ברכ' המוציא על מה שיאכל מכאן ואילך ולא דמי לברכ' היין שהרי גם הקידוש' הוא הפסק ראשון התם דעיקר סוד הקידוש' של כל השנה הוא כך שמברך ברכ' היין ואח'כ מקדש ואם כן אין הקידוש' חשיב הפסק לברכת היין ולשתייה מש'כ גבי פת דמעיקרא לא נתקנה כן ומסרך על אכילת מצה על המצוה וגו' סעודתו ומברך ברכת המזון כו' :

תעב דיני היסבה וד' כוסות ובו י' סעיפים :

א ויהיה שלחנו ערוך מבע'י כדי לאכול מיד כשתחשך ואף אם הוא בכית המדרש יקום משו' שמצות למדור ולאכול בשביל התניקות שלא ישנו אבל לא יאכל קודם שתחשך אף על גב דבשאר שבתות ויש יכולין להוסיף מחול על הקדש * פסח שאני דזמן אכילת מצה ומרור אינה אלא כלילה דאתקש לפסח דכתי' על מצות ומרורים יאכליהו ח'ל את הפסח יאכלו עם המצות ומרורי' ובפסח כתיב ואכלו את הבשר כלילה הזה ונוכר וכיון שאין אכילת מצה אלא כלילה אין עושין כל מה ששייך לסעודה זו אלא כלילה הילכך לא יתחיל אפילו את הקידוש' אלא כלילה אע"ג דקודם שסיים תהגד' ריגע לאחיל מצה ומרור יהיה לילה ממט' מ'הכוס של קידוש' הוא אחר מן הד' כוסות * (כמו שיתבאר בסיומן תפ"ג סעיף א' וסיומן תפ"ג) המחוייבים כלילה הזה וצריך גם כן לשתותו כלילה בשעה שראויים לאכול מצה ומרור :

ב ויסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו ויכוין מקו' מושבו שישב כהסיכ' דרך חרות לומר שנעשינו בני חורין כלילה הזה ואפי' עני שאין לו כרים וכסתות ישב על הספסל :

ג וכשהוא מיסב לא ישה על נכו ולא על פניו שאין זה הדין חירות ולא על ימינו אלא על שפאלו ואין חילוק בין איסור די ימינו לאחר דסכנתא היא להסב על ימינו שלא יקדים קנה לושט דושט הוא על צד ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מצאיו כשהוא משה על הימין והמאכל נכנס לתוך הקנה ונחנק :

ד אשה אינה צריכ' הסיכה דלאו ארעא דאשח להסב בפני הבריות שאינו לה דרך כבוד ואם היא אשה חשובת דרכה להסב וצריכה הסיכה ואין נוהגין כן :

ה כן אצל אביו צריך הסיכה אפי' הוא רבו מובהק ומסתמ' האב נותן רשות לבנו להסיכ' ותלמיד לפני רבו אינו צריך הסיכ' שלא ירא' חירות וקל' ראש לפני רבו דמורא רבך ממורא שמים ואפי' אינו רבו מובהק אלא א'כ יתן לו רבו רשות הדיושב בפני ת' ח מופלג בדורו אע"ג שלא למד ממנו כלום חסוב סרב כיון שהוא מופלג ותמחה לכל * ואינו צריך הסיכ' כפני כיון

כשאוכל עמו על שלחן א' אבל אם אוכל על שלחן אחר צריך היסיבה :

ותלמיד הלומד אומנות לפני רבו צריך היסיב' כן השמש צריך היסיבה ומה הם הדברים הצריכי' היסיבה כזית מצה שאוכל בראשונה לשם אכילת מצה וכן הכזית של אפיקומן הבא זכר לפסח הנאכל על השוכע וכן הד' כוסות שכל אלו באים זכר לחירו' אבל המזרח אינו צרי' היסיבה שהוא זכר לויסררו את חייהם :

וכל מי שצריך היסיב' אם אכל או שתה מי שצריך היסיבה בלא היסיבה לא יצא וצריך לחזור ולאכול או לשתות בהיסיבה חזק מבכוס שלישי או רביעי שאם שתה אותו בלא היסיבה לא יחזור לשתותו ד' לא יחזור למלאותו ולשתותו ועל סימן תע' סע' א' שלא יהא נראה כמסו' על הכוסות כיון שכבר גמר כל סעודתו ובשני כוסות הראשונ' יחזור וישתה בלא ברכה וכן באכילת מצה יחזור ויאכל בלא ברכה כיון שעדין סעודתו לפניו יכול לאכול ולשתות מה שירצה ואינו נראה כמסו' :

והקנו חכמים שצריך כל אדם לשתות ד' כוסות זכר לד' נאולות וד' לשונות של נאולה הנאמר' בנאולת מצרים כפ' וארא והוצאתי והצלתי ונאלתי ולקחתי וגו' :

ושיעור הכוס רביעי' ומדת הכלי שיכילנו ארכו כרוחב' ג' נודלין וכן רחבו ונכחו כרוחב' כ' נודלין וחצי נודל וחומש נודל וא' צ' שישה כולו אלא רובו / ואם הכוס גדול ויש בו הרבה רביעיות שתי' מסנו כ' בני אדם כמנין רביעיות שבו ויוצאין ואם היין חזק צריך למונו שהוא טוב יותר מונו כשהו' חי כשהוא חזק ושיעור הרביעית לאחר שימונו / ואם שתאו חי יצא ובלבד שיהא בו רביעית וישתה רובו בלא הפסק גדול בינתיים לפיכך לא יקח אדם כוס שפיו צר שקורין קלוק גלא' מפני שלא יוכל לשתות כדי רביעית כאחד ויין שלנו באלו הארצות אפי' לבתולה אינו צריך מדינה שאינו חזק ויותר טוב הוא בלתי מזוג משהוא מזוג :

ואפי' שי שתאו ויין מפני שמויק או שזנאו צרי' לרחוק עצמו ולשתותו לקיים מצות ד' כוס' וצריך לשתות כסדר שיתבארו בסמ' ואם שתאין זה אחר זה שלא על הסדר לא יצא מצוה לחזור אחר יין אדם מפני שדרכו להיות משוכח מן הלב' אכן אמר החתוב אל תרא יין כי יתאדם וגו' לפי' אם ידוע לנו שהלכ' שיש לנו הוא משוכח מהארז' הוא קוד' יב ויוצאין ביין מבושל ובקונדיטין שהיו ק'ל דמברכין עלייהו בפה והרי הם כשאר יינות שלנו (ועל' ס' רע' כ' סע' ה') ג' ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה אם לא נתנו לו כדי צרכו ימכור מלבושו או ילוה או ישכור עצמו בשביל יין לד' כוסות : יד הכל חייבין בד' כוסות ובכל המצות הנוהגות באותה לילה כגון מצה ומיזור אחד אנשים ואחד נשים ואע"ג דבשאר מצות עשה שהזמן גרמא הנשים פשוטו באלו המצות הם חייבות שגם הם היו באותו הנס של יציאת מצרים : טו גם התינוקות שהגיעו לחינוך מצוה ליתן לכל אחד כוס לפניו לפרסם הנס . טז ומצוה לחלק להם קליות ואגוזי' כדי שיראו שגוי וישאלו

תעג די' כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני וכו' סעיפים :

א ומחנין כוס ראשון ואם אפשר לו לא ימות הבעל בית עצמו אלא ע' אחר שיהא לו כמשרתו בלומ' דרך חירות שכל מעשה הלילה הזה יעשה דרך חירו' זכר ליציאת מצרים וקדש עליו ואין צריך ליטול ידיו קודם קידוש וקידוש אינו צריך נטילה ואע"ג דבשאר ימות הטנה בשבתות וי' ש' נהגים ליטול קודם קידוש ואין חוסבים הקידוש תפסק בין הסעודה הנטילה אפשר שנהגו כן מס' ארוב ימות הטנה אין יין מצוי

לנו וצריכין אנו לקדש על הפתשאז צריכין ליטול קוד' קידוש לפיכך אפילו אם לפעמים ימצא לנו יין ומקדשין על היין לא חשבינן הקידוש להפס' אבל כליל פסח שאין לך עני בישראל שאין לו יין לד' כוסות אין צריך נטילה קודם קידוש / ועוד יותר טוב הוא שלא ליטול שררי' אנו נוהגים לחזור וליטול לשבול הראשון ולברך עליו כמו שיתבאר בסנוך א"ה ואם יטול ידיו קוד' קידוש היו אותה ברבה על הנטילה השני' לבטל' כיון דלא חשבינן הקידוש להפסק לכך לא יטול ואם לכך נוקפך שלא לשנות מנהגך הביא עצמך לירי חוב נטילה מצד אחר כגון להסך רגליך ולשפסף בידים ואז הוכל ליטול היודים ולברך עליהם ואע"ג שגם זה אינו אליבא דהלכתא בראי'א לעיל סי' ג' מ' כרי לקיים המנהג נכלל לסמוך בזה על הר' אש ז' לברך ולקדש אחר' שזא לא תהיה הנטילה לשם הסעודה וכשיחזור ויטול לשיבול ראשון לא תהיה הבר' לבטלה שאין נטילה זו פוסלת אות' שלא היתה אלא לשהר ידיו משפשונו ולא משו' שהרו' הנטילה שהיא לצורך הטיבול / ומקדש ומבר' תחלה בפה ואח' קידוש היום שהחיינו ואינו מברך שעשת נסים לפי שעתיד לאומרו בהגדה ואם חל בשבת אומר ההלה ויכלו ואם חל במ' אומר יקנה' יין קידוש נר הברלה ז' וסדר נוסח הברלה באי' אמה המבדיל בין קודש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי' לשת ימי המעשה בין קדושת שבת לקדושת' ה' הברלה ואת יום השביעי' מששת ימי המעשה קדשת סכ'ה

הברלה וקדשת את עמך ומה שנוהגין לכוסין ולומ' ואת ישראל בקדושתך ברוך א' יום השנינו מששת ימי המעשה המבדיל בין קדש לקדש : קדשת הברלה וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ולע"ג דהו' לא נא מעין פתימה ולא מעין חתימה ולא רכנה נוס הוא מפסיק למה שתקנו חז"ל לומר בין קדושת פנת לקדושת י' הכללת כדי שיל' מעין חתימה סמוך לחתימה והיינו משום שנוסח זה הו' ה' גדולות כ' עכ'ה שבנוסח זה הו' ה' הברלות שמצינו בתורה ואמרו חז"ל שצריכין לומר בכל הברלות הברלות הברלה וקדשת את עמך ישראל הו' שתי הברלות בהנ' מליים וליום מישאליים / (וכו' מעין חתימה וכן קדש לקדש ועל' סימן תקל"ט) ומשום חובת היום נהגו לאומרו כולם כמ' ל' י' יותר מבשאר מ' א' ו' ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה לא יפסיק בהגדה אלא ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואת' כ' בריל .

ב ושתיה בהסיבה ואם לא היסך צריך לשתות פעם אחרת בהסיבה שררי' הוא אחר מד' כוסות .

ג ואינו מברך אחריו על הנפ' ועל פרי הנפ' שהרי אם ירצה לשתות בין כוס ראשון לשני אפי' כמה כוסות הרשות בידו לפי' לא יברך אחר הכוס הראשון כדי שתעלה ברכה ראשונה גם על הכוסות שרצה לשתות בין הראשון לשני ואם היה מברך אחר הכוס הראשון והיה רוצה לשתות אחריו בין השני היה צריך לברך לפני' והיה נראה כמסו' על הכוסות ומ' ראוי לזכר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא ישתכר ויבנע מלעשות הסדר ומקריאה ההגדה / (וכת' ל' פסח כנסת דמות' ליקנות ההגדה נכסר ולא חיישינן להעו' העתם כנר נתנאל לפני' ס' רע"ה סע' ה')

ד ומביאין לפני' ב'ה קערה שבה ג' מצות ומרור וחרוסת ושאר ירקות מאיזה מין שירצה וחומץ או מליח ושני תבשילין מאי' מין שירצה . ששם המצות ידוע ולמה הם שלש יתבאר מתוך דברינו בע'ה סרור זכר לויסררו את חייהם חרוסת זכר לטיט שהיו אבותינו משתעבדין בו ושאר ירקות יתבאר לפנינו למה הן באין שני תבשילין אהר' זכר לפסח ואחר זכר להג' ה' ובמרור ארז' שאין פירוטו כל הבר' שהוא מרוד אפי' מרה של ברמה או של דג או עץ הרדופני שהוא מר דמדמוקטטה מרוד לפסו' דכתי' על מצות וכו' וי' אכילתו אמר' דומיא דמצה

מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרע ומה מצה ויצאון במינין הרבה שכל דבר הבא לידי חמיצין יוצא בה ודי מצה אף מרור מינין הרבה שכל עשב מר יוצא בו ידי מרור ולא חיסא מרורים בתיב תרי מיניו ותו לא . לפיכך אצל ל' אלהיזן ילקנת שיוצאון בהן ידי חובת מרור חזרת עולשים חסא חרתפינה מרורי'א שהוא לענה וסלין נקראון מרור בלשון הקדש אלא שזה המין יש לו שם הכלל ויצאון בעליון שלהן ובקלחין אבל לא בטורש שלהן שאין טעם מרור בטורשים וגם בעליהן אין יוצאין אצל' הן לחין שבשלהן יבשין אף בהן טעם כלל ובקלחין יוצאין בין לחין בין יבשים שאע"פ שהן יבשין נשא' טעם מריחותן בהם אבל אין יוצאין בהן לא כבושין ולא שלוקין ולא פבושילין שכבר נשתנה טעמן ע"י הכבישה והביטול וכולם מצטרפין לכזית שהוא שיעור שיהיה שהרי כולם שם מרור להם ויצאין בכלום יחד י"ח מרור ועיקר המציה היא בחזרת אף ע"פ שהיא כחוקה ואין בה מיררות כ"כ כמי בשאר המינין מ"מ קים להו לרז"ל שידעו לדבר בלשון הקדש יותר כמנו שעיקר שם מרור הכתוב בתורה הנה עליו תהלה ועוד שתחלתו כתיב וס' פ"מ זכר לויסררו את חיהם בפרך תחילה בפרך ואחר כך בפרך ואחר כך הושאל על האחרים הדומין לו כמריחת ואם אין לו חזרת יחזור אחר ראשון ראשון כפי הסדר שהם נצויים במשנה ונוהגין לחזור אחר חסא אפילו לקנותו כרמים יקרים דשמא סימנ' מילתא הוא כלום לדמס רחם רחמנ' עלן הטמעתו רחמא הוא מה שאנו קורין זעז'וד בלשון פולג והחיים' שהוא זכר לשים שהיו אבותינו משתעבדין בו לכך צריכו לעשוהו עב זכר לשים ומרכיבים חמיצין זכר למרור . ונוהגין לעשותו שתחלה עב זכר לשים ואחר כך כשבאים לטבל בו את המרור נותנין להוכו מעש יין או חומץ לרככו ורגילין לתת לתוכו יין אדום זכר לרם ונותנין בו תכלין כגון קמחן וזנביל הדומין לתבן שהיו מנגילין בו השים ונותנים בו תפוח זכר לתחת התפוח עוררתין פירוש שהיו הישראליות יוצאות לשדה במצרים ויולדות שם בניהם בלא עצב כדו שלא יכירו בהם המצרי' ושליכום ליאור' וחתו רמו שאמר שלמה ע"ה בשרי' השירי' תחת התפוח עוררתין וגומר ונותנין בו אגוזים זכר לגינת אגוז ירדתי ותאנים ע"ש הכתוב התאנה חנשה פניה ושקדים ע"ש ששקד הקב"ה על הקץ ובחבשילין א' זכר לפסח וא זכר לחגיגה

שאכל וברך הכוציא צריך לאכול ירקות שאינן מין סריר ולטבל אותם במי מלה כדי לעשות שינוי בסעודה זו משאר חמס עורות של כל השנה משביל החנוק' שיטאורו למה ערשין בלידה זו שינוי זה שטובלין קוד' הסעודה מה שאין דרך לעשו' כן בשאר הימים כדי שמתוך כך יבאו ליטא וליהן בעניין יציאת מצרים בלילה הזה לקיים מה שנ' והגדת לבנך וגו' . וכיון שצריך לאכול הירקות ולטבל אותם נהגו ריטול ידיהם לברך עליהם משום וקל' כקצת פוסק' שסוברים

כל דבר ששיבולו כבשקה צריך נטילה לטהר ידיו משו' דמשקין עליון לקבל שומא' ואע"פ דבשאר ימות השנה אין נזהרין בזה אפשר משום חובת הרגל ושרו' שיבול של מצוה נהגו עצמן עכשיו במהרה יותר ולכך נוטריין ידיהם ומכריזין עני' לשיבול זה וכן נתפשט המנהג .

ומיהו נשאר ימות הסנה יס לעול ידיו ואין לנכך עליה' דהא כ"ע פסק כלן דאין לנכך על נעילה זו וכן פסק נכיוני קנת פניק' ר' ופסק נרכות להקל וחס"פ שנתפסע סמכנה נגיל זה נפ' לנכך עליהם כנעילה זו איכא למימר היכא דכהנו נהנו והיכא דלא נהנו אין לכהנו שכרי נשאר ימות הסנה אין נזהרין אפי' כנעילה זו קו' שאין לנכך עליה' דפסק נרכות להקל ועל מ' קנ"ה ספי"ר ונכס' תפ"ה ספי"ר א' ולוקח סן השאר ירקות שהם לפניו ומברך עליהם בפתאומה ומטבל צו"ס במי מלה או בחומץ

כמו שיחבאר לפנינו בע"ה . אפ"ה אין לטבל בחרוסת כיון שאין בשיבול ראשון עיקר מצוה ואין למלא כריסי ממנו קוד' מצוהו כדי שאכלנו בעת מצוהו לתאבון . (ויס נזהרין שלא לאכול חזרת נע"פ כדי לחכלו מרור לתאבון) ואוכל מהם פחת מכזית דכיון שאין שיבול זה אלא להרמיה התנוקות ככל דהו סני ועוד אם היה אוכל מהם כזית היה סכנים עצמן בפסק ברכה אחרונה שהיא כדא נפשו' וכו' שנתלקו רכותיהו ברובי אם אבל מהם כזית אם צריך לעשו ברכה אחרונה או לא כיון שאכל מהם כזית אבל בפחת סכניות כ"ע מרור שאין צריך ברכה אחרונה . דלא דמי לברכה ראשונה דאינה אלא ברכת הנהנין וברכת הנהנין בכל דהו צריכה אבל ברכה אחרונה אינה צריכה אלא בדבר דמקרי אכילה שראו כזית לכך טוב הוא שלא יאכל מהם כזית לשיבול ראשון . הנה

צהנו לחזור אחר ברפס שתא' אכל מרור צריך ליקח כזית כמו אפ"ך כי הוא דהוי אינו מרור ועוד בשמו יש בו רמז נס' כן שהוא אותיות ס' פרך רטו על ס' רכיש שעבדו במצרי' עבודת פרך ויצאו לחירו' בלילה זו ואם אין לא איפ"ך יקח איז' מין ירק שירצה . ויקח מצה המצמצית רבצענה לשינים ויתן חצייה לאחד מן הסובין לטופרה כדי לאכול ממנה את האפיקומן שרצצה השמורה ע"ס ושרפתם את המצות . ונוהגין לתת אות' תחת המפה זכר למיטאותם צריעות בשמיהו'ם . והציה השנייה ישים בין שהיה השלימות כדי שיפגע אה"כ בשלימה תחלה ולא יעבור על המצות כשיבא לברך ברכת רכוציא שמכני' יש לו לבצוע המוציא מן השל"ס ומה שנוהגין לחלקה קודם שיקרא ההגדה כדי שיאמר עליה הא לחמא עניא מה דרכו של עני' בפרוסה אף כאן בפרוסה . ועוד כדי שידאו דתינוק' וישאלו מפני מה אנו מסמינין המצ' ועדיין לא אכלנו וצריך לחשו' נבא לספר ביציאת מצרים כדלעיל . תבוא הקערה

ולוקח מאיזה מין שירצה ומכנה ליקח זרוע של בהמה וביצה זרוע רמו לזרוע נשוייה וביצה נקרא בלשון ארמי ביעא רמו בעא רחמנא למפיק יתנא כדרעא סירמא . (ועוד ט"ה משום מהיה זכר' ונלגינת נ"ה וכל' סימן תפ"ו ספי"ר ב') ונרבו לצלות הזרוע זכר לפסח שהיה צלור ולא מבוסל . הנה ואין צריך להביא מכל אלו לפניכ"ל אחר ואחר אלא לפני בעל הבית לבדו והוא יחלק לכלם ויפטר הקערה לפניו שאינו צריך לעבור על המצו' כשיצטרך לו ההיינו הכרפס והם השאר ירקו' והא לשעלה שצריבין לו ראשונה והתקומין או מי מלח ששחבלין אותו בו סמך לו יותר מן המצה והמצה סמך ללו יותר מן המרור וההרוסת וכולם ירדי קרובים ליותר מן הביצה והבשר שאינן צריבין לאכילה כלל כמו שנתבאר ואחר שקדש על הבוס קוד'

הקערה שבה המצות ויאמר הא לחמא עניא כ' עד מה נשתנ' הלילה ואז יצוה להסיר מעל פניו ולהניח בסוף השלחן כאלו כבר אכלו כדי שיראו התינוקן וישאלו למה מסירין הפת ועדיין לא אכלנו וש מדקדקין להוציא התבשיל מן הקער' כשגמריהו אותה משום דאמרינן כשר אין צריך להגביה אבל פועים הם ואין צריך להסירו דדוקא כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין בהא קאמר שלא להגביה שלא יהא נראה כאלו הקדיש בהמתנ מתיים לכך אבל במת' שמגביה הקערה עפ' הבשר שעליה אינה נראה בזה כאלו הקדיש בהמתו שהכל יודעין שאינו מגביה משום הבשר אלא משום המצה שאומר עליה הא לחמא עניא כולו וטוב הוא לפרש לנשים ולקטנים מה שאומרי' כד' שידעו השתנו הלילה זו וידו לוי' הסוד ונפלאותיו ומוזגין מיד כוס שני כדי שישאלו התוקנות למה שותין כוס שני קודם סעודה ואם אין חכמה בבן לשאול אביו מלמדו לקיים כי ישאלך בנך מהו ונמר ואם אין לו בן אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפי' שני ת' ח' הבקיאם בהלכות פסח שואלין זה לזה מה נשתנה כולו כדי שיבואו לתשובת שאלה לספר ביציאת מצרים וכל ההגד' שהיא מצות עשה בלילת הזה וכשהבן אואשה שואלתו אין צריך לומר מה נשתנה אלא שתחיל עבדים היינו וכשתחיל עבדים היינו כו' מחזיר הקערה שבה המצות לפניו כדי שתהא לפניו בשעת ההגד' כדאמר לחם עוני שעונין עליו דברי' ולכך נוהגין לגלו' שיענה עליה את כל דברי ההגדה וגם שתהא לפניו כשיאמר המצה מצה זו מרור זה כמו שיתבאר וצריך שיאמ' שבכל הלילה אין אנו מטבילין אפי' פעם א' הלילה הזה ב' פעמים שפירשו שבכל הלילות אין אנו נוהגין להטביל אפי' פעם אחת ובלילה הזה נוהגין להטביל ב' פעמים כלום שאינו אלא מנהג בעלמא כדי שישאלו התינוקות אבל אין לומר שבכל הלילות אין אנו חייבין לשביל כו' שא"כ היה משמעו אבל בלילה הזה אנו חייבין לשביל ב' פעמים וליתא דטבול ראשון אינו חובה אלא סנהג בעלמא כדי שישאלו התינוקות ויאמר שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור כלומר מצוה הוא לאכול מרור בלילה הזה ואין אומרים פולו מרור שהרי אוכלין גם שאר ירקות ואצ"ל בוסן הזה שבכל הלילות לנו אוכלין צלי שלוק ומבושל והלילה הזה צלי שהפס' היה נאכל צלי שהרי אין לנו פסח בוסן הזה וקורא כל ההגדה עד ונאמר לפניו הללויה וכשמגיע לדם ואש ותמרות עשן נוהגין לזרוק מעט באצבעו מתוך היין שבכוס וכן כשמזכיר המכות בפרט דם צפרפר כו' וכן כשיאמ' דצ' עד'ש באח'ב ויהיו פך הזריקין בין הכל י' לומר שזרוק דם אויבינו ע' חרבו של הקדוש ב'ה שיש לו י' פנים וכשמגיע לפצה זו צריך להגביה להראותה למסובין שתחבב המצה עליהם ויגביה מצת הפרוסה שהיא בלחם עני וכן כשיגיע למרור זה אבל כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין לא יגביה התבשיל שנראה כאלו הקדישו לכך והרי בקדשים בחוץ כדפ'ל וכשמגיע לפיכך אוחז כל אחד כוסו בידו ומגביה ויאמר עליו לפיכך עד חתימת ברכת גאל ישראל כדי שיאמר כל השירה על היין ונכון באותו פעם לכסות המצה שלא יראה הפת בושתו :

מיס משום מזמור בצאת ישראל ממצרים וגו' רשיך עיקרו ללילה זו ומברך ברכת הגאולה ואומר בא' אמ'ה אשר גאלנו וחזתם בא' גאל ישראל וצריך לומר ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שצריך להקדים הזבח דהיינו החנין קודם הפסח שהוא נאכל על השוכע' ופודה לך עיר חדש ואין לומר שירה חדשה שזה כוונתו על גאולה של עתיד והיא נאמרה בלשון זכר לומר שתהיה בזכר שאין צער וגלות אחריה מה שלא היה בן בגאולת דראשונות שגאלו וחזרו ונצטערו בגלות אחר והיו כנגיבה שמלידות והמליטה זכר והזורה ומולדת :

הערך על כוס שני אם מברכין עליו וכו' סעיף א'

א ושותה כוס שני ונוהגין לברך עליו וכן על כל אהר מן ה' ב' כוסות הסבירא לז' רכיון דכל חד וחד מצוה באנפיה נפשיה היא צריך לברך עליהם על כל כוס וכוס :

ומיהו ברכת אחרונה אין נוהגין לברך אלא על כוס הרביעי שהוא אחרון ופוסק בלאו האי עפמא נדיך לנדיך את כולם. דכל כוס וכוס ביון שיש עוד כוסות לפניו ודעתו לשותת עוד אין מברכין אחר אותו ששתה עד האחרון :

הערה יתר דיני הסדר ובגז' סעיפים :

א יסול דיו לצורך הסעודה אע"פ שנמלך דיו לטביל ראשון צריך לחזור ולשול דיו ולברך עליהם עכ"ל לצורך הסעודה לפי שבבר הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה בין הנשילה הראשונה והסעוד' ואפילו אם כיון לבו ולא הסיח דעתו לא ישנה מתקין חל' שהקנו ליטול בלילה זו ב' פעמים משום שמא הסיח דעתו שרוב בני אדם מסיחים בהפסק גדול כזה אבל טוב יותר הוא שלא יכיון לבו ויסח דעתו כדי שיתעייב בלביה זו ויקח הקערה שהמצו' בתוכו כסדר שהניחום השליטה למעלה והפרוסה החתיה ונהלקה רז'ל על איזה מהם יברך המציא ועל איזה אכילה מצה י'א כיון שדרבו כל השנה לעשו' המציא על פת שלימה יעשה כן ג'כ בלילה הזה ומסוים שקראה הכתוב לחם עוני מה עני דרכו בפרוסה כו' יברך על אכילת מצה על הפרוסה ו'א אדרבה כיון דברכת המציא היא לצורך עיקר הסעודה ועיקר הסעודה קרא הכתוב לחם עוני צריך לעשו' בלילה הזה ברכת המציא על הפרוסה דמה עני דרכו בפרוסה כו' וברכת המצה שהיא אכילת מצה צריך לעשו' על השלימה להרוז המצוה הלכך לצאת ידי שניהם טוב הוא שיאחזס הב'ה שניהם בידו ויברך המציא על שתיהם ולא יבצע שהרי אינו רשאי לאכול פרוסת המציא עד שיברך על אכילת מצה ויברך על אכילת מצה ג'כ על שתיהן ואח"כ יבצע משתיהן ביחד ויטכול במלח לפי שאין לאכול פת שמברכין עליו חפל בלא מלח משו' הקריבוהו נא לפתחך ואנו אין נוהגין לשכול במלח בלילה זו משום שתהא נחשב לחם עוני אע"פ דבלאו הכי לא היינו צריכין טביל ביוז דפת נקייה היא כ"מ המנהג בכל ימי הפסח להצריכה טבול חוץ מבלילה הראשית' מן השעם שכתבתי ויאכילם ביחד ברהבה בפעם אחת שמצות שניהם טוים כאחת שהרי אין המציא בלא מצה ולא מצה בלא המציא ואם לא היסב לא יצא ואם אינו יכול לבצע משניה' יחד או אינו יכול לאכול כשני זהים ביחד יאכל המציא והוא מן השלם' תחלה שהוא תדיר ותדיר קודם ואחר כך של אכילת מצה ומה שמברכין בעל אכילת כו'לא לאכול בלמ'ד הוא מפני שהמצו' בכרבה זו את עצמו ואחרים עמי וכל ברכת שמציא אחרים עמי צריך לומר על וכן על אכילת מרור עמי

* לְבוּשׁ הַחֹדֶר הַלְבוּשׁ בַּסֵּחַ *

המרור וכיון שאינו אוכלו לבדו אין צריך להמית אותו שנים
 טעם המצה שאוכל עמו מחליש בחו ואינו מזיק נ"ל :

ג בלע מצה ולא לעסה
 יצא ידיו אכילת מצה
 דבליעה נמי אכילה מקרי
 ואדרב"י אשמוזה מן המבחה
 לכסכם ולרסק את המצה
 בפיו ואח"כ יבלע כזית בבת
 א' דבהבי יצא ידיו אכילה טפי
 אבל בלע מרור לא יצא דטע'
 מרור בעינן וליכא :
 ועוד דנדי מרור טעם מרור
 צעינן ולא קני דנליעה ונמנה אמרינן דינא דנליעה דנליעה כמי
 אכילה מקרי והא קד ויכלנוהו אחריוהו קאי על מנות ומרורים
 ויכלנוהו ומטעם דיאכלנוהו אשמוזה קאי אכסם אמנה ואמרור עכ"ל
 ונ"ל לישב דלא דמי אכילת מנה לאכילת מרור דאכילת מנה אע"ג
 שהיא זכר לנאולה וחירות מ' עיקר אכילתה היא לאכול לשוכה
 למלא את כריבו כשהוא רעל' סיפך וינא דה אף דנליעה דגס דנליעה
 מתמלא הכרס ואוכל לשוכה ככמו אכל אכילת מרור אינו למלא
 הכרס אלא זכר לומררו את חייהם וז"ל הויך ונא דנליעה ואינו
 מרגיש טעם המרירות שהוא זכר לומררו לפיכך במרור אינו יונא
 דנליעה דטעם מרור צעינן ונמנה וינא דגס דנמנא' אכלנוהו למלא'
 הכרס ונס' אין להקשות א"כ אמאי אמרינן לעיל ב' תבא כעיקר ד'
 שאין יונאין דנמנה דנליעה דכ"כ משום שהפסדה טעם מנה היא ד"ל
 דשאני מנה דנליעה שאוכל שהוא טועם טעם מה באוכל ואינו טועם
 טעם מנה והוא גרוע יותר מכשאוכל וממלא כריבו ע"י דנליעה
 שאינו טועם טעם מנה אלא ממלא כריבו לדרוקים להו לרננן
 דנליעה כמי אכילה מיקרי כ"ל . וע"ל דיאכלנוהו דהכא לא קאי אלא
 על הפסח שיכלנו אותו עם המנה ועם המרור ולא קאי אכילה על
 המרור בפני עצמו ולפיכך סנדה הוא מה שחיבה בו התור' במרור
 בעטם מרור חיבה אכל גבי מנה דכתיב בה דהדיוא כמה פעמים
 אכילה שנעת ימים תאכל מנות כגו דנליעה דנליעה כמי אכילה
 מקרי אכל דנליעה ונימוחה לא מקרי אכילה נ"ל :

ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד יצא ידיו אכילה מצה שאין
 בלעת המרור מבטל טעם המצה (ואע"ג דאין במרור זה
 מנוח כלל דהא ידיו מנוח לאינא) כיון שלא לעכו והטעם של
 מצה נשאר יצא ידיו מצה וידי מרור לא יצא כרכן כסיב ובלעז
 אף ידי מצה לא יצא שאין נרנו נהנה מסטו כלל שאין דרך
 אכילה בכך והוי כזרק אבן להמת :

ד אכל מצה בלא כיונה אכילת מצה כגון שאנסוהו גימ' א'
 לסטים לאכול מצה והיא ליל פסח ותוא יודע שהלילה
 פסח הוא ושהוא חייב באכילת מצה אלא שאינו אוכל לשם
 מצות מצה מחמת האונס יצא ידי חובתו שהרי ידע שהוא מצה
 וכיון לאכול מצה וידע שהלילה ליל פסח אלא שלא אכילת
 לשם הובחמ' היתה כוונתו לאכול מצה בזמנה אבל אם היה
 סבור שהוא חול אע"פ שהוא ידע שהוא מצה או שהיה סבור
 שאין זה מצה אע"פ שידע שהיה פסח לא יצא שאין זה כוונה
 כלל ואנן מצות צריכות כוונה בעינן :

ה אכל כזית מצה והוא נכפה ואכלה בעת שמוחו ואחר כך
 נטרפא בעוד לילה חייב לחזור ולאכול אחר שטרפא לפי
 שאוהה אכילה היתה בזמן שהיה פשו' מן המצות דשושה היה
ו אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אם לא שדה בין אכילת
 לחברתה בכרי אכילת פרס והוא כרי אכילת ארבע כצ"ע
 מצטרפות ויצא ואם שדה בכרי אכילת פרס אין האכילת
 מצטרפות ולא יצא :

ז אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון כלבד דכתיב
 ב"ד בערב תאכלו מצות ונ"ל אבל סכאן ואילך כל יומת
 הפסח אם ירצה לאכול דבר אחר ולא מצה הרשות בידו ובלבד
 שלא יאכל חמץ שחמץ איסורו כל ז' שבג כתיב ז' ימי' שאור
 לא

משמע לשון דעל מצוה אותנו על עשיית מצוה זו ולשון דלמד
 אין משמעו אלא על עצמו מצוה אותי לעשות מצוה זו ואח"כ
 יקה כזית מרור שכיון שהוא מצוה על אכילתו מן ההורה צריך
 לאכול ממנו כזית שאין נקרא אכילה פחות מכזית וישקיענו
 בחרוסת כולו כדי להמית את הארס שבתוך המרור ויא' מין
 חולעת יש בתוכו וימות מן החרוסת ולא ישהנו בתוכו כדי
 שלא יתבטל טעם מרירותו ומטעם זה נ"כ צריך לנער החרוסת
 מעליו שלא יהא עליו כלום בשעת אכילת המרור ויכרך עליו
 על אכילת מרור ויאכלנו בלא היסבה שאינו צריך היסבה
 שהיסבה היא זכר לחיות והמרור זכר לעבודת והיאך ותחברו
 שניהם והם הפכים מיהו אם חסם אין בכך כלום אבל אין
 צריך לברך עליו כורא פרי האדמה שכבר נפטר בכרבת כורא
 פרי האדמה שבידך על הירקות כשיבול ראשון שהרי גם
 המרור היה לפניו בשעת אותה הברכה והיתה דעתו בברכה על
 שתיהן ולא חשיבא קריאת ההגד' הפסק והטעם הדעת בניתיים
 ולא דמי לברכת נטילת ידים של הירקות שאינה פושרת נ"י של
 הסעודה דחשיבין קריאת ההגדה הפסק דשאני ההם דעיקר
 הברכה דענ' נתקנה על אכילת פת משום סרך הרומה ושלא
 תהא הפסק בין ברכת נ"י לברכת הוצא א' התבף לנטילה ברכת
 אחד פירושה והיאך יפטר אותה נ"י שבידך על ירקות כיון
 שהיה הפסק והיטח הדעה כ"כ אבל ברכת ב"ה חייבים לברך
 על אכילת הירקות כמו על אכילת מרור וכיון שבידך
 בתחילתה ואכל הירק והיה המרור נ"כ לפניו בשעת הברכה והיה
 דעתו עליו פטר את שניהם . ויא' דגס למרור הוי הלל והנרה
 הפסק והיטח הדעת ומה שאין מברכין בפ"ה על המרור הטע'
 הו' מ'ו' דחמץ קבעיה חובה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו
 והיו כמו דברים הרגילים לכא בחוד הסעודה מחמת הסעודה
 וברכת הפת פושרת ואין מברכין על החרוסת אע"פ שהוא
 מצוה דרכנן לפי שהוא שאל למרור וכו' שבידך על העיקר
 פטר את הטעל :

ח ואם אין לו שאר ירקות לשיבול ראשון אלא מרור וברך
 עליו בשיבול ראשון בפ"ה ועל אכילת מרור ולא יטבלנו
 בחרוסת כמו שכתבנו למעלה ובשיבול השני יטבלנו בחרוסת
 ויאכלנו בלא ברכה אבל טוב לחזור אחר שאר ירקות לשיבול
 ראשון לאפקוי נפשיה כפולגתא .
 שלישיית לא באה אלא מטעם לחם משנה שחרא היא לחם
 משנה עם השלימה ל' ש צריך המציא על השלימה מ"ם
 נהגו לצאת גם עמה ידי חובה מצוה אחת והיא מצות בריכה
 והוא שכבר נחלקו רז"ל בפסוק על מצות ומרורים יאכלוהו
 פירושו את הפסח שקצת מחס והוא הילל פירושו שצריך לברך
 שלשתן יחד פסח מצה ומרור בכרך אחד ויאכלם יחד
 וקצתם והם רבנן אמרו דיאכלוהו כל חד וחד לחודיה מטעם
 ולא אתמר הלכא לא כמר ולא כמר לכן צומן הזה שאין לנו
 קרבן פסח אוכלין תחלה המצה לחודית וכרכין עליה ואח"כ
 המרור לחוד' ומברכין עליו ואחר כך כורכין את המצת ואת
 המרור יחד ואוכלין אותן יחד לקיים דעת הילל ששובכו ועושין
 אותה עם המצה שלישיית שבוך עליה את המרור ואמר זכר
 למקדש כהילל בלומר שכך היה הילל עושה בזמן שהיה ב"ח
 ואוכלם ביחד אבל אין צריך לברך עליה שכבר יצא ידי ברכת
 אכילת מצה וברכת אכילת מרור כמצה ומרור שאכל
 כבר כל חד באנפי נפשי' הילכך יזהר משבירך על אכילת
 מצה ואכילת מרור שלא יכתיב בדבר שאינו מענין הסעודה עד
 שאכל גם בריכה זו כדי שתעלה ברכת אכילת מצה ומרור גם
 לכריכה זו וצריך היסבה אע"ג דמרור אינו צריך היסבה מ"ם
 כיון דמצ' צריך היס' אם לא היס' לא יצא וכמרו' הא אמרינן
 אע"ג דאינו צריך היס' אין בכך כלום לכך הכריכה צריכה
 היסבה ואין נזהרין לשיבול בחרוסת ואפטר דשעמא משום
 שאין החרוסת בא אלא להמית הארס או ההולעת שבתוך

ראשונה חזן עושין מצוה ראשונה באותה שעושין ראשונה הילכך מברכין על ראשונה המוציא שהיא המצוה בראשונה שעושין עם אלו המצוה שהבציעה שעושין קודם ההגדה איננה כלום אלא הכשר מצוה כדי שתהא פרוסה לפניו בשעת ההגדה לומר עליה הא לחמא עניא כמו שכתבנו ועל השנייה יברך על אכילת מצה ומה שלישי עושה הברכה כמו שכתבנו ושטעם זה יניחם נ"כ כסדר הזה כדי שיפגע בראשונה החלה שלא יהא במעבר על המצות ואם החלוף אחת בחברתה לא עכב והסימנין שעושין בהן לידע איזה ראשונה יזהר שלא יעשה הסימנין מאוהיות אב"ג כמו שהיו עושין בקופות מפני שצריך לטובדם ביום טוב ואם ישבור האותיות ב"ט יהיה כמוחק הכתב ב"ט אלא יעשה מחריצים או מנקובים וכה"ל וצריך לאפוחן גם כן על סדר עשיתן. (שם לא כן מה תועיל קדימת עדיקתן) ואם נתחמצה או נאכדה אחת מהנ"ל מצות נכון לאפות כל השלש אחרות כדי שיהיו בולין מעשרון א' ואם נשברה יחת מהן יכול ליקח את השבורה במקום השני ובלאו הכי בוצעין אותה קודם ההגדה ואפילו היתה היא הראשונה או השלישית לית לן בה דמשום הקדמתה למצוה לא מטרחינן לאפות אחרות וראוי לעשות הנ"ל מצות רקיקין וקטנים ולא עבים וגדולים שאין זה לחם עוני ;

(ועל מימן ת"ם סעיף ה' ונסימן תנ"ד סעי' א')

התע מנהג אכילת צלי בליל פסח ובו' סעי'

א ואוכלין כל צרכן במקום שנוהגים לאכול צלילא חסטו לזוזר משום שמא יאמרו פסח הוא אוכל וקדשים בחוץ הוא אוכל אין צריך להחמיר על עצמו שלא לאכול ובמקום שנוהגים שלא לאכול אין אוכלין שםא יאמרו כשר פסח הוא אוכל ;

ב ואפילו בשר ענל ועוף וכל דבר ששעון שחיטה אסור לאכול צליו במקום שנוהגים שלא לאכול צליו שלא יחטרוהו ונדי מקולס בכל מקום אסור לאכול בלילה הזה והוא שה צליו כילו באחד שהוא דומה לפסח ממש שהיו עושין כן ונראה כאלו אוכל קדשים בחוץ ואם היה מחותך או שחכר ממנו אבר א' או שלק בו אבר א' והוא מזובר דדי זה מותר במקום שנהגו לאכול צליו ואלו הארצות מקום שנהגו שלא לאכול צליו הם ונהגו בקצת מקומות לאכל בסעודה זו בציט משום דבעל רחמנא ופרקינן כדלעיל בבניצה שעל הקעה ויא זכר לאכילות מפני שבפסוק על מצוח ומרורדי יאכלהו מרומי החורבן לומר שביום שאוכלין מצות יהול ש' באב והוא מרור' וסי' א"ת ב"ש כו' כלומר והתא גילה כרעדה ויש נוהגים שלא לאכול שום שיבול בלילה זה רק אותן הב' שיבולים שעושין חוץ הסדר להוכרא בעלמא וזהר שלא יאכל ולא ישתה הרבה חזר טרדי שלא יאכל את אפיקומן אכילה נסה ולא ישתכר שלא ישת' ולא יוכל לנסר הדלה ;

(ועל מימן תע"ז סעיף א' ונסימן תע"ט)

התע דיני אכילת האפיקומן ובו' סעיפים ;

א ולאחר נמר כל הסעוד אוכלין כל א' כזית מפצ' היסבור' תחת המפה באחרונה על השוכע זכר לפסח הנאכל על השוכע והיו אוכלין עמו מצה ומרור שנאמר על מצות יסבורים יאכלוהו ומה שהיו אוכלים אהו באחרונה ולא בתוך הסעודה היינו משום שישאר טעם פסח ומצה בפיו ועוד ט' א כדו יציא יבא ליהו שבירת עצם דכתיב ועצם לא השכר כי יצא היו אוכלים אהו בעודם רעבים והצבים לאבד היו בציט כדו שבירה עצם וכלכר שלא יהא שבע עד שלביתן כדו יציא הוא אכילה נסה ועליו נאמר ופוטעים יכשלו כס ויצבלו כהסיכת ולא יברך

לא ימצא ככתיב וגו' אע"ג שג"כ כתיב ז' ימים תאכל מצות למרו רבוהינו באחת מן ה' ג' מרות שהתורה נדרשת בהן שאין הפסוק הזה לחובה נאמר אלא לרשות שבמקום א' נאמר ז' ימים האכל מצות ובמקום אחר נאמר ו' ימים תאכל מצות ביום השביעי עצרת וגו' והרי יום ה' הכלל הז' ימים היה בלאכול מצה ואח"כ יצא ממנו שקראו עצרת ולא חייב לאכול בו מצה. ש"ס דרשות הו"ל א חובה וה"ל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וק"ל ב"ג מרות שהתורה נדרשת בהן שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לומר לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו ויצא מן ה' רשות אף כל הו' רשות ולא נשאר חובה אלא בליל ראשון שנאמר עליה בפירוש בערב תאכלו מצות וליכא למימר הא נמי דרשות דא"כ קרא דבערב תאכלו מצות למצי אתא ועוד דהא לא נאמר בשני כתובים הללו דהיינו בפסוק שנזכר בו הכלל ובפסוק שנזכר בו היוצא מן הכלל אלא ימים משמע ולא לילות וא"כ לילה הראשונה מעולם לא היתה תוך הכלל אלא מצוה בפני עצמה היתה מבערב תאכלו מצות וליכא למימר עליה ללמד על הכלל כולו ויצא ונשאר בהויב דבערב תאכלו מצות ואפ"ל בליל א' נמי אם לא אכל אלא בית מצה יצא שכן הוא ה"ל כל האכילה הנאמרו' בהורח שיעורן בכזית ויכול למלאות בריסו בדברים אחרים רק שלא יהיה חמץ. כבר נתבאר בתוך דברינו שאנו נוהגין לעשות ג' פצות בליל א' דפסח וכן לשנייה ונתבאר למה הן באין והוא דרשתים מהן ללחם משנה דלא גרע פסח משאר שבתות וי"ט ואחת לאכילת מצת מצוה ולאפיקומן : (ועיין נכמוך סעיף א' וב' ונסימן רע"ד סעיף א' ונסימן תקכ"ט סעיף א' וב' תע"ג סעיף ו' וג' מצות הללו נוהגין לעשותן מעשרון א' שהוא שיעור חלה זכר ללחמי תודה שהיוצא מבית האסורין מביא תודה ואנו כפתח ג' יציאנו מבית האסורין חנה

ממצרים שהיינו אסורין ולא ע"ג דלעיל סימן תנ"ו סעיף א' כתבנו ט"ל ג' עור זה דהיינו ט"אין סתם אשה יכולה לשמור מן החמץ בעיסה שהוא גדול מזה ט"מ תנווייהו מנריך נרימי דלוי לאו טעמ' דלעיל ה"א דהא דאין ללוט יותר מעשרון היינו צלילה דאסוכה סכה יכלו מנית כאסורים אבל ללוט מנה לאכול כל ימי הפסח אפי' בנדרול מזה מותר לכך הונרך טעמא דלעיל לכל ימי הפסח ואי לאו טעמא דהכא ה"ל לפשות אפי' כמה מנות מעיסה א' לכך נריכינן טעמא דהכא דלמנה על מנה דהיינו נליל ראשון לא יעשו יותר מעיסה א' רק ג' מנות זכר ללחמי תודה אבל בשאר ימי הפסח יסלין לפשות אפי' כמה מנות מעיסה א' א"כ אפי' גילה ראשונה כמי תנווייהו נריכי דלוי לחו טעמא דלעיל ה"א דיכול לפשות כ' עיבות מעשרון א' ולפשות סה"ג מנות או עיסה א' גדולה כ' עשרונים לפשות מחנו ג' מנות ט' ט"א היה עושה גם כן שלש מנות מעשרון א' אבל השתא שכן טעמא דלעיל אינו ראוי לפשות עיסה רק כשיעור עשרון א' שהוא שיעור חלה ולא יותר כמו שנתבאר לעיל סימן הנוכר וגם לא פחות כנו"כ עיפות מעשרון א' דהא אסור לפשות עיכור כחות אכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה כמו שנתבאר בע"ז סימן סל"ד סעיף ו' אס לא טעם ע"ט ט"א מותר ללוט פחות כשיעור כדי לפטול ענמו מן החלה כמו שנתבאר לעיל סוף סימן תנ"ו ואי לאו טעמא דהכא ה"א דיכול לפשות מנות מעשרון א' כמה שירצה וכו' כדמנואר נכמוך הלכך מנרך נריכי לתרוהו ;

ועושין בהן סימן לידע איזה ראשונה ואיזו שנייה ואיזו שלישי בדרך שהיו עושין בקופות שתורמין בהן הלשכ' שהיו כותבין פה"א כ' ג' לידע איזה נתרמה ראשונה שהיה מוקדמ' למצוה

לא יברך עליו שאינו אלא זכר לקרבן בעלמא, והוא אינו קרבן ויהא זכיר לאוכלו קודם הצות שכן היה דין הפסח לאוכלו קודם הצות דילפינן לה מקראי ב'ג' דכתיב גבי פסח ואכלו את הבשר כלילה הזה וכתיב התם ועברתי בארץ מצר' כלילה הזה מה התם בחצות שנה' בחצות הלילה וגומ' אף כאן עד הצות לכן יעשה כן ג' עם המצה שאוכלים לזכר לו אבל אין צריך לבורכן במרור ולא לשובלו בחרוסם כמו שה' עושה הילל בזמן שהיה ב'ה קיים שהיה בורך כל שלשתן פסח מצה ומרור ושובלן בחרוסת ואוכלם יחד אינו אין עושים כן כי יצאנו כבר ידי' כולם ולא נשאר לנו לעשות לזכר' אלא כנגד אכילת הפסח הנאכל על השבע לברונו' שנס' ההלל שאומרים אותו לשבח ותהלה על אותו הנס צריך להקדים לאומרו ג' קודם הצות ;

ב ואם שכח ולא אכל אפיקומן ולא נזכר עד שגמל ידיו לברך או שאמר הב לן ונכרך אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא אע"ג דבעלמא חשיב כה' סילוקו צריך למזור ולברך שאני הבא כיון דאפיקומן מצוה דרביא דחמנא עלן איכא למימר אתקא דחמנא סמכ' ואם לא נזכר עד שברך ברכת המזון אם נזכר קוד' שברך ברכת ב'ה לא יברך בפ'ה שאם יברך נצריכנו לאכול אפיקומן ולברך פעם שנית והל' מסיף על הכוסות (דה' לר'ך לאכול כזית ככתנא' סעיף א' והוא סיפור לנכך עליו נדל' המזון כמו שנתנא'ר לעיל כיון קפ' סעיף ו') אלא ישל ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן ויחזור ויברך ברכת המזון על האפיקומן שיאכל שיעור טראוי לברך עליו ברכת המזון ויברך בפ'ה וינמור כל הסדר ואם לא נזכר עד אחר שברך בפ'ה אע"פ שלא התחיל עדיין לומר ההגדה לא יאכל אפיקומן אלא ינמור הסדר לפני שהיה צריך לברך בפ'ה על הכוס אחר שברך ברכת המזון שנית על האפיקומן שאכל ונמצא מרבה בכוסות וכה'ג כדי הם מצות שלנו לסמוך עליה' כי כולם טמורות הם משעם לישא ודילו שיסמוך על המצות שאכל בתוך הסעודה משעם מצות שלנו כולן בחזק' שמור' זה סע'ת הלישה' ומשעם זה ג' אם נאכל פרוסת האפיקומן בתוך הסעודה או נאבד יכול לסמוך על מה שאכל כבר ואין צריך יותר ואם לבו נוקפו יקח מצה אחר' ויאכל ממנה כזית על השבע באחרונה שכל מצות שלנו בחזקת שימיר הן וקולן

ראיין לאפיקומן' ומי שזוהר ה'ה לעשות שימיר למצות מצוה משעת קצירה אפילו לא נזכר עד אחר ההלל ישל ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן ויחזור ויברך על הכוס ברכת המזון ואין לחוש במה שמוסיף על הכוסות כיון שדרבנו ומנהגו לאכול מצה שמורה משעת קצירה הל' כמו נדר שלא לצאת במצה אחרת והרי זה לא יצא ירו חבטו בשאר מצות ;

תע' שלא לאכול אחר אכילת אפיקומן וכו' ב' סעיפים :

א וכיון שאפיקומן הוא זכר לפסח הנאכל על השבע נותני' שלא לאכול כוס דבר אפי' פירות אחר אכילת אפיקומן כדי ששאר טעם האפיקומן בפיו כמו שנהגו אבותינו באכילת הפסח וקראוהו אפיקומן ע"ט המטנה ששנינו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ומפטירין פירותו ענין פתיחת פה לדיבור מלשון יפתירו כשפה א"ג לשון נפטר מחבירו כלום' כשנפטירין

מן הסעודה אין מסיימין אותה לומר אפיקומן ואפיקומן הוא שתי תיבות אפיקו מגי' והפ' אין פותחים פיהם אחר אכילת הפסח לומר אפיקו לנו מיני מתיקה בגון פירות לאכול אחריו ואפשר לומר שאנו קורין את המצה עצמה אפיקומן כהם ע"ט שהיא כמקום הפירות שדרך לאכול אחר הסעודה בפעם אחר ואנב חביבות' דמצוה שהיא הכיכה עלינו כפירות מתוקים אנג קורין אותה אפיקומן כלומר שאמר לבני ביתו אוכל אחד לחבירו אפיקו לנו מיני מתיקה והיא המצה שמתוקה עלינו מצותה :

ב ובזמן שהיה הבית המקדש קיים שהיו יכולין לסנות על הפסח ולאוכלו כדינו לא היו יכולין כל אחד לאכול רק מפסח אחד דכתיב הכוס על ש'ה אחר במשקע ולא היו רשאים לפנות עצמן עם שתי חבורות על שני פסח' דשה' אחד אמר רחמנא ולא שני שייס' וגם צותה התורה שהיו צריכין לאכול אפילו את הפסח האחד כמקום אחד ולא היו יכולין לעקור ממקום זה לאכול במקום אחר דכתיב בבית אחד יאכל ואפילו במקו' אחד אם לאחר שהתחיל לאכול את הפסח קודם שאכלו כולו היה ישן היה חשיב הפסק ולא היה רשאי לאכול עוד משום דנראה כאוכל פסחו בשני מקומות או היה נראה כשני פסחים ה"ג לענין אפיקומן אם התחיל לאכול לא יעקור ממקומו לא יאכלו במקום אחר ואם היה ישן ואח"כ הקיץ אינו חוזר לאכול עוד ואפי' לא נשתקע אלא נהנמנס לא יאכל ואם היו בני החבורה הרבה אם ישנו כל בני החבורה ואפילו לא נשתקעו בשינה אלא נתמנמו בולם חשיב כהסח הדעת ולא יאכלו עוד אפי' באותו מקו' דחשיב כמקו' אחר כיון שישנו כולם אבל אם ישנו מקצתן אם לא נשתקעו בשינה אלא נתימנמו מעט לא חשיב סילוק כיון שקצת מהם לא נתמנמו ומותרין לאכול עוד ממנו ואפי' אותן שנתמנמו אבל אם נשתקעו בשני' חשיב סילוק ולא יאכלו אותם שישנו ויא' בדמקצתן אפי' ישנו ונשתקעו בשינה חזרין ואוכלין אפי' אותן שישנו כיון שקצתן היו נעורין לא היו הפסק עד שישנו כולן ואם נהנמנו מעט ולא נשתקעו בשינה ואפי' נהנמנו כולם לא היו הפסק וחזרין' ואוכלים וכל זה לא מירי אלא בישנו אחר שהתחילו לאכול את האפיקומן אבל אם ישנו בתוך הסעודה ואפילו ישנו כולם והשתקעו בשינה לא היו הפסק וחזרין ואוכלין מה שירצו ואוכלין גם האפיקומן באחרונה דכולי האי לא גזרו מיהו לאכול כלילה הזה שתי סעודות בשני מקומות אסור אפילו אם ינית לאכול האפיקומן עד סוף סעודה שנייה אסור גזירה כשום שני פסחים :

תע' ברכת המזון על כוס שלישי וכו' סעיף א'

א ואח"כ מחננין לו כוס שלישי ומברך עליו ברכת המזון ומברך בפ'ה ושותיהו בהיסבה שהרי הוא סן הד' כוסות שצרכי' היסיבה כמו שכתבנו למעלה וכבר כתבנו שאין צריך לברך אחריו כיון שיש עוד לשתות לפניו כוס ד' ואם שותהו בלא היסבה לא יצא וצריך לשתות פעם אחרת' ואין זה כמוסיף על הכוסות כיון שבפעם הראשון לא שתאו בתקונו לא נחשב לכו' כלל ובין כוס שלישי זה לרביעי לא ישתה כדי שלא ישתכר וישבח מלגמור את ההלל' ויא' שמן כוס השלישי עצמו יכול לשתות אפילו כמה פעמים ואפי' שתהו בפעם ראשון בהיסבה והכל מחשיב כוס אחד' ומצוה לחזור אחר זמן כדי שיהיו שלשה ג' בטע'ת קריאת הלל שירא אחד אומר לשנים הודו והגדול שבהם אומר הודו לוי' ואנא' וי' ואחרים עונין אחריו או הגדול יתן רשות להקטן' ויכול לצרף לויטון לעניית ההלל אע"ג שלא אכל עמהם ונהגו שבה' עצמה הוא מברך ברכת המזון כלילה זה משום דכתיב טוב עין הוא יברך והוא מקרי טוב עין שאמר כל דכפין יתייכול וכולי' ואם אין לן שלשת

שלושה פני באשחו ובניו שהגיעו לחינוך שאמ' להם חודו כו'

תפ סדר כוס רביעי ובו סעיף אחד :

א ובחנין לו כוס רביעי ונומר עליו את ההלל ויכולין לנמו' הלל אף שלא במקום הסעודה ומתחיל לא לנו וגו' ואומר בלא ברכה כיון שחלקוהו לשנים כמו שבחבנו למעלה ואומר ברכת השיר ופליגי אמוראי בנמרא מהו ברכת השיר חד אומר יהללך וחותם סוף מהולל בתשבות וחד אמר נשמת כל חי והוהם בישהב ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר לכך עבדינן כהריוהו שאמריים אחר ההלל יהללך עד מעולם עד עולם אתה אל ויזין חתמין באי' אמ' כו' דכיון דבעי למיחתם אחר כך כספי ישתבב כרבעינן למכתב בסמוך שנ"כ חתוכו הוא סוף גדול בתשבות א"כ שתי חריסות בחד גוונא למה לי ואומר אח"כ הלל הגדול שהיא מהודו ליי' עד על נהרות בבל שהם כו' ב"ה ואומר נשמת ושהבב ויחרימין באי' אל סוף גדול בתשבות / טעם חלוקת הלל בפני דחצי הלל דקודם הסעודה מדבר הכל ביציאת מצרים ושייך לכל ההגדה טקודם הסעודה דאיירי כולה ביציאת מצרים אבל חצי הלל האחרון וגם רוב סיפורי ההגדה שאחר הסעודה מדברים בשאר הנאולות ובנאולה העתידה לכך קבעוה יחד אחר הסעודה ומטעם זה נוהגין לומר שפוך חמהך קודם לא לנו ונוהגין לפתוח הפתח כשמתחילין שפוך חמתך על הנוים וגו' להראות שאנו בשוחים בשם י' וליל שמורים הוא וכזכות אמנה זו יבא משיח וישפוך חמתו על הנוים ואנו נוהגים לברך בפ' הג' על כוס הרביעי כיון שהפסיקו בהגדה בין שלישי לרביעי ושהתרו כהיסבה ואם שתהו בלא היסב' לא יצא וצריך לשהו' פעם אחרת ומברך אחריו על הגפן ועל פרי הגפן ופוסר עמו גם את השלישי בכרחה אחרונה ; (ועל' סימן העד')

(כמו שנתבאר לעיל סימן תפ"ה סעיף ג') ה"ג כשאין לו סוף הוא שיעשה הכריכה עם המצה שאינה משומרת כדי שלא חשכה ממנו מצות הכריכה לשנה הבאה ואוכל ונומר כל הסעודה במצה שאינה משומרת ולבסוף מברך על אכילת מצה על אותה כזית משומר שיש לו ואוכלו באחרונה ובזה מקיים ב' דברים חדא שמברך על אכילת מצה על מצה המשומרת כדינו ועוד שאוכל כזית מצה המשומרת באחרונה כדין פיקומן ואינו טועם אחריו כלום כדי שישאר טעם מצה שמורה בפיו ופי' שאין לו רק ג' מצות שמורות לכל הב' לילת יברך בליל ראשון המוציא ועל אכילת מצה וכן הכריכה הכל מן הפרוסה וישמור שתי השלימות לליל שנייה כדי שיהא לולתם מטנה גם בליל השני ;

תפג די' מי שאין לו יין ובו סעיף אחד :

א צריך אדם לחזור אחר יין לד' כוסות שחקנו הבמים כמו שצריך לחזור אחר לולב ואתרוג שה' מן התור שהחזיקו חכמי' דבריהם כשל תורה ואפי' אין לו צריך למכור מה שיש לו לקיי' מצות חכמים' ואם אין לו יין שלא יוכל למצא אותו לקנות יחזור אחר ציטקין וישרה אותן במים עד שיהיה בהן טעם יין הרבה (ועל' סי' רע"ג סעיף ו') ושיחוסף על המי' שיעור המזינה כמו שנתבאר לעיל (ועל' סימן קע"ג סעיף ט') ואם גם זה לא ימצא לקנות יקדש על הפה וכיצד יעשה ישול ידיו ויברך המוציא שהוא במקום כפ' הג' דקדש לקידוש ובוצע ומניח ידיו על הפת עד שנומר את הקידוש שכיון שבקדש על הפת הוא לו במקום חכום וכמו שצריך לאחוז הכוס בידו כן צריך עכשיו לאחוז הפת בידו וישמור הקידוש ומברך על אכילת מצה ואוכל ולא יברך על אכילת מצה קודם הקידוש אחר המוציא שהקידוש הוא תדיר וק"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וגם לא יאכל פרוסת המוציא בלא ברכת אכילת מצה כדי שרוצה לברך על אכילת מצה אחר ההגדה כמו שעושה בזמן שיש לו יין • שאחר שממלא כריסו ממנו בברכת המוציא היאך יברך עליה אח"כ ;

תפא שלא לשתות אחר ד' כוסות ובו ב"ס :

א צריכין לזוהר שלא לשתות כלום אחר ד' כוסות ומי שהוא אספגים או תאב וצמא תרבה לשתו' יכול להוסיף כוס ה' ויאמר עליו ההלל הגדול ויחשוב לו כוס זה כנגד כוס של רויה של נאולה העתיד' ולא ישתת יותר חוץ ממים שמהרה' לשתות לכל אדם אבל כל שאר מ' שקין אינו רשאי לשתות ; **ב** וטעמא מטעם שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות פסח וביציאת מצרים ולספר בנסים ונפלאות שעשה השם לאבותינו עד שחחטפנו שינה ואם ישתה ישהכר חוץ ממים שאינם משכרים וכל דין לילה ראשון יש לדין ללילה שנייה ונוהגין בשהי לילות הללו שלא לקרות על מטתו רק פרשת טמע שהיא חיוב משום ק"ש של שכיבה אבל שאר עניינים שקורין להנין מן המזיקין אין צריך כ"ל ליל שמורים הוא מן המזיקין ;

לאכילה באמירת ההגדה כמו שנתבאר לעיל סימן קס"ז סעיף ג' ועוד שלעולם נרכת אכילת מצה מיוחדת לנרכת המוניא כמו שנתבאר לעיל סימן תפ"ה סעיף ו' דנרך לנרך נרכת המוניא ועל אכילת מצה מיד זה אחר זה הילכך נרדף לכמכ' לה כל מאי דאפשר ואין מפסיקין כניכסם אלא בקידוש לכי שהוא תדיר ;

לכך יברך גם על אכילת מצה על פרוסת המוציא ואוכלין ; ואח"כ אוכל שאר ירקות הג' כשיכול ראשון אבל אינו צריך ליטול ידיו שכבר נטל ידיו לסעודה קודם שראתו הקידוש והי' הואלו עכשו חוץ הסעודה מ"מ יעשה זה הטיכול טעמ' שחוא לו חוץ הסעודה יש בו שינוי קצת שאכל הירקות ואח"כ יאמר לסלק הקערה כאלו גמרו לאכול והרי עדיין לא גמרו וכתו' כך ישאלו התינוקות וכל שצריך לברך עליהם בפ' הא שטעמ' שהוא לן בתוך הסעודה הונו כדברים הבאים שלא מתבת הסעודה כיון שאינו מלפת בהן את הפת' ואוכל הירקות ויסלק הקערה ויאמר מה נשחנה וכל ההגדה עד נאל ישראל ויברך על הפרוסה ויאכל

תפב מי שאין לו מצה שמורה ובו סעיף אחד

א מי שאין לו מצה שמורה אלא כזית אחד יעשה כל הסדר עד שיגיע לברכת המוציא ויברך ברכת המוציא על מצה שאינה משומרת שיש לו ועל המשומר' אי אפשר לברך המוציא' שדרי צריך להטאירה עד אחר הסעודה לאוכלה אח"כ כדי שישאר טעם מצה שמורה בפיו לפיכך מברך המוציא ש על שאינה שמורה ולא יברך עליה על אכילת מצה כיון שאינה שמורה ואח"כ יברך על אכילת מרור והכריכה יא' שאינו עושה כלל כיון שאין הכריכה בזמן הזה אלא לזכר בעלמא' והיכא דאפשר אפשר דלא אפשר לא אפשר וג' כיון שאין מברכין על הכריכה אפילו כשיש לו מצה שמורה

ויאכל ואח"כ כורך מצה ומרור ואוכלו בלא ברכה ונג' הסעוד' וכל הסדר בלא כוס יין, ובמקומות שנהגין לשתות משקה הצעשה מדבש שקורין מע"ד או שאר משקה שהוא טוב להם כמו חמר מדינה יכול ליקח אותו משקה לד' כוסות בשעת תרחק שאין לו יין אע"ג דקיימא לן כמ"ד שאין עושי קידוש במשקה אלא על היין כמו שנתבאר לעיל סימן רע"ב לענין ד' כוסות יש לסמך על מ"ד דמקדשין על שאר משקין אם הוא חמר מדינה כדי שיכול לעשו' כל הסדר כסדרו ולקיי' ד' קסות

תפ"ד מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים ובו סעיף אחד :

א מאן דבעי לברוכי כתרי או כתלתא כתי היכי עביד מברך ברישא בבית דיליה ואוכל כל מאי דצריך ומברך ברכת המזון והדר מברך לכל חד וחד בכיתיה ושתו אינהו כסא דקידושא ודאגדתא ואכלי ירקי ומצה ואיהו לא אכיל ושתי בתרין ויושבין להו למגמר סעודתא ומברכי אינהו ברכת המזון ואי לא ידעו יקום מלה במלה ונומר להם ההלל ומברך להם על כוס ד' ושותין והדר אזיל לביתא אחרינא ועביד הכי אע"ג דבברכת הנהנין ק' לשאינו יכול לברך לאחרים אלא א"כ יהנה עמהם שאני ברכת המוציא של מצה וברכת כפ"ה של קידוש היום ושאר ברכות רבאים חובה בזה הלילה אע"פ שהם ברכת ההנאה מ"מ הם כולם חובת הלילה ויש בהם משום ערבות דכל ישראל ערבים זה לזה הלכך י"ד לברך להוציא אחרים אף על פי שאינו נהנה, והדר אזיל לביתיה ונג' הלילה ושתי כסא דהלילא ואי בעי לאקדומי להנך כתי ברישא בריך להו ולא אכיל ולא טעם והדר אזיל לביתיה ומקדשכו ואם ירצה יגמול הכל בכיתיה ואח"כ ילך לקדש בבתי האחרים ולא יאכל ולא ישתה עמהם ויותר נראה לי שיחזיר בביתו ויאמר כל הסדר עד גאל ישראל ויברך המוציא ועל אכילת מצה ומרור והכריכה קודם שיאכל סעודתו ואח"כ הולך לשאר בתים ועושה כן ואז יכול לאכול עמהם מצה כשיברך להם על אכילת מצה ולשתות עמהם כל כוס וכוס שמברך להם שהוא עדיין תוך סעודתו ואינו כמסויף על הכוסות שהכריכה היא בשביל האחרים ודרי גם הוא נהנה עמהם ואינה נראה כאוכל ב' סעודות בשני מקומות דאמרינן לעיל דאסור, דכיון שהו' לו בתוך סעודתו ועדיין לא עקר סעודתו ואינו מברך אלא להוציא אחרים ידי חובתן ולחזור למקומו ראשון אין זה נראה ככ' סעודות כב' מקומות שאע"פ דק"ל אע"ג שיצא מוציא מ"מ יותר טוב הוא היכא דאפשר ליהנות עמהם שיהנה גם הוא מברכתו וברכת המזון מברכי אינהו לעצמן אם יודעין ואם אין יודעין מקרא מלה במלה ומברך להם על הכוס ונומר להם ההלל ומברך להו על כוס הרביעי ושותה עמהם שעדיין הוא לו תוך סעודתו ואח"כ חוזר לביתו ונג' סעודתו וכל הסדר ואם ירצה לחזור לביתו בעוד שהם אוכלים סעודתם הרשות בידו ונומר סעודתו בכיתו וכל הסדר ואח"כ יחזור וילך לבתים האחרים והם יברכו על מזונם ואם לא ידעו יקרא להם מלה במלה וישתו ואח"כ יגמור להם ההלל ומברך להם על כוס רביעי וישתו הם יוא"ת פ"ש ברכת המזון מכל שאר הברכות של זה הלילה שאמרינו בהם טאע"פ שיצא מוציא ואפי"אם האחרים אינם יודעים לברך אין צריך להקרות להם פלה במלה אלא הוא שברך להם להדיא אף על פי שאינו נהנה עמהם והם אוכלים ושותים ובברכת המזון אמרינן שאם הם יודעים לברך אינהו מברכי ואם אינם יודעים יקום מלה במלה והוא לא יברך להם להדיא דע שברכת המזון אי אפשר לעשות כענין אחר טאם הוא מאותן הדרכים שכתבנו שמברך לאחרים בביתם אחר שנמר הוא סעודתו בכיתו פשיטא שאסור לו לברך להם אחר שברך ברכתו והה שאם הוא עדיין לא התחיל לאכול כלל

בכיתו או אפי' התחיל לאכול בכיתו ולא נמר סעודתו וכאן וכאן זה לברך להם ולא אכל עמהם וכן אם נמר כל הסדר בכיתו ואח"כ בא לכאן לברך להם ואינו טועם עמהם כלום אסור לו לברך להם להדיא ברכת המזון שהיא אינה אלא ברכה שאחר ברכת הנהנין ודרי הוא לא נהנה עמהם דבשלמא שאר כוסות רבאים חובה בזה הלילה אף על פי שהן ברכת הנהנין ולא נהנה עמהם אמרו חכמים שיכול לברך להם להוציאם ידי חובה כיון שהם מיוחדים חובה לזה הלילה ואפילו ברכת המוציא דמצה כיון שאי אפשר לו לאכול המצה אלא ב' יברך להם ברכת המוציא ה"ל ברכת המוציא ככרכה מצה הבאה חובה לזה הלילה וכן כפ"ה של סיבול ראשון אף ע"ג דלאו חובה הוא אלא להיכיר דתנוקות שיטאלו כיון שהוא דבר הגורם לספר בוציא מצרו' ע"י שאלתם השיב שפיר ככרכ' המצה של זה הלילה ואע"פ שיצא מוציא אכל ברכת המזון אינה מיוחדת למצוה סדר זה הלילה אלא היא חובה מוסלת על כל אדם שיאכל והרי הוא כשאר ברכה אחרונה של הנהני' ופיון שלא נהנה עמהם אסור לו לברך ואע"ג שגם עליו הקנו כוס אחד מן הר' כוסות רבאים חובה בזה הלילה כ"מ נוכח ברכת המזון אינו ענין לא לקידוש היום ולא לסיפור יציאת מצרים ואם שתה אדם ד' כוסות דשתה כוס שלישי בלא ברכת המזון יצא דכל ששתה ד' כוסות הוי שפיר זכר לד' גאולות ויצא אע"ג דאמרינן שצריך לשתותן על הסדר הזה ואם לא התאן על הסדר לא יצא היינו ששתאן זה אחר זה ולא סידר בין כל אחד ואחד מה שחקנו על הסדר אכל כאן שאכל סעודתו בין שני לשלישי אם היה שוהה שלישי מיד אחר הסעודה בלא ברכת המזון או שברך ברכת המזון בלא כוס ואח"כ סוג לו כוס ג' וברך עליו יצא שאין לו ענין לכוס עם ברכת המזון הלכך ברכת המזון לא חשיבא ברכת המצוה של חובת הלילה הוה אלא ברכת הנהנין וכל שיצא או שאינו צריך לה שעדיין לא אכל אינו מברך להוציא אחרים כיון שאינו נהנה עמהם ואם עושה הסדר לאחרים על הדרך שכתבנו שהוא לו תוך סעודתו ואע"ג שיכול לשעו' עמהם כשיברך להם המוציא ועל אכילת מצה ואפי' אכל עמהם כזית מצה מ"מ אינו יכול לברך להם ברכת המזון להדיא שכיון שהוא חייב בברכה זו לעצמו על מה שיאכל אח"כ אם יברך להם להדיא הרי גם הוא פוטר את עצמו בברכה זו מברכת המזון וה"ל עקירת סעודתו ושוב אסור לו לחזור ולאכול ולגמור הסדר בכיתו דא"כ הוה אוכל ב' סעודות' פטמ' כב' מקומות והוא אסור ואפי' ידי אפיקומן כבר יצא במצ' שאכל כמו שכתבנו למעלה וכל שכן אם הוא נמר כל הסדר שאכל וברך הכל בכיתו ועקר כל של חנו לגמרי שאסור לו שוב לאכול בבית האחרים כזית מצה ולברך להם ברכת המזון להדיא דה"ל ב' סעודות כב' מקומות הלכך אין לו תקנה לברך לאחרים ברכת המזון להדיא אלא הם יברכו לעצמו או הוא יקרא להם מלה במלה וי"א דלא גרע ברכות דמזון מברכת כפ"ה של סיבול ראשון שאינו אלא להכירא בעלמא לתנוקי' ואפ"ה מברך להם הנהני' כ"ה כיון שחקנו חז"ל לסד' עליו כוס ג' הוה שפיר מצות חובת הלילה ויכול להוציא אחרים להדיא וטוב להחמיר כרי שלא להוציא שם שמים לבשלה אלא יקרא להם מלה במלה אם אפשר ;

תפ"ה מי שנשבע שלא לאכול מצה וכו' סעי' א'

א אמר שבעו' שלא לאכול מצה כליל פסח לוקח ואוכל מצה כליל פסח שאין הסיבוע חלה לבשל את המצוה ואוכל מצה שפטר משבעו ועומ' הוא פטר סיני לקיימה והיאך יסבוע לבשלה דמאי חזית דשבעוה זו חמורה מן הראשונה אדרבת הראשונה היא חמורה שכוללת לקיים כל התורה כולה וזו היא שבעו' שאי חזקה עליה אבל אם אמר שבעו' שלא לאכול מצה

פצה סתם אסור לאכול מצה לביל פסח רק לרשעיה חלת לבטל את המצוה בשב ואל העשה ככולל כגון זו אמר' בדרך שכועה סיגו דחיליה אפצה דכל השנה שאין בה מצוה חיליה נמי אפצה דליל פסח אע פ שיט בה מצוה :

תב הסדר בקיצור לפי מנהגינו וכו' ס' א :

א לפי שבתתי הסדר בארובה אכהבנו בדרך קצרה על פי מנהגינו לשען ירוץ הקורא בו כשיבא מבית הכנסת ימהר לאכול כדי שלא ישנו התינוקות וישאלו ובלבד שיהא דאילילה וישטוף הכוסות ויתן לפניו בל אחד וא' כוס של רביעית הלוג אנשים ונשים ומף ויקדש מיד קודם נטילה אם אין לו ידים מטונפן ואם הם מטונפן כגון שהטיל מים ושפסף ישול ידיו ויברך עליהם ומזוג הכוסות ואמר יק' ז' יין קידוש זמן ואם הוא שבת אומ' תחלה ויכולוואם הוא מוצאי טב' אומ' יק' הז' יין קידוש נר הברלה זמן ואינו מברך שעשה נסים לפי שעתיך לאומרו בלפיך ואמר יין קודם לקידוש שהוא תריר וקדוש קודם להברלה דאי הוה מכדיל ברישא היה נרא' עליו שבת כמשאוי זמן באחרונה שאין עיקר תיקונו על הכוס דזמן אומ' אותו אפי' בשוק ועל הבשמים אינו צריך לברך דהעונן יט עומר במקום בשמים וישתה רביעית או רובו בחיסיבת שמאל אפי' אם הוא אטר יד ימינו ולא יברך אחריו ויכול לשתות בין כוס ראשון לשני אפילו כמה פעמים ואם לא היסב צריך לשתו פעם אחרת בהיסיב והסיבת ימין ופרקן לא הוי היסיב ואשה חשוכה צריכה היסיבה אבל לא אשה שאינה חשיבת וכן אצל אביו צריך היסיבה אפי' אם הוא רבו והלמי' אצל רבו אין צריך היסיבה אפי' אינו רבו מוכה אכ' יתן לו רש' ושמש צריך היסיבה ויביאו לפניו קערה שיט בה שלשה מצות סדורות זו על זו ומרור ושאר ירקות ושיני תכשילין זחע מטלה וביצה בין אם פסח כשב' או כחול ותשל ידיו ומברך על נטילת ידים ולוקח פחות מבית משאר ירקות שלא יכניס עצמו בספק ברכה אחרונה והוא פחות מחצי ביצה ונהנין ליקח אפי' או פישר' ל או קיד'ל והוא כרפס שיט בו אותיות ס' פד' כלום ס' רבוא עבדו עבודה פרך ונאלו ויברך בפ' הא ושובל כמי מלח ואם הוא שבת ושכח מלעשות מי מלח קודם שבת וכשב' אסור לעשותו מטום ביטול שהמלח מחמם ומבטל את המים ויטבול בחומץ אבל לא בחריסת ואינו מברך אחריו בורא נפשות בו ובצוע מצה אמצעית מן השלשה לטנים ונותן חציו לאחד מן המסובין לשומרה ומשים אותה תחת המפה לאפיקוס זכר למשארותם צרותם בטמלתם והציה השנייה ישים בין שני המצות השלישית ויגביה הקערה ויאמר הא לחמא עניא וכ' עד מה נשתנה ואין צריך להסיר ממנה השני הכשילין שהרי אינו מזכיר אלא הלחם ומסיר הקערה מלפניו מצד השלהן באלו כבר אכלו כדי שיטאילו התינוק למה מסירין הקערה ועדיין לא אכלנו ומחוי' הקערה לפניו ואומר מה נשתנה וכיון וכשיגיע לרם ואש ותמרות עשן כ' ויטבול אצבעו בכוסו ויזרוק לחוץ וכן בי' מבות וכן כרצ' עד'ש באח'ב וכשיגיע למצה זו יגביהה וכן למרור זה וכשיגיע לפסח שהיו אבותינו אוכלין לא יגביהה החכשילין שלא יהא נראה כמקדיש קדשים בחוץ וכשיגיע ללפיך יגביה כוסו ויאחזנו בירו' אד סוף נאל ישראל כדי לומר שירה ולהזכיר הגס על היון ואז יכסה הפת וקורא ההלל עד למעינו מים ואינו מברך לפניו ואומר ברוך אתה יי' אלקינו מלך העולם אשר נאלנו וגאל את אבותינו כ' וחתם באי' נאל ישראל ומברך בפה' ג ושוהה כוס שני בהיסיבה ואינו מברך לאחריו ונטילין ידיו כל המסובים למעודה ומברכין על נטיל' ידים וקח הקער' שיט בה המצות שתי השלישית והפרוסה כינורם וישים ידו עליהם ויתפוס

כולם בידו משום להם משנה ויברך המוציא על השלימה ולא יבצע ויברך על אכילת מצה על הפרוסה ויבצע מן השלימה העליונה ומן הפרוסה כאחת כזית מכל אחת שהוא שיעור חצי ביצה ויאכלם יחד בהסיבה ולא יאכלם מעט מעט אלא כזית בבת אחת ואם אכל בלא היסיבה צריך לאכול פעם אחרת ואם אינו יכול לאוקלם בחד יאכל החלה כזית מן השלימה שהיא של המוציא ואחר כך מן הפרוסה שהיא של אכילת מצה ויקח כזית ממרור והוא לשונא הנקרא חפא או קרין או שאר עשב מר ויטבולו כולו בחריסת מטום קפא פירש ארס ויקלוט את החרוסת בין בשעת טיבל זכר לרם ולא ישנה בהוכוכרו שלא יבטל טעם מרור ויבצע עליו על אכילת מרור ולא יברך בפ' הא ויאכלנו בלא היסיבה שהיא זכר לרם ולא ישנה בהוכוכרו ויטעף חלל האור שבין חרוק לשערי שיהא שיעור כזית במר' עצמו בלא האור שבין העליון ואם לא היה לו שאר ירקות אלא מרור בשיכול ראשון מברך עליו בפ' הא ועל אכילת מרור ואוכל וכשיכול שני שובלו בחרוסת ואוכלו בלא ברכת שכבר בירך ולוקח כזית ממנה השלישית וברכועס כזית ממרור ואין צריך לטיבלו שהמצה שעמו מפטל הארס ואוכלו בלא ברכה זכר למקדש כהלל ויש מצריכין היסיב' גם לזאת ולא ידבר שיחת חולין בין המוציא ואכילת מצה לבריכה כדי שהעלת ברכה ראשונה גם לבריכה אבל טול וברוך שרי' וגו' סעודתו ואוכל ושותה כמה שירצה ואוכל באחרונה כזית מהאפיקוס בהיסיבה ויאכלנו קודם חצות ולא יאכל ישחה כלום אחריו וזלתי הכוסות שהם חובה ואם שפח מלאוכלו לו עד שנשל ידיו לברך או שאמר הבלן ונברך מתיר לו לאוכלו ואין צריך לחזור וישול ידיו ולברך המוציא ואם לא נזכר עד שבירך ברכת המזון קודם שבירך בפ' הג' לא יברך בו יא פרי הנפץ אלא ישול ידיו ויברך חמוציא ויאכל ס האפיקוס ויחזור ויברך ברכת המזון על הכוס ויברך בורא פרי הנפץ ואם לא הזכיר עד אחר שבירך בורא פרי הנפץ לא יאכל פעם אחרת וישול ידיו אם הוא חיל למים אחרונים ולא יברך עליהם וידיה כוס של ברכה בפניו וישפטנו בחוץ ויטלאנו ויאחזנו בימין ויברך וישב בלא היסיבה : (וצ') מין קצ'ל סעיף ו' ו' ונסמין קצ'ל סעיף אחד ו') ויאמר יעלה ויבא בבגה ירושלי' ואם שכחודינו מפרש למעלה בהלבנות סעודת (ופ') מין קצ'ל סעיף ו') ויברך בורא פרי הנפץ וישתח בהיסיבה ולא יברך אחריו ואם שתה בלא היסיב' צריך לשתות פעם אחרת ולא ישתה בין כוס זה לרביעי' ויין ומתחיל שפך וכולו ואומר לא לנו בלא ברכה וגומר החלל ואומר יהללך ואינו חותם אלא אומר עד עולם אתה אל ואומר הלל הגדול ונטמט וחותם אל מלך גדול כתשבות אל ההודאות כולו הבוחר בשירי זמרה כ' ומברך בורא פרי הנפץ ושות' בהיסיבה ומברך לאחריו על הנפץ ועל פרי הנפץ כ' ואם שתאו בלא היסיבה ישתה פעם אחרת בהיסיבה וצריך לברך לפניו פעם אחרת ואע"ג דבשאר כוסות אם שתאן בלא היסיבה דאמרין נמי בה שצריך לחזור ולשתות ולא אמרינן שיחזור ויברך לפניו שאני התם דכששתה בפעם ראשון בלא היסיבה לא הסית דעתו שלא לשתות עוד שררי היו עוד כוסות לפניו אבל בכוס אחרון זה כששתאו בלא היסיבה לא שכח אלא ההיסיבה אבל הסית דעתו מן הסתייה' היא היה דעתו לשתות עוד שהרי זה הוא כוס רביעי' לכן כשנזכר שלא היסיב ורוצה לחזור ולשתות צריך לחזור ולברך ואומר לשנה הבאה בירושלים חסל סרור פסח וכולו אחר כך לא ישתה אלא מים ואם ירצה לשתות כוס חמשיל' יחתים ביהללך אחר ההלל ושותה אותו הכוס בלא ברכה לפניו ולאחריו ואומר הלל הגדול ונטמט וחותם ושותה כוס חמשי' ויברך לפניו ולאחריו כקריאת שמע שעל משחו לא יקרא אלא פרישה ראשונה של שמע שהיא מהוייבת מן התורה ושאר פסוקים שקורין

שפני המזיקים אין צריך לקרחתם. כילול שמורים הוא שמור
מן המזיקין:
תפוז סדר תפילת ערבית של פסח ובגד'
סעיפים:

א סדר היום בשני ימים הראשונים בלילות מדליקין ב'כ"ו
כמו בשבת משום כבוד י"ט וכן בכל ימים טובים ומבדק
עליהם להדליק נר לכבוד י"ט, ונכנסין לבית וקורין ק"ש כו'
והותמין ופרום ואומרים פסוק וידבר משה ואין זה הפסק בין
נגילה לתפלה כנגילה אריבתא דמיא (כמנוח לקמן
נכלכות לה סימן מק"ס) ומתפללין ערבית שחרית ומנחה
ג' ראשונה ושלישית אחרונה וקדושת היום באמצ' אתה בחרתנו
כו' ותתן לנו יי' אלהינו באהבה מעידים לשמחה חגים חמנים
לשטון את יום חג המצות הזה זמן חירותנו מקרא קדש וכו'
ליציאת מצרים ולא יאמר באהבה מקרא קדש כו' שהרי כבר
אכרנו מתחלה באהבה מועדים לשמחה כו' וקאי באהבה על
כל דיני המועדים בכלל וא"כ למה לו לשנותו על דין הפרטי
של המועד שהוא מקרא קדש כו' ולפי זה אפי' חל י"ט בשבת
אין צריך לומר באהבה מקרא קדש כו' ויא' דכשחל בשבת
יחזור ויאמר באהבה מקרא קדש וכו' משום דמקרא קדש
דשבת קבלו עליהם ישראל באהבה במרה קודם שבאו לסיני
ולא כפה עליהם הר כגיגית אבל שאר המצות קבלו עליהם
בסיני וכפה עליהם הק"ה הר כגיגית לכך אין אומרים על פרטי
המצות באהבה אף ע"פ שעל הכלל אומרים באהבה שאומרים
באהבה מועדים לשמחה על הפרט אין אומרים אותו וצ"ע
ואפשר לי לומר טעם נכון דוודאי כלל החורה סתמא קבלו
באהבה ותדע שהרי הכינו עצמם בשלשת הימים כמו שצוה
להם משה בלא שום בפייה אלא שאח"כ בשמעם ריבוי המצוה
ופרשיותם נודעו שמה לא יוכלו לקיים והוצרכו כפייה הר
כגיגית לכך אומרים על הכלל באהבה ולא על הפרט כן כל
ואומר יעלה ויבא והשיאנו וחתום מקדש ישראל והזמנים ואם
שבת לומ' אתה בחרתנו ואמר יעלה ויבא יצא ואפי' הוא שבת
והזכיר שבת כיעלה ויבא יצא ומקדים ישראל לזמנים לפי
שקדושת הזמנים תלוי בישראל דכתיב אלה מועדי יי' אשר
תקראו אתם כלומר שב' של ישראל קובעין אהם לפי דעתם
ועי' קידושם שמקדשין אותם הם מקודשים ואם אמר ביו"ט טוב
מקדש השבת וחזרו בו תוך כדי דיבור ואמר מקדש ישראל
והזמנים יצא אחרי שהוא יודע שהוא י"ט, ואם חל בשבת
אומר את יום השבת הזה ואת יום חג המצו' הזה וחתום מקדש
השבת ישראל והזמנים מקדים השבת לישראל לפי שהשבת
מקודשת מעצמו כשקידש היו ואין צריך קידוש ב'ד ועי' קידוש
השבת מקודשים ישראל ברכתי אותה היא וגו' לדעת כי אגוי'
מקדישכם לכך אומרים מקדש השבת וישראל הזמנים כמו
שכתבתי לעיל בהלכות ר"ח סימן תכ"ה ואין נוהגין להזכיר
ביעלה ויבא ב"ש שחל להיות בשבת ביום השבת הזה וביו"ט חג
המצו' הזה וזכרנו וכו' שהרי כבר הזכיר שבת בריש את בחרתנו
ולמה לו להזכירו שנית עד סוף הברכה סמוך לחתימה ועל
בסי' ה' כג' ותמיהני מאד על מורי מהר"ם או ז' שכת' שמוכרי'
שבת כיעלה ויבא ואע"פ שהאמת הוא שהוא רעת קצת גדולי
הפוסקים וגם מסקנת ספרנו מ"ט כן הוא אבל שמעתי פעם
חזנים קשישי שהיו בקיאים ומומחים במנהגים ולא הזכירוהו
גם כמה רבני קשישי שהיו בבה ושמעו ולא גערו בהם וגם
כל הרפוסים הישנים יוכיחו שהמנהג כן הוא שהרי לא הודפס
בשום אחד מהם שבת ביעלה ויבא בשום מקום ונ"ל שבבגן
זה ודאי מביאים ראיה על מנהגי זקנינו ז' וכמנוח הלי' ג'
ששמעתי טעם נכון שלא להזכירו שהרי עיקר יעלה ויבא לא
נתיסד אלא על הזכירה והפקדה ואין שייך זכרון אלא ב"ח
וכי"ט וכתוב ובוים שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם

וגומר והיו לכם לזכרון וגו' ולא הזכיר שבת באותה פר' לפיכך
אין צריבין להזכיר שבת במקום שעיקרו משום זכרון שהוא
משום ר"ח י"ט וכדאמרין בהלכות ראש השנה סימן תקפ"ב
סעיף וזכרון אחד עול' לכאן ולכאן ע"ש ג'ל':

ב מיהו אם לא אמר אתה בחרתנו ואמר יעלה ויבא והזכיר
בו שבת יצא. מנהג ליל ראשון כנחה מתפללין תפלת
חול ואומר קדיש שלם ואח"כ ברכו ומעריב ליל שימורים אותו
אל תצה וכו' עד ופרום ואומר וידבר משה את מועדי יי' וגומר
ומתפללין תפילה ערבית קדיש שלם עלינו קדיש יחוס:

ג ואין הש"ץ מקדש בב"ה הג"ה
בלילי פסח לפי שאין
לך עני בישראל שאין לו ד' ג'ע קנת דלעיל ס'רסע מכור'
טוסות וא"כ כל אחד מקדש. העטם על הא דמקדשין בב"ה
בביתו ואין צריך לצאת כל שנתות השנה אינו משני
בקירוש ש"ץ: האורחיה אוכלים בנ"ה ועכשו
אע"ג דלא אכלו אורחים בנ"ה

לא נעלה התקנה ולפי אותו הטעם אין לחלק בין ליל פסח לליל
שבתות וי"ט אם לא נשאר ש"ץ מפיקרס כשנתקן התקון בשביל
האורחיה לא היו מקדשין בנ"ה בלילי פסח שאין שום אורח בשראל
שאין לו ר'כוסות בלילי פסח אבל מה שתלו חז"ל העטם לפני שבעיר
לפי שאין עני בישראל שאין לו ר'כוסות וכל עני מקדש בביתו אינו
כסוף דמשמע הא אם לא היה להם ר'כוסות היינו מקדשים בנ"ה
אף בלילי פסח כדי להנציח הענינים שבעיר שאין להם יין וי'ח
כלל אף אם היינו מקדשים להם בנ"ה אין יונאין בלילות קידוש
דאין קידוש אלא במקום פעודה כמו שכתבנו לעיל סימן רע"ג
סעיף ח' ועניו בעיר אוכלין בעודתם נתיסס ולא היו להם קידוש
רנ"ה במקום פעודה ולא יוכלו לדעת יא' נסמימן רע"ג בעיף ח'דס"ל
דאם קידוש במקום א"ע"ל דעת לאכול במקום אחר ספיר דמי היינו
דיוקא כשני המקומות בבית אחד כגון מחדר לחדר או מליגורא
לארעא כמו שכתבנו לעיל בסימן הנזכר אבל מנ"ה לביתו אכילו
לרעת יא' לא היו במקום פעודה דכלמא האורחיה ספיר דרסס
לאכול בנ"ה כמו שכתבנו לעיל סימן רס"ע הוה להו ספיר קידוש
שכנ"ה במקום פעודה אבל עניו בעיר לא הוה להו קידוש בבית
שכנ"ה במקום פעודה וגם ל"ע קנת מה שכתבנו לעיל סימן רכ"ט
שכטעם כל קידוש ב"ה הוא הפני האורחיה למה הוצרכו חז"ל לאותה
תקנה הלא יוכלין האורחים לקדש על הפת בלילי שנת וי"ט כדעת
הראש ז'ל' כמו שכתבנו לעיל סימן רע"ג סעיף ט' וכדמפורש
טעמו בסימן וסעיף הנזכר וגם קשה קנת הכל בלילי פסח למה לי
טעמא דאין עני בישראל שאין לו ארבע כוסות דמשמע הא אם לא
היו להם ארבע כוסות היינו מקדשים בשבילם בנ"ה כדי להנציח
אף בלילי פסח למה לי קידוש זה דנ"ה כדי להנציח מאחר שיכולין
לקדש אף בלילי פסח על הפת כשאין לי יין וכמו שכתבנו לעיל
סימן תכ"ג ונתבאר שם כינר יעשה אם לא ט"ס לדחוק ולומר ש
שנתקן תקנה זו מקודם שכל הראש לעולם או שהיו סוברים
דכשיס יין בעיר לא יקדש שום אדם על הפת בביתו כמו שכתבנו
לעיל סימן רע"ג סעיף ט' ואם כן הוא הדין לפנין אורחים או בכיים
הדין פכי ט"ס להנציח בקידוש דיין של ב"ה ואל יקדשו בעצמם על
פת מאחר שיש יין בעיר ופיין לעיל סימן רע"א סעיף י"ב
ונסימן רנ"ו סעיף ב' וד':
(פ"כ סנ"ה)

ואם הוא שבת אין אומרים מעריבים לפי שאין בקיאות בו
וחיישינן שמא ישה הנר וכן בכל יום טוב שחל להיות
בשבת: (ועיין לעיל סימן רע"ב סעיף ז' ח' ע')

ואין אומרים גם כן במה מדליקין נזירה משום יום טוב שחל
להיות בערב שבת שאין יכול לומר בו עשרתם שאין מעשרין
ביום טוב, לכך אין אומרים אהו אפילו ביום טוב שחל
להיות בשבת:

ד ואין

לבוש החוד

הלכות פסח

קצר

מדבר גם כן מענין הפסח ואומר אשרי והללך ומחזור הספרים למקומן • ואם הוא שבת אומר יוצר דשבת לאל אשר שבת ואח"כ כל הסדר כמו ב"ש שחל בהול ואומרים אהה בחרתנו אלא שמוזכרין שבת בכל חנה התפילות ובברכת ההפסחה (ומן עוקרין יעמם משה ואומר יקום פורקן כמו בשאר שבתות : והחלינו נכרכת המזון היינו ממוס שאלתה בחרתנו יכול

לכלול גם השנת כלי מוס סיכו לשון של נוסח יום טוב ושאר נוסח שבתות כי ישמח משה לא תקן אלא משום מתן תורה כדליתא לעיל סימן נ"ב מה שאין כן בכרכת המזון דיעלה וינא עם נזה שלא נוכל לכלול כל ענין שבת דיעלה וינא כמו שהיה כלול בלשון נכוסח רנה והחלינו ושור שאין ענין לשנת אלא דיעלה וינא כדליתא לעיל סימן קס"ד : (אומרים הקהל ועין חנו ממתקים כו' שנתו לניניו כו' :

ומתפללין תפלת מוסף ג' ראשונות אהה בחרתנו כו' ומפני חסאינו כו' עד משה עבדיך באמר ובחדש הראשון בארבעה עשר יום כו' ובחמשה עשר יום לחדש כו' והקרבתם עולה אשה ליי' פרים בני בקר שנים ואיל אחד וכו' עד ושני תמידין בהלכתן וג' אחרונות ואם הוא שבת מזכיר שבת בכל מקום ואומר מוספי יום השבת הזה ויום חג המצות הזה כו' וישמחו במלכותי כו' אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתינו מלך רחמן רחם עלינו וכו' כן כתיב במנהגים אבל נראה לי שאין כאן מקומו לומר רצה במנוחתינו דמה ענין רצון המנוחה אצל מלך רחמן כו' ונראה לי שיאמר אותו קודם קדשנו כו'

אחר ואמרת לברכינו יאמר אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתינו וקדשינו במצותיך כו' דגבי קדושה שייך לשון המנוחה כמו בכל השבתות וכמו שעושים ברה"ו כ שאומרים אותו קודם קדשנו ועוד תינה בתפילה מוסף בשאר תפילות שחריה ויוצר ומנחה היבא ניםריה אם לא קודם קדשינו דהיינו כשיגיע לומר כאשר רציה ואמרת לברכינו יאמר אלהינו א ואלהי אבותינו רצה במנוחתינו וקדשינו כו' ולחומם מקדש השבת וישראל והזמנים כו' ואין מזכירין גשם מתפלה זו ואילך אבל בתוך התפלה הזאת עדיין הקהל מזכירין הגשם ואין הקהל מפסיקין אותו עד תפלת המנוחה כרי שלא יהא הדבר מעורב ביניהם שזה יזכור ויפסיק וזה לא יזכור ולא יפסיק ומה שאין מזכירין כמו בשמיני עצרת על סימן ק"ו אבל בכנחה אחר שהתפללו השל הבל יזכרו ויפסקו וכן פוסקים משם ואילך בברכת החול מלשאל של ומשר בברכת השנים עד מוסף של שמיני עצרת ואם טעה או הזכיר מכאן ואילך סבואר למעלה בסדר היום סי' ק"ז ותחור שליח צבור התפלה ויאמר עד מלך עוזר ומשיע ואומר השל כשום דמים הרוא ואילך אוצרות שללים נפתחים ומתחיל בדעתו אביעה חידות כו' אתה גבור עד להשיע תרומות וכל השל יעד משיב הרוח ומוריד השל לברכה ולא לקללה לחיים ולא למית לשובע ולא לרוח מכלכל הים בחסד כו' נערצך ומוסיף אדיר אדירנו וכן בכל י"ט מתפללים שיבא משיח ויהיה י"ט מלך על כל הארץ כו' ובשבת אין אומרים אותו דמידי שלא יבא משיח בשבת :

(ונכונא וגלילותיה לאומים אדיר אדירנו אף נשבת) אתה בחרתנו ומפני חסאינו כו' וקודם שמתחיל החזן רצח עולים לדוכן ואומר השליח צבור בריצה והערכ לפניך ואומר בלחש ברכנו בברכה עד כהנים בזמן שהקהל עונין אמין על ברכת הרודאות וקורא כהנים ואם אין שם כהן אלא אהר אין צריך לקראתו וטאמר אמור להם ושאר דיני נשיאות כפים מבואר לעיל בסי' קכ"ז ואחר הדוכן נומר התפילה ואומר קדיש שלם אין כאלהינו קדיש יתום למנחה אומרים

אשרי ובה לציון

ואין אומרים ברכה אחת מעין ז' שהיא מנן אבות לפי שנתקנה כשביל המאחרים בכ"ה שלא זיקום המזיקים (ועל סימן רפ"ח סעיף ח"ט ועל סימן תרמ"ח וקי"ק"ד כתי"א) והאירא אין צריך לדיל שמוריה הוא מן המזיקים (כמו שנתנא) ווף סימן תכ"ו ומילא נתבאר העסם הא דלומרים אותו נשאר י"ע שחל להיות נשבת :

תפלה

סדר תפלת שחרית של פסח ובוג' סעיפים •

א שחרית נכנסין לבית הכנסת וקורין הוציאתנו של שבת כמו בשבת ומתפללין תפלת שחרית • הש"ץ מתחיל האל בתעצמות וכן בכל השלש רגלים שהם זכר ליציאת מצרים המורים על תעצמות עונו ויכולתו הגדולה ואומר יוצר אור ישע מאשרים • אופן ראשו • זולת אהבוך נפשי • גאולה ברח דודי • ומתפללין כמו בערבית כדפי' לעיל רק במקום שלום רב אומר ברכת כהני' וגומריהו ההלל ומברכין עליו לקראת הלל • וי"א שמברך לגמ' את הלל ואומרים טעמ' שאין הפרש בין לקרא ללגמור בפירו' ששניהם הוא לשון קריאה בעלמ' כמו שמצינו בגמרא ותיקין היו גומרים ק"ש אבל נ"ל כיון שאותם שמברכין לגמ' מברכין כן דווקא בשגומריהו הלל ממש וכשאומרי חצי הלל בנות ב"ח וחו' אז אומרים ג' לקרא הרי נראה מתוך מנהגם בשמברכין לגמ' שרוצים לומר בלשון לגמרה עד גמירא וא"כ יש לחוש לחשש הר"מ שאמר בשמברך לגמור אם יחסר ממנה חיבה אהה או אות א' הוי ברכה לבטלה הלכך מי שרוצה לברך לגמור יברך בין ב"ח וחו' בין ברגלים וחנוכה שאז יהיה פ"י לגמ' לקרות והרוצה לברך לקרות יברך כן ג' בין ברגלים בין ברה"ו וחו' וחנוכה אבל אם ישנה לברך ב"ח לקרות וברגלים לגמור דרי וודאי כוונתו לשון גמירא ואם יחסר חיבה או אות הוה ברכה לבטלה נ"ל • וכיון שגומריהו אותו אין מפסיקין בו אלא כדרך שאמר בק"ש באמצע הפרק שואל בשלום אביו אורבו ומשיב שלו לכל אדם נכבד שנתן לו שלום ובין הפרקי' שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם • ואם פסק באמצע רשהה אפי' כדי לגמור את כולו אין צריך לחזור לראש אלא למקום שפסק :

ב ואפי' עשרה בני אדם קורין אותו כאחד אע"ג דק"ל דהרי קלי לא משתמעו שאני הלל דכיון דהכיבא עליהו משו' זכרון הנס יהי דעתיהו ומשתמעו • ואומר הש"ץ קדיש שלם אין כמוך :

ג ומוציאין בספרים ואומרים שמע ישראל ועל הכל וקורין בראשונה הגברי כפ"א מן משכנו וקחו עד טארין מצרים על צבאותם שהו הפרטה הראשונה שבתורה המדברה בענין פסח שהוא מעניינא דיומא פרש' כהן עד עולם • לוי כן עשו ו ישראל מצרים • רביעי לדורותם • ה' על צבאותם • ואם הוא שבת אז קורין ז' גברי ומסיפין ב' פרישות א"כ ברכם : והשנייה יעשו אותו • ומניחין ס"ת השנייה אצל הראשונה ונ"ל במקום שצוהגים בשאר שבתו השנה להוסיף על ז' שיוסיפו גם בשבת זה כמנהגם וכן בכל י"ט שחל להיות בשבת שאלכ הרי הם פולזים בקדושת שבת זה מקדושת כל שבתו השנה ואדרכה אפי"א מסתבר שהרי נתחברו ביום זה ב' קדושת קדושת שבת וקדושו' י"ט וכבר נתבאר לעיל סימן חכ"ג ששעם הוספת גברי הוא משום תוספת קדושה דיומא על סימן חכ"ג • ואומר חצי קדיש על שתייהו וקורין למפסיר ומפסיר קורא בשני' נפרש' גגחם ובחדש הראשון עד סוף הפרשה שהוא מענין קרבנות דיומא ואז א"ל הקב"ה לאברהם בזמן שאין בית המקדש קיים שיהיו ישראל קורין בסדר הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומחל אני להם על כל עונותיהם • בפסיר בהושע מן יאמר יהושע עד ויהי יי' את יהושע שרוא

אצי קדיש ופתלולין כמו בשחרירק שמדלגן משיב הרז'ומורי' הגשם ואומ' שלום רב במקום ברכינו וחזרו ש'ץ התפלה קדיש שלום ואין אומרים לא פרקים ולא שום דבר וכן בכל יום טוב דיום טוב חציז לכס הוא וחציו לה' כבר קיימוהו בשחרית ומסוף ומנח' וכיון שאין אומרים כלום נס קדיש יתום אין צריך לאומרו ועל מה יאמר והוא שאין אומרי' קדיש אלא אחר התפלה או פסוקים וקדיש תפלה כבר אמרהו החזן ושהיה בין מנחה למעריב עד הלילה כדי שלא יעשו מלאכה מיום טוב זה ליום טוב זה מבעוד יום לצורך הלילה דשמן שני חול הוא ואסור להכין מיום טוב לחול ואפי' להביא יין וספ'גן אסורי' עד הלילה עד שיאמר ברכו וכן בכל יום טוב אפי' כיום טוב דר'ה דקדושה אחת הם ויומא אריכות' הוא ה'מ לחומרא ולא לקולא רק בירות נוהג' להדליק משחשיכה אפי' קודם ברכו משום דמשהשיכה צורך עכשיו הוא ולא מקרי' מכין מ'ט לחכירו' ובכ'ה נוהגים להדליק אפי' מבע' דבכ'ה מצוה הוא לעולם אפילו ביום :

תפילת ליל שני וספירת עומרנו
י'סעיפים :

א בליל שני ערביה כדאמרו ואמר מעריב אור ישראל כו' אור יום הנפ' לפי שבלילה זו קצרו את העומר ואפי' כשחל יום ראשון בשבת שאין אומרים מעריב בליל ראשון אין אומרים בליל שני מעריב של ליל ראשון כמו בסוכות משום אור יום הנפ' הסייד לספירה ומתפללין כמו בליל דאקון אלא שמדלגין משיב הרוח ואם חל ב'ט אומר אתה בחרתנו עד עלינו קראת ואומר ותודיענו כו' להבדיל בהפילה ותתן כולו ואחר התפלה מתחילים לספור את העומר שומנו מתחילת ליל יום י' בניסן שכן כתיב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה ז' שבתות תמימות חדיינה ויום השבת ד' ליום ראשון של פסח דעליה קאי' שזוהי י'ט ששבת' כו' ממלאכה וא"כ ממחרת השבת הוא י' בניסן סאוהו היום מנין ז' שבתות שהם ש'ט יום ומדכתיב המימות ש'ט שצריכין להיות הו' שבתות המימות ולא יחסר מהם כלום וא"כ צריכים להתחיל לספור מתחלת הלילה שנכנס יום י' בניסן שאם ימתין בתוך הלילה וכו' עד למחרתו כיום י' לא יהיו שבתות תמימות הילכך מצוה מן המובחר לספור בתחלת הלילה ואם שכח לספור העומר בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה דכשם שקצירת העומר היתה כשרה כל הלילה שהרי לא היו מקריבים אותו עד היום דכתיב ביום הניפכם את העומר בן הספירה כשירה כל הלילה ומצוה על כל א' ישראל לספור לעצמו ואין א' יוצא בספיר' חבירו אפי' אומר אמן שכן משמעו' וספרתם לכם שחמא ספירה לכל א' וא' וצריך לספור מעומד דכתיב מהחל חרמט בקמה תחל לספור ז' שבועות וקבלו דול אל הקרי בקמה אלא בקומה כלומר בקומה זקופה תחל לספור וצריך לברך עליה תחלה בסוף שאר המצות שמכרכין עליהם וצריך לספור הימים והשבועות דכתיב תחל לספור ז' שבועות וכן וספרתם לכם וגו' ז' שבתות המימות וכו' משמע שצריך לספור שבועות ומרכתיב תספירו נ' יום משמע שצריך לספור ימים לכך סופרים שניהם כיצד ביום ראשון עומד ומבר' בא' אמה' אק'בו על ספירת עומר היום יום אחד' ובשני יאמר היום שני ימים וכן עד שמיני לז' ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד יאמר אחד בדלית' שהוא לשון וכי' שכן מילת שבוע הוא לשון וכי' דכתיב שבעה שבועות כה' ולא כתיב שבע שבועות וכבר ידעת דמספר שמעשרה ולמטה ה'ה' מצוה על הזכר כמו שלשה ארבעה חמשה ששה כו' :

(וכן פנ'י פרשת תול' על מלא שניו זאת)
יום ה' יאמר היום סמנה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד שניע ליד ואז יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות וכן מצוה והולך עד מ'ט יום שהם שבעה

שבועות וכו' שלא יאמר שהיום יום אחד או שהיום שני ימים שא"כ היה משמעו בא' שצונו לומר שהיו' כך וכך בעומר והיה משמעו ששפרט יום הזה לעולם הוא כך וכך לעומר ואין זה אמת אלא יאמר בא' אמה' אק'בו על ספירת העומר היום יום אחד או שני ימים כו' ומשמעות הלשון הוא כך בא' אמה' אשר קב'ו על ספירת עומר בכלל וכיון שצונו כן הריני מקיים מצותו ועכשיו אני סופר ואומר היום יום כך וכך כו' כך נל' וכן הוא משמעות לשון הסוד ואין הפרש בין שיאמר היום כך וכך יום לעומר או שיאמר היום כך וכך ימים בלא לעומר אבל יותר ראוי לומר לעומר כדי לבאר יותר ואחר הכרחה יאמר יהי רצון כו' שיכנה בית המקדש כו' והמע' לפי שבזמן הזה הספיר' היא מדרבנן כיון שאין לנו מקו' להקריב העומר לכך מתפללין ל' שיבנה כ'ה במהרה ונקיים המצוה בתקונה ואין מברכין זמן על הספירה משום שהספירה היא משום צורך י'ט וסמכין זמן דגמ' ועוד יש טעם אחר משום שפעם הספירה היא שצונו הש"י לספור שבועות וימים עד יום חמשים מיום שיצאו ממצרים שבו יהיה יום מתן תורה כאדם המצפה ולסתיו על יום המונבל לו לתת מתנה מרובה או דבר אחד שישמח בו ומקוה ומיחל מתי יהיה אותו היום שיקבל אותה השובה המיועדת לו ובכל יום שישקע השמש הוא סופר ופברך לאלהיו שעבר זה היום ומקרב אותו היום אשר הוא חפץ בו כן צוה השם יתברך לספור כל הימים והשבועות עד היום שקיינוה' הוא יום מתן תורתנו לחבב עלינו את התורה ולהראות שהיא חביבה עלינו יותר מיום הנאולה של מצרים והוא עיקר היום שקיינוהו ואם כן הספירה היא בעבור הוהלת הממוסכה שאנו מקאים שיצריך לנו הזמן עד יום מתן תורה ובכל יום אנו מברכין ומשבחין שהגיע אותו היום ונתקרב יום מתן תורה ואם כן איך נבדד זמן על הספירה ועדיין לא הגיע היום שקיינוהו שהוא עיקר השמחה שהוא מתן תורה שהרי אין מברכין זמן אלא על דבר שמחין בו ובספירה אין כו' שחאה לכך אין מברכין זמן :

ב אם טעו ביום המעונן וברכו על הספירה קה"ס זמנה חוזרים לספור כשהחשך דהכי ליכא היום י' ימים ואינה אלא ש' שהרי כשברכו עדיין יום ט' הוא לכן ראוי שלא לסמ' עד צאת הככבים :

ג מקום שנהגו הצבור להתפלל ערבית מבעוד יום ומוציין הספירה ככה ושעמא הוא משום העמי הארץ שלא יטבחו בלילה מנהג הוא עמהם בלא ברטה מימר יאמר אפי' אזכור בלילה בפתיא איני יוצא בספירה זו אלא אחזור ואברך כדון ויחזור ומברך בלילה ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונת ה'מ מן הסתם אבל אם אינו רוצה לצאה בו אינו יוצא בע'פוא"כ נמצא שלא אברך לבטלה ואם אשכח ה'ה' מניתי ימים ושבועות לפצוה ואין הברכות מעכבות הלכך אם מנה סתם ולא בירך ולא הייתה כוונתו שלא לצאת יוצא !
ד לפיכך צריך לזהר מי ששואל אותו חבירו כמה ימים בספירה כזה הלילה והוא עדיין לא מנה שיאמר לו אהמול היה כך וכך ומפילא ידע חבירו כמה היום שאם יאמר לו היום כך וכך נמצא שכבר מנה ואינו יכול לחזור ולמנות בברכה ודווקא כשהגיע זמן הספירה הדיינו בין השמשות אבל אם שאל אותו קודם בין השמשות ואמר לו כמה יהא לנו מהספירה זאת הלילה יכול לומר לו כך וכך הם ואין כוה השש כיון שאינו זמן ספירה :

ה אם פהת ואמר בא' אמה' אק'בו אדעתא דלימא היום יום ד' שהוא ספר שחא ד' ונזכר וסיים כה' והם ה' או איפכא פתח אדעתא דלימא ד' והם ד' ושעה וסיים כה' ז'א' דספירה בזמן הזה דאורייתא והיה ספיקא דאורייתא וצריך לחזור ולברך דספיקא דאורייתא לחומרא ויש צומרים כיון דבזמן הזה ליכא הכאה עומר ולא קרבן אינה אלא מרבך והוא

ראשון של פסח כדי שיאכלו מצה לתיאבון בליל שני אבל שתיה מותרת דיון שובא מגר נריר ולא גרע מע"פ :

אסור לצבול חדש אף בזמן הזה עד מתחלת ליל י"ח בניסן ל"ט לחם ול"ט קלי ול"ט פרמל שנא ולחם וקלי ופרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' בכל מושבותיכם ובכל מקום שגו' בכל מושבותיכם אפי"ה ל' במשמע ועצם היום הזה ל"ז בניסן שהוא מחרת יום השב' של יום ראשון של פסח דעלית קאי באותה פרשה וק"ל עד ועד בכלל הילכך בא"י ובקניא בקבוע דירחא אינו אסור אלא עד חתלת ליל י"ז בניסן ולדין בתל אסור עד חתילה ליל י"ח שהרי יום י"ז לדין הוא י"ט שני מספק שמא יום ראשון הוא והל"ט וא"כ הל' יום י"ז כפק י"ז הילכך אסור לן עד תחלת ליל י"ח :

ת"ז

סדר תפלת יום שני ויומי דח'ה וכו' סעיפים :

א יום שני מתפללין כל הסדר שהתפללו ביום ראשון ואומרי' יוצר אפיקרנן ואפוגן נעול אומרים הקהל והש"ן פתחיל דודי (בגמול חכמתקיס) זולת אודך גאולה ברח דודי קדושתא אסורים אל נא וכו' ומציאינן ב"ס וקוקין כפרשת אמר שור או כבש עד סוף הענין כהן עד אני יי' לוי לא תעשו ישראל אלהיכם רביעי שבחכם חפסי ישראל ומפשייר קורא בשנייה כמו ביום ראשון ומפשייר במלכים בפסח דיאטיה פוישלח המלך עד ואחריו לא קם כמותו אשרי יהללו מסך כראתמ' זק אין אומרים משיב דרוח לא האטל ואומרי' אין כאלהינו עלנו קדיש יהוש' מנחה כדאמרו במצאי י"ט מתפללין אהה חוננתנו כמו ב"ס להבדיל בהפילה ואומרים יעלה ויבא כרצה ופבדילין על הכוס ב"ה ובבניה בורא פ"ה והמבדיל בין קודש לחול ולא יפרך על הבשמי' טב"ש אין כאן נשמה יתידת ועוד נזירה שמא יקטום דס כ"ש להריות בו להבדלה ונס על הנר אין מברכין אלא ב"ש שנקרא בו (ופיין לעיל סימן תנ"ח)

ב יום שלישי שהוא חול של מעור אין אומרי' כזמור לתודת וכן בכל ימי ח'ה דחג הפסח והטעם כתבתי לעיל כע"פ סימן תס"ח וערבית ושחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומ' יעלה רבא בעפודה ואם לא אמר מחזירין אותו וכן מזבירין אותו בברכת המזון ואם לא אמרו אין מחזירין אותו דבשלמא בתפילה לא שגי דלא יתפלל וכיון שלא התפלל כדין דין הוא שיחזור אבל בברכת המזון אי בעי לא אפיל דבר המחייבו לבדך ברפת המזון שהרי אם רצה לאכול פירות וכו' ושאר דברים חוץ ממצה הרשות בידו ובלבד שלא יאכל חמץ הילכך אם לא אמ' יעלה ויבא בברכת המזון אין מחזירין אותו י"א שאין מניחין תפילין ב"ה שנים הוא י"ט שנקראות ואין צריך לאות התפילין ואנו נוהגין להניח תפילין ומברכין עליהם כמו בשא"י החול דהא ימי חול איקד והחזן משנה קצת שמברך עליהו בלחש ולא בקול רם כשאר ימי השנה ובמסופ מסידין אותם רבשעת הקריבה הקרבן מירו"ט תוא ואין צריך אנת ומסופ במקום הקרכת קיבון הוא וכן ב"ח ונ"ל ב"ה דפסח מסירין אותם קודם קריאת פרשת המסופ בס"ת דהא הקריא' היא נ"כ במקום ההקרב כמו התפילה וכתב הדפוסית יש להסי' אותם קודם שמברכין על הלולב שקודם ההלל דהא ע"פ סו"ה הקבל כל פה שיכונו סוד הד' פשויות שבתפילין י"ט בסוד הד' שנין שבלולב וכיון שישבידינו אות ד' מיני הלולב אין צריכין אות התפילין נ"ל ומתפללין בדרך שתתפללין במסופ של י"ט אלא כשיגיע לעל ידי משה עכדך מפי כבודך כאמר אומה והקדבחס עולה וגו' עד ושני תמידין כהלכתן ואינו מתפלל ובחדש דראשון וגו' שהיא עכ"ר :

היה ספיקא דרבנן ויצא דספיקא דרבנן לקולא ונראה לי דבין למ"ד דאורייתא ובין למאן דאמר דרבנן דינין בזה שוה שאם פתח אדעתא דליטאד' הם ארבע ומעיה וסיים בה' לא יצא אפילו למאן דאמר ספיקא דרבנן וצריך לחזור ולברך ולספור דהא לא פנה כלל ושה לנו אם חיתה מחשבתו מתחלה לומר ארבעה והרי לא הוציא הספירה כפיו ואפילו מדרבנן לא יצא ואם פתח אדעתא דליטאד' ונזכר וסיים בה' והם ה' יצא אפילו למ"ד דאורייתא אין צריך לחזור ולברך דהא לא גרע מצלו מנה סתם ולא בירך כלל דאמינן שיצא דברות אינן מעכבו' ולא דמי להיקא דנקט כסא דשכרא בידה ופתח אדעתא דחטרא וסיים בדשכרא דאכרינן א' הוה דאורייתא היה צריך לחזור ולברך כמו אמר ויצ"ב למ"ד דאורייתא שאם ספק אם אמרו או לו שצריך לחזור ולאמרו רשאני התם שעיקר המצוה היא הברכה ואם חיתה דאורייתא אסור ליה למסתי עד שיחזור ויברך הברכה שהיא דאורייתא אבל הכא אין הברכה דאורייתא אלא הספירה והא ספר אותו היום שהיה לו לספרוה לנו שלא היה דעתו כן בשעה שבירך לא גרע משלא בירך כלל שיצא שאין הברכות מעכבות כלל (וע"ל סימן ר"ט כתי"ח) ואין צ"ל צם בשפתה הברכה אינו יודע לחשבון ופתח אדעתא דליסיים כמו שיסמך מחבירו ושהק עד ששמע מחבירו וסיים כקדו שיצא ל"כ ע אפילו למ"ד ספירה דאורייתא : עיקר המצוה הוא בלילה שכן חיתה הקצירה כשרה בל הלילה לפיכך אסור לאכול בשניע זמן חסעוד עד שיספ' כדי שלא יסדר באכילתו ויטבח מלספר ואפי' התחיל לאכול ונסק וסופר מיהו אם התחיל לאכול קודם שהגיע זמן הספירה אין צריך להפסיק אלא נטר אכילתו וסופר אח"כ ואם טבח ולא בירך כל הלילה יספור כיום בלא ברכה :

ח ואם טבח לברך ולספור באחד מן הימים בין יום ראשון בין אחד משאר הימים לא יספור משם ואילך בברכה דספירת טבעה שכועות תמימות בעינין ותא ליכא דהא חסר חד יומא אבל מ"ס סופר הוא כל שאר הימים בלא ברכה כד'א ששכת מלספ' לגמרי שאפי' למחרתו ביום לא נזכר ולא סיפר כלל אבל אם לא סיפר אתמול כזמנו בברכה ונזכר כיום מחזירו ומסר בלא ברכה ביום סופר משם ואילך כל הימים בברכה דאקרי ספיר תמימות הואיל ולא דילג לספור אחד מן הימים לגמרי ואפי' אם הוא מסופק אם דילג אחד מן הימים לגמרי אם לא יספור שאר הימים בברך דבדיעבד כה"ג תמימות פקרו : לילות שבת ויום מברכין וסופרין לאחר קידוש דהא קידו' וספירה כהדי חילי כצאת הככבים וקידוש שהוא תידי הוא קודם ועוד שהקדוש חל עליו אפי' קודם צאת הככבים וקודם בין השמשות דמצוה להוסיף מהול על הקידוש פה שאין שייך בספירה ובמצאי שבת ויום מברכין וסופרין קודם הבדלה אחר קדיש תתקבל דאפקי יומא מאחרינן ליה ופושל י"ט אחרון של פסח במצאי שב' שאז יאמ' קידוש והבדלה בפעם אחת על כוס אחד יש לספור בכית הבנסת קודם שמברכין על הבוס ב"ה כדי לאחר ההבדלה כל היותר שנוכל להוסיף מחול על הקדש אע"פ שמקבל עליו קדושת י"ט בברכה שעל הכוס פ"ט קדושת שבת היא יותר קדוש מקדושת י"ט הסמוך לו ונוהגין לספור העופר בליל מ"ט אתי שאמרו סדר קדושה וקדיש תתקבל אבל אין סופרין מיד אחר הקדיש שאומרים אחר התפילה מפני שאותו קדיש אינו שלם ועדיין לא נגמרה תפלת ערבית עד לאחר תתקבל צלותהו וכו' וקאי אתפילת י"ח של ערבית דצלותהו היינו תפילה ו"ל תפלת י"ח בענין הסד' דליל שני המחזירי נוהגין ככל דבר כמו בליל ראשון אבל אי שצצת לאכול ולשתות ליל שני אחר ההלל אוכל ושותה ואין עליו כלום שלא תחזירו בו כ"כ אלא שמוציא עצמו מכלל המהדרין ועובר על דברי חכמים שאמרו לעולם לא יוציא אדם את עצמו מן הכללי יש אנשים שנתנו למעט אכילתם ביום

אין נוהגין לומר לא ב"ט ולא כח' הותנת לנו כו' אז"ט
מקרא קדש הזה כו' דמ"ש להזכיר מקרא קדש נביאים
טוב משאר כל הלכות י"ט :

ד כל הימי' של ח' ה' ובימים האחרונים של י"ט אין נומרין את
ההלל אא קורין אותו בדילוג כמו ב"ר דכיון שאין פסח הלוק
בקרבתיו מיום א' ואילך כמו סוכת אין קדושתו דשאר הימי'
כמו קדושת סוכות בשאר ימים שכל יו' ישבו קדושה בפני עצמו
כיון שיש לו קרבן בפני עצמו מה שאין כן בפסח לפיכך אין
נומרין בו את הלל כל שבעה לומר שאין קדושתו כקדושת יום
ראשון ויש עוד טעם במדרש מה שאין נומרין ההלל כל ימי
הפסח הוא לפי שנשכחו המצרי' שבטיעו של פסח וכתוב בפסול
אויביך אל תשמח וגו' אמר הק"ה מעשה ידי טבעו בים
ואתם אומרים שירה וכיון שביום שביעי שהוא י"ט לא יסרו
דהלל לכך אין נומרין אותו כל ימי ח' שלא יאמרו ימי חול
של מועד ערפי מיום השביעי שהוא י"ט מקרא קדש ויבאו
ללול בו ואתר ההלל אומרים קדיש שלם תתקבל על תפילת
ל' וכן בכל יום שיש בו מוסף אומרים קדיש שלם קודם הוצאת
ס' על תפילת יוצר : (וע' סימן כ"ה :

ה ומוציאין בכל יום כ' ספרים וקורין ביה' ראשון של ח' ג'
כפ"א אל פרעה מן קדש ליעד סוף הסדר בהן אביב לוי
יסימה ישראל יסיים ואינו אומר עליו קדיש כי לא נשלמה
עדיין תוכת עולי היום שהם דוכן בכל ימים דח' אא אומרים
קדיש על הס' הראשונה ובשנייה קורין רביעי בקרבנות
המוספים כפרשת פנחס ומתחיל והקרבנם עד סוף פיסקא /
ואומר חצי קדיש יהללו אשרי ובה לציון / חצי קדיש מוסף
כו' ביום שני דח' קורין כפרשת ואלה המטפשים מן אם
כסף תלוה את עמי עד לא תכשל גדי בחלב אמו / כהן כי חנון
אני לוי תעזוב עמו ישראל בחלב אמו והרביעי כמו אחמול /
וכן בכל ימי ח' קורא הרביעי והקרבנם ביום ג' דח' קורין
כפרשת כי תשא מן פסל לך עד לא תכשל גדי בחלב אמו /
כהן ונתלתנו לוי אלהי מסכת ישראל בחלב אמו ד' דח' /
קורין כפרשת בהעלותך מן וידבריו אל משה עד ולא יאמר הארץ
/ כהן בני ישראל לוי יצוה וי' לכם ישראל ולא יאמר הארץ /
שבת שחול כח' ערבית שחרית ומנחה מתפללין כדרכו של
שבת ואמר יעלה ויבא כעבוד שאין קדושת ח' כ' שיקבלו
בו תפלה בפני עצמו כמו קדושת י"ט דכ"ט הוא לגבי שבת
אלא שעל כל פנים צריכין להזכירה בעבודה שחרית יוצר
אהובך / אופן דודי זולת אלה וכאלה נאולה ברח דודי חצי
ההלל וקדיש שלם וקורין שיר השירים משום שמדבר ומשורר
על נאות מצדו ומברכין עליו על מקרא מגילה ושהיינו דהא
מוזמן לזמן קאתי וכתב מורי רמ"י ז"ל שהעם נהנה שלא לברך
בלל על אילו המגילות ל' שיר השירים ורות ואיני יודע למה
לא יברכו עליו ועוד המיהני עליו היאך ידע זה המנהג כ' כ'
בפשיטת שהרי הכל קורין בלחש ומברכין בלחשומי הגיד לו
שלא ברכו כלום אם שמע שקצת מהם לא ברכו שמה מחסרון
ידיעה עשו שלא קראו בהנהגת מהר"א סירנא ואודה שקראו
בה ברכו שהרי כרוב שם בפירוש שמברכין על אלו ב' מגילות
ואומרים אהריו קדיש יתום כמו שאומרים אחר כל
הפסוקים ואין כבוד וקורין ז' גברי ב' כי תשא מן ראה אתה
אומר אלי עד בחלב אמו / א' האדמה ב' ארחס ג' יזכור ד'
ונחלתנו ה' העסה לך / ו' אלהי ישראל ז' יסיים ומפשי
קדיש והקרבנם ומפשי ב' חזקאל מן היתה עלי יד ה' עד סוף
הענין ושקטא משום שיש לנו קבלה מפי חז"ל כי תחית המת'
עתידי להיות בניסן ונצחת נגן ומנגן בתשימוטום הבי בניסן
מפשיין תחית העצמות היבשות שבחזקאל וכתשרי בשבת
דח' דסוכת ביום בא נגן ותותמן בשבת לברו ולא בהומני'
שהרי אם לא היה שבת לא היו אומרים הפסחה בת' ח' :
ז בלילי י"ט האחרון מקדישין על היין ואין אומרים זמן לא :

בליל ז' ולא בליל ח' שאינו רגל בפני עצמו כמו י"ט אחרון דחג
ביום ה' שהוא ז' של פסח הוא י"ט סדר התפלה זמן חירותינו
כבשני ימים הראשונים ערבית מעריב ויושע י' אום למושעו'
שחרית יוצר ויושע שושני פרח אופן ויושע אל אמונה זולת
אז פהרום נאולה יום ליבשה שהרי הוא היום שנקרע בו
הים קדושתא אותותך ואין אומרים אל נא מטעם שאמרנו
למעלה שאין נומרין הלל דאל נא נמי שיר הוא ואין רצונו של
הק"ה שיאמרו שירה ביום שמעשה ידיו טבעו בים חצי הלל
קדיש שלם אין כבוד :

ח ומוציאין שני ס' וקורין ה' כפרשת בשלה מריש סידרא
עד רופאיך בהן לפני העם לוי ביד רמה ישראל
תחרישון רביעי נלחם להם במצרים המיטי רופאיך ואם
הוא שבת קורין ג' גברי וחולקין כ' פרשיות לשנים קודם ויסע
למפשי קורין והקרבנם כמו בח' ומפשי בשמאל מן וידבר
דוד עד סוף השירה שהיא מעין המאורע דמשום שקורין בתור'
בשירת ויושע שהוא ענין דיומא כמו שנתבאר בסמך שבו
טבעו המצרים בים וניצלו ישראל לכך קורין ג' שירה דוד
ששר ביום שניצל מאויבו וזוהי מקדש ישראל והומנים :
ט ואם חל יום ז' בשבת אומר בליל שבת ויכלו מן אבות
ואין חותמים בהומנים וכן בכל י"ט שחל בשבת שהרי אם אין
שבת אין אומרים מן אבת ב"ט ואם כן למה יזכור של י"ט
בברכה זו שאינה באה בשביל י"ט שחרית אומרים יוצר ואופן
זולה ונאולה השייכא לשבת דח' והם אהובך דודי אלה ברח
דודי משום שכשחל שבת ביום ז' אז לא יהיה שבת

בתול המועד וצריכין לומר שיר השירים ביום
ז' שלעולם בשבת שבת או בשבת ביום ז' קורין שיר השירים
שהוא מדבר בשיר של יציאת מצרים וכיון שאומרים שיר
השירים ביום ז' אומרים ג' הפיוט המדבר מסיר השירים וכיון
שאומרים ברח דודי שהיא נאולה וצריכין ג' לומר ים ליבשה
שהיא נאולה השייך ליום ז' מקדישין לומר יום ליבשה קודם
שירה חדשה וברח דודי קודם נאל ישראל וכן בכל פעם שיש
בו סילה ביום שאומרים בו נאולה כגון כשבתות שבין פסח
לעצרת מקדישין לומר יום ליבשה קודם שירה חדשה וטעמא
משום דיום ליבשה מתחילה על שירה חדשה נתיסדה
ונאולה דיומא אומרים קודם נאל ישראל ובקדושתא
אומרים אותו הפיוט השייך ליום ז' והיא אותותך ומזכירין
שבת בכל מקום בתפילה ובקדוש ובברכת המזון ובהפסחה
ואומרים חצי הלל ואומרים שיר השירים יקום פורקן
ומספך וכולו ואז אין אומרים ביום שני אתה הארת השייך
ליום שני אלא שושני פרח השייך ליום ראשון כיון שיסודו
רבי שמעון הגדול שהיה תנא אבל מכל מקום אין אומרים
האופן של יום ראשון אלא של יום שני והוא מחוללת ולא
ויושע אל אמונה שהוא של יום א' שהפיוטן סדרו ליום שני
למה ישגוהו ובמוסף דשני יום טובים האהרונים אומרים
סדר מוסף כמו בחול המועד ואינו יודע טעם למה לא יוספו
פסוק וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה
לא תעשו שהרי אנו נוהגים להזכיר מקרא קדש ואיסור
עשיית מלאכה בכל המועדים ולמה לא נהגין כן גם כן
באלו השני ימים וצ"ע ואפשר לומר ליישב המנהג שאין אומרים
אותו משום שלפי סידור לשון התפלה אין לנו מקום לאומר
שאם נמריה מיד קודם והקרבנם אחר מפני כבוד כמאמר היינו
משנים ממה שכתוב בתורה שהרי בתורה כתוב פסוק וביום
השביעי אחר והקרבנם מש"כ בשאר המועדים שכתוב מקרא
קדש ואיסור עשיית מלאכה קודם הקרבנות ואומרים
דיני הפרשה כסדרה מה שלא היה כן כאן אם היינו מקדישין
אותו קודם והקרבנם ואם נאמר אותו מיד אחר והקרבנם
קודם ומטתם לא היה נפל אחריו לומר ומנהגם דקאי על
הקרבנות ואם נאמר אותו אחר ומטתם כבר עירבנו יחד כל
הקרבנות

להם את הבנות השורר לעז שמשכרו ושמשהו להם מתחת כסא הכבוד שהוא אחד מן הרבנים שבמרכבה קדש בכספא ר' אז קדשוהו ועשאוהו בכסף ע"ש הכתוב שנ' כסף הרבתי להם וזה עשו לבעל ואחר כך מפרש ואומר ואיזהו הוא פסל במדברא כלומר הוא אותו הפסל שעשו ישראל במדבר ואת נעשה להם ע"כ כך שלא כוכרא כלומר ששלה הבכורות מעל עבודתו ובחר בשבט לוי שלא חטאו בעגל ופני שעל ידי עיקר הגאולה האת נבחרו הכבירים לעבודת השם ית' משום שנצלו ממכת בכורות והם מרדו בעגל ומאסו עבודה הש' ע"כ נתנו חזל סיפן זה כנגד זה על דרך התוכחה לזכור מה שנאמר מהם בפשיעתן וכל אחר יתן אל לבו נ"ל וזה הסדר לא ישתנה אלא כשחל פסח ביום ה' .

כי כשתל ביום ז' או ביום א' הנה
 אין שבת בח' והזשיבא ביום ג' יבא שבת ביום חמשי שלו שמיננו פסל והיא פרט' ראה אתה אומר אלי שכלול בה פרט' פסל אבל בשיבא פסח ביום ה' שאז ישתנה הסדר והיונו משולל כל' ופסח כמו טיתנאל לעיל סימן תק"ח סעיף א' ואין רמז לקנוע פסח כל' ביום ז' ל' לכן לא ישתנה אלא כשחל פסח ביום ה' כנשתאר (כפנים)

קורין יום ראשון ויום ב' דפסח מש' הורא וביום שלישי שה' שבת קורין ראה אתה אומר אלי שהוא פסל וביום אב' קורין קדש בכספא במדברא כסדר שה' כתובי' בתור' שלעולם קורין בשבת דה' בין של פסח בין של סוכות פ' ראה אתה אומר אלי כמו שנתבאר למעלה ומשמא מטוס שיש שם בלילה פרשה מצות שבת ורגלים וחולו של מעד דכתי' את חג המצו' השמור שממנו למדנו איסור מלאכת חולו של מעד במסכת חגיגה וכמו שיתבאר לקמן בהלכות ה' בע' ה' ולפי שצריכים לקרות שבעה מתחילין לקרות מראה אתה אומר אלי ונ' י"ט שחל להיות בשבת קורין לעולם במנהג כסדרה של איהו שבוע ואומרים ואני הפלתי ואין אומרים צו' וערבית אומר' אלקים יתננו ונאמר .

הקרבנות והגסכים ודממים של יום השביעי כהלכת' ואינו נופל לומר אחריו וביום השביעי ונ' והואיל ואירחי אדחי לכך אין אומר' אותו כלל נ"ל ליישב המנהג . ואם הוא שבת מזכיר של שבת ואומר ותתן לנו את יום השבת הזה ויום חג המצות כו' וכן בכסף אומר באהבה וברצון בשמחה ובששון שבת ומעדי כו' ואומ' ישתחו כו' את מספיו יום השבת הזה ויום חג המצות הזה ותורהם מקרש השבת וישראל והמנים שהתפלה באה בשביל שבת וי'ט . ב'י טני ערכית ויוטע אומן' והשא' כדאתמול קידוש כדאתמול שחרית יוצר אתה הארת אופן מחוללת וזלת אי פתחם קדושת' אימת גוראותיך כ'כ במנהגו' והעקתקים אבל המיחני מאד למה לא יאמרו נ' כיום ליבשה שדא גאולת' של אתמול שכין שהפייסני' לא יסדו גאול' אחר' ליום זה ודאי סמכו שיאמרו של אתמול כמו שאומרים אי פתרום שהוא זולת של אתמול משע' זה וכן מצינו הרב' פיושי' בכועדים בשבועות וסוכות שאומרים פיוט'ם של אתמול ביום שני היכא דלא חרשו הפייסנים פיוט' חרש ליום שני ולמה לא נעשה כן גם בגאולה יום ליבשה וצ'ע' ות'ל טמעו' נפל במנהגים שדילגיה ביום כ' ואותו הטעות הטעה גם המרפסי' שלא הדיפסוהו במחזורים של יום ב' וע'י' כן נשתקע מלאמרו אבל אי אישר חלי הייתי כנהיג לאמרו נ"ל . ואם חל יום אחרון בשבת אז אומרים שיר השירים ביום אחרון ואז אין אומרים אתה הארת כו' אלא אהוביך יוצר השייך לשבת דה' המרכב שסיד השירים וגם אין אומרים אימת גוראותיך אלא אותותיך השייך ליום ראשון משום שיש בו שכשי יה שסדרו רבי שמעון הגדול ומשום כבודו אומרים אותו אחר אהובך מפני שהוא יסד אותו נ"ל ואז אומרים ביום ראשון שהוא יום ו' קדושתה אימת גוראותיך ביום אחרון שהוא שבת אומרים אותותיך . ואומרים חצי הלל שיר השירים וקורין בפרשת רצה כל הכבוד עד סוף חסדרא . כהן כמים . לוי חייך . ישראל מלאכה . ד' החקים האלה . ה' יסיים . ואם חל בשבת שצריכין לקר' יותר שרדי קורין ז' מהחילין עשר תעשר ומסופים כ' בפרשת' א' אשר תעשה . כ' מכל אשר תעשה . ומפסיר קורא כדאתמול ומפסיר בישעיה עוד היום כנוב לעמד עד צהלי ורזני טבל אותה הנבואה סירי בנס של סנודיב ואותו הננס נעשה נ"כ בפסח ומזכירין נשמתי ואומרים אב הרחמים . מה שכפבירין נשמתי ביום אחרון דפסח הוא משום שרצין לפסוק צדקה מפני שקורין בו פרש' כל הכבוד שכתובה בה איש כמתנת ידו וגו' ומיון שפסקו צדקה נהנה ליתן בעבודת חכמת הנשמות שיזכור אותם אלקים ואנבן יזכור וזהו עמם לשמחה בזכותם לכך מזכירי' נשמות בכל הרגלים פיוט' שקורין בו כל הבכר וכי'כ מזכירים מפני שהוא יום הרין אע"פ שאין קורין בו כל הכבוד . (וע"ל סימן רפ"ד ונסיון תר"ל סעיף ו') מסוף כדאתמול . וסימן הפרשיות של כל ימי הפס' וננו חז' ל' מס' תורא קדש בכספא פסל במדברא של א' בוצ' ר' פ' משנו שור או כטב' . קדש לוי כל במד' . מל אש מסף תלילה . פסל לך . במדבר סיני . וידו בשלה . מל הצפור . ושעם קריאת הפרשיות הללו על סדר הזה הוא מפני שבכל הפרשיות הללו החכר בחן של פסח וקורין אותן על סוף שהם כתובים בחורה אלא שקורין שור או מסבאו עז ג' שני לפי שיש בו ענין של יראתן דפסח ובחמטח עשר יום זכו ופרשת משלה בשביעי לפי שבו בתם עברו ישראל את הים וז' ש' טעמו חז'ל סימן בלסח החז'ל שאי אפשר שנפלו עליו ל' מקרה גלי טעם כוונה כי והיא נשמתי כמתנה רמז גדול רמז בל' פלגה נש' בכל מקום שפ' ידוה קלה שלהם צריכה תלמד פ'ט פלגוס החז' שנתנה סי' לקריאת קדושת התורה על כן אפי' אפי' שרצו לרמז ב' צדקת' לשננה בה ש' נעשה לישראל על' מעשה העגל ש' ש' ש' הלכות מעבודת הש' . ונבחרת' חללים ה' פ' של הסי' מס' תורא ר'ל כשמשנו ישראל לעשות

הצב סדר הבדלה במוצאי י"ט וכו' סעיף

א במוצאי י"ט בין במוצאי י"ט לחול בין במוצאי י"ט לח' אומרים אתה חוננתנו בהפילה כמו במוצאי שבת . ומבדילין על הכוס כדרך שמבדילין במ'ש אלא שאין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים על הנר לא רכיון ד'י'ס מתול בהדלקת הנר לא סייך לברך על הנר במוצאי . ועל הבשמים לא רכיון דשעמא דמברכין על הבשמים במ'ש הוא משום להשיב נפש היתירה שנאבדה במ'ש ובי'ס ליבא נשמה יתיר' הלכך אין צריך לבשמים אע"פ דב'ט ל'י'ס נמי אין מברכין על הבשמים . (מסנו חין מנכנין או אלא כלכלת יקנה ז' וע"ל סימן תע"ג סעיף א' ונכומן ת"ג סעיף א') ההם היו שעמא משום דחוננו י'ט ושמתנו משיב נפש שנאבדה ואינו צרי' לבשמים ! ב' . ג' . שחל להיות במ'ש בין יום ראשון של י"ט בין יום שני של י"ט והואיל ואין אומרים ברכת אתה חוננו ואינו יכול להבדיל בתפילה גלוסר אתה חוננתנו בחונן הרעת שרדי אין אומרים אתה הברכה מבדילין בכרבת קדושת היום ואומרים במקומו והנדיעט שיש בו כל סדר הבדלה דהיינו שאומרים אתה בחירתנו עד עלינו קראת ומתחילין ותדענוי' אלהינו משפטי צדקך וכו' עד וקדשת את עמך ישראל בקדשתך נתת לנו י' אלהינו וכו' .

הצב דין תעניתי בה'ב אחר המועדים וכו' סעיף אחד :

א גוהנין בכל'לו הארצות להתענות כ' בה' אחר הפסח וכן אחר גסכו' ואין מתענין אותם כהד'ש ניסן ותשרי בניסן אין מתענין אותם כמו שנתבאר לעיל בס'מ'ן ה'כ"ט סעיף ב' (בתשרי

ושני נ"כ אינו אלא מנהג מ"מ לא נהגו מעולם להתעני' בכה"ג שחלה מילה ביום זה והוא כאלו התנו מהחלה מידו דווקא נ"ל בשלא קבלוהו מאתמול אלא סמך על עני' אמן אבל אם הוד וקבלו עליו מאתמול הרי זה נדר וצריך התרה :

הצגה דינים הנוהגים בימי העובר וכו' סעי' :

א נוחנין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבה וזה האבלין עליהם ונותנין דווקא שלא לעשות הנשואין שהוא עיקר השמחה אבל לארוס ולקדש שפיר דמי ונשואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו אבל אם בא לעשותן מתחלה אין מורין לו לעשות כן :

ב ונוהגין נ"כ שלא להסתפר באותו זמן ויש מכהפריז מ"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלכות ולפי זה לישא אשה נ"כ מותר מ"ג בעומר ואילך ולפי דבריה' אינו מותר אלא מיום ל' ד' ואילך וביום ל' נ בעומר לא שערוין מתו בו ביום :

וכאלו הארצות נוהגין אנו להפך שביום ל' נ בעומ' דוקא מסתפריז ונשואין ואין אומרי' בו תחנון ולא לפניו ולא לאחריו עד העצרת ולפי מנהגינו זה הוא טעם אפשר ומנלמיס ביום ל' נ נקד פי לא מתו וכימי' שלאחריו הוזה ומתו עד העצרת . פומן ט"ה סעיף ח')

א נ טעם הוא כראית' כרוספות שאין יום ל' זה אלא לסימנא בעלמא שלא מתו אלא ל' ימים כי ביום שאין אומרים תחנון לא מתו וא"כ כשהסיר ז' ימי פסח ואח"כ שבתות עד העצרת וב' ימי ר"ח אייר ויום א' של ר"ח סיון הרי יונים שלא מתו בהם לא נשארו אלא ל' ימים שמהו כרם אבל לפי זה לא היה לנו להסתפר נ"כ אלא עד יום ל' נ לך נ"ל טעם הראשון עיקר ואפשר לומר גם לטעם השני שלא מתו נ"כ ביום ח' של פסח מפני שהוא י' לבני הגולה א"פ שהם היו כא' וא"כ לא מתו רק ל' יום לך כסתפרין ביום ל' נ ואם חל ל' נ ביום א' שאין חלונים מספרין משום חגא שלהם יכולין אז להסתפר ביום נ' שלפניו שכיון שנחלקו בו רבנותא והוא אבילות ישנה ק"ל כדבריה' המקל נ"ל :

ג ויש נוהגין להסתפר ב"ח אייר ושעתה הוא בידם שאין ר"ח מבטל אבילות והיינו לפי טעם הראשון שמתו ככל יום חוץ מל' נ בעומ' אבל לפי טעם השני ודאי כותי' להסתפר ב"ח דהא לא מתו בו שהרי אפי' ביום ל' נ עצמו שמתו בו ואינן אלא לפימנא בעלמא מסתפרין כ"ש כ"ח שלא מתו בו שיכולין להסתפר נ"ל ומי שהוא בעל בריות וכן אבי רבן הנימול מותף להסתפר כספירה משום כבוד המילה שהיא י'ט שלהם :

ד נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח עד עצרת משקיעת החמה עד שחרית ויש בו ב' טעמים חדא לעילויה וחדא לרעותא . לרעותא משום אבילות שתלמדה ד' עקיבא מתו שמתו ל' שקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה ותיו העם במלים ממלאכה . וע' קנהה הנשים שלא לעשות מלאכה באותו זמן והטעם השני למעילויה והוא לפי שאנו סופרי' העומר אחר שקיעת החמה . משום דכתיב שבעה שבתות המימות תהיינה וכתיב גבי שפיטה וספירת לך שבעה שבתות שנים ולמדו מפני שצריך חב"ד לספור שנות השמיטה כמו שאנו סופרים שבתות העומר לך ולפני' ספירה מספירה מה שנת השמיטה אסור בשלאכה אף זמן ספירת העומ' דהיינו אחר שקיעת החמה אסור במלאכה . בכל

ובהש"י אין מתענין בסופו לפי שהוא מרובה במעדות לכך מתענין אחר' . י"א הטעם של אלו התעניות הם על העני' שסו שהארר משתנה באלו זמנים ויש לחוש לסכנת שנינו האויר שיזיק תו' לבריות לכך מתענין שלא יזיק להם שנינו האויר וי"א הטע' שמתענין על העבר שמתאבד כימי המועדי' שהם ימי המטה' ושמתה וסמכו אקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המטה' לנו העלה איוב עולות ונו' אולי חסאו בני ונו' ה"נ הואיל וימי המועדות הם ימי השמחה ושמתה חוששין אולי חסאו . (וע"נ מ' תקל"ע סעיף ד') ומתענין לשלם פרים שפתינו להיות להם כפרה על חטאם ועושין אותן כמו חענית צבור לומר סליחות ולקרנות ויחל ועיין בס"מ תק"ס סעיף ב' אבל אחר עצרת אין נוהגין להתענות שאינו אלא שני ימים ולא שכיה ביה שמחה טובא כ"כ כמו בפסח וחג הסוכות .

גם ימות החנוכה אף ע"פ שהם ח' ימים אין נוהגין כרס שמחה יתירה שהרי אין העם פנייים ממלאכתם ועוד לא למשתה ושמתה נתנו . ומברכין אותן כב"ה מיד כשבת הראשון שאחר ר"ח אייר או אחר ר"ח מ"חשן ונותנין מי שבירך כל מי שיקבל עליו להתענות אותם ולכך מי שאמר אמן על אותו מי שבירך אין צריך לקבל עליו יותר ותענית ואמרים אותו מי שבירך אחר אשרי קודם יהללו בעוד הס"ח בידו כדי לברך העם עם הס"ח ואמרים בהם סליחות . ביום ב' הראשון אומרים ישראל עמך . אלהים בישראל . פומן מלאכי דהמים : ביום ה' אומרים הענית ציבור . (כמותא אומרים תנא לפניך והגא' כמד') אנשי אמנה פומן ישראל נוטע . ביום ב' תניינא . אפפוני מים . און תחן פומן ה' ה' אל רחום . כדי לסיים ב"ג סודות שהכרית כרותה בו . ובכל התעניות אומ' הש"ץ ענינו בין נואל לרופא בשחרית ובמנחה והציבור אין אומרים אותו אלא במנחה בכרכת שופע תפלה ולא בשחרית משו' שמא יאחזנו כולמוס ויפצא שקרן בתפילתו אבל הש"ץ אומר גם בשחרית שאין אפשר שלא יתענו קצת מהקהל והרי הוא מתפלל בעד כל הקהל . ואם שכת אין מחזירין אותו ואם נזק קודם שעקר הגליו ואמרנו באלהי נצור בלא חתימה . וקורין ויחל בשחרית ובמנחה ואין אומרים הפטרה בשחרית משום כיוסל מלאכה לעם . ובשחרית אומר חצי קדיש על התפלה קודם הוצאת ס"ת וכן על הס"ת מיד אחרי הקריאה ואמר יהללו אשרי וכו' אבל במנחה שאומרים בו הפטרה אין אומרים קדיש על הס"ת מיד אלא קדיש אחד אופ' קודם הוצאת ס"ת אחר אשרי והקדיש הראוי להיות על קריאת ס"ת אומרים אותו לפני העמוד אחר הכנסת ס"ת כדי להתפלל מיד אחריו תפילת' ה' חזרו הטעם שאין אומרים אותו מיד אחר הקריאה כמו בשחרית כדי שידעו העם שהגיע החזן לפני העמוד ויתחילו להתפלל ר"ח מיד אחר הקדיש מש"כ בשחרית שכשיג' החזן לפני העמוד מתחיל בקול רם אשרי וישני בתיך ננו וידעו העם שהגיע החזן לפני העמוד וישאמרו מבאן ואילך סדר קדושה . ומפסירין דרסא ומברכין הכרכות עד מ"ג דוד נהציבור אומרים ענינו בשומע תפילה קודם כי אתה שומע ב' נמסי' כי אתה שומע כל באי' שומע תפלה : כאלו התעניות נבן בכל תענית ציבור או תענית חלום או יום שמת בו אבין אם שכת ואכל כזית לא אבד תעניתו אלא משלים את תעניתו מפני שהוא חלוי ביום זה ואחר שעבר יום זה עבר ויטו בשל קרבנו ומה ששגג שגג וצריך כפרה אבל מי שנדר להתענות יום שמת אפי' אמר הריני מחר בתענית אינו דבר שהוא חלוי דאיתו יום דווקא לפיכך אם שכת ואכל כזית אובל אותו היום ושלענה יום אחד וכן מותר ללחוח אי מצפער אבל לא כאלו תעניות שאין לויין אותם מפני שצריך להתענות עם הציבור מילה שחלה ביום בה"ב י"א מצוה לאכול על הסעודה ואין צרי' התרה וא"ל דדבר שאין אלא מנהג צריך התרה ובשני וחמישי

שבתות שבין פסח לעצרת אומרים אב הרחמים כדי להזכיר נשמות תלמידי ר' עיש מקומות שנהגו לאומרו אפי' בשבתות שמברכין בהן ר"ח אייר או סיון שבת הראשון שאחר הפסח אומרים יוצר ויושע ארץ ישראל אופן ארוני עוז ויא אראלים וחשמלי וזאת אין כמך נאולה שבייה ענייה וכן בכל השבתות שבין פסח לעצרת אומרים יוצרות המדברים מענין הנאולה וכמתאוננים בזמן הזה אחר זכרון נאולת מצרים על דגלות ועל הצרות שיש לנו עכשו בין האומ' שינאלנו מהרה ומזכירין כל הנזירות שהיו כאלו המדינות ובמדינות אשכנז מפני שבעונותינו כולם או רובם היו בזמן הזה לכן מתפללי' אנו להשי' שיזכיר זכותם וכימי מצרים יראנו נפלאות ומברכין החדש ואומרים אב הרחמי' אחר ברכת החדש ובמלח' מהחילין לומר פרקי' ממסכת אבות: ונ"ל הטעם שמשם שבמסכתא דזאת יש בה חמשה פרקים ועם התוספתא שהיא שנו חכמים שהיא דומה להם הם ששה שכולם מברכי' בדברי תוכח' ומסור לקבל עלינו עול תורה ומצוות וגם הפרק הראשון הוא מדבר בשלשלת קבלת התור' מדור לדור מר' עה ער סוף כל התנאים לכן אומרים אותם באלו השטה שבתות שהם מזמן נאולת מצרים עד יום מתן תורה ויש מקומות שאין אומרי אותם אלא פעם א' ער שבועות: ויש מקומו שחזרין ומתחילין לאומרם אחר שבועות ואומרי' אותם כל ימי הקיץ שכיון שהפסיקו לומר ברכי נפשי אין חזרין לומר אותו עד זמנו שהוא שבת בראשית כמו שיתבאר לקמן סי' תרס"ט בע"ה: כשבת שאחר ר"ח אייר מברכין בה כ' כמו שנתבאר בס' שקודם זה כשבת שנייה שאחר הפסח אומרים מאורה שמחי ועליו: וזולת אל חי ארנז' נאולה שנותנינו ספו ואם הוא ר"ח אייר אומרי' גם יוצר ואופן דר' ונ"ל דהיינו באותן ארצות שנהגו' על פי מנהגי מהר"א שאין אומרי' באלו השבתות שבין פסח לעצרת שום יוצר אבל לפי מנהגי מדינות פולין שאומרים יוצר בכל אלו השבתות נ"כ אם חל ר"ח אייר בשבת אומרים אותו היוצר של אותו השבת שהיא הדיד ותדיר קודם דהיינו ארנז' כו' ואין אומרים משל ר"ח רק האופן והשאר כל השיך לאותו שבת כשבת שלישיית אהבה מלכה אורתיד וזולת אריות הדיחו נאולה שדודים נדודים כשבת רביעי' אהבה אימה נשאתי וזולת אלדו בך אחכב נאולה שכולה אכולה: כשב' חמישית אהבה סגולתי מסכתך חסד וזולת אלקים לא אדע נאולה יקוש בעניו וכטנות העיבור שרגילין להיות בהר ובחוקתי חלוקים אומרי' יקוש בעניו בשב' רביעי' שקורין בו בהר דשייך לפרשת בהר משום שיש בו הרוחות אחרי נשבר נאולה תהיה לו ואז אומרי' שכולה אכולה בשבת חמשי' ולפעמים קורין בהר בשבת שלישי כגון טנת ה' וה' מעוברת ואז אומרים יקוש בעניו בשבת שלישי ושדודים בד' ושכולה בה' וביום י"ח באייר הוא ל' בעומר ואין נופלין כל היום' גם בערב שלפניו אין נופלין ואם הוא ביום א' א' א' אומרי' צ'רן בשבת שלפניו שהיא י' באייר מפני שהוא כמו תחנן בשבת שלפני שבועות אומר יוצר אהלל בצלצלי שמע אופן אורחת אראלים אהבה יונה יעלת חן וזולת אלהי אקראך נאולה יונה נשאתי ובשקורין פרשת נשא בשבת שקודם שבועות אז אומרים גם אשר יחדיו ששייבא לפרשה זו ואומרי' אותה כמק' מאורה קודם אור חדשכו ויש מקומות שאומרים יוצר נ"כ בכל אלו השבתות ורובם מדברים בענין מתן תורה ונהרג נהרג ופשיטה פוק חיי מאי עמא חנ"ה

אופן נמדונו רוס אכל אהנת וזולתות ונאולות ואופני' ויוצרו נשנת לאסונה אחר פסח וטנת שלפני שנות הד' כמו בשאר מדינות ואלו הן המפסדות השייכות לפרשיות שבין פסח לעצרת לפי' אסמיני מפסירין בשמאל ויסק ענד דוד ונ' והיא שייבא לפרש' זו מפני שיש בה ענין פרץ עזה שקרב יותר מדאי אל ארץ אלהים ונענש עליו והוא דומה למיתת נרב ואביהו שהקריבו אש וזה לפני האלהים ונענשו עליו מיתה לפי' תוריע מפסירין במלכים ואיש בא מבעל שליטה ונ' שיש בה ענין צרעת נעמן והוא מענין הפר' המדברת בשהרת מצורעי' לפי' מצור' מפסירין נ"כ במלכ' וד' אנשי' היו מצורעי' והוא שמש מעין הפרשה אלא שמקדישין ענין נעמן לתוריע מפני שהו' דיה קודם לד' אנשי' ואם הם כפולים מפסירין נ"כ ואיבקה אנשים השייך לשניה שסיימו בה לפרש' אחרי מות מפסירין בתריע עשר בעטום הלא כבני כושיים אתם לי והיא שייך לפרשה זו מפני שבזו הפרשה הזהירה התורה כמעשה ארץ מצרים לא תעשו ונ' וכתוב לא תקיא הארץ אתכם כשפאכם ונ' וכימי עמוס עשו כמעשה הכושיים שהם אחיהם של מצרים דכתוב ובני חם כוש ומצ' ונ' ובא הנביא והוכיחם על זה שאם לא ישובו תקיא הארץ אותם דכתוב והניעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר יגיע בכברה ונ' לפ' קרושים מפסירין ביהוקאל וזהו בן אדם התשפוט ונ' והוא מעין הפרשה שהוכיחם הנביא שערפו על כל התועבות שהזהירו עליהם בפרשה זו וכשהן כפולים כתיב במנהגי' ובמרדכי שפסירין הלא כבני כושיים ואפשי' שמעמו הוא אע"פ שבשאר פרשיות כפולות נהגו להפסיר בהפשיטה השייך לשנייה בכאן נהגו להפסיר בראשונה מפני שהיא כוללת כל הנזכר בשתי הפרשיות וגם שינאלנו ממנה אחר ההקאה דכתיב ביום ההוא אקים סוכת דוד הנפולת וגמר זה כתבתי לפי מה שהראו במנהגים שלנו וכן הוא במרדכי פ' בני העיר אבל נ"ל דהבא והתם טענת סיפר הוא לפי ההקדמת שהקדמנו בשעמא דלעולם מפסירין בשנייה משום דסליק מינה וא"כ מ"ט כפולין דהבא מכל הכפולין בשנה דמפסירין בשנייה על כן אומר אני דודאי ל' מן הכלל הזו דלעולם מפסירין בשנייה גם באלו השנים ר"ל באחרי מית וקדושי' כמו בכל השאר דמ"ש והיינו שמפסירין בהשפוט כשהן כפולין כמו כשהם חלוקים דמפסירין החשפוט לקדושי' דנ"ל טע' טעות הדפוסים בחומשים נפל טעות אחר כפי הכריות ועל זה נפל טעות בדפוס המנהגים והמרדכי והוא זה כבר ידעת שכתב בעל המנהגים בהקדמתו שטעויה נפל בחומשי' שכתבו והדפיסו חתשפוט לאחרי מית והוא שייך לקדושים וכן חקן הוא וסדר לומר כבני כושיים לאחרי והתשפוט לקדושי' והכלל הנמסר שלעולם מפסירין בכפולים בשנייה נמסר על כולם בשוה ומה שנמסר על פי המנהגים והמרדכי חוץ מכאחרי מית וקדושים היא נמסר על החומשים שנדפסו התשפוט לאחרי מות שהיא הראשון ועכשו שכר נהגו המנהג והתשפוט ע"פ מהר"א שירנ"א לומר כבני כושיים לאחרי וכלם הראשון ש שנמסר להם דלעולם מפסירין בשנייה חוץ מכאחרי מית וקדושים נשאר ביום והם סוברים שהכלל ההוא נמסר על המנהג של עכשו וסוברים שר"ל שבאחרי וקדושים יפסירו כבני כושיים ופשוט המנהג המצמעה הריא לומר כבני כושיים כשרם כפול' אבל נ"ל שאינו אמת כי הכלל של חוץ מאחרי וקדושים הנאמר לא נמסר אלא על החומשים שהיה כתיב בהם התשפוט לאחרי מית והכלל לא נמסר אלא כתם חוץ מאחרי וקדושים והוא והם הגיהו המרדכי והמנהגי' והדפיסו כפירוש חוץ מן אחרי וקדושי' שמפסירין כבני כושיים ואינו אמת וזה נ"ל פשוט ואי אפשר חילי' אבשל המנהג המנהג כבני כושיים לומר התשפוט גם בכפולין

שנת נ' ונכ' אשיחה אופן יקודי אש טנת ד' ונכ' אופן דר חוקים ואופן ידודין ידודין טנת כ' ונכ' אגודה

לבוש החורף הלבנות פטה

הנה

הראו לי ספר א' רפס מקרוז ושמו מסה משה וכתיב בו כפי' תכ'ר ענין הכפר או ומכיון שם שיפיערו כמי כושי' כשהם כפול' וסוי' צדוף דבריו וז' וכתיבתי זאת לאפקי דעת חכם אחד כתב בספרו צדוף מחדש כי מכהג עשות הוא ולכי אומר שאין לשגש הספרים סרטים נס' וישינס וממנה לא תזון * עכ"ל * והנה להיות כי ראיתי דבריו אלה מעינים עלי ענור' במילין לא אוכל ואראה לו עשותו הגדול עושה בפשט הגמרא אך נכות אחר מלתי לו מתוך דבריו שהביא דברי חכם אחד שהטיב לו דברים כמו שאניאנו אר"כ *

ואמתי אלו היה בעל הספר הזה קומך על מעלו ולא סמך על משנת קנה הרנוץ של ה'הוא' חכם שכתן העשות כפיו כפי' מועפה וחסונם כחו שאבאר אז היה טוב לו ל' אם היה בעל המטה מסה מביין ומדיק בעומק בעמנו נגמ' כסוף כפי' הקורא עומד ולא שמש ה'הו' פירוש מועפה מלוחו חכם שהטעמו בלי ספק אנלי שהיה הוא מעמנו נופל אל האמת בפשט הגמרא אך העשם התפל כריר חלמות שכתן כפיו הוא חכם העשהו שלא רייק כעין בעומק נגמ' ונפל העשות זה בפשט הגמ' סגויית הגמ' אשר אניע לפניך והיא וי. טיבו שם במשנה רכי אליעזר אומר אין מפעירין כהודע את ירושלים * ונתי עלה נגמרא ת' הודע את ירושלים את תושבותיה בקראיו ומתרגם * ופירך נגמ' פשיטא ומשני לאפקי מדל' רתניא מפנה בארש א' שהיה קורא למעלה ונ"א הודע את ירושלים את תושבותיה אמר לו ר'א עד שאתה בורק בתושבות ירושלים נא וברוק בתושבות אמך ברוק אחריו ונמנא בו שמן פסיל ע"כ נגמ' סוף פ' הקורא עומד * הרי כפי' דע' לא פליגי רבנן ור'א התם אלא בהודע את ירושלים את תושבותיה שהיא כיוקא יו' : אכל בהפטר' זו דהשטות דחנן קיימין בה היא כיוקא כ' לא דחלקי בה מעולם ור'א בירך מנעם א' פליגי ר'א התם מסוס דמודה בה דמ' תוכחות שבהעברות התשפוט מכמה הפערות שמפעירין בהן בכל פנתית השנה שיש בהן תוכחות רבות רבו מהכר : והנה אומר אני דהוא חכם שהיב לבטל מעה משה עשמי להפטר א דהתשפוט שלא לאומרה טעה באת מצ' טעיות או שלא למד ספר יחזקאל וחסד דהודע את ירושלים את תושבותיה והפערה זו דהתשפוט פרש' את הן דפליגי בה ר'א ורבנן * או עשה בדברי ר'א שאחר להווא נברא עד שעתה בורק בתושבות ירושלים כו' מדהזכיר לו ירושלים חכם דשיקר פלוגתייהו הוא בכל הפרסו' שהוזכרו בהן תושבות ירושלים ואפילו לא הוזכר בה כפירוש שם ירושלים כגון הפערה דהתשפוט שהוזכר בה עיר הרמים ולא ירושלים אלא שהזכירה על ירושלים *

אכל הוא לא ידע עשם מ' תוכחות ירושלים שלא להשטר בהן מכל שאר התוכחות שהזכירו בהן הנביאים את ישראל ומפעירין בהם * ונראה הוא טעם של הכל מלכו כמו שהביא בעל המעה משה ואמר משום שלא הוזכר בה תוכחה כלל על כל ישראל לא תוכחה לירושל' לזרה משום הכי דוחין אותה לכבוד ירושלים ומפעירין בתוכחה כללית * והוא כנני כושיים * ועל העשם החלוס היה על אותו החכם בנה בעל המעה משה יסורו וחתר לו דרך לזכר בזה עשם למה כשהן כפולין דוחין אותה וכשהן חלוקין אין דוחין אותה ואמר כשהן כפולין שיש שתי הפערות לכבינו אחת כללית ואחת פרטי' טוב לומר הכללית וכשהן חלוקות שאין לנו אחרת לפרש' קדושי' מוכרתין אנו להפסיד בו עיין בדבריו שם הימן תכ'ר * ועתה ראה כמה פגום העשם היה דמשמש משום שגר לבו החוקים בכל כתיאות הנביאים שכלל העשמים וארבע למנא הפערה השייכא לקדושים מוכרתין אנו להכפיע' כו מפינו הדחק כשהן חלוקין אזה תימא וכו טעם תוכחות כלליות מנינו כנביאים הרומים לפ' קדושים להפסיד בהן * הפערת הספרדיים לקדושים תוכיח הנדכס' ג' בחומשים שלנו והיא ג' כיוקא'ל כיוקא' ד' והיא ג' כללית ולא פרטית שהרי לא הוזכר בה לא תושבות ירושלים ולא תושבותי' הפיר רק תושבות אבותם ונמ' למשה לא כשעיר אותה ג' אהנו כיון שלא כמנא אחרת כללית בכל הנביאים לכי דעתו * כלל דמיתא משום דלא ידעו החכמי' שלא עשה לפלוגת' דהודע את ירושלים בתכלו כל זה אכל האמת

ועשה דרכו דעמא רנה אית בזה צדפה דפליגי ר'א ורבנן דיוקא כפי' הודע * וכלל התוכחות האחרות הנמנאות בכל הנביאי' הן כלליות הן פרטיות כ' מודי' שמפעירין בהן ומתרגמין אותן משום דתימא להו לישראל להזכירם בהזכיר בכתיבה תושבות אבותם הן כללית הן פרטית ולא יתבטלו למען ידעו הם לשב ממעשיהם הרע' אלא יאחזו מעשה אבותיהם כידיהם ויזכו לגאולה כי כוסה פשעיו לא ינלח * אכל הודע את ירושלים את תושבותיה עניין אחר יש בה דפליגי בה ר'א ורבנן כאשר אבאר בלי פסק וארצה מוכח מתוך הפרשה ההיא דלאו פרטית היא אלא כללית לכל ישראל כאמרה ופ' פליגי ר'א * רק נקדים הקדמה אחת והיא זו * דע שרבינו משה מיימוני כתב בכוף סדר התפלות שכתב שמפעירין הודע את ירושלים את תושבותיה לכר' שמות * וכן כתב האבודרהם בדר ההפערות שכתב וז' ואלה שמות דברי ירמיה עד דעה תנא פליקס נאס יו' והיא בתחלת ירמיה ויש מפעירין בהן ארס הודע את ירושלים את תושבותיה וגו' עד בדרבי אשר שמתי עליך נאס יו' אלקיס והיא כיוקאל ככל האבודרהם * ודעת ה'ש' מפעירין האלה הוא דעת המיימוני שפוסק דלא כר'א * וכן הוא דעת האלכבו והר'אש שכולם פוסקים דלא כר'א * ועל כרחק כשכתובין בעשם מה שיך הפערה הודע לפר' שמות כמנא בה עמא רנא והוא זה * התחלת הנבואה ההיא מתחלת ביה בלשן בן ארס הודע את ירושלים את תושבותיה ואמרת כה אמר יו' אלקיס לירושלים מבורותיך ומולדותיך מארץ הכנעני אביך האמורי ואמך החתי ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת ערך גומור * וכרש' מבורותיך כמו מבורותיך והוא לשון תולדה כו' אביך ואמך אברהם ושרה משם נטלו גדולתן וכני חת נתנו להם קבר בו' ביום הולדת אותך כשנחרתי בך במצרים היית בלא כוס תיקון * ולפי שדמה הדבר לידה הזכיר כאן בכל הפרשה תיקוני הוולד * שרך כמו שררך * עכ"ל רש' : הרי כל הפרשה הזאת כספר יחזקאל מיירי במקור לידתם של ישראל ותוכחות גאולת מצרים והיא כעין מה שנזכר בפרשת שמות שהתחילה במקור לידתם במצרים ונגאלו משם והם מרדו בוי' לך קדוות רבנן לפרשת שמות * ור'א פליגי פלייהו דלא לייירא בניבור ולא משום שנגאלו להזכיר תוכחות תושבות ירושלים כמעשיהם דהוא בתוכחות המעשים דאיו להזכירם את ישראל ככל הפערות של שנתות השנה כמו שכתבתי רק הפערה זו כ' ל'ר'א שלא לאומרה בניבור משום שנבגלה ממנה נגע הכניא מאר ביחוס של ישראל לנבואי שקרא אברהם אמורי ושרה חתית * ופ' ל' שזה נגאל גדול לכל ישראל ולתרגם רבים לכנות אברהם נאס אמורי ושרה צמח חתית * לך כ' ל'ר'א שלא להכעיר בה שלא ליגע בכבוד ישראל לנבואי * ודיקא כמי דמשום כבוד יחוס ישראל היה מקפיד ר'א ולא משום המעשים רעים שהוזכרו בה שהרי כשגער בה הוא נבא שהיה קורא לפניו הפערה זו לפרשת שמות מפני שהיה סובר כרבנן וכמו שפסקו כל הפוסקים גער בו ר'א ואמר עד שאתה בורק בתושבות ירושלים ברוק בתושבות אמך ואי משום הזכרת מעשיה' הרעים גער בו היה לו לומר לו נגערתו נא וברוק בתושבות משפך הרעים שיש בעמך * תושבות אמו עך לו להזכיר אלא על כרחק אינו עמא משום ששיקר רוגזו וכעבו שהיה לו פלוג היה מחמת שנגע ביחוסם של ישראל לנבואי לך דנה להראות נגערתו מאיזה טעם קנף עליו דהיינו משום כבוד הייחוס * ומה שהזכיר נגער בה ליטא שאתה בורק בתושבות ירושלים * ולא אמר לו עד שאתה בורק ביחוס אבותינו נא וברוק כו' היינו * משום שכל כך היה מדקדק אפילו ברוגזו שלא להזכיר מפינו נבואי ויחוס האבות ברכים לפנות אברהם אמורי ושרה חתית ומשך שרוב העולם יבינו הדבר כשישמעו נגערתו ברמז בלשון נא וברוק כעמ' אמך ועוד מטעם זה הזכיר לו מלת ירושלים כדי לרמז לו שמקפיד הכרע על תוכחות כנאיה זו ויבינהו הכל שהרי בכל הנבואות של תוכחותיו של יחזקאל שמפעירין בהן לא הוזכר שם ירושלים כפירוש רק בו * וכל' דמשום הקמדת ר'א הגדול כל כך שהקפיד אפילו

יתרו מן בחרש השלישי עד סוף הסירא שהיא פר' מתן תורה
והוא מעין המאורע ' א' אל בני ישראל ב' יעלו בהר ג' יענונו
בקול ד' לרעה ה' יסיים ' ואומרים אקרמות אחר פסוק ראשון
שהוא שבת על בחירת השם ית' בישראל ונתן לנו את התורה
והמפטיר קורין בשני בקרבנות היום ובוים הבורים וגומר
ומפטירין במרכבה דחוקאל משום שנאותו היום באוהו
הפעמד הנבחר השינו כולם למעלת הנבואה ' וכולם קמניה
וגדוליהם שמעו אנכי ולא יהיה לך מפי הנבורה וכלי ספק
שבולס השינו באותו מעמד מעשה מרכבה ככל פה שהשינו
יחוקאל לענין שנאמר וכל העם רואים את הקולות שימו כולו
למעשה שבת לך מפטירין גם כן במעשה מרכבה שהוא
מעין המאורע ומתחיל יהי בשלושים שנה וגומ' ואומר אשרי
יהללו ובמוסף מזביר קרבנות המוספים ובוים הבכורים וגו' עד
שני חסידין טהלכתן ואומר פיוס אתה הנחלת יכו' אז שש
מאות כו' :

ב ליל שני מעריב וירד אלהים על הר סיני . ביום שני
שחרית יוצר אילת אהבים / אופן חולת כראתמול . וי' א'
אור ישראל וקדושו קדושה אורח חיים ' ואיני יודע טעם
למה אין אומר' אל' א' שהרי אומר' חי וקים וצ'ע . הלל
גמור' קדיש שרם ' וקורין פגילת רות ומבייני עליה /
(ועל' סי' ת' כעף ע') מפני שאותו מעשה דבועו היה בימי
הקציר חטים שכלה בחג השבועות שמביאין שתי הלחם
מחטים ובפ' מעודים בפ' אמר כת' ובקצור' את קציר ארצכם
וגו' לעני ולגר תעזוב אותם וגו' מיד אחר הפרשה שתי הלחם
שמביאים בלבועות ואותם קיים בועו ואמר כול השליו וגומר
והנה היתה ענייה וניורת לך קורין רות כו' וקורין בפרש'
ראה בפ' כל הבכור עד סוף הסירא ה' גברי ובשבת מתחילין
עשר תעשר כמבואר לעיל בפסח שיש בה עניין הרגלים .
וכפטיר קורא כראתמול ומפטיר בהבוקר מן וי' בהיכל קדשו
עד למנצח בנינינות שהוא ג' מעשה מרכבה ומזכירין נשמות
כדפ' ל סימן ת' סעף ט' / ואומר' אב הרחמים ונהגין לומר
יצוב פנהם (נפולא חין אומרים) אחר פסוק ראשון שיש
בו ג' מענין המרכבה והמלאכי' / במסוף אחר התפלה אומר'
אזהרות העשויות על מנין המצות כראתמול לפי שהוא יום
סתן תורה וכל פקום ומקום לפי מנהגו / ונהגין כאלו הארצו'
לוסר אזהרת ראשית ואם חל שבועת או' י' אחר בשבת אין
אומרים מעייבים מפני שאין העם בקיין בהם וחיישי' שמא
יקחו נירות ויבא להטות גם אין אומר' כמה מדליקין ושעמא
נזירה משום י' שחל בע' ט' שאין אומר' כמה מדליקין בשבת
שאחרי משום דכתיב בו עשרתם כו' ואין מעשרין בי' ט' לפי
גם בשחל י' ט' בשבת אפ' שיום ו' היה חול אין אומרים כמה
מדליקין בי' ט' (ועל' סי' ת' כעף ג' ונכ' ע' כעף ו' ח' וט'
ומזכירין שבת ככל מקום ואין אומרים פריקים במנהג שדר
הוא י' ט' וחציו לבס ' (ועל' סימן ת' כעף ג') ואם חל
במצואי שבת אומרים הפרק בשבת שלפניו אין אומר' אלקים
יחננו שהוא חתנו ואין תהנון בי' ט' ואומר' ותודיענו ויקנה' ז'
ג' בכוצאי י' ט' דשבועו הוא אסרו חג ואסו להענינו בו מפני
שהוא אסור בחג ודבוק בו וסמכיהו אקרא אסרו חג בעבורה'
אמרה תורה עשן אסור לחג והוא נקרא גם כן יום שבו פ'
שהיו שובחין קרבנות ראיה ענינה של יום שוב דשבועות
אחר ה' ט' מפני שאלו קרבנות נקראו קרבנות יחיד ואין קרבן
יחיד דוחה ולא שבת ולא י' ט' דבשלמא של פסח וסוכות היו
זוכחי' ומקריבין בחול מעד אבל של שבועו היו צריכין לזכות
ולהקריב ביום שלאחריו ולכן עשאוהו בי' ט' לאסרו בהענית
והספר אפילו בזמן הזה ואף ע' ג' דבזמן שיהיה הב' קיים היה
מותר בהספר והעניות אליבא דבית הלל היינו כשחל עצרת
בשבת משום שלא לקיים דברי הצדוקים שהיו אומרים עצרת
חל לעולם ביום של אחר השבת דהיינו ביום א' בשבת שהיו

אומרים

דרגונו שלא להזכיר פנס הייחוס נוהגין אפסו על גב סכל
הספוקים פסקו כרכנן אבו כמדינות אלו נוהגין כזה כרא' חין
מפטירין חודע לשמות רק הנאים ישרם יעקב וגומר / ג' א'
אכל אחר הפטרות המדברות בתוכחות מפטים ואינם נוהגים
דייחוס אבות ליכא מאן דפליג שאמרו אותן כרכתני . לפיכך
גם בכ' קדושים יפעירו התשפוט אפילו כשהם כפולים . ולא
כרעת המטה משה פסיים כדבריו וממנה לא תוודלתי תוודתו
ממנה הראשון ותמחוק נמנה' / ובמדרכי כאשר כתבתי בספרי
ולא תאמר בנה מנהג עוקר הלכה דמנהג של עשות היה מתחלה
כמו שאמרתי ולא מנהג ותיקים . ודע שכמו שתי פנים אלתי
כתבי כל זה נאל' לידו ספר א' נרפס זה כמה פנים דיוכניא נקרא
אותו הספר תיקון ישפכו ומנאיתו שו' ל' לפול' מפטירין בהתשפוט
לקדושים כיון כשהן כפרדות כיון כשהן מחוכות מעשה' רמליק
פינה / עכ' / ושפחתי כי נחתי אלהים בדרך אמת . עכ'
כל פטוט לקנות כן הלכה למעשה להפטיר התשפוט לקדושים
לעולם . הכל' עד כתבתי : (עד כאן הג')

לפרש' אמור מפטירין ביחוקאל והבהנים והלוים בני צדוק וגו'
שיש בה רוב דיני בהונה השייכים מעין הפרשה ממש / לפ'
בהר מפטירין בירמיה הנה חנמאל בן שלום וגו' המדבר
מענין קנייני השדות שהוזכר בו הפרשה ועוד הוזכר בה גלות
בכל טפלו ביד הכשרים שעיקר אותו הגלות היה ע' שנה
בעון השמשות שהוזכרו בו הפרשה ובשלום ע' שנה כנגד ע'
שמימות ויובלות כמו שפ' המפרשים / לפ' בחקוטי מפטירין
בירמיה י' עוזי ומעוזי וגו' שיש בה תוכחות מעין התוכחות
שהוזכר בו הפר' ועברו עליהם בימי ירמיה עד שנתקיימו כל
התוכחות לפ' במדבר מפטירין בתרי עשר בהושע והיה מספר
בני ישראל כחול הים וגומר שהוא מעין הפרשה טמנו בה
ישראל למשפחותם לבית אבותם והיה מספרם יותר מששים
ריבוא כברכת אבותינו / סיון מ' ח' ע' ב' בלל שהוא
יום אסרו חג השבועות אין נופלין בתהנון מפני שהם ימי מצות
הגבלה וי' ט' אין מקיזין דם בערב שבועות וכן בכל ע' ט'
ושעמא מטום טבערב שבועות הוא יום סכנה משום שבו נפק
זיקא לעולם ששמו שבת ואי לא קבלו ישראל את החורה היה
שבת להן לרטייהו ולבשריהו וגזרו חז' כל ערב י' ט' שלא
להקזין דם משום ערב שבועות :

היצר סדר תפילת חג השבועות וכו' סעפי'

א ביום חמשים לספירת עומר הוא חג השבועות שנא' עד
סמחרת השבת השביעית תספרו חמשי' יום ופירושו עד
ולא עד בכלל כיומר עד חמשים תספרו ויום חמשים עצמו לא
תספרו כיה הוא עצמו י' ט' דכתיב במקום אחר שבעה שבועות
תספור לך וגו' ועשת חג שבועות ליי' אלקיך וגו' ושבע' שבועו'
דס' ט' יום ואח' כ ועשת חג השבועות וגו' ונהגין לשפוח
עשבים בי' ט' דשבועות כב' ובכתיב זכר לשמחת מתן תורה
שהיו עשבים סכ' דר סיני שנ' גם הבקר והצאן אל ילעו וגו'
ש' ט' שהיה שם סעף / ערבית אומרים וירד אביר יעקב כו'
וסדר קריאת שמע וברכותיה והתפילה לבט ביום טוב של פסח
אלא שאמרים ונתן לנו כו' את יום חג השבועות הזה זמן מתן
תורתנו שהיה בו ביום כמו שכתוב בפרשת יתרו שהיה מתן
תורה ששה בסיון שהוא חדש השלישי ומקדשין על הבוס
בב' ובכית על השלחן כפה ואשר בחר בנו ותתן לנו כמו
בתפילה ושהחיינו וכן בליל שני שחרית יוצר ארון אגנני אופן
ועתה בניס שמעו לי וזלת אנכי שמעת קדושתא ארץ משה /
אל נא לעולם תעריץ יי' קנני אתה מצוה וחקים אלה העדות
וגו' ונטירין הלל בשני הימים שאמרים שירה על גרינת התורה
וטצואין ב' ס' וקורין ביום ראשון חמשה גברי בפ' וישמע

* לבוש החור הלכות יום טוב *

ב קצירה וטהינה ובצירה וסחישה אע"פ שהן צורך אוכל נפש ומותר לעשותן בי"ט מן התורה חכמים אסרום וטעמ' משו' שאר' ג' לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולרוך כל ענביו ולסחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מתירין אותם כיום טוב היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו ויפגע משמחת' יום טוב וכן צידה אסרו מפני שפעמים שתעלה מצורתו דגים הרבה יותר ממה

הנה שצרי' ל'ט' ואע"פ שלא טרח בה יותר מ'מ' המיא לעובדא דחול לכך אסרוה כיון דצירה עצמה שלא לצורך יום טוב אב מלאכה היא ; וכן כל מלאכות שהם כיוצא בהם נ"כ אינן מפינין טעמן אם עשאן מ'ט' ואל' כנס בהם יש ליתן טעמא דלפיל והיינו משום גזירה שמא יביח אדם מלאכות וכו' ועוד ע"ל להני מלאכות כגון קמיר' אטמינה וכו' וכל כיוצא בהם שאסרום ג' ט' והיינו משום דכל מלאכת עבוד' לא תעשו שאמר הכתוב כולל כל מה שדרך העבד לעשות לאדונו ואין רוב בני אדם עושין אותם לעמלן אלא שזכרים אחרים לעשותן לפי שהזכרים מלאכות אלו נזכרו כיהיינו עבדי' והיינו עושין מלאכות כל הרבה לאדוניהם וכן כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד נביתו לעמלו לא הזכירונו לפי שאינה מלאכת עבדים שגם היא פאדוניס עושין אותה ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימ' הדכה דרך לעשותה ע' אחר' כגון הקצירה והעמיכה וכיוצא בהם אצל אפיה ולישה ומחיתה וניסול אין אדם מכין מהם לימים הרבה וזכו בני אדם עושין אותן לעמלן וללך הן מותרים ביום טוב לעשותן וע"ל סימן תקי' ספ"ח ב')

ג וכן אין מוציאין משא ע"ג בהמה ב"ט משום עובר' דחול ועוד שאין משחמשים בב"ט כל עיקר ;

ד ומקצה אע"ג שבשבת טות' החמירו בו ב"ט ויה' שבשבת ואסרוהו שהואיל ועושין הרבה מלאכות ב"ט מה שאין עושין בשבת חשו הז'ל' שמה יבאו לזלזל ב"ט והחמירו בו בהרבה עניינים כד' שלא לזלזל בו כמו שיבאר בע"ה וכל מקצה שאינו בעלי חיים כגון אוצר של פירות ועצים סני כשיאמר מכאן אני נוטל ואין צורך שירשום וחיילוקי דיני מקצה עיין ס' ט"ו ט"ז נכתבאו כולן ויש מהתירין גם במקצת ב"ט ולא אסרו אלא בגלל' ולדבריהם נולד אפ' בשבת אסור על' בהלכות שבת סימן שכ"ב ;

ה' דיני י"ט שני של גלויות ובו ג' סעיפים :

א לדין בגולה שאנו עושין שני ימים טובי' משום ספיקא או מנהג אבותינו כל מלאכה שאסורה בראשון אסורה אף בשני וכנרין עליו למי סמולול בו ואם הוא צורבא מרבנן אין מחמירין לנדונו אלא מלקין אותו סבת מדרות מדבריהם שכל איסורו בזמן הזה אינו אלא מדבריהם מפני שאנו בקיאות בקיבוע דירחא וידענו בבידוד שאתמול היח יום טוב דאורייתא ;

ב ואין חילוק בין ראשון לשני אלא לענין מה שאסור בראשון אם לא ע' גוים ובשני לא החמירו בו והתירו אפילו ; על ידי ישראל משום כבודו כמו שיהבאר לקמן סימן תקכו' סעיף א' וד' וכן לכתול העין אם אין בו סכנה וה' שאר אולי שאין בו סכנה אסור בראשון על ידי ישראל ועל ידי גוי מותר ובשני מותר אפילו על ידי ישראל שמפני הנאת הנוף לא החמירו בו בשבות דרבנן אבל דבר שהוא אב מלאכה אסור לישראל לעשותו אפ' ב"ט שני בחולי שאין בו סכנה חוץ משני ימים של ר"ה ושני הימ' קדושה אחת וכיוצא אריכתא דמי זכל מה שאסור בראשון אסור גם בשני כמו שיתבאר במקומו בע"ה ;

אומרים וספרתם לכם ממחרת השבת היינו ממחרת שבת בראשית לכך היו עושין חז'ל' יום שלאח' אותו י'ט כחול כשחל י'ט בשבת כדי שלא יאמרו הצדוקים שאנו מודים להם בזה שיאמרו שהרי אנו מחזיקין אותו לי'ט והיינו דווקא כשחל בשב' היו חוששין לזה אבל כשחל בשא"מי השבוע היו עושין אותו כ'ט לאוסרו בהספר ותעני' ובזמן הזה לא חיישי' לצדוקי' מפני שאינם מצוים בימינו ונהגין איסור הספר ותעני' לעולם בין כשחל בשבת בין כשחל בשאר ימות השבוע ;

* הלכות יום טוב *

ה' אינו מלאכה אסורה בי"ט ובו ד' סעיפים :

א כת' בחדש הראשון בארבע עשר יום לחדש בין הערבי' פסח ליו' ונ' ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ונ' כל מלאכה עבודה לא תעשו והוא יום ראשון של פסח וכן נאמר בשביעי' שלו ובעצרת ובר'ה ובראשון ובשמיני של חג הלכך כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ב"ט חוץ ממלאכה אוכל נפש דכתי' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם לפיכך כל מה שהוא מלאכה גמורה ואינה לצורך אוכל נפש ואסורה לעשות בשבת אסורה לעשות ב"ט ואפילו שביתת בהמתו וכחמר י'א דהו' בכלל לא העשו מלאכ' הואיל ואתקש י'ט לשבת ואפ' דבר האסור משום שבות בשבת אסור גם כן ב"ט וכן כל מה שאסור לישראל לומר לנו לעשות בשבת אסור נ"כ לומר לנו לעשותו ב"ט דעיקר קרא דילפינן מניה איסור עשיית מלאכה ע' גוי שהוא פסוק כל מלאכ' לא יעשה בהם בצר'י כדאיתא לעיל בסיון רמ' ג' נבי י'ט כתיב וילפינן מ'ניח ק'ל' לשבת מ'ל' דאורייתא ולימוד גמור הוא ולמ' ד' דרבנן אסמכתא בעלמא ; וכן צרכי תולה שאין בו סכנה שאסורים לעשותם על ידי ישראל בשבת אסורים נ"כ לעשותם ב"ט ע' ישראל אבל מותר לומר לנו לעשותם אפ' בשבת וכ' ש' ב"ט ; וכל מה שהוא לצורך אוכל נפש מותר לצורך אוכל נפש חוץ מהוצאה והבערה שמתירים אפ' שלא לצורך אוכל נפש דמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך ולכך שיהא בהם צורך קצת כאשר יתבאר בע"ה ; י'א דלגבי הבערה אין אנו צריכין לסעמא דמתוך שהותרה כ' אלא ילפינן לה בפירוש מקרא דמתחת דכתיב לא תבערו אש בכל משבותי' כ' ביום השבת והאי ביום השבת מותר הוא דהא בשבת מירי קרא שלפניו דכתיב וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת ונוס' וי'א כ' ביום השבת למה לי אלא לומר בשבת הוא דאסור הבערה הא ב"ט שרי ולפי זה כל הבערה מותר אפ' שלא לצורך היום כלל דומית האיסור בשבת שהוא אסור לגמרי ה' התותר הוא מותר לגמרי אבל מ'מ אסרו חכמים אא' כ' יש בה צורך קצת וכן פכשרי אוכל נפש שצריך לתיקון האוכלים מותר לעשות ב"ט וכן שלא היה אפשר לו לעשותה מאחסול אבל אם היה אפשר לעשותה מאתמול אסור לעשותה ב"ט כמו שנתבאר בע"ה בסיון תקס' ויש מהתירין אפ' באוכל נפש עצמו כל שאינו מפני טעם כלל אם עשאו מ'ט' לא יעשנו ב"ט ;

פרהו אם לא עשאו מ'ט' הנה ויש בו צור' י'ט מותר לעשותו והטעם משום גזירה שמא יביח על ידי שינוי כמו שיתבאר לפנינו בע"ה ; והוצאה לא רצו חז'ל' לאסור אע"פ שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מ'ט' אם לא אסרוהו כדי להרבות כשמחל' ויולד ויביא כל מה שירצה וישלים חפציו ולא יהיה כמו שידיו אסורות ;

חשובים מוכנים ומזונים ככ ער שזמנם בפרט :
 וכיצד הוא הזמן עומד ואומר זה חזק אני נוטל למחר
 ואין צריך לנענע בידים אבל אם אמר שהם
 פכאן אני נוטל למחר לא סגי דחיישינן זמנין דמנח כ
 כדשים ושקל שמנים ומצא שטלמל אותם שלא הזמין
 (ולאמרין ליה זכנה ממוס נריוה ועל כיון תיג) א"ג
 דמשתכח כולו כתישים ואתי לאמנועי משמחת יום
 טוב ולפיכך צריך שיאמר מערב יום טוב זה חזק אני נוטל
 שמאחר שאינו מקפיד למשכמט בהם כבר הכנים בדהני
 בקן שהיו שמנים בין שהיו כחשים ולא אתו לשלמל
 ולמשבך :

יא ואם זמן כל השוכך ואינו צריך אלא לזוג אינו מועיל
 דהני כמאן אני נוטל מיהאם אפשר שיצטרך כל
 השוכך ויכל להזמין כל השוכך דשם יצטרך לכולו ולמחר
 נוטל כה שצריך :

יב ואם זמן שחורים ומצא לכנים או איפכא פשיטא
 : שאסורים דהא הני אחריני נינהו ואינם אלו שזמן
 אלא אפי' זמן שחורים ולכנים ומצא שחורים במקום לכנים
 ולכנים במקום שחורים אסורים אם אינו מכיר דכיון ששינו
 מקום חיישינן שמא הראשונים שהזמין כולן הלכו להם והני
 אחריני ננהו כדא בקינים המובדלים במחיצה כדרך שובכים
 שבקינים אבל בקן א' תולין להקל ואמרין ודאי אתהפכו
 והם אלו שהזמין ומהרין זמן שנים ומצא שלשה אסורות
 מס' א הראשונים אלו כולן והני אחריני ננהו הא אחריני
 הם וואי לא אחריני נינהו אלא מתעבב אחד בהם הרי זה אומר
 כולם בתערובתו וליכא למשרינהו מכוס וחד בתרי בטל
 דכח השיבי ולא בשלוי ועוד דכל דבר שיש לו מתידין אפי'
 כאלף לא בטל וזה נמי דבר שיש לו מתידין לאחרי' הוא
 יג אבל זמן שלשה ומצא שנים מותרין דאמרין הני
 אינהו דאזמין וחדא לעלמא אזל ואפילו היו מקושרין
 ביחד אינא מנחתי אהרדי :

יד זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן ולא בחונו אסורים
 דהויאל ואינן במקום אמרין הני לעלמא אזלי והני
 אחריני נינהו :

כמה דברים אמורים שיש פנה
 שם קן אחר סמוך שיכולו ומכוס דאמרין רוב וקרוב הלך
 לבא משם אבל אם אין שם אחר הנוכ כי הכח דלא אמרין
 קן אחר בסמוך מותרים אם אלו הם כיומן בתוך הקן שהוא
 אינן יכולין לפרוח אלא קרוב לנפני הקן מלא אמרין
 מדרין מעט מעט אבל אם יכולין לפרוח אפילו אין שם
 קן אחר אסורים דמעלמא אתרובשיש שם קן אחר במרדין
 נמי לא אמרן דאסורין אלא כשיש קן הוד חמשים אמה אבל
 יותר מחמשים מותרים שאינן מדרים כל כך ובשיש קן
 בתוך חמשים נמי לא אמרן דאסורין אלא כשעומד להדיא
 שיכולו לראות מקן זה לקן זה כל זמן שמדרין אבל אם אינו
 עומד להדיא כענין שיכולו לראותו אלא עומד בתוך קרן זווית
 ואין יכולין לראות קניהם משם מותר אפי' הוא בתוך חמשים
 אמה טכיון שאינם מפריחין א"א מדרים אין דרכן לרדות כל
 כך אלא כשיכולין לראות קניהן בכל פעם אבל אם אין
 יכולין לראות קניהן בכל פעם אינם מדרין ובודאי אלו הן
 שויפן מותרים ואם הזמין תוך הקן ומצא על פתח הקן
 מותרין :

טו נמי שהביא רוחן לישראל כיום טוב כני יונים קטנים
 מסוככו שיש לו בעיר כיון שאין צריכין צדה ונס רמ
 כוא תוך לתחום מותרים אפילו לאותו שהובאו בשבילו ואם
 כוא מתוך לתחום מותרים לאחרים שלא הובאו בשבילו ככו
 פדות שאין במינין כמחבר ואע"ג דכיוני טובך של ישראל
 לא א : ז 3 צריכין

ג בני ארץ ישראל שכאו לה' אסורין לעשות מלאכה ב'ם
 שני בישוב אפי' דעתו לחזור וכל זמן שלא הגיע לישוב
 אפי' אין דעתו לחזור מותר לפי שעדיין לא הוקבע להו' כמותן
 אבל אם הגיע לישוב ואין דעתו לחזור נעשה כמותן ואסור בין
 במדבר בין בישוב וכל חוץ לתחום אין מהנין עליו חומרי מקל'
 שדלך לשם אם דעתו לחזור :

הצד דיני הכנה ב'טובו יז סעיפים :

א כבר אמרנו שאסרו חכמים צידה פן השעש שנתבאר
 לפיכך אין צדין דגים אפי' מן הביכרים ב'ם אע"פ שאינן
 מחוסרים צידה ממש מ'ם כיון שהביכר רחב הרבה וזדגים
 נשמטים הנה והנה דומת לצידה :

ב וכיון שאסור לצודם אסור ג' ללת לפניהם מזונ' גיירה
 שמה יבא לצוד וליקח מהם ויא' דבדגים אסור ליתן
 שזונות אפי' במקום שמתיר לצודן כמו בסתימת אמת המי' כמו
 שיכא' בסמוך אפי' מזונ' אסור ליתן להם ב'ם דהל' שירחא
 שלא לצורך דגים אפשר להם בלא מזונות מפני שהם אוכלי'
 גרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן / ולפי זה ברנים
 שאנו קונין ל'ם ומצניעין אותן במים שבכלי שאין שם עשבי'
 ולא דגים קטנים שיכולו לאוכלן מותר לתת לפניהם מזונות /
 ואם שהם אמת המי' בכניסה וכיציאה מע"ג אפי' היא ארוכת
 הרבה מותר ליקח ממנה דגים כ'ם כיון שאינם רחבה דגים
 טבהוכה הוו כנצודין ועומדים שאינם יכולין להשכט
 ואפי' זימן אינם צריכי' דסתימת האמה זו היא זימן שלהם :

ג ומה שיש בה משו' צידה אפי' ספק צידה אסור כגון מצוד'
 חלה דגים ועופות שהיו פרושים מע"ג ולמחר מצא בהם
 אסורים שמה היום ניצודו אא"כ ידוע שנצודו מבקעור יום :

(דה"ל ספק מוכן וק"ל ספק מוכן אסור כיוס טוב נאסון וע"ל סימן
 פ"י על איסור מוקנה מדרג כמחוסר גידה ועיין בסמוך סעיף ה')

ד ואם מצא דמצודות מקולקלות מע"ג ולא ראה אם הרושם
 ניצודי' בידוע שמע"ג ניצודו והניצודין קלקלהו ומותר'
 כדא' ב'ם ראשון אבל ב'ם שני ספק מותר ד'יש שני לרדן אינו
 אלא משום מנהג אבותינו דהא בקיאינן בקיבוע דירחא וכיון
 שאינו אלא מנהג אין להחמיר בו כספק כגון זה :

ה ואין חילוק בין ספק צידה לספק פוכן כגון מקצת ונולד
 כולם דגים שהו בין ביום ראשון בין ביום שני :

ו אוזון ותרנגולי' שבכיה או שבחצר העומדי' לאכילה מותר
 לצודן וליקח ולברור מהם איזה שרצה טכיון שכולם
 עומדים לאכילה כולן סוכנים ועומדי'ם ויכול לשלמל ולהניח
 אותם ואחר כך לברור אחרת ואפי' זימן אינם צריכין אבל אם
 יש בהם שעומדים לנדל ביצים צריכין זימן מע"ג שרדי הם
 מוקצים מאכילה ואותן שלא זימן אסורין לשלמל :

ז ושאר כל חיה ועוף כל שמחוסרים צידה טציר' לומ' הבא
 מצודה ונצודנו כלום טציר' לבקש תחבולו' לתופשו אסור
 לצודן וליתן לפניה' מזונ' גזירה שמה יקח מהם וישלמלם : וכל
 שאסו' לאוכלו או להשחמ'כו משו' שהו' טוקצ' אסו' ג'כ לשלמלו
 וכל שאינן מחוסרי צידה מותר לצודן וליתן לפניהם מזונות :

ח איל וצבי שקננו בפרדם ולרו בו עפרים ועדיין הם קטני'
 שאין צריכין צידה מותר' אפילו בלא זימן ודווקא בפרדם
 חסמך לעיר בתוך ע'אמה : (ועעס דע' אמה עיין נכלכות
 עירובין סימן ט"ח) דכיון שהיא סמוך לעיר דעתיה עליהו
 אבל אם אינו סמוך לעיר לא והאם אפילו זימן אינו מועיל לה
 כיון שמחוסרת צידה :

ט יוני שובך חיוני עלייהו וצ' שקננו כשפוחים אסור לצודן
 לפיכך אין זימן מועיל בהם בגדולי' שיכולין לפרוח
 אבל הקטני' שאינם מפריחין מותר לצודן אבל זימן צריכין כיון
 שהן מדרן ספקי' למקל' ומתליפין מקומם משוכך לישובך אינם

צריכין זימן של נוי מתירים בלא זימן דבשל ישראל אמרינן
כיון שלא זימן בין השמשות וראי הקצה דעתומה וכו' ומה
דשיך הקצה צריך הכנה אבל בשל נוי לא שייך הקצה
שהוא אינו מקצה מהם לפיכך הכנה אינו צריך
השחט בהמה כ"ט טוב ה' שלא יבדוק עד שיפשיטנה
שם יבדוק ותמצא טריפה לא ידע ראשי להפשיטה
שכיון שהיא טריפה ואינה ראיה לאכלה טוב אסור
לשלמה אבל קודם בדיקה מקמינן לה בחזקה כשירה
דבהמה משנשחטה בחזקה כשירה עומדת עד שידעי כמה
נשרפה ולאחר הבדיקה אם נמצאת טריפה התידלומוסת
לנוים בדרך שהתירו מכירה לישראל כשהיא כשירה דהיינו
שלא ישקול ולא יזכור סמם דמים ואם אינו מאמיניקת ממנו
משכין שאם לא יתירו לו לא יסחוט ואתי לאמנועי משמחת
י"ט : הגה' כדאמרינן גבי נתינת עורות לפני הבורסקי ועל
סי' הצ"ט סעיף ג' ובסי' תצ"ח סעיף ו' ובסי' תק"ט סעיף א'

תצ"ח דיני שחיטה ב"ט ובו ד' סעיפים :

בזמן חכמי התלמוד שהיו נוהגין שלא לשחוט בהמה
בסכין עד שראו הסכין לחכם לראות אם ראוי לשחוט
בו שאינו פגום אסור חכמים לחכם ב"ט לראותו אם הוא פגום
אם לא נזירה שמה ימצאה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה
שפני פנימחה ויולך ויתדדנה וישחוטנה במסחות ואם ראה החכ'
את הסכין לעצמו מע"ט היה מותר להשאילו לאחריו ולפיכך
בזמן הזה שהשושע ראוה את הסכין בעצמו לא יבדקנה ג' כ
ב"ט נזירה שמה ימצא פגום ויתדדנה במשחו' אלא יבדוק
אותו מע"ט ושמטני במקום שלא יפגום וישחוט בה ב"ט או
ישאילנו לאחרים : ויא' מירו אם לא בדקו מע"ט והוא שעת
הדחק יוכל לבדוק ב"ט לפיכך ראוה שהבדיקה שעושה אחר
השחיטה מותר לבדוק שהיא כמו שעת הדחק ואפשר לומר
שגם היא אסורה ויעמיד הסכין והבהמה בחזקת כשרות ואכל
אחיה בלא בדיקה אחרונה שגם בכאן יש לגזור שמה ימצא
פגומה ותאמר השחיטה וישחוטנה וישחוט אחרת וישאמרין
ויש מתירין :

ב יוכל להוליך הסכין והבהמה אצל השבח לשחוט וכן
השבח יוכל להוליך הסכין אצל הכהנה לשחוט ואפילו
גבי קטן שצריך להוליכו על כתיפו ואפי' דרך רשו הרבים ואפי'
שודיה אפשר להוליכו מאהמול אפי' שרי משום דהצא באוכל
נפש הוא כתיקן אוכל נפש
בעצמו ולא במכשירי' שאי
אפשר לחרה ולהביא כלמה
שצריכין מאהמול ותיקון
אוכל נפש עצמו אפילו אפש'
לעשותו מע"ט שרי דלא
שפליגינן בין אפשר ללא
אפשר אלא במכשירין :

הענה דילמ' ממליך ולא שחיע כהנה וכו' ונמצא טריפה שלא לנודך
יע' כז' שלא לפגום משמחת י"ט : ע"כ כ"ה

ג בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום וכאות ולגנות בתוך
התחו' הרי אלו חשוכי' ומכונות ולוקחין מהן ושוחטין אותן
ב"ט אבל הרועות ולגנות חוץ לתחום אם באו ב"ט לתוך דתתו'
אין שוחטין אותן ב"ט מפני שהן פוקצין ואין דעת אנשי העיר
עליהן והם בבהמות של ישראל אבל של נוי ליה כזו משום
טיקצה כמו שכתבנו למעלה דבשל נוי אין צריך הכנה א"כ
באו בשביל ישראל שאז אסור נזירה שמה יאמר לו להביאה
כפירוש כמו שכתבאר לקמן סימן תק"ט לפיכך נוי שהביא
במחה במקלית אם ידוע שלטת חוץ לתחום אסור נזירה שמה

יאמר לו להביאה ואם ספק מותר אפילו באו לצורך ישראל
דבדבר מקצה שהוא מרבנן הולכין בספקי' להקל : ואם
הביאה לצורך גוים או אפי' סתם והוא בעיר שרובת נוי מוצי'
שכל המביא לצורך ח"וב שבעיר הוא מביא :

ד ובהמות הידועות שלנו חוץ לתחום ונמצאו בעיר ב"ט
שני תולין להקל ולומר מבערב הכניסן וחוץ לחומה לנו
ומתרות וכ"ט השחוטות בבקר שחוקה מבערב הכניסן לתוך
התחום ואין צריך ליאד יתלו מטום י"ט :

ה עגל שנולד ב"ט אם האם עומד' לאנילה מותר לשחוטו
והיה למוכן אנב אמו ואפי' אם דחה האם טריפה הולך
שנולד ממנה ב"ט מותר שגם הטריפה מוננת ועומדת היא
לנבלי' והיה לה ג' כ' מוכנת ואין זה מקצה והוא לא יאכל
עומרת לגדל ולדות והולד מותר והוא דקים לן בעניה שכלו לו
חדשיו ואי לאו זכר אסור עד ליליתו ה' לליתו משום ספק
נפל ה"א דבעיקר נמי שפירש על גב קרקע שלא היה בו חשש
ריסק אצ"ר דחיישין שמה יראה בו ריעותא באיניו הפנימי'
ונמצא שחט ב"ט שלא לצורך ואם האם עומדת לגדל ולדות
אסור להל' מקצ' אנב אמו : ואם היה שבת ה"ט סמוכין זה לזה
עלד מזה משער בזה דלא שייך הכנה בלדות עגל כגון ב"ט לית
ביתו ודאי שב הכנה ונולד בה אסור בזה כמו שכתבאר לקמן
סימן תק"ט סעיף ה' גם הבדיקה שבה יותר לאכול בשלוליה
מכשנמצא ה"ל קצת הכנה אבל ח"ד בהמה הוא שוב לאכליה
הואי לכל דבר כשנמצא במע' אמו לפיכך ששחטה לזמ' אחר
הלדות :

ו בהמה מסוכנת שראי' שמה השחת והוא אכל כבד ואין
צריך לזהים אסור לשחטה שכיון שאין צריך לזה ב"ט
דרי' הוא שחוט לצורך חלו' : ואם יש שהיה ב"ט לאכול
ממנה בדת צ"ל מבעוד יום ואפילו איך שחט לתהוה ולבדוק
החלה מותר לשחטה שאי אפשר לאכול בזה צ"ל משום בלא
שחיטה וא' כ"ד השחיטה בולה לצורך י"ט שיהו אף כשיש
שהיה ב"ט אסור לשלול עורה שלא תהיה לשלול עורה אלא
בשחט מדעתו למצות שמחת י"ט והתירו סופה משום תחלתה
כדי שלא ימנע משמחת י"ט אבל השחט המסוכנת אינו שוחט
לשמחה י"ט אלא פסום הפסד ממנו שלם התכל' לא היתיר
לו אלא השחיטה ולא שילטול העור ואם הניח בה אבר כשר
משלמה אנב אותו אבר : ויא' שאין להפשיטה כלל כדן
שאנו שוחטה משום שמחת י"ט :

ז אם שחט בהמה בשדה לא יביאנה לעיר במש' או במש' א'
דהיינו בשני בני אדם אווטא מילתא שפי ופאלא' ב"ט
שהוא עובד דחול אלא יביאנה בידו איבד' איבד' ואת' דמפיש'
בהלכה הכי עדיף טפי משיביאנה במש' דחוי כעובד דחול
עוף שנדרס בגלי אדם ויש לחוש שנתרסקו אצ"ר ולכן
צריך שהיה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה אם נתרסקו
איבריו אם לא : אם נשחטה מעת לעת מותר לשחוטו ב"ט
ולא חיישי' שמה ימצא טריפה מחבת הדריסה ונמצא ששוחטו
ב"ט שלא לצורך אע"ג דאחיליד בה ריעותא ולענין שחיפות
מחמירין בה להצריכה בדיקה ולענין מלאכ' ב"ט מקלינן בה
הנזקמין ליה אחזקתיה וקודם דריסה משום שמחת יום טוב
דאמרינן שרוב בהמות ועופות אינן טריפות אבל לענין איסור'
ואכלת נבלות שאנו :

ח כבוד בזמן הזה שאסור לשחוטו בלא מוס' אין חכם יוכל
לראותו ביום טוב משום דהוה ליה כמתקנו ביום טוב
וכדן את הדין שאסור ביום טוב :

ואפי' אם עבר החכם וראוה ומצא בו מוס' שראוי לשחטו עליו
אין יכולין לשחטה ב"ט ואפי' היה המוס' בו מע"ט שריה הית'
מקצ' מאהמול שעדיין לא התיירוה החכ' אפי' את' ל שריה דעת
הבעל לראותו לחכם ב"ט והיה דעתו עליו אם התיירו החכם
מ"ט מה דהיה ידוע הבעל שיודקק לו תחכם ויעבור וידאנה :
ויש

שחיטה שאני שכיין שכבר הותרה בשחיטה לאכול ואי אפשר לאוכלה בלא מרישת נוצה מותר למורטה כמו שמותר לצלותה ולבשלה וכן בכמה מותר לאחר שחיטה להפשיט את עורה משעם זה אע"ג דהפשט אב מלאכה הוא אבל בעור שלא נשחטה כל מאי דעביד מכשרי אוכל נפש שאפשר לעשותו מאתמול הוא ואסור ;

יד לא ישחוט אדם חיה ועוף ב"ש אלא א"כ יש לו עפר מיכן מע"ש שהבינ' לכסות בה דמה (ואע"פ שי"ט לו דקר נעוץ נעפר תיחוס :) דאל"כ הרי העפר הוא מוקצה ואסור לפלגלה ואיך יכסה ואם עבר ושחט בלא הכנת עפר מע"ש אם יש לו דקר נעוץ מבעוד יום בעפר הוחזק בענין שאין צריך לחפור ולכתת העפר יכול לכסות בה ואף ע"פ שלא הזמין עפר זה מאתמול שזנעיצת הדקר לא היה לה דעת הזמנה מכל מקום בין ששחט כבר התיירו לכסות בו שכיין שהעפר הוא ההוח ואינה צריכה כחישה וגם הדקר הוא געוץ מבע"י לא מיחזי כחופר גומא כ"כ ואין כאן איסור מלאכה כלל ואפי' היה צריך לכמה דקירות עד שיכסה אותה אבל אם הזמינה באהמול אפי' בלא דקר נעוץ מותר לכסות בה אע"ג דמיחזי כחופר גומא מ"מ כיון שאין צריך אלא לעפרה הוה מלאכה שאינה צריכה לנפח ולא גזרו בה כיון שהזמינה לכך משום שמת י"ש :

מז אפר בירה שהוסק בה מע"ש מותר לכסות בו דהוה לוח מוכן דביון שהיה אפר מאתמול דעתיה עילו' לכל מילי שיצטרך אבל אם הוסק ב"ש דליבא למימר דעתיה עלויה מאתמול אסור דחשוב נולד ביום טוב שהוא מעשה חדש מעיקר עצים ועכשיו עפר ונולד ב"ש אסור לשלולו לבע"י ואם הוא חס שראוי לצלות בו ביצה מותר דאתמול בעודן עצים ג"כ הם מוכנים להסיק ולבשל ולצלות בו ועכשיו עודנו בתשמישו זה ואידי דחוי לאפוכי ביה ולצלות בו ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם ואם עבר ושחט כבר מותר לכסות בו ואפי' אינו ראוי לצלות ביצה ואע"ג דנעפר ביה בעינן דקר נעוץ אם לא הכין אבל בלא דקר נעוץ לא שאני היס דאיכא תרתי איסורי חדא דאינה מוכן ועוד דקא עביד גומא ואף ע"ג דאינו צריך אלא לעפרה ואינו מתכוין לגומא איסורא מיהא איכא אבל הבא נבי אפר בירה אין כאן אלא חד איסור שאינו מן המוכן וביין ששחט כבר לא גזרו עליו ואם יש לו דקר נעוץ ואפר בירה דקר נעוץ עדיף מאפר בירה שהיה מוכן קצת ויכסה בדקר :

מז הכנים אפר הרבה לכחצו לצורך נינתו והוא כנוס במקו' א"מ"ת לכסות בו שכל זמן שהו' צבור דעתו עליו לכל מה שיצטרך אבל אם לא הכנים אלא מלא קופתו לצורך נחתולא שמאחר שהו' מועט בשל הוא אגב ניטה ואינו מן המוכן שדרך לשחטו כן בנינה ולחניח סם :

יז אבל בכית מכנים אדם מלא קופתו עפר לבית סתם ועושת בו כל צרכיו ולא אמרינן שבשל אגב פקע הבית שאין דרך לבטלו ולהניחו בבית כמו בנינה והוא שיחד לו קרן זוית דכיון דלא שטחו מוכחא סתא דלצרכיו בעי ליה ואם הוא עפר תחוח שאינו צריך כחישה מותר לכסות בו ואין צריך דקר נעוץ שכיין שחכניסו לעש"י בו צרכיו ה"ל מוכן בלא דקר נעוץ פבע"י כי לא הצרכיו דקר נעוץ אלא בקרק' עולם שלא הכניסו לשם כך לעשות בו כל צרכיו בני הכא :

יח כיו אין שוחטין אותו כיום טוב דביון שהוא ספק בהמת ספק חיה אסור לכסותו כיום טוב ספק סמא בהמת הא והילכך אסור לשחטו וכי ויטא ישחוט אותו לכתחילה ויטמורתם עד הלילה ויכסנו זה אי אפשר לעשות שאם ישחוט לתוך הכלי ק"ל אין שוחטין לתוך הכלים שמא יאמרו לזרוק דמילע"ז כמו שנהבאר בלבוש ע"ז סימן י"א סעיף ג' ואם ישחוט על הגפר יבלע בארץ קוד' הלילה עד שלא יהא רישומי גיבר ולא יוכל לכסות

(הגה) ויש מי שכת' ע"ל דאיכור ראיית המומין נ"ע והיינו מפני מומין שגולרו נ"ע שאין שוחטין ע"כ מדיון מוקצה שהרי לא היה דעתו ע"כ מע"ש ומפני כך אכרו אף כשגולרו מע"ש כל שלא ראה אותם חכם מעבד ועוד ע"ל והיינו מפני ש"כ לעלמל לפעמי' אם פאינו ראונו לו כלומר שאם ימנא שאין המום מוס נמנא הנכה אינה ראויה ואי אפשר שלא יעלמנה וע"ל סי' ט"ח סעי' נ"ע אבל אם נולד ב"ש בממוס מבהמה שהיה עומדת לאכילה אף ע"ג שגם בזה אסור לחכם לראותה לכתחלה משו' שדומ' להיקון ודק' מ"מ אם עבר וראהו נשחט' על פיו שהרי זה לא היה מוקצ' מעולם שהיה מוכן אגב אמו מאתמול ולא היה כחוקת איסור מעולם אע"פ שמשעת הלידה שגולד ב"ש עד שראוהו חכמים החזיקוהו בחוקת איסור אין זה נקרא הקצא שאין מוקצה אלא כשנחקה בין הטמטות דק' ל' אגב מוקצה לחצי שבת. ואם ראה החכם המום מע"ש וראה שה' מום שראוי לשחוט עליו אלא שלא חקר עליו בערב י"ש אם נפל בו מום מאלי' או אם אחרים נרמוהו לו שאם היה מום שאחרים נרמוהו לו בכיונה אינו חשוב מום לישחוט עליו שצריך שיפול בו המום מאלי' דילפינן כן מקרא דכל מום לא יהיה בו כמו שיתבאר במקומו בע"ז סי' ט"ו והכתמים נחשבים על זה שיפילו מומין בכורים כרי שיתירוהו להם ולכך צריך החכם לחקור עליו וזאת החקירה מותר' לו לעשות אפי' ב"ש כיון שכבר ראה את המום מאתמול והסכים בדעתו שהוא מותר אין בחקירה זו שום הכנה ותיקון כגוף הבכור אלא בעדות ואם נפל בכור לבור אסור להעלותו דהא אינו ראוי לטוחט' אלא נוח' לו פרנסה במקומו :

אורו ואת בנו שנפל לבור אף על פי שאינו יכול לשחוט שניהם היום משם איסור אותו ואת בנו מ' משום צער בעלי חיים התיירו חכמים להערים ולהעלות שניהם מן הבוה ביצד מעלה את הראשון על מנת לשחטו הו' ואינו שחטו כי יאמר שמא השני טוב מזה ומעלה גם את השני ואח"כ שחטם איזה מהם שירצה :

יא בהמה שהיא חציה של גוי והציה של ישראל יכולין לשחטו ב"ש שהרי אי אפשר לו לאכול מסנה אפילו כבית ברט מחלק שלו בלא שחיטה ואפילו יש לו שתיים עמו בשתפות יכול לשחוט שתיהן ואין צריך לחלוק עמו א' כנגד אחת ואפילו חן שוות בדמיהן יכול הוא לומר אני רוצה לאכול ששתיהן מפני שזו שמינ' או בשרה טובה מזו או זו ילדת או גדולה מזו ובה"ג א"כ הן שוות בכל ענין וזה דבר שאינו מצוי הנה

(ומ"מ זה הענין אינו אלא בשוחט את שתיים ב"ש דלנו בשוחט אחת מהם לנד אע"פ שהם שוות לגמרי שרי דלע"ג דאפשר למפגל' מחיים שח' אינו רונה לשחוט לזרכו כהמה שלמה שאינו נרדף אלא לחניה ואם תהיה כולה שלו ימסור הכפר והשת' ששוחטה בלא חלוקה שחטם אינו נוטל' אלא חנייה ומפני חלוקה את לן למיטרייח משום דלוי אפשר לכוותי כשר בלא שחיטה וע"ל סימן תק"ו סעיף ו')

(עד כאן הנה) **יב** השוחט בהמה ב"ש אינו רשאי לתלוש את הצמר לעשות מקום לשכיין שהרי תולש הוא אב מלאכה שעוקר דבר פגודלו ואינו מצורך השחיטה שאפשר לשחוט וזולתו ועוד שרי זה היה אפשר לעשותו מערב י"ש שלא היתה הבהמת שתקלקלת בכך אבל מפנה הוא את הצמר בידו ומשכו הגח והנה לפנות מקום לשכיין ואם נתלוש נתלוש דה"ל דבר שאין מתכוין שאין מתכוין לתלוש אלא לפנות ודבר שאין מתכוין מותר :

יג וכן השוחט את העוף לא ימרט את הגוצה כרי לעשות מקום לשכיין דבעוף שדרכו למרוט הנוצה הוא מרישתו תלושה דנזח והוא אב מלאכה שאסור לעשות ב"ש כגון תולש האסור כמו תלישת הצמר ואע"ג שאחר השחיטה מותר למרוט הנוצה לא אמרינן מה לי מתיים מה לי לאחרי שחיטה דלאחר

ענמו סכתירו צו ספה טעוס תתלת' : (פ"כ ה"ג)

ד. אין מולחין את החלבים ולא מהרפין בהם שספני שאינם ראויים לאכילה מוקצ' הן ואסור לשלם אפי' לטוחמן ע"ג יתירות אע"פ שגשהטה ב"ש שאין מתקלקלין עד צד י"ט וכן אסור למלוח כשר עליהם כאייר אפילו לצלי שמתיך שאין דרך למלוח על החל ב' מחמה איסורן מוכחא מילת דלעבדן קעביד ד' עליו שהוא רף עב וכבר וכלי הוא אלא שסלאכנו לאיסור לכתוש בו הריפות מות' לשלשלו לקצב עליו כשר לצורך י"ט ומטום שמחת יו טוב התירו אבל לאחר שקצב עליו ונמר סלאכ' צורך י"ט אסור לשלשלו ודוק מחמה לצל שהוא לצורך העלי שלא יתקלקל אסור לשלשלו אבל לצורך גופו וצורך מקומו מותר :

תק דינים הנצרך כשר ליום טוב והנהגתו וסדר מליחתו וכו' סעיפים

א. אין קנין בכשר מן הטבח בפיוסוק דמים לומר לשבת תן לי בסלע או בשתיים שזו דרך סקח וממכר ואסור ב"ש' וכן לא יאמרו הריני שותף עמך בסלע אלא מחלק להם שלישיות או רביעיות כפי החלקים שדרך לחלוק בעיר בלא פיוסוק דמים ומביא שתי בהמות ששוה כרסיהן ויאמר זו כוון ולמחר שמיך הנשארת וכפי מה ששעה חלק מזו כך יפרע לו' ויא' דדוקא ישראל לגבי ישראל שרי בכה"ג אבל ישראל עם הגוי אפי' בכה"ג אסור דמיא שפי למשא ומתן עם גרים וכל דדוקא בב"ש כשר שיכול למכור לישראל שכיון שיש לו קונים ישראלים לא רצו להתיר משא ומתן עם גוי דמיא שפי לעובדא משא ומתן של חל אבל במקומות שאין שם מנהגי ישראלים לקרא האחרים יכולין ליתן בכה"ג האחרים לגוים בלא פיוסוק דמים מטעמא דלעיל יצאתיהו סופן משום חלחולן שלא יבאו למפגע משמחת י"ט ולא ירצו לשמש בהמות לוי' :

ב. אסור לשקול בכשר אפי' כקרא לידע כמה ישל ואפי' ליתנה בכף מאזנים, לטמרו מן העכברים אסור אם היא חלויה במקור שרגלין לשקול בה מפני שנרא' כשוקל ואפי' לשקול כמה כנגד מנה אסור וכל זה אסור משו' שצנא עובדא דחל אבל מות' לשקול כידו שלוקח התחייב בידו ומשער כמה יש בה' וטובת אומן אפילו זה אסור אבל אם יודע לכיון דרך התיבנה להתנדב לישראל או חצי לישראל הותך כרכו ואינו חושש' . אם מותר להטיל גורל ביום טוב כשחולקין בכשר או שום דבר עיין בספ' שכ"ב סעיף ו' :

ג. אין נוקבין נקב בכשר במקין לחלוטו בו מפני שזא דרך חול שבשטמכר בכשר בחל עושה בו בית יד ונתתו ללוקח להוליכו לביתו וכי"ש צריך לשנות לעשות הכיר שאין סקח ומסבר מותר בו דוקא בסכין אסור אבל ביד מותר שאינו דרך חול ואם עשה כן כדי לעשות בו סיסן מותר אפילו בסכין :

ד. מולגין הראש והרגלים ברותחן כדי להסיר השעף ומרהבה ב' אוחו בעור אבל אין שופלין אותן בסיד ולא בתרסית ולא באדמה דמחוי כעבוד ואין נחזין אותן במספריו' שנראה כעושה לצורך השער :

ה. מותר למלוח כמה חתיכות ב"ש כבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא אחת דחד סירחא לכולהו (ואע"ג דלית טעמא כלל נשאו טעמותא שאין החתיכה טעמא נר' ל'ס מיתקבת ומנחה כלל צמיתת טאר חתיכות וע'ל סימן תק"ג פעיף א' וכפי' פ'ל' פעיף א' ונפי' סכ"ח סעיף ה') ואע"פ שהיה אפשר למלוח מעי' ולא מלוח פותר למלוח ב"ש מפני שטוב הוא יותר כשמלוח ביום טוב כי הבשר השודה הרבה במלח מפי' טעמו' ואפי' אם אינו יכול למלוחו בבת אחת יכול להערים כדי שלא יסריח הפשר כאח' שמלח אחת מהן או שחיים או יותר לאוכלם היום יכול לומר חבירתה עריבה עליו ותר' לאוכלה היום וחזר ומלחה' עור שימלחו טולם דמש' האן עיבוד כאוכלין הקילו במליח בכשר ואע"ג דגבי עירובי תבשילין אמרי' דאם ביטל פתעריס קמייבג ליה

לכך אין תקנה לשוחשו וכתחלה ואם עבר ושחש אין מבטין את דמו אפי' יש לו עפר בוכן מפני שהרואה שמבטין את דמו יאמר וודאי היה הוא דא"ל לא דהו משריחין לכסות את דמו ב"ש ויכא להתיר חלבו אבל לערב במצוא י"ט אם רישמו של דם ניכר יכסנו רביון דלא מבטרי ליה ב"ש אע"ג דמבטרי ליה כחול לא אתא למימר ודאי היה הוא להתיר חלבו במה דברים אמורים ששחשה במקום שאין בני הכית מצוי' שם כגון בקרן זווית וכה"ג אבל אם שחשן באמצע החצר במקום שבני הבית מצוי' שם אפי' דם בהמה יכול לכסות אם יש לו עפר מוכן דה"ל כגוף של רעי ה"ג צריך לכסות שלא יתלכלכו בלי בחצר :

י"ט שחש בהמה וחיה ונתערב דמו יש לו עפר מוכן או אפר כידה אם יכול לכסותו בקיריה אחת שאינו צריך להרבו' בדקירות בשביל דם הבהמה יכסנו (ואם אין יכול לכסותו בדקיר אחת לא יכסנו אפי' בעפר מוכן שלא ירבה לשרוח ב"ש לכסות דם הבהמה שלא לצורך ואפי' דקירה אחת לא יעשה כיון שאין יכול לכסותו כולו הרי אינו מקיים מצות כיסוי והיה דקירה אחת מותר שלא לצורך מצוה ואם אין לו עפר מוכן או אפר כירה אף ע"פ שיש לו דקר נעוץ מבעי' בעפר תחת אסור לכסותו אפי' יכול לכסותו בדקיר אחת כיון שלא הזמין העפר לכך בפירוט לא ישריח לשלשל העפר ויכסה בה דם הבהמה שררי על כרחו צריך לשמח עפר יותר הרבה ממה שצרי' לדם החיה לבדו ומה ששלשל יותר הוא מותר בשביל דם הבהמ' טלא לצורך :

ך. שחש צפור מעי' ולא כיסה את דמו לא יכסו ביד' טוב אבל יכול הוא לאוכלו ב"ש שאין הכיסוי מעכב האכילה דעשה בעלמא בפני עצמו הוא אף ע"ג דכששחש ב"ש מותר לכסותו היינו מפני שהוא מן הרבוי' שהם מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מעי' אבל כאן היה אפשר לעשותן מעי' שררי שחשו בעי' :

הצט דיני מליצה ומליחה ב"ש ובר' סעיפים

א. אין מרגילין ב"ש וכיצד נקרא מרגילין כשנפשיטין חבהמ' מוציאין כל הבשר מרגליה כרי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע כדי לעשות מטנה נוד או מפות וכיוצא בו וזה אסור לעשות כן ב"ש מפני שמורח בהפש' זה מורה גדול ואין בו צורך למעד :

ב. אסור למלוג גדי כדי להפשיטו על ידי כך מפני שיש מורה במלינה יותר מבהפשטה ואם רוצה למלוג כדי לאכול עורו שרי דהוה צורך אוכל נפש :

ג. בהמה שנשחש ב"ש מות להנביה עורו וליתן אותה במקו' דריסת הרגלים כדי שלא תתקלקל ואע"פ שאין עליה בשר כלל מותר למלוח עליה מליחה מועטת כדרך שמולחין לצלי אע"ג דמיקצה לעיבוד ומותר להערי למלוחו כאן מעט וכאן מעט עד שימלח את כולו וכן בעוף שנשחש ב"ש מותר לשלשל דגנצות כדי להצניען וכל זה חתירו חכמים סופן משו' תחלתן (וע'ל סימן תנ"ז סעיף י' וס' תנ"ח סעיף ו' וס' תקי"ט סעיף א') שאם לא נתייר להם שלשול העור והגנצות שלא יתקלקלו לא ישחשו ב"ש רבאו למנוע משבחת י"ט אבל אם נשחש מעי' אסור לשלשל העור והגנצות וכ"ל למלו' עליה מטום עיבוד דליכא למיגור ולמישרי

הנהגה
 סופן משום חלחולן דאי נמי ואף ע"ג דאיכא לזימר דאפילו לא שרית לית אינו נמנע מעי' נמי לישתיי דהא חזו מלישחש מערב י"ט דהא (אוינא ענייהו וז"ל למה אסור יכול לשוחשו ולמלוחו מערב היינו העט' דלא אמרי' ללשתיי משום הלא ענשא חלא דווקא יום טוב :

בעורות יגמסו דחזו ספיר למיזגא עלייהו תכל הכא דמיידי בעורת לחם נכפפנו פכסיו שאין לחו להסתמש כהס' חלא מדוחק אסור וע'ל ס' פ"ח סעיף ס"ה אם לא נשחשו בו

לבוש החור

הלכות יום טוב

קפא

לית שפי במסויר התם היינו טעמא לפי שפשיעתו גרמה לו פסידותו שהיה לו להניח עירובי חבשילין אבל הכא שההפסד בא לו מחמת י"ט התירו לולהערים מיהו י"א דלא שרי להערים אלא קודם אכילת שחרית שיש עוד הסעודה לפניו ונראה כעושה להכין סעודתו אבל לא לאחריה

ו נזהרין לנקר בשר ב"ט ואפילו נשחט מע"ט ונס אין כאן שנויי אוכלא דכל שאין שייך כאן בורר אוכל הכשר מותר בכל ממקום שהוא שכל אחד הוא מונח במקומו; ואוכל חטוב נמקו קניעו הכשרי ס"ס טוב לשנוקצת אם יוכל באחה דבר שלא יהא כדרך ועוד ט"א לעיל סימן תקי' סעי' חול; א"ז' וע"ז נ"כ סימן ט"ט על דיני צריכה ונס האילן ונשחט מע"ט אכשר לנקר מע"ט דאין הניקור מפיג טעמו ואררנה מפרוץ טפי וע"ז סימן תנ"ה סעיף א' לך עוב לשנות קנת ומיהו ע"י שינוי פרי לסנדא זו דהא י"א דאפילו מלאכה גמורה שהיא לנורך אוכל נפש אף אם אכשר לעשות מע"ט עותר לעשות ע"י שינוי כמו דכת' מלח וע"ז סימן תקי"ד סעיף א' וע"ז סימן סנ"ד סעיף ד' וסימן עכ"א סעיף ט')

תקא דיני עצי האסורי ומותר' בי"ט ובו ד"ס:

א אין ספקין עצים מן הקורות שעומדים לבנין מפני שהן מוקצין בחמת חיסרון כים שהקצו לבנין ואסור לב'ע' ולא מקורה שנשברה ב"ט ואע"ז דהשתא להסקה קיימא בין השמשות לאו להכי קיימא וה"ל נולד ב"ט ואפי' היתה בו ד ריעותא מע"ט וקרובה להשבר לא אסרינן כיון שריעות היתה דעתיה עליה להסיקה לבשתתבך דכל מדי דלא חזי בין השמשות לא אסרינן דעתיה עליה וחשוב נולד אבל אם נשברה מע"ט אם אי אפשר להסיק בלא בקיע' מבקעין ממנה ב"ט חתיכות גדולות ונס הבקיעה צריך שינוי שלא יבקע בקרדום ולא במגל ולא במגירה מפני שהו' מעשה אומן ונראה כעושה מלאכה נפורה אלא יבקע בקופיץ שאינו מעשה אומן ובצד הקצר שלו אבל לא בצד הרחב שיש לו ב' פיות אחד קצר ואחד רחב והרחב דומה למלאכת אומן ויש אוסרין אפי' בקופיץ לפי שאין אנו יודעין מהו קופיץ ולא התירו לבקע אלא בסכין שהוא שינוי גמור ממלאכת אומן ואפי' בקופיץ או בסכין לא התירו אלא בקורה גדולה דאי אפשר להסיקו בלא ביקוע;

ב אבל עצים של הסקה שהם גדולים קצת וראויין להסקה בלא ביקוע לא יבקעם כלל כיון שאפשר להסיק בלא ביקוע ואפי' לטכרם ביד יש אוסרין משום דשבירת עצי דקים הוא אכ פלאכה דטוחן ומלאכה שלא לצורך היא בין שיכול להסיק בלא שבירה ולאפות ולבטל ואסו' לעשות ב"ט ומטעם זה נס כשהוא מבקע מקורה גדולה לא יבקע אלא לתריכות גדולות אבל לתריכות דקות לא דה"ל טוחן ואע"ז דאפי' בקור' גדולה ואפי' ע"י שינוי הוי מכשירין שאפשר לעשותו לע"ט ואסו' לעשותו ב"ט ואפילו ע"י שינוי ממש כיון שבקיעת עץ גדול לתחיתו גדול' אינו מלאכה גמורה ואינה אסור ב"ט אלא משו' שהוא עובדין רחול התירוהו חז"ל משום שלפעמים יש לאדם עצים בקיעים בתוך ביתו ויסמוך עליהו ואפשר ב"ט כשירצה ליקח מהם יפגע בעץ עבה שלא יוכל להבעירו וימנע מלבטל ויבטל שמתח' י"ט;

ג אין סביאין עצים מן השרה אפי' הו' מכוונסין שם מבערב מפני שהיו מוקצין וכן ספחורין אפילו מן הקרפף שהיא דה"ל אין סביאין מפני שהן מוקצין כיון שהן ספחורין ולא היה דעתו עליהם מע"ט אבל מן המכוונסים שבקרפף אפי' היתה פוקפת שלא לטעם דירה סביאין מתוכה ובלבד שיהא לה ס מסגרת שיכולין לסגורם שיהיו העצים שמורין בס דאז מיהוי כנצור ואינו מקצת דעתו מן העצי שבת וכו' (ומיהו י"ע קנת כפי נמי דלא הו' כמקונסים מ"מ מחזי כמו סביאין לנורך מחר הוא"ל ואין קדידתו מוכחת עליו ספדי הוא עביאין מן רכ"י שהוא מקום

רחוק מן הקדירה כדאמר' נני מנכז ואפ"ל לחלק דנני מנכז סאני סכן דרך הנינוב לכונסם ליום מחר מה שאין נני מנזאין עני' סדרך להניאם אף לנורך היום ואין נניך שיהא קדירתו מוכחת עליו) והוא שהיה הוך ההחוס שבה ואם

חיסר אחת מכל אלו הרי הן מוקצין ואין מביאין משם ואם רוצה לבטל קדירתו בתצר או אפי' בשדה יכול הוא לנכב עצים דקים שהן סמוכי' שם לקדירה בפניו ולהדליקן שם ולא חיישי' שמא יאמרו לצורך מחר הוא מנבבן שכן דרך הגיבוב לכונסם ליום מחר דקדירתו מוכחת עליו;

ד עלי קנים ועלי נפנים אפי' כנסם מאהמול בקרפף השכי כפפחין ומוקצין ואפילו עודם מכוונסים ולא פורתן הרוח עדיין כיון שדרך הרוח לפזרן לא סמכה דעתיה עליהו דסבר וראי הרוח מפזרן והקצה דעתו מהם ואם הניח עליה' מאהמול כלי כבד שלא יפזרם הרוח הרי הם מכוונסים ומותרים;

ה עצי שנשרו מן האילן ב"ט אין מסיקין בהן שהן מוקצים שהרי לא היה דעתו עליהן מאהמול כיון שהיו עודן מחוברין באילן;

ו כלים שנשברו ב"ט אין מסיקין בהן מפני שהם נולד דהא אחמול בעודן שלמים לאו להסקה הו' קיימי אבל מסיקין בכלי' שנשברו לתריכות דקות מע"ט שעומדין להסקה או ככלים שלמים שכיון שמתר לשלולן מתר להסיק בהן מיהו בכלי' שלמים מיד כשהדליק ונאחז בהם האש קצת אסו' להפוך באש דאז הו' שברי בלי' והו' להו נולד אלא ירבה עליה עצים מכוונסים לבטלם ואז היא מותר להפוך באש;

ז שקדים ואגוזי' שאכלן מע"ט מסיקין בקליפיהן ב"ט דהו' להו מכוונסים לחסקה מבעוד יום אבל אם אכלן ב"ט אין מסיקין בקליפיהן מפני שהם נולד נס אין להסיק עם האגוזי' והשקדים עצמן מפני שאינם מכוונסים להסקה אלא לאכילה אא"כ הם עדיין בקליפתם שמוכנים הן להסיק אנב הקליפה שיויר פתילה או לפידים שנשארו ב"ט ראשון וככו מות' לחזור ולהדליקם ב"ט באפי' ב"ט של ר"ה או ב"ט שלאחר השב' ולא אמרי' שכיון שהדליקו פעם אחת הוכנו להיות יותר טובות ועוחות להדליק בפעם שנית וה"ל שבת מכין ל"ט או י"ט מכין לחיבורו ובוזה ק"ל שאסור לעש' כן שוה לא חשוב הכנה שאין נקרא הכנה אלא כששכין דבר שלא היה בעולם אבל כאן שגוף הפתילה ועצי הסדורה הם בעולם אלא שמתקנס קצת על ידי הדלקה הראשונה הוי כמ' אפייה וביטול דלא מקרי הכנה כיון שאינו מתקן אלא דבר שישנו בעולם כבר ה' הכא נבי שיויר פתילה ולפידים (והיו טויר פתילה שכנו כיום ראשון של ר"ה או בשבת פלמני' וע' יתנאל טעמם נכ"ה לקמן כימ' תקי"ד סעיף ד' וע"ז סימן תרס"ה סעיף א' ונסימן מר"ב) ואין להקשות דהא אפייה

וביטול לצורך מחר אסורים ולא מיידי שאסור משום הכנה משו' הכנה כראית' לקמן סי' הק"ג היינו כשאופה או מבטל דבר לצורך מחר ואין בו צורך היום כלל; ולא מיידי שאסור משום הכנה דכנה שהיא דאורייתא אלא מיידי שה' אסור מדרבנן שאסו' חז"ל להכין מי'ע לחיבורו או מי'ע לשבת וכ"ש מי'ע לחול משום דסמא' י"ע שני הוא חול וכמו שיתנאל נסימן הנזכר ואילו היה הטעם משום הכנה דכנה הא אפילו נני צינה שנולדה כיום עוב' א' מותרת כיום טוב שני בשני וע' על גלויות ואין נה מסי' הכנה דכנה וע"ז סי' תקכ"ז סעיף א') אבל כשהאפייה והביטול שלצורך היום מתקני בכך הא אסרי' שמתר ה' הם השיורי פתילה והלפידים שנסם ההדלק שלצורך היום מתקנת בהדלקת זו נ"ל;

תקב דיני האש בי"ט ובו ד' סעיפים:

א אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים כגון שנהנים מים בזכוכית וזה לא ג' ג' ג' כנגד

לבוש החור הלכות יום טוב

ד מותר לבשל בקדיר' חרשה של חרס ב"ט' ויש אוסרין מפני טע' ביטול הראשון הם מחזקים והוא נמר תיקון עשייתה ואסור משום מכה כפטיש שהוא אב מלאכה וכן המנהג וכן נהגו בטקונין קדירות חדשות לפכת מבטלין בהן קודם י"ט. מיהו ע"י הדחק שאין לו קדירות אחרות מתירין לבשל בקדירה חדשה דק' לקדירות שלטו כל תיקונין וגמר עשייתן הוא נגמר בחגור של יוצר' אלא שאין נוהגין להתירן לכתחלה :

תקנה שלא להכין מי' לחבירו וכו' בסעיפים :

א אסור לאפות ולבשל או לשחוט ב"ט אלא מה שהוא צר' ליומו משום כבוד יום טוב דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם : אבל מה שהוא צריך ליום סחר שאחר ה"ט אסור לתקנו דמ"ש משאר מלאכות שאינן לצורך אוכל נפש שאסורין בין שיום כחרתו הוא שבת בין שהוא חול בין שהוא י"ט שני של נליות ואפילו בשני י"ט של ר"ה ואע"פ דקדוש אחת הן ה"ט להחמיר ולא להקל : ועוד קראינן בקובץ דירחא וקל דראשון עיקר אבל ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת מפני שרתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדירה וכן יכולה לבשל הרב קדירו ולאכול מכל אחד טעם כדי שיאכלו כשמני' ב"ט משו' שפחה י"ט וכ"ש שיכול לשהות בכמה אף ע"פ שאינו צריך אלא כזית שאי אפשר לזכות בשר בלא שחיטה ודווקא קודם אכילת שחרי' שנרא' שהוא הכל לצורך אכילת היום אבל אחר אכילה אינה יכולה לבשל ולום אוכל מכה כזית הדחה הערמה גדולה : ומינכר מירו אם עבר ובשיל אחר אכילה או שחט מות לאוכלו למחר ולא קנסהו מפני שאינו אלא איסור דרכן שחרי' מדיארייתא מישרי שרי דהא בהיהרר היה יכול לבשל אם היו אורח' ואמרי' הואיל ואיקליעו אורח' כו' ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור דטפי' החמירו במערים מבמזיד שאין ישראל חשוד לעבור במזיד אבל להערים חשודים לכך החמירו בו :

ב נחתום יכול למלאות חבית מלא ולחמסו אע"פ שאינו צריך אלא לקיהון אחד דסירחא אחת היא ואם שבו על ראש כבר ולא מלאו אסור להוסיף עליו למלאותו אם אינרצרי' לכולו דסירח' שלא לצורך הוא ונס אין המים מיתקנים וית' אם ישנן הרבה בחבית או מעטים אבל בקדירה של כשר מותר להוסיף עליו אפי' שכוח כבר אצל האש מפני שרתבשיל' מיתקן יותר בשיש הרבה בקדירה והוי' הכל לצורך י"ט :

תקנה דין תכלין ב"ט וכו' בסעיפים :

א מותר לרוך ב"ט תבלין וכן שום וחרדל כדרכן שאם חדק אותם מב' ע"י פני' טעמן אבל מלא אינו מפני טעמו אם שהקו מע"ט לפיכך אינו נידוך ב"ט אלא א"כ יעשה שניה כגון שישה המכתשת או שידוך בקערה שאין דרכו לרוך בו וכיוצא בה כדי שישנה מעובדא דחול ויזכור שהוא י"ט ואין שוחקין את הפלפלין ולא את החרדל כריח' שלהם משו' דהוא מעובדא דחול אלא דך אות' כמדוכה ככל התבלין : מיהו נוהגין לשנות מעט בכל התבלין וכן ראוי להירוח כדי שמתוך כך יזכור שהוא י"ט ולא יבא לרוך ב"ט יותר ממה שהוא צריך ל"ט מותר לגרור גבינה ב"ט על גבי הכלי שהוא כורן חרוץ בעל פפיות מיהו גם הנבינה אינו מפני טעמו אם יגרורו מע"ט לכך צריך שינוי מעט כמו דוכת מלח' וכיצות מותר לגרור בלא שינוי משום שרתבשיל' שחונין כבר ואין טהינה אחר טהינה :

ב מותר להוליך תבלין ומדוך אצל המדוכה או המדוכה אצלם אפי' דרך ר"ה אע"פ שהיה אפשר להוליכם מע"ט והצאה

כנגד השמש והנעירת נדלק בה מפני שבכל אלו הוא מוליד אש ב"ט שהוא מלאכה והואיל ואפשר להמציא אש מע"י שיהיה לו מוכן ב"ט לא התירו חז"ל להוליך ולהוציא ב"ט אע"פ דהבערה מותר ב"ט לא התירו אלא להבעיר מאש מצויה מיהו אם עבר והוציא מותר להשתמש בו ואינו דומה לביצה שנולדה ב"ט שאסור לשללו שהאש אינו ראוי לעצמו אלא לכטל או לאפות כולא שייך לאסור הדבכה שסכינן בו דברי' אחרים מש"כ בביצה שהוא עצמו עומד לאכילה וכשנולד בו ב"ט אסוריהו' ואין עושיין פחמין ב"ט מפני שעושה כלי שהפחם הוא כלי לצורפי' והבועור שהוא מכבה שבעשית הפחם נכבה האש' ומותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן אם אינו סבכהו והווקא לצורך י"ט שבו ביום אבל לצורך י"ט שני אסור ואין נופחין במפוח מפני שדומה למלאכת אומן ובשפופרת מותר להפית האש' ונהגו היתר גם במפוח של בעלי בתים ע"י שינוי הפכה למעלה למטה העו' מדורה ב"ט כשהוא עורך את העצים אינו מניח זה על זה עד שיסדר ה המערכת מפני שניראה ככונה אלא או שפך העצים בעירוב או סודר אותם בשניו כיצד מניח למעלה ומחזיקו באויר ומניח אחר תחתיו עד שהוא מגיע לארץ וכן הקדירה כשמניחה לא יניח האבנים תחילה והקדירה עליה' אלא אותה הקדירה בידו ומכניס אבנים תחתיה וכן המטה אותה הקרשים למעלה ומכניס הגלים תחתיהם וכן אפילו בצים או חביו' לא יעמיד אותם שורה על גב שורה עד שיעמדו כמו מגדול אלא ישנה ויתחיל למעלה למטה ואע"פ שרבר שאין מהכין היא וקל לדבר שאין מכין מותר ה"ה היכא שאינו מכין לעשו' כלל מה שהו' עושה אבל הכא אע"פ שאינו מתכוין לבנין מ"מ מכין הוא לעשות מה שהוא עושה : והוא דבר הדומה לבנין ואחרתו חכמים נזירה משום בנין אלא כל בכיוצא בזה יעשה ע"י שינוי וכן שלחן שיש לו דפנות המגיעות לארץ או סמוך לארץ תוך ג' שפחים הוי' כלבוד וצריך שינוי למעלה למטה אבל שלחן ת שלנו שאין להם דפנות מותר להושיב' על רגלם ואין בהם משום בנין (דכל עשיית אהל ארעי כזה מלין דפנותיו מגיעות לארץ לא אסורו ע"פ סע"פ ג' וסע"פ ו') וי"א דאפילו דפנות מגיעים לארץ כל זמן שאינו צריך לאויר שתחתיו שרי דה"ל דבר שאין מהכין ולא דמי למחר' ולקדיר' כ"ו דהתם מכין למה שהוא עושה אבל כאן אינו מכין לדפנות כלל :

ב מדורה העשויה מעצים הרבה כל שלא אחז בהם האור מותר להסירן ואינו דומה לסכיר שמן מן הנר שהו' אסור' משום מכבה דהתם הפתילה הדולק יונק מכל השמן וכל מה שאתה מסלק אתה מכחישו ומכבה מש"כ כאן כל אחד דולק בפני עצמו ולפיכך אפילו אותו שאחז בהם האור מותר ליקח וליקח עץ הדולק מצד זה של המדור ולהניחו בצד אחר והואיל וינינו מכין לכיבוי' (וע"פ סימן תק"ד סע"פ ז' ונכסין לע"ז סע"פ ח' ונכ"ל כ"ה סע"פ י"ב אבל ליקח אחד מן המדורה העשויה להאיר בו כלילה יש ליתר שלא לעשות כן שהוא דומה למסתפק מן השמן שמכחישו האור :

ג אין סוכינן את הקדיר' או שום ד'א' כבקעת עץ כיון שסת' עצים אין עומדין אלא להסקה אסורה לצורך שום ד'א' משום מקצה' ואם הוא עץ לח שאין ראוי להסיק בו בפני עצמו מותר להסיק בו עם הערובות עצים יבשים אע"פ דאינו ראוי להסיק בפני עצמו ע"י תערובת עצים יבשים ראוי להסיק ואם הוא חד בראשו ועשו' כמין שפוד שדומה לכלי מותר לצלו' בה כשר שבכנון זה ררך להשתמש בו גם לזה והוי' כמובן לזה : (ונכי' ע"ז נ"ט יש עוד עטם אחר נדנר והיינו מטום שתשמיש זה דומה להפקה שפיר דמה ל' לנלות נו מה ל' לנלות נחלתו כלומר רכיון שתשמיש זה לנלות נלי כולו וכי מסיק ליה ככורא תשמישו כמי לנלות נלי יא' תשמיש זה דומה להקס' זכרו וע"פ סי' תק"ח סע"ג)

לרקד על גבי שלחן ולא לתוד עריבה שלשין בה

אבל שני גדול כגון להפוך הגפה ולרקד אחורי הגפה אין צריך שאין הפת נעשה יפה כ"כ אם פקדין אחורי הגפה וע"גו מותר לרקד אפי' תחלת הרקדה אם ישנה קצת :
 והיינו משום דאע"פ שרוב כפי ארס אין מרקדין שנית אלף למאן אפי' אסור נלא מינוי קנת משום דמחלף במרקד בתחלה שהיא מלאכה שבעיניה זמן מרונה :

הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה שהרי לא היה יכול לעשותו מע"ט דפת חמה ב"ט טובא היא והיה נפנם אם היה אופה מאתמול ולהולכה לכהן שרי אפילו הפרישה מאתמול אבל עיסה שנלושה מע"ט אסור להפריש ממנה חלה ב"ט מפני שמתקנו בכך וזה היה יכול לעשותו מאתמול אבל ס"מ כותר לו לאפותו ולאכול ממנו ומשירי קצת דחלת ח"ל אינה מן התורה ואינה טובלת את העיסה אלא אוכל ממנה והולך ומשירי קצת ומפריש חלה למח"טן הששויר ואם ירצה יוכל ללוש עיד עיסה אחרת ב"ט ויצרפה יחד ויפריש מאותה העיסה גם על מה שלש מע"ט דהפרשה אחת על שתיהן סני :

ד הלמה שנשחטה אפילו מע"ט מותר להפריש המתנות ב"ט שאין המתנות דומות לחלה שהרי ניכרוהו במקומן קודם הפרשה כמו לאחר הפרשה וא"כ כי מפריש להו הוה הוה לאו מידי קעביד ואינו מתקן כלום בכך מס"כ בעיסה :

ה המפריש חלה ב"ט בזמן הזה שריא שטמא תריכה שריפה לא ישרפה ב"ט שאין שורפין קדשים ב"ט :
 וגם לא יאפה אותה כיון שאינה ראוי לאכילה אלא פניחה עך מוצאי י"ט ושורפה :

ו מותר לעשות אפי' פתיח גדולים ב"ט ולא חיישינן שמא מתוך שיעשה פתיח גדולים יעשה הרבה יותר ממה שצריך :
 ז ארס שיש לו פת נקייה הרבה בכיתו אינו אופה פת אחרת אא"כ יש לו כני בית שרגיל להאכילם פת הדראה ויאם יש לו פת הדראה הרבה יכול לאפות פת נקייה משום כבוד י"ט :

ח היה לו עיסה או קמח בשתפוח עם הגוים אסור לאפות ביום טוב שאסור לו לשרות בחלקו של גוים ב"ט אלא יחלקנה ויאפה את שלו :

ט אסור לעשות שאור ב"ט להחמין העיסה אלא ע"י שינוי מפת שאפשר לו לעשות מע"ט שאינו נפנם בכך :

התקו דיני אפייה ב"ט ובו ז' סעיפים :

א אופין בפורני דהיינו הנורים גדולים שלנו ופירם כצידם ולא חיישינן לשידהא גדולה ובלבד שלא תהא חדשה דחיישינן שמא תפחת ויפקד' הלהם וימנע מסמחת י"ט וכן מחממין חמין באנשיכי והוא יורה גדולה ומשטר חומי הרבה ולא חיישינן שמא יאמרו לצורך חול הוא עישה :

ב אף ע"פ שעצים שנשרו מן האילן ב"ט או בשבת שלפני י"ט אסור להסיקן ב"ט מפני שהיו במה בר כשנכנס שבת ולא היו עומדים להסקה ועכשיו כשנשרו הוה להי נולד ושייד למצוד בהן שמא יעלה ויהלש' מ"מ אם נשרו מן האילן ב"ט ונפלו להוד התנור מרבה עליהם עצים סובכים עד שלא יהיו עצוי אסור ניכרים (ועל סימן תרכ"ו כתיב א') :

ומבטלין אפי' לכתחלה דכיון שאין האיסור אלא מדרבנן ועוד שהאיסור נטרף קודם שנהנה ממנו התירוהו לבשרו לכתחילה ובלבד שלא ינע בהן עד שיהבטלו ברוב שהרי הם פוקצים :

והוצאה לצורך היא ולא חיישינן דלמא אתי לאמלוכי ולא יבשל הקדירה דבעי תבלין ונמצא טרחה שלא לצורך :
 ג אין כותשין את הריפות במכתשת גדולה שזהו עובדא דחול אבל במכתשת קטנה שרי שזהו שינוי שלה אבל אין אנו יודעים עכשיו איזו נקרא גדולה ואיזו נקרא קטנה לכך יש לאסור הכל :
 ד מותר לאדם לסדור תבלין ליתנם בקדירה במדה בשביל שלא יקריח תבשילו ויהבטל משמחת י"ט :

התקה די' החולב בהמה ב"ט ובו סעיף א' :

א בהמה שהיא עוסרת והלכה או לגדל ולדות הרי היא מוקצה ואסור לחלוב אותה וחלבה אסור ב"ט לשטום מוקצה :
 ואל"פ שחולב לתוך קדירה שיש בה אוכלין שהרי אין טייד לומר אז דהוי החלב אוכלן דאיכרת הוסיג ובהמה ענמה מוקצה היא :

אבל בהמה שהיא עומדת לאכילה ורוצה לחלוב אותה ולאכיל החלב אם חלב אותה לקדירה שאין בה אוכלים החלב אסורה דהוה לה נולד שמתחלה היתה עומדת לאכילה והיתה כלה נקרא אוכל דאי בעי שחטה לה ועכשיו החלב נעשית משקה אבל אם חלב אותה לקדירה שיש בה אוכלים מותר דמעיקרא אוכלא והשתא בא לאוכל וחזרה להיות אוכל (דכל מוקצה הנא לאוכל כולל דמי) ואוכלא דאיפרת הוא מותר ורוקא שבאה החלב לתקן אותו המאכל שחלבו לחובו או שיש בה פירוין שהחלב נבלע בהם ונעשית אוכל אבל החולב כל צאנו ומניח פרוסה קטנה בכלי לומר לתוך אוכל הוא חולב זה הוא הערמה ואסור ונוי שחולב בהמה שלו ב"ט וישראל רואהו מות לאוכלה שאין טייד מוקצה ונולד בדבר של גוי כדפי' לעיל סי' תצ"ח אך נהגו בו איסור ואין לטנוח סידה ב"ט שני של גלויות מותר שלא נהגו בו איסור :

התקו דיני ליישה ב"ט ובו ט' סעיפים :

א אין מודדין קמח ב"ט כדי ללוש שאינו צורך קדירה כל כך שהרי היה יכול לעשותו מאתמול שאין הקמח נפנם אם היה מודדה האתמול ומדירה אב מלאכה היא :

אבל מותר ליקח קמח מכלי שלא ולא חיישינן כמה שיעשו גומא בקמח שאין איסור פשוט גומא אלא בקרקע פשוט חורט או בנין וכשיקח יקח באומר הדעת שהוא שיעור כדי שידע לתת ממנה חלה או יפחות שלא יהחייב כחלה ולא יקח בכלי שמודדין בו שלא יהא בעובדין דחול :
 הנה ופוד לין נודך למדוד כדי שתטול חלה נעין יפה זה העצם היינו דוקא ניומיהם מהיו נותן א' מן כ"ד חלה ועיין נע"ס' טכ"ג סעיף א' וד' ונכ"ו טכ"ד סעיף י"א ולעיל סי' טס"ו סעיף ו' ועפ"י זה לא טייד האידנא שהרי אין אנו מפרישין פתה חלה כ"א מטהו ועיין נע"ו סימן טכ"ג סעיף ה' :

ב אין מרקדין הקמח ב"ט בתחלה אפילו ע"י שינוי שהוא אב מלאכה של כורר ואפשר לעשותו מאתמול אבל אם יקדו מאתמול ונפלו בו צדור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית מותר אף בלא שינוי שזה לא היה אפשר לו לעשותו מאתמול שהדבר נפל כי היום יש אוסרים אפי' ליקח הצדור או הקיסם כידו משו' דמי טפי לכורר בתחלת הרקדה שהרי ישאר הצדור והקיסם בנפשה כמו שישארו הסובין בתחלת הרקדה ואם לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאה אין זה הרקדה שכורר הקמח מתוך הסובין שהרי הכל רואין שהכל יוצא ואין כאן סובין לפיכך מותר אבל צריך שינוי קצת כגון

תולדה דמסרה : ס"ט צורך אוכל נפש הוא כמו הבערה ושיש ורפש שברחוב או שעל שפת הגנה ונתרךך מאתמול ודרי הוא מוכן לזה מעצמו מ"ט עשה בו סימן מע"י במקום שרוצה ליקח וינתקו לצד אחד כדי שיהא מוכן ממש ולמחר מותר לשוח בו פי התנור :

הקח דברים האמורים להכנת צלי וכו' :

א אין מלבנין אבנים ורעפים כדי לצלות עליהם מפני שכליבן זה הם מתחזקים וה"ל כמתקן מנא ב"ט וכן אין שוברין את החרס ביום טוב ואין חותכין את הצייר להניחה החת הכלי על האסכלא שלא ישרף הצלוי מחומו של האסכלא וכן לא פוצעין הקנה להני' החת המליח על האסכלא או לעשו' ממנו שפוד לצלות בו שכל אלו מתקן מנא הוא ואסור לעשות ביום טוב :

ב מותר לפצוע אנוחיס במטלית ולא חיישינן שמא יקרע שאף אם יקרע מקלקל הוא ואין זה אב מלאכה שאינו קורע ע"ס לתפור לפיכך לא גזרו :

הקט כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב וכו' סעיפים :

א מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מע"ט אין דוחין יום טוב דכתי' הוא לבדו יעשה לכם ודרשינן הוא למעוטי כלומר האוכל נפש עצמו שהחבר בפסוק הוא לבדו יעשה ב"ט ולא מכשיריו אבל מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מע"ט דוחין י"ט שרבה התורה וכתבם לכם לדיבת כל צרכיהם וכיון שמיעט התורה מכשירין בהוא לבדו וחזרה ורבה בלכס ססתברא למדרש הכי המיעוט למה שרדה אפשר לעשות מע"ט והריבוי למה שאי אפשר לעשות מע"ט לפיכך שפוד שצולין בו שנשבר או שנרצס נשתקם מע"ט אין פושטין אורו ב"ט לתקנו כדי שיובלו לצלות בו וכה"ל שהיה יכול לעשותו מע"ט אסור אבל אם נהקם ונרצס או שנשבר ב"ט אם יכולין לצלות בו לא יתקנו ב"ט אפילו אם יוכל להקני בידו ובלא כלים דטריחא שלא לצורך הוא ואם אין יכולים לצלות בו א"כ יתקנו מותר לתקנו כדרכו אלא שאין מודין הלכ' לעשות כן לרבים שלא יבאו להקנס אפי' נרצס בעי'ט :

ב שפוד שרוצין לצלות בו והוא ארוך יותר מדאי אסור לחתוך ממנו כדי לקצרו וכן לא יניחנו באש אם הוא של עץ כדי שישרף קצה ויקצר דזה מהקז מנא שהיה אפשר לעשותו מערב יום טוב הוא סכין שעמדה מלהתק או שנפגמה אפילו נפגמה ב"ט אין משחזרין אותו במשחזה שלה שהיא מלאכה נמורה אבל מהדין אותה ע"ג עץ או חרס או אבן שאין זה מלאכה נמורה והתירוה לשמחת יום טוב וגם זה אין מודין הלכה לעשות כן לרבים כדי שלא יבואו לחדדה במשחוזת אפילו נפגמה מערב יום טוב בר"א כשיכולה לחתוך כדוק או שנפגמה בפגימה בעלמא ויכולין לחתוך בחור שאצל הפגימה וליכא למיחש שמא יבאו להשחז' במשחוזת שלה אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין כישחזין אותה אפילו על ג' עין שנזרו בה חכמים שמא מתוך שאינה יכולה לחתוך כלל לא יספיק לה השחזה בעץ ויבאו להשחזיה במשחוזת שלה כדרכה שהוא מלאכה נמורה וזה נהגו בו איסור אף על פי שהוא גם כן צורך אוכל נפש הוא ולא היה יכול לעשותו מע"ט שהרי נפגמה היום ככל מקום שוכרין שאינה כ"כ צורך אוכל נפש כמו שפוד שאפשר לאכול בלא סכין מחודד ועוד שאין בתיוקן השפוד כל כך מלאכה נמורה כמו בהשחזת סכין במשחוזת שלה ואסורוה משום שלא יבא לזלזל ביום טוב :

דליתא לאיכורא כשיכא אנל הכא מקלי קלי איכורא וע"ל סימן תמו סעיף א ונכ"ל הרשו כפיך ד' :

ב ד' א' כשנפלו ב"ט אבל אם נפלו בשבת שסמוך ל"ט לפניו אסור להסיק ב"ט שלאחריו שכיון שנשטרו בשבת היו בהן איסור דאורייתא משום הכנה שבמה שצפלו בשבת הוכנו להסיק ב"ט שלאחריו וכתוב ביום הששי והבינו' את אשר יביאו דווקא הול-מכין לשבת וחול מכין ל"ט ואין ל"ט מכין לשבת ואין שבת מכין ל"ט וכיון שהאיסור דאורייתא אסור לבטלם כנב' לכתלה אע"פ שהאיסור בשפוד קודם שנהנו ממנו :

ג אסור ליקח עץ מבין העצים לחמות בו האש בתנור משום טסת' עצים אינם עומדי' אלא להסיק בהן ועכשיו כשהו' נמשלו לתרות בו האש הוה כמתקן מנא ב"ט ואסור משום מכה בפשיט :

ד תנור שנפל לתוכו מטיח הטיט אם אפשר לאפות ולצלי' בו בלא גריפה שלא יתחרך הפת או הצלי אסור לגורפה שהוא משלטולו שלא לצורך אבל מותר להשכיב האש והאפר שבו כדי שיהא חלק ולא יגע בפת כלל אע"פ שאם היה נוגע לא היה בו כדאי לחרכו אפ"ה מותר להשכיבו כדי שיהיה חלק אבל אם יש כשיח שנפל לתוכו כדי לחרוך הפת או הצלוי אם היה נוגע בהן אע"פ שאפשר לאפות ולצלות בו בלא גריפה אלא מתיירא שמאלא ויכל להזדר ויגע בו ויתחרך בינן טיט בו כדי להתחרך מותר לגרפו דהשכיב שלטול לצורך ודוקא בהנורים שלהם שהיו מדבקים הפת סביבו ואין צרכי' לגרפם אלא מהטיח שנפל לתוכו אבל בהנורים שילנו שאי אפשר לאפות בהם בלא גריפת נחלים מותר לגורפו מהאפר והנחלים אע"פ שהוא מכבה ואי אפשר בלא כן דכסם שמוהר להבעיר לצורך אוכל נפש כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש והרי זה כמצינו בשר ע"ג נחלים לצלוהו שמות אע"פ שמכבה וכן נהגו בתנור וברייתא דרש"ס מותר לאפות בהן אע"פ שאין אנהו' כפורני חדשה כמו שנתבאר בתחלת סימן זה היינו משום שפורני הוא גדול ויש לתחש יותר שמא הפחת אבל בהנור וכדרי' קטנים לא חיישינן שמא יפחתו אבל אין סכין אותם בשמן כדי להחליקן ולא משין אותה במסלול' משום דמיהקן בכך והי מתקן מנא ב"ט אבל מותר להסיקו אפ"ה היסק ראשון ואע"פ שהוא חדש אין נגמר ומתחזק ע"י הריסק עד שיפגמו בצונן טע"י שמפיגין אותו בצונן הוא מתקשה ומתחזק בכך והרי הוא מתקנו ב"ט לפיכך לא יפגמו בצונן כ"כ חממו' ואם הוסקו יותר מדאי והוצרכו להפיגו בצונן כדי לאפות בו ואי אפשר לאפות בו עד שיפגמו מותר לפיכך מותר לתת במים המכבדות שמכבדין בו את התנור אע"פ שמכבה כיון שהו' צורך האפיה :

ה מותר לאפות תנור מלא פת אע"פ שאינו צריך אלא פת א' מפני שהפת נאפה יפה יותר כשהתנור מלא ודוקא בתנוריהם שיהיו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם ומהודך שהוא מלא אין מקום רחמו לרחפשט ונאפה הכה יפה ע"כך אבל בחנור שלטן אין לאפות יותר ממה שצריך ל"ט שהיא ישירות בתנס פ"ט להול שאין הפת נאפה יותר ע"י מילוי בתנור שלנו :

ו אסור לנבל טיט ב"ט לטוח בו פי התנור לשמיר חמו אע"פ שהוא לצורך אוכל נפש כמו הבערת אש מ"ט אסורוה חכמים משום הרואה שאימרו לצורך בנין הוא מגבל ומגבל אב מלאכה הוא תולדה דלישה ועוד שזה אפשר לעשותו מאתמול אבל אפר מותר לנבל כדי להסות פי התנור שאין דרך לנבל אפר לבנין ונבל יודעין שלצורך סתמי' פי התנור לשמיר הויט הוא צריך ואין להקשות אפר מ"ט טרי שהרי יוכל לנבלה מע"ט שהאפר דרבה להתייבש לטעחה ואם ינבלנה מע"ט לא יוכל לשוח בה את התנור ב"ט אבל מותר לסתום פי התנור במיטורפשט שנתרךך לכך מאתמול אע"פ שחסיחה אב מלאכה

שהפסולת מרובה על האוכל בכמותו מותר לבררם ולא מיקרי לגבייהו פסולת מרובה כיון דאורחיהו בהבי ולא דמי לעצבות וקליפות זשאר פסולת :

אין מסננין את החרדל במסננת שלו משום דמחזי כבורר שמשליך מתוכו את הסיכין שלו וזה היה אפס לעשותו מאתמול שלא היה נפנם אם היה עושה מאתמול וכן כהאי טעמא אין מסתקין אותו בנחלת של עץ מפני שמכברו אבל להסיק חתיכה מתכת ולהשליכו בתוכו מותר שאין שייך בו כיבוי דכל דבר שאינו נשרף ואינו נעשה פהם וחוזר לכמות שהיה קודם הסתקו אין שייך בו כיבוי :

אין תולין המסננת ב"ש לסנן בה שמרים מפני שהוא עובר דחול ולא יעשה ב"ש כדרך שעושה בחול ואם הייתה תלויה ועומדת מותר ליתן בה שמרים לסנן שאין זה דומה לבורר ומערי שתולה אותה ליתן בה רימונים או פירות ונותן בה רימונים או פירות כפי שהיא נראה לכל שלצורך זה היא תלויה (דנכנה לאו עונדא דחול כול) ואח"כ נוטל ממנה הרימונים ונותן בה השמרים ושאר דיני סינון הם ב"ש כמו בשבת ונתבאר לעיל סי' ש"ט ע"ש :

(ע"ל סימן ע"ו סעיף ע' וסימן ס"ד סעיף י"ח)

אין עושין גבינה ב"ש מפני שהיה אפס לעשותו מאתמול שלא היה נפנם בכך דגבינה דאתמול חקובה בשל היום וכן אין מעמידין חלב ב"ש ואין מוציין חמאה מן החלב ב"ש שזה אע"ג דצורך אוכל'פס הוא מצד גדול הוא ועוד שדרך לעשות הרבה ביהודין ויכין מ"ט לחול וכולהו יש בהו משום בורר ואסור אפי' ע"י נוי דאמירה כה"ג לגוי שבות הוא ואפילו דבר שאין בו אלא איסור דרבנן :

ירק הלחוש יש בו ראשי עליו נרקבין וכמשיין אין גוזזים אותם במספרים שורכין לחותכן בהן מן המחומר משום הרואה שיראה המספרים בידו ואם היום ליקטן מן המחומר : קונדס ועכביות שהם ירקות שיש בהן טורח גדול לתקנן אעפ"כ מותר לתקנן לאכילה ומותר למלות הרבה חתיכות צטן ביהודין ב"ש אע"פ שבשבת אסור ב"ש מותר שהלי אוכל נפש ויש אוכרים :

אף ע"פ שהותרה טורח תיקון צרכי סעודה ב"ש והותרה הוצאה אפילו שלא לצורך כמו שנתבאר מ"ט בכל מה שאפשר לו לשנות מדרך חול יעשהו אפילו אין בשינוי קלות הטורח והמשא ובלבד שלא ירבה בטורח לפיכך לא ישא אדם משאוח גדול בדרך שהו עושה בחול אלא ישנה כיצד המביא בידו ויין ממקום למקום אע"פ שמועד להביאם אפילו ממקום רחוק תוך התמו או יותר ע"י עירוב מ"ט לא יביאם בסל ובקופה לתת לתוכה ד' או ה' כדים ביהודין אלא יביאם על כתיפו או לפניו בידו אחד אחד או שנים שנים דמכח שלצורך י"ט הוא דוקא כשמוליכס ממקום למקום דרך הרחוב שדרבה בני אדם רואים אותו אבל מזוית לזוית בבית אחד או אפי' בבית לבית באותו חצר בכל ענין מותר דלא אושטא מילתא :

המוליך את התבן לא יפשויל את הקופה לאחוריו כדרך בחול אלא נוטלו בידו : וכן משאות שדרכן לישא אוחץ במוש ישא אותן על גבו מאחוריו ושדרכן לישא אותן מאחוריו ישא אותן על כתיפו ושדרכן לישא אותן על הכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוס עליהן בגד להצניע וכל כיוצא בזה משינוי המסא יעשה ואם אי אפשר לו לשנות כגון שאין לו סודר לכסותו או כגון שזימן אורחי' דרבה וצריך לטרוח להביא לפניהם עושה כדרך בדי'א בנישא על ראס אבל ע"ג בה"ט לא יביא כלל מפני שהיא פחמה ואסור פמו שנתבאר לעיל סימן תצ"ה :

אין מביאין עצים לא בחבל ולא מקופה ולא במחצלת שזרה ודיכן גדול אבל מביא במשפחת ובחיקו :

עופות שמלאין אותם בשר ובצים מותר לתפורס ביום טוב שצורך אוכל נפש הוא מ"ט לתוך החוש ולהשיט אותו במחט לא יעשה ב"ש שהוא דבר שיכול לעשותו מערב י"ט וגם אחר החפירה יורה שלא יתוך החוש הנשאר אלא יתברנו באור עד שישרף :

וכן אוזין ותרגולין הקטרוך כפתיל או כספרקוט לא יתר הקטירה וגם לא יחתכה אלא ישורף הפתילה או הסמיטוט עד שיתיר קשירתם אבל גריים ועופות המקולסין זהפורים כחושין מותר לתוך אותם שזה צורך אוכל נפש ממש הוא :

מותר ללבן ב"ש כלי ברזל שאפו בו ביום פלא דין של חלב ואחר הליבוך רצה לאפות בו פשרי דא של בשר או איפכא שהרי לא היה יכול לעשותו מאתמול שאפו בו היום זהו שמיר שיתלבן יתנונו על המאכל שרוצה לעשותו קודם שיצטנן שהיא נראה לכל שלצורך כך הוא מלבנו ברא בשמלכנו מבשר לחלב או איפכ' סאז אין צריך לבנו גדול כ"כ עד שחסיר קליפתה אע"ג דתשמישו ע"י האו' כיון דחיתיר בלע אלא בכדי שיתן עליו קשוישרף סני ואין כאן תיקון כלי כ"כ אבל אם הכלי בלוע מאיסור נבילה וכיוצא בה שצריך ליבוך גדול עד שחסיר קליפתו (וע"ל סי' תכ"ג סעיף ס') זה אין לעשות ב"ש משום דמתקן כלי נמור הוא :

וכן להנעיל כלים ב"ש ולהמביל כלים חדשים ב"ש אסור משום מתקן מנא מיהו שפור שצלו בו בשר שאינו מליח ורוצה לחזור ולצלוח בו ב"ש מותר ללבנו שאין זה נראה כ"כ תיקון כלי שגם זה אין צריך ליבוך גדול שום פליטה אינו אסור מן התורה ודין הרוח ושפשוף כלים ב"ש דינו כמו בשבת : אין נוקבין נקב הדט בחבית ב"ש שזח היה יכול לעשותו מאתמול מותר לשלשל ולהסיר דבר מוקצה לצורך אוכל נפש ושמת י"ט כגון להסיר אפר כירה אף ע"פ שאינה חמה עד שראוי לצלות בו כיצח כדי לאפות שם פשטיר'א או פלא דין ובתצאבו :

תקדי דברים האסורים או מותר' לעשות ב"ש ובו י'א סעיפים :

א הרבה דברים אע"פ שהן פותרים מפני שהם צורך אוכל נפש מ"ט כיון שאפשר לעשותן וע"י שינוי הצרכו חבטי' ול לעשותן ע"י שינוי ואסרום לעשותן כדרך כיצד מלילות של חטים ושעורים בידו מותר למוללין כשהן רכים דרש בלאחר יד הוא וכן שרביטי קשניות מות' לפרכין ולהנציא הורע שכתוכו ומנפה הקליטות והמוץ מעט מעט ואוכל ואפי' בקנון התצמוזי מותר אבל בשבלא ונפה וכברה אסור מפני שדרך לעשות בכלים הללו הרבה כיהודין ושיחזי כמאן דעביד לצורך פתרי . (וע"ל סימן ס"ט סעיף ו' ועוד נכנה ונפה הוס אמור מטוס כורר חפילנו ניט)

ב הבורר קשניות או שאר דברים שרוצה לאוכלם בו ביום כדרך כדרכו דהיינו שבתדו את הפסולת חזקו ושניה את האוכל בחיקו ובתמחו' אבל לא בשבלא ולא בכברה ולא כנפה משעם דלעיל ברא כשיש טורח יותר בכרירת האוכל פכריות הפסולת כגון שהאכל מרובה מן הפסולת אפי' כמות פסולת הוא שזה כמו האוכל והאכל הוא דק דק שאז יש פס על פורח יותר בכרירת האוכל מברירת הפסולת אבל אם הפסולת והאוכל שוים בכמותן או אפילו האוכל הוא מרובה מהפסולת הוא דק דק שאז יש טורח בכרירת הפסולת מברירת האוכל אז בורר האוכל ונוטלו שניה את הפסולת בחיקו או במחזי אבל אם כמות הפסולת מרובה מכמות האוכל אסור דבל אפילו לשלשלו שהאוכל במל ביום אצל הפסולת ומ"ט לזים ובמנים שנסתברו ועדיין הם מעורבים בקליפיהם אע"פ

תקיא דין הבערה ולהחם גיט וכו'

א כתיב אך אשר יעשה לכל נפש אדם הוא לבדו יעשה
לכם ודרשו חז"ל דבר השואה לכל נפש אדם כלומר דבר
שרוכ בני אדם צריכין לו הוא לבדו יעשה ב"ט אבל דברים
שאין הכל צריכין להם אלא קצת בני אדם מתוך שהם מפניקו
ומעונגים צריכים הם לדבר זה ושאר רוב בני אדם אין צריכין
לו אסור לעשותו ב"ט לפיכך אסור להחם מים לרחוץ בהם כל
גופו אפי' אינו רוחץ בבת אחת שאין רחיצת כל הגוף שוה בכל
בני אדם אלא למעונגים ואפי' כמים שהוחמו בערב יום טוב
נוהגין לאסור לרחוץ כל גופו משום גזירה שמא יחם כיום
שנב וירחץ כל גופו ואפי' לרחוץ בהם חוץ לסרחן נהגו לאסור
ואסור להחם מים בתחלה אפי' לרחוץ בהם תיגוק שהוא דבר
שאינו שוה בכל נפש ואפילו ע"י גוי אסור להחם לצרכו מיהו
אם הוחמו כבר אפי' ע"י ישראל מותר לרחצו בהם דגבי תיגוק
לא נזרו שהארכיות וגם אפי' לתחלה מותר להחם הרכה מים
ביחד לצורך כגון להדליח קערות ליום טוב וכו' ומן השריים
ויוחצין גם התיגוק דכולא חדא שירח היא דומי' למלאה אשה
קדרה כשר שנתכאר לעיל ס' תק"ג שמה' מהיא טעמא :

ב יש אומרים שאסור להחם בית החורף ב"ט ע"י ישראל
אם אין הקור גדול שאין הכל צריכים לו אלא מפניקם מיהו
במדינות אלו נוהגין בזה להקל שהכל חולו' אצל בית החורף
חמה וה' דבר השוה לכל אדם וכן מותר לעשות מדורה להתחמם
כנגדה וכן להחם מים לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו הוא
דבר השוה בכל ומותר אע"פ שאין זה צורך אוכל נפש הא
אמרינן מתוך שהותר הבערה לצורך הותרה גם שלא לצורך
אוכל נפש ובלבד שלא ירחץ גם פניו ידיו ורגליו חוץ המרחץ
גזירה שפא יבא לרחוץ כל גופו ודין רחיצה כחמי מבריא
דין יט ושבת שיין בו :

ג אע"פ שאין נוהגין לטבול כלים ב"ט משום מהקן מנא
(וע"ל סי' ס"ג סעיף ו' ונכ"ו תק"ט סעיף ו') אבל אדם
מותר לטבול עצמו משום אמתו שאין שייך בו תיקון

ד אין עושין מונמר דהיינו לפיד סיני כשמים על הנחלים
בין לגמר את הבית או הכלים בין להדית בתם מפני שזה
הוא ג"כ דבר שאינו שוה בכל נפש אלא למעונגים אבל אם
עושה כן כדי ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה מותר אפי'
אם מפזר על גבי גהלת של עץ דשייך בה ביבוי מותר שהרי
זה הוא לצורך אוכל נפש וצורך אוכל נפש מותר בל דבר ולכל
אדם אפי' הוא דבר של תענוג ואין הכל רגילין בו בשאר ימות
השנה מותר ב"ט דדבר שהוא אוכל נפש שוה בכל נפש קרינן
ביה ומה שאין רגילין בו בכל ימות השנה הוא מפני שאין מצו
להם וב"ט מציאים אותם מים שפחת יש והוא שוה בכל
ואין לאסור משום שהיה יכול לעשותו בע"ט כמו גבי הדרל
לעיל וחדל אינו נפגם בלינת לילה ויותר אבל פירות היו
נפגמין אם היו מנמרין אותן מארסיל למהקן לאכילה
(ועיין בס' ס' סעיף ה') אסור לסחוף כוס אודבר
אחר מבושם על הגברים משום דמולד בהן ריחא :

תקוב שלא לבשל לצורך גוי ב"ט וכו' גס :

א אין מבשלין לצורך גוי ב"ט דכתי' הוא לבדו יעשה לכם
ודרשינן לכם תעשו ולא לגויים לפיכך אסור
להזמין גוי ב"ט ואפילו הוא כישול כבר כל מה שהיה צריך
לכיתו גזירה שמא ירבה לבשל בשבילו אם לא יספיק מה
שבשיל כבר ודוקא להזמין לביתו אסור דכיון שיבא הגוי
לביתו ותפק הוא ביקרו יש לחוש שמא לא יספיק וירבה לבשל
בשבילו אבל לשלוח לגוי ממה שבשיל והבכ לביתו שריו לשלוח
ע"י גוי ולא ע"י ישראל שאין הישראל רשאי לטרוח ולהוציא

לצור גויי' כד' א בני שרצ' להזמין ולכבדו יש לחוש שמא יר'
בשבילו אכל עבדו ושפחתו שבתוך ביתו וכן שליח שנתחלה
לו או גוי שבא אצלו מאליו לתוך ביתו מותר להאכילם עמו ולא
חייטי' שמא ירבה בשבילו שאינו מקפיד לכבדו ומותר להרבו'
בשביל עבדו ושפחתו שבביתו באותה קרירה שמבשל בו
לעצמו דשירחא אחת הוא אבל לשאר גרים שרצוה בכיבודן
בכל ענין אסור משום גזירה דלעיל וישראל האופה כהנור
של גוי וצריך לתת לו פת א' בשכרו לא ייחד לו כבר אחד קודם
אפייה שאז אופה את זה לצורך גוי ואסור אלא יאפה את כולם
סרס ויתן לו אחר כך אחד מהם :

ב בני החיל שמישל על בני העיר לאפות להם
ונתנו קמח לישראל לאפות להם אם אינם מקפדין
שישראל נותן לתיגוק מותר לאפות להם שאין זה נקרא
אופה בשביל גוי שכל כבר וכבר שה' אופה ראוי להתיגוק
ישראל ובשביל התיגוקות הוא אופה :

ג וכשם דצמעים גוי מדכתי' לכם ה' ממעטין מלכ' ברכה
לכם ולא לכהמה לפיכך אסור לבשל האפו' לצורך כלב'
וכן לגבל המרסן לעופות אסור כ"א ע"י שינוי דגיבול אפשר
עלידי שינוי יותר מבישול ואפייה וכשהוא עושה דגיבול ע"י
שינוי אינו נראה מלאכה אלא כמו שלטול בעלמא הוא מה
שאי אפשר לעשות דבישול והאפייה ע"י שינוי וכן להוציא
מרטות לרשות בשביל הבהמה וכלבים אסור הוצאה אב
מלאכה הוא אף ע"פ שהותרה אפי' שלא לצורך לצורך בהמה
אסור דמעשה רחמנא בלכס מיהו לטלול מזונות וליתן
לפניהם מותר ואפי' להרבות לבשל באותה קרירה שמבשל
לעצמו מותר דחדא שירחא היא מיהו גם זה לא התירו אצ"כ יש
לו דבר אחר שהיה יכול ליתן לכלבים אם היה רוצה שאין נר'
זה הבישול אלא כדי למלאות הקדרה דשרינן מפני שהיא
טובה יותר ואח' כ' מותר ליתן הנותן הזה לכלבים אבל אם אין
לו דבר אחר לראכילין אז נראה לכל שבשבילן הוא מבשל וה'
בעימה שחציה של ישראל וחציה של גוי ואסור אפילו
בקדירה אותה :

תקוד דין ביצה שנולדה ב"ט וכו' ח' סעיפים

א ביצה שנולדה ביום טוב מותר ליגע בה גיעה בעלמא
(וע"ל סימן ס"ח סעיף ג') אבל אסור לטללה מפני שהיא
מוקצה שלא היה מן המוכן כשנכנס י"ט וב' ששאסור לאוכלה
(וע"ל סימן ס"ח סעיף ג' וסימן ט"ו סעיף ו' וסימן ס"ב סעיף א')
ונמסוך סעיף ה')

ב האפילו אם ספק הוא אם נולדה ב"ט או בחול אסור
מטעמ' שיש לו פתירין :

ג ואם נתכשל בסוגג עם ובשר ותבשיל אם יש
ששים כנגדה הטעם בשל והכל מותר חוץ מן הביצה
עצמה שישליכנה או יניחנה עד למחר
כמינו אכל מלא כמינו בטל אף על פי שהוא דבר טעם לו מתירים
וניכח עם נטר ותכשיל מין כשאינו מיכין וע"ל סימן תמ"ז סעיף ט"ו
(וע"ל סימן ק"ב סעיף ט"ו)

לבוש החודר הלכות יחסות

לקיפה

אבל אם לא נתנו לשם למאכל אלא ללבן את התבשיל ולהטעימנו כגון שמלאו כתרנגולת וכיוצא בזה הכל אסור וכל פילו דעביד למעמא ולחוחא אפילו באלף לא בשיל דחשיב הוא לגבי המאכל ולא בשיל אצלו :

ד אבל מותר לכפות עליה כלי קטל השבר ובלבד שלא יגע בת הבלי שלא יזוזנה כשירצה לחזור ולשול הבלי ב"ט דכנסתה עליוה הכלו אינו מנענו מהיכנס אליו יחסין ועלנו ז' נאם נתעברה אותה הביצה אפילו באלף כולן אסורות משום ציהא דבר שיש לו מתירין שהרי אם יצאנו עד מוצאי יום טוב נחזור להרר מעצמו וכל דבר שיש לו מתירין מעצמו החמירו בו חכמים שלא יתבטל אפי' באלף כיוצא בו. הוא שימתין שלאכלו עד שיגיע זמן היתרו משיאכלנו באיסורו ע"י ביטול : **ה** נולדה ב"ט ראשון של גליהא מתרת ב"ט שני ממה נפשך שהרי מספק אנו עושין ב"טים אחד מנייהו חול הוא וב"ט של ד'ה אפילו לדין נולדה בזה אסור בזה דקרוש' אהת הן וכימא אריכתא דמי בקו שנתבאר במקומו בהלכות ד'ה סימן ת"ר סעיף א' ע"ש ואם יתוספת כמובן זה לזה ל"ט אם הוא י"ט ראשון או י"ט שני כגון י"ט שחל ביום ו' או ביום ז' או נולדה בזה אסורה בזה (ועל סימן תק"ז סעיף ב') וסימן ת"ס סעיף א' וסימן תרס"ז (אע"ג דמן התורה אם נולד בראשון משני ימים הללו היה ראוי להיות מותר בשני דק"ל דכל שנולדה היום נגמר מאתמול ואם נולד בראשון הרי מאתמול בעוד חולי נגמרה ודווקא אם נולד בשני משני ימים הללו הוא אסור מן התורה שכיון שנולד בשבת שאחר י"ט או ב"ט שאחר שבת הרי נגמרה והוכנה מאתמול וכבר נתבאר מפקוס והבינו את אשר יביאו ונמטר חול מכין לשבת וחול מכין ל"ט ואין שבת מכין ל"ט ואין י"ט מכין לשבת ק"מ גזרו חז"ל בכל ביצה שנולדה ב"ט או בשבת לאסורה גם ב"ט שאחר השבת או בשבת שאחר ה"ט בשחם סמכי' אסרו נולד בראשון שלא לאוכלו בו ביום כמו בשאר י"ט משום מוקצה ובשני אסורו ג"כ גזירה משום גולד בשני שהוא אסור מן התורה שהרי קאתמול נגמרה והוכנה מ"ט לשבת או משבת ליום טוב ואסורו אפילו היתה התרנגולת עומדת לאכילה דלית בה מיקצה אסור משום הבנה הג"ה

מאתמול יצאה רמס בתורה ובגן זרירות כליה חתן דאיתא זכר ברה ואפי' ערשטיס בתים ובלבד שלא יעסק נדר שאין בו גשר שיכול לבא אצלה שאז כשנתעברה מן הזכר אצת יולדת כלילה דכסס' שאין השמיטין אלא ביום כך אין לזאת אלא ביום אבל אי ליכא זכר בהרה דספנתא מארעא לא שאז אפשר שתוליד בלילה ואם לא ברק מע"ט טאו לא ידע כדאמי שלא היו שם מאתמול והשבים ומצא אפי' אי ליכא זכר בהרה שרינן דתלינן לומר מאתמול היתה שם דאף בלא זכר רופן יולד ביום ואולינן בתר רובא הג"ה

לומר גם זומאמול יודה לפיכך מתר ליקת בצים מן הגוים כליל ראשון של י"ט לאוכלם ב"ט ותלינן לומר מע"ט יודה וכן כליל שני בשני י"ט של גליה :

אבל לא כליל שני של ר'ה ולא כליל יום טוב שאחר השבת דאימור מאתמול ב"ט או בשבת נולדה ואין זה מכין לזה : (דכבר נתבאר נסמך פשיק' ה' דמנו י"ט של ד'ה או י"ט וספת הסמוכים זה לזה נולדה נזה אכונה נזכ') וגוי המביא בצים ב"ט ראשון וססיה לפי תומו שנולדה מאתמול מותר לסמוך עליו דהא לא להשביח מקחו הוא אומר כן שהרי אם נולד היום הם טובים יותר והוא שאין הגוי בקי כשיבי של ישראל אבל אם יודע הגוי שבי של ישראל דאני יודע ג"כ שמחזיקין איסור בגולד ב"ט לא סמכינן עליו דלהשביח מקחו להריו הוא אומר כן ודווקא ב"ט שחל באמצע השבוע דבידיה ביצה שנולדה בו אינה אסורה אלא מדרבנן סמכינן עליו אבל ב"ט שחל באחד בשבת ואומר שמכנה ימים נולדה שאז יש לחוש שמה נולדה בשבת יש כאן ב"ט איסור דאורייתא משום הלנה אין גוי מססיה לפי תומו נאמן / שלא האמינו גוי מל"ט אלא בעדות אשה משום עינותא ודווקא ב"ט ראשון כגון שחל י"ט בא"כ אבל ב"ט שני כגון שחל י"ט כז' נאמן דאיתו אלא דרבנן ואפי' ב"ט שני דר'ה נמי נאמן דהא אנן בקיאינן בקיבוע דירחא ונסי' י"ט שני דר'ה אין לנו אלא דרבנן דהא אנו סומך המעידים מיום ראשון :

השחש תרנגולת ב"ט ומצא בה בצים גמורים מתרות ואפי' ב"ט שלאחר השבת ולא חיישינן שמא כאתמול נגמרו ויאסרו משום הבנה דלא אמרינן כן כדתרא אסוריה מ"ט הכנה אלא בשנולדה היום שאז הוכנה מאתמול להיות נגמרי היום ע"י הלידה הלידה היא הגמר ע"י הבנה של אתמול שע"י הלידה נעשה הביצה הראויה להיות נולד בה אפרוח חיה עיקר גמיה אבל בשלא נגמרה הלידה היום הבנה דאתמול לא מיקרי הבנה דכל זמן שהיא במעי אמה וליא נולדה ל' לא מקרי נגמרה / א"ל דלא אמרינן כן שאסוריה משום הבנה אלא כשנולדה היום אז היא מאתמול נגמרה אבל כל זמן שלא נולדה לשה נאמר מאתמול נגמרה אדרבה ניסא היום נמצאת נגמרה והיום נגמרה ועד הנה בחזקה שלא נגמרה היתה ועכשיו היא דנגמרה ואם לא נשחשה התרנגולת היום לא היתה יולדת עד למחר :

ח אפרוח שנולד ב"ט אסור משום מיקצה ואם נולד בשבת אסור ב"ט שלאחריו שגם משום הבנה יש בו שרי בעודו בקליפתו אינוראוי לכלום וכשצא בשבת הרי הוכן משבת ליום טוב :

הקידר מלא לכות ב"ט וכו' לא סעיפים :

א לא התירה התורה אלא רב ערה שאי אפשר לעשות אוכל נפש זולתה ובה אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כיון שאמרה בפירוש שהרי אי אפשר לעשות אוכל נפש זולתה לפיכך הוי כאלו נכתב בתורה בפירוש אכל פיבוי

ואם חל י"ט של גליה ביום א"כ ונולדה בשבת מתרת ביום שני ממה נפשך שאם הוא י"ט הרי לא היה יום א' י"ט אלא חול ואין זה שבת מכין ל"ט כשיש חול בינתי' ואם אינו י"ט פשיטא שמתר השבת י"ט מכין לחול : טהנין פכטין כמו כוזמן ב'ר פקדו ע"פ הראיה ועדיין אנו מחויקין לטני י"ט של גליה בתורת פסק כאלו אכן עושין אותה עדיין אפילו האידנא מחמת ספק אפי' פליק מוס ספק לנו מהני אנו בקיאינן בקביע' דירחא וכן כשני י"ט של ד'ה אכן מחויקין אותן עדיין בקדושה אחת אפי' שכחור לנו ע"י חסכון פיוס ראשון לכדו הוא קודש ועל סימן תק"כחזן כנאה על הלכות יום טוב ועל סימן ת"ו וסימן ת"א סעיף ב' וכסימן תנ"ו סעיף ד' וסימן תק"ג סעיף א' וכסימן תק"ל סעיף י' ו' וכסימן תק"ט סעיף א' :

ביצה שיצאה רובה מע"ט החורה וא"כ נולדה ב"ט מתור דמיו שיצאה רובת חשיב ליהודי והל כנולדה מע"ט ואף על גב דחורה לית לן בה דכיון שהיתה חוץ לא הקצה דעתו פמנה דדעתו עליה היתה שתחזור ותצא היום שרובה כן הוא לפיכך אפי' אם בדיק בקינה של תרנגולת מע"ט סמך לחשיב' ולא מצא בת בצים ולמחר השכ' כבקר וראה ומצא בה בצים מתרת שהתרנגולת אינה יולדת כלילה וכדאי מאתמול יולדת מע"ט שברק אתמול ולא מצא בה אנו תולין לומר שוראי

כיבוש אב מלאכה הוא ונשאר באיסורו כמו בשבת לפיכך אסור
לכבות הדליקה ב"ש אפי' רואה את ביתו שנתרף אם לא שיט
שם סכנות גפשות טוה אפי' בסכת מותר באין שום דבר
עומד בפני פיקוח נפש ואין מבבין את הבקעת אפי' כדי שלא
יתעשן הבית ואזקיהו ואם יש לו מקום להשליב לחוץ
מסליבן לשם אום כנראה כבהה סהרי אין כוונתו לכבותו ויא
ברא שאסור כשעושה משום הפסד ממנו כגון שיש לו בית
אחר או מקום אחר לשלשם קדירתו ואינו מכבה אלא להציל
פמנו אבל אם אין לו בית אחר לאכול שם סעודתו או אין לו
מקום אחר לפשל שם קדירתו מותר לכבותו שם אם אין לו
מקום להשליבה לחוץ שהו ג' צורך אוכל נפש דשמת י"ט
הוא לאכול בבית גלשמוהו שלא יתעשן קדירתו :

ב אין ספקין את הנז אפילו לצורך הגאית י"ט שאינו אוכל
נפש כגון שצריך לכבותו כדי לשמש הגה
מפנהו ואפילו להסותו כדי אף על פי שאינו עושה שום דבר
שהיה חק השממן הפתילה אלא שממך כינוי והיינו משום
ויכבה מרד וכ"ש להסתפק ללא ספון נדס כינוי אלא היכא
ממנו אסור שאין זה נקרא דאינו נוגע בדבר הדולק אלא
גדס כיבוי אלא כיבוי משש עושה חונה לה דבר הנורס
דאף זה הטיב כינוי הכיכוי כשינוי עמה דבר הדולק
או כשעושה דבר הנורס הכיכוי

קודם שידליקנו זהו דוקא חסיד נדס כינוי וטרי אכל השמן והפתילה
פניסם נורמין הדליקה וכשעושה מעשה בלחך מהס כטורו דולק
ונורס נדך שיכנה קטני כינוי ולא נדס כינוי :

אבל מותר להוסיף פתילות הרבה כדי שיבעיר דרבה ויכבה
שהיה שכיחה השמן מזה אע"פ דק' להבערה שלא לצורך שר
דדוקא גבי הבערה אמרין מחוך וכו' כיון שאנו בפירוס אבל
בכיבוי לא אמרין מחוך כמו בשאר כ' מלאכה ואסור ליקח
פתיל מצד הדולק אפי' ליתנה מיד כנר אחר שהרי מיד כשמוציא
מכבה אותו ומאי שהני שישחור וידליקת אחר כך :

ג נר של חלב נשמן קדוש או של שצות שרוצה להדליק
ב' פחותם עליו שלא יסורף טולו יבול ליחן סכיבו דבה
ומנוע מלסורף בענין שיכבה כשיגיע לשם דגם כיבוי מותר
ולא דמי להרחקת השמן מן הפתילה שאסור דהתם מיד
כששמעש את השמן מכבה אור הגר ולא יזהיר כ' ומפכהו מיד
מש"כ כאן שאינו אלא גרס כיבוי לכשיגיע לשם ועכשיו הא
אורו מזהיר מיתו ג' כזה י"א שאין להחירו אלא קודם
שידליקנה אבל אחר שידליקנה אסור דה"ל כמי כיבוי משש
אחר שהדליקו והיה עומד לסורף כלו' מותר להעמיד הגר
פדי שיכבה במקום שהירוח רגיל לנשכ ועכשיו אינו מגשכ
אבל אם הרוח כבר מגשכ אסור לו להעמידו שם דה"ל כאלו
מכבה בהריא י"ט מתירין להתוך נר של שעה הדולק ע"י
שמדליקו כאמצעו ויחחוך הפתילה והיו שתי נרות ויסורף
מורה שאין זה נדס ככוי אלא כמו הוספת הבערה פתילות
דלעיל שמותר אבל לחתכו על ידי הכלי וודאי אסור וגם
כשמחכו דליקה יניחו לאחוז האור הישכ בפתילה
שיקרע מאליו ולא יקרענו ככה י"ט מוחין ביד

הנשים לכפות האור בליל י"ט אפאר כדי שימצאוהו למחר
פפני שחמה לכיבוי נחלים ויש מתירין ליקח אור סז המדור
יש מתירין שאינו דומה למסתפק ממנו דהבא כל אור ואור
דולק בפני עצמו וכשנחלו נטלו ואת נרו עמו ואינו מכבה
את הנשארים ה"ל כמו ב' נרות חולקות שעומדים זה אצל זה
ונשל אחד מהם שמתר אע"פ שאינו מאיר כ"כ האחד הגשאר
כמו השנים פ"ג הכא מיהו יש נוהגין מזה :

ד נר מדולק וכבה דרכו הוא שאז הוא נוח יוהר לחזור
להדליקו אח"כ שכבר הוכן יותר בדליקה ראשונה לפיכך
נר שכבה ב"ש הוא כשני י"ט של נליות ורוצה להדליקו בו
כילא או גביוס מותר למחוש לחקן ראש הפתיל מיד שכבה

כדי שיהא נוח לידלק אח"כ ואין בו משום תיקון כלי שכבר הוכן
ע"י כיבוי אפי' בלא מחיטה אלא שע"י מחיטה מתקן ביותר
זהו אינו נקרא תיקון גמור ודווקא כשרוצה לחזור ולהדליקו
בו בלילה או בו ביום אבל אם רוצה להדליקו בלילה או ביום
שני אסור לתקנו שאין מתקנין פ"ט ל"ט וכ"ש מ"ט לחול י"ט
להדליקו כך בלא תיקון מותר ביום שני ד"ט אבל אם כבה
בשבת ורוצה להדליקו ב"ש שאחריו או שכבה ביום ראשון של
ד"ה אסור להדליקו כלל בלילה שני אפי' בלא מחיטה ותיקון
זאפילו לשלטה אסור שכמה שכבה בראשון אפי' בלא מחיטה
דאכך להדליק בו פעם שנית וה"ל כיון משבת ל"ט אם לא
שדולקה זככה מע"ש שאז אפי' חזר ודלקו בראשון וככה
מותר לחזור ולהדליקו אפי' ב"ש שאחר השבת או בשני י"ט של
ד"ה שכבר הוכן מע"ש וה"ה שרי שכן אסור להדליק ב"ש
שאחר השבת או בשני י"ט של ר"ה "ש"ס דהשמן ציל מפני
כשתודלק פעם אחת זהו חזנה ויש מתירין הכל אפי' ב"ש
שאחר השבת וכ"ש שני של ר"ה ולדברי הכל שרי שכן מותר
להריסת עליו ולבטלו ולהדליקו כראשכתו גבי עציס "ש"ש

מז הרקל שמרבה עליהם וסבטין דמקלי קלי אסורא :
ז צד של בטלה דהיינו שאינו צריך לו כלל אסור ל
להדליקו אע"פ דק' למחך שהותרה הבערה לצורך הותרת
נמי שלא לצורך מ"ט צורך קצת בעינין אע"פ שאינו אוכל נפש
אבל נר של בית הכנסת לא חשיב בטלה שהדלקת נרות ככה
מצוה היא לעולם מש' כבוד בית אלהינו לפיכך מותר להדליקו
אפי' ביום טוב שני אחר מנחה ואין בו משום סכין לחול כיון
שהדלקתו שיש מצוה לאתקן שעה ולתקן הפתילות והעשיות
ב"ש שאחר מנחה אם רוצה להדליק בו ביום מותר ואם לאו אסור
וספק לחסיבה מותר להדליק אפי' שאינה של מצוה אף על גב
שנראה כמדליק לצורך הלילה מ"ט הא חסכה ולא יוכל לראות
עכשיו ונהנה בדמיד אע"פ שאינו לילה משש :

ח אין נוהגין נר על גבי אילן אפילו מע"ש להניחו שם ביום
טוב דחיישינן שמא יעלה באילן ויהלום עליו או פרוץ
כיום טוב :

י אין פוחתין את הנר של חרס דהיינו בעודו דך כמו בצים
של יוצר שמענין אוהן ביד לעסות לו בית קיבול אסור
לעשותו ב"ש משום דמתקן מנא וה"ה שאר עניינים שטראים
כמתקני' אותו להדליק והוא נמר עשייתו ולהיות ראוי להדליק
בו אסור משום תיקון כלי דהיינו מכה בפטיש :

יא וכן אין חוהכין את הפתילה לשנים משום תיקון כלי
שמחקו ועושה מפתילה אחת שנים אבל בפי שתי נרות
שנותן שתי ראסיה בפי שתי נרות ומדליק אותה כאמצע
ונעשית שנים מותר והוא שצריך לשתיהן דלא כוכה אז
דהקוני מנא קא מכין אלא להדלקה בעלמא קא מכין אז
מותר אבל אם אין צריך להדליק אלא אחד ואינו עושה כן אלא
כדי לחוהכה לשנים אסור משום תיקון כלי שהפתילה נקרא
כלי כיון שצריכה עשייה ותיקון ולכן אין מהבבין אותה ג'כ
להחריכה כדי שתהא נוחה לידלק :

יב וכ"ש שאסור לנודלה מתחלה אבל אם היתה גדולה כבר
אלא שאינה קשה כל צרכה ורוצה למעכה בידו כדי
להקשות מחר ומותר לשרותה בשמן ובלבד שלא ישרה אותה
בנר שיש בה פתילה דלוקה מפני שממעש את השמן והוה
כממזק מן דבר שאסור משום מכבה את הפתילה הדלוקה
(וע"ל כי ד"כ סעיף נ' וכס"י ר"כ סעיף י"ג וכמוך כס"י נ"ג)
פחם שהוא כראש הפתילה כשהוא דולק ומחשך אורי
מותר להסירה בידו ומסליבה לארץ אף על פי שכבה
ומכבה אסור אין כוונתו לכבות אלא כדי שיאיר יפה הגר והרי
הוא מדליק הדלקת הגר כדי להשתמש לאורו מותר והכיכוי
הזה דבר שאין מתכוין הוא ומותר מ"ט בכלי אסור להסירה
פעני שהוא מתקן את הפתילה והוה תיקון מנא כשש
מנא

הנה והיינו משום דהואיל ולא כעסו
המלאכה בשביל ישראל לא הנה
עשה לעצמו אין שיד נומר
טייר ככלי שיפשו כריכלא
יהנה ממלאכת יט עכדו אפי'
ביום השנת מותר ליהנות ממה
פעושה הנו לעצמו כדתנן
מילא מיט לכהמתו מסקה
אחריו ישראל ועל סימן עכס סעוף אלא דהכא אכור משום מוקב'
ודוקא כן ביום אבל לערב מכבר נהא היום ועבר ואלו אכור מוקנה
אינו אכור כלל משום מעשה הגוי אלא מותר מיד וכן אין שיד נומר
משא לאמר לנו להביא לו כ"ט כדו טיאלל לערב מיד אלא כגון
פעושה בשביל ישראל אבל לא כפעושה בשביל עצמו ועל סימן עכס
סעוף ה' וכסימן ס"ח סעוף א' וכו' וכסימן רע"ו סעוף א' ;
אבל בו ביום פשיטא שאסורין לכל אדם אפי' למי שלא הובאו
בשבילו ואפי' למלטל אסורים משום מוקצה ושעור בכדי
שיעשו היינו שצריך להמתין בלילה בכדי שילך הגוי למקום
שילקוט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן
הביאו ימתין לפחות בכדי שיביאו מתוך לחתו וכתב מרדכי
שנורגז כן סמ"ג לאסור אפי' לישראל אחר ואפי' ביום שני
אם לא שזימן אורחים נכבדים וקובעין ליה להך דורון ועיין
בתרומת הדשן סימן ע"ח וכן נהגו רבותי ז"ל ואם כן הלכה
ועל סעוף ד' ;

ג ואפי' אם הוא ספק אם נלקטו או ניצודו היום אם לאו
אסורין דלא חלקו חכמים ;
הנה) דק"ל ככך מוכן אכור ועל סימן תנ"ו סעוף ג' וד' ודוקא ביום
טוב ראשון אבל כ"ט פלי מותר ועל סימן עכס סעוף ודוקא אם
ליקטן או נדן בשביל ישראל אלא שהוא ספק אם נינדו לו נלקטו
היום אבל אם לקטן ונדן הגוי לעצמן כא ככר כתבנר כסמך סעוף
כ' דאפילו לקטן ונדן ודלו היום מותרים לערב מיד כמונאו יט ואין
נריך להמתין בכדי שיעשו ועל סימן עכס סעוף ה' ;

אבל אם ניכר בהם שלא נלקטו או שלא ניצודו היום מותרין
למי שלא הובאו בשבילו אפי' בו ביום ואם לא באו כחזין לחתו'
כותרין מיד אפי' למי שהובאו בשבילו ואפי' לא ניכר ברם כלו'
אם ניצודו היום אם לאו הגוי מסיח לפי הומו שלא ניצודו היום
סומכין עליו להקל באיסורא דרבנן כזה ;

ד יום טוב שחל להיות ביום ה' והביא גוי דורון לישראל
ביום ה' דבר שיש במינו במחבר או מחוסר צידה אם
הוא יום טוב של ר"ה דקיימא לן דלחומר קדושה אחת הם יש
להחמיר שלא לאכלו עד מ"ט דהא אין יום טוב מכין לסבת
ושני הימים של י"ט זה ביום אחד חשיבי וכיוסא ארבעה דמו
אבל בטאר י"ט של גלויות אפי' דרברי הי"ט שאוסר לאוכלו
עד מצאי י"ט יש להקל לאכלו בשבת שלאחר י"ט בכדי
שיעשו דכולי האי אין להחמיר משום גזירה שמא יאכר לנו
להביאו לאוסרין ג' ימים שאין דרך לומר לנו להביא אחר ג'
ימים ;

אבל למכר דאשונה ממ"ט מותר כלל שני בכדי שיעשו דהא אם
הובאו ביום ה' או מותר כלל יט שני מכח ממ"ט דחד מיכיהו חול
הוא וה' אם חלו ביום א' כ' והוא ביום השנת או מותר ג' כלל
יט שני מכח ממ"ט דחד מיכיהו חול הוא דאם ראשון קודש הוא
כדי המתין כלל יט שני שהוא חול בכדי שיעשו ומותר ואם יום שני
קודש הוא כדי הובא ביום השנת ויום א' שאחריו חול הוא ואם כן
יום חול בין שנת לז"ט ולמה יאכר כלל יט שני יותר מכדי שיעשו
שהיו אכילו ביום א' פעמו מותר אם היה כבוד לנו שהוא חול אלא
שמכח ספק הוא אכור דשם קדש הוא וא"כ די שנאסור עד לז'
יט שני בכדי שיעשו ולמה יהיה אכור עד מונאו יט בכדי שיעשו ;
בדא בפירו' שאין צריכין שום תיקון והכנ"כ ש שני שהרע"ט
כדי לאכלו בשב' אבל דבר שצריך תיקון והכנ"כ ב"ט שני שהנ'
לר א ז י י

ועל סימן רפ"ה סעוף א' וכסימן ט"ו סעוף א' ועוד על רכמו
שהוא מותר להדליק את הכר לפשתמש כך מותר לכנות מה שמכנס
הדלקת הכר ועל סימן תק"ו סעוף ד' ;
א המדליק נר של י"ט צריך לברך אקבו להדליק נר של
י"ט מפני שהדלקת הנר ב"ט מצוה היא להאיר את הב'
משום שלום בית לשמחת י"ט ;

תקטו דין דברים חכאים חוץ לתחום ב"ט
זכו ט' סעיפים ;

א גוי שהביא דורון לישראל ב"ט אם יש במינו כמחבר או
שמחוסר צידה אכור אף למי שלא הובא בשבילו לאכלו
ברבזם ואפי' עבר ונתנו לתוך פיו ולעסו אכור בליל בו ביום
(ועל סימן עכס סעוף ד) ואפילו לשלטל אסור מפני
שרבים שהיו במחבר או שלא ניצודו מע"ש הם מוקצה
גמור לכ"ע דמלא לקטן או צדן מאתמל הל' אקציהו מדעת'
שהיא אי אפשר לעשרה ב"ט ואע"ג דגבי גוי לא שייך הקצאת
כדאיהא לעיל סי' ט' שהרי
הנה אין הלקושה והצידה אסורה
לו ב"ט לארצו חכמים לחלק
כזה בדברים אלו שיש
בלקיסתן איסורא דאורייתא
ולערב אסורין בכדי שיעשו
כדי שלא יהנה אפי' ממלאכת
גוי הנעשה במיד ;

מעצמו ולישתרי וא"כ למה אכור כאן היינו העעם משום דיותר
החמירו בגוי פעושה למדוך ישראל מלה פעט' ישראל כשונג דנמלתא
דלא סכין לא נגזרו ועל סימן ט"ל סעוף א') והא דאמרינן
דלערב אסורין בכדי שיעשו הא לאחר כך מותרין היינו
אפי' לערב א' שהוא ליל י"ט שני נמי מותרין לאח בכדי שיעשו
ממ"ט טאם הלילה חול הר"ה המתין בכדי שיעשו ולא נהנה
ממלאכת י"ט ואם הלילה קדש נמצא שנקלטו בחול ולא היה
כאן מלאכת י"ט כלל בדא בשני י"ט של גלויות שעושין
משום ספק דיומא או אם חבא ב"ט ראשון מותר כליל שני
בכדי שיעשו וה' אם הובא ב"ט שני שצריך להמתין כמצא
י"ט בכדי שיעשו אבל בשני י"ט של ר"ה שהם כיוסא אריכת' או
ב"ט הסמך לשבת דשה קדושת הן גנון שיום ר"ה הם י"ט או
חס ז' הם י"ט שאין אחד מבין להכירובין מלפניו בין
סלאחריו ואם הובא בראשון צריך להמתין עד מצאי י"ט או
השבת בכדי שיעשו ויש מפרשין שהשעם שאסרו חכמים
דורון גוי שיש במינו כמחבר או מחוסר צידה ובכדי שיעשו
היינו מותרין להקדש שמא יאכר לנו להביאו ב"ט ראשון כדי
שיאכר לנו מחר למד לסעודה שמחת י"ט ויהיה מצוה הבאה
בערב דהיא מצוה אפי' הובא בראשון צריך להמתין אפי'
עד ערב ש"י שהוא מצאי י"ט בכדי שיעשו דחייטין שמא
יאכר לנו להביא ב"ט ראשון כדי שאכל ב"ט שני למחר
בכדי שיעשו והא מצוה לא שייך אלא בגוי שעושה
בשביל ישראל ונס אינו אסור אלא לאוהו ישראל שנעשה
בשבילו דלאותו היא נעשה בשבילו ליכא למימר שמא יאכר
לנו שיביאו ונס ליכא למימר שמא זה שנעשה בשבילו יאכר
לנו שיביא לזה שלא נעשה בשבילו שאין אדם חוטא ולא לו
(ועל סימן ק"ד סעוף א') ;

ב לפיכך אם עשה הגוי בשביל עצמו וא"כ מביא לישראל
או לישראל אחר שלא הובא בשבילו מותר לערב מיד
ואם ניצודו מאליהם או פרתה שנפלו מן האילן ב"ט מאליהן ;
לכ"ע מותרין לכל אדם לערב הראשון מיד דהא לא נעשה בהן
מלאכה ב"ט וליכא כאן נהנה ממלאכת י"ט וגם לא שייך
למיגזר שמא יאכר לנו להביאם ואין צורך לומר למיגזר שמא
יתלשם בידים דלאו ברשעו עסיקין לפיכך בלילה מותרין
מיד אבל בו ביום לעולם אסורים אפילו לשלטל דהא מוקצין

לפני החוד העלות יום טוב

ע"ט כדו לאכלן בשבת כגון שהביא דגים שאם רוצה לאכלן בשבת צריך לבשלם בע"ט אסורין וצדדן אסורין לפלסלין ב"ט מירוגם בזה לצורך אורחים וכה"ג שר"י דב"כ לא גזר לאסור דהא עיקר קטעמא אינו אלא נזירה שמא יצטרך וכנגן דא לא גזרו שיאמר דלא שביחא :

ד והבן שאין כמטב במחזור ונס אינו מחוסר צידה והקבא לישראל לזרוע ב"ט אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם בא מתוך לתחום אסור לאוכלן למי שהובא בשבילו ולכל בני ביתו דכ"ל מה שהובא בשבילו בעל הבית הובא בשביל כל בני ביתו ושב"ח ליה דפדע דע המביא שאין העל הבית אוכל בעצמו כל מה שמביאין לו ודעתו על כל בני הבית אבל הכל מותר לפלסלו שכיון דלאחרים מותרים אפי' לאכול לא אסוריהו ליה לפלסל מיהו לא יפלסלהו אלא בתוך ארבע אמה שהגזיר אסר דהני דחפצי הני קנין שכיהה במקומן כדאיהא אסורין ולא כיון שהובא מתוך לתחום אין להם אלא דאסוריהם שהטתו קם ואם הוא בתוך עיר המקדש חומה כל העיר אשה חשונה אלא כ"ד אסור ומותר לפלסל בכל העיר וצפילו קתם אהר שצ"ד דע בודא שהוקפה להיות מותר לפלסלו בגולה הסתם עינה מקופה להיות הם שאין ברך עריקה אלא עד שייכניו דבתים החלוצים והוא שם אחר כך שנקרא ארץ חבון אסר הוא מתוך מבצי עדוע שהוקף ליהיה מותר לפלסלו בגולה אבל סתם מקצו לא שאין סתם מבצוהן שוקפין ליהיה אחרים כולא הובא בשבילו ואפי' הם ארבעים בכיתו של זה שהובא בשבילו אלא שאינם בני ביתו חדר פוערין לאוכלו מ"ד דבון שאינם סמוכין חדרין על שולחני לא היה דעת המביא עליהם ולעיתים יב' ראשון בקרו יגיעו מותר אפי' לאו שיהובא בשבילו ל"ב דבון דא' אסור מקומן דהבין לא אסור בן כולו הוא ואפי' הובא חוץ מש"ש פקסאית נקבא לש' דשולש פקסאית הן חזו"ן דאוייתא אפי' דבי מקורן לאחרים בו כיום ולמי שהובא בשבילו לעקר מ"ד אפי' דכ"ד שיש ע"ש לכ"ע אפי' ל"ט הסמורים נאסרו במקורו עד שצאי י"ט שני ולא דמי אפי' תחומין לאיסור מקור ומתוסר צידה ומתוסר צידה אסורין אסורין אסורין שנה בכל שנה בכל שאם הוא חוץ לתחום ליה שמהא הוקם כמנו אינו חוץ לתחום לאחר שהוא קריבו לו לפיך הקילו בו (ע"ש) קיען ס"ח סעיף ו' ו'וסמן דמח' סעיף כ')

ו ואם הוא ספק אם הובא אהו לתחום אם לא אם הוא נוי השריו עמו בעיר והפדוה גם כן מצויין בעיר הליגן להקל לומר שנו זה מהמחול היו לו בכיתו פירות אלו ומותרין אפי' למי שהובא בשבילו דספק תחומין דבבון נאולגן לקולא בדבבון ואע"ג דבכ"ד ט"ש לו מתוך אולגן לתוסר אפילו בספק י"ט ספק חול אסורין בציצה נגולה בו ב"ט אפי' שר' דרבנן משום שרוא דבר שיש לו מתירין לא דפי' ליב' דביצה כ"מקום לה אצוקתיה הרי לא טלד' ונ"סאר באיסורא וכן ספק מחזור או מתוסר צידה דכי מוקמין ליה אחוקתיה הרי הוא כאלו לא ניצוד ולא נחלש מה שאין שייך לג' בן באיסור תרומין ונס אעו שריו עמו בעיר או אין הפירות מצויין מעיר אסור דכימא עכשיו הוא שכאו :

ז נוי שהביא לעיר מהם למכור דבר שאן במינו במחז' אם הוא קרי שרוב נויים סוחר שכל המביא לצורך הרוב הוא מביא ואם הוא מחצ' על מחצ'או שידוע שלקט לצורך שניהם אסור :

ח דבר שאין במינו במחזור שהובא לישראל ב"ט ראשון של י"ט אע"פ דק' דקדושה אחת הן מותר בשני שהרי אין עליו אפי' הבנה לא דבר החלו בקדושה כ"כ קדושה אחת הן אלא משום קנסא נעשה ונשאל שמה ואמר לו להביא דרוי אם

קנסו כראשון אפי' ב"הוכן הדין בשבת וי"ט אסורין זה לזה (אכל לחרד עמלא סניך להקמן כדנו קטעמא ממוס קלא וקבץ פולאכתי י"ט ולא משום גזירה אפי' דאסור ככה"ג ג' ע"ש)

ט ישראל שטיג' דערוז לחזירו ע"י נוי מע"ש ומחזקב הנה והביאם ב"ט מתוך לתחום מותר אפי' למי שהובא בשבילו לאכלם דהבא לוכא למינור שמהאמר לו להביא מחזור לא נשמע לו לבל וח אבל אסור לכל ישראל לפלסל חוץ לארץ אמות שהונחו שם או חוץ לעיר המקדש חומה או חוץ למבצר שיהוה צדוקף לגזירה (דכ"ל ולקמן נחמוס חמוס חמוס חמוס חמוס חמוס וכש' סתתנאך כפטרן מעיף ה') ו"א דוקא שהיה דעתו עליו מהמחול כגון שידע שכבדו וישלחו לו הלח' כיה אפי' מוקצה אבל אם לא היה דעתו עליו מהמחול אע"ג דלית ביה כיה אסור תחומין אסור משום מוקצה דכל של ישראל צריך דבנה מבנין יום נאפי' למי שלא הובא בשבילו אסורין ממתן מותר לל בשלחן ערך אכל דבר קטנה הוא בענין דמה מוקצה שייך כאן דא"כ אפי' בעיר אחת נטמא אם ישראל אחד ממתן אה מבידו ב"ט לאכול שאסור לאכול עכו שרדי לא היה חעת הגמון עליו מהמחול אלא מאי אית ליה לימיר כיון שהיה דעת חבריו ישראל שטיג'ו עליו מהמחול מותר לכל ישראל ה"ג הבא קא דקדעם תביו ששלו לו עליו מהמחול ואפי' לחלק לגמיר דשני הכא שגם חכיו הקצה דעתו ממנו שהיה קלחו מבידו נגמרו כיום אבל כיון המביא לעיר סתם למכור דבר שאין במינו במחזור דאפי' לעיל שמה לכל אין להקט' וכי ידע זה הקנה אהר הני יבא חיוס למכור דשאני של נוי שאין שייך לו מוקצה אפי' דלא ידע לחלק גבי דוחן בכה"ג לא אסור כל :

הקדמה אזהרה דברים אסורים לשלוח ב"ט ובג' סעיפים :

א מותר לשלוח לחזרו דרוז ב"ט אפי' דרך ר"ה בין מנות של תבטיל הראוי לאכילה או כהפקה חיוני וקייבין מותר שחוטט יונה שמני' וסלתות וקטניו שכל אלו ראויין לאכול ב"ט וצורך ב"ט הם אבל לא הבוא שמחוסר' סחני' שיה' מלאכה ואסור ב"ט ואין דאוי לאוכלהו' הנה שיה' לצורך חל וקמ"ג ואפי' דברים המותרים לשלוח ב"ט לא ישלחנו בשבת דהיינו שלשה בני אדם או יותר נשאים זה אחר זה כולג' מין אחד מפני שהוא ארושץ פולחא ונראה כמסלחו למכור כקוץ אבל אם כל אחד נשא מין אחד מותר גליה כה אוקסא מילמא :

ב משלחן כלים אע"פ שאינם תפורים כגון צדוק' וסען עליהם ואפי' יש בהם בלאים מותרין ל"ט אפי' הם קשים וראויים להציע תחתו ואין בו משום דאוקסא על ד"ט וע"כ מ"ח סעיף כ"כ (ובכ"ד שלח קבץ בשו"ע נוע בהם קמו שיהבאר בע"ז בהלכות כלאים בע"כ חפילת משלחן ואפי' דרך ר"ה ואע"פ שאינן ראויין ב"ט כחול וס'ס הנאיל ומותר לשלחן אמתת י"ט שישלוח מתנוה דהי' עפ"י צורך י"ט וה"ה כל דבר שראוי להשתמש בו בחול אינו מחוסר מעשה מותר לשלוח אפילו דרך ר"ה ולא דמי לתבואה דשאני תבואה דאפי' בחול נמי אי אפשר ליהנות ממנה אלא אחרי שחניה דהוי ממסר מלאכה ומשום הכי אסוריהו :

הקדמה באיזה אופן מותר ליקח מיני מאכלין דחזונו ב"ט ובג' סעיפים :

א לרועה הרגיל אצלו שאין צריך לפכוק עמו בדמים קפני וסבכיו ונאמינו מותר לומר לוהן לי גריאו מלך וכן לשבח

לבוש החודר הלכות יום טוב קפ"ו

וכן לשבח תן לי כתף אורח ולנחתום תן לי ככר ולחנוני תן לי בצים וירימונים וכל כיוצא בזה ובלבד שלא יזכיר לו שש-מדה למדת תן לי קב או קביום ולא סכום דמים לומר אטול כך וכך בעד דינר ולא סכום כמין לומר כך וכך יש לך בדי תן לי עוד כך וכך ויהיה לך בדי כך וכך מפני שכל אלו דומין יותר למקח וממכר אבל כשיאמר תן לי בצים או ירימונים וכו' אינו דומה למקח וממכר כי כן דרך בה למנות בביתו כשהוא צריך ולא מוכח דמשום דמים אומר כן והם חנווני ישראל אבל חנווני נוי אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחובר שמא נלקח היום אלא אם ניכר בהם שלא לקטו היום ולא דבר שמוסר צירה שמא ניצוד היום ולא בצים שמא נולדו היום (הג"ה) וכנר נתנאל לעיל סימן תקע"ו סעיף ג' למה אסור אפילו אם הוא ספק אם נתנאל העפעס למה אסור כספק אם נולדה ב"ב או כחול : עכ"ה

אבל דבר שאין בו משום מחובר ולא משום צירה ולא משום נולד מותר ליקח ממנו אפי' אם הובא היום מחוץ לתחום שהרי לא הובא בשבילו דנוי אדעתיה דנפטיה הכיאים וכן קמח ונשחן היום מותר ליקח ממנו בעיר שרובה גוים דאדעתא דרובא שחני לה והם גוים ומשום מוקצה ליכא דחשין נמי חזו לכוס בין השמשות ולעשות מהן דייסא וקליות ועוד דכל דבר שהוא של גוי לא שייך בה מוקצה כי אם בדבר שיש בסיני במחובר או מחוסר צירה החמירו בו ולא חלקו בין גוי לישראל : (ולפיכך אסור ליקח מחנווני גוי דבר שמינו נמחוק או דבר שמוסר נידה ואף ע"פ דאסור ניד מחנווני גוי משתמא לנורך הגוי קס נתקעו בניגודו וע"ל סימן תקע"ו סעיף ג' : עכ"ה)

אבל נבי תלוש שדעת הגוי עליו להשחיט אינו עושה באיסור שאינה אסורה לו חילוקו בין של ישראל לגוי ומותר ליקח פת חמה שגוי ביום טוב שנאפה בו ב"ב דלמאי נחוש שמא נלקטו העצים שנאפה בו היום הא ק"ל אין שבת עצים כפת א"כ באיסור הנאפה ומשום שמא נשחן הקמח היום גם כן ליכא ברמזין והיא אם נאפה בשבת שלפני י"ט מותר לקנותו ב"ב דלא שייך בזה שבת מכין ל"ט דמוכן הוא ולא מוקצה ואפילו בשבת עצמו יש מתירין לקנות אותו מידו לקרות הגוי בביתו ולתת לו המעות בעדו ראוי לאוסרו הוה עוברא דחול : ב ישראל שאמר לגוי מע"ש קנה לי יונים למחר לצורך י"ט לא יפה עושה שצוה לקנות לו בהזכרת סכום בקח דרך מקח וממכר של חול ואפ"ל בלא מעית אסור שלא התירו לקנות אלא בלא פסוק דמים ועל דרך שנתבאר בהחלת זה הסימן מידו כדעבר שקנה כך על ידי ציווי מותר לאכול מהם אפילו ב"ב ובלבד שלא יהיו היונים מפרחים שאז הם אסורים משום מוקצה דשמא ניצודו היום ואם רגיל בכך אסורים לאכול מהם בו ביום אפילו קנה כבר דאין זה חשוב דיעבר כיון שרגיל בכך :

מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו אם הוא מיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר לו שום מדה לומר תן לי מדה פלוני וכל מה שאסור בזה בשבת כמו שנתבאר לעיל סימן ש"ג אסור גם ב"ב וכן להשיל גרלות שנתבארו בס"י ש"ב בהלכות שבת אסורים ג"כ ב"ב ע"ל :

לא יסודו אדם שעורין ויתן לכהנתו אלא משער לפי אומר דעתו ונחנה לה :

תק"ח דיני הוצאה מרשות לרשות ב"ב ובו ט' סעיפים :

אסור לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו אם הוא מיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר לו שום מדה לומר תן לי מדה פלוני וכל מה שאסור בזה בשבת כמו שנתבאר לעיל סימן ש"ג אסור גם ב"ב וכן להשיל גרלות שנתבארו בס"י ש"ב בהלכות שבת אסורים ג"כ ב"ב ע"ל :

אלא לצורך מצוה כגון קטן למולו וס"ת לקרות בה ולהלב לצא בו מותר וכשם שמותר להוציא כך מותר להחזיר שהתיר סופן משום החלתו (ועיין לעיל סימן ט"ח סעיף ה' ובסימן תרי"ג סעיף ו' ובסימן תקי"ט סעיף א') וכן אם צריך ליתן לב"ה או לשלוח לטמא י"ט ואינו יכול להניח הקטן לבדו בביתו יחידו יכול להוציאו עמו וכן מפתח או שאר כלי שירא להניח בביתו שמא יגנובו לו יכול להוליכו עמו וכן כל צרכי חכשים יכול להוציא כדי להתקשט בו וכן מה שיש בו משום טיול כגון כדור לשחק בו לשמחת יום טוב התירו וכן כל מה שיש בו חרות כלי מות' להוציאו אפילו ר' ואם הניח עירוב מהני ליה העירוב שמתר לשלשל ולהוציא כל מה שיש לו תורת-כלי אף על פי שאינו לצורך היום כלל אבל דבר שאין לו תורת-כלי כגון אבנים וכיוצא בהן ואין בו צורך היום כלל אסור :

אסור להוציא שום דבר לצורך הגוי דלא עדיף מאוכל נפש דאסור משום גוי דלכס כתיב (ועיין לעיל סימן תקי"ט סעיף א' ונ') ואם הוא גוי אלס וצריך להחזיר לו משכנו מתוך אלמותו יש ליתנו לו ע"י גוי אחר אבל לעצמו לא דגריאה שפי כמשא וכתן לפיכך בלא אלס אפילו ע"י גוי אחר אסור וכל דבר שאסור לשלשלו בשבת אסור לשלשלו ב"ב אם לא לצורך אכילה לצורך אוכל נפש מותר לשלשל הכל אפילו גבר של מוקצה :

לקח עין שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר אסור לשלשלו דכיון שאינו מיוחד לשפוד אינו כלי ולאחר שצילו בו נמאס ונעשה מוקצה ואסור לשלשלו להדיא אלא שופטו ומניחו מהר ומיד בקרן זוית כדי שלא יוזקו בו בני רבית אפילו אין עליו בשר כלל :

מותר לשלשל הסולם ששוכב לשוכב משום צורך שמחת יום טוב אפילו ברשות הרבים והני מילי סולם קטן כגון של שובך אבל סולם גדול כגון של עלייה אסור לשלשלו משום שהרואה יאמר לתקן הוא מליך לפיכך אפילו בבית אסור לשלשל שכל מה שאסרו חכמים משום מראית עין אפ"ל בחדרי חדרים אסור :

מותר להוציא נרף של רעי לאשפה משום כבודו ואסור להחזירו דמוקצה הוא אלא אם כן שיתן להוכו מים שמשלשלו אנב מים אפילו רעי בלא נרף כוהר להוציאו משו' כבוד הבריות אבל אסור להביא לפניו דבר שעתיד למאס כדי להוציאו לכשימאס :

בהמה שמתה ביום טוב אם היתה מסוכנת מער' יום טוב מותר לשלשלה ולחכה לכלבים שביון שהיתה מסוכנת מערב יום טוב היתה דעתו עיליה מערב יום טוב להאכילה לכלבים ואינה מוקצה לאם לא היתה מסוכנת פשיטא ע"פ שהיתה חולה הרי זו מוקצה ולא יזינה ממקומה :

מתחילין בערימת הדבן אם הוא תיבנא סריא ואית בה קוצים שאין יכולין לשכב עליו ולא לנבלו לבנין לתוך השיש בידו או ברגליו ומסתמא להסקה עומד אבל תיבנא מעליא אולית בה קוצים דרך לאוצרו לכהמה או לנבל לשיש לבנין וה"ל מוקצה ואסור לשלשלו :

סוכה העשויה שלא למצות סוכה אלא לצל ובשאר יום טוב וסמך לה אצל דפנותיה קנים ולא ארגן עם הדפנות מותר ליטול מאותן העצים להסיק בהם שלא כשלים אנב סוכה ואינם מוקצים וגם אין בהם משום כתיבת אורה כיון שלא ארגן עם הדפנות וכן אם זרק חבילות על הפסך אינם בשלות עם הסך כיון שלא התיר ארגן :

ומותר ליטול ולהסיקן אבל מן הסך עצמו או אפ"ל מן החבילות שהתיר אינן ואפילו היא מעובה הרבה ורוצה ליטול מן העליונות ותישאר היא מסוכנת וכן מן הקנים הנארגים עם הדפנות אסור ליטול מהם

תקנה דין ריכוף הבית ובו סעיף אחד :

א מותר לרבץ את הבית כיון שאינו פכוף להשנות נופת אלא שלא יעלה אבק וגם אינו פסיק רישיה ודבר שאין מתכוין מותר אפי' בשבת בדבר דלא הוי פסיק רישיה אבל לכבד את הבית אסור אפי' ב"ש דה"ל פסיק רישיה דאי אפשר שלא ישווה נומות ונוהגין להחמיר אפי' בכית מרוצף כאבנים שיהו ע"י גוי מותר וע"י בנד או משלית או כנף אוזנים שקליים הם ואינם משווים נופות מותר אפילו על ידי ישראל דלא הוי פסיק רישיה :

תקנה דין שילשול פירות ב"ש וכו' ג' סעיפים

א מי שמניח פירותיו בראש הגג כדי להחייבם וראה גשמים ממשמשין ובאין הניחו לו חמסים ב"ש לפרוח להוריד לביתו כחבל דרך אחבה שבגג שאינו מוקף מחיצות ואין בו שורך כ"ל להוריד דרך שם כחבל אבל לא הניחו לו לשרוח להורידם או אפילו להפילם דרך הלון שהוא גבות כבולה או מוקף מחיצות שצריך להגביהן עד החלון ואחר כך להשליכן שזה שירחא יתורא וכן אסרו להוריד דרך סולם א' כבש ואפילו להפילם דרך סולם אסרו מפני שיש בה שורח יותר וכן לא ישלשלם מגג לגג ואפילו הן שוים שאינם גבוהי זה מזה :

ב מותר לכסות פירות או כדירין או לכנים מפני הדלף :
ג ליתן כלי תחת הדלף כדינו בשבת כדינו ב"ש :

תקנה קצת דברים האסורים לשלשל ב"ש וכו' ד' סעיפים :

א אין הרועה יוצא בחרסלו ולא הסומא כפקלו משום שהוא דרך חול ואיכא זילתא ד"ש כד"א שיכול לילך בלא מקל ואין הולך בו אלא לתרוצי סניו אבל אם אינו יכול לילך בלא מקל יכול לצאת בו אפילו בשבת שזהו כמו פגעלו ה"ה לחולה שעמד מחוליו אם יכול לילך בלא מקל לא יצא בפקלו ואם לא יוכל לילך בלא מקל יצא במקל :

ב זכין מי שנבוצו נדי שוקין יכול לצאת במקל שרדי אינו יכול לילך בלא מקל :

(וע"ל סימן ט"א סעיף י' ויזכרנו עליו דודים דמולפי' מדי מס' נבין קומח שאינו אלא לתרוני כנוני ככתנאל כמסוד) :

ג ואין יוצאין בכסא שהוא יושב בכסא ואחרים נושאים אותו מפני שהוא עובדא דחול ואם רבים צריכי' לו שהוא אדם חשוב מותר וכו' צאיין אותו בכסף ואפילו באפרוח :

ד אין מנהיגין את הבהמה בפקל אע"פ שבמקל טוכן ועסוי לכך ואינו מוקצה אפ"ה אסור משום שגרא צאלו מנדנת למכור :

תקנה דינים הנוהגין בבהמות ב"ש וכו' ד' סעיפים

א אין מקרדין את הבהמה בסגרת שלנו ב"ש מפני שמסיר הולש את השער אע"פ שאינו מכין לתלוש אלא לגרד וק' לדבר שאינו מתכוין מותר מ"ס פסיק רישיה הוא שאי אפשר שלא יתלוש ואסור :

ב אבל זכוכי' שדרכן לתלות כבהמה מסדין אותה אף על פי שקצתן אין נפרדין מן הבהמה אלא בעשיית חבורה מ"ס אין מכין לכך וה"ל דבר שאין מתכוין ואין כאן פסי' רישיה

ג אין מילדין את הבהמה ב"ש אבל מסעדין אותה הדינו שאוחז בלד כדי שלא יפול לארץ ונפח לו בחושמו שגחירו סתומין ברדין ונוהג הדר לתוך פיו שכל אילו אוחז שירחא יתורה כ"כ :

אפילו אם רתנה עליהם שאין בה משום מוקצה מכל מקום משום סתירת אהלה אסור ליקחם משם אבל אם נפלה ב"ש והוא רתנה עליהם כבר הכל לפי תנאו כד"א בסוכה העשויה לצל וכדאמרי' אבל בסוכת התג אפילו תנאי לא מרגי ואפילו בעצים הסמוכים ובחבילות המקשרות כמו שיתבאר לקמן סימן תרל"ח בעזרת השם :

ט בית סגור שהוא מלא פירות מומנים ונפחת כיום טוב נוטל ממקום הפתח ואף על פי שהיה סתום מערב י"ט והווי להו הפירות מוקצין מחמת סתירת הבית שאי אפשר לסתור ב"ש אפ"ה הפירות סותרין כיון שאין מוקצין מחמת עצמן וגם אינם כסיס לדבר אסור :

תקנה דין צירי דלתות וכו' ה' סעיפים :

א חניות של עין שאינן מחוברות לקרקע אלא עשויות כתיב ועובדת בשוק וסוגר אותן בדלת וכשרוצה לפתחן מסלק הדלת ונהנה לפני החנות ומסדר עליו צירות רוכלין למוכרין מותר לסלק את הדלת כדי להוציא מכנה תבלין ומה שצריך ל"ש אע"פ דק"ל יש בנין וסתירה בכלים מדרבנן משום שבת י"ש לצורך אוכל נפש התירו לו וגם להחזיר הדלת לבקופה מותר אע"פ שאין החזרה צורך י"ש התירו סופו משום שהתירו דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאמנועי משמחת י"ש (וע"ל סימן תנ"ו סעיף י' וסימן תנ"א סעיף ו' וסימן תנ"ט סעיף ג') אבל אם יש לו ביוצא בזה בבית מות' לסלק ואסור להחזירו דבבית לא התירו סופו משום תחלתו דכיון דברסותו ניהו לא אתי לאמנועי משמחת י"ש שאינו ירא להניחו פתוח בביתו כד"א כשיש לו ציר באמצע הדופן ויש לדלה בלישה שם כנגדו שיתחבין אותו בציר שאינו נראה כ"כ ככונה אבל אם יש לו ציר מן הצד למעלה ולמטה אפילו בתנויות שבשוק אסור משום שדומה יותר לבנין כשתוקעין בציר ואם אין לו ציר כלל אפילו בביתו נמי מותר ואם הם מחוכרים בקרקע בכל ענין אסור אפי' לסלקו דהוי סתירה דאורייתא כד"א בדלתות שמסלקין ומסירין איתן ואינן קבועי' שם אבל בדלתות המחוברות וקבועות בעין דלתות הבתים שלנו בכל ענין מותרין לפסוח ולסגור כמו הבתים דקפולות הן אנבן ואין כאן לא בנין ולא סתירה :

ב כלים שהן מפרצלין כגון מנורה של חליות וכסא ושלחן שהן עשויות חתיכות חתיכות מעמידין אותן ב"ש שאין בנין וסתירה בכלים ובלבד שלא יתקע בכה שנראה כבנין :

ג חותמות שבכלי' כגון שירה תיבה וסגדל שהכיסוי קשור בהן כחבל יכול להתירו או אפי' לחתכו בכסין אם אינו יכול להתירו וגם יכול להתיר קליעו או צר' לו למה שכתובו משום דאין בנין וסתירה כגון זו אסורה בכלים והווקא קסירת הכל וכיוצא בו אבל פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר עולה הפקיע שזה בנין וסתירה נמורה ואסורה אפילו בכלים כמה דברים אסורים על ידי ישראל אבל ע"י גוי ישהקל והתעט של קרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו דלא של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד עשוי אבל לא שפקיע וחזק משום דהוי סותר דבבנין של קרקע יש בו משו' בנין וסתירה דאורייתא :

ד אובלי בחמה אין בהם משום תיקון כלי דדבר הראוי לאכלה טוכן הוא לכל צרכיו של אדם לפיכך מותר לקטום קש או תבן לחצות בו שיניו אפי' בסכין אבל קיסם שיניו אוכל פרמט אפי' לשלו בלא קשיפה ולחצות בו שיניו אסור ומוקצה הוא מותר לשלשל עצי כשמים כדי לרדיח בהן אפי' הן קשין קושמין ומולין אותן כדי להריח בהן :

ה קמטין שעושין הנשים בבית זרועתם וכבתי שוקלין אסור לעשות משום תיקון מנא :

ד רמח שזורה שרחקה ולדה שרין שלייתה במ' ומולפין עליו כדי שתיח ריחו ותרחס עליו וזה מות' לעשות כ' ש' וב' סתר לית' מלא אנרוף מלח ברחמ' כדי שתזכר' צערי לידה ותחם עליו אבל בברמה שמאת אסור לעשות לה כך מפני שדרך כהמה שמאה כשיחזקה ולדה שוב לא תרחם עליו והני שירת חנם אם אדם מצוות על שכיתת בהמתו עיני לעיל סימן רפ"ו :

תקנה כמה דברים האסורים ביטובו ב'ס :

א אין עליו ע'נ אילו ב'ס נזירה שמא יתלש ולא רוכבין על גבי כרמה (וע'ל סימן ס'ו וסימן מ'כ' סעיף ג' וסימן ס'נו סעיף א') נזירה שמא יתחד נזירה להנהיג' ולא שמיין על פני המים נזירה שמא יעשה חבית של שימיין והוא בלי של גומא שעושיין אותם כמין חבית ולמדים בו לטוש / ולא מספקין והיינו להכות כף על דרך ולא מספקין להכות כף על כף לא כחמתו ולא דרך שמה נזירה שמא יהקן כלי שיר' וכן לא מרקזין מהאי טעמא נופה' ובריקוף נהנין להקל' ולא דנין ולא מחרימין ולא מקדשין ולא כונסין ולא שייכנין ולא תולצין כל אלו נזירה שמא יכתוב זכרון אותו ענין וכן לא מגרסין אפי' כנס שנכתב כבר מהאי טעמא' וי' מ' טעם הא דאין כונסין משום שקונה אותה לירשה' וכן הא דאין מ'י'שין מפני שנראה כמקנ' שהיא קונה את עצמה לזכות במציאתה וכמעשה יריה :

ב אכל שכ"ב מרע דחקיף ליה עלמא טובא ורוצה לנרש מתר אפי' כשבת שלא תסרוף רעתו עליו' אין מקדשין ואין מחרימין שיאמר דבר זה יהיה חרם לכהן וכן אין פודין את הבן נזירה משום מקח ומסכר שאלו דומין למקח ומסכ' שמציא פרישותו לרשות הקדש ומקח ומסכר גופו אסור משום דכתיב גבי שבת מסצוא חפציד וי' ושבת שוין כזה' ה'ה' (אי נמי מקח ומסכר אתי לדי' כתיבת פטרו מכירה ולא ה'ל' ג' ר' ג' נזירה דכלהו חדא נזירה היא וע'ל סימן תקל"ט סעיף ה' וע'ל כו' ג' סעיף ו' נ' סעיף ד' וסימן כ"ח כ' סעיף ט' סעיף ג') (ע'ר כ'אן ה'ה')

אין מפרשין תרופות ומעשיות דמתקן הפירות הוא ונראה כמתקן מנא ואפילו להפריש כדי ליתנם לכהן בו ביום שאין נראה כל כך דמשום סתקן עושה כן אלא שנראה שעושיין כן כדי שיטמח בו והתן שמחת י'ט אפ"ה אסור דמ' מתקן הוא ודוקא דשכ"ל מצחמול אבל שכול בו ביום כגון שלש עיסת חיים מות' להפריש ממנה חלה וכולן אם עשאן בין שונגין בין מוירין פה טעשה עשוי :

תקנה דין הלואה בי'ט ובו כ' סעיפים :

א הלואה י'ט לא אפרו ולא נזרו בה שמא יכתוב ונס ניתנת ליחבע כב' ד' סנזקקים לו כב' ד' אחר היום טוב אם פסירב לפרוע וטעמא משום דאי אמרת לא נתנה ליחבע וכל שכן אי לא יהיב ליה מתחילה אתי לאמנועי משפחת יום טוב :

ב נבאי צדקה נובין שהצרות ב'ט' אבל לא יכריזו כדרך שפסירובים בחול אלא נובין בצנעה ונהגין ליהוך היקם ומחלקים לכל שטנה ושכנה בפני עצמה שלא כדרך חול :

תקנה דין מת ב'ט ובו י'ט סעיפים :

א מת הפוסל לקברו אם הוא ב'ט ראשון שהוא דאורייתא שרדי אנר'קיאין בקיבוע דרחא לא יתעסקו בו ישראל ואפילו אין כאן גוים ואפילו יסריח לא יתעסקו בו ישראל אבל יתעסקו בו עממים אפי' מת בו ביום ואפי' אם יבולין להשרותו

עד למחר שלא יסריח לא אפרו ב'ט אמירה לגוי משום כבודו ואע"ג שלא יסריח ס' כבודו הו' שלא להלינו דהמדת' מסתו דרי זה משונה כדאימא בע'ז סימן טנ"ז' ועוד דאיבא תוספת צער לקרוביו' וכל זה בצעיות קבר וארון והכריזין שהן מלאכות נפודו ואסורות מן ההורה ולא שייך בהן לומר מתוך שהותרו כו' לפיכך אסורים ע' ישראל אבל להכנישו ולהחם לו מים לשהרו ולהוציאו ולשמו בקבר שכל אלו אינם אסורים במקום אחד אלא משום שכונת דרבנן כמת לא נזרו ומותרים אפילו ב'ט ראשון ע' ישראל שהרי יש בו צורך מצוה ואמרי' ביה מתוך כו' ומוטב שיעשו ע' ישראל שיעשנו על ידי גוים הטמאים ואין בו כבוד למת ומויב ליהדר לשהרו על ידי קט או ע'ג עור או נקר' ולא ע' סדינין שלא יבאו לידי פחיתה שהיא דאורייתא :

ב מת אסור להלינו לפיכך מת ב'ט ראשון מוטב שיתעסקו בו עממין בי'ט ראשון משילינו אותו כדי שיתעסקו בו למחר ישראל בדאמרינן לעיל ואם אי אפשר לקברו ביום טוב ראשון ורוצי' להוציאו מן הבית לבי' הקברו כדי לקוברו למחר אלא שמשום ענמת נפש אינם רוצים להלינו כבית או משום הכהנים לא יתעסקו בו ישראל ביום ראשון בשום דבר מלאכ' אפי' מן הדברים שהותרו לעיל אלא במלשול בלבד והא ליכא בהם צורך היום כלל וכן אפילו קצוצים לקברו בו ביום לא יתעסקו ישראל אלא מן הרחיצה וצרכי קבורה ואיך ואפילו להחם מים דמתוך כו' אבל לשלולו להניח מן המטה לארץ לא הוי אלא כמחמה לצל שאינו צורך קבורה לא יטלמלוהו ישראל כהדיא אלא על ידי כב' או תינק כמו בשבת :

ג ודווקא ביום טוב יתעסקו בו עממין כיון שהותרו בו קצת מלאכות מן התורה התירו בו הרבה ענינים משום כבודו של מה אבל ב'ט' וכל שכן בשבת לא יתעסקו בו אפילו על ידי עממין ואפי' להוציאו על ידיהם ולהניחו בכוך העשוי מאהמ' אסור שאין זה בגדו של מה שיאמרו נחלל עליו שבת בסתתו :

ד יום טוב שני כיון דלדידן דבקיאתן בקבוע דירחא אינו אלא משום מנע' אבהינו לנביטת לא החמירו בו חכמים אלא כחול שווהו רבנן לפיכך מת כיום טוב שני מ' יתעסקו בו ישראל אפילו ביום שני דראש השנה דלקאר מילו חשבנין להו כיומא אריכא לחומרא כמו שנהבאר במקומו סימן הק' סעיף אחר אבל לנביטת לא ההבירו ואפילו לא אשתרי ואפילו לחתוך לו הרס מהמחוכר שאינו כל כך צורך קבורה אלא להניח על הפשה לכבודו מתוך כל שכן לעשות לו תכריזין וארון ולהציב לו קבר ולחם לו מים לשרו ולגוז לו שערו ואם אין באותה עיר מקום קברות לישראל מליכין אותו לעיר אחרת שיש בה שכונת קברות ואפילו תיץ לרחום ומשכירין לו ענלה או ספינה להוליכו מ' מקום למקום ואפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל דכבוד הוא לו שיתעסקו בו ישראל משתי'עסקו בו גוים' חוץ מן הכיפה שירד לבנות על הקבר שאין לבנות ביום טוב דכיון שנקבר נק'למה יולל ויהר ביום טוב' שלא לצורך שמי' למעט באיסור בכל כח שיוכלו כמה דברים אפורים' וצוצים לקברו בו ביום אבל אם אינם רוצים לקוברו בו ביום אין שום דבר איסור מלאכה אפילו על ידי גוים אבל מ' שול' מ'ר לעולם' מידה באשכנז ובאלו הארצות אין נהגין לעשות שום איסור מלאכה דאורייתא כיום טוב שני כמו ביום טוב ראשון אלא כל היכא דאפשר בעממין עושיין הקבר ותכריזין והארזן על ידי עממין ושאר דברים עושיין על ידי ישראל כמו ביום טוב ראשון חוץ מן הכסוי שיש נהגין לכסותו בעפר על ידי ישראל כמו בחול ויש כהמירוס ויש להקל ואם אי אפשר ע' עממין יש לעשות הכל על ידי ישראל :

ה וישראל החופר קבר ב"ש שני לאחר התירו לו חכמים לישול שבר שכיח שהתירו חכמים הדבר משום כבוד המת חשו שמא לא ימצא מי שירצה לחפור בהם ואם כן מה העוילו חכמים בתקנתם לפיכך חתירו לו גם כן לקבל שבר אף ע"פ שהשאר דברים שמתירים לעשות ב"ש אסרו לעשות בשבר נבי מת הקילו כדפי' :

ו- ביום טוב ראשון מלוח את המת תוך התחום משום כבודו : וי"ש שני אפילו חוץ לתחום ומותרין לחול למקום בו ביום : כיון תקלטו סעיף ה' התירו מזה משום של תהא מכשילין לעמיד לנח האלונינו עני כחול שווהו רננן לנני מת ועל כיון ט"ל סעיף ה' וכו' תרי"ג סעי' ה' : ואפי' כלי הקבורה שהחליפו עמם חוץ לתחום מותר להחזירם כד' שלא יאכזרו וכשילם לעתיד :

(ועל כיון ת' כפי' ג' וסיון סכ"ע סעיף ע') והמלוחים את המת אסורים לרכוב על בהמה אפילו ב"ש שני ואפי' האבלים לא ירכבו שלא תצרכו לחזיר רכיבת בהמה שאם לא יוכל לילך ברגליו לא ילוננו אבל הקוברים צ צצרכין לקבורו שם אם אי אפשר להם לילך בתוכם להם אפילו לרכב ע"ג בהמה ב"ש שני :

(ואיסור רכיבת בהמה כנר נתחב' לטוב סיון תקל"ד סעיף ט') בני העיר אחת שנודע להם שמת ישראל רחוק משם די' או הי"מים ולא ניתן לקבורה אף על פי שלא יוכלו להגיע שם עד אחר המועד מותרים לצאת לדרך ב"ש שני כדי למרר קבורתו לכבודו שלא יהנוול ומותר להביא את ב"ש שני מחוץ לתחום לתוך העיר לקבורו בקברות שכונת ישראל אף על פי שהיה איפשר להם לקבורו שם במקומו שזהו כבודו שיקבר בשכונת קבורת ישראל :

ז תינוק שמת בתוך שלשים יום אם נמא שעריו וצפורניו הרי הוא כן קיימא ורינו כדיון מת גדול אף ע"פ שאין אנו יודעין אם בלו לו הדשיו אף לא דאזנין בתר רופא ורוב נשי' ילדות ולד קיימא :

ח גפלים שנהגו לחסיר עורלתם כצויר אבן או בקנה אסור אפי' ביום טוב שני ואסור לקבורה אלא מניחו עד למחר דדוקא במת שהוא בר קיימא שעובר עליו המלינו בלא ויט בזיון כשהייתו שווהו רבנן כחול אבל נפל אין מצוח בקבורתו לפיכך אין קבורתו וצרכיו דוחה י"ש :

(הנה') וכו' דמה טענהו להסיר עורלתו אין זה מנהג כל תורה אך טענהו להכירו לזנוס תקנת הפוסקים ודמרינן כנ"ל ע"ק קדוש ג' מענין פלגה מן הקטני' שמתו ולא מל' ונתנה על פוסעי ישראל : (עכ"ה)

ט אין קורעין המת ב"ש ואפילו קרובי ואפי' ב"ש שני שאין הקרועה צורך המת וצורך הקבורה ולא התירוהו : כשמח מת בליל יום טוב שני נוהגין להטבי' ולקוברו קדם הפלה שלא להרבות אבל כל זמן התפילה וכשמח ביום קוברין אותו אחר אכילה דין צדוק הדין ביום טוב עין בע"ס ת"א :

התקנה דין עין תבשילין וכו' כ"ד סעי' ה' :

א אסור לבשל מים טוב לצורך שבת י"א שהוא דאורייתא וילפינן מהכינו את אשר יביאו וכו' חול מכן לשבת ואין י"ש מכן לשבת וי"א דדוקא תול מביין לשבת ואין שבת או י"ש מכן לחול אבל מ"ש לשבת מותר אלא שחכמים אסרוהו כדי שלא יבאו לבשל מ"ש לחול שיאסרו ק"ו הוא מ"ש לטב' אין מבשלין מ"ש לחול ללא כ"ס לפיכך י"ש שחל להיות בע"ש לא יבשל בתהלה סיהיה תהלתו ועיקר בישולו לצורך שבת

קקידרה בפני עצמה אבל מבשל הוא כמה קדיחות לצורך י"ש נאם הוסיף הוסיף לשבת ובלבד שלא יערים כמו שכתבנו בע"ה מיהנהקנו חול שעל יצי' עירוב תבשילק שיעשה מע"ש לצורך שבת כמו שכתבנו בסמ"ק ב"ש : אבל למסוד ולבשל אפי' להמתלה מ"ש לשב' שכיח שהתחיל מע"ש לבשל לצורך שבת לא יהי ביטולו בחם טוב לצורך שבת אלא כגומר והולך ביטולו ב"ש מה שהתחיל מע"ש ודי בזה היכי' שידעו שכיח שאסור להתחיל ב"ש לצורך שבת ק"ו דמי' לחול לנמרי אסור אפילו לס' שהוא דאורייתא משום הכנה אין להקשות דאך תקנו חול העירוב לעקור איסור הכנה שהוא איסור דאורייתא שאין שייך איסור הכנה דאורייתא אלא היכא שמכין דבר שאין יכול להנות הימנו ב"ש כגון שמבשל סמך לחשיכה דליכא למי' הואיל ואקלעי אורחים חזי להו אבל כשמבשל ביו דאיכ' למימר הואיל ואקלעי אורחים כו' ק"ל דאמרינן הואיל ושרי ואפי' אסור לבשל בלא עירוב מן הטעם שכתבתי ונקרא עירוב מפני שהוא מערב בישרי צרכי שבת וצרכי י"ש לעשותו יחד והואל הוא דרבנן מותר להגיהו בע"ש אפי' בספק חשיכה

ב נהגו שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבטל לפיכך נהגו לעשות עירוב זה מפת וממיני הבשיל הפת לאפות עליו והתבטל לבשל עליו ואסמכהו אקרא דכתי' את אשר האפו אפו ואת אשר הבשלו בשלו משמ"אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבטל דוק לכתחלה אבל בדיעבד שלא עשה אלא להתבטל לבר סומך ועושה כל צרכיו לשב' שהבטל נקרא תבשיל אפי' האפוי נקרא תבשיל דכתי' ויבשלו את הפסח דמירי בצליה והה' באפיה : (ומ"ס כונאה ושלח טריון ופ"ג דלא כוונ' עתה וכתבנו דלא חנכוס רבנן ח"ל דעיקר עיקרן הכפורה ועיין בסמוך סעיף י"ט)

ג ושיעור פת ותבשיל זה סכל א' כזית בין לא בין למאה בין לאלפי' בין בתחלת הנחתו בין בסופו כגון כנאכל או נאכד ושייר קצת / וי"א הפת צריך להיות כביצ' וכן נוהגים לכתחלה ד והבשיל זה צריך ש האראוי לפת בו את הפת שבוה ניכף שעשאו לשם שבת לאפוקי דייסא דלא דייסא לא מלפת שאין ורכו בכך דהני כבלי' שפשא דאכלי נהמא כנהמא :

ד ומיהו כל מיני הבשיל דאוי לכך אפילו גלי או שלוק או כבוש או מעושן ואפילו מין דגים קטנים שהדין במים חמץ והדחתו הוא ביטולו וראויין לאבילה רבי זה סופך עליה' וסומך על תפוחים מבושלים והוא הדין שאין פירות מבושלים ועל דגים קטנים שבישלו :

ו וסוסך אפי' על עדשים שנשארו מע"ש ובשולי קדידה ולא ביון לבשולן או להשאירן לשם כך ועל שמנוניה הנדבק בכפיץ נררו והוא שיהא בו כזית דגים קטנים מלוחי' שבשלו אף ע"פ שאין בישולם ביטול לאסרן משום ביטולי' גוים אפי' חשיבי ביטול לענין עירובי' תבשילין להיוהן הבשיל דהא דשרין משום ביטולי' גוים לאו משום דלא הוי תבשיל אלא דהרס איסוריהו משו' אקרובי דעת וכל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין קירוב הדעת כבשולי' אבל תבשיל מיהו הוי לסמוך עליו משום עירובי' הבשילין אבל במליחה בלא כישול לא אף על פי שנאכלין כך במלח מ"ס דבר ביטול בעינן :

ז מצוה על כל אח' לא לערב לעצמן ומצוה ג' על כל גדול העיר כשיערב לעצמו שיערב על כל בני עירו שאם באולי יהיה אחד מבני עיר שרוד ולא יערב מחמת שאין לו פנאי או ישבה ולא יערב או נאנס או שהניח עירו ונאכד שיצ' בעירובו ואסמכהו אקר' דכתיב ושלחו מנת לאין נכח לו סאי' לאין נכח לו למי שלא היה יוכל להגיע ע"ה כלום שהיה שרודו נאנס או שבת אז יוצ' בעירובו של גדול העיר וה' ע"ה תאר' שאינו יודע לערב אבל מי שאפשר לו לערב ואינו מערב אע"פ שנזכר אלא שדעתו שרודה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע שאינו חת' למצות חכמ' ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר :

ח כשמערב

ח כשמערב

ח כשמערב

ח כשמערב

ח כשמערב

ח כשמערב

ח כשמערב

ח כשמערב

קיים שהרי לא התנה אלא על עצמו ותקנת חכמים הוא על כל א' מוסר אל שיערב בכל י' שחל בע' שהיאך יערב הוא על י' ש' שעדיין איננו בעולם :

טו דניח עירוב ונאכל או נאבד קודם שביטול לשבת אינו רשאי לסמוך עליו ולבטל אצ"כ נשחית ממנו כזית :

טז ולאחר שהכין צרכי שבת מותר לאוכלו מיד :

יז ואם התחיל בעיסתו בעוד שהיה העירוב קיים ובתוך כך נאכל או נאבד העירוב גומר אותה עיסה שהתחיל ולא יותר וה' אם התחיל לבטל ונאבד או נאכל שגומר אותו חבטיל שהתחיל :

יח ואם אפה בו ביום לצורך י' או ביטל לצורך י' ועדיין לא אכל ונאכל העירוב או נאבד הרי זאת האפיה והביטול נעשו כהתירו ויכול להגיחם לצורך שבת אע"פ שהיתה כוונתו לצורך היום ויכול לאפות ולבטל מאכלים אחרים לצורך י' :

יט י' א' דהקנת העירוב לא נעשית אלא בשביל צרכי הסעוד' מן המעשים שנתבאר וצרכי הסעודה הוא עיקר אבל לשאר דברים לא אסרו חכמים לפיכך מותר להדליק נר ב'ש' לצורך שבת אע"פ שלא עירב / ו' א' דכל דבר אסור בלא עירוב ומה שתקנו העירוב דוקא בסיני מאכל מפני שצרכי הסעודה היא עיקר לשבת אבל לעולם גם הדלקת הנר אסור לצורך שבת אם לא עירב וכן ממשע מנוסה ברכת העירוב שאלו דרבי ק"ל טאומרים לאדלוקי שרנא ש"מ שהעירוב מועיל גם לאדלוקי שרנא :

ך ש' שלא עירב כשם שאסור לבטל לעצמו כך אסור לבטל לאחרים ולא אחרים לו ואפילו בביתם שבינו שלא עירב כשם שאסור לו לבטל מ' ש' לחול לעצמו מן התורה משהכינו כן אסרו עליו לבטל מ'ש' לשבת לאחרים וכן אחרים אסורים לבטל לו שאסור הביטול אל עליו על כל מה שיש לבערנו שלו לפיכך אין לו תקנה אלא שיקנה קמחו ותבטלו במתנה לאחרים שעירבו והם אופין ומבטלין ואפילו בכיתו בהקנת דשלהם הוא שקנו במתנה הם עירבו ואח"כ חזרו ונתתו לו מבטול ואם אין שם אחרים שעברו שיכול להקנות להם הרינו לו חכמים משום כדו חיו משום כבוד שבת לעשות דבר כה"כ כגון לאפות בצמצום כבר אחד ולבטל קדירה אחת ולהדליק נר אחד או יערי' ויך' מבע' להדיר בנר דלוק לחפש שום הפך יענינו דלק עד הלילה :

כא ואם לא עירוב ועבר כמזכר א' שג' נבטל כמה קדירות לצורך היום והומי' אהת כולה לצורך כה' ולא אבל פסדה כלום אסור לאוכלה ומפני מה האסרו על המעשים יותר מכל המיד' שאם תהיה למעדים נמצאו הכל מערימים ויטבחו שם עירוב תבטלין אבל מזדין בשעשים הסואין מצויין / ומש' כבוד שבת לא בצו חכמים לקונסן וגם במערי' לא קנסו אלא לו אבל לאחרים מותר לאכלה ואם נזכר קודם סעודת שבת שלא עירב ובטל הרבה בקדירה א'ת' וי'ת' לשבת וי' א' שאפילו לבטל כמה קדירות מותר כיון שהוא קודם אכילה והוא שיאכל מכל קדירה וקדירה דבה מעט שאין זה נראה כ'כ' כהערמה כיון שאוכל מכל אחד וא' לשמתת י' הוא עושה ובלבד שיבטלם כולם בסמיכות קדם אכילה אבל אחד אכילה אפילו אוכל מעט מכל א' וא' אין לך הערמה גזילה מן שדרינכו אבל ואסור :

כב יש שחל להיות כיום ה' ולא עירב ונזכר ט'ש' רצות שלא עירב אם הוא ב'ש' של ר'ה' אין לו תקנה שהרי אינו יכול לערב עלתנאי דטומא אריכתא דמי וקדושה אדת הם אבל אם הוא בטאר י'ש' של גלויות יכול לערב ב'ש' ראשון בתנאי ויאמר אם היום קודש הרי יהיה כהר הנל ואינו צריך לערוב ואם היום חול ומחר קודש בערוב זה יהא שרא לך לאפיו ולבטלו בו ולמחר יבטל לצורך שבת ואין צורך לחמב כלום שאם קודש הוא הרי כבר עירב ואם חל הוא אצ"כ צריך לעירוב

כשעירב על אחרים אינו צריך לפרוש כל' ואחר אלא מניח ככלל על כל בני העיר וכל מי שהוא בתחו' העיר וצא בו אבל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו אפילו הגיח אירוב החסין שיכול לכה לבאז' אינו יוצא בו דמסתמא לא היה דעת הגדול עליו דמסתמא אמרינן דעתו על כל מי שהוא בתחומו ולא על מי שאינו בתחומו אצ"כ התנה המניח בהדיא שרעתו נ"כ עליו :

ט דעת מניח בעינין שיכוין להציא אחרים אבל דעת מי שהניחו בשבילו לא בעינין כשעת הגחה / רק שיועירונו למחר כיום שח' קודם שיתחיל לבטל ליצורך שבת ואם דרך הגדול להניח עליהם בכל שנה סומכין עליו מסתמא :

כ' כשאנו מערב אלא לו ולבני ביתו אינו צריך לזכר להם ע' אחר דכשתמו מערב עירובו כולם מותרין שכולם סמוכים עליו אבל המערב לאחר' צריך לזכות להם ע' אחר / מלא יזכה להם לא ע' בנו ובתו הקטני' אפי' אם אינם סמוכים על שלחנו ולא ע' עברו ושפתו הכנעני' דינם של אלו הם כידו וכאלו לא יזכה לאותם שהוא מניח להם אבל מוכה הוא ע' בנו ובתו הגדולים אפילו סמוכים על שלחנו ועל ידי עברו ושפתו העבתיים אפילו הם קטנים וסמוכים על שלחנו שבטריהם הם אוכלים והרי משלהם הם אוכלים ואין ידם בידינו וע' אשתו אפי' מעלה לה מזונות דלענין עירובין הקילו שאין דיה כידו / וי' שאין מוכה ע' בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אפי' הם גדולים ולא ע' בתו אפי' אינה סמוכה על שלחנו כל זמן שלא בגרה ולא ע' אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה צא' מעשה ידך כמזונותיך אבל מוכה ע' בנו שאינו סומך על שלחנו אפי' הוא קטן וע' בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו וע' אשתו שאינה מעלה לה מזונות ולפתחה השוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר ודיעבד סומכין על דברו המיקל כיון דעירוב הוא מדרבנן וכן גדול שהיא כשוי' אשה אף על פי שרנא סמוך על שולחן אביו מזכין על ידו אפי' לכתחלה :

כא וכשהוא מוכה לאחרים כצד הוא עושה לוקה העירוב ביחו ונתנו ליד מי שיש לו זכות לזכות לאחרים ואומר צה בעירוב זה בשביל פלוני ופלוני' או בשביל כל בני העיר ונוטלו הזכ' מידו וצריך להגביתו מן הקרקע שפח דכיון שהוא ברשות המוכה אינו זוכה בלא תבכה :

כב ואח"כ חזר המוכה ונוטל מיד הנוכה ומשך בא' אמה אק' בו על מצוח עירוב' ואומר כדן היא שרא לנא לאפיוי' לבטלו ולאטמני' לאדלוקי שרנא ולעשות כל צרכנא פיומא טבא לשבתא לנא ולפלוני ופלוני' אם ירצה לפרש או כסתם לנא ולכל בני העיר הזאת / ואם אינו יודע בלשון הקודש יוכל לומר בכל לשון שמכין :

כג יש שחל להיות כיום ה' והניח עירוב מעי'ש' אף עפ"כ אסור לבטל ב'ש' ראשון לשבת הוא ק"ל דאנן בקיאינן בקיבוע דירה וא' כיום ראשון הוא ודאי דאוריית' ושני דרבנן ואינו אלא משום גזירת שביא' שמא ח' יתזון הדבר לקלקלו ולמה יבטלו ועשה מלאכה יתיר כיום ראשון שהוא ודאי קודש טוב יותר שימתין עד למחרתו שרנא חול שאינו אלא מ'רבנן / אם הניח עירוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שיהיה קיים ואפילו ב'ש' אחר-כך סוכת שחל להיות כיום ה' הגיח עירוב בערב סוכת לסמוך עליו גם ב'ש' אחרון או יניח עירב ר'ה' שחל יום ה' שיהיה קיים עד אחר סוכת לכתחלה לא יסמוך עליו ב'ש' אחר דלעולם טוב ית' הוא שיניח העירוב טעות עי'ש' עצמו שמתוך כך יזכור יותר ב'ש' ושבת ניכרור מנהיפה ליה ומנהיפה ליה / אבל דיעבד יוכל לסמוך על עירוב אחד לכל הי'ש' כל זמן שהוא קיים ובלבד שאמר כן בפירוש כשהניחו שרנא לסמוך עליו כל זמן שהוא קיים אפי' ב'ש' אחר שכשם כן חל התנאי על העירוב ועליו הוא סומך ט'ש' אחר אבל אם לא אמר כן לא יסמוך עליו ואפ"כ הוא עומד

לעירוב ויא דהיינו דווקא דאית ליה פידו דבשיל מאתמול
סמוך על אותו תבטיל שנתבטל מאתמול אבל אי לית ליה
פידו דבשיל מאתמול לא מהני תנאה שעל מה יסמוך
כג מי מעירב ולא פרט בכרכמו בפירוש היתר כל המלאכו
דהיינו אפייה ובשיל הסמנה והדלקת הנר אלא אמר
בסת' בדין והא שרי לן למעבד כל צרכנא אין זה היכר עירוב
תבטילין דבלישן זה שספע שרוצה לעשות כל המלאכות כמו
בחול זה אינו ברשותו וכתו דהוי כמי שלא עירב כלל
כר מי שמתענה ב"ט אסור לו לבטל לאחרים אפי' לצורך
בו ביום כיון שאינו מבטל לו דהוי כמי שלא הניח עירו'
תבטילין שאינו מבטל לאחרים :

תקפת דיני עירובי חצירות ובו ב' סעיפים :

א כבר אמרנו פעמים רבות דמתוך שהותרה הוצאה לצורך
י"ט הותרה נמי שלא לצורך . לפיכך אין צריבין ב"ט
לא עירובי חצרות ולא שיתופי מכוונות דכולם משום הוצאה
נתקנו והוצאה מרש' לרשות בלאו הכי מתרת אבל עירובי
תחומין משום קונה שבתה הוא כאלו היה הוא דר יום במקו'
שמניח עירובו והמה לקנין בית באותו מקום לפיכך צריך
לעשותו ב"ט . וכל הלכות תחומין כבר נתבאר בהלכות
עירובי תחומין .

ב י"ט שחל להיות בע"ט אין מעריבין לא עירובי חצירות
ולא עירובי תחומין לצור' שבת אפי' הניח עירובי תבטילין
דעירובי תחומין לא מהני אלא לצורך סעודה והדלקה בכלל
צורך סעודה הוא שאין אוכלין בלא נר לביל שבת ועירוב
חצירות ועירובי תחומין לאו צורך סעודה הוא ולא הותרה
להניח ב"ט לצורך שבת עירובי חצירות פתוי כמתקן ועירובי
תחומין קונה שבתה ומיחוי קונה בית ב"ט ואם חל י"ט בהו'
מוצה לערב עירוב חצירות או תחומין ב"ט אפי' אין לו
תקנה דקדושה אחת הן וכשאר י"ט של נלויה אם נזכר ביום
ראשון של י"ט יכול לערב עירובי חצירות כחנאי דעירוב חצירות
אינו אלא ביטול רשות בעלמא לפיכך יכול להניחו בהגאי
שיאמ' ביום ראשון אם היום חול בעירוב זה יהא מת' לשלמל
פחצר לבתים ומבתים לחצר בשבת הבאה ואם היום קודש
אין דבריו כלום . ולמחר יאמר אם היום קודש הרי כבר
ערבנו מאתמול ואם היו חול בעירוב זה נהיה מתירין לשלמל
בשבת זו ואע"ג שבזמן הזה בקיאינן בקבוע דירחא נאין יום
שני אצלינו אלא מנהג אבותינו ולא משו' ספק גם כזה נהגין
כנהג אבותינו . אבל עירוב תחומין אין מניחין ב"ט אפילו
בתנאי דעירוב תחומין מקני בית הוא וביה ב"ט לא קנינן
אפילו בתנאי :

תקפת דיני שמתת י"ט ובו ד' סעיפים :

א כתיב עצרת תהיה לכם וכתב לוי ודרשו חז"ל סעודה
לחלקו חציו לוי וחציו לכם חציו לוי דהיינו לבית המדר'
וחציו לכם דהיינו לאכילה ושתייה ואל יצמצם בהוצאות י"ט
וצריך לכבדו ולענונו כמו שבת דכתיב ולקדוש ה' סוכדו ל' י"ט
נמי קדוש יי' הוא דהא מקרא קודש מיקרו וחייב לבצוע על
שתי כנרות כמו בשבת . דבשבת טעמא מאי בככרות משום
הסן שדה יורד לחם משנה בע"ש ה"נ ב"ט היה כן . מיהו
סעודה שישית אין גוהגין לעשות ב"ט משום סמיכות על
מה שאוכלין כמה תבטילין ב"ט ויחשב אחד מהם לסעודה
שלישית אע"פ שלא בירכו בינתיים ברכת המזון לית לן בה
דלא החמירו לעשות סעודה שלישית בפני עצמה ובהפסק
ברכת המזון אלא בשבת משום דתלתא היום בשבת כהדיא
ואז דתבי ולא ב"ט אע"ג דלענין ירידת הסן שוין היו י"ט

ושבת לא החמירו ב"ט והכל משום שמחת י"ט ולפעמים אית
כה שירחא בסעודה נ' . וחייב לקבוע כל הסעודה על היין
כמו בשבת ובגדו י"ט יהיו יותר טובים משל שבת דכנרים יש
בהן שמחה וחייבים בשמחה י"ט יותר מכשבת דכתיב ושמחת
בחניך ומאחרין לבא ב"ט לבית הגנסת שצריכים לטרוח
בסעודה י"ט וממחרים לצאת משום שמחת י"ט . ואכול לאכול
בע"ט מן המנחה ולמעלה כמו בערב שב' שוהו סבלל הבכוד
מיהו אם חל ע"ט בשבת יכול לקיים סעודה נ' ויאכל פת מעט
משום כבוד י"ט ולשין פתין בע"ט לכבוד י"ט כמו בע"ט כמו
שנתבאר לעיל סימן קמ"ב ודין תענית ביום ט"ב כמו בשבת ;
(ופ' סימן רכ"א וכו' וכו' סימן רמ"ט סימן רמ"ט סימן רמ"ט)
ב חייב אדם להיות שמח ומשוב לב כמקוד הוא ואשתו וביתו
ובניו וכל הנלוים אליו כל אחד כראוי לו שאמ' ושמחת
בחניך אתה ובנך ובהך ועבדך ונ' כיצד פשטת הקטנים נתן
להם קליות ואגוזים ומנדרנ' והנש' קונה להם בגדי וחבשיטין
כפי כספונם וחייב להאכיל לנר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים
שכן סיים בפסוק והלוי הגר והיתום והאלמנה וגומר אבל מי
שנזעל דלתי ביתו ואוכל ושוחה עם בניו ואשתו ואינו מאכיל
ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו מצוה אלא שמחה כריסה
ועליהם נאמר זכיהם כלחם עונים לחם כל אוכליו יטמאו כי
לחםם לנפשם הוא :

ג אע"פ שהאכילה והשתיה כמקוד מצות עשה היא לא
יהא אוכל ושוחה כל היום אלא כך היא המדה כל העם
משבישים לבתי כנסיות ולבתי מדרשו' ומתפללין וקורין בתור'
בענין היום ותחיון לבתייהם ואוכלין והולכין לבתי מדרשות
ושונן עד חצי היום ומתפללין הפילת המנחה וחוזין לכהיהן
לשתות שאר היום עד הלילה . כשאדם אוכל ושוחה ושמח
ברגל לא ימשוך בכשר ויין וכשחוק וקלות ראש ויאמר כל
המסיף בזה מרכת בשמחת מצוה לפי שאין השחוק וקלו ראש
שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלו'
אלא על שמחה שיט בה עבודת היוצר :

ד חייבין כ' להעמיד שוטרים בתולים שהיו שוטטין
ומחפש' כנגות ובפרדסין ועל הנהרות שלא יתקבצו שם
לאכול ולשתות אגטים ונטים ויבאו לידי עבירה וכן יהיה
בדבר זה וכל העם שלא יהערכו אפטיס ונש' בבתייהם בשמחה
ולא ימשכו בשן שמא יבאו לידי עבירה מרת החסידים אשר
השם ית' לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו וזעם שמחתם
או יותר ויותר מברכין ומשבחין להק' בה אשר שמחם ויאמר
הארם בלכו בעת שמחתם והגאיתו אם כך היא שמחת העולם
הזה אשר הוא רבל כייש אתריה תונה וצער אם כן מה תהיה
שמחת הע"ב התשידי שאין אתריה תונה ויתפלל להק' בה
שיטה לכו לעבדו לעשו' רצונו בלבב שלם ושישמחנו בשמחה
העולם ויחכו לחי' הע"ב ליאר כאר פני מלך חיים :

הלכות חול המועד

תקל דיני חול המועד ובו סעיף אחד :

א חול המועד הם ימי החול שבין ראשון של מועד הפסח
לז' שלו ובין ראשון של מועד סוכות לח' שלו . י"א שהם
מותרים מן התורה בכל מלאכה אלא שחכמים אפריס במקצת
מלאכות האיל והם ימי חג ושמחה עריפי הם מ"ח אף על גב
דילפינן להו מקראי טובא שאסורי' במלאכה אסמכתוהו בעלמ'
נינהו אבל עיקרם אינם אלא מדרבנן כן השעם שאמרין
והואיל ומרבנן הם לא רצו לאסור כל מלאכות כמי ב"ט דה"ל
דבר שאין הצורך יכולים לעמוד בו לויכסל ככל מלאכה זו או
ח' ימים לפיכך התייר דבר האכרי כלום דבר שהיה אבר אס לא
יעשנו עבשו והתייר כל צרכי רבים ואפי' צרכי יחיד אם אינו
מעשה

* לבוש החורף הלכות חול המועד * קב"ט

פעשה אומץ והתירו כל צרכי המועד ואפילו בדברים האסורים
 התירו בשביל הפועל שירויח שכרו אם אין לו מה יאכל
 ויא' שהם אסורים במלאכה מן התורה והלמודים דרשות
 מעליית ניהו מ"מ האילו ולא כתבם התורה בפירוש כמו נבי
 י"ט אלא בייתורים בעלמא כגון את חג המצות השמור שהוא
 פיותר וארז' לרבות חולו של מועד וכן שאר ייתורים לפיכך
 אמרו שלא אסרה התורה כל מלאכות כמו בי"ט עצמו אלא
 כיונתה על מקצת מלאכות ואותם המקצת מסרה אותם לדעת
 החכמים ולפר איזה אסורה ואיזה מותרת כמו שעשתה התורה
 גבי קידוש החדש והמעידים שמסרה לידם ואמרה אתם אפילו
 שונגים כו' וכן גבי עינוי וכ מסרה בידם לומר איזה נקרא
 עינוי כן היא גבי מלאכת ח' מסרה בידם לומר איזה מלאכה
 אסור' ואיזו מותרת לפי סברתם ודעתם שיכולין הצבו' לעמוד
 בהם וכמו שתבאצו כולם לפנינו בסימנים הבאים בהלכות
 אלו ומסודרים על זה הסדר תחילה דברים שבגופו ואחר כך
 דברים הצריכים לו בעניני האכילה והא"כ דברים הצריכים לו
 לשאר השמישין ודבר האבד בענין קרקע ודבר האבד בתלוש
 ומשא ומתן ובנין מלאכת הדיוש וצרכי רבים וכתובה וכניסת
 נשים ותכשיטין הספר וקריעה וקבורת המת והבראה ודיני
 אבלות הרגל והול המועד :

התקלא דיני גילוח בה' הובו' סעיפים •

- א** מצוה לגלח בערב י"ט לכבוד המועד כדי שלא יכנס
 למועד כשהוא כנוול ואם לא גלח ערב הרגל קנסו אותו
 חז' לו ואסרו לו לגלח בתוך המועד כדי שיהא נזהר בפעם אחר'
 ויגלה בערב הרגל :
- ב** וכיון שאסרו לגלח בתוך הרגל אסרו לכל ואפילו למי
 שגילה בערב הרגל לא יגלה בתוך הרגל משום הרואה
 שמי שיראה אותו שיגלה לא ידע שגילה נם כן בערב הרגל
 ויאמר שפותר לגלח בתוך הרגל :
- ג** ואפילו מי שהיה אנוס שלא היה יכול לגלח בערב הרגל
 כגון שנאבד לו אבידה בערב הרגל וסרה אחרית אסור לו
 לגלח בתוך הרגל וכן מי שהיה חולה בערב הרגל ולא היה
 יכול לגלח מפני שאמרו חכמי הרופאים שהיה סכנה לחולה
 לגלח שמכביד עליו חליו ונתרפא בתוך המועד אפ"ה אסור
 לגלח בתוך המועד :
- ד** בד"א באילו וכיוצא בהם שאין הכל יודעין שהיה אנוס
 כגון מי שאבדה לו אבידה אין ידוע ומפורסם לכל
 שנאבדה לו אבידה וכן חולה אין הכל יודעין שהיה חולה אבל
 בשביל אנוס דבר שהוא ידוע ומפורסם לרבים התירו לגלח
 לפיכך אמרו ואלו מנלחין בתוך המועד מי שהיה שכוי ויצא
 פבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קוד' המועד יגלה במועד
 וכן מי שהיה בבית האסור' ויצא ולא היה לו פנאי לגלח בערב
 המועד יגלה במועד ואפ"ה היה חבוש ביד ישראל והח מניחים
 לו לגלח אפ"ה כיון שהיה חבוש היה בצער ולא היתה דעתו
 שיושב' עליו ולא היה יכול לגלח קרינן ביה ומותר לו לגלח
 במועד וכן המגודה שהוא אסור בהתגלחת כאכל שהתירו לו
 גידויו ברנל יגלה ברנל שהרי בערב הרגל בעוד היה הגידוי חל
 עליו היה אסור לו לגלח (וכיון שלא היה נדעתו קוד' הרנל
 לפיכך את בעל דינו חזינן אנוס ומותר לו לגלוח המועד) וכן מי
 שנדר שלא לגלח ונסלך בתוך הרגל ונתחרחש ושאל על נדרו
 פתוך הרגל מותר לגלח ברנל שאע"פ שהיה יכול לשאל קודם
 הרנל מ"מ כיון שקודם הרגל עדיין היתה דעתו לקיים נדרו
 אלא שבתוך הרגל נתחרחש ושאל אנוס חשב' ליה :
- ה** וכן הבא ממדינת הים הנהיה
 בה' האו בערב המועד כיון דבענין זה שלא נדרשות יגל'
 לא היה לו שיהיה בו כיום סקני קסור לנאת מאי לנל'

לגלה מותר לו לגלח במועד
 והוא שלא יצא מאי לחל
 ולשייל אבל אם יצא לשייל
 מאי לחל דאית כאן תרתי
 לדעתהא שלא הלך אלא
 לשייל וגם מאי לחל לפיכך
 לא התירו לו לגלח
 שאין לו מזונות מותר לנלח במועד לפי פנאי לכנס או אפ"ה כמי
 לו ככפס הדבס למזונותיו וינא כדי להריות יותר נמי מותר שאין
 זה קרוי יגל' שלא נלשות סכן הוא דרך כל התנאים ומאי אפ"ה יגל'
 על דעת כן מאי לחל ופ"ל סי' נ"ח כפי' ר' נבסי' ק"ח סעיף ח')
 ואפ"ה מי שהתירו לו לגלח אל יגלה בפרהסיא אלא בצנעה
 קשן מותר לגלחו במועד ואפ"ה בפרהסיא ל"ש גולד במועד
 ל"ש גולד קוד' לכן דגבי קשן לא שייך לסיגור שלא יכנס
 למועד כשהוא מגולד דלאו בר מצות הוא :

ז אבל שחל שביעי שלו כשבת ערב הרגל פותר לו לגלח
 בח"ה שהרי ק"ל דשביעי של אבל מקצ' היום כבולו ועולח
 לכאן ולכאן לסוף ז' ולתחלת שלשים והרי ההחילו השלשים
 קודם הרגל וק"ל שהרגל מבטל גזירת שלשים כמו שתבאר
 לקמן סי' תקמ"ח ואם לא היתה שבת היה כותר לו לגלח בערב
 הרגל וכיון שהיה שבת לא היה אפשר לו לגלח והוי אנוס ומותר
 לגלח במועד מי שהמיר דתו וחוזר בתשוב' ונהנין לטובלו
 ולגלחו על סמך דרשות ר' משה הדרשן שהביא רש"י בפרשת
 בהעלותך גבי תגלח הלוי דע' ז' קרייה מת ומת אתקש למצורע
 ומצורע שעת גילוח וק"ל דנזיר ומצורע אפילו היה להם פנאי
 לגלח קודם המועד מותרין לגלח במועד משום שלא ישרו
 קרבנותיה' ה"נ בעל תשובה זה כיון שנהנין שלא לצרפו לכל
 דבר שבקדושה עד שיגלה ויטבול אע"ג דאינו מעבב מן הדין
 אלא מנהג בעלמא מנהג אבותינו תורה היא ומגלחין אותו
 במועד כדי שלא ישרה תשובתו וצירופו לרבר שבקדושה :
ח וכל מי שהתירו לו לגלח לא יגלה אלא בצניעא משום
 חשד רוא' שמא יראה מי שלא ידע אונסו כדלעיל מ"פ
 כל אדם מותר ליטול שער שעל השפה במועד ואפ"ה בפרהסיא
 ומותר לחוף ולסרוק ראשו במועד אף ע"פ שתולש את השער
 ואין כזה משום גילוח :

התקלב נטילת צפרנים בה' וכו' ב' סעיפים :

א מותר ליטול הצפרנים במועד בין דיד בין דרגל ואפילו
 בכספרי' ויש מהמירין ואוסרין ג"כ מטעם כדי שלא יכנס
 למועד' כשהוא מגולד ויחכה' בערב הרגל וכן המנהג שלא לחככ'
 במועד אם לא לצורך כיוצא שביה שאז נוטלין בדרבן בחול :
ב כל רפואה כדירת בחול המועד :

התקלג מלאכות המותרות בה' הובו' סעי'

א כל דבר שהוא לצורך אוכל לא אסרו חכמים לעשותו
 במועד ואפ"ה כיון מלאכתו במועד שהיה יכול לעשותו
 קודם המועד וכיון לעשות במועד לא אסרוה כדי שלא יבאו
 למעש בשמחת י"ט לפיכך מותר לשהת קבת לצורך המועד
 אפ"ה כיון לעשותו במועד ולקוי עזים מן המחוב ולהשיל שכר
 בין של הפרים בין של שעורים לצורך המועד . ושלא לצורך
 המועד אסור' מיהו אין צרי' לצמצם אלא עושה בהרואה כל מה
 שיראה לו שצריך למועד ואם יותר ויותר אבל לא יעיר' לשהת
 אולעשות שבר בבזונה יותר ממה שצריך שיאמר צריך אני
 להרכה וידע שאינו צריך אלא מבין שיטמיר לאחר המועד
 וכבר התרימו קדמונינו שלא להערים . וכן אם יש לו קמח או
 שכר ישן לא יערים לעשות אחר ויאמר מזה אני רוצה אמ"כ
 ודע

ידוע שהשבר חדש הוא טוב יותר מן הישן ולפת לעולם מותר לו לשחון ולאפות פת חדש אפילו יש לו ישן דפת חמה לעולם עדיף מפת ישן :

ב מותר לעקור פשתן מן המחובר מפני שראוי לכסותו את האוכלין ולעקור כשותא מפני שראוי להשילו בשבר לצורך המועד ולעקור סומסומין מפני שהיבשים שבו ראויים לאכול מיד :

ג פירות שנתבשלו קצת אלא שלא נגמרו ונאכלין ע"י הדחק מותר ללקטן מן המחובר כדי לאוכלן ואם לקטן לאכלן והותר וחושש שמא יתליעו אם לא יכבשן להוציא לתה שבהם א"כ ה"ל דבר האבד אם לא יכבשם לפיכך מותר לכבשם במועד ובלבר שלא יערים ללוקטן תחלה הרבה כדי לכבשם :

ד ודנים מותר לצודם כל מה שיכול אפי' בפרהסיא שהכל יודעים שהוא לצורך המועד ויכול למלוח אותם ולכבוש כל מה שירצה שהרי איפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוס אותם בידו פעמים רבות עד שיתרככו ואף ע"פ שימולח הרבה שאינו צריך לכולם התירו להערים כדאמרינן נביוס טוב מילה נרמא נרמא ה"נ יכול לומר בכל אחד בשעת הבאה ומליחא זה יהיה טוב לכבוש ולסחוסו וכשימלוח חבירו יכול לומר זה הוא טוב ממנו דנבי דנים שיש בהם שמחת י"ט לא נזרו שלא להערים וכן כל דבר שאפשר שהוא ראוי לאכול ממנו אפילו על ידי הדחק במועד מותר לכבושו ואם לאו אסור לכבוש ואם הוא דבר הגמבר בשוק ואינו נמצא אחר המועד מותר לו לקנותו כמו שירצה ולכבושו והוי כמו דבר האבד מותר לחלוב הכהמות אפילו שלא לצורך המועד והוי דבר האבד שהרי אם לא יחלבן יזוב חלבן :

ה וכל סלאבו שאינן מותרין אלא לצורך המועד בשעושינן אותן אימניה יעשו בצנעא כדי שלא יאמרו שלא לצורך המועד עיזין כיצד הציריין חיות ועופות והסוחסנים והבוצרים למכור כשוק לצורך המועד הרי אלו עושינן בצנעא ודווקא אימניהם שעושינן אותן לרבים וצריכי' לעשות הרבה ביהר ונראה כאלו עושינן לצורך חול צריכים לעשות בצנעא אבל בעל הבית העושה לצורך ביתו עושה כדרכו :

תקלה דיני כבוס בת'הובו ג' סעיפים :

א אין מבכסין במועד והשעם כמו נבי גליוה כדי שלא יכנס למועד כשהוא כנוול ואלו שמכבסין במועד ג"כ מן השעם דלעיל הבא ממדינת הים והיוצא מבית השביה ומבית האסורים ומגודה שהתירו לו חכמים ברנל' שבועד שהו' מגודה הוא ג"כ אסור בתכבוסת כאבל ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברנל והתירו לו מות לכבס שכל אלו לא היה להם פנאי לכבס כדפי' לעיל נבי תגלחת ומשפחות הדי' ומשפחת הספרים והם שנותנים עליהם כשמשפחות ומשפחות הספגנין שמסתפנין בהן כשיוצאים מבית המרחץ שכל אלו אפי' בכסן קודם הרנל חזונית ומתבלבליזאכן בנדי קטנים שרובן ללכלכן בטיש וצואה תדיר וכן בעלת הבתם שנמצא במועד מותר לכבסו מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד שתמיד הוא מויע ומתלכלך אפי' כבסו קודם המועד ולא דמי למי שאבדה לו אכידה בע"ש ולא היה יכול לגלה דאמרינן לעיל שאסור לגלה במועד מפני שאין הכל יודעין באונסו וניבא הג' אין הכל יודעין שאין לו אלא חלוק אחד ויאסר לכבס שמי טבא למדה זו שאין לו אלא חלוק אחד הוא ידוע ומפורסם לכל וכדומה לזה אמרו בנמיא על זה אזוי מוביח עליו ופיר' רש"י דמי שאין לו אלא חלוק אחד פושטו וכהעשף בכקטרונו ודנורו באזווי ומכסם החדיק ומדיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד ע"כ אע"ג דשמע מלשונו זה שהו' בעצמו צריך לכבסו

ויראו הכל שאזרו חגור על מקטרונו אבל על ידי אחר לא ילמ' מוכחא מילתא מ"ס נוהגין עכשיו לכבס ע"י אשתו או נויה סי שאין לו אלא חלוק אחד ונראה שנהגו כן מן העם שכתבתי שהוא דבר ידוע ומפורסם לכל מי שבא למדה זו שאין לו אלא חלוק א' (וע"ל סימן תקמ"א סעיף ג') כל המותרים לכבס לא יכבסו אלא אחד אחד אפי' אית ליה תרי דמטנפי אבל בנדי ה"טנים ביותר שמלפנין אותן בהן ומשהונגס ומצאצא רעי בהם סותר לכבס ארבעה וחמשה בפעם אחד כי צרי' להרבה מהם ביחד כל רגע וכל המותרין לכבס סבבסין בדרך אפי' בנדר ואהל ובפרהסיא ע"ג הנהר ודווק' כשמכבס ע"ג הנהר מפני שמכבסם יותר יפה על גב הנהר או מותר בפרהסיא כדי שיכבסו יפה לצורך המועד שאי אפשר לו בעניין אחר אבל אם אינו כובסו ע"ג הנהר אלא בכיתו לא יכבסנו בפרהסיא אלא בצנעא דלמה יעשונו בפרהסיא כיון שאפשר לו בצנעא :

ב כל כלי פשתן מותר לכבס שאינו צריך כיבוס גדול אבל העולם נוהג בהן איסור כיבוס ג"כ וה"ל דברים המתירים ואחרים נוהגין בהן איסור ואי' אהררשאי להתירה בפניהם ומדרבנן אסור אפילו מרינא דגמרא :

ג מי שיש לו כלים בבית האומן אם הם כלים שהם לצורך המועד כגון כרים וכסתות וצלוחית וכיוצא בהם שהם לצורך המועד סת' לו להביאם מן האומן לביהו ואם הם דבר שאינם לצורך המועד כגון מהריטה או צמר מבית הצבע לא יביאם משום הרואים שיחשבו שהוא נתנם להקן במועד וצמרו שהאומן תקנס במועד (וע"ל סימן רנ"ב סעיף ד' וסימן תקמ"א סעיף ג') ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניח אצליו ואם מאמינו נוטלן ומניחן בבית חסמוך לו ואם חושש שמא יגבגב מפני לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו אלא בצנעא מפני החצר שאמרנו :

תקלה שלא לפנות מחצר לחצר בת'הובו ג' סעיפים :

א כל דבר שיש בו שירחא יתירה ואינו לצורך המועד אסור לעשוהו במועד בפרהסיא כדי שיחונן וישמח ולא יזלזל במועד לפיכך אמרו אין מפנין מחצר לחצר אפילו מכעורה לנאה לא לפנות דירתו ולא לפנות כליו שאינם לצורך המועד וכל שכן שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר אבל מפנה הוא סבית לבית באותו הצד שהוא קרוב ואין בו כ"כ שירחא תם הוא בצנעא ואם אין הבהים פתוחים לחצר אלא לכבוי י"א שג"כ מותר מבית לבית חסמוך לודווקא דצנעה הוא ומכאן ואילך אסור דהוי פרהסיא ואם הוא מתיירא מחמת גניבה בחצר שרה שם יכול לפנות למקו המשתמר אפי' מחצר לחצר ואפי' מעיר לעיר דבדבר האבד לא נזרו במועד כמו שנהבאר בסימן תק"ל בע"ה :

ב הא דאין מפנין מחצר לחצר דווקא כששניהם שלו או שניהם של אדם וכ"כ מתוך שלו לתוך של אדם אחר אבל מתוך של אדם אחר לתוך שלו מותר אפי' מחצר לחצר ואפילו מן נאה לכעור דכל חך שלו שיח' ונתת רוח הוא לו והוה שמח' יום טוב שלו :

ג הזבל שבחצ' אסור להוציאו שיש בה ג"כ שירח' אלא יסלקנו לצדדין ואם נהר' ע"ד שנעשה החצר כרפת מוצי' אותה לאשפת

תקלה צרכי בהמה אם מותר וכו' ד' סעיפים :

א מותר לרכוב על סוס ואפי' רכיבה בעלמא שלא לצורך שום דבר נהגו היהור ואפי' מעיר לעיר אלא טאם הוא רוכב שלא לצורך דבר אסור להקן צרכי רכיבה אבל אם הוא רוכב לצורך המועד ואפי' לשייל מיקרי לצורך המועד ומותר לו לתקן

התקן כל צרכי הרכיבה כגון ליטול צפרני הסוס ולהקן ברזיליו
הואכף והרסן וכיוצא בהן מה שהוא צריך הרכיבה אם לא
נסה ללכת ברזיליו ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד ;
2 ומותר לסרוק הסוס כדי לייפותו מותר להקיז דם לבהמה
ואין סוגעין במגנן כל רפואה אפילו יש בה מלאכה ;
3 אבל אין מרביעין אותה מפני שהוא טורח כדבר שאין בו
צורך המועד וגם אינו דבר האבד אם יניחנו עד אחר המועד ;
4 וכן אין מרביעין תרנגולת על הבצים לגדל אפרוחים
ממעט זה אבל אם הושיבת קודם הלידה ובהמה יכול
להחזירה וזאת שחזק בתוך נ' לבריחה שאז אין טורח כ"כ
בחזרתה אבל אחר נ' ימים לבריחה שיצא טורח בחזרתה מפני
שעבר מסנה חסמות אין מחזירין אותה ואין צריך לומר שאין
פושטין עליהם אחרת אפי' מזה הראשונה דנפיש מירחא
בישיבה אחרת יותר כמבשריכ לתחלה ;

ד ירקות שרבי' לאכלן במועד יבול לדלות מים תוך המועד

אפי' מסקום שיש בו מירחא והיה כדי שיגדלו ויחזין
ראוי למועד הכל שהוא לצורך המועד לא חשו לשירחא יתירה
ואם אינו רוצה לאכלן במועד ואינו עושה אלא כדי להשיגיה
אסור להשקותן כלל בד' א' שלא היו נפקדין בלא השקאת
אבל אם היו נפקדין אפי' לא היה משקה אותן משקה אותם
ממקו שאין בו שירחא יתיר כמו שכתבנו גבי פות השלחין ;
ה' אין עושין בתחלה התריצין ששביב עיקרי הנפנים כדי
שיהמלא מים להשקות הגפני' שהוא מלאכ' נמירה אבל
אם הוא עשויין ונתקלקלו מותר לתקן במועד וכלכל שלא
יעטיק אותם יותר ממה שהיה בראשונה דהיינו כעושה מחדש ;
ו' וכן אמה המושכת מים לשדה אין עושין אותה מתחלה
היתה עשויה ונתקלקלה יכול לתקנה ואם התחיל בה
קודם המועד ולא חסר בה אלא מפת מעטיקה במועד עוד ה'
מפחים שתהיה עמוקה ששה מפחים היתה עמוקה מפחים
מעטיקה עד ז' אבל לא יותר שאין צריך להיות יותר עמוק ויהי
שירחא יתירה וה' היתה עשויה כבר ונסתמא ונשא בה רישא
מפה חוזר ומעטיקה עד ז' או עד ז' כמו בחדשה ;

ז מושכין את המים סאילין לאילין שהאילנות דוכין לבית

השלחין שצריכין מים דרבה לפיכך החיוו להאקוהו אפי'
בה' ובלבד שלא יטקה את כל השדה דה'ל' שירחא יתיר
נאם היתה שדה לזה אינה צריכה רוב השקא ואין כאן שירחא
יתירה ומותר להשקותה בזה ועוד שכיון שטבעה לתת
והתחיל להתייבש אם לא היה משק אורה ויהיה נפסד' ביומי
ח' אסור לפתוח מקום שדה כדי שנגסו בה המים
להשקותה ואם עושה כדי לצוד דגים לאוכלן במועד
גיביר שלדעת כן הוא עושה כגון שפותח מקום למעלה כדי
שיכנסו ולמטה פותח מקום שיצאו מותר אע"פ שסוף סוף גם
השדה שותה דבר שאינו מהכיון הוא ומותר ;

ט וכן אסור להשוות השדה לצורך תרישה במועד ואם ניכר

שמכיון כדי לדוש לצורך המועד כגון שמשנה גולה מותר ;
ו' וכן אסור ללקט עצים מן השדה ליפותו להדישה ואם
ניכר שמכיון לצרכו שצריך לעצים כגון שגומל הנדולים
ומנח הקטנים מותר ;

יא וכן אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו ואם ניכר שמכיון

בשביל הענפים שצריך להם להאכילו לכרבתו כגון
שקצץ כולן מצד אחד מותר וכל דברים הללו וכיוצא בהן
ראוי שלא יערים דתרהו בעיני שודא כוננה להיות ומעטין
יהיו מוכיחין וניכרין שלדעת צורך ההיתר הוא עושה כ"כ
שכתבנו אבל אם כוננה לאיסור אע"פ שמעטין מוכיחין
שלדעת היתר הוא עושה וכן אם כוננה לענין צורך דותר ואין
מקטין מוכיחין עליו אסור ;

יב האילנו שרתלעו אין נוטלין דתולע' שבו ואין מזהבין

הנטיעות והוא כשיש מכה באילן שנשרה קצת קליפתו
נדדך להביט שם וכל ולקושרו שם שלא ימות האילן אע"פ
לעשות

התקלה דין מלאכת דבר האבד וכו' מ"ז פעי"ג

א' אע"פ שנתחייב חכמים לעשות במועד כל דבר שהיה
עבוד אם לא היה עושהו מ"כ כל מה שאפשר להקל
בשירחא יעשה ואם אי אפשר לעשות יעשהו בדרכו בלא שינוי
לפיכך בית השלחין והיא שדה שצריך להשקותה חסיד שאם
לא יושקה חסיד תפסד מותר להשקותה בת' הד'א שנתחיל
להשקותה קודם המועד שאז היתה נפסדת אם לא יושקה יותר
אז מותר להשקותה גם בתוך המועד ; ה"ה

אבל אם לא השקה אותה ועוד עתס אחר דכיון שהתחיל
קודם המועד לא יתחיל להשקותה קודם המועד כן
להשקותה בתוך המועד אף לא נכיון מים נכיון כמועד
על פי שהיא נפסדת אם וליכא עינא ויתנה כל כך
יניחנה כך עד אחר המועד והשקתה וסני משום דנכ
אפי' לא יתחיל כיון שלא התחיל קודם המועד דנראה כמכיון מלאכתו במועד ;

ה"ה ושה' בית הבעל שהיא שדה שאין צריך להשקותה כדי

אדם שדול בה במטר השמים ואין דרך להשקות אותה אלא כדי להשביחה ביותר אסור להשקותה במועד אפילו התחיל להשקו' קודם המועד שאין זה דבר האבד מה שלא פשכחה יותר כיון שאינה נפסדת ממה שהיא עכשו כמו בית השלחין שהיא נפסדת אם לא יושקה אחר שהתחיל בה כבר ואפילו בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא שירחא יתירה כגון מן המעייין שהוא משיכו ומשקה השדה מ"ה מן המעייין פותר בין ממעייין ישן בין ממעייין חדש ולא חיישין כיון שהוא חדש שמא יתקלקלו כותליו ויצטר' לתקנו ויבא לידי שירחא יתירה רכולי האי לא חשו אבל לא ידלה וישקה מן הכריכה מפני שיש בה טורח גדול וכן לא יטחיד אפי' ממי גשמים המכונסין במטא ונקיין שם מפני שמחסרין ומתמעטין בהמשכה ויבא לידי טורח גדול ואפילו ערונה אחת חציה נבה וחציה נמדד אין דולין ממקום נמדד להשקות מקום נבה ;

ג נהרות המושכין מים מקאנמים והם מי הגשמי' המכונסי'

דרבה באנמים מותר להשקות מהן בית השלחין במועד קמא שמקלחין חסיד ואינם פוסקים אבל אם פוסקים אסור להשקות מהן שמא יתחיל להשקות ויפסקו ויבא לדלות ממקו' אחר שיש בו שירחא יתירה וכן חריצין שהמים באין דרך שם פהגוד לשדה אסור להשקות מהן בת'ה אע"פ שנתמלא קודם י"ג יצי קטרי' לפסוק ויש לחוש שמא יפסקו בעודו משקה

לבוש החור הלכות חול המועד

לעשות במועד אבל אילן שקטעו נופו קוד' המועד כדי שיוציא
מפות הרבה סביב מקום הנקטע מחזיר לסוכו בשמן במקום
הקטיעה כדי שלא ימות וכן הפירות מותר לטוך בשמן שלא
יפסדו שהו דבר האבד אם לא יעשה ואין בו שירחא כ'כ כמו
בהלעה ובזה"מ :

ג אישית ועבכרים שמפסידים בשדה אילן הוא הפסד
מרובה ומותר לצוץ במועד אפי' כדרכו דהיינו שחופר
גומא ותולה בה המצודה ואפי' בש' הלבן הסמכה לשד' האילן
מותר לצוץ כדרכו מפני שיוציא ממנה ונכנסין לשדה האילן
ומפסידין האלנות ואם אינה סמוכה לשדה האילן אין צוץ
אותו שם אלא ע"י שינוי שטעף שפוד בארץ ובגעגע לכאן
לכאן עד שנעשית גומא ותולה בה המצודה . ויא' שאפילו
בשדה הלבן הסמכה לשדה האילן אינו מותר אלא ע"י שינוי
ובאינה סמוכה לשדה האילן אסור אפילו ע"י שינוי :

ד אין מניסין צאן לדיר בח'ה לכלל השדה מפני שצראה
כמוזל בעצמו וחמזל הוא חורש שמשביח את הקרקע
שתהא נוחה ויפה לזרוע בה ואם הכניסן הגוי מעצמו מותר
להניחן בה אפי' בשבת ואינו צריך למחות בידו ואפי' אם מחזיק
לו טובה לגוי על שהכניסן ובלבד שלא יתן לו שכר לגוי . ס
שמראה דניחא ליה מלאכתו בשבת והו' דמיא דמלאכת
מחשבת שאסרה תורה ואפי' אינו טחן לו אלא שכר מזונו אסור
בשבת . זכ"ל שאינו חמור בשבת לא החמירו בו חכמים כ'כ
ויכול ליתן לו שכר מזונו ובלבד שלא יתן לו שכר אחר ובה"ה
אפילו יתן לו שכר אחר ובלבד שלא ישכרו בתחלה לעשותו
שנראה כמכין מלאכתו במועד וכל שהוצא אסור לעשותו אסור
לומר לגוי לעשותו אפילו לא יסיעונו ולא יספור סומר לנער
את הצאן שמוליך השומר את הצאן הנה והנה תוך השדה
שיזבל בכל מקום מפני שצראה כשכרו בתחלה לסם זה והו'
מכין מלאכתו במועד ואם הגוי הוא שכיר חדש שכיר שנה
מותר אפי' לסיעו בח' המותר למסור לו סומר לנעראת הצאן
כיון שמתחלה לא לסם זה שכרו אין זה נראה מכין מלאכתו
במועד :

טו אסור לקצור השדה כח'ה אם הוא בענין שאינו נפסד
אם יעמוד עד לאחר המועד ואם אין לו בביתו מה יאכל אפי'
מוציא בשוק לקנותאין מצרכי' אותו ליקח מן השוק אלא קוצר
ומעמר ודש חזרה וכויר כדרכו ובלבד שלא ידוש בפרות משום
דאחשא מילתא רבאו לזלזל במועד בל' שאינו צריך אלא לו
לכז אבל אם צריך לדוש לצורך רבים דש אפי' בפרות דכלא
פחת יש בו שירחא יותר כשתה צריך לדוש הרבה :

טז מי שיש לו כרם אצל כרמו טל גוי והגוי בוצר את שלו
בח'ה ואם לא יבצור גם הישראל את שלו יפסיד שיפצו
את כרמו ויהיה למרמס יכול גם הישראל לבצור ולהדוף היין
ולעשות החבית וכל צרכי היין בלא שיגר דהל' דבר האבד
ויכולין פועלים ישראלים לעשותו לו אע"פ דלנכי דיהו לא
הזת דבר האבד ויש להם מה שיאכלו החירו להם מסו' אכירה
דבעל הבית שלא יהיו פועלים אחרים שהיו פועלים גרם אי
אפשר כמו שהתירו לבעל הבית כשאין לפועל מה יאכל שהרי
על כרחו צריך לשכר פועלי ישראל ופועלי גוים ינסכו היין :

תקלה כמה עניינים הנקראים דבר האבד ובו' סעיפים :

א שי שלקש זיתיו ונתנן בבית הבר והפנן בענין שמפסידו'
אם אינו דורכז מיד וכן מי שהיה יינו בבור וצריך לדורכו
ואדעו אונס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול
לשהות אחר הרגל ולא עשה קודם הרגל ועכשו רואה שאם
לא יעצמו מיד יפסד ויתקלקל והל' דבר האבד מית' לדורך אחזן
ברכבו ומכניסין לחביות ומפת המכיות בין קטנו' בין גדולתו :

יג החכיו' כדרכו בלא שינוי
ומקשרן בעקלים ועושה כל
הצריך לו כדרכו בלא שינוי
ולבד שלא יביון מלאכתו
במועד אלא כל מה שיודע
שיצטרך במועד ויכול
לעשותו קודם המועד יעצמו
וכן שולח אדם פשהו מן
המשיה אם היה נפסד שם :

יד לזו שיתחוק היין ונחשט על ידי כן דבר האבד כ'ע קודם בעיקר'
לח' לתת יין נחניות בלא תיקנן הפקלים דודלי' דבר האבד הוא
גמדי :

יז מותר להכניס פיר' מפני חגג' אם אינם במקום
המשתמר והו' נמי דבר האבוד ומיהו יעשה בצנעה כגון
שיכניסם בלילה ואם הוא בענין שיש פרסום בלילה אזהר
מכיוס כגון שצריך לעשותו באבוקות ובקולות וכניסם כיום
ומיהו אם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא בפרסום גדול
והוא דבר האבוד יכול לעשות כדרכו בלא שינוי :

יח אסור להסיע ממנו מעיר לעיר אם לא כשכיל דבר האבד
(ועל' כיון חק'ל כפ'ף א')

יט חזו לו האנים טטוחים בשדה לייבש וירא כהמטר שמא
יפסידם מותר להפוחם בקט אפירו חיפוי עב :

כ מי שיש לו סחורה ואם לא יהפכה בכמה למעלה
הפסד ורתקלקל מותר להפכה בח'ה :

כא המכין מלאכתו והג' חל למועד קונסין אותו שלא יעשה
אף ע'פ שהוא דבר האבוד ואם עבר ועשה במועד כ'ד
מאבדין אורה כמנו ומפקדין אזהרה לכל ואם מת לא יקנסו בני
אחריו ואם לא עשה אביו מותר לבן אפילו לעשות אם הוא
דבר אבוד אע"פ שאביו כיון להניח למועד והיה יכול לעשותו
קודם המועד בל' שאם עשה האב טקונסין אותו ולאבדה
ולתפקירה במלאכת דבר שהו שלו וכיונו במועד אבל במלאכ'
אחרים כגון חייט או אורג או סופר שמלאכת אחרים כיון
וכיוונה ועשאת במועד אין מפקדין המלאכה שהיא של אחר'
אבל קונסים אותו בעצמו ומשמתינן ליה ומלקינן ליה עד
שיקבל דינא שלא לעשות עוד כל ימיו ולא מקרי מתכוין
מלאכתו במועד אלא מהכין גמור שהיה יודע שלא יוכל
להמתין עד אחר המועד והיה יכול לעשות קודם המועד וכיון
כפסד רעשו במועד אבל אם היה מתעצל או טובה או שהיה
סבור שיזבל להתחין עד אחר המועד וענה כהקלקל עד
שצריך לעשות עכשו ואם לא יעשה חפסידה לא מקרי
מכין מלאכתו במועד ומותר לעשותו במועד :

תקלט דין סחורה בח'ה ובו' סעיפים :

א כל סחורה שירחא היא ואסור אפי'כל שהוא בין לקנות'
בין למכור ואפי'אם הלוח מעות על מנת שיהנו לו אחר'
יין או סחורה אחרת כפרעון חבובו כדי להשכר בה זהו ג'כ
קניית סחורה הוא ואינו יכול לכת לתובעם אא'כ אינם מצויין
אחר המועד הל' דבר האבד אם לא ילך בח'ה ויתבעה אז מותר'
להבעם במועד ואם נזדמן לו ריוח מרובה במועד סוה' למכור
ולקנות בצנע' יוציא לשמחת י'ש ית'מסה שהיה דעה להוציא
(דרוקא בשוק דליכא עורח הוא דלכור אגל' כנית נכנסל דליכא
עורחא כ'כ מותר נכס' עינין נסמך כפ'ף י'ג ועוד שאכילו נקבת
אימור קל הוא הלכך נח'ה נכנסל מותר נכס' ככתבאל ועל' עינין
מלג' כפ'ף י'ג ונסימן תתכ' ספ'ף א')

ב הלוחות חנם שדרך ההלוחה ישראל את' להבית בטובת
דגמה בלא ריבית אינה סחורה לפיכך מי שהלוחה לחבית'
פעות

פעות מותר לתבוע כח ה' לנבות מעותיו ואין צריך לומר שמתור לנבות חיבו שאין לו עליו משכון מן הגוי שהוא כדבר האבוד דהוה כמציל מידו ואפילו בחוב שישלו עליו שטר :

אבל אם מכר לחבירו פרקמטיא קודם המועד יש מי שאומר שאסור לתבוע דמיה במועד רתוי כסחורה אבל היה הלוקח אדם שאינו מצוי במקום המוכר ונזדמן לו בח"ה דרתי כדבר האבד וי"א שבכל ענין מותר שכיון שזקוף עליו הסעות במי"ה קודם המועד ה"ל כהלוואה נמורה ומות לנבותה כמעט בח"ה אפ"ה הוא אדם שמצוי במקום המוכר וכן מותר לקבול במשפט בשביל חובותיו המתירים לנבות (וע"ל סימן טלע סעיף ד' ונסמן תק"ד סעיף א' ונתנאלר עם דנענת וי"ע אין לנין וע"ל סי' תקמ"ה סעיף י' וי"א ונסמן תק"ד סעיף נ')

וכן מותר לעשות זקיפה עם חובותיו לכולן יחד במועד כדי שיהא כסוח יותר דכל זה בכלל דבר האבד הוא דמותר :

אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מן הקרן מותר למכר אבל אם לא יפסיד מן הקרן אלא שאם ימכרנה עתה ירויח יותר משאם ימכרנה אחר אסור למכרה :

(ולא מקרי דבר האבד לא כשימכר מהקרן וע"ל סי' תקל"ו סעיף א') ואם אין לו בריות מה יאכל כדי פרנסתו או אפ"ה יש לו אלא שאם ימכרנה עתה יהיו לו מעות בריות ויוציא יותר לשמחת יום טוב מותר למכור מ"הו לא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים וחם עליהם מלהוציא כ"כ לשמחת י"ט כדי שלא יצטרך ללוות מן הבריות ואילו היה לו מעות בריות היה מוציא יותר אבל מי שיש לו מעות בריות להוציא לשמחת י"ט בכל שטר יתאווה אלא שהוא קמצן ואין דעתו להוציא כ"כ לא נתיר למכור כדי שיוציא יותר :

דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות שכאו או שהם מבקשין לצאת ומוכרין סחוריותיהם כזול או לוקחים סחורות ביוקר ולא ימתינו עד אחר המועד ה"ל כדבר האבד ומותר לקנות מהם ולמכור להם אפילו דבר שלא לצורך השמיטו אלא לעשות סחורה ולהשתכר בה וה"ה ל ירדיים תקביע' מומון לזמן ותלו במועד שמתירים ללכת לשם אפילו מעיר לעיר ולישא וליהן שם כדרכו שזהו דבר העובר ה"ל כמו דבר האבד (והעבדת ריח כזה שאינו מנוי תמיד פתיחו נח"ה דאינו אלא מקח וממכר שאינו אסור אלא מדרבנן אפ"ה פ"ט כמו שנתנאלר לע"ל סי' תקכ"ד סעיף א' ועיין בסמוך סעיף ג') אבל מקומו שיש להם יום השוק כשכופו לבני העיר ומביבותיו התרובים לה אינו מותר למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד שאין זה דבר האבד שאם אינו נמכר או נקנה ביום השוק שבתוך המועד יקנה או ימכור ביום השיק ש שאחר המועד . והנה שקונה מזה ומוכר לזה מיד אל ד' ותזור וקונה ומוכר מותר שזה נמי דבר אבד הוא אם לא יעטנו :

ומה שהתיר בדבר שאינו מצוי לאחר המועד ה"ם דוקא פ"ד דדבר פרקמטי' וסחור' הוא שתלוי בה מחיית הבריות ודעתם תמיד עליה דהפסד גדול הוא אם ימנעו ממנה ועוד שאין כ"כ שירחא מרובה בעיני הבריות שעוסקים תמיד במקח ומכר אבל מציאה כגון נהר שהצף דנים על שפתו אינו דבר שכתב ומצוי כ"כ ואין דעת הבריו' סומך עליה כ"כ אסור לשרות להחפש עליה לאספס ולכבשם אבל יהיו ראויים לאכול מהם במועד שאין זה נקרא דבר האבד כל כך אם ימנעו ממנה אלא הפסד רווחא ולא מצוי בעלמא הוא ועוד שיש בה שירחא מרובה ולא רצו להריר :

המילה את חבירו על חפץ או על סחירה על תנאי שאם לא יפרע לו תוך זמן קבוע אחר הגיל שיהא קנוי לו יש פתרון שאין זה פרקמטי' אלא הלוואה ועיקר הקנייה היא לאחר המועד ויש אומרים שמוש העימת סחורה שאם אחת מהיר לעש"כ יצדור כל פסא ומתן שבשול' וערשמו שלא יהא המקח

ח' חל' אלא אחד המועד ובתוך המועד יהיה הלוואה : הגוי שפרע לישראל יין בזובו מותר לקבולו מסנו במועד דכמציל מידו דמי :

ט' מי שצ"ה לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו דבר האבד הוא ומותר לקנות ולתקן החביות ולזפתן ובלבד שלא יכוין מלאכתו אבל יותר מכדי שתייתו לשנה לא יקנה מפני שהו' נראה כסחורה :

י' מוכרי פירות כמות וכלים כל השנה מותר להם ג' למכור לבני העיר לצורך המועד מ"הו כיון שזה הוא מלאכת כל השנה ויש לחוש ג' שמה יאמרו שמוכרים אפילו שלא לצורך המועד מפני החשש לא ימכרו כ"כ כפרהטיא כמו בשאר ימות השנה אלא ישנו וימכרו במועד בצנעא כיצד אם היה הנות פתוחה לזויות או למכור פותח כדרכו כיון שאין שם רבי' מצויין כ"כ אינו פריסוס גדול אבל אם היא פתוחה לר' דר' פותח דבת אחת וניעול א' ועי"ש האחרון של חג הסוכות שהוא יום שמחה ביותר והוא רגל בפט עצמו מוציא ומעטיר את השוק בפ' חות בשביל כבוד שמחת י"ט בר'א בכסות וכלים ופירות שיכולין להתקיים אבל מוכרי תבלין או ירקות וכל דבר שאינו בתקיים פותחין ומוכרין כדרכן כל ימי ח"ה בפרהסי' שהכל יודעין שחם לצורך המועד ומותר לקנות לצורך י"ט שני של י"ט האחרון אע"פ שאינו אלא כנהג התירו דלא לית' לזולתי' ב' ה' (דכל אגן נקית' האינוכל' נקינעול' דיחא' וה"ל חול ואין פתיח' אותו אלא ממש מכנה אבותינו אפ"ה מותר כדי לזולתי' דבא מהאי טעמ' נמי לא מכלילין לניל' פני כי היכי דלא לזולתי' ניה וע"ל סימן תקי"ג סעיף ה' ונסמן תקי"ח)

יב' אין לוקחין בתים ואבנים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל או לצורך השכיר המלוך הדברי הנקנים לביה הקיפה שאין לו מה יאכל ודוקא הני דאיכא פריסוס בקנייתן ואוושא מלתא אבל שאר כלים נהנו לקנות בצנעא :

יג' הלוואה לגרים בריב' יש מחמירין ודמיון אותן לפרקמטי' מ"הו לגוים שגילוי' ללות כמנו מותר שיש לחוש שמה ילבו ללוות במקו אחר ורגילו לכה אצרים ולא ירגילו עוד לכא אצלו וה"ל דבר האבד ואפ"ה לגוים שאינן רגילין לכא אצלו תמיד אם ייצא ליקח כראש הריבית המגיע לשבתו הראשונה ויוציאו מיד לשמחת י"ט יתר על מה שהיה מוציא בלאו הכי ויש גם כן להריר שאינו רומה לגמרי לפרקמטיא כי בקניית פרקמטיא יש מורה גדול בשיווי הוקרוק של מקח ומכור שרדתו ימנע משמחת י"ט וגם לפעמים יקנה ביוקר ויצטרך וכן לפעם' ימכור בפחות ממה שקנה ואיכא צערא אבל מלוח שמחה הוא לעולם וגם ייב' שירחא כולי האי הלכך יש להקל ולהריר ע"י שמוציא הריח לשמחת י"ט :

יד' ואינו אסור אלא הלוואות כשולחנות וחילוף שהוא דבר של קביעות ודומה לפרקמטיא טפי ומותר ליקח ערב' במועד על הלוואה שיעשה אחר המועד :

תקום דין בנין ומתירה במועד ובו הסעיפים:

א' בנין אפילו כל שהוא אסור / ואם נפרץ נדד גינתו או ביתו חצירו שבינו לחוצירו דליכא כל כך פסידא אם יכנסו שם אנשים מכל מקום פסידא קצת איכא לפיכך בונה אותה מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בש"ט או גודר אותה בקנים ונושא וכיוצא בהן וכן אם עשה מעקה לנגו בונה אותה מעש' הדיוט אצל כותל חצר הסמוך לר' שגפ'ל דאיב' פסידא יתיר' דעיילי' שם גנבי בנינה כדרכו אבל אינו מותרו לכהחל' כפי

לבנותה חזקה מן הראשון ואם היה נוטה ליפול זיש לחזק ס. סמא יפול על בני אדם סותרה מפני הסכנה וחזרו וכוונתו כדרכו שלא יבא לידי הפסד א"כ שאם אין אתה מתירו לו לחזור ולבנות ימנע ולא יסתורנו וזהו סכנה לבריות מש' הל' התירו לחזור ולבנות :

ב נכשופית שכבי' מותר לישלו כדרכו אע"פ דמלאכה גמור' היא ואינו רבר האבד אפ"ה שרי כיון דאינ' מלאכה של מורה : סרקין שבגג שהמים יורדין דרך שם מותר לסותמו ע"י שיני דרדיני כיד ותרגל אבל לא בכלי אומנות והנה מלאכ' גמורה שיש בה מורה :

ד ציר הדלת והמפת והמעקל והצינור והחור שבאסקופה והתחתונה והקורה והוא שעל הפתח שבו הדלת חוזר בל אלו שנשברה אפי' מעי"ש בין של עץ בין של ברזל מותר לתקנם כמועד בלא שינוי מפני שזה הפסד גדול הוא אם יניח הפתח פתוח והדלתות שבורות עד אחר המועד מפני הנזקים שיבאו וינזכו כל מה שבבית ובלבד שלא יכין מלאכתו כמועד : (ואנ"ק ל' הדני האנדר' לא עשי שינוי ושל' סימן תקל"ז סעיף א') ונסמין תקל"ח סעיף א' ונסמין תקע"ה סעיף ג' ונסמין ס"ד סעיף ג' וי' ונסמין תקי"ט סעיף ג')

ה מעשה הדיוט מותר לבנות כגון אכוס של מעשה הדיוט שתאכל בו הברמ"סן אצטבא מעשה הדיוט לישב ולישן עליה : (אנ"ל לא מעשה אומן לפי סכל סכול לנודך המושד כיון שאינו נודך אוכל כפ"ש לא הותר כמעשה אומן אלא כמעשה הדיוט ושל' סימן תקל"ז סעיף ג' ונסמין תקא"א סעיף ח')

ו הנור שראוי להתייבש בענין שיהיה ראוי לאפו בו כמועד מותר לעשותו כמועד ואם לאו אסור לעשותו והעשוי כבר מותר לעשותו ל"ו בית מושב להעמידו עליו :

ז ומותר לעשות בית מושב לרחיים להעמיד עליה ולנקור אות' כשאר הצרכים ביותר בין אם היא חדשה או ישנה ולחקק אמה המים שמוחזק עליהם ולישול ציפתי החמור : והמגלגלים הרחיים אבל אסור לחקק אתה נקב שבאמצע ראבן המתגלגל מפני שהוא מעשה אומן יש מתיירין גם כזה :

ח כלי הצריכים לצורך אוכל כפ"ש כגון קדירו ואלפס' מותר להסיקו וכן סביני' להחדד אפי' מלאכת אומן דלצורך אוכל כפ"ש הכל מותר שיהיה התורה אפי' ב"ס וי"א אפילו לעשות מתחלה אם נשבר לו סביני' מותר לעשות לו אחרת כמועד :

ט מותר לעשות מצודות דנים מערכת שהוא מעשה הדיוט אבל לא הארונים מחושי' מפני שהוא מעשה אומן :

י מסרנין המשה פ"ל לאחזן אותה שתי וערב במבלים שהיו בה כבר אלא שלא היו סהרס והוא מסדרן שאין זה מלאכה גמורה אבל לא יפסול הזכילים בתחלה :

יא כסוסי קרמי מותר פ"ל שמשעבדן בנדי פסחן בידים אחר הכיבוס כדו' ללבג' ולרכבן וכן להחליק עם הזכוכית כדרכה מותר ואסור לעשות הקמטים שכבת' הירוס והשוקים שהוא מעשה אומן :

יב ואסור לתקן מלבושי' ומגיליו הקרועי' ועי' שינוי ולצורך המועד מותר אבל כדרכן אסור ולא אמרי' דהוי דבר האבד שררי יתקלקלו יותר אם לא יתקמו דלא מיקרי דבר האבד אלא כשעיקר הדבר נפסד אם לא יתקנו אבל בשביל מצט' תוספת קלקול לא מקרי דבר האבד הלכך אסור לומר לטו' לתקנו דכל מה שאסור לעשותו אסור לומר לטו' ולעשותו ששם שבות דרבנן :

יג מי שצדיל'ו בנד כמועד אם ה' הדיוט במלאכת החיישות דדיעו שאינו מותר במלאכת התפידה הרי זה עוש' אותה שרצה ואם הוא אומן מחדד במלאכת זו הרי הוא עושה מעשה

הדיוט והינו שיעשה תפירות רחבות ותפיר' אחת למעלה ואחת למטה כשיני הבלב וכל אד' יחזיר על עצמו להפור בשניו זה מפני שרוב בני אדם עכשו חשיבו כקיאס' במלאכת התפירה ולא סגי לאומן במה שיטנה באחיות המהט כגון שיחפוס המהט בין אצבעותיו ויהפור אלא צריך שיטנה שינוי הניכר בגוף התפירה כדפירשנו :

תקמו"ב עשיית מלאכה לאחרי' בה' חובו כ"ס

א אפי' מלאכת המתרות אינן מתרות אלא לעשותן ולעצמן או לאחרים כחנם אבל אסור לעשותן בשכר דהיי כעובדא דשאר ימות החול ומיהו אם אינו נתון לו שכר קצוב אלא שאוכל עמו בשכרו מותר שא"כ זה כעובדא דמות החול ודבר האבד מותר לעשות אפילו בשכר קצוב :

ב וכל מלאכה מותר לעשותה ע"י פועל ישראל שאין לו שם ואכל כדי שישכר וזרות :

תקמו"ג דין מלאכה ע"י גוי בה' חובו ג' סעיפים

א כל דבר שאסור לעשותה אסור לומר לנרי לעשותה : **ב** ואפי' דבר שמוותר לעשות בשבת או ב"ט כגון גוי שקבל לבנות ביתו של ישראל קודם המועד בקבילות שמות לו לבנות ב"ט אם הוא חוץ לתחום העיר וגם אין עוד עיר אחרת בטו"ח התומה של בנין הבית בענין שאין ישראל הואין שהגוי בונה ביתו של זה בשבת וי"ט כה"ה אסור אפי' חוץ לתחום שהרי יכולין ישראל לילך לשם וראויה הלכך אין חילוק בין חוץ לתחום לתוך התחום וה"ה בבית שהוא במתומד ואי אפשר שלא יראוהו לבנות במקומו אבל דבר תלוש שנתן לו מלאכה לגוי קודם המועד לעשותו בביתו של גוי מותר וי"ט בקבלנות אבל בשכר ח"ה הכל אסור :

ג מותר ליתן לגוי מלאכה בקיבולת או בשכיר וזו שיעשנה אחר ה"ט ובלבד שלא ירוד ויסקול וימנה כדרך שעושה בחול ו"א שצריך לפסוק עמו שלא יעשנה ער אחר המועד ואם פסק בן ואחר כך עושה גוי המלאכה כמועד אין צורך לסחות בידו :

תקמו"ד דין צרכי רבים בה' חובו כ' סעיפים

א צרכי רבים מותרו לעשות בה' כגון לחקק החרים ולהסיד מהם המכשולות ולציין הקברות שהיו צריכים בהן הבהנים ולחקק המקאות :

ב בורות ומעיינות של דבים שנפל בהן עפר ואבני' ונתקלקלו מותר לתקנן ואפילו אין רבוי צריכים להם עתה כיון שאינו עוש' בעט' אומן אבל להפילה להם בורות מחדש שחוק' מעט' אומן אם רבוי צריכי' להם עתה מותר אפי' כיווננו מלאכתם כמאעד ואפי' בפרהסיא ובסידרא יתירחא ושעמא משום שצרכי רבים אינם נגמרי' אלא בשעת הכטלה משו' דמי לקידא דבי סוף וא"כ לא יתירו להם לעשר' בשעה שהם בטלים ומתחברים כו' יחד טוב לא יעשהו לעולם וחוי' כדבר האבד לפיכך התירו אפי' כיווננו מלאכתם כמאעד ובלבד שיהיו רבים צריכים להם עתה ואם אין צריכי' להם עתה לא יעשה כיון שהו' מעט' אומן אבל בורות שיחין ומערות של יחיד אסור להפור אותם מחדש אפי' אם צרי' להם עתה ואם היו עשויין כבר ונתקלקלו אם צרי' להם עתה מותר לתקנן ואם אין צורך להם עתה אסור לתקנן אבל מותר להמשיך פיס לתוכן אפי' אם אין צורך להם עתה וזקא שאין בו מורת כ"כ וזקא כדרכים הצריכים לגוף באדם התייר צרכי רבים כגון תפירות בורות והיקון סכסולות סג' החרים וכיוצא בהן כגון לעשות מרחץ של רבוי לרחוץ בו שיכבו צער

תנן

הגוף אם לא ירחיק מ' של יחיד אסור שיוכל לרחוק במקום אחר וכ' ש' מה שיש בו משום סכנה שמותר אבל דבר שאין בו צורך הגוף אסור ואפילו לבנות בית הכנסת ואפילו להשלימו שהתחילו לבנותו כבר אסור מפני שהצורך מעשה אומן אבל דבר שאין בו מעשה אומן והוא צורך מצוה מותר אפילו יש לפועל מה יאכל ואין צורך לשכר זה מותר. דיני דיני ממנות ודיני נפשות בזה מפני שהוא תיקון העולם וצורך רבים ומסתמך ומבין למי שלא קבל עליו את הרין :

תקנה דין כתיבת ב'ה' ובו י'א טעמים ?

א אסור לכתוב ב'ה' כרב המתקיי אבל כתב שאינו מתקיי כגון לכתוב על לוח של שעוה מותר שאינו מתקיי אבל כתב המתקיים אסור ואפ' להניח אות אחת כספר אסור שאינו כ' כ' דבר האבד אם יניחנו עד אחר המועד
ב סתיו ס'ה של צבור שאין להם ס'ת אחרת שהיא כשירח לקרו' כה בצבור מותר להניח ב'ה' כדי לקרובה במועד בצבור וכן ה'ה שאר כתבי מקרא ותלמוד שצריכים לקרו' בהם במועד או לתלמוד ברם מותר להניחה במועד משו' דהוי כדבר האבד ואם אין להם ס'ת כלל אם איפשר לכתובה כולה ב'ה' ב'גון' על ידי סופרים הרבה יכתובו דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד ושא' ענייני כתיבה שה' לצורך רבים אם אינו לצורך המועד יש אוסרים ויש מתירים ונהגין להקל להתיר בכתב שלנו שאינו מעשה אומן :

ג במקום שנהגו להניח הפילין ב'ה' כגון באילו הארצות כותב אדם תפילין ומוזות לעצמו ושוה בין ביד בין בפלף הכלת וציצית לבגדו אבל לאחרים בשכר אסור כחנם מותר ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחר' בכל מקו' כדי פרנסתו או במקום שמניחין תפילין ב'ה' אפ' כדי שיהיו לו הוצאתו ויהר' ברווח לשמחת י'ט בכשר ויין מה שלא היה מוציא בלאו הכי מותר וגם במקום שאסרו לכתוב תפילין לא אסרו אלא הכתיבה שהיא מלאכה מרובה וסירחא אבל העשייה מותר ;
ד מותר לכתוב חשבוניותיו ולהשב' ציאותיו משום שאין אדם מקפיד בתקנו והוי מעשה הדיוט וי'א משום דהוי כדב' האבוד אם לא יעשנו וה' הכתב' שכותבין בשלוחין על משכנו מתירים לכותבין לזכרון שלא ישכח ואבד ממנו לפיכ' אפ' הם שלא לצורך המועד מותרים ; הג'ה

ה ולטעם ראשין אין נריך טוס עיניו שהיו הכתיבה עלמה נפסית כמו ע'י שינוי כיון שאין אדם נזהר בתיקון מלך ולטעם שני' פ' אין נריך טוס עיניו כיון דדנר האשד הוא כמו סתנאר לעיל סימן תקל"ו סעיף א' ונפ' תקס' ד' :

ו מותר לכתוב שמרי קידושין ושמרי פסיקת גיטין ושוכרין דייתיקי ומתנות פרוזבולין ואנר' שום ששמו ב' ד למלות נכסיו לזה ואנר' מזון שמרי הליצה ומיאנין ושמרי כיוורין פלוני בירר פלוני דיין ופסקי דינים ואנר' שאלת שלום שאדם שולח לחבירו ואפ' על דבר פרקמטיא שאינה אבודה שכל אלו הם מעשה הדיוט שאין אדם מקפיד בהיקונן לייפת כתבם ונשיח אף ע'פ' שצריכין דקדוק רב מכל מקום אין מקפירין על יפוי הכתב אלא על כשריותו ועוד דצורך רבי' דמי' וגם תקנת העיגון יש שמא ילך לו הבעל למדינ' היס' ואתם נש' שהם מעשה ב' ד הם גם כן צרכי רבי' שמותרין ויש אוסרין בשאלת שלו' ונהגין להחמיר אפ' בכתיבה שלינו שהיא כתיב' מ' ש' שא' למעט ממנו כל מה שיוכלו ושמרי כתובות יש אוסרין דהוי כשמרי חוב שלא לצורך המועד ויש מתירין :

ז ואין כותבין שמרי חוב במוע' מפני שיוכל להמתין מלכותבו עד אחר המועד ואם אינו מאמינו מלוח ללוח והלוח צריך פעולת למועד או שאין לסופר מה יאכל הרי זה יכתוב ומותר לכתוב שמרי מכתוב דהוי כדבר האבד שלא יחזור :

(כ'ס') והיינו טעם דאין כותבין עשר מכירה אלא על הקרקע וכבר נתבאר לעיל סימן תקל"ט סעיף י' דאין לוקחין בתים אלא לנורך המועד והואיל ומכיל'ו אינה אלא לנורך המועד מות' לכתוב עשר מכירה עליה במועד אבל אין לכתוב שמרי ארסות וקבלנות שקבלו קודם המועד :

ח כל הדברים שמותרין לכתוב אפ' בלא שינוי מות' וכל מה שאסור לכתוב אפ' ע'י שינוי אסור ;

ח חכם ששלחו לו לשאול ממנו שאלה ואין השליח רוצה לחתעכב עד אחר המועד מותר לו לכתוב תשובה על אותה השאלה שזה הרי דבר האבד אם לא יכתוב עכשו ע'י אותו השליח שאחר המועד לא יהיה לו עם מי לשלחו וכך מותר לו או לאחר להעתיקה כדי שתשא' כידו מפני שחשיב דבר האבד אם לא יעתיקנה ;

ט וכן אם שמע דבר הידוש מות' לו לכתוב כדי שלא ישכח וכן אם ה' ספר מתודש וירא שלא ימצא להעתיקו לאחר המועד מותר להעתיקו במועד ; הג'ה

(ועוד ע'א דכסכותב חירוש ששם אין אדם נזהר מלך נתקון כתיבתו שאין כוונתו אלא שלא תשכח מפיו כמו סתנאר בסוה' סעיף ד' ומה שאסרו להניח אפילו אות אחת ככפר כיו' סתנאר במועד סעיף א' לא נהוג גם כן פמא ישכח וכל הכפרי' נהיה מעט' פמא ישכח ועוד דמנוה ליכא משום ואל תפסן ב'ה' עולה היינו משום דעשוי הוא לחזור ולראות בהם ולהניח לכן במועד אסור ופיין נכ'ו סימן רע"ט סעיף א') אבל החשוב תקופ' וכולדות אסור' ע'ג' טעם הוא מחדש מפור' תשובו מלך חדש או תקופ' חדשה שלא ידע כבר אין זה דומה לחשכון וציאותיו או לדבר ענין מתודש בהלכ' דהתם חשב' ליה לדבר האבד שמא ישכח ומתירין אבל חשבון התקופות ידוע הוא לפי שבקי בחשבוני' התקופות ומולדות ואין זה ונציא' מלבו דבר מתודש אין זה אלא כפי שכתב מה שמקובל על פה ;

י דיני בין דיני ממנות בין דיני נפשות ומסתמך ומבין למי שלא יקבל עליו הרין שזה הוא צרכי רבים לדון הרין ;

יא מותר לקבול בשביל חזכותיו ב'ה' דהל' דבר האבד אם לא יקבול ;

תקנו דיני אירוסין ונישואין ב'ה' ובו ה'ס

א אין מערכין שמחה אחרת בשמח' י'ט שנ' שמחה כהנך ולא בשמה אחרת לפי' אין נושאין נשים במוע' לא במולד' ולא אלמנה ולא מיבמין שלא יניח שמח' וישויה עסק בשמחת אשתו (ועוד ע'א והיינו טעם כיוול' מיהו ונניח כ' שלא יסבה לישא' עד המועד ובין לבגוס תכריך נון מ' כ' סעי' ו' ועל סימן טל"ט סעיף ד' וב' תקל"ד סעי' א') אבל מותר לארס' ובלבד שלא יעס' סעודת אירוסין דאירוסין בלא סעודה ליכא שמח' ב'ה' בסעודה שעושה החתן בבית ארוסתו אבל סעודת החתן עם מריעיו שלא בבית ארוסתו וכן בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין מותר וכן מותר לעשות ריקודין ומחולות ב'ה' שכל השמחות הללו כלולין בכלל שמחת המועד ששם בשמחות אלו לכבוד המועד לאפוקי שמח' עם אשתו היא שמח' שיוחדת בפני עצמה ושמחת המועד בשלה אצלה ;

ב ומותר לחזור נישותו מן הנשואין דלית בה שמחה אבל לחזור נדחשתו מן האירוסין איח' בה שמחה ואסור ;

ג ובערב הרגל הכל מתירים לישא' בין בתולות בין אלמנות ולעשו' הסעודה ראשון כלילה כרגל וכן כל ז'ימי המשת' כרגל שאין זה עירוב שמחה בשמחה שאין עיקר השמח' אלא בנישואי' לברן אפ' בלא סעוד' כיום הראשון וישם ואול' אע"פ שעושי' סעוד' כל ז'ימי המשת' אין שם שמחה עיקרית אע"פ שמכרכרין ברכות ושהשמחה במעונ' בסעודה הראשונה וכן בשאר הסעודות אם באו פנים הדשו' אפ'ה' אינן עיק' השמחה

(ועיין בלבוש הארנמן סימן ס"ג כעוף א' ולקמן סימן תקנ"א כעוף
ב' וסימן פ"ט כעוף ו' :)

ד ואם נודמן פדיון הכן או כרית מילה כמעט עושה הסעודה
שבין שובגן קבוע אין לעבור אותו בשביל דרש ושמהת
בחניך שאינו אלא אסמכתא ועוד דפדיון הכן לית בה שפחה
כלל וכרית מילה אין בה כל כך שמחה משום צערא דינוקא
שרר מפעם זה גם כן אין סברין שהשמחה כמעטו בסעודת
מילה משום צערא דינוקא :

ה עושה אשה כל הבשיות כמועד כוחלה ופוקסת
ומעברת סרק על פניה וסופלת עצמה בסיד וכיוצא
בו והוא שתוכל לפלוק במועד שאע"פ שהוא מציעה עבשין
הוא משמחה ומענגה לאורי זמן ומעברת סכין על פדהתה
ועל פניה שלמטה ומעברת שער מבית השחי ומבית העורה
בין ביד בין בכלי :

הקמ"ז מי שמת לו מת בתו י"ב סעיפים :

א חיל המועד אסור בהספד ותענית שררי כתיב בו שמחה
אם אירע כ"מ אין מניח את המטה ברחוב שלא להרבות
בהספד וכן מפעם זה אין מוליכין הבת לבית הקברות עד
שיהיה הקבר מתוקן שאם יולכיהו לשם קודם לכן ירבו שם
בהספד עד שיתקן הקבר (וע"ז סימן ת"ך סעיף ג' ונע"ז סימן
ת"א סעיף א' וע"פ ו' ונסימן ס"ה סעיף א' :

ב הגשים מענות פיר' שכולל אצילות כאחת שאין זה הספד
סרובה אבל לא סקוננות שהיא א' מדברת וכולן עונות
אחריה שבוהה הם מעוררין כח הבכי וההספד הרב ולא מספחין
להכות כף אל כף נקבר המת אף לא מענות :

ג ואפי' כל שלשים יום לפני המועד אסור להספיד על מת
שמת לו מפני שלשים יום קודם המועד כפי שלא יבא
הרגל ולבו נעצב והוא דואג ומסור שכך הדרך כשהוא מעורר
אבלו אינו משתכח מלבו עד שלשים יום לפיכך לא יעורר האבל
אלא יסיד האבלות והדאגה מלבו ויכרין לבו לסמחה ואפי' אם
יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת קתה שאננו מותר
לסופדו אפי' מת ערב הרגל מפני שהמריחה כבר ה' כלבו על
מטה המת ואין בו תוספות לפני ההספד ואדרב' מתוך ההספד
והצעקה הוא מתאפק יותר וישבח לאחר זמן אפי' לא יספיד
עמו על מת שמת לו לפני שלשים יום קודם המועד :

ד סיהו מי שבאה לו שמעה בתוך שלשים יום קודם הרגל
שמת לו מת לפני שלשים יום מותר לסופדו דיום השמעה
כיום המיתה דמי : (משם כיום שמעוה סמריות ככר הו"ו
כלנו על מיתה המת ואין בו תוספות מפני ההספד)

ה ובמקום שרגילין להזכיר נשמת המת בתשל' שנת אבלו
אין זה בכלל ההספד ומותר להזכיר נשמת המת חוד ל'
יום לרגל שאין זה מעורר אבלות שלא ישכח מן הלב שלשים
יום כי אדרבה דעתם להפסיק עי' כך אבלתו ישרי קודם לכן
לובשים שחורים ואחר כך מפירים אותם ולובשים מחלצות :
ו אין קורעין על המת בח"ה אלא לקרובים שחייבי להתאבל
עליו קורעין אפילו אינו בפניו אלא שבאה להם שמעה
ממקום אחר על קרובים שבת קורעים עליו והוא ששמעו ועדיין
הוא תוך ל' יום למיתה ועל חכם שמת הכל קורעין עליו אפילו
בה"ה בין בפניו בין שלא בפניו והוא תוך שלשים יום שהכל
קקרוביו ו"א אפי' הוא אחר שלש יועל אדם כשר כל מי שעומך
בשעת יציאת נשמה קורע ועל השמועה שלו אינו קורע אא"כ
נדע בין מיתה לקבורה וכאשכנז נוהגין שלא לקרוע בשועד
כ"א על אביו ועל אמו ועל שאר קרובי קורעים לאחר המועד
ובמקום שאין מנהג יט לקרוע עליהם וכמו שכתבנו :
ז אין חולצין כתף אלא קרוביו של מת שחייבין להתאבל
עליו ועל חכם הכל חולצין :

ח מברין את האבל בח"ה בתוך ביתו אבל לא ברחבה שהוא
פרהסיא גדול וזולזול המועד וקרוביו של מת מברין אפילו
ברחבה וכשמברין בתוך ביתו לא יבט אלא על מטות זקופות
לפי שאין כפיות המטה כלל בתל' שררי אין אבלות נוהג
במועד :

ט ועל חכם הכל מברין ואפי' בתוך רחבה כדרך שמברין
קרובים את האבלי שעל חכם הכל קרובים שהכל אבלים
עליו ואפי' אינו יום קבורה אלא יום השמועה וסלא בפניו
דיום השמועה כמו בפניו דמי :

י עושין כל צרכי המת בח"ה גוהיין שערו ומכסין כסתור
ועושין לו ארון בחצר שבו המת כדי שיהא ניכר שהוא
צורך המת ואם לא היו להם נסרין מביאין קורות ונוסכים מרס
נכחים בצנעא בתוך הבית ואם היה אדם מפורסם עושין
אפילו בשוק שהכל יודעים שלא רכו עושין ובמקום שמעט
יהודים דרים במקום אחד והכל יודעים בשיש מת בעיר הכל
השוכים כאדם מפורסם ועושין הכל אפילו בשוק אבל אין
כורתים עצים מן היער לנכור ממנו נסרין לארון ואין חוצבין
אבנים לבנות בהם קבר :

יא (ולא דמי להרס עמוק לתוך לו ממחומרן אכילו כיום טוב סקי
אפי' על ידי ישראל עמנו כמו שנתבאר לפי' כימ' תקנ"ו סעיף ד'
דמלני הדם טרופ לכל מקומו ראו' לחי להרוח ולמת להעניד
שוהמא וליכא שום חשדא לכל לנרות כן מן סיכר אתו למימד
לנקבד כנין סוף קוננן :

יב אין חופרים כוכים וקפצות במועד להיות סוכנים למת
שימות אחר המועד אבל פחנבין אותן בגון שהם חפרי'
קבר ואינו בתקוט מקצת המועד ומה שכתבנו כמו שצריך אע"פ
סאינו לצורך המועד מכל מקום כיון דצורך מצוה וצרכי רבים
דוא התירו בן קצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד אבל
לצורך המועד לקבור בו כח בתוך המועד חופרין אפי' ברח"ה
בתוך המועד :

יג אין להלוש עשבי' ועפר במועד בכיה הקברו כמו שנהגו'
לעשות בחול און אומרים צדוק הדין וקדיש בחול
חמועד שהוא כמו תחנון :

הקמ"ח דיג אבלות בתה ונוהג' קעיפים :

א אין אבלות נוהג בתל' שכפי המי' קפחה ואתי עשה
דושמחה בתוך שמונה עשרה דרכים ורובה עשה דאבלות
אפי' יום ראשון שהוא פצות עשה מן התורה דילפי' לה' סוכתי'
גבי כהני' לה' ישמא כצוה דדשו' בו מצוה לכהני' וכו' לישאל
וכן כתב הר"ם במ' כצוה עשה שלו ס' ל' ע"ש מ"ה הוא נודה
קטום דעשה דאבלות הוא עשה דחיד ועשה דשמת הרגל
הוא עשה דרבים ואתי עשה דכבים ודמי עשה דאבלות שהו'
עשה דחיד דעשה דרבים עדיף לפיכך מי שמת לו מת באחד
מימי הרגל או בחשה' לא חלה עליו אבלו כמועד אלא מתחיל
למנות י' ימים אחר הרגלו ונהג בהם דק' שבעה ודיו' שלשים
מנה סיום הקבורה עד תום שלשים יום מיום הקבורה :

ב ולדין שאנו נוהגין לעשות ב' ימים מתחיל למנות ז' ימים
שני האחרון אע"פ שגם אבלות אינו נקבד בנ' דלא גרע
מח' שם ה' האיל ואינו אלא מרביהם עולה לו למנין שבעה
ומשלים עליו עוד ששה ימים בלבד :
ג בד"א שמת קודם ל' שני של' ימים האחרונים אבל אם
מת ונקבר ביום טוב האחרון של פסח ושבות או ביו' טוב
שני של עצרת חל עליו כל דיני אבלות דהאיל ויום טוב שני
דין הוא של דרכיהם ואבילות דיום קבורה ומיתה הוא של
תורה נדחה עשה דדרכיהם מפני עשה של תורה ודוקא מת
זקבורה בו כיום אבלות נוהג ביים טוב שני אבל מתורה
נקבר בו ביים י' ימים ולא נקבר ולא נח בו ביים י' ימים אבלות
נוהג

לבוש החודר הלכות חול המועד

קצב

נוהג בו והוקא יום קבורה ומיתה בחד יומא נקרא יום מר אבל
אם מה וקבורהו בי"ט שני של ר"ה אינו נוהג בו אבלו דשניהם
כיומא אריכתא דמיין ומ' דברים שבצנעא נוהג בו *

ד ונס מה שאמרנו שהקוב' מרו ברנל לא חלה עליו אבלו
ה"מ דברים של פרהסיא אבל דברי' של צנעא נוהג מיהו
מוחר ליושן עם אשתו בחדר ואינו צריך שמירה שאע"פ שאין
אבילו נוהג ברנל כ"ע ידעי שאסור בתשמיש דדברי' שבצנעא
נוהג ולא יבאו להקל ולא דמי לחתן שמהו לו מת דהתם יש
לחוש שמא יתקפו יצרו כביאה ראשונה ומה שאמרנו דאבילו
נוהג ביום שני ה"מ בשבעה מתים שהן מן התורה בגון אביו
ואמו ובתו ואחיו מאביו ואחותו הבתול' מאביו ואשתו דלא
אתי שמתה י"ט שני שהוא דרבנן ודחי עשה ראבילו דאוריית'
אבל אחיו ואחותו מאמו וכן אהותו הנשואה או אנוסה או
מפורה אבלתה הם מדברי סופרים ואין מתאבלין עליהן בי"ט
שני דלא אתי עשה דרבנן דיוחד נדחי עשה דרבניהם דרכים
ו"א שאין לנהוג שום אבילות של פרהסיא על שום מת אפילו
ביום טוב שני דכולהו מועדים אלא דברים שבצנעא וכן פשט
המנהג ואין לשנות משום דלא אתי עשה דרבנן דאבילות
דיחוד דס' דשום אבילות אינו דאורייתא ודחי עשה דרבנן
ד"ט שני שהוא עשה דרכים :

ה אע"פ שאין אבילו' נוהג כמועד אנינות נוהג בו שאם מת
לו מת בח"ה אסור בכל הדברי' שאונן אסור בהם שאינו
אוכל בשר ואינו שותה יין ופטור מכל המצות וכל דיני אונן
דמכאורים בהלכות אבל ס' ש"א בע"ז וטעמא משום שיהא
לבו פנוי והשוב על צרכי המת להתעסק עמו לקוברו ולא
יתעצל בקבורהו אבל אם מת לו מת ביום טוב ואינו רוצה
לקוברו בו ביום אין עליו דין אנינות אלא צריך הרחשך על
הרחום להבין לו צרכי קבורה או חל עליו דין אנינות משעה
שמתה שידך שמתחיל להתעסק בצרכיו אבל אם מת בי"ט שני
והיא רוצה לקוברו בו ביום או בי"ט ראשון ורוצה לקוברו ע"י
גוים בו ביום חל עליו אנינות עד שנקבר שאע"פ שקוברו ע"י
גוים מ"מ הוא צריך להמציל להם צרכי קבורה וארון והכריכין ;
ו לאחר שנקבר נוהג דברים שבצנעא אע"פ שאין אבילות
של פרהסיא נוהג ברנל פ"מ מהתעסקין בו ברנל לנהגו
וימי הרנל עולין לו למנין שלשים ולאחר הרנל מתחיל דין ז'
במו שכתבנו למעלה מ"מ אין דין ז' אלו כשאר ז' אלא כשיבולו
ז' ימים מיום מיתת המת אע"פ שערוין לא כלו האבילות של
ז' שלאחר הרנל מ"מ מלאכתו נעשית על ידי אחרים בכתיהם
אפי' ברבר שאינו דבר אבד דבר אבד אפי' הוא עצמו עושה
ועבדיו עושיין לו כל צרכיו בצנעא או בהודן ביתו ואין צריכין
לנחמו אחר הרנל מנין ימים שניחמותו ברנל :

ז וכשם שאין אבילות נוהג בתחלה ברנל כן הרנל מפסיק
הצבילות כיצד מת לו מת קודם הרנל ונהג אבילות אפילו
שעה אחת לפני הרנל בשלה ממנו נזירת שבע וחציני לאוהה
שעה לשבעה ימי' כאלו נהג שבעה ימים כי הרנל הפסיק וימי
הרנל עולין למנין ד' הרי ז' לפני הרנל וימי הרנל ומשלי' עליה'
עד ל' והוקא שנהג אבילות באותה שעה אבל אם שגג או הודן
ולא נהג אבילו' באות' שעה אין הרנל מכס' ממנו את האבילות
שלא היא חוטא נשכר וכן אם היה קרוב להשיבה ולא היה
יכול לנהוג אבילות אין הרנל מבטל האבילות ודינו כדין קובר
אדם ברנל שנוהג דברים שבצנעא ומתחיל למנות שבע' אחר
הרנל וימי הרנל עולין לו למנין שלשים כמו שכתבנו למעלה
ואם נהג שבעה לפני הרנל והרנל פוגע בו בתוך שלשי'
מבטל הרנל ממנו נזירת שלשים אפי' אם חל יום שביעי
בערב התגל מות' לספר ולכבס ולרחוץ בער' הרנל דק'ל מקצת
היום ככולו לענין אבילות לפיכך יום ז' עולה לו לכאן ולכאן .
(ועל ס' מק'ל כשיק' ונפ'ל כו' טע' עיני' ומ' טע' כשיק' א')

תחילת יום שביעי הוא השלום השבוע ואח"כ מיד מתחיל דין

ל' והרנל מבטלו ומות' לרחוץ ולספר בו ביום ובלבד שה'סמוך
לערב שיהא ניכר שפני הרנל הוא עושה ואין צריך להמתין
עד הלילה ואין צריך לספר ולכבס ולרחוץ בע"ש ואם לא נלח
בערב הרנל מותר ללח' אחר הרנל שהרי כבר נתבטל ממנו
נזירת ל' מערב הרנל אבל בתו הרנל בח"ה לא ילח כיון שהיה
אפשר לו ללח' קודם הרנל ולא ילח' איהו דאפשר אנפשיה
וקנסוהו שלא ללח' בתוך הרנל ואם חל יום שביעי שלו בשב'
ערב הרנל אסור לו לספר ולכבס ולרחוץ בע"ש שהרי עדיין
דין ז' נוהג במקצת שבת ושבת עולה לכאן והרנל מבט' ממנו
נזירת שלשים ומותר לו ללח' ולכבס ואצל לרחוץ בח"ה כיון
שלא היה יכול לו ללח' ולכבס קודם לכן :

ט ואם חל אחד מימי האבילות חוץ מהשביעי בערב הרנל
אסורים ללח' אבל מותר לו לכבס לא ילבטנו עד הלילה
שהרי עדיין לא השלים אבילות ז' עד כניסת הרנל וסוב לזוהר
מלכבס עד אחר חצו' כדי שיהא ניכר שפני הרנל הוא מכבס
אבל לרחוץ אסור עד הלילה דכיון שאפשר לרחוץ כלילה
למה ירחץ ביום ז' אבל כיבוס שאסור כלילה יעשה ביום
ובלבד שלא יקדים קודם חצות אלא אחר חצות כדי שיהא
ניכר כו' ונס הליבישה אסורה עד הלילה . ונילות אינו אפשר
כלל בערב הרנל עד כלות ל' יום שהרי אין הרנל מבטל אלא
נזירת ז' ולא נזירת ל' כיון שהוא בבד ז' . ויש מתירין לרחוץ
אחר הפילת כנחה סמוך לחשיכה שעמדו כנחמים מאצלו
במה דברים אמורים במקום שאין נוהגין אסור כיבוס ורחיצה
כל ל' אלא תוך ז' אבל לידן שאנו נוהגין נמי אסור כיבוס
ורחיצה כלל אסור נ"כ לכבס ולרחוץ בערב הרנל שהוא הל'
מראשון עד יום ששי וכ' ש' נילות שאכז' שהרי אין הרנל מבטל
או מכבס אלא נזירת ז' ולא נזירת שלשים :

י והא דרנל מבטל נזירת ל' לחספורת ה"מ בשאר מתים
אבל באביו ואמו שאסור לספר עד שיגערו בו הכריו
אפילו פגע בו הרנל לאהר ל' יום אינו מבטל ממנו אבילותיו
לענין חספורת עד שיגערו בו הכריו אבל לענין כיבוס
ורחיצה מבטל ממנו הרנל נזירת ל' אפי' על אביו ואמו כמו
על שאר המתים :

יא השו' חז"ל כל הי"ט לבטל את האבילות ואפילו ר"ה וי"ב
אף על גב דלא כתיב בהו שמתה אחז'ל שבמטלין את
האבילות כמו התלמים דכולהו הוקשו להרדי בתורה דכתיב
אלה מועדי יי' יש בכללם ר"ה וי"ב :

יב וכיון שהי"ט מבטלין ומפסיקין נזירת ז' ולכמו שאמרנו
לפיכך אם נהג האביל אבילותו שעה אחת לפני הפסח
אוהה שעה חשובה כז' ושמנה ימי הפסח הרי ט' ומשלים
עליהם עוד ט' הרי ל' :

יג שעה אחת לפני עצרת חשובה כז' יום עצרת חשובה
גם כן כז' והשעם משום דלפינן מקראי שאם לא הקריבו
קרבנות של עצרת בעצרת יש לו חסלומין להקריבו כל שבע'
וכיון שקרבנו יש לו זמן שבעה ימים חשובה כז' ימי' שלמים
לענין אבילות הרי ז' ומשלים עליהם עוד י' יום שני
של עצרת עולה למנין י' דכיון שאנו בקי'ין בקיבועא דיראה
ואין אנו עושיין שני ימים כסו' ספק אלא משום מנהג אבותינו
בידינו . השביעין ליה כהול לענין מספר ימי אבילות ועולה
למנין ה'יו' :

יד שעה אחת לפני ר"ה חשובה ז' ומר'ה מתחיל דין ל' עף
ערב יום כיפור וי"ב מבטל ממנו נזירת ל' ומנלח בערב
י"ב והוא הדין לקיבור מתו בג' בתשרי שמנלח בערב יום כיפור
שרדיו יום ז' שלו הוא עי"ב ועולה לכאן ולכאן לסוף ז' והחילת
ל' יום כיפור מבטל ממנו נזירת ל' :

טו שעה אחת לפני יום כיפור חשובה כז' ונוהג דין ל' ער
ערב החג והחג מבטל ממנו נזירת ל' ומנלח בערב החג

לבוש החדר הלבוש ט באב

כרשיע וישלח יהשיע ונו' שמדבר במרגלים מעין הפרשה •
 להגות לפרשת קרה מפטירין בשמואל שהיה שקול כגשה
 ואהרן והיה מודע קרה ויאמר שמואל אל העם לכו ונלכו
 הגרל ונו' ויש בה מעין הפרשה שאמר להם שמואל הנני ענו
 בו ונו' את השור מי לקהרו וחמורמי לקהתי ונו' דומיא שאמר
 משה בפרשה זו לא חמור אחד מהם נשאתי ונימדי לפרשת
 הקת שיש בה שירה אז ישירישראל אומר אהבה אל מהוללי
 שיש בה מעניין שירת הבאר אז ישיר כל וכמפסירין בשופטים
 ופתח הגלעדיו ונו' שיש בה מעין הפרשה שיש בה מלחמה עם
 בני עמון וכל העניין מעין הפרשה לפרשת בלק כפטירין
 כהרו עשר במיכה והיה שארית יעקב ונומר שיש בה עמי זכור
 נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם ונומר מעין
 הפרשה ב' בהמה בהענק הענית צבור והוא אחד מן הד'
 צימות שיתבאר בהלכות ט כאב ואומר סליחות איתנו לך •
 אמר בכבי (נפוחא אגן הרמס) : פזמון שעה נאמר
 ענינו ויחל דרשו כמו ענהבאר לעיל בהלכת בה' בהד' איד •
 מ'ז בהמו עד אחר השעה ב'אב אין מסהפירין ואין נושאין
 נשים ויש שאין אוכלין בשואין שיהיו יין מ'ז בהמו עד שב'
 חזמו כמו שיתבאר טעמא בהלכות ט ב' בפ' פנהס מפטירין
 דברי ירמיה שרא מן התלת הפטורו' דש' המדברו בפורעניו'
 דירושלים ופרשת פנחס יבא ברוב הטנים אחר ל' בהמו חוץ
 מבשנת ה'ט פשוטה וה'ט מעוברת שקורין פנחס קודם ל'
 בתסח ואז מפטירין בה ההפטה השייכא לאתה פרטה והיא
 יוד ה' היתה אל אליהו ונומר מפני שפנחס הוא אליהו וקנא
 לאלקיו בפ' ז' ונס בענין ההפטה כתיב קנא קנאתי לוי' אלקי
 צבאות ונו' ר' אב טחל להיות בשבת נהנין ברוב המקומ'
 להפטיר שמעו ולא השמים כסאי ולא דחי השמים כסאי סימן
 דש'ח דתלחא פורעניות ולא דמי לר'ח אלול טחל להיות כשב'
 שרוחין ענייה סוערה ואימרים השמים כסאי דשאני ענייה
 סוערה שבאה משום נחמה טב דנחמה ובהשמים כסאי יש
 ג'כ נחמה וגם יש לעני' סוערה תשלומין כמו שיתבאר לקמן
 ס' תקפ'א והרתי טעמי אלול לא שייכא בהפטה שמעו שהיא
 מתלחא דפורעניות ואין לה תשלומין לפיכך לא נדחת
 מפני השמים כסאי מיהו ל' במקום שאין מנהג קבוע יש
 לומר השמים כסאי (וכן כהנו נפחא) שלא יזלזל כ'כ
 ב'ח זה ובמקום שנהגו נהגו • ושעמא חלת דפורעניות
 ושכ דנחמה על ס' ה'כ' סעיף א' :

טז שעה אהא לפני החג הרי' והחג הרי' וישמיני עצרת
 חשוב כז' מן השנים שבהבנו למעלה בהג העצרה כי
 כל המועדים היקשו להררי הרי כ'א יום : הג' ה'ה
 (והוא הדין דגני סאך מועדות. איכא למומר הכי אלף סאין נריך
 לכך שהרי פסח וסוכות הם גופם כעשה ימים ולא הכנה וי'כ נס
 כן סין נריך לזה שהרי ל'ה מנעל נזירת פנכה וי'כ מנעל נזירת'
 וכן ס'כ מנעל נזירת' ו'ה הסוכות מנעל נזירת' ו'כ למח'ו
 למיחשב ל'ה לוי'כ כז' ועיין בפ'ז' כיון מנע' סעיף י'א.)
 ויום שני של ש'ע הרי כ'כ ומשלים עליהם ח' ואין להקשות
 אסאי לא אמרינן גמי' שעה אחת לפני החג הרי' ו'כ החיל דין
 ל'מיום ראשון של חג עד ש'ע שהורגל בפני עצמו וש'ע יבטל
 ממנו דין לזיהא כות' לנלח בערב הח' כיון שלא היה יכול לנלח
 קוד' לכן וכדאמר ל'י' ג'י' ר' ה' וי'כ דלא דמי דהתם כשהתפסקו
 הו' הרי נהג דין ל' מ' ה' עד י'כ או ס'כ עד החג ובא הרגל
 ובטל ממנו נזירת' אבל הכא הא לא נהג נזירת' לכלימי
 החג והיאך יבא השמיני ויבטל ממנו נזירת' ל' שלא נהג בהן
 ואף על גב טנס ניהוין והפטה אסורין כמיעד מ' לא משום
 אכילות נהניו אלא משום נזירת' המועד מן הטעמ' שיתבאר
 למעלה בפ'מ' תקפ'א סעיף ב' טבל אילו אסורין לפיכך דיו
 שנחשב י'כ כז' ימים שלמים וישלים עליהם עוד ח' ולא יבטל
 כל דין ל' דאם לא כז' לא ינהג על אותו מת דין ל' כלל וכולי
 האי לא תקילו רבנן :

יז שמע שמעיה קרובה בשבת או ברגל ולפ' ורגל נעשי'
 רחוקה שכלו ליום באותו יום דינו כדיו שמע שמעיה רחוקה
 אחר השבת והרגל דהיינו שאינו נוהג אחר השבת אלא יום
 א' כדיו שמעיה רחוקה ומקצתו ככולו מיהו גם באותו שבת
 או באותו רגל נהג דברים שכצניעא (והיינו משום דכיון
 דלכתי טמופה קרובה היא הוה כקובץ מתו כננל ועיין נסמון
 סעיף ד') :

יח שמע שמעיה רחוקה בשבת או ברגל אינו נהג בשבת
 וברגל אפילו דברים שכצניעא אלא למ'ט או למתצי
 רגל נהג שעה אחת ודיו :

יט שמע שמעיה קרובה בשבת שבת עולה לו ליום אחד
 גלמחר או בלילה קודם וה' ליום שש'י שביעי לאבולת :
 ק אם שמע ט' או י' מ' אחר החג טמת לו מת בערב החג
 אף על פי שאם נמצא שעה א' לפני החג כ'ז ח' מי החג
 הרי' ד' ויום ש'ע הרי כ'א ויום ב' דש'ע הרי כ'כ ואחר כך ט'
 ימים הרי לא וכלו הל' לאותן הקרובים שהיו אצל הקבורה אין
 לזה ששומע עכשיו דין שמועה רחוקה אלא דין שמוע' קרובה
 שאין הרגל מבטל אפילו למי שלא נהג אבילות כלל קודם לו
 וב'ט למי שלא היה יודע שמת לו פת שחייב להתאבל עליו
 שלא יעלה לו לבטל האבילות :

הלכות ט באב

ושאר העניות :

נהוג עלמא ורצו להתענות ד' צומות בשנה מלני הפורעניות
 שארעו בהם לישראל ואסמכיה אקרא דזכריה דכתיב צום
 הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום ריעשוריו יהו' בית
 יהודה לטשון ולשמחה ודרשו בו חכמים ז' צום הרביעי הוא
 ל' בתמח טבו הובקעה העיר בתורבן שני וכו' סבר ס' עה את
 הלוחות כשירד מן הדר וראה את הענל שעשו ישראל וכו' נזרה
 מלכות הרשעה שלא להקריב עוד קרבן המיד וכו' שרף א'
 אפוסטמוס דרשע את התורה וכו' העמיד מנשה צלם בהיכל
 ונקרא רביעי שהו' בחדש הרביעי מניסן שממנו מינין ההרשי'
 צום החמישי זה הטע' כאב טבו גשרף בית אלקינו כראשונה
 ובשנייה וכו' נזרה נזרה על אבותינו שבמדבר שלא יכנסו
 לארץ אחר ששלחו המרגלים וכו' נזרבה ביתר היא היתה עיר
 גדולה לאלק' שהיו בה עם רב מישראל וכו' חרב טורינוס רופוס
 הרשע את ההיכל ונקרא צום החמישי שהוא בחדש החמישי
 צום השביעי זה שלשה בתטרי טבו נרגן נלדיא בן אחיקם
 וסקולה סתת צדיקים כשיפת בית אלקינו ועוד שהרינו
 היתה

תקנות להתענות ד' צומות וכו' בסעיפים:

א בשבת שאחר שביעות שהוא סמוך ליום מתן תורה
 אומרים ויצר אדיר ונאה שמדבר במעשה כראשי ובמתן
 תורה • אופן ככזה אות • זהל אתן וזולתך ויא' אור ישראל
 וקדושו : (וכן נפוחא) : לפרשת נשא לפי שיש בה פרשת
 ברכת כהנים אומרים אהבה אשר יחדיו משום שנתייסד על
 ז'כנת כהנים אשר הראה לנו הקדוש ב' ה' אהבתו וצוה לכהנים
 לברך את עמ'ישראל באהבה ומפטירין בשופטים ויהי איש
 אחד מצרעה ונומר שמדבר בצווא' נזירות שמשון והוא מעין
 פרשת נזיר שכפרטה • לפרשת כהעלותך אומרים באורה
 אשר יצר (כנחמא סני וזיקים) שיש בה מעטה המנוחה
 ונפטירין בזכריה רנו ושחזי סמדבר במנורה ונירות טראה
 זכריה מעין הפרשה לפרשת שלח לך שיש בה פרשת ציצית
 אומרים אהבה שטמאת שצדק מענין ציצית • ומפטירין

חיתה סבה לכמה צרות שארעו לישראל אחרי כן ונקרא שביעי שהוא כחדש השביעי וצום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים ונקרא עשירי שהוא כחדש העשירי :

ב אע"פ שהנביא רצה בקצת הצומות הללו ימים אחרים והם כאלו החדשים מ"ט נוהגין להתענות אלו הימים על המאורעו של בית שני שהוא חמור עלינו שהוא סבה צאתנו בגלות הזה ואסמכיהו אכתוב זה :

תקן הברל טיש בין ט' באב לשאר צומות וכו' ד' סעיפים :

א וכיון שנהגו ורצו להתענות הילכך הכל חייב להתענות ואפי' בזמן שאין שמד בית שיר האומות תקיפה עלינו ואין לנו כ"ה ואסור לפרוץ גדר ובל הפרוץ גדר ישכנו נח"ש חוץ מעוברות ומניקות שאין צריכין להתענות אלא בט' באב כמו שיתבאר לקמן סימן תקנ"ד אלא שנהגו להחמיר להתענות בכלול :

ב שאר תעניות חוץ מט' באב לא קבלום עליהם בכל חומרות תענית ציבור אלא נהגו לנהוג בהם היתר ברחיצה ואפי' בחטין ובסיכה ובנעלות הסנדל ובתשמיש המיטה ואין צריך להפסק מב"ע כי כן קביום עליהם מתחלה כשרצו ולא להחמיר בהם בכל חומרות תענית ציבור חוץ מט' באב והואיל עובדו בו צרות החורבן כ"פ קבלום עליהם בכל חומרות תענית ציבור (וע"ל סימן תקמ"ח כ"פ ו')

ג וכל הצומות הללו קורין שחרית ומנחה ויחל ואם חלו בע"ש טוה"ש חופה כיום התענית בע"ש נוהגין לקרות ויחל ולהתפלל מנחה ואחר כך עושים החופה ואם משלימין התענית על סימן רמ"ט ולקמן בחדש טבת סימן תר"פ ואם חלו בשבת נרחין עד אחר השבת ולא מקדימין אותם ליום ה' שלפניו משום דאקדומי פורעניות לא מקדימין חוץ מצום אסתר שמקדימין מפני שהוא משו' סליחת עון ואין בו משום אקדומי פורעניות ועוד דלא אפשר לאחורי טיטום פורים שחל ביום א' כמו שנתבאר במקומו :

ד אין נוהגים במדינות אלו להכריז הצום :

תקנה דין השבוע שחל בה ט"ב ובני"ח סעי'

א משנכנס אב ממעטין בטמחה ובר ישראל שיש לו דין עם גוי אם יכול להשמש ממנו ישמוש עצמו ממנו דרוע מזליה :

ב מ"ח עד התענית ממעטין במשא ובמתן ובכניין של טמחה כגון בית חתנות לבנו או כניין של ציור וכיור ובכניית טמחה כגון אבורנקי של מלכים שנושעין אילן לצל להסתופף בצילו או מיני הדם ומיני אהלים להשתעשע להרחיק בהם ולצרכי מצוה הכל מותר ואם היה כותלו נוטה ליפול אף ע"פ שהוא של שבתה מותר לבנותו ואין נושאין נשים אפילו מי שאין לו אשה ובנים ואפי' בלא סעודה אין נושאין דבני שאין אפי' בלא סעודה איכא שמחה ונוהגין איסור אפי' מ"ז בתמוז עד ט"ב ואין עושין סעודה אירוסין אבל לארוס בלא סעודה מותר דבאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה ואפי' בט"ב עצמו מותר לארוס שלא יקדמנו אחר ברחמים אע"ג דבה קול יוצא כו' כה פלונית לפלוני מ"מ מתי תפלתו שתמות היא או הוא אבל אחר שמארוס מתיאש האחר הימנ' ואינו מכש עור דחמים הנהגת איסור בכל משא ומתן אינו מותרין עד שיתירו להם כעין דהרת נדרים :

ג נוהגין איסור בתפירת מ"ז בתמוז עד ט"ב משו' אכילתו :
ד ושראש חדש עד אחר התענית נוהגין איסור לכבס אפי'

להניח וללבוש אחר הט"ב משום שנראה כמסית דעה מן האבל כיון שעוסק בכיבוס בגדיו ונוהגין איסור כיבוס אפי' להתו לכבס לגוים מ"ח ואילך אבל קודם ר"ח מותר לתת לגוים לכבס אע"פ שיכבס אחר ר"ח אע"ג דמדינא דגמרא אינו אסור אלא בשבוע שחל בה השעה באב אנוהגין איסור מ"ח (כדי למעט נמסקה ולסכאות הלכות) וכן המכובסין בקוד' לכן אסור ללבושן בשבוע זו בין איש בין אשה חוץ מצאה הלוכז לבנים מטומאת נדתה שמוחרת לכבס וללבוש לבנים כדרכה ולהציע תחתיה אבל בט"ב עצמו לא הלכז לבנים ממש אלא לובשת חלוק בדוק ויפה ושאר כל אדם אסור מ"ח עד התענית בין ללבוש בין להציע בהן את המטה ואפי' משפח' הידים והשלחן אסור ואפי' בכיבוס שלנו נוהגין איסור ואין להקל חוץ מלכבוד שבת שמוחרת ללבוש כלי פשתן ככובסין ולהציע לבנים כמו בשאר שבתות ואפילו מי שאין לו אלא חלוק אחד אסור לכבס בשבוע שחל פ' באב לחיות בהוכה :

ה בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן בין חרשים בין ישנים מכובסין אסורין ללבוש :

ו ואפי' בגדי גוים אסור לגשים העבריות לכבס להם אע"פ דשאר מלאכות מיהר' לעשות להם כיבוס אסור משום סריאית העין אבל המלאכות שעושות הנשים לצעופים קודם הכבס והוא שמוללין הקצוות מותר לעשות לארמאות בשכר ולא בצעיפי לישראלים וכן מותר לנשים שמחיתן בכך למנות חושים כדי לתפור בהם בגדים שאין במלאכות אלו שמהה א אבל לתקן השהי לארזי בגדים נוהגים לאסור מ"ח עד התענית וסמכיה מפני שבו פסקה אבן השתייה והוא מלשון שהי אסמכיה אקרא דכתיב השתות יחרפו וכו' שאר תקין בגדים חדשים :

ז ואפי' מעלג'ו"ש כס שמהה ואסור לעשותם ואפי' לאהרן' בשכר ונהגו לרקל כזה אבל ללבוש בגדי' החדשים ואפי' מנעלים חדשים נהגו איסור מ"ח שהוא נמי בכלל מיעוש שבתה ואפילו לקנותו יש בהם שמהה ואסור אבל נהגו לתת לאומן גוי לתקן בגדים וכלים חדשים הוד' הזמן כדי שיהיו מוכנים לאחר התענית שאין בנתינתה לאומן כל כך שמתח בעוד שהם ברישות האומן ואינו רואה אותן מיהו שוב למעט בזה כמקום שאפשר דלא עדיף משאר משא ומתן שמימעטין :
ט מ"ח עד התענית נוהגין שלא לאכול בשר ושיא' לשו' יין חוץ מן השבט שאוכלין ושותרין בו כדרך כל השנה ויש מיסיפין איסור משבעה עשר בתמוז וחמשים מפני שבו בשל ההמדד וניכרך היין אבל חומץ של יין מותר לשתות :

י יא שאפילו הנהגים שלא לאכול בשר ויין מותרים הם בתבשיל שנתבשל כובשר שהרי לא נהגו בן משום איסור אלא כדי לצעורי נפשית קא מפזין ולא משום אבל ושבתה לבד דא"כ אבל אחר למה לא אסורו בכשר ויין אדרב' מצוה הוא להשקותו יין כדי לשבת צערו ולנחמו אבל כאן מצוה הוא שלא להתנחם אלא להרבות אכל כדי שזכור ויצטרע על חורבן ירושלים הילכך הבשיל של בשר צות דמע' בשר ולא ממשו אינו משבח צערו מ"ס אסורים הם אפי' בכשר עוף ובכשר מלוח ואפילו מלוח מזמן מרובה ויין אפילו הוסס מנתו דהיינו הוד' ג' ימים לדריכתו מפני שיש בהן קצת שמחה ופיקות צערא ומותר לשתוה יין של הבדלה וכוס של ברכת המזון שהוא מצוה אבל אין נוהגין כן ככוס של ברכת המזון אין נוהגין כל עיקר וכוס של הבדלה נוהגין לתינוקות ואם אין תינוק ישתה בעצמו אבל כל סעודות מצוה שהארע מ"ח עד התענית ואפילו בערב ט' באב כגון סעודת מילה או פריין הכן אויסיים מסכתא מותר לקבץ שם עשרה מצומצמים עם בני המצוה ואוכלין בשר ושותרין יין חוץ מסעודה שמפסיקין בה ויש לוקחין י' מלבד הקרובים השייכים לבעל דסעודה וכן מורגים

לבוש החור הלכות ט"ב ושאר העניות

דבר ורמז כפסוק כל רודפיה השיגה בין רמצים כך כחוב
בהנהיגה המנהגים אבל הרמז לא ידעתי ונ"ל שכונתו לומ'
שרמז במלת בין המצוי ש"ל בין מצוי היום דהיינו שנחלק
היום לר' משמרות כל אחת נ' שעות ושתי משמרות האמצע'
הן נקראות בין מצוי היום שכל אחת יש לה משמר לפניה או
לאחריה ולפי זה יהיה פ' מד' ועד ט' ל' מתחלת ד' ועד סוף
ט' דהיינו ו' שעות . וכל הדברים שנוהגין בהן איסור אינן
אסורין אלא עד התענית ולאחר התענית מותרים כיד
נוהגים שלא לקדש הלכנה עד אחר התענית כמו שנהבאר
לעיל סימן ה' :

תקנ"ב דין ערבט' בובו י"ב סעיפים :

א ערב ט' באב בסעודה שמפסיק בה דהיינו אחר הצות
ואין רצונו לאכול עוד אסור אפי' כדיו המשנה ולא משו'
מנהג בלבד אלא מגזירת חכמים לאכול בשר ולשתות יין ונ"ס
אפילו במקו' שלא נהגו איסור מ"ח בסעודה המפסקת אסורים
מגזירת חכמים :

ב ולא יאכל שני תבשילין משני קדירות בסעוד' המפסק'
כפני שהוא דרך שירה וכבוד ואפילו הם מין אחד של
קטנית או של ירק אסור וכ' שאם הם מ' מינים כב'
קדירות ויש להחמיר אפי' מ' מינים בקדירה אחת א"כ הוא
דבר שדרכו בכך כל השנה כגון אפונים שנהגים עליה בצלו'
ובצים / אפילו דבר הנאכל כמות שהוא חי כגון חלב וגבינה
ודג מליח מקרי תבשיל לענין זה :

ואין חילוק בין צלי ומבושל ה"ה
לענין זה דבכל ריבוי תבשיל' דלא אסרו כ' תבשילין לא משום
יש כבוד והענוה ואסור : דנרצו תבשילין יש כבוד
ותענוה ולכ' מה לי עכ"ל כמות שהוא חי או לא וכיין כע"ז סימן
ק"ג סעיף א' ונ')

ג אבל ירקות ופירות חיון אפי' כמה מינים מותר ללפת בהן
(אם הפת שאין זה לא דרך שירה ולא כבוד ולא הענוה :
ד וימעט במשחיו ואפילו שאר משקין שאינו יין ויעט
בשתיהו ממה שרגיל לשתות וכן לא יאכל אחר סעודהו
צנוק' מליח דבר' שנהג בהם בשאר ימות השנה כדי להנהיג
כפרישות ואבילות :

ה ונוהגין לאכול ערשים או כצים מפני שהם סימן לאבל
(ועיין נע"ז סימן סכ"ה סעיף א' ונסימן סע"ח סעיף ט'
וכיין נע"ז סעיף ז') מה בצים וערשים נגלה אף אבילות
נגלה הוא שחחר בעולם ומה בצים וערשים אין להם פה אף
אבל אין לו פה שאין לו להרכות כדובר ואין אובליח תבשיל
אחרת :

ו וכל זה למי שאי אפשר לו שלא יאכל תבשיל מפני שהוא
חלוש בשבעו אבל מי שאפשר לו יהמיר לעצמו ויעשה
כמו שעשו חסידים הראשונים שהיו מביאין להם פת הריבה
ממלח ושוררו במים ויושב בין תנור לכירים על גבי קרקע
ואוכלה ושוחה עליה קיתון של מים כדאנ' וכשכמוהו ובכביה
כמי שמתו מושל לפניו ויש שהיו נוהגין עוד לטבל אחר אכיל'
פת באפר ולאוכלו על שם יגרום בהצץ שיני ונ' :

ז ונוהגין ליטב על גבי קרקע בסעודה המפסקת
ואין צריך לחלוץ מגעליו כדאמר' נכמה דוכתי לחס"י'
באותה סעודה דלא מטעם אבל יושבין ע"ג קרקע אלא
כדי שהיא נרא' סעודה עזיה ושלפה .
וישיבה על גבי קרקע ועיין
בסמוך סעיף ג' ונסימן טע"כ סעיף ז' ובסימן קט"ז סעיף י"א ובסי'
ל"ג סעיף א' ונסימן תקל"ט סעיף ג' ועיין ג' כע"ז סימן טכ"ז
סעיף א' ונסימן טפ"כ סעיף א') ח י

מתרים המוהל והבעל ברית ללבוש בגדי שבת בשעת המילה
וכל שכן אבי הבן :

יא וכל האוכל בשר או שותה יין במקום שנהגו איסור הוא
בכל פרוץ גדר וינשכנו נח"ש אבל משקה רבש שקורין
מע"ד מותר לשתות שאין בו שמחה . ונוהגין לבטל השחיטה
מ"ח עד התענית כדי לזכור החורבן ולהרכות האבל שהוא
עיקר השעם בכל חומרי המנהגים שאנו נוהגים :

יב ואיסור התספורת הוא אחר ראשו ואחר כל טער שבו
כמו כאבל .

יג ובזקן כל שמעבב האכילה מותר שלא גזרו בו .

יד ואפי' לקטנים אסור הגדול לספר אותו וכן אסור לכבס
כסותן של קטנים שלא יסוה דעתו מן האכל כדלעיל
ודווקא כסות של קטנים כגון בני ג' וד' שנים אבל בנדים
הקטנים המסנפים עצמם ומוציאין רעיו ומשתנים אותן הנהו
משרי שרו לכבס שאין בכיבוס זה משום שמחה :

טו מי שהכפיתו אבילות של כת ושל שבת זו זו אחר זו
והכביד עליו שערו מיקל בתער שאין זה דרך קישוש
ויפוי אלא דרך בזיון אבל לא במספריים ומכבס כסותו במים
אבל לא בנתר וחול :

טז י"א כשהל ט"ב ביום ה' מותר אחר הצות לספר ולכבס
מפני כבוד השבת ואין לסמוך על הוראה זו להתיר דבר
של שמחה ביום האבילות והעום עצמו . נוהגין שלא לרחוץ
מ"ח עד התענית ונוהגין להחמיר שלא לרחוץ אפילו בצונן
אבל הנשים לשבילתן רוחצות וטובלוח כדרכן חוץ מליל ט"ב
כמו שיתבאר לקמן סימן הק"ד ואפי' אם אירע ליל טבילתא
במוצאי ט' באב י"א שרוחצות בערב ט' באב אם אי אפשר לה
לרחוץ ליל עשירי וה"ה אשה הלוכת לבנים רוחצה מעט
כדרכה כשאר ימות השנה . (וע"ז סימן תקל"ד) הואיל
זאינה עושה לתענוג רק לצורך בצוה וכן קטנים שיש להן
חמטין כראשן נוהגין לרחוץ כראשן . ואם חל ר"ח בע"ש
יש נוהגין לרחוץ ב"ח לכבוד שבת ויש נוהגין להקרי' לרחוץ
ביום ה' שלפניו . בערב שבת של חזון ישעיה ניהגין לחוץ
הראש ופניו דיו ורגליו בצונן סמוך להכנס' שבת ויש מקילין
בחפיפת הראש בחסין למי שרגיל בכך בכל שבת אבל כבורית
ולו"ג לא יחפוף כשבת זו אפי' מי שרגיל בכך כל השנה .

בשבת של חזון אין מחליפין ללבוש בגדי שבת כ"א הכהונת
לבר ואין כזה משום אבילות כפרהס"א בשבת כמה שאינו
משנה בגדיו שהבריות אומרים שמא אין לו בגדים אחרים
ואפילו אם ידוע שיש לו אין נראה כ"כ אבילות דלפעמים אין
אדם מקפיד על עצמו כל כך לשרות כשניו בגדיו אבל אין לך
עני כישראל שאין לו כהונת לכן בכל שבת והכל מדקדקין
עליו לשנותי וזהו נראה בו אבילות אם אינו מסתנה . וכן
מציעים לבנים כמו בשאר שבתות ובכ"ה פורסין פרוכת של
שבת אם לא שחל מ"כ ביטבת ונדחה לאחר השבת או אין
פורסין פרוכת של שבת אבל הכתוב' מחליפין אפי' בשבת חזון
שחל ביום ט' באב וחזן שיש לו כישואין בשבת נחמו נוהגין
ללבוש בגדי שבת בשבת של חזון :

יז י"א שיש ליהדר מלברך שהחיינו בין המצרים על פרי חדש
או על מלבוש דבר שיכול לדחותו עד אחר ט' באב ונ"ל
דבשבתות שבוניתיים מותר לברך שהחיינו על פרי חדש הוא
סעלה על שלחנו כסעודת שלמה ואינו מחסר דבר אבל על
פדיון הבן וכרך ולא יאחר אפילו בחול שלא יחמין המציה
שמיים שלשים ואילך אם יעכב עובר בעשה בכל יום וכן פרי
שאיפשר שלא ימצא אחר ט' באב יכול לברך עליו שהחיינו
ולאוכלו בין המצרים :

יח יש לזוהר מ"ז בתמח עד ט"ב לא ילך אדם יחירי מד'
שעות עד ט' שעות ואין להכות אפי' בטו ותלמידו ואפי'
ברצועה באותו זמן מפני שבהן קטב מריוי שולש וסכנה יש

ויון כמו קנתנאר לעיל סימן תקכ"ב סעיף א' וז"ל איכא למימר כיון
 שהתחיל במקנת חלנות יהא אסור ג' נ' לרחוץ ולסוך כמו ב"ב ט"ז
 אע"ג דלכתי לא עייל ע"כ דהלא דסוכה ורחינה הנאס מלאחר
 טעה היא ונראה כדוחץ וסך לנלוך ע"כ אפ"ה אומר והיינו משום
 דכיון דמותר לכוון עד בין השמשות אס כן לא יתכן שיבא מותר
 לאכול ולשתות עד בין השמשות והיא אסור לרחוץ ולסוך וכ"כ
 כעילת הסכדל דמותר ועל סימן תר"ח ולעיל סימן רס"א סעיף ג'
 ונתנאר כמה מסך זמן בין השמשות קודם הלילה

נהנו שלא ללמוד בע"ט באב מחצות היום ואילך כמו ב"ב
 שיהבאר לקמן בסימן שאחר זה כ"א בדברים המותרים ב"ב
 עצמו מותרים גם בערב ט' באב ולפיכך אס חל ט' באב בשבת
 ונדחה עד א' בשבת או שחל בא' בשבת אין אומרים פרקים
 באותה שבת שהם במקום לימוד תורה כמו שנתבאר לעיל וכן
 לא ישייל אדם בערב ט' באב כמו ב"ב עצמו :

תקנה דברים האסורים בט"ב ובז' כ"ה סעי'

א ט' באב לילו ויומו נוהגין בו כל המצות הנותרים באבל
 שמהאבלין על חורבן ירושלים והם אלו שאסו כרחיצת
 וסיכת אפילו פניו ודיו ורגליו ואסור בנעילת הסנדל והשמיש
 הצטה ואפ"ל שכב עם אשתו במטה אחת אסור ויש לו לאדם
 להצטער בענין משכבו כליל ט"ב שאם רגיל לשכב בב'
 כרים לא ישכב כ"א בא' ויש בני אדם שמשמים אכן חחת
 מראשותיהם וזכר למח שנאמר ויקח מאבני המקום וגומר שיש
 במדרש לפי שראה החורבן מיהו עוברות או מי שהוא חולה
 ואינו יכול להצטער אינו חייב בכל אלה ואסור לקרות בהורה
 נביאים וכתובים ולשנות במשניות בעמדים בתלמוד בהלכות
 ובאגרות משום שהם משמחים הלב שנאמר פקודי יי' ישרים
 משמחי לב :

ב אבל קורא הוא באיוב וברברים הרעים שבירמיה
 שמשכרים את הלב ואם יש ביניהם פסוקי דנחמה
 צריך לדלגם שלא להתנחם וליישב את לבו בדברי נחמה
 ויותר ללמוד מדרש איכה כדי להזכיר חורבן הבית וכן אנדות
 החורבן בפ' הניזקין ובפ' חלק ולקרות בחורבן הנזכר ביוסיפון
 מותר ופרק אלו מנלחין דמירי רובן בהלכות אבלות וכן פ'
 איכה ופי' איוב מזהירים (כפונאל נוהגין שלא לומר תהלים
 ועל היותו קודם תפלת ערבית מותר ע' לאצ' לפיכך למחרתו ר"א
 אומרים תהלים ושיר היתור שלוש ע' ו' ח' ששס' אחרתן טה
 כמוססס' ח' כ' המהמר מזהר מלכתי יפה ינ')

מיהו לישא ליהן ולפ"ל עס
 אחרי אסור פרסמא מלהא דאין לחלק בין הפירו והקדושים
 שובא ויש בז' שסח' בפלפולו ואז חפוס טיש בז' פיון בקדושת
 הפיוזם כ"ס דנדוף מפני טהו'
 נכר לו ועיין נ"ב סימן ס"ד סעיף ד'

ג ואפ"ע הרחוק יש מי שאוסר ליפטר מל"ט ואפ"ל תניקו'
 של בית דבן בשליש בו פ"הא יטעמא :

ד כל מה שהוא סדר וחובת דיוס כגון פרשת הקרבנות
 זמט"ל איזהו מקומן ומדרש רבי ישמעאל שתקנו כנגד
 הדמורים מותר לקרותו ולא גרע מ"ט ובירמיה ומה שקורין
 בתורה מעין המאורע כגון פ"ר כי הוליד פנים והפסרת דוכא
 אסוף אסיפס ומותר לחזור אוהה פרשה ביהודי אסור אבליה
 זא' סור שתייה בט"ב כדרך אסורו ב"ה אלא שזה מדברי תור'
 ועונשו כרת וזה מדברי קבלה ועונשו מכת מרדות :

ה עובדות ומניקות מתענות ובשלישית בט"ב כדרך שמתענ'
 ומשלישית ב"ב אבל בג' צומות האחר' אס העני' מצטער
 לחם פטור להתעורר מראי לה' שלא יאכלו להתענ' כמאכל
 י"ב משחח אלא כדי קיום הולד אפילו כשאור העניות אבל טמו
 להתמר להדענ' הם בריאות ואין להם סכנה בתענית :
 ו מצו יד

ה יש לזהר שלא ישבו שלשה לאכול יחד בסעוד המפסק'
 כדי שלא יהחייבו בזימון (דכא אפי' אכל חייב נישון
 ועיין נ"ב סימן טע"ט סעיף ג' ד"ה) אלא כל אחד ישב לבדו
 וידום ויברך לעצמו לקיים מה שנאמר ישב בדר וידום כי נטל
 עליו :

ט וכל זה אינו מדבר אלא בסעודה שמפסיק בה דהיינו
 שהוא אחר חצות ושהסכים בדעתו שלא לאכול היום
 אחר סעודה זו סעודת קבע אע"פ שדעתו לאכול אה"כ אכילת
 ארעי לא כמנהג רוב העם עכשיו וגם ת"ח ופרושים לא יזהרו
 בזה שאוכלין אחר חצות סמוך למנחה מאכל כסה מינים
 אפיו ומבושל דברים שעולים על שלחן מלכים ושותרים כל
 צרכם כאלו הוא יום מועד ואחר כך מתפללין מנחה ותהווין
 ואוכלין אח"כ אכילת ארעי על השובע אכילה גסה וקורין לה
 סעודה המפסקת ועושין אותה בכצים צלויים כדי להפסיק
 בסעודהם אבל לא יפה הם עושים אע"פ שאין אוכלין בשר ויין
 מ"מ אין להרבות בתבשילין סמוך לערב כ"כ שבודאי לא יוכל
 לאכול אח"כ סעודת קבע כ"א לאכילה גסה דרוקא קודם חצות
 אמרו בנפרא שאין צריך לזהר בכל הדברים הללו אע"פ שאין
 דעתו לאכול אחריה סעודת קבע ודעתו לאכול אחריה סעוד'
 קבע אבל אלו האוכלים סמוך לערב כמה מיני תבשילין כל
 צרכם ואומרי' שדעהם לאכול אחריה קבע לסעודה המפסקת
 וירוע שלא ירעבו ולא יצמאו לא מצאו ידית' ורגליהם דאם כן
 אין כאן לא אכילות ולא צער ולא זכר לחורבן אלא דרך העני'
 ויום טוב וקרוב הוא לקרות עליהם ותהי עונותם על עצמותם
 אלא אם ירצה לאכול כדי שיק לו התענית יאכל כל שבעו
 בתבשיל אחד המטביעו ולא מאכלים המתענגים ואם יבול
 לסגף עצמו ויחמיר על עצמו שידע שלא יזיק לו בתענית קדוש
 יאמר לו :

י ואם חל ט"ב בא' בשבת או בשבת ונדחה לאחר השבת
 אוכל בשר ושות' יין בסעוד המפסקת ומעלה על שולחנו
 אפי' כסעודת שלמה בעת מלכותו כדי שלא לזלזל בכבו' שבת
 אמנם צריך להפסיק מבעוד יום כמו כשאירע כחול :

יא מי שקיבל עליו העני' בזה כל ימות השנה ואירע ערב
 ט"ב להיות בשני יאאל על נדו או לילה העניתו ויפרענו
 וי"א שמתענה עד אחר תפילת מנחה ואוכל סעודה אחת והיא
 סעודה המפסקת וקודם ביאת השמש וכן נוהגין וה"ה מי
 שמתענה הענית חלום יעשה כן :

יב אין אומרים אומרים תהנון ערב ט' באב כפנחה משום
 דאיקרי מועד ואם הוא שבת אין אומרים צוין טהאי
 טעמא רצוץ הוא צדוק הדין של מרעה והוא כמו תחנה :

תקנה דין סעודה המפסקת ובו ב' סעיפים :

א סעודה המפסקת אוכלים ומפסיקין מבע' כמו בע"כ
 ואם אכלה בעוד היום גדול אע"פ שהסכים בדעתו שיהיה
 לאכול היום עוד אפ"ה מותר לו לחזור ולאכול אשתגמ ביון
 שלא הוציא כן בשפתיו דבברים שבלב אין דברים ואם הוציא
 כן בשפתיו תרו קיבל עליו התענית ואסור לאכול ולשתות
 אבל לסוך ולרחוץ גניו דיו ורגליו מותר עד שקיעת החמה
 אע"פ שתפסיק לאכול רמה שקבל קבל ומה שלא קבל לא קבל
 גשערי ברייתו עד זמן הקבוע לו מדברי חז"ל ודוא לא קבל
 עליו אלא אסור אכילה :

ב ולאחר שקיעת החמה צלילין בין השמשות שלו כל מה
 שאסור בעיקר היום כמו
 שנתבאר במו' שאין זה אסור נאמ' דמשקתיל לאכול סעוד'
 כ"כ כלל ובו השמשות אלו המפסקת הוא התחיל באכילות
 מדברו קבלה ב"ב מ"ה מתני' אסור לאכול נטר ולשתות

לביש החוד הלכות ט באב

שאין זה משום תענוג אלא כמו רפואה •

טו סיכה ג' באינה אסורה אלא של תענוג אבל מי שישי לו חשטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש •
טז נעילת הסנדל דווקא של עור אסור אבל של עץ או של בנד או שעם וגמי מותר ושל עין מחופה בעור אסור •
יז אבל ומנודה שמהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל וכשיגיעו לעיר יחלצו וכן בט"ב ואפי' ברחוב הגוים יש להתמיר ולחלוק ולא יחוש להלענת הגוים . אבל נהגו להקל ברחוב הגוים , ואע"פ שנעילת הסנדל אסור מכרכין שעשה לו כל צרכו •

יח תשמיש המטה אסור ואפי' לישן עם אשה במט' אחת אסור משום לך לך אמרינן גזירה שחור כהור כו' :

יט ואם הל ט"ב בשבת **ה' ט"ב**
מדי דהוה אקונד מתו דרגל' מטה' בכלוך חוץ מהשמי' פכחה עד אחר הרגל אפי' המטה שנהנין איסור אפילו דברים טנננעל נוקנין כמו בשבת ונהנין להכריזו בבה' סתתכר לעיל כ"ת קמח' כעוף להודיע לעם שאסור כגו באבל משום דברי שבצנעא ד' ה"כ נסתת זו נגי ט"ב הוה כמו דגל ולסור נסתמוס המעה ועיין גע' ז' סימן ט"כ כעוף א')
ך אין שאילה שלום לחבירו בט"ב כי לא עה שלום הוא רק עת צער ויולה על חרבין בין המקדש והדיוטסים שאינן יודעים ונהניס שלום משיבין להם בטפה רפה ובכובר ראש: (ועיין גע' ז' סימן ט"כ כעוף א' ולקמן סימן תקע"ה כעוף ז')

כא י"א שלא ילך אדם וישייל בשוק כדי שלא יבא לידי שחוק והתול :

כב נהנין עכשיו בכל מקומו' ישראל שלא לעשות מלאכה בט"ב משום שיט בה שמחה והיום הוא יום אבל א"כ לא ידך גיסא משום דאיקרי מועד שיהיה כן במהרה בימינו :

כג וכל העושה מלאכה בט"ב אינו רואה סי' ברכה לעולם באותה מלאכה מיהו ע"י גוים מותר לעשות מלאכות צרכי ביתו אפילו בביתו וכן פרקמטיא אסור בט"ב דכל מקום דמלאכה אסורה פרקמטיא ג'כ אסורה מפני שיט בה שמחה או לפחות מסיחה דעתו מן האבילות וזה אסור בט"ב שלא יכין אד' דעתו מן האבילות אבל לא נהגו איסור לא במלאכה ולא בפרקמטיא אלא עד חצות ועד חצות נהגו להתמיר בכל מלאכה שיט בה שיהיו קצת ואפי' מעשה הדיוטס שאינו מעשה אומן אבל דבר שאין בה שיהיו כגון הדלקת נרות או קשרה וכו' וצא בהן נהנין היתר ולחלוב פרו' אם אפשר לעשות ע"י גויה לא החלוב בעצמ' אם יש לה גויה ;

כד ומלאכה דבר האבוד מותר כמו בח"ח :

כה כל האוכל ושותה בט"ב באינו רואה בשמח' ירושלים וכל האוכל בשר ושהיה יין בסעודה שפסטיק בה עליו הכתוב אומר ותהי עונתם על עצמותם וכל המתאבל על ירושלים כראוי זוכה ורואה בשמחתה שנ' שיטו אתה משוש כל המתאבלים עליה :

תקנה דיני ציצית ותפילין בט"ב וכו' ב' סעי' :

א נהנין שלא להניח תפילין בט"ב בשחרית כמו באבל בינם הראשון שאין יום מר גדול מזה ותפילין לקראין פאר . וכתוב באיכה השליך מטמים ארץ תפארת ישראל .
ב ונס שלא לכרך שלית של ציצית משום שנ' בצע אמרתו ומתרגמנין בוע פורפידון דילי ויהיה אמרתו מלשון אימר' והם הציצית התלויין באימרת הבגד ושפע' זה מסירים ג'כ הפרוכת שלפני האוזן שהוא ג'כ נקר' פורפידון דיליה אבל פ"ס נהנין ללבוש שלית קטן תחת בגדים' בלא כרכה שלא לבטל מצו' ציצית מכל וכל שאין זה אלא אסמכתא וגם נהנין להניח ציצית ותפילין כמנהגו ולבדך עליהם •
תקנו ט"ב

ו מיהו חיה כל ל' יום וכן חולה שהוא צריך לאכול אין צריבים אומד אלא מאכילים אותו מיד דמקום חולה לא נזרו בה רכנן ואפי' בט"ב מיהו נהנין להתענות כל זמן שאין להם צער גדול שהיה לחוש לסכנה והמיקל לא הפסיד • (וע"ל סימן תרל"ח)

ז וכן הוצת וסיכה אסורין בט"ב כמו ב"כ ואפילו להושיט אצבעו במים אסור :

ח מיהו שבילה של מצוה בזמנה מותרת וכזמן הזה שנהגו הנשים כמה חומרות אין להם שום שבילה בזמנה הלכך לא תשכול בנו דבראי הוא בית אלקינו לאבד עליו שבילה אחת בשנה / וה"ה לפי זה נראה אפילו כליל מוצאי ט"ב לא תשכול דמתי תרחוק ותחוף שהרי אפי' בין השמימות שלו אסור לרחוק ובבילה אין לרחוק שתהיה כהול לביתה לכך לא תשכול אפי' במוציא ט' באב מש"כ ב"כ שמותרת לרחוק ולחוף בעי"כ ולמוציא י"ב חופפת מעט ושכולת אבל אין להתיר ג'כ בערב ט"ב לרחוק ולחוף ולמוציא ט"ב תשכול כמו ב"כ דשאני ט"ב שמתפלשין באפר ויושבין על הארץ וע"כ צריכה הריצה אח"כ משום חציצת האבק והעפר לכך היה ראוי להתמיר בזה שלא תשכול במוציא ט"ב אלא כיון שהוא שעת הדחק נהנין היתר כמו שהוא בע"ז סימן קצ"ט וכמו שכתבתו למעלה בס' הקל"א ואפי' לרחוק בע"ז ט"ב נהנין היתר אם אי אפשר לה לרחוק בט"ב באב עצמו אבל ודאי נ"ל שהזהר מלהתפלש באפר בו ביום ואף על פי שהולכים יחף אפשר להם ללבוש נעל של בגד ואנפילאוה כו' שהם מותרים כמו שיתבאר . ולתפלה מותר לרחוק ידיו דהוי כשבילת מצוה וכן כל היום כשעושה צרכו וצריך לברך אשר יצר וכול ליטול ידיו • מיהו צרי' לזהר שלא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכבוד :

ט ואפי' שלא לצורך תפלה וברכת אלא שהיו ידיו מלוכלכות כשיט וצואה ורוחץ כדי להעביר השיט והצואה שאינו פבוין לתענוג מותר להעביר תלכבוד והצואה כפי הצורך :

י ונטל אדם ידיו שחרית כשעוסד סממנו דסתם ידים מלוכלכות הן וצריך לזהר שלא יטול כל היד אלא עד סוף קשרי אצבעותיו :

יא ולאחר שנבג ידיו ועדיין הן לחות קצת מות' לו להעביר' על עיניו ואם היה לפלוג ע"ג עיניו ודרכו לרחצו במים רוחץ לחדאי ומעביר הפלוג ואינו חושש דה"ל כצואה ושיט שרוחץ כדרכו ואינו חושש ואפי' מי שאין דרכו לרוחצם בכל יום אלא שרוצ' עתה להעביר הלכבוד והכלי שינה מעל עיניו או שרוצה לצנן ולקרר את עצמו מותר לו לשרות מפה במים בע"ט ולהוציא' מן המים טבעי' והיא מתנגבת ותלוך' וכלילה מקנה בה פניו ידיו ורגליו כדי להצטנן ולמחר מעביר' על נבי עיניו להעביר הלכבוד כיון שהוא כמעט נגובה' הרוצה לקנח פניו משום אסתניסות שאין דעתו מיושבת עליו עד שקנה כמים נראה דבט"ב אסור אע"ג דב"כ מותר דשאני י"כ דצריך יטוב הדעת לתפילות אבל בט"ב מה בכך שלא תהא דעתו מיושבת עליו אדרבה כן ראוי להיות שההיא דעתו עומה בט"ב באב אם לא שדעתו לשימים משום תפילת שחרית שיתפלל בט"ב שיהא דעתו מיושבת עליו באותה תפלה ורחסנא לבא בעי וטוב להתמיר נ"ל :

יב ההולך להקביל פני רבו או אביו או פי שגדול ממנו או לשאר צורך מצוה מותר לו לעבור במים עד צוארו ואינו חושש דמקום מצוה לא נזרו ואפילו בחזרה מותר שאם לא יתתיר לו לחזור לא ילך מתחלה וימנע מן המצוה אבל לילך ידרב אצל תלמיד לא התירו לעבור במים שאם יצטרך לו תלמידו ילך הוא אצל רבו :

יג ההלך לשמור פירותיו עובר במי' עד צוארו ואינו חושש דמקום פסידא לא נזרו אבל בחזרה אסור •

יד הכא מן תרוך ורגליו כהן מותר לו לרחוק רגליו במים

תקנו

טב שחל ביום א' ובו סעיף א'

א טב שחל להיות בשבת או בא' בשבת לא יכביל בשבת סבעי שאם יכביל קבל עליו ט' בואסוד לו שוב לשתות ולא יכביל ויתן לשתות לחינוקות דילמא אתי למיסרך שיסת' אף לכשיגדל אלא במ' ש' מיד כשירואה נר יברך כורא מאורי האש ואינו מברך על הבשמים באוחה לילה מפני שהוא עונג לו ודבר של תענית אסור בט' ב' (ועל סימן רנ"ז סעיף א') ומימן תנ"א סעיף א' ומימן (תלכ"ד סעיף ג') ולמצאי ט"ב יכביל ויברך על הכוס ואינו מברך על הבשמים ג' כ' כמצאי ט"ב משום שהגשמה יתירה שהיתה לו בשבת כבר הלכה לה ביום האבלות :

תקנו

לומר נחם וענינו בט"ב ובו סעיף אחר

א בט' צריך להזכיר מעין המאורע והוא שאמר נחם יי' אלוקינו את אבילי ציון וכו' ואומר אותו בבונה ירושלים מפני שהוא מענין אותה הכרחה וכן הדין היה לנו לומר אותו ערבית ושחרית ומנחה כמו שאר ענייני מעין המאורע: של כל ימות השנה כגון ר"ח חנוכה ופורים שאומרים אותו בכל ה' תפילות אלא שלא נהגו לאומרו אלא במנחה משום דבערבית וסחרית דומין כמי שמתו מוטל לפניו שאין מנחמין אותו כי הם עיקר זמני אבלות ואין להזכיר בהם אלא קינות אבל במנחה דומין כמי שנקבר מתו שמנחמים אותו א"נ איפכא לאורך גיטא משום שעבשיו במנחה הוא עיקר זמן שצריך נחמה שלעת ערב הציתו בראת האור כ'ובשומע תפילה אומר ענינו כמו בשאר תענית צבור ואם לא הזכיר לא זה ולא זה אין פחדוין אותו (ועל סימן תקס"ה סעיף ג' ונכיון תלכ"ד ובסי' תנ"ג) מי שאכל בט"ב כגון חולה כמג שנתבאר ינתייבש עליו דעתו יאמר נחם ככרחה המזין בבונה ירושלים (ועל סימן תנ"ח סעיף א') :

תקנה

במצאי ט"ב אין אוכלין בשר ובו ס"א

א מנהג כשר הוא שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ליל עשירי ויום עשירי שרובו של היכל נשרף בו שלעת ערב יום חשיעו הציתו בו את האור ונשרף עד שקיעת החמה של יום י' אלא משום דאתחולו פירענות היה ביום ט' קבעו דהענית ביום ט' מ'ס' אין לו לאדם להתענג ביום י' וישנהגין להחמי' ביום י' עד חצות דאי לא ששת כוחו היה ראוי להתענג גם יום י' אלא שאין נזרוין נזירה על הציבו שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו ואותם הגוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל מצאי ט"ב יש להם לנהוג כן אפילו אם חל ט"ב ביום ז' ונדרה עד יום א' אע"פ שכיו"ל אין צריך להתענג כבשר ויין מ"מ בליל מצאי ט"ב שהו' ליל י' יש לו להתענות כבשר ויין משום אבלות של יום :

תקנו

מנהגי ט"ב ודין מילה בט"ב ובו י' סעי'

א סדר חיוס ערב ט"ב מתפללין מנחה אחר אכילת קבע ואין מפלין בו מפני שהוא סמוך לט"ב שהוא נקרא מועד ואוכלין סעודה המפסקת אחר תפילה המנחה ליל ז' ב' חולצין מפני עליהם והולכים לבית הכנסת ומסיימים הפרוב' מפלגי הארון ע"ש בצע אסרתו ויושבין לארץ כאבלים ואם הוא מצאי שבת אין חולצין עד אחר ברכות הש"ץ יחלוץ (קודם ברכות מפני השירוף ויאמר המכביל בין קודש לחול קודם לחילוף ואין מדליקין נרות בכ"ה לומר שככה נר ישראל כתוב שש וירח קדרונו ומתיב במחשכים השיבני מ"ס

מדליקין נר אחד לומר לאורי יציקה הקנות ונהגין לחלוק עוד נר אחד משום שמא יכבה נרו של החזן שירליקו מזה ועומד ש"ץ ומתפלל ערבית והקהל מתפללין ברכת ערבית על הקרקע בנחה ודרך כבי כאבלים ואין צריכים לשנות מקומם כאבלים כי ישיבת הקרקע היא עצמה השניו :

ואומ' קדיש שלם עם התקבל וקורא איכה ומברך עליה בלחש באי' ב' על מקרא מגילה וקורא איכה ונהגין החזנים להגביה קולם בכל איכה יותר מן הראשון כי כן דרך הבוכים להגביה קולם כשמיכים בבכיה וכשמגיע החזן לפסוק השיבנו אומרים אותו הקהל בקול רם ודרך הפילה ואח"כ מסיים החזן פסוק כי אם מאוס מאסתנו וגו' וחוזרים הקהל ואומרים השיבנו בקול רם וכן החזן וכל ימי המהתי כיון שגוהגים לקרות איכה בצבור ולברך עליו על מ"ס מדוע לא נהגו באי"כ כמו במגילה לכתוב אותה על קלף וספר בפני עצמו כדון כל הספרים שצריכים לצאת בהם ידי חובותם בצבור ולא דמי לשיר השירים ורות וקהלת דשאני הם שאין רגילין לקרותם בש"ץ אלא בלי יחיד ויחיד קוראה בפני עצמו מש"כ באיכה שצריכים לקרות על ידי הש"ץ להוציא הקהל ולמה קורין אותה סמוך החומשין חנפסין ולא נכתבה כהלכות ספרים וצ"ע ואפשר שנהגו כן מפני שלא היה מצויה להם מפני שהסופרים לא נהגו לכתבם משום שאנו סתמי' מצפים בכל יום שיהפך לנו יום זה לשון ולשמחה ולמיעד ואם היו כותבין מגילת איכה היה נראת כמייאשין מן הגאולה ח"ו ש"כ במגילת פורים כי ימי הפורים לא יהיו בשלים ולפיכך ע"י הדחק נהגו לקרות איכה כדרך החומשין ואח"כ אומרים הקינות סדר הקינות אחר שגמר החזן איכה אומר בחרוז זכור"י מה היה לנו אויבו' עד ואתה יי' לעולם תשב וקור' עד סוף וכופל השיבנו יי' כו' ואומר בליל זה יבכיון כו' שומרו'ן כו' עד אנה בכיה כציון ומספר בירושלים תרחם ציון כו' :

ב ואח"כ אומר סדר קדושה ויתחיל ואתה קדוש ולא יאמר וכו' לציון נואל שאין גאולה בלילה ולא ואני זאת בריתי וכו' שגראה כמקיים ברית על הקינות ועוד דלא שייך לומר ואני זאת בריתי וגו' שרכל בטלוי' בו מדברי תורה (ועל סימן תקנ"ה סעיף א') ואין יאמרו לא ימרו מפיד וגו' קדיש בלא התקבל שאין אומרים התקבל אלא אחר שאמרו תפילת י"ח ועוד כיון שאמרו כבר באיכה סתם הפילתי איד' יאמרו התקבל והיא נסתמה ומהאי טעמא אין אומרים אותו גם למחר אחר תפילת י"ח עד למנחה שאומרים אותו כיון שאמרו נחמה נחם בבונה ירושלים וי"א אותו גם בשחרית אחר סדר קדושה שכבר סיימו קינות ואמרו קצת פסוקי נחמו' עלינו קדיש יתום' והולכין לבתיהם ואין נותנין שלום זה לזה אלא כאבלים ונזופים ואם חל ט"ב במ"ש אין אומרים צו"ץ במנחה משו' דאי קרי מועד ואין אומרים פרקי' דלאו זמן דרשת הוא שהרי אין לומדים באוחה זמן ואוכלים סעודה המפסקת אחר המנחה ומת' להביא על שלחנו אפי' כסעודת שלמה אחר המנחה ערבית אין אומרים משכיל ואלקים יתנונו שאין חנינה היום ואין אומרים ויהי נועם לפי שהוסד על הקמת המשכן ועתה יום שנחשב הוא ואין לאומרו אבל אומרים ואתה קדוש כו' ומתפללין אתה חוננתנו ואין אומרים ויתן לך דלאן זמן ברכת ושמתה האזאין מכבילין על הכוס אפי' בכיתו אלא כשירואה נר יברך כורא מאורי האש קודם איכה ואין מכריים על הבשמים שאסור משום תענוג ובמצאי ט"ב מכבילין על הכוס בביתו בפה' והמכביל בין קודש ולא נר ולא בשמים ואומרים איד' מפי בן ובת קודם בליל זה יבכיון כו' :

ג בשר ויין משום אבלות של יום :

בשחרית מסדרין הברכות והזמירות כמו בשאר הימים שמה שהוא חובת וסדר היום מותר ואין מניחין תפילין וציצית וטעם נתבאר למעלה ומתפללין לה ברכות ומחזירי ש"ץ התפילה ואומר ענינו בין גואל לרופא כמו בשאר הענין ויש שאין אומרים אותו משם שנ' סתם תפילתי :

ואין אומר' תחנות ולא נופלין על פניהם וכן אין אומר' בו צידוק הדין על ב"ג משום דאקרי מועד ואם חל ב"ה אין אומרים אל ארץ אפים ולמנצח ק"ו שאין אומרים והוא רחום ואין אומרים בט"ב סליחות כמו בשאר העניות משום דאיקרי מועד . חצי קריש ומציצין ס"ת וקורין ג' בפרשת ואתחנן כי תול' בניס שהוא מעין המאורע , כהן וככל נפשך לוי מלכדו , ישראל כל הימים , חצי קריש על התורה ומשנה קריש זה מכל הקדישים שאומרים על התורה דבשאר הקדיש' אומרים אותו קודם שקורין מפסיר , וכאן אומרים אותו אחר טקראו השלישי שהוא המפסיר וטעם משום דבשאר ימות השנה המפסיר הוא יתר על המניין שצריכים לקרות וכאן המפסיר הוא מן מנין הנקראים לפיכך אין מפסיקין ביניהם בקריש שהרי עדיין לא קראו כל חוב' היום ולא נהגו לקרות רביעי למפסיר כדי שלא להעלותו לקדושת ר"ח ור"ה ועוד שאין בו ביטול מלאכה לעם ככל מקום אלא במקום שנהגו ונגול ס"ה שלא למעט בכבודה והעולה לקרות בתורה מברך בלחש ביד דיון האמת קודם שיברך ברכת התורה מפני שקורין שמישה רעה שנתקיים בעונותינו ועל ס' ל"כ סעי' נ' והשלישי הוא מפסיר בירמיה אסוף אסוף עד הנה הימים באים וא"א על התורה וכן בשאר התעניות שלא נתקן ברכה זו אלא בשבתות וי"ט שמזכירין בה ענין היום ומודים לשם על המתנ' דבכבוד שנתן לנו באוהן הימים מש"כ בט"ב , ואומר יחלו ומכניסין הס"ת להיכל ומתחילין לומר קינות ככל מקום ומקור לפי מנהגם ואומרים ציונים ויושבין על הקרקע כל זמן שאומרים קינות ומתפללין באפר וקורא בבכיה ויללה כמי שמתו מטל לפניו ואין נותנין טעום זה לזה עד שישימו קינותיהם :

וכשעת הקינות אסור לספר דברי ולצאת חוץ לב"ה כדי שלא יפסיק לבו ס' האבל וכ"ש שלא לסיח עם הגוי : ואם יש אבל בעיר הולך בלילה לב"ה וגם ביום עד שגמרו הקינות שהרי גם כל העם הם כאבלים ומותר לו לשבת עטה ואחר שגמרו הקינות מתחיל הש"ץ ואומר שומרון עד אנה בכיה תרחם ואומרים קצת פסוקי דנחמה כדי לפסוק בנחמה , אשרי ובא לציון ופדלנו ואני זאה בריתי שאין מקיימין ברית על הקינות קדיש בלא תקבל ואין אומרים אין כאלהינו ופסוק הקטורת אפי' במקום שנהגו לאומרו בחול שאין קטור' היום , עלינו לשבח , קדיש יתום נוהגין להאריך בקינות עד סמוך לחצות ומיד שיוצאין מב"ה נוהגין ללכת לבית הקברות כדי לעורר האבילות וכשחזורין לביתם נוהגין לישב על הספלים ולא על גב הקרקע :

ואם יש חנינוק למול מלין אותו אחר שגמרו הקינות ולא קודם לכן משום שמילה צריכים לעשותה בשמחה בדכתיב שש אנכי על אמרתיך , אבל אחר שגמרו הקינות כבר אמרו פסוקי דנחמה ושמחה ומברכין על הכוס ונותנין להניקות לשנות ולא חיישינן דילמא אתי למסרך כיון שאינו דבר קבוע אף על גב דנבי הבדלה כשחל ס"כ במ"ש חיישינן ואין נוהגין לתנוקות היינו משום דלפי קביעות השני' שלנו יבא לפעמים בסוף ג' או ד' שנים פעם א' במ"ש וחשיב כמו דבר קבוע אבל המילה אין לה קביעות כלל לכך לא חיישינן דאתי למסרך ואם היוולד מצויה במקום שמלין שם נהגין לה לשנות ובלבד שתשמע הברכה ושלא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס :

ובעלי חברות והם אבי חבן והסנדק והמוהל לובשין

בגדי שבת אחד הקינות כשבאין לימול אך לא חדשים ולא לבנים משם :

ואם חל ס"כ בשבת ונדהה ליום א' ומילה ביום א' אין הבעלי ברית צריכין להשלים התענית אלא מיד כחצי שעה אחר הצות יכולין להפיל מנהג גדולה ולאכול ולשת' כל צרכיה' ש"ט שלהם הוא שכיון שנדהה התענית מיום קביעתו אין חסור כולי האי אבל כשחל ס"כ ביום אחר מימי השבועה שנקבע התעני' ביום קביעתו גם הם צריכין להשלים , נוהגין שלא לשחוט ולא להכין צרכי סעודה עד לאחר הצות כדי שיהא יושב וטומם באבילות של ירושלים ולהתעסק ולהתאונן בגדי וקינות ולא בדברי אחרים המשמח' ומסיחים את לבו מן האבילות לכך אין להקל בזה וכן אין נושאין ונותנין עם הגוים ואין יושבין על הכסאו' עד אחר הצות ואין נוהגין שלום בש"באב ולא היוס הנותן שלום משיבין בספה רפה כדי שירגיש והפהלך בדרך יעול סנעליו ער שיב' לעיר לסבוי היהודים או לביתו ואזיחלוך , סת בט"ב אין אומרים עליו צידוק הדין משום דאיקרי מועד , כסנחה יושבין על הכסאו' בב"ה ולובשין שלית ומניחין תפילין ואומרים אשרי וחצי קדיש וקורין ויהל כמו בשאר העניות ומפסירין דרשו ומתפללין לה ואומ' נחם בכונה ירושלים וענינו בשמע תפלה וש"ץ אומרין בין גואל לרופא ואין אומרים תחנו' דעדיין מועד הוא ומיד אחר ט"ב למחרת נוהגים היתר לספר ולכבס ולרחוץ ונ"ל שיש להמתין עד אחר הצות :

(כדליתא לעיל טעמן תקנ' גבי אכילת נטר)

תקט לעשות זכר לחורבן ובו ה' סעיפים :

א משחרב הבית תקנו חכמים ז"ל שבכל דבר שיש בו שמחה יהיה בה זכר לחורבן הבית ואסמכה אקרא דכתיב אם אשכחך ירושלים השכחתימיני אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי ונומר ע"כ אמרו לא יסיד אדם כל ביתו בסיד אלא סד אדם את ביתו בסיד ומניח בו אמה על אמה בלא סיד וכנגד הפתח כדי שיראהו תמיד כשיצא ויכנס ויזכור החורבן ויתאונן עליו בל"א בכונה ביתו וסד אותו אבל הולקח בית מן הגוי ואפי' מסיירת ומכויירת הרי זה בחזקתו ואין מחוייבין אותו לקלוף הכתלים ונ"ל מה שנהגו עכשו הכוני' בתים ומסיידים אותו שמשפיר ומכירין אותו כולו ואחר כך משחירין אמה על אמה כשיחור כנגד הפתח דלא יפתח עושי' כי אדרבה השיחור זה אינו מננה הבנין אבל מייפרג ומשמה הלב כשאר ציורים הנאים והז"ל אמרו משיר בו אמה על אמה כלומר שמניחו כך מקולקל וכלי מחוקן כדי לננות הבנין ולשבר לבו שמתוך כך יזכור החורבן וכשברון לב ולא שייפרגו ויזכור מתוך שמחת לב נ"ל :

ב וכן התקינו כשיעשה אדם סעודה לאורחים לא יעשה כולה כמשפחה אלא יחסר בה מעט מפה שדרך לעשות סעודה וכן התקנו כשהעשה אשה הכשירה משיירת פין ממניי החכשיפין שנוהג בהן שלא יהו תכשיפה שלום , וכשהחחן נוש' אשה תקנו לרגיע לו בעת שמחהו אפר' כראש במקום הנחת תפילין כי התפילין נקראין פאר ונותנין אפר תחתיהם כדי שיתקיים בנוג' הכתוב לתת לנו פאר תחת אפר ומשעם זה נוהגין ג"כ לסבר הכוס תחת החופה להבהיל למעט השמחה :

ג וכן גזרו על עשרות חתנים שלא יציה החתן שום כליל על ראשו ולא ישב תחתיה ואסמכה אקרא דכתי' הס' המצנפ' והרם העשרה וכן עשרו' של כלות סעושין כסמ' וזהב גזרו עליהם שלא לעשותם אבל של גדיל ומיני צבעוני' לא גזרו ודווקא לחתנים וכלות נאסרו כדי למעט שמחת' שיש שמח' בו עכשו אבל לשאר כל אדם אנשים ונשים לא גזרו :

ד מ'אסור לכל אדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה כי השמחה היתרה מרגילה את האר' לעבירה וכת' אזימלא שחוק פינו בע'הב שנהיה נהנין מזיו שכני' ולא בעולם הזה : ה הלכך אסור לאדם לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר ומשמיעי קול אסור לשמוע ולשמח בהם ואפילו שיר כפה על היין אסור מפני החורבן שנכשר לא ישתו יין וי'א דוקא למי שרגיל בהם כגון מלכים ושרים ששוככי ועומדים בכלי שיר או בבית המשתה וה' מ כגון שירת אהבים לשבח יפה ביופיו וכיוצא בו וכ' שדברי ניבול שהם אסורים לשמוע אף בלא מליצה וניגון אבל שירות ותושבחות והודאות לצל'ת מותר לומר על היין בבית המשתה וכן שיר של מצוה שעושים לשמח חתן וקלה בשעת חופה הן בכלי שיר הן בפה מותר :

לרצונכם תזכחו כך המתענה ואינו מקבלו קודם לכן דומה לפתעחק בקדשים ופיגול הוא ולא ירצה לו . ב ולא יתפלל ענינו ואפי' אם היה עליו נדר בכר להתענות יום אחד סתם והתענה יום זה בלא קבלה לא יצא ידי נדרו מיהו י'א רבזה מתפלל ענינו :

ג אכל המתפלל תעני' חלום לכ'ע מתפלל ענינו אע"פ שלא קבלו עליו מאתפול :

ד וכל תענית שמקבל עליו מאתפול ומקיים קבלתו הוא תענית מובהר ומקבל עליו זכר :

ה ואימתי מקבלו בתפלה המנחה מבעוד יום שקוד' התעני' בברכת שומע תפלה . (מתענדקל סולל ארס נרכיו כסומע תפלה ועל' סימן קי"ט סעיף א') או אחר שסיים תפלתו קודם שיעקור רגליו יאמר הריני בתענית יחיד למחר יהי רצון מלפניך יי'א שתקבלני באהבה ויהא תפלה ביום תעניתי רצויה ומקובלת לפניך ואומר בשיפע תפלה קודם כי אתה שומע תפלה עמך וכו' או באלהי נצור קודם יהיו לרצון אמרי פי בו ושוב יותר לקבלו הנה :

באלהי נצור שהו' אחר התפל' ואע"ג דהוא אינו מעוכה פדיון משיקבלנו בשעת התפלה כדי ועתיד לאכול ולשתות כל הלילה שלא להפסיק בתפלתו : ועיין בסיו' תקס"ג א"ה מקבלו בתפלת המנחה והיינו ממש דתענית יחיד הקילו עליו סדיו סיהא כמכס מאכילה בשעה שגנו ארס אולתס דהיינו יב' סעות של יום ומכל מקו' התענית מתפיל מתחלת הלילה אלא לא היה כאשר לאכול ולשתות כל הלילה אע"פ שגומר וסילק וישן אלא היה אוכל והולך עד שיפלה עמוד השחר אלא ודאי התענית מתחיל מתחלת הלילה לפיכך נריך לקבל אכ' תפכו' הייך מעני' ועל' סימן תקע"ה סעיף ג' וכן מעש' זה היה נריך להתקלל ענינו אכ' תפלת ערבית חלס סעשו סמל יאחזנו בולמוס וכמנא סקרן בתפלתו ועל' סימן תקס"ה סעיף ג' אכל לפנין קבלת תעני' לא סעשו בולמוס דאף אם יאחזנו בולמוס וכמנא סקרן בקבלתו את התענית אינו חשיב נגאי' כל' כ' כמו כמנא סקרן בתפלתו ועל' סימן תרי"ח סעיף ע')

והא דצריך לומר הריני בתענית יחיד כו' היינו לכתחלה משום שאם יאמר סתם היה משמע שמקבל עליו הומר תענית ציבור ועוד דתענית ציבור אין צריך לקבל עליו שאינו תלוי בקבלתו כמו שיתבאר בסמוך סעיף י"ב מיהו אם אמר סתם אין בכך כלום ואין צריך לנהוג אלא דין תענית יחיד :

ז ואם היה דעתו להתענו' והרהור בלבו קבלת תענית אע"פ שלא הוציאו בשפתיו הוי קבלה וצרי' להתענו' דהא התענו' הוא כמו קרבן שמקריב חלבו ודמו וכתוב בגבי עולה נדיב לב עולות ש"פ דבגדבת לבו סני והוא שהרהר בן בשעת הפילת המנחה שהוא עיקר זמן הקבלה שהוא סמוך ליום התעני' אבל אם הרהר בלבו בן שלא בשעת תפלה מנחה לא הוי קבלת להתפלל ענינו כיון שלא הוציאו בפיו :

ח אבל אם הוציאו בפיו אפי' שלא בשעת תפלה הוי קבלת וי'א דאפילו אם הוציאו בפיו שלא בשעת התפלה לא הוי קבלת תענית אלא נדר בעלמא וצריך לחזור ולקבלו עליו בשעת תפלה לעני' ענינו :

ט ואם קבל במנחה להתענות שנים או שלשה ימים רצופים או יותר זה אחר זה אלא שיאכל בלילות שביניהם הוי קבלה לכולם אף על גב שלא קבל כל אחד ואחד במנחה שלפניו ואפילו קבל עליו בסתם ב'ונ' ימים רצופים מותר לאכול בלילות שביניהם עד שפרש בפירוש להתענות גם הלילות :

י ומתפלל ענינו בכל יום כיון שלא אכל אלא בלילות שאין דרך להתענות בהם אבל אם קבל עליו במנחה הרבת תעניו ולא רצופי' זה אחר זה מסתפקין בו אי היה קבירה לכולם או לא כיון שהפסיק באכילה בימים שביניהם מ"מ נהגו העולם לד' א' א' 14 כשמכריזין

תקס"א הוראה ערי יהודה והמקדש בחורבן וכו' סעיפים

א הוראה ערי יהודה בחורבן והוא סמוך להן שרואה אותם כשוכו והוא בשיעור שיש מן הצופים לירושלים על הראשונ' שרואה יאמר ערי קדשך היו מדבר וקורע שכן מצונו בכתוב ויבואו אנשי' משכם ומשילה ומשמרון מגולתי וקורעי בגדים ודווקא ערי יהודה שהם קרובים לירושלים אבל שאר עירות דאי' אינו צריך לקרוע עליהם ואע"ג דבהאי קרי ערי ישראל נמי כתיבי מ"פ הקריעה לא היתה עד שהגיעו למצפה שהוא מערי יהודה וכיון שקרע על הראשונ' שראה שוב אינו צריך לקרוע עוד על האחרות שרואה אח"כ :

ב עד שיגיע לירושלים שהיא הקדושה שבהן כשהגיע למגדל צופים או במקום אחר שהוא סמוך כמו ממגדל צופים יאמר ציון היתה מדבר שממה וחזור וקורע וכשמקרב עוד עד צניע הראות לבי' המקדש יאמ' בית קדשינו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשריפת אש וכל מחמרנו היה לחרבה וחזור וקורע וכל קריעה היא שפח בין היא במקום הראשונות בין היא במקום אחר :

ג ודווקא כשראה ירושלים תחלה קורע על ירושלים בפני עצמו ועל המקדש בפני עצמו על כל אחד שיעור שפח אבל אם היה בא דרך המדבר שרואה את המקדש בראשונ' קודם שרואה את העיר קורע על המקדש שפח ואח"כ כשרואה ירושלים מוסיף כל שהוא על קריעה הראשונה ובעירות כשרוא ירושלים תחלה וקורע אין צריך להוסיף על שאר עירות כלום דבשלות הן לגבי ירושלים וכ"ש לגבי מקדש :

ד כל הקרעים האילו צריך לעשותן בידו ולא בכלי וצריכו' להיות מעומד וקורע כל כסות שעליו עד שיגלה את לבו ואינו מתאחז לעולם אבל רשאי למולץ לשולץ וללוקטן לעשותן כמין סולמות כלום שיעשה תפירות שאינו מיושרות? ה היה הולך וכו' במקו' שצריך לקרוע אם שהה שלש יום שלא ראה אותו צריך לקרוע פחות מכן אין צרי' לקרוע :

הלכות תענית

תקס"ב דין קבלת התענית וכו' סעיפים

א הוציאה להתענות ולהתפלל ענינו שיתקבל תעניתו צריך לקבלו עליו בנדר לשם מצוה שאם לא יקבל עליו ויתענה לא חשיב ליה לתעני' כי אקראי בעלמא הוא ולא למצוה יחשב לו ודפי למפוחא מליא זיקא ואדרב' נקר' חושא על שזער עצמו כי תעני' דומה לקרבן שמקריב חלבו ודמו וכמו שבקרבן צריך להקדישו קודם שיקריבנו ואפי' מתעסק בשחישת פסול דת' :

כשמכריז בה' שאתר פסח וסוכות מי שרוצה להתענות שמקבלים אותם עליהם להתענות בעניית אמן של הברכה ושוב אין מקבלין אותם במנחה הסמוך לתענית ואף על פי כן מתפללין ענינו מ'מ' אין עניית אמן קבלה ממש שהיא מחוייב להתענות כל מי שענה אמן אלא אע"פ שענה אמן אינו נדר להתענות אלא לענין זה בלבד מהני עניית אמן שאין צריך לקבלו במנחה כן הוא המנהג :

ו ואם קבל עליו במנחה להתענות שנים או שלשה ימים רצופים עם הלילות שביניהם י'א שאינם חשובים אלא כיום אחד ארוך לענין שאינו צריך להתפלל ענינו אלא באחד מהם והיינו במנחה ^{ביום אחד} או שלישי ושעמא דמסחבר ה' כיון שנדר אחד הם חשיבי כיום אחד ארוך ויש חולקין ועל סיסמן תקפ'א סעיף א' ואם שכח ואכל בלילה האמצעית איבד תעניתו ומשלי' ב'מים או ג' ימים אחרים ומתפלל ענינו כשיטלימו האחרונים :

יא ואם לא קבל עליו התענית במנחה מבע"י וקבלו עליו אחר חשיכה לא היו קבלה כיון שכבר נכנס היום שרוצה להתענות מה הלילה הולכת אחר היום ויש אומרים דמהר לו אפילו לאכול למחר כיון דלא קבלו מבעוד יום היו כאלו לא קבלו כלל וי'א אע"ג דלא היו קבלה היינו לענין שאינו מתפלל ענינו אבל מ'מ' צריך לקיים נדרו ואסור לו לאכול למחר ואפי' קיבל עליו במנחה להתענות יום אחד והתענה והשלי' בלילה שאחר התענית נמלך להתענות גם ביום השני והן כתעניתו והתענה והשלים גם יום השני שאינו תעני' להתפלל ענינו כיון שלא קבלו במנחה שלפניו או שלא קבלם שניהם בבת אחת במנחה שלפני דראשון :

יב תעניות הכתובים בפסוק כגון יום כיפור ותעניות של חורבן אין כל יחיד צריך לקבלו שהוא כבר מושבע ועומד עליהם וכן תענית שגזרין על הצבור אין כל יחיד ויחיד צריך לקבלו עליו אלא ש'צ מצווה התענית והרי הוא מקובל עליו על ידי גזירת כ"ר ואפילו לא נודע ליחיד שגזרו הצבור עד למחר ביום התענית והוא עדיין לא אכל צריך להתענות עמהם ולהתפלל ענינו וי'א ה'מ בא"י שהיה להם נשיא לפי שגזירתו קיימת על כל ישראל אבל בח"ל צריכים כל הצבור לקבל על עצמם ביחודים שכל אחד מקבל על עצמו ולכך אין נוהגין בו גם כן חומרות תענית צבור כשגזרין תענית בח"ל אלא בהענית יחיד רמז :

יג מי שנדר וקבל עליו תענית על הנאי אם לא אעשה כך וכך אשב בתענית דברי אסמכתא הם ואינו נדר בר'א כשהתנה לדבר הרשות כגון שאומר אם לא אלק למקו' פלוני ופלוני וכה"ג אשב בתענית והי אסמכתא ואין צריך לקיימו שלא נמר בלבו להתענות אפי' לא ילך אבל אם התנה לדבר מצוה כלומר לזון עצמו ואמר אם לא אעשה מצוה פלונית ופלונית אשב בתענית צריך לקיימו אם לא עשאה ולא היו אסמכתא דודאי נמר בלבו להתענות אם לא יעשה כדי לזון עצמו וכן אם ההנהגה הציל עצמו מצר' בעת הצרה כמו ביעקב אם יהיה אלהים עמדי וכיוצא בזה כגון אם יצליח דרכי אתענה מועיל ולא היו אסמכתא דודאי גם כן נמר בלבו להתענות אם יצליח או אם יצל והרי ניצול או הצליח :

תקסג כשקבל עליו התענית במנחה היאך יתנהגו בו סעיף אחד :

א אף על פי שקבל עליו התענית במנחה מותר לו לאכול עד שיעלה עמוד השחר בין בתענית יחיד בין בתענית צבור שאין צריך להפסיק בו מבע"י ואפי' גמר מלאכול סעודת הלילה מותר לו לחזור ולאכול כל זמן שלא ישן אבל ישן אפי' בתוך הסעודה אסור דחוק' שינת קבע אבל מתלמנס שרי וי'א

דאפי' שינת קבע נמי שאסורה לא אמרן אלא דוקא שיטן אחר שגמר סעודתו אבל ישן בתוך הסעודה לאנסו מותר לו לאכול לגמור סעודתו עד שיעלה עמוד השחר ואם התנה לאכול עוד אפי' היה התנאי בלילה אחר שגמר סעודתו קודם שיטן מותר לו לאכול עד שיעלה עמוד השחר אפי' גמר וישן שכל זמן שישי בידו לאכול יש בידו להתענות ואין חילוק בין אכילה לשתיה ויש מקילין בשתייה אפילו לא התנה שכיון שדרך כל אדם להדי' צמא היו כאלו התנה מיהו נהגו להתענו' לשנת כל הלילה ונכון :

תקסד דיני השלמת התעניות וכו' סעיף א'

א וצריך להשלים התענית עד צאת הכוכבים דהיינו שראוין שלשה כוכבים בניגונים . (ועל סיסמן רלה סעיף א') או שהלבנה זורחת ותאיר על הארץ בכח שראוין אורה על הארץ שאז הוא ודאי לילה ואפילו בתענית יחיד וכל תענית שלא השלימו עד צאת הכוכבים אינו תענית להתפלל ענינו ולא מבע"י אם אפ' כבר קודם התפלה כגון שהתענה לשעות שאינו מתפלל ענינו אלא אפי' לא אכל אלא שרעתו לאכול קודם צאת הכוכבים אינו מתפלל ענינו ואם כן כל תענית שלא קבלו עליו מאתמול ושלא היה דעתו להשלימו עד צאת הכוכבים אינו תענית להתפלל ענינו אפי' בתענית יחיד והוא דק'ל מתענין לשעות ומתפללין ענינו צריך לפרש שקבלו עליו מאתמול וגם שקעה עליו חמה והיכי משכחת לה כגון שקיבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום וכשהגיע חצי היום קבלו עליו לנמרו או שקיבל עליו מאתמול אם לא יאכל למחר עד חצות שרוצה להתענות למחר מחצי היום ואיך ולמחר נמלך ולא אכל גם כחצי היום הראשון אבל אם קיבל עליו תענית עד חצי היום ואכל אחר' או שאכל עד חצי היום והתענה משם ואיך אפי' קבלו עליו כן מאתמול אין נקרא תענית להתפלל ענינו מיהו נקרא תענית לענין שצריך להשלים נדרו וקשה לי על זה למה לא יהפלה היחיד ענינו שהרי היחיד אינו אומר ענינו אלא בשומע תפלה וא"כ למה לא יתפלל ענינו אפי' לא שקעה עליו חמה או לא קבלו ק'ל שואל אדם כל צרכיו בשומע תפלה כמו שנתבאר לעיל סיסמן ק"ט דבישלא ציבור שקיבעין ברכה לענינו לעצמו שפיר שלא יקבעו ברכה אלא בתענית' שלם אלא יחיד שאומר בתוך ברכת שומע תפלה ואינו קובע ברכה לעצמו מאי איכא למימר ואפשר לומר משו' דהוי בתפילת שקר שאומר ביום צום תעניתו וזה לא מקרי תענית א"ג אין חובה עליו להתפלל ענינו קאמר אבל אם ירצה להתפלל ולומר אותו בבית שומע תפלה כיחיד הרשות כידו וכן נוהגין לאומר בש"ת אפי' אין רצונו להשלים עד הלילה ודוקא ביחיד אבל ש"ץ לא יאמר אוהו אא"כ משלימין . יחיד שקבל עליו תענית' שהם בע"ש צריך להתענות עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלה שלא יתענה אלא עד שישלימו הצבור תפילתן . כשהלבנה זורחת ומגיע אורה על הארץ בידוע שבכר שקעה חמה ומת' לאכול אפי' אינו רואה ככב"י מכוס' הם מפני אור הלבנה כמו שהם מכוסים ביום מפני אור החמה עד שרגא בשירא סאי אהני שאינו נראה . מי שרגל להתענות י' ימי תשובה כולם כיון שאין רגילו לקבלם בתפלה אין צרי' להתענו' עד צאת הכוכבים אלא עד שיצא מבה' שאותן תעניות' אין מתענין לשם תענית אלא לצעורי והכנעה בעלמ' על העתיד כדי שתתקבל תפילת' ביום דיני רבאי' לקראת' ויקרע גזר דינים' ודווקא אותן שמתענין כל הימ' שהם אינם צריכין לקבלם כיון שנהגו כך בכל שנה מקובלים ועוסדים הם מכת מנהגם אבל המתענין שנים או שלשה ימ' לא כולם הרי ע"כ צריכין לקבל עליה' קודם לכן באיזה ימים שיתענו וא"כ צריכים להשלים עד צאת הכוכבים' אם לא שהתנו בפ'י שלא להשלים

ד וטוב לושר במנחה בתענית בתחנונים שאחר התפילה לאחר אלהי צנור כשיגיע ליהיו רצון אמרי פי יאמר רבן כל העולמים גלוי וידוע לפניך בזמן שבת המקדש קיים אדם חוטא מקריב קרבן ואין מביאין ממנו אלא חלבו ודמו ה ואתה ברחמיך הרכים מכפר לו ועתה בעוונותינו חרב בית מקדשינו ואין לנו מקדש ולא כהן שיכפר בעדינו לכן ירמ' ה' אוא שיחא חלבי ודמי שנתמעט היום כחלב מונח על גבי המזבח לפניך ותרצני *

ה אין היחיד רשאי לומר יג מדות או סליחות דרך תפלה ובקשת רחמי' דבר שבקדושה הם אבל אם בא לאומרים דרך קריאה בעלמא כקורא בתורה מותר *

ו המתענה ומפרסם עצמו לאחר' להשתבח שהוא מתענה הוא נאענש בכך שכן היה מעשה באשה אחת שהיתה רגילה לעשות כן וראו כעת מיתתה אש של גיהנם יוצא מאוזן לאוזן ונתברר להם שהעונש בשביל זה היה *

תקסד דיני תענית ציבור ובו ה' סעיפים *

א שליח ציבור אומר ענינו בתענית ציבור בין גואל לרופא דכתי' יי צורי וגואלי וסמך ליה יענק יי ביום צרה וחומס ברוך אתה יי העונה לעמו ישראל בעת צרה * ואם לא אמרו צריך עיון אם יאמרו במקום שנזכר בין הברכות ואמרו עם התימתו ואם יאמר בשומע תפילה או שמא אין צרי' לאומרו הואיל וכבר אמריהו הצבור וצריך עיון *

ב וקורין ויחל בשחרית ומנחה בין שחל ביום ביה' בין שחל בשאר ימי השבוע ומפסירין במנחה דרשו שהוא מדבר בתשובה ובשחרית אין מפסירין משום ביטול מלאכה לעם חוץ מבט"ב שמפסירין בשחרית אסיף אסיפס ואפי' כשחל בע"ש מפסירין במנחה ואם מתענים כל ה' קורין בשחרית פ' ר"ה משום קרבן היום שהוא תדיר וקודם ובמנחה קורין ויחל *

ג אין ש"ץ אומר ענינו ברכה בפני עצמה אלא אם כן ישנן בבית הכנסת עשרה שמתענין ואפילו יש בעיר עשרה שמתענין כיון שאינן בכה עשרה שמתענין לא יאמרנו ולא דמי לקדיש וברכו שאם ישו' אוז' שלא שמעו קדיש וברכו יכולין לאומרו אע"פ שהשאר שמעו דשאני התם דבעינן' משום כל דבר שבקדושה לא יהיה בפחות מ' והרי הוא מקדיש כיו' אבל הכא קביעות הברכה אינה באה אלא בשביל העשרה שמתענין לכך צריך שהיו כולם בכה *

ד תענית בה"ב שנהגין להתענות אחר הפסח ואחר ההג' כמו שנתבאר סעמא לעיל סימן תצ"ב סעיף א' אומר השליח ציבור ענינו בין גואל לרופא שחרית ומנחה וקורין ויחל בשחרית ובמנחה כמו בתענית צבור וכן קהל שגוזרין תענית עליהם על כל צרה שלא תבא יכולין לומר ענינו בש"ץ ולקרות ויחל ובלבד שהם י' שמתענין דחשיבי צבור ונקרא תענית ציבור לקבוע ברכה לעצמן ולא דמי לשאלה דאפילו עיר גדולה כננה כחידושים דמו ואין שואלין דשאני התם שצריכים לשנות מסבע ברכות באמצע ברכה של י"ח שהם חיקון נביאים ואין לשנותה אצל ברכת ענינו היא ברכה בפני עצמה שמוסיפין על הי"ח אין זה שינוי מסבע ברכות אלא הוספה * (הולכך נל קבל טל עשרה איקורי רנים בין לפני ענינו נרכה בפני עממה בין גואל לרופא לט"ץ ובין לפני קריאת ויחל ויח' על ג' דתניא נתוספתא אין קורין בתורה בתענית יחיד * ומיהו אין דוחין פרשת השבוע שחרית אלא קורין בשחרית בפרשת השבוע ובמנחה ויחל ברא בתעניות שגוזרין על כל צרה שלא תבא אבל תענית שגוזרין שלא לשום צורך צרה שלא תבא אלא לשוב בתשובה על העתי' י' שהם דוגמו הצימו שמתענין בין כסה לעשו' שאין אומרי' בהם ענינו בין גואל לרופא ואין קורין ויחל ויש אומרים

דמי שקבל עליו תענית פתח תענית קבל עליו מהוא יוס טלס ועל סימן תקכ"א סעיף א') ואותם המתענין מ"ז בתמוז עד ט"ב אע"ג דמסחמא אין צריכי' לקבלם בתפלה כיון שמנהגם הוא להתענות בכל שנה מ"מ צריכי' להשלים עד הלילה דהתם לא משום צעורי בעלמא קבלום עליהם על העתיד דאדרבה על העבר הם מתענין על החורבן כמו שהם רמזים בדניאל להתענות בהם על החורבן ודמי לתשע' כאב וי' בתמוז ועשר' בשבת וצום גדליה שצריכי' להשלים בהן * חתן המתענה ביום חופתו ורגליו לעשות החופה קודם תפלת המנחה יתפלל תפלת המנחה ביחיד ויתפלל ענינו קודם החופה בש"ת כדי שישתה כוס של ברכה תחת החופה אע"פ שעדיין הוא קודם שקיעת החמה הואיל ואי אפשר בענין אחר שפיר דמי' תענית' חלום צריך ג"כ להתענות ולהשלים אפילו בע"ש ולטעם שכתבתי ב' ימי תשובה דמשום שהם על העתיד כדי שיקרע גזר דינם אין צריכים להשלים גם תענית חלום אין צריכים להשלי' שהרי הוא ג"כ לשם תפלה שיקרע מה שראה בחלמו דיפה תענית לחלום כאש לנעורת *

תקסח דין תפילת ענינו ובו ה' סעיפים *

א יחיד אומר ענינו בשומע תפלה ל"ש יחיד שקבל עליו תענית יחיד ל"ש יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבורי' וכן הש"ץ כש מסדר תפלה קנה

בלחש כיחי דמי ואמרו בש"ת אכל לא בין גואל לרופא כט"ץ כמו שיתבאר סימן תקט"ו סעיף א' דאין יחיד קונע נרכה לענמו ולכן נרדף לאומרו קודם כי אתה שומע וכו' לא יחתום בעונה בעת נרה וכו' דל"כ אז הוי קונע נרכה לענמו בין שומע תפלה לנדה *

ב ואם לא אמרו אין מחזירין אותו כמו שיתבאר סעמא בסמך שאין יחיד קובע ברכה לעצמו ואם היה חייב להחזיר ה"ל קובע ברכה לעצמו שהרי היה חוזר ואומר ברכת ש"ת * ואם נזכר קודם שקרע רגליו כשיגיע ליהיו לרצון אמרי פי אומר אותו בלא התימה ואומ' יהיו לרצון כו' שאין יחיד קובע ברכה לעצמו (ועל סימן רפ"ח סעיף ו') והיכן אומרו קודם שיתחיל לומר כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים יאמ' ענינו ולא יחתום לומר כל תפלת ענינו בא' העונה בעת צרה שאין רשו' ליחיד לשנות מסבע הברכה של שומע תפלה אלא בשינוע ולכל עת צרה וצוקה יסיים לומר כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים בא' שומע תפלה * ואפי' אם יתענה תענית יחיד אומר ענינו כו' בלשונו רבים לכלול עמו שאר המתפללים *

ג ואין נוהגין לומר ענינו אלא במנחה של תענית אף על גב דבשאר פעין המאורע שכתפלה אומרים ערבית שחרית ומנחה שאני ענינו טאם יאמר אותו ערבית ושחרית שמא יאחזנו בולמוס או יארע שאר אונס שיצטרך לאכול ונמצא שקרן בתפלה' ואפי' ש"ץ לא יאמר אותו אלא במנחה * בד"ג כש מסדר התפלה עם הצבור בלחש אבל כש מחזיר התפלה יאמר אותו שחרית ומנחה שאף אם הוא יארע לו אונס ולא יוכל להתענות אי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל והוא מתפלל בשביל כל הקהל כש מחזיר התפלה * אבל בערבית אין אומרים אותו כיון שעדיין יאכלו בלילה זו * וכד צומות והם י' בשבת וי' בתמוז וט"ב וצום גדליה י' אפילו יחיד אומ' אותו בכל התפלות דאפי' יאחזנו בולמוס ויאכל אינו שקרן כתפלתו דכתי' שתקנו חכמים להתענות מיקרי שפיר יוס צום תעניתינו אע"פ שהוא אינו מתענה יום תענית לכל ישראל הוא אבל אין נהגין כן כי נס באלו התעניות אין היחיד אומר אלא במנחה וש"ץ בשחרית ומנחה כש מתפלל בקול רם *

לבוש החודר הלכות תענית

שגם אלו כחעני צבור חשיבי לום ענינו ולקרות ויחל במנחה :
 (דל' סגל קהל של עשרה שמקנלם עליהם תענית נכנס אוקרו
 ואין חילוק איוה דבר קנלו עליהם וכיון דרנסי אוקרוש לדונו
 כתענית נכור) ופוק חזי מאי עמא דבר ונהגין להרבנות
 סליחות בברכת סלח לנו שהם מעין אותה הברכה וכבר אזל
 אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין אותה ברכה אומר
 ובלבד שיתחיל ויסיים במטבע הברכה :

ה מי שלא התענה לא יתפלל בש"ץ בתענית כיון שאין יכול
 לכלול עצמו בהפילת עינו לומר ביום צום תעניתו
 שהרי הוא אינו מתענה :

ז וכן אין קורין לתורה אלא מי שמתענה ואם יש שם בכ"ה
 כהן ואינו מתענה יצא הבהן מכה ויעמוד ישראל או לוי
 המתענה במקומו :

ז י"א בתענית צבור יעמדו שני אצל החזן ויאמרו עמו סליחו
 ואמסכוהו אקרא דאהרן וחור תמכו בידי ביום מלחמת
 עמלק ובודאי שאורו היום גזר משה תענית :

ח בכל תענית צבור נושאין כפיה במנחה חוץ מבין כיפור
 שממתינין עד לנעילה שהיא במקום מנחה דשאר תענית
 עיין סימן תקס"ו ובגלילות שלנו אין נוהגין בנשיאת כפים
 ככל ימות השנה רק ב"ט במוסף ולא יותר ועל בהלכו נשאות
 כפים :

תקסז דין טעימה ורחיצת הפה וכו' שלשה סעיפים :

א השריו בתענית יכול לשעום חוץ פיו עד כדי רביעית
 ויהזור ויפלטנו שאין זה חשיב הנאה ובלבד שידע בעצמו
 שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום אכל יותר מכדי רביעי'
 יש בו רגאה אצילו לא יבלע ואסור לשעום :

ב אבל ב"ה שהוא דאורייתא וש"כ שהחמירו בו גם כן אפי'
 פחות מרביעי' אסור ויש מחמירין בכל תענית צבור והכי
 נהגו :

ג מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית מוח' לו לרחוץ גם בתענית
 יחיד ואפילו יש כמים שרוחץ בהם פניו יותר מרביעית שרי
 שאין בהם הנאה (דנמיס לא חשיב מתהני כיון דפליט מה
 שאין כן נתבטל ושאר משקין דאעפי מרביעית ליה הנאה אפילו
 אי פליט ועל' סימן ד' סעיף י"ז) ועוד שמתלה אינו לוקח
 אותה אלא לרחוץ ולפלוש ולא להרגיש בהם שום טעם מה
 שאין כן בשעימה אבל בתענית צבור לא כשר למעבד הכי
 דשמיא ובאו לו מים בגרונו . מותר ללעוס עצי קנמן ועץ
 המתוק כגון לאקרי צא ללהלח רגונו ולפלוש ואפי' בתענית צבור
 שכזה אין שייך שמיא וכל לו בגרונו דבנה יכול האדם להעמיד
 על עצמו שלא לבלוע אבל ב"ה מיהא אסור משום שיש בו
 הנאה והתם עינו בעינן דועינתם כתי' ע' ש בהלכות י"ב :

תקסח דיני נודי תענית וכו' י"ב סעיפים :

א המקבל עליו התענית בתפילת מנחה ואומ' הריני בתענית
 למחר אם היה עליו נדר כבר קוד' לכן להתענות יום אחד
 או יותר ולא פירש באיזה יום ועכשיו אמר כן כדי לקיים נדרו
 המוטל עליו כבר הרי זה נקרא תענית סתם אבל אם לא היה
 עליו כבר שום נדר וקבל עליו תענית בתפילת המנחה להתענות
 למחר הרי זה נקרא יום זה והם חלוקים בדינם . שאם נדר
 להתענות יום זה ואכל כזית ישלים את תעניתו ואין צריך
 להתענות יום אחר שהרי יום זה אפר ולא אחר ואכילתו זו
 שגנה היא כיון בין בתענית של נדר שקיבל עליו להתענות יום

זה בין בתענית חלו' בין בתענית שדרכו להתענות יום ידוע כיו' שמת
 בו אביו או רבו וכ' ש בהעני צבור והקבוע מגזיר חכמי' כגון ג'
 בתמוז וי' בתשריו וי' בטב' וט"ב וכך תענית אסת' שחוב' להתענות
 בהם על כרחו מדרבנן ואפי' העני' שגזרו עכשיו על הצבור על
 כל צרה שלא תבא אם שכח ואכל צריך להשלים אותו הקס
 ואין צורך לפרוע אחר תחתיו דרוק' יום זה הוא חובה ולא אחר
 ואי אפשר לתקן על עונו ושגגהו (ועל' סימן ר"ך סעיף ג')

א אבל אם נדר להתענות סתם וכשהתחיל להתענות לקיים
 נדרו שכח ואכל כזית איבד תעניתו ואין צריך להשלים
 אותו היום אבל חייב לצום יום אחר שלם :

ב ומתחיל להתענות סתם ואף על פי שנתפלת המכסה
 קבל עליו להתענות אותו תענית למחר סהרי נרדך לומר נתפלת
 מכסה הריני נתענית למחר כמו שנתבאר לעיל סימ' תקי"ב סעיף
 ה' לא אמרינן דנשכיל קנלתו

ב ומתקן מקרי יום זה אלא מקרי יום סתם הואיל ונתחילת בגדר
 לא קבע איוה יום שנתעב' לפיכך איבד תעניתו ויכול ללנות ולפרוע
 והמרקדקין מחמירין על עצמן אפי' בתענית של נדר להשלים
 אותו היום הואיל ואמר יום זה ומתענין יום אחר כנגדו לקיים
 תענית שלם :

ב הנודר להתענות סתם ומתענה היום א' אע"פ שקבלו עליו
 פאהמול במנחה לקיים נדרו הקודם ביום זה והוצרך
 לדבר מצוה או לכבוד אדם גדול ואפילו שפחת מריעות משום
 דרכי שלום וכ"ש אם היה מצטער בתענית יכול ללווהו ולפרוע
 אותו ביום אחר ואפילו ללוות מיום ארוך ולפרוע ביום קצר
 כגון מקיץ לחורף שרי דכל אחר מקרי יום ואין צריך התרת
 חכם שהרי לא נתבטל הנדר אלא רוצה לפרוע אותו ביום אחר
 שלא נדר אלא להתענות יום אחד או שנים או יותר ולא קבע
 בדעתו לחובה ביום זה ואין יום זה מעיקר הנדר שעדיין נדר
 קיים אבל אם נדר יום זה כמש' כגון שאמר בתחלת נדרו
 אהענה יום פלוני או אהענה ב' וה' כל השנה (היינו הטעם
 משום דמיינן ימים הללו קנת ליום קבוע הואיל ויניד ימים הללו
 משאר ימי השנע משום דיומי דרחמי אינון ועל' סימן קל"ד)

וכן יום שמת בו אביו או רבו וכן תענית חלום אינו יכול ללוותו
 ולפרועו . וכל שבין תענית צבור שאינו יכול ללוות ולפרוע
 (כנר נתבאר בסוף סעיף א') ועוד ט"א ופיינו משום דאינו נשאי
 לפרועמן בנינו ועל' סימן תקס"ד סעיף ה' ונסימן תק"ע סעיף
 ז') וי"א מי שנדר להתענות בה"ב לזמן מה כגון לשנה או
 לחצי שנה אינו כיום זה ממש אלא דומין קצת ליום זה ואין
 ללוות אותם אלא כשביל צער או אונס גדול או סעודה מצוה
 כגון ברית מילה דשייך הוא בגוה ואף על פי כן צריך להתענות
 מקצת היום זמן מועט יותר משהוא רגיל דבהכי מקיים נדרו
 שאמר להתענות והרי ההענה אף על פי שאינו מתענה כל
 היום מכל מקום תענית שעה מקרי בלשון בני אדם
 וכנדרים הלך אחר לשון בני אדם : כשמתענין בה"ב
 אחר הפסח וחג הסוכות ב"ישי תשובה אם אירע ברית
 מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה אף על גב דדבר
 שאינו כי אם מנהג צריך התרה הבא אין צריך כי לא
 נהגו להתענות בה"ג ודוקא האוכלים כסעודה אבל
 אם שולחין לאדם מן הסעודה לביתו אין לו לאכול מיה
 אם קבל עליו אותו תענית במנחה הוי כמו נדר וצריך
 התרה . יש אומרים כשקבל עליו יום זה ויש לו צער
 או אונס גדול או יום סתם ואין רצונו ללוותו ולפרועו
 יכול הוא לפרות עצמו במזון משום דקבלת תענית הוא
 כמו נדר לצדקה כאלו התנדב חלבו ודמו לגבוה ותמורתו
 נותן לעניים דאומדן דעתן הוא דאדעתא דהכי קבלו
 עליו ושיערו ליתן י"ב פשישים שהן מטבע ווי"נ שהן
 כמו גדול וחצי פולגש :

א יחיד שקבל עליו תענית על ציה ומתענה פני ביום ועקרה או על חולה ונהרפא או מת צריך להשלים כל התענית או התענית שקבל עליו שאם לא ישלים נראה כמהנה עם קונו ואין דרך יחיד להתנה עם קונו (ועל ס' תקע"א סעיף ג') אבל צבור שמתענין על שום דבר ונענו קודם חצו לא ישלמו שאין מטריחים על הצבור יותר מן הצורך ועוד דצבור לב בית דין מתנה עליהם בכך אבל ביהוד דברים שבלב אינן דברים מיהו אם התנה כן בפירוש אינו צריך להשלים אפי' היחיד כל ואם החורב צבור שמתענין רוצים להשלים אין היחיד ראוי להפריש עצמו מהם ;

ב יחיד וכל שכן צבור שמתענין על צרה שבמקום אחר וביום התענית נודע שקודם קבלת התענית כבר עברה צרה אין צריך להשלים ואפי' לא נודע להם עד אחר תצות נדרה זה נדר בשעות הוא ואין צריכין לקיימו ואפילו התרת אינו צריך אפילו ביחיד ;

תקע חנוכה ופורים וכיוצא בהם שנתפשו בימי נדרי תענית וכו' סעיפים :

א יחיד שקבל עליו להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם שבת ור"ח או חנוכה או פורים וע"כ אם קבלו מהם בלשון תענית בעלמא כגון שאמר הריני בתענית כך וכך ימים אע"ג שקבלם בכלל אין צריך להתענות בהם כלל ואפילו התרה אינו צריך שכבר מושבע ועומד הוא מדר סיני שלא להתענות ואפילו חנוכה ופורים ור"ח מושבע ועומד הוא לשבוע דברי חכמים ואין כח בדבריו בעלמא לבטל נזירהם ופ"ט אם קבל עליו להתענות בהם שאמר אהענה כאלו הימים עצמן ולא כלל עם שאר הימים שאין צריך להתענות בהם ואם קבלו עליו בין בלשון שבעה שאמר הריני בתענית בשבעה או הריני נשבע להתענות וכו' בין בלשון נדר שאמר הרי עלי להתענות כך וכך ימים שהוא לשון נדר הואיל ובללם עם שאר הימים שמתיר להתענות בהם היו איסור כולל ומינן דהלו על שאר הימים חלים נמי על אלו הימים וצריך התרת חכם ויפתח בהרשה שיאמר לו אלו שבת אל לבך שיאריך בהם אלו הימים לא היית נודר ומתיר לו והותר כל הנדר ונדר שהורה מקצתו הותר כולו ;

ב ואם לא כלל עם שאר הימים אלא קבל עליו להתענות בשבת ובי"ט עצמן או יום חילוקים בין נדר לשבעה שאם קבל עליו כלשון נדר הוי דינא כמו בכלל וצריך ההרהר שנדר הל על דבר מצוה כמו על דבר רשות ולהרמ' כס בין בכלל בין כנודר בהם עצמם אם לא התירו לו צריך להתענות בהם בין בשבת וי"ט שהם דאורייתא ור"ח וע"כ נמי הואיל ואסמכיה אקראי צריך להתענות דליכא למיגור שכא יזיל בהם כיון שהם דאורייתא אבל בחנוכה ופורים נדרו בשל מפני נזירותו ולא יצום בהם כלל מפני שהם מדבריהם וצריכים חזוק שלא יבא לזלזל בהם ואנו נוהגים להתיר נדרו אפילו בחנוכה ופורים ;

ג ואם קבל עליו בלשון שבעה להתענות בשבת וי"ט עצמן בלא כולל לא חלה השבעה שאין השבעה חלה על דבר מצוה אלא לוקה על שנשבע לשוא ואוכל אבל בחנוכה ופניסיה' לר' חז"ל שאין איסור אכילתן אלא מדרבנן חלה שבעה וצריך להתענות ולהרמ' כס גם כר' חז"ל דאורייתא הואיל ואסמכיה אקרא לא חלה שבעתו וילקה עליה משום שבעת שוא מי שנדר להתענות סך ימים ואמר חזק כ"ט אין חנוכה ופורים בכלל החזין שאין דרך לקראתם י"ט ואם אמר שהיה דעתו גם עליהם נאמן ולא יתענה בהם אבל ע"כ הוי בכלל החזין שדרך לקראו י"ט ;

א מי שהוא נדיר וכו' להתענות סך ימי תעניות יכול לדחותן עד ימות החורף שיתקצרו הימים ;

ב י"א ששני ימים וכו' לילות רצופים יש להשוותם לארבעי' תעניות שאינן רצופי' וי"א דווקא לאדם חלש סגי ליה בכ' ימים אבל אדם כריא צריך ג' ימים ודווקא לפי שנתחייב לצום היום שאינם רצופים מכת תשובה כדי להצטרע או קשינון האי צערא לאהי צערא אבל מי שנדר לצום מ' יום צריך לקיים מה שנדר ולא סגי בצערא של ג' יום דלא גרע מיום זה שצריך לקיים נדרו ואינו לוח ופורע ואפילו למ' דרפא' כיום זה לוח ופורע הכא מודה שצריך לקיים נדרו שנדר מ' יום וליכא וכו' מ' יום שמתענין מ"ח אלו עדי' י"ב מי שורכו להתענות וקבלם עליו שהם לזכר עליית משה להר שאין להם תשלומין כג' ימים רצופים או ככ' אלא מ' יום פמש צריך להתענות ;

ה נוהגין להתענות תענית חלום רע לבטלו ומיד באותו יום קראה החלום כלילה דבענין אחר לא מהני ואין לזון שותו ואין משהין אותו ואפי' בשבת מתענין ועל ס' ס"ד סעיף ג' וי"א שאין להתענות בשבת אלא על א' מג' חלומות אלו והם הרואה ס"ח שנשרף או י"ב בשעת נעילה וקורות ביתו או שיניו נפולות וי"א אף הקורא כס"ח וי"א אף הרואה שנושא אשה וי"א יב אע"פ שאינו שעת נעילה וברוא שיניו נפולות ודווקא שיניו אבל הרואה ששרו לחייו חלום טוב הוא שמתן היועצים עליו רעה ; הסתענה תענית חלום בשבת או אפילו בי"ט וכו' ש"מ או ב"ח (ועל נסיון ר"ח) או בחנוכה ופורים או בע"כ צריך למיתב תעניתא לתעניתיה על סביב תענוג ושמת אותם ימים ונוהגין להתענות אותו התענית מיד ביום ראשון שלאחר הימים הללו כדי שלא לעכב לבקש סליחה וכפירתו מיהו אם התענה בשבת שבחנוכה או בשבת שיפני ר"ח או פורים אין צריך להתענות מיד ביום המחית אלא עד יציאת חניכה ור"ח ופורים וכן אם השש כחו להתענות שני ימים רצופים אין צריך להתענות מיד מיהו בע"א אין לבטל המתענה בטפ"א יש לו לומר ענינו עיין לעיל בס' ר"ך והפ"ח אין דין תענית צבור בכבל ליאסר במלאכ' ולהפסיק מפע"י הואיל ואין עמהם הנשיא חזין ספ"כאכ בלכד הילכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישין שמא תענית צבור קבל עליו ומתיר ככולן ומ"פ טוב לומר בשעת קבלת התענית הריני בתענית יחיד למחר כמו שנתבאר לעיל ;

ז כשאירע יום שמת בו אביו באדר והשנה מעוברת יתענה באדר השני שהיא עיקר חדש אדר שחרי עושין צדקות וי"א שמתענין בראשון וכן עיקר כמו שיחפא לקמן סי' תרפ"ה אם לא שפתו בשנת עבור באדר שני או יתענה בשני בעיבור ;

ח ויש שחפירין להתענות לעולם בשניהם ;

ט מתענין יום המיתה שהוא עיקר יום המר ולא יום הקבורה אם אירע יום שמת בו אביו ב"ח או בשבת או ביום שוב או בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון י"א ודחה התענית למחרתו ואין נוהגין כן אלא אין מתענין כלל ;

י מי שנדר לילך על קברו צדיקים שבמקום פלוני ועכב ימים רבים שלא הלך ובהג' נהג' ה' השבירותו ללכת שם די לנ' פהליב' זו שהרי לא נדר להוציא פעותיו אלא ללכת ודרי הלך ;

יא וכן הנודר להתענות פ' ימים רצופים ופגע בהם התענית של חובה הרי זה עולה לו לפנינו אף ע"ג דבלאו הכי היה מתענה לית ליה בה דהא עכ"פ התענה אותן סך הימים ;

יב השוין פתענית בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומ' כיון שהיה מתענה עם הצבור על צרתם דרי זה לא ינהוג עינוגין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה טמא וסוב לב אלא דתא ואונן בענין שאמר מה יתאונן אדם חי גבר על חסאיו ;

לבוש החור הלבנות הענית

תקנת

מי הם החוטאים כשיושבין בתענית ובו ג' סעיפים :

לענין לפנייהם ולאחריה' במלה ג' כמילת התעני' וכן שבתת וי' ו' ח' סותר לפנייהם ולאחריהם ד' ד' אין צריכין חיזוק • ועל' סימן תק"ע כפי' ג') פי' שיש לו נשואין בחנוכה אין לו להתענות כמו שרמיה' החתנים להתענות אבל אם יש לו נשואין כניסן בתענה כיום חופתו אפי' ב' ה' ניסן מפני דבלאו הכי הוא א' מן הימים שמתענין בהן כמו שיהבאר לקמן סוף סי' תקפ"א וכ' לפי זה אם יש לו נישואין בשאר ראשי חרשים אין לו להתענות כל :

תקעד שנוהגין בתענית חומרי מקום כו' ובו ה' סעיפים •

א ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין עם ודעתו לחזור צריך להתענות' כל תעניות שקבלו עליהם בני עירו שכיון שדעתו לחזו' נותנין עליו חומרי מקו' ש' צ' משם ב וההולך ממקום שאין מתענין למקו' שמתענין שם ואפי' דעתו לחזור יתענה עמה' דביון שהוא בעירם לא יפירוש מהם וישתתף בצרם מיהו כיון שלא קבל עליו התענית אם יצא מן העיר חוץ לחתום מותר לאכול ודוקא שבא לשם ביום התענית אבל אם היה שם מעב' צריך לקבלו עליו להשלימו : ג ואם לא קבלו ושבת ואכל אלי יראה בפניהם שאכל ואל יראה עידונין בעצמו ולומר הואיל ואכלתי מעט אוכל הרבה כיו' שלא יהקטאו בו ויבאו לידי פחלוקת ואפי' שלא בפניה לא ינהוג עידונין בעצמו שמא יודע :

ד כל הפורש מן הציבור אינו רואה בנחמתו וכל הסצטער עמה' זוכה ורואה בנחמתו שכן כתיב בירושלים שיטן אתה משוש כל הכתאבלים עזמו ואסור לשמש שמהו כיון שהעולם על כל אדם להרעיב עצמו ואסור לשמש שמהו כיון שהעולם טרוי בצער ואסמכוה אקרא דכתיב וליוסף יולד שני בנים בשרם תבא שנת הרעב והאי בשרם ונ' מותר הוא דלמס' לו פה ליו קודם או אח' כ' אלא הכי קאמר קרא מרם הבא שנת דרעב נולדו אבל בשנת הרעב לא היו נולדים שאסו בתשמיש המטה :

ה מיהו אינה אלא אסמכתא בעלמ' הלכך כליל פבילה' מותר שהוא מצוה וכן חשוכי' כנים מותר' בכל לילה עד שיתעכרו נשותיהן :

תקעה דיני תענית אי' שמתפללין על הגשמים ובו י' סעיפים :

א סדר תענית שמתענין באי' על רגשמים כ' הוא הניע' י' במרחסון שהוא זמן רביעה ולא ירדו הגשמים מתחילין ת' בלבד להתענות ג' תעניות בה' כ' וכל התלמידים ראויים לכך כלום' שכל אחד יוכל להחזיק עצמו בענין זה לת' ואין בו משום ויהרא שאין זה יהרא אלא צער ועניו ודוק תעניות אלו כדנין תענית יחיד :

ב הניע' ר' בסליו ולא ירדו גשמים כ' ד' נזדין עוד שלשת תעניות על הצבור בה' ב' וכל העם נכנסין לבתי כנסיות ומתפללין וצועקים ומתחננין כדרך שעושין בכל התעניות ודין תעניו' אלו ג' כ' אינן אלא כדנין תענית יחיד אלא שאין מפסיקין בהן ב' ח' אם התחילו כמו שנתבאר לעיל סיפן תקע"ב :

ג עברו אלו ולא נענו כ' ד' נזדין עוד ג' תעניות אחרי' בה' כ' ובאלו מפסיקין לאכול בהן מבעי' כמו ב' כ' וס' ואסורין בעשיית מלאכה ביום שלא יסיתו דעתן מצער התענית אבל כלילה לא שאין עיקר התענית אלא ביום מיהו דבר של תענוג אסור אף כלילה הלכך אסורין בהצית כל הגוף כחמין לפיכך כ' נועלין את המרחצאות אבל פניו ידיו ורגליו בממין ורחצו' כל הגוף בצונן מותר ואסורין בסיכה טל תענוג אבל להעביר הוחסא

א היושב בתענית אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש ואם לאו כגון שאינו בריא וחזק לסבול התענית נקרא חושא' שכן מצונו כנצור פעם אחת קראו הכתוב קדוש ופעם אחת קראו הכתוב חושא' אלארא' כבריא' ויכול לסבול הוא בחלש שאינו יכול לסבול וה' היושב בתענית :

ב ו' ח' וכן מלמדי תינוק' הג' אינן רשאין לישב בתעני' דנס מלמדו תינוקות אין לך משום שהתענית מחלישו עוסק במלאכת פנים גדול מוס ומפעמו במלאכת פנים : טעל הנל פיהם על תינוקות הפולס עומד ועל' סימן קלכ סעיף א' : מיהו כשנזדין תענית בצבור לא יפירוש עצמן מהם :

ג עיר שהקיפוח גוים וכן הנדרף מפני גוים או מפני לויסטים או מפני רוח רעה אינן רשאין להתענות שלא לשבר כחן אלא יקבלו עליהם תענית כ' וכך לכשינצלו ועולה זה להם באלו התענו בשקיבלו בלב שלם בענין שנאמר כדניאל ויאפ' אלי אל תירא דניאל כי מן היום אשר נתת אל לכך להבין ולהתענות לפניו' אלהך נשמעו דברך ש' מ' בנתנה לב לבד להתענות הש' מקבל וכן אם נזרו שמד' שלא להתענות יקבלו עליה להתענות כ' וכך ימים לכשיעב' השמר ויחבשל :

תקעב באיזה ימים אין נזדין תענית ובו ג' סעיפים

א כשנזדין תענית על הצבור על כל צרה שלא הבא אין נזדין להתחילה ביום ה' אפי' במקום שרובו גוים מפני שהעם יקנו הרבה לצורך הלילה ולצורך ג' סעודות של שבת יהיה הדבר תסוה לכריות שלא נתפרסם להם עדיין שנזרו תענית היום ויהיו סבורין שרעב בא לעולם ופיקעו השערים אבל אם מתחילין ביום ב' יתפרסם הדבר קודם יום ה' וידעו הכל ביום ה' שבשכיל התענית קונין כ' הרבה :

ב אין נזדין תענית בתחילה על הצבור בראשי חרשים או בחנוכה או בפודי' או בחולו' ש' ומ' נזח ולא העלו על דעתן שיהיה חנוכה או פורים ונודע קודם שרתחילו אין מתחילין להתענות בהם ואם התחילו כבר להתענות אפי' יום אחד קודם לכן ופעם בהם אחד מאלו הימים אין מפסיקין אלא מתענין ומסלימין היום כחענית ולקמן בסופן תקע"ט יתבאר אם נפלים על פניהם ואיזה פרשה קורין אם הוא ר' ח' לפורים וחנוכה ולעיל בסופן ר' נתבאר באיזה מקום יאמר ענינו כמסוף :

ג צבור שבקשו לנזור תעני' בה' ונהנו לבם ומצאו שיפגעו בש' בשבט ידחור התענית לשבת הבאה כד' שלא ינזרו התענית בש' בשבט שהוא ר' לאילנו' וה' לש' באב מיהו אם נזח והתחילו להתענות לא עדיף מהנוכה ופורים שאם התחילו אין מפסיקין יחיד שקבל עליו להתענו' בע' שמתענ' ומשלים אפי' והנה כפירוש בשעת הקבלה שאינו רוצה להתענות אלא עד שישלמו הקהל הפילהם ועל' בס' רמ"ט :

תקעג שבטלה מגילת תענית ובו סעיף א' :

א הלכתא בשלה מגילת תענית שכל הימים הכתובים במגילת תענית שלא להתענו' בהם עכשו' מות' להתענו' בהם מפני שנחלפו בעונותינו להרבה מאורעות שאירע בהן ובשלים ודתיחו להתענות בהם חוץ מהנוכה ופורים שאסור להתענות בהן אפי' בזמן הזה מפני שנעשו בהן נסים גדולים ומפורסמים אבל לפנייהם ולאחריהם מותר דלענין זה ר' ל

הנשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפי' בימות
החמה אם פסקו הנשמים בין נשם לנשם ארבעים יום בימות
הנשמי' הרי זה מכת בצורת ומתענין וזועקין עד שירדו נשמים
או עד שיעבור זמנם וטוב אין תועלת בהם :

ב בדא' כאי' וכל הדומה לה אבל מקומות טעונת הנשמים
שלהם קודם יז' במרחשון או אחר זמן כשיגיע זמנם ולא

ירדו נשמים יחידים סתענין הנ"ה
בה"ב ומפסיקין ב"ח הנוכה מה שפוסקין אפי' כ' כמו שמה' ומי'
ופורים ושהיו אחר כך כמו פיונו משום סכך פוסקין לאי'
שהיה ימים' סהרי כשיגיע יז' במרחשון ולא

ירדו נשמים יחידים מתענין בה"ב

כענינו במשנה כ"ה לחסון ואם הגיע ר"ח ככלו ולא ירדו נשמי' ב"ב
גזרין ג' תעניות הרי ה' ימים ששאלו ממרחשון ויום ר"ח ככלו הרי
ששה ימי' ובשני עשרה סהול מקרת ר"ח ככלו מתחילין להתענו' לס' ה'
יום שני ולא לאי' היום ג' מתענין מלמטה ע"ד יום ג' הכא' ראשון
הרי עסקהו כמו ששה ימים וא"כ ה"ה נשאר מקומות מליכס לאי' כמי
לא טעל ועיין במשנה פ"ה ט"ו) ואם לא ירדו נשמים אז
גזרין הב"ד עליהם עוד י"ג תעניות על הסדר שאמרנו :

י וכל תעני' שגזרין על הצבור בח' לאפי' בגלל מטר אוכלי'
בהן בלילה ודינו כשאר תענית יחיד שאין גזרין על
הצבור תעניות שהם חסומים בדינם כמו י"ב אלא באי' בלבה'
ובגלל המטר דווקא וגם דווקא באותן עשר תעני' שהם שלש
אמצעיות וז' אחרונות ולא יותר אבל בח"ל כלל כלל לא ופעמ'
הוא מפני שדייני ח"ל הדיוטות הם ולא פסוקי ואין להם נשיא
שתהא גזירתן קיימת על ישראל בעל כרחם הלכך הרי תענית
שלהם כמו תענית יחיד שכל אחד מקבלו כרצונו בלי הכרח
הב"ד אע"פ שבהכרח בלבד הוא כמקובל כמו שנתבאר לעיל
סימן תק"ס ע"ש מ"ס אין כאן אותו חב"ד יפה כ"כ אבל באי'
שיש להם נשיא שכל ישראל מברחיל לקיים גזירותיו הרי גזיר'
תעניתו תענית צבור שמכת גזירתו צריכים הם להתענות :
וא' היו מתענין על הנשמים ונענו כמה ירדו והיו פוסקין
מלהתענות משיכנסו בעומק הארץ החריבה ויבשה טעם
דודאי רוב נשמים ירדו הואיל שנכנסו טעם בקרקע יבשה
וכביניניה שני טעמים ובעבודה שהיא חרובה כגון שדה ניר
ונכנסין בה נשמים הרבה ג' טעמים ואם ההחילו לירד אחר
חצות היום הואיל ויצא רוב של היום ישלימו אותו היום ואם
דתחילו קודם חצות היום לא ישלימו אלא יאכלו וישתו ויעשו
י"ט (וע"ל סימן תקט"ב ע"פ א') ולערב יתקבצו ויאמרו
הלל הגדול שהוא הודו ליי"כ טוב וכו' עד על נדרות ככל
ומתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר אין אומרים אותו אלא
בנפש שביעה וכרם מלאה ובלבד שיזהרו מלהשתכר והיכא
דאיכא למיחש לשכרות אומרים אותו קודם שיאכלו
וישתו :

יב אין אומרים הלל הגדול אלא כשירדו הנשמי' ששתחילו
להתענות שנראים הדברי' ששמעו אליהם תפילתם וקבל
תעניתם והיו נס אבל אם ירדו קודם שדתחילו להתענות אע"פ
שקבלתו עליהם אין אומרים הלל הגדול שברחמי השי' ירדו
ואין זה נס הלכך אם ירדו נשמים בליל התענית אין אומרים
הלל הגדול שאין עיק' התענית הנ"ב
מתחיל אלא משקוד השחר וע"ל סימן תקמ"ח ע"פ וזכור
ואילך שאז מתחיל צער תק"כ ואם מפני שהכתוב אומר
התענית ולא בלילה דבלאו למן היום אטר נחפ"ל לנך
הכי אין דרך לאכול בלילה להכנין ולהתענות נשבע דכריך
אפילו כן אין זו התחלה ט"כ

אפילו קבלו קודם יום או יומים וירדו נשמים בלמנע יהיו אומרים
כן אלא לא אמרו אלא כשהתחילו מעט וע"ל סימן תקע"א ע"פ ג'
ונשמין תק"כ ע"פ ה')

יג ובין אין אומרים הלל אלא כשנענו ביום התענית דוקא

הזומא מותר ואסורין בהן בתשמיש המטה ובנעילת הסנדל
בעיר אבל בדרך מותר (וע"ל סימן תקכ"ד ע"פ י')
ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננין כבשאר תעניות :

יד עברו אלו ולא נענו ב"ד גזרין עוד ז' תעניות על הצבור ב'
וה' ובי' וכו' וב' וכל מה שאסור בשלשה שלפני אלו
אסור אף באלו ויתרין אלו שפתיעין בהן בשופר על חברות
שמוסיפין בהן ומתפללין ברחוב העיר להגדיל הפרסם הצער
שמורידין זקן להוכיחם ומסיפין ששה ברכות כשתרין וכן
במנחה כמין שיתבאר לקמן סימן תקע"ט ונועלין את החנויות
למעט המשא והמתן מפני שיש בו שמחה ובשני לעת הערב
פוחזין מעט התניות שמוכרין בהן מיני מאכל כדי שימצאו
לקנות לסעודת הלילה ובחמשה פותחין כל היום החנויות ה'
למוכרי מאכל מפני כבוד השכ"ל אלא שמשנין מעט ישלחנות
ב' פתחים פותח אחת ונועל אחת ואם יש לחנות אצטבא לפני'
שהיא כסא שלפני החנות דהשתא אין החנות פתוחה לר"ה
דאינו נרא' כ"כ אם הוא פתוח פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש
ובשאר חנויות של סתורה אין פותחין כלל לא בב' ולא בה' :

ה עובדות ופניקות אין מתענות אלא בנ' אמצעיות ובשלש'
ראשונות לא רעדיין אין צרי' כ"כ דלא תקיף רוגזיה דק"כה
כולי האי וב' אחרונות לא מפני שהם רבים ולא יוכלו לעמוד
בהם ומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד ואסור להם להחמיר
ולתענות משום סכנת הולד :

ו אחר שגזרו י"ג תעניות אלו ולא נענו אין גזרין עוד
תעניות וה"ל כשמתענין על הנשמים לפי שבשעברו
אלו כבר עברו זמן הנשמי ואין בהם עוד תועלת אבל על שאר
פורענות מתענין והולכין עד שיענו :

ז כשמתענין על הנשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו
אף ע"פ שאין גזרין עוד תענית מ"ס ממעטין בשמחה
כבני אדם הנזופים לפני המקום הלכך ממעטין במשא ומחז'
וכנין של שמחה וממעטין באירוסין ונישואין אפי' לא קיים
פריה ורביה וממעטין בשאלת שלום לתבירו שרת' ח' לא ישאלו
שלום זה לזה אלא יתנהגו כבני אדם הנזופין ומגזרין לפקום
ועם הארץ שנתן שלום מטיבין לו בשפה רפה ות"ח לברם
מתענין בה"ב עד שיצא ניסן של תקופה שאע"פ שאין הנשמים
כ"כ תועלת גדול לארץ עוד כמו בזמן הרביעה מ' מתועלת קצת
יש בהן לכך מתענין הת"ח אולי יענו אבל אין משריחין את
הצבור יותר מדאי כיון שאין בהן כ"כ תועלת מרוב כשמתענין
מתרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקין
בר"ח הנוכה ופורים כמו כג' תעניות הראשונות יצא ניסן של
תקופה והוא כשהגיע החמה לתחלת מזל שר והיינו ל' יום
אחר תקופת ניסן ולא נענו אין מתענין עוד שאין הנשמים
פסם ואילך אלא סימן קללה הוא' ולא ירדו כל עיקר בתחלת
השנה אבל אם ירדו להם נשמים כבר בשנה זו אינה סימן
קללה בהזמנן :

ח כל הסדר של תעניות שזכרנו לא אמרן אלא בשלל ירדו
נשמי' כלל בתחילת רביעה ראשונה אבל אם ירדו ברביע'
ראשונה וצמחו העשבים והתחילו לייבש מפני שהיו נשמים
מועטים הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו נשמים אולי יחזרו
העשבים לבריאותן או עד שיבשו הצמחי' לגמרי שאתר שיבשו
לגמרי אין מתענין עוד שטוב אין תועלת בנשמים שאין עוד
תקנה לצמחים שיבשו לגמרי' וכן אם הגיע זמן הפסח או
קרב לו שהוא זמן פריחת האלנות כאי' ולא ירדו נשמי' הראוים
לאילנות הרי אלו מתענין וזועקים עד שירדו נשמים הראוים
לאילנות או עד שיעבור זמנם דאבא אין להם תקנה עוד וכן אם
הגיע זמן סוכות ולא ירדו נשמים הרבה כדי למלאות פרס
הבורח והשיחין והמעוות כדי לעשות בהן צרכיהן ולשקות
פרס שרוב שתייתן סי בורות הם הרי אלו מתענין עד שירד
נשם ודאי לכוות ואם אקלהם מים לשתות מתענין על

שאז רואין את חנם בפרהסיא אבל אם לא ירדו נשמים אלא עד יום שלאחר התענית אין אומר להלל שאקאומרי להלל שאיע אלא על הנס בשביל מעשינו ופני אדרבה ביום התענית לא נענו וברחמי שמים ירדו להם ביום אחר ולא מבח התענית :

תקעו על איזה דברים מתענין ומתריעין וכו' מ' סעיפים :

א בשם שמתענין ומתריעין על הנשמים כך מתענים ומתריעין על שאר צרות כגון נזים שבאו לעשות מלחם על ישראל או ליסול מהם מס או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם שמד אפי' במצוה קלה הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירחמו וכל הערים אשר סביבותיה מתענין אבל אין מתריעין אלא כהקו להרהבין לעורתם ואפי' לא באו אלא לעבור דרך ארצם שאין להם מלחמה עמהם אלא על הנזים אחרים ועיכרים על מקום ישראל מתענין ומתריעין שחוששין שפא יתהפך עליהם שכן מצונו ביאשיה שלא בא עליו פרעה נכה למלחמה כענין שנאמר וישלח אליו מלאכים מה ליו לך מלך יהודה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואפי' נתגלגל הדבר שנהפכה המלחמה על ישראל ונהרג בה יאשיה באותה מלחמה :

ב וכן על הדבר מתענין ומתריעין ואיזהו דבר שמתענין עליו עיר שיש בה ת' קרנלי הנכרים לכד מסף ונשים וזקנים ויצאו ממנה נ' מהים כנ' ימים בזה אחר זה הוא דבר דודאי יצא הקצף סאת הש' הואיל והיו רצופים זה אחר זה וכ' ש' אם ישבה פחות מזה אכל אם יצאו ביום אחד או בר' ימים אינו דבר שאין זה קבוע אלא אקראי בעלמא הוא ואם יש בה אלף רגלי ויצאו ממנה ששה בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר ואם יצאו ביום אחד או בארבע ימים אינו דבר וכן לעולם לפי ההשכון הזה ואין הנשים וקטנים וזקנים ששבחו ממלאכה בכלל המתים לענין זה מפני שהן חלושי דמו ואפשר שלא בדבר מתי היה דבר באי מתענין שאר גלויות עליהם שאם הגבירה לוקה שפתה לא כ' ש' ודוקא שהיה דבר כ' כ' בכולה אבל לא במקצת סכיון שאפילו מקצתה ניצלת הנצלו השפחות עשה היות דבר במדינה אחת ושירי' הולכות וכו' ואת ממנה למדינה אחרת נחטבות באחת ושתיהן מתענות אע"פ שהן רחוקות זו מזו :

ג ואם היה דבר בחו"ל מתענין מפני שמיעהם דומין לבני אדם וכו' שהדבר מתדבק בהן ושלוחם שמא יעבור הכוס נס על בני אדם וכ' ש' אם היה דבר בנוס ולא בישראל שמתענין שלא יעבור הכוס עליהם ח' :

ד וכן מתענין ומתריעין על מפולת שבעיר ואיזה מפולת שגופלין בהים חזקים שאין ראויים ליפול ועומדי' במקום שאינם ראויים ליפול סיוסודם טוב והזקן אבל אם עומדים על שפת הנהר אפי' הם חזקים ראויים ליפול הם שהם מקלקלין דהקרקע ויחזיקים את היסוד ואין מתענין עליהם וכן על הרעש והחזית שמפליין הבניינים מתריעים עליהם :

ה וכן על חולה שירד לעיר כגון אסכרה או חרחרור וכו' ויצא בהם וירד על האנשים הרבה בעיר אם היו פתים מאותו חולי הרי זה ציה ציביל ומתענין ומתריעין עליהם וכלה און חזיק בין מתי נ' כנ' ימים בין מתי ביום א' וכן יצו נשים וזקנים ויטנים שכיון שחלו מחולי זה היו דוע אין זה אקראי כי הדבר שאינו בא אלא מבח שני ועיפוש האור אינו דומה לדבר זה שפכית טאום בלי שהיית זמן בחולי לבר אם מתי ביום א' אימא אקראי בעלמא הא מש'ב כגון ואם אינ' מתי בטנה אין מתענין ואין מתריעים וכן חיובך הלל הרי הוא בשחן מורה של מצרים שהוא רע מאד ואם פטס ברוב הצב' מתענין ומתריעין עליו וכל חזיקן יבטששטו קשה ורע כ' כ'

אין מתריעין עליו אבל צועקים עליו !
ו וכן על היה רעה שנשלחה אפי' לא החזיקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין עליה בכל מקום אפי' הרחוקים אבל אם אינה משולחת אינה אלא מקרה ואין מתענין עליה ואיזה משולחת נראתה בעיר ביום הרי זו משולחת שאין דרך החיוב לבא בעיר מפני מרא וחת בני אדם אם לא שנשלחה להזיק שנאמר ופוראכם והחכם וגומר וכלילה אפילו בעיר אינה משולחת שכן דרכם ליכנס לעיר בלילה נראים בשדה ביום אם ראתם כ' בני אדם ולא ברחם מפניהם הרי זו משולחת דכיון דבלאו מקום רביתה הוא ועסדה ואינה בורחת ודאי משולחת היא ואם היתה שדה סמוכה לאנס וראתה כ' בני אדם ואינה רודפת אחריהם אע"פ שאינה בורחת מפניהם אלא שעמדה אינו משולחת דכיון שהיא סמוכה לאנס שהוא מקום רביתה לא ברחתה דסכרא אי אתו כהיראי עריקא לאנס מיד אבל דרפה אחריהם הרי זו משולח' ואם היתה כאנס עצמה אפילו ראתה כ' בני אדם אפילו רצתה אהריהם אינה משולחת דכיון שהוא במקום רביתה אין פחד אדם לנגד עיניה ואפילו שרפה שניהם ואכלה אותם אינה משולחת שמחמת רעבון עשה ולא מחמת שהיא משולחת אבל אם שרפה שניהם ולא אכלה אלא אחד מהם הרי זו משולח' שכיון שלא אכלה אלא אחד לא מחמת רעבון עשה אלא מחמת שהיא משולחת להזיק :

ז ובתים הבנויים במדברות ובארצות הנשפות הואיל והם מקום גדודי חיה אפי' נכנקה שם חיה וטרפה אינה משולחת שאלו בני אדם שסכנו בעצמם וכאן במקום שהחני' רגילות שם אבל אם עלתה לנג' ונסלה תינוק מן העריכה הרי זו משולחת וכל שלא הגיע למדה זו אינה משולחת כיון שהיא במקום רביתה ועל שאר מיני רכש האדמה אורש העוף ששולחו וזאיקו ואפילו נחשים ועקרבים ואין צריך לומר צרעים ויתושים והדומה לחם אם מוקים ואינם ממתיים אין כחענים עליהם ואין מתריעים עליהם אלא צועקים בלבד אבל אם ממתיים אפילו יתושים וזבובים כולם שלוחי המקום הם ומתענין ומתריעין עליהם :

ח ועל הירקין ועל הסדפן משהרחיל בתבואה אפילו לא התחיל אלא במקום אחד כמלא פי ההגור שהוא דבר משהו כהענין ובתריעין אפילו הרחוקים רק שהם באותה אפרכי' דעד כאן דרכו להתפשט ולא יותר :

ט וכן על הארבה והחסיל אפי' לא נראה שהם אלא כגוף אחד ככל א' ואפילו אינן משחיתים יכול הארץ עדיין מתענין ומתריעין עליהם שאין אנו יודעים באיזה מקום ינות וישחית ועל הנובא בכל שהוא אבל על החגב אין מתענין עליו ואין מתריעים עליו אלא צועקים בלבד ועכשו שאין אנו מבידין סינון הללו על כולם מתריעין :

י וכן על המזונות מתענין ומתריעין כיצד הרי שהחלו דברים טל סחורה שרוב היו אנשי אותה העיר מהם ונתמעט המט' ומתן עד שיצטרך התנר לסכור שוה עשר בששה הרי זה צרה צבור ומתענין ומתריעין עליה ובשבת צועקים עליה בפה לומר ענינו ומי שענה אבל אין מתריעין עליה בשופת כשב' ובכל מקום אין מהענין לא וזעקין ואצ' לשאין מתריעין בסופר בשבת וי' על שום צרה חוץ מצרות המזונות שכל חיהם הלויים בה ודמאי לפיקח נפש :

יא וכן על המסר כיצד הרי שרכו עליהם נשמים עד שצדק לחם הרי אילו מתפללין עליהם שאין לך צרה חיה מזו שדבתים נופלים תמצאו בתיהם קבריהם ובאי' אין מתפללין על רב הנשמים מפני שהיא אין הרים בתיה בניינים באבנים וזקק הנשמים טובה להם ואין מתענין להעכיר הסוכה ובצפת תוב' כ' מצוי מפולת בתים ומתפללין עליהם :

יב כל עיר שיש בה צרה מכל אונן אותה בעיר מתענין וזעקת

רינה בעולם וזכור רחמיו :

תקעה שכל יחידיתענה ויתפלל על צרתו וכו' סעיף א'

א כשם שהציבור מתענין ויתפללין על צרותם כך כל מתענין ויתפלל על צרותו כדי להכניע לבו ויחפש בדרכיו בעת צרותו לשוב אל ה' כיצד היה לו חילה או הועה במדבר או חכוש בבית האסורים יש לו להתענות ולבקש רחמים בתעניתו ולא יתענה בשבת ובמנוחה ופירות ורח' וערב יכ' שבכל אילו אסורין להתענות בהן קצתן מן ההורה וקצתן מדבריהם כמו שנתבאר כל אחד במקומו :

תקעט סדר תפלות באלו התעניות וכו' ג'

א בכל יום משבעה התעניות האחרונים של גשמים עושין כסדר הזה מוציאין התיבה לרחבה של העיר וכל העם מהקצצים ומתכסים בשקים שהם מנוצה של עינים לומר הרי אנו חשובים כלהמה שאין השי' שומע זעקתנו ויחזור כך יעלו אל לבם לשוב בתשובה שלימה עד שהיחזירו כבני אדם המעולים ונותנים אפר מקלה על גבי התיבה להגדיל הבכיה ולהכניע לבם שיהיו כל אחד אל לבו לומר ראו כלי צנוע היה לנו ונתחזה בעונותינו ונס על גבי ס' נותנים אפר ע"ש עמו אנכי בצרה ואפר כדי לזכור לנו זכות עקדתו של יצחק כאלו אפרו צבור על גבי המזכה ואחד מן העם נוטל אפר ונותן בראש הנשיא וראש אב ב' ד והם אין נותנין בעצמן כדי להגדיל בישתן וכלימתן ומתוך כך ישובו שאינה דומה מי שמתבייש מעצמו למתבייש מאחרים ומינהיג את האפר במקום הנהגת תפילין וכן כל אחד ואחד נותן אפר על ראשו במקום הנהגת תפילין ע"ש התשוב לשים אכיליו צינן לתת להם פאר תחת אפר ואחר כך מעמידים ביניהם זקן שהוא חכם והם יושבים ע"ג קרקע לא היה שם זקן שהוא חכם מעמידים חכם לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידים ג' הם של צורה או החכם שביניהן שדבריו נשמעין ויקללו וצרו למך את הלב ואמר לפניהם דברי כיבושין ה' ש' ואת הלב כנון אחינו לא שקולא תענית גורמין גלא תשובה ככל לב ומעשי' טובים גורמים שכן מצינו בענינינו שלא נאמר שם וירא אלקים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלקים את מעשיהם כי שבו מדרכם חרעה וכן הוא אומר בקבלה קרעו לבבכם ואל כנדיכם ומוסיף בעניינים אלו כפי כחו עד שיכניעו לבם וישובו בתשובה גמורה ואחר שגמר דברי כיבושין עומדין להתפלל ומעמידין ש"ן הראוי להתפלל בתעניות אלו ואם היה אותו שאמר דברי הכיבושין ראו להתפלל הוא מתפלל ואם לאו מורידין אחר ומי הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו איש הרגיל בתפלה ובכל הבריכו' וראוי לקרות בתורה ובנביא' ובכתובים ושהוא מוסף ואין לו במה להתפנים ויש לו יגיע בשדה שמתוך כך יתפלל בכל לבו בכיונה שלימה והוא פרוק נאה שלא יצא עליו שם רע מעוריו נס לא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והגלוים אליו בעל עבירה אלא יהיה ביתו ריקן מן העבירות והוא שפל בדרך ועניו ומרצה לעם כלומר נוח עם הבריות שמסכימין לתפלתו ויש לו נעימה וקולו ערב ואם היה זקן עם כל המדות הללו מה טוב ומה נעים ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל מדות הללו יתפלל :

ב וזהו סדר התפילה בתחלה יסדר כל הברכות והקרבנות כמו בשאר המים ומירוח של שבת עד ואראהו בישועתי ואומר אלו המזמורים תפלה לרוד שמעה ה' לדוד אליך הנפשי אשא לדוד משכיל אשרי נשוי פשע בכא אליו נתן הנביא לך דומיה ותהילה רצית ה' ארצך לרוד חסה ה' אזניך עניני לדוד ברכי

ויועקת בתפלה ובחטוננים ומרעי' בשופר עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה השיכים לה מתענות אבל לא מתריעות שהרי לא הגיע הצרה אליהם אבל מבקשים עליה רחמי' על זו העיר יג עיר שהקיפוח גוים או נהר וספינה המשופת בים ואפי' יחיד הנדרף מפני גוים או לסאים או רוח רעה שנכנסה בו רוח שירה ורץ והולך ויש לחוש שמא יטבע בנהר או יפול ימות ושאר חילוי שיש בו סכנת היום שאין בדברים הללו זמן ושהיה לגזר סדר תענית בה' לפי שסכנתן בכל יום ויום היא והצלתם צריכה שתהא נתפזת מאד וגם אין לגזור על הצבור תענית בכל יום שאין מטריחים על הצבור יותר מדאי לכך לא ראו חז"ל לגזור תענית על דברים הללו כלל אפילו בחול אבל אמרו שזועקים ומתחננים עליהם בתפילות ואפילו בשבת עד שיצא מהזקת סכנה אבל אין תוקעין עליה בשופר בשבת אלא תוקעין לקבץ את העם לעזור לאחיהם ולהצילם שזה מותר אפי' בשבת משום פקוח נפש :

ד התעניות אלו שמתענין על הצרות אין מתענין בהם לא עיבור ולא מניקות ולא קטנים חוץ מתעניות אמצעיות של מטר כמו שנתבאר למעלה וגם מותר לכל אדם לאכול בהן כלילה חוץ מקצת התעניות של מטר כמו שנתבאר :

טו ציבור שהיה להם שתי צרות אין מבקשים רחמים אלא על אחת דכתוב ונצומה ונבקשה מאלקינו על זאת מכלל דאיכא אחריתי מ' קאמר לא נצומה ונבקשה אלא על זאת ואומרים בתפילה אע"פ שיש בלבבנו צרות רבות על צרה פלונית אני באים עכשיו להתפלל ואם יש להם צרת רעב וגרת דבר מבקשים רחמים על הרעב ולכשיענו עליו ממילא יתבטל הדבר ג' מכלל תפילתם דכי יהיב רחמנא שובע לחיי הוא דיהיב ולא למתים שאינו מביא שובע להמת בני אדם אלא כדי שיחיו דכתוב פוהא את ידיך ומשיבוע לכל חירצון כלומר שובע נותן לבני אדם חיים :

טז בכל יום תענית שגוזרים על הציבור מפני הצרות כ' ד והזקנים יושבים בבית הכנסת ובורקים על מעשי אנשי העיר מיד אחר תפילת שחרית עד חצי היום ומסירין המכשולות של עבירות ומזהירים ודורשים וחוקרין על בעלי חכם ועבירות ומפרישין אותן ועל בעלי זרוע ומשפילין אותם וכיוצא בדברים אלו ומחציו יום עד לערב רביעי היום קורין בתורה ומפשיטין בנביא ורביעי היום האחרון מתפללין מנחה ומתריעים ומחודים ומחננים וזועקים כפי חכם :

תקעז אם נתרבו הגשמים עד שמשטטש הקרקע וכו' סעיף א'

א מתפללין על כל צרה שלא תבא עליהם חוץ מעל רוב גשמים שאין מתפללין על ריבוי הטובה וה' מ' בארץ הרים שצריכים לרוב גשמים אבל ארץ מצולה שרוב גשמים קשים לה ולא עוד אלא שמפילין בתיהם אין לך צרה גדולה שזו ומתפללים עליהם ובכל מקום שרוב גשמים משטטשים דהקרקע ומנועים המחרישה מתריעין ומבקשים רחמים ואם הענין נחפו ואין פנאי להתריע כסדר שאר תעניות אין נזרין בו תענית על הצבור שאין הציבור יכולין להתענות בכל יום אלא מתריעים בכל יום ובכל תפילה ובתרתת הפה די ואם יחידים רוצים להתענות רשאים הם בכך ובהתרעה הפה דהיינו בענינו אבינו ענינו ואומר יר' מה או א' שיכבשו רחמך את בעסך ויגולו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך כמדת יחמים ותכנס להם לפניך משורת הדין ובסוכך הגדול רחם עליהם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עשך ותחתיך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה השפעת עליהם רוב טובה אינם יכולים לקבל בעטת עליהם אינם יכולים לקבל יהי רצון שיהא

לבוש החור הלכות תעניות

בלבי נפשי את ה' הלויה הללו עבדי ה' שיר המעלות אלה
 בצרתה לי קראתי שיר למעלות אשא עיני אל ההרים אליך
 גשאתי את עיני לולי ה' שהיה לנו ממעמקים קראתיך ה' הלל
 הגדול וברוך שאמר וכדי שלא יעבור זמן ק' שאמר אלו
 המזמורי בין ויצר למנחה ולא יאמר בשחרית אלא זמירות של
 חול וברוך שאמר וישתבח ויצר עד גאל ישראל ויתפללו יחדיו
 י' ברכו ענינו בש"ת ויחזור ש"ן התפלה אבות ונבורות וקדושת
 השם אתה חונן השיכנו וסלה לנו ויאמר כל הסליחו והודיוין
 נהודיו גדול בכללם ויאמ' כשחשאו במדבר כ' ובתפלת הודיוין
 ואמר עזרא הסופר כ' ראה בעניינו ענינו ה' ענינו וכו' כי
 אתה ה' עונה ומציל פודה ומרחם בכל עת צרה וצוקה וקיים
 לנו ה' אלקינו את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת
 לאבותינו אברהם אבינו בהר המוריה והראה לפניך העקדה
 שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשו רצונך
 בלבב שלם כן יכבשו רחמך את כעסך ויגולו רחמך על
 מדותיך וישוב חרון אפך מעמך ומעריך ומנחלתך מי שענה
 לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול
 צעקתכם ביום הזה בא' יגאל ישראל וענין אמן ותוקעין הר"ת
 כי מצות עשה לזעוק ולהריע על כל צרה לא הכא על
 הציבור שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם וגו' כלומר כל
 דבר שיצר לכם זעקו עליהם והריעו ודבר זה הוא מדברי
 התשובה אח"כ אומר ויעבור היום יבאנו חסדך עם רחמך
 היום תקע עלינו מי נשמך אם כבנים אם כעבדים אם כבנים
 כו' אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם כי זכר כל
 היצור לפניך בא מעשה איש ופקדתו ועלילות מצעדי גבר
 מחשבות אדם ותחבולותיו יצרי מעליו איש אשרי איש שלא
 ישכח ובן אדם יתאמץ בך כי דורשיך לעולם לא יכשלו ולא
 יכלמו לגצח כל החוסים בך וגם את נח באהב' זכרת ותפקדתו
 בדברי ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול בכהוב בחורתיך
 ויזכור אלקים את נח וכו' וכל פסוקי דזכרונות כמו שאמרו
 ב"ה אלקינו ואלקי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדינו
 בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם ובעבור שמך הגדול
 ישוב חרון אפך מעמך ומנחלתך וקיים לנו את הדבר
 שהבטחנו בהיורח ע"י משה עבדך וזכרתיה להם ברית
 ראשונה אשר הוצאת אותם מארץ מצרים וגו' מי שענה את
 משה ואבותינו עלים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול
 צעקתכם ביום הזה בא' זוכר הנשכחות ותוקעין תרועה
 תקיעה תרועה ויעבור היום גשם נדבות תניף אלקים היום מלא
 מים פלג אלקים היום תכין משוכתך לעני אלקים אם כבנים
 אם כעבדים וכו' אהה נגלית לפניך כבודך על עם קדשך לדבר
 עמהם כו' כמו שהוא בתפלת ר"ה עד והלך בסערת תימן ויריע
 העם ויתקע בשופרות ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו
 העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה ועלו העם העירה
 איש בגדרו וילבדו העיר ובהורה ה' אלקינו כתוב לאמר וכי
 תבאו מלחמה בארצכם ועל הצר הצורר אתכם והרעותם
 בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויביכם
 וזכור לנו ה' אלקינו זכותו של יהושע עבדך היום ורחם עלינו
 למען שמך מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אחכ' וישמע
 קול צעקתכם ביום הזה בא' ישמע תרועה ותוקעין ת"ת
 ויעבור היום אל הזכור לנו עונות ענושה היום אל תשים שמך
 בגחוסה היום זכור לנו ברית אבות שלשה' אם כבנים וכולו
 שיר המעלות אל י' בצרתה לי קראתי עד סוף המזמור אנה
 ה' אלקינו זכור לנו היום זכותו של שמואל חוזך ורחם עלינו
 למען שמך מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם
 ישמע בקול צעקתכם ביום הזה בא' שומע צעקה ותוקעין
 תרועה ותקיעה תרועה ויעבור היום ענינו בגשמי רצון ברכה
 ונדבה ושוכה היום ענינו ופתח לנו את אוצר השובב אם
 כבנים וכו' שיר למעלות אשא עיני וגו' עד סוף המזמור אנה

ה' אלקינו זכור לנו זכותו של אליהו נביאך ורחם עלינו למען
 שמך מי שענה את אליהו בדר הכרמל הוא יענה אתכם
 וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא' שומע תפלה ותוקעין
 תקיעה ותרועה ותקיעה ויעבור היום מטר משמך גשם על
 פני האדמה היום תעלה אד מן האדמה
 והשקה את כל האדמה היום הבשר ברחמים אל
 תיזיא אדמה אם כבנים וכו' שיר המעלות ממעמקים קראתיך
 י' אנה י' אלקינו זכור לנו היום זכותו של יונה נביאך ורחם
 עלינו למען שמך מי שענה את יונה במעי הדגה הוא יענה
 אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא' העונה בעת צרה
 והוקעין תרועה ותקיעה ותרועה ויעבור היום העהר לנו שופכי
 לב כמים היום וזה אדמה לא שבעה מים היום הכה ברכה
 עם גולה המים אם כבנים וכו' תפילה לעני כי יעשוק כולו
 אנה י' אלקינו זכור לנו זכותם של דוד עבדך משחך ושלמה
 בנו מלךך ורחם עלינו למען שמך מי שענה לדוד ושלמה בנו
 בירושלים הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה
 בא' מרחם על הארץ ומה שמקדימין ונה לפני דוד ושלמה
 אע"פ שהם היו קודם משום דבעי' למוחלים ברכה אחרונה
 מרחם על הארץ דוד ושלמה מצינו שהתפללו על הארץ
 ותוקעין תקיעה תרועה תקיעה ויעבור היום רצה תפלתנו
 לשום שאריה בארץ היום גשם אל יכלה לרוות הארץ היום
 הפר כעסך עמנו ומשובך תשבע הארץ אם כבנים וכו' רפאינו
 י' אלקינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו ומלפניך מלכינו
 ריקם אל תשיבו וענינו בורא עולם במדת רחמים בחר בעמו
 ישראל להודיע גדלו והדרת כבודו וכל הברכות עד שמע
 קלינו וברכת שמע קלינו מאריך ואמרים שומע תפלה תן
 של ומשר לברכה על פני האדמה ושבע את העולם מ' משובך
 ואלא ירינו מברכותיך ומעוש' מהנת ידך שמה והצילה שנה
 זו מכל דבר רע ומכל מ' מן משחיתו וכל מיני פורעניות ועשה
 לנו תקיה ואחרית שלום חוס ורחם עלינו ועל כל הבאות
 ופירותיה וברכה בגשמי רצון ברכה ונדבה וחיים וטובע שלום
 כשנים השיבות והסר ממנו דבר וחרב ורעב וחיות רעות ושבי
 וכיזה ויצר הרע וחולאים רעים וקשים ומאורעות רעות וקשות
 וגזור עליהם גזירות טובות מלפניך ויגולו רחמך על מדותיך
 והתנהג עם בניך במדת רחמים וקבל ברחמים וברצון את
 תפלתנו כי אתה שומע תפילה כל פה בא' שומע תפלה רצה
 ומודים וברכת כהנים וקדיש עד לעילא מכל ברכתא ופזמונים
 זמירות ופתילות וסליחות כולם עד בדיל שמך רבא ויאמר
 חזונה ומישוב אם ענינו ענו בנו וקדיש עד לעילא ופזמונים
 ותוכחות ומצויאין ס"ה וקדיש בפר' אם בחקותי להודיע שעל
 עסקי השאטם באה פורעניות לעולם ויחזרו בתשובה ויגאלו
 מצרה שהן מהענין עליה וקורא כהן עד וישבתם לבשח' לוי
 עד והקיימתי את בריתי אתכם ישראל והוא המפטיר עד סוף
 הקללות עד בהר סיני ביד משה קדיש עד לעילא וקרא המפטיר
 בירמיה על דברי הבערות ויברך ברכה ראשונה ואחרונה עד
 מגן דוד ויקראנה בניגון הפסרת ש"ב ויאמר מצליאין אנהא
 וידרוש מי שראוי לדרוש וקדיש דרבנן ויחזו ס"ה למקומו ויאמ'
 קדיש התקבל לך דומי' קדיש וסליחו' ואם ירצה יהחיל תחלים
 ויקרא קצת כמו שקורין בליל י"ב או יוהר עד זמן המנחה
 ואחר שהתפללו יוציאין לבית הקברו' להתחנן שם ולומר
 רבש"ע הרי אנו נחשבים כמתים אם לא הרחם עלינו
 בזכות' ולפי שטעם זה אין הולכים רק על קברי ישראל אבל גם
 יש טעם אחר והוא להכניע לבם כלומר הרי אהם כמתים אם לא
 תשובו מדרכיכם הרעה ולפי שטעם זה אפי"אם אין קברי מתי
 ישראל בעיר הולכין על קברי הנשים מנחה אשרי וקדיש עד
 לעילא אל ארך אפים ורצוא ס"ה וקורין ויחל כהן ולי' ומפטיר
 וקדיש עד לעילא ויפטיר טובה ויתפללו היחידים כמו ביצד
 ויחזיר ש"ן התפלה כמז' ביצד וידיוין וכל הברכו' ואומר תחנה
 ומישוב

יום האחרונים שעמד משה בהר שעלה ב"ח אלול וירד ביום הכיפורים ונתקבלה הפילהו שאמר לו השי' סלחתי כדברך עלה ביום ה' וירד ביום ב' לכך קבעו ג"כ להתענות אלו השני ימים שיקבל השי' את תפילתנו ויהפוך לנו כל התעניות והצומות לששון ולשמחה כעניין שנא' והפקתי אבלם לששון ונסחתים ושמתים מינוגם ; בחמשה עשר באב אין מתענין ואין נופלין על פניהם לילה ויום לפי שבו הותרו השבטי' לכא זה בזה שבתחלה כל בת יורשת נחלה לא חיתה יכולה להינשא כי אם לאחד מכני שבטה כדי שלא חסוב נחלתה משבט לשבט כעניין שנאמר וכל בת יורשת נחלה ממשות בני ישראל וגומר ולא תסוב נחלה ממשות למטה ונ' ופעם אחד בחמשה עשר באב נתאספו חכמי ישראל ומצאו קרא ודרשו והתירו הדבר פי נתברר להם שלא נצטוו דבר זה אלא לאותו הדור בלבד שהיו מכובשי הארץ בהחלה כדי שיוכר ויחזק כל חלק וחלק של כל שבט ושבט אבל לדורות הבאי' שכבר החזיק כל שבט ושבט בנחלתו וחלקו לא הקפיד הכתוב ששם ואילך ולמדו זה ממה שכתוב בתחלת אותה הפרשה זה הדבר אשר צויה' לבנות צלפחד ונ' וכל מקום שנאמר זה מיעוט הוא כלומר לא צוה הכתוב דבר זה אלא לדור של בנות צלפחד וכיון שהוכר להם דבר זה והיה מוסכם כיניהן ונסמנו וגמרו אותו ביום ט' באב עשאוהו כ"ט כפני ששמחו בזה שיוכלו בנות ישראל להינשא בריהו למי שירצו וייטב בעיניה ולא יתענגו ועוד נעשה ביום זה שהורה שבט בנימין לבא בקהל אחר שאסרוהו במעשה דפלוט בגבעה שגשבעו איש ממנו לא יתן להם בתו ודייק ממנו אבל מכניהם לא גשבעו והתירוהו ביום הזה ועוד שכלו בו מהי מדבר שכל אוחז ארבעים שנה שדורו ישראל כמדבר היה הכרוז ויצא לפני משה כל ערב ט"ב ומכרזו ואומר צאו הכל לחפור והיה כל אחד מישראל יוצא לחפור לו קבר בערב היה כל אחד לן בקברו למחר היה מכרזו ויצא ומכרזו ואומר הכדלו החיים מתוך המתי' וכל מי שהיה בו ממש היה עומד ויוצא ומי שהי' עתיד למות היה הולעת ויוצא ממנו מטיבורו ונכנס לחוך פיו ומת והיו קוברין אותו וכן כל שנה ושנה לסוף ארבעי' שנה היה ג"כ הכרוז ויצא ומכרזו הכל יצאו לחפור בו ועמדו כולן וכן כל לילה עד ט"ו באב כיון שראו שלא נראית הלכנה הסרת כלומר שנתמלא עינולה ידעי' בודאי שכבר עבר ט' באב והרי הו' בחצי החדש ועדיין לא מת' אמת' מהם וידעו שבטלה הנזירה וקבעו אותו היום ועשאוהו י"ט שקודם לכן היה להם לחוש שמא טעו בימי החדש ומ' באב עדיין לא הגיע' ועוד טעם אחר שבו נתנו הרוני ביתר לקבורה' ועוד כמה דברי נעשו בו לכך עשאוהו ביום טוב לעניין נפילת אפים והענית :

בשבת נחמו קורין לעולם ואתחנן שכן תקנוהו קדמונינו כדי שיבא פרשת דברים שיש בה חוכמות משה בשבת שקודם ט"ב לומר שכבר הוכיח משה לאבותינו ולא השגיחו וחטאו עד שנתמלא סאתם ונחרב הבית בראשונה ובשנייה כמו שכתוב למעלה וכיון שהוא השבת ראשון שאחר ט"ב שחורר' להזכיר בו נחמות ומתחילין' הפסוק של נחמה והיא הפסרת נחמו נחמו כו' אומרים בו ויצרות המדברים ג"כ מנחמת ירושלים וישראל הם יוצר אל אל שדו אתחנן' אופן שאו מנזה' ולפי שיש בפ' אתחנן פרש' שמע ישראל שהיא פרשה ראשונה מק"ט אומרים ג"כ אהבה היא מתחלת שתי פעמים מקיימים בו שהיא מהלכות ק"ט ואומרים אותה באהבה לפי שאהבה רבה הראה לנו השי' כשנתן לנו חמצה הזאת לייחוד בכל יום פעמי' ובזולת חזורים ואומרי' עניין נחמה והיא אמת מסל היה בו' ובשבת פרשת עקב אומרים אהבה וידך עליין לפי שפרשת עקב יש בה פרשת ודהו' אס שמעו שהיא בתורה פרשה אחרונה מן הד' פרשי' הכתובות בתפילין לכו"ל תוך האהבה כל הלכות תפילין דרך שיר ושבר

ומשוב אם עונינו ענו בנו קדיש ותתקבל ומזמור שיר לך דומיה תהלה קדיש עד לעילא פומונים וסליחות ותהילים עד שעת נעילה - נעילה קדיש עד לעילא וש"ץ יזכור הקהל לומ"מ אנו ויתפללו היחידים יח ברכות וענינו בשומע הפלה ואחר המברך את עמי ישראל בשלום ואמר וידוי ומה נאמר לפניך יושב מרום כו' עד אתה יודע מה אנו כו' עד מחל וסולח ויחזיר ש"ץ התפלה עד סלח לנו כו' הירודין אשרנו כו' ועינינו כו' מה אנו כו' אתה הבדלחה אנוש כו' עד ואם יצדק מה יתן לך ואומר ואתה ברחמיך הרבים ויעבור עזרא הסופר ראה בעינינו וכל הברכות כמו ביוצר רצה ומודים וברכת כהנים ושם שלום קדיש ותתקבל תענו ותערתו ואח"כ תפלת ערבית ;

תקנה ימים שמתענין בהם ובו כ' סעיפים :

א אלו הימים הם שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות כחם ואע"פ שמצאנו ב"ח יש מי שאומר שיתענו בו ואין צריך להטלים ב"ח ;

ב בא' בניסן מתו בני אהרן' בעשרה בומתה מרים ונסתלק הכהר' בכ"ו בו מת יהושע בן נון ;

באייר ב' בו מתו עלי הבהן ושני בניו ונשבה ארון ה' בכ"ח בו מת שמואל הנביא ; בסיון בכ"ג בו בטלו הביקורים מלהעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט ; בכ"ה בו נהרג רש"ב ור' ישמעאל ר' חנינא סגן הכהנים ; בכ"ז בו נשרף ר' חנינא בן תרדיון וס' תעמו ; בתמוז ב"ז בו נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל ; באב באחד בו מת אהרן' בט"ו בו נזרה על אבותינו שלא יכנסו לארץ ונחרב הבית בראשונה ושנייה ; ב"ח בו כבה נר מערבי בימי אחז ; באלול ב"ז בו מתו מוציאי דיבת הארץ כמנפה ואף על פי שרשעים היו וכאבוד רשעים ונה מ"מ כחור הוא כי בבא צרתם עשה השוכה ולא נתקבלה ולפי שלא נתקבלה תשובתם חשבינן ליה ליום צרה ומתענין בו ; בתשרי בג' בו נהרג גדליה בן אחיקם והיהודים אשר עמו במצפה ; בחמשה בו מתו ר' אנשים מישראל ונחבש רבי עקיבה בן יוסף בכית האסורין ומת' ב' בו נזרה נזירה על אבותינו שימותו בחרב ובירעב וכדבר ספני מעשה עגל ואינו יודע על איזה מעשה עגל קאמר שאם העגל שבמדבר הרי נעשה ב'ז בתמוז ונהרגו אלפים איש ואיך נמסכת הנזירה עד ז' בתשרי ועוד הרי ב"כ שחואי' בתשרי נתכפר להם אותו העון ולמה יתענו על הנזירה ואיפשר לומר אע"פ שנתכפר ב"כ לא נתכפרה לגמרי אלא להאריך פורענו' עד נתמלא סאתם בעבירות אחרות עד ובוים פקדי ונ' א"כ בעגלים דירבעם קא מיירי ; במרחשון כ"ז בו עורו עיני צדקיה ושחטו בניו לעיניו ; בכסליו בכ"ח בו שרף יהויקים את המנילה אשר כחכ ברוך ספי ירמיה ; בשבת בשמונה בו נכתבה התורה ויוניתי בימי תלמי המלך והיה חשך לעולם ג' ימים ; בט"ו בו מתענין ג"כ ולא נודע לנו על איזה צרה שאירע בו ; ב' בו סמך מלך בבל על ירושלים להחרבה ; בשבט כ"ז בו מתו הזקנים שהיו בימי יהושע בן נון ; בכ"ג בו נתקצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין הפלגוש ועל פסל מיכה ; באדר ב' בו מת משה רבינו ע"ה ; בט"ו נחלקו ב' שוב"ה זה על זה והואיל ונפלה מחלוקת בין חכמי ישראל אף על פי שמחלוקתם לשי"ט היא פ"מ נעשית התורה ח' כשתי תורות שזה אוסר וזה מתיר וזה מטמא וזה מטהר ואין יודעין שום דין על בוריו הרי הוא ביום צרה ומתענין בו ; עוד נזרו חז"ל תענית בכל שני וחמישי ספני ג' דברים על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חילול השם' ומפני שאלו הב' ימים הם ימי רצון שבאירבעים

הלכות ראש השנה

תקפת דיני ימי תחנונים וערב ר"ה וכו' ד

א ר"ה אלול שחל להיות בשבת מפטירין חשמי' כסאי אע"פ שעדיין לא כלו ז' הפטרות של נחמה שאני חשמי' כסאי שיש בה ג' מנחמות ירושלים וא"כ הל' השמים כסאי שהיא בכל שבת ור"ה תדיר ותדיר קוד' ועוד שיש לה לענייה סוערה שהיא הפטרת אותו היום השלומין לפרסת כי תצא שאומרים רני עקרה וגם ענייה סוערה שהם סמוכים בנביא אבל אם ר"ה אלול ביום א' אין מפטירין מחר חדש בשבת לפי שאין בה שום נחמה מנהג לתקוע בטופר מ"ה אלול בכל בקי אחר התפלה ובמקצת מקומות בערב עד כ"ח באלול והטעם ב"ה חוקעין פ"ט שבו עליה משה ח"ע"ה לר"ה כיני לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במתנה משה עליה להר שלא יטעו ישראל עוד אחר ע"ז כמו שעשו בראשונה ששעו בחשבון ועשו את העגל וא"כ ע"י אהוה שופר נהעלה הש"ו ונהירא שנמנעו ישראל מלחטוא ועל זה נאמר עליה אלהים בתרועה לכן אנו תוקעין גם כן כדי למנוע העם מחטא ועין ביון שעכשיו מתקרב הזמן של יום הדין שהק"ה יושב ב"ה ודן כל העולם כולו והרי הוא בעבור שיסורו מעד והאי מ"ה אלול דקאמר ע"כ ר"ל יום א' דר"ה שהוא נמנה עם השלום ל' ימי חוש אב דס"ט ר"ה הוא דאם לא כן הא ק"ל דב"כ ירד משה מן הר"ה עם לוחות שניות והרי עמד בהר מ' יום ואין לך מ' יום אלא מיום א' דר"ה ואילך דהא אלול חסר הוא ולא עוד אלא שצריכין אנו לומר טעלה בכוקרו של כ"ט באב דהא ק"ל דבבוקרו של י"ב ירד ואין לך מ' יום ומ' לילה אלא בבוקרו של כ"ט באב עד בבוקרו של י' בדהא ק"ל שכל עלייתו בהשכמה היו אם לא שנאמר אלול דהוא שתא מלוי מליוה אבל אנו לא ק"ל הכי אלא כמ"ד דבכ"ט באב בבוקרו עליה ונימא דתמוז דהוא שתא מלוי מליוה לפי מה שפרש"י בפרשת עקב שפי' שבי"ח כתמוז עליה כמ' האמצעיים נמצא סירד בכ"ח כאב ופסל לוחות אחרונות ובבקר חזר ועלה והא דקאמר דבר"ה עליה והעבירו שופר ב"ה אלול היינו שטעם דלילה הראשונה דר"ה השלימה יום ולילה של יום ראשון מן דמ' יום ואחר כך העבירו שופר במח' והודיעו על ידי העברת השופר שעכשיו נשלם יום הראשון של עלייתו ומשם ואילך ימנו להשלים מ' יום ולא ישעו עוד אחר ע"ז ג"ל ואח"כ ביון שהחחיל פ"ט סוד מעת תוקעין ג' כל החדש שיעשו טוב וסמך לדבר תקעו בחדש שופר משמע שיתקעו חדש שלם והו' כתי לעורר העם שיעשו תשובה על הראשונות ויהיו גם חרד על דבר ה' לעשות להבא להיוחס חרדים על דברו כי קול שופר מחייד ומעורר שנאמר אם תקע שופר בעיר והעם לא יחרצו מלשון וחרד על דברו שהוא חרד לעשות מצות יותר שבשאר ימות השנה והטעם שמוכיר ליום הדין שנאמר ביום ההוא יהקע בשופר גדול ועוד כתי לערבב השטן שלא ידע פתי יום ר"ה ויקטרנו ועוד טע' קול השופר הוא מתערבב לפי שאזכר גם יום דינו כמו שיתבאר לקמן סימן תקפ"ה ומה שפסקין ביום כ"ח ואין תוקעין גם בערב ר"ה הוא כתי להפסיק ולהבדיל בין זה השופר שהוא מתקנת חכמי' שופר ש"ה שהוא מן התורה ואין מברכין ר"ה תשרי שהוא ר"ה כמו שמברכין שאר ר"ה וגם אין מוכירין ר"ה לא בקרבנות ולא בתפילה ב"ה והכל מטעם כתי לערבב את השטן שלא ידע יום שהוא ר"ה כיון שלא קדשהו וסימן לדבר בכמה לוח' חנינו שיהא החדש מכוסה ב"ה סליא יתכרהו ומטעם זה ג' אין מתחילין לקרות פרשת בראשית ביום ר"ה שכן היה ראוי לקרות פרשת בראשית ב"ה דהא ק"ל בתשרי נברא ועולם דהיינו ביום ר"ה התחילה הבריאה והיה לקרות בו פרשת בראשית מ"ה אין קורין אותו

כתי שלא ירניט השטן ויאמר ודאי שהוא ר"ה הואיל ומתחילין בו את התורה והוא יום ראשון שנברא בו העולם וגם כשבת שאחריו אין מתחילין דהואיל ואידיה התחלת התורה מ"ה אידיהי עד כלות כל ימי הי"ט דהיינו עד ש"ה לפי ש"ה הלאה יכולין לקרות הפרשיות זו אחר זו בלי הפסק מה שלא היה כן אם היו מתחילין בשבת שאחר ר"ה שהיו צריכים להפסיק לפעמים פרשיות של הי"ט וסוכות וקצת מקומות נוהגים לעמוד באשמורת מ"ה אלול עד י"ב ולומר סליחות ותחנונים ומנהג אשכנז וכל העומדים אחריה' במנוח היום המנהג הוא כן בשבת קרב זמן הדין דהיינו כשחל ר"ה ביום ה' או בשבת מקדימים פני הש"ו לעמוד בבקר באשמורת ביום א' שלפני ר"ה וכשחל ר"ה ביום ב' או ג' מה לין לעמוד ביום א' שלפני השב"ו שחל ר"ה להיות בתוכה ונוהגין בן משום שמנהג רוב העולם שיתענו עשרה תעניתים ע"כ כנגד י"ט תשובה ולעולם יתקרו ה' ימים מ"ה עד י"ב שלא יוכלו להתענות בהם דהיינו ב' ימים ר"ה ושבת תשובה וע"כ לפיכך כשחל ר"ה ביום ה' אז יכולין להתענות ד' ימים קודם ר"ה ל"כ וי"כ הוא העשירי וי"כ קשחל בשבת אכל כשחל בב' או בג' שלא יוכלו להתענות ה' ימים באותו שבוע לכך מתחילין בשבוע שלפניה וכתי שיהיה להם לעולם יום קבוע שלא יטעו קבעו להתחיל לעולם ביום א' ואז יוכל להפסיק בין התעניתו ולהשלים י' ימי תענית בימים מרולג' ומשכימין באשמורת ואמרו סליחות ותחנונים דהיינו שמתחיל החזן אשרו שבו מתחיל לעולם מפני שהיא תהלה ושבת גדול לה"י וקדיש אחר אשרו שכן דרך לעולם לומר קדיש אחרי פסוקים כמו שנתבאר למעלה ואחר כך אומר סליחות ותחנונים כל עיר ועיר כמנהג ומסיים ואנחנו לא נרע ועושין כן עד י"ב ומה שנוהגין לעמוד באשמורת קודם עילות חטוד הוא לפי שאמרו במד' שהק"ה שש כלילה ב"ה עולמות וכן שעות אחרונות הוא שש בעה"ז והרי הוא קרוב לנו בכל קראינו אליו באותו זמן והש"צ מחטשף בטלוי ואינו מברך ולהעטף בציצית דקל ספק ברכות להקל כדאיתא לעיל סי' מ"ח אבל לא יאמר החזן הסליחות בלא עטיפת התרית משום שאומרים בתוך הסליחות ה"ג מדות ואמרינן במדרש נתעטף הק"ה כש"צ ולמד למשה ה"ג מדות ש"ם שצריך עטיפת בשע"ג מדות וג"ל לדין שאנו נוהגין בכל השנה בכרכת התורה כדעת הר"ז ל בעל הטורי' שמברכין אותן קודם שיאמ' יום פסוק ואפי' קידם לאותן פסוקים שנוהגין לומר משום שבת וריצו כדאיתא לעיל סי' מ"ו סעיף ט' יש לנו לנהוג כן ג' באילו הימים שאומרים הרבה פסוקים קודם הסליחות יש לנו לברך ברכת התורה קודם להם דבשלמא בני ארץ אשכנז שאין נוהגין לומר בכל השנה ברכת התורה עד קודם פרשת התמיד וחושבין הפסוקים שקודם לכן לפסוקי רצו שאין צריך לברך עליהם ברכת התורה ה"כ באלו הימים אין צריכין לברך קודם סליחות אבל אנו שבכל ימות השנה מברכין ברכת התורה מיד קודם בכל הפסוקי' דס' שאע"פ שאינם אלא משו' שבת וריצו צריכין ברכה לפנייהם ה"ג יש לנו לעשות כן בימי הסליחות לברך קודם כל הסליחות והפסוקים ואי לא עבדינן כן עבדינן דברים דסתרו אהדדי והיינו ככסיל ההולך בחושך וההאותן שאומרים בכל יום מימות השנה בהשכמה מזמורי' של ההילים נ"ל שצריכים לברך קודם לכן ולרלנו אחר כך כשיאמרוהו בקבל כן ג"ל (וע"ל סימן ח') ופותח החזן באשרי וענין אחריו ואומר חצי קדיש אחר אשרי ואם אין שם מנין לא יאמר קדיש וע"ל סימן נ"ה סעיף ח') ויאמ' לך ה' הצדקה עד שיבא מנין ואז יאמר קדיש אפי' באמצע פסוקי התחינות שתיקנו חכמים הוא לעולם אחר שאומרים פסוקים צריך לומר קדיש אחריה' ולכך אנו מתחילין לעולם אשרי כתי לומר קדיש אחריו ואומר סליחות בכל מקו' ומקו' לפי מנהגו ואומר זכרונות ונ' פעמים וידוי אל רהום ענינו ואומר תחנון עד יבטל רגע ונופלין

ונפלין בתחנון על פניהם ונוטין על צד שמאל במקום שיט
 ס'ת ואם אין שם ס'ת אין נפלין וזוקף ש"ץ ויושב לפני התיב
 ואומר מחי ומסי מכניסי רחמים מרן דבשמיא כו' כבר טביח
 דמתחנן י' גרן כו' בעבדא דמתחנן למריה כו' שומר ישראל כו'
 ואנחנו לא נדע וכו' קדיש שלם עם תתקבל אע"ג שבכל ימות
 השנה א"א תתקבל אלא אחר תפלת י"ח שכן הוא משמעות ל'
 צלותהון שפירושו תפלה וסתם תפלה ר"ל תפלת י"ח שאני סדה
 הסליחו שנתקנו בולם על סדר התפלה של כל היום כי הפסקו'
 שקודם הסליחו הם כנגד פסוקי דזמרה והסליחו אע"ג ה"ג מדו'
 שאמרינן בין כל אחת ואחת במקום תפלת י"ח שעיקר התפלה
 הוא י"ג מרות ואח"כ נפלים על פניהם כמו אחר כל התפילות
 ומסיימין ואנחנו לא נדע לכך אומרים אחריהם קדיש שלם עם
 תתקבל כמו אחר גמר כל תפלת השנה וסדר זה עושים בכל יום
 עד ע"ה רק שא"א פתיחה כי אם ביום ראשון ואם אין שם ס'ץ
 נוהגין שתפיל מי שיש לו בני אירא שמים שבוין שהוא משופל
 בכניס הוא שופך לבו ומפיל בכוונה תחנונים יותר משאר אדם
 כי באלו הימים שאנו תלויין ברין צריך כוונה גדולה לפיכך
 ידקרקו לחזור ארץ ש"ץ היוחר הנון והיות גדול בתור ובמעשי'
 טובים שאפשר למצא שתפיל סליחות וימים נוראים וס'הא
 בן ל' שנה ויש לו דעת מיושב וגם שיהא נשוי י' מהיה כל
 ישראל בשרים הם רק שיהא מרוצה לקהל אבל אם מהפיל
 בחזקה ועל כרחו של קהל אין עונין אחריו אמין וכן צרי שיתצא
 כל אדם בתפלתו ואם היה לו שונא ומכויין שלא להוציא וגם
 אוהבו אינו יוצאין בתפלתו שבוין שהתפלה נדחית לזה נדחית
 לכולן (וע"ל פי' ל'ג סעי' כ"ג) ויש מקומות שנהגו שהמהפיל
 סליחו מתפיל גם תפלת יוצר באותו היום ותפלת מנח' שהמתחן'
 במצוה אומרים לגומרה (וע"ל פי' ס' תקפ"ה סעיף ד') ואפשר
 שנהגו כן משו שדרכן מי שמתפיל ביום הסליחו בצבו מהענה
 באותו היום ואם יתפיל הש"ץ בכל יום וכבר עליו התעניתים
 לכך מתפילין אחרים ומתענין להקל על הש"ץ (וע"ל פי' תקט"ו
 סעיף ה') וכשאיר היום מתפילין ככשאר ימי החול וחזוין
 ונפלין אחר התפלה אע"פי שנפלו באשמירת התפלה אחרית
 היא וזומנה רובם להתענות כל ימי הסליחו הללו ויש מכווני'
 שרוצים להתענות י' ימי עם י"ב ולכך מקרימין שיתענו לפחות
 קודם ר"ה ד' ימים כנגד כ' ימי ר"ה וכנגד שבת א' שיהיה בין ר"ה
 ל"ב וכנגד ע"ב שאסור להתענו בו לכך מכוונין שיתענו קודם
 ר"ה ד' ימים להשלים אלו הימי לוי כמו שכתבתי לעיל והמתעני'
 בכל יום מאלו הימים מנהג הוא שאוכל מיד אחר תפלת ערבי'
 ואינו משלי' עד הליל' דמי' השוכה מיקרי ולא ימי צום וזו היא
 חשובה (וע"ל פי' ס' תקפ"ד) ואין קורין ויחל ולא ענינו בצבור
 יחיד במנח' יאמר ענינו בשיומע תפלה ואפי' אם זכור ברית אינו
 תעני' צבור לקריאת ויחל וענינו המתענה באו ג' ימים רצופי'
 יתפיל ענינו במנחה בכל יום וי"א דנדר אחד הם ואינו אומר
 ענינו אלא בתשלום תעניתו וכן מסתבר ועל ס' תקפ"ה סעי' י'
 ואם התחיל ג' ימים במ"ש שאז לא יוכל להבדיל בתשלום ימי
 תעניתו שהוא תחלת ליל ד' שהוא סמוך לטב' הבא ביצד יעשה
 יעמוד במ"ש אצל מי שיבדיל לעצמו ויענה הוא אמין ויוצא אף
 ע"פ שהוא אינו שועם מן הכוס טל הברל' דמנו שיוצא המכרך
 יוצא גם הוא כיון שאי אפשר בענין אחר שאין סברא לומר
 שימנע בטביל זה להתענות שלשה ימים שבת שלפני ר"ה
 אומרים יוצר אל אלהים יי' דבר י' אופן שאול לבכבם וזולת
 אלהים אלי אתה שכולם מדברים מענין בריא' עולם שנברא
 בר' הומענין התשובה ולעולם מפטירין בשבת זו שוש אשיש
 כדי להשלים ז' דנחמ' ואפילו כשקורין נצבים וילך ביהר אע"ג
 דבכל שבתו ה' שנה הגין כשקורין ב' סדרות מפטירין הפטרת
 השייד לשניה ואם כן בזה השבת היה להפטיר דרשו השייד
 לילך ולפי סימן שנתנו חכמים תרתי דתיובתא גם כן היה לנו
 להפטיר דרשו מ' סימן שיכולן להשלים הפטרת דרשו בצ"ג

למנחה נהגו לעולם להפטיר בשבת שלפני ר"ה שוש אשיש
 כדי להשלים ז' דנחמ' ובשבת שבין ר"ה ל"ב הפטרת שובה
 ודרשו בצ"ג להשלים תרתי דתיובתא ואין מברכין החדש
 כדלעיל ;

ב וכשמתקרב יום הדין יוהר דהיינו בערב ר"ה מתענין כולם
 ומקדמין פני הש' בהרבה סליחות ותחנונים אולי ירחם
 ולא יבא במשפט עמנו ביום הדין אזה וסמך לזה ממדרש רבי
 תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' ראשון הוא והלא שו'
 הוא אלא ראשון לחשבון עונות משל למדינת שחיבת מ'ת
 למלך ולא נחנו לו בא אליה בחיל גדול לנבאתו כשנתקרב אליה
 ב' פרסאו יצאו גדולי העיר לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן
 לך הניח להם שלי' כיון שנתקרב יות יצאו בנינו העיר לקראתו
 הניח להם שלישי' הב' כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו
 הניח להם הכל כך המלך זה הקב"ה בני המדינה אילו ישראל
 שססגלין עונות כל השנה ע"ה הגדולים מתענין ומוותר להם
 שלישי' עונותיהם בי' ימי' השובה בינונים מתענין ומוותר להם
 שני שלישים בי' הכל מתענין ומוותר להם הכל במצואי י"ב
 עוסקים במצות טובה ולולב ואין עושים עונות לכך קורין י"ט
 ראשון של סוכות ראשון להשכון עונות על כן מביאין סמך מן
 המדרש ויש לדקוק על המדרש הזה מהיכן נשמע מן הפסוק
 הזה סמך לע"ה ד' שמא ראשון לחשבון עונות רצה לומר שכי'כ
 נתכפרו כולם ומי'כ לסוכו עוסקי' במצו' ומראשון דסוכו ואילך
 חושבנא אבל לעולם לא נתכפרו כלום מן העבירות קודם י"ב
 ואם כן שמוותר להם שלישי' בע"ה מגילן וכל דהבי הוא
 משמעות דקרא דכיון שדרך הכתוב לתלות המצוה הזכנית
 במניין החדש בטו' לחדש כעשור לחדש וכמו שפירש ר"י דיליאן
 אם כן הבי פירושו וקרא ולקחתם לכם ביום הראשון ר"ל היום
 הזה שהוא ראשון דסוכו הוא ראשון לחשבון עונות מ'ימי החדש
 הזה והוא ואם כן יש במשמעותו שבכל ימי החדש הזה לא נחשב
 להם עון לישראל רק היה עוסק בסליחה וכפר ואם לא התחלה
 הכפרה בערב ר"ה קודם הכנסת החדש ה' לא היה יום א' של
 סוכות ראשון בחדש לחשבון עונות שהרי מ'ה עד י"ב או עד
 זמן התחלת הכפרה אם היא בזמן אחר ג'כ נחשב להם עונות
 אלא שנתכפר בי'כ אלא ודאי הסליחה מתחלת קודם הכנסת
 החדש וכמשב' והולך עד י"ב שנא'כי ביום הזה יכפר וגו' ואינו
 חוזר לחשוב עד ראשון של סוכות וכמו שמכאן הטעם והולך
 כך נל' אבל אסור לצאת מביתו כדי לכנס לב'ה לשמוע
 הסליחות בדא' בשאר ימי הסליחו אבל בע"ה שמרביין לומר
 סליחו ותחנתים יכול לילך לב'ה ויש מקומות שאין רוצין
 להתענות בערב ר"ה משום חקת הנוים שהם רגילין להתענות
 בערב יום אידם וגם משום דק'ל דלא גרע ע"ה משאר ערבי
 י"ט שאסור להתענות בהן ; הגה

(ומס' סתנאר לעיל סימן תקפ"ג ד"ע לכניהם ולאחריהם
 מותר להתענות בהם היינו לומר מחמת חיזוק ד"ע
 מותר לפניהם ולאחריהם משום דדברי תורה אינם נרכיבים חיזוק
 כמו סתנאר לעיל סימן הנזכר אלל כל ע"ט דאורייתא הם ענינם
 י"ע לפנין שאסור להתענות בהם כיון ע"ט וערב טענות וערב ראש
 המכה וערב יום ספור וערב סוכות לאכזבי חנוכה ומורים הם
 מותרים להתענות לפניהם ולאחריהם דיום סלכניהם ענינו לאו יום
 עונ הוא טיהא אכור לתענות בהם וגם לפנין לפניהם בעלה
 מגילת תענית כסתנאר לעיל סימן הנזכר כך נל')

לכך נוהגין לאכול מעט באשמורת קודם שיאיר היום שלא
 יהא נחשב להתענות גמור ומשכימין מאד קודם שיאיר היום
 ואומרים הסליחות ומהחילין ככשאר הימים ואומר פתיחה
 נורא בעליונים ר"ג סליחות נגד י"ג מרות ופתיחת הארון ואומר
 פומתן שופט כל הארץ ואין לבעול הארון מיד אחר שופט
 אלא אחר כי אתה יי' טוב וסלח ואומרים עקידה אם אפשר רובע
 הקן פירש להזכיר עקידתו של יצחק ופתיחת הארון ואומר
 לה א א א 35 זכור

זכור ברית ואומר פסוקי שהם ל' א' ב' ג' ד' ומסיים והטב שבות
אחרי יעקב וכו' ואומר זכור לנו ברית אבות וכו' ואחר כך אומר
זכרונות עד הענה יי' אלהינו ואז אומר וידוי דרב סעדיה ואומר
אשמנו ג' פ' ואחר כך משיח צדקך ואח"כ מיכה דניאל עזרא וכו'
עד לאשר ישאיר עמך ונחלהך וכו' אל רחום ותחנון סחי ומסי'
וכו' תפלה תקח בו ואח"כ מכניסי רחמים וכו' ומסיימין הסליחות
ואומר קדיש ט"ס :

ביוצראין נופלין כמו כשאר ע"ש ואין הש"ן אומר ענינו
שאינו העניתי ציבורך יחיד במנחה ואין קורין ויהל לא
בשחרו ולא במנחה שאינו העניתי נמור כדפרישי אבל למצח
אומרים דכין שמהענין שייך לומר שפיר יענך יי' ביום צרה ;
ומצוה לרחוץ ולהסתפר וללבוש לבנים בעל'המטהג' ג'כ
להרבות מנות בר'ה ואין מתעצבין כלל ולא מתענין כלל.
בר'ה לפי שאנו בשוחים ברחמי השם ובחסדיו שזכה אותנו
ברינו שנ' מי גוי גדול וגומר כי אלהינו ככל קראינו אליו ומזה
הטעם בער'ה בתפלת שחרית ג'כ אין נופלין על פניהם כמו
בשאר ערבי י"ס שאין בהם נפילת אפי' אע"פ שבבקר באשמה
נופלין על פניהם היינו כשעוסקין לומר הסליחה' תעודנו לילה
והוא זמן הסליחות ותחנונים אבל ביום אחר הפלת הסחר אין
נופלין על פניהם מפני שהוא כ"ס ואע"ג דלקמן אמר' סא"א
הלל בר'ה שמפני שאנו הלויין בדין אין לומר שרה יום ר'ה
שאני שהוא בשעה הדין למש שררי בג' שעות ראשונות עיקר
הדין אבל בער'ה וכן בר'ה אחר שיוצאין מב'ה' אנו סמוכים
ובטוהים שיצאנו זכאי ושנצא זכאי . מיהה בער'ה יכולין
לאכול כל הקרואין שאינו העניתי קבוע אלא מנהג בעלמא יש
מקומות שנהנין לילך על הקברות בער'ה ולהרבות ט"ס
בתחינות על קברי מתים וניהנין ט"ס צדקה לעניים במקרקרבן
על עונותינו ; ונהנין לשבול בער'ה כדי שיתפלל הפלת ר'ה
בשחר'ה שיש בידו לשהר' דהיינו שומאת קרי אף ע"ג שאינו
נשהר' שומאת מח'בלא הזאה מ"מ מה שיש בידו לעשו' ועשת
אבל אין מברכין על מבילה זו שאינה אוכה' ואין משליטין
התענית עד הלילה כדי שיוסיף מחול על הקודש :

ב ואפילו בשנת שכינ' ר'ה ל"כ או בר'ה י"כ שחלו להיות
כשנ' בברכה' מגן אבו' יאמר המלך הקדוש משו' שעכשיו
הם ימי דין שהקדוש ב'ה יושב ודן כל העולם ומראה מלכותו
וממשלתו שהוא ככל משלה וכן בברכ' השיבה הואחותם בצלו
הימים המלך המשפט מהטעם הזה בעצמו כלו' המלך היושב
בזה הזמן בעצמו על המשפט ושופט מה ט"כ במשמעות מלך
אוהב צדקה ומשפט שאומרים כל ימי השנה טמטמעות מלך
אוהב צדקה ומשפט הוא מלך האוהב שיעטו בראוי צדקה
ומשפט . ואם טעה ולא אמר אם הוא בהמלך הקדוש חוזר
לראש דג' ראשיות חשובות כאחת' בין קורם שעקר גלילי
בין אחר שעקר גלילי . ואם הוא בהמלך המשפט אם נזכר
קורם שעקר גלילי חוזר לברכה השיבה ואומר מטם האיך על
הסדר ואם לא נזכר עד אחר שעקר גלילי חוזר לראש וכן הדין
אם הוא מסופק אם אמרו אם לאו דכיון קהו' מסופק ודאי לא
אמרו דמה סהוא למוד כל השנה'הוא מזכיר גם עתה ;
ואם אמר האל הקדוש או מלך אוהב צדקה ומשפט ובהתך
כדי דיבור נזכר ואמר מיד המלך הקדוש או המלך המשפט
יצא מטום יהוי כמסוף שבח באמצע ברכתו ומסיים בענין
הברכה שאין הכל הולך אלא אחר החיתום .

ד נודגין להפיר בר'ה י"כ בכריעה וכן הוא ראוי מפני שאנו
חלויין עכשיו בדין לפיכ' כנון להתפלל באימה ויבואת יהודי
מבשאר ימות השנה אבל צריכין לזקוף בסוף כל ברכה וברכה
כפני שאינו דרך כבו' לשחות בכל בונה וברכה כדלעיל סימן
ק' נ' כג' היא מסקנת השור והתוספות והר' אש' ושאר פוסקים
אבל רבה אני שיש להשיב ילופ' בשלמא כל ימות הענה שהו'
זקוף בכל התפלה אם יתחה בכל ברכה וכבר'א' זה דרך כבוד
שאין דרך הארץ בכך לפני מלך בשר ודם לשחות הדבה פעמי'
כדובר אחד וכבר אדל' מלכותא דארעא בעין מלכותא דרקיע
וכן איפכא אבל אם הוא כפוף וכורע בכל התפילה דמה יזקוף
בכל ברכה וברכה אדרבה איפכא מיסתברא שכן הוא דרך
המבקשים על נפשם בעת הצורך גדול שצריכים הנצעה
גדולה שוחים על פניהם ומדברים כל צרכיהם ברשעהוואת
ואינה זוקפים עד כלות דבורם ובקשתם וזה לפני מלך ב'שאר
ודם ק' לפני מלך מרכי המרכים הק' בה . ועוד הא מסקינן
פרק אין עומדין גבי מלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שנא' יהודי
ככלות שלמה להתפלל קם ונו' ופרש'י טעמא כל מי שהו' גדול
ביותר צריך לרכניע ולהטעיל עצמו ביותר ט"ס היכן דצריך
הנכע' גדולה כורע ואינו זוקף עד סוף הפלתו וכאלו הימים אנו
נופלין גם כן מטום הכנעה יהירה ואם כן למה נזקוף בסוף כל
ברכה וצ'ע' בטעמא דהי לאורמסהפינ' הא דנר' שאין להקפיד
לזקוף בכל ברכה ;

ה והקנו לומר זכרנו לחיים בברכת מגן אברהם מפני
שבאלו הימים הקדוש ב'ה דן את כל העולם מי יהיה
ומי ימות וצריכין אנו להתפלל על החיים ובחיים נופל לשון
זכירה שכן מצינו הלשון במקראות ומצינו באברהם זכירת
דכתיב כי זכר את דברקדשו את אברהם עבדו למך הקנו לומר
זכרנו לחיים בברכ' מגן אברהם והוא כשיגיע לבאהבה יאמר
זכרנו לחיים כו' ויאמר זכרנו וכן כתבינו בחשף קס"ז שהיה
לשון בקשה ולא יאמר זכרנו או כתבינו בחול'ם שהוא אינו
ל' בקשה אלא שם התואר זכר שלנו או כותב שלנו ואמרים
לחיים' שב'א' חחה הלמד' ולא בפת'ח לחיים דמשמע לא לחיים
ואין אומר טובים עד לבסוף שאומרים וכהוב לחיים טובים
שכן דרך המבקשים על הפרתים ומתחנני' מבני אדם מבקשי'
תהיה דבר מוע' ואחר כך מוסיפין והולכי' וכן הוא נוסחו זכרנו
לחיים מלך חפץ בחיים וכתבינו בספר החיים לכענך אלהים
חיים מלך וכו' . וכן בברכת מחיה מתים מקטג
גם כן להוסיף ולהתפלל על החיים וזה נוסחו מיכסוד אב
הרחמים זכר יצוריו לחיים ברהמים ונאמן אהר' יהודי' מתים
וכו'

תקפב סדר תפלת ר'ה וי'מי תשובה וכו' ט' סעיפים :

א ערביה נכנסין לכה' וקורין ק' שבכריעותיה וחוזמין ופרוס
ומה שא' מעריבי בר'ה כמו בשאר י'ל'א' הטעם משום
שהעם מתענין לא רצו לפרוח עליהם להצריך בב'ה שררי
אינם צריכים להטלים והואיל ובלילה ראשונה א"א מטעם זה
גם א"א אותה כליל כ' אבל טעם חלוש הוא מאד בעיני לכה'
ג' דמשום דמעריבי הם כולם שירו' ותשבחות לכה' א"א אותם
כמו שיתבאר לקמן סי' תקפ"ט סעיף א' בטעם א"א בר'ה י"כ
זולתו' וחי וקום בו' . ואומרים פסוק הקעו בחדש שופר ונו'
ואין זה הפסוק בין גאולה לתפלה כי פסוק זה מעין גאולה הוא
וכגאולה אריכתא דמי' על ט"ס ביום ההו' הקעו בשופר גדול ונו'
המדבר בגאולה העתידה ולפי טעמ' כתחיל חדש' לתקעין בו
אומרים זה הפסוק שהוא מעין המאורע ומטע' זה בעצמו נל'
שאומר' בשאר י"ס הפסוק דידבר' משה את מועדי יי' ונו' משום
דכל המועדים הם זכר לגאולת מצרים כמו שנ' בפירוש בכל א'
זכר ליציאת מצרים וביום הכיפורים שאומרים פסוק כי ביו' הזה
יכפר עליכם ונו' ר'ה זכרון הגאולה האמתיות הוא גאולת הנפש
ואין לך גאולה אריכתא גדולה מזה בין ג'ל' . ומה שאומרים
פסוק ושפרי' בשאר שבתות השנה כבר נתבאר בפנים לעיל סי'
רס"ז ע"ש וא"כ הג' הוי זה הפסוק דתקעו ונו' בגאולה אריכתא .
ומתפללין שבעה ברכות ג' ראשונות ונ' אחרונה וקדושת היום
בימצע כמו בשאר המעדים אלא שחוזמין ב שלישיית המלך
הקדוש וכן כל עשרת ימי תשובה וחמתין המלך הקדוש ;

וכן אין אומרים מפני חשאינו נלינו מארצינו כו' ואין אנו יכולין לעלות ולראות לפניך וכו' דמשמע אם לא נלינו היינו עולין וזה אינו שלא היו עולין לרנל ברה"י וכו' אלא אומרים ואין אנו יכולין לעשות חובותינו לפניך וקאי על הקרבת הקרבנות של יום ויום ואומר יעלה ויבא מלך על העולם כולו וכו' ואין צריך לומר כל שהרי אומר אחרי כן כולו / קדשינו כו' . ואם הוא שבת כשיגיע לבבל משלה יאמר אלקינו ואלקי אבותינו רצה במנוחולנו קדשינו במצותיך ותן חלקנו תהייתך שבענו פשוטך ושמחנו בישועתך והנחילנו האלהינו באהבה וברצון שבת קדשך וישפחו בך ישראל אהבי שמך ושהר לבנו ל לעבדך באמת כי אהה אלהים אמת כו' משני הנוסח משאר המעידים לומר ושהר לבנו לבסוף כפי לסמוך מלת באמת לבי אתה אלהים אמת . וכן במס' אבול"ב כ"ב כשחל בשבת אין צריך לומר רצה בפנינו כו' כיון שהוא יום תענית ואין לנו נכרצון בשנתנו ושהרי הוא יום עינוי ואין נחפזל שרצה הש"ת במנוחתינו שאינה מנוחה נמורה כיון שהוא יום עינוי ואומר ודברך אמת וקיים לעד ולא יאמר ודברך מלכנו אמת שנ' דברך נצב בשמים ולא כתיב מלכנו ותקנו לומר זה הלישון על פי המדרש שאמר שם בשבוא הק"ה את מדת רחמים אמר לפניו רש"ע למה בראתי שהרי אפשר שלא הוין את העולם במדת הדין והואיל זו היא דרך הישר אמר הק"ה לא ארוך זולתך את העולם שנ' כיום עשית' אלקים ארץ ושמים לכך אנו מבקשים מהש"ת שיקים אותו דבר והתמין בא"י מיד על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ואם הוא שבת חותם נס בשל שבת בא"י מקדש השבת ישראל ויום הזכרון . (ועל"מ) ק"ה סוף ד' ובס' (תפוסף א') . ואחר שנומרו הצבוח חפלתו אומר הש"ת קדש שרים ונל שיש לו לפיכך לעלא כסו שכופלין אותו בכל שאר הפלות של רה"י ובתעם שכופלין אותו מפני שבימים הללו הוא מתעלה יותר כפול ומכופל מפי פרואיו מפני שהוא יושב על כסא דין והכל צריכין לשבתו ולפארו ולבקש רחמים על דינו וכשנפטרין מבית הכנסת יאמר כל אחד לחבירו תכתב לשנה טובה שרה"ה הוא יום הכתיבת ואם הוא שבת יאמר החזן אחר חתפה ויכולו כמו בשא"שבתות ואומר מגן אבות ואמר המלך הקדוש במקום האל הקדוש וחוחם בשל שבת לבדו ולא בהזכרון וכן ביום כיפור וכן בכל יום שוב אין חותמין בהזמנים ושעמא מפורש לעול . ועל"מ כיון תר"ע כע"ג נ' ובס' רפ"ה סוף ח' ועל"מ נס' תרמ"ג) ואין אומרים כמה מרליקין והשעם מפורש לעיל סי' הפ"ו ומקדש על הכוס בבית הכנסת וכבית בורא פרי הנפץ אשר בחר בנו ותתן לנו כו' כמו בחפלה וא"ו מעידים כו' אלא אומר ודברך אמת וקיים לעד בא"י שלך על כל מארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ובסב"א יאמר מקדש השבת וישראל ויום הזכרון . ואומרי' שהחיינו . ויא דבקרוב אפי' כשחל בחול יש לומר זכרון תרועה משום דאין קרוב אלא בלילה ולילה לא זמן תרועה הוא דאין תרועה אלא ביום שנאמר יום תרועה יהיה לכם ואין נוחגין כו' דאע"ג דלילה לאו זמן תרועה הוא מ"מ היום של אותו הלילה הוא זמן תרועה שאין כן בשחל בשבת שאין אותו יום זמן תרועה כלל . (וכן ה"ה נתפלת ערבות אין אומרים וכדון תרועה כי אם יום תרועה אע"ג דתפלת ערבות שיהיה לילה לאו זמן תרועה היא מן העעם הנכור ועל"מ כיון תקל"ח סוף ח' ובסמוך סוף ח')

ט אע"פ שבל השנה מתפללין הצבור בלחש כדי שלא להשעות אחד את חבירו ברה"י כן מתפללין בקול רם מפני שישבחו להתפלל יותר בכונה ולהשעות לא חיישינן כיון שמצויים לפני בלם מחזורים וסידורים . (ועל"מ סי' ק"ח כע"ג) אע"ג דהתולה בקביעות יוס' ר"ה ובר"ה אם לא הזכיר ר"ה בחפלת ערבי' בהכנסתו אין מחזירין אותו ברה"ה שהוא י"א לא הזכיר בערבית י"א מחזירין אותו דמצות י"א אלימא היא להזכיר משום איסור פלא כפי מ"ח (ועל"מ) ת"כ סוף ח')

וכן יאס לא אחר זכרנו ומי כמוך אין מחזירין אותו ואפילו לא עקר רגליו עדיין רק שסי' אותה ברכה אין מחזירין אותו דבין שלא להחכרו בתלמוד לא היו משנה ממטבע שטבעו וחסמים ובכרבת קדושת השם מוסיפין ובכן הן פחדן י"ו וכו' . ויאמר שחששן בחשף קמ"ן תרת הש"ן השנייה שפירושו הממשלה ולא יאמר בחירוק שהשלשן שאז פירושו שם התואר כאילו אמר שהמוטל לפניך ואין זה כוונת האומר ויאמר וכל הרסע' בחירוק שפירושו מעשה הרשעות בעצמה חלה ומשעם זה אין לומר מלת מהרג שאינו לסון חפלה אלא כשעולתה תקפזין פיה או הרשעה ממילא חלה ולא יאמר הרשעה הריש בשב"א והש"ן כקמ"ן שפירושה האומה הרשעה שאין זה כוונת החפלה בכאן ולא יאמר כי כל הרשעה אלא וכל הרשעה וכו' דכל בי הוטעם ה"ס שלמעלה הימנו ואין זה טעם לשעלה הימנו אלא סיפור תב"ס בעלמ' שכן יהיה אז בזמן שהוא כמו שמתחילין ואז צדיק יקראו כו' . ובנ' אהרונות מוסיפין ג"כ להתפלל על החיים כשטניע לובל החיי' ויודך פלה יאמר וכתוב לחיים טובים כל בני בריהך / לא שאין לקיים בנוסח זה אלא התיבות כנגד החומשי הור' שבזכותה נחיה ולכך מדלגין טובים לא ידעתי אחיה רוח ששטן עבר על בנייהם לדלג שופי' ואינם רוצים להתפלל על חיים טובים על כן אני אומר שאם רצה לדלג לדלג כל האמר טובים אבל יותר נל שאין לדלג כיום שעכשיו יש פושט תיבות כנגד ששה סדרי משנה שהם אויב ימינו וכן בשלום יבן בשלום ויבש"ם שלום סמוך לחתמתו יאמר בספר היים וכו' לחיים טובים ושלום וחיים פאי' עושה השלום כי עושה וכן השלום נגימטריא ספריאל לומר שבוים הזה סופר וכו' הש"ן זכות הן של ישראל ואע"ג דלא ישאל ארם את צריכו לא בגראינות ולא בגאחרונות ה"ס צרכי יחיד אבל צרכי רב' שרי שזה שכתבתי שרבים צריכים לו ובכל אילו אם לא אמר אין מחזירין אותו אפילו לא עקר רגליו עדיין אלא סיים אותה ברכה כיון שאינו אלא תקנת גאונים לאומרים ולא הזכרו בתלמוד אין זה משנה וכו' .

וואם אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו י"א להיני את יום הזכרון הזה ואינו צריך להזכיר ר"ה לומר ואת יום ר"ה הזה שנס' הוא בכלל יום הזכרון דכתיב וכו' שמחחכם ובמועדיכם ובראשי חרשכם וגו' ונזכרתם לפני יי' וגו' וכבר אמרנו שיש להעלים ר"ה מפני הששן בכל מה שנוכל .

אם חל ר"ה בחול יאמר יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש וכו' ובשבת יאמר ותתן לנו י"א אלהינו באהבה את יום השבת הזה ואת יום הזכרון זכרון תרועה מקרא קודש ולא יום תרועה שכיון שאין תוקעין בשבת אלא מזכירין תרועה כפה לא שייך לומר יום תרועה ואין נוהגין לומר זכרון תרועה באהבה מקרא קדש כמו בשאר מועדים ונל טעמ' משו' דלשון תרועה מורה על דין לכך לא רצו לפסוק אחריה מלת באהבה שאין מקבלי' הדין באהבה נ"ל . (ומה שאין תוקעין נשנת ענבולין הוא מוס' נזירה כמו שתנח"ל לקמן סימן תקפ"ח סני')

ברה"י וכו' א"א מעידים לשפחה חגים וזמני' לששון רה"ה וי"כ לא מקרו מועד משום דמועד הוא לשון ועד כלומר שהיו ישראל מתוועדין ביהוד במקום שבהר השם י"ח לשבתו בשילה או בירושלים ושמהם יחד בשלמי שמחה וחגיגה וזה לא היה פ"א אם שלש פעמים בשנה כמו שכתוב בפירוש שלש פעמים בשנה ונאמר ולא ברה"ה ולא בירושם לא מצינו בתורה שנקראו ר"ה וי"כ חגים וכתוב בתהילים בכסה ליום חגיגנו ומיירי בראש השנה מדמ"י קבלה לא ילפינן ועוד שהרי לא הזכיר שם ר"ה בפירושו ומשעם זה א"א נ"כ והשיאינו וי' אלהינו את ברכת מעדיך וכו' (דנצרת מועדיך לא טיך אלף צנ' רגלים דכתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וממין ליה איס' כמתנת ידו כנצרת יי' אלפיך ועוד דנצרת מועדיך זה קרבן חגיגה דכתיב כנצרת יי' אלפיך וזה אינו פ"א שלש פעמי' בשנה)

שלא להעמיד חזן ברה אלא המקובל לכל הקהל וכל המתפלל
שלא ברשות אלא מחמת אלמות ונאות אין עוניו אחריו אסון
שנאמר ובוצע ברוך ניאץ וגו' (ועל סמך תקפ"ט סעיף ס')

תקנה דברים שצוהו לאכול בליל ר"ה וכו' ב' סעיפים

הסכימו חז"ל דסיסן מילתא היא לכך יהא אדם תול
לאכול ברה רוכיא דהיינו תלתן ברתו סלקי המרי קרא
וכשיאכל רוכיא יאמר יהי ר"ס כו' שירבו זכויותינו ברתו שיכרתו
שונאינו סלקי יסתלקו ארבתו המרי יהמו קנאינו קרא יקרא
נור דיינו ויקראו לפנינו זכיותנו :

ב ויש אוכלין ראש כבש לוס' טנהיה לרא' לא לונג וכו' לאלו
של יצחק ומנהג אשכנז מסבילן פרוסת הבציע' כדכש' לוס'
תהא השנה הבאה עלינו מתקומטובה לנו ויש נוהגין לאכול
תפוח מרעך בדבש ואומרי תתחדש עלינו סנ' מוקה ויש אוכלין
רימונים ואומרים ירבו זכויותינו כנרעני חסון ונהגין לאכול
בשר טען וכל מיני מתוקה כדי לאכול מעדנים ולסתו' סבתקים
לסימנא מילת' לכל השנה סנהיה לא יאכלו כל שבוע למען לא
יקלנו ראשם ויש מוקדים שלא לאכול אגוזים מפני שהם
מרכים בפיו כיה וניע תורמין לבטל התפלה וסיסן דרבר אגוז
בגמטרי' הש כלו' שלא יאכל חמט ברה יום שנידת על חמט

תקנה סדר קראת התורה ברה וכו' :

א שחרית משכימין לכה ומסדרין הכרמת וא' ובראשי
חדשים שאין מוכירין של ר"ח כלל ברה כמו שנהבא' /
(ועל ס' תקפ"א סעיף א') וקורין הזמירו' כדרך שאומרים
בשבת ואין מאיכין בהן שלא לאחר זמן התפלה ועומר החזן
להתפלל ונהגין החזנים כשעומדי' להתפלל לומר אחלה אני
לכם פסקון אטמין סנרין פסקון' שלא יפסקו קולי אטמין'
שלא יאמרו נרונני סנרין אל חסנר נרונני ד"ל יי' או' א שתתן
לי קול נעי' וערב ואל יפסקו קולי ואל יחד נרונני ויהי קולי נעים
וערב ותוק שנאמ' ויהי קול האזנר הולך וחוק מאד משה ודבר
הואר' יענינו בקול בשם שמע' ישראל קיסמן פיסמן אס' מ
אפתמר סנמ' לוף אני פ' כפ משביע אני עליכם שתסימו לי
שאתפלל היום בקול רם ונעים וערב ואל יחד נרונני ואלילאת
חוד וכו' ויש מוס' פין עוד השבעות הרכה וכל שלא לאומרים
כלל דמה שייך לומר השבע' כשאלת החפלה וכי שייך להשבע
הטי' לקבל תפלתו כביכול בע"כ חלילה ועוד דהיאך יפסקו
בהשבעה זו באמצע הזמירות בין שתי הכרכו' בין ברוך שאמר
לישתבח לכך צ' ליש למהות בידם ואם על כ' לא ישניחו
בה טוב ללפר להם שיאמרו וזהו לכך הפהות קודם ברוך שאמר
כדי שלא יפסקו בין ברוך שאמר לישתבח ואם אפשר לבטל
שלא לאומרים כלל מה טוב ומה נעים כי אדרב' היששני להם
לחידוף תידיף כאלו רוצים להכריח השם ית' שיקבל בעל כרחו
על ידי השבעות שסגלת השבעות האמתיות כן היא שהשם
יתברך יתן להם רשות לאותן מלאכים שיעשו דברי השבועי'
בלא שום זכות ותפלה שתקנו לנו חז"ל לא תקנום שתקבלו

על ידי השבעות ולחשים הלילה לנו מדעות החיצונה הללו.
אם יתפלל ככאנ' שלימה יזכה ותתקב' תפלהו וכן כהוב במנורת
הכאור נר טגי כלל תשיעי פרק טני על כן נרא' לי שההשבעה
אין כצנ' מקובה יתר על רוב הפכנה העומדת לפי שמשנה
נקודה אחת מן חשמת שאין אנו בקיאין בהם כפי רב מקובל
שע' שינוי נקודה אחת יכול להפך הבוונה ותהפך לו הברכה
לקללה תו' וכל מי שיוכלו לבטלה בלא מתלוקת הע'ב' עיין
בספר עקרים מאמר טגי פרק כ' אמנם אם ירצה לומר אותו
בלשון חתנונים כגון יהי רצון מלפניך ב' בלא הזכרת שום
שמות מן המלאכים הרשת בידו וכלבר שאמרנו קודם ברוך
שאמר שלא להפסיק בין הברכות ודי לנו במקום הזה' ברה
וי' לא ישנה אדם מן מנהגי העיר לא כנעונים ולא כפיוסים
שורכם לומר שם מפני שמכלכל את תושבי הקרי ממנהגם
ומתוך כך יתבלבלו בטוונת תפלותיהם' ותתמלל המלך יושב
כו' ואומרים יושב בלא ה'א' שפירושו שהיא יושב עקה על כסא
דין אבל בה' המלך הרושב פירושו הרגיל לישב אף ע'פ שאינו
יושב עתה ואומר בניתך בפני ישראל תתורם ובדברי צדיקים
תתברך ובלשון חסידים תהקדש ובקרב קדושים תתהלל מ
שנרמז בהן יצחק רבקה לזכור זכות עקידתו ואמר קדוש וכרבו
ואין אומרים זולת ברה וי' כ' לפי שהן ישי הדין והאינין לחזכור
בהן כל מעשה בראשית שנברא ברה במדת רחמים ובאמת
ויצ' יושבן ר'עמים אמת כנגד ר'עמים אמת שרמזו מבראש'
עד ויכלו כגון ברא' אליקים את' . וברא' אליקים את' ברא'
אליקים לעשות' . וכן בשאר ימים ובדי' לרמזם הכל כידר שש
עמסם זה אחרי זה כנגד ששת אלפים שיהקיים העולם לכך
אין להפסיק בצה' כעלת ועוד שאין להאריך בזה' כדי שיקראו
ק'ס' ויתפללו' ית' בזמנה שהיא עם הגין החס' ש' מפני שהיא יום
הדין יש לדקדק ביותר שכשאר ימי ה'א' לקרין' ש' להתפלל
בזמנה שלא יהיה תפחת פתל לשמן לקמרי' . ועוד ס'א' ס'א'
בר' הו'ה זולת ותי וקיים אל נא שכל אלוהם שירות וא' שר'
בר' ה'ה כמו שיתבאר בסמוך גבי הלל אבל יציר ואנפן והחיד'
יעשרו אומרי' שרם סיפור בעלמא של שיר טל מלאכים שאנו
ספריהם מה שהמלאכים אומרים ומשוררים ואין זה שיר' אלא
סיפור מעשה המלאכים מה שעושין בכל יום' וקורין קראת
שמע בזמנה ומתפללין ברוך שהתפללו ערבית רק שאומרים
ברכת כהנים ושום שלום במקו' שלום רכ' וצ' מחזיר התפלה
סלה במלה כבוונה ומציא' מי שאינו בקי וגתנין לומר פיונים
ברוך תפלת הש' כל במקום ומקום לפי מנהגו ופותחין הארון
לאתה הוא נאמר כך מניין אורו ותורתו' ופתחין אותו קודם
אדי' איהם עד המילוק ואם הוא שבת אומרים בפיוס קשב
קול ציידתם וכו' לך תום כו' וכן בכל מקום שהחבר תקיעה
או שופר צמר' וכו' בו' וס' לנין אודח כסלבת מש' שהחרחו'
אשר בו' מוס'דים על העיר הציעו כו' נהרי אין מריעין בשבת
ואומר התנו בלחם וככו' וי' פקר עם שרם מפני שקורין היום
אותה פרשה ופתחל מיד אחינו בקול רם צאצא' בהן פקד
לשוב היום קדוש ואומרים אס' אש' בגזק בלוי' ואין אומרים
אאפד כו' משום שמתחיל בתחנת מל' משלש כולו לידעי
תרועה כו' וכן מלך וזכר אתה קד' וכן ששא קול שופר השלש
שופרות כו' שכל זה אינו שייך בשבת ביה' ש'א' תיקון היום
אלא מתחילין בפיוס טל יום שני שמונת פקדים בו' מפני שיש
בו האות ה' חס' בו' יום זה' אם יקרא בשבת בו' . וס' לנין
שכה מגידל עה כו' ותרות עמ' כו' מפני שר'ה' בה'
תקעין וסריעין כולו ומתחילת קול' משוש וכולו' ואומר אתן
לפתעיל צדק כו' ותוצין לאדי' איהם ה' . וביום כ' אומרים
הרחות עמוס'ך עם שבת מגדול עוז . נאמר כך אדרת מלכות
ואאפד כו' ואין אומרים בראש השנה ויום הכיפורים הלל
מסוס דב' שלש שעות ראשונות יושב הקדוש ברוך הוא וצ'
ובשעת הדין אין לומר שירה מפני . אמת

האסורים מילה ברה אומרים פזמן זכור בריה בתפלה מסוף קורס כי זוכר כל הנשכחות אמה כו' אחר שאמר אני ה' ואם הוא שבת אומרים גאולה יום ליבשה כמו בשאר שבתות כשחל מילה בהם שאומרים יום ליבשה וכו' שאין לומר הפזמן בשבת שאין אומרים סליחות ויג' מדות בשבת חוץ מ'כ שהוא יום סליחותינו וכפרה ודוקא כשחל מילה ברה שחל להיות בשבת אז נוהגים לומר יום ליבשה אבל כשחל מילה ברה בחול א"כ יום ליבשה וכן בכל יום שיש בהם מילה כשחל בחול אין נוהגים לומר יום ליבשה וכל הטעם משום שאומרים בו שירה ושבח על מעלות מילה שיהיה רוחה אפילו שבת וי"ט אין צריך לזה דמה לעליוותא היא שדוח המיל את י"ט שאין איסור מלאכתה אלא בלאו ועשה דמילה איסור כרת היא ופשיטא שדוחה אותה חוץ משני י"ט אחרונים של פסח כשחל בהן מילה אומרים בהן יום ליבשה אפילו בחול משום דקריעת ים סוף היה בו ביום :

ד ומלך ברה אחר שקראו בתורה ואין ממתנין עד יציאת' מבר'ה כמו בשאר שבתות וי"ט מפני שבר'ה מאריכין הרב' בב' ה ויבאו לפעמי' להתעכב עד אחר חצות היום וצרכי לימוד קודם חצות משום דזוים מקדימין למצות וסדרו אותה אחר שקראו בתורה קודם תקיעת שופר שכן הוא סדר הנכין לזכור ברית אברהם שהוא המילה קודם עקירת יצחק שהוא השופר שתוקעין בשל איל זכר לעקידה כמו שנהבאר ואחר המילה תוקעין על הסדר ואומרים אשרי יהללו ואם הוא שבת שאין תוקעין בו מליץ אחר אשרי ומטעם מבואר לקמן סימן הקצ"א ואחר המילה אומר יהללו ומתזוירן הס'ה למקומה :

תקפה ברכת השופר וכו' ה' כעופים :

א ועומד התוקע לתקוע ולא משיים שהתקיעה הזאת צריכה להיות מעומד שהרי אינה לשם מצות תקיעת ר"ה כמו שיתבאר אלא משום כבוד הצבור צריך התוקע לעמיד ועומד על הבימה במקום שקורין שם בתור' ולא יעמוד במקום מושבו מפני כבוד הצבור והקהל וישבין מפני שאין זה עיקר התקיעה כמו שיתבאר לקמן אבל בחקעה שהיא על סדר הכרכו' שהיא דאוריית' גם השומע צריך לעמוד משום דלפינן מקרא שצריך לתקוע מעומד שנאמר יום תרועה יהיה לכם וילפינן האי לכם מלכם האמ' כעומד דכתי' וספרת' לכם וספירת' היא מעומד דכתי' מהחל חרמש בקמה והיא קמה מיותר הוא דפשיטא דהנפת חרמשהיא על הקמה לכן אמרו חז"ל אל תקרי בקמה אלא בקום וילפינן מגזיר' שהיה דלכם דתקיע' ל"כ צריכ' להיות בקומה :

ב וקודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר ולא לתקוע דלאו בתקיעה תליא מילתא אלא בשמיעה דלפינן בגמרא מקרא שכל ישראל יוצאין בתקיעה אהת וזה אי אפשר אלא בשמיע' ואם תקע ולא שמע כנגד' הא שמי' או עובר על שפת הבור ותוקע לחוד הבור שאינו שומע קול הברת שופר לבדו אלא מעורב עם הברת קול הבור לא יצא ולא יברך לשמוע נקל שופר דבקול שופר ששמעו ופירשו' לשמוע בקורו ולעשות ציוויו כמו אם שמעו תשמע בקול ה' אלהיך וגיביר אלא יאמר לשמוע קול שופר כלומר שישמע את קול הברתו והוא השמע קולו שמש שכן פ' שמע לשון והעברת שפר תרועה וכו' לישן הכרת קול מלשון תעבית קול במחנה וגיביר כמו שיתבאר לקמן סי' תקפ"ז ויברך שהיונין דהאי קאתי מזמן לזמן ותוקע ג' פעמים חשרת וג' חשרת וג' חשרת וכו' וישמעם והבאר לקמן סימן תק"ץ בס' דומנה הוא שהתקוע להוציא אחר' הוא מברך את ב' הברכות הנזכרות והאחרים שומעין ועונין אמן לצאת גם הם בברכתו ואינם צריכין לברך בפני עצמן ואפילו יצא הוא כבר מברך משום השומע וטוב להעמיד השופר על צד הימין שבפיו אם אפשר לו שיכול לתקוע בן שהרי השופר הוא

איפת הדין אע"ג דכעירב ר'ה ואחר יציאה מכה עוסינ דברים הרבה שמראין אנו בו שאנו בטוחים מרוע גזר דין מ'ט בשעת הדין שאנו שאין זה דרך מוסר להקל ראש כשעומד בפני הדין אע"פ שיועד שיצא זכאי בדינו ואפי' הבטיחו הדין מ'ט יעמד לפנינו באימה ובריאה ועוד יש לומר דשאנו הלל שהוא שירה ושפחה ואין זה דרך מוסר שיאמר שירה או יעשה דבר שמחה קודם שיצא דינו אע"פ שיועד שיזכה בדין מה שאין כן ברחיצה או תחיכת ציפרניים שאינן דברים של שמחה אלא שמראה שאינו מתעצב ואינו רואה מאימת דינו מפני שיועד שיזכה בדין כך נ"ל ואומרים א"מ חסאנו לפניך שהוא נתיסד פני ר' עקיבא כנגד ברכו' אמצעיות של שמונה עשרה כי ה'ג' ראשונות והג' אחרונות כבר אמרנו ואלו הם כנגד' האמצעיות שא"פ חנינו וענינו כנגד חונן הרעת החזירנו בתשובה כנגד הרוצה בתשובה סלח ומחל כנגד סלח לנו כתבינו בספר גאולה כנגד גואל ישראל שחרפוא' נגד רפואינו חרש עלינו נגד ברך עלינו הרם קק נגד הקע בשופר בטל מעלינו נגד השביה כו' והסר ממני יגון ואנחה כו' כלה כל צר נגד שובב אויבים מחק ברחמיך הרבים נגד יהמו רחמיך הרם קרן פשיחך נגד וקרנו תרום הצמת לנו נגד מצמיח קרן ישועה שמע קולנו נגד שומע תפלה והוסיפו עליהם שאילת צורכי רבים ואומר קדיש שלום עם תתקבל דאהפלת יח קאי ואין כבוד ואם הוא שבת א"מ א"מ י"א הטעם מפני שהוא תחינה והרעה בפה ואין מרעין בשבת ואין זה נ"ל טעם נכון ברה וי"כ שמשונים בתפילתם ועוד שהבי הרבה פיושי' של תחינה וסליחה שאומרים אבל נ"ל הטעם כמו שכתבתי שלא נתיסד אלא כנגד האמצעיות שעיקר תקונם לא היה אלא בחול לפיכך כשהלים ר'ה וי"כ בחול כיון שיום זה אינו קבוע לדעות בור'ה לעולם ואם לא היה היום ר'ה וי"כ היו אומרים אלן הברכות עצמן עכשיו לפי שחל היום ר'ה וי"כ משלימין אותן ע"י שתי ב' אם אבל כשחלון בשבת אפי' אם לא היה ר'ה וי"כ לא היו אומרים ביום זה אלו הברכות גם כשחלון בור'ה וי"כ אין צריכים להשלימו בהם נ"ל :

ב ומוציאין ב' ס'ת וקורין ב' וירא וה' פקד את טרה עד ימים רבים לפי שקבלו ר'ל שנפקדה טרה ברה וכן חנה ג"כ היתה פקידתה ברה ולכן מפשירין בפקידת חנה כמו שיתבאר (וע"נ ס' תל"ח עמ"ח) וקורין חמשה גברי כמו בכל י"ט שאין פוחתין בהם מה גברי לומר שהוא קדוש יותר מעלה אחת מר'ח וזה פ'ר' כהן אותו אלהים לוי זרע ישראל פצרים ד' ברית ה' רבים ויש מקומות שנוהגים לקרות התוקע סמנין הה' העולים (וכפוזנא נוהגין לקרות בחיוב ג"כ החזן המתפלל טוסף והוא גם בתוך החמשה וכן ב"כ) ואפשר שנהנו כן משום שיהא לבו שמח כי התורה מטמחה ברכתוב פקודי וי' ישרים וגו' וע"י כן יאושר כחו שיוכל להתקיע יפה בלא הפסק או מעו' כי אם ישעה הרי הוא סירע לשולחיו כמו כל ש"ץ של תפלה שמפני זה צריכין להעמימי שרגיל בתפלה כמו שפרשי' בריש פ' סדר תענית כיצד ואם הוא שבת צריכים לקרות ז' גברי כמו בשאר שבתות ואז מוסיפין לעשות ב' פרישות א' ביום חגבל את יצחק ב' באשר הוא שם וכבר נתבאר לעיל בהלכות פסח שבמקום שנוהגים בשאר שבתות לקרות יותר מ' שנים בשבת וי"ט לא יפתחו ממנהגם זה וכו' שנייה קורין לפשטיר כפרש' פנחס קרבנות היום וכו' השביעי עד אשה לוי ומפשי' בשמא' ויד איה אחר מן הרמתי' עד וירם קרן משיחו ואומר על התור' וכו' ועל יום הזכרון הזה סגנת לנו לקרובה ולמנוחה וא"מ לששון ולשמח' שאין שמח' מן דתורה אלא כהנ' ואפשר דברך אמח כו' כמו בקידוש ואם חל ר'ה בשבת אומר יקום פורקן שהוא ברכה לקהל ולת' : ג בני אדם החכוש' בבית האסורים אין מביאין ס'ה אצלם אפילו ברה וי"כ שאינו כבוד לתורה ללכת אחריהם לבית

לבוש החור' הלכות רה

ולא הש"ץ כדי שלא יתבלבל בתפלתו ולא ידע לחזור בתפלתו ולפי זה התקיעה שבמיושב וכך אס הש"ץ הוא מובטח שחזור לתפלתו רשאי הש"ץ לתקוע אבל מנהג הראשונים שהיו זריזין במצות ומחבבין אותם וכל א' וא' היה נוטל חלקו כדי לקבל שבר זה מתפלל וזה תוקע וכל הקודם זכה ויא' שהתוקע שבמיושב גם הוא תוקע על סדר הברכות שהמחזיל במצות אומרים לו לנמרה ונחזיל העיר מקדימין להתפלל ולתקוע כל מי שזריו יותר נשכר (ועל כיוון תקנ"ג כפי ד')

ה הנוטל שבר לתקוע שופר ב"ה או כדי להתפלל או לתרגם בשבתות וי"א אף על דמצוה קעבד אינו רצוי סימן ברכה, אאותו שבר דסחזי כנוטל שבר שבת (ועל כיוון רמ"ו ספי"ח ונסמין לו כפי ד')

תקנו דני שופר של רה וכו' סעי' כ

א תקיעו של רה צריך שיהיו בשופר דחלו ובהרש הש"ץ ונו' יום תרוע יהיה לכם וילפינן האי שביעי בג' ש' כל דבתיב כיה והעברת שופר תרועה בחדש ה' ואותו שופר קרייה רחמנא יובל דבתיב יובל הוא שנה החמישי ופרש"י מה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר ואשכחן יובל דאיקרי קרן דבתיב כיהושע והיה במשך בקרן היובל ונו' ולשון שופר הוא מלשון שופרת ולכך צריך להיות מקרינים שהם חלולים בשופרת ומצוה מן המוכרח הוא לכתחילה שיהא של איל כדי שזכור לנו זכות של עקדת יצחק שהיה המורתו איל וגם סתם קרן של איל דרכו להיות כפוף והוא סימן שנכפוף לבכנו בתפילה אל אל שבשמים ביום הדין הזה ואם אין לו של איל יכול לתקוע בשל שאר מינים שדרכן להיות חלולים בשופרות ובלבד שיהו כפופי ומיהו בדיעבד או שאין לו שופר אחר יוצא אפי' בשאר מינין ואפי' אינן כפופין ובלבד שיהא מאותן שדרכן להיות חלולים כגון של יעל ועצים חוץ מן של פרה אף על פי שדרכו להיות חלול אין שמו בלשון הקדש שופר אלא קרן ולא שופר אע"ג דגם השאר קרוין קרן ואפי' של איל קרוין קרן שכן כת' באילו של יצחק בסך בקרניו מ' נקראו ג' שופר שכל הקרנו נקראו יובל דבתיב במשך בקרן וזכור וכתוב במ"ת במשך היובל חמה יעלו בהר וכת' ויהי קול השופר ושל פרה קרן איקרי שופר לא מיקרי דבתיב כבוד שור הרר לו וקרני ראם קרניו פ' קרניו של כבוד שור הם כקרני ראם ש' דרשל שור איקרי קרן דוקא דומיא דקרניו של ראם שהם עצם אחד ולא חלול אע"ג דרשל שור חלול הוא ולכך אפי' בדיעבד או שאין לו שופר אחר אינו יוצא בשל פרה ואין צ"ל בקרני רוב החיות שאינם חלולים אלא הם עצם אחד שאינו יוצא בהם אפילו בדיעבד או שאין לו אחר שאין שם בלשון הקדש שופר שהרי אינם כשופרת וישיב מבחמה או חיה שמאה פסול משום שנאמר למען תהיה תורת יי בפיך כל שבתורה יי יהיה מן המותר בפיך ואע"ג שהוא של נבלה או איסור אחר כגון ע"ז של נויים בפיך קר' ביה דמן מותר בפיך הוא כדאמרינן גבי הפילין וס' וה' לכל מלאכת שמים שהיא מותר בפיך :

ב שופר נזול לא יתקע בו דה"ל מצוה הבאה בעבירה אבל בדיעבד אע"ג דלא נתייאשו הבעלי' ממנו יצא משו' דבתיב יום תרועה יהיה לכם מכל מקום והיא לכם כבר אפקוה לג' ש' כמו שנהבאר למעלה בסיומן הק"פ אבל אין שייך באן לדרוש שיהא משילכם כמו ולקחתם לכם דגבי לולב דההם משמע הלקיחה תהיה משילכם אבל כאן יום תרועה יהיה לכם כתיב דקאי לכם על היום לומר היום יהיה לכם יום שמיעת תרועה בשופר יהיה השופר של מי שיהיה וכן שופר של ע"ז של נוי או מטמשיה לא יתקע בו לכתחילה דאמאי לגבוה ואם תקע בו יצא שהרי יש לה דין ביטול אע"ג שהוא אסור בהנא בעוד שלא נתבטל יצא מהטעם דיום תרועה יהיה לכם מ' מצוה לאו להנות נתנו אלא להיות להם לעול תורה ומצות ועוד ש' דסתברא

בדי לערכב הששן והששן עומד על ימין של אדם דכתיב והוא עומד על ימינו לששנו ויהפוך השופר מעט למעלה משום שנאמר עלה אלהים בתרועה מיהו אין קפידא בזה שאם אין מהפכו למעלה וגם אין מעמידו על צד ימין שבפניו אין להקפי' ואדרב' על דרך הקבלה יראה שיותר טוב להעמידו על שמאלו של פיו עד לא תחסום שורו וגומר ר' ל' שלא ינצחנו בכח פן יעוררנו כנגדו ג' בכח והבן :

ג אם החזיל אחד לתקוע ולא יכול להשלים יסלים אדם אחר ואפילו נ' וד' דרי בברכה שבידך הראשון שהרי הראשון בידך בשביל כל השומעים והוא שהיו אלו התוקעים שם בב"ה בשעה שבידך הראשון ויצאו בברכתו ואפי' אם בידך הראשון ולא היה יכול להתחיל לתקוע כלל השני תוקע בלא ברכה שהרי יצא השני בברכתו של ראשון ואפי' יצא הראשון מב"ה בשעת תקיעה השני כגון ששבע כבר התקיעה לא הרי ברכתו לבטלה שהרי הוא בידך להוציא את השני והרי השני יוצא בברכתו ותקוע ואצ"ל אם הוא עצמו שומע ויוצא בתקיע' השני שברכתו עולה גם לו לשמיעתו ואינה ברכה לבטלה עיקר מצות תקיעה בשעת תפילה וברכות השייכות לתקיעה כגון מלכויות וזכרונות ושפורות כדי להחריד ולעורר את העם בעת הפלחם לכיין את לבם לאכזרה שבשמים וגם מן הדין היה לנו לתקוע ולסדר הברכות הללו בעת תפילת השחר ולתקוע משום זריזין מקדימין למצו' אלא שיט לחוש למעש' שהיה שידמו האיובים שמתאספ' לתקוע הרועה מלחמה ויעמדו עלינו והרנינו ח' שכן היה מעשה בשעת השמר לכך הקנו תקיעו וברכות במספ' דכי חזו דקראו בק' שומתפללין וקרוין בתורה והחזרין ומתפללין ותקועין אומרים האיובים בחוקותיהם ובתורותיהם הם עוסקים וזה מצוה לתקוע ואין זה תרועה מלחמה :

ועוד ט' אזהיט משום דמתחלה היו תוקעין אותן צינור ואח"כ האויב ס' גזרו שלא יתקעו והיו אורנים להם כל שם שפות לקן תפילת שחרית לכך הכנירוה לתקוע כמובטין ואע"ג שנעל השמר לא עבדינן כדמעקרא דחיישינן שמא יחזור הדבר לק' וקולו ועל כיוון קל"ב סעיף א' ונסמין תכ"ג :

בשופר גדול ומתוך כך נבהל ומתערבב ואינו יכול לקטרן על הבריות לפיכך כשישמע התקעה ב' פעמים א' במיושב ואחת בשעת הברכות לכו' יהיה מעורבת בשעת תפילה סוסף שבקול רם ויא' שמתערבב סיד כשישמע תקיעה ראשונה שבמיושב ואינו יכול לקטרן אפי' בשעת תפילה בלחש של הקהל :

ג נהגין להקרות לפני הוקע הנה סדר התקיעות מיהו בסלה על כל קול וקול שהוקעין ונכון הוא לעשותה שלא יסעה התוקע בתקיעה ואין בתקיעות שבמיושב משום כל תוסף חדא דהא אין הוקעין לשם מצות תרועה :

היום אלא לערבב הששן ועוד ראשו יום תרועה פעם אחד כתיב יום תרועה יהיה לכם סתם כתיב ביום הלא רחמנא ואפי' כמה פעמים שירצו ביום זה משמע אלא שיוצאין בפעם אחד ויותר אינו צריך אבל אין בה משום כל תוסף ג' וכן הוא השעם באתרונו ולולב שנוטלין אותו כמה פעמים ביום אחד שכן משמע ולקחתם לכם כמה פעמים שהרצו

ד תקיעות של סדר הברכות שנהגו הוא שאחר תוקע ולא

קולו לכמות שהיה קודם שניקב דאיכא תרתי למעליהוא ז'
ח אע"ג דנקב כשר היינו נקב עגול אבל אם נסדק לארכ
אפי' כל שהיא פסול מפני שמהמת רוח וחוזק התקיעות
הסדק הולך ומוסיף עד שיסדוק כו"ו וכנסדוק כולו פסול כמו
שהבאר בסדוק כולו דמי הואיל ועומד לסדוק ויש מהירין
לכרוך סביב הסדק חוש או משיחה ולהדקו יפה שלא יוכל
הסדק להוסיף עוד והוא שישהייר שיעור שיפר ממקום קשירת
החוט ולמעלה לצד הפה ואם אין שיעור שיפר ממקום קשירת
החוט למעלה פסול שכיון שהחוט הוא גורם לשיפר זה שלא
יסדק יותר הוי כאילו בא הקול ע"י החוט ואין זה קול שופר
ולא שאינו פסול כנסדק עד שנכדק רובו וה' שלא דבקו אבל
אם דבקו אפי' בדבק כשר ואפי' היה סדוק רובו ולא נשהייר בו
שלוש אלא מעט ודבקו כשר ואין דבק נקרא שלא במינו אלא
כשסוחם הנקב כחתיכת צל קרן אחרת אבל כשמחברו בדבק
חוזר לכמות שהיה ואין הדבק ניכר בין הסדקים ואינו נקרא
שופר וד' ו' לא שאינו כשר עד שיהממו באור עד שנפשו וחכך
קצותיו זה עם זה בלא דבק שזה הוי במינו ודבק חשיב שלא
במינו ואם נדבק כולו לארכו מראשו עד סופו אפילו מצד אחד
ודבקו פסול אפילו חממו באור וחכר סדקו זה עם זה דכיון
שנסדק כולו פקע ממנו שם שופר שהרי אינו עיד כשפופרת
ושוכו אין שם שפופרת חוזר עליו שאין שפופרת אלא כשנכרא
כשפופרת וזה שנעשה על ידי אדם לא מיקרו שופר וכקרן
שניקב מהוכוועשאוהו חלל דמי :
ט נכדק לרחבו במיעוטו כשר דהוי כמו נקב בעלמא וכשר
וברובה פסול והוא שלא נשתייר כהסדק לצד פיו שיעור
שופר אע"פ שמה שלמשה ממנו יש בו שיעור שופר בפני
עצמו ושעמא מסום דכיון שנסדק רובו לרחבו הוי אותו התיכ'
שלמעלה כאלו נחתך לנמרו והרי אין בו שיעור שופר ומפסיק
בין פיו של תוקע ובין הצד שלמשה שיש בו שיעור שופר ואם
נשתייר מהסדק לצד פיו שיעור שופר והוא שיהא כדי שאחזנו
בארבע גודלים כמו שהבאר כשר אפי' נסדק רוב רוחבו ואפי'
מעכב התקיע דהשכי' לאידך כמאן דשקיל והל' ארוך וקצר
דכשר (ועיין בסמוך סעי' י"ג) ויש מכשרין אפי' בשנשהייר
הד' גודלים למטה שלא לצד פיו טמז התורה שופר כל שהוא
כשר דשופר סתם אמר רחמנא ומה שנתנו חז"ל שיעור שופר
ד' גודלים הוא מפני שבשאיחזנו התוקע בד' אצבעותיו הבינוני'
יהא נראה מעט לכאן לצד פיו שישימו להוך פיו ומעט לכאן
למטה יהיה יוצא מתחת ידו כדי שיראו הכל שבשופר הוא
תיקע ולא יאמרו לחוך ידו הוא הוקע :
י דיבק שכני שפופרת זה עם זה ועשה מהם שופר אחד אפי'
יש בשובר שכנגד פיו שיעור שופר פסול דשופר אחד
אמר רחמנא ולא שני שופר :
יא וכן אם הוסיף עליו כל שהיא כיון במינו בין שלא במינו
פסול מהטעם הזה ואפי' היה בו מהחלה שיעור שופר :
יב הפכו ותקע בו לא יצא ל"ש הפכו כדרך שמהפכין החלוק
שמהפכין הפנימי לחוץ והחוץ לפנים ל"ש אם הניחו
כמו שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרוחב ל"ש לא
עשה בו כלום אלא שתקע בצד הרחב לא יצא מ"ש דחתיב
והעברת שופר תרועה דרך העברתו בעינין כלומר בדרך המינות
גידולו שהאיל מעכירו בראשו מחי' כך צריך לתקיע בו דהיינו
במקום הקצר כמו שנבאר :
יג אבל אם היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תקי ה
כשר שאין זה שינוי מתמינתו שהעכירו האיל בחייו :
יד וכן אם נררו סכפנים או מבחוץ עד שעשהו דקמא
כלל נס זה אינו שינוי מתמינתו שהי' בראש האיל וכש-
טו הקרן כשהו מחובר באיל הוא האיל מתוכו כשפופרת
ועצם אחד בולט טן הראש ונכנס להוך הילולו כזכרות
בנקבות

דמסתברא הוא דהא מצות שופר אין בו אלא שמיעת הקול
ובקול אין בו דין גזל ולא הג"ה
איסור הנאה משכ' בלולב מטום דאית ליה דאפילו צ"פ
שיש בו מצות ההנבחה דנוו לא ינא אלא זוקא לאחר
וההנבחה היא הנזילה ויש ציטול הלכך לא ינא לא מכתנעל
שחמירין דאפי' של י"ג ז' מעי' אכל כ"ע לא דבעי' היא
יוצאין בו אלא בנתבשל כפרק כל הנלמים אס' יט דיומו
בערב י"ט : אלא מנות ולא אפטיעול וע"ל
ז תרמט סעיף ג' וכסוימין ס"ג סעיף ח' וסעיף י"ז :
וה"מ דיוצא בשל ע"ז של גוי בשלא כיון לזכות בו אבל
אם נתכוין לזכות בו ה"ל ע"ז שלישראל ושופר של ע"ז
של ישראל טור בהנאה ואין לו ביטול עולמית :
ח וכן שופר של תקריבת ע"ז ואפילו של גוי אפי' בדיעבד לא
יצא מטום שאילו אין להם ביטול עולמית וכרותי סכתת
שיעורא וכל העומד לכתת ככתות דמי והרי הוא כאלו
הוא כתות וא"כ אין בו שיעור שופר :
ט המודר הנאה משופר הוא עצמו לא יתקע בו מפני שהרב
בני אדם גהנין כשהם עצמן תוקעין ואע"ג דמצות לאו
ליהנות ניהו מ"מ אית ליה הנאה מיניה והרי הוא מודר ממנה
אבל אחר שיתר לתקוע לו שאין זה הנא' מה שיוצא בו דמצות
לאו ליהנות נותנו אבל אם אמר קונם שופר לתקיעתו עלי אסור
בו אפי' תקיעה של מצוה דגדירים חלים על דבר מצוה כדבר
הרשות כמו שנהבאר לעיל בהלכות פסח (וע"ל נע"ז בהלכות
פרד"י סי' נ"ט) סעיף ח' וה' וע"ל סימן תק"ע סעיף ג' ו' וס'
תק"כ סעיף י') אבל האומר שבועה שלא אשמע קול שופר
של מצוה לוקה ושמע קול שופר של מצוה שאין השבועה חלה
לבטל המצוה בפרט אלא בכלל כגון שאמר שלא אשמע
קול שופר סתם דמינו דחלה אקול שופר דלאו מצוה חלה נמי
אקול שופר דמצוה :
י כל הקולות כשרים בשופר בין קול עב בין קול דק בין
איזה קול שיהיה או אפי' קול השופר הוא טוב ונעים אלא
שהתוקע תקע בו בנחת ולא השמיע הקול יפה כשר דלא
הקפידה התורה אקול אלא אתרועה :
יא הילכך ניקב אפי' נקב שיש בו חסרון ונשתנה קולו מחמת
הנקב כל זמן שלא סתמו כשר ומיהו לכתילה לא יתקע
בו אם יש לו שופר אחר כיון שהוא פגום מטום הקרביהו נא
לפחתך אבל ע"י הדחק שאין לו שופר אחר כשר אף על פי
שנשתנה קולו והוא נקוב ואם סתמו אם הסתימה היא במינו
ואם נשתייר רובו שלם ולא מעכבת הסתימה את התקיעה
אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב כשר שאז הסתימה
היא כשילה לגבי השיפר ואין כאן אלא קול שופר הראשון
אבל אם חסר אחת משלשה אלה פסול שאם לא נשתייר רובו
שלם אלא שהיה נפחת רובו אע"פ שהסתימה היא מינו וחזר
קולו לכמות שהיה הוי כמו שופר וד' והוא הסתימה ושופר
אמר רחמנא ולא ד' שאין הסתימה כשילה כיון שלא נשאר
הרוב וכן אם לא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב הוי אנו
סומעין שקול השופר הזה אינו קולו של השופר הראשון אלא
סן הסתימה והסתימה אינה כשילה והוי נמי כמו קול שופר
וד' מעורבו בו ואע"פ שנשאר הקול כמו שהיה קודם הסתימה
ולא נשתנה כלום מחמת הסתימה מ"מ הסתימה כחזקת אותו
הקול והוי כאילו בא מחמת הסתימה וכן אם הסתימה שלא
במינו אע"פ שנשתייר רובו שלם וחזר קולו לכמות שהיה קודם
שניקב אינו בשל לגבי השופר והוי קול השופר וד' אופסול ומיהו
ה"מ דוקא לכתחילה ויש לו שופר אחר אבל בדיעבד או שאין
לו שופר אחר יוצאין כשנסתמה במינו אפי' לא חזר קולו לכמו'
שהיה והוא שנשתייר רובו דאיכא תרתי למעליהוא וכן יש
להכשיר אפי' בסתמו שלא במינו כשנשתייר רובו והוא שחזר

לבוש החור הלכות רה

בנקבות וכשעושים ממנו שופר מוציאים אותו העצם ממנו ואם לא הוציאו אלא הניחו בתוכו והקע בו יצא שהרי קול שופר הוא והזכרות אינו מפקיס שהוא ערף ממנו אבל אם הוציאו אותו העצם כולו ונקב אותו לבדו ועשאו חלל בשופר ותקע בו לא יצא שאותו העצם אין שם שופר עליו שהרי אינו חלול ב. בשפופרת בעורו בכרמה ואין נקרא שופר אלא כששמעת לשונו שהוא דבר שנברא חלול כשפופרת בעורו בכרמה ;

טז צפרו זה מכפנים פסול שדרי הקול יוצא מן הזהב ולא מן השופר ;

יז וכן אם נתן עליו זהב בעיובי השופר בין בצד הרחב מלמטה בין בצד הקצר למעלה במקום הנחת פיו הוי כמוסיף עליו כל שהוא ופסול שהרי הקול יוצא ומתחד מן הזהב והוי קול שופר ור"א ואפילו לא נשתנה קולו מחמת הציפוי ועוד שכשהוא למעלה במקום הנחת פיו הרי הזהב חוצץ בין פיו ובין השופר ואינו חוקע בשופר אלא בזהב ומראי טעמא נמי אם צפרו בזהב באורך השופר מבחוץ ומתחיל הזהב מיד סמוך לראשו בצד הקצר פסול אע"פ שלא נשתנה קול השופר מחמת הזהב לפי שהתקע מכניס קצתו בפיו ופתחו מכסה עליו ונמצא הזהב חוצץ בין שפתו לשופר ;

יח וכן אם רחיק השופר מפיו ונפח בו מרחוק ותקע בו לא יצא כיון שאין השופר נוגע בפיו ואם צפרו באורך השופר מבחוץ במקום שאין נוגע שם בשפתו וגם לא הוסיף על ארכו אם נשתנה קולו מחמת הציפוי פסול והוי קול שופר ור"א ואם לאו כשר ;

יט לפיכך אילו שמציידין את השופר במיני צבעונין לנאותו לא יפה הם עושים שמה נשתנה קולו מחמת הצירוף אע"פ שאין כולו מצופה במיני הצירוף לפעמים הקול משתנה בהם אבל אם אין שם מיני צבעונים אלא שחקק בו צורות מעצמו של שופר כדי לנאותו אין בכך כלום אף ע"פ שנשתנה קולו מחמת החקיקה לית לן בה דהא על כל פנים קולו של שופר עצמו הוא ואין ד"א מעורב בו והוי כמו גרדו והעמידו על גלדו דכשר ;

ך נתן שופר כתיף שופר ותקע בו אם הפנימי עורף על החיצון משני צדדין מלמעלה למטה שאז אינו שומע אלא קול הפנימי לבד יצא והוא שלא ישנה קולו במה שהוא נחך בתוך החיצון אבל אם נשתנה קולו מחמת שהוא נחך בנדך זה השופר או שאינו עורף הפנימי על החיצון משני צדדין א"א אפשר שלא ישמע שניהם ואפ"ל לא נשתנה קולו מחמת שהוא נתון בתוך האחר לא יצא דשופר אחר אפר החמנה ולא ב' א"ו שפרות' ויש מבשרין גם כשאין הפנימי עורף על החיצון לכמה בצד הרחב אלא שניה שרים שם למטה הואיל והפנימי עורף על החיצון למעלה במקום ששפירסו להך פיו אין שומעין אלא קולו של פנימי ויצא בו אם לא נשתנה קולו מחמת שהוא נתון כפנים ;

כא שופר של ר"ה אין מחללין עליו וי"א אפי' דבר שאין בו אלא שבות שהוא דרבנן אסור כמו שיחבאר טעמא בסמוך דולכך נפל עליו ג' ואי אפשר ליטלו בלא שילטול אבנים אסור ליטלו והרחה התקיעה וכן אין מציאי' אותו חוץ לתחום ולא הולכי' חוץ לתחו' לתקוע ולא עולין בשבילו באילן וי"א רוכבי' ע"ג בהמה ולא שמים להביאו ולא חותכין אותו לתקנו אפי' ברבר שאין בו אלא איסור דרבנן כגון מנל שאין דרך לתקנו בכך והוי כלאחד יד כל אילו אסורין ואפי' אין לו שופר אחר והרחה התקיעה שכל אילו איסור דרבנן ב"ש הם והעמידו רבנן דבריהם לבטל דברי תורה בשב ואל העשה ודאקא ישראל כעצמו אסור לעשותן אבל מת' לום' לגוי ברבר' הללו הוי שבות דשבות ושבות דשבות במקום מצוה לגזוז רבנן אבל לומר לגוי לעשות איסורא דאורייתא אסור דבאיסור דאורייתא אין כאן אלא שבות אחד וכו' העמידו רבנן

ג' דבריהם לבטל דברי תורה בשב ואל תעשה ;

כב אבל אם הגוי מעצמו הביא את השופר מחוץ לתחום דאוריית' ולעיל בהלכות שבת מכואר איהו תחום דאורייתא ואיהו דרבנן או אפי' שעשאו הגוי ביום מותר לתקוע בו ולא שייך לגזור כאן שמה יאמר לגוי להביאו או לעשותו דודאי לא יעשה אדם מצוה הבאה בעבירה וגם משום מוקצה ליכא דבטל גוי אין שייך מוקצה דבאיחא לעיל סימן ט"ה ;

ועוד דאפילו היה של ישראל אין כחן איסור מוקנה דהכל כפני' ישראל זה מותר לישראל אחר אפי' לאכלו ולזה שהניח בשבילו מותר' לעטלו כמו שכתבנו לעיל סימן תקט"ו סעיף ה' ומ"ה מותר לנאת בו י"ח דלא מנענו דאסרו חז"ל הכא מחוץ לתחום אלא או אכילה או הכאה ומנות לאו להנות ניתנו כמו שכתבנו בסמוך סעיף ג' וסעיף ה' וכל דאין נריך להני טעמי אלא דווקא כשמכירא הגוי מחוץ לתחום דאורייתא אכל כשמכירא מחוץ לתחום דרבנן כשטע' דמותר לנאת בו דהא אפילו לכתלה יכול לומר לגוי להניא לו שופר מחוץ לתחום דרבנן דהוי שבות דשבות ובמקום מזה לא גזרו הבכ"ז כמו שכתבנו בסעיף כ"א וגם אין שייך לומר דהוי מנהג הכאה דעבירה כיון דהוי שבות דשבות ובמקום מנהג לא גזרו וע"ל סימן תקט"ו סעיף א' וה' וסימן כ"ד ובסימן רמ"ה סעיף ב' ובסימן מר"ה ובסימן ט"ו סעיף ה' ובסימן ט"ה ;

כג יוכל ליתן להוכי מים או יין לצהצהו ואין בו משוהיקן כלי אבל מי רגלים אפילו בחול אסור ליתן בתוכו מפני הכבוד ;

התקיעות דין התקוע לתוך הבור וכו' ג' סעיפים :

א צריך לעמוד במקום שאינו שומע אלא קול השופר בלבד בלא עירוב דבר אחר אבל אם שמע קול שופר מעורב עם ד"א לא יצא דהעברה שיפר כתיב והעבר' לסון הכרזה כלום הכרזת הברת שופר וי"א דא' הלכך העימד בתוך הבור ותקוע הוא וכל העומדים שם בכור יצאו שלא שמעו אלא קול שופר בלבד תקף שיצא הברת הקול מן השופר שמעיהו בלי עירוב דברת הבור ואחרים שעומדים חוץ לבור אם קול שופר בלבד שמעו יצאו ואם הבחינו שנתערב קול הברת הבור עם קול שופר לא יצאו וזה תלוי בהבנה השומע לפי מה שהוא מבחין בקול ולפי מה שהוא עומק הביר או לפי מה שהוא עומק קרוב או רחוק לשפת הבור וכן העימד בתוך הבית גדול אפי' התקוע עצמו שם והעומדים שם יפיעים שומעין קול הברת החבית ולא יצאו והוא הלוי גם כן בהבנתהם אם קול שופר שמעו יצאו ואם לאו לא יצאו ;

ב אם התחיל לתקוע בתוך הבור ועלה חוץ לבור ונמרו יצא שכל מה ששמע הוא עצמו בין בפנים בין בהוץ היה קול שופר ואחרים בין העומדים בתוך בין העומדים בפנים אם הבחינו ששמעו קול התקיעה בלי עירוב יצאו ואם הבחינו העומדים בתוך שבתחילה שמעו קול מעורב אף על פי שבסוף התקיעה שמעו קול שופר ואפילו היה באותו חלק שיעור תקיעה לא יצאו וכן העומדים בפנים אם הבחינו שבסוף התקיעה שמעו קול מעורב אחר שיצא התקוע אע"פ שבתחלת התקיעה שמעו קול שופר כיון שלא שמעו קול שופר מתחלה ועד סוף לא יצאו ;

ג שהשומע חילת התקיעה בלא סופה או סופו בלא החלטה לא יצא שכיון שהתקוע חשב ותקע הגל לשם התקיעה אחת והוא לא שמע אלא החצי לא יצא דפסוקי' חדא תקיעה לתרת' לא פסקי' וה"ה לתקיעה שחציה פסולה שכיון דבחצי הפסולה לא יצא גם בכלולה לא יצא וכן השומע מקצת תקיעת שלא בחיוב ומקצתם בחיוב או ששמע לאח' שהתקוע כבתעסק וי"א

ואמר לר' כיון להוציא ידי חובתי ומשך בלא הפסקה ותקע בה אפילו שיעור תקיע' לא יצא כיון שהתחלת התקיעה לא היתה בחיוב וכונת מצות כולה לא עלתה לו טוה אין סברה לומר שיהיה דבר אחד שחולא שלם ויהיה הציון פוסל לנבזה וחציו כשר לנבזה ;

תקופת זמן תקיעת שופר וכו' ה' מעיפים :

א זמן תקיעה הוא מלפני חמשה ולמעלה עד שקיעת שן יום תרועה יהיה לכם ביום ולא בלילה . פירו ברעבר אם תקע משעלה עמוד השחר יצא ששם הוא נק' יום שכן הו' פסוק מלא בעור אלא לפי שאין סודגל בפי רוב בני אדם לקרות יו' אלא מהנזן תחמה עד שקיעתה לפיכך צו' להמתין לבתחלה עד הנזן התמך שפע מקצת התקיעה קודם שעלה עמוד השחר ומקצתו עם שעלה עמוד השחר לא יצא דהוי כמו שמע סופה בלא תחלתה שלא יצא ;

ב שמע השע תקיעת מס' בני אדם כסדרן כגון תקיע' מזה ותרועה מזה ותקיעה מזה אה' כ' אפי' בט' שעות שנשתרו בהן הרבת והפסקו בנתיים יצא . והוא שישמעם על הסדר ולא יפסקו ביניהם בקול שופר שאינו מן הראוי לתקוע כגון שעומר בסדר תר' ושמע תקיעה ואחריה תרועה בין תרועה לתקיעה שגויה או ראשונה לא יפסקו בשכרים שריא בסדר הזה אינו מן הראוי וכן בשאר הסדרים כפי מה שהם אבל אם הפסיק ושמע קול שופר בנתיים שאינו מן הראוי לאותו סדר לא יצא שאע"פ שאין הפסקה השהיה פוקלת הפסקת קול שופר שאינו מן הראוי פוקלת וגראה שאם שמע קול אחד שני פעמים כגון תקיעה ותקיעה ותרועה ותקיעה או אפילו תקיעה ותרועה ותרועה ותקיעה יצא דלא גרע מהפסקה השהיה ואף ע"ז ומסקינן לקמן סימן תק"ן להרמ"ם דתקע ותרועה וחזר ותרועה ותקע לא יצא שאינו הו' שרתוקק בעצמו תקע קול אחד בחזרת מצוה או אפילו בהפסקה הוי הפסק בין סדר תקיעותיו לתקיעה דיוקא שעושה מעשה התקיעה אבל השומע שאינו עושה מעשה אלא ששמע קול שלא היה לו לשמע יצא אם אינו שלא מן הסדר שיש לו לשמוע ולפי זה גם במקשה דלקמן בס' תק"ן אם יצא התקוע כבר ועבשו אינו תקוע אלא להוציא תקלה הוי יוצאין גם להרמ"ם כפי ג' ;

ג היו השומעין שנים וזה צריך פשוטא באונת חז' צריך פשוטא אחרונה תקיעה אחת מוציא את שניהם דתלוי הכל בכונת דעת השומע וזה יחשבה לראשונה וזה יחשבה לאחרונה ;

ד שמע ט' תקיעות מס' בני אדם שתקעו כלם בבת אחת לא יצא שאין באו פשוטה לפניה ופשוטה לאחיה (אפי' ידי תקיעה אחת לא יצא דחרי קלי מתרי גברי לא קשתמע בבת א' גפידו אם שמע קול תקיעת שופר נקול הצוצרות יחד יצא בתקיעת שופר והוציל קול שופר תכיר ליה משום תבת מצוה ודבר דעת' עלונה מפי ;

ה י"ט של ר"ה שנת להיות בשבת אין תקועין בו ואפילו לשלמל השופר אמר אם לא לצורך גופו (ומקמי ומפני שהוא מקצת ולא משום התקיעה מלאכה הוא שאינה אלא חכמה ולא מלאכה שהרי במקדש נמקום שיש שם ב' ד של כג' שהם סנהדרין קטנה מתרי לתקוע אלא שגזרו רבנן במקו' שאין ב' ד שלא לתקוע בשבת משו' שאין הכל בקיאי בתקיעה וחיישינן שמא יפלטו בטו' לילך אצל בקי' ללמדו ויעבירו ד' אמות כרה הילכך העמידו רבנן דביתם לעבור על ד' תבשכ ואל תעשה כדלעיל גמקום ב' ד לא גזרו . ומילה כשתלה בשבת מתשאין דוחין אותה ג' בשבועאל תעשה משום נזירה שמתעביר דהניקאן תאימל ד' אמות כרה י"ט הסעם דשאני מילה משום דרבים מתעסקים בה ומדבר חד אחריה משא"כ

בשופר שיחיד מתעסק בו וליבא דמרכייה .
 אבל לי נרא' שאין באו קוטיא
 כלל דשאני מילה שבפרוש
 ריבתה התורה ביום השמיני
 אפי' בשבת ולא רצו חכמים
 לעבור עליה משום נזירותן
 כדי להעמיד דבריהם במקום
 שמצוה התורה בפי' לעשותה
 בשבת מה שאין כן בשופר
 ואחריו וכיוצא בהן שלא

רבתה התורה / כפי' יום השבת אלא כתבה מתמא ושבת אינו אלא ממילא משם וגזרו בהן חכמי' בשב ואל' העשח לחעמיד דבריהם וא"ל למה לא דחינן ר"ה כשתל בשבת כמו שדוחין אותו כשתל ביום א' משום יומא דערבא כדלעיל בהלכות ר"ח סימן תל"ח י"ל משום דלפעמים יהיה המולד ביום ה' י"ח שעות ונצטרך לדחותו משום מולד זקן עד שבת דביום ו' לא קבעינן משום אד' וואם נדחה אותו גם מיום שבת משום תקיעה שופר נצטרך לדחותו עד יום כ' שהרי ביום א' לא קבעינן ג' משום אד' נמצא שלא יהיה נקבע ר"ה עד יום ה' אחר המולד שהוא יום ב' וכל כי האי גונא לא דחינן משום דמחוי כשיקל לקרותו אחי' לחרש והרי הוא ה' ימים מיום המולד שהוא היה ראוי להיות ר"ח מן הדין והתורה אמרה בחדש השביעי בא' לחדש ונ' וכיון דכבי האי גונא לא דחינן ליה כתר שבת גם כי יהיה המולד ביום השבת לא דחינן ליה כתר שבת ואין להקשו מאי אולמיה דעריבה מתקיעת שופר ואמאי לא דחינן עריבה מקמי תקיעה טרתי יום א' לא נדחה אלא משום עריבה וא"ל היה לנו לדחות ר"ח עד יום א' ותדחה הערב' ולא תדחה התקיעה והאמיל ועריבה אינו אלא מנהג נביאים החוקיק דכירה' כדי שלא תשכח מש"כ בתקיעה שהיא דאורייתא ולא תשכח מפי זרענו . וכן אם יהיה המולד ביו' המולד זקן או ביום ז' אפי' קודם י"ח שעות ונצטרך לדחותו עד שבת משום אד' לא אמרינן יקבענו ביום ו' וידחה סימן אד' כדי שלא תדחה התקיעה דחיתה אד' הוא הוא משו' המתים שלא יסרוהו ונדול כבוד הכרו' שדוחה עשה של תקיעה בשב ואל תעשה מקו' שדוחה אפי' לא תעשה ;

תקופת זמן תקיעת שופר וכו' ה' מעיפים :

א אע"פ שכבר אמרנו דתקיעת שופר בשמיעה תלה התמא ל"ט אינו יוצא בתקיעת כל מי שישמע ממנו התקיעה אלא כך אמרו חכמינו ז"ל כל המחוייב בתקיעת שופר מוציא אחרים ג' כדי יחובתו אבל מי שאינו מחוייב אינו מוציא נ"כ אחרים דכיון שאין השו' חפץ בו בעצמו במצוה זו תימד יוצא אחריו ;
ב ואלו הם הפסוקים מתקיעת שופר השו' הם פסוקים מכל מצוה שבתורה והרי שופר בכללם שאינם בני דעת וסתם חרשה הוא שאינו שומע ואינו מדבר אבל שמע ואינו מדבר מחוייב הוא שהרי יכול לשמע קול שופר ומוציא ג' אחרים ידי חובתו ומדבר ואינו שומע אע"פ שמחוייב בשאר מצוה פשוט מתקיעת שופר דבשמיעה תליא מילתא והוא לא שמע ;

ג הילכך אינו מוציא אחרים ידי חובתו / נשים פסורות דתקיעה מצוה עשה שתזמן גרמא היא וכל מצוה עשה שתזמן גרמא נשים פסורות כדלעילין מקראי לעיל סי' י' ;

ד אנדרונינוס חייב בה' י"א חוב נמור מן התורה שלא פשרה התורה מבני ישראל אלא הנשים הנמורות וזו אינה אשה נמורה אלא מין בפני עצמו ומזרע ישראל הוא וי"א מחוייב בת' מספק זכר ל'כ' דספיקא דאורייתא הוא ול' חומרא ומוציא את מינו שאם זה זכר גם זה זכר ואם זה נקיבה גם זה נקיבה ומוססום חייב בה' מספק דאורייתא אבל להוציא אפילו מינו

לבוש החור הלכות דאשהשנה

אינו מוציא דשמצ זה יקרע ומצא נקיבה וזה יקרע ומצא זכר :
 ה טי שתצו עבר וחצו בן חורין אפילו לעצמו אינו מוציא
 ולא אתי צד עבדות שבו ומציא צד חירות שבו שמצד
 עבדות שבו פסור הוסיפו נש' לפיכך צריך לשמוע התקיעה
 מאחר שהוא בר חיוב שיצא צד חירות שבו ולא דמי
 לצנדרונינוס סמוציא את עצמו ואם קינו דשאני אנדרונינוס
 שהוא נכרא בן קרדי שסיס ובריה בפני עצמו הוא שאין צריך
 לומר בו חצי זכר וחצי נקיבה ולא אתי צד נקבות ומציא צד
 זכרות שאין זה מסבב הבראה בידו ויהא בורא אוכלו
 זכר או כולו נקיבה שכתו שאין מרבו לבראה בפירות פרי
 אחד שהוא מורכב בעצם משני מינים שזה אינו במציאות אם
 לא עי הרכבת בני אדם שמרכיבין אילנות בן כב"ח אינו בורא
 בעל חי אחר שיהיה מורכב משני עצמו' הדיינו חציו זכר וחציו
 נקיבה אלא מין בפני עצמו הוא דומה בקצת לזה ובקצת לזה
 וזה דבר שנמצא בהרכב מנין לפיכך אמרין נמי באנדרונינוס
 שגריה בפני עצמו הוא וחייב במצות לדעה קצת חיוב נמרמן
 התורה דהא מ"ס מרע ישראל היא ולדעה קצת ספק חיוב
 דאורייתא הוא דהיינו ספק מאיזה מין נמר הוא אם זכר אם
 נקיבה (ועל סמך זכ"ע סעיף ג' וסמך זכ"ע סעיף ד' וסמך
 י' וסעיף ג') מה שאין קו בעקר שהוא בידו אדם שחציו הוא
 קניו לעבדות וחציו בן חורין ורציתו מי שהקט בחציו עקר
 וחציו בן חורין מ' בסוכה שחייב בה יור' משופר כראיתא
 לקמן סימן תר"ס סעיף א' וזה לא רק בלשונם ז"ל דמי אמרו
 כאן שהוא פסור משופר לא אמרו אלא שאפי' עצמו אינו מוציא
 אבל לעולם חייב בו אלא שאין לו הקנה ולהקוע בעצמו ולא
 אתי צד עבדות כו' כי התקיעה מבח כל גופו היא כא' ודרי כח
 צד העבדות מוציא אם ת קע בעצמו מה שאין צריך בן נבי
 סוכה שאין צד העבדות פועל לצד החירות כלום דכל אחד מן
 הצדדין הולך לסוכה בעצמו על משענה ואוכל ושיהיה ויתב
 בשלוואין חכיו פועל זה פגום ועוד אפילו אם ת' ל שהאחד
 מסייע לחבירו וצד עבדות מסייע לצד חירות ללכת לסוכה מאי
 בכך אשו אם נוי יטא את הישראל לסיכה על כתופו לא יצא
 הישראל ידי סוכה בתמיהה ה"כ הכא דמ' ש :

להוציא את הש"ע והשומע צריך להחזיקו לצאת בה ידי
 חובתו והמתעסק בהקיעת שופר כגון להתלמד בו לא יצא לא
 הוא ולא השומע ואפילו נהכוין לשורר בו ונותן דעהו לשמוע
 קול שופר לא יצא כיון שלא היה דעתו לצאת ידי הקיעה מצוה
 ואם נהכוין המשמיע להוציא ולא נהכוין השומע לצאת או
 נהכוין הש"ע לצאת ולא נהכוין המשמיע להוציא אף ע"פ
 שכוין המשמיע להוציא את עצמו כיון שלא היה דעתו להוציא
 את השומע לא יצא עד שיכונו שניהם שומע ומשמיע :

ט כ"א יחיד החוקק אבל ש"ץ התוקע וכינתו להוציא את
 כל השומעים וש"ע השומע והתוקע ונתכוין לצאת ידי חובתו
 אף ע"פ שאין התוקע מכוין עליו בפרט להוציא שאינו יודעו
 ואינו רואהו אפ"ה יצא השומע שהרי נהכוין להוציא כל מי
 שישמענו הילכך העובר לפני ב' ה' או היושב ב'תו וש"ע קול
 שופר מש"ץ שבב' הנהכוין לצאת יצא שרדי הש"ץ כהכוין
 להוציא את הרבים וכל מי שישמענו :

תק"ץ סדר הראוי לתקיעת שופר וכו' סעי' :

א ג' פעמים נאמר בתורה תרועה א' ביובל דכתיב ותעברת
 שופר תרועה בהרש השביעי ובר' כתיב ב' פעמים
 תרועה דכתיב בהרש השביעי בצאה לחדשיהויה לכם שבתון
 זכרון תרועה וכו' ויום תרועה יהיה לכם וילפינן מ"ט דשביעי
 שביעי ליתן את האמור בזה לזה הילכך צריך לתקוע כר"ה
 שלש תרועות וכל תרועה צריכה העברת קול פשוט לפני
 ולא תריה דתיב' והעברה שפר תרועה וכו' וכפי' דקר' כתיב
 תעבירו שופר בכל ארצכם ולשון העברה משמע העברת קול
 פשוט אחד הרי השיל הכתוב תרועה בין שני העברות לומר
 שאיננה פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה והוא שנקרא הקיע'
 הילכך מצות ר"ה הוא לתקוע תקיעה ותרועה ותקיעה הקיעה
 ותרועה ותקיעה הקיעה ותרועה ותקיעה :

ב ותרועה זו אין אנו יודעין מה היא אלא מדמרתנמינ'
 תרועה יבנא ט"כ שהוא בקול שאדם משמיע כשהוא
 בוכה ומיל' שזה לשון יבנא דילפינן מאיכ' הדסרא דכתיב'
 בה ותיכב ועדיין אין אנו יודעין אם הוא כאדם הנונה מלבו
 בדרך החול' שבשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהם
 קצת והוא נקרא נינוח או כאדם המיליל וקנן שמשמיע קולות
 קצרים חזופין זה לזה והוא הנקרא יליל או אם הוא שניהם
 כאחד הילכך כספיק' אנו עושין הכל בחתלה עושין קול פשוט
 והוא שאנו קורין לו תקיעה שלשה קולות של גניחח שאנן
 קורין שברים ושלשה קולות של ליל והוא שאנו קורין לו
 תרועה כי שיעור תרועה הנאמר בתורה הוא כנ' ויבנתו כמין
 שיתבאר לקמן בע' ה' ואחר כך עושין עוד תקיעה / ועושין כן
 ג' פעמים דשמת תרועה הנאמרה בתורה הוא שניהם יוצאנו
 בזה ל'ח ואחר כך הש"ת ג' פעמים דשמת תרועה הנאמרת
 בתורה אינה שניהם אלא אף' קדם והוא אותו שקורין שברים
 ואם כן בתקיעה הש"ת לא' עשינו כלום שהרי ליל הפסק בין
 התרועה והתקיעה אחרונה ואנו בעינינו שלא יהא הפסק ביניה'
 בקול אחר כיון שהתורה סמכ' להדרי הילכך תוקעין גם כן
 ג' פעמים א'שה ותוקעין אחר כך גם כן ג' פעמי' תר"ה דשמת
 תרועה הכתוב בתורה הוא יליל והוא שאנו קורין אותו תרועה
 אם כן הפסקו השברים בין תקיעה ראשונה לתרועה ולא
 יצאנו בפרד הש"ת ונס לא יצאנו בפרד הש"ת הילכך תוקעין
 ג' תר"ה ואין להקשות אם כן היה לנו לתקוע ג' כג' פעמים
 תר"ה דשמת תרועה הנאמרת בתורה היא שניהם ורצה בת'
 שתקדים תרועה לשברים דכסהמא דמילתא כך הוא כי שיתרע
 באינש מילתא כרישא נונח והדר יליל / וא"ל למה לי כל'
 הני והלא די בתשרת ג' פעמים ואחר כך ס'ת וכ' פעמים תשרת
 ואחר כך ר'תוב פעמים תר"ה שאם תרועה היא

ג אף על פי שנסים פשוטות יכולות לתקוע לעצמן ואין בה
 משו' שבות ד'ש שהרי התקיעה הכמה היא ואינה מלאכ'
 ובן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להן קדי' להוציאן ולברך להן
 אע"פ שהם פסורים ולא שייך לומר' בהן וצוונו מ"ס קצת מצו'
 יש להן בתקיעות ומקבלת עליהם סבר דהא בקבל בני ישראל
 הן אלא שמעטן הכתוב מחזיב מ'ע שהזמן גרמא אבל לעולם
 הרשות בידן לעשות ומקבלין עליה' שבר' אלא שגזול המצווה
 ועושה בו ושפיר קיימו וצוונו שיש בו קצת מצוה ס'מ נכון
 תרועה לתקוע להוציא נשים יתקע להם קודם שיתקעו בכה'
 כדי שיצא התוקע גם את עצמו עמהן בברכתו ואם כבר יצא
 התוקע ניח' לברך הנשים בעצמן שרדי נהנת הנשים לברך
 על כל מצות עשה שהזמן גרמא אע"פ שהן פסורות ה' נ' יברכו
 הן לעצמן ולא יברך להן התוקע שלא לצורך אם כבר יצא
 (ועל' סימן תל"ו סעיף ו') מיהו התוקע לאישאע"פ שהוא
 יצא כבר יכול לברך להוציא את האישה כיון שהיא שתייב
 לתקוע מן התורה מהר לברך לו כראיתא לעיל סימן ז' דכל
 ישראל ערבי זה לזה גם במצות להוציא אחד את חברו לפיכך
 מברך לו לפסור ערבותו :

ד המודר הנאה מחבירו יותר לשמוע ממנו תקיעה של מצוה
 יצאצא כידמצות לאו להיעת נינתו / והוא כשהתוקע
 תוקע מאליו להוציא אבל אם אמר לו המודר תקע והוציאני
 אסור דגא שלאחותא דידיה קעביד ואין לך הנאה גדולה מן
 ואם אמר קנים תקיעותי עלי בכל ענין אסור :

(ועל' סימן תק"פ סעיף ה')
 ק' דשמת צריכות כוונה דהלכך צריך התוקע שיפזין

הוא שניהם הרי יצאנו כסימן חטאת ג' ואם היא נזנח לחוד העלה לו הקיעה אחרונה של חטאת לפשוטה שלפני חטאת וכן ארה אומר בשל הר' ה' ל כיון שעשה התקיעה לשם פשיטה שאחרי התרועה לא רצו שתערה לפשוטה שלפני התרועה אף על ג' דעל ס' הקפ"ח סעיף ד' אמרינן גביה שנים זה מחשבה לו להקיעה אחרונה וזה הראשונה שאני החם ושנים הם וכל אחד מכיון נה כוונתו מה שצריך לה אבל הכא השום והתוקע דהיינו התוקע והקהל והיו צריכין למחשבה לתקיעה אחת לכאן ולכאן וזה אינו נכון א"כ תשינן דילמא אהו למטעי ויאמרו שאין צריכין לפשוטה לפניו כיון שבחלת החטאת אין תוקעין אלא ש' שלא ידעו שהקיעה אחרונה של חטאת עולה לראשונה של חטאת :

שיעור תקיעה היא בתרועה ושיעור תרועה היא כג' יבבות הכי קים להו לריבנן שזו נקרא העברת קול שופר שאמרה תורה והיא הנקרא תרועה ואם תרועה הנאמרת בתורה היא מה שאנו קורין שברים הוא שיעור תרועה של תורה בשלש שברים ואם הוא מה שאנו קורין תרועה אזי שיעור תרועה כג' כחות של כל שחוט שאינם ארוכים כ"כ כמו שברים הילכך וזהו שלא יאריך בשבר אחד כג' יבבות של תרועה שא"כ יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה של חטאת שהרי שיעור תקיעה של חטאת אינו אלא בשלושה קולות של כל שהו' כשיעור תרועה דידה וצריך להאריך בהקיעה של חטאת יותר משל חטאת ובשל חטאת יותר מבשל חטאת דהא שיעור תקיעה בתרועה דידה וחטאת אנו עושין משום שמה תרועה הוא נזנח וילול ע"כ צרי' להאריך בתקיעה שיה' כשיעור שניהם והט"ת אנו עושין משום שמה תרועה הוא נזנח שהם ארוכים מילול הילכך צריך להאריך בתקיעה כשיעורן והר"ת עושין משום שמה הוא ילול לכן א"צ להאריך בתקיעה דידה א"כ כשיעורו ומיהו אם מאריך הרב' בכל תקיעה אין להוסיף שיעור למעלה ויכול להאריך בה כמו שירצה וכן בתרועה אע"ג דשיעורה כג' יבבות היינו שלא יפחות מהן אבל להוסיף כגון לעשות דאו' ה' או ית' כול להוסיף כמו שירצה וכן בשברים יכול להוסיף שהרי שברים היא תרועה ; והתרועה וכן השלש' שברים שהם כמקום תרועה צריך לעשותן בנשים אחת דתרועה כתיב משמע בבת אחת אבל השברים ותרועה דחטאת אע"ג דשניהם משום תרועה הנאמרה בתורה עבדינן להו דשמה תרועה נזנחי וילול הוא מ' אין צריך לעשותן כנשימה אחת דנזנחי וילול כנשימה אחת לא עבדי אנושי מ' לא ישהה ביניהם בהפסק יותר מכדי נשימה הואיל ובשם אחד כללן רחמנא וכן המהג' מיהו אם עשאן כנשימה אחת יצא לכו' וארובה איכא למ' דיותר טוב הוא לעשותן בלי הפסק ביניהם (אלא יש לפסוקו כנשימה אחת דע"ג שאין דרך האדם לנכות וילול' כנשימה אחת מ' שנים מעו' תרועה הנאמרה בתורה עבדינן להו דשמה תרועה נזנחי וילול' הו' ונעינן שתהא התרועה כנשימה אחת דמנהא אחת היא) הילכך טוב וישר היה להנהיג שבישיב' יעשה שברים ותרועה דחטאת כנשימה אחת ובסדרים יעשה בשתי נשימות לצאת ידי כל הדעות אלא שלא נהגו כך :

(אצל איפכא חין לפסוקו כמו שיתבאר לקמן סי' תק"כ סעיף א') תקיעה תקיעה ותרועה ותקיעה כנשימה אחת י' א שיצא דהא מצוה אחת היא ויא' שלא יצא שהרי התקיעה היא סימן שמחה ושילום כמו שנאמר ובימים שמחתכם ומועדיכם וגו' והקטעם וגו' ותרועה היא סימן בכי וילול כתרנושו יבא וכמו שנאמר וכי תבואו מלחמה בארצכם אל הצר הצורר אתכם התרועתם וגומר ואין שמחה ושילום ובכי וילול מצטרפין דהא הפכיהם ולכך לא שייכי להדידו וב' אם תקע והריע כנשימה אחת והפסיק ואחר כך תקע תקיעה אחרונה דלא יצא דכיון שהפסיק באחרונה נלה דעתיה דלא שייכי להרדי הילכך גם הראשונה לא עלתה לו נ' :

האריך בתקיעה אחת כדי שתעלה לו בשביל שנים כגון

בתקיעה אחרונה דחטאת האריך בה כדי שתעלה לו בשביל האחרונה של חטאת ובשביל הראשונה של חטאת אינו עולה לו דאפסוקי תקיעה אחת לתרתי לא מפסקינן מיהו בשביל אחת עולה ויא' דרוקא אם הנהגה מתחלה של איזה מהן מן הסדרי הוא הנכון העלה לו אותה תקיעה יצא ממ' כהקיעה זו אבל אם לא התנה כן אפילו בשביל אחת לא עלתה לו דכיון דחשב כמתקיימת שתעלה ב' הסדרי לא ידעינן להיאך נשדי לה ו'ל חמר נפל וצריך לתקוע אחרת אפי' בשביל אחרונה של חטאת ולמ' דתקיעה ככתבסך הו' הפסק בין תרועה לתקיעה וצרי' לחזור לראש ה' צריך לחזור לראש ונ' דכ' שאם האריך בתקיעה אחת בחוד סדר אחר שתעלה לו בשביל שנים כגון בפעם ראשון של חטאת האריך בהקיעה אחרונה כדי שתעלה לו בשביל האחרונה של זה ובשביל הראשונה של חטאת השני דאינה עולה לו בשביל שתי ראין כאן אלא פשוטה אחת בין שתי תרועות ואנן שנים בעינן דחרי העברות כתובי' ככל תרועה אבל בשביל אחת אפשר דאפי' למאן דאית ליה לעיל דלא עלתה לו אם לא הנהגה הכא מודה דעלה לו אפילו הנהגה דהא מצוה אחת הו' מש' כ' בחטאת וחטאת דסתרי' אהודי שאם זה אמת אין זה אמת ולפיכך ס'ל מבחינת אמרנו שמה העלה לאותו סדר שאינו אמת הו' לה תקיעה פסולה ושוב אין נקנהג לסדר האמתו שתהיה תקיעה כצוה אבל חכא ממ' עכ"פ תקיעת מצוה היא ונוכל לקח אותה לאחרונה של תרועה שבעברת ונתקע אחרת להיות ראשונה לתרועה שאחריה נ' :

הוקע שמעה בחטאת כגון אחר שהקע תקיעה וסני שברי' כחחיל להריע אם נזכר סדר ירקע שבר אחר נזכר הסדר ואם לא נזכר ער שנמר התרועה שהחיל בה דהיינו שעשה בקולות קצרים בטעות כיון שנמר התרועה חוי הפסק בין השברים ואנן ג' שברים כנשימה אחת בעינן והפסיד ב' שברי' הראשונים וצריך לחזור ולתקוע שברי' ותרועה שלימה דהיינו שלשה קולות קצרים ומ' לא הפסיד התקיעה הראשונה שהקע דהא הרווייהו תרועה חדא תנו ולא הוה הפסק בין תקיעה ראשונה לתרועה דידה אלא חוזר ותקוע שלשה שברים ומריע ותקוע ורוקא בסדר חטאת שהשברים והתרועה הכל הוא תרועה דדילמא הרווייהו נזנח וילול הכל תרועה דקרא היא ואין כאן קול אחר שלא מן הסדר אבל אם אירע כן כסדר חטאת או חטאת טעשה בטעות קול שאינו מן הסדר הפסיד אפילו תקיעה ראשונה וצריך לחזור ולתקוע :

אם הפסיק בין תקיעה לתרועה כיון בקול אחר כגון טעמד בחטאת או בחטאת ותקע חטאת או חטאת בין בקול שהוא מן הסדר כגון שתקע חטאת או חטאת ואפי' לא עשה באחרונה אלא שבר אחד וכן אם תקע חטאת או חטאת והוא שעשה התקיעה הראשונה לשם מצוה והשנייה ככתבסך או תקע חטאת או חטאת ותקע התקיעה שבין התרועה והתקיעה האחרונה ככתבסך וכן בחטאת טעשה חטאת או חטאת או חטאת או חטאת אע"ג דכי עביד ה' א' שברים או יותר וכן תרועה או שעשה התקיעה אחרונה כשיעור שני תקיעות יצא ומות לעשות כן לבתחלה שאני הכא שהפסיקו ושהק בנתיים :

ואם תקע פעם אחת או שנים חטאת או חטאת או חטאת כדנ' וטעה בשלישי אין צרי' לחזו' אלא לאותו טעשה כו' וכבר כתבתי למעלה סימן תק"פ דבכל כה'ג אם יצא התוקע כבר ואינו תוקע אלא להוציא אחר' לא הו' הפסק והטעם אין יצאן שאין שמיעת קול מיוחד של אוהו סדר הו' הפסק אלא לתוקע שמפסיק בטעשה דהקיעה ולא לשומע ובלבד שלא יכונוו טעיהם זו לחוד מצוה התקיעה דאין נרע להם משהיה בעלמ' שאין להם הפסק אלא תקע בצד הרח' לא יצא סי' לזכר מן המיצר קראתי יה שזה דרך העבירה מכל מי שרוצה להשמיע קולו וכתוב והעברת כדרך העכרה משמע (וע"ל סימן תק"כ סעיף ו')

תקצא סדר תפילת מוסף ביחיד וכו' ה' סע'

בישורן מלך ונומ' ואח' ובדברי קדשך כו' ואח' כו' ועי' עבדיך הנביאים כו' ומסיימין. ובהתורה כתוב לאמר שמע ישראל ונו' ואע"ג דלא כתיב ביה מלכות מ' כיון דכתיב ביה יי' אלהינו והוי כאילו אמר' שהוא מלכינו שהרי עיקר קרא דולפי' מיניה שאומרים מלכות אין כתוב בו מלכות אלא אני יי' אלהיכם ודרשו במנו לומר מלכות כמו שיתבאר בסמך ועוד דסלת אחד הוי כמו מלכות כלום שהוא אחד ומיוחד ואין דומה לו ומלכותו בכל משלה / ואומרים אלהינו ואלהי אבותינו מלך כו' וחזתם מלך על כל הארץ כו' וא"א היום הרת עולם כו' אלא בחזרת הש"ץ את התפלה וזכרונות אהה וזכר כו' ועי' עבדיך הנביאים כתוב לאמר כו' ואע"ג דהלוך וקראת ונומר ופסוק הבן יקיר לי אפרים ונומר הם שניהם בירמיה ופסוק וזכרתי אני את בריתי אתך וניכר הוא מיחזקאל מ"מ כרי לסמך זכירת יי' נעורים דיחזקאל לזכירת חסד נעורים דירמיה שהם דומין זה לזה דפסיקו ב' פסוקים של ירמיה והבנינו ביניהם פסוק מיחזקאל ונתחמין באי' זכר הברית / שופרות אהה נגלית כו' ותחמין באי' טובע קל תרועת עמו ישראל היום כרחמים :

א' לא במלכות ולא בזכרונות ולא בשופרות פסוקי' של פורעניות ישראל אבל המדרים בפורעניות של אומות העולם אומרי' ולכך אומרים בשופרות פסוקי' וה' אלוקים בשופר יתקע ונו' טיש בו פורעניות לאומות :

א ואחר שנגמר התקיע' מושב יחזיל הש"ץ אשרי העם יודעי הרועה יי' באור פניך יהלכו ועונת אותך הקהל אחריו ואח"כ אומרים אשרי יושבי ביתך נו' ואפשר שמטעם זה נוהגין להקדים התקיעה קודם לאשרי כדי לסמך אחר כך אשרי העם יודעי תרועה לאשרי יושבי ביתך ולפיכך כשיש מילה ב"ה שצריך להקדימה לתקיעה מטעם דלעיל שמקדימין ברית אברה' לעקידת יצחק ממילא צריך להקדים לאשרי אבל בשבת שאין שופר להסמך אשרי לקריאת התורה שפר שפי לומר אשרי יושבי ביתך מיד אחר שקראו בתורה קודם המילה כמו בשבתות אחרות שבשנה ומתורין ספרי הודות למקומן ואומר וצו קדיש לפני העמוד וקאי על אשרי וטעמא כתבתי בס' תצ"ב ומתפללין הציבור בלחש תפילת מוסף ולא יסמכו על תפילת ש"ץ לפסוק אותם שאין הש"ץ פוטר אלא למי שיכוין לכל מה שאומר הש"ץ ואפי' אם יחסר מלה אחת שלא יכוין לה לא יצא וזה דבשאי אפשר לכל אדם לעמוד עליו לכך יתפלל כל אחד בפני עצמו תחלה שאז אע"פ שבאיזה מלה לא יכוין אפי' יצא כיון שהוצי' המלה ההוא מפיו מלכ' כשהוא שומע מפי הש"ץ ונס הש"ץ יתפלל עמהם כדי להסדיר תפלתו שתתא שגורה בפיו לכשיחזור אותם להוציא שאינו בקי :

ב המנהג להתפלל במוסף ד"ה חסע ברכות והם אבות ונגזרות וקדושת השם מלכות לקבל עליו מלכות שאי' וכולל עמה קדושת היום וזכרונות להעלות זכרונות לפניו דכתיב יי' מה עי' תקיעה שופרות וכולהו ילפינן מקראי אבות ה' ב' פסוק עבודה והודאה וברכת כהנים המלכות כו' וצריך אתה בתורה ומפני חסאינו וכו' ואין אני יכולין לעשות הובונו לפניך וכו' ומנהגנו להזכיר פסוקי קרבנות המיכפין של ר"ה שהם במקום הקרבת קרבנות . אבל של ר"ח אין צריך להזכיר ב"ה שדילוי כמה שאומ' מלבד עולת החדש ונגזרה סבה נבללו כל מסיפי ר"ח העולות וכו' להזכיר גם שעיר ראש חדש שהוא חסאת יאמר בחתלה ושני שעירים ר'ל שעיר דראש השנה ושעיר דר"ח לכפר ושני המידים כהלתם :

ג צריך לומר נ'כ מתחלה את מוספי יום הזכרון הזה נעשה ונקריב לפניך וכו' כי במלת הזכרון נכללן ר"ח ור"ה ועליה קאי ושני שעירים לכפר כו' ואין חילוק בין יום ראשון לשני בזה יאמר שבת יאמר בויום השבת וכו' וקודם עלינו יאמר יטמחו במלכותך שהזכר כו' שבת כו' וכן ב"כ כשחל בשבת יאמר בויום השבת וישמחו כו' ואומרים עלינו לטבחו שהוא ההלל פסוקי המלכות כי עליו יחזר ביה לטון על כן נקרא לך ונומר : (ועוד ע"א והיינו משום שאנו צריכים לומר פסוקי מלכות אנו משמחי' קודם להט' שבהיכלנו מן התופים המחליכים פניהם מלך חמ') אין הציבור אומרים אוחילה שהוא אינו אלא רשות לש"ץ :

ד מנהגינו שלא לפחות מ' פסוקים של מלכות ועטרה של זכרונות וי' של שופרות כנגד י' פעמי' הללו במומר הללו אל בקדשו וכנגד עשרת הדברות וכנגד' מאמרות שבהם נברא העולם לכן אין פוחהין מחם אבל מסיפין עליהם ומתחילין בפסוקי של תורה לפחות ג' פסוקים וכן של כתובים וכן בשל נביאים ומסיימין בשל תורה ומיהו אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר ובהתורה כתוב לאמר יצא שכולם כללי' בלשון זה / ומה שמקדימין כתובים לנביאים אף ע"ג דמעלת הנביאים היא גדולה ממעלת הכתיבים שהיה ברוח הקדש מ"מ כיון שאומרים פסוקים כתיבילים שאמרו דוד שהוא היה בזמן קודם לנביאים לכן מקדימין הכתובים ונוהגין לומר הפסוקים כסדר שהם כתובים בתורה כגון מלכות אומרים בחתלה יי' ומלך לעולם ועד ואח"כ לא הכיט און בעקב ונומ' ואח"כ ויהי

ז כתב בפ' ע' ו'ל ועקדת יצחק לרעותי תזכור כך היא הנוסח' המפורסמת והמדקדק לומר לזרע יעקב הזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים בכרכו הוא ואינו אלא שועה עכל' וטעמא הוא משום שאף כשאומרי' ועקדת יצחק זרעו הזכור אינו כולל אלא יעקב וזרעו ולא עשו וזרעו שעשו וזרעו צינם נקראים זרע יצחק כיון דכתיב נבי אברהם כל הארץ אשר אהה רואה לך אתננה ולזרעך ונו' וכתיב אח"כ כי יצחק יקרא לך זרע שפירושו ביצחק ולא כל יצחק דהיינו יעקב ולא עשו וכתיב נבי יצחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך הרי ש' זרע הכהוב נבי יצחק אינו אלא הזרע הכתוב נבי אברהם וזרע הכתוב נבי אברהם אינו אלא יעקב וכניו כרילפינן כביצחק יקרא לך זרע אם כן גם זרע הכתוב נבי יצחק אינו אלא יעקב וכניו ולא עשו וזרעו אם כן כשאומרים ועקדת יצחק לזרעו הזכור לא קאי אלא על יעקב ובניו לפיכך אינו צריך לפרוש לזרע יעקב תזכור והפורש הרי זה שועה ואף על גב דאברהם נקרא אב המון ניום הוא נקרא אב אבל אין האומות נקראים זרעו שכן השם יתברך נקרא אבינו ע"ש שמגין ומרחם עלינו כאב כן אברהם אבינו עליו השלום מגין על כל האומות וכולם .

כמו תקיעה והי שריע מתוך תקיעה וקל דשריע מתוך הקיעה
לא היו אלא תקיעה שאין מצטרפין כדלעיל אבל בהקיעות
שבמיושב ליכא למהי ש ליה כיון שתוקעין גם השת' תרת' :
(ועל' סיומן תקן סעיף ד')

ב ויש לזהר שלא לשוח שיחה בטילה שלא מעין התקיע'
בין תקיעות דמיושב עד גמר התקיעה דממועד בין התקיע'
בין הציבור שהרי בשביל כל הציבור הוא מברך לשמוע קול
שופר וא"כ אין חילוק ביניהם אבל לשוח מעין התקיע' והתפלל'
שרי ואם שח בנייהם דברים אחרים אע"פ שלא יפה עשה אין
צריך לחזור ולברך . בכל פעם שתוקעין בסדר' אומרי' אחריה'
היום הרת עולם דקל בא' בהטרי נברא העולם וראוי להזכירו
בשעה שתוקעין שהוא סימן לקבלת מלכותו כמלך שהוקעין
ומריעין לפניו כחצוצרות כיום קבלת מלכותו ומלכות דארעא
כו' וארשת שפהינו כו' ואם הוא שבת או כרים היום הרת אבל
ארשת א"א מפני שהוא כמו החנה ואין מתענין בשבת לפי
סברה דסל' כן גבי א"מ אבל לדידי לא נהירא דשעמא דא"מ
משוש תחינה הוא כמו שכתבתי למעלה לפיכך לדידי כל
השעם שא"א ארשת בשבת הוא מפני שיוסד בו הפייסן מאדן
ומקשיב לקול תקיעתינו זה אין שייך לומר בשבת שהרי אין
תוקעין היום . ואומרים רצה ותערב לפניך וכו' והחזנה וכו'
ושם נעבדך ועולין לרוכן ואומרים היום שכעה פעמים כנגד
ז' רקיעים אע"פ שבמחזורי' כתוב ח' פעמים היום מרלין היום
תכתבינו לחיים טובים לפי שאין אנו חושבין עצמינו כצדיקי'
גמורים שנכתב לאלתר לחיים טובים כר' ה' . ואומרים אין
כאלהינו עלינו וקדיש יהוה :

ג יחיד המתפלל שלא בציבור לא יפסיק בתקיע' בין הברכו'
ואפ"י ש' לו אחר שיהקע לו דהקיעה היו הפסקה בברכת
יחיד ושוב ונכון הוא שישמע אותם לפני הברכות כדי לערבב
את הששן שלא יקפצו עליו בשעת הפילתו ואין צריך להזור
ולחקוע שגית בתוך הברכות :

ד אין מנהגינו לרקדק שיתקע על סדר הברכות דווקא אותה
שתקע במיושב אלא מניחין לחקוע או הוא או אחר :

תקצו אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו וכו' סעיפים :

א ברכות של ר"ה וי"כ מעכבות זו את זו שאם אינו יודע
כולם לא יאמר כלל אפילו אותם שתוא יודע ;
ב וכן התקיעות מעכבות זו את זו שאם הוא בקי בחקיעה
תרועה תקיעה יתקע ואם אינו בקי בשלשתן לא יתקע
כלל אע"פ שהו' בקי באחד וה"מ שאינו יודע אלא מקצת הסימן
לא יעשה אותו מקצת שיודע אבל תשרת השת' הרת' אין
מעכבות זו את זו שאם יודע לתקוע הסת' ולא תרלת' יתקע
תשרת' וכן א"פכא דהא כל עיקר לא נתקנו אלא משום ספק
וסמא אותו סדר שהוא יודע הוא אמת שנצטוו לכך יתקענו
וכן ברכות ותקיעות אין מעכבות זו את זו ואיזה שיודע מהם
יעשה וכן סדרן אינו מעכב כגון שהתפלל קודם שתקע יצא
וכן אם תקע השת' או תרלת' קודם תשרת' יצא :

תקצו יחיד שלא התפלל אם חבירו מוציא וכו' סעיף אחד :

א יחיד שלא תקע חבירו יכול לתקוע לו להוציא יחי חובתו
דהא בשמי' תליא מילת ולא בתקיע' כמו שנתבאר שעמא
למעלה סי' תקפ"ה אבל יחיד שלא התפלל מ' ברכות אין חבירו
יכול להוציא שאין יחיד נעש' שליח להבירו להוציא יחי תפלת
א"כ בעשרה שהוא דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה אינו
לו א"א ז' 36 כפדות

כולם מתברכין בו דכתיב ונברכו כך וגו' ומצינו בדוד שקרא
לשאל אבי ע"ש שחייב לכבדו כאביו אע"פ שלא היה מגזעו
וכל הגבאים נקראו אבות דכתיב אבי אבי רכב ישראל ואין
הכל זרעם ;

ח יחיד אל יתפלל תפלת מוסף ברה' בנ' שעות הראשונות
עד היום שבאותו הזמן הק' בה יושב ודן את כל העולם
ויש לו לחוש שמא יזנו אותו בעת תפלתו ויצא חייב וידחה
תפלתו אבל ציבור יכולין להתפלל תפלת מוסף קודם ל' שעות
שאין תפלת ציבור נדחת' כי הן אל כביר לא ימאס דנפיש
זכותיהו וכ"א א"ב אפי' תפלת יוצר נמי יחד לא יתפלל דשאני
יוצר דבאותו זמן הו' גזן תפלה זו בכל ציבור שבעול' ותחלקלה
תפלתו אנבן ולא יודחה אבל תפלת מוסף זמנה כל היום ויש
מקדימין ויש מאחרין ויש לו לחוש שמא עדיין לא התחיל
תפלה זו שום ציבור בעולם ויותר הוא לבדו ותדחה תפלתו ;

תקצו תפלת מוסף בקול רם וסדר התקיעה וכו' ד' סעיפים :

א ואח"כ מחזיר הש"ץ את התפלה לתקוע על סדר הברכות
שהיה עיקר התקיעה כמו שנתבאר למעלה בסימן תקפ"ה
ואמר פיושים כל מקום ומקום לפי מנהגו ואנו נהגין לומר
אסוסה טלהה וכו' ופיתחין הארון למלך עליון ולנתנה תוקף
עד הקדושת וזירין ופותחין לאוחילה וכל שיש לקהל לומר
בונתנה תוקף אדיר אדירנו וכו' מיד אחר שיאמרו אני יי'
אלהיכם כדי לומר עליו מיד הפיוט תהלה ככדך כו' שהו' פיוסד
על פסוק זה כי כן כל הפיוט של ונתנת חוקף נתייסד על מה
שאמרו הקהל כבר וכן בי' כמה שייכד פיוט ואתה און לקול
סצארך כו' על פסוק שמע ישראל שאמרו הקהל כל משוש' שיש
בק' שר' ה' היות כמגזן איברים של אדם לכך יסד הפיוט ג"כ
בכאן הפיוט המדבר באיברים וכן כגולם הפיוט הוא מעין מה
שאמרו הקהל ונהגין לומר ביום ראשון א"כ וכוים ב'
אהלה וכשחל יום א' בשבת אומרים אהללה ביום א' ואנסכיח
ביום שני והשעם מפני שכסדר שפרו' של אנסיכה יסד הפיוט
לשנות שמשמעותם שיקבל הש' החפלה עם קול השופר' שאנו
הוקעין היום והרי אין תוקעין בשב' מש' כ בסדר שופר' של
שהל' שלא הוזכר עם סם שופר' א"א קול סתם ומנהגינו באילו
הארצות לתקוע תשרת' למלכות וכן לזכרונות וכן לשופרות
ושעם שלנו הוא רכיון דמספקא לן תרועה דקרא מאי היא לכך
בתשרת' יוצאין ממ"ג שאם תרועה דקרא היא שבר' לחוד הא
איכא ואם היא תרועה לחוד הא איכא ואם היא שניה' הא
איכא מאי אית לך למימר דשמא היא אחת והני אידך הפסקה
בין תרועה דקרא לפכוסה שלפניה או שלאחריה להא לא
חיישינן דהא ק"ל שמע ט' תקיעו' בש' שעות ביום יצא ולישהיה
דבגתיים לא חיישינן ל' ש' . וכ"א א"כ מה היה צריך לתקן
דכי אבות תשרת' השת' תרלת' היינו לכתחילה אבל הבא כיון
שכבר יצאנו ידי כל הפסקות חששו לשורח ציבור לא חששו
להפסקות ואפילו לחפסיק קול אחר שלא מעין התקיעה לא
חששו ואם היינו תוקעין בישיבה שברים ותרועה בנשימה א'
זכרדים בב' נשימות היו שפיר שפי שאנו היינו יוצאין ידי כל
הדיעו' דכיון דלהפסקא לא חיישינן הרי בתקיעה דסדרים יוצאנו
ידי כל ספיקי דר' אבהו ולא נשאר לנו אלא ספק אחד והוא
דשמא תרועה היא שניהם יחד וצריך לעשות כנשימה אחת
ואותו ספק היינו יוצאין בתקיעה דבמיושב אבל א"פכא ודאי
אין לעשות שיהקע בישיבה כשתי נשימות ובסדר' בנשימה
אחת זה א"א שהרי בסדרים שהם עיקר אנו רוצים לצאת ידי
ספיקות דר' אבהו וספק אחד מהם הוא שמא תרועה דקרא היא
סמס תרועה שלנ' שהיא לילול ואם היינו תוקעין שבר' ותרוע'
בנשימה אחת לא עשינו כלום דא"כ היו השברים אצל התרוע'

לבוש החור הלכות ראש השנה

כפחית מעשרה כדלפינן לעיל סימן נ"ה סעיף א' מונקרטת בתוך בני ישראל וכו' ועיקר יסודו משום דברוב עם הדרת מלך ר"ל כשמטבחין ומספרין בכבודו של מלך יהיה כרוב עם מש"כ בהקיעת ס"מ אף ע"פ שאין רוב עם נס היחיד צריך להתפלל ולספר בשבחה שו"י להוציא את עצמו ואף ע"נ דבשאר ברכות אחד מוציא את חבריו היינו דבר שיש בו חובה עליו וכל ישראל ערקים זה בזה לפיכך פוטר אחד את חבריו אבל חפלה שאני שכל א' מחוייב לבקש רחמים על עצמו וי"א שאם הוא אינו יכול להתפלל יכול חבריו להוציא אפ"י ביחוד שנים היא חובה עליו ויש בה דין ערכות :

תקצה מי שאינו בקי בתקיעות ולא בתפלה וכו' סעיף אחד :

א מצוה בתקיעה יותר מבכרכות שהתקיעה היא דאורייתא והכרכות הם דרבנן ומה שדרשו מן הפסוקים דלעיל אסמכתא הוא הילכך מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפלות מוסף ויש לפניו שתי עוירות באחת יש שופר ובקיאים בתקיעו' ולא בתפלה מוסף ובאחת בקיאין בתפלה מוסף ואינם בקיאין בתקיעות או שאין להם שופר ויך למקום שבקיאין בתקיעות ואפ"י התקיעות ספק כגון שאינו יודע בודאי אם יש שם תוקע או לא אלא דעתו נוטה שיש שם שופר ותוקע ויודע בודאי ש שבקיאין בכרכות אפ"י יך למקום שיש שם ספק שמה תקיעו דספיקא דאורייתא עדיפא מודאי דרבנן מיהו אם יוכל לייך למקום הכתפלין ויש שהיה כמה שיטעם אחר כך התקיעות במקום שתוקיעו יקיים שתי המצו' שכל היום כשר לתקוע : (וע"ז סימן תקפ"ח סעיף ח')

תקצו ובו סעיף אחד :

א לאחר שנבר כל ההפלה מנהיגו לחזור ולתקוע לקולות כדי לערכב את הששן מיהו אינו מעכבו' שאם לא יעשו כן אין עיכוב בדבר שהרי כבר יצאו ידי הוכתו' ואח"כ נפטרים לבתיהם לטלוס ואין צורך לומר לשנה טובה תכתב שריו הוא אחר הכתיב שהכתיבה היא בעת ההפלה כג' טעיות ראשונות ואם הוא בינוני הלוי ועומ' ע"י וכו' ואינו נכתב היו ואין להקטנו' א"כ למה אומרים טוב וכחכינו בספר החיים וכן וכתוב לחיים טובים כו' כל ימי תשובה רלא דמי דודאי כל אדם בעצמו הוא מחזיק עצמו לבינוני ולא לצדיק גמור לפ"י מתפלל בכל ימי תשובה כל א' על עצמו שיכתבהו הכ"ה לחיי' טובים ב"ה הבא וכן ב"כ עצמו מתפלל כן אבל לומר כן לחבירו אחר נ' שעו' על הוי' שכבר גמרו הכתיבה למעלה אין זה מדרך המוסר שיאמר לחבירו תכתב לטובה טובה כי מנהגו בפניו בזה שמראה לו שאינו מחזיקו לצדיק גמור אלא לבינוני שעדיין לא גמר דינו לחיים לפיכ' שתיקרו יפה מדיבורו ורגילין לילך על הגהר זכר לעקידה משו' דאיתא במדרש כשהלך אברהם אבינו ע"ה לעקו' את יצחק בנו הוליכו הששן עד שבא עד צארו במים ואמר אברהם הושיעת יי' כי בא מים עד נפש וניצול ורגילין לילך שראוין שם דנים לזכר שאנו משולוי' כדנים חיים הללו במקו' שנאחזים במצודה כך אנו נאחזים במצודת המות והדין ומתוך כך נרתר יותר בתשובה :

תקצו אם מותר להתענות ב'התבונן סעיפים

א ואוכלין ושתיין ושמיים ואין להתענות בו כלל לא ב'ה ולא בשבת תשובה אמנם לא יאכלו כל שבעים למען לא יקילו ראשם וההיה ויראתי' על פניהם :
ב מי שנדר להתענ' ב'י"ט של ר"ה צריך לקיים נדרו ולא

דמי לשאר י"ט ושבת כיון שיש נחמין להתענו' וחושבין אותו למצוה אכן לא ניקום ונאסר אותו למי שנדר שיקיים את נדרו כך מצאנו אבל נ"ל שצריך להיות מי שנשבע דאילו נדר אפילו בשאר י"ט צריך לקיי' נדרו חל על דבר מצוה או צריך התבה מיהו אינו צריך להתענות ס"מ אלא יכול לשאול על נדרו או על שבועהו וי"א שיש קבלה בידם שכל מי שרגיל להתענות ב'ה ומשנה רגילהו ואינו מתענה אינו משלים שנתו וגם יש קבלה בדיניו מקדמוניו שמי שהתענ' פעם א' ב'ה הענית חלוס אם הוא כיום ראשון צריך לרתענות שני הימים של י"ט כל ימיו ואפ"י אם חל בשבת הואיל והראו לו סימן רע פעם אחת ב'ה בהתחילו כלילה הראשונה רמזו לו שתעניתו חביב בשמים ב'ה לפיכ' יעשה רצון שמים ויתענה כל ב'ימים דביום ארכת' דמי ואין צריך ליטב תעני' להתעניתו בשביל שבטל עונג י"ט הואיל והראוהו מן השמי' ועו' דהא יש שחושבין שסצול להתענו' ב'ה ואכן אין נהזיקנו לעבירה להצריכו תענית לתעניתו ואם הוא כיום שני דר"ה יתענה כל ימיו יום שני בלבד ולא יום ראשון רק מעת שרהחילו להראו לו הסימן רע דהיינו יום שני לכהו' והתענ' ב'ה אסור לו לעשו' מלאכה כגון לאפו ולבשל לאחרים אלא יעסוק כל היום בתפלה ובהנהגות או ילמוד כל היום משו' דבין שאינו מקיים חציו לה' וחציו לכס צריך לקיים כולו לה' וי"א דאיהו שיש לה בעל או משועבדת לאחר והיא מתענית יכולה לאפול ולבשל צרכי הבית כיון שהיא מכותעבת לכך והמתענה ב'ה אין צריך לומר ענינו כו' שאינו יו' תענית אלא גם שעומד בו לדין ואיך יאמר ביום צום תעניתו :

תקצה ובו סעיף אחד :

א לפנתה אומר ש"ך הלהר לדוד ואומר סדר קדושה נחצי קדיש ומתפללין כמו ביצור ואומרים א"ם וקדיש שלום ואם חל בשבת א"ים ואני הפלתי וקורין פ' השבוע ומתפללין וי"א א"ם וגם צדקהך א"א מפני שהוא נ' כ' ר' ואין מחלקין בין ר"ה לשאר ר"ה ועוד שא' מפני שהוא יום הדין ואין לעורר הדין שהרי כתיב בצדקהך משפטין תהום רבה וזה הטעם הוא גם כן שא"א אותו ב"כ שחל בשבת וע"נ שאומרים אותה בשבת השוכה שבנתיים אינו עיקר ימי דין כמו ר"ה ויום כיפור ושהיו בין מנהל למעריב כמו בשאר י"ט ואין עושין טוב מלאכה לצורך הלילה דאין י"ט מכין לחבירו אף ע"נ דאמרינן קדושה אחת היא היינו להוסי' דווקא כגון לענין צידה ומחובב וביצה לאסרה כל שני הימים כמו שיהבאר בסיומן ת"ר אבל דקולא לומר דקדושת אחת הן להבין דבר סוזה לזה וכו' נ"ל לא אמרינן :

תקצו ובו סעיף אחד :

א ערבית מתפללין כמו לביל ראשון ואם חל במ' ש' אומרים ותודיענו אף על פי שיש בו וחגיגת הרגילה אינו לא חג ולא רגל פ"מ כי היכי דאמרינן במצאי' י"ט כחול בהבדלה בין יום השביעי לשתים ימי המעשה משום דסדר הבדלה הוא מנהג ה"נ סדר התיקון הוא אומר ומקדשין ויקנה :

ה"ר ביצה שגולדה ב'ה ודיני הקידוש ובו ג' סעיפים

א שני ימים של ר"ה אינן כשאר י"ט של גלויות שעושין אות' שני ימים משו' ספק וביצה שגולדה בזה מותרת בזה דאם היום קודש מחר חול או איפכא אבל ר"ה אינו כן אלא שניהם נתשבים כיום ארוך וכקדושה אחת והטעם משום דאף בזמן בית דין שהיו מקדשין על פי דאיייה היו עושין לפעמים

סעיף ה' וכו' וכו' תק"ג סעיף א' וכו' תק"ח וכו' ת"ל סעיף ב' (ונ"ל שזה הוא השעם בלולב שאין מברכין עליו זמן ביום שני לפי שלא מצונו בקדמונים שהיו מברכין שני פעמים זמן לולב כמו שעשו בשופר ומנהג אבותינו בידינו והוא טעם נכון יותר מכל מה שנא' בו נ"ל : (וע"ל סימן תלס"ג סעיף ג')

תרא סדר יום שני דה וכו' ב' סעיפים :

א בשני מתפללין ויצר ותקעין כמו כראשון ופוחחין הארון למלך עליון ולכל שנאני שחק ומברכין שהחיינו על התקיעה (ונכונא אין מברכין) כמו שנכתב למעלה וקורין בפרשת וירא אליו מן והאלקים נסה את אברה' עד סוף הסדר כרי לומר לנו עקידת יצחק ואלו קורין הנבריא האלקי' בי'חריו ג' ויראה ד' שבע ה' יסיים ומפסיר קריא בפרשת מוסף כדאמור ומפסיר בירמיה כה אמר יי' מצא חן וגו' עד הבן יקיר לי אפרי' משום דכתי' זכור אזכרנו עוד וחובת היום הוא לומר זכרנו כמו שנתבאר . ואומר אשרי ודלו מוסף ואומר הש"ן עד מחייה מתיים ולא יאמר מסוד חכמים שאינו אלא רשול"ש"ן על הפיוט וכיון שאין אומרין כאן פיוט בברכה ראשונה רשות אין צורך ואומר לאל עורך דין והקהל מתחילין ונהנה חוקף בו כדאמור ופוחחין הארון ללאל עורך דין ולנתנה חוקף ולהאוחז ולאוחילה בו וכמוצאי י"ט מבידליו בין בתפלה בין על הכוס כמו ב"ש אלא שאין מברכין על הבשמי' שחרי' אין בו נשמה ויתרה ב"ש וגם על האש אין מברכין שהרי מותר להבעיר ב"ש את האש לצורך :

ב אף בארץ ישראל עושין שני ימי ראש השנה שני פעמים נכתב בס' ש"ס שלפני זה . (וע"ל סי' תק"ג סעיף ה' וכו' תק"ח)

תרכ סדר ימי תשובה וכו' ב' סעיפים :

א למחרת מתענין תפלת הענית לפי שכוונה גדולה בין אחיקס והוא צום השביעי הנאמ' בפסוק את צום הרביעי וגו' והוא תענית ציבור ואומר בו השליח ציבור ענינו בין גואל לרופא וקורין ויחל שחרי' ומנהג ומפסירין דרשו כמו בכל תענית ציבור ומקרימין בו הנה באשמורת הבוקר ואומרים סליחות כל פקום ומקום לפי מנהגו / ה' דעשרת ימי תשובה נוח המד' פתיחה עם יי' חזקו פ"ט

אילך יי' אלקרא' ז'א' . אילך נפטי אפא' ז'כ' . אתה חלקי ז'ג' . תחרות רונג ז'ד' . פומן ותביאניו ז'ה' . עקרה אז נהר מור כ'ז' תחיכה טערי טעים פ'ע' . וליוס ו'טל ימי תשובה טל אחריו אומרי' זה הסדר פתיחה' יי' חלקי כנכאית יושג' את הקול פ' . אלקי' אל דמי פ'א כרית כרותה פ'ב' . אומין יופף נ'ד' . און תתן ל'ה' . פוחחין יי' ז'ו' . עקרה אמונים ז'ז' . אלה אוכרה פ'ז' . זכור כרית טעפ ישראל פ'ח' : אלא הכע' . תחיכה תפודה ז'ח')

יולדת אפי' שחל יום שמיני שלה והיא מיום ח' ואילך עד יום ל' יש מתירין לה לאכול וכן בכל הענית הבתיבים באותו פסוק חזן מס'ב כמו שנתבאר לעיל סי' הקנ"ד שכיון שחל אין שמד בזמן הזה אין מחסירין בו כל כך ליולדת ולחולת ויש מחסירין ואסירין מיום ח' ואילך והמיקל לא הפסיד ואם חל בשבת דוחין אותו עד יום א' :

ב ובכל הימים שבין ראש השנה ליום כפור מבינים בתפלות ובתחנונים וכו' וכו' פ'ין באבות זכרנו ובנכורות פי כמוד ובהוראת וכתוב ובטים שלום כספר כו' ואחר חזרת השליח ציבור את התפלה אומר אבינו מלכינו בכל יום בכיקר ובערב והיחידים מתענין בהם חזן מבשבת וע"כ שאין אומר בהם א"מ ואין מתענין בהם כלל וכן באשמור אומרים

יש ר"ה שני ימים כיצד כראשונה כשקניע יום ל' כאלול היו גורנין איסור מלאכה וקדושת היום מבערב דשמא יבואו עדים למחר ואמרו שראו הלכנה ויהיה היום ר"ח ור' הנסצ' שלילה היה י"ט וגם ביום היו הב' ד' ויטבין בירושלם ומצפין לביאת עדים דוא הלכנה אולי יבואו וכל שעה שיבואו ביום עד . ס . שיחשך היו מקדשי' החרש אותו היום והיה ר"ה בו בין ומאותו היום והלא היו מונין ל"כ ולחג הסוכות והיו תמיד רגילין לבא העדים קודם זמן המנחה פעם אחת נשתרו העדים עד אחר המנחה והקריבו החמיד של בין הערכי' ונתקלקלו קלרי' בשיר ואמרו שיר של חול שהיו פבורים שלא יבאו העדים עוד היום וכשכאן נמצא קודש והיה הדבר נראה כזולל י"ט ומאותו יום והלאה התקינו שלא יהיו מקבלין את העדים אלא עד המנחה גכשכאו לאחר מכאן יהיה אותו היום מעובר למנות יום זה יום ט' ימים של אלו ולמנות ליום הכיפורי' ולפכות מיום המחרת שי"ט כח ב' ד' לעשות זה דכתי' אלה מועדי יי' אשר הקראו אותם אהגן נזיכ אתם אפי' כושעי' אתם אפי' מוידין וכו' מיהו אע"פ שאין מונין למעדים מיום זה וכחול הוא חשיב ויום טוב יהיה למחרת מ'לא היו מזוללים בו שהרי מן הדין דהראוי הוא להיות י"ט מן התורה אלא שנתן רש"י ל' דלחוחו לפיכך היו נוסרים אותו באיסורו ובקדושתו עד הלילה מדרבנן ולמחר עושין ר"ה י"ט דאוריית' והמקומו שהיו רחוקים מירושלם היו צריכין לעש' בכל שנה טני' י"ט דשמא יבאו העדי' אחר המנחה לפיכך קדשתן דהא קדושה אתה כחוק חכמים ומצוהם שנתנה להם התורה ואין ש"ך לומר כאן מ'מ' חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קודש שהראשון קודש מדן תורה שהיה בו חול וראיהו עדים שהוא יום ר"ח ור"ה והשני קודש פכח הב' ד' שנתנה להם התורה רשות למנות המועדים מיום המחרת הילכך החזיקו שניהם לקדושה אחת וכיום ארוך ואף ע"פ שהם היו מונין המועדים מיום השני ואנו מונין המועדות מיום ראשון מ'מ' אנו נוהגין גם בשני קדש ממנה ב' ד' של ר"ב שיהי' אחר החורבן ולא היה עוד חשש קלקול השיר והחזקין לחזור ולקבל העדים כל היום ולמנות היום ראשון אף כשכאו העדים אחר המנחה מ'מ' הקנה הראשונה לא נעקרה ממקומה לעשות היום קודש ולמחר קודש ושניה' קדושה אחת אריכתא הם הילכך ביצה שנולדה ביום ראשון של ר"ה או שם דבר אחר שנחלש מן המחובר וכן מה שניצד בו אסור גם ביום השני דבקדושתא אריכתא ויום אחד נחשבין :

ב פיהו לענין זמן בליל י"ט שני על הקידוש :
ג וביום שני על השופר מנהגינו לומר זמן בקידוש ובשופר ואע"ג דקדושה אחת הן ולמעמא דתקנת דר"ב לא היה לומר זמן דהא קדושה אחת הן מ'מ' לתקנה ראשונה שבזמן כה שהיו מונין המועדות מיום מחרת והיה יום שני עיקר ר"ה מן התורה ודאי היו מברכין זמן כשני אע"ג שודאי כבר הקעו אחמול וברכו זמן קוד' ביאת העדים מספק הקרוב לודאי שמא יבואו לכך אנו מברכין ג' שני הימים יום ראשון דאוריית' ויום שני מבח התקנה שהרי אותה התקנה לא נעקרה ממקומה / (ונכונא אין מברכין מסמינו על התקיעה ביום שני) ומ'מ' כדי לאפוקי נפשין מפלוגתא מי שאפילו יחזור אחר פרי חדש או יין חדש או מלבוש חדש ויהא בידו או לפניו בשעת הקידוש דהא דעתו עליו בשעת ברכת הזמן ויצא מדי ספק . ואם יש לו ענבים יסחוט אות' ויעשה מהם תירוש ויקדש עליהם ויהא דעתו בשהחיינו על התירוש . בד' א' שלא אכל ענבים כבר שאו חייב לברך שהחיינו על התירוש אבל אם אכל כבר ענבי' אין צורך לברך שהחיינו על התירוש ויחזור אחר פרי חדש . אבל מ'מ' אפי' אין לו אחד מאלו סומכין אשעם דלעיל ומברכין זמן בקידוש ובשופר ביום שני . (וכן אע"פ דהאידנא אגן עקילין כקיעא דירחא ע"פ החסכון ולמולס יום ראשון הוא קודש אכילנא נשמי' י"ט מל ר"ס א"כ"ה הוי כמו זנות נ"ד וע"ל סימן תקי"ג

שבתו אלא שיעסקן בתורה ולהשמיע לעם דברי מוסר וחוכהו
 בזמן הפנוי ובשבת זה בלאו הכי דורשין בו ואין צריכין לפרקי
 ולכך מסיימין אותם בשבת שקודם ר' ה' וכוון שהפסקיו שאב
 אין תורין ומתילין לומר כלום כל חדש תשרי עד שבת
 בראשית שיתחילו לומר ברכי נפשי ב' ש' קודם ל' ב' ש' שאל
 בחג א' ויהי נועם שהרי לא יעשו העם פעשה וידעם בכל
 ימות השבוע הבאה שהרי יום אחד יהיה בה ל' ב' ויש לכל
 אדם להפש ולפספש במעשיו ולטוב בהם ב' ימי טוב וספק
 עבירה צריכה יותר תשובה מעבירה והוא כי על עביר' והוא
 האדם מתחרט עליה בכל לבו וספק עבירה הוא מתכרך בלבו
 לאמר שמא לא עשיתי עבירה ואינו מתחרט עליה חרפה נסמך
 והרי נשאר עונש העבירה עליו ולכך היה צריך קרבן ואשם
 תלוי להיות יותר כיון מקרבן חטאת שחטאת באה על ודאי
 ואשם תלוי על הספק :

הלכות יום כיפור

הדרך סדר ערב יכוננו סעיפים :

א כתיב וענינם אה נפשתיכם בתשעה לחדש בערב ונומר
 ומדכתיב בערב' שמעין דלא קפיד קרא אענינו של כל יום
 החשיעי איא מוסר הערב ואילך ואם היה נאמר בתשעה לחדש
 בערב וענינם אה נפשתיכם שהיה חוזר מלך וענינם על
 מלך בערב והיה משמעותו כפי' כמו שאמרנו בלי' שום פיקוק
 אבל מאחר שהקדים הכתוב מלך וענינם קודם מלך בתשעה
 וכתב וענינם אה נפשתיכם בתשעה לחדש משמע טעיקר
 הענינו יהיה בתשעה וא"כ סתמו אהדדו ועוד ע"כ אין כוונת
 לשון ענינו תענית ממש שכיון שהענינו שהוא הפסק האכילה
 אינו מחיל ביום החשיעי אלא עד הערב אין זה ענינו כיון
 שאוכל ושוחה כל היום כולו ובערב מפסיק א"כ לא שייך לשון
 ענינו שהרי הוא טעקע ולבו נס באכילה לך דרשינן דרכי
 משמעותא דקרא התקינו עצמכם בתשעי באכילה ושתייה
 כדי שתוכלו להתענות בעשירי ומדאפקיה קרא בלשון ענינו
 ולא קאמר בהדיא ואכלתם בתשעה לחדש עד הערב ומערב
 עד הערב חטבתו ונו' ע"כ ר' ל' כשהאכלו בתשעי מעלה אני
 עליכם כאילו צויתי אתכם להתענות בהשעי והתעניתם ואף
 ע"כ שבלשון ואכלתם ונו' היה נ"כ משמעותיה לשון מצות
 עשה על האכילה וא"כ למה תלה מצות האכילה במצות הענין
 י"ל דכל כיום שנצטוונו על האכילה אין במצות האכילה שטר
 קיום מצותה כ"כ מצוה כשכר קיום מצות הענינו דלפום צערא
 אנרא דמצות האכילה אדם מקיים אותם בראינו הטוב יותר
 מצד הענינו לכך אשמעין קרא כאן כשיקיימו מצות האכילה
 הזאת יהיה שכרם מצוה כאילו נצטוו להתענות והתענו שזו
 שכר גדול יותר וכל זה מאהבת השם י"ה את ישראל שלא צוה
 להתענות אלא יום אחד בשנה והוא עשית לחדש ב"ה
 ולשבתם לכפר עונותיהם וצוה שאכלו ושתו יום שפלפניו
 כדי שיוכלו להתענות ולא יזיק להם הענינו של מדי לך מצות
 לאכול ושתות ולהרבות בסעודה בערב יום כיפור ואסור
 להתענות בו ואם גרד להתענות בו עיין לעיל סימן תקע סעיף
 ב' ואפילו תענית חלום לא יתענה ביום זה אף על גב דבשאר
 ימי ואפילו בשבת מותר להתענות תענית חלום דשאני ע"כ
 דכיון דהאכילה חשבו כמו ענינו למה יתענה אלא ישיב אותו
 לו והאכילה תהיה יפה לתלום ביום זה כמו בשאר ימים הענית
 מ"כ יודר שיא לאכול אלא מאכלים הקלים ונחמין להתעכל
 כגון עופות ודגים שלא ירא שבע ומתנאה כ"כ בשעת הפילתו
 וכיון שאסור להתענות הרי הוא כיום טוב ולכך אין גפלין על
 פניהם ע"ה ולפיכך נס באשמורת הבוקר כשמשכימין קודם
 היום אין אנו מאריכין בארצות האילו כ"כ בסליחות כמו בשאר

פליחות ונ' פעמים וידוי ותחנון חוץ מערב יום כיפורים שאין
 אומרים אלא פעם אחת וידוי ואין גפלין על פניהם אפילו
 באשמורת א' אם הלה להיות מילה בין כמא לעשור אומר
 באשמורת זכור בריתנו ואל תפר וגם פזמן דמילה יהאיום
 בו ואומרים א"מ אבל א"א והוא רחום ותחנון בפילה ואפילו
 בצום גדליה אבל אל ארץ אפים ולמנצח אומרים ומכריז על
 הכום ונותנין לשהות לילד ולנערים וכן ב' כמ"כ ואפילו
 ביום כיפורים נוהגין ליתן להם לשתות במילה דלא חיישינן
 דילמא אתי למסרך כיון שאין המילה תדירה ביום זה
 דדווקא במילתא דתדיר נהגין קידוש שייך לסיגור ככה נ' דילמא
 אתי למסרך אבל במילתא שאין תדיר לא נזרי' אין מקדשין
 הלכנה אלא עד אחר י"כ מפני שאנו תלויין בדיון וקדושה צריך
 להיות מתוך שמחת הלב כן הוא המנהג ואנו שמעתי בשם
 גדול אחר שאדרכ טוב שיקדשו אותה בתוך עשרה ימי תשובה
 כדי שתבא מצוה זו ותוסיף על זכויותינו הקודמות ואולי תכדיע
 היא את הכף לזכות ביום הדין וסברא נכונה היא כי זה הוא
 משמחת הלבבו שתוסיף על זכויותינו ותכריענו לזכות וכדי
 לקיים המנהג אפסו לומר כיון שממתינין לכבודה כדי לקבלה
 בשמחת הלב הוי ההמתנה נ"כ מצוה והיא היא המכרעת נ"ל :

הדרך שיהו נוהגין בפת של גוים ובו סעיף א'

א אפילו מי שלא נזהר מפת של גוים כשאר ימות השנה
 נוהגין להזהר בו בכל עשרה ימי תשובה והיינו ס"ה
 עד י"כ כדי להנהיג עצמו בטהרה באילו הימים ולזכור שהם
 משוני למעלות יותר משאר ימות השנה ואם אינו יכול לאפות
 בעצמו וכשרי את התגור שאופין בו הגוים שישליך בו ישראל
 קיים אחד כרי שיהא נראה כמסייע באפיה כדי להעלות על
 לבנו שאנו מובדלי מהם בקדושה ובטהרה ונעשה תשובה
 אין נוהגין חרם בין ר"ה ל"כ עד אחר י"כ לפי שאנו תלויין בדיון
 ואין לעורר עלינו מדת הדין ומקשרת י"ה ויש נוהגין שלא
 לדון בין איש לחבירו ונ"ל אדרב' יותר טוב הוא לדון ולפסוק
 הדין בין הבריות כדי שיהא השלום ביניהם כ"כ ועוד הרי
 אחז'ל במקום שיש דין אין דין ומקום שאין דין יש דין ר"ל אם
 נעשה הדין למטה אין הדין למעלה ואם אין נעשה למטה
 נעש' למעלה וא"כ אם לא ידונו למטה ודי' שרת הדין למעלה
 מתוחה עלינו ח' ע"כ נ"ל שיתר טוב הוא לדון למטה
 ולהשקיש הדין שלמעלה כי על הדין העולם עומד שנ' אמת
 ומשפט ושילום שפטו בשעריכם ועוד נס מצד התובע יש לנו
 להספל לדינו שהרי צריכים כל ישראל להיות להם שלום זה
 עם זה ב"ה והתובע כזה יבער לבו על נתבעו שיחזיק את שלו
 שלא בדיון ויהיה שנאתו עליו בלבו גם מצד הנתבע טוב לו
 להוקק לו להוציא נצלה מתחת ידו קודם בא יום הדין הגדול
 והקדוש ותתקבל תשובתו ית' כי בעוד הגזילה בידו יהיה ביום
 הדין כשיכל ושרץ בידו ע"כ אני אושר כי שטות נמוה הוא
 ושיבוש הדעת יש באותן שנוהגין שלא לדון נראה לי אף ע"פ
 שאמרתי אין מחרימין היינו משום שאין הקהל רוצ' שיעוררו
 עליהם מדת הדין אבל בין איש לחבירו למה לא ידונו להוציא
 הגזלה מתחת ידו מיהו אם יש עסק שבוועה ביניהם שקיבל
 עליו הנתבע ליטבע ויתו הטובעה עד אחר י"כ שבשבוועה
 אין כאן חרעושות לתובע שבת שבין ר"ה ל"כ קורין שבת
 תשובה שהוא ימי תשובה ועוד שאומרים הפסורה שובה
 ישראל במגן אבות אומרי' בו המיך הקדוש כו' יוצר אשחר
 איפן האזינו זולת אדעה הפסורה שובה עם התיספות פסוקים
 שיואל וא"כ בו ברכי נפשי משום שאין מתחילין ברכי נפשי עד
 שבת בראשית מן השעם שאכתוב לקמן בע' ה' ונס פק' א"א
 ונ"ל השעם משום שנוהגין לדרוש בב"ה בשבת זה בכל
 הקהלות אין צריכים לומר פרקים שיעקר הפרקים א"א בשאר

שהיה בכית הקברות בערב ר"ה ובירך ברכת אשר יצר אתכם
כו אין צריך לחזור ולברכה בע"כ כיון שהוא הך שלשים יום
לברכתו אותה דהיינו בע"ה ;

תרו שיפויס אדם חבירו בערב יכ ובו ד' סעיפים

א וימן כל אדם אל לבו בע"כ לפיכך לכל מי שפשע כנגדו
דעבירות שבין הק"ה לאדם י"ה מכפר שנא' כי כיום הזה
יכפכפ עלוכם וגו' לפני יי' חטאתו כלומר מה שחטאתם לפני יי'
היום הזה מכפר וממנו חטאתו אבל מה שבין אדם לחבירו
אין י"כ מכפר עד שיפייסנו ואפילו לא הקנינו אלא כדברים
צריך לפייסו וצריך לילך בצלו ואם אינו מתפייס בראשונה
יחזור וילך אליו פעם ושנים ושלש דילפינן מקרא שצריך
לבקש כל אדם מחילה מחבירו ג'פ כמו שעשו אחי יוסף ליוסף
דכתב אנא שא נא פשע וגו' ועתה שא נא וגומר דהי ג'פ נא
שהוא לשין בקשה שקשו ממנו מחילה ג'פ ובכל פעם יקח
עטו ג' אנשים שיפייסו שימחול לו שנאמר יסיר על אנשים
וגו' ואם אינו מתפייס בשלושי אינו צריך לפייסו עוד מיהו יאמ'
הדבר מיד בפני עשרה שייבקש ממנו מחילה והוא לא רצה
למחול כדי שלא יחשדוהו שמצדו נכזר ואז דו וואין צריך
יותר ואדרב' הוא עשה את שלו והעביר על מדותיו וחבירו נקרא
אביו שאינו רוצה למחול גם לא ימחול לו הש"י עונותיו
לחבירו ולא יעבו הש"י על מידותיו ולמחול לו ג'כ כי הוא המר'
הנכונה כנגד חמדה / ברא דברים בעלמא אבל אם הוציא
עליו שם רע אין חבירו צריך למחול לו ואפי' הביא כל אילני
נביות כי נגע בכבודו וגרס לו שבכל יום הבריות שופכים את
דמו דאזיל סומקא ואתי חורא כי ישמע חרפתו מאחרים
המאמינים לחבירו מי שהוציא עליו שם רע ולא יכופר לו זה
עונו עד יום מתו ע"כ יירבה עליו רעים אפילו אלף פעמים
אגלי יתרצה ויחול לו מיהו אם לא ירצה המתיישב אין איקוח
בוה ויכול לנטור לו איבה על זה וכן איתא בירושלמי וכתב
מהר"א ז"ל דמעמא רבה אית בה דדלמא שמע אינש בצפוק
קלא בישא ולא שמע בפיוסו ולא נפק האי גברא מידי חשדא
דשם רע א"כ היצד ימחול לו וגם הששן אין לו פתחון פה
שבסמוך כדי לקטנג דשאני הפושעים שפשעו נגד הש"י
רכביכול כשמבקשין ממנו מחילה והוא י"ת מוחלין שוב לא
יזכרו ולא יפקדו כו' אבל כאן אין ימחול לזה עכשיו ולמחר יבא
אחר ויזכרו את הש"ר ששמע שהוציא זה עליו ויחזור פניו עד
דאזיל סומקא ואתי חורא ואיך לא יזכרנו ויטור שנאה על זה
שהוציא עליו ראשונה או אפילו חרשו שנית דאיכא משמע
במפיק ש"ר ולא שמע בפיוסו ומה שאמרנו שאין צריך לילך
יותר מג' פעמים וגו' אנשים הגו סילי לחבירו אבל לרבו צריך
להרבות עליו רעים עד שיחפייס ;

ב ואם מת אותו שפשע כנגדו יביא עשרה בני אדם ויעמוד
על קברו ויאמר חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה
שפשעתי לו והפיוס הזה שעושין כל אחד לחבירו הטעם
הוא כדי שיהיה לב כל ישראל שלם זה עם זה ולא יהא מקום
לששן לקטרן עליהם כדאמרין בפרק ר' אראה סמאל שלא
מצא חטא ביה בישראל אמר לפניו רב'שע' ושלך עם אחד
בארץ כמלאכי השרת מה מלאכי השרת יחפיו רגל אף ישראל
יחפיו רגל מה מלאכי השרת אין להם קפיצה אף ישראל אין
להם קפיצה ביה שעומדים על רגליהם מה מלאכי השרת
נקיים מכל חטא אף ישראל נקיים בכל חטא מה מלאכי
השרת שלום ביניהם אף ישראל שלום ביניהם ב"ה והק"ה
שומע עירוזן מן המקטרן ומכפר' להם עד כאן ויאם לא יהיה
לכם שלם זה עם זה אז יהיה מפות' לששן לקטרן ויהיה לן
פתחון פה לומר רבנו של עולם העומדים לפניך
ומבקשים מחילה ממך על עונותיהם

יפי הסליחות מפני שהוא י"ט אלא אומרים לך יי' הצדקה עה
שומע תפלה וגו' ושני סליחות פזמון אחד וידוי פעם א' משוח
צדקך עד הרחמים והסליחות ואומר מיד קדיש :

ג ואין גופלין על פניהם לא באשמורת ולא ביוצר וא"א א"מ
וביש מקומות נוהגין פשחל י"כ בשבת שאז א"א א"מ בכל
התפילות של י"כ אז אומרים א"מ בע"כ שחרית ויא"א בע"כ
למנצח יענך וגו' שאינו יוס צרה וגם אין אומר' מזמור לתורה
פפני שבזמן שהיה ב"ה קיים לא היו יכולין להקריב קרבן תוד'
בע"כ שלא היו יכולין לקיים זמן אכילתו שהוא יום ולילה עה
חצות שהיה כליל י"כ לא היו יכולין לאכול עד חצות וכיון שלא
היו יכולין לקיים כל זמן אכילתו לא היו יכולין להקריב אותו
כלל כדי שלא למעש זמן אכילתו ולכך אין לומר גם כן המזמור
שהיו הלויים אומרים בשיה על הדוכן בזמן הקרבתו שהו מזמור
לתודה כדי שאם יבנה ב"ה כמהרה קימנו לא ישעו להקריבו :

תרה סדר סנהג בפרות של עליכ ובו סעיף א'

א נוהגין באלו ארצות ליקח בע"כ תרנגול לכפרה לזכר
והתרנגולת לנקיבה ואומרים עליו זה חליפתי זה תמורת
זה תחתיו זה כפרתי זה ילך למיתה ואני אלך לחיים טובים
ולשלום ומחזירו סביב ראשו ואמר פסוקים אלו בני אדם יושבי
חושך וצלמות אסירי עוני וכו' ויצאם מחושך וצלמות
ומסרתיהם יתקן אילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו
ויציעקו אל ה' נצר להם ממצוקותיהם וישעים ישלח דברו
ויפאסם ומילט משחיתותם וידו ליי' חסדו ונפלאותיו לבני אדם
נפשך תחת נפשי ועושיך כן ג' פעמים וסומכין עליו ידיהם
דוגמה סמיכה בקרבן ושוחטין אותו מיד דרוכף לסמיכ' שחוט'
ונוהגין לזרוק הבני מעי' משום שדרך התרנגולין לילך אנה
ואנה ומתפרנסין מן הגול לכך אין להנות מהם וגם הוא אוכל
שקצים ומשמים ולכך אין לאוכלו כיום הזה ומה שמדקדקים
ליקח תרנגול ולא עוף אחר או בחמה הוא משום התרנגול נקרא
מלשון הקדש גבו והאדם נקרא גם כן גבר וא"כ גבר בגבר שפי
סהני ומעלו מיהו אם אין לו תרנגול לוקחין מין ב"ה אחר כגון
אווזים ותורים ובני יונים ויא' אפי' דגים והגילי לתנם לעניים
כדי שיהיה כפרה לנפשו או פודין אותן ונותני' פדיונם לעניים
ולא שיש למנוע המנהג הזה ואומרים שאדרבה איסור יש
בדבר ויש בו משום דרכי האמורים דאי משם קרבן הרי תרנגול
אסור לקרבן ועוד שהרי שחטו בחוץ ונראה בשוחט קדשים
בחוץ ואני אומר אדיבה והיא הנותנת דמשום זה נהגו ליקח
מינים שאינם ראויים לקרבן כדי שלא ישעו לומר קרבן פמש
הוא ויבואו לחקרישו קדושה הנוף ממש ויאכלו משחיתתו
בחוץ לכך לוקחים מינים הללו שרעו הכל שלא לשם קרבן
הנהיגוהו אלא כדי להטביע עינו של רשע הוא יצר הרע הוא
ששן הוא מלאך המות החפץ בהשחתת העולם ומקטרן על
חבריות כדי שימסרו בידו וכשישחוט כל א' מין ב"ה במקומו
ויחשוב כאילו שחט את עצמו אין לו מקום לקטרן כ"כ ועד
שעיר המשתלה לעזאזל כן נ"ל לקוי המנהג כי ראיתו מדקדקי'
בו הרבה שאפי' מעוברת לוקחת ב' תרנגולי' אחת נקבה ואחד
זכר שאם תלד זכר יהיה זכר זה כפרתו והנקבה היא כפרת
עצמה ואם תלד נקבה הרי כפרתה תהיה ג'כ לולד ששנים
יכולין ליקח כפרה אחת ובוהיים תרנגולק לבנים אם אפשר
עד שנ' אם יהיו חטאיכם בשנים כשלג ילבינו ונוהגין לסמוך
ידוי עליהם דוגמת סמיכת חקרבן לומר שיהא הוא תמורתו
ובמקומו לילך למיתה ולהשאיר לו חיים וגם שוחטין אותו מיד
אחר ההחזרה סביב ראשו והסמיכה שלא לשהות בדבר וכל
גדולי מדינות האלו נוהגין כן ואין לשנותו כי מנהג ותיקון הוא
ומיד אח"כ נוהגין לילך על בית הקברות ולהרבות שם צדקה
לכפר על נפשות ובו פודין את הכפרות והכל מנהג יפה הוא מי

לבוש החור הלכות יום כיפור

התפילה כך היא מיהו אם רצה לפרש דרשות בידו שלא נאמר
 אשנינו אלא שאין צריך ברא כשמתודה בקול רם אבל אם
 מתודה בלחש נכון לפרש סמ"ס כסוי חטאה הוא כיון שאינו
 נשמע לבני אדם ושש"א סאר"א מתבייש יותר ומחזרש כשפודש
 יפרשם בלחש כענין שמצינו במשה כשהתפלל על ישראל
 שפרש החטא שנ' אנה חטא העם הזה חטא גדולה וגו' ויעשר
 להם אלהי והכויאין להקשא"כ נילף מהכא שחובה הוא לפרש
 דהאי קרא אינו אלא אסמכתא בעלמא דעיקר קרא הכא הכי
 פ"א כד אמר משה לפני הק' בה רשע' כסף והוב שהרבת להם
 עד שאמר הודי גרם להם טעמו אלהי זהב' א"נ דרך הפלגות
 החטא המעשה קאמר כדי שיכפר להם בקל וה' קרבש' עוראי
 חטאו חטאה גדולה במחשבותם אבל מח עשו לא עשו אלא
 אלהי זהב ואין כוונתו שישכח ואלו כן מה איכפת לך וכאלו
 לא עשו כלום :

ג תצריך להתוודת מעומד דהכי הוי דרך הכנע טפיו ומתווד'
 בלב שלם ואפ"כ יבי שמע לה מש"ן והוא התוודה כבר
 צריך לעמוד שמתוודת הציבור לחזור לאומרים בלחש עם הש"ך
 כמו שיתבאר לקמן :

ד ועוונות שהתוודה עליהם ב"כ שעבר אע"פ שלא סיבה
 בהם בשנה זו יחזור ויתודה עליהם כדי שיהיו המיד
 חטאתיו ופסעיו לנגד עיניו ויחזר עליהם שלא ישוב עוד
 לכסליהו שנ' כי פסעיו אני אדע וחטאתי לנגדי תמיד :

ה ואין צריך לחתום בוידוי בא"י האל הסולחן שודרי כבר
 חתם ב"ה ברכו חנוך המרבה לסלוח ואין לחתום ב'
 חתימות מעני"א בחפילה אחת ואפ"כ ב"כ עצמו אע"פ שאין
 אוסר ב"כ סלח לנוכו' ג"כ אין חותמין כיון שכבר כלל לדר הז'
 ברכות שתיקנו חז"ל לא יוסף ואומר אלהי עד שלא נוצרתי כו'
 שהגא"כ כעיקר יודוי ואומר אחר כך אלהי נצור כו' תחזור ט"ך
 תפילת י"ח בקול רם כמו בשאר ימים אבל היודוי אינו חוזר לא
 בתוך התפילה ולא לאחר התפילה שביון שלא נתקן היודוי
 במנחה אלא משום שמא יארע לו אונס ובש"ך לא שייך זה
 בחזרת התפילה שדחה להוציא אהרים שאם יארע לו אונס
 יעמד ש"ך אחר החתיו שאין דרך ליארע אונס לכל הציבור
 ואע"פ שאין חזרת הש"ך אלא להוציא את שאינו בקי וא"כ שסמא
 יארע אונס לשאינו בקי לא חטו חכמים לכך שמעשים הם
 שאינם בקיאים ולא רצו חז"ל לתקן בשבילם חזרת ש"ך היודוי
 (וע"ס ק"ר פני"א ונמ"א תק"ס סעי' ג') ועוד שהרי כל
 אחד יכול להתוודת בפני עצמו בלשונו שאין היודוי צריך להיות
 דוקא בלשון הקדש כמו התפילה הלכך זהרר כל אחד שלמוד
 את היודוי בעצמו שיהיה בקי בו ויתוודת בעצמו בע"כ במנחה
 שכל אחד חיי להתוודת בעצמו לפני יוצרו בכיון הדעת ובלשון
 שהוא מכיר קודם שיאכל סעודה המפסק' דשמא יארע לו
 אונס ולא יוכלו להתוודת אח"כ וא"א אינו מלכנו במנחה וכו' ש'
 תחנן שררי הוא י"ש :

ו ונהנין ללקות כל אחד מלקות כב"ה אחרתפילת מנחה
 שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו ונהנין ליקות
 רצועה של ענל ללקות בו שנאמר במלקות ונקלה אחיד לעיניך
 וסמך ליה לא תחוסם שור בדישו וכתוב ידע שור קונהו תומר
 ונהנין ליקות רצועה כל דרו שאין זה מלקות גמור לזכרון למלק'
 (ועוד שמלקות מנספת עון ואש"כ טעון זה מלקות גמור מ"מ כסרה
 מקנת הוי"א וע"ס סימן ל"א) והגלקה מוסה לא עומד ולא יושב
 ופניו לצפון ואחוריו לדרום או איפכא ולא למזרח או למערב
 שהם מקופה שהשכינה שרויה שם ואומר וידוי ג' פעמים
 אשמתי והמלקה אומר ג' פעמים והוא רחום ולכל מלה מכת
 אחת לפי שיש בו י"ג תיבות ונ' פעמים י"ג דריל"ט כמנין מלק'
 י"כ אינו מכפר אלא על האבנים המאמינים בכפרה אבל
 דמכעס בו ומחשב בלבו מה מועיל ליי"כ לזה אינו מועיל ואינך
 מכפלו כי היאך יכפר לו הוא אינו מבקש זה כיון שאינו מאמין
 תרת סדר

דתנהג עמהם במידתם שהרי הם אין רוצין למחול זה לזה גם
 אתה לא מחול להם ואגב זה מזכיר את עוונותיהם ואומר זה
 פשעו לחבירו דבר מועט ואינו רוצה למחול לו ק"ו הפשעים
 שעשו כנגדך שהם גדולים ועצומים ורבו למנות ואין מחול
 להם לכך ויחרו למחול זה לזה ולא כאלו השושי' נהנין ללבקש
 מחילה איש מאת סביו ואיש מאת רעהו שיד' שלא פשע כנגדו
 ואם פשע כנגדו אינו נוטר לו שנא' ובריש טפשי כנגדו אינו כפייס
 ונוטר לו שנאה אין זה אלא מנהג שפלות ואדרבה הם מעוררים
 על עצמם מדת הדין ליתן מקום לטען לקטרם עליהם :

ז ומטע"ה המדרש הזה שאומר שהם נקיים שיש במטמעות'
 ג"כ מהורס נהנין לשתד ולטבול עצמם מטמא' קרו
 בעי"כ ואין צריך לטבול רק פעם א' שהרי טבילה אחת מטהרת
 מטמא' וגם היודוי אין צריך לומר אבל אין מברכין על טבילה
 זו שאינה חובה שהרי טבילה טבילת בעל קרי לתפילה מל ימות
 השנה גם עכשיו אינה חוב יותר שנצטרך לברך עליה וע"ס מ'
 פ"ח) ואם אי אפשר לו לטבול שהעת הוא קראו שאין לו
 מקוה ישפוך על ראשו ונפול לפחות ט' קבין מים אפי' הם חמין
 שהם י"ג ביצים במקום טבילה שכן שיערו חז"ל שבמדה זו יכול
 אדם להטהר :

ח הטבילה יכול לעשות באיזה טעה שירצה מהיום רק
 שתהא קודם הלילה ויא' שתהא דוקא אחר תצות היום
 שיראה שמשום שהרי י"כ הוא טובל אבל שמת לו מת בין ר"ה
 ל"כ מתר לו לרחוץ ולטבול בעי"כ עד חצות ד"כ מבטל גזרת
 שבעה ואע"פ שנהגו שלא לרחוץ כל שלשים יום טבילת מצוה
 יותר י' וראווקא שהוא אחר ג' ימים שצטתם הג'לל אבל אם
 הוא תוך שלשה ימים אין מתירין לו לרחוץ ולטבול אלא ש"כ
 מבטל גזרת שבעה ואח"כ תנ הסוכות מבטל ממנו גזרת
 שלשים והמיקל אפי' תוך שלשה ימים לא הפסיד :

תרו סדר היודוי בעי"כ במנחה וכו' סעיפים :

א כיון ש"כ הוא יום סליחה וכפרה ודעת כי ביום הזה יכפר
 יו"עליכם ונא' צרי'כל אדם שיתוודה על חטאיו כי כן מצינו
 בכל קרבנות שבאו על הכפרה דכתיב בהם והתורו את חטאת'
 אשר עשו וגו' וכמו שעשה כהן גדול ב"ה שהתוודה בעדו ובעד
 כל ישראל דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל ישראל
 שפירושו שיתוד' חטאתו ואח"כ חטאת ישראל והנה מצות
 היודוי מן הדין הוא כשיכנס יום הדין ויחשך ויתקדש היום
 שהוא זמן התחלת הכפרה ולא קודם לכן אלא שחשו חכמים
 שמא תיטרף דעתו באכילה בסעודה המפסקת שמא ישתכר
 וכיוצא בו ולא יוכל להתוודת לכך תקנו שיתודה כל אדם בעי"כ
 במנחה קודם שאכל סעוד המפסקת והיכן אומרה בתפילתו
 אחר שנמר כל ה' זה היינו אחר ברכת ערשה השלום מתחיל
 אוא' תבא וכו' אשמנו כו' אתה יודע רזי עולם כו' וכו' האומר
 אין כל דבר נעלם ממך טועה נמור הוא דהא משמעו אין כל
 הדברים נעלמים ממנו י"א אבל קצת הדברים הם נעלמים
 ממנו לכך יאמר אין דבר נעלם וכולו שפירושו אין שום דבר
 בעולם נעלם ממך וכו' ויאמר שתכפר לנו על כל חטאתינו
 התסלח לנו על כל עוונותינו ותמחול לנו על כל פשעינו דכפרה
 שייך גבי השא דכתיב אולי אכפרה בעד חטאתכם וסליחה גבי
 עון שנ' סלח נא לעון העם הזה ומהילה גבי פשע שנא אנכי
 אנכי הוא מוחה פשעיך ומחילה הוא ענין מחייה על חטא על
 סדר אלפ"א ביתא ועל חטאים כו' ואלהי עד שלא נוצרתי כולו
 אבל עיקר היודוי אבל אנהנו חטאנו שהוא דרך כלל :

ב ואין צריך לפרש את החטא כענין שנאמר אשרי נשוי
 פשע כסוי חטאה ומה שפורשים בסדר אלפ"א ב"תא
 דעל חטא כו' אין זה נקרא פורש כיון שהכל אומרי אוחו בשוה
 תוסח אחד החוטא ושאינו חוטא אין זה נקרא פורש אלא נוסח

הגדה

סדר סעודה המפסקת ובו ד' סעיפים

ב ואם הפסיק מאכילתו בעוד חיוס גדול ולא קיבל עליו התענית יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו התענית וקבלה בלב לא הוי קבלה :

ג אותן הנשים שאוכלין ושותין עד בין השמשות ואינן יודעין שמצוה להוסיף מחול על הקודש מן התורה אין מוחין בידם שלא יבואו לעשות כן בזדון דמושב שיהיו שונגין ואל יהיו מזידין וכן הדין בכל דבר איסור שאינו מפורש בהדיא בתורה כגון זה אע"פ שהוא דאורייתא אמרינן מושב שיהיו שונגין וכו' אבל אם הוא מפורש בתורה מוחין בידם ואם יודע שאין דבריו נשמעין לא יוכיחם רבוי דק פעם אחת ולא ירכה בתוכחות הואיל ויודע שלא ישמעו לו אבל ביהודי חיי להוכיחו עד שיכנו או עד שיקלנו :

ד ויזהר כל אדם שלא לאכול בערב יכריק מאכלים שהם קלים להתעכל כדי שלא יהיה שבע וסחנאה כשיחפלה ביה וכמו שנתבאר לעיל ס"ה"ד וכן לא יאכל דברי החממים את הנוף שלא יבא לידי קרי וכן מאכלי חלב לא יאכל מפני שמרבים את הזרע ומביא לידי קרי רק בסעודת שחרית נוהגין לאוכלן שמעבלין קודם הלילה :

הגדה

דין חטמת חמין בערב יום כיפור ובו סעיף אחד :

א הרוצה להטמין בערב י"ב חמין כדי שתהא סעודתו מכנה מיד במצאי י"ב הרשות בידו ואין באין בית סיחור כלל לאיסור

הקדמה בלואו חוס שלא מניחו כן אלא במלאכה הכעסית באיסור אבל זה טעמן בהיתר אין נריך להמתין ועל כיון תקפו' כעוף א' ובסמין שי"ח כעוף א' וכו' ועוד כדי שימנא סעודתו מוכנת מוננאי י"פ היתירו להטמין שהרי גדולה מזו היתירו קנינת ידן מן המכה ולמעלה כדי להכין סעודתו ועל כיון תריא סעיף כ"ט' הטמנת חמין שמותר י"א שאין להטמין משום דמ"ל שאין עומדין החמין אלא לכבוד השנת ועל כוף סמין כ"ז ובסמין רס"א סעיף א' אבל זה שאוכל כחול מוננאי י"פ אין לו להטמין לכבוד החול וכן המכה במדינות האילנו כדעת י"א אבל נוהגין שלא להטמין והואיל ומשהה י"ב על הבירה לצורך חול נראה כמבשל מ"ש לחול ואין זה מבשל מ"ש לחול ממש דהא כי שמן בהיתר קא טמן אלא עיקר הטעם שנראה כרעבתנותא שאינו רוצה להמתין במוצאי יום כפור עד שיחבשל כך הוא להוש אחר האכילת ונראה כרעבתנותא

הגדה

הדלקת הנר ביום כיפור ובו ד' סעיפים :

א ענין הדלקת הנר' בלילה תלוי במנהג וכפי מנהג מקומו ועש' כ"י יש מקומות שנוהגין להדליק ויש מקומות שנוהגין שלא להדליק וכולהו חד טעמא אית להו וכולהו טעמיהו לש"ס והחמנא ליבא בעי שכיון שאסור בהשמיש המטה כמו שיתבאר לפנינו הנהגין להדליק נתיגין טעם שמתוך כך לא ישמש משתו שהרי אסור לשמש משתו אצל הנר והנהגין שלא להדליק סוכרים אדרבה שמתוך שיראה אותה יתאוה ויעבור ואומר' דהאי עדיף שפי שלא יראנה ולא יתאוה ואנו נוהגין להדליק ולברך עליהם שהרי יש בו גם כן שלום בית :

ב וכמו שמברכין על הגר של שבת מהאי טעמא גם כן מברכי' על נר של י"ב ועוד דהוא איקרי שבת שבתות' ואם חל י"ב בשבת חייבין דכל להדליק אפי' אותן שנוהגין שלא להדליק בשאר י"ה מדליקין כשחל בשבת משום שלום ב"ל לכבוד שבת

א ואוכלין ומפסקין קודם בין השמשות דילפינן מקרא שצריכי' להוסיף מחול על הקודש בין באיחור אכילה ושתייה בין באיסור עשית מלאכה והכי איתא בפ"ק ד"ה ועיניהם את נפשתיכ' בתשע' הג"ה

לחדשיכול בתשע' ת"ל בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בהשעה הא כיצד מתחיל והתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על הקודש' דרש דאכילת ע"כ מ"מ הואיל

והפוסקים הביאו דרש דאכילת ע"כ סתמא כלא מחלוקת משמע דמ"ל כפי' סוגיא הנמרא דאפי' מאן דדריש מוסיפין החול כו' מספק ועיניתם וגומר ס"ל כמי דרש דאכילת ע"כ ומ"ל מדתי שמעבלין עיני' וכו' דהכי דריש ל' דלוי לדרש אכילת ע"כ לחודיה א"תא לא הוה נרי' לכתוב מלת בערב רק ועיניתם את כפסותיכם בע' לחדש מערב עד ערב תשנתו וגומר ועל כרחיכו היינו נריכים למדרשה לאכילת ע"כ ראי כפסותו להתענות בע' א' אכפר לפרטו דהא כל הפרשה כולה מיידי בעשור לחדש' הרי מתחלת אך בעשור לחדש וגו' ועיניתם את כפסותיכם וגומר וא"כ מה עתה כסוף הפרשה ועיניתם את כפסותיכם בע' לחדש מערב עד ערב וגומר ה"ק התקינו פנמיכם בע' באכילה ושתייה כדי שתוכלו להתענות למחר בערב למה לי אלא למדרש ביה כמי דרש דמוסיפין מחול כו' וכדדריש' יכול בע' ת"ל בערב כו' וכדדריש זה מפרשינן ועיניתם תעני' משמע גם על מלת בע' ואי לדרש דמוסיפין לחודיה א"תא ה"ל למכתב ועיניתם את כפסותיכם בע' לחדש וערב כו' והיה משמע מוכיח כפי' מוסיפי' כו' למה כתב בערב כלא וי' דמשמע פשוטו שהו' כמו סי' על בע' לחדש כלו' אימתי ועיניתם בע' וגומר בערב דהיינו משתסיכה ולא דיום ט' אלא ט"מ דכוונת הפוסק בלמח כך הוא למדרש ביה כמי דרש דתקינו ענמ' ביום ט' וגומר וכדכתיב' לעיל ריש סי' תר"ד אע"פ דלזה לא נדריכינן למכתבינן בערב דבלאו הכי הוה דרשינן הכי מ"מ כיון דמשו' דרש דמוסיפין כו' נריך למכתביה אסר הוי' וכתביה בלשון דמשמע לפי פשוטו רק משו' שהו' מיותר שמעינן מוכיח כמי דרש דמוסיפין כו' ללאן דאית ל' הכי ומאן דדריש מקרא אחרונה לית ליה דבערב מיותר הוא דמ"ל דלא רנו הכתוב לנסוך על התרע ענמשמעות כל הפרשה רק הואיל והונרך לכתוב ועיניתם בע' רנה לפרש בהדיא אימתי בע' בערב כו' ולא משום דרש דמוסיפין וכו' לנך נריך לדרש דמוסיפין קרא אחרונה בפני ענמו כ"ל

אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מגיין ת"ל מערב עד ערב והיינו עד הלילה ועד בכלל כלומר מעט תוך הלילה ומדכתי' תשבתו שבתכם מרבין כל שבתות וי"ש שצריכים להוסיף מחול על הקדש ויש דורשין אותו מדכתיב בהריש ובקציר תשבות נבי שבת שאין צריך לומר דאשו תריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו א"נ אשו בשעת התריש והקציר תשבות בשאר ימות השנה מי לא ישבות אלא אע"פ דרישא דקרא בשב' מיירי סיפא דקרא לא מיירי אלא שישבות בשביעי' ולתריש ולקציר של שביעית עצמו נמי לא צריך דהא כבר כתיב שדך לא תזרע וגו' אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית הנכנס למוצאי שביעית תשבות מכאן שמוסיפין מחול על הקודש בשביעי' וקו' לשאר שבתות וי"ש ותוספו' זה אין לו שיעור אלא קודם בין השמשות שאחזל שזמנו מהלך ארץ ות"ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מחול על הקודש מעט ומ"מ צריך הוספה שיש בה שהייה הניכרת מעט או הרבה כמו שירצה קודם בין השמשות דוקא דאילו בין השמשות עצמו הוא ספק יום ספק לילה ואין צריך קרא לרבות דליכא ספקא קמי' שמיא אלא לנו הוא ספק ומוטל עלינו לפרוש משום ספק איסור שבת ואם הוא שבת על ברחך התוספו' הוא קודם לכן :

לבוש החור חלכות יום כיפור

להו וכולהו לא רמזא דאיקראו עינוי אלא מדברי קבלה לא מסתברא לחייב עליהם כרת אע"ג דעינוי דתשמיש נמי כתיב בתור באם תענה אה ענותו וגו' כמו ויענך ויעבידך פ' מילפינך עינוי דרביש מעינוי דרבי' ולא ילפינך עינוי דרביש מעינוי דחיד כלום דלא קאי אלא על כנות לבן אבל מ"מ מרבינן להו כולו מריבוי דשבתון וכל שכות הדומה לעינוי ואע"ג דאינו עינוי ממש כמו נבי שבת דרפרינן משבתהו כל הדומה למלאכ' ה"ג שפתון מרבה כל הדומה לעינוי והוא נקרא שבות דעינוי כמו נבי מלאכה דשבת שנקרא שבות דמלאכה ואינם עינוי ממש אלא שמשך הפסוק לחכמים ואיהו לשם תענוג ואפרוהו משרי אשר לא תעונה ואיהו שלא לשם תענוג והתירוהו ומהאנן טעמא נמי הקילו בכמה עניינים בדברים הללו מה שלא הקילו כן באכילה ושתיה ומלאכה כמו שיחבאר בפ"י שפנינו בע"ה מלאכה כיצד כל מלאכה שחייבין עליה בשבת חייבין עליה כ"ה שכן כתיב כל מלאכה לא תעשו כ"ה נעמו בשבת וכל מה שבשבת פטור אבל אסור נ"ב הוא כ"ה אלא שבשבת זדונו שקילה ו"ה זדונו כרת שכן כתוב בתורה בפ"י וכל איסורי הוצאת שבת נהגין נ"ב כ"ה דהא מיקרי שבת וכל דבר שאסור לשלול בשבת מדרבנן משרי מוקצה אסור נ"ב מדבריהם ב"ה וכן כל דבר שהוא שבות דרבנן אסור כ"ה הילכך יזהרו מלומדי לגוי להדליק כ"ה את הנר שבבת או לוקח ממנו השעוה פ שנוסף כדי שידלוק יפה ופ"ה וכולם כמו שנהבאר בהלכות שבת אלא שבי"ב התירו מן המנחה ולמעלה לקנוב ויק פירש לחסיד ממנו עליו המעופשין ולהדחיו ולתקן אותם לאכילת הלילה שיהיו פוקעים מיד במצאי י"ב וכן התירו לפצוע אנשים להכין לאכילת הלילה וה"מ כשמל בחול אבל בשבת לא התירו דלא גרע משאר שבתות השנה שאסור לשרוח ולהכין דבר לצורך החול והאידינא נהגו לאוסרו אף בשחל י"ה בחול כפני שהקילו בהם לעשותם קודם זמן המנחה ולכן חזרו חכמים והחזירו לאסור להם אס נפלה דליקה ב"ב כותר להציל ס עור אחת לצורך הלילה כמו שמציל בטב לסעודה המצוה וע"ל סי' ט"ד כינר נהגין הדליקה בענת לו נ"ב כזמן הזה

תרי"ב איסור אכילה בלבוש ועורה ובו י"ט

א אכילה כיצד האוכל שיעור שמתיישב ממנו דעתו כשהוא רעב חייב דכתיב נפש אשר לא תענה ונכרת וכשאוכל שיעור שמתיישב דעתו ממנו הרי אינו מעונה וחיי כרת ושיעורו חול שהוא ככותבת הנסה והוא פחות מעט מכביצה ואין חילוק בין אדם גדול אפי' כעונ מלך חכשן ובין אדם ננס קטן כולם שיעורם שוה ככותבת הנסה דקים להו לרבנן דכל אד' מתיישב דעתו בככותבת (מלא דכולי עמלמ מתושתנת דיתס עונא ועונ מלך הנטן פורתא) ולא שנא אוכל דברים המתירים או דברים האסורים כגון פגול ונותר ושמא ונבילה ושריפה שהרי ע"י כולם מתיישב דעתו ודיבה הכתוב תענו ועניהם לרבות שיחול איסור העינוי על כל דבר אפי' אדבר שחלה עליו כבה איסור ואם לא התענה אפי' מדבר איסור חייב כרת וחייב כאלו שתיים אחת משום איסור עצמו ואחת משום י"ב

ב וכל האוכלין מצטרפין לכשיעור ואפי' מלח שעל הבשר וציר שעל הירק מצטרפין עמו להשלים לכשיעור ואע"ג דציר משקה הוא ואוכלין ומשקין אין מצטרפין שאני ציר שעל הבשר דאכשורי אוכל הוא וכל אכשורי אוכלי חשוב אוכלא אבל שאר אוכלין ומשקין שאכל חצי שיעור ושתה חצי שיעור אין מצטרפין שאין דעתו מיושבת בכך

ג אכילת מצטרפין כגון שאכל מעט וצטרפין חזרו ואכל מעט עד כשיעור מצטרפין

ד והוא שלא שחח מחלת האכילה ראשו' עד סוף אכילה אחרונה

שבת ומכריח עליו להדליק נר של שבת וי"ב וכל מה שהיה זדוקא לאותן שנהגין להדליק ולכרז סוכריין י"ב אבל אותן שאין נהגין להדליק בשאר י"ב גם עכשו אין צריכין להזכיר יום כפור בכרכה

ה ונהגין בכל מקום להדליק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבוא אפילות ועל גבי חולים ונהגין בכל מקו להרבות גרוה בבית הכנסת נר לכל אחד ואחד משום דכתיב באורים כבדו את יי' שפירו' באורים כמ"ל פ"ס כמו באורי' בחו' למ' שהו' לשון אור וכן תרגם יונתן בעלפ"א יקרוי י"ב ויבא זה הנר ויכפר על הנשמה שנקראת נר אלהים שנ"ל אלהי' נשמת אדם ג"פ עושין נר של נשמה לאביו ולאמו שמתו שיש להם נחח רוח בו והנרות שכבו כ"ה אין לומר לגוי להדליק דאמירה לגוי שבות מי שכבה נירו ב"ב סימן רע הוא לו ותקנתו הוא שחזו' ודליק אותו לאחר י"ב ולא יכבנו עוד אלא ינחנו לדלוק עד גמיר' ונס יקפל עליו לנהוג כן כל ימיו שלא יכבה עוד נירו כמצאי י"ב הק"ל לא הוא ולא אחר אלא ינחנו לדלוק נ"ב עד נשירא וכן כל ימיו כן נמצא במנהגים ישנים

ו אין מקבלין שעוה מן המשומדים להדליק להם נר בבה' כדי שלא יהיה להם כפרה דהלעישהו לרשע וגו' ואמרי' נמי ולקדוש יי' מכבוד זה ה"ה שאין בו לא אכילה ולא שתייה כבדוהו בכסות נקי' ה וע"כ מכריחין אותו בכל מיני כיבודים ומטעם זה נהגין נמי להציע בגדים נאים בבתי כנסיות נס בבתי' להציע מפה יפה על השלחן כמו בשב"י נהגין ללבוש בגדים לבנים נקיים דוגמת מלאכי השרת וכן נהגין ללבוש ק"ל שהו' לבן ונקי ונס לפי שדו' לכוש של מתי' לפי מנהגין וע"ה נכנע ונשכר לב אדם לעשות השובה שלימה

תרי"א שליל יום כיפור דיני כימו ובו ב"ס

א וכיון דנפקי לן מקראי צריכין להפסיק מבעוד יום כמו שכתבאר למעלה סימן ח"ח טעם מינה י"ה לילו כימו וכל מה שאסור ביום אסור בלילה מה הם הדברים האסורי' מלאכה אכילה ושתיה רחיצה וסיפה וקצילת הסגול ותשמיש הקטן וכל מה נפקי לן מקראי שהם בכלל הנפש אשר לא תעונה חוץ ממלאכה כיצד מניעת רחיצה נקרא עינוי דכתיב וכו' ה התענית בכל אשר התענה דוד אבי וגו' וכתו' באותו עינוי כי אמרו העם רעב ועיף וצמא ש"מ דמי שהוא עיף נקרא מעונה וכתיב מיס קרים על נפש עיפה וגו' ש"מ כל זמן שהוא אסר מיס קרים לרחוץ נקרא עיף והרי הוא מעונה מניעת הסיכה נקרא מעונה דכתיב בדניאל וסוד לא סכתי וגו' וכתיב בתורה ויאמר אלי אל הירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להגין ולהתענות לפני אלהי' נשמעו דבריך הולך יחף נקרא עינוי דכתיב בעינוי של דוד וראש לא חפוי והולך יחף מניעת התשמיש נקרא עינוי דכתיב אם הענה את בנותי ואם תקח נשים שפירושו שהשביע לבן ליעקב שלא יענה את בנותיו להשביית מהם התשמיש ונס לא יוסף עליהם עוד נש' לצרות וכל אילו אינם דרשות נבירות אלא שמצינו בהורה הפעמים לשון עינוי נבי י"ב חוץ מפסק אשר לא תענה וגו' שהוא כמו כלל לכולם מרבינן המינים עינוי דהם אילו' מהו אין חייבי' עליהם כרת אלא במלאכה ואכילה ושתיה כי כן כתי' בפירוש כ"ה כל הנפש אשר לא תענה וגו' ונכרתה מעמיה ומי שאינו אוכל ושותה נקרא מעונה ממש דכתיב ויענך ויעבידך ויאבילך את המן ומלאכה נמי ככרת דכתיב והנפש אשר תעשה כל ק"ל אפי' בעצם היום הזה ותאבדו את הנפ' הריא וגו' שפירושו כרת אבל בשאר עינויים אין בהם עונש כרת ואע"ג דנפקא מקראי שהוא בכלל לא תענה מ"מ כיון דלא כתיבי בפירוש בתורה כמו אכילה ושתיה ומלאכה אלא מריבוי דשבתון מרבינן לומר שאינם אלא כמו שבות של עינוי הוא דמרבינן

ג וכן בכל היום אחר שעש' צרכיו וקנח או הטיל מים משפשו
 ביום מותר ובכל כך שיוהר שרא ירחץ כל ידיו אלא עך כף
 פריקו אצבעותיו ולא יכוין להנאת רחיצה רק להעביר מעל
 הידים הדת רע או להליכוד ואם רוצה להתפלל אחר צפ' לא
 קנח או לא שיפשוף מותר לו לישול עד פריקו אצבעותיו משום
 שצ' הוכן לקראת אלקד וגו' וכן הבהנים כשרוצין לעלות לחזן
 מותרין לרחוץ ידיהם שאינם רוחצים משום הנאת גיפס אלא
 לטהר עצמם כמו שהיו הכרני מקדשין ידיהם בשעת העסוד
 וכן הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחצם דכל שאינו עושה
 משום הנאת גופו מותר לרחוץ :

ד מי שהוא איסניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנח
 פניו במים מותר לקנח בו והוא כל מי שיש לבלקד ער פניו
 או על גבי עיניו מותר להעבירו במים ואפילו כל אדם ואפי' בלא
 ליכלוד ואפילו מי שאין דרכו לעשות כן בכל יום ועושה ערה
 כדי להקר מותר לו לשרות מפה במים ולסוחסה עד שיצאו
 מימיה ערב יום כיפור ולמחר מעבירה ע' עיניו אע' פי שנשאר
 בה מליחלות המים קצת בלבד שלא יהא בה טפח ער מנת
 להטפח שאם היה בה טפח ע' מ להטפח והוא שיש בו לחות
 כל כך עד שמניח אדם ידו עליה העלה בה לחות כל כך עד
 שאם ירבקנה לידי האחרת תדבק בה לחות בידו השנייה א' ש
 בו משום איסור רחיצה ומשום חשש סחיטה ויש אומרים אפי'
 אין בה שופה כו' דחיישין שמאלא הנגב יפה יבא לדי
 סחיטה ' חולה אפי' אין סכנה רוחץ כדרכו וכן הרחץ משום
 רפואה רחם רחיצת עיניו רפואה היא ואינו מכין והענוג
 שרי ורחמנא ליבא בעי אבל לרחוץ פיו ושיניו אסור כיון שאין
 בו סכנה שמא יבא מעט מים בנרוננו וצ' שיעור אסור מן ה'
 התורה מיהו נהגו עכשיו להחמיר אפילו ברחיצת עינים שהיא
 דושה קצת לרפואה :

ה ההולך לכית המירש או להקביל פני אביו או רבו או מי
 שגדול ממנו בחכמה או לצורכי שאר מצות יכול לעבור
 עד צוארו במים וכן בחזרה מות' שאם אי אהה מותר לו החזרה
 יבא ליד' ממשול שימנע מלהלך לכהלה ' אבל בין בהליכה
 בין בחזרה צריך לעשות שיניו והוא שלא יוציא ידו מטפת
 חלוקו כדי שיוכר י' ולא יבא לידו סחיטה ' הג'
 (ויש עוד לזכור שלא יוניא ידיו מתחת טפת חלוקו להנביח טולי
 חלוקו על זרועו משום דככה' אינו נראה כמלנוט אלא כנוטאס
 על כתיפו ולאמר מה הניחא בעליות מקופלת כמנת חייב חטאת ')
 ומשום כיבוס ליבא דארובה דרך לבלקד הוא בכך :

ו (וע' סימן ט' סעיף ע' ו' וסימן ט' סעיף י' וסימן ט' סעיף
 כ' ו') והוא שלא יהיו המים רדופים דאם כן אף בחול
 אסור מפני הסכנה אפי' אינם מניעים אלא עד המכתים :
 ז ודוקא לעבור בנפו עד צוארו מותר אבל מעבר לטוש
 בהוכה אסור שכיון שאין איסורא אלא מדרבנן גזירה
 שמא יעשה חבית של שייטין עשו חזוק לרברבה ית' מבטל
 תורה בשכ ואל תעשה :

ח והרכ לא התירו לעבור בסי' לילך אצל תלמיד שרתלמיד
 ילך אליו ואפילו אין התלמיד יכול לילך אליו כגון שיש לו
 שום אונס לא פלוג רבנן :

ח ההולך לשמור פירות התירו לו לעבור במים שאין כונתו
 לתענוג אבל לחזור לא התירו לו שאם יבא למנוע שלא
 להלך לית לן בה דדוקא נבי דבר מצוה התירו לו לחזור משום
 ההליכה ולא בדבר אחר וכל מקום שמוותר לעבור במים אפילו
 היה לו דרך שיכול להקיף בביש' מותר לעבור במים דלמעט
 בהילוך עדין ספי' (וע' סימן ט' סעיף ו' ונכו' מקנ' סעיף
 ז' ונכו' מן סכ' סעיף ה') :

ט מותר להצטנן בטיש אע' פשיט בו קצת לחלוות
 והוא שאין בו טפח על מנת להטפח אבל אם
 יש בו כולו אסור וכן מותר להצטנן

אחרונה יותר מכדי אכילה פרס דבהכי מתייש' דעתו ואם שהה
 יותר אין מצטרפין דשיעור אכילה פרס יש אומרים שהוא כר'
 בצים ויא' שהיא שלטה בצים שוחקות :

ה והא דבעי' שיעור היינו דאם עשה כמזד שהוא חיי' כרת
 וכסונג דחייב חטאת אבל איסור דאורייתא איכא אפילו
 בכל שהוא דכתבי נבי אזהרת חלב כל חלב שור ועז וכשכ לא
 האכלו דמשמע אפי' כל שהו חלב לא תאכלו ונבי עונש כתיב
 כיכל אוכל חלב ונכרתה ולא כתיב אוכל כל חלב דלא ענש
 אלא על שיעור אכילה שהו' כזית וה' לשאר איסורים איסורן
 ככל שארא ועונשן בשיעורן :

ו אבל אכילה גסה פסור כגון שאכל בע' כ סמוך לחטיכה
 עד שהיה שבע וקץ כמזונו והפסיק ואח' מיד כשחשבה
 שעדיין היה שבע ומלא חזר ואכל זו היא אכילה גסה ופסור '
 (וע' סימן נ"א סעיף ט') מפני שאינו נהנה ממנה ואדרבה
 שהיא מזיקת לו וכתבי אשר לא תעונה כלומר שאוכל לישכ
 דעתו בה פרס לפזיק עצמו והוא שאכל מאכלים שאי' ראויים
 אלא למי שהוא רעב אבל אם אכל מאכלי' הראויים אף לשיבע
 כגון מאכלי' המבוטחין והמתוקין שיש בהם הנאה אף לשיבע
 דרווח לבסוסי שכח חייב אפי' באכילה גסה ' האוכל ביכ
 אנוכיים שאינן ראויין לאכילה כגון עשבים המרים או שריפות
 הבאשים או ששה פסקין שאינן ראויין לשתייה כגון ציר או
 מוריים ותימץ חי הרי הוא פסור שאין דעתו מיושבת בהם
 ועדיין מעונה הוא אבל מ' אסור לאוכלן לכהחילה ואפילו
 למעום דבר ולחזור להפלישו אסור ואפילו עצי בשמים ' :

ז אבל עליו נפנים פסור ולולכי נפנים אם לבלבו קודם ר'ה
 פסור דכבר נתקשו ונעשי כעץ ואינן ראויין לאכילה אבל
 לבלבו אחר ר'ה עדיין רכין הם וחשובי' אוכלין וחייב עליהם ' :
 ח פ' פליץ' כשתא או זנבילא יכשתא פסור שאינן ראויין
 לאכילה ואם הם רטובין ראויים הם לאכילה וחייבים
 עליהם :

ט שתייה אין שיעורו שהו' ככל אדם אלא כל אדם לפי סח
 שה' גדול לפי גדלו וקסן לפי קטנו אם שה' מלא לונמיו
 חייב ולא מלא לונמיו ממש אלא כדי שיסלקו לצד אחר כפיו
 ויראה כמלא לונמיו כ' ק' לרז'ל דמתיישב דעתו כזה והרי
 עבר על אשר לא תעונה והוא פחות מרביעית באדם בינוני :
 י וכל מטקין מצטרפין לבישיעורן שתה' מעט וחזר ושתה'
 מעט אם יש פתחלה שתייה ראשונ' ע' סוף שתייה אחרונ'
 כדי שתייה רביעית מצטרפין לבישיעורו ואם לאו אין מצטרפין
 יא ששיעור צירוף השתיו' כדי אכילת פרס כמו צירוף אכילות '
 שתה' חומץ וזי כבר נתבאר למעלה שאין ראוי לשתייה הוא ופסור
 אבל אסור חומץ מוג' ראוי לשתייה הוא ומתייש' דעתו בו והיי'
 על כל הדברים שאינם ראויין לאכילה שאסרנו אם אכל מהם
 בשיעור אע' שפסור ממליקות מכין אותו מכת מרדות מדרבנן
 מותר לינוע ביה' ולשלשל כל אוכלין ומטקין שאינם מוסיפים
 שהרי ראויין הן ליחץ לקטנים לא חיישי' שמא יאכל או ישתה
 אנג נגיעה משום דאימת יום כיפור עליהם ויהי' ארעתייהו :

הריג איסור רחיצה ביום כיפור ובו יב סעיפים :

א רחיצת כיצד כל רחיצה של רחיצת אסור ביכ משו' אשר
 לא תענונו' הילכך אסור לרחוץ מקצת גופו בכל גופו בין
 בחטין בין בצונן ואפי' להתיש' אצבעו במי' אסור אבל אם היו
 ידיו או רגליו או שאר מקו' ככל גופו סובלך בשיש' או בצואה
 או שנתפ' דם מחוטמו מותר לרחצם שזה אינו של תענוג ' :
 ב וכן בבקר כשעומר ממשו מותר לרחוץ ידיו ולברך עליה'
 ענ' שסתם ידים מליכותיהם בבקר ועוד ר' רעה
 שור עליהם ויש בו משום סכנה אם אינו רחצם

* לביש החוד הלכות יום כיפור *

ועל סימן מ' סעיף א' שנתפאר עם שנתקנה נכנסה זו על בעלת הפנדל ולמיל סימן הנזכר נתפאר שמכרכין כמה נכנסו אל סמכות אע"פ שלא עשה אורו דבר שהנכנסה נתקנה עליו וכמה נכנסו שאין מכרכין אלא עשה אורו דבר שמנכר עליו) מתיר לעמוד בבת על כרים וכסתות בי"ב ואפילו הן של עור שאין זה דרך הנאת נעילה אלא כשהוא מנעילה ברגליו והמחמדת ע"ב :

תרתי איסור תשיש המטה ובו ב' סעיפים

א השמיש הפשה אסור ולא משום קרי אלא משום עינוי (כדלפינו לעיל סימן תרי"א סעיף א' מקל"א) הילכך אסור אפי' בזמן הזה שאין נוהגין שבילה לבעל קרי לתפילה ויוהר מלישן עם אשתו במטה ואפי' ליגע בה יוהר כאילו היא נדה פנן יבא לידי הרהור וקרי :

ב הרואה קרי בי"ב ידאג כל השנה כולה שמראים לו שלא קבלו העניתי והשביעוהו כמה שבירים להשביעו בעבר שפוזג כוס לרבו ושופך לו הקיתון על פניו ואם עלתה לו שנת מובטח לו שה' בן ע"ה וי"ז ויא' שודאי יש לו הרבה זכיות שהגזנו עליו ויש פנים ג' לאידך גיסא שבשעלה לו השנה אדרבה ידאג יותר ויפשט במעשיו ויתקנס שמא קיבל זכיותיו ושחפו על חייו ונשאר ערום ממצות שבכר קיבל שכרו :

תרתי מתי יתחלו הקטנים להתענות ובו ב' סעיפים

א החינוקות מותרות בכל אילו חוץ מנעילת הסנדל שאין חוששין כל כך אם לא ינעילו אבל בשאר דברים שהם מצטערים בהם אין למונען פסח ומתיר להאכילן אפי' בידים ולא דמי לחמץ בפסח דאמרינן משום שיש בו כרת ולא בדילי אינשי מיניה אסרו חז"ל לאדם לרחעם בו בפסח וא"כ אכילה בי"ב ג' ג' הדיה לנו לאסור להאכילם לקטני שודי ג' י"ט בה כרת ולא ברילי אינשי מיניה שאני חמץ בפסח שהוא יום מתיר בשאר מיני מאכל ואם יתעסק בו בפסח יבא לאכול ממנו מש"כ בי"ב שכיון שאסור לאכול כל מיני מאכל ומשקי אסת דעתיה מיניה ולא יבא לידי אכילה שאיכת"כ עליו : הג"ה (ועל סימן תרי"ב סעיף ו' ומזהו פשטא כמו מתיר למי שמתענה להתעסק במאכלות ומשקין ועל סימן תקפ"ו סעיף א' דכיון דאסור במיני מאכל ומשקא אסת דעתיה מיניה ולא אמי לאסתנווי) : אבל לרחוץ ולסוך אותם בידים אסור שכל הסך גם הוא עצמו נהנה בהם שהוא סך ורוחץ ידו אנבן מש"כ באכילה אבל מתיר לומר לגוי לסוך ולרחוץ התניק אפילו בהסין שהחמירו בו ביום דסתם מינוק חולה הוא אצל חסין ודבר שאין בו סכנת אומר לגיועוהו :

ב ומ"ם מחנכין אותן להרגילין במצו' ומנעין מהם שעה א' או יותר כמה שרגילין לאכול שאם היה רגיל להאכיל אותם בב' שעות מאכילין אותם בג' ואם היו רגילין בג' מאכילין אותם בד' כיצד קצת שה' פחות מכך ש' אין מענין אותו כלל בי"ב אפי' לשעות ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו מוחין בידו כדלפינו יבא לידי חכמה וכן ש' שנים שלימות כבירא וי' שנים שלימות בחולה והש' כח מחנכין אותו לשעו' שאמרנו וה' לקטן הכל לפי בת הבן והבת לפי שישוכולו לסכול וכן י'א שליטתו שהעני' ומשילי' פדרכנן כדי לחנכם במצות ואין חילוק בין זכר לנקיבת בזה שלא יצו חכמים להחמיר על נקבה יותר מן זכר אף על פי שמטרת להיות גדולה משום דעיקר תקנת חכמים הוא משום הזכרים אבל בדבר שהוא דאוריית' יש חילוק ביניהם שהאשה מסתרת ליחשב גדולה שנה אחת קודם שראיש שבת י"ב שני' ויום אחד הרי היא בגדולה לכל דבריה וזכר בן י"ג שנה ויום א' הרי היא כגדול לכל דבריו ולא קוד' לכן והוא שהביא ב' שערות נאם

לחצטנן בכל מיני פירות ובתינוק ובכל מיני כלים והוא שיהיו רקים אבל אם יש בהם מים אפילו אינם מליאים אסור דשפא יתענו וישופך המים עליו ויש אוסרין בכלי חרש ישנים אפילו רקים לפי שדרכן לבלוע הרבה ובשמצטננין בהן פולטין מה שבלעו וחשיב כמו רחיצה :

ג כלה אם הוא בתוך שלשים יום אחר נישואיה מותר לה לרחוץ פניה כדי שלא תתנה על בעלה :

ד מי שראה קרי ביה' בזמן הזה שאין בעלי קריין סובלין לתפלה כל ימות השנה גם היום לא יסבול אלא אם הוא לח מקנה במפה ודיו ואם הוא יבש שנהלכלך הקרי בבשרו רוחץ מקום המלוכלך לבד ומהפלה אבל אסור לו לרחוץ כל גופו או לסבול :

ה אפילו אשה בשתניע זמן שכיחתה בו ביום לא תסבול דשבילה בזמנה ק"ל דלאו מצוה היא וא"כ למה תסבול תמתיק עד למחר וה' להטאר חיבי שבילו שאינם סובלין בי"ב ואע"פ שבשאר ימי השנה הוא רגיל לסבול לתפלה לא יסבול כי כדק"ל דאין שבילה בזמן הזה לבעל קרי אפילו לתפילת כיון שאיך יכול לשהר עצמו פכל וכל כגון מסוכאת מת :

הר"ד דיני סיכה ונעילת הסנדל ובו ד' סעיפים

א סיכה כיצד אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם הוא חולה אפי' אין בו סכנה או שיש לו חשטין כראשו סך כדרכו ואינו חושש שאינו עושה משום תענוג אבל בלא חולה או חשטין אפילו אינו סך לתענוג אלא להעביר הזוהמא אסור דסיכה אינה כרחיצ' כי הנאתו מרובה ואפי' אין כוונתו להעניג מ"ם מתענוג הוא בכך :

ב נעילת הסנדל כיצד אסור לנעול מנעול של עור ואפילו ברגל א' אסור לנעול ואין חילוק בין בית לרה' ככ"מ אסור ואפי' מנעול של עץ ומחופה עור וכן קב הקיטע וכיוצ' בו אסור ודוקא של עור שהוא נהנה בנעילתו שמרגיש שאינו הולך יחף אבל של עץ רשל גמי ושל קש ושאר מינין ואפי' אנפליאות של בגד מותר שאינו מתענוג בכך שהיה קושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהיה יחף ל"ש בבית ול"ש ברה' ואע"פ שבשאר שבתות השנה אסור לצאת לרה' אלא במנעול של עור אבל שאר דברי' אסורים בי"ב שאני (ועל ס' סעיף ט"ו) דבשאר ימות השנה כ"ע נועלין בשל עור ואין דרך לנעול בשא' מינין החו שאר מינין כמשרי' שאינ' מלברש או משר' נזירה שפא יחלוץ וישאם ד' אמות ברה' מפני שילענו עליו כמו שמביאר שעמא בהלכות שבת סי' ט"א אבל בי"ב שאסור בשל עור הוה שאר מיני' מלבוש שלהם ולא ילענו עליו ומותר (הג"ה) ולא דמי לקב הקיטע שהנ' אסור לנח' בו נשנת אש"פ שזכרו נכך כמו שנתפאר לעיל כו' סעיף ט"ו דנתי רקיטע דרכו לנח' נקב אינטי אחריו לאו אורחיהו נהכי אלא ני"ה כיון דכולהו אורחיהו נהכי מיניס לאו משוי נינהו ועוד דקיטע שאני דנתי קיטע יש עעם אחר לאסור כמו שנתפאר לעיל סימן ומעיף הכנכרים :

ג חיה כל ל' יום מותרת לנעול משום צנה שהוא קשה לה וכן חולה אפי' אין בו סכנה אלא שהצינה קשה לו וכן פי שיש לו סכה ברגליו מותר לו לנעול וכן אם רוצ' לילך לביתו מב' בי"ב או איפכא וירידו נשמים והוא איפטיס ומצער לילך בו יחף מתיר לו לנעול מנעוליו עד שמגיע לבקומו ההולך במקום שיש סכנת עקרב מתיר לו לנעול אפילו מנעול של עור ואפילו אינו הולך לדבר מצוה אלא למייל מתיר לנעול במקום הסכנה :

ד יש מי שאמר שאין לברך בי"ב שעשית לי כל צרכי כיון שאסור לנעול במנעוליו כיון דכיון שיש לו צד היתר לנעול כגון במקום סכנת עקרב וכיוצא בו הרי בידו וברשותו תוא לנעול על כן יכול לברך כמו בשאר דברים :

ואם לא הביאו שתי שערות עדיין הם קצטנים לכל דברה מן התורה דקים הלו לחול' שהאשה מביאה שערות כשהיא בת י"ב שנים ויוצ' והו' דשעם שחשבה התורה לגדולה והאיט אינו קביא עד היותו בן י"ג ויום א' לפיכך אינו נחשב גדול עד זה הזמן א"כ היתה מטבעה היא ממהרה גדולתה מן האיש שכבר יודע הוא מדבריו קבלה שהשערות הם סימני גדולות וכל זמן שלא הביאו שערות נחשבים קצטנים עד רוב זמנכם הילכך בת י"ב ויום א' ובן י"ג שנים ויום א' משלימין מן התורה אם הביאו שתי שערות ואם לא הביאו כ' שערות אין משלימין אלא מדרבנן ואם התינוק אודתינוק' רך וכחוש ותש כח אין צריך להשלים בזמן דרבנן כגון י"א שלימות אלא מחנכין אותו לשעות עד הניעו לזמן דאורייתא ומיהו כל שהגיעו לזמן דאורייתא דהיינו בן י"ג ויום א' בת י"ב ויום א' אע"ג שאין אנו רואין בהן שערות אין להקל בהם שהוא ס' ציקא דאוריית' שאין אנו בקיאים בבדיקת מקומות השערות היכן הן דאויין להיות וגם שמא ה' זולתן שערות ונשרו הילכך אף על פי שהתינוקת והתינוק הוא רך או כחוש וקטן באיבריו אין להקל בן ובלכך שלא יבא לידי סכנה שזה אפי' בגדול מותר שנ' וחי בהן ולא שימות בהן וכדרך שמתחבין אותו באכילה נכון להחמ' לחנך אותו ג' כרחיצה וסיכה ובזמן הזה אין נוהגין לרחוץ ולסוך אותם כלל באלו הארצות ואפי' ע' ימים :

הוא גוי שאומר אם לא יתנו לו אפשר שיכבד עליו החולה ויסתכן ואף על פי שלא אמר שמת ימות מאכילים אותו דמי יודע גדול ההכבדה .
 ואפי' חולה אומר שאינו צריך שומעין לרופא דשמא הוא נבעת ואין סגיש בחליו מחמת רוב חולטא וספק נפשות להקל ואם החולה אומר שצריך אפי' אינו אומר ג' כ' שיסתכן אלא אומר שמת

יכבד החליו . ואפי' מאה רופאים אומרי' שאין צריך מאכילין אותו ע"פ עצמו ובלבד שמוכריין לו חחלה שהיום יום כיפור דשמא שכח אבל אחר שהודיעוהו שהיו יום כיפור והוא שואל לאכול אין צרי' לרדקדק עליו יותר דלב יודע מרת נפשו ואחזקין איניט לרשיעא לא מחזיקין !

ב ואם הוא אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך נותנין לו דספק נפשות להקל !

ג ואם הוא ורופא עמו אומרי' שאין צריך ורופא אחד אומר שהוא צריך או הוא אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צריך ושנים אומרי' שאינו צריך לא יתנו לו כלום שאין דבריו של אחד במקום שנים כלום בד' כששניהם שנים כחכמה ובקייאות שאין א' מהם מופלג ומוטתה בחכמה ביותר אבל אם האחד מומחה ומופלג בחכמה ומוחזק בבקייאות יותר חוששין לדבריו להקל ולהאכילו כיון שרובא ספק נפשות אבל לא להחמיר כגון שהוא אומר אינו צריך והשנים אומרים צריך אף על פי שאין בקיאים כמותו מאכילין אותו על פיהם כיון שהם בקיאים ג' כ' במלאכה זו אין דבריו נביאות כמקום שיש סכנה נפשות :

ד ואם שנים אומרים צריך ואפי' מאה אומרים שאינו צריך מאכילין אותו ואפי' הוא בעצמו אומר עמהם שאין צריך נותנין לו שאין דולכין בספק נפשות אחר רוב דעות . אלא כיון ששנים הבקיא' במלאכה זו אומרים צריך אע"פ שמקצת מן המאה הם מוחזקים לטמחה יותר סומכין על אלו השנים להקל וה' אם החולה ורופא אחד עמו אומרים צריך אף ע"פ שמאה אומרים אין צריך

ומה טלנו תולין לומר כשהחולה אומר נריך אני דלב יודע מרת נפשו ולח מחמת נפשות קלמ' אלא קיס ליה בגייה טפי ומי אמר לא נריך אני תלינן למחמ' דלב יודע מרת נפשו :
 נפשותא הוה דלמך הכי היינון משום דספק נפשות לפקל תלינן הכי לקולא

ה ואם החולה אומר אינו צריך והרופא מסופק דהיי זה ספק נפשות שהרי אם היה הרופא אומר וראי צריך הו' מאכילין אותו עכשיו ג' כ' מאכילין אותו מספק דספק נפשות להקל ואיך דבריו של החולה שאומר אינו צריך כלום דשכ"ח הוא דמחמת בעותתא דחולה אומר כן אבל אם הרופא אומר אינו צריך והחולה מסופק שמעינן לרופא דאינו יודע דחולה לאו כיוס הוא דאיהו מנא ידע וזבן של חולים אינם יודעים ובקיאין בחוליו שלהם הלכך לרופא שמעינן שאומר יודע אני שאינו צריך שאין ספק מציאו מירי ודאי :

ו כד' שנותנים לרופא מסופק ה' כ' כשרופא בקי בשיב חולה זה אלא שאין מבחין אם הכביד עליו החולה כ' כ' אם לאו או שאינו מוסחה ומוחזק בבקייאות כ' כ' אבל אם הרופא עצמו אומר שאינו מביר בשיב חולה זה הרי רופא זה כאיניש דעלמא לעניין זה החולה ואין מאכילין אותו על פיו מיהו אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם שאצלו שהוא מסוכן אם לא יאכל מאכילין אותו :

תרי"ז דין עוברות ומניקות ויולדו ביום כיפור וכו' ד' סעיפים :

א עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ב"כ שהו' דאוריית' :
ב עוברת שהריחה מאכל כ' כוכן בשאר ימות הטנה שהריחה מאכל איסור ואפי' הרחה איסור חמור ואם לא יתנו לה מסנו הסתכן היא או הולד לוחשים לה באזנה שהוא י' כ' או שהוא אסור דשמא שכחה האיסור או שהו' י' כ' ובשזוכרו לה האיסור הסיח דעתה מן המאכל משום חומרת האיסור או משום חומרת ה' וס' ולא הבקש עוד ואם חתייטב דעתה מוטב ואם לאו נותני' לה מעט מן הרוטב שאין בו שיעור כרת כרי להקל עליה מן האיסור עצמו אולי יתייטב דעתה ואם לא תתייטב דעתה בזה נותנין לה אפי' כשיעור מן האיסור ואפי' לא אמרה צריכה אני אלא שאנו רואין שנתחוויר פניה מחמת רית המאכל מסוכנת היא ונותנין לה מה שתרצה :

ג ולא דווקא עוברת אלא אפי' כל אדם שהריח ריח אוכלין ונתחווירו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ונותנין לו מעט בתחלה הרוטב ואח"כ האיסור עד שתתייטב דעת' ודוק' עוברת ופי' שהריח שמאכילין אותו מחמת ריח נותנין לו כן בצמצום סחמת שאין לנו אפשר ביטוב דעתם שפעמי' שמתייטב ברוטב פעט ופעמים צריכים להרבות מן הציסור עצמו אבל חולה שמאכילין אותו ע"י בקיאים מאכילין אותו בתחלה דבר הצריך לו וכ' הצרי' לו ע"פ הבקיאין וכמו שיתבא כס' שאח' זה בע"ה יולדת תוך שלשה ימים הראשונים ללידה לא תתענה כלל שסכנה הוא לה משלשה ער' זו אם אמרה צריכה אני נותני' לה כמו לחולה מכאן ואילך הרי היא כשאר בני אדם ותוך שלשה ותוך ז' שנותנים לה לא חשבינן לה מעת לעת כגון שאם ילדה כשבעה כחשרי בערב שיאכילה ב"כ עד הערב אפי' לא אמרה צריכה אני מפני שערדיין היא תוך ג' ימים שעל אלא הנך ג' חשבינן לה לפי סדר הימים ויום הלידה נחשב יום שלם אפי' ילדה בערב ומיד כשנכנס יום ל' ללידתה מיקרי לאחד ג' וכן הו' ימים :

תרי"ח דין חולה בי' כובו' סעיפים :

א חולה שצריך לאכול אם יש שם רופ' א' בקי ואפילו אם

לבוש החודר הלכות יום כיפור

נהגו ג' להעכיר לפני התיבה בר' הוי"כ שהם ימי דין פרנסים ומנהיגי' העוסקים בצרכי צבור ומגנים על דור שלהם דוגמא דמ' עה והוא שיהא אדם הגון ומרוצה לכל הקהל / ושוב שיאמר החזן בלחש קודם שיתחיל התפלה תפלות ובקשות המהוקנות בלשון יחיד לבקש על עצמו לפני השם שחתקבל תפלתו ובלבד שלא יאמר בלשון השבעו ושמות כמו שכתבתי לעיל בהלכות ר"ה סימן תק"פה ואחר כך מתחיל הש"ץ כל נדרי וכה שאומר' אוהו בלשון ארמי לפי שנתקן בבבל שהיה עיקר לשונם לשון ארמי לכך הקנהו בלשון ארמי כדי שיבינהו הכל ואומר מי"כ זה עד י"ה הב' על ונהגין כן כדי להתנות על כל נדרים שידרו בשנה הבאה שיהיו בטליון לפי שאין העולם גזזרים בנדרים ועוברים על לא יהל דברו וגומר / לכך סתנין עליהם באולי יעבור על אחד מהם בשוגג שינצל מן העונש שהתנאי מיעיל לטלא יחול הנדר מעיקרונה שידור אחר כך והוא שלא יזכור הנתיא בשעת הנדר כשידור אחר' שאם הוא זוכר לתנאי ואפ"ה הוא נודר הרי מבטל התנאי והגדר קיים אבל כשאינו זוכר התנאי אז מועיל התנאי לכך ג' לכהרז אחריתא בהון כלומר אם אשכח ואדור מעה אני אחרש עליה' ומתנה שיהיו בטליון מעכשיו ומיהו ביטול אינו מועיל אלא לנדרי' שנחדר מעצמו ושבועה שישבע מעצמו אבל נדר שחבירו כדיר ושבועה שחבירו או כ"ד משביעין אותו אין מועיל בהן לא ביטול ולא תנאי שהרי הוא נודר על דעת חבירו ועל דעת בית דין והש"ץ אומר בקול רם והשנים שעמו בקול נמוך דהרי קלי לא משתמע' אבל מ"ם יאמרוהו ה' ביחד ונס כל הקהל יאמרוהו בנחת עם הש"ץ כדי שיתנה כל אחד בפני עצמו על נדריו שידור כל השנה הבאה שאין הנאי הש"ץ מועיל לאחריו לפיכך לא נתקן לשון של כל נדרי בלשון רבים אלא בלשון יחיד שהש"ץ מתנה לעצמו ולכך צריכים הקהל לאומרו ג' עמו בנחת והנה בנוסח שלנו יש לדקדק מאד כי כל קהלו מוסעה ומשובש מאד כמו שאבא' בע"ה שהוא פותח בלשון יחיד כאשר ראוי להיות ואח"כ מסיים בלשון רבים כי לשון דאינרנא ודאשתבענא ודאחרימנא ודאסרנא כולם הם לשון יחיד כאשר ראוי להיות שפירוש דאנרנא הוא שאדור אני וכן דאשתבענא פ' שאשבע אני וכן דאחרימנא פירוש שאחרי' אני וכן דאסרנא פ' שאאסור אני מלשון אסרה אימר וכן כה שאומר אה"כ אחרימנא בהון פ' אחרתש אני מעכשית והרי כולם לשון יחיד המדבר בעדו שמתנה על מה שיעשה להכא ומה שאומרים אחר כך על נפשנא וכן בסוף נדרנא ואסרנא ושבועתנא אוחס' הלשונות כולם הם לשון רבים כי כי הנ"א שבסופי תיבות הללו אינם מורו' על הדבר בעדו כמו הנ"א שבמילת דאינרנא ודאחרימנא ודאשתבענא שהם מורים על המדבר בעדו ובלשון תרגום שהם במקום אנא שפירושני אני אלא שהסר הא' הראשונה והוא במקום אני בלשון הקודש כמו שפ' אבל הנ"א במלות נפשנא נדרנא ואסרנא ושבועתנא כולם הם מורים על לשון רבים כמו נ' בלשון הקדש שבמקו' לנו אומרים בתרגום לנו ובמקום נפשני אומרים נפשנא' וכן כבילים במקום נדרינו אומרים נדרנא כו' וא"כ כאלו התיבות הוא כאלו אמר על נפשני וכן נדרינו ואסרניו ושבועתינו ולפי לשון התנאי שנתייסר בלשון יחיד מתחלה שיתנה כל אחד בפני עצמו על נדריו שיעשה היה לו לומר על נפשאי וכן נדראי לא נדרי ואסרי לא איסראי ושבועתאי לא שבועי' על כן אומר אני דודאי כולם שעות הם אלא שנתייסר מתחלה בלשון תרגום שאין אנו בקיאי' בו לכך לא דקדקו בה קדמוני הרבה ומפני כן נפלו שעות בספרי' וראויין כולם להיות כמו שכתבתי לפי ע"ד וכן ראוי להיות דאסרנא על נפשאי וכסוף יאמר נדראי לא נדרי ואסראי לא אסרי ושבועתאי לא שבועות וא"כ כל לשון כל נדרי שמננים בו עכשיו החזנים איני מדקדק ושעות הוא מתחלה בלשון יחיד וכסוף בלשון רבי' וכבר אפרש

וכשמאכילין את החולה או את האטה עוברת שהריחה אחר שנתנו לה מן הרושכ ולא נתיישב דעתו ואכלו אות' מתחלה מעט פחות מכשעור דאורייתא אולי יספיקו בזה ולא יבא לידי חיוב כרת הלכך מאכילין אות' מתחלה כמו ב' שלישי' כצ"ע בינוניות שהוא פחות מככותבת לב' עומשהוין אוהו בדי אכילת ד' ביצים שהו' שיעור אכילת פרס ואח"כ נותנין לו עוד שיעור בזה וכן עד שתתיישב דעתו :

ח ובשתייה יתנו לו מתחלה פחות מעט ממלא לונמיו של חולה וישערו החולה עצמו / וישתו בין שתייה לשתייה ג' כ' כמו נכ"י אכילה שהוא שיעור אכילת ד' ביצים אם אפשר ואם לא אפשר ישתו בין שתייה לשתייה כמו שיעור שתיית רביעית' אבל בין אכילה לשתייה אין צריך לשהות כלום שאינם מצטרפין אבל אם יאמר הרופא שאין שיעורים הללו מספיקין לו נותנים לו כל השיעור אפי' אינו אומר בודאי אלא שנסתפק בדבר או שהוא בעצמו יאמר שאין מספיק לו זה השיעור או מסתפק בו נותנין לו כל צרכו בבת אחת :

ט מי שאהזו בלמס והנא חלוי שבא סחמת רעוק וסימנו שעניו כחות ואינו יכול לראות מאכילין אותו עד שיאירו עיניו ואפילו דבר איסור מאכילין אותו אם אין כאן היתר ואם יש כאן שני מיני איסור אחד חמור מחבירו מאכילין אותו את דקל תחלה להקל עליו האיסור ואם היה צריך לבשר יש כאן בהמה לשחוט ובשר מוכן נבילה על ס' שכ"ח סעיף י"ד :

י חולה שאכל ב' כונתיישוב דעתו עליו בענין שיבול לברך צריך לברך וזכור של' כ' בברכת המזון שאומ' יעלה ויבא בבית ירושלים ולא אמרין' מצוה הנאה בעבירה היא ולא יברך עליה שאין האכילה עבירה נכ"י חולה שיש בו סכנה כי אדרבה מצוה היא לנבית דוחי בהם אמר רחמנא' ולא שימת ב' ז' ירוי"כ לנב' ידיה הוא כשאר' שלנב' יאמר אלם לענין אכילה והליכ מצוה היא לו לאכול כמו בל' ש' בין שיש בו סכנה ולכך יברך עליה וזכור י"כ בעלת הציבא בבונה ירושלי' :

תרי"ט סדר ליל יום כיפור ובו' סעיפים :

א ערבית נכנסין לכה' ונהגין להתעטף בציצית סבעי' ולברך עליו (נפונא' אין מתעטין) ואם שכח להתעטף עד הלילה לא יברך ולא ק"ל כמות יום חייב אף בלילה' ונהגים שקודם שיתפללו סתו' לכל העבריינים והם העוברים על נזירות ותרומות הקהל ומתירין להם כדי שיוכלו להתפלל עמהם ואפילו לא יבקשו שיתירו להם מתירין להם משום דאמרינן כל תענית ציבור שאין בו מפושעי ישראל אינו תענית שדרי הלכנה ריחו רע ופגמו הכתוב עם סמני הקשורת / והולכין שני חשובין מן הקהל ועומדים אצל החזן שדעא שלישי כדי להתיר ולהתפלל עם העבריינים אבל משום כל נדרי אין צריך ג' שכל נדרי אינו אלא הנאי להבא ואין צריך ג' לתנאי שכל אחד מתנה לעצמו וכן לשון כל נדרי כולו לשון יחיד הוא שהחזן מדבר בעד עצמו וכן כל א' צריך להתנו' בפני עצמו אלא עיקר השעש שהולכין כ' לעמוד אצל החזן אינו אלא להתיר להתפלל עם העבריינים שכבר במקום הקהל שחמת עבריינותם ועכשיו חוזרין ומתירין להם ואומרים כזה הלשון כשישיבה של מעלה וכשישיבה של מטה ג' דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים מיהו בלאו הכי צריכים להעמיד אחד לימין החזן ואחד לשמאלו כיום כיפור בכל התפילות מפני שהוא תענית ציבור' (ועל' מ' תק"פ סעיף ז') וצ"ע במ"ע ביום שגזר תענית ציבור במלחמת עמלק שעשה כן שנ' וזהרן וחזר חסכו בידיו כזה אחד ומה א' וגומר ואח"ל משום שהתענית צבור היה אלא שאין נוהגים בו כל היום רק בהתחלת תפלה הראשונה מיד לנו שאין בנוכח לתעמיד ג' יחד כל היום אצל החזן ועל'

שאין אחד יכול להתנות כעד חבירו וא"כ מה שאומר לכסוף לשונות של רבים אינו עושה כלום ואפי' תנאי של עצמו לא אמר ולא התנה כלום לא הש"ץ ולא הקהל וא"כ אמירת כל נדרי בכל שנה בנוסח זה הנדפס במחזורים שלנו נ"ל שאין בו ממש וגם מה שנדפס במחזורים בתחלתו דנדרנ' בלא אלף נ"ל שהוא טעות שמשמעו שנדרתי לשון עבר המדבר בעדו אלא שבאמת גם בלשון זה אינו מדוקדק שגם אם הוא לשון עבר ראוי הוא להיות נדררים שכן הוא ברקדוק התרגום כל המדבר בעדו בעבר כגון אמרתי שלחתי וכה"נ יאמר התרגום אמרתי שלחתי ותמצאנו הרכה בתרגום החומש על כן איננו צריך להביא אחת לרונמא כי הוא פלא על כל נדרותיו לפיכך נ"ל טראוי להיות ככאז דאינדרנא בא"לף האיתן ויהיה פירושו שאדור אני וא"כ רוב נוסח של כל נדרי אשר נדפס במחזורים אין בו ממש ואין לו שום פ"י אלא הגינון בלבד ואינם יודעים ואינם מבינים מה אומרים ואם אישר חילי אהקנניה וכמה פעמים רציתי לתקנו וללמדו לחוננים כהונן ולא היו יכולים לשנות בעת תפלתם מפני הרגל הגינון שבפיהם :

ע"כ אומר אני הרוצה לרקדק יאמרנו לבדו בחשאי כאש' תקנת' ולא יסמך על הש"ץ לומר אחריו פלה במלה כי היא נוסח של טעות הוא מה שאומרים ואינו תנאי לא לש"ץ ולא להקלרק צפצוף דברים בעלמא כמו העופות שמצפצפין ואין בהם דיבור נ"ל ומה שאומרים אותו ג"כ הטעם הוא מפני שעיקר מה שאומר אותו החזן בקול רם הוא כדי להזכיר את הקהל שיאמרוהו גם הם ויתנו על נדריהם שידרו כל השנה ואולי יש אדם בכה"ש שלא שמע ולא נתן דעת בפעם ראשונה וישמע בשנייה ואם לא שמע בשניי' ישמע בנ' וכן סדרו חז"ל בכמה עניינים לומר אותו ג"פ מטעם כיוצא בו כגון מגל זה ב"קופה זו כו' ולכך נוהגין להגביה קולו בפע' ב' יותר מכראשון ובג' יותר סבב' כדי שישמעו כולם ויתנו הם לעצמם שאין תנאי מועיל לאדם אלא מה שיתנה הו' מעצמו ולא אחר מתנה בעדו כי איך יוכל אדם להתנות מה שחבירו רוצה לעשות ואומרים אותו בעדו י' קודם ברכו וממשיך בנינונו עד הלילה כדי שיתחיל תנאו תקפ בעת הארשון של רבננ' י"ט שהו' תחל' השנה לתנאו יאח"כ אומרים פסוק ונסלח לכל עדת וגו' ואומר אותו החזן ג' פעמים ותקרא עונין אחריו ג' ג"פ ואח"כ יאמר החזן סלחנא לעון נגמר ועונין אחריו הקהל ג'פ ויאמר יי' שלחתי כדברך לומר שאם ידור בזה השנה וישכח זה הביטול ואע"פ יעבור עליו כמזיד שיסלח לו השם שאע"פ שכבר ביטלו צריך כפר' דק"ל הרוצה לאכול בשר חזיר ואכל בשר פלה על דעת שהוא איסור צריך סליחה כדי לפינן מאישה הפירס וה' יסלח לה דמשמע אע"ג דאישה הפירס צריכה סליחה כמה הבהוב מדבר באשה שנדרה ושמע בעלה והיפר לה והיא לא ידעה שהיפר לה בטלה ושותה יין ומשכמת למתים אע"פ שבהיתר עשה שרדי בעלה היפר לה פ"מ היא לאיסור נגבונה וצריכה סליחה אח"כ יברך שהחיינו בלא כוס דהא מוּמָן לזמן קאתי וכל מה שבא מוּמָן למן ומברך עליו זמן ולפי שאי אפשר לאומרו על הבוס כמו בשאר י"ט שאחר שאמר זמן כבר קבליה לי"כ עליה ואי אפשר ליה למשתי ולמתבי לינוקא לא אפשר משום דהיישין שמא אתי למיסרך ויבא לשחוח כוס של ברכה בי"כ אף לאחר שיגדל (וע"ל סימן קקנ"ו) ואע"ג שאנו מאכילין לקטן ולא חיישין דילמא אתי למסרך שאני כוס של קידוש שהקטן אינו צמא ואנו נותנים לו לשחות סכור הוא טמא לשחוח כוס של קידוש וישתה ג"כ כשהוא גדול מה שאין לחוש בן בשאר אכילה ושתי' שנותנין לו (וע"ל סימן קט"ט) ובכוס בלא שתייה לא אפשר דק"ל המברך על כוס צריך לשחות ממנו או הוא או אחר /

בכל שנה וליכא למיחש בה דלמא אתי למיסרך וכיון דלא אפשר למיטעסיה אומר זמן בלא כוס ונהנו לאומר קודם ברכו משום שבכל מקום אומרים זמן קודם עשייה מצות ובשאר י"ט שעיקר מצותן הוא אכילה ושתייה אומרים אותו קודם האכילה אבל בי"כ שברכו הוא קבלת י"ט ומנהגינו להאריך אח"כ בסליחות ותחנונים ובשאר שידות וחושבנות שהם עיקר מצות היום והם במקום אכילה ושתייה של שאר י"ט אומרים ואח"כ קודם ברכו זמן הדין הרשית ביד כל אחד לברך זמן לעצמו בכל מקום שירצה אלא שלא נהנו כן מפני שאין לנו מקום קבוע לאומרו וחיישין שמא יבא לידי שכחח הילכך לא נהנו היחידים לאומרו כל אחד בביתו כמו בשאר י"ט אלא סומכין הכל על זמן שיברך הש"ץ בכה"ש והם יצאו במה שיענו אחריו אמן שהוא במקום מיוחד וקבוע לכל הקהל והם ביחד ולא יבאו לידי שכחח' נהנו קצח חסידים ואנשי מעשה לעמוד כל היום וכל הלילה על רגליהם ע"פ המדרש שהובא בסיומן תר"ו שאין להם קפצים בי"כ במלאכי השרת ופי' שירצה לעמוד מיד כשיחיל הש"ץ צרכו וירא שמים לא יעמוד על כרים וכסחות של עוד שהיא חנונו לו אבל על אחרות מותר ובלבד בשעה שמתפלל יעמוד על הארץ משום שצראה כמתנאה אם יעמוד על כרים בשעת תפילה /

(ומה מנהגים לקר' נלנו י"כ במחזורים ולא חיישין טמא וספ' ככר נתנאל העפעס לעיל פ' רע"ה סעיף ח' וסימן תתי' סעיף ג')

ב' וקורין ק"ש בברכותיה ונהגים לומר ברוך שם כבוד מל"ו בקול רם משום שמצינו במדרש בשעלה משה למרום שפע למלאכי השרת שהיו מקלסין להק' בברוך שם כבוד וכו' והורידה לישראל וצוה להם לאמר ויחזקו משה לאדם שנגב חפץ מפלטרין של מלך ונתנו לאשתו ואמר לה אל תקחטטי בו אלא בצנעא בתוך ביחה כן כל השנה אומרים אותו בלח' אבל בי"כ שאנו במלאכי השרת כדאמרינן במדרש שהבאתי לעיל סי' תר"ו אומרים אותו בפרהסיא ובקול רם וחוחמין ופרוס עלינו וכו' ואומרים פסוק בי' ביום הזה יכפר וגו' והטעם נחבאר לעיל סימן תק"פ ומתפללין הצבור ז' ברכות ואומרים זכרינו לחיים באבות ומי כשך בגבורות וכן באהה קדוש וחוחמין המלך הקדוש אתה בחרתנו כו' ותחן לנו יי' אלהינו את יום צום הכפורים הזה לפחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול בו כל עונותינו זכרנו' כן הוא בכל הספרים גם במנהגים כתוב כן וחמיהני מאד מ"ש י"ה ט"ה וכל הנועדים שאומרים מקרא קדש זכרנו' דהא נבי' כתב' ג"כ מקרא קדש כמו בנודים ונ"ל דטעות נפל בספרים ויש לאומרו סיהו גם בשבת אומרים כן ולמחול בו כל עונותינו מקרא קדש זכרנו' וא"א באהבה מקרא קדש כיון שהוא יום הדין ופמו שכתבתי שעמא לעיל ג"כ ברה' סימן תק"ע סעיף ז' נ"ל אח"כ מצאתי בדפוס ישן שנדפס בו כן כמו שכתבתי מקרא קדש זכר ליציא' מצרי' ונ"ל שיש לנהוג כן דמ"ש י"ה מ"ה וכל המעדי' שאומרים כן ואומ' יעלה ויבא כו' משל לעונותינו כו' קדשינו במצותיך כו' ואומרי' כן אפי' כשהל' י"כ בשבת וא"א אור' רצה במנוחתינו קרטנו כו' שכינן שהוא יום תענית אין כל כך רצון במנוחתינו אבל הנחילנו יי' אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך וישמחו בך ישראל אוהבי שמך נ"ל שיש לאומרו שהוא תפלה על כל שבתות שבשנה בלא י"ה כמו שמתחילין ג"כ מפעם זה כשבת ותחן לנו יי' אלהינו באהבה את יום השבת הזה כו' דקאי על כל שבתות השנה ומה שמסיימן אח"כ כי אתה אלהים אמת ודברך אמת וקוים לעד בא"י מלך בו' וכ"כ בכל הסידורים הנרפס' שמתפללין בהם הציבור המיהני מאד לפי מה דק"ל שצריכין לסיי' בכל הברכות פעין החתים סמוך לחתים' איך נוכל לומ' כי אתה אלהי אמת ודברך אמת כו' סמוך לברכ' מלך מוחל' ופולה כו' פאי מעין החתים' יש כאן לכך נ"ל שהנוסח האמתי' הוא

הוא כמו שנדפס במחזורים כחזות ש'צ את התפלה שסמוך לחתימה אחר ושהר לבנו לעבדך נדפס שם כי אתה סולחן לישראל כו' בא' מלך מוחל כו' שזה הוא ממש מעין החתימה סמוך לחתימה ונ'ל שגם הציבור י'ל כן ושלא לומר כלל כי כ' ודברך אמת וקים לעד כו' בתפלה ושעות נפל בסידור' (וע'ל ס'ת'קצב סעיף ח' כ'ל') ותוהמין מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל ומעביר אשמתנו בכל שנה ושנה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום צום הכיפורים . וא'א באהבה מקרא קדש אפי' בשבת שאין יופל לומר באהבה אחר אמרינו שניתן למחילת עונות :

ג ואם חל בשבת אומרים ותח' לנו יי' אלקינו באהבה את יום השבת הזה ואת יום צום הכיפורים הזה / אלקינו ואלקי אבותינו רצה במנוחתינו קדשינו במצותיך כו' עד בישועתיך ואח' כ' אומרים והנהילנו יי' אלקינו באהבה וברצון שב' קדשיך וישמחו בך ישראל אוהבי שמך ושהו לבנו לעבדך באמת / כי על ושהר לבינו לעבדך באמת יופל לומר אחריו כי אתה סולחן כו' שעי' הפליחה משהר לבנו : וזהו מקדש השבת וישראל ויה' ואומר וידו ועבודה והודאה כמו שאומרים במנחה ואין חזר הש'צ התפלה בערבית מפני שהוא רשו' וא'כ לתוציא את שאינו כפי דבר שאינו אלא רש' כמו שה'מכואר למעלה בסדר היום ס'ר'לו אלא מתחיל בסליחות ובתחנונים כל מקום ופקום לפי מנהגו אומרים הודוים כמו שאומרים באשמו' של ימי הסליחות ואם חל בשב' אומרים ויכלו וברכת כגן אבות כמו בשאר שבתות ואומרי' במקום האל הקדו' המלך הקדוש וזהו מקדש השב' ואינו מזכיר בשל י'כ שהרי אם לא היה שבת לא היו אומרי' מנ' אבות כו' וכ' ואע'ג שהיום הוא י'כ בשלה קדושת י'כ לנבי קדש'י' שבת וכ'כ בשאר י'כ בשחלים בשבת שאין חותמין בה' דבשלה קדושתן לנבי שבת אבל בתפלת נעילה כשחל י'כ בשבת מזכירין של שבת אע'ג שאם לא היה י'כ לא היו אומרים אותה בשבת : שאני נעילה שהיום הוא שנתחייב באותה הפלה כמו שיתבאר לקמן ס'ת'רכ'ג וכיון שהיום הוא שנתחייב באותה הפלה הנה'גו אומרים שבת צריך לחזכירו ולא בשלה קדושת שבת לנבי קדושת ד'כ ואומרים אותה מיד אחר התפלה כמו בשאר השבתות קודם שאומרים הסליחות והתחנונים :

ד וא' כמה מרליקין דלא נרע משאר י'ט ועוד שהרי מנהגו ה' שאין שובנין חסין ואין יאמרו שובנין את החסין והיו צריכין לדלגנו לכך א'א אותו כלל' (וע'ל ס'ת'ר'ט) וא'א א'מ' בשבת / מנהגינו הוא שמתחיל החזן בנעימה יעלה תחנונינו כו' שומע תפילה / ואין נהגין לומר פתיחה ואומרים דרכך אלהינו / סלח לנו אשמות אמנם כן / ופוחזין את הארון לפזמון כי הנה כחומר / ופוגרין אותו אחר כי אתה יי' טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך / ואומרים זכור ברית / שאנו צורנו / אתה מבין / זכוחל אומרים א'מ קדיש שלם עלינו קדיש יתום שדי היחוד כו' / אנעים זמירות בתיבת הארון / קדיש יתום ארון עולם בקול רם / וי'א כל התילו' כולו באותו הלילה / נהגין קצת ללון בב' לומר שירות ותשבחות כל הלילה שבך היו עושין בזמן שב' היה קיי' / סיקרי ירושלי' לא היו יושנים כל אותו הלילה ונ'ל שבזמן הזה שאנו נהגין / להתפלל ולום' סליחות ותחנוני' / כל היום יות'הגו ושו' הוא שאחר שאמר סליחות ותחנונים בלילה לך לישן לביתו' על משהו כרי שישן שינת קבע ויובל להתפלל ולהתחנן למחר ביום כבוונה שלימה שאם לא ישן כל הלילה הרי הוא מבטל כל התפילות ויום הכיפורים שאי אפשר לו להתפלל יום כבוונה יפה שעל כרחו מתנמנם שכבר תשכחני בזמן הזה לעמוד כל הלילה וכל היום בלי שינה דרוקא בזמן שהיה ב'ה קיים היו עושין כן שלא היו נהגין להתפלל כל היום כמו שאנו עושין גם לא היו מתעבכ' כל היום בב'ה אובכתי כנסיות שלהם כמונו והיו מתנמנמין בבתיהם ביום ועוד הם היו עושין כן כדי לעורר את

הכהן גדול שלא יאירע לו קרי בשניה ותתכשל העבודה מש שייך בזמן הזה ובפרט החזני' לא יעמדו כל הלילה ב' מפסידים את קולם וכוונת הפילתם כשאננה ישינים ויש כי שינים בב' / וגם נ'ל שאין בו חסידות ולא קדושה ואדרכא יש בו קצת ב כ'ה ועוד שגם שם אינו יכול לישן שינת קבע מפני הגו והנכנסים והיוצאים והריג'כ יתנמנם למחר בעת החפ' וקדמונים שהיו עושין כן לא היו עושין אלא כדי לשמור / הנרות שהיו במקומות שלא היה הרבה מהם מצויים ביחד / היה להם לשמור את הנרות א'נ' שהיה להם כתי כנסיו' קטני והיו מתיראין פן תדלוק מחום הנרות לכך היו צריכין / לשנ מה שאין אנו חוששין לזה וא'כ מי שיש לו שמר לשמו' הנה למה ילין בב'ה ישכרו מי שישמור את הנרות והוא ילך למ בביתו כדי שיתפלל למזר בכוונה שלימה נ'ל :

הדר מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית ונ סעיף א'

א שחרי' משבימין לב'ה לקרו'ק'ש בזמנה ומסדרין הכרבה ופסקו דזמר ונשמח כמו בשבת והחזן מתחיל המלך ככ ב'ה שהוא יום הדין ויושב על כסא הדין ומתחיל תפלת יצו ואומרים בהם מעט פיוטים כדי שלא להאריך בה ולקרות ק' בזמנה כמו ב'ה / ופוחזין הארון כשהש'ץ אומר הפותח לנו שערי רחמים כו' ואח' סוגרין ואומרים חטאנו צורינו כו' ומתחיל פיוטים וכו' וקורין ק'ש ומתפללין הצבור ז' ברכות וידוים כמו בשל ערבית ואח' מתחיל הש'ץ התפלה ואומר כג' דאשונות נ' אחרונות דברי רציו וסליחות בכל מק' לפי מנהגו ולא דבר קצוב הוא ולא דבר חובה אלא שבת והודאה והזכרת זכות אולי נזכה כדון / אבל מ'ם מחובת היום בברכות האמצעי' לומר סליחות ורחמים ולכן אומ' החזן הסליחות והודו' בתוך התפלה וברכת קדושת הוי' ומכוונין לומר לפחות י' וידו' ביום זה כנגד ו' פעמים שהיה מזכיר כ' את השם כ'כ נ' פעם' בכל וידו' וא' בנורלו' שאמ' ליי' השאת והי' יהוים אלו אמרם כל יחיד כתפלתו פעם אחת בד' תפילות וכשמחזיר הש'צ התפלה ונומרין הצבור ואומרים הודוין עמו הרי ח' וידוין וב' פעמים בערב א' במנחה וא' בערב' / נהגין לפתוח הארון קודם אמרו עד אחר האדרת והאמונ' עד הסילוק ונהגין לומר לאל עורך דין קודם הסילוק מי יתנה ואמר קדושה כבודו מלא עולם כו' עם אדיר אדירנו וכן בכל הד' תפלו' ד'כ' ושעמ' משו' שיש בנוסח זה ממקומו הו' יפן ברחמיו והו' שייך ליו' זה שהוא יום הדין וצריכ' אנו להתפלל שיפן עלינו מסקומו לרחם עלינו וחוץ עמו ישראל במתנת חנם המיחדים שמו כו' סליחות ופזמון כ'מ לפי מנהגו כו' ואין עולין לרובן בשחרי' כמו בשאר שחרי' כל השנה אף ע'ג שאינו עת שכרות אפ'ה אין עולין משום שורה צכו' ואומרי' א'מ' אם הוא בחול קדיש שלם אין כמון ושוב הו' שלא להאריך בתפלת יוצר כדי למחר ולהתפלל מוסף קודם שעה שביעית דהיינו קודם חצי יום ואם האריך החזן יותר מדאי ואי אפשר שלא יאחרו זמן מוסף יש לדלג סליחות וא'מ כדי להתחיל מוסף קוד' הצות כי אם יאחרו אותו עד אחר הצות היום כבר הגיע זמן המנחה ויצרכו להקדים מנחה למוסף משום תדיר כו' כמו שנתבאר ס'רפ'ז ע'ש ומוטב הוא שידלגו קצת סליחות וא'מ כדי שיתחילו תפלה מוס' קוד' שעה שביעי' משיארכו בהם והתפללו מוסף אחר זמנו דהיינו אחר שהגיע זמן המנחה / י'כ שחל להיות בשבת א'א א'מ רק נעילה וע'ל סימן תרכ'כ :

תרכא סדר קריאת התור ומילה בי'כ ובנו'ס :

א ומוציאין ב'ס'ת ואים' שמע ישראל כו' נדלו כו' על הכל כו' באחת קורין בפרט אחרי מות שהו' עניינו של היום מריש סידרא עד ויעש כאשר צוה יי' את משה וקורין ו' גברי משום שקדושתו

לבוש החודר הלכות י"ב

רטז

כדי להגלים חרוזות האלפא ביתא ונרפס נקונטרים (ונהגה חוקק והאוחז אתה בחרתנו מפני חסאינו ואומר עלינו לשכת אוחילה כו' או' היה עם פיפיות כו' :

ד וסדר העבודה ומתחיל אפי' כח כו' נלוים כו' ותידו שהיה כ'נ אומר ומתודה ב'כ ונהגו לאומרו כלשון פיוט וחרוזות ולא כלשון שהוא שנוי במשנת ואין אומרים סדר העבודה אלא כמוסף שלא היתה עיקר עבודה הכ'נ אלא כמוסף של י'כ עם קרבנות שעירים של י'כ :

ה סדר הוידוי כיצד סדר הוידוי השאתי עויתי פשעתי כי חסאים הם השגנות ועונות אלו הזדונות כלומר העבירות שעשה אותם במזיד אלא שהיה לו הנאה מהם ועשה אותם להנאתו ופשעים אלו הכורדים שעושה להנעים בלא הנאתו הילכך צריך להתודות החלה על הקלות שיהכפר עליהם ואח' על ההפירות בענין שנאמר צניאות מי יבינ'נס מזדים השיך וגו' וכן מצינו ברוד חסאנו עם אבותינו הצוינו והרשענו וכן הוא בשלמה הע' הוכן ברניאל וכו' את אן לסת אמר משה נישא עין ועובר על פשע ותמאה הק' משה לפני הק' בה רב'שע בשעת שחטאו ישראל לפניך ועשית טובה עשת לנו זדונות ומרדים כשגנות וגו' פעמים היה מהרהר הכ'נ בי'כ מתחלה עליו ועל ביהו משום קשש עצפר ואח'כ קשש אחרי' ואחר כך פתירה עליו ועל ביתו ועל אחיו הכהנים שהם בני אהרן ואלו הב' ויריזיו היו על הפי והג' היה על כל ישראל :

ו וזיה אומר' על השעיר המשתלח וכולהו ילפינ' מקראי וילפי' מקראי ג' כ שצריך לומר אנא השם בזה הלשון דוק' וזה נוסחו אנא השם חסאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי אנא בשם כפר נא לחסאי ולעונות ולפשעי' שהשאתי ושעויתי ושפעתה לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה וכפר וגו' ובירידי הב' היה מוסף וזיה אומר אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך ובירידי הג' היה אומר חסאו עו פשעו לפניך עמך בית ישראל אנא בשם כפר נא לחסאים ולעונות ולפשעים שהשאו ושעו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בתורת משה כי ביום הזה וגו' ומה שאומר' אותו כלשון אנא השם ולא בכינוי בא' ד מפני שרבה לא היה קורא אותו במקדש כמו שאנו קורין אותו בא' ד כשער השמות אלא היה קורא אותו במקדש בד' אותיותיו ככתביהו מה שאין אני רשאי לקרואו כן כי הוא הנק' שם המפורש שהוא המקור לכל השמות וכל השמו' נצאלי' מפניו ועליו אמרו ההוגה את השם כאתותיו בנבולים נעקר מן העולם חוץ סכ'נ בי'כ ואם היינו אומר' אנא יי' בא' ד היה משמ' שכן היה לשון כ'נ בי'כ כב' ב בירידי וזהו אנו אומר' אנא בשם אנא השם כו' וי'א שלא היה הכהן אומר זה השם של ד' אלא שם של מ'כ אבל השם הג' שהוא בפסוק לפני יי' הטהרו אנו קורין בכינוי בא' ד אע'ג' שגם אותו היה חכ'נ קורא ככתבתו מ'מ כיון שפסוק בהר' הוא אנו קורין אותו כמו שאנו קורין אותו בשקורין בהורח

וכשיגיע החוץ ללפני יי' הוא שוקק והקהל אפירוס והכהנים והעם כו' וכרעים לפני חשם כמו שהיו עושי' במקדש שעל כל אזכרה שהיה כ'נ אופ'הו אומר' ומברכין בשכ' פלו וכרעים על ברכים ומשחחיים וכן אנו עושי' ג'כ דונמתו וזהו שיסד הפייט ואף הוא היה מתבין לנמא' הש' כנגד המברכים כלומר שהיה מאריך בשם כנעניות קול עד שהיו כורעים ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואז מסיים ואומר הטהרו וכן בעלינו לשבח נוהגים ליפול על פניהם וחוזר השליח ציבור ואמרו ונפול גם פן על פניו ויש אומרים שיש למחות ביד השליח ציבור שלא ליפול על פניו שאסור לו לעקור ממקומו בשעת התפלה שהרי עדיין הוא עומד בחזרת התפלה אבל כבר פשט הכנהג שגם השליח ציבור נפול על פניו ומפני שנפלים על פניהם

נוהגים בקצת מקומות לשמוח עשבים לו ב & 17 ע'נ

שקדושתו הוא יותר משאר י'ט שהרי אסור בכל מלאכת והפרשות הם אלו הכהן ובעד ביתו' הלוי אשר לו' הנקהל ישראל / הד' ובעד העם / הה' הטהרו / הו' את משה / ואם חל בשבת קורין ז' כמו שאר שבתות שנה והפרשה הנוספת עישי' השעיר החי' ואם יש מנהג בשאר שבתות לקרות יותר מ'ג גם בי'כ לא יפתחו דאם כן מורידין הם אותו מקדושתו ובשנייה קורין מפטיר בפ' הקרבנות שבפנתם ומעשור לחדש וצטיר בו ישעיה כה אמר רס ונשא וגמ' סולו סולו עד כי פיו' דבר משום שיש בה ענין השובה ותענית וכהיב בה ולקדוש יי' מבינו ודרשו בו ז' י'כ שאין בו לא אכילה ולא שתייה כו' וא' בברכת הפטירה מלך מוחל וסולח וכו' כי מה ענין מחילה וס' ליהה אצל ברכת הפטירה כנביאים אלא אומר ודכרך אמת וקיים לעד בא' מלך על כל הארץ מקדש ישראל וי'ה :

ב ואם הוא שבת אומר יקום פורקן ובברכת הפטירה אומ' מקדש השבת וישראל וכו' ואם יש מילה בי'כ אומרים בשחירת נאולה ים ליבשה וזכור כרית המילה ואל תפר כו' ומלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כעת שמזכירין בשמות כדי שלא נצטרך לעכב זמן מה מן היום משום המילה שמא לא יהיה שהיה לתפלות ועוד דגילו שכינה הכאה מחמ' המילה ראויה להיות אחר קריאת התור' ואחר המילה אומר' אטרו ויש נוהגין למול אחר אשרי כמו בר' ה' שחל כשבת כמו שנתבאר בהלכות ר'ה ס' תקצ'א ואם הוא במקום שצריכין לצאת מבת' שאין יכולין להביא התינוק לבת' שאין להם [עירוב אין מלין עד אחר חזרת ס'ת למקומו משום כיוון ס'ת שלא לחניחם ולצאת לחוץ וחוזרין לבת' ואומרים קריש :

ג י'א שמברכין ברכת מילה בלא כוס שאי אפשר למטעמ' מיניה ואין מברכין על כוס אלא א'כ טועמין ממנו ואסור' להטקות ממנו לקטן דלמא אתי למסרך ואע'פ' שברכ' שאינה קבועה ליכא למיחש להכי כמו שכתבתי לעיל סימן הקנ"ט סעיף ז' גבי ט'ב שאני י'כ שיש בו איסור כרת וראוי למיחש ביה יותר משכ' ושאר העניות ואפשר שכן גם הוא דעת מורי מהרמ' א' ז'ל שכתב שם מברכין על הכוס ונותנין להינוק הנימול דמטמ' אבל לא לשאר התינוקות דבט' באכ' כתב שנותנין לשאר התינוקות אלא ס'ל הוטרף י'כ דשאני

שיש בו כרת וחוששין בשאר התינוקות דילמא אתי למסרך מה שאין שייך בן בתינוק הנימול אבל במנחנים שלנו כתב שמברכין על כוס ונוהגין להתינוקות לשתות וליכא למיחש דילמא אתי למסרך כמו בט'ב ושאר תענית כיון שאינו קבוע ופוק חזי מאי עמא דבר ואין למחות ביד הנוהגין חיתר כן נ'ל :

ומזכירין נשמות כדי לזכור זכות המתים ונודדים צדקה בעדם כי גם הם צריכים כפרה ומתכפרים בצדקה שנוהגים בעדם ויש סמך מפ'עלה ערופה שאר' ז'ל בספרי כפר לעמך ישראל אלו החיים אשר פדית אלו המתים מלמד שהמתים צריכים כפרה עוד יש סמך מדכתיב בפ' תצוה חכפורים אחת כשנה יפפר וסמך ליה ונתנו איש כופר נפשו ליי' וכו' מה זכות יש לו למת שהחיים נוהגין צדקה כעבור י'ל כ' ע' כן הש' כוחן לכות החיים ואנב זוכר שעשה המת' ואומר אם היה אותו המת בחיים היה ג'כ נוהג צדקה ואנב זוכר לו זכותו ואם היה עני אותו המת אך היה לבו טוב וזיה נוהג לרצונו אם היה לו אז תועיל לו קצת כי החי יכול לבקש להקל דין המת כדוד על אבשלום וכ' מאיר על אחר הלבך נותני' לכהודם כדי שגם הם אם היו הם צדיקי' יהיו מליצים על צאצאי' הקרובה' אבל אם נוהג בעבור רשע אין מעיל לו (וכ'נ' סימן דכ'ד) ואומר

אב הרחמים אשרי יהללו ומחזירין ס'ת למקומו ואישר ש'ן חצי קריש על אשרי שאמרו הקהל ומהפליין הצבור מוסף אבות ונברוח וקדושת השם אתה בחרתנו ומפני חסאינו כו' עבודה וזאדאה וכרכת כהנים וידיו ומחזיר הש'ן את התפילה ואומר פיוטים (וכ'נ' ונפול מוספי'ן נאמרו' לנלקס אחר חנון ועין מטיים

לבוש החודר הלכות י"ב

לבוש החודר הלכות י"ב

לבוש החודר הלכות י"ב

לבוש החודר הלכות י"ב

דוד המלך ע"ה לפני הקב"ה רבש"ע א"ה כששומעין ומשחברין יושבין ומנגנין ואני לא בן אלא ואני הפלתי וכו' אף ע"פ שאני אוכל ושותה אני בא לפניך ומהפלל ועל כן נוהגין לומר אותה בשבת במנחה לאחר שאכלו ושתינו וזה לא שייך ב"כ ומחזיר ש"ץ התפלה ואומר בה פיוטים וסליחות ויודוים כל מקום לפי מנהגו

ג וא"א ותערב שאין נשכ במנחה כמו שנתבאר סימן קכ"ח (וע"ל סימן קכ"ט סעיף ח' ו' ונסימן תקס"ו סעיף ח')

אבל החזן אומר אלהינו כו' ברכינו כו' כמו בשאר תענית ואתר התפלה אם יש שהות כיום אומרים א"מ ואם לאו מניחין אותו עד לאחר תפילת נעילה :

ד ואם הוא שבת א"א א"פ כלל אלא אחר תפילת נעילת והטעם שא"א א"מ ב"כ שהל בשבת שהוא יום החגת וסליחה כבר נתבאר למעלה סי' תקכ"ד סעיף ב' וא"א צדקתך אפילו כשחל בשבת כי כתוב בו משפטיך תהום רבה ואין אנו מבקשים ששפט ביום כיפורים אלא רחמים ולפנים משורת הדין כענין שנ' אל הכא בששפט עמנו :

הרכב סדר תפילת נעילה וכו' סעיפים :

א ומאריכו בתפילת חמנה כפליחות וברחמים עד שניע זמן תפילת נעילה ולא יותר :

ב וזמן נעילה הוא סמוך לשקיעת החמה כשחיא בראש האילנות יש ליהדר שלא יאחרו להתפלל אותה כלילת אלא עד סמוך לשקיעת החמה בענין שיסיימו אותה עם צאת הכוכבים שהפיל' זו כתענית ציבור היא כנגד נעילת שערי חיכל שבמקדש שהיו ביום אחר הדלקת הנרות של בין הערבים כעבר הרוצח לצאת סבית המלך וקודם שיצא הוא מבקש פרס ומנת חמלך ונעול השער אחריו וזה לא היה אלא קודם צאת הכוכבים שהרי אין סום עבודה בקודש אלא ביום ועוד שהרי מן הדין יש נשיאות כפים לנעילה ואין נשיאות כפים אלא ביום דאיתקש לשירות כמו שנתבאר למעלה סימן קכ"ט מה שירות ביום אף נשיאות כפים ביום לפיכך יהיה החזני' לקצר ולא להאריך כדי שיוכלו להתפלל הפילת נעילת כוסנה שהיא עיקר כל התפילות שהכל הולך אחר החיחום ומטעם זה פוחחין הארון בכל תפילת נעילה כמו שיתבאר בסעיף ד' וכשמחפליין אותה שלא בזמנה מחזי כשיקרא שאומר דברים לפני השכינה שאינם בן שהיו מזכירין כמת פעמים בעת נעילת השער והשערים כבר ננעלו והיו הפילת שא' וזהו סדרה הש"צ אומר אשרי וכו' לציון וקדיש כדי להפסי' בינה ובין תפילת מנחה חצי קדיש על הפסוק' שבאשרי וכו' לציון ואחר כך מתפללין שבע ברכות כמו במנחה אלא שבמקום וכהבינו אומרים ותתמינו ובהודאה במקום וכהבינו אומר וחתום ובשים שלום במקום נזכר ונתב' אומר ונתחם ואומר וידע וכשמגיע לאתה יודע אומר אתה נוהג יד לפושעים ואינו חותם שכבר שלמו ז' ברכות כמו בשאר תפילות :

ג ואם חל בשבת מזכיר בת של שבת שהרי עדיין יום שבת הוא אבל בירדיו שלאחר התפלה אין צריך להזכיר בו של שבת באתה הברלחה כיון שכבר סיים ברכת שבת ולא מצינו הזכרה אחר חתימת הברכה / ודווקא היחיד אבל הש"ץ שמחזיר התפילה ואומר גם היודיו הוה התפילה יש לו להזכיר של שבת בירדיו שהרי נחתום אחר כך מקדש הסכת וישראל ויום הכיפורים ומהאי טעמא נ"ל נ"כ ביעלה ויבא של כל המועדים כשאומר אותו באמצע התפילה קודם החתימות כנון כשאומר יעלה ויבא והשיאנו אם רוצה יזכיר של שבת ביעלה ויבא אבל כשמזכיר יעלה ויבא בעבודה וכן כברכת הפזון אין מזכירין בה של שבת כלל מהו אם לא הזכיר שבת גם ביעלה ויבא שבאמצע

ע"ג קרקע להפסיק בין הרצפה ובין פננתם שלא ישחטח על הרצפה דשטח על הרצפה אסור חרין למקדש / ואחר העבודה מתחיל לומר סליחות והיודיו ומחול עבודה ותערב והודאה ועולין לרוכן היום תאמצינו היום כו' כמו כר"ה רק שאומרים גם תכתבינו לחיים טובים (ומנהג פוזנא שמדלגים תפמע שותתינו ומוס דמי לתקבל נרחמ'כו כתי שלא יהיו רק ז' היום נגד ז' קיעים) כי אנו מחזיקים עצמינו כבינונים שנכתבי' ונחתמים ב"כ וא"א אין כאלהינו ב"כ לפי שעיקר לא נהקין אלא להטלים הברכות שמדלגין בשבתות ויש מן ה"ח ברכות וכו"כ בלאו הכי משלישין הברכות כר' הפילו' ובתרבה פיוסין כמו אחלך כו' לכך אין צריכין לומר אין כאלהינו גם פסום הקטורת אין צריך לאומרו לפי שהיה כלול כולו בעבודה ובשאר סליחות ופיוטים ואומרים קדיש שלם :

הרכב סדר תפילת מנחה וכו' סעיפים :

א למנחה מוציאין ס"ת אחת ואין אומרים רק גדלו והכל הבו כמו בשאר מנחה של שבת :

ב וקורין בו ג' כפ' עריות באחרי מות עד ס' הסידרא סמוך שנפשו של אדם מהאזה להן ומהירים לעם שצריכים לקדש את עצמן שהם ומתחילין מן כמעשה ארץ מצרים עד סוף הסידרא / פרשה ראשונה עד וחי בהם / שנייה אלהיך אני יי' שלישי הוא המפסיד קורא עד סוף הסידרא ומפסיד ביונה לפי שיש בו גורל כת חתשונה ומסיים ובהמה רבה /

ופברך לפניו ולאחריו כדרך שבירך בשחרית ואם חל בשבת פזכיר בה של שבת וחתום בה של שבת כמו בתפילה ולא דמי לר"ח שחל להיות בשבת שאין מזכירין של ר"ח בברכת ההפטר' כלל דשאני התם דאילפ"א שבת אין נביא בר"ח כלל ולא באה ההפטר' אלא משים שבת דווקא אבל ב"כ במנחה בשחל בשבת דאף ע"ג דאי לא י"כ לא הוי נכ"ב במנחה בשבת מ"ס כיון דאיכא נביא בשחרית אפילו בשבת ולכך מזכירין בשחרית ד"כ שחל בשבת גם של שבת לפיכך מזכירין אותו נ"כ בהפטר' מנחה של י"כ ועוד נ"ל שא"א י"כ שחל בשבת מר"ח שחל להיות בשבת דר"ח שחל בשבת לא באה ההפטר' אלא משם קדושת שבת וקדושת ר"ח קילא לגבי שבת ובטל לגביה שלא להזכירה בדבר שבא משים קדושת שבת אבל י"כ אפי' כשחל בחול הא איכא נביא שהרי לעולם יש נביא במנח' ב"כ ועכשיו שחל בשבת ניתוסף בה קדושה על קדושה היום הלכך כל ברכה הבאה בשביל קדושת י"כ אע"ג שאינה באה בשביל שבת שהרי בכל שבה א"א הפטר' במנחה מ"מ צריך לחזכרו גם כן של שבת עמה דלא בשלה קדושת שבת לגבי קדושת י"כ כן ל' לפירש הרא"ש והר"ן וחמרדכי פרק במת מדליקין ע"ש אבל ע"פ מהנהגים שינוי א"א אלא עד ברכת מנן דוד וא"א על התורה כו' כלל שלישי שכבר עבר עבודה היום לא יאמר על העבוד' וא"כ אינו חותם כלל להפטר' במנחה לא ב"כ ולא בשבת / ואומר יהללו ומחזיר הס"ת למקוטו חצי קדיש ומתפללין צכור פ"טו בשחרית וא"א אשרי וכו' לציון קודם קריאת התורה כמו בשאר מנחה של שבתות ויש שמפני שנוהגין להאריך בתפילות י"כ צריכין למהר לתפילת מנחה כדי שלא יעבור זמנה / ואע"פ שצריכין להפסיק בענייני פסוקים בין תפילת מוסף לתפילת מנחה שכן נוהגין להפסיק בכל התפילות שלא יהיו שני תפילות סמוכות זו לזו כלי הפסק פסוקי שבח / מ"ס כמה שאנו קורין בס"ת למנחה שמפסיקין בין התפילות בקריא' ס"ת כמו בין יוצר למוסף ומניחין אשרי וכו' לציון אחרי המנחה כדי שיפסיקו בהם בין תפילת המנחה לתפילת נעילה / ואני הפלתי וכו' א"א אותו למנחה אפילו כשחל י"כ כשבת כי מה שאומרים אותו כמנחה בשאר שבתות הוא ע"פ המדרש ישוה ביושביו שער ונגינת שותי שכר אמר

התפילה אינו חוזר שהרי כבר הזכיר שבת בהחלת אתה
בחרתנו ואנו אין נוהגין אפילו לכהחילה להזכיר שבת כיעלה
ויבא אפי' באמצע התפלה וטעמא כתבתי לעיל בהלכות פסח
סימן תפ"ז סעיף ג' ע"ט : (ובפונא אומרים אוד בתואר אחר
אמנת אום נשרת יכפר ויסלח נו' הפילתינו כולו אפאר למלכי
כו' אהה אל רחום כו' ונדפס בקונטרסים)

ד ופותחין הארון לכל תפילת נעילה עד הקדיש כמו
שנתבאר טעמא לעיל סעיף ב' ויחזור הט"ץ התפלה
ואמר נעריצך כמו בשאר תפלות ומטעמיהם שנתבאר ואומר
הודיו באמצע התפלה כמו בשאר התפלות ומזכיר של
שבת כמו שנתבאר ואומרים פיוטים (ובפונא מיסיפין אחר
שמענא מערב עד ערב כו' ואחר פתח לנו שער כו' מיסיפין
אז לפנות ערב כו' ונדפס בקונטרסים) וסליחות ופזמונים כל
מקום לפי מנהגו ואם עדיין הוא יום שלא יצא ככבים נושאין
הכהנים כפיהם ולא שאם התפללו הקהל תפלתם בעוד היום
יש לו לחזק לומר להחזיר תפלתו בלא סליחות כדי שיעלו
הכהנים לרוכן מבעוד יום ויאמרו הסליחות והפזמונים אה"כ :

ה ואין אנו נוהגין לעלות לרוכן כלל כנעילה וטעמא משום
שלעולם אנו מסיימין אותה כלילה ואין עבודה כלילת
ואומרים א"מ אפי' כשחל י"ב בשבת שבכר עבר שבת ובמקום
כתבינו אומר וחתמנו ואע"פ שיליה הוא והחתימה כבר עברה
בשבתם אנו שאין הריון הבימה מסתלקת למעלה עד שיטלמו
ישראל שדריהם למטה ונוהגין לומר שמע ישראל פעם אחד
הט"ץ ועונין אחריו הקהל פעם אחד ואחר כך אומר שלשה
פעמים כחד שם כבוד מלכותו לעולם ועד ע"ש ה' מלך המלך
ה' ימלוך היה הוה ויהיה ואומרים ה' הוא האלהים שבעה
פעמים ללוות השכינה שתעלה ותסלק עכשיו לעלות למעלה
מ"ז רקיעים כיון שכבר גמרו ישראל את תפילתו כי בשעת
התפילה היתה השכינה שרייה בינינו ועכשיו תעלה למקומה
ואחר שאמרוהו הוא האלהים אומרים קדיש שלם ותוקעין
הקיעה אחת שהוא סימן לסילוק שכינה שססתלקה ועולה עד
לרקיע כמו שדיחה במתן תורה דכתיב ובמשוך היוכל המה יעלו
בהר וכתוב עליה אלהים בתרועה וגם התקיעה סימן שמחה
ונצחון לומר נצחנו את השטן וגם הוא מתערב בתקיעת זו
שזכור יום מיתתו ולא יוכל לקטרנו ומערבבין אותו עתה כי
עתה הוא אחר לשלוט עלינו שדרי כיום לא שלט עלינו וסימן
לזה שכן השטן בנימטריא שס"ד וימות ימי החמה הם שס"ה
לומר שאין ממשלת השטן לקטרנו רק שס"ד ימים בשנה והיינו
חזין מ"כ ועכשו הוא חוזר לשטנותו וממשלתו לכך מערבבין
אותו ועוד כי תקיעת השופר הוא סימן חירות כי ביום הזה
נעשו הנשמות חרות מעבירות הנזפות נשתחררו משיעבוד
עונשין (ועוד ט"א והיינו מפוס מהול זכר לתקיעה סיונל שהיית'
צ"כ) לכך תוקעין ואפילו אם חל י"ב בשבת תוקעין ואע"פ
שעדיין לא הבדילו אין חוששין בכך שתקיעת שופר חכמת
דרא ואינה מלאכה וכיון שבכר עבר היום לא החמירו בה
רבנן לאוסרו משום שכוח דרבנן ומשו' שטא יוציאנו ד' אמת
כל ה"כ לילך אצל בקי ללמדנו כי לא חשו דהל' שבת דשכ'ו
ולא נזרו בה רבנן ועוד כי עדיין העם בקיאים מ"ה שעבר
בסמוך וגם השופר עדיין נהיה להיות בבית הכנסת :

ב וצריך להוסיף מחול על חקודש גם בצאתו כמו בהכנסתו
שנתרבה מריבוי דקרא כמו שנתבאר לעיל סי' ת"ח והוא
שימתין מעט אחר צאת הככבים ויש מקומות שאין נוהגים
להכדיל בכ"ה וצ"ע מ"ש אין מכדילין ונותנין לשחות להנקות
כמו שנוהגים בשאר מ"ש אומים טובים ואפשר דמשום
דלנדולים אסור לשחות עד שיכדיל כל אחד בביתו לפיכך
חיישינן לקטנים דלמא אתו למסרך נראה לי !
ג ומכדילין על הבוס בבית ואין מברכין על הכשמים ואפי'
אם היה כמ"ש לפי ט"א היה בו נשמת יתירה מפני התעני'
ואם כן אין צריכין בשמים !

ד אבל מברכין על האור סוכר חדש הוא שהרי לא נהגו
ממנו היום הלכך אין מברכין אלא על הנר ששבת
ממלאכה כ"כ כגון עששית שהיתה חולקת והולכת כל היום
בבה ומיאה טעמא אין מברכין את הנר שדלק ב"ה אלא לוקח
אותו לביתו כך בעוד שהוא דולק ומכדילין עליו אובנר
אזהרלק ממנו אפי' עכשיו ולא שאין מברכים על אוהנו
עצמו שדלק ב"ה ב"ט אלא צריך להקליק ממנו נר אחר
ולברך עליו והטעם לפי שאין מברכין אלא על הנר שהודלק
כתהלה להאיר והא לא הודלק להמתחילה אלא לכבוד היום
ולא להאיר ואנו משום הנאת אורו מברכין עליו לך ידליק
ממנו נר אחר להאיר ויברך עלינו או יכבט ויחזור וידליקנו מנר
אחר של י"ב ויברך עליו לפיכך נכח' הוא לצאת שני הדעות
דהיינו שידלק נר אחר מן זה הנר של י"ב ונס' את זה לא יכבה
ויכדיל על שניה יחד ומיהו נר שהודלק אפילו ב"ה אם ההדלק
בהיתר כגון לחית או לחולה מותר לברך עליו אפי' במוצאי י"ב

ה אבל ישראל שהדליק מנוי אין מברכין עליו שהרי לא
שבת ממלאכת איסור וכן האור היוצא מן העצים או מן
האבנים שהוציא עכשיו ועכשיו הוא שגברא ולא שידך שבת
ממלאכתאין מברכין עליו במוצאי י"ב אע"ג דכמ"ש מברכין
עליו אפי' על נר שהודלק מן הגוי שלא שבת היינו משום
שתחילת בריאתו היתה במ"ש כמו שנמצא בהנהגה כמ"ש זמן
הק' בה לאדם הראשון שני רעפי' והקישן זה כזה ויצא מהן אש
ובירך בול' מאורי האש לפיכך מברכין במ"ש על כל נר שבעול'
ואפי' היוצא מן העצים ומן האבנים שהוא מעין הכרייתו ואפי'
שלא שבת אבל י"ב שאין הטעם אלא מפני שהוא דבר חדוש
שלא נהגו ממנו כל היום אין מברכין אלא על אור ששבת או
שלא נעשה באיסור ויא' אפי' במוצאי י"ב מותר לברך על
האור היתא מן העצים או מאבנים מעמיד ראשון ואילך
מדליקין נר אחר מאותו שיצא מן העצים או מן האבנים שנס'
זה נקרא אור ששבת ואינו אור הנברא מחדש ואוכלין ושותין
בשמחה כמו ב"ש דכתיב לך אכול בשמחה לחמך ושתה כלב
טוב יינג' וגו' אין צריכין לעשות שני ימים י"ב בזמן הזה
מספק כמו בשאר י"ב משום שאנן בקראין כקובעא דירחא
יודעין אנו בודאי שהיום יום עשירי וגם אין שום מקום
שמקדשים בו ע"פ ההאיה שנסתפ' בו טמא יקדש יום ב' דר"ה
מחמת איחור העדים או שונגין או מוידין או סעות אחר הלכך
אין לחוש ואע"ג דטאר יס' אנו עושין שני ימים חיינו משום
שמצאנו כן למנהג אבותינו כנולה ומחוקין מנהג אבותינו
בידינו והוא מנהג שאנו יכולים לעמיד בו ולקיים אותו בשאר
י"ט אבל י"ב שאקו באכילה ושתייה הוא דבר שאין רוב העולם
יכולים לעמוד בו הלכך לא נחמיר בו כ"כ ומ' הו' לפעמים נמצאו
חסידים ואנשי מעשה שרדילין לעשות שני ימים יום כיפור
ומתענין שני ימים ואותן הנוהגים כן צריכין לנהג כל דיני
י"ב כגון איסור מלאכה ושאר כל הדברים הנוהגים ב"כ ח"ץ
מן התפלה שצריכין להתפלל תפלות של חול עם שאר הקהל
משום דמתויו כיוהרא אם יתפללו תפלות י"ט בפני עצמם ואתו
לידי מחלוקת וכתוב לא התנודרו לא תעשו אנודות אנודות

תרכ"ד סדר מוצאי י"ב ובו ה' סעיפים :

א ומתפללין ערבית שאין תפילת נעילה פוסלת ערבית שהרי
הזכיר בה של שבת וי"ב ואומר ההבדלה בחזון הדעת
כמו בשער מ"ש וי"ט אע"פ חל בשבת אומר פסוקי ויתן לך אבל
לא רהו נעם ואתה קדוש לפי שחג הסוכות יבא באותו שבוע

לבוש החרד הלכות סוכה

רבהיה שהושבעם בסוכות מאי נפקא מינה אם ישבו בסוכת
 זו באהלים שהקפיד עליהם הנהוב כ"כ לצוות מצוות הסוכה
 לומר והידוע שלא סוכות קמט רצה הכתוב אלא דבר נטי
 היה שהשניה עליהם ביציאתם מצרים ועשה להם זכר גם
 צוה במצות סוכה לזכור הנס מהו הנס שנקרא בשם סוכה הם
 עניי כבודו שהקפיד בהם בסוכה לכל יכה אותם שרב ועמט
 נשניע עליהם מן הארבים לכן צוונו לעשות סוכות ולישב
 בהן שבעה ימים שהם כוללים כל ימי השבוע והחסונים כל
 הזנים לזכור נראותיו ונפלאותיו בכל הזנים ואע"פ שיצאו
 מצרי' בחדש ניסן ותיקף יציאתן כתיב וזה הולך לפניו יוסם
 בעקד ענונו מ' לא צונו לעשות סוכה באותו זמן לפי שאז
 מתחילת ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא
 היתה ניכר עשייתו בהם שהם במצות הכרזת' ולכן צוה
 אותנו שבעשה אותם בחדש חשביע' שהוא זמן הל' ש' ודרך
 כל אדם לצאת מסוכתו ולישב במיתו ואנהו יוצאים מן הבית
 לישב בסוכה כזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשות'
 לזכור הנס ולכן היתה נ"כ מצווה דווקא ביום מ' לחדש
 כמו שהוציא התחילת עננים היתה בחמשה עשר בניסן ומ' מ'
 באו בה מצות פרשיות קצתן הם הלכה למסת מטיעו קצתן
 הם מחייבת מן הכתובים לכגון עמקות גלי ויזועות לידעים
 חז נאידתן סוכה זו צריכה שתהיה במקום הראוי לעשותה
 ומטעם תראי ושליו דפנותיה בראי בשיעורם ובמניני' שיהיה
 סככה בראי ושל' תהא נבזה יות' משיעורה ולא נמוכה פחות
 משיעורה ולא קטנה משיעורה באר' נבאר בעה :

התורה העומדת סוכה תחת האילנות תחת הגג וכו' מצינים :

במקום הראוי כיצד כמי שהעני' היו תחת אור חשכה
 כן יעשה הסוכה תחת אור השמש' ודרשין זה שהקפיד
 הלכות ע' מרכיבי בסוכה חסר ו' בין כף לת'ו שהיא לשון
 יחיד משמע תחת סכך אחד ולא בסוכה שתחת סוכה ולא
 בסוכה שתחת הבית ולא בסוכה שתחת האילן שכל אילו הג'
 צרי סככים זה על גבו והתורה אמרה סוכת חסר ו' סכך
 אחד ולא שני סככים (וע' סימן מרכ' סוף מ') ובכל אלו
 לא שני ל' בין אם הסוכ' קדמה או דבר' הפסולי קדמו הלעולם
 הסוכה פסולה בכך משום סוכה שהתח' סוכה אפי' עירבן ואפי'
 חסוכה צלתה מרובה מחמתה מחמת עצמתה כריב' שתכארי
 בע' האפ' פסולה וענפי אילן בפני עצמו כגון סכך את' אע"פ
 שגדלו וכעשו באופן שערשין אותה לסכך כגון שיעור סוכה
 וצלה מרובה מחמת' ורצות לעשות מחיצות תחתיה הסוכה
 פשיטא שפסולה משום שהאפילו בסכך שנעט בתלוש פסול
 אם עשה הסכך קבוע שיעשה השקיעות כמו שיתבאר לקמן
 בע' סוף סימן תר' לה אלא אפי' עשה המחיצות תמלה ואחר
 כך נטע אילן לכאן ולשם סוכה והשקיע' פסול כיון שהו' מחובר
 לקרקע דכתיבת' הסוכה תעט' לך ימים באספך מנרנך
 ותיקבך ודרשין ממת שאתה מאספך מנרנך ותיקבך עשה לך
 סוכה דהיינו בפסולת נרנך כגון קשין שגדלו ובפסולת יקב
 כגון אשכולות רקנין חסורות אלמא דדווקא תלוש בעינן לסוכה
 ולא דבר המחובר לקרקע תילבד ענפי האילן בכל ענין פסולין
 לסוכה :

ב ואפי' אם קצץ ענפיו ונפלו על הסוכה להיות הם הסכך
 לא נתבשר בכך עאיט חסוכ העשה עד שינענע את
 הענפים אחר שקצץ כל אחד בפני עצמו בניענוע נמור לעשו'
 סוכה תריך להנביה כל אחד לבדו ולהגביתו על הסוכה לטעם
 סוכה וצל תחזור ומנביה את חבליו ומניתו לטעם סוכה וצל וכן
 גולם ואם לא עשה כן הסוכה פסולה משום העשה ולא מן
 העשוי ואם תצא לעשות סוכה כשבה מסכך קצץ
 תחת

אך פיוסים וסליחות ואמרו בביתם כרצונם ולא התקבצו דהיה
 להו ברכה לכסלה כיון שאמרו לעשות כן בצבור ואפילו הם
 י' לא יתפללו בפני עצמן לברך ברכות של י' כראי קעמא
 ולא תהגדרו ונמר וכיון שאמרו במלאכה אסור לעשות
 מלאכתן אפי' ע' אחרים כמו בשבת ואפי' אחרים לא יבטלו
 להם ביום שני ואם חל י' ביום ה' שיום שני קדמך הוא יום
 ו' אסור גם לאחרים להכין צרכי סאכלם לשבת אלא יאכלו
 בשבת עם אחרים שלא הרבו בשבילם גם אוקן האחרים
 לא ירבו בשבילם ואם הרבו בשבילם ונתחננו להם לאכול
 בשבת הרי אותם האחרים עוברים על לאו דלפני עור לא תתן
 מכשול וגם אסור להם להקנות קמחם ומאכלם לאחרים כרי
 שאותן האחרים יעשו להם כדשרינן ב' שם להזהר בע'ט
 לסי' שלא עירב עירוב חבשילין שאם התירו כן ק'ט' לשבת
 דמאורייתא צריכ' סבת געשין ב'ט' אלא מדרבנן הוא דאסור
 מן הנהו טעמי דפריק' דביצת ונתבארנו לעיל בהלכות י'ט'
 סימן תקפ"ז לא נתיי' משום הכי מ'כ' לשבת דמאורייתא אסור
 ובכרת הלכך לא שרינן ע' הערמה מהו הוא מותר לאכול מה
 שביטלו אחרים לצורך עצמן אבל היכא דמחזיין המבטל
 להרבות בקבלי אסור והיכא דלא מחזיין להרבות בשבילו
 מותר אמנם באוהבו ובמכירתו ע'אם מותר לאכול מכשולו
 דשמא יגילו ב' באחר שיחול בע'ט' דמצויה הוא שאל להיות
 בן מידה בישראל כשר ליכא למהוש שיעבור אלפני עור לא
 תתן מכשול אבל הנכח הוא שלא לנהוג כן לעשות שני ימים
 י'כ' משום דיש לחוש שיבא לירי סבנה' מי סגהג לעשות
 פעמא שני ימים י' והיה דעתו לנהוג כן כל יומי' אפי' לו
 בסתם הרי הוא עליו כאסור נרד כל יומי' אפי' לא עשה אלא
 פעם אחת מידה מותר לשאול על נדרת להצית בן' כמו בשאר
 נדר רכין שאנן בקיאיין בקבוצת דירבא ואין קבלת איסורי
 הוא משום ספיקא דאורייתא אלא לתוקרא ולתסידת דעלמא
 לא גרע משאר נדר אבל המתענה הענות הלוק' ביום מותרת
 של י' אין צריך להתענה לעולם' נוהגין לקדש הלכנה
 במצוי י'כ' מפני שנתאברים הקהל במבשמים ושמתים
 שגמחלו עונותיהם וע'ל סוף סימן תר' ב' מה שכתבתי שם בין
 י'כ' לסוכה ד'א' התנאים צ'אין מתענין בהם אפי' ביום שמת בו
 אביו או אמו לפי שבו בזמן נשלם בגין בית המקדש שבנה
 שה' ע' ועוד שהרי ה' אין מחחיל לתשוב העונו של ישראל
 אלא מ' ראשון דסוכות כדדרשין לעיל מלקחתם לכם כיום
 הראשון שהוא ראשון לחשבון עונות לכך עושין אלו הימים
 בסוי' (וע' ס' ק'א' סוף ז') ואם יש שבת בין י'כ'
 לסוכות קורין האדנו וספשיין וידבר דוד את השירה וגו' נגד
 שירת משה ואמר' ויצרות הסברים מענינוהו שיהו יום
 הכריאה וה' ו' ואנו נוהגין לומר ויצר את השם הנכבד אופן
 יחולשון וזלת אזכרה מקדמ' ויש מקומות שאמרים אופן
 ימיד ערץ ו'א' צו' באותו שבת שהרי אם היה חול לא היו
 עומרים תחנן כובכל יום שא' בו החנון אם הוא חול גם
 אם הוא שבת א' צו' קרו צדוק הדין על מירת מה' ע' שמת
 בשבת נה' דומה לתחנון (וע' ס' רנ"ג סוף ז' ובסימן
 מ' סוף ז') המרקקים נוהגים מ' בסוכה י'כ' להתחיל
 בעשיות סוכה כדי לצאת מצוה אל מצוה ע' הפסוק ולכן
 מחיל אל חיל ירצה אלהים ביציו ונמר :

הלכות סוכה

תרכה וכו' סעיף אחד :

א כתיב בסוכות תשבועת שבעת ימים כל האזרח בישראל
 ישבו בסוכות למען ידעו דוחתיכם כי בסוכות תושבתי
 בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים והוקשה לר' ל' מאן

חתת ענפי האילן בעודן מחוברין ושלל תהא נקר' סוכה שחתת
 סוכה כזה יש לחלק והו' שאם האילן צלתו מרוב' מחמתו פסול'
 בכל ענין אף אם הסוכה כשרה מצד עצמה פגון שגם צלתה
 של עצמה מרובה מחמתה שכן הוא הכשר סוכה כמו שיתבאר
 בע"ה אפ"ה פסולה מחמת האילן שגם הוא צלתו מרובה מחמתו
 כמו סוכ' כשרה והווי סוכה שחתת פסול' פסולה ואפ"י עירב ענפי
 האילן עם הסכך לא נתכשר בכך דהא ק"מ הצל בא מן האילן
 אבל אם האילן חמתו מרוב' מצלתו שאז אינו נקרא בפני עצמו
 סכך או רואין אם הסוכ' צלתה של עצמה מרובה מחמתה בלא
 אילן כשרה שאין צל האילן נחשב לכלום כי בטל הוא ברוב
 חמתו וחוי כמו סוכה שחתת השמים ואפ"י לא השפיל הענפים
 של אילן למטה לערבים עם סכך הכשר לבטלם כשרה שכבר
 הם בטלי ברוב חמתו של עצמו אבל אם אין הסוכה צלחת של
 עצמה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן צריך שישפיל הענפים
 ויערבם עם הסכך הכשר בענין שלא יהיו ניכרין ויהי' הסכך
 רבה עליהן ומכילן שהיו נחשבו כדך תלוש וכשר' להבשרי
 הסוכה כי פן הדין מכל איסורין שפותרת לאחרי שנתבטלו
 נעשה האיסור' היתר נמ' כמו שנתבאר בע"ה בלמש' ע"ז בהלכות
 דתעופות אבל תיבא לי דהא ק"ל שאין מבטלין איסור' לכתחלה
 ומשפ' חפ"י ולכתחלה שרי וצ"ע ואפשר לי לומר' דהא דק"ל אין
 מבטלין איסור' לכתחלה היינו משו' נזירה שמא יבא להתיר כל
 האיסור' אבל הבא במצוה ליבא למיח' להבי' דבין דלמצו' קמבין
 לא יעשה המצוה בעכירה ג'ל' ויש' מחמירין ואומרים שאפילו
 אם הסוכ' צלה מרובה מחמתה בלא אילן והאילן חמת' מרוב'
 מצלתו אם ענפי האילן מקוונין כנגד סכך הכשר ולא יעירבו
 פסולה בין שאילן קדם בין שהסוכ' קבמה שכיון שענפי האילן
 מכוננים כנגד סכך הכשר' הרי הצל בא מן האילן ולא מן הסכך
 הבשר וחוי חסכך הכשר שבנגד ענפי האילן קמאן דלית' וגם
 צל של ענפי האילן לא נחשב לכלום שהרי הוא פסול ואז לא
 יהיה צל הסוכה מרובה מחמתה אבל אם הענפים כנגד האויר
 שבין הסכך' והכשר או אפילו הם כד' הסכך הכשר אלא שצל
 האילן הוא כ"כ מעט דבלאו סכך שחתתו יהא צלחה של סוכ'
 מרובה מחמתה כשרה הואיל ואל הכשר מרובה מחמתה שאפ"י
 אם ינטל הסכך שבנגד האילן יש שיעור בכשרי להכשר ואם
 הניח הסכך' הפסול הסכך הפסול זהו האיסור' עירו' ובשר'
 העושה סוכה למטה בבית חתת הגג שהסוכה הרעפים
 אף ע"פ שנסארין עדיין העצים חזקתן שהרעפים מנחות
 ע"י'ם מחוברין חסוכה כסיר' מפני שאילו העצים אין דין סכך
 פסול' עליהם שאינן אקורים לסכך בהן אלא משום תעשה ולא
 פן העושה הוא דפסולין דהיינו מפני שלא נעשו מתחילה לטמ'
 סכך סוכה לצל להגין משכב ושמש' אלא להניח עליה' הרעפי'
 נעשו מתחלה אלא שעשו' הו' רוצ' שיהו' הסוכ' סוכה
 ואע"פ שבהם מחוברין במסמור' ואם חיה תחלה עשויה לטמ'
 צל סוכך מוכה להגין משכב ושמש' תווי כשרים דתלוש ולבסוף
 תברו כקר' לסוכה כמו שיתבאר לקמן סי' תכ"ג בע"ה והואיל
 ואין שם סכך פסול' עליה' אע"פ שהם עצמ' פסולין משו' חעש'
 ולא מן העשוי' אינן פסולין הסכך הבשר' שחתתם בין שהסכך
 שחתת' הוא עשוי' לטמ' סוכתי' ועוד שדריך הוא שהאויר הוא
 רב בינתם ואפ"י תחשוב הסכך שחתתם קמאן הלימה עדיין
 אל הסוכה הוא יותר מחמתה וכשר' הסוכה שעושה בכ"י חתת
 הגג ומסככין אותה והא"כ פסורין העצים והדפים או פותחים
 את הארובה שבנגד יש פוקלין אותה משום שביטען שסככוה
 נעשה הסכך בפסול' הגג' טעליו שתוה סכך פסול' אע"ג
 שנעשה לצל ולהגין פ"ס' כיון שאע"פ מקורה וסוכה ער שאין
 הנשפ' יגולין לירד שם סכך פסול' הוא' ואח"כ כשפותחין
 הגג נעשית הסוכה כשרה מאליה והוה ליה תעשה ולא מן
 העשוי' ודיא' להא' דאמרין לקמן סוף סימן תר"א בעשיית
 הסכך קורין עשיית דרפנות דאמרין שהיא פסולה משעם זה

תעש' ולא מן העשוי' מאליה ויש מתירין שכיון שנעש' מתחלה
 זה הסכך לסוכה ולצל הסרת הרעפים ופתיחת חגג הוא נמ' המעשה
 המכשיר את הסכך אף ע"ג שפחתלה נעשה בפסול' ור"ל שהוא כותר
 לכתחלה ואפשר שהטעם הוא משום שהרי כל מעשה הסוכה
 כך היא שמתחילה עשויתה היא פסולה שהרי מתחלה בעוד
 הסכך חוזר ונתכשר הכל ממילא והוה ואחר כך כשמתרכה
 הסכך חוזר ונתכשר הכל ממילא והוה ליה תעשה ולא מן העשוי'
 אף על פי כן בשרה הכי נמי תבא ואע"פ שיש לחלק דשאני
 התם שהוא מתעסק בעשיית הצל והרי הוא עושה סוכה משם
 במה שעושה הצל ואי אפשר לעשותה בענין אחר אבל
 בכאן בהסרת הרעפים ופתיחת הארובה הוא עושה האויר והצל
 שר' עיקר הסוכה כבר עשויה בפסול' ואין זה תעש' מ"מ הואיל
 ולא אירע הפסול בסכך עצמו אלא מחמת ד'א תוצה לו נותרין היתר בעשיית הסוכה הללו
 שעושים אותם תחת הגגות ואחר כך פותחין אותם ולא דמי
 לעצים הרקי' הנשארים אחר הסרת הרעפים דפסולין לה לעיל
 משו' העשה ולא מן העשוי' לפיטעם השני ואמר' דוקא משום
 שהאויר הוא רב כו' ומשמע הא' לצו הכי פסולה דשאני התם
 שאותם העצים תורקים לא עששו מתחילה לצל ולסוכך אלא
 להניח עליהם הרעפים אבל באז הרי הסכך נעשה מתחילה
 לצל ולסוכה' ולא דמי' כ' להא' דלקמן סוף סי' תר"ב שהעש'
 הסכך קוד' הרפנות פסולת' דבתם לא היו באן מחיצו' אלא סכך
 ולא רפנות ובעשיית דרפנות נעשית הסוכה סוכה לדור כן
 והוה ליה תעשה ולא מן העשוי' אבל הבא תבל הוא מוכן אלא
 שהו' מקורי המעבד דהיינו שפותח הגג אע"פ שיש לחלק ולומר'
 אורכה התם הוא עושה מעשה בעשיית הסוכה עצמה דהיינו
 תיקון המחיצות שהם דאוריית' צריכין לה וחתירה קראתם ג'כ
 סוכה מדאפקת המחיצות כלשון סוכה דכתב' ג'פ בסכת וגומר'
 דלפי' מיניה שיתו' ג' מחיצות כדבעי' לסייר לקמן מ"מ עיקר
 מלת תעשה על הסכך קאי דכתב' תנ' הסוכות תעשה וגו' ואין
 עשיית המחיצות ותקונן מבשרה מיתו המדקדקין נזהרין שלא
 לסכך עד שפותרין הגג אבל לא ראיתי אחד מהם שזוהי שלא
 לקוננה אף ע"פ שבקנינת חוזר ופוסל את הסוכה וכשפותחין
 אח"כ הוה לתעשה ולא מן העשוי' אלא וודאי נראה שסוככין
 על הטעם שכתבתי מיתו אפשר לחלק דשאני הבא שנעשה
 מתחלה כדבשר' ולא מפסלת' כ'כ בסנירה שלא תחזור להכשר'
 הראשון על ידי הפתיחה כיון שלא נעשה מעשה בגוף הסכך
 שנעשה בהכשר אבל עדיין צ"ע פ"ס' מסיפת דין שנפלה על
 האות אחר שבכת' ולא ניכר האות ואח"כ חזר וניטל את השפ'
 וניכר האות שפוסל לעיל סי' ל"ב בשם הרא"ש ויש לחלק ג'כ
 דחתם השפ' מתעברת ומתקטית עם הדיו של האות עצמו ער
 שנעש' נוף הגוף א' כל זמן שאינ' שם לפיכ' לא תכשר האות
 כדיררה או כנטילת אכל הגג' הגג והסכך שני גופים מחולקים
 הם ואין האגוד מבטל את חזירו ועוד ג'ל ר"ל דקרא סוכה הכי
 מרבת' תעשה ומיניה לפי' לא מן העשוי' ש"מ דמשעה עשויה
 קציר רחבנא דקוים דאמרין גבי ציצית מדכתוב ועשו' להם
 ציצית ואשעת עשויה קפיד רחבנא לפיכך אמרין דאין סופין
 בתחלתן כראיתא לעיל סימן י"ב הג' אין צריך סופה בתחלת
 וכיון שנעש' בהיתר שוב לא זיק לה סנירתה ג'ל' לפיכך
 יראה אלו הסוכות שעשוין אותן חתת הגגות הנפתחין כיתר
 לסוגן' מפני הגשמים ולהחזיר אתר כך ולפתוח ולסונן' ב"ש
 אם יש להם צירין בש' לחות שפותרין וסונן' ואין בהן משו'
 בניין וסתירה' ולא משום תעשה ולא מן העשוי' ובלבד שלא
 ישב חתמתן בעודם סונרין שאז הסוכה פסולה כמו שיתבאר
 לקמן בע"ה :

תרכ"ז

דיני הישן בסוכה ובוד' סעיפים ;

וכשירה מצד עצמה העליונה אינה מעלה ואינה מורדת לה וכמאן דליחת דמיא אבל אם אין התחזקה מסוככת בהלכות ומתבשרת על ידי צירוף סכך עליונה צריך שתהא גם העליונה בתוך ד' אמה לארץ כרי שיעור נובה סוכה כיון שהיא צריכה לצל הסוכה התחתונה :

ב העושה סוכה בראש העגלה או בראש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצוייה דיבשה פסולה דכל שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוייה אפילו דירת ארעי לא מיקרי וסוכה לפחות דירת ארעי בעינן כמו שיחבאר בע"ה אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויי' יבשה אפי' אינה יכולה לעמוד ברו' מצוייה דים כשרה שדרך לעשות כן לדירת ארעי :

ג עשאר בראש הנמל או בראש האילן כשרה כחול המועד אבל ב"ט אין עולין עליה משום שאסור להשתמש ב"ט בב"ה ובמחזור כמו שנתבאר בהלכות י"ט לעיל סימן הקכ"ד . מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר אם הוא כענין שאם ינטל האילן ותשא הרי' מדת שלא יפול עולין לה ב"ט ואם לאו אין עולין לה ב"ט הראשון אלא ב"ה היא כשרה שעולין לה :

הרבט כמה שצריך להיות הסכך וכו' י"ט סעיפים .

א כבר אמרנו למעלה שצריכין לעשות סוכה ממה שמאספין מפסולת גזוז ויקב דכתיב חג הסוכות תעשה וגומר באספין מנרד טיקבד הילכך אין מסככין אלא בדבר שצומח מן הארץ והוא עכשיו תלוש ואינו מקבל טומאה רומיא דפסולת גזוז ויקב שישיבם כל הכורים הללו אבל דבר שאין צומח מן הארץ ואינו מקבל טומאה והוא תלוש אפילו גדולו מן הארץ כגון עורות של בהמות שלא נעברו שאינם מקבלים טומאה ונתגדלה מן מיעה הארץ אלא שלא צמחו מן הארץ וכל מיני פתת ואבנים ועפר גדולו מן הארץ אלא שאינן צומחין מ'ס אין מסככין בהן :

ב וכן כל דבר שמקבל טומאה ואפילו צומח מן הארץ ותלוש הוא כגון שזרין של עץ וארובות המטה וכל הבאים אין מסככין בהן אפילו נשברו שע"ש נשאר בהן שיעור קבלת טומאה פסולת דהואיל ואידחו אידחו ואינם חוזרין להבשרין :

ג סככה בחצים שאין להם בית קיבול כשרה דפשוטי כלי עץ הם ואין מקבלין טומא' אפילו שדריבין יש להם בית קיבול פסולה שכל דבר שיש לו בית קיבול מקבל טומאה והוא שנעשה הבית קיבול ידיו אדם לצורך קבלת דבר אבל קנים שנדלו מאליהן בענין שיש בהן בית קיבול מתיר לסכך בהן שאינן מקבלים טומאה כיון שלא נעשה הקיבול שלהם בידיו אדם לצורך קיבול דבר :

ד סככה בפשתן שלא נירק ולא נופץ כשירה דעץ בעלמא הוא ואינו מקבל טומא' אבל אם נירק ונופץ פסול שמקבל טומאה ע"י דבר אחר כגון בכרם וכסתות : הנה (וע"ל סימן י"א סעיף א') אי נמי מדרבנן סוהיל וכידוק ועל ידי סוהיל נופץ נגדולו קרקע סוהיל ונידוק ונופץ : (עכ"ה)

ה בחבלים של פשתן שלא נירק ולא נופץ פסולה אף על פי שאינן מקבלין טומאה שאינם כלים וגם אין יודין לעשותם מפשתן שנידוק ונופץ דנימא נגזר בהן משום הנך מכל מקום כיון שנתנתה צורתן מצורת פשתן ולא ניכר בהן כלל שהם נידולי קרקע פסולה מדרבנן אבל של נמי ושל סיב כשרה שעדיין צורתם ניכר שהם נידולי קרקע :

ו מחצלת של קש וקנים וסיפה ונמי כיון שהיא חלקה שהיא ראויה לשכיבה בין שאינה חלקה שאינה ראויה לשכיבה אם

א וכי היכי דבעינן שתהא הסוכה תחת אויר השמים ולא יהא סכך אחר עליה הנ' בעינן שיהא הוא באויר הסוכה ולא יהא סכך אחר חוצין בינו לסוכה שכן כתיב בפירו' כסוכות תשבו וגו' שפירושו בתוך אויר הסוכות תשבו :

ב לפיכך הדין בה תחת המטה אם היא גבוהה י' טפחים לא יצא דהוי אהל כפני עצמו כן כילה אם היא גבוהה י' טפחי' ויש לה גם שפת הסוכה כאהל ולא יצא אבל אם אין לה גג רוחב שפת או שיש לה גג ואינה גבוהה י' טפחי' שרי דלא מיקרי אהל כפני עצמו ואין כאן סכך אחר :

ג והעצים היוצאים מ' ראשי המטה אסור לפרוש עליהם כדת ולישן תחתיו אפי' אינה נכחה משום דקביעי שפי מכילה והשכיב אהל ולא דמי לתחת המטה דלא אמרינן אלא בגבוהה י' טפחים ופחות מ' שרינן אע"פ שתמימה היא קבועה שאני תחת המיטה שאינה עשויה לישן תחתיו אלא על גביו לכך לא חשיב תחתיו אהל אלא ב' אבל אילו העצים היוצאים מ' ראשי המיטה הם לתוכן עשויות לישן ביניהם ותחת מה שפודסין עליהם לכך חשיבו שפי אהל אפי' בפחות מ' (וע"ל סימן תקנ' סעיף א') אבל אם איצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה לנגדו מותר להניח עליהם כגונסות ולפרו' סריז עליהם ולישן תחתיו שאינו אהל מפני שה' משפע לכאן ולכאן ואין לה גג רוחב שפת למעלה והוא שלא יהיו גבוהים י' אבל אם הם גבוהים י' אסור אע"פ דאין לה גג שפת משו' דקביעי שפי מכילה ויש מבשרין אפי' בגבוהים י' טפחים כדיון שאינו רוחב שפת לא מיקרי אהל :

ד פי' סדין תחת הסכך לנוי אם הוא בתוך ד' טפחים לסכך כשירה שביון שלא פירשו לצלול להנח מפני החמה אלא לנוי בעלמ' הרי הוא בשל לגבי הסכך ולא חשיב אהל וגם אין שם סכך עליו לחצו' לסכך פסול האהל י' תעשה לנוי אבל אם הוא רחוק מן הגג ד' טפחים אינו בשל לגבי הסכך וזהו אהל כפני עצמה ופסולה . ואם אינו לנוי אלא שפירשו שם על הסכך להנח כפני החמה או תחתיו כיון שלא יכלו העליון אינו בשל לגבי הסכך ואודבה הוא עצמו מן הסכך ושם סכך עליו ואפי' הוא בתוך ד' טפחים דסכך פסול כי הסדין יש לו דין סכך פסול שדרי מקבל טומאה וכל מה שהוא מקבל טומאה פסול לסכך כמו שיתבאר לקמן פי' תרי"ט בע"ה לפיכך יחידה שלא להלות שום נוי בסוכה אלא כסוך פחות מארבעה לסכך :

הרבח דין סוכה שתחת סוכה וכו' ג' סעיפים :

א סוכה שתחת סוכה העליונה כשירה ותחתונה פסולה מיהו סוכה שתחת סוכה (וע"ל סי' תרל"ו סעיף א') וה"מ שיכול התחתונה לקבל כרים וכסתות של עליונה שאם נקראת התחתונה סוכה שהחמה סוכה כיון שראוי לדור בעליונה אבל אם אינה יכולה לקבלה אז אין העליונה שם סוכה עליה כיון שאין ראוי לדור בהוכה דהשבו בעין תדורו כתיב ותחתונה כשירה דלא מהקרי סיבה שתחת סוכה סוהו אפי' אם אינה יכולה לקבלם אע"י החק פסולה כיון שראוי לדור בעליונה ע"י הדת' דירת ארעי מיקרי ובסוכה דירת ארעי סגי כמו שיתבאר בע"ה והוי סוכה שהחמה סוכה . וגם צריך שיהא ביניהם י' טפחים שאז העליונה שם סוכה עליה כיון שהיא שיעור נובה סוכה לפחות י' טפחים כמו שיתבאר לקמן בע"ה סימן תרל"ג סעיף א' אבל אם אין ביניהם י' אפילו יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה או שיש ביניהם י' ואינה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה אפילו ע"י החק אז התחתונה כשירה שאין שם סוכה על העליונה אלא שעדיין יש חלק ותוא שאם התחתונה מסיכת בהלכות אז היא כשירה אפילו אם העליונה למעלה מעשרים אמה מן הארץ שהוא שיעור נובה סוכה כמו שיתבאר לקמן סימן תרל"ג סעיף א' שכיין שהתחתונה מסוככת בהלכות

היה קטנה כדי שכיבה סתמא עומדת לשיכב'מקבלת טומא' ואין מסבכין בה אלא אם כן עטאה מתחלה לסיכוך ואם היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסבכין בה א"כ עטאה מתחלה לשיכבה והגן מילי שאין לה שפה אבל אם יש לה שפה בענין שראוי לקבל הרי היא מקבלת טומא' הואיל ויש לה בית קיבול ואין מסבכין בה ואפי' עטאה לסיכוך ואפי' אם נשל שפתה אין מסבכין בה הואיל וכבר היתה ראויה לקבל טומאה ואידחיה נפשו ככל ששנתברו שפסולין מהאי טעמא . כד'א בסתמא שאין שם מנהג ידוע למה הן עשוין אבל במקום שנהגו כל אנשי המקום אורובם לשכב עליהם אין מסבכין בהם כלל אפילו קנאה מן האופן על דעת לסבך בה ואפילו צוה לאומן לעשותה לסיכוך ועטאה לסיכוך אין מסבכין בה משו' הרואה שמי יודע שתקנה לכך וכשיראו שמסבכין בה יבאו הכל לסבך בה ולא יהקנה לשם כך ואם רוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך אז אפי' קטנה סתמא עשויה לסיכוך וסותר לסבך בה ובמקו' שנהגין לקבוע מחצלאות בנגיז' כעין תקר'אין מסבכין בהם נזירה שמא יעשנה קבוע כעין תקרה כאשר נהגו שם ולא יהיה עליהם שם סוכה :

יש להסתפק אם מותר להניח סולמות שלנו ע"ג הסוכה לסבך עליה שלא נתברר לנו דינא אם הם מקבלי טומאה אם לאו שחרי אין להם בית קיבול ואינ' דומין כ"כ ליחשב כלי לכך יש להחמיר שלא להניחם כלל על הסוכה וה"ה כל כלי כגון ספסל וכסא שמקבלי טומאת סדרס יש לזרז בהן שלא להניחן עליה כלל :

כל דבר שמחוכר אין מסבכין בו כמו שנתבאר לפיכ' אם הרלה עליה נפן או דלעת ועשה מהן הסיכוך פסול אלא אם כן קצצו ונעשו לכך כדלעיל בדנין אילן סי' תרכ"ו : ותלוש ולכסוף חברו מותר לסבך בו שלא הקפידה התורה אלא לעשות הסכך בידי אדם והרי עשאו הילכך מותר לחבר קלונסות הסוכ' במסמרות ואפילו במסמרות של ברזל ואף על גב שהמסמרות הם מקבלי טומאה מותר שאין המסמרות עשוין לצל אלא להעמיד הסוכה ולחזקה ומה' ש' מותר גם כן לקשרה בכלאות שהם מקבלי טומאה :

כל מיני אוכלין מקבלין טומאה ואין מסבכין בהן : וענפי האנה ובהן תאנים זמרות ובהן ענבים אם הפסולת מרובה על האוכל אז האוכל בטל לגבי ומסבכין בהן ואם לאו אין מסבכין בהן ואם קצר לאוכל אז מחשבתו עם קצירתו לאוכל משו' גם לירות שיהיה עליה תורת אוכל לקבל טומאה כי הירות כתר פרי גרירין ואז צריך שיהא בפסולת לבט' האוכל והירות ואם קצרם לסיכוך אז אין לית תורת אוכל ואדרכה הוא מצטרף עם הפסולת לבטל האוכל . קצרם לאוכל ונשלך עליה' לסכוך אין המחשב בלכר מציא הירות מתור אוכל עד שעש' בהם מעשה שניכר שרוצה אותם לסכוך כגון שירוש אותם : ומני פירוש' שיש להם ידות ארוכות אין לירות בולן תורת אוכל אלא עד ג' טפחים והשאר הוא בכלל פסולת הלכך מסבכין בפנינו והוא עשב שעקרו מאכל כהמ' וראוי לאכילה גם לבני אדם הרפאה ודוחיה ארוכו' פסולת מרוב על האוכל ועוד שאפי' גם העשב אינו מאכל אדם אלא לרפוא' ואינו חשוב מאכל נמור :

ואם סבך בירקות שמפריז ליבש אפ' שפסולין לסבך שחרי מיני אוכלין הן ומקבלין טומאה אין דינן כסבך פסול לפסול בד' טפחים אבל חמיר יותר ובאור השיב' לפסול בג' טפחים הואיל ודרכן לייבש מהר ולנשר עליהם תוך ז' מי' סוכה כנשורין דמייז' וכמאן דליתניהו דמי וה"ה כל דבר שדרכו לייבש בתוך ז' עד שתהא חמתו מרובה מצלתו אף שעכשיו הוא פסול הנזרז בו חכמים שלא יבא לידי ביטול מצות סוכה שמא לא יוכל לעשות אחרת . תוך חגג ויבטל מצות סוכה ואם אין דרכו לייבש אז דינן כסבך פסול לפסול בג' טפחים :

כל דבר המחוכר אין מסבכין בו ודינו כדין האילן : ויש צורך וברבים שכשרים מן התורה אלא שה'זל אסרו לסבך בהם כגון מיני עשבי שאינן ראויין לאכילה שאין מקבלין טומאה אלא שריחן רע או שנושרין עליהם דחיישינן שמא מתוך שריחן רע או מחוד טעליהן נפלין ויפלו לחד' מאכלו יצא מן הסוכה וה'ם לכתחלה אבל בדיעבד יצא : ותכילה ג' אסרו לסבך בה משום שרגילין לעשו' סוכת כבית כל ימות השנה למקנה ופעמי' שאדם בא מן השר' והבילתו על בתיפו ומניחה על אותה סוכה לייבשה ורא' לשם סוכה ואח' כ' נמלך עליה לשם סיכה ואוהה פסולה משו' תעשה ולא מן העשוי בפסול כגון זו שלא נעשת מתחלה אפילו לצל אלא לייבש' . הלכך אסרו לסבך בכל חבילה נזירה אסו' זאת והואיל ויש בה נזירה משום פסול דאוריית' פסולה אפי' בדיעבד וביוז' שפסג' זה אסורה לא הוצרכו לאסו' אלא בחבילה שדרך לייבשה ואין זה פחות מכה' קנים הלכך כל זמן שאין בה כ"ה קנים שרי ואם הרב' קנים יוצאין מנעו' א' אפי' הם כ"ה וקשרם בראשה השני אינם נקראת חבילה כיון שע' קצ' א' ואם אנד עמהם קנה א' ויש בין שתיהן כ"ה הוי חבילה ואסו' לסבך בה :

וכן חבילה שאין קושרין אותה אלא למוכרה ככניין ומיד כשקנה הקינה יתירנה אינה חבילה : ואם סיכך מחלה בחבילה לשם סוכה והתירה כשירה הואיל ותחלת נתינה היתה לשם סיכוך סוכה ואין אסו' אלא משום נזירה הילכך ניתרת כהרתה בעלמא אבל חבילה שהעלה מתחילתה לייבש ונמלך עליה לסיכוך שהיא פסולה מן התורה משום העשה ולא מן העשוי אינה ניתרת בהרתח לכך אלא צריך ניענוע לשם סיכוך וכל חבילה שאינה קשורה בשני ראשיה אינה חבילה ומותר לסבך בה ונראה שאם היא קשורה באמצע כחוזק כדרך שקושרין אותה לשלשלה כך זו היא נכ' נקרא חבילה ופסולה :

וכן אסרו לסבך בנכרים שרחבן ד' טפחים מפני שדומין לחקרת הבית דסתם תקרה נסרו רחבין ד' וחיישינן שמא ישכ' תחת התקרה לשם סוכה ואפי' הפנך על צידו שאין בהם ד' אסור הואיל ויש שום פסול דאורייתא עליהם פסולין לסבך בכל ענין שהופכין' אבל נפרים שאין בהן ד' בשים צד כשרי' שאינן דומין לסתם תקרה ואפי' הם משופים שרואין לכלי לא נזרו בהו' ויש מתפיה'ם והרי הם מקבלי טומאה סדרס ולמה לא יהיו פסולים מטעם דקמעטנין לעיל סימן הר"כ סעיף א' מדכת'ב מנרגן ופיקבך כל מה שמקבל טומאה מ"ש טומאת סדרס משאר מקבלי טומא' ונ"ל שאין זו קושיא שאע"פ שראוין לקב' טומא' מדרס סתם נפרים אינם למדרס עשין אלא לבנין ואינה יורדין לקבל טומא' מדרס עד שנהקנ' לדריסה או שיחש' עליהם לדריסה כדיון כל מקבלי טומאה שתלוי כחשבה כמו ששינונו בפירש' במסכת כלים פכ"ו וה'ג' כשמסבך בנסו' סתם נפרים אינם עשויים לדרום עליה ועכשיו כשמסבך בהם ג' אינו עושה אותם אלא לצל שתתתיהם וא"כ עדיין אינה ראויין לקבל טומאה וכן כתב הרמ"ב בס' בסדר שחרות בהלכות כלים פרק כ"ה ז'ל נפרים שבמחוז' שרגנ' אינם מקבלי טומאה שאינן עשוין לייבשה אלא כדי שיתחבבו המים תחתיהם עכ"ל ורצה לומר טומאת סדרס דעליה קאי באותו פרק הכי נמי אינם עשין אלא לצל שתחתיהם ואינם מקבלי טומא' נ"ל . (ועל בעז' סימן קצ"ח סעיף ל"א) מיהו נהגו העולם שלא לסבך בהם כלל משום דילמא אתי לסבך בהם בקביעות בענין שאין הנשמים יכולין לירד בה וזה אסור כמ' שנתבאר לקמן סימן תרל"א :

וע"כ נהגו העולם נסאל' לננות לנסות לנסוה דערנה או נגמ' או כיונא' בהן ובמדינות אלו נענפו אילנות :

סוכה שהיא מסוככת כהלכתה וירא' שמא ייבש הסכך או ישרו העלג' ותחתיה חמתה מרובה מצלתה ופירס' עליהן סרית

שבתו על כרחק אי אפשר לומר כן דהא כתיב חג הסוכות תעשה שבעת ימים ואין ימים בלא שבת וט"מ שכל מה שהוא כשר לסוכה כשר לכל הז' וחרי שבת שבתו בכלל ולכך מותר אפי' בשבת שבתו ומעם דמפח מרווח הוא מפני שטיעור סוכה הקטנה לפחות צריכה להיות שבעה טפחים כמו שיתבאר לקמן סי' ת"ל וכבר ידעת דק"ל בכל התורה הלכ' למשה מסיני דפחות משלש' היו כלבוד הילכך כשעושה טפח מרווח שהוא יותר מטפח מצומצם משהו שמודדים בד' אצבעות שאינם נוגעים זה בזה ומעמידו בפחות מנ' משהוא לאחר מן הכתלים הרי הוא כלבוד ככותל והוה ליה במחיצה של ד' טפחים נמצא רובו של דופן עשוי וחובו בכלו הרי איכא סוכה כשרה של ז' טפחים ופ"מ צריך להעמיד קנה כנגד סוף הכותל השני ולהניח קנה על הטפח ועליו כדי להכשיר כל אורך הכותל שיהא נחשב לתוך הסוכה שאם לא כן לא חשב אלא עד שבעה טפחים מיהו אם עושה דופן גמור משיבעת טפחים שלמים אין צריך קנה לצורת הפתח דבלאו הכי כל אורך הדופן השני כשר לסוכה כמו שיתבאר לקמן בע"ה בפסל היוצא מן הסוכה :

א ואם לא היו שתי דפנותיה זו אצל זו כמין גם אלא זו כנגד זו כמבוי מפורש אז לא שני במרווח טפח אלא צריך תיקון יותר והוא שצריך לעשות פס שיש ברחבו ד' טפחים שלמים ומשהו ומעמידו בפחות מנ' סמוך לאחד כשתי הדפנות דהיינו שם כלבוד והרי זו כאלו היתה דופן של שבעה טפחים שלמים שהוא שיעור סוכה קטנה אבל כ"מ צריך ג"כ צורת הפתח והוא שימך קנה מהפס על הדופן האחר : (והיינו מאוס דיתרון התיקון נחמנות גופות הפסויות זו כנגד זו מאוב איתן למחיצות עונות והעשויות כמין גם וסקוליס הם לענין נורת הפתח) ואז גם בזו מותר לשלשל אפילו בשבת שבתו כמינו דחשיב מחיצה לענין סוכה חשיב מחיצה לשבת ו"א שבזו אין צריך צורת הפתח כיון שיש כאן מחיצה ז' ע"ל לבד אחת שני והיו כמו מחיצה שלימה :

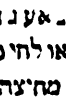
ד כד"א בעושה סוכתו ברה"א במקום שאין דופן אמצעי כנגדה שאז צריך התיקון הזה למחיצ' מעליהא לעשות דה"א אבל עושה סוכתו באמצע החצר רחוק מדפנות החצר אף על פי שאין לה אלא ב' דפנות זו כנגד זו כמבוי אפ"ה די לה כריוח טפח ובתיקון המותר בשתי דפנות העשויות כמין גם הואיל ואין צריך התיקון אלא לצורך הסוכה ולא לעשות דפנות בפני עצמה שהרי כבר חייא כרה"ו והיכא דאיכא ג' מחיצות שלימות אין צריך צורת הפתח כלל ולא נהגו לעשותה אלא לנוי בעלמא ונס' במקום שצריך צורת הפתח כד"א שאין מניעין הפצמין והם הקנים שעומדים לעשות בהן צורת הפתח עד הסכך אבל אם מניעין הקנים שעומדים לעשות בהן צורת הפתח עד הסכך אע"פ שאין קנה על נביהו כשרהסכך הוא במקום הקנה העליון ומה שעושים אותה ענולה למעלה אינה אלא לנוי בעלמא :

ה סוכה העשויה משתי דפנות כמין גם והכשירהו בטפח מרווח וצורת הפתח כמו שאמרנו למעלה אז אפי' אם ישנן בב' הדפנות פתחים ופרצות הרבה עד שבשחרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד ואפי' אין בשום פרצה ופתח צורת הפתח אפ"ה כשרה ובכלד שלא יהיו הפרצות והפתחים בקרנות כי המחיצות צריכין להיות לעולם מחוברות כמין גם וכשאינן בקרני הזוויות נמי לא אמרן דכשרה אלא שלא יהא בהם פרצ' יתירה על עשר אמות אבל אם יש בהם פרצ' יתירה על עשר אמות פסולה ואם יש בהן צורת הפתח אפי' כיתר כעשר כשרה דצ"ה חשיבא כמחיצה ו"א אם יש פרצה יתר מעשרה אפי' יש לה צורת הפתח פסולה אא"כ העומד מרובה על הפרוץ ונהני עכשיו לעשות כל המחיצות שלימות כי אין הכל בקיאות כדין המחיצות

שלא תתיבש או תחתיה שלא ישרו העלין כיון שהסדין גורם שעל ידו נשאר צלחה מרובה מתחתה פסולה אבל אם היא מסולכת בענין שאין לחוש שתתיבש או תנשר כ"כ עד שתהיה חסמה מרובה מצלחתה ולא כיון כפריסת הסדין אלא לנאותה או כדי להגין מחסה או מפני העלין שלא יהו נושרות על שלחנו כשרה ו"א שאפי' אם לא פרסה שם אלא להגין מפני החמה או מפני העלין שלא יהו נושרין על שולחנו פסולה שכיון שלצורך הבריות היא אינו כשל לגבי הסכך ואינו מותר אא"כ פרסה שם כדי לנאותה דכיון דהוי צורך סוכה הוא בטל לגביה ובכלד שיהא חוץ ארבעה לסכך שאז הוא בטל כמו שנתבאר לעיל סימן תרכ"ז סעיף ד' והוא שיהיה ניכר לכל שכיון כדי לנאותה וכן אם היא שרוי במים ואינו שומחו שם אלא כדי לנגבו הוי כמו לנאותה ומותר שכיון שהיא לחה הכל יודעין שלא לסכך שטחה שם אלא לנגב הלכך מותר שבטל לגבי סוכה ויש אומרים גם כזה שכיון שלא לצורך הסוכ' לנאות' הוא אלא לצורך הבגד לא כשל לגבי סוכ' והוי אהל בפני עצמו :

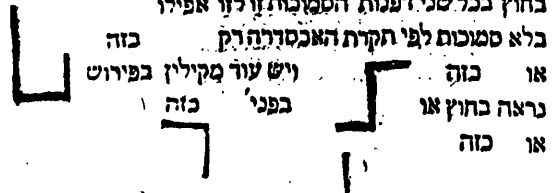
הר"ל דיני דפנות הסוכה וכו' י"ג סעיפים :

א מה שאמרנו למעלה שאין עושין סוכה אלא מפסולת גורן ויקב וכיוצא בהן ושאר דברים פסולים לה לא אכרנו אלא בסכך שכן כתיב את הג' הסוכות העשה ונישר באספך מנרנד וסיקבך טר"ל הסוכ' תעשה מכה שאהה מאסף מנרנד וסיקבך והיא הפסולת ואין סוכה אלא לשון סכך אבל בדפנו' לא הקפידה התורה דדופן לא מיקרי סוכה הילכך דפנות כשרו' מכל דבר ואפילו דברים הפסולים לסכך כשרו' לדפנות ובכלד שלא יעשה אותה מדבר שירחורע שיצערנו ומתוך כך יצטרך ללכת חוץ לסוכה וכן לא יעשה מדברים שמתייבשים ודבה הן ז' עד שלא יהא בהן שיעור מחיצה כמו שיתבאר בסמוך בע"ה אבל אם יש בהן שיעור מחיצה אפי' חסמה של דפנות מרובה מצלחו כשרה שהרי לא הקפידה התורה על עשויות הדפנות כמו שהקפידה בעשיית הסכך :

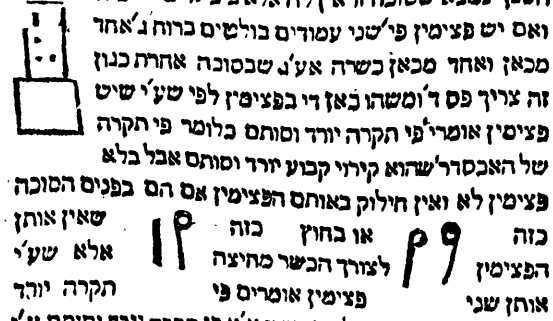
ב מ"מ מיתרדא שבהכה התורח נ"פ בסוכות בשבת בסכת שנים מהם הם חסרים בלא ו"ו ואחר מלא בו"ו ילפינן שיהוה הדפנות ג"כ עשויות כראוי כשיעורם וכמנין ומנינם הוא שצריכים להיות לפחות שלש דפנות שכיון שבהבה התורה ב' פעמים חסר ויחד מלא הרי כאן ד"פ כבוכו' שהמלא לשון רבים ומיעוש רבים שנים אחד אהא לגופה לעשיית הסכך והשלטה באו ללמד על המחיצות שצריכין להיות ג' סיהו אר"ל שנס' אילו הג' מחיצות אינו צריכין להיות שלימות דאע"פ דמהרביץ המחיצות מקראי דג"פ סוכה מ"פ כבר בא לנו בקבלה ג"כ הלכה למשה מסיני לעשות מחיצה וכן כל השיעורם כגון ג' טפחים וד' טפחים בסכך פסול וכל השיעורם דגאמרים מולם הם הלכה למשה מסיני ואמרו כיון שגמרו המחיצות מן הפסוקים וגם בקבלת הלכה ודאי החל' לגרועי המחיצות באהה לפיכך אמרו שאין צריכין אלא שתי דפנות שלימות והג' שני אפי' בטפח ובכלד שיעשה צורת הפתח כמו שיתבאר בע"ה הלכך אם יש לה שתי דפנות זו אצל זו כמין גם עושה דופן טפח מרווח ומעמידו בפחות מנ' טפחים לאחד מן הכתלים כזה ויעמיד קנה כנגד סוף דכותל ה' וישים קנה עליו ועל הטפח וכשרה אף ע"ג שתקנה שעל נביהו אינו נוגע בהן ומותר לשלשל בה אפי' בשבת שבתו אע"פ דלענין שבת שלא במקום סוכה בעיני פס' ד' או קורה או לחי כדופן רביעי בפסוק מותר כלא תיקון אחר דמנו דחשי' מחיצה מבח הלכה לעניין סוכה חשיב נמי מחיצה לענין שבת וכי תימא סאי חזית דנימא מינו קולא נימא מינו לחימרא ונימא איפכא דמינו דהאי לא חשיב מחיצה לכל שבתות הסנה לא הוי מחיצה גם כן לטבת

למשה נוד אחית ל' פי תקרה יורד וסותם היינו במחיצה העשויה לחלל שלה אנמריה ולא לחוצה לה ואם יש לה בליטה כמו עמוד שרחבה טפח ומשהו בדופן השלישי בעד סממכ לאכסדרה בין שנרא' בפני' כלומר שרוחב אותו העמוד הוא סמוך לדופן הסוכה ומשוך רחב לצד פנים של הסוכה ואינו נראה להעומדים בחוץ בין שנראה בחוץ ושוה בפנים דהיינו שרוחב אותו העמוד משוך לאחורי הסוכה באורך שהאבסדר' עדיף על הסוכה ושוה מכפנים ואינו נראה לאותם העומדים אלא לאותם העומדים בא כסדרה להלך מכנגד הסוכה ואין רואין את חללה ונראה רוחב העמוד הזה כחתלתה דופן שלישית לסוכה כשירה והוא שיעשה צורת הפתח בדופן השלישי תחת תקרת פי האבסדר' על פני כל אורך הסוכה כי צורת הפתח חשוב מדאורייתא כמחיצה ולא בעי לעיל טפח שחוקק עם צורת הפתח אלא מרובנן הילכך זה העמוד אף על גב דאינו חשוב כמחיצה גמורה מ' כיון שחיקוקו לחי כזה מועיל לענין שבת במבוי שאינו מפולש אחשכורו רבנן ג' כלבני סוכה כמו הכטר של טפח שחוק וכמו שהצריכו שם צורת הפתח על פני כל אותו הדופן כן צריך כאן ג' הילכך ג' לאס נזרמן שאותו העמוד הוא סמוך לדופן הסוכה בפחית מ' ואינו ממש בדופן הסוכה שהיא ג' כשירה אע"פ שלא הועמד שם מתחלה לשם זה כדי לחי העומד פאליו דהלכתא באבוי ועושה צורת הפתח על פני כולת כדלעיל יש מכשרין בכליטת עמוד בפנים או בחוץ בכל שני דפנות הסמכות זו לזו אפילו

וכלכד שיעשו צורת הפתח על פני כל אורך הדופן הנ' אבל כל' שלא אמרו כן אלא גבי סמוך לפי אבסדרה וכמו שציינתי לך כבר המצרפין קולות נראה בפנים או בחוץ עם פי תקרה יורד וסותם להכשיר אפילו לחוצה אבל כחד לא מהני. ויש עוד צורת אחרת והוא דעת הרמ"בס הביאה הבית יוסף בשולחן ערוך שלו והוא שהוא מפרש שהאבסדרה יש לה שני כתלי' זה בנגד זה ומקצתה מקורה וסמך לקירוי על הקצה האחד סוכך הסכך נמצא שסוכה זו אין לה אלא כ' כתלים כזה

ואם יש פצימין פ' שני עמודים בולטים ברוח ג' אחד מכאן ואחד מכאן כשרה אע"פ שבסוכה אחרת כגון זה צריך פס ד' ומשהו כאן די בפצימין לפי שעי' שיש פצימין אומרי' פי תקרה יורד וסותם כלומר פי תקרה של האבסדר' שהוא קירוי קבוע יורד וסותם אבל בלא פצימין לא ואין חילוק באותם הפצימין אם הם בפנים הסוכה כזה או בחוץ כזה

פצימין אחרת כזה או בחוץ כזה אלא שעי' הפצימין לצורך הכשר מחיצה כזה אלא שעי' אחרת כזה פצימין אומרים פי תקרה יורד וסותם מיהו אפילו יש לה פצימין א' פי תקרה יורד וסותם ע"י הפצימין אלא ברוח אחת בלבד ולא יותר ושאר הרותות שהם זו כנגד זו צריכין להיות דפנות שלימות! וכל חמנות אלו הסוכה'ם לדעת הרמ"בס ז' ויש חולקים עליו ע"ב אין לעשו' סוכה ככה' ולא כתבתי אלא לדינא וכדעבד כשרה

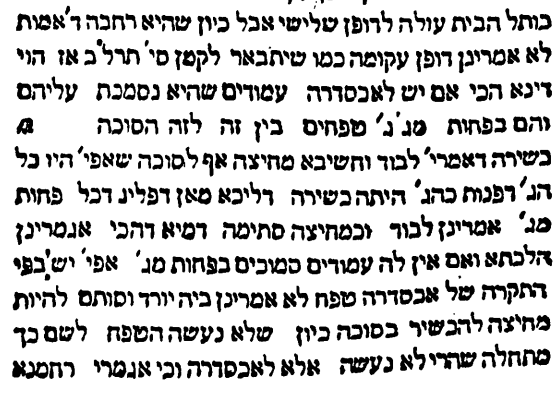
ט נוכה הדפנות צריכין להיות לפחות י' טפחים' שכן קבלן חז"ל הל"ם שאין נקרא דופן בפחו' מ' הלכך אם לא היו הדפנ' אלא ז' ומשהו והעמיד משהו כפחות משלשה סמוך לארץ הסוכה כשרה דאמרינן לבוד למשה ואפילו היה הגג למעלה מהם הרבה ואינו נוגע בדפנות כשר' ובלבד שיהא פכוון כנגדן ואפילו אינו מכוון ממש כנגדן רק שזוא בתוך שלשה כנגדן כשירה

המחיצות והפרצות ומי שאין לו דפין כדי צרכו לכל הד' מחיצות עדיף הוא שיעשה נ' מחיצות שלימות משיעשה ד' שאינן שלימות!

ו נעץ ד' קונדיסין בין באמצע הגג בין על שפת הגג וסיכך על גבן פסולה דלא אמרינן גבי סוכה נוד אטיק לומר שרואין את המחיצות התחתונות כאילו עולות למעלה עד שפת הסוכך אע"פ דלגבי שבת אמרינן נוד אטיק סוכה שאני דבעינן תדורו כמנשיהבאר לקמן סימן תר"לג סעיף א' ואין תדורו בלא מחיצות!

ז מבוי מפולש שתקנו בלחי מצד אחד וסיכך על גביו באותו הצד ה' וקן בלחי אע"פ שבצדו השני הוא מפול' בלחי שום תיקון הסוכה כשירה כשבת שבחג ומותר ג' לשלשל בה באותה שבת אפי' שילטול שלא לצורך סוכה אע"פ דבשאר שבתות השנ' אסור לשלשל בה כיון שהוא פרוץ בעד הרביעי היינו מדרבנן אבל מדאורייתא תיקון הלחי הל"ם הוא דתיה מחיצה מעלייתא וכיון שהלחי חשוב מחיצה לגבי שבת מן התורה משום מצות סוכה אוקמו' רבנן אדאורייתא לחטבו גם כן מחיצה להכשירה' לסוכה וכיון שהוא כשר למצות סוכה מתיר ג' לשלשל בה שאר שילטול שהוא שלא לצורך סוכה וה' בשבת שבחג ומשעם מגו כו' כמ"ש אבל בה' דסוכות שאין הלחי חשוב לכלום שאין צורך לו אז הסוכ' ג' פסולה דלענין מצות סוכה לא אמרינן לחי למחיצה אלא לענין שבת דווקא וכן אם סיכך על גבי פסי ביראות כרה' שהם שמנ' פסין נעוצות בארבע רוחות זו כנגד זו שכל אחת נוטה אמה לכאן ואמה לקאן כזה או אפי' ד' קורות מקשיות ועבינן אמה כזה כשירה הסוכה כשבת שבחג ומותר ג' לשלשל בה באותו שבת אפי' אין ביניהם בור דק"ל דפסי ביראות כאילו הם- השוכים מחיצות מעלייתא מן התורה לענין שבת לחושכו כרה' אפי' היא עומד באמצע רה' אלא שתחבטם אסרו לשלשל בה מ' כיון שהתירו לשלשל לעולי רגלים כשיש ביניהם בור לשאוב מהנו לחובו מקליין ביה ג' למצות סוכה אפי' בלא בור ידווקא בשבת דאיכא מינו כו' ולא בחול המועד דליפא טיג' כמו במבוי דלעיל ודווקא כרה' דמינו דמהני הפסים וקורות להיות רשות בפני עצמן מהנו נמי לסוכה אבל אם עשה כן בחצר שהוא כבר רשות היחיד ואין אלו הפסי ביראות והקורות מועילים לכלום אינם מועילים ג' לסוכה ופסולה אפי' בשבת שבחג!

ח בית שיש לפניו אבסדרה וחצר לפני האבסדרה ועשה סוכה בחצר בשני דפנות שלימו' וכד הששי סמכה לאבסדרה בענין שהסכך נוגע בפי האבסדרה בין שהדפנות עשויות כמין גם כזה כזה בין שהדפנות עשויות כמבוי כזה כזה והוא כסדרה היא רחבה ד' אמות בעניין שאין כותל הבית עולה לפוכה שאם אין אבסדרה רחבה ד' אמות הסוכה פשיטא דכשירה דהוה אמרינן דופן עקומה והוה כותל הבית עולה לדופן שלישי אבל כיון שהיא רחבה ד' אמות לא אמרינן דופן עקומה כמו שיתבאר לקמן סי' תרל"ב אז הוי דינא הכי אם יש לאבסדרה עמודים שהיא נסמכת עליהם והם כפחות מנ' טפחים בין זה לזה הסוכה א' כשירה דאמרי' לבוד וחשיבא מחיצה אף לסוכה שאפי' היו כל הג' דפנות כנה' היתה כשירה דליכא מאן דפליג דכל פחות מנ' אמרינן לבוד וכמחיצה סתימה דמיא דהכי אמרינן הלבכתא ואם אין לה עמודים סמכים כפחות מנ' אפי' יש' בפני התקרה של אבסדרה טפח לא אמרינן ביה יורד וסותם להיות מחיצה להכשיר בסוכה כיון שלא נעשה הטפח לשם כך מתחלה שרדילא נעשה אלא לאבסדרה וכי אמרי רחמנא

תרל"א דיני הסכך והמתה מרכבה וכו' סעי'

א צדיק להיות הסכך צלתו יותר מחפתו שאם היה חמתו יותר מצלתו היה הסכך כמל לבני חמתו וכאלו לא עשאו והתורה אמרה חג הסוכות העשה שהקפידה על עשיית הסכך שיהא ניכר עשייתו לכסך דהיינו שיהא הוא מרכבה על חמתו אבל אם חמתו וצלתו שוין למעלה בסכך פסולה אע"ג שזה נקרא ג"כ עשיית סכך שהרי אינו כמל לבני חמתו מ"מ פסולה לפי שהחמה מתפשטת ברוקקה ויהיה לפטה כארץ חמהה מרובה כצלתה אבל אם לפטה בארץ חמתה וצלתה שוין אז היא כשרה שאז דואי בסכך צלתו מרובה מחמתו אלא שנתרחבה החמה בהחפשטה לפטה בפרט בארצות האילן שאנו יושבין בצפון העולם ואפי' כשהחמה היא באמצע השמי' היא נוטה לנו לדרום וצילינו נוטה לצפון ולכך מתפשטת לפטה מהוך נשיתתה הה דודע לידוע מעט בצורת הכדור :

ב סוכה טברוב ממנה צלחה מרכבה חמתה שני משהוין וכמיעוט ממנה חמתה מרכבה מצלחה משהוא בעניין שכטוצרף יחד המיעוט עם הרוב יהיה הפונה בכלל צלחה מרכבה מחמתה כל הסוכה כשירה אפי' החת אותו מיעוט הסכך שחמתה מרכבה ויא' דהיינו דווקא בסוכה קטנה שאין בה אלא שבעה ספחים שהוא טיעוד סוכה אבל בסוכה גדולה שיש בה טבעה על טבעה במקו' אחד שחמתה מרכבה יש להחמיר שלא לצרף אווה עם טאר הסכך להכשירו אלא אע"פ שבצירוף כל הסוכה בכללה היו צלחה מרכבה אפי' פסולה כיון שבמקום הפסול בפני עצמה יש טיעוד סוכה :

ג תרויף לכתחלה שלא יעשה כיסויה עם סאוד אלא כדו שיהיו הבכנים הגדולים נראים מתוכה סכך דרכו להיות כן אבל בדיעבד אפי' מעובה כמין בית כשירה חס"מ עם סוכה עליו כדא' כשהיה באופן שאין הבכנים נראין מתוכה אבל המשר יכול לירד לתוכה שאע"ג שאין הבכנים נראים כיון שיכול המשר לירד לתוכה עם סוכ' מיקרו אבל אם היא מעובה כפיין בית ממש עד שאין המשר יכול לירד לתוכה פסולה שאין זה עם סוכה עליו אלא כבית מקורה ויש מכשירין ויש להחמיר :

ד היה כיסויה דק סאוד שיש בה ארר הרבה אלא שאין שלטה ספחים אויר במקום אחד ויש בין הכל צלחה מרכבה מחמת' כשרה אבל אם יש אויר במקום אחד שיש בו ג' ספחים פסולה אפי' צלחה מרכבה מחמתה וכאופן שיתבא' בסמין שאחר זה כעזרת השם :

ה היה קנה עולה וקנה יורד כנון שלא השכיב הקני' בשוה זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחר לפטה באופן שאנו רואין שאם היה מנחות בשוה היה צלחה מרכבה מחמת' אלא שמתוך שאינם מנחים בשוה החמה כאה בין הקני' מן הצדדי' ועי' כן חמתה מרכבה מצלתה אפי' כשירה והוא שאין קנת אחד עולה גבוה מחבירו נ' ספחים דאז אמרינן רואין כאלו הם מושב בין זה אצל זה דכלנודים דמיין ואע"ג דחבת' מרכבה מצלחה לית לן בה שאין החמה באה אלא מן הצדדים והוא כשהיא נוטה באמצע הסמים אבל באמצע הסמים צלחה מרכבה ולכך היא כשיר' אבל אם קנה א' גבוה מחבירו נ' ספחים ויותר אין אומרי' רואין שאינה כלבדים ופסולה בדא' כשאין בכל קנה העולה רוחב שפח אבל אם יש בכל קנה העולה רוחב שפח אפילו הוא גבוה מחבירו נ' ספחים ויותר כשירה אע"פ שהחמ' נכנס מן הצדדין ומשוו חמתה מרכבה כשירה שכיון שיש בה רוחב שפת חשיב אהל בפני עצמו ואמרי' כיה יורד וסותם כל האויר שחתתיו עד הקנה התחתון ואין החמת באה אלא מן הצדדין כדלעיל והוא שיהיה העליון מכונן ממש כנגד שפת היוור דהיינו שהוא ממש כנגד שפת האויר שבין התחתון שראוי להוריד העליון ביניה'

כשירה דאמרינן נמי לבד מן הצד' אכל אם שלטה כנגד כפולה משום דלויר כוסל נג' אפי' מן הכר כמו שיתבאר נסי' ל' נ' סעיף ע' ופ' ס' ט' ס' סעיף ע"ו) ואם אין הגג גבוה מן הארץ אלא ו' ספחים או אפי' אם אין כדופן אלא ד' ספחים ושני משהוין כשרה שמעמידו באמצע והרי הוא סמך לארץ פחות מ' מטהו ואמרי' לבד למטה ולמעלה וחשוב כסתום אבל אם היו הדפנות דחוקות מן הארץ נ' ספחים הסוכה פסולה אפילו אם הדפנות גבוהות הרבה יותר מ' שאין כאן לבד סמך לארץ והיו פתחה תלויה באויר ולא על גבי קרקע ואין זה אפי' דירת ארעי :

• כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה כמו שנתבאר למעלה סימן תר"ב הלכך העושה סוכתו בין האילנות והאילנות הן הדפנות אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם ע"ד שלא תהא הרוח מצויה כנידה אותם נסיד ומילא בין האוירי' כתבן ובקש וקשר אות' כרי שלא הנוד אותם היות הרי זו כשירה ואם לאו פסולה ע"כ אין נכון לעשו' מחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף ע"פ שקשרם במוב צמין דפנתקי ולא אדעתייהו' ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה והרובה לעשות סוכה בסדיני' טוב שארון במחיצת קנים בפחות מ' :

יא עושין מחיצה מ' כגון שיקטור בהמה עם להי' לחזן יב וכול לעשו' רופן מחביו להכשירו את הסוכה ואפי' ב"ט ובלבד שלא ירע אותו שהועמד עם שבטמל מחיצה הועמד עם שבין שאינו יודע שהועמד עם שבטמל מחיצה לא דווי דרך בניין וקביעות אלא כדאמרינן ומנוח' אלא אם הוא יודע שהועמד עם לשם מחיצה היתר' ומחיצה קבוע ואסור לעשות כן ב' מ' ספחים ופחות מחיצה ב"ט אבל בח' אפי' הוא יודע שמתוך ד' ספחים עשו' מחיצה בח' ואפי' ב"ט לא אמר דאסור' מ' ספחים שהי' בלאו הכי פסולה שאין לה שיעור מחיצותיה והוא משלי' אותה להכשיר' שאז היא עושה מחיצה לתקן הסוכה ודמי כמו בניין ב"ט אבל אם הסוכה כשירה בלאו הכי כגון שיש לה ג' מחיצות ואינו מעמידו לשם אלא להוסיף על המחיצות או לעשות לה דופן רביעית אפי' ב"ט מותר שהיא מחיצה שאינם צריכה להכשיר סוכה ואין חשיב בניין אלא תוספות אהל ומחיצה שמהו' :

יג יש מדקדקין כשעושין דופן מקנים להעמידן דרך גדילתן כדאמרי' גבי לולב שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתן ואינו צריך שהיו הדפנות כשרים מכל דבר כמו שנתבאר הסוכך סוכתו על כרעי המטה והכרעים הן הן הדפנות אם יש גבוה ו' ספחים מן חלל המטה עצמה לסכך כשירה ואם לאו פסול' אף ע"ג סמן הארץ עד הסכך יש עשרה אפי' פסולה שכיון שהסכך הוא על גבי כרעי המטה עצמה הרי לא חשיב להיות מן הסוכה אלא חלל המטה וחלל המטה אין בו עשרה שהוא שיעור הכשר סוכה אבל אם סמך הסכך על העמודים והעמודים תקועים כארץ והכרעים הם הדפנות אפי' אין גבוה עשר' מן חלל המטה עצמה עד הסכך כשרה כיון שאם ינטל המטה יש ו' ספחים מהארץ עד הסכך אין המטה סמעה את האויר לפסול אות' שהמטה אין לה קבע שהרי יכול לטלטלה מסקומה ואין לומר אדרבה היא הנוחנת שבין שאין לה קבע נפסל אותה גם כן לדפנות שהרי אם ינטל המטה תישאר הסוכה בלא דופן לזה לא חיישינן שבדפנות סני' כדופן ל שיטלה לעמוד ברוח מצויה הילכך לנבי קרקעית הסוכה לא חשיבין קרקעית המטה ויאנה ממעס הכשר אויר הסיכה כיון שיכולה להגשיל ודרכה להנשל ולנבי הדפנות חשיבין דפנות המטה לדפנות כשירות בין שיכולין לעמוד ברוח מצויה :

לבוש החורף הלבנות סוכה רבא

ואז כשירה אפי' חמה מרובה כשהחמה טפה מאמצע השמים שכשהגיע לאמצע השמים תהיה צלחה מרובה אז אמרי' ביה סותם ולא בענין אחר :

קנים דרצאי לאחורי הסוכה כגון שכאחורי הדופן האמצעי בולטין קנים מן הסכך ויש בהן הכטר סוכה וצילתן מרוב' סחמתן ושלשה דפנות

כזה כשרה אע"פ שהדופן האמצעי לא נעשה בשבילם אלא בשביל עיקר הסוכה שהיא לפניו ממנה

כשרה שאע"פ שלא נעשית לשם סוכה פ"מ הסכך הונח הנה לצל וכבר אמרנו שסוכה אינה צריכה להיות לשמה רק שאם נעשית לצל סני' (וע"ל סימן תרל"ה סעיף א')

ובן אם כל הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ הדופן אחר נמשך עממן כזה

בל אורך הדופן הארוכה כשר לסוכה אפילו בחלק שאין הדופן האחרת כנגדה דאמרי' רואין דופן השנייה כאלו משוכה ג"כ מנגד כל אורך הדופן הארוכה ואין

צריך צורתה לפחות כנגד כל אורך הכותל שכנגדה ולא סבעי' אם לא עשה אורך הקצר אלא ז' טפחים דפשיטא וכשירה שאז

נאמר שדאי' היתה דעתו מתחלה להיות כל אורך הדופן הארוכה מן הסוכה להיות לו סוכה גדולה אלא שלא רצה לפרוץ יותר מדין הכשר סוכה רחבי' אנמרי' מסיני דב' דפנות

כסדרן וג' ז' טפחים סני' אלא אפי' עשה הדופן הקצר יותר מן והוא לן למימר הואיל ודי לו בשבעה והוא עשה יות' הרי גילה דעתו לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן האחד שנמשך

עם הקנים שעל הסכך לא חישב עליהם לסוכה ואינה מן הסוכה אלא בפני עצמו עומד ונמצא שאין לו אלא דופן אחד שהו' הדופן הנמשך אפי' הכי כשרה דאמרינן רואין כו' :

ח סככה כשפודין שהם פסולים לסכך בהם שהרי מקבילים שומא' (וע"ל סימן תרל"ט סעיף ב')

ורחב ד' טפחים וגם אין מהם מנחים רוחב ד' טפחים במקום אחד והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר

פסול שאי אפשר לצמצם שפוד כל האויר מסכך כשר ונמצא הפסול מרובה אבל אם העריף סכך הכשר מעט על הפסול או

אם היה הפסול נתון שתי' ונתן הכשר ערב או איפכא כשר שאז פתחלא כל האויר מסכך הכשר ואע"ל דאז היה הפסול כ"כ כמו

הכשר ק"ל בסכך פסול פרוץ בעומד כשר דהא ה"ל בכלל העש' אע"ג דבאויר שמשפסול היינו משום דזווי' מעיל אסתרא

מתחת אבל הבא הא אין כאן אויר לבא בו החמה ודוק בקטנה גדולה מו' אבל בסוכה קטנה צריך שלא יהיו השיעור' רוחב

ג' במקום אחד :

ט כבר אמרנו למעלה בס' תר"כ שכל מה שתוא גדולי קרקע ואינו מקבל שומא' והלוש אע"ג שלכסוף חבר

פותר לסכך בו ולפי זה מדין התורה מותר לסכך בנסרי' אפי' רחב ה' ואפי' לחבר במסמרים מותר מן התורה אלא שחכמים

אסרו לסכך בנסרים שרחבן ד' משום נזירה שמא ישב תחת התקרה לשם סוכה והתקרה תא פסול מן התור' כמו שיתבאר בסמוך וסתם תקרה יש בהן רחב ארבע' לכך לא אסרו אלא הנסרים שיש בהן ארבע' והתקרה שהוא פסול מן התור' השע' הוא משום שסתם תקרה מנה באופן שאין נשמי' כולין לירד בתוכו והוא פסול דאורייתא כמו שנתבאר או משום שיש עליו פעיזבה והמעויבה הוא סכך פסול דאורייתא שאינו צומח מן הקרקע או משום שסתם תקרה לא הנה הנה לצל שהרי יש ג' על נביו אלא שנעשה לחוץ את הבית או לצניעות בעלמא ואם ישב תחתיו עכשיו לשם סוכה ה"ל תעש' ולא מן העשוי' לפיכך אסור לסכך בנסרים שרחבן ארבעה כדי שלא יאמרו מה לי חדשה מה לי ישנה ויבא לישיב תחת תקרה הבית לשם סוכה ונזירה זו לא שייך אלא כשלא היה כאן מתחלה תקרה תעכשו' הוא ג"כ לסכך בנסרים לשם סוכה אבל בית שהוא מקורה

בנסרים שאין עליה מעויבה ובא להכשירו לשם סוכה די ביה שיעקף הנסירי' פי' שישיר כל המסמרים לשם סוכה או שיטול פבין כל בנסרי' אחד ויתן סכך כשר במקומן ואז כולה כשירה אפילו לישיב תחת הנסרי' ואפילו הנסרים רחבות ד' שאין שייך כאן לנזור שמא ישב תחת התקרה שכיון שהצריכו לפקפק או ליטול אחד מבנתיים ודאי ידע שמשום נזירת תקרה ומשום תעשה ולא מן העשוי' הצריכוהו לכך כלום שיבטל בזה מעט' הראשון שלא יהא בו משום תעשה ולא מן העשוי' ויעשהו מחדש לשם צל סוכה ולא יבא לישיב תחת התקרה העשוי' כבר וגם כדאי לא יעשנו בענין שלא יוכלו נסמים לירד בתוכו כיון שעושה אותה לשם סוכ' וכיון שאין כאן שום חשש פיסול התירוהו בכל ענין אפי' רחבן ד' (וע"ל סימן תר"כ סעיף ג') וכסימן תר"כ סעיף ז') ויש מפרשים שגם בזה לא התירוהו אלא בשאין הנסרים רחבין ד' אבל רחבין ד' בכל ענין פסולה ויש להחמיר :

פוכה שאין לה ג' כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זו בזו כמין צריף

או שספך ראש הדופן של סוכה לכותל כזה

אע"פ שעשה הדפנו' המשופע' מסכך כש' או אפי' עשה חציו' של משה מקרש' או מדברי' שאין מסככין בהם וחציים

של מעלה מסכך כשר אע"פ פסול שאין כאן לא דופן ולא ג' אבל אם הגביה מן הקרקע נפתח בזקופה אפי' הוא אורך כשר ואפי' למתח' אלא שעשא

כמין צריף ותעמידה על גבי' תבנית וחגיכה מן הקרקע טפח

כשר ואפי' הם ארוכה וחשוב' לפסול של משה כאלו הוא פתוח ולכזה למטה בשוה בדופן ומצרפי' עמו מן השפוע' עד עשר' שפתי' וחשבי' לו לדופן והשאר לסכך והוא שיהא בסכך הכשר הנשאר משם ולמעלה שיעור סוכה דחינו לאחר שעלה בגובה' שפתי' יש בו לרובע ז' טפחי' על ז' טפחים ואז היא כשירה כולה אפי' לישיב תחת הסכך שש בה למטה ט' טפחי' ובלבד שתהא מסוככת גם שם בסכך כש' אע"ג שבב' חשבניותו לדופן לא נרע מפסול היות מן הסוכ' דכש' ומותר לישיב תחתיו וכי אם החזיקה מן הכותל טפח או עשאה כמין צריף והניח למעלה פתוח טפח כזה

אפילו הוא אויר הרי כסתום משום לבד וחשבינן אותו טפח לנג' ומצרפינן עמו מן הסכך עד שיהא בולרבע ז' טפחים

על ז' טפחים ואח"כ אם יש כשיפוע משם ולמטה' שפחים חשבינן לה לדופן והסוכה כולה כשירה ואפי' לישיב תחת סכך הכשר שהו' למט' מ' כדלעיל ויא' כשמגביה הטפח מן הקרקע צריך שיעשה בניין זקוף בגובה טפח ולהשיב עליו ראש כל השיפוע של משה וכן כשמרחיק הטפח מן הכותל צרי' שיעש' סמוך לכותל סכך רחב טפח ולסמוך עליו ראשו של שיפוע העליון שאין אויר חשוב כמחיצה או כנג' אם אין שם כבר מחיצה או ג' אף ויש להחיל לדבריהם :

הרלב דברים הפוסלי' בסכך וכו' ד' סעיפים:

א סכך פסול אינו חשוב כאויר לפסול בשלשה שפתי' אלא עד שיהא ארבעה שפתי' אבל פחות מארבע' כשיר' ומותר אפילו לישן ולאכול תחתיו בדא' באמצע דארבעה שפחים באמצע מקום חשוב הוא וחשיבא להפליג ולחוץ בין הדפנות עד שאין הדפנות מועילות זו לזו ונראות כשהי סוכות ולכל אחת שתי דפנות אבל מן הצד אינו פסול אלא בארבע אמות דכפתות מארבע אנמרינן הלכתא למשה מסיני דצמרי' דופן עקום' כלום שאנו רואין כאלו הכותל

* לבוש החור הלכות סוכה * רבב

מה שהוא נבוא' חשי' כרשות בפני עצמה לענין שבת ונימא
א"כ אינה מצטרפת עם המחיצות שסביבה דהל' רשות בפני
עצמה והל' סוכה בלא מחיצות דחא לא אמרי' גפי סוכה בכנון
זו נוד אסיק מטעם זה כמו שיתבאר בסמוך א"ע דלגבי שבת
אמרי' נוד אסיק מ"פ כאן לענין סוכה כשרה היא דמאי נ"מ
אם היא רשות אחל כיון דאמרי' דופן עקומה לכל צד האצטבא
פוקפ' מחיצות ופידרלה משאר הסוכות (ולמיל' לנסכה העמוד
נדלף סג' דרסו' אחרת היא לכני מנר) וכיון שיש על גבה שיעור'
סוכה סוכה כשרה עם מחיצותיה היא מיהו נ"מ כזו לא שייך
להכשיר כל הסוכה משום פסול היוצא מן הסוכה כדלעיל כיון
שאין מתכשרת על גבי האצטבא אלא מטעם דופן עקומ' מ"פ
לא הו' מחיצות מעליהא זיה שתפקיע צח עצמה ואם יש
בינה לכותל ד' אמו' דלא שייך למיטר דופן עקומה פסולה אפי'
האצטבא נבנה עשרה ולא אמרי' הא על גבה רש' בפני עצמה
היא נוד אסיק מחיצות להכשיר על גבה ואף ע"ג דלגבי שבת
אפרי' נוד אסיק ורשות בפני עצמה היא נבי סוכה לא אמרינן
הכי דבעינן בה מחיצות הנכחת בעין וידה דהכי משמ' לישנא
דבסוכות תשבו וליכא :

ח ולא תרא הסוכה נשכה משיעורה והוא יטפחיש שאם
אינה נבוא' יטפחיש פסולה דהכי אמרי' הלבנא מסיני
וטעמא דמסרבר הוא מפני שאינה ראויה לדירה אע"ג דסוכה
דירה ארעי בעי' ולא דירק קבע מדכתי' שבעת ימים שלא תרא
דאינה אלא ליימיה בלבד ע"כ דכתיב תשבו ופשמע
הדורו היינו ע"כ בעי' דירוש' ודכתיב כהי' אינה כעין תדורו
שאין תדורו דלדירה כלל :

ט היתה נבוא' היתה נבוא' וירדן לתוך עשרה אפי' אם חמחן
מרוכה מצילתן פסול' דכיון שאין בה' טפח' אייר דירק'
סרוח' מקרי ואין אדם ר' בדירה סרוחה / אבל אם חנויין
וירדן לתוך' אינו פסולין אותה שדרך האדם לתלות נויין
כדירוחו אפי' כדירה דחוקה *

י דיתה נבוכה מ' ודקק בה להשלמה לעשרה ויש בחקק
שיעור הכשר סוכה ונס אין בין חקק לכוהל ג' טפחים
כשירה דאמרי' לפוד אבל אם יש ביניהם ג' טפחים אע"ג שיש
בחקק שיעור סוכה פסולה שהרי אין לה מחיצות דלא אמרינן
לכוד כג' טפחים ואין להכשיר מטעם דופן עקומה למטה
דלא אמרינן דופן עקומה אלא כשיש בתוך דופן נבוא עשרה
כבר ואח"כ שתעקמה אבל דופן שאין בה עשרה כבר אין טמיה
דופן ולא אמרי' הלפה לדופן עקומה אלא בדופן שטמה דופן
דהיינו שיטבה נוכה כבר אבל זו לאו דופן מקרי / וכן אם
אין בחקק שיעור הכשר סוכה אף על גב שאין בין שפת החקק
לכות' שלשה טפחים פסולה דאף על גב דאמרינן לכוד
בפחות משלשה מכל מקום כיון שאין בחלל כל שיעור
הכשר סוכה דהיינו טבעה טפחים על טבעה הל' דיתה
מרוחה *

תדירה שלא תהא פחות מן על ז' ובו ד' טעמים *

א סוכה אין לה שיעור כגודל למעלה אלא עיניה גדולה
כמו שירצה אבל למטה יש לה שיעור שלא תהא
קטנה משיעורה וכמה שיעורה טבעה טפחים וטעמא משום
דכתיב בסוכות תשבו ואין משמעותו יוצא מפשטו שהיא
ישיבה ממש מדאפקיה בלשון ישיבה ולא כתב הדורו וליכא
למיטר כוליה להבי הוא דאמא ולא לכעין תדורו דאם כן אם
רצה לומר לשון ישיבה ממש דווקא הוה נ"מ כן במשמעותה
כל ישיבה ממש דלא הוה מחלקינן והוה כולל דברים שאין
אפשר לאמרן בדכתבינן לעיל בסימן שקודם זה בסעיף א'
לח ב 3 8 אלא

דמי' האלה שיאמ' עליהם לתוך אילו השבע' יפ' תשבו פעם א'
בסוכה וכל שיה' מיוחד' לחג א"כ בו' הימי' הלל אלא ע"כ דל'
שתהיה הישיב' שבעת ימים רצופי' על כל פני ר'ק שאין צריכין
להיות בסוכה אחת כמו שיתבאר לקמן בסי' הנוצה ואע"ג דגבי
מצה נ"כ כתיב שבעת ימים תאכל מצות התם ע"כ אין פירושו
שיאכל מצה ז' ימים רצופים שהרי ע"כ אין אוכלין כל היום
מ"מ התם כוונתו ככל פעם כשיאכל בתוך ז' ימים הללו יאכל
מצה ולא יאכל חמץ והנ' אם תרצה לפרש תשבו ישיבה ממש
צריך אתה לפרש בכל פעם שתירצה לישב בתוך ז' ימים הללו
תצטרך לישב בסוכה ולא במקו' אחר וזה נ"כ דבר דלא מסתבר
הוא דאמרי' שלא יהיה לו סוכה לא ישוב אלא יעמו' כל דהימי'
אתהוה אלא ע"כ ר'ל תדורו כמו וישב העם בקרש וכל שנבוא
מעשרי' אמה אמרינן שאין אדם עושה אות' לדירת ארעי אלא
דירה קבע' אבל עד עשרים כשרה מפילו כל סככה למעלה
מעשרים כיון שאין בחללה אלא ד' לא מיקרי דירת קבע' :

ב היתה נבוא' יותר מעשרי' והוצי' וירדן למטה עד שנשאר
תלל הסוכה עשרי' אם צלחן של הוצי' הירדן מרובה
מחמתה כשרה דחשבינן להו הוצי' לסכך ואם לאו פסולה ;
ג ואם תלה בה דברים נאים לנאותה וממעשים חללה עד
ד' אינו מעוש להכשירה אפי' צילתן מרובה שאין הדברים
הנאים חשובים לסכך ואם נתן בה מלמטה על הקרקע כרים
וכסתות למעט חללה אפי' כסתן שם לא הוי מעוש כיון שאין
דרך העולם לבטלן דעתו בטל אצל כל אדם ;

ד אבל שמעט' בחתך אפי' לא בטלו כפירו' אלא טאנו יודעין
שאין עתיד לפנותו כגון שאינו צריך לן או מיעוטו בעפרי
אפי' סתם שאין אנו יודעין אם צריך לו אם לאו הוי מעוש דסתם
עפר לבטל עומד אבל בתן סתם אינו עומ' לבטל דהוי למאכל
כהמה ואינו ממעש וכן עפר ועתיד לפנותו כגון שידוע שצריך
לו אינו ממעש אלא א"כ בטלו בפירוש לחיות שם כל ימי משך
זמן המצוה שהם שבעת ימי החג אבל אין צריך לבטלו להיות
שם לעולם דכיון שעברו ימי מצותה מאי איפת לן אם ישלם
משם או יציתה טם :

ה היתה נבוא' מעשרים ובנה בה אצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה כזה

וכו' ושיעור סוכה כשרה כל הסוכה ואפילו
מהאצטבא והלאה משום דמונין פניין חללה
מראש האצטבא ומעלה ונמצא דופן האמצעי כולה בלירת
והפנות הצדדין כרוחב האצטבא ג' כ' הופשרו הרי כגון סוכה
קטנה כשירה ואמרי' פסול היוצא מן הסוכה נידון כסוכה פ'
שאם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש כסוכה מש' והלאה פסול
דהיינו סכך העשוי פגורן ויקב ויוצא מהכשר סוכה שאין לו
דבשר דפנות נידון כסוכה וכל הסוכה כמו שהיא כשירה ח"ג
אשבינן כל מה שחזק לאצטבא כפסול היוצ' וכשרה כל הסופה י'
(וכ' סימן תר"ל סעיף ז' ו' וסימן תר"כ סעיף ב')

ו ואם בנה האצטבא מן הצד כזה
אם יש מן האצטבא על כותל השני ד' אמות
פסולה דלא שייך למיטר דופן עקומה כד' אמות
כדלע' אבל אם יש עוד הכותל השני פחו' מ' אמו'

כשירה על האצטבא ויק' האויל ויש בה שיעור סוכה דהיינו
לה שתי דפני' פסוכות זו לזו וכדופן השלישי אמרי' דופן עקומ'
שרואין סכך העליון המחוב' לדופן הרחוק כאלו הוא מן הדופן
עצמו ועקום עד כנגד שפת האצטבא לכאן ושודדים נבאו
משפת האצטבא ולמעלה שאין בה אלא עשרים ולא שייך כאן
להכשר כל הסוכה (וע"כ פ' תר"כ סעיף א') משום פסול
היוצא מן הסוכה כיון שאין כאן ג' דפנות כשיעור סוכה ואם
בנה האצטבא באמצע כזה אם יש ממנה לכל צד
לגובה פחות מ' אמות כשירה על האצטבא דוקא דאמרי' דופן
עקומה לכל צד' אפי' אם האצטבא נבוא יותר מ' ואע"ג דקל

אלא על כרחק עיק כוונתו מלשון הדורג כמו וישב העם בקרס ומדאפקיה קרא בלסוח תשבו שמעי' דכל הך וסתם אד בינוני צריך אמה על אמה לישיבתו שהם ו ספחים וכיון דבעי' תשבו בעין תדוח צריך להיות סם שולחן וסתם שולחן לפחו שיעורו ספח הר' שבעה

ב סוכה שהיא ענולה צריך שהיא בה רביע ז' על ז' שחוא שיעו' סוכה נמצא דשיעור אורך קו הארכסוח שבה ארכו הוא ו' ספחים פחות חומט א"נ אורך הגו המקיף אותו הענול אורכו הוא כ"ט ספחי' ושני חופשי' כיצד כל ספח בריבוע הוא ספח ותרי חומטי' כאלכסונוא נמצא שז' ספחים דמשך סוכה הם למפחים נכי חומטא וכל שבכעז' ספח בהקיפ' נ' ספחי' נמצא שדמ' ענול שיס בו כ"ט ספחים ושני חומטי' בהקיפ' יש בו כדי לרבע ז' ספחים על ז' ספחים מצומצם :

ג ואם יש בה ז' על ז' ונתן בה נריון לנאותה וממעטי' אותה משיעורה פסולה אף ע"ז דלענין גובה ונמדך אין הנריון מעלין ולא מרדיחין מן הצד המפוסלין דהא ע"כ אינה מחוקת וישבת ראשו ורוכזו וסולחתי כי צד לו המקום לשבת סם ואנן שיעור ישיבה בה בעינן :

ד וצריך אדם להראו' שהסוכה חביבה עליו וישב סם בכל גופו ועריך סם קולחטו אבל מי שהי' ראשו ורוכזו בסוכה וסולחתי חוץ לסוכה ואכל הרי זה כאו לא אבל כסוכל לא כבעי' בסוכה קטנה ולא יצא רכיון שהיא קטנה פשיטא שיס לחוש שמא ימשך אח' סלחתי ורואי' ואינו יוכלהמשך סולחתי אחריו כיון שהסוכה היא קטנה אלא אפי' הוא חביב גזולה לא יצא גזירה שמא ימשך אחר גזירתו דהיינו דהיינו גזירה יש

תירצה דין סוכה

א כתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ודברש' תעשה אתה כלו' שתהא עשירה כדי אדם ולא שתהא עשירה מעצמה מיהו אינו צריך שתהא עשירה לשם מצות סוכה אלא כשהיא עשירה בידי אדם לצל בעלם כשהיא ודא פירושו וקרא לפי זה חג הסוכה תעשה דקאי' מלת העש' אמלת סוכה כלו' תעשה לשם סכך בעלם להגין ותחת צילה אע"פ שלא נעשית לשם חג הלב' סוכה נגבד' ורקב' כשיר' פי' נגבך גוי' נש' ברה"ב כותי' שעשאוהו ישראל לצורך בהם להציל חתתיה או שעשאוה גוי' אע"פ שכל אילו לאו בני מעבר מצות סוכה נינהו ותעשה לא עליהו קאי' דלאו בני חיובא ניתנה אפ"ה כשיר' דהא מ"ס נעשו לצל' ורקב' ש' פי' הם ישראלים רועים או קייצים והם שומרי קציעו' השמחו' בשדה לייבש או ברג' וזו' והם שומרי העור או שעשאוהו שומרי שדות וכל אלו אף ע"ז דלא קביעו' בה' שלא נעשו אלא דרך ארעי' אפ"ה כשירה דהא עיק' מצותה אי' אלא דירת ארעי' והוא שמסוככת יפה דסוכתה מלת שהייתה תחלת עשייתה לצל להגין מטרכ' ושמש' ולא לצניעו' בעלם' אבל אם אי' עשירה אלא לצניעו' בעלמא ולא לצילה או שעשויה לצל ולא עשה מעשה בסכך אלא שעשה הרפנות ונעשה הסכך סאליו פסולה הלכך החושש בגרש' שנטל העומרי' של מטה לעשות בו חילל להיותו סוכ' פסולה שהרי לא נתן סם הגדיש לשם סוכה ונמצ' כשחוקק ומצי' העומרים מתחת נעש' הסכך סאליו ולא מיקר' כאן תעשה סאליו עושה בסכך שום מעשה אבל אם מתחלה כשנהג' סם הגדיש הניח חלל ספח כמשך ז' על ז' כשיעור הכשר סוכה כדי לעשו' הרפנות ותתיו אה"כ ע"י חמישה ב"ח חומט בגדיש מן השפח חלל מלמטה לסעלה כך סלמעה למשה כשירה דכיון שהניח חלל השפח כשיעור' ויבשר סוכה סם סכך עליו שהרי נעשה לצל וכשחוקק אה"כ כגרש למשה או למעלה עד שנעט' החלל גבה עטר' אז זה עשיית הסכך אלא תיקון הרפנות וברפנות לא אמרינן תעשה ולא סך

העשו' רתג הסוכות תעשה כתיב סכך ולא הרפנות : (וה"ל כסוכה מלויכה ננוה עטר וחקק כה להגלי' למערה וע"ל סי' תרל"ו סעיף י') ואם הגדיש גדול ולא הניח מתחלה אלא חלל ספח כמשך ז' על ז' ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכ' גדולה אינה כשירה כולה ע"י משך שבעה שהניח מתחלה אלא תחת השכעה שהניח מתחלה והשאר הוי כדפן עוקמה אם אין בו ד' אמות ממקום שהניח החלל ולהלן ולא דייגינן ליה כפסל היוצא מן הסוכ' דהא לא כמסכה תר דופן כדורה אבל אם חקק ד' אמות מן הצדדיו יותר על השכע' אף השכעה פסול' דסכך פסול פוסל מן הצד' כד' אמות ולא אמרינן בה דופן עוקמה כמו שנתבאר למעלה סי' תר"לכ ס"א . לא יעשה אדם הסכך מן הסוכה קודם שיעשה הרפנו' כיון דלא מתכשרה הסוכה אחר כך אלא על ידי עשיית הרפנות ה' להסכך כאילו עשו' מאלת כשנגמרו הרפנות ואין זה תעשה סידה אם עשה למעלה רפנו' סמוך לסכך ברחוב ספח מיהו לסכך קודם שיעשה מותר הרפנות כמו בחומט בגדיש :

תירלו דין סוכה ישנה וכו' סעיפים

א אע"ז דק"ל שאין צריך לעשות הסוכה לשם חג אלא כיון שאעשה לצל בעלמ' כשהיא מ' אחול' שיעט' כל אדם סוכתו לשם חתג כיון לחבב את המצוה לפיכך סוכה שאעשית תוך ל' יום לפני החג מסתמ' נעשית לשם חג וכשירה ואין צריך לחדש בה שום דבר כשיגיע החג ואם נעשית קודם שנכנסו ל' יום שלפני החג גם כן כשירה אבל מדרבנן צריך שיחדש בה שום דבר ערה בגופ' לשם חג בשיגיע החג סידה כמפח על ספח שחבש בתערה בני' אם הוא במקום אח' ואם קתידוש על פני כולה סוג אפי' בכל דהו כד' א' שעשאה סתמא אבל אם עשאה לשם חג אפי' מתחלת השנה כשירה ואין צריך שום חידוש :

ב יוצר כלי תרס שיס לוב' סוכו' זו לפניו מזה ועושה קדירותיו בפנימית כל השנה וסוכרם בחיצונה הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה ואף ע"ז דלא בעינן סוכה לשם חג מ"ס כיון שהרי' דירתו כל השנה שאוכל ושותה וישן סם כל השנה לא מיכרי' מלתא כהן דלשם סוכה הוא דר' בה או ישן בה אבל החיצונה אינה דירתו כל השנה ולא נעשית אלא לצל להגין החתיה כשומרי הקדירות וכשירה ובלבד שיחדש בה דבר לשם סוכה :

תירלו

דין סוכה שאולה או גזולת וכו' סעיפים

א אף ע"ז דכתיב חג הסוכות תעשה לך ז' ימים אין פירושו דקרא שצריך לעשות סוכה אחת לכל הז' ימים ונאמר מי שלא עשה סוכה קודם החג ששוב לא יעשה כיון שאינו יכול לעשותה לכל הז' ימים וכן לא אמר' שלא יצא מסוכה זו לישב באהרת או שלא לאכול באחתה ולישן באחר' כרי' שהיא כל זמן משך ימי' כהנ' כסוכה אחת דאם כן שבעה ימים סכעי' לי' מאי קבעת אלא ה"פ דקרא חג הסוכות תעשה לך בכל א' מהימים בשיוה מהם שתרצה ואפילו לא תצטרך לה אלא יום א' מן הז' ימים כי כן פי' שבעת בכל מקו' כמו שפירסי' שבעת ששיני' א' בלע ז' כפ' שלשת' וכן ז' ימים תאכל מצו' אץ פירושו שיאכל מצות כל הז' ימים כלי הפסק אלא ה"פ בתוך כלל הז' ימים האלה בכל עת ובכל רגע שתרעכו תרצ' לאכול האכל מצה ולא חמץ והא דנבי' שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם אמר' לעיל כפי' ה"ל דדרשנן ז' ימים שלמים ואפי' טעה אחת או רגע א' תוך השבע' ימים לא ימצא חמץ כ' כשדקדק בה היסב חמץ שאין כאן קושיא כלל והכל ענין אחד ופירושו אחד הוא דהת' נמי הכי קאמר בתוך כלל השבעה ימים הללו בכל עת ובכל רגע אם תרצה ל' כפי' בתיך ולפ' דברי מה ראה שלא תמצא שאור

ואת ביהושף דופן אותו דופן לא מתסרא שאינה צריכה לסוכה
 ולא חל עליה קטן שמים אבל אם עשה בתחלה אריכותם
 סתם לשם סוכה כולן אקורות ומוקצות דעל כולם חל קטן
 שמים בבת אחת וי' אדאינו אפ' מן התורה אלא עצי הסכך
 ולא התפנות שכן משמע לשון הנהסוכת וגומר לוי סמוכה
 פירוש בכל מקום סכך וגם בסכך י' שאין אסור סמנה אלא
 שיעור הכשר סוכה ולא ידוע הנה

יש להחזיק דהא מ' אסור וגם נדמנת ו' ל' ואיכא איסור
 מוקצה מדרבנן איבא קבא מוקנה פיון מדרבנן נוסך
 במכר סוכה הכי מוקנה הכי וי' קנח

דיינו הסכך אסור מן התורה כמו שכתבתי בפסוק גורו חול
 גם על מדותיו מ' מוקנה סוכה ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' ר' R'
 ג' וי' א'
 חל על הסוכה כמ"ג א'
 א'
 א'
 א'
 א'
 א'

אבל בסוכה גדולה אין יצאק דתעב תעשה לך שתהיה
 א'
 א'
 א'
 א'
 א'
 א'
 א'
 א'
 א'

שאויר או חמץ כתיבך אלא תבער אותו מקודם לכן : ואב
 אין רגע אחד בתוך ה' ימים הללו שהיה לך רשות להחית לך
 שאור או חמץ בביתך שהרי באותו רגע אם היית רוצה לחפש
 דהיה מוצא אותו וכן הפירוש דלא יראה לך שאור כל : הלכך
 הכא נבי סוכה מי שלא קשה סוכה בין בשוגג בין במזיד קודם
 החג יכול לעשותה בתוך החג באיזה יום שירצה אפי' בסוף יום
 השביעי וכן יכול לצאת מטובה זו וליטוב באהדת אימתי שירצה
 ולאכול או ליטון באהדת בלא בעינין דחוקא סוכה אחת :
 ב וירצין בסוכה שאולה או בסוכה של שותפות שהם ג' ז'
 נקראין שלך דכיון שריבה בכהוב כל הדורות בישאל
 ישבו בסוכות בסוכת בתיב בלא ז' מ' א' א' א' א' א' א' A'
 לישב בסוכה אחת בלומר שישבו בה זה אחד זה נתיב אפשר
 שיהיה של כולן כשותפות דלא מ' ש' פ' ו' א' א' א' א' א' א' A'
 ע' ע' ש' אלה קאמר ו' כ' כ' ש' ל' ש' ח' ח' ב' ב' ב' ב' ב' ב' ב' B'
 היא שלו ושלך קרינן ב' :

אבל בסוכה גדולה אין יצאק דתעב תעשה לך שתהיה
 א' A'
 א' A'
 א' A'
 א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' A'

תולת

דין עצי סוכה בתגובו ב' סעיפים :
 א כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על
 הסוכה שנאמר כחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג
 הסוכות ז' ימים לוי' פה חג לה' אף הפוכה לוי' לומר שאסורה
 הסוכה בתנאה בקרי' כל ימי החג הילכך עצי הסוכ' אסורין
 כל ימי החג ב' עצי דפנת בין עצי הסכך ואין נאותין מהן
 לכר אתר אפיקוסם לחצות בו שינוי אפ' ער סוף יום השמיני
 שהוא י' האחרון של חג אע"פ שהוא יום טוב בפני עצמו
 ואינו שייך לחג הסוכות מ' כיון שכיום השביעי כולו אסורה
 הסוכה עד בין השמשות והואיל והוקצה בין השמשות
 שהוא תחלת יום השמיני הוקצה לכל היום מדרבנן ועיין לקמן
 ש' י' ו' ואם עשה שיעור מן התפנות והשלים הכשר הסוכה

תולת

א כל סבעת ימי חנוכה בין ביום בין בלילה עושה אר סוכתו
קבע וכיהו ארעי שנ' סוכות תסכו שבועת ימים ותסכו
פירושו תהיו כדלעיל סי' תרל"ג כלומר שהיא עיקר ישיבתו
בסוכה ודור בה כדרך שאדם דר בביתו פקאריטות השנה
שיכנס בה כליו הנאים וקובע בה עיקר דירתו שאוכל בת
ושהה בה וישן בה ופסיל בה להפריכה וכן שאין צריך עיון
שאינו חושש שמא ישרודוהו אבל דבר שצריך עיון יכול ל
ללמוד חוצה לה וכן תפילה שצריכה בהם ספקא דהא דלפי' ללמוד
כדי שלא יפריחוהו **אין מניחין פלו אכילה בסוכה אחר**
האכילה מפני שהם נמשכין ואין חדך לשהחזק בשאר ימות
השנה במקום שהיו שם אבל פלי' שתייה מתירין וכן אפילו
כשהוא דולק והוא צריך לו אין להניחו בסוכה קטנה שיש בה
אלא ו' ספתים שאין דרך לסבניסין נה דלק במקום צר כזה
שיש לחוש שמא יתקרב הנר **לאפני' הסוכה והחוצה לה**
האור **וכל מה שאין דרך לעשות כל השנה בריהו קבע אין**
עושין בסוכה שהיא עשוי' דיקת קבע שיגדלוהו שיש לחוש
שמא ישחף הפוסה וצמחין לצאת מסנה ולא תא' לו אחת
לוישב בה **אבל כשהוא סוף בשעה דולק ואם אינו דולק**
אפילו בגדולה אין מניחין בה כי הוא מן הדברים הנמשכן
וכן אין משתמשין בסוכה דברי' של בחיזון מן שמיפת קיריות
וקערות וכיבא כחם שלא יהא המצות בחיזון עליה :

א אוכלין אכילה ארעי חוץ לסוכה וצריך אפילו שיטת
ארעי חוץ לסוכה דכסותא ארעי **אין מניחין ארעי**
שאין אדם קובע עצמו לארץ **אין מניחין ארעי**
מעט ודי לו בכך הילכך אפילו ארעי מעט
זריא שיטתו מה שאין לו **אין מניחין ארעי**
עכשיו להקל בשנה וכן **אין מניחין ארעי**
יא מטום צינה שיש להם **אין מניחין ארעי**
משום דמצות סוכה היא **אין מניחין ארעי**
דר כל השנה בביתו **אין מניחין ארעי**
לו סוכה מותרת פשוט **אין מניחין ארעי**
כמו שהיא דר' כל השנה עם אשתו ואם אשתו לר' סוכה
סיווחת **אין מניחין ארעי** ענין צינה מפת וביצה בכלל שכך
דרך בית האכלה **אין מניחין ארעי** אדם לשעום מלא פיו
דרך ארץ **אין מניחין ארעי** פת ב' סוכה אבל מיס ופירו' לא בעי סוכה
אפילו קובע עצמו עליהם **אין מניחין ארעי** דפת
דמי **אין מניחין ארעי** נס בפירות ומים הרי זה משוכת
תבא עליו ברכה ותבטיף העשוי ממש' מיני חרן קביעותו
השיב קביעה שהקובע מעודתו עליו חשיב קבע וצריך סוכה
ואם אינו קובע מעודתו עליו אינו צריך סוכה אפ' אכל הרבה
סמנו וסתיות יין נמי ארעי הוא ולא בעי סוכה **אין מניחין ארעי**
שזייה לצמאו אבל אם קבע לשחוחו הרבה וזריה קביעות
כראיתא לעיל סימן קע"ד וסי' רל"ג סעיף א' **אין מניחין ארעי**
ניא דגם ליסוכה חשיב קבע וצריך סוכה וטוב לתסור ולענין
הברכה נראה שצריך לברך אפילו על השתייה שהיא של קבע
שדי' מן החין היה לו לברך בכל פעם שנכנס אלא שקביעות
על האכילה כמו שיתבאר בסמוך ואכ' למה לא יברך גם על
שתייה של קבע שקובע עליה כמו שמברכין על האכילה . .
וכיון שדירה סוכה מצוה הוא צריך לברך עליה בכל פעם שישכנס
בה כמו שמברכין על שאר מצות ואע"ג דבפסח אין צריך לברך
עא"פ בכל פעם שיאכל מצ' ולא דמי מצה לטוב שאכילת מצה
לאו מצוה היא כל ימי הפסח דאי בעי אכל או בעי לא אכל
כל ימי הפס' חוץ מליל ראשון ובלבד שלא יאכל חסין אבל סוכ'
א"א לדור חוץ סמ' כל ימי החג לכך צריך לברך כל פעם ופעם
שנכנס בה מיהו לא נהיה לברך עליה אלא כשהוצה לאכילה
שעיקר קביעותו שאר עושה בתוך הסוכה היא אכילה ופוסר כל
שאר דברים שהצה לעשות בסוכה אפילו השיקה שהיא
חמורה מהאכילה שהרי אוכלין אכילת ארעי חוצה לה ואין

ישנן שינת ארעי חוצה לה אפ' בית שהאכילה עיקר פוסר
השאר ועוד דא' אפשר למדך על השינ' שהרי כל הכרכו צריכו'
להיות עופר לעשייתו ואם יברך קודם שיכנס וסמאל יוכל
לישן אח"כ והיו כרכה לכסלה ולבך עיקר הברכה היא על
האכילה ופוסר השאר **ישנה ג' פשוט שמין בסוכה מפעודה**
למעודה כגון שמתוך בה שהיית קבע מפעודה ראשונה עד
פעודה שנייה בלי הפסק רק שמכתיב פרכת הסוף על פעודה
הראשונה ואח"כ תתרוק ושותף כל חסם אפ' כשתפלין יריה'
נרצין לחזור ולאכול פעודה שנייה בסוכה בעוד שלא יצא
ממנה מברכין לישב בסוכה אחר כרבת המציאו של פעודה
שנייה כמו שמברכין בשאר הסעודות וכל שמתנת נסר הוא
כיום שהרי לא הסיחו עדיין דעתם משיבת סוכה שכתב ר' רב
עליה כפעודה הראשונה ובגמ' לפסילת יריס וברכת המוציא
וחיכו' שכבר הפסקו וברכו ברשת המגן על פעודה הראשונה
והיה להם היסוד העליון והאכילה אבל לישב בסוכה לפנה
יברכו שהרי לא הסיחו דעתם ממנו וכרבת שאינה צריכה היא
ופה שהנו לקבוע ברכת לישב בסוכה על האכילה היינו משיש
סמסחין דעתן מן האכילה וצריך מן הסוכה כמה פעמים
והצריך לתובה אבל הכא שישיבו בסוכה כל היו ולא יצאו ממנה
למה יברכו עליה כשירצו לאכול בה פעם אחת בישיבה זו
שברכו עליה בתחלתם כפעודה הראשונה :

א אין קצבה לסעודות של סוכה שהרי לא כתיב בסוכה
תאכלו ז' ימים אלא בסעודת שבו דהיינו שצריך לרוד
בה דירה בעלמ' אלא אם אינו יושב בה אלא תרשות ביה וכל כך
כשהוא **אין מניחין ארעי** ימים ימות השנה אבל
אין חובה על יד האכל' ביטול החל המוציא **אין מניחין ארעי**
אסתלהתענות למחו' צריך לאכול פנה כבלית מן התענה ימי'
פעם אחת אימתו שירצה כדי שלא יתענה בה האוכלי' וצ'
לאכול כלילה אוכל ביום וכן אם אינו חצה לאכול אלא פירות
או קליית כל ימי' זה כחן הרשות בידו ופוסר מן הסוכה כל
ימת הח' החוץ מן היום הראשון שצריך לאכול פת מפני שהיא
יש כמו שנתבאר לעיל סי' תקכ"ט (וע' סימן קנ"ט סעיף ג')
וצריך לאכול בסוכה אם חצה לאכול קבע אפ' שיעורו בביצה :
(א"ל אפי' כיום ולאון מנחה דאכילת פת היא נמנה משום סוכה
חוזקת משום סעודה **אין מניחין ארעי** מנחה מפני יודת נגעים דאז
אוינו חייב לאכול בסוכה כמו שיתבאר בסמוך סעיף א' אבל חזק
לפוכה חייב לאכול משום סעודת יום טוב **אין מניחין ארעי**
לאכול בה אפ' פחות שבביצה ונרסר מן המצות מה להקל
לילה ראשונה אכילת מצה חובתה ששכר אכלו מצות
מבאן ואילך **אין מניחין ארעי** כאן לילה ראשונה אכילת סוכה חובת
היא בפסח והוא כדכתיב פ' זה מצונו מצה ושזו מצונו
סוכה **אין מניחין ארעי** רשות ואפילו דור' שבע ועשית תצב לאכול
צריך לאכול בה לפחות בדיפת פלילה הראשונה כמו בפסח
שחייב לאכול בה לפחות כזה מצה בליל ראשון דפסח אף
על פי שאינו רעב תבא נמי תבא לפתוך לא יאכל אדם
בערב החג מצות היסוד ואילך כדי שיאכל בסוכה לחיובו
דמיא ואכילת מצה **אין מניחין ארעי** ואף על גב דבשאר תעמים אם
אינו חצה לאכול אלא כזה פשוט מן הסוכה דהרי
אכילת ארעי עד כביצה שאני ליל ראשון דדמיא דמצה
בענין פה מצה לפתות צריך לאכול בבזות הנא נמי
צריך לאכול בסוכה לפתות בכזית לפיכך אפילו אם
אינו חצה לאכול אלא כזה בלילה הראשון חשיב כאכילת
קבע וחייב לאכול אותו בתוך הסוכה ואפילו ידו הנשמים
לא יעצרתו הנשמים ויאכל בה כזה ויאמר בה זמן על
הסוכה מיהו כשאוכל בה כזה וכן יצא **אין מניחין ארעי**
כשהוא דמיא לילה כמו במצה דכתיב בערב ונס ואכל קודם
הצות לית' כמו מצה בפסח :

ראו ערב לו לאדם אכילה אלא בשלו מיהו אם אש' לו לכא
 לסוכת חבירו בלא טורח נמור ולאכול שם אין להקל בדבר
 ומותר לפחם בגד או סרן להניח על הגר מפני הרוח שן הצד
 אבל לא תחת הסכך מי טעז לו בתוך הסוכה לישן שם מפני
 שאינו יכול לפשוט ידיו ורגליו לא פטורו מפני צער זה מלישן
 שם משום דאורחא הוא לפעמים שאדם ישן בכפית גופו
 ואיבריו ולא מיקרי מצטער בענין זה (וע' סי' ע'ו פני' ס)
 מה שנהגו רבא דעלמא לישן חוץ לסוכה כבר אמרנו למעלה
 שסומכין על דבר זה שיראים מפני הצנה והיו כחולה שאין בו
 סכנה או כמצטער ששפו' מן הסוכה שאין לכל אד' כרו' ונסתות
 טובל להביאם חוץ הסוכה ואפילו יש לו אין כל אדם יכול
 לשרות בכל לילה להביאם שם ולמח' לפנותם ואין לך מצטער
 גדול מזה הולך מה שכתב הרמב"ם כי שיעשה סוכה במקום
 שראוי לאכול ולשתות שם אבל אינה ראוי לישן שם מפני
 שמתירא מלמס' או מנגכ' ואכל שם לא יצא ידי חובתו אפי'
 ידי אכילה וסוכה בעין הדורו בעינן וכיון שאין יכול לעשו' שם
 כל צרכו אכילה ושתיה וטינה בלא צער מתחלה לא היה סוף'
 דלצעריו קיים נ"ל רעכשו' שרובה אין נוהגין כן לישן בה לא
 מפסל סוכה כה' בין שבלאו הבי אין ישיגים בה מיהו יש
 לחלק ולומר דמ' ראוי לישן בה בעינן דתירו' בעין דירה ואף
 ע"פ שאינו ישן בתוכה כדאמר' בעלמא כל הראוי לבלה אין
 בילה יסעכת כו' וכן ראוי לכיאת מ' א"כ נ"מ הכא
 ראו לישן בה בעינן אע"פ דהוי' ר' ח' מה' (וע' סי' ע'
 וכתבתי זה מפני שרוב' כ' מה' ו' א' מה' ע' א'
 במקום גלוי שאין רג' מה' ו' א' מה' ע' א'
 בהשקט מפני העורבות (וע' סי' ע'ו פני' ס)
 שם אלא אובל' סוכה ב' מה' ע' א'
 ח' אבל חייב בסוכה ע' א' מה' ע' א'
 צער תבא לו מחמת ר' ח' מה' ע' א'
 גפשי' איבעי ליה ליתובי דע' ו' ר' ח' מה' ע' א'
 ה' תחן שנמטכו שבועה יש מצותה של הדין החן יש פשוטין
 אותה ושוטבית' מן הסוכה שאין יכולין לשתות בסוכ' ע' א'
 הזמן והוילוהו מצטערים ופטורים מן הסוכה' ר"ש מחייבין
 פשוט שאיפשר להם לשתות בתוך הסוכה' המקור דם ח"ב
 לאכול בסוכה דלאו כל כמיניה להביא צער על עצמו ויפטר
 מן הסוכה יניח את הרקזה עד אחר הסוכות ויאכל בביתו או
 יקח בסוכות ויאכל בסוכה ועוד דלאו כל כמיניה לומר מצער
 אני לפטור עצמו מן הסוכה כי הרבה מקוים ואינם מצערים
 בישיבת סוכה' ומעודת בריית מילה וכן הסעודה שאוכלין
 אצל היולדת כגון שבוע הבן חייבים בסוכה ;
 ז' והעוסקים במצוה או הולכין בדרך מצוה כגון להקביל
 פני רבו או ללמוד תורה או לפדיון שבויים וכיוצא בזה
 פטורי' בין ביום בין בלילה שתעסק במצוה פטור מן המצוה'
 (וע' סי' ע'ו פני' ס) וכגון שאם היה צריך לחזו' אחריה
 בלילה יתבשל גם ביום ממצוה כלומר שיתעכב ביום ממצוה
 ויא' שתתבשל המצוה לגמרי גם הולך לדבר הרשות פטור אם
 היה מתבשל אותו העסק פחם חזרתו אחר הסוכ' אלא בעיטוב
 מירוי נ"ל אבל אם הולך ביום כדרך מצוה ויכול לחזור אחר
 סוכה בלילה בענין שלא יתעכב ממצוה צריך לחזור אחריה
 דכיון שיכול לקיי' שתיהם יצא ידי שתייהם מיהו אם ה' באופן
 שאם יליג חוץ לסוכה וישן וינח חזר וחבל לעסיק למחר טפי
 במצוה חטיב וכל עוסק במצוה ופטור גם בלילה .
 ח' כבר אמרנו למעלה שלא חייבה התורה לישב בסוכ' יותר
 ממה שדרך בני אדם לישב בבית כשאר ימות העצ' ורודע
 פשאדם דר ויושב בביתו כשאר ימות השנה אם יבא לידי עסק
 מה שיצטרך לילת לדרך בין ביום בין בלילה הולך הוא לדרבו
 ובניה את ביתו וכן הוא הידן הסוכה והשכנו בעין דתורו הוא

הולך אם יבא עסק מה לידי יהיה מה שיהיה ויצטרך לישום
 לדרך פעמי' אם הולך בדרך ביום פטור מן הסוכה ביום וחייב
 בלילה ויכול לאכול בהיווה בדרך אימתי שרצה ואינו צריך
 להמח' עד הלילה או עד שיגיע למקום שימצא שם סוכה אבל
 בלילה אם יש סוכה במקו' שילך שם חייב לאכול ולישן בה ואם
 לן במקום גרים שאין שם סוכה או בשדה פטור גם בלילה ואינו
 צריך לעשות לו שם סוכה לדירה שאין לך טורח וצער גדול
 מזה אם נחייבנו לעשו' לו סוכה בשדה או בין הגו' ולישב בה
 וכן אם הולך בדרך בלילה פטור מן הסוכ' בלילה וחייב ביום
 ואם צריך לילך ביום ובלילה פטור בין ביום בין בלילה .
 ט' ומה' נ"כ שמרי העיר ביום פטורי' ביום וחייבים בלילה
 והשוכרים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום ;
 י' ושומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום וכן בלילה שאם
 יעשו השומר פוכ' במקו' קבוע ידע הנגב' שיש לשמור מקו' קבוע
 בסוכתו ויבא וינגוב במקו' אחר קעת שיאכל או ישן לפיכך אם
 היה שומר כרי של חבואה שיכול לשמור כולה במקו' אחר חייב
 לעשות סוכה במקו' ששומר שם וכן יהודים השכורי' לדרך יין
 בנותח כתוך החנ' חייבי' לעשות שם סוכה שהרי יכולין לעשו'
 מלאכתן ואח"כ לאכול ולישן בסוכה ואם צדיכין לשמור האד'
 כרי שלא יגיעו הגנים ביין פטורים בין ביום בין בלילה ;

הרמא אם מברכין שהחיינו על עשי' סוכה
 ובו סעיף אחד :

א. העושה סוכה פדל לעצמו בין לאחרים אינו צריך לברך על
 עשייתה וכל מצוה שאין עשייתה נטר מצוהתו אינו צריך
 לברך עליה ; ועוד שהרי יכול לעשות עליו גוי דהא סוכה
 נב' כן כשיהיה (וע' סי' ע'ו פני' ס) וכל מצוה שעשייתה
 משרה על ידי גוי אין ישראל מברך עליה והיאך יברך אק"ב
 וכו' והרי הגוי יכול לעשות קטילו ואיה קדושתו : אבל
 שהחיינו היה ראוי לברך כשעושה אותה לעצמו שכל דבר
 חדש שאד' עושה לעצמו חייב לברך עליו שהחיינו אלא שאנו
 נוהגין לסדר אותה על הכוס של קידוש היום והוא פוסר כל
 זמן השיד' למצות סוכת הילכך מי שלא אכל בסוכה בלילה
 ראשונה כגון שאינעו או אונס אע"פ שבידך זמן בביתו על
 קידוש היום לפתו כשישב בסוכה צריך לברך זמן על הסוכה
 כיון שלא בירך כלעת עשייתה ושעמא שנתהין מן הדין
 ברבית שהחיינו עד קידוש על הבוס ואין מברכין אותו בשעת
 עשייתה אע"פ דרציון מקדימין למצוה י' לפי שאין חייבי' לברך
 שהחיינו אלא העושה לעצמו ולא העושה לאחרים ועכשי'
 נוהגין שאחד עושה לפעמים סוכה לכסח בני אדם ואין מברך
 שיברך העושה לאחרים שהרי אין שייך ברבית פוזמ' אלא בדבר
 שיהא שמח בעשייתה וחתמה לאחר' אינו שמח בעשייתה
 אלא העושה לעצמו לפיכך כל אותה שהיא שלו כשיכנס בית
 חייב לברך כמו הלובש בגד חדש אע"פ שהוא לא עשצו ואין
 הכל בקווצ' בזה לברך נהגו לסמך כולה אכס' דקידושא ואפי'
 העושה לעצמו ;

הרמב סדר היום

סדר היום ערכית בכנסין לכה וקורין שמע בכרבתיה ונוהגין
 לומר מעריבים אחוץ ביום ד' מינן וחזמתין ופרסח כו' וידבר
 משה כו' ושעמא מבואר לעיל בהלכות ר"ה סי' תקפ"כ ומתפללין
 שלש ראשונ' ושלש אחרונ' אותה בהרתנו ותחן לנו יי' אלהינו
 בארבה מעורים לשמחה חנ' וזמנ' לשתק את יום חג הכוכות
 וזהו זמן שחתנו מפני צערא זמן ראסוף שהבריות שמחין
 וכתב

קדושתא אימתא לפי שהוא פסוק ל'כ אנוכח וכו' שניא כח כו' ואין אומרים ביום ראשון אל נא כי אומר במקומו אז יהיה הניית סוכו שהוא נ'כ שיר ושכח כמו אל נא וכן שמעתי מכמה רבנים ישישי וחזנים קישיטי שבבלי ש' שלא יסד הפייטן דומ' חי וקים אין אומרים נ'כ אל נא אע"פ שהוא כתוב במנהגים נ"ל שהוא נרפס כמעט כי המרפסים נמשכו אחר המחזורים והגיהו המנהגים ומה שנרפס במחזורים נ"ל שנפל השעות משום שבמחזורים הישנים היה כתוב בהם עד לא מצוקי רנב שסי' בו בסוכת ח' וקים כו' והיה כתוב בהן אל נא מ"א מפני דקאי על חי וקים כו' של מצוקי רנב כי כן ראיתי בהו במחזור ישן נושא יותר ס' שנים אבל אנו שאין אנו אומרים מצוקי רנב כמו שכחוב במנהגים א"כ גם אל נא א"א וכן נוהגין בכל הקהילות הקדושות לאל ית' ואחר כך אומרים הסילוק אקחה בראשון וכו' ואחר חזרת התפלה נושלין הלולב ומברכין עליו על נשילת לולב דנשילה בלבד היא אצותו דכתיב ולקחתם לכם וכו' וצריך לברך ולנענע מעומד דמגד' לכם לכם בנ"ש מעומד שצריך להיות במעומד ה"נ נבי לולב' ומברך עליו שהחינו אע"ג דזמן דקידוש פוטר גם מצות הסוכה וא"כ למה לא יפטר גם מצות הלולב היינו משום דשאני סוכה שיושב בה בשעה שמברך אבל אין הכי נמי אם אינו יושב בה בלילה בשעת קידוש צריך לחזור ולברך עליה זמן למחר כשישב בה כמו שכתבתי למעלה ה"נ לולב שלא היה בידו בשעת זמן דקידוש צריך לברך ולנענע נשילה ואין זמן דקידוש היום פוטר וכתוב במנהגים שיש לנענע נשילה ואחר כך בריך שהחינו וא"כ יודע שצריך לברך שהחינו זה משאר ברכת שהחינו למסוכתו אחר שיש לברך נשילה ואין זמן דקידוש היום ובן מסיק בא"ח וכן נ"ל שיש לנענע נשילה לנ"ל וכן נ"ל וא"כ מנכך מהחינו) ש' ששבת לברך שהחינו ביום א' בריך בימים האחרים באיזה יום שחכמו ובלבד שיברך בשעת הנשילה ואע"ג דנשילת יום ראשון דאורייתא ודשאר הימ' היא דרבנן וזמן דאורייתא הא אויל ליה מ"מ לא נרעי שאר ימים וסוכת לענין נשילת לולב משאר מצות דרבנן כגון תרניכה שמברכין עליה זמן נ"ל ואע"פ גב דמן הדין היה לו לברך שהחינו בשעת עשייתו לא נהנו לברך אלא בשעת נשילה ושעמא כמו שכתבתי נבי סוכה מפני שאין כל אדם עושה לורבו בעצמו אלא א' עושה כמה לולב' וכמה בני אדם לכך מסדרים כולם ברכת הזמן על הנשילה ונזכרין ההל' וכן כ' ח' ימי החג ואע"ג דכפסח אין נזכרין אותו כל ימי החג רק בכ' ימים הראשונים שאני סוכו כיון שכל יום חלוק בקרבנותיו סיום שלפניו חשיב כל יום כ' ש בפני עצמו ומברכין לגמור את ההל' בין ציבור בין יחיד ואע"פ שאין קריאתו אלא סד'ס מברכין עליו אע"פ שיש להגיש שמא לא יגמור את כולה שאם יחסר ממנו אות אחת הרי לא גמר אותו אין זה כרסא לבטלה שאין פי' של לגמור אלא כמו נזכרין אותו אין מפקיקין בו אלא בדרך שאמר בק"ש באמצע הפרק שואל בשלום אביו או רבו מפני יראה ומשיב שלום לכל אדם נכבד שיחן לו שלום מפני כבודו ובין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם ואם פסק באמצע ושהה אפי' כדי לגמור את כולה אין צריך לחזור לראש אלא למקום שפסק :

וכת' ביה שמחה אע"ג דגם בשבועות כתיב ביה שמחה ושמחת לפני' אלהיך שאני סוכה דכתיב ביה ב'פ שמחה ושמחת בחגך וגו' והיות אך שמח וגו' ועוד דהתם לא כתיב אלא ושמחת לפני' י' אלהיך משמע דווקא בבית המקדש לפני' י' אבל הכא כתיב ביה סתם ושמחת וגו' ואין אומרים באהבה מקרא קודש' אלא מקרא קודש זכר וכו' והשיאנו וקדיש ואם הוא שבת אין אומרים מעריבים שבין שאין העולם הנליץ בהן חשו שמא ישלו נרות מן המנורה לראות בהן ואז אומרים אוחזי בידם בליל שניה (ונפסו: אין המנהג כן רק אומרים מעריב הזיך לליל שניה וכן ככל ימים עונים שחלו יום ראשון פליס נשנת ונדרה המעריב עלו ממוס סאו עממא לנ"ל מוכ' אין אומרים אותו דקין דלודני אידחי) וכולל ומזכיר גם של שבת בכל התפלות ובקדיש את יום השבת הזה ואת יום חג הסוכות הזה וחזרתם מקדש השבת וישראל והזמנים וכלו וברכה מן אבות ברברו וחזרת' בה בשל שבת לברך שלא נחקנה אלא בשביל שבת לברך כדלעיל (וע"כ ס' תפ' סעוף א' זכר' דס' סעוף ח' וט' זכר' תרי"ט סעוף ג' זכר' תפ"כ סעוף ג') אין אומרים במה מדליקין נזירה משום י' שחל להיות בע"ש שאין אומרים בו עשרתם וכו' שאין מעשרים כ"כ לכך אין אומרי' אותו אפי' בשחל י' שבת עצמו ומקדש ש' ונפסחים לבתיהם לשיום ואוכלין ושתיין בסוכה :

תרמ"ג סדר הקידוש ובו ג' סעיפים :

א סדר קידוש בתחלה מברך על היין שהוא קוד' בכל קדוש כמו שדרשו בשבת זכריהו על היין וא"כ על קידוש היום ואחר כך על הסוכה שא"א לברך על הסוכה קודם שיברך על קידוש היום שהרי על כרחך צרי' היום להתקדש קוד' שחייב לישב בסוכה' וא"כ מברך זמן כדי שיחזור הזמן על קידוש היום ועל מצות הסוכה :

ב ואע"פ שעל כל מצות חייב' לברך עובר לעשייתה וא"כ ה"נ נבי סוכה היה לנו לברך עליה קודם שיכנס בה שהרי מיד בשכנסם בה הוא עושה המצוה מ"מ לא נהנו לברך אלא אחר שהסיבו וישבו סביב השלחן אע"פ ש' שהוא אומר לישב בסוכ' שהו' לשון עתיד והרי כבר הוא יושב מ"מ כיון שהמצוה נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן שסוהה בה שפירוש חסכו הדורות והתעכבו כמו שנתבאר לעיל סימ' תר"ל לא שישבו מעט וילכו לדרכם ואם כן כיון שיש לו לישב כל זמן האכילה מקרי שציר קוד' לעשייתה' אע"פ שיברך לאחר שישב וברך על קידוש היום שאין לנו עיקר קביעות ישיבת סוכה אלא בישיבה בסעודה :

ג הילכך בשאר הימים נ"כ אין מברכין לישב בסוכה אלא אחר ברכת המוציא שקבע עצמו לסעד' קודם שיסע' מן הבציע' שכיון שאין עיקר הקביעות אלא האכילה צריך לברך על הסוכה קודם שיאכל ולא יברך עליה קודם שיברך ברכת המוציא כיון שאין אנו מברכין כשנכנסין בה לפייל ולסינה כל זמן שלא בידך ברכת המוציא לא חשיב ישיבתו קביע' לברך עליה עד שיקב' עצמו לסעוד' דהיינו אחר שיברך ברכת המוציא קודם שאכל ואין זה הפסק בין הברכה ובין האכילה דכיון דברכה סוכ' על האכילה קבעה מצרכי אכילה חשיבה ולא היו הפסק דומיא דסול' כרוך או נביל לתורי דלא היו הפסק' ואע"פ שיש להזן על זה לישב המנהג כתיבין :

תרמ"ד סדר ההלל כל ימי החג וכו' ב' סעי'

א שתריה משכמיץ לכה ומסדרין הברכות וקורין הזמירות כמו בשבת ואומר יוצר אלהיך אופן אמיר זולת אנא דושעה נא ומתפללין כמו' ומחזיר ש' התפלה ואומר

ב כהלל אפי' קורין כאחד דאע"ג דתרי קלי לא משתמע שאני הלל שהוא חביב על הכרוי מפני שהוא שיר ושכח להקב'ה וכיון דחביב עלייהו יהי דעתייהו ושמע' וסדר קריאתו עיין בהלכות ר"ח :

הלכות לולב
תרמ"ה ובו ט' סעיפים :

הלכות לולב

רבוש התבלת

נ נקטם ראשו דהיינו שנקטמו רוב מספר ראשו עליו העליוני אפי' בכל שהו' כסול ויש מכשירין בשעת הדחק שאין לו אחר לברך עליו יכול לברך על זה וכן אם נקטם העלה העליון האמצעי אפי' לברו פסול כשישי טס אחר ואם אין לו אחר יכול לברך עליו :

ז נסדקו ראשי העליון אפי' רובין בישר ואם נחרקו חסדקן זה הנה עד שגרא' כשנים פסול ואפי' לא נסדק רוב העלת אלא סיעוטו הואיל ונראה כשנים פסול אבל אם נסדק רוב העלה האמצעי אפי' הוא לבדו יש אוכרין ואפילו לא נחרקו הפרק עד שגראה כשנים כמו שנתבאר למעלה ויש מחירין :
ח יש לו כמין קוצים ויצאין מסדרתו או שגאפת ונכווין או שעוק'אמצעו לפניו עד שגעש' סדרתו כנב בעל חסוטה' פסול וכן אם נקטם לאחד מצדיו פסול שאין זה הדור אבל אם נקטם לאחריו כשר שזו היא דרך ברייתו והדור :

ט ואם כפוף בראשו כאנפון אפילו לאחריו פסול והוק' כשסדרתו כפופה אבל אם עליו העליונים כפופים בראשו כמו שדרך להיות הרבה לולבים כשר וי'א כשעליו העליונים כפופין בראשו שהוא כשר יותר מכשהם פשוטים מפני שכשהם כפופי אין העליון מתחלקן והיטמתו נשאר קיים יותר . וכל דוקא עליו העליוני אבל אם כל עליו או רובין כפופי' כל שהוא פסול דודאי זהו שינו מברייתו ואינו הדור כלל ו' :

הרבו דיני הדם וכו' סעיפים :

א וענף עץ עבות האסור בתורה פי' ענף מעץ שענפיו שהם עלים עבים עד שכספין את עצו והיינו הדם שדרכו להיות כן ולא נמצא מן אחר מן המיני' השוכלי' הדי' שדרכו להיות כן :
ב אף ע'פ' סגמצאו מינים אחרים שגידולן כן והם מיני סמי המות אבל כבר אמרנו למעלה כי התורה דרכיה נועם ופשיטא שלא תצוה ליטול אותן המיני' שהם סמי המות דשכא יבא עליה מהם במקרה להתוך פיו של הנוטלו וישיטתו ואין זה נועם ואף ע'ג' דשלוחי מצוה אינה נזוקים היבא דברי דוקא שאני ועוד שגמא אחר שיגמור המצוה יזדמן לו עליה להתוך פיו :
ג וה'ר' עבות הוא שיוציאין לפתח ג' עליון פתח קינא כלומ' שיוציאין שלשה עליון סמכיין זה לזה בנבעול אח' בעיגול שאין אחד מהן נמדך מחבירו שכשהם עומדים באופן זה ודאי הם כספין כל היקף עצו והוה עבות אבל אם היו שני עליו בשוה בנבעול זה כנגד זה והעלה הנ' למעלה או למטה מהם אין זה עבות אלא נקרא הדם שגמא ופסול אפי' בשעת הדחק וקראוהו שוסה מפני שאין עליו חולכין כסדר אלא משובשך כשגמא ויש מכשירין בשעת הדחק ועליהם סומכין במדינות הללו לברך על אילו התרסים המביאים לבגמרתך וכתב אין כהן ג' בנבעול א' מ' ס' מרכיין עליהו' וי'א עוד הדרכים שעליהם שנים ע'ג' שנים וכן עוד למטה מהם בצד האחר של הנבעול שנים על גבי שנים אינם נקראי' הדם שגמא המזכך בגמרא ואדרכה אופחים כיון שהשני' התהטעו' הם כנגד חלק שבעליוני' ומפסי' הנבעול סלהן משני הצדדין שבצד העליוני' היו זה עבות ממש שעליו מכוין את עצו מכל צדדיו וכשר הוא לכתלה ולכך מרכיין עליהו' בכל הארצות האלו . ואם יצאו הרבה עליו בקן אחד נשירו כהן ע'ג' לא נשירו מהם בקן אחד אפי' נשירו רובן כהן שהיו שבע בקן אחד ונשירו מהם ד' ונשארו ג' עדיין עבות הוא וכשר :

ד לכתלה למצוה צריך שיה' עבות כל העליון של שיעור אורך ההדס דהיינו שיהו תלת תלתא בחד קינא בכל שיעור אורך ההדס כבו שיתבאר לקמן בע'ה ואם היה כן ונכשו עליו ואפי' נשח העליון שבראשו אם נשארו עבות כרוב שיעור אורך ההדס כשר אעדיין הד' הוא אבל אם נשרו רוב עליו של שיעור אורך ההדס פסול וה' האם לא היה לו שתלה אלא הרוב עבות ולא כולו כשר

א כתיב ולקחהם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות המרים וענף עץ עבות וערבי נחל ודרשו חז"ל פרי עץ הדר זה אתרוג כפות המרים זה לולב וענף עץ עבות זה הדם וערבי נחל זו ערבה כמו שיתבאר בסמוך גם דרשו בו שכל הר' מינין הוקטו להדר' כחד קרא לימר לך שכל הר' מינין צריכים שיהיו הדר ויפ'ל'כמו האתרוג שנאמר בו בפירוש פרי עץ הדר הילכך אם נשתנה אחד מברייתו או שהיה תחלת ברייתו משונה שלא כדרך מינו אין זה הדר וכן כשהוא כברייתו אלא שאינו הדר בתוארו פסול ומפני שהלולב הוא גדול שבכולם ועליו היא הברכה כולקמן אע'פ' שנחשב בפסוק לפני נסר אותו ראשונה כפות המרים זהו לולב שהוא גדל על אילן של המרים ופירוש כפות עליון של אילן המרים ומדבחה רחמנא לטון כפות ולא כתכה עלי' המרים ט' שצריך שיהיה מאותן העליון הראויין לאונדן ולפתן' ושאר מיני ענפים הגדלים על התופך אינן ראויין לטפתן ולאונדן מפני שהם קשי' כעין ובעודן דכין השאר ענפים יש בהן קיצין שנסמטין את הידים כשנוטלין אותן והתורה היא דרכיה דרכי נועם ונ' וכדאי לא צותה ליטול אותן הסמטין את הידים שאין זה נועם לפיכך אין פי' כפות המרים אלא ענף הלולב :

ב ודרו תוארו וגי'ולו דרך הלולב כשיצא סן הדקל ויצא כולו עץ א' כחץ ולאחר שגדל משגבחה טעם וכל מה שמוסיף ליגדל נפתחין עליו יתב' אבל זמן שעלת דבוקים ובטוכן זה על זה הוא מצוה מן המצוה מ' שצריך שיהיו עליו כפותין יחד ולא ידון פירותיהם שיהיו כמות גדולתן ויאם שהיה באילן עד שנפתחו ענפיהם ויהיו יחד יחד ופ'ל'הוא מעל השדרה כעלי בתרין א' וי'א העליון ה' ברייתו אבל אם נתגדלו עליו ענפים אחרים וי'א אינם עולים עם השדרה ולפי' שהענפים האלו יחד עם השדרה שאי אפשר לחבר העליון השני אל העליון הראשון וב' שאם נפרצו ונעקרו למטהם כשהם פסול אפילו אונדן תל זה כרוב עליון אבל אם מיעוט עליו נעשו כך ושאר עליו נשארו עליו ומכסין את השדרה כשר :

ג בריית העליון וגדולתן כך קרא כשהם גדלים גדלים שנים שנים זה לעומת זה משני צדדי השדרה וכל עלה כפול הדבוק מנב ופתוח מלפניו ונב של כל עלה העלה הדבוק הוא הנקרא תוספת נחלקה התוספת והוא שנחלק רוב אורך כל עלה ועלה כרוב עליון שבלולב פסולין וי'א שאם נחלק העלה העליון האמצעי שעל השדרה עד השדרה זהו נקרא נחלק תיובא ופסול והכי גוהגין ויש מחמירין לומר אפי' לא נחלק כל אותו העלה אלא קצתו שפסול לפי' מצוה מן המוכתר ליטול לולב שלא נחלקה אותו העלה העליון כלל ואם אינו כפול שתחלת ברייתו פסולין אותו גם כן שאין זה דרך מינו והיו רוב עליו אחד ואחת מתחלת ברייתו ולא היה להם תוספת כלום שאינם כפולים או שכל עליו כפולים כירבן אלא שכולם עלו מצידו האחת וצד השני ערום כלא עליון פסול שאין זה הדר :

ד דרך גידול הלולב הוא לאתר שיוצא עלה אחד סיד כשיעור עתי אצבעו' ויצא עוד אחד וכן הרב' זה ע'ג' זה עד שמתכמת כולו כהרב' עליון זה ע'ג' זה ואם אין לו עליון הרבה זה על זה אלא בכל צד יוצא עלה אחד למטה סמוך לעיקר ועולה עד ראשו פסול שאין זה הדר וכן אם היו עליו הרבה ולא היה זה על גבי זה אלא זה תחת זה אם ראשו של זה מיעו' לעקרו של מעלה מכני' עד שנמצא כל השדר' של לולב מכוסה בעליון בשר ואם אין ראשו של זה מיעו' לעקרו של זה פסול שאין זה הדר :
ה לולב שיבש שדרתו ארוג עליו פסול שאינו הדר וכמה שיעור היבשות הפוסל משיכלה מראה הירקות שבו וליכני' פניו וי'א הוא מקרי ויבש אלא כשנתברך כצ'פוח מחמ' וצבאו וכמדינות' הללו שאין לולבן הרבה מצוין סומכים עליהם בשעת הדחק :

דלא גרע מהו לו ונשרו וטעמא משום שכשעליו שהם עבות
מכסים את עצו אין הנשר פוגמת הדורו :

ה יבשו עליו פסול כמשו כטר :

ו ושיעור היבשות אפי' אם נפרכו בצפורן אם עדיין ירוקין
הם כשר שאם ישחן אותו במים יום או יומים יחזרו
לכמו שהיו במישושן ובפריחתן ואינם נקראין יבשין אלא
פסוליבני פניהם שאז אפילו אם ישרו אותו במים לא יחזרו
לכמה שהיו :

ז יבשו רוב עליו ונשתתיר בראש כל בר מהג' דין קן אחד
ובו שלשה עליו לחין כשר ויש מפרשין שאפילו אם
שהג' עליו שבחד קניא יבשו שנים ולא נשאר כי אם עלה
אחד לח ככל בר וברכר :

ח והוא שיהיה אותו העלה שהוא מורכב על סתיהן לח
שהוא העיקר ובו הלוי ההדור כי הוא נראה יותר מהאחר
ולכן צריך שיטאר הוא לח ואם אותה הג' בדים הנשארים
שלא נתייבשו אינם לחים לגמרי אלא כמשיני' א' שהוא
פסול שאין מציל מדייבש לעשותו הדג' אלא הל' ההדור
לא כיון דק' במש כולו כשר ה' אם יבש כולו ונשארו ג'
כדין כמשו מצילין ג' כוכשר :

ט הדם שנקטם ראש עצו כשר אפי' לא עלתה בו חמרה
וה' אם יבש ראשו והשאר לח דכשר ואף על גב דגבי
לולב וערבה פסלינג בנקטם ויבש ראשה' הדם שאני דמשו'
דענפיו חייץ את עצו אין קשימותו נראית כ' כמו כולב
וערבה ועדיין הדור הוא ויש פוסלין בין בנקטם בין ביבש
בראש כמו כולב וערבה ויש להחמיר במקום שאפשר באחר
ולא מקרי נקטם אא"כ נקטמו עציו : הג'ה

י היו ענכיו מרובין מעליו ועל' סומן' ס' עני' ג' ונכנר
אם הם ירוקות כטר ולקטן ני' אין חילוק בין
שהם מסיאיו והוא מינו ואם
הם ארומים או שחורות ל' ש
היו בן מתחלה או נשתתרו
אח' פסול שאין זה הדר
ואין מסעטין אותו ב' ג'
שפני שהוא מתקן מצא ב' ג'
ודמיא למלאכה שאסורה
עבר ולקטן את שלקטן אחד
אחד לאכילה דהי זה חזר
לכשרותו ;
כפני הילכך חזר ונראה הוא :

שהוא לא ילקטו לאכילה כי' אלא מי שיש לו הדם אחר
שאין ביזנות לתקנו אלא לאכילה שהרי יש לו הדם אחר לברך
עליו אבל מי שאין לו הדם אחר לא ילקטם לבתחלה אפילו
לאכילה דכיון שאין לו אחר אע"ג שאין בנותו לתקנו אסור ואף
ע"ג דק' ל' כ' דאמר דבר שאין מתכוין מותר הא מודה ר' ש'
בפסיק רישיה ולא ימות' והכא נמי פסיק רישיה הוא כיון
שאין לו אחר וזה נעשה כשר על ידי לקיטתו ואסור אבל אם
יש לו אחר אע"ג דפסיק רישיה הוא שהוא מתוקן בכך מ' מ'
מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שהרי אינו צריך לו לברך
עליו ואין זה פסיק רישיה' ואם אין לו הדם שענכיו מרובין
פעליו ב' ני' נוטלו ואינו מברך עליו מיהוא אינו פסול אלא
ביום ראשון שהוא מן התורה כמו שיתבאר לקמן סי' תר"מ
אבל מיום ראשון ואילך שהוא מדרבנן כשר ומברכין עליו
דלא פסלוהו דמ' הדם גמור הוא אבל הדם שומה והוא הדם
שאין עליו וטעין רובו דהיינו שאין יוצאין הלחא בחד קניא
פסול לעולם שאין זה נקרא ענף עץ עבות שהרי ברייתו
אינו עבות :

תרמו

דיני ערבה ובו ב' סעיפים :

א ערבי נתל אה' זל שאין מלפועוהו דווקא ערבה שתהיה

גדלה על גבי נחל דאם כן ערבה נתל מבעי ליה בלשן
יחד ומכתיב ערבי' לשון רבים רכחה התורה אפילו ערבה
הגדילה בתיים ובמדרג שהיא כשירה גלפה תלצה הכתוב
בנחל מפני שרוב אותה המין גדל על הגתל אבל ה' הגדולה
גהרים לבמדבר שהיא כשרה' אי נמי לא תלצה הכתוב
בנחל מפני שגדלה על הגתל אלא לתת בה סימן שתהא עולה
שלה משוך בנחל כמו שיתבאר בסמוך ותל' נתנו בה עוד
סימנים אחרים ואלנה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך
ופיה שהיא חודו של העלין שלה חלק לגמרי וכשיש לה כל
הסימנים הללו היא כשירה ואין חילוק במקום שהיא גדלה
שם בנחל או בדרים או בשאר מקומות ואע"פ שרוב ערבה
בשאט מברכין עליה רואה הג' קנה שלה ירוק היינו משום
דכשתחתיץ אותה עניין הוא ענף רך ולא נתכשל יפה בהבנה
נאם היו מגניזין אותה באילן עוד היתה החמה זורחת עליו
ונתכשל היה נעשה חקנה שלה ארזים' ויש מן אמת רומה
לערבה ונקראת צפצפה והיא פסולה ח' סימנה קנה שלה
לבן ועלה שלה עגול ופיה אינה חלקה ודווקא שפנימותיה
הולכות נכותן כש' להם שני עוקצין כמניה אכל יש עוד
מין שלישי ערבה שקנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה
אינה חלוק לגמרי אלא שרומה למגל שפנימותיה עקומות
ונטות לצד א' ונראה כ' כש' זו היא הערבה המצוי' ל' רצינו
ב' ערבה שלישי' רוב עליה או שנקטם ראשה
כשירה נתל אה' זל שאין מלפועוהו דווקא ערבה שתהיה

תרמה

דיני ערבה ובו ב' סעיפים :

א פרי ערבה דהיינו ערבה כולל עץ הדר ולא כתיב פרי
הדר פרי ערבה דהיינו ערבה כולל עץ הדר ולא כתיב פרי
לשון זה אחרת כ' אין לשון הדר יוצא מדי פשוטו דמשמעו
הדר סמט אם אינו סמט' הדר פסול הילכך יבש פסול ושיעור
יבשותו הוא כשתכלה כל הליחה שבו ואינה כוציא שום
ליחה כי הליחה לפרי הוא כמו הדם לבשר החי ואם אין בו
ליחות אינו חי אלא מת וכתיב לא הסתים יהללוהו ומלת
לולב לס' שהיא כ' הים והה' כל ה' הים והיאך אני יודעין
אם האתרוג עריין לח הוא אם לא כל זמן שהוא לח יוצא ליה
או מדווקא הסבין או מסחיטתו אבל לאחר שיבש לא יוצא
ליחה אלא שהבדיקה שלו קשה לפי שאי אפשר לבחשו או
לתחכו שהרי נקב מפולש פ' ס' בו כמו שיתבאר בסמוך אבל
כיון שנקב שאין בו חיסרון כשר וכול' להעביר בו מהש ובו
חוש ואם יש בו ליחה יראה בתו' ואתרוג שבדרך עליו בשנת
שעברה ועודנו קיים ודאי יבש הוא ופסול :

ב אתרוג שניקב נקב מפולש כל שהוא אפי' אינו חסר כלום
פסול ושאינו מפולש אם אינו חסר כלום והוא כאיסוד
פסול ואם חסר אפי' כל שהוא פסול ר' א' דגם מפולש אינו פסול
אלא אם כן יש בו חסרון כל שהוא וכשאינו מפולש אינו פסול
אא"כ יש בו חסרון ככאיסוד' והיכי משכת לה נקב רתב כל' א'
חסרון כגון שהח' בו יתר עב ונקב בענין שלא חסר ממנו כל'
ג' ומפולש יש מפרש' אותו בפשוטו דהיינו שניקב מצד זה
לצד זה אבל מצד אחד אפי' ניק' עד התלל שהרע' בחוכו
לא היו מפולש' ויש מפרשין טכיון שקיב עד תרוי הודע
שהג' עינין כתיב מיקרי' מפולש' אתרוגים ש' להם נקבים
גדולים שנראה בהם חסרון אלא שאותן נקבים נעטי' בשעת
גידול' בעודן באילן ע' קוצין ועורו ובשרו קיים נהנו להכשיר
שכל נקב שבא לו בעודו באילן חזר לכרייהו באילו לא היה
בו מעולם כיון שהולך וגדל באילנו מיהו אם רואה שאין העור
הובש' קיים הוד' הנקב פסול לסברא הראשונה אע"פ שאינו
מפולש סמט' ובשעת הדחק יש לסמוך להקל בסברא השנייה
והכשר

לבוש החודר הלכות לולב

מי שאומר דה' יבש ושאר פיסולי פוסלי שם בכל שהיה
 מהאי שמעא ;
 ואותן חברבורים הנמצאים באהרונים שקורין בל' אש
 מאל' כשרים מפני שבאים מן העלין שטובבין על אותו
 המקו' באתרון בעודו באילן אע"פ שרומין קצת לחזיות שהרי
 אינם ממרא' האתרון כמש' אפ"ה נוהגין להכשי' דכיון דשכחיה
 ורגילי הרבה אהרונים לחיות כך חשיבי כראה האהרונ' ולא
 מקרי אינו הדר בכך אפי' הם שפורי' כרוכו או מחושמו ולמעל'
 ועוד שאין זה חזיות שהרי אין מישושן גבוהה מן האתרון ;
 וחזיות ומנומר הוא פסול החחר להכשיר רהיטן שאם
 עלתה בו חזיות או חברבורות במקום שפוסלו אז
 כשקולפו באופן שאינו מחסר ממנו כלום וחחר למרא' האתרון
 לאחר שנקלף הרי הוא חחר להכשירו שחור להדרו וכשר ;
 נפל עליו מים בתלוש ופרח או אפילו לא סרח בריח רע
 אלא שנעשה תפוח או שכבסו בחוסין או מבושל או
 מנומר הרי פסול ;
 ואם הוא שחור או לבן במקום אחד פסול כרוכבב' או
 בת' מקומות דינו כחזיות ליפסל אפילו במיעוטו ;
 והא דחזור פסול חוקא בארצות הרחוקות מארץ כוש
 שהוצא לשם ואין רגילין להביא לשם אתרטיס' מארץ
 כוש שהוא שינוי להם אבל הסמוכים לכוש ורגילין להביא שם
 אתרונים שחורים מארץ כוש כשר להם ובסמוכים וקרובים
 לכוש נמי לא אמר דכשר אלא שהוצא לשם מארץ כוש אבל
 שחור והוא גדל בארץ שאין דרך ליגדל שם שחורים אפי' הוא
 קרוב לארץ כוש פסול שהוא שינוי להם ; ואם באין שחור
 כשר אלא כשהשתחתו אצל' מסחיר הרבה אלא שיהיה נוטת
 לשחרות מעט ונס זה אינו כשר אלא במקום שרגילין בו ואין
 חילוק אם הוא גדל שם או אינו גדל שם אבל אם מסחיר
 הרבה בשחרות בני אדם רבושיים הרי זה פסול בכל מקום
 אפי' בארץ כוש שאין זה רבו הדרו ואפי' באותו ארץ ;
 העלל כבוד פסול שאין דרכו להיות כן ;
 גדלו בדפוס שעשה לו דפוס בעודו קטן ומחובר באילן
 כדי שיגדל לפי מדת הדפוס והמנונה אם עשאו מצורה
 אחרת שאינו מצורת האתרון פסול אבל אם עשאו
 בצורת האתרון אפי' עשאו דפין דפין כעין שעושים לגדל
 רחיים של מים הטיב שפד צודתו וכשר ;
 התנים והוא שגדלו שנים רבוקין זה בזה כשרין ויש
 פיסולין דאתרון אחד אמר רחמנא ולא שנים זה חזקה לשנים
 כא' הדיק תרומה לטכבי הסדה פסול שעדיין לא נגמר פרו'
 והתורה אמרה פרו' עץ הדר שירא נעשה פרו' נגמר חזק'
 עדיין לאו פרו' הוא והוא טידוע שיסא' ריקוחו אפי' כשמהין
 אותו זמן רב בתלוש אבל אם ידע בו שהו' חחר למרא' אתרון
 כשמהין אותו בתלוש נמ' פרו' הוא וכשר אפי' עווד בידקות
 כב' טיעור אתרון קטן פתח פכיצה פסול אפי' יש בו מרא'
 אתרון שעדיין בוטר הוא ולא נגמר פרו' והתורה פרו' עץ הדר
 אמרה פרו' חוקא ואפי' ידעין ביה שאין סופו ליגדל יותר והרי
 זה הוא נגמר בריוחו אפ"ה בוטר קרינן ליה ולא פרו' כיון שדרך
 רובן להיות גדול יותר אבל אם הוא כביצה אפי' אם ידעין בו
 שאם זה מניחין אותו באילן עוד סופו היה גדול יותר אפ"ה
 כשר הנמר פרו' חשבי' ליה שכיון שגדל עד כביצה עומד בו
 ריחו ושעמו כפרי נמר וכנדלו אין בו טיעור למעלה שאפי'
 הוא גדול הרבה עד שצריך לאוחזו בשני ידיו כשר והדר הוא

להכשיר חסרון שאינו כאיסר ואינו נקב מפולש ;
 ד' אתרון שניטח כל כשרו פנים וקליפתו החיצונה
 קיימת וחדרו הזרע קיימין בפני' יש מתירין ויש אוסרין ;
 ה' נסדק לארכו מראשו לסופו אפי' אינו חסר כלום ואפי' לא
 נסדק אלא רוב עובי הקליפה החיצונה פסול שאי אפשר
 לו להתקיים עוד רק ילך ויתנונה עד שייבש או ירקב ואין זה
 הדר וכל שלא בסדק רוב קליפתו העכה לא מקרי נסדק' ואם
 נשאר בו שיעור מעט מלמעלה ומלמטה אפילו כל שהוא כשר
 שיוכל לחזור לכריאתו (והכי סברת לחינן משום דמנינן
 ליה למין עדיפן' לנגדת מנסדק לנודכה ועיין בפ' ל' כעין')
 ויש מי שאומר דחוקא מלמטה מתכשר בשיעור כל שהוא אבל
 למעלה כשנגע הסדק בחושימו אפי' כל שהוא פסול הילכך
 צריך להיות השיעור של מעלה כל שהוא מרתת לחושמו (ומה
 שפסול הסדק נקוטו עפי' מנאמר מקומות עיין בסוף סוף' ו' כ'
 נקלף ממנו קליפתו החיצונה קליפה דקה בעניין שלא
 חסר מכשרו כלום ונשא מראשו ירוק כמות שהו' בברייתו
 אם נקלף כולו פסול שכיון שבו' נקלף הירק ומתנוני' אינו הדר
 ואם נשאר ממנו כל שהוא כשר שעל ידי אותו כל שהוא הוא
 חחר לכריאתו והוא שלא נשתנה מראה האתרון אבל אם
 נשתנה מראה האתרון אם הוא במקום אחד נפסל כרוכו ואם
 הוא בכ' או בג' מקומות פסול אפי' במיעוטו שכיון שנחפשט
 בכמה מקומות שוב אינו חחר לכריאתו ויש שכתבו אפי'
 כל שהוא פסול כדן חזיות שיהיה פסול אפי' ידעין שיהיה
 סמיו כסלע' (משום דמנינן ליה למין עדיפן' לנגדת מנסדק
 לנודכה ועיין בפ' ל' כעין')
 נשלים פשטתו ויש פוסלי' פסול ויש פוסלי' פסול
 פסול וירוקא פסול ויש פוסלי' פסול ויש פוסלי' פסול
 חסרונ' שזה אינו פסול ויש פוסלי' פסול ויש פוסלי' פסול
 פשטה זו מעולם ואי' פסול ויש פוסלי' פסול ויש פוסלי' פסול
 כשילוקטין אותו מן הארץ פסול ויש פוסלי' פסול ויש פוסלי' פסול
 מעולם כיון שרבו מצוי הוא שם ויש פוסלי' פסול ויש פוסלי' פסול
 אותה פשטה ואם היה לו פשטה ונשתלה השמשן יעליו יש
 פחמירין לפוסלו ויש להחמיר במקום שאפשר ;
 ז' וכן אם ניטל העוקץ והוא העץ שהוא חלוי בו באילן
 פסול והוא שנחלש מעיקרו ולא נשאר ממנו כלום
 באתרון אבל אם נשאר ממנו כל שהוא באתרון כשר והוא
 שיהא נשאר העיבי עד שתהא כל חוהב הגומא מכוסה דאל' כ'
 היה ליה חסר ופסול ודוקא בעוקץ החתוח הוא דמכשרין
 בנשתלה מקצת' ונשאר ממנו מעט כמו שאמרנו דהתם אי
 אפשר בענין אחר והוא על כרחך צדיקין לחתך מסנו
 כשתוחבין אותו מן האילן אבל בפשטה העליונה מחמירין
 יותר בכל סחיתה לו פשטה וניטל ממנו אפי' מקצתו אף על פי
 שנטאר כל הבובנא שכתובו יש לפוסלו שכיון שנסכרה
 הפשטה שהיה לו טוב אינו הדר ;
 ח' עלתה בו חזיות והוא כמו אבעבע' ויש בו ממש שמקומו
 ניכר במישומט הדי' שהוא גבוה מן האתרון אם הוא
 במקום אחד אינה פוסל אלא ברובו ואם היא בכ' או בג'
 מקומות אפי' במיעוטו פסול • (משום דלאו הדר הוא)
 ו' והוא שנתפור הניטור כרוכו אע"פ שבשטח החברבורים
 עצמן הוא מיעוט אבל אם כל הפיור היא במיעוטו כגון
 שכולם מצד אחד של אתרון כשר ויש פוסלין גם כזה ;
 י' ואם הוא מחצה על מחצה במקום אחד יש מכשרין
 שכיון שיטנו כידו ארם לשעריו איפשר לצמצם ויש
 פוסלין דכל הפסולין שפוסלין בחבו פוסלין נמי במחצה על
 מחצה ובענין רוב הנראה לעינים דאי אפשר לצמצם ;
 יב' ואם החזיר הוא בחושמו ודינו מסקו' שכתחיל להתקצ'
 ולהתחדר כלפי ראשו ממש עד הפסמ' פוסל חזיות וכל
 שינוי מראה בכל שהוא שאינו הדר ממש שנרא' שם לעינים
 יותר משאר מקומות שבו שכמותו שיפוע ארם נחין עינינו יש

תרמית דברי הפסולים בר' מינין וכו' סעי'
 א' אין יוצאין בר' מיני' הללו אא"כ הם שלו דכתי' וקחת לכם
 וגו' משלכם משמע שיהא של ר' ל' כל א' וא' כשבדרך
 עליו אבל שאולץ פסולין שאינן שלו וכ' שנגוב' ונזוליס' שהם
 פסולים

לשם עוצמתו ופועליו נמוע לפניו: וכל זמן שאינו עובדיה האילן להנאת עצמו נשקע: היש רוצין להכשיר אותם האחרונים הבאים מן הפלילים שקריון נרטיא ואני אומר שהם פסולים מן התורה שהתיר ידוע שהם מורכבים שהורכב ענף מאילן אחרון בתוך אילן מארנין או ליסוג או איפכ' והרי נעברה בו עבירה דהרכבה ואע"פ שהרכיבו גוי האיכא למך בפר' מיוות דאפי' פן נח פצונת על הרכבה אילן וכו' ונעברו בו עבירה אע"פ דמותר באכילה אמאעם לנפח דומיא דבהמת כלאים דאף ע"פ שמתיר באכילה אסורין לקרבן מטעם דנעברו בה עבירה אמאסיה לנבחה הנ' הכא נל' :

ה' ופל שאר הפסולים חוץ מטאול כמו שפסולין בראשון כך פסולים כל הז' ימים אע"פ דמדברבנן הם מ"ם כיון שחקנו לישלם זבד למקדש כגון שיהבא לקמן בע"ה בעינן דהר כל הז' דבעין דאוריית' תיקון משום הדור מצוה (לפסקי כאלו דאפי' מדאורייתא כשר מיום ראשון ואילך ולא נענין לכס מטלס פל' מי' קפ"ח סעיף א' ונפ' תכ"כ סעיף ג') חוץ מחסר שמות' מיום א' ואילך דהא דחסר פסול ביום ראשון לאו משום שאינו הדר פסולין לת' דהא אס' חסר אפי' כל שהוא פסולין ליה אע"פ שאין החסרון גיפה ועדיין בדר' הארלא משום דהרכיב ולקחת' שפירשו שיהא פל' שיהא הנהגה בלא חסרון כלל פסול' לי' מלא כת"ב ולקחת' וכו' ופסקו א"ל משום זה אינו פסול אלא ביום ראשון דוקא דהא חסר מיום ראשון הוא דכתי' אבל מיום ראשון ואילך שיהא מוכרין און צריכין לקחה חמה ואין חסרון פסולין: ודבר זה צריכין לקחה חמה אם נשאר ממנו כח' דהא חסר פסולין ואילך ואפילו לכתחילה ית' דהא חסר ממנו שיעור אחרון כדי לצאתו כח' דהא חסר ממנו שיעור אחרון ליום ראשון ומק' חס' אבל אם לא התנה בן בפי' אסור לאכול ממנו דמק' דהוא הדין על כרחי' צריך להפריכו כולו ליום ראשון ואזי חסר פסול ביום ראשון וכיון דאתקצאי למקצת החג אתקצאי לכל ימי החג וכבר כתבנו למעלה שאין אנו בקיאין בלשון התנאי' לכך יש להחמיר ויא' שגם שאר כל הפסולים מחמת מומין או מפני גזל ונביה אינם פסולין אלא ביום ראשון בלבד ולא בשאר הימים :

(הנ"ה) דנכנס ונוול לניכא למכסל ומש' לכס מטלס נשאר יומי וגם לא משום מניה הנאה נפנייה הואיל ואין אלא מורכבין) : חוץ מן הפסולים מחמת איסור כגון של ע"ז או מפני שאהרו אחרון אסור באכילה כגון ערלה אגמפני שאינם מינם כגון הדם שוטה אן צפצפה וכה"ג או שהם חסורי השעור אותם פסולים בין ביום ראשון בין בשאר הימים ונהנין להחמיר לפסול כל הפסולים חוץ מטאול וחסר שמכריז עליו בטאר הימים וניטל פסמרו או עוקצו דינו כחסר ומכריז עליהם בשאר הימים מיהו אם נקבחו העכברים לא יטלנו אפי' בשאר הימים משום שהיא מיאוס עד שיסיר ניקוב העכברים אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל ז' אפילו אם חתך היבשות או הנימיר פסול כל ז' הואיל וכא מבה פסול ואידחי אידחי כד' א' שפוסלין היבשות אפי' בשאר הימים כאחרון או בערבה אבל בלולב או בדם נהנין לברך מפלו יבשים ואפי' יש לאחריים לחים ואע"פ דחסר כשר בטאר הימים אין לחלוק אחרון לב' או לשלטה חלקים ולחלקו ולצאת בו אפילו בשעת הרחק דוקא בחסר ונשא העיקר קיים כשר אבל כה"ג חתיכות אחרון מיקרי ולא אחרון ויש שני חשב לדודן כמיוס ראשון לכל הפסולים דספק הוא ויא' הואיל ובקיאנן בקביעות דירחא ואנו יודעין כודאי שהסני הוא חול אלא שמנהג אבותינו בידינו כ' נושלין בשני כל פסולי דראשון אלא שאין מכריז עליהם שאם חני מכריז היינו מזולזין בו שהיינו עושין אותו וודאי חול כיון שמכריז על דברים הפסולים ביום ראשון :

פסולים ומשעם זה יש ליהדר בזמן הזה שלא יקצו הישראל בעצמא אמ' הד' מיני' שבלולב לצורך לולבו שסתם גוים נוזלים וקרקע ישראל הם ויש לחוש שמא קרק'ו בגזילה מישראל באת לידו של גוי וקרקע אצבה נגזלת ואינה קנויה לגוי אפי' ביאוש ואפי' הם גדלים בקרקע שלו בגזן שידוע שמיד גוים באה לידו או ליד אבותיו חיישינן ואין חילוק בזה בין א' או ח' לפיכך יגזל לגוי לקצצם דקנה ממנו דה' יאוש ושינוי רשות' : כד' ביום הראשון שהוא דאורייתא דכתיב כהריב בקרא ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' אבל מיום הראשון ואילך שהם דרבנן כמו שיהבא לפנינו יוצאין בשאולים אבל בגזוב' ונוזלים אין יוצאין כל ימי החג בין לפני יאוש בין לאחר יאוש שנתיאוש הכעלים ממנו ואף על פי שקנאה ביאוש אין יוצאין בו משום דה' מצות הכאת' בעבירה ואסמכות אקרא דכתיב והבאת גזול אתה פסח גזול לפסח שהוא בעל מום מה פסח לית ליה תקנתא להקריבו על גבי חצובה אף גזול לית לי' תקנתא להקריבו אפילו ביאוש וה' בשאר מצות שאין לגזול תקנתא דראשון למד' עליהם והוא לית פגאן דכתיב ובצוע בך ניאוף י' (פס' מין חקמ' סעיף כ') וכימין פ' סעיף י' וכימין יא' סעיף ו') ודוקא כשלא קנתי עריין בקנין אחר חוץ מן היאוש דיאוש כברי לאקנה אבל אם גזלו וקנאו בלא סיע המצות כגון גזול לח' ושפחו אחר שנתיאשו הבעל' דה' יאוש ושינוי מעשה כשר מיהו לא יברך עליו לכתחלה וברעבר יצא (מאס דלון אין לאן משום לכס מטלס דהא קנייה וגם משום מניה הנא נפנייה חין כחן הואיל וקנאו ולא מיוע המנוה ומיהו לא יברך עליו לכתחילה דאף ע"פ דקנאו ביאוש ומינו מעשה הואיל ונגזל כל חין זה מנכד לא מכאן ופ' ס' כ' סעיף כ' וכימין פס' סעיף ר') ויא' דלא נפסל גזוב וזול אלא לנגב ולגזל דגבי דידיה ה' מצוה הבאה בעביר' שפי' אבל לאחרים שמכרו לו או שנתלו והנגב כשר דה' יאוש ושינוי רשות' מיהו גם האחרים לא יברכו עליהם ביום הראשון שהוא דאוריית' שאין זה שלכם ודוקא אבא האיל והוא עצמו נגזל אלא שקנאו ע' יאוש ושינוי רשות' אוקצוה אבל לעול שאין חסין עצמו נגזל אלא שהקרקע שהוא גזול כה' נזולה ביד הגוי והאחרון לא היה בעולם כשגזל הקרקע לפי' סגו כשקוצצ' הגוי והוא קונה אותו ממנו דה' יאוש וגדול ושינוי רשות' שקנאה בהן וכו' עודו שמכריז עליו אפי' ביום ראשון :

והאם הד' מינים הללו או אחד מהם הוא של עיר הנדחת או של ע"ז של ישראל שהוא אסורה בהנאה ואינה בשלה לעולם דכתותי מכתות שיעורא לא יצא דהוא כמו שאין בו שיעור ולקמן יחברך לפנינו בע"ה שכולם צריכים שיעור' וכן של שאר איסורי הנאה כגון של ערלה וכיוצא בו כגון המידר הנאה מלולב של חכירו או מלולבו של עצמו אינו יוצא בו ביום א' שכיון שהוא אסור בהנאה הרי הוא כאילו אינו שלו שהרי אין לו בו שום היתר הנאה ואין זה לכס אבל בע"ז של גוי ל' לכתחלה לא ישול דממאים לנכח ואם נפל יצא ואע"פ דאפי' ע"ז של גוי אסור לישראל להנות ממנו מצות לאו להנהיג ניתנו והוא שלא נתכווין לזכות בו שאם נתכווין לזכות בו ה' ע"ז של ישראל דפסולה הולכך יצא בו אלא מיום אחד ואילך דלא בעינן לכס אבל ביום ראשון לא יצא ממ' שאם נתכווין לזכות בו ה' ע"ז של ישראל שאסורה בהנאה ואין בו שיעור ואם לא נתכווין לזכות בו ה' שאלו ואין יוצאין בשאלו ביום ראשון דבעינן לכס' והוא שלא נתבטל ביד גוי קוד' שבא ליד ישראל אבל אם נתבטל ביד גוי אפילו מתכוין לזכות בו יצא כדיעבד דהא נתבטל סע' :

ד' מיהו לכתחלה אסורה שכתב נמאס לגבוה ואיזה לולב של ע"ז כגון ששמשו בו ע"ז לכבד לפניה קרקע וכה"ג אבל נגז' של שמשו ע"ז כגון של כוסרי' מותר לישול מהם לולב או שאר מינים למצוה שהם אינם שמורים שם אלא להנאת עצמן ולא

ואם שעת הדחק שלא נמצאו המתנים הנשורים נוטלין כל הפסולים מחמת מום אפי' ביום ראשון כדי שלא תשתבח תורת לולב ואין מברכין עליהם ולדעת הראשונים מברכין עליהן ודווקא בפסולים מחמת מום אבל בפסולים מחמת תורת לולב לא יטלם כי היכי דלא לייתי למיטעי בהו ליטול אות'ם שלא בשעת הדחק ולא רמי לפסולים מחמת מום דהתם כיון שבמזמם ניכר לא חישי' וילמא אתו למיטעי שהרי יראו את המוטין אבל בפסולים מחמת איסור שאין הפסול ניכר בו אנו למיטעי רש מתירין ליטול כל הפסולים בלא ברכה אבל הפוחים ודימנים לא יטול כיוו אפילו בשעת הדחק שאין אחרונם כשר נמצא דלא לייתי למיטעי לומר נם כן נקראים פרי עין הדר ויוצאין בהם אפי' שלא בשעת הדחק כי שאין לו לולב יכול לברך על שלא חבירו אפי' בלא ידיעה ואין זה שאל שלא שיעת שיהא נקרא נולד דנתיב ליה לאיניש דליעבר פצוה כ במסוגיה ודווקא בשאר הימים שיוצאין בטאול אבל ביום ראשון לא יברך אלא מרעו שיקנהו לו במתנה עם לחזור כמו שיתבאר לקמן. נוי שעשה לולב באגודו מותר לברך עליו שלא הקפידה התור על העשייה אלא על הנשילה ואיגרו אינו מעלה ואינו מרוד מ' הוא האוגד :

הרב יעור הדסות וכו' סעיפים :

א קבלו ר' הל' ס' ש' וכו' ערב
 ג טפה ס' והל' פ' וכו' ערב
 העולין למעלה מן העולין מן העולם
 והערכה ספח כד' וכו' ערב
 קבלו זכרונם לברכה ס' וכו' ערב
 טפה מצבעות בקמנה ס' וכו' ערב
 מן השפחים הללו אינה כ' וכו' ערב
 ששיעור אורך הדגים והעריבה וכו' ערב
 שפחים וחצי בטול בהם ג' וכו' ערב
 למעלה מהם חמשה מצבעות קטנות שהם טפח חסר שתות
 נמצא כל אורך שדרתו של לולב ג' שפחים כנוול ושליש טפח
 שהוא ב' מצבעות קטנות ו' א' סגס ספחים הל' שפח' גדולי'
 הם ושיעור תהום וערבה י' כ' גדולים ושדרתו של לולב י'
 גדולים לפחות וכן נוהגין לכתחלה ולפעילה אין להם שיעור
 שאם ירצה יוסיף כמו שרצה ובלבד שיעולם יעשה שדרתו
 של לולב שיהא ארכו לפחות טפח יותר מן הדרס והערבה שהם
 יאריך הדרס והערבה הרבה יאריך גם הלולב לפי ערכם טפח
 יתר :

הרמב"ם נטילת הלולב וברכתו וכו' סעי' :

א מצית הד' מינין הללו הוא שיקח כל אחד מישאל להלכ
 אחד ואחרונ' אחד ו' כד' הדס וסני כד' ערבה סכן דרשו
 מן הפסוקים פרכיב כפת תפריס בלא ו' ס' מסמע כפת אחר
 דהיינו לולב אחד ופרי עץ הדד נם כן פרי אחד מסמע וענף עץ
 עבות שלסה תיבות מרלא כתיב וענף עבות או עץ
 עבות ה' ק' ענף א' עץ א' עבות א' הרי ג' וערכי לשון רבים
 ומיעוט רבים סניס מידו נבי הדס אינה דרשה נמורה לפסול
 אפילו בשעת הדחק דכשעת הדחק דליכא הדס כשר אפי' בחד
 דלא קסום סניא והמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל
 ליטול בעצמו ואין אחד מציא את חבריו דכתי' ולקחתם לכם
 בלשון רבים ולא כתיב ולקחת לך פרי עץ הדר ונומר מסמע
 שתרא הלקיחה לכל אחד ואחד ומכתי' כפות המרי' וענף עץ
 עבות וערכי נחל ולא כתיב וכפות המרים כיוו בתחלה הריבה
 וב' שהרי כתיב פרי עץ הדר לעיל פיניה ס' ופרי עץ הדר

יהיה בפני עצמו השלטה עצים נ'כ בפני עצמן

הילכך יעשה מהדרס והערבה והלולב
 מנודה אחת אע"ג דק"ל לולב אין צריך מנודה שאין מסמעות
 הלימוד של הוי' אלא שהיו שרשתן יתך הנשילה אחת ואפי'
 בלא אגד ס' ס' מצוה לאגודו משום נמי דכתיב זה אלי ואנוהו
 דהנאה לפניו במצות ואינו נוי הוא לו וצריך לאגודו אינו
 חזק בקשר של קיימא שני קשרי' זה על זה באופן שיהא מרוק
 יפה לזרו נוי לו וכיון שאין חובה לאגודו אפי' אגוד כסין אמת
 ספיר דמי רכיב שאין האיגוד מכלל מצות הלקיח אין כומסוס
 כל הוסף עם אגודו כסין אחר ונסלו בו' ומשום הציצה נפי
 ליכא אע"ג שהקשר ספסיק בין ידו ללולב דכיון שהתא למאוד
 אין אדם מקפיד עליו ואינו חלץ ואם נשח מעליה לולב
 מעלי הדס ונשאר בתוך האגוד בענין ספסיק בין ידו ללולב
 אין לחוש דמת' כמינו אינו חוצץ אבל שלא כמינו חוצץ כדמי
 סאינו לצורך האגוד לפיכך יזהר להסיר החפס שנתל להיות
 סביב הדס כסמיצ' אותו כמרחקים ואם לאו אגוד מעלי' אגו
 שהותר אגודו ב' י' סאי אפטר לאגודו בקשר נסוד ביום שוב
 שאסור לעשו' ב' י' ס' משו דקטר של קיימא הוא סאכת מלאכ'
 דהו של קיים הוא סאינו חוטס להתירו עלמית' צרי' לאותו
 במצוה של ירק שכורך האגודה סביב ועונכו או תוחב ראשו
 האגודה להוכה בלא קטירה ואין אנו נוהגין לקושרו בקטירה
 אלא בכריכה שכורכים עצי הערבה דקים סביב השלש מינים
 יחד ותוחבים ראשו וחסב שיהיו מהודקים יפה ויכניס הדס
 והערבה תוך הקשר כדי שיטול כל השלש מינים ביחד כשש
 הברכה בידו ונוהגין לעשו' גם בלולב שלסה קשרי' או כריכות
 כדי שיהיו עליו כפות' ויהיו סלקי' הדס נבו' יה' מן הערב'
 שהרי לזכר תחלה בפסוק ועצ' ס' שיראוהו כשהוא מכרך
 עליו ולא יאמר שמכרך בלא הדס ומסעם זה נ'כ שלא יפח
 עוסי' אותן כלוקחין הרבה כד' ערבה עם הלולב ע' ע' ע'
 הלולב סתבסה מהם ואין הדס נראה מפניהם הדי כותסת'
 להדר המצוה והוא ההפך ועליהם נאמר כל המוסף נורע פ'
 אין צוילין יותר משני כד' ערבה כסו שיתבאר בעה' :

ב וישול האגודה ביד היסנית האחרונ' בשמאלו פ' וכו'
 תלתא מצות והאי חדא מצוה' ומהאי שמעמא נ' ע' ע'
 מברכין על הלולב ופטר את כולם מפני שהוא הגדול והגבוה
 בתוך האגודה שהוא עיקר לגבי אחרונ' אף על גב שהאחרונ'
 הוא פרוי וחשוב לגבי העצים האגודה היא עוקרי' דאיה בית
 תלתא מצוה ואם נשלח כולן בידו אחת יש מי שאומל' שלא
 יצא דכיון שהולקן הכתוב ולא כתב ו' נבי כפות ש'ם שלא
 יחבר יחד שניהם ביד אחת .

ג ואפילו אם הוא אישר יד ימינו ישול האחרונ' בשמאלו כ'
 ארס טרוא ימינו דברר ימין ושמאלו של רובא דעלמא
 אזלינן ולא כתר ימין ושמאלו דידה' אף על גב דנבי תפילין
 אזלינן כתר ימין ושמאלו דידה' (וע' כיון כ' ספי' ו')
 ואישר צריך להניח תפילין בשמאלו שהיא ימין אדם שצני
 הדס כד' כהה תלאה דהמנא והרי ימינו הוא כהה לו שרשי
 ששהמש הכל בשמאלו אבל ר' נבי נטילת לולב שרשא
 תיקן דרכים ליטול בימינו מים חשיבות דתלתא מצות
 כסל הוא נבי כל אדם ולא אזלינן אלא כתר ימין ושמאלו
 של כל אדם ולא כתר דידה' ויש אומרים דגם נבי לולב
 אזלינן כתר ימין דידה' דילפינן מתפילין ואין אנו נוהגין
 כן וכדעבר יצא . ושלש כסתי דיווילע נוטל הלולב
 בימין והאחרונ' בשמאל כל אדם :

ד גידם שאין לו יד נוטל הלולב כדועו וכן האחרונ'
 ה וכשיטלם לא יטול אותם אלא ררך גידולם ראשית'
 למעלה ועקריהם למטה ואם הפכם לא יצא שכן
 אנו לומרים מקרא כתיב גבי ששכן עצי טפסי' עומדי'
 מכאן

בנון שנתנו בכלי ונשלו לא יצא וכן אם כרסודר עליו ואו
 שכרך סודר על ידו ונשלו לא יצא שאינו דרך כבוד ואין זו
 לקיחה תמה ואנן לקיחה תמה בעיני דכתיב ולקחתם לקיחה
 תמה אפי' עשוי כמין בית יד וב' אם אינו עשוי כמין בית יד
 שלא יצא שיש בו גם כן משום חציצה ואינו בטל לגבי לולב
 או לגבי ידו / מה שמכרכין על נשילת לולב ואין מברכין
 בלשון הפסו' על לקיחת לולב כדכתי' ולקחתם לכם יראה לי
 המעט משום דלשון לקיחה משמעו לשון קניין בלומ' אע"פ
 שאינו אחוז בידו אלא טקוהו ע' אחד ס' הקניינים שבזו
 כרשותו סגי אלא מדכתיב ולקחתם שצריך לקיחה תמה ילפי'
 שצריך להגביהו ולאוחזו בידו לפיכך תקגולופר לשון נשילה
 שזהו פירושו שאוחזו בידו ועיסמו עליו כמ"א בלומ' שמנבחה
 כלשון הפסוק וינשלו וינשאו ונומר לפיכך תקגולופר לברך על
 נשילת לולב לומ' שצריך להגביהו ג' :

ח מן התורה בלקיחת הנברה בעלמא סגי כמו שנתבאר
 לעיל דכתיב ולקחתם שכין שהגביהו יצא אבל חז"ל
 אמרו שצריך ללענע ואסמכיה אקרא דכתי' אז ירננו עצי היער
 מלפני יי' כי בא לשפוט את הארץ כלומר ירננו בעצי היער
 כאשר יצאו מלפני יי' זבאין בשבטא לשפוט את הארץ הרינו
 ב' י' והבונה לפי שכי' באין לדין ישראל ואומות העולם ואין
 יודעין מי יצא וכאי' וי' יצא חייב נתן הקבה מצוה זו לישראל
 שהיו שמחים בלולביהם בגדס היוצא לפני השופט זכאי ונתן
 לו השופט מקל או ד' ל' ל' שהיא יצא זבאי וישמת כו
 הניענוע והא הרינו הרינו ל' מצד בשעת הברכות בשיעת
 קריאת ההלל שהיא הרינו ל' ל' ל' על נסיו ונפלאותיו
 אשר עשה עמנו ירננו ג' ב' בעצי היער ומענע כהודו בכל
 פעם שאומרי' אוחזין בתן בין הקהל וכן כאנא יי' הוסיעה
 נא אבל לא כאנא יי' הצליחה נא וסמכיה ג' אקרא זה דכתי'
 בתריה דהא קרא דאז ירננו עצי היער ונ' הודו ליי' כי טוב
 ונ' ואמרו הוסיענו אלהי ישענו כלומר במה ירננו כהודו
 ובהושעה נא ועכשיו נוהג התנן ללענע גם כן בשאמר יאמר
 נא ישראל וכו' פדכתיב ואמרו ונ' ונ' השעם משום דכתיב
 ואמרו דושיענו שהיא כולל כל ישראל לכך מענעין בו אבל
 ביאמרו נא בית אהרן וכן ביאמרו נא יראי יי' ונ' שאינן כוללי'
 כל ישראל אינו מענע' (אנל הניכור מענעין אף כאלו
 מפני שעונן הונו זכל אחד מהם וככר נתבאר בסמוך שצריך
 ללענע כשעומדים הונו בין התנן ונין הקהל מסוס קרא דהודו ליי'
 כי טוב ונומר ועל' סימן מל' ע' י' ג') ואין מענע בשעת
 שיאמרו השם לא כהודו ולא כאנא והשעם מש' שבעת שיאמר
 השם צרי לבוין יות' וכשמענע הוא סרוד בניענוע ואיט יכול
 לכיין בל כך ועוד דהא כתי' אז ירננו עצי היער לפני יי' שצריך
 ירא ליי' ולא ביי' כלומר בשעת שאומר השם וכהודו שבסוף
 ההלל הקהל מענעין ב' פעמים כיון שכופלין אותו .

ט והגיענוע הוא שחליד ידו שבנגדו להלאה מצד
 פורח שהוא עומד כנגדו בשעת ההלל והכרכה
 וסנענעו בשעת ההלכה ועושה ה' ג' בהולכה י' ג' בהובאת
 ואחר כך פטח ידו לצד אחר ועושה כן וכן לכל רוח ורוח
 מ' רוחות העולם וכן לפעלה ולפשה ס' ה' ל' פעמים
 ההולכות וההובאות יחד כדי להודות ולרנן למי שאיכע
 רוחות ומעלה ומטה הם שלו כדרך שאמרו בתנועה וכן
 מכיין הגיענונים הם ל' י' שן הפוסקים שאומרי' שההולכת
 וההובאה לבדה הוא הגיענוע בלא הגעת שדרה ועלין כמו
 שעושים בתנועה מששוקרא הכי פירושו אז ירננו וישרא
 וישמחו בעצי היער כו' וקאי הרינו על ישראל ולא על העצי'
 אבל נוהגין ללענע שדרה ועלין דכיון דלפי' הגיענוע מהא
 קרא דאז ירננו נראה ממנו שצריך ללענע שדרה ועלין כיון
 להשמיט קולם שזהו השיר והרינו של העצי' שכוהו משמעות
 יהוש לשון הפסוק שהעצים ירננו .

מכאן אחרל שכל המצוה אין יוצאין בהם אלא דרך
 גדילתן שזה פירושו של עומדים כלומר כמו שהם עומדים
 בנידולם עיקר המצוה היא הנשילה שיטלם בידו כל הד'
 פנינים שכן כתיב ולקחתם לכם ונ' וצריך לברך עליהם כדרך
 שמברכין על שאר המצות דהלכך שיד כשיטול הלולב בידו
 קודם שישול אתו וכן יברך ג' ה'
 על נשילת לולב ושהחיינו (וכשמברך קוד' טעול האתרוג
 כדי שיברך קודם לעשייתו מיקרי קוד' לפייתו דארבעתן
 שעל כל המצות מברכין קוד' משכנין זה את זה ועל' סימן ו'
 לעשייתן . סעיף ג' ומחלי עעמט אין
 מנרכין לא נככה אחת דהיינו על נשילת לולב על כל ארבעת מינין
 שנלוכל ופ' ר' ק' דלולב אין נדך אגר דק ממנה לאגרס מפו' זה
 אני ואנכו כמו שנתבאר כמנהג ע' א' ו' ל' מן סדון יכול ליעלן כל
 אחד לעצמו אפי' אין מנרכין עליהם אלא נככה אחת משו' דמנוס
 הוא אחת מהרי מעכנין זה את זה כמו פיתק' נכשען פ' י' ו' אין
 מנרכין על כל חלק של מנוס נככה אחת ועיין בסמוך סעיף י' ג')

זאם היה נוטל ארבעתן קודם שיברך נמצא שכבר יצא קודם
 שספרי' שכין שהגביהו יצא או היפוך הלולב או האחרון למט'
 עד שיברך ונמצא שלא יצא כיון שלא נטלו דרך גדילתו א' ג'
 יכוין שלא לצאת עד שיברך . ולא יברך עליהם קודם שיטלם
 בידו כלל כעודם מנחיס בכלי ואינם מומנ' כיוו דמלחא דלא
 מסתבר' הוא שמברך ואין כלום בידו . ואת' כיון שאנו חושבים
 כל אחד מאילו הדרכים עובר לעשייתו למה אנו מברכין בעל
 ולא בלמ' לישול לולב שהוא לשון עתיד . דהא על כל מצות
 שמברכין עובר לעשייתן צריך לברך בלמ' כגון להתעטף
 בציצית להניח תפילין שהלשון עתיד ישלומר משורסן הדין
 כיון שהגביהו מיד היה יצא אלא שאנו עושים אחד ס' הדרכים
 כדי שיהא נחשב כאילו לא הגביה מכל מקום לא יראה מס' עובר
 לעשייתן לפני שהרי כבר התחיל בנשילה מעט אלא
 שלא נפדה לכך אנו מברכין בעל דמס' על עשיית המצוה
 בשעת עשייתה דודאי אם היינו מברכין עליו קוד' נשילה כיוו
 כלל בעודן מנחיס בכלי היינו מברכים בלמ' שזה היה עובר
 לעשייתן פמש אלא שאין סברא לברך עליו בעודו מנח בכלי
 אבל כמו שאנו עושים אינו נקרא עובר לעשייתן מס' לכך
 מברכין בעל היכר שיעור דילפינן לבם לבם מספירת עומר .
 ואין צריך לברך בכל היום אלא פעם א' ואפילו נוטלו הרבת
 פעמים ביום שאינו מצווה אלא פעם אחת . דכן משמע לשון
 ולקחתם בלקיחה אחת בעלמא סגי :

ו אין נוהגין לברך שהחיינו בשעת עשיית הלולב אע"פ שג'
 הדין היה ראוי לברך שהחיינו חייב בשעת עשייתו מ' מ'
 מנחין הברכה עד שעת נשילה כמו נבי ס' ג' וסעמיה עיין
 לעיל בסימן תרמ"א :

ז לקיחה ע' לא שמה לקיחה הילכך אפי' עשה בית יד
 ונתן בו הלולב טפיר דשי אפי' כל הלולב חוץ מידו ובלבד
 שיהא לנאותו ודרך כבוד ולא היו חציצה שכל מה שהוא עושה
 בית יד כדי לנאותו אינה חציצה רבטל הוא נפי' לולב / וכן מי
 שיש בידו טבעת אינו צריך להסירם אף על נב שאינן עשוין
 לנאות בהם הלולב מ' דרך כבוד הוא בעודן כיוו בשע' נשיל'
 וכו' דרצועות של תפילין אין מפסיקין שהוא דרך מצוה אלא
 שכלא מעט דהפסק' ג' ל' שיסירם בשעת ניענוע הלולב משום
 שאין צריך אותם בשעת הניענוע כי הלולב עם מיניו גם כן
 הם לנו לאוה שיצאנו זכאי מלפני הש' ביו' הדין שעבר בסמוך
 שחאו י' כ' ודי לנו בהם סימן ואות שאנחנו עמו וצאן מרעיהו
 אשר ישניה עלינו תמיד בכל מה שבא ברמז התפילין כפרק
 בשעמי סודי המצות ע' הקבלה בא הכל רמזו ומבואר בסוד
 הלולב ושינוי בכר מה שבא בסוד התפילין כידוע ליודעים חן
 לכן כל שיותר טוב הוא להסירן בשעת ניענוע וברכת הלולב .
 פ' א' לא חסירן אינן מפסיקין אבל הפסקה שאינה דרך כבוד

לבוש החודג הלכות לולב

וצריך לחבר האחרון עם הלולב בשעת נייענוע ולנענע כגולם יחד כגולם מצו אמת הן וגם יש בו סוד ע"פ הקבלה שאסור להרחיק האחרון מן הלולב :

סדר הנייענוע ו"א שצריך לנענע תחלה למזרח שהרי הוא עומד בשעת הברכה וההלל ופניו למזרח ואחר כך ינענע לדרום ואח"כ למערב ואח"כ לצפון ואח"כ למעלה ולמטה ואמרו כן משום דק"ל כל פינות שאנתה פותה לא יהא אלא דרך ימין (וע"ל סימן קכ"ח סעיף י"ו ונשמע תר"ט סעיף א') ופירשוהו בן שרד"ק ימין ל"ל לדרום שהוא בימינו כשהוא עומד ופניו למזרח אבל אין ל"ל לפרשה בן החושב מחשישו שאין דרך האדם לפניו כד כי ארובה חוב בני אדם כשעומדים ופניהם למזרח ופניהם עצמן פניהם מזרח צפון מערב דרום והנסתר כפניו תוך השבעי במקרה בלא כוונה תראה שחוב בני אדם אינם פונים עצמן בשבעם בפניה אחר רק מזרח צפון מערב דרום וכן נ"ל נ"כ לנענע כן גם הקפת המזכה נ"ל שהוא סיוע לזה גם סדר הבחיבה ועיי"ן לקמן בהלכת חנוכה סימן תרע"ו מה שכתבתי שם מזה מיהו כל הנייענועים אינם צריכים ובצורה דרך שניענע וצא ואפי' לתחלה ובלבד שניענע לפני הששה קצוה אך ע"פ סדר הקבלה נ"ל עיקר כמו שכתבתי לנענע ממש כמו שהיתה הקפת המזכה מזרח צפון מערב דרום כי הסוד והכוונה כשתיהן א' ליחד האחרון עם ה' הבניין ולהמשיך לו חוש של חסד והבן זה ואל תשיכני מהקפת מגרשי ה' הלוים והשיב סם מזרח דרום מערב צפון שני וסודתם מתוך לעיראת פאת קרמה ואת פאת נגב וגו' ואת פאת ים ואת פאת צפון וגו' והע"י בתוך תוכו דאדרבה מ"ס ראייה דכתיב דרום וצפון שני כח הרין גם ירעת העיר שהי' הע"י המזרחי והע"י המערבי והיא מרתם לכך חשיב העיר בתוך המזרח והע"י המערבי המערבי מן הפנימי' וזהו שדקדק הכתוב לומר שיש להפוך את הפתח קבלתה מן הפחד ולכן הוצרכו להפוך את הפתח בתנובת דינם בלי שום המטבה דרום וצפון והוא להמשיך חוש של כוונת הנייענוע דאדרבה כוונת הנייענוע הוא להמשיך חוש של חסד לעשרת לסתק את דבית כמו שהיה סודת הקפת המזכה ולכך צריכין להתחיל כמות ולסיים בדרום להמשיך הרחמים והחסד למערב שהיא הע"י ולכל הרוחות וא"כ אותם המנענעים מזרח דרום מערב צפון לא ידעו לא יבינו וגו' וקורא אני עליהם שומר פתאים ה' שלא יעוררו מרת הרין ח"ו והבן נ"ל :

נהגין להשתד ראש הלולב לכל רוח שהוא מנענע שם ואף כשהוא מוריד למטה משה ראשו כלפי מטה ו"א שאין להשתד ראשו כלפי מטה משו' דהוא שלא כדרך גרילתו וכיון דכשנטלו שלא כדרך גרילתו לא יצא כל נייענוע משי צריך לעשות דרך גרילתו ונ"ל שאין זה מענה שכיון שאח"ל שצריך לנענע למעלה ולמטה וכן לכל הר' רוחות כמו שמסין ראש הלולב לאותו הרוח שהוא מנענע שם וע"כ אין זה דרך גרילתו שאין זה דרך גרילתו אלא לצד מעלה ואע"פ כן נושין אותו לשם ה"ה שכן נושין אותו לצד מטה וכו' לפעמים בשעת גידולם באילן הוא נושה לצדו נאמר אנחנו נ"כ כמה פעמי' הוא נושה למטה וחולה באילן כגון שהו' ארוך מאוד וגדל כך אלא שעיקר גרילתו בתחלת צאתו הוא גדל לצד מעלה עד שהוא גדול מעט ואח"כ נושה לצדו או למטה ה"ה כן לשאר ארבעים וארבעה נ"ל שהו' טוב יותר להפכו למטה כי אין הנייענוע לר' רוחות ולמעלה ולמטה אלא להראות שהוא כושל בכל וכבודו מלא כל הארץ ומעלה ומטה ור' רוחות לפניו יחברך שיון הן זה טראה אותו בהשתד ראש הלולב לשם ומה שאמרו שצריך לישו' צד גרילתו לא אמרו אלא בשעת נשילה מיד אחר הברכה שהוא דארייתא ואחר כך ישה לכל צד לרמז כוונתו שצריך לנענע לכוונה שאמרנו :

יב ד' מינים הללו מעכבים זה את זה דכתיב ולקחתם לכם לקיחה תמה בכל המינים הטובים לפניכם לא יחסר אחד

מהם ואין חילוק בין יום ראשון לשאר הימי' אלא שזה דארייתא והשאר דרבנן וכל מה שתיקנו רבנן בעין דארייתא תיקו : יג הילכך אם חסר א' מהם לא יברך על הנמצאים בידו (דלא דמי לאתרוג חסר ממכשירין אותו כשאר הימים דכתם עיקר המינו' דל' מיני' מיהא טלו' ה"ו א"ל הכא עיקר המנו' מה"ו דל' מיני' היא חסרה וע"כ סי' תרמ"ט בעי' ה') שאין כבדו' על חלק מן המצוה אלא על מצו' שלימה ובשנים כולם הרי המצוה חסרה מ"ס ישול הנמצאים בידו בלא ברכה כדי שלא השתבח ממנו תורת לולב ולא יקח מין אחר במקום אותו שחסר כגון הפוח או ריחן במקום אחרו' וכו' נ"ל דלא ליפוק מיניה חרבה שמא יבאו לומר שיוצאין במין זה ואתי למיסרך בו ליקח בכל שנה זה המין ויברך עליו ולא יהדר אחר מין כשר / ואם יש לו כולם אפילו לא נטלן בידו אלא נטלן בזה אחר זה יצא ובלבד שהיו כולם מנחמים לפניו וישול הלולב תחלה הראיל ומזכירו בברכה דכיון דק"ל לולב אין צריך אגד אין צריך ליטול כל הר' מינים בבת אחת אלא יכול ליטלו' כל אחד לעצמו אלא שנוטלן מיד זה אחר זה ולא יפסיק ביניהם דמצוה אחת הם וברכה אח' פוסרת כולן ואין מברכין על כל מין ומין בפני עצמו שכל מין אינו אלא חלק מצוה ואין מברכין על חלק מצוה ואם שח ביניהם צריך לברך על כל אחד ואחד בפני עצמו כגון שנטל הלולב תחלה ובירך עליו והפסיק בשיתה ישול אח"כ האחרון ויברך עליו על נשילת אחרו' וכן בשאר הילכך יותר טוב ומצוה מן המובחר הוא ליטול בבת אחת ומה"ס נבי אפי' גירס שאין לו אלא יד א' ישול הלולב בידו והאחר' בזרוע השני' טנקסם ידו כדי שיטלם בבת אחת דנשילת זרועו חסוב נשילה והוא יותר טוב ממה שיקח תחלה הלולב בידו ואח"כ האחרו' וה"ה אם אין לו יודים כלל שיקלם בזרועותיו בבת אחת ויצא ידי נשילה מ"י שהיה נוטל את הלולב בידו לבר' עליו וה"ה סובר שיטלם שם כל הר' מינים ויברך עליהם ואח"כ עיין בהם ורואה שנתחד בהם מין א' או הרס או ערבה לא ישול אח"כ אותו המין שהיה חסר כבר ויברך עליו לבדו אלא יחדו ויצרף כל הר' מינים ויברך עליהם מיהו לא יחזור ויברך על נשילת לולב שהרי בירך עליו כבר אלא יעשה הברכה על אותו המין שהיה חסר כבר כגון ע"כ הדם או ערבה שכיון שלא היה מצורף עמהם בתחלה וגם הוא לא היה ברעתו שיטלנו אח"כ שהרי לא ידע שהי' חסר לא נפטר בברכה הראשונה ומ"ס אין נשילת אותו המין לבדו מקרי נשילה דלקיחה תמה בעיני' וצריך לחזור ולישול כל הר' מינים עמו :

יד וכשם שאין פותחין מן המינים כך אין מוסיפין עליהם מין אחד ואם הוסיף עליהם עובר משום בל הוסיף אף ע"ג דלאגד שריכין מן אחר היינו משו' שהאגד אינו משו' נשילה אלא לנאות בו הלולב ומיניו והוא בשל לנביהו אבל כשנטל מין אחר להיותו מן הנשילה הרי מוסיף על המצוה ועובר בכל הוסיף אבל מאותם הר' מינים עצמם יכול להוסיף עליהם כגון שירצה אפילו כ' לולבין וב' אתרוגים שלא נתנה בהם ההורה שיעור דלעיל אלא שלא לפחות אבל להוסיף יכול כמו שירצה כיון שאינו מוסיף מין אחר / והדם שושה שאינו עבות נחלקק פו שיש שפסלו אפילו בהדי אסא אחרינא מפני שהוא מין אחר ואינו מסין ההדס ויש מתירו להוסיף דוקא לעי' על נבוי' עבות הבשרות מפני שהו' מינו שהרי גדלין בערונה א' ושיון במראה ובקומה אלא שזה יוצא בעלין עבות חוה אינו יוצא בעבו' אבל בפני עצמו והוא פסול שהרי אינו עבות כדלעיל :

(וע"ל סי' תרמ"ט סעיף ג')

טו ויש אומרים שאפילו באילו המינים אין יכול להשתד אלא על ההדס והערבה אבל בלולב ואתרוג לא ישול יותר אלא לולב אגד ואתרוג אחד הראיל וכתבה התורה בלשון יחיד פרי עץ הד' וכפת המלים בלא וי' בין פ' ה' לתי' משמע נ"כ לשון יחיד ולא יוסיף עליהם אבל ערבי נחל מיעוש ערבי שתיים משמע והוא הדין הרבה כי הכל

למיפק בה טרי בהנאה דהומנה לאו מילתא תא :

תרנג להחזיר הלולב למים ובו סעיף אחד :

א מקבלת אשה את הלולב מיד בנה או מיד בעל ומחזירת, למים ביום טוב וגם תוכל להוסיף על המים אם צריך ובלבד שלא תחליפם ביום טוב שטורח יתירה הוא לתקוני מנא ביום טוב . וכשבת בזמן הזה שאין נוטלין אותו בו אם הוציאו מן המים אסור אפילו להחזירו טרתי אסור אפילו לשלשלו שמקצה הוא כיון שאין מברכין עליו . וכחול המיעור מצוה להחליפו כדי שיצא לח והידור למצוה ונהגין ליקח בחול המועד ככל יום ערכה חדשה מטום הידור מצוה :

תרנה . גוי שהביא לולב ובו סעיף אחד :

א גוי שהביא לולב לישראל ב"ט מחוץ לתחום מותר ליטלו אפי' אותו שהובא כשבילו ולברך עליו שלא אסרו חכמים דבר שהובא חוץ לתחום לאותו שהובא כשבילו אלא כאכילה ובהנאה אבל לשלשלו אפילו הוא בעצמו בלא הנאתו מותר הלכך לולב גם כן מותר ליטלו דמצוה לא ליהנות ניתנו ועוד דלא גזרו התם אלא כדי שלא יאמר לגוי שיביא ונבי מצוה לא גזרו שאין שביח שיעש אדם מצוה הבאה בעבירה ויא רמזת אפי' לומר לו לכתחלה כ"ט להביאו אפי' ממקום החוק במקום שיש דחוק כגון שאין לו אחרונ . אלא זה משום דק'ל דתחומין דרבנן והוי ליה אמירה זון שבות דשבות ושבות דשבות במקום מצוה לא גזרו :

תרנו לחזור אתר הידור במצות לולב ובו סעיף אחד :

א אע"פ שחיי' אדם לתת כל ממנו כדי שלא יעבור על אחת מהצוות הש' דכתיב ואהבת את יי וגומר בכל מאריך ה"ט במצו לא תעשה שלא יעבור עליה כקום עשה אם יב' לפטור את עצמו אפי' בכל מאודו מצויו' הוא לתת כל כמונו ולא יעבור על לאו א' במזיד אבל במצות עשה שלא יעבור עליה אין אדם מצווה לתת כל ממנו כשבילה להביא את עצמו לירי עוני ולהפיל עצמו על הציבור שהעני השוב כמת ושוב לו לישוב בשב ואל תעשה אפי' היא מצוה עוברת ותיבטל הפצוה ויקיים הרכה מצות כנגדה משיביא עצמו לירי עוני החשוב כמת וע"ז אמרו חז"ל המכובז אל יזכר יותר מחמוש חילכך אמרו חז"ל סי שקנה אתרונ שהוא כשיעורו לצאת בו דהיינו כביצה מצומצם ולא יותר ואח"כ מצא נחל ונאה ממנו מצוה להוסיף על שליש מלגיו טרמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה ממנו כגון אם קנה הראשון בששה יוסף ב' שהוא השליש מלגיו ויקנה זה כשמנה כדי שלא יברך על אתרונ מצומצם אבל אם הראשון ה' גדול ונאה יותר משיעורו מעט אין צריך לקנות אחר דא"כ אין לדבר סוף דלעולם ימצאו גדול ונאה יותר מעט מזה שיהיה בידו וא"כ יצטרך לבזבו כל ממנו ויש מי שאומ' עוד שאם קנה כבר א' שראוי לצאת בו ודאי אינו צריך להפסיד מעור הראשונות ולקנות אחר אלא שאם מצא לקנות שני אתרונים והא' הדוד מתבררו יקח את הדוד בשליש מלגיו יותר ברמי חבירו אם אין מייקרין אותו לו אחרים :

תרנז ובו סעיף אחד :

א קטן היודע לנענע לולב כרינו אכיו צריך לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות : א פתח

הכל בכלל וכן בכלל עבות משמע הרבה מיהו המדקדקים פנ בהדם וערכה אין מוסיפין יותר מ' כדי הדס ושתי כדי ערכה כרינו ויש בו סוד ג' במספרם זה על פי הקבלה שהם כנגד ז' הכניין והבין לכך טוב שלא להוסיף עליהם :

תרנב זמן נטילת לולב ובו ב' סעיפים :

א מצות לולב ביום ולא בלילה דכתיב ולקחתם לכם ביום הא' וכו' ומשמעותו הוא שכל היום כשר לנטילת לולב מ'ט לא יעסוק אדם בעסקיו תחלה ויברך אחר כך על הלולב לעת הערב או בחצי היום דזריזין מקדיפין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר שמבאן לטרנו שכל מי שיש לו לעשות מצוה בו כיום צריך להשכי' בבקר ונבי לולב עיקר זריזותיה הוא משתנן החמ' לכתחלה שהו' התחלת עיקר מה שקרויים אע"ג דישכם דגבי אברהם פירושו הוא בבקר דהיינו קודם הנץ החמה היינו משום שהוא לא נצטוה על העקדה לעשותה ביום דוקא דלא כת' ביה יום לכך היה ור"ט אפי' קודם הנץ החמה אבל גבי לולב כיום כתיב ואין עיקר יום אלא אחר זריזות החמה והו' כל היום לכך זריזותיה דוקא משתנן ההמה ואם נאנאם או שבת ליטלן שחרית נוטלו עד הערב אבל עיקר מצותו הוא בשע' ההלל כדי לנענע כדודו והרשע' כדאמסכוהו אקראי דלעי' מיהו אם יכול להמתין כגון שיש לו לצא' לדרך יכול ליטלו מיד כשעל' עמוד השחר שהוא ג' כ' בכלל יום בלשון בני אדם וקצת פוסקי' מורים כן . וקורא את ההלל בלא לולב והמדקדק במעשיו יעש' כאנשי ירושלים שהיה אדם יוצ' מביתו שחרית ולולבו בידו היה קורא ק' ש' ושתפל ולולבו בידו אף על פי שאסור לאחוז ס' ותפילין בשע' הפה שמא יתבטל מכוונתו שאני הכא כיון שדב' מצוה הוא ליטלו בידו אינו עליו לטורח ולמטא ולא חיישין שמא יתבטל מכוונתו מש'כ בס'ת ותפילין שכיון שאינו מצו' לאוחזו בידו הויין עליו למטא ובטל מכוונתו . וכשקורא בחורה שצריך לאחזה בידו . או אם הוא כהן ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע' ההולך לנחם אבליים לולבו בידו לבקר חולים לולבו בידו וכל זה אינו מעיקר המצוה אלא כדי לחבב את המצוה כנגס לבית הסדר לעיין בהלכה שיהיה שרוד בשמעת' וחושש שטא יפול הלולב מידו משגרו לביתו ביד בנו או ביד עבדו :

ב ואסרו חז"ל לאכול קודם שיטלנו כדי שלא ישירד ויבא לירי שכחה ואם שבת ואכל קוד' שנשלו ונזכר והוא על שלחנו ביום הראשון שהוא מן התורה יפסיק אפילו יש שהות כיום ליטלו אחר שיאכל מיו' ראשון ואילך אם יש שהות כיום לא יפסיק כיון שהוא דרבנן ואם לאו יפסיק ואם התחיל לאכו' קודם היום דהיינו קודם שהגיע זמן חיובו כמו חצי שעה אפילו כיום ראשון אין צריך להפסיק שהרי איכא שהות הרבה ביום הואיל והתחיל האכילה בתירו' :

תרנג הדם אם מותר לתרית בו (בו ב' סעיפים) :

א הדם של מצוה אסור להריח בו שעיקרו אינו עומר אלא לתרית ומה הוקצה ונמרינן לה מסוכה דכתיב בה ליי' לומר שחל שם שמים על עצי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה הואיל והוקצה למצוה הכי נמי הבא הרי הוקצה למצותו אבל באתרוג שעומד ג' לאכילה אם הוא של מצוה מותר להריח בו שלא הוקצ' מלהרית בו אלא מאכילה מיהו נחלקו בו רבתינו : אם צריך לברך עליו ברוך שנתן ריח טוב בפירות כשמריחים בו אם לאו והואל ועיקרו לאו לריח עבדו הילכך טוב לו למנוע שלא להריח בו שלא להכניס עצמו בספק ברכת הריח ואותן המריחין בו כשמברכין עליו מנהג של שעות הוא : ב אחד מן המינים הללו שבתין להושענא ולא אנבחה

תרנג

דיני לולב ב'טראשון וכו' סעיפים :

א פרה הכתוב ולקחת לכם ביום הראשון וכו' וסמיים ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים דמשמע שיטמחו עם ארבע מינים הללו כל שבעה וא"כ למה אמר בתחילה ביום הראשון הרי קראי רשע וסיפ סתרי אהרדי ודרשו חז"ל לפני יי' אלהיכם שהוא במקדש שבעת ימים ולא בגבולין שבעת ימים אלא יום ראשון מכאן שהלולב ניטל במקדש כל ז' חוץ למקדש רק יי' ראשון אבל אחר החורבן הקנו חז"ל שיהא ניטל בכל מקום כל שבעה זכר למקדש

ב חוץ מן השבת שאמרו חז"ל שלא יהא הלולב ניטל בו ואפי' אם חל ראשון בשבת שהוא דאורייתא אפילו בזמן הזה אפ"ה גזרו שלא ליטל בו גזירה שמה יטלנו בירו ויעברנו כ"ה דאמה שהוא איסורא דאורייתא שהעמירו חכמים דברהם אפי' לעקור עשה מן התורה בשב ואל תעשה ואפי' לשלשל הלולב ומיניו אכור כשב דהוי כאבן אגלית אחרת מיה' כשלשל דראוי להריח בו ואסור להניחו על הגזר אפי' ב'ט דמליד בו ריחא בכנר חה אסור אפי' ב'ט

ג וכיון דקל דלולב דאוריית' ביום ראשון אפי' בזמן הזה אין אדם יוצא בו ראשון בלולבו של חבירו שהשאלו ממנו יתנו לו כבתנה גמורה דכתיב לכם משלכם :

ד ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והוא שיתנו לו במתנה גמורה על מנת להחזירו לו אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ שחזרה לו לא יצא שאין זה לשון מתנה אלא לשון טאלה כיון שאין נהנה לו אלא כדי לצאת בו ולא לדבר אחר שאינו נקרא מתנה אלא כשתנו לו שיהא שלו לנמרי מעכשיו במתנה גמורה לעשות בו מה שירצה לא כדי לצאת בו בלבד מיהו אם אמר לו הריני נותן לך ע"מ שלא תקדישנו או ע"מ שלא תחנהו לחבירך וכו' וכו' וכו' כן מתנה דלא נרע מכאלו אמר לו ע"מ שתחזירני וכו' וכו' כן כמות מעכשיו דמי אלא שמתנה עמו שחזירה לו אחר כך ג"כ כמתנה גמורה ה"לך אע"פ שנתנו לו במתנה נמרי כיון שהתנ' עמו שחזירה לו צריך לקיים תנאו להחזירה לו ואם החזירו לו הרי ק"י הנאו ואינלא מילתא למפרע שמתנתו מתחילה היתה מתנה גמורה ויצא למפרע אבל אם לא החזירה לו א"כ הרי לא קיים הנאו ונמצא המתנה בשלה למפרע ולא יצא ואפי' נאנס מידו בענין שאינו יכול להחזירה לו ורוצה להחזירו לו דמי לא יצא כיון שתכירו צריך לו שאין לו אחר לא נתנו לו ע"מ שחזיר לו דמי אלא אתרונו עצמו :

ה ואפי' נתנו לו סתם ולא פירש ע"מ שתחזירה לי מסתמא דעתו היה שחזירנו לו כיון שצריך לצאת בו שאין לו אחר ואם לא החזירו לו לא יצא מיהו אפילו החזירו לו ליהו הוא בעצמי אלא הו' נתנו לאחר בתנאי זה או אפי' סתם והאחר לאחר והאחרון מחזירו לבעליה יצאו כולם כיון שלבסוף הא נתקיי' התנאי שהוחזר לבעלים וכשמחזירין אותו לבעליו צריך שינתנו לו ג"כ במתנה שיהיה שלו ויצא בו והא דאמר החזירו יצא דווקא כשהחזירו לו בענין שיכול עדין לצאת בו אבל אם לא החזירו לו עד שעבר זמן מצותו לא יצא דאוסרן דעתא הכי הו' שחזירה לו בעודו צריך לו שכשמחזירו לו אחר זמן מצותו לא הו' אלא חזרת דמיס' והזרת דמיס' באתרונו לא הוה חזרת דודאי אאתרונו קפיד ולא אדמיס' כיון שעדיין צריך לו :

ו ומשעם זה דבענין משלכם לא ליקני איניש לולבו לקטן ביומא קמא דקטן מקני קני מדרכנן שתקנו לו זכיה אכל אקניו לא מקני שאין בו דעת להקנות ונמצא שאין אחר יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו של קטן ואין לומר דהא מס' יצא בו דאי אקניו לא יכול להקנות נס הוא מתחלה לא קנאו שהרי לא נתנו לו אלא ע"מ להחזירו והרי לא קיים הנאו וסתנתו בשלה למפרע דקל כל הגאי שוועים שאי אפשר להקיים

כסופו והתנה עליו בתחלה תנאו בשל ומהנה קיימת דודאי לא קפיד אתנאו ודברי מותר הם ויש מי שאומרים דדווקא קטן שלא הגיע לעונות הפעושות אבל אם הגיע לעונות הפעושות שהוא כבן שש או כבן שבע אקניו נמי מקני ומותר וכשלא הגיע לפעושות נמי אם תופסו עמו בידו ולא נתנו לו חוץ מידו שפיר רמי טהרי לא יצא מרשותו :

ז אחין או שותפין שקנו סתם אתרונו בשוחפות אין א' מהם יוצא בו ירי תובתן ביום הראשון עד שיתן לו חבירו חלקן במתנה נמרי דבענין לכם שיהא כולו שלו ולא מקצתו שלו :

ח וכה שאנו נהנין במדינות הללו שאין אתרונים מצויין לנו שכל הקהל קונין אתרונו אחר בשוחפות ויוצאין בו בסתם הטעם מפני שקנאוהו כדי לצאת בו מסתמא דהוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנין חלקם לכל מי שנטלו כדי לצאת בו ידי מצותו ע"מ שחזירה להם ולפי זה אחים או שותפין נמי דאמרן שאין יוצאין בו עד שיחזר כל א' חלקו לחבירו היינו דווקא שקנאוהו מתחילה לאכילה ולא לצאת בו ידי מצו' כשילה אבל אם קנאוהו מתחילה כדי לצאת בו סתמן הוי כפירושן ויוצאין בו סתמא :

ט אחים שירשו או שקנו אתרונים לאכילה מחפיסת הפת מה שירשו מאביהם ועדיין לא חלקו ונשל א' מהם אתרונו אחד יוצא בו אם אין מקפידין זה על זה שאם היה רוצה זה לאוכלו לא היה מקפידין עליו יצא גם כן ידי נטילה ואם היו מקפידין לא יצא עד שיתנו לו חלקם במתנה ואם קנה זה אתרונו חה פרישו או שקנו כאחד אתרונו ורימון ופריש מחפיסת הבית אינו יוצא באתרונו עד שיתנו לו חלקם במתנ' ואף על פי שאינן מקפידין ואם היה אוכל לא היו מקפידין עליו לא יצא בו מפני שכל שאין שם מאותו המין אין מחילתן כסת' מעלת שאף על פי שאינם מקפידין על האכילה מקפידין על המצות שאף הם רוצים לקיים המצוה כמותו אבל כשיש שם מאותו המין אפילו היה זה מעולה מאחרים מחילתן בסתם מעלת לפי שאינן מקפידין כיון שגם הם יכולין לקיים המצוה מעות האתרונו נובין לפי ממון דהדור מצוה כושל מפי על העשירים מעל העניים ובית מקומות ניהנין לגבותו הציו לפי ממון וחציו לפי נפשות ניהני המס מיהו ישתדל כל אדם לקנות לו אתרונו ולולב בפני עצמו כדי לקיים המצוה בהדרה ותיקנה ואשת פטורה מליהן למעות אתרונו הואיל ואינה חייבת בו דהל' מצות עשה שהזמן גרמא :

הרנט

סדר קריאת התורה בסוכות וכו' סעיף אהר :

א אם חל יום ראשון בשבת אין נוטלין הלולב ושעמא כמי גבי שופר כמו שנתבאר לעיל בסימן שקודם זה דחשו חכמים שמה יטלנו ויעברנו ארבע אמות ברשות הרבים וכל שכן כשחל השבת באחד משאר ימי הסוכות שאין הנטילה כן התורה אלא מדרכנן שאין נוטלין בו הלולב והנה שגמרו את ההלל אומר קדיש שלם ואין כמדת וכו' ומצו' צינן שתי ספרים באת קורא מענינו של יום בפרשת אמור ומהחלין שר או בכש כדי לעשות הפרשות ברוח וקודין ה' גברי להעלות בקדושה יותר מ'ח בחד נברא כיון שהעם בטלים בו ממלאכי פרה ראשונה אני יי' ב' לא תעש ג' אני יי' אלהיכם ד' שבתכם ה' אל בני ישראל ואם חל בשבת מסיפין ב' פרשיות ומסיימן שתיהן כגבל מוסבתים שכתוב בפרשה ב' פעמים ובשנייה קורא המפסיד קרבנות המספין בפניהם ובחמשה עשר יום לחדש הו' כו' ומפסיד בזכירה הנה יום כא לוי ונוטר טיס בה גם כן מענין סוכות וחיים בחומים ואם הוא שבת אומר יקום פורקן אשרי הלל ומחזיר הספרים למקומן ואומר קדיש ומתפללין הציבור

הצבור מוסף ג' ראשיות וג' אחרונות וקדושת היום באמצע
 אחת בחרנו ומפני חטאינו כו' את מוסף יום חג הסוכות כולו
 כאמור ובחמשה עשר יום לחדש הזה כו' ומחזיר ש"ץ התפלה
 ותערב לפניך כו' ועולין לדוכן :

תרס סדר היקף הבימה וכו' סעיפים :

א ואח"כ מוציאין ס' ונושאין אותה על המנדל ונוטל כל
 אחד לולבו ואתרנו בידו ואמרים הושענו' כל מקום ומקום
 לפי מנהגו : ואנו נוהגין לומר הושענה כו' למען אמיתך :
 כהושעתה אלים בלוד ומן כל ימי הסוכות ואמרים כהושעת
 אלים בלוד חוץ משבת וכשואמרים הושענה מגענעים הלולב
 ע"ט אזירנו ונומר :

ב ונהגין להקיף המנדל פעם אחת בכל יום ומניחים הס'ת
 על התיבה בשמקיפין אותו כדי להקיף הס'ת משו' שמחה
 ומי שאין לו לולב אינו מקיף כמו שיתבאר בסמוך וכיום
 השביעי מקיפין ז' זכר למקדש שהיו סוכבים את המזבח
 בלולב וערכה ז' משום שמחת החג שנקרא זמן שמחה על
 כן אנו מקיפין את המנדל והס'ת עליו במקום מזבח גם כן
 משום שמחה ז' ועוד יתבאר שעם למה ז' דוק לקמן בע"ה
 ואמרים אני יהוה הושיעה נא והם שתי שמות משם של ע"כ
 היוצא משפטינו סעיף א' ויש והו' הוא השם הראשון כי ג'
 פסוקים הללו בכל א' יש ע"ב אותיות והמקובלים קבלו שיש
 בהם שם המפורש של ע"ב שמות ע"ד זה אות ראשון של פסוק
 ראשון ואות אחרון של פסוק אמצעי ואות ראשון של פסוק
 אחרון וכן זה הסדר בכלם נמצא שהשם ראשון הוא והו'
 מייסע ה' אחרונה של הלילה ו' דו"ש ואני הוא השם האמצעי
 של אילן השמית לפי חשבון זה א' דישאל ג' ראשונה והענין
 י' וד' קדים ומה שמזכירין איליו השני שמות יותר מן האחרים
 על שם עמו אנכי בצרה ומקיפין שם אני' קודם והו' על שם
 הכתוב ואני' בתוך הגולה והוא אסדר בזיקום כביכול וגם
 אני' והו' כמש"א אנה' / ותחקה הרהר דרך ימין מזרח
 צפון מערב רום משום כל פינות שאתה פינהכו' / וכן נוהגין
 והוא קצת סיוע לדברי מה שכתבתי לעיל סימן תרנ"א בסדר
 הניענוע כי בסדר הקפ' מקיפין על פי מעמד האוחז הס'ת על
 העמוד לכבוד הס'ת שהוא עומד עם הס'ת ופניו למזרח ואם
 הוא פינה משם לראות תהיה גייתו ממש כדרך שפירשתי
 דאלו לא ידך פירושם שכתבנו היה להם להקיף כאן ג' מזרח
 דרום מערב צפון שהיו מתחילה הם עומדים פניהם למזרח
 בעת אמירת ההושענות והיה להם להפנות דרך ימין דהיינו
 לצד דרום לפי פירושם אע"פ שגם לא ידך פירושם יש רוצים
 ליישב ולומר משום שעיקר הסיבוב אינו אלא לסבב הס'ת
 שעל המנדל וא"כ כשפוני' מתחלה החוץ והקהל את פניהם
 פני הס'ת שעל המנדל אז כשמסבבין תהיה פנייתן ג' דרך
 ימינם על פי פירושם וא"כ אין לי סיוע מבאן אלא שהאמת
 כ'ל מסבבא שרוחק הוא מאוד ועוד מי יאמר להם שהחזן
 שהקהל פנינן את פניהם חתילה לס'ת שעל המנדל ואחר כך
 מסבבין אין אחר ממאה מקפיד על זה לפנות פניו לס'ת רק
 פונה פניו סיד נגד כותל צפון והולך ומסבב גם החזן וגם
 הקהל כמו שפירשתי ובשבת אין מקיפין דכ"ו שאין עושין
 זכר למקדש בלולב שהרי אין נוטלין הלולב בשבת כד אין
 עושין זכר למזבח בהקפה כשבאבל ההושענות ואמרים ואפי'
 אם חליום ראשון בשבת שאין הנשילה זכר למקדש אלא
 שאחיהא אין מקיפין משום לא פלוג כיון שאין נוטלין הלולב
 חלכך גם כחול לא יקיף מי שאין לו לולב אבל כל
 מי שיש לו לולב יקיף ואפי' הוא אבל אף על פי
 שההקפה משום שמחת הא שמחה שיש בה מצוה מותר ויא'
 שאבל אינו מקיף כלל על שאר המתים וכל יב' חדש של

אבלות אביו ואמו וכן נוהגין' בשב' שבסוכות אומר' הושענות
 אום נצורה כהושעת אדם יציר ואין מוציאין ס'ת בשבת כיון
 שאין מקיפין אותה אלא פותחין את הארון בשאמרי' הרושענו'
 ואמרים קדוש שלם אין כאלהינו עלינו קדוש יהוה ונפטרים
 לבתיה' ועל השלחן כיון שצריך לקדש על היין קודם שאוכל
 חיי שתייתו עיקר קביעת הסעודה מוכרז כפ'ה ולישב בסוכה
 על הכוס וכן ביום שני ובשבת שבהג אבל בחול שאוכל קודם
 ששותה צריך לברך לישב בסוכה על הפת קודם שיאכל כמו
 שנתבאר למעלה סימן תרמ"ג :

תרס"א סדר מנחה וערבית דליל שני

א למנחה אמרים אשרי וכו' לציון ותפילה כמו ביצור ואם
 חל בשבת אמרים ואני תפילתי וקורין בפרשת וזאת
 הברכה ומתפללין וקדוש שלם ושהיו עד הלילה ואין עושין
 שום דבר לצורך הלילה עד אחר ברכו דשמא היום קדוש ומחר
 חול ואין י"ש מכין לחול' ערבית אמרים מערב ישכחו
 בחניהם וכל התפלה כמו בלילה הראשונה (ובפזונה אמרים
 אקחה בראשון אעבור בסך הנדפס בקונטרס) ואם הוא
 מוצאי שבת אמרים ותדעונו ומקדשין בבה' על הכוס יקנה' ז'
 ובקידוש טעל השלחן של ליל שני אומר קידוש וזמן אחריו
 סיד ואח"כ סוכה דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסיכה דזמן
 דסוכה כבר יצא בזמן ליל ראשונה אף אם הל' שהיה חול ולא
 יצא ידי קידוש ס'מ ידי זמן דסוכה יצא (וע"ל כו' תרמ"א פניף א'
 דהא זמן דסוכות מן הדיון היה לו לברך אפי' בשע' עשיית' אלא
 שנהגו להניחו לטוללו על הכוס ואע"ג שלפי הספק אם לא
 היה י"ש ליל ראשון הרי לא היה לו זמן עשייה ולא זמן ישיבה
 ס'מ כיון שמקדשין היום לא נרע מזמן עשייה ועוד הא ק"ל
 דבקיאינן בקיבוע דירחא ויום שני הוא משום מנהג אבותינו
 בידנינו לכך סומכין עליו שלא לחזור ולברך זמן בליל שני על
 הסוכה שכיון שבירך זמן אחר הסוכה בליל ראשון כבר יצא
 כו' ירהובת זמן הסוכה וא"כ למה יפסיק בליל שני בכרבת
 סוכה בין הקידוש והזמן כיון שאין צריך לו :

ואע"ג דבקידוש היום ועשיית
 י"ש אין סומכין על הבקיאות
 בקיבו' דירחא היינו משום
 מנהג אבותינו בידנינו אבל
 בברכת זמן דלא היה להם
 מנהג קבוע לברכה בשעת
 קידוש דווקא סומכין על
 הבקיאות בקיבוע דירחא נ"ל :
 כמו הקידוש וע"ל סימן רנ"ו סעיף א' לפיכך אין להפסיק בזמן בין
 ברכת נכ"ה להכללה אבל הכא ברכת סוכה אינה עטובה כוס
 והזמן לא קאי אלא אכוס דקידוש ואם כן למה יפסיקו בברכת סוכה
 בין קידוש לזמן לפיכך סומכין בזמן לקידוש וע"ל סוף סימן תל"ב
 וכימן תרמ"א וכימן תרמ"ג סעיף א' :

תרס"ב סדר תפילת יום שני מסוכות וכו' ג'

א ביום שני מתפללין כמו בראשון ואומר יוצר אמיץ אופן
 כדאחמול זולת אנא הרב קדושתא ארחתו כו' בסוכת חי
 וקים אלנא וכו' ונוטלין לולב ומברכין על נשילת לולב וכן
 מברכים עלעך כל שבעה כמו על שאר מצות דרבנן :
ב ואין מברכין זמן ביום שני על הלולב אע"ג שמברכין זמן
 על השופר ביום שני לולב שאני דממ"ג יצא בזמן שאמר
 ביום ראשון שאם היה י"ש שפיר יצא ואף אם היה חול והיום
 י"ש אפי' יצא דלא נרע טאילו הו' אומר' בשעת עשייתו שהיה
 יוצא

החול ואומר יעלה ויבא כעבוד ונשלח הליל ומברכין עליו
 תוסרין ההלל בכל יום ולא דמי לחול המועד דפסח שאין
 נזמרים בו ההלל דשאני חול המועד דסוכות שכל יום טוב
 בפני עצמו הוא שהרי הוא חלוק בקרבנותיו מיום שלפניו
 ומקיפין הריכה בכל יום חוץ משבת כמבואר לעיל ומציאין
 ס' וקורין בו ד' גברי כמו ב'ר' שא' ע'פ שאינו י'ט גמור מ'ט
 קודש הוא יותר משאר כל ימות השנה שהעם בטלים בו
 ממלאכה וקורין בקרבנות החג שבפרשת פנחס וסדר הקריאת
 כן הוא יום ראשון דחה אם הוא יום שלישי דסוכות קורין
 לכהן ביום השני שהוא יום שני כשמהחילים למנות מיום שני
 ד'ט שהוא ספק יום ראשון ולולי ביו השלישי ולישראל בית
 הרביעי ולרביעי תחרין וקורין ביום השני וביום השלישי שהן
 ספיקא דיומא ושייכי יותר לרביעי משום שהוא ניתוסף משום
 קדושת היום וכן כל ימות החג קורין לכהן ביומו ולולי ביום
 שלאחריו ולישראל ביום של אחר אחריו ולרביעי ספיקא דיומא
 ומה שאין קורין גם פרשת וביום השני ביום השני ד'ט משום
 ספיקא דיומא דלא לית לזלולי ביה לומר שהוא חול חגי
 קדיש על הס' יהללו ומחזיר ספר תורה למקומו אשריו ובא
 לציון חגי קדיש על פסוקי דובא לציון ומהפללין תפילת מוסף
 ג' ראשונות ונ' אחרונות וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו
 ומפני חטאינו ואמרים בכל יום בקרבנות המוספים ספיקא
 דיומא ביום הראשון דחול המועד אומר כאמור וביום השני
 פרים כו' וביום השלישי כו' ובשני דחול המועד אומר וביום
 השלישי וביום הרביעי וכן בכל יום יש שזעין ואין אומרים
 ומנחת' בין יום שני ליום שלישי משום דל' דמנחתם שאמר
 אחר יום שלישי קאי אחרויהו וכן בכל יום אין אומרים ומנחת'
 בין ימי הספק וכל ששעות גמור הוא שחר' אם היום יום שני
 דרי בצילו הקריב הקרבנות בלא מנחה ובלא נסכים שהרי
 התפילה במקום הקרבנות הקנוס ואין סברא לומר דמנחתם
 האחרון קאי אחרויהו שאין הלשק סוכלו ועוד דגראת
 כשיקרא דמשמע דמנחתם של שני הימים יחד הם כך זה אינו
 על כן נראה לו מ'ט לומר ומנחתם בין כל יום ויום וסימן שלא
 הטעה בקרבנות לעולם הפרים והימים ביחד הם י'ד שמה
 שנחתקרו הפרים נתוספו הימים ואמרים אלהינו ואלהי
 אבותינו מלך רחמן כו' והשיאנו רצה ומודים וכוציאין ספר
 תורה ונושאים על המגדל ומקיפין אותו ואמרים הושענות
 הושענא אערך טועי כהושענא אלים כולו קדיש שלם עלינו
 קדיש יהוש' וכן בכל יום עושין כסדר הזה עד הושענה רכה
 רק שאומרי' כל יום הושענה אחרת חס סימנם לעולם אומרים
 אערך טועי ביום א' שהוא חול של מועד מפני שיש בו גליית
 בצום פשעי שהוא שייך סמך ל'ה אלא שאין אומרים אותו
 כ'ט או בשבת מפני שהוא כמו תחינה לכך אומרים אותו ביים
 הראשון שהוא חול וההושענות האחרות ישתנו פדרו לפי
 הימים שיחול בהם החג וזהו סידוך כשחל יום ראשון דסוכות
 ביום השבת יהיה סידוך אום נצורה ביום ראשון שהוא שבת
 ביום שני למען אמתך ביום שלישי דסוכות שהוא ראשון דחול
 המועד אערך טועי ביום ד' אבן שתיה ביום ה' אל למשעות
 ביום ו' אהן המושיע למחרתו הושענה רכה ואם חל יום
 ראשון דסוכות ביום ב' יהיה סידוך למען אמתך ביום ראשון
 ואבן שתיה ביום שני שהוא י'ט וביום ראשון דחול המועד
 אערך טועי ולבחרתו אום אני וימיה ולמחרתו אל למשעות
 שאין אומרים אהן המושיע קודם שישי לחג משום דפירי
 עיקרו במים והמים הם סימן קללה כחג ועכשיו יום ששי כחג
 הוא שבת ואמרים בו אום נצורה אבל בשאר השנים שחל
 יום ששי של חג כחול אומרים בו אהן המושיע אע"ג שהמים
 הם סימן קללה כחג פ'ט כיון שכבר עברו כמעט כל ימי החג
 חוץ מיום אחד לית לן בה ועוד שכאורתו יום רמז ניסוך המים
 בתורה דכתוב בה ונסכיה ב'וד שהוא לשון רבים משמע שני
 ניסוכים

וצא לא היה צריך לברך זמן כלל בשעת נטילה מה שאין
 שייך לומר כן בשופר ובשופר אינו חייב לברך בשעת עשייתו
 סכמה טעמים חדא שאין כל אדם אומן לעשות שופר וכיון
 שרוב בני אדם אינם יכולין לעשותו לעצמן אלא אחרים
 עושין בהם א"כ אין הברכה מוטל עליהם אלא עד שתקעין
 בו הלכך זמן שכרנו אתמול על התקיעה אינו פושד זמן של
 תקיעה דהיום דשמא אתמול חול היה ועוד איפשר לומר אפי'
 העושה שופר לעצמו אינו צריך לברך עליו שהחיינו חדא דאין
 עשיית השופר' מומן לזמן קאתי כמו עשיית הלולב שהרי בשופ'
 אחד יכול לתקוע כמה שנים ואין צריך לעשותו מחדש בכל
 שנה מש'כ בלולב שצריך לעשותו מחדש בכל שנה ושנה
 לאגרו עם מינו שאין מינו קיימין משנה לשנה וצריך לאגרו
 בכל שנה מחדש ואז מוטל עליו לברך שהחיינו בשעת איגרו
 דאתי מזמן לזמן ועוד נ'ט טעם אחר שאין צריך לברך
 שהחיינו על עשיית שופר אפי' העושה אותו לעצמו דבשלמא
 נבי לולב שייך ביה עשיית מה שצריך לתקנו לאגרו עם מינו
 זה הוא עשייתו אבל מה שחותך אותו או מינו מן האילן אין
 זה נקרא עשייתו שאינו עושה בו שום דבר שהרי כך הוא
 נכרא אלא שחותכו מן האילן ואינו מחדש בו שום דבר עד
 שאגור אותו עם מינו דק' מצוה לאגרו זהו עשייתו ואז
 מוטל עליו לברך זמן בשעת אגור' אלא שמהרין אותה כרכה
 עד טעת נטילה משמעא שכתבתי למעלה אבל נבי שופר אין
 שייך בו עשייה כלל שהרי יכול ליקח קרן מן האיל כמו שהוא
 נכרא ויכול לתקוע בו בלי שום תיקון ומה שחותך את ראשו
 עד חלואו אין זה נקרא עשייה שהרי אינו משנה מכרייתו אלא
 שחותך ראשו והוא דומה לתחית הלולב ומינו מן האילן
 שאין מברכין עליו שבעצמו אינו עושה שום פעשה הילכך לא
 דמי כלל לולב לשופר ואין שייך בו לברך שהחיינו בשופר
 בשעת עשייה אלא בשעת תקיעה ואין שהחיינו דתקיעת יו' א'
 פושד שהחיינו דתקיעת יום ב' דתקיעתא אחריתו היא ויא' אחר הו'
 אבל שהחיינו דלולב שיש לנו לומר שאם אתמול לא היה י'ט
 יהיה שהחיינו על עשייתו שייך שפיר לומר דשהחיינו דאתמול
 פושד את הלולב מלברך עליו שהחיינו היום דלא גרע מאלו
 בירך עליו בשעת עשייה ולא דמי לזמן דקדוש שצריך לאמרו
 בליל שני שאותו הזמן הוא כשביל קדושת היום ולא כשביל
 הסוכה ואי אפשר לברך אותו זמן קודם שיתקדש היום א'
 ואם היה אתמול חול פשיטא דלא יצא בזמן של אתמול על
 קדושת היום של עכשיו ולכך צריך לחזור לאומר ב'יל ב'
 מש'כ בלולב / מיהו אם חל יום ראשון בשבת שלא נשלח את
 הלולב בשבת פשיטא שצריך לברך זמן בטני שהוא פעם
 ראשון שנשלח כיון שלא אמרו בראשון :

ומציאין ב' ס' וקורין באחת כמו אתמול ומפטייר גם כן
 כמו אתמול ומפטייר במלכים ויקהלו עד בהוציא אותם
 פארץ מצרים מפני שיש בה ענין חנוכה הכית שהיתה באותו
 אסיפה בחג הסוכות ומחזירים הספרים למקומן ואמר קדיש
 ומתפללין כמו אתמול ואומר קרבנות המוספין ובחמטה עטר
 גבו' כמו אתמול שהרי הוא ספק יום ראשון ואין אומרים וביום
 השני מנח ספיקא דיומא וכן בקריאה כרי שלא לעשותו חול
 דלא לית לזלולי בקדושת היום ואמרים הושענות אבן שתיה'
 כהושענה אלים וכ'וכל סדר היום כראתמול כמוצאי י'ט אום'
 אתה חגגתנו בחוגי הדעת ומברלין על הנס בפ'ה והמבריל
 בין קדש לחל כו' ואין מברכין על הבשמים שהרי לא היתה
 גשם' יתירה ב'ט ולא על יצר שהדי מתהלה דהליקו ב'ט :

הרסג סדר תפילת חול המועד וכו' סעיפים

בחול המועד אנו נהנין לדבית תפילין כמו כסאר ימי
 החול ומתפללין ערבית שהדיה ומנחה כמו בשאר ימות

רבה של שנה שלישית ואח"כ בשנה השלישית כבר ידעת שמעברין השנה ויחזור להיות בשנה הרביעי ר"ה של החמה ביום ר"ה של מולד הלבנה ואחר כך יחזור הסדר בשלש שנים הבאים כמו שכתבתי באילו השלשה שנה וכן יהיה לעולם חזור חלילה ושם בדרטותי כתבתי החשבון מכוון על אופן זה מיום בריאת עולם עד עכשיו על כן אומר אני שזה אחד מן הטעמים בכונת החורה שקבע לעולם י"ב בעשור לחדש ושקבע הבורא י"ה לעולם חמימת הדין ביום הושענה רבה כפי קבלתנו האמתית שכיון שהוקדשו והוקבעו אילו הימים לימי דין וסליחה וכפרה מתחילת הכריא' מפני שהיו ימים הראשונים משנת החמה כאשר כתבתי אע"פ שלפעמים לא יכונו ממש כך בחדש בפרט בשנת ח' וי"ט למחזור קצן כידוע ליודעים מעט כחכמת העיבור מ"מ לא זזו ממקומן לקובעין לעולם ימי דין וסליחה וכפרה וזה נ"ל טעם ברור מסודות טעמי ההורה הש"י יראנו נפלאות מהורתי והצנועים נוהגים לטבול באשמורת קודם התפילה כמו בע"כ או לטהר עצמן בס' קבין שחם ר"ו בציום ואפי' הם מים פושרים שאינה אלא משום שהרה בעלמא ויש נוהגין ללבוש הק"טל כמו ב"כ ואומרי' מומד לחודה שהרי מ"ם חול הוא לענין שהיו מקריבי' קרבן יחיד במקדש ביום זה ואומרים מזמורים של שבת נ"ב שיש בנקדושה יותר משאר הימים כפר' ואין אומרים נשמת שאין הנשמה מתאמצת בשמחת יום זה כמו בשאר י"ט גמור אלא אומרי' ישתבח כמו בשאר ימי חול המועד ונטלין הלולב ונוהגין להתיר האגודה של הלולב בהושענה רבה וסמך לרבר דכתיב כפת חסר וי' לומר ימים יהיה כפות והיינו באגודה ולא יותר אבל עיקר הטעם הוא משום להרבות השמחה שיש בו יותר שמחה כשמענועים בלא אגודה אלא דאסמכה אקרא זה ואומר הלל גמור וקדיש אין כמך שמע ישראל כמו ב"ט על הכל ויעזור ויגן וקורא לכהן ובוים החמישי וללוי ובוים השישי ולישראל ובוים הז' ואי אפשר לעשות ביום זה כמו בשאר ימים להתחיל הכהן בנימו דהיינו ביום הישי וללוי ביום השביעי ולישראל ביום השמיני לפי שזים השמיני י"ח הוא ויש בו קדוש' בבני עצמו שאסור לעשות בו מלאכה לכך אין לקרות אותה פרשה ביום שהוא חול לכך מתחילין לכהן יום שלפני יומי כדי לכיים כל הימים עם ישראל והרביעי חז' וקורא ביום השישי ובוים השביעי שהם ספיק דיומא חצי קדיש יהללו ומחזירין הס"ת למקומו אשרי ובא לציון חצי קדיש ומסוף עם ספיקא דיומא כמ' בשאר הימים וי"ט אומר נעריצך כבודו כ' כמו ב"ט ונו' התפילה ומתחיל הושענות :

ב ונטלין ערבה ביום זה מלבד ערבה שבלולב זכר למקדש שהיו נוטלין ערבה כל שבועה הלכה למטה מסיני ואין סכרבין עליה **משעם ערבה** זו אפי' במקדש אין לה עיקר מן התורה שלא להזכרה בתורה כלל ואפי' ברסן אלא הלכה למשה מסיני היא ולא נאסרה ההלכה לעשותה אלא במקדש שהיה מצותה להקפיד בה את המזבח כל שבעת ימים וחז'ל הגהינו ליטלה בנבולין ביזם הז' זכר למקדש ומקיפין בה את המגדל שבועה פעמים זכר למקדש שהיו מקיפין את המזבח שבועה פעמים ומרכים תחנונים על המים וכיון שאינו אלא מנהג לכך אין מברכין עליה וא"ת א"כ למה לא תקנו או למה לא נהגנו ליטול כל הז' כשם שתקנו בלולב (ועל' כיון תלכ' סתוף ח') כבר תרצו בנמרא לולב דאית לה עיקר מן התורה בנבולין שהיו יום ראשון מן התורה הוא אפילו בנבולין עבדינו ליה זכר למקדש אף בנבולין כל שבע ערבה דלית לה עיקר מן התורה בנבולין כלל לא עבדינו לה זכר למקדש בנבולין כל שבועה אלא יום אחד ומה שקבעו יום ז' לערבת דווקא יותר מיום אחר מ' ימים הללו הוא מפני שגם המקדש היה יום זה יותר מיוחד לערבה משאר הימים שהרי אפילו אם היה חל ליום שביעי בשבת כגון כומן שהיו מקדשין על פי

ויסך מים וניסוך ויין לפיכך אם חל יום ראשון דסוכות כיום שלישי או ביום חמישי יבא לעולם יום ששי של חג בחול ואומרים בו אדון המשיע ושאר הסדר' שתנה על פי השבת ;
 ב ושבת דחול המועד ערבית מתפללין כדרכו כשא' שבתות ואין אומרים במה מדליקין משעמא שכתבתי למעלה גבי י"ט שאין מעשרין בה' שחרית ומנחה מתפללין של שבת כדרכו ואומרים ויצר אפאר ואופן ירצנו או יחיד ערץ כל מקום לפי מנהגו זולת יפה וברה ואומרי' עלה ויבא בהפלה בעבודה ואומרים קהלת לעולם בשבת דחול המועד דסוכות או ביום שמיני עצרת שחל להיות בשבת ושעמא משום שסוכות הוא זמן שמחתינו וספר קהלת משנה וסוזו את הבריות שישימו בחלקם ולא ירדפו אחר רבוי הממון ונהנה כמה שיש לו מהת אלקים היא ואין נוהגין לברך על קהלת כמו על שאר המגיל' משום שא' שכולן נאמרו ברוח הקדש וקהלת אמרה שלמה בחכמה ואלא בהוה הקודש שעליו שהרי משעם זה לא נזרו עליה רז'ל שתשטא את הידים כמו שאר המגילות מפני שאין קדושתו בקדושת שאר המגילות אבל תמיהני שהרי החרגום ורש' ורוב המדרשות מסכימין שגם הוא ברוח נבואה נאמר ואומרים אחריה קדיש יהום אין כמך כו' ;

ג ומציאין ב' ספרי תורות וקורין באחת ז' גברי בפרשת כי השא ראה אתה אומר אלי שיש בה ענין סוכה ובשנייה קורא מפסיר ספיקא דיומא לפי מה שזרוא היום ומפס' ביחזקאל ביום בא גוג ומגוג לפי שעתיד תהיה מלחמת גוג ומגוג בתשרי ומברך לקדושה ולמנוחה לשתון ולשמחה וחזות מקדש השבת וישראל והזמנים אע"פ שהפסרה אינה באה בשביל ח'ה אלא בשביל שבת שהרי אם לא היה שבת לא היו אומרים ההפסרה מ"מ כיון שענין ההפסרה הוא מענין השייך לחול המועד חותמין גם בהזמנים ואע"פ דבשבת רח"ה דפסח אינו חותם הזמנים שאני ח'ה דסוכות כיון שגומרין בו הלל וכל יום הוא כרגל בפני עצמו כיון שמשחנין קרבנותיו חשיב טפי י"ט כחול המועד דפסח גם לפי הסוד שיש בחג הזה כל יום הוא חג בפני עצמו ורומז כל יום בסודו למה שירמזו כל ימי הפסח דהיינו ז' ימי הפסח רומזין לשמשה אחת וז' ימי הסוכות כל אחד רומזים לשמשה שהם ז' ואחריה יבא שמיני עצרת שיזום לסוד יובל הגדול והבן לפיכך מזכירין הזמנים גם בשבת דחול המועד נ"ל / ובמסוף ג' ראשונות ונ' אחרונות וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו וכולל עמו הטבת לומר את יום השבת הזה ואת יום חג הסוכות הזה וחזותם מקדש השבת וישראל והזמנים :

תרס"ד סדר הושענה רבה ובו י"א סעיפים :

א יום חמישי של ח'ה שהוא שביעי של סוכות קורין אותו הושענה רבה לפי שמרכין בו בערבה כמו שיתבאר ונותין להרכות בו כמזמורים כמו ב"ט וכן אומרים מה'ש קדושת רבה במסוף והוא נעריצך כבודו מלא עולם וכו' ומרכין קצת בניירות כמו ב"ה לפי שכתב נידונק על המים והיום הוא יום אחרון של דין המים אשר כל חיי אדם תלויין במים והבל הולך אחר החיתום ועוד נ"ל טעם למעלות יום זה על שאר הימים כי לפי סדר השגים ועיבורן יהיה יום הושענה רבה כמו י"ב כעשר בתכתי בדרשות והוא זה כבר ידעת ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה ימים כ"א שעות ר"ד חלקים ולפי זה בקל תוכל להכין שאם קבענו ר"ה בראשון ביום המולד כאשר ראו להיות לא יכלה אותו השנה שנת החמה אלא כמו י' ימים אחר המולד של תשרי הבא חדי יהיה לפי זה ר"ה של החמה בשנה הבאה י' ימים אחר המולד והוא י"ב של שנה השני וא"כ לפי זה בשנה השנית כשתתחיל שנת החמה ביום י"ב לא יכלה אותו שנת החם עד יום הושענה

דבוש החור הלכות לולב

ויש נהגין להצניעה ולבער עמה חמץ בפסח הראויל ואיתעבר
 בה הוא מצוה ליעבד בה מצוה אחרית :
 יש לזרז שלא יקוין ישראל ערבה בעצמו משה נוי ואפי'
 כרשות הגוי כמו שכתבאר לעיל סימן הרמ"ט בערבת
 דלולב ועוד טעם אחר של גזילה וכו' והוא משום דסהם
 ניים גזלינים הם וגזילים זה מזה וחיישינן שמא זה הסרה גזול
 הוא ואע"פ רידע' ביה כנוי זה שלקחם מאחר חיישינן שמא
 אותו שמכרו לו גזלה ואין כאן שינוי רשות דרקע אינו גזולת
 וכני נח המזהר על הגזל אפי' זה מזה והל מצוה הבאה בעבירה
 דערבה גזולה היא וגזל הגוי אסור לישראל אלא יניח לקוץ
 אותו נוי ויקחה ממנו דהוה ליה שינוי רשו' ביד גוי אחר שקצצה
 קורם שתבא לישראל :

יא היסענה רבה שחל להיות כיוסא וקצוצו גרים ערבה
 בשבת והביאונה כסירה דנוי במלאכתו הוא עוסק ואין
 כאן מצוה הבאה בעבירה מיהו אם צויהו ישראל לקוצצת
 ואיכא פרהסיא בדבר יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת נחמ
 שמשם הבית הכנסת מביא את הערבה למזכרה שכן היה
 פנהגם ג' בזמן שהיה בית המקדש קיים כדי לטפחו ולתת
 לו ריוח בה שיעשה עבודתו ושירותו בהימנות ובסכח' ונהגין
 בסענה שאומרים הרושענות להוציא כל הספרי תורות
 שבארון ונושאין על המגדל ומקיפין המגדל עם הלולב
 הרושענות שבעה פעמים זכר ליריחו שסכבוהו שבעה פעמים
 כשכבשוהו תאסמכות אקראי וז'ל אסוכבה שנים בפסורת
 אקראי נצ' ואסוכבה בעיר ואיך ואסוכבה את פזחך י' כלום
 כגד שסבבתי את העיר ז' פעמים והיא יריחו ואסוכבה ג'כ
 סזבחך ז'פ והוא לך סדר הרושענות הרושענה רכה למען
 אפיתך ' מבן שתי' ' אום אני תומה ' אדון המשיע ' אדם
 וברפת ' ארסה מאר' ' למאן אתה ' ואין אופרים תחננו
 שכבר יס' לנו ז' הרושענות ובקצת מקומות אין אופרים ארבת
 פארד ואומרים במקוטה תתנה ' ואומר כהושעת
 אלים כלוד ' ' אנא און ' אל נא חעינו ' למען
 המים תענה ' רחום ' או קעיני ' קול מבשר ' אופין ישעך
 הושיעה ומכניסי' כל הס'ת וים מכניסין ס'ת אזה בכל פעם
 שהקיפו פעם אחת וים שאינן מוציא' מתהילה אלא ז' ס'ת
 ואפי' יש להם הרבה כל מקום ומקום לפי מנהגו ואומר קדיש
 בניגון של י'ס אין כאלהינו עלינו קדיש יהוים ואין רגילין
 לעשות מלאכה של חול עד אחר שיוצאין מבית הכנסת מפני
 דחשיבין ליה לי'ס כל זמן שהם בבית הכנסת ויש שמסיריים
 אפילו ניסם בשעת בית הכנסת כאילו הוא י'ס נמור ואם יש
 סילה בהוסענה רבה אומרים זכור ברית כהושענה דאנא און
 חין כו' קודם שיתחיל אנה הבס לברית שבכך יאמר זכור ברית
 ואח' כ' החיל החזן לומר אנא הבס לברית כו' והקהל יאמר
 אחריו אנא זכור לנו אבי ידעך כו' כי זה הפזמן והושענו' כאילו
 התרוחו' כולם שייכי להודי כשתעיין בתם ושייכין לברית פילת

הרסה מלטול אתרוג בשביעי וכו' ב' סעיפי'
 א אתרוג בשביעי אסור ואפי' נפסל לאחר שנעס' בו מצוה
 אסור כל שבעה שהרי דחקצה לכל שבעה ובשמיני עצרת
 מתיר ולדין דאית לן תריטי משום ספיקא ספק שמיני און
 שביעי אסור אע"ג דלא נשליגין ליה כלל בשמיני מ' אסור
 דא שרית ליה וכו' ואומר לומר בשמיני דאית וכו' ב' סוכות
 (ועוד טעם אחר והיונו משום דפיון דלסניח' אליכו ויקמד
 דפנכח' לאילן הוי פמניו פניני) אבל משום פג דאתקצי
 לבין השמשות אתקצאי לכלא יוסאלא אסרינן ליה ונאמר
 שלפי זה היה אסור אף לבני א'י זה לא אסרינן דהא לבין
 השמשות דידיה נופיה לא אתקצאי שהרי בין השמשות
 אינו ראוי למצות אתרוג כל טבעה שאפילו לא נשל כל
 היום אינו נטלו בן השמשות דכיון דלולב
 כוסן

דראייה שלג היו דוחק אד' והיה יכול לכה יום ראשון דסוכות
 ביום א' היה ערבה דוחה שבת ושעמא הוא כדי לפרסמא
 שהיא מן התורה לפי שאינה ספורת מן התורה כדיא אלא
 סתהלה שבקולה רוחא לפידחי שבת חד יומא כדי לפרסמא
 לכל' שהיא מן התורה כלומר מהלכת מסיני ולא רצו לנזור בה
 כמו בלולב שכתוב בפירוש בתורה ולא יבאו לשבח' אם פעם
 אחת לא ישלו אותו כגון כשחל בשבת כיון שהוא כתוב בפירוש
 בתורה אבל בערבה יבאו לשכחו אם לא ישלוהו פעם א' ומפני
 כך כשרצו חז'ל לקבוע יום אחד זכר לערבה שבמקדש קבעו
 יום המיוחד ויה' שהוא יום הזעוד שחיה יום הרימת המים כרי
 להרבות עמה תחנונים על השם :

ב ונהגין להקיף ביום זה אפי' מי שאין לו לולב אלא בערבה
 לבדה ופי' שיש לו לולב נוטל שניהם ביחד ומקיף לצאת
 ידי כ'ע דאיכא פלוגתא בגמרא במה היתה ההקפה אם בלולב
 אם בערב' ואנו נהגין ככ'ע ואחר שהקיפו עמה נמרו הרושענו'
 נהגין לתכוס אות' על הקרקע או על הכלי פעמי' או שלש וכל
 המנהגים הללו שעושינ' כהג' הם משום שמחה וכתוב ושמח'
 כתניך כמו שעשו בו שמחת בית השואבה כמזכר בגמרא לופ'
 שלא נהיה כפרי' טובה ונשבת ונשבת לפניו י' על ריבוי
 שפעת הטיבה שהשגיע לנו שבדרך את הסנה שעבר' כתבואת
 הארץ ובפירות הארץ ובפירות האילן ובן נתפלל לפניו שהיה כן
 לשנה הבאה או יותר טוב ממנו :

ד וערפנו שיעור אצרה כשיעור אורך הערבה שבלולב
 ומיהו גם כפחות לא טיפסלא אלא אפי' עלה אחד כבר א'
 סני אלא שמכוע' הדבר לעשות כן מתחלה שאין זה מצוה דרור'
 לכך טוב שיקח ערבה כשירה כמו בלולב ופי' ס' ת' כ' פעי'
 ז' ואינה נישל אלא בפני עצמה שלא יאגוד דבר אחר עמ'ת
 אבל אם יש לו בידו דבר אחר בלא איגוד עמה אין לחוש ז'
 ח' ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שכלולב אפי' אם הגבית
 אותה שתי פעמים אחת לשם לולב ואחת לשם ערבת
 דיומא ויש אומרים שיוצא במ' אבל אין נהגין כן אלא עושין
 ערבה בפני עצמה וקורין לה הרושענה ע'ם שאומרים עליה
 הרושענות ולכך נהגין ג' לישול ז' ביום כנגד ז' הרושענות
 שאומרים עמה :

ז ויש מי שאומר עוד אדרבה שאינו יכול לישלח עם הלולב
 בשעה שהוא יוצא ידי חובת נשילת לולב של יום זה ואם
 נוטל עמה עובר משו' כל תוסף דרכנו הואיל והוא מצוה בפני
 עצמה אלא יברך בתחילה על הלולב וישלח וינענע ואחר
 הניענע הראשון שאז הברכ' יכול הוא לישלה פי' עם הלולב
 בשל' הניענע שבהלל כיון שבבר יצא ידי חובת נשילת לולב
 זכ' א' בשעת הדקפה ואע"ג שבס' שכתבתי אם נשלה עמו עובר
 משום כל תוסף לא קיי' לן כותייהו דהא כבר כתבנו לפעולת
 שאם תוסף על הד' מינים מאילו הד' מיני' עצמן לית בה משום
 כל תוסף ואפי' לתחלה יכול להוסיף על הד' ועל הערבה
 כמו שריצה ' זכ' א' שאני הבא שאינה אגודה עם הלולב
 זה אינו דהא ק' לולב אינו צריך אנד וא' איגוד אינו מעכב
 פ'ם לתחלה יש לחוש לדכיון דהא איפשר לחלק ולומר דה'ם
 באחד משאר דפיס אבל ביום זה שמתערבה היא מצוה בפני
 עצמה יש בה משום כל תוסף דרכנו אם נשלה עמו ועוד גם
 הערבה הזאת צריך לישול לבדה בלא לולב עמה דהלולב הוי
 דוספה לגבי ערבת הזאת הילכך לא יסלנו בשעת ברכה של
 נשילת לולב אלא אחר הנשילה והנענע צריך לתפוש הערב'
 לבדה להכיר שדא חובה בפני עצמה וכן בשעת החכטה
 ישלנה בפני עצמה ויצא ידי חובתו :

ח הרושענה והערבה שבלולב אע"פ שגורקת אין לפסוע
 עליה משום כיווי מצוה :
 ט ונס' אין ליהנות מפנה בו כיון דאחר נשילת' אם לא הרחנה
 עליה סעיף דאתקצאי לכול' יומא לפצותה

יום אחד ואף זה מכין לזה דכיום אחד דמיין ודבר שנאמר
 ואתקצא למקצה היום נאפרונקקצה לכל היו אבל אין איסור
 סתום דמנו דאתקצאי לבין להשמשו כשנכנס שבם אתקצא
 לכל היום דתרי מנו דכה"ל לא אמרינן דהא כחשעי לא נאכר
 נמי אלא משעם מנו דאתקצאי לבין השמשות דידיה בו ואי
 הוי אסרינן להו בשבת משום מנו בו' הוה ליה תרי מנו ותרי
 מנו לא אמרינן. ואין לפנות השולחן מן הסוכה ב"ש לצורך
 הלילה דהוי הכנה ואין ל"ש מכין להכירו :

בזמן הזה כל שבעה הוא דרבנן בר' מים ראשון ובין
 השמשות כולרו ספיק' הוא וספיק' דרבנן לקולא אבל בתשיעי
 ספק שמיני מותר ואפילו חל ביום א' שאין זה נקרא הכנה
 מטבת ל"ש שנאמר אין שבת מכין ל"ש שהרי יום השבת
 מחירו ליום טוב כיון שכיום השבת עצמה היה מותר דלית
 בה משום מוקצה ולא משום מינו דאתקצאי לבין השמשות
 בו' אלא משום גזירת ישיבת סוכה כדאמרינן אין זה נקרא
 הכנה שאין בו שום איסור באחרונ' עצמו כלל גם כשבת ויש
 אוסרינן כשחל להיות ביום א' משום דס"ל שגם בזה יש הכנה
 דכיון ששבת סמוך לפניו אין שבת מכין ל"ש (וע"ל סי' תר"ט)
 וסיון תק"ג סעיף ה' וסיון תק"ז סעיף ז' וס"ל ת"ל א' סעיף ו' ונמתינן
 תרנ"ח סעיף א' ונמתינן תר"ל"ח סעיף ז') .

הקטח סדר תפלת ליל שמיני ויובו זבוב

ב ליל שמיני ערביה אומרים מערב אענוה וידבר משה
 וסחפלו ל' ראשונות ונ' אחרונות וקדושו היום באמצע
 ותתן לנו יי' אלהינו את יום שמיני חג העצרת הזה אע"פ שרא
 מצינו עצרת שנקרא חג מ"ס כיון דכתוב ביום ח' עצרת ונ'
 וקאי על מה שאמר למעלה ביום הראשון ביום השני ביום
 השלישי ונ' שכולם נקראו חג דכתוב חג שבע ימים שפירושם
 ביום הראשון של חג תעשו כך וכיום השני של חג תעשו כך
 ונ' וכן כולם אם כן מה שנ' ביום השמיני ונ' הכי פירושו ביום
 השמיני של חג כלו' שהוא יום שמיני' משתחלחל חג הסוכות
 ודרי הוא כאלו נקראו הכתוב גם כן חג אע"פ הוא חג בפני עצמו
 ונקרא עצרת אבל אין לומר יום חג שמיני העצרת הזה שהיה
 משמעותו שהוא חג השמיני הנקרא עצרת בו' א"כ היה משמע
 לשונו שהוא חג השמיני זה שקר שאין לנו שמנה חנים
 בשנה וגם אין לומר שקאי על הסיכות לברו ונאמר שכל יום
 מימי החג הוא חג בפני עצמו שזה גם כן שקר כי אין נקרא חג
 בפני עצמו אלא יום השמיני לברו שהרי חג בפני עצמו לענין
 פז' קט' ב' ואף על גב שכתב אמרנו לעיל סי' תר"ס שכל אחד
 רגל בפני עצמו היינו כדרך אסמכת' ומדברך בעלמ' דאסמכת'
 כן מפני הסוד הנמסר בו בקמלה כמו שכתבתי למעלה אבל
 אינו כן מדיון תורה הנגלית שבן משמעו המקרא שכולם כתו'
 וביום כו' ובשמיני כתוב ביום השמיני בלא ו' משמע שז'
 הראשונים כולם הם כלולים בחג אחד ויום השמיני אין כוללו
 עם הראשונים אלא הוא חג בפני עצמו ומקדש כה' על הכוס
 ואומר שהיינו שהרי הוא חג בפני עצמו כמו שנתבאר כדכתוב
 ביום בלא ו' . ואם הוא שבת אומר ויכלו מן אכוח ואין

ב הפריש ד' אתרוגים ל' ימים כל אחד יוצא בו ביום ואוכל
 למחר כדפי' דהא לא אתקצאי לבין השמשות' (ועוד
 ע"א דכיון שהפריש שבעה אתרוגים ל' ימים כפי כוונתה כפי'
 פליגי מקנה אותו אלא למנוחו) אבל בזמן מידו אסור
 באכילה שתקצה לאורו היום כולו :

תרטו דין סוכה בין השביעי ובו סעיף אחד :

א אע"פ שנמר סעודתו ביום ז' לא יסתור סוכתו שם יודמן
 לו סעודה אחר כך ויצטרך לאכול בה שצריך לאכול
 ולישן בה כל אותו היום שמצותה כל טבעה אבל מוציא את
 חכלים כמנהגן המנהג ולמעלה ומסתקן הפית לכבוד י"ט
 האחרון במקום שיעוד שם ב"ש ואם רוצה לאכול בה בשמיני
 שלא לשם מצות סוכה כגון שאין לו מקום אחר לסעוד שם
 צריך לפתוח בה ד' על ד' לעשות היכר שאין יושבין בה לשם
 מצות סוכה שלא יהא נראה כמסופ' והוה דווקא לבני א"י שאין
 צריכי' לישב בה בשמיני ויום השביעי שלהם הוא להם חול
 הילכך יכולין לסותרה ולפתוח בה אבל אנו שצריכי' לישב
 בה בשמיני משום ספיקא דיימא אין לנו לעשות בה שום
 היכרא של פסול שהרי ביום ח' אנו יושבין בה שם הוא לנו
 חס ז' ואנו עושין אותו ל"ש משום שם הוא יום ח' ואם רוצה
 לישב בה בתשיעי שלא לשם מצות סוכה שאי אפשר לו
 לפחות בה ביום ח' מפני שהוא י"ט ואסור לסתור מה יעשה
 להכירה אם היא קטנה שאסור להניח בה את הנר בשאר
 הימים יניחנה בה ובה יש הבירה ואם היא גדולה סותרת
 להניח בה את הנר יניח בתוכה כלי מאכל שהם אסורי להניחם
 בתוכו בשאר ימות החג כדי להזכיר שהיא פסולה ושכבר
 נגמרה מצותה כדפי' שצריך לעשות בה דבר היינו כשיושב
 בה בח' לבני א"י או בט' לידן אבל אם רוצה לישב בה בשאר
 ימות השנה אינו צריך לפתוח בה דבר שאינו נראה כמסופ'
 בשאר ימות השנה שהכל יודעין דלא למצוה יושב בה :

תרטז איסור מוכה ונויה כל שמנה ובו ס"א :

א סוכה ונויה אסורה ג' בשמיני אפי' בא"י דהא אי מותרת
 ליה סעודה אפילו בין השמשות צריך לישב בה ולאכול בה
 משום ספק שביעי דספק דאורייתא לחומרא וסיגו דאתקצאי
 לבין השמשות כשנכנס היום רעיון ספק שביעי הוא אתקצאי
 לטובא יומא . ועל דלעיל לא אמרי' מינו דאתקצאי לבין
 השמשות בו' כשדאיסור מחמת היום שעבר מוקצה למצותו
 חמור טפי ולדיון שאנו עושין שני ימים טובים משום ספק
 אסורים גם בתשיעי שהוא ספק חג'ם כן מהאי טעמא ואם חל
 שבת ג' צ"ע אחרון של חג יש מתירין להסתפק מהם כשב' דאין
 שייך הכנה מ"ש לשפת ויש נוהגין שלא להסתפק גם כן כגון
 לוכה עד מ"ש שהוא יום עשירי דכמו שאין שבת מכין ל"ש כך
 ש"ל ל"ש מכין לשבת דכיון שסמוכין זה לזה הו' כמו קדושת

לאכול סעודה שלישית ואכלה נכבסוכה מיד אחר סעודת
הבקר אם הוא אחר הצות היום שקודם לכן אינו יוצא ידי
סעודת שלישית ואחר כך מביאין להודן הסוכה כל אכילה
לפסולו ובשיוצא ממנה כדי שלא לאכול בה עוד יאמר יה
הצן כו' שנובה לטנה הבאה לישב בסוכת לילה למנחה
אומר אשר יובא לציון והפלה כמילווצר ואם הוא שבת אומת
ואני חפילתי וקורין ג' גברי בפ' וזאת הברכה ומתפללין זאת
התפילה קדיש שלם ושוהין עד הלילה כמו ביום ראשון :

תרטט סדר יום שמתת תורה ובו סעיף אהח

א ליל השיעי הוא שבתת הורה ונקרא כן ע"ש ששמחין בו
לעשות שמחה ומשתה לפיכך של תורה שקורין למחר
פרשת וזאת הברכה שכן אמרו במדרש שיר השירים מ"ד ויבא
לירושלים ויעמר לפני ארון וגו' ועש משתה לעבדיו אמר רבי
יצחק מכאן שעושין סעודה לנסרה של תגה ואומת
מעריב את יום השמיני ומתפללין כמו בליל שלפני ואם מצא
שבת אומר ותודיענו ומקריטין ב"ה ואומרים זמן ואחר כך
מפקין כל הספרי תורות שבארון ושליח ציבור נוטל ס"ת בידו
ומתחיל אנא ה' הושיענא אלהי דרוחות ב' או ג' חרות ומסבב
את המגדל והעם עמו עם שאר ס"ת ואומרים אח"כ על הכל
והלכין על המגדל וגוללין שלשה ס"ת להעמיד על פרשיות
סיקרא למחר דראשונה על חזאת הברכה ושנייה על בראשית
והטלית על פרשת קרבנות בפנחס ביום השמיני כו' ובקצת
מקומות נהגין לקרות כל הנדדים ולסבור אותם ומזכירים
זמירות העיר כד' ספרים עם כל הס"ת ומתחיל הש"ץ התקבצו
ושישו ואשריכם בא יבא צמח סכל אחד שנים שור שלשה
חרות והקהל עינים אורם ג' ומתחיל יהללו אודן עולם
והלכין לבתיהם לשלוש ופונים מסוכה ואוכלין בבית למחר
בסודית מתחיל שליח ציבור נשמת מלומדי מורשה יוצה
אסדי העם אופן אשנבו זולת אז בקטוב עניו כו' שהוא מעין
המאורע בפ' ויכת משה כו' ומתפללין כמו ביום שלפני הלל
וקריט שלם אתה הראתה וביט מקומות אומרים אותו גם
בלילה קודם הוצאת ס"ת ומפקינן כל הס"ת שבארון ושליח
ציבור אומר שמע ישראל אחד גדלו ומסבב המגדל בראתמל
ואומר אנא יי הושיעה נא כו' ואומרים על הכל ומחזירין כל
הס"ת חוץ כשלשה ספרים שקורין באחת חזאת הברכה ומטעם
זה קורין אותו שמתת תורה לפי שפסיימין בהתורות וראוי
לשבח כסוימה ובשנייה קורין מיד בראשית עד סוף ויכל
ונהגין כן בדי. שלא יהא פתהון פה לטען לקטרן ולומר רב' שע
כבר סימו אותם ואינם רוצים לקרות עוד ומה שמסיימין
ומתחילין התורה ביום אחרון דסוכות ולא כ"ה שהוא יום
ראשון מן השנה הוא ג' להשעות את השמן שלא ידע מת
יהיה ראש השנה שהוא הדין ולא יקטרן על ישראל כמו
שנבאר למעלה סימן תקפא סעיף א וכיון שנודתה הסיוט
והרחתה מיום ר'ה דחווהו עד כלות כל הימים טובים כדי שלא
יצטרכו להפסיק בפרשיות של היום טוב ונהגין להרכות
קראים לס"ת וקורין פרשה אחת כמה פעמים שרצו וכן הרכה
לפר אחת ואין איסור ברכה לבטלה בדבר כדי לזכות כל
בקריאת התורה ביום סיומה עוד נהגו לסיים התורה אפילו על
קצת העולה ואין קפידא עכשיו שהחזן קורא הכל ובקריאת
יוצאין השומעים והמסויים והמתחיל נדרים נדרים ונדבות
וקוראין לכל כרעיהם ועושין משה ומסחה ו"ט לפימה
של תורה ובשלישית קורא המפסיד כמו ארמול ובמקום
סאין שם רק שני ס"ת קורין בראשונה וזאת הברכה ובשנייה
בראשית וחזורין ולוקחין הראשונה לפסיד וכן עושין בכל
מקום שצריכין ג' ס"ת ואין להם רק שנים ומפסיד בהישע
ויה אחרי מת משה שהוא שייך לפרשת חזאת הברכה אכתוב
נה

ההושן בה ומקריטין ואומרים זמן שהרי הוא רגל בפני עצמו
וכן למחר יושבים בה עד לאחר הסעודה מטעם שכתבנו :
ב בבקר נשכימין לכה ואומרים יוצר אום כאישון אופן
אראלים זולת אמונים ומתפללים כמו בעל בית ונומרים
ההלל ומציאין כ' ספרי תורות וקורין באח' חמשה גברי בראה
ומתחילים עשר תעטר אפילו כשחל כחול מפני שהוא זמן
אסיפה שצריכין ליהן מעשר עני ושאר מנחות עניים וקורין
עד סוף הסדרא פרשת כהן אשר תעשה . לוי ככל אשר תעש'
ג חייך . רביעי החקים האלה . מי שיאשר נתן לך . ואם
הוא שבת קורין קודמת והטעם שאומרים קהלת בחג מבואר
למעלה סי' ת"ס וקורין ז' גבריאם המנהג הוא כן בשאר
שבתות כמו שמבאר לבעלה בשמיני דפסח . ואומרים יקום
פרדקן והמפסיד קורא בשני בפנחס וביום השמיט עצרת עד
סוף הסדרה ומפסיד כמלאכים ויהי נכחות שלכה שהוא
שייכא ליום זה שכתבנו ביום השמיני שלח את העם וכוונתן
נשמות ואומרים אב הרחמים אשר יהללו ומחזירי הפסחים
ואומר חצי קדיש וסכרין הש"ץ משיב רוח ומוריד הגשם כדי
שידעו הכל שיתחילו לומר אותו ולא יהא הרב מעורב בין
הקהל שזה יאמרו וזה לא יאמרו ואין פוסקין מלאמרו עד
יום ראשון דפסח וביום ראשון דפסח מפסיקין משיב רוח
ומתחילין הטל וטעמא כדי שיצאו כל המעוררים כמל כי הטל
הוא לעולם סי' ברכה והגשמים בחג הס' קלה לכך אין
מתחילין לאמרו עד כ"ה החג ואם טעה ולא הזכיר הגשם כל
זמן שנהגין לאמרו אם נזכר קודם שח' ברכת מחיה המתים
חזור לאתה ניבור ואם לא נזכר עד שחזת הברכה . אם עדיין
לא התחיל אתה קדיש אומר עדיין בין הברכות משיב רוח
ומוריד הגשם בלא חתימה ודיו שאז היו משמע כחתימה
אייכתא באי' מודה המת' ומשיב רוח ומוריד הגשם ואם התחיל
אתה קדיש ומשם ואילך אימת שיזכרנו חזר לראש התפילה רג'
היטינו' השיבית כאתה ואין שייך לאמרו ככר' שומע תפילה
דמשיב רוח אינו לטון תפיל' אלא לטון שבה ותהלה וכו' אם
עקר הנגיל דחזור לראש וכן חזין בימות החמה בזמן שאין
נהגין לאמרו והוא טעה ואמרו דכמו דחשיב טעות להחזיר
אם מרגל בשכחו של הק' כן חשיב טעות א' אומר שבת
יותר ממה שצריך לאמרו שאין זה שכתו של מ'ך שמשכתין
אזא כמה שאין עמו צריכין לו כ'ט בדבר שהוא רע ומזיק
להם שגשמים בימות החמה רוב פעמים מוקים באי' ככל
הברבות מתקנים לפי צורך אי' ואין כתריות פירינג ואם
ספקו לא הזכיר אם לא הזכיר אם הוא כבוד שלשים יום בין
להתלה בין להפסקה צריך לחזור דודאי מה שהוא למד
לומר כל ימות החמה או כל ימות הגשמים עדיין הוא שגור
בפיו ואם הוא כבוד להתחיל דודאי לא אמרו ואם הוץ סמוך
להפסקה דאי אמרו ובשניהם הא אמרנן שצריך לחזור ומי
סירצ' להרגיל עצמו שיהיה למד בפיו כדי שלא יצטרך לחזר
אפי' הק' שליטס יאמר ביום השמיני עצרת השעים פעמים
אתה ניבור עד סוף הברכה בלא חתימה כנגד שלשים יום ככל
יום ג' תפילות ואם יסתפק בדבר אם אמרו אם לאו אינו
צריך לחזור דאמרנן מה שהוא למד הוא אומר נהדי למד
זרגיל לאמרו כיון שאמר צ' פעמים וה' בהפסקה' (וכל זה
מנואר ג' לציל סימן ק"ד) נחזור למנהג היום מחזיר ש"ץ
התפילה ואומר באי' כו' עד ומשיע ומגן ומתחיל פיוש אף
ברי' כו' אתה ניבור עד רב להושיע ואמר ישריח כו' ומתחיל
הקהל אפי' רגל כו' וש"ץ אלקינו ואלקי אבותינו זכור כו' עד
בצדקתם חון חשרה מים שארתה הוא אלהינו משיב רוח
ומוריד הגשם ופוחזין הארץ לברכה ולא לקלה כו' שכלכל כל
את מוסף יום שמיני חג העצרת הזה ביום השמיני כו' ותערב
ועולין לדוכן קדיש שלם אין כאלהינו עלינו קדישותם
ואבלין בסוכה ואין מברכין לישב בסוכה ואם הוא שבת ורוצה

לבוש החור הלכות ימים אחרונים של חג * רלג *

סי' ל ומה שאין אומרים לא ברכי נפשי ולא פיקים בשבתות שחל בהן י"ט היינו משום דק"ל בכל הימים טובים חציו לילי וחציו לבס' (וע"ל סי' תקל"ט סעיף א') וז"ל שהוא במנהג שהוא אחר חצות שהיא בחצי שלנו אין אומרים כלום מה שאין כן בשאר שבתות השנה שהם כולם שבת לילי וז"ל שצריכין להפסיק מלומר בשבת שחל ב"ט עצמו לכך אין אומרים כלום גם בשבת דה"ח ושבתות שבינהיים כגון ב"ד לה אב"ד י"ב לפיכות ג"ל. ובקצת מקומות אומרים משכל ראספ מש"ד כה"כ בו אתה הצבת גבולות ארץ וגו' פרחשוך דה' שלו בא"מי בדה"ז שבת שאחר ר"ח סוכות תענית בה"ב אחר אש"י קודם יהללו מי שאמר אמ"ן זו היא קבלתו ואין צ"ל לקב"ל יותר הינו בה"ב וכליהותו מבוארי בחדש אי"ד סימ' חצ"ב לפרשת גח מפשירין בישעיה רבי עקרה ומשום דכתב בה' לי מי נח זאת ליוגור שהוא מעין הפרשה לפרשת לך לך מפשירין בישע"ל למה תאמר יעקב ונ' פשו' דכתב מי האיר צדק כמזרח צדק יקראוהו לדג ליוגור שדרשוהו ר"ל על אברהם כשהיה המלביש כדאיתא במסכת תענית לפרש"א ארבה שגנו לשונם שמדבר כמשפחות האמות שכאן מאברהם שהזכירו תולדותיו בפרשת היום ומפשירין ואשה אתה מכני הנביא' וגו' משום דכתב בה ויאמר לכועד הוה כעת היה את היובת בן וגומר שהוא מעין ענין מה שכתוב בפרשה לפרש"א הי שרה מפשירין והמלך דוד זקן בא בימים יגום שהוא מעין הפ' דכתב בה ובאברהם זקן בא בימים וגומר.

כסליו ראש חדש שלו באחר מימי אב"ד זה לעולם כמה ימים שהיה התקופה בתשרי כל כך ימים תהיה השאלה בכסליו כי באותו זמן צריך העולם למטר הרב וכפ"ש בא"י ויכ"ד מהפליג עליו במקומו בכרכת השנים שהוא כ"ד לזה רק כשהשנה שלימה היתה השאלה בכסליו יום אח' פחות משהיתה התקופה בתשרי וס' מן שפ"ו שלמים פחות יום פי לעולם תהיה השאלה ס' יום אחר התקופה ויום ס' כלאחר ס' ומתחילין לומר השאלה שהוא וז"ל ט"ל ומטר בערבית שקודם יום ס' ועוד סימן אחר וא"ד יעלה מן הארץ שהוא המטר ר"ל לעולם כמו שיהיה יום ההקופ' בתשרי תהיה השאלה ביום ד' שלאחריו בכסליו כגון שהיתה ההקופ' ביום א' תהיה השאלה ביום ד' ואם היתה התקופה ביום ב' תהיה השאלה ביום ה' ובן העלים וזה מבואר בפעט עי"ן כיון שהוא ביום ס' השלך נ"ו יום שהם הולכים בשיעור ימי השבוע וישארו לך ד' ימים עד השלוס ס' יום ואז היתה השאלה הודני השאלה אם שכח מ'אומרת וכל דיני מבוארים בהלכות הפלה סימן ק"ד וק"ז לפרשת תולדות מפשירין בתרו עשר במלאכי משא דבר י"אל ישראל ביד מלאכי וגומר מש"ד דכ"ה בה הלא אח עשו ליעקב נאס"ה ואותב את יעקב ואת עשו שנאתי וגומר שהוא מעין הפרשה לפרשת ויצא מפשירין ויב"ח יעקב שדה ארם וגומר שהוא מעין הפרשה לפרשת וישלח מפשירין בתרו עשר חוזן עוכדיה שהיה גר ארמי וניבא על פפת אדם מחמס אח"ך יעקב שהוא מעין הפרשה לפרשת וישב מפשירין בתרו עשר בעמוס כה אמר יי' על שלשה פטעי ישראל וגו' על מכת בכסף צדיק וגו' שמרבר במכ"י יוסף מעין הפרש' לפרש"מקן אם חלה קודם חנוכה מפשירין במלכים ויקן שלמה והנה חלוס וגו' שהיא דומיא דחלומות פרעה מעין הפרשה:

בה מירת משה רבינו ע"ה ואע"פ שכשאר ימות השג' מפשירין הפטרה מה ששייך למה שקראו אחרונה כיום זה שקורין אותו שמחת תורה משום סיומה של תורה עושי עיקר מה שקראו בסיום התורה שהוא מיתת משה ולכך מפשירין ויהי אחרי מית משה ומנהיגו הוא שקורין בראשונה וזאת הברכה עד מעונה אלהי קדם ואז חוזרים לראש ב' אג' פעמים או יותר כדי לקרות הרכה גברים לכבוד התורה ואח"כ כל הנערים יחד כדי להנכ"ן במצות קריאת התורה וקורין להם מעונה אלהי קדם (ובכ"ז א"ן קורין להם מעונה כו' רק קודם להם פג' א"ך שזמנא ואח"כ קורין חתין וקודם הפג'ה המתחיל ולדן חת' כו' ומסיים ונגלותו ומסיים ומתחיל ע"ה עתה מעונה ומסיים בתורה) ומברכין אותם בעל פה פסוק המלאך הגואל כו' וקונים חתן התורה והוא המסיים את התורה ובין כהן ובין לוי יכולין לקנותו כיון שכבר קראו יותר מהאשה שקורין ב"ט ואומר החזן פרשת האל וחוזרין וקורין לו מעונה אלהי קדם כדי לקרות הפרשה עם גדול שבבר לא קראוה רק עם נערים קטנים ולכך חוזרין וקורין עד לכל הדי החזקה ואז החתן קור' אותו פסוק עד לעיני והקלה מסיימן לעיני כל ישראל והחתן עמהם ועונין ואומרים בקול רם חזק: ושליח ציבור אומר לחתן מי שבירך בעבור שקנה כו' אלהי מני עד כו' וקונין חתן בראשית והוא המתחיל לקרות התורה מבראשית ואמר לו מרשות מרומם וקורין לו מבראשית עד וכלו והחתן עם הקהל קורא וכלו עד אשר ברא אלהים לעשות ואומר לו ש"ן מי שבירך כדלעיל ומנח"ן ס'ת שלישיית דמוסף אצל זו דבראשית ואומר חצי קריש על שתיהן וקורין בשלישית לפשטי' בפנתם ביום השמיני כדאמרו שהיה חזק ספק שמיני והפשטי' מברך אשר בחר בנביאים וכו' ומתחיל פסוק אחד מן ההפטרות והיה אחרי מות ואמר אצריך הר העברים והוא שנקבר בו משה והקלה עונני על כל חיתה אשריך ואח"כ נומר ההפטרות ~~ביום השמיני~~ אשריך ונומד חש"ן עם הס"ת ואומר אשר בראשית והתקבצו שישו אשריכם בא"י בא עמך יהללו ופתיחין ס'ת למקום ומתחילין מוסף כדאמרו ואין נוהגין לעלות חזון כפני' שמחת העם שפשוטין בסמחתו ושכ"ד שכרות במוצאי י"ט מתחילין ערבית ומברילין אתה חגגנתנו בתפלה הוכן על הכוס בדרך שמבדילין במ'ט אלא שאין מברכין על הנר ועל הכסמים כמו שנתבאר לעיל באסרו חג אין נוהגין על פניהן מפני שאסרין אותו לשמחת התע' ע"ה הכתוב שאמר אסרו חג וגו' שבת שאחור החג נקרא שבת בראשית לצי' שקורין בו פ' בראשית ואומרים יוצר אל נשא אופן שאלו שחקים זולת אשתה שמדבר' בענין הבריאה וקידין בראשית ומפשירין בישעיה בה אמר האל יי' בורא שמים וגו' שהו' מעין הפרשה המדברת בכריאת שמים וארץ ומ' הלא התעני' בה ג' שצריכין להתענות אחר הסיכות כמו שכתבתי לעיל ס' הצ"ג משום שנאמר בה ות טוב כלומר שפרכין ר"ה שהוא טוב אל תקרא רע שהוא בהעני' למנחה כמות שבת נוהגין להתחיל לומר ברכי נפשי והמעט שמתחילין אותו בשבת זה משום שכל אותו המזמור מדבר בענין מעשה בראש' לכך מתחילין אותו בשבת של פרשת בראשית וקורין אהו משם ואילך בכל השבתות במנח' כרי לומר ענין מעשה בראשית באפוקי יומא דשבת שהוא זכר למעשה בראשית ונ' למה שקורין חש"ו שיר המעלות עמו הוא נ"כ מהאי טעמא שהרי אמרם דוד בשבת השיתין וקפא תהומת ובעי למשפטי עליא לחזר אותו לתרו ובהו ח'ו כדאיתא במדרש ועל ידי אלו חש"ו שיר המעלות חזר הנהום לאחוריו ונעשה קיום למעשה בראשית לכך אומרים אותו נ"כ עם מומד של ברכי נפשי ואמרי' כן ברכי נפשי ושיר המעלות עד שבת הגדול שאז נוהגין לומר במנחה ההגד' מעבדי' היינו עד לכפר על עונותינו כדי לזכור נס יציאת מצרים ביום שבת הגדול שנעשה בו הנס הגדול במצרים כדאיתא לעיל

הלכות חנוכה

הרע דברים האסורים והמותרים בחנוכה ובו ג' סעיפים:

בשמים וחמשה ימים כסליו מתחילין בני חנוכה והם
 שמונה ימים רצופין שאין מספידין בהם ואין נהדו בהם
 הענית משום הנס שנעשה בהן שבשנבנסו יוונים להיטל
 טמאין כל השמינים שבחיבל שהכניסו בו עז ותקרובת עז
 ותקרובת עז מטמא באהל ובשנברה יד מלכות בני חשמונאי
 שהוא היה יוחנן כג' ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד קטן
 של שמן שהיה מוצנע בקרקע באופן שהכירו בו שלא יכלו
 הגויים להשיגו ותתום כחותמו של כג' והיה ניכר בו שלא נגעו
 בו היונים בשמן כגון שנאמר שמה שפכו לתוכו שמן שמה
 או שמה שפכו ממנו קצת ושמואו וחזרו ונתנהו בתוכו ונס
 הכירוהו שלא הסיטוהו כי התיסס מטמא בגדים והחזיקוהו
 בחוקת שמן שהיה להדליק בו את המנורה בבית המקדש
 והדליקו בו ולא היה בו שמן אלא כדי להדליקוים אחד ומפני
 שהיו כל ישראל בחוקת שמאי מנע ממים שהרי נגעו בתרני
 גנים וני מטמא במגע ולא היה איפשר בהם לחקן שמן שהיה
 עד שיעברו עליהם שבעה ימים לפיהם ויום אחד לסתישת
 זתים ותקונן להוציא מהם שמן שהיה ובין כך וכך כך היתה
 נשאת המנורה כלתו וולקת לולי שעשה להם הק' בה נס
 שהדליקו באותו פך שמצאויכל השמנה ימים עד שהיה להם
 שמן שהיה לשנה האחרת קבעום שמנה ימים טובים לום' בהן
 הלל ולומר על הנשי' בהודאה שהרי נכס היה דולק כל השמנה
 ימים יאפילו ביום ראשון הכירו הנס שראו כבקר בעת השבת
 הגרו' שראו נשרף אלא דבר מועט מן השמן והיה מן הראוי לפי
 הנגה השבעי טיהא נשרף שיעו חצי השמן ריה' שהיה הליל'
 יתיר' על היום ונעשה נס סעדיין היתה המנורה כלאה השמן
 וכת' היאך עשו שהדליקו המנורה ולא טמאו את הכנוראו את
 השמן ובהסתת הפך' ל' שיעיר את השמן עז עין ארדך פשוט
 שאינה מקבל טומאה וכן הדליקוהו על ידי עין ארדך וכת' הרי
 המנורה היתה טמאה שהרי טמאו היוני' כל הכל' כבר אח' זל
 שעשו מנורה של עץ ואע"ג שעשו לה בית קיבול ועל ברוך
 בשעת העשייה הוצרכו לנגוע בה וכלי עץ שיש לו בית קיבול
 מקבל טומאה אפי' יהיו להם סביבים שהורים שלא נגעו בהם
 אחר המלחמה ותתחום בעצים ארוכים ולא נגעו בסביבים
 ועשאוהו במהרה' וקראום חנוכה שתי היבות חנוכה ככה
 ולשון חנו' מסמע שחט מכסיעתם למלחמה מלשון ויסעו ורחנו
 ולא מלשון שבינה מסלאכה ולכן מותרים הם כמלאכה : אבל
 פ' נהנהגו הגשמים שלא לעשות מלאכה בעוד הניווה דולקת
 להורות שהם אמורים להסתפש לאורך כלומר ששטום כך הם
 שנועו ממלאכה כדי שהיא הברוא (ועל ס' תי' וס' תי' ע' ע'
 סניף ס') שלא ישתמשו לאור הניווה א'ג כדי שלא להסית
 דעתן מוכר הגם עושין לפחית אותה טעה כמו י' ט' מ' מ'
 במקומות שנהגין איסור מלאכה בכל היום אין להקל ולהתיר
 להם כיון שנהגו כן שכל דבר המותר ואחר' נהגו בו איסור צי
 אהר' רשא' להתירו בפניהם כי היכי דלא לייתי לנצוי :

שהיתה הנזירה להרוג ולהשמיד את הנפוח שהיא ביטול
 פטחה ושמחה ולא את דפסחה שאפי' המירו דחם תרילא היה
 מקבל אורם לכך כטנצולו ממנו קבעו להללו ולשכחו ית' נס
 כן ע' מטחה ושמחה הילכך ריבוי הסעודות שעושין בחנוכה
 אינן אלא סעודות הרשות ויא' שנים בחנוכה יש קצת מצוה
 בריבוי הסעודות וכן נהגין באלו המדינות והשע' משור' דבאותם
 הימים היה נ' כ חנוכה המזכה שבמדבר ונהגין לומר זמירת
 זיכחות באותן סעודות ואז היו סעודות מצוה ויא' שיש לאכול
 נבינה וחלב באותן סעודות שהם מפילין שנה על האדם זמר
 לנס שנעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב :

אין ספידין בהן שלא להסית דעתם מרבננות ועבודת
 הש' שהיא ספידה שורה אלא סתוך שמחת הלב ולכך
 אין מספידין שלא לחכם לפניו וא' צידוק הדין על שאר
 הכתים שלא להרגיל ההפסד אבל לחכם בפניו יא' שאומרת
 גם צידוק הדין כיון שמשפידין עליו ואין ג' ל שתי צידוק הדין
 הוא כמו חנה ויא' חנה בחנוכה אלא דורש' עליו אם כר
 דבי הוא . ומכרין את האכל ואין מהענין אפילו יום שמתנו
 אבא א' . ודין העני' הלום בחנוכה : על ס' תקס"ח סעיף ה'

הרעא סדר הדלקת הנרות ומקום הנתחן
ובוח' סעיפים :

א יען כי אירע הנס בנרות תקנו להדליק נרות בכל לילה
 מן השמנה לילות הללו כדי להזכיר הנס וצריך בלא אדם
 ליחד בהן מאד ואפי' עני המחפרנס מן הצדקה שואל או מוכר
 כסותו דלוקת שמן להדליק כדי לפייס הנס . ובמקום שאין
 שמן זית מצוי נוהגין ליקח טעונה יותר מכל השמינים כמו ס'
 שיתבאר סיפ' תרל"ג והזהיר בהן יהיו לו בניסית' זכריב כי
 נד מצוה ותורה אור ע' נר מצוה ודשבת או חניכה יבא אור
 התורה לבניו ולא שייך לומר הוא עצמו חכה להתורה כי עפ'
 האיש השלם ידבר שכבר הוא בעל שתי' .

ב נהגין להדליק כל אחד מבני הבית כלייל ראשון נר אחד
 וכלייל שני כל אחד שני נרו' וכן בכל לילה כל אחד מוספי'
 זהלך נר אחד עד שבאחרונה ידליק כל אחד סמנה נירות כי
 זה הוא הדרך למצו' שבה ידעו ויזכירו הכל כמה ימים יצא כ'
 בהתמרו' ותוספת הגם וכשיזכירו ימי משך זהוספת הנס שיהיה
 זמן רב יש בו פריסומא נישא ושבח יודת להש' ויכולתו הגדולה
 ועוד ששעלין בקדש ואין מורדין . ובלבד שיהיו ליהן כל
 אחד ואחד נידחת במקו' מיוחד ולא יתבוס הכל יחד כדי שיהיה
 ניכר כמה נידות מדליקין ולא יאסרו כ' המה בני הבית כל
 אחד הדליק אחת ושיהו בשע' הדחק שאין להם נירו' משת' פני'
 כולם יחד כמו שיתבאר ואחד מברך ומציא כולם :

ג נר שיש לו שתי פיות עולה בשביל שני' כנגן מלייל ראשון
 ואילך או אפי' בלייל הראשון שני בני אד' יכולין להדלו' בו :
 ד מלא קערה שמן ורקיפה פתילות צריך לכפות עליה כלי
 שלא יתחבר להב של כל הפתילות יחד ואז כל פתילות
 עולה בשביל נר אחד אבל לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחד
 אינו עולה מפני שמתחברת כל הלהב יחד ורובי כמדורה ואין זה
 זכרון הגם שלא היה באופן זה לפי' יש ליחד לאחד שהדליק
 אה הנרות שלא יבקם יחד אחר הדלקת נס אין לתחנפס
 שמכים זה לזה עד שיהיה קרובים זה לזה כצדי שמתחמם זה
 מזה ונפלין כסוס ססס הם קרובים כ' נראים כמדורה ונס
 לא יעמידם בעגלה שנראה גם כן כמדירה אלא יעמידם
 בשורה שיה מרה בפמטות סקורין לאס' פא מותר להדליק
 שצרותיו מובולק הרבה זה מזה וניכרין הברוליהן ;
 ה מצוה להניח הנירות של פתח הסמך לרשו' הרביל מכתוך
 כדי שיראום הכל ויחפרסם הגם ואם הבית פתוח לרשות
 הרבים

ברבים מניחו על פתחו ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר. נאם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתחו לר"ה מניחו כחלון הסמוך לר"ה וכשעת הסכנה שאינו ראוי לקי"ו המצוה מיראת המושל הרשע מניחו על שולחנו ודיו. וצריך נר אחר להשתמש לאורו שלא ישתמש לאור נר חנוכה ואם יש מדורה אין צריך נר אחר ואם הוא ארס חשוב שאין דרכו להשתמש כשאר ימות השנה לאור המדורה גם עתה צריך נר אחר אפילו יש מדורה שכיון שאין דרכו להשתמש לאור המדורה בשאר ימות השנה יאמרו גם עכשיו אינו משתמש במדורה רק לאור נר חנוכה.

ומצוה להניחם למטה מ' שפחים אפילו לרדוף שמדליקין בפנים דכשהוא למטה מ' ניכר בהן לכל שהם משום פרסומי ניסא שפי דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למעלה דעיקר תשמישו של ארס למטה מ' אבל מניח למעלה משלשה דבל שהוא למטה מ' כארעא סמיכתא דמיא ואין הבריות משגיחין עליו וליכא פרסומי ניסא!

ואם הניחם למעלה מ' יצא אבל אם הניח למעלה מ' אמה אפי' בדיעבד לא יצא ולא שלטא ביה עינא וליכא פרסומי ניסא. ואפי' אם מיעשה לאחר שהדליק למעלה מ' מהורידה למטה בעוד שהיא רולקת לא עשה כלום דהדלקה עוש' מצות כדלקמן סימן תרע"ה ואין לה תקנה אלא יכבנה ויעטשנה ויהיו וידליקנה!

ומצוה להניחה בשפת הסמוך לפתח ולא ירחיקנה יותר כדי שיהיו הכל יודעין שהוא של ב"ה של פתח זו ויניחנה משמאל הפתח כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ויכנס ויצא בין שתי מצות וכתוב חונה מלאך י"סביב ליראיו ואם אין שם מזוזה בפתח ניח הנירות מימין דימין עדיף ואם הניח בדרת עצמה יניחנה באופן שבשיעור הדלת יהיה הגר בצד שמאל של הכניסה כשיש מזוזה בפתח!

ח חצר שיש לה ב' פתחים משתי רוחות צריך להדליק בשתייהן מפני החשד שאין הכל יודעים שיש שני פתחי' לבית זה ואע"ג דנבי ב"ה אמרינן סימן צ' סעיף ח' שבשיש לה שני פתחים ליכא חשדא שאני ב"ה שהכל יודעין שיש לה שני פתחים מש"כ כאן ועוד שאני הכא שמפני שיש בה חסרון ממון יש בו חשד יותר שאמרו כשם שלא הדליק בזו כך לא הדליק באחרת: (וע"ל סימן תרע"ז סעיף א') ועוד דתפלה שאני דכיון דלא לא מנלי' ה"ל פורק עלו מלכות שמים מעליו. כל היכא דאיכא פתחא אחתי' לא אתו למחשדיה מה גאון כן לבנין חנוכה.)

ואינו מברך אלא באחת ובשנייה מדליק בלא ברכה כיון שאינו אלא משום חשד הרואה ואינה למצוה אבל אם השתי פתחים ברוח אחת שיכולין לראותן בבת אחת והם בבית אחר דילו שידליק באחת מהן דליכ חשד ולירדן שיד האומה הקיפה עלינו ואין אנו מדליקין בחוץ ברחוב העיר אלא מדליקין בפנים מפני הירא' ואין פרסום לגם נוהגין.

להדלי' גם בב' הולברך עליה' לפי שיש בו פרכוס גדול להשי' שזה פרסום שלנו באסיפת וקידוש כמו כשמנכנין אותו הציבור: במקלות ועוד ע"ל והיונו

סתקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו וע"ל סי' תרע"ז סעיף א' וטמו סתקנו קידוש נכ"ה משום אורחי' דאלכלו וסתו בני כניבתא וע"ל סימן רפ"ט ומנכנין על זה כמו שמנכנין על הלל דלי' שאינו לא מכהנ' וע"ל סי' תפ"ז סעיף ב') ונוהגין להדליק בב"ה בין מנחה למעריב שהיא תחלת הכנסת היום הבא שתפילת ערבית היא מן היום הבא ואם הש"ץ ממרר להתפלל אחר שבידך על הגיר' מותר לשמש הבנ"ס לגמר הדלק' הנירות שלא הדליק הש"ץ רשניה עושי' מצוה אחת בשליחו' הציבו' שהרי כשליחות' הם מדליקין אבל כשאח' מדליק בשביל עצמו צריך הוא להדליק כולם לבדו. ומניחין אותן בדרום המנורה ומסדרין הנירות מצד מזרח לצד מערב זכר למנורה שהיתה בדרו' על זה האופן:

(וכפוזב' מסדרי' הנרות על המנורה דרומית מצד צפון לנג' דרום נאורחים שהם מקבני קדמונים.) אבל מ' אין הציבור יוצאין בנירות שמברכין בכה' כיון שאינו אלא משום פרהסיא הרבים אבל עדיין לא יכירו בהם בני ביתו לפיכ' צריך כל אחד לחזור ולהדליק בביתו מיהו כיון שאין אנו מדליקין בפנים אלא כדי שיהא היכרא לבני הבית אפי' יש לחצירו הרבה פתחי' ובהרבה רוחות אין מדליק אלא פעם אחת שכל בני הבית יודעין שבעל הבית של כל הפתחי' הדליק ומשעם זה גם אין לחוש אם אינו מדליק בספל' הסמוך לפתח ומ"מ המנהג ג' להדליקן סמוך לפתח הבית בחורף ואין לשנות המנהג. (וע"ל סימן תרע"ז סעיף א') אלא א"כ רבים הם בני הבית ואין יכולים כולם להדליקן סמוך לפתח אז טוב יותר שידלוק כל אחד במקו' מיוחד מלערב הנירות ביחד ולא יהיה היכרא לימים היוצאים במה נירות מדליקין ומ"מ יזהרו שלא להעמיד במקו' שמעמיד נירותיו של כל השנה כי לא יהיה היכר כלל ואף כי אין צריך אלא לבני הבית מ"מ היכר קצת מיהא בעינן!

תרעב זמן הדלקה וכו' סעיפים:

א מצות נר חנוכה מסוף שקיעת החמה שאז העם עוברים ושבים ורואין גם הגירות מאירין ואיכא פרסומי ניסא מה שאין כן ביום דשרנא בשיהרא ב'.

ב ומשם ואילך אם שכח להדליק עד הלילה ועד שתכלה רגל מן השק והוא כמו חצי שעה מן הלילה שהוא זמן הדלקה אפילו לרדוף אם לא הדליק מדליק בתוך אותו זמן וגם צריך ליתן בו שמן שידליק כמו זה השיעור ואם נתן בה יותר יגול לבכותו או להשתמ' לאורו אחר שעבר זה הזמן שהו' עיקר מצוה ומ"מ אם לא הדליק חוץ זה הזמן עדיין זמנה כל הלילה אבל אם לא הדליק כל הלילה לא ידליק ביום המחרת דשרנא בשיהרא מאי אהני וליכא פרסומי ניסא וכ"ש שלא ידליק אילו הגירו' כלילה שלא חריו שכבר עבר זמנה אבל מ"מ נירות של לילה שלאחריו ידליק אף על פי שלא הדליק אתמול שאין הלוי' אילו באילו לומכין שפעם אחת לא הדליק שוב לא ידליק שכל לילה גם בפני עצמו הוא ולא דמי לספירת עומר למ' ששוב לא יכרך דהתם שבוע' שבעו' תמימה תהיינה כתי' מי שהיה שרוד לצאת לדרך או כה' ג' יכול להקדי' ולהדלי' מעט קוד' שקיעת החמה כגון מפלג המנחה ואילך שהוא זמן תפלת ערב' לרדוף ובלכר שיתן בה שמן יותר מעט שידלוק עד שתכלה רגל מן השק. ואנו שמדליקין בפנים אין חשש כ"כ בשיעור ובזמן ההדלקה אלא כל זמן שבני הבית געורים יכול להדליק נר מיוחד למצוה שאין היכרא אלא להם. וגלבר' שיהא בו שידליק זמן מה שלא ידליק ויכבה סיד ונוהגין שיהא שיעורא לפחות שידלוק בכדי חצי שעה מ"מ טוב ליותר בזמן ההדלקה גם לרדוף. דאע"פ שנזמן הזה אנו מדליקין בפני ע"מ כיון שמדליקין גם בתה נפטח הסמוך לפתח הבית כמו שכתב' דמי' מקוד' זה סעיף ח' והסתחא פתוח כשיוצאין וכנסין יש היכרא לעובדי' וסניס גם נזמן הזה וע"ל ב' תרע"ז סעיף א') מי שלא הדליק מניין הגירות של אוחה לילה כגון כליל ג' הדליק ב' או כליל ד' ג' אין צריך לחזור ולהדליק מראש אלא ישלום מה שחפר ואין צריך לברך פעם אחרת שכבר בירך ודעתו היה על מניין הגירות שצריכים לאותו לילה:

תרעג דין שבמנים ופתילות הכשרות לחנוכה ובוד' סעיפים:

א מיד שהדלי' נעשית המצוה ונמטר' שלא תקנו זכר לגם אלא להדליק לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה ואפילו כבתה בע"ש קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעי' אינו זקוק לה וכן אם לאחר שהדליק מיד בא לתקן וככה אותו אפי' בדי' בשוגג אינו זקוק לה ואם חוזר ומדליקה אינו צריך לברך: מ ב ג ד 2 40 ב מצוה

ב מצוה מן המוכרח להדליק בשמן זית שבו נעשה הנס אבל לא הצריכו חז"ל לחזור אחריו אלא כל השמני' הבשיר לה / מיהו מצוה לחזור אחר שמן שאורו זך וצלול ונהנין באלו המדינות להדליק בנרות של טפה כי אורן זך וצלול כמו שמן ואם אין לו שמן זך או צלול וגם שעוה מותר לו ליקח כל שמן שמן שירצה בין בחול בין בשבת שבתנוכה (מהר"ם התיר לקנות שעוה של נרות שהדליקו בחו"ע אפי' לנירות חנוכה זהו הל' של ב"ה כי יודאי בטל לו הגוי קודם שמכר) אפילו אותו שמנים ופתילות הפסולים לנר של שבת מפני שאין השמן נמשך אחר הפתילה וחסשו לנר של שבת שמא יכבה דחזור וירדיקנה בשבת או שמא לא יאורו יפה ויבא להפנות בגר של חנוכה ואפילו בשבת שבהנוכה לא חששו לזה שהרי אם כבהה אף בחול קודם שיעורו אין זקוק לחזור ולהדליק ; (כמו שנהבאר בסמוך מע"א וביסמך תרע"ב סעיף א') ולשמא ישה נ"כ ליבא למיחש שהרי אף בחול אמרו להשתמש לאורו והטעם כדי שיהא ניכר לכל שהוא נר של מצוה לפרסם הנס (ועל כו' דמ"ר סעיף ה') ונ' וכימין ר"פ סעיף א') ועוד בין שעי' גם שנעשה ככנורה הקנוה ע"כ א"ה כמנורה שאין משהמטין בה כלל שהרי לפניו היה עומדת בהיכל מקום שלא ראוי בני אדם את אורה ואפי' חששו ארעי כגון לעיין בחומצות או למנוחן לאורה. אמרו ואפי' חששו של קדושה כגון ללמוד לאורו הנהיגו לאיסור ולשמא יהן בה יותר משיעורא וישהמש לאורה אחר עבור זמנה שאז מותר להשתמש לאורת בדלעיל . (ועל כו' כו' תרע"ג סעיף ב') ליבא למיחש שמא אח"כ ישה או יכבה ויחזור וידליקנה דכולי האי לא חששו מפני שאסור להשתמש לאורה נהנו להוסיף נר אחד שבו מדליק' את כולם וקורין לו שמש מפני שאם ישתמש בהן יהיה השמש לאור אותו הנר ואותו הנר יעשה גדול מהאחרים כדי שידלק כל זמן שאחד מן הנרות דולק וישתמש לאורו גם יניחנו מרוחק קצת מהם כדי שידא ניכר שמתחמש לאורו כשישתמש בהן ועוד לתת הכוונת שאינו מן המניין הצריך לאותה לילה ובשדליק הנרות שהניח להדליקה והציח אחר תוך מהצורך אצילם כדי שישתמש לאורו ידליק אותו הנוסף כאתרונה שלא יפסיק בו בהדלקתו בין הדלקת הנרות של מצוה שהרי הוא של חול וגם יניחנו קצת מרוחק מן הנרות / בר חנוכה. שהוא אמרו בהנאה שנתערב עם ב' שמשים או יותר ואין מברין אזה הוא של חנוכה ואיזה הוא השמש אינו בטל ברוך וכולם אסורים בהנאה שהרי במנין מדליקין אותם ודבר שבמנין לא בטל אפי' בא"ף :

ג אין מדליקין בנר של חרס אפי' הוא חדש ואם הוא ישן ואפי' לא הדליק בו אלא פעם אחת לא ידליק בו פעם שנית עד שיסיקנו באור מפני שהוא מ'אוס והוי כזווי מצוה ויכך צריך ליקח חדשים בכל לילה או יסיקם באור ונר של סתכה או של חרס מצופה אין צריך חדש שאינו מאוס כ"כ ; ופתילות אין הושטין להתליף עד שהכלה שאין בהן בזיון מצוה דאדרכ' הם נוחים להדליק יותר כשהן מדליק' כבר

תרעד

א מדליקין נר חנוכה פנר חנוכה ולא חיישינן שמכתי' רשואב קצ' מליחוח' שמנו שהרי גם זה של מצוה הוא ודוקא להדליק זה מזה כלי אמצעי מותר שאין כאן בזוי מצוה ; פוטה המנוה ח"כ דלנקת לאו מצוה היא ואיכא ניווי כהל' לת' ז' סכרי כשעת הסדלקה פדיון אין כאן נר מצוה ומטוב כנר של חול ע"ד מנתיקס)

אבל להדליק זה מזה ע"נר של חול אסור מפני שנראה כמבזה קצת אותו הנר מצוה שמדליקין ממנו נר של חול שנראה שנוטל אורו לתשמיש חול אף על פי שרצה לחזור ולהדליק בו נר של מצוה אין הכל יודעין אותו ויש סתירה גם בענין זה שרצ' לחזור ולהדליק ממנו נר אחר של מצוה והוא שיוהר שלא יכבה אותו הנר של חול שרם שידליק ממנו הנר של מצוה האחר אבל אם יש לחוש שיכבה ברוח קודם שיגיע לנר של מצוה השני וידליקנו אסור ;

ב יש מי שאומר שר של בית הכנסת ושל שבת ושל חנוכה כולן קרואין נר של מצוה ומותר להדליק זה מזה תר של ת"א נר שצריכין לחולה מותר להדליק מהם ונר של חנוכה שכבה אחר שרלק שיעורו ורצה לחזור ולהדליק לא ידליקנו מצירות של חנוכה כיון שאין חובה לחזור להדליקן זהו כנר של חול :

הרעה בהדלקה עושה מצוה וכו' ג סעיפים :

א אין מצוה אלא בהדלקה שבה ניכר פרסו' הנס ולא בהנח' כיצד נר שמונחת במקום שלא לשם מצות חנוכה מדליקת שם לשם מצות חנוכה ואין צריך להסירה ולחזור ולהניחה לשם מצות חנוכה ועש' שהיתה דולקת כל היום כגון שהדליק מע' לשם מצות חנוכה למ' ש צריך לכבות ולהדליק' לשם מצו' חנוכה ואין די במה שרצה להגביה או להוסיף עליו נר א' ולחזור ולהניח' ואע"ג שאין הנחה עוכה מצוה מ' צריך שידליקנה במקום הנחתה כגון בזמן שהיו מדליקין על הפתח בחוץ אם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ כשהיא דולקת והניח' על הפתח כך כשהיא דולקת לא יצא שהרואה אומר לצורנו הדליקה בפנים ולא לשם מצוה וכן אם מדליקה בחוץ ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצורנו הוא אוחזה ואין כאן פרסומי טעמא אלא צריך להניח במקומה ואח"כ להדליקה ; **ב** וכיון שעיקר המצוה בטעת הדלקה צריך שיהא בנר טעור' שמן קודם שידליק אבל אם הדליק ולא היה בו טעור' טעור' ואח"כ הוסיף עליו לכשיעור לא יצא ידי חובתו וכן מטעם זה נ"כ כיון שהדלקה עושה מצוה אם הדליקה חדש שוטה וקטן דלאו בני מעבד מצוה נינהו אע"ג שהגיתה גדול במקומה לא יצא ;

ג אבל אשה מדלקת ומציאה אחרים ידי חובתן שאף הם היו באותו הנס או משום שנעשה הנס ע"י אשה שטמא יהודית או משום שאף עליהם עמיו הארוכים לנצחם ולכופם לדחם ואכזבתם שהרי נזרו על הבהולות שיבעלו להנמון חחלה וניצולו מזה וא"כ גם להם נעשה הנס' ואנו שנהנין להדליק כל אחד בפני עצמו קטן שהגיע לחינוך צריך גם כן להדליק ;

הרעו סדר הברכות והדלקה וכו' ה' סעיפים :

א וכיון שהדלקה היא מצוה מדבריהם המדליק צריך לברך כמו שמברכין על כל המצות ומאי מברך כליל ראשון מברך קודם שידליק שלשה ברכות על ההדלקה ועל זכרון הנס ועל הזמן והם להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים ושהחיינו שכל מצות מברכין עליה קודם לעשייתה ומה שאומר להדליק ולא על מצות הדלק' נר חנוכה אע"ג שיכול להתקיי' ע"י שליח וק"ל דכל מצות שיכולה להתקיים ע"י שליח מברכין בעל טבן משמע לשון על כלומר מצוינו ורצה בעשיית מצוה זו שהיעשה על ידינו מבלי שיקפיד הוא ית' מי שהוא עושה אותה ואפי' השליח כמותנו אבל כשהוא אומר כל' משמעו שצוינו לעשות זאת המצוה אנו בעצמינו ובנפשינו י"ל כיון שצריך לאסתתופי בפרשה כמו שיתבאר בסיומן שאחר זה הל' כאילו אינו יכול להתקיים ע"י אחר ;

ב מליל ראשון ואילך מברך שתים על ההדלקה ועל הנס ואם

ואם לא בירך זמן בליל ראשון מברך אותו בליל שני או צימתי טירצה בשאר הלילות בשעת ההדלקה :

ב מי שלא הדליק ואין מדליקין עליו בביתו וגם הוא אינו עתיד להדליק בלילה זו כגון שהולך בספינה ורואה נרות חנוכה בעיר אם הוא בליל א' מברך שמים וזכרון הנס והזמן שעשה ניסים ושהחיינו ובשאר הלילות אינו מברך אלא א' שעשה ניסים בלבד ואם הוא עתיד להדליק באותה לילה אינו מברך כלום על הראייה כדי לקבצם כלם על הדלקה עצמו וכשכירך זמן בליל א' בעת הראייה ואח"כ בלילה האחרת בא לביתו ורצה להדליק בעצמו אינו צריך לחזור ולברך זמן על הדלקה עצמו שכבר יצא בזמן שכירך על הראייה :

ד המדליק אחר שהדליק יאמר הנירות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל שטנית ימי חנוכה הנירות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על גפלאותיך ועל ניסוך ועל ישועתיך :

ה יא' כשמדליק יותר מנר אחד כגון מליל ראשון ואילך יתחיל בצד שמאל כדי לפנות לצד ימין משום כל פנות שאח"כ פונה לא יתן אלא דרך ימין' הלכך מי שיש לו כלי מיוחד לנירות של חנוכה שיש בו ח' פיות או מקום סויהר שבו מדליק הנירות ראוהו שבליל ראשון יתחיל בנרימיני או בצד יוהר ימיני ויברך קודם לכן כל הנ' ברכות ואח"כ בליל שני בשיוסף גר אחד סמוך לו יתחיל ויברך כל הברכות על הנוסף שהוא יותר שמאלו כדי להפנות לימין וכן בליל שלישי שיוסף עוד אחד סמוך לשתי נירות הראשונות יתחיל בו הברכות ואח"כ יפנה לצד ימין וכן ככל לילה ולילה נמצא שהמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס שהרבותסופו הימים ניתוסף הנס אבל אם היה מתחיל בליל ראשון להדליק בצד שמאל או בנר השמאלי וגם בליל ב' וג' היה צריך להתחיל בה וכן בכל הלילות כדי להפנות לימין נמצא אע"פ שהיה פונה דרך ימין מ"מ לא היה מברך כל ימי חנוכה אלא על גר אחד ואין בזה כל כך פרסום ניסים ואם אין לו מקום מיוחד או כלי מיוחד אז בליל ראשון יברך כל השלשה ברכות קודם שיתחיל להדליק שכל המצות מברך עליהם קודם לעשייתן ובליל שני יברך ברכת להדליק קודם שידליק הנר הראשון וברכת שעש ניסים יברך בשעת ההדלקה על הנר הנתוסף באותו לילה שהוא עיקר זכרון הנס וכן בכל הלילות באופן שישים ברכת שעשה ניסים קודם שידליק הנר האחרון ואומר אני שאין פ"ל פנות ישאתה פונה כ"כ כסו שאומרים הם אלא פירושו כ"ל הוא כדרך הבחיבה שאנו מוכיזין שהוא מצד ימין לצד שמאל כי לא לחנם היא הנחת הכת"ע ד זה וכן פרכת כהקפת המזבח שהיה הכת"ע עולה ככבש שהיתה בדרום והתחיל בקרן דרומית מזרחי ואח"כ מזרחית צפונית צפוני' מערבית מערבי' דרומי' ואם היה יכול דבהן לעמוד במקומו ולזרוק הרי הוא ממש כמו שכתבתי מדרך הכתיב של עולם צריך אדם להתחיל סכננו ימינו והלאה כדי שמשוך ימינו אצלו אלא מפני שהמזבח היה גדול ולא היה אפשר לזרוק בעומרו במקום אחד היה צריך להלך ולז' יף המזבח ע"ד זה שהיתה הפנאת נופו נורת אחר ימינו שהרי היה צריך לזרוק בימינו והגע עצמך כשבע ובהרגל כל בני אדם כשפסכבין את עצמן במקרה כגון במחול תראה שהם אינם מסבכים ופונים עצמן מצד טבעם בלי כוונה ורצון רק בדרך זה וא"כ יהיה סדר ההדלקה ממש בהפך מה שכתבתי וכן היו נוהגין בני אושטרית וכן כ"ל הלכה לפעשה ע"פ שני עדים נאמנים הכתיבה והטבע וחוש המשולש הקפת המזבח וכן היה נראה לי לנהוג ג"כ בעניין ניענע הלולב מזרח צפון מערב דרום כי לפני שרוב העם עומדים עם פניהם לצד מזרח כשעשה שאומרים ההלל כנגד הארץ ומתחילין במזרח ואחר כך

פונים בדרך הפנייה השכעית לצד צפון כן נ"ל אם לא שנאמר שבניענעו כיון שצריך לפנות לכל ד' רוחות העולם יגרו ג"כ נופו אחר ימינו כמו שהיה הכהן עושה בהקפת המזבח וא"כ כשעומד בהלל ופניו למזרח יהיה הניענע מזרח דרום מערב צפון וכן נוהגין רוב העולם אע"פ שהוא דוחק כמו שכתבתי לעי' סימן הר"נא אבל בעניין הדלקת נרות חנוכה שהיא בשורה אחת יראה ודאי לנהוג כמו שעושים בכתיבה מצד ימין לצד שמאל וכמו שכתבתי ג"ל :

ת"רע דיין אכסנאי בתנוכה ובוד' סעיפים :

א אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו חייב להדליק בפני עצמו ואין יוצא בשל בעל הבית ומיהו בפרוט אחת שיהן לו וישתתף עמו סגו ואם מדליקין עליו בביתו אין צריך יותר ואם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצא במה שמדליקין עליו בביתו ולא במה שישתתף עם בעל הבית אלא צריך להדליק בפתחו משום חשדא ואפי' אותו הפתח אינו מיוחד לו אלא לשינה והוא אוכל בביתו של בעל הבית צריך להדליק בפתחו וכן האוכל אצל אביו וישן בבית אחר צריך להדליק שם שבין שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו ונכנס בו איבא חשדא אם אינו מדליק שם שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר ואפילו לדידן שאנו מדליקין בפנים סמוך לפתח ומסתמ' בני הבית יודעין שאוכל במקום אחר אפ"ה שייך חשדא כי השבני' עוברין ושבים לפני פתח הבית ורואין שאינו מדליק וי"א דבזמן הזה שאנו מדליקין בפנים ואין מדקדקין אם הוא סמוך לפתח אם לאו ידליק במקום שאוכל וכן אנו נוהגין . אכסנאי שמדליקין עליו בביתו ורצה להחמיר משום הידור מצוה ולהדליק בפני עצמו במקום שהוא הרשות בירו ובלבד שיכיון במחשבתו קודם שעת ההדלקה שלא ירצה לצאת במה שמדליקין עליו בביתו שאם לא כן היה ברכתו ברכה לבטלה ואינו גורם שברכת חבירו המדליק עליו היא לבטלה שהמדליק מדליק להוציא את עצמו ג"ל :

ב הלך בבית נוי אפ"ל אין לו שם חדר מיוחד או הלך ביער או ההולך בספינה צריך להדליק שם ולברך אע"פ שמדליקין עליו בביתו ולא דמי לאכסנאי דאמרינן אם מדליקין עליו בביתו לא בעי לאשתתפי דשאנו דתם שיש פרסום גימט בהדלקת אושפיזו ישראל שרואה נס הוא את הנירות וזכר את הנס אבל כשהיא בין הגוים או במקום שאין בו יהודים אחרים שמדליקין צריך הוא להדליק ולראות הנירות כדי לזכור את הנס אע"פ שמדליקין עליו בביתו :

ג שורת הדין הוא אפ"ל אנשים הרבה-הדרים בבית אחד יכולין להשתתף בולם בשמן ולצאת כנ"א אבל להידור מצוה נוהגין להדליק כל א' בפני עצמו ואפי' בז' הסמוך על שלחן אביו ואפיקטן שהגיע לזינוק מדליק בפני עצמו ומברך כמו שכתבנו למעלה :

ד הגוהן שאין סתם לתוך נר להדליק לשם מצות חנוכה ונתן בה יותר מכ' עור כבד נחבאר למעלה סי' ת"ר ע"כ סעיף ב' שאחר שעבר דין מצותו מותר ליהנות לאורו ולכבותו וליהנות משמנו ואם לא נתן בו יותר כבישעור אלא שבכה תוך זמנו ושאר כו' השמן שכבר הוקצה למצותו אסור ליהנות ממנו או אפילו נתן בו יותר מכבישעור והקצרו בפירוש לשם מצוה וכבחה שאז נס כן הוא אסור כהנאה אם הוא בליל ראשון מסיף עליו בליל ב' ומדליק הנותר בליל שני מוספי עליו בליל ג' ומדליק וכן בכל הלילות נותר ממנו בליל שמיני עושה לו סדור בפני עצמו ושורפו כיון שהוקצה למצותו שוב אסור לקהלו לדבר אחר ודינו כשריפ' אם נהערב ממנו בשמן אחר ואין בו ששים לבטלה אפ"ל להוסיף עליו כדי לבטלו ולא דמי לעצי שגששו מן הקהל לתוך התנ"כיים ששרפ' עליהם

לבוש החזור הלכות חנוכה

בפתיחתו או בנעילתו מרחיק השמן מן הפתילה או מקדמו עליה והוא מכבה ומבעיר ואף על פי שאינו מביין לכך הוי פסיק רישא ואסור ולפי זה בנר של טעוה מותר ללא שייך בזה קירוב ורחוק ויש מתירין אפילו בשל שמן משום דהוי פסיק רישא ולא ניתא ליה :

תרבא

אין מבדילין על נר חנוכה כמ'ש
(ובו סעיפים :

א במצאי שבת מדליקין נר של חנוכה בין בבית הכנסת בין בביתו קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא ואחר כך מבדילין :

ב ואין מבדילין על הנר של חנוכה שהרי אסור ליהנות לאורו ואחת מברכות ההבדלה היא ברכת הצר ואין מברכין על הנר עד טיאתו לאורו וזהו אי אפשר בנר של חנוכה הלכך אין מבדילין עליו ויא' בביתו מבדיל תחלה ואח"כ מדליק דאין שייך כאן אחורי אפוקי יומא בין שכבר הבדילו בלה אלא שאין נוהגין כן :

תרבב

דין על הגיסים בחנוכה וכו' פ'
סעיפים :

א כל ה' ימי חנוכה אופרים בין בחפלה בין במרת המזון על הגיסים שעיקר חנוכה להודות ולהלל קבעו דהיינו להודו ולסבת להש' על הגיסים שעשיה עמנו ואומרו בברכת הודאה כן בחפלה בברכ' מודים קודם שיאמר ועל כלם ויתברך וכו' ובמרת המזון בברכת הארץ שהוא גם כן ברכת הודאה קודם שיאמר ועל הכל וכו' ואם לא אמר אין מחזירין אותו שכיון שאינו דאורייתא אל יחזור הברכות דהוי ברכה לבטלה ומ'מ אם נזכר באותה ברכ' עצמו כל זמן שלא הזכיר את השם אפי' בין אתה לשם יחזור ויא' בברכת המזון אם נזכר קודם שסיימו כשיגיע לרחמן יאמר הרחמן הוא עושה לנו גיסים ונפלאות בשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בישי מתתיהו כו' וכן בפורים :

ב ובמוסף של שבת וי' סכהנוכה צריך להזכיר גם של חנוכה ואע"פ שאין מוסף בחנוכה מ'ס כיון שצריך לומר בברכת מודים במוסף יאמר גם כן הודאה שניתקנת בה על הגם המאורע כזה הזמן . אין אופרים בעל הגיסים בשם שעשית גיסים לאבותינו כו' כן העשה לנו בעת הזאת לפי שכרכת הודאה היא על שעבר ולשכן כן העשה לנו כו' הוא חפלה להבא ואין מערכין לתבא בלסעבר אלא אופרים על הגיסים ועל הפורקן וכו' שעשית לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה כו' ופירושו כו' לעבר שאנו מדילך על הגיסים שעשית לאבותינו בימים ההם וגם אנו מודים על הגיסים שעשית לנו בזמן הזה שבכל יום ויום הוא עושה עמנו גיסים נגלים ונסתרי' בזמן הזה כמו בזמן אמתינו ואח"כ מפרש ואומר קצת מתיבי' מה שעשה לאבותינו בימים ההם וסעיף המאורע הוא מה שעשה בישי מתתיהו כו' וכן בפורים כי מרדכי כו' דיש מדקדקין לומר בזמן הזה בלא וי' ויהיה הודאתנו על הגיסים שעשה לאבותינו בזמן ושנה וחדש כזה שאנו עומדי' בו עתה ולא היה הודא' רק על גס של חנוכה או של פורים כלבד אבל ג'ל ששיב יות' לומר כיון כדי לכלול כל הגיסים ולפרש אותו הנס שהוא עשש' מעין המאורע שבין דרך נוסח תקנת חז"ל בכ"ס לכלול כל הרבנים הדומים וגם אותו עיקר הדבר שהוא צריך לברך עליו בגן ברכת חולים ונחמת אבליים וכיבא בהם ג'ל :

תרבג

דין תחנת ואל ארץ אפים בחנוכה וכו'
סעיף אחד :

עליהם עזים מוכנים ומכשלי' דשאני והם שאין נהנה מהם עד אחר ביעורן ואין האיסור בעולם עוד אבל הכא עיקר הגאון הוא בשעה שהנר דולק והשמן עודנו קיים ואסור . ואסור ג'ל לשהותו לשנה הכאה לנר חנוכה דחיישינן שמא יבא להצת סמנו כיון שזוהר אותו כל כך זמן מוכנה ואפי' אסענו בכלי מיאוס כדי שלא ינה ממנו אפי' חיישינן הילכך אין לו תקנה אלא שיפה ואין להקשות מ'ס מעצי חנוכה ונזיה דשינון אחר החג : (ואע"ג שגם הם הוקנו למנותן וע'ל סימן ת"ל סעיף ט' וסימן תרס"ז) : דשאני ההם הואיל שדרכן להשאף אחר החג אע"ג שהוקצח אותה בפירוט לשם סוכת על כרחך לא היה דעתו כהחלה להקצות אותן לגמרי אלא למצותן חוק ימי החג ולחזור ולישלן אחר החג אבל שמן ופתילה טעושי' להרבער לגמרי כיהיב להו בנר מקצה דעתו כהם לגמרי למצותן שאין אדם מצפה איתמי הככה גרו הלכך אם נשתחייח דהיי' הן אסורין שהרי הקצה אותן למצותן לגמרי ולא דמי לנר של שבת שהקצה גם כן כולה למצותה ואפילו הכי נהנין אחר הטבת מן השמן ומן הפתילה שנסתחיי' משום דהתם עיקר מצותו שהגנו ממנו אפילו בשעה מצותו פה שאין כן בנר חנוכה :

תרעה

קדימת נר של שבת או של חנוכה
ובו סעיף אחד :

א מי שאין ידו מצת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה דנר של שבת עדיף שעשוי ליהנות לאורו והוי שלום ביתו שלא יצטער להשרמ'ס בחשך שהרי נר חנוכה אסור להשרמ'ס לאורו ושלום בית עריף וא' ואסמכוה אקרא דכתיב והזנח פסלוס נפשי וארז'ל זו הדלקת נר שבת שהיה רגבי' מקונן עליו שהוצרכנו לייסב בחשך ולא אור ועי' כן זנחנו משלוס מ'ס שאם יכנו יס שלום . וע"כ שלום בית עדיף מנר חנוכה . יש לו נר של שבת ואין לו לקנות של חנוכה ודין לקדוש היום יקנה נירות ולא יין דפרסומי ניסא עדיף . אע"ג דקדוש היום תדיר וגם הוא דאורייתא ונר חנוכה דרבנן אפשי' לקדוש בפת . שחקידוש הוא דאורייתא אבל על הדין הוא דרבנן אלא דאסמכוה אקרא הלכך טוב לקי' שניהם לקנות נירות ולקדוש על הפת . וכן נר חנוכה ויין להבדלה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא :

תרעט

גם כן דין קדימתו וכו' סעיף אחד :

א בע"ש חנוכה ודליק נר של חנוכה תחלה ויברך עליהם ואת' כנר של שבת ואף על גב שהיא עדיף ויש גמור ולא הגיע עדיין טעת הדלקת נר חנוכה . כיון שאי אפשר בע"א יצא בכך שהרי הנר ידלוק ג'ל לאחר השקיעה . שאם ידליק נר של שבת תחלה יקבל עליו איסור שבת ושוב יש בוקצת איסור ההדליק לכתחלה מפני שהדגל של רוב בני אדם היא לקבל שבת בשעת ההדלקה מיהו בדיעבד שהדליק של שבת תחלה ולא קבל עליו במחשבתו יוכל הוא להדליק של חנוכה אח"כ כיון שלא קבל עליו את השבת ג'ל :

תרף

שלא להניח הנר בליל שבת כמקד
לפתח וכו' סעיף אחד :

א כליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנירות לפתח בשביל הרוח שלא יכבת הנירות כשפותחת הדלת גם לא יקבע הנרות בע"ש כדלת עצמו אחורי הדלת שאף ע"פ שהדלת פסלה לגבי בית וחשיבא מחבר לקרקע לענין שלא נעשית בסיס לדבר האסור ומותר לשלשה עם הנירות מכל מקום

בענייני שלום דהיינו הפרשה של אותו השבוע שבעה נבדו במקו' שאין קורין יותר ובשנייה קורין כנשיא השיך לאורו יום ואם הוא יום ראשון דחנוכה מתחיל מיהו ביום כלות ומפסיק בגירות דזכריה רני ושמוי שיש בה ענין המגרה וניהויה ואף על גב דנירות שלמה שהוא ויעש חרם קרימי לה אפ"ה נירות דזכריה עדיפי לן שיש בה נבואות לעתיד ואין מזכירין דחנוכה בכרכת הפטרה שאין הפטרה באה בשביל חנוכה דהא אי לאו דשבת אין מפטירין בחנוכה כוסף חבנת ועל הניסים וא"א צוץ שבכל יום שא"א חנוכה אם היה תול אם הוא שבת אין אומרים צוץ אבל אומרים כרבי נפשי וכמ"ש אלקים יגמנו ומכבדו אחר שהדליק נר חנוכה בין בבית הכנסת בין בבית כמו שנתבאר למעלה סימן תרפ"א ואם הלוי בו שתי שבתות מפטירין בראשונה נירות דזכריה שהם עדיפי לן כמו שכתבתי ובשנייה מפטירין במלכים בגירות ומגרות של שלמה !

ג. נאם הל ראש חדש שכתב או אומרים יוצר ומאורח זולת של חנוכה דפרסומי ניסא עיקר ואופן דראש חודש כדי להזכיר גם כן ר"ח ומציאינו נ' ספרים וקורין לפחות ששה נבדו בענייניו ושל יום דהיינו במקום שאין דרך לקרות יותר מ' ובשנייה קורא של ראש חדש ומתחיל וביום השבת כיון ראש חדש שחל להיות בשבת והשעם מכבאר למעלה בסימן תכ"ה ומניחין ס"ח שלישיית אצלה ואומרים תצי קדיש על שתיהן כדי שיעלה גם הקדיש על השלישית אף ע"נ שעדיין לא קראו בה כמו שעוטיין בשאר ימים שובי' על אותה שקורין בה מוסף אבל הראשונה אין צריכין להניח אצלה דפשיטא שעולה הקדיש עליה כיון שכבר קראו בה אע"נ שאינו סגנחת אצלה ובשלישיית קורא המפסיר בשל חנוכה כנשיא דיומא ואף ע"נ דשל חנוכה הוא פרסומי ניסא והיה לנו להקדימו משום פרסום ניסא אפ"ה מקדימין של ר"ח הואיל ואפשר לנו לקיים שניה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (דהא ליכא פרסומי ניסא בחנוכה כמו בתחלה ועיין לעיל סימן כ"ה סעיף א' וסימן קכ"ט סעיף ב')

(עו' כ"ח סעיף ב')

וראיית פפרשת הקרבנות דפנחס שמפרט חלה קרבן התמיד ואחר כך דשבת וא"כ דר"ח ואחר כך דיש הרי מקיים התורה ועוד בפירכתה התורה דהדיר קוד' מדבתיכ מלבד עולם הבוקר אשר לעולת המסיר וקשיא לן מכדי כתיב עולה הבקר עולת התמיד למה לי אלא ח"ק קרא אשר לעולת התמיד שכבר היתה לו מר לך כיון דתדיר היא קרסה וזה בנה אב דבכל מקום תדיר קודם חילוף הבא נמי מקדימין של ראש חדש דתדיר פסל חנוכה אבל בענייני ההפטרה מפטירין בשל חנוכה כנרות דזכריה ולא שלא ראש חדש אף על גב שהוא תדיר הואיל ואי אפשר לן לקיימא שניהם ראש חדש ופרסומי ניסא שאין מדליגין מנביא לנביא בדלעיל סימן קמ"ג סעיף א' פרסומי ניסא עדיף ועוד הואיל ופשיטא בשל חנוכה בתורה קורין גם כן בהפטרה למה שפיימו בו כי בן הוא המגנה לעולם ההפטרה היא מעניין מה שפיימו בו בתורת חז"ן מבשמה תור' כדכתבתה שעמא לעיל סימן הל"ט במוסף אומרים אהה יצרת ועל הניסים ואין אומרים צדקתך במגרה אם יש שני שבתות בחנוכה אומרים בשבת שנייה יוצר אודך כי עניתנו אופן אפצו בתוקף מאורה אשר יצר זולת אין מושיע

ומציאינו שני ספר תורות וקורין בענייניו של יום לפחות בראשונה ששח נבדו ובשנייה קורין כנשיא דיומא ומפסיקין ויעש חרם ואם היה חנוכה בשבת שכתבנוה מפטירין בשל חנוכה דפרסומי ניסא עדיף ומקצת שוש אשיש ויש אומרים כמה דברים אמרים כשיש החנוכה בשבת הראשונה דחנוכה אבל אם היתה חנוכה בשבת שנייה דחנוכה מפטירין שום אשיש הואיל וכבר הפטירו בחנוכה בשבת ראשונה ואם הל ראש חדש שכתב

א. כל שמנת ימי חנוכה אין אומרים אל ארך אפים ולמנצח וק"ו והוא רחום והחנוך וגם בערב חנוכה כמנת אין אומרים תחנון וכן אין אומרים צידוק הדיון כל ימי חנוכה וגומרים הלל בכל יום מפני שדומה לחולו של מועד דפוכו שמפני שכל יום חלוק בקרבנותיו וגומרים הלל בכל יום חנוכה נמי חלוק כל יום בגירותיו ועוד שבכל יום ויום נתחדש הנס וניתוסף וראוי לגמור עליו את הלל ודין קריאתו נתבאר מקצתו בהלכת ר"ח וסקצתו בהלכת סוכה ואחר דהלל אומרים חצי קדיש ולא קדיש שלם שכיון שאין בו מוסף מניחין הקדיש שלם עד אחר הסדר קדושה להללה גם כן חוץ הקדיש כמו בשאר ימי החול ובב"ה או בתענית דבין שיש בו מוסף אומרים קדיש שלם אחר הלל על התפלה הראשונה כדי שיאמרו אח"כ ג"כ קדיש שלם על התפלה מוסף מש"כ באז"י

תרפ"ג סדר קריאת התורה בחנוכה וכו' נ' סעיפים :

א. וקורין בפרשת נשא בנשיאים שלשה בכל יום והשעם שקורין בנשיאים מפני שיש קבלה בדינו שנטלם מלאכת המשכן בל"ה בכסליו ונפ' של חנוכה נמי כהיה גם כן באותו היום הוא כמו חנוכה המקדש מחדש לאחר שנשטמא בימי יונים דומין להדדי והיו לה מעין המאורע ואף ע"נ שלא הקריבו הנשיאים הקרבנות עד ר"ח ניסן מכל מקום כיון שאלו הקרבנות היו לחנוכה המשכן היו שפיר מעין המאורע ומתחילין בו ביום כלות משה שהיה התחלת עניין קרבן הנשיאים ויש מקומו שמתחילין בכרכת כהנים מפני שגם של חנוכה נעשה על ידי כהנים ומנהג יפה הוא אלא שבארצנו אין נוהגין כן וכן המנהג שלנו כיום ראשון מתחיל ויהי ביום כלות משה וקורא אותו עם כהן עד לחנוכה המזבח והלוי חצי נחשון עד מלאה קצורת וירשאל משלימו ו"א כהן עד המשכן ולוי לחנוכה המזבח והירשאל קורא ביום ראשון ביום השני קורא כהן וכו' השני עד פ"ד אחר פ"ח בן בן קר והלוי נוס' כל הנשיא השני והירשאל קורא וביום השלישי כולו וכן בכל יום ויום הבתו וחלוי קורין הנשיא של אותו היום וירשאל כל הנשיא של וום של אחיו שכיון שאין לנו כל השעה הפסוקי שאנו צריכין לקרותו בחד נשיא דהיינו ג' פסוקים לפחו לכל אחד ואחד אנו קורין גם הנשיא של אחריו ולא משו ספיקא דיומא שאין שייך כאן ספיקא דיומא שהרי חקירת הנשיאים לא היתה כוח הזמן אלא בניסן ואין קורין אותו אלא משו דרשי קצת לעין המעורא כמו שכתבתי ואם כן מח לנו לסקפ בימים ומהא' שעמא גם כן אין אנו מחכרים לקרות שני נשיאים בחד נברא ג' פ"ח דסוכות שמחברים שני ימים בחד נברא ודחתם פשוט ספיקא דיומא נעשה כן מה שאין שייך בבאן וכי תימא למה אנו מתחילין בכל יום ויום השיך לו אף ע"נ שקראוהו מאתמול ו"ל פשוט דביום השני צריכי' להתחיל מ"ל המני שהרי לא קראוהו מאתמול לכך עושין כן בכל וום ועוד שאם לא יעשה כן יבאו לשעות מקום שפיימו מאתמולכי בקל הוא לבא לשעות באלו הפרשות שהם דומות זולו ולא הוה לנו דבר פשוים להתחיל בו בכל יום מה שאין כן בשקורין על האופן הזה שאנו קורין שיש לנו דבר קבוע ומסוים להתחיל בו ביום השמיני ומסוים על חנוכה וקורין ג' פרישה ראשונה על בחעלותך עד כן עשה את המגורה כדי להשלים חנוכה בסדר הגות' של סוכה ואחר הקריאה אומרים חצי קדיש צשורי והללו ובה לציון קדיש שלם עלינו קדיש יתום וכן בכל יום ;

ב. ושפת שכתבנוה אומרים יוצר אודך כי אנפת אופן בכבוד אורי מאורת שני זתים זולת אין צויר חלף ואין מזכירין של שכתב בעל הניסים שאין לו עניין בו (וע"נ סימן תפ"ו סעיף ג') ומציאינו שני ס"ח באחת קורין

לבוש החוד הלכות ד פרשיות

בחול מציאין ב'ספרים וקורין ג' בענין ר'ח שהוא חדר' בהן
 עד רביעית ההין זלויו עד ונסכו' ישראל עד ונסכו' ובשניה
 קורא א' בענין חנוכה' מוסף ראשי חרשים ואין מזכירין בה
 של חנוכה שאין מוסף בחנוכה אבל אומרי' על הניסים בברכת
 הודאה מוסף שעל כל פנים עניין הודאות הנס יש לזכור בכל
 מקום שמודים לו ית' אם טעה חזן וקרא כל הד' גבי בפרשיו'
 של ר'ח אם אין שם אלא ס' אחת אין צריך לקרוא עוד דקראו'
 של חנוכה אין משה' וכן כ' חובת היום שאינו מענין
 המאורע של אותו יום ויש שחרי הקרכת הגשיאים לא היה
 אלא בניסן ואם יטען שם שני ס' ה' והוציאו שתיים וקורין גם
 החמישי וקורין לו בשנייה כנשי' של היום משום פגמה של ס' ה'
 שלא יאמרו פגמה היא ולכן לא קראו בה' (ומענין טיעול הא'
 דלמדין נל' קורין ר' אין פותחין מהם ואין מופיעים עליהם ולא
 יפגם ס' ה' ועל' פ' קל' ספי' א') ולא יקרא הרביעון גם בשל
 חנוכה אע"פ שזכרו בעוד שלא בירך ככה אהרונה מסו' דהל'
 מהלך מענין לענין וכבר אמרנו לעיל שאין מהלך בתור מענין
 לענין בחד נכרא' המתענה תענית חלוס בחנוכה צריך לישב
 תענית לתעניתו אחר חנוכה ואם התענה תענית חלוס בשבת
 טבחנה חנוכה אין מתענה תעני' לתעניתו אלא אחר החנוכה אע"פ
 דבבאר שבתות מתענין מיד למחר בחנוכה אין צריך שהם ימי
 הלל והודות ואין מתענין בהם לצורך פפרת רק בתענית חלוס
 שהוא משום סכנה שהרי מתענין תענית חלוס אפי' בשבת שות
 תוא תענוג שלו משום שיפה תענית לחלוס כאשר לנעוהת כמו
 שנתבאר בהלכות שבת פ' רפ"ח סעיף ד' :

תרפה סדר פרשיות וכו' סעיפים :

א שבת ר'ח שלו באחד מימי א' ב' ד' בעשרה בשב' מהעני'
 תענית ציבור כמו שנתבאר בהלכות פ' ו' ואוכרים סליחות
 אזכרה מצוק' אכן הראש' פושט אבוי כי בשחו' ענינו'
 רחל בסתירת' למנחה ויחל ודרשו אפי' חל ביום ו' רק שאין
 נופלין במנח' כשתל בית' וואין משליטין התענית ו' א' טמשימי'
 אמתו כיון שהוא סן הד' צומות וגם רוב העולם מקבלים אותו
 סתמא וכשם שקבלין תענית סתמא אפילו תענית יחיד צריך
 להשלים אפי' בעל' כשאנו מתנה בפ' שאינו רוצה להשלים'
 ואם יש חופה ביום ו' סתפללין מנחה עם ויחל וענינו ודרסו
 ואח' החופה ואח' ערב' דשבת ואם חל בו מילה אופרי' זכור
 ברית דמילה וסליחותיו ופושטו כדפרי' ואין נופלין' ונתחנן
 לשמות לילד וגם לאמא מלין התיעוק אצלה בבית שאינה
 צריכה להתענות' לפרטת ויגש מפסירין ביחזקאל ואתה בן
 אדם קח לך עץ אחד כו' מפני שכה מחלק הגביא כל שבטי
 ישראל ליתורה ויוסף בענין הנאולה כמו שבפרשה זו היה הם
 העיקרים ככל פעשת יידידתם לנלות מצרים' לפרשת וחי
 מפסירין ויקרבו ידי דוד לשו' וגו' שהוא מעין ויקרבו ימי ישראל
 למות וגו' לפר' שמת מפסירין כי שיעיה חכמים ישרת יתקב
 שהוא מעין הבאים מצרים וגו' לפ' ארא מפסירין ביחזקאל כה
 אמרי' בקבלי את בית ישראל וגו' שהוא מעין הפרשה והתאמץ
 אותם מרות מבלות מצרים גם כתיב בה נבוא' על פרעה מלך
 מצרים שהוא מעין כל הפרשה' שבס' ר'ח שלו בא' מימי
 ב' ד' ה' לפרשת בא מפסירין בירמיה הדבר אשר רבר' י' גו'
 להבות את ארץ מצרים שכולה היא מעין הפרשה' שבת של
 פרשת בשלח קורין שבת סירה משו' שיש בה סירת ויושע וגו'
 אז ישיר וגמר ואומרים בה נאולח יום ליבשה שהוא מוסדת
 על קריעתים סוף ומפסירין בשופטים בשירה של רבוה אשת
 נביאה ונ' שהיא מברכת מגפילת סיסרא מעין נפילת פרעה'
 חמשה עשר בו אין נופלין לילה היום וגם במנחה שלפניו אין
 נופלין ואם חל בשבת א' אצוץ והטעם כי הוא ר' לאילנות
 לענין שאין תורמי' מפירות אילן שתגמנו קודם לכן על פירו'

תרפה סדר פרשיות וכו' סעיפים :

א שבת ר'ח שלו באחד מימי א' ב' ד' בעשרה בשב' מהעני'
 תענית ציבור כמו שנתבאר בהלכות פ' ו' ואוכרים סליחות
 אזכרה מצוק' אכן הראש' פושט אבוי כי בשחו' ענינו'
 רחל בסתירת' למנחה ויחל ודרשו אפי' חל ביום ו' רק שאין
 נופלין במנח' כשתל בית' וואין משליטין התענית ו' א' טמשימי'
 אמתו כיון שהוא סן הד' צומות וגם רוב העולם מקבלים אותו
 סתמא וכשם שקבלין תענית סתמא אפילו תענית יחיד צריך
 להשלים אפי' בעל' כשאנו מתנה בפ' שאינו רוצה להשלים'
 ואם יש חופה ביום ו' סתפללין מנחה עם ויחל וענינו ודרסו
 ואח' החופה ואח' ערב' דשבת ואם חל בו מילה אופרי' זכור
 ברית דמילה וסליחותיו ופושטו כדפרי' ואין נופלין' ונתחנן
 לשמות לילד וגם לאמא מלין התיעוק אצלה בבית שאינה
 צריכה להתענות' לפרטת ויגש מפסירין ביחזקאל ואתה בן
 אדם קח לך עץ אחד כו' מפני שכה מחלק הגביא כל שבטי
 ישראל ליתורה ויוסף בענין הנאולה כמו שבפרשה זו היה הם
 העיקרים ככל פעשת יידידתם לנלות מצרים' לפרשת וחי
 מפסירין ויקרבו ידי דוד לשו' וגו' שהוא מעין ויקרבו ימי ישראל
 למות וגו' לפר' שמת מפסירין כי שיעיה חכמים ישרת יתקב
 שהוא מעין הבאים מצרים וגו' לפ' ארא מפסירין ביחזקאל כה
 אמרי' בקבלי את בית ישראל וגו' שהוא מעין הפרשה והתאמץ
 אותם מרות מבלות מצרים גם כתיב בה נבוא' על פרעה מלך
 מצרים שהוא מעין כל הפרשה' שבס' ר'ח שלו בא' מימי
 ב' ד' ה' לפרשת בא מפסירין בירמיה הדבר אשר רבר' י' גו'
 להבות את ארץ מצרים שכולה היא מעין הפרשה' שבת של
 פרשת בשלח קורין שבת סירה משו' שיש בה סירת ויושע וגו'
 אז ישיר וגמר ואומרים בה נאולח יום ליבשה שהוא מוסדת
 על קריעתים סוף ומפסירין בשופטים בשירה של רבוה אשת
 נביאה ונ' שהיא מברכת מגפילת סיסרא מעין נפילת פרעה'
 חמשה עשר בו אין נופלין לילה היום וגם במנחה שלפניו אין
 נופלין ואם חל בשבת א' אצוץ והטעם כי הוא ר' לאילנות
 לענין שאין תורמי' מפירות אילן שתגמנו קודם לכן על פירו'

לבוש החור הלכות פרשתו הל' ג

שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים תרומה תצוה זקורין בשחרית בפרשת השבוע ואומר שומר ישראל ובמנוחה קורין ויחל ומפסירי דרשו ונוהגין כן מפני שהשנה ארוכה שיש יותר מחצי שנה בין בה' בדמחשוך לבה' באייר שהם ימי חנינות וכפרה לישראל לכך מתענה ח' ימים כנגד החדש העיבור שהוא ארבע שבועות בכל שבוע ב' ימים דהיינו ב' וה' וברי שלא להכביד על הציבור ח' ימים ואין מתענין אלא פעם אחת בשבוע. עוד שמעתי ט"א והוא כי ראוי קדמונינו שהגשים המעוברות היו עלולים להפיל עובריהם בשני המעוברות והקנו להתענות אלוה' ח' תעניתים כנגד כל ב' וה' של חודש העיבור משו' הנשי' המעוברות שלא יפילו ונ' שלפי זה השע' א"ש מה שהתחילו להתענות בפרשת שמות משום שאותה פרשה מדבר בפריין ורביין של ישראל ושנעשו לעם גדול ורב כדכתיב ובני ישראל פרו ורצצו ונ' לכך מתפללין ג' שבועות עכשיו יפרו וירבו ולא יפילו ואיפש' שמשמע זה ג' לא נהגו לקרות בבקר פרה' העני' שהיא ויחל אלא פרש' השבוע כדי לקרוא אותה פרש' שבחחילת שמות ביום התענית הראשון ובין שהתחילו כן נהגו כך כל התעניות . ואדר הסמוך לניסן בין במעוברת בין בפשוטה לעולם יום שני דראש חודש אינו אלא באחד מימי זכר' : וחזל תקנו לקרות ד' פרשיות בשנה מ"ח אדר עד ר"ח ניסן לזכרת ד' דברים והם אילו הראשונה היא פרשת שקלים לזכרון מצות מחצית השקל שיהא' בסמוך שהיו מחוייבים ליתן בכל שנה ללישבה לקרבן התמיד ואומרים בה יוצר אל מתנשא אופן כבודו יתרום : זולת אתה אהבת קדושתא אז מאז בו' אל נא : קריאת הפ' תבאר בסמוך : מוסף אומר קרבן ואשכול אויבו' ואם חל בשבת ד"ח אומרים אופן ד"ח . השנייה היא פרשת זכור לזכור מעשה עמלק וישצונו הש' למחות את זכורו כמו שנ' המחה את זכר עמלק . וקורין אותו בשבת שלפני פורים לסמכה למעשה המן שהיה מורע עמלק וי' שהיא ד' דאורייתא כמו שיתבאר בסמוך ואומרים בה יוצר זכור אופן כבודו יתגדל : זולת אנא קרב' ב' אזכיר ודין קריאת הפרשה יתבאר בסמוך . ה' פרשת פרה ארוסה והיא בשבת שקודם פרש' החדש שכן היה שריפה במדבר סמוך לניסן כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת כי אחר הקמת המשכן כדי שיהיו שהורים ויכולו לעשות את הפסח בזמנו לכך קורין פרש' זו להתפלל לפניו י"ח שבועות עליו יזרוק מים שהורים כמדה ואומרים בה יוצר אדם . אופן כבודו יתרום : זולת אשר קדושת' אצולת' . ודין קריאת הפרש' יתבאר בסמוך . וי' ג' שהיא דאוריית' מה' ה' פ' החדש בשב' הסמוך לר"ח ניסן כדי לקרש חודש ניסן דכתיב בתורה החדש הזה לכם ראשי חדשים אבל אין זה עיקר הקידוש כי עיקר הקידוש הוא בעת הראייה שמקדישין אותו הב' ואין הקריאה הזאת אלא מדרכנן ואומרים בה יוצר אות' . אופן כבודו משכחים . זולת אל עושה קדושתא אטיית דין קריאת הפ' יתבאר בסמוך ובמוסף אומר קרו' ב' ראשון אצטת : פרשת שקלים קורין אותו בשבת הסמוך לר"ח אדר לפניו או בשבת שחל להיות ב' ח' עצמו מפני שבאדר היו משמיעין על השקלים ושעמא משום דכניס כר' ה' שתחיל השנה דכתיב ראשון הוא לכם ובו מתחילין להביא קרבן דתמיד מנחה חדשה מחצית השקל משנה זו ולפינן לה מקרא דכתיב גבי קרבן תמיד זאת עולת חודש בחרשו לחרשי השנה והיא לחדשי יתירה הוא לומר חודש חודש והבא קרבן מהרומה חודשה כלומר שיש יום חדש קבוע בשנה שיביאו קרבן עולת תמיד מן השקלים החדשים שהובאו מחדש ולמרו רז' מ' ש' דכתיב גבי ניסן ראשון לכם לחדשי השנה מה חדשי השנה האומר להלן ניסן אף חדשי השנה האומר כאן ניסן ולכך היו משמיעים באדר הסמוך לו שיביאו שקליהם לר"ח ניסן ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפ' וקוראין ב"ח אדר או סמוך לו פרשה להשמיע על השקלים והיא תחלת פרשת כי תשא

דכתיב בה עסיף השקלים ונהגו איש כפי נפשו ונזכ' זה יתנו ונ' מהצ' השקל . ואם חל ר"ח אדר בשבת מצמיאין ג' ספרים בראשונה קורין לפחות ג' גברי' במקומו שאין דרך לקרוא אלא ז' בפרשה של יום שהוא תדיר ובשנייה קורין א' בשל ר"ח ומתחילין זכיון השנה בו ומקדימין אותה לפרשת היום כפי שנת' מעמא בחנוכה שהוא ג' כ' תדיר ובשלישי קורא מפסיר פ' שנת' כי תשא שהיא פרשת שקל' ע' ועשו כיוור נחשת ומפסירין במלכים בן שבע שנים ירואש מלכו שהיא מדברת מענין השקל' ואין מפסירין בשל ר"ח אע"ג שהיא תדיר' משום דמשקלים סליקו בתורה ומפסירין בה' . בשבת שנייה היא פרשת זכור בשבת שקודם פורים כדי להקדי' זכירת מחיית עמלק לעשייתה דכתיב נזכרים ונעש' יצריך זכור' כפה שכך אול' זכור יכול בלב ה' לא השכח הרי זכירת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור היו אומר כפה והרי מכאן שפרשת זכור היא דאוריית' לפי דעת קצת פוסקי' אחרוני' אע"פ שאם היא דאורייתא אין בה טעם למה קבעו בשבת זו ואדרבה בחדש אייר היה לנו לקבוע שבין היתה מלחמת עמלק בדיית ברפידים ואיפש' שאן התור' לא ניצטוינו לעש' בשבת זו אלא מצוה עשה היתה לעשותה כאחד מן שבתות השנה באיזה שידצו נמסרה ליד ב'ד' אלא שבמי' מרדכי ובית דינו קבעוה' לסמכה בכל שנה למעשה המן שהיה מזדעו' ומציאין כ' ספר' בראשונה קורין בענינו של פרשת היום מפסיר קורא בשבת בפרשת כי תשא בסופה זכור את אשר עשה לך עמלק עד סוף הסידרא ומפסירין בשמיאל ויאמר שמואל ונ' כה אשר י' פקדתי את אשר עשה ונ' שהוא מענין זה . ובשבת שלישית שהוא ט' באדר מפסיקין כדי לסמוך פרשת פרה סמוך לפרש' החדש ואומרי' בה יוצר אור זרוע שיש בו מעין הפרשיות . אופן מלאכי צבאות זולת אחר וקדם ובשבת רביעית שה' כ' ב' בחדש פרשת פרה ומציאין כ' ספרים בראשונה קורין פרשה של יום ובשנייה קורא המפסיר בסדר חקת פרשת פרה ארוכה עד הטמא עד הערב ומפסיר' ביחזקאל ורקתי עליכם מים שהורים : בשבת המישית שהיא כ"ט בחדש פרשת החדש וקורין בראשונה ענינו של יום ובשנייה בפרשת בא החד' הזה לכם עד תאבדו מצות ומפסירין ביחזקאל כה אמר יי' באחד לחדש בו : ז' ואם חל יום שני דר"ח אדר הסמוך לניסן בתוך א' מימי השבוע ואפ' בע"ש אז מקדימין לקרות פרשת שקל' בשבת שלפניו ומפסיקין בשנייה כדי שתהא פרשת זכור בשבת הסמוך לפור' ואז משנה הסדר והגני' מפרט לך לפי סדר הימי שראוי לקבוע בהם יום שני דר"ח אדר והם ע' הקביעות המבואר למעלה בהלכות ר"ח והם ד' ימים יום ז' ויום ב' ויום ד' ויום ו' וס' זכר' וכשחל בו' כבר נהבאר הסדר למעלה : ז' ואם חל ביום ב' מקדימים לקרות פרשת שקלים בשבת שקודם ראש חודש שהוא כ"ט בשבט ובשבת שנייה שה' ז' באדר מפסיקים ובשבת שלישית שהוא י"ג בו פרשת זכור ובשבת רביעית שהוא כ"ו פרשת פרה ובשבת חמישי שהוא כ"ז בו פרשת החדש ואם חל יום ב' דר"ח בו מקדימין לקרות פרשת שקל' בשבת קודם ר"ח שהוא כ"ז בשבט ובשנייה שהוא ד' באדר מפסיקין בנ' שהוא י"א בו קורין פרשת זכור וכרביעי' שהוא י"ח בו פרשת פרה ובחמשי' שהוא כ"ה בו פרשת החדש ואם חל יום ב' דר"ח ביום ו' קורין פרשת שקלים קודם ר"ח שהוא כ"ה בשבט ושנייה שהוא ב' אדר מפסיקין ובשלישית שהיא ט' בו פרשת זכור וכרביעי' שהוא י"ו מפסיקין ובחמשי' שהוא כ"ג בו פרשת פרה ובששי' שהוא ר"ח ניסן פרשת החדש וכימז וז' בו ד' וכו' ופ' כשחל ר"ח בשבת אז מפסיקין ט' בו וזהו סימן זש' וכשחל ביום ב' מפסיקין ו' בו וזהו סימן כ' ז' וכשחל

לבוש החור. הלכות פרישות

פורי' שהוא מדברי קבלה שהם כמו דבריה תורה שאינם צריכים חיזוק לפיכך מותר להתענות לפניו סמוך לו כמו בסמוך לשבת ויום טוב דווקא בימים שהם אסורים להתענו' מדרבנן אסור גם כן להתענות סמוך להם כדי לעשות חיזוק לדבריהם אבל ימי פורים שהם מדברי קבלה אינם צריכין חיזוק לפיכך מותר להתענות סמוך לו ונהגו להתענות ב'ג' :

ב וקבלורו עליהם לחיבה ולתענית צבור לכל דבר משום שבו נקהלו בימי מרדכי ואסתר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים ופליחות ותחנונים ומסתמא היו מחננים בו ביום שבו מצינו במדדש טמשה רב'עה היה מהנה כיום שנלחם עם עמלק וא' כודאי בימי מרדכי גם כן התענו ביום שהיה להם מלחמה עם צריהם' ומפני שאנו מקיימים ימי הפורים לזכר אותו הגם ג' צריכין אנו לעשות כמוהם בעניין התעני' והסליחות והתחנונים כי אם את הטוב נקבל והרע לא נקבל בחסיה ואומרים ענינו וקורין ויחל כמו בשאר העניתי ואומרים סליחות אדם בקום אתה האל . פזמן במתי מספר' ובמנחה אין נופלין כמו בערב ר' ח או בשאר ערבי ימים טובי' שאין בהם חנוון' אבל קורין ויחל ומפסירין דרשו ואומרים ענינו כמו בשאר העניתי מיהו יש להקל בו לעובדות ולמיניקות ולחולים ואפי' לא הכבד עליהם החולי בגון כאיבי עינים ויפרעו יום אחר כיון שלא מצינו בפירוש שנוגרו עליו חכמים אלא כנהג בעלמא הא מיהו מי שהוא בריא לא יפרוש מן הציבור' ונהגין ליתן מעות פורים בעד כל אחד ואחד אפי' בעד הילדים זכר לסקל' שהשפיעו עליהם באדר ולא לשם כפרה שאותם באו בגדבה לקרבן תמיד ומחלקים אותם לעניים להוצאות שמחת פורים ומנהג ליתן ג' מחציות זכר למחצית השקל וכתיב ג' בפרשה מחצית השקל' ואם חל פורים ביום א' אין מתענין בשבת והואיל ונדחה התענית מיום השבת מתענין ביום ה' שלפניו ולא ביום א' של אחריו שאי אפשר לדחות פורים דולא יעבור כתיב ולא מתענין ביום ד' שלפניו משום כבוד השבת שלא יוכלו להכין צדק שבת ביום ההענית אם היו מתענין ביום ו' שלא היו יכולין לשעוס התבטילין של צריכי שבת :

ומעשה פעם א' שאירע מילה ועוד לפי שנוהגין להננות בו ביום ה' ואכל גדול אחר עם נפלימות ותחנונים פנת בחוריו על סעוד' מילה שהיא סעודת מצוה והתענו ביום ו' ובשבת במנחה אין אימרים צדקה כיון שאם היה חול לא היה אומר' התחנון ואומרי' ברכי נפשי ואלהים יחננו :

ועוד לפי שנוהגין להננות בו ביום ה' ואכל גדול אחר עם נפלימות ותחנונים פנת בחוריו על סעוד' מילה שהיא סעודת מצוה והתענו ביום ו' ובשבת במנחה אין אימרים צדקה כיון שאם היה חול לא היה אומר' התחנון ואומרי' ברכי נפשי ואלהים יחננו :

ועוד לפי שנוהגין להננות בו ביום ה' ואכל גדול אחר עם נפלימות ותחנונים פנת בחוריו על סעוד' מילה שהיא סעודת מצוה והתענו ביום ו' ובשבת במנחה אין אימרים צדקה כיון שאם היה חול לא היה אומר' התחנון ואומרי' ברכי נפשי ואלהים יחננו :

ועוד לפי שנוהגין להננות בו ביום ה' ואכל גדול אחר עם נפלימות ותחנונים פנת בחוריו על סעוד' מילה שהיא סעודת מצוה והתענו ביום ו' ובשבת במנחה אין אימרים צדקה כיון שאם היה חול לא היה אומר' התחנון ואומרי' ברכי נפשי ואלהים יחננו :

מומנו כגון הכא שחל פורים נא' נשנת וכתעני' נשנת אין קונעין לו נפ' מטעמא כנל' *) לכך מקדימן התענית לתם ה' (ועל' כיון קל' ד' סעיף א' ומימן תקן' סעיף ג')

יש מתענין באדר שלשה ימים כנגד שלשה תעניות של אסתר ואע"פ שאוהג' היו בניסן אין מתענין בו לפי שמו נגאלו אבותינו ממצרים והוקם בו המסכן ומה שלא נהגו להתענות אלו השלשה ימים בדרך תוכה כדי שלא להכבד על הציבור :

תרפז חיוב קריאת המגילה וכו' סעיפים :

א חייב אדם לקרות את המגילה כלילה ולשונתו ביום זכר לגם שהיו צועקין בימי צרתם יום ולילה ואסמכה אקרא דתהילים בסומר אילה השחר אלהים אקרא זמם וגו' ולילה לא דסי' לי אע"פ שביום אקרא כלילה לא דומיה לי וכיון שהיתה צעקתם בצרתם וימם ולילה ואמרים גם כן הזכרת הגם

ומשחל ביום ד' או מפסיקין בד' בו וזרו סימן ד' וכשחל ביום ו' או מפסיקין ב' הפסקות אחת כ' בו ואחת ט' בו וזהו סי' וב' ובהפסקה שנייה אומרים ויצר את פני המלך' אופן ישמך לעד זולת י' אלקי הצבאות' ולמ' ד' ששתי הפרשיות דאורייתא הם : פרשת זכור ופרשת פרה אדמה צריכין בני היישובים שאין להם שם מניין עשרה לבא לבתי כנסיות שיש שם מניין עשרה בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו בקהל עם ברכתיהן וקריאתן מתוך הספר גורה כיון שהם מדאורייתא ואם אי אפשר להם לבא לפחות זרזו שיקראו אותם בגימט' ושעמם ארבע פרשיות אילו ברוב השנים הפשוטות דרך לבא מפרשת מטפטים ואילך ובשנת העיבור אינם מתחילין ער פרש' ויקהל או פקודי' וא' בשנים הפשוטות נדחו ההפשוטות השייכות לאלו הפרשיות' ובשנים מעוברות מפסירין לפרשת מטפטים בירמיה הרב אסר היה אל ירמיה וגומר בירושלים לקרא להם דחר לשלח איש את עבדו וגו' שהוא מעין התחלה הפרשה' לפרשת תרומה מפסירין כמלכים וה' נתן חכמה לסלמה וגומר שהוא מדבר מבניין בית המקדש מעין הפרשה במדברת במלאכת המסכן' לפרשת תצוה מפסירין כיחזקאל אתה בן אדם הנד אח בית ישראל את הכית וגומר עד סוף ההפשה המדברת בחינוך המזבח ושבעת ימי המלאים שהוא מעין סוף א הפרשה' לפרשה כי הוא מפסירין כמלכים והיו ימים רבים ודבר י' היה אל אליה וגו' ע"י' הוא האלהים שהיא מדברת מענין תוכחות אליה על עובם את י' ועבדם את דבעל שהוא דוגמת תוכחת מטה את ישראל על מעשה העגל שבפרשה' לפרשת ויקהל מפסירין כמלכים ויעש חירם וגומר שה' א מדבר בחזרת כל מה שנעשה כבניין בית המקדש שהוא דוגמת חזרת מלאכת המשכן בזו הפרשה' לפרשת פקודי מפסירין כמלכים ותשלם כל המלאכה וגומר וכל מה שאירע בהשלמת בניין בית המקדש כי מלא כבוד י' את בית י' שהוא מעין השלמה מלאכת המשכן שבפרשה' לפרשת וקרא מפסירין בישיבה סי' מ' ע' וזו יצרת לי וגומר שהיא מדברת בהוכחות וישראל ששוב להם לשמוע בקולי' ולא יחטאו ולא יצטרכו להביא קרבנות משיחטאו ויביאו קרבנות הגאקרים בפרשה' לפרשת צו מפסירין בירמיה בסימן ז' כה אמר י' וגו' לא דברתי את אבותיכם וגו' על דברי עולה וזכה וגו' שמשמעה ג' כי שמוע מזבח טוב כמו הפשה ויקרא אלא שהקדימו ישעיה שהיה קודם לירמיה לפרשת ויקרא וירמיה לפרשת צו' וכרוב השנים הפשוטות יבא פרשת צו בשבת הגדול ואז מפסירין במלאכי כסופו וערכה לוי מנחת יהודה שהוא מעין הפרשה ג' בהדברת במנחו' ועוד טמסימת בפסוק בשורת אליה את הנאולה הנה אנכי שלח לכם את אליה וגו' שהוא מעין בשורת נאולה משה כמצרים שהיה בשבת הגדול שהיה באורה שנה בעשור לחודש ואמר להם משכו וקחו לכם וגומר להקרות שיני המצריים ויש מקומות שאין מפסירין וערפה בשבת' הגדול אלא כשחל שבת הגדול בערב פסח שהוא שמיט סמוך ליום הנאולה שהיה בפסח :

הלכות פורים

תרפז דין תענית אסתר וכו' סעיפים :

א כבר כתבנו בסימן תקנ"ד קל' שבשלה מגילת התענות ובחננה ופורים לא בשלה וכיון שלא בשלה היה מן הדין שלא להתענות גם לפניו ולאחריהם פ' מ' נוהגין להתענות ב'ג' באדר אע"פ שהוא סמוך לפורים מ' לא עדיפי מטכיס דחנכה ופורים משאר ימות התענית עצמן שאמרו שאסור להתענות בהם ואנן קל שבשלו ומתענין בהם עצמם לכך נתענין ג' ב'ג' אע"פ שהוא סמוך לפורים' ועוד שאני

עכשיו אלא שהיתה מוקפת בימי יהושע קוראה בש"ו ואפילו אין בה' בשלנים שמשכימים חמיר לבה' שאז אינה חשובה כלל לקהל בפני עצמו אפ"ה קוראין בש"ו ולא חלקו בין א"י לח' לכוה כי נס זה הוא כבוד לא להיות כלל המוקפת בח' ל נגרים אחריו ;

ב וכן הנפרים ועיירות הסמוכין לרכיבים המוקפים נגרי' אחריו ואפי' אינם נראים עמדם כגון טהם בעמק או שנוי'אין עמדם אפי' אינם סמוכים כגון שהם בהר קורין בש"ו וילפי' לה מדכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר שהוא מותר הוא בתיב כבר בכל מדינות המלך אלא ה"ק קרא יש לך עיר שהיא פרוזה ודינה כמדינה שהוא מוקפת כגון עיירות הסמוכים לרכיב' ובלבד שלא יהו חלקין יותר ממיל שאז הם שייכים לה . ואין קרוי כוקף אלא' חוקף חומות תחלה ואח"כ נתיישב העיר או שנתיישב על דעת להקיפה ע"פ מצונו בבתי עיר חומה' כתיב בית מושב עיר חומה ומושב נקודה בפ"ח חת הש"ן לומר שהוא דמוק למלה שלאחריו והבי' משמעו בדת שמוסבה של עיר היתה להיות תוך החומה הולך כל עיר שיודעין בה שהיתה מוקפת מימות יהושע אלא שאין יודעין אם נתיישבה תחלה או הקיפה תחלה סומכין אחר מדינות שמקיפין ואחר כך מיישבין או מיישבים על דעת להקיף וקורין בש"ו ;

ג אבל אם נודע שנתיישב על דעת שלא להקיפה ונגמלם אח"כ והקיפה אין קוראין אלא ב"ד ;

ד ואם הוא ספק אם היתה מוקפת מימי יהושע אם לאו קורין ב"ד ובש"ו בימים ובלילית' ב"ד קורין ומברכין מפני שהיא זמן קריאה לרוב העולם ובש"ו קורין מספק ולא יברכו דשמא לא היתה כוקפת בימי יהושע ותהיה ברכת לבטלה אלא רבי' דתלינן אותה שהיא מן דרוכ ולכך מברכין וכן מי שהוא במרכיב או בספינה קורא ביום ל"ד כמו רוב העולם ומה שאנו במדינות אלו אין קורין אלא ב"ד לברך בכל המקומות שאנו יושבים בהם אפי' שקצתם הם עיירות גדולות ומיושבות מאוד מזמן ארוך ומוקפות חומות גדולות ובצורות ואין אנו מספקין בשום אחת מהן שמא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון לקרות בה גם בש"ו בלא ברכה נ"ל דהיינו טעמא מפני שאנו מוזהקין בכל הגלילות האלו שהם בודתי צפח העולם שלא היו מיושבים כלל בימי יהושע כי כולם נתיישבו אחר ביאת ישראל לא יונס לאחר חורבן לפיכך אין לספק בשום מקום אם היתה מוקפת חומה בימי יהושע אלא בעיירות שהם באופקים הרומיים של א"י אפילו הם רחוקים ממנו או באופקים הצפוניים וסמוך לא"י אבל אלו אמרינות שהם בצפונות מערב' העולם כולם נתיישבו מקרב כדעו שנפוח הארץ שמדברים בהם בעלי החטמה נ"ל :

ה בן כ"ד שהלך לעיר ובשעה שיצא היתה דעתו להיות ליל ל' בביתו קדם שיצאו היום קורא כאנשי מקומו אף אם נתעצב שם בעיר ביום - ל' תלינן הובר ברעיה דראשונות אבל אם בשעה שיצא מביתו היה בדעתו לעמוד בעיר ליל ל' ומקצת יום ל' חל עליו זמן חובת קריאתו וקורא עמהן דכתיב ע"כ יהיו חפצים היושבין בערי הפרוזות כתיב יהודים חפצים למה לי למכתב היושבים בערי הפרוזות אלא הא קמ"ל דפרח בקי' מדכונן זה שהיה דעתו להיות שם באותו יו' קרא פרח ומי' נשמע דה"ה מוקף בן יומו קור' מוקף כגון בן עיר שהלך לברך ובשעה שיצא היה דעתו להיות ליל ל' בביתו קודם שאור היו קרא כאנשי מקומו אבל אם היה בדעתו לעמוד שם בכ"ד מקצת יום ל' כיון שלא היה דעתו לשל' למקומו ביום ח"כ אנשי מקומו נסתלק מעליו חוב קריאתו אנשי מקומו ונחשב כבני המקום שעמד שם להתחייב בזמן קריאתם ואף אם אחר כך יחזור לעירו באותו היום קרא בעיר ביום ש"ו כיון שהיה בכ"ד מוקף ביום ל' חל מוקף בן יושב

הנס שניצולו דהיינו המילה שכתוב בה הכל יומם ולילה ומברכין עליה כשאר מצות דרבנן וצריך אדם ליהודר בקריאתה שלא לבטלה ;

ו שהרי אפי' ת"ת ששקולה כנגד כל המצות מבטלין אות' לשמוע מקרא מגילה בציבור ולפינן לה מכת' משפחה זמ' משפחה להביא משפחות כהונה ומשפחות לוי' שמבטלין בעבודת וכו' לשמוע מקרא מגילה ת"ת וילפינן מק"ו דעבודה שהיא חמורה ונדחת מפניה ת"ת לא כש' דעל כרחק האי משפחה כדי לבטל את העבודה אתי לרכוי דאל"כ משפחה זמ' משפחה למה לי דלא נרעו הם משאר משפחות ישראל דאיצטריך להביניהו אלא ודאי להקדי' המילה לעבוד קאמי' בד"א בדאיכא שהות ביום לעשות שהיה אבל אם אין שהות ביום כדי לעשות שתייהן ואין שום מצוה דאורייתא נדחת כפני מקרא מגילה שהיא מדברי קבלה לפיכך עושין עבודת' דאין קורין את המילה אם אין להם שעות לשתייהן ומ"מ אם יש להם שעות מקדיסין את המילה משום פרסומי ניסא (ועל סימן תרין ספיקי י"ח) ואין לך

דבר שאין נדחה מפני מקרא מגילה להקדימה אלא כבורח מת מצוה בלבד שהמצוה מת מצוה שאין לו קובצין כדי צורכו קוברו קודם קריאת' ואח"כ קורא דגדול כבוד הבריות שרוחה לא תעשה שכתור' דהיינו לאו דלא תוכל להתעלם מדכת' וההעלמת שמעין פעמים שאתה מהעלם כגון זקן ואינו לפי צונו ומיחו' ה"מ היבא דאיבא שהות ביום לעשות שהיה אבל אם אין שהות לעשות שתייהן יקרא את המילה ואח"כ יקברנו בלילה או למחר שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת ;

הרפח דין כרכים מוקפים חומה וזמן ח"ס :

א מגילה בזמן הזה אינה נקרא אלא ב"ד או בש"ו אע"פ שכזמן שבת המקדש קיים היתה נקרא ב"א ב"ב ב"ג ב"ד בש"ו ושכן מרכיבין מרכיבי הכהנים בנמ"ט מ"ס בזמן הזה אין קורין אותה אלא ב"ד או בש"ו משום דהאידנא הכל צופים למקרא מגילה בקביעות הפסח שאין הכל בקי'אין בקביעות ל"ה ויבואו לוטר יום ל' באדר קדינן המגילה נשאר לאדר ש"ו יום ואח"כ ש"ו יום של ניסן ועושין פסח ואם תקיים קריאתה יעשה פסח לסוף ל' יום של קריאה ונסצאו אגילין חמץ בימים אחרונים של פסח הילכך אין קורין אותה אלא ב"ד או בש"ו דהיינו כפרים ועיירות אפילו גדולות שלא היו שוקפין חומה מימות יהושע בן נון אפי' שבימי מרדכי ואסתר היו מוקפין קורין ב"ד דהכי כתיב קרא ע"כ היהודים הפרזים היושבים בערי הפרוזות עושין את יוסי' ל' לדת אדר ונומר וילפינן פרוזי פרוזי מיהושע דכתיב ערי הפרוזי הרבה מאוד מה להלן שהיו פרוזי בימי יהושע אף כן) שהיו פרוזי בימי יהושע זמ' דכתיב ערי הפרוזי עושים את יום ל' דג' ש"מ דא מוקפת חומה יש להם זמן אחר ואח"ל שהיו יום ש"ו כיון שמצינו יב' שושן בפירושו ונוח בש"ו בועשו אותו יום שנתה ושמחה אמדינן דה"ה במתקין ג' יום להם יום ש"ו כמו שושן ואין חילוק בין א"י לח' אלא כל שהיתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון בין בא"ו בין בח' קורא בש"ו והשעם שחלקו הפרזים מן המוקפים הוא מפני שנעשה הנס בימים חלוקים דהיינו בשושן ושאר עיירות שאילו נחו ב"ד ואילו בש"ו ומפני שנעשה הנס בח' ובזמן חורבנה של א"י ראו חכמים שכאזו דידו לעשות זכר לא"י ג' כנס זה ולחלק כבוד לא"י לחלק עיירות א"י דמסתמא היו מוקפין בימי יהושע משאר עיירות דהיינו שיהו קורין בש"ו כמו בשושן שנעשה בה הנס יותר שהשאר עיירות אע"פ דשושן לא היתה מוקפת בימי יהושע תלוי הדבר בהקפה כיון דמסתמא ערי א"י רובם היו מוקפים בימי יהושע בן נון אפי' אינו מוקפת בזמן מרדכי ואסתר וכ"ש

לבוש החור חלכות פורים

שנסתלק מעליו חובת קריאת פורים וחל עליו חובת קריאת טקפים :

יום שז' שחל להיות בשבת דאליד לא יבא לעולם בשבת על פי סדרוסי קביעות ראשי שנתנו שהוא לא אדוראשכו אבל יום שז' יוכל להיות בשבת והוא בשנה שחל בו פסח ביום א' ואז הבני כרכים לא יוכלו לקרות המגילה בשבת נזירה שמאלך אצל חכם ללמדה ויעבירה ד' אמות ברה אלא מקדימין אותם לקרותה בע"ש כמו העיירות אבל אין מאחרים אותם עד יום א' דלא יעבור כתיב נבי קריאה י ונקין מהנות עניים וסחלקין אותם בו ביום ובוים השבת מוציאין ב' ספרים קורין בראשנות סידרא דיומא ובשניה רבא עמלק ואומרים על הניסים בשבת וליא דמגילה וכדי שזכור עניין גם היום דורשין בעניינו אבל סעידת פורים אין עושין עד יום א' בשבת אבל בשבת לא משום דכתיב לעשות אותם ימי משתה ומשתה מי ששמתהו תלויה בתקנת פירכי ובית דינו יצא שבת ששמתהו אינה תלויה בתקנת מרדכי וכד אלא בידי שמיס ואין מקדימין אותה ליום וסעידת פורים מנחרין ואין מקדימין דכתיב ועשו אותה יום משה ושמחה אורו יום דווקא ולא יום שלפניו ואין לומר הואיל ואי אפשר לעשות ביום הרי היא בשלה דכיון שעבר יומי בשל קרבנות דלא יסוף מזרעם כתיב ואם שנה אחת יפסקו ה'ל הספה דבכל שנה ושנה כתיב הילכך מאחרין אותה עד יום א' ואין להקשות ואימא איפכא דאותו סמעי יום שלאחריו ולא יסיף מרבה יום שלפניו דכברא הוא דמאחרין אותה יותר ממת שמקדימין אותה מטיס דיעל ברהך עיקר שמחת לא התחילה עד שנחו כנקמת צויכיהם וכיון שהתחילה שוב לא פסקה מיד ביום שלאחריו וכיון שאין יכולין לקיימה ביום הראשון שקבלה עליהם וכבר קבלו עליהם שלא יסוף מזרעם א"כ ע"כ צריכים לקיימה ביום שלאחריו שעדיין שפחתם בלבם אבל לאקדמה ביום שלפניו לא שייך שעדיין לא התחילה שמתחן אורכהו הוין שרדיו ונבהלן כבלחמתן :

ח' חיוצא לשירא או בספינה ואין לומגילה לקרות מהוכה כל הקנה שאיפשר לו לעשות שיקרא ב"ר יעשה יאם ידע שלא יהיה לו מגילה מושב שיקרא אותה בלא ברכה קודם שיצא ממה שיבטלה ואפילו בתחלת החדש דכתיב והחדש אשר נהפך להם סגנון לשמחה משמע שכל ימי החדש זמנה ובלבד עד שז' ולא יתחדש דלא יעבור כתיב ומירו עד שז' יוכל לקרות :

ט' ואפי' בן עיר שלא חזר לומגילה ב"ד ובשז' נודמנה לו מגילה יקרא בשז' דעדין זמנה הוא בששז' וכל מי שקרא המגילה קודם זמנה כגון שיצא לדרך והיה סתויהא שלא יהיה לו מגילה ובוים יד נודמנה לו מגילה חזרו וקרא אותה בברכותיה כינה שהו עיקר זמנה קריאת המגילה של לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום והוא שיהיה יום נמור הדינו מהגן החפץ עד סוף היום דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים דמשמע ימים דווקא אלא שזרדים מקדימין למצות וקורין אותה בערבית ובבקר מיד אחרי התפילה ואם קרא משעלה עמוד השחר קודם רגן התמה יצא טאו נ"כ נקרא יום אלא מפני שאין רוב העוים בקיין בכך צריכים לחמתין עד רגן החמה לכתחלה :

תרפ"ט שחבל חייבי בקריא מגילה ובוים

הכל חייבין בקריאת המגילה כהנים לדים ישראלים עבדים חללים ממורי גרים נתנים מוססום ואנדרוני' וכלהו בני מעבר מצוה ניתו וכלהו היו באותו הנס שכלהו היו בגירחה הסטרו והדון וכלם ניצולו שזה אין סברה לומר שלא היו כל המינים הללו באותו פעם בעדת ישראל שזה אי

אפשר ומחנכים נמי בח הקטן מהאי טעמא :

כ' ולא דווקא רקיהה כל אחד כעצמו אלא אחד הקורא ואחד השומע יצא דהא ק"ל שומע כעול ועוד דאיכא טפי פרסומי ניסא כשאחד קורא והשאר שהקים ונוטים אזניהם לשמוע וגושים נ"כ חייבין בקריאתן שאף הם היו באותו הנס שנס עליהם נזרה נזירה הרריה וניצולו ועוד שעיקר הנס נעשה ע"ז אסתר הילכך חייבין בקריאתה והדינו לשמוע המגילה מפני גדול או לקרותה בעצמן אבל שיוציאו הם את האנשים לא דלא אלימא חוכהיהו להוציא את האנשים ידי חובהם וכן אין מצטרפין לו אבל אחת מוציא את האחרת ולא שאם קוראה אינה מברכת על מקרא מגילה שאינה חייבת בקריאה אלא מברכת לשמוע מגילה שהיא שומעת את עצמת ועיקר חובה היא השמיעה מן האנשים :

ג' עבר ואנדרוניס מוציאין את מינן דשניהם מין אחד הם דצד עבדות מוציא עבדות ואנדרוניס נ"כ אם זה זכר נס זה זכר ואם זה נקיבה נס זה נקיבה וכ"ש שיוציא את הנשים : תר"נ עקיף א' ע"מ חילק הלו עממח דהכא דאף אשה חייבת ומנויאה את האחרת :

ואף אם הוא כריה בפני עצמו כדאיתא לעיל סמן תקפ"ט סעי' ה' וסימן קצ"ט סעיף ח' וס' מכל מקום זרע ישראל הוא ועדיף מנקיבה הוא דהא יש בו צד זכרות ומוציא את הנשים ושוכסו' אפי' מינו אינו מוציא דששא זה יקרע וימצא זכר וזה יקרע וימצא נקיבה ואין הנקיבה מוציא את הזכר אבל נשים יכול להוציא מ"כ ומי שהצוי עבר וחצוי בן חורין אפי' עצמו אינו מוצי' דלא אתי צד עבדות שבו שאין בו חיובא אלימא דק חייב כאשה שהעבדים חומים לנשים בכל מקום מוציא צד חירות שבו שיש עליו חיובא אלימא כשאזר זכרים וכל שכן שאין מוציא את הנשים אף על פי שמן הדין היה מסהבר' שיוכל להוציא נשים בשני צדדין בצד העבדות שבו הוא יש עליו חיובא אשה וכבר אמרנו אשה מוציאה את האשה וכ"ש שיוציא נשים בצד חירות שבו מ"כ כיון שעצמו אינו מוציא אין סברא לומר שיוציא אחרים דהיינו נשים נ"ל :

וה' כו' ת"מ סעיף א' ו"א דווקא מינו הוא לאינו מוניא אלא מוניא הוא את עצמו ולא דמי לזכר דאינו מוניא את עצמו כמו שכתבאר לעיל סימן תקפ"ט סעיף ה' דשאני הכא גני מגילה דעבדים שאלו ועבדו לשם עבדות חייבים במקרא מגילה כמו שכתבתי חייבות משנ' טאף הם היו באותו הנס כמו שכתבאר כסמוך סעיף א' וכיון שכן איתו ספור דמוניא את עצמו דהא לא שייך למימר ביה לא אתי נד עבדות שבו וספיס נד חירות שבו כמו נבי סופר דהא נד עבדות שבו כמי חייבי מחייב אצל נבי סופר שנד עבדות שבו פעור כמו אשה משום דהוי מנות פסה שהוון גרמא שייך למימר ביה לא אתי נד עבדות שבו מקיף נד חירות שבו ומיכו מינו אינו מוניא אפילו לכשרא זו דע"פ ספסי נדיו הם חייבים מ"מ מחלף שהוא מורכב מעבדות וחירות ואין נד עבדות ניכר לעצמו ונד חירות לעצמו אינו ראוי להניח את אחרים אפילו אם אותם אחרים מורכבים גם כן מעבדות וחירות ולא דמי לאנדרוניס שמוניא את מינו דשאני אנדרוניס כמו שכתבאר כסמוך סעיף ג' כל זה לדעת י"א אצל סברא ראשונה שיקרא טנס הכא גני מגילה אינו מוניא אפי' את עצמו כמו נבי סופר מן העמס שכתבאר בפנים :

הרש הדבר ואינו שומע חייב לקרות דהא לא מברכין אלא אקריאה ולא אשמיעה והא קורא וכו' אבל אינו מוציא את אחריו לקתחלה כיון דלאו בר שמי' הוא שכל מה דהיקון רבגן בעין

צריך להיזהר בתשובה לפחות חציה אבל אם חסר בה ביותר בתצו
ואפילו הם כתובות אלא שהם משושמשות ואין רישומן ניכר
פסולה אבל אם רישומן ניכר אפילו רובם משושמשות

בשרה :

ד מי שאוחז בידו מגילה שאינה כשרה לקרות בה כדי
לשמע אותה מפי ש"ץ שישי לפניו מגילה כשרה לא
יקרא עמו מפני שהוא נותן דעתו בקריאתה באותו מגילה והרז
היא פסולה והיו כקורא על פה ואין צורך לומר שלא יסייע
שום אדם לחזן על פה אלא ישמע מפי הש"ץ וישתוק וכן ה
הפסוקים שנתנו הציבור לענות כולם יחד חזן הש"ץ עליהם
וקרא אותם מתוך הפה והם ישתקו לפי שבקריאת הצבור לא
יצאו ידו חובתן שהרי קראו אותם על פה לכן ראוי לנעור באותם
המשמעים קולם הקוראים בעל פה ומסייעים לחזן מפני
האחרים השומעים דשם יתנו לב לזה שקורא בעל פה ולא
לחזן ולא יצאו :

ה אין להפסיק בקריאת המגילה מפני שנקראה איגרת
ודרך איגרת לקרותה בלא הפסקה לכך צריך לכתחלה
לקרותה בלא הפסקה כדרך שקוראין איגרת אבל אם קראה
צ"ל רונן דהיינו שפסק ושהיה בה ואחר כך חזר למקום שפסק
או אפילו שח בינתים אפילו שהיה כדי לנמור את כולה יצא
והוא שלא יפסיק בה בעניינים אחרים : הילכך היה
כותבה כגון שהיה קורא פסוק במגילה שלימה וכשרה ופסק
וכתב אותה הפסוק שקרא ואחר כך חזר וקרא פסוק אחר וכתב
יצא ובלבד שתהא כתובה כולה לפניו במגילה שמעתיקה
ממנה וכן אם היה קורא פסוק וכניהו או שקורא פסוק ודורש
יצא והוא שסכווין לקרותה כראוי לצאת בה וכן לא יפסיק בה
בעניינים אחרים כשדרש והוא שיקרא אותה כסדר אבל אם
קראה סרוסין והוא שקרא פסוק ראשון ודולג השני וקרא
השלישי ואחר כך חזר וקרא השני לא יצא דהוה ליה
למפרע :

ו והקורא למפרע לא יצא שלא קרא זכרון הנס כהווייתא
וכתיב זכרים ונעשים הוקש זכירה לעשייה מה עשייה
למפרע אי אפשר לעשות ונס' קודם ד' כך הקריאה
למפרע לא יצא הילכך אם דילג הקורא פסוק ראשון לפניו
ויחזור ויקרא הפסוק שדילג אלא יתחיל מהפסוק שדילג ויקרא
משם ואילך :

ז מגילה נקראת בכל לשון ובלב' שיכין אותו הלשון שקורא
שעיקרה לא נתקנה אלא לידע ולזכור אותו הנס :

ח והוא שתהא כתובה לפניו באותו לשון שאם אינו כתובה
לפניו באותו לשון שהוא קורא אפילו הוא הבין באוהו
לשון שכתב לפניו ואפילו הוא לשון הקדש חיי בקורא על פה
והקורא על פה לא יצא :

ט וכן אם היא כתובה לפניו באותו לשון שהוא קורא והוא
אינו מבין באותו הלשון לא יצא כיון שאינו מבין מה
שהוא מברר אין כאן זכרון הנס וכיון שהו' לא יצא גם השומע
ממנו לא יצא אף ע"פ שהשומע מבין אותו הלשון והיא כתובה
לפני הקורא באותו לשון לא יצא השומע מכיון שהקורא לא
יצא איך יצא השומע ול' שה' אם הקורא מבין אותו הלשון
וכתובה לפניו באותה הלשון שאמרנו שהקורא יוצא בה אם
השומע אינו מבין אותו הלשון השומע אינו יוצא כיון שאינו
מבין אין כאן זכרון הנס גבי השומע :

י כד' כשהיה כתובה תרגום או כ' משאר לשונות הגוים
אבל אם היא כתובה בלשון הקדש וקור' אותו בלשון הק'
הכל יוצאין בו אע"פ שאין מבנים אותו לא הקורא ולא השומע
שכיון שתחלת תיקונה ותיבתה היתה בלשון הקדש שפיר הו'
פרסמי ניסא בכך • הילכך מי שיועד בלשון הקדש ושאר
לשונות לא יקרא אותה אלא בלשון הקדש כיון שהוא יודע
אותו ועיקר מצות קריאתה הוא בכך :

כעין דאורייתא תיקנו ובק' ש' שהיא דאורייתא צריך לכתחילה
להשמיע לאזניו דכתי' שמע ישראל ל' להשמיע לאזניך וכיון
דמאורייתא צריכים להשמיע לאזני צריך גם כן לחיות כן
במגילה שישמיע לאזניו לכתחלה וכיון שהיא אינו שומע לא
יוצא אחרים לכתחלה ובדועבד יצא • שטסה וקסן אפי' הגיע
לחני' מענין מוציאין אחרים ידו חובתן ואף על גב דמחנכין את
הקטן מדרבנן בקריאת המגילה אפי' כגדול אינה אלא מדרבנן
גם כן מ' המז' גרע מפי שהרי אפילו בשאר מצות אינו אלא
מדרבנן ואם כן חייבא דמגילה הוה לנביה תרי מדרבנן אבל
חייבא דגדול דבשאר מצות הוא דאורייתא כמגילה אלימא
חייבא מפי שאינו אלא חד מדרבנן ולכך אין הקטן מוציא דלא
אחי תרי מדרבנן ומוציא חד מדרבנן • נוהגין להביא קטנים
וקטנות לשמוע מקרא מגילה לחנכם במצות פרסום ניסא •
ומטעם זה נוהגין הקהל לקרות אילו הפסוקים בקול רם שהם
עיקר התחלת הנס וסופו והם איש יהודי • ומרדכי יצא •
ליהודים • כי מרדכי • כדי לעורר את הקטנים שלא ישנו
ותלנו לבם על הקריאה ומקראן אותם הפסוקים כדי לחנכם •
ד' השומע את המגילה מפי שהוא מדר הנאה ממנו יצא
דמצו' לאו ליהנהו ניתנו • מקום שאין שם מגין עשרה
וא' מחס' יודע לקרות המגילה ואחרים אינם יודעים אחר פוסק
את כלם אבל אם כולם יודעים טוב הוא שכל א' יקרא לעצמו
הואיל ואין שם עשרה דבעשרה דיוקא שיכא פרסומי ניסא
דמקרי ציבור :

תריץ דיני קריאתה וכו' ה' סעיפים :

א המגילה אינה אלא סיפור דברים לזכור את הנס ואין בה
בקריאתה משום אימה או יראה או קדושה לכך מותר
לקרותה בין עומד בין יושב אלא הש"ץ הקורא אותו בציבור לא
יקרא אותה לכתחלה וישוב ממנו כבוד צבור וכן לא יקרא אות'
עד שיאמרו לו קרא מפני כבוד הציבור :

ב ואפי' שנים ואפי' עשרה יכולים לקרותה ביחד ויוצאים
הם והשומעים אע"פ דהרי קלי לא משתמעי ה"מ בהורה
ודברים אחרים שאין לבות השומעים נמשכים אחריהם אא"כ
ישמעו אותה כפירו' אבל במגילה שהיא סיפור דברי זכרון הנס
לבנות השופעים נמשכים אחריהם ויהבו דעתיהו ואפי' הרבה
קולות נשמעים להם :

ג וצריך לקרות כולה כדי לזכור כל הוקף דברי הגם גילגוליו
וסכותיו שכן כתיב ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי היהודי
את כל הוקף לקיים וגו' וצריך לקרותה מחוד הכתב ואם קראה
ע"פ לא יצא שהרי גם היא מן הכתובים שברוח הקדש נכתבה
ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרים על פה • ועוד דילפי'
זכירה זכירה כתיב הכא נזכרים ונעשים וכתוב ההם זכור את
אשר עשה לך עמלק מה להלן זכור בקריאה בפה ומחוד הספ'
כדכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר כדאיאה לעיל סי' תרפ"ה
אף כאן זכירה בפה ומרנן הספר • הילכך צריך שתהא
כתובה כולה לפניו שלא יהא ספר חסר שהרי נקראת ספר ולא
מקצת ספר דיוקא לכתחלה אבל כדועבד אם השמ' הסופר
תיבות אפי' עד חציה וקריאה הקורא על פה יצא דכיון שנקרא
ג' אגרת אין מדקדקין בה לפסולה בכך ואין קדושתה בקדושת
ספר תורה ליפסל בהסירות ויתירות והוא שיהיה דילוג התיבות
מאמצעות הענין ולא שתהמר ענין שלם מעניני' המאורעים
אבל אם חסר בה ענין שלם מהעניינים המאורעים כגון
שהחיל' הספר עד איש יהודי שהוא ענין שלם וכה' הרי הוא
ספר חסר וצריך שיקרא אותה מספר שלם שהרי נקרא ספר
פירו' כיון שישי לפניו כל העניינים המאורעים אלא שחסרות
קצת תיבות הו' דברכים הנכתבים כראשי פרקים לזכור כל
הענייני' ויצא בהם ש"ט כיון שהי' נקראת ספר והיא מן הכתובי'

תרצא דין כתיבתה ותפירתה וכו' יאסעי :

א המגילה נקרא' ספר דכתיב ונכתב בספר לפיכך נהגו בה לכתחלה דין ס' לענין היקף גויל וחשופות החין ותליית ההיץ וקופיץ' וכל גופות האותיות בצורתן וחסירות ויתירות וצריך להניח בסוף קלף חלק כשיעור עמוד בדו לגול בה עמוד של עץ לגוללה בה שהמגילה מסופה לתחלתה היא נגלית בדו שיוכלו לקרות בה מתחלתה עד סופה בלי שצריך לגוללה כולה קודם שיקרא בה אף ע"פ שנהגו לפסוס יתור כולה מ' ס' כבוד הוא לה יתור כשגוללין אותה מסופה לתחלתה ונהגין שלא לעשות לה עמוד בסופה כלל וכראשו צריך להניח בה חלק בדו להקפה כולה ג' כ' מטום כבוד שיהיה לה כשומר :

ב וצריך לכותב' על דבר הנקרא ספר שהוא קלף או גויל המהוקנים ומעוכרים בעפצים וקלפים שלנו שמהקנות אותן ע"י סיד כשרים אע"פ שאינם מעופצים מפני שהם ג' כ' מהוקנים יפה ע"י הסיד כמו ע"י העפצים והיקון שלנו חשוב כמו עפצים שלהם שאיננו יכול להזדוף ורענין עיבוד לשמ' לצ' שצריך וי' א' שאינו צריך שאין קדושתה כ' כ' כקדושת ס' וצריכה שירשום דלגבי ס' ה' נמירה שרשום ה' ל' פ' נמילה צריכה נמי שירשום וכתוב בה דבוי שלום ואמת כלמד שצריכה שרשום כאמתה של תורה כדי לכת' השור' מיושר' והוא נוי לספר מיהו די בשרשום ששה ראשונה שהסופרים בקיאות הם ליישר אח"כ כל השורות וזי"ץ אותיות של טעסנז ג' א' שצריך י' א' שאינו צריך ג' כ' משעמא שאינה לנמרי כמו ס' כ' בקדושת ואנו נוהגין לתייג' וצריך לכותבה בדבר הנקרא ידו דלפ' כתיבה כתיב' לתיב הבא וכתוב אסרה וכתוב החם בירמיה ואני כתב על הספר בדיו פה להם דיו אף הכא דש מהבה כמי עפצים כשרה מפני שהם משחירין ג' כ' כמו הדיו ואינם מתשששין ונמחקין אבל בשאר מיני צבעוני' פסולא שאינם נקראים דיו ומתשששין מהרה כהבה על הנייר והוא מין עשבים מהוקנים ע"י דבק עד שיכולים לכהוב עליו או על עור שאינו מעובד פסולה כמו בס' ת' גם צרי' לכותבה מן הכתב ולהוצי' כל היבה מפיו קודם שיכתבו כמו בס' ופושין כל פרישיותיה הסומיות ואם עשאן פתוחות פסולה דכולה חדא איגרת דרא' ובריעבד אין לפסול מגילה משום חסירות ויתירות דלא נרע מהשמיט בה הסופר אותיו' דכשרה כמו שנכתבאר בס' ת' ג' כ' מגילה מנוקד כשירה אבל אין מנקדין אותה לכתחלה כמו בס' ונס אין לכתוב בדף הראשון שלה הברכות ופיוטין מ' א' אינה נפסלת בכך :

ג עשרת בני המז' לכותב' כשר' ולא כשא' שירו' שחלק על גבי כרב אלא מנית חלק בין כתב לכתב כזה ואם לא עשה כן פסולה והוא סימן שלא פרשנדחא ואת ידא להם תקומה ימפלת' כי כשהשור' דלפון ואת כתב על גבי חלק ויחלק על גבי כתב הוא אספתא ואת כמו חומה שיש לה בליפות ושני חומה וכשירצה להוסיף עליה ולהזקקה יכולין לעשות אבל כשהחומה היא חלקה ושוח' משני צדדין אין יכולין להוסיף עליה ולהזקקה וצרי' שהיא איש מתחילת העמוד בראש השטה ואת בסופה עד שה' ג' כ' תיבת עשרת בסוף העמוד כזה : איש ואת ד' וצרי' להארך וי' דיוחא י' להארך פרשנדחא ואת אותה בכתיבתה והיא מן האותיות הנדולות וי' להארך בקריא' ונהגין כ' כשניהם ושניה הוא ס' שכולם נתלו בזקיפה ושורה אתה זה על גבי זה :

ה אסור לתופרה בחוסי' פשתן או בשאר חוסי'ן אלא דוקא בגדין כמו ס' מטום שנקראת ספר : ומפני

א ונס יש למתוח ביד הקורא שיקרא אותם לנשים בלשון לעז אפילו היא כתובה לעז אלא דוקא בלשון הקדש כיון שהקורא מכיר בלשון הקדש גם הוא קורא להם בלשון הקדש ואם קראה מקצתה בלשון אחד ומקצתה בלשון אחר והוא מכין ב' הלשונות ונס היא כתובה לפניו כך יצא וכתב לא קפרינ' שאם היא כתוב' לפניו באותו לשון שה' קורא והוא מכין אותו הלשון ויצא אע"פ שהכתב באותיותיו אינה אשור' ואינו מיוחד לבני אותו הלשון לית לן בה דהא לא נכתבה לא בא' ולא באש' ועוד בודאי לא דקדוק מרדכי ואסרה באיו כתב יכתבו אותה שהרי כתבו לכל מדינה ומדינה ככתבה ולשונה כרי שיבינה הכל מיהו ונהגין בזמן הזה לקרות הכל בלשון הקדש ולכותבה ככתבי אותיות הקדש :

ב קריאה מתנמנם יצא ה' ד' מתנמנם נים ולא נים תיר ולא תיר דקרי ליה ולא ידע לאהרורי סכרא :

ג ודוקא כשהקורא עצמו מתנמנם יצא הואיל והוציאה מפיו אבל השום מתנמנם לא יצא שאי אפשר לכיין דעתו לקריאתה :

ד הקורא את המגילה צריך שיכוין לצאת בקריאת' ולהצ' בפ' לכל השומעים ונס צריך שיכוין השומע לצאת בשמיעה זו ואם הקורא הוא ש' כ' מהסתמא דעתו על כל השומעי' וכל הנותן דעתו לצאת ויצא ואפילו הוא אחורי כ' ואין הש' הוצ' אותו דעתו עליו להוציאו אין כדקדקין בשעתיה י' דוקא כנון שעות דהוא עובדא דתרי תלמידו דרב דחד אמר יהודים וחד אמר יהודים ולא הדר חד מיניהו מטום שהלשון והענין אחד הוא אבל שעות אחר סדקדין בו להתחזירו שאם לא יחזור הרי לא קראה כולה :

ה צריך לומר עשרת בני המז' ותיבת עשרת עמהם כנשימה אחת להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד ויצאו נשמתיהן כאחד וה' לכתחלה אבל בריעבד יצא אפילו לא אמרן כנשימה אחת :

ו צריך שיאמ' אחר המגילה ארוך המן ברוך מרדכי ארוכה זרש ברוכה אסרה ארוכים כל עובדי ע'ז ברוכים כל ישראל ונס חלבונה זכור לטוב שעל ידו נתלה המן :

ז נוהגין לפשוט את המגילה כאיגרת קודם שיתחיל לקרות מפני שנקראת איגרת ועוד כדי לפרסם ולהראות את הנס וכשיגמור אותה חוזר וכוונה משום כבודה ואח"כ מברך ברכה אחרונה כשהקורא קורא שם המן ואמר השומע שם רשעים ירקב ונהגין התינוקות לנקש כשמעם שם המן ויש להם סמך משום דכתיב שם רשעים ירקב וכתוב מזה אמרה אחזר עמלק ולכן יש לכתוב להם שם המן על העצים שמנקשים בו ועי' הנקשה ימחקוהו סמך לדבר והיה אם בין הבות הרשע סופו תיבות המן לפיכך אין לבטל להם מנהג הנקשה שנהגו התינוקות כי לא לחנם נהגין כן :

ח מגילה בזמנה כנון י' לבני עיריות וס' לבני כרכים מצוה לחזר כדי לקחת בעשר' משום פריסומי ניסא שהיה בו ביום מיהו העובר אחורי כ' ה' או מי שזרחה ביתו סמוך לכ' אפי' לכתחלה יכול לעשות שם ולכוין לבו ויצא אע"פ שאין אצלו שם לקריאת המגילה מיהו במק' עשרה היא ושם הוי פריסומי ניסא וכיון דמסקום דאיכא פריסומי ניסא שמע' לה' נם הוא יוצא בה אפי' לכתחילה ואם אי אפשר לו בעשרת' יקראנ' ביהוד' ויברך עליה ותו' שיש לו מגילה כשרה אבל אילו הקוראים מתוך החישים הנדפסים ברפוס או שאינן כתובים על הקלף לא יברכו עליה והיו כאילו קוראה על פה שלא יצא וא"כ היו ברכה לבטלה (ועל סימן רש' סעיף ד') בני דייטובים שאין להם שם עשרה הוציאו ללכת לקהלות המסוכים להם לימי הפורים כדי לשמוע מקרא מגילה צריכ' להקדים ביאתן גם לשבת הסמך לפני פורים כרי שיטמעו פרשת זכור בעשרה שהיא דאוריית' כמו שכתבאר לעיל סימן תרס"ה ע"ש :

שום דבר אבל השומע אם הוא שח והקורא קורא הרי השומע בעודו שח לא ישמע לכה שהקורא קורא ואם כן לא שמעה כולה ואינו יוצא לכן יזהרו כל השומעים משיחה בשעת ח הקריאה :

ז פו שקרא את המגילה כבר וכיך עליה אפ"ה יכול לחזור ולברך ולקרוא להוציא את אחרים שלא יצאו ואפילו הקורא לנשים והוא כבר יצא יחזור ויברך להם שררי הם גם כן חייבים בקריאה :

ד מי שהוא אנוס קצת שלא יוכל ללכת לבית הבנס לקריא המגילה בליל פורי' וצריך להמתין עד אחר שיקראו הקהל וקשה עליו לישב כל כך בתענית יכול לשנוע קריאתה מבעוד יום לאחר חפלת ערבית מפני המנחה ואיך דהיינו שעה ורכיע קודם לילה דכיון דחשבי' לה לילה לענין חפלת ערבית גם לענין קריאת המגילה השוכ לילה , אבל אסור לו לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפי' התענית קשה עליו טען תקנו לקרות המגילה קודם האכילה שלא יצא לבטלה :

ה' תרצג תפלת פורים ובו ד סעיפים •

א ערבית אומרים על הניסים בתפלה כהוראה אחר קיינו לך אע"פ שעדיין לא קראו את המגילה וא"א על הניסים אלא ב"ד ולא בט"ו שלא נעשה לנו הנס אלא ב"ד ולא בט"ו ואם לא אמרו אין מחזירין אותו וא"א כשם כו' כמו שנתבאר בהלכות חנוכה סימן הר"פ ואחר חפלת י"ח נ"ל שא"א אלא חצי קריאת קדיש ש"ס אלא בגמר כל אותה חפלה דהיינו אחר קריאת המגילה ובמנהגים כתוב קדיש שלם מיד אחר חפלת י"ח קוד קריאת המגילה והוא המיה בעיני דמ"ש בטאר כל חפלות השנה שמניחין הקדיש שלם עד גמר כל אותה חפלה וכן במוציא שבתות רכל השנה שאומרים והיו נועם ואתה קדוש אחר חפלת ערבית וא"א קדיש שלם עד אחר ואתה קדוש כו' וכן בשתירת של פורים א"א הקדיש שלם אלא אחר קריאת המגילה ונכר כל ההפלה כמו שכתב הוא עצמו במנהגים וא"כ מ"ש בערבית של פורים שיאמרו קדיש שלם קודם קריאת המגילה ואתה קדוש ועוד המיה בעיני מאד על המנהגים שכתבו שגם אחר המגילה וסדר קדושת ואתה קדוש יחזרו ויאמרו קדיש שלם על מה קאי אותו קדיש שלם שאם יאמרו קדיש ש"ס קוד' קריאת המגילה ואתה קדוש על חפלת י"ח לא שייך לומר קדיש שלם אחר המגילה ואתה קדוש שא"א חתקבל צלוההוין שהוא תרגום של חפלה אלא אחר שאמרו חפלת י"ח שהוא נקרא חפלה סתם לכך נ"ל שאין לומר אחר ההפלה קודם המגילה אלא חצי קדיש ושעות נפל בספרים במנהגים שכתבו קדיש שלם במקום חצי קדיש ואח"כ קוראין את המגילה ולאחר המגילה אומרי' הברכה הריב את רבינו כו' ואשר הניא כו' ואמר אורח המן חרש אשתו וברוך מדובי ואסתד וגם חריכונה זכור לטוב וסדר קדוש' ומחלילין ואתה קדוש ולא ובא לציון גואל שאין עיקר הגאולה כלילה ואז אומ' קדיש שלם וקאי על כל חפלת ערבית ועלינו קדיש יתום ואם חל במ' שאומרים והיו נועם ואתה קדוש' , ואומרים ויתן לך כמו בשאר פ' וסוקודין את המגילה ואח"כ מברלין . ס שפאחרין לצאת מן הסבה : (ועל סימן חר"פ) גם ככאן כתוב במנהגים קדיש שלם קודם המגילה וגם אחר המגילה והוא שעות גם כן הראשון דמ"ש מכל מ"ש שא"א קדיש שלם עד אחר ואתה קדוש נ"ל :

ב שחרי' מהפליין כבשאר ימים אלא טמוסיפין על הניסים כהוראה ואם לא אמרו אין מחזירין אותו ואומרים קר' בך ויארב אומן כו' :

ג וא"א הלל בפורים אע"פ שהוא יום שנעשה בו נס ובכל יום שנעשה בו נס תקנו לומר הלל שאינו נס דפורי' שלא

ז וכפני שנקרא נ"כ איגרת ש"פ אין צריך לתפלה כולה אלא נתנו בה חול' שיעור שאם הטיל בה נ' חוטי' נידון כשירה , ובלבד שיהו משולשין שבעניין זה היו חפירה של קייטא ואם אין לו נידון יות' מוטב להפוך השאר בחוטי' פשתן שלהניחו בלא חפירה אבל אם יש לו נידון יתפור כולה בנידון והחפירה היתה מכחין ולא בפנים שזוהו נמי לספר וכתוב זה אלי ואנוהו והנה הרכה פירושי' יש בהאי משולשין כיצד הוא הילכך הרוצה לצאת ידי כלן יעשה בה י"א חפירות ג' בראש היריעה וג' בסופה וג' באמצעיתה והיינו משולשים שמש של ג' נ' ועוד יעשה בה חפירה אחת בחלק הרביעי מצד זה וחפירה אחת בחלק הרביעי שמצד האחרת והיה פ' משולש' השלשת היריעה והוא מראש היריעה עד החפיר' הראשונ' שהוא בחלק הרביעי הראשון כמו מן החפירה הדיא עד החפירה השנייה ומן השנייה עד השלישית כמו מן השלישי עד הסוף וצריך להיות טויר מטהו בראש היריעה ובסוף כשהופרין אות' ביחד שלא יתפור בקצותה שמש כדי שלא יקרע שנות' היא ליקרע כשהחפירה בקצה שמש ומיחו במשהו סני :

ח וצריך שתהא כתובה לבדה ולא שהיא מהוברת עם שאר ספרים אע"פ שכולם כתובים בגליון כס"ת ובכל הדילכותיה משום דבעינן איגרת לעצמו דבהכי איכא פרסומי ניסא שפי שאם קוראה בין הכתובים נראה בקורא במקר' ולא לשם מצות קריאת מגילה ואם קרא בה לא יצא ,

ט ואם היה יריעותיה חסרות או ירעות על יריעות שאר הספר' באופן שיש לה היכר בפני עצמ' יצא כד'א כציכ' של עשרה שיש שם פרסומי ניסא ואין חילוק אם הם בכ"ה או בבית אחר אבל בפחו' מ' אפי' אין יריעותיה עורפות או חסרות משאר היריעות קורא בה דלא שייך פרסומי ניסא ויוצא בהידי חובתו אם היא כתובה בגליון כדיון ס"ה כמו שנתבאר למעלה :

י מי שאין לו מגילה כשרה יקרא אותה בחומש בלא ברכה שיזכור את הנס ועל' סימן הר"מ שגבי לולב הפסול אם מברכין עליו הכי נמי הכא .

יא מגילה גזולה יוצא בה ולא היו מצוה הבאה בעבירה שאינו יוצא אלא בקול הקריאה ואין בקול דין גזל כמו נבי שופר :

ה' תרצב דיני ברכת המגילה וכו' ד סעיפים :

א הקורא את המגילה בלילה מברך לפניו שלש ברכו' על מקרא מגילה ושעשה ניסים ושהחיינו . וכן ביום אע"פ שביך זמן בלילה עיקר פרסומי ניסא הוי בקריאתה דימא וקרא נמי משמע כן דכתב וליילה ולא דומיה לי כלומר אף על גב שאקרא ביום מ"מ גם בלילה לא דומיה לאי אבל עכ"פ היום הוא העיקר ולכך מבר' שהחיינו גם ביום (ונפוזא אין מנכין זמן ניום) ואחד יכול לברך ושני קוד' ולאחריו נוהגין לברך על הנס בא"א מ' הרב את רבינו והדן את דינינו כו' בא"י הנפרע לעמו ישראל וכו' האל המשיע ופוחתה בברוך משום שהיא ברכה בפני עצמ' שנתקנה על הנס בלא קריאת המגילה ולא נתקנה שהיא ברכה אחרונה על מגילה שא"כ לא היתה פוחתה בברוך כמו ברכת ישחבה שהיא ברכה אחרונה ראשי וזמירות וכן כל הברכות שלאחר קריאת שמע אינן פוחות בברוך מפני שהם סמכות לברכות ראשונות דקריאת שמע מה שאין כן הבא דברכה בפני עצמה היא , ובלילה אומרי' גם אשר הניא כו' ואם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה וקראה יצא ואין צריך לחזור ולקרואה דברכות אינן מעכבות ואין לברך אחריה אלא בציבור :

ב אין לשוח בין הברכה ותחלת הקריאה ואם שח צריך לחזור ולברך ובמגילה עצמה נ"כ יודד שלא לשוח אבל אם שח אין השיחה הפסק ואינו צריך לחזור . זה"מ בש"ץ הקורא שאף אם שח תרי' חזור למקום שפסק ממנו ואינו פדלג

לבוש החוד הלכות פורים

מאלו אלא ממות לחיים ולא משיעבוד אחשוורוש שהרי עדיין נשארו משיעבדים לאחשוורוש וא"כ איך יאמרו הלל עברי וי' ונו' דשטמעו עברי וי' ולא עברי שלך אחר ועדיין הם עברי אחשוורוש ועוד שקריאת המגילה היא כמו שירה ועומדת במקום קריאת ההלל שאינו אלא שיר ושבח על הנס הג' ה' המגילה אין לך שיר גדול מסנו שמפרסמין הנס לשבח לש' שהצילנו ואומר חצי קדיש וא' אל ארץ אפים שהיא תחינה וא' תחנון שהוא נקרא יום טוב :

ד' זמציצין ס'ת וקורין ג' בפרש' בשלח פויבא עמלק עד סוף הסדרה שהוא מעין המאור כי המן מורע עמלק היה זאע"פ שאין בו אלא ט' פסוקים וק' דאין פוחתין בב' הבתרות ט' פסוקים היכא דמפסיק עניינא שאני' ויש כופלין פסוק אחרון להשלים ל' פסוקים ואין נוהגין כן ואפ' חצי קדיש יהללו וקורא את המגילה ומברך לפניה ולאחריה כמו בלילה וא' אשר הניא טכבר הזכירו הכל בקרב' ו' ואח' אומרים סדר קדושה קדיש שלם עלינו קדיש יתום וא' למנצח דכתיב' בות יעקב וי' ביום צרה ובפידים יום צרה ליבא' במנחה מתפללין ג' על הניס' ואומרי' קדי' שלם ויוצאין סב' שאין מתפללין ערבית עד הלילה שצריך לאכול הסעודה קודם תפלת ערבית שאם יתפלל ערבית קודם הוה ליה לילה ופעורת פורי' צריכה לעשותה ביום כמו שיתבאר לקמן (וע'ל סיל' סעי' ה' וכו' י"ח) ומתפללין ערבית בלילה בתוך ביתו וא' בה על הניסים :

התענית דין מעות פורים לעניים ובו ד' סעיפים :

א' חייב כל אדם ליתן מתנות לעניים ולפחו' ב' מתנות לשני עניים דכתיב ומתנות לאביונים דשטמע שני מתנו' לשני אביונים' י' שיש ליתן מעות פורים מחצית מן הפסכע דיוצא כאותו מקור ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נובין בארץ כדי להקריב מהם קרבנות ציבור מ'ח ניסן שהו' תחלת השנה וכל השנה ומאחר שכתוב ג' פעמים תרומה יש ליתן ג' חצאים לפיכך נותנים במדינות אלו ג' חצי גדולים שאין לנו משכב ששם מחצית עליה מלבד זו ונוהגין ליתנה בליל פורי' קודם שמתפללין מנחה ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבין עשרים שנה ומעלה שכן כתיב בפ' שקלים מבין עשרים שנה ופעלה יתן וגו' ולא שיש ליתן מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחציות אילו ואין נוהגין כן .

ב' מעות שנבו לחלק לעניים בפורי' והיה הריבה יותר מצרכי עניים שבעיר לפורים אין הנזכר ראוי להפריש מהם לפי דאות עיניו לצורך פ' ויתן השאר לכיס של צדקה להוציא לצדקה אחרת אלא יתנם כולם לעניים שבעיר לצורך פורים כדי שישתו וישמחו בריוח הואיל ותרבותו העם לצורך פורים דיוקא הנבא לא ישנהו אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה • מיהו אם לקח בהם הנזכר מאכל ומשתה לרוב ונתן לעניים בפורים כפי רצונם ולא הספיקו העניים לאוכלו והותרו יכול ליתן המתיר לאחר פורים לכיס של צדקה :

ג' אין מרדקין במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו לישראל ונתן לו שישמה בשמחת פורים אחד ישראל ואחד גוי משו' דרכי שלום שאם לא יתנו לו יש שם איבה ה' במקום שהורגלו הגוים ליתן להם אבל במקום שלא הורגלו אסור ליתן להם כי בשמחתנו אל יתערב זר ומתנו' לאביונים באבותי ישראל מיירי :

ד' במקום שאין שם עניי ישראל יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו וליתנו במקום שירצה :

התענית דיני סעודות פורים ובו ד' סעיפים :

א' מצוה לרדפה במעודות פורים דמשתה ומשתה כתיב :

ב' וצריך להשתכר עד שלא ידע בין ארור המן לכבוד מרדכי ארורה זרם ברכה אסתר אחרים כל הרשעים ברובים כל היהודים דכשיגיע לשכרות כזה וודאי הוא שהוא שמח וי' שאין צריך להשתכר כ' שהרבה מבשולות יבאו ע' שכרות שהוא גרם לגלוי עריות וש' וכמה עבירות זולתן' לפיכך לא ישתה אלא מעט יותר מלימודו וישן ומתוך שיין לא ידע בין ארור המן כו' ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים' ואין להתענות כלל בפורים מלבד תענית חלום • (וע'ל כיון תקס"ח וסימן תק"פ) • ושוב לעסוק בתורה מעט קודם שיתחיל הסעוד' ומד' לדבר ליהודים היתה אורה ושמת' ודרשינן אודה זו תורה קודם שמתה' יש לאכול זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכלו דניאל וחבריו ככבל שנס' • המגילה היה גם כן על ידי דניאל שהוא התך לפי דברי רז"ל • צריך לעשות הסעודה ביום ואם אכלה בלילה אפילו בליל ראשון לא יצא כ"ש בליל שני שהוא אחר פורים שלנו ד' ופי' משתה ומשתה כתב ביום משמע סידה ימשוך שמחתו גם תוך הלילה ונוהגין לעשות הסעודה לאחר מנחה ומחפלין מנחה בעוד היום גדול כדי לאכול רוב הסעודה ביו' וכשהוא נמשכת עד הלילה אז לית לן בה כי חייב אדם במשתה ומשתה בשני הימים יד' ומ' וכן נהגו ד' משתה ומשתה כתוב משמע שני הימים ונהגו לשמח אף בליל ס' שביניהם :

ג' ואומר על הניסים בברכת המזון כהנודא אצל ועל הכל אם ככר בעוד יום יד' ואם זהחיל סעודה ביום ומשתה עד הלילה י' שצריך לומר על הניסים אפילו בליל ס' ובתרת תחלת סעודה אזלינן ד' ואמר' שאין צריך ואינו נוהגין לאומרו' פורים שחל לתות בערב שבת עושין סעודות פורים מבעוד יום ובלילה צריכים לקדושה וצריכי נמי למשעם מירי בתר קידושא משום סעודות שבת' ויש שעושים סעודתם בכקר יום שיש כשחל פורי' בע'ש כדי שלא לקלקל סעודות שבת :

ד' וצריך לשלוח מנות איש לרעהו שכן כתיב ומשלוח מנות איש לרעהו ומנהו הוא לשון רבים לפיכך צריך לשלוח לפחות שנים מנות לאדם אחד והמנות יהיו מיני פאכל או מיני שתייה שאין לשון מנות אלא לשון מאכל ומשתה ועוד שאין טעם המשלוח אלא כדי שיהיה לכל אדם לאכול די ס' צינור ודברים המענגים ומשמחים את האדם כדי לשמח בפורים הילכך כל המרבה לשלוח לרעהו הריוזה משוכח ואם אין לו כדי לשלוח מנו' לאת ולהשאיר לעצמו מהליף עם חבריו זה שולחו לו סעודתו לזה וזה שולח סעודתו לזה כדי שיקיימו שניהם משלוח מנות ונס' סעודת פורים ויש לשלוח מנות ביום בזמן חובת הסעודה ולא בלילה ואם הוא שולח וחבירו אינו רוצה לקבל או מחול לו יוצ' גם הנשים חייבות במשלוח מנות ומנהגות לאביונים כאיש דלרעהו כתיב והוא הדין לרעותה דמירי הוא מעמ' אלא לשמחה ואם כן מ' איש או אשה שגם ה' היו כמותו הנס' ואשה משלחת לאשה ואיש לאיש אבל איפכא לא שלא יבאו לשלוח אנשים לאלמנות ויבאו לירי ספק קידושין אבל במתנות לאביונים אין לחוש' י' שאם הדיק אחד את חבריו מכה שמח' פורים שפטור משלם ועיין בלבוש שושן בדיני נזיקת :

התענית דיני הספד והתענית ועשיית מלאכה בפורים ובו ה' סעיפים :

א' פורים מותר בעשיית מלאכה דימי' משתה ומשתה קבילו עליהו ימי' יום טוב לאפור אותם במלאכה לא קבילו עליהו שהרי מעיקרא כתיב שמחה ומשתה וי' ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי' משתה ומשתה ואלו י' לא כתיב שלא רצו לקבלם עליהו ליום טוב באיסור עשיית מלאכה מיד במקום שנהגו

שצריך לקי' שבועתו ונדהה עשה דפורים מפני שאני שבועה
 שהיא חמורה שכל העולם נזדעזע אבל אנינות דבשר נדהה
 ובל שכן שחייב במקרא מגילה וחפלה וק' ש' ודוקא בלילה
 חייב במקרא מגילה וחפלה וק' ש' אף על פי שמהו כוסל לפניו
 כיון דלא חל עליו אנינות אבל ביום שרוצה לקוברו קבורת
 מתו קודם כמו שנהבאר לעיל סי' תרפ"ז קוברו ואח"כ קורא בו :
ה י' א' שמתר לישא אשה בפורים ולעשות סעודת נישואין
 אע"ג דאין מערבין שמחה בשמחה היינו בגילוי דכתיב
 ושמחת בחגיך ולא באשתך אבל בפורים שריא' וכ"ש שמתר
 לעשות סעודת פרוזן הבן שלא לעבור העשה שהגיע זמנו
 ונ"ל לפי מאי דדרשינן לעיל סי' תרפ"ח פורים שחל בשב"ל לבני
 כרכים שיעשו סעודה פורים ביום א' ולא בשבת פשוט לעשות
 אותם ימי משתה וגו' כי ששמחה הלוייה בתקנת מרדכי ובית
 דינו כו'. ה"נ יש לזהר שלא לעשות נישואין בפורים ביום י"ד
 שלא לערב שמחה בשמחה חקנת מרדכי ובית דינו כו' מיהו
 סעודת פילה ופרוין הבן וודאי לא ידהה מפני שהוא זמנס ואי
 איפשר לרחות הפיצוה וגם הוא לא ידהה סעודת פורים עד
 למחר כמו גבי שבת דלעיל דהתם הוי מצות עשה דרבי' ודוחה
 עשה דרברי קבלה אבל הכא עשה דיתיד הוא ואינו דוחה לו
 סעודת פורים שהוא עשה דרבים מדברי קבלה עד למחר נ"ל
 מילה בפורים מלז' בין קריאת התורה לקריאת המגילה אחר
 שהכניסו הס"ת למקומה משום דכתיב בה במגילה ליהודים
 היהה אורה ושמחה וששון וגו' ודרשינן אורה זה הורה שנא'
 ותורה אור שכתה כמשמעו ששון זה מילה שנא' שש אנכי על
 אמרתוך כלו' סמוך לתורה מילה' ביום ש' ו' הוא שושן פורים
 וא"א בו אל ארך אפים ולמצנצת וקו' החונן וצדקתך צדק וחייב
 במשתה ושמחה כמו בראשון שנאמר את שני הימים האלה :
 סה שנהגו ללוכש בפורים פריצופים וגבר לוכש שמלה אשה
 ואשה כלי גבר אין איסור בדבר היאיל ואין מכוונין אלא
 לשמחה בעלמא וכן בלבישת כל' אדם ורבנן נוהגין היהר משום
 שמחה וכן בני אדם ההוספין זה מזה אין בו משום לא הנזול
 וכלבד שלא יעשו שלא כהונן לפי ראות עיני טובי העיר :

שנהגו שלא לעשות אין עושין והאידינא נהגו בכל מקום שלא
 לעשות והעושה אחו"ל שאינו רואה סי' ברכה באותה מלאכה
 לעולם אלא א"כ הוא בנין של שמחה כגון בית חתונה לבנו או
 אכורנקי של מלכים דשרי וכן מלאכת מצוה שרי כגון כתיבה
 של מצוה ומותר לכתוב פסקי הלכות ופשטי מקראות שאדם
 שמח בהם כדכתיב פקודי יי' ישרים משמחי לב וכן איגרת של
 שלום ומזכרת חובותיו מותר וכן כל דבר שאין צריך עיון גדול
 מותר' ולצורך פורים אפילו מלאכה גמורה מותר לעשות מה
 שצריך לשמחת פורים :

ב ואפי' במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה לא נהגו אלא
 ביום מקרא מגילה בלבד כגון י"ד לבני עיירות וש' לבני
 כרכים אבל לאסור של זה בזה אינו מנהג :

ג אבל הספד והעני' אסור לשתיהן בשניהם רבין בני עיירו'
 הקורין המגילה ב"ד בין בני כרכים הקורין בש"ו אסורין
 בהספד והעני' בשני הימים דימי משתה ושמחה כתיב משמ'
 שכולם קבלו עליהם שני הימי' למשתה ושמחה ומשחה מלמד
 שאסור בתעני' ושמחה מלמד שאסור בהספד מיהו מי שנשבע
 להתענות בפורים י'א צריך לקיים שבועתו שאין כח בפורים
 ובפסוק שהו' מדברי קבלה לרחות את השבוע' שהיא דאוריית'
 ואפשר לו לעשות סעודת פורים בלילה של קריאת מגילה כיון
 שאי אפשר לו לעשות בענין אחר א"נ בליל מוצאי פורים שהרי
 מאחרים הסעודה כדלעיל סימן תצ"ה' הנשים מענות כהן
 על מת שכולם עונות כאחת ומשפחות שמכות כף אל כף אבל
 לא מקוננות שחאה אחת מדברת וכולן עונות אחריה שזה הוא
 עיקר ההספד ברא' בעוד שהמת מוטל לפניהם אבל נקבר הם'
 לא מעוננות ולא משפחות ולא מקוננות וכד' לאיניש דעלמא
 אבל לת' מענות ומקוננות כדרכן ודוקא כפניו אבל שלא
 בפניו לא ויום שמועה אפי' רחוקה ככפניו דמי עיין בעז' סימן
 ת"א' וא"א צידוק הדין נ"ל אפילו על ת"ח כפניו משום
 דצידוק הדין דומה לתחנן וא"א תחנן בפורים שהוא י"ט
 וכיון שא"א צידוק הדין גם הקדיש א"א דעל מה יאמרו הקדיש
 אם לא אמרו פסוקים' ונ"ל ה"מ לאיניש לעלמא אבל ת"ח
 בפניו שספידין ודורשין עליו אע"פ שא"א צידוק הדין אומרו'
 קריש על הדרשה נ"ל :

ד ודוקא בהספד אסור שהוא דבר של פרהסיא אבל אבלות
 נוהג בו וה"מ דברים שבפיניעא כמו בשבת דלא עדיף
 משבת אבל דברים שבפרהסיה לא דהא ימי שמחה הם :

הולכך מי שמת לו מת בפורים או שמת קודם פורים ופגע בו
 פורים בהוך שבעה ימי האבילות אינו צריך לישב על הקרקע
 אבל עולין לו למניין ז' כמו בשבת כיון שדברים שבפיניעא נוהג
 בהם ואחר כך משלים אבלתו ומ"מ אין אבילות נוהג בהם לא
 ב"ד ולא בש"ו אלא דברים שבפיניעא ואינו יוצא מפתח ביתו
 כמו בשאר ימי אבלות ומתפלל בביתו ואח"כ ילך לב"ה לשבוע
 מקר' מגילה וצ"ע הוי' יום ראשון שלו לא יבטלנו דמקרא מגילה
 דוחה אבלות מקו' שהרי אפי' את העבודה דוחה כדילפי' מקרא
 דמשפחה ומשפחה אבלות לא כ"ש :

ה ואם חל פורים ב"ש' והאכל הולך לב"ה בשבת למנחה
 לא יצא מב"ה במנחה אלא ישב שם עד תפלת ערבית
 ותפלל שם הפלת ערבית עם הציבור ושמע' ג' במקרא מגילה
 ולפחרת יתפלל בביתו ואח"כ ילך לב"ה לשמוע מקרא מגילה :

ו וחייב לשלוח מנות שהאבל חייב בכל המצות ומשלוח
 מנות נמי מצוה היא עיין בעז' סימן שפ"ה אבל לו אין
 אולחין כל י"ב חרש של אביו ואמ' שיש לו שמחה בו ואם אין
 בעיר אלא האבל עם אחר חייב לשלוח לו לקיים משלוח מנות
 אא"כ מחל לו האבל על מנתו :

ז י'א שאם אונן בפורים מותר בכשר ויין דלא אתי עשה
 דאנינות דיהיד ודחי עשה דרבים לשמוח בפורי' דרביר
 קבלה נינהו והס"כ ת' אף על גב דלעניין שבועה אמרו' לעיל

תריצו דין תחנה בפורים ובו סעיף אחד :

א אין עושין פורים אלא באדר הסמוך לניסן כדי לסמוך
 גאולה לגאולה גאולה מרדכי לגאולה משה ושמה האמר
 נעביד בהרווייהו תלמוד לומר כל שנה ושנה מה כל שנה
 ושנה פעם אחת אף בעיבור פעם אחת ומה כל שנה ושנה
 באדר הסמוך לניסן אף בעיבור באדר הסמוך לניסן ובי תימא
 אדרבה מה כל שנה ושנה באדר הסמוך לשבט אף בעיבור
 באדר הסמוך לשבט ועוד דאין מעבירין על המצות
 סמיכת גאולה לגאולה עדיף הילכך יום י"ד וש'ו
 שבאדר הראשון אין דיני פורים נוהגין בהן
 ויש אומרים שמתירין אפי' בהספד והענית
 מכל מקום נהגו שלא ליפול בהם על
 פניהם ושלא לאמר בהם אל ארך
 אפים ותחנן וזמור יענד יי'
 ביום צרה ומצוה לרחבות
 בהם משחה ושמחה
 קצת משום
 דיומא נס
 נינהו
 ובל שכן שאין נוהגין בהם הספד והענית וי' יצילנו
 מהם ויגאלנו שנית וכן יהי רצון :
 בילאו :

לתשלום שלימות מלאכת המנהגים אכתוב לך בסוף ב' הלבושים הללו קצת כללים ממנהגי מיהרר אייזיק שירנא מן הדברים הבאים לפרכים ושעמיהם כאשר יורונו מן השמים למען לא יתסר לך אפי' רקמה אחת מרקמת הלבושים ולא הצטידך לשים ספר אחר וברקמות הויבל למלך והם ל' סעיפים :

א רח ושבת אומרים יוצ' אילת השחר ופזן אביר הנביר וזולת אמיתך הפצרה השמים כסאי :

ב חתונה שהיה בשבת אומרים נשמת ישרים יוצר אייחד : אופן בכורו אופר זולת אמהות וכשקורין החתן לתורה אומרים מדינת יארות אתניח שבחיה במקלות :

ג מי שבירך אלוה מני עד הפצרה שיש אטיש ושש אטיש בחתונה וזחה כל הפצרות חוץ מ' וז ומחר חדש ושירת דבורה וחנכה וד' פרש וח' ורש' חנו ע' ארק שר' שושעמא שכו' דאלו הפצרות מנהג קודם הוא דכ' טובים קצהם בפסיקתא וקצהם בתלמוד לכך קבענו לחנוי' ולא דחינו להו' הפצרות ר' ג' אינה רוחה הר' פרשות כי הר' פרשויה כתובי' בתלמוד וקבועים ביותר וקו' מחר חדש שאינו רוחה הר' פרשונום סי' דש' אינו נדחה מפני ראש חד' כ' ר' אב' שחל לרווח בשבת מפטריין שמעו ולא השמים כסאי כדכתיבנא לעיל סי' הקמ"ט

ד ואם אירע ר' ח' בשבת שסי' מנהגו ע' ארק שר' ש' בנגו ר' ח' אלו שחל להיו' בשבת מפטריין השמי' כסאי כדכתיבנא שעמא לעיל סי' הקמ"ט ואם יש חתונה כאלו השבתות מפטריין אילו הפצרות ונס' בשש' שש' מקצתה עד ויש עריך אלהיך ונס' בר' פרשויה או כטאר ר' ח' ומחר חדש

ושב' שירה וחנכה שאין נדחין מפני הפצרת חתן ואירע בהם חתונה מפטריין אותן הפצרות ונס' בשש' אטיש עד אליקיד ואף על גב' שאין מדלגין מנכיא לנכיא היינו בישיהם א שכל ספריהם היו כתובים כגליון ולא רצו להארך בגלילה

ה משום כבוד ציבור אבל האידנא דהפצרות שלנו כתובים בקונטרסים ואפשר לסיימן שימצא שהר' שה' שירצה כלא גלילה שאין כזן הארכת וליכא משום כבוד ציבור שפיר דמי ויחיד החוזר הפרשה כיום שיש ומנהגו לחזור גם הפצרה ויהיה חתונה באותו שבת חוזר הפצרה השבוע ולא שוש אטיש שהרי כו' ביה' שיש' שהיא רוצה לצא' כו' ידי קריאתו של מקרא ותרגום באורה שבוע עדיין אין כאן חובת החתונה ואף על פי שהציבור לא יאמרו הפצרה זו בשבתם ס' עיקר הטע' שהוא חוזר איתה הפצרה הוא כו' שיהא בקי בה ויע' בכל שנה

ו מה מפטריין לפרש ז' א"כ אך יהיה שייך לקרות הפצרת שוש אטיש שאינה הדירה לפ' ז' כי אם לחתונה :

ז מילה שהיה בשבת אומרים יוצר אות ברייתו אופן אזורי איה' ז' זרת איה' בריית' נאולה יום ליבשה שיש בה גם כן מענין מילה מבכץ לשמך המה נמולים ואם אירע מילה בשבתות שכן פסח לעצרת אז אומרים יוצר ואופן מילה והטאר השייך לאותו שבת ואומרים יום ליבשה שהוא גאולה דמילה קודם שירה חדשה ונאולה דאותו שבת במקום קודם נאל ישראל ובע"ז דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם שאני יום ליבשה דשייכא לשירה חדשה ויה' וכן אם ר' ח' ושבת בין פסח לעצרה כנין ר' ח' אייר שחל בשבת כתב במנהגים שאומרים יוצר ואופן ר' ח' והטאר השייך לאותו שבת וכבר כתבתי בסי'

ח חצ' דהיה ג' שכתב זה לפי מנהגו שכתב שא' א בשבתות שבין פסח לעצרת יוצרת רק אהבית ומאורות חולתו ונאולו כמו שכת' שם במנהגו אבל במדינתנו אלו שאומרים גם יוצרות ככל השבתות הללו ואומרים לעולם בשבת שנייה שאחר הפסח אינן חסדך לבקר גם אם יבא ר' ח' אייר בשבת ג' ליבשה

ט אותו היוצר שהוא אינן חסדך לבקר שהוא לנו תדיר בשב' זה תדיר קד' ולא אילת השחר ר' ח' שאינו תדיר לבא בשב' ואח"כ לאופן אומרים אופן דר' שהוא אביר הנביר ואחר כך מאורה

י דאותו שבת אומתי שמחי ועליו וכל השייך לאותו שב' שהם החנה ובקשות לאלו השבתות שכין הפסח ועצר לפני שהיו כהם כמה צרות ונזרות לקדונו כשכאשכנז כבו שכתבתי בסי' חצ' ג' ורחמ' לייצן ואף אה"ל דר' ח' מיקרי תדיר יותר מיוצר אינן משום דאי אפי' שרש לא יבא לפחות שני פעמים בשנה קביעות ר' ח' בשבת וזוה הטעם ל' ג' שאנו מקדימין לעולם בקריאה כס' כשאירע ר' ח' בשבת באחת מן הפרשויה דשל ר' ח' קודם לאוהה פ' כמו שנהבאר בפנים ונס' לקמן סעיף כ' ה' בע' ה' מ' למה נאמר ג' אחריו אביר הנביר ולא אופן דאותו שבת ואולי משום דקל אביר הנביר שבת גדול הוא והוזכר בו בפירוש ר' ח' משכ' באופנים שלנו שאנו אומרים באלו השבתות שאין בהם מעין המאורע כלל וזה הטעם מספיק ג' לאופן דמילה כשחלה באלו השבתות אבל היוצרות שאומרים באלו הארצות שהם ג' מעין המאורע כמו שכתבתי בסי' חצ' ג' למה נדחה אותו מפני יוצר דמילה שהיה לנו תדירין לכך ל' במילה בלא ר' ח' אומרים יוצר של אוהו השבת ואופן דמילת וגם הנאולה מן הטע' שנהבאר אבל אם חלה מילה בר' ח' אייר שהוא בשב' אומרים יוצר דר' ח' ואופן דר' ח' אביר הנב' מפני דר' ח' תדיר וגם אביר הנב' אינו נדחה מן הטע' שכתבתי ואח"כ כל מה דשייך לאוהו שבת ואומרים נאולה דמילה יום ליבשה קודם שירה הדרשה כדכתיבו טעמא לעיל :

יא אומרים שפונא יוצר אפוני אופן אזורי איכה זולת אות ברית בקונטרסים אבל אם חלה מילה בשבת ור' ח' אייר אומרים יוצר דר' ח' כטאר ארצוה ובמדינתנו יוצר דהוא שבת ואופן דר' ח' אביר הנביר מפני דר' ח' תדיר :

יב חתונה בשבת שליפני שבועות אומרים נשמת דחתן והטאר כל שייך לאותו שבת הסדר ב' כענין חתן תורה וענין מ' עדיף ובמילה א' ארק הנאולה דמילה קודם שירה חדשה אבל חתונה בשבת שאר שבועות אומרים נשמת דחתן ויוצר דיוצר שהוא תדיר ואופן דחתן והטאר השייך לאותו שבת וכן הדיו' כחתונה של השבתות משבועות עד ר' ח' :

יג בכל השנים קורין פרישת נשא בשבת שאחר שבועות מבה' ש' ובה' מעוברת שקורין נשא קודם שביעות ואז אומרים אשר יחדיו באותו שבת מפני שהוא שייך לפ' זו לברכת בהנים ואומרים אותו במקום מאורה כדי שלא לדחות אהבת דאותו שבת שהי' אומתי יונה יעלה חן ממקומה ועוד דשימת שמו על בני ישראל שייסד הפייס כאשר יחדיו היא ג' כבוד לישראל כי הקב"ה נקרא אור ישראל וקדושו כפסוק כיטיעה לפיכך שייכא גם כן למאורה :

דאותו שבת אומתי שמחי ועליו וכל השייך לאותו שב' שהם החנה ובקשות לאלו השבתות שכין הפסח ועצר לפני שהיו כהם כמה צרות ונזרות לקדונו כשכאשכנז כבו שכתבתי בסי' חצ' ג' ורחמ' לייצן ואף אה"ל דר' ח' מיקרי תדיר יותר מיוצר אינן משום דאי אפי' שרש לא יבא לפחות שני פעמים בשנה קביעות ר' ח' בשבת וזוה הטעם ל' ג' שאנו מקדימין לעולם בקריאה כס' כשאירע ר' ח' בשבת באחת מן הפרשויה דשל ר' ח' קודם לאוהה פ' כמו שנהבאר בפנים ונס' לקמן סעיף כ' ה' בע' ה' מ' למה נאמר ג' אחריו אביר הנביר ולא אופן דאותו שבת ואולי משום דקל אביר הנביר שבת גדול הוא והוזכר בו בפירוש ר' ח' משכ' באופנים שלנו שאנו אומרים באלו השבתות שאין בהם מעין המאורע כלל וזה הטעם מספיק ג' לאופן דמילה כשחלה באלו השבתות אבל היוצרות שאומרים באלו הארצות שהם ג' מעין המאורע כמו שכתבתי בסי' חצ' ג' למה נדחה אותו מפני יוצר דמילה שהיה לנו תדירין לכך ל' במילה בלא ר' ח' אומרים יוצר של אוהו השבת ואופן דמילת וגם הנאולה מן הטע' שנהבאר אבל אם חלה מילה בר' ח' אייר שהוא בשב' אומרים יוצר דר' ח' ואופן דר' ח' אביר הנב' מפני דר' ח' תדיר וגם אביר הנב' אינו נדחה מן הטע' שכתבתי ואח"כ כל מה דשייך לאוהו שבת ואומרים נאולה דמילה יום ליבשה קודם שירה הדרשה כדכתיבו טעמא לעיל :

יד אומרים שפונא יוצר אפוני אופן אזורי איכה זולת אות ברית בקונטרסים אבל אם חלה מילה בשבת ור' ח' אייר אומרים יוצר דר' ח' כטאר ארצוה ובמדינתנו יוצר דהוא שבת ואופן דר' ח' אביר הנביר מפני דר' ח' תדיר :

יה חתונה בשבת שליפני שבועות אומרים נשמת דחתן והטאר כל שייך לאותו שבת הסדר ב' כענין חתן תורה וענין מ' עדיף ובמילה א' ארק הנאולה דמילה קודם שירה חדשה אבל חתונה בשבת שאר שבועות אומרים נשמת דחתן ויוצר דיוצר שהוא תדיר ואופן דחתן והטאר השייך לאותו שבת וכן הדיו' כחתונה של השבתות משבועות עד ר' ח' :

יז בכל השנים קורין פרישת נשא בשבת שאחר שבועות מבה' ש' ובה' מעוברת שקורין נשא קודם שביעות ואז אומרים אשר יחדיו באותו שבת מפני שהוא שייך לפ' זו לברכת בהנים ואומרים אותו במקום מאורה כדי שלא לדחות אהבת דאותו שבת שהי' אומתי יונה יעלה חן ממקומה ועוד דשימת שמו על בני ישראל שייסד הפייס כאשר יחדיו היא ג' כבוד לישראל כי הקב"ה נקרא אור ישראל וקדושו כפסוק כיטיעה לפיכך שייכא גם כן למאורה :

יח חתונה ומילה בשבת אומרים נשמת ויוצר דחתן שהוא תדיר יוצר לבא בשבת ואחר כך אופן דמילה זולת דחתן ונאולה דמילה ר' ח' וחתונה אומרים נשמת דחתן ויוצר ואופן דר' ח' זולת דחתן ויוצר ואופן דמילה ושעמא משום דר' ח' הוא תדיר יותר מזההן ומילה לפיכך מקדימין היוצ' ואופן שיש בו שבה וקדושה יום ושייך לאומרי יותר מעין המאורע ועוד מפני שלעולם אומרים אופן זה בר' ח' אפי' בימים שיש בהם פיוסם אחר' כמו שיתבאר טעמא בע' ל' לכך הניחו לעול' האופן אצל היוצ' ר' ח' ומילה וחתונה אומרים נשמת דחתן ויוצר ואופן דר' ח' מן הטע' שכתבתי אח"כ חולת דחתן שהו' תדיר בשבת יותר מן המילה ואח"כ נאולה דמילה :

יט ר' ח' שבת אור' ח' אדר אור' ח' ניסן בשב' א' בשל ר' ח' רק האופן והטאר השייך לאיתה שבת ר' ח' שבת משו' דפרסמי ניסן דחנכה עריך ודישל פרישויה פרישת שקלים ופרישת ההרש עדיף שהרי אומרים בהם גם כן פיוסים יותר ולא נכון לחלק הפייס של איתו היום רק האופן אומרי' בשל ר' ח' משו' דכאפוני' של הפרשויה לא הוזכר מעין המאורע אביר הנב' עדיף מנייהו ואם אירע בהן חתונה אומרים נשמת ואופן א' דר' ח' לא דחתן וג' לוסר דר' ח' מן הטעם שכתבתי :

ובשחר'יש שאומרים אותו ויש מקומות שא"א אותו וכן זכרנו וסי כמוד והמלך הקדוש והמלך המשפט וכתיב בספר ועושה השלום אומר בכל ימי השובה ואם לא אמר כחזירתו אותו יח א"א סומור לתודה בשבת ויש דאין קרבן יחיד רוחה שבת ויש ובע"פ ובח"ה שלו וכן בע"כ גם כן א"א אותו בע"פ לא משום דהוד' נאכל ליום ולילה עד חצות ובע"פ אינו רשאי לאוכלו כלילה משום חלות החמץ שמביאים עמו ואם יאכלו דווקא ביום יקצר זמנו וכח"ה אינו יכול לאוכלו כלל ובע"כ כ"כ א"א אותו משעמ' שקצר זמנו שלא לאוכלו כלילה וי"א שיש לומר אותו ולהחחיל הרעו וכן י"א שאין לומר ב"ש מומר לשבת אלא יתחילו טוב להודות לוי' ואין נוהגין כן אלא אומרים לשבת דיש נמי שכת מקרי בלשון בני האדם :

ט קידוש בכה א"א ב' לילה הראשונה הפסת ולא כליל י"כ כלילי דפסת לא משום שאין לך עני בישראל שלא יקדש בביתו שהרי יש לו יין לך כוסות וכליל י"כ לא שאין כאן מי שישהה ממנו שאפי' לקטני' אסור ליהן דלא יתחו למיסרך : ד א"א ויהי נועם ואתה קדוש במש' בשחל י"ש כאות' שבויע אפי' ביום ו' משום דלא שייך לומר ומעשה ידינו כו' כיון שאין עושין אות' כל ימי השבוע אבל אם חל י"ש בשבת הכאה אומרי אותו במש' שלפניו שהרי יש מעש' ידינו כל ימי השבוע ואם חל ט"ב באותו שבוע אומרים אותו אע"ג דאיקרי מעד דהא עושין בו קצת מלאכות אבל אם חל ט"ב במש' א"א ויהי נועם שאין זה יום של נעימו' אלא יום כר ומתחילין ואח' קדוש וא"א ג"כ אלהים יחננו ולא ויהן לך שכל אלו פסוקי של ברכה ושמחה הן ואין לאומרים בט"ב אבל כשחל פורים במש' אומרים לפנצח ואחר המגילה ויהי נועם ואהה קדוש ויהן לך וכן הדין בחנוכה כמו בשאר מש' :

כא א"א במה מדליקין כשחל י"ש בע"ש דלא שייך לומר עשרתם שאין מעשרין ב"ש ונהגו שלא לאומרו גם כשחל י"ש בשבת וכח' המשום לא פלוג :

כב לעולם ביום שיש בו מוסף אומרים קדיש שלם אחר הפילת שחרית או אחר ההלל אם הוא יום שיש בו הלל כדו שיאמרו תקבל צלותהו על הפלת שחרית ואחר כך יחזרו ויאמרוהו שנית על תפלת מוסף דלעולם אומרים קדיש שלם עם התקבל אחר שהפלתו תפלת שמנה עשר וכתבנוהו ופורים וח' ענית וכל יום שאין בו מוסף אין אומרים קדיש שלם אלא אחר נמר התפלה קודם עלינו לשבה שהכל הפלה ארת היא לפיכך אומרים חצי קדיש אחר התפלה והתהנה ואחר כך אומרים סדר קדושה לצרפה עם ההפלה ואח"כ אומרים קדיש שלם עם התקבל לכלול הכל ביחד והוזר הרקבל צלותהו על הפלה שלי"ח שהיא נקראת צלותהו דישאל כי שאר העניינים והפסוקים אינן ארא שבתה ותהלה לשם ית' או החנות ותהנות והפלות שני עניינים הם :

כג לעולם אחר הקריאה בכ"ה אומרים חצי קדיש חוץ כמנהג דשבת ומנחה דתענית ושעמם כתבתי כל אחד במקום :

כד לעולם אומרים הקדיש קודם קריאת המפטיר מפני שכבר עלו מספר הקרואים השייכים לקרות בו ביום אבל בט"ב בשחרית אוכרים הקדיש אחר קריאת המפטיר כי המפטיר הוא השלישי השייך למספר הקרואים בו ביום וכשמוציאין ב' ס"ה אומרים קדיש על שהיהן שמניחין ס"ה השנייה אצל הראשונה ואומר הקדיש ואחר כך קורין המפטיר וכשמוציאין ג' ס"ה כנון ר"ח שבת בחנוכה או ר"ח אדר שהוא פרישת שקלים או ר"ח ניסן שהוא פרשת החדש אומרי' הקדיש על הס"ה השנייה מפני שקורין להעולים למספר הקרואים גם כס"ה השנייה ולפיכך במקום שאין קורין בעכתות השנה אלא שבעה לא יקראו בכ"ה הראשונה רק ששה והשביעי

מילה כד' פלשיות א"א רק אופן ונאולה דמילה והשאר השייך לאותו שבת דפרשיו' עדיפי ותדירה ממילה וכן בהפסקה אומרים אופן ונאולה דמילה והשאר שייך לאותו שבת ותחונה בהפסקה אומרים נשמת דחתן ויוצר בהפסקה והשאר הכל דחתן ונ' לטעם שאין בפיוטין גלל אותו השבת כ' כסעין המאורע של אותו שב' שנ' שראו לאומרויות מרחתן גל' ר"ח ומילה פד פרשיות ויוצר דפרשיו' שהם עדיפי כדלעיל מעיף ה' ואחר כך אופן דר"ח וזולת דפרשיות דעדיפי ממילה ואח"כ אומרים נאולה דמילה :

מילה ותחונה בשבת הגדול אומרים נשמת דחתן ונאולה דמילה והשאר השייך לאותו שבת דהזכרת יציא' מצרים ונס דשבת הגדול עדיף :

מילה ביום שביעי או שמיני דפסת אין אומרי' רק נאולה דמילה ואפי' חל בחול אומרים יום ליבשה מפני ששייך וחר ליום זה שהיה בו קריאת יום סוף אשר זה הפיוט נתיסד עליו אבל כל שאר י"ט וכ"ט מילה שהיא בחול א"א יום ליבשה רק אם הלוי בשבת :

מילה בשב' שלפני ר"ה אומרים ויצר חולת השייך לאותו שבת מפני שהזכר בהם ג"כ עניניו דמילה ביוצר ה' קדוש צוה להם בריחו וכתובשם זכרו לעולם בריחו ובזולת כתיב סוד יו' ליריאיו וכרתו להודיעם :

אלו ימים שא"א בהם אל ארך אפים מפני שהוא חחינה ולמנצח יעקב יי' ביום צרה וימים אלו לאומי צרה נינהו וק"ו שא"א בהם תחנון כל י"ט ושבת וערב פסח וע"כ ותנובה ופורים אפי' פורים קטון דאדר הראשון שגם הם ימי משה ושמחה וגם בתשעה באב א"א א"א אפים ולמנצח ותחנון משום דאיקרי מעד :

אילו ימים שאין אומרי' בהם לא תחנון ולא צידוק הדין ולא צדקה כשחלין בשבת כל ימי ניסן ולג' בעומר ח' סיון עד שמיני בו ושמיני בכלל שהוא אסרו חנוכה באב משום דאיקרי מעד וט"ו בו' וכ"ש באלול שה' זכור ברית אין נופלין ביוצר וס"ט בתשרי עד כ"ד בו שהוא אסרו חג ומכ"ה בכסליו שמנה ימים שהם חנוכה וט"ו בשבט ובכולן אין נופלין גם לפניהם במנחה חוץ מער"ה שנופלין בערב שלפניו וגם באשמור' שלו בסליחו וע"כ נופלין ג"כ בערב יום שלפניו ולא באשמורת שלו וכיום שיש בו מילה אין נופלין בשחרית' אבל בערב שלפניו ושלאחריו נופלין וגם בשחרית' יש מקומו' שנוהגין ליפול בכ"ה האחרת שהי' בעיר שאין בה מילה וכל ג' בעומר י"א שנופלין בערב שלפניו ואין אנו נוהגין כן : זון אלו ימים שנומרון בהן את ההלל והם כ"א וס"ה בב"ש כ' ימים ראשונים דפסת כימים וגם כלילות בסדר ושני ימי שבועות וס' ימים דס' כות' וח' ימי חנוכה וכן הימים שאין נומרון בהן ההלל רק אומרים חציו הם ג"כ כ"א וס' י"א א"א וס"ה וס"ה דניסן וששה דימי הפסח ושני ימים דר"ח אייר וא"כסיון וכ' ימי ר"ח תמוז וא' באב וכ' ימי ר"ח אלול וכ' ימי ר"ח חסון וא' בכסליו כשהשנה סדורה וא' בשבט וכ' ימי ר"ח אדר וק"ל שגם היחיד קורהו באלו הימים ומכרך עליו :

י"ז פעמים בשנה מברכין שהחיינו על שנינו הזמן וס"ה כי לקח טוב נתתי לכם ואלו הן כלילות דפסת כלילי' רשבעות וכ' לילות דסוכות וכ' לילות דשמיני עצרת יום א' אלוכל ליל ראשונה דחנוכה לילה ויו' דמגילה שני לילות דר"ה שני ימים דשופר ולילי' י"כ מיהו כליל שניה דר"ה טוב ליקח פרי חדש לאפקי' נפשה מפלונתא או יקדש על תרוש אם לא אבל בכר ענבים :

אלו ימי' שאומרי' בהן א"א מ"ה עד מוצאי י"כ היון משבת ואפי' ר"ה או י"כ בשבת א"א בהם א"מ כמו שנהבא' טעמא בסקמו בע"ה ובעי' כמנחה א"א אותו לכ' עאפי' חל י"כ כשב' שלא יאמרוהו בכל אותו י"כ אפי' א"א אותו במנחה בערב י"כ

במרדכי שנשעהם דנוקות יפטירו בראשונ' טעו וחשבו שאותו הכלל נמסר על המנהג שהקן המנהג הזה לפי טעו והפטיר כשהם דנוקות בהלא כבני כושיים כלא ידעו שהמכות שקבלו נמסר על הדפוסים רק על כנהגם ובהוד כך נהפשת המנהג של הטעות עד שקצת המדפיס' האחרונים כשהגיהו דפוס המנהגים ולא הבינו הדבר טעו והגיהו הטעות ורצו לכאר דכריה' והדפיסו כיאור מוטעה וכהנו במקו' שהיה להם לדפוס מלה בראשונ' ר'ל שהיה להם לדפו' חוץ כאחרי וקדוש' שמפטירין בראשונה והיה פירוש מלת בראשונה התשפ' שהי' כהוכה בחומש כ בראשונה והם טעו והדפיסו במקום מלת בראשונה ג' מלות אחרות להוספ' ביאור והדפיסו בהלא כבני כושיים שחטבו ברעתם שהי' הראשנה מפני דשיכא לאחרי וטעו כי אינה אלא ההשפוט וזה נ'ל ברור ופשוט ונכון :

בז כשמטור ומסעי חלוקים אז בודאי יבא פנחס קודם י'ז בהמוז ואז מפטירין זכרי לפטור ושמעו למסעי וחזון לדברים ואז מפטירין לפנחס ויד י'י' היתה אל אליה דשיכא לפנת' הרא ק'ל פנחס ה' אליה ועוד דכתיב' בה קנא קנאחיו כמו שכתיב' בפנחס בקנאו אה קנאה ואמרינן שמי שאם זה אמר זה שהרגל רשונ' כך היה מפני שכל כוונתו היה לקנאה י'י' צבאות' ר'ח ארול של בשבת מפטירין בהשמי' כסאי פן הטע' שכתבתי למעלה כ'הקמט' אבל כשהל ר'ח בא' בשבת אין מפטירין בחר חדש כי אין דפטרות בחר חדש דוהה נהמת ציון שאין במחר הדש' שום נהמה כמו שהיא בהשמים ככאי :

בח נהפשת המנהג שפהענין ר'ב העניות ציבור בשנה כדי שיעלה לכל הדש' זכ' א' וקורין בהם ויהל וט'ין אומר ענינו בין גואל לנפ' שחרית ופגדה ויחד אין אומר ענינו בשחרית שמא יאחזהו בורמס ורא יוכל להענות אבל בשליח צבור ליכא לפ' הש להכי שאם יאחז דכו' כוס אורו יש אחרי שיהענו והוא מהפלה בשכיל כל הצבור והיה' שמפ' אומר ענינו במנחה בשומע הפלה קודם כי ארה שומע הענינו אומר בענינו בסוף כי ארה הענינה בעה צרה רק כשיגיע לכי אתה העונה בעת צרה יהחיל ויאמר כי ארה שומע הפלה ונ' כדי שיבא מעין החתימה סמוך להתימה שיתחום באי' שומע הפלה' ומפטירין דרשו במנחה ובברכין עד מנן דוד .

ובהפלה במנחה איתרים ברכת כהנים כיון שאינו זמן שכרות שהרי ההענו' ובט' שהוא מהם כמו שהבאר אין קורין ויחל רק במנחה ולא בשחרית דכיון דאיקרי מועד אין לומר ויחל ועוד דפ' ונושנתם היא יותר מעין המאור' כיוס' ואלו הן ר'ב העניות כה'כ דמרחשון ודאיר' י'ז בהמוז' וט'ב' . וצ'ג' : וי'כ' : וי'בטבת' והענית אסחרו' ועוד נהגו להסיף העניה בכ'ט באלול אבל לא קבעוהו להעניה ציבור לקרות ויהל וזמ' ענינו מפני שהוא כנגד הדש' העיבור הבא לפרקים , וכיום כיפר אף על פי שהוא מהם א' ענינו בחפלה שבכר קבועים בו כיום הרבה ענייני עניות בלא ענינו ובהשע' באב' אומר החזן ענינו בשחר' כמו בשאר העני' ובמנח' גם הצבור

והיחרי ואוכרי' ענינו גם נחם בבונה ירושלים כהשעה באב אחר ערבית קודם איכה אומר' קדיש שלם עם תחקבל טעדין לא קראו איכה שנאמ' בו סתם הפילתי ואח'כ סבך בנחת על מקרא פגילה בהננעה ואבילות ואומר איכה וקניות ואהר איכה וקניות אומר ואתה קדוש וקדיש בלא תחקבל שאין צריך לו שהרי לא אמרו אחר הקדיש הראשון תפלה יח' ולמחר בשחרית א'א התקבל אפילו אחר תפלת י'ח שכבר נאמר באיכה סתם הפלתי ופדלג' בסדר קדושה ואני זאת בריתי שאין ליסוד ברית התורה בט' באב :

כט יוס כיפור שחל בשבת מזכירין שבה אף בנעילה אבל הקהל אינם מזכירין אותו באתה נותן שהוא אחר גמר התפלה רק השיריה ציבור מזכיר אותו אף באתה נוהג' הואיל ואמר אותו בתוך התפלה ועיין לעיל ס'סז

יקראו ב'זה השנייה ואמרים הקדיש על הס' השנייה עם השלישית יחד שמניחין אצלה וכן בט' שקורין ג'כ מג' ס'ת אומרים הקדיש על השנייה שקראו בה בראש' ומניחין אחר כך השליש' אצלה ואמרי הקדיש על ש' זהו יחד והקרי' הזה קאי ג'כ על מה שקראו מן הס' הראשונה ומה שמניחין השליש' אצל השנייה לומר הקדיש עליהן יחד ואין מניחין אצלם גם הראש' נה לומר עליה הקדיש נ'ל השעם משו' דבראשונה כבר קראו והכל יודעין שהקדיש חז' גם עליה אבל בשליש' עדין לא קראו בה שהמפטר יקרא ממנה אחר' לכך צריכין להניחה אצל י' שיהזור הקדיש גם עליה אע"פ שעדין לא קראו בה כי לא רצו להקן להקדיש בפני עצמה משום שזר ציבור נ'ל , וכן הדין בר'ח שבת כשתל בחול אומרים הקדיש על השנייה ואין מניחין הראשונה אצלה :

כה כבר כתבנו פעמי דק'ל לעולם תדיר קוד' וילפוח מקרא כראיחא לעיל ס'סז הרפ'ד לפיכך כשמציאין ג'ספרים קורין בראשונה הפרשה של השבוע שהיא תדירה ובשני' ר'ח שהי' תדיר מענין השליש' כגון חנוכה ופרט' וז'עול מפטירין בענין שקראו בסוף כגון חנוכה שקורין של חנוכה בשלישית מפטירין כניח' דזכריה ובפ' שקל' הפטירה דשקלים בן ז'שני' וכן בפ' החדש קורין בשליש' החדש הזה ומפטירין בא' לחדש כשיש כ' שבתות בחנוכה מפטירין בשבת שנייה ויעש חירום : **כו** כתיב ב'קוסיס רמנהגים וז'ל לעולם כשיש ב' סדרות יחד מפטירין בשני' חוץ מאחרי סת וקדוש' שמפטירין בהלא כבני כושיים שהיו נרשם לאחרי לפי שהתשפוט מיירו בתועבות וירושלים ששייך לקדושים ובשחולקין אחרי וקדוש' מפטירין הלא כבני כושי' לאחרי והתשפוט לקדוש' כדפ' ראשית לעיל דאותן התועבות שנאמרו בפ' קדושים נזכרו ג'כ בההשפ' עכ'ל' והאמת כי כן הוא במרדכי פרק בני העיר וכבר נדחקתי בפנים בס' תצ'ג' לכתוב טעם על אותו המנהג אבל נ'ל באמת שאינו מנהג נכון כי נ'ל הרבה והחם טעות סופר הוא במקום שכתוב כאן חוץ מאחרי וקדוש' שמפטירין כהלא כבני כושי' ראוי להיות שמפטירין בהתשפוט חדא דהא לפי ההקדמה שהקדים וכתב ר'לעולם שמפטירין בשנייה הוי טעמא משום דסליק מינה וא'כ ה'ג כיון רכשהם חלוקים מפטירין התשפוט לקדוש' משום דשייך לקדושים כמו שכתב אחר בפירוש א'כ למת לא נפטיר גם אותה כשהם יחד כיון דשייכ' לשנייה דסלי' פניה ועוד פאי לפי דקאמר לפי שהתשפוט מיירו בתועבות ירושלים ששייך לקדושים אדרכה' משום טעם זה היה לנו לאומרה גם כשהו' כפולו' להיות הוזרת על קדוש' דסליק מינה אלא לפי הכבני כושי' כולל שתייה ת'לל לקה' נ'ל דגרס' הרבא ובמרדכי שמפטירין בהתשפוט שהוא נרשם לאחרי לפי כ' .

כמו שז'ן הוא ככל הדפוסים שרשמו התשפוט לאחרי והלא כבני כושיים לקדושים ע'כ' נ'ל טעיה נמור לפי שמפטר הלא כבני כושי' כשהם סדרות יחד רק בהתשפוט להם להפטיר והכלל הנמסר לעולם כשיש ב' סדרות כו' נמסר בסתם ובזרל כל הסדרות וכאן נאמ' למדין מן הכללות במקום שנ' בהן חוץ כי גם באחרי וקדושים מפטירין כשהם יחד באותה שמפטירין לקדושים דהא סליק מינה ומה שנמסר חוץ מאחרי וקדושים הוא ג'כ אמר כי הוא נמסר על החומשים הבהובים בספרים הישנים ואחר כך נדפסו הדפוסים אחריהם שרשמו התשפוט לאחרי כמו שכתב בפירוש בהקדמת המנהגים שהיה כתוב כן בספרי' ישנים כי הם היו מפטירין התשפוט לאחרי וכני כוש' לקדושים ועל אותם החומשים נמסר להם שבאחרי וקדושים מפטירין בראשון כי גם כשהיו חלוקים מפטירין אותה כן בדין עד שכא בעל המנהגים מהר'א טירנא ז'ל ונלה הענין יתקן כבני כושי' לאחרי והתשפוט לקדושים משו' התועבו' שנאמרו בה נזכרו כולם בקדושים ואחר שנתפשת המנהג כרעת בעל המנהג' הזה התשפוט לקדוש' וכושיים לאחרי והתלמ' ד'ראו

לכן מלא שבוע זאת מיהו לא דמי דתתס הוו שתי שמח' לאדם אחד אבל ב' חופות לשני בני אדם שפיר דמי ואורכי יש נהגין למצות לעשו' חופת ירום או יתומה עם חופת בניו ובנותיו כדי לשמחם עמו רק ב' אחים או ב' אחיות יש לזהר משום עין הרע לב נהגין לעשות החופה תחת השמי' לסמנא סבא שהא זרעם ככוכבי השמים :

לג חתן שהו' צמא ורוצה לשתות רביעית תחת החופה והפלל מנחה בעוד היום גדול ויאמר ענינו ושתיה תחת החופה רביעי' ויברך ברכה אחרונה כי ברכה ראשון לכבר שמע ממסד הקידושין וברכ' אירוסין שעונה כוס מיהו אם לא ימצא כוס יכול לעשות האירוסין בברכה בלא כוס . אבל שבע ברכות לא יברך בלא כוס :

לד הנהגה פסעודה מציה לשם מצוה ניצול מדינה של ניהס מדה כנגד סד' ניצול מצער ההת מצות שסח' ואם אינו נהנה יא' שהוא מנוד לשמים : ואילו הן סעודות מצוה כגון סעודת מילה וסעודת נישואין בת ת' לתלמי' חלם ובת קהן לכהן והוא שהיו שם נס בני אדם שהוגנים : לה' פל מצוה שכתוב בה שמח' מברכין שהשבח כמעונו כגון ברכת חתנים דכתיב בה קול ששון וקול שמחה וכן כיוס מסכתא או כר מצוה לתנוק יש לברך שהשמח' במעונו דבתי' פיקודי יו' ירשים משמח' לב . אלא שאין נהגין כן וכן בפדיון הבן אין נהגין לברך שהשמח' במעונו בזמן הזה שאין האשה מסהרת לבעלה ביום שירשים ואין קאן שמחה שלימה וכ' ש' בסעידת מילה שאין מברכין שהשמחה במעונו משום צער דינוקא וכיון שאין אנו נהגין לברך שהשמחה במעונו לא בסעודת פדיון הבן ולא בסעוד' מילה הן השעים אשר כתבתי שאין עכשיו שמחה בהן לכך נהגין לעשות נ'כ' אלו הסעידות' אפילו בימים טובים שאין כאן משום עירוב שמחה בשמחה : לו' אין מברכין ז' ברכות בפחות מ' דכתיב גבי בוועו ויקח עשרה אנשים סוקני העיר וגו' ואמרינן לברך ברכת חתנים - אמרו בספר חסידים כל מקום שאנשים ונשים רואין זה את זה כגון בסעודת נישואין אין לברך שהשמחה במעונו לפי שאין שמחה לפני הקב'ה כשיש בו הרהורי עכירה עכ' . ואין נהרגין עכשיו בזה ואיפשר משום דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשי' ואין כאן הרהורי עכירה כ'כ' דרמין עלן נקאקי חיורא מהוד רוב הרגל בנינו וכיון דדשו דשו' . ובכן יזכנו השי' לראות בשמחת ביאת נואלינו ובכניין בית מקדשינו ולשכון שבינתו בתוכינו : אמן כן יהי רצון :

ואשרי כל חובי לו' : סליק

סיגן חרנ' . י' שחל בשבת אין מזכירין של י'ט כמגן אבות ולא כחתימה דהא אי לאו שבת א"א מגן אבות וכשחל ר'האו יה'כ בשבת אומרי' המלך הקדו'נס במגן אבות' בכרכת ההלל אין כ' נפקותא לברך לגמור או לקרות דלשון לגמור נ'כ' לשון קריאה הוא : אם שכח יעלה זבא בתפלה ערבית היחיד חוזר שכבר קבלו נס תפילת ערבית לחובה אבל לא הש'ן תפילת הש'ן היו כקידוש החרש מפני שהוא כרבים ואין מקדשין החדש' בלילה' . וכן בעל הניסים אם שכח היחיד על הניסים בכרמט המזון חוזר כיון דכבר קבלוהו עליהם לחובה :

ל מנהגי סעודת נישואין אין נהגין עכשיו בסדינות אילו למלאות טבע' יפי משתה בנישואין רק כשעושי' החופ' והסעוד' באמצע השבוע מברכין טבעה ברכות בו ביום יום א' לכדו ולא יותר ואם באו אה'כ פנים חדשות שמרבים הסעודת כשיליו מברכין ז' ברכות נ'כ' בטבילת' . וכשעושי' חופה כליל ה'והסעודה כליל ה' שהוא סמוך לשבת נהגין לעשות סעודות עד אחר השבת ומברכין ז' ברכות כליל ה' אם נעשית החופה ביום ה' וגם בכל סעודות של שבת שחוישבין עצם יום השבת לפנים חדשו'נס בסעודה שלישי' מברכין ז' ברכות אפי' נמשכה עד הלילה שכ' יצא שבת אפ' המברכין כל זמן שמברכין רצח וי'א הטעם משום דחוישבין הדרש' לפנים חדשות ופי'סם ואילך אין מברכין רק שהשמח' במעונו ואשר ברא וי'א שנס אם היה התופה באמצע השבוע ואה'כ עושי' סעודת'נס בשבת מברכין שבעה ברכו'נס בשבת שהוא פנים חדשות וכבר כתבנו שאין עושי' נישואין סמוך ל'ש' שלא לערכ' שמחה בשמה' מיהו אם אירע טעשאוהו סמוך ל'ש' ועשו סעודת'נס ביום טוב סחמ' נישואין מברכין ז' ברכות גם כיו' טיב שנס ה'ש' פנס חדשות הוא וכספברכין ז' ברכות או אשר ברא צריך כ'סיות א' לברכ' המזון וא' לו' ברכות או לאשר ברא ואין מברכין על כוס א'כרי שלא לעשו' המצות הכולות כחילו' והיא נראית כאלו הם עליה' ש'טא ומהתחלת דוי חסר עד סוף ברכת המזון אוהו המברך כוס א' ביד יפ'ן ואה'כ נוטל כוס השני ומהחיל לברך ז' ברכות או אשר ברא ואם אוכלים בני החתונה בשנים או כג' בתים ואוכלים כולם מסעודת החתן כולם יברכו ז' ברכות . ועיין בלבוש הבין וארגמ' ס' ס'ב' בחור שנשא אלמנה או אלמן שנשא בתולה נהגין כמו בכחור שנשא בתולה . ואלמן שנשא אלמנה אין מברכין ז' ברכות רק סעוד' ראשונה בלבד אפי' באו פנים חדשות .

לא יש נהגין שלא לעשות כ' חופות ביום א'כרי שלא לערב שמחה בשמחה ויש סמסיכין אותו על פסו דיעקב דא'ל

אשירה לוי' שיר פעלות ותהלות אשר עד כה זכנו להשלים את אשר עליה במחשכתי בהעדר קודם להיה ובקול'רנה ותורת אהודנו שהביאני להסתופף בצל קורתו להשלי' הפצי' להעלו' על ראשי ראש מחברת תופרת מלבושי' לבושי' מלכות שתפתי ראשית כל בכורים אשר אביא מפרי ארמתי אל בית הרפוס למען יסא כל אחד את הספר הזה בחיקו לזכרון אל מול פני מצנפתו והיה על פצחו תמיד ישמחו וירננו עיני כל איש אשר עפעפי' וישירו בספר הזה זה ינחמני מפעשה ידי להניח ברכה אחרי מתי יחשב זאת לילברכה ולצדקה להיו' ממצדיקי הרבים בהוציא לאור תעלופות הספר אשר נתפשט כנפוצות כבר כנפוצו הנולה עד לרחב התשוקה לשמע אהן שמעתי ונכתב לי איגרת כי התאוו תאוה חכמי ירושלים תוכ'כ' ללמוד בקבועו בכל יום שחרי' בצאתם מבי' הכנסת בחברותיה חכורה קדישא בתוך ספרי הלבושים כדי שיהיה תורת יי' בפרים שנונה ושמחה לאיש במענה פני ודבר בעתנ פה טוב באתי לבקש פני הרים הרמים בעלי אסופות כראם תועפות ראשי יטיבו ואבירו התורה שימו לבכם לאלה הדברי' ולקחתם לכם גם אתם ביום הראשן שתקנו עצמכם באגודה אחת והתאחדו יחד בהסכמת שלום ושפחתם לפני יי' אלקיכם שבעת ימים דבר יום ביומו בעת צאת מבית הכנסת שחרית אחר התפלה ללמוד בכל יום ויום בספרי הלבושים איזה שיעור קבוע הכל יפ'ה בעתנ והשתעשעו בדשן נפשכם מכם יראו לעשות חקהילות המהוללות אחר אשר תגורו אומר על התלמידים המקשיבים לקול התורה שיתאספו במחברת הקודש מידי יום יום יהיה לי להן פרשי' על דרך שפתי ישנים וזככות כפנותה וכבוד ישמח לכי ויגל כבודי אחרי שתסביטו עמרי אתם עמודי עולם אשר בית ישראל נשען עליכם . כה דברי המעתיר נאמן אהבת לימדי תורת יי' ויראו שמע אתם בעצלתים כידים רפות . ובעינים יפות :

הלכות הנהגת אדם בבקר

דין השכפת הבקר	א
דין לבישת הבגדים	ב
דין הנהגת כרה הכסא	ג
דין נשילת ידיים	ד
כוונת הברכות	ה
דין ברכת אשר יצר ופיוחשו ואלקי נשמה ופירושו	ו
דין ברכת אשר יצר כל היום	ז

הלכות ציצית

דין עטיפת הציצית	ח
דין איזו בגדים החייבים בציצית	ט
דיני כנפית השלית	י
דיני הוסי הציצית	יא
דיני הפוסלים בציצית	יב
דיני ציצית בשבת	יג
דיני שלית שאולה	יד
דין להחיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע השלית	טו
דין שיעור השלית	טז
ומי הם החייבים בציצית	יז
דין זמן ציצית	יח
זמן ברכת ציצית	יט
דיני לקיחה ומכירת שלית	ך
כרת מה לעשות בציצית שנפסקו ובשליתות ישנים	כא
דין הקונה שלית מברך שהחיינו	כב
דין ציצית בבית הקברות	כג
הנהגת לבישהן ושכרן ועונשן	כד

הלכות תפילין

דיני תפילין בפרשות	כה
דין מי שאין לו אלא תפילה אחת	כו
מקום הנחתן ואופניה	כז
דיני חליצת התפילין	כח
דין שלא לברך על תפילין	כט
זמן הנחתן	ל
דין תפילין בשבת ויום טוב	לא
סדר כתיבת התפילין	לב
דיני תיקוני התפילין והרצעות	לג
סדר הנהגת הפרשות בתפילין	לד
דין מניין השיטין	לה
דיקדוק כתיבתן ושעם המונח האותיות ע"ד הקבלה	לו
זמן הנחת התפילין	לז
מי הם החייבים בתפילין	לח
מי כשר לכתוב תפילין ולקנותם ממנו	לט
איך לנהוג בקדושתן	מ
הנושא מטוה ותפילין עליו איך יתנהג	מא
אם מתיר לשנות של יד לשל ראש	מב
דין איך בתפילין להתנהג בהכנסו לבית הכסא	מג
איסור שינה בתפילין	מד
דין תפילין בבית הקברות וטרחן	מה

הלכות ברכות

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות	מו
דיני ברכות התורה	מז

יען כי ראיתי לוכ התועלת המגיע אל הקורא כייסאצ סבוקשו והקל מעליו טורח ומשא ההפוש אמרתי להציג פניך לוח אשר לא נדפס בדפוסים הראשונים והוא לוח ההלכות ולוח סימני הדינים מספרי לבוש מלכות למען ירוץ הקורא למצוא כל דין ודין במקומו אשר יחפין אחר אשר יעיין בספר נכבד הזה :

והא לך סימני השנים הלבוסים הראשונים והם הנקראים לבוש התכלת והחור ולבוש התכלת הוא הכולל כל הדינים ושעטיהם הכלולים בתלק הראשון מסור אורח חיים והוא סדר היום / ולבוש החור הוא הכולל כל הדינים הכלולים בתלק השני מסור אורח חיים השייכים לשבת ור"ח וכועדות ושעטיהם :

סימני לבוש הראשון והוא לבוש התכלת

הלכות	הנהגת האדם בבוקר	דף ו
הלכות	נשילת ידיים בשחרית	דף ז
הלכות	ציצית	דף ח
הלכות	תפילין	דף יד
הלכות	ברכות השחר	דף כד
הלכות	ק"ש וברכותיה	דף כט
הלכות	תפלה	דף לה
הלכות	נשיאת כפים	דף מו
הלכות	קריאת עפר תורה	דף נ
הלכות	בית הכנסת	דף נג
הלכות	נשילת ידיים לסעודה	דף נה
הלכות	בציעה בפת	דף נט
הלכות	הנהגים בסעודה	דף סא
הלכות	ברכת המזון	דף סה
הלכות	ברכת הפירות	דף עא
הלכות	ברכת הריח	דף עז
הלכות	ברכות	דף עח
הלכות	הפלת המנחה	דף פ
הלכות	ק"ש והפלה של ערבית	דף פא
הלכות	צניעות	דף פב

סימני לבוש השני והוא לבוש החור

הלכות	שבת	דף פג
הלכות	תחומין	דף קב
הלכות	ערובי תבואין	דף קט
הלכות	ראש השנה	דף קמא
הלכות	פסח	דף קנו
הלכות	יום טוב	דף קעז
הלכות	חול המועד	דף קפז
הלכות	תשעה באב	דף קצג
הלכות	שאר העניות	דף קצז
הלכות	ראש השנה	דף רב
הלכות	יום הכפורים	דף רי
הלכות	סוכה	דף ריז
הלכות	לולב	דף רכה
הלכות	חנוכה	דף רלג
הלכות	מגילה	דף רלז

מי שגזרמנה לז רוח או עיטוש בתפלה	קג
שלא להפסיק בתפלה	קד
המתפלל שתי תפלות	קה
מי הם הפטורים מתפלה	קו
המסופק אם התפלל ודין תפלה נרבה	קז
מי שלא התפלל לסכה פז הסכות	קח
כוונת היחיד ואיך יתנהג בהתפללו עם הציבור	קט
היוצא לדרך ופועלים וסדר תפלות הדרך	קי
דין סמיכות נאוה לתפלה	קיב
שלא להפסיק לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות	קיג
דיני הכריעות בי"ח ברכות	קיד
דין הזכרת הרוח וגשם ושל	קיו
ברכת אתה חונן	קיז
פי' ברכת רפאינו	קטז
דיני ברכת השנים	קיח
ברכת השיבה	קיט
דין הרוצה להוסיף בברכות	קכ
שראו לומר רצה ככל תפלה	קכא
דיני מודים	קכב
דינים השייכים בין י"ח ליהיו לרצון	קכג
דיני הכריעות בסיום י"ח	קכד
דין הגהנת ש"ן בי"ח ועניית אמן	קכה
דיני קדושה	קכו
דין ש"ן שמעה	קכז
דין מודים דרבנן	

פסוקי קרבן שבת	סח
קריאת ק"ש בעל פה	סז
טעם לומר משנת איזהו מקומן	נ
דיני מן ברוך שאמר עד ישתבח	נא
מי ששהה לבא לב"ה עדין ישתבח	נב
מי הוא הראוי לירד לפני התיבה	נג
דינים השייכים לישתבח	נד
דיני קדיש	נה
דין עניית הקדיש ע"י הקהל	נו
דין ברכו וענייתו	נז
הלכות ק"ש וברכותיה	נח
דין ברכה ראשונה מיוצר	נט
דין ברכה שנייה ואם הברכות צריכות כוונה	ס
כמה צריך לדקדק ולכוין בק"ש	סא
מי שלא דקדק בק"ש או לא השמיע לאזניו	סב
לישב בשעת ק"ש ושלא לישן	סג
דין השועה בק"ש	סד
קראה סירוגין או מצא ציבור קוראין	סה
באיזה מקום יכול להפסיק	סו
דין ספק אם קרא קריאת שמע	סז
אם יש להפסיק בפיוטים	סח
דין פודם על שמע	סט
מי הם הפטורים מקריאת שמע	ע
אבל והעוסקים בשת פטורים מק"ש	עא
דין נושאי המטה והמנחמין והמלוין	עב
הישן עם אשחור וכניו איך יתנהג	עג
שלא לברך כשאיבריו רואין את העורה	עד
כמה צריך לזהר בשעת ק"ש שלא לקרות כנגדו	עה
להזהר מצואה בשעת ק"ש	עו
שלא לקרות כנגד מי רגלים	עז
מי שנצרך להטיל מים בשעת קריאת	עח
מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאת	עט
מי שאינו יכול להשמר מהפית	פ
דין צואת קטן	פא
דין צואה יבישה	פב
דיני בית הכסא נבי קריאת שמע	פג
אם מותר לקרות במרחץ	פד
באיזה מקומות אסור לקרות ק"ש	פה
דין הרחקה ממים סרוחים	פו
הרחקה מנרף של רעי בשעת ק"ש	פז
דין בעל קרי בק"ש	פח

הלכות נשיאות בפנים

דיני נשיאות בפנים ואיזו דברים פוסלים בכהן	קכח
באיזה תפלות נושאין כפיהם	קכט
רבוננו של עולם שאומרים בשעת נ"ב	קל
דין נפילה אפים	קלא
דין קדושת וכו' לציון	קלב
דין עלינו וקדיש וברכו	קלג
סדר והוא רחוס כב' וה' והוצאת הס'ת	קלד
הלכות קריאת ס'ה וסדרה	קלה
מי הם הנקראים לס'ת בשבת	קלו
כמה פסוקים קורין לכל אחד	קלז
שלא לטויר פרשה פחות מג' פסוקים	קלח
סדר קריאת התורה וברכותיה	קלט
דיני הפסקה בברכת התורה	קמ
דיני הקורא והמקרא	קמא
דין מי שקרא מעה	קמב
דיני ס'ת ואם נמצא ס'ת מושעה	קמג
שלא לרלג בתורה מעניין לעניין	קמד
דיני המתרנגין	קמה
שלא לדבר בשעת הקריאה	קמו
דיני גלילת ס'ת	קמז
שלא יפשוט ש"ן דתיבה	קמח
שלא יצאו מב"ה עד שיצניעו הס'ת	קמט

הלכות תפלה חמונה

חייב להתפלל ג' תפלות ביום	פפ
להתפלל עם הציבור ובמקום הראוי	צ
שיאזור מהניו ויכסה ראשו בשעת תפלה	צא
הכנותיו לתפלה והנצרך לנקביו	צב
שישהה מעט קודם שיתפלל	צג
לכוין כנגד א"י ודין הרוכב	צד
ביון איבריו בשעת תפלה	צה
שיסלק מלבו כל הטרדות	צו
שלא ינהק ולא יפהק בשעת תפלה	צז
שיהיה לו כוונה בתפלתו	צח
דין שתיי וסכור לתפלה	צט
תפלת הפרקים צריך לסדר	ק
כוונת כל הברכות ובכל לשון	קא
שלא להפסיק כנגד המתפלל	קב

הלכות בית הבנסת

בניין בית הכנסת	קז
דיני קדושת כ"ה	קנא
שלא לסתור שום בית הבנסת	קנב
דיני בניין כ"ה	קנג
דיני תשמישי קדושה ונחת בו	קנד

אכל פחות מכזית מה דינו	רי
דין קדימה בכרבת הפירות	ריא
שהעיקר פומדן השפל	ריב
מי שיצא אס מוציא אחרים	ריג
שצריך בכרכה שם ומלכות	ריד
עניית אמן אחרי הברכות	ריז
דיני ברכות הריח	רסז
כרכה הכשמים והמנומר	ריו
ברכות הנעשים על הנסים	ריח
ברכת הודאת היחיד	ריט
הטבת הלום ותעניו	רך
ברכת הודאת הנשמים	רכא
ברכת הודאת הטוב והרע	רכב
ברכת כלים חדשים	רכג
דיני פרכות פרטיות	רכד
דין ברכת שהחיינו	רכה
ברכת הרואה פרחי אילנות	רכו
ברכת הזיקים	רכז
ברכת ימים ונהרות הרים ונבעות	רכח
ברכת הקשת וחמה בחקופתה	רכט
דין קצה ברכות פרטיות	רל
שכל כוונתיו יהיו לשם שמים	רלא

קנה	לילך מבית הכנסת לבית חמדרש
קנו	סדר משא ומתן
קנז	זמן קביעות סעודה

הלכות נטילת ידיים לסעודה

קנה	כשכא לאכול פת
קנט	באיזה כלי נוטלין וכיצד יכאו המים
קס	איזו מים כשרים או פסולין
קסא	דיני חציצה כנטילה
קסב	הנבחה ושיפשוף ידים כנטילה
קסג	דין מי שאין לו מים
קסד	שיכול להתנית על הנטילה
קסה	העושה צרכיו ורוצה לאכול
קסו	דין הפסקה בין בציעה לנטילה
קסז	מקום וזמן הציעה ומי הבצוע
קסח	על איזה פת מברכין
קסט	דין שמש הסעודה
קע	דבריו מוסר שינהג האדם בסעודה
קעא	שלא לנהוג בזיון באוכלין
קעב	אם הכנים אוכלין או משקין בלא ברכה לחזן פני
קעג	דין מים אמצעים
קעד	דין ברכת היין בסעודה
קעה	דיני ברכה הטיב והמטיב
קעו	שהפת פיסח הפרפרת
קעז	דיני דברים הבאים בתוך הסעודה או אחרית
קעח	איזה דברים קרויין הפסק בסעודת
קעט	איזה דברים קרויין היסח הדעת
קפ	דיני פירורי הפת
קפא	דין מים אחרונים
קפב	דין פנימת כוס ברכת המזון
קפג	איך יתנהג בכוס של ברכת המזון
קפד	לקבוע ברכה במקום סעודה
קפה	לברך ברכת המזון בקול רם
קפו	אם נשים וקטנים חייבין בכרכת המזון
קפז	דיוקים בנוסח ברכת המזון
קפח	דיני ברכה שליטת
קפט	נוסח ברכה רביעית ודיניה
קץ	שתיית יין אחרי הברכה ודינו
קצא	אם הפועלים מהחייבים לברך
קצב	ברכת זימון בג' או ב'
קצג	דין הצטרפות הזימון
קצד	דין ג' שאכלו ביחד ונתפרדו
קצה	דין חבורות שאכלו בהרבה מקומות
קצו	מי שאכל דבר איסור אם מצטרף לזימון
קצז	דיני צירוף לג' או עשרה
קצה	א' נכנס אצל שלשה שאכלו
קצט	על מי מומני' או אין מומנין
ר	דין המפסיק כדי לברך
רא	מי הוא המכרך
רב	דיני ברכות פירות האילן
רג	דיני ברכת פירות הארץ
רד	דיני הכרכות ליתר המאכלים
רה	כרכת ירקות
רו	דין הפסק ושעיות בכרכת הפירות
רי	דין ברכה אחרונה על הפירות
ריח	דין ברכה צחה מעין ג'
ריז	דין טענות וספק בכרכת היין

הלכות תפלת מנחה

רלב	דברים האסורים לעשות בשעת מנחה
רלג	זמן תפלת מנחה
רלד	הוצאת להתפלל שמים גדולה וקטנה

הלכות קיש ותפלה של ערבית

רלו	ברכות קיש של ערבית
רלז	סדר תפלת ערבית
רלח	לקבוע עתים לתורה בלילה
רלט	דין קיש על מסתו
רמ	איך יתנהג אדם במשמיש מסתו
רמא	שלא להשתין ערום בפני מסתו

לבוש השני והוא הלבוש הנקרא לבוש החור חלכות שבת

רמב	להזהר בכבוד שבת
רמג	דין המשכיר שדה ופרחץ לגר
רמד	איזה מלאכה יכול הגר לעשות כשביל ישראל
רמה	ישראל וגוי שותפים איך יתנהג בשבת
רמו	דיני השאלה והשכרה לגוי בשבת
רמז	דיני גוי המביא כתבים בשבת
רמח	דיני המפליג בספינה או בשירא בשבת
רמט	דיני השיכור לערב שבת
רן	הבנת הסעודה לשבת
רנא	שלא לעשות מלאכה בע' ש' מן המנחה
רנב	פלאכות המותרים בערב שבת

סימני לבוש השני רמה

<p>דיני מת בשבת ושלטול מן הצד בבה מקנח הנצרך לנקבו שלטול דלת וחלון ומעול בשבת איסורי בעין וסתירה בשבת דברים האסורים משום אהל בשבת צידה האסורה והמותרת בשבת דין קשירה ועניבה בשבת דין המכשל בשבת דיני בורר בשבת דיני שחיטה בשבת דיני חולש ושוחרץ ותקוני מאכל ומעבר ולש דין נולד בשבת דין השאלה וקניין צרכי שבת והרחת כלים ותיקון שכילתו בשבת דיני הכנת מאכל לבהמה נוי שעשה מלאכה בעד ישראל דיני רחיצה בשבת דיני סיכה בשבת דיני חולה בשבת על מי מחליץ שבת דיני יולדת בשבת דין מילה בשבת שלא ליולד הבהמה בשבת שלא לפנות אוצר בשבת דיני דליקה בשבת דין חביה שנשברה אם מותר לילך על נכי עשבים וכן באילן כיבוד הבית והבר שאינו מחבין דברים האסורים בשבת משום הטמעת קול כמה דינים פרישים הנוהגים בשבת כמה דינים מדברים האסורים בשבת היהר נדרים בשבת דברים המותרים לעשות בין הטמעות דיני קטן בשבת דין ההולך כמדבר בשבת דין ארבעה רשויות לשבת</p>	<p>דין כירה וחנור לתת כהן הקדירה בע"ש דיני תבשילין המוכנים מע"ש הכנת האש קודם הכנסת שבת דין תקיעות בערב שבת דיני השמנת חמין שמותר להשים דבר קר על קדירה חפה כמה דיני המכנה דיני הכנסת שבת זמן הדלקת נרות לשבת לקדש השבת בשלחן ערוך וככפות נקיית מי ומי המדליקין ואם שעו כיום הפעיתן דיני הפתילה והשמן דין כלים הנחננין תחת הנר מי שהחשיך כורך דיני הפילה בערב שבת דין הטועה בהפלה שבת דין הקידוש בב"ה לומר משנת כמה מדליקין דיני קידוש על היין על איזה יין מקדשין שיהא הקידוש במקום סעודה דיני בציעת הפת בשבת דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת דיני נר שהדליק גוי בשבת שלא לנרום כיבוי הנר שיכול לכבות הנר בשביל חולה דיני שלטול הנר בשבת השמיטת המטה בשבת סדר תפלת השחר קריאת התורה והמפטיר למה אין מציאין כ' ס"ת בשבת דיני ההפסדה ובריכותיה לקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום דיני תפירת מוסף בשבת ניחום אבלים וביקור חולים בשבת דין העניית חלום בשבת סדר סעודת שחרית של שבת בשבת ישלום חמאה ברכות בפירות דין שלש סעודות דין תפלת מנחה בשבת ערבית במוצאי שבת דיני הבדלה הברלה שעושה שליח ציבור דיני הבדלה על היין דיני בטמים להבדלה דיני נר להבדלה שלא לאכול ושלא לעשות מלאכה קודם שיכירול טיסדר שלחנו במוצאי שבת באיזה כלים מותר לצאת בשבת או אסור דיני ניקוי וקפול הבגדים דיני תבשית אשה על איזה עכר מצוה על שבייתה במה בהמה יוצאה באיזה תפצים מותר לדבר בשבת דיני שבת התלויים בדיבור דברים המתירים והאסורים לשלול דיני שלטול על ידי דבר אחר דין מוקצה בשבת</p>
--	--

הלבנות עירובין

<p>דיני עירובין מן התורה על איזה הוצאה חייב מן הרשות דין המשיט מרשות לרשות דין ארבע אמות ברשות הרבים דין המציא ראשו ורובו מרשות לרשות דין המשיט ידו לצינור ברה"ה לרשות הקורא בספר ונתלגל מרשות לרשות דין זיזין ברשות הרבים דין בור ואספה ברה"ה דיני נזמזרא ובית הכסא דין אמת המים העוברת כחצר דיני חצר פחות מארבע אמות וכיב איזה מקומות נקראים מיקפים לדירה דין רחבה שאחורי הבתים דין היקף סחיצות לשבת אחד דין גג הסכך לרה"ה איזה סחיצה קרויה סחיצה לשלול דין סבוי ולחי דין סבוי המפולש ועשאי כנדל</p>	<p>דין כירה וחנור לתת כהן הקדירה בע"ש דיני תבשילין המוכנים מע"ש הכנת האש קודם הכנסת שבת דין תקיעות בערב שבת דיני השמנת חמין שמותר להשים דבר קר על קדירה חפה כמה דיני המכנה דיני הכנסת שבת זמן הדלקת נרות לשבת לקדש השבת בשלחן ערוך וככפות נקיית מי ומי המדליקין ואם שעו כיום הפעיתן דיני הפתילה והשמן דין כלים הנחננין תחת הנר מי שהחשיך כורך דיני הפילה בערב שבת דין הטועה בהפלה שבת דין הקידוש בב"ה לומר משנת כמה מדליקין דיני קידוש על היין על איזה יין מקדשין שיהא הקידוש במקום סעודה דיני בציעת הפת בשבת דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת דיני נר שהדליק גוי בשבת שלא לנרום כיבוי הנר שיכול לכבות הנר בשביל חולה דיני שלטול הנר בשבת השמיטת המטה בשבת סדר תפלת השחר קריאת התורה והמפטיר למה אין מציאין כ' ס"ת בשבת דיני ההפסדה ובריכותיה לקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום דיני תפירת מוסף בשבת ניחום אבלים וביקור חולים בשבת דין העניית חלום בשבת סדר סעודת שחרית של שבת בשבת ישלום חמאה ברכות בפירות דין שלש סעודות דין תפלת מנחה בשבת ערבית במוצאי שבת דיני הבדלה הברלה שעושה שליח ציבור דיני הבדלה על היין דיני בטמים להבדלה דיני נר להבדלה שלא לאכול ושלא לעשות מלאכה קודם שיכירול טיסדר שלחנו במוצאי שבת באיזה כלים מותר לצאת בשבת או אסור דיני ניקוי וקפול הבגדים דיני תבשית אשה על איזה עכר מצוה על שבייתה במה בהמה יוצאה באיזה תפצים מותר לדבר בשבת דיני שבת התלויים בדיבור דברים המתירים והאסורים לשלול דיני שלטול על ידי דבר אחר דין מוקצה בשבת</p>
--	--

סימני גנוט השני

הטו שלא לערב עירובי החומין אלא לדבר מצוה
הטז דין עירובי החומין ב"ט שחל להיות סמוך לשבת

הלכות ראש חדרש

הטז	ח"ח לא אסדה התורה בו מלאכה
הטז	דין העניית ב"ח
הטז	מצות סעודה ר"ח
הטז	דיני נשים המקוננות ב"ח
הטז	קריאת ובראש' חדשים
הטז	סדר התפלה ב"ח והלל
הטז	סדר קריאת התורה ב"ח
הטז	דין הזכרת יעלה ויבא בכרכת הסוזה
הטז	דיני ר"ח שחל להיות בשבת
הטז	ברכת הלבנה וזמנה
הטז	כשר"ח שני ימים היאך כותבין בשטרות
הטז	סדר קביעות המועדים וקריאת הפרשיות

הלכות פסח

הכט	שאין נופלין על פניהם כל ניסן
הל	דין שבת הגדול
הלא	זמן בדיקת החמץ
הלב	דין ברכת בדיקת חמץ
הלג	דיני בדיקת חמץ
הלד	דינים הטהגים הכף אחר הבדיקה
הלה	דין מי שלא בדק כליל י"ד
הלו	דין המפרש בים והיוצא בשויה
הלז	המסביר בית לחבירו על מי חל חובת ביעור
הלח	עכבר שנכנס למקום בדוק וכבר בפיו
הלט	דין מי שברק ומצא ככרות והניח זלא מצא מספרת
הס	דין חמצו של גוי שהתפקד אצל ישראל
הסא	דיני מי שהלה על חמץ
הסב	דין הערובת חמץ
הסג	דין חמץ בע"פ לאחר שיש
הסד	דין ע"פ שחל להיות בשבת
הסה	דין ביעור חמץ
הטו	מי שמוצא חמץ בתוך המועד
הטז	דיני תערובות חמץ בתוך הפסח
הטז	דין חמץ שעבר עליו הפסח
הטז	דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים גוים
הטז	איפכא

הז	דין ישראל וגוי שיש להם שוחפות
הנא	דיני הנעלת כלים
הנב	זמן הנעלת הכלים
הנג	דין החשין למצות ושחינתן
הנד	באיזו מצה יוצא ידי חובתו
הנה	דין מים שלנו
הנו	שיעור כמות לישת עיסת המצות
הנז	הנהגת החלה בעיסת מצה
הנח	מצות לישת המצה בע"פ
הנט	מקום וסדר לישת המצות
הס	דיני מצת המצוה
הסא	דיני אפיית המצות
הסב	דין מי פירות אם מתחמץ
הסג	אם מותר להרוך ב' שיבליים יחד ודיני כרסל
הסד	חרדל שנחערב בתוכו קטח
הסה	דיני סורסן בפסח

הסו	דין מבוי שצ"ח
הסז	דין עירוב בחצר שהרבה בני אדם דרים בו
הסז	אם אשה יכולה לערב
הסח	אם אחר שעירבו נתקלקל העירוב
הסח	באיזה אופן מקנין העירוב
הט	דיני שיהוף בעירוב
הטא	כשאחד מכני החצר נפרד משם או מת
הטב	דיני שוהפי הדירות לעירוב
הטג	דין שתי גזוזטראות בכ' עליה
הטד	נסתם בשבת פתח או חלון במקום שעירב בו
הטד	מה הם הדברים השרויים בחצר שאינם אופרים
הטו	בור ובא"י שבין שתי חצרות
הטז	דין ב' עליות זו כנגד זו ופתוחות לחצר
הטז	דין חצרות הפתוחות זו לזו
הטז	דין חצרות וכתים ביניהם
הטז	דיני ביטול רשות
הטז	דיני המבטל רשותו ועבר והוציא
הטז	אם דירת שתי מעכבת
הטז	כשאין הגוי בכיתו אינו מעכב
הטז	גוי אכסנאי אם מעכב
הטז	דין צדוקי וסומר בעירוב
הטז	דיני שיהוף בעירוב
הטז	שוהפין במבוי צדיבין לערב החצרות
הטז	דין אם לא עירבו החצרות ונס לא נשתתפו במבוי
הטז	גוי שיש לו חלון פתוח למבוי
הטז	דין מבוי שצדו אחר גוים וצדו אחר ישראלים
הטז	דין ביטול רשות לאוהו ששכחו לערב
הטז	דיני עירובין לעיר
הטז	דיני עירוב ב"ט שחל בערב שבת ודיני בין השמשות לערב
הטז	ספק עירוב מה דינו
הטז	דין ברבת עירוב

הלכות תחומין

הטז	דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת
הטז	דין שבתת היהודי וכליו ומהלך אלפים אמה
הטז	דין היאך מודדין אלפים אמה
הטז	ב: זה מודדין התחומין ומקום המדידה ומי הוא המודד
ה	דין מי שישב לו בדרך לגנות ולא ידע אם הוא בהחום אם לאו וחשבה לו
הא	דין מי שישן בדרך וחשבה לו
הב	דין חרוץ מים בין כ' תחומין
הג	דין בקעה שהקיפיה גוים
הד	דין אם יש החומין למעלה מ' שפחים
הה	דין היוצא חוץ לתחום
הו	דין מי שיצא חוץ לתחום והוצרך לנקבו
הז	מי הם שרתירו להם לילך חוץ לתחום

הלכות עירובי תחומין

הח	דין הנחת עירוב וקניין השביתה
הט	דין מקום נתינת העירוב
הי	דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה
היא	מי שהיה ביהו במזרח ונתן העיר' במערב
היב	דין החולק עירובו
היג	דין המערב לרכים
היד	שלא לערב אלא לדעתו

הקן	בין הבית
הקכ	לשול פירות ב"ט
הקכג	ריים האסורים לטלטל ביום טוב
הקכד	גוהנים בכתומות ביום טוב
הקכה	ע"ת ב"ט
הקכו	דין מת ב"ט
הקכז	דין עירוב תכשילין
הקכח	דיני עירובי חצרות
הקכט	דיני שמחת י"ט

הלכות חול המועד

הקל	הלכות חול המועד
הקלא	דיני גילוח כה"ה
הקלב	נשילח צפרנים בחול המועד
הקלג	מלאכות המותרות בחול המועד
הקלד	דיני כבוס בחול המועד
הקלה	שלא לפנות מחצר לחצר כה"ה
הקלו	צרכי בהמה אם מותר
הקלז	דין מלאכה דבר האבד
הקלח	כמה עניינים הנקראים דבר האבד
הקלט	דין סחורה בחול המועד
תקמ	דין בניין וסתירה במיעד
תקמא	דיני ארינה בחול המועד
תקמב	עשיית מלאכה לאחרים כה"ה
תקמג	דין מלאכה על ידי נוי כה"ה
תקמד	דין צרכי רבים בחול המועד
תקמה	דין כתיבה בח"ל
תקמו	דיני אירוסין ונישואין בחול המועד
תקמז	מי שמז לו מת כה"ה
תקמח	דיני אבילות כה"ה
תקמט	להתענות ד' צומות

הלכות השעה באב ושאר תעניות

תקנ	הבדל שיש בין השעה באב לסאר צומת
תקנא	דין השכוע שחל בה"ט באב
תקנב	דין ערבט באב
תקנג	דין סעודה המפסקת
תקנד	דברים האסורים בתשעה באב
תקנה	דיני ציצית והפילין בט"ב
תקנו	ט' באב שחל ביום א'
תקנז	לוטר נחם וענינו בט"באב
תקנח	במצאי ט"ב אין אוכלין כש
תקנט	מנהגי ט"ב ודיו מילה בט"ב

הסו	אם חוק ומי רגלים ודומיהן כהמיצין
הסז	דין חטיף טנפל עליה מים והבטיל שנמצא בתוכו חיטה
הסח	שלא לעשות מלאכה בע"פ אחר חצות
הסט	שלא לייחד כשר לפסח
הע	שהבכורות מהענין בע"פ
העא	איסור אכילה פה אחר שעה עשיריה בע"פ
העב	דיני היסבה וד' כיסות
העג	דין כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני
העד	על כוס שני אם מברכין עליו
העה	יהר דיני הסדר
העז	מנהג אכילת צלי בליל פסח
העז	דיני אכילה האפיקומן
העח	שלא לאכול אחר אכילת אפיקומן
העט	ברכת המזון על כוס שלישי
הפ	סדר כוס רביעי
הפא	שלא לשתות אחר ד' כוסות
הפב	מי שאין לו מצה שמורה
הפג	דין מי שאין לו יין
הפד	מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים
הפה	מי שנשבע שלא לאכול מצה
הפז	הסדר בקיצור לפי מנהגינו
הפז	סדר הפלה ערבית של פסח
הפח	סדר הפלת שחרית של פסח
הפט	סדר הפלת ליל שני וספירת עומר
הץ	סדר הפלות יום שני ויוםא דח"ה
הצא	סדר הבדלה כמוצאי י"ט
הצב	דין העניתו כה"כ אחר המועדים
הצג	דינים הנהוגין בימי העומר
הצד	סדר הפלת חג השבועות

הלכות יום טוב

הצח	איזו מלאכה אסורה ביום טוב
הצו	דיני י"ט שני של גלויות
הצז	דיני הכנה ב"ט
הצח	דיני שחיטה ב"ט
הצט	דיני מליגה ופליחה ב"ט
תק	דיני הנצרך בשר ל"ט בהקנתו וסדר מליחתו
תקא	דיני עצים האסורים ומותרים ב"ט
תקב	דיני האש ב"ט
תקג	שלא להכין מ"ט לחבירו
תקד	דין הבלין ב"ט
תקה	דין החולב בהמה ב"ט
תקו	דיני ליטה ביום טוב
תקז	דיני אפייה ביום טוב
תקח	דברים האסורים להכנת צלי
תקט	כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב
תקי	דברים האסורים או מותרים לעשו
תקיא	דין הכערה ולהחם מים ב"ט
תקיב	שלא לבשל לצורך נוי ב"ט
תקיג	דין ביצה שגולדה ביום טוב
תקיז	שלא לכבות ביום טוב
תקמז	דין דברים הכאים חוץ להחם ב
תקנו	איזהו דברים מותרים לשלוח בני
תקנז	באיזה אופן מותר ליקח מיני מאכל
תקיח	דיני הוצאה מרשות לרשות ב"ט
תקיט	דין יצירי דלתות

תריס סדר ליל יום כיפור
הרץ מנהג יפה לקצר בחפלה שחרית
הרכא סדר קריאת התורה ומילה ב"כ
הרכב סדר הפילות מנחה
תרכג סדר הפילת נעילה
הרכד סדר מוצאי יום כיפורים

הקסז דין שעמיה ורחיצת הפה
הקסה דיני נדרי תענית
הקסט דין נודר בעת צרה
הקע הנוכה ופודים וכיוצא בהם שנפגשו בימי נדרי תענית
תקעא מי הם החושאים בשיושבו בתענית
תקעב באיזה ימים אין גזרין תענית
הקעג שבטלה מגילת הענית
הקעד שגוהנין בהענית חומרי מקום כו'
הקעה דיני תענית א"י שמהפליין על הנשמים
הקעו על איזה דברים מהענין ומתריעין
הקעז אם נהרכו הנשמים עד שמשמש הקרקע
הקעח שכל יהודי יתענה ויתפלל על צרתו
הקעט סדר הפלוח באלו התעניות
הקף ימים שמתעניין בהם

הלכות סוכה

הרכה כתיב בסוכות השבו
תרכו העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג
תרבו דיני הישן בסוכה
הרכח דין סוכה שהחת סוכה
תרכט ממה שצריך להיות הסכך
תרל דיני דפנות הסוכה
תרלא דיני הסכך וחמתה מרובה
תרלב דברים הפוסלים בסכך
תרלג דין גובה סוכה
תרלד שלא היא פחות מז' על שבעה
תרלה דין סומת גג כ"ך ודקב"ט
תרלו דין סוכה ישנה
תרלז דין סוכה שאולה או נזולה
תרלח דין עצי סוכה בתג
תרלט דין ישיבת סוכה
תרס מי הם הפטורים משיבת סוכה
תרסא אם מברכין שהחיינו על עשיית סוכה

הלכות ראש השנה

תקפא דיני ימי החנונים וערב ר"ה
תקפב סדר תפלת ר"ה ח' ימי השובה
תקפג דברים שגוהנין לאכול בליל ר"ה
תקפד סדר קריאת התורה בר"ה
תקפה ברכת השופר
תקפו דיני שופר של ר"ה
תקפז דין התוקע לתוך הבור
תקפח זמן תקיעת שופר
תקפט מי הם הראויים לתקיעת שופר
הקין סדר הראוי לתקיעת שופר
תקצא סדר הפלת מוסף ביהוד
הקצב הפלת מוסף בקול רם וסדר התקיעות
הקצג אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו
תקצד יהודי שלא התפלל אם חבירו מוציא
הקצה מי שאינו בקי בתקיעות ולא בתפלה
הקצו לאחר שנשמו כל התפלה
תקצז אם מותר להתענות בר"ה
תקצח לפנחה אושר ש"ן תהלה
תקצט ערבית מתפללין כמו
תר ביצה שנולדה ר"ה
הרא סדר יום שני
תרב סדר י"ג יום
תרג שיהו נהרגין י"ג ימים

סדר היום

הרמב סדר היום כו'
הרטג סדר הקידוש
הרפד סדר ההלל כל ימי החג

הלכות לולב

הרמא הלכות לולב ודיניה
הרמו דיני הרס
הרמז דיני ערבה
הרמח דיני אהרונ
הרמט דברים הפוסלים בד' מינים
הרן שיעור הרס וערבה
הרנא נשילוח הלולב וברכתו
הרנב זמן נשילוח לולב
הרנג הרס אם שותר להריח בו
הרנד להחזיר הלולב למים
הרנה גוי שהביא לולב
הרנו לחזור אחר הדודר במצות לולב
הרנז קסן חידוע לענע
הרנח דיני לולב ב"ט ראשון
הרנש סדר קריאת התורה בסוכות
הרס סדר היקף הבימה
הרסא סדר מנחה וערבית דליל שני
הרסב סדר תפילת יום שני פסוקות
ה"סג סדר תפילת חול המועד
סדר הושענא רבה
לשול אתרוג בשביעי
וכח כיום השביעי

הלכות יום כיפור

ערב יום כיפור
מנהג כפרת של ע"כ
פיים אדם חבירו בערב י"ב
סדר הודיו בערב יום כיפור במנחה
סדר שעודה המפסקת
דין הטבנת תמין בערב יום כיפור
הדלקת הגז ביום כיפור
שילול יום כיפור
זוראכי

תרפג דין תחנה ואל ארך אפים בחנוכה
 תרפז סדר קריאת התורה בחנוכה
 תרפח סדר ד' פרשיות

תרסז איסור סוכה ונויה כל שמנה
 תרסח סדר תפילה ליל שמיני ויומו
 תרפס סדר יום שמחת תורה

הלכות פורים

תרפז דין תענית אסתר
 תרפז חיוב קריאת המגילה
 תרפח דין כרכים סוקפים חומה
 תרפז שהכל חייבים בקריאת מגילה
 תרפז דין קריאה
 תרפז דין בחיבה ותפירה
 תרפז דין ברכת המגילה
 תרפז תפלה פורים
 תרפז דין מעוה פורים לעניים
 תרפז דיני סעודות פורים
 תרפז דיני הספד ותענית ועשיית מלאכה בפורים
 תרפז דין תחנה בפורים :

הלכות חנוכה

תרעז דברים האסורים והמותרים בחנוכה
 תרעא סדר הדלקת הנרות ומקום הנחתו
 תרעב זמן הדלקה
 תרעג דין שמנים ופחילוח הכשרות לחנוכה
 תרעד טמותר להדליק מנר לנר
 תרעה כהדלקה עושה מצוה
 תרעז סדר הברכות והדלקה
 תרעז דין אכסנאי בחנוכה
 תרעה קדימת נר של שבת או של חנוכה
 תרעט גם כן דין קדימה
 תרפז שלא להניח הנר בליל שבת סמוך לפתח
 תרפא איך מבדילין על נר חנוכה בשיש
 תרפב דין על הניסים בחנוכה

ברוך רחמנא דסייען

על ידי משה בן מוזהרר יוסף בצלאל בץ זצל מחזקק

ועל ידי הזעציר משה בר בתריאל ווייש וואשיר זצל

ועל ידי הפעל בפלאכת חקודש יקותיאל בן הקדוש ר' דוד הי' זצל הנקרא זלמן זעציר מק'ק פראג הדרר לעל בק'ק רוידיניץ

ועל ידי הזעציר מטח בר יעקב נעל האר זל מק'ק פראג

